ACADEMIA
SEV
RESPVBLICA
LITTERARIA

VTILITER ET NOBILITER FVNDATA, legibus ac moribus instituta, privilegijs munitá, ludis ac certaminibus litterarijs exercita, Rectoris, Cancellarij, Conservatoris, Officialium, Doctorum, Magistrorum, & Scholasticorum præsidio instructa, Collegijs, collegarum, & præbendatorũ seu portionistarum apparatu amplificata

SVO LITTERARIO REGIMINE nouam, & amplam materiam suppeditat disputandis theologiè, ac juristicè moralibus quæstionibus, quæ decem libris continentur.

Authore

D. BENEDICTO PEREYRA

SOCIETATIS IESV

Portugallensi Borbano, & in Eborensi Academia primario olim sacræ Theologiæ Professore, & jam emerito per continuatum vicennium docendi Theologiam.

VLYSSIPPONE.

Cum facultate Superiorum.

Ex Officina, & sumptibus Antonij Craesbeeck de Mello. Anno 1662.

CENSVRA R. P. M. Fr. EDVARDI A CONCEPTIONE.

ATtente vidi, & curiosè perlustravi Academiam litterariam benè fundatam, firmiter stabilitam, optimè ornatam, utiliter legentē, doctè erudiētem, felici genio, ingenio mirabili, dispositione rara, noviter erectam, & constitutam ab admodum Reverēdo Patre Benedicto Pereyra Societatis Iesu Doctore Theologo & primario professore in Collegio & Vniversitate Eborensi; fateor sanè me nescire quid in illa magis admirer: novum inventū! ingenij acumen! laborem immensum! infatigabile studium! An brevitatem, felicitatem, & claritatem in excitandis, & resolvendis pluribus gravibus & peculiaribus difficultatibus Theologiæ moralis, & utriusq; facultatis, quæ a plerisque obscurè & diffusè pertractatæ hic dilucidè proponuntur, subtiliter, succinctè & appositè dispntantur, ingeniosè maturèque enodantur? totum mirabile. Nihil continet contra orthodoxam fidem, si benè multa pro ejus cōservatione ac defensione. Nihil contra bonos mores, imò multum laborat in eis instituendis & insinuandis, proinde dignam judico ut typis mandetur in gratiam studentium; litteratorum levamen, curiosorum gaudium, omniumque emolumentum. Olyssipone in Conventu Deiparæ de Iesu idibus Iunij 1660.

Fr. Eduardus à Conceptione

Lector jubilatus & Pater Provinciæ.

CENSVRA R. P. M. *Fr. ROTERICI DE MAGALHAES.*

LIbrum, cui titulus est, *Academia, seu Respublica litteraria*, Authore Doctore Benedicto Pereyra Societatis Iesu PortugallensiBorbano, & in Eborensi Academia Primario sacræ Theologiæ Professore, quanta potui mentis attentione avidè evolui, diligentèr perlegi, & maturè consideravi, quem non solum cujusvis minimæ contra orthodoxam fidem suspicionis erroris immunem inveni, nihilque qnod bonis moribus, vel leviter, repugnet, in eo notavi, immò uberi adeò doctrina refertū, tot, tantisque difficultatum in foro versātium solutionibus affluentem, ut non uni litterariæ tantum, sed universæ Christiana Reipublicæ utilissimum fore existimem: cuique non sint unquam allata aromata tam multa, 3. Reg. cap. 10. seu (interlineali exponente) tam pretiosa, quia nec in hoc proposito fuit difficultas, quæ Authorē posset latere, & non respondere. *Ecce tanquam Salomon hic.* Matth. 12. Ea propter Sanctissima Iesu Societas, quæ alioquin innumeris e thesauris sapiētiæ suæ libris in lucē editis, singulariter floret, mirabiliter hoc uno reddetur illustris: unū pro cunctis. Opus certè benedictum, quia in eo benè omnia dixit Benedictus. At ultra non ferar: cedo etenim tempori, cedo legi. Opus dignissimum prorsus censeo ut typis mādetur, & luce fruatur. Vlyssipone in Conventu Dominæ nostræ de Gratia die 2. Septembris anni 1660.

Magister Fr. Rotericus de Magalhaēs.

VIstas as informaçoēs podese imprimir o livro, cujo titulo he, *Academia, seu Respublica litteraria*, Author o Padre Bento Pereira daCompanhia de Iesus, & depois de impresso tornará aoConselho para se conferir com o original, & se dar licença para correr, & sem ella nam correrá. Lisboa 3. de Septembro 660.

Pacheco. Sousa. Fr. Pedro de Magalhaēs, *Rocha. Castro. Monteiro.*

FACVLTAS ORDINARII.

POdese imprimir, Lisboa 6. de Septembro de 660.

F. Bispo de Targa.

FACVLTAS SOCIETATIS.

EGo Franciscus Manso Provincialis Societatis Iesu in Provincia Transtagana, potestate ad id mihi facta à R. admodū P. Gosouino Nichel Præposito Generali Societatis Iesu, facultatem concedo, ut liber, qui inscribitur, Academia, seu Respublica litteraria, compositus à P. D. Benedicto Pe-

Pereyra ejusdem Societatis, & gravium, doctorumque hominũ judicio approbatus, typis mandetur. In quorum fidem has litteras manu nostra subscriptas, & sigillo nostro munitas dedimus. Vlyssipone 21. Iulij anni 1660.

Franciscus Manso.

FACVLTAS REGII SENATVS.

Censura Doctoris Emmanuelis Pessôa à Figueiredo.

DEmandato Regalis Majestatis vestræ debita cum attentione vidi, & maxima cum utilitate perlegi librum, quem novus in lucem festinat dare titulus, *Academia, seu Respublica litteraria*, pro quo stat Author eximius Doctor Reverendissimus Pater Benedictus Pereyra, inter Divi Ignatij observantissimos filios non minimũ tenens locum, in inclyta Eborensi Universitate emeritissimus primariam sacræ Theologiæ regens cathedram. Opus sanè omni laude, pariterque admiratione dignissimum, valde perutile conservationi non solum nostræ Monarchiæ Lusitanæ, sed etiam omnium totius terrrarum orbis, quæ absque scientijs nunquam, aut raro diú persistere valuere; prout optimé varijs in locis idem Author comprobat, hac sua republica litteraria, continẽtẽ ex antiquis per varia volumina dispersa, selecta: denuò multa perquã necessaria ingeniosé inventa, methodoque, luce meridiana clariori, doctissime decisa: utraque miro cum delectu, ac judicio, non ambitione scribendi veluti congesta, sed maxima aviditate, omnibus Rebuspublicis, adinstar hujusce litterariæ instructis, proficiendi, magistraliter distincta, & ordinata; inter quæ nihil apparet Regali jurisdictioni contrarium, nec etiã moribus politicis, pro quibus reparandis, acquirendisque immensé laborat Author, cujus Academiam litterariam omnibus numeris absolutam, & in bonum commune directam, typis omni celeritate mãdandam esse judico. Quapropter, si placuerit Majestati vestræ, facultatem, quam justissime supplicat Author, ei concedere debet; ut sic id studiosorum maximé Academicorum, ad quos primarió dirigitur istud opus, manus, statim valeat pervenire, & per totum terrarum orbem, inoffenso, utaiunt, pede decurrere. Et sic hóc favore adstrictus Author, alia volumina, quæ jam præ manibus habet, in lucem dare poterit. Vlyssippone 25. Septẽbris anno Domini 1660.

Doctor Emmanuel Pessoa à Figueiredo.

POdese imprimir vista a informaçaõ, licenças do Ordinario, & S. Officio, & impresso tornarà à Mesa para se taixar, & sem isso naõ correrà. Lisboa 28. de Septembro de 660.

Moura T.P. Pedro Monteiro. Sousa. Velho. Gama,

COncordat cum originali: Vlyssipone in Conuentu Sanctissimæ Triniatis, October die 23. 662.

P. Fr. Philipus da Rocha.

Visto estar conforme com o original pôde correr este livro. Lisboa 24. de Outubro de 1662.

Pacheco. Sousa. Rocha. Aluaro Soares de Castro. Magalhaẽs de Meneses.

Taixaõ este liuro em setecentos reis em papel. Lisboa 26. de Outubro de 662.

Moura T. P. Sousa. Gama. Sylva.

AD MARIAM
SEMPER VIRGINEM,
DEI MATREM.

SI Vates ille regius, ô Virgo Beatissima, sua omnia opera dicabat Regi, Dico ego opera mea Regi. *Psal. 44. illi nempe Regi, qui est Vnigenitus tuus, Rex Regum, & Dominus dominantium, mihi jam à multo tempore ea injecta mens est, ut insistens vestigiis avunculi mei Patris Benedicti Ferdinandi, dicam opera mea Reginæ, illi nempe Reginæ, quæ astat à dextris Regis:* Astitit Regina à dextris tuis. *Psal. 44.*

Credo enim pergratum fore Regi, ita ut Rex sibi acceptum referat, dicare opus meum in lucem edendum, & tuta defensione protegendum illi Reginæ, cui se Rex ipse totum dicavit in lucem edendum, & protegendum, ut scilicet ab ea lucem vitæ hauriret, & protectionem acciperet puer in utero clausus, gremio fotus, uberibus nutritus. O stupendum, & ipsas etiam Angelorum mentes excedens miraculum! Ille qui est lux increata, & lucem habitat inaccessibilem, à te, ô Mater admirabilis, lucem postulavit, & qui rerum omnium factor est, voluit in te caro fieri, ut indutus tua carne protegeretur. Fæmina circumdabit virum. *Ierem. 31. hoc est Maria Iesum Christum virum sua carne induet, & proteget. O prodigium! A te matutina stella ô Sol justitiæ ortus est, & qui ab æterno fuit Deus oriens, lumen de lumine, Deus verus de Deo vero, voluit de te esse in tempore vir Oriens, & tali nomine gloriari:* Vir, Oriens nomē ejus. *Zach. 6. Quid igitur mirum, si illiterum omnium authori perjucundum sit, ipsius Genetrici, quæ suo authori vitam, & lucē dedit, consecrare opus, pro vita & luce haurienda?*

Hæc nimirum ratio, quæ longè latèq; diffunditur, & suo ambitu complectitur omnes libros tibi, ô magna Mater, consecrandos, & quæcunq; opera sub tuo numine & omine in lucem edenda, me jam olim impulit, ut nonnulla ex meis operibus tibi consecrarem, videlicet Palladem togatam & armatam, Simulacrum de moribus omnium gentium, Philosophiam naturalem, Elucidarium S. Theologiæ moralis, & juris utriusq;, Arcana Theologica de Deo, & Promptuarium resolutionum universæ Theologiæ moralis, aliudque Promptuarium resolutionum universi juris Lusitani.

At opus hoc novæ lucis & vitæ avidum, ex eo quòd Academia inscribatur, & circa Rem*publicam litterariam, virosque studiosos versatur, peculiari jure ad te pertinet, tuumq; peculiare exigit, ac implorat auxilium. Tu namq; Academia maxima es, utpotè parens & nutrix Sapientiæ increatæ, sedes, thronus, & thalamus Salomonis, quæ tuis visceribus infinitam Sapientiam claudens, deinde in lucem edens, tandem gremio & ulnis sustinens, parata es omnibus Academiis, & viris studiosis ferre auxilium, eosque propugnare, expugnatis ipsorum hostibus. Quò (ut opinor) spectant illi fortissimi bellatores, qui lectulum Salomonis, te nempe, ô sedes, & thronus sapientiæ, prompti ad pugnam, & auxilium tuis ferendum, strictis gladiis ambiebant.* En lectulum Salomonis sexaginta ambiunt ex fortissimis Israel, omnes tenentes gladios, & ad bella doctissimi. *Cant. 3.*

Tu illa alta Academia, seu Turris Davidica, quæ ædificata est cum propugnaculis. *Cant. 4. legunt Hebræi*, quæ constructa est ad disciplinas, vel ad discendum. *Nam præter hanc propugnaculorum structuram, & munimen, universa Turris, seu Academia clypeata est:* Mille clypei pendent ex ea, omnis armatura fortium, *ut Academicis, & studiosis omnibus impendat tutamen, & protectionem. Tu illa es nubes lucida, quæ in sublimi Thaboris Academia, ubi fuere Magistri & discipuli, scilicet Deus Pater Magister erudiens Apostolos, de præceptore Christo, quem audituri erant:* Hic est filius meus

dilectus, in quo mihi bene complacui: ipsum audite. *Matth. 17. proindeque tales Magistri Æternus Pater, & unigenitus Filius habuerunt discipulos, seu Auditores Apostolos. In hac (inquam) præclarissima Academia, quis impertijt studiosis lucem & protectionem, nisi tu ô Maria semper Virgo?* Nubes lucida obumbravit eos. *Matth. 17. quâ lucida illuminasti, quâ obumbrans protexisti.*

Ad hac, quamvis reliqua deessent, tua est, & a te ideo specialiter illuminanda & protegenda, mea hac Academia, utpote condita & composita per alumnum hujus nostræ Eborensis Academiæ, quæ sub Spiritus sancti nomine & dominatu longè floret. Tu enim, ô præclara Domus sapientiæ, non in alijs magis ad vivum exprimeris Academijs, quas illuminas, & protegis, quàm in Academia Spiritus sancti, cujus olim superventu obumbrata vera ejusdem Academia extitisti. Sapientia ædificavit sibi domum, excidit columnas septem, *Prov. 9. Quis dubitat ædificia, ubi sedem figit sapientia, Academiam esse? quis dubitat Academiam, quæ nititur septem columnis, hoc est septem Spiritus sancti donis, Academiam esse Spiritus sancti? Hac igitur Academia, sicut te, ô Deipara, adumbravit, verum tui ipsius typum gerens (te enim increata Sapientia Æterni Parentis filius sibi domum ædificavit) ita postulat tuo auxilio obumbrari, seu tua protectione defendi.*

Denique si quæcunque alia impellentes causæ desiderarentur, ut tibi meum hoc opus nuncuparem, satis mihi superque foret unicum exemplum, quo nobis præluxit Spiritus sanctus, qui hujus nostræ Eborensis Academiæ protector est. Hic enim cum olim maximum quoddã molitetur opus; seu [ut palam dicam] librum componeret, velletq́ illum in lucem edere, totum tibi, ô immaculata Virgo, tuisq́ auspicijs in lucem edendum dedicavit. Profectò juxta mentem nobiliorum interpretum, liber ille, quem vidit Joannes in dextra sedentis, Et vidi in dextra sedentis supra thronum, librum scriptum intus & foris, signatum sigillis septem. *Apoc. 5. Liber (inquam) Spiritus sancti, utpote signatus ipsius sigillo, seu potiùs sigillis septem, Christus est, seu compositum ineffabile, quem librum Spiritus sanctus composuit in utero Virgineo.* Nam *B. Virgo cum admirata interrogaret Archangelum de tanto opere in se faciendo:* Quomodo fiet istud? *Luc. 2. statim audivit, & intellexit operis authorem Spiritum sanctum.* Spiritus S. superveniet in te. *Hunc librum, ô Maria semper Virgo cum tibi dicaret in lucem edendum, & a te protegendum Spiritus sanctus hujus nostræ Eborensis Academiæ protector, manerem ego degener alumnus, si meum librum, quia Academia inscribitur, & in Academia Spiritus sancti, ipsius ductu, & suasu compositus est, tibi nollem consecrare.*

Accipe igitur, ô B. Virgo, quod tuum est, & cum tuam lucem, & protectionem tot titulis debitam libro impenderis, hoc potissimum illius authori præsta, quód in perpetuum sit tuus.

Servus tuus inter omnes minimus

Benedictus.

CANDIDO, ET STVDIOSO LECTORI.

HÆrebis, studiose Lector, in primo statim operis vestibulo, & illius titulum semel atque iterũ contẽplatus mirabaris quod nullus post hominũ memoriã, inter tot millia Theologorum, & Iuristarũm, qui scripserunt, hanc sibi provinciam tractandã susceperit, cum nullus, quẽ noveris, ex professo opus Academicũ urgeret, & morales quæstiones circa Academiam, seu Rẽpublicam litterariam profligaret. Et hoc, eô maiori dignũ admiratione judicabis, quò videris Theologos, ac Iuristas scriptores alienis omnibus materijs intentos, suæ antẽ specialissimæ, qualis est litteratura, seu res litteraria, oblitos. Præsertim cũ disputationes, quas legeris in hac materia institutas, & quæstiones sub eis excitatas, judices valde practicas, & passim in utroque foro incidentes.

Hujus ego oblivionis, seu prætermissionis causam a Philosophia exigens, & exponens, te hæsitantẽ solvam admiratione. Tritũ illud est effatũ Aristotel. lib. 2. de anima c. 6. tex. 75. & c. 8. tex. 98. scilicet nullũ objectũ sensibile cẽsui impositũ, seu potẽtiæ sentiendi immediatè adhærẽs percipi posse, sed medio aliquo, & distantia opus esse. Rationẽ subdunt Conimbricenses ad lib. 2. de anima c. 11. q. 3. a. 2. Nam, ut objectũ percipi queat, exigitur accõmodatio quædã, seu proportio inter speciem objecti & potẽtiam: hæc autẽ proportio nõ apparet inter speciẽ ab objecto immediatè productã, & potẽtiam. Est enim species, cũ primũ ab objecto exilit, admodũ crassa & cõcreta: eamq; crassitudinẽ, & concretionẽ paulatim in medio deponit, sicut in specie visibili experimento cõpertum est.

Objectũ nostri operis, quod Academia inscribitur, est valde conjunctũ viris Academicis, imò illis adeo inhærẽs, & fere idẽ cũ ijsdẽ, ut ab ipsis vix distinguatur. Nõ potuit igitur illorũ potẽtijs immediatè impositũ sentiri, et percipi, ut ab eis tractaretur. Video tamẽ, ingeniose Lector, quòd mihi sic disserẽti succeses, & cõfectũ argumẽtũ in me retorques. Si objectũ hoc (inquis) utpote Academicũ, ob immediatã cõjunctionẽ cũ viris Academicis nõ potuit ab illis sentiri, & percipi, ut tractaretur: vel ergo tua ratio nulla est, vel saltẽ tu Academicus nõ es. Huic ego Lectori sic urgenti, & arguẽti facilè occurram, profitens me Academicum, non qualẽcunq; sed Academicum Apostolum in Academia Spiritus S. Nam in nostra hac Academia Apostolica, qualis olim fuit Cænaculũ in Hierosolymis, Spiritus S. Doctor Apostolos omnia docet, juxta illud, *Ille vos docebit omnia & suggeret vobis omnia*. Ioan. 14. Spiritus S. in sua Academia instillat, imò infũdit Apostolis omnem utilem doctrinam, sive objecti remoti, sive immediatè adhærentis sensibus, nulla excepta: *Docebit omnia*.

Verum sentio te, importune Lector, huic meæ solutioni nõ adhuc acquiescẽtẽ: cũ iterũ sic urgeas. Si Spiritus S. in sua Academia Apostolos omnia docet, cur in hac sua Eborẽsi, nõ docuit hoc tui operis argumẽtũ Apostolos ante te quàmplurimos, eosq; sanctitate & litteris praeclarissimos, qui nobis immortalia suæ sapiẽtiæ monumẽta reliquerũt: quorum tu vestigia lõgè sequẽs adorare debes? Huic ego instãtiæ quid respõderi possit, ignoro, nisi illud, *Spiritus ubi vult, spirat*. Ioan. 3. Nostrũ enim nõ est, sed suũ, ab illo dona & gratias accipere. Imò (ut verũ fatear) ea mihi sentẽtia inest, ut arbitrer, sicut Vnigenitus Dei infima mũdi elegit, ut cõfunderet fortia, & ita thesauros suæ potẽtiæ, & largitatis ostẽderet, sic divinũ Spiritũ me infimũ, abjectũ, & imperitũ elegisse, mihiq; injecisse mẽtem de hoc cõponendo, & edẽdo opere, ut se Magistrũ divitẽ, & munificum erga me discipulum inopem, & rerum omnium egentem mirabiliter exhiberet.

Si quid toto hoc opere dignũ laude inveneris, totum divino Spiritui, ipsiusque Sanctissimæ Sponsæ, sub cujus auspicijs in lucem prodit, adscribe. Si quid deprehenderis impolitũ, & forte a ratione devium, hoc totum meum est. Precor tamen, benigne Lector, ut conniveas in defectibus. Nam ipsa operis recenter excogitati novitas, & innumerabiliũ rerum tractandarum difficultas sublimiorem calamum, & sapientiam opulentiorem exigens meam tenuitatem, & imperitiam excusat.

Vale.

INDEX

INDEX

LIBRORVM, DISPVTATIONVM, & Quæstionum hujus operis, in quo citatur numerus marginalis.

Quæst.

Quæst. 2.

Quæst.

FINIS QVÆSTIONVM.

LIBER I.

DE ESSENTIA, INSTITUTIONE, utilitate, & nobilitate Academiæ.

1 RVDIMENTA posituras operi, quod auspicijs Magnæ Matris, ejusdem Præsentationis die aggredior, non abs re capio exordium ab enucleatione essentiæ, necessitatis, utilitatis, & nobilitatis rei, circa quam meus præcipuus, imò totus versabitur labor. Vt igitur lucem præferam innumeris difficultatibus, & quæstionibus, quæ de Republica litteraria passim suboriuntur, & à nemine hactenus, quem viderim, vel commoventur, vel saltem profligantur: in hoc primo libro, & quasi vestibulo totius operis Academiam imprimis definitam, seu descriptam deinde institutam, tandem utilem & nobilem quatuor exornabo disputationibus, quarum prima erit de quidditate, multiplicitate, consensu, operatione, & punitione Vniversitatis, & Academiæ. Secunda de illius institutione, & extinctione. Tertia de utilitate, & necessitate. Quarta de nobilitate. Vnaquæque disputatio suas exhibebit quæstiones discutiendas: harum quælibet difficultates non leves enodandas. Hæc servabitur methodus in omnibus libris.

DISPVTATIO I.

Quid & quotuplex sit Vniversitas, & Academia: quis utriusque consensus, quæ operatio, culpa, punitio.

2 ANtequam expliecem institutionem, & fundationem Academiæ, quod sequenti disputatione præstabo, formalem rationem, seu essentiam, necnon multiplicitatem, seu divisionem Academiæ prævijs quæstionibus exponere, è re fore judicavi, ut exploratum maneat quid instituatur, & fundetur. Quidditas autem Academiæ planè innotescet tum ex discrimine inter ipsam & Vniversitatem, ac præsertim elucidatis hominibus ac membris utriusque; tum ex deprehenso illius consensu, operatione, culpa, punitione, de quibus singulis quæstiones movebo, ac resolvam.

QVÆSTIO I.

Quid sit Academia, & Vniversitas, & quibus nominibus insigniatur.

NE confusionem pariat, aut tenebras offundat quæstionibus disputandis in toto hoc opere, nominum multiplicitas, quibus Respublica litteraria nuncupari solet, præcipua aperiam, ferente opem Elucidario meo lib. 1. Elucid. 12. sect. 1. Nuncupari (inquam) solet Studium, Litterarius ludus, Schola, Vniversitas, Academia, Liceum, Atheneum, Gymnasium, Palæstra.

Studium quid sit? 3 Studium (ut definit M. Tullius de invent. lib. 1.) est animi assidua, & vehemens ad aliquam rem applicata magna cum voluptate occupatio, ut Philosophiæ, Poeticæ. Hinc studium litterarum est illa animi intentio & aviditas, qua se litteris quis impendit: & pro loco etiam in quo versantur studiosi, accipitur. Studium liberale & Latinum olim tantum erat Romæ, & Constantinopoli, in alijs autem locis, non nisi ex privilegio, ut habetur in proœm. Digestorum §. Hæc autem tria, & C. de stu. lit. in rubro & nigro lib. 11. Hodie tamen scisso imperio studium sine lege floret multis locis, præsertim in Lusitania apud Conimbricéses, & Eborenses.

Schola quid. 4 Ludus litterarius sumitur pro schola, ubi litteræ docentur. Magister ludi is appellatur, qui litteras docet, l. 1. §. ludi ff. de var. & extra. Apud professores humaniorum litterarũ, & juris utriusque Schola idem est, atque Societas scholarium, vel locus, in quo multi conveniunt ad discendum, sive scientiam, sive militiam l. 2. C. de privil. schol. lib. 12. Nam Græcis schola est quod Latinis vacatio. Scholaris ab Scholi vacatione, & ares virtute, est persona vacans ab humanis negotijs, dedita virtutis, vel scientiarum disciplinis. Hinc apud D. Rodericum Acunha 1. p. Decreti dist. 61. cap. 10. n. 2.

Scholares qui. nomen Scholæ ex sua significatione potest actionibus pluribus accommodari, & etiam in jure Scholares sunt qui militant in Principis sacro Palatio, & ibi aliquod gerunt officium. Sic l. fin. Cod. de delator. lib. 10. l. pen. Cod. de pal. sac. larg. lib. 12. & l. 1. 2. 3. Cod. de privileg. lib. 12. Scholarium appellatione nec magistri, nec Doctores veniunt, nisi in larga significatione, ut recté affirmat Sylvest. v. Doctor n. 1. & videre est apud Lenaud. in privil. Doct. q. 43. vol. 14. par. 4. fol. 85.

Universitas quid. 5 Vniversus quasi omnis in unum versus: idest fine aliqua exceptione, in singulari idem est quod totus. Vniversitas in jure secundum Azon. definitur in hunc modum: Est plurium corporum inter se distantium uno nomine specialiter eis deputato collectio. Est triplex, quædam solius facti; seu corporum, ut grex, chorus: quædam juris & facti simul, ut peculium, dos, patrimonium: quædam solius juris, ut hæreditas. Hæc enim servat nomen etiam si nulla adsint corpora hæreditaria l. hæreditas ff. de petit. hær. Vniversitatis appellatione continentur sacerdotes, & alij clerici, & proinde in sui favorem uti possunt privilegijs & statutis universitatum. Ita Oldrad. consil. 31. quem citat Thusc. pract. concl. tom. 8. lit. V. conclus. 168. num. 1. Inde quod Parochus in favorabilibus reputetur de Vniversitate, docet Alfoer. in l. 1. ver. Vidi etiam ff. quod cujusque univers. nomine.

Academia. 6 Sumitur Vniversitas pro ea parte urbis, in qua studiorum gymnasia celebrantur, & Academia dicitur. Fuit olim Academia locus nemorosus ab Athenis mille passus distans, & ab Academio Heroe nuncupata; ubi Plato fertur natus, & Philosophiam magna discipulorum frequentia professus: à quo loco discipuli Academici, sicut ab Stoa portico Athenarum, discipuli Zenonis Stoici dicti fuerũt. Lyceum fuit olim Athenis Schola Aristotelis, sicut Academia Platonis. Polybius de natali solo Platon. recenset, illum, quem Plato, ut aptissimũ tradendæ disciplinæ, sapientiæque acquirendæ locum delegerat, Academiæ nomine insigniri. Rationem facti Platonis, & ejusmodi loci ad studia electi, subjicit idem author his verbis: „ Quia (inquit) ex frequenti terræmotu sæpe „ collideretur hic locus, existimabat vir prudentissimus efficacissimum hoc fore medium, ut „ à malis auditores discescentes meliora capesserent, & ita superiores essent ad sapientiam amplexandam. Timor enim sicut mōdestiæ est cognatus, ita familiaris est sapientiæ: quia scilicet mentẽ cōponit, & humiliat. Visus est Polybius hanc sententiam hausisse à sacra Pagina: Initium sapientiæ timor Domini. Psalm. 110. Imò Academia dicebatur gymnasium inferius, Lyceum verò superius.

Lyceum. Similiter ambulatio superior, & inferior ambulatio. Nam discipuli Aristotelis vocabantur Peripatetici à Peripateo idest deambulatio. Athenæum erat locus Minervæ dicatus; ubi litterarum studiosi varia disciplinarum genera profitebantur. Gymnasium fuit locus, in quo Palæstritæ nudi exercebantur; & sumitur in jure l. sed & reprobari ff. de excus. tut. pro schola, & litterarum exercitio; Inde apud Rhetores Progymnasmata, præexercitamenta dicuntur: idest exercitationes quædam in dicendo antequàm ad veras actiones descendant. Gymnastica est disciplina exercitationis; sive ars & doctrina, quâ pueri exercentur. Denique Palæstra est luctatio, & per translationem accipitur non solum pro loco in quo se quis luctando exercet, sed etiam pro loco ludi litterarij, seu luctaminis, quo mentes studiosorum se veluti luctando exercent, ac expoliunt.

Athenæũ.

Gymnasium.

Academia quid sit. 7 Ex dictis facile apparet quid sit Academia veluti materialiter accepta: si verò eã formaliter accipiamus, mihi videtur coincidere cum studio generali: neque enim ullum invenio discrimen in authoribus inter Academiam & studium generale, de quo fit mentio cap. cum de diversis 2. de privileg. in 6. Est autem studium generale schola publica, in qua publicè ex privilegio Summi Pontificis, vel alterius Principis supremi, vel antiqua consuetudine, cujus initij non extat memoria, permittitur societas & concursus scholasti-

Studium generale.

cotum

eorum, & docentium. Ita ex Barthofo ad proœm. Pandectarum, & Panormitano ad cap. rux, de cleric. conjug. Petrus Greg. de Rep. lib.18.capit.1. num.7. Cassan.zus in Catal. glor. cap. 10. consid. 32. Perez l. 1. tit. 10. lib. 4. ordin. Colm. in pragm. sanct. in proœm. §. quibus attentè, verbo studiorum. Ortiz in patrocin. pro Gymnasio Cæsaraugustano p. 1. à num. 13. Moneta de distrib. quotid. part. 1. quæst. 10. Trullenc. in Decal. lib. 1. cap. 8. dubit. 12. §. 9. num. 3. & Lezana tom. 5. in Mare magnum Minimorum num. 17. Dicitur studium generale; non quòd in omni studio generali omnium scientiarum professio & generalitas detur, sed quòd in eo scientiæ vel omnes, vel aliquæ ab institutis magistris publicè & gratis proponantur universis volentibus discere. Vnde idem est studium generale, atque publicum. Additur (ex privilegio Summi Pontificis, vel alterius supremi Principis) quia omnino requiritur facultas vel approbatio illorum, ne studium evadat illiberale, scilicet continens artes sordidas & circunforaneas, vel artes quasdam vetitas, ut divinationes, sortilegia, astrologiam judiciariam, & similes, quæ specioso nomine Mathematicæ feruntur.

8 Explicata sic veluti genericè, & in toto suo ambitu Academia, & reservata ad quæstionem sequentem maiori explicatione, patet 1. discrimen inter Academiam, & Rempublicam: nam Academia, quamvis dici possit Respublica cum addito, nempe Respublica litteraria, tamen est quid limitatius, seu minùs latè patens, & veluti quædam pars Reipublicæ in tota sua latitudine acceptæ. Hæc enim apud Latinos est idem quod Politia, apud Græcos est civitas libera, quæ jure regitur. Apud Iuristas, authore Petro Greg. de Rep. lib. 1. c. 1. n. 6. sic describitur. Est rerum & vitæ quædam communitas unius societatis, quæ efficit unum quoddam corpus civile, ex pluribus diversis utmembris compositum, sub una potestate suprema, veluti sub uno capite, & uno spiritu, ad benè, & commodius vivendum in hac mortali vita, utque facilius ad æternam perveniatur. Ex quibus manet perspicuum non solum civitates liberas, sed præcipuè provincias & regna, quæ uni supremo Principi subjacent, verè Respublicas esse. Addit Petrus Barb. ad l. 2. §. legatis n. 82. ff. de judicij., civitates alias præter Romam impropriè & abusivè Respublicas appellari. l. bona civitatis, de verb. signif. Cum igitur Academia sit pars civitatis, minùs propriè Respublica nuncupabitur. Hoc tamen non obstante Academia tanquàm vera Respublica, instar minoris gaudet privilegio restitutionis in integrum, ut cum Panormit. cap. 1. de in integ. restit. num. 14. Barth. & alijs defendunt Greg. Lopez l. ult. tit. 19. p. 6. & Maranta de ordine judic. part. 6. cap. secundus actus num. 85. quibus adductis non dissentit Molina to. 2. d. 574. §. Respublica.

Respublica quid sit.

Remp. sola laicâ Respublica.

9 Patet 2. discrimen inter Academiam & Vniversitatem: nam Academia haber se ad Vniversitatem (ut philosophicè loquamur) tanquàm pars potentialis ad totum, seu tanquàm inferius ad Vniversale, sicut homo se habet ad animal. Latius enim diffunditur Vniversitas, quàm Academia. Quamvis enim omnis Academia sit Vniversitas, non è contra omnis Vniversitas est Academia. Quia collegium Vniversitas dicitur l. 1. in princip. ff. quod cujusque Vnivers. & tamen non dicitur Academia. Quomodo autem & per quot conservetur Vniversitas, seu jus & possessio Vniversitatis, tradit Menoch. consil. 1193. num. 4. & 14. Quòd Vniversitas ex solis corporibus constans certum numerum requirat, non ita, si ex corporibus, & juribus constet, doctè notat ac probat Petrus Barbos. tom. 1. parte 3. Rubricæ ff. solut. matr. num. 15. & 16. Cum verò Academia, & Vniversitas, ut dictum est, neque coincidant, neque reciprocentur, usus tamen obtinuit, ut Academia appropriato jam sibi Vniversitatis nomine, tanquàm illius nobilissima pars, & præcipuum inferius quasi antonomasticè Vniversitas nuncupetur.

10 Patet 3. hanc clausulam (quidam alij) non comprehendere Vniversitatem, ut docent Marhes. tom. 1. pag. 207. num. 108. & Barbos. in collect. ad cap. Cum in multis, de rescript. in 6. num. 8. Et idem dicendum esse de clausula (Omnesque alios) rectè tradunt Mandosius super commis. caus. benefic. vers. Omnesque alios, & Barbosa de clausulis. clausul. 94. num. 13. Idem etiam procedit de clausula, seu voce Aliquis. Quanvis enim hæc dictio comprehendat omnes personas absque ulla distinctione, ut cum multis notat Caldas Pereyra de potest. elig. cap. 1. nu. 2. tamen non comprehendit Vniversitatem, ut tenent Gemin. cons. 65. num. 17. & Barbos. tract. de diction. dict. 22. num. 3. & 9. Ratio est quia licèt universitas contineatur sub nomine personæ, ut docet Menochius cons. 709. num. 1. & 8. & cons. 390. num. 29. est tamen persona dignior qualibet persona singulari, ut probat Gratianus tom. 1. cap. 1. nu. 8. & prædicta dictio (Aliquis) solum refertur ad personas singulares, ut ex varijs notat Tusch. lit. D. concl. 244. nu. 7. & concl. 269. n. 4.

Vniversitatis & Academiæ discrimen.

11 Patet 4. quid veniat nomine Vniversitatis & Academiæ. Quia Vniversitatis appellatione venit imprimis quidquid sub tali nomine in rigore proprietatis continetur, qualis Respublica, civitas, Academia, Collegiũ. Addit Barb. de Appell. 75. ex Oldrad. cõs. 32. & Mascard. de interpretat. concl. 1. n. 193. Vniversitatis appellatione comprehendi sacerdotes & alios clericos, proindeq; in sui favorẽ posse uti privilegijs

Vniversitatis appellatione quid veniat.

& statutis Vniversitatum. Et ideo quòd parochus (adjungit) reputetur de Vniversitate in favorabilibus, scripsit Alberic. in l. 1. vers. Vidi etiam dubitari ff. quod cujusque univ. nomine, quem citat Bellet. disquisit. clerical. par. titul. de discipl. cleric. §. 2. num. 16. Denique Academiæ nomine venit omne generale studium, nempè publicum à supremo Principe approbatum, sive Academia perfecta, vel imperfecta, sive laica vel Ecclesiastica; de quibus seorsim in quæstione sequenti.

QVÆSTIO II.

Quotuplex sit Academia?

Academia quotuplex.

12 Academia, quam diximus esse studium generale, scilicet id quod authoritate Papæ, vel supremi Principis erectum est, ita ut non sufficiat quòd in eo optimè legatur, & publicè cuicũq; audire volenti, quidquid in oppositum teneant Moneta de quotid. distr. p. 2. q. 10. n. 17. & Sanctar. var. resol. q. 3. nu. 22. duplicem subit multiplicitatem, prout dupliciter à nobis dividitur, 1. in imperfectam, perfectam, & perfectissimam. 2. in laicam & Ecclesiasticam.

Quod attinet ad priorem divisionem, Academia imperfecta dici potest studium generale, in quo neque omnes disciplinæ traduntur, neque potestas est, ut studiosi litterarijs gradibus insigniantur, quale apud Lusitanos studium Olysipponense, & Bracharense. Ad hoc membrum possũt reduci studia in Ecclesijs Cathedralibus, quamvis à vera & legitima Academiæ ratione deficiant, ex eo quia illorum Scholares nõ gaudent ijsdem privilegijs, sicut studẽtes in studijs publicis, prout decisum referunt Nicol. Garcia de benef. par. 3. cap. 2. n. 117. & Armendar. n. 124. apud Barbosam de pot. Episc. p. 3. alleg. 56. nu. 23. Academia perfecta est studium generale, in quo licèt non omnes, sed certæ ac designatæ scientiæ tradantur, datur tamen ex privilegijs Pontificijs, vel Regalibus potestas conferendi titulos graduum studentibus; & mittendi probatos cum litteris testimonialibus ad Principes Ecclesiasticos & laicos, veluti idoneos ad subeundam curam Reipublicæ, si viris egeant ad regendas Ecclesias, vel civitates. Ita Suar. tom. 4. de Religion. tract. de Societ. lib. 5. cap. 4. num. 1. & ex l. nemini licere Cod. de advocat. diversor. judic. & §. Itaque ope in proœm. Institut. Petrus Gregor. de rep. lib. 18. cap. 9. num. 1. Vbi addit notabile ac singulare privilegium concessum à Papa Vniversitatibus Galliæ, nominandi scilicet graduatos idoneos Episcopis, Archiepiscopis, Abbatibus & alijs col-

Gallorum Doctorum privilegium singulari.

latoribus, ut beneficia primo vacatura post debitam insinuationem litterarum graduum, & temporis studij, & nominationem, illis conferantur mensibus definitis & constitutis in concordatis inter Leonem X. & Franciscum I. Galliæ Regem. Non discrepat quod mihi narravit R. P. Ioannes de Brisacier Gallus Visitator Generalis in Provincijs Lusitaniæ, scilicet moris esse in Gallia ut quicunq; Doctor aliunde idoneus possit designare sibi quodcunq; beneficium nõdum ab alio Doctore designatum, ut cum primũ vacaverit, accipiat, ea tamen lege, ut facta semel unius designatione maneat incapax ad aliud designandum, vel accipiendum.

Perfecta Academia

13 Illud noto, non deficere à perfecta ratione Academiæ illam, quæ non omnia disciplinarum genera, sed certas quasdam, ac designatas facultates profitetur. Nam apud Romanos fuit olim perfecta Academia in Vrbis Capitolio, in qua Cæsares suo decreto certas priùs tantum artes designarunt, quibus postea addita studia Philosohiæ, & legum civilium, & professor unus Philosophiæ, duo juris qui leges explanarent. L. unica Cod. de studijs liberal. Vrbis Romæ lib. 11. Item Honorius III. Summus Pontifex, vt sumitur ex cap. super specula, de privileg. non permisit Lutetiæ Parisiorum, in studijs generalibus doceri jura civilia Romana, eo quod ibi (inquit) non esset eorum usus, nec in civitatibus vicinis, quæ consuetudine & moribus administrantur. Voluit tamen (addit Tholosanus de repub. lib. 18. cap. 1. numer. 7.) alias artes primas, ut Philosophiam, Medicinam, & Pontificia jura cum privilegio legi, & audiri.

Academia perfectissima.

14 Academia perfectissima illa est, in qua non solum datur potestas conferendi gradus omnes litterarios, & dandi testimoniales litteras, sed etiam omnes facultates ingenuæ, seu discipulorum omnium genera docentur & addiscuntur: qualiter apud Gallos in Academia Parisiensi, apud Castellanos in Salmanticensi, apud Lusitanos in Conimbricensi. Hæc enim adæquatam perfectionem sortitur, tum ex parte causæ efficientis, seu Principis, qui suam sine limitatione authoritatem impendit: tum ex parte causæ formalis, nempè jurisdictionis ac potestatis illimitatæ ad conferendos gradus: tum ex parte causæ materialis, scilicet omnigenarum facultatum, circa quas præcipuus labor, & magistrorum in docendo, & discipulorum in addiscendo versatur. Illud animadvertendum est, non omnem Academiam, quæ exactam, & adæquatam perfectionem adepta est, fuisse perfectissimam in suo exortu, & nativitatis vestibulo. Nam Vniversitas Romana curiæ, cui Innocentius IV. generalis studij jura concessit capit. 2. de privileg. in 6. in suo

c:.or

exordio tantum habuit professores Sacræ Theologiæ & juris utriusque. Post. a Innocentius alius in Concilio Viennensi, ut habetur Clement. 1. de magistris, illi adjecit professores linguæ Hebraicæ, Chaldaicæ, & Arabicæ. Denique Eugenius IV. (ut in ipsius vita refert Platina, dictæ Curiali Academiæ omne litterarum genus adhibuit. Illud tandem animadvertendum est, multum conferre ad perfectionem saltem accidentariam Academiæ, quòd sit frequentissima, seu à multis studiosis, sive Doctoribus, sive auditoribus frequẽtata, ut ex l.3. §.pen. ff.de decur.l.Magistros C.de profess.&med.lib. 10.optimè tradũt Alciat.resp.91. n.7.& Menoc. cons.80.n.20. Ad hujusmodi autem frequẽtiam magnopere conducit dari in Academia professionem omnigenæ facultatis.

Academia frequentissima esse debet.

15 Quod attinet ad posteriorem divisionẽ Academiæ, scilicet in Ecclesiasticam, & laicam, vel (ut alij vocant) sæcularem, patebit definitio & explicatio utriusque membri, ex decisione difficultatis inquirentis, utrum omnis Academia dicenda sit Ecclesiastica: Partem affirmativam defendunt Bellamera in cap. ex litteris n.5.de constit. Moneta de conserv. c.6.n.5. Balboa in Alleg. pro Vnivers. Salamãt.&Salicetus in Auth.Habita n.39. Probãt multiplici fundamẽto. 1. quia studia generalia, quæ cũ Academijs coincidũt, ut diximus, erigi nõ possunt, nec solent absq; Põtificia authoritate, statutis, & privilegijs. 2. quia in studijs nunquã desunt clerici, quorũ cõmunio, & si minor pars sit, cæteros omnes clericos intelligi facit: unde scholastici omnes indistinctè clerici appellantur. 3. quia si nõnullæ Academiæ, seu Vniversitates studiosorum judicandæ forent laicæ, sequeretur absurdũ, nẽpè quòd judex laicus talis Academiæ possit cognoscere de causis studiosorum clericorũ. 4. quia in omnibus studijs generalibus præcipuæ scientiæ finẽ supernaturalem, & Religionis causam aspiciunt, qualis S.Theologia, & Pontificij juris prudentia: & illarũ professores, etiam merè laicos potest Pontifex à sæculari jurisdictione extrahere, & foro Ecclesiæ addicere. 5. quia ex redditibus Ecclesiasticis fundantur omnia, vel saltẽ pleraque studia generalia. 6. quia omnia collegia studiorum causa, & confraternitates laicorũ, Ecclesiastici Principis authoritate erecta, omninò judicari debent religiosa, & ecclesiastica, ut ex Lambertino & alijs probant Gutier.1.canon. c.36.& de Gabell.lib.7.b.95.n.20. Azevedus lib. 10, à n.25.tit.1.lib.4.Recop. Garcia de benef. 5.p. cap.1.à n.604.& Barbo.de pot.Episc.alleg.75.n. 71.ergo idem de Academijs dicendum est.

Academia omnis an sit Ecclesiastica.

16 Hæc sententia mihi omninò displicet, & ejus confutatio patebit ex solutionibus fundamẽtorum infra apponendis. Sed antequàm vera sententia proponatur, notandũ est 1.cũ Alphonso de Escobar tract. de jurisd.in studijs c.21. Vniversitates posse dupliciter considerari 1. prout sunt singulorũ, hoc est in ipsis attẽdũtur personæ, singulæ ex quibus coalescũt. 2. prout sunt universorũ, hoc est prout cõsiderãtur ut corpus mysticum. Nã consideratæ primo modo indigent utroque judice Ecclesiastico, & laico, vel uno habente utrãq; jurisdictionẽ, Ecclesiasticam & laicam. Siqvidem ad studiosos clericos Ecclesiastica, ad laicos jurisdictio laica requiritur: Si considerẽtur secundo modo, omnis Academia etiã cõtinẽs clericos, quæ in territorio Principis sæcularis erecta est, laica, & sæcularis dici potest. Siquidem ut sic Principi sæculari subjecta est quoad reformationẽ, cõservationẽ, gubernationem, & reliquas totius corporis causas, nisi ex sua natura spirituales sint, tales scilicet quæ & si in qualibet alia cõmunitate, etiam sæculari inciderẽt, ad Ecclesiã pertinerent. Nec inde contra nos arguas Academiam dicto modo acceptã debere appellari mixtã, utpote administratã jurisdictione Ecclesiastica & laica. Nã eadẽ ratione posses inferre civitatẽ Eborẽsẽ Lusitano Regi subjectã, esse mixtã. Quia in ea Ecclesiastici, & laici judices assistũt. Et quidẽ hujusmodi illationẽ ex fundamento posito videtur fecisse Petrus Greg.lib.15.syntag.cap.32.n.9. quãdo dixit studiorũ Academias ad mixtas Vniversitates spectare. Notandum est 2. ad judicandam absolutè Academiã, spectandas esse personas tum Ecclesiasticas, tum laicas, ex quibus coalescit juxta intentionem fundatoris.

Academia considerata ut singulorũ, & ut universorum.

17 His prænotatis, vera & communis sententia distinguit in hunc modum: quando Vniversitas pro maiori, vel saltem pari studentium parte constat ex clericis, absolutè Ecclesiastica: quando vero laicorum maior pars existit, laica, seu sæcularis absolutè denominari debet. Ita Basilius Ponze de Matrim. lib.5.cap.12. §.7. Horat.Lucius privil.66. limit. 1. Socinus cap.1. num. 17. & cap. significasti num.4. de foro compet. Maranta in praxi 4. p. distinct. 11. num. 23. Scaccia de appel. q. 8. num. 124. Tiberius Decian. tom. 1. criminal. lib. 4. cap.9. num.41. Riccius praxi. var. resol. resol.317.num.3. Azeved.l.10. tit.1. lib.4. à num.25. Farin. in praxi tom.1. tit.de inquisit. quæst.8, num.4. Bobadilha lib. 2. cap. 18.n.181. Narbona l.3. glos.1. tit.7. lib. 1. Recop. à n.1. & Alphonsus de Escobar cit. cap.21.n.24.

Academia quãdo Ecclesiastica vel laica dicenda est.

18 Prima pars, quòd scilicet Academia constans ex maiori, vel saltem pari clericorum parte, dicatur Ecclesiastica, probatione non indiget, cum pateat ex eo quòd denominatio sumatur ex maiori, vel etiam pari parte, quando hæc potior est, qualis clericorum. Secunda pars difficilior, quòd nempè Academia constans ex maiori parte laicorum, dicatur laica, probatur 1. quia ad cujusque rei naturam dignoscendam, inspici debet maior pars ipsius rei, cujus naturam minor induit, etiamsi dignior sit. Vnde si minor pars sit laico-

Denominatio sumitur ex maiori parte.

rum, corpus universale laicum erit, licet nobilior ac dignior sit minor pars: at sequitur ex l. cũ auru n,19. alias l. sequenti §. perveniamus, de auro & arg. leg. Vbi si legetur aurum; argentumve, in quo gemmæ inclusæ sint, etsi maioris pretij, adhuc tamen auro cedent, cujus maior est species. Faciunt c. ex litteris, & c. cũ secundum, de jure patron. ex quibus id in specie confirmát Socinus c. 1. n. 17. & Abbas q. 6. n. 8. Facit insuper l. in medicis cũ duabus præcedentibus, de contrah. emptione, & l. si mercedem 53. §. si eum fundũ, de acti. empti. in quibus licet religiosa & sacra res sit, adhuc tamen maiori parti fundi profani cedit, & cũ fundo transit in emptorem pars modica, quæ per se in cõmercio non erat, ideoq; nec vendi, nec alienari poterat. Facit deinde l. quæritur, de statu hominũ) ubi Hermaphroditus si magis incalescat in sexu fœmineo, quàm masculino, licet masculinus sexus dignior sit, tamen judicatur ut fœmina: Ergo similiter Academia judicabitur laica, in qua minor clericorum pars maiori parti laicorum accedet.

Pars minor cedit maiori.

Hermaphroditus.

Ecclesiastica & laica res unde dicatur.

19 Probatur 2. ex absurdo; nam si minor ac modica clericorum pars efficeret Vniversitatem Ecclesiasticam, sequereretur omnia fere regna Christianorum, & omnes civitates Ecclesiasticas esse. Quia nullum regnum est, & nulla fere civitas, ubi non sit aliqua clericorum pars. Probatur 3. nam res, quarum capaces sunt laici, & si à clericis possideantur, laicæ tamen manent (Clement. 1. de supplen. neglig. præl. ubi Barbatia cons. 17. vol. 1. & cum alijs Mascar. concl. 585. n. 6. & 7.) Cùm igitur constet studia generalia secundùm se, ipsorum natura & fundatione inspecta, laicorum studiosorum esse posse, rectè deducitur Academiã laicam denominari, non obstante clericorũ parte possidente. Probatur 4. ex eo quòd attento communi jure, Vniversitas scholarium, si plures sint laici, rectè potest sibi eligere Rectorem laicum, quamvis faciat cautiùs, si clericum eligat, ad hoc ut plenam in clericos etiam studiosos jurisdictionem exercere possit: de quo alibi fusiùs. Probatur 5. quia Academiarum erectio tanquam res prophana & politica pertinet ad laicum Principẽ, qui in suis ditionibus jus habet erigendi studia, sicut civitates excitandi, itaut absque illius licentia nullum studium generale erigi, aut constitui possit, ut probant Iuristæ ex l. 1. & 3. §. in sũma, de collegijs illicitis, & nos infra late ostendemus. Accedit quòd Princeps habet fundatam intentionem in universo ejus territorio, & consequenter in omnibus Vniversitatibus eodem territorio erectis, ut ex l. 1. §. initio, de officio præf. urb. tradunt Borrell. de præst. Reg. cap. 21. à n. 14. & latiùs Castilho de tertijs c. 18. à n. 157. ergo omnis Academia laica erit, si prævaleat pars laicorum.

Potentia non actus respicitur.

20 Observabis hanc resolutionem procedere non solum quoties in Academia actu versantur plures studiosi laici, sed etiã quandò clerici excedunt numero laicos. Hic enim solum respicitur potentia, non actus, scilicet quod Academia possit tota ex laicis constare, ut laica sit; sicut è contra ut Ecclesiastica judicetur, requiratur nõ nisi clericos ad eam admitti, saltem pro maiori parte, aut æquali, sicut hoc habere in Italia nõnullas Academias ex sua fundatione, testantur Abbas, & Socinus citati supra n. 18. In rebus enim tam physicis, quàm moralibus semper attenditur id quod per se est, & non quod per accidens contingit. Addo sufficere ad denominationẽ Academiæ Ecclesiasticæ, quòd ex intentione fundatoris admittat pro maiori, vel saltem æquali parte scholasticos in ordine ad clericatum recipiendum, illisque subministret facultates statui clericali accommodas, qualis S. Theologia, & Canonici jurisprudentia, quá vis studentes actu clerici non sint. Hac enim ratione Eborensis Academia Ecclesiastica censetur, ex intentione Henrici Regis fundatoris.

21 Superest ut satisfaciamus fundamentis sententiæ contrariæ positis supra n. 15. Ad primum dicimus falsum esse non posse studia generalia erigi sine Pontificis authoritate, cum quilibet Princeps supremus in sua ditione, & republica eãdem obtineat potestatem. Quid autem possit Sum. Pontifex in quibusvis Academijs erigendis, tradit eleganter per varias regulas Alphonsus de Escob. c. 21. à n. 90. & nos infra opportunius trademus. Ad secundum respondemus semper inspiciendam esse maiorem partem, quanvis minor dignior sit, ut supra ostendi, & insuper confirmo exemplo Æthiopis, qui cum aliqua ex parte albus sit, nempe quoad dentes, & partem oculorum, albedoque nigredine nobilior & dignior sit, tamen quia ex parte longè maiori niger est, absolutè niger vocatur. Illud quod dicitur, studiosos omnes vocari clericos, abusiva, & barbara locutio est; item futilissimum apud Ossual. lib. 17. c. 20. lit. k. quod dixit Salicetus studiosos omnes ab Vltramontanorũ vulgo clericos appellari, & in l. 1. ff. de justit. & jure, justitiæ sacerdotes.

Denominatio à maiori parte.

22 Ad tertium dicimus nihil obstare Vniversitati laicæ quòd in ea sit judex merè laicus, & sint nonnulli clerici exempti in caussis, quæ ad ipsos ut singulos, & ut clericos spectant. Quia adhuc talis judex potest exercere jurisdictionem in omnes studiosos, qua totũ corpus Academicum integrant, & in laicos, etiá ut singulos, de quo alibi ex instituto. Ad quartũ respondemus ad sæculares Principes spectare erectionem studiorum, adeò ut Sum. Pontifex nequeat ob præcisam scholastici qualitatem laicos à Principis potestate eximere: aliàs pertineret ad solum Pontificem studiorum erectio, & sola studiosi qualitas forum tribueret, non secus ac religio, seu ordo. Finis enim studiorum non est merè spirituali, sed præcipuè consistit in eo

Studiorũ erectio.

Finis studiorum.

quòd

quod evadant viri in omnibus scientijs docti, ut possint supremis Principibus assistere, & Rempublicam feliciter regere, ac exercitio virtutum moralium temperare.

Redditus Ecclesiastici [illegible] tales esse desinunt.

23 Ad quintum dicendum est nō ob id, quod Academia dotetur per Pontificē, & alatur redditibus Ecclesiasticis, denominandam esse Ecclesiasticam, cum è contra redditus ipsi antea Ecclesiastici post unionem Academiæ factam, profani debeant censeri. Nam redditus Ecclesiastici quando uniuntur loco cuicunque profano, vel personæ laicæ, naturam profanam & laicam induunt, argumento l. Paulus aliàs per procuratorem, de acquiren. hæred. ubi sic: Quia mutatione personæ castrensia esse desierunt. Et ita in specie tenet Lassarte de decimis cap. 19. n. 31. Barbosa l. Titia n. 41. ff. solut. matr. Garcia de expens. cap. 9. à n. 97. Ramirez de lege Regia §. 31. n. 4. D. Franc. de Leon decis. 3. à n. 13. & Gama decis. 235. à n. 6. Denique ad sextum respondetur negando cum Gutierrez de Gabell. q. 91. n. 18. Collegia studiorum causa erecta, & confraternitates laicorum Ecclesiastica authoritate approbatas ex eo præcisè subire rei Ecclesiasticæ denominationem. Ad hoc enim requiritur quòd ex primæva institutione, & fundatoris intētione ordinētur ad finē spiritualem, qualis nō est studium, vel saltem ex maiori, aut æquali parte clericorum consentur.

Collegia & confraternitates [illegible] ica.

Sic expedita difficultate, perspicuum manet optimam esse Academiæ divisionem in Ecclesiasticam & laicam, rectèque explicari utrunque membrum, quando Academia Ecclesiastica illa dicitur, quæ per se, ex vi suæ institutionis, & intentione fundatoris cōnstat ex parte maiori, vel pari clericorum: laica illa censetur, quæ ex maiori laicorum parte insurgit.

QUÆSTIO III.

Quisnam sit consensus, quæ operatio Universitatis, seu Academiæ prout Universitas est.

24 Quamvis ex duabus quæstionibus proximè discussis, satis innotescat Academiæ ratio, & quidditas, ad uberiorem illius explicationem valde conducet inquirere, & exponere legitimum ipsius consensum, ac operationem cum omnibus conditionibus ad utrunque requisitis: nam rei effectus, & operatio maximè ejusdem naturam, & entitatem manifestant. Igitur pro utriusque intelligentia supponendum est 1. Academiam (& idem est de quocunque populo, & Universitate) semper eādem reputari, quamvis identidem alij atque alij tum superiores, tum inferiores succedant. Quia semper durat, nec unquam moritur. Ita ex l. proponebatur ff. de judic. l. sicut fin. ff. quod cujusq; univers. nom. Bart. in l. usufruct. ff. de stipul. servo. Nicolin. in rub. ff. solut. matr. n. 213. Cornel. in cons. 43. col. fi. fol. 2. Paris. cons. 27. n. 109. Silvan. cons. 2. n. 109. Menoch. cons. 390. n. 9. & præsum. 45. lib. 6. n. 6. & alij, quos refert ac sequitur Petrus Surdus cons. 454. nu. 26. Unde deducitur sufficere legitimum consensum, quem olim Universitas præstitit, ac se ligavit, ut vim & efficaciam producat in successores, in quibus eadem existere, & durare censetur.

Universitas semper eadem reputatur & manet.

25 Supponendum est 2. dari discrimen in ordine ad effectum consentiendi inter Academiam, & omnes studiosos sive magistros, sive discipulos, imo superiores & subditos, acceptos ut singulos. Aliud est enim Academia prout Universitas, & aliud omnes prædicti accepti ut singuli. Ita Glos. & interpretes ad l. sicut §. 1. quod ff. quod cujusq; univer. nom. Gabr. cōmun. opin. lib. 6. cōcl. 1. Rolan. vol. 4. cōs. 33. n. 6 & Surdus consil. 313. n. 10. Nam Universitas quà talis, accipitur ut corpus mysticum coalescens ex multis personis tanquam membris: prædicti autem cum illa reduplicatione (ut singuli) accipiuntur ut personæ singulares secundùm se, quasi corpus illud mysticum nec respicerent, nec integrarent. Unde causæ Universitatis sunt diversæ à causis singulorum: cum illæ per se primò concernant corpus mysticum, & solum per accidens, & secundariò extendantur ad singulos de Universitate, sicut è contra causæ singulorum per se primò respiciunt ipsos singulos, & solum secundariò Universitatem. His positis,

Universitas & singuli de Universitate.

Sit prima resolutio. Universitas solùm censetur præstare legitimum consensum ad proprias causas, quando solemniter congregata est, & illi ad quos spectat consulere, vel definire, saltem ex maiori parte simul consentiunt. Hanc desumo ex citatis authoribus. Quod autem censeatur Universitas præstare legitimum consensum, congregatis solemniter ijs tantum ad quos spectat consulere & definire, probatur, quia Concilium generale repræsentat totam Universitatem, ut post multos respondit Crav. in cōs. 195. n. 9. apud Menochium cons. 416. n. 4. Quod sufficiat consensus maioris partis, colligitur ex eodem Menochio cons. 80. n. 25. & ex communi Iurisstarum asserentium consentire totum Concilium, vel Senatum, maiori parte consentiente. Habetur expressè cap. 2. de testib. in 6. & cap. 1. §. ex quo, de censibus in 6. Deinde in Universitatibus Ecclesiasticis factum à maiori parte valere regulariter, constat ex cap. 1. de ijs quæ fiunt à maiori parte, & cap. Archiepiscopus, de temporibus ordin. & quod factum à maiore & saniore parte valeat, & canonicū reputetur, tenet Glos. fin. in cap. cum olim, de judic. Semper autē maior pars præsumitur sanior cap. Ecclesia vestrà, de elect.

Academiæ legitimus consensus.

Consensus [...] a [...] mus simul [...] ut fiebat. 26 Dici (simul consentiunt) quia ad legitimum consensum Universitatis non sufficit quòd singuli diversis temporibus acquiescant, nisi tota Universitas congregata id faciat, juxta Bart. in l. Omnes populi in 3. quæst. à princip. quæst. ff. de just. & jure, & dicit Alber. in l. nulli ff. quod cujusque Univers. nom. Quòd universitas non dicitur consensum præstare, quando omnes de Universitate consentiunt, si unus hodie, & alter cras: quia simultaneus esse debet. Unde consensus communis aliquorum ubi desideratur, nullatenus eis sufficit singulariter significare; nisi cum eis communi consilio pertractentur can. 2. §. quod si necessitas 10. q. 2. Nam juxta Corn. cons. 150. in fine vol. 1. Surd. cons. 323. n. 12. & Dec. cons. 437. n. 2. & 3. non dicitur scire universitas, nisi id sciat quando est legitimè congregata. Addit Menochius cons. 80. n. 13. quando agitur de re communi, neminem seorsim acceptum in illa habere partem, ut separatim cōsentiat. Ratio ob quam simultaneus ille consensus exigatur, est, quia cum agitur de re & causâ communi, ut aliquid Universitatis nomine statuatur, debent omnes, ad quos spectat, simul convenire, ut sic Universitatē repræsentent, & re diligenter cōsiderata, maturiùs & utiliùs definiatur quòd gerendum est.

Consensus singulorū de Universitate. 27 Secunda resolutio. Quādo agitur de causis singulorum quā talium, Universitas solum censetur præstare legitimū consensum; quando omnes ac singuli, nullo excepto, consentiunt. Ita fere omnes citati, præsertim Surdus cons. 323. nu. 10. & Menoch. consil. 416. n. 38. Sumitur ex l. pacta privatorum C. de pact. & c. quod omnes, de reg. juris in 6. Nam quod omnes tangit, debet ab omnibus approbari, eo modo quo tangit: cū igitur tāgat ut singulos, ab omnibus ut singulis, ac seorsim approbari debet. Deinde non debet alteri nocere uni, quòd fit ab alio. L. non debet alteri ff. de reg. juris. Unde Lucas de Penna ad l. 1. C. de capit. civi à cens. exim. lib. 11. num. 8. ubi loquitur de alicujus loci subjectione, & dicit omnes esse vocandos: id quod præcipuè verum est (distinguit Barth. ad l. sicut §. si quid ff. quod cujusque) quando negotium attinet ad omnes ut singulos: quia singulorum præjudicium concernit. Hinc est, quod quando agitur de juramento fidelitatis, ad hoc ut locus aliquis Dynastæ subjectus maneat, in talis juramenti præstatione requiratur consensus omnium, ita ut minor pars impedire possit. Ita Neviz. cons. 12. nu. 16. ex Anchar. cons. 10. & Iasone in l. jurisgentium §. Hodie n. 8. vers. 33. limita. ff. de pactis. Nam præstans juramentum fidelitatis, cum se subjectioni supponat, ad multa tenetur, ut habetur ex Cap. 1. de forma fidelitatis.

Singulorū quādo agitur incommodum consensus. 28 Facit 1. quòd in ijs, quæ gravis sunt incommodi, ut quando agitur de redigendo aliquem in servitutem, nō sufficiat quod maior pars Universitatis consentiat, sed singulorum consensus postulatur l. si quis hac lege §. quoties ff. qui & à quibus, ubi in accusatione liberti, ut revocetur in servitutem, omnium patronorum consensus exigitur. Sic Iasan ad l. jurisgentium n. 8. & Gomez in §. Item serviana V. 41. Instit. de act. Facit 2. quod quando agitur de auferendo alicujus suum, non sufficit maior pars universitatis, sed omnes consentire debēt. Ang. in cons. 270. visis & examinatis vers. secūdo, & Felin. in cap. cum omnes n. 12. de constit. quamvis ibid. dissentiat Decius com. 6. ver. septimo fallit. Facit 3. quod asserit Glos. recepta ab omnib. in cap. si Archiepiscop. de tempo. ordin. nempè factum a maiori parte valere in Collegijs, sed non in privatis. Huic consonat Glos. constitutum in cap. cum omnes, de cōstit. ubi perspicuis verbis dicit à maiori parte capitali vel Collegij factum, super eo quod est cōmune, non ut collegiatis, sed ut singulis, non valere, nisi omnes consentiant, vel nisi rem concedant in naturalem ac distinctum suum usum. Facit 4. quod consensus omnium requiritur in actu, qui Ecclesiæ præjudicat: nec in hoc casu statut maiori numero cap. si. de maior. & obed.

Universitatis dissensus & convocatio. 29 Pro maiori prædictorum explicatione observa 1. ex Glos. in cap. fin. dist. 63. consensu aliquorum si quid fieri debet, eorum dissensu impediri faciēdum, & dissolui factum. Nam consensus, seu collaudatio est multorum voluntas, ad quos res pertinet, simul jācta Glos. tractatus in cap. 1. de rebus Ecclesi. non alien. in 6. Observa 2. ex eadem Glos. ibidem citata consensum canonicorum non habitum in communi super alienatione rei communis pluribus, ut singulis, si non interveniat tractatus, non valere: si autem præcessit tractatus, & postea deliberaverunt alienare, licet singulariter consentiāt, valere talem consensum. Observa 3. Ut valeat id quod agitur ab Universitate, oportere quòd duæ partes vocandorum sint præsentes, & quòd maior pars præsentium consentiat. (Glos. pen. in cap. licet de vitanda, de elect. in 6.) Quod procedit quando potestas congregandi non est penes aliquem: si enim sit penes superiorē, qui legitimè convocavit, sufficit minor pars congregata, si alij venire noluerint. (Cap. bonæ, de postul. prælat.) Potest autem congregari per sonum campanæ ubi hoc est de more (Cap. in causis, de elect. in 6.

Operatio Universitatis. 30 Quod attinet ad alteram quæstionis partem de operatione Universitatis, constat imprimis Universitatibus permissum esse de rebus suis statuere, quando jus superioris non læditur. Ita Bart. in l. Omnes populi n. 6. de just. & jure, Ruin. cons. 109. n. 2. 3. & 20. 19. lib. 4. Barba. col. 29. col. 2. lib. 3. & Menoch. cons. 23. n. 10. Constat 2. Universitatem etiam scholarium posse ad agendum, & se defendendum constituere procuratorem. Cap. quia in causis, de procur-

curat. Quod autem constitutus ad procuranda Universitatis acta dicatur quandoque actor, quandoque syndicus, quandoque œconomus, quandoque procurator, habemus cap. significasti, de appell. Universitas tamen agere non potest, quando maiores de Universitate sunt excommunicati. Glos. c. p. fin. de procur. Constat 3. posse Universitatem eligere. Ea enim eligendo juri communi innititur, vel saltem ipsi juri propius accedit. Ita Ripa lib. 2. respon. cap. 23. n. 1. & cap. 33. n. 2. Bonif. in Clem. 1. de præb. Ioan. Monach. in cap. generali de elect. in 6. Card. cons. 103. casus super quo col. 2. Constat 4. ex Manoch. cons. 28. n. 32. licere Universitati absolute assumere litem singularis personæ illius Universitatis, etiamsi de principali interesse Universitatis non agatur. Nam Universitas erga civem & incolam suum loco patris est, proindeque injuriam sui civis persequi potest, sicut injuriam filij pater. Ita Grav. cons. 45. n. 1. & Bald. cons. 288. col. 1. lib. 1.

31 Maior difficultas est exponere quando Universitati tribuenda sit operatio. Et quidem, sicut diximus de consensu, non dicitur Universitas aliquid facere, nisi id faciat legitimè congregata, etiam si singuli separatim fecerint, ut tenet Bart. in l. omnes populi in 3. q. 2. in princip. ff. de just. & jur. Quia in ijs quæ pertinent ad plures ut universos, necesse est, quod omnes solemniter congregati, saltem ex maiori parte consentiant simul in operationē, ut universitati tribuatur operatio. l. 2. C. de decurion. lib. 12. & cap. in Genesi, de elect. Quia ab Universitate gestum debet esse universale, non autem singulare. Cap. de obligation. ad ratiocin. Vnde quando in instrumento asseritur omnes de Universitate aliquid fecisse, præsumitur omnes interfuisse, quamvis per partem adversam hoc negetur cap. inter dilectos, de donat. Rectè igitur dicit Glos. in l. sicut ff. Quod cujusque, si omnes homines existentes in platea aliquid faciant, dici factum à singulis. Quia juxta Innocent. in cap. de Genesi, & Abbatem in cap. cum omnes, n. 7. non dicitur factum ab Universitate, nisi congregetur communitas in cōcilio more solito, & concludat de explicando actum. Vt enim talis actus mandatus executioni adscribatur Universitati, debuit præcedere tractatus de illo, & legitimus consensus circa illum in solemni Concilio.

Operatio quādo tribuatur universitati.

32 Accedit requiri scientiam Universitatis ad legitimum cōsensum in talem operationem sibi adscribendam. Quin imò non sufficeret (inquit Surdus cons. 28. n. 104.) quòd daretur sciētia maioris partis populi, nisi etiam constaret talem scientiam habitam fuisse ab eis collegialiter congregatis: aliàs singuli dicerentur scivisse, non autem universitas. Addo quòd in dubio an Universitas sciverit alienationem, quam ejus procurator nomine illius fecit, præsumitur ignorasse. Cap. præsumitur, de reg. jur. in 6. & ita Grav. in cons. 134. n. 18. decis. Pedemon. 71. n. 6. Quia dominus non præsumitur scire ea, quæ sciunt ejus agentes & procuratores. l. item veniunt §. petitam 2. ff. de pet. hæred. Vbi Aug. dicit non esse bonam consequentiam: procurator scit: ergo etiam dominus. Addit Alex. in cons. 84. col. 2. vol. 1. quòd Princeps non præsumitur scire id quod sciunt ejus officiales. Addit Natta in cons. 639. n. 19. ex l. quod vulgo ff. pro empr. Glos. Bart. & alijs in l. si res obligata ff. de leg. 1. dominum justam habere ignorantiam earum quæ gesta fuerunt per servum, vel procuratorem.

Scientia operationis adscribendæ Universitati.

33 Denique (ut notat Surdus citato cōs. 18. n. 38. & 39.) est discrimē inter actum consistentem in jure, & actum consequentem ordinationem juris. Nam quando actus qui fit à singulis, consistit in jure, & ex ipso agitur de jure, tunc non potest talis actus adscribi Universitati, quæ non fecit actum; secus est, quando actus tendit ad exequendum factum, quod decrevit Universitas legitimè congregata; tunc enim actus tribuitur Universitati decernēti, seu ordināti, non singulis, juxta Innocen. in cap. bona 2. ver. temere recedentes nu. 7. in fin. de postul. præl. & Fel. in cap. cum omnes col. 16. versic. 2. n. 27. qui affirmant non requiri totius capituli Collegialem congregationem, quando recipiēdus est ex præscripto Pontificis canonicus jam provisus. Ad hæc Socin. l. 1. §. fin. ff. de acquir. possess. affirmat, quamvis Universitas non acquirat possessionem nisi communicato consilio, tamen si agatur de executione facti, ut quia jam esset apprehendendi facultas concessa, tunc nudam apprehensionem posse fieri per particulares, ita ut per illam communitati acquiratur possessio. Consonat Parif. cons. 111. nu. 71. vol. 1. ubi ait, quod si communitas facultatem habet incidendi ligna, talis actus incisionis, qui in facto consistit, potest exerceri per singulares de universitate, & comm factum dicetur factum ab universitate. Hæ resolutiones, quas adhibuimus utrique parti præsentis quæstionis, ex sequenti magis patebunt, & firmabuntur, cum à nobis discussum fuerit, utrū, quomodo, & quando Universitati culpa imputetur, & pœna infligatur.

Operationis alttributio.

QUÆSTIO III.

Vtrum & qua ratione censeatur Academia, prout Universitas est, delinquere, & possit delicti pœnam sustinere?

34 Explicatis consensu, & operatione Academiæ, quā Universitatis, proclive erit exponere illius culpam, & punitionem.

Academia possit delinquere.

tionem. Neque enim culpa imputari potest, nisi consentienti: neque per potestatem humanam puniri, nisi consensus in operationem externam prodeat. Ut igitur ad difficiliora à facilioribus procedamus, certum est 1. posse Universitatem delinquere. Ita ex Can. sicut vis 7. q. 1. & Auth. Item nulla communitas C. de Episc. & cleric. Farin. in praxi crimi. q. 24. n. 109. Mising. cent. 4. obser. 79. Gail. lib. 2. de pace publica cap. 9. Mascar. de probat. conc. 1420. Menoch. de arbitr. casu 595. Cur. Pisan. lib. 4. cap. 3. Parlad. diff. 88. §. 1. & Anton. Gom. var. tom. 3. cap. 1. n. 52. ver. 5. & exprimitur in Clem. 1. de pœnis. cap. quia sæpè, de elect. in 6. Addo ex Glos. quæ deliquerit; in Extrav. dierum Ioann. 22. posse quidem Universitatem delinquere, licèt non de facili, cum de facili non consentiat. Certum est 2. Universitatem delinquentem posse puniri. Ita sumitur ex cap. Romana §. Universitatem, de sent. excom. in 6. & alijs apud Authores à nobis citatos, & citandos. Certum est 3. ex cap. Cupientes §. cæterum de elect. in 6. si Universitatis homines deliquerint, non esse puniendos omnes de Universitate, sed eos tantum qui culpabiles sunt & culpam personaliter commiserunt.

Universitatis delictum.

35 Prima difficultas est, quidnam requiratur ut Universitas ipsa censeatur delinquere? Nicol. Mili. in suo repert. v. Universitas ver. 14. existimat Universitatem censeri deliquisse, & teneri de delicto, quando omnes de Universitate, vel saltem maior pars delictum patravit, etiam si nulla præcesserit deliberatio, & nullum consilium de tali delicto patrando. Probatur 1. quia quando maior pars aliquid facit, præsumitur in dubio fecisse nomine Universitatis l. aliud §. refertur, de reg. juris. Probat 2. quia nullo jure cavetur quòd debeat præcedere solemnis deliberatio, & consilium, & Universitas delinquat, & de delicto teneatur. Probat 3. quando illi delictum patrarunt, vel dixerunt se id facere nomine proprio, vel dixerunt se id facere nomine Universitatis, vel nihil expresserunt: si primo modo, Universitas non deliquit, sed illi tantum: si secundo modo, Universitas tenetur: item si tertio modo, juxta Glos. in l. sicut §. 1. vers. non debetur ff. quod cujusque univers. nom. ergo non requiritur quòd solemniter præcedat deliberatio.

Rebellatio Universitatis.

36 Oppositam sententiam tanquam communem & veram, scilicet ut Universitas crimen gravissimum, quale rebellionis, incurrisse dicatur, oportere quòd præcedat solemnis deliberatio, servata forma solita convocandi per sonum tubæ, vel campanæ Universitatem, consultandi, & dandi voces consuetas, rectè defendunt Bald. cons. 283. n. 1. Iason in l. civitas col. 1. ff. si cert. pet. Hippoly. in prac. crim. §. constante n. 47. Decius cons. 667. n. 9. Corn. cons. 224. col. 1. Paul. cons. 104. Angl. cons. 163. Card. in Clem. 1. semper vers. civitas in 2. q. & alij quos referunt, ac sequuntur Tiberius Decian. tom. 2. crimin. lib. 7. cap. 8. nu. 9. Gratian. discept. foren. cap. 601. n. 49. & Barb. in Collect. ad Auth. Item nulla civitas C. de Episc. & cler. n. 7. Probatur 1. quia quod Universitati adscribendum est, debet fieri per congregatos in unû, non autê per cōsensus divisos, & separatos quasi singulorum, cap. Canones dist. 15. quod autem committitur per multos, nulla præcedente solemniter deliberatione, fit per consensus divisos. Probatur 2. tunc solum maior pars operantium præjudicat minori, quando actus factus est secundùm formam solitam, ut docent omnes interpretes juris ad cap. cum omnes, de constitr. Igitur quando forma servata non est, quilibet de Universitate actum tanquam nulliter factum potest impugnare. Probatur 3. quia ad Universitatem relata dispositio non videtur adstringere singulos cap. 1. de statu regular. in 6. ergo è contra dispositio, seu deliberatio singulorum non videtur imputanda Universitati. Hinc est quòd apud Gellium noct. Atticar. lib. 7. cap. 3. Cato jure defendit Rhodienses rebellionis criminis insimulatos, quòd nullum de ea re convocato concilio pro more publicum factum fuisset decretum. Præterea Aret. cons. 164. optimè defendit Universitatem Florentiæ, quando occisus fuit Archiepiscopus, & captus Cardinalis, non incidisse in crimen, quia id patratum fuit, nulla communi deliberatione, & consilio præcedente.

37 Ex dictis infertur 1. quanvis possit intervenire ratificatio, seu ratihabitio Universitatis circa factum singulorum per scientiam, & patientiam, tamen hujusmodi scientiam non afficere Universitatem, nisi legitimè convocatam. Ita Alciat. cons. 7. n. 14. lib. 3. Decius cons. 457. quæritur breviter n. 5. Corn. cons. 46. col. 3. & 4. lib. 3. Bertazzol. cons. civil. 41. num. 51. Cagnol. in l. 2. num. 145. ff. de orig. jur. Bart. Aug. & alij communiter ad l. sicut §. si quid Universitati ff. quod cujusque Univers. nom. & multi quos sequitur Gratian. disc. foren. tom. 4. cap. 601. num. 49. Infertur 2. cum Tiberio Decian. in tract. crimin. lib. 5. cap. 37. nu. 25. Universitatem nōn probari hæreticam ex eo quòd ejus prælatus hæreticus probatus sit. Ita Abb. in cap. damnamus, de summa Trin. n. 2. Et idem procedit de quocunque alio crimine prælati: non enim derivatur ab illo in Universitatem, nec hæc censetur crimen habere, nisi in illud prædicto modo influxerit. *Ratihabitio Universitatis.*

38 Ad fundamenta partis contrariæ facilis est evasio. Ad primum negamus, quando maior pars aliquid facit, præsumi in dubio fecisse nomine Universitatis, si omninò requisita ad legitimum consensum Universitatis non præcesserunt: lex n. citata procedit quādo existit prædictum dublum, postquam præcesserunt requisita, inter quæ numeratur deliberatio

ratio solemnis. Ad secundum negatur assumptum, jura enim quæ suadent requiri præviam deliberationem solemniter factam; citantur à nobis num.36. Ad tertium respondemus, quidquid dicant, vel exprimant patrantes delictum; & a fortiori si nihil dicant; non referre ad hoc ut delictum imputetur Vniversitati. Quia Vniversitatis nomine non potest operari; nisi qui ad operationem exercendam ab Vniversitate legitimè consentiente mandatum accepit.

Vniversitatis pœna.

39 Secunda difficultas est, quænam debeant intervenire; ut Vniversitas puniatur? Constat 1. ut Vniversitas quà talis; pœnam sub ratione pœnæ sustineat; necessarium esse prævium delictum ab ipsa Vniversitate, vel ipsius nomine patratum: proindeque ut dentur omnia requisita, de quibus supra n.36. ut Vniversitati delictum imputetur. Quia aliter pœnam subibit innocens. Constat 2. quanvis universitas capax sit subeundi pœnam rebellionis, quando hujusmodi delictum contraxit, sicut fertur Carthago, Bononia, & Frixia propter rebellionem aratrum sustinuisse; de quo Ioan. de Anan. in cap. dilectus, de simon. Gigas tract. de crim. læsæ Majest. sub tit. de rebell. q.12. Brun. cons.28. n.11. hoc tamen intelligi quando lex vel statutum injungens pœnam non loquatur de persona cõmittente hoc crimen: si enim de persona loquatur, Vniversitas non comprehenditur. Quia ad hunc effectum, non dicitur personam habere, ut docent Sozi. cons.275. col.5. & Decian. tractat. crim. lib.7. cap.8. n.8. Constat 3. quanvis unus, qui de tota Vniversitate, omnibus alijs mortuis vel privatis, remansit solus; delinquat, & puniatur, non esse dicendam Vniversitatem punitam. Quia licèt Vniversitatis jus possit manere penes unum, ut tenet Glos. pauciores, in cap.2. de postul. prælat. tamen unus non constituit Vniversitatem, Glos.1. cap. bonæ de elect. Imò Vniversitas essentialiter non est in singularibus. Cap. in Genesi eod. ex quo fit, ut si Vniversitatis omnes præter unum delinquant in eligendo, ille solus possit eligere, cum in eo solo conservetur jus universitatis Glos.1. in can. fin. dist. 65.

Puniendi an sint qui non consenserunt Vniversitati delinquenti.

40 Primum dubium est, an quando Vniversitas verè deliquit, ac punienda venit, illi de Vniversitate qui non consenserunt, imò contradixerunt, debeant sustinere pœnam v.g. pecuniæ, vel publicationis bonorum communium? Respondeo cum Ioan. de Anan. in cap. dilectus. Luca de Penna in l.3. Cod. de exact. & execut. lib.12. Brun. cons.28. n.11. & alijs; quibus subscribit Decian. lib.7. cit. cap.8. n.11. prædictos quoad ipsorum bona & personas neque esse mulctandos, neque puniendos; Facit 1. illud S. Paginæ Genes. 18. ubi loquens Deus cum Abrahamo volebat parcere Sodomæ, propter decem justos, si in ea invenirentur: si ergo justi non cõsentientes delictis civitatis movent supremum judicem, ut abstineat à supplicio civitatis delinquentis; quomodò ijdem eodem supplicio poterunt involui. Facit 2. quia Vniversitati toti potest contradicere unus de ea, si habeat rationabilem causam can. Nicæna dist.31. semper autem rationabilis causa datur ad contradicendum & repugnandum delicto; ergo qui sic contradicat, sicut delicti; ita & supplicij immunis est. Facit 3. quia Vniversitatis homines si deliquerint, non puniuntur omnes de Vniversitate, sed illi tantum; qui culpabiles sunt. Cap. cupientes §. cæterum, de elect. in 6. ergo similiter quãvis Vniversitas absolutè deliquerit, in proprijs personis, & bonis non punientur, qui delicto repugnarunt. Facit 4. quod Vniversitatum delicta imputantur officialibus; & non singulis de Vniversitate. Clem.5. §. cæterum cum præcedenti; de usuris; apud Steph. Daoyz in Ind. juris. v. Vniversitas. Ergo soli officiales veniunt puniendi in bonis proprijs. Quod intelligo de officialibus consentientibus; & non repugnantibus delicto.

Singuli de Vniversitate non veniant puniendi.

41 Secundum dubium est, Vtrum punita legitimè Vniversitate, omnes de illa veniant puniẽdi saltem in bonis communibus; quà partes Vniversitatis sunt? Affirmativa resolutio est de mente authorum, quos proximè citavi, & pro illa videndi sunt Cyn. in l. si quis in tantam. col.3. C. unde vi. Salyc. in l.1. C. de sedi. Bald. in l. Palla C. de ijs, quibus ut indig. Ioan. Monach. in cap. fin. de pœnis in 6. Gigas d. q.12. & Alex. cons.13. n.10. qui in eam partem inclinant, ut singuli veniant puniendi. Quod regulariter non credo. Quia cum delicta Vniversitatis non imputentur singulis, ut nuper ostendi, hi quà tales ratione illius puniri nequeunt. Procedit igitur resolutio de hominibus Vniversitatis, quà partes illius sunt, seu quà Vniversi. Probatur, quia filij quandoque personaliter innocentes puniuntur ob delicta parentum, v. g. Infamia, eo quòd moraliter sint idem cum parentibus, & veluti partes illorum; at qui homines Vniversitatis sunt partes morales illius, utpote coalescentes in unum corpus mysticum; ergo quà tales partes, cum eodem corpore veniunt puniendi. Cõfirmatur à simili, nam quando Vniversitas ob aliquod suum meritum obtinuit beneficium, v.g. privilegium à Principe, omnes ut partes Vniversitatis fruuntur tali beneficio, quanvis non omnes personaliter ad meritum concurrerint; ergo quando Vniversitas commisit delictum incurrendo demeritum, omnes illius partes incurrent pœnam, quanvis non omnes personaliter commiserint culpam.

Punitio Vniversitatis extenditur ad posteros.

42 Addo hujusmodi punitionem posse extendi in successores & posteros, qui non erant de universitate tempore delicti. Nam sententia nocet omnibus de universitate, etiam successoribus, ut cum Guidone Papa q.479. ad medium, & cons. 171. circa materiam processus

n.4.

n.4. defendunt Petr. Barb. in l. cum proponebatur 76. n. 28. de judic. & Ranchinus in addit. ad Guidonem 279. Et ampliat Barb. quanvis mutata sit forma regiminis; cùm semper sit eadem universitas, mutatis habitantibus, ut docent Mandos. cons. 91. n. 5. & Niconit. in rub. de novi operis nunt. n. 14. Nam licèt concordia regulariter non possit nocere successoribus, qui in ea non intervenerunt, nec sunt hæredes prædecessorum, nec successerunt in eorum bonis, nec aliquam causam ab eis habent, tanquam sit res inter alios acta l. 2. & ult. C. quib. res judic. non noc. tamen quando per maiorem partem Universitatis aliquid statuitur, transit in privatos, & posteros, & absentes, ut ex l. loci corpus §. si fundus ff. si servit. vendic. & l. supra §. Cassius ff. de aqua pluvial. arcen. probat Gratian. tom. 4. disc. foren. cap. 721. n. 5. Quia in hoc casu (inquit) non cõsideratur quòd res sit inter alios acta: nam sufficit, quod negotium sit gestum per Universitatem, quæ repræsentatur per omnes successores. Idem existimo dicendum de nocumento pœnæ, quam Universitas incurrit.

Pœna universitatis delinquentis.

43 Tertium dubium est, quas pœnas Universitas delinquens possit incurrere? Civitatem, Castrum, Oppidum, & quanlibet Universitatem, si labatur in hæresim, & legitimè condemnetur, posse devastari; & comburi, tradunt DD. & Glos. in cap. si audieris 23. q. 5. Bart. in l. aut facta §. nonnunquam, ff. de pœnis, Salyc. in l. 1. C. de sedit. in fin. & Gondis. de hæret. q. 24. Rectè dicunt (legitimè condemnetur) quia ut monet idem Gondis. cit. n. 2. non aliter civitas ob hæresim destrui, & comburi potest, nisi præcedat sententia Principis supremi, qualis est Sum. Pontifex. Ita Tiber. Decian. tractat. crimin. lib. 5. cap. 50. n. 12. qui addit, quanvis punita foret civitas, v. g. privata nomine civitatis, & omnibus privilegijs, & facultatibus ipsi concessis, imò redacta in cineres, adhuc posse singulos omnes de civitate, de hæresi convictos posci ad singulare supplicium. Apud Budæum in annot. parte 2. in lib. 4. ff. ad l. Iul. majest. exercitus, qui & ipse Universitas quædam est, si nolit pugnare, & Imperatorem offendat, reus est criminis, quod imbellia vocatur, & quandoque subit pœnam decimationis, nempe ut ipso in aciem instructo decimus quisque miles occidatur. Hanc pœnam indixisse Appium Claudiũ Consulem refert Livius ab V. C. lib. 2. Apud Decianum cit. lib. 7. cap. 8. n. 15. si civitates crimẽ rebellionis committant, per constitutionem Bullæ aureæ sub tit. de conspirationibus, pariter & universitates (Intelligo Academias) centum librarum auri, & privationis libertatum ac privilegiorum pœnam incurrunt.

Censura lata in Academiam.

44 Quid de censuris, & pœnis Ecclesiasticis? potest ne Academia, ut Universitas est, illis subjacere? Est quæstio latè discussa à Theologis & Canonistis in materia de censuris: idcirco à nobis hic breviter decidenda. Dico igitur, Universitas quà talis potest suspendi, & interdici, non tamen excommunicari. Quod suspensio in Universitatem, seu communitatem possit cadere, tradit Suar. de cens. d. 28. sect. 3. n. 2. & 3. & habetur in cap. unico. Ne Sede vacante in 6. sumitur ex cap. Romana, & cap. Si sententia, de sent. excomm. in 6. & Trident. sess. 24. cap. 16. Addo ex eodem Suar. n. 5. Capitulum (& idem est de quacunque Universitate Ecclesiastica) suspendi posse non solum quatenus unum corpus politicum est, sed etiam ita ut singuli à suis proprijs & personalibus officijs, aut beneficijs suspendantur. Ratio est, quia delictum Capituli ita proprium esse potest, ut per singulares personas exerceatur. Deinde quòd interdictum possit ferri in Universitatem quà talem, affirmant unanimiter authores ex cap. si sententia, de sentent. excom. in 6. & ratione, quia neque ex parte cõmunitatis tali pœna afficiendæ, neque ex parte juris aliud decernentis aliquid obstat. Denique quòd Universitas excommunicari nequeat, expressum est cap. Romana §. In Universitatem, de sent. excom. in 6. Ratio hujus decisionis videtur esse eadem, ob quam Universitas nequit affici ignominia apud Menoch. de Arbitr. lib. 2. cent. 2. casu 185. n. 13. scilicet quia est corpus quoddam fictum, teste Iasone l. si quis maior n. 7. Cod. de transact. ex l. mortuo ff. de fidejuss. Non dissimilem reddit Decian. cit. lib. 5. cap. 50. n. 7. quia Universitas (inquit) tanquam corpus separatum à singulis non habet animam, & ideo ligari non potest. Magis theologicè reddunt à Suar. cit. d. 18. sect. 2. num. 2. & 3. Quia excommunicatio privat bonis personalibus, & ideo semper fertur in delinquentes personaliter: punitio autem communitatis fertur in bona communia, & nõ supponit omnes illius personas delinquentes. Hoc non obstante Glos. penitus ad cap. Romana, cit. apud Stephan. Daoyz v. Universitas, dicit Universitatem non debere excommunicari, si tamen excommunicetur, tenere excommunicationem.

Ignominia nequit affici Universitas.

Pœna violentiæ incurritur ab Academia.

45 Quid de pœna, quam Imperatores constituunt violenter invadentibus res apud fiscum depositas: l. Si quis in tantam C. de vi. nimirum quòd si earum rerum dominus sit invasor, reddat earumdem possessionem, & amittat dominium: si invasor non sit dominus, restituta possessione, amittat earumdem æstimationem: potest ne Universitas hujusmodi pœnam subire? Affirmativam partem, quam vocat communem Paris. cons. 21. nu. 30. lib. 4. benè ex Cyn. Alber. Bart. & alijs defendunt Afflict. decis. 376. n. 2. Dec. cons. 221. n. 2. Ruin. cons. 107. n. 4. lib. 5. Natta cons. 83. nu. 9. lib. 1. Corn. cons. 224. n. 13. lib. 4. quibus adhæret Menoch. de remed. recup. possess. rem. 9. nu. 125. Probant ex l. semper §. 2. ff. quod vi aut clam. Procedit hæc resolutio juxta superiùs dicta, quando Universi-

tatis

tatis homines, seu concilium, quod refert totam Vniversitatem, animo deliberato, solemni præcedente deliberatione, possessionem occupaverint. Illam extendunt citati authores, ut locum habeat, etiam quando factam occupationem per particulares homines, Vniversitas ratificavit tanquam ipsius nomine factam. Intelligitur autem talis ratificatio 1. si Vniversitas per aliquod tempus permaneat in possessione illa per alterum invasa, & occupata. 2. si facta occupatione nomine Vniversitatis, ipsa toleret, ac non puniat occupatorem, cum possit. His videtur dissentire Natta cons. 83. n. 20. lib. 1. Dũ asserit, etiãsi Vniversitas se lætam ostendat ob delictũ cõmissum ab aliquo de Vniversitate, non teneri. At intelligendus est, quando nulla intervenit conjectura, quod nomine Vniversitatis gestum sit: & in hoc sensu prædictis consonat.

DISPVTATIO II.

De fundatione, & extinctione Academiæ.

46 ORDO doctrinæ ut sit optimus, sequi & imitari debet ordinem naturæ: sic enim scriptores tractabunt ordinatè de rebus ut sunt, & existunt. Res accepta quoad essentiam, seu in suo esse possibili (ut philosophicè loquar) prior est quàm accepta quoad existentiam, seu in suo esse actuali. Exposui Academiam scrutando illius rationem formalem, seu essentiam, tum definiendo ex principijs intrinsecis, tum declarando ex consensu & operatione, quæ sunt quasi extrinsecæ proprietates quidditatis indices: sequitur ut Academiæ existentiam manifestem: quod facile præstabo exponens fundationẽ, & extinctionem, proindeque incipiendi ac desinẽdi causas.

QVÆSTIO I.

Ad quemnam spectet Academiam erigere, & protegere?

Academiæ fundatio ad quem spectet.

IN hac quæstione, prima & præcipua difficultas est expendere, sitne peculiare munus supremæ potestatis, Academiarum erectio, seu fundatio, ita ut solus Princeps supremus, sive Ecclesiasticus, sive laicus possit Academias, seu studia generalia erigere, & fũdare: Pro parte negativa facit 1. quia Academiæ fundatio in tantum spectaret ad supremam potestatem, in quantum Academia Vniversitas est: at qui si non omnis Vniversitas, saltem aliqua potest fundari per potestatem non supremam: Collegium enim Vniversitas est juxta leg. 1. ff. quod cujusque Vnivers. & tamen fundari solet per potestatem non supremam, qualis est Episcoporum, imò per privatam; cum frequenter privati homines fundent religiosis monasteria & conventus; ergo etiam poterunt fundare Academias. Facit 2. nam ideo Academiæ erectio pertineret ad solum Principem supremum, quia in Academia tanquam in Republica litteraria dari debent leges quibus gubernetur, & litterarij gradus, quibus studiosi insigniantur: at qui leges tam civiles quàm Ecclesiasticæ possunt condi per potestatem non supremam, ut nos olim tradidimus tract. de leg. q. 5. art. 4. & quæst. 6. a. 4. & 5. deinde per eandem possunt conferri gradus litterarij, ut alibi ostendemus; ergo hujusmodi potestas sufficiet ad cõdendum Academias.

47 Facit 3. quia Episcopus Princeps supremus non est: & tamen fundare potest Academiam, seu studium generale; ergo &c. Suadetur minor, nam juxta Sanchez lib. 7. Matr. d. 1. num. 9. quidquid potest Pontifex in universa Ecclesia, potest Episcopus in sua diœcesi nisi Pontifex sibi reservet: unde posset impedimenta dirimentia matrimonium statuere, si Pontifex ea sibi non reservaret: cum igitur constet posse Pontificem erigere Academias, & non constet sibi reservasse hanc potestatem, videtur dari in Episcopo. Facit 4. quia non videtur esse minor potestas gubernandi Academiam, quàm illam de novo excitandi & condẽdi: sed Generalis Societatis Iesu, qui suprema potestate non fungitur, Academias a nostris gubernandas potest acceptare, ut ex 4. p. Constit. c. 11. §. 2. probat Suar. to. 4. de rel. lib. 2. cap. 28. n. 6. ergo suprema potestas ad excitandum non requiritur. Facit 5. quia supremi Principis est approbare Academias in suis ditionibus erectas, & fundatas: sed illa approbatio supponit fundationem; ergo Academiæ fundatio tunc intelligitur facta absque ulla potestate suprema.

Episcopi potestas in condendis Academijs.

48 Nihilominus sententiam affirmantium, ad solum Principem supremum, sive Ecclesiasticum, qualis est Papa, sive laicum, qualis est Imperator, Rex, & quicunque non recognoscens superiorem in temporalibus, pertinere erectionem & fundationem Academiarũ, rectè defendunt S. Thomas tract. cõtra impugnãtes religionẽ, Glos. ad §. Itẽ quoad dictas duas

Principis supremi est Academias condere.

partes

partes ad verbum Vniversitates, de collario. In pragmat. sanct. Aristot. 10. Ethic. Bart. Bald. & alij communiter in proœm. ff. §. tria, & in Auth. habita, & in Clem. Dudum §. ab olim. Renat. Chopin. lib. 3. de doman. Franciæ tit. 17. pag. 581. Camillus Bortellus de præst. Regis Cath. c. 34. per totum, & c. 40. n. 200. Franc. Marc. decis. 349. num. 1. Ollual. 17. com. cap. 20. lit. k. Natta vol. 4. cons. 657. num. 1. Geminian. ad cap. 2. de privileg. in 6. & multi alij, quibus relatis subscribunt Ramirez tractat. de lege Regia §. 26. num. 66. Petrus Gregor. de Rep. lib. 18. cap. 5. num. 1. & lib. 15. syntag. cap. 32. num. 9. Alphonsus de Escobar tract. de jurisd. Academica cap. 21. num. 37. Eandem sententiam innuit Barb. de potest. Episcop. p. 3. alleg. 56. num. 22. quatenus cum multis tenet studium generale dici illud, quod est erectum & institutum per Papam, Regem, seu Principem.

Potestas suprema in excitādis Academijs.

49 Suadetur 1. ex rescripto Antonini Pij, de quo mentionem fecit Modestinus l. si duas §. 1. de excus. tut. ubi declaratur ad Principem pertinere designare uniuscujusque civitatis studia, & professores. Suadetur 2. Nam Academiæ erectio & institutio est causa publica maximè conducens ad utilitatem, & splendorem communem regni: supremæ autem potestatis est attendere ad has valde communes causas, & veluti suprema negotia, a quibus valde pendet bona totius principatus administratio, imò & conservatio. Suadetur 3. quia in omni perfecta Academia duo intervenire debent, quæ a sola suprema potestate possunt emanare, alterum est tribunal Academicum, juxta leg. unic. Cod. de studijs liber. urb. Rom. lib. 11. ubi appellatur auditorium Principis, & authore Tholosano lib. 18. capit. 5. num. 1. est locus judicij, ubi Principis authoritate causæ & lites deciduntur. Alterum potestas conferendi gradus litterarios, quæ solius Principis supremi est, ut alibi ex professo dicemus; ergo solus Princeps Academias potest condere. Accedit, quia plus est condere Academiam, quàm erigere de novo tribunal: sed nullus sæcularis Princeps superiorem recognoscens potest erigere novum tribunal: cum in tribunali per jurisdictionem a supremo Principe derivatam lites dirimantur; ergo ad solum supremum spectat condere Academiam.

Tribunalis erectio.

Militiæ institutio est Principis.

50 Suadetur 4. a simili, nam eodem modo se habet institutio Reipublicæ militaris, atque Reipublicæ litterariæ, nempe studium armorum, atque studium librorum: sed supremæ potestatis est Rempublicam militarem instituere, sicut & politicam, qualis est civitas, ut probant Iurisprudentes ex l. unica C. ut armorū usus lib. 11. & l. 3. ver. eadem lege ff. ad legem Iul. majest. Penna ad d. l. unic. ver. in consultis col. 1. Balthazar Ayala de jur. & offic. bellic. lib. 1. c. 1. §. 4. Covarr. regul. peccatum 2. p. §. 9. n. 1. Marta de jurisd. 1. p. cap. 39. Sixtin. de regalib. lib. 2. c. 1. n. 16. Gastald. de Imperat. q. 110. nu. 112. Zechius de princip. lib. 4. cap. 5. num. 4. Botrel. de præst. Regis c. 32. num. 6. & cum multis alijs Ramirez tract. de leg. Reg. §. 26. num. 64. ergo similiter potestatis supremæ est instituere Rempublicam litterariam, qualis est Academia, præsertim quia neque sunt levioris ponderis, neque minus conferunt ad utilitatem publicam litterarum, quam armorum studia. Accedit similitudo alia inter nundinas & scholas, nam sicut in illis fit publicus conventus hominum ad vendendum & emendum, ita in his fit publicus concursus ad docendum & discendum: ited concedere nundinas in aliquo loco est potestatis Regiæ, & supremæ l. 1. de nūdinis l. unic. C. eod. Gail obser. 60. n. 24. lib. 1. Sixtin. de regal. lib. 1. c. 6. n. 31. Gravet. in schol. ad concl. 60. & Petra de potest. princ. c. 10. num. 28. vers. 119. Sicut protegere & defendere venientes ad tales nundinas, ut tenent Petrus Pecchi tract. de jur. Sisten. cap. 10. num. 2. Socin. junior cons. 61. num. 13. & Menoch. cons. 302. num. 33. vol. 4. ergo similiter ad supremum Principem spectabit Academiarum institutio & protectio.

Nundinarum indictio ad Regem spectat.

51 Suadetur 5. inductione, quæ longam consuetudinem, & praxim induxit. Nam 1. Mach. 1. (Et ædificaverunt gymnasium Ierosolymis) sermo est de Principibus ædificantibus. Et quidem ab Ezra fuisse Academiam Iudæorum institutam, tradit Petrus Greg. de Rep. lib. 12. cap. 5. num. 20. Quod Ninias Assyriorum Rex Semiramidis filius nova gymnasia, & scholas condiderit, memoriæ prodidit Berosus, qui lib. 5. scribit Salonem Celtarum Regem in Germania Academias instituisse. Apud Tholosanū lib. 18. c. 2. n. 13. David, Iosaphat Iudæorū Reges, Salmanazar Assyriorum, Artaxerxes Persarum, & alij Reges studia generalia condiderunt. Tempore Semiramidis Sarron regnans apud Celtas, ut ferociam hominum contineret, publica erexit litterarum studia, teste Beroso lib. 5. Ethelvolfus Anglorum Rex (si credimus Polydoro lib. 5. anno 847.) Romæ scholam ab Offa Merciorum Rege conditam instauravit. Hipparchus Pisistrati tyranni filius Academiam Atheniensem muro sepsit. Fridericus II. Imperator Academiam Neapolitanam, authore Collennerio lib. 4. condidit. Carolus Magnus Imperator plures in orbe Scholas, advocatis undequaque doctoribus cum amplissimis stipendijs erexit, & anno 791. Parisiensem Academiam excitavit, ut narrat Aventinus lib. 3. Alphonsus IX. Hispaniarum Rex ex Gallis & Italia sapientibus accitis fundavit Placentiæ Academiam omnium bonarum artium altricem, ut refert Toletan. lib. 7. rerum Hispan. cap. 34. Fridericus II. Cæsarem fundamenta posuisse Gymnasij Viennensis, anno 1237. quod postea renovavit

Academiarum fundatores qui.

Alber-

Albertus Archidux anno 1556. ac tandem Rodalphus Quartus perfecit anno 1566. memorat Henricus de viris illustr. parte 2. Bononiensem Academiam à Lotario fundatam tenet Bart. citat. ad d. §. & hæc tria num. 3. Denique in Lusitania nostra duas celeberrimas fundarunt Academias, alteram Conimbricæ Rex Dionysius, alteram Eboræ Rex Cardinalis Henricus. Qui plura cupit, adeat virum eruditissimum Petrum Gregor. de Republ. lib. 18. cap. 7. & Camillum Borrelum de Reg. præst. cap. 40. ubi omnia fere studia generalia totius orbis sigillatim recenset, & à num. 12. de Salmanticensi.

Collegij erectio. §52 Superest ut satisfaciamus argumentis pro parte negativa adductis. Ad 1. negamus posse Vniversitatem aliquam propriè dictam fundari authoritate privata: & quidem erectionem collegij egere supremi Principis authoritate, probat ex l. 2. de colleg. illic. & cap. fin. de relig. dom. cum multis Alphonsus de Escobar cap. 21. & nos ex instituto ostendemus lib. 10. Privati enim quando fundant monasteria & conventus, solum concurrunt ad illorum materialitatem suppeditando pecuniam ad ædificia & sustentationem, regulares autem Summi Pontificis authoritate concurrunt ad formalitatem, qualis est jurisdictio, leges, ac vivendi ratio, sine quibus mysticum corpus moraliter non coalescit. Episcopus erigere potest, ac debet collegia Seminaristarum, juxta formam Tridentini sess. 23. cap. 18. non propria, sed Concilij authoritate. *Graduãdi & legisl. landi potestas.* Ad 2. patet ex num. 49. potissima ratio, ob quam Academia perfecta pendeat a suprema potestate, nempe quia insurgere nequit sine tribunali, legibus, ac facultate graduandi: quicunque autem habet potestatem ferendi leges, & conferendi gradus, vel est Princeps supremus, vel ad hoc illam participat. Et quidem Alphonsus de Escobar cap. 30. §. 2. dicit Episcopum habere potestatem graduandi non à se ipso, sed a Pontifice. Sed nos de hoc puncto latius lib. 6.

Episcopi potestas in erigendis Academijs. §53 Ad 3. existimo, quanvis sine authore, quem viderim, posse Episcopum erigere Academiam Ecclesiasticam, sed imperfectam, nempe studium generale sine tribunali, & facultate graduandi: non posse tamen erigere Academiam perfectam, qualem descripsi num. 12. Licet enim fatear posse Episcopum in sua diœcesi quidquid potest Papa in tota Ecclesia, nisi id Papæ sit specialiter reservatum, credo tamen erectionem Academiæ perfectæ esse reservatam Pontifici ex consuetudine legitimè præscripta: cum semper Episcopi volêtes fundare Academias petant facultatem a Sum. Pontifice, sicut petijt serenissimus Henricus Cardinalis Archiepiscopus, ut fundaret Eborensem. Sufficere autem consuetudinem ut talis potestas reservetur, tradit Sanch. lib. 7. Matr. d. 1. n. 9. ubi ait sola consuetudine fuisse reservatam potentiam statuendi impedimenta dirimentia, & dispensandi in quinque votis reservatis. Ad 4. dicimus longè minorem esse potestatem gubernandi, quàm erigendi Academiam: gubernare enim spectat ad ministros Principis, fundare ad solum Principem: ut est perspicuum in administratione & fundatione cujascunque civitatis. Ad 5. quando dicitur supremi Principis esse approbare Academias, sermo est de approbatione authentica, seu habente vim condendi & instituendi, quæ proinde non supponit Academiam conditam, sed condit ac instituit: eo modo quo interpretatio juris authentica condit novum jus, & approbatio legis, quam supremus Princeps impendit, legem ipsam interdum statuit, & condit.

§54 Secunda difficultas est ad quem nam spectet Academiam protegere, seu defendere? Ex Auth. Habita C. ne filius pro patre, quam in favorem scholasticorum addit Fridericus Imperator, rectè arguitur supremi Principis esse Academias, & in eis studiosos protegere. Nostram (inquit Imperator) laudem & protectionem omnimodo merentur, quorum scientia totus illuminatur mundus. Spectat igitur protectio studiosorum, sive docentium, sive discentium, ex quibus efflorescit Academia, ad Principem. Suadetur ratione, nam ad eum qui creavit, rei creatæ conservatio, defensio, & protectio incumbit: sic solus Deus, qui de nihilo Angelos creavit, eos conservare, protegere, ac defendere potest: atqui solus Princeps supremus Academiam creare potest, ut vidimus in prima difficultate; ergo solus potest conservare ac protegere: est enim magna affinitas inter creationem physicam, & moralem. *Protector Academiæ quis.*

Confirmatur, quia ut ex Auth. citata probat Tholos. lib. 18. cap. 7. n. 13. & Horat. Lucius lib. de privil. schol. priv. 51. Academiæ protectio consistit præcipuè in eo quòd privilegia studiosorum serventur, ita ut illi tutò versari possint in Academia, sive eundo & redeundo securi, tam ipsi quàm eorum nuncij, sint exempti a jure represaliarum, seu clarigationis, habeant fidem publicam, seu ut vulgus loquitur, salvum conductum, & sic de similibus: sed hæc omnia præstare solius supremæ potestatis est; ergo solus Princeps supremus potest protegere. Accedit quòd apud Rebuffum dicunt Salicetus & Bolog. omnes in interpret. citatæ Auth. verb. Nostram laudem, suscipiendam esse protectionem scholasticorum, si opus fuerit, manu militari: milites autem cogi, conscribi, & pugnare non possunt nisi interveniat supremi Principis authoritas.

Vide plura de protectione apud Interpretes ad Rubricam Codicis de domest. & protect. lib. 12.

QUÆSTIO II.

Quid possit Summ. Pontifex in Academijs erigendis, & approbandis.

Pontificis potestas in erigendis, & approbādis Academijs.

55 SErmo nobis erit de Academia tam Ecclesiastica quàm laica, & utriusque per Pontificem erectione atque approbatione, sive in ditione temporali & spirituali ipsius Pontificis, sive in territorio Principis sæcularis. Certum est 1. posse Summ. Pontificem in sua ditione temporali erigere Academiam sive Ecclesiasticam, sive laicam. Habetur cap. 2. de privileg. & ratione, quia in terris suæ ditionis temporalis habet Pontifex supremam potestatem Ecclesiasticam & laicam, cujus est Academias condere. Certum est 2. in omnibus Ecclesijs Cathedralibus, Collegiaris, & Parochialibus Romanæ Ecclesiæ subditis posse Papam studia erigere, & magistros clericos ad eruditionem clericorum, & studiosorum pauperum constituere in omnibus scientijs, & ex redditibus Ecclesiasticis alere. Sic enim factum in Concilio Lateranensi refertur capit. 1. per totum, de magistris. Erunt autem hujusmodi Academiæ Ecclesiasticæ, juxta ea, quæ resolvimus disp. 1. q. 2. n. 17. Certum est 3. quanvis ad constituendam Academiam laicam in regno cujuscunque Principis sæcularis, non sit necessaria Pontificis authoritas, seu approbatio, ut rectè docent D. Antonin. 3. p. tit. 5. c. 2. §. 1. & Camil. Borrel. de præst. Reg. c. 34. eam tamen valde conducere ad augmentū & conservationem studij, ut ex infra dicendis apparebit.

Academiæ laicæ fundatio per Papam.

56 Prima difficultas est, an possit Sum. Pontifex in terris Principis sæcularis, eo inuito, fundare Academiam laicam: Pro parte affirmativa facit 1. quia Concil. Trident. sess. 22. de reform. cap. 8. commendat Episcopis visitanda collegia quæcunque pia, etiam quas scholas, sive quocunq; alio nomine vocant; quibus videtur innuere scholas, seu Academias omnes pias esse, & hac ratione Pontifici subesse, ut instituantur, & gubernentur. Facit 2. quia ad Papam tanquam ad supremum Ecclesiæ totius Magistrum spectat providere ipsi Ecclesiæ de doctrina & scientijs, quibus fideles imbuantur, & informentur, præsertim si sermo sit de scientijs sacris; qualis Sacra Theologia, & Ius Canonicum. Vnde Pius IV. in Bulla quæ incipit In sacrosancta, expedita Anno 1564. Idibus Novem. præcipit ut quicunque docturi in scholis, faciāt publicè professionem fidei, etiam si sint laici in scholis laicis; ergo videtur ubicunque inter fideles posse instituere Academiam laicam, utpote fontem totius doctrinæ.

Nihilominus dicendum est non posse Papam absolutè in ditione temporali Principis sæcularis, eo invito Academiam laicam instituere, nisi id postulet causa religionis. Ita sentiunt Basilius Ponze de Matrim. lib. 5. cap. 12. §. unico, Suar. lib. 3. contra Regem Ang. cap. 5. a num. 8. & expressè Alphonsus de Escobar cap. 21. num. 96. Sumitur ex cap. de quibusdam 37. & Clem. 1. de Magistris. Ratio est, quia supremus Princeps laicus nullum superiorem recognoscit, nec ipsum Pontificem in temporalibus, in quibus proinde à nemine invitus cogi vel impediri potest, & nemo illi in temporalium administratione prævalere: institutio autem, seu fundatio Academiæ, est causa politica & temporalis, communisque qualitas causa studiorum laicis & clericis. Nam finis præcipuus studiorum est, ut evadant viri docti in omnibus facultatibus, qui possint Rempublicam feliciter regere, & supremis Principibus assistere. Dixi (nisi id postulet causa religionis) quia interdum potest imminere discrimē Catholicæ fidei ac religioni ob ignorantiā ex defectu & penuria studiorum generalium, in quo eventu Pontifex suprema potestate Ecclesiastica, prævalente laicæ, potest sæcularem Principē cōpellere ad condēdam Academiam, vel illo monito nolente, vel negligente, condere.

57 Ex dictis patet solutio ad primū pro parte affirmativa, nam Trident. loco citato commendans Episcopo visitationē scholarum, intelligitur de Ecclesiasticis & pijs, ut innuunt verba sequentia: Non tamen quæ sub Regum immediata protectione sunt, sine eorum scientia. Quam exceptionem Scobar citatus n. 59. nulla alia ratione factam putat, nisi quia dictæ Vniversitates utpote res principaliter laicæ ad visitationem & gubernationem laici Principis spectant. Ad secundum fateor Sum. Pontificem habere supremam potestatē in doctrina fidei & religionis, directè quidē, & in omni alia indirectè, quatenus impedire potest, ne adversetur fidei ac religioni, & hac ratione sicut præcipit fidei professionē docturis publicè quācunque scientiam, ita potest præcipere institutionē Academiarū, & ipse quādoq; instituere.

58 Secunda difficultas est, Vtrum in Academijs laicis possit Papa studiosos laicos a sæculari Principis jurisdictione eximere, ipso Principe non assentiente, quādo neq; fidei, neq; religionis causa interveniat. Negādū est ex dictis, cū citatis authoribus. Patet, quia Pontifex nequit detrahere jurisdictioni laicæ Principis, nisi per potestatem indirectam, quādo id expedit bono spirituali Ecclesiæ: at scholastici laici ita subjacent jurisdictioni Principis sæcularis, ut ob præcisam rationem studiorum ad Ecclesiasticā pertinere nequeant. Studia enim ob id solum quod studia sint, piæ causæ non censentur, ut cum Bald. docet Petrus de Vbaldis in tract. 2. carm.

Papa non posse eximere scholasticum a jurisdictione Principis.

quæst.

Studium quæst. 14. num. 24. Barbat. vol. 4. consil. 1. num. 3. Abbas ad cap. 1. de in integ. rest. num. 15. Tiraquel. de privileg. piæ causæ in præf. vers. Item relictum & Marant. 6. part. 2. act. prim. num. 85. Confirmatur, nam ut multis probat Balil... de Leon lib. 5. Matr. cap. 12. §. unico numer. 14. jurisdictio in Scholasticos laicos, quam in Salmantina Academia habet Magister Scholæ, ideo est laica, quia procedit a Principe sæculari, quasi a Pontifice egredi non potuisset; ergo signum est quòd Papa scholasticum laicum a jurisdictione Principis sæcularis directè eximere nequeat.

Approbatio ... 59 Tertia difficultas est, utrum sola Pontificis approbatio Universitatem natura sua laicam, reddat Ecclesiasticam? Affirmant Gutierrez 1. canon. cap. 36. & de Gabellis lib. 7. q. 95. num. 20. Azevedus l. 10. num. 25. tit. 1. lib. 4. Recop. Garcia de benef. 5. part. cap. 1. a num. 604. Barb. de por. Epist. alleg. 75. num. 21. & alij. Oppositum tamen verum est, & vocatur evidens ab Alphonso de Escobar cap. 21. nu. 105. innuitur a Marta de jurisd. 4. part. casu 113. „ num. 17. his verbis: Nec refert (inquit) quod „ hujusmodi fraternitates sint erectæ ex autho„ ritate Pontificis: quia authoritas Pontificia „ facit ut collegium dicatur licitũ, sed nõ facit „ quòd sit locus pius. Probatur, quia Pontifex nequit jurisdictioni Ecclesiasticæ subjicere Academiam laicam, nisi ex causa religionis, ut cõstat ex n. 57. & 58. sed hic cessat hujusmodi causa; ergo etiam post Pontificiam approbationem Universitas laica manebit. Confirmatur, nam dupliciter potest authoritas Pontificis considerari, 1. ut rem ipsam, cui Pontifex authoritatem impendit, erigat in spiritualem, prout evenit in Ecclesiarum & Capellaniarum fundationibus, quas collativas vocant, & hæc consideratio in nostro casu non habet locum. 2. non ut rem ipsam in spiritualem erigat, sed dum examinat, an quid adversum moribus contineat, vel ut privilegia, aut redditus Ecclesiasticos largiatur, aut quid simile: ut contingit in librorum publicatione, collegiorum erectione, & Academiarum fundatione, qui est noster casus: & tunc Pontificia authoritas, seu approbatio non facit Academiam Ecclesiasticam, nec id Pontifex intendit, sed solum facit licitam.

Approbatio Academiæ per Pontificem quos effectus habeat. 60 Quarta difficultas est, quos effectus pariat in Academijs laicis Pontificia approbatio, ut hæc meritò peti soleat a Principibus: Quinque invenio præcipuos. 1. effectus est, ut Academia, quam sæcularis Princeps excitavit, non solum generalis sit in sua temporali ditione, sed etiam in tota Ecclesia. Quia nullus Princeps extra suam ditionẽ potest cõdere studium generale: nam extra territoriũ jus dicenti impune nõ paretur. l. fin. ff. de jurisd. deinde nullus Princeps in aliũ supremũ habet potestatem. l. ille a quo 13. §. tempestivũ ad Trebell. Pontifex autẽ in omnibus regnis & principatibus Christianis potestatem habet. Cap. cuncta per mundũ 9. q. 3. Ex quo fit ut studiũ a Pontifice tanquã generale approbatũ, in tota Ecclesia censeatur generale. Hunc effectum in specie tradunt Petrus Gregor. de Repub. lib. 18. cap. 3. nu. 8. & Immola Clem. dudum, de sepulturis num. 12. ad fin. Unde talis effectus eam affert utilitatem, ut laureati in simili Academia per Pontificem approbata possint in aliorum Principum regnis docere Theologiam, & jus canonicũ, item quòd hujus Academiæ gradus (cæteris concurrentibus) valeant ad honores Ecclesiasticos & beneficia comparanda, ad quæ desideratur graduati in studio generali. Ad munera autem seu officia merè laica, item ad docendum jus civile ac Regiũ, benè existimat Escobar. cap. 21. n. 108. nihil operari dictam approbationẽ, nisi ex consẽnsu Principis supremi uniuscujusque regni, quo consensu accedente idem esset, quanvis deesset Pontificis approbatio.

61 Secundus effectus est, ut clerici studiosi Scholæ Magistro in Academia Salmanticensi licitè subjiciantur, & indistinctè in omnibus causis. Quod procedit de hujusmodi subjectione erga similem conservatorẽ in alijs Academijs. Nam licèt jure cõmuni in causis Universitatis, seu professionẽ respicientibus jurisdictio Regia videatur sufficere, ut docet Bobad. lib. 2. cap. 18. num. 214. & est l. fin. Cod. de jurisd. ubi Barth. & cæteri, tamen in causis clericos respicientibus ut singulos, satis dubium est an judex Academiæ laicæ etiam clericus possit cognoscere, maximè sine consensu prælati ex cap. significasti, de foro compet. de quo latè Abbas d. quæst. 6. a num. 8. Quod omninò cessat accedente Pontificia approbatione: nec ulla prælati facultas exigitur ad prorogationem jurisdictionis: siquidem Pontifex eos omnino submittit prædicto conservatori, & eximit ab omni alio judice. Hinc etiam licitum manet juramentum, quod singulis annis postulatur ab studiosis, de obediendo Rectori, quod sine licẽtia prælati licitè non præstaretur, si Academia a Pontifice approbata non foret. Subjectio clericorũ in Academia laica

62 Tertius effectus est, ut Academia valeat licitè percipere Ecclesiasticos redditus, ex quibus alitur, quos Principis concessione habere non posset. Hic tamen non tam approbationis effectus est, quàm ratio ob quam sæcularis Princeps approbationem a Pontifice supplicare solet. Quartus effectus est apud Alphons. cit. c. 21. a n. 116. ut clerici etiam beneficiati & religiosi, liberè ad studia possint migrare, neque à suis prælatis detineantur, & ut leges & physicam possint audire, & docere: quæ omnia cum ligentur canonicis prohibitionibus, de quibus in cap. super specula, ne clerici vel Monachi c. 2. eod. tit. in 6. necessariò Pontificiã dispẽsationẽ requirũt, nec Regis ulla in id potestas est. Redditus Ecclesiastici in Academia.

est. Vide Horat. Lucium privil. 100. limit. 1. Carolum de effect. cleric. effect. 29. a n. 1. & Barb. de pot. Episc. 3. p. alleg. 56. n. 47. Quintus effectus est ad tollendam controversiam, an studiosi beneficiati fructus beneficiorum valeant in absentia percipere, ex privil. cap. fin. ad fin. de Magistris, si deficiat hæc approbatio in studio generali. Quanvis enim possit defendi absque expressa approbatione sufficere tacitam, sive præsumptam Pontificis, aut consuetudinem, ut latè probat Lucius cit. priv. 100. tamen privilegium hoc indubitatum manet, si Academia per Pontificem approbatur. Vide Garciam de benef. 3. p. c. 2. a n. 54. Gratian. discep. foren. cap. 166. num. 25. & Azorium tom. 2. Institut. moral. l. 7. c. 4.

QUÆSTIO III.

Quo in loco Academia fundari, & qua ex causa transferri debeat?

Locū designare studijs supremi Principis est.

63 SIcut ad Principem supremū pertinet (ut diximus n. 48.) Academiā fundare, ita ad eundem spectat designare locum, in quo illa excitari possit, ac debeat. Ita ex l. si duas habent §. est autem ff. de excusat. tutor. rectè desumit Petrus Greg. de Rep. lib. 15. cap. 6. n. 3. Ratio est 1. quia omnia loca intra Principis territorium, eidem subjacent in ordine ad commune bonum sive politicæ, sive litterariæ Reipublicæ, ut quēadmodum solus potest designate locum urbibus, ità & Academijs condendis: & hac ratione dicitur Princeps a jurisperitis habere intentionem fundatam in omni suæ ditionis loco. 2. quia non omnis locus aptus est tradendis & accipiendis disciplinis. Idcirco olim solum Romæ & Constantinopoli divini humanique jurisprudentia tradebatur. Metuebant enim (inquit Barth. ex l. unica C. de studijs liber. urb. Rom. & Const. lib. 11.) gloriosissimi Imperatores ne sacrosanctæ leges, quæ cœlum ipsum terrámque tuentur, in obscurioribus locis, propter doctorum virorum penuriam, turpis lucri gratia ab imperitis corrumperentur. Principi igitur incūbit cavere ne a quolibet locus studijs sit optandus.

Academijs condendis locus non omnis olim permissus.

64 Tertio, quia cum ad generalia studia liber pateat omnibus, tutusque aditus, & sic ex cunctis orbis partibus omnes confluāt, ad eum qui supremam habet Reipublicæ curā, pertinet decidere, ut is locus sit studijs dicatus, in quo prætextu studiorum proditio, vel subversio Reipublicæ parari nequeat. Hinc Iustinianus post redactum jus civile in tria corpora Institutionum, Pandectarum, & Codicis, in proœm. ff. §. hæc autē tria, sua constitutione edi-
„ xit in hunc modum: Hæc autem (inquit) tria
„ volumina a nobis composita, tradi eis tam in
„ regijs urbibus Constantinopolitana & Ro-
„ mana, quàm in Berytensium pulcherrima ci-
„ vitate, quam & legum nutricem benè quis
„ appellet, tantummodo volumus: quod & jam
„ retro Principibus constitutum est: & non in
„ alijs locis, quæ a maioribus tale non meruc-
„ rint privilegium. Quia audivimus etiam in
„ Alexandina splendidissima civitate, & in Cæ-
„ sariensium, & in alijs quosdam imperitos ho-
„ mines divagari; & doctrinam discipulis adul-
„ terinam tradere: quos sub hac interminatio-
„ ne ab hoc conanime repellimus, ut si ausi
„ fuerint in posterum hoc perpetrare, & extra
„ urbes regias, & Berytensium metropolim
„ hoc facere, denarū librarū cum pœna plectan-
„ tur, & rejiciātur ab ea civitate, in qua nō leges
„ docēt, sed in leges cōmittunt. Nō multū dissonat Glos. ad cap. statutum, de rescrip. in 6. ubi ait studia legum esse debere in civitatibus regijs. Et quanvis prædictæ constitutionis rigor sit jam hodie pene remissus, & tradat Abbas cap. quanto, de Magistris n. 3. & ex eo Cardosus in praxi v. studium n. 5. Litterarum studia in qualibet civitate posse constitui, tamen satis ex dictis perspicuum manet, solius Principis authoritate locum erigendis Academijs aptum designandum esse, & non omnem esse opportunum.

Locus ædificandis gymnasijs aptus esse debet.

65 Est igitur citra controversiam, oportere aptum, & commodum locum ædificandis gymnasijs quæri, adeo ut teste Bart. l. unica C. de studijs, qui locum studijs commodum occupat, priusquam illa eo transferantur, teneatur eundem dimittere. Accedit, quod licèt nemo cogatur rem suam vendere l. sicut C. de action. & oblig. l. invitum, l. dudum Cod. de contr. emption. l. emere C. de jure deliberan. l. 1. §. cura carnis ff. de offic. præf. urb. & cap. 1. de empt. & vendit. tamen locus aptus & opportunus condendis & ampliandis compellitur quis vendere, ut tradunt Cepola tract. de servit. urb. præd. cap. 82. Alex. in addit. ad Bar. in l. unica C. de stud. liber. verb. Rom. lib. 11. Petrus Lenaud. tract. de doctor. 1. p. n. 26. & Rebuff. de privileg. schol. privil. 100. Quia ad utilitatem publicam cogendus est quis cedere utilitate privata, & multum confert publicæ utilitati habere sapiētes, ac præsertim jurisperitos, qui Rempublicam gubernent, & Theologos qui universam Ecclesiam illuminent.

Locus opportunus Academiæ quis.

66 Præcipua difficultas est definire, quisnam locus censeatur commodus, & opportunus. Imprimis, quantum ex varijs authoribus collegi, locum illum, quem fixum & stabilem oportere, ex cap. tuæ fraternitatis, de cleric. non residen. Auth. Habita C. ne filius, nō dubito, ut evitetur divagatio scholasticorum, tunc credam opportunum & commodum, quādo fuerit clarus, publicus, in meditullio regni

situs,

situs, ab omni rerum strepitu, ac turbine separatus, denique salubris & amœnus. Probo singula. Debere locum studijs condendis designandum esse clarum seu nobilem, satis constat ex adductis n. 64. ubi ex utroque jure civili & canonico vidimus Academias ædificandas esse in quibuscunque civitatibus præsertim regijs: omnis autem civitas locus nobilis est. Addo quanvis nobilis non esset ipsis tantum studijs abundè nobilitari, imò insignem reddi. Nam apud Paul. de Leaza in Clem. unica de foro compet. Insignis locus non est quæcunque civitas, sed illa tantum quæ abundat copia peritorum. Hinc Athenas cultura studiorum redditas fuisse celebres, & insignes, vel ex eo liquet, quòd ob Academiam, quæ ibi ortum habuit, & insigniter floruit, multi eas dixerint musæum Græciæ, Pindarus culmen & firmamentum, Pythius Vestam Græcorum, & Prytaneum, Thucydides Græciæ Græciam. Vide Cælium Rhodig. lib. 18. variar. c. 26. Apud Diogenem Laert. lib. 3. in Platone, Plato locum memorosum propè Athenas herois Academi a quo Academia dicta, docendo insignẽ reddidit, sicut Aristoteles sua schola Lyceum nobilitavit. In Germania (ut refert Petrus Gregor. lib. 18. Reip. c. 6. n. 3.) quæ olim fuerant oppidula adeo abjecta & obscura, ut ea suis tabulis geographi non dignarentur, studiorum erectione, & studiosorum frequentia in tantam dignitatem & celebritatem excreverunt, ut ipsis regijs urbibus, imò & toti regno splendorem cõtulerint. Denique exploratum est omnibus, quantum in nostro regno duabus civitatibus Eborensi, & Conimbricensi attulerint ornamentum duæ Academiæ, seu duo Lusitaniæ lumina.

Insignis locus qui.

Locus publicus ad docendũ.

67 Quòd locus generalibus studijs eligendus, debeat esse publicus, clamant jura Theodosij & Valentiniani, qui l. unica C. de stud. liber. Vrb. Rom. lib. 11. prohibent aliò loco, quàm in Romano Capitolio magistros docere, aut alibi colligere discipulos publicè, & professoribus publicis vetant privatim etiam docere, aut alibi quàm in auditorio publico. Hinc teste Laertio lib. 3. in Platone locus publicus ex privato factus est Athenis pro erigenda Academia Platonica. Apud Tritemium lib. 1. histor. in Rege 251 vetus consuetudo Francorum fuit sub quercu palàm & publicè docere. Item Carolus Magnus lib. 2. capitulariorum capit. 5. præcepit Episcopis scholas publicas per Vrbes certis & commodis locis statuere. Videtur id justisse edoctus exemplo Christi Servatoris, qui interrogatus de doctrina & discipulis, respondit Ioan. 18. ver. 20. Ego palàm locutus sum „ mundo: ego semper docui in Synagoga, & in „ templo, quo omnes Iudæi conveniunt: & in „ occulto locutus sum nihil. Denique suadet ratio, locum conformem studijs generalibus, seu publicis publicum esse debere, & talem qui ab omnibus liberè adiri possit, facilèque innotescat doctrina quæ disseminatur, cessentque præceptores clancularij, qui perversis quandoque dogmatibus miseros auditores inficiunt.

Locus tranquillus, & liber à fabris strepentibus.

68 Deinde commodiùs fundari Academiam in meditullio regni, quàm in cõfinijs, luce clarius est, tum quia sic studiosi ad illam æquè facile ab omnibus partibus remotis confluent, tum quia illa in medio sita corpore instar cordis in reliqua membra vitales scientiarum spiritus æque facile diffundet. Non minùs opportunè quæri debet studijs erigendis locus tranquillus, seu a rerum forensium strepitu, & armorum turbine semotus, qualem apud Strabonem lib. 15. & Xenophontem lib. 2. designarunt Persæ scholis publicis, in quas confluebant viri Principes ad jus docendum, interpretandum, juventutisque mores efformandos. Et Philo scribit lib. hist. septuaginta interpretes Bibliæ secretum locum suis lucubrationibus elegisse. Quia non solis poetis convenit secessus & otium juxta illud Ovidij 1. Trist. eleg. 1. Car„ mina secessum scribentis, & otia quærunt. Sed cuicunque studioso, ut vel scientijs tradendis, vel hauriendis vacet. Vnde quanvis fabri sint utiles Reipublicæ, Academiæ utilitas, & sapientum favor tantum prævalet, ut malleatores & fabri cujuscunque materiæ obstrepentes juxta scholas, qui proinde studiosos interturbant, vel quiescere, vel suis ergasterijs cedere compellantur. Ita ad l. unic. C. de stud. lib. Vrb. Rom. lib. 11. Glos. Lucas de Pena, Ioan. de Platea no. 5. Pyrrhus, & Bart. n. 30. Cyn. & Iacob. de Arenna n. 5. Bald. col. antep. Roman. n. 31. Socin. num. 64. Panorm. in cap. bonæ n. 11. de post. prel. & alij quos citant ac sequuntur Rebuff. de privileg. Schol. privil. 3. & Petrus Barb. ff. solut. matrim. tom. 1. pag. 557. n. 54. Facit. tex. in l. ædificia C. de ædific. publicis, ubi privata ædificia cohærentia mœnibus aut ædificijs publicis prosterni, ac dirui possint ratione publicæ utilitatis: hæc igitur est in causa cur faber obstrepens à vicinia studiorum expelli possit, & Rebuffus citatus testatur se hoc nomine in Montepessulano per sententiam judicis expulisse quendam textorem, alta & jugi voce canentem. Ex quibus rectè deducitur incommodum & ineptum prorsus ædificandis scholis locum esse, qui non sit ab omni strepitu & tumultu separatus.

Locus sit salubris & amœnus Academiæ.

69 Tandem hujusmodi locum debere esse salubrem & amœnum, qualem nõ omnis exhibet regio, sed quæ molli cœlo, & uberi solo fruitur, perspicuum est: idque monet Principem Academiæ fundatorem doctissimus Tholosanus de Rep. lib. 18. cap. 8. n. 121. & Laurentius in suo Theatro Verbo Academia pag. 31. lit. G. Quanvis enim nonnulli, authore S. Hieronymo lib. 2. cont. Iovin. dixerint Platonem elegisse Academiam, locum propè Athenas insalubrem, ut discipuli nullam voluptatem cape-

 rent,

rent, præterquam earum rerum, quas addiscerent, hoc non concipio de tanti viri prudentia, & mente. Quid enim animum quantumvis litterarum avidum, & sitibundum magis a studio avocat, & impedit, quàm morbus, langor, ægritudo? Quomodo litteris operam dabit, qui febri ardentissima corripitur, vel dolore cruciatur, vel pessimo ac putri humore contabescit? Longè igitur studiosum impediet ab addiscendis litteris molestia ac dolor, qui ex langore nascitur, quàm voluptas, quæ capitur ex loco salubri, & amæno. Hinc Esseni Iudæi, vt pietatem impensiùs colerent, & disciplinas liberius sectarentur, Scholas suas ad lacum Asphaltem, & hortos balsami atque palmarum, locum saluberrimum, & amænissimum feruntur instituisse. Hinc etiam narrat Strabo lib. 5. extitisse olim Neapoli ob aeris clementiam, & puritatem, Academiam celeberrimam: & lib. 15. asseuerat Tharsensem Academiam propter Cydni saluberrimam aquam, locique commoditates, Alexandrinam, & Atheniensem gloria litterarum superasse. Hac tandem ratione maturo consilio Dionysius Lusitaniæ Rex suæ Academiæ Conimbricam, Henricus suæ, Eboram ciuitates pulcherrimas, & saluberrimas, illam inter Beirenses, hanc inter Transtaganos, designarunt.

Translatio Academiæ.

70 Quod attinet ad alteram quæstionis partem, de Academiarum translatione, certum est ad eum qui potest Academiam condere, & ei locum designare, pertinere translationem, itaut intra terminos suæ ditionis antiquum studiorum locum deseri, & novum a se designatum occupari jubeat, vel si non intra suæ ditionis terminos, saltem ex consensu alterius Principis, in cujus territorio Academia sita est. Sic Vuernerus in fasciculo anno 791. scribit Academiam ab Athenis Romam, inde per Carolum Magnum Parisios translatam. Causa transferendi satis justa videtur aeris corruptio, quando lues in loco scholarum grassaretur. Tunc enim (inquit Petrus Greg. lib. 18. cap. 6. nu. 10.) possent scholastici, & professores in quandam vicinam civitatem aut oppidum secedere. Prædictæ similis, imò urgentior causa foret, si hæresis peste quacunque deterior ac truculentior loco eodem sæviret. Tunc (addit citatus author) accedente Summi Pontificis, & temporalis Principis consensu, a loco hæresi infecto discedendum est. Sic Pragensis Academia, quam Carolus IV. Imperator fundaverat, translata est ex Bohemia Lipsiam Misnæ civitatem, distantem a Praga trium dierum itinere, quo tempore Pragenses Ioannis Hussi fueruut imbuti dogmatibus. Notat Panorm. ad cap. tuæ fraternitatis, de clericis non resident. n. 20. Academiam translatam comitari privilegia similia, quæ in priori loco obtinuerat.

QVÆSTIO IV.

A quibus, & qualiter Academia extingui possit, ac debeat?

Academiæ extinctio ad quem pertineat.

71 QVæstionem nobis auspicantibus a causa efficienti, planum est, conditorem Academiæ, posse ipsius destructorem esse, adeo ut sicut ad supremam potestatem spectat Academiam erigere, ita potestatis ejusdem sit eam evertere. Nam per easdem causas, per quas res fit, desinere potest, & hoc non solum in physicis, ut probant philosophi, sed etiam in moralibus, ut ostendunt Theologi ac Iuristæ multis exemplis. Sufficiat modo unum desumptum ex conditore legis: sicut enim qui legem condidit, eam potest abrogare, ut cum indubitata sententia tradidi quæst. 11. de leg. art. 5. ita qui Academiam condidit, potest Academiam destruere. Quam resolutionem adeo certam credit Alphonsus de Escobar tract. de studijs gener. cap. 22. n. 116. ut asserat Academiam sæcularem posse Principem, in cujus territorio erecta est, inconsulto, invitoque Pontifice destruere. Nam sicut Princeps sæcularis absque Pontifice potest erigere, ita absque illo potest evertere. Quod ipse author n. 117. & 118. meritò limitat, nisi ad religionis & fidei eruditionem necessarium prorsus studium illud foret, v.g. si non in alijs urbibus studia erecta essent, & sic doctrinæ eruditionique Christianorum periculum immineret. Tunc enim Princeps nec piè nec justè extingueret: illumque Pontifex impedire, & a conatibus posset deterrere.

Academiarum eversores.

72 Suadetur posita resolutio inductione. Apud Hebræos, ut tradit Rabbi Abraham Levita teste Petro Greg. de Rep. lib. 17. cap. 10. nu. 5. fuere Academiæ, seu Generalia studia, & Theonim scilicet juris interpretes, quorum primus fuit Hannina, postremus Hai Gahon, qui obijt anno Mundi 4798. qui fuit Domini Servatoris 1121. quo tempore (inquit citatus Author) extinctæ fuerunt Academiæ, ad quas ex toto Occidente, Africa, Ægypto, & Hispania confluebant Iudæi. Illas ego credo interijsse, Christianis Imperatoribus destruentibus, vel saltem earum ruinæ consentientibus. Theodorus Lector lib. 2. author est Edissenam scholam, quam Persicam vocabant, Zenonis Imperatoris jussu fuisse abolitam, seu funditùs eversam, eo quòd nefariam hæresim Nestorij doceret. Sigonius lib. 2. rep. Ital. narrat Scholam quæ erat Constantinopoli prope palatium, in qua viri doctrina, & ingenio multum præstabant, ita fuisse destructam a Leone III. Imperatore, ut Doctores in Auditorio inclusos cum libris,

libris, & omni supellectili comburi jusserit, eo quòd ad se vocatos sæpe in suam adducere sententiam, sed frustra tentasset. In sua historia Universali refert Chacon Alphonsum cognomento Sanctum Studium generale, quod Alphonsus VIII. Castellæ Rex Pallantiæ erexerat, per neglectum quendam destruxisse, ut illius destructio cederet in augmentum Salmantinæ Academiæ. Denique excidium jussit supremorum Principum passas Academias Veronensem, Bononiensem, Rostochiensem, & alias, tradunt Æneas Sylv. cap. 38. hist. Boem. & Canzius lib. 11. Metropol. cap. 22. & lib. 11. Vandaliæ cap. 32.

Universitatis extinctio multiplex. 73 Rogabis 1. quibus modis soleat contingere Academiarum desitio, seu extinctio? Procedit quæsitum de Universitate in tota sua latitudine, cui satisfacimus dicendo talem desitionem fieri multipliciter 1. quando gravissimum delictum, quod commisit prout Universitas, de quo diximus n. 36. exoluit, sustinendo aratrum, vel salis aspersionem. l. Usufructus ubi Glos. verbo Cartago ff. quibus modis ususfr. amit. l. aut facta §. fin. ubi Bart. nu. 9. ff. de pœn. l. aut facta §. animadvertendum, ver. Collegium, ubi Angel. n. 4. ff. quod metus caus. Baeza de inop. debit. cap. 13. n. 6. Bald. cons. 322. imprimis considerandum est lib. 4. & Steph. Gratian. discep. foren. tom. 2. cap. 217. nu. 28. Hoc autem signo innuitur fieri eversionem, absque ulla spe reædificationis, & restaurationis. 2. si ob delictum vel aliam ob causam Princeps expellat omnes habitatores, servatis tamē ædificijs, & accitis alijs hominibus, qui domos expulsorū occupēt. Et tūc datur spes restaurationis per aliorū subrogationē. 3. quando non ob delictū, sed alia ex causa Princeps concursum moralem subtrahit, v. g. non solvendo stipendia præceptoribus, & non creando magistratus. Tunc enim dissolvitur corpus mysticum absque reparationis spe. 4. quando non interveniente Principe, sed casu aliquo mortui essent v. g. omnes canonici de Capitulo præter unum; de quo cap. Comprovinciales dist. 64. Nam tunc extincta esset Universitas Cap. bonæ memoriæ, de elect. l. si grege ff. de leg. 1. & Cap. si forte dist. 63. ubi Archid. n. 4. Esset tamen extinctio cum certa spe reparationis. 5. quando etiam non interveniente Principe, casu aliquo v. g. fluminum inundatione, aliave maiori natura vi ædificia corruerint, homines ve alio commigraverint absque ulla reædificandi intentione. Vide Ramirez tract. de lege Regia §. 26. n. 16. 6. quando duæ Universitates per unitionem coalescunt in unam. Tunc enim quælibet desinit esse per inceptionem tertiæ tertiæ, quæ ex utraque insurgit. Ad quam *Unitio Academiarum.* unitionem requiritur tanta potestas, quanta ad creationem, translationem, & extinctioné, qualis est suprema, ut desumitur ex cap. sicut unire, de excess. prælat. Brun. cons. 45. n. 4. Crau. cons. 258. n. 10. & Menoch. cons. 28. n. 14.

Extinguidi Academiam causa. 74 Rogabis 2. quas ob causas Academia omninò extingui, transferri, unirive possit? Suppono 1. ad justam Academiæ extinctionem, translationem, vel unitionem, debere intervenire causam boni communis. Patet, nam gubernativa potestas, a qua effectus illi provenire debent, sive immediatè a Deo conferatur, qualis spiritualis Pontifici, sive ab hominibus, qualis purè temporalis, præcipue data est propter bonum communitatis. Unde sicut legislator qui legem statuit ob bonum commune, nequit illam justè abrogare absque causa bonum commune respiciente, ita neque Princeps qui Academiam condidit, illam potest justè destruere absque causa boni communis. Suppono 2. maiorem causam postulari ad omnimodam extinctionem, quàm ad translationem & unitionem: Patet, quia plus est extinguere, quàm transferre & unire. Suppono 3. tenere esse maioris momenti, proindeque dignam maiori consideratione, Academiam destruere, quàm erigere. Quia in erectione nascitur aliquid secundùm se utile, & respiciens commune bonum, in destructione evenire quòd illud idem a multis possessum cū multorum injuria destruatur. Unde sicut legislator iniquiùs ageret legem utilem sine causa abrogans, quàm si ab initio non condiderat, ita Princeps in erectione & extinctione Academiæ. Credo tamen ad justam extinctionem non omninò requiri quòd Academia incipiat esse nociva bono cōmuni, sed sufficere, quod desinat esse utilis, & judicetur superflua, proindeq; onerosa & difficilis. Sic enim Suar. lib. 6. de leg. c. 25. n. 6. credit ad justam legis abrogationem non requiri tantam mutationem, quæ efficiat legem injustam & prorsus inutilem, sed sufficere illam, ex qua lex nimis rigorosa, & minùs utilis judicetur.

Causæ in particulari Academia destruenda. 75 His positis, ex supra dictis præsertim n. 71. & 73. possunt deduci causæ in particulari, quæ videntur justæ ac sufficientes ad extinctionem Academiæ. Prima est corruptio & perversio doctrinæ, si v. g. universitas, quà talis delinquat conspirans in tradendis hæreticis, vel falsis dogmatibus. Tunc enim redderetur valde nociva bono publico. Secunda est rebellio contra legitimum Principem, quam Universitas ipsa patraret. Nullum enim scelus in politicis magis adversatur bono publico, quàm rebellio seu defectio. Facta verò eversione illius sceleratæ Academiæ, pertinebit ad clementiam, & liberalitatem Principis aliam condere, vel conditam augere prioris redditibus, pro studentium, & regni communi bono. Tertia causa est, si Academia ob infrequentiam scholasticorum ex difficultate loci, aut alijs capitibus, sit parum utilis, & judicetur fore ut alia magis utilis ex illius destructione magnum incrementum capiat. Quarta est si locus ob aeris inclementiam, vel aliunde incipiat esse nimium insalubris

bris. Tunc enim ſi incommodum ſit perpetuú, juſta cauſa ſubeſt, ut Academia in perpetuum transferatur, ut dixi num. 70. ſi ſit temporale, ut transferatur ad tempus, vel ſaltem pro tempore incommodi ſuſpendatur, ac ceſſet.

Academia extincta vel translata quid dicendum de privilegijs & redditibus.

76 Prima difficultas eſt, diſſoluta, transſlatave Academia, quid juris ſit de privilegijs, & redditibus? Facilis eſt reſolutio (ut notat Alphonſus de Eſcobar tractat. de juriſd. in ſtudij gener. cap. 22.) ſi loquamur de ijs, quæ ſæcularis Princeps contulerat. Nam ea omnia ad ipſius Principis nutum erunt. Vnde Academia prorſus extincta, omnino extinguentur privilegia, & redditus ad Principem redibunt, aut alium quemlibet inſtitutorem, erectorem, donatorem ve: tranſlata verò, ſi aliud Princeps non decernat, cum ijſdem privilegijs, & redditibus transferetur: ſic enim fert natura tranſlationis, ſeu ſubrogationis, ut tenent, ac probant authores ſtatim citandi. Dubium maius eſt de privilegijs & redditibus per Pontificem ipſi Academiæ nominatim conceſſis: quod decidendum judico ex adductis per Bart. in l. fin. de colleg. illic. a n. 21. Abbat. cap. recolentes nu. 3. de ſtatu monach. Felin. in cap. cum dilecta, n. 11. de reſcript. Angel. l. ſicut §. 2. quod cujuſque univ. Alex. in l. inter ſtipulan. §. ſacrum de verb. oblig. & Petrum Gregor. lib. 15. ſyntag. cap. 32. ad fin. Ex quorum doctrina, Dico 1. Extincta Vniverſitate, vel in pænam delicti, vel mero infortunio, privilegia expirabunt, redditusque Pontificis diſpoſitioni manebunt. Ratio eſt, quia tunc deficit forma & cauſa donationis, arg. l. Septitiæ, de pollicit. & l. 2. de jure immunit. Oppones textum in l. 1. in fin. & l. 3. in princ. de colleg. in quibus deciditur, extincto collegio, bona eſſe dividenda inter collegas; ergo ex paritate rationis extincta Academia bona videntur dividenda inter profeſſores Academicos. Reſpondetur negando paritatem: quia deciſio illarum legum non procedit de bonis, quæ ſunt propria collegij, ſeu Vniverſitatis, prout talis, de quibus noſtra reſolutio procedit, ſed de bonis, quæ collegæ ipſi contulerant, vel ipſis ut ſingulis quæſitis, quales ſunt redditus ſalariorum tempore extinctionis decurſi. De hac tamen materia ex inſtituto agemus lib. 10.

Redditus extincta Academia cuius ſint.

77 Dico 2. In tranſlatione Vniverſitatis vel unione cum alia, ſi fieret ex cauſa neceſſaria, vel ſaltem publico bono utili, probabile eſt, etiamſi per ſolum Pontificem tranſlatio fieret, tranſire privilegia, & redditus Pontificiales: ſi autem tranſlatio, unio ve voluntaria a Principe fieret, tunc conſenſus Pontificis neceſſarius eſſet: quo non dato, Pontificia privilegia extincta manerent, & redditus Pontifici quærerentur. Vtraque pars exprimitur ab Alphonſo de Eſcobar cit. cap. 22. n. 222. Prior deſumitur ex notatis a Felin. ſupra, Innocent. in cap. 2. de operis novi nunc. Gloſ. in reg. Privilegium, de reg. jur. in 6. & cap. Monaſterium, de relig. domi. qui textus ſingularis eſt ad id ut in unione quæcunque Vniverſitas ſua conſervet. Adduci poteſt pro hac parte l. legatum 16. de uſu leg. l. 4. de adminiſtr. rerum ad civit. & lex Caſtellæ 26. ver. pero ſi todos tit. 4. p. 4. Poſterior pars traditur ab Angelo, Felin. & Innocentio citatis, & ſumitur ex l. Septitiæ, de pollicit. & l. 2. de jure immunit. Sed quid juris de bonis, quæ Academia ſibi quæſivit, vel auxit nullo donante? Hæc ad Principem pertinere ut vacantia, deſtructa Vniverſitate, rectè docent Bart. Abb. & reliqui ſupra: translatione verò, aut unione, ſequentur procul dubio Academiam. Quid denique juris erit, ſi ſemel deſtructa Vniverſitas iterum reædificetur? Diſtinguendum ex dictis arbitror: ſi perijt abſque ulla ſpe reſtaurationis, v. g. in pænam delicti, quidquid reædificata obtinebit, beneficio, & novæ conceſſioni Principis tribuendum eſt. Quia tunc non priſtina, ſed nova Vniverſitas inſurgit. Si autem ſine delicto ob caſum aliquem, v. g. ob peſtem, aut alluvionem everſa eſt, cum ſpe reparationis, eadem privilegia, jura, & bona redibunt. Quia eadem Vniverſitas cenſetur dari: nec ipſius bona medio illo everſionis tempore alicui ceſſerunt.

Debita Academiæ extinctæ.

78 Secunda difficultas eſt, utrum deſtructa Vniverſitate, ille ad quem bona illius pervenerunt, teneatur ad debita, quæ Vniverſitas contraxerat? Reſolutio multiplex apponenda eſt iuxta modum multiplicem, quo Vniverſitas deſtrui ſolet, & a nobis expoſitus fuit num. 73. Sit prima reſolutio. Quando Vniverſitas ob delictum graviſſimum v. g. hæreſis, aut rebellionis ab ipſa commiſſum; deſtruitur inverſione aratri, & ſalis aſperſione, ille ad quẽ pervenient illius bona, etiamſi ſit Vniverſitas eodem loco permiſſu Principis ædificata, non tenetur ad debita prioris. Ita Bart. in l. in ſingulos n. 2. de annu. legat. l. pater §. Tuſculanus ff. de legat. 1. l. cognitionum §. conſumitur, de var. & extraor. cognit. Regner. Sixtin. de regal. lib. 1. cap. 6. n. 45. Afflict. deciſ. 282. n. 13. Bald. conſ. 367. num. 6. vol. 3. Bellon. conſ. 1. num. 8. Gail obſerv. 61. num. 1. lib. 2. Ludouic. de Caſanate conſ. 24. num. 24. & faciunt notata per Doctores ad l. cum proponebatur ff. de judic. Ratio, quia perſona illa ſive vera, ſive ficta ad quam perveniunt dicta bona, neque activè neque paſſivè in locum Vniverſitatis prorſus extinctæ ſubrogatur. Secunda reſolutio, quando cum ſpe reſtaurationis diſſipatur Vniverſitas, ſervatis nempè ædificijs, & ſolum expulſis habitatoribus illam conſtituentibus, illi qui poſtea ſuperveniunt ipſam conſtituentes, manent obnoxij omnibus illius debitis. Ita Paulus de Caſtro in l. quod in rerum 24. ſi navem n. 1. Ripa in l. quominus n. 503. ff. de flumin. Azor 2. p. Inſtit. lib. 9. c. 5. Afflict. in addit. ad deciſ. 392. num. 8. Cepola cautela 235. Caſanate conſ. 26. nu. 40. Decian. reſp. 45. n. 17.

n.17. Anton. Gabriel. commun. opin. lib. 5. tit. de reg. jur. concl. 2. n. 27. Borrel. cons. 70. nu. 30. & alij, quibus adhæret Callistus Ramirez de leg. Reg. § 16. n. 44. Ratio est manifesta, quia in tali eventu non petit Universitas quoad substantiam, sed solum mutatur accidentaliter, proindeque facta subrogatione censetur moraliter redire eadem Universitas, & sic cum omnibus tam lucris, quàm oneribus; sicut quando Ecclesia transfertur in alium commodiorem locum, vel unum officium loco alterius subrogatur, ut videre est apud Barb. l. divortio §. quod in anno n. 17. ff. solut. matr. & Cabed. 2. p. dec. 22.

Onera & debita Universitatis perimuntur.

79 Tertia resolutio. Quando Universitas petit absque spe restaurationis, non quidem ob delictum, sed ex causa alia, servatis tamen ædificijs, illi qui remanent singulares, nõ tenentur executivè ad debita, & censualia formata per Universitatem extinctam, nisi quatenus constiterit possidere bona relicta à prædecessoribus illam universitatem constituentibus. Ita Roman. cons. 275. n. 6. Rebuff. de nomin. q. 5. n. 5. Angel. cons. 247. Curtius Senior cons. 56. Bart. in l. si convenerit §. si nuda, de pignor. act. & Ramirez citatus n. 21. lit. b. refert decisum in Curia D. Iustitiæ Aragonum die 11. Septemb. 1586. Ratio est, quia illi singulares non repræsentant Universitatem illam mortuam, atque adeo solum ratione bonorum illius, quæ retinét, obligantur.

Quarta resolutio. Quando non ob delictum, sed casu aliquò destruitur Universitas absque spe restaurationis, & tunc habitatores omnes locum deserunt sine intentione reædificandi, habentes bona pro derelicto, bona illa universitatis destructæ pertinent ad dominum talis loci, quin maneat obligatus ad debita, quæ Universitas illa contraxerat. Ita Alex. cons. 43. lib. 1. Curtius Senior cons. 26. lib. 2. Tusch. in conclus. pract. v. Universitas concl. 275. Et sic fuit decisum in favorem Castellani Empostæ in partita de Confit. ex traditis a Gregorio Lopez glos. 4. l. 26. tit. 31. part. 3. & Avenda. de exequendis lib. 1. cap. 4. Ratio est, quia dominus talis loci, ut suppono, non influxit in hujusmodi debita contrahenda; deinde non tenetur ratione bonorum ad se pervenientium: quia ut suppono, sunt libera ab omni reali onere, quale res contrahunt per hypothecam, vel pignus; ergo nullo modo tenetur. Et quidem bona illa, quandiu non constat oppositum, semper censeri debent libera a reali onere hypothecæ: quia ut conveniunt Molina tract. 2. d. 530. Lessius c. 8. dub. 7. & Lugo de just. d. 32. n. 27. res omnes quæ vendi nequeunt, oppignerari, & specialiter hypothecari non possunt: res autem publicæ, seu communibus usibus deputatæ, quales habet Universitas, vendi nequeunt, ut tenet Anton. Gom. to. 2. var. c. 2. n. 5. & sumitur ex §. 1. Inst. de inutil. stipul. Quod intelligitur nisi Princeps supremus ex causa vẽdat.

Universitatis bona an possint oppignerari & vendi.

DISPUTATIO III.

De necessitate, & utilitate Academiæ.

Academia utilis bono communi.

80 DIsputatis ijs, quæ ad Academiæ fundationem, & extinctionem visa sunt spectare, ac præsertim causis utriusque expensis, ut Principes pro injuncta sibi a Deo, & populis Reipublicæ cura, seriò deliberent de Academijs erigendis, ac fovendis, sequitur ut illarum necessitatem & utilitatem proponamus, discussis nonnullis quæstionibus, ex quarum decisione innotescet quàm sint necessariæ & utiles bono publico, tum pro gubernatione politicâ, & Ecclesiastica, tum etiam pro statu religioso.

QUÆSTIO I.

Sint ne Academiæ necessariæ & utiles bono publico?

IN hac disputatione usurpamus necessitatem & utilitatem fere pro eodem. Quamvis enim necessitas absolutè & simpliciter ab utilitate differat: cum necessarium simpliciter sit id absque quo res nequit subsistere, & dicitur necessarium ad esse, utile verò sit id quod ad rem aliquam valde conducit, tamen possunt coincidere, si loquamur de necessario non ad esse; sed ad melius esse: eo modo quo dicimus Dialecticam artificialem esse necessariam, hoc est utilem ad scientias comparandas: ibi enim sermo est de necessario non ad esse, sed ad melius esse. In hoc igitur sensu quæstio est, sintne studia generalia, seu Academiæ necessariæ, & utiles bono publico, seu Reipublicæ? Pro parte negativa, quam soli homines impij, perversi, & hæretici tuentur, confingi possunt hæ rationes. 1. quia cum Academiæ sint studia generalia, quæ sine delectu excipiunt omnes undequaque venientes, proindeque constentur ex hominibus omnigenarum gentium, sive hosti-

hostilium, sive pessimis moribus, imò & erroribus, infectarum, ex sua intrinseca ratione afferunt bono communi periculum temporalis, & spiritualis ruinæ: temporalis, ne civitas ab hostibus capiatur, spiritualis, ne vitijs & erroribus contaminetur.

Poetica ars, inutilis.

81 2. quia in quacunque Academia sunt professores quarundam facultatum, quæ videntur perniciosæ, vel saltem inutiles. Nam poeticam ideo viri graves improbarunt, quod in fabulosis & fictis doceat mentiri, in lascivis & obscænis provocet ad nefariam turpidinem, in ludicris, & tragicis corrumpat audientes & spectantes, in satyricis omnium famam dehonestet, omnium vitas & mores deformet dente livido. Hinc Plato e sua Republica ejecit, & Pythagorei apud Laertium in Empedocle è suis scholis poetas eliminarunt. Deinde philosophia licèt in quibusdam sana & utilis videatur, tamen multas partes habet inutiles, imò nocuas: sophystica enim docet insidias & dolos tendere vera defendentibus, Astrologia judiciaria, quæ docet ex motu syderum futuros eventus omninò fortuitos, & intrinsecè contingentes, item res præsentes & præteritas hominibus penitùs occultas, rectè damnatur a jure, ut tenent Azor Instit. mor. p. 1. lib. 9. c. 13. q. 1. Martin. Delr. Magic. disquis. lib. 4. cap. 3. p. 1. & Petrus Greg. syntag. juris lib. 3. cap. 14. a n. 5. Vnde Astrologos judiciarios, qui de statu Reipublicæ Christianæ, vel Sedis Apostolicæ, de vita Romani Pontificis, aut ejus consanguineorum judicia faciunt, seu facta in posterum apud se retinent, vel alicui ostendunt, aut verbis tractant, Vrbanus VIII. Const. 4. aliàs 113. incip. Inscrutabilis Kal. Aprilis 1631. ferit excommunicatione majori latæ sententiæ, & subjicit pœnis reorum læsæ majestatis, ultimi supplicij, confiscationis omnium bonorum, & privationis beneficiorũ, si clerici fuerint, ut refert Barb. ad l. Mathematicos C. de Episc. audien. n. 4. Mathematicos idcirco fuisse olim Vrbe pulsos, narrat Valer. Reginal. in praxi fori pœnit. lib. 17. n. 172. Quid de magia & artibus maleficis? ipso nomine præ se ferunt pravitatem & perniciem. Ideo apud Sanch. lib. 2. Decal. c. 38. num. 93. libri omnes & scripta Geomantiæ, Hydromantiæ, & in quibus sortilegia, veneficia, auguria, & incantationes continentur, Indice libror. prohib. interdicuntur, & à Pio V. Ordinarijs & Inquisitoribus tradi jubentur: & meritò, cum Magia agnoscat parentem ipsum dæmonem totius iniquitatis authorem. Nam Basinus de artib. malef. apud Tholosanum de Rep. lib. 13. cap. 27. n. 7. narrat juxta Vrbem Salmantinam fuisse olim marmoreum Idolum in profundissima cavea collocatum, & cultum, cui dæmon assistebat, & instruebat magicis artibus, in ordine ad effectus mirabiles edendos, omnes qui se illi certis pactis, & invocationibus subjecerant. Hæc cavea postea obstructa fuit, & ibi superædificata Ecclesia, ne vestigium aliquod nefariæ illius superstitionis appareret.

Astrologia iudiciaria.

Magicæ artes nocivæ.

Salmantina cava.

Academiæ, & litteris infensi qui.

82 3. quia ex professione perniciosæ philosophiæ non possunt evadere nisi professores improbi, & pessimi, quales minurim recenset Petrus Greg. lib. 17. cap. 7. ubi plurimorum philosophorum, quos magni fecit antiquitas, carpit vitia, quæ pudet referre. His videtur permotus Licinius Imperator, qui authore Prateolo lib. 10. hæres. 3. & Baronio to. 3. anno 316. adeo litteris infestus fuit, ut virus, & pestem publicam eas appellaret. Hinc Iulianus Augustus (ut memorant S. August. lib. 18. de civit. c. 52. Nicephor. lib. 10. cap. 25. & Socrat. lib. 3. hist. Eccles. cap. 16.) volens omnem litteraturam perimere, scholas omnes Christianis claudi præcepit. Horum vestigijs insistens Habdalos Syriæ tyrannus, authore Paulo Diacono lib. 22. Christianis sub sua potestate degentibus litterarum studium prohibuit. Tandem quod armis, & Regia potestate gesserunt prædicti, egit lingua Vviclephus, qui (ut traditur in Concil. Constãt. sess. 8. & 29.) dixit universitates, studia, collegia, graduationes, & magisteria a Papa & Episcopis esse vana gentilitate introducta, & non plus Ecclesiæ prodesse, quàm Diabolum. Hanc sententiam postea sectator Lutherus ita hausit; ut (referente Adriano Papa in Bulla contra ipsum, quæ habetur to. 5. Concil.) impudenter dixerit Christianas scholas esse Sodomas & Gomorrhas, & malorum omnium sentinas. Imò contra ipsam Philosophiam ita est invectus, ut Tholosano teste lib. 17. Reip. cap. 12. n. 4. scripserit ad Germanicam nobilitatem Aristotelis Physicam, Metaphysicam, & Ethicam protinus aboleri debere. His dogmatibus adeo hæsere discipuli Melancthon & Carolostadius, ut litterarum studia alter pistoria arte, alter agricultura mutaverit.

Vtilitas publica in causa studiorum.

83 His tamen non obstantibus, pars opposita affirmantium Academias necessarias esse, & prorsus utiles bono publico, indubitata omnino est inter viros mentis compotes, nedum pios & doctos, illos præsertim qui docent privilegia concedi studiis & studentibus ob publicam utilitatem, seu in causa studiorum versari principaliter utilitatem publicã. Ita Barto. in l. 1. ad fin. num. 30. ff. solut. matr. Albericus n. 11. Angel. n. 12. Roman. n. 31. Alexan. de Imola n. 31. Iason. nu. 45. Vincent. de Herculan. n. 61. Petrus Barb. 7. p. ejusdem legis num. 51. Accursius in l. unica C. de studijs liber. Rom. lib. 11. Panorm. in cap. ult. de judic. Rebuff. de privil. Schol. priv. 3. n. 1. Benedictus Gilius ad l. Ex hoc jure ff. de just. & jur. 2. p. c. 13. n. 14. Stephan. Gracian. discep. foren. cap. 186. n. 13. Oldradus cons. 117. n. 3. & Flavius Cherubinus in Summa Bullarij tom. 1. super Cõstit. 9. Bonifacij VIII. schol. 2. quatenus dicit privilegia scholasticis concessa

non

non esse data personis, sed causæ. Fundatur 1. sacra Pagina Sapien. cap. 6. num. 26. (Multitudo autem sapientium sanitas est orbis terrarum.) Quasi dicat Spiritus sancti congregationem sapientum, qui in Academijs, seu studijs generalibus multitudinem faciunt, & inde digressi sua doctrina illuminant omnes nationes, afferre sanitatem corporalem & spiritualem, qua nulla maior extat utilitas, universo orbi. Hinc Salomon, qui edoctus a S. Spiritu positam sententiã protulerat, ut facto exequeretur, prope Templũ, & ipsius Regis palatia in Hierosolymis excitavit, vel (ut alij volunt) renovavit Academiam instructam septem palæstris, seu Synagogis, in quibus erant professores septem artium liberalium, & totius doctrinæ legis, Sic referunt Pineda de rebus Salom. lib. 3. cap. 28. num. 5. Carthag. tom. 2. de sacris arcanis Reipubl. lib. 10. hom. 10. interpretantes locum illum Prov. cap. 9. num. 1. Sapiẽtia ædificavit sibi domum, excidit columnas septem.

84 Fundatur 2. authoritate juris civilis, l. 1. ff. solut. matr. l. utilitas C. de primipilo lib. 12. & præcipuè Auth. Habita C. ne filius pro patre, ubi Fredericus Imperator satis indicat studiorum, & studiosorum utilitatem
„ his verbis: Dignum existimamus, ut cum
„ omnes bona facientes, nostram laudem &
„ protectionem omni modo mereantur, quorũ
„ scientia totus mundus illuminatur, & ad obe-
„ diendũ Deo, & nobis ejus ministris, vita sub-
„ jectorũ informatur, quadã speciali dilectione,
„ eos ab omni injuria defendamus. Loca juris Canonici, & dicta Pontificũ, quæ huic parti suffragãtur, referemus quæst. 3. ubi nobis agendum est de utilitate, quam Academiæ pariũt universæ Ecclesiæ. Vt ad ciuiles leges antiquiores redeamus, Lycurgus celebratissimus legislator probè intelligẽs quantũ utilitatis accedat bono publico ex scholis publicis, lege sancivit (ut in ejus vita scribit Plutarchus) quòd apud Lacedæmonios nemo pro arbitrio suo alere & instituere filium suũ posset, sed omnes, ut primùm annũ septimũ excederent, centuriati in classes unà colluderẽt, ac studio vacarent.

85 Fundatur 3. ratione, quæ facilè desumitur ex utilitate, quam bono publico afferunt sapientes, & illis, quibus sapientes instruũtur, facultatibus, ac sciẽtijs. Academia enim æq; sapientum, & bonarum artium, ac disciplinarum altrix est. *Sapiens utilis Reipublicæ.* Quòd igitur sapientes plus utilitatis afferant Reipublicæ, quàm imperiti, suadetur facilè ex discrimine inter utrosque. Nam Aristoteles (ut refert Laert. in vita Philos. lib. 5. cap. 8.) interrogatus olim qua re differrent docti ab indoctis: Qua vivi (inquit) a mortuis. Sentiẽs hominem absque litteris, statuam verius esse, quàm hominẽ. Vnde etiam Philosophus (ut ait Laert. lib. 3. c. 1.) illud amicis & discipulis inter disserẽdũ frequẽter solitus est ingerere. Visũ accipere
„ lumen a circunfuso aere, animum autem a dis-
„ ciplinis liberalibus. Tantã ergo ex ipsius mẽte, afferunt sapiẽtes bono publico utilitatẽ, quãtã homines vivi, tantam imperiti, quantam homines mortui. Quod attinet ad scientias, & optimas disciplinas, Tullius Oratorũ Princeps Re-
„ crim. contra Sallustium: An illum putas fieri
„ posse civẽ egregiũ, qui non sit ijs eloquẽtiæ
„ artibus, & bonis disciplinis eruditus? an ulla
„ alia esse putas rudimẽta, & incunabula virtu-
„ tis, quibus animi ad gloriæ cupiditatẽ alũtur?
„ Idẽ de Legi 6. ait civitates totas malis studijs,
„ malisq; doctrinis repẽte everti. Quasi diceret æquè nocere errores bono publico ad interitũ, atq; prodest scientia ad conservationẽ. Est autẽ ignorantia mater omnium errorũ. Cap. Ignorãtia, cap. si in laicis 38. dist. cap. nisi cum pridem §. pro defectu, de renunciat. apud Barb. de potest. Episc. p. 2. alleg. 46. nu. 4. sicut scientia est mater virtutum cap. præsentium 1. q. 5. apud Menoch. de præsum. lib. 6. q. 91. n. 20. Lambertin. de jure patron. lib. 2. p. 1. q. 9. a. 24. & Carolum de Graff. de effect. cleric. in prælud. nu. 63. Tantum enim distat sapientia ab ignorantia, quantum lux a tenebris. Ex Ecclesiast. cap. 2. Bellet. disquisit. cleric. p. 1. §. 4. n. 15.

86 Disciplinarum omnium genera seorsim perstringamus. *Disciplinarum omnium genera Reip. utilia.* Esse utilem grammaticam, constat ex Can. si quis dist. 37. ubi dicitur Grãmaticã esse addiscendam, ut per eam intelligantur Scripturæ. Et quidẽ artes ingenuas ac liberales, quæ ideo, Tullio authore lib. 1. orat. sic appellantur, veluti ingenuo & libero homini convenientes, esse ad Rẽpublicã pro humana societate cõstituenda necessarias, placuit supremis Principibus, ut ait Vlpia. l. 1. ff. de extraor. cognition. Sũt autẽ liberales artes (inquit Petr. Greg. de Repub. lib. 17. cap. 12. n. 2.) velnti institutiones præviæ ad notitiam sapientiæ & justitiæ; seu veræ Philosophiæ, quæ omnia cõplectitur, qualis potest esse jurisprudentia, quæ & divinarũ & humanarum rerum est notitia. l. justitia §. 2. ff. de just. & jur. Philosophiam profundiorẽ doctrinam Theodosius, & Valentinianus dixerunt, eamque inter publicas scientias exponendã in Republica imperarunt l. unica C. de studijs liber. Vrb. Rom. lib. 11. Medicinam sub Philosophiæ nomine cõprehendit Glos. ad citatam legem: & eam bono cõmuni perquàm utilẽ, satis probavit Iulius Cæsar, qui (ut testatur Suetonius) omnes verã medicinam Romæ professos, civitate donavit, & ideo multos celebres viros eã tunc excoluisse, & exornasse, scribit Zonaras lib. 2. Annal. Esse leges & arma Reipublicæ æquè necessaria, proindeq; legũ peritiam, & artem militarem ita conjungi, ut neutra sine altera stare, & conservari possit, satis innuit Plato in Protagora lib. 17. Quid de sacra Theologia? Necessitas conservandi in omni benè instituta Societate, & Republica verã religionẽ, suadet S. Theologiæ utilitatẽ: ideo

scholas (inquit Tholosan. l.17.c.10. n.2.) doctoribus in Theologia ornandas necessitas ipsa docet. Quid de utilitatibus, quas affert Sacrarum Scripturarum lectio? Sacræ Scripturæ (inquit S. August. concione 2. in Psal.90.) sunt litteræ Dei ad nos de cælo missæ, exhortantes ut benè vivamus. Et S. Isidor. Pelus. lib.2. Epist.78. Sacrarum (ait) Scripturarum lectionem salutis viaticum esse existima, ut quæ eorum, qui eam studiosè atque diligenter audiunt, probitatis amorem, ac virile robur præclaris, & illustribus exéplis parat. Ex quibus satis perspicuum manet, cum disciplinarum omnium genera, quibus excoluntur sapientes, tum Academias, quæ sapiétibus ornantur, & tanquam firmissimis columnis nituntur, esse necessarias, & utiles bono publico.

87 Restat dissolvere quæ initio quæstionis pro parte negativa opponebantur. Ad 1. dicimus, si ea ratio vim haberet, tollere omnino omnem convictum, & commerciũ humanum, inter diversas nationes, ac proinde, destruere inter ipsas omnem amicitiam, & charitatem, ingenti malo boni publici. Servata igitur Societate, & commercio bonis per se, mala illa quæ per accidens tum civitatibus, tũ Academijs evenire possunt ex alienarum nationum odio, moribus, & erroribus; provida ac prudens magistratuum cura vitare potest. Ad 2. respõdemus nullam artem ex se esse perniciosam, & inutilẽ, cũm omnes ex sua ratione & natura versentur circa utile & honestum, repertæque fuerint pro communi hominum utilitate, acproinde inter optimas disciplinas numerari poeticam, astrologiam, & Philosophiam, quæ ex solo abusu, & malitia professorum nocere possunt. Magia secundum omnes suas species non est vera ars, sed inventum diaboli pro decipiendis & perdẽdis hominibus. Quod si inter veteres philosophos extitere plures scelerati, hoc non philosophiæ, sed ipsorum nequitiæ adscribendum est: & fortasse in maiora scelera essent prolapsi, si forent imperiti. Ad 3. ex impugnatoribus seu eversoribus Academiarum, & studiorum ibi numeratis, manifesta desumitur ratio pro illarum utilitate: illi enim viri improbi, seu potius Tartarea monstra, cum Principis Tartarei partes agerent, ob id præcipuè ausu pestifero in Academias invecti sunt, ut Christianam religionem everterent, ruptis nempe mœnibus, & concussis fundamentis, quibus orthodoxa fides defenditur, ac nititur. Si qui igitur in posterum velint Academias impugnare & expugnare, recensendi sunt procul dubio inter Licinium, Iulianum, Vviclephum, Lutherum, & alia hujusmodi Tartarea monstra.

QVÆSTIO II.

Quàm sint Academiæ necessariæ & utiles Republicæ, pro ipsius regimine politico.

88 Discussa quæstione proxima, satis omnibus exploratũ manet, Academias esse per quàm necessarias, & utiles bono publico velut in genere accepto: ut modò sectemur speciẽ, & amplam illius boni, pro maiori perspicuitate, acceptationẽ constringamus, a politico regimine exordimur, inquirentes, sint ne studia generalia illi utiles, an inutiles? Et quidẽ pro illorũ inutilitate pugnans ipso statim in limine nescio quis, incipit nobis obstrepere. Primo, quia nihil politico regimini inutilius, imo nihil perniciosius excogitari potest, quàm superbia: hæc enim lethifera pestis est, quæ valet optimum cujuscunque Reipublicæ statum labefactare, si Principes vel magistratus tumidè & arroganter se gerat erga subditos, quos proinde in desperationem & defectionem impellent. At qui Academiæ continenter producunt, & alunt multos, qui de sua sapientia sibi multùm placent, & inaniter gloriantur, cum sit indubitatum illud Apost. 1. ad Corinth.8. Scientia inflat. Igitur politico regimini sunt inutiles. Secundo, quia immodicæ litteræ, quas in Academijs hauriunt studiosi, faciunt insanire, juxta illud Act. „ 26.n.24. Festi dicentis: Insanis Paule: multæ „ te litteræ ad insaniam convertunt. Quid *Doctrina* ergo magis inutile & periculosum bono regi- *tradita* mini, quàm insania regentis? Tertio, quia non *privatim]* omnis doctrina in scholis tradita sana est, imo *præsumitur* omnis tradita in studijs particularibus præsumi- *adulterina.* tur adulterina, ut ex proœmio ff. forum §. hæc autem omnia, probat Aviles de jure prætor. cap.4. pag.111. num.10. Quod intelligit, nisi ex persona regentis & audientis in loco particulari aliud judicetur, arg. in cap. tuæ, de cleri. non resid. ubi Hostien. Quantum igitur ex una parte sana doctrina regimini proderit, tantum ex alia nocebit vana, & adulterina.

89 His nõ obstantibus, tanquam futiliter, ne dicam impiè, oppositis, certissimum est, ex Academijs, in quibus floret optimæ disciplinæ, *Academiæ prosunt regimini politico.* quibus juvenes excoluntur, quousq; sapientes fiant, maximam bono regimini cõparari utilitatẽ. Constat 1. ex S. Pagina Ieremiæ c.23.n.5. Ecce
„ dies veniũt, dicit Dominus: & suscitabo David
„ germen justum: & regnabit rex, & sapiẽs erit:
„ & faciet judiciũ, & justitiam in terra. Ibi enim haud obscurè significatur, quantum proderit regimini politico sapiẽtia regis, qui propterea facturus judicium & justitiam, quia sapiẽs erit: imò

ob

ob sapientiam regnabit, quasi aliter non regnaturus. Unde Geneseos 41. num. 39. Pharao Iosephu, quia invenit sapiẽtem, præfecit rebus
„ totius regni administrandis. Quia ostẽdit(in-
„ quit) sibi Deus omnia quæ locutus est, nun-
„ quid sapientiorẽ, & cõsimilẽ tui invenire po-
„ tero? Tu eris super domũ meam, & ad tui oris
„ imperium cunctus populus obediet: uno tan-
„ tum regni solio te præcedã. Constat 2. ex annalibus, & antiquis rerũ gestarũ monumentis, semper in omni Republica optimè administrata sapientes præfuisse: & quidem illud satis inter veteres tritũ, beatã fore illã Rẽpublicã, in qua vel philosophi regnarẽt, vel reges philosopharẽtur. Fuerunt a consilijs regum Persarum præcipui Magi, qui teste Ammiano lib. 23. sapiẽtiæ studijs, & rerum divinarum notitia præcellebant, sicut apud alias gentes Druidæ, Gymnosophistæ, Brachmanes, ut ait Strabo lib. 5.

Sapientes apti ad regimen. 90 Constat 3. ex jure utroque, sapientes, & eruditos viros, quos jugi ubertate parturiũt Academiæ, esse regimini politicò perquàm idoneos. Nam ex §. fin. in procemio Insti, rectè ostenduot Petrus Greg. de Repub. lib. 17. cap. 11. n. 5. & Rebuff. de privil. schol. priv. 49. finem institutionis jurisprudentiæ in legibus, Iustiniano esse, ut ab eruditis Respublica per partes illis commissa, rectè possit administrari: quia per illos (inquit) totus illuminatur mundus, & ad obediendum Deo & Principi vita informatur. Deinde ex cap. fin. de magistris cap. cum ex eo, de elect. in 6. & cap. fin. de rescript. habetur ex seminario scholasticorum, seu ex generalib⁹ studijs emanare copiam doctorũ, qui velut stellæ in perpetuas æternitates mãsuri ad justitiam erudiũt multos: itẽ ex Academia tanquã e Troiano equo prodire advocatos, qui pro defendẽdis oppressis insudãt, exilire magistratus, judices, decuriones, qui Rẽpublicã moderantur. Concinit rescriptũ CC. Diocletiani & Maximiani l. 1. C. qui ætate vel professione se excusant. lib. 10. ex quo deprehenditur magnã concipi spẽ de scholasti-
„ cis pro Republica rẽperãda. Cũ vos affirmetis
„ (inquiũt) liberalibus studijs operã dare, maxi-
„ mè circa juris professionẽ, consistẽdo in civi-
„ tate Berytiorũ provinciæ Phœniciæ, providẽ-
„ do utilitati reipublicæ, & spei vestræ decerni-
„ mus ut singuli usq; ad vicesimũ quintũ annũ
„ ætatis suæ, studijs nõ avocentur. Scholasticis jurisperitiã addiscentibus favere (ni fallor) legislatores instructi documẽtis Arist. 3. Polit. c. 8. & M. Tullij ad Q. fratr. qui disertis verbis asserunt nullã posse dari benè institutam Rẽpublicã sine peritis; felicẽ esse, quæ a sapientibus regatur: inutiles esse leges, si lateãt, itaut nec a jurisprudentibus lucem accipiant, nec executioni mãdẽtur.

Sapiens quibus in signibus. 91 Constat 4. ratione, quia nemo ibit inficias, optimũ moderatorem esse illum, qui pollet optimo intellectu, & optima voluntate, scilicet utraq; potẽtia rationali, a qua omnẽ rectam vim tũ gubernandi se ipsum, tũ regẽdi alios quicunq; mutuatur: nam regere propriè refertur ad alios, gubernare ad se, cap. 3. de ætate, & qualit. Pollere autem verè sapientes optimo intellectu, ex eo perspicuum est, quòd hominũ mẽs, & ingenium exercitio litterarum acuitur, scientijs ac disciplinis ornatur: pollere optima volũtate, ex eo deprehenditur, quòd decorati sciẽtia præsumantur abstinere a vitijs, cap. præsentiũ 1. q. 5. apud Menochium de præsum. lib. 6. quæst. 91. nu. 20. & cap. cum a juventute §. quis præterea, de præsum. apud Barb. in collect. tom. 5. ad cap. ignorantia dist. 38. num. 3. Unde apud Rebuff. privil. 48. cum apponantur indicia, quibus dignoscitur verè sapiens, omnia consistunt in virtutibus voluntatem probam efficiẽtibus. Sapiens est qui non petit illicita, ait Bald. ex l. non idcirco C. de rescind. vendit. Cõmendatur præcipuè ex virtute silentij, cum debeat esse cautus in prolatione verborum cap. verum, de jurejur. & debeat tacere quod probare non potest cap. plerumque 2. q. 7. quare Socrates dicebat Sapiẽtiæ præcepta esse duo, tacere & addiscere: & Plato per duo cognosci sapientẽ: Sapiens (inquit)
„ cũ injuria afficitur, non irascitur, & oõ extol-
„ litur, cum laudatur. Quasi omnis sapientia cõsisteret in quadam mentis & voluntatis moderatione. Rectè igitur cuidã olim rogãti, quomodo posset consequi perfectissimã sapientiã, respõdit expertus magister, Sustine, & abstine: quasi omnis sapientia sita foret in ea animi moderatione, qua quis sustinendo dura, facit bonum, & abstinendo à mollibus, declinat a malo.

Sapientis indicia quæ.

92 Constat 5. ex malis quæ reipublicæ, ejusq; politico regimini advenirent, si ex defectu Academiarum, utpote fontiũ, a quibus emanant sapientes, hi deficerẽt. Tunc enim rẽpublicam per imperitos administrari, ideoq; ingentes calamitates perpeti, necesse foret. Impossibile enim est (inquit Aviles de jure prætor. c. 4. p. 11. n. 11. & Lucas de Penna in l. filios C. de decurio. lib. 10.) ut alios utiliter regat, quem proprius subvertit error. Et quidem regere nesciens se ipsum, alijs non debet præfici. Cap. 3. de ætate & qualit. Quòd verò illiterati neque se ipsos proindeque neque alios possint regere, liquet ex eo quòd comparentur cæcis cap. post translationem §. item si quis, de renunt. Quòd soleant nuncupari asini, ut tenet Ioan. Monach. in cap. ex eo de elect. in 6. & in cap. sicut num. 10. de verb. signif. & Parott. num. 13. apud Barbos. de potest. Episc. p. 2. alleg. 46. num. 7. & ideò non veniant appellatione hominum, sed jumentorum, ut ait Gomez in reg. de annali, quæst. 47. in fine. Quanta igitur reipublicæ inferẽtur labes, quotum parabitur exitium, si deficiat sciẽtia? Hoc innuit Deus Oseæ 4. num. 6. Conticuit populus meus eo quòd non habuerit scientiam: Credo hoc loco inter conticere & perire, discriminis parum esse.

Indocti quamsint inepti regimini.

Scientia qualiter inflat. 93 Faciamus satis Initio quæstionis objectis. Ad 1. fatemur pestiferum malum
esse superbiam, eaque inflatos omnia perperam,
& sinistrè administraturos. At vera sapientia si
adsit, illam opprimet potiùs, quàm fovebit. Sciētia enim inflat, non suo, sed hominum vitio, qui
bonis sæpè rebus ad perniciem abutuntur. Hinc
„ S. Gregor. in Moral. Vera scientia (inquit) afficit, non extollit, nec superbientes, quos im-
„ pleverit, sed lamentantes facit: nam quisque
„ cū repletus fuerit, se scire appetit: & jam sui
„ conscius, tanto per illam robustiùs sapit, quā-
„ to se infirmum in illa veriùs recognoscit.
„ Scientia sine charitate inflat, charitate verò
„ formata ædificat. Ad 2. dicimus, quandam sapientiam immodicam, & intempestivam, quæ
vitio vertitur, quando quis non sapit secūdùm
sobrietatem, insaniæ proximam esse: tantum enim a vera sapientia degenerat. Secùs res habet
in vera sapientia, quando quis sapit, sicut oportet, qualiter Apostolus divina & humana sapientia instructus: cui proinde hallucinatus Festus insaniam exprobravit. Ad 3. verum est, doctrinam, quæ traditur a privatis magistris clam,
& quasi in angulis, præsumi adulterinam: ex
quo non improbatur nostra resolutio, sed magis probatur, utpote procedens de studijs generalibus, in quibus professores sanam doctrinam
publicè tradunt omnibus undequaque confluētibus.

QVÆSTIO III.

Quàm sint Academiæ necessariæ & utiles toti Ecclesiæ pro fidei conservatione, & regimine Ecclesiastico.

94 ERrorem eorum, qui damnarunt generalia studia honestarum artium, adversari fidei, & universali consensui, ac traditioni Ecclesiæ, docet Suar. tom. 4. Religion. tractat. 10.
lib. 5. cap. 4. num. 2. ex Vvaldensi lib. 1. doctrin. fidei cap. 68. & nos illum repugnare juri,
& manifestæ rationi, satis ostendimus hujus
Academia utiles toti Ecclesia. disputationis quæstione 1. Quarè non est cur
iterum data opera impugnemus, præsertim
quia illius futilitas & improbitas identidem
patebit ex hac, & sequentibus quæstionibus.
Modò generalia studia, seu Academias, in quibus præcipuè floret sacrarum litterarum doctrina, esse utiles toti Ecclesiæ, ejusque regimini, & fidei conservandæ, suadetur 1. authoritate
Conciliorū. Nam Parisiense sub Ludovico Primo, qui fuit Caroli Magni filius l. 3. cap. 12. sic
„ habet: Obnixè ac suppliciter vestræ celsitu-
„ dini suggerimus, ut morem paternum se-
„ quentes saltem in tribus congruentissimis
„ imperij vestri locis scholæ publicæ ex vestra
„ authoritate fiant, ut labor patris vestri, & ve-
„ ster, per injuriam (quod absit) labefactando, nō
„ depereat: quoniam ex hoc facto & magna u-
„ tilitas, & honor sanctæ Dei Ecclesiæ, & vobis
„ magnū mercedis emolumentū, & memoria
„ sempiterna accrescet. Accedit Trid. sess. 5. c. 1.
de reform. ubi quanta Ecclesiæ utilitas in scholis publicis accedat ex lectione sacræ Scripturæ,
„ commendat his verbis: In gymnasijs etiā pu-
„ blicis, ubi tam honorifica, & cæterorū omniū
„ maximè necessaria lectio hactenus instituta
„ non fuerit, religiosissimorū Principū, ac Rerū
„ publicarū, pietate & charitate ad Catholicæ fi-
„ dei defensionē, & incremētum, sanæq; doctri-
„ næ conservationē, & propugnationē institua-
„ tur. Quas igitur afferat utilitates lectio sacræ
Scripturæ, Episcopo, & ijs qui curā publicā gerūt
in Ecclesiastica administratione, per otiū recenset Barb. de pot. Episc. tit. 2. glos. 10. n. 5.

95 Suadetur 2. authoritate Summorum Pontificum. Nam Innoc. III. in cap. nisi Studia & sapientes quàm utiles Ecclesiæ.
cū pridē, de renuntiat. pro explicanda utilitate,
quā sapiētes pariūt Ecclesiæ, affert optima verba D. Bern. serm. 36. in Cantica: Non ignoro (in-
„ quit) quantū Ecclesiæ profuerint, & prosint
„ litterati sui, sive ad refellendos eos, qui ex ad-
„ verso sunt, sive ad simplices instruēdos. Afferūtur similiter hæc verba in 8. Synodo c. 2. &
in c. omnes dist. 38. ut probetur quàm sit necessaria Episcopo scientia ad suam Ecclesiam regēdam. Bonifacius IX. in Bulla 2. super erectione
„ Academiæ Ferraērisis, ita habet: Fidelibus ip-
„ sis, ad quærendū litterarū studia, per quæ di-
„ vini nominis, suæque fidei Catholicæ cultus
„ protēditur, justitia colitur, tam publica, quàm
„ privata res geritur utiliter, omnisq; prosperi-
„ tas humanæ cōditionis augetur, libēter favo-
„ res gratiosos impēdimus &c. Haud multum
dissimilis Paulus III. in Bulla 22. ubi agit de generali statu civitatis Maceratensis, sic hortatur:
„ Fideles (inquit) ad quærendū litterarū studia,
„ per quæ militaris Ecclesiæ Respublica geritur,
„ ac divini nominis, & fidei Catholicæ cultus
„ protēditur, omnisque prosperitatis humanæ
„ cōditio augetur, nostræ solicitudinis ope, A-
„ postolicisq; favoribus propēsiùs excitamus.
Similia reperies in Bulla 11. Sixti V. ubi agitur de
Academia, quæ Valētiæ in Aragonia, itē in Bulla 6. Ioannis XXII. & in Bulla 4. Leonis X.

96 Suadetur 3. quia in Academijs præsertim Ecclesiasticis labor præcipuus impenditur sacræ Theologiæ, quæ a Scripturis sā- S. Theologiæ studiū prod sit Ecclesiæ.
ctis originem ducit, & ab ijs tanquam a legitimis parentibus generatur: quantùm autē Ecclesiæ Dei, ejusq; fidei propagandæ, & optimo regimini prosit, testantur concilia, Lateranense in
cap. 1. & cap. quia de Magistris, & Tridentinum
sess. 5. de reform. c. 1. in quibus decernitur, ut lectio S. Theologiæ, & S. Scripturæ expositio in
singu-

singulis diœcesibus maximè ubi clerus numerosus reperitur, habeatur. Testantur Pontifices: nam Honorius III. in cap. final. ne clerici, vel
„ monachi: Quia vero (inquit) Theologiæ stu-
„ dium cupimus ampliari, ut dilatato sui ten-
„ torij loco, funiculos suos faciat longiores, ut
„ sit fides Catholica circumcincta muro inex-
„ pugnabili bellatorum, quibus resistere valeat
„ ascendentibus ex adverso: ad Archidiaconos
„ &c. hoc extendi volumus. Deinde Innocentius VI. in Bulla 2. Boloniensem Academiam volens ampliare, quantū ex S. Theologia capiat emolumentum Ecclesia, satis manifestat his ver-
„ bis: Quasi lignum vitæ in paradiso Dei, &
„ quasi lucerna fulgens in domo Domini est in
„ sancta Dei Ecclesia, facultatis Theologicæ dis-
„ ciplina. Ipsa velut fœcunda eruditionis ma-
„ ter, ad irrigandam sterilem orbis faciē, fluvios
„ de pectore Salvatoris emittēs, humanū genus
„ originalis ignorantiæ cæcitate deforme per
„ infusionem veritatis, ad viam reducit justitiæ,
„ vivificat animas, easq; ad exaltationē Catho-
„ licæ fidei, & exterminium hæreticæ pravita-
„ tis, & cunctorum infidelium, & adversus etiā
„ invisibiles potestates, armis inexpugnabili-
„ bus munit, & fortissimas cōstituit bellatrices.

S. Theologiæ multum confert studiū liberaliū artium.

97 Quod si Academiæ judicantur utiles Ecclesiæ, ob professionē, & studium S. Theologiæ, ex hac etiā radice cēsebuntur utiles ob peritiā linguarū, & liberalium artiū, quibus florēt. Nam liberalium artiū splendorē multum conferre sacræ Theologiæ, item sacra Scripturæ intelligentiam, & interpretationem multum ab illis incrementum capere, habetur cap. de quibusdam dist. 37. Quanvis enim liberales artes per se non generent fidem, tamen disponunt ad eam firmius percipiendam, ut latè ostendunt Salmeron tom. 1. prolog. 17. & Pineda lib. 3. de rebus Salomonis a cap. 11. usque ad 26. ubi asserit fuisse Salomonem Rhetorica, Poesi, Dialecta, Musica, Mathematica, Medicina, Physiologia, Theologia, omnibus denique artibus præstantissimū, adeo ut disciplinarū omniū cōpendium dici potuerit. Constat etiam ex sāctis Patribus tū peritiam linguarū, tū etiam liberales disciplinas esse præambulas ad supernaturalē & divinā sciētiā, ut quis facilè illis instructus sacrarū litterarū arcana perscrutetur, & Theologicas veritates assequatur. Nam ad illud Pro-
„ verb. 1. Animadverte parabolam, & interpre-
„ tationē, verba sapientū, & ænigmata eorum,
„ Addit S. Hieronymus, quæ propriè Dialecti-
„ corum & Philosophorū sunt. Et inferius sub-
„ jungit: Quid ergo mirū si & ego sapientiā sæ-
„ cularē propter eloquij venustatē, & mēbrorū
„ pulchritudinē, de ancilla, atque captiva Israe-
„ litidē facere cupio: Concludit: Labor meus in
„ familiā Christi proficit. S. Aug. lib. 2. de doctr. Christ. tria dicit esse necessaria pro intelligentia sacrarum litterarum, nempe signorum notitiam, rerum cognitionem, & difficultatum expeditionem: primum confert linguarū peritia, ad secundum juvāt Philosophia & Mathematica, in tertio lumen præbet Dialectica. In eandem sententiam multa afferunt Clemens Alexan. lib. 6. stromat. n. 2. Naziāz. orat. 2. Theophylactus, & alij, quorum verba recitat Suar. to. 4. de relig. tract. 10. lib. 5. cap. 2. Ex quibus Eugenius Papa in cap. de quibusdam dist. 37. cit. rectè decrevit ut in omnibus Episcopatibus cō-
„ stituerentur Magistri, Qui studia litterarum,
„ liberaliumque artium dogmata assiduè do-
„ ceāt. Et subdit rationem: Quia in his maximè
„ divina manifestātur, atq; declarantur mādata.

Ecclesia indiget viris litteratis.

98 Suadetur 4. ex eo quòd Ecclesia summopere indigeat viris litteratis c. super specula, de præben. cap. cum ex eo, ubi Ioan. Monach. n. 1. de elect. in 6. Hieron. Grach. in consil. Syndicatus n. 67. Felin. in cap. si quando n. 7. ubi Navarr. except. 16. num. 5. de rescript. Carol. de Grassis tract. de effect. cleric. in prælud. à num. 63. & Bellet. disquis. cler. p. 1. tit. de discip. cleric. §. 4. & Marchesan. de comission. p. 1. §. 2. Quia per viros doctrina excellentes totus mundus illuminatur Cap. fin. de Magistris, cap. cum ex eo, de elect. in 6. Auth. habita, ne filius pro patre. Flaminius de resig. lib. 4. cap. 11. num. 17. & Carolus prælud. cit. num. 88. Sunt enim in Ecclesia Dei velut splendor. Cap. super specula de Magist. Dicuntur radij solis, & stellæ. Mandos. in reg. 16. Cancel. quæst. 15. num. 3. Vnde Ecclesia ipsos semper amat. Cap. Episcopus 41. dist. de quo latè Genuens. in practicab. Eccles. quæst. 621. Ecclesia illis nititur, & sustentatur, Abb. in cap. de multa num. 5. de præben. Felin. in cap. si quando num. 7. de rescript. Igitur litteratis Ecclesiasticum regimen committi debet, cap. porro dist. 84. & cap. cum decorem de institut. de quo multa eleganter tradunt Lambertinus de jure patron. lib. 2. p. 3. q. 5. art. 11. Felin. cons. 18. n. 5. Conrad. in templo omnium judicum lib. 2. c. 1. §. 4. Cassan. in Catal. gloriæ par. 1. Gigas cons. 3. ex n. 55. Rolan. cons. 47. a n. 75. & multi alij. Cum ergo viri in omni scientiarum genere versati prosint Ecclesiæ, ut vel fidem tueantur, dissipatis errorum tenebris, vel rudes optimis disciplinis, ac documentis imbuant, vel curam animarum gerentes præficiantur omnibus, & Academiæ soleant parere, ac nutrire tales viros, consequens est Academias esse necessarias & utiles Ecclesiæ ad fidei conservationem, & regiminis felicitatem.

QUÆSTIO IV.

Sint ne Academiæ necessariæ & utiles pro statu religioso?

99 EX superioribus patet Academiarū necessitas, & utilitas ad publicum bonum,

bonum, sive politicum, sive Ecclesiasticum, pro utriusque Reipublicæ administratione. Superest discutiendum, extendaturne illarum necessitas, & utilitas ad bonum status religiosi, itaut litteraria exercitia prosint etiam regularibus? Nota hujusmodi exercitia posse considerari dupliciter, primo passivè, ordinata scilicet ad discendū. Secundo activè nempe ordinata ad docendum: quæ duplex consideratio duplicem parit difficultatem. Prima difficultas est, utrum exercitiū litterarum consideratum passivè repugnet statui religioso? Affirmarunt nonnulli de quibus meminit S. Thomas Opusc. 18. cap. 26. & opusc. 19. cap. 11. a quibus eam sententiam videtur hausisse Kemnitius hæreticus, qui hoc nomine multum insimulat, & acriter objurgat nostram Societatem, utpote litterarijs studijs impensè vacantem, ut narrat Payva lib. de Origine Societatis: & ideo Spencæus lib. 1. de continentia cap. 5. Antijesuitam illum appellat. Fundantur 1. authoritate: nam S. Hieronymus ad Titum 1. & refertur in cap. olim dist. 95. dixit studium in religionibus inuentum diaboli: (Antequam (inquit) instinctu diaboli studia in religione fierent.) Id malum cavit S. Basilius in regula 235. ubi nostram difficultatem decidens ait, His qui præsunt convenire ut scientiam habeant. „ Vnusquisque vero (subjungit loquens de cæteris) quæ officij sui sunt, studiosè discat, & persequatur, neque curiosè ulterius, quidquam inquirat. Hinc Cassiodorus lib. 1. Tripartitæ cap. 11. refert, & approbat veterem monachorum ab studio litterario abstinentium consuetudinem. Multiplicem (inquit) scientiarū „ cognitionem, & argutam disserendi subtilitatem, veluti rem supervacaneam, & etiam, „ quod in præstantioribus studijs ponendum „ est, sibi surripientem, & ad vitam rectè instituendam nihil afferentem adjumenti, penitùs contemnunt. Accedunt exempla D. Antonij, & D. Benedicti, quorum monitis & institutis omnis monachorum subsequentium posteritas eremos coluit, & Ecclesiam nobilitavit. Nam de Antonio Sozomenus lib. 1. cap. 13. memorans illius vitam ac virtutes: Litteras (inquit) neque novit, neque magni æstimavit: „ sed puram mentē, utpote litteris antiquiorē „ & earum inventricem laudavit plurimum. De Benedicto Gregorius 2. dialog. in procemio, „ sic ait: Romæ liberalibus studijs traditus fuerat, sed cum in eis multos ire per abrupta vitiorum cerneret, eum quem quasi in ingressu mundi posuerat, retraxit pedem, ne si quid „ de scientia ejus attingeret, ipse quoque ruet. Despectis itaque litterarū studijs, soli Deo „ placere desiderans, sanctæ conversationis „ habitum quæsivit. Recessit igitur scienter nesciens, & sapienter ignorans.

Studium litterarū an prosit religioso statui.

100 Fundantur 2. ratione triplici. 1. quia status religiosus inventus est in ordine ad consequendam perfectionem, & vitam supernaturalem, medijs virtutibus, & exercitio totius rectitudinis & honestatis, proindeque sectando bonum, & declinando malum: sed exercitium litterarum indifferens est, proindeque neque bonum, neque malum; ergo statui religioso supervacuum. 2. quia status religiosus fugit omnem gloriæ ostentationem, & omnes honores, quibus sæculares maximè inhiant, & inserviunt: scientiæ autem honorem pariunt, & ad sui vanam ostentationem impellunt. 3. quia status religiosus magnopere diligit mentis Deo soli vacaturæ quietem, & quandam ab omni cogitationum tumultu, & distractione alienam tranquillitatem: exercitia autem litterarum, sive in publicis contentionibus, sive in versandis privatim libris, mentem omninò distrahunt, & divinæ contemplationis aciem abrumpunt.

Nihilominus oppositum certissimum est: & quidem studia litterarum, saltem sacrarum religioso statui maximè congruere, tanquam dogma fidei tradit Suar. lib. 5. cit. cap. 1. n. 3. & probat ex illo Psalmi 118. (Bonitatem, & disciplinam, & scientiam doce me.) Quasi non sola bonitas, sed etiam scientia conducat ad animæ perfectionem, quam religiosus status profitetur. Quæ resolutio (ut arbitror) procedit de omnibus religionibus etiam monachalibus, quæ sibi vacāt, & non alijs, sed a fortiori de illis, quæ proximorum saluti incumbunt. Nam S. Thomas 2. 2. q. 188. a. 5. ubi quærens sit ne religio aliqua convenienter fundanda ad studendum? Respondet studium litterarum omnibus religionibus esse utile: religioni verò quæ ad salutem proximorum procurandam ordinatur, esse necessarium. Sumitur 1. ex sacra Pagina, nam Oseæ 4. indignatur Deus contra populum, eo quòd studere „ & discere neglexerat: Quia tu scientiam re„ pulisti, repellam te. Isaiæ 5. Propterea capti„ vus ductus est populus meus, quia non ha„ buit scientiam. Defectus scientiæ omnes calamitates populo Dei intulit, amissa libertate. Cum igitur in lege gratiæ quilibet religiosus ordo sit populus Dei, Deo ipsi vinculis tribus specialiter obstrictus, scientia indiget pro vitandis illis calamitatibus. Quod si fuerit institutus ad procurandam salutem proximorum, qualis nostra Societas, non qualibet, sed exactissima scientia indigebit, juxta illud Apostoli ad Ti„ tum 1. Amplectentem eum, qui secundùm „ doctrinam est, fidelem sermonem, ut potens „ sit exhortari in doctrina sana, & eos qui con„ tradicunt arguere. Quia oportet discere ad docendum per exhortationem, & argu ionem.

Religioso statui cōvenit litteras addiscere.

101 Sumitur 2. ex Concil. Tridentino sess. 5. de reform. cap. 1. præcipiente ut in monasterijs monachorum, ubi commodè fieri queat, lectio sacræ Scripturæ habeatur: quæ per negligentiam Abbatum omissa, Episcopi locorum in hoc ut Sedis Apostolicæ delegati

Lectio S. Scripturæ in monasterijs habenda.

cos

eos ad id opportuni remedij, compellant. De quo decreto Piasec. in praxi Episc. p. 2. cap. 3. nu. 41. Franciscus Leo in Thesauro fori Eccles. p. 2. c. 2. n. 9. Campan. rub. 12. cap. 13. n. 5. & Gallet. in Margarita casuum conscientiæ, verbo legere, & verbo licentia, ubi asserit non esse necessariam licentiam Ordinarij ad illam lectionem in conventibus Ordinarij habendam. Dictis subscribit Barbosa lib. 1. de jure Eccles. cap. 13. num. 46. & de potest. Episc. p. 3. alleg. 56. num. 12. ubi addit Paulum V. Constitutione sua, incipit Apostolicæ servitutis, sub Dat. kalendis Augusti 1610. ordinasse, ut in omnibus regularium domibus, seu Monasterijs lectio linguarum Hebraicæ, Græcæ, Latinæ, & Arabicæ habeatur, & a regularibus diligenter addiscatur. Cum igitur Deus per scripturas, Concilium & Pontifices per decreta injungant monachis litterarum studium, manifestè ostendunt esse illud satis utile religioso statui. Sumitur 3. ex evidenti ratione: quia omnis status religiosus habet generaliter pro fine Deum colere mediante exercitio virtutum, quibus voluntas ornatur & perficitur, sive quilibet particularis ordo attendat sibi tantum, sive etiam alijs: at qui voluntas potentia cæca est, quæ proinde operari nequit sine intellectu prælucente, seu doctrinæ facem præferente; ergo oportet studēdo addiscere, & sanam doctrinā comparare.

102 Quare ut respondeamus ad ea, quæ nobis ex authoritate opponuntur, imprimis sinistrè affertur S. Hieronymus: nam ibi per studia non intelligit studia litterarum, sed affectiones varias, ex quibus oriuntur dissidia, & factiones: hic enim sensus patet ex con„ textu: Antequam (inquit) diaboli instinctu „ studia in religione fierent, & diceretur in po„ pulis: ego sum Pauli, ego Apollo, ego autem „ Cephæ, &c. Testimonium Basilij nostram „ confirmat sententiam, cum affirmet religio„ sum debere studiosè discere quæ sui officij „ sunt. Neque enim nos asserimus utile esse religioso studium rerum quarumlibet, sed earū tantum, quæ professioni religiosæ, secundùm hanc vel illam, hujus vel illius ordinis regulam congruunt: proindeque non æqualem, sed longè disparem scientiam his vel illis regularibus sectandam. Ex quibus patet ad id quod afferebatur de antiqua consuetudine monachorum, & exemplis D. Antonij, & D. Benedicti studia litterarum deserentium: contenti enim ea doctrina, quæ sibi ad vivendum solitariè sufficiebat, omiserunt omnem aliam, quæ fortè religiosis in frequentia populorum degentibus necessaria est.

Humilitas & perfectio religiosa cum studio litterarum

Deinde ut respondeamus ad ea quæ nobis ex ratione opponuntur, ad primum dicimus studium litterarum ex se neque bonum, neque malum esse: unde sicut a fine malo malitiam, ita a fine bono bonitatem mutuatur: in religionibus autem ordinatur ad salutem animarum, a quo fine bono bonitatem sortitur. Accedit quòd studium rerum sacrarum, de quo præcipuè agimus, ex objecto non indifferens, sed valde honestum est. Ad secundum fatemur scientiam honores ingentes parere, ex quo non sequitur illius comparandæ studium & solicitudinem repugnare cum humilitate religiosa: quanvis enim si illud habetur causa vanæ ostentationis, superbia sit, tamen si gratia juvandi alios, charitas est. Ad tertium negamus studium, quantum ex se, mentem distrahere, & a Deo avertere: quando enim quis cogitat de re honesta propter Deum, mentem colligit potiùs, quàm distrahit: & hujusmodi cogitatio medium est satis efficax (ut docet S. Thomas cit. a. 5.) ad impediēdum carnis concupiscentiam, & alia infima desideria.

103 Secunda difficultas est, utrum exercitium litterarum consideratum activè, nempè ad docendum, sive intra monasterium, sive in scholis generalibus, repugnet statui religioso? Pro parte affirmativa potest afferri 1. authoritas D. Hieronymi ad Riparium:

Monachi officium non est docere.

„ Monachus (inquit) non docentis, sed plāgē„ tis habet officium. Quibus verbis concinunt quæ protulit V. Synodus, & referuntur in cap. hoc nequaquam §. præcipit 7. q. 1. Monacho„ rum subjectionis habet verbum, & discipu„ latus, non docendi, vel præsidendi, vel pas„ cendi alios. Videtur igitur abhorrere ab instituto religioso munus docendi. Potest afferri 2. ratio, nam munus publicè docendi, præsertim extra monasterium in studijs generalibus, secum multa involuit, quæ religionis profectū regulariter impediunt: in magisterio enim publico sunt frequentissimæ occasiones contendendi, nimium loquendi, & similes, quibus animus distrahitur, tempus consumitur, regularis disciplina laxatur, devotionis fervor, & solidarum virtutum amor intepescit. Ergo videtur dicendum religioso statui multum repugnare publicè docere, & a fortiori, Academiarum curam suscipere.

104 Nihilominus certissima est negativa sententia, quam ex S. Thoma 2. 2. q. 188. a. 4. & 5. acriter defendit Suar. tom. 4. de relig. tract. 10. lib. 5. cap. 4. n. 4. affirmans munus publicè docendi esse posse valde accommodum statui religioso, & in præsenti tempore legitimè, & in magnam Ecclesiæ utilitatem fuisse a Societate assumptum. Desumitur 1. ex S. Pagina „ Ecclesiastici 24. Qui elucidant me vitam æ„ ternam habebunt. Sermo est de sapientia, quam elucidant qui publicè docent, & ex hoc vitam æternam, ad quam tendit omnis status religiosus, consequuntur. Danielis 12. Qui

Docendi munus est verius religiosis.

„ docti fuerint, fulgebunt quasi splendor fir„ mamenti, & qui ad justitiam erudiunt mul„ tos, fulgebunt quasi stellæ in perpetuas æternitates.

nitates. Quem locum interpretatur S. Hieron. Epist. 103. ad Paulinum, extollens quemi fiat a Deo docere alios pro æterna vita comparáda. Desumitur 2. ex jure Canonico, Cap. super specula, & cap. 1. ne clerici vel monachi in 6. in quibus cum regulares excludantur a munere docendi medicinam, & juris civilis prudentiam, videntur admitti ad docendum scientias sacras, & inferiores facultates, quæ illi, subserviunt, ac famulantur. Accedit communis & antiqua cōsuetudo Ecclesiæ admittentis viros religiosos ad publicas cathedras, imò & Academias instituendas, ut videre est apud Genebrardum in sua Chronol. lib. 3. & Eusebium lib. 5. histor. cap. 4. Nobis sufficiat exemplum celeberrimæ Vniversitatis Parisiensis, quam per Monachos institutam & fundatam refert Antoniuus 2. p. historiali tit. 14. cap. 4. §. 12. his verbis: Fuerunt Parisij, fundatores hujus studij, quatuor monachi Bedæ discipuli, scilicet Rabanus, & Alcuinus, Claudius, & Ioannes Scotus.

Academiæ Societati commendantur ...

105 Desumitur 5. ex verbis magnificis, quibus Summi Pontifices commendantes Societati Iesu Curam Academiarum, seu generalium studiorum, extollunt utilitatem, quæ Ecclesiæ ex hoc suscepto munere nascetur. Nam Gregorius XIII. in Bulla 100. ubi agitur de institutione Collegij Societatis Iesu & studio generali ipsius in civitate Pontemonsitiensi Lorenæ in Gallia, sic habet: Intra mentis nostræ arcana revoluentes, quantum ex litterarum studijs Catholica fides, tenebrosa ignorantiæ caligine, ac hæresum peste expulsa, augeatur, divini numinis cultus protendatur, veritas agnoscatur, justitia colatur, reliquæque virtutes illustrentur, ac benè beatèque vivendi via pateatur, ad ea, per quæ ipsa studia ubilibet excitentur, & studiosæ personæ ad excelsum doctrinæ fastigium aspirantes, opportunæ subventionis auxilia suscipiant, libenter intendimus &c. Idem Gregorius in Bulla 102. ubi loquitur de Academia Vilnensi Societatis Iesu in Polonia, eique multa privilegia concedit, sic exorditur: Dum attenta cōsiderationis indagine perscrutamur, quàm pretiosum sapientiæ, & scientiæ donum, per quod ignorantiæ, & vitiorum tenebræ profligantur, erroresque tolluntur, soliciti reddimur, & solertes, ut litterarum & pietatis studiosi, debitis virtutum insigniantur honoribus, ac indefessi laboris ad gloriam Dei suscepti, præmium tandem reportent.

Studiorum laus & utilitas.

Vna generalium, tam divinorum, quàm humanorum studiorum Vniversitas erigeretur, & institueretur, Ac in dicto Collegio Theologia, Philosophia, & artes liberales publicè, & ea quæ in studiorum generalium Vniversitatibus Poloniæ, & aliorum Christianæ fidei regnorum leguntur ac explicantur, & authoritate comprobantur, ad fidei orthodoxæ propugnaculum, civitatis prædictæ ornamentum, ... totiusque Provinciæ decus, per ipsos presbyteros (Societatis Iesu) interpretarentur, & perlegerentur.

106 Sixtus Papa V. in Bulla 107. ubi agit de Academia, quæ est annexa Collegio Græcensi Societatis Iesu, fundato per Carolum Archiducem Austriæ, ipsique cōfert multa privilegia, ita ait: Cœlestis Patris providentia ad summum Apostolatus Apicem evecti, tanquam de excelso monte ad ima agri irrigui militantis Ecclesiæ nostrum dirigentes intuitum, ac considerantes, quòd per litterarum studia, ad benè beatèque vivendum via præbetur, veritas agnoscitur, justitia colitur, cæteræque virtutes illustrantur, ac humanæ prosperitatis conditio augetur, fides Catholica, & cultus divinus protenditur, ad ea per quæ studia hujusmodi ubilibet propagentur, &c.

Fidei augmentum ex studijs.

Paulus V. in Bulla 84. ubi agit de institutione Academiæ erectæ per Episcopum Padebornensem in Collegio Societatis Iesu fundato per eundem Episcopum Padebornæ in Germania, ita ait: Intra mentis nostræ arcana recolentes, quantum ex litterarum studijs Catholica fides augeatur, divini nominis cultus protendatur, veritas agnoscatur, ac justitia colatur, ad ea per quæ litterarum studia huiusmodi ubilibet excitentur, & humiles personæ, eis incumbere desiderantes, id efficere possint, libenter intendimus.

Et Vrbanus VIII. cum Collegium, quod Gregorius XIII. fundaverat Laureti, ut ibi alerentur, & docerentur triginta iuvenes Dalmatæ, commendaret hominibus Societatis Iesu regendum, sic ait In Bulla 64. Cæterum cum dilectorum filiorum presbyterorum Societatis Iesu in hoc educandorum, instituendorumque adolescentium munere, diligentia, fides, integritas, & in alijs ejusmodi Collegijs, & in hoc ipso, quandiu Laureti, & in Seminario Romano fuit, satis cognita sit, atq; perspecta, Collegium, atque scholares hujusmodi ipsorum, sicut a primæva origine fuit, regimini, institutioni, doctrinæ, atque obedientiæ subjicimus, &c. Ex quibus manifestè colligitur non esse alienum a religioso statu publicè docere, & suscipere curam generalium studiorum, quæ Summi Pontifices, ut vidimus, committunt regularibus, pro augmento fidei, ac totius Christianæ religionis propagatione.

Monachus docens.

107 Nostra igitur sententia sic stabilita, ad id quod pro parte contraria opponebatur ex authoritate, occurrimus: nam S. Hieronymus solum loquitur de monacho, prout monachus est: quia sic ex officio habet perfici, non perficere, pœnitentiam agere, non docere: cum quo stare potest, ut monachus pariter valeat suscipere curam docendi a Pontifice inj-n-

injungente. Eodem sensu loquitur V. Synodus. Nam hoc nomen (Monachus) ut videre est apud Dionysium cap. 6. de Eccles. Hierar. significat propriè eum, qui solitariam & contemplatiuam vitam profitetur. Ex quo factum est, ut monachi multis decretis 16. quæstione 1. a quibusdam ministerijs Ecclesiasticis circa doctrinam, & sacramenta repellantur. Hodie tamen a temporibus D. Dominici, & D. Francisci, institutæ sunt religiones habitu & nomine Monachali, quæ conjungunt utranque vitam, contemplativam, & activam, quales mendicantes, quibus ex delegatione Sedis Apostolicæ competit officium prædicandi, & docendi. Ad id quod opponebatur ex ratione, dicimus valde accidentarias esse occasiones indevotionis, & distractionis, quæ offeruntur in magisterio: illas enim vitabit facilè regularis, qui ex obedientia, & charitate, ut par est, magisterium susceperit: imo inter litterarias contentiones, & Academicum tumultum, retinebit devotionem cordis, tranquillitatem mentis, & (sicut legimus de multis religiosissimis ac sanctissimis præceptoribus) omnem regularem disciplinam ad unguem observabit.

QUÆSTIO V.

Quale fuerit judicium magnorum Principum de utilitate Academiæ Conimbricensis.

Conimbricensis Academiæ utilitas.

108 QVanvis ex hactenus disputatis, apud eos qui probè noverunt Academiæ Conimbricensis splẽdorem, quo in tota Lusitania, imo & toto orbe irradiat, sive ob disciplinas omnigenarum facultatum, quas profitetur, sive ob egregios in omni scientiarum genere viros, quos omni ætate peperit, satis exploratum sit, quantam prædicta Academia utilitatem afferat regno, & Ecclesiæ, pro utriusque regimine, & tutamine, tamen abs re non judico hìc apponere judicium, quod ab illius incunabulis, de ipsius utilitate tulerint viri Principes, seu optimates regia, aut Pontificia dignitate conspicui. Imprimis Dionysius Lusitaniæ Rex, qui tantæ moli prima fundamenta jẽcit, in regio fundationis diplomate, seu epistola subscripta, anno Domini 1347. quæ est ad fol. 13. cujusdam libri manuscripti authentici, qui servatur in Carthophylacio Collegij Ebo-
,, rensis loculó 12. sic ait: Dionysius Dei gratia
,, Rex Portugalliæ, & Algarbij universis Chris-
,, ti fidelibus salutem. Regalem decet excel-
,, lentiam, invigilare remedijs subjectorum, ac
,, Regnum, & Regni habitatores magnificare
,, virtutibus præmiorum, ut dum Rex, & popu-
,, lus ei commissus, in multiplicatis justitiæ fru-
,, ctibus suscipiunt incrementum, post huma-
,, næ vitæ transitum, ad æternam mereantur
,, beatitudinem pervenire. Quippe hoc Rex
,, cultor justitiæ, nunquam melius poterit du-
,, cere ad effectum, quàm si terram, idest Reg-
,, num sibi commissum faciat semine multipli-
,, ci seminari, & sic demum per illius gratiam,
,, qui de mortificato semine plurimum fructũ
,, affert, Regnum emittat palmas justitiæ, & ter-
,, ra germinet fructus suos, scilicet viros elo-
,, quiorum doctrina multiplici insigniros, ut
,, per irabrem cælestis gratiæ, viris litteratis ad
,, omne bonum cooperantibus, Rex & Regnũ
,, in soliditate justitiæ solidentur. Sanè Regna
,, nostra Portugalliæ, & Algarbij, perspeximus
,, omni bono, quod humanam conditionem
,, pertinet, communicata: sed quoniam Rega-
,, lem majestatem, nõ solum armis decoratam,
,, sed legibus justitiæ & æquitatis oportet esse
,, armatam, ut utrunque tempus belli & pacis
,, rectè valeat gubernari: cupientes Regna nos-
,, tra virturum incrementis & radijs coruscare,
,, ad decus & gloriam altissimæ Majestatis, &
,, gloriosæ Virginis Matris Christi, necnõ almi
,, martyris Vincentij, & Sacrosanctæ Romanæ
,, Ecclesiæ, quæ cunctorum fidelium mater est,
,, & magistra, ad utilitatem publicam Regni
,, nostri, in civitate nostra Conimbricensi, quã
,, præelegimus, in hac parte fundamus, & plan-
,, tamus irradicabiliter studium generale. Vo-
,, lentes, ut ibidem apud religiosos conventus
,, fratrum Prædicatorum, & Minorum in sacra
,, Pagina doceatur, ut sit fides Catholica circũ-
,, data muro Inexpugnabili bellatorum &c.

Academiæ Conimbricensis utilitas.

109 Dionysij Regis magnificentissimi verbis annectamus verba similia Summi Pontificis Nicolai IV. in quadam Bulla, quæ habetur fol. 2. libri citati. ubi agit de studijs generalibus, quæ dictus Rex Conimbricæ fundaverat, & per id temporis erant Olysippone:
,, Nos autem diligentius attendẽtes, quòd per
,, hujusmodi studia. cooperante illo, a quo bo-
,, na cuncta procedunt, in Regnis ipsis divinus
,, cultus augebitur, crescet devotio, & fidei or-
,, thodóxæ cultores informationem suscipiẽt.
,, &c. Idcirco ad augmentum, & corroboratio-
,, nem studiorum solicitè intendentes, deside-
,, rantes quoque ut per Apostolici favoris au-
,, xilium studia ipsa firmis radicibus fulciantur.
&c. Post hæc nonnulla privilegia largitur eidẽ Academiæ, quæ ibidem habentur, & videri possunt. Eodem libro fol. 5. est quædam supplicatio, quam Prior S. Crucis Conimbricæ, & Abbas Alcobacensis, Prior Vimaranensis, & novemdecim alij Priores, & Rectores Lusitaniæ, obtulerunt Pontifici Clementi V. pro fundatione studiorum generalium in Lusitania, flagitantes ut de redditibus Ecclesiasticis suorum beneficiorum alerentur destinati præceptores: suppli-
,, cant igitur omnes his verbis: Cum regiam celsitu-

celsitudinem non solum armis decoratam, sed legibus oportear esse armatam, & tam tempore belli, quàm pacis Respublica rectè valear gubernari. Nam per scientiam mūdus illuminatur, & vita subjectorum ad obediendum Deo, & magistris, & ministris ejus plenius, & fideliùs informatur, fides corroboratur, & per viros Ecclesiasticos defenditur cōtra hæreticam pravitatem. Idcirco nos supra dicti unà cum personis religiosis, & prælatis, & alijs tam clericis quàm laicis Regnorum Portugalliæ, & Algarbij plena inter nos deliberatione habita, divina inspiratione mediāte, & utilitate nostra privata & communi suadente: consideramus valde expedire Regnis supra scriptis & habitatoribus, in ijsdem habere in qualibet facultate generale studium litterarum &c. Quare ad pedes vestræ Sanctitatis, Pater Sanctissime, recurrimus, humiliter deprecātes, quatenus ipsa dignetur tam pium opus, laudabile, ad servitium Dei invētum, & ad decorem patriæ, necnon ad utilitatem omnium nostrum, & singulorum admittere, & prædictam ordinationem misericorditer de benignitate sólita confirmare. Datū apud Montem maiorem novum secūdo Idus Novembris, Era MCCCXXVI.

110 *Studiorū utilitas.* Hujusmodi supplicationi annnens dictus Papa Clemens V. in quadam Bulla, quæ citato libro post supplicationem apponitur, sic ait: Profectibus publicis ex debito pastoralis officij, cum dante Domino præsidemus, efficacibus studijs intendentes, ingenti utique desiderio ducimur, & circa propēsioris solicitudinis excitamur, ut studia litterarum, per quæ scientiarum incomparabilis thesaurus acquiritur, atque ad spiritualis, & temporalis gaudij gloriam pervenitur, laudabilibus incrementis dirigantur ubilibet, atque propensius invalescant, & in illis potissimè locis, & partibus, quæ ad id fore idonea & accōmoda dignoscuntur, ad multiplicandum doctrinæ semina, & gramina salutaria producenda. Expedit enim singulis regionibus orthodoxis, ut in eis viri habeantur industres, litterarum decore, scientijs, & virtutibus præsigniti, ut singula ipsorum consilijs providis, & consulta providentia dirigantur. Quod eorum incolæ sub rectitudinis observantia, & quietis beatitudinis gratulentur; &c. Eodem lib. fol. 56. est alia Bulla ejusdem Papæ Clementis V. expedita ad instantiam Regis Alphonsi IV. quæ dirigitur ad Episcopos Olysippouensem & Eborensem super Lusitana Academia, ubi sic ait Pontifex: Dum solitæ cōsiderationis indagine perscrutamur quàm sit donum sapientiæ pretiosum, quàmque illius desiderabilis, & gloriosa possessio, per quam ignorantiæ tenebræ profugantur, atq; errorum funditùs eliminata caligine, mortalium curiosa solertia suos actus, & opera disponit, & ordinat in lumine veritatis, magno utique desiderio ducimur, ut litterarum studia, in quibus margarita scientiæ reperitur, laudanda ubilibet incrementa suscipiant, & perpetuò invalescant, &c.

111 Eodem citato libro fol. 82. reperitur Bulla quædam Ioannis XXII. expedita ad instantiam Regis Ioannis I. super Lusitaniæ Academia, cujus initium ita habet: Dum attentæ considerationis indagine perscrutamur, quòd per litterarum studia, cooperante illo, a quo omnium charismatum dona proveniunt, efficiuntur studij eruditi, instruuntur rudes, provecti ad meliora concrescunt, & fides Catholica roboratur, libenter non solum loca, ubi hujusmodi polleant studia, sed etiam legentes in ipsis, eos potissimè, qui scholasticis laboribus diutius insudantes, demum gradum, seu honorem titulis in ijsdē insigniri meruerunt, spiritualibus, & temporalibus donis curamus allicere, &c. Eodem lib. fol. 131. inveniuntur litteræ Cardinalis Antonij, qui erat Pænitentiarius maximus Pauli III. in quibus conceditur magistris, & scholasticis Academiæ Conimbricensis posse frui in absentia fructibus suorum beneficiorum: & sic habetur illarum initio. Solet nonnunquam Romana Ecclesia illos, per quos litteratorum virorum numerus augetur, ac publicæ utilitati consulitur, specialibus favoribus, & indulgentijs prosequi &c. Denique claudo institutum testimonio Doctoris eximij Francisci Soarij, qui licèt Cardinalitiam purpuram non habuerit, omnibus tamen titulis meruit, proindeque inter magnos heroas etiam suprema dignitate fulgentes recenseri potest. Hic igitur Doctor tom. 4. de relig. tract. 10. lib. 5. c. 4. postquam numeravit præcipua Europæ generalia studia toti orbi, & Ecclesiæ summè utilia: In Lusitania (concludit) Conimbricense hoc tet maximi Ioannis III. regali planè munificentia fundatum: quamvis enim tempore superioribus recentius sit, non tamen doctrina, & Vniversalis Ecclesiæ utilitate, ac fructu, præsertim circa fidei propagationē, inferius existit. Nota dici fundatum à Ioanne III. non quòd illē re vera fundaverit (prima enim fundamenta jecit Dionysius Rex) sed quòd accitis ex toto orbe egregijs præceptoribus instruxerit, & annuo triginta millium aureorum proventu locupletauerit.

QUÆSTIO VI.

Quale fuerit judicium magnorum Principum de utilitate Academiæ Eborensis.

112 VEreor ne quis mihi succenseat, quasi tempus frustra conterēti *Eborēsis Academia utilis rogas.*

in

in perquirendo judicium magnorum Principū de utilitate Eborensis Academiæ: frustra enim qui a paucis exigit sententiam illam, in quam consentiunt omnes. Et quidem satis exploratū videtur, nostram Academiam esse utilem, tum quia Academia est, tum quia Societatis regimini commissa, tum quia Lusitana; sed præcipuè quia sita Eboræ in plaga Transtagana, quæ non magis frumenti, & rerum omnium humanis usibus inservientium, quàm ingeniorum ferax est. Neque nova, sed nimium prisca hujusmodi feracitas Transtaganæ regioni ab ipso nascentis mundi exordio tanquam individua proprietas inhæsit. Multis enim retro sæculis hæc fertilissima tellus floruit studijs, & tanquam fœcunda parens, omni fere ætate, viros omni scientiarum genere instructos progenuit. Natæ olim a prima rerum molitione scientiæ in paradiso, quibus Deus optimus magister parentes nostros imbuit, mox decursu temporum ob admissa & ingeminata scelera mentibus hominum caligantibus, pene suppressæ, & extinctæ nō priùs alijs gentibus, quàm Hispanis illuxerunt, non procul ab Eborensi solo, intra fines Transtaganos: ita ut non ad Græcos, ut aliqui somniarunt, sed ad Bæticos, qui partim Castellani, partim Transtagani sunt, acquisitæ scientiæ originem referant. Erubesco loqui sine authoribus, quorum jam produco testimonia.

Transtagana regio parens scientiarum.

113 Strabo nobilissimus geographus, qui floruit Octaviani Augusti ætate abhinc mille sexcentis quinquaginta & sex annis lib. 3. habet hæc verba, loquens de Bætica, quam ea parte, qua clauditur Ana fluvio, spectare ad Transtaganos, continereque Oliventiā, Serpam, Mouram, Mouranum, & alia præclara
,, oppida, perspicuū est. Hi (inquit Strabo) in-
,, ter Hispaniæ populos sapientia putantur ex-
,, cellere, & litterarum studijs utuntur, & me-
,, morandæ vetustatis volumina habent, poe-
,, mata, leges quoque versibus conscriptas, e
,, sex annorum millibus, ut aiunt. Hæc sunt cō-
cepta Strabonis verba, ex quibus Annius Viterbiensis diligentissimus antiquitatis indagator ad 5. librum Berosi supputans & conferens tempora quibus Græcia & nostra Betica cæpit florere disciplinis philosophicis, arguit in hunc
,, modum. Quare (inquit Annius) philosophia
,, & litteræ non minùs septincentis annis fue-
,, re ante Hispanis, quàm Græcis. Et paulò in-
,, ferius. Quare (subjungit) ut complures au-
,, thores tradunt, verum est quòd philosophiæ
,, initium, & litterarum simul non à Græcis, sed
antiquissimis Hispanis (intelligit Bæticos) emanavit.

114 Triumpha igitur & exulta tantorum authorum præconio o Bætica! Triumpha præ reliquis oppidis Oliventia Bæticæ pars optima, in qua non solum post orbis molitionem prima enituit philosophia, sed hac nostra ætate, quando philosophia ornatior & locupletior, feliciter edisti authorem Logicæ P. D. Sebastianum do Couto, ut verè dicaris & ab orbis incunabulis philosophiam peperisse, & natam quasi gremio fovisse, aluisseque. Præterea ne injurius & invidiosus videar, si supprimā alium reliqui cursus authorem P. Emmanuelem de Goes natum in oppido Portel, illud tandiu observavi, e solo Transtagano prodijsse utrunque cursus authorem, utrunque in Eborensi Academia educatum scientias hausisse, & utriusque opus Conimbricenses suo inclyto nomine condecorasse.

Cursus Conimbricensis Academiæ.

Hæc tamen non me deterrent a conatibus, ideoque rem perspicuam, nempe Academiæ Eborensis utilitatem incipiant illustrare testimonia Pontificum, quorum authoritas in humanis summa est. Pius IV. in quadam Bulla expedita 14. Aprilis, anno Domini 1561. in qua unit Collegio, & Academiæ Eborensi nonnulla prædia,
,, initio ita habet: Creditam nobis desuper re-
,, gendæ militaris Ecclesiæ providentiam, co-
,, adjuvante Domino, utiliter exequi cupien-
,, tes, gratosque Deo, & universæ Reipublicæ
,, Christianæ utiles fructus, qui ex litterarum
,, studio produci noscuntur, intra cordis nostri
,, arcana revolventes, ad ea quæ pro personarū
,, hujusmodi studio vacantum subventione, ei-
,, que incumbentium onerum supportatione,
,, providè facta fuisse dicuntur &c. Nihilomi-
,, nus ipse (Henricus) qui regimen & adminis-
,, trationem Collegij & Vniversitatis hujus-
,, modi dilectis filijs fratribus Societatis Iesu
,, cōcessit, maximum fructum ex ipsorum fra-
,, trum eruditione, doctrina, moribus, & exem-
,, plari vita, alijsque virtutibus indies prove-
,, nientem, considerans, unde facile speratur,
,, doctos & eruditos homines, ejusdem Vni-
,, versitatis alumnos, non solum regno Portu-
,, galliæ, sed etiam Africanis, Orientalibusque
,, Provincijs, charissimo in Christo filio nostro
,, Sebastiano moderno, & pro tempore existē-
,, ti Regi Portugalliæ, & Algarbiorum illustri,
,, subjectis, quæ viris doctis apprimè indigent,
,, suffecturosque &c.

Vtilitas Eborensis Academiæ.

115 Idem Papa Pius IV. in alia Bulla expedita 2. Iulij anno Domini 1564. quæ unit Collegio Eborensi Spiritus S. Prioratum Divi Georgij, satis extollit nostræ Acade-
,, miæ utilitatem his verbis: Gratos Domino,
,, & Christianæ Reipublicæ utiles fructus, qui
,, ex juventutis eruditione, & sana in viam mo-
,, rum, virtutisque directione provenire nos-
,, cuntur, intra cordis nostri arcana revolven-
,, tes, ad ea, per quæ personarum Ecclesiastica-
,, rum quarumlibet, præsertim religiosorum,
,, studijs hujusmodi vacantium, subventioni
,, providetur, libenter intendimus &c. Vnde
,, (ex Vniversitate scilicet) non solum Eboren-
,, sis, & aliæ vicinæ civitates, totaque ea Pro-
vincia

Collegij & Academiæ Eborensis utilitas.

„ vincia magnam assiduè in litterarum scientia „ suscipiunt augmẽtum, sed etiam sacerdotes, „ & prædicatores Catholici inde ad partes Gui„ neæ, S. Thomæ, Brasiliæ, Indiarum, & aliarum „ Provinciarum Conquistæ Coronæ Portugal„ lensis nuncupatarum, pro verbo Domini ibi „ seminando, fideque Catholica prædicanda, „ & amplianda, non sine uberrimo fructu sin„ gulis annis emittuntur. Cumque dictũ col„ legium, quod etiam caput dictæ Vniversita„ tis existit, ex quo tanquam de perenni semi„ nario legentes, & magistri, alijque ministri „ dictæ Vniversitatis extrahi solent, sufficien„ tes ad tantam scholarum, personarũque mul„ titudinem alendam, & manutenendam, red„ ditus non habeat &c.

Pius V. in quadam Bulla expedita 7. Octobris anno Domini 1567. ubi unit Eborensi Collegio triginta modios magnos tritici, & decem „ hordei ex mensa Pontificali, ita ait: Personas „ hujusmodi nunc, & pro tempore in dicto „ Collegio existentes commodiùs alere, onera„ que sibi pro tempore incumbentia supporta„ te possent, consequenterque fieret ut ex ipso „ Collegio, tanquam de perẽni seminario Ma„ gistri, lectores pro diversarum classium regi„ mine, necnon prædicatores, & alij spirituales „ ministri, qui etiam peregrè etiam usque ad „ extremos Indos, aliosque Orientales popu„ los, proficiscentes, & ibi verbum Dei seminã„ do, talentum a Patrefamilias sibi creditum, „ non infructuosè, quin potiùs magno cũ spiri„ tuali lucro exercerent, faciliùs extrahi pos„ sent &c.

116 Gregorius XIII. in Bulla expedita 4. Febr. An. Dñi 1576. ubi Collegio applicat quosdã redditus fabricæ Sedis Eborensis, ita „ habet: Vlteriùs providè considerans, gregem „ Dominicum a via salutis facilè aberrare pos„ se, ubi sacerdotes & alij ministri Ecclesiasti„ cis muneribus mancipandi, qui sacrarum, & „ aliarum litterarum cognitioni, ad eundem „ pascendum & regendum incumberent, dees„ sent, quodque ex præfati Collegij institutio„ ne, ac illius magistrorum, & collegialiũ ope„ ra, & doctrina sacerdotes ac alij ministri Ec„ clesiarum, in civitate, & diœcesi Eborensi cõ„ sistentes, antea quidem rudes, & inertes, ac ad „ Ecclesiarum gubernacula minùs idonei, dic„ tarum litterarum studio fructuosiùs intende„ re, & indies magis, magis proficere incipiũt; „ & propterea cupiens Collegij seu Vniversitatis „ hujusmodi augmento, & decori singulorum, „ tam civitatis, & diœcesis præfatarum, quam „ aliorum ad civitatem ipsam recurrẽtiũ scho„ larium, clericorum, & presbyterorum, qui bo„ narum artium, & litterarum studijs vacare in„ tendant, & ad id aptiores reperti fuerint, cõ„ moditatibus, & profectui, ac denique publi„ cæ utilitati peramplius consulere, eosque al„ licere, in eadem civitate unum, vel duo, aut „ plura alia collegia clericorum scholarium e„ rigere, & instituere summopere desideret, ut „ illi studij sui tempore inibi de more peracto, „ necnon disciplina sapientiæ salutaris inde „ perfectè hausta, & bonæ vitæ exemplo im„ buti Parochijs, & alijs dictæ diœcesis bene„ ficijs perfrui, plebesque sibi commissas doc„ trina, & exemplo felicioribus instruere; & „ ad præd candum Dei Evangelium etiam in „ remotissimas Indiæ Provincias, aliasque re„ giones, ditioni temporali charissimi in Chri„ sto filij nostri Sebastiani Portugalliæ & Al„ garbiorum Regis illustris subjectas, ubi mes„ sis quidem multa, operarij autem pauci exis„ tunt, transmitti possint. &c.

117 Supersedeo multis alijs Pontificijs diplomatibus transcribendis, quia in idem recidunt, & mirificè consentiunt in Eborensis Academiæ utilitate commendanda & extollenda. Taceo diplomata tum Regis Sebastiani, tum Regis & Cardinalis Henrici, quibus dictam Academiam, vel privilegijs munierunt, vel redditibus magnificentissimè locupletarũt, intendentes publicam utilitatem tam Ecclesiæ, quàm suæ temporalis ditionis. Et quidem omnes in hoc Eborensi Athenæo versati, qui attentè perspiciunt assiduum studiorum fervorẽ, fere nunquam intermissam scholarum frequẽtiam, & rigorem incredibilem observantiæ Academicæ, quæ ego per annos ultra triginta expertus sum, facilè sibi persuadent, uberes esse doctrinæ fructus, quos universæ Ecclesiæ nostra hæc Academia jugiter producit. Expertis hoc testantibus facilè adhibebit fidem quicunque animadverterit, ex hoc scientiarum theatro, seu fonte communes totius orbis, nostra ætate, prodijsse magistros, in omnibus disciplinis, quas profitetur, scilicet in Grammatica Patrem Emmanuelem Alvarez, in Rhetorica Patrem Cyprianum, in Philosophia utrunque cursus Conimbricensis authorem, de quo supra num. 14. in Theologia Scholastica insignes Doctores Franciscum Suarium Granatensem, quem laurea Doctorali insignivit, Ludovicum Molinam, Christophorum Gillium, & Petrum de Fonseca: denique in Theologia positiva insignes interpretes Sebastianum Barradaz, Blasium Viegas, Franciscum de Mendoça, & Benedictum Ferdinandum.

Magistri cõmunes ex Academia Eborensi prodeuntes.

(†)

DISPV-

DISPVTATIO IV.

De nobilitate, & excellentia Academiæ.

118 Academiam disputatione 1. vidimus nominibus insignitam, quoad essentiam, consensum, & operationes explicatam: disputatione 2. fundatam considerauimus: disputatione 3. necessariam & utilem, prout ad sui fundationem mouere potuit finaliter, aspeximus: hac tandem 4. disputatione, quæ primum librum claudet, nobilem, & sua nobilitate excellentem alias Respublicas suspiciemus.

QVÆSTIO I.

Sitne Academia Respublica nobilis?

ESse Academiam Rempublicam diximus num.8. modò inquirimus an, & quomodò sit nobilis? Pro decisione suppono 1. dari discrimen inter illustrem & nobilem: nam illustris apud Latinos est clarus, splendidus, in iure ille dicitur qui apud multos claret splendore generis, vel sapientiæ, vel virtutis. Illustres vocantur qui sunt de consilio, & consortio Imperatoris l. quisquis Cod. ad leg. Iul. Majestatis. Imò illustris quis dicitur in continenti, cum est assumptus ad latus Principis l. 1. Cod. de præpo. lib. 12. Superillustres sunt Consules, Senatores, patricij, dictatores, ut notatur l. 1. ff. de offic. eius cui man. est iuris. Apud Latinos nobilis refertur ad cognitionem, & est quasi noscibilis, seu notus, cui proinde opponitur obscurus, ut ex M. Tullio lib. 2. offic. Valerio Max. lib. 1. cap. 7. Liuio 3. Dec. lib. 6. & alijs refert Tiraquell. de nobil. cap. 2. num. 14. Hinc Nobilitas pro claritate generis, vel alterius rei excellentia, & dignitate sumitur. In iure secundùm Bart. in tractat. de nobilit. circa legem Sicut proponitis Cod. de dignit, lib. 12. sic definitur: Est qualitas illata per principatum tenentem, qua quis ultra honestos plebeios acceptus ostenditur. Huius definitionis explicationem per particulas vide in meo Elucid. num. 329. Modò sufficit obiter affirmare nobilium appellatione venire non solum qui habent nobilitatem generis, sed etiam qui sunt nobiles beneficio Principis iuxta trimembrem nobilitatis diuisionem, de qua Tiraquell. citat. a cap. 4. & Ioan. Garcia de nobilit. glos. 48. item venire iuxta consuetudinem loci quicunque talis reputatur, ut tenet Menoch. de arbitr. casu 670. num. 40. venire etiam quoad onera imponenda, & admissionem ad ordines militares, ubi nobilitas postulatur, nobiles ex priuilegio, sicut nobiles ex sanguine, dummodò sint immunes a labe Iudæorum, & Sarracenorum, ut tradunt Azeved. lib. 6. l. 1. a n. 59. tit. 1. & Ioan. Garcia cit. glos. 1. §. 1. n. 50.

Illustris qui.

119 Suppono 2. omnem Rempublicam denominari nobilem, siue sit politica, siue Ecclesiastica, siue militaris, siue litteraria. Patet 1. ex acceptione nobilis, seu noscibilis: omnis enim Respublica plurimis nota est, & in aliquali æstimatione apud illos. Patet 2. quia omnis Respublica cótinet aliquos nobiles, saltem illos, a quibus administratur, & ab ijsdé nobilitatem participat, ac denominationem. Nam denominatio semper fit a digniori, & potentiori l. quæritur ff. de actu homin. l. cum ex aliqua ff. de acquir. rerum dom. l. 1. in prin. ubi glos. ff. de verb. oblig. Videatur Sesse de inhibit. cap. 1. §. 3. n. 13. Gonzal. ad reg. 8. Cancel. glos. 5. §. 7. num. 133. & Thomas de Thomass. in florib. decis. reg. 2.

Respublica omnis nobilis.

His suppositis certissima resolutio est omné Academiã esse nobilé, tũ quia multis est nota, & in pretio habita, tum quia continés multos nobiles saltè illos, a quibus gubernatur, sed præcipuè ex obiecto nobilissimo, ad quod datur & institutione sua ordinatur, ac tendit, népe sciétiam. Hæc enim nobilitat nón tantũ effectiuè, & radicaliter quasi producens nobilitatem, sed etiam formaliter, tanquam Ipsissima formalis nobilitas. Nam scientia a Iuristis numeratur inter species nobilitatis. Hoc enim desumunt ex l. prouidendum, ibi, quos scientia nobilissimos facit. C. de postul. Vbi Fran. Areti. Saly. Ang. Bald. Cyn. & alij. In eandem sententiam Matth. Afflic. in cap. 1. col. 4. vers. & prima species, Barbos. in rubrica de officio delegati col. 3. Plat. In l. 2. col. 1. num. 1. C. de primic. lib. 12. Accedunt testimonia Aristotelis lib. 4. Polit. capit. 4. & Auli Gellij lib. 19. capit. 10. Sedentibus (inquit Gellius) doctrina, aut genere, aut fortuna nobilibus viris. Subscribit Cassiodorus lib. Epist. 9. Epist. 7. Cum (inquit) doctrina facilè exornat generosũ, quæ etiam ex obscuro nobilem facit. Ité Seneca apud Tacitum lib. 18. Ego quid aliud munificentiæ adhibere potui, quàm studia (ut sic dixerim) in umbra educata, è quibus claritudo venit. Accipitur hic claritudo pro nobi-

Academia omnis nobilis.

Scientia nobilitat.

nobilitare, ficut multis alijs in locis. Ex quibus fic conficio rationem. Omnis res capit fpeciem, effentiam, & perfectionem à fine intrinfeco, feu formali objecto, ad quod ex natura fua tendit, ut apud Philofophos in confeffo eft: fed omnis Academia habet pro fine intrinfeco fcientiam, ad quam comparandá ordinata & inftituta fuit: fcientia autem nobilitas eft; ergo omnis Academia nobilis.

Academia partes an fint nobiles.

120 Maior eft difficultas exponere, an fit Academia nobilis quoad omnes partes ex quibus coalefcit, itaut omnes Academiæ partes verè nobiles dici poffint? Nota Academiæ partes effe quatuor in genere, nẽpe ipfius moderatores, & officiales, qui licet non dét operam litteris, ipfis tamen valdè conducunt, quatenus profeffores, & fcholafticos, qui funt duæ pofteriores partes, gubernant, ipfifque inferviunt. Conftat 1. moderatores, qualis Rector, Cancellarius, Grymnafiarcha, & Confervator, nobiles effe: cum ipforum dignitas pro nobilitare habeatur. Conftat 2. nó omnes alios officiales effe nobiles. Quia multi fua arte mechanica, & fervili, quales tabellarij, macellarij, & alij fimiles Academiæ famulantur.

Doctores & magiftri funt nobiles.

Conftat 3. Doctores, feu magiftros & profeffores difciplinarum in Academia effe nobiles. Ita Menoch. præfum. 189. nu. 86. Alexand. confil. 213. Ponderatis num. 9. Anton. Gomez l. 83. Tauri a num. 16. Fufar. de fubftitur. quæft. 407. n. 12. Thufcus lit. N. conclus. 48. n. 9. Garcia de nobil. glof. 48. §. 3. num. 72. Vivi decif. 255. num. 36. lib. 2. Gratian. tom. 4. cap. 190. num. 19. Socin. jun. conf. 39. num. 27. lib. 1. Barbofa tractat. de appellat. appell. 164. num. 6. & multi alij relati a citatis. Sumitur ex l. providendum C. de poftulan. & Cap. de multa 28. de præben. Ratio eft quia magifterium & doctoratus funt dignitas, ut habetur cap. quando, de magiftris. Bat. in 1. conftit. C. 3. col. ver. quæro circa, ubi communiter interpretes. Imò litteratura æquipollet dignitati. Glof. aut lege in can. perlectis §. fin. dift. 25. dignitas autem & nobilitas idem funt, ut dicit Bar. l. 1. Cod. de dignit. lib. 12. apud Caffanæum in Cathal. part. 8. con. 12. Hinc vir litteratus dicitur fulgere cap. 1. & ibi addit marg. de magiftris. Ex quo litteratura & nobilitas æquiparantur, ut latè docet Barb. tom. 4. in collect. pag. 451. col. 2. nu. 12. Accedit quòd Doctor fit egregia perfona, ut probat Menoch. in arbitr. cafu 70. n. 9. fol. 212. Quare ita nobilis eft, ut dici nequeat perfona indigna, cui Comitiffa non poffit nubere. Ita ex Saliceto in l. providendum C. de poftulan. Campegio tract. de jure dotium par. 1. quæft. 13. & Ioanne Lupo Menochius de præfum. præf. 189. nu. 86. Addit Phæbus decif. 162. n. 6. ex Garcia Falconio Reg. 145. & alijs Doctorem emeritum, vulgò jubilatum effici illuftrem, & Comitem.

121 Dubium eft, an fcholaftici, qui nondũ laureãm doctoralem adepti fuerunt, & adhuc verfantur in Academia, fint nobiles? Non effe nobiles ex præcifa ratione fcholafticæ & Academicæ profeffionis, quãvis in albo matriculæ defcripti fint, patet ex eo, quia cũ tali profeffione ftare poteft magna ipforũ negligẽtia, infcitiá, & vitæ turpitudo, quæ veræ nobilitati adverfantur. At poft adeptá fcientiá, dicendos effe nobiles ipfa fciẽtia, rectè tradit Rebuff. de priv. fcholaft. privil. 45. ex Felino cap. cum adeo, de refcrip. in fine. Alber. in procem. ff. in §. quibus, & Bono de Curtili in tract. de nobil. in 3. p. n. 4. Et hæc refolutio patet manifeftè ex dictis num. 119. ubi oftendimus fcientiam effe nobilitatis fpeciem, proindeque formaliter nobilitare. Cũ verò Academia profiteatur, & intendat duplex genus artium, quas Conimbricenfes quæft. 2. procem. art. 3. ratione graduum, dividunt in fuperiores, & inferiores, ita ut ad fuperiores fpectent Phyfiologia, doctrina moralis, & utraque Theologia, ad inferiores feptem artes liberales, nempe Grammatica, Rhetorica, Dialactica, Arithmetica, Mufica, Geometria, & Aftrologia, quãvis omnes nobilitare poffint, etiam inferiores, utpote liberales, feu viro libero & ingenuo dignæ, tamen gratia perfpicuitatis, & utilitatis, eas fumendo in concreto, difquitam feorfim, an fint nobiles Grammatici, Poetæ, Rhetores, Mathematici, Philofophi, Medici, Chirurgi, Iurifconfulti, Advocati, Theologi. *Scholaftici an fint nobiles?*

122 Quod attinet ad Grãmaticos, eos effe nobiles, fumitur ex utroque jure, fcilicet canonico cap. fiquis dift. 37. ubi diciturGrãmaticam effe artem, cujus finis eft, ut quis rectè loquendi rationem habeat, & per eá aliæ fcripturæ intelligantur, quibus poffit confequi vitá æternam. Deinde ex civili l. tunc Cod. de ftudijs liber. urb. lib. 11. & l. fin. Cod. de profeff. lib. 10. & l. Grammaticos 1. & 2. Cod. de profeff. & medicis lib. 10. Vbi apud Caffanæum par. 10. confid. 47. ponuntur Grammatici ante oratores, quia (ut notat Ifidorus lib. 1. Ethym. cap. 4.) Grammatica eft fundamentum omnium liberalium artium, itaut Orator fine Grammatica effe non poffit, & tamen effe poffit Grammaticus fine oratoria. Vndè Patritius lib. 2. de inftit. Reip. tit. 1. dicit Grammaticam ita effe fundamẽtum aliarum difciplinarum, ut hæ fine illa fint rudes, inconcinnæ, infuaves, & barbaro eloquio hærentes. Hinc Auguft. apud Caffanæum citat. Grãmatica (inquit) eft fcientia, quá aperta cæteræ aperiuntur, & qua claufa cæteræ clauduntur. Meritò igitur Quintilianus de art. orat. acriter invehitur in eos qui Grãmaticam ut tenuem ac jejunam cavillantur, quia illa (inquit) nifi fundamẽta fideliter jecerit, quidquid fuperftructũ fuerit, finaliter corruet, neceffaria pueris, jucunda fenibus, dulcis fecretorũ comes. Romani idcirco *Grãmatici nobiles*

tanti

tanti fecerunt Grãmaticam, ut in trivijs eam ex senatusconsulto publica mercede doceri edixerint: ex quo modo loquẽdi (docere trivium) est docere Grammaticam, & hæc trivialis scientia nuncupata est. Item Imperatores fecerunt Grãmaticos immunes ab omnibus muneribus publicis, & civilibus, & personalibus civitatis, & etiã à tutela & cura l. fiduas § Grãmatici ubi glos. de excus. tut. concinit tex. §. Item Romæ Instit. eod. tit. Est tamen advertendum cum Pet. Greg. lib. 17. de Rep. c. 1. n. 1. Latinos distinguere litteratum a litteratore, sicut Græci Grammaticum a Grammatista, ita ut ille absolute, hic mediocriter doctus existimetur.

Poetæ nobiles.

123 Poetas esse nobiles, suadetur 1. quia ars poetica inter ingenuas numeratur: & quidem tanquam utilis ad suadẽdum traditur ab Aristotele lib. 1. de poet, cap. 14. Poetæ (inquit Diodorus Siculus lib. 5. c. 9.) tanti apud Gallos fiunt, & tãtũ suadent, ut cũ instructa acie exercitus, eductis tãtisq; ensibus propinquãt, nõ solum amici, sed hostes quoq; eorum interventu a pugna conquiescãt. Est etiam poetica valde utilis, ut memoriæ defectui consulatur: unde Draco leges Atheniensibus tribus versuum millibus scripsit, & Pittacus Mytilæneus sexcẽtis elegijs. Quanvis enim jure canonico cap. ideo dist. 37. prohibeantur Christiani legere figmenta poetarum, quia per oblectamenta fabularũ provocãtur ad libidinẽ, nõ idcirco reprobatur ars poetica, sed tantũ materia lasciva, circa quam ex aliquorum abusu versatur. Suadetur 2. nam ex sola familiaritate & consortio Principis emanat nobilitas, ut ex superioribus n. 118. constat; solere autẽ poetas esse regum familiares, testatur Tholosanus de Rep. lib. 7. c. 5. n. 4. apud quem fuit familiaris Euripedes Archelai Regis Macedoniæ, Anacreon Polycratis Samiorum tyranni, Æschilus & Simonides Hieronis Syracusiorum: cũ Dionysio Siciliæ, inivit societatem Philoxenus, cum Antigone Macedoniæ Rege Anaxagoras Rhodius, & Aratus Solensis. Hinc Vespasianus Imperator juxta Sueton. de claris rhetor. poetis tam Græcis quàm Latinis primus salaria de fisco constituit. Quo videtur allusisse Ovidius lib. 1. de arte:

Cura ducum fuerant olim, Regumq; poetæ,
Præmiaq; antiqui magna tulere chori.

Rhetores nobiles.

Igitur fateri cõpellimur poetas esse nõ utcunq; nobiles, sed præcipua nobilitate conspicuos.

124 Quid de Rhetoribus? Nonnulli eos nobilitate indignos putant, tanquam inanes & vaniloquos. Hinc M. Cato censorius (ut narrat Quintilian. lib. 12. instit. orat. cap. 1.) cum audisset Romæ Carneadem Academico more in utramque partem de justitia disserentem, Patribus suasit, hominem hunc citò dimittendum, ne sua eloquentia animos civium corrumperet. Lacones (ut refert Plutarchus in Lacon. apor.) Cephisophontem sophistam ejecerunt, qui se profitebatur de re quavis posse totum diem dicere, affirmantes boni oratoris esse sermonem habere rebus parem. Imo & Laconibus plebeis quidam (ait idem Plutarch. ibid.) cum lusciniam comprehendisset, vidissetque corpus voci non correspondere, eam abjecit: Tu quoque, inquiẽs, nihil aliud quàm vox es. Consentit S. Bernard. lib. 4. de consid. Geobosulum (inquit) adolescentem, & studentẽ eloquentiæ, cum sapiẽtiæ sit inanis, nõ aliud quàm justitiæ hostem reputes. Videtur igitur ars copiosè & ornatè dicendi improbanda, saltem in Christianis concionatoribus. Unde prædicator veritatis Apostolus 1. ad Cor. 2. Sermo (inquit) „ meus, & prædicatio mea, non in persuasibili- „ bus humanæ sapientiæ verbis, sed in ostenta- „ tione spiritus, & virtutis: ut fides vẽstra nõ sit „ in sapientia hominum, sed in virtute Dei.

Oratores nobiles.

125 Hæc tamen solum probant rhetoricã non esse necessariã, ut quis veritatibus supernaturalibus, seu fidei divinæ assensũ præbeat: itẽ etiã in humanis vanã esse eloquentiam, quæ sistit in solo verborũ apparatu, luminibus, & pigmentis: imò perniciosam, si tendat ad suadẽdũ falsitatẽ, vel nequitiã: quæ quidẽ evenit solo vitio hominũ, & non artis. Nam rhetorica ars est perquàm utilis Reipublicæ, rẽdens ex se ad suadendum quæ expediunt, & dissuadẽdum quæ nocent. Quod obtinebit proculdubio (inquit Valer. Max. lib. 8. cap. 10.) si modò suis partibus constet oratio, & si emendata sit, quod ex Grãmatica accipit: si elegãs, quod ex Rhetorica: si probabilis, quod ex Dialectica mutuatur. Maximè si habeat ornamenta, quæ in pronuntiatione apta, & convenienti corporis motu consistunt, quibus cũ se instruxit, tribus modis homines aggreditur, animos eorũ ipsa invadendo, horũ alteri aures, alteri oculos permulcẽdo,[illegible] hẽdo. Pacis comes (ait M. Tullius de clar. orat.) otijq; socia, & tã benè constitutæ civitatis quasi „ alũna eloquẽtia. Duæ sunt artes (inquit idem „ pro Muræna) quæ possunt collocare homines „ in amplissimo gradu dignitatis: una imperato- „ ris, altera oratoris boni: ab hoc enim pacis or- „ namẽta retinẽtur, ab illo pericula belli repelluntur. Cũ igitur dignitas & nobilitas coincidãt, ut supra ostendi n. 120. perspicuũ manet eloquentiam perducere hominẽ ad amplissimã nobilitatẽ, quãdo in amplissimo gradu dignitatis collocat. Multa omitto, cũ satis constet ex l. si duos ff. de excus. & cura. l. 8. C. de profess. qui in urbe constan. lib. 12. l. fin. de profess. & medi. l. laudabile C. de advoc. diver. jud. quantum Imperatores suis decretis voluerint rhetores nobilitare. Unum vereor, ne infensos, & concitatos in me habeam, quod illorum nobilitatem vocaverim in quæstionem.

Rhetorica utilis.

Mathematici nobiles.

126 Quid de Mathematicis? Est eorũ nobilitas, ex nobilissima, sũmè utili, & quã doq; necessaria facultate, adeo manifesta, ut non sit,

postulant. Vbi dicitur meritum scientiæ juris civilis reddere peritum ipso jure nobilissimum. Hinc Vlpianus jurisconsultus appellatur nobilis l. 2. §. ult. ff. de excusat. tut. & nobilissimus in l. divinus, in fin. eod. tit. item clarissimus in l. cui, regias ff. de public. judic. Quamvis enim Nicol. Neapol. in d. l. 2. §. ult. attumen etiam appellationem esse referendam ad nobilitatem generis, cum fuerit Vlpianus genere nobilis, ut cõstat ex d. l. in prin. ff. de censibus: melius tamẽ Matth. in Sic. in proœ. feud. col. 2. n. 7. & Tiraq. cap. 5. num. 4. esse referendam ad nobilitatem jurisprudentiæ probant ex eo quòd scribit Spartianus in Iuliano Imperatore: Didio (inquit) Iuliano, qui post Pertinacẽ imperium adeptus est, proavus fuit Salvius Iulianus, bis consul, præfectus Vrbi, & jurisconsultus, quod magis eũ nobilem fecit. Ex quibus fit, ut Princeps jurisperitis reverentiam habeat l. quidquid C. de advoc. diver. judic. item ut Doctores legum sint ab omnibus honorandi, & ab alijs quantumcunque maximis fratres appellari non debeant, sed domini l. 2. C. de off. div. jud.

Advocati nobiles.

130 Quid de advocatis? Eos esse nobiles rectè affirmãt Guido Papa decis. 390. Garcia de nobil. glos. 55. num. 31. Aloys. Ricci. in collect. decis. p. 1. collect. 35. Vincent. de Franchi decis. 211. Gars. Falchon. reg. 145. num. 18. Matiens. in Dialogo relatoris part. 1. cap. 9. num. 8. Emmanu. Barbos. in remiss. ad Ordin. lib. 4. tit. 92. num. 11. Gomez l. fin. Tauri num. 17. versic. 6. Valasc. de jure Emphyt. quæst. 23. num. 3. & Phæbus decis. 162. num. 11. Sumitur ex jure Canonico, cap. infames §. apud Vrbem 3. quæst. 7. Vbi dicitur posse advocare honore aliquo decoratos, vel habentes dignitatem gratia laudis ferendæ, sed non pro lucro ferendo. Deinde quòd officium advocãdi sit laudabile, tenet glos. 1. in cap. fin. de pæn. lib. 6. Sumitur etiam ex jure civili, l. Suggestionem, ubi Bart. C. advocat. diver. jud. P. Socinus, ubi Bart. C. eod. tit. & l. laudabile C. eod. tit. in quibus advocati censentur egregij, clarissimi, in dignitate cõstituti, & a muneribus personalibus exempti. Addit Phæbus citatus num. 9. advocatos jure comparari militibus, seu equitibus: ut enim hi armis, ita legibus illi hominum vitas defendere dicuntur l. qui advocati Cod. de advoc. diver. judic. Iunctis Matienço in dial. relatoris 1. p. c. 9. n. 4. & Baeça de inope debitore cap. 16. & tandem concludit citatus Phæbus num. 10. se vidisse in Senatu judicatum quòd advocati & nobiles possunt constituere procuratorem manu propria.

Theologi qualiter nobiles.

131 Quid de Theologis? Magnam inferrẽ injuriã omnibus ijs, qui verè documẽtis S. Theologiæ sive contẽplatricis, sive moralis sunt instructi, si illorũ nobilitatẽ vellem in quæstionem vocare. Si enim nobiles sunt qui adhærent lateri Principis, quanta nobilitate fulgere dicentur, qui omnium scientiarum Principi, ac Reginæ Theologiæ miro modo adhærentes ipsam hauserunt, & sibimetipsis conglutinarunt? Si ostẽdimus nobiles illos omnes, qui inserviunt liberalib⁹ disciplinis, Grãmaticæ, Poeticæ, Rhetoricæ, Dialecticæ, & alijs, quæ sunt famulæ & administræ Principis Theologiæ, quo gradu nobilitatis collocari debent, qui tantæ Reginæ obsequuntur? Certè de excellentia & principatu S. Theologiæ ita reverenter loquuntur jura, & interpretes, ut videre est apud Petr. Greg. de Rep. lib. 17. cap. 10. & Tiraquel. de nobil. cap. 31. num. 32. ut ex illis Theologos ausim appellare nobilissimos, illustrissimos, clarissimos, &c. Ergo cũ præcipuas Academiæ partes, quales sunt scientiarum professores, & auditores, nobiles viderimus, Academiam prout ex illis coalescentem, nobilem dicamus, necesse est.

QVÆSTIO II.

Utrum Academia excellat nobilitate omnem aliam Rempublicam?

132 EGimus hactenùs de nobilitate Reipublicæ litterariæ absolutè, secũdùm se acceptæ, seu de nobilitate Academiæ absoluta. Superest ut scrutemur nobilitatẽ respectivã, sive Academiarũ, quas cõparabimus inter se quæstione sequenti, sive Academiæ in ordine ad alias universitates, seu Respublicas, quod faciemus in præsenti. Cũ vero nobis occurrat Respublica quadruplex, scilicet litteralia, clericalis, politica, & militaris, primã cũ tribus alijs jã conferimus. Certũ est 1. Academiam, seu Rẽpublicã litterarariam esse ignobiliorem clericali, seu Ecclesiastica. Patet, tum ratione finis, tum ratione partium ex quibus coalescit: nam Respublica Ecclesiastica ordinatur ad divinum cultum, & salutẽ æternam: deinde constat præcipuè ex personis initiatis sacris ordinibus, & multis habentibus jurisdictionem spiritualem, quæ personæ, ad suum munus rite obeundum, debent esse nobilissimis scientijs excultæ: at Respublica litteraria solum habet pro fine comparare scientiã ad inserviendum bono publico: deinde ex se non postulat constare ex personis sacris, sed solum ex scientiarum professoribus, & auditoribus. Certum est 2. Academiam, seu Rempublicam litterariam esse ignobiliorem politica, si hæc in tota sua latitudine accipiatur, nempe complectens omnes suas partes, in ordine ad humanum convictum, & bonum publicum vitæ socialis: ut si comparetur Eborensis Academia cum civitate in qua est. Patet a simili: quia eodem modo se habet forma ad compositum naturale & physicum, quo Academia ad compositum

Academia est ignobilior Republica Ecclesiastica.

compoſitum politicum, ſeu corpus myſticum; atqui forma eſt ignobilior compoſito, ut ex Ariſtotele 7.Met.cap.3.tex.7. & S.Thoma 5.p. q. 6. a.5. tradunt Conimbricenſes in lib. 2. phyſic. c. 7.q.5.a.1. & probant, quia compoſitum habet totam perfectionem formæ, & aliquid amplius; ergo ſimiliter compoſitum, in quo continetur Academia, erit nobilius eadem, quia habet totam perfectionem Academiæ, & aliquid amplius.

133 Duplex eſſe poteſt difficultas reſultans ex duplici comparatione, altera Academiæ cum Republica merè politica, excludente rationem includentis ad incluſum; altera Academiæ ſeu Reipublicæ litterariæ cum Republica militari. Quod attinet ad primam, ſi comparemus Rempublicam litterariam cū merè politica non ſuprema, excludente omnem litteraturam, adhuc non deerunt qui pugnent pro merè publica non ſuprema, nixi eo tantum fundamento, quia nobilitas generis; qualis antiqua per multam avorum ſeriem propagata, qua præcipuè fulget Reſpublica politica, longè præſtantior eſt nova, quæ ex litteris comparatur, & ſola in Republica litteraria conſpicitur. Hoc ſuadent imprimis humaniores litteræ, noſque olim in noſtra Pallade togata claſſe 3. probl. 2. ſatis vidimus, quantum veteres antiquæ nobilitati generis detulerint, adeo, ut Suetonius in Vitellio cap.1. crediderit nobilitatem ſine antiquitate non conſiſtere, cum familiam nobilem a nova ſejunxerit. Adde Salluſtium in Iugurth. „Conſulatum (inquit) nobilitas inter ſe „per manus tradebat, novus nemo tam clarus, „neque tam egregijs factis erat, quin indignus „illo honore, & quaſi pollutus haberetur. Dicebatur homo novus qui abſque gentilitia nobilitate fulgebat propria virtute, aut ſapientia. Id etiam ſuadent profeſſores utriuſque juris, Legiſtæ ad tex. veteris pragmaticæ ſanctionis, in tit. de Colla. §. inſuper quod in qualibet, ad illa verba (ſi nobiles ex utroque parente, & antiquo genere) ubi D. Coſmas Guymier notat nobilitatem eo maiorem eſſe, quo antiquior eſt. Canoniſtæ ad cap. contra 26. q.5. cap. pen. de præben. cap.1. de purgat. canon. & in extrav. execrabilis Ioan.22. ubi dicunt habendam eſſe rationem gentilitiæ nobilitatis tum in pœnis infligendis, tum in beneficijs conferendis.

Litteraria Reſpublica an excedat politicā.

Nobilitas generis magni facienda.

134 Nihilominus Academiam, nobilitate ſua, quæ in præciſa ſapientia cōſiſtit, excellere Rempublicam merè politicam ſolo generis ſplendore nobilitatam, conſtat 1. ex litteris humanioribus, nam Diodorus Siculus lib.1. cap.2. narrat Ægyptios & Saitas ſuam Rempublicam in tres ordines diviſiſſe: primum autem gradum fuiſſe nobilium, qui præ cæteris doctrinæ deditі, maiore honore digni habebantur. Accedit pulcherrimum Sygiſmundi Cæſaris reſponſum ad illos, qui magnopere querebantur, quòd imperator prudentiſſimus tanti faceret ſapientes, ut magiſtratus omnes, & nobiliſſima quæque Reipublicæ munia eis deferret, prætermiſſis claro loco natis. „Ego (inquit) eos „amo, quos natura alijs anteſtare voluit. Cenſuit igitur potiorem eſſe ſapientiæ, quàm generis nobilitatem. Conſtat 2. ex utroque jure, nam in Canonico cap. vos qui diſt.40. & cap. illud autem diſt. eod. minoris fit nobilitas generis, quàm illa, quam quis proprijs viribus comparavit. Hujus ſententiæ ſunt Card. Alexand. in procem. decreti col. ult. Felin. in cap. ſuper eo 2. de teſtib. & Alenſis in 2. par. q.136. mem.2. §.1. qui omnes nobilitatem ſcientiæ anteponunt nobilitati generis. Addit Hoſt. & Gloſ. in Extrav. execrabilis diſputare de nobilitate generis eſſe idem, ac diſputare de nobilitate ſtercoris. Hoc tamen non approbo, quia cedit in magnum contemptum gentilitiæ nobilitatis. Conſtat etiam noſtra reſolutio ex l. pen. C. de his quibus ut indignis, & juris civilis profeſſoribus: nam Cyn. in l. providendum, Ro. ſingul. 646. Alex. conſ. 94. lib.1. loquētes de nobilitate ſciētiæ dicunt eam potiorem nobilitate generis. Conſtat 3. ratione manifeſta: nam ea nobilitas potior eſt, a qua omnis alia accipit ſplendorem: deinde ea Reſpublica nobilior, quæ confert nobilitatem alijs: atqui nobilitas generis mutuatur ſplendorem a nobilitate ſcientiæ: nam Principes ſummo loco nati magnam gloriam conſequuntur ex ſapientia, ut rectè probat Caſſan. p. 4. conſ.10. in S. Pagina, Eccl.10. & d. l. pen. C. de his, quibus ut indig. deinde Reſpublica, ſine ſapientibus, quos ab Academijs continenter accipit, nihil poteſt gerere præclarum, imo neque diu in dignitate permanere, ut ſupra diſp.3. q.2. ſatis oſtendimus; ergo longè maior eſt Academiæ, quàm illius nobilitas.

Nobilitas ſapientiæ potior quā generis.

Ad eos qui pugnabant pro nobilitate generis, contra nobilitatem ſcientiæ numer. 133. reſpondeo veteres magni quidem feciſſe nobilitatem vetuſtam, quod ſatis innuebant oſtentatione fumoſarum imaginum, at qui inter ipſos rectiùs ſentiebant, illam non prætuliſſe novæ illi, quam ſibi ſtrenui, ac periti propria virtute, & ſapientia pepererant: quibus proinde in omni Republica benè conſtituta ſemper patuit via ad conſulatum, imo imperium, quidquid judicent Suetonius, & Salluſtius: horum enim dicta non ſunt textus, qui explicari debeant. Ad id quod afferebant ex utroque jure, dicimus ſolum probari nobilitatem generis in pretio habendam eſſe, quod fatemur, & intra eandem ſpeciem nobilitatem antiquiorem eſſe potiorē minùs antiqua: ſecus ſi nobilitas generis conferatur cum nobilitate nova, quam in Academijs producit ſapientia.

135 Aliquid amplius voluere nonnulli, inter quos eſt Barb. conſ.53. col.6. verſ. præterea pondero lib.2. apud Tiraq. de nobil.

Litteratus ignobilis an præferatur nobili æquè litterato.

bil.cap.5.nu.6. asserentes Doctorem litteratum genere ignobilem præferri Doctori genere nobili æque litterato. Fundantur in Glos.ad cap. nunquam 56. dist. ubi ex textu dicit illum esse magis laudandum, qui natus ex parentibus prorsus alienis a bonis moribus, sese virtutibus addixerit, quàm qui ex bonis, probisque parentibus natus, ipse quoque bonus, probusque est. Facit authoritas & ratio Isocratis in Epist.ad Timotheum. Solent (inquit) plerique non ita commendare ac venerari natos ex illustribus & laudatis parentibus, ut eos qui patrum sævitiam & immanitatem non imitantur, sed ab illorum vitijs toto pectore sunt alieni. Quidquid enim boni mortalibus præter expectationem & consuetudinem offertur, id omnibus in rebus longè gratius est, quàm ea quæ usitata & legitima ratione contingunt.

Huic tamen sententiæ meritò reclamant communiter juris utriusque interpretes, Iac. Alvar. in cap.1.§.cæteri col.3. Panorm.in cap.1. n.1.de don. Cyn.in l.providendum C. de postul. ubi dicit, quod præferendus est is, qui sua virtute, & parentum imaginibus pollet, ei qui altero tantum innititur. Bald.ad l.nobiliores in fin. C.de commet.& merc. ubi ait nobilem dici tribus modis. 1.genere, & ita (inquit) vulgus accipit. 2.virtute, & ita Philosophus accipit. 3.utroque, & ista est(inquit)perfecta nobilitas. Expressius ad l.nemini in fin.C.de advoc. diver. judic. ubi absolutè affirmat, quòd si duo sunt æqualis scientiæ, is est magis honorandus, qui est de meliori sanguine. Baldum sequuntur multi, inter quos Hostien. in cap.venerabilis v. non multos, de præben.dicit, quod si quæratur de nobili & ignobili, æqualibus meritis, & scientia, semper nobilis erit præferendus, quia nobilitas gradum adjicit, sicut constitutus in dignitate, vel personatu.c.dudum 1.§.1.de elect. & facit (inquit) l. quod si nolit §. qui mancipia ff. de ædil. edict. Probatur, nam generale est, ut qui duplici pollet dignitate, præferatur ei qui in altera tantum constitutus est, ut multis exemplis jure roboratis probat num.8. citatus Tiraquellus. 1.Doctor utriusque juris præfertur Doctori unius tantum. 2. Comes & Baro præfertur comiti tantum, aut baroni. 3. Miles & Doctor præfertur Doctori tantum, aut militi. Quare ad Glos. & textum, quo fundantur adversarij, benè respondet Panorm.in cap.penult.col.1.de præb. ignobilem qui se virtutibus addixit, esse magis commendandum, ex eo quòd sua sponte, nullo maiorum exemplo, virtutis, aut sapientiæ viam arripuerit: non esse tamen magis honorandum quàm nobilem genere æquè benè moratum, vel sapientem, quia in isto fulget duplex decor, & parentum, & proprius.

Nobilitas illius qui simul est litteratus.

Dignitate duplici pollens.

136 Secunda difficultas est, utrum Academia excellat nobilitate Rempublicam militarem? Suppono 1.aliud esse inquirere de excellentia nobilitatis, & aliud de excellentia dignitatis. Quia nobilitas & dignitas non coincidunt: non enim quælibet dignitas nobilitat, ut docet Bar. ad l.1.co.2.ver.secundo quæro C. de dignit. lib. 12. Nam inter servos omnium hominum abjectissimos sine nobilitate dignitas est, ut tenet Glos. in c.denique 4.dist.& rectè probat l.habitatio §. servus ff. de ven. in possimit. & l. sed & si quid §.sufficienter ff. de usufr.ubi sic dicitur: Sufficientia autem alere & vestire debet secundùm ordinem, & dignitatem mancipiorum. Nam & servus respectu alterius servi dici potest dominus, ut probat tex. in l. si servus ff.de pecul. Suppono 2. sicut diximus supra n.121. neminem scholastica professione nobilitari, ita dicendum neminem professione militari nobilem esse. Quanvis enim juxta Host. iu c.eo libentius. Salicetum in l. 1. col.4.C.de juris & fact.ignor. Lucam Pen.in l. 1.col.1.C.de cond.in pub.hor.lib.10. Guidonem Pap.dec. Delphi.388. & multos alios, militia præcisè accepta nobilitet, ita ut quis eo ipso quòd fit miles, evadat nobilis, tamen oppositum communius & probabilius est, ut cum multis tradit Tiraq. de nobil.cap.8.à n.5. Patet 1. quia Philosophi ac Theologi artem militarem numerant inter serviles. 2. quia servi ad militiam aspirare possunt. l. super servis C. qui mil. non poss. lib. 12. At nec servi, imò nec libertini ad dignitatem aspirare valent, prohibiti l. unica C. ad leg.Visce. 3. quia infamia a dignitatibus repellit l.infamia C.de decur. lib.10. Infamis autem potest esse miles. Nam damnatus de crimine publico fit infamis. l. infamem ff.de publicis jud. & tamen non desinit esse miles l. si quis filio §.irritum ff.de injust.testa. Accedit multos esse textus, quos affert Tiraq.n.8. facientes discrimen inter dignitatem & militiam: ex quibus satis deducitur militiam non esse dignitatem, & à fortiori nec nobilitatem.

Dignitas & nobilitas non coincidunt.

Militia non nobilitat.

137 Sensus igitur difficultatis est, utrùm præcisa ratione scholasticæ, & militaris professionis, Respublica litteraria excedat nobilitate Rempublicam militarem, secundùm eam rationem, qua nobiles sunt? Pro parte negativa videtur stare imprimis authoritas juris canonici: quia a militia spirituali ad armatam quandoque valet argumentum cap.degradatio §.actualis de pœnis in 6. Deinde appellatione militis comprehenduntur sacerdotes & Episcopi cap.si officia dist.59. & clerici etiam cap.hoc ad nos, ibi d.Adde quod miles videtur præferri monacho cap. Nicolao 64.de appell. est autem manifestum Ecclesiasticam seu clericalem Rempublicam præferri litterariæ, ut diximus num. 131. ergo idem videtur dicendum de militari. Accedit jus civile, in quo Imperatores & Reges, quorum dignitas longè excedit omnem Academicam, milites sibi pares faciunt, appellando commilitones, ut sentitur ex l.1.ff.de milit.testam.

Academia nobilitas anteponenda militari.

nunquod confirmat multis exemplis Tiraquel. cit.cap.37.n.52. Deinde magister militum l. ult. C. ut dig.ord.ser. lib.12. appellatur magnificus: ex quo Claudius Seissel.ad d.l. §.1. col.31. dicit eundem esse magnificum & illustrem: & in §. 1. in auth.ut ord. præf.urb. vocatur gloriosissimus; gloria autem & nobilitas eadem est. 1. Reg.2. & 2.ad Corin.6. Pro eadem parte militat ratio 1. quia fons totius nobilitatis, qualis est Imperator, a militia, cui præerat, deduxit. 2. quia Respublica militaris in quocunque regno & imperio magis necessaria est, quàm litteraria: siquidem milites sine scholasticis, non e contra, regnum tueri possunt. 3. quia studij causa est minùs justa quàm militiæ, juxta Gratianum tom.1. cap.166. n.19. de quo alibi.

A ademia præstat Reipublicæ militari.

138 Nihilominus amplector partem affirmativam, quam licèt in nullo Doctore Theologo, vel Iurista invenerim, omnes tamen eam tueri debent, ut suas partes agant tanquàm Academiarum verè alumni. Igitur quòd Respublica litteraria excellat militari, nititur 1. authoritate: nam Ægyptij (ut narrat Diodorus Siculus lib.1.c.2.) in sua Republica, quam rectè instituerant, ac in tres ordines diviserant, primum ordinem constituerunt sapientū, posthabitis militibus. Imò, Romani qui exercitio armorum floruerunt, imperium non tam armis, „ quàm sapientia compararunt. Sapientia (in„ quit Polycrattes lib.4.) fecit Romanos do„ minari. Nam summi illi Romanorum Imperatores qui fines imperij protulere, non tam corporis, quàm mentis viribus, & sapientia fuere præditi: eos longa serie numerat Tiraquel. de nobil.cap.5.nu.10. Tam enim necessaria est sapientia ipsis Imperatoribus pugnaturis, vel Regibus belli & pacis tempore dominaturis, ut Trajanus, authore Polycrate lib.4. hortatus Regem Francorum, ut procuraret filios suos instrui liberalibus disciplinis, asseruerit nihil differre Regem illitteratum ab asino coronato. Ergo ex horum omnium mente Academia, quæ sapientiæ, & sapientium omnium altrix est, longè præstat Reipublicæ militari. Nititur 2. ratione, quia nobilitas & perfectio Reipublicæ sumi debet ab operatione, & fine: sed nobilior & & perfectior est operatio ac finis Reipublicæ litterariæ, quàm militaris: siquidem litterariæ operatio versatur in exercitio mentis, operatio militaris, in exercitio virium: illius finis est comparare scientias, quibus præclarè regatur, & temporaliter felicitetur: hujus finis est consequi militarem gloriam, qua Regnum permaneat, hostibus profligatis; ergo Respublica litteraria nobilior est militari.

139 Ad fundamenta partis contrariæ superest respondere. Imprimis nostræ sententiæ non officit jus canonicum: quia licèt in aliquibus valeat argumentum a militia spirituali ad armatam, tamen non valet in omnibus, & præcipuè non valet ad paritatem nobilitatis, de qua est præsens contentio. Deinde quanvis appellatione militis comprehendantur Sacerdotes, illa militiæ appellatio est nimis lata, & extra terminos nostræ quæstionis, quæ solum comparat Rempublicam litterariam cum militari strictè accepta, scilicet armata. Quod dicitur militem præferri monacho, falsum est, ut ostendunt interpretes ad citatum cap. Nicolao. Neque enim officit jus civile: Imperatores enim milites appellando commilitones non faciunt sibi pares, sed solum dicunt illos militare secum; non enim omnes qui simul militant, pares sunt: & quanvis illi obtinentes fastigium dignitatis militent, alijque habentes militiæ titulos magnificos, illustres, & gloriosos, horum præcipua pars, & felices belli eventus potius adsciibi debent ipsorum peritiæ, & sapientiæ, quàm viribus. Et per hoc satisfactum est primæ rationi. Secunda non urget, quia ex necessitate non rectè desumitur nobilitas: nam in Republica valde necessarij sunt laniones, carnifices, clitellarij, & alij similes, qui viles habentur & abjecti. Ad tertiam, quidquid sit de maiori justitia causæ militiæ, quàm studij, quam libro tertio examinabimus, negamus adhuc maiorem esse militantium, quàm studētium nobilitatem: quia sicut non ex necessitate, ita nec ex justitia rerum nobilitas desumitur.

QUÆSTIO III.

Quænam Academia alias nobilitate excellat?

140 EXplicavimus nobilitatē Reipublicæ litterariæ respectivè in ordine ad alias Respublicas, scilicet Ecclesiasticam, politicam, & militarem: exponamus modò illam respectivè inter se, hoc est videamus sub latitudine, & intra multiplicitatem Academiæ genericè acceptæ, quænam Academia reliquis alijs sit nobilior. Imprimis oportet 1. meminisse duplicis divisionis Academiæ, quam retulimus disp.1. q.2. prioris in Academiam Ecclesiasticā, & laicam, posterioris in imperfectam, perfectā, & perfectissimam. Oportet 2. facere comparationem non tantùm membrorum utriusque illius divisionis, sed præcipuè ratione scientiarū, quas unaquæque Academia profitetur, comparare inter se, ipsas imperfectas, seu partiales Academias, v.g. Philosophicam cum Mathematica, utranque cum Medica, & Iuristica, denique Theologicam cum omnibus. Certum est 1. Academiam Ecclesiasticam esse nobiliorem laica. Patet ratione personarum, ex quibus utraque coalescit, & ratione finis, quam intendit

Nobilitas Academiarū inter se.

illa

illa enim constat ex personis sacris, hæc ex profanis: illa intendit comparare scientias in ordine ad felicitatem æternam, hæc in ordine ad felicitatem temporalem. Certum est 2. Academiam perfectissimam, esse nobiliorem perfecta, & hanc imperfecta. Patet, nam perfectissima ultra potestatem conferendi gradus litterarios, habet professionem omnium scientiarum, proindeque continet omnium professores & auditores, quod in reliquis duabus non cernitur: deinde perfecta facultate conferēdi gradus imperfectam superat.

141 Quod attinet ad aliam comparationem ratione scientiarum, in Academijs imperfectis, quas possumus aliquando vocare partiales, si v.g. sint (ut solet evenire) in aliqua magna Academia diversa collegia pro diversis facultatibus, scilicet Grammaticorum, Philosophorum, Mathematicorum, Medicorū, Iurisconsultorum, Theologorum, sunt quædam extra dubium, quædam sub difficultate. Extra dubium est 1. Academiam, seu Collegium Theologorum nobilitate præstare reliquis. Cum enim profiteatur Theologiā, scientiarum omnium Reginam, nulla inferiorum professio erit tam audax, vel amens, quæ velit cum sua Domina de nobilitate contendere. Extra dubium est 2. Academiam, quæ profitetur solas disciplinas inferiores, quales sunt septem liberales artes, nempe Grammatica, Rhetorica, Dialectica, Arithmetica, Musica, Geometria, & Astrologia, esse ignobiliorem quacunque profitente aliquam ex scientijs superioribus, quales sunt Physiologia, Moralis doctrina, utraque Theologia, & aliæ, quas ad prædictas revocant Conimbricenses in Logica q.2. procem. art.2. Patet, quia Academiæ nequeunt esse in altiori nobilitatis gradu, quàm scientiæ, quas profitentur: ergo sicut aliæ disciplinæ sunt inferiores, aliæ superiores, sic & Academiæ.

Theologica Academia præstat omnibus.

Artes liberales.

142 Duplex tantum est difficultas orta ex duplici contentione, altera inter Philosophos, & Mathematicos, altera inter Medicos, & Iurisperitos, qui acriter certant de excellentia, seu nobilitatis gradu. Igitur prima difficultas est, Vtrum Academia Philosophorū nobilitate excellat Academiam Mathematicorum: seu utrum Philosophi sint nobiliores Mathematicis? Pro parte negativa, quæ Mathematicis favet, videtur stare 1. authoritas Aristippi Socratici apud Cassanæum parte 10. consid. 49. qui ex naufragio in Rhodiorum littus, impetu maris, & ventis assilientibus, cum foret excussus, ac inibi conspexisset quasdam Mathematicas figuras, gaudio exultans, & socios benè sperare jubens: Vestigia (inquit) hominum nosco: quasi nulla disciplina sit magis digna homine, & magis hominis indicatrix, quàm Mathematica. Huic rei facit fidem haud vulgarem nomen ipsum sumptum ex voce Græca Mathesis, quæ disciplinam significat: quasi Mathematica (ut notavit Cælius Rhodiginus lib. 7. lect. antiq. cap. 30.) sit & nuncupetur per antonomasiam disciplina. Videtur stare 2. ratio, nam inter scientias illa perfectissima & nobilissima est, quæ sibi vendicat primum locum certitudinis, & evidentiæ: quæ enim recedit a certitudine & evidentia, in opinionem, vel etiam errorem degenerat: sed Mathematica inter naturales scientias est in perfectissimo, ac nobilissimo gradu certitudinis, atque evidentiæ; ergo illis omnes, proindeque Philosophiam nobilitate excedit. Minor est de mente philosophorum, qui inter primarios numerantur: nam Plato lib. 7. de Rep. scribit oculum animæ, qui ab alijs studijs propter rerum incertitudinem, & opinionum varietatem excæcatur, a Mathematicis disciplinis recreari, excitarique ad veritatis contemplationē. Aristoteles 1. Eth. cap. 3. accipit pro exactissimo demonstrandi genere Mathematicum. Averroes 2. Phys. com. 2. asserit demonstrationem nusquā reperiri perfectiorem, & frequentiorem, quàm in Mathematica. Alexander lib. 2. Metap. dicit robustissimum demonstrationis genus esse Mathematicum.

Mathematicorū nobilitas.

143 His non obstantibus, sequimur affirmativam partem, existimantes potiorem esse Philosophorum, quàm Mathematicorum nobilitatem suis Collegijs, seu Academijs impensam. Excessum, seu excellentiam hujusmodi nobilitatis ut probem, omitto authoritatem, quam quis potest eruere ex traditis supra n. 126. ubi satis diximus quanto in gradu nobilitatis veteres Philosophiam esse collocatam judicaverint. Probo igitur ratione, quòd Philosophi nobilitate excellant Mathematicis: quia nobilitas professorum desumenda est a nobilitate, & præstantia disciplinarum, quas profitētur: siquidem illi (ut suppono) non aliunde, sed sua tantum professione, & scientia nobilitantur: atqui disciplinæ Philosophicæ sunt nobiliores disciplinis Mathematicis; ergo idem dicendum de professoribus. Minor, in qua est difficultas, facile suadetur, nam apud Conimbricenses in Log. quæst. 2. procem. a. 3. Mathematica recensetur inter artes inferiores: deinde Philosophia sic strictè accepta continet Metaphysicam, & Physicam: illa per antonomasiam appellatur Sapientia, & juxta Aristot. 1. Metaphy. & S. Thom. 12. q. 57. a. 2. & in 3. dist. 34. q. 1. art. 4. dominatur omnibus scientijs, & principijs, estque omnium virtutum intellectualium forma. Quòd vero iam Metaphysica, quàm Physica sint nobiliores Mathematica, patet, quia illæ versantur circa nobiliora objecta, a quibus scientiæ suam perfectionem, & nobilitatem capiūt; nam Mathematica versatur circa materiam intelligibilem, quæ est quantitas: abstrahit enim a materia sensibili, etiam communi, non re sed ratione: Physica versatur circa res naturales

Philosophorum nobilitas.

abstra-

abstrahendo a materia singulari tantum: Metaphysica versatur circa ens acceptum secundùm se, abstrahendo ab omni materia, re & ratione. Ita Conimbr. in lib.1. de poster. cap.23. q.vnic. art.1.

Quaread 1.ex authoritate pro parte negatiua, dicimus solum probare Mathematicas disciplinas esse valde nobiles, & homine dignas, in quas proinde rectè quadrat nomen desumptum a disciplina, quod exornavimus supra num.126. ex quibus non infertur esse superioris, vel etiā paris nobilitatis cum Philosophia. Ad secūdum ex ratione, dicimus nobilitatem scientiarum rectè definiri ex nobilitate objectorum, & quidē nobiliorem certitudinem ex objecto nobiliori: negamus tamen Mathematicam habere objectum nobilius, vel certitudinem nobiliorem: unde Plato, Aristoteles, & Averroes laudantes modum demonstrandi in Mathematicis, solum voluere illum perspicuitate excellere: quia nimirum utuntur medijs in cognoscendo manifestissimis, non tamen in essendo. Addunt Conimbricenses in c. .2. de scient.& demonstr. q. 1. art.4. putas Mathematicas non esse scientias Aristotelicas: quia non demonstrant per veras causas in essendo.

Iurisperitorum & Medici de nobilitate contentio.

144 Secunda difficultas est, utrum Academia Iurisperitorum nobilitate excellat Academiam Medicorum: seu utrum Iurisperiti sint nobiliores Medicis? Hoc punctū spectat ad materiam Iurisprudentiæ, in qua Iurisperiti agunt suas partes, ut judices in causa propria, & ideo tam acriter facto agmine involant in miseros medicos, omni auxilio distitutos, ut de horum præstantia & nobilitate actum sit, nisi provocarent ad tribunal Theologicum. Discutiunt latè hanc quæstionem Barbat. in cap.clerici, de judic. Cassanæus in Catal.gloriæ part.10.consid. 25.Tiraquell. de nobil. cap.31. a n.360.& apud ipsos Petrus Charmensis, Bernardus Medicus Florentinus, & Collutius Pierus. Pro utraque parte ponam vires præcipuas authoritatis, & rationis, & loco ultimo meum interponendo judicium, litem componam. Pro medicis videtur stare imprimis authoritas Ægyptiorum, qui olim inter homines sapientissimi, tanti fecere medicos, ut (teste Diodoro Siculo lib.1.) eis de publico stipendia, victumque impenderent, & nullas artes exquisitè addiscerent præter Medicinam, ut narrat Strabo lib.15. Amabant illi etiam (ut ait Herod.in 2.) turbam Medicorum, itaut distributa Medicina, singulorum morborum essent Medici, non plurium, v. g. alij essent Medici capitis, alij oculorum, & sic de reliquis corporis partibus, & morbis. Germani etiam tanto in pretio habuere Medicos, ut post Sylvicolas plus omnibus alijs sapientibus honorarent. Quid Imperatores, Reges, ac Principes? Iulius Cæsar, teste Suetonio in ejus vita cap. 42. omnes veram Medicinam Romæ professos, civitate donavit. Vt innumeros taceam Principes, qui summis honoribus Medicos affecerunt, & apud citatos authores videri possunt, nullus ferme (inquit Tiraq.n.400.) celebriorum Principum sine medico sibi quidem proprijs fuisse legitur. Quia & hodie publica consuetudine receptum est apud omnes orbis nationes, ne Princeps usquam gentium agat absque Medicis. Addo ex Servio ad illud 7. Æn. Pæonicis revocatum herbis, vanos antiquitatis Deos, suum quoque Medicum habuisse, quem Pæana Dorici, Pæonem alij vocabant. Accedit Lucian. in medic. abdic. ubi scribit medendi artem cæteris esse honorabiliorem. Tullius lib.1. Offic. eam cooptat artibus honestis, quibus prudentia maior inest, & non mediocris utilitas quæritur. Denique Gratianus in cap. non sanè 14.q.5. recitat verba D. Augustini ad Maced. in quibus præfert Medicos, legum, aut Canonum Doctoribus.

Medicus videtur excellere Iurisperitis.

145 Stat deinde pro Medicis multiplex ratio principijs Philosophicis, & etiam juris utriusque textibus stabilita. 1. quia Medicina est vera & Aristotelica scientia, non ita Iurisprudentia; ergo Medici professione suæ facultatis præstant Iurisprudentibus. Antecedens patet, nam medicina ipsa Philosophia est, aut certè utraque ita connectitur & cohæret, ut Plato & Aristoteles Medicinam, & Philosophiam sorores esse dixerint, alteram animi, alteram corporis conservatricem, & Galenus ediderit librum hoc titulo. Quod optimus Medicus idem sit & Philosophus: constat autem Philosophiam esse veram scientiam, cum per veras & necessarias causas tradat conclusiones necessariò, ac stabiliter veras: quod secus habet in jurisprudentia, quæ consistit in intelligentia legum, quæ cum pendeant in fieri & conservari a voluntate principum, nec necessitatem, nec infallibilem stabilitatem habere possunt. 2. quia ex l.1.C.de comitib.& archiatris lib.12. ubi Barr. habetur quòd Medicus Principis aut Papæ æquiparatur Ducibus, & vicarijs principis, & obtinet locum Comitis primi ordinis, quem gradum non habet legisperitus Consiliarius principis, ut notatur in l. jurisperitos ff. de excus. tutor. 3. quia nobilitas professionis alicujus facultatis, & consequenter professorum ejus, sumitur a fine: finis enim movet agentem, & est causa causarum, ut docet Philosophus, & sumitur ex l.eam quam C.de fideicom. sed finis Medicinæ est nobilior fine jurisprudentiæ: illius enim finis est conservatio substantiæ hominis, jurisprudentiæ finis est conservatio qualitatis, seu bonæ, & honestæ conversationis: constat autem substantiam esse nobiliorem quacunque qualitate, utpote accidenti.

146 4. quia Medici præsunt corporibus, legistæ verò rebus, ut habetur l.1.§. Medicorum ff. de var.& extraor.cogn. sed corpus

pus præferendum est rebus, cum sit dignius quàm res; deinde ille qui præest dignioribus præferendus est, juxta Authen. de defensor. civit. §. Nos igitur, ubi sic dicitur: Quanto enim ,, quilibet præest melioribus, tanto melior ip- ,, se & honestior est. Igitur medici sunt præfe- rendi legistis. 5. quia juristæ non possunt esse prudentes; ergo non possunt esse civiles. Consequentia patet ex Philosopho 3. Polit. sic asse- ,, rente: Necesse est civilem hominem esse ,, prudentem. Antecedens suadetur, quia prudentia est habitus cum ratione vera; jura autem sunt cum formidine, quoniam sunt opiniones. 6. qui à Deo commendantur sunt magis approbati, & procul dubio anteponendi iis qui se ipsos commendant, juxta Apost. 2. ad Corint. 10.

Medici commendantur à Deo.

,, Non enim qui se ipsum commendat, ille pro- ,, batus est, sed quem Deus commendat. Sed medici commendantur à Deo, ut habetur Eccl. ,, 38. Honora medicum propter necessita- ,, tem: etenim illum creavit Altissimus. A Deo ,, est enim omnis medela, & à rege accipiet ,, donationem. Disciplina medici exaltabit ca- ,, put illius, & in conspectu magnatorum col- ,, laudabitur. Juristæ autem se ipsos commendant, ut sumitur ex cap. clerici per doct. de judic. Ergo medici juristis præferri debent.

147 Hæc pro parte Medicorum. Nihilominus pars & causa Juristarum neque authoritate, neque ratione multiplici destituta est. Capiamus exordium ab authoritate divina. Proverb. 8. dicitur legum scientia de-

Jurisperiti nobiliores medicis.

,, rivari a Deo: Per me (inquit Deus) legũ con- ,, ditores justa decernunt. Psal. 83. Benedictio- ,, nem dabit legislator: ibunt de virtute in vir- ,, tutem. Psal. 9. Constitue Domine legislato- ,, torem super eos: ut sciant gentes quoniam ,, homines sunt. Item Act. 5. legis Doctor ,, appellatur honorabilis. Surgens quidam in ,, concilio Pharisæus, nomine Gamaliel, legis ,, doctor honorabilis. Consonat authoritas humana Aristotelis & Platonis: nam Aristoteles lib. 1. Polit. cap. ult. docet civilem disciplinam esse honorabiliorem, præstantioremque Medicina, quoniam qui civilem disciplinam sectatur, eum de anima scire necesse est: Medicina verò circa cognitionem corporis versatur. Hanc doctrinam à Platone magistro hausit, qui in Georgia scribit duas esse artes, quæ ad corpus: duas item quæ ad animam pertinent; gymnasticam & medicinam ad corpus: ad animam verò nomotheticam gymnasticæ correspondentem, & justitiam judiciariam medicinæ quoque convenientem.

148 Pro parte etiam Jurisperitorum contra Medicos pugnat ratio multiplex. 1. quia anima præferenda est corpori, & quibuscunque, ut sumitur ex l. Sancimus C. de sacros. Eccles. & cap. cum infirmitas, de pœn. & remiss. sed legalis scientia versatur circa animã, medicina circa corpus, ut constat ex proximè dictis, & ex gloss. in l. 1. §. proinde ff. de var. & extraor. cognit. ubi dicit, quod scientia legalis est sanctissima quoad animam: quia ejus præcepta concordant cum divinis: docet enim honestè vivere, alterum non lædere, jus suum unicuique tribuere; ex quibus anima præcipuè, deinde corpus etiam, & omnis Respublica conservatur. Hinc Barbosa de potest. Episc. p. 3. alleg. 79. num. 25. Medicis (inquit) sunt præstantiores advocati; quia si medicinæ scientia præcisè ad curationem corporis tendit; scientia legalis principaliter ad curationem animi dirigitur, ut per Mozz. de contr. tit. de locato innit. num. 16. & Bernar. Graev. concl. 45. num. 6. notanim alt. 2. quia finis legalis scientiæ præstantior est, & magis respiciens bonum commune, quàm finis medicinæ. Nam Tullius de legib. lib. 1. dicit ad civium salutem, ad civitatum incolumitatem, hominumque vitam beatam, & quietem leges esse adinventas: quod satis innotescit per text. in l. 1. §. post hæc deinde ff. de orig. juris, ubi Bald. dicit non posse civitatem stare absque jurisperito. Accedit, quia utilitas publica præferenda est privatæ l. utilitas publ. C. de princip. lib. 11. quia ut docet Philosop. 1. Ethic. bonum gentis divinius est, quàm bonum hominis: at finis scientiæ legalis tendit ad bonum magis publicum, nempe ad totam Rempublicam cõservandam; finis Medicinæ ad conservationem privatorum hominum, & curationem non omnium, sed ægrotorum: Non enim opus est Medico benè valentibus. Matt. 9.

Legalis scientiæ objectum, & finis.

149 3. quia maior perfectio & nobilitas scientiarum (ut sæpè monuimus ex Philos. lib. 1. de anima) sumitur ex nobiliori objecto, seu subjecto attributionis: sed jurisprudentia versatur circa nobilius objectum, quàm medicina: illa enim tendit ad justitiam, hæc ad sanitatem corporis; ergo illa præstãtior est. 4. illa scientia nobilior est, per quam vita humana melius disponitur, per quam homo redditur magis obediens Deo, ipsique Deo magis conjungitur: sed humana vita meliùs disponitur per leges, quàm per medicinam: deinde homo per illas Deo obediens; ipsi magis conjungitur, ut habetur ex juribus citatis: medicina autem cum non versetur circa animam, aut mores, non curat de conjunctione illius cum Deo. 5. quia juxta Chrysippum lex est rerum humanarum & divinarum cognitio, & hoc habetur l. nam Demosthenes ff. de legib. medicina autem est tantum cognitio rerum humanarum; ergo legalis scientia nobilior est. 6. quia nativitas legis nobilior est, quàm nativitas Medicinæ: nam lex orta est a nobilissimo parente ,, Deo Exod. 31. ibi. Digito Dei scriptos. & ,, Deut. 10. & Exod. 25. Dabo (inquit Deus) tibi ,, duas tabulas lapideas, & legem, & mandata, ,, quæ scripsi, ut doceas filios Israel. Deinde

Jurisperitorum excellentia.

nata

nata est in loco nobilissimo, nempe cælo: Iustitia de cælo prospexit. Psal. 84. & quidem res habet nobilitatem ab authore, & a loco: sicut cap. 1. de voto lib. 6. matrimonium commendatur, quòd a Deo, & in paradiso natum fuerit. At medicina ortum habuit ab homine in terra, juxta illud Ovid. Inventum est medicina meum. 7. Illa scientia nobilior est, quæ illuminat universum orbem, & prodest universis; sed ita se habet jurisprudentia, tum quoad vim illuminandi juxta Auth. Habita C. ne filius pro patre, item quoad vim afferendi utilitatem omnibus, juxta cap. de capitulis, & sequent. 10. dist. & neutrum cernitur in medicina. 8. Quia Iudæi assumuntur ad doctoratum in medicina, & assumi nequeunt ad doctoratum juris, ut desumit Bart. in l. fin. C. de postul. & l. fin. C. de Iudæis, ex eo quòd Doctoratus juris est dignitas, quam Iudæi habere non possunt. Sequitur igitur Legistas præferendos esse Medicis.

150 Hæ sunt pro utraque parte vires præcipuæ, seu fundamenta solidiora hujus gravissimæ contentionis, in qua vertitur præstantia, & honor professorum duplicis facultatis nobilissimæ, & utilissimæ. Non audeo tantam litem, quæ videtur superare meum captum, dirimere, ne concitem in me odium alterius partis professorum: & quidem si offendam Medicos, vita periclitabor, in quorum manus incidere necesse est: si offendam Iurisperitos, subibo famæ periculum, cum opus hoc qualecunque sit, forte illorum manibus tractabitur. Igitur remitto litem prorsus decidendam ad superiorem judicem. Interim apponam quod dicunt duo gravissimi Theologi, quorum fides in hac re minus suspecta est. Anton. Flo. in 1. parte 3. partis principalis suæ summæ tit. 5. cap. 2. §. quæritur postquam monet Iurisconsultos & Medicos, ne se invicem contemnant, sed honorent potius, & Augustin. Anconitanus lib. de potest. Eccles. q. 109. resolvunt scientiam legalem digniorem esse medicina: cum illa ordinetur ad conservationem boni publici, quod præfertur particulari personæ, ad cujus conservationem medicina ordinatur. Denique quidquid sit de his facultatibus inter se de primatu contendentibus, quas ego solum veras scientias esse existimo, in quantum participant a Philosophia, extra quam non datur vera scientia naturalis, saltem Aristotelica, tamen si loquamur de professoribus, apud omnes exploratum, & perspicuum satis est, Iurisperitos longè Medicis præstare, tum in honoribus, & dignitatibus, quibus funguntur, tum familiaritate Principum, quibus inter supremos consiliarios adhærent. Cum ergò a Principe ut a fonte emanet nobilitas, quæ nã par dicetur nobilitati Iuriscõsultorũ, quos Imperatores voluerunt habere loco parẽtũ! Hanc prærogativam maximam, quòd scilicet professor juris appellari debeat Imperatoris parens, desumunt interpretes a l. ex divi C. de locato, ubi Imperator Alexander vocat Vlpianum parentem suum: Ad Domitium Vlpianum (inquit) præfectum prætorio, & parentem meũ. Exponit Glos. in scientia, & ætate.

Iurisconsultus parens Imperatoris.

LIBER II.

DE LEGIBUS, SEU STATUTIS Academiæ.

151 VIDIMUS in libro primo Academiam consideratam in suo conceptu formali, nempe quoad essentiam, multiplicitatem, & nomenclaturam: mox fundatam a Regibus, & Principibus: deinde operantem, & qua ratione delinquere, ac puniri possit: tandem pro hortandis optimatibus ad locupletes, & iteratas fundationes, illius necessitatem, utilitatem, & nobilitatem expressimus. Cum verò Academia post recentem nativitatem sit quodammodò in pueritia rudis adhuc, impolita, & balbutiens, necesse est, antequàm excedat teneram ætatem, institui legibus, formari moribus, cultu excoli: quæ omnia secundo hoc libro præstabimus per sequentes disputationes.

DISPUTA-

DISPUTATIO I.

De essentia, & caussis statutorum Academiæ.

Aliæ sunt causæ (ut loquar cum Philosophis agnoscentibus quatuor causarum genera) intrinsecæ, quæ scilicet rei essentiam componunt, qualis materia & forma, aliæ extrinsecæ, qualis efficiens, & finalis, quæ licèt non ingrediantur conceptum qnidditativum, ita se gerunt deforis, ut efficiens influat in existentiam, finalis agenteni moveat, rem agendam terminet, ac specificet. Disputabimus in præsenti de essentia, & caussis statutorum ita modestè, & parcè, ut a vastissimo tractatu de legibus solum desumamus quidquid omninò necessarium fuerit pro explicandis statutis Academicis.

QUÆSTIO I.

Quid sit statutum, & an conveniens quòd Academia statutis gubernetur?

152 Circa primam quæstionis partē, videtur statutum ab authoribus accipi dupliciter. 1. latè, & ex vi nominis; prout derivatur a verbo statuere, & sic definitur a Sylvestro v. eodem: Est jus ab homine positum: vel dispositio ex qua jus producitur. Instit. de jur. nat. gent. Et in hac latitudine statutum solo vocabulo differt a lege, & constitutione. 2. accipitur presse pro lege municipali. Sunt autem municipalia jura (ut tenet Alexand. Scot. v. eod.) quæ statuta vulgò appellamus, hoc est peculiares cujuscunque civitatis leges. Vnde Azor part. 1. lib. 5. cap. 1. quæst. 3. cum alijs, quos taciris nominibus citat, nec impugnat Suar. lib. 5. de leg. cap. 1. num. 7. ponit discrimen inter legem & statutum, quòd lex sit Principis supremi, v. g. Imperatoris, Regis, & Romani Pontificis, aut totius populi constitutio: statutum verò sit inferiorum Principum, aut civitatum & populorum, in Principis potestate, & ditione degentium. Vnde leges Academiarum, Collegiorum, ac religionum statuta appellantur, illi verò statutarij, quibus populus, vel supremus Princeps impendit authoritatem statuta condendi. Capitularia sunt libri statutorum, Auth. Cassa. C. de sacros. Eccles.

Statutū quid sit.

153 Cum verò constet ex utraque acceptione statutum, vel coincidere cum lege juxta priorem, vel continere vim legis, ejusque speciem esse, juxta posteriorem, pro explicanda quidditate saltem generica statuti, necesse est paucis exponere quid sit lex, quas conditiones exigat, & quomodo definiatur? Consistere legem in solo actu intellectus, credunt Vasq. 1. 2. disp. 150. c. 3. & Azor tom. 1. lib. 5. cap. 2. q. 1. Consistere simul in actu intellectus, & voluntatis; existimat Becanus tract. 3. de leg. cap. 1. quæst. 1. num. 11. & Palatius in 3. dist. 25. disp. 1. Comunior tamen, & probabilior sententia tenet, legem, prout interna est, & consideratur ex parte Legislatoris, consistere formaliter in sola voluntate obligandi subditos. Ita Suar. lib. 1. de leg. cap. 5. num. 34. & Salas tractat. 14. d. 1. sect. 6. numer. 39. Ratio est quia posita tali voluntate; & sublato quocunque alio lex intelligitur existere, & Princeps imperare.

Lex quid sit, & conditiones exigat.

Quod attinet ad conditiones, ex parte materiæ imperandæ requiritur quòd hæc sit honesta, & possibilis: ex parte formæ, quòd lex justè feratur, seu ut in ea ferenda servetur forma justitiæ, deinde quòd lex sufficienter promulgetur: ex parte efficientis, quòd lex feratur a potestate jurisdictionis, seu publica, & quòd per efficientem imponatur communitati: ex parte finis, quòd lex ordinetur ad bonum commune, & ex se sit perpetua. Quæ omnes conditiones postulantur a statuto Academico, utpote genericam, ac veram rationem legis includente. Ex quibus sic definitur lex a Sancto Thoma prima secundæ quæst. 90. art. 4. „ Est ordinatio rationis ad bonum commune, ab „ eo qui curam communitatis habet promulgata. Dicitur (ordinatio rationis) quia est opus naturæ rationalis rectè præscribentis quid sit faciendum, aut vitandum. Particula (ad bonum commune) ostendit legem non tam respicere bonum speciale subditorum, quam Reipublicæ. Cætera vendicant reliquas conditiones, scilicet legem debere ferri in communitatem, provenire a potestate publica, & sufficienter esse promulgandam. *Legis definitio.*

154 Præterea cum statutum sit species, seu membrum legis communissimæ, hujus multiplicitas cum omnibus divisionis, & subdivisionum membris breviter explicata majorem lucem statuto Academico inter alia *Legis multiplicitas.*

dignoscendo. Ex Alensi 3. part. quæst. 26. & Valent. 1. 2. quæst. 90. disp. 7. quæst. 2. pun. 1. dividitur lex communissima in æternam & temporalem: æterna formaliter existit in Deo, & cōsistit in decreto æterno divinæ volūtatis statuēris ordinē in tēpore servādum a creaturis rationalibus, quoad actiones earū liberas. Tēporalis est quæ in tēpore fertur, & subdividitur in naturalē, & positivā. Naturalis juxta Vasq. 1. 2. d. 150. c. 3. n. 13. & 22. in Deo est divina natura prout boni & mali regula: in creaturis, est natura rationalis prout exigit operationes debitas, & excludit indecētes: proindeq; solū violatur immediatè per actionē, vel omissionē intrinsecè pravā. Positiva est quæ pēdet a libera volūtate, & subdividitur in divinam, & humanam. Divina procedit immediatè a potestate Dei, & est qua Deus gubernat homines ut cōstituētes corpus quoddam politicum. Humana procedit immediatè a potestate humana, & vel est generalis, & secūdū dictamina ita affinia lumini naturali, ut sūt omnibus gētibus cōmunia, & vocatur, Ius gētiū: vel est specialis, nempe alicujus regni, vel civitatis. Humana dividitur rursus in Ecclesiasticā, seu canonicā, quæ a potestate spirituali oritur, & in sæcularē, seu civilē, quæ nascitur a potestate corporali. Sub prædictis cōtinētur quædā leges merè præceptivæ, quædā merè pœnales: aliæ irritātes, aliæ prohibētes. Deniq; statutum cōtinetur sub lege positiva humana speciali, ita peculiari, ut municipalis sit juxta dicta n. 152.

Legis & statuti appellatio. 155 Rogabis 1. quid veniat tam legis, quā statuti appellatione? Legis appellatione venire, quod Principi placuit, tradunt Menoch. cons. 566. num. 21. & Tusch. tom. 5. lit. E. concl. 152. num. 22. Quia Principis placitum habet vigorem legis. l. quod Principi ff. de legib. §. Sed & quod Principi Instit. de jur. natur. Nam Princeps est lex animata in terris, ut probat Surdus decis. 2. num. 5. & 23. deinde contractus Principis habet vim legis, ut tradunt Mantica de tacitis & ambig. convent. lib. 3. titul. 10. num. 47. & Peregrin. de jure fisci lib. 6. titul. 1. Legis sive juris appellatione venit consuetudo, ut docent Menchaca Illustr. cap. 3. num. 2. Guido Papa singul. 803. & Bernard. Græve ad pract. Cameræ Imper. lib. 1. conclus. 36. Quod intelligo de consuetudine legitimè præscripta, cum sola hæc parem vim habeat cum lege. Addit Barbosa tractat. de appellat. appell. 129. num. 8. ex Deciano consil. 59. num. 30. tom. 5. communem opinionem venire legis appellatione in statuto de lege loquente. Quod mihi difficile est, cum neque pactum, neque dogma prudentum venire credam: quamvis pactum dicant legem datam negotijs Fulgos. consil. 144. & Ancharran. consil. 44. num. 3. & dogma prudentum appellet legem Rolandus do Valle consil. 52. num. 31. lib. 2. Statuti appellatione venire consuetudinem, meritò defendunt Alexand. consil. 190. col. 2. lib. 2. & Card. Tusch. pract. tom. 7. lit. S. conclus. 416. num. 4. Nam a pari procedunt statutum & consuetudo, quia valet argumentum ab uno ad alium, ut tenet Barb. de locis commun. argum. loco 105. num. 3. Statuti etiam appellatione venire pacis capitula inter civitates liberas, innuit Fulgos. consil. 149. n. 3. circa finem vers. ea autem, ubi asserit dicta capitula leges, & statuta esse. *Statuti Appellatio.*

156 Rogabis 2. quodnam sit discrimen inter statutum, pronunciatum, sententiam, & decisionem? Pronunciatum, & statutum pro eodem usurpari possunt. Pronūciasse enim, & statuisse promiscuè solemus dicere eos, qui jus habent cognoscendi. l. pronunciatum ff. de verb. signif. Inter statutum & sententiam generalem (teste Suar. de censur. disput. 5. sect. 5. n. 15.) illud interest quòd præceptum latum per modum statuti obligat omnes, qui sunt in territorio, etiam extraneos, non verò qui sunt extra territoriū, quantumvis subditos: latum verò per modum sententiæ solùm obligat personas secundùm se, in quas directè fertur, ubicunq; sint. Sententia & lex (ut notavit Salas de leg. disp. 9. sect. 1. n. 3.) in hoc solo differre videtur, quòd lex universale quoddam præceptum est, sententia verò est præceptū particulare faciēdi quod lex præcipit, aut inferēs pœnam pro legis trāsgressione. Decisio apud Ciceronē 4. verr. idem valet atque determinatio, vel diremptio litium mutuo consensu. Apud Iurisconsultos quamvis sumatur pro transactione l. si hæres ff. ad leg. Falcid. tamen frequentiùs usurpatur pro lege Imperatoris Instit. de nup. §. Vnde quæsitum l. veteris Cod. de contr. & commiter. stipul. Hodie verò celebrantur Decisiones Rotæ, quæ sunt determinationes causarum per Auditores sacri palatij, quibus Romani Pontifices causas ex toto orbe undequaque confluentes demandāt. Cum verò Auditores illi ad examinādā & cognoscēdam causam, sedeant omnes in orbem, vulgò rotam, hinc Rotæ nomen prævaluit, teste Cherubino in comp. Bullar. ad Bullam 5. Martini. V. pag. 94. *Statutū sententia decisio.* *Decisiones Rotæ.*

157 Circa 2. partem quæstionis de cōvenientia statutorum ad regimen Academicum, difficultas est, quam disputat Aristot. 3. polit. c. 5. 11. & 12. num Respublicæ meliùs legibus ac statutis, quàm sola præpositorū prudētia, & præceptis gubernētur? Difficultatē rectè decidit Molina de jurisd. tract. 5. disp. 68. n. 2. ex S. Thoma 1. 2. q. 105. a. 1. ad 2. affirmans meliùs Rempublicam legibus gubernari, quàm prudentia præpositorum sine legibus. Et hoc procedit de quacūq; Republica politica, ecclesiastica, & etiā nostra litteraria. Patet 1. quia facilius est reperire unum aut paucos viros probitate, scientia, & experientia præditos, qui leges condant, juxta *Statutorū condendorum convenientia.*

quas

quas decidantur causæ, quàm invenire sufficiétem multitudinem prudentum, ac proborum, qui sine ullo legum subsidio, & possint præcipere subditis quæ oportet, & eos in singulis eventibus judicare. Patet 2. quia ad assequendam justitiæ rationem leges conduntur diuturna consultatione, & matura deliberatione, ac præcipuè longo rerum experimento: judicia verò in privatis eventibus non patiuntur tantam moram: & quidem si judices non haberent in promptu leges, juxta quas deciderent causas, difficillimè attingerent rectum, & facillimè errarent. Patet 3. quia leges & statuta quando conduntur, cum respiciant eventus in communi, nullus ibi intervenit respectus personarum particularium, atque adeo conditores non censentur duci affectu, sed ratione: judices autem in eventibus particularibus, si ferrent sententiam absque prævijs statutis Principum, facilè respicerent personas, vel munera, & sic deviarent à recto. Patet 4. nam quando per statuta quibus aliquid præcipitur, aut prohibetur, pænæ imponuntur, minùs odiosum ac molestum est subditis delinquentibus sustinere tales pænas, à judice per sententiam executioni mandatas, quàm si talis judex de novo pro suo arbitrio illas infligeret. Hæ omnes rationes militant in quacunq; Republica benè instituta: ex quibus infero cum Suar. lib.1.de leg.cap.3.a n.3. leges fuisse necessarias saltem ad melius esse ratione finis, pro conservatione, & recta administratione reipublicæ. Addo, præter assignatas rationes, quæ communes sunt omni Reipublicæ, dari peculiarem, ut Academia statutis certis ac stabilibus regatur: cùm enim præcipuum, aut pene universum corpus subditorum constet tum ex viris sapientibus, tum ex juvenibus ingenij perspicacis, & exercitati, qui proinde aliorum placito & judicio subduntur difficulter, si judices Academici absque ullis statutis pro suo arbitratu pænas reis decernerent, vel causas deciderent, ingens, ac jugis daretur perturbatio, subditis ferè nunquam acquiescentibus. Est igitur summopere conveniens, ut condantur statuta pro regimine Academiæ.

QUÆSTIO II.

Quisnam possit condere statuta Academiæ?

158 NObis sermo nó est de statutis improprijs, & vim legis nó habétibus, qualia fieri solét per modú præcepti téporalis, vel per modú conventionis, seu contractus a Principe revocabilis. Hujusmodi enim statuta obligantia ad tépus possunt facere

Statuta impropria.

quæcunq; communitates perfectæ, & ... Academiæ, ut notant Suar. de leg. lib.3. cap.9. num.17. & Bonacina disp.1.de leg.q.1. p.n.5. Nam circa speciale jus Lusitaniæ illud habetur lib.1.Ordin.tit.66. num.28. posse Senatum civitatis, aut oppidi, Cametam vocamus, facere aliquas ordinationes ad bonum civitatis, aut oppidi conducentes, quas sermone vernaculo appellamus Posturas, & observari debent. Notat verò Barbosa ad citatum locum Ordinationum, dictas Posturas habere potiùs rationem præcepti, quàm legis. Quia inter alia ad veram rationem legis postulatur, quòd ex sua natura stabilis ac perpetua sit: illæ autem ordinationes solum obligant ad tempus, & ad summum pro tempore, quo Senatores in officio permanent, ita ut debeant a successoribus confirmari, si obligationem protogare velint. Est igitur sola quæstio de statutis proprijs, veram legis rationem habentibus, quæ municipales leges nuncupari solent, & a nobis explicantur supra num.153.

159 Pro explicatione supponendum est 1. potestatem jurisdictionis a potestate dominativa differre 1. ex objecto, quia potestas jurisdictionis est in ordine ad gubernationem politicam, atque adeo respicit communitatem perfectam: dominatiuam non ita, cum respiciat communitatem imperfectam, qualis est privata familia: 2. ex fine, quia dominativa attendit per se ad bonum privatum, vel imperantis, vel illius cui imperatur: illa verò nempe potestas jurisdictionis solum intendit rectum regimen communitatis, & illius bonum. 3. ex modo cogendi: quia dominativa nequit punire pæna sanguinis: secus potestas jurisdictionis, & politica. Supponendum est 2. potestatem jurisdictionis coincidere cum imperio, quod est duplex, alterum dicitur merum, alterum mixtum. Merum imperium dicitur quædam summa potestas, per quam ea quæ sunt jurisdictionis maximæ explicantur; illius enim est facinorosos pænis etiam capitalibus afficere. Merum vocatur quasi separatum à cognitione pecuniaria, quasi nullum inde sequatur commodum pecuniarium. Instit. de public. jud. in princ. Aliter explicatur in glos.1. ad cap. Sedem, de offic. ordin. Merum imperium est quædam summa potestas, & alta ex publico inducta, quæ apud Principes est, præcipuè Papã, & Imperatoré. Effectus illius sũt v.g. in spiritualibus depositio, trãslatio sediũ Episcopaliũ, & divisio unius sedis cathedralis in duas in secularibus pæna capitis. Mixtũ imperiũ est potestas media, per quã ea quæ sunt in jurisdictione media explicãtur. Dicitur mixtũ quasi ex jurisdictione, & mero imperio: est penes judices, quorũ officiũ mercenariũ est, & si ad bonũ publicũ tendat. Illius effectus in spiritualibus sunt, dedicare Ecclesias, alia-

Potestas jurisdictionis & dominativa.

Imperiũ duplex.

Merum & mixtum imperium.

altaria consecrare,&Virgines velare;in secularibus verò,mittere in possessioné, pupillis tutores dare, infligere pœnas graves,nempe mutilationem,relegationem,fustigationem,& reliquas, excepta capitali.

Dominativa potestas ad leges.

160 His suppositis;certum est 1.apud Canonistas ad cap.cum Ecclesia S.Mariæ, de constit: & Legistas ad l.omnes populi ff. de just. & iure, quos referunt ac sequuntur Suar. lib.1.c.8.n.5.& Bonacina d.1.q.1. pun.3. num.3. neminem ratione solius potestatis dominativæ, scilicet nec dominum respectu servorum, nec patrem respectu filiorum, nec maritum respectu uxoris, & totius familiæ, posse leges cōdere. Nam deficit tunc jurisdictio in superiori, & deficit ratio communitatis perfectæ in inferioribus. Sola autem communitas perfecta legis,aut statuti capax est. Certum est 2.potestaté summam, qualis illa quæ datur cum mero imperio,sufficere ad condendas leges. Nam statuta condere meri imperij est, ut ait Rolandus to. 2.cons.42. num. 11. Vnde,Imperatores, Papas, Reges,& alios supremos Principes,qui excitārunt Academias,posse veris legibus, ac statutis illas dirigere, ac instituere, indubitatum est,si intra fines suæ ditionis,ex personis subditis illas fundarunt. Certum est 3: non sufficere ad statuta Academica, & quæcunque alia condenda jurisdictionem non supremam, nisi accedat privilegium Principis, vel recepta consuetudo. Patet,quia legislativa potestas,utpote inter omnes præcipua, tota secundùm se residet in Principe supremo;ergo si ab illo non derivetur,vel privilegio, vel consuetudine legitimè præscripta, non sufficiet quæcunque jurisdictio mixti imperij. Dixi (nisi accedat privilegium Principis, vel consuetudo)quia perfectā cōmuniaté,népe civitatem, oppidum, & etiam Academiam, vel Collegium,ex privilegio,vel cōsuetudiné posse condere statuta,seu leges municipales,cōstat ex §.Constat Instit.de jure nat.& ex l.leges. C. de legib.

Academia in cōdendis legibus.

161 Tota difficultas est, utrum de facto, spectato jure communi, perfecta aliqua communitas,qualis Academia, per privilegium sit in possessione legitimæ consuetudinis ad condenda statuta,seu ferendas leges spectantes ad ipsius peculiare regimen politicum? Partem negantem videntur absolutè defendere Suar.de leg.lib.4.cap.6.num.13.& Palaus tract. de leg. disp.1. pun. 23. §. 2. num. 11. Suadere possunt 1. quia sine jurisdictione nulla communitas quantunvis perfecta leges, aut statuta potest condere, sed nulla communitas perfecta non suprema habet sufficientem jurisdictionem, etiam privilegio, vel consuetudine,cum nulla habeat merum Imperium;ergo nulla Academia de facto potest sibi leges statuere. 2. Quia Palaus citatus asserit patere manifestè in Hispania nemini à Rege concessum. esse leges ferre, ut traditur in l. 12. titul.1. partita 1. Vt vero id possimus affirmare de Lusitania, satis est quòd nec ex Ordinationibus Regni, nec ex aliqua consuetudine constet potestatem legislativam fuisse alicui civitati,aut oppido permissam. 3.Quia neque Duces, Marquiones,Comites, Barones, & similes dynastæ subditi regibus habent ex aliquo privilegio,vel consuetudine potestaté condendi leges pro suis civitatibus,vel oppidis;ut cū communi Theologorū, & Iuristarum, quos citant,defendunt Vasq.disp.153. c.3.num.36. & Salas disp. 7. sect.13. Nam tota potestas civilis,& potissimum legislativa, utpote præcipua ab universa communitate in regem translata fuit; ergo non potest dari in aliquo subdito Regis, etiam subditos habente,nisi ex speciali Regis concessione. Sic videtur expressum in jure Castellæ l.12. tit.1.partita 2. & quanvis in jure Lusitaniæ non sit expresse definitum, tenendum tamen est ad solum Regem pertinere leges condere,ut tradit Molina in nostro jure versatissimus tractat.5. de just.disp.46.§. Perperam,Ex quibus rectè infertur Academias neque ex privilegio, neque ex consuetudine posse leges sibi condere.

Duces & Marquiones in cōdendis legibus.

Academia iure communi potest condere statuta.

162 Nihilominus oppositam sententiam affirmantium universitaté habere jure cōmuni,ex privilegio, vel cōsuetudine potestaté condēdi sibi statuta,seu leges necessarias pro suo regimine,defendunt cōmuniter juristæ, & nonnulli ex Theologis, (Bart. in l. omnes populi num.6.de just.& jure, Baldus in l.2. n.3. C. de constit.Cuiac.lib.10.resp.Pap. exponens latè l.Antiochensium 37. de privil.cred. Albert. in prima par. stat. quæst.5. Alexand. in l.1.col.um.3. ff. de jur. omn. jud. & in consil. 177. col. 2. vol. 2. Arèt. consil.18.circa finem.Crot. qui com nunem dicit conf.64.num.26. Barbat. consil. 29. col. 4. lib. 3. Ruin. consil. 199. à num. 2. lib. 4. Gotifr. col. 2. §. his videlicet Cod. de constit. pec. Gregor. Lop. l. 12. glos.1. Avend.lib.1.c.19.prætor,à num.3. Surdus tom. 1.cons.59.num.14. Menochius consil.28. num. 20. Castro de potest. leg.pæn.lib.1.cap.4.Menchaca lib.1. Illust.cap. 47.& cap.34. num.2. cap. 35.num.10.Azeved.l.14. tit.6. lib.3. Thuscus lit. S. conclus. 453. Aviles in proœmio prætor V. en los casos; num.1. Alphonsus de Escobar de jurist. in studijs gener. cap. 23. à num. 2. Nec ex Theologis dissentiunt Sotus de justit. lib. 4. quæst. 5. art.2. & Salas de legibus disp.8.sect. 17. num. 89. ubi concedens hāc potestatem Academijs, eam solum limitat quoad materiam, scilicet ad studendum de rebus minoribus ad se pertinentibus.

163 Sumitur ex jure Canonico cap.ex litteris,de constit. ubi Pontifex supponit legitimè fuisse factum quoddam statutū à Collegio artium liberalium Academiæ Parisiensis. Item ex civili l. omnes populi, de justit.& jure

l.1. C.de emancip.liber. l. prohibere 3. §. planè quod vi aut clam l. ut gradatim de muner. & honor. l. item eorum quod cujuſque univerſ. l. fin. C. de Colleg.illic. Suadetur, quia Principis ſupremi, proindeque habentis in fonte poteſtatem legiſlativam, eſt Academiam condere, ut oſtendimus lib.1. diſp.2.q.1. Igitur ubi primùm Vniverſitas erigitur Principe ſupremo approbante, & nihil juris ſibi expreſſè reſervãte, in ipſa approbatione tacitè venit, ut omnia jura Vniverſitatis habeat, hoc eſt omnia privilegia per jus commune, aut Regium Vniverſitatibus in genere conceſſa l.1.§.quibus.ff.quod cujuſque univer. Inter quæ (ait Scobar cit.c.23. num.2.) non minimum illud eſt, ut poſſit intra ſuæ poteſtatis, ſeu profeſſionis terminos, leges ſibi peculiares conſtituere. Id deinde poſtulat neceſſitas: cum enim quælibet Vniverſitas ſolis legibus juris communis aptè gubernari nequeat, & una lege omnibus provideri nõ poſſit: nam unaquæq; provincia ſuo ſenſu abundat, & in qualibet ſingularia emergunt, quæ ſingulari lege indigent: neceſſe eſt quòd profeſſores ſibi ipſis jus peculiare faciant. Confirmatur deſumpto argumento a phyſicis ad moralia: nam in compoſito naturali ſpectat ad genitorẽ conferre quidquid neceſſarium eſt ſaltem in radice ad ipſius conſervationem, v.g. omnes potentias & proprietates, ut ex S.Th. 1.p. q.18.a.1. & Alb. Magno tract.2.c.4.docẽt Conimb.in lib. 8.Phyſ.q.1. a.2. ergo ſimiliter in compoſito morali ac myſtico, qualis eſt Academia, cenſebitur genitor illius, nempe Princeps conferre neceſſaria ad ejus conſervationem, ac proinde poteſtatem condendi ſibi leges, ſine quibus conſervari nequit.

164 Ex dictis patet ſolutio ad fundamenta partis negativæ poſita num.161. Ad primum fatemur ſine juriſdictione ſuprema, vel ſaltem derivata a Principe ſupremo veras leges ſtatui non poſſe: dicimus tamen Academiam illam accipere tacitè a Principe ſupremo, ſuo conditore, vel approbatore, ſi ille talẽ poteſtatẽ expreſſè ſibi non retinuit. Ad 2. quidquid teſtetur Palaus de communitatibus Hiſpaniæ, quod verum non eſt in omnibus, ut conſtabit infra de Vniverſitate Salmanticenſi, hoc non officit noſtræ ſententiæ, quæ procedit attento jure communi, & non reſervãte Principe ſibi poteſtatem legiſlativam. Ad 3. de Ducibus ac dynaſtis ſuperiorem recognoſcentibus, eadem ſolutio adhibetur, & inſuper aſſignatur diſparitas ob quam illi in ſuis ditionibus non cenſeantur accipere a ſupremo Principe poteſtatem legiſlativam, eam tamen accipiat Academia. Nã civitates & oppida talium dominorum ſufficiẽter gubernantur legibus communibus totius Regni, cum ſint partes quaſi homogeniæ ejuſdem totalis Reipublicæ politicæ, ac proinde nulla eſt neceſſitas accipiendi poteſtatem ad condendum leges peculiares: Academia verò cum ſit Reſpublica diverſæ rationis a Republica politica, indiget ſtatutis, ſeu legibus peculiaribus, ad quas neceſſaria eſt poteſtas.

165 Hactenus dicta procedunt ſpectato jure communi, quando Princeps ſupremus oppoſitũ non diſpoſuit circa poteſtatẽ cõdendi, minuendi, augendi, vel immutãdi ſtatuta in Academia, quam vel ipſe cõdidit, vel ab alio conditam approbavit. Semper enim ſtandum erit pro eo quod expreſſerit: quia voluntas tacita, ſeu interpretativa dari nequit cum oppoſita expreſſa. Hinc eſt quòd apud Luſitanos neque in Conimbricenſi, neque in Eborenſi Academia reſideat poteſtas legiſlativa. Nam condere, augere, & immutare ſtatuta Academiæ Conimbricenſis pertinet ad ſolum illius protectorem, qui eſt Rex Luſitaniæ, ita ut quando aliquod de novo condendum, vel abrogandum, augendum, vel declarandum ſit, præcedente informatione Rectoris, & clauſtri pleni, Rex pro arbitrio decernat quod Academiæ magis expediens fuerit. Si quid verò Academia in clauſtro pleno ſtatuerit, vigorẽ ſtatuti non obtinebit, niſi accedente Regis confirmatione. Ita habetur lib.2. Statutorum. tit.1.n.2. De legiſlatore Eborenſis Academiæ diſputabimus quæſt. ſequenti.

Statuta Conimbricenſis Academiæ condere cujus ſit.

Quid apud Caſtellanos in ſua illa celeberrima Academia Salmanticenſi? Paulus III. per Bullam, de qua in Sat. fol.125. decrevit, ut Vniverſitatis concilium, quod plenum vocant, ſi duarum ſaltem partium ex tribus, accedat conſenſus, poſſit ſtatuta pro regimine & utilitate Academiæ condere, & condita revocare, reformare, etiam ſi authoritate Apoſtolica fuerint confirmata: & denique omni ordinationi per dictum concilium factæ eandem authoritatem præſtat, ac ſi in ſpecie fuiſſent per Pontificem approbata, vel condita. Quomodò autem hoc ſtare poſſit, ac debeat intelligi, cum Academia Salmantina purè laica ſit, latè diſputat Alfonſus de Eſcobar cit.cap.23. a n.12. uſque ad 20. Illud ſcio poſſe dictam Vniverſitatẽ leges condere, ſupponi a Sanchez lib.1. conſil. cap.3. dub.27. n.1.

Salmanticenſis Academiæ ſtatuta.

166 Rogabis ad calcem quæſtionis, an ſtatuta quæ Academia, ut diximus, ex privilegio, vel conſuetudine poteſt facere, ad ſui valorem indigeant confirmatione Principis? Affirmant Ioan. Garcia de nobil. in inſcript. num.10. & Aviles cap.17. gloſ. Provect, quod limitant, niſi Vniverſitas facultatem ſpecialem a Principe habeat. Meliùs negat abſolutè Avendaño l.1. cap.19. præter a num.3. Subſcribit Scobar citatus cap.23. a num.25. quatenus quærit an ſemoto privilegio condendi ſtatuta abſque confirmatione, exigatur confirmatio Principis jure communi, vel Regio Caſtellæ? & reſpondet negativè.

Confirmatio ſtatutorum per Regem.

Semel enim approbata Vniversitate, ea potestas transit, d.l.fin.de colleg. l. 4, tit. 14. lib. 9. ibi. Y entre tanto asen dellas. Neque (inquit) verum credo quod quidam scribunt, ante confirmationem in vim tantum pacti valere statuta: nam si id verum esset, non possent ijs ligari forenses & alienigenæ, utpote quorum consensus nec expressus, nec tacitus intercessit. l. 1. de pact. at alienigenas comprehendi statutis intra Vniversitatis territorium, sive professionem, ostendit apertè l. 1. C. de emancip. liber. & probat Azeved. d. l. 1. n. 11. tit. 14. lib. 4.

QUÆSTIO III.

Quisnam possit in Eborensi Academia condere statuta, vel condita immutare?

Eborensis Academia fundata.

167 NOn est quæstio de statutis acceptis in sua primæva origine, scilicet a prima Academiæ institutione. Quia Serenissimus Cardinalis Henricus cũ primùm Eborensem Academiam excitavit, authoritate Summi Pontificis Pauli IV. statuta pro illius directione, & litterario regimine condidit, eaq; Sebastianus Lusitaniæ Rex Augustissimus confirmavit duplici suo diplomate, altero expedito 10. Augusti, Anno Domini 1563. altero expedito 28. Novembris anno Dñi 1567. Ex quibus cõstat in primis illis statutis condendis intervenisse duplicem potestatem legislativam supremam, alteram Ecclesiasticam, quam Summus Pontifex demandavit Cardinali serenissimo, alteram laicam, quã Rex Augustissimus stabilivit. Nam Academiæ sive Ecclesiasticæ, sive laicæ sint, de quarum ratione dixi n. 16. egent utroque Principe, ut rectè docet Petrus Gregor. de Rep. lib. 18. cap. 5. n. 5. Quanvis enim consideratio doctrinæ, ut sana inducatur, discatur, & doceatur, nullaque repugnet probis moribus, pertineat ad utrosque, tamen seculares Principes indigẽt in spiritualibus auxilio Summi Pontificis, & in temporalibus Pontifices indigent auxilio Principis sæcularis Cap. quoniam idem, & sequent. 10. dist. Vnde in quacunque Academia, sive sit Ecclesiastica, qualis hæc nostra Eborensis, sive laica, qualis Conimbricensis, sicut uterq; Princeps potest conferre privilegia, ita potest condere statuta, hoc tamen discrimine, quòd neuter potest condere statuta nisi in materia propria, v.g. Princeps Ecclesiasticus in materia Ecclesiastica, & Princeps secularis in materia seculari, uterque autem potest conferre sua privilegia personis tam Ecclesiasticis, quàm secularibus.

168 Tota difficultas est de statutis post illam primam originem, seu nativitatem in posterum de novo condendis, alterandis, & immutandis: ad quemnam pertineat hujusmodi condendi, & immutandi potestas? Extat quoddam antiquum Cardinalis Henrici statutum, lib. 2. cap. 5. quod ita habet: Videns „ quòd pro varietate temporum, necessarium „ est, ut meliùs procedant res Vniversitatis, alterare statuta, vel condere alia de novo, Generalis Societatis Iesu, vel cui ille hoc demãdaverit, facere poterit. Verùm neque effectum; neque vigorem ullum habebunt, nisi „ postquam Rex tanquam Protector Vniversitatis illa confirmaverit, aut cõcesserit fieri. *Statuta condendi potestas quomodo sit penes Generalẽ Societatis* Post hoc statutum conditum & promulgatum idem Serenissimus Henricus petijt a Summo Pontifice Pio V. ut non solum omnimoda Vniversitatis cura, regimen, & administratio Præposito Generali, & religiosis Societatis committeretur, ut erat commissa: verùm etiam ejusdem Vniversitatis, ac scholarium in ea pro tempore existentium jurisdictio, correctio, & visitatio, quoad ea, quæ Societatis constitutionibus non repugnant, eisdem Præposito Generali, & religiosis Societatis in perpetuum concederetur. Quibus precibus in quadam Bulla expedita anno Domini 1568. dictis Pontifex respondit in „ hunc modum: Nos hujusmodi supplicationibus inclinati Præposito Generali, & religiosis præfatis non solum omnimodam curam, regimen, & administrationem Vniversitatis præfatæ, prout aliàs illis commissa, & „ concessa extitit: verùm etiam illius, & scholarium in eadem Vniversitate pro tempore „ existentium jurisdictionem, correctionem, „ & visitationem, quoad ea, quæ eorum constitutionibus non repugnant, in perpetuum „ Apostolica authoritate concedimus. Et Portugalliæ Regẽ in jurisdictione, correctione, „ & visitatione, præfatis omnibus, & singulis „ alijs ad eandem Vniversitatem pertinẽtibus, „ illius religiosos, scholares, officiales, lectiones, &c. se intromittere, aliquamve superioritatem, jurisdictionem, correctionem, aut „ visitationem, seu visitandi, aut corrigendi jus „ habere nullatenus posse declaramus. Et pro „ potiori cautela Vniversitatem, seu Collegiũ, „ illiusque religiosos, officiales, personas, res, „ & bona quæcunque hujusmodi, necnon „ scholares, in ea pro tempore existentes, a Regis Portugalliæ jurisdictione, correctione, & „ visitatione ex nunc perpetuò eximimus, & „ liberamus: istaque omnia Præpositi, & religiosorum præfatorum curæ, regimini &c. „ perpetuò submittimus, ac subjicimus. Post „ hæc ad calcem Bullæ præcipit Pontifex ut „ hæc omnia mandentur executioni, Non obstantibus quibusvis constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, dictorumque Collegij,

" legij, Universitatis, & Ecclesiæ Eborensis, ju-
" ramento, confirmatione Apostolica, vel qua-
" vis firmitate alia roboratis, statutis, & con-
" suetudinibus, privilegijs quoque, & litteris
" Apostolicis, tam illis, quàm Regi, & alijs
" præfatis quomodolibet concessis & confir-
" matis.

169 His positis, grave dubium est, fuitque jam olim inter primos, & primarios hujus Academiæ Doctores controversum, utrum statutum illud antiquum in quo decernitur, ut nullum aliud de novo conditum a Præposito Generali habeat vigorem absque Regis confirmatione, vel beneplacito, manserit omninò abrogatum per Bullam hanc Pontificis Pij V. Et consequenter, utrum Generalis Societatis Iesu possit de novo condere statuta, & condita immutare pro hac Eborensi Academia absque Regis confirmatione, & beneplacito. Partem negantem utriusque dubij dicitur tenuisse olim præclarissimus Doctor Ludovicus de Molina: quamvis ego illum non invenerim in antiquis Academiæ codicibus pro hujusmodi opinione pugnantem, vel saltem subscriptũ. Pro illa tamen possunt confingi hæc fundamẽta. 1. Quia videtur Pontifex non potuisse eximere Academiam, saltem quoad omnes partes a jurisdictione Regis: quia Rex in temporalibus supremus non potest per Pontificem directè privari sua jurisdictione, quam habet in vassallos suos. 2. Quia licèt Pontifex id potuerit, non videtur voluisse & intendisse, quia verba Bullæ non revocant in specie potestatem confirmandi statuta: & sicut in concessione generali non veniunt quæ Princeps in specie non erat verisimiliter concessurus, ita in privatione generali non debent venire illa quibus non esset verisimiliter privaturus: & quidem potiori jure, cum illa favorem, hæc rigorem contineat: & Principis beneficium amplè, rigor strictè interpretari debeat. At Pontifex præsumitur in specie non privaturus Regem sublimi illa potestate confirmandi statuta, in cujus possessione erat.

170 3. Quia Pontifex in tantum privavit Regem jurisdictione & superioritate in Academiam, in quantum annuit postulatis Serenissimi Cardinalis: hoc enim manifestè patet ex illis verbis: Nos hujusmodi supplicationibus inclinati. Sed Cardinalis videtur non intendisse quòd Rex privaretur jure illo confirmandi statuta, tum quia pro bono suæ Academiæ optavit, & obrinuit quod Reges Lusitaniæ illam protegerent: tum quia si per Pontificium diploma intẽdisset abrogationem prædicti statuti, impetrato tali diplomate, procul dubio obliteraret dictum statutum, ne otiosè & perniciosè maneret inter reliqua: quod tamen non fecit, cum de facto maneat lib.2.cap.5. ergo etiam Pontifex non intendit privare Regem tali potestate. 4. Quia Rex Lusitaniæ adhuc perseverat in possessione muneris Protectoris Academiæ, quod habet ex vi statutorum lib.1. cap.1. Neque enim Pontifex suo illo diplomate intendit spoliare Regem munere illo Protectoris, neq; Serenissimus Cardinalis sua supplicatione id intendit, cũ pro bono & conservatione suæ Academiæ Regiã protectionẽ magnopere appeteret; atqui Protector habet jurisdictionẽ in protectos, ut constat in Eminentissimis Cardinalibus religionũ protectoribus, & supponitur in citato statuto hujus Academiæ lib.1. cap. 1. num.2. ubi declaratur officium Protectoris in hunc modum: *Protectoris officium.*
" A elRey como Protector per-
" tence defender, & favorecer a Universidade,
" & mandarlhe conservar todos seus privile-
" gios, & entendendo que os officiaes, ou es-
" tudántes da Universidade, que nam forem
" da Companhia de Iesu, & sobre que sua Al-
" teza tem jurdição, não cumprem seus regi-
" mentos, ou quaesquer outras obrigaçoens
" suas, mandalos constranger por via de justi-
" ça, pera que sempre se conserve o bom go-
" verno, ordem, & bem da dita Universidade.
Ergo sicut Rex per Bullam non fuit privatus hac jurisdictione, & superioritate, neque etiam illa, quã obtinuerat confirmandi statuta. 5. Quia quamvis demus Regem fuisse per Bullam illam Pontificis spoliatum omni jurisdictione, & superioritate, adhuc dicendum est retinuisse potestatem confirmandi statuta. Quod ostenditur: quia abrogatio juris antiqui quantũ fieri possit, vitari debet, ut ex cap. cũ expediat de elect. in 6. probat Suar. de leg. lib. 6. c. 27. a n. 4. atque adeo illius tanquam odiosæ interpretatio strictè facienda est: sed statutum illud lib.2. cap.5. dans Regi potestatem confirmandi, est jus antiquum, deinde ne corruat per legem Pontificiam, quæ privat Regem omni jurisdictione, potest interpretari de quadam confirmatione, cui nulla jurisdictio annexa sit, v.g. si talis confirmatio se habeat tanquam conditio pura, qua posita statutum habeat vigorem, non quidem à confirmante, sed aliunde ad positionem talis conditionis: potuit enim conferens potestatem legislatiuam Patri Generali, illam sub ea conditione conferre, sicut sub alijs; ergo statutum sic interpretatum permanet, & consequenter Præpositus Generalis Societatis nequit condere, vel immutare statutum Academicum, quod sortiatur effectum, & vigorem absque confirmatione, vel beneplacito Regis Lusitaniæ.

171 Nihilominus partem oppositam affirmantium fuisse statutum illud abrogatum, vel derogatum Bulla Pontificia, & consequenter posse nostrum Generalem statuta de novo condere, & condita alterare, seu immutare absque ullo Regis beneplacito, vel confirmatione, tenuerunt, ut inveni in archivo Academiæ, Patres gravissimi & litteratissimi, sci- *Statuta Eborensis academiæ non egent Regis confirmatione.*

 licet

licet Nicolaus Gracida in Epistola ad P. Provincialem scripta 15. Maij 1585. Paulus Ferrer, Franciscus Pereyra, Antonius Carvalho, Ludovicus Alvares, & Nicolaus Pimenta: quibus ego libenter subscribo impulsus 1. ratione a priori: quia ubi datur sufficiens potestas, simul & voluntas efficax sufficienter declarata ad revocandum legem priorem per posteriorem, statim lex prior intelligitur revocata: sed Pontifex habuit sufficientem potestatem revocandi prius illud statutum, a quo Rex vendicaverat potestatem confirmandi statuta hujus Academiæ: deinde sua lege posteriori, seu Bulla satis manifestavit voluntatem efficacem revocandi; ergo de facto revocavit. Maior est axioma receptissimũ a Doctoribus in materia de legibus. Minor quoad 1. partem est clara, tum quia Eborensis Academia est Ecclesiastica, proindeque subjecta Pontifici, tum quia Pontifex Paulus IV. impertierat authoritatem fundatori ad statuta illa condenda; & ad eandem potestatem spectat legem condere, & abrogare. Quoad 2. patet, quia tunc censetur legislator manifestare voluntatẽ efficacem revocandi, quando cum verbis legis posterioris stare nequit prior, & docet Suar. de leg. lib. 6. cap. 17. n. 16. & n. 12. ubi non approbat doctrinam Sancij lib. 1. Matr. d. 17. n. 6. asserentis legem posteriorem esse improptiandam, ut vitetur prioris correctio. At cum verbis Bullæ Pontificiæ stare non potest statutum illud, siquidem hoc tribuit Regi jurisdictionem, vel superioritatem confirmandi statuta, & Bulla Pontificis aufert à Rege omnem omninò jurisdictionem, ac superioritatem, etiam collatam statutis factis Authoritate Apostolicâ, ut videre est in verbis Bullæ supra relatis. Quòd verò Rex non habuerit potestatem confirmandi statuta aliunde, nisi ex prædicto statuto condito authoritate Apostolica, videtur clarum, quia cum Academia sit Ecclesiastica, & leges illius quà talis Ecclesiasticæ esse debeant, solum possunt manere intra Regis potestatem ex commissione Pontificis.

Confirmatio legum iurisdictio est.

172 Impellor 2. ratione a posteriori, seu a simili: quia de facto sunt Generales quorundam religiosorum ordinum habentes potestatem confirmandi Provinciales electos, ita ut Provincia eligat, ipsi verò Generales vel approbent, vel quassent & annullent electionem: si igitur detur casus, in quo Summus Pontifex tales Generales priver omni jurisdictione, & superioritate, procul dubio non poterunt confirmare dictas electiones; ergo similiter Reges Lusitaniæ privati per Pontificem omni jurisdictione erga Academiam, non possunt Academica statuta confirmare. Solum superest probandum potestatem confirmandi leges includere jurisdictionem, vel superioritatẽ: quod quidem videtur adeo perspicuum, ut non indigeat probatione. Probatur tamen, quia potestas confirmandi debet correspondere, & proportionari potestati, qua fit actus confirmandus; quia est completiva illius, imò superior, cui inferior illa subordinatur: sed potestas condendi leges includit jurisdictionem & superioritatẽ, ut apud omnes in confesso est; ergo a fortiori potestas confirmandi leges. Accedit, quia nemo audebit negare Summum Pontificem suprema quadam jurisdictione & superioritate confirmare leges, quas condunt Provincialia Concilia; signum est ergo confirmationem statutorum habentium vim legis, qualem habent Academica, ut supra vidimus, involvere jurisdictionem, & superioritatem. Cum igitur ex dictis constet derogatum manere statutum illud, per quod Rex confirmare poterat statuta, & aliunde omnis jurisdictio, potestas, & superioritas pro administranda Academia Eborensi, sit penes Præpositum Generalem Societatis Iesu, ex Bullis Pontificijs, sequitur posse illum condere, & immutare statuta, quæ vigorem sortiantur absque ulla Regis confirmatione.

173 Superest satisfacere fundamentis partis negativæ. Ad primum negatur assumptum, quia Pontifex potuit privare Regem tali jurisdictione. Nam in Rege ponderanda est duplex jurisdictio, altera Regis quà talis in scholasticos seculares tanquam suos vassallos, altera in totam Academiam Ecclesiasticã, quam accepit a Pontifice ex vi citati statuti. Quanvis igitur Rex non posset per Papam spoliari priori jurisdictione, ipse tamen illa se abdicaverat, quatenus ad preces Cardinalis voluit, ut suus urbanus prætor non haberet jurisdictionem in scholasticos, quà prætor, sed quà Academiæ conservator, & talem abdicationem manifestavit confirmans statuta, in quibus illa declaratio continetur. Posterior jurisdictio, cum tota à Pontifice emanaverit, potuit per eundem auferri: imò in dubio, an potuerit, pro Pontifice, utpote superiori præsumendum esset. Ad 2. dico, neque cum intentione, neque cum verbis Pontificis stare posse, ut remaneat in Rege aliqua jurisdictio, vel superioritas, qua Pontifex illum potuerit privare: quia intentio Pontificis fuit ut Rex nullo modo se intromitteret in regimen Academicũ, aliquamve jurisdictionem, vel superioritatem haberet: quod expressissimis verbis dixit: & quanvis non fecerit formalem mentionem illius particularis jurisdictionis cõfirmandi statuta, satis æquipollenter fecit per illa verba (aliquam jurisdictionem) & per alia, ut patebit illa consideranti. Qui enim intendebat privare omni jurisdictione, exprimendo minores exempli gratia, satis intellexit maiorẽ, nempe legislativam.

Iurisdictio Regis in scholasticos.

174 Ad 3. dico similiter fuisse intentionem Serenissimi Cardinalis, ut Rex privaretur omni jurisdictione, etiam illa confirmandi statuta, utpote præcipua: quia voluit

totum regimen suæ Academiæ Ecclesiasticæ fuisse Ecclesiasticum, totumque esse penes unã personam Ecclesiasticam, scilicet Generalem Societatis, ne perturbaretur a laico per correctionem, visitationem, aut aliquas constitutiones. Nec obstat, quòd obtenta Bulla derogatoria, extat adhuc statutum illud Inter alia non obliteratum: quia de statuto illo materialiter accepto parum curavit: nam de facto extat aliud simile lib.1.cap.2.n.2. ubi dicitur clericos Academiæ non esse exemptos a jurisdictione ordinaria Archiepiscopi, & tamen post obtentam Bullam exemptionis, nemo audebit negare illos exemptos esse. Ratio autem cur primis illis temporibus voluerit Serenissimus Henricus quòd Academia in aliquibus subesset Regi, & Archiepiscopo, fuit, quia nondum probè cognitam & exploratam habuerat Societatem, quam ubi primùm omninò perspexit, statim voluit ex integro præfici Academiæ. Hujus rei argumentum evidens est, quòd quando postea fundavit Collegium Purificationis, totam potestatem condendi, & immutandi statuta commisit Societati absque ulla subordinatione ad Regem, de quo agemus lib.10.

175 Ad 4. fateor Regem Lusitaniæ adhuc manere Protectorem Academiæ Eborensis, ex vi statuti lib.1.cap.1. nego tamen ex vi suæ protectionis habere potestatem confirmandi statuta, aut jurisdictionem aliquam in Academiam. Quia officium protectoris ex sua præcisa ratione nullam superioritatem vel ,, jurisdictionem importat. Positi (inquit Bar. ,, to.n.2.ad l.1.Cod.de excus.mun.lib.10. sub ,, protectione alicujus, non dicuntur illi sub- ,, jecti: nec talis recipiens aliquam habet ju- ,, risdictionem, sed tenetur defendere de facto ,, cum armis. Apud Bertachinum verbo Protector citatus Alexan.in addit.Barto.ad §. omnem in prima constit.ff.ubi dicit quid importetur per tale verbum. Neque obstat quòd Cardinales Protectores habeant superioritatem, & jurisdictionem, eam enim habent, non ex præcisa ratione talis muneris, sed ex speciali commissione Pontificis modò ampliantis, modò restringentis, de quo Lezana tom.1. cap.9. a n.13. & tom.3.in Carmel.n.402. Neque etiam obstat citatum statutum lib.1.c.1.n.2.de officio Protectoris, quia ibi non supponitur Regem habere jurisdictionem ex vi talis muneris, sed aliunde, quã Rex in vassallos: hoc enim manifestè in- ,, nuunt illa verba: Entendendo que os offi- ,, ciais, os estudantes da Vniversidade, que não ,, forem da Companhia de Iesu, & sobre que ,, sua Alteza tem jurdição: ubi significat non habere jurisdictionem in omnes, cum sit Protector omnium. Addo, quamvis daremus Regem antea quã Protectorem habuisse jurisdictionẽ, hac fuisse privatum per illam Bullam Pontificiam, remanente nudo ministerio Protectionis.

Protectoris autho ritas quæ.

Ad 5. respondeo, quamvis odiosa sit, & restringenda abrogatio juris antiqui, tamen faciendã omninò esse, quando verba legis posterioris omninò repugnant verbis legis prioris, sicut ostendimus repugnare in nostro casu, tum ex verbis ipsis, quæ accipi debent juxta proprietatem juris, in quo confirmatio statuti, sicut & electionis denotat veram jurisdiionem, & non conditionem tantum, ut libere interpretabantur adversarij: tum ex intentione Cardinalis & Pontificis volentis impedire Regem, ne aliquo modo se intromitteret, & perturbaret regimen Academicum, quæ quidem perturbatio posset sequi, si illa confirmatio quacunq; ratione necessaria foret.

QVÆSTIO IV.

Qualiter, & qualia statuta condere possit Academia?

176 HActenus disputatum est præcipuè de causa efficiente statutorum; superest disputare de causa formali quæ complectitur duplex propositi tituli pars. Causa enim finalis, nempe utilitas publica Academiæ intendendã ex fine legis, consultò omittitur, quia parum aut nihil difficultatis speciale continet. Quod attinet ad formalem causam, notandum est 1. formam legis esse duplicem; alteram intrinsecam, & veluti spiritualẽ, quæ a Baldo in l. Scire etiam ff. de excus. tutor. & ab alijs Iuristis vocatur anima legis; & aliam extrinsecam, quæ vocatur a Iuristis corpus legis. Nam sicut homo, ita lex humana (ut volũt) ex anima & corpore coalescit. Forma intrinseca juxta Suar.lib.3.de leg. cap.20.nu.5. & Salas disp.11. sect.5. consistit in voluntate Legislatoris, utpote inducente obligationem, præcipuũ legis effectum. Cum enim intra legislatorem duo considerentur, nempe voluntas, & ratio: nam per voluntatem, quam interpretes vocant mentem, seu intẽtionem legislator vult præcipere, & per rationem, seu motivum movetur ad præcipiendum. Vnde dicunt ex ratione intelligi mentem, scilicet ex motivo voluntatem. Forma extrinseca consistit in signo externo, quatenus a volũtate Principis informatur, & ideo corpus legis dicitur; quãvis aliu nde nũcupetur forma, ex eo quòd sit actus humanus, & versetur in quibusdam solemnitatibus. Notãdum est 2. tam formam intrinsecam legis, quæ est volũtas efficax legislatoris, quàm formam extrinsecam, quæ esse debet signum externum sufficienter manifestativum illius voluntatis, sicut & alia omninò necessaria ad substãtiã legis, requiri ad statutũ Academicũ, utpote veram legem.

Statutorum causa.

177 Diffi-

Solemnitas Academiæ in condendis statutis.

177 Difficultas specialis est, utrum in illis Universitatibus, quas diximus qu. tit. 2. posse condere sibi statuta pro bono regimine, sit necessarium ex parte formæ utriusque intrinsecæ & extrinsecæ, quòd Universitas solemniter convocetur, & circa statutum condendum præstet unanimem consensum? Pro comperto habeo Academiam volentem statutum aliquod de novo condere, vel conditum immutare, nihil debere omittere de solemnitatib⁹, quas dixi lib. 1. disp. 1. q. 3. & 4. necessarias esse, ut Universitas quà talis censeatur consentire, & operari. Modò pro peculiari consensu, & operatione circa legem condendam, aut immutandam, dicendum est, jure communi inspecto, statuta Academica fieri debere vocatis omnibus, qui concilium constituunt, præsentibusque saltem duabus partibus, & ex consensu maioris partis ipsarum. Sumitur ex l. nulli 3. ff. quod cujusque univer. & l. quod maior 19. ff. ad municip. Et ita in specie Avendan. lib. 1. cap. 19. Prætor. Aveles cap. 17. glos. las hagan n. 4. Avend. l. 14. tit. 6. lib. 3. a n. 11. & Alphonsus de Escobar de Pontificia jurisd. cap. 23. a n. 37. Idem ex l. aliud §. refertur ff. de re jud. probat Surdus consil. 55. n. 5. addens ex Bart. in l. quicunque in fin. C. de om. agr. deser. lib. 10. Bald. in l. rescriptum in princ. ff. de pac. & alijs, ubi requiritur in actu consensus omnium, sufficere quòd maior pars intervenerit. Ibidem Decius subdit non esse falsum secretarium, qui diceret, omnibus consentientibus, etiam quando contradixerunt aliqui, & populus ipse fecisse dicitur, quidquid concilium facit. Ex dictis tanquam fundatis in solo jure civili satis constat dictam formam procedere in Academia laica. Addo etiam procedere, & observandam esse in Academia Ecclesiastica. Sumitur a cap. 1. cum in cunctis, de his quæ fiunt a mai. par. ex Later. Concil. sub Alex. 3. cap. 16. & refertur ab Anton. August. collect. 1. Decret. lib. 3. tit. 10. cap. unico. Ex quibus probatur in Universitatibus Ecclesiasticis procedere regulariter, quod fit a majori parte, nisi minor pars rationabiliter contradicat. In capitulis (inquit August. Barb. tom. 2. collect. ad tit. 11. cap. 1. lib. 3. Decret. nu. 1.) quod a maiore & saniore parte fuerit statutum, prævalere debet appellatione remota, & consuetudine contraria licèt jurata non obstante. Imò si quis juret servare talem consuetudinem, privabitur communione, donec agat pænitentiam; nisi pars maior objiciat aliquid rationabile. Hæc colligunt (addit) ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioann. Andr. Imola, Ananiæ, Butr. Anchar. Henric. Panorm. Host. Cened. collec. 120. Vivian. in rationali lib. 3. juris Pontif. pag. 120. Alagona in compen. juris canon. pag. 421. Ximen. in concr. p. 1. & 2. Et hæc sufficiunt pro forma statuti Academici, modò servetur debita promulgatio, & quidquid ad substantiam legis, sive jure communi, sive jure municipali postulatur.

Pars maior in consensu.

Collecta an possit imponi ab Academia.

178 Restat ut delibemus aliquid de materia circa quam versari potest, ac debet statutum Academicum, & discutiamus pro reliqua tituli parte, qualia statuta possit condere Academia. Sit prima difficultas, utrum Academia possit statuere, seu statutum facere in materia vectigali, seu tributaria, nempe an possit imponere collectam universis studiosis? Procedit difficultas Principe inconsulto, & nō expectata illius confirmatione. Si enim consensus, vel approbatio Principis interveniat, clarum est ex parte causæ efficientis posse collectam illam, seu statutum subsistere. Est igitur negativa resolutio pene indubitata apud Scobar cit. cap. 23. ubi ait difficultatem hanc decidendam esse ex jure communi, & legibus Regijs Castellæ, quæ de concilijs populorum loquuntur, cum ad exemplum Reipublicæ Universitates in pluribus judicentur, ut probatur l. 1. §. quibus ff. quod cujuscunque universit. Quid autem supradicto jure Regio cantum sit, percipies ex l. 1. tit. 6. lib. 7. l. 15. ver. Y mandamos tit. 7. l. 25. tit. 6. lib. 3. Recopil. & post Azeved. ibi, latè Flores lib. 2. var. q. 11. a n. 12. Bovadill. lib. 5. cap. 5. n. 13. Cancer 3. p. cap. 15. a nu. 98. & cap. 4. num. 222. Inter consentientes; sive Doctores, sive studiosos collecta rectè imponi poterit. Nam cum uniuscujusque accedit assensus, non collecta, sed obligatio privata est, nec ad hanc Regius desideratur assensus, ut citati authores animadvertunt. An Doctores, seu consiliarij possint suffragium in cōcilio semel emissum emendare, alibi resolvemus. Vide interim cap. Publicato 53. de elect.

Statuta Academica contra ius commune, vel civile.

179 Secunda difficultas est, Vtrum Academia possit condere statuta in materia, in qua jus commune, sive canonicum, sive civile contrarium disposuit: Clariùs, utrum Academia possit sibi condere statutum oppositum juri communi illius Principis, cui subest? Procedit juxta superiùs dicta, quādo Princeps supremus, sive Ecclesiasticus, sive laicus Academiam excitavit, potestate legislativa sibi non reservata, itaut Academia sit in consuetudine legitimè præscripta condendi statutum. Procedit item servata proportione & respectu Academiæ Ecclesiasticæ ad jus canonicum, & Academiæ laicæ ad jus civile. Pro parte affirmativa facit 1. quia statuta Academica similia sunt legibus municipalibus, seu peculiaribus regnorum, imò inter jura municipalia recensentur: atqui leges municipales possunt condi, & passim de facto conditæ inveniuntur contra jus commune; ergo similiter poterunt condi statuta Academica contra jus commune. Facit 2. quia si aliquid obstaret, esset quia jus commune est lex superioris, cui non potest prævalere lex inferioris: sed hoc non obstat, quia Academia condit statuta per potestatem legislativam ab

ipso

ipso superiori derivatam, quæ proinde ejusdem rationis est; ergo &c. Facit 3. quia Principes feudatarij recognoscunt Imperatorem, ut supremum dominum: & tamen possunt condere municipales leges, quibus derogent legibus Imperialibus, atque adeo possunt condere leges contrarias juri communi illius Principis, cui subsint; ergo similiter Academia potest cōdere statuta opposita juri communi. Facit 4. quia si Academia sit Ecclesiastica, eodem modo se habet in subjectione ad jus canonicum, quo ordo quicunque regularis: sed religiosi ordines possunt facere statuta contraria juri canonico, & de facto interdum faciunt: nam Societas Iesu in Congreg. 5. Generali can. 3. statuit, ne quis ex ijs, qui Hebræorum, aut Saracenorum genere descendunt, deinceps in Societatem admittatur: & hoc videtur esse contra sacros Canones; tum quia jure communi omnis Christianus carens impedimento canonico aptus est ad religionem, & ille defectus generis nullum impedimentum canonicum est; tum quia circa ea quæ spectant ad tria vota solemnia religionis, dispositio spectat ad solum Papam, Arg. cap. cum ad monasterium, de statu monach. ergo etiam Academia Ecclesiastica poterit condere statuta in tali materia quæ opponantur juri canonico.

180 Nihilominus pars negativa omninò defendenda est, si intelligatur de statuto positivè opposito, seu contrario juri canonico, aut civili. Eam defendunt communiter Theologi, ac Iuristæ, Bart. ad l. omnes populi ff. de just. & jure. Suar. lib. 6. de leg. cap. 26. n. 4. Sanch. lib. 8. de Matr. disp. 6. n. 24. Emman. Rodr. tom. 1. regul. 69. a. 4. Hierony. Rodr. ejus consobrinus resol. 90. num. 36. Mascar. de prob. concl. 424. n. 34. Cabedus 1. p. decis. 61. a. n. 7. Scobar Loaisa de jurisdict. in studijs general. cap. 23. n. 41. & a fortiori defendunt, qui absolutè dicunt statutum inferioris confirmatum a superiori, jam per ipsum inferiorem abrogari non posse, inter quos est Sylvester v. Beneficiū 3. p. 9. n. 13. Bōrteus de Synod. Epist. 2. p. a. 4. n. 12. Sayrus tom. 1. thes. lib. 6. c. 11. nu. 11. Barbosa de pot. Ep. 2. p. alleg. 34. num. 7. & Azor lib. 5. cap. 15. q. 7. Suadetur 1. hæc sententia anthoritate juris expressi Clemen. Ne Romani, de elect. cap. quod super his. cap. cum inferior, de maior. & ratione manifesta, quia nullus inferior suo præcepto, aut statuto prævalere valet contra præceptum, aut statutum superioris: voluntas enim inferioris subordinatur voluntati superioris: sed Academia Ecclesiastica (& idem est de quocunque ordine regulari) est inferior Pontifice, à quo jus canonicum emanat: deinde Academica laica est inferior Principe, a quo jus civile oritur; ergo neque Ecclesiastica contra jus canonicum, neque laica cōtra jus civile statuere potest.

181 Infertur 1. ex doctrina Soti lib. 9. de just. q. 6. art. 2. Genuensis in sua praxi cap. 48. n. 5. Sylvestri v. immunitas 2. nu. 7. & aliorum, quos refert & sequitur Fagund. præc. 1. quinc. lib. 3. cap. 7. n. 9. non posse Academiam condere statutum, quo præcipiatur ut soli sacerdotes Academici dicant Missas pro scholasticis defunctis. Sicut non potest Episcopus statuere ut nulli alij Sacerdotes Missas defunctorum celebrent, aut officia mortuorum efficiant, nisi Sacerdotes talis cathedralis, vel talis Parochiæ. Quia tale statutum foret contra jus canonicum, per quod omnes Sacerdotes habent libertatem celebrandi Missas, & officia pro cunctis fidelibus defunctis, ut docet Imola in cap. Ecclesiæ S. Mariæ, de constit. & sumitur ex cap. fin. de immunit. Eccl. in 6. Infertur 2. cum Alphonso de Escobar cap. 23. citato a n. 42. non posse Academiam condere statutum, ut Doctorali gradu honorandi sint puri sanguinis, quos vocant, Christãos velhos, & à tali gradu repellatur omnes infecti sanguine Hebræo, quos vocant, Christãos novos. Quia Vniversitates non possunt sibi statuere aliquid contra jus commune, ut præter supra citatos docent omnes ad l. 3. §. Divus, de sepulch. violan. & cap. Ecclesiæ S. Mariæ 10. de constit. Prædictum autem statutum esse contra jus commune cōstat: quia jure communi tam canonico, quàm civili descendentes ex Iudæis omnium dignitatum & officiorum capaces sunt, imò & ipsi noviter conversi, cap. quod autem, & cap. quemadmodum 23. q. 7. cap. recurrat 32. q. 4. cap. Neophytus 71. cap. eam re 7. de rescript. Ita Otalor. de nob. 2. p. 3. p. c. 7. Montalvus lib. 2. tit. 3. lib. 4. for. verbo Tornadizo. Roman. singul. 672. Bovadilla lib. 4. c. 8. n. 9. Olvald. lib. 18. cōm. cap. 7. lit. N. & doctè Covarr. Clemen. si furiosus 1. p. § 2. n. 8.

182 Satisfaciamus rationibus factis pro parte affirmativa n. 179. Ad 1. concessa maiori, distinguēda est minor, nempe cōcedendo quòd leges municipales possint cōdi cōtra commune civile Cæsareum, quando Principes illarum conditores sunt supremi, & nullo modò subditi Imperatoris: secus, si subditi sint. Et eodem modo de Academijs subditis, vel nō subditis philosophãdum est. Ad 2. fateor Academiam cōdere statuta per potestatem sibi à supremo Principe demãdatam, seu derivatam: at Princeps nūquam censetur cōcerre potestatem subdito, quæ obstet subordinationi, ut neque subditus superiori ipsi prevaleat, nisi fortè in casu aliquo speciali, quem exprimit. Ad 3. dicendum non est absolutè posse Principes feudatarios condere leges speciales, quæ derogēt legibus Imperatorijs. Nam Suarius lib. 3. de leg. cap. 8. num. 2. & Palaus disp. 1. de leg. pun. 22. § 1. n. 6. affirmant id esse dicendum ex modo donationis, interprete consuetudine, imò ex ipsa con-

Statutū expediēs celebrare Missas pro defunctis.

Statutū de Iudeo excludendo a Doctoratu.

Feudatarij in lege bus condendis.

consuetudine legitimè præscripta. Nam evenire potuit, ut Imperator concederet suas terras, sub conditione parendi legibus imperialibus, & non condendi alias, quibus imperiales derogarentur. An verò ita concessum fuerit? consuetudo declarabit, quæ legitimè præscripta sicut quibuscunque humanis legibus vim dare, vel adimere potest, ita imperiales in omnibus Imperij provincijs vel augebit, vel diminuet.

Statutũ de non admittendis Hebræis.

183 Ad 4. neganda est minor, scilicet negandum posse aliquam religionẽ ex potestate sibi generaliter concessa statutum aliquod condere positivè oppositum juri canonico. Quod si de facto nonnulla regularium statuta juri canonico opponuntur, id speciali Summi Pontificis concessione, vel approbatione factum est. Quod attinet ad statutum Societatis factum in Congreg. 5. quanvis Navarrus consil. 26. de regul. quod incipit Orta sunt gravia dubia, loquens de simili, quod fecit Generale Capitulum Minorum, ne admitteretur ad professionem religiosam sui ordinis aliquis de sanguine Hebræo, dicat errasse circa illud statutum, quanvis sine peccato, vel omnes, vel maiorem partem eorum Patrum, qui illi Capitulo affuerunt, etiamsi sanctissimi, & eruditissimi fuerint, ut ipse fatetur, tamen rectiùs sentit Suarius tom. 4. de relig. tract. de Societ. lib. 2. c. 2. n. 4. existimans contrariam sentẽtiam certam esse, nec damnandos tot viros religiosissimos & doctissimos. Rectè igitur distinguit inter statutum oppositum juri canonico positivè, & negativè, ita ut positivè opponatur quod est contra jus canonicum positivè prohibens, v.g. quando jus canonicum prohibet ne quis, v.g. cæcus admittatur ad sacros ordines, & statutum religionis præciperet admittendum: negativè autem opponatur quod est contra jus canonicum aliquid permittens, seu non auferens, eo modo quo non aufert habilitatem ab hominibus Hebræi sanguinis ad religionem, quanvis non decernat positivè eos esse habiles, & prohibeat eos excludi ab aliqua religione. Rectè igitur concludit, quanvis religio non possit condere statuta quæ positivè opponantur juri canonico, posse tamen condere, quæ opponantur negativè, qualiter opponitur illud de non admittendis Hebræis. Quia tale statutum non est simpliciter contrarium voluntati Pontificis; cum in rigore non detur contradictio, vel oppositio, sed additio, vel effectio alicujus moralis effectus, quem Pontifex sua lege etsi facere noluit, tamen non prohibuit fieri ab habentibus potestatem.

184 Oppones, hæc resolutio, seu argumenti solutio non cohæret cum ijs, quæ tradidimus n. 181. asserentes non posse Academiam statuere, ut homines sanguine Hebræo infecti repellantur a doctoratu, ex eo quòd hujusmodi statutum repugnaret juri cõmunitam civili, quàm canonico, per quod illi homines a dignitatibus & officijs non repellũtur: sed etiam per jus canonicum, cui suis peculiaribus statutis regulares ordines derogare nequeunt, idem homines generis Hebræi non repelluntur a professione religiosa; ergo etiam per statuta regularium ad illam inhabilitari nõ possunt. Tam enim Academiæ Ecclesiasticæ, quàm regulares ordines Pontifici, & ipsius cõstitutionibus subjiciuntur. Respondeo disparitatem inter casum priorem, & posteriorem petendam esse ex dictis. Nam statutum illud Academicum si daretur, opponeretur juri canonico positivè, siquidem jus canonicum positivè habilitat tales homines ad dignitates, & cõsequẽter prohibet, ne per jus aliquod inferius a dignitatibus repellãtur, seu præcipit ne inhabilitẽtur: at statuta illa regularia solum opponuntur juri canonico negativè, ut exposuimus nu. 183. quia jus canonicum non habilitat positivè dictos homines ad professionem, sed solum negativè habilitat, hoc est non inhabilitat.

DISPVTATIO II.

De statutorum effectu, & statuto quod vocant assuetum.

185 EXplicatis causis præcipuis statutorum, scilicet efficiente, finali, formali, & materiali, saltem quoad graves & peculiares difficultates, sequitur ut vertamus calamum ad scribendum, simulque mentem ad exponendum effectum illorum, nempe obligationem, quam pariunt. Hoc autem cum prætereimus, examinata prius vi obligationis, deinde expositis subjectis, seu subditis ad quos vis obligationis extenditur, non abs re disputabimus de statuto assueto, ut vocant, quod ortum habuit a consuetudine feriandi statutis, & consuetis temporibus.

SECTIO

QUÆSTIO I.

Vtrum, & qua ratione obliget statutum Academicum?

Circa primam quæstionis partem de effectu statuti Academici, scilicet obligatione, an detur: Notādum est 1. procedere tā de Academia Ecclesiastica, quàm de laica & civili. Notādū est 2. procedere de obligatione in cōsciētia, ex cujus violatione oriatur peccatū. Quia indubitatum est omne statutum, quod habet vim legis, esse vinculum morale, atque adeo vim aliquo modo obligandi necessario obtinere. Est igitur prima difficultas, Vtrum statuta cujuscūq; Academiæ, sive Ecclesiastica, sive politica & civilia sint, habeant ex se vim obligandi in conscientia, ita ut possint obligare sub peccato? Partem negativam tuentur Authores divisi in duas factiones: altera est Calvini, Vvicleﬁ, & aliorum hæreticorum apud Sayrum tom. 1. lib. 3. Thesauri cap. 6. & Azorium tom. 2. lib. 9. quæst. 5. negantium posse legem Ecclesiasticam obligare in conscientia; altera est Gersonis 3. part. tractat. de vita spirituali sect. 4. Almaini de potest. Eccles. cap. 12. & aliorum asserentium saltem leges civiles nō habere vim obligādi in consciētia. Inclinare videtur Decius in cap. Nam concupiscētia, de cōstit. & Imola in cap. 2. de maior. & obed.

Obligationis vis in statutis.

186 Probant 1. ex verbis Apostoli 1. Cor. 7. Pretio empti estis, nolite fieri servi hominum. Et infra non excludēs penitùs servitutē, addit: Servus vocatus es, nō sit tibi curæ. Quasi nullus, qui pretioso Christi sanguine fuit redemptus, sit servus animæ, hæc est per obligationem parendi in foro interno, quamvis possit esse servus corpore per externā vim coactivam. Accedit illud ejusdem Apostoli ad Timoth. 1. Iusto non est lex posita. Et ad Galat. 5. Si spiritu ducimini, non estis sub lege. Ergo saltem justi lege humana ligari nequeunt. Probant 2. nemo potest obligare in eo foro, in quo non potest cognoscere: siquidem non potest obligare ubi non potest judicare, ut constat ex l. ult. ff. de jurisd. omn. judic. sed homo nequit judicare de conscientia alterius, cum illam cognoscere nequeat; ergo nequit obligare in conscientia. Probant 3. obligare in conscientia est obligare ad pœnam alterius vitæ; sed homo nequit punire pœna alterius vitæ, cum in altera vita nullam habeat jurisdictionem; ergo nequit obligare in consciētia. Maior, & minor rectè procedunt. Consequētia rectè colligit, præsertim accedente l. ult. ff. de officio ejus, cui mandata est jurisd. ex qua habetur neminem posse obligare ad pœnam, quam infligere nō potest. Probant 4. specialiter de potestate civili: nam ad eandem potestatem spectat ligare & solvere; sed Princeps secularis non habet potestatem solvendi culpam à conscientia; ergo neque ligandi in conscientia. Probant 5. obligatio legis desumenda est ex fine, ad quem lex ordinatur: sed lex humana civilis ordinatur ad finē temporalem, nēpe ad externū regimē politicum Reipublicæ, pacem, & felicitatem temporalem; ergo saltem lex civilis (& idem est de quocūque civili statuto Academico) nequit inducere obligationem spiritualē, qualis est obligatio conscientiæ.

187 Communis nihilominùs & certa est pars opposita affirmans statutum Academicum, quoad vim legis humanæ, sive Ecclesiasticæ, sive civilis, habere efficaciam obligandi in conscientia. Ita S. Thomas 1. 2. quæst. 6. a. 4. D. Antoninus 1. part. tit. 18. cap. unico §. 2. Sotus lib. 1. de just. quæst. 6. art. 4. Navarrus in Summa cap. 23. nu. 54. quibus & alijs subscribunt Valent. tom. 2. dispat. 7. quæst. 5. punct. 6. Vasquez 1. 2. disp. 158. cap. 2. Suar. lib. 3. de leg. cap. 21. num. 6. Salas disput. 10. de leg. sect. 1. numer. 6. Azor tom. 1. lib. 5. cap. 6. à quæst. 1. Sayrus lib. 3. cap. 4. Reginal. Sum. lib. 13. num. 174. & Palaus tractat. 3. disp. 1. punct. 14. num. 2. Quod attinet ad vim legis Ecclesiasticæ ad obligandum in conscientia, fundatur 1. authoritate: nam Christus Dominus loquens cum Apostolis Lucæ 10. Qui vos audit, me audit, & qui vos spernit, me spernit. Matth. 18. Si Ecclesiam non audierit, sit tibi tanquam ethnicus & publicanus. Consentit illud Apostoli 1. ad Thessal. 4. Qui hæc spernit, non hominem spernit, sed Deum. & illud Act. 15. ubi dicitur Apostolicum præceptum esse necessarium ad salutem. Ex quibus rectè ostenditur legem Ecclesiasticam habere vim obligandi in conscientia, cum illius transgressores Deum offendant. Fundatur 2. ratione, nam Ecclesia habet potestatem præcipiendi, & de facto multa præcipit sub excommunicatione maiori ipso facto incurrenda: sed hæc excommunicatio incurri nequit absque culpa lethali, ut constat ex materia de censuris; ergo lex Ecclesiastica habet vim obligandi in conscientia.

Statutum Academicum habet vim obligandi in conscientia.

188 Quoad obligationem in consciētia secundùm vim legis civilis, patet 1. authoritate. Nam Proverb. 8. Per me reges regnāt, & legum cōditores justa decernūt. Et Sap. 6. Audite reges: quoniā data est à Dño potestas vobis. Item in testamēto novo 1. Petri. 2. Subjecti (inquit) estote omni humanæ creaturæ, sive regi quasi præcellenti, sive ducibus &c. quia sic est voluntas Dei. Quibus cōsonat Apost. ad Ro. 13. Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit: nō enim est potestas nisi à Deo: itaque qui resistit potestati,

Lex civilis obligat in cōscientia.

„ Dei ordinationi resistit. Qui autem resistunt, „ ipsi sibi damnationem acquirunt. Quod intelligit S. Ioann. Chrysostom. homil. 23. etiam de damnatione apud Deum, qualis contrahitur per peccatum ex fractione legis obligantis in conscientia. Hæc testimonia adeo manifestè ostendunt legem civilem obligare in conscientia, ut dicat Suarius citatus videri resolutionem de fide, vel proximam fidei. Patet 2. ratione, quia gubernatio civilis est perfecta gubernatio, utpote communitatis perfectæ, qualis est Respublica: sed perfecta gubernatio stare nequit sine eo quòd caput imperet reliquis membris obligando in conscientia; ergo legislator civilis in conscientia obligare potest. Minor suadetur, nam plus requiritur ad gubernādā Rempublicam, quàm ad regēdam privatam domum: & tamē ad hujus regimē fuit necessarium quòd paterfamilias posset obligare in cōsciētia tum uxorē, tum servos, juxta Apost. ad Coloss. 3. & Petrum Epist. 1. c. 2. ergo à fortiori Princeps Rempublicam obligare poterit.

189 Fundamenta adversariorum sic dissolves. Ad 1. dices Apostolum per illa verba ad Corinthios, solum significasse fortius Christi, quàm hominū imperiū esse, ita ut quādo opponātur, Christo potiùs, quàm hominibus parēdū sit. Quasi diceret, ita subjecti estote dominis tēporalibus, ut à Christi servitute non deficiatis: ita obtēperate hominibus, ut propter eorū imperiū nō excutiātis Christi jugum. Ad duo alia citata loca dices, sermonem esse Apostolo de lege veteri, & sensum esse, legem veterem nō fuisse datam propter justos, sed propter peccatores Iudæos, ut eos à sceleribus præsertim idolatriæ avelleret: deinde justos nō censeri esse sub illa, quia licèt ad illius observationem tenerentur, tamen ex amore operantes non sentiebant onus, sed magnam suavitatem in executione. Ad secundum, ut respondeas, nota forum divinum & humanum in eo præsertim differre, quòd Deus præcipit directè etiam actus merè internos, homo verò solos externos directè; & internos non nisi indirectè. Vnde forum humanum quamvis non spectet immediatè & directè ad forum internum cōscientiæ; scilicet per præceptionem & prohibitionem actuum externorum, spectat tamē mediatè & indirectè præcipiendo, vel prohibēdo actus externos, qui liberi, morales, & humani sine internis esse nequeunt. Ex quibus positum fundamentum dilues, respondendo non posse hominem judicare & cognoscere conscientiam alterius directè ferendo leges circa actus merè internos; posse tamen indirectè mediantibus externis, quos præcipit.

Iusto imposita nō est lex.

190 Ad 3. negabis consequentiam: nam rectè intelligitur posse unum inducere obligationem in conscientia, & pœnam pro violatione obligationis infligi ab alio. Ad illud quod affertur pro consequentia probanda dices, quando pœna directè imponitur, non posse legislatorem obligare ad pœnam, quam ipse nullo modo infligere valet: in quo sensu lex citata explicanda est: quando verò pœna ex quadam consecutione nascitur, sicut in lege humana pœna spiritualis, posse legislatorem obligare sub pœna, quam nequit inferre. Cōstat exemplo: nam si Princeps supremus imponeret pœnam reservatam sibi pro transgressione legum, quas sui gubernatores ferret, in tali evētu gubernator posset legem condere obligātem ad pœnam, quin posset talem pœnā infligere: atque adeo ex vi legis à se conditæ cōtrahere ut reatus talis pœnæ per quādam necessariam cō: secutionem. Ad 4. negabis maiorem, ut sic absolutè prolatam: quia illa duo ligare & solvere non habent inter se necessariam cōnexionem. Patet, nā homo potest se voto ligare, quin possit se semel ligatū expedire. Deinde sunt prælati qui possunt ligare per cēsuras, & tamē nō possunt absolvere ab eis quoad culpā cōmissam in violatione cēsuræ. Sufficit autē ferri legē directè obligātem ad actus honestos externos, cujus trāsgressione offendatur Deus jubēs parere hominibus, ut homines per talē legē dicātur obligari in consciētia. Ad 5. dices legem civilem ita ordinari ad pacem, & felicitatem tēporalem, ut etiam respiciat honestatem morū, sine qua vera pax, & felicitas tēporalis nec verè cōparari, nec diu cōservari poterit. Vnde ut suū finē perfectè cōparet, debet obligare in cōsciētia: hæc enim est quæ dirigit, & regulat humanas actiones. Quæ enim pax erit, si lex civilis semper violetur in occulto, & solum observetur coram ijs, qui vel punire, vel accusare possunt?

191 Secūda difficultas est, utrum & quomodò de facto statuta Academica obliget in conscientia. Cum ex dictis superioribus constet statutum Academicū habere verā rationem legis humanæ, antequā accedamus ad explicandum peculiarem obligationem, quam patit, videndum est, utrum omnis lex humana de facto obliget in conscientia. Pro parte negativa videntur stare Ledesma 2. 4. quæst. 17. art. 2. dub. 6. Ioan. Medina C. de jejunio q. 7. Aragon. 2. 2. quæst. 62. art. 5. Covarr. Reg. peccatum par. 2. §. 5. Azor lib. 5. cap. 6. quæst. 4. Driedo 1. de libert. Christian. cap. 3. & Salas disp. 10. sect. 5. Potest probari 1. à priori; nam tota obligatio legis nascitur à voluntate legislatoris: sed legislator potest velle suam legem non obligare in conscientia; ergo tunc non obligabit. 2. à posteriori, quia de facto dantur veræ leges, quæ in conscientia non obligant, quales sunt imprimis regulæ Prædicatorum, & Franciscanorum, item regulæ Societatis, ut expressè habetur 6. part. constitut. capit. 5. Deinde leges puræ pœnales,

Lex humana an possit dari sine obligatione.

quæ non absolutè, sed quasi sub conditione decernunt, ut qui hoc fecerit, vel nō fecerit, talem pœnam sustineat: denique leges quæ nituntur præsumptione non obligant in conscientia, ubi cessat præsumptio.

192 Communis tamen & vera sententia est, nullam legem de facto dari, imò nec dari posse, quæ aliquam obligationem in conscientia non inducat. Ita S. Thomas 1. 2. quæst. 92. art. 2. & utriusque juris professores, Canonistæ ad cap. omnis distinct. 3. & Legistæ ad l. legis virtus ff. de legib. quos sequuntur Sotus 1. de justit. quæst. 6. art. 5. Toletus lib. de peccatis cap. 20. Becanus tractat. 3. cap. 6. quæst. 3. num. 2. Bellarmin. 3. de laicis cap. 11. Suar. lib. 3. cap. 22. num. 9. & Palaus disp. 1. punct. 14. num. 4. Fundatur, quia omnis vera lex debet esse justa, rationabilis, & procedere à superiore habente potestatem, & intentionem obligandi: sive præcipiat, sive prohibeat: sed hoc posito necessariò inducet obligationē ad aliquid, juxta illud Apostoli ad Hebr. 13. hortātis: Obedite præpositis vestris. Ergo omnis lex obligat in cōsciētia ad aliquid. Confirmatur, nam effectus primarius legis est obligare: sed nulla forma potest stare sine suo effectu formali; ergo neque aliqua lex quin obliget. Maior suadetur ex discrimine inter legem & consilium: in eo enim lex distinguitur essentialiter à consilio, quia lex obligat, consilium non obligat.

193 Ex dictis patet solutio ad rationes pro sententia negativa; nam ad primam factam à priori, esto lex (respondent benè citati authores n. 192.) habeat totam vim obligandi à voluntate legislatoris, tamen legislator, si intendat veram legem, nequit illam ferre sine voluntate efficaci obligandi. Explicatur in voto: nam licèt votum habeat totam vim obligandi ex voluntate voventis, tanquam lex particularis, tamen si vovens intendat verum votum, non potest non habere voluntatem se obligandi. Implicat enim velle rem sine necessariarijs logicè ad talē rem. Ad secūdam rationem factam à posteriori, ut tria legum genera ibi relata expediamus, est imprimis dissidium inter Sanchez, & Suarez, sintne veræ leges regulæ Societatis, & aliæ similes: Negat Sanchez lib. 6. Decal. cap. 4. num. 13. Probat, nam præciso speciali præcepto superioris, qui potest obligare ad sustinendum supplicium pro violatione, illæ regulæ ex se nec ad pœnam subeundam in conscientia obligant; ergo non sunt veræ leges. Antecedens patet tum ex voluntate fundatorum, qui expressè declararunt se noluisse obligare sub aliqua culpa, tum ex natura ipsius pœnæ, quæ sequi nequit nisi culpam; cum igitur supponatur nullam fuisse culpam admissam in violatione regulæ, non potest dari obligatio ad pœnam sustinendam.

Regulæ Societatis an sint veræ leges.

194 Affirmandum tamen est cum Suario lib. 3. de leg. cap. 22. num. 11. prædictas regulas esse veras leges. Probatur, quia ad veram rationem legis satis est obligare in conscientia, si non ad id quod proximè disponit, saltem ad aliquid aliud: sed regulæ prædictæ quamvis non obligent ad id quod proximè disponunt, saltem obligant ad sustinendam pœnam, quæ pro earum violatione à superioribus injungi potest; ergo sunt veræ leges. Maior constat in voto pœnali, quod est verum votum, & tamen non obligat ad id quod proximè disponit, sed vel ad id, vel ad pœnam: verbi gratia, si quis voveat: Voveo, si lusero, dare eleemosynam, non obligatur absolutè ad non ludendum, sed posito ludo, ad pœnam dandæ eleemosynæ. Idem procedit de lege pœnali, quam infra explicabimus. Minor suadetur, quia si religiosus per illam regulam ad nihil omninò obligaretur in conscientia, illam violans non esset magis dignus pœna, quàm si alia quæcunque consilia non observaret: quod nemo admittet; ergo saltem sub illa conditione obligat. Ad fundamentum Sanchez, negatur antecedens: voluntas enim fundatorum nolentium obligare sub culpa, interpretari debet de obligatione in ordine ad id quod per regulam præcipitur, vel prohibetur, & non in ordine ad pœnam acceptandam: sic enim exigebat optima gubernatio, ne prælati carerent jure puniēdi trangressores regularum. Ad illud, quod pœna solam culpam sequi possit, dicendum est culpam ibi posse accipi lato modo, nempe pro defectu inculpabili Theologicè, in quo sensu procedit regula 23. juris in 6. pœnam aliquando inferri sine culpa, sed non sine causa; vel etiam ipsam pœnam accipi lato modo, nempe pro pœnalitate, & esse impropriam, quatenus sequitur culpam impropriam. Nam sicut in voto pœnali illud quod appellatur pœna, non sequitur veram culpam, sic in dictis regulis.

Pœna in ordine ad solam culpam.

195 Pro secundo genere legum, scilicet pœnalium, conveniunt Castro de lege pœn. cap. 8. Vasq. d. 159. cap. 1. Suar. lib. 5. cap. 4. num. 2. & Palaus disp. 1. punc. 15. num. 10. omnem legem pœnalem obligare aliquo modo in conscientia. Nam lex pœnalis juxta commune Theologorum, & Juristarū placitum, dividitur in mixtam, & puram. Mixta dicitur illa, quæ includit virtute duo præcepta, alterum faciendi, vel vitandi actum, alterum sustinendi pœnam, si cōtingat trangressio: pura vocatur, quæ solum continet unum præceptum, quasi hypotheticum sustinendi pœnam, si res non fiat: re autem ad quam immediatè disponit, non facta, sed transgressa, obligat ad sustinendam pœnam, quæ latè accipitur

Lex quæ nititur Præsumptione.

pro incommodo,& afflictione naturæ. Ex quibus patet omnem legem pænalem obligare aliquo modo in conscientia: si enim sit mixta, importat duplicem obligationem, ut exposuimus, si sit pura, obligat ad sustinendam pænalitatem, eo modo, quo votum pænale, & regulæ Societatis.

Lex quæ nititur præsumptione.

196 Pro tertio genere legum, scilicet quæ nituntur præsumptione, communis sétentia est apud Suarium lib.3.cap.23. num.1. & Salas disp.10. sect.4. num. 18. legem fundatam in præsumptione solum obligare quando veritas cum præsumptione coincidit: secus, si non coincidat. Quod ut explicetur, advertendum est, præsumptionem vel fundari in aliquo facto, quando scilicet legislator in casu singulari aliquid præsumit, & ratione talis præsumptionis aliquid decernit; vel fundari in periculo de communiter contingentibus, ut quando legislator non quia præsumit fraudes in singulis casibus, sed quia prudenter existimat aliquam materiam esse obnoxiam fraudibus, legem generalem decernit, ut fraudes evitet. Quanvis igitur in priori casu, si veritas facti sit contra præsumptionem, lex non obliget in conscientia, tamen in casu posteriori lex semper obligat, etiam si in particulari non coincidat præsumptio cum veritate, seu non detur id quod communiter timeri solet. Nam tunc (quod in priori casu secus accidit) adhuc persistit fundamentum legis, nempe morale periculum commune, quod non cessat per talem, vel talem casum singularem. Ita Vasquez disp. 163. capit. 2. & 3. Sanchez 1. Decal. lib. 4. capit. 15. num. 37. Suar. lib. 3. capit. 23. numer. 6. & 9.

Statuta Academica quomodo obligent.

197 Cum igitur ex hactenus disputatis manifestum sit, omnem legem ratione aliqua obligare, opportunum nobis erit peculiatem jam de statutis, seu legibus Academicis urgere difficultatem, nullo authore (quē viderim) excitatam, nedum peremptam, quomodò statuta Academiarum in consciētia obligēt? Non enim dubium alicui esse potest de obligatione, quam statutum veluti in communi cōtinet, quatenus lex est, sed de modo, seu peculiari ratione obligationis, quam continet prout peculiaris, seu Academica lex est: & sensus difficultatis in hoc vertitur, obliget ne statutum illud in conscientia ad id de quo immediatè disponit, an instar legis purè pænalis, vel regularum nostræ Societatis solum ad pænam sustinendam, facta suppositione transgressionis? Obligare in conscientia ad id de quo immediatè disponit, v. g. ad talem, vel talem vestem gerendam, à tali vel tali ludo, aut armis abstinendum, ita ut transgressor peccet culpa Theologica, suaderi potest 1. quia statuta Academica iisdem verbis ferri solent, quibus communiter leges canonicæ & civiles, nempe his (præcipimus, imperamus, ordinamus) sed leges canonicæ, & civiles, si non sint purè pænales, obligant in conscientia ad id de quo immediatè disponunt; ergo similiter statuta Academica. 2. Quia cum tota obligatio legis à voluntate legislatoris declarata promanet, ut detur modus obligandi extraordinarius, qualis cernitur in lege purè pænali, & in regulis Societatis, debet talis modus exprimi in verbis legis, vel saltem in aliqua lege, & regula universali, ut subditis innotescat: aliter judicādus est modus obligationis communis, & vulgaris: sed in statutis Academicis nullus talis modus exprimitur; ergo obligant modo ordinario ad id de quo immediatè disponunt.

Statutorum violatio an sit peccatum.

198 Nihilominus, consultis viris doctis, sentio oppositum, nempe statuta Academica non obligare in conscientia ad id de quo immediatè disponunt, sed instar nostrarum regularum, vel legis purè pænalis obligare veluti ex suppositione, seu facta transgressione ad sustinendam pænam scholasticam. Moveor, quia ad salvandam veram rationem legis in statutis Academicis, necesse est quòd illis concedamus aliquam vim obligādi in conscientia: sed non est dicendum obligare ad id de quo immediatè disponunt; ergo obligant modo prædicto: cum non supersit alius obligandi modus. Maior & consequentia procedunt. Minor suadetur tum ex communi sensu virorum peritorum, tum ex praxi confessariorum: neque enim viri docti & timorati transgressiones statutorum in Academiis reputant peccata etiam venialia, ut si v. g. scholasticus gerat tibialia hujus vel illius coloris, in palæstra habeat galerum pro pileo, neque confessarij in confessione inquirunt de hujusmodi transgressionibus; ergo non censentur peccata Theologica. Non audeo hanc resolutionem extendere ultra Academias Lusitaniæ, de quibus solum testari possum; Iudicent de alijs qui illis testes adfuerint.

Ad primum prò parte opposita respondetur, concessa maiori, & minori, negando consequentiam: quia benè possunt diversæ leges iisdem verbis latæ diversam parere obligationem, & diverso modo: tum ex parte materiæ duplicis, alterius levis, alterius gravis: tum ex parte voluntatis in legislatore, qui potest etiam in materia gravi obligare leviter, proindeque per eadem verba variare modum obligationis aliunde manifestatum. Ad secundum negatur minor, quia licèt fateamur totā obligationē, & etiam omnē modū obligationis promanare à volūtate legislatoris per signū aliquod externum: quia aliter cōvictus hominum stare nequit, dicimus tamen sufficienter manifestari in legislatore Academico per con-

consuetudinem, quæ dicitur lex non scripta, & nō ore prolata, cum in se æquipolleat omni signo externo etiam facto per scripturam, vel oris sermonem. Et quidem ipso quotidiano usu satis intelligunt Scholastici talem esse, qualem exposuimus, obligationem, quam pariunt statuta Academica.

QUÆSTIO II.

Quam vim obligandi capiant statuta Academica ex juramento, & voto, ut obligent studiosos.

199 CErtum est 1. juramentum, & votum addere statutis Academicis obligationem religionis, ita ut frangens statutum juramento firmatum, censeatur perjurus, & frangens statutum voto munitum judicetur voti reus. Certum est 2. obligationem juramenti, sicut & voti ita esse personalem, ut non possit egredi ab eo qui personaliter juravit, aut vovit. Prima difficultas est utrum Academia (& idem est de quacunq; alia cōmunitate) possit se juramento obstringere? Pro decisione difficultatis, & explicatione partis affirmativæ, quæ apud Doctores indubitata est ex cap. Dilecto, de præben. notabis juramentum posse dupliciter ab Academia præstari 1. ab Academicis veluti collegialiter, & per modum communitatis acceptis, v. g. in ordine ad servandum aliquid quod concernit totam communitatem, v. g. si jurent non revocare aliquod statutum. 2. ab Academicis ut singulis, seu divisim & singulariter operantibus, ut si jurent se jejunaturos in privigilio alicujus Sancti, vel defensuros aliquam opinionem piam. Dico 1. ut Academia priori modo, seu collegialiter obstringatur juramento, necesse est quòd juramentum præstetur à singulis, ita tamen ut regulariter sufficiat ut maior numerus suffragantium juret. Ita Suar. tom. 2. de Religion. lib. 2. de jurament. cap. 31. num. 1. & Fagund. in Decal. part. 2. lib. 2. cap. 23. nu. 1. Patet prima pars, nam obligatio juramenti est verè personalis, atque adeo solum potest descendere ex intentione, & consensu personali: cum igitur communitas sit ficta, & non vera persona: per juramentum obligari requit, nisi quatenus singulæ personæ jurent. Secunda pars suadetur, nam quod fit à maiori numero, secluso casu aliquo speciali, censetur fieri à toto Collegio, à tota communitate, vel Academia. Dicò 2. Ut Academia obligetur posteriori modo, scilicet ad actum observandum à singulis, qua talibus, necesse est, quòd jurent singuli nemine excepto. Ratio est, quia tunc obligatio primariò ac per se afficit singulos, & solum secundariò ac per accidens denominat Academiam.

...mia an possit obligari juramento.

200 Secunda difficultas est, quomodò obligentur personaliter in priori casu, obligata per maiorem partē Academia, illi qui noluerunt jurare? Pro comperto habet Suar. citatus num. 11. hujusmodi consiliarios nō obligari in virtute juramenti, quanvis aliunde obligari possint ratione pacti, promissionis, aut legis. Quia cum jurare sit actio personalis, necesse est quòd singuli jurēnt vel per se ipsos, vel per alium, cui facultatem præbeant jurandi nomine suo, & ejus juramento omniū nomine facto consentiant. Addit idem Suar. eodem num. 11. sibi videri, postquam sententia illa prævaluit, ut Capitulum (idē diceret de Academia) juret, & se obliget juramento, postquam maior numerus juravit, alios cogendos esse ad jurandum: quia tenētur cum toto cōformari, & quia aliàs non posset esse firmum fœdus cum Capitulo, vel universitate juratum. Dicta procedūt etiam de voto.

Obligatio juramenti an comprobet non jurantes.

201 Tertia difficultas est, an juramētum, aut votum quod præstitit, aut emisit communitas, transeat ad successores? Communis, & omninò vera est negativa sententia, quā defendunt S. Thomas 2. 2. q. 98. a. 2. ad 4. Sotus lib. 8. de just. q. 2. art. 7. Antonin. 2. p. tit. 10. cap. 6. Covar. cap. Requisisti num. 2. dē testament. & de pact. 1. p. §. 5. nu. 4. Greg. Lop. in l. 5. tit. 15. part. 2. glos. 10. Anton. Gom. tom. 2. var. cap. 14. n. 19. Sylvester v. juramentum 4. quæst. 2. Gutier. de juram. 3. p. cap. 12. num. 7. Matiēço lib. 5. recop. titul. 10. l. 3. glos. 13. num. 10. & alij, quibus adhærent Sanch. lib. 3. Decal. cap. 13. num. 1. & Suar. lib. 2. de jurament. cap. 31. num. 12. Ratio patet ex dictis, quia sicut nemo præstat juramentum, nisi propria voluntate & consensu, ita nequit constringi juramento alterius, nisi faciens illud suum, in ipsum personaliter consentiens: juramentum enim vinculum personale est. Et hæc procedunt (inquit Sanch. num. 12.) quanvis jurans dixerit se jurare pro se; & suis successoribus.

Juramentum & votum an transeat ad successores.

202 Oppositum videntur sentire Navar. in Sum. cap. 12. Hispane nu. 80. Latine num. 79. vers. 13. & Manuel 2. tom. Sum. cap. 99. num. 33. quatenus dicunt successores populi alicujus, qui se obstrinxit voto eleemosynæ alicujus quotannis erogandæ; aut jejunij, festive observandi, teneri propria voti obligatione. Probant, quia successores sunt idem populus l. proponebatur ver. Et populum ff. de judic. sed verum est dicere populum teneri voti aut juramenti obligatione; ergo etiam successores. Resp. cum Sanch. lib. 4. Decal. capit. 15. num. 16. successores reputari

Obligatio ad successores trāseat.

 eundem

eundem populum quoad solam repræsentationem & potestatem, eo modo quo hæres reputatur eadem persona cum testatore. At cum re vera (inquit) sit personatum distinctio, & propria voti obligatio sit omninò personalis, nequit alios præter ipsissimas personas adstringere. Addit tamen nu. 19. obligationem servandi votum, aut juramentum prædictum transire ad successores, vel in ratione legis à populo prædecessore statutæ, vel in ratione cujusdam pacti, cujus obligatio transit ad successores juxta Petrum Ledesmam de Euchar.cap.27. concl.14. & Vasq.1.2.q.96.a.5.d.167. Semper tamen ut hujusmodi vim obligandi in successoribus obtineant, causam rationabilem ex qua emittantur, postulant: secus (inquit Sanch.n.20.) si ob grandinem, nebulas, & similes nænias fiant.

Confirmatur posita doctrina, quia filius non tenetur ad vota parentum nomine ipsius emissa, si consensum non præstitit, ut docent Sylvester v.votum 2.q.9. Navarrus in Summ.Latin. cap.12.n.74. & Sotus lib.7.de just.q.2.a.1. tenebitur tamen ex obedientia parentibus debita, si ipsi postea exequi jubeant. Quicunque tamen præsens, tacens, & consentiens, sive parentibus, sive externis ipsius nomine voventibus, vera obligatione non adstringitur. Si dubium sit, an internè consenserit, vel ratificaverit, præsumendum est non consensisse. Quia in rebus oneris & obligationis, qualis est votum, taciturnitas non est indicium consensus, ut probat Sanch. lib.1. Matr. disp.5. nu.5. An hæredes teneantur ad vota defuncti ab ipso non impleta? Vide Sanch.lib.4. Decal.c.15.à num.25. Ex quibus, & hactenus dictis intelliges juramenta & vota Academicorum, quæ vel per modum singulorũ, vel per modum communitatis emisere, nõ transire ad succedentes.

Statuta edenda an cadant sub iuramentum.

203 Quarta difficultas est, an juramẽtũ circa statuta observanda intelligatur solum de statutis jam editis, an etiam de edendis? Nota posse juramentum tripliciter fieri. 1. expressè de servandis statutis editis. 2. expressè de servandis editis, & edendis. 3. simpliciter de servandis statutis, nihil exprimendo de editis, aut edendis. Certum est, si juramentum fiat primo modò, non extendi ad edenda: si fiat secundo modò complecti utraque, tam edita, quàm edenda. Habetur cap.penult.de jurejur.& ratione, quia juramenti obligatio continetur intra jurantis intentionem, & extra non extenditur, & in utroque casu proposito satis expressa intentio est. Dubitatur de tertio modo, quando quis juret se servaturum statuta, & non exprimit de editis tantum, vel etiam edendis. Divus Antoninus 2.par.tit.10.cap.6. §.6. Rosella verbo jurare n.25. & Abbas in cap.penult. nu.2. de jurejur. affirmant juramentum extendi ad statuta edenda, si hæc nec sint magni momenti, nec cedant in notabile præjudicium jurantis. Probant ex l.fin.C.quæ res pignor. ubi obligatio bonorum simpliciter facta complectitur bona etiam futura, eo quòd hujusmodi obligatio importet præjudicium modicum.

204 Longè tamen probabilius existimo prædictum juramentum nõ extendi ad statuta futura, seu edenda. Ita Angelus v.Iuramentum 5.n.25.Sylvest. v.eod.4.q.13. Baldus ad cap.penult. de jurejur.num.1. Alexan.de Nevo ibid.n.13. Fumus v. Iuramentum num.37. Petrus de Ledesma tom.2. Summæ tr. 11. cap.5. dub.2. corol.2. Azor tom.1. Instit. Moral. lib.11. cap.18. q. 7. Sanch. lib.3. Decal. cap.14. num.1. & Fagundez in 2.præc.Decal.lib.2.cap.23. nu.5. Patet 1. quia juramentum strictissimi juris, ac interpretationis est, ad vitandum, quantum fieri possit periculum perjurij, ergo nisi sufficienter innotescat jurantis intentio, semper interpretandum est, ut minus obliget. 2. Quia possidentis conditio melior est, & jurans est in possessione suæ libertatis, ac rei promissæ & juratæ; ergo quandiu de illius intentione planè non cõstat, a possessione libertatis per maiorẽ obligationem dejici non debet. Ad fundandatum Divi Antonini & aliorum ex l.fin. citata, quod affert, & non solvit Sanch.citatus, dico esse disparitatem in extensione obligationis ad bona futura, quam declarat lex finalis, & in extensione juramenti ad statuta futura, quam negat nostra sententia: quia cum prior obligatio sit per hypothecam ex debito anteà contracto, non censetur maior, quàm debitum contractum, ac proinde non plus tollere libertatem debentis, at extensio ad statuta futura importat maiorem obligationem, & minuit libertatem jurantis. Ex quo videbis discrimen inter omnia sua bona donantem, & dicto modo obligãtem: hic enim intelligitur etiam de futuris, ille de solis præsentibus: quia (ut ait Glos.ad l.fin.cit.) qui ex hypotheca obligat, quanvis extendatur obligatio ad futura, non plus debet: secus si donatio, vel promissio extẽdatur ad futura. Quare mihi displicet Fagundez citatus n.6. qui cõtra legem finalem expressè definiẽtem obligationem hypothecæ extendi ad bona futura, quam fortassis non ponderavit, absolutè negat valere obligationem quæ cadat in bona futura: malè citatis Pinello, Gama, & Iulio Claro, qui negantes nomine bonorum omnium, intelligi futura, non loquuntur de obligatione, quam producit jus pignoris, aut hypothecæ.

205 Quinta difficultas est, quantum obligetur scholasticus jurãs servare statuta, & an semper graviter? Videbitur alicui semper obligationem gravem esse ratione juramenti: quia per juramentum in quacunque materia affertur Deus in testem; proindeque resultat obligatio gravis verificandi talem rem, ne Deus dicatur afferri in testem rei falsæ, & videatur cõtemni summa veritas. Nihilominus hoc

Promissa viam iuramẽtum circa statuta servanda.

hoc fundamentum procedit de solo juramento assertorio, & non de promissorio: quia illud solum attēdit ad rei veritatem vel falsitatem præsentem, hoc se accommodat materiæ, quæ promittitur. Est igitur communis, & vera resolutio juramentum servandi statuta non semper parere obligationem gravem, ita ut transgressor statuti minimi semper peccet lethaliter: sed se accommodare materiæ, ita ut in gravi obliget graviter, in levi leviter. Vnde, ut loquamur cohærentes ad resoluta num. 198. juramentum de servandis statutis Scholasticis nil obligat ad id quod statutum immediatè disponit, sed solum facta transgressione, ad sustinendam pœnam.

Ita Medina 1.2.q.96.art.4.solum.antep. Gersonius 2.p. in regul. moral. tractat. de superbia Alphab. 63. litera O. Hostiensis, Gomezius, & alij quos citant, ac sequūtur Padilla l. cum proponas n.2. Cod. de transact. Sanch. lib.3. Decal. cap.14.n.2. & Fagun. in præc. 2. Decal. lib.1. cap. 23. num.7. Sumitur 1. ex authoritate Clement. 1. cum igitur imprimis versic. declaramus, de verb. signif. ubi nostra resolutio definitur de voto observandæ regulæ fratrum Minorum: in voto enim, & juramento eadem ratio, & definitio procedit. Sumitur 2. ex ratione, quia juramentum cadit in rem juratam juxta intentionem jurantis, quem obligat: sed qui præstat juramentum circa observationem statuti alicujus, non jurat præcisè observare rem illam in statuto contentam, sed prout continetur in statuto, seu jurat observare statutum, atque adeo juramentum attingit proximè statutum, & hujus ratione rem; ergo juramenti obligatio commensurari, & adæquari debet ipsi statuto: unde si statutum in re gravi obliget graviter, juramētum, aut votum, addita circunstantia religionis, obligabit graviter, si statutum in re levi obliget leviter, levis etiam erit obligatio juramenti, aut voti.

206 Confirmatur 1. quia juramentum servandi secretum, quod solent præstare in congregationibus, & communitatibus ministri publici, vel consiliarij, obligat graviter, aut leviter, juxta gravitatem, aut levitatem materiæ: & idem est quando quis privatim jurat se aliquod speciale secretum servaturum: non enim (ait Sanch. lib.3. Decal. cap.4.n.23. & cap. 14.n.5.) erit mortalis transgressio, sed solum venialis, quando secretum levis momenti sit. Cōfirmatur 2. nam juxta authores proximè citatos, illi qui jurant statuta alicujus sodalitij, seu confraternitatis decernentia aliquid sub certis pœnis faciendum, aut omittendum, non peccāt in transgressione, sed solum ad pœnam solvēdam, justè (ut suppono) postulatam tenentur; ergo idem dicendum erit de scholasticis jurantibus statuta Academica: cum hæc (ut diximus) sint purè pœnalia, & instar eorum, quæ solent cōdi in confraternitatibus. Confirmatur 3. nam juramentum delatum scholasticis de obediendo Rectori Academiæ, solum obligat juxta capacitatem materiæ, & quidem non graviter, quando materia gravis non est, v.g. quando jubetur sub pœna præstiti interesse certæ supplicationi solemni, & Missarum sacrificio, ut docent Vasq. 1.2.q.96.a.4.d.158. cap.5.n.51. Covarr. de pactis 1.p.§.7. Azor lib.11.cap.5.q.11. Emmanuel Rodr. tom.2. Sum. cap.95.n.ult. & Sanch. lib.3. Dec. cap.14.num.6. Si autem res præcepta ex aliqua circunstātia redderetur gravis, quia v.g. conduceret notabiliter bono publico Academiæ, tūc præceptum, & juramentum obligarent graviter, illorumque transgressio lethalis foret.

Iuramentum accommodatur materiæ.

207 Sexta difficultas est, quando deobligetur ab observatione juramēti, qui juravit servare statuta Academica? Dico 1. Qui juravit servare statutum aliquod, deobligatur à tali juramento, quando statutum illud causa aliqua corruit, v.g. quia in desuetudinem abijt, vel à legislatore revocatum est. Ita Driedo lib.2. de libert. Christ. cap.3. Tabiena verbo jurare q.36. Sylvest. v. juramentum 4.q.23. Gutierr. de juram. 1.par. cap.38. n.14. D. Antonin. 3.par. tit.10.cap.6.§.6. & Burgos de Paz l.1. Tauri n. 365. Ratio est, quia deficiente materia jurata deficit juramentum, & consequenter ejus obligatio; juramentum enim sine objecto materiali nequit subsistere: sed in prædicto casu materia juramenti est statutum, quod (ut supponimus) deficit vel per desuetudinem, vel per revocationem; ergo tunc jurans deobligatur à tali juramento. Hinc colliges jurantem servare omnia statuta Academiæ, solum teneri ad ea quæ sunt in viridi observantia, non verò ad ea quæ casu aliquo collapsa sunt. Ita Suarez tom.4. in 3.p.d. 35. sect.3.n.5. & Sanch. citatus cap.14. n.6. Dico 2. Iurans servare aliquod statutum, cujus obligatio per aliquod tempus suspensa est, tandiu deobligatur à juramento, quandiu statutum nō obligat. Ita Navarrus lib.1. consil. tit. de constit. consil.1.q.7.n.28. Sanch. cit. n.12. & Fagun. cit. lib.2.c.23.n.28. Ratio est, quia accessoriū sequitur principale l. etiam Cod. de jure dotium, & Reg. Accessorium, de reg. juris in 6. juramentum autem est accessorium statuto; ergo ad cessationem, vel suspensionem obligationis statuti cessabit, vel suspendetur obligatio juramēti. Vnde si aliquod ex statutis juratis non esset tunc usu receptum, & postea usu reciperetur, solum obligabit juramentum à tempore receptionis. Quia lex edita, & promulgata, quandiu non acceptatur, existit, sed suspensa, & statim obligat, postquam acceptatur. Secus esset, si omninò extingueretur desuetudine, vel revocatione expressa legislatoris, tunc enim quanvis postea per usum & acceptationem reviviscceret, juramentum pristinum de illa non obligaret. Quia jam est nova lex, ad cujus observationem jura-

Iuramenti cessatio.

mentum non extenditur. Si tamē jurans voluit ſcienter ſe obligare ad rem independenter à ſtatuto, ſemper obligabitur, quandiu res licita extiterit, ſive ſtatutum vigeat, ſive non. In dubio autem talis voluntatis, ſolum præſumitur intentio ſervandi ſtatuta eo modo, quo ipſa obligaverint. Vide Sanch. lib. 3. Decal. cap. 14. num. 13.

QVÆSTIO III.

Quænam perſonæ obligentur ſtatutis Academicis?

Statutorum obligatio quos afficiat.

208 EFfectum adhuc ſtatuti Academici perſequentes, cum latis egerimus de illius vi, & ratione obligandi, ut inveſtigemus ſubjectum, ſeu perſonas, quas hujuſmodi obligatio complectitur, facile eſt indiſcriminatim, & veluti in confuſo aſſerere omnia membra Academiæ, ſive ſtudioſos, qui diſcendo, aut docendo litteris dant operam, ſive officiales, qui Academico regimini inſerviunt, obligari ſtatutis reſpectivè acceptis. Erit tamē difficultas quadruplex extendere hujuſmodi obligationem 1. ad legiſlatores, qui per modum capitis alijs imperant, & ſtatuta condunt. 2. ad perſonas clariſſimas, quæ videntūr aliunde exemptæ, quales Cardinales, Epiſcopi, Reges, Duces, & ſimiles. 3. ad illos qui de induſtria nolunt ſe libro matriculæ adſcribere. 4. ad illos qui matriculati ſunt, ſed ex cauſa ad tempus abſunt: itē ad illos qui degunt in eadem urbe tempore feriato, quando ſcholæ ceſſant.

Legiſlator an obligetur ſuis ſtatutis.

209 Prima difficultas eſt, utrum ſtatuta Academica ſua obligatione afficiant ipſum legiſlatorem? Suppono condētem hujuſmodi ſtatuta contineri tanquam membrū in corpore Academico, ſive ſit multiplex perſona, quale concilium Academicum, ſive ſit perſona ſimplex, qualis v. g. Princeps aliquis, qui inter alios ſtudioſos vacet litteris. Si enim ſit extra Academiam, & profeſſionem litterariam legiſlator procul erit ab obligatione legum Academicarum, cum quarum materia nihil habet commune. In hac difficultate certum mihi eſt Senatum, ſeu concilium Academicum obligari ſtatutis à ſe conditis, ratione ſingularum perſonarum, ex quibus coaleſcit: nam quæcunque ſubdita eſt, & capax legis. Sic in ſimili conveniunt Authores legiſlatricem communitatem, ſive Eccleſiaſticam, qualis eſt generalis Synodus Epiſcoporum, & Capitulum Canonicorum, ſive politicam, qualis Reſpublica Venetorum, aut Genuenſium, ſuis legibus obligari.

210 Dubium eſſe poteſt, quando Princeps aliquis Academiæ, & ſtatutorū conditor in eadem litteris vacat, an ſuis teneatur ſtatutis? Partem affirmantem non ſolum de obligatione quoad vim directivam, ſed etiam coactivam, defendunt Hermonopolus lib. 1. Epitomes tit. 1. Cuiacius lib. 15. Obſervat. juris civilis cap. 30. & Ferdinan. de Mendoza 1. de pact. cap. 5. à nu. 4. & quoad vim directivam videntur tenere quicunque affirmāt abſolutè legiſlatorem quoad illam teneri ſuis legibus, S. Thom. 1. 2. q. 96. a. 5. Victoria Relect. de poteſt. civil. n. 21. Navarrus in cap. ſi quando, de reſcrip. Excep. 1. Vaſq. diſp. 167. cap. 1. Suar. lib. 3. de leg. cap. 35. n. 4. Salas d. 14. ſect. 2. n. 16. Covarr. in cap. Alma mater 1. par. §. 1. n. 5. Becanus tract. 3. cap. 6. q. 12. n. 2. Azor lib. 5. cap. 11. q. 1. Leſſius lib. 1. de juſt. cap. 35. dub. 5. Sayrus in clavi lib. 3. c. 4. Tanerus q. 6. à nu. 19. & Bonacina diſp. 1. de leg. q. 1. pun. 6. n. 19.

Probant 1. authoritate, nam Deus olim quaſi exprobrans Principibus inæqualitatem in
„ obſervatione legum, dixit Michææ 6. Num-
„ quid juſtificabo ſtateram impij? Et Matthæi
„ 23. dixit de Phariſæis. Qui dicūt, & nō faciūt.
„ Alligāt onera, & digito ſuo nolūt ea movere.
Hoc eſt præcipiunt, & non exequuntur. Addunt ex utroque jure. Nam cap. cum omnes, de con-
„ ſtit. ſic habetur: Quod quiſque juris in alte-
„ rum ſtatuerit, ipſe eodem uti debet. Et ponitur celebre illud Platonis 4. de legib. Princi-
„ pem alloquens: Patere legem, quam ipſe tu-
„ leris. Deinde l. 4. C. de legib. & conſtitut. Princ. dicunt Theodoſius, & Valentinianus Im-
„ peratores: Digna vox eſt Majeſtate regnātis
„ legibus alligatum ſe Principem profiteri.
Probant 2. ratione, quia valde diſſonum, & indecens eſt nō cōformare opera verbis, aliud faciēdo, aliud præcipiendo, ita ut caput maneat difforme reliquis membris: ſed Princeps eſt caput Reipublicæ, ſubditi ſunt reliqua membra; ergo in obſervatione legum tenetur ſe illis cōformare.

Legiſlator Academicus non tenetur ſuis ſtatutis.

211 Nihilominus in caſu Propoſito Principis qui dat operam litteris in eadem Academia, in qua legiſlator eſt, exiſtimo ſuis ſtatutis neque teneri quoad vim coactivā, neque quoad directivam. Nam in qualibet lege conſideratur duplex vis, altera directiva, quæ in conſciētia obligat ad id quod per legem dirigitur, altera coactiva, qua legiſlator impoſita pœna cogit ad ipſius legis obſervantiam. Pro prima parte hujus ſententiæ, quòd Princeps nō teneatur ſuis ſtatutis quoad vim coactivam, ſtāt mecum communiter Theologi, S. Thomas 1. 2. q. 96. a. 5. Valent. tom. 2. diſp. 7. q. 5. pun. 4. Sylveſter v. lex q. 14. Suar. proximè citatus num. 15. Salas n. 28. Tanerus n. 18. Sayrus nu. 5. Vaſq. Becan. Bonacina & alij. Sumitur ex l. Princeps ff. de legibus, ubi ſic habetur: Princeps legibus ſolutus eſt. Deinde ratione 1. quia non datur vis coactiva, niſi ex poteſtate, & juriſdictione: ſed

nemo

nemo habet jurisdictionem, & potestatem coactivam in se ipsum: hæc enim requirit extrema diversa; & idem juxta Philosophum nequit esse agens & patiens; ergo &c. 2. Quia lex est superioris in subditos: nemo autem sui ipsius subditus est, ut à se ipso cogatur. 3. Quia nemo potest esse judex in causa propria, ut habetur cap. inter querelas, ubi Glos. 23. q. 4. lex autem quatenus cogit ad pœnam est veluti sententia lata à legislatore tanquam judice. Hæc procedunt de solo Principe supremo. Quia alij inferiores pro legum propriarum trangressione possunt à supremo Principe puniri, ut Episcopus à Papa.

212 Pro secunda parte nostræ sententiæ, quòd scilicet prædictus legislator nec etiam teneatur suis statutis quoad vim directivam, quanvis nullus stet author, quia nullus quæstionem movit de legislatore Academico in nostris terminis, ea tamen patet ex dictis num. 198. ubi resolvimus statuta Academica non obligare in conscientia ad id de quo immediatè diponunt, sed tantum facta illius transgressione, ad sustinendam pœnam: Cum igitur legislator supremus non teneatur suis legibus quoad vim coactivam, quæ respicit pœnam à judice infligendam, vel inflictam, ut diximus: deinde statuta Academica non habeant vim directivam puram in ordine ad id quod immediatè disponunt, sequitur quòd illorum conditor sit omninò in conscientia immunis ab ipsorum observatione, & solum teneatur ex quadam decentia, & æquitate, ut reliquis membris conformis exemplum præbeat. Ad fundamentum authoritatis, & rationis pro parte affirmativa, unico verbo satisfit. Dicimus enim hæc solum probare legislatorem teneri suis legibus quoad vim directivam, quod facile admittimus, sed in ijs tantum legibus, in quibus vis directiva est separata à coactiva in ordine ad rem immediatè præceptam, vel prohibitam: qualis vis non datur in statutis Academicis.

Statuta an obligent illustres & exemptos. 213 Secunda difficultas est, utrùm statuta Academica obligent omnes, & quoscunque in studiosorum numeris descriptos, quantunvis sint optimates regni, ut Duces, Marchiones, Comites, vel aliunde exempti, ut Cardinales, Archiepiscopi, Episcopi, & Monachi? Pro parte negativa saltem quoad exemptos, facit, quia illi non subjiciuntur magistratui Academico quoad suas causas vel in civilibus, vel in criminalibus; ergo neque statutis. Consequentia patet, quia statuta cum solum obligent ad sustinendum pœnam, quæ per judicem infligitur, ex negata subjectione ad judicem, rectè negatur subjectio ad statutum. Antecedens suadetur 1. quia clerici, monachi, & similes non possunt renunciare suæ exemptioni, utpote in honorem status concessæ cap. significasti, de foro compet. Cap. cum tempore §. fin. de arbit. & latè hanc resolutionem prosequuntur Enman. Roder. tom. 2. regul. q. 63. a. 10. & Barb. de potest. Episc. alleg. 71. & 123. Suadetur 2. in specie, quia monachos matriculatos in studijs generalibus non possunt corrigere alij præter prælatos regularium, ut ex quadam concessione Innocentij VIII. refert Emman. Roder. tom. 2. regul. q. 2. a. 9. ergo non subjiciuntur magistratui Academico quoad correctionem.

Ecclesiastici subditi legibus civilibus. 214 Nihilominus pars affirmativa omninò vera est. Pro qua citari possunt omnes Authores, qui dicunt omnia membra Reipublicæ subjici legibus talis Reipublicæ: itē Ecclesiasticos omnes, etiam regulares, subjici legibus, bonum commune omnium respicientibus, & libertatem ac immunitatem Ecclesiasticam non offendentibus, quales sunt Medina 1.2. q. 96. art. 5. Covarr. in pract. cap. 33. Sayrus in clavi par. 1. lib. 3. cap. 4. Bellarm. lib. 1. de clericis cap. 28. Molina tom. 1. de restitut. tract. 2. disp. 31. concl. 6. Vasq. 1.2. d. 167. cap. 4. Suar. lib. 3. cap. 34. n. 6. Salas de leg. disp. 14. sect. 8. nu. 94. Sanchez lib. 2. Decal. c. 28. n. 18. Becanus tract. 3. cap. 6. q. 11. n. 2. & alij cum Legistæ ad l. cunctos populos C. de Summa Trin. cū Canonistæ ad cap. Ecclesia, de constitut. Ex quorum doctrina sumitur fundamentum nostræ resolutionis: nam Ecclesiastici quomodocunque exempti, à potestate laica ideo subjiciuntur legibus illis politicis, quia sunt membra Reipublicæ politicæ: sed etiam personæ, de quibus loquimur, sunt membra Reipublicæ litterariæ, seu Academiæ, in qua per matriculam, & exercitium litterarium sunt incorporatæ; ergo subjiciuntur statutis Academicis. Confirmatur, nam personæ illæ in tribunali Academico judicantur, juxta Authen. Habita C. ne filius pro patre. l. 1. ff. de judic. l. fin. de rer. divis. de quo agemus fusè lib. 7. sed nō possunt judicari nisi secundùm leges Academicas, quibus proinde subjaceant; ergo illis subjacent. Ex quo corruit fundamentum partis negativæ. Negatur enim antecedens; ad cujus primam suasionem respondetur clericos & monachos non posse renūciare suæ exemptioni, nisi Princeps, aut lex tali submissioni assistat, eamque permittat: at submissio illa in tribunalis Academici favorem est jure ipso permissa, ut docet Alphonsus de Escobar cap. 34. nu. 14. Ad secundam respondetur cum eodem nu. 15. concessionem allatam Innocentij, esse intelligendam de correctione fraternæ, & causis solis regularibus, quæ eorum regulam, & observantiam respiciunt, & non de causis Academicis, ipsamque Academicam observantiam spectantibus.

Statuta Academiæ an comprehendant non matriculatos. 215 Tertia difficultas est, an statutis Academiæ teneantur illi, qui in eadem sub aliquo magistro facultates audiūt, sed in libro matriculæ ex industria describi nolunt. Procedit difficultas jure communi spectato. Nam de jure speciali hujus nostræ Eborensis Acade-

Academiæ certum est, ut habetur in diplomate Cardinalis Henrici, omnes non matriculatos, qui in Academia versantur, subjici statutis quoad rigorem & pœnam, quanvis nullo privilegio gaudeant. Pro sententia negativa facit 1. quia legislator Academicus solum intendit obligare suis legibus scholasticos, qui verè tales sunt: sed nullus censetur scholasticus, aut pro scholastico reputatur, quādiu matriculatus nō est, ut cōstat ex statutis Academiæ Conimbr. lib. 3. tit. 1. init. ubi dicernit expellendos esse à domibus etiam designatis nō matriculatos, & subdit rationem, quia tales domus non debēt designari nisi scholasticis: clarè supponēs nō matriculatos, scholasticos nō esse; ergo nō tenētur statutis. Facit 2. axioma Iuristarum (Onus qui sentit, debet sentire commodum) l. 1. ff. de insti. action. l. secūdum naturam ff. de regul. jur. de quo Anchar. cōsil. 217. n. 4. & Alexan. cōsil. 47. Perspectis n. 4. lib. 5. & sic vice versa, commodum qui nō sentit, nō debet sentire onus: atqui scholasticus nō matriculatus nō sētit commodum privilegiorum; ergo nō debet sentire onus statutorum. Facit 3. argumētum à simili ex inductione, quia exercēs militiam, quādiu in albo militum descriptus non est, militaribus statutis non adstringitur. Deinde nō tenetur legibus Christianorum qui verè Christianus nō est, nec legibus sacerdotum, qui verè sacerdos non est, nec votis & statutis religiosorum, qui verè religiosus nō est, quāvis ex propria industria, & malitia Baptismum, vel sacerdotium invalidè suscipiat, & professionem invalidè emittat, ut Christianus, sacerdos, aut religiosus existimetur. Ergo similiter frequentās gymnasium nō tenebitur legibus scholasticorum, si verè scholasticus non est.

Statutis tenentur omnes scholastici.

216 Affirmativa nihilominus sententia, cōsultis viris doctis mihi videtur longè probabilior. Moveor 1. quia legislator suis statutis intēdit obligare omnes, qui in Academia sub aliquo præceptore dāt operam litteris: deinde habet potestatem ad omnes illos obligādos: hoc enim postulat ratio boni communis, & optima Reipublicæ litterariæ administratio, ne detur locus fraudibus, & scandalis; ergo omnes obligātur. Moveor 2. quia statuta comprehēdunt in Academia omnes verè scholasticos: sed qui Academiam frequētātes, litteris dāt operam, sunt verè scholastici: tales enim in re fiūt, & cōstituūtur per frequētationem gymnasij, & ipsum exercitium litterarum: matricula enim nō facit, sed supponit scholasticos, ut eos quocūque tempore tales esse probet, ac manifestet; ergo tenētur. Moveor 3. quia si scholastici ex malitia nō matriculati, manerēt liberi ab statutis, reportarēt lucrum ex iniquitate, & fraus illis patrocinaretur: ex quo etiam pateret lata via fraudibus: atqui nemini fraus & dolus patrocinari debet. l. itaque fullo. ff. de furtis. Cap. dictū 30. q. 1. Cap. intelleximus, de judic. Ca. tua 14. de cleric. nō resid. Cap. sedes. Cap. ex tenore, de rescript. Cap. 2. de dolo. Cap. 2. de cognat. spirit. Cap. 1. de co collus. deteg. Cap. tuus, de usuris, de quo Menoch. de arbitr. lib. 2. casu 182. n. 60. Graver. cōs. 764. n. 6. Deinde fraudibus via nō est aperiēda l. in fundo ff. de rei vindic. l. cū ij §. si cum his ff. de transact. Moveor 4. à simili, quia eodem modo se habet scholasticus in sua Republica litteraria, atque miles in sua militari: sed miles qui inter alios cōscriptos militiam sub duce aliquo exercet, obnoxius est legibus militaribus: nec ad vitandum supplicium pro trāsgressione allegabit se non esse cōscriptum; ergo sic scholasticus. Moveor 5. quia ut supra resolvimus nu. 198. tota vis statutorum Academiæ sita est in ordine ad sustinēdam pœnam, facta trāsgressione: sed scholasticus nō matriculatus justè compellitur per magistrum, vel judicem sustinere pœnam, pro trāsgressione statutorum; ergo absolutè illis adstringitur.

217 Solvamus fundamēta n. 215. opposita. Ad 1. concessa maiori, negatur minor: omnes enim qui verè studēt, & auiam frequētāt sub aliquo magistro, ut diximus, scholastici sunt, etiam nō matriculati: quod nō negāt statuta Conimbricēsia citata: sed solum nolūt eos reputare scholasticos in favoralibus, ut nempe privilegijs fruātur. Ad 2. fallit axioma, commodum qui nō sentit, nō debet sentire onus, quādo ex fraude & malitia quis commodū nō sentit: quia in pœnam suæ fraudis, & malitiæ, ut commodo privetur, & onere prematur justum, & rationabile est. Ad 3. negatur primum exemplum, quia jam diximus pares esse milites, & scholasticos ob exercitium armorum & litterarum, quo tales cōstituūtur. Ad alia exempla, scilicet Christiani, sacerdotis, & religiosi fatemur neque illos, neque eos qui verè scholastici nō sunt, teneri legibus status, in quo per errorē existimātur esse. Est tamē discrimē inter scholasticos, & illos: nam scholastici verè & substātialiter tales cōstituūtur per exercitium litterarum habitum in Academia, ad quod matriculatio accidētalis, & solum indicativa est: sicut artifex v. g. sutor, aut ferrarius cōstituitur talis in re per exercitium artis sutoriæ, aut artis ferrariæ, quidquid requiratur approbatio in scriptis ad exercēdum tales artes. At Christianus solum cōstituitur talis per Baptismum in re susceptum, sacerdos per verum characterem talis ordinis, religiosus per veram professionem, & nō per aliquod exercitium.

Statuta an obligēt absentes vel omnes tempore feriato.

218 Quarta difficultas est, utrum scholastici qui ex causa, vel sine illa ab Academia ad tempus absūt, teneātur statutis; & quid dicēdum de omnibus, quādo cessant scholæ tempore feriato? Resolutio difficultatis propositæ quoad utramque partem, pēdet ex uniuscujusque Academiæ jure peculiari, sive

scripto,

scripto, sive cõsuetudinario, quod nemo etiam diligentissimus tenetur comprehendere. Quãtum possum assequi ex usu, & consultatione doctorum virorum, circa Academias Lusitanas, existimo nemine, qui ab Academia abest, & alibi cõmoratur, v.g. in sua patria, teneri ad statuta Academica. Constat ex praxi: quia scholastici extra Academiam impunè utuntur armis, & vestibus, quibus non licet uti in scholis, gerunt cincinnos, & galeros, neque curant singulis diebus sacro interesse, & singulis mensibus expiare animam confessione sacramentali: & tamen judices Academici non solent punire hujusmodi, vel alios similes transgressores. Secus opinor accidere versantibus in eadem urbe, ubi est Academia, quando vacant scholæ tempore feriato. Nam si hi nondum studia sua confecere, & habent animum progrediendi, statutis Academicis ligãtur, & ad eorum observationem possunt, ac solent à magistratibus compelli. Si verò studia jam sua ad metam perduxere, vel nolunt jam in ijsdẽ procedere, à dictis statutis soluti manent. Ita mihi videtur se habere praxis in hoc regno, vel saltem in hac nostra Eborensi Academia, de qua testantur apparitores: nam si deprehendant tempore feriato scholasticum agentem contra statuta, deferunt ad cõservatorem, à quo plectitur pro ratione probatæ transgressionis.

QVÆSTIO IV.

An scholastici convenienter ferientur statutis temporibus; & qualiter se habeat in scholis hujusmodi vacatio?

219 Quanvis consuetudo legitimè præscripta, qualis definitur à Theologis, „ Tacita obligandi vo„luntas ab eo profecta, qui obligare potest, „ usu tantum, & more utentium expressa, accipiatur pro lege non scripta, & tum in Academijs, tum alibi æquiparetur statutis, tamen hujus loci non est consuetudinis essentiam, causas: & effectus exponere. Quanta enim sit vis consuetudinis, præsertim Ecclesiasticæ, videre est apud Sapientissimum pariter ac Illustrissimum D.D. Sebastianum Cæsarem de Menezes Episcopum Conimbricensem, in sua Ecclesiastica Hierarchia disp. 5. §. 1. à n. 16. qui hãc materiam, sicut & reliquas doctissimè persequitur, tantam doctrinam moribus, & sanguine regio condecorans, dignus proinde tantam vir evehi ad summam in sua Hierarchia dignitatem. Item non possum Academicas omnes persequi consuetudines, utpote quæ captum excedunt, & sub scientiam non cadunt. Pro reliquis itam aggredior, quæ in Academijs antonomasticè consuetudo est, assuetum vocant, scilicet mos feriandi, seu vacandi à lectionibus, certis, ac statutis temporibus. Et quanvis in nõnullis Academijs modus, & ratio feriandi scripta sit inter alia statuta, à ratione tamen consuetudinis non deficit. Non enim dicitur consuetudo res non scripta, ex eo quòd ita repugnet scripturæ, ut per illam destruatur. Quia (ut benè notat Suar. lib. 7. de leg. cap. 2. n. 4.) persistenti in suo robore ac vigore consuetudini Scriptura advenire potest, ut constat ex cap. 2. „ de præb. in 6. ubi sic habetur: Hujusmodi „ consuetudinem authoritate Apostolica pro„ bantes, ac nihilominus volentes eam invio„ labiliter observari. Vbi lex Pontificis scrip„ta non destruit consuetudinem, sed roborat.

Consuetudo pro lege.

Est igitur proposita quæstio non contemnenda, an scholastici statis diebus, ac mensibus convenienter Academico more ferientur, seu à lectionibus, & studijs vacent? Pro sententia negativa opponi possunt contra scholasticos feriantes, & otio deditos non levia authoritatis, & rationum momenta. 1. ex Sacra Pagina „ Ecclesiastici 33. n. 29. de servo, Mitte illum in „ operationem, ne vacet: multam enim mali„ tiam docuit otiositas. Et Ezechiel inter alias causas iniquitatis Sodomorum numerat otiũ. „ Ecce hæc fuit iniquitas Sodomæ sororis tuæ, „ superbia, saturitas panis & abundantia, & o„ tium ipsius, & filiarum ejus. Ezech. 16. n. 49. „ Hinc Apostolus 1. ad Timoth. 5. sic præcipit. „ Otiosas viduas devita, quæ discunt circuire „ domos. Sacræ Paginæ affinis est doctrina Sanctorum Patrum. Nam S. Basilius Magnus „ lib. hexim. homil. 7. Otium maleficij esse „ principium nemo est qui ignoret. S. Bernar„ dus lib. 2. de consid. Fugienda est otiositas, „ mater nugarum, noverca virtutum.

Otiositas damnatur.

220 Secundo, ex sacris Concilijs, & Canonibus. Nam cap. 1. de celebrat. missar. & c. nũquã de cõsecr. dist. 5. præcipiũtur Ecclesiasticæ personæ vel lectioni, aut eruditioni litterariæ incumbere, vel se operibus quibusdam honestis exercere, ne diabolus inveniat otiosas. Cap. cxij. §. cõtinetur, de verb. signif. in 6. otium appellatur animæ inimicus. Cap. nisi cum pridem §. verum. de renũc. otiositas & voluptas dicũtur arma hostis antiqui ad miseras animas captãdas. Vnde Cõcilia Parisiẽse, Moguntinẽse, Chalcedonẽse, & Aurelianẽse cõtra clericos, ac monachos vagãtes, & otiãtes, ut à vita otiosa compescerẽt, & ad laboriosam reducerẽt, multa salutaria statuerũt, ut habetur cap. nullatenus & sub 93. dist. cap. Abbatibus 18. q. 2. cap. juxta 21. q. 1. cap. qui vere 21. q. 1. cap. quidam monachi 16. q. 1. & cap. per nulli. de apostat. Cõsentiunt leges civiles, l. qui sub prætextu C. de sacros. Eccles. & l. quidam ignaviæ C. de decurion. lib. 10. ubi in priori

Theo-

Theodos. & Valentinian. in posteriori Valentinien. & Valens multa decernunt contra eos, qui ut sese labori furentur, & ignavo otio diffluant, in solitudines abeunt, ibique sectantur ignaviā, & desidem vitam.

Negotium melius quàm otium

Tertio, ex litteris humanioribus: nam Appiū Claudium teste Valerio Max. lib. 7. cap. 2. crebrò solitum dicere accepimus negotium populo Romano meliùs quàm otium committi: non quod ignoraret quàm jucundus tranquillitatis status esset, sed quòd animadverteret præpotentia imperia, agitatione rerum ad virtutem capessendam excitari, nimia quiete in desidiam „ resolvi. Et sanè (inquit idē Valerius loco cita- „ to) negotium nomine horridum civitatis no- „ stræ mores in suo statu continuit: blandæ ap- „ pellationis quies plurimos vitijs respersit. Mitto innumera, quibus possem ostendere civitates otio ac desidia funditùs everti, & optimum florentissimæ cujusque Reipublicæ statum labefactari. Illud ex Alberto Crantzio lib. 3. cap. 22. nolo tacitus præterire, Constantinum Magnum Imperatorem fuisse adeo infensum viris otiosis, ut monachos plurimos in otio vivētes ejecisset suis claustris, Episcopis assentiētibus, & asserentibus melius esse paucos Deo serviētes pascere, quàm magnum gregem inutilium otiosorum habere.

Otiositatis damna.

221 Quarto ex ratione, quia nō potest convenienter permitti quod cedit in damnum Academiæ, in damnum scientiarum, & in damnum scholasticorum: sed in triplex hoc damnum cedit ignavum otium; ergo permittendum non est. Minor suadetur, quia imprimis cedit in damnum Academiæ: si enim otiosi (ut patet ex proximè dictis) politicam Rēpublicam perturbant, quandoque funditùs cōvellunt, multo magis Rempublicam litterariam demolientur. Cedit in damnum scientiarum: nam sicut scientiæ labore ac studio comparantur, ita otio ac desidia extinguuntur, cùm litterariæ disciplinæ vigor otio solvatur, ac enervetur. Cedit denique in damnum scholasticorum: quia si omnes qui otio desident, proni redduntur ad omne scelus, & apti ut concrescant in vitijs omnibus, ac præsertim libidine, juxta illud Ovidij lib. 1. de remed. amoris:

Otià si tollas; periere cupidinis arcus.

Et illud 1. de Ponto.

Cernis ut ignavum corrumpant otia corpus:
Et capiant vitium, ni moveantur, aquæ.

Quid erit dicendum de scholasticis, quibus adhuc in prima juventæ face exultantibus calidus circum præcordia fervet sanguis? Certè quidquid à lectionibus cessatum fuerit, vel in pernicioso ac vetito taxillorum & alearum ludo cōsument, vel (quòd magis dolendum erit) in scortatione, & grassatione. Igitur nulla à studijs vacatio, nullumque otium convenienter cōcedi potest.

222 His non obstantibus, convenienter, aptè & honestè concedi vacationem in Academia, ut scholastici à lectionibus statis diebus, & mensibus ferientur, rectè tradit Petrus Gregor. de Republ. lib. 18. cap. 8. n. 5. insinuant Rebuff. in interpret. ad Authēt. Habita pag. 523. & Suar. tom. 4. de Relig. tract. de Societ. lib. 8. cap. 8. à n. 13. Probatur 1. ex S. Pagina, ubi passim laudatur requies, & tempestivum otium. „ Proverb. 24. num. 15. Ne insidieris, & quæras „ impietatem in domo justi, neque vastes re- „ quiem ejus. Ecclesiastici 38. n. 14. Ipsi Domi- „ num deprecabuntur, ut dirigat requiem eo- „ rum. Ecclesiastes cap. 3. inter alia assignat etiā „ tempus honesto ludo & recreationi: Tempus „ flendi, & tempus ridendi: tempus plangēdi, „ & tempus saltandi. Imò requies alterna & opportuna septimo quoque die imperabatur „ Exodi cap. 23. nu. 12. Sex diebus operaberis, „ septimo die cessabis, ut requiescat bos, & asi- „ nus tuus, & refrigeretur filius ancillæ tuæ, & „ advena.

Vacationes dentur in scholis.

Recreatio honesta.

Probatur 2. ex Sanctis Patribus, quorum doctrinam de intermissione laboris, etiam per honestam & moderatam recreationem, quam significat nomine ludi, hausit S. Thomas 2. 2. q. 168. a. 3. Nam S. August. lib. 2. de musica in fine, „ Volo tibi parcas: labor est in chartis, & aper- „ tum ire per auras animum permittas: nam „ sapientem interdum remittere aciem rebus „ agendis decet intentam. S. Ambros. lib. 3. de „ Virgin. col. 4. Quod velis prolixè facere, ali- „ quando ne feceris. Hoc loco parœmiæ vulgò jactatum ait pro exigentia interjectæ quietis ad diuturnitatem laboris. Et Clem. Alex. lib. 3. pæ- „ dagogi cap. 10. Supra modum laborare & pes- „ simum est, & morborum causa. Neque ergo „ oportet esse omninò otiosum, neque esse „ omninò nimis laboriosum. Denique S. Basilius constit. monach. cap. 8. suadet hujusmodi intermissionem tanquam utilem ijs præsertim qui studijs & exercitijs mentalibus animum ap- „ plicant. Sæpenumerò contingit, cum exor- „ tum in animo tædium suscepta peregrinatio „ discutit, & spatio ad colligendas denuò vi- „ res, ac sese colligendum refocillandumve da- „ to, alacriorem ad capessenda de integro pie- „ tatis certamina facit.

223 Probatur 3. ex jure Canonico, à quo tanquam honestæ reputantur feriæ tam militares, quàm judiciales, & Ecclesiasticæ. Cap. 1. de treugua & pace. Cap. finali, de judicijs. Cap. fin. de ferijs. Clem. sæpe, de verb. sig. signif. Glosa. in Summa 15. q. 4. Item quòd quies nobis ex corde sit appetenda, dicitur à Glos. fin. in addit. in cap. pen. de verb. signif. in 6. Accedit jus civile quod l. 1. ff. de ferijs & dilation. commendat judiciorum ferias & intermissiones, quæ solent dari diversis temporibus. Item Iurisconsultus l. medicus ff. de operis libertorū.

Ita

ita dicit exigendam esse operam à libertis, ut
„ liberalis sit exactio, idest (ait, ut acquiescere
„ meridiano tempore, & valetudinis, & ho-
„ nestatis suæ rationem habere sinantur.

Probatur 4. ex litteris humanioribus, ac primum testimonio Poetarum: nam Ovid. lib. 1. de Ponto.

Otia corpus alunt, animus quoq; pascitur illis:
Immodicus contra carpit utrunque labor.

Statius lib. 4. Syl.

Nostra satiscit,
Laxaturque chelys, vires instigat, alitque
Tempestiva quies, maior post otia virtus.

Seneca in Furen.

Post multa virtus opera laxari solet.

Ad hunc finem, ut studiorum usus parumper deponeretur, fuisse olim pueris regijs spectantibus certamina coturnicum, & gallinaceorum, memorat Herodianus lib. 3. Quod verò honestum & æquum sit, ut onere studiorum animus levetur, & studia litteraria intermittantur, palam Anaxagoras testatus est, qui, ut refert Plutarch. in politicis, sibi publicè decretis honoribus, magno animo repudiatis, id sibi omninò fertur postulasse, ut quo die mortem obiret, pueris, qui disciplinis & artibus operam darent, permitteretur feriatis
„ otiari & ludere. Sæpè (inquit Petrus Greg. de
„ Rep. lib. 18. cap. 8. num. 5.) sunt tenera inge-
„ nia relaxanda, imò oblectanda: unde & mu-
„ sica olim miscebatur disciplinis, & remissio-
„ nes fiunt certis diebus studiorum, ne animus
„ tædio obsessus desperet de litteris, aut abhor-
„ reat à labore disciplinarum.

Studium diuturnū cum intermissione.

224 Probatur 5. ratione, nam cōcedere vacationem à lectionibus tēpore opportuno, est valdè cōsonum, & omninò necessariū Academiæ fini, qui est cōparatio scientiarū; ergo talis vacatio convenienter datur scholasticis. Antecedens suadetur, quia scientiæ comparari nequeunt, nisi labore & studio accommodato, ac nimis diuturno: studium antè diuturnū esse nō potest, nisi intermittatur, juxta illud Ovidij
„ Epist. 5. Quod caret alterna requie durabile
„ nō est: & paræmiam illam citatam num. 222.
„ Quod velis prolixè facere, aliquando ne fe-
„ ceris. Ergo intermissio studiorum consonat Academiæ fini. Cōfirmatur 1. ex Felino ad cap. 1. de magistris, quia eodem modo se debet habere studens mandando litteras memoriæ, quo manducans tradendo cibos stomacho: sicut igitur stomachus non capit ultra vires digestivas, aliàs indigesta sequitur ciborum confusio, ita mens & memoria non capit ultra certam portionem litterarum, & harum multitudine obruitur; ergo studium esse debet ita moderatum, & intermissum, ut detur spatium decoctioni ac digestioni. Confirmatur 2. ex S fin. in procem. Instit. & Commentatore in 4. Ethic. quos sequitur Rebuff. supra citatus: quia omni studioso ludus est necessarius, ne mens reddatur inutilis: si enim cōtinuatum vehemēter animum ad hauriendas scientias appellat, spiritus procul dubiò ruptis nervis fatiscet, ac sensus penè omnes dissolventur. Nam humana conditio (ut inquit Suar. ciiat. num. 5.) non fert perpetuam animi intentionem in studijs, alijsque spiritualibus exercitijs, & ideo quietem aliquam, & relaxationem postulat. Hoc autem rectè exponitur à Sancto Thomà cit. q. 168. a. 2. & 4. exemplo, quod affert Abbas Abraham apud Cassianum collat. 24. cap. 21. Sancti Ioannis Evangelistæ de arcu nimium intenso, aut continuè sagittas emittente, qui perseverare diu nequit in summa illa intēsione, quin rumpatur.

Vacatio nimia, & immoderata quies reprobatur.

225 Ad fundamentum authoritatis & rationis pro sententia negativa, facilè satisfit. Quidquid enim pro illa ex sacra Pagina, sacris Canonibus, & litteris humanioribus opponitur, à nobis admittitur, ita tamen ut solum procedat contra nimiam vacationem, & immoderatam quietem, quæ degenerat in desidiam, & ignaviam. Fatemur enim ex hoc pessimo fonte erumpere luxuriam, ingluviem, & omnes alias Reipublicæ pestes. Nobis tantum sermo est de otio tempestivo, & quiete moderata, ut nempe studiorum usus parumper dimittatur, lectionesque vacent opportunis, & moderatis intermissionibus: in quibus etiam ludus honestus, & temperata recreatio locum habeat. Nec dicas scholasticos, ut plurimum ætatis fervidæ, abusuros hujusmodi indulgentia; modumque in ludo & recreatione excessuros. Quia hujusmodi abusus, & excessus per accidens evenient: neque propterea evellenda est, & prohibenda feriatio, seu vacatio opportuna, quæ per se, & ex se conducit valdè ad finem Academicum, ut ostendimus. Erit tamen, quantum fieri potuerit, cavendum, ut per scholasticam disciplinam incommoda præveniantur. Et certè qui prædictis vacationibus abutuntur, indigni sunt, quibus etiam moderata intermissio concedatur. Argum. l. Nemo deinceps Cod. de Episcop. audient. in qua licèt Imperatores Valent. Theodos. & Arcad. præcipiant circa Paschatis festum relaxari carceratos, tamen hujusmodi relaxatione, & feriatum favore judicant indignos sacrilegos, scortatores, & omnes alios, qui publicam lætitiam & quietem talis relaxationis abusu turbare possunt.

Missæ audiendæ obligatio in diebus feriatis.

226 Dubium est 1. Utrum in illis diebus feriatis, seu assuetis, quos Academia reddit festivos, & à lectionibus vacuos in honorem & cultum quorundā sanctorum, v.g. D. Thomæ Aquinatis, D. Basilij, & D. Catherinæ,

in scholis Eborensib. retinentur Scholastici Missam audire; & cessare ab operibus servilibus? Meritò negant Henriquez lib. 9. de Missa cap. 45. num. 2. Alcocer in Summa cap. 27. & Suar. tom. 3. in 3. part. disp. 88. sect. 4. quos sequitur Fagundez in quinque Eccl. praec. lib. 1. cap. 2. num. 17. Ratio est, quia praedicti dies non sunt simpliciter festivi; proindeque nullum extat praeceptum quo teneantur ad Missam audiendam, & abstinendum à servilibus: solum enim cessatur à lectionibus in honorem Divorum, ut Scholastici, si velint, possint liberius vacare rebus divinis. Et quidem ea in omnibus diebus feriatis mens Academiae est, ut scholastici quando intermittunt studia, ut in eadem studiosiores, & alacriores redeant, exercitijs honestis detineantur. Sic enim Bidellius cum solemni denunciatione assueti solet jungere adhortationem: Crastina (inquit) die de more non legitur: interim tamen memores ita vos vacaturos, ut rebus honestis diligenter vacetis.

227 Dubium est 2. an magister concedes discipulis dies feriatos propter pecuniam, committat simoniam? Hanc difficultatem excitat Rebuff. de privil. Scholast. privileg. 38. & resolvit pro parte affirmativa cum Archidiacono in cap. 1. de consecr. distinct. 3. & Collecta in capit. 11. de ferijs. Videtur fundari in eo quod Episcopus dispensans ob pecuniam cum scholaribus causa studij, censeatur quasi simoniacus, text. in cap. 1. de magistris. Et dic (inquit Rebuff. loco citato) quod si de jure non debet habere illam praebendam, quia in scientia prohibita studet, vel est omnino indisciplinatus, & Episcopus dispensat propter pecuniam, tam dans, quam recipiens committunt Simoniam. Cap. Nemo, de Simon. si vero scholaris debet illam praebendam, & fructus habere in studio, quia bene studet, & in scientijs permissis, & Episcopus petit pecuniam ut dispenset, & recipit, is committit Simoniam; sed non dans.

Simonia in concessione feriarum.

Nihilominus oppositum, scilicet nullam committi Simoniam à magistro vendente vacationes, seu dies feriatos, mihi est pene certum ex principijs Theologicis, quae citati Juristae non videntur plene assequi. Probatur, nam juxta S. Thomam in 4. d. 25. quaest. 5. num. 1. Simonia definitur: Studiosa voluntas emendi, vel vendendi aliquid spirituale, vel spirituali annexum. Latiùs & explicatiùs apud Suarium lib. 4. de Simon. cap. 1. Est sacrilegium, quod committitur in emptione & venditione, seu in contractu quolibet, quo res spiritualis ut talis est, pro temporali commutatur. At qui vacatio à lectionibus nec est res spiritualis, nec rei spirituali quid annexum, ut patet; ergo non est materia Simoniae. Ex quo apparet discrimen inter venditionem dispensationis per Episcopum, & venditionem vacationis per magistrum: quia dispensatio illa versatur in materia spirituali, qualis est materia beneficiorum; vacatio autem à lectionibus, est materia merè temporalis, sicut lectiones ipsae. Dices, Venditio dispensationis in praeceptis Ecclesiasticis est Simoniaca, ut rectè docet Suarius citatus cap. 19. num. 11. sed magister accipiens pretium pro vacatione, vendit dispensationem in praecepto assistendi lectionibus, quod potest esse Ecclesiasticum, si v. g. Academia sit Ecclesiastica, seu clericalis; ergo erit Simoniaca. Objectionem facilè declinabimus, si dicamus nostram resolutionem procedere in vacationibus Academiae laicae, & merè politicae. Verum, consultis viris doctis, adhuc existimamus locum habere in Academia merè Ecclesiastica. Unde credimus nō esse Simoniam vendere facultatē, seu dispēsationē cujuscumq; praecepti Ecclesiastici, scilicet à persona, & potestate Ecclesiastica profecti, sed illam tantum quae est praecepti in materia spirituali, idest attingēte salutem animae, quale est praeceptum jejunandi, audiendi sacrum, & similia: secus de praeceptis quae versantur in materia merè temporali, qualia v. g. imponuntur macellario circa carnes vendendas clericis. Praeceptum autem frequentandi palaestram est in materia temporali. Egimus modò de solo peccato Simoniae. Quod magister in illa venditione feriarum possit aliunde peccare, non dubitamus.

Simonia in venditione dispensationis.

DISPVTATIO III.

De statutorum confirmatione, & desitione.

228 CVM jam pro nostro captu exposuerimus statuti Academici essentiam per suas causas & effectus, nonnullaque peculiaria de statuto non scripto, seu consuetudinario, quod assuetum vocant, sequitur ut hac postrema disputatione statuti ipsius postremum exitum inquiramus, conjungentes duo extrema, nempe confirmationem, & destructionem, quarum illā có-

tinget, quando prælatus inferior, aut supremus statuto jam edito robur adjiciet, hæc quando statutum conditum etiam confirmatum vel dispensatione vulneraverit, vel derogatione imminuerit, vel abrogatione sustulerit.

QUÆSTIO I.

Qualiter se habeat confirmatio statuti Academici?

Confirmatio statutorum Academiæ.

VT intelligatur vis, & sensus propositæ quæstionis, & quid statutis Academicis conferat confirmatio, planum est non procedere difficultatem, quando statuta conduntur à supremo Principe. Quia tunc non datur locus confirmationi. Confirmare enim & dare primum esse, non potest una & eadem persona, sed requiruntur diversæ, ut notavit Glos. v. confirmati ad cap. inter dilectos, de fide instrument. deinde confirmare importat superiorem, quem non recognoscit supremus Princeps. Solùm igitur difficultas procedit, quādo statuta cōduntur ab inferiore, & à superiore confirmantur: & in hoc sensu præcipua quæstio est, utrum statutum quod inferior condidit, & superior confirmavit, ita maneat roboratum, ac stabilitum, ut inferior ipse conditor nequeat illud immutare sive per derogationem, sive per abrogationem absque consensu superioris confirmantis? Negativam partem, scilicet eorum qui dicunt posse adhuc inferiorem revocare suum statutum, non obstante confirmatione superioris, tenet Bart. in l. omnium Cod. de testam. & in l. omnes populi ff. de just. & jure num. 33. ubi dupliciter limitat. Fundamentum sumitur 1. ex l. omnium Cod. de testament. ubi dicitur testamentum confirmatum ab Imperatore posse adhuc revocari à conditore, & ratio est quia talis confirmatio relinquit testamentum cum dependentia à proximo conditore: est enim quædam solemnitas illi adjecta, quæ ipsius naturam non immutat. Sumitur 2. ex cap. cū accessissent, de constit. ubi dicitur in jure statuta facta ab inferiore, & confirmata à Pontifice posse validè tolli ex consensu eorum, qui statuta fecerunt. Sumitur 3. ex natura confirmationis, quæ accedit rei in sua essentia constitutæ, proindeque nihil intrinsecè variat. Vnde confirmans aliquid, non dicitur aliquid novum facere. can. præceptis dist. 12. Deinde confirmatio Papæ in forma communi impetrata nihil novi tribuit. Glos. confirmatione in cap. ex parte de constitut. & Glos. in forma cap. quia diversitatem, de concess. præbend. Item confirmare non est tantum, quantum conferre; quia qui confirmat non donat: qui autem confert, donat. Glos. non potest in cap. 1. de institit. Hinc est quòd confirmatio alicujus sententiæ facta etiam a Papa, corruit, cassata illa sententia. Cap. ex parte 7. de testib. tendentem in specie, confirmatio statuti non impedit illius retractationem, cum videatur facta favore statuentium. Habetur in Glos. ad cap. dilecto, de præben. ergo post confirmationem superioris, eo inconsulto, potest inferior mutare suum statutū derogando, vel abrogando.

229 Affirmativam partem, nempe eorum qui dicunt non posse statutum, postquam accessit confirmatio superioris, revocari ab eo qui condidit, nisi superior approbet talem revocationem, seu immutationem, defendunt Bald. in l. omnium Cod. de testament. num. ultim. Sylvester verbo Beneficium 3. quæst. 9. num. 13. Botæus de Synod. Episcop. 2. part. art. 4. num. 12. Saytus tom. 1. Thesauri lib. 6. cap. 11. num. 11. Azor. lib. 5. cap. 15. quæst. 7. Sanch. lib. 8. Matr. disp. 17. num. 30. & Barbosa de potestat. Episcop. 2. part. allegat. 34. num. 7. Probant 1. quia per confirmationem superioris jam est constitutum jus publicum, quod non possunt privati immutare. l. jus publicum ff. de pactis. Cap. si diligenti, de foro compet. Probant 2. quia statutum confirmatum authoritate Apostolica factum est Apostolicum, juxta cap. pro illorum, & cap. dilecto, de præbend. & rectè sumitur ex cap. si Apostolicæ, de præbend. in 6. ubi ait Pontifex: Illa nostra facimus, quibus authoritatem impertimur. Cum igitur nullus prælatus possit revocare statutum Apostolicum, nullus potest revocare statutum à Pontifice confirmatum. Probant tertio, quia inferior non potest revocare sententiam superioris: quando autem Princeps superior confirmat, idem est ac si ferat sententiam. leg. 1. §. sed neque Cod. de veteri jure enuclean. confirmatio enim Principis (ut ait Glos. clausula in capit. dilecto, de præbend.) æquipollet sententiæ: ergo post factam confirmationem statuti per superiorem, inferior qui fuit conditor, illud immutare nequit.

230 Vtraque sententia, quanvis videatur extremè opposita, veritatem habet, & concordiam habere potest, si rectè explicetur, & intelligatur. Igitur pro utriusque explicatione, & conciliatione advertere cum Baldo in l. explicito Cod. de rer. permut. num. 12. duplicem esse legis confirmationem, alteram essentialem, alteram accidentalem: essentialis est veluti forma dans esse legi, seu statuto, ut quando Princeps, seu prælatus inferior *Confirmatio duplex.*

 Ideo

ideo confirmationem à superiore postulat, quia ipse caret potestate ferendi legem, quæ vim obligandi sortiatur absque confirmatione. Accidentalis dicitur, quādo legislator inferior potestatē habet cōdēdi verum & obligatorium statutum, nihilominus illius cōfirmationem petit à superiore ad maius robur, & authoritatem.

Dico igitur 1. Quando confirmatio statuti est accidentalis, quia scilicet conditor illius habet potestatem condendi, & solum petit confirmationem ad maiorem authoritatem, potest illud abrogare, vel quomodolibet immutare, inconsulto superiore, nisi hic in forma confirmationis addat clausulam (ut si quid contra fiat, non valeat.) Ita Suar. de legib. lib. 6. cap. 26. num. 22. & pro hac resolutione stant Authores primæ sententiæ, quæ in hoc sensu explicata procedit cum his omnibus fundamentis. Probatur prima pars, quia illud statutum per confirmationem non redditur proprium superioris: superior enim illi non adjecit novam obligationem, & cum prædictam clausulam non addiderit, solum censetur approbare juxta præcisam obligationem, quam inferior legislator induxerat: proindeque tale statutum abrogari potest tum ab ipso legislatore inferiore, tum à succedente in pari potestate, sive in favorem statuentium, sive in favorem & bonum aliorum conditum fuerit. Secunda pars habetur ex cap. dilecto filio, de præbend. & ratio est, quia si adhibeatur talis clausula, inferior privatur per superiorem potestate abrogādi. Nunquam tamen talis clausula censebitur à Principe imposita, nisi declaretur, seu exprimatur. Quia novam obligationem inducere, odiosum est.

Dico 2. Quando confirmatio essen-
Revocatio statuti confirmati. 231 tialis est, quia nempe conditor statuti potestatem simpliciter condendi non habet, & ideo cōfirmationem petit, ut statutum vim obligandi accipiat, post confirmationem, nequit abrogare, vel immutare. Pro hac resolutione stāt omnes Authores, quos citavimus n. 229. pro secunda sentētia, quæ sic intellecta procedit cum suis omnibus fundamentis. Ita etiam præter eosdem citatos, sentiunt Felinus cap. cum accessissent num. 5. Salicetus in l. omnium, & l. ultim. Cod. de jurisdict. omn. jud. Geminian. Angelus, Tabiena, Armilla relati à Sanchez lib. 8. Matrimon. disput. 17. num. 30. Surdus consil. 262. num. 69. ubi citat Alexandrum, Iasonem, & alios, Brunorus in Compend. resolutor. propositionum juris §. statuta cōfirmata à Papa, Sessē tom. 3. Decisionum Senatus Aragoniæ decis. 386. à num. 13. Salas de legib. disput. 18. sect. 1. num. 10. ad finem, & disp. 20. sect. 3. num. 29. Stephanus Gratian. discept. foren. cap. 9. num. 5. & cap. 270. num. 69. Reginal. lib. 13. num. 190. Basilius Ponze de matr. lib. 8. cap. 5. num. 6. Bonacina tom. 2. de leg. disp. 1. q. 2. punct. 1. num. 16. & Palaus oper. moral. 1. p. tract. 3. disp. 6. punct. 4. num. 6. qui omnes unanimiter affirmant constitutiones factas à prælatis inferioribus, qui potestate illas condendi carebant, si confirmentur à Pontifice, manere Pontificis, ita ut jam immutari nequeant à prædictis conditoribus. Patet, quia tunc solus superior essentialiter confirmans est author statuti, & solus illi vim ac robur impendit: inferior autem proponens solum petit tale statutum à superiore. Cum igitur juxta Authent. E contra Cod. de Republ. eadem authoritas postuletur in destruendo, quæ in construendo, sequitur ut statutum revocari, & destrui nequeat, nisi eadem authoritate & potestate, qua essentialiter confirmatum fuit. Non est cur solvantur fundamenta alicujus partis, cum omnia, ut exposuimus, intellecta, utranque nostram resolutionem corroborent.

QUÆSTIO II.

Qualiter immutari possint statuta Academica dispensatione.

232 Non est hujus loci afferre difficultates, quæ circa dispēsationē cujuscūque legis cōmuniter agitari solet, & nos attulimus tract. 5. de leg. q. 2. Solum breviter attingemus communes, à quibus lucem capient peculiares circa dispensationem statuti Academici. Prima difficultas est, quid sit dispensatio, & quotuplex? Quoad primum, dispensatio solet in hunc modum definiri: *Dispensatio quid sit.* Est relaxatio juris communis cum causæ cognitione, facta ab eo qui potestatem habet relaxandi. Hæc definitio nobis displicet, utpote redundans in aliquibus. Particula enim illa (communis) amputanda est, quia dispensatio non restringitur ad jus commune, cum extendatur etiam ad Synodale, & municipale, sub quo continetur Academicum. Deinde quanvis dispensatio sine justa causa, ejusque cognitione licita non sit, tamen aliquando valorem habere potest: atque adeo particula (cum causæ cognitione) excludi debet. Rectiùs igitur, & magis categoricè dispensatio definitur à Suario lib. 6. de legib. cap. 10. num. 7. Salas disp. 20. sect. 1. & Ponze lib. 8. cap. 1. num. 3. in hunc modum: Dispensatio est juris alicujus relaxatio. Seu alijs verbis: Est exemptio alicujus à legis obligatione. Relaxatio, quæ idem valet atq; solutio, seu remissio, ponitur loco generis, utpote latè patens ad varias relaxationes,

seu

seu remissiones. Particula (juris alicujus) ponitur loco differentiæ, & excludit omnes alias relaxationes, nempe indulgentiam Ecclesiasticam, quæ licèt sit relaxatio alicujus vinculi & reatus, non est relaxatio juris: & absolutionem à peccatis, à censuris, & alijs pœnis. Quamvis enim hujusmodi absolutio sit remissio alicujus vinculi, quod sæpè per jus inducitur, tamen nó relaxat jus: non enim fit contra jus, sed secundùm jus.

Dispensatio quotuplex.

233 Quoad secundum, dispensatio quadruplex est, ex duplici divisione præcipua, quam subit. Dividitur 1. in tacitam & expressam: expressa nullam in jure habet præscriptam verborum formam, sed tunc fit quando claré & formaliter conceditur per verba, quæ sufficiant ad explicandum animum, & voluntatem dispensantis. Tacita contingit, vel quando superior habens potestatem dispésandi videt subditum non observare legem, & tacet, cum facile impedire possit: vel quando ex certa scientia præcipit, aut concedit subdito aliquid quod sine dispensatione fieri, aut valere non potest. Tunc enim præsumitur tacitè dispensare. Dividitur 2. in dispésationem toralem, seu puram, & partialem, seu mixtam. Prior datur, quando nulla omninò remanet obligatio, sed tota aufertur, nulla facta commutatione. Posterior fit dupliciter, 1. quando persistéte eadem materia tollitur pars obligationis, ut si quis dispensetur ad ordines minores, & nó ad alios. 2. quando licèt auferatur tota obligatio à materia in qua antea erat, remanet tamen in diversa materia obligatio alia minor per commutationem.

Dispensatio legislatoris in proprio statuto.

234 Secunda difficultas est, Utrum legislator Academicus possit in proprijs statutis, quæ nempe ipse condidit, dispésare. Procedit tum de legislatore supremo, qualis Pontifex, Imperator, & Rex, tum de inferioribus, qui à supremis legislativam potestatem hauserint: sive sint primi legislatores, sive habentes similem, aut eádem potestatem, quales successores in eadem sede, & jurisdictione. Cómunissima & indubitata est affirmativa sententia apud Vasq. disp. 178. de leg. c. 2. Suar. de leg. lib. 6. c. 14. n. 2. Azor. tom. 1. lib. 5. c. 15. q. 5. Salas disp. 20. sec. 3. n. 16. & Bonacin. disp. 1. q. 2. pun. 5. n. 15. Probatur, nam res per easdem causas, per quas nascitur, dissolui potest Cap. omnis 27. q. 2. Cap. omnis res, de reg. juris, in antiquis. de quo Narbona appell. à Vicario ad Episc. p. 1. n. 95. & Velasc. cons. 130. n. 17. atqui statuta Academica fiũt per legislatorem summ; ergo ab eodem dissolui possunt, vel in totum, si abrogétur, vel in parté respectivè ad subditos aliquos, si dispensentur.

Pontificis potestas ad dispensandum.

Confirmatur inductione, nam Papa dispensare valet in toto jure Canonico sive à se, sive à prædecessoribus, tum in generalibus Concilijs, tum extra illa condito: imò dispensare valet in quacunque lege Apostolica humana. Quamvis enim Apostoli in alijs prærogativis excellentiores fuerint, tamen in potestate & jurisdictione Papa non est inferior, nec etiam Petro, cujus successor est. Similiter Archiepiscopus, & Episcopus dispensare valent in legibus Synodi diœcesanæ tanquam proprijs, quibus omnem vim contulerunt, Parochi enim ad Synodum confluentes sunt consiliarij, non legislatores. Non sic in legibus Synodi provincialis, utpote superioris cuicũq; ex Episcopis cóffluétibus, Idem cum proportione affirmandum est de Principibus secularibus; atque adeo de legislatoribus Academicis, sive Ecclesiasticis, sive laicis.

235 Solet ab authoribus limitari triplici positæ sententia. Limitatur 1. à Sylvestro v. dispensatio q. 13. n. 19. Azorio cit. lib. 5. cap. 15. q. 7. & Sayro to. 1. Thesau. lib. 6. cap. 11. num. 11. ita ut legislator dispensare possit in lege sua, dummodò non fuerit juramento firmata. Displicet Sancio lib. 8. Matrim. disp. 17 num. 31. & Salas disp. 20. sect. 4. num. 42. & meritò, quia juramentum semper habet annexam conditionem æquitatis, ac proinde juramentum non dispensandi, intelligi debet, nisi causa justa dispésationis interveniat. Qua conditione insuper non admissa, adhuc asserimus tale juramentum non impedire valorem dispénsationis, sed solam licitam collationem illius. Limitatur 2. à Sayro de censur. lib. 6. cap. 11. num. 11. & Barbosa de potest. Episcop. alleg. 34. num. 7. ut non possit legislator inferior dispensare in suis legibus, quæ fuerint confirmatæ à superiore: v. g. Episcopus in constitutionibus, quas ipse tulit, & postea Pontifex confirmavit. Hæc limitatio juxta à nobis tradita num. 230. & 231. vera est, quando superior ita confirmat, ut conferat vim obligandi constitutionibus, easque faciat proprias. Secus, quando non conferat vim obligandi, sed solum approbet legem factam, judicans esse laudabilem. Quod semper præsumetur, quando lex ante approbationem vim obligandi obtinebat. Limitatur 3. à Sanchez lib. 8. Matrimo. disp. 17. num. 29. nisi constitutio transierit in contractum & commodum alterius, ut v. g. si fiat ut forenses qui venerint ad civitatem, gaudeant immunitate à tributis. Tunc enim non valebit Princeps dispensare (inquit Sanchez) nisi causa legitima supervenerit. Notat tamen & benè Palaus tractat. 3. de legib. disput. 6. punct. 4. num. 5. hoc non provenire ex eo quòd legislator non possit dispensare in lege propria, sed quia nequit dispensare in lege naturali obligante ad contractum.

236 Tertia difficultas est, utrum prælatus inferior ex vi sui muneris ha-

Dispensatio per inferiorem in lege superioris.

beat potestatem ordinariam dispensandi in legibus sui superioris; v. g. Episcopus in legibus Pontificis? Affirmant Victoria Relect. de potest. Ecclesiast. n. 8. & Sotus in 4. dist. 27. q. 1. art. 4. ex D. Antonino 1. p. tit. 17. §. 20. & Covarr. cap. Alma mater 1. par. §. 7. num. 8. Probant 1. ex illo vulgari axiomate, de quo Sanch. lib. 1. Matr. „ disp. 61. n. 3. Quidquid potest Papa in univer„ sa Ecclesia, potest unusquisque Episcopus in „ sua diœcesi, nisi ab ipso Papa prohibeatur. Cum igitur Papa possit dispensare in suis omnibus legibus ubique, id potest Episcopus in sua diœcesi, quando non prohibetur. Probant 2. ex cap. Nuper, de sent. excom. ubi statuitur, eo ipso quòd legislator sibi nó reservat absolutionem censuræ, eam inferiori concedere; ergo idem de dispensatione dicendum est. Probant 3. Eodem modo se habet dispensatio in votis, atque in legibus superioris: imò difficilius videtur dispensare in votis utpote attingentibus jus divinum: sed Episcopus dispensare potest in omnibus votis non reservatis; ergo etiam in legibus Pontificis. Probant 4. si inferior nunquam posset dispensare in lege superioris, frustra superior reservaret aliquando dispensationem legis, quam statuit: sed reservat; ergo supponit dictam potestatem in inferiori. Probant 5: unus ex actibus moraliter necessarijs ad gubernationem populi est dispésatio legum; ergo cui committitur gubernatio, consequéter datur potestas dispésandi, nisi specialiter excipiatur.

Inferior nequit dispensare in lege superioris.

237 Negativa tamen sententia, quam defendunt Suar. de leg. lib. 6. cap. 14. n. 4. Salas disp. 20. sect. 3. Sanch. lib. 8. Matr. disp. 5. n. 9. Bonacina disp. 1. q. 2. punct. 1. n. 27. Basilius lib. 8. cap. 6. num. 1. & Barbosa 2. par. de potest. Epis. alleg. 33. n. 18. longè communior & probabilior est, scilicet non posse inferiorem dispésare in legibus superioris, etiam non reservatis, nisi tantum in casibus sibi concessis. Sumitur 1. ex Clem. Ne Domini, de elect. & ex cap. cum inferior, de maiorit. & obedient. ubi satis exprimitur non posse inferiorem jura superioris mutare. Innuitur in cap. dilectus, de tempor. ordin. ubi reprehenditur Episcopus quòd eadem die plures sacros ordines contulerit, non permittéte jure: aliter potuisset respondere, sibi non esse specialiter prohibitum, ac proinde dispensasse. Sumitur 2. ex ratione, quia voluntas inferioris non potest impedire voluntatem superioris, ipsique prævalere, cum illi subjaceat, & subordinetur: sed impediret, & prævaleret, si non consentiente superiore, in ipsius lege inferior dispensaret: siquidem voluntas tollendi obligationem prævaleret voluntati obligandi; ergo nulla est illa dispensatio.

Episcopi potestas.

238 Vt solvamus probationes affirmativæ sententiæ, ad 1. dicimus positú axioma non esse simpliciter & absolutè verum, cum assignentur multa, quæ potest Papa pro universa Ecclesia, quæ núquam potuerút Episcopi saltem eo modo quo Papa, ut approbare religiones, instituere censuras, canonizare sanctos, concedere indulgentias absolutè plenarias pro vivis & defunctis, dispensare in matrimonio rato, aut voto solemni. Quod si ad salvandam veritatem axiomatis dicatur assignata omnia esse prohibita à Papa, ipsique reservata, dicemus pro illa probatione nobis opposita diluenda, legem superioris eo ipso quod superioris est, secum afferre prohibitionem tacitam, & virtualem, ut nullus inferior eam laxare, vel debilitare intendat. Ad 2. concesso antecedenti negatur conseq. & disparitas est inter dispensationem & absolutionem: quia absolutio non repugnat, neque opponitur juri, imò potius conformatur juri præcipienti ut absolvatur dispositus, in bonum & salutem animæ. Vnde quando non reservatur, non solum conceditur Episcopo, sed etiam parocho: at dispensatio semper est cótra jus, quod vulnerat: jus autem superioris frangi nequit sine ejusdem consensu. Quare sicut nullo modo affirmari potest dispensationem legis Pontificiæ non reservatam concedi etiam parocho cuicunque, quod de illa absolutione dicitur, ita ab absolutione ad dispésationem non rectè procedit argumentum.

Ad 3. negatur maior, quia dispésatio in votis est quid lógè diversú à dispésatione in lege superioris: nam est quædá remissio debiti in materia promissa Deo, cujus proinde debiti Deus creditor est, & ideo nomine Dei illud possunt remittere omnes prælati, quoties sibi interdictum non est. Ad 4. dicimus non esse frustraneam illam reservationem: quia cum aliquádo detur generalis concessio dispésationis, aptè fit expressa reservatio, ne lex videatur cadere sub illa generali concessione. Ad 5. respondemus dispensationem esse quandoque necessariam ad bonum regimen, præcipuè quádo urget necessitas operandi. Vnde tunc potest impédi ab inferiori prælato, si superior adiri nequeat. Quia verò non semper datur hujusmodi necessitas, ideo non césetur absolutè commissa inferioribus prælatis facultas dispensandi in legibus, ac statutis superioris.

239 Quarta difficultas est, quis possit dispensare, & quomodo in statutis Academiæ? Ex generaliter resolutis hæc cótroversia dirimenda est. Et quidem loquendo absolutè, jure communi spectato, omnis legislator Academicus, & quicunque illi succedens in pari potestate, dispensare valet in statutis à se códitis. Patet ex supra dictis num. 224. An vero hujusmodi dispensatio data absque sufficiéti & legitima causa valeat, & liceat: Respódeo breviter valere, sed non licere. Prima pars traditur à Covar. 2. par. de mat. cap. 6. §. 9. n. 8. & innumeris, quos sequendo referunt Suar. lib. 6. de leg. *Dispésandi potestas in statutis Academia.*

cap.

cap.19.n.6. Sanch. lib.8.Matr.d.17.n.24. Salas de leg.disp.20.sect.4. nu.27. & Basilius de Leon lib.8.Matr.cap.14.nu.7. Ratio est,quia tota vis & obligatio legis pendet à voluntate legislatoris in fieri & conservari: atque adeo cessabit obligatio quoties legislatori libuerit, etiamsi nulla rationabilis causa interveniat. Secunda pars communis est, & defenditur à S.Thoma 1.2.q.7.a.5.Vasquio disp.178. c.3. & 4. Suario citato cap.18.n.4. Salas cit.disp.20.sect.5.n.50. & Sanch.lib.8.Matr.d.18.n.3. Sumitur 1.ex authoritate utriusque juris, nam jus Canonicum Trident.sess.24.c.5.de matrim.& jus civile l.relegati in fine ff.de pœnis,prohibent ne quis sine legitima causa dispenset. Sumitur 2. ex ratione, nam dispensans sine causa abutitur potestate,& operatur contra officium superioris: facit enim inæqualitatem, & committit vitium acceptionis personarum, quæ superioris officio repugnant;ergo peccat. Mortaliter ne, an venialiter ex suo genere? Suarez n.9. pugnat pro peccato mortali.Sanchez n.7. & Basilius n.4.decertant pro veniali.Vtrique probabiliter.

Dispensare non potest magistratus Academicus.

240 Quod attinet ad magistratus, & prælatos Academicos,qui legislatores non sunt, sed legislatore inferiores, qualis Rector, Cancellarius, sua ordinaria potestate nequeunt in statutis dispensare, juxta à nobis tradita n.237. Id enim solum in dispēsando poterunt, quod eis permiserit legislatoris voluntas tacita,vel expressa.Hoc autem constabit ex speciali praxi, vel jure cujuscunque Academiæ. Scimus in statutis Conimbricēsis pertinere dispensationem ad Protectorem,qui est Lusitaniæ Rex,ut habetur lib.2. tit.1.n.1. in statutis autem nostræ Eborensis,posse Rectorem dispensare in aliquo casu particulari cum causa justa,ut exprimitur lib.1. cap.3. nu.5. Illud nobis compertum est, dispensationem factam per quemcunque inferiorem in lege superioris absque legitima causa,invalidam esse.Ita Valent.disp.7.q.5.pūc. 9.Vasq.disp.178.cap.3.nu.17. Salas de leg.d.20. sect.4.n.31.Barbosa 2. p. de potest. Episc. alleg. 31.n.3.Suar.lib.6.de leg.cap.19.n.1.Thom.Sāch. lib.8.d.17.num.4.& Ioan.Sanch.disp.54.select. nu.38. Probatur, nam omnis actus,qui excedit potestatem operantis est nullus: sed dispensans sine causa in lege superioris, excedit potestatem,seu commissionem sibi datam: superior enim non censetur potestatem illam concedere, nisi pro dispensatione rationabili.Quod procedit (ut benè notat Thom.Sanch.nu.5.) quanvis inferior acceperit plenitudinem potestatis à superiori.

Dispensatio valet sine causa legitima, quando Commissarius est merus executor: dispensandum.

Dupliciter tamen limitatur ab eodem num.6. & 8. ut scilicet valeat dispensatio facta sine legitima causa secundùm se. 1.Quando Commissarius est merus executor; qualis censebitur, quando v. g. in commissione exprimuntur nomina eorum, cum quibus dispensandum est, nulla facta mentione cognitionis causæ. 2. Si Commissarius bona fide dispensavit prudenter judicans causam esse legitimam. Sic enim præsumitur superior committere potestatem: idq; postulat bonum regimen ad evitandos scrupulos.Quidquid in oppositum dicāt Basilius Ponce lib.8.Matr.cap.14.n.8.& Palaus disp.6. pūct.8. §.2.n.5.

Dispensatio a sup. causa nullum.

241 Maior dubitatio est, an inferior dispenset validè in lege superioris absque ulla causæ cognitione? Negant Azor tom.1.lib.5.cap.15.q.9.& 10. Navar.cap.fin.n.4. de simon.Menochius consi.15.n.15. Barbosa de potest.Episc.2.p.alleg.33. nu.4. & Palaus disp.6. pūct.13.n.4. Probant 1.Dispensandi potestas nō impeditur inferiori,nisi sub ea cōditione,ut servetur juris ordo: sed jus eum ordinem præscribit dispēsaturo, ut cognitio causæ præcedat: sic enim habetur expressè in Tridēt. sess.25.cap.18. de refor.ergo irrita erit dispēsatio nō præcedēte causæ cognitione. Probāt 2.Inferior nequit dispēsare validè in lege superioris absque causa,ut dictum est n.240. sed proinde est dispēsare sine cognitione causæ, atque dispēsare sine causa: siquidem causa ignorata respectu dispēsantis ita se habet, ac si nō daretur,ex quo fit ut Suar.lib.6.de voto cap.27.nu.7. doceat invalidam esse dispēsationem in voto absque causæ cognitione, etiam si causa subsistat: propter quod assertum Palaus citatus audet eximium Doctorem notare incohærētiæ; ergo invalidè dispensabit.

Affirmandum nihilominus est cum Suario lib.6.de leg.cap.19.n.6.Ludovico Lopez 1.par. Instruct.cap.4. Hostiēsi cap. Cum ad monasterium nu.32. Salas disp.10.sect.9.nu.79. Sāchez lib.8.Matr. disp.17.nu.11. & Basilio lib.8.Matr. cap.15.n.18. Probatur,quia hujusmodi dispēsatio habet quidquid jus requirit ad ipsius valorem: nec apparet jus quod dispensationi præscribat cognitionem causæ tāquam formam actus; ergo valida est. Confirmatur à simili, quia lex lata sine cognitione causæ valida est, si revera à parte rei causa existit; ergo similiter dispensatio.

Cognitio causæ ad dispensationem.

242 Ad primam probationem adversariorum respōdetur, Tridētinum præscribere ibi talem ordinem; non quidem ut formam substātialem actus (aliter dispensans sine cognitione causæ in lege propria invalidè ageret,cum Tridēt. ad omnes, & quoscūq; dispensātes loquatur) sed tāquam instructionem, ut quis prudenter & licitè dispēset. Sic intelligēdum est cap.Necesse,& cap. Dispēsationis 1. q.7. Ad 2.negatur minor,quia si idem esset dispēsare sine cognitione causæ, & dispēsare sine causa,idem procederet in cōdente legem absq; cognitione causæ, & perinde se haberet atque si cōderet sine causa, & [illegible] esset invalida, quod nō admittitur: in eo enim æquiparātur cōditor

legis, & diſpenſans in legē ſuperioris, quòd utetque requirat causam ad valorem actus. Illud quod afferebatur de voto, interim damus, & aſſignamus diſparitatem, quia cum votum ſit altioris ordinis, ſpectans ad religionem, & divinum cultum, Deus non committit ſuas vices niſi dispensaturo fideliter, & prudenter atque adeo cognoſceoti causam: ſecus in dispenſatione legis humanæ, quæ cum ordinetur ad externum regimen, in ejus dispensatione potiùs attenditur causa in re, quàm interna cognitio illius.

QVÆSTIO III.

Qualiter deſinant ſtatuta Academica partiali, vel totali revocatione?

Revocatio ſtatuti quid ſit, & quotuplex. 243 HÆc quæſtio continet ſub ſe multiplicem difficultatem à nobis ſeorſim expediendam. Prima difficultas eſt, quid ſit revocatio ſtatuti partialis, & totalis, & quomodo differat ab irritatione, & dispensatione? Revocatio partialis, quæ alio nomine appellatur derogatio, eſt ablatio perpetua legis vel ſtatuti quoad partem. Rovocatio totalis, quæ alio nomine dicitur abrogatio, eſt ablatio perpetua legis, vel ſtatuti quoad totum. Sumitur ex l. derogatur ff. de verb. ſignif. Cum igitur derogatio ſe habeat ad abrogationem, ut pars ad totum, & eadem fere doctrina de utraque procedat, quidquid de abrogatione dictum fuerit, derogationi applicandum volumus, & vice versa. Differt revocatio tam partialis, quàm totalis à dispensatione, quia revo-
Irritatio quid. care eſt tollere perpetuò obligationem legis, ſive in partem derogando, ſive in totum abrogādo: dispensare eſt aliquem eximere à lege obligante. Præterea differt ab irritatione, quia irritare eſt impedire legem ne robur obligandi cōparet: quod evenit quando Princeps non confirmat legem ab alijs factam, & confirmatione indigētem: abrogare eſt legem, poſtquam comparavit vim obligandi, omninò tollere: derogare eſt tollere in partem.

244 Secunda difficultas eſt, quisnam poſſit revocare legem, vel ſtatutum,
Derogationis autor qui. ſive derogatione, ſive abrogatione? Dico 1. Cōditor legis, vel ſtatuti, ėique [illegible] ſedēs in æquali poteſtate, legem revocare [illegible] eſt tam derogatione, quàm abrogatione. Eſt reſolutio mani-
„ feſta ex illo celebri axiomate. Res omnis per
„ quascunque causas naſcitur, per easdem
„ diſſoluitur. Cap. omnis 27. q. 2. de quo Valasc. cons. 130. n. 17. Et ideo eandem ſolemnitatem poſtulati in revocatione actus, quæ requiritur in ipſius confectione, tenent Caldas Perey. de poteſt. elig. cap. 7. nu. 13. & Duen. regul. 187. ver. 18. quod axioma militat præcipuè in lege quæ à sua causa efficiente, nempe suo cōditore pendet in fieri, ac conſervari, Dico 2. Superior poteſt revocare legem inferioris, v. g. Papa legem Episcopi. Patet, nam ſuperior habet maiorem juriſdictionem, & universaliorem pro loco, & ſubditis prælato, vel Principi inferiori ſubjectis. Dico 3. Inferior nō poteſt revocare legem ſuperioris, v. g. Episcopus legem Papæ. Habetur in cap. Cum inferior, de maior. & obed. Et ratio manifeſta eſt, quia poteſtas ſuperior nō ſubditur inferiori. Si enim inferior dispensat in legibus ſuperioris, in hoc tantum poteſt, quantum ei à ſuperiori cōceſſum eſt: & quidem expedit ut concedatur, non verò ut concedatur poteſtas revocandi. Quia communi uſui magis neceſſaria & frequens eſſe ſolet dispensatio, quàm abrogatio, vel derogatio. Hæc triplex reſolutio facilè applicatur revocationi ſtatutorum cujuscunque Academiæ. Quod attinet ad Luſitanas, pertinere revocationem ſtatutorùm in Conimbricenſi ad ſolum Protectorem, habetur in lib. 2. tit. 1. nūm. 1. ſtatut. ſpectare revocationem ſtatutorum in Eborenſi ad Generalem Societatis Iesu, cōſtat ex traditis ſupra disp. 1. q. 3.

245 Tertia difficultas eſt, quādo poſſit, ac cenſeatur Academia, imò quæ- *Statuti jurati revocatio.*
cunque Vniverſitas ſtatutum juratum à ſe factum revocare? Supponendum eſt dupliciter poſſe Academicas perſonas jurare aliquod ſtatutum, 1. quandò jurant prout ſingulares perſonæ: & tunc fit, quando ſingulæ jurant id quod per ipſas ſingulares ſeorſum implendum eſt, v. g. quòd nemo niſi adſcriptus in matricula ſuffragium feret. 2. Quando jurant non ut ſingulares perſonæ, ſed ut quædam Vniverſitas, & tūc fit, quando jurant quod implendum eſt, nō per ſingulas ſeorſim, ſed per omnes collegialiter, & per modum Vniverſitatis acceptas: ut ſi jurent nullum eſſe admittendum, vel dimittēdū, niſi omnes conveniant, ac ſuffragentur: tunc enim hoc juramentum ſolum poteſt impleri per omnes, quà efficiunt univerſitatem. Hoc poſito. Dico 1. Quando ſtatutum priori modo juratum eſt, ita ut à ſingulis perſonis acceptis ſigillatim impleri debeat, Academia accepta per modum Vniverſitatis illud poteſt revocare, & ſic revocatione poſita extinguetur illius obligatio. Ita Sylveſter v. juramentum 4. quæſt. 2. diſt. 3. Abbas in cap. dilecto n. 19. de præbend. Angelus v. juramentum 5. num. 39. Tabiena v. jurare q. 36. & alij quos referunt, ac ſequuntur Gutier. de juram. 1. p. cap. 58. num. 16. & Sanch. tom. 2. Decal. lib. 3. c. 15. nu. 4. Probatur, quia ſtatutum illud tandiu obligabit, quandiu ſteterit, & ſolum obligabit juramentum ſtante ſtatuto, cui annexum, ſeu potius innixum eſt juramen-

eu. a

enim non variat naturam statuti de se revocabilis, cum sit de illius observatione, & non de ipsius non revocatione: atqui revocatio statuti est actus de se licitus, & quanvis excedat potestatem uniuscujusque personæ singulariter sūptæ, tamen non excedit potestatem omnium, quā accipiuntur per modum universitatis, ergo ab his sic acceptis dari potest statuti revocatio, & consequenter juramenti extinctio. Notat vero Gutierrez citatus, si juramentum esset de non revocando tali statuto, non posse absque perjurio revocari etiam ab Academia, ut universitas est, nisi illius causa finalis deficeret.

Iuratum statutum non possit revocari.

246 Dico 2. Quando statutum posteriori modo juratum est, quia scilicet Academia per modum Vniversitatis illud implendum juravit, nequit Academia, etiam ut universitas est, illud revocare. Ita Covar. de pactis 2.p.§.2.n.5. Angelus v. Iuramentum 5.nu. 39. Abbas in cap. Dilecto n.19. Sylvest. v. Iuramentum 4.q.2.dist.3. Tabiena v. jurare q.36. Sāch. lib.3. Decal.cap.15.nu.5. & Fagundez lib.2. cap.24. n.4. in 2.præcepto Decalogi. Sumitur ex cap. Dilecto filio, de præben. & dignit. ibi, „ Nisi forte statutum aliquod obviaret, quod „ esset juramento firmatum, hujusmodi clau„ sula prohibitionis adjecta, ut si quicquam „ contra id fieret, non valeret. Probatur ratione, nam quando personæ Academicæ per modum Vniversitatis statutum jurant, sibi adimūt potestatem contrarium agendi, & statuto illi quomodolibet contraveniendi: sed nihil magis contrarium est statuto, nihilque magis illi contravenit, quam revocatio; ergo tale statutum sic juratum ab Academia revocari nequit. Addit Fagund. citatus opus non esse, ut exprimatur in tali juramento clausula prohibitionis; „ Vt si quicquam contra factum sit, nō valeat. Quia implicitè continetur in juramento. Mihi tamen videtur oppositum. Quia nemo censetur se abdicare potestate ad agendum validè, nisi id exprimat: in dubio enim solum censebitur privatus potestate ad agendum licitè. Nam qui jurat se non initurum contractum, si postea ineat, validè operabitur, quanvis non licitè. Vnde si Academia juret se non revocaturam statutum à se factum, nihil aliud exprimendo, & postea revocet, valida erit revocatio, sed illicita. Vt enim invalida foret, debuit Academia sibi adimere potestatem per dictam clausulam appositam. Erit autem talis revocatio etiam licita, si cedat in bonum publicum: quia semper hic casus videtur exceptus in tali juramento. Quare nostra resolutio sic intelligitur, ut si Academia juret statutum, & postea revocet, quin hoc cedat in bonum publicum, talis revocatio sit illicita: si juret, addita clausula, ut contra factum non valeat, & postea revocet, talis revocatio sit invalida. Semper tamen Papa ad eorum instantiā poterit ex causa revocare illud statutum, quin obstet clausula (ut quicquam contra gestum fuerit, non valeat.) Quia talis clausula nequit aliquid imminuere de jurisdictione Sūmi Pontificis.

Statuti confirmatio revocatio.

247 Quarta difficultas est, Vtrum statuta cujuscūque Academiæ censeātur revocata per clausulam generalem (Non obstantibus statutis) si dicta illa statuta fuerunt confirmata à Summo Pontifice, Imperatore, Rege, vel alio Principe supremo? Satis communis, & vera est negativa sententia, quam defendunt graves Iuristæ, Ludovicus Romanus in l. si vero §. de viro n.45. referēs Ioannem Monachum, & Bertachinum tit. de clausulis Rescrip. vers.49. citans Imolam, & Felinum in c.constitutus n. 21. ad fin. de rescriptis, & c. nonnulli n. 10. Ioan. Bolognetus cons.1.n.174. Menochius cons.1007.n.79. Paris.lib.11. Surdus cons. 262. n.69. Anastasius Germonius de indultis Cardi. §. Etiam ex eo n.26. Brunorus in Compend. resolutorio §. clausula non obstantibus. Barbosa clausf.84.nu.1. Butrius, Ruynus, Celsus, Hugo, & alij relati à prædictis.

Probatur 1. posita sententia ex alia simili, quòd clausula generalis revocatoria non habet efficaciam ad revocandum pacta confirmata, si de his non fiat expressa mentio. Ita Glos. ad Clemen. Dudum §. Nos etenim v. Pacta, de sepulturis, ubi citat Ioan. Menochium, Ancharranum n.4. ibid. Alex. de Imola cons.30. Ioan. de Imola vol.5. cōs.121.n.6. Iason cons. 105.n.1. & Petrus de Ravenna in Alphabeto aureo utriusque juris lit. C. fol.16. Probatur 2. ex alia simili doctrina, quam tenet Surdus citatus referens Alexād. & Nattam, scilicet immunitatem confirmatam à Principe, nō revocari, nisi in revocatione fiat illius expressa mentio. Probatur 3. quia cōfirmatum non comprehēditur generali revocatione privilegiorum, ut tenet Flavius Cherubinus in compend. Bullarij rom. 1. super Bullam 9. Innocentij VIII. schol. 1. ex quadam decisione Rotæ, quam citat, & super Bullam 3. Iulij III. ergo similiter statutum cōfirmatum nō cōtinebitur in generali revocatione statutorū. Probatur 4. ex doctrina Stephani Gratiani discept. foren. cap.212.n.36. asserentis per revocationem generalem cōsuetudinum, quam ponit Tridētinum sess.7.cap.8. de reform. nō revocari cōsuetudinem cōfirmatam: cum autem cōsuetudo legitimè præscripta sit lex, seu statutum nō scriptum, idem videtur asserēdum de statuto cōfirmato, ne scilicet cadat sub generalem revocationem. Confirmatur denique posita sentētia ex stylo, qui observatur in clausulis derogatorijs: in his enim frequentissimè Pontifices solent facere mentionem de statutis cōfirmatis, & innovatis, v.g. sic: (Non obstantibus statutis, etiam confirmatis, & innovatis.) Signum est ergo quòd si non fiat talis mentio, statuta confirmata non revocantur.

248. Quia-

Revocatio statutorum Eborensis Academiæ.

248 Quinta difficultas est, utrum statuta Academiæ Eborensis, quæ sunt in materia laica, seu concernente jurisdictionem laicam pendente à Rege, circa ejus ministros, censeantur revocari ab ipso Rege per clausulam revocatoriam simplicem? Præsupponendum est Sebastianum Lusitaniæ Regem quodam suo Epistolari diplomate, quo anno Domini 1567. amplissimè confirmavit, & approbavit statuta Eborensis Academiæ sibi attinentia, posuisse hanc clausulam sequentibus verbis:

,, E tudo assi conteudo nos ditos
,, estatutos, quero, & mando que se cumpra
,, na maneira, que dito he, posto que alguma,
,, ou algumas das ditas cousas, ou todas ellas
,, requeressem particular provisaõ, & derogação. E isto sem embargo de quaesquer
,, Leys, Ordenaçoens, costumes, Provisoens
,, minhas, & Estatutos, Capitulos de Cortes,
,, Posturas de Camaras, feitas, & por fazer,
,, que sejão em contrario dos ditos Estatutos:
,, porque quero, & mando, que contra elles
,, não tenhão força, nem vigor algum, se ex-
,, pressamente se não fizer menção desta mi-
,, nha carta, & do que em particular se qui-
,, zer derogar della, & dos Estatutos, sem
,, embargo da Ordenação livro 2. titulo 49.
,, onde dispoẽ, que se não entenda ser dero-
,, gada por mim Ordenação alguma, se da
,, sustancia della não fizer expressa menção.

Ex hac amplissima clausula derogatoria cujuscunque in contrarium, quam Serenissimus Rex posuit in Epistola confirmatoria statutorum Eborensis Academiæ satis constat illius statuta non posse tolli per simplicem revocationem.

Derogatoria clausula simplex.

249 Probatur ex communissima & certissima doctrina Theologorum & Juristarum asserentium neque leges, canones, statuta, constitutiones, vel consuetudines posse revocari simplici clausula generali derogatoria, v. g. Non obstantibus legibus, constitutionibus, statutis, si habeant clausulam, quòd non revocentur, nisi in revocatione fiat eorum expressa mentio verbis formalibus, aut æquipollentibus. Ita Felinus in cap. Nonnulli num. 9. de rescriptis, ubi citat Ioannem Andream, Salycetum, Paulum Castrensem, & Panormitanum: ita etiam Sanchez tom. 2. Opuscul. moral. lib. 6. cap. 9. dubit. 8. num. 1. Suarez de legib. lib. 8. cap. 38. num. 2. Salas de legib. disput. 17. sect. 14. num. 71. Miranda in Manual. prælat. regul. tom. 2. disput. 42. art. 2. conclus. 4. ad finem. Marta de Clausulis 1. part. clausul. 77. num. 11. ubi citat quandam decisionem Rotæ, Moneta de commut. ultim. volun. cap. 7. quæst. 3. num. 176. Layman. lib. 1. tractat. 4. cap. 23. num. 26. Basilius de Leon lib. 8. Matrimon. cap. 19. §. 2. num. 16. Tannerus tom. 2. disput. 5. quæst. 7. dubit. 3. num. 42. Bonacina tom. 2. de legib. disput. 1. quæst. 3. punct. 3. §. 3. num. 11. Augustinus Barbosa tractat. de Clausul. claulul. 82. num. 13. Palaus 1. part. tractat. 3. disput. 4. punct. 21. §. 4. numero 4. Baldellus Theolog. moral. lib. 5. disp. 53. num. 11. §. Et hæc, Geminianus, Ruynus, Cephalus, Mantica, & alij plurimi, quos relati citant. Hanc resolutionem præcipuè sumunt ex cap. Nonnulli, & cap. penult. de capellis Monachorum, & capit. 1. de excess. prælat. in 6.

Confirmatur ex eadem doctrina, quam specialiter in derogatione simplici ac generali testamentorum applicant, & ex l. Si quis ff. de legat. 3. sumunt Cynus, Dinus, Archidiaconus, Durante, Bartholus, Federicus de Sena, Raynerius, Baldus, Salycetus, quos refert, ac sequitur Alexand. de Imola consil. 7. à num. 4. volum. 4. Astensis in Summa lib. 3. titul. 29. art. 4. ad finem. S. Antonin. 3. part. titul. 10. cap. 3. init. Angelus verbo Testamentum §. 11. vers. secundus eodem v. 1. quæst. 12. Tabiena ibidem §. 10. Armilla ibidem §. 12. Covarr. 2. part. rubricæ de Testament. num. 19. §. Quartum, Anton. Gomez in leg. 3. Tauri num. 94. Molina tom. 1. justit. tractat. 2. disput. 153. §. Alio modo, Vasq. de testament. cap. 2. dub. 2. num. 10. Cum igitur Eborensis Academiæ statuta roborata sint ea amplissima clausula, in qua præcipuè continetur, ut nunquam revocata censeantur, nisi eorum specialiter mentio fiat, satis perspicuum manet, simplici ac generali revocatione non tolli.

LIBER III.

DE PRIVILEGIIS, ET PRIVILEGIATIS Academiæ.

250 CONSONUM, ac proximum est, ut qui hactenus toto libro secundo exposuimus Academicas leges, seu statuta, in hoc libro tertio subnectamus privilegia, quæ tantam cum legibus connexionem habent, ut à nonnullis appellentur leges privatæ ac favorabiles; & quidem maiori ex parte exceptiones legum sunt. Complectetur libet quatuor disputationes. Prima erit de essentia, effectione, & desitione privilegiorum. Secunda de eorum qualitate, & excellentia. Tertia de privilegiatis, conditionibus, & obligationibus privilegiatorum. Quarta de nonnullis Academiæ privilegijs in specie.

DISPVTATIO I.

De essentia, effectione, & desitione privilegiorum Academiæ.

POstulat optima scribendi, ac docendi methodus, ut ante omnia declaretur quidditas, & natura illius rei, quæ ita proponitur tractanda, ut circa ipsam, & ipsius proprietates præcipuus, vel omnis tractationis labor versari debeat. Cum igitur tertius hic liber instituatur de privilegijs Academiæ, prævia disputatio aptè discutiet illorum essentiam, & naturam, quæ expeditis causis illorum effectionis, & desitionis optimè innotescet.

QUÆSTIO I.

Quid sit privilegium, & quotuplex, & an convenienter Academijs conferatur?

251 *Privilegij nomi. & definitio.* COntinet tres difficultates proposita quæstio. Prima difficultas est, quid sit privilegium? Privilegium nuncupatur multipliciter, nempe specialis facultas, prærogativa, exemptio, indulgẽtia, beneficium, gratia, sed præcipuè lex favorabilis: quia (ut rectè docent Vasq. disp. 111. num. 19. Suar. lib. 8. cap. 6. nu. 6. & Salas disp. 17. sect. 1.) privilegium, ut tale sit, debet per se primo & directè concedere beneficium & favorem. Quare licèt nonnullæ leges pœnales latæ fuerint in beneficium, & defensionem aliquarum personarum, v.g. Ecclesiasticæ immunitatis, tamen non sortiuntur veram rationem privilegij, quia per se primo non concedunt favorem, sed imponunt pœnam, & intendunt punitionem delinquentium, à qua resultat favor aliorum veluti per accidens. Ex doctrina igitur Isidori relati in cap. Privilegia dist. 3. definitur in hunc modum: Est lex privata aliquid speciale concedens. Dicitur (lex) non quia omne privilegium veram legis rationem habeat: quamvis enim privilegium perpetuum vera lex sit, imponens obligationem alijs, ne usum privilegij impediant, tamen temporale ex defectu perpetuitatis vera lex non est, sed quandiu durat instar legis observari debet. Dicitur (privata) ratione subjecti, in quo reperitur: quia regulariter conceditur personæ privatæ, & licèt aliquando cõcedatur communitati, v.g. Academiæ, civitati, ei conceditur tanquam parti maioris communitatis, quæ lege communi obstringebatur. Additur (aliquid speciale concedẽs) quia aliter privilegium foret inutile, cum nihil operaretur. Vnde privilegium concessum Episcopo ut testari possit, non intelligitur de patrimonialibus bonis, sed de acquisitis ratione Ecclesiæ: quia de patrimonialibus jure communi testari poterat.

252 Ex quibus observabis cum Suario de leg. lib. 8. cap. 2. n. 7. & Palao tract. 3. disp. 4. p. 1. nu. 5. discrimina inter privilegium & res alias, quibus affine est. Nam distinguitur *Privilegium differt a gratia scripto dispensatione & lege.*

guitur à gratia & beneficio, quia licèt omne privilegium sit gratia & beneficiũ Principis,nõ è contra omnis gratia & beneficium est privilegium: quia absolutio ab aliqua inhabilitate est gratia & beneficium,non verò privilegium, utpote data transeunter. Deinde differt à rescripto:quia hoc si est datum,ut jus alicui servetur,continet justitiam, privilegium verò semper est gratia: si est rescriptum gratiæ, sæpè cõceditur pro unico actu,ut patet in rescriptis dispensationum, & ijs quibus beneficia,dignitates,& officia conferuntur: privilegium verò non est nisi ad plures actus. Distinguitur à dispensatione,quia latiùs patet quàm dispensatio: nam hæc semper est in aliqua lege, seu obligatione,atque adeo contra jus: deinde conceditur ad unum actum, ideoque non permanet per modum legis, sed transit instar præcepti: privilegium verò & aliquando non est contra jus, sed præter jus, & semper permanet saltem per aliquod tempus ad multos actus. Tandem distinguitur à lege rigorosa, quia hæc semper respicit bonum commune & publicum, semper obligat ad sui observantiam eos in quos dirigitur,& aliquando pœnam imponit: privilegium verò respicit bonum speciale, à legis observatione sæpè excipit privilegiarium, qui non semper obligatur ad utendum ipso privilegio.

253 Secunda difficultas est,quo tuplex sit privilegium, & quotuplicitèr dividatur? Huic difficultati fiet satis exposita multiplici privilegiorum divisione, quæ habetur 1. in perpetuum, & temporale: perpetuum est quod de se semper durare potest,nisi à Principe revocetur: cum concedatur absque temporis determinatione rei de se perpetuæ, ut monasterio,Academiæ, dignitati, familiæ. Temporale est quod de se finito tempore terminatur, sive ex parte concessionis, quia conceditur ad vitam,vel beneplacitum, vel pro tempore definito. 2. in gratiosum,quod confertur gratis,absque ullo respectu ad merita,& remuneratoriũ, quod conceditur tanquam præmium meritorum, 3. in personale & reale: illud confertur soli personæ, & ideo semper temporale est, quia cum persona extinguitur. Reale est quod conceditur rei, & durat toto tempore,quo res durat. 4. in affirmativum,quod impendit facultatem ad aliquid faciendum, & negativum, quod concedit facultatem ad aliquid omittendum. 5. in favorabile & odiosum:illud est quod ita alicui favet, ut nemini noceat, etiam si juri communi derogeт. Odiosum est quod ita privilegiario favet,ut noceat alteri: tale est privilegium non solvendi decimas. 6. in conventionale & purum. Illud est quod ex pacto, & conventione impenditur: purum est quod caret omni pacto,& conventione. 7. in scriptum & non scriptum: illud est quod conceditur in scriptis:hoc quod conceditur verbaliter, & dicitur Vivæ vocis oraculum.

Privilegium quotuplex.

254 Tertia difficultas est,an privilegia convenienter Academijs conferantur? Quanvis Respublica sine legibus, quibus tanquam moralibus vinculis coercentur homines, aptè administrari, diuque conservari nequear,& privilegia sint quædam legum relaxationes, & exemptiones, tamen singulari jure propter utilitatem publicam,in favorem personarum & rerum fuere introducta,quæ alioquin communi regula cæteris denegantur. Nõ enim (inquit Petrus Gregor. lib.18.de Repub. cap.7. n.1.) tanta inter homines & res societatis publicæ servatur æqualitas, ut pari modo omnia singulis arithmetica proportione conferri debeant. Cum igitur merita ut plurimùm in hominibus sint inæqualia, valdè dissonum foret, quòd omnes æquali legum severitate devincirentur. Hinc est quòd generalibus studijs, eorum personis tam docentibus, quàm discentibus, locis, rebusque illorum soleant à Principibus conferri privilegia, & immunitates, quæ reliquis non tribuuntur. Quanto autem jure viri qui sapientiam in Academijs colũt, à communibus legibus excipiantur, singularique præ cæteris honore condecorentur, planè intelliget qui viderit necessitatem, utilitatem, & excellentiam Academiæ,seu Reipublicæ litterariæ, quas supra lib.1.disp.3.& 4.latè inculcavimus.

Privilegia sunt necessaria in Republicâ.

255 Iuvat modò pauca seorsum attingere, quæ ex utroque jure tradunt consentienti calamo scriptores, ut probent cõvenienter & utiliter impendi favores & privilegia tam Academijs,quàm ipsarum cultoribus. Hoc præsertim interpretes prosequuntur ad l. quicquid animi C.de advocatis divers. judiciorum, ubi Theodos.& Valentin. CC.multa privilegia rogatis, reverentia studiorum à Principibus fuisse elargita testantur, quæ servari decernunt. Et quidem multam favoris causam in se continent tum facultates ipsæ, quas Academia profitetur, tum studiosi, qui facultatibus ipsis strenuam gnavant operam. Digna imprimis est scientiarum omnium regina Theologia, quæ privilegijs,& prærogativis maximis honoretur: deinde Iurisprudentia, quæ æquum ab iniquo separat, omnemque justitiam, & rectitudinem hominibus sciendam, & amplectendam exponit. L.justitia ff.de just. & jure, tãdem reliquæ omnes disciplinæ, quæ suæ reginæ Theologiæ subserviunt,& pro fine ultimato nõ tam hujus, quàm æternæ vitæ felicitatem vendicant.

Privilegia sunt necessaria Academijs.

Quid cultores scientiarum, & studiorum generalium alumni? Ex Authen.Habita C.ne filius pro patre, satis manifestum est ob quas rationes Imperator Fredericus velit eos privilegijs, & immunitatibus perfrui, favoribus & honoribus cumulari. Imprimis quia causa studiorum

„ diorum sæpè peregrinatur: Quis enim illo„ rum (inquit Imperator) non miseretur, qui „ amore scientiæ exules facti, de divitibus pau„ peres, semetipsos exaniunt, vitam suam mul„ tis periculis exponunt, & à vilissimis sæpè ho„ minibus; quod gravitet ferendum est, cor„ porales injurias sine causâ perferunt. Quod verò peregrini digni sint favore ac privilegio speciali, clamant divinæ, humanæque leges, ut habetur cap. 2. de treuga & pace. cap. si quis Romipetas 24. quæst. 3. Authent. Omnes peregrini, & ibi interpretes Cap. communia, de succession. Quia (ut dicebat Plato lib. 5. de legib.) ex eo quòd amicis, cognatisque careant, maiorē apud Deum & homines merentur misericordiā. Vnde affirmabat Pythagoras virum justū peregrinum, nō cive, sed etiam cognato maioris faciēdum esse. Quāvis enim scholastici, qui studiorum causa à loco originis, & domicilij absunt, gaudeāt commodis, & privilegijs eorū qui præsentes sunt, ut sumitur ex l. quæsitum ff. de leg. 3. l. Seræ §. Pamphilæ, ff. de fundo instruct. Cap. tuæ, & cap. relatum, de cleric. non resid. Clement. unica §. cæterum, de statu Monach. Cap. cum ex eo, de elect. in 6. hoc non tollit quòd loco peregrinorum haberi, eorumq; privilegijs frui debeant.

Peregrini scholastici.

256 Accedit (inquit Tholosanus lib. 18. de Rep. cap. 7. n. 4.) dura à parētibus studiorum causa separatio l. 1. Cod. qui ætate & professione se excusant lib. 10. ab amicis & consanguineis absentia, charissimæ patriæ relictæ temporale exilium, inter homines ignotos cōversatio, ut si in morbum inciderint, nullum fere habeant, cui se possint tutò committere. Si clade aliqua afficiantur, si viatici jacturam subeant, si iter agentes incidant in latrones, spolientur, aut vulnerentur, nullum vel rarò inveniant aliquem, qui opem ferre velit: & in summa, omnes experiuntur calamitates, quas incogniti, & alienigenæ pati solent. Ad hæc, quando in Academia versantur, quos in addiscendis & docendis litteris labores perferunt! Quas noctes insomnes ducunt, assiduis lucubrationibus, dum libris incubant, confecti? qua meditatione animi in perscrutandis difficillimis quæstionibus agitantur! Quanto per æstatem caloris fervore cremantur, quantò per hyemem frigoris rigore algescunt? Meminit Horatius in Poet. de hujusmodi incommodis, quæ scholasticus experitur:

Labores scholasticorum.

Multa tulit, fecitq; puer, sudavit, & alsit.

Certè in gymnasio frequentia, & in studio assiduitas plurimos generant morbus, qui cum prædicta laborum catennata serie misertimos scholasticos frangunt, debilitant, consumunt. Quæ omnia cum in scholis sustineantur ad finem utilitatis publicæ, ut sumitur ex cap. de quibusdam, ubi Glos. & Archidiac. 37. distinct. cap. 1. de privileg. in 6. cap. fin. de magistris; & cap. licet, de præbend. manifestum relinquitur, rationi consonum esse, quòd tam scholæ, quàm scholastici à communi hominum aliorum lege excipiantur, gratijsque prærogativis, & privilegijs ornentur.

QUÆSTIO II.

Quænam sit causa efficiens, & finalis privilegiorum Academiæ?

257 CVm proxima quæstione privilegiorum essentiam, & convenientiam discussimus, pro utriusque maiori explicatione sequitur, ut illorum causas exploremus incipientes à duabus præcipuis, effectiva, & finali, quæ inter reliquas primatum tenent, altera executionis, altera intentionis. Quod attinet ad efficientem in ordine ad privilegium communissimè acceptum, generalis regula, & communis sententia est, quam tenent Molphesius tract. 9. cap. 12. Abor 1. p. lib. 5. cap. 22. Salas disput. 17. sect. 3. Suar. lib. 8. de legib. cap. 8. num. 2. & Bonacina disput. 1. quæst. 3. punct. 3. num. 1. omnem, & solum legislatorem posse privilegium cōcedere. Patet, quia omne privilegium vel est dispensativum, concedens aliquid contra legem, quæ proinde minuatur quoad partem, vel est merè concessivum, scilicet impendens aliquid præter legem: atqui potestas legislativa requiritur omninò ad dispensativum, seu derogativum, quia nullus alius præter legislatorem, aut eo superiorem potest authoritate propria in lege dispēsare, vel ei derogare: deinde requiritur ad privilegium merè concessivū, quia hoc est etiam lex obligans alios ad observantiam privilegij; ergo hujus causa efficiēs solus legislator, aut ejus vel successor, vel superior esse potest.

Privilegij causa efficient.

Ex dictis colligit 1. Suar. citatus à num. 7. posse Papam in spiritualibus directè ubique & omnibus fidelibus privilegia concedere: in temporalibus verò solum directè pro suo temporali territorio, indirectè, seu quantum opus fuerit ad spirituale bonum Ecclesiæ, pro omnibus territorijs. Colligit 2. omnes Principes supremos, sive Imperatores, sive Reges, sive alios posse in sua materia privilegia conferre, eo modo quo leges condere. Colligit 3. Episcupos, & omnes prælatos Ecclesiæ Episcopo superiores, posse respectivè, & proportionaliter concedere privilegia: Siquidem possunt leges ferre.

258 Oppones, Quilibet dynasta in suo dominatu potest concedere suis

Dynastia in concedendis privilegijs.

clientibus privilegium honoris, vel exemptionis à tali vel tali tributo sibi solvendo, & quidpiam aliud de suis bonis, & fortunis : & idem procedit de qualibet civitate & oppido : & tamen neque omnis dynasta, neque omnis civitas potest legem condere ; ergo non solus legislator, vel alter æqualis, aut maioris potestatis valet concedere privilegium. Ad hanc objectionem negatur maior : quia cum privilegium, quæ alios verè obligare debet, semper exigit potestatem jurisdictionis. Vnde illud quod concedit dynasta de proprijs bonis, non est privilegium, sed tantum quædam prærogativa, vel beneficium, quæ latiùs patent quàm privilegium ; Similiter id quod alicui concedit civitas non suprema per modum pacti, privilegium verum non est ; quia obligatio ad illius observationem non egreditur à jurisdictione, sed à pacto, ideoque est obligatio ex justitia.

Privilegiorũ Academicorũ causa efficiens.

259 Quæ diximus in genere de causa effectiva privilegiorũ facilè possunt aptari causæ effectivæ eorum, quæ Academijs, ipsarumque alumnis conferuntur : nam lib. 2. disp.1.q.2. satis ostendimus legislatores Academicos, & q.3. legislatorem Academiæ Eborésis. Nam qui possunt leges cõdere in Republica litteraria, possunt eidem, & ejusdem membris privilegia conferre. Habet enim privilegium dispensativum duplicem vim, alteram deobligãdi ab observatione legis, & alteram obligandi ad observationem sui illos, ad quos spectat: utraq; autem vis illa potestatem legislativam postulat. Vnde observandum est legislatorem Academicum, qui solum habet potestatẽ in ipsam Rempublicam litterariã, v. g. Generalẽ Societatis Iesu in Academiã Eborensem, solũ posse cõcedere privilegia, quæ ad sui observationẽ obligent mẽbra ipsius Academiæ, cũ subditos alienos obligare nequeat. Quare supremo Principe legislatore opus est ad exactã privilegiorũ collationẽ. Solus enim supremus potest cogere universos sui Regni subditos, & ministros, ut servẽt Academijs sua privilegia, immunitates, & exẽptiones. Addit benè Petr. Greg. Tholosan. lib. 18. de Rep. c. 5. n. 5. egere omnes Academias sive Ecclesiasticas, sive laicas utroque supremo Principe, scilicet Ecclesiastico, & laico, ut nempe in omni materia ab illo comparet favores & gratias. Nã ut alibi diximus ex cap. quoniam, & sequent. 10. distin. Principes seculares egẽt in spiritualibus auxilio Sũmi Pontificis, & in temporalibus Pontifices Principibus secularibus. Quòd verò secularis Princeps valeat concedere privilegia quoad temporalia studijs Ecclesiasticis, sicut & Ecclesijs ipsis, cõstat ex cap. in Synodo 63. dist. jũcta glos. in cap. auditis, de præscrip. & cap. quo jure 8. dist. ubi Archid. Quòd verò plurima privilegia à Sũmis Pontificibus fuerint concessa Academijs, & multa pariter à Principibus secularibus, quorum potiora habentur Auth. Habita C. ne filius pro patre, videre est apud Speculatorem tit. de Reo, Glos. Cod. de profess. & medic. lib. 10. Oldemdorpium de jure singulari cap. 10. Rebuffum tract. proprio de privileg. scholast. ubi numerat usq; ad 180. & Horatium Lucium simili tractatu, ubi recenset, & exponit usque ad 100.

Privilegiorũ causa finalis

260 Quod attinet ad causam finalem, prius expẽdendũ est, an requiratur, ut privilegij concessio absolutè liceat, & valeat: deinde quænam sit finalis causa, ut privilegia conferantur Academijs. Dico 1. Ad licitam concessionem privilegij semper exigitur causa rationabilis. Ita Suar. lib. 8. de legibus. cap. 21. num. 7. Salas disput. 17. sect. 4. num. 29. & Palaus tractat. 3. disput. 4. punct. 5. num. 1. quidquid in oppositum videatur sentire Sanchez lib. 8. Matrimon. disput. 1. numero 1. Probatur facilè ex ratione generali actus humani : nam hic ut censeatur honestus, debet fieri juxta regulas prudentiæ : sed homo prudenter operari nequit ; nisi ex causa motiva rationabili ; ergo concessio privilegij absque ulla causa rationabili neque prudens, neque honesta est. Explicatur, nam privilegium vel conceditur contra jus, vel præter jus : si primo modo, continet dispensationem, quæ semper exigit causam justam, ut licitè fiat : aliter nec justitia legalis, nec distributiva servabitur : si secundo modo, quanvis non detur tanta inordinatio, quia ibi plus intervenit gratiæ, quàm justitiæ, tamen ne evadat actus prodigalitatis, & non liberalitatis, rationabilis causa requiritur : præsertim quia privilegium ex se invidiam parit, & si line delectu conferatur, pacem Reipublicæ turbare potest. Vt causa sit rationabilis, non exigitur quòd immediatè respiciat bonum commune, sed sufficit quòd bonum privatum privilegiati immediatè intendat, & mediatè ad bonum commune dirigatur.

Causa rationabilis privilegij.

261 Dico secundo. Præcisa deceptione, & iniqua occultatione ex parte petentis, rationabilis causa non ita postulatur, ut ejus defectus reddat privilegium irritum. Ita citati Authores, Suar. à num. 3. Sanchez num. 1. Salas numer. 29. & Palaus num. 2. Deinde Navarrus lib. 4. consilil. in prima editione titul. de Sponsal. cons. 3. Emmanuel. Roderic. tom. 2. quæst. regul. quæst. 46. a. 2. & alij. Probatur, quia privilegium vel est merè concessivum, & præter jus, vel dispensativum, & contra jus: si est merè concessivum, fit de bonis Principis, quorum ipse est dominus, atque adeo à sola ipsius voluntate depẽdet : si est dispensativum, etiam valet sine causa : quia lex humana ita dependet à voluntate

legisl-

legislatoris, ut quomodocunque legislator mutet voluntatem, legis obligatio cessat, vel quoad totum, vel quoad partem; ergo privilegium valebit. Nusquam verò privilegium dari sine causa præsumendum est: quia delictum præcipuè in Principe non præsumitur.

Oppones, dispensatio est privilegium dispensativum: indulgentia est privilegium concessivum: sed neque dispensatio, neque indulgentia concessa sine causa valorem habet; ergo ad valorem utriusque privilegij causa rationabilis necessaria est. Respondeo dispensationem collatam à legislatore in propria lege nullam omninò causam exigere, ut valeat: quamvis legislator sit dispensans peccet. Quod verò indulgentia concessa sine causa etiam à Summo Pontifice invalida sit, ex eo traditur à Suario tom. 4. in 3. p. disput. 54. sect. 2. quia Pontifex non est dominus, sed dispensator tantum thesauri spiritualis Ecclesiæ, juxta illud „ Apostoli 1. Cor. 4. Sic nos existimet homo „ ut ministros Christi, & dispensatores myste- „ riorum Dei. Atq; adeo solum rationabiliter Indulgentias dispensare potest: Nos vero solù loquimur de privilegio côcessivo ex bonis ipsius Principis, quorum ipse dominus est. Vrgebis, Omne privilegiû habet veram ratioñe legis in ordine ad eos, quos ad sui observationem obligat, sed lex etiam à supremo Principe lata sine causa non valet, ergo & privilegium. Respondeo 1. negando maiorem, quia saltem privilegium têporale, & personale defectu perpetuitatis rigorosa lex esse nequit. Respondeo 2. requisitam, & sufficientem causam legis esse, quòd illa cedat in bonum commune, & hanc semper dandam esse in privilegio quà lege. Vnde quando dixi validè côncedi privilegium sine causa, intelligo respectu personæ cui conceditur, supponens dari causam boni communis, quia concedi nonnunquam favores sine causa huic vel illi personæ in bonum cômune cedere potest.

Indulgentia data sine causa.

262 Difficultas præcipua, & pro nostro instituto specialis est, quænam sit causa finalis & motiva, ob quam Principes rationabiliter conferant privilegia Academijs, & earum cultoribus? Pro comperto habeo causam solius studij, seu ipsum studium litterarum esse finalem causam satis rationabilem & sufficientem privilegiorum. Ita Petrus Gregor. de Repub. lib. 18. cap. 7. Stephan. Gratian. tom. 1. cap. 186. num. 97. & Rebuff. ad Authent. Habita in interpretatione ad illa verba Omnibus qui causa studiorum, ubi Imperator manifestè innuit esse sufficientem pro fovendis, & privilegiandis scholasticis. Accedit quod affert idem Rebuff. privileg. 145. expositum causa studij, dici expositum quasi in utilitatem Ecclesiæ. Domi. in cap. cum ex eo, de elect. in 6. Feli in cap. cum M. col. xi. verbo per industriam, de constitut. Bar. & Salyc. in l. fin. Cod. de nego. gestis. Vnde si scholaris locaverit fructus sui beneficij pro uno anno vel duobus, ut possit proficisci ad studium, & ibi moriatur ante tempus locationis finitum, tenebitur ille qui successerit in beneficium, stare locationi, quasi factæ in utilitatem Ecclesiæ. Panor. & Ana in cap. fin. ne prælà. vices suas. DD. in l. emptorem C. locati, & Alexand. in l. si filio fam. §. fin. ff. solutio matr. Probatur ratione, nam illa est satis rationabilis, & sufficiens causa favores & privilegia concedendi; quæ valdè cedit in utilitatem publicam: siquidem potestas legislativa, aqua privilegia emanant, ad bonum commune ordinatur: sed causa studij cedit maximè in utilitatem publicam: studio enim comparantur scientiæ, quibus Respublica optimè regitur, & universus orbis illuminatur, ut fidem orthodoxam retineat, conservet honestos mores, colat omnem pietatem, ac religionem; ergò causa studij rationabilis est pro conferendis privilegijs.

Causa finalis privilegiorum Academiæ.

Causa studij est sufficiens ad illa.

263 Rogabis, Vtrum privilegia studijs côcedantur principaliter propter utilitatem publicam? Difficillimum est discernere quæ privilegia sint principaliter concessa ob utilitem publicam, & quæ minùs principaliter, sive in consequentiam, quà de re aliquid tetigit Moneta de commutat. ultim. volum. cap. 8. num. 745. Suar. lib. 8. de legib. cap. 6. num. 3. & Petrus Barbosa in l. r. d. 7. num. 20. ff. solut. matrim. ubi sentit privilegia scholasticis concessa respicere utilitatem publicam secundariò, & in consequentiam, non verò principaliter. Probat imprimis ex Glos. fin. in l. unic. Cod. de studijs liber. Vrbis Romæ lib. 11. Sed Glossa solum ibi dicit in studijs versari publicam utilitatem, quæ privatæ anteponenda est. Deinde probat ex Iasone in l. stipulatio §. habet num. 11. ff. de novi operis nunciat. ubi Iason nihil habet ad hanc rem; sed solum dicit versari utilitatem publicam non principaliter, sed secundariò in conservanda prætoris authoritate.

Privilegia concessa Academijs principaliter cum utilitate publ.

Existimo tamen cum sapientissimo Patre Francisco Freyre in suis manusc. lib. 3. cons. 77. privilegia Academijs concessa fuisse principaliter propter publicam utilitatem. Sumitur 1. ex Autheot. Habita C. ne filius pro patre, ubi Imperator loquens de scholasticis sic ait: „ Quis eorum non misereatur, qui amore sci- „ entiæ exules facti, de divitibus pauperes. „ Quorum scientia totus illuminatur mun- „ dus ad obedieodum Deo, & nobis ejus mi- „ nistris, vita subjectorum informatur, quadam speciali dilectione eos ab omni injuria „ defendamus. Ex quibus verbis patet causam motivam, quæ assignatur côcedendi hujusmodi privilegia, esse illuminationê mûdi, & hominû informationê ad obediêdû Deo, & Principib.

quæ

quæ causa evidenter publica utilitas est. Unde sicut rectè intulit Phæbus 2. part. decis. 146. num. 13. privilegium fori concessum Regijs Senatoribus in hoc Regno lib. 2. Ordinat. tit. 59. & lib. 3. tit. 5. fuisse principaliter cōcessum propter bonum publicum, & ex eo quòd Rex dicat id concedere propterea quòd dicti Senatores in ipsius servitio sint circa officia sua perpetuò occupati, ac proinde si cogerentur abesse vocati ad alia judicia, Reipublicæ damnum pateretur, ita rectè inferimus privilegia concedi scholasticis principaliter ob bonum publicum, cum concedantur ob illuminationem mundi, qua mundus cum magno detrimento boni publici careret, si scholastici ab studio distraherentur.

Scholastici sunt personæ miserabiles.

264 Sumitur 2. ex alijs verbis citatæ Authent. ubi scholasticos Imperator videtur dicere personas miserabiles, ibi: Quis (inquit) eorum non misereatur? item pauperes, ibi: De divitibus pauperes. Quibus in locis latè Rebuff. causas miserabilitatis, & paupertatis in scholasticis assignat, & idem Rebuff. Vivius, Antonius, Thesaurus, & alij citati ab Emman. Barbosa in remiss. ad Ordin. lib. 3. tit. 5. §. 3. n. 19. expressè dicunt scholasticos inter miserabiles personas recenseri: cōstat autem privilegia cōcessa miserabilibus personis, & pauperibus respicere publicam utilitatem principaliter, ut cū communi ostendit Petrus Barbosa in l. 1. a. 4. n. 69. ff. de judicijs, & in l. Alia §. eleganter n. 50. ff. soluto matrim. ex Glossa in l. unicam v. excedere C. quando Imperator inter pupilli, & viduas, & Baldo ibid. Sumitur 3. ex l. advocati C. de advocatis divers. judicio. ubi dicitur jurisperitos, aliosque Doctores, & scholasticos non esse minùs necessarios Reipublicæ, quàm milites: privilegia autem militibus cōcessa respiciūt principaliter utilitatem publicam, ut ostendit idem Barbosa in l. 1. p. 7. num. 6. ex l. missi C. de exactor. tribut. lib. 10. & l. utilitas C. de primipilo lib. 12. & l. milites ff. locati.

QUÆSTIO III.

Utrum, & quomodo desinant privilegia Academijs concessa per cessationem causæ finalis?

Privilegij definitio.

265 Sermo nobis imprimis erit de absoluta, & veluti generica desitione privilegiorū propter cessationem causæ finalis, & postea de speciali desitione illorum, quæ studijs, ac studiosis conferri solent. Non loquimur de privilegio, quod est merum beneficium Principis, quale illud quod nec juri communi, nec juri privato alicujus tertij adversatur. Quia (ut rectè monet Suar. lib. 3. de legib. cap. 30. num. 2.) de illo præcipuè verificatur regula juris in 6. Decet beneficium Principis esse mansurum. Cum enim causa solum fuerit postulata ut Princeps licitè concesserit, ipseque absolutè, & ex causa legitima contulerit, beneficium permanebit, esto causa non permaneat. Confirmatur, nam privilegium illud est quædam donatio, & se habet instar eleemosynæ: donatio autem facta amico durat, esto amicitia deficiat: similiter eleemosyna facta pauperi, esto finiatur paupertas.

266 Dubitatio tota est circa privilegiū quod juri communi, vel juri privato alicujus tertij opponitur: an cesset, vel deficiat, cessante, vel deficiēte causa finali ob quam concessum fuit? Sapientissimus P. Thomas Sāchez lib. 8. Matrim. disput. 30. num. 14. absolutè defendit cessante causa dispensationis, ipsius usum non solum reddi illicitum, sed invalidum, proindeque cessare dispensationem. Quod procedit de privilegio dispensativo. Hæc sententia nititur tribus fundamentis. Primum fundamētum desumitur ex authoritate utriusque juris: nam jus civile l. Uranius 72. versic. sed cum duo ff. de fidejussoribus, decernit obligationē quandam fidejussoris extingui: & reddit rationem „ his verbis: Ut quemadmodum incipere aliàs „ nō possūt, ita nec remaneāt. Ex quibus sic infert Glos. Quod impedit faciēdū, impedit jā factū; si res habeat tractū successivū, quoad effectū nō dum productum: atqui defectus causæ finalis impediret privilegium, ne concederetur; ergo impedit jam concessum. Ius Canonicum expressius loquitur: nam cap. Abbate, de verb. signif. cap. tuæ, de clerico nō resid. & cap. generaliter 16. q. 1. apertè revocatur privilegium cessante causa.

Finalis causæ cessatio.

267 Secūdum fundamentum sumitur ex triplici ratione: prima est, quia actus nō operatur ultra intētionem agentis, ut habetur cap. quemadmodum, de jurejur. sed nō est intētio cōcedentis privilegiū, ut illud duret cessante causa: semper enim in omnibus imbibita est cōditio, si causa permaneat; ergo &c. Secūda ratio est, quia facilius extinguitur jus speciale, & extraordinariū, quàm jus cōmune: siquidē jus cōmune tāquam quid bono cōmuni magis cōducēs supponitur maiori deliberatione, & maturiori cōsilio cōditum: sed jus cōmune cessat cessāte causa finali, ut omnes fatētur; ergo à fortiori cessabit jus extraordinariū, & speciale, quale est privilegium. Accedit, quia lex generalis indulgens aliquod privilegium cessat cessante causa finali; ergo à fortiori cessabit privata dispensatio, vel privilegium. Tertia ratio est, quia ad præsens institutum nihil differt, nullam fuisse ab initio causam, & fuisse aliquam, quæ jam

ſam non eſt, ut latè probat Tiraquel. tractat. ceſſante cauſa in princ. num. 14. ex l. nihil intereſt ff. de nautico fœnore, & l. 1. ff. de condictione ſine cauſa. atqui diſpenſatio eſt irrita, quando ab initio cauſa nulla fuit; ergo poſtea deficiet, cauſa deficiente.

268. Tertium fundamētum ſumitur ex inconveniēti: nam ſi privilegium, vel diſpēſatio perſeveraret ceſſante cauſa finali, ſequeretur eum cum quo diſpēſatum fuit in recitatione officij Canonici propter occupationes occurrētes, ijs ceſſantibus adhuc manere diſpēſatum: ſimiliter diſpēſatum ad eſum carniū propter infirmitatem dubiam, poſſe illis veſci, poſtquam firmam valetudinem recuperaverit: hæc autem ſunt manifeſtè cōtra regulam, In ambiguis pro dotibus 85. §. nō eſt novum ff. de regulis juris, ubi habetur actum legitimè retractari, quando res ad eum caſum pervenit, ut cauſa finalis deficiat.

Pro deciſione quæſtionis advertendum eſt cauſam conceſſionis aliam eſſe integrè exiſtentem, quando fit cōceſſio, aliam non integrè exiſtentem tempore conceſſionis, ſed habentem tractum ſucceſſivum, ſicut ipſum privilegium. Vtriuſque apponitur exemplum. Diſpēſat Pontifex in impedimento matrimonij ob paupertatem, vel in voto caſtitatis ob periculum incontinētiæ, integra adeſt cauſa, quando cōfertur diſpenſatio: quia confertur ob cauſam præſentem, & nō futuram. Si autem diſpēſet in recitatione horarum propter occupationes occurrētes, vel in eſu carnium ob dubiam valetudinē cauſa nō integrè exiſtit, ſed ſuccedit, ſicut uſus diſpenſationis. Igitur duplici reſolutione poſitam difficultatem expediam.

269. Sit prima reſolutio. Quando privilegium, vel diſpēſatio cōceditur ob cauſam, quæ tempore conceſſionis integrè exiſtit, nullo modo ſuſpenditur, aut ceſſat ob ceſſationem cauſæ, niſi fortè privilegij uſus ex aliqua circunſtantia reddatur iniquus. Ita Sà v. (gratia) num. 6. Sylveſter v. (diſpenſatio) quæſt. 6. Tiraquel. tractat. ceſſante cauſa in princ. num. 91. & 92. Gutier. Canon. quæſt. lib. 1. cap. 15. num. 22. Salas diſp. 20. ſect. 6. num. 67. & Suar. de legib. lib. 8. cap. 30. num. 12. Prima pars ſuadetur 1. nam tota cauſa, quam diſpenſatio & privilegium ad ſui valorem poſtulat, eſt quando conceditur; ergo quod poſtea ceſſet, nihil refert. 2. Quia ſi omne privilegium ceſſaret ceſſante cauſa finali, omne eſſet conditionatum habens cauſam finalem pro conditione conſervativa: ſiquidem conditionatum eſt quod conceditur dependenter ab aliqua conditione, ita ut ejus duratio commēſuretur cum duratione conditionis: ſed hoc dici nequit, cum detur re ipſa privilegium abſolutum, quod ubi primum exiſtit ob cauſam finalem ſemel exiſtentem, ad nullam durationem cauſæ, vel conditionis attendit; ergo conceſſum ob cauſam integrè exiſtentem non ceſſat illa ceſſante. Secunda pars per ſe conſtat: nam implicat, quòd quis habeat legitimam facultatem ad faciendum quod illicitum eſt; ergo ſi uſus privilegij reddatur illicitus, privilegium ceſſabit. Oppones, ceſſante cauſa finali ſemper uſus privilegij eſt illicitus ex defectu cauſæ honeſtantis; ergo ſemper ceſſabit ceſſante cauſa finali. Negatur antecedens, quia ut honeſtetur ille uſus, ſatis eſt, quòd cauſa extiterit tempore conceſſionis, ſi aliunde ex aliqua circunſtantia non vitietur.

Privilegij ceſſatio.

270. Ex dictis, & pro maiori explicatione primæ partis, colliges 1. ſi cōferatur privilegium alicui religioni nō ſoluēdi decimas ob ſingularem fructum ſpiritualem in proximos, neque ceſſare, neque finiri privilegium, eſto ceſſet, & finiatur fructus ille ſpiritualis, quem facere ſolebat. Quia fuit conceſſum ob cauſam integrè exiſtentem, & ſub nulla conditione quòd illa fructificatio duratura eſſet in poſterum. Suppono enim quòd fructificatio præterita, & præſens fuerit cauſa ſufficienter motiva. Colliges ſecundo. Si quis diſpenſetur in voto caſtitatis ob periculum incontinentiæ, poſſe ſemel, & pluries nubere, eſto periculum ceſſet. Quia non fuit diſpenſatus ob periculum futurum, ſed ob præſens, quod dabatur. Colliges tertio. Si fœmina diſpenſetur in impedimēto conſanguinitatis ob paupertatem, poſſe nubere, eſto ante ineundum matrimonium dives fiat. Quia diſpenſatio fuit abſolutè conceſſa, & non ſub conditione, quòd paupertas duraret. Aliter multis pateret via ſcrupulis, & perplexitatibus.

Privilegium non ſolvendi decimas quando ceſſet.

Diſpenſatio durās ceſſante cauſa.

271. Secunda reſolutio. Quoties privilegium, & diſpēſatio eſt de obligatione diviſibili, ac ſucceſſiva, & cōceditur ob cauſam diviſibilem & ſucceſſivam, ceſſante cauſa, ceſſat privilegium, & diſpenſatio. Ita Tiraquell. allegans multos in tract. ceſſante cauſa lim. 1. 23. n. 11. Suar. lib. 8. cap. 30. num. 18. & Palaus diſp. 4. punct. 15. num. 6. Probatur, quia vis privilegij & diſpenſationis pendet à voluntate cōcedentis, imò à cauſa finali rationabili, quando diſpenſans ſupremus dominus non eſt, nec in propria lege diſpenſat: ſed in ſupradicto eventu rectè deprehenditur voluntatem privilegiantis, vel diſpenſantis eſſe conditionatam, & ponere pro conditione cauſam finalem extituram: ſiquidem adhuc tota non exiſtit, ſed exiſtet, v. g. duobus, vel tribus menſibus ſequentibus: deinde quamdiu cauſa diſpenſationis nō exiſtit, non præſumitur Princeps ſupremus velle diſpenſare: & quicūque alius in lege ſuperioris diſpenſare nō poteſt; ergo ceſſante illa cauſa ceſſat diſpenſatio. Explicatur exemplo

supra adducto, de dispensatione jejunij, vel recitationis horarum ob valetudinem dubiam: ubi enim in valetudine detur firmitas, cessabit dispensatio: quidquid in oppositum dicat Salas de legib. disp. 20. sect. 6. n. 67. hinc.

272 Superest ut explicemus fundamenta Thomæ Sanch. proposita à n. 266. quatenus nostræ duplici resolutioni partim adversantur, partim suffragatur. Ad primum fundamentum desumptum ex utroque jure, dicimus in civili lege citata obligationem illam extingui, quia pervenerat ad statum, à quo incipere non poterat, non quidem ob cessationem causæ finalis, sed ob circunstantiam advenientem, quæ reddiderat usum obligationis iniquū: in quo sensu loquitur Glossa, & procedit secūda nostræ primæ resolutionis pars. Ad jus canonicum facilis est responsio: siquidem illis omnibus capitibus confirmatur nostra secunda resolutio: nam in cap. Abbate, privilegium est quasi conditionale, & dependens à causa successiva: ibi enim conceditur cænobio S. Bertini, ut Monachi Alciatenses eligant sibi ex illo idoneum in Abbatem tandiu, quandiu in eo viguerit regularis observantia. Similiter in Cap. Tuæ, decernit Pontifex gratiam concessam Canonicis, ut ob causam studiorum possent in absentia percipere fructus, cessare, ex eo quòd illi se conferebant in villas: quia illa causa finalis dandi operam studio successiva fuit. Eadem ratione in cap. Generaliter conceditur privilegiū Ecclesiasticis, qui apud sanctas Ecclesias permanent non divagantes, ea conditione, ut si divagantes officijs divinis non interfint, perdant illud: ex quibus satis constat permanentiam esse conditionem conservativam, & causam successivam dicti privilegij, qua deficiente resolvimus n. 271. dispensationem, & privilegium deficere.

Finis cessatio in privilegio.

273 Ad secundi fundamenti primam rationem negatur minor: quando enim causa integrè existit, concedens privilegium solum intendit concedere propter causam præsentem, & non propter futuram. Vnde ex sola causa præsenti licitè concedit privilegium permansurum, etiam si sciat non permansuram causam: quia (ut optimè probat Sanch. citatus disp. 30. n. 8.) plus exigitur ad inceptionem, quàm ad continuationem privilegij. Ad secundam negatur cōsequentia: quamvis enim jus commune sit magis solidum, & stabile, quàm privilegium ex parte revocationis; nam privilegium faciliùs & ex minori causa, vel circunstantia occurrente revocabitur, jus commune non nisi ex magna causa, tamen ex parte causæ finalis eam disparitatem subeūt, quòd lex communis deficiente causa finali redditur inutilis, & iniquum est obligare subditos ad legis inutilis observantiam: at privilegium etiam cessante causa finali, manet utile privilegiario. Ex quo patet solutio confirmationis. Ad tertiam negatur maior, quia sufficienter cohonestatur concessio, si quando fit, causa finalis integrè existat, etiam si postea deficiat, manente privilegio. Iura citata videntur procedere, quando causa non integrè existit, sed habet tractum successivum, ut constat ex dictis. Ad tertium fundamentum, negatur sequela, quia nostra resolutio (ut sæpè monuimus) procedit de privilegio absolutè concesso ob causam præsentem integrè existentem: at dispensatio illa in recitatione, & esu carnium fuit concessa ob causam successivam, & dependenter ab ejus perseverantia. Nec obstat regula, In ambiguis, illa enim solum probatur cessante causa cōcessionis posse Principem retractare volūtatem, & revocare, privilegium, quod fatemur.

Causa finalis defectus.

274 Ex hac doctrina nostræ duplicis resolutionis generaliter constituta proclive est decernere, an & quomodo cessent, vel desinant ex cessatione, vel desitione causæ finalis privilegia concessa Academijs, & earum studiosis alumnis. Stephanus Gratianus discept. Forens. tom. 1. cap. 186. n. 57. ex Matth. Coler de process. execut. p. 2. c. 3. n. 162. absolutè affirmat cessante causa studij, cessare privilegium cōcessum studiosis. Accedit Bart. in l. 1. n. 1. & 2. C. de profess. & medic. lib. 10. & Felin. in cap. 1. n. 5. de maior. & obed. asserentes non esse locum privilegijs Doctorum, nisi illi utiliter, & benè se gerant. Et quidem omnes conveniunt cessare privilegia in illis advocatis, quos olim (ut testatur Cuiac. obser. lib. 4. c. 40.) vocabant rabulas, sive à radendo, & auferendo juxta Festum, sive à radendis, & offendendis auribus, juxta Quintilianum lib. 12. cap. 9. habent enim facūdiam, qua vehemētissimè latrant pro concinnādis, & intricandis litibus.

Privilegia Academiis cessit cum fa finalis, an desinant.

Rabula unde dicantur.

Nos verò applicantes superiorem & generalem doctrinam privilegijs Academicis, dicimus 1. quando causa concedendi privilegium Academiæ integrè existit, ut si illa eximatur à solvēdis tributis ob præsentem frequētiam, & scholasticam disciplinam, qua viget, talem exemptionem perseverare, etiam cessante tali frequētia, & disciplina. Constat ex resolutione à nobis tradita n. 269. & confirmatur à simili, exemplo, quod tradidimus n. 270. scilicet exemptionem non solvendi decimas, collatam alicui religioni ob singularem fructum in proximos, non cessare, nec finiri, ex eo quòd cesset, vel finiatur talis fructus. Dicimus 2. quando causa concedendi privilegium studiosis non existit integrè, sed habet tractum successivum ut existat, v. g. si studioso beneficiario absenti conceditur perceptio fructuum propter frequētiam in scholis, ea cessante, vel omninò deficiente, cessare, vel omninò deficere privilegium. Cōstat ex resolutione tradita num. 271. & exemplo quod tradidimus n. 272. ex cap. Tuæ, ubi il noit

Pun.

Pontifex cessare privilegium percipiendi fructus, quod cõcessum fuerat Canonicis causa studij, & ex eo quòd illi studium negligentes se cõferebant in villas.

QUÆSTIO IV.

Vtrum, & quomodò desinant privilegia Academijs concessa, per revocationem?

Privilegia an revocari possint.

275 DVplex sub hoc titulo cõtinetur præcipua difficultas, altera an privilegia semel concessa, acceptata, & possessa revocari valeant? Altera, quisnam hujusmodi privilegia revocare possit? Circa priorem decidendam triplici conclusione, prænotandum est 1. interdum Principem concedere privilegium subdito, & interdum non subdito. Prænotandum est 2. privilegium esse in triplici differentia: aliud enim dicitur merè gratuitum, quod scilicet ex pura liberalitate, & libera voluntate Principis conceditur, aliud dicitur onerosum, seu lucrativum, quod concedens offert sub conditione alicujus oneris, & privilegiarius lucratur tali onere exhibito, aliud denique vocatur remunerativum, quod confertur in remunerationem, & præmium obsequiorum, quæ sunt exhibita Principi.

Revocatio privilegij sine causa.

Sit prima conclusio. Privilegium merè gratuitum concessum alicui subdito ad faciendum aliquid contra legem, vel præter legem, validè revocari potest, etiam sine causa; semper tamē revocās peccabit saltem venialiter, si nulla omninò causa interveniat. Ita Felin. de judic. à n. 8. Matienzus lib. 5. tit. 10. lib. 6. n. 5. & alij, quos referunt, ac sequuntur Basilius de Leon lib. 8. Matrim. cap. 19. n. 11. Salas disp. 17. sect. 14. num. 70. Suar. de legib. lib. 8. cap. 37. n. 10. & Sanch. lib. 8. Matr. d. 33. nu. 1. Prima pars suadetur, quia illud privilegium pendet etiam in cõservari à mera voluntate Principis, & sicut Princeps subditum suum à lege eximere potuit, ita legi eundem subjicere iterum valet; ergo validè revocabitur etiam sine causa. Secunda pars ostenditur, quia mutare voluntatem sine causa præsertim in beneficijs jam collatis levitas, & inconstantia est, quæ valdè dedecet Principem, cujus beneficium mansurum esse debet; ergo est peccatum, saltem veniale. Accedit Glos. restitutas in cap. Veniēs, de filijs presbyt. juxta quam revocare non debet quis fraudis consilio, quod benignè cōtulit. Et hoc procedit etiam in revocatione jurisdictionis concessæ propter rationem factam: quidquid in oppositum dicat Sanchez citatus nu. 6. & 7.

Donatio acceptata non revocatur.

276 Notanter dixi (ad faciendum aliquid contra legem, vel præter legē) ut exciperem privilegium per quod aliquid donatur alteri transferendo dominium in illum, ut si Princeps alicui donavit castrum, aut jus accipiendi decimas, vel alia tributa. Quia hoc privilegium (ut rectè notavit Suar. n. 7. & Sanch. n. 2.) sine causa validè revocari non potest. Est enim rigorosa donatio acceptata: hæc autem postquam acceptatur, irrevocabilis manet, donec justa causa adveniat. Vnde tanta causa requiritur ut Princeps revocet illud quanta ut spoliet subditum rebus suis: secus dicendum, si privilegium istud concedatur sub conditione, ut tandiu duret, quandiu placeat cōcedenti. Si hoc privilegium concessum fuit subdito, haberi potest pro sufficienti causa revocationis, quòd revocatio cedat in publicā utilitatem. In quo eventu nulla debetur compēsatio: habet enim conditiones donationis, quæ revocari valet sine compensatione, quādo justa causa intervenit. Si autem fuerit concessum nō subdito, nulla in concedente manet potestas revocandi, nisi in illis casibus, in quibus perfecta donatio revocari potest, v.g. titulo ingratitudinis, & similibus. Addit rectè Suar. n. 3. posse etiam revocari, si cedat in grave damnum concedentis, aut Regni. Semper enim secum defert tacitam conditionem, dummodò cōcedenti, aut Regno damnosum, non fuerit. Hæc doctrina benè applicari potest privilegijs, quæ Principes seculares concedūt Academijs merè Ecclesiasticis, utpotè verè non subditis.

Revocatio privilegij lucrativi.

277 Secunda conclusio. Privilegium lucrativum, datum scilicet ex cōtractu oneroso, quem subditus implevit, nullo modo revocabile est, nisi causa legitima interveniente. Ita Lessius lib. 2. de just. cap. 33. dub. 4. n. 35. Salas de leg. disp. 17. sect. 14. n. 70. Vasq. in opusc. cap. 6. §. 1. dub. 1. nu. 15. Suar. lib. 8. cap. 37. n. 5. & Sanchez lib. 8. Matr. d. 33. n. 9. Probatur, quia Princeps tenetur ex justitia servare cōtractus celebratos cum subditis; ergo si sine causa illos non servet, injustitiam committet. Notant verò citati authores causam revocandi hoc privilegium, seu non servandi pactum, nullam aliā posse esse legitimam, nisi bonum commune, & utilitatem publicam. Addūt in tali eventu reddendum esse pretium, vel æquivalentiam operis exhibiti.

Ex conclusione sic probata, & explicata colligitur 1. cum Bonacina disp. 1. de leg. q. 3. pun. 8. §. 3. n. 12. & Basilio Ponze lib. 8. Matr. cap. 19. §. 2. nu. 13. dispensationes Pontificis concessas pro foro externo, non posse revocari sine legitima causa, & si cum legitima causa revocetur, pretium acceptum reddendum esse. Nam fuere impensæ ob solutam pecuniam. Colligitur 2. cum Henriq. lib. 7. de indulg. cap. 21. n. 7. Emmanuele in exposit. Cruciatæ §. 12. nu. 13.

& alijs, privilegia Bullæ Cruciatæ non revocari per Iubilæum, quāvis in eo dicatur revocari omnes gratias, facultates, & privilegia, quæ ex quacunque causa concessa fuerant. Sic enim fertur declarasse Clementem VIII. Deinde Vrbanus VIII. anno Domini 1625. Februar. 15. dixit non esse ejus mētem per Iubilæum Romanum suspendi gratias, indulgentias, & facultates in Cruciata concessas. Ratio est, quia privilegia Cruciatæ conceduntur sub contractu oneroso impendendi certam eleemosynam, cujus proinde debebat fieri specifica mentio, & reddi unicuique eleemosyna accepta.

Revocatio privilegij remunerativi.

278 Tertia conclusio. Privilegium remunerativum sive fuerit collatum ex justitia, sive ex gratitudine, revocari nequit sine justa causa, & sine pretio reddito, vel compēsatione exhibita. Ita Felinus Cap. Novit, de judicijs n. 12. Matienz. lib. 5. recopil. tit. 10. lege 6. Glos. 1. n. 18. Sanch. cit. num. 5. & Suar. num. 6. Probatur, quia privilegiatus per illud privilegium sibi collatum cessit debito remunerationis, proindeque talis cessio accepto privilegio in contractum transijt. Suar. cit. num. 6. quanvis affirmet revocationem privilegij remunerativi debere compensari, quando remuneratio debebatur ex justitia, asserit fortè non esse faciēdam compensationem, si remuneratio solum debebatur ex gratitudine. Palaus disp. 4. punct. 21. §. 2. existimat adhuc faciendam esse compēsationem, quāvis remuneratio ex sola gratitudine deberetur, nō quidē propter merita præcisè, sed propter cessionē illorū, quæ pretio æstimabilis est, damnosa cedēti, utilis cessionario. Vtrūque probabile judico, explicandum verò, & ipsa explicatione cōciliandum, si dicamus adhuc deberi compēsationem, non quidem ex justitia, sed ex gratitudine. Patet, quia revocās privilegium reducit rem ad pristinum statum: sed in pristino statu solum debebatur remuneratio meritorum ex gratitudine: cessio autem meritorum nō habet majorem valorem, quàm habebat ipsa merita; ergo illi solum facienda est compēsatio, ex gratitudine, & non ex justitia fiet.

Privilegia revocare quis possit.

279 Circa posteriorem difficultatem de causa efficiēte revocationis, scilicet quisnam possit privilegia revocare? Vt generalem apponamus doctrinam, antequam ad specialem de privilegijs Academicis accedamus, consentiūt nonnulli ex citatis Authoribus, Suar. lib. 8. cap. 37. n. 12. Basilius cap. 19. n. 15. & Palaus §. 3. n. 1. privilegium posse revocari à cōcedēte, & ejus successore, quāvis nō sint supremi Principes. Ratio est, quia privilegium solo cōcedētis arbitrio impēditur, ita ut illius jurisdictionem respiciat sive supremam, sive nō supremam; ergo arbitrio concedētis, vel successoris revocari potest. Dubitatio est, utrum sicut cōcedēs privilegium cōtra propriam legem, illud sine ulla causa validè revocare potest, id ipsum possit inferior dispēsans, & quasi concedēs privilegium cōtra legem superioris, casu quo dispensare, & quasi privilegiare potest? Affirmativam partem sequitur Bonacina disp. 1. q. 3. pūct. 8. §. 3. n. 11. & probabilem vocat Suar. lib. 8. de leg. cap. 37. nu. 15. Negandum tamen est cum Sanchez lib. 8. Matr. disp. 33. n. 12. & Salas disp. 20. de legib. sect. 12. fin. validam esse talem revocationem. Probatur, quia inferior tantum depēdet à volūtate superioris ad dispēsandum, quātum ad revocādum dispēsationem datam: sed sine causa validè dispēsare nequit, ergo sine causa validè dispēsationem revocare non potest.

Dispensationis revocatio.

Revocatio privilegij in lege inferioris facta per superiorem.

280 Ex opposito etiam dubitatur, utrū superior revocare possit privilegiū concessum ab inferiore? Constat 1. posse validè & licitè revocare, data causa rationabili. Nam inferior potestas in lege condenda, & privilegio conferendo subordinatur superiori. Cōstat 2. illicitam esse revocationem factam sine causa. Quia sine injuria inferioris prælati, & sine perversione debiti ordinis regulariter fieri nequit. An verò sine causa validè fiat? Sāchez lib. 8. Matr. disp. 33. num. 7. Suar. lib. 8. de leg. cap. 37. num. 17. & Basilius de Leon lib. 8. cap. 19. nu. 15. loquuntur cum distinctione asserentes validam esse prædictam revocationem, si fiat a Summo Pontifice, invalidam, si fiat ab alijs prælatis. Distinctio, & resolutio hæc procedit de privilegijs, & dispensationibus Ecclesiasticis. Ratio disparitatis est, quia à Summo Pontifice tāquam à fonte emanat omnis jurisdictio, & spiritualis potestas in Ecclesia, quæ proinde cessabit, si ille suspendat influxum: cum verò hoc non cernatur in alijs prælatis, excedent propriam potestatem, si attentent absque causa privare inferiores ordinaria jurisdictione.

Privilegij revocādi causa.

281 Ex his absolutè & generaliter resolutis facilè erit intelligere an & quomodo privilegia Academica sint revocabilia, & quisnam possit ea revocare, præsertim si comparemus Academias laicas ad suos Principes, & legislatores laicos, item Ecclesiasticas ad legislatores Ecclesiasticos. Superest adhuc in specie videndum, quænam sit causa, & ratio legitima ob quam revocentur privilegia Academijs, & earum alumnis? Rolandus à Valle volum. 2. cons. 66. nu. 25. ex Bal. c. 1. de mil. Vasal. qui contu. supponit Vniversitatem propter solam contumaciam posse privari privilegijs: quā doctrinam intelligo, & recipio juxta ea quæ tradidi lib. 1. disp. 1. q. 4. ubi exposui qua ratione universitas delinquere, & puniri possit. Et quidem sicut legitima causa est delictum ritè probatum ut alijs bonis, ita etiam ut privilegijs Academia spolietur. Est etiam legitima causa hujusmodi privationis, seu revocationis quando quis abutitur privilegio, sive per excessum, ut si intendat facultatem ultra id quod cōceditur, sive per occasionem, ut si ex privilegio sumat occasio-

occasionem peccandi. Ita ex cap. Vbi dist.74. cap.Vt privilegia,de privil.& cap.2.de sentent. excommu. Salas disput.17.de leg.n.67. Suar.de leg.lib.8.cap.36.à nu.4.& Bonacina disp.1. q.3. pun.ultin.2. Quid si nullum interveniat delictum? Est optima causa ratio utilitatis communis, quando scilicet bono publico expedit, ut privilegia revocentur: sicut enim quis absque culpa ob solum bonum commune alijs bonis, ita etiam privilegijs potest privari. Est etiam sufficiens ratio cessatio causæ finalis habentis tractum successivum juxta tradita n.274.sed tũc non datur propria revocatio,sed extinctio privilegij temporalis. Sic privilegium scholaritatis Academiæ Parisiensis(inquit Petrus Gregor. lib.18.de Repub.cap.10.nu.9.)temporale est,& restrictum ad certum tempus habita ratione studiorum, & facultatis, quam quis sequitur. Qui profitentur & docent, tandiu utuntur privilegijs,quandiu profitentur & docent,& si per viginti annos cõtinuos docuerint, privilegium sit illis perpetuum, quandiu vixerint in Vrbe, seu in dicta Vniversitate. Scholastici vero(air) Studentes in Theologia per quatuordecim annos uti possunt privilegij studij: in jure civili, aut pontificio, per septennium: grammatici, dialectici, physici per quatuor, non plures: ut declaravit Curia Parisiensis anno 1552. mense Maij., eo quòd ut liquet ex jure civili & Pontificio,meta studiorum imposita est juri Pontificio per septennium. Cap. cum ex eo,de elect. in 6. vide tamen cap.fin.de Magistris lib.5.tit. 5. Iuri civili per quinquennium in procem. ff. Theologiæ per decennium. Vide §. præterea volumus vers. tempus, & ibi Glos.Rebuffi do collatio.in pragmat.san.

Scholaritatis privilegium quandiu duret.

Tempus & meta studiorũ.

QVÆSTIO V.

Verum Princeps sæcularis possit revocare privilegium, quod concessit Academiæ Ecclesiasticæ?

Privilegium concessum Academiæ Ecclesiasticæ per laicum dicunt aliqui revocari posse.

282 HÆc quæstio decidenda est ex illa generali, an privilegium Ecclesiæ concessum à Principe laico, possit ab eodem revocari. Sententiam affirmativam videntur tenere Cynus, Imol. & Alexand. in l. non amplius §.1.ff.de legat.2. Saly.in Authent. cassa & irrita Fulg.& Paul.Castr.in l.Privilegia C.de sacros.Eccles. quos citat Tiraquel.de privil.causæ piæ privileg.159. Quarentus affirmant privilegia pijs causis concessa posse à statuentibus revocari. Eandem cum aliquali limitatione defendunt Villalobos in Summa tom.1.tract.17.dub.21.n.4. Duardus in Bulla cœnæ lib. 2. can.15.q.27.num.16.& Sousa in eadem Bulla cap.16.disp.84. concl.5.nu.6. dummodo hujusmodi privilegium non fuerit confirmatum per Pontificem. Existimant enim hi Authores (ut testatur Diana p.1.tractat.2. resol.61.) privilegia particularia hujus,vel illius Ecclesiæ, religionis, vel personæ revocari posse. Accedit Bossi.in tit. de Principe n.176. ubi ait posse Principem revocare privilegium illud etiam ex intervallo post acquisitionem.

Facit 1.pro hac sententia,quia non minus pendet privilegium à privilegiante,quàm lex à legislatore:tum quia privilegium est etiam lex, tum quia tam privilegium, quàm lex pendeat in fieri,& conservari:sed lex ad libitum legislatoris revocari potest; saltem validè,ut omnes fatentur;ergo & privilegium etiam concessum Ecclesiæ. Facit 2.quia si aliquid obstaret tali revocationi esset quòd Ecclesia in illa damnum subiret:sed hoc non obstat,quia(ut docet Glos. in l. si unus §. pactus ne perear, verbo quod in specie ff.de pactis) quando per revocationem illius,quod prius concessum fuerat, aliquid reducitur ad jus,quod prius competebat antiquitùs,conqueri non potest, qui ex tali revocatione damnum patitur;ergo revocari potest. Facit 3. quia privilegium Principis æquiparatur ultimæ voluntati Cap. quia cunctis, de concess. præbend. & Cap. si pluribus, de præb.in 6. de quo Gigas tract. de pension.q.27.n.5. atqui ultima voluntas, etiamsi per illam aliquid relinquatur Ecclesiæ, semper revocabilis est, & ideo deambulatoria dicitur; ergo & privilegium.

Privilegium & ultima voluntas.

283 Facit 4.quia consuetudo æquiparatur privilegio,ut habetur Cap.novit, Cap.super quibusdam §.præterea de verborum sign. de quo Suar.de legibus lib.8.cap.7. n.8.ex quo infert nu.10. nomine privilegij generatim sumpti posse venire consuetudinem ad dandum jus speciale, quia confert verum privilegium,& univocè tale: atqui consuetudo,etiam legitimè præscripta, & immemorialis revocari potest à supremo Principe, à quo suam omnem vim obtinuit, ergo & privilegiũ. Facit 5.quia sicut Papa est supremus dominus ad revocanda privilegia à se concessa,ita Princeps sæcularis ad sua; sed Summus Pontifex potest revocare privilegia ipsis etiam regibus concessa,& acquisita per consuetudinem, ut ex cap.1. de consuet.& cap.clerici,de judic. fatetur Gabriel Pereyra de Manu Regia p.1.cap.6.num.6, ergo & Princeps sæcularis poterit revocare, quæ concessit Ecclesijs. Facit 6. textus expressus in l.si quis curialis C. de Episcop.& Clericis, per quam Imperatores Arcadius & Honorius revocant legem civilem, quæ fuerat edita in favorem Ecclesiæ,scilicet quod curialis posset invito suo superiore in clericum ordinari, relictis omnibus bonis suis curiæ; ergo privilegium concessum Ecclesiæ per Principem sæcula-

Privilegium & consuetudo.

cularem revocabile est.

Privilegii Eccl. fiat non revocatur 284 Nihilominus sententia negativa longè communior, & verior est. Et acriter defendit Sach. lib. 7. Decal. cap. 12. n. 18. his verbis: (Ab omni (inquit) veritate, & Christiana pietate alienum est, dicere privilegia ab Imperatoribus concessa Ecclesijs, & Ecclesiasticis personis posse ab ipsismet Imperatoribus auferri.) Ubi pro hac sententia multos Authores citat, præter quos, eam tenent Bart. in l. privil. in l. fin. C. de sacros. Eccles. Rom. singul. 478. Ioan. And. in addit. Specul. tit. de instru. edit. §. nunc vero. Domin. in c. quæ in Ecclesiar. col. 3. de constit. Paul. Castr. in l. si quis Curialis C. de Episc. & Cler. Calca. cons. 13. pro parte negativa col. 4. Fran. Aret. & Ias. in l. non amplius §. 1. ff. de legat. 1. Panorm. cons. 6. in quæstione, quæ vertitur, col. 2. ver. secundum remedium lib. 2. Innoc. in cap. novit, de judic. Archid. in c. quicunque 11. q. 1. Abb. Mand. cons. 8. nu. 18. lib. 1. Socin. Sen. cons. 241. n. 2. ver. prima est lib. 2. Felyn. in cap. Ecclesia S. Mariæ n. 97. de constit. & in cap. ad Apostolicam nu. 1. de Simon. Landrec. cons. 103. num. 11. Ugol. in tract. de Simon. cap. 9. §. 10. n. 5. Natta cons. 431. n. 18. lib. 1. Surdus cons. 262. n. 60. lib. 2. Carolus de Graffis tract. de effect. Cleric. Effectu 2. n. 14. Tiraquel. de privil. causæ piæ priv. 159. Martha de jurisd. p. 4. cent. 1. cas. 52. n. 6. Pesantius tract. de Immun. Eccl. disp. 9. Alterius tom. 1. disp. 16. lib. 5. c. 6. fol. 793. col. 2. Coriolanus in Bulla Cœnæ excomin. 15. fol. 955. Azorius p. 1. lib. 5. cap. 13. q. 5. Lucas de Penna in l. fin. n. 64. C. de locat. præd. civil. lib. 11. Decius in d. c. Eccles. S. Mariæ n. 11. Portocarrerus in alleg. pro jurisd. S. Inquisit. n. 44. Gonzal. in reg. 8. Cacel. glos. 18. nu. 23. Filliucius tom. 1. tract. 61. cap. 10. nu. 269. Diana par. 1. tract. 2. resol. 61. & quod pro hac parte plurimum valet, potestatis regiæ acerrimus propugnator Gabriel Pereyra de Castro de Manu Reg. p. 1. cap. 5. num. 8. ad fin. Videatur Narbona in 3. par. Recopil. l. 4. tit. 1. leg. 10. glos. 22. n. 21. Piramus in respons. 2. pro jurisd. S. Officij nu. 149. Corr. junior consil. 144. n. 4. & Genuensis in Pract. Eccles. tricen. 17. q. 480. n. 1.

Consuetudo piaeb servanda 285 Sumitur 1. ex cap. ad Apostolicam, de Simon. ubi præcipiuntur laici observare pias, & laudabiles consuetudines, quæ ex pietate fuerunt introductæ in favorem Ecclesiæ, seu clericorum. Unde ait Glossa compellendos esse laicos officio judicis observare consuetudinem dandi aliquid Clericis pro suo ministerio, quamvis ex sola pietate fuerit introducta: hoc autem ex paritate rationis procedit in privilegio concesso à laicis in favorem Ecclesiæ, atque adeo si laici jubentur talem consuetudinem, vel privilegium observare, etiam jubentur nec revocare, nec abolere. Sumitur 2. ex l. privil. & l. fin. C. de sacros. Eccles. ubi Bart. in cap. quæ in Ecclesiarum, de constitut. Dom. col. 3. dixerunt statutum, quo præcipitur ut singulis annis debeatur conferri certa eleemosyna Ecclesiæ, non posse revocari à Principe laico, qui tale statutum condidit, ex eo quod tale statutum fuerit factum in favorem: ergo idem dicendum erit de quocunque privilegio favorabili Ecclesiæ, etiam si non conferatur per statutum. Sumitur 3. à simili, nam eodem modo se habet privilegium concessum Ecclesiæ, atque jurisdictio collata à Principe sæculari: sed jurisdictio semel data, & incorporata Ecclesiæ auferri nequit, cum per illam incorporationem reddatur Ecclesiastica: & sic cum multis resolvit Diana p. 4. tract. 1. resol. 82. loquens de jurisdictione, quam Inquisitores habent in suos familiares, dato & non concesso quod talis jurisdictio sit regia, idest collata per Regem; ergo similiter privilegium à Rege concessum. *Jurisdictio data Ecclesiæ à Principe*

286 Sumitur 4. ex causa, nam privilegium concessum Ecclesiæ, vel communitati alicui Ecclesiasticæ censetur datum ob merita, & servitia facta bono publico, atque adeo est remuneratorium, & transit in vim contractus, quod autem hujusmodi privilegium fiat irrevocabile, diximus nu. 278. & est doctrina communis, quam præter ibi citatos, tradunt Surdus cons. 140. n. 38. Aponte cons. 60. num. 22. Olafeus decis. 139. n. 28. Rolandus de Valle vol. 5. cons. 13. n. 30. Grammaticus decis. 65. num. 14. Cochier de libert. Eccles. part. c. 30. num. 10. & Bayerola in alleg. pro jurisd. S. Officij art. 5. n. 91. Sumitur 5. ex persona privilegiata, quia privilegium concessum non subdito revocari non potest, ut tenent Innoc. in cap. novit. de judic. Castren. cons. 317. col. 5. Archid. in c. quicunque 11. q. 3. Cardi. in repet. c. perpendimus in princ. de sent. excom. Decius cons. 286. n. 6. Ias. cons. 56. n. 2. vol. & alij quos sequuntur, ac citant Martha de Iurisd. casu 52. num. 20. & Gabriel Pereyra de Manu Reg. p. 1. cap. 6. num. 8. Ecclesia autem, & Clerici non sunt subditi Principis laici, ut ex Natta cons. 431. n. 18. lib. 1. Surdo cons. 262. n. 60. lib. 2. Innoc. Abb. Dec. & alijs tradit Carolus de Graffis tractat. de effect. Cleric. Effect. 2. num. 17. *Remuneratorium privilegium.*

287 Sumitur 6. ex ipsa ratione concessionis, quæ est pia, nam privilegia causis pijs concessa revocari nequeunt, ut est communis sententia juristarum, quam defendunt Bart. Ioan. And. Domin. Paul. Castr. Ias. & multi alij, quos citat Tiraquell. tract. de privil. causæ piæ privil. 159. sed Ecclesia, & quæcunque communitas Ecclesiastica est causa maximè pia, atque adeo, pia omnis concessio in illius favorem facta, ergo irrevocabilis. Sumitur 7. ex absurdo quod sequeretur data tali revocatione. Nam Princeps revocans offenderet immunitatem Ecclesiasticam, ut arg. cap. Ecclesiarum mater, & cap. Ecclesia S. Mariæ de constit. probat Ugolinus tract. de Simon. tab. 1. cap. 9. §. 10. n. 4. *Privilegium causa pia.*

& cum

& cum multis Diana p.1.tract.2.resol.61. Ratio est manifesta, nam quicunque Princeps laicus privat Ecclesiam suis bonis injuriosè, violat immunitatem Ecclesiasticam: sed revocans privilegia concessa, & acceptata privat Ecclesiam suis bonis: quia inter bona Ecclesiæ numerantur jura: privilegium autem concessum postquam acceptatur, transit in jus acceptantis. Ex quo rectius infertur hujusmodi revocantem incurrere excommunicationem Bullæ Cœnæ: quod videtur expressum in verbis Bullæ, ibi, Quarumcunque Ecclesiarum juribus quomodolibet præjudicatur. Confirmatur, nam Constantinus Imperator concessit facultatem, ut Ecclesiæ possent ædificari per totum orbem: sic habetur cap. futuram 12. q. 1. si ergo Principes huic privilegio derogarent condentes v.g. statutum, quo præciperent, ne in eorum ditionibus possint ædificari de novo Ecclesiæ, vel monasteria, offenderent immunitatem Ecclesiasticam, ut tradunt Anton. Bovius in Respon. pro censu Pauli V. contra Venetos, Philippus Maynardus de privil. Eccl. contra Venetos p.2.a.14. Bellerus in disq. Cler. p.1. tit.6. §.1. n.10. Paulus Comitolus in Apolog. contra Venetos cit. nu.17. Aloysius in praxi tom.3. resol.207. n.91. & Duardus in Bulla Cœnæ lib.2. can.15. q.19. n.68. Subscribunt Filliucius tom.1. tract.16. cap.10. n.270. Maynardus cit. p.2. art.22. n.95. affirmantes statuta, quæ restringunt privilegia concessa toti Ecclesiæ à Deo, Papa, vel Imperatore, tam in spiritualibus, quàm in temporalibus, esse contra libertatem Ecclesiasticam.

Privilegia Academia Ecclesiastica.

288 Ex dictis satis perspicuum manet non posse Principem sæcularem revocare privilegia, quæ concessit Academiæ Ecclesiasticæ, semel accepta, usu & consuetudine stabilita. Quia (ut ostendimus) non potest revocare privilegia Ecclesijs etiam privatis, vel communitatibus Ecclesiasticis concessa: prædicta autem Academia inter communitates, & universitates Ecclesiasticas numeratur. Nec ad hoc postulatur expressa privilegiorum acceptatio facta per Summum Pontificem: sufficit enim quòd acceptet prælati ad quos spectat cura Ecclesiarum, & quòd per illos S. Pontifex censeatur acceptare.

Superest respondere fundamentis sententiæ affirmativæ, quæ opposuimus à num. 282. Ad primum dicimus æqualis dependentiæ esse legem, & privilegium respectu sui conditoris, vel collatoris, quando privilegium confertur subdito, quem sicut Princeps potest lege sua obligare, ita & à tali lege eximere: secus respectu non subditi, qualis est Ecclesia, in qua privilegium acceptatum transit in jus, quod à Principe sæculari revocari nequit. Ad secundum negatur minor, cujus probatio solum militat in privilegio quod est dispensativum in lege superioris, proindeque collatum subdito: hic enim non debet conqueri quòd reducatur ad antiquum statum, scilicet in quo per legem obligabatur: secus quando privilegium peperit Ecclesiæ non subditæ jus irrevocabile. Ad tertium respondemus benè æquiparari privilegium ultimæ voluntati, quia simpliciter utrumque revocari potest; verùm sicut ultima voluntas, si transeat in contractum, revocari nequit, ita & privilegium remunerativum, vel collatum non subdito.

Privilegiis & consuetudinis æquiparatio.

289 Ad quartum dicimus ex doctrina Gabrielis Pereyra citati cap. 5. nu. 8. consuetudines & privilegia æquiparari, & ijsdem regulis metiri, quando materia subjecta non repugnat: secus si repugnet. Multa enim possunt acquiri privilegio, & non consuetudine: potest enim laico concedi per privilegium, ut beneficia conferat cap. Adrianus 63. dist. quod tamen per consuetudinem etiam immemorialem acquiri nequit, ob personæ incapacitatem. Deinde cap. quanto de consuetud. simplici sacerdoti potest ex privilegio committi potestas conferendi ordines minores, quæ nulla consuetudine acquiri valet. E converso acquiruntur aliqua consuetudine, ad quæ privilegium non sufficit; prout in jurisdictione, quæ per consuetudinem comparari potest, sicut transferri dominium ab uno in alium, quod fortè per absolutum privilegium fieri non posse, docet Suar. de leg. lib. 8. cap. 7. n. 12. Unde licèt consuetudo valeat revocari, privilegium potest fieri irrevocabile ex subjecta materia. Ad quintum patet manifestum discrimen inter supremos Principes laicum, & Ecclesiasticum: quia laicus in nullo casu habere potest pro subdito Ecclesiasticum, seu Papam, hic autem semper habet pro subdito laicum Christianum in spiritualibus directè, in temporalibus indirectè, ut alibi exposuimus. Unde mirum non est quòd Papa possit revocare privilegia concessa Principi laico, non è contra. Ad sextum benè respondet Felinus in cap. Ecclesiæ Sanctæ Mariæ citat. num. 98. Imperatores revocasse favorem illum, seu privilegium de facto, & non de jure. Hinc Marta citatus num. 16. ex Decio in dict. cap. num. 4. dicit leges Codicis in quantum præjudiciales Ecclesiæ non censeri approbatas per Summum Pontificem, atque adeo tanquam factas à non habente potestate non valere, neque esse allegandas in decisionibus causarum.

QUÆS-

QVÆSTIO VI.

Utrum, & quomodo desinant privilegia Academica per clausulas derogatorias?

290 Circa præcipuas clausulas, quibus solet Princips derogare privilegijs, vel ea omnino abrogare, occurrunt præcipuæ difficultates. Prima difficultas est circa illam generalem (non obstantibus quibuscunque privilegijs) utrum privilegia Academica per illam derogentur, vel abrogentur: Loqui possumus de privilegijs, quæ sunt inserta in corpore juris communis, vel fuere cõcessa per statutum, vel neutro ex dictis modis. Dico 1. Privilegia Academica, seu scholastica, quæ sunt inserta in corpore juris, neque revocantur, neque derogantur per clausulam generalem derogatoriam. Ita Rebuff. de privil. schol. privil. 179. ubi apponit pro exemplo: si mandaretur (inquit) per Regem, ut omnes exempti, vel non exempti debeant solvere collectas, vel alia munera, non obstantibus privilegijs quibuscunque, scholares non tenebuntur solvere: quia generalis privilegiorum derogatio non comprehendit privilegia in corpore juris clausa, ut sunt ista scholasticorum privilegia. Ita etiã Vitalis de Cambanis in tract. clausul. clausula generali fol. 1. col. 1. Feli. in c. 1. num. 12. de rescript. Glos. in l. 2. §. legatis v. non compelluntur ff. de jud. Glos. in l. hæres init. eo tit. & in Auth. qua in provincia C. ubi de crimin. agi oporteat, & ibi Bart. Decius in consil. 165. visto tenore, in fine Boerius in repet. l. cõsentaneum fol. 31. C. quomodo & quando jud. Rosella v. lex §. 15. Curtius Iunior cons. 110. num. 29. lib. 1. Mandellus consil. 185. num. 34. Menoch. lib. 6. præsum. 39. num. 1. & omnes infra citandi pro alijs resolutionibus hujus primæ difficultatis. Ratio est desumpta à jure per Rebuff. citatum, quia jura tot vigilijs promulgata non videtur Princeps uno verbo velle tollere l. si quando C. de inoff. testam. & cap. Ecclesia 2. de electione.

Clausula generalis derogatoria privilegiorum.

291 Dico 2. Privilegia Academica quæ fuere concessa per statutum, non possunt derogari per supradictam clausulam generalem. Ita Glos. ad cap. 1. de constit. in 6. Sylvester v. lex §. 27. dicto 1. Tabiena v. eod. §. 22. Sà v. eod. num. 21. Vasq. 1. 2. disp. 178. c. 1. num. 3. Sayrus in clavi lib. 3. cap. 10. n. 10. Suar. de legib. lib. 6. cap. 27. n. 13. Lorca tom. 2. de leg. disp. 28. fine Reginaldus lib. 13. num. 198. Gironda de privil. q. 166. num. 892. Marta de clausulis 1. p. clausul. 77. num. 4. Moneta de commut. ult. volum. cap. 7. q. 3. num. 163. & Salas de legibus disp. 18. sect. 1. nu. 4. §. Septimo, ubi asserit esse omnium Doctorum. Sumitur ex cap. 1. de constit. in 6. „ ubi Bonifacius VIII. sic habet. Quia tamen „ (loquitur de Pontifice) locorum specialium, „ & personarum singularium consuetudines, „ & statuta potest probabiliter ignorare: ipsis, „ dum tamen sint rationabilia, per constitutionem à se noviter editam (nisi expressè caveatur in ipsa) non intelligitur in aliquo derogare. Cum igitur statutum maneat illæsum, lædi nequit privilegium in eo contentum. Confirmatur, nam si civitas vendat vectigal cum pacto, quod solvatur de rebus omnibus gabella, nullo obstante privilegio, adhuc non debet solui de rebus, quæ mittuntur ad exercitium, ob privilegium in statuto contentum. Imol. in l. licitatio §. fin. ff. de Republica, & vectig. Ideo juxta Cepol. cautel. 47. bonum est, quando conceditur alicui privilegium, pro ipsius maiori firmitate, quod inseratur in libris statutorum.

Privilegia collata per statutum.

292 Dico 3. Academicum privilegium, quamvis neque in corpore juris cõmunis, neque in statuto contineatur, adhuc nõ desinit per clausulam generalem derogatoriã. Ita videtur sentire Bal. in l. non plures C. de sacros. Eccles. Iason cons. 105. in causa col. 2. vol. 1. Sumitur ex cap. si propter, de rescript. in 6. quod antiquus interpres Genzelinus sic exponens redigit in summam: Gratia generalis (inquit) non præjudicat speciali, & debet facere mentionem de præcedenti privilegio, consuetudine, vel statuto. Vbi supponit privilegium speciale, quale censetur quodcunque Academicum, etiam distinctum, & separatum à statuto, nõ aboleri per illam generalem clausulam. Hoc etiam sentit Archid. in cap. 1. de constit. & probat arg. l. cum Aquiliana, & l. Qui cum tutorib. §. 1. & §. fin. & l. non est ferendus ff. de transact. & l. in lege ff. de contrah. emption. Vnde Guillelmus Laudunensis in Glossa Extravag. Sedes Apostolica, quam Felinus vocat Glossam auream, verbum immutari ita ait: Est hic „ argumentum, quod per constitutionem Prin„ cipis, quantumcunque publicè, vel solemni„ ter editam etiam licèt omnes de mundo nõ „ obstantias contineat: non tolluntur specia„ lia privilegia, statuta, vel consuetudines.

Privilegium speciale non derogatur generali clausula.

293 Vt veniamus ad nonnullas in specie Academias, Parisiensis (ut testatur Rebuff. citatus) habet privilegium quod nũquam comprehendatur sub litteris quantumcunque generalibus odiosis quod est datum anno 1478. die 14. Aprilis, quod est collatum per Ludovicum hujus nominis undecimum Galliæ Regem. Conimbricensis Academia etiam quoad sua privilegia non patitur detrimentum per legem aliquam in qua cõtineatur generalis clausu-

Privilegia Parisiensis, & Conimbricensis Academia quod derogatione.

clausula derogatoria. Ita Emmanuel Barbosa in remission. ad lib. 5. titul. 8. Ordin. ubi sub gravibus pœnis prohibentur certa armorum genera, & hujusmodi prohibitio habetur etiam titul. Extravag. hujus Regni 1. cum seqq. tit. 2. part. 4. Ad citatam Ordinationem sic habet dictus Barb. num. 8. Limita 5. in scholaribus Universitatis Conimbricensis, quæ cum habeat statutum à Rege confirmatum pro suis scholasticis, non ligatur pœnis hujus Ordinationis, nec Extravag. postea editæ: quia per legem generalem non videtur derogatum privilegio speciali ex Bald. in l. non plures n. 4. C. de sacros. Eccl. quod magis procedit quoad privilegia Universitati concessa ex Roman. cons. 436. & ita audivi judicatum novissimè in Senatu supplicationis, quæ sententia est in judicio judicis Conservatoris dictæ Universitatis apud Simonè Leal, prout mihi relatum fuit. Hæc Barbosa, quæ potiori jure affirmare poterat de privilegijs Academiæ Eborensis, utpote collatis & confirmatis authoritate non tantum Regia; sed etiam Pontificia, & contentis in corpore statutorum, quæ derogari nequeūt, nisi per clausulam specialem & expressam, ut dixi n. 248.

294 Secunda difficultas est, utrum privilegia Academijs, vel ipsarum alūnis cōcessa, derogētur per clausulam, ubi ponitur, Non obstantibus privilegijs concessis alicui personæ? Sentētia negativa mihi indubitata est. Quia particula manifestè denotans personam singularem non comprehēdit communitatem, neque personas prout sunt alicujus communitatis: particula autem illa (alicui personæ) denotat personam singularem: quia vox (Aliquis, aqua, aliquod, vel aliquid) solet adjūgi personis, & rebus singularibus, quas significat, ut multis probant Dominicus de S. Geminiano cons. 65. n. 27. Gratianus discept. forens. cap. 229. à nu. 2. Barbosa tract. diction. dict. 22. n. 9. Iacobus Beterta cons. 16. n. 2. lib. 1. & copiosissimè Tiraquel. in l. si unquam vers. Omnia num. 5. Cod. de revoc. donat. Deinde communitas, Collegium, Universitas, vel capitulum non veniunt appellatione personæ, ut tenent communiter Iuristæ, Hostiens. in cap. 2. num. 14. de rescript. in 6. In eod. cap. Archid. num. 3. Ioan. Andr. nu. 2. Geminian. num. 8. Iacobinus in l. Collegium num. 3. Cod. de hæred. institut. Decius in l. si familiâ num. 11. ff. de jurisdict. omn. judic. Roman. cons. 195. num. 3. Gallinius de verb. signif. lib. 3. cap. 19. num. 14. Brunorus in Compend. resol. verbo Personæ appellat. ad fin. Azevedus ad l. 22. à num. 1. tit. 7. lib. 7. Gironda de privileg. quæst. 104. num. 514. Tientæ inquius variar. resol. lib. 1. de rescript. num. 16. & plures alij, quos citant Gonzales ad regul. 8. Cancel. glos. 73. à num. 1. & Barbosa in tractat. Appell. ap. 198. à num. 1. Sumitur resolutio ex Authent. Item nulla communitas Cod. de Episc. & Cle-

Communitas & Universitas non veniunt nomine personæ.

„ ric. ibi: Item communitas, vel persona pu-
„ blica, vel privata. Deinde ex l. Item quæ-
„ cunque eodem tit. ibi, Item quæcunque cō-
„ munitas, vel persona, quæ ānnuim, &c. Sumi-
„ tur etiam ex c. 1. de usuris in 6. ibi: Ut nec col-
„ legiū, nec alia universitas, vel singularis per-
„ sona cujuscūque sit dignitatis &c. Accedunt Extrav. 1. inter communes de Simon. & Extrav. 5. inter easdem communes de pœnit. & remiss. in quibus textibus semper contra distinguitur persona à communitate & Universitate. Cōstat igitur derogationem privilegiorum, quæ fuere concessa personis, non officere privilegijs Academiæ, & ipsius alumnorum quà talium. Quāvis enim Academia, & quæcūque alia perfecta communitas dicatur persona ficta, tamen nec vera, nec realis persona est, & privilegium sicut quoad concessionem debet interpretari & intelligi secundùm proprietatem sermonis, ut cum communi docent Mandellus cons. 563. n. 9. Sanch. de matrim. lib. 8. d. 1. n. 5. fine. Suar. de leg. lib. 8. cap. 28. num. 15. Bonacina tom. 2. de leg. disp. 1. q. 3. pūct. 7. §. 1. n. 2. & Palaus 1. p. tra. 3. disp. 4. pūct. 9. n. 3. ita quoad derogationem interpretandum est.

Interpretatio privilegiorum.

295 Tertia difficultas est, Utrum Academicà privilegia derogētur per clausulā expressissimè derogatoriā privilegiorū personalium? Respōdetur negativè. Quia per derogationē privilegiorū personalium nō derogātur realia, ut planū est; omnia autem privilegia cōcessa Academiæ, cōmunitati, vel Collegio sūt realia, & non personalia, ut tradunt Menochius lib. 3. præsum. 103. num. 24. citans Dynum, Bartolum, Baldum, Anchar. Oldradum, Romanum, Decium, Bellonum, Gravettam, Nattam, Fachineus lib. 5. controvers. contr. juris cap. 41. Petrus Barbos. in l. Quia tale 14. num. 39. ff. solut. matrimon. citans Paulum de Castro, Socinum, Guidonem, & alios, Emmanuel Roter. qq. regul. tom. 1. quæst. 61. art. 14. §. Ex quibus. Suar. de legib. lib. 8. cap. 3. num. 4. Salas de legib. disp. 17. sect. 2. num. 11. Cardozus in praxi judic. v. Privilegium num. 20. Gironda de privileg. q. 175. num. 933. Monetā de commut. ult. volum. cap. 8. num. 241. Miranda In Manuali præb. regul. tom. 1. q. 46. art. 11. fine. F. Ioan. da Cruz in epitom, status religiosi lib. 2. cap. 3. dub. 7. concl. 2. Villalobos 1. p. Summ. tract. 27. de Bulla Cruc. claus. 12. num. 4. Layman. lib. 1. tract. 4. cap. 23. num. 4. Basilius de Matrimon. lib. 8. cap. 18. §. 1. num. 4. & Palaus 1. p. tract. 3. disp. 4. punct. 2. §. 1. art. 2. Probatur, quia omne privilegium natura sua perpetuum, quale est concessum communitatibus, absolutè absque determinatione temporis, est reale: personale enim cōceditur soli personæ, & ideo semper temporale est, quia finitur cum persona, ut constat ex l. unica Cod. de caducis tollen. & ex regula 7. de regular. juris in 6.

Academiæ privilegia sunt realia, & non personalia.

Debet vero privilegium ut sit personale, concedi personæ singulari ratione ipsius. Nam si concedatur personæ ratione alicujus rei, v. g. loci, officij, aut dignitatis, reale erit. Item si persona non sit determinata, & singularis, privilegium reale erit, quale censetur collatum Academiæ, Religioni, Monasterio, Scholasticis, militibus, viduis, pupillis, & filijsfamilias. Quia (ut rectè docent Azor cap.21. à quæst.2. Salas disp.17. num.9. & Suar.cit.lib.8. cap.3. à num.3.) singulares personas respicit, nō quà singulares determinatè, sed ratione qualitatis communis.

Favorabilitas causæ non derogat privilegijs aliorum.

296 Quarta difficultas est, utrum magna favorabilitas causæ ob quam addita est clausula derogatoria aliorum privilegiorum, officiat, & deroget privilegijs Academicis? Casus est v.g. si cum tali clausula conferatur privilegia alicui religioni, vel hospitali, aut alij operi pio. Resolutio negativa mihi certa est. Quia favorabilitas causæ, quantumcunque magna sit, ex se & præcisè non sufficit ad tollendum jus acquisitum quo alter fruebatur per simile statutum, aut privilegium. Habetur in cap. Ex tenore, de foro compet. ibi Innocent.III. sic: ,, Nos igitur (inquit) attendentes, quod sic summus viduis in justitia debitores, quòd alijs ,, injustitiam facere non debeamus, &c. & in cap. Nuper §. pen. de donat. inter virum, & uxor. ,, ibi Innoc. ipse: Nam licèt Ecclesia in causis ,, viduarū se favorabilem debeat exhibere, cōtra justitiam tamē nō est eis favor Ecclesiasticus cōcedendus. Vnde Ludov. Gomez ad regul. Cancel. De non tollendo jure quæsito q.1. ,, n.4. citās Alex. & Ias. ait: Licèt viduis, & pupillis, ac alijs pijs causis multum debeamus, ,, non tamen adeo, ut alijs præjudicium inferamus. In eandem sententiam Mandellus cōs. ,, 273. n.16. sic habet: Quanvis favendum sit pijs ,, locis, non tamē usque adeo eis favēdum est, ,, ut alijs injustè inferatur dispēdium. Ejusdem Additionator Vincerius Annibaldus lit.k. eum ,, Decio ita ait: Sic tamē Ecclesiæ, & favorabilibus causis debitores sumus, ne alijs fiat injustitia. Videatur Menoch. cons. 36. à n.54.

QVÆSTIO VII.

Utrum desinant privilegia Academica per cessionem, seu renunciationem?

Renunciatio privilegij.

297 CUm duplex sit renunciatio, altera expressa, quæ nēpe fit per verba prolata expressè à privilegiario, altera tacita, quæ fit per opera, in quibus voluntas illius deprehenditur, conveniunt t. Authores, Suar. citat. lib. 8. capit. 33. Sanchez lib. 8. Matrimon. disp. 32. num. 2. Salas disput. 20. sect. 19. num. 128. Basilius de Leon lib. 8. de disp. mar. cap. 18. §. 2. nu. 18. & Bonacina disputat. 1. quæst. 3. punct. 8. §. 4. numer. 3. aliquod privilegium posse extingui per expressam renunciationem factam à privilegiario, & acceptatam à concedente. Sumitur ex jure civili l. si quis in conscribendo Cod. de pactis; & ex jure Canonico, cap. si de terra, & cap. accedentibus, de privileg. deinde ex ratione, quia sicut privilegium dependet à voluntate Principis concedentis in fieri, ita pēdet in cōservari, atque adeo per revocationem desinere potest: sed quando Princeps acceptat volūtariam renūciationem, tacitè revocat privilegium: ergo hoc illa renūtiatione extinguitur. Conveniunt 2. solum concedētem, vel ejus vices habētem posse acceptare legitimè renūtiationē. Est enim talis renūtiatio acceptata quædam virtualis revocatio, quæ solum oriri potest ab habente potestatem. Vnde nō potest acceptare executor dispēsationis. Quia solum habet commissionem ad exequēdum, & non ad revocandum.

Renunciatio privatæ legis Academiæ.

298 His positis, dubitatio nō est de cessione, seu renūciatione, quam faciat Academia, quà talis, seu per modum unius corporis mystici. Quia eodem nodo quo spectat ad Academiā dispositio de bonis immobilibus, ac juribus per cessionem, & renūciationē, pertinet dispositio de privilegijs. Tota dubitatio est, utrum scholasticus, vel quicūque alius privilegiatus possit renūciare privilegio Academiæ, quo fruitur, v.g. privilegio fori? Affirmativam sentētiam videtur tenere Rebuff. in interp. Auth. Habita in fine v. Cadat, de tacita renūciatione. Cabedus 1. p. decis. 110. num. 2. Barbosa in l. 1. a. 4. num. 54. ff. de judic. in consequenter ad id quod antea dixerat de jurisdictione privativa: absolutè de utraque renunciatione tam tacita, quàm expressa Cokier tom. 1. p. 5. quæst. 79. & alij quos refert Henriq. de fidejuss. cap. 7. num. 334. Bartolus verò in Authent. Habita excitans quæstionem, an scholasticus privilegio fori possit renūciare nihil resolvit, sed lectorem remittit, ad ea quæ dixerat in l. si quis num. 1. de pactis, ubi loquitur de judice competenti ipsius scholastici, quem talis scholasticus ex privilegio multiplici fori (habet enim tres judices ex jure communi) posset declinare eligēdo aliū ex tribus, & declinando illum ex ijsdem tribus, apud quem actor illum convenerat. Citati Authores pro hac sententia fundantur præcipuè authoritate Gloss. finalis ad l. si convenerit ff. de jurisdict. omn. judic. Possent etiam afferre decisiones cap. si de terra, & cap. antecedētibus, de privil. & cap. an Apostolicā, de regular. & l. si quis in conscribendo Cod. de pactis, cum notatis ibi à Gloss. & Doctor.

Doctor. & ratione generali, quòd unusquisque potest juri in favorem ipsius introducto renunciare, ut videre est apud Suarium de legib. lib. 8. cap. 6. à num. 2. & cap. 33. per totum.

299 Nihilominus sententiam negativam amplector cum Ægidio Lusitano in l. ex hoc jure part. 2. cap. 13. clausula 5. num. 14. Alphonso de Escobar de jurisdict. Regia & Pontificia cap. 39. à num. 37. & Sapientissimo Magistro Francisco Freyre in manuscr. lib. 3. consil. 77. Non inveni expressam in alijs Authoribus, quia has, & similes de scholasticis quæstiones, aut neutiquam, aut leviter attingunt. Probo 1. quia nemo potest cedere, seu renunciare suo privilegio in utilitatem, & favorem publicum introducto l. jus publicum ff. de pactis. l. neque pignus §. privatorum ff. de regul. jur. & alijs à Glossa ibi citatis. Vnde clericus non potest renunciare privilegio fori cap. si diligenti, de foro compeit. neque beneficio capit. Odoardus, de solut. Vt cum communi sententia ibi notavit in Collectan. Barbosa num. 24. & cum alijs Mendez in Practic. Lusitan. part. 2. cap. 12. num. 5. neque honesta vidua privilegio honestatis causa concesso, vt tenet cum alijs Ægidius Lusitanus in tractat. de privileg. honestat. art. 14. num. 6. quam generalem doctrinam illustrant alijs exemplis Suar. lib. 8. de legib. cap. 6. à num. 2. & cap. 33. à num. 2. Bonacina eodem titul. disputat. 1. quæst. 3. punct. 8. 9. 6. num. 10. & exponiens limitat Moneta de commut. ultim. vol. cap. 8. num. 745. ad sola privilegia concessa primariò, & principaliter ob utilitatem publicam: atqui privilegium fori, sicut & reliqua Academica concessa fuere scholastico principaliter, & primariò ob utilitatem publicam, & ostendimus supra nu. 263. ergo nullus scholasticus potest illis renunciare.

Clericus renunciãs privilegio fori.

300 Probò 2. quia privilegia concessa scholasticis non minùs respiciunt utilitatem publicam, quàm privilegia concessa militibus, & nobilibus: nõ enim milites & nobiles sunt magis utiles & necessarij Reipublicæ quàm scholastici, & litterati, ut latè ostendimus lib. 1. disp. 4. sed privilegia concessa militibus respiciunt principaliter utilitatem publicam, ut ostendit Barbosa l. 1. p. 7. num. 6. ex l. misi C. de exact. tribut. lib. 10. & l. utilitas Cod. de primipilo lib. 12. Vnde milites nequeunt suo privilegio renunciare, ut ostendit Phæbus 1. part. decis. 48. in fine: similiter nobiles privilegio nobilitatis renunciare non possunt, ut præter ibi citatum Phæbum, docent Anton. Gom. 2. tom. Var. cap. 11. num. 54. & Gutier. de juram. conf. p. 1. cap. 16. à nu. 47. quidquid in oppositum dicant Covar. c. quanvis pactum p. 2. à num. 5. & Molina tom. 2. d. 571. §. contraria. ergo idem dicendum de scholasticis. Vide Fagundez in Decal. p. 2. l. 2. c. 17.

Milites, & nobiles non possunt renunciare suo privilegio.

301 Probo 3. nam scholastici suo privilegio fori sunt exempti privilegio Principis: exemptus autem privilegio Principis, quãvis ipse Princeps nihil sibi reservet, nequit renunciare privilegio exemptionis, ex cap. cum tempore, de arbit. cap. 2. de in integ. restitut. & cap. cum olim 2. de privileg. ubi latè Castro consil. 431. §. 1. Francus in regulam sciens num. 4. de regul. juris in 6. Cokier. 1. tom. part. 2. q. 7. à num. 2. & part. 3. q. 34. Comitolus lib. 1. quæst. 95. num. 2. Roman. consil. 379. Decius in cap. cum accessissent num. 17. de constit. Emman. Roter. tom. 2. regul. quæst. 64. à 10. Hieron. Botet. resol. 63. num. 13. & Sanch. lib. 4. Decal. cap. 39. à num. 24. Ratio est, quia privilegium exemptionis tangit etiam Principem eximentem, cujus interest, ne subditus ejus ab alio, quàm ab ipso, vel ab eo quem suo loco designat, judicetur.

Exemptionis privilegium.

302 Probo 4. fundamento, quod circa privilegium fori specialiter militat in utraq; Lusitaniæ Academia, scilicet Conimbricensi & Eborensi. Quando jurisdictio data est alicui judici privativè, nullus alius judex, etiã ex partiũ cõsensu, & prorogatione, quæ est tacita quædã privilegij renũciatio, potest cognoscere de causis illius personæ, vel personarũ, quibus datus est talis judex, licèt dubium sit an jurisdictio fuerit privativè cõcessa. Ita DD. communiter, cum quibus sentit Mendez in Pract. Lusit. p. 2. lib. 1. cap. 2. num. 84. & 99. Phæbus p. 2. Aresto 85. Cabedus 1. part. decisió. 22. Maranta de ordine judicior. 4. part. distin. 12. num. 20. & Petrus Barb. l. 1. art. 4. à num. 46. 49. 65. & 107. de judicis. Quia per concessionem jurisdictionis privativæ limitatur reliquorum judicum potestas, & jurisdictio, ex quo fit ut prorogari nequeat etiam ex consensu partium. Quæ quidem ratio militat etiam contra prorogationem, quam admittit Barbosa perperam intelligens Bartolum, qui (ut infra videbimus) solum loquitur de consensu scholastici in aliquem ex tribus judicibus sibi ex privilegio cõpetentibus. Constat autem Ecclesiasticum Cõservatorem Academiæ Eborensis habere jurisdictionem privativam in omnes clericos, qui in ea Academia sunt descripti, ex Cõstit. Gregorij XV. expedita Romæ anno 1621. Conservatorem quoque sæcularem in omnes scholasticos sæculares privativam quoq; habere jurisdictionem tam in civilibus, quàm in criminalibus, sive actores sint, sive Rei, ex statuto Academiæ Conimbricensis lib. 2. titul. 27. num. 1. cujus privilegijs communicat Academia Eborensis, necnon ex speciali indulto Regis Sebastiani anno Domini 1577. cõcesso, quod etiam insinuatur in

Jurisdictio privativè concessa.

Prorogatio jurisdictionis.

Communicatio privilegiorum.

statutis ipsius Academiæ Eborensis lib. 1. cap. 13. §. 6. Imò Barbosa citatus latè probat jurisdictionem privilegiatam in scholasticos, privativam esse.

Renunciatio fori per scholasticos Eborenses.

303 Probo 5. fundamento, quod circa dictum privilegium specialissimè militat in nostra hac Academia. Quia licèt nulla ex rationibus assignatis subsisteret, adhuc scholastici, & clerici Eborenses non possent con entire in alium judicem, & renunciare privilegio fori tacitè vel expressè: renunciatio enim hujusmodi valida non est, si lex eam prohibeat, juxta Valascum part. 2. consultat. 175. num. 16. & Cabedum 1. part. decis. 210. num. 1. ex l. penult. Cod. de pactis juncta Glos. v. Antiqui. Vnde mulier non potest renunciare privilegio de dote non alienanda, ex eo quòd prohibetur l. vnica §. & cum lex ff. de rei uxor. action. ut rectè monuit Barbosa in l. 1. part. 1. num. 68. ff. soluto matrimon. Id autem prohibetur clericis scholasticis Eborensibus circa renuntiationem fori sui Ecclesiastici tacitam, vel expressam sub comminatione pœnæ arbitrariæ, & exauthorationis à libris Academiæ, in Visitatione, quæ vim habet statuti, & ex jure Canonico cap. 1. & cap. significasti, de foro comper. Vbi dicitur Clericum non posse in judicem, qui non sit ejus Ordinarius, consentire: Conservator autem Ecclesiasticus Academiæ Eborensis est Ordinarius judex scholasticorum Clericorum, vt habetur ex Bullis Pontificijs, & rectè notavit Molina tractat. 6. d. 29. num. 7. & Sebastianus à Costa in Cruciat. quæst. 86. Nec obstat Federicus de Senis, & alij qui dicunt exemptum posse consentire in judicem Ordinarium, à cujus jurisdictione fuerat exemptus. Quia oppositum rectiùs quoad ordinarium judicem clerici ex privilegio, tenent Felinus, Abbas à num. 5. 10. Ioann. Andr. & alij communiter ad dict. cap. significasti, ubi in Collect. Barb. in 1. & alter Barb. in l. 1. cap. 4. num. 43. ff. de judicijs.

Fori renunciatio.

304 Superest ut solvamus fundamenta affirmativæ sententiæ allata num. 298. Quia verò præcipuum est desumptum ex Glossa ibi citata, ejus verba fideliter transcribimus, ut aptè explicemus. Hic fuit pactum (inquit Glossa) quòd fieret judex qui non erat: quod erat grave: ibi autem ut non esset, qui erat: quod erat levius: ut in scholaribus patet, qui plures habent judices, & uni eorum renunciare possunt, & ut sub præside sint, consentire, quia & eorum judex ipse est, ut in Authem. de Sanctissimis Episcopis §. si quis autem pro peruniaria Collat. 9. & in procemio ff. in fine. Ex quibus verbis manifestè constat Accursium, cujus est ea Glossa, non fuisse in ea sententia, ut crederet scholasticum vel tacitè, vel expressè privilegio fori absolutè potuisse renunciare: imò apertè insinuat eum in totum non posse à foro suo exire; ibi: Quia & eorum judex ipse est: quasi dicat, eum non potuisse in præsidem civitatis consentire, nisi ipse judex esset ipsius. Et quanvis citato Ægidio debeamus id, quòd Bartolum, Glossam, & Rectores sententiæ contrariæ in nostram mentem trahere sit conatus, ab eo tamen dissentimus, quòd existimet posse scholasticum consentire in judicem loci, in quo studet, quanvis ille nullus sit ex designatis in Authét. Habita, non ita si sit judex alterius loci, quantunvis aliunde foret competens respectu ejusdem scholastici. Neque valdè à nobis dissidet Cabedus 1. part. decis. 54. num. 6. 10. & 11. omninò videndus: neque illa decisio 210. supra citata, quam affert, nobis adversari videtur: quia ille Conimbricensis Academiæ privilegiatus, postquam in alieno judicio contra ipsum lata est sententia, non opposuit exceptionem nullitatis ex defectu competentiæ, sed voluit sententiam executioni mandari per suum Conservatorem, quo non fuit auditus: quia executio fit per judicem, qui sententiam tulit, vel per eum quem ipse deprecatur l. divo Pio ff. de re judicata. l. argentarium §. Nemine ff. de judicijs, l. proponendum §. sin autem reus Cod. eod. tit. Ac proinde dum sententia non arguebatur, executioni erat mandanda, cujus executionis non erat judex competēs Conservator. Vnde de renunciatione privilegij nihil actum est, neque judicatum. Ita Mendez in Pract. Lusitan. 2. part. lib. 3. capit. 3. num. 7. Ad jura citata, & rationem generalem, quòd potest quis juri in favorem ipsius introducto renunciare, patet interpretatio, & solutio ex dictis: fatemur enim posse dari hujusmodi renunciationem, quando favor respicit primariò jus privatum alicujus: secus, quando primariò, & principaliter respicit utilitatem publicam, eo modo quo ostendimus respicere privilegia scholasticorum.

Executio per quem judicem facienda.

DISPVTATIO II.

De qualitate, & excellentia privilegiorum Academiæ.

305 Disputatis per varias quæstiones ijs, quæ spectant ad essentiæ, effectionem, & desitionem privilegiorum Academicorum, proximum est, ut disputemus de ipsorum qualitate, æquivalentia, & excellentia, sive in se, sive comparativè ad alia privilegia. Ac primùm, cum privilegium optimè dignoscatur ex causa finali, nobis erit sermo præcipuus de qualitate, & excellentia talis causæ, ut privilegiorum qualitas, æquivalentia, & excellentia innotescat. Verius deinde expediemus difficultates comparando privilegia studentium cum alijs, quæ solent Principes conferre diversis professionibus, & statibus.

QUÆSTIO I.

Qualis causa sit studium, seu bonum fovenda studiositatis, ut conferantur privilegia, & collata excellant?

Studij causa favorabilis

Quod studium sit causa valdè favorabilis, & digna ob quam multa privilegia, eaque amplissima studiosis conferantur, satis constat ex supra dictis, præsertim lib. 1. disput. 3. ubi necessitatem & utilitatem Academiæ probavimus, & consentiunt Doctores Catholici in l. 1. ff. soluto matri. Tiraquell. tract. piæ causæ in præf. col. 9. vers. Item relictum causa studij, Surdus de alimen. tit. 6. quæst. 20. num. 9. Gratian. tom. 1. cap. 82. num. 3. & tom. 3. cap 436. num. 15. omnesque infra citandi. Tota dubitatio est, an studium sit causa pia, cui proinde competant omnia causæ piæ privilegia? Iuristas invenio dissidentes; ac in tres partes divisos. Partem affirmativam tenent Bartol. in l. 1. ad fin. ff. solut. matrimon. Paul. Castrens. consil. 43. viso puncto col. penultim. Ias. 1. lect. numer. 33. Tiraquell. proximè citatus, Rebuff. in privileg. scholast. privil. 174. Antonius de Lara in repetit. l. si quis à liberis §. si mater num. 25. ff. de liber. agnosc. Horat. Lucius tract. de privileg. scholast. privil. 1. Riminal. iun. consil. 117. numer. 15. Honded. consil. 57. numer. 9. lib. 2. Fundatur 1. nam causa studij, quodcunque studium sit, etiam facultatum inferiorum, respicit publicam utilitatem: quidqvid autem respicit publicam utilitatem pia causa est, ut habetur ex l. unica §. fin. Cod. de caducis tollen. & l. ad instructionem Cod. de sacros. Eccles. & tenent Castro consil. 149. col. 2. & latè Petrus Barbosa l. 1. part. 7. à num. 23. ff. solut. matrim. ergo causa studij in se ac præcisè spectata est pia.

306 Fundatur 2. quia in causa studij tenetur reus actori instrumenta edere, sicut in alijs causis pijs, & favorabilibus, quod probat textus in l. quæ pater filio ff. fa. ercisc. ergo causa studij videtur numeranda inter pias. Fundatur 3. quia causa studij æquiparatur causæ dotis l. 1. ff. solut. matrimon. de quo Menochius consil. 1232. num. 70. & in Arbitr. casu 237. num. 25. ex Bartol. ad citat. leg. & Bald. Novel. de dote 8. part. Vnde Rebuff. citat. privileg. 174. cohærenter infert, si aliquis putans se obligatum ad solvendum alimenta cuidam pauperi scholari benè studenti, eidem solverit, indebitè tamen, & multas expensas causa studij pro eo fecerit; non posse illas repetere, text. singul. qui loquitur de dote in l. cum is §. si mulier ff. de condict. indeb. Causa studij miserabilium, & pauperum.

Fundatur 4. nam causa miserabilium, & pauperum est valdè pia, ut omnes fatentur: scholastici autem numerantur inter personas miserabiles; & pauperes à Vivio, Antonio, Thesauro, & alijs, quos citat. Emmanuel. Barbosa in remiss. ad Ordin. lib. 3. titul. 5. §. 3. numero 19. & Rebuffo in interpretation. ad Authent. Habita, ubi Imperator Fridericus Scholasticos manifestè indicat miserabiles illis verbis: „Quis enim eorum non misereatur; item pauperes, ibi: De divitibus pauperes.

307 Fundatur 5. quia sola causa valdè pia videtur sufficiens, ut dispensetur cum beneficiato curato in residentia, & assistentia suæ Ecclesiæ: siquidem debet præponderare tali residentiæ, & assistentiæ: sed causa studij est sufficiens, ut Parochus dispensetur in residentia, vt videre est apud Barb. de potestat. Episc. p. 3. alleg. 53. Vasq. de benefic. cap. 4. Azorium part. 2. lib. 7. cap. 4. & Palaum tract. 7. disput. 3. punct. 9. ergo causa studij est Causa studij sufficiens ad dispensandum in residentia

valde pia. Fundatur 6. quia præcipuum ſtudium ſcholaſticorum impeditur in addiſcendis, & docendis S. Theologia, juris utriuſque prudentia, medicina, & alijs inferioribus diſciplinis ad prædictas ordinatis, ac conducentibus: atqui pium eſt ſtudium S. Theologiæ, hæc enim eſt ſcientia ſacra & divina, prout Dei cultum reſpicit, ad conſervationem fidei, & extirpationem hæreſum dirigitur: pium eſt ſtudium ſacrorum *Studium litterarũ pium.* Canonum, prout tendit in cognitionem divinarum rerum, pro recta Eccleſiæ adminiſtratione: pium eſt ſtudium legum civilium, quatenus habet pro objecto juſtitiam, quæ (ut habetur l. 1. ff. de juſt. & jure, & in princ. Inſtit. ad tit.) intendit jus ſuum cuique tribuere, unumquemq; ab alio illæſum ſervare, malis obviare, & conſulere bonis. Vnde Leo Imperator in l. advocati, de advocat. diverſ. jud. dixit advocatos legum interpretatione ac tutamine lapſa erigere, fatigata reparare, & non minùs providere humano generi, quàm ſi prælijs, ac vulneribus patriam, parenteſque defenderent. Denique ſtudium medicinæ pium eſt, cum ars medica habeat pro fine curare corpus infirmum & ægrum, in quo pietatis opus verſatur inſigne. Vnde Ars medica (inquit Baſil. Mag. quæſt. 55.) à gubernante totam vitam noſtram Deo conceſſa eſt. & dixit Spiritus S. Eccleſiaſtic. 3. (Honora medicum propter neceſſitatem.) Ergo negari non poteſt ſtudium harum facultatum, & conſequenter aliarum his inſervientium pium eſſe.

308 Partem negativam videntur ſequi Petrus de Vbaldis in tractat. 4. Canon. quæſt. 14. n. 24. Barbat. vol. 4. conſ. 1. n. 3. Abbas cap. 1. de in integ. reſtit. n. 15. Marant. 6. par. 1. act. princ. n. 85. quos citat ac ſequitur Alphonſus de Eſcobar de juriſdict. Acad. Salman. cap. 11. n. 60. Sumunt 1. ex notatis per Authores in l. illud C. de ſacroſ. Eccleſ. & in l. ſi quis Titio ff. de legat. 2. ubi dicunt donationem factã cauſa ſtudij indigere inſinuatione, ſi excedat quingentos aureos, æquè ac alias donationes non pias. Sumunt 2. ex Trident. ſeſſ. 22. de reform. cap. 8. ubi cum Epiſcopis detur facultas viſitandi collegia quæcunque pia; etiam quas ſcholas vocant, additur: (Non tamen quæ ſub Regum immediata protectione ſunt, ſine eorum licentia.) Vbi notant ſermonem tantum eſſe de ſcholis pijs, ſeu pietatis cauſa erectis: in quibus innuitur aliquas eſſe ſcholas non pias, atque adeo ſtudium præciſè acceptum non eſſe cauſam piam, atque ſufficientè, ut ab ipſo ſcholæ omnes dicantur piæ.

Partem quandam aliam veluti mediam inter affirmativam, & negativam ſequuntur Bald. in repet. l. 1. col. 12. ff. de legat. 2. Raph. Cuman. conſ. 28. col. 2. verſ. nec hæc dicitur, Magdalen. de num. teſtium in teſtam. par. 2. num. 72. Bened. Ægidius in l. 1. C. de ſacroſ. Eccleſ. p. 3. §. 6. nu. 3. Gratian. diſcept. foren. cap. 62. nu. 4. & cap. 436. n. 16. & Barboſ. de Univerſ. jure Eccleſ. lib. 3. cap. 27. num. 19. aſſerentes ſtudium S. Theologiæ, cui addit Ægidius ſtudium ſacrorum Canonũ, eſſe cauſam piam, non ita ſtudium reliquarum facultatum, proindeque legatũ pium eſſe quod relinquitur pro ſtudio ſacræ Theologiæ, vel ſacrorum Canonum, non ita quod relinquitur pro ſtudijs aliarum facultatum. Videntur fundati in natura ipſius facultatis Theologicæ, & Canonicæ, quæ ex ſe tendit ad Deum, & connectitur cum ſalute animæ: non ita reliquæ facultates, ut patebit diſcurrenti per ſingulas.

309 Hæ tres ſententiæ cum ob authoritatem, tum ob rationem, quibus nituntur, probabiles ſunt. Vt tamen in hac difficultate meum ſenſum aperiam, ſupponẽdum *Cauſa pia dupliciter accepta.* eſt 1. cauſam piam accipi dupliciter, 1. nomine pietatis ſtrictè accepto, eo modo quo ſtatim cauſa pia definietur, & explicabitur: 2. nomine pietatis largè, & generaliter ſumpto, prout in tali cauſa verſatur publica utilitas. Supponendum 2. ex Molina tract. 2. diſp. 134. init. rem, ſeu cauſam piam (ut loquamur nomine pietatis ſtrictè accepto) dici quidquid præcipuè fit Dei, finiſque ſupernaturalis intuitu ad gratiam, vel gloriam coram Deo promerendam, vel in ſatiſfactionem pro peccatis proprijs, vel alienis. Vnde juxta Panormit. in rubr. de teſtam. n. 9. & cap. relatum 1. eod. tit. nu. 7. legatum pium, ſeu relictum in cauſam piam tunc datur, quando *Legatum pium.* aliquid relinquitur in bonum propriæ animæ, v. g. ſi relinquatur eleemoſyna pauperibus, etiã conſanguineis, Eccleſiæ, aut Monaſterio, in Redemptionem captivorum, aut maritandam orphanam, ad ſuffragia pro ſe, aut alijs fidelibus defunctis. Notat rectè Bald. in l. illud num. 1. C. de ſacroſ. Eccleſ. duo requiri ad hoc ut cauſa ſit pia, primum ut interveniat pietas perſonæ, intellige objectivam: ſecundum, ut fiat cauſa pietatis. Hinc Menoch. de præſum. lib. 4. præſ. 115. num. 2. & Cavaler. deciſ. 27. n. 2. benè reſolvunt legatum ad pias cauſas apparere factum tum ex qualitate perſonarum legatariarum, tum ex cauſa legati. Defectu prioris non eſt cauſa pia, ſi quis diviti leget, quamvis dicat ſe legare amore Dei. Defectu poſterioris non eſt cauſa pia, ſi quis leget pauperi, non intuitu pietatis. Verumque docet Sanch. lib. 1. Matr. diſp. 4. n. 9. In dubio, quando teſtator non explicuit, quo intuitu reliquerit, legatum factum pauperi cenſetur relictum intuitu pietatis. l. id quod pauperibus. l. ſi quis ad declinandum C. Epiſc. & cleric. Supponendum eſt 3. ſtudium litterarum poſſe conſiderari dupliciter, vel nudè aut nudum, & præciſè ſecundum ſe, aut veſtitum aliqua circumſtantia, v. g. ſtudium in ſcholaſtico paupere, ſtudium S. Theologiæ, vel ſacrorum Canonum in parocho. His ſuppoſitis,

310 Sit

Studium est causa pia late accepta.

310 Sit prima conclusio. Studium secundùm se nudè & præcisé acceptum est causa pia, nomine pietatis largè, & generaliter accepto. In hoc sensu admitto primam sententiam, cujus Authores supra citati pro conclusione posita stabunt, si velint meam interpretationem recipere. Ratio est, quia studium litterarum ex sua natura dirigitur ad utilitatem publicam, cum sit omninò necessarium pro scientijs comparandis, sine quibus Respublica rectè administrari nequit: hoc autem sufficit juxta superiùs dicta, ut denominetur causa pia largo nomine pietatis. Secunda conclusio. Studium nudè & præcisé acceptum nó est causa pia nomine pietatis strictè sumpto. In hoc mecum conveniunt Authores secundæ sententiæ, cujus fundamentis hæc conclusio nititur, & ob id mihi præcipuè arridet, quia studium etiam acceptum respectu hujus & illius facultatis addiscendæ, vel docendæ est res indifferens ut assumatur ex hoc vel ex illo motivo, ad hunc vel illum finem, sive corporalem, sive spiritualem: nam potest intendi, etiam si sit studium Sacræ Theologiæ, aut juris Canonici, vel ex mera curiositate, vel pro regenda temporaliter Republica, vel ex charitate pro dirigendis animabus ad æternam salutem, ergo præcisé, & nudè acceptum non est causa pia.

Studium quãdo sit causa pia.

311 Tertia conclusio. Studium litterarum ijs circunstantijs potest vestiri, ut sit causa pia strictè accepta. Pro hac stant Authores primæ sententiæ, & ex parte favent defendentes tertiam. Explicatur, nam legatum causa studij, si relinquatur scholastico pauperi, pium est in toto rigore: quia vestitur circunstãtia paupertatis: similiter pia est causa dispensationis cum Parocho studioso ad non residendum: quia vestitur circunstantia pietatis, scilicet addiscendi pro juvandis suis ovibus in via salutis. Existimo etiam esse pium legatum relictum clerico ad studendum: quia tunc studium vestitur circunstantia clericatus, cum quo censetur ordinari ad cultum Dei, & bonum animæ: clericus enim quà talis ob finem spiritualem studet. Confirmatur, 1. quia eodem modo se habet legatum causa studij, & legatum causa dotis: æquiparantur enim juxta superiùs dicta, & inferiùs dicenda: sed legatum causa dotis nó est pium, si relinquatur puellæ diviti, & habéti sufficientem dotem, ut tradit Ægidius citatus n. 5: requiritur enim ad pietatem defectus dotis, & paupertas in puella; ergo similiter ut sit pium legatum relictum scholastico, desideratur in eo paupertas, vel pia alia circunstantia.

Collegio Academico relictũ an sit pium.

312 Confirmatur 2. ex doctrina ipsius Ægidij n. 7. quàvis nu. 1. & 2. senserit cótra nostram tertiam conclusionem. Licèt legatum (inquit) ad alicujus Collegij in Academia constructionem, sumptus, & aliméta, pium sit, si tamen Collegio jam cõstructo, & honestè pro numero personarum dotato, aliunde quidquam relinquatur, tale relictum pium nó judicabitur, nisi fortè pro collegatum numero augêdo, aut ruinosi ædificij refectione, aut similibus alijs expensis. Quia (addit) erectores collegiorum ad ea non nisi pauperes vocant. Ergo non sufficiente studio litterarum, cui incumbit Collegium, requiritur circunstantia paupertatis ad pietatem. Confirmatur 3. quia eodem modo ad hujusmodi effectum se habet causa scholastici, atque causa militis, ut magis patebit inferiùs: sed legatum relictum militi non est piũ ex præcisa causa militiæ, nisi addatur pia circũstantia, v. g. quòd militet contra hostes Christianæ religionis; ergo similiter relictum scholastico non erit pium, ex præcisa causa studij, nisi addatur circunstantia.

Oppones, legatum relictum pauperi absque alia circunstantia est pium in toto rigore; ergo & legatũ relictum scholastico præsertim Theologo, vel Canonistæ erit similiter pium absque ulla alia circunstantia. Concesso antecedente, negatur consequétia, & disparitas est, quia paupertas (suppono quòd testator nó deprehédatur legasse ob alium finem nó pium) præcisé accepta sufficiens pietatis motivum est: cùm ex se nó moveat donãtem ut quærat utilitatem proprij corporis, sed animæ. Studium autem etiam Theologiæ, & juris Canonici indifferés est ex se ut sit motivum pro quæréda utilitate corporis, vel animæ respectu legantis, aut donantis. Scientiæ enim comparatæ sunt bonum, quod parit honores, & utilitates temporales: unde requirunt circunstantiam piam pro induéda pietate. Facit quòd affert citatus Ægidius num. 9. ponés differentiam inter relictum causa dotis pro matrimonio carnali, ac pro spirituali contrahendo: nam in carnali solum pium est legatum, quãdo puella nó habet sufficiétem dotem: in spirituali semper est pium, etiamsi puella dives sit: quia in matrimonio carnali non est pietas, nisi ex circunstãtia personæ pauperis: in spirituali semper pietas est, etiam seclusa omni circunstantia.

Non est cur respondeamus fundamentis trium opinionum, quas retulimus à n. 305. quia illorum plura suffragantur alicui ex nostris tribus cõclusionibus, & alia quæ adversantur, satis ex dictis soluta manent.

QUÆSTIO II.

Quibus alijs privilegijs Academica, seu scholastica privilegia æquivaleant, & prævaleant?

313 QVanvis ex multis hactenus disputatis innotescant nonnullæ

Privilegia concessa motu proprio.

prærogativæ, seu excellentiæ privilegiorum; quæ conferuntur Academijs, & ipsarum alumnis, tamen ex dubijs per totam hác quæstionem decidendis multo plures apparebunt. Dubium est 1. Vtrum privilegia scholasticorum, quæ sunt inserta in corpore juris ob id censeantur concessa motu proprio, & horum habere prærogativam? Vera est affirmativa resolutio, quam tradit Rebuff. privil. 178. ex text. junct. Glos. ubi Bart. id affirmat in Authent. quas actiones 2. quæst. C. de sacros. Eccles. & idem Bart. in l. 1. in fine C. de petitis bono. sublat. lib. 10. Feli. in cap. causam quæ col. 4. in fina. de testib. Cóstat 1. quia quando aliquid ob merita indulgetur, datum præsumitur ob merita, licèt non exprimatur, & nó ad petitionem seu instantiam partis, l. si vero non remunerandi §. idem Papinianus ff. mandati. & Ioan. de Turrecrem. in c. emádari 2. 1. q. 2. Privilegia autem concessa Academijs, & earum alumnis sunt ob merita erga Rémpublicam. Constat 2. quia hujusmodi privilegia fuere concessa omnibus scholasticis: ut paret ex verbis Authent. ibi: (Omnibus qui causa pia.) sed impossibile est omnes supplicasse: ergo censentur cócessa non ad instantiam, sed motu proprio. Hinc Bald. in Authét. quas actiones infert privilegia concessa Ecclesijs, censeri concessa motu proprio: quia impossibile esset, quod omnes Ecclesiæ id postulassent. Ex quo sequitur 1. quòd ab his privilegijs abesse præsumatur dolus, qui in motu proprio concessis non est. Bal. in cap. consultationibus col. ult. de offiç. deleg. Sequitur 2. quòd Academica privilegia retorqueri non possint: cum in motu proprio concessis non retorqueamus. Decius in l. Certum col. ult. ff. si certum petat. Vndę quanvis scholastici possint cogere habentem domum ad locandum, ut ipsis locet, cogi tamen non poterunt, si habeant, ne privilegium in eos retorqueatur: & quanvis à sententia expulsionis nó possit appellare faber, tamen si fuerit lata contra scholasticum, ipse appellabit, ob eandem rationem.

314 Dubium est 2. an privilegia Academica, & Scholastica æquivaleant, vel prævaleant privilegijs minoris, ut præsertim illis concedatur restitutio in integrum? Academiam prout universitas est, gaudere jure, & privilegio minoris ex l. Rempub. C. ex quibus caussis maiores, & l. Rempubl. C. de jure Reipubl. lib. 11. docent Bald. de præscript. 5. p. 5. princip. q. 2. n. 5. Foler. ad Matant. de ordin. judic. 4. p. 6. actu 2. n. 97. & Cald. Pereyra in l. si curatorem v. minoribus n. 61. Vnde studiosum litteratum frui hoc privilegio, ut nempe si eo in studio existente res sua fuerit præscripta, possit restitutionem in integrum postulare, rectè tradit Barb. in collectan. tom. 1. ad cap. requisivit, de in integ. restit. n. 8. & ex Aberico, Glossa & alijs Rebuff. privil. 119. ubi addit si scholasticus habeat rem communem cum fratre, & præscribatur tota, posse restitui in totum per l. si communem ff. quemadm. serv. amittan. An filiusfamilias studens inferior sit in aliquo privilegio filiofamilias non studenti? Videtur affirmandum. Quia si filiusfamilias, esto vigesimumquintum ætatis annum excedens, non studeat, deobligatur à solvendo mutuo quod accepit, exceptione privilegij Senatusconsulti Macedoniani, ut habetur ex l. 1. & seqnét. ff. & C. ad Macedonianum, & ex §. pen. Instit. quod cum eo qui in aliena, quod procedere in utroque foro tradút Innoc. & Panorm. cap. quia plerique num. 26. & 27. de immun. Ecclesiæ, de quo latè Molina tract. 2. disp. 301. si autem filiusfamilias ex voluntate patris studeat, tenebitur ex mutuo: nam hoc repeti posse tunç à patre, docet Petrus Greg. de Repub. lib. 18. cap. 7. n. 14. ex l. Macedoniani C. ad Macedon. l. Iulianus §. quod dicitur ff. eod. tit. l. si longius in fine ff. de judic. atque adeo non habebit locum Macedonianum. Ergo videtur prævalere privilegium filijfamilias non studentis privilegio studentis. Adhuc tamen meo judicio negandum est: quia decretum Macedonianum fuit editum non tam in favorem filijfamilias, quàm in favorem patris, ne scilicet talis filius obligatus mutuo, & non habens unde solveret, machinaretur mortem patri pro obtinenda hæreditate. Quòd verò tale decretum nó habeat locum in filiofamilias scholastico, cedit in ipsius favorem, ut nempe sic inveniat à quibus pro studio pecuniam mutuari possit.

Privilegium minoris habet academia & scholasticus.

Macedoniani exceptio in filiofamilias scholastico.

315 Dubium est 3. an privilegia scholastica æquivaleant, & prævaleant privilegijs dotis? Quòd privilegium datum causa studij, & privilegium datum causâ dotis æquiparentur, atque adeo unum alteri æquivaleat, dictum est num. 306. & ex l. 1. ff. soluto matrim. sumit Gratianus tom. 2. cap. 254. nu. 46. & tradit Menoch. cons. 1232. nu. 70. & de arbitr. casu 237. num. 25. An verò in aliquo prævaleat causa studij causæ dotis? Videtur affirmare Benedictus Ægidius l. 1. C. de sacros. Eccles. p. 3. §. 6. num. 5. ubi ponit differentiam inter legatum causa studij, & legatum causa dotis, quòd illud & si relinquatur aliàs habenti, unde immediatè studere possit, pium erit; propter causam ob quam relinquitur, quæ in se, seclusa persona legatarij, pia est: secus (inquit) in illo, quod dotis nomine relictum est: nam si aliàs diviti relinquatur pium non est. Loquitur cohærenter ad suam opinionem à nobis relatam num. 308. existimat enim studium Theologiæ, & Canonum in se piam causam esse. Alia via possumus hujusmodi prævalentiam commendare comparando inter se legatum causa studij, & legatum causa dotis. Nam legatum causa studij dicitur cedere, & peti posse, quando legatarius est effectus talis, qui communi hominum opinione possit dare operam studijs. Ita Steph. Gratian. tom. 2. discep. foren.

Studij causa an prævaleat causæ dotis.

Legatum causa studij, & causa dotis inter se comparatum.

foren.cap.254.n.35.ex Menoch. præsum.199. n. 19.ad med.lib.4. & l.nec semel 12. §. si habitatione ff.quando dies legat. eod. Patet ratione, quia non est novum in jure, quòd legata quanvis incerta, habeantur pro certis, si possunt certificari per relationem, habito respectu ad personam legatarij. At legatum causa dotis relictū puellæ sub cōditione, si nupserit Titio, non potest peti, nisi prius nubat. Ita Gratian. num.34. in quo manifestè cernitur prævalere legatum studij legato dotis. Quanvis (ut notat ibidem ex Baldo in l.generaliter n.9.C.de Episc.& Cler.) si relinquatur absolutè mulieri ut nubat, absq; determinatione temporis, & personæ, statim ac mulier est nubilis, potest illud petere cautione præstita, ut si non nupserit, restituat legatum. Vnde si decedat ante nuptias, legatum revocabitur, & ad hæredes testatoris redibit.

316 Dubium est 4. utrum privilegia scholastica æquivaleant, vel prævaleant militaribus? Ex eo quòd scholastici non minùs utiles, & necessarij sint Reipublicæ, quā milites, ut tradunt communiter juris interpretes ex l.advocati C.de advoc. divers. judic. & Rebuff. in interpret. Auth. Habita verbo Informatur, satis intelligitur privilegia scholastica non succumbere militaribus, atque adeo illis saltem æquivalere. Vnde sicut qui absunt causa studij, habentur pro præsentibus, ut fruantur commodis, & privilegijs eorum, qui adsunt, ut rectè Menoch.consl. 181.num. 8. lib.2. tradit ex Felino in cap. ult. col.1. de magistris; ita qui absunt causa militiæ habentur pro præsentibus ad eundem effectum, ut docet Gratian. tom.1.cap. 166. nu.11. ubi benè ampliat ut procedat etiam quoad evitādam pœnam, quæ per statutum imponitur nō habitāti: dicitur enim habitare, cum absit causa studiorum, ut probat Socin. cōs.35. num.8.& 9. lib.1. idemque est cum absit causa militiæ. Difficultas maior est, utrùm prævaleat? Videtur negandum ex doctrina Gratiani citati cap.166. num.11. ubi asserit justiorem esse causam militiæ, quàm studij, quasi causa militiæ sit necessaria, causa verò studij sit tantum probabilis, ut sentit Bart. in l.ult.num.3.de restitut. in integ. Ias.in §.tursus n.3.& ibi Gomez num.8. Instit.de act. Menoch.consil.182.num.9. lib.2. Accedit quòd ut bona quæ donantur, habeant privilegium castrensium, & quasi castrensium in ordine ad scholasticos, & milites, satis est quòd pater donet filio eunti ad scholas, vel ad castra res pertinētes ad disciplinam litterariam, vel militarem, ut tradit Card.Mant. de tacitis & ambig.convēt.lib.13.tit.18.num.7. Adhuc tamen Gratianus cap.231.à num.18.anteponit militem scholastico, ut hic non censeatur donatione accepisse à patre omnes libros, sed solum præcisè necessarios ad studium, secus de milite accipiente: quia (inquit num.19.) non est bona æquiparatio causæ militiæ & studij. Miles enim habetur pro milite antequàm ad castra perveniat: quia sumus in ijs quæ confestim, & infallibiliter fieri debent: secus in scholastico, in quo non est necessè ut statim fiat Doctor.

Scholastica privilegia cum paratá cū militaribus.

His non obstantibus, adhuc existimo privilegia Academica, seu litteraria prævalere militaribus, ea ratione quā ostendi supra num.138. Rempublicam litterariam militari excellere. Quæ enim dicta sunt de causa studij, & militiæ, item de milite comparato ad scholasticum, solum probant scholasticum studentem non esse præferendum militi militanti: quia miles militans jam est in actuali obsequio, & defensione Regni, scholasticus verò addiscens solum præparatur ut fiat idoneus minister ad serviēdum Regno. At nos loquimur de privilegijs Academicis, quibus non tam discipuli, quàm magistri, & professores doctissimi fruuntur: proindeque illi qui sua doctrina totum Regnum illuminat, omnesque etiam milites ipsos dirigunt, ac defendunt.

317 Dubium est 5. Vtrum privilegium scholasticorum prævaleat privilegio monialium, ita ut, orta controversia inter scholasticos, & moniales, hæ conveniendæ sint coram conservatore scholasticorum? Putabit aliquis partem negativam esse tenendam, & moniales conveniendas coram suo judice, ex l.jurisdictioneum C.de jurisd. omn. judic. Nihilominùs affirmandum est cum Moneta de commut. ultim.volum. cap. 3. q.4. num.11. & Freyre in manusc.lib.2.consl.91. conveniendas esse coram cōservatore scholasticorum. Nam privilegium scholasticorum præpōderat, & excellit privilegio monialium, ut insinuatur Ordin. Lusit.lib. 2.tit.59.§.13. ubi agēs de privilegio Senatorum Regni, dicit esse potētius privilegio viduarum, & quocunque alio, etiam scholasticorum. Quibus verbis satis innuitur esse tam validum hoc privilegium, & præponderās alijs, ut necessaria fuerit talis expressio ad succumbendum Senatorio. Vnde in statuto Academiæ Conimbric. lib. 3. tit.76. extenditur ad famulos, & familiares scholasticorum, juxta jus commune in Authent. Habita C. ne filius pro patre, Rebuff. privil.166. à num.279.& Martam de jurisd.cent.2.casu 111. num.14. Hinc anno Domini 1564. die 11. Novembris judicatum est in regio Senatu privilegium scholasticorum potentius esse privilegio viduarum, & aliarum personarum miserabilium, scriba Francisc.Gonzalez. Licèt contrarium teneat Mendez in Pract. Lusit. 7. p. lib.1.cap.9. num. 6. in fine. Videatur Gabriel Pereyra decis. 41. num.3.

Privilegium scholasticorum prævalet ut monialium, & viduarū.

318 Dubium est 6. an valeat cessio actionis facta à matre in filium scholasticum, quanvis potentem per privilegium. Cum diximus scholastica privilegia ita esse fortia, ut fortibus multis æquivaleant, alijsque præ-

Dubium 6 ... cessio actionis factæ ... in scholasticum.

prævaleat, videtur cohærenter dicendum invalidam esse dictam cessionem tanquam fraudulentam, & prohibitam. Nam in Ordin. Lusit. lib.3. titul.39. §. 2. prohibetur cessio actionis in personam potentiorem. Oppositum tamen existimo verius. Quia citata Ordinatio non procedit in cessione facta scholastico ad studia, alimenta, & libros comparandos, ut tenet communis sententia Doctorum, cum quibus Dueñas regula 81. ampliatione 7. Lara in l. Si quis à liberis §. Parens num.27. ff. de liberis agnoscen. Rebuff. de privileg. scholast. privil. 177. & cum multis alijs dicens communiorem Caldas de emptione cap.24. nu.60. Quamvis contrarium referat decisum Phæbus 1.p. decis.37. & teneat Barbosa in l.1.p.7.n.46.& 48. ff. soluto matrim. Imò cum lex Lusitana in præsumptione doli fundetur, vt notat Phæbus 1.p. decis.37. in nostro casu non habet locum, tum ex dictis, tum quia cessio facta consanguineo, nedum filio, nô præsumitur fraudulenta, & dolosa, ut ostendit Menoch. lib.3. præs.129. à n.39.

Donatio facta scholari de bonis litigiosis. 319 An possit quis facere donationem scholastico Eborensis Academiæ de bonis litigiosis, ut ille coram suo Conservatore litem persequens obtineat? P. Emmanuel Paes vir diligentissimus, & per multos annos Theologiam moralem professus, ut legi in suis manuscriptis, respondit dari prohibitionem in Academia Conimbricensi, ne bona litigiosa quæ per similes donationes conferuntur, privilegio Academico gaudeant. Et quavis similis prohibitio non dabatur in Eborensi Academia, solere, quandoque judices (ut acceperat à Patre Rectore Petro de Moura) ferre sententiam juxta illam, quandoque ad illam non attendere. Illud mihi compertum est non teneri Conservatores Eborensis Academiæ judicare juxta prohibitiones factas Conimbricẽsi. Licèt enim Eborẽsis participet privilegia cõcessa Conimbricensi, ut infra latè ostẽdam, tamẽ non participat rigores, & prohibitiones. Videatur Rebuff. de privileg. scholast. privil.177. ubi hac de re fusè agit citans l.1. C. ne liceat potent. & per totum ff. & C. de alien. judic. mutan. causa fact. Et faciens exceptionem de cessione bonorum facta à patre filio scholastico, & alias exceptiones. Vide etiam Azevedo recopil. lib.1. tit.7. l.18. & Ord. Lusit. lib. 4. tit.10. de alienationibus & vẽditionibus quæ fiunt de rebus litigiosis, & Emman. Barb. ibi citantem alios §. 5. & sequent. & lib. 3. titulo 39.

Privilegiorum Academiæ prærogativæ. 320 Dubium est 7. quasnam alias prærogativas vendicent privilegia Academica? Vt nõnullas dignas notatu paucis attingam, 1. ubicunque Academia erigatur, statim eo ipso quòd erecta & constituta est, illi competit privilegium Authent. Habita C. ne filius pro patre, ut ex Abbate in cap. cum olim nu.8. de consuetud. tradit Cardosus in praxi judic. v. studium n.1. 2. illud habet Academia, quòd immunitates omnes patrimonialium munerũ, cæteraque privilegia professoribus studentibus concessa, etiamsi mixta sint, dummodò ratione professionis cõcessæ fuerint, ipsum corpus Academiæ comprehendãt, adeo ut & si legibus, privilegijs ve non exprimatur, exrẽsso tamen fieri debeat ob identitatis rationem. Ita Alphõsus de Escobar cap.22. n.111. Quia iniquum videtur Academiam ipsam scientiarum matrem, & altricem immunitate filiorum non gaudere: maximè cum solum concedantur actu in ea docentibus vel addiscẽtibus. Facit placitum illud Philosophorum: (Propter quod unumquodque tale, & illud magis.) Alumnis verò Academicis conferuntur privilegia propter bonum Academiæ.

Intersticia temporum in ordinibus scholasticorum. 321 3. Quia studiorum causa est rationabilis, & justa ne temporum observentur intervalla in collationibus sacrorum ordinum, ut videre est apud Menochium Arbitr. casu 427. n.32. fol.707. 4. Quòd omnia & quæcunque privilegia Academicis contraria, interpretari debeant strictè, sumitur ex doctrina communissima Theologorum, Canonistarum, & Legistarum asserentium privilegia, quæ cedũt notabiliter in præjudicium tertij esse potius restringenda, quàm extẽdenda. Ita ex Theologis Emman. Roder. Regul. qq. tom.1. q.91. a.9. Sanch. de matr. lib.8. d.1. n.4. Suar. de legib. lib.8. c.23. n.9. Salas de leg. disp.17. sect.6. nu.43. Miranda in Manuali Prælat. regul. tom.2. q.44 a.3. Reginal. in praxi lib.43. cap.21. q.5. num.237. Tannerus tom.2. Theol. Schol. disp.5. q.7. dub. 3. n.37. & Bonacina tom.2. de leg. disp.1. q.3. p.7. §.1. ex Canonistis ad cap. licet In corrigendis, de offic. ordin. Gloss. lit. A. & D. Hostien. à num.7. Baldus num.1. Ad cap. super eo, de offic. judic. deleg. Innoc. n.3. Ioan. Andr. Butrio, & Immola n.3. Abbas n.2. Felinus n.4. Barbatius nu.21. Ad cap. ex tuarum, de usu pallij. Gloss. Anchar. Zabarella, Panormit. Gonzales ad regul.8. Cancel. gloss.25. n.17. Perez de anniversf. lib.1. cad.22. nu. 22. Ex Legistis ad l. Impuberi ff. de administ. & pericu. tutor. Bartol. n.2. Alberic. Dynus, & alij. Ad l. unic. C. de metropoli Peryto lib.11. Ioan. de Platea num.2. Oldrad. Paul. de Castro, Alex. Aretin. item Mandellus cõs.23. num.7. Menoch. cõs.20. num.11. Mantica de conject. ult. volun. lib.11. tit.10. n.9. Phæbus 1.p. decis.70. num.5. & alij. *Interpretatio stricta.*

Conservatores negligentes puniuntur. 322 5. Quòd graviter puniũtur judices Cõservatores, si Scholasticos rebus suis spoliatos neglexerint vindicare. Patet ex Authentic. Habita Cod. ne filius pro patre, ibi, „ Qui hoc vindicare neglexerint, restitutio„nem rerum ablatarum ab hominibus exigẽ„dam in quadruplum, notaque infamiæ eis ip„so jure irrogãda, dignitate sua se carituros in „ perpetuum. In quibus verbis Rebuff. interpres

Pænæ Conservatoris negligentis. pres hujus Auth. deprehendit pœnas duodecim, quibus afficiuntur illi negligentes Conservatores. Prima est ut teneantur ad restitutionē rei ablatæ. Secunda, ut teneantur restituere in quadruplum, ita tamen ut insit simplum quadruplo, idest restitutio rei contineatur in quadruplo. Tertia est, quòd maneant infames, atque adeo sustinere debeant omnes pœnas, quas alij infames, de quibus in regula Infamibus, de regul. juris in 6. Quarta est, quòd illis infamia ipso jure irrogetur: requiritur tamen declaratio cap. cum secundùm leges, de hæret. Quid autem operetur ipso jure esse infamem, vide Tiraquellum repet. l. si unquam v. revertatur C. de revocat. donat. Quinta est, *Iudicum negligentium pæna.* quòd ipso jure amittant officia & dignitates, quibus fruuntur. Sexta, quòd hujusmodi officia & dignitates non possint ex denuo conferri, ne ex pœnæ ludibrio sint. Cap. commissa, de elect. & ne sibi postea de eo honore blandiantur, quo se ipsos indignos judicaverunt l. judices C. de dignit. lib. 12. Septima est, quòd decem librarum auri sustinere etiam debent pœnam, & periculum in cap. tex. in §. Sancimus Authent. de armis, collat. 6. Octava, quòd inter pessimos & plebeios postea haberi debeant cit. l. judices. Nona, ut omnia emolumenta, quæ positi in administratione perceperunt, reddere compellantur. l. judices C. de annonis, & tributis lib. 10. Decima est pœna perjurij: quia violatunt juramentum, quod præstiterunt de administranda justitia absque personarum acceptione. tex. in Auth. jusjurandum, quod præsta. ab his collat. 2. Vndecima est, quòd peccent mortaliter, cum in re gravi faciant contra legem. Doct. ad cap. 1. & cap. nam concupiscentiam, & cap. ne innitaris, de constitut. Duodecima, quòd sic negligentes justitiam, faciant litem suam, Instit. de oblig. quæ ex quasi delicto, in princ. & Glos. in cap. hoc etiam 2. q. 6. Vnde Conservatores, qui justitiam scholasticis administrare neglexerint, tenebuntur ad omne id quod eorum intereſt, scilicet actione in factum ad interesse, per tit. in Auth. ut differētes judices. coll. 9.

QUÆSTIO III.

Qualiter se habeat in foro Academico privilegiatus contra parem privilegiatum?

323 Quæstio hæc generaliter accepta, trivialis est: verùm in materia proposita, nempe Academica, seu *Privilegiatus in parem privilegiatum.* scholastica, in qua novæ quotidie & graves suboriuntur difficultates, vix ab Authoribus saturata, & præstricta. Attingam paucis doctrinam generalem, in qua Authores immorantur, ut postea immorer in speciali, ab illis leviter tacta, quæ mei muneris est. Petit in genere quæstio, utrum valeat quis uti suo privilegio contra parem privilegiatum? Certum est 1. privilegium habere vim legis ad obligandum illos, ad quos attinet, ut privilegiario suum jus servent. Hæc enim vis & obligatio pollulat ex natura rei, quanvis non exprimatur in forma cōcessionis. Certum est 2. similitudinem, vel æqualitatem privilegij, si nulla detur contrarietas, non obstare, ut quis utatur suo privilegio cōtra parem privilegiatum: v. g. si sint duo nobiles, qui habent privilegia, ut non incarcerentur propter debita, quilibet eorum potest uti suo privilegio contra, esto quilibet alteri sit debitor. Nam ad usum privilegij illa æqualitas per accidens est.

Difficultas tantum procedit quando privilegia sunt opposita in ordine ad usum; ut si quis habeat privilegium incarcerandi quencunque debitorem propter debita, & alter ut nō incarceretur propter debita. Item, si quis habeat privilegium exigendi decimas ab omnibus, & alter nō solvendi. Communis resolutio desumpta ex Authent. de sanctissimis Episc. §. sed hæc præsenti. est privilegiatum non gaudere suo privilegio contra parem privilegiatum, quādo datur omnimoda æqualitas, & par resistentia ex parte utriusque. Quia actio semper est à vincente, seu prævalente: in posito autem eventu utrunque privilegium æqualiter resistit, & pugnat; ergo neutrum prævalere potest. Si vero nō detur ista æqualis resistentia, & contrarietas, attendenda est qualitas privilegij, sitne generale, an speciale: sit novum, an antiquum. Nam si unum sit generale, & aliud speciale, speciale prævalet. Quia generi derogatur per speciem, ex reg. 34. de regul. juris in 6. & l. sanctio ff. de pœnis. Menoch. cons. 141. nu. 14. Surdus de alimentis. tit. 2. q. 15. n. 130. & Gutier. Pract. lib. 3. q. 24. n. 6. Quod intelligitur, nisi generale per specialem clausulam speciali derogaverit. Si autem utrunque sit generale, vel speciale, & neutrum deroget alteri, attēdi debet quod sit antiquius, vel à maiori potestate egrediens, & id judicabitur prævalere. Ita Rotericus tom. 1. quæst. reg. q. 9. a. 11. Salas disp. 17. de leg. sect. 14. & Suar. trac. eod. lib. 8. cap. 25.

324 Verùm ut regrediamur ad firmādam magis generalem regulam, à qua decisio nostræ specialis quæstionis pendet, illam scilicet regulam, quòd privilegiatus contra pariter privilegiatum non utatur suo privilegio, ea desumitur ex varijs textibus l. sed miles §. fin. de excusat. l. viro atque uxore, solut. matrim. l. 42. C. de privil. fisci. l. verum §. pen. & ult. l. si apud, l. si minor, de minor. l. si mater C. ne de stat. defunct. l. qui habet §. 1. de tutel. l. 1. & 2. C. si advers. fisc. l. fin. ff. ex quibus causis.

Videatur

Videatur Tit.q. de pia causa priv. 26. Moneta de conser.cap.7.num.345.usque ad 352.Emman. Roter.tom.1.regul.q.9.a.11. Pereg. de jure fisci lib.7.tit.3.n.24.Valasc.de privil.paup.1.p.q.52.à n.59.Castilho lib.3.controv.cap.25.n.28.Cabed. 1.p.decis.54.n.73. Gratian. decis.180. Menoch. lib.4.praes.189.n.123. & Sylva plures referēs lib. 1.respons.10.n.12.

Studiosus pares privilegiatus.

325 His ita constitutis, ut ex proxima generali regula decidamus varias difficultates circa quaestionem specialem de studioso pariter privilegiato, inprimis Alphōsus de Escobar instir.cap.55.affirmat in ea pauca legisse & incondita apud Bald. sibi contrariuni in Authen.Habita n.33.& l.2.C.de privileg.fisci; quae conciliare conatur, Decius cap. in praesentia num.51.in princ.de probat. Horat.Lucius in schol.privil.66.limit.10. Petrus Lenaud.de privil. Doct.quaest.81.Greg.Lopez lib.5.glos. e son estos prope fin.tit.3.p.3. Moneta eit.cap.7. nu. 346.Roter.tom.1.regul. q.65.a.15. Collantes ad pragm.lib.2.cap.11.nu.1. & Olival.lib.17.com. cap.20.lit.k.

Prima difficultas est, quid dicendum sit, quādo movetur controversia inter duos studiosos, & uterque tam actor, quàm reus in eadem Academia versatur litteris operam impendens? Scobar proximè citatus n.5.rectè asserit perspicuum esse quòd tunc omnis causa debeat tractari coram Academico judice, sive praesentes sint, sive absentes, dummodò in studiosorum numero habeantur: imò reus studiosus in hoc (inquit) deterioris conditionis videtur, quòd undecunque ultra diaetas trahi potest, & etiam post studium ex causis in studio gestis. Ratio est, quia tunc utriusque judex competens aditur, nec reo ulla fit injuria, imò servatur regula, quòd actor forum rei sequatur.

Fori privilegium contra pariter privilegiatum.

326 Oppones, studiosus reus cōtra studiosum actorem pariter privilegiatum non debet uti suo privilegio, ut tanquam regula ab Authoribus desumitur ex l.8.§.fin.de excusar.l. vir atque vxore 39.solut.matrimon. ergo à fortiori neque actor contra reum. Respondetur appositam regulam praeter alias limitationes, eam habere, ut procedat in privilegijs invicem obstantibus, & diversis, ut diximus n. 323. quando verò idem privilegium commune est pluribus, ad idem tendens, & tale, ut ex ejus observatione in persona unius, non inducatur derogatio, sed potius observatio in persona alterius, ambo aequè privilegio utuntur. Hujusmodi limitatio, seu explicatio patet ex cap. auditis §.licet, de in integ.restitut. ubi duae Ecclesiae litigantes adversus lapsum termini restituūtur invicem jure minoris: neque illis obstat quòd pariter privilegiatae sint: quia privilegium utriusque non diversum, sed simile est, nec alterum ab altero infringitur.

Illud est notatu dignum, quòd in Academia, ubi plures sunt judices ex Auth. Habita, reo datur electio, ut docent Baldus sic intelligens l.2. C.de privil.fisci, & Decius cap.in praesentia nu. 51. de probat. Ubi enim plures judices competunt; ex privilegio, electio pertinet ad reum: secus si jure communi cōmpetant. De quo latè cum alijs Covatruv.dict.cap.7.pract. num. 4. vers.Sexto deinde, & Pereyra decis.22. nu.1. in fin. Ratio disparitatis inter praedictos casus nascitur ex limitatione proximè assignata: cum enim in studiosis pariter privilegiatis in eadem Academia, non infringatur, seu coaequetur privilegium, sed illaesum perseveret, & observetur, benè potest in tali paritate reus sortiri meliorem conditionem: hoc autem non contingit quando judices competunt jure communi, ut manifestum est.

Studiosus concurrens cum diversis privilegiatis.

327 Secunda difficultas est, quid dicēdum sit, quando unus studiosus hujus Academiae, v.g. Eborensis concurrit cum studioso alterius Academiae, v.g.Conimbricensis, vel cūCardinali, Legato, Archiepiscopo, Episcopo, Fisco, Equite, Religioso, Clerico, Milite, vidua, pupillo, persona miserabili, vel quocunque alio habente privilegium fori? Pro difficultatis resolutione necesse est praesupponere distinctionem inter privilegium fori, quod studiosi, & reliqui omnes numerati habent jure communi, & privilegium fori quod habent ex specialibus concessionibus postea obtentis, & augentibus privilegium juris communis. Igitur jure communi attento, mihi videtur apta & vera resolutio, quam ex Covar.cir.cap.7. pract. nu.4.tradit Escob.cap.55.nu.9. affirmans inspiciendum esse inter praedictas personas quis sit reus, quis actor, & reum in suo foro conveniendum, utpote conquessato privilegio inter privilegio pares. Probatur, quia in pari privilegio reus habet causam potiorem, ut sumitur ex l. verum §. item quaeritur, l.si.minor, de minor. Ubi Cuiac.& Anton.Faber.l.si mater C.ne de stat.defunct. Ubi etiam si actor tractet de damno vitando, adhuc conditio rei pariter privilegiati potior est. Unde Peregrinus de jure fisci lib.7. titul.3. num.24. asserit quando fiscus agit contra fiscum, reum praeferri in foro: & Moneta de conservat.cap.7. n.345.docet, si duo habeant suos diversos conservatores, adeundum esse conservatorem rei. Atqui omnes praedictae personae sunt in privilegio pares, ut eum Covar.citato contra Baldum, Decium, & Collantes probat Scob.nn.10.& 11. nam jure communi attentò praedictae omnes personae id tantum privilegium habent, ne à proprio foro extrahi possint: inter quas etiam est studiosus, qui actor reum non trahit jure communi, sed ex conservatorijs, ut alibi ostendemus. Addo quòd licèt aliquae ex dictis personis id fori privilegium vendicent, ut à suo foro non extrahantur, & ut reos ad suum forum trahere possint, sicut miserabiles ex l. unica Cod. quand.

Reus in foro praefertur actori per jus commune.

quand.impe.forer pupill. adhuc Covar. c.incap. 7.num.4.& Decius cit. cap.8.num.51. subtiliter notant studiosos pares esse in privilegio: quia si illæ habent ut reos regulariter trahere possint, studiosus habet ne ab aliquo extrahi possit: atque adeo par vis unicuique privilegio inest; ergo adhuc in hoc casu prævalebit reus in foro.

Pupillus in obligatione pignoris. 328 Confirmantur dicta, & ex illis simul deducitur interpretatio, ac decidendi ratio l.a. vers. quod si à fisco cum l. sequen. de rebus eor. ubi proponitur, pupillum rem emisse, eamque conditionis tempore venditori pignori obligasse quoad pretium solveretur: quæsitum fuit de jure pignoris? Respondit Consultus pignus non tenere. Nam ubi dominium quæsitum est minori, cœpit non posse obligari. Sed quid si à fisco fundum pupillus emat, vel ex alterius pupilli pecunia alteri pupillo ematur, an pignoris constitutio per pupillum in favorem fisci, vel alterius pupilli facta valeat? Respondit valere. Hujus decisionis ratio eruitur optimè ex regula de pariter privilegiatis. Nam concurrentibus fisco & pupillo, vel duobus pupillis scilicet pariter privilegiatis, conquassantur privilegia, & perinde ratio habetur, atque si à duobus non privilegiatis, jure communi pignus constitutum foret. Ergo in nostro superiori casu, de pariter privilegiatis in foro idem similiter dicendum est, ideoque reus actori prævalebit.

Privilegiati pet. statuatur jure communi spectato, vel specialibus indultis. 329. Hactenus disseruimus, solo jure communi spectato. Si vero privilegiatus jure communi, habeat id fori privilegium magis amplum, & forte ex specialibus indultis, vel concessionibus, alia à nobis statuenda regula est. Imprimis serio ac maturè privilegiorum series inspici debet, an scilicet privilegium unius litigantis alterius privilegij contineat derogationem. In hoc enim eventu posteriori privilegio standum erit, ut ex leg. si quis in princip. ff. de legat. 3. tradunt Mandos. tractat. de privileg. adinstar & in specie Emman. Roder.tom.1. regul. quæst.65. art.15. ad fin. Illud tamen notari debet privilegia, de quibus nobis sermo est, in jure communi inserta esse, proindeque difficiliter derogari, & non nisi per specialem, & expressam derogationem, ut ostendimus supra disp. 1.q.6.& præter citatos Emman. & Mandos. tenet Gunzal.reg.8.Cancel.glos.35.& Moneta de Conserv. cap.7. n.350.

Privilegia Salmanticensis Academiæ. Quid autem in singulis orbis terrarum Academ.js addant specialia privilegia privilegijs juris communis, & quas clausulas cæterorum derogatorias habeant, est infinitum, proindeque impossibile recensere. Alphonsus de Escob.citat. cap.55. ✠ num. 18. affert privilegia Salmanticensis Academiæ, & num.20.sic concludit. Cum igitur certum sit privilegia hæc omnia ex Principum concedentium potestate pendere, inveniamusque in favorem studiosi Salmanticensis amplissimam, & specialissimam cæterorum revocationem, rectè sequitur hujusmodi studiosum omnes privilegiatos ad suum forum trahere. Hanc resolutionem benè limitat, ut procedat nisi alter privilegiatus, qui velit contendere cum studioso Salmanticensi, exhibeat aliud privilegium, quod sit posterius privilegijs Salmatinis. Imò nec hoc sufficiet, nisi specialem & expressam Salmatini privilegij derogationem contineat. Quæ doctrina (ut arbitror) rectè aptari potest privilegijs nostrarum Academiarum, Conimbricensis, & Eborensis. Nam clausulæ derogatoriæ generales quantumcúq; amplissimæ nil proderunt pro infringendis hujusmodi privilegijs, tum quia studiosorum privilegia ex potiori parte juris communis sunt, tum quia præsumuntur concessa motu proprio: in quibus casibus nihil operantur clausulæ derogatoriæ: tandem quia studiosorum privilegia habent eam clausulam, ne derogari possint. Hæc desumuntur ex leg. aliam, de novat. §. 2. §. patui quoque, de privileg. l.3. Cod. de silentiar. lib. 12. cap. cum ordinem, de rescript. cap. inter monasterium, de judic. & latè exornantur à Rebuff. in scholast. privileg. 81. & 178. 179. Gironda de privileg.num.181. Pereg. de jure fisci lib.1. tit. habente jure fisci num. 21. Roman.cons.498. & Valasc. cum multis de privil.1.p.q.47.& q.51.n.58.

Privilegio præcedentis in causa speciali professionis. 330 Universam hanc doctrinam traditam citatus Escob. à num.31. exponit, & amplectitur ea moderatione, nisi ratione professionis, negotiationis, aut exercitij, causæve potentius sit alterutrius privilegium. Si enim in studioso sint causæ, & lites quæ cathedram, & quomodolibet professionem litterariam respiciant, vel contractum causa studij initum, tunc nullo alio privilegio obstante, scholæ Magister (& idem diceret de quocunque simili conservatore) adeundus erit, sive reus, sive actor sit studiosus (actor scilicet intra diætas, aut in casibus exceptis ultra eas) nisi tale privilegium oppositum exhibeatur, quod & harum causarum speciale derogationem habeat. Similiter si studioso lis sit cum Cardinali, vel Episcopo, vel clerico in causa respiciente dignitatem Cardinalitiam, aut Episcopalem, aut curã animarum ab ijsdẽ studioso cõmissam, quicunque agat, vel conveniatur, Pontifex adeundus erit, vel judex aliàs specialis ratione causæ. Si cum equite, vel alio religioso in causa ipsius religionis professionem & regulam spectante; tunc semper adeundus est prælatus religionis, sive loquamur de reo, sive de actore. Si cum pupillo, vel alia miserabili persona super tutela, vel alia administratione, vel officio certo loco gestis, judex loci adeundus. Hæc expositio & moderatio desumitur ex

 l.un.

l. fin. Cod. de jurisdict. item ex duabus moderationibus quæ communiter adhiberi solent regulæ. Quòd privilegiatus contra privilegiatum, non utitur suo privilegio: nempe quando unum privilegium potentius est altero, vel specialis: quæ duæ limitationes in unam confluunt, aut saltem complectuntur genus & speciem. Videantur Decius cap. in præsentia num. 51. Covar. cit. num. 4. & Gratian. tom. 4. disc. for. cap. 661.

QUÆSTIO IV.

Utrum Academia Eborensis habeat omnia privilegia Conimbricensis per formam privilegij Adinstar, an per veram communicationem?

331 INter qualitates privilegiorum, quæ Academijs, seu generalibus studijs conferri solent, illa prætermittenda non est, quæ concernit modum & formam concessionis, scilicet quando conceduntur adinstar, vel per communicationem. Exponam imprimis utrunque modum concedendi, ac in genere attingam nonnulla pro utriusque explicatione, ut tandem resolvam quid habeatur de jure speciali inter Eborensem, & Conimbricensem Academiam.

Privilegium Adinstar, cujus forma non solum est possibilis, ut sumitur ex l. omnia 34. C. de Episcop. & Cleric. sed etiam frequens, præsertim in Academijs, est illud quod ad similitudinem & exemplum alterius privilegij prius concessi concessum est: ut si Princeps dicat Aristoteli, Concedo tibi privilegium idem ac Platoni concessi. Tunc enim privilegium concessum Aristoteli vocatur adinstar, quia est adinstar, & similitudinem alterius, ita ut omnem limitationem, & extensionem alterius in se contineat. Unde rectè inferunt Suar. lib. 8. de legib. capit. 15. num. 6. & Bonacina disput. 1. quæst. 3. punct. 7. num. 20. nullo modo valere privilegium ad instar, si illud ad cujus exemplum concessum fuit, valore & effectu caruit. Patet, quia Princeps solum habuit intentionem concedendi id quod per prius privilegium concessum fuit, & nihil amplius expressit. Est enim esse privilegij adinstar solum esse sui exemplaris. Ergo si exemplar inane & invalidum fuit, tale erit privilegium adinstar. Addit Palaus tractat. 3. disput. 4. punct. 2. num. 4. limitando resolutionem positam, si illud privilegium exemplar aliquando habuit valorem, & solo usu contrario, vel renunciatione evanuit, probabiliter valere privilegium adinstar. Quia hujus concessio facta fuit ad similitudinem illius, quod Princeps durare credebat.

Privilegium Adinstar.

332 Quid si Princeps aliquo modo exprimat quod concedit: ut si dicat, Concedo Antonio facultatem dispensandi in votis, sicut habet Petrus? Respondeo tenere concessionem, & valere privilegium adinstar datum Antonio; quanvis exemplum, seu privilegium Petri invalidum fuerit. Ita Felinus in cap. quoniam Abbas n. 11. de officio delegat. Mandosus in tract. de privilegijs adinstar quæst. 6. & 9. Suar. cit. num. 7. & Bonac. n. 10. Probatur, quia per particulam (sicut) non irritatur facta concessio: non enim apponitur ut conditio, sed ut exemplum: deinde Princeps sufficienter explicat, & determinat materiam concessionis. Confirmatur à simili ex l. in testaméto 2. ff. de condit. & demonstr. ubi decernitur, si testator jubeat fieri monumentum instar existentis in tali loco, & nullum ibi reperiatur, teneri adhuc hæredem juxta vires hæreditatis monumentum excitare. Quia satis expressit testator se voluisse monumentum condi, quanvis non appareat quomodò condendum sit.

333 Dubitabis adhuc 1. pro maiori prædictorum explicatione, utrum extenso, seu ampliato privilegio exemplari per novas cócessiones, augeatur etiam privilegium adinstar? Respondeo negativè cum Baldo in l. omnia C. de Episc. & cler. Panorm. in cap. ult. n. 5. de cleric. & monach. & alijs, quos referunt, ac sequútur Mandos. cit. q. 6. & 9. & Suar. cit. l. 8. cap. 15. num. 3. Sumitur ex l. in testamento 2. ff. de condit. & demonstr. Nam si testator præcipiat sibi fieri sepulchrum adinstar alterius, & postea exemplar augeatur, non tenebitur hæres augere quod ipse fecit. Suadetur ratione, quia privilegium adinstar solum habet vim ab intentione & voluntate concedentis, ita ut ea posita, determinata, & explicata privilegium semper idem persistat: sed intentio & voluntas concedétis privilegium adinstar solum respicit exemplar secúdùm statum, quem habebat tempore concessionis; ergo ex augmento exemplaris non augetur exemplatum.

Privilegij adinstar extensio.

Oppones, in l. omnia Cod. de Episcop. & Cleric. in qua conceduntur hospitali privilegia adinstar concessorum Ecclesiæ maiori, videtur decisum omnia privilegia adinstar ampliari extenso, & ampliato privilegio exemplari: id enim deducitur ex his verbis, quæ subjiciuntur in citata lege: „Omnibus privilegijs, quæ eadem sancta Ecclesia vel nunc adipiscitur, vel postea merebitur. Quasi per intentionem privilegiantis non respiciatur tantum præsens status privilegij exemplaris, sed etiam futurus. Ergo semper augebitur privilegium adinstar, aucto exemplari. Respódetur negádo antecedés. Quia (ut benè notat Suar. n. 4.)

ex

excitata lege potius roboratur, quàm infirmatur nostra resolutio. Nam ut privilegium adinstar augeretur ampliato exemplari, oportuit ut Princeps explicaret hanc esse suam voluntatem. Si enim solum diceret, Concedimus hospitali privilegia instar Ecclesiæ maioris.) ex vi hujus concessionis nunquam augerentur privilegia hospitalis, etiam auctis privilegijs Ecclesiæ maioris. Cum autem satis expostulet se velle, ut locus privilegiatus adinstar, semper & in omni tempore futuro foret æqualis in privilegijs alteri loco, ideo non potest augeri exemplum quin augeatur exemplatum. Unde notabis per legem citatam non solum cocedi hospitali privilegium adinstar, sed etiam veram communicationem privilegiorũ in futurum.

Privilegij adinstar diminutio.

334 Dubitabis 2. utrum diminuto, revocato, vel quomodolibet extincto privilegio exēplari, diminuatur, revocetur, vel quomodolibet extinguatur privilegium adinstar? Respondeo negativè cum citatis authoribus, Panormit. n. 6. Mandos. q. 6. Suario n. 3. & Navar. in comment. de Iubilæo notat. 26. num. 8. Probatur, quia privilegium adinstar est quid adeo distinctum & separatum à suo exemplari, ut ab eo non pendeat in conservari. Particula enim illa (adinstar) non ponit dependentiam, sed tantum determinat generalem significationem verborum, quibus privilegium adinstar conceditur: sed facta determinatione significationis, & cognita semel qualitate privilegij, hoc solum depēdet à volūtate Principis in futurum, ut cōservetur, & idē persistat; ergo propter diminutionem, revocationem, & quācūque extinctionem exemplaris, nec diminuetur, nec revocabitur, nec extinguetur.

Privilegiorum communicatio.

335 Explicato privilegio adinstar, ut explicemus specialem modum, seu formam privilegij habiti per communicationē, quæ valdè usitata est in privilegijs religionum, ut latè probat Emman. Rorer. tom. regul. q. 55. art. 2. in eo consistit, quòd jus uni concessum alteri etiam concedatur. Hujusmodi autem concessionis formæ tripliciter evenit. 1. sine nova concessione, per quandam extensionem, ita ut idem privilegium, quod aliquibus erat concessum ad alios æquè extēdatur: & tūc erga omnes eadē est diminutio, derogatio, & augmentum. 2. per extensionē ad plura subjecta nō æquè principaliter, sed tātū secūdariò, ut cōcessū religiosis extēditur ad moniales, cōcessū dominis extēditur ad servos. 3. per novā cōcessionem, quæ propterea dicitur communicatio, quia privilegium de novo cōcessum datur ad imitationē, & similitudinē illius quod alteri concessum fuera, & hic modus omninò coincidit cū modo concedēdi privilegiū adinstar, à nobis proximè declarato. Est igitur magis vera & propria communicatio illa quæ evenit primo modo.

Communicationis privilegiorũ diversæ formæ.

336 Pro maiori tamen illius explicatione observabis 1. aliquando communicari non solum privilegia cōcessa, sed etiā concedēda, ut constat ex Bulla Pij V. Incipiente, Cum indefessæ, ubi Religioni Societatis cōmunicavit non solum privilegia concessa; sed etiam concedenda alijs religionibus. Semper verò hoc debet exprimi: aliter solum communicabitur privilegium; & secundum statum quem habebat tempore communicationis. Observabis 2. non communicari privilegium unius religionis alteri; si ex tali communicatione contrariæ observantia regularis. Unde privilegium habendi proprium, & testandi concessum religionibus militaribus, non communicatur mendicantibus; Quia Pontifices concedentes privilegia non intendunt destruere, sed fovere religiones. Observabis 3. si in ipsis privilegijs cavetur, ne censeantur communicata alijs habentibus privilegium communicationis; sicut de facto cavetur in Bullis Gregorij XIII. & Gregorij XIIII. de statuto Societatis, necessarium esse, ut postea communicata censeantur, specialem clausulam, quæ derogat priorem. Nam illa specialis prohibitio non derogatur sufficienter per simplicem communicationem. Observabis 4. cum Suarez lib. 8. de leg. c. 17. n. 7. gratias, indulgentias, & privilegia, quæ habēt specialem respectum ad personam, locum, vel religionem, transferri ad alios, qui in privilegijs communicant, servata proportione: v. g. si concedatur alicui religioni privilegium non servandi interdictum in die sanctorum sui ordinis, vel vocationis suæ Ecclesiæ, transfertur ad aliam religionem communicātem in privilegijs, ut nō servet interdictum in die suorum sanctorum, aut vocationis suæ Ecclesiæ. Sic inter Prædicatores, & Minores communicātes declarasse Iulium II. latè refert Emmā. Ror. q. 55. regul. art. 10.

Privilegia omnia Conimbricensis Academiæ participat Eborensis.

337 Quæ hactenus de privilegio adinstar tradidim⁹, habēt potissimū locū in Academijs: quæ verò de communicatione privilegiorū, licet magis usitata sint in religiosis ordinib⁹, possunt etiā habere locū, & servata proportione aptari Academijs. Verùm quia singulas percurrere nec est otium, nec potestas, inquirimus de nostris, utrū & qualiter Academia Eborēsis habeat privilegia omnia Conimbricēsis: Decisio hujus quæstionis nō melius patebit, quàm ex diplomate regio cōcedēte, & Epistola Philippi Regis cōfirmante, quæ conceptis verbis subjicimus.

¶ Dom Phelippe por graça de Deos Rey de Portugal, & dos Algarves, &c. Faço saber aos que esta minha carta de confirmação virem, que por parte do Padre Reytor, & Padres do Collegio do Espiritu santo da Cōpanhia de Iesus da Universidade de Evora, me foi apresētada hũa carta del Rey Dom Sebastião, que santa gloria aja, assinada per Kaindal D. C. thelina, q

Deos aja, & passada pella Chancellaria, & hũa apostilla ao pè della assinada pello dito senhor Rey, de que tudo o treslado he o seguinte.

¶ Dom Sebastião por graça de Deos Rey de Portugal, & dos Algarves, &c. faço saber aos que esta minha carta virem, que por mo pedir o Cardeal Iffante Henrique meu muito amado & prezado tio, ey por bem, & me praz de fazer merce ao Reytor, Lentes, & Deputados, & Conselheiros, Officiaes, & Estudantes matriculados da Vniversidade da cidade de Evora, que elle novamẽte fundou, & dotou, que elles tenhão, ajão, gozem, & uzem daqui em diante pera sy, & pera seus criados, & familiares, de todos os privilegios, graças, liberdades, & izenções, que hão, & tem, & de que gozão, & uzão o Reytor, & Lentes, Deputados, Conselheiros, Officiaes, Estudantes matriculados da Vniversidade da cidade de Coimbra pera si, & pera seus criados, & familiares, pellas cartas, & provisoens, que pera isso tem del Rey Dom Manoel meu visavò, & del Rey meu senhor & avò, que santa gloria aja, & minhas. Dos quais privilegios & liberdades assi gozaràm em quanto nam forem contra os estatutos feitos & por fazer da dita Vniversidade de Evora. E mãdo a todos meus Dezembargadores, Corregedores, Ouvidores, Iuizes, Iustiças, Officiaes, & pessoas de meus Reynos, & Senhorios, a que esta minha carta, ou treslado della em publica forma for mostrado, & o conhecimento della pertẽcer, q̃ mostrando o dito Reytor, Lentes, Deputados, & Cõselheiros, Officiaes, ou Estudãtes da dita Vniversidade de Evora, por sy, ou por seus procuradores o treslado authẽtico das cartas, & provisoẽs dos privilegios, & liberdades q̃ assi tẽ a dita Vniversidade de Coimbra, os leixẽ dellas uzar & gozar, & as cũprão, guardem, & fação inteiramẽte cũprir, & guardar como se fossẽ concedidas & otorgadas à dita Vniversidade de Evora: porq̃ assi he minha merce. E por firmeza disto lhe mandei dar esta carta por mim assinada, & assellada cõ o meu sello pẽdẽte, a qual mãdo q̃ se registe no livro do registo da dita Vniversidade de Evora, em que se registão as semelhantes provisoẽs. Iorge a fez na cidade de Lisboa aos 4. dias do mes de Abril de 1562.

Postilla.

E por quanto minha tẽção he, & foi sempre, q̃ todos os privilegios, & liberdades, graças, franquezas, & exẽpções, q̃ por qualquer via são cõcedidas, & ao diãte se cõcederẽ à Vniversidade de Coimbra, & ao Collegio de Iesus della, de qualqr sorte & qualidade q̃ sejão, assi da justiça, como da fazẽda, cizas, & imposições, apozẽtadorias, direitos Reaes, & quaesquer outros, posto q̃ sejão taes, q̃ cõforme a minhas Ordenações se ouvesse de fazer expressa mẽção de cada hũ delles, & da sustãcia delles, se cũprão & guardẽ à dita Vniversidade, & Collegio do Espiritu S. de Evora, assi, & tão cũprida, & inteiramẽte, como se cada hũ delles lhe fosse particularmẽte cõcedido, o declaro assi, & se necessario he, de novo lhe faço merce de lhe cõceder cada hũ dos ditos privilegios, graças, frãquezas em particular, não por via de cõmunicação, senão q̃ à dita Vniversidade & Collegio do Espiritu sãto os cõcedo todos na maneira q̃ dito he, sẽ embargo de quaesquer leys, ordenações, costumes, provisoẽs, estatutos, capitulos de Cortes, posturas de Cameras feitas, & por fazer, q̃ em cõtrario sejão dos ditos privilegios, & de cada hũ delles: & ey por bẽ q̃ tudo o q̃ for cõtra os ditos privilegios, ou cada hũ delles, não tenha força, nẽ vigor algũ, se especialmẽte se não fizer menção desta provisão, & do q̃ ẽ particular se quiser revogar della, & dos ditos privilegios. sẽ embargo da Ord. liv. 2. tit. 49. q̃ dispoẽ, q̃ se não entẽdã ser derogada por mim Ordenação algũa, se da sustancia della não fizer expressa menção.

E a feira da dita Vniversidade, q̃ se faz cada terça feira, serà frãca da imposição do vinho, & de tudo o mais q̃ se nella vender, de q̃ se ouvera de pagar a dita imposição. E o privilegio da ciza das carnes lhe cõcedo cõ tal declaração, q̃ o Reytor da Vniversidade, & Collegio declararà cada anno por seu assinado por parecer dos cõselheiros quãtas rezes o carniceiro da Vniversidade ha de matar cada somana, q̃ serà conforme aos estudãtes q̃ ouver na Vniversidade. E das rezes q̃ assi pella dita maneira lhe declarar q̃ mate, não pagarà o dito carniceiro ciza algũa. E mãdo ao Cõservador da dita Vniversidade, & a todos meus Dezẽbargadores, Corregedores, Ouvidores, Iuizes, Iustiças, Officiaes de minha fazẽda, & pessoas a q̃ o conhecimẽto disto pertẽcer, q̃ o cũprão, & guardẽ, & fação inteiramẽte cũprir, & guardar, porq̃ he minha merce. E esta apostilla me praz q̃ valha, & tenha força & vigor, como se fosse carta feita em meu nome, por mim assinada, & passada por minha Chãcellaria, & posto q̃ por ella não seja passada, sẽ embargo das Ordenações do liv. 2. tit. 20. q̃ o contrario dispoem. Gaspar de Seixas a fez em Evora a 27. de Iulho 1573.

¶ Pedindome o dito Reytor, & Padres do Collegio do Espiritu S. da Companhia de Iesus da Vniversidade, & cidade de Evora por merce, lhes confirmasse esta carta, & visto seu requerimento, querendolhe fazer graça, & merce tenho por bem, & lhe confirmo, & ey por confirmada, & mando que se cumpra & guarde inteiramente, assi, & da maneira que se nella contem, por quanto pagaram a meya annata da merce desta confirmação sinco mil & quatrocentos reis ao Thesoureiro geral dellas. Antonio de Moraes a fez em Lisboa 5. de Fevereiro 1634.

Communicatio in privilegijs facta Eborensi Academiæ.

338 His propositis, circa jus speciale, & gratiam à Regibus collatam nostræ Academiæ Eborensi, satis constat eam habere omnia privilegia, quæ de facto habet Academia Conimbricẽsis, & habituram in posterum, quæ Conimbricensis habebit. Quantum igitur deprehendi ex tenore utriusque Regij diplomatis, juxta doctrinam generalem, quam tradidi à num.331. mihi habeo persuasum, ex vi Epistolæ Regiæ Academiam Eborensem obtinuisse omnia privilegia Conimbricensis tanquam per modum privilegij ad instar, atque adeo cum respectu ad illum statum, quem tempore concessionis habuerant, ita ut in ipsa Eborensi sint adhuc, & perseverent eodem modo, quanvis in Conimbricẽsi quacunque ratione decreverint, aut evanuerint. Addo ex intentione Regis satis manifestata id amplius habuisse talem cõcessionem, ut quãvis pro illius tempore jam aliquod privilegium Conimbricense evanuerit, in Eborensi tamen verè manserit.

Ex vi autem secundi diplomatis, quod vocatur apostilla, & est quædam interpretatio, & ampliatio prioris, existimo Academiam Eborẽsem habere omnia privilegia Conimbricensis per formam communicationis. Siquidem per talem apostillam Rex non solum cõtulit privilegia quæ de facto & actualiter pro illo statu tẽporis habebat Conimbricensis, sed omnia quæcunque in posterum habitura esset. Nec obstãt verba illa (não por via de communicação) quia per illa noluit Princeps tollere substantiam cõmunicationis, sed solum emendare tollendo defectus, ita ut fieret æquipollens novæ cõcessioni, ne aliqua ex causa suum amplissimum beneficium posset corruere, seu deficere. Voluit etiam (liceat sic interpretari) tollere, seu impedire communicationem mutuam: scilicet ita tavẽdo Academiæ Eborensi, pro illo tempore teneriori, & tecentiori, ut illa participaret in posterum omnia privilegia concedẽda Conimbricensi, & hæc non participaret concedẽda Eborensi.

Carceris privilegium.

339 Post hujusmodi communicationẽ, seu concessionem à Rege Sebastiano factam, & à Philippo confirmatam, subortum est dubium, an ex vi illius potuerit Academia Eborensis habere carcerem peculiarem, sicut habet Conimbricensis per sua statuta lib. 2. tit.53. confirmata per Philippum anno 1591? In hoc dubio affirmativam partem tanquam omninò certam rectè judicarunt consulti optimi illius temporis jurisperiti, Doctor Hieronymus de Milão Fragoso, Franciscus Lopez Henrique, Emmanuel Rotericus Caldeira, Emmanuel Suarez de Sampayo, Andreas de Oliveyra, Doctor Velascus, & multi alij, quos reperies huic parti subscribentes in Archivo Eborensis Academiæ. Fundantur, quia diploma Regium non tam habet vim simplicis communicationis, quàm novæ concessionis privilegiorum. Et quanvis privilegia non debeant extendi, utpote devianția à regulis juris, præsertim carceris privilegium, quod valde exhorbitans est, & ita de bonis peculiaribus Principijs, ut inter Regalia numeretur, nihilominus patet manifestè comprehendi in verbis utriusque relati deplomatis amplissimis, & intẽtionem Regis perspicuè testãtibus.

DISPVTATIO III.

De Academicis privilegiatis, ipsorumque conditionibus, & obligationibus.

340 CVM rei cujuslibet tractatio non meliùs & enucleatiùs habeatur, quàm re ipsa per suas causas intrinsecas & extrinsecas, item per suos effectus exposita, & jam in disputationibus proximis multa de causa efficiente, finali, & formali disseruerimus, superest, ut in hac tertia exponamus causam materialem, seu subjectivam, ipsos nempe viros Academicos, quibus privilegia insunt, aliosque illis affines, & connexos, ad quos extenduntur, & tandem quas conditiones vendicent, vel obligationes subeant, ut dictis privilegijs fruantur.

QUÆSTIO I.

Quibus competant per se, ac directè privilegia Academica?

ACturus de causa materiali, & subiectiva hujusmodi privilegiorum, duplicem invenio, alteram, quæ subest privilegijs scholasticis veluti per se, ac directè, alteram, quæ illa recipit veluti indirectè, & per quãdam extensionem. Præsens quæstio erit de priori, sequens de posteriori. Imprimis citra dubium est nullum subjectum magis directum, & propriũ horum privilegiorum assignari posse, quàm ipsam Academiam, quà talis universitas est, seu Respublica litteraria. Patet ex dictis n.320. ubi ex Abbate in cap. olim n.8. de consuet. statuimus, ubicunque Academia erigatur, statim eo

 ipso

ipso quòd erecta, & constituta est, illi competere privilegia Authent. Habita Cod. ne filius pro patre. Item omnes immunitates concessas professoribus studentibus, modò ratione professionis concessæ fuerint, totum corpus Academicum comprehendere.

Tribunal Academicum gaudet privilegio fori.

341 Prima difficultas est de tribunali Academico, an gaudeat fori privilegio in causis ipsum tribunal, & dignitatem respicientibus? Benè respondet Alphonsus de Escobar cap. 38. num. 10. sine dubio illud gaudere privilegio fori studiosorum, adeo ut reus quilibet subditus trahi possit v. g. ob promissionem judicialem, aliamve obligationem, seu pœnam tribunali, aut fisco Academico debitam, dummodò non ultra diætas extrahatur. Pro qua sententia (inquit) facit Salmanticense statutum tit. 68. ibi, Alguazil, Fiscal, „ y Cursor de la dicha audiencia gozan, &c. quæ verba non tantum de causis istorum privatis, sed de causis fisci ipsius Academici intelligi debent. Hæc resolutio cum proportione applicabitur tribunali nostrarum Academiarum Conimbricensis, Eborensis, & aliarum similium.

Magistratus Academici gaudent privilegijs.

342 Secunda difficultas est, Utrum hujusmodi privilegia competant magistratibus Academicis? Oportet distingui inter jus commune, & speciale uniuscujusque Academiæ: rursus jure communi subdistingui inter tres judices assignatos per Authent. Habita, scilicet Episcopum, Doctorem, & Rectorem. Quia Episcopus non gaudebit privilegijs studiosi, cum inter partes Academiæ non recenseatur, Doctores autem, & Doctores Academicos judices privilegijs gaudere non est dubium: cum sint ex ipsius Academiæ gremio electi l. fin. Cod. de jurisdiction. omn. judic. juncta Authent. Habita. In his convenit cum jure communi jus speciale Academiæ Conimbricensis lib. 3. titul. 76. An verò conveniat jus speciale Academiæ Salmanticensis? Alphonsus de Escobar capit. 38. à num. 3. affirmat Gymnasiarcham, & Rectorem, imò & Vicarium, vulgo (Iuez del estudio) studiosorum privilegijs gaudere, 1. quia in scholæ Magistro conservatur jurisdictio Doctoribus antea concessa in Authent. Habita: conservatur item in Rectore; ergo conservari etiam debet idem jus. 2. quia passim in constitutionibus & statutis Academicis, dum conceduntur privilegia, exprimuntur personæ Rectoris, scholæ Magistri, cæterorumque omnium de Universitatis gremio. 3. quia ob rationes, ob quas statuimus num. 320. privilegia singulis studiosis concessa Academico Collegio communicari, ob easdem quoque debent comprehendere magistratus Academicos, qui caput sunt ipsius Academiæ,

Fori privilegium in magistratibus Academici.

343 Sed videamus (inquit citatus Author à n. 5. loquēs de sua Academia) an privilegium fori quod studiosi habēt ratione pectu ordinariæ, quàm conservatoriæ jurisdictionis pertineat ad Academicos magistratus? Videtur pertinere non posse. Quia sibi ipsis jus dicere nequeunt l. qui jurisdict. de jurisdict. Ego (inquit) contrarium affirmo: dum tamen animadvertam, in causis criminalibus distinguendum esse, prout in cæteris judicibus ordinarijs distingunt omnes dict. l. qui jurisdict. congessimus plures cap. 6. num. 43. & in delegatis judicibus, in casibus in quibus delegatum agere scholæ Magistrum docuimus: quando autem delegatus punire, vel puniri possit, vide relatos dicto capit. 6. num. 59. In civilibus verò causis licèt controversum sit, an possit judex suas causas delegare, tamen jure Regio constitutum esse quòd possit, scribit Gregor. Lopez l. 9. in fin. Glos. verbo Algnm home titul. 4. p. 3. facit leg. Prætor 17. de jurisdict. & leg. ille à quo §. tempestivum, ad Trabell. Ego (inquit) credo quod scholæ Magister coram suo Vicario, & Vicarius coram scholæ Magistro possint in civilibus agere, & conveniri, nisi malint Principem, vel illustrissimum Nuncium adire juxta causæ qualitatem, vel rei conveniendi forum sicut in causis criminalibus disponit dict. l. partit. & latè tradunt scribentes dict. l. qui jurisdict. Hæc Escob. Quid juris in hoc puncto servetur in Eburensi Academia, dicemus in lib. 7. de Conservatore.

Studiosi privilegiati.

344 Tertia difficultas est, utrum privilegia Academica competant per se omnibus studiosis? Affirmativa resolutio certa omninò est, si loquamur de studiosis, qui versantur in studijs generalibus, & discunt, vel docent facultates maiores, v. g. Theologiam, Philosophiam, juris utriusque prudentiam, Medicinam, & similes. Dixi (in studijs generalibu) quia (ut rectè monet Barb. de pot. Episc. p. 3. alleg. 56. n. 22.) non sufficit studium, quod nō est Universitas, quāvis in eo optimè legatur, & publicè cuicūq; audire volenti, quidquid dicat Moneta de distrib. quotidian. par. 2. quæst. 10. n. 17. Hinc fit scholares in Ecclesijs Cathedralibus nō gaudere ijsdem privilegijs, sicut studentes in Academijs, prout decisum referunt Nicol. Garcia de benef. p. 3. cap. 2. n. 317. & Armendar. in addit. ad recop. legum Navar. lib. 2. tit. 23. leg. 2. §. 2. de residen. num. 124. Dixi (& discunt, vel docent facultates maiores) quia dubitatio non vulgaris est, an Grammatici fruantur ijsdem privilegijs, quibus cæteri, vel auditores, vel professores? Videtur negandum 1. quia privilegium, cum sit odiosum, & ex se offensivum juris communis, non debet extendi, sed potius restringi intra rigorem proprietatis: Grammatica autem, vel non est propria disciplina, vel saltem minima

minima inter omnes. 2. quia omnis vis & extensio privilegiorum manat ab intentione, & voluntate Principis, non videtur autem Princeps suis privilegijs Grammaticos comprehendere. 3. quia si dicamus Grammaticos frui privilegijs, ex eo præcisè quòd discunt, vel docent, eadem ratione compellemur fateri privilegiatos esse tam docentes, quam discentes prima elementa litterarum; hoc autem admitti nō potest, juxta tex. in l. gradatim §. fin. ff. de muner. & honorib. ubi sic habetur: Qui primas litteras pueros inducunt, non habere vacationem Divus Antoninus rescripsit. Et Ulpianus ait, Qui pueros primas litteras docēt, immunitatem à civilibus muneribus nō habent l. 2. §. qui pueros ff. de vacat. munet. Gloss. in l. archiatros C. de meta. lib. 11. Item eadem ratione dicemus privilegiatos esse studētes nicromantiæ, & alijs scientijs pravis, quod abhorret ab omni jure, & ratione; ergo Grāmatici privilegiati non sunt.

Ludi magistri non privilegiati.

345 Nihilominus vera & communis sententia est grāmaticos, qui scilicet huic arti in Academia dant operam vel docēdo, vel addiscendo, privilegiatos esse. Ita Archid. in cap. de quibusdam 37. dist. Modestinus in l. si duas §. fin. ff. de excus. tut. Rebuff. in privileg. scholast. privil. ult. & August. Barb. tom. 4. collect. in procem. lib. 6. Decretal. num. 6. asserentes privilegijs gaudere omnes, qui alicui ex septem artibus liberalibus incumbunt, v. g. Grammaticæ, Dialecticæ, Rhetoricæ, Musicæ, Arithmeticæ, Geometriæ, vel Astronomiæ. Sumitur 1. ex l. si duas §. fin. ff. de excusat. tutor. ubi habetur excusari à tutelis Philosophos, Oratores, & Grammaticos, qui publicè juvenibus prosunt. Sumitur 2. ex voluntate Principum satis manifestata, præsertim in Authent. Habita Cod. ne filius pro patre, ibi enim particula (causa studiorum) satis indicat voluisse imperatorem favere etiam grammaticis: nam intelligitur de quibuscunque litterarum studijs, etiam inferiorum artium, modò sint liberales, quas Academia profitetur. Idem patet ex illis verbis, (Qui amore scientiæ exules facti) nam interdum ita sunt exules propter Grammaticam, Rhetoricam, & alias liberales, sicut propter facultates maiores. Deinde idem manifestè declarát verba illa (maximè divinarum, atque sacrarum legum) nam dictio (maximè) implicat idem jus cum alijs, seu implicat casum magis dubitabilem. l. illud ff. ad legem Aquil. & l. pro hærede §. si quid tamen, & Ias. in prin. ff. de acquiren. possess. cap. ad abolendam, de filijs præsbyt. & cap. cum Apostolica, de ijs quæ fiunt à prælatis Socin. junior. cōs. 30. à n. 41. vol. 1. & Paris. cōs. 90. n. 17. ergo implicat facultates inferiores cum superioribus.

Grāmatici & alij privilegiati.

346 Sumitur 3. ex textu citato, qui cōcedit privilegia omnibus scholaribus, & qui totum dicit, nihil excludit l. à procuratore Cod. mand. l. Iulianus ff. de legat. 3. qui ergo dixit totos scholares, non excludit Grammaticos. Sumitur 4. ex congruentia, & quasi paritate rationis moventis Imperatorem ad privilegiandum: quia studentes Grammaticæ non minoribus se exponunt periculis, & verberibus, nec minùs amore scientiæ se exinaniunt, quàm studiosi aliarum facultatum; ob quas causas fruuntur privilegijs. Accedit quòd si excluderentur Grammatici à favoribus, non essent qui superioribus scientijs operam darent; sunt enim disciplinæ inferiores veluti gradus ad superiores. Sumitur 5. ex communi praxi, & consuetudine, quæ passim refert Grammaticos inter alios privilegiatos Academiæ. Rebuff. citatus testatur Parisiensem Senatum in causam cujusdam pueri Grammaticam addiscentis pronunciasse anno Domini 1524. die 21. Martij eum, qui habebat litteras matriculæ, quas testimoniales vocant, gaudere privilegio conveniendi debitores coram Conservatore. Et hæc est in hac nostra Eborensi Academia praxis quotidiana.

Privilegia concessa scholaribus competunt & Grammaticis.

His ita constitutis, facilis erit dilutio eorum, quæ opposuimus num. 344. Ad primum dicimus privilegia scholarium quomodocunque restringantur, non posse excludere Grammaticos, utpote in omni proprietate & rigore venientes appellatione scholarium. Ad secundum fatemur privilegium ex Principis voluntate habere omnem vim: & ideo cadere in Grāmaticos, quibus voluisse Principem favere, palam fecimus. Ad tertium negamus utrunque illud absurdum, quod quidem absurdum credimus, sequi ex nostra sententia; quia ex Grammaticis privilegiatis non fit concludens argumentum ad eos qui incumbunt primis elemētaribus litteris: tum quia hi nec publicè prosunt, nec in Academijs morátur, cap. tuæ, de clericis non resid. tū quia sæpe in his infimis insistūt, quin perveniāt ad maiora. Secus accidit dātibus operā Grāmaticæ, vel Rhetoricæ. Deinde nō fit etiā bonum argumētum ad artes pravas: repugnat enim scientias prohibitas esse privilegiatas, tum quia eas melius est nescire, quàm scire. Cap. quanvis 38. dist. tum quia similis culpa est tam prohibita discere, quàm docere l. culpa Cod. de malef. & matrem, qui autem culpam committunt, pœna potius affici, quàm favore & privilegijs donari debent.

Illud denique monendum arbitror non omnia privilegia Academica omnibus studiosis cōpetere; quia non omnes omnium capaces sunt. Aliqua enim privilegia secūdùm personæ qualitatem conferuntur uni, quæ alijs denegantur arg. l. plenum §. æquissimj ff. de usu & habit. & §. sed & quod Principi placuit, de jure natur. gēt. & civil. Unde nomina... ad beneficia, quæ

Theologis, & Canonistis impendi solēt, Grammaticis, & alijs similibus convenire nequeunt. Quæ autem privilegia his vel illis studiosis cōpetant, vel non competant, doctus & prudens lector discernet, doctus, & prudens judex statuet.

QUÆSTIO II.

Quibus indirectè competant, seu ad quos extendantur privilegia studiosorum?

Officiales Academiæ privilegiati.

347 CVm præcipuus, ne dicam, totus & adæquatus finis pro excitãdis Academijs, fuerit litterarum studiūm, & scientiarum comparatio ad illuminationem mundi (ut perbibent jura) Reipublicæ ornamētum, & conservationem, fit quòd privilegia Academijs impensa directè conveniant solis studiosis, ipsorumque magistris, & magistratibus, alijs verò indirectè ac veluti secũdariò. De priori genere personarum disputatum est: ut veniamus ad posterius, est imprimis indubitatum jure communi, & speciali utriusque Academiæ Lusitanæ privilegiatos esse omnes officiales Academicos: quales & quot sint, numerat, & explicat Conimbricensis lib. 2. statut. tit. 3. In lib. autem 3. tit. 76. recensens privilegiatos, declarat absolutè officiales frui privilegijs, & nōnullos in specie, de quibus poterat dubitari, exprimit, nempe tubicines, & tympanistas in actibus publicis servientes, tabellarios, qui cum Academia inierunt pactum, mercatores pecuarios, & piscarios, & quoscunque œconomos, quos rebus suis Academia præficit, sive hoc munus accipiant gratis, sive mercede conducti.

Nuncij & familiares studentium privilegiati.

348 Prima difficultas est, utrum studiosorum privilegia extendãtur ad illorum nuncios, & familiares? Iure communi non invenitur cautum quòd aliud privilegium competat studiosorum nũcijs, & familiaribus, quàm id quod expressit Fridericus in Authēt. Habita
„ ibi, Vt ad loca in quibus litterarum exercē-
„ tur studia, tam ipsi, quàm eorum nuncij ve-
„ niant, & in eis securè habitent. Quibus verbis solum continetur privilegium securitatis. Quid autem importet hujusmodi privilegium, quænam ejus natura, quinam affectus, latè exponunt Farinac. in praxi q. 29. per totam, Alciatus lib. 8. parerg. cap. 2. & Orosc. l. illicitas §. ne potentiores n. 5. de offic. præs. Illud mihi compertum est, privilegium hoc idem prope esse ac Regiam protectionem, ex qua non induci exemptionem quoad forum, probatur ex cap. recepimus, cap. ex parte, de privil. ubi Cardin. princ. Socin. à n. 7. Decius à n. 13. Maic. conc. 713. n. 2. & Barbos. de potest. Episc. alleg. 123. à n. 26. Nisi quando lite pendente, aut aliqua speciali causa ratione gravaminis dicta protectio conceditur: quo casu vicem appellationis habet, & sic accipiendum esse textum in cap. ad audiēt. de appellat. rectè docet Barb. citatus num. 28. Denique hujus privilegij, seu protectionis virtute circa judicialem cognitionem nihil amplius concedi, quàm quòd omisso medio appellari ad Principem possit, latè defendit Scob. cap. 21. à n. 206.

Securitatis privilegium quid.

Protectionis privilegium.

Familiares, & servitores privilegiati.

349 Nihilominus vera & communis est sententia asserentium absolutè privilegium fori, & reliqua studiosorum extēdi ad eorum nuncios, & familiares. Ita Philipp. Francus in proœm. sexti Decretal. verbo Scholaribus, Felin. in cap. 2. de foro comp. & Doct. in l. scriniarios C. de militar. testam. Rebuff. de privil. schol. privil. 166. Horatius Lucius in fine tract. de privil. scholast. n. 2. Dueñas reg. 305. Bologninus d. Auth. n. 15. Marta de jurisd. 4. p. casu 111. n. 13. & Moneta de conserv. cap. 7. n. 541. juncto 548. qui duo ultimi loquuntur de privilegio fori. Sumitur 1. ex regula generali, quòd privilegium domino concessum ejus famulis communicatur, qua ratione privilegiati sunt famuli Cardinalium, Episcoporum, Clericorū, Conventuum, & aliorum, ut videre est apud citatos Authores, præsertim Rebuffum & Martam. Videantur Suar. de legib. lib. 8. cap. 11. & quos adducit Scob. cap. 24. à nu. 51. Sumitur 2. à simili, quia privilegium datum hospitali porrigitur ad ejus ministros, ut tenet Oldrad. cons. 11. item per exceptionem Ecclesiæ ministri ipsius exempti cēsentur cap. puer exemptionem, de privil. in 6. Sumitur 3. ex communi axiomate juris, quod privilegium extenditur ad personas accessorias, sine quibus privilegium inutile remanere posset Cap. licèt, ubi Doct. de privil. in 6. & exponit Suar. citatus n. 7. & Decius in regula in omnibus causis ff. de regul. juris. Et quidem nemo potest stare sine aliqua familia l. non alias §. primo ff. de judic. text. in cap. extirpandæ, de præbend. Vbi Panormit. dicit quòd secundùm qualitatem personæ, & bonorum debet habere & famulos: non enim debet sibi coquere carnes, vel alia vilia facere, quia ab studio distraheretur. Sumitur 4. ex paritate, seu potius maioritate rationis: quia omnes fatentur officiales Academiæ, v. g. bidellios, typographos, notarios, & similes gaudere privilegijs scholasticis, ex eo quòd serviant studiosis, sed magis immediatè serviunt studiosis eorum famuli, & nuncij, ut per se patet; ergo etiam privilegijs fruentur. Sumitur 5. ex doctrina Panormitani in cap. quanto, de censib. asserentis eū, qui tenetur alere dominum, teneri alere servitorē propter cōnexionē personarum: ergo qui confert privilegium domino, ex eadem connexione censetur conferre servitori.

350 Hanc

Privilegiorum extensio.

350 Hanc sententiam Rebuff. citatus amplíat 1. ut locum habeat in Sctiptoribus. Ita Bal. in procem. ff. §. Hæc tria. & Alber. in l. inter eos ff. ex quibus causis maiores. Nam omnes qui in procinctu versantur, cũ eadem pericula experiantur; jura quoque eadem merito sibi vendicant. Vnde in classibus omnes remiges, & nautæ milites sunt. Item vigiles milites; & jure militari posse eos testari constat ex l. una ff. de bono. poss. Ampliat 2. ut habeat locum non in solis famulis præsentibus, sed etiam in futuris. Ita ex Bonacoso trac. de famul. quæst. 26. Barbosa de appellat. appell. 97, num. 3. ubi asserit appellatione famulorum in privilegijs venire etiam famulos futuros. Quid autem familiæ nomine intelligatur, ut possimus dignoscere familiares, videatur Moneta de conser. cap. 7. num. 546. Dicta hactenus procedunt attento jure communi. Quod autem etiam attento speciali utriusque Academiæ Lusitanæ, privilegia studiosorum extendantur ad eorum familiares, habetur in statutis Conimb. lib. 3. tit. 76. num. 2. Eborensis autem participat privilegia omnia Conimbricensis, ut ostendi supra num. 337. Quid verò circa hanc extensionem specialiter vendicet Academia Salmanticensis, patet tum ex Martiniana Constitur. 22. & 23. tum ex statutis tit. 68. pag. 337. tum ex lege Regni l. 18. §. 7. lib. 1. Recopil. quæ omnia jura, multis doctè notatis, prosequitur Alphonsus de Escob. cap. 37. à num. 14. usque ad finem capitis.

Quæ videntur in oppositum à nobis allata, & pro veris tradita num. 348. non obstant his resolutionibus. Quia solum probant in citata Authent. Habita non contineri expressé aliquá privilegiorum extensionem ad scholasticorum nuncios, & familiares, sed solum exprimi privilegium illud protectionis, seu securitatis: quæ verum habent. Nos verò hujusmodi extẽsionem, aliunde probamus, ut constat.

Hospites scholasticorum privilegiati.

351 Secunda difficultas est, utrum privilegia studiosorum communicentur eis, qui veniunt ad eos visitandos in studio ex aliqua causa probabili? Communis & vera est affirmativa sententia, quam defendunt Horarius Lucius de privil. scholar. priv. 80. Tiraq. in legib. connub. gloss. 2. num. 57. & Pet. Barb. ad l. 2. §. legatis num. 348. de judicijs. Probat ex Glossa hic verbo Venit ad finem, ubi proponit exemplum in patre visitante filium in studio, & apertè sentit quòd privilegium competẽs scholaribus communicatur ijs, qui veniunt ad eos visitandos in studio ex aliqua probabili causa: & hoc notat Bald. Authent. Habita num. 18. Ex quo infert citatus Barb. cum Bart. ad d. l. 2. de judicijs, Lanceloto, Decio in fin. Panormi. cap. fin. num. 47. de foro compet. & Bolog. d. Authen. Habita num. 199. sicut scholaris non potest capi pro repræsalijs dict. Authen. & ibi no-

Repræsaliæ scholarium.

tat Bald. num. 4. ita patrem, qui filium visitat, non posse capi pro repræsalijs; neque etiam nuncium, qui propter aliquam probabilem causam mittitur ad scholarem. Imò (addit) neque capientur in locis, per quæ prædicti necessario debent transire, ut perveniant ad locum studij argum. l. Oratio, de sponsal.

Hæc tamen (concludit citat. Barb. num. 351.) licèt vera sint in terminis juris communis, ut hic tradit Angel. num. 3. & Bar. tract. de repræsal. q. 7. num. 7. tamen, ut ipsi testantur, non solent observari generali consuetudine, sed indistinctè omnes capiuntur pro repræsalijs, præter legatos publicos, quibus parcitur ob rationem expressam l. fin. de legation. & subscribũt Paul. Castren. hic n. 4. Iacobin. n. 3. Anton. de Math. de prorogat. jurisd. num. 48. vers. exemplum.

Fidejussores scholasticorum privilegiati.

352 Tertia difficultas est, Vtrum privilegia studiosorum extendantur ad eorum fidejussores, ita ut quicunque fidejussor studiosi gaudeat privilegijs, & foro studiosi? Si loquamur de cæteris privilegijs præter forum, rectè Hering. de fidejuss. cap. 27. 4. p. Hypolit. de Marsil. in rub. de fidejuss. num. 267. & Bovad. lib. 2. polit. cap. 18. à num. 246. distinguunt inter privilegia personalia, aut realia, seu concessa studiosorum personis, aut rebus, asseruntque illa fidejussori non competere, hæc verò competere. Probant ex l. stipulatus, l. ex persona, de fidejuss. l. exceptiones. l. omnes, ff. de except. l. defensiones C. eod. tit. Reperies autem latissimè apud citatos Authores quæ exceptiones reales, & quæ personales dicantur.

Forum fidejussoris scholastici.

Quid de fori privilegio? Fori præscriptionem utpote personalem ad fidejussorem studiosi non transire, ideo nec ipsum fidejussorem posse eam opponere creditori, neque creditorem posse fideiussorem convenire, nisi coram proprio ipsius fidejussoris judice, benè defendunt, ac probant in specie Bald. dict. Authent. Habita num. 25. Iul. Pac. ibid. cap. 4. num. 17. Rebuff. privil. 152. limit. 2. & Hering. de fidejuss. cap. 23. num. 14. Desumitur ex generali regula, scilicet fidejussorem coram suo, & non coram rei principalis judice esse conveniendum: quæ regula videtur deprompta ex l. 1. si quis in jus vocat. l. si fidejussor, in princ. qui satisdat. cog. Confirmatur à simili ex ijs quæ de laico fidejussore clerici docent Marta de jurisd. 4. p. casu 106. Borcad. cit. lib. 2. cap. 18. nu. 246. & Hering. proximè num. 15. & per totum cap. 23. ubi propositam regulam exponit, & multipliciter temperat, 1. ut procedat, nisi fidejussor se submiserit Academico judici, & proprio foro renunciaverit. 2. nisi solutio in loco studij destinata, aut contractus gestus ibi inveniatur. 3. nisi lis adversus reum principalem capta sit. Addit Escobar cap. 39. si lis cæpta, & extincta, putà exclu-

sione

tione facta, vel exceptione posita, nisi reo liberato, ac demum quando adversus fidejussores solos creditor agit; eos in sui cujusque foro conveniendos esse. Sin autem lis pendeat adversus reum principalem, tunc coram eodem judice fidejussores conveniendos esse, ne continentia causæ dividatur: quo casu (inquit) nulla inspectio dixtarum fiet. Nam cum ad jurisdictionem hoc in casu consideretur persona rei principalis, & non fidejussoris; cumque tempore studiosus coram scholæ Magistro (poterat dicere, coram suo conservatore) conveniendus sit, neque ad eum dixtarum inspectio pertinere possit, ita similiter nec ad fidejussorem pertinebit. Observa limitationem illam, nisi proprio foro renunciaverit, intelligendam esse, si sit fidejussor qui proprio foro renunciare possit, juxta l. si quis in conscribendo Cod. de pactis. Secus si renunciare nequeat, qualis studiosus alterius Academiæ, vel alius similis.

Fidejussor studiosus corā quo conveniendus.

353 Hactenus de studiosi fidejussore. Quid si inquirimus de ipso studioso fidejubente? Ajo imprimis distinguendum inter studiosum fidejubentem pro alio studioso, & studiosum qui pro aliquo non studioso in contractu, vel in judicio fidejussit. Prior casus facilis est, cum omnia ad Academicos judices spectent, præsertim si uterque studiosus sit ejusdem Academiæ: quod si studiosus pro alio studioso similis Academiæ fidejubeat, decidetur ex dictis disp.2. q.3. de duobus pariter privilegiatis concurrentibus. In posteriori casu, quamvis communiter multis placeat studiosum minus idoneum fidejussorem esse, si tamen foro suo renunciat, idoneum dici, & posse conveniri coram eo judice, cui se submiserit, ut videre est apud citatos ab Hering. de fidejuss. cap.7. nū. 334. nos tamen cohærenter ad ea quæ diximus disp.1. quæst.7. scilicet non posse studiosum renunciare suo privilegio, modò affirmamus fidejussorem studiosum semper coram suo judice conveniendum esse, nisi obstet speciale decretum Principis, vel alia causa, quæ ipsius studiosi privilegium infringat.

Fidejussor scholastici extra dixtas.

354 Ex dictis infertur cum Scob. cap. 39. num. 39. decisio hujus difficultatis. Ponamus studiosum intra dixtas habere suum debitorem, aut alioqui talem, quem possit trahere ad tribunal Academicum, fidejussorem vero hujus debitoris, extra dixtas domicilium habentem, idcirco principaliter trahi ab studioso non posse coram scholæ Magistro. Dubitatur, an studiosus possit hunc fidejussorem convenire ratione fidejussionis? Patet ex dictis responsio. Nam si studiosus velit fidejussorem duntaxat convenire, non poterit, quamvis dictas fidejussor renunciaverit exceptioni: poterit tamen coram judice ipsius fid. jussoris. Sin autem lite cum reo principali contestata fidejussorem trahere velle, rectè poterit, ob continentiam causæ, & accessionem obligationis. Notat denique cum aliis Hering. tract. de fidejuss. cap.20. §.27. num.180. si scholaris obligatus alicui in centum, duos fidejussores dederit, tradideritque uni pecuniam, non posse creditorem convenire alium fidejussorem, antequam excusserit illum, qui pecuniam accepit.

Filii studiosorum ad privilegia.

355 Quarta difficultas est, an privilegia studiosorum, sive docentium, sive addiscentium extendantur ad eorum filios? Sit resolutio: Doctorum, & discipulorum studentium filii eorum foro & privilegiis gaudere, sed solum Doctorum, quandiu patres vivunt, & gaudent. Sumitur ex l. archiatros, ibi quoad vivent, C. de metat. & epidemet. & l. Medicos C. de profess. & medic. Ubi Accurs. & Platea num. Petrus Lenaud. de privileg. Doct. 1. p. §. 11. & 12. Anton. Gomez l. fin. Tauri num. 17. ver. 11. Aviles in procem. num. 21. Acevedo l. 2. tit. ... lib. 8. num. 14. & qui materiam latissimè tractat Didacus Perez l. 1. tit. 1. lib. 4. Ordin. Ratio est, quia filii sunt idem moraliter cum patre; unde si privilegiis, & foro patris non gauderent, cogeretur pater ut illis succurreret, ab studiis discedere cum boni publici detrimento. Hinc Escob. cap. 36. num. 32. addit requiri ulterius in filiis ad gaudendum hujusmodi privilegiis, quòd in patria potestate existant. Emancipati enim, & eorum liberi nullo modo his privilegiis fruentur, cum censeantur extranei, neque in eis militet ratio, ob quam privilegia in filios extenduntur: maximè fori privilegium, ne scilicet pater ab studiis avocetur, si in aliis tribunalibus pro filio agere, vel conveniri debeat. Addit 2. nepotes, & pronepotes vivente, & gaudente avo Doctore, privilegiis ejus potiri, si tamen in ejus potestate sint. An verò ad trinepotes hoc extendatur? Vide Barb. l. quia tale à num. 23. ff. solut. matrim.

Nepotes studiosorum.

Uxorum privilegia eorum.

356 Quinta difficultas est, utrum privilegia & immunitates studiosorum extendantur ad eorum uxores? Vera omninò & indubitata est affirmativa resolutio ex l. Medicos C. de profess. lib. 10. Eam tradunt ibi Platea, Aviles in procem. num. 21. & 24. Anton. Gom. l. fin. Tauri num. 17. ver. undecimo, Petrus Lenaud. de priv. Doct. 2. p. §. 15. num. 15. Foro autem gaudere, & conveniendas uxores coram quo vir conveniendus est, rectè probat Didacus Perez l. 1. tit. 3. lib. 1. Ord. gloss. 1. col. 7. ver. uxor, de cujus sententia inadvertenter dubitavit Bobadil. lib. 2. pol. cap. 18. num. 46. cum regulare sit non solum in studioso, sed in quocumque marito uxorem ejus forum sequi l. fin. C. de incolis lib. 10. & l. mulieres C. de dignit. lib. 12. Suntque aliæ manifesta jura in l. eos C. de fabricens. lib. 11. l. 1. ne ad diversa C. de silentiar. lib. 12. l. 2. in fin. C. de Episc. & cler. l. quoties C. de privil. scholar. Et sic tenent Olibat. lib. 17. c. 12. sit. b.

Uxor sequitur forum mariti.

Barb.

Barb.l.quia tale 14. à num.23. ff. solut.Matrim. Molina de ritu nuptiar. lib. 1. cap. 23. num.44. Montalegre lib.1.prax. cap.9.num.291. Mieres p. q.51.num.323. multis citatis Azeved.l.9.tit. 11.num.4.lib.2. recopil. Tiraquel. l.15.connub. gloss.2.num.53.& 54.ubi advertit hanc regulam procedere non solum de foro, quod ex domicilio competit viro jure communi, sed etiam si jure singulari ratione artis, vel privilegij personalis competat. Et eandem sententiam in uxore Doctoris, dum maritus vivit, amplectitur Barb. proximè citatus nu.32.& 33. vers.sed non placet.

Vxor studiosi quaelibet privilegiata.

357 Resolutionem positam, & citatis juribus & authoribus probatam extende 1. ut procedat in uxore non solius Doctoris, sed etiam cujuslibet studiosi auditoris, item sive uxor habitet in loco studij, sive non: denique in matricula uxorem describi non requiritur, ut omnibus his casibus coram Academico judice conveniri debeat in omnibus causis, in quibus maritus fori privilegio gauderet. Ratio horum omnium est, quia uxor hoc privilegium ex mariti persona consequitur, non ex sua: ideo sufficit probare se uxorem viri studiosi esse. Facit l. fin. C. de incolis, ubi sic: Mulieres honore maritorum erigimus, genere nobilitamus, & forum ex eorum persona statuimus. Extende 2. & valdè singulariter cum Alphonso de Escob.cap.36.num.6. quòd licèr regulare sit uxorem prædicto viri foro non gaudere, si lis cæpta fuerit ante matrimonium in alio tribunali l. cum quædam puella, de jurisd. l. si quis postea quàm ff.de judic. attamen in Academia Salmanticensi, & reliquis quæ similia privilegia habent, secus erit, & litem quoque cæptam uxor trahere poterit ad Academicum tribunal in casibus, in quibus vir ejus traheret, si causa ipsius, vel in eum esset. Tota ratio est, quia uxori communicatur privilegium mariti; ergo competere ei debet, prout ipsi marito competit. In alijs verò Academijs, jure communi attento, locus omninò esse debet decisioni l. cum quædam puella, ut notant ibi interpretes; & Barb. in l.exigere ff.de judicijs. Extende 3. quòd si uxor virum habeat studiosum simul & clericum, dici probabiliter possit, in ijs casibus, in quibus clericus conjugatus studiosus foro Ecclesiastico gaudet, & consequenter ejus respectu Academicus judex Ecclesiasticam jurisdictionem exercet, in ijsdem etiam uxorem ejus, studij foro ut Ecclesiastico gaudere. Videantur Carolus de Grassis de effect. cleric. effectu 1. num. 155. Barb. l. quia tale à num.22.& 26.solut.matrim. Coquier de jurisd. in exempt. 1. quæst.29.num. 6. & Bobadil.lib.2.c.17.à n.145.

Officialium uxores, & liberi privilegiati.

358 Sexta difficultas est, Vtrum privilegia officialium, notariorum, & familiarium Academiæ extendantur ad eorum uxores, & filios? Huic difficultati satisfaciemus duplici conclusione desumpta ex doctrina Alphonsi de Escob.citati cap.36.à num.65. ad 67. Sit prima conclusio. Dictis officialibus, & familiaribus viventibus privilegium fori eorum uxoribus, & filijs in potestate constitutis communicatur. Ratio est, quia aliàs dicti officiales, & familiares, dum litibus uxorum, ac filiorum incumbunt, à ministerio Academiæ, & studiosorum avocarentur: hoc autem, ut impediretur, concessum fuit illis privilegium fori: & quidem eadem causa æquè in uxoribus, & liberis militat. Ex quo deducitur, si prædicti studiosi privilegium aliud tale habeant, quod si uxori, & liberis non communicetur, non possit officialis liberè ministerio assistere, hoc tantum transire, & communicari, non aliud. Secunda conclusio: Mortuis prædictis officialibus, seu ministris, nullum viduæ, aut filijs eorum competit privilegium. Ratio est, quia hujusmodi officialibus, seu ministris solum ob nudum ministerium conferuntur privilegia, nec ullo modo dantur ipsorum contemplatione, sed ipsius Academiæ, & studiosorum: mirum igitur non est, si ministerio finito, finiantur quoque privilegia. Secus accidit in studiosis, quibus impenduntur privilegia ad professionis honorum, & studiorum gloriam, professorumque & studiosorum ipsorum præmium: quæ quidem rationes permanent, ipsis etiam vel ministerio perfunctis, vel morte sublatis.

QVÆSTIO III.

Vtrum defunctis maritis, & studiosis, privilegia extinguantur, an perseverent in eorum viduis?

359 PRo coronide causæ materialis, & subjectivæ privilegiorũ, ipsorumque indirecta extensione; nobis agendum est de viduis Doctorum, & reliquorum studiosorum: utrum scilicet maritis vita functis, eorum privilegia retineant? Conveniunt omnes, hujusmodi viduas non habere privilegia, quæ in viris fuerant personalissima, & talia quæ illis viventibus ad uxores non transirent, v.g. in clerico privilegium canonis si quis suadente: In Doctoribus immunitas, dum in scholis docent, quæ videtur personalissima, ex l. 2. ff. de in jus vocari. privilegium insignia doctoralia ferendi, & similia. Dubitatio est de alijs privilegijs, maximè privilegio fori; & imprimis an vidua Doctoris illa retineat? Sententiam absolutè negativam tenet Barb. l.quia tale num.33.ff.solut. matr. Eam tamen acriter reprehendit Escobar cap.36.num.2. & 21. vocando novam, & falsam. Mediam

Viduæ privilegiatæ

Mediam quandam defendit Alciatus in l. 1. nu. 16.& seq. C. de in jus vocand. distinguens inter privilegia, quæ Doctoribus competunt ratione dignitatis, veluti ne torqueantur, ne pro debito conjiciantur in carcerem, & ea quæ competunt, non dignitatis, sed officij & docendi rationes v. g. ne avocentur à studio l. archicarros C. de metat.& epidemet. item ne cogantur excipere hospites, ne munera publica subeant, & privilegia de quibus in Auth. Habita, inter quæ fori privilegium est. Affirmat igitur privilegia Doctori concessa ratione dignitatis, perseverare in vidua; concessa autem ratione ministerij, Doctoris mariti morte omninò extingui.

Vidua Doctoris an privilegia retineat.

360 Fundatur 1. utraque sententia, ac præsertim suam tuetur Barbosa textu in l. quod Principi, & l. sequen. ff. de legat. 2. in quibus proponitur, si Principi legatum sit, eo mortuo ante diem legati cedentem, successori deberi: in Augusta verò non item: & tamé Augusta fruitur privilegijs Principis l. Princeps, de legib. ergo similiter, & à fortiori, licèt uxor fruatur privilegijs Doctoris mariti, eo mortuo non fruetur. Fundatur 2. Privilegium fori & reliqua Doctoribus competunt jure speciali d. Auth. Habita: ea autem quæ competût jure speciali personam minimè transgrediuntur: ad quod suadendum faciunt l. sordidorum C. de excusat. muner. & l. semper §. immunitati, de jure immunitatis, quibus ostenditur immunitates personales ratione ministerij concessas, ad filios, hæredes, aliosve successores nó transire. Fundatur 3. in l. 1. Cod. de captivis, ex qua videtur deduci, quòd licèt filius apud hostes conceptus, & editus ex patris persona habeat postliminij jus, tamen si pater apud hostes decedat, ex persona patris id non consequitur, vel si mater etiam decederet, peregrinus foret; ergo idem habita proportione, dicendum erit de vidua, respectu Doctoris decedentis. Fundatur 4. illo axiomate juris, scilicet quòd privilegium ratione ministerij, vel certæ causæ cócessum cessat omninò, causa sive ministerio cessante, ut habetur ex cap. cum cessante, de appellat. & faciunt l. 5. §. immunitati, de jure immun. & l. sordidorum C. de excusat. muner. ergo saltem privilegia, quæ competebant Doctori ratione ministerij, non perseverabunt in ejus vidua.

Doctoris privilegia retinet ejus vidua.

361 Nihilominus sententia absolutè affirmátium omnia privilegia quæ competebant Doctori, sive ratione dignitatis, sive ratione ministerij, & constante matrimonio uxoribus communicata fuerant, in viduis perseverare, mihi longè probabilior, & æquior apparet. Eam in his fere terminis defendit Escob. cap. 36. num. 19. & generaliter quòd vidua gaudeat privilegijs marito concessis, durante viduitate, etiam si jure speciali, & ratione ministerij personalis marito competerent, multis allaris probat Mieres de maior. 1. p. q. 31. à n. 32. Id peculiariter quoad fori privilegium in uxoribus Doctorum, & eas foro mariti gaudere donec viduitatem servaverint, resolvit Didacus Perez l. 1. tit. 3. lib. 1. Ord. gloss. 1. col. 7. vers. uxor, & ait se Salmanticæ in praxi observatum audivisse: & rectè monet pro retinendis hujusmodi privilegijs, cum viduitate simul honestam vitam requiri, Authent. de rest. & ea quæ parit in undecim. mens. §. ult. ubi Bart. latè Tiraq. de nobil. cap. 18. num. 13. Decian. lib. 4. tract. crimin. cap. 8. num. 4. Odual. lib. 17. com. cap. 11. lit. L. & Pichard. de nobil. commun. num. 62. & 63.

Fori privilegium in vidua Doctoris.

Hæc sentétia præter congruentiam desumptam ex æquitate rationis, & liberalitate Principis, quem ad statuendum, & privilegiandum movit pietas viduæ relictæ, honor Doctoris defuncti, & communis scientiarum favoribus crescentium utilitas, desumitur præcipuè ex jure multiplici. 1. ex l. fin. Cod. de incolis ver. sin autem. 2. ex Authen. de nuptijs. §. non tamen coll. 4. 3. ex l. filij §. vidua, ad municipal. ibi,
„ Vidua mulier amissi mariti domicilium reti-
„ net exemplo clarissimæ personæ per maritú
„ factæ, sed utrunque alijs intervenientibus
„ nuptijs permutatur. 4. ex l. quoties Cod. de
„ privil. scholar. lib. 12. ibi, Vel eorum conju-
„ ges, sive adhuc viverent earum mariti, sive
„ post mortem eorum in viduitate constitutæ
„ sint. Quæ lex in eo fortiùs urget, quòd de domicilio jure speciali competenti loquitur. 5. ex Gloss. fin. in cap. ex parte, de foro comper. 6. ex jure Castellæ l. 7. tit. 2. p. 4. & l. 13. tit. 4. lib. 4. Ord. tit. 2. l. 13. tit. 4. lib. 4. Ord. quæ leges Castellanæ loquuntur quoque in foro jure speciali competenti, & ratione ministerij personalis. Faciunt denique pro nostra sententia confirmáda multa, quæ circa nobilitatis communicationem inter virum, & uxorem adducunt Barb. d. l. quia tale à n. 23. & Ioan. Garc. de nobil. gloss. 1. §. 1. à n. 44.

Legatum Imperatori relictum.

362 Superest dissolvere in contrarium opposita num. 360. Ad 1. dicimus nihil urgere textum in l. quod Principi, & seq. quia ideo privilegium ibi non communicatur (admittimus id esse privilegium, quod Donelo displicet) quia ratio privilegij ea est, sustineri scilicet legatum, tanquam dignitati Imperatoriæ relictum, quæ dignitas nunquam moritur, sed in successore eadem est, cap. si super gratia, de officio deleg. in 6. at verò in Augusta hæc dignitatis cósideratio locú non habet: mutuata enim est à viro, & Augustæ morte dignitas cómunicata expirat respectu Augustæ ipsius, nec ullum superest dignitatis vestigium, vel imago respectu cujus legatum sustineri possit. Sic leges illas interpretatur Odual. lib. 8. cap. 28. l. ff. secus accidit privilegijs Doctoris in ejus vidua retentis, ut patet. Ad 2. respondemus leges ibi citatas ad probandum concessa speciali jure mi-

Viduæ super vivo marito. nimè transgredi personam, non loqui de uxore vidua, sed de filijs & successoribus: est enim pulchra disparitatis ratio inter uxorē viduam, & liberos: nempe quòd viduæ in honore ante acti matrimonij maritus supervivere intelligatur, ut apertè supponitur in l.fin.C. de bonis mater. ubi de cōjuge viduo loquēs Imperator ait: (Sive in priori matrimonio perseveraverit, sive novercam filijs superioduxerit.) & ibi optimè notarunt Barth. Alber. Cin. & alij cōgesti à Pinelo ibidē n.4. Filijs autem pater nō intelligitur supervivere, princ. Instit. quibus modis jus patr. potest. solu. Inde etiam est, quòd regula l.3. §.1. de cēsibus, privilegia scilicet personis concessa cū persona extingui, nō habeat locū in nostro casu, cum persona ipsa mariti fictione juris adhuc vivere intelligatur.

Filius natos apud hostes.

363 Ad tertium, ex l.1.C. de captivis fatemur datum fuisse in parentibus apud hostes captivis jus postliminij, negamus tamen id fuisse cōmunicatum filio apud hostes cōcepto, & edito, cum nō potuisset in filio incipere, impediente cōmunicationem, & inceptionē parentum servitute: ex quo nil mirū, si deficiētibus parētibus nō permaneat in filio quod in ipso nunquam datum fuit: & facit in hanc rē locus æquè difficilis, ac pulcher Vlpiani in l.6. in princ. ff. de statu liber. At in nostra specie vidua retinet ea privilegia, quæ à marito vivente habuit, dum foret uxor. Ad quartum dicimus citatum axioma de cessatione privilegij, ministerio & causa cessante, non procedere in nostro casu, 1. quia cùm in favorem viduitatis vir supervivere intelligatur, intelligitur quoq; vivere in eodem ministerio ob quod privilegium fuit concessum arg. l.2. de jurisd. 2. quia re vera nō solùm ob nudum ministerium privilegia Doctoribus conferuntur, licèt ob id potissimū, sed etiam in præmium, & remunerationē studiorū, ut sumitur ex verbis Auth. Habita, ibi Dignum namque, & vers. Quis enim eorum nō misereatur: ea autem privilegia quæ dantur in præmiū, & remunerationem mortuo marito perseverare, docēt Bald. Dec. Tiraq. Alex. & alij apud Mieres d. 1. p. quæst. 31. n. 323. Accedit quòd decurio ratione officij habet immunitatē personalē, ne torqueri possit & adhuc deposito officio torqueri nequit, ut eleganter Paulus l. fin. ff. de decurior. ibi in memoriā scilicet pristinæ dignitatis. Deinde in specie quòd uxori duret privilegiū personale clarissimatus, etiam soluto matrimonio, quandiu in viduitate perseveret, habet textus in l. fæminæ, de Senat. & l. cum te C. de nupt. Possemus respondere 2. etiam dato, ob nudum ministerium privilegia Doctoribus cōcessa fuisse, adhuc uxori viduæ servanda esse, Quia vivēte viro cœperant uxori competere: quando autem jus ex persona alterius semel fuit quæsitū, perseverat, quanvis deficiant persona & causa, ex quibus promanavit. Ita Pichat. tract. de nobil.

Privilegium personale quādo nō finiatur cum persona.

Viduæ retinent privilegia virorum.

commun. n.58. & Ioan. Garç. de nobil. glos. 1. §. 1. n. 4. ex textu in l. Illud §. si quis cum, l. si post mortem §. hi qui. ff. de bonorum possess.

Satisfactum est fundamentis oppugnantibus nostram sententiam, quam præter adducta, satis confirmat in uxoribus Senatorum Lusitanorū, & aliorum officialium, qui speciale forum habuerint studiosis simile Cabedus 2. p. decis. 86. in uxoribus familiarium S. Inquisitionis gaudentibus foro maritorum, Param. in defens. c. 3. per totum: in privilegio immunitatis tributorum Commendatoris, seu Equitis ordinū Reynosus obser. 3. n. 15. An Conservatoris jurisdictio quoad privilegium fori extendatur ad ejus uxorem, & filios, ac familiares? Videatur Moneta de Conser. cap. 7. à n. 535. & 547.

Vidua licentiati, & cujuscunque studiosi.

364 Quod attinet ad aliam partem de studiosis non Doctoribus, præcipua dubitatio est, an quæ hactenus diximus de vidua Doctoris privilegio fori, & reliquis gaudēte, debeant extendi ad viduam licentiati, bachalaurei, & cujuscunque alterius studiosi, etiam discipuli foro ac reliquis privilegijs Academicis fruētis? Affirmativam resolutionem amplector cum Alphonso de Escob. cap. 36. n. 52. dicēte consequenter ad superiora, necessariò asserendum, viduam cujuscunque studiosi foro gaudere, & cæteris privilegijs marito competentibus, exceptis personalissimis, de quibus supra num. 359. Probatur, quia Doctores privilegijs gaudent non tam quia Doctores, quàm quia professores actu docentes, & suo magisterio operā dātes; unde ut gaudeāt privilegijs, opus est quòd profiteantur, & in matricula describantur, ut suo loco ostendetur; ergo sicut à Doctoribus, ita à reliquis studiosis utpote in suo genere litteris operam dantibus privilegia ad ipsorum uxores transibunt, & in viduis permanebunt. Quanvis autem in fori privilegio pares sint omnes tam docentes, quàm discentes, tamen in eo est manifestum discrimen, quòd longè plura privilegia transeūt ad Doctoris viduam, quàm ad viduam simplicis studiosi.

Viduarū privilegia quandiu durent.

Tandem (inquit Escob. nu. 62.) audacter dicam in studioso auditore hoc privilegium non tantùm per quinquēnium duraturum, aut aliud tempus limitatum, sed per totum viduitatis spatium, adeò quod solæ iteratæ nuptiæ amissionem privilegiorum inducant. Constat ex l. filij §. 1. ff. ad municipal. Quia si studiosus viveret, posset per totam vitam studia persequi: sicut & incertum erat, an desereret. Neque enim quinquennium assignatum auditoribus facit ut expressē tempus limitatum videatur. Nam ea præscriptio, & limitatio temporis non privilegium, sed professionis ordinem, & gradus respicit.

QUÆSTIO IV.

Quanta sit obligatio matriculæ in privilegiatis Academicis, seu quæ conditio describi in matricula, ut privilegijs frui possint?

Matricularius & matricula quid sit.

365 EXplicato subjecto privilegiorum tam directo & primario, quàm indirecto & secundario, restat explicare obligationes, quibus privilegiatus obstringitur, seu potiùs cõditiones requisitas, ut privilegijs Academicis gaudere possit. Ac primùm inter omnes prima exponẽda est matriculatio, seu obligatio dandi nomen matriculatio, ut conscribatur in matricula. Est autem matricularius (ut in Elucidario nostro diximus n.348.) ille cujus munus est scholasticos matriculare, idest in album referre, seu eorum nomina cõscribere. Matricula enim est diminutivum à matre, & dicitur chartula, in qua aliquid scribitur, ac præcipuè sumitur pro libro in quo nomina spectantium ad Vniversitatem, vel Collegium conscribuntur. leg. matriculam Cod. de agentib. in rebus lib. 12. Expendemus igitur quanta sit obligatio, seu necessitas ut matriculentur Academici privilegiati sive sint studiosi, sive nõ studiosi, idque tam jure communi, quàm speciali.

Matriculatio omninò requisita in studioso.

366 Prima difficultas est, Vtrum matriculatio, seu descriptio in albo scholasticorum sit conditio omninò requisita ut studiosus gaudeat privilegijs Academicis? Iure cõmuni duo requiri potissimum ut quis fruatur Academicis privilegijs, scilicet in matricula descriptum esse, & scholas frequentare docendi, vel discendi causa, affirmant unanimiter Iuristæ, Salicet. in Authent. Habita num.30. Latè Horat. Lucius privileg. 73. Petrus Gregor. de Republ. lib.18. cap.7. num.16. Rebuff. privileg. 141. & 142. Palac. Rub. in rubr. §. 38. num. 3. Gilchen. in Authent. Habita num. 7. Donellus ibidem num.6. Mascardus de probat. conclus. 1296. num. 13. Menoch. de præsumps. lib. 2. quæst. 78. num. 3. Didacus Perez l. 8. titul. 2. lib. 1. Ordinat. vers. Adverte tamen. Paz in praxi 1. part. 2. tom. capit. 6. num. 30. & Emman. Barbos. in remiss. ad Ordinat. Lusitan. lib. 3. titul. 12. §. 1. num. 2. ubi addit neminem rectè scholarem dici posse, vel reputari pro scholari, qui per Secretarium Academiæ in matricula descriptus non sit. Ita Mascard. loco citato ex Glossa in leg. Cod. de official. mat. milit. & Bart. in l. matriculam Cod. de agendis in rebus lib. 12. Politica resolutio, quoad frequentiam, & matriculam, sumitur ex leg. si duas §. & utique, de excusat. ibi: Et utique non aliter de immunitate hac fructum habebunt, nisi decreto Senatus inscripti fuerint numero cõcesso, & circa operationẽ se negligẽter non habeãt. Quoad solam matriculam ex l. matriculam C. de agẽt. in rebus. l.2. C. de castrensianis. l. quicunque C. de cohortal. l. quisquis C. de cõmeatu. l. nullus C. de divers. offic. l.2. C. de primicerio. l. petitionem C. de advocat. divers. judic. Vide plura de matricula apud Ioan. Garciam de nobil. glos. 4. à num.2. Harum legum, seu dispositionum ratio à priori non aliunde petenda est, quàm ex voluntate Principum rationabili, & valde cõsona bono regimini: voluerunt enim Principes sicut in militum, & nobilium, ita in studiosorum ordine, quòd nõ valerẽt privilegia sine cõscriptione in matricula, ne privilegiati incerti, vagi, & suppositiij forent, sed de veris privilegiatis palam quocunque tempore constare posset.

Matricula in Academijs in re speciali.

367 Quod attinet ad jus speciale, si loquamur de Academia Parisiensi, videatur Rebuffus citatus. Si de Salmanticẽsi, Alphonsus de Escob. cap.32. testatur de jure Regio & Academico in titul. 44. duas prædictas qualitates, scilicet matriculationem, & frequentationem pro obtinendis privilegijs omninò postulari. Vt nos testemur de nostris, in Conimbricẽsi Academia requiritur matriculatio tanquam cõditio, ut quis habeatur pro scholari, & fruatur privilegijs: sic enim habetur lib. 3. tit. 1. init. "Todos os estudantes seculares, & Religiosos de Collegios não incorporados na Vniversidade, assi os q̃ ouvirẽ nas escolas maiores, como os q̃ ouvirẽ nas escolas menores, & assi os Bachareis q̃ ouverẽ de cursar, se escreverão cada anno em capitulos separados das faculdades pelo Secretario do Cõselho no livro da Matricula &c." Et paulò infra subditur: "E os que isto assi não cumprirem, não gozaràm dos privilegios da Vniversidade, nem seràm avidos por estudantes della, nem lhes serà contado em curso, o tempo que na Vniversidade estiverem." In Eborensi Academia eadem conditio necessaria est, ut constat ex lib.2. statut. cap.1. num.2. ubi præcipitur omnibus scholasticis ut sua nomina dent matriculæ, & subditur: "E pera que isto mais facilmente tenha effeito, o Escrivão da matricula no principio do anno porà hum edito na porta das escolas pera vir à noticia de todos, em que se declare o tempo em que se hão de matricular, & que os que se não matricularem cada anno pela dita maneira, não gozaràm dos privilegios da dita Vniversidade, nem seràm avidos por estudantes della, nem lhe serà contado per curso algum todo o tempo que na Vniversidade estiverẽ sẽ se matricular, como dito he."

Secun-

Secundùm hæc verba proposita facilè intelligitur convenire utranque hanc nostram Academiam in eo quòd eadem sit vis obligationis, seu prærequisitæ cōditionis matriculæ in scholastico, ut gaudeat privilegijs, esse tamen discrimen in hoc; quòd Conimbricensis extendit dictam obligationem, seu conditionem expressè ad Religiosos, Eborensis verò de Religiosis taceat, seu Religiosos non exprimat: & quidem communis praxis est non matriculari Religiosos Societatis, matriculari tamen Religiosos alterius ordinis, sicut & Collegas utriusque Collegij Purificationis, & Matris Dei. De matriculatione ipsorum Collegiorum, vide quæ dicemus n. 1714.

Matriculatio in non studiosis.

368 Secunda difficultas est, Vtrum requiratur matriculatio in nō studiosis, ut Academiæ privilegijs fruantur? Ex supra dictis q. 3. satis cōstat præter studiosos sive docentes, sive addiscentes esse alios in Academia privilegiatos. Statuimus tā jure cōmuni, quàm speciali quarundam Academiarum prærequiri matriculationem, ut studiosi gaudeant privilegijs: Quoad privilegiatos nō studiosos, de quibus præsens difficultas est, apud authores nihil invenio jure communi decisum, vel saltem indicatū: Iure speciali Academia Conimbricensis videtur excipere ab obligatione se matriculādi omnes privilegiatos, qui studiosi nō sunt: Postquam enim lib. 3. tit. 76. numeravit omnes gaudentes privilegijs Academicis; subdit n. 6. omnes qui tenentur, & non tenentur ad matriculam. Todos (inquit) os que forem privilegia-
„ dos da Vniversidade, seràm obrigados a se
„ matricular: & não se matriculando, não go-
„ zaràm dos tais privilegios, conforme ao que
„ se diz no titulo da matricula livro 3. salvo o
„ Reytor, Cancellario, Lentes, Officiaes, Col-
„ legios incorporados, seus familiares, & servidores, & os criados dos estudātes: porque estes
„ gozaràm dos privilegios, ainda que não estē
„ matriculados. Non excipit studiosorū filios, uxores, viduas, & similes privilegiatos, quasi ex ipsa rei natura manifestè exceptos, cum non ex propria, sed ex aliena studiosorum persona privilegientur. In Eborēsi Academia communis praxis hæc omnia observat, quàvis in peculiaribus statutis nō exprimātur. Addo in eadem more jā obtinuisse, ut graduati, nempe Doctores, & artium Magistri, qui actualiter studiosi non sunt, matriculari debeant singulis annis ad gaudendum privilegijs.

Matricula ad probandum.

369 Tertia difficultas est, quātum cōferat matriculatio, ut qui probetur scholaris, & cōsequēter privilegiatus? Videtur non conducere matriculam, ut qui probetur scholaris. Quia matricula non facit scholarem, ut tradit Dec. in l. scriniarios n. 19. C. de testam. milit. & facit textus in l. non hoc C. unde legit. Nihilominus ex libro matriculæ, in quo solent describi nomina scholarium, probari, vel non probari aliquem scholarem esse, vel non esse; atque adeo ad probandam scholaritatem multum conferre matriculationem, rectè docent Bart. & Bald. in l. fin. num. 3. C. de rebus cred. Hercul. in suo tractat. de probat. neg. num. 169. Gregor. in proœm. Decret. num. 37. Paris. in cōs. 159. num. 17. vol. 4. Tiberius Decianus in respōs. 66. vol. 2. num. 45. & alij, quos sequitur Mascardus de probat. conclus. 1296. num. 1. Ampliatur resolutio, & matriculationis vis ad probandum; ut si in mandato de providendo, vel in alia impetratione quis affirmet se esse scholarem; sufficiat pro verificatione narratorum, si ostendat quod fuerit in matricula descriptus, licèt nō adfuerit studijs privilegiatis, ut tradunt Petrus Rebuff. schol. priv. 35. nu. 2. & Bellam. decis. 165. ubi addit sufficere quod impetrans beneficium assereris se esse scholarem, probet se ante impetrationem fuisse scholarē, licèt non tempore gratiæ.

Ad id quod ex Decio afferebatur in oppositum; respondeo cum Mascardo citato num. 3. licèt certum sit; quòd matricula plenè non probet quem esse scholarum, sicut etiam non probat aliquem esse notarium, mercatorem, & militem; tamen ita præsumptivè probare, ut nisi contrarium probetur, satis sit ad talem probationem faciēdam, & ex ea qui se asserit scholarem, habeat fundatam intētionem: Nam descriptus in matricula (ut inquiunt Decius, & Hercul. citati) est in quasi possessione quòd sit scholaris. Subscribunt Iason in leg. Barbarius num. 56. ff. de offic. præt. Decian. in consil. 66. post num. 56. Ang. cons. 40. Abbas, & Imola in cap. 1. de fide instrum. & Alc. præs. 17. reg. 3.

Matriculæ supplementum.

870 Quarta difficultas est, Vtrum & quomodò possit suppleri defectus matriculæ ad gaudendum privilegijs? Venit in considerationem supplementum matriculæ, seu ut quis habeatur pro matriculato tripliciter, nēpe per dispensationem, per declarationem, & per mandatum. Quod attinet ad dispensationem, non poterit (inquit Alphonsus de Escobar cap. 32.) defectus matriculæ nisi à Principe suppleri, à quo uno legis revocatio petenda est l. leges Cod. de legib. Vnde in Academia Salmanticensi (inquit) & similibus solus sæcularis Princeps dispensare poterit; non Pontifex, neque etiam cum clericis, cùm de re agatur, quæ gubernationem temporalem Academiæ, non singulos studiosos respicit. Quoad declarationem observabis cum Escobar citat. num. 8. probato errore Secretarij, seu Tabellionis Academici, aut alio simili casu, posse Rectorem, & Academicum concilium supplere defectum matriculæ: cum hoc non tam sit dispensare, quàm declarare verè matriculatum, & juxta statuta, eum qui quantum

in se est; fecit ut in matricula describeretur: nec debet ei imputari, quod scribæ errore, vel dolo nomen nō scripsisset, amisisletve matriculam, aut contigisset quid simile.

Matricu-lari iussus habetur pro matriculato.

371 Quod attinet ad mandatum, supplere matriculam, ita ut habeatur quis pro matriculato ad gaudendum privilegiis, & foro, per mandatum Doctoris; si v.g. Rector jusserat aliquem describi in matricula, & ipse in mora non fuit ut describeretur, defendunt Mascard. conclus. 1296. num. 6. Palacius Rub. in Rubrica §. 38. num. 3. Rebuff. privileg. 143. Alexand. in l. si quis col. 1. ff. de jurisdict. omn. judic. Apponit casum Rebuff. si statutum certam pœnam imponat offendenti scholarem, & Rector scholarium jusserit aliquem in albo aliorum, quod matriculam vocant, describi, & ante descriptionem contigerit eum offendi nulla facta mora per scholarem, tunc offendens punietur, ac si ille esset descriptus. Huic resolutioni assentitur Escobar cap. 32. num. 56. addens etiam haberi pro matriculato illum qui iter facit è patria ad studium; idque probat ex citata Authent. Habita. Nam proximè accingendus habetur pro accincto l. penult. Cod. de testam. milit. Item, Quod proximè instat, inesse videtur. l. lecta vers. dicebam ff. de rebus cred. Deinde paria sunt aliquid factum, vel fieri destinatum l. vestimentum ff. de auro, & argento legat. & comprobat Alexand. cons. 97. alias de facto vol. 3. Confirmatur posita resolutio à simili: nam ut testatur Alberic. v. jubileus, & in l. qui omittuntur ff. ex quibus causis maior. Pontifex declaravit tempore Iubilæi anno 1350. peregrinos, qui Romam causa indulgentiarum ivissent, & in itinere obiissent, indulgentias comparare, acsi Romam pervenissent. Multa alia in hanc sententiam congerunt Felin. in capit. cum adeo col. 3. de rescrip. Ias. in l. admonendi col. 10. n. 54. ff. de jurejuran. & copiosius Tiraq. de legib. connub. fol. 164.

QUÆSTIO V.

Utrum & qualiter in studioso postuletur ad fruendum privilegiis, assistentia in Academia, frequentia gymnasii & studium?

Residētia pro privilegiis.

372 POst matriculam, de qua hactenus, præcipua alia obligatio, seu cōditio in studioso ad fruēdū privilegiis, est residere in Academia, frequētare gymnasium, & litteris studere. Quod attinet ad assistētiam, seu residētiam in Academia, ut intelligatur qualis illa esse debeat, ut non tam studiosus, quàm officialis; & quicunque alius privilegiatus obligatus residere, fruatur privilegiis: existimo requiri, & sufficere eandem, quæ requiritur, & sufficit in parocho, ut potiatur suo beneficio. Qualis igitur postuletur residentia in parocho, expendamus. Imprimis residentia apud Latinos est firma quies, & statio: nam derivatur à verbo residere quod est quiescere, & firmiter stare. Apud Sylvestrum v. eod. num. 1. importat ex vi nominis jugem, & pene continuam cessionem, quasi sit iterata sessio. Iuxta Goffredum in proposito sic definitur: Est personalis officii proprii solutio in proprio beneficio. Hinc residere in Ecclesia est personaliter in ea servire beneficio, & ejus curam habere. Quare ex duobus dicitur clericus non residere. 1. si non assistat personaliter. 2. si assistens personaliter non deserviat beneficio. Sic similiter ex duobus dicetur scholaris, vel officialis in Academia non residere. 1. si non assistat personaliter. 2. si assistens personaliter non deserviat gymnasio, illud non frequentans, vel non deserviat suo officio.

Residētia quid sit.

Parochus habitans non longe à parochia.

373 Hæc tamen ut magis innotescant in specie, Bonacina tom. 1. ad finem „ disp. 5. punct. 1. num. 6. ita habet: Residētia est „ persistentia in loco, in quo quis habet beneficium; consequenter ille dicitur non residere, qui non habitat in loco beneficii, vel „ ab eo longe distat. Statim excitat quæstionem, an parochus qui habitat extra parochiam, dicatur residere? & respondet: Non „ dicitur residere, si à parochiæ terminis adeo „ distet, ut facilè ad ipsum aditus parochianis „ non pateat: sic enim neque corpore, neque „ effectu, ob quem injunctum est residentiæ „ munus, residere dicitur: secus, si ad eum locū „ divertat, in quo parochiani facilè queant ad „ parochum recurrere pro sublevādā spirituali „ necessitate, & sacramētis suscipiēdis: tū quia „ hujusmodi absētia nō adversatur fini, quem „ residētia respicit, tū etiam quia sequeretur pa„ rochos nō residere, dū in urbe existūt extra „ fines propriæ parochiæ. Hæc Bonacina, ex quibus duo videntur innotescere. Primum quòd ille parochus dicetur residere, qui intra parochiæ terminos cōmorabitur, quàvis in loco existat ab Ecclesia valdè distāti: ob id etiam habēs duas parochias unitas, unā principalē, aliā digniorem, debet potius in digniori residere; si verò utraque sit æquè principalis, poterit in qua maluerit residere, ut docent communiter Doctores. Secundum quòd ille dicetur residere, qui à parochiæ ambitu parum distat. Qui enim parum distat nihil distare videtur: tum etiam quia hujusmodi distantia in notabile detrimētum parochianorū cedere nō videtur per se loquendo: secus, si tribus, aut quatuor, aut quinque milliaribus à parochiæ finibus absit. De his in specie tractant Garcia de beneficiis 3. parr.

Residētia parum distantis à parochia.

cap.

cap.1.nu.179. Bej.4. p.casu.11. Barb. de potest. Episc.alleg.53.num.8.& 74. & de officio paroch.cap.8. nu.y. & 34.

Parochus quomodo habitet. 374 Ex dictis patet multiplex illa sid. 1. non esse cōtra rationem residentiæ habitare parochum extra fines suæ parochiæ. 2.distantiam hujus habitationis nō debere esse magnam.3.nō esse magnam,si sit minor tribus milli. ribus, quæ faciunt leucam Italicam. 4. non esse contra rationem,& finem residentiæ habitare parochum extra fines parochiæ, si talis habitatio commodior sit ad succurrendum citiùs, & faciliùs multò maiori parti parochianorum in necessitatibus spiritualibus ipsorum, & in administratione sacramentorum, quàm sitipsamet habitatio intra fines parochiæ, vel propè Ecclesiam. Tota hæc doctrina confirmatur declaratione Cardinalium, quā refert Garcia citatus, & Zerola in praxi 1. part. v. parochus, in qua declaratur posse parochum habitare extra limites parochiæ in domo ita vicina, ut inde possit per se ipsum eidem inservire. Vt igitur ad propositum de Academicis privilegiatis regrediamur, cum initio quæstionis num. 372. dixerimus residentiam postulatam ab his privilegiatis æquiparati residentiæ, ad quam tenetur parochus, ex dictis perspicuum manet talem requiri, & sufficere residentiam in studioso, ut possit gymnasium frequentare, talem in quocunque officiali, ut possit suum munus implere, quocunque loco habitet. Memini annis elapsis in hujus Eborensis Academiæ Claustro pleno, cui præfuit R. P. Rector Petrus de Ethio, decretum fuisse quendam artium Magistrum,qui occasione cujusdam Capellaniæ degebat maxima anni parte in oppido Mōte maior o novo distāte ab Academia quinq, leucas Lusitanas, habere sufficiētem residētiam postulatam ad privilegia, eo quòd habuisset Eboræ domicilium,& matriculatus non defuisset Academicis supplicationibus,quas præstitos vocant.

Frequētatio gymnasij si ad privilegia. 375 Quod attinet ad frequētationem gymnasij requisitam ad gaudēdum privilegijs, conveniunt omnes eam in studiosis esse necessariam conditionem postulatam jure communi, l. si duas §.& utique de excusat. l. 1. C.de collegiat. lib.11. priùs inserta in l. qui sub prætextu Cod.de sacrosanc. Eccles. Facit quod tradit Petrus Barbosa ad legem 2. §. legatis nu. 337.ff.de judicijs scilicet privilegia cōcessa scholasticis intelligi quando illi in loco studij inveniantur. Subscribit, & expressius loquitur Petrus Duenhas de regul. urriusque juris regula 113.limit.2. negans privilegia competere scholastico, qui nec studet, nec scholas frequentat. Ita tenet Cuma.in l.1. ff.solur.matr. per textū in l. qui duas citatam, Glo. in cap. porrectum, de regul. & in cap.2. de statu Monach. Bart. in l. qui sub prætextu Cod. de collegiatis lib. 11. Bald. in Auth. Habita col.6. Abbas in cap.1. in fine,de judic. Alex. & Ias.in l. scriniarios Cod. de testam. milit. Alberi. in l. necnon ff. ex quibus caus. maio. Pro qua resolutione est textus in cap. cavere 22. quæst. 5. ubi probatur quòd ille qui dicit se esse Christianum, & non facit opera Christi, mentitur. Ergo similiter affirmans se scholasticum esse,si nō faciat opera scholastici,qualia præcipuè sunt frequētare palæstram in Academia,mentietur, proindeq; meritò repelletur ab Academieis privilegijs.

Frequētationis interruptio. 376 Prima difficultas est, quāta requiratur, & sufficiat interruptio ad tollendā frequētationem, & extinguēda privilegia in scholari. Constat scholarem censeri moraliter continuum, quādo spatio dubium, vel trium mēsiū divertit in patriam gratia quærēdi pecunias necessarias ad suos sumptus faciendos in scholis, vel alterius negotij necessitatij, dummodo habeat animum revertendi statim finito negotio. Nam scholasticus gaudet ijsdem privilegijs, quibus miles,per Glos. in l. Divus verbo militarem ff.de ferijs,& per Glos.in l.omnes C.eodem.tit. & in l. quæ pater filio Cod. familiæ erciscun. Miles autem censetur adesse, quamvis absit causa morbi. l. qui mittuntur §. fin. ff. ex quibus causis maiores l. unica in fin. ff. de honor. possell. ex testam. militis. Deinde milites censentur præsentes, ita ut computetur tempus omne absentiæ, quando divertunt justa de causa animo revertendi. l. ex testamento Cod. de testament. milit. l. testamenta eorum ff. de testament. milit. & l. quod cōstitutum ff.eod.titul. Addunt Rebuff. & Bald. ex l. Mævia ff. de manumissis testament. quantvis causa divertendi non fuerit necessaria, satis videri ad continuitatem frequentationis requisitæ, quòd scholaris præsens fuerit in Academia maiori parte anni litterarij. De hoc tamen latiùs, cum egerimus de probatione cursus lib.6.

Scholaris gaudet privilegijs militum.

Absentia per quinquennium scholaris. 377 Maior dubitatio est de studioso, qui matriculatus cæpit frequentare Academiam, & datis omnibus requisitis, frui privilegijs: deinde per quinquennium absens fuit. Sententia, quam jure communi vocat receptissimam Escobar cap.32.num.13. est prædicto studioso per quinquennium absentiæ conservari studij privilegia: transacto autem quinquennio à die absentiæ, privilegia studij amitti. Sic ex l. 2. Cod. de primicer. l. 3. Cod. de domest. & protect. l. 2. & 3. Cod. de commeat. l. 5. in fin. ff. de capt. & postlim. reu. nt in speci e Bart. consil. 134. Bald. dict. Authent. Habita num. 25. Salicet. num. 31. Rebuff. privil. 55. & latius priv.27. Ossuat. dict. lib.17. Donel. cap. 10. lib. 4. Anton. Gom. l. 2. Tauri num. 8. & Didacus Perez dict. l. 8. titul. 2. lib. 1 Ordin. v. Estudios. Observat positam resolutionem de conservatione privilegiorum solum procedere,

 quando

quando studiosus habuit animum revertendi ad scholas: qui animus toto quinquennio præsumitur, ut citati authores desumunt ex l.5. in fine de captivis, & l.7. C. de primic. Addit Escobar cit. n.15. procedere etiam attentis statutis Academiæ Salmanticensis, uno tantum addito quod apud Salmanticenses debeat absens sive sit audiens, sive Bacalarius, Licentiatus, aut Doctor, unoquoque anno in matriculam se describere tamen per nuncium, vel epistolam, nisi sit ex ijs, quos vocant passantes, in quibus annua matricula necessaria non est. Habetur in statutis tit. 24. §. 4.

Scholastic. absentia.

378 Observa 2. intra quinquennium à die absentiæ, cum præsumatur animus revertendi non, esse opus studioso talem animum probare, posse tamen ex adverso animum contrarium probari conjecturis arbitrio judicis, aut ipsius studiosi confessione. Sequuta autem probatione, debet in foro externo per judicem spoliari privilegijs. Et quidem si re vera ille Academiam deseruit animo non redeundi, in foro interno conscientiæ, etiam ante ullam sententiam utetur privilegijs injustè, & cum periculo peccati lethalis. Vnde si suos debitores torqueat injustè trahendo ad tribunal Academicum, quasi haberet privilegium fori, tenebitur ad restitutionem expensarum, quas debitor fecit, non facturus in suo foro, & coram proprio judice: etiam si verè debitor sit, nisi forte malitiosè, & sine causa debitor solutionem distulit, & actor non commodè exigere poterat alia via: nam tunc (inquit Escob. citat. cap. 32. num. 21.) ignoscendum puto illi, qui hac fraude, ut fraudem repelleret, & suum recuperaret, usus est. Videantur Dueñas reg. 88. limit. 5. Ioseph. Ludovic. decis. 1. Gutier. lib. 1. Canon. cap. 11. num. 67. & Covar. l. 1. var. cap. 2. à num. 15.

Quinquennium absentiæ.

379 Observa 3. data absentia quinquennij, studiosum privilegia amittere, sed præsumptivè, scilicet quia præsumitur animus non redeunti. Ex quo sequitur, si de animo contrario constiterit, & studiosus justè impeditus sit, privilegia retenturum. Opus tamen erit probare animum, & quòd judex Academicus causam justam declaret: aliter non gaudebit, nec sufficiet animus sine causa justa. Iuxta prædicta intelligitur in Academia Salmanticensi jus regium Castellæ l. 18. tit. 7. lib. 1. Recopil. §. 6. quia cavetur, Que los estudiantes que se fueren del estudio, y hizieren assiento en su tierra, o en otra parte, y despues bolvieren al estudio, no gozen hasta aver cumplido con todos los requisitos, como si entonces vinieron de nuevo. Quæ verba (ut interpretatur Escob. cit. n. 24.) debent intelligi post quinquennium, vel in studioso, qui aliàs privilegium studij amiserat.

380 Observa 4. jure communi studiosum incipere privilegijs gaudere statim atque in matricula descriptus est, & docere, vel audire cæpit: secus accidere de jure speciali Galliæ, & Castellæ: nam jure Regio Castellæ l. 18. tit. 7. lib. 1. Recopil. cavetur non frui privilegio nisi eos qui cursum peregerint, hoc est post sex menses, & nisi scholas intrent, duas lectiones audiant, & continuè studeant. Similem legem dari in Gallia, & utranque practicari in celeberrimis utriusque regni Academijs, Parisiensi, & Salmanticensi, testantur Escob. cit. cap. 32. num. 19. Rebuff. privil. 141. ad fin. Petrus Greg. de Repub. lib. 18. cap. 7. num. 16. Horatius Lucius privil. 73. & Paz in praxi dict. 1. p. 2. tom. cap. 6. num. 3. Notat verò citatus Rebuff. dictam legem solum intelligi de privilegio studiosorum circa forum, & jurisdictionem causarum civilium, & criminalium: nam reliqua privilegia proculdubio studiosi obtinebunt, si concurrant requisita juris communi. Longè aliter se habet speciale jus, & praxis Eborensis Academiæ. Quia imprimis non observatur dicta de quinquennio absentiæ. Nam ut studiosus quilibet fruatur privilegijs, debet singulis annis personaliter dare nomen matriculæ, & habere sufficientem frequentiam testimonio magistri, vel signatoris testatam. Deinde nó expectatur cursus sex mensium, ut incipiat gaudere privilegio fori.

Frequentia & matricula in Academijs specialibus.

381 Secunda difficultas est, Vtrum præter supradicta, scilicet matriculam, & sufficientem frequentiam, requiratur ad gaudendum privilegijs, quòd scholasticus studeat, & proficiat? In hac re multipliciter dividuntur authores, sed præcipuè in tres partes. Partem absolutè negantem requiri studium & profectum, defendunt Bart. in l. 1. Cod. de tyronibus lib. 12. Dominicus ad procem. 6. num. 23. Gemin. ibid. vers. Bonifacius num. 33. Io. de Franc. Fránc. de Alberg. & Iacob. Butr. ad l. scriniarios, C. de testam. milit. Bald. in l. qui sub prætextu col. pen. C. de sacros. Eccles. Arety. in c. Clerici, de judic. Decius in d. l. scriniarios num. 15. & Mascard. de probat. concl. 1296. num. 11. addit Parpalia ad l. 1. ff. soluto matr. num. 44. excepto privilegio expellendi fabros malleatores, omnia cópetere scholari, & si non studeat. Fundantur, quia privilegium vel conceditur ratione exercitij, & tunc non exercenti officium illud non competit l. qui sub prætextu C. de sacros. Eccl. ubi Bartol. vel conceditur ratione ordinis, aut dignitatis, & illud competit etiam non exercéti officium, cum satis sit ordinem, aut dignitatem subesse l. maximatum, ubi Bar. Cod. de excusat. muner. lib. 10. sed privilegia regulariter conceduntur scholaribus ratione ordinis: quia ut notant Gomez in regula de impetrantibus beneficia vacantia per obitum famil. & Cardin. q. 13. col. 6. matriculatus gerens habitum scholasticú, scho-

Studium & profectus an requirantur ad privilegia.

scholaris est; ergo gaudere debet privilegij.; & si nihil studeat.

382 Partem absolutè affirmantem tequiri omninò studium ad fruendum privilegijs, tenent Panorm. in capit. 1. ad fin. de judicijs. Cuman. in l. 1. ff. solut. matr. Felin. in sub. de Magistris ad fin. Specul. in §. 1. ver. si ve. ro actor sit absens, de restit. in integ. Riminal. l. sciniarios num. 1. C. de testam. milit. Ripa l. 1. num. 138. Bologner. num. 233. ff. solut. matrimon. Dueñas regula 213. limit. 2. & Tiraquel. tractat. cessante causa 1. p. num. 206. Fundantur 1. quia quando cessat causa privilegij, debet etiam privilegium cessare l. Tiria Seio §. usuras ff. de leg. 2. l. adigere §. quamvis ff. de jure patron. atqui cessante studio cessat in scholastico causa privilegij: privilegia enim fuere concessa scholaribus, ut eorum doctrina orbis illuminaretur Auth. Habita C. ne filius pro patre. l. 1. C. qui ætate se excusant lib. 10. scholaris autem vagus, seu non studens nunquam doctus efficitur, Gloss. l. 1. C. de tyronibus lib. 12. in quo consentiunt And. Sicul. de præstan. Cardinalium 1. p. q. 10. n. 9. & Cæpola l. si quis sit fugitivus §. erronem n. 5. ff. de ædil. edicto. Deinde qui parum studet, parum scit. Glos. l. unicuique C. de proximis sacro. scrin. lib. 12. Fundantur 2. quia cum privilegia sunt concessa alicui propter aliquod exercitium, si illud non exercet, non gaudet tali privilegio l. qui sub prætextu, ubi Bar. Cod. de collegiar. lib. 11. & l. qui sub prætextu C. de sacros. Eccl. Cum igitur propter exercitium studendi concedantur privilegia scholaribus, sicut propter exercitium bellandi militibus; fit ut si scholaris non studeat, carere debeat privilegijs. Accedit textus in l. qui duas ff. de excusat. tutor. ubi privilegium non competit ei qui circa operationem negligenter se habuit. Faciunt verba tex. l. si quis in fin. C. de domestic. & protector. lib. 12. & in specie verba cap. cum ex eo, de elect. in 6. ibi: Litterarum studij insistentes.

Studium fuit causa concedendi privilegia scholaribus.

383 Tertiam quandam sententiam, media ingrediens via tenet Bologn. in d. Auth. Habita num. 296. volens conciliare duas propositas opiniones, in hunc modum, ut si scholaris ita sit vagus, aut desidiosus, & ab studio abhorrens, ut omninò desperetur de profectu, non fruatur privilegijs, si autem sit parum vagus, & nonnihil studeat, privilegijs gaudeat. Prior pars satis constat ex fundamentis secundæ sententiæ proximè allatis, & ulteriùs firmatur 1. nam privilegia conferuntur scholaribus ob spem profectus l. 1. C. qui ætate se excusat. lib. 10. hujusmodi autem spes non datur in scholari valdè negligente, Glos. cap. cum ex litteris, vers. instructus, de restit. in integ. Firmatur 2. nam qui commoratur in Collegio, & non studet, expellendus est, ut tenent relati per Raudensem de analogis lib. 1. cap. 37. num. 92. Accedit quòd dixit Bald. in l. si filius familias post princ. C. famil. ercis-cund.: nempè si filius scholaris nō benè studet, non gaudere privilegio l. quæ pater 51. ff. famil. ercisc. quia cum libri non sint arma illius, tanquam bona communia veniunt dividenda inter fratres. l. certum C. famil. ercifcund. Neque enim præsumitur patrem donasse libros scholari, qui miser & ignorans remansit: Posterior pars satis probata manet fundamentis primæ sententiæ. & Glos. in proœm. 6. verbo commorantibus, ubi ait scholarem in studio commorantem gaudere privilegijs scholarium, etiam si parum studeat. Accedit, quòd ad acquirendum legatum relictum filio sub conditione, si studuerit; sufficiat studuisse sufficienter, & mediocrem notitiam scientiæ comparasse; ut docent Menoch. lib. 2. de arbitr. casu 237. à num. 32. Alciat. l. 1. num. 58. ff. solut. matrim. & Bologn. ibid. n. 235.

Scholaris vagus non fruitur privilegijs.

Collegiales sine studio expellendi.

Libri scholaris negligentis.

Hanc tertiam opinionem utriusque extremè oppositæ conciliatricem ea moderatione amplector, ut prior pars verum habeat in scholari incipiente gaudere privilegijs, non antè; sed post sententiam vagationis, & negligentiæ, seu ineptitudinis declaratoriam. Non enim habendus est prò non privilegiato ex ineptitudine, & culpa quin accedat sententia judicis. Adde ex Petro Barbosa l. 1. parte 7. num. 65. ff. solut. mat. Alciato eadem lege num. 58. & Bologneț. n. 234. quòd tentari potest; quòd si scholaris matriculatus sit, quamvis non studeat, debeat gaudere privilegijs scholaribus concessis, propter spem, quòd ad studium, & libros revertetur. Posterior dictæ opinionis cōciliatricis pars mihi simpliciter arridet.

384 Tertia difficultas est, an sufficiat studium, & profectus sine gymnasij frequentatione, ita ut habeatur pro continuo, & frequentante ad effectum gaudendi privilegio qui studet domi, & gymnasium non intrat? Negant Panorm. in cap. 1. ad fin. de judic. Alberic. in l. necnon ff. ex quibus causis maior. Sylvest. v. argumentum qua si. ult. & Summa Angel. v. eodem. Quia paria sunt non residere, & officium negligere, Clem. 1. de celeb. Missar. Affirmant Gloss. & ibi Domi. in proœm. 6. Cardin. in cap. quòd clericis, de foro compet. Bald. in l. si cum dies ff. de arbitr. Ioan. Viminal. & Iason in l. scriniarios Cod. de militar. testam. Bart. in l. legatis in princ. num. 4. ff. de legat. 3. & alij quos citant, & sequuntur Petrus Barbosa l. 1. p. 7. num. 65. ff. solut. mat. Didacus Perez l. 8. tit. 2. lib. 1. Ord. & Rebuff. privil. 165. init. Quia rationes expressæ in Authent. Habita videntur etiam procedere in hoc casu, ut ibi notat Iesernia num. 14. & Alex. ad Bart. l. 1. in fine Cod. de tyronib. lib. 12. præsertim si scholaris sit jam provectus & veteranus, qui domi suæ commodiùs quàm in aula litteras haurire possit. Vide Barbosam tom. 4. in collect. pag. 2. col. 2. nu. 16.

Studium sine frequentatione gymnasij.

& de potest. Episcop. p. 3. alleg. 55. num. 24. pag. 110.

Frequẽtia scholarũ non supplet cursu studio privato.

385 Neutra ex dictis sententijs, prout hic proponitur, mihi placet, nisi additis expositionibus, quas exhibebit duplex cõclusio jam proponenda, & probanda. Prima cõclusio: si in Academia extet jus speciale, seu statutum circa ea, quæ unusquisque agere debet, sive professor, sive auditor sit, ea omnia quæ decreverit, expleri oportet ad unguem: nec sufficiet domi studere, licèt hoc studioso utilius esse posset, & ad maiorem profectum: atque adeo deficiente quocunque postulato, nõ fruetur privilegijs. Ratio est manifesta, quia in scholarum frequentatione, non solum privata, sed publica utilitas, & Academiæ authoritas versatur: ut nempe pleniori studiosorum cõcursu, & difficultatum conferentijs singuli provectiores fiant, & scientiarum in dies crescentium fama in honorem Academiæ augeatur: hoc præcipuè expedit in magistris, ut se in scholis præbeant faciliores discipulis. Adde quæ de forma, & solemnitatibus vulgò circunferri solent.

Secunda conclusio. Si non caveatur speciali statuto quid debeat fieri, adhuc in præceptoribus, & auditoribus requiritur quòd scholas frequentent: in ijs verò qui post confectum tyrocinij litterarij cursum vacant litteris, ut fiant idonei ad Doctoratum, quos vulgò passantes vocamus, non datur obligatio frequẽtãdi scholas. In hoc sensu recipio authores secundæ sẽtentiæ, & intelligo Rebuffum privil. 165. addito privilegio 34. in quo magis suam mentem aperuit. Vtranque propositam conclusionem amplectitur Alphonsus de Escob. cap. 32. à num. 11. rectè addens supradicta obligare in foro conscientiæ ante ullam sententiam, & sub culpa lethali, nisi parvitas materiæ, vel causa rationabilis excuset: veluti si modicum tempus quis ab scholis abfuerit, vel adversa valetudine, aut simili ratione detineatur. His enim datis, studiosus tuta consciẽtia cursus probare, & Academiæ privilegijs gaudere poterit.

QUÆSTIO VI.

Quænam aliæ conditiones requirantur, ad fruendum privilegijs Academicis?

Iuramentum præstandum a privilegiato.

386 EGimus de præcipuis conditionibus ad gaudẽdum privilegijs, seu obligationibus privilegiatorum, quales sũt dare nomen matriculæ, residere in Academia, frequentare scholas, & studẽdo litteris incumbere: videamus modò quænã sint aliæ cõditiones: Imprimis jure speciali tam Academiæ Conimbricensis, quàm Eborensis necesse est quòd scholasticus ante matriculam, & officialis antequàm mittatur in possessionem officij, præstet juramentum. Forma juramenti præstandi ab scholastico ante matriculationem, habetur lib. 3. tit. 2. in hunc modum:

,, Eu N. juro aos Santos Euangelhos, que serei obediente ao Reytor desta Vniversidade, & a seus successores, in licitis, & honestis: & nos negocios, & cousas da Vniversidade darei conselho fiel, ajuda, & favor; & contra ella, & seus estatutos, nunca aconselharei, nem ajudarei pessoa alguma, sem primeiro lhe pedir pera isso licẽça. E todas as vezes, que me mandar chamar, irei, em quanto na dita Vniversidade estiver.

Præcipitur etiam lib. 2. tit. 10. num. 5. quòd officialis cujuscunque conditionis præstet juramẽtum sui muneris flexis genibus, discooperto capite in Missali aperto, coram Rectore, & cõcilio Academico, ad quod spectat provisio, vel præsentatio talis officij, præsente Secretario: forma autem juramẽti apponitur tit. 19. in hũc modum:

Iuramentum officialis.

,, Eu N. official da Vniversidade de Coimbra, juro aos Santos Evangelhos em que ponho as mãos, que desta hora em diãte serei fiel à dita Vniversidade, & todo o segredo que por ella, & seu recado, ou qualquer outra maneira, me for encomendado, guardarei sempre, & por nenhum caso, ou via directè, nem indirectè, o descubrirei em seu prejuizo, & se souber que em seu detrimento se trata alguma cousa, impedirei quãto em mim for que não và por diante; & em caso que por mim não possa, o farei saber à Vniversidade, ou à pessoa, ou pessoas que nisso puderem ajudar. E neste meu officio, que hora me he encomendado, farei o que sou obrigado, bem, & fielmente. E assi tambem procurarei todas as honras, proveitos, & libardades da Vniversidade, tirado todo odio, amor, graça, & favor. Guardarei os estatutos tocãtes ao regimento de meu officio, & não receberei dadivas, nem peitas de pessoa alguma, nem consentirei que meus criados as tomem: & ao Reytor obedecerei in licitis, & honestis, & todas as vezes que de sua parte for chamado, irei.

Hæc est forma communium officialium: aliæ enim peculiares formæ apponuntur à titulo 9.

Disciplina esse debent honesta ut quis privilegijs gaudeat.

387 Sunt aliæ conditiones ad fruendum privilegijs, & post juramẽtum præstitum in ordine secunda est, quòd studiosus det operam scientiæ, sive professioni licitæ, & jure non reprobatæ. Nam professiones reprobatæ studiosum reddunt indignum privilegijs: sicut enim qui honestis disciplinis tam maioribus, quàm liberalibus etiam inferioribus navãt operam, fruuntur privilegijs, ita qui studet Nicromantiæ, v.g. aut alijs prohibitis meritò privilegia amittit, ut rectè docent Bald. Auth. Habita n. 27.

n.27. Salicet. num.2. & 11. Horat. Lucius in fine tract. de privil. Rebuff. privil. ult. & Petrus Gregor. lib.18. de Repub. cap.7. ad fin. Hoc autem intelligit, & accipit Escobar cap.32. n.64. si studiosus soli scientiæ illicitæ incumbat: nam si licitæ simul, ob licitæ professionem gaudebit, licèt ob illicitam puniri possit.

Scholaris inhonestus, & inquietus.

388 Tertia est vitæ honestas, & in lectionibus silentium, & tranquillitas, ut exhibeatur reverentia præceptoribus. Scholaris enim reddetur indignus privilegijs, si vel inhonestè vivat, vel in gymnasio loquendo, aut ridendo perturbet auditorium, vel (quod peius est) irrideat, & injurijs afficiat suum præceptorem. Non utitur quis (inquit Petrus Gregor. lib.18. de Repub. cap.7. n.16.) privilegijs scholarium, si scholaris vagus sit, si honestè non vivat, si alios perturbet pulsando, ridendo, sibilando, si sit excommunicatus, lusor, blasphemus, si nolit obedire Rectori, vel decano, qui pro Rectore est. Similiter contra inquietos, & irrisores graviter invehitur Rebuff. privil.70. Censes tu scholaris (inquit) honorem inferre Doctori, quando strepitum illi facis, vel quando sine lectione eum abire procuras. Hæc insignis temeritas illorum, qui murmur inferunt Doctoribus, esset graviter punienda, ut cæteris cederet in exemplum. Hæc & plura alia in hanc rem dicit loco citato, & in Authent. Habita ver. omnibus ver. secunda, & post privilegia in necessarijs scholasticis, necess. 6. Videantur Præposit. in cap. dilecti col.4. de appellat, & Rom. sing.673. Hanc conditionem ego ita intelligo, & recipio, ut scholasticus inhonestus, lusor, irrisor, & inobediens, si monitus non corrigatur, possit, ac debeat per judicis sententiam privari Academicis privilegijs; non quòd ipso facto maneat illis privatus.

Clericatus ad forum studiosi.

389 Quarta conditio est clericatus, ut quis fori privilegio gaudeat coram conservatore Ecclesiastico. Pro qua observa clericatum nó præsumi, etiam si studiosus quis probetur, cum possit laicus esse, & studiosus. Imò quilibet studiosus, laicus præsumetur, nisi probetur clericus. Decius cons.152. num.6. Zevallos de las fuerças in proœm. 11. cap.8. nu. 37. atque adeo studioso semper incumbet eius qualitatis probatio. Difficultas est, quis dicatur studiosus clericus, ut privilegijs studiosi clerici gaudeat? Communiter resolvitur eadem met postulari, ut studiosus à Regia jurisdictione exemptus sit, & Conservatori Ecclesiastico subditus, quæ regulariter postulantur in reliquis clericis. Nulla fere dubitatio est de clericis sacrum ordinem habentibus: in alijs, qui sunt initiati solis minoribus, quæ jure communi postulentur, & quæ post Tridentinum sess.23. cap. 6. de reform. tractant Covar. cap.31. & 32. pract. quæst. Sanch. de matrim. lib.7. disput.46. & 47.

Clericus in minoribus ad forum Academicum.

Garcia de benef. 2. p. cap. 2. Zevallos 4. tom. quæst. 897. à num.579. Flores pract. lib.2. q.21. num.199. Barb. de potest. Episcop. alleg.12. & 13. & Diana de immun. Eccl. resol.28. Nobis tamē in particulari expedienda superest duplex dubitatio: prior est, an clericus conjugatus, qui in studio approbato versatur de licentia sui prælati, gaudeat privilegio fori; etiamsi Ecclesiæ ministerio disputatus non sit; dummodò cætera concurrant de quibus in cap. 1. de clericis conjug. in 6. & in Trid. cit. sess.23. cap.6? Respondet benè Alphonsus de Escob. cap.33. n.6. hujusmodi studiosum tanquam merè sæcularem judicandum; proindeque Regiam jurisdictionem in eo, ut in cæteris laicis exercendam. Ratio est, quia Trid. solis non conjugatis clericis permisit, ut si in studio, vel seminario essent, foro Ecclesiastico gauderent, de clericis verò conjugatis nihil de ea qualitate actum fuit.

Clericus studiis absque prælati licentia.

390 Posterior, & maior dubitatio est, Utrum in Academia Eborensi, & similibus, in quibus Conservator Ecclesiasticus judex clericorum ordinarius est tam in civilibus, quàm in criminalibus, fori privilegio gaudeat clericus ex eo tantum, quòd minores ordines habens in habitu, & tonsura incedat, & scholas frequentet, quin licentiam studendi ab Episcopo habeat, aut alicui Ecclesiæ de mandato ejusdem inserviat? Nonnulli Juristæ secuti litteram superficialem Tridentini citati negativè respondent, scilicet nullum clericum in minoribus constitutum (nisi beneficium, vel pensionem Ecclesiasticam haberet) fori privilegio gaudere, nisi habitum deferens, & tonsuram, de expresso Episcopi mandato alicui Ecclesiæ inserviret, vel de licentia ejusdem in aliqua publica schola, aut seminario in via ad maiores ordines versaretur. Ita Gabriel Pereyra in Manu Regia p.2. cap.26. num.7. & cum multis, quos refert, & secutus est Barbosa in collect. ad dict. cap.6. & de potest. Episcop. p. 2. alleg.12. n. 12. & lib.1. de jure Eccles. cap.39. §.2. num. 29. ubi num.30. rectè addit teneri Episcopum adscribere servitio alicujus Ecclesiæ clericum in minoribus constitutum, si id petat.

Fori privilegium in clericis.

391 Nihilominus idem Barbosa re melius considerata dict. cap.39. à n. 35. priorem retractans sententiam, sequitur Squillantem cap. 7. de privil. cleric. à nu.13. Riccium p.4. decis.111. num.5. & decis.154. num.2. Novar. in singular. juris canonici concl. 92. num. 5. ex tribus Sacræ Congregationis decisionibus asserentes satis esse clerico in minoribus constituto, ut fori privilegio gaudeat, si realiter sine ullo Episcopi mandato alicui Ecclesiæ inserviat, vel sine illius licentia in aliqua publica schola versetur, aut in aliquo seminario degat in via ad maiores ordines assumendos. Et sanè hanc esse Tridentini mentem, eo quòd satis sit, si potiora concurrant, levisque reputetur qualitas.

tas mandati, vel licentiæ Episcopalis, tenet Fráciscus Freyre in manuscrip. lib. 3. cons. 89. & opinionem communem esse testatur, & multis alijs Doctoribus firmat Diana tom. 2. p. 4. tract. 1. resol. 2. ubi resol. 93. notabiliter docet cum multis ad gaudendum fori privilegio sufficere in clericis non conjugatis ut vel habitum tantum deferant, vel tonsuram ex cap. si judex de sentent. excom. in 6. Et sic in Lusitania practicari circa scholares in minoribus constitutos, sibi affirmasse Dominum Franciscum Barretum de Figueiredo virum doctissimum, & in causis judicialibus expertissimum, ex Ordin. lib. 2. tit. 5. §. 27. nobis scriptum reliquit P. Freyre loco citato. Dicitur enim in dicta Ordin. clericum in minoribus fori privilegio in criminalibus gaudere juxta Tridentini dispositionem, & hoc satis esse, ut sæculares judices ad Ecclesiasticos remittant hujusmodi clericos, si delictum aliquod committant. Cum igitur Conservator Apostolicus Academiæ Eborensis tam in civilibus, quàm in criminalibus sit judex Ordinarius eorum scholarium, qui fori privilegio gaudent in forma Tridentini, sive rei sint, sive actores, rectè infertur hujusmodi clericos in minoribus constitutos, & in eadem Academia studentes, quanvis ad id licentiam Episcopi non habeát, & nulli sint de ejusdem mandato Ecclesiæ addicti, in suo tribunali debere judicari.

DISPUTATIO IV.

De nonnullis privilegijs in specie.

392 EGimus hactenus de Academiarum, & studiosorum privilegijs genericè acceptis, scilicet discutiendo quænam sit eorum essentia, effectio, definitio: quænam ipsorum qualitas, & excellentia: ad quas personas extendantur, & quas secum obligationes, vel conditiones deferant. Restat in hac ultima disputatione descendere ad privilegia peculiaria, seu specifica generalibus studijs, pro ipsorum studiosis concessa. Ac primum expendemus privilegium fori, & carceris: mox privilegium hospitationis, vulgo Apozentadoria: deinde privilegium immunitatis, privilegium nundinarum, & macelli: tandem minutiora alia privilegia, quæ vel jure communi, vel speciali competunt Academijs.

QUÆSTIO I.

Utrum, & qualiter studiosi habeant privilegium fori?

QUæstio hæc, sicut & in alijs solemus, à nobis agitabitur tam de jure communi, quàm de jure speciali. Quod attinet ad jus commune, certum est studiosum habere privilegium fori, ex Auth. Habita C. ne filius pro patre, in qua Imperator Fridericus postquam satis expressit motivum, quo intendebat favere studiosis, illisque impendit privilegium securitatis, judices designavit his

Fori privilegium iure com. num. „ verbis: Si litem eis quispiam super aliquo „ negotio movere voluerit: hujus rei optione „ data scholaribus, eos coram domino, vel ma- „ gistro suo, vel ipsius civitatis Episcopo, qui- „ bus hanc jurisdictionem dedimus, conveniat. „ Qui verò ad alium judicem eos trahere ten- „ taverit: etiamsi causa justissima fuerit, à tali „ conamine cadat. Ex quibus patet studioso dari optionem, ut quem maluerit, è tribus judicibus elegat, scilicet vel Rectorem Academiæ, vel præceptorem illius facultatis, cui dat operam, vel Episcopum civitatis, in qua fundata est Academia. Notat 1. Rebuff. ibid. quòd Rector Universitatis simpliciter dicitur dominus in Universitate, & ideo potest de eo textus intelligi, licèt Gloss. & DD. hic aliter intelligant. Vel potest intelligi de domino civitatis, idest de præside illius provinciæ, in qua est Universitas, ut in procem. ff. omnium §. illud penult. Notat 2. cótra Gloss. ad particulam (Magistro suo) exponentem, alterius facultatis, quando textus dicit Magistro suo, velle ut quilibet scholasticus coram suo magistro & præceptore agat, & conveniatur, & sic studentes Theologiæ coram Doctore Theologiæ, studiosi decretorum coram Doctore decretorum, & scholastici medicinæ coram medicinæ Doctoribus agere poterunt, & conveniri per hunc textum. Notat 3. in procemio ff. omnium §. Illud vero, dari studiosis tres judices, videlicet præsidem provinciæ, Episcopum civitatis, & Professores legum: hodie vero in civitate Parisiensi esse tres, nempe Episcopum vel ejus officialem, Conservatorem Apostolicum, & Regium. Officialis (inquit) & Conservator Apostolicus cognoscút in personalibus inter scholasticos & alios, sed Conservator Regius in realibus maximè cognoscit, & in causa possessoria etiam inter scho-

lasticos & alios exteros: in criminalibus Episcopus cognoscit inter studentes clericos cap. si diligenti, & cap. significasti, de foro compet. Si vero studentes non sunt clerici, Conservator Regius cognoscit; & ista intellige, videlicet posse scholasticos conveniri super contractibus factis in loco, in quo studebant: sed de contractibus alibi gestis, in Universitate, in qua studet, non convenientur.

Fori privilegium iure speciali.

393 Ex dictis cōstat studiosos jure cōmuni habere fori privilegium, & tres illos judices, modo quo exposuimus, deputatos, & si jure Gallico, ordine & jurisdictione, quam proximè ex Rebuffo tradidimus, acceptos. Quod attinet ad jus speciale, certum est in præcipuis Europæ Academijs, studiosos habere etiam privilegium fori. Quatuor celeberrimas attingam, Parisiensem, Salmanticensem, Conimbricensem, & Eborensem. Dari in Parisiensi privilegium fori, & qualiter detur, Rebuffus privil. 152. §. ult. refert his verbis: Fuit etiam cōcessum (inquit) quòd magistri & scholares Parisijs studentes, per quoscunque judices Regni nostri seculares extra muros Parisienses inviti in causa personali ad eorum judicium, vel examen non trahantur, non citentur, nec hoc procurent facere laici subditi ipsius Regni nostri, per Regem Philippum sextum anno 1340. mense Ianuario: & propter istud privilegium Parisijs studentes trahunt alios intra ressortum, etiā scholares coram Conservatoribus Parisiensiū, & interim pendente processu, qui est in curia parlamenti, inter Parisienses scholasticos, & aliarum Universitatum, solent scholares Parisijs studentes, per Senatum remitti ad Conservatorem Parisiensem, ut sæpius vidi, vel impetrantur litteræ Regiæ, ut pendente illo processu inter universalitates, causæ remittantur ad Conservatorem Parisiensem, quæ facilè concedi solent.

Studiosi Lusitani habēt privilegium fori.

394 Quod privilegij forum, & qualiter illud habeant studiosi in Academia Salmanticensi, tradit Alphonsus de Escobar toto fere suo tractatu, sed præcipuè cap. 21. 25. & 27. Dari hujusmodi privilegium in nostris duabus Academijs, certissimum est. Hinc Molina de Just. tom. 5. disp. 29. num. 7. testatur in Universitatibus Conimbricensi, & Eborensi dari privativos judices, & eorum jurisdictionem in universos studiosos laicos, merè laicam esse, & à Principe laico judicem constitui: in Eborensi vero esse alium Conservatorem Ecclesiasticum, qui à Rectore eligitur, tamen ex Bullis Apostolicis Ecclesiasticam à Pontifice exercere jurisdictionem in omnes studiosos clericos, & beneficiatos, qui omnino ijsdem Bullis exempti sunt ab Archiepiscopo. Vt scias quid dicatur de Academia Toletana, Zevallos de las fuerças 2. p. q. 157. à num. 8. resolvit non posse Pontificem, nisi Regis consensus accedat, privilegium fori studiosis concedere, ut reos laicos extrahant à proprio eorum foro, & inde infert non valere Conservatoriam Universitatis Toletanæ, quia a Principe non est confirmata: reos vero Ecclesiasticos rectè posse solum Pontificem extrahere, & ideò eorum respectu valere Conservatoriam.

895 Iuxta prædicta observo 1. cum P. Francisco Freyre viro doctissimo in manuscrip. lib. 3. cons. 77. scholasticos sæculares in nostris Academijs studentes non gaudere privilegio fori concesso in Auth. Habita. Quia jus commune Romanorum in hoc Regno non habet vim legis ex Ordin. lib. 3. tit. 64. ac proinde quanvis renunciare possent privilegio à lege, & statutis nostris concesso, non redirent ad jus commune illius Authenticæ, sed ad nostrum contentum in d. lib. 3. Ord. tit. 5. §. 3. sequentes forum rei. Nam jus nostrum nobis commune dicitur. Observo 2. cum eodem Freyre supra citato clericos scholasticos in Academia Conimbricensi, ubi non est specialis Conservator Ecclesiasticus, gaudere privilegio d. Authent. Habita. Quia jus civile, ubi clericis est favorabile, à Canonico recipitur, ut notant DD. in cap. 1. de novi operis nunciat. ita tamen ut præsidem civitatis eligere non possint, propter decisionem Cap. si diligenti, & cap. significasti, de foro compet. ut notavit Rebuff. privil. schol. 152. vers. Limita in scholari; & in interpret. d. Authent. Habita v. Domino, & ibi Barthol. & Bald. & communiter Doct. & Gloss. in Authent. de sanctissimis Episc. v. civilem collar. 9. Observo 3. cum Escob. cap. 33. ad fin. posita jurisdictione Academica privativa, studiosum clericum, etiam si à proprio Episcopo capiatur, vel coram eo conveniatur, ejus jurisdictionem declinare posse, & omnium quorumcunque judicum Ecclesiasticorum, & sæcularium, excepto Pōtifice, & Apostolico Nuncio. Ex quibus infertur, si studiosus clericus à judice sæculari capitur, etiam si supremus Senatus sit, ad judicem Academicum remitti debere, non ad Episcopum. Hoc autem limitatur in causis, quæ diœcesano Episcopo competunt ratione ordinis Episcopalis, in quibus studiosus clericus subditus erit suo Episcopo. Quæ autem sint hæ causæ, tradit idem Escob. c. 14. à n. 148.

Clerici in Academia Conimbricensi.

Civile ius quādo recipitur à Canonico.

Revocādi domū privilegium.

396 Dubium est 1. an scholastico competat jus revocandi domum? Illi qui affirmant ob causam vel probabilem concedi jus revocandi domum, quales sunt Alber. ad l. 2. §. legatis col. 1. de judicijs, Curt. Iun. ibid. num. 4. Afflict. lib. 1. Constit. rub. 95. num. 1. Bologn. Authent. Habita num. 208. & Rebuff. privil. 77. limitant, nisi absens ex causa probabili, diu in loco est moraturus, & exemplificant in scholaribus, & mercatoribus, qui in loco diu manere debent. Ratio limitandi est, ne aliàs creditores diu sint in suspenso, & facilè per debito-

debitores fraudentur. Benè tamen Petrus Barbos. ad l. 2. §. legatis num. 357. de judicijs notat exemplum in scholasticis diu moraturis inadvertenter positum esse. Quia privilegia concessa scholaribus intelliguntur quando illi sunt in loco studij, & ibi debent conveniri, ut sumitur ex d. Auth. Habita, & ibi tradunt Salicet. nu. 18. & Bolognin. n. 207. Si ergo ibi coram certis judicibus conveniendi sunt, frustra quæritur, an eis competat privilegium revocandi domum, hoc est in patriam, seu in locum domicilij, ut ibi conveniantur. Si verò non reperiantur in loco studij, & ideò alibi conveniantur, cessat dispositio d. Authenticæ, proindeque in loco, in quo inveniuntur, tenentur respondere coram ordinario illius loci. Bart. in l. fin. ad fin. C. de agent. in reb. lib. 12. Hæc de jure communi. De jure autem speciali, cum hodie (ut ex Rebuff. priv. 152. tradit Barb. citat. n. 342.) secundùm statuta Vniversitatum, scholares debeant remitti ad locum studij, & ad Conservatorem Vniversitatis, non habet in eis locum privilegiũ revocandi domum.

Citatio facta scholari per in- dicem non [illegible]

397 Dubium est 2. an præventio per citationem, vel litis côtestationem obstet privilegio fori scholarium? Prænotabis quanvis citatus coram non suo judice teneatur comparare, saltem privilegium allegaturus l. si quis ex aliena ff. de judic. Corset. in suis sing. verbo jurisdictio in 1. imò si quis non alleget per contumaciam, perdit jus privilegij sui, ut dicit Alex. in additit. ad Bar. in d. l. si quis ex aliena, & sententia lata contra tales privilegiatos non comparentes valebit, per Gloss. & ibi DD. in cap. cum in ordinem, de rescript. hoc fallere in studentibus, qui juxta Horatium Lucium privil. 64. ad fin. & Rebuff. priv. 154. si citentur à prætore, vel à non suis judicibus, non tenentur comparere, etiam privilegium allegaturi. Nam quando notoriè constat aliquem esse privilegiatum, is non tenetur privilegium suum allegare. Gloss. sing. in cap. super litteris, de rescrip. privilegium autem scholarium per Authent. & alia jura notorium est. Nihilominus Pet. Barb. ad l. si quis ex aliena n. 44. de judic. oppositum sentit affirmans oportere scholarem excipere de suo privilegio ex Gloss. l. 2. v. consensu supra eod. & ideo mero jure valere citationem, & processum. Addit tamen posse admitti contrariam opinionem, quando ex verbis statutorum omninò sunt exempti à jurisdictione ordinariorum, ita ut ordinarij ipso jure in scholares nullam habeant jurisdictionem.

Citatio prævent[illegible] studiosum.

398 Difficultas est, Vtrum quando causa præventa fuit per citationem antequàm quis fieret scholaris, postea non obstante præventione remittenda sit ad judicem Academicum? Videtur negandum ex noto axiomate, quod ubi cæptum judicium est, ibi debeat finem accipere l. ubi cæptum ff. de judic. Vnde præventus per citationem, tenetur causam prosequi coram judice, qui prius illum citavit, etiam si post prædictam præventionem, forum mutaverit, & etiam conditionem personæ: adeo quod etsi propter hujusmodi mutationem, acquisierit aliquod privilegium, nihil ei proderit quoad causam, in qua præventa est jurisdictio. Ita ex l. penult. de jurisd. & alijs textibus Decian. tract. de Criminal. lib. 4. cap. 22. à n. 1. Valascus consul. 57. Federic. consil. 97. nu. 3. & Beroüs consil. 109. num. 8. lib. 3. Nihilominus hanc doctrinam non procedere in scholari citato antequàm fiat scholaris, si post citationem scholaris factus fuit, rectè tradunt post Baldum Bologninus Auth. Habita num. 220. Horatius Lucius priv. 66. Rebuff. priv. 153. & Petrus Barb. ad l. si quis num. 113. ff. de judic. Quia speciali favore scholarium inductum fuit, ut nô obstante præventione, causa remittatur ad judicem Academicum. Vide Felin. in cap. ex tenore de rescrip. versic. lex ubi. Asserit tamen Rebuff. citatus, hoc fallere, quando conveniretur ratione feudi, & coram domino feudi: quia tunc eum declinare non poterit, & alium eligere, si idem feudi dominus jurisdictionem habeat: secus si coram alio conveniretur, cap. cæterum, de jud. Luc. in l. in sacris col. 1. Cod. de proximis sacro. scrinio. lib. 12.

Variatio in judicio Academico.

399 Dubium est 3. quousque scholastico, cui de jure communi datur optio trium judicum, liceat variare? Respondet Rebuffus priv. 153. talem optionem, seu electionem durare usque ad litem contestatam, post vero non posse variare. Ita Aufred. q. 169. Glos. & DD. in cap. non licet, de regulis juris in 6. & Ordin. Regni Galliæ rubrica (des privileges, des escolliers) art. 3. Si tamen (addit) lis non sit contestata cum scholari, sed inter alios, poterit etiã post litem contestatam, petere causam ad conservatorem remitti, ut pluribus arestis fuit cõfirmatum. Quia quoad eum non fuit lis contestata, & fuit ita prolatum arestum anno 1525. die 5. Iulij in Senatu Parisiensi. Ampliat idem citatus Rebuffus quando metu facta fuisset contestatio, v. g. si judex compulit scholarem ad litem contestandam coram se. Tunc enim cõtestatio pro non facta habetur arg. l. 1. & per totum ff. quod met. causa; atque adeo etiam tunc scholaris poterit forum declinare. Dicunt quidam studiosos hanc nõ habere optionem, quãdo prius sub Rectore convenirentur; nempè ratione juramenti, quo illi se obstrinxerunt ad obediendum in omnibus licitis. Tamen Rebuffus adhuc putat posse eligere alium, si de his jurisdictio ad Rectorem non spectaret, utpote si studiosus conveniatur in realibus, in quibus (inquit) poterit petere causam ad Conservatorem Regium remitti, secus in alijs, & ita in forensi judicio servatur. Loquitur secundùm praxim, & jus speciale Parisiensium. Ad

hæc

Electio in decis semel facta.

hæc (concludit) si semel elegerunt, non possunt postea iterum eligere, ne variare possint; & reprobare quod semel approbaverint l. in arenam Cod. de inofficios. testam. & optione legata, semel optare possumus, l. servi ff. de legat. 1. tum etiam, ne semper eligendo nunquam patiantur litem cōtestari, & sic locus detur malitiæ l. 3. §. 1. ff. de eo quod certo loco: deinde quia per electionem jus acquiritur adversario, quod postea nequit eidem tolli. l. hujusmodi §. Stichum ff. de legat. 1. facit textus in Authent. offeratur C. de litis contest. & hujus sententiæ est Andreas de Isernia in hac Auth. v. item arg. l. boves §. hoc sermone ff. de verb. signif. l. apud, de optim. legit.

Monachus studiosus gaudet foro.

400 Dubium 4. Verùm monachus studiosus habeat privilegium fori Academici? Respondet affirmativè Rebuff. privileg. 156. ubi ait, quamvis monachus non habeat personam legitimam standi in judicio sine licentia Abbatis, vel alterius superioris, quia in persona ejus non consistit obligatio, cum sit sub potestate Abbatis cap. Abbates 18. quæst. 2. tamen quando est in studio, posse implorare officium judicis, ut sibi monasterium alimenta præstet: expensis enim monasterij monachi doceri debent. text. in Clem. 1. in fine, de statu monach. Panormit. consil. 88. facti contingentia col. 2. vol. 1. Quod verò judex ille, cujus officium implorabit monachus, Academicus esse debeat, patet ex traditis per Alphonsum de Escobar cap. 34. & magis patebit ex dicendis à nobis lib. 7. Illud pro observantia fori Academici est notatu dignum, quòd nonnulli authores volunt infligi tanquam pœnam trahentibus scholares ad judicem vetitum, ut causa cadant, seu causam perdant. Ratio est, ne studiosi à suis studijs avocentur propter lites alibi motas. Idem in clerico dicitur in Auth. statuimus C. de Episc. & cleri. & cap. si diligenti, de foro compet. ubi Gloss. dicit quod per sententiam, non ipso jure. Rectiùs tamen sentit oppositum Rebuff. in Authent. Habita vers. Veruntamen exponens particulam illam: à tali conamine cadat: quia hæc verba non innuunt perditionem causæ, sed manifestè significant perditionem talis conaminis, scilicet volentis divertere studiosum à foro Academico. Sic perdito hoc conamine, remittetur studiosus ad suum judicem.

Forū Academicum turbans punitur.

QUÆSTIO II.

Utrum, & quomodo detur avocatio causarum, vel inhibitio fori Academici?

Avocatio quid sit.

401 PRo maiori explicatione supra dicti privilegij, ut dicamus aliqui priùs de avocatione causarum, & aliqui posteriùs de inhibitione judicum in Academia, quæ omnia spectant ad illius forum, supponendum est 1. avocationem; seu evocationem sic definiri: Est litis pendentis „ coram inferiore judice ad Principem, vel superiorem absq; provocatione facta trāslatio. Ita ex Rebuffo in tract. de evocat. quæst. 2. super leges regias tom. 1. nonnulla addendo definit Covarr. pract. cap. 9. n. 1. Ad avocationē necesse est quòd lis pendeat: quæ enim nondum pēdet, minimè dicetur evocari cap. ad dissoluēdum, de despōsal. impub. l. decem ff. de verb. oblig. Supponēdum est 2. avocationem causarum fieri dupliciter, 1. expressè, quādo scilicet Princeps causam corā aliquo judice pendētē ab eodē avocat. cap. ut nostrum, de appell. 2. tacitè quādo Princeps causam coram judice ordinario cœptā, alteri scienter delegat, & committit. Ex hoc enim videtur eam à judice ordinario tacitè evocari. Cap. cæterum, de rescript. Hæc Covar. citat. qui n. 6. vers. Hinc denique notat avocationem expressam id habere speciale, ut quidquid ab inferiore judice actū fuerit post ipsam avocationē, nullum sit ipso jure, quāvis judex ipse nondum cognitionē habuerit avocationis, & fuerit prorsus inscius, quoties avocatio fit motu proprio Principis. Supponēdum est 3. jus avocandi non competere jure civili, sed esse solius Principis, qui liberè potest quacunque in parte litis jurisdictionem judicis tollere, & revocare. Debet tamē avocatio ut justa sit, fieri ex causa, ut rectè monet Paul. Castr. in Authen. qua in provincia C. ubi de crim. agi oport.

Avocatio causarum in Academijs.

402 His suppositis, de avocatione causarum in genere tractant Covarruv. pract. quæst. cap. 9. Lancellotus de attent. 2. par. cap. 10. Gregor. Lopez l. 47. titul. 18. part. 3. Gloss. 6. Magon. decis. 9. Cavalc. decisio. 45. lib. 1. & decis. 4. lib. 2. Et de avocatione ob negligentiam inferioris. Felin. in cap. Pastoralis, de offic. Ordin. Ruin. consil. 5. num. 2. Menochius lib. 2. præs. 28. numero 36. & Surdus lib. 5. consil. 56. In specie, de avocatione à judicibus Academicis, vix est qui attigerit, præter unum Alphonsum de Escobar qui cap. 25. inquirit, quidnam dici oporteat, si judex aliquis supremus velit avocare causam ab studiosorum judicibus in Academia Salmanticensi, & similibus? Et quidem si loquamur de judicibus superioribus, qui per appellationem à sententia Academicorum judicum adiri nequeunt, quales v. g. sunt Patriarchæ, Primates, Archiepiscopi, & in sæcularibus Præsides Provinciarum, Cancellariæ Regiæ, ac similes, difficultas facilè solvetur, si asseramus eis procul dubio causas avocare non licere, Primo, quia avocatio causarum jure communi pertinet ad solum Principem supremum, vel ad

eum qui jurisdictionem mandavit; putà eos qui vicarium constituunt, atque adeò ab ipso Vicario causam avocant, cap. ut nostrum, de appellat. & ita Decius l. judicium solvitur 58. ff. de judic. Covar. cit. cap. 9. pract. num. 1. & Lancellotus de attent. 2. p. cap. 10. num. 47. 2. quia prædicti judices Academici sunt omninò exempti ab omnium superiorum potestate, excepto Pontifice, & Principe, eorumque supremo Senatu, & Legato à latere: cum igitur omnes alij neque per querelam, neque per appellationem adiri possint, à fortiori causas avocare nequibunt, ut in simili cum multis resolvit, & probat Covar. cit. n. 10.

403 Quare indubitatum est supremum Principem laicum in sua laica Academia causas avocare posse: sola est difficultas, an supremus Senatus Regius avocare possit? Videtur non posse inconsulto Principe, ut subindicat Covarr. citatus num. 3. cum Boerio, Rebuffo, & alijs; ubi adducit elegantem textum in leg. solent. §. sicut, de offic. Procon. ibi: Non autem debent inconsulto Principe hoc facere: Nihilominus ipse vir egregius Covarr. cui subscribit Alphonsus de Escob. citat. cap. 25. num. 4. meritò inclinat in affirmativam sententiam, ob tanti Senatus authoritatem. Ratio est, quia præsumitur id hujusmodi Senatui commissum à Principe, ne in qualibet causa ejus consensus postuletur. Confirmatur ex dict. leg. solent, ubi habentur hæc verba: „Adimere mandatam jurisdictionem licet Proconsuli. Nec obstant sequentia pro parte apposita allata: „Non autem debet inconsulto Principe, hoc facere: quia (ut ibidem interpretatur Accursius) particulæ (debet) non inducit necessitatem, sed solam honestatem. Dicta procedunt de causis laicis, quæ ad Senatum Regium possunt deferri: has enim tantum, & non Ecclesiasticas avocare poterit. Hoc cum proportione etiam asserendum est de supremo Principe laico, quem in specie posse jurisdictionem laicam judici Academicæ concessam revocare, quoties id tranquillitati, & paci Universitatis expediens visum fuerit, tradit Basilius Ponze de matr. lib. 5. cap. 12. §. un. n. 14.

Senatui supremus in avocatione causarum.

404 Similiter Pontificem spirituales studiosorum causas, & quascunque eorum, qui clerici sunt; denique omnes quarum decisio ad Ecclesiam spectat, avocare posse, dubium non est, ex d. cap. ut nostrum. An ejus legatus de latere, & Hispaniæ Nuncius possit? Negandum est ex traditis ab Speculat. Abbate, & alijs, quos congerit Covarr. dict. cap. 9. pract. num. 3. vers. Quanto, & Lancelloto d. 2. p. cap. 10. num. 49. Adeo, ut si appellatum fuerit ab interlocutoria, non possit totam causam in principali negotio retinere: id enim spectat ad solum Principem, ex cap. 1. de appellat. in 6. & multis alijs probat idem Covarr. citato cap. 9. num. 6. De quo, & an procedat, si partes consentiant, vide Scacciam de appellat. quæst. 17. limit. 47. mem. 3. num. 9. Quod limitabis, nisi Legatus id etiam in mandato habeat, ut possit dictas causas avocare, aut similes, ut benè observat Gloss. in cap. 1. de offi. deleg.

Pontifex, & eius legatus de latere in avocatione de causarum.

405 Quod attinet ad inhibitionem, omnia proportionaliter, quæ hactenus de avocatione causarum diximus, ad inhibitioné extenduntur. Nam perspicuum est non nisi a Pontifice, vel Principe, ejusque supremo Senatu inhiberi posse dictos judices Academicos, & similes, ab unoquoque scilicet in suis causis. Imò absque ulla inhibitione (inquit Escobar citatus num. 33.) per solam manus Principis appositionem inhibitio causatur. cap. Pastoralis §. præterea; de officio deleg. etiam si judex à quo, appellatione remota fuerit constitutus, quod singulariter probat ille textus. Insuper Legatus, seu Nuncius Hispaniæ, qui judex Ordinarius appellationum est, poterit Scholarium judices Salmantinos inhibere canonicè, hoc est prævia causæ cognitione. Cap. non solum, de appellat. in 6. Cap. Romana §. quod si eodem titul. & lib. Adde Covarr. cap. 24. pract. num. 2. ver. tertio. Quod rectè limitat Escobar num. 13. ut procedat in causis, in quibus de jure, & attentis Academiæ statutis, judex Scholarium teneatur deferre appellationi, in reliquis verò, in quibus remota appellatione potest procedere, nullo modo inhiberi poterit, nec si inhibeatur, novata, ut attentata revocari poterunt, ut cum multis in simili resolvit Lancellotus de attent. 2. par. cap. 2. per totum limitatione 1, nisi id etiam in mandatis Legatus habeat. Multa alia de foro studiosorum invenies infra lib. 7. de Conservatore.

Inhibitio judicum Academiarum.

QUÆSTIO III.

Qualiter se habeat studiosus successor quoad forum?

406 QVæstio procedit spectato jure communi; & imprimis agitabitur de successore universali, qualis est hæres universalis defuncti, tándem de successore singulari, qualis studiosus emptor, locator, legatarius, & similes. Incipientibus ab universali successore, gravis occurrit difficultas, possitne studiosus hæres suo fori privilegio uti, an compellatur respondere in defuncti domicilio? Tres præcipuæ feruntur sentétiæ. Prima est nó teneri studiosú hæredé respódere in domicilio defun-

Successor universalis quoad forum.

defuncti adeo ut litem ceptam possit avocare ad tribunal Academicum. Ita in specie sentit Rebuff. schol. privil. 153. qui limitat in feudo, & nisi studiosus ipse sponte litem contestetur. Hæc tamen postrema limitatio tanquam falsa meritò displicet Alphonso de Escobar cap. 50. num. 1. Quasi semel verum est causam spectare ad studij forum, studiosus suo facto nequit eam alterius judicis facere, cum suo foro non possit renounciare, juxta ea quæ supra tradidimus à num. 297. Si autem velis interpretari Rebuffum cum citato Escobar, de optione judicum, quam habet studiosus, supra dicta limitatio ita vera erit, ut præjudicet litis contestatio volenti causam avocare.

Remissio declaratur cum nova. 407 Sententia illa proposita multipliciter probatur, 1. ex l. heredes in princ. de judic. ibi (nulloque suo privilegio excusatur: cùm enim hæres, & defunctus unius persone vices agant, nihil interest an studiosus, an defunctus litem ceperit. 2. Suadetur ex doctrina, quam supra insinuavimus num. 398. scilicet studiosum, litem ceptam, antequàm studiosus esset, posse ad Academicum forum trahere, & hoc favore studiorum fuisse inductum, ne ab studijs avocaretur: sed eadem ratio datur in studioso successore, ergo & idem jus. 3. à simili, nam legatus Romæ institutus hæres, habet jus revocandi domum, l. de eo, de judicijs, ubi Gloss. & l. hæres absens 19. verbo excusatur, ubi latè Petrus Barb. à num. 89. usque ad 97. ergo idem dicendum de scholari instituto hærede. 4. à magis simili, in clerico successore laici: nam successorem hujusmodi causam etiam ceptam à defuncto, ad suum judicem trahere, defendunt Felin. in cap. quia V. col. 3. de judic. Dec. nu. 11. Marta de jurisd. 4. p. centur. 1. cas. 43. à n. 11. ubi contrarijs respõdet, & adducit tex. in cap. 2. & 3. cap. experientiæ 11. quæst. 1. Iacobinus ita vidisse consultum & judicatum affirmat dict. leg. hæres num. 7. de judic. & hanc esse magis communem opinionem asserit Mazanta in praxi 5. p. num. 13. pag. 165. 5. ex paritate rationis, in fisco successore: nam idem privilegium habere, videtur probari ex l. si constante §. fin. ff. solut. matr. idque docent Bart. l. si eum hominem n. 1. de fidejuss. Panorm. cap. quia V. ad fin. de judic. & Iacob. cit. n. 7. quod acriter defendit Peregrin. de jure fisc. lib. 7. tit. 1. n. 15.

Secunda stud. successore. 408 Secunda sententia præcedẽti omninò opposita est studiosum successorem nullo proprio fori privilegio juvari, si ut successor cõveniatur. Ita in studioso Donell. lib. 17. com. u. juncto 18. lit. B. ubi Osualdo pro Donel. affert Pac. in Auth. Habita cap. 1c. n. 5. impugnantem Rebuf. dict. priv. 153. Fundari imprimis potest in communi doctrina, quæ id habet in clerico, legato, & fisco, ut videre est apud Petrum Barb. dict. l. hæres 19. in princ. de judic. à num. 99. & num. 103. in fisco, & fundamentis sententiæ oppositæ satisfacit n. 125. usque ad 126. & à num. 140. respondet ad l. si constante §. fin. & num. 156. interpretatur dict. l. cum quidam §. si debitores, de usur. & pro eadem sententia videtur facere ejusdem legis §. fiscus vers. cũ autem in loco privati, ubi Gloss. In legato idem Barb. num. 96. In clerico à num. 104. usque ad 113. Vide quos affert Bovadill. lib. 2. polit. cap. 18. Pro hac sententia afferri & explicari solet lex Castellæ 57. tit. 6. par. 1. an tecte, inferius dicemus.

409 Tertia denique veluti inter utramq; propositam media succedit sententia, quæ mihi non displicet, & ab Alphonso de Escobar cap. 50. num. 9. appellatur probabilior, & in praxi receptior, est studiosum successorem omninò coram suo judice Academico conveniendum, quando nova actio proponitur, sive realis, sive personalis, sive mixta: litem verò ceptam, seu institutam in studiosum transire, idcirco ubi ceptum est judicium, ibi prosequendum. Fundatur hæc resolutio in l. si is qui Romæ, & l. tam ex contractibus, de judic. item in l. hæres 19. in princ. adhibita interpretatione, quam infra apponemus respondentes fundamentis secundæ sententiæ. Probatur insuper simili doctrina, quam in fisco, & clerico latè defendunt Bovadil. cum multis lib. 2. polit. cap. 18. num. 165. Surdus decis. 110. per tot. Barb. d. l. 19. à num. 129. usque ad 175. maximè à num. 166. Zevall. lib. 1. com. 5. 36. & 37. Paz in praxi 3. p. 1. tom. cap. unico num. 1. Covar. cap. 8. pract. num. 5. Gratian. discep. foren. cap. 16. per tot. præcipuè num. 31. & Gusman de evictione quæst. 8. num. 11. Denique confirmatur omnibus fundamentis prioris sententiæ quoad primam partem, scilicet studiosum successorem coram Academico judice conveniendum in causis non ceptis.

410 Superest ut satisfaciamus fundamentis primæ, & secundæ sententiæ, prout huic tertiæ adversantur: Imprimis non multum urgent fundamenta primæ, quatenus intendunt suadere studiosos posse avocare etiam lites ceptas: nam tertium, quartum, & quintum prout deducuntur à simili in legato, clerico, & fisco, facile corruunt in sententijs oppositis, quæ suos habent optimos patronos, quos supra pro tertia nobis magis arridente citavimus. Secundum quod habetur ex opinione asserente studiosum litem cum ipso ceptam antequàm studiosus esset, posse ad tribunal Academicum trahere, & sic similiter, si cum defuncto fuerit judicium ceptum, Escob. citatus num. 17. existimat non aptius dissolui quàm negata veritate talis opinionis: credit enim studiosum præventas ante studium causas minimè posse trahere ad studium, nisi privilegium fori id expressè contineat. Probat, *Causa prævenia ante studium.*

nam jure communi id vetatur in dict. l. si quis postea. de judic. & l. cum quædam puella, de jurisd. Nec ratio congrua disparitatis (inquit) assignari potest inter militem, agricolam, similesque & studiosum, in quibus sine dubio est procedere regulam l. si quis postea, & quod magis est, in clericis, saltem in civilibus, ut late Barb. à n. 200. Denique contraria sententia etsi studiosorum favorem contineat, magnam tamen fraudibus præbet ansam. Hæc prædicti fundamēti dilutio facilis est cohærenter negātibus avocationem litis in utroque casu. Nobis tamē qui cōcessimus in priori, juxta dicta n. 398. difficilis. Nullam igitur inter utrūque casum agnoscimus disparitatem, nisi quam recepta praxis & consuetudo induxit, ut nempe in priori, non in posteriori lis incepta avocaretur.

411 Fundamenta secundæ sententiæ, quæ à simili, de legato, clerico, & fisco contendunt studiosum nullo proprio fori privilegio juvari, si conveniatur ut successor, facile habent subterfugium in sententijs oppositis, juxta quas nostram illam tertiam stabilivimus parificantes studiosum legato, clerico, & fisco. Legem Castellæ pro dicta secunda sentētia adductam & explicatam, ut sic intellectam minùs probabilem, imò falsam putat Escob. citatus num. 8. Quia (ut ait) prope inane privilegium studiosis esset, si hæredes, vel successores eo non potitentur, cum pleræque eorum causæ ejus generis sint, vel ex successione universali, vel singulari provenientes. Nec obstat textus in l. hæres 19. quem citavimus num. 407. pro prima sententia, & videtur rem conficere pro secunda, quasi dicat hæredem esse cōveniendum in domicilio defuncti, quantunvis talis hæres sit privilegiatus: id enim videntur innuere illa verba nulloque suo privilegio excusatur. Non (inquam) obstat: quia facit pro nostra sententia, si accipiatur cum intellectu, quem illi adhibet Escobar numer. 23. Sensus (inquit) est. Hæres absens ibi defendendus est, ubi defunctus debuit, & conveniendus si ibi inveniatur, nulloque proprio privilegio excusatur, idest si nullo proprio privilegio se excusare possit, nullo idest non ullo, seu aliquo, vt in leg. 1. ff. de interdictis, & §. Nullius Institut. de rerum division. Et quidem hunc esse verum sensum, constat ex l. si quis postea quàm, & leg. cum quædam puella, in quibus ita demum ex privilegio fori noviter acquisito contractus, vel crimen ad forum privilegiatum nō trahitur, si in foro priori præventa erat jurisdictio, hoc est judicium acceptū; ergo non accepto judicio, in foro privilegiato conveniendus est reus, & sic similiter hæres ob lites cæptas in foro defuncti, ob non cæptas in privilegiato foro conveniendus erit.

Hæres absens privilegiatus.

412 Positam sentētiam tertiam, quam tradidimus num. 409. secūdùm partem, qua asseritur causas cæptas à defuncto, nō posse trahi ab hærede studioso, limitabis 1. si studiosus non voluntarius sit, sed coactus, putà si rogetur à Principe vir doctrina; & ingenio egregius, ut doceat in studio generali tunc affirmabis eum causas quoque ante studium cæptas, & pendentes trahere posse ad studium, quanvis studium id speciale privilegium non habeat. Hanc limitationem poteris latè probare ex eruditissimè adductis per Petrum Barbos. ad dict. leg. si quis postea numer. 116. Quid circa hanc quæstionem in particularibus contractibus dicendum sit; resoluit per varios paragraphos Alphonsus de Escobar cap. 50. de censu & emphyteusi §. 1. num. 27. de feudo, & Regijs redditibus §. 2. à num. 28. de successione maioratus §. 3. à num. 34. de successore in publica officia §. 4. à num. 41. Denique cum initio diximus quæstionem procedere spectato jure communi, limitabis 2. dictam tertiæ sententiæ partem, ut non procedat in Academia Salmanticensi, ac similibus; quæ speciale habent privilegium ad causas quoq; ante studium motas, & pendentes. De Conimbricēsi & Eborensi dicemus latiùs lib. 7.

Studiosus coactus.

413 Hactenus de successore universali: modò de singulari breviter dissetamus. In hac igitur difficultate Escobar cap. 51. benè resoluit indistinctè, sive lis cæpta sit, sive non, studiosum omninò in suo Academico foro esse conveniendum, & conventurum. Quisnam sit successor singularis; exposuimus initio quæstionis num. 406. Pars hujus resolutionis; prout affirmat in lite non cæpta studiosum suo foro potiri, ut conveniatur, & conveniat, suadetur ijsdem fundamentis, quibus id supra ostendimus de successore universali. Pars altera, quæ habet instantiam cæptam non comprehendere studiosum, qui successor singularis est, probatur vulgari regula; quæ studioso & alijs habetur communis, scilicet instantiam cæptam nō transire in singularem successorem; ut ex leg. 2. §. non solum de hæred. vel action. vendit. defendit Bart. in leg. si eum hominem, de verb. oblig. Abbas in cap. quia V. num. 10. & 11. de judic. Dec. ibid. num. 35. Tiraquel. de retract. §. 26. Gloss. 5. num. 26. Menoch. de retin. remed. 3. num. 816. Peregr. de fideicomm. art. 51. num. 28. Valasc. consultat. 160. tom. 2. Peguera decis. 118. Socin. consil. 34. Anania consil. 108. & Menoch. de conservat. cap. 7. numero 334. apud quos invenies positæ regulæ quàm plurimas limitationes, & facilè dignosces, an ulla earum studioso possit aptari. Escobar loco citato unam tantum forte procedere sibi persuadet, nempe si instantia cæpta fuerit nomine dignitatis, vel officij, sive ab ipso studioso, sive ab antecessore.

Forū succ. cessores singulares.

414 Mihi

414 Mihi videtur positam resolutionem dupliciter limitandam esse 1. quando in studiosum res alienatur contra prohibitionem titul. de alienatione judicij mutan. causa facta; 2. quando similiter alienatur contra prohibitionem titul. ff. & Cod. de litigiosis. In his enim duobus casibus sive reus, sive Actor sit studiosus, fori privilegio non fruetur, ut in simili probant manifestè textus in leg. cum miles. ff. de alien. judic. mutan. caus. cap. 2. eodem titul. l. Castellæ 47. vers. e la una titul. 18. part. 3. Ubi Gregor. Glos. 3. Anton. Gom. tom. 2. var. cap. 2. num. 8. Rebuff. l. alienationis col. 2. de verb. significat. & Gabriel lib. 3. còm. titul. de fideicommiss. conc. 10. pag. 257. Illud constat fraudem, sive dolum ab adversario studiosi, idest ab eo, qui alienationem impugnat, probandum, nisi in donatione, vel cessione gratuita, in qua fraus & dolus præsumitur, nisi inter patrem, & cæteras exceptas personas, latè Mascar. concl. 558. 559. 814. & seq. ubi de conjecturis, & quæ sufficiant num. 5. ad 8.

Fraus & dolus in donatione

QVÆSTIO IV.

In quibus causis, & casibus amittatur forus Academicus?

415 HÆc quæstio à nobis summatim exponenda, & decidenda est, decursis variis casibus, in quibus major aliqua difficultas inesse potest, an forus Academicus deperdatur? Sex præcipui veniunt in considerationem. Primus casus est in reconventione, si v. g. studiosus cum ultra diætas coram suo judice convenerit: nam tunc potterit ipse reconveniri. Ita Salicet. in Authent. Habita Cod. ne filius pro patre num. 25. Vide Bobadil. lib. 2. cap. 17. num. 128. & cap. 18. num. 161. Rebuff. de scholar. priv. 160. Secundus casus est, si incidat studiosus in crimen hæresis, in quo amittere forum latè probat Escob. cap. 24. à n. 251. cap. 55. & cap. 56. num. 5. Vide D. Larreá disp. 1. n. 37.

Fori Academici amissio quotuplex.

416 Tertius casus est, in renuntiatione, vel submissione, an per hanc saltem juratam, possit studiosus fori privilegium deperdere? Respondet citatus Escob. cap. 56. à n. 1. probabilius esse non posse, neque expressè, neque tacitè ratione loci, delicti, vel rei sitæ, vel alio quolibet modo. Quia (inquit) universo ordini, non singularibus, quià talibus forum concessum est, scilicet non in favorem studiosorù singularium, sed generaliter in gratiam studiorum. Quod procedit etiam de renuntiatione, vel submissione jurata: Nam apud Salmantinos (addit) decisio text. in cap. si diligenti de foro compet. qua juramenta in hanc rem interposita annullantur, specialiter extenditur ad studiosos: deinde Constit. 23. & concordia Regia approbatur: Vide Balboam cap. 1. quæst. 1. de foro Comp. Vulteum l. 1. Cod. de jurisd. num. 128. & 168. Ossual. lib. 17. còm. cap. 10. lit. N. & cap. 10. lit. k. ubi quod hæc sententia usu moribusque recepta, licèt contraria jure probabilis sit, quam sequitur Donel. d. Auth. Habita à num. 25. & pro ea est l. 7. titul. 31. p. 2. vers. Otiosi. Imò nec ipse judex Academicus consentire poterit hujusmodi renuntiationi, quia privativus est ex traditis à Petro Barb. l. 1. art. 4. à num. 48. & Augult. Barb. de potest. Episcop. alleg. 124. num. 7. Oppones, dantur casus, in quibus studiosus privilegio fori renunciat tacitè; v. g. si negotium, vel administrationem exerceat; ergo potest renunciare expressè. Respondet Escob. citat. n. 4. id jure ita cautum esse, quando alia causa in specie cócurrit studij ratione potior, vel in pœnam studiosi alijs negotijs se immiscètis: exempla sunt vulgaria in clerico & nobili. Nec novum videri debet ut multa fieri possint tacitè, quæ fieri nequeunt expressè. Hæc paucis hic sufficiat perstringi: cum de renunciatione privilegij latè dixerimus disp. 1. quæst. 7.

Fori renunciatio

417 Quartus casus est; in studioso clerici occisore, quem patrato clericidio, quamvis sit Doctor, vel eques militaris ordinis, posse per judicem Ecclesiasticum insignibus Doctoratus, vel militiæ privari, & cósequenter forum amittere, tradit Bobadil. lib. 2. polit. cap. 17. num. 86. At videtur decipi, ut recitàs tradit Escob. num. 8. quia jura, & authores ab eo allati nil tale probant, sed solum clerici occisorem fieri de foro Ecclesiæ, si laicus sit: ex quo id solùm potest inferri clericidam laicum, si studiosus sit, esse puniendum ab Academiæ Conservatore Ecclesiastico, & non à Regio; quo eventu appellabitur ad superiorem; cujus jurisdictionem exercuisse cóstabit. Si autem studiosus clericida fuerit clericus, nó opus est dicere forum contrahere, quod jam habet Ecclesiasticóm in Academia ratione sui clericatus, & studiositatis, & perperam assereretur forum amittere; ergo à judice Academicæ, qui suis Ordinarius Ecclesiasticus est, punietur.

Clericus occisor an forum amittat.

418 Quintus casus est; si unus studiosus interficeret alium studiosum, vel delinqueret contra professionem, aut contra constitutionem: Tunc enim forum deperdere testatur Platea l. 3. Cod. de curios. & stationar. lib. 12. addens idem procedere in studioso inhonesto. Hæc tamen doctrina sic absolutè prolata meritò displicet Alphonso de Escobar capit. 56. à numer. 10. Unde vide-

Homicida an alterius amittat forum.

videtur limitanda, ut verum habeat, quando pœna amissionis fori imponitur per legem, aut statutum, ut insinuat Gregor. Lopez l. 31. gloss. usare titul. 18. p. 3. Acciperem insuper positam doctrinam, ut judex ipse Academicus posset studiosum nimis inhonestum, & scandalosum foro privare ut indignum. Sicut enim potest alias infligere pœnas, & spoliare alijs privilegijs, ita potest foro privare. Verùm ante sententiam foro potietur. Imò fere semper postulabitur hæc sententiæ qualitas, ad ipsumque judicem Academicum pertinebit hoc declarare, ut magis constabit ex ijs, quæ de potestate & jurisdictione Conservatoris tradituri sumus lib. 7. Et juxta hanc notationem oportet accipere plures casus, de quibus Horatius Lucius in privilegijs scholar. & Escob. c. 37. à n. 37.

Forum amittens ex crimine resistentia. 419 Sextus & ultimus casus inter omnes celeberrimus est deductus ex l. Castellæ 28. tit. 7. lib. 1. Recopil. in studioso resistente judicibus Regijs, de quo videndus est Narbon. ibid. & fusissimè in l. 26. titul. 1. lib. 4. gloss. 18. per tot. Circa quod Escob. cap. 56. observat. 1. studiosos clericos ob factam resistentiam seculari judici quantumcunque qualificatam non perdere fori privilegium, nisi ut capi possint, & ad judicem Academicum remitti, vel ut in pœnis pecuniarijs mulctari valeant, ut ex l. addictos C. de Episcop. audien. & cap. Romana de pænit. in 6. notat Bobadill. l. 2. cap. 18. num. 84. Quid si judici Ecclesiastico resistat studiosus laicus? Potest affirmari saltem in Academia Salmanticensi idem dicendum esse, ac si clericus studiosus alij judici Ecclesiastico resisteret, & neutro casu forum amittere ob citatam Constitut. 23. ubi neque ratione delicti rei, vel causæ forus amittitur. Accedit citata lege Regia solum excipi resistentes Regijs judicibus; ergo secus in Ecclesiasticis. Iure tamen communi attento forsan distinguendum esset juxta Narbon. d. glos. 18. à n. 36. quòd si injustè resisteret studiosus, forum amitteret: sin autem justè, foro potiretur. Observat 2. studiosum resistentem judici Baronis, aut Comitis, & similium non amittere forum, ut in simili latè probat Narbon. à n. 42. & n. 100. adjungit quid dicendum sit in judicibus per populum electis.

QUÆSTIO V.

Qualiter se habeat in studijs, & studiosis privilegium carceris, & non carcerationis?

Carcer necessarius in repub. 420 Aliud est in studijs generalibus privilegium habendi carcerem, in quem studiosi possint conjici, aliud privilegium in ipsis studiosis, ne pro debitis, teprælalijs, alijsve hujusmodi in carcerem conjiciantur. De utroque nobis disserendum est. Quod attinet ad primum, ventrem, & intestina corporis politici esse carceres, proindeque in media Vrbe construendos ex Platone, & Livio tradit Simancas de Repub. lib. 8. cap. 24. pag. 471. Hinc olim Ancus Martius Numæ Pompilij nepos ex filia, Romanorum Rex, ad terrorem crescentis audaciæ primus omnium carcerem ædificavit in media Vrbe ad forum, ut post Livium lib. 1. narravit Polidor. Virg. de invent. rerum lib. 2. cap. 3. Stephanus Vibandus in annal. magistr. Populi Rom. lib. 1. pag. 40. & Frater Romanus lib. 5. de Republ. Gentil. Finis ædificãdi carceris fuit duplex, alter ad custodiendum, & cõtinendum homines, & hic præcipuè jure civili intentus, ut docent Bald. in l. incredibile C. de pæn. Follet. in praxi crimin. 1. p. secundæ partis verf. vel carceretur num. 1. & Bossius in pract. tit. de carcer. init. alter ad puniendum, seu ut delinquens detruderetur in pænam, & hic jure Canonico inventus, cap. quanvis. de pænis in 6. & cap. Tuæ, de pæn. Aldret. de Relig. discipl. tuend. lib. 1. cap. 10. num. 2. Brunus lib. 5. de hæret. cap. 12. Zanchin. tract. de hæret. cap. 10. & Bernar. Camensis in lucerna verbo Carcer. Quare ex discrimine hujus duplicis finis (ut rectè monet Petrus Gregor. lib. 2. de Repub. cap. 7. num. 3.) curabunt rectores urbis carceres ædificari idoneos muneri, ad quod deputantur: ut qui ad custodiam tantum, veluti pro debitoribus detinendis, vel reis non probatis exaudiẽdis, non ita sint duri ac severi, ac illi qui deputantur punitioni leviorum criminum; nec isti qui ad levem castigationem, tam horridi sint, ac illi qui ad grave supplicium extruuntur. Nõ enim debet ibi esse pæna, ubi delictum non est. Cap. 2. de constitut. leg. Sancimus ff. de pænis. Deinde non debet pæna excedere qualitatem delicti. l. respiciendum ff. de pænis.

421 Difficultas est, utrum Academia eo ipso quòd fundata est, possit habere peculiarem carcerem, in quem magistratus Academici jubeant studiosos detrudi, an ad habendum peculiarem carcerem, indigeat speciali privilegio? Videbitur alicui ex ipsa generali ratione, seu institutione carcerem deberi, & competere Academiæ, eo modo quo illi debetur, & competit tribunal: nam judices Academici habent jurisdictionem, & potestatem coactivam ad puniẽdum: punitio autem cõmodè exerceri nequit absque medio, seu instrumẽto apto pro custodiendis, & castigandis sontibus; qualis est carcer; ergo hic competit Academiæ absque speciali privilegio. Confirmatur, nam Episcopus eo ipso quòd habet tribunal, potest & debet habere carcerem pro suis subditis detinendis ac puniendis: similiter Inquisitores peculiares, in quos tam pro custodia, quam pro *Carcer Academicus.*

pœna detrudunt Ecclesiasticos, & seculares, ut videre est apud Felicianum de Oliva parte 2. de foro Eccles. q. 1. num. 16. & 17. ergo idem dicendum erit de Academia habente suum tribunal.

422 Nihilominus mihi videtur oppositum, scilicet nō posse Academiam habere peculiarem carcerem, nisi ex speciali privilegio, & concessione supremi Principis. Probatur, nam jus ædificandi, & habendi carceris ita publicum ac sublime est, ut inter regalia, seu specialiter competentia Regi, ac supremo Principi numeretur à Petro Callisto Ramirez tract. de lege Regia §. 16. num. 3. citante pro ea sententia Farinacium cons. 51. num. 1. Unde Petrus Greg. de Repub. lib. 2. cap. 7. num. 1. ex l. unica Cod. de privatis carcer. dixit carceres ita esse juris publici, ut sine publica authoritate constitui, aut haberi non possint, citra læsæ majestatis crimen. Accedit, quòd habere carcerem, in quem conjiciantur delinquentes, pertineat ad merum imperium, ut ex l. imperium ff. de jurisd. omn. jud. tradit citatus Oliva n. 14. ergo non potest ædificari carcer, & haberi, nisi ex speciali supremi Principis privilegio. Neque obstant adducta in contrarium, quia imprimis ex præcisa ratione potestatis coactivæ, imò & tribunalis erecti ad puniendum, non sequitur dandum esse specialem, seu peculiarem carcerem: sufficit enim carcer communis, in quo tribunal multiplex, & quodlibet de novo erectum jubeat sontes detineri, & puniri. Exemplū de Episcopo, & Inquisitoribus non urget: quia jure communi Pontificio illi habent carcerem, scilicet Episcopus text. expresso in cap. Cum Episcopus, de officio Ordin. in 6. & ibi Gloss. Gemin. & Franc. Inquisitores vero text. expresso In Clem. 1. §. 1. & 2. de hæreticis, at nullus est textus juris communis, qui studijs generalibus carcerem peculiarem concedat. Superest igitur ut quæcunque Academiæ habentes carcerem peculiarem, eum vendicent speciali privilegio. De carcere Academiæ Conimbricensis, & Eborensis diximus supra disp. 1. quæst. 4. num. 339.

Carcer inter regalia.

423 Quod attinet ad secundum privilegium, scilicet non carcerationis studiosis competens, dubium est 1. an studiosus dum in studio versatur, habeat privilegium ne pro civili debito capiatur, & mittatur in carcerem? Respondeo affirmativè. Probatur, quia scholastici suis privilegijs si non prævalent, saltem æquivalent militibus, ut latè ostendi supra num. 316. sunt enim scholastici non minus utiles, & necessarij Reipublicæ, quàm milites, ut defendunt communiter authores ex l. advocati Cod. de advoc. divers. judic. & Rebuff. in interpretat. Auth. Habita, verbo Informatur: sed miles, qui in militia versatur, eo privilegio gaudet, ut conveniri non possit pro debitis, ultra id quod commodè potest facere, ut ex l. miles in princ. & l. item miles ff. de re judic. tradit Molina tom. 2. disp. 571. §. Miles. qui autem (ut ibidem exponit) solum tenetur solvere quantum commodè facere potest, ita ut non egeat, utique neque in carcerem pro eo debito conjici potest; ergo similiter scholasticus non videtur pro civili debito posse capi, & in carcerem detrudi. Fateor hanc rationem non convincere: quia in materia odiosa privilegiorum similitudo, imò identitas rationis non facit privilegiatum: verùm quia mihi persuadeo cōsuetudinē obtinere, ne scholasticus carceretur pro illo debito, ratio adducta talem consuetudinem facit rationabilem.

Carceratio studiosi pro debitis.

424 Dubiū est 2. Verùm scholasticus capi & carcerari possit pro repræsalijs? Nota cum Molina tom. 1. disp. 121. §. confirmari repræsalias, quas aliqui marchas, alij castè loquentes impignorationes vocant, tunc dari, quando aliquis aut aliqui de aliena Republica damnum intulerunt, & neque ipsi volunt satisfacere, neque supremi moderatores Reipublicæ admoniti compellunt illos satisfacere: tunc enim eo ipso Respublica in suo Principe aut moderatoribus culpam contrahit, fasque proinde est Principi, cui subditus est is, qui injuriam est passus, concedere illi, aut alijs suis subditis, ut faciant repræsalias, seu impignorationes in bonis subditorum alterius Reipublicæ usque ad debitam compensationem; esto illi quorum bona occupantur, in culpa nō fuerint. Respondeo igitur scholasticum non posse capi pro repræsalijs. Ita Bart. in tract. de repræsal. quæst. 7. Albericus in tractat. statut. 2. parte q. 53. Bald. in Authent. Habita num. 4. Rebuff. ibid. ad rubra illa Nec ob alterius, & scholar. priv. 150. & Petrus Barb. ad l. 1. §. legaris num. 348. de judicijs. Sumitur ex Auth. Habita C. ne filius pro „ patre, ibi: Nec ob alterius cujuscunque pro„ vinciæ delictum, sive debitum. Ex quibus verbis Rebuff. ibidem non solum infert non posse studiosum capi pro repræsalijs, sed etiam nec unum scholarem pro alio, consentiente l. Sancimus C. de pœnis juxta quam delicta suos authores tenere debent. Accedit quòd peregrini habent privilegium ne possint capi pro repræsalijs, Authen. Omnes peregrini C. communia, de successor. esse autem peregrinos scholares constat ex Auth. Habita ibi: Qui amore sciētiæ exules facti. Vide Petrum Greg. de Republ. lib. 18. cap. 7. num. 13. & August. Barb. in Cod. tom. 2. pag. 41. col. 1. num. 2c. Dictum privilegium extendit Petrus Barb. citat. num. 349. ad patrem qui filium in studio visitat, & ad nuncium, qui propter aliquam probabilem causam mittitur ad scholarem, ne scilicet pro repræsalijs capi possint. Addit tamen num. 350. & 351. licèt prædicta vera sint in terminis juris communis, ut hic tradit Angel. num. 3. & Bart. tract. de repræs.

Repræsalia quid.

Captura pro repræsalijs.

repræsal.q. 7.n.7. tamen ut ipsi testantur, consuetudine generali non observari, sed indistinctè omnes capi pro repræsalijs, præter legatos publicos, quibus parcitur ob rationem expressam l.fin. ff. de legation.

Captura scholastis, in intra scholas.

425 Dubium est 3. Utrum scholasticus capi possit ad carcerem, quâdiu est intra scholas? Rectè negat Rebuff. privil.102. Sumitur ex l. plerique ff. de in jus vocan. ubi domus est cuilibet tutissimum refugium: domus autem scholasticorum est studium, seu schola non tantum Theologorum, & Iurístarum, sed cujuscunque alterius facultatis. Sumitur deinde ex cap.id constituimus 17. q. 4. ubi domus Episcopi habet immunitatem; ergo similiter studium. Sumitur tandem ex eo quòd studium gaudet immunitate ex consuetudine. Vide tex.in cap.quisquis, & cap.constituit 17. q.4.quòd quis non potest capi in claustro, à fortiori nec in studio. Accedit ratio, quia studium non est locus aptus ad capiendum scholarem, cum propter studiosorum frequentiam possit ibi oriri scandalum, & excitari tumultus, propter quem vitandum, crimen aliquádo remanet inultum cap.latores, de clerico excommun. minístr. Hoc tamen limita, ut non procedat in criminibus hæresis, & læsæ majestatis; quia tunc potest dici, Ab altari meo evelles eos, ut moriatur cap. 1. de homic. item in atrocitate criminum, de quibus cap. eum secundùm leges, de hæretic.in 6.& l.quisquis C.ad leg.Iul.majest. Monet verò Rebuff. d.priv.102. ad finem, cautius, & tutius esse expectare captionem extra scholas etiam in criminibus his enormibus, dummodò alibi commodè fieri possit. Alioqui ubicunque capi potest, ac debet scholasticus, etiam in scholis, non tantum pro criminibus atrocibus, quæ numeravimus, & alijs similibus, sed etiam si sit suis rebellis Doctoribus, & tunc omnes alij (addit) deberent eundem à scholis explodere, ut pœna illius esset metus multorum l.1.C. ad l.Iul. repetund.

QUÆSTIO VI

Qualiter se habeat privilegium hospitationis, vulgò apozentadoria?

Hospitatio scholarium.

426 Quod scholares jure communi, ac præcisò speciali statutò vel privilegio, habeant jus hospitationis, apozentadoria, ut nempe incolæ civitatis, in qua sunt studia generalia, possint compelli ad præbendas domos pro scholaribus excipiédis, tradunt unanimiter juris interpretes, & multis citatis Gratianus discep.foren. tom.2. cap.357. n.24. Duenhas reg.213. Rebuf. schol.priv.7. Per. Barb.7.par.legis primæ num. 51. ff.solut.mat, & August.Barb.tom.2.in collect.ad lib.4.Cod. tit.de locato & cond. l. ne cui num.25. Ratio est, quia in studio, & scholaribus utilitas publica versari dicitur, Glos.fin. l.1. C.de studijs liberal.Urbis Romæ, quod probat l. 1. Cod. qui ætate se excusant lib.10. Nam virorum peritorum scientiâ Respublica meliùs administratur §.fin.in procem. Instit. §. discipuli in procem. Digesti veteris: deinde sapientia studiosorum illuminatur universus orbis, & vita subditorum informatur ad obediendum Deo & Principi, Auth.Habita C. ne filius pro patre. at qui publica utilitas præferri debet utilitati merè privatæ, auth.res quæ Cod. communia de legatis. ergo pro excipiendis studiosis, etiam cùm incommodo incolarum præstandæ sunt ædes idoneæ.

427 Prima difficultas est, an dominus ædium possit compelli ad eas locandas scholari? Videtur negandum ex l. licitatio §.1.ff.de publica. l.si cum hermes, & l.invitos. C.locati, in quibus statuitur nullum dominum invitum teneri rem suam alteri locare. Nihilominus affirmandum est, cum authoribus numero præcedente citatis, quibus adde Iasonem l.1.num.48.ff.solut.matr. Sorinum reg.436.nu. 36.Lesnauderium tract.de Doctoræ.part.§.27. Panorm.in cap.1.n.6.de emptio,& vend. & ad l.1.ff.solut.mat. Ripam num.141. & Pótaneum num.99. Et quanvis loquantur de Doctoribus, idem procedit (inquit Rebuff.privil.7.) de studiosis. Cum enim in ipsis militet eadem ratio, quæ est publica utilitas, idem jus erit statuendum juxta l.illud ff. ad leg. Aquil. & l.1. §.1. ff. de fonte, & l.si postulaverit §. ratio ad leg.Iul. de adult. Confirmatur, quia non minùs versatur publica utilitas in eo quòd ædes idoneæ locentur studiosis, quàm in eo quòd civitas habeat locum separatum ad collocandum infectos peste, & locum, in quo erigantur furcæ, & suspendantur delinquentes: at qui ob publicam utilitatem potest compelli dominus ad védendum, vel locandum aptum locum pro recipiendis peste infectis, argu. l. si quis sepulchrum §.1.ff.de religio. & sump.funer. deinde potest compelli dominus, ut vendat fundum, quo erigantur furcæ.notat.in l. Imperium ff.de jurisd.omn. judic.ergo possunt compelli domini ut suas ædes locent scholaribus. *Domus locanda scholaribus.*

428 Secúda difficultas est, an præcedés resolutio locum habeat in quibuscunque ædibus, an solum in locari solitis? Quòd solum procedat in ædibus locari solitis, ex méte Bolognetí l.1. num.231. ad fin. ff.solut.matr. tradit Petrus Barbos.ibid. part.7.num.51. quasi dominus compelli nequeat ad locandum scholaribus eas domos, quas locare non consuevit. Hanc resolutionem ego intelligo, & admitto, quando

quando scholasticus habet aliúde ædes accommodas, in quibus æquè benè ex locatione, donatione, vel alio titulo habitare potest. Nam si alibi idoneam habitationem non inveniat, dominus compelletur locare illi scholastico etiam domos locari non solitas, ne patiatur detrimétum publica utilitas, arg. l. decernimus C. de Episc. & cler. & l. 2. §. juris civilis in fin. de orig. juris, & ita Iason l. 1. ff. soluto matr. nu. 48. post Bart. nu. 36. Et in hoc sensu videtur supponere Bolcgnin. Auth. Habita nu. 369. dominum esse expellendum à proprijs ædibus, si scholaris indigeat.

Scholaris præferendus in cōductione ædium.

429 Tertia difficultas est, Vtrum scholaris in conductione ædium debeat alijs conductoribus præferri? Vt initio quæstionis monui, procedit difficultas spectatio jure communi, in qua Valasc. de emphyt. q. 24. nu. 2. vers. rursus partem negativam tenet, affirmans scholarem in domibus conduci solitis, nō præferri alijs conductoribus: & adducit textum in cap. 1. de locato, ubi fuit necessarium condere statutum in favorem studiosorum, ut alijs præferrentur conductoribus; atque adeo ex hujusmodi decisione videtur apertè inferri; quòd cessante statuto, aliud esset dicendum de jure communi, nempe non dari præferentiam.

Nihilominus pars affirmativa communis, & vera est, scilicet scholares in re conducta præferri pro eodem pretio. Ita Ioan. de Platea in l. si tempora C. de fide instrum. & jure hastæ fisc. lib. 30. & in l. congruit C. de locat. præd. civil. lib. 11. Mising. observ. 23. n. 3. centur. 4. Mantuan. cons. 48. n. 3. lib. 1. Alber. & Salicet. ad l. ne cui C. locati Margarita verbo scholaris q. 2. Iacobus Rebuff. in d. l. congruit, Petrus Rebuff. priv. 9. Duenhas regula 213. ver. amplia 3. Boer. decis. 107. in prin. Vincent. de Franchis decis. 406. n. 8. Anton. Gom. tom. 2. var. cap. 3. n. 5. Stephan. Gratian. discep. for. cap. 357. n. 24. Petrus Barb. l. 1. ff. solut. mat. p. 7. n. 51. & August. Barb. tom. 2. collect. in lib. 3. decret. cap. ex rescripto 1. n. 2. & tom. 2. ad l. ne cui, de locato nu. 25. Quanvis enim dominus finito tempore locationis non possit compelli domum relocare eidem conductori, si nolit, sed potest locare cui voluerit, d. l. ne cui C. locati, & l. nemo, eod. tit. hoc tamen fallit in scholaribus: nam si ipsi velint pro locatione domus, vel cubiculi tantum præstare, quãtum dominus invenit in alijs, veniunt præferẽdi, ut ex l. fin. C. de locat. prædior. civil. lib. 11. tenet ibi Glos. & ex cap. ex rescripto r. de locat. & condit. tenet eadem Gloss. verbo manet.

430 Ad fundamentum, quòd affert Valasc. ex cap. 1. de locat. facile respondetur cum Petro Barbos. citato n. 52. quia in eo textu (inquit) prohibentur Doctores, vel scholares conducere ædes locatas alijs Doctoribus, vel scholaribus, illis invitis, ut ibi notat Glos. 2. & Rebuff. par. 10. & hoc quidem sub pæna excommunicationis, ad quod fuit necessarium statutum: nam eo senioto privilegiatus adversus pariter privilegiatum non utetur dicto privilegio l. sed & milites ff. de excus. tutor. nostra autem resolutio ex vi juris communis solum procedit de præferentia scholarium respectu non scholarium. Accedit quòd prædicta pæna excommunicationis, ad quam fuit necessarium statutum, non comprehendit locatorem Gloss. 2. d. cap. 1. de locat. & ibi Panorm. n. 13. Deinde hujusmodi pæna solum habet locum in Academia Bononiẽsi, & nō in alijs, cōtra Doctores & scholares, qui cōducunt domos alterius Doctoris, vel scholaris ante finitam locationem, sine ejus consensu; ut videre est apud Gambat. de casib. reserv. cap. 9. n. 5. vers. tertia, Rainer. in Catal. cens. extra Bull. cap. 8. excom. 15. Navar. in Manu. cap. 27. nu. 114. vers. 4. Suar. tom. 5. in 3. p. disp. 23. sect. 3. num. 3. & Filliuc. tractat. 14. numero 49.

Excommunicatio conducentis domũ scholaris.

431 Pro maiori declaratione præcedentis difficultatis, rogabis 1. an posita resolutio procedat, ut etiam non possit expelli finita locatione antiquus conductor scholaris, ut admittatur alius scholaris? Negat Aug. Barb. tom. 2. in collect. ad lib. 3. Decret. cap. ex rescrip. 1. n. 2. de locat. & conduct. juxta resoluta (inquit) p. D. Barb. ad l. 1. p. 7. num. 51. ff. soluto matr. & Cãtoto. de locato par. 3. tit. de libertate d. l. ne cui q. 1. n. 15. quasi dicat nostram resolutionem esse intelligendam, quando antiquus scholaris vult præferri novo conductori non scholari; secus, quando & antiquus & novus conductor domus sunt scholares: quia tũc dominus poterit eandem locare, cui voluerit. Rogabis 2. si scholares diversæ facultatis eandem domum conduxerint; quis illorum debeat in tali conductione præferri? Videtur præferẽdus qui nobiliori vacat facultati, videlicet Theologus omnibus, mox Canonista, deinde Legista, tandem Medicus; juxta ea quæ de excellentia Academiarum, & facultatum tradidimus lib. 1. disp. 4. q. 3. Melius tamen satisfacit quæsito Rebuff. priv. 9. §. Quæro asserens primum conductorem præferendum omnibus etiam Theologis, licèt ipse non sit nisi Philosophus 1. quia Theologus privilegiatus non utetur privilegio contra parem privilegiatum, Auth. Quas actiones C. de sacros. Eccles. ubi plenè Barr. & alij. 2. quia Theologus & quivis alius scholasticus est prohibitus locare, quandiu alius studens tenet domum ex locato. Privilegia enim sunt æqualiter in omnibus scholaribus, ita ut maioritas facultatis non præstet maioritatem privilegij illius studiosis.

An præferendus sit scholaris conductor.

432 Quarta difficultas est, Vtrum finito tempore locationis, possit dominus è sua domo expellere scholasticum iterum conducere volentem? Videtur affirmandum secun-

Conductor scholaris à domo expulsio.

ſecundùm regulam generalem l.ne cui C.locati, & l.nemo eo l.'it. & idem dicendum poſt finitam emphyteoſin, locationi valde affinem, allevetat Roman.conſil.212.poſt Barbat.ad cap.1.col.penul.de locato, & Bart. ad l.1. §.permittitur ff. de aqua quotid. & æſti. Quaſi liberum ſit locatori, finita locatione, de re ſua ad libitum diſponere. Nihilominus hoc fallere in ſcholaribus domorum conductoribus, rectè defendunt Petrus Barb.ad l.1.p.7.n.51. ff. ſolut. matr. Rebuff.citat.privil.9.init. Ioan.Andr. in cap.1.de locat. & Dueñas regul.213.amplia 3. aſſerentes non poſſe locatorem finita locatione regulariter expellere à domo ſcholarem invitum. Ratio eſt, quia juxta ea quæ ſupra reſolvimus difficult. 3. ſcholaris abſolutè habet in conductione ædium privilegium prælationis, ut nempe præferatur alijs conductoribus non ſcholaribus: deinde juxta reſoluta in prima difficultate, dominus poteſt compelli ad locandas ædes ſcholari; ergo finita locatione ſcholaris invitus expelli nequit. Dixi (regulariter) quia poſſunt dari caſus, & cauſæ, in quibus dominus ſcholarem renitentem poſſit expellere: Quænam verò ſint hujuſmodi cauſæ, diſcutiemus quæſtione ſequenti.

433 Circa hactenus dicta obſervabis 1. cum Petro Dueñas regula 213. nu. 5. quæ diximus de conductione unius domus, habere locum in conductione unius cubiculi, vel cameræ, ut ſi qui habeat plures cameras vacuas, teneatur unam locare. Fit enim bonum argumentum de toto ad partem l. quæ de tota ff. de rei vẽdicat. cap.paſtoralis in §.1. de offic. deleg. Obſervabis 2. in prædicta locatione ædiũ non eſſe liberum domino imponere pretium pro ſua domo locanda, ſed illud taxandum eſſe à miniſtris publicis. Quinam verò miniſtri debeãt taxare? Petr.Barb.cit.n.51. dicit taxãdũ eſſe per civitatẽ, intellige per gubernatores, vel eos quibus illi talem curam demandaverint. Dueñas cit.num.2. Panorm.in cap.1.de locat.& Ripa in l.1.num.142. ff. ſolut.matr. dicũt pretium illud taxãdum eſſe à Rectore Academiæ, niſi eſſent aliqui officiales per Academiam deputati ad hoc, ſicut teſtatur ipſe Dueñas ibid. deputatos eſſe in Salmãticẽſi, & nos ſcimus deputatos eſſe in noſtris Conimbricẽſi, & Eborẽſi. Obſervabis 3. cum Petro Barb. citato num. 53. quòd prout in cauſa dotis proceditur ſummariè, & in diebus feriatis, pariter etiam in cauſis ſcholarium, ſive ſint cauſæ cõducẽdarum domorum, ſive aliæ, procedetur prædicto modo, ne impediatur publica utilitas. Panorm.cap.fin.de jud. & Rebuff.priv.4.

Pretium taxandum in locatione.

Procedẽdi modus in cauſis ſcholarium.

434 Quæ de cõductione ædium hactenus tradidimus, procedũt ſpectato jure communi. Quid verò jure ſpeciali, ſeu municipali Academico habeatur, alij de ſuis afferũt Academijs, nos pauca ſubjiciamus de noſtris. Circa Conimbricẽſem, quid poſſit Rector Academiæ, & quid debeat præcipere, traditur lib.2.ſtatut.tit.20.num.6. his verbis:

Apozentador in Conimbricenſi Academia.

¶ Mandarà apozentar os Lẽtes, & peſſoas della (intelligit Univerſitatem) cõforme aos ſeus privilegios, & o Apozẽtador darà as caſas às peſſoas, que o Reitor por ſeu mãdado prover, & eſtãdo pejadas, as farà deſpejar em termo de tres dias: & mãdo ao Meirinho da Univerſidade, ou a qualquer outro da cidade, a quem o Apozentador mãdar deſpejar as taes caſas, cumpra em tudo ſeus mãdados, & as dem deſpejadas no dito termo de tres dias, & não o cumprindo aſſi, o Reitor com o dito Apozẽtador os poderà caſtigar com as penas que lhe parecer, & ſuſpẽdelos dos officios atè minha mercee: & todo o ſobredito ſerà sẽ appellação, nẽ agravo. Eodem lib.titulo 31.de taxatoribus, & hoſpitatore multa habẽtur de privilegio hoſpitationis num. 7. ¶ Pera ſe ſaber as caſas que andão de aluguer em toda a cidade, tanto que os Taixadores forem eleitos, o Eſcrivão das taixas terà cuidado de fazer hum livro à cuſta da Univerſidade, aſſinado, & numerado pelo Cõſervador: em que eſcreverà todas as caſas que ſe coſtumão alugar, declarando cada rua, & bairro ſobre ſi, &c. Et num. 8. ¶ Eſtãdo algumas caſas pejadas com quaeſquer peſſoas que ſejão, não ſendo proprias, poſto que ſeja privilegiado de qualquer privilegio que ſeja (não ſendo privilegiado da Univerſidade) o Apozẽtador por mãdado do Reitor lhes mãdarà logo deſpejar; & dos tres mãdados não averà appellação, nem agravo. E qualquer Meirinho, &c. E num. 15. ¶ Os eſtudantes, & mais privilegiados da Univerſidade poderàm tomar de aluguer conforme a ſeus privilegios, todas as caſas da dita cidade, & arrabaldes, ainda que eſtem alugadas por tempo de dez annos pera cima: porque em favor da Univerſidade, pera eſte effeito hei os taes arrẽdamẽtos de dez annos por invalidos, & fraudulẽtos. E porem ſe alguma peſſoa tiver caſas em ſua vida pera nellas viver, não lhes poderàm ſer tomadas pera eſtudãte algum, ou privilegiado da Univerſidade: ſalvo ſendo o preço de tal quãtidade, que ſignifique ſer aluguer, & não aforamento. Addit num.16. quandam limitationem, ſeu obligationem injunctam ſcholari, ne finito tempore locationis à domo conducta expellatur. ¶ Todos os privilegiados da Univerſidade, que quiſerem as caſas, em que morão, por mais tempo, ſeràm obrigados, antes do dia de S.Miguel de Setembro, fazer ſaber aos donos das ditas caſas, como as querem o anno que vem: & não o fazendo aſſi, ſe deſpois do dito dia de S. Miguel o dono as tiver alugadas, não poderà o tal eſtudãte, ou privilegiado, que dellas ſahio, tornar a ellas contra vontade do dito dono, atè ſe acabar o anno porque as alugou.

435 Hæc

435 Hæc omnia, ficut & reliqua, quæ in prædictis ftatutis funt, obfervãtur in Academia Eborēfi; in ijs, in quibus deficiũt ftatuta peculiaria talis Academiæ. Vt nonnulla dubijciam de hofpitatione; lib. 1. capit. 10. §. 6.

¶ Eftando as ditas cafas pejadas com quaefquer peffoas (com tãto que não fejão da mefma Vniverfidade) o Apozẽtador da cidade por ordem do Reitor lhas mandarà logo defpejar, fem de feus mãdados aver appellação, ou agravo: & qualquer Meirinho, Alcayde da dita Cidade de Evora à que o dito Apozẽtador mãdar defpejar as ditas cafas dentro de tres dias cumprirà todos feus mãdados. E vindo algũa peffoa ou peffoas com embargos, a não dar, ou defpejar as ditas cafas, que o Reitor affi mandar dar, elle dito Reitor os remeterà ao Confervador, pera q os defpache como for juftiça. Et in §. 7.

¶ Nenhuma peffoa de qualquer qualidade que feja alevantarà a mais o aluguer de fuas cafas do que for pofto pela taixa, que lhe for pofta; pofto que algũs eftudantes, ou peffoas da Vniverfidade, lhe queirão dar mais pelas ditas cafas; fob pena de quem o contrario fizer, perder o aluguer da tal cafa, ou cafas do tal anno pera a arca da Vniverfidade, que o Syndico ferà obrigado a requerer perante o Cõfervador, o qual o farà entregar ao eftudante, ou peffoas que nas taes cafas pouzarem, fe ainda o não tiverem pago a feus donos, ou aos donos dellas, fe os ja tiverem recebidos. Multa alia circa hofpitationem vide in eodem capite.

QVÆSTIO VII.

Quas ob caufas poßit fcholaris expelli à domo conducta?

Conductorem a domo expellendi caufa. 436 Diximus num. 432. poffe dari caufas, ob quas domino ædium cõductorem fcholarē valeat expellere: inquirimus modò, quænam fint hujufmodi caufæ. Veniunt in confiderationem tres præcipuæ, nempe fi domino ædium conductarum fupervenias neceffitas utendi fuis ædibus; fi fcholaris cõductor tempore debito nõ folvat pretium, feu penfionem; fi fcholaris in domibus vivat nequiter, feu inhoneftè. Tres igitur difficultates funt à nobis in hac quæftione expediendæ. Prima difficultas eft, utrum fuperveniens domino neceffitas utendi fua domo, fit legitima & fufficiens caufa expellendi fcholafticum conductorem? Partem affirmativam in fpecie tenent Valafc. de jure emphyt. q. 21. num. 5. verf. Amplia 2. Carot. de locato p. 4. tit. de recufat. q. 2. num. 37. & Petrus Barb. ad l. 1. par. 7. num. 52. ff. folut. matr. Probant ex l. æde C. locati, & c. p. propter §. verum, de locat. & Ordin. Lufit. lib. 4. tit. 24. §. 7. & ex commun. fumma fententia, quam defendant Anton. Gom. tom. 2. Var. cap. 3. nu. 6. Molina de Iuft. tract. 2. d. 499. num. 5. Rebuff. lib. 14. q. 10. num. 14. Leff. lib. 2. cap. 24. dub. 7. nu. 34. & Azor Inftit. moral. p. 3. lib. 8. de locato cap. 8. q. 2. afferentes generaliter poffe dominum ex fuperveniente fibi neceffitate expellere cõductorem domus. Notant verò Valafc. cit. q. 22. n. 5. & Rebel. dict. lib. 14. q. 10. num. 15. ut dominus poffit expellere conductorem; debere neceffitatem effe improvifam, nec antea cogitatam, ut ipfe, vel ejus filius nuberet.

437 Negativam partem; fcilicet non poffe fcholarem ex dicta caufa expelli, defendunt Bald. in Auth. Habita C. ne fi lius pro patre, Ludov. Bologhin. ibid. num. 369. Ripa ad l. 1. n. 142. ff. folut. matr. Petrus Rebuff. privil. 8. Morla in empor. juris p. 1. titulo, num. 26. Cevall. communium contra commun. q. 756. n. 43. Dueñas reg. 213. Ampl. 1. Emman. Barb. in remiff. ad Ord. Lufit. lib. 4. tit. 24. n. 7. & ejus filius Auguft. Barb. tom. 2. collect. ad titul. de locato cap. propter fterilitatem §. Verum, n. 27. Probat, quia fcholaris poteft dominum compellere ad locandum fibi, imò & illum expellere; ergo à fortiori expelli nequibit data domini neceffitate. Confirmant, quia maior utilitas verfatur in ftudio fcholaftici, quàm in occurrendo neceffitati illius domini, ut notant jurifperiti ad l. 1. ff. folut. mat. & patet, quia publica utilitas præfertur privatæ l. utilitas C. de primipilo lib. 12. Vtilitas autem publica verfatur in ftudiofis, quorum fcientia mundus gubernatur, & illuftratur. Accedit, quia dominus domus (ut inquit Rebuff. d. privil. 8.) cum fit notus in civitate, faciliùs pro neceffitate fua inveniet domum inter cognatos & amicos, quàm fcholaris externus, qui nullos, vel valde paucos in civitate, in qua degit, habebit amicos, qui ejectum recipiant. *Neceßitas domini fupervenies an fit cau fa exp. lle ndi conductorem.*

438 Neutra fententia, ut fic abfolutè propofita placet, nifi utriufque authores patiantur cõciliari à nobis, nempe quòd prior affirmativa procedat, quando fcholaris expellendus inveniat facile aliàs ædes, in quibus commodè habitet: pofterior negativa procedat, quando fcholaris non eft inventurus alias domos, & ob hoc cogetur deferere ftudium. Sic enim procedent utriufque fententiæ fundamenta, & perfpicuè intelligetur quomodo publica utilitas privatæ fit anteponenda. Et juxta hanc conciliationem; quæ eft fecundùm jus commune, videtur intelligendum etiam jus fpeciale Academiæ Conimbricenfis, & Eborenfis: illa enim lib. 1. tit. 31. num. 13. & hæc lib. 1. ftatut. cap. 10. §. 9. fic habet. ¶ E por outra via não poderàm fer tirados, pofto que o proprio dono diga que as quer pera fy, ou pera filho, ou pera qual- *Expulfio inquilini ex neceßitate domini.*

qualquer outra pessoa: salvo mostrando, que lhe sobreveyo de novo caso tal, que conforme a direito se lhe deve: não intervindo nisso malicia alguã, ou treima contra o morador da casa, por lha fazer taixar, ou cousa semelhante. E em qualquer caso, que o dono da casa o fizer despejar contra vontade do morador, antes que se comece o despejo darà fiança de vinte cruzados, que viuirà nellas por sy dous annos ao menos: & não o cumprindo assi, perderà a dita fiança, ametade pera a arca da Universidade, & a outra pera quem o acusar. In eadem fere verba statut. Eboren. loco citato.

Inquilini expulsio ex non solutione pretii.

439 Secunda difficultas est, utrum inquilinus, seu conductor scholaris possit expelli à domo, si non solvat pretium, seu pensionem tempore debito? In affirmativa hujus difficultatis resolutione conveniunt authores, imprimis loquentes generaliter de quocunque inquilino Anton. Gabr. commun. lib. 3. de locato concl. 3. num. 2. Covarr. lib. 2. var. cap. 15. num. 4. Valasc. de jure emphy. q. 22. n. 8. Ludov. Rodolphin. concl. 1. num. 4. Seraph. de privileg. juram. priv. 13. num. 20. Morl. tit. 10. in praelud. n. 31. Mantic. de tacit. & ambig. convent. lib. 1. tit. 33. num. 25. Aldovin. consf. 69. num. 39. Azor par. 3. lib. 8. de locato q. 2. vers. quorum prima. Molina de just. tract. 2. disp. 499. num. 2. Rebell. de just. lib. 14. q. 10. num. 1. Lessius lib. 2. cap. 24. dub. 7. num. 32. & in specie de inquilino scholari post Angelum tradit Iason Auth. qui rem num. 15. Cod. de sacros. Eccles. Morl. d. tit. 10. in praelud. num. 25. in fine. Valasc. dict. q. 22. num. 5. Carot. tractat. de locato p. 4. tit. de recusat. q. 14. num. 16. Rodol. d. concl. 1. num. 6. Emman. Barb. in remiss. ad Ordin. Lusit. lib. 4. tit. 24. nu. 4. ubi „ ita habet: Procedit etiam in scholari non „ solvente pensionem, quia potest expelli. & Petrus Barb. d. l. 1. p. 7. num. 23. ff. solut. matr. ubi „ sic habet: Illud certum est, quod si scholaris „ suo tempore non solvat pensionem, poterit „ per dominum aedium expelli, ut quilibet alius conductor expelli potest.

„ Sumitur ex l. aede C. de locato ibi: Aede, „ quam te conductam habere dicis, si pensio„ nem domino in solidum solvisti, invitum te „ expelli non oportet. Ubi innuitur expellendum esse inquilinum, si pensionem non solverit. Similiter ex l. quaero §. Inter locatorem, ibi: „ Verisimile esse, ita convenisse de non expel„ lendo colono intra tempora praefinita, si pen„ sionibus paruerit. Quasi si pensionibus non paruerit, expelli possit, etiam post factam conventionem de non expellendo. Iuri communi consonat jus municipale Lusitaniae lib. 4. Ord. tit. 24. ubi referens casus, in quibus ex re locata ante finitum locationis tempus expelli potest „ conductor, ita habet: O primeiro he se o alu„ gador não pagar a pensaõ. Deinde in specie de scholari consonat etiam jus peculiare Academiae Conimbricensis citato loco num. 33. & Eborensis num. 9. ¶ Se os privilegiados da Universidade converſarem deshonestamente nas casas, ou não pagarem o aluguer dellas aos tempos devidos, ou não derem fiança, segundo atras he declarado: o Conservador, requerido pelos proprios donos das casas, ou seus procuradores, constandolhe de cada hũa das cousas sobreditas, os mandarà lançar das casas, & farà o mais que for justiça.

Inhonestas scholaris ut expellatur à domo.

440 Tertia difficultas est, an sit causa sufficiens expellendi conductorem scholarem, si hic vivat Inhoneste, & in domos inducat meretrices? Conveniunt authores ex l. aede C. locati, & l. quaero §. inter locatorem ff. locati, & ex Ordin. Lusit. lib. 4. tit. 24. esse causam expellendi quencunque conductorem, si hic re locata abutatur, eam videlicet destruendo, vel notabiliter deteriorem reddendo, vel in ea male se gerendo. Ita cum Baldo sentit Iason consf. 17. nu. 2. lib. 1. & in l. divortio §. si fundum num. 4. ff. solut. matr. Tiraq. de judicio in rebus exiguis vers. 57. Greg. Lopez lib. 6. verbo de las mugeres tit. 8. prat. 5. Mozzi cap. quomodo finiatur locatio num. 13. Valasc. q. 23. Mantic. cit. lib. 5. tit. 7. num. 17. Molina de just. tract. 2. disp. 499. vers. Quartus, Lessius de just. lib. 2. cap. 24. num. 34. & Rebell. de oblig. just. lib. 14. q. 10. num. 10. Patet, quia in dictis eventibus non censetur locator se voluisse obligare ad conductorem non expellendum. Dubitatio specialis est circa scholarem inquilinum, utrum possit expelli à domo in qua inhoneste vivit, in eam inducendo meretrices, ex hac praecisa ratione? Partem negantem tenent Bald. in dict. l. aede. Guiller. de Cugno in l. 1. C. de summa trin. Capola in trac. servit. Urban. praed. cap. 2. Bolognin. in Authent. Habita C. ne filius pro patre n. 377. Et à fortiori in eadem sententia erunt, qui per summam licentiam, ne dicam impudentiam, audacter affirmant licere scholaribus inducere meretrices in domos. Ita apud Menoc. de arbitr. lib. 2. cent. casu 78. num. 11. Angel. §. quanta in Authent. quomodo oporteat Episcop. Capola cit. cap. 5. num. 3. Aretinus §. ult. Instit. locati, & Altiat. in cap. cum non ab homine n. 17. de judiciis.

Abusus rei locatae ad expellendum.

Meretrices apud scholarem.

Scholaris inhonest.

441 Fundantur, quia locans domum suam scholaribus videtur jure suo cessisse, & consensisse in meretricium: siquidem à communiter contingentibus praevidere debuit non esse novum, neque insuetum, quod scholares in domum conductam inducant meretrices. Nam communiter accidit, quod scholares non vivunt caste, cum sint juvenes, & à juvene non credatur reddita virgo, Gloss. in l. si vero non remunerandi §. si adolescens ff. mandati. Gloss. in cap. si quis acceperit 33. q. 1. Unde lepide dixit Mascard. de probat. concl. 166. n. 23. „ Scholaris loquens cum puella non praesumi„ tur dicere Pater noster. Sentit enim Baldus ad

ad l.desiderium Cod. depositi, puellas à scholasticis multum desiderari. Huic fundamēto & sententiæ videtur acquiescere Emman. Barb. supra citatus num.5. ubi sic ait: Dum hæc scriberem filius meus Simon Vaz Barbosa in Conimbricensi Academia Artium Magister,& Pōtificij juris Bachalaureus dixit præceptorē suū, & contcraneum nostrum Doctorem Christophorum Dazevedo in eadem Academia Cæsarei juris professorē, & meritissimū Regij Collegij D. Pauli collegam casum hunc, scilicet expellēdi cōductorem ob turpitudinem, cū Bald. Menoch.& Alciat. declarasse in annot. ad l.litibus C.de agricol.& cēs.lib.11.non procedere, si cōductor ejus erat status, ut probabiliter speraretur turpe exercitium, quod locator non ignorabat: nam tunc cum in ejus potestate à principio fuerit tali personæ non locare, eam postea non poterit removere. Confirmatur à simili, nam sufficit qualitas loci apta ad turpitudinem, ne inquilinus turpis è domo expelli possit, ut v.g. si domus sit juxta lupanar, teste Rebuffo priv.20.& Antonio de Tremolis in addit. ad pract. de bona curso. in Rub. Quibus modis suo nomine agētes vers. Illis casibus fol.25.col.4. ergo sufficiet qualitas personæ aptæ ad turpitudinem, qualis est scholaris.

Inhonestus scholaris expellendus.

442 Nihilominus partem affirmātem posse expelli à domo cōducta scholarem inhonestum, videntur tenere omnes illi, qui indistinctè opinantur esse sufficiētem causam expulsionis turpitudinem inquilini, quos supra citavimus n. 440. cum enim non excipiāt scholarē, cēsentur admittere. Deinde tenent in specie de scholari inquilino Menochius supra citatus nu.12. Valasc.d.q.23.& Rebell.d.lib.14. quæst.10.num.10. Probatur, quia de jure communi, & juxta à nobis tradita num.440. sufficit inquilini turpitudo, inhonestas, & hujusmodi abusus ædium pro causa expulsionis, ita ut expulsio impediri nequeat nisi per privilegium: sed scholasticus habere nequit privilegium, ne expellatur in tali casu: quia privilegium, cum sit lex privata, esse debet honestum, & consonum rationi, ac proinde favere nequit turpitudini, qualiter faveret prohibens ne scholaris inhonestus expelleretur: esset enim (inquit Rebuff. privil.5. num. 4.) maleficium, & non privilegium. Accedit indignum esse privilegijs, qui Iustiniano posthabito (ut inquit Menoch. loco cit.) cum perditis mulieribus versatur. Est enim maximum præceptum juris honestè vivere l. justitia §. primo ff. de justit. & jure. Deinde studium non facit scholarem, sed boni mores. argument. l. pronunciatum ff. de verb. significat. Sunt igitur cavendæ studiosis meretrices, tum quia

Libido hebent ingenium.

venereæ libidines hebetant ingenium, præcipuè (inquit Ioan. Cocles in sua Physon. lib. 3. cap. 5.) quando reperiuntur in studioso nostro: tum quia consumunt corpus & animam, & de anima curare debemus leg. Sancimus C. de sacros. Eccles. Ergo scholaris turpis nullo privilegio potest muniri, ne expellatur. Huic juri communi consonat jus speciale Academiæ Conimbricensis lib. 2. statut. titul. 31. num. 13. ubi præcipit expelli scholarem, qui domo abutitur inhonestè vivens. Et sic Eborensis lib.1.c.20.n.9.

443 Inter has duas sententias, quæ quidem valde probabiles sunt, mihi videtur incedendum via media, & fortassis cōciliatrice prædictarum sententiarum, si dicas scholarem, qui ducit meretrices in domum locatam, non esse expellendum, si id faciat absque notabili locatoris detrimento, & sine viciniæ scandalo: esse verò expellendum, si talis inhonestas notabiliter locatori noceat, & viciniā scādalizet. Exemplum prioris partis erit, si scholaris, puellam duceret secretò in cubiculum, & in camera penitiori haberet abscōditam. Exemplum posterioris erit, si tempore incongruo duceret, omnibus vicinis spectātibus, puta in meridie. Hæc videtur esse mens Rebuffi privil.20. §.Intellige, & Rebelli citati num. 10. eam per

Turpitudo extraordinaria est causa expulsionis.

„ hæc verba innuentis: Sufficiēs (inquit) causa
„ censeretur ad expulsionem cōductoris, etiāsi
„ scholaris esset, si inde locatoris honestas, vel
„ fama periclitaretur, vel honestorum vicino-
„ rum timeretur detrimentum.

Constat prior pars tum fundamētis primæ sentētiæ, tum præsertim ex eo, quia modica illa, & secreta turpitudo scholaris debuit prævideri tēpore locationis, cum à cōmuniter cōtingētibus præsumatur in scholari juvene. Vnde ex hoc capite expelli nequit, & non ex privilegio fautore turpidinis. Posterior pars suadetur fundamentis secūdæ sētētiæ. Deinde, cum turpitudo illa scholaris fuerit extraordinaria, non censetur prævisa tempore locationis à locatore, qui proinde nō cessit jure suo.

Pensionis remissio in conductione.

444 Pro maiori præcedētis difficultatis expositione rogabis, an scholari expulso, quia re conducta abusus est, debeat remitti pensio pro tempore, quo non utitur? Respondendum est cum distinctione in hunc modum. Quando conductor perversè utitur re cōducta, ei damnum inferendo, putà mittendo porcos in cœnaculum, vel incidendo arbores, tunc remittitur pensio pro rata, sed aget dominus ad damnum datum: quando verò conductor perversè conversatur sine læsione rei, putà inducēdo meretrices, tunc non est facienda remissio etiam temporis futuri. Ita Rebuff. privil. 20.num.5. Prima pars sumitur ex Gloss. in cap. propter §. fin. de locat. quanvis Imola, & Barba. indistincta dicant non esse faciēdam remissionem. Observetur pravis. Secūda pars traditur ab Hostien.& Panorm. in d.cap. propter, Bald. in d.l. Æde, & in auth. quas ruinas C. de sacros.

Eccles.

Eccleſ. col. ultim. & Sylveſtro v. locatio quæſt. 9. num. 3. Quia cum damnum illud ſit inæſtimabile, non petitur, ſed in ejus compenſationem penſio non remittitur: proindeque ſolvi debet pro integro tempore. Illud nota ſcholarem recedentem poſſe in domo, vel camera alium ponere loco ſui. Gloſſ. locatio in addit. marg. in cap. inter dilectos §. ſed contra de fide inſtrum.

Inquilinus recedens a domo conducta.

445 Rogabis 2. Vtrum ſi dominus etiam habitans cum inquilino domi ſuæ, ducat in eandem meretrices, invito inquilino, poſſit hic ante tempus conductionis recedere: Videtur negandum: tum quia contractus jam facti ſunt neceſſarij l. ſicut C. de action. & obligat. tum quia quilibet eſt rei ſuæ moderator. leg. in re mandata Cod. manda. non ſolum utendo, ſed etiam abutendo leg. ſed ſi lege ff. conſulit ff. de petition. hæred. Affirmandum tamen eſt cum Rebuffo citato privileg. 20. §. Quid ſi ex Bald. in dict. leg. Æde penult. quæſt. Sumitur à ſimili ex text. in §. dominus, titul. de nova forma fideli, & in cap. uno qualiter domi. feudi propriè privet. ubi ſicut Vaſſallus ex ingratitudine perdit feudum, ita dominus quando tyrannidem exercet in ſuum vaſſallum. Patet, quia in correlativis bonum eſt argumentum de uno ad aliud l. 1. C. de expreſſ. lib. 11. Gloſſ. in cap. cupientes §. denique, v. de veteris, de elect. in 6. Anchar. in cap. 1. de conſtit. ſed locator & conductor ſunt correlativa, ut conſtat; ergo ſicut non poteſt conductor in præjudicium locatoris, ita nec locator in præjudicium conductoris. Nec obſtát adducta in cótrarium: nó primum quia ſicut ille cótractus, quàvis ſit neceſſarius, ſolvitur ex parte cóductoris præjudicátis, ita ſolvetúr ex parte præjudicátis locatoris. Nó ſecúdum quia textus ille quòd dominus poſſit uti, imò abuti re ſua, intelligitur quádo res eſt libera, & nemini ſubjecta: cum verò in noſtro caſu ſit locata, duráte ſubjectione locationis non poterit.

Meretricum introductio.

446 Rogabis 3. Vtrum ſcholaris poſſit invito ſuo ſocio, meretrices introducere in domú locatá, v. g. in peculiaré ſuá cameram? Videtur affirmare Bal. & Bologn. apud Rebuff. priv. 21. quaſi id non ſit inconveniens, atténta natura ſcholarium, qui ex ætate juvenili ad luxuriam propenſi ſunt. Id tamen limitant, modò non frequenter introducant. Limitando Gloſſ. in l. non aliter ff. de uſu & habit. quam ſequuntur ibi Doct. & Cæpola tractat. de ſervit. urb. præd. capit. 5. col. 3. Negandum tamen eſt cum Rebuffo citato, & Gloſſ. ad l. non aliter ff. de ubi & habita. Probatur 1. quia in omni contractu, convétione, & cohabitatione authoritas ſuperioris ſemper intelligitur excepta cap. Venientes, de jurejur. authoritas autem Dei, & præceptum eſt, Non Mæchaberis. 2. quia id ſolum poſſumus quod honeſtè poſſumus. l. filius ff. de condit. inſt. Scholaris autem nó poteſt honeſtè inducere in domum locatam meretrices invito ſocio; ergo abſolutè non poteſt. 3. quia unus è ſocijs non poteſt alteri præjudicare l. 2. ff. de ſervit. Scholaris autem inducés meretrices in communem domum, præjudicat ſocio tum in fama, tum in anima: in fama, quia facto ſuo præbet occaſionem vicinis malè ſuſpicandi de illius honeſtate: in anima, quia exéplo ſuo malo provocat ad luxuriam, & impellit in ſpiritualem ruinam.

QUÆSTIO VIII.

Proponitur, & diſcutitur caſus circa expulſionem cujuſdam inquilini ſcholaris in Academia Eborenſi.

447 PRo coronide privilegij hoſpitationis, nec erit ingratum, nec inutile proponere caſum, qui olim in noſtra Academia fuit valde controverſus. Illuſtriſſimus Baro Alvitenſis ex quadam ſua domo, quam habet Eboræ, nitebatur expellere quendam nobilem ſcholarem magiſterio philoſophiæ graduatum, ante elapſum tempus locationis. Ad hujuſmodi expulſionem peritiſſimus juriſconſultus dicti Baronis procurator in Academico tribunali multipliciter allegabat. 1. quòd prædictus ſcholaris inquilinus non habitabat in dicta domo ex vi privilegij ſcholaſtici, ac proinde per tale privilegium non poſſe retineri. 2. quòd inquilinus ille neque fidejuſſorem, neque cautionem præſtiterat juxta ſtatuta Academiæ lib. 1. cap. 20. §. 8. 3. ſolutam non fuiſſe penſionem per biennium, & amplius. 4. proponebat neceſſitatem reſtaurandi ædem. 5. dicebat ſe velle habere domum illam pro ſe recipiendo cum venerit, ſeu tranſierit per hanc urbem: Vlyſſipone enim frequens commorabatur. 6. allegabat indigentiam domus illius ad habitationem ſuorum familiarium. 7. dicebat ſe velle domum ad condendum ſuum frumentum.

448 Pro parte tamé ſcholaris inquilini, quòd non poſſet juſtè expelli præter diluriones ſingularum allegationú, quas infra ſigillátim apponemus, faciebat 1. quod neceſſitas debet inopinatò ſupervenire locatori poſt locationem factam, ut habetur expreſſé lib. 4. Ordinat. Luſitan. lib. 4. tit. 24. & notat Gloſſ. ad l. Æde v. neceſſariam Cod. de locato, & ibi communiter Doctores cum quibus Valaſc. de jure emphyt. q. 22. num. 5. Auton. Gomez 2. var. cap. 3. num. 6. Covar. pract. capit. 30. num. 3. §. penult. & Molina citat. §. ſecundus. Nulla verò ex prædictis neceſſitatibus, quas aſſignavit

Inquilinus ſcholaris quando non poſſit expelli.

loca-

locator, supervenit post factam locationem: quia Baro illustrissimus saepe transivit per hanc urbem, semper in ea habuit aliquem famulum & frumentum: quando autem necessitas sic se habet (quanvis legitima sit) quae praevideri potuit ante finitam locationem, non sufficit ad conductorem expellendum. Leg. is à quo §. fin. & leg. sequenti, ff. ut in possessionem, & l. de aetate §. ex causa ff. de interrog. action. Faciebat 2. quia locator malitiosè, & pertinaciter conabatur expellere scholarem conductorem, ut patuit ex petitione prima, quam fecit, in qua solum petijt solutionem pensionis, & pignorationem, & statim die sequenti, in secunda petijt expulsionem, fingendo causas allegatas expulsionis, ac si intra biduum possét omnes inopinatò supervenire: statutum verò nostrae Academiae loco citato §. 8. praecipit Cōservatori Academiae, ut cōductoré privilegiatum non jubeat expelli, quàvis locator assignet legitimam causam, si ex malitia, aut pertinacia id provenire animadvertat.

Scholaris inquilinus ex privilegio non habitans domum ex vi privilegij.

449 Superest ut scholaris inquilinus diluat, & infirmet causas, seu rationes, quae pro ipsius expulsione praetendebantur, ut sic meliùs innotescat jus suae persistentiae, seu retentionis. Ad primam quòd non habitabat in domo illa ex vi privilegij scholastici, facilè respondit non requiri se habitare in tali domo ex vi privilegij scholastici, ut non posset expelli ante exactam locationem. 1. quia scholares solebant conducere domos, quae sine contradictione illis offerebantur, quin privilegio retenturi. 2. quia de jure civili nostro & communi, necnon de canonico; nullus inquilinus potest expelli sine legitima causa ante tempus locationis finitum leg. Aede Cod. de locato Ordinat. Lusitan. lib. 4. titulo 24. init. Cap. propter sterilitatem §. verum, de locato. Privilegium verò non privat scholares jure communi, ut notat Sanch. lib. 9. Matrim. d. 2. num. 2. Suar. lib. 6. de legib. cap. 26. à num. 14. & Doctores communiter ad cap. Ad Apostolicam, de regul. & Gloss. in capit. veniens verbo Renunciasse, de praescript. & exprimitur tanquam generalis regula in l. 3. ff. de militar. testam. & notat ibi Gloss. in casu, & communiter etiam Doctores. Privilegiū enim non debet obesse, ut rectè docuit Mantica de conject. lib. 5. tit. 14. n. 8.

Fidejussor vel cautio praestanda domus.

450 Ad secundam, quòd dictus inquilinus juxta statutum Academicū nō praestiterat fidejussoré, vel cautionem, satisfecit dicēs inquilinum de jure communi non teneri ad praestandum fidejussorem, vel cautionem pro conductione domus, ut patet ex toto ff. locati, & C. de locato, & quidē nō cōstabat, neque author ostēdebat praedictū inquilinū domū cōduxisse beneficio privilegij scholastici. Imò casu dato, nō cōcesso, quòd eā ex vi privilegij cōduxisset, adhuc ex hujusmodi defectu expelli nō debuerat post duodecim annos habitationis juxta l. si filius familias C. de petition. haered. Nam post tam lōgum tēpus praesumitur ea solēnitas intervenisse, ut cum multis observat Mēdez in prac. Lusitan. 1. par. lib. 4. cap. 2. num. 6. ver. Item & in hoc. Quia etiam licèt apertè constaret defuisse, adhuc expelli non deberet, tum quia multi scholares id non faciunt, tum etiam quia locator visus est remittere hanc obligationem conductori, cum sciret, & taceret l. semper qui non prohibet ff. de regul. juris l. 1. & 2. §. fin. C. de remiss. pignor. l. qui autem vers. praeterea ff. quae in fraud. credit. Cum verò hujusmodi fidejussio, vel cautio ab statuto jubeatur praestari in favorem locatoris (ut domini aedium mercedem securam habere possint) §. 7. hanc poterat locator remittere l. si quis in conscribendo C. de pactis, cap. si de terra, de privil.

Pensio non soluta ad expulsionem inquilini.

451 Ad tertiam de non solutā pēsione per biēnium, & amplius; facilè imprimis ostendit falsitatem per apochas, seu quitationes, ex quibus constabat solum per annum non fuisse solutam. Imò quàvis per biēnium soluta nō foret, adhuc nō debuisset expelli 1. quia juxta d. cap. propter sterilitatem, morām purgaverat assignatis pignoribus. 2. quia pretium anni ultimi retinuerat, eo quòd compensari cogitabat facta aestimatione per publicos ministros de pretij excessu, quem solverat annis praeteritis, cum pars aedium illi esset adempta, & nihil de pretio antiquo diminutum. 3. quia paratus esset cum effectu solvere quidquid liquidò debuisset. Hoc enim de jure sufficit, ut causa expellēdi cesset. l. diligenter §. 1. & 2. ff. mandati, Authent. Ut exact. instan. dot. §. fin. collat. 7. & notat Gloss. ad d. l. Aede verbo solutisti C. de locato. Quia pignora admittuntur; dum fit liquidatio l. statu liber ff. de statu liber. & notat Gabr. Pereyr. de Manu Reg. c. 7. n. 40. p. 1.

Restauratio aedis pro expellendo inquilino.

452 Ad quartam de allegatā necessitate restaurandi aedem, rectè satisfecit respondēs necessitatem restaurādi aedem debēre esse talem ad expellēdum inquilinum, ut fieri nequeat restauratio eo ibi manente, ut communiter observant Doctores ad dict. l. Aede, & expressit Ordinat. Lusitan. loco citato, & Molina tom. 2. tract. d. 499. §. Tertius. Imò si opus fuerit exire inquilinum, statim aedes post restaurationem sunt illi restituendae, ut communiter tenent interpretes cum Gloss. & Bartolo in l. si duo §. cum inquilino ff. uti possidetis, Lopez cum alijs in leg. 6. titul. 8. par. 5. Menoch. de retinen. possess. remed. 4. num. 208. Tiraq. in tract. causa cessante num. 103. Et constabat aedem non esse ita damnificatam, ut necessarius foret egressus inquilini ad restaurationem, & dominum non habere animum eam restituendi, cum dixisset eam velle pro se, pro familiaribus suis, & pro frumento condendo;

Ad quintum, quod nempe vellet ædem pro se recipiendo, cum per Vrbem transierit, benè respondit sufficientem non esse eam causam pro expellendo inquilino. Quia debuit egere domo ad habitandum, & non ad hospitandum, ut expressit Ordin. Lusitan. loco cit. habitare verò & hospitari multum differunt, ut eleganter definitur in l. unica §. habitare ff. de his, qui effuderint.

Necessitas domini pro expellendo inquilino.

453 Ad sextum, de indigentia domus pro habitatione suorum familiariũ, optimè satisfecit negans talem indigẽtiam sufficere. Quia jus Lusitan. Ordin. citata solàm extendit necessitatem habitãdi ad filium, vel filiã, fratrem, vel sororem: & hoc in scholari maximè habet locum: quia Doctores communiter tenent non posse scholarem expelli etiam quãdo ipse locator domo indiget ad propriam habitationem, in quibus est Bologn. in Auth. Habita num. 169. C. ne filius pro patre: Morla in emporio juris p. 1. tit. 10. num. 16. Cevall. commun. contra commun. quæst. 756. num. 23. licèt contrarium defendat Valasc. de jure emphyt. quæst. 22. num. 5. vers. Amplia 2. Vide quæ supra differuimus num. 417. & 418. Ad septimum, quòd vellet talem domum pro suo cõdendo frumento, denique respondit negans sufficere illam causam: tum quia Ordinat. Lusitan. loco citato inter necessitates locatoris solùm ponit habitationem: tum etiam, quia licèt in jure communi dicta l. Æde diceretur universaliter, (Proprijs usibus necessariam) Gloss. tamen ibi verbo necessariam, & cum ea communiter interpretes de sola habitationis necessitate intelligunt: & meritò, quia in jure usus, & habitatio idem sunt, ut eleganter definitur in l. si habitatio in prin. ff. de usu & habitatione.

QUÆSTIO IX.

Qualiter se habeat privilegium exemptionis, seu immunitatis ab oneribus personalibus?

454 POst privilegia, quæ sunt veluti positiva, quibus positivum aliquid scholaribus impenditur, nempe peculiaris fotus, peculialis carcer, & hospitatio per modum habitationis, sequitur ut subnectamus quædam negativa, quæ continentur sub generali nomine exemptionis, seu immunitatis. Est autem exemptio idem atque immunitas ab aliquo gravamine, onere, vel obligatione, quæ obligatio quanvis semper afficiat personam saltem remotè, & mediatè, tamen si afficiat immediatè in ordine ad aliquid personaliter exequendum, dicitur onus personale, & quidem quocunque modo afficiat, si sit in ordine ad aliquid solvendum, dicitur tributum, pensio, vel Gabella. In hac igitur quæstione agemus de immunitate ab oneribus personalibus, quæ competunt privilegiatis Academicis jure tam communi, quàm speciali: in sequentibus erit nobis sermo de immunitate, seu exemptione à tributis, gabellis, & subsidijs Ecclesiasticis.

Immunitas ab oneribus personalibus.

Iure communi non posse scholares compelli ad munera illius civitatis, in qua studij causa degunt, proindeque esse immunes ab oneribus personalibus, rectè defendunt Barrol. ad leg. 1. Cod. de auro coronato lib. 10. Rolandus do Valle tom. 1. consil. 31. num. 10. & Rebuff. in privileg. schol. privil. 127. Sumitur ex l. 1. & 6. C. de profess. & medicis lib. 10. nam in l. 1. sic habetur: Cum te medicum legionis secundæ adjutricis esse dicas: munera civilia, quãdiu Reipublicæ causa abfueris, suscipere nõ cogeris. Cum autem abesse desiẽris, post finitam eo jure vacationem, si in eodem numero es, qui ad beneficia medicis cõcessa pertinẽt, ex immunitate uteris. Ex quibus fit argumẽtum, ut scholares quãdiu sunt in studio, & sũt habiles ad medẽdum, & docẽdũ, dicta immunitate gaudere debeãt. Expressiùs, & extensiùs l. 6. ubi sic, Medicos & maximè archiatros, vel ex archiatris, grammaticos, & professores alios litterarum, & doctores legum, una cum uxoribus, & filijs, necnon & rebus, quas in civitatibus suis possidẽt, ab omni functione, & ab omnibus muneribus vel civilibus, vel publicis immunes esse præcipimus.

Medicorũ immunitas.

455 Probatur deinde à Rebuffo citato: quia scholares in civitate, in qua studij causa degunt, non constituunt domiciliũ, l. 2. C. de incol. lib. 10. Nam qui habet animum redeundi domum, a domo non videtur abesse. l. quæsitum ff. de leg. 3. Barbat. in Clem. de Romani col. 11. de elect. Socin. in cap. fin. col. X. in fine secundi membri, de foro comp. Farinac. fragm. criminin. part. 14. lit. D. num. 55. & Petrus Barb. in l. 2. §. legaris num. 541. ff. de judic. Addit Albet. in prima parte statut. q. 175. dicta procedere, etiam si statutũ diceret, quòd stans in tali loco sex annis, vel tali tempore debeat tãquam civis haberi. Ratio omnium est, nam quando quis studet habẽs animum redeũdi, non cẽsetur esse in loco in quo studet l. Seie §. Pomphile ff. de fundo instruct. Ita Felin. ad cap. dilectus col. 7. ver. ad domicilium, de rescript. addens etiam si sic staret per mille annos, & Bartol. in leg. lex Cornelia §. si tamen ff. de injur. & Gloss. in §. 1. de colla. in concor. verbo habeatur. Vnde scholares non tenentur ad custodiam portarum civitatis, etiam tempore belli, vel pestis, nec ad excubias, nec ad alia quæcunque onera. Imò (ut docet

Domicilium scholaris.

Onera personalia scholarium.

Bart.

Bart. in l. 1. C. qui ætate lib. 10.) hæc & similia munera non cogantur subire in propria patria, studio durante. Sed hæc de jure speciali Academiæ Montispessulani, & Parisiensis, ut dicemus infra n. 457.

Mendici validi cogi possunt laborare.

456 Posita resolutio firmari potest ex alijs privilegijs affinibus. 1. Quia licet judex possit compellere mendicos validos ut laborent, & operentur, ut patet ex Rub. Cod. de mendican. valid. lib. 11. & §. si vero aliqui, in Authen. de quæstore col. 6. itaut doceat Amancllus de claris aquis sing. CV. homines validos, qui nihil operantur; posse expelli à civitate, si operari recusent: hoc fallat in studentibus, quibus judex nequit præcipere, ut studio deserto ad aliud opus se accingant, sicut in nobilibus tradit Ripa tractat. de peste in 3. par. fol. 21. & Lucas de Penna in Rub. ne rustici ad ullum obseq. Cod. lib. 11. & l. una Cod. ne quis liber invitus. Signum est ergo eos esse immunes ab oneribus personalibus, ne ab studio litterarum avocentur.

Scholares non laborantes.

2. Quia licet non debeat manducare, nec aliquid habere qui non laborat, ut habetur in Gloss. ad l. quamvis ff. de damno infecto, & Gloss. simili in Clem. Vt qui verbo in posterum, de ætá. & quali. & ea est doctrina S. Hieronym. in 3. parte Epistol. in regula monac. cap. 13. Epistol. 21. ad Marcellam, tamen hoc fallit in scholari perito, qui licet respondeat propositæ quæstioni absque ullo labore, & revolutione librorum, tamen habet mercedem, & salarium, ut docet Archid. in cap. nó licet 11. quæst. 3. & Specul. in titul. de Salario in §. sequitur, ubi idem tradit de advocato, ne maneat deterioris conditionis peritus mente tenens resolutiones, quàm imperitus libros consulens in singulis ob ignorantiam. Idem tenet de medico ex tempore ægrotum curante Ripa tract. de peste 3. parte fol. 137. Quia præteritorum laborum ratio, attendi debet l. studiorum labor Cod. de assessor. Videantur Ias. in §. sed iste col. antepenult. de action. Socin. in tractat. fallen. regul. 229. & Barbat. in proœm. Clem. in 2. lectu. in verbo salutem, col. 15. Ergo sicut jus attendit præteritum laborem, ut scholaris peritus mercedem accipiat, ita attendit præsens studium, ne ab hoc ad alios labores avocetur.

Immunitas scholarium Parisiensium.

457 Hactenus sermó fuit de jure communi scholares omnium Academiarum comprehendente, módò ut pauca subnectamus de jure speciali, imprimis apud Rebuff. privil. 127. Scholaribus Vniversitatis Montispessulani, ac Parisiensium per Carolum VI. Galliæ Regem cócessum fuit anno 1419. die 12. Iunij, ne tenerentur ad custodiam portarum civitatis, nec etiam ad excubias, nec ad quæcunque alia onera etiam tempore belli, aut pestis, & hoc tam in loco studij, quàm in propria patria: Rex idem anno sequenti prædictum confirmavit privilegium, & postea anno 1459. die 29. Maij declaravit quòd non obstantibus privilegijs (quæ vocát chartam Normanorum) Normanis datis, gaudeant prædictis privilegijs veri scholastici Parisienses.

Immunitas Academiæ Conimbricensis & Eborensis à muneribus.

Quod attinet ad nostras Academias, Conimbricensem, & Eborensem, cum sit perspicuum, & usu longissimo receptum, earum tam scholares, quàm officiales privilegiatos jure communi, & speciali esse immunes à muneribus, & oneribus civitatis personalibus, tamen quia olim Eborensis civitas voluit officiales Academicos cogere ad prædicta onera, seu munera, Rex hujusmodi conatum anno Domini 1565. Maij 26. coercuit sequenti diplomate.

¶ Eu elRey faço saber a vós Iuiz, Vereadores, & Procurador da cidade de Evora, que eu sou informado, que gozando a Vniversidade da dita cidade por minhas provizoens de todos os privilegios, liberdades, & izençoés, de que goza, & uza a Vniversidade de Coimbra, & estando em posse de os officiaes, de que a dita Vniversidade se serve, não irem nas procissoens com insignias, nem pagarem pera a bandeira, nem pera outras cousas, que na dita cidade se ordenarem; vós obrigaes ora a isso os officiaes, não lhes querendo admitir, nem guardar seus privilegios: & vendo eu que o Reitor; & Deputados da Vniversidade no numero dos ditos officiaes tem a moderação que convem a servisso de nosso Senhor, & meu, & bem da dita cidade: & mandão aos ditos officiaes que vão nas ditas procissoés com suas tochas nas mãos pera mais veneração do Santissimo Sacramẽto, ey por bem, & me praz, que os ditos officiaes, que o dito Reitor da Vniversidade de Evora por sua certidão declarar, que servem com seus officios a dita Vniversidade, & Collegio de Iesus da Companhia da dita cidade, sejão escusos de todos os encargos, officios, & obrigaçoẽs da governança da cidade, & não sejão obrigados, nem cõstrangidos, a servir nas ditas cousas, nem pagar pera ellas conforme aos privilegios da dita Vniversidade. E portanto vos mãdo que assi o cumprais, & guardeis inteiramente, sem a isso pordes duvida, nem embargo algum, sobpena de quẽ o cõtrario fizer, encorrer nas penas dos encoutos, segũdo forma dos ditos privilegios, & estatutos da dita Vniversidade. E este alvará será registado no livro da Camara, pera se saber como assi o tenho mandado. E ey por bem que valha, & tenha força & vigor, sem embargo da Ordenação do livro 2. titulo 10. que diz que as cousas cujo effeito houver de durar mais de hum anno, passem por cartas, & passado por alvará não valhão. E valerá outrosi este, posto que não seja passado pela Chancellaria

sem embargo da Ordenação, que manda, que os meus alvaràs, que por ella não forem passados, se não guardem. Iorge da Costa a fez em Lisboa a 26. de Mayo 1565.

QUÆSTIO X.

Qualiter se habeat privilegium immunitatis à tributis, & gabellis.

Tributum quid & quotuplex.

458 POstagitatam, & profligatam quæstionem de scholarium immunitate ab oneribus personalibus, proximum est, ut expendatur immunitas à tributis, & gabellis tam de jure communi, quàm de jure speciali. Sed ante omnia præmittẽdum est 1. tributum, quod à nonnullis sermone vernaculo appellatur gabella, significari generaliter hoc nomine, quia tribuitur, vel quia olim à tribubus exigi solebat, & in tota sua latitudine definiri in hunc mo-„ dum: Est id quod Principi, vel Reipublicæ à „ privatis solvitur ad onera cõmunia sustinẽda. Cum igitur tributum sit id quod à subditis exigitur potestate legitima ad bonum commune, ad justam tributi impositionem, attendi debet, tum potestas imponentis, tum justitia causæ ob quam imponitur, tum æqualitas & proportio, quæ in ejus exactione servetur. Præmittẽdum est 2. tributum in specie esse multiplex, & totam diversitatem subire ex modis, quibus imponitur, ex personis, à quibus exigitur, ex rebus, de quibus solvitur, ex titulis propter quos petitur: denique ex loco, tempore, quantitate, & multis alijs circunstantijs. Præcipua sunt Vectigal, dictum à vehendo, quod solvitur pro rebus exportatis, vel importatis in urbem, aut provinciam: & in portusve confinijs solui cõsuescit. Portorium, quod solvitur pro transvectione mercium per pontes & flumina. Pedagium, seu Guidagium quod solvitur à transeuntibus per aliquam viam, seu locum pro custodia viarum. Alcavala Lusitanè siza, Latinè Decima, quod ex rebus venditis, aut permutatis solvitur: & sic de alijs.

Tributum multiplex.

459 Præsens quæstio est, utrum studia generalia, & eorum studiosi sint immunes à tributis solvendis? Consulto studia, seu Academias cum studiosis conjunxi. Quia (ut benè notat Alphonsus de Escobar cap. 22. num. 11.) immunitates omnes patrimonialium munerum, cæteraque privilegia professoribus studentibus concessa, etiam si mixta sint, dummodò ratione professionis concessæ fuerint, ipsum corpus Vniversitatis comprehendũt, adeo vt etsi legibus, privilegijsve non exprimatur, extensio tamen fieri debeat ob identitatis rationem. Cum iniquum videatur Academiam ipsam litterarum matrem & altricem immunitate filiorum nõ gaudere. Sed de hoc jam alibi latiùs. Quæritur igitur an in studijs & studiosis detur immunitas à tributis? Partem affirmativam tenet absolutè Rebuff. privil. 49. eandem quoad immunitatem nõ solvendi pedagia, defendunt Bolognet. in Auth. Habita C. ne filius pro patre num. 15. Petrus Gilchen num. 37. August. Barb. ibid. num. 27. Bertachin. de Gabellis par. 7. q. 29. & Horat. Lutius de privil. schol. priv. 54. Partem negativam tuentur Gironda de Gabell. 7. parte num. 42. Gutier. eod. tract. q. 95. num. 18. Salazar de usu & consuet. cap. 8. nu. 22. Azeved. l. 10. tit. 1. lib. 4. num. 25. & Lassarte de Decimis cad. 19. num. 1. & 90. Hi tamen authores loquuntur de studijs, & Academijs merè secularibus. Nam Ecclesiasticas, & quæ continent causam piam, qualia sunt collegia fundata ad sustentationem studentium pauperum, immunes esse à tributis, & gabellis, pro comperto habet Molina de just. to. 3. disp. 671. & Marta de jurisd. 4. p. cap. 14.

Immunitas Academiarũ in tributis.

460 In hac difficultate aperiam quid sentio per conclusiones sequentes. Prima conclusio. Scholastici etiam laici tam jure communi, quàm jure & privilegio speciali aliquorum regnorum, non soluũt pedagia, seu vectigalia ex libris quæ exercẽndi ingenij gratia, neque ex rebus alijs ad proprium usum necessarijs deferunt. Ita Barbat. in procem. Clem. verbo salutem in 2. lectura col. 16. Card. in Clem. fin. 4. q. de censib. Alber. & Salicet. quos citat, & sequitur Rebuff. priv. 146. Sumitur ex l. Vniversi C. de vectigal. ubi liberantur à solvẽdis vectigalibus tam res ad proprium usum necessariæ, quàm omnia instrumenta, quæ portantur exercendi ruris gratia. Cùm verò inter res scholarium usui necessarias, sint libri, qui etiam sunt instrumenta exercẽdi ingenij, rectè sequitur jure communi scholares esse immunes à vectigalibus, quando portant libros, vel res alias proprio usui necessarias. Quòd hujusmodi immunitas etiam nonnullis competat jure speciali, sumitur 1. ex legibus Castellæ l. 5. tit. 7. p. 5.
„ ibi. Esso mismo dezimos de los libros que a
„ los escolares traen, e de las otras cosas que
„ han menester para su vestir, e para su viãda,
que non deven dar portazgo. Vbi Greg. Lopez gloss. 11.

Vectigalium immunitas.

Quod verò hoc & amplius privilegium cõpetat Scholaribus Academiæ Parisiensis euntibus, & redeuntibus, concessit Galliæ Rex Philippus VI. Valesius dicto anno Domini 1340. mense Ianuarij apud Vincenam, per hæc verba:
„ Concedimus de gratia speciali, & certa sciẽ-
„ tia, & de nostræ plenitudine potestatis, ne
„ quisquam laicus cujuscunque cõditionis, vel
„ eminentiæ existat, sive privata persona, præ-
„ positus, vel baillius, præfatos magistros, &
„ scholares, aut ad ipsum studium accedentes

aut

„ aut ad propria redeuntes; de quorum scholaritate constabit per proprium juramentum; „ in personis familiis, sive rebus, occasione pedagij, taliæ, impositionis, coustumæ, vel aliorum hujusmodi personalium onerum, aut alterius exactionis cujuscunque personam „ inquietent, molestent, aut alias quovismodo „ extorquere præsumant. Hoc privilegium confirmavit Ioannes Franciæ Rex anno 1360. die 12. Februarij, & ampliavit Carolus V. anno 1369. die 26. Septembris apud Vincennam, ut nempe sint immunes tam in aqua, quàm in terra, & bonis ipsorum, & bonis suorum beneficiorum, quæ ad usum habent. Limitatur 1. nisi scholares diu ab studio se absentent. Bar. in l. naturaliter §. nihil ff. de acq. ter. domin. quod procedit, quando illi se absentantes animum redeundi adjiciant. Limitatur 2. in rebus alienis mixtis cum libris. Nam si scholaris scienter portet cum libris merces patris, vel consanguinei, vel alterius etiam exteri, & dignoscatur fraus, certè illa bona cõfiscabũtur l. 1. & ibi DD. C. de navib. non exusandib. 11.

Gabella venditionum.

461 Secunda conclusio. Scholares laici, excepto vectigali, seu pedagio, prout in prima conclusione expositum est, à nullo alio tributo, jure communi sunt immunes. Ita Escob. cap. 22. num. 110. Et quidem à gabella, quam Castellani vocant Alcavala, Lusitani siza quæ est pensio solvẽda ex emptione & venditione, non esse immunes scholares, sive auditores, sive præceptores, tradunt Girõda de Gabellis 7. par. num. 49. & Gutier. tract. eod. q. 95. cap. 40. Addit Lasarte cit. cap. 19. num. 100. quãvis ab alijs tributis, quocũque jure studiosi & Doctores sint immunes, huic gabellæ venditionum esse obnoxios. Quia hæc gabella omnes etiam exemptos comprehendit, ita ut à cæteris ad eam argui non possit. Vnde solo jure, vel privilegio speciali à prædictis triburis, & gabellis eximẽdi sunt. Qualiter verò scholares Montispessulani exemerit Carolus VIII. Franciæ Rex, patebit ex verbis Regij diplomatis apud Rebuff. privil. 149. quæ subjicio utpote cedentia in magnum honorem studentium, & sapientium.

Scholarium immunitas a gabellis.

¶ Carolus Dei gratia Francorum Rex, ad perpetuam rei memoriam, in solio regiæ majestatis supremi Regis clementia constituti, ad illorum qui litterarum studio jugiter insudant, in quibus pretiosa reperitur assiduè quærentibus sapientiæ margarita, statum prosperum, & quietum regia solicitudine vigilantes, eorum profectibus libenter intendimus, & illa quæ ad dicti studij augmentum & tranquillitatem fore conspicimus, opportuna, favorabili cõcedimus liberalitate: hinc est quòd dilectorum nostrorum Gutifredi de sancto Stabundo genere nobilis Rectorum moderni, necnon magistrorum, & Scholarium Vniversitatis villæ nostræ Montispessullani, in hac parte supplicationibus inclinati, attendentes insuper quòd ab ipso famoso studio tãta exactis temporibus emanaverint salutiferæ illustri doctrinæ; ut quàm plurima ejusdem membra insignia Apostolicæ dignitatis gloria donati, decoratique extiterint; à quorum paterna providentia, etiam & claræ recordationis prædecessorum nostrorum Franciæ Regum ampla munificentia, supplicantes prædicti, plurimis sũt privilegijs, prærogativis, libertatibusque præmuniti. Considerantes etiam quòd thesaurus scientiæ pretiosissimus, per quẽ rationalis creatura à terrenorum desideriorum illecebris abducitur; justitia colitur, & Ecclesia militaris fructiferis stipitibus spiritualiter & temporaliter illustratur; memoratorum antecessorum; qui Regni hujus florentissima studia suis temporibus amplissimis prosecuti sunt favoribus, vestigia imitari volentes, habita etiam cum nõnullis magistratibus, & alijs de magno concilio nostro viris peritissimis deliberatione matura, &c. Quod Rector, Doctores, Magistri, Licentiati, Baccalaureati, ordinariè, & continuè legẽtes, alijque veri studẽtes, ab omnibus impositionibus gabellis, quarta aut octava parte vini & aliorum fructuum excretorum, tam de his prædijs patrimonialibus, quàm alijs ratione beneficiorum Ecclesiasticorum sibi competentibus, & pertinẽtibus; etiam & alijs personalibus vectigalibus, pedagijs, angarijs, & perangarijs, sint & remaneant in perpetuum quieti, liberi, franchi, immunes, & exempti.

462 Dubium est 1. an scholares habeãt prædictam immunitatem vectigalium jure communi, nõ solum adeũdo studium, sed etiam stando, & redeundo? Rectè affirmat Rebuff. privil. 151. ex Bart. in l. utimur ff. de sepul. viola. & l. 1. ad l. Iul. majest. & in l. relegati de pœnis. Arg. cap. statutum §. pro ferendo, de rescript. in 6. ubi Angel. ad l. 1. C. de navicula lib. 11. Alex. consi. 46. in prin. vol. 2. & Felin. in cap. ego N. de jurejur. Ratio est, quia tex. in Authẽt. Habita C. ne filius, confert immunitatem omnibus scholaribus, qui causa studiorum peregrinãtur: nõ solum autem quãdo adeunt, sed etiam quando stant, & redeũt: studiorum causa exulant, & peregrinantur. Deinde textus ille præbet veniẽtibus securitatem: at nõ venit securè, qui nõ potest securè redire l. sciẽdum ff. de legatio. & l. qui mittũtur ff. ex quibus causis maior. Accedit quòd nõ minus abesse Reipublicæ causa intelligẽdus est, qui pergit ad id negotium, vel ab eo revertitur: l. tempus ff. de vacat. & excusat. muner.

Vectigalium immunitas

Dubium est 2. qualis requiratur, & sufficiat probatio libros, vel res alias usui necessarias portari, ne solvatur vectigal? Respondetur standum esse juramento scholarium, vel nuncij, aut mulionis libros deferentis, quando scholaris præsens non est. Ita Rebuff. privil. 147. ex Gloss.

in Clem. fi. de censibus, & Iasin l. cætera §. sed si quis ad opus col. 2. ff. de legat. Similiter ex l. Vniversi C. de vectig. ubi Doctores, & Bald. in l. cum proponas C. de nautico fœnore. Fallit tamen, quando ex tempore de cōtrario constaret, arg. l. si is à quo ff. ut in posse. lega. Bonifac. in Clem. præsenti col. 3. Quid si Gabellarij velint aperire scrinium, vel arcam, ut videant libros? Videtur posse ex l. requirendi Cod. de servis fugit. Hæc tamen lex intelligitur, quando illa apertio fit authoritate judicis, aliàs secus, & sic observat consuetudo, scilicet ut non aperiātur cistæ. Quia inhumanum est paupertatem alicujus detegere. l. 2. C. quādo & quibus quarta pars debe. lib. 12. Quid si gabellarij negent eum esse scholarem? Probabit scholaris se talem esse per litteras matriculæ, quas debet portare. Ita Bologn. apud citat. Rebuff. Nam clericus probat se clericum litteris, l. si qua per calumn. C. de Episc. & cleri.

Pœna gabellarij violantis privilegium.

463 Dubium est 3. quali pœna afficiātur publicani cogētes scholarem ad solvendum vectigal? Quantæ audaciæ, quantæque temeritatis sint publicanorum factiones, nemo est qui nesciat, ut his cōceptis verbis tradit tex. in l. quantæ ff. de public. Hinc est quòd publicanus cogens scholares solvere vectigal, pœna multiplici coërcetur. Imprimis deperdet privilegia, si qua habuerit, ut ex cap. dilecti, de privil. tradit Roman. sing. 695. Insuper Clemēt. præsenti, de censibus, excommunicatur, vel interdicitur juxta personæ ibi expressæ qualitatem. Deinde per jus civile pœna capitali afficitur l. universi C. de vectig. ibi: „Capitali pœna proposita stationarijs, & urbanis militibus, cæterisque personis, quarum avaritia id tentari firmatur.„ Sic Firman. tract. de Gabell. p. 4. num. 11. & Ferret. in simili tractat. num. 212. ubi addit publicanum illicitè exigentem pœna furti, & actione furtiva teneri, si scienter illicita exegerit, si verò ignorans, ad duplum infra annum: at si soluerit exactum ante sententiam, liberabitur. Farin. in praxi crimin. parte 7. de furtis q. 172. num. 58. tradit hoc multo magis procedere in publicano qui non semel, sed pluries indebitam gabellam exigit: & num. 59. ait teneri ad quadruplum, si exegit nullam habens exigendi potestatem, ex l. peræquatores C. de centurion. lib. 11. Illud rectè notat Rebuff. priv. 148. per pœnam capitalem supra intelligi pœnam deportationis. ex leg. penult. & ibi Gloss. C. de navicul. lib. 11. Quia nomine capitalis pœnæ intelligi debet mitior l. si præses, & l. si de interpretatione ff. de pœnis. Addit debere cōdemnari in expēsis, damnis, & interesse scholarium non solum publicanum, sed etiam conductores, quos firmarios vocant, & quoscumque molestantes super hoc scholasticos.

QUÆSTIO XI.

Utrum studia generalia, seu Academiæ sint immunes a subsidio Ecclesiastico solvendo?

Immunes Academiæ a subsidio Ecclesiastico.

464 Sermo nobis est de subsidio, quod in favorē alicujus Principis sæcularis solet aliquādo Summus Pontifex indicere Ecclesijs, & Ecclesiasticis redditibus, quale fertur in histor. Pontif. lib. 6. cap. 27. §. 1. concessum per Paulum III. Pontificem Max. Carolo V. Imperatori pro expugnatione de Tunez, y la Goleta. Ante resolutionem oportet meminisse de divisione Academiæ in sæcularem, & Ecclesiasticam, quam tradidimus lib. 1. disp. 1. q. 2. exponentes latè quid requiratur ut Academia sit & appelletur Ecclesiastica, vel sæcularis & laica. Hoc posito facilis est generalis resolutio. Si Academia laica & sæcularis sit, non tenetur ad Ecclesiasticū subsidium: si vero sit Ecclesiastica, talis subsidij onere gravatur. Ita Azor to. 1. Instit. moral. lib. 9. cap. 14. q. 6. Rebuff. tract. de decimis q. 3. num. 4. ver. 3. Barb. de potestat. Episc. alleg. 87. num. 40. Garcia de benef. 5. part. cap. 1. num. 613. & Alphons. de Escob. cap. 22. à num. 14. Ratio manifesta est, quia subsidium Ecclesiasticum dicitur illud, quod est impositum Ecclesijs, & Ecclesiasticis redditibus, quale fuit illud impositum à Paulo III. in favorem Caroli V. Imperatoris, ut cōstat ex Bulla, quam refert Lara in compēd. trium gratiar. lib. 2. pag. 3. Quæ Bulla conformis est juri communi Canonico, quo cavetur ne à laicis exigatur simile subsidium, ut doctè probat Bellenc. de charit. subsid. q. 35. & 37. num. 1. addi potest tex. in cap. conquerente 16. ad fin. de offic. ordin. archid. & in cap. cavendum 10. q. 3. Ergo si Academiæ sæculares sint, ad exemplum laicorum, exemptæ erunt ab Ecclesiastico subsidio: si autem sint Ecclesiæ, illud debebunt.

Subsidium Ecclesiasticum ex bonis Academiarum.

465 Est indubitata prior pars resolutionis in Academijs sæcularibus, seu laicis circa bona temporalia: at circa decimas, quas largitione Pontificis nonnullæ Academiæ laicæ possident, gravis difficultas est, an ex illis teneantur ad Ecclesiasticum subsidium? Partem negantem defendit Molina de just. to. 3. disp. 663. num. 9. & 10. quatenus ait Pōtificem per concessionem decimarum laicis factam, eā decimarum portionem, quam impendit, ita ab Ecclesiæ & sacerdotum patrimonio amputasse, & in sæcularia bona transfudisse, ut bona hujusmodi manserint omninò alienata, & exempta à jurisdictione Summi Pontificis: ex quo infertur

fertur Pontificem, quantumvis vellet, non posse eis subsidium imponere. Totum hujus sententiæ fundamentum est, quia illæ decimæ, seu redditus etsi in suo exordio, & origine fuerint Ecclesiastici, tamen ob alienationem, & donationem factam Academiæ laicæ, Ecclesiastici esse desierunt induentes sæcularem & laicam naturam, non secus ac illi decimarum redditus (quas tertias vocant) Principibus, optimatibusque donati. Certum enim est, quoties Ecclesiastici redditus à Pontifice laicis donantur, inter profana bona recenseri, ut latè probat Castillo de tertijs cap. 11. Gutier. lib. 1. pract. q. 14. n. 2. & Zevallos de las fuerças q. 25. num. 21. ex cap. unic. §. fin. de jure patron. in 6. & l. licitatio in fin. de public. & vectig.

466 Confirmatur 1. à simili, ex doctrina, quam supra hoc lib. disp. 1. q. 5. tradidimus, & multis probavimus, nempe privilegia, & omnia bona laica, quæ sæculares Principes donat Academiæ Ecclesiasticæ, exuere naturam profanam, & assumere Ecclesiasticam, ita ut maneant omninò exempta à tributis sæcularibus; ergo è contra Decimæ Ecclesiasticæ, quæ à Pontifice donantur Academiæ laicæ ita induunt naturam laicam, ut subjici nequeant subsidio Ecclesiastico. Confirmatur 2. quia bona Ecclesiastica nō possunt vēdi, permutari, & alienari absque solemnitatibus juris: sed Academia laica potest illas decimas vēdere, pignorare, permutare, & alijs modis alienare, nō solùm quoad fructus, sed etiam quoad proprietatem, ea forma & modo, quo reliqua bona temporalia. Nam quòd Principes, & alij laici possidentes simili titulo prædictas decimas, possint alienare, docent S. Thomas 2. 2. q. 100. a. 4. ad 3. Sotus de just. lib. 9. q. 7. a. 3. col. penult. Suar. de Relig. tom. 1. tract. 2. lib. 1. cap. 26. nu. 7. Gratian. discep. foren. cap. 138. à num. 22. Garcia de expens. cap. 6. num. 97. Petr. Barb. ad l. Titia 35. num. 42. ff. solut. matr. Lassarte de Decim. cap. 19. num. 32. & latè Menchaca Illustr. cap. 89. à n. 2. Confirmatur 3. quia ex solis bonis laicis, & non Ecclesiasticis gabella solvitur in eorum alienationibus: cum verò ex prædictis decimarum alienationibus per laicos factis gabella solvatur, juxta Castill. d. cap. 16. num. 14. Girondam tract. de Gabell. 7. par. num. 19. ad fin. Gutier. de Gabell. q. 42. & Lassarte d. cap. 19. à n. 28. sequitur decimas illas esse laicas, proindeque Ecclesiastico subsidio non obnoxias. Dicta habent magnam vim tum in alijs Academijs laicis, tum præcipuè in Salmanticensi, cum prædictas decimas possideat, non ex in feudatione ab Ecclesia facta, aut præscriptione, sed ex libera & simplici Pontificum donatione, eadem forma facta, qua Regibus Castellæ. Nam sicut illis Pontifices donarunt ad sustentationem militiæ armatæ, ita donarunt Academiæ Salmanticensi ad sustentationem militiæ litterariæ, trāslato in perpetuum pleno ac libero dominio, ut habetur in Pontificijs litteris Clemens V. & Benedicti XIII. quæ referuntur in proœm. Cōstit.

Decimæ Ecclesiasticæ donatæ Academiæ laicæ non subjic.

Jus alienandi decimarum.

467 Nihilominus partem oppositam affirmantem ex prædictis decimis solvendum esse Ecclesiasticum subsidium, amplectimur cum Garcia de expen. cap. 9. num. 97. Lassarte d. cap. 19. num. 34. Barboza d. l. Titia nu. 41. vet. quare autem ff. solut. matr. Azeved. lib. tit. 21. lib. 9. Recopil. num. 44. & Alphonso de Escob. cap. 22. num. 32. Sumitur 1. ex praxi. Nam usus & praxis (ut ait Escobar proximè) incunctanter obtinuit, ut concessiones Pontificiæ Ecclesiastici subsidij extendantur ad laicorum tertias, & Lara in compen. de las tres gracias lib. 2. fol. 31. narrat factam concordiam inter Principem, & Ecclesiam Aragoniæ. Eādem dari praxim apud Gallos innuit additio Decij cons. 156. lit. D. & hujusmodi subsidium pendere Academiam Salmantinam, constat ex statutis ejusdem tit. 50. §. 30. Sumitur 2. ex distinctione inter jus decimarum, quod habet Ecclesia, & jus illud quod ad laicos transferri solet, quam distinctionem afferunt, & approbant S. Thom. 2. 2. q. 87. a. 3. Azor tom. 1. lib. 7. cap. 36. num. 11. Castillo de tertijs cap. 10. num. 6. & Barb. citat. num. 46. Ius enim percipiendi decimas, quod penes Ecclesiam existit, & ob administrationē spiritualem competit, adeo spirituale est, ut nō nisi Ecclesiasticis debeatur, penes eos sit, & eorum nomine Ecclesiæ competat: & hujus juris laici sunt adeo incapaces, ut nequeat transferri in eos etiam per Pontificem. Cap. quamvis, cap. ad hæc, de Decimis. Cap. 2. de judic. cap. fin. de rer. permut. Cap. causam, de præscrip. & Cap. decimas 16. q. 7. Ius verò quod laicis concedi tur, est facultas percipiendi illas ipsas decimas Ecclesiæ Ecclesiasticis debitas: laici verò sunt capaces hujus juris, quo mediante plenum dominium, & perpetuum possunt comparare, manente tamen semper jure illo spirituali penes Ecclesiam ex natura rei, & absque ulla reservatione. Explicatur prædicta distinctio optimo exemplo venditæ, restitutæve hæreditatis. Quia nomen & jus hæreditatis nunquam transit in emptorem, aut fideicommissarium: transeunt tamen jura utilia, & dominium rerum, manete semper jure illo hæredis penes hæredem. §. restituta Instit. de fideicommiss. hær. l. pen. in fine C. eod. l. si quasi ff. de hær. vel action. vend. l. emptor C. eod.

Decimæ donatæ Acad. mædc. et subsidiu.

Decimarum ius duplex.

Igitur sicut in hæreditate vendita, aut restituta dignoscimus jus duplex, alterum quod semper manet penes hæredem, alterum quod trāsit in emptorem, aut fideicommissarium, ita possumus intelligere duplex explicatum jus in decimis per Pontificem donatis: atque adeo licèt decimarum percipiendarum jus transeat in laicos, adhuc jus spirituale penes Ecclesiam, ejus

Hæreditatis ius duplex.

caput

caput manere, non sine effectu. Inter alios præcipuus est, quòd Pontifex decimas & redditus sua origine Ecclesiasticos, & Ecclesiæ debitos, etiam post donationem factam laicis, possit directè tributo reali subsidij afficere, ut cum eo onere ad personas transeant, juxta notata per interpretes ad l. neque stipendium 13. de impen. io res dotal. ergo dicendum est Academias laicas ex prædictis decimis cogi posse ad subsidiũ Ecclesiasticum, sicut cæteri laici, qui ab Ecclesia decimas possident.

468 Opposita pro parte negativa facilè diluuntur ex illo principio, quòd translato jure temporali decimarum in laicos, jus spirituale penes Ecclesiam perpetuò maneat. Vnde ad fundamentum decimus illas decimas origine sua Ecclesiasticas, post donationem ita induisse naturam laicam, ut semper jus spirituale, cujus laici incapaces sunt, manserit penes Pontificem, qui proinde transmisit decimas affectas radicali, & reali onere, ut quando expedierit, concurrerent ad subsidium: quod in alijs bonis laicis non cernitur. Ad 1. confirmationem patet disparitas, quia privilegia, & bona laica semel omninò donata Ecclesiæ ita induant naturam Ecclesiasticam, ut nullum omninò jus maneat penes laicum donatorem, cum Ecclesia totius omninò juris capax sit: secus è contra, quando laico decimæ conferuntur ab Ecclesia. Ad 2. & 3. confirmationem, fatemur decimas illas secundùm jus translatum in laicos, manere laicas, proindeque posse vendi absque juris canonici solemnitate, & ex venditione deberi gabellam: cum verò remanente jure spirituali penes Ecclesiam, transierint affectæ prædicto radicali onere, valet Põtifex illas subjicere Ecclesiastico subsidio.

Dices adhuc pro sententia Molinæ num. 10. quia cõcessio decimarum facta laicis antiquior est impõsione subsidij, igitur tales decimæ temporales factæ nequeunt per Pontificem onerari. Addes perfectam donationem, qualis supponitur fuisse donatio decimarum, cõditionem non capere, l. perfecta donatio 4. C. de donat. quæ sub modo. Expendes etiam adducta exempla de hæreditate vẽdita, vel restituta, aut usufructus cessione, in quibus si hæres post venditam, restitutamve hæreditatem, aut is qui usũfructum cessit, agãt, exceptione repelluntur, l. 1. §. quãquam ad Trebel. de hæredit. vel actione vend. ergo similiter dici poterit, quãvis jus spirituale manserit in Ecclesia, tamen post factam donationem decimarum, has non posse onerari. Respõdemus cum Escob. citato num. 42. ad 44. opposita id evincere, ut regulariter & sine causa nequeat Põtifex cõcessionem perfectam onerare, modove afficere. Nostra enim resolutio procedit etiam in illa sententia, quæ habet Principes nõ posse donationem, seu privilegiũ gratiosum sine causa revocare: si tamen vel ex natura donationis ex justa causa superveniente concessio moderetur, graveturve, his casibus omnia in oppositum allata cessant, ijsque non obstantibus Pontifex donationi perfectæ modum, gravamenve adjicere poterit.

QUÆSTIO XII.

Quale sit in Academijs privilegium nundinarum, macelli, & mercatoris pecuarij, vulgo marchante?

469 NVndinæ, vulgo Feyras (ut exposuimus in nostro Elucidario lib. 2. Eluc. 13. n. 1022.) nomen acceperunt à nono die, quasi dictæ Novẽdinæ. Moris enim fuit apud Romanos, ut rustici octo diebus in agris essent, & nono die Vrbem repeterẽt tum ad mercatum, tum pro legibus accipiendis. Si quid autem suffragijs populi Romani ferẽdum erat, id per ternas nũdinas recitabatur, & promulgabatur, quod tempus Trinũdinum vocabatur. Hodie nundinæ sunt cõvẽtus mercatorum, qui statutis temporibus fiũt in aliquo loco publico merces omnigenas vẽdẽdi, & emẽdi gratia. *Nundinæ quid.*

Quòd Academiæ habeant privilegium nũdinarum, quas nempe indicãt certis temporibus pro mercatu ad alẽdos scholasticos, & officiales Academicos, nõ invenio jure communi. Iure tamẽ & privilegio speciali certum est Academiam Conimbricensem habere singulis hebdomadis nundinas, quas vocant francas, idest à gabellis liberas, pro suis scholaribus facilius alendis. Constat ex lib. 2. statut. tit. 30. n. 5. ubi sic: ¶ A seu officio pertẽcerá reger, & governar a feira franca, que se faz na praça dos Estudantes, conforme aos privilegios, que pera isso tem: & almotaçar, & pôr os preços aos mantimentos, & mais cousas, que a ella vierem, & por bem dos ditos privilegios, nella podem vender. Loquitur de scholasticorum ædili, vulgo Almotacel. *Nundinæ scholariũ Conimbricensium.*

470 Iure etiam & privilegio speciali, per diuturnam praxim observato, Academiam Eborensem suas habere nundinas, singulis hebdomadis feria tertia, habetur ex Stat. lib. 1. cap. 19. num. 4. & diplomatibus, quæ jussit expediri Rex Lusitaniæ, in favorem Academiæ, pro faciliori studiosorum alimonia. In quodam, quod 12. Septembris anno 1561. expedivit Regina Catharina nomine Sebastiani Regis sui nepotis, pro quo gubernabat, sic habetur: ¶ Hey por bem, & me praz, fazer merce ao Padre Reitor, Lentes, Deputados, Conselheiros, Officiaes, & Estudantes da Vniversidade *Nundinæ Academiæ Eborensis.*

sidade da cidade de Evora, pera que possão ser melhor providos de mantimentos, & outras cousas necessarias a sua mantença & sustentação, de lhes conceder, como de feito pola presente lhes concedo hũa feira franca no dia da terça feira de cada somana, das cousas abaixo nomeadas, &c. Hoc diploma servatur in cacthorio Academiæ loculo 12. in libro compaginationis nigræ ad fol.137. Eodem libro fol.136. est allud diploma ejusdem Regis factum Eboræ „ 27. Iulij anno 1573. ubi sic: E a feira da Vni„ versidade (de Evora) que se faz cada terça „ feira, será franca da imposição do vinho, & „ de rudo o mais que nella se vender, de que „ ouvera de pagar a dita imposição. Quod privilegium constat esse recenter confirmatum cum alijs, quorum cõfirmationes authẽticæ servatur eodem loculo 12.

Nundinarum privilegium necessarium. 471 Esse verò hujusmodi privilegium generalibus studijs, ac eorum studiosis concessum, bono communi valde colonum, facilis ratio suadet, quia per conservationem, & augmentum studiorum universa Respublica conservatur, & augetur, ut latè ostendimus lib. 1. tota disp.3. studia autem seu Academiæ cõservari nequeunt sine alimentis facilè & copiosè advectis: & quidem solum facilè & copiosè victus, & alimenta solent convectari indictione nundinarum, quas vocant francas, idest à gabellis & impositionibus liberas. Confirmatur 1. nam Princeps tanquam communis parẽs studiosorum, ideo illis confert privilegium hospitationis, vulgò apozentadoria, quia habitatio computatur inter alimenta l. legatis cum l. fin. ff. de alimen. & cibar. leg. Caldeiin. conf.332. in fine, Menoch. de arbitr. casu 170. num.27. Gratian. discep. foren. tom.4. cap.610. nu.2. Berous conf.24. vol.2. inter alimenta verò potiori jure numerantur cibaria & victus. Confirmatur 2. nam Princeps ideo confert studiosis privilegiũ fori, ne occasione & necessitate litium compellantur gymnasio abesse, & studia interrumpere, ut latè vidimus disp.4. hujus libri à q. 1. at si non habeant facilem accessum, & vecturam ciborum, quos emant, magis compellentur abesse, & avelli ab studijs. Confirmatur 3. quia licèt nundinæ diebus festis sint illicitæ, quòd ratione mercatus prohibitæ per jus canonicum cap.1. & ultimo, de ferijs, tamen illas reddidit licitas consuetudo rationabilis, ut docẽt Navar. in Man. Lat. cap.13. num.8. Toletus in Sum. lib. 4. cap.24. num.4. Suar. tom.1. de Relig. lib.2. de diebus festis cap.17. num.3. & Fagund. 1. præc. quincalogi lib.1. cap. 12. num.4. qui authores ponunt rationabilitatem consuetudinis in eo quòd cedat in bonum publicum venire rusticos & pauperes die festo, sine dispẽdio mercedis & laboris ad emendum: deinde quia in nundinis bona orphanorum, & proventus Ecclesiastici sub hasta vẽdi solent: cum igitur studium scholarium cedat in bonum publicum, & ipsi scholares inter pauperes, & miserabiles personas numerentur, ut alibi ostendimus, sequitur esse valde rationabile privilegium peculiarium nũdinarum, quæ illis cõceduntur.

Nundinæ diebus festis cur.

472 Quod attinet ad privilegium macelli peculiaris, & mercatoris pecuarij, vulgò marchante, existimo non competere studijs, vel studiosis jure communi, habeo tamen pro comperto dari ex speciali cõcessione, in Academijs nostris Conimbricẽsi, & Eborẽsi, ut praxis quotidiana ostẽdit, & sumitur ex statut. Conimb. lib.2. tit.30. num.2. & statut. Eborẽs. lib.1. cap.19. num.2. Conveniẽtia & rationabilitas hujus privilegij coincidit cum eâ quã pro privilegio nũdinarum attulimus num.471. Pro macello cõservãdo, ut semper abũdet carnibus, quæ laniẽtur, est duplex optimum privilegium Eborẽsis Academiæ cõcessum lanionibus, seu mercatoribus pecuarijs, vulgò carniceiros, ou marchãtes: alterum immunitas à solvẽda gabella, vulgò siza pro venditione carnium, quæ laniatur in macello pro Academicis: & habetur in regio diplomate Sebastiani Regis, expedito Eboræ 27. Iulij anno 1573. ubi sic: ¶ E o privilegio da ciza das carnes lhes cõcedo, com tal declaração, que o Reitor da Vniversidade, & Collegio declarará cada anno por seu assinado, com parecer dos cõselheiros, quãtas rezes o carniceiro da dita Vniversidade ha de matar cada somana, que será conforme aos estudantes que ouver na Vniversidade: & das rezes, que assi pela dita maneira lhes declarar, que mate, não pagará o carniceiro siza algũa. *Macelli privilegium.*

Alterum privilegium est, ut omnia pecora designata pro alẽdis Academicis possint liberè & impunè depasci omnia oliveta, & omnes agros etiam vetitos sub pæna calumniatum, vulgò coimas, ita ut solum teneãtur de damno. Habetur in diplomate ejusdem Regis expedito Vlyssipone 15. Octobris anno 1577. ubi sic; *Privilegium de calumnijs non solvendis.*

¶ Item os ditos carniceiros póderá trazer, & pastar os gados, que se hão de cortar no açougue da dita Vniversidade, pellos olivaes, & quaesquer outros lugares coimeiros, ou desesos, sem por isso pagarem cousa algũa: sòmẽte pagarão a estimação da perda, ou dano, que fizerem: que será justa, & estimada por duas pessoas de boa consciencia, que bem entendão. *coimas.*

473 Difficultas est, ad quemnam pertineat cognitio de materia hujus privilegij, ad conservatorem ne Academiæ, an ad judicem calumniarum, seu ædilem, vulgò Almotacel? Fuit de hac re magna olim cõtroversia inter nostram Academiam, & Senatum oppidi nobilissimi Estremoziẽsis, sicut est modò inter eãdem & Senatum civitatis Eborẽsis. Pro parte Senatus intendentis spectare cognitionem ad ædilem, facit 1. quòd judex ordinarius calumniarum, *Iudex calumniarum quis.*

miatum, vulgo coimes est ædilis, ut habetur lib. 1. Ordinat. tit. 68. init. Deinde jurisdictioni ædilitiæ nequit obstare privilegium fori, quod habeat reus, vel actor, ut statuitur Ordin. lib. 3. tit. 5. §. 9. ¶ E mandamos que em todo o caso que pertencer à almotaçaria, seja o rèo citado, & demandado perante o Almotacel de seu foro, onde o caso acontecer, sem embargo de qualquer privilegio de foro que o actor, ou reo tenha. Faciunt 2. leges novissimæ derogantes quodcunque privilegium in oppositum, ac potissimum lex condita ad instãciam cujusdam Emmanuelis Moreni de Chaves regij publicani, in qua Rex omnia privilegia circa forum de calumnijs generaliter revocat, & multa specialiter ac expressè. Faciunt 3. nõnullæ sententiæ in hac materia jam latæ pro jurisdictione ædilium.

His non obstantibus, tãquam certum tenendum est prædictam cognitionem de calumnijs pertinere ad Conservatorem Academiæ. Sumitur 1. ex Statutis Academiæ Eborẽsis lib. 1. cap. 13. §. 10. ¶ O Conservador tem jurdição em todos os casos da almotaçaria que tocarem aos privilegiados da Vniversidade, tirando os casos da limpeza, em que sómente provem os Almotaceis da cidade, quãdo os ditos privilegiados nelles forem comprehendidos. Sumitur 2. ex diplomate regio annexo novis statutis Academiæ Conimbricẽsis, ut cõstat per certificationẽ scriptam à Secretario ejusdem Academiæ Antonio da Sylva, anno Domini 1568. declarante Cõservatorem Academiæ esse judicem privativum erga omnes privilegiatos, sive Rei sint, sive authores in omnibus causis tam civilibus, quàm criminalibus, etiam in materia calumniarum. Quod verò Academia Eborẽsis communicet cum Conimbricẽsi in privilegijs concessis & concedẽdis, latè tradidimus disp. 2. hujus libri q. 4. à num. 331. Sumitur 3. ex eo quòd pro hac parte fuit declaratum regia authoritate, & judicatum ab insigni Doctore Petro Barbosa anno 1579. scriba Gaspare da Rocha Ferreyra, cum in supremo Senatu Lusitaniæ Senator esset, & judex privilegiorum Eborẽsis Academiæ. Accedit quòd in dubio, an Cõservator in prædicta causa calumniarum foret judex privativus, talis cẽsendus esset, ut rectè notat Mẽdez in practica Lusitana p. 2. cap. 2. num. 84. in fine.

Ædiles in dicti calumniarũ 474 Patebit insuper resolutio ex solutione fundamentorum pro parte contraria. Ad 1. fatemur ædiles judices esse ordinarios calumniarum, sed speciali privilegio, & statuto Academico fuisse ab illis præcisam jurisdictionem, & translatam in Conservatorem privativè. Cum verò statuta & privilegia Eborẽsis Academiæ sint posteriora Ordinationibus Lusitanis, & habeant clausulam derogatoriam cujuscũque legis in oppositum, fit ut Ordinati o citata lib. 3. tit. 5. §. 9. debeat intelligi, vel limitata procedere de solis in foro privilegiatis ante cõditam Ordinationem. Ad 2. nõ obstat derogatio inducta per leges novissimas, & regia diplomata: quia solum habent clausulas generaliter derogatorias: nostra autem statuta & privilegia habẽt clausulam, ut nũquam cẽseantur revocari, nisi de illis fiat specifica, & expressa mentio, & trãscriptio de verbo ad verbum, ut ostẽdimus disp. 1. quæst. 6. Quod verò hujusmodi privilegia persistãt, etiam datis legibus novissimis generaliter revocatorijs, tradunt Moneta de commut. ultim. volum. cap. 8. num. 539. Cevall. commun. q. 611. Menoch. lib. 6. præsum. 40. num. 22. & Gõzal. de mensibus glos. 29. à num. 13. Accedit ex Ordin. Lusit. lib. 2. tit. 44. quia lex Regia nõ cẽsetur derogata, nisi in derogatione fiat de illa mentio expressa, ut notavit ibi cum alijs Emman. Barb. in remission. & Cabed. p. 2. decis. 93. num. 3. & 12. In hoc autem Regno statuta Academica cẽsentur leges Regiæ, & jus commune, ut sumitur ex notatis per Phœbum p. 2. decis. 146. n. 2. & Valasc. consult. 103. n. 8. *Derogatio legis Regiæ.*

475 Nonnulla ex superabundãti possumus addere, quæ affert citatus Gõzalez glos. 36. quia num. 37. ait quãdo privilegia antecedentia habent urgẽtissimas clausulas derogatorias futurarum legum, ac dispositionum, non censeri derogari per ultimas leges, & per ultima privilegia, quàvis in his inserantur clausulæ (pro expressis, & quorum tenores) ubi refert multas decisiones Rotæ, & addit num. 38. juribus & exemplis allatis, hujusmodi clausulas non derogare privilegia requirẽtia individuam mentionem, & specificam derogationem. Adjungit num. 43. stylum Curiæ Romanæ quatenus observat prædictas clausulas (Pro expressis, & Quarum tenores) habere vim specialis derogationis, procedere, quãdo Princeps revocat privilegia antecedentia motu proprio, & non quando revocat ad instantiam partis, ut sic stylus procedat juxta hanc veram doctrinam, quam tenent Gabriel commun. tit. de clausul. claus. 2. num. 58. Menoch. lib. 6. præsum. 40. num. fin. & ipse latè num. 63. Constat autem diplomata, quæ pro contraria parte afferuntur, fuisse concessa ad instantiam partis. Addit denique num. 70. quando prius privilegium fuit cõcessum à Principe personis gratis & benemeritis non cẽseri revocatum per posterius: item num. 74. ex Felino in cap. nõnulli num. 6. de rescriptis, & Selva de benef. 3. p. q. 14. num. 17. subire diversitatem inter se expressum, & habere pro expresso: & ideo ubi requiritur expressa mentio, non sufficit pro expressis haberi. Addo prædictis, quanvis ex speciali jure nostro non cõstaret de clausula requirente expressionem, adhuc statuta, & privilegia scholasticorum sine speciali mentione non esse censenda derogata: nam privilegia miserabilium personarum sine tali

Privilegiorum derogatio. *Clausula derogatoria.* *Expressa mentio.* *Miserabilium privilegia.*

[Miserabilium privilegia.] tali mentione nunquam derogata cẽsentur, ut communiter tradunt Doctores, in quibus est Gironda de privil.309.& 468. Alexand.consil. 113. num.15. vol. 4. & Rebuff. ad Constit. Regias Gallicas titul. de sentent. provision. art.3. Gloss. fin. num.34. scholasticos autem esse personas miserabiles, constat ex Auth. Habita C. „ ne filius pro patre, ibi: Quis enim eorum nõ „ misereatur, & cum multis tenet Barb. in remiss. ad Ordin. Lusit. lib.3. tit.5.§.3.num.19. & nos dicemus infra quæst.14. Cum igitur nostrũ privilegium à Principe concessum fuerit motu proprio personis benemeritis, miserabilibus,& cum clausula requirẽte expressionem, non fuit derogatum per posterius, quod allegãt adversarij.

476 *[Sententia lata quomodo profuit.]* Ad 3. de sentẽtijs,quas afferũt,latis pro jurisdictione ædilium cõtra jurisdictionem cõservatoris, dicimus nihil obstare,1.quia pro conservatore afferũtur multo plures,& latæ in tribunali magis competenti, quæ in archivo Academiæ servatur,& ut alias omittam,fuit pro nostro privilegio judicatum,in supremo Senatu hujus regni in causa Francisci Fernandez Lanionis Academiæ Eborẽsis cõtra decuriones ejusdem civitatis ann.Domini 1635. & maiori numero sentẽtiarum maior fides adhibenda est,juxta regulam l.jurisgen.§.fin. & l. maiorem ff.de factis. 2. quia sentẽtijs cõtra nos allegatis,ac præsertim sententiæ latæ per Doctorẽ Dionysium de Mello, intercessum fuit per Syndicũ Academiæ,&intercessio,vulgo embargos,recepta, & tãq :à probata judicata fuit per Doctorẽ Ioannẽ de Frias Salazar 16. Novẽbris anno 1635.3. quia sentẽtiæ allegatæ sunt omninò invalidæ, tum quia fuere latæ in tribunali gravaminum, quod est incompetẽs in materia jurisdictionum,ut testatur Cabedus 2.p.dec.118. n.6.& Cancer 3.var.cap.10.n.2. tum quia in illis non apparet fuisse reos auditos,& ipsas in cancellaria recitatas.

QUÆSTIO XIII.

Qualiter se habeat privilegium armorum in Scholasticis?

477 *[Arma vetita.]* DE armis vetitis, ac pœnæ amissionis expositis, videndus est Farinac.in praxi crimin.q.108.tom.3. Decian' tract.crimin. lib.8. cap.3. Aloys. Ricci. in collect.decis.p.4.collect.1130.& Bovadil.in polit. lib.1. cap. 13. Illud ante omnia observandum, quanvis armorum in tota sua latitudine appellatione,veniant non tantum scuta & gladij, sed etiam fustes & lapides l.armorum 41. ff. de verb. signif. Felin. in cap.ita quorundam n. 2. de Iudæis. Menoch. de arbitr. casu 394.num. 76. Azor par.1. lib. 8. capit.13. quæst.10. & regulariter tam ea quæ ad offensam, quàm quæ *[Armorum appellatio.]* ad defensam parata sunt, Ordin. Lusitan. lib.5. titul.80.§.1. Decian. in crimin.lib.8.cap.3.num. 14. tamen in odiosis solum offensibilia venire, ex Clement. ne in agro §. quia, de statu Monach. Vnde quando statutum ponit arma portantes absque alia expressione, intelligitur de solis portantibus offensibilia, ut post Bart. Alber. & Angel. tradit Rebuff. ad l. 41. ff. de verb.signif. vers. secundo intelligite pag.226.

478 *[Armorum prohibitio.]* Quod attinet ad scholasticos circa arma portanda, cõstat per jus arma illis esse prohibita in maiori latitudine,quã alijs,quàvis speciali statuto,& privilegio mitiores sint pœnæ impositæ scholasticis, quàm alijs violatoribus. Patet prima pars,nam licẽt familia potestatis valeat deferre arma, l. nam salutẽ §.sciendum,& ibi Bald. ff. de offic.præf.vigil. item viatores §.l.quis rusticus, de pace tenẽda, item nobiles ibidem, ut tenent Lucas de Pena, in l. nona col.penul. C. ut armo. usus lib.11. & Bonif. de Curtili in tract.nobil.parte 5. priv.49. item Vassalli nobiles, nisi quando jurant domino fidelitatem: tũc enim deponunt Zonam, arma,& calcaria, ut notat Ioan. Sainxon in cõsuetud. Turonens. in Rubrica Comment. homage se doibt officir art.1. hæc tamẽ permissio, seu facultas non extenditur ad scholasticos, inter quos nequeunt servientes maximè portare arma l.qui dolo §.item qui cum telo ff. ad leg. Iuliam,de vi publ. Barbat. in tract. de præstan. cardin. 2.par. q. ult. Socin. in suis fallen. reg. 430.& Ias.in §.ex maleficijs num. 87. Instit. de actio. Ratio est, ut vitetur scandalum, & tumultus, qui inter scholasticos ætate juvenili exultantes facilè excitari possunt, data armorum permissione & portatione.

479 *[Armorum prohibitio in statutis Academiæ.]* Quòd verò statuto speciali scholasticis prohibeatur arma quæcunque alioqui non prohibita alijs,constat ex statut.Eborẽsis Academiæ lib.2.cap.4. §.1. ¶ Nenhum estudante poderà trazer armas offensivas, nem defensivas de qualquer sorte que sejão, de dia, nem de noite. Expressiùs, & extensiùs habetur prohibitio in statutis Academiæ Conimbricensis lib.3.tit.4.init. ¶ Nenhum estudante trarà armas offensivas,& defẽsivas,de qualquer sorte que sejão, ainda que seja faca, ou canivete, de dia, nem de noite, nas escolas, nem fora dellas, pella cidade, & seus arrabaldes. Nem em sua casa poderàm ter arcabuzes,nem pistolletes; & o Reitor,ou Conservador,lhe mandaràm buscar as casas, quãdo parecer que convem.Et n. 2.extẽditur hæc prohibitio ad famulos studiosorum in locis tamen determinatis,nepe scholis,&in cellis. ¶ Os criados,&familiares dos Lẽtes,& estudãtes,não em-

tarâm outrosi cõ as ditas armas das portas das escolas pera dentro, sob a dita pena: porem poderàm com ellas acompanhar seus amos atè as ditas portas, & esperallos ahi, sem encorrer em pena algũa. Outrosi não poderàm entrar nos açougues da Vniversidade com armas sob a mesma pena.

Pœna gerentium arma prohibita. 480 Secunda pars de pœnis, quæ imponuntur scholasticis gerentibus arma statutis prohibita: & quòd pœnæ sint mitiores circa arma prohibita per Ordinationes Regni, habetur ex supra citatis statutis: nam in Eborens. lib. 2. cap. 4. §. 1. ¶ E quem o contrario fizer, perderà as armas pera o Meirinho: & assi qualquer estudante que entrar no Collegio com armas, sendo de idade atè quatorze annos, serà castigado com castigo escolastico, que parecer bem ao Reitor da Vniversidade. E sendo de mayor idade dos ditos quatorze annos, o Conservador o mandarà preso à cadea pelos dias que parecer ao dito Reitor. E alem disso assi huns como outros perderàm as armas ipso facto, pera o dito Meirinho, ou pera os guardas, se o Meirinho nam se achar presente. E prendendose algum estudante por isso, não lhe serà corrida a folha. In Conimbricens. lib. 3. titul. 4. init. sic habetur: ¶ E quem o contrario fizer, pela primeira vez perderà as armas pera o Meirinho, ou guarda das escolas, qual primeiro o acusar: & pella segunda vez, alem de às perder, estarà prezo oito dias, & pagarà dous mil reis de pena da cadea pera a Confraria, & acusador. Maiori pœna afficiuntur gerentes arma tempore oppositionum. Num. 1. ¶ E porem sendo os ditos estudantes achados em tempo de opposiçoens com as ditas armas, de dia, ou de noite, seràm logo prezos, & estaràm na cadea todo o tempo da opposição, & ficaràm inhabilitados pera votar, & pagaràm mil reis pera o Meirinho: alem de perder as armas, como dito he. E se forem achados com ellas depois de ter votado, estaràm na cadea hum mes, alem das mais penas: & nam poderà o Reitor dispensar nellas por causa das opposiçoẽs.

At in reformatione Statutorum numer. 66. strictiùs sub maiori pœna prohibentur prædicta arma in hunc modum.

¶ No mesmo livro titulo 4. ordeno, que os estudantes que se acharem com armas de qualquer qualidade que sejão; paguem pella primeira vez dez cruzados pera o Meirinho, ou guarda, & Confraria, & estejão trinta dias na cadea. A qual pena por nenhuma causa se lhe poderà remittir: nem serà relevado desta pena pessoa algũa de qualquer condição, & qualidade que seja. E pela segunda vez, aja a mesma pena: & alem della, seja privado de todos os cursos, que tiver. E os que se acharem com pistoletes, ou os tiverem em casa, mando se pratique nelles a ley do Reyno em tudo, & fiquem sometidos a ella: que se executarà com mayor rigor, visto como os estudantes tem mais obrigação de a guardar, por seu habito, & profissaõ.

481 Difficultas modò est, an scholasticus Eborensis Academiæ gerẽs arma prohibita per Ordinationem Regiam, incurrat pœnas ipsius Ordinationis? Procedit peculiariter de armis strictiùs prohibitis, qualia sunt sclopetæ breviores, vulgo dicimus (Pistolla, Pastollete) Ordinatio lib. 5. tit. 80. §. 13. vocat Arcabuz pequeno. Alicui fortassis placebit affirmativa pars, 1. quia sola exceptione privilegij poterat scholasticus Eborẽsis vitare pœnam Ordinationis utpote continẽtis jus commune: at per privilegium nõ excipitur, quia post dictam Ordinationem lata est quædam lex in Extrav. 1. tit. 2. p. 4. quæ revocat omnia privilegia quoad arma gestãda, imponitque pœnam gravissimam pecuniæ & exilij gerentibus, vel domi retinẽtibus, aut fabricantibus vel polientibus, aut reficientibus hujusmodi pistolletos. 2. quia hujusmodi privilegium datur in Academia Eborensi communicatum à Conimbricensi: hæc autem jam nõ habet tale privilegium, cum in reformatione statutorum num. 66. ut diximus, abrogatum sit, & scholastici quoad pœnam gerentis, & habentis pistolletos, subjecti maneant Ordinationi Regiæ; ergo dicẽdum est, quòd privilegiũ etiam defecerit in Eborensi. *Sclopeta sub quo pœna prohibeatur scholaribus.*

482 Nihilominus pars negativa omninò tenenda est, & dicendum scholasticos Eborẽsis Academiæ matriculatos, & cũ cæteris requisitis invẽtos cum pistollis, vel pistolletis, nõ esse puniẽdos juxta Ordinationem Regiam, sed solum juxta statuta Academica. Ita loquẽs de scholaribus Conimbricensibus Emman. Barb. ante novã reformationem in remissi ad Ordin. lib. 5. tit. 80. n. 8. postquam enim exposuit limitando, & ampliando legem pœnalem de armis prohibitis, sic ait: Limita quinto, in scholaribus Vniversitatis Conimbricẽsis, quæ cum habeat statutum à Rege confirmatum pro suis Scholasticis, non ligantur pœnis hujus Ordinationis, nec Extravagantis postea editæ; quia per legem generalem non videtur derogatum privilegio speciali, ex Bald. in l. Non plures num. 4. Cod. de sacrosanct. Eccles. quod magis procedit quoad privilegia Vniversitatis ex Roman. consil. 436. Quæ doctrina omninò militat in scholaribus Academiæ Eborensis, utpote habentis simile Statutum à Rege confirmatum: & rectè solvitur 1. fundamentum partis affirmativæ, quatenus ait per generalem revocationem pragmaticæ sanctionis non fuisse derogatum privilegium scholasticorum, utpote speciale. Addo hoc habere maiorem vim in statutis, & privilegijs Eborensis Academiæ, cum *Pistolla scholaribus prohibita.*

habeant

habeant (ut supra vidimus) clausulam, ne censeantur revocata, nisi fiat de illis expressa mentio de verbo ad verbum. Unde sicut refert idem citatus Barbosa pro hac nostra resolutione fuisse olim judicatum in Senatu Supplicationis, & hanc sententiam in Archivo apud Simonem Lealem Conservatoris Conimbricensis scribam, ita in hac nostra Academia testis ego sum fuisse judicatum per ipsius conservatorem in causa cujusdam Simonis à Sylva Avizensis, qui sub me præceptore anno 1640. Philosophiæ operam debat in matricula descriptus, cum ab apparitore, vulgo Meirinho ejusdem Academiæ cum pistolla fuerit deprehensus in publica via. Et hæc est communis praxis.

Ad 2. fundamentum, fatemur privilegium illud incutiendi solam pænam statuti, & non Ordinationis, sublatum fuisse quoad pistollas, & pistolletos, in Academia Conimbricensi, ut constat ex citata reformatione, dicimus tamen adhuc perseverare in Eborensi. 1. quia statutum regium Academiæ Eborensis, in quo tale privilegium continetur, adhuc persistit illæsum, & statuta nostra non pendent à Conimbricẽsibus, ut his corruẽtibus, nostra corruant. 2. quia (ut supra diximus n. 338.) Academia Eborẽsis per regiam cõcessionem obtinuit omnia privilegia Conimbricẽsis cũ respectu ad illum statum, quẽ tempore cõcessionis habuerãt, ita ut in ipsa Eborẽsi sint adhuc, & perseverent eodem modo, quãvis in Conimbricẽsi quacũq; ratione decreverint, aut evanuerint.

Dentes an ungues an sint arma.

483 Rogabis 1. an in statuto prohibẽte sub pæna, ne quis percutiat armis, armorum nomine veniant dentes, & ungues, ita ut pænam incurrat qui dentibus, aut unguibus vulneraverit? Respondetur negativè cum Tiberio Deciano tom. 2. crimin. lib. 8. capit. 2. numer. 10. Quia dentes, & ungues in homine non sunt arma, sed pars corporis, l. 1. §. 1. ff. de vari. & extraord. cognit. Dixi (in homine) quia bestijs natura dentes, & ungues pro armis contulit. Rogabis 2. an prohibitione armorum, v. g. ensium, pugionum, cultellorum, & similium contineantur vaginæ, ita ut confiscatis armis, censeantur amissæ, & confiscatæ vaginæ? Hanc difficultatem excitant, sed non resolvunt uterque Barbosa, Pater citat. in remiss. Ordin. lib. 5. titul. 80. §. 1. num. 8. Filius de Appel. juris Apell. 25. num. 6. citantes Mexiam in tractat. taxæ panis, conclus. 1. num. 15. ad medium, & Azevedium l. 1. num. 15. titul. 25. lib. 9. novæ Recopil. At pro patre affirmativa stat Bobadilla in sua polit. lib. 1. capit. 13. num. 106. Negandum tamen mihi videtur cum Deciano in crimin. lib. 8. capit. 3. num. 57. ubi ait in statuto prohibente asportationem armorum, non comprehendi vaginas ad recondendum ensem...

Vagina an veniat appellatione armorum.

& in hac resolutione convenit uterque Barbosa, Filius num. 6. & Pater ad lib. 5. titul. 109. init. num. 1. Ergo similiter confiscatis armis non censentur vaginæ confiscatæ, ne dicamus in pænalibus, & odiosis faciendam esse extensionem. Et sic vidi sæpe observari, quando scholares Eborenses privantur armis. An verò comprehendatur scholaris percutiens atramentario projecto? Mihi videtur negandum. Quia sicut appellatione armorum non veniunt instrumenta ruralia, ut ex Farinac. in praxi crimin. quæst. 108. num. 33. tradunt Barbosa Pater ad titul. 80. §. 1. num. 1. & Filius citat. num. 5. ita non debent venire instrumenta litteraria, & scholastica, quale est atramentarium.

Atramentario percutiens.

484 Rogabis 3. an in statuto punienre habentes, vel retinentes apud se arma, comprehendantur illi, ad quorum pedes arma inventa sunt? De hac re apud citatum Barbos. in remiss. ad leg. 5. titul. 79. num. 10. agunt Hyppol. in Practic. §. pro complemento num. 28. Menoch. de arbitr. casu 394. à num. 35. Gama decis. 172. Azeved. l. 6. num. 15. titul. 6. lib. 6. novæ Recopil. Mihi videtur difficultatem esse decidendam cum distinctione: nam si gladius v. g. vel pistollectus sit repertus juxta unum, qui nec sciat demonstrare quis gladium ibi deposuerit, nec verisimilem afferat rationem, quòd ipse talem gladium non habuerit, benè attidens Barbosæ citato num. 10. existimat Decianus lib. 8. cap. 4. num. 12. talem posse puniri: cum illud indicium sit vehemens, nec possit verificari quòd ille gladius fuerit alterius ab alio ibi positus. Si autem gladius sit repertus ad pedes plurimorum, & omnes negent se dictum gladium projecisse, benè resolvit Farinac. in praxi crim. tom. 3. q. 108. n. 158. nullum teneri, ratione incertitudinis. Vide Cott. in Memorab. v. mortuus pag. 590.

Arma inventa ad pedes scholastici.

QUÆSTIO XIV.

Quænam alia privilegia dentur in studijs, & studiosis?

485 CUm in quæstionibus hactenus discussis præcipua studiorum, & studiosorũ privilegia exposuerimus, superest ut in hac ultima tractatione nonnulla alia perstringamus. 1. Scholares gaudẽt privilegijs civium illius civitatis, in qua student. Quãvis enim non habeãt domicilium in loco studij, habentur tamen pro civibus ejusdem loci. Ita Ioan. de Platea, & alij ad l. cives col. 11 Cod. de incol. lib. 10. & in terminis Rebuff. de privileg. Scholar. privileg. 125. qui ex speciali...

Civium privilegia habẽt studiosi.

jure idem ſaltem quoad aliqua tradit de ſcholaribus Academiæ Montiſpeſſulanenſis, Pariſienſis, & Caturcẽſis. Addit privil. 126. ſtatutum dicens ſcholares haberi pro civibus, intelligi in his quæ ſunt in favorem & privilegium civibus cõceſſa, nõ autem in his, quæ ſunt in civiũ damnum, ſeu gravamẽ inducta. Nam privilegia militum, qui ſcholaſticis valde aſſimilantur, nõ tollũt legem ipſorum favore cõditam. l. ſi à milite §. 1. & ibi Angel. ff. de teſtam. milit. l. ſi Rufinus C. illo tit. & l. nulla & ibi plenè Paul. ff. de legib. tum quia quod favore eorum introductũ eſt, non debet in eorũ odium retorqueri l. quod favore Cod. de legib. tum quia conceſſum jure ſpeciali nõ excludit beneficium juris cõmunis. l. in bello §. ſi quis ſervum ff. de capt. Bar. in l. fin. col. 3. n. 16. C. de ſacroſ. Eccleſ.

Miſerabiles perſonæ quæ,

486 2. Gaudẽt privilegijs perſonarum miſerabilium, quæ luculenter commemorat, & exponit Ioan. Maria Novarius integro tractatu. Quanvis enim judicis arbitrio relinquatur quæ ſit perſona miſerabilis, ut tenet Emman. Barb. in remiſſ. ad Ordin. lib. 5. tit. 5. §. 3. num. 9. & videre eſt apud Menoch. de arbitr. caſu 66. Mich. Graſſ. tom. 1. commun. opin. lib. 3. tit. 52. num. 7. Azeved. l. 9. num. 12. titul. 3. lib. 4. novæ Recop. Maſcar. de probat. cõnc. 1061. Flamin. de relig. lib. 5. q. 6. num. 139. & Bovadill. polit. lib. 3. cap. 14. num. 35. tamen ſcholares recenſeri inter miſerabiles perſonas, ſumitur ex Authẽt. Habita Cod. ne filius pro patre, „ ibi „ Quis enim eorum non miſereatur, & expreſſẽ tenent Novarius tractat. citato prælud. 81. num. 6. Barb. citat. num. 19. Rebuff. ad leges Galliæ titul. de ſentent. proviſion. art. 3. Gloſ. fin. Carav. ritu 233. Franc. Vivi. deciſ. 65. num. 5. & Anton. Theſau. Pedam. deciſ. 177. Videatur noviſſimè Gabr. Alvarez de privil. miſerab. perſon. tota quæſt. 12.

Scholaſtici ſunt perſonæ miſerabiles.

Peregrinorum privilegia,

487 3. Gaudent privilegijs peregrinorum. Ita Auguſt. Barb. in collect. Codicis tom. 2. ad Auth. Habita, num. 13. Exules facti ſunt, cui conſonat Caſtellana l. 2. verſ. eſſo miſmo ſeria tit. 5. par. 3. & l. fin. titul. 17. part. 4. & quidem jura peregrinorum competere ſcholaribus, docent authores communiter in l. cum filius fam. 17. ff. ſi certum petatur. Horat. Luci privil. 8. Nam longo tempore licèt permaneãt ſtudiorum loco, nullum ibi cõtrahũt domicilium, proindeq; exiſtunt peregrini Gloſ. verbo domicilium in l. hæres abſens 19. §. proinde ff. de judic. Horat. Luc. cit. priv. 9. Faridac. Frag. crimin. part. 1. lit. D. num. 215. Petrus Barb. in leg. 2. §. legaris num. 341. ff. de judic. & Petr. Rebuff. privileg. 121. num. 2. Adde peregrino: cenſeri, quanvis per mille annos ſtudiorum cauſa ibi manerent, & de hoc conſtaret. Maſcard. de prob. concluſ. 534. num. 53. Matth. Stephan. de juriſdic. lib. 1. cap. 28. num. 49. Menoch. de arbitr. caſu 86. num. 6. 7. & 22. Hinc de alibi geſtis ſcholaſticum regulariter in loco ſtudij conveniri non poſſe, tradunt Farinac. fragm. crimin. parte 1. lit. D. numer. 415. fine, Card. Tuſch. pract. concluſ. lit. D. concl. 596. Horat. Lucius privil. 9. & Rebuff. priv. 121. Vide quæ diximus q. 2. de avocatione cauſarum.

488 4. in ordine ad obtinenda beneficia, & penſiones, multipliciter privilegiantur. 1. quòd Sũmus Põtifex faciliùs diſpẽſat ad beneficia cum ſtudẽtibus & litteratis, quàm cũ alijs. Cap. de multa, in fine, de præbẽ. Cap. cũ ex eo, de elect. in 6. Cap. ſuper ſpecula, de magiſt. Quia litteratura dignitati æquipollet, & litteratus tãtũ eſt honorãdus, quãtũ alius in dignitate cõſtitutus, ut multis probat Rebuf. priv. 39. 2. quòd juxta eundẽ priv. 40. ſcholaris graduatus poteſt conſequi diſpenſationem ad plura beneficia. 3. quòd in Gallia poſtquàm nobiles genere ex utroq; parẽte ſtuduerint triẽnio, alij verò non ſic nobiles quinquennio, poterunt obtinere nominationes, & cum illis cogere Epiſcopos ad conferendum eiſdem beneficia vacantia in menſibus deputatis graduatis ſimplicibus, & etiam nominatis, ut habetur in cõcordatis de colla. in §. præfatiq; ordinarij, Rebuff. priv. 22. quod fuit inductum, ut ſtudia foverentur. 4. quòd in eadem Gallia, quando nominati præſentant ſuas nominationes prælatis & collatoribus, vel ab eis beneficia vacãtia requirũt, non debẽt examinari, & ſi examinentur, nõ tenentur reſpondere. Rebuff. priv. 24. Quia fieret injuria Academiæ, in qua nominatus eſt. 5. quòd ſi Epiſcopus ſtudij cauſa concedat in annos ſingulos quinquaginta libras ſcholari, quouſque beneficium habuerit æquè bonum, ſi ille durante tempore ſtudij obtinuerit beneficium poſtulans reſidentiam, ſine qua nihil habere poſſit, tunc & quinquaginta libras ab Epiſcopo, & beneficium habebit. Sic ex Philip. Do. per tex. in cap. ſi tibi conceſſo, de præb. in 6. tradit Rebuff. privil. 41. 6. quòd Epiſcopus cum maiori parte Capituli poteſt ſtatuere, ut quilibet canonicus de ſuis præbendis contribuat certam ſummam in ſubſidium alicujus ſcholaris pauperis docilis, & non vagi, in ſtudio exiſtentis, etiam ſi minor pars contradicat. Ita Rebuff. priv. 42. ex Panormitan. in cap. fin. de his quæ fiunt à maior. part. capit. 7. quod pinguiora & meliora beneficia debeant habere eruditi, quàm alij. Cap. de multa, de præben. cap. fin. de magiſtris. Rebuff. privil. 27.

Privilegia ſcholarium in ordine ad beneficia.

489 5. privilegiãtur apud eũdem priv. 168. quòd ſicut cõtra dotem non recipitur compenſatio l. unica §. taceat C. de rei uxoriæ actio. ubi Bal. ita nec contra Doctores, vel ſcholares ſua petẽtes ſtipẽdia, vel alimẽta. Ita Ripa l. 1. col. nlt. qui allegat Alber. in l. 4. C. de compẽſa. Ratio eſt tam æquiparatorum ſtudij

Compenſatio in bonis ſcholarium.

dij

dij & dotis, quàm æquitatis. Nam si cótra studétem mercator deferés pecunias objiceret compẽsationem, scholasticus cogeretur fame perire, & studium deserere. Hoc tamé benè limitat Rebuff. d. priv. quãdo scholasticus in studio pecunias mutuas recepisset. Quia túc posset fieri compensatio: aliter nemò vellet dare mutuum scholastico.

Creditur scholaris. 6. privilegiãtur in eo, quòd sicut mulier tatione dotis præfertur omnibus creditoribus tacitam hypothecam habẽtibus. l. assiduis C. qui potio. in pigno. habeát, ita & scholastici In debitis causa studij, creditoribus alijs quibuscúque præferũtur. Angel. & Ias. in l. 1. ad fin. ff. solu. matr. cum ibi causa dotis & studij æquiparétur. 7.

Restitutio in integrum. Potest scholaris restitutionem in integrum petere, si eo existéte in studio, vel saltem absente causa pestis, res sua fuerit præscripta, nisi studeret in studio non publico, vel ab studio publico recederet cum meretricula. Ita cum multis Rebuff. priv. 119. 8. Societas etiam quinque scholarium potest creare syndicum procuratorem.

Procuratoris electio. Cap. quia de procur. Glos. in l. 1. in prin. ff. quod cujuscúque univers. nom. Lucas de Pena in l. fi. C. de curial. verbis Romæ lib. 11.

Domus domini interdicta ob necem scholaris. 490 9. ex statuto Bononiæ, ut refert Alber. in diction. verbo præbenda vers. de optione præben. col. 4. si scholaris in aliqua via occidatur, vel committatur maleficiũ in ejus personam, & malefactor nec capiatur, nec puniatur, túc decem domus proximæ sunt interdictæ usque ad quinque annos. Hoc decretum est in protectionem studiosorũ, quibus ex invidia & malevolentia idiotarum multa sæpe patrantur mala. 10. Pro injuria scholaribus illata potest judex ex suo officio procedere, & inquirere cótra injuriam infetétes nemine petente, seu nõ ad instãtiam partis, quod non militat in alijs. Ita ex Ioan. de Platea in l. medicos C. de dignita. lib. 12. Rebuff. priv. 105. ubi refert quoddam amplissimum privilegium pro tuendis studiosis collatum à Ludovico Rege Galliæ anno 1229. mense Augusti.

Parisienses scholares exempti à carcere. 11. Magistri artium sunt judices inter suos discipulos, excepto gravissimo crimine, ut hæresis & majestatis: quod servatur in praxi apud Parisienses, qui suos scholares etiam in carceribus detentos requirunt, quanvis sint in carceribus Episcopi, & requirentes non possunt ex-

communicari pro ijs, quæ nomine Universitatis agunt. Innocentius enim (ut testatur Rebuff. privil. 159.) id concessit Parisiensibus per hæc „ verba. Nullus in Universitatem vestram ma„ gistrorum, & scholarium, aut Rectorem, vel „ Procuratores vestros, cujuscunque aut qua„ rũque facultatum, seu quemquam aliam pro „ facto, vel occasione ipsius Universitatis, ex„ communicationis, suspensionis, vel Interdi„ cti sententiá audeat promulgare absque se„ dis Apostolicæ licétia speciali, & si fuerit pro„ mulgata, ipso jure sit irrita & inanis. Datũ Pe„ rusij kalẽd. Iunij, Pontificatus nostri anno 6.

491 12. Quanvis sanctione legitimæ & canonicæ prohibeãt emptiones litium, & cessiones, ita ut jactura causæ afficiant illos, qui sibi patrocinium potẽtiorum advocare præsumũt: nam fictæ videntur, & fraudulentæ. l. 1. C. ne liceat potẽtioribus & penul. & fin. C. mãdati sunt enim odiosæ ex eo quòd ex cupiditatis fõte cẽseãtur emanare cap. ult. de aliena. jud. mutan. caus. facta. tamẽ pater potest suo filiõ scholastico, licẽt potẽtior sit ratione privilegij, cedere jura & actiones sibi competẽtes, & in ipsum filium transferre. Ita exressé Angel. in l. 1. ff. soluto matr. & Ioan. de Grassis in tract. de cession. facien. §. hoc loco. Quam resolutionem varie ampliat, extẽdens ad matrem, avum, & aviam, item ad filium respectu patris scholaris, varie etiam limitat Rebuff. toto priv. 177. *Cessiones in favorem scholaris.*

13. Scholares qui in Academia se honestè gesserunt, & studio litterarum se impendentes scientiam compararunt, habent privilegium acclamationis, ut ab alijs excipiantur plausu, & his repetitis vocibus, Vivat, Vivat. Ita Rebuff. Cy. & Bologn. in Auth. Habita C. ne filius pro patre, ponderantes illa verba, Vt cum omnes bona faciẽtes. Sumitur ex tex. in l. 1. C. de quæstor. lib. 12. ubi Glos. dicit quæstores, qui se benè gesserunt in suo officio, debere excipi cum acclamatione populi clamãtis, Vivat, Vivat. Deinde ex tex. in l. justissimos, de officio rectoris provin. ubi Imperator justissimos, & vigilãtissimos judices: publicis acclamationibus collaudandi omnibus potestatem facit. Relliqua studiosorum privilegia, quæ longè plura sunt, quàm quæ toto hoc libro tertio inculcavimus, libris sequentibus, suo loco aptè expediemus. *Acclamationis privilegium.*

LIBER IV.

DE EXERCITIO LITTERARVM in ludis, & certaminibus.

492 ACADEMIAM nostram in lib. primo natam per fundationem, de qua egimus, in libro secundo benè institutam, & validè instructam legibus, quas exposuimus, in libro tertio fautam, & roboratam privilegijs, quæ congerentes digessimus, cernere erit in hoc quarto libro se exercentem ludis litterarijs, ac prodeuntem in certamina, quæ tantùm militaribus nobiliora sunt, quãtum vires animæ viribus corporis excellunt. Totus liber quatuor absolvetur disputationibus. Prima erit de thesibus publicè defendendis, seu de disputationibus. Secunda de certamine, in quo proponuntur præmia singulare sui ingenij speciméprebentibus. Tertia de ænigmaribus, & tragædijs, quæ fieri, ac repræsentari solent in solemnitatibus Academicis. Quarta de instrumentis ad studium, seu exercitium litterarium requisitis, qualia sunt libri, & bibliothecæ.

DISPVTATIO I.

De litterario certamine, in quo propugnantur theses, seu conclusiones?

ERIT nobis in hac prima disputatione præcipuus labor inquirere honestatem & utilitatem disputationum, quæ solent frequenter haberi inter studiosos, imò pro acuendis ingenijs, aut festis celebrandis præcipi statuto Academico: ita ut tractemus imprimijs de essentia, & utilitate disputationis: deinde de fine ac intentione disputantis, de tempore, ac personis ad disputandum idoneis, tandem de rebus, de quibus disputari licitum, vel illicitum est.

QUÆSTIO I.

Quid sit, & quotuplex disputatio: & an sit honesta, ac licita?

Disputare, & disputatio quid sit. CIrca primam quæstionis partem, ut intelligatur quid sit disputatio, ea sumi potest tum apud Latinos, tum apud Theologos, & Iuristas. Disputare apud Latinos est disserere. Sic accipitur à Plauto in Most. Est item rem aliquam agitare, ita ut verum tandem cognoscatur. Sic sumitur à M.Tulio de amicitia, & Lact. lib.7. Disputare apud Theologos, & Iuristas est actus contētiosus & periculosus: contentiosus, quia consistit in verbis habentium contrarias voluntates: periculosus, quia anceps omne certamen, & varius eventus belli. Ita Sylvest. v. Disputare n.1. Est igitur disputare altercari, & disputatio est altercatio: nam altercationes dicūtur verborum certamina Gloss. Altercationes in procem. Clement. Vt enim habetur cap. concertationi: de appellat. in 6. concertatio potest dici altercatio disputationum, quæ fit inter Doctores. Certare est pugnare, quasi certum se dicens habere: quod fit etiam disputando l. quod certatum C. de posthu. hæred. instit. Certamen enim est conflictus, qui fit inter duos vel plures privatè, aut publicè, & sicut commissum viribus corporis, est militare, ita factum viribus mentis & ingenij scholasticum dici potest. Quid autem sit disputare, prout coincidit cum disserere, in significatione propria Dialecticorum, latè & eruditè exponunt Conimb. in Logicam procem. q.4. a.1.

493 Quod attinet ad multiplicitatem, genus disputationis esse duplex, rectè ex Caietano ad D.Thomam 2. 2. q. 10. a.7. *Disputatio quotuplex.*

tra-

tradunt Suar. de fide disp. 20. sect. 1. num. 1. & Card. de Lugo disp. 22. de fide sect. 5. num. 128. nam disputatio altera formalis, & altera materialis appellatur. Formalis est, quando fit ad cōvincendum adversarium, & persuadendum ei, quod ipse negat esse verum, atque adeò ordinatur ad persuadendam, vel defendendam veritatem. Materialis disputatio tunc datur, quando uterque idem credit, sed exercendi ingenij gratia, impugnatur conclusio manifestè vera, atque adeo ordinatur ad acuendum ingenium, & comparandam facilitatem in disputādo. Notat autem Lugo cit. num. 129. disputationes inter fideles ferè semper esse formales: quia fideles rarò disputant de veritate, quæ continetur in dogmate fidei divinæ, quam impugnare animo comparandi victoriam, illicitum est, ut infra dicemus: sed disputant de rebus partim philosophicis, partim etiam Theologicis, quæ in opinione versantur, & in quibus disputantes singuli adversarios in suam sententiam trahere conātur: quod proprium est disputationis formalis.

Contentio illicita.

494 Difficultas est circa alteram partem quæstionis, an disputatio in suo genere, & sua præcisa ratione sit honesta, & licita? Partem negativam conabitur quis adstruere fretus 1. sacra Pagina: nam Deuteronom. 31. „ damnat Moyses contentionem: Ego (inquit) „ scio contentionem tuam, & cervicem tuam „ durissimam. Adhuc vivente me, & ingrediē„ te vobiscum, semper contentiosè egestis. Ieremias etiam cap. 8. nimis aversatur conten„ tionem. Quare ergo aversus est populus iste „ in Ierusalem aversione contentiosa? Etiam in testamento novo Apostolus 1. ad Corinth. 11. „ se profitetur à contentione alienum: Si quis „ (inquit) videtur contentiosus esse: nos tal em „ consuetudinem non habemus, neque Eccle„ sia Dei. Et 2. ad Timoth. 2. prohibet conten„ tionem quæ fit verbis: Noli contendere ver„ bis: ad nihil enim utile est, nisi ad subversio„ nem audientium. Cum igitur juxta sacram Paginam contentio illicita sit, & etiam illa contentio quæ fit verbis; disputatio autem sine cōtentione fieri nequeat, imò censeatur contētio illa, quæ fit verbis, videtur disputatio nec licita, nec honesta. Accedunt sacri canones: nam juxta cap. si quis semel de pœnit. dist. 2. contentio, hoc est altercatio inordinata, semper est peccatum, saltem veniale: & cap. si quis monachus, dist. 90. contentiosus monachus per abbatem juxta modum culpæ corripi præcipitur.

Opinionum pugna.

495 Fretus 2. testimonio Sanctorum Patrū. S. Ambros. exponens epistolam ad Roman. cap. 14. asserit illud ab Apostolo scriptum fuisse propter tollendas opinionum „ pugnas: Disceptationes (ait) erant inter eos, „ quas Apostolus concordiæ, & saluti studens „ divina disputatione cōfutat. Idem Ambros. exponens illud ejusdem Apostoli ad Rom. 14. „ quæ pacis sunt, sectamini, ita habet: Quo„ niam disceptatio discordiam parit, ideo ut „ pacifici esse possimus, à contentione edendi, „ & nō edendi dissimulare nos docet. S. Greg. „ Nazianz. in orat. 26. Maximè (inquit) ita „ comparatum est, ut omnis sermo contētio„ sus, & cum ambitione conjunctus sit, quoad „ contendendum de rebus gravioris mométi „ provehamur. Manifestè improbat omnem sermonem contentiosum, utpote cum ambitione conjunctum, & quidem sine tali sermone disputatio haberi non potest. S. August. lib. 4. de doct. cap. 28. agnoscit in contentioso dispu„ tante pertinaciam, Ut (inquit) propria dictio „ præferatur alterius dictioni. Et S. Basilius serm. 2. de instit. monach. conjungit contentionem cum amore singulari, existimans has esse „ duas æquales cœnobij pestes: Quo circa (in„ quit) similiter ex coventu rejicienda est, tur„ pis & indecora contentio, atque amor iste „ singularis. Dictis consonant pulcherrima „ verba Cassiani collat. 16. cap. 8. Quemadmo„ dum (ait) carnales adhuc & imbeciles fratres „ ob vilem, terrenamque substantiam, inimi„ cus ille disjungit: ita etiam inter spirituales „ gignit pro intellectuum diversitate discor„ diam. Patet autem intellectuum discordiam vel esse disputationem, vel saltem disputationibus foveri.

Contentio damnabilis.

496 Fretus 3. authoritate Sanctorum Patriarcharum, seu magistrorum vitæ Religiosæ. S. Bened. cap. 4. reg. instr. 66. inter instrumenta spiritualis artis numerat, (Cōtentionem non amare.) Abbas apud Cassianum coll. 16. cap. 6. cum disputaret de conservatione amicitiæ, multis insectatur contentionem tanquam parentem discordiæ, & expultricem fraternæ charitatis. S. Basilius in collectione pæ„ narum num. 21. Si quis (inquit) è scripturis „ contentiosè disputat, careat benedictione. S. Pachomius reg. 89. jubet cōtentiosum commoneri, & nisi emendetur, monasterij legibus puniri. B. Antiochus hom. 56. latè scripsit de non contendendo. Prædicatores in Constitut. d. 1. cap. 14. præcipiunt, ut novitij doceātur cum nemine contēdere. Denique noster Patriarcha S. Ignatius contentionem, & diversitatem opinionum, tāquam fomitem, & originem discordiarum prohibet: nam in reg. 28. ex commun. „ Nullus (inquit) cum alio contēdat, sed si qua „ in re nobis est diversa sententia, eaque vide„ tur manifestanda, rationes modestè, & cum „ charitate afferantur. Huic regulæ consonat quod scripsit 3. p. constit, cap. 1. §. 18. & in Suma„ rio §. 41. Idem sapiamus omnes: idem om„ nes dicamus, ut Apostolus admonet. Doctri„ næ igitur differentes non admittantur, &c. In quibus locis (ut notat Suar. tom. 4. de Relig. tract. de Sociét. lib. 8. sect. 7. num. 7. tria prohi-

bentur: cõtrarietas opinionum, exterior cõtentio, & contradictio verborum: & quidem sine aliquo ex his disputatio haberi nequit.

Litigiosus & contentiosus damnatur. 497 Fretus 4. authoritate Philosophorum. Expitectus in sentẽtia cum omni loco contẽtionem alienam, tum cõviviorum sodalitatibus indignissimam putat. Isocrates „ paræn. ad Demonic. Videtur (inquit) huma„ nitatis officium deserere, qui rixosus est, & „ contra omnia cõtẽdit. Plutarch. lib. de prof. morum inter argumẽta cognoscẽdi progressus in virtute, ponit abstinẽtiam contẽtionis in cõgressibus. Plato in Protagora asserit vilium esse homunculorum altercari. Aristoteles ejus discipulus lib. 4. eth. cap. 6. cõstituit virtutem quãdam in cõgressione ac sermone innominatam *Comitas in sermone.* à Græcis (Latini comitatem vocare possunt) cujus alterum extremum vitiosum est, esse adulatorem: alterum verò esse morosum, & litigiosum. Litigiosus autem à contẽtioso parum differt: quia litigium quoque in sermone est cõtradictio: & ipse Philosophus lib. 1. elench. cap. 10. contẽtiosum cum litigioso cõjunxit. Accedit maior authoritas Theologorum, S. Thomæ 2. 2. q. 38. a. 1. Caietani ibid. & Valentiæ tom. 3. disp. 3. q. 14. pũct. 2. asserentium in contentione sæpissimè esse peccatum, sive impugnetur veritas, sive falsitas inordinato modo.

Contentio quid sit. 498 Fretus 5. ratione, quæ desumitur ex natura, & definitione cõtẽtionis: nam contẽtio, prout à sapientibus definitur, in suo conceptu formali continet pravitatem, & malum intrinsecè: ergo nec honesta, nec licita est. Antecedẽs patet ex illius descriptiva definitione, quam illi aptat Iulius Nigronus ad nos„ tram regul. communem 18. num. 10. Cõtentio, „ est pugna verborum pertinax, ex cupiditate, „ ut propria opinio sẽtẽtijs aliorum prævaleat. Apud Guillelmum Parisiens. lib. de virtut. cap. „ 17. sic definitur in cõcreto: Contẽtiosus, sive „ litigiosus est, qui vult omnibus modis vin„ cere, sive per fraudes, sive per clamores & „ jurgia. Accedit quòd contentio includit, vel secum annexam habet rixam, quam Græci eri„ thiam, & philoniciam vocant. Est autem eri„ thia, apud S. Hieronymum in cap. 5. ad Gal. „ vitium, cum quis semper ad cõtradicendum „ paratus, stomacho delectatur alieno: & mu„ liebri jurgio cõtẽdit, & provocat cõtẽdẽtẽ. Cum igitur ex his pateat in contentione dari, pugnam, pertinaciam, inordinatam cupiditatem, & alia mala, planè sequitur esse pravam, & illicitam, proindeque ex illius inclusione, vel saltem consortio, & affinitate illicitam evadere disputationem.

Disputatio suo conceptu formali honesta est. 499 His non obstantibus, pars, quæ affirmat disputationem in suo genere, & in sua formali ratione honestam, & licitam esse, vera omninò, & tenenda est. Hæc quanvis à nullo authore, quem viderim, exprimatur, innuitur tamen à Sylvestro v. Contẽtio num. 4. Pellizario tom. 2. tract. 8. sect. 2. q. 21. & sumitur ex cõmmuni consensu Theologorum asserentium esse suo objecto licitum, & laudabile esse disputare de rebus fidei cum infidelibus adhuc hæreticis. Ita S. Thom. 2. 2. q. 10. a. 7. Valent. p. 7. Sanch. lib. 2. Dec. cap. 7. Suar. de fide disp. 20. sect. 1. Gaspar Hurt. de fide disp. 10. diff. 11. Lugo tract. eod. disp. 22. sect. 5. & Palaus tract. 4. disp. 2. pũct. 4. Sumitur 1. ex S. Pagina: nam Matthæi 22. Christus Dominus, in quem nec umbra peccati vel moralis defectus cadere potest, cum Pharisæis disputavit de sua divinitate ex testimonio Psal. 109. Christi vestigijs insiste„ bat Paulus, de quo dicitur Act. 17. Dissere„ bat de Scripturis secundùm consuetudinem: „ & infra additur, disputabat in Synagoga cum „ judæis. Similiter de Stephano dictum fuerat „ Act. 6. Surrexerunt disputantes cum Stepha„ no, & non poterant resistere sapientiæ, & „ spiritui, qui loquebatur. Accedit Principis Apostolorum Petri authoritas Epistol. 1. cap. 3. „ Dominum (inquit) Christum sanctificate in „ cordibus vestris, parati semper ad satisfactio„ nem omni poscẽti vos rationem de ea, quæ „ in vobis est, spe, sed cum modestia. Vbi vulgata habet ad satisfactionem, Græcè vertitur ad Apologiam: S. Fulgent. lib. 1. ad Frasimundum cap. 1. legit ad responsionem: quæ omnia manifestè indicant disputationem. Denique Apostolus ad Titum 1. ubi docet Episcopum esse „ oportere amplectentem eum, qui secundùm „ doctrinam est, fidelem sermonem, ut possit „ eos, qui contradicunt, arguere: quod quidem non fit, nisi disputationis interventu.

500 Sumitur 2. ex doctrina, & exemplis Sanctorum Patrum, qui sæpissimè disputarunt cum infidelibus, & hæreticis. Id enim præstitisse D. Augustinum, constat ex gravissimis, & eruditissimis ejus disputationibus cum hæreticis, quæ continentur in 6. & 7. ejusdem tomo. Id patrasse asserrimè Athanasium contra Arrianos, videre est apud Augustinum toto lib. 6. & 7. tomo. Et hæc fuit semper Ecclesiæ praxis, & consuetudo, ut sapientissimi disputarent pro veritate tuenda. Vnde S. Bernard. „ serm. 64. in Cant. Capiantur (inquit) hæreti„ ci, non tam armis, quàm argumentis. Et S. „ August. Epist. 48. apertè docet, cum hæreticis „ verbis etiam agendum, disputatione pugnã„ dum, ratione vincendum.

Sumitur 3. ex communi consuetudine & praxi Ecclesiæ, in qua pro tuendis catholicis dogmatibus semper in usu fuit publicè, privatèque disputare: deinde ex communi praxi Academiarum, in quibus inter præcipua litterarum exercitia referuntur disputationes, quæ ex ipsarum præscripto habentur frequenter statis diebus: hanc nostram Eborensem in hoc Palladio pulvere continenter, acriterque exercitam omnes *Disputat. de utilitate.*

expe-

experimur, & sustinemus. Accedit testimonium religiosorum ordinum, in quibus juxta eorum statuta, pro faciliori scientiarum acquisitione disputatur. Quàm verò hujusmodi exercitium scholis commodum judicetur à Societate nostra, constat ex 4.p.Constit.cap.6.num.10. ubi sic: Cum perutilis sit (præsertim Artium, ac Theologiæ Scholasticæ studiosis) disputandi usus: intersint Scholastici ordinarijs scholarum, ad quas accedant, licèt non sint sub cura Societatis, disputationibus: & singulare sui specimen in doctrina præbere, modestè tamen curent. Et in regul.7.Scholasticorum, supponitur diebus singulis intra parietes domesticos haberi disputationes, quibus scholares præcipiuntur adesse: Quotidianis disputationibus ac repetitionibus omnes intersint: & qui disputant, ei qui præest, religiosè obediant.

Disputandi honestas.

501 Sumitur 4. ex ratione, quia disputare secundùm se, & præciso quocunque alio, nullo jure sive naturali, sive positivo est prohibitum, ergo secundùm se licitum est. Consequentia patet, quia solum censetur illicitum & malum, quod prohibetur aliquo jure. Antecedens côstat quoad jus naturale, quia disputatio in suo formali conceptu nihil mali includit, imò continet plurimam utilitatem ad fines honestos, nempe ad comparandam scientiam discussis ignorantiæ tenebris, & ad tuendam, suadendamque veritatem, & honestatem, cujus amore homines rectè operentur. Quoad jus positivum, ostenditur, quia nullum apparet decretum præcipuè canonicum, quò absolutè prohibeatur disputatio etiam de rebus fidei: imò sunt aliqua, quæ præscribunt certum modum in tali disputatione, & sic supponunt manifestè disputationem licitam esse. Confirmatur, quia si disputatio in suo formali conceptu includeret pravitatem, Dialectica, quæ est ars disserendi, præbetque normas & instrumenta ad disputandum, seu disserendum, neque utilis, neque honesta foret, quia ordinaretur ad quid pravum: sed Dialectica est utilis, honesta, imò necessaria ad scientias honestas, & optimas comparandas, ut videre est apud Conimb. in Logic. procem. q.6.a.2. & est communis Philosophorum, ac Theologorum consensus; ergo disputatio licita, & honesta est.

Disputationis & contentionis discrimen.

502 Superest respondere adversariorum fundamentis, quæ unica ratione diluuntur; si ponamus discrimen inter disputationem, & contentionem, & sumamus disputationem omninò præcisam ab omni circûstantia mala per quam vitietur. Vnde ad 1. ex S. Pagina, & 2. ex Sanctis Patribus, facilis est expositio, cum dicamus eorum testimonia procedere de contentione, quæ coincidit cum litigio, & non de honesta disputatione. Hâc enim esse eorum omnium mentem, patet tum ex eo quòd semper utuntur his vocibus (contendere, contentio, contentiosus) tum ex S. Augustino lib.4. de doct. Christ. cap. 28. ad illud quod afferebant ex Apostolo, Noli contendere verbis 2. Tim. 2. Verbis (inquit) contendere, non est curare, quomodo error veritate vincatur: sed quomodò tua dictio dictioni præferatur alterius. Ex quo patet etiam ad 3. de testimonio Magistrorum vitæ religiosæ, & ad 4. de authoritate Philosophorum: solum enim improbant contentionem in rigore acceptam, vel disputationem cum altercatione inordinata per accidens conjunctam. Ad 5. ex ratione, fatemur illicitam esse contentionem sive in abstracto, sive in concreto acceptam, quia in suo formali conceptu includit pertinaciam, conditionatam cupiditatem, & videtur coincidere cum litigio, & rixa, ut ex illius definitione benè probatur: at disputatio nihil in sua formali ratione continet inordinatum, ut in prima parte hujus quæstionis, præsertim à num. 493. satis innuimus.

QUÆSTIO II.

Quisnam disputationis sit honestus finis, modus, locus, & tempus?

Finis disputantis

503 TRia in quæstione discutienda proponuntur, scilicet honestas finis, modi, loci, & temporis, ut conservetur & contineatur in sua honestate disputatio. Quod attinet ad finê, non est nobis sermo de fine operis, illo nempe cum quo disputatio habet connexionem, & ad quem ex se habet conducibilitatem: sed de fine operantis, sive disputantis, scilicet quem finem debeat intendere, & propter quod motivum disputare, ut honestè disputet? Prænotâdum fines alios esse manifestè pravos, alios manifestè bonos, alios de quibus dubitatur, an sint honesti. 1. finis manifestè pravus est disputare ad obscurandam veritatem, & hunc finem frequenter intendunt hæretici juxta illud S. Ambrosij tom. 2. de incarn. sacram. cap. 9. Hæc (inquit) est hæreticorum gloria, si videntur expugnare verbis, & refellere veritatem. Eundem intendunt etiam Sophistæ juxta illud Petri Gregorij de Repub. lib. 17. cap. 3. num. 7. Abutuntur (inquit) veluti laqueis ad decipiêdos homines improbi Sophistæ dialectica, quæ Philosophorum sententia definitur nô ad struêdi vim habere, sed studium destruêdi. Hæc igitur intentio est prava; & pro ratione materiæ lethalis, aut venialis contra virtutem fidelitatis, veritatis, aut etiam fidei divinæ.

Quan-

Logici acutissimi damnatio.

Quantum autem Deo displiceat, ostēdit historia (ait citatus author) cujusdam Logici acutissimi. Refertur enim in par.8. exempl. ex vitis sanct. exemp.65. quendam discipulum magistri Silo valde in Logica versatum, cum incidisset in morbum, fuisse rogatum à magistro, ut si moreretur, ad illum rediret: quod præstitit, sed indutus pergameno syllogismis descripto, & superius igne circundato: dicebat enim se valde prem, nec minùs quàm si turrim gereret, & continuis flammis torqueri pro vana gloria, quàm ex sophismatibus perceperat. Sūt autem sophismata captiones in ordine ad obscurādam, & destruendam veritatem.

504 2. Est finis manifestè pravus disputare ad obscurādum defensorem ex displicentia personæ. Nam tūc datur formale odium: cum intendatur malum ex personæ displicentia. Dixi (ex displicentia personæ) quia si intēdatur obscuratio defensoris, ut illius falsa doctrina parui fiat, & non serpat in vulgus, finis honestus erit. 3. finis manifestè pravus est disputare ob vanam gloriam. Vnde S. Hieron. in cap.3. Tim. congruens cum S. Augustino lib. 1. advers. Crescen. cap.2. Frequenter accidit, ut habeamus pugnas legis, non ob desiderium veritatis, sed ob jactāriam gloriæ, dum apud eos, qui audiūt, docti volumus æstimari, aut certè ex hoc rumusculo, turpia sectamur lucra. 4. finis manifestè pravus est, disputare ad contēdēdum. Hoc genus contētiosorum (inquit Nigronus ad reg.28. comm. num.24) qui contēdunt, nō tam ut vincāt, aut ut sapiētes habeātur, quàm ut cōtēdāt, deterrimum est. Hinc Hieron. citato loco: Maligna (ait) professio, quæ sibi proponit nō ex animo, sed ex cōtētione, vel commodo pro omnibus, & cōtra omnes dicere. Continet hæc prava intentio summam pertinaciam, & capitositatem persuasibilitati oppositam, quam Gerson tom. 4. in deser. termi §. de 4. virt. definit (immersionem in proprijs opinionibus.) Est hoc vitium propriū hæreticorum, eos reddens implacabiles. Hinc author imperfecti in Matth. sub nomine Chrysostomi: Audi homo fidelis, qui cōtra hæreticum libēter contendis: si Pharisæi victi nō sunt, tu certādo contra hæreticum, poteris eum placare, cum viceris?

Pertinacia disputantis.

Finis boni sciendi.

505 E cōtra 1. finis est manifestè bonus disputando intēdere assecutionem, & persuasionem veritatis. S. Ignatius in regula 28. commu. Si qua in re nobis est diversa sententia, eaque videtur manifestāda, rationes modestè, & cum charitate afferantur, eo animo ut suus veritati sit locus. 2. finis manifestè bonus est disputando intendere acquisitionem scientiæ pro ædificatione propria, & aliena. Vtrūque conjunxit S. Bernardus serm. 36. in Cant. Sunt qui scire volunt, ut ædificēt, & charitas est. Et item, qui scire volunt ut ædificētur, & prudētia est. Hi utrique inveniuntur in abusione sciētiæ, quippe qui ad hoc volunt intelligere, ut benè faciat. Documētum hoc, teste Suario tract. 10. de Societat. lib. 5. cap. 3. num. 4. hausit nostra Societas, quæ ad hoc præcipuè disputādo & studēdo doctrinam quærit, ut benè faciat, primum sibi, deinde proximis. Nam, & propriam perfectionem primariò, & deinde perfectionem proximorum procurat. 3. finis manifestè bonus, est disputādo intēdere maiorem gloriam Dei sive per cōfutationem errorum, sive per inculcationem sciētiarum, & fidei, quibus Deus cognitus adoretur, & ametur. Nam sicut Dei gloria est finis ultimus, quem ipse etiam Deus in suis omnibus operibus intendit, ita & honestissimus: qui ab hominibus in omni sua operatione intendi debet.

506 Dubium est 1. an sit finis honestus disputare ad ostensionem scientiæ? Videtur negādum: quia ostētatio sciētiæ præ se fert jactāriam, & inanem gloriam, prout disputans vult doctus haberi ab audiētibus, juxta citatum illud S. Hieronymi: Habemus pugnas legis ob jactātiam gloriæ, dum apud eos qui audiunt, docti volumus æstimari. S. Thomas 2.2. q.167. a.1. Ipsa veritatis cognitio per se loquendo bona est: potest autem per accidens esse mala, in quantum aliquis de cognitione veritatis superbit. Ostentare autem & jactare scientiam tumere, & superbire est. Nihilominus affirmo cum Suario cit. cap. 3. nu. 15. ostensione scientiæ posse esse finem honestum, dummodò disputans non in sola ostēsione ad aliorum tantum opinionem aucupādam sistat; hæc enim vana ostentatio esset, sed ad bonum, & salutem spiritualem aliorum referat, v.g. intēdat ostēsione eruditionis haberi doctus, & fama sapietiæ inclytus, ut hac ratione cōsultus prosit multis. In hanc sentētiam S. August. lib. de bono viduitat. cap.22. Nobis (inquit) necessaria vita nostra, alijs fama nostra. Et ser. 49. ex diversis, agēs de vita clerie. Conscientia (inquit) tibi, fama proximo tuo. In quo sensu dixit Spiritus S. Ecclesiast. 41. num. 15. Curam habe de bono nomine: hoc enim magis permanebit tibi quàm mille thesauri. Igitur honestum est ostentare erudionem, & doctrinam ad bonum sibi nomē, & authoritatem conciliādam. Hinc Apostolus sic hortatur Timotheum 1. Epist. cap. 4. Hæc meditare, in his esto, ut profectus tuus manifestus sit omnibus. Ad quem locum Chrysost. Vides (inquit) ut in hoc quoque illum magnum fieri vellit, atque mirabilem: ex quo scilicet Ecclesiæ commoda provenire sciebat, & ideo vult profectum manifestari omnibus non modò in vitæ rectitudine, ac sanctimonia, verum in syncaeritate atque ubertate doctrinæ.

Ostensio scientiæ an sit finis honestus.

Fama potest intendi.

507 Du-

Victoriæ intentio disputat.

507 Dubium est 2. an sit finis honestus disputare ad vincendum, seu animo comparandi victoriam? Videtur negandum ex mente sapientissimorum virorum, qui multum vituperant appetentes victoriæ. Plutarch. lib. „ de educ. liber. In colloquijs pueri non alijs „ invisi fient, si non omnino in disputationib' „ victoriam semper obtinere laborent. Non „ enim tantum egregium est scire vincere: sed „ etiam posse vinci pulchrum est, ubi victoria „ est damnosa. Concinit documentum illud „ Philonis lib. de agricult. Si quando maiore „ vi coactus fueris in certamen descendere, ne „ te vinci pudeat. Sic enim demum, si vinca„ ris, victor evades, quando in hoc genere vi„ ctor vincitur. Hinc pulcberrimum acroama „ Publij Syr. in sent. Bis vincit qui se vincit in „ victoria. Hæc etiam fuit mens in Sanctis Pa„ tribus: nam S. Nazianz. orat. 1. n. 180. Præstat „ (inquit) honestè vinci, quàm periculosè ac „ nefariè vincere. Et S. Ambros. in 1. Timot. 6. „ Elatus (ait) vinci se non patitur, quippe cum „ ad favorem quærendum in conflictum pro„ rumpat, &c.

Damnabilis igitur & inanis videtur intentio, & appetentia victoriæ. Nihilominus honestus finis esse potest victoria comparanda, ita ut quis honestè & laudabiliter disputando possit intendere victoriam, non quidem ut in ea sistat, & quærat propriam gloriam, sed ut referat ad aliũ finem honestiorem, v. g. ut sic hostes veritatis debilitentur, & confundantur. Quæ in oppositum afferuntur, solum damnat immodicum appetitum victoriæ, & intentionem vincendi, ut quis appareat, & habeatur victor: qui appetitus & intentio verè damnabilis est, ut sumitur ex S. „ Bernardo serm. 36. in Cãt. Sunt qui scire vo„ lunt, ut sciantur ipsi, & turpis vanitas est. Et „ expressiùs ex S. Ignatio Reg. 28. Comm. Ra„ tiones modestè; & cum charitate afferantur, „ eo animo, ut suus veritati sit locus: non ut in „ ea re superiores videantur.

Ingenium ostendere, & acuere.

508 Dubium est 3. sit ne honestus finis disputare ad præbẽdum singulare sui ingenij specimẽ, item ad ingenium acuẽdum, tandem ad sciẽdum? Affirmativa resolutio in triplici parte dubij vera omnino est, & patet ex superioribus. Nam præbere singulare ingenij specimen, honestatem habet, si sumatur cũ moderatione, qua diximus in 1. dubio honestum esse ostẽdere sciẽtiam & eruditionem: in quo sensu S. Ignatius par. 4. Const. cap. 6. num. „ 10. sic præcipit: Intersint Scholastici ordina„ rijs scholarum disputationibus: & singulare „ sui specimen in doctrina præbere, modestè „ tamẽ curẽt. Et reg. 6. Scholastic. Intersint „ Scholastici communibus scholarum, ad quas „ accedũt, disputationibus: & doctrinæ speci„ mẽ pariter ac modestiæ præbere curẽt. Deinde disputare ex fine, seu motivo acuẽdi & exercẽdi ingenium, nullam cõtinet malitiam, imò habet utilitatem magnam, adeo ut Barb. tom. 4. in collect. pag. 254. col. 1. num. 16. asserat de materijs prohibitis posse laicos disputare in scholis ad acuẽda ingenia absque incursu excõmunicationis. Tandem disputare ad sciendum, seu animo comparãdi sciẽtiam, esse quid honestum, cõstat ex dictis num. 505. dummodò talis intẽtio nõ sistat in sola sciẽtia comparata: quia tũc interveniret vitium curiositatis, juxta illud „ S. Bernardi citati. Sunt qui scire volũt, eo fi„ ne tãtum, ut sciãt, & turpis curiositas est. Debet enim talis comparatio sciẽtiæ ordinari ulteriùs ad alios honestiores fines, v. g. ad profectum, & salutem animarum.

Modus servãdus in disputando.

509 Quod attinet ad modum in disputationibus servandum, ille procul dubio honestus erit, si modestiam adjunctam habeat, & è cõtra inhonestus, si à modestia procul sit. Sumitur ex 1. Petri cap. 3. Parati sem„ per ad satisfactionem omni poscẽti vos ra„ tionem de ea, quæ in vobis est, spe; sed cum „ modestia. Et ex nostra regula proximè citata: modestè tamẽ curẽt. Servatur autem modestia in modo sentiendi, loquẽdi, & operãdi, quam proinde disputãs violabit, si vel ostẽdat magna de se suaque doctrina sentire, vel dissona voce loquatur, vel inconditè gestiat. Quàm igitur sit decorum, ut quis se gerat modestè in disputãdo, quàmque indecorum se gerere intemperatè, cõsentiũt prophani, sacrique authores. Nam „ Plutarch. In polit. ad Traianum. Satis est nu„ dis explicatisque rationibus causam simpli„ citer agere, nec cõgestis maledictis undique, „ ac jurgijs quasi veneno tela inficere. Hoc idem documẽtum pulchra similitudine expres„ sit Chrysippus apud M. Tullium: Qui stadium „ (inquit) eniti & cõtẽdere debet, quàm ma„ ximè possit, ut vincat: supplãtare autem eum „ quo cum certat, aut manu depellere, nullo „ modo debet. Ad hæc Ioan. Maxentius Dia„ logo 1. Solent (ait) injuriæ illis præstare suf„ fragium, quibus studium est, nõ de veritate, „ sed de propria gloria victoriæ. In his autem, „ qui tota intentione cupiunt de cõcepta ve„ ritate gaudere, locum hæc penitùs non ha„ bent. Se benè moratum, ac in disceptatio„ nibus moderatum præbebat M. Tullius, qui „ Tusc. 1. profitebatur se paratum esse, Et re„ fellere sine pertinacia, & refelli sine iracũ„ dia.

Modo sit in disputando.

Verbositas absit a disputatione.

510 Prophanis authoribus hactenùs relatis consentiunt sacri, multaque de temperato disceptandi modo, & in disputãdo moderatione graviter, ac loculenter edissẽrunt. Imprimis S. Thom. 2. 2. q. 10. art. 7. ad illa „ verba Apostoli 2. Timot. 2. Noli contendere „ verbis: ad nihil enim utile est, nisi ad subver„ sionem audientium: requirit ad hoc ut temperatè ac modestè disputetur, exclusionem verbosi-

verbositatis, ut nempe sentētijs potiùs & rebus, quàm verbis agatur. S. Ambros. lib. 1. offic. cap. 22. postulat in usu quotidiano disceptationē sine ira. Quid enim prodest (inquit S. Hieronym. in cap. 3. Titi) spumantibus labijs, & latratu gannire canum: cum simplex & moderata responsio, aut possit te placare, si vera est; aut si falsa, leniter à te, & placaliter emēdari? Accedit, quòd stomachosa, & verbosa concertatio honestæ disputationis fructum impedit, ut egregiè notavit Chrysost. homil. 6. in 2. ad Timot. Quia ut verbum fructificet, oportet ut alter gratè audiat. Gratè autem affici (inquit) eum qui injurijs afficitur, vix cótingere potest. Et quidem indignum est viris sapientibus, qui ob egregias mentis dotes, solent Angelis assimilari, injurijs, quandó disputant, adversarium lacessere. Quàm comis, urbanus, & ab omni convitio alienus esse debeat modus disputandi, nos docet suo exemplo Angelorum Princeps apud Thadæum in sua Epist. vers. 9. Cum Michael Archangelus cum diabolo disputans altercaretur de Moysi corpore, non est ausus judicium inferre blasfemiæ: sed dixit, Imperet tibi Deus. Dignus erat omni probro, convitio, & maledicto diabolus tanquam hostis Dei, & totius veritatis, tamen Angelus beatus disputans maledicere, & conviciari non debuit. Merebatur (inquit S. Hieronym.) diabolus maledictum, sed per Archangeli os maledictum exire nó debuit. Addo S. Archāgelum fuisse tam alienum à maledicendo; ut convitium & maledictum etiam impactum diabolo inter disputandum, reputaverit blasphemiam.

Convitia absint a disputatione.

Documenta hæc omnia ad unguem observans Nepotianus in avunculi mensa, tanquam egregius optimè disputantis typus describitur à S. Hieronymo Epist. 3. ad Heliod. his verbis; Sermo ejus per omne convivium, de Scripturis aliquid proponere, libenter audire, respondere verecundè, recta suscipere, prava non acriter refutare; disputantem contra se, magis docere, quàm vincere: & ingenuo pudore, qui ornabat ætatem, quid, cujus esset, simpliciter confiteri.

Locus disputationi aptus.

§ 11. Quod attinet ad locum honestū, in quo scilicet Academicæ disputationes, seu litterariæ concertationes honestè haberi possint, certum est locum esse aptum & idoneum quodcunque gymnasium, sed præcipuè aulam publicam ad id munus destinari solitam. Dubitatur, an locus sacer, qualis templū, sit aptus, ut in eo disputationes honestè, ac docenter habeantur? Negandum videbitur, tum ex declaratione Sacræ Congregationis, quam affert Lezana tom. 1. cap. 21. num. 34. ubi id specialiter prohibetur religiosis mendicantibus: tum præcipuè ex indecentia, quam afferunt loco sacro vociferationes & clamores, inter disputandum frequentes. Nihilominus regulares posse in proprijs ecclesijs habere litterarias disputationes, etiam extra sua comitia generalia, quæ vocant capitula generalia, seu congregationes, amplector cum Pellizario p. 2. tractat. 8. cap. 5. sect. 2. num. 83. Constat ex praxi communi, ubique recepta, etiam Romæ. Neque obstat declaratio sacræ Cōgregationis in oppositum. Quia hæc vel non fuit acceptata, vel postea per contrarium usum legitimè abolita fuit. Ad id quod dicebatur clamores disputātium esse indecentes in templo, responderi potest non minorem dissonantiam habere clamores concionantium, præsertim illorum qui buccinatores potiùs quàm cōcionatores sunt, & totam vim collocant in vociferando, & obtūdendo aures, & tamē non reputantur indecentes in templo. Illud autem monerem disputantes in templo teneri ad maiorem aliquam modestiam, & moderationem, & à templo disputationes laicorum de facultatibus prophanis omninò eliminarem.

Tempus honestum disputandi,

§ 12. Quod attinet ad tempus, difficultas est, an liceat disputare saltem publicè diebus festis? Negabit aliquis, 1. quia diebus festis ab omni opere cessare debemus juxta illud Levitici 23. Sex diebus facietis opus: dies septimus, quia Sabbati requies est, vocabitur sanctus: omne opus non facietis in eo. 2. nam eodem modo se habet pugna militaris, atque pugna litteraria quæ præcipuè exercetur in disputationibus: sed exercitium pugnæ militaris prohibetur diebus festis per cap. 1. de ferijs, juxta Suarium lib. 2. de diebus festis cap. 28. num. 7. ergo & exercitium pugnæ litterariæ. Nihilominus disputare in diebus festis etiam solemniter, & publicè in sua præcisa ratione esse licitum, & non prohibitum divino præcepto rectè affirmat Fagundez in quincal. præc. 1. lib. 1. cap. 11. num. 3. cum Toleto lib. 4. Summæ cap. 24. num. 3. Navarro in Manuali Lat. cap. 13. num. 14. Soto lib. 2. de Just. q. 4. a. 4. Sayro in clavi lib. 7. cap. 2. num. 13. & alijs. Ratio est, nam præcepto illo solum prohibentur opera servilia, qualia sunt corporalia exerceri solita per servos: atqui disputare nó est opus servile, cum (sicut docere, concionari, & legere) revocetur ad opera animæ; ergo disputare diebus festis prohibitum non est. Ex quo patet ad duplex fundamentum partis oppositæ. Nam ideo prohibetur diebus festis pugna militaris, quia inter opera servilia numeratur, non ita pugna litteraria, utpote spiritualis. Ab hac sententia non discrepat Rebuff. privil. 1. num. 11. quanvis ibi dicat solemnem disputationem, ad quam Rector, & Doctores confluunt, saltem mane, ut possit vacari audiendis missis, fieri non debere, diebus festis, in honorem diei. Cap. placita 15. q. 4. Alvar. in proœmio feud. col. 2. Addit tamen se vidisse post prandium publicas disputatio-

tatio

tationes haberi diebus festis: & quidem hæc est in Lusitania communis praxis. In hac nostra Eborensi Academia diebus festis, etiam matutino tempore habetur solemnis disputatio; quãdo confertur Doctoralis laurea: sed ante illam celebratur sacrum in altari maximo ab omnibus audiendum.

Hora canonicæ in disputatione.

513 Rogabis pro coronide, an defensurus theses in publica disputatione, in qua re plurimum interest vel sua, vel Reipublicæ doctum se exhibere, excusetur à recitandis horis canonicis, si simul recitare non possit? Respondeo affirmativè cum Navarro in Sũma cap.25.num.101. Palatios in 4.dist.15. disp.9. fol. 148. & alijs, quos citat, ac sequitur Sanch. lib.7. consil. cap.2. dub.52. num.4. Ratio est, quia præcepta humana, & ea potissimum, quæ proficiscuntur ab Ecclesiæ benignitate, non obligant cum tanto rigore, & detrimento proprij honoris: quod enim pro charitate institutum est, non debet contra charitatem militare. Hinc quòd similiter lecturus lectionem oppositionis, in prædictis circunstantijs excusetur ab horis canonicis recitandis, juxta citatos authores. Confirmatur, quia non magis obligat hoc præceptum, quàm præceptum audiendi missam, ut patet: sed hæc ob prædictas causas omitti potest; ergo & horæ canonicæ.

QUÆSTIO III.

Utrum, & quomodo liceat disputare de rebus fidei divinæ?

Disputatio de rebus fidei.

514 Satis disputatum est hactenus de honestate ipsius disputationis tum considerata secundùm se, tum ex circunstantijs finis, modi, loci, ac temporis. Superest, ut disputemus de materia circa quam disputatio versari potest, aut non potest. Cum verò ad sequentes quæstiones remittamus disputationem de materijs nondum ab Ecclesia definitis, in hac præsenti nobis sermo erit, de disputatione circa definitas. Imprimis illicitam & prohibitam esse disputationem de rebus fidei, videtur constare 1. authoritate: nam Apostolus ad Tit. 3. ,, Hæreticum hominem post unam, ,, & secundam correptionem devita, sciens ,, quia subversus est qui hujusmodi est. Ex quibus verbis Suar. de fide disp. 20. sect. 5. nu. 3. colligit non esse licitum ratione communicationis prohibitæ cũ hæretico disputare post monitionem semel atque iterum factam: juxta illud Gelasij Papæ in commonit. ad Faustum: ¶ Nobis (inquit) nullum fas est inire certamen cum hominibus communicationis alienæ, dicẽte Apostolo Hæreticum hominem, &c. Accedunt Concilia, Chalcedon. actione 5. in 2. definitione fidei, & Toletani 14. cap. 10. ubi sic: ¶ Non nobis inanium quæstionum tendicula præparemus, neque discutere audeamus quæ summa sunt: nam quæ sunt divina, non disputanda sunt, sed credenda. Ad hæc Leo Papa Epistol. 48. aliàs 50. ad Martinianum Augustum, ¶ In eam (inquit) fidem, quam Evangelicis, & Apostolicis prædicationibus declaratam per antiquos Patres nostros accepimus (nulla penitus disputatione, cujusquam retractationis admissa) omnium corda concuttant. Iuri Canonico concinit jus civile in l. nemo Cod. de Summa Trinitat. Vbi sic habetur: ¶ Nemo clericus, vel militaris, vel alterius cujuslibet conditionis, de fide Christiana publicè turbis coadunatis, & audientibus, tractare conetur in posterum, ex hoc tumultus, & perfidiæ occasionem requirens. Et quanvis hæc lex, ex præcisa potestate civili non potuerit inducere obligationem in hac materia, ut benè notant Azor tom. 1. lib. 8. cap. 26. quæst. 2. & Sanchez lib. 2. Decal. cap. 6. num. 8. tamen obligat ex eo quòd fuerit canonizata, seu confirmata per sacros Canones, ut supponit S. Thomas 2. 2. q. 10. art. 7. in 2. argum. & Suar. cit. n. 7. fine, existimans legem illam fuisse editam ab Imperatore Martiano, consensu vel hortatu Leonis Papæ.

515 Facit pro eadem sententia authoritas Patrum: nam Tertullia. lib. de præscrip. hæret. cap. 15. hæreticos ad disputationem de sacris Scripturis admittendos non esse palam testatur. Rationem subdit S. Bern. ser. 66.
,, in Cãt. Nec rationibus (inquit loquẽs de hæ-
,, reticis) convincũtur, quia non intelligũt: nec
,, authoritate corrigũtur, quia nõ recipiũt: nec
,, flectũtur suasionibus, quia subversi sunt. Parũ dissimilem reddit S. August. 15. contra Faustum
,, c. 12. Non disputationem (inquit) amãt hæretici, sed quoque modo superare impudẽtissi-
,, ma pertinacia, ut cõgregent, quæ nõ pepererũt. Videtur constare 2. ex ratione, quæ optimè cõficitur ex citatis testimonijs: quia ex disputatione cum hæreticis nõ potest fructus moraliter sperari, cũ citata loca satis manifestẽt illorũ pertinaciã, atq; adeo ex hoc capite manebit disputatio otiosa: deinde potest timeri dãnũ fidelium simplicium, cũ hi percipiãt objectiones, & difficultates, & nõ facilè capiãt altiora fidei mysteria, ac fundamẽta, atque adeo ex hoc capite evadat disputatio perniciosa, utpote contra charitatem, & bonum fidei.

516 Nihilominus pro parte cõtraria, quòd scilicet licitum & laudabile sit disputare de fide contra hæreticos, suadẽt validissima authoritatis, & rationis momẽta. Authoritatis ex Apostolo ad Titũ 1. ubi dicitur opor- *Fides divina confirmatur disputatione.*
,, tere Episcopũ esse amplectẽtẽ eũ, qui secundùm

„ dùm doctrinam est, fidelem sermonem, ut „ possit eos qui contradicunt, arguere: hoc est disputando convincere. Deinde ex præcepto „ S. Augustini Epistol. 48. ubi monet cum hæ- „ reticis, verbis etiam agendum, disputatio- „ ne pugnandum, ratione vincendum. Accedunt exempla protomartyris Stephani, S. Pauli Apostoli, & Sanctorum Patrum, qui insistentes vestigijs Christi cum infidelibus de rebus fidei disputarunt, ut vidimus supra num. 499. Quòd verò rationis momenta id suadeant, ex eo constat, quia disputatio in suo conceptu formali licita, & honesta est, ut latè ostendimus quæst. 1. à num. 499. deinde censetur utilis, & omninò necessaria ad convincendos hæreticos, ad confirmandos catholicos, ad fidem ipsam persuadendam: cum enim fides per auditum ingrediatur, & prudenter admitti nequeat, nisi sufficienter proposita; atque adeò propositis motivis, & argumentis evidentis credibilitatis, dissolutisque contrarijs objectionibus; hæc omnia sine disputatione peragi non possunt; ergo disputare de materijs fidei licitum, & laudabile est.

517 Vtraque sententia, si rectè explicetur, & sano modo accipiatur, verum habet, nec ullam inter se contrarietatem, sive procedat de disputatione materiali, quæ fit crebrò in scholis animo exercendi ingenia, etiam de rebus certis; sive de formali, quæ fit animo suadendi, & ostendendi verum. Quanvis enim disputatio de rebus fidei suscepta ex dubitatione disputantis, cui fides sufficienter proposita est, ad hoc ut res tanquam dubia in controuersiam vocetur, illicita sit, & propria hæreticorum, tamen si suscipiatur animo confirmandi, & persuadendi veritatem apud alios, honesta, & laudabilis est, & quandoque necessaria, juxta illud S. Gregorij in „ pastorali p. 2. c. 4. Sicut incauta locutio in er- „ rorem pertrahit, ita indiscretum silentium, eos „ qui erudiri poterant, in errore relinquit. Dixi (cui fides sufficienter proposita est) quia hæreticus, cui nondum fides sufficienter proposita est, licitè disputationem suscipit tanquam de re sibi dubia, ut si argumentis à se propositis alter satisfaciat, amplectatur veritatem. Est tamen advertendum, de facto jure positivo prohibitam esse, & illicitam hujusmodi disputationem, si non servetur certæ conditiones, quibus servatis licita erit. Et juxta hanc advertentiam conciliatur hæc sententia initio quæstionis proposita, ita ut prior eam sub fundamentis ostendat esse illicitam non servatis conditionibus, posterior ostendat esse licitam servatis conditionib.

518 Fidei disputatio licita. Difficultas est exponere prædictas conditiones, quæ numerantur quinque, & rectè declarantur à Suario de fide disp. 20. sect. 1. à num. 8. Hurtado disp. 16. diff. 11. Cardinali de Lugo cod. tit. disp. 22. sect. 3. à n. 132. & Palao tra. 14. disp. 7. pun. 4. Prima conditio est ex parte disputantis, ut nempe sit ita cõstans, ac firmus in fide, ut nõ subeat periculum dubitãdi auditis hæreticorum argumẽtis, ac proinde possit labi in foveam, à qua alium intendebat eruere. Quod periculum, an detur, patebit ex viribus adversariorum comparative, & ex usu ac facilitate se explicandi pro audientium captu. Secunda conditio ex parte illius cum quo disputatio suscipitur, est ut ab eo speretur fructus, quòd nempe veritati inter disputandum cognitæ acquiescat. Aliter disputatio evadet non solum otiosa, sed etiam scandalosa, quatenus sine spe emolumenti præbetur hæretico occasio labendi in noua peccata in ipsa disputatione, & obstinata proprij erroris defensione. Tertia conditio est ex parte auditorum, nè scillicet disputatio illis obesse possit. Nam evenire potest vt rudes, ac simplices, qui antea in fide firmi, ac sine ulla hæsitatione vivebant; postea auditis argumentis, & ex simplicitate, & rusticitate non perceptis rationibus nostræ fidei, turbentur, & hæsitent. Quarta conditio ex parte modi est, ut indisputante cernatur amor veritatis sincerus, appareatque modestia sine vociferatione, sine æmulatione, & contumelijs, ut adversarios æquè superemus rationibus, ac moribus. Defectus enim modestiæ multum officit veritati persuadendæ, juxta illud Sisinij apud Socratem „ in lib. 5. hist. c. 10. altercãtiones nõ solũ „ non reconciliare schismata, sed potius hære- „ ticos ad contentionem magis accendere.

519 Laicus disputans de fide. Quinta conditio, & præcipuè jure Ecclesiastico postulata est, ut dispu- „tans non sit laicus. Habetur in cap. 2. §. inhibe- „ mus, de hæret. in 6. ubi sunt hæc verba: Inhi- „ bemus quoque ne cuiquam laicæ personæ „ liceat publicè vel privatim de fide Catholica „ disputare, qui verò contra fecerit, excõmuni- „ cationis laqueo innodetur. Benè tamẽ Lugo cit. notat 1. hanc excommunicationẽ nõ incurri ipso facto, sed post sententiam, ut sumitur ex illa voce innodetur. Notat 2. prohibitionem prædictam nõ intelligi de disputatione materiali, in qua disputatur exercendi ingenij gratia, sed de formali, in qua disputantes circa fidei veritatem diffident. Notat 3. non procedere, quando disputantes cõsentiunt circa fidei veritatem, & solùm disputant de fundamento Theologico ad illam confirmandam, vel explicandam. Notat 4. non procedere, quando disputatur, an res aliqua sit de fide, vel non sit, & dantur opiniones revera probabiles apud Catholicos circa hoc ipsum, alijs afferentibus, alijs negantibus id esse de fide. Quia solùm prohibetur disputatio de rebus fidei certæ, & non dubiæ, seu disputatio suscepta adversus eos, qui in fide errant, & in casu posito neuter videtur in fide errare.

Laicorũ nomine qui veniant.

§ 20 Dubium est 1. quinam veniat laicorum nomine ad hoc ut comprehendantur dicta prohibitione? Cõstat nõ comprehendi clericos primæ tõsuræ quãdiu retinẽt statũ clericalẽ; & a fortiori nec religiosos primæ tõsuræ. Difficultas est de religiosis nec ipsã etiam primam tonsuram habentibus, an comprehendantur? Negant Sanch. lib. 2. Decal. cap. 6. n. 6. & Palaus tract. 4. disp. 2. pũct. 4. num. 4. Affirmant Suarius citat. num. 10. Bellanus disp. 18. dub. 11. & Hurtado disput. 76. §. 32. actiùs invectus quàm par est, in religiosos laicos, quos debemus diligere tanquam fratres nostros, & non despicere: fatetur tamen Suar. n. cit. partem negantem probabilem, ac tutam esse. In hoc dissidio placet Lugo citatus n. 138. media incedẽs via, quatenus affirmat de religiosis laicis; qui ex vi suæ professionis ad nullum ordinem destinantur, & negat de illis qui ex vi suæ professionis ad clerũ spectãt, quales scholastici. Ratio est, quia hi licèt ordinibus careant, jam possunt ratione suæ designationis appellari clerici, & ratione sui status præsumuntur habere doctrinam acquisitam: secus de alijs.

Laicus doctus disputans.

§ 21 Dubium est 2. an laicus doctus, nõ obstante dicta prohibitione possit cum hæreticis licitè disputare? Affirmant Petr. Ledesma, Banhes, Caietanus, quos refert ac sequitur Hurtado cit. §. 24. & hanc partem probabilem judicat Sanch. cit. num. 5. Fundantur, quia in laico docto disputante cessat tota ratio legis prohibẽtis, nempe cessat periculum disputãtis, & auditorũ, ac etiam ne in cõtemptum fidei cedat. Probabilius tamen existimo negãdum cum Suario num. 11. Sanchez num. 5. Bellano n. 145. Palao n. 4. Lugone n. 139. & alijs, quos citat. Ratio est, quia licèt ratio legis cesset in particulari, si adhuc perseveret in communi, lex obligat, ut Theologorum cõmunior, & probabilior fert sententia: quamvis igitur in doctissimo & prudentissimo laico cessent pericula numerata, adhuc manet periculum commune quod datur in laicis disputaturis, cum communiter laici non habeant sufficientem doctrinam ad disputãdum de materijs fidei. Deinde si id semel in aliquo foret licitum, & unusquisque laicus manerẽt judex suæ sufficiẽtiæ in hac materia, cum pro innata propensione simus faciles ad sentiendum magnificè de nobis, & cõtemnẽdum alios, præberetur ansa, ut multi insufficientes non sine scandalo disputarent.

Laicus disputãs præsente clerico.

§ 22 Dubium est 3. an saltem clericis jubentibus, laicus disputare possit? Affirmativam partem defendũt Suar. citatus n. 11. & Palaus cit. nu. 7. Probant manifesta authoritate Concil. Carthag. 4. cap. 98. ubi habẽtur hæc concepta verba: Laicus præsentibus clericis, nisi ipsis jubentibus, docere non audeat. Deinde ratione, quia laicus solùm prohibetur disputare de rebus fidei propria authoritate, id jus sibi usurpando, ut sumitur ex 6. Synodo can. 64. Trullano, ibi: Vt sibi non vendicet docendi authoritatem: & ex S. Leone Epist. 62. cap. ult. ubi sic: Præter eos, qui sunt Domini sacerdotes, nullus sibi jus docẽdi & prædicãdi audeat vendicare, sive sit monachus laicus qui alicujus scientiæ nomine glorietur, &c. atqui laicus disputãs, cõsensu, aut jussu clericorum, non usurpat sibi jus docẽdi, vel disputãdi, quia tũc nomine clericorũ disputat; ergo si aliunde sit sufficienter instructus, licitè disputabit.

Hanc opinionem multis impugnat Lugo citat. n. 140. & imprimis, ait loca adducta nimium vel parum probare. Nam S. Leo (inquit) solum permittit sacerdotibus propria authoritate docere: cum tamen Suarez permittat etiam diaconis, & alijs clericis disputare. Deinde canõ Trullanus solũ prohibet laico publicè propria authoritate docere; quare privata disputatio nõ esset illi prohibita, quod tamẽ Suar. & alij nõ cõcedent: Deniq; in Concil. Carthag. solũ prohibetur laicis docere præsẽtibus clericis, nisi eorum jussu: quare clericis nõ præsentibus posset id facere: quod etiam Suarez nõ cõcedet. Nõ possũmus ergo ex illis locis colligere facultatem, qua laici clericorum jussu disputare possint. Meritò ergo (addit idem Lugo) Hurtado ubi supra §. 24. arguit sententiam illam inconsequentiæ, quatenus agnoscit prohibitionem extendi ad laicos etiam doctos; & aliũde cõcedit posse id facere jubẽtibus clericis: nam lex postrema hoc prohibens cõtenta in dicto cap. 2. §. inhibemus sicut non excepit laicum doctum, sic etiam non excepit laicum jussum à clericis: si ergo laicus doctus non potest disputare, nec etiam poterit jussus à clericis, cum nullibi reperiatur concessa clericis hæc potestas permittendi laicis disputationem cum hæreticis. Nõ est ergo in hoc pũcto stãdum decretis antiquioribus, quatenus derogata videntur hoc decreto posteriori, sive illa latiora hoc sint, sive magis stricta.

Disputatio laici iubente clerico.

§ 23 Hæc sunt verba ipsissima Cardinalis de Lugo; quem utpote doctissimum, & subtilissimum multũ demiror, quòd sine causa voluerit arguere incohærẽtiæ eximiũ Doctorem, suam sentẽtiam firmis authoritatis, & rationis (ut solet) fundamentis stabiliẽtem. Cardinalis enim eminentissimus non rectè cõtra eundem arguit in singulis textib⁹, quasi quãdo un⁹ aliquid expressè prohibet, cẽs. atur aliud, vel quidquid nõ ibi prohibet, cõcedere, aut permittere: cum sit axioma receptissimũ à Iuristis: Prohibita una via, nõcẽsetur alia permissa. Quod Menoch. consil. 285. num. 4. Surd. 21 consil. dot. num. 75. benè probant ex l. quod cictum ff. de pactis, l. cum hi §. si eum ijs ff. de trãsact. l. athletas §. ait Prætor ff. de infamibus. l. si quis §. minor ff. qui & à quibus. l. illud ff. ad leg. Aquil. & cap. quod una via 84. de reg. jur. in 6.

Præsertim quia Suarez cum adducat textum unum, nempe Concilij Carthag. in quo sua sententia exprimitur, solum adducit alios, quibus ostēdat laicum solum esse prohibitū docere, & disputare propria authoritate, nō verò clerico, rum nomine, & authoritate. Denique nō habet vim id quod arguit ex textu cap. 2. §. inhibem⁹, absolutè prohibente disputare laicum, quasi sicut non excepit laicum doctum, ita nō excipiat laicum à clerico jussum: & cum lex sit recentior & posterior, censeatur abrogare priorem, & antiquiorem Concilij Carthag. ubi permittitur laico disputare jussu clericorum. Non habet (inquam) vim: quia cum juris antiqui correctio sit odiosa, proindeque restringenda, juxta Felinum in cap. nonnulli, de rescrip. in 6. & quantum fieri possit, vitanda, lex posterior potiùs per priorem explicari, quàm prior per posteriorem abrogari debet: ut patet ex regula juris statuente, Quidquid in posteriori lege speciali non fuerit expressum, juxta leges veteres intelligendum esse. Ergo lex illa posterior cap. 2. §. Inhibemus, non abrogat priorem Cōcilij Carthag. sed per illam ita explicatur, ut solum prohibeat quoscūque laicos de rebus fidei propria authoritate disputare, nō verò si authoritate, & consensu clericorum disputent.

Disputatio de fide laici cum laico.

524 Dubium est 4. an prohibitione supra dicta comprehendatur laicus fidelis, qui disputet cum alio fideli de rebus fidei? Partem affirmantem tenet Sanchez lib. 2. Decal. cap. 6. num. 9. hoc nixus fundamento, quia disputatio formalis prohibita laicis est omnis illa, quæ suscipitur ad fidei veritatem cōfirmandam, & suadendam, qualis etiam est inter fideles, quæ adducit hæreticorum argumenta, ut ijs dissolutis, fidei veritatem confirmet. Mihi tamen magis arridet pars negativa, quam præter Banhes, Aragonium, Ledesmam, Valentiam, & alios quos citat idem Sanchez loco citato, defendunt Bellanus supra num. 146. Suar. num. 1. Hurtado §. 21. Castro de justa hæretic. punit. cap. 19. Palaus num. 5. & Lugo n. 141. Ratio est, quia inter fideles disputantes non habet locum disputatio formalis, capite supra citato prohibita: hæc enim sola est quæ suscipitur animo convincendi adversarium, & persuadendi illi fidem: atque adeo solum potest suscipi ad convincendos eos, qui in fide errant, quales sunt soli infideles, & non catholici. Quamvis enim fideles aliquando inter se dissideant circa aliquam rationem vel modum probandi, & de hoc inter se disputent in ordine ad illum suadendum, tamen hoc non est de fide disputare: atque adeo hæc disputatio laicis non prohibetur. Hinc patet solutio ad fundamentum Sanchez: negatur enim disputationem formalem, qualem exposuimus, posse dari inter duos fideles, & consequēter negamus fideles laicos inter se disputantes cōtineri sub illa prohibitione: si enim alter disputet animo suadendi veritatem cum aliquo errante in fide, jam hic fidelis non est.

Disputatio de consensu clericorum sit laicis.

525 Prohibitioni explicatæ à n. 519. duplex adhiberi solet limitatio. Prima ex Suarez n. 11. Sanchez n. 7. Bellano n. 147. & Palao n. 6. si adsit necessitas, cujus nomine venit etiam magna utilitas fidei: tūc enim nullo præsente clerico; qui partes fidei posset defendere, & hæreticum petulanter insultantem cohibere, laicus doctus posset, imò sæpe teneretur fidem tueri, & os hæretici obstruere. Secunda pro regionibus, in quibus grassantur hæretici, & per cōtrariam consuetudinem prohibitio abrogata est, testibus authoribus proximè citatis. Duo tādē pro maiori superioris doctrinæ explicatione observari oportet, alterū ex Hurt. citata disp. 74. §. 39. non esse constituendos hujusmodi disputationis judices laicos, cum laici de rebus fidei judicare nequeāt. Imperator enim Constantinus quando edixit, ut disputatio fieret coram tribuno, & alijs, non voluit ut tribunus, & alij laici judices disputationis essent, sed ut adessent imperiali authoritate ad continendos in officio, & securos reddendos disputantes eo fine, ut argumenta atque solutiones fideliter scribi possent. Alterum ex Lugone num. 143. posse authoritate Summi Pontificis in aliqua provincia institui cōuētum Ecclesiasticum, in quo cōveniāt schismatici & hæretici talis provinciæ cum Prælatis catholicis ad disputandum de religione, modò schismatici, & hæretici nō veniāt tanquā judices cum jure suffragij, & Prælati catholici non convocentur jussu Principis sæcularis.

QUÆSTIO IV.

Utrum, & quomodò liceat disputare de immaculata Conceptione B. Virginis?

Disputatio de immaculata Conceptione Deiparæ.

526 EGimus de prohibitione disputationis circa res ab Ecclesia definitas: modò ut tractemus, & exponamus prohibitionem disputandi de nondum definitis, occurrit celeberrima controversia de conceptu immaculato Deiparæ, & illius prohibitio, quæ accipi debet in duplici statu, altero, quem habuit ex motu Pontificis Pij V. & altero, quem habet ex motu Gregorij XV. renovante, & augente varios motus suorum prædecessorum. Quod attinet ad priorem statum, Pius V. ut tranquillaret disputantes de hac materia, motu proprio qui incipit super speculam, edito pridie kalendas Decembris anno 1570. postquam innovavit decreta à Tridētino, & à

„ & à Sixto IV. in Extrav. Grave nimis, adjecit „ nonnulla præcepta his verbis: Per Apostoli„ca scripta mandamus, quatenus nemo po„pularibus concionibus, vel ubicunque pro„miscua virorum, & mulierum multitudo cō„venire solet, de hujus controversiæ alterutrā „parte disputare rationibus, vel Doctorū au„thoritate, asserēdo propriam sēntētiam, & cō„trariam refellēdo aut impugnādo, vel de hac „ipsa quæstione cujusvis pietatis, aut necessi„tatis prætextu vulgari sermone scribere, vel „dictare præsumat. Subdit deinde pœnas suspensionis, privationis dignitatum, & inhabilitatis ad eas obtinendas.

Disputatio rigorosa in quo consistat.

§ 527 Pro declaratione propositi decreti, observandum est 1. cum Granado cōtrov. 2. de gestis mirabilibus Christi tra. 1. disp. 3. sect. 33. hoc decreto prohiberi solam rigorosam disputationem in tali loco, & cōcessu, nempe, ut sit promiscua virorum, & fœminarum multitudo. Est autem disputatio quoddam spirituale bellum consistens formaliter in adductione argumentorum pro utraque parte. Igitur prohibetur quis in concessu mulierum & virorum proponere hujus controversiæ utràque sententiam, & utriusque argumenta, atque solutione partis adversatæ: nō prohibetur asserere B. Virginem fuisse conceptam sine Originali labe, & asserere authoritatis & rationis argumēta, quibus nititur hæc veritas, imò proponere principia, ex quibus etiam indocti valeant elicere solutiones partis oppositæ. Addit citatus Granado num. 367. cum in hac re sit parvitas materiæ, qui unum argumentum brevissime afferret, ac solveret, non peccare saltem graviter, & consequenter non incurrere pœnas à Pontifice impositas. Confirmat nostram observationem Petrus Comitolus lib. 6. respon. moral. quæst. 10. asserens exemplum cujusdam concionatoris, qui delatus tanquam violator motus Pij V. eo quòd in cōcione probasset immaculatam Cōceptionem, & innuisset quomodo solvi possent contrariæ objectiones, licèt prudēs eorum cōmemorationem subterfugerit, à judicibus liber pronunciatus est.

Multitudo quid sit.

§ 528 Observandum est 2. circa illam particulam motus: (Ubi promiscua multitudo virorum, aut mulierum cōvenire solet) duas, aut tres mulieres v.g. aut totidem viros non satis esse, ut teneat prohibitio: quia cum sic lex pœnalis, vox (multitudo) accipi debet strictè juxta generalem, & vulgarem usurpationem, & quidem multitudo ex communi usu loquendi non dicūtur tres mulieres, vel tres viri. Addit Granado num. 369. nō sufficere ad prohibitionem solum concursum virorum, qualis in aula Academica fieri solet: quia Pontifex solum expressit locum, in quo sint mulieres & viri. Ne autem dicas, ex hoc sequi posse disputari in concursu solarum mulierum, sicut in concursu solorum virorum, Huic objectioni tacitè occurrit innuēs disparitatem: quia mulierum (inquit) minor capacitas, & maior animi mobilitas generare possunt maiora incommoda, quàm si soli viri convenirēt: non enim sine causa tantus Pontifex de solis viris nōn est locutus. Quasi præcipua ratio prohibendi illam disputationem in publico cōcessu esset mulieres facientes cum viris promiscuam multitudinem.

Scribere de Conceptione Deiparæ.

§ 529 Observandum est 3. cum eodem num. 370. particulam illam (vulgari sermone scribere, vel dictare præsumat) qua prohibetur quis scribere, vel dictare lingua vernacula aliquid de conceptione, esse intelligendam, si id fiat disputando eo rigore, & modo, quem exposuimus supra num. 527. Nam si vulgari sermone scribantur, aut imprimantur discursus stylo concionatorio, scilicet eo modo, quo soleut prædicatores concionari, non est cōtra motum. Sicut enim nōest contra motum cōcionari, seu prædicare de immaculata Conceptione, sermone vulgari, dūmodo nō interveniat formalis, & propria disputatio, ita nō erit cōtra motum, eodem modo scribere, vel dictare. Et hæc videtur legitima interpretatio, quā suadet ratio, & quotidiana praxis induxit.

§ 530 Quod attinet ad posteriorem statum, quem postea accepit cōtroversia de immaculata Cōceptione, necesse est subjicere decretum Gregorij XV. in quo cōtinetur aliud Pauli V. & fit mētio illius, quod nuper expēdimus, Pij V. sic igitur habet: ¶ Feria 3. die 24. Maij anno à nativitate Domini 1622. in generali Congregatione S. Romanæ, & universalis Inquisitionis habita in palatio Apostolico S. D. N. D. Gregorio divina providētia Papa XV. ac illustrissimis, & reverendissimis S. R. E. Cardinalibus, &c.

Decretū Gregorij XV. de Cōceptione B. Virginis.

Sanct. D. N. Paul. V. post lōgam & maturam discussionem providè cōsiderās quod quāvis in cōstit. Sixti IV. super Cōceptionis Virginis Mariæ à S. Triden. Synodo innovata; & deinde in alia cōstitutione sāctæ memoriæ Pij V. super eadē re, quas similiter sāctitas sua innovavit, cum quibusdā provisionibus, & adjectionibus pœnarū, pro efficaciori earū observatione, relinquatur unicuiq; libera facultas tenēdi, & etiā asserēdi utrāq; partē, quòd scilicet fuerit, vel nō fuerit cōcepta cū peccato originali, dum tamē neutra velut erronea aut hæretica dānetur. Nihilominus ex occasione assertionis affirmativæ in publicis cōcionib⁹, lectionib⁹, cōclusionib⁹, & actib⁹ publicis, quod eadē B. Virgo fuerit cū peccato Originali cōcepta, oriūtur in populo Christiano cum magna Dei offensa scandala, jurgia, & dissensiones. Propterea volens hujusmodi scādalis ex debito sui muneris providere decrevit & præcepit, ac præsentis decreti virtute mādat & præcipit omnib⁹ & singulis cujusvis ordi-

 nis

nis aut dignitatis tã Ecclesiasticæ, quã secularis, ut in posterũ donec articulus hujusmodi à S. Sede Apostolica fuerit definitus, non audeant in publicis concionibus, lectionibus, conclusionibus, & alijs quibuscunque actibus publicis asserere, quòd eadem Beatissima Virgo fuerit concepta cum peccato originali, &c.

Colloquijs tam publicis, quàm privatis prohibitũ est asserere B. Virginem fuisse conceptã in peccato Originali.

§ 31 ¶ Hoc suo præsenti decreto ex ejusdem causis evitandi scandala, dissentiones atque discordias in populo Christiano, quæ pari ratione oriri possunt, & ut accepit, in aliquibus regionibus jam ortæ sunt ex sermonibus privatis occasione assertionis affirmativæ, extendit & ampliavit etiam ad privata colloquia, & scripta mandans, & præcipiens omnibus, & singulis supra dictis, ne de cætero, donec articulus hujusmodi à Sede Apostolica definitus, vel per Sanctitatem suam, & Sedem Apostolicam fuerit aliter ordinatum; neque etiam in sermonibus & scriptis privatis audeat asserere, quòd eadẽ B. Virgo fuerit cõcepta cum peccato originali, nec de hac opinione affirmatiua aliquo modo agere, vel tractare. Per hoc tamẽ sãctitas sua nõ intẽdit reprobare hãc opinionem, nec ei ullum prorsus præjudicium inferre, eam relinquens in eisdem statu & terminis in quibus reperitur, præterquàm quoad supradicto felicis recordationis Pauli V. & hoc suo decreto disposita. Insuper eadem Sanctitas sua, cum S. Romana Ecclesia de Beatissimæ Virginis Conceptione festum solemniter, & officium celebret, omnibus & singulis personis Ecclesiasticis tam secularibus, quàm cujusvis ordinis, & instituti regularibus mandat ac præcipit ut in sacrosancto Missæ sacrificio, ac divino officio celebrandis tam publicè, quàm privatim non alio quàm Conceptionis nomine uti debeant. Contravenientes autẽ sanctitas sua voluit & declaravit subjacere debere, & subjecit cẽsuris, & pœnis cõtentis in supradictis Cõstitutionibus.

Conceptio immacula ta Deiparæ non potest negari etiam in privatis colloquijs.

§ 32 Ex quibus facilè intelligitur status posterior hujus controversiæ, & quòd prohibitum sit tam in actibus publicis, quàm in privatis colloquijs affirmare sive loquendo, sive scribendo B. Virginem fuisse conceptam in peccato Originali; quanvis adhuc maneat liberum opinari de hac re pro alterutra parte. Vnde Pater Ioannes Baptista Poza in Elucidar. lib. 4. tract. 1. cap. 2. lepidè dixit opinionem, quæ affirmabat B. Virginem in originali macula conceptam fuisse, ex hoc decreto jam exulare ab scholis, concionibus, scriptis, colloquijs familiaribus, & relegatam esse in insulam mentalem, facta interdictione locorum omnium, sive illa privata sint, sive publica, nec permitti sub gravissimis censuris alibi, quàm in sola mente, ibique conclusam & silentem vitam agere. Deinde eruditè ex jure civili apud Marcianum in l. exilium ff. de interdictis, & releg. exponit triplicem exilij speciem, qua probat supradictam opinionem esse mulctatam. Addo nihilominus quod tacuit, vel nõdum prolatum invenit Pater Poza, quod scilicet Gregorius XV. in solatium Patrum Prædicatorum merito atque optimo jure de suo decreto remisit, concedens nempe ut dicti Patres inter se, & in suis conferentijs possent licitè ac liberè talem opinionem asserere. Subjicio verba Pontificis, quæ sunt in tom. 3. Bullarij fol. 315. num. XXIX. §. 10.

¶ Motu proprio, & ex certa scientia, ac matura deliberatione nostris omnibus, & singulis dicti Ordinis Prædicatorum fratribus, ut de cætero in quibuscũque privatis eorum colloquijs, seu conferentijs, inter se duntaxat, & non inter alios, aut cum alijs, de materia ejusdem Conceptionis B. Mariæ Virginis disserere, & tractare, absque ullo pœnarum in dictis decretis contentarum incursu, liberè, & licitè possint, & valeant, Apostolica authoritate, tenore præsentium, licentiam concedimus, & impartimur.

Impugnatio opinionis in actibus publicis.

§ 33 Difficultas est, an liceat ex professo impugnare opinionem minùs piam, adductis in contrarium argumentis? Occasionem difficultatis præbent verba utriusque Pontificis Pauli V. & Gregorij XV. ¶ Vlterius sub eisdem censuris, & pœnis mandans, quòd negativam opinionem, videlicet quòd non fuerit concepta cum peccato Originali in prædictis publicis actibus asserentes aliam opinionem non impugnent, nec de ea aliquo modo agant seu tractent. Ex quibus apparet nõ esse licitum impugnare prædictam sententiam in actibus publicis. Quinam autem sint hujusmodi publici actus, patet ex verbis antecedẽtibus. „ Non audeant in publicis concionibus, lectionib⁹, „ conclusionibus, & alijs quibuscunque actibus publicis asserere, quòd eadem Beatissima Virgo fuerit concepta cum peccato Originali. Satis igitur ex verbis positis innotescit, & ipse quotidianus usus Sede Apostolica annuente, interpretatus est, posse Doctores per libros scriptos & evulgatos impugnare ex professo opinionem minùs piam, utendo scilicet adversus illam omni argumentorum genere, & dissoluendo ipsius fundamenta. Ratio manifesta est, quia uterque dictus Pontifex solum prohibet illius sententiæ impugnationem in publicis concionibus, lectionibus, conclusionibus, & alijs quibuscunque actibus publicis, ubi scilicet hominum fit concursus atque frequentia: at impugnatio facta per scriptum dici nequit facta in publica concione, aut lectione, aut conclusionum palæstra, aut actu aliquo publico; ergo prohibita non est. Confirmatur, nam librum scribens, ac in lucem edens tum ex communi usu loquendi, tum ex ipsa proprietate sermonis non dicitur effecisse, vel sustinuisse actum publicum: est enim actus juxta probatissimos Latini idiomatis authores res transiens, & quæ non consistit multo tempore: & juxta

Actus publicus quid sit.

Legis-

Legiſperitos ex l.1.d.C.de ferijs, & l.Provinciarum C.eod. actus publici contentioſæ juriſdictionis quindecim diebus Paſchalibus quieſcere debent,nempe accuſatio, ſcriptio, cõdemnatio, qui actus forenſes vix unius horæ ſpatio terminantur: at libri & ſcripturæ permanent, deinde ſcribuntur, & eduntur abſque ulla offenſione popularis turbæ, Accedit quòd prohibitio utpote odioſa, ſtrictè, & in rigoroſa proprietate ſermonis accipienda eſt.

Conceptio immaculata Deiparæ quæ ratione publicè aſſerenda.

§ 34 Addit P. Poza exiſtimare nõ paucos, etiamſi in concionibus, & locis publicis opinio pia liberans Deiparam ab Originali macula proponatur populo, eaque rationibus & argumentis confirmatur, non licere tamen contrariam ex inſtituto ac directè impugnare. Habetur ex illis clauſulis,altera Pij „ V. Rationibus, & Doctorum authoritate aſ„ ſerendo propriam ſententiam,& contrariam „ refellendo aut impugnando. Et altera Pauli „ V. Aliam opinionem non impugnent, nec „ de ea aliquo modo agant, ſeu tractent. De ea nempe quæ maculat B. Virginis Cõceptionem, quas clauſulas Gregor. XV, confirmavit, & innovavit. Natura autẽ aut vis diſputationis in eo [illegible] eſt, ut adductis argumentis in ſentẽtiæ propriæ roborationem, & confutationem oppoſitæ, hujus etiam fundamenta diluantur. Hinc à prohibitione & cenſura liberabitur cõcionator,ſi ita probet ſententiam affirmativam de immaculata Conceptione, ut nihil de contraria curet,vel etiam ſi ita refellat indirectè & implicitè, ut non videatur concertare. Quid ſi quis ſuppreſſo adverſariorum nomine objectiones diſſolvat,utens tenore alio diſſerendi, v, „ g. dicens, Veniet hoc in mentem alicujus? Dicunt aliqui non incurrere ſtatutas pœnas, Quia tunc non dabitur rigoroſa, ac propria diſputatio.Hæc enim (ut ſumitur ex Marcell.in l. 1.§.accuſationem ff. ad Senatus Cõſult. & Vlpiano in l.1. §. quæſitum eſt ff. quorum legato collationem ſententiarum importat.Oppoſitum tamẽ judico, Quia ille & ſi in toto rigore non diſputet,at diſputat æquipollenter,& eludit legem,idque facto ipſo cõtra mẽtem Pontificis, dans illo ipſo tenore diſſerẽdi eãdem offenſionem, & perturbationem populo, quam daret rigoroſa diſputatione. Accedit quòd etiam cõtra verba materialia legis ſequẽda eſt intentio legiſlatoris, Verba enim debent ſervire intẽtioni,nõ intẽtio verbis l.non aliter ff. de legat. 3. cap.Sedulo 38.diſt, cap. Secũdo requiris, de appellat. cap.intelligẽtia, de verbor.ſignific. Ratio eſt,quia juxta Menoch.cõſ.97.num.44. verba pẽdent à mẽte, & nõ mẽs à verbis,deinde in lege verba ſe habẽt ut corpus, at mẽs ut ſpiritus,ergo cõtraveniet decreto Põtificis,qui prædicto modo quæſtionem agitet.

§ 35 Rogabis,an ſit prohibitum diſputare in actibus publicis, contraxerit ne B.Virgo debitum proximum peccati Originalis? Hoc dubium in nullo authore excitatũ vel deciſum inveni. Reſpõdeo tamẽ ex vi prædictarum prohibitionum, quas tota hac quæſtione retulimus, nõ eſſe prohibitam hujuſmodi diſputationem. Probatur, quia ſimilitudo rationis nõ ſufficit,ut lex extẽdatur ad caſum ſub verborum forma nõ comprehẽſum, ut tenent Alexãd,cõſ.75. Rochus tract. de cõnſuetud. ad cap.ult.eadem ſect.4.num.13. Suar.lib.6.cap.3. num.4.& Palaus diſp.5.pũct.3. §.4. num.2. Et hoc ſpecialiter procedere in odioſis, rectè docent Sanch.lib.10.Matr. d.4.num.3. & Molina tract.2.de juſt.diſp.176. §.Quarto,atqui prædicta decreta Põtificum ſub ſua verborum forma non comprehẽdunt diſputationem de debito cõtrahẽdi,ſed de ſola ipſa cõtractione peccati Originalis, quæ materiæ & termini oſtendunt longè diverſas eſſe diſputationes, quãtũvis inter ſe cõnexas;ergo ex vi prædictorum decretorum nõ prohibetur diſputatio de debito.Et hæc reſolutio nititur etiam praxi quotidiana: cum in hac noſtra Academia videamus ſæpe viros doctos ac timoratos in actibus publicis difficultatem poſitam pro utraque parte diſcutientes.

Debitum [illegible] peccati Originalis.

Similitudo rationis non extendit legem.

§ 36 Denique juxta mẽtem & interpretationem decretorum Pontificaliũ, quæ tota hac quæſtione expoſuimus,intelligẽ. da eſt forma juramẽti, quod utraque Luſitaniæ Academia Cõnimbricẽſis & Eborẽſis olim ſolemniter præſtitit de defendenda immaculata B. Virginis Cõceptione,ſtatuẽs ut in poſterum nemo ad cathedram, vel gradum aliquem admitteretur, qui tale juramẽtum nõ præſtitiſſet. Sic igitur habet Conimbricẽſis lib.4.ſtatut. tit. 14.ad finem. ¶ Em 28.de Iulho de 646. celebrou eſta Vniverſidade o acto ſolempne do juramẽto de defender ,ler, prègar, & enſinar publica & particularmente, que a Virgem noſſa Senhora foy preſervada da macula do peccado Original:& fez ley,& eſtatuto (mediante a ordem del Rey noſſo ſenhor Dom Ioão o IV.) que em nenhum tempo ſeja admittido aos graos,& cadeiras deſta Vniverſidade,o que não fizer o meſmo juramẽto: o qual ſe ordenou na forma ſeguinte.

Iuramentum de defendenda immaculata Conceptione.

Puriſſima Virgem, & Senhora noſſa, sãctiſſima Mãy de Deos,Rainha dos Ceos, Eu N.reconhecẽdo a piedade, & ſanto zelo,com que o Sereniſſimo Rey Dom Ioão o IV.noſſo ſenhor, levado da devação que ſempre teve,& moſtrou ao ſacroſancto myſterio de voſſa puriſſima Coceição, convocados em Cortes os tres Eſtados do Reyno, de unanime conſentimẽto de todos, ſolemnemente vos elegeo por Padroeira delle: & em veneração do meſmo myſterio ſe fez vaſſalo voſſo com tributo annual a voſſa ſanta caſa:& jurou com todo o dito Reyno de defender ſempre, que foſtes concebida ſem peccado Origi-

Original. Aqui neste acto presente prometo, & juro firmemente, de minha propria & livre vontade a Deos todo poderoso, & a vós santissima Mãy sua, de defender publica, & particularmẽte, que vós, Virgem bemaventurada, santa, immaculada, & bendita entre todas as mulheres, pelos merecimentos de Iesu Christo filho vosso, previstos desde a eternidade, fostes totalmẽte preservada da macula do peccado Original por particular favor, & privilegio da divina graça. E prostrado humilmente diante de vossa sagrada imagem, vos faço esta promessa, assim Deos me ajude, & estes santos Evangelhos.

In qua forma perspicuè vides alumnos Conimbricensis Academiæ cõjungere votum cum juramento defendendi immaculatam Conceptionem: nam in verbo illo (prometo) continetur votum: definitur enim à Sanchez lib.4. De-„ cal.cap.5. Promissio Deo facta de meliori bo-„ no, & in illo alio (juro) continetur juramentum, quod ab eodem authore lib.3. cap.1. defi-„ nitur, Invocatio divini nominis in testimo-„ nium: elucetque maximè religio & pietas erga Deiparam, Conimbricensium, prout se illi duplici vinculo obstrinxere.

Formula juramenti, quod præstant alumni Eborensis Academiæ ante quàm cathedras ascendant, vel ad gradus promoveantur, hæc est: ¶ De more hujus almæ Eborensis Academiæ, juro me opinionem, quæ Beatissimam Virginem Mariam absque originis culpæ labe cõceptam fuisse tuetur, utpote in maiorem Christi ejus filij gloriam cedentem, dignitati Matris Dei, sacræ Scripturæ, Concilijs, sanctis Patribus, & rectæ rationi magis conformem tum publicè, tum privatim, quoad vixero, defensurum: sic me Deus adjuvet, & hæc sancta ejus Evangelia. Quàm piè omnes orbis terrarum Academiæ, præsertim in Hispania, Germania, Anglia, & Gallia de immaculato conceptu B. Virginis senserint, qualique pro ejusdem defensione se voto, & jurejurando obstrinxerint, latè, & eruditè refert P. Ioan. Anton. Velazquez de Maria immaculatè concepta lib.4. dissert.8. Annotat. 5. & 1.

QUÆSTIO V.

Sitne alia, de quibus disputare prohibitum sit?

537 EXplicatum à nobis est de quibus præcipuè rebus, & qualiter prohibita sit disputatio, sive ageretur de rebus fidei, sive de immaculata Conceptione Deiparæ, quæ veritas nondum ab Ecclesia definita est. Supersunt quædam breviter exponenda. Dubitatur 1. an liceat disputare de jam in Concilio Generali decretis? Apud Petrum Gregorium Tholosanum lib.13. de Repub. cap. 1. num.17. fuere nonnulli qui improbarunt conciliorum universalium repetitiones, eo persuasi fundamento, quia videtur supervacuum decernere quæ jam in aliquo concilio decreta sunt, & manifestè illicitum est vocare in dubium, seu disputare de rebus jam definitis, quæ inconcussè absque ulla hæsitatione teneri debent. Ad quod spectat quod in l. nemo Cod. de Summa Trinit. & fide Cathol. dixit Imperator Marri-„ anus: Injuriam (inquit) facit judicio reve-„ rendissimæ Synodi, si quis semel judicata, aut „ rectè disposita revolvere, aut publicè dispu-„ tare contenderit. Admitto fundamentum quoad hanc partem, ut sit resolutio propositæ dubitationis, scilicet non esse alicui licitum ac liberum disputare, hoc est in dubium vocare (sic enim Gloss. exponit verbum illud (revolvere) quæ jam in aliquo generali Concilio, seu æcumenica Synodo statuta, ac definita sunt, nisi accipiamus (disputare) secundùm duplex genus disputationis, nempe materialis initæ gratia exercendi ingenia, vel formalis scilicet intuitu persuadendæ veritatis illi, qui in veritate errat, & tunc servatis omnibus conditionibus, quæ servari debent, ut licita evadat disputatio de rebus fidei. Illas omnes exposui quæst. 3. Ex hoc tamen fundamento, quod à nobis sic explicatum veritatem indubitatam continet, malè inferunt supra citati suam resolutionem erroneam, damnantes scilicet repetitionem conciliorum. Ratio est, quia Concilia generalia nõ congregantur ut de jam tractatis tractent, vel de definitis fiat disputatio, sed 1. ut hæresibus pro temporum varietate & malitia pullulantibus occurrant, & profligatis erroribus, veritates proponant credendas fidelibus. 2. quia cum quotidie contingant res novæ, & veluti progerminent novæ causæ, & negotia, quæ nequeunt facilè comprehendi sub legibus ante constitutis, necesse est, quòd decursu temporum statuatur jus novum, edanturque novæ constitutiones, circa quarum deliberationem, & editionem meritò congregantur concilia.

D. sputatio de rebus in concilio decretis.

538 Dubitatur 2. qualiter prohibitum sit defendere publicè in disputationibus fictionem Auerrois de unitate intellectus? Hanc dubitationem zelo accensus Sylvester v. disputatio. num. 2. resolvit in hunc modum. Dico (quod tales (inquit) scilicet defendẽtes hujusmodi fictionem, sunt vani communiter: quia opinionem tam stolidam, & contrariam Aristoteli, & toti Philosophiæ non videntur sustinere, nisi ut appareant Philosophi, quali dissentientes à fide: & si sunt laici peccãt mortaliter, quia sunt excommunicandi per cap. quicunque §. inhibemus, de hæreticis in 6. nullos autem excommunicatur àjure, nisi pro mortali;

Defensio Auerrois.

tali. Imò peccant vel mortaliter, vel graviter, etiamsi sustinerent partes fidei, ratione dictæ prohibitionis. Et similiter peccant mortaliter religiosi, qui tali vanitate ducti sustinent dictam opinionem: tum quia exponunt se periculo faciendi titubare aliquos de fide: tùm etiam quia si mortale est laico sustinere partes fidei propter insufficientiam, ne fidei derogetur: multò magis religioso sustinere oppositum fidei, & tantò grauius, quanto ille doctior est. Et similiter peccant mortaliter Inquisitores, & Episcopi, qui possent obviare prædictæ enervationi fidei, & sola utilitate & reverentia contenti negligunt, ea quæ Domini sui sunt non curantes: Quia ista negligentia est magna, & perniciosa contra honorem Creatoris, & Domini nostri Dei. Sic meritò excanduit Sylvester in vanæ ac frivolæ opinionis vanos ac frivolos propugnatores.

Disputatio de potestate Principis.

§ 39 Dubitatur 3. an liceat disputare de Principis potestate? In hoc loco idem est disputare atque in dubium vocare; & sermo est de disputatione formali; in qua quis intendat suadere opinionem suam alteri. Menochius consil. 827. num. 9. & 10. cum proponat differere de Cæsareæ Majestatis potestate, id verius, sic ait: Et quidem dicendum est, summam esse Imperatoris facultatem, & potestatem, de qua disputare instar est sacrilegij. Sumitur ex l. 2. Cod. de crimine sacrileg. ubi sic habetur; „ Disputare de principali judicio nō oportet. „ Sacrilegij enim instar est, dubitare an is dig- „ nus sit, quem elegerit Imperator. Cujus le- „ gis sensum, & vim sic exponit Salicet. Im- „ probare quod Imperator fecit ex certa sciē- „ tia, est crimen sacrilegij. Quasi quis improber, ex eo quòd vocaverit in dubium Imperatoris potestatem. In eandem sententiam rectè post alios scripsere Cravet. in cons. 141. num. 2. & Socinus jun. consil. 140. num. 42. lib. 2. Addit Menoch. citatus num. 11. hæc præcipuè habere locum, quando Princeps utitur plenitudine potestatis, ex justa tamen causa, sicuti in specie legitimationis, tradunt Socin. sen. in consil. 120. num. 9. lib. 3. Decius in cons. 357. num. 6. colum. ult. Fortun. Garzia in l. Gallus §. & quid num. 390. Paris. consil. 9. num. 33. & Berof. consil. 172. num. 10.

Potestas Imperatoris.

§ 40 Hanc verò prohibitionem disputandi, seu in dubium vocandi potestatem Imperatoris, seu cujuslibet supremi Principis, rectè intelligunt Cravet. tract. de antiq. temp. par. 1. num. 38. & cons. 211. num. 20. vers. nō obstat sacrilegium, Gram. in voto 32. num. 8. Menoch. cons. 208. num. 50. & cons. 103. nu. 67. ut solum procedat de his quæ juris positivi sūt: secus de his quæ sunt juris divini, & naturalis. Ego rursus magis limito ad jus civile intra terminos suæ ditionis. Certum est enim nullum Principem temporalem, etiam supremum posse disponere de rebus juris divini, aut naturalis. Dixi (limito ad jus civile) quia Princeps sæcularis nihil potest circa jus politivum canonicū: imò, si Christianus est, juri canonico subjicitur. Dixi (intra terminos suæ ditionis) quia certum est nullum Principem habere potestatem, & jurisdictionem in alienos subditos, atque adeo extra terminos suæ ditionis: deinde certum est Imperatorem habere suam potestatem definitis terminis circumscriptam pro ratione locorum, quibus imperat. Non enim habet potestatem in universum terrarum orbem, ea ratione, qua illam habere parum rectè, & verbis nimium incautis asseveravit Bartolus ad l. hostes ff. de captivis num. 7. in hunc modum: Forte (inquit) si quis dixerit, Dominum Imperatorem non esse dominum, & monarcham totius orbis, esset hæreticus. Quia diceret contra Evā- „ gelium Lucæ 2. Exijt edictum à Cæsare Au- „ gusto ut describeretur universus orbis.

Disputatio de claris.

§ 41 Dubitatur 4. an sit licitum disputare de claris, & quid pro claris intelligatur? Planum est esse quid otiosum, & hac ratione illicitum saltem venialiter, difficultatē via disputationis quærere, ubi nulla est difficultas, & quasi nodum in scirpo quærere. Vnde inanem esse disputationem, ubi clara extat statuti decisio, rectè docent Corne. cons. 109. in fin. vol. 1. & Becius alios referens, consil. 12. à n. 2. Quibus consonat doctrina Bald. in l. Gallus §. si ejus, in 2. notabili ff. de libe. & posthu. quem citat, & sequitur Surdus consil. 517. num. 9. affirmans non esse ulterius investigandum, ubi statutum clarè disponit. Habemus igitur quid intelligatur prò claris, nempe clarum dici statutum verbis perspicuis; In quibus nulla potest esse obscuritas, ambiguitas, vel difficultas, aliquid disponens. Cum verò disputare de rebus clarè dispositis, animo eas elucidandi, sit inane, & otiosum, procul dubio malitiosum, ac perniciosum erit, & pro materiæ gravitate, peccatum grave, disputare de claris eo animo, ut explicitæ implicentur, clara obscurentur, & tenebræ offundantur veritati.

QUÆSTIO VI.

Quænam prohibeantur in nostra Societate defendi in disputationibus tam publicis, quàm privatis?

§ 42 VT prosequamur materiam disputationum, expeditis ijs, quæ generaliter pertinent ad terminandam objectivè disputationem, sive sint res ab Ecclesia definitæ, sive nondum definitæ, hac ultima

ultima quæstione nobis nō videtur abs re proponere doctrinam nostræ Societati displicentem, & ita prohibitam, ut nequaquam nobis liceat eam defendere disputando, vel ulla ratione approbare docendo, aut consulendo.

Exordium capimus à doctrina in materia castitatis, quam virtutem, cum Societas in pupillis habeat, serio cavit ne à nostris defendatur opinio, quam vocant de minimis, in hâc materia. Nam P. Claudius Aquaviva Præpositus Generalis anno 1612. 24. April. prohibuit dictā opinionem præcepto, quod inter alia quæ ex præscripto octavæ Congregationis reperiuntur collecta cap. 4. & sic habet: ¶ In virtute sanctæ obedientiæ, & sub pœna excommunicationis, & privationis lecturæ, vocis activæ & passivæ, nec non inhabilitatis ad quælibet officia, alijsque pœnis arbitrio Præpositi Generalis infligēdis; præcipitur, ne quis in Societate, publicè vel privatim, non modò ut veram & probabilem, sed ne ut tolerabilem quidem, ulla ratione doceat opinionem eorum, qui tradunt in re Venerea exiguam aliquam delectationem, deliberatè quæsitam, propter levitatem materiæ excusari à mortali: aut placere sibi significet, aut secundùm illam consilium cuiquam det. Itemq; si quis aliquem ex nostris contra prædicta deliquisse noverit; tenetur in virtute sanctæ obedientiæ aperire.

Opinio de minimis castitatis

543 Ut positum præceptum expendamus, advertimus, aliud esse tractare de probabilitate opinionis prohibitæ, aliud de prohibitione ipsius opinionis. Quod attinet ad probabilitatem, dico eam nullam dari, imò nec unquam datam fuisse in tali opinione prout à nostro reverendo Claudio proponitur, ac prohibetur. Constat 1. quia delectatio Venerea juxta S. Thomam ab omnibus receptum 1. 2. q. 31. art. 1. ad 3. juncto art. 4. 2. 2. q. 154. in corpore „ nihil aliud est quàm complacentia de for„ nicatione, sive naturali, sive contra naturam, „ distinctè, vel confusè apprehensa per sensum „ interiorum, tanquam de proprio & primario „ suo objecto, ex quo solo, & non aliunde ha„ bet totam suam rationem Venereitatis, & „ malitiam. Cum autem omnis fornicatio intrinsecè ac lethaliter prava sit, & ut talis prohibita sexto Decalogi præcepto Exod. 20. fit ut omnis plenè deliberata complacentia de tali objecto lethali, lethalis sit, nec ob parvitatem materiæ excusari possit, sicut nulla alia morosa delectatio, seu complacentia de quocūque alio objecto mortifero, v. g. de homicidio, vel de notabili damno proximi, admittit materiæ parvitatem, ut conveniunt omnes tanquam in re perspicua. Constat 2. quia pollutio, seu mollities etiam inchoata excludit à regno Dei juxta Apost. 1. Corith. 6. sed delectatio Venerea quæcunque est inchoata pollutio: nam juxta Galen. lib. 14. de usu part. cap. 9. & 10. talis delectatio fit ex motu humoris serosi, qui est substantia, & materia seminis: cum per venas, & arterias spermaticas, per modum hederæ sive capreolorum protensas, à renibus ad vasa pudenda, descendere incipit, & per commotionem spirituum genitivorum incalescit, tanquam per causam instrumentalem efficientem. Hæc autem omnia pertinent ad inchoationem pollutionis, ut patet; ergo semper lethalis est delectatio Venerea.

Minima non datur in delectatione Venerea.

Delectatio Venerea quid sit.

544 Quod attinet ad prohibitionem opinionis, pro illius explicatione notandū est ex quibusdam recentioribus aliud esse luxuriam, & aliud rem Veneream, quæ duo Sanch. lib. 9. Matr. disp. 46. & allj antiquiores confudere. Patebit discrimen ex ijs quæ affero Castro Palaus tom. 3. tract. 16. disp. 5. puncto 9. num. 8. in hunc modum: Non levem (inquit) pluribus doctoribus difficultatem intulit dictū præceptum tot pœnis affectum, tot verbis exaggeratum, præcipuè cum videatur opponi cōmunissimæ Doctorum sententiæ admittenti in materia luxuriæ leve peccatum ex parvitate materiæ. Neque enim credendum est voluisse Claudium virum alioqui doctissimum, & prudentissimum, Societatisque Fratres condemnare tanquam doctrinam omninò exterminandam, quæ affirmaret delectationem sumptam ex visione mulieris pulchræ, ex illius manus cōtactu, ex illius collocutione absque ullo desiderio, vel periculo ulterioris lapsus, esse peccatum veniale. Verùm (addit) si verba præcepti attentè expendantur, facilè supradicta difficultas dissolvitur. Neque enim Claudius negavit, nec negare potuit probabile esse prædictas delectationes leves esse: solum enim negavit (in re Venerea) dari exiguam delectationem ex levitate materiæ. Et quidem meritò. Nam res Venerea propriè est coitus, vel pollutio, vel ad summum, quæ ad hoc proximè disponunt, ut est commotio spirituum generationi subserviētium, ut tradit Galen. lib. 4. de usu part. cap. 9. & 10. Delectatio igitur quæ ex imaginatione, vel ex contactu sumeretur ex coitu, pollutione, commotione spirituum subservientium generationi, nequaquam ex levitate materiæ à mortali excusari potest: quia est delectatio in re Venerea. At delectatio quæ sumitur ex visione mulieris pulchræ, & ex illius manus contactu ob solam illam delectationem absque ullo alio periculo, vel desiderio, non est delectatio in re Venerea, ac proinde nec peccatum mortale, & ita sustinet Filliuc. tractat. 30. in 6. præc. Decal. c. 9. per totum præcipuè num. 189. & 192.

Luxuria & res Venerea dif. ferunt.

545 Hæc omnia verba Palai citati postquam transcripsit noster Thomas Tamburinus in Decal. lib. 7. cap. 8. §. 1. num. 9. „ hæc adiecit: Velle (inquit) advertas illa cō„ munissimæ sententiæ admittendi in materia

luxuriæ

Veneria res & luxuria. ,, luxuriæ leve peccatũ. Et non dari in re Ve- ,, nerea. Communissimam opinionem vocat dari paruitatem in materia luxuriæ, negat eandem dari in re Venerea. Videtur enim significare (ni fallor) hæc duo (in materia luxuriæ, & in re Venerea) differre permaximè. Nam luxuria latè patet ad omnem culpam pertinentem maxime ad sensum tactus: res verò Venerea, quam propriè vocamus libidinosam, restringitur ad culpas pertinentes ad generationem: ibi paruitas adest, quia tactus levis ex joco, seu ex delectatione non libidinosa, parua culpa est, licèt possit esse gravis, si assumatur ob finem libidinosum: at hic, nimirum in re Venerea, nulla paruitas datur: semper enim eo ipso, quod Venerea est, inchoatio copulæ, seu pollutionis est, atque adeò ipsius procuratio, quæ inter solutos mortale peccatum semper attingit. Hæc dicit rectè citatus Tamburinus citans varios, quidquid dicant alij, quos citat, & sequitur Caramuel in reg. S. Bened. à n. 1052.

Castitatis violatio quoad reservationem. 546 Ex dictis facilè apparet non comprehendi prohibitione explicatã eũ qui admittit parvitatem materiæ in actu externo venereo, seu libidinoso in ordine ad negandam reservationem peccati externi leviter libidinosi. Quia noster R. Claudius solum prohibet opinionem affirmantium excusari à lethali delectationem deliberatam de re Venerea ex parvitate materiæ, non verò affirmantium eam esse lethalem, sed non reservatam etiam in Societate, si actus externus in quem prodijt, in se gravis non sit. Quanvis enim in Societate re- ,, servetur lapsus carnis voluntarius, & quid- ,, quid est contra votum castitatis, quod in ac- ,, tum externum prodeat: tamen reservatio non intelligitur de levibus, v.g. de verbis otiosis, etiam si ex mortali intentione manarent: quia non reservatur intentio, nisi ratione effectus lethalis. Hæc nostra sententia vera est, cui consentit Palaus exponens nostrum eundem casum reservatum parte 4. tract. 23. disp. un. punct. 15. §. 3. num. 4. Quinimo (inquit) esto actus externus malus sit, si tamen in se spectatus mortalem malitiam non habeat, sed solum venialem, sicuti communiter dicitur de visione curiosa fœminæ, de levi tactu manus, & similibus; tametsi iniqua & mortali intentione fiant, casus reservatus non est. Quia ea malitia quatenus mortalis est, non prodit in exteriorem actum. Hac enim de causa à peccato hæresis reservato exclusit idem Palaus tract. 4. de fide disp. 3. Verba hæreticali intentione dicta, ex quibus per se spectatis colligi hæresis non possit, quasi illa nõ foret censenda hæresis exterior, sed interior. At ex prædictis actionibus nequit colligi mortalis intentio. Non est igitur casus reservatus, ut tradit Suar. tom. 4. de Relig. tract. 8. lib. 2. cap. 18. num. 12. Secus (addit citatus Palaus) esset dicendum, si visu, vel tactu alias levi fœminæ indicaret tuam iniquam voluntatem: quia eo casu visus, vel tactus, non quatenus tales sunt, sed quatenus indicant iniquum affectum, reservati erunt: sunt enim quædam muta sollicitatio.

Opinio circa tyrannicidium prohibita. 547 Est & alia opinio circa tyrannicidium prohibita, reperiturque inter præcepta, quæ jussit colligi octava Congrega- ,, tio Generalis cap. 5. in hunc modum: Præci- ,, pitur in virtute sanctæ obedientiæ, sub pœ- ,, na excommunicationis, & inhabilitatis ad ,, quævis officia, suspensionis à divinis, & alijs ,, Præpositi Generalis arbitrio reservatis: ne ,, quis nostræ Societatis, publicè vel privatim, ,, prælegẽdo seu consulendo, multò etiam mi- ,, nùs libros conscribendo, attentare præsu- ,, mat, licitum esse cuique personæ, quocũque ,, prætextu tyrannidis, Reges aut Principes oc- ,, cidere, seu mortem eis machinari. Provincia- ,, les autem, qui aliquid eorum resciverint, nec ,, emendaverint, aut non prævenerint incom- ,, moda, quæ ex contrario sequi possint, effici- ,, endo ut hoc decretum sanctè observetur: ,, non modò prædictas pœnas incurrere, sed ,, officio privari voluit P. Claudius Epist. ann. ,, 1614. 1. Augusti.

Tyrannus duplex. Congruentia, imò necessitas hujus prohibitionis in eo sita est, quòd cum religiosi nostræ Societatis habeant pro instituto omnes mundi partes peragrare, ubi sperarent majus Dei obsequium, & proximorum spiritualis utilitas, expedit valde nos gratos esse omnibus, præcipuè regibus ac principibus; cui fini multum obesset doctrina illa de tyrannicidio, nisi à Societate prohiberetur. At pro explicatione prohibitionis, notare oportet, aliquem dupliciter esse tyrannum, 1. si absque ullo titulo dominatum, & possessionem alicujus civitatis, aut regni velit invadere, & de facto usurpatum possideat. 2. si titulo, & jure saltem probabili obtineat civitatis aut regni dominium; & solum se gerat tyrannicè in illius administratione, v.g. ferendo injustas leges, extorquendo iniquè vectigalia, innocentes fortunis, honoribus, & vita indebitè privando. Certum est, si tyrannus hoc secundo modo detur, comprehendi præcepto, ejusque pœnas incurrere eum, qui publicè vel privatim doceat, aut in thesibus defendat licitum esse cuicunque personæ illum interficere.

548 Tota difficultas est de primo modo; an scilicet præceptum violet, qui doceat licitum esse occidere hujusmodi tyrannum. Videtur negandum: quia cum verba præcepti debeant interpretari strictè, ut fiat favor libertati subditorum, & obligationes, quãtum fieri possit, restringantur, verba præcepti illius positi non ad omnes tyrannos debent extendi. E contra videtur standum pro parte affirmativa: Nam præceptum habet magnam latitudinem, & illius verba hæc: (Quocunque prætextu tyrannidis) comprehendunt omnem

tyran

tyrannum, impediuntque proinde ne defendatur opinio, quòd ob aliquam tyrannidem Rex aut Princeps ab aliqua persona privata interfici possit. In hac difficultate Palaus parte 3. tract. 16. disp. 5. pun. 9. num. 9. distinguit inter tyrannum invadentem possessionem civitatis aut Regni, & tyrannum jam in possessione Regni invasi: & sic rectè negat contineri sub præcepto docentem posse priorem occidi in defensionem Reipublicæ, & rectè affirmat comprehendi illo præcepto, qui doceret posse occidi posteriorem. Ratio est, quia doctrina approbans occisionem prioris non cadit sub verba præcepti, secus de doctrina approbante occisionem posterioris. Nam præceptum solum vetat defendi, vel doceri posse Regem vel Principem tyrannum à privata persona occidi: at qui doceret invadentem tyrannicè Rempublicam posse in hujus defensionem occidi, non doceret posse occidi Regem vel Principem tyrannum, cum talis invasor nondum sit Rex vel Princeps titulo, & possessione etiam illegitima, sed tantum sit privata persona; solum igitur intelligendum est præceptum de docente posse occidi Regem vel Principem tyrannum, illum nempe qui jam Rex, vel Princeps est possessione quacunque.

Accusatoris occidendi opinio prohibita

549 Tandem novissimè Reverendus admodum Pater Noster Generalis Gozuuinus Nichel Romæ anno 1656. Aprilis 15. prohibuit in virtute sanctæ Obedientiæ, ne quis defenderet, doceret, aut scribendo approbaret sequentes propositiones. Prima est, licet occidere falsum accusatorem, quem quis non potest aliter declinare: quando ex ejus accusatione timetur infamia, vel bonorum direptio. Secunda. Licet occidere eum qui vadit accusaturus de crimine vero, sed occulto, quando ex ejus accusatione oritur periculum vitæ, vel honoris, vel bonorum. Tertia. Licet eunti ad accusandum de crimine sive vero, sive falso, sed occulto imponere qualibet falsa testimonia, seu flagitia ad infringendam authoritatem accusatoris. Quarta. Licet litteras etiam superiorum aperire, retardare, vel comburere quando quis ex dictis litteris timet sibi malum injustum.

Habita super his (concludit Generalis) matura deliberatione cum Patribus Assistentibus, & aliquot Societatis nostræ Theologis, visum nobis in domino est imponendum esse præceptum nostris in virtute S. Obedientiæ, sicut per has imponimus, & in virtute S. Obedientiæ prohibemus, ne quis ex Societate prædictas opiniones, vel earum aliquam publicè aut privatim doceat, aut conscribendo libros approbet.

Hoc præceptum vetans quatuor propositiones, quas recensuimus, adeo perspicuum est, ut non indigeat nostra aliqua interpretatione. Festino exhibere Catalogum propositionum, quas non admittit Societas, & ex præscripto nonæ Congregationis Generalis Patres ad id munus deputati collegerunt, ut omnibus innotescat, quænam doctrina Societati nostræ ad scopum veritatis semper collimanti displiceat.

PROPOSITIONES aliquot, quæ in scholis Societatis non sunt docendæ.

PHILOSOPHICÆ.

Doctrina prohibita in Societate.

1 Sive in syllogismis detur medium, majus, aut minus extremum ex natura rei, sive non, ex mente Aristotelis illa constituuntur per situs locales quos habebant, dum Aristoteles in tabella, aut charta pingebat terminos. 550

2 Genus potest immediatè individuari à parte rei.

3 Relatio similitudinis, paternitatisque nō est formaliter in rebus, aut in suo fundamento: sed est aliquid rationis, aut mera intellectus comparatio.

4 Non datur propriè falsitas in materia impossibili, ac propterea non sunt in ea propositiones immediatè contradictoriæ: ut (Deus est, Deus non est.

5 Non datur materia prima.

6 Materia non est causa, sed mera conditio.

7 Similiter formæ, & finis non sunt veræ causæ rerum naturalium.

8 Materia prima potest naturaliter esse sine omni forma.

9 Materia ad productionem formarum activè concurrit.

10 Vnio materiæ & formæ est verè natura.

11 Materia prima creatur ab agente naturali.

12 Potest dari creatura, quæ natura sua habeat virtutem principalem creandi.

13 Creatio non est productio rei ex nihilo, sed productio Dei quæ fit à solo Deo sine consortio alterius causæ efficientis.

14 Potest creatura aliqua elevari ad se ipsā prima vice producendum.

15 Idem potest esse causa suæ causæ in prima sui productione, in genere causæ efficientis.

16 Effectus, recepta realitate, seu essentia, à sua causa, potest virtute ipsius essentiæ productæ in priori naturæ à causa producere sibi existentiam.

17 Potest aliquid substantiale, natura sua incorruptibile atque independēs à materia educi.

18 Ele-

18 Elementa non componuntur ex materia & forma, ſed ex atomis.

19 Mixta, etiam corpora; excepto homine, non habent propriam formam ſubſtantialem; ſed pro varia atomorum mixtura, & diſpoſitione, exhibent illas ſpecies, quas videmus, auri, marmoris, &c.

20 Poſſunt duæ formæ ultimæ, & nõ ſubordinatæ, eſſe naturaliter in eadem materia.

21 Valde difficulter poteſt ratione probari ſententia contraria ſententiæ Durandi, quod Deus immediatè concurrit ad omnes effectus cauſarum ſecundarum, neque loca S. Scripturæ hoc convincunt.

Non uſurpanda eſt hæc propoſitio, niſi addendo, ſententiam communem contra Durandum ſufficienter probari apud intellectum benè diſpoſitum, & abſtinendo à refellẽdis receptis probationibus pro eadem communi ſententia juxta decret. 41. Congr. 5.

22 Audiens naturaliter mutat ſubjectum inhæſionis.

23 Dubium eſt, an quantitas diſtinguatur à materia. Item an identificetur formis ſubſtãtialibus quantitas, & impenetrabilitas.

In hoc dubio P. Claudius juſſit affirmativam à noſtris docendam, & contrarium vetuit quoque P. Mutius.

24 Quantitas identificatur realiter cum Vbi, quo ſubſtantia materialis conſtituitur in loco impenetrabiliter.

25 Continuum ſucceſſivum, & intẽſio qualitatum ſolis indiviſibilibus conſtant.

26 Dantur puncta inflata ex quibus continuum componatur.

Vtraque hæc eſt contra Regulam, & Ariſtotelem, & contra Ordinationem P. Mutij ad diverſas Provincias miſſam.

27 Vtrum & idem punctum formaliter, & virtualiter indiviſibile, ratione velocitatis motus, poteſt eſſe in pluribus partibus ſpatij uno, & eodem momento, & ſic ratione intenſiſſimæ velocitatis occupare ſimul totum ſpatium quod intercedit inter Romam & Neapolim.

28 Poteſt dari creatura infinita in omni genere, excepta independentia, quæ unica reſtaret Deo propria: poteſt etiam dari intellectus infinitus, voluntas infinitè perfecta, & conſequenter indefectibilis.

29 Poſſibilis eſt creatura perfectiſſima, qua perfectior creari à Deo non poſſit, item imperfectiſſima, qua nulla imperfectior à Deo poſſit creari.

30 Infinitum in multitudine & magnitudine poteſt claudi inter duas unitates, vel duo pũcta.

31 Poteſt aſſignari dies aliquis in æternitate ultra quẽ nullus alius futurus eſt: ſicut ſi mũdus fuiſſet ab æterno, poſſet aſſignari primus dies, ante quem nullus alius fuiſſet.

32 Datur numerus maximus finitus, ſupra quem Deus nihil poteſt addere.

33 In continuo intercipiuntur vacua parua pauciora vel plura, maiora vel minora, pro raritate, & densitate ejuſdem.

34 Res etiam materialis poteſt abſolvi ab omni reſpectu ſive loci, ſive temporis, & formaliter, & fundamentaliter.

35 Terra movetur motu diurno; planetæ tanquam viventia, moventur ab intrinſeco; Firmamentum ſtat.

36 Motus cœlorum eſt omnino ab intrinſeco, & nullo modo ab intelligentijs. Propoſitio adverſatur Ariſtoteli.

37 Elementa non tranſmutantur invicem, ſed unius particulæ in alio deliteſcunt incorruptæ: quarum ingreſſu, rarefactionis & condenſationis eſt ratio.

38 Probabilius dicitur fieri generatio per novam conjunctionem corpuſculorum etiam ſecundùm mentem Ariſtotelis.

39 Duæ tantum ſunt qualitates primæ, calor & frigus: humor vero & ſiccitas non ſunt qualitates.

40 Plures ſunt primæ qualitates ſenſibiles elementorum, quàm quatuor.

41 Gravitas & levitas non differunt ſpecie, ſed tantum ſecundùm magis & minus.

42 Anima vegetativa poterit aliqua nutrire, & augere ex nihilo.

43 Poteſt anima exiſtens in uno loco viviſicare corpus exiſtens actu in alio loco.

44 Dantur in homine ſimul & permanenter tres animæ realiter inter ſe diſtinctæ.

45 Vita intellectualis creata nullo modo requirit actionem ullam phyſicam, atque ita intellectus non agit.

46 Bruta circa objecta particularia diſcurrũt, vero & propriè dicto diſcurſu.

47 Nulla datur in ſenſibus externis ſpecies intentionalis; ſed ejus loco, v.g. datur in oculo extramiſſio radiorum viſualium.

48 Nullæ dantur ſpecies impreſſæ ne intelligibiles quidem.

49 Immortalitas animæ non ſatis colligitur ex operationibus intellectus.

50 Probabilius eſt non repugnare potentiam materialem cognoſcitivam rei ſpiritualis.

51 Poteſt eſſe ſubſtantia materialis quæ & virtute cognoſcendi, & loco ſe movẽdi, & quia ſit eſſentialiter completa, adæquet, imò excedat animam rationalem.

52 Poſſibilis eſt creatura, quæ habeat actum intellectus identificatũ: item poſſibilis eſt creatura, quæ ſit ipſa ſpecies impreſſa rerum omnium poſſibilium. (Va.

53 Poſſibilis eſt anima ſpiritualis nõ intellecti-

54 Subſtantia materialis poteſt eſſe cauſa adæquata principalis alicujus entis, & ſubſtantiæ ſpiritualis.

55. Etiam si non esset in Deo libertas formaliter, posset adhuc talis perfectio communicata reperiri in creaturis.

56. Causa passiva verè influens, & producens formam, potest esse libera, etiam si non influat efficienter.

57. Possibilis est potentia, quæ quamvis sit naturaliter incapax operandi liberè, divinitùs tamen elevata liberè operabitur.

58. Non apparet sufficiens repugnantia in eo, quòd possibilis sit aliquis intellectus qui & in objectis obscurè propositis possit independenter ab actu voluntatis se determinare vel ad assensum, vel ad dissensum, & consequenter qui sit liber.

59 Naturaliter potest voluntas amare aliquod objectum, nulla prævia cognitione in intellectu.

60 Voluptas & dolor consistit formaliter in cognitione objecti.

61 Substantia spiritualis potest habere partes intensionis & extensionis. Potest etiam de potentia absoluta esse aliqua, quæ habeat partes integrantes. Nec ex fide potest persuaderi, animam non esse talem.

62 Potest forma substantialis etiam spiritualis esse corruptibilis.

63 Manu tangi potest ens possibile, etiam sub statu possibilitatis.

64 Potest dari actio in distans virtute naturali.

65 Possunt fieri curationes vulnerum, vel morborum, per medicamenta applicata in distantia, seu per unguentum quod vocatur armarium.

THEOLOGICÆ.

1 Leges humanæ, etiam Ecclesiæ non habét vim obligandi sub peccato mortali.

2 Omnia peccata luxuriæ contra naturam sunt ejusdem speciei infimæ: ideoque satis est, si bestialitatis, aut sodomiæ, aut mollitiei reus, confiteatur se peccasse contra naturam.

3 Non repugnat potẽtia materialis adeo perfecta, ut elevata possit videre Deum.

4 Non repugnat libertas, amicitia, & inimicitia Dei potentiæ alicui materiali.

5 Possibilis est salva omnimoda libertate, quæ naturaliter competit creaturæ intellectuali, prædestinatio antecedens, & absoluta, qua prædestinato gloria intendatur ut corona, independenter omninò à scientia conditionata.

6 Tam intellectu, quàm voluntate possumus, secundùm legem ordinariam uno eodemque habitu, etiam infuso, versari circa rationes formales adæquatè diversas, hoc est, sufficientes ad constitutionem unius per se virtutis.

7 Absolutè loquendo potest Christus peccãdo perdere unionem hypostaticam.

8 Verbum uniri potest diabolo: Sub his terminis non proferenda.

9 Non potuerunt Patres inferre unitatem Suppositi in Christo ex his propositionibus: Christus est filius Dei, & filius hominis: imò nec ex scriptura hoc inferre potuere.

10 Persona Verbi, qua persona Verbi formaliter, plusquam denominativè subjiciebatur, quando Christus Dominus prò nostra redemptione operabatur.

11 Natura divina, etiam posito quòd non sit terminus subsistentialis potest terminare naturam: & Angelus qui non est forma, informare materiam.

12 Corpus Christi non habet quantitatem in Eucharistia.

13 In Eucharistia non remanent species reales accidentium, sed tantum intentionales.

14 Cum quantitas non distinguatur à substãtia, agentia naturalia non agunt in hostiam cõsecratã, sed solus Deus: unde calefactio, & trãsportatio ipsius est à solo Deo.

15 Corpus Christi existens sub speciebus Eucharisticis cõcurrit activè ad productionem alterius substantiæ ex accidentibus corruptis.

16 Moribundus & si nullum signum det, aut dederit contritionis, adeo ut sacerdos, nec sciat nec prudenter putare possit, præcessisse sensibilem aliquam confessionem, absolvi potest.

17 Confessio venialium non eget ullo dolore ad remissionem.

18 Confessio facta sine ullo dolore valida est, etiam in mortalibus.

19 Dolor naturalis sufficit ad veram confessionem & absolutionem sacramentalem cum effectu gratiæ consequendam.

20 Confessarij Societatis gaudent independenter à P. N. Generali omnibus facultatibus concessis Societati: idque vi privilegij Pauli III. quod à nemine Pontificum consequentium revocatum est.

21 Nonnulla peccata, quæ reservantur in Societate, ut machinatio in superiores, seminatio discordiarum, & similia, licèt attingant gravitatem peccati mortalis, non sunt reservata, nisi sequatur effectus.

22 Is qui præmisso examine confessus est, & absolutus, non tenetur deinde confiteri peccatum illud, quod memoriæ non occurrerat, & post peractam confessionem occurrit, & constat nunquam fuisse directè in confessione expositum.

23 Is qui à reservato peccato, pro tali cognito, ex necessitate aliqua indirectè est absolutus, non tenetur deinceps se superiori sistere, nec per se, nec per alium [illegible]

sed

sed manet simpliciter absolutus, & sine ullo onere quærendi directè à reservato absolutionem.

24 Circa quæstionem de actibus liberis Dei hæc statuimus. 1. Non doceatur à nostris sententia Caietani. 2. Nec ulla alia, quæ cum sententia Caietani coincidat, & modo loquendi tantum ab ea differat. 3. Propter eam causam non doceatur, actum liberum Dei dicere aliquã rationem positivam, Deo intrinsecam, & in existendo contingentem.

25 In materia de efficacia gratiæ servetur decretum P. Claudij conditum 14. Decembris 1613.

His adjungimus sex alias propositiones nõ quòd credamus quempiam ex nostris eas docuisse: sed quia oblatæ fuerunt PP. Deputatis, præsenti Catalogo duximus inserendas. Sunt autem hæ.

1 Deus est causa peccati.

2 Deus habet pro tempore actus amoris, & odij, quos non habebat ab æternitate: neque illud magis repugnat divinæ immotabilitati, quàm quod videmus potentiam ejus executivam habere jam exercitia & actus, quos ante non habebat.

3 Quando Deus amat Petrum pænitẽtem, quem ante oderat peccantem, verè mutatur secundùm nostram dispositionem, & chimæra est credere eum habere simul actus amoris & odij.

4 Deus non determinat quidquam ab æternitate de hominum felicitate vel damnatione, sed expectat eorum statum finalem, ut ad alterutrum se determinet.

5 Non est de fide, quòd Deus sciat adhuc determinatè qui sint futuri beati, vel damnati, quia illud ab hominum libertate dependet. Negando autem Dei præscientiam liberarum rerum, facilis redditur prædestinatio, quæ cum illa præscientia patit horrorem.

6 Nullo modo possibile est Deum scivisse, quòd Adamus erat peccaturus, cum sortem nostram in manibus illius posuit.

Quæ sequuntur addit Societas mẽtem suam exponens circa exhibitum Catalogum.

§ 51 Porrò supradictas propositiones omnes, prout sæpe declaravimus, nulla nos afficimus censura, sed solum prohibemus doceri in nostris gymnasijs, ad maiorẽ uniformitatem, & soliditatem doctrinæ inter nos, & copiosiorem fructum in auditoribus faciendum. Nec cuiquam patrocinari debet, si quæ forte ex illis reperiatur apud aliquos auctores, vel in libris jam editis à nostris, etiam cum aliqua approbatione: nam optandum fuerat, ut diligentiores fuissent, & severiores plerique Revisores. Quod si nihilominus ex ijs aliquæ (quod rarum omnino erit) cõmuniter jam receptæ essent in aliqua Provincia, admoneat nos maturè P. Provincialis, ut dispiciamus, quid facto opus: sicut & si quæ aliæ opiniones illic offensam pariant, quæ hoc elencho non sunt comprehensæ: neque enim existimet ullus permissam sibi etiam aliam quancũque doctrinam, propterea quòd Catalogo isto non contineatur. Cum enim infinitæ possint excogitari sententiæ minùs nobis accommodatæ, paucas ex multis, & missas huc duntaxat ex varijs Provincijs, Elenchro isti censuimus inserendas.

Dicta Societatis ... doc... fab...

Quare communicetur Catalogus hic omnibus nostris Professoribus Philosophiæ, & Theologiæ, nec non Præfectis superiorum facultatum, ut curent, ne hujusmodi sententiæ vel proponantur in thesibus, vel in disputationibus propugnentur, vel in scholis nostris doceantur. Denique communicetur etiam Revisoribus omnibus, ut si contingat insertas reperiri in libris, quos examinant, eos edi in lucem nõ permittant.

§ 52 Vt autem nec omnia executioni accuratiùs mãdentur, Rectores imprimis Collegiorum, in quibus superiores traduntur facultates, ponant ea inter præcipuas sui muneris curas. De scholis sæpe ac diligenter inquirant, & singulis annis in renovatione studiorum curent hæc omnibus in memoriam revocari. Provinciales deinde in visitationibus ejusmodi Collegiorum, eadem examinent attentè: vocato ad consultationem studiorum præfecto, atque hujus sui officij rationem reddant Præposito Generali, quem etiam moneri quotannis expediat de observatione, vel secus, tum à cõsultoribus, tum à præfecto studiorum. Et cum quædam collegia in singulis fere provincijs sint præ cæteris spectabilia, unde ab alijs petuntur exempla, curẽt omni ratione Provinciales, ut doctrina & modus docendi qui in ijs tenebitur, ejusmodi sit, ut idoneam inde reliqui omnes in eadem Provincia normam habeant, quam sequantur: nominatim vero curandum id erit, prout optarunt PP. Deputati, in Collegio Romano totius Societatis facilè primo.

Societas quomodo curat ista servandas in ratione doctrinæ

DISPVTATIO II.

De litterario compositionum certamine, in quo proponuntur victoribus præmia.

553 CErtamini Palladio, in quo pugnant ingenia, districtæque & explicatæ mentis acies conjectis argumentorum jaculis, & objectis solutionum umbonibus confligunt, de quo hactenus, certamen aliud affine est, quod statis temporibus solent Academiæ suis alumnis indicere, ut nempe pro gladijs calamos arripiant, & tam soluta, quàm ligata oratione contendant de præripienda palma optimis proposita. Erunt igitur tria nobis præ reliquis discutienda. An convenienter hujusmodi indicantur certamina, & præmia proponantur victoribus. Ad quid teneatur Rector præmia proponens, & judices ferentes sententiam. Tandem ad quid teneantur certatores, seu compositores in certamine.

QUÆSTIO I.

An convenienter proponantur præmia victoribus componentibus in certamine litterario?

Certamen litterariũ an liceat.

QVemadmodum pro excitandis studiosis, ut scientias avidiùs hauriant, & loco ac tempore opportuno exhibeant quantum in illis profecerint, Academiæ solent designare loca, & præscribere tempora disputationibus, de quibus egimus tota præcedenti disputatione, ita pro exercitio litterario solent alumnis inferiorum facultatum indicere certamina solutæ ac ligatæ orationis, & proponere victoribus præmia. Quæritur, an convenienter & honestè? Negabit aliquis 1. motus authoritate & exemplo Prisci Philosophi, qui (ut narrat Eunapius in ejus vita) cum foret sapientissimus, & veterum omnium scientias exploratas haberet, quasi imperitus dogmata premens non aliter ac thesaurum nulla ratione ad certamina litteraria adduci poterat; imò prodigos & decoctores nominabat eos, qui promptè quavis occasione comparatam summo studio ac labore scientiam effunderent. Hinc Ædesium præceptorem in conferendo & disputãdo frequentissimum cõcupabat proditorẽ majestatis philosophicæ: addẽs eum qui in certamine litterario victus est, nõ tam veritatis amatorem evadere, quàm philosophiæ osorem.

Discordia omnis tollenda.

554 2. Quia omnis discordia est extinguenda, ut pax conservetur, Extrav. ad Vniversalis. De treuga & pace inter cõmun. imò omnis materia discordiæ est amputanda Glos. 1. in can. conquerente de officio ordinar. cum sit periculosa Clem. dudum §. ab olim de sepulcor. & quia discordia de se est pacis æmula, mater litium, & materia jurgiorum, Glos. v. discordia in Extrav. quorundam Ioan. 22. Cum igitur certamẽ quodcunque etiam mētale litterarium, vel sit ipsa discordia, vel saltem pariat contentiones, lites & discordias: discordia enim designat cordiũ diversitatẽ Glos. discordia in Cle. Romani §. dudum de jurejur. fit, ut prædicta certamina tollẽda potius sint, & supplicij coercẽda, quàm fovẽda præmijs. Præmiũ enim nõ debet, quis ex eo cõsequi, ex quo pœnam meretur. Glos. dispendium in cap. 2. de fidejuss.

3. Quia proponere præmia certantibus idẽ est atque provocare ad vincendum, seu palmam reliquis præripiendum: sed hoc videtur illicitum, quia præbet ansam delictis, v.g. odijs, quæ necessario inter victum & victorem oriri debent: si enim eandem artem exercentes præsumuntur inimici, ut probat Decianus de crimin. co. 1. fol. 103. num. 81. quantas vires capiet inimicitia inter contendentes de eadem arte, ac præsertim post comparatam victoriam: deinde erit maximum incentivum superbiæ, vel saltem inanis gloriæ, contra Apostolum ad Galat. 5. hortantem, (ut non efficiamur inanis gloriæ cupidi.) Quid enim magis usitatum, vel innatum victoribus quàm superbire, & inaniter efferri; ne igitur hæ, & similes grassentur pestes, omnis illarum radix, quales contentiones & certamina, evellenda est. Gloria inanis.

555 4. Quia inito certamine litterario, & spe præmiorum accẽso, nõ potest non inter Academicos juvenes excitari ferventissima æmulatio, multorũ malorũ parẽs & origo, quæ proinde simul cũ implacabili ira & invidia seditiones ac cædes parturiat. Quãtum verò malum sit æmulatio, satis exprimitur. Cant. 8. (Dura sicut infernus, æmulatio) quasi (inquit Ru- Æmulationis mala.

Rupertus) iram intolerabilem, sicut infernus, contineat, sitque instar invidiæ Iudæorum, qua „ Christum Dominum æmulabantur: Dura „ (inquit S.Greg.ibid.) ut infernus est æmu„ latio, dura extitit, quia sicut infernus sine mi„ sericordia, quos tenet, cruciat: sic Iudaica „ plebs Christum apprehendens, sine respectu „ pietatis ad mortem trahebat. Igitur ut vitetur æmulatio, ipsiusque mala & incómoda, certamina omnia inter Academicos aboleri debét.

5. Quia certamina & contentiones multum videntur officere profitentibus vitam socialem in communitate, & universitate, ubi súmma pax & tranquillitas per quàm necessaria est: deinde nemo magis quàm studiosus exigit méntem curis vacuam, animumque quem studio litterarum applicet, ab omni cogitationum, & perturbationum tumultu alienum: nihil autem magis dissoluat, nihil magis perturbat, quàm certamen, & bellum sive militare, sive scholasticum in suo genere.

Certamina poetica. 556 His tamen non obstantibus, certamina litteraria haberi solita in Academijs, & studijs generalibus convenienter & honestè, quando proponuntur victoribus præmia, côstat 1.authoritate desumpta ab exemplis veterum, ac recentum, & ex cômuni Academiarû praxi. Inprimis Scaliger lib.1.poetices cap.44. refert cônsuesse priscos certare carminibus, ita ut victo victor panem, peram, & utrem auferret, atque ex eo libaret Musis: addit victores lyricos accipere juvencam, quá immolabát, tragicos hircû, epicos taurum, bucolicos vel vini, vel lactis libamine contentos esse. Apud Macrob.lib.5. Saturn.c.22. Ephesij, dedicato templo Dianæ, poetas ingeniosissimos, qui in laudê Deæ carmina diversa concinerent, præmijs amplissimis invitarût. Apud Alexan.ab Alex.lib.6.c.19. Olympiæ in Elide poetæ accepto themate, carminib' certabât, & victor coronam ferebat donû. Apud eundem lib 5.c.8. Spartæ in certamine poetarû præmiû erat ex farina & melle, quod Syrmæam dicere. Atheniêsibus (ut refert Erasm. in adag.) moris fuit, in festo, quod Lenæû vocabant, poetis idê certare carminibus ad excitandum risum accommodis, quæ recitabant sedentes in plaustris, sibique invicem multa ingerentes convitia. Italiæ Atalus filius (teste Plutarcho lib.5.Com. q.1.) cum justa persolveret, certamen poeticum cômisit, in quo victrix evasit Sybilla. Artemisia Cariæ regina (ut ex Hygino tradit Gellius lib. 10.c.18.) Mausolcum dedicatura è tota Græcia viros litteratissimos ad funebria certamina evocavit. Certarunt tragædijs Theodectes Phaselites, Naucrates Erythræus, Isocrates Apolloniates, & Theopôpus Chius. Quidâ Theodectem, alij Theopompum victorem fuisse aiunt.

557 Mitto innumera alia vetustatis in omne poeticum certamen impellêtis, & provocantis exempla, quibus hodie Academiæ totius ferè Europæ, ac præsertim Lusitanæ insistunt, proponentes suis alumnis in litterario pulvere victoribus præmia. Appono concepta verba quibus nititur Rex Protector Conimbricensis Academiæ in Reformat. num. 150. ¶ Por parte das Escolas menores se me fez lembrança, que devia aver premios todos os annos, pera composiçoês dos Humanistas. E por quáto este exercicio he muito importáte, & se cultivão por elle as habilidades, & se conhecem: & com esperáça certa de aver os ditos premios cada anno procurão os estudátes melhorarse, & ir avante na Humanidade, & materias della: hey por bem, que das rendas da Vniversidade, se dem todos os annos cem cruzados pera se despéderem nos ditos premios das côposiçoês. Eadem ratione, si non singulis annis, saltem annis ad Rectoris arbitrium interpolatis, solet Eborensis Academia suos litterarum humaniorum studiosos præmijs invitare ad côcinnáda poemata, ut qui judicum sententia declarentur victores, palmam reliquis præripiât. Habetur in decretis Visitatorum. *Præmia donari solita in Academijs.*

558 Constat 2.aptè, honestè, & côvenienter fieri certamina litteraria in Academijs, ex ipso nomine locorum, in quibus conveniunt studiosi pro cudiendis magistris, scilicet gymnasio, palæstra: quæ nomina redolent pugnam, vel certaminis exercitium. Nam Gymnasiû fuit locus in quo homines nudi certabát luctádo, & hoc certamine exercebâtur: & ideo in jure l.sed & reprobari ff. de excusat.tutor.accipitur pro schola, & litterarum exercitio. Palæstra est ipsa luctatio, & per traslatione sumitur nó solum pro loco, in quo se quis luctádo exercet, sed etiam pro loco ludi litterarij. Si igitur nomina locorum, in quibus statis horis ex præscripto Academico conveniunt scholastici, sonant luctamina, & certamina, ad quæ suo significatu continenter provocant, quis audebit damnare tanquam illicita, & inhonesta certamina litteraria? *Gymnasium, & palæstra.*

Constat 3.ratione à priori: nam valde honestum, & expediens est illud medium, quod ex natura sua valde inservit ad consequendum honestissimum finem, nempe acquisitionem sciêtiarum, quem Academiæ intendunt: atqui litteraria certamina valde inserviunt ad hujusmodi finem, scilicet ad comparandas sciêtias: nam ipso mentis luctamine exercentur, & acuuntur ingenia, proindeque redduntur magis habilia & capacia ad hauriendas præproperè sciêtias: deinde spe præmiorum & honorum magnopere eriguntur, & vehementer excitantur scholares, ut dies noctesque jungant studendo, quò sapientiores reliquis evadant. Nam juxta proverbium (Honos alit artes) nempe quando obversatur ante oculos studentium: Præmium enim propositum oculis valde excitat ad certamen. Hinc Æneas olim pro excitandis *Præmium movet.*

certatoribus jussit præmia locari palam Virgil. Æn. 5.

Munera principio ante oculos, circoque locantur
In medio, sacri tripodes, viridesque coronæ,
Et palmæ, pretium victoribus.

Ad quem locum videtur alludere S. Chrysost. serm. super illud, Diligamus etiam persequentes, ubi sic ait: „ Quemadmodum Reges in equorum cursu atque certamine, in ipso agone coronas, vestes, cæteraque munera ante certantium oculos ponunt: sic & Dominus in medio stadio præmia locavit. Si igitur probati & honesti moris fuit proponere præmia, quæ excitarent ad cursum ad luctam, & alias corporum exercitationes, longè honestior & laudabilior consuetudo est, quæ invaluit in Academijs, ut pro excitandis ingenijs, exercēdis mentis viribus, ac scientijs comparādis indicerentur certamina, in quibus victores reportarent præmia.

Scientia est communicanda.

559 Ex dictis patet solutio ad argumēta initio quæstionis opposita. Ad 1. ex authoritate, & exemplo Prisci Philosophi facilè dicimus eum in illa singulari sententia lōgè aberrasse à vero & communi hominum sensu, qui meritò culpant peritos suæ peritiæ occultatores, quasi ab imperitis parum distantes, juxta illud, (Scire tuum nihil est, nisi te scire hoc sciat alter) & quasi avaros dispertiendæ lucis proindeque longè in hoc distantes à sole, qui prodiga largitate suam in omnes æquè produxit, & circunquaque effundit lucem.

Ad 2. fatemur discordiam malum esse omni conatu impediendum, & evellendum: dicimus tamen litteratum certamen posse iniri, ac peragi absque ulla discordia; hæc enim ponit diversitatem cordium, seu animorum & voluntatum: certamen autem litterarium est dissidium solius mentis, quod cum unione cordium & voluntatum stare potuit. Ad 3. negamus ex illo certamine litterario nasci per se odia, seditiones, cædes, ac provocari studiosos ad gloriam inanem: radix enim & arbor bona nequit ex se malos fructus producere. Quòd si illa aliquando eveniant, erit per accidens, & ex occasione accepta, non data. Accedit quòd gloriæ appetētes, imò & gloriam humanam quærentes, non semper efficiuntur inanis gloriæ cupidi contra Apostolum: quia gloriam & laudem humanam licitum est desiderare, & ea frui. Can. inter verba 11. q. 3. aliud enim est gloria inanis, & aliud gloria humana, quæ studio litterarum, vel armorum comparatur, & in Deum finem ultimum refertur.

Gloria humana desiderabilis.

Æmulatio quid.

560 Ad 4. fatemur certamine illo litterario accendi, & foveri æmulationem, sed non talem, qualem argumentum depingit. Est enim aliqua æmulatio licita, nempe quæ juxta Valentiam tom. 3. disp. 3. q. 13. pun. 2. consistit in tristitia, quòd bonis proximi careamus, & hæc circa spiritualia est bona & laudabilis, ad quam nos hortatur Apostolus 1. ad Corint. 12. „ Æmulamini charismata meliora. „ Et cap. 14. Æmulami spiritualia. Atque ita circa quodcunque bonum virtutis honestum, juxta illud Hieronymi in Epistol. ad Lætam: „ Habeat (inquit) socias cum quibus discat, quibus invideat (idest æmuletur) quarum laudibus mordeatur: denique potest æmulatio esse licita circa bona temporalia, quæ & per se alioqui licita sint, & siue alterius injuria obtineri possint. Hæc igitur æmulatio licita, imò necessaria in studiosis, ut studio pertinaciter assiduo, & continenter fervido scientias comparent, augetur, & fovetur certaminibus. Ad 5. jam diximus litterarias pugnas, & contentiones, utpote mentis, stare posse cum omnimoda voluntatum concordia: addimus non perturbari, nec frigescere litterarum studium ijs cogitationibus, quæ ad idem studium referuntur, quales producit litterarium certamē, sed alijs, quæ à Palladio pulvere, & scholastica professione longè abhorrent.

QUÆSTIO II.

Ad quid teneatur Academiæ Rector præmia proponens, & judices de pöematibus sententiam ferentes?

561 DE hac materia nihil inveni ab authoribus, vel leviter perstrictum; atque adeo quæstio decidenda est tum ex generalibus principijs, tum judicio peritissimorum, quos consului. Quod attinet ad Rectorem, hic considerari debet præmia proponens, vel in ordine ad solos subditos sæculares, sive ipse sæcularis, sive regularis sit, vel in ordine ad solos subditos regulares, quando ipse regularis prælatus est, qualis noster Eborensis. Certum igitur est, quando Rector sive sæcularis, sive regularis proponit præmia subditis sæcularibus, intervenire inter Rectorem & tales subditos veram rationem contractus, à quo producitur rigorosa obligatio justitiæ commutativæ: non aliter atque quando Princeps in lucta, vel cursu stadiario proponit præmia certatoribus. Ratio est quia pactum, quā contractum continet, juxta acceptionem in l. contractus C. de fide instrum. teste Vlpiano l. 1. ff. de pactis, nihil aliud est quàm duorum, vel plurium in idem placitum, atque consensus: sed quando Rector proponit præmia sub certis legibus & conditionibus, quas subditus sæcularis acceptat, datur consensus plurium in idem: siquidem Rector consentit promittendo, & subditus cōsentit acceptando; ergo intervenit vera ratio

Rector proponēs præmia scholasticis.

pacti

pacti & contractus. Confirmatur, nam promissio onerosa continet veram rationem contractus obligantis ex justitia commutativa promittentem, quando promissarius acceptavit, & ex parte sua implevit: sed quando certatoribus, qui in certamine vicerint, proponuntur præmia, datur promissio onerosa, ut patet; ergo & contractus obligans promittentem.

Prælatus regularis quomodo teneatur

562 Maior est difficultas de Rectore regulari in ordine ad suos subditos regulares, quibus præmia proponit, an teneatur, & quomodò victoribus præmia conferre? Constat teneri saltem ex fidelitate, juxta naturale principium; quòd unusquisque debeat stare promissis, & illa explere quantum potest. Dubium est, an teneatur ex justitia: & coincidit cum dubio generali, an prælatus regularis teneatur, ex pacto inito cum suo subdito regulari: Negant Archidiac. cap. cum pastoris 2. quæst. 7. num. 5. & ibi, Bellamer. num. 2. Abbas cap. ad nostram, num. 9. de confirmat. util. & inut. Sylvest. verbo Abbas q. 4. num. 7. Graffis 2. p. decis. lib. 3. cap. 19. num. 80. & Azor tom. 1. instit. moral. lib. 12. cap. 20. q. 14. Probant, quia à servo ad monachum valet argumentum, & eadem est ratio de obligatione domini erga servum, atque de obligatione Abbatis erga monachum, ut docent Innocent. cap. cum olim num. 3. de privil. Bart. l. 1. in princip. num. 3. & 5. si fructuarius n. 4. ff. de stipul. servor. & Iason l. interpositas num. ult. C. de transact. sed dominus non obligatur ex pacto inito cum servo, ut tradunt Bart. l. est receptum in princ. ff. de jurisdict. omn. judic. & ibidem Angel. num. 2. Iason num. 7. Alex. n. 4. Alberic. num. 1. & multi alij ex textu in l. interpositas 13. C. de transact. ubi sic habetur: Nec dubij juris est dominos cum servis suis paciscentes, ex placitis teneri, atque obligari non posse: & idem videtur decisum l. cum thimes 8. C. de liberalibus causis. Ergo similiter prælatus regularis non obligabitur ex pacto suo subdito regulari.

Dominus servo non obligatur

Obligatio prælati ad subditum, & domini ad servum.

563 Nihilominus mihi placet Thom. Sanch. lib. 7. Decal. cap. 8. num. 16. distinguens inter obligationem civilem, seu fori externi, & obligationem naturalem, seu fori interni, proindeque affirmans num. 17. prælatum regularem obligari naturaliter ex pacto inito cum suo religioso, quanvis non obligetur civiliter. Nam eadem ratione (inquit num. 16.) obligatur dominus ex pacto inito cum servo suo, nempe naturaliter, & non civiliter. Prior pars suadetur, nam juxta Aristot. 8. Ethic. cap. 11. licèt domini ad servum ea ratione, qua servus est, neque sit amicitia, neque justitia, ea tamen ratione, qua homo est, utrunque esse potest, & facit in hanc rem textus in l. non solum §. si ignorante ff. de pecul. & textus in l. naturaliter ff. de condict. ind. b. clariùs in l. si id, quod 64. ff. eod. tit. ubi statuitur dominum non posse repetere debita, quæ soluit servo post manumissionem, & ratio subditur his verbis (naturale enim debitum agnovit) ubi Glossa verb. in condictione, notat inde probari naturalem obligationem tempore servitutis fuisse acquisitam. Vnde quãvis Suar. in opusc. tom. 1. tract. de libertate divina disp. 2. sect. 2. num. 20. fine, dicat hujusmodi obligationem non esse ex justitia, sed ex fidelitate, quia servus est hujus juris incapax: rectiùs Molina apud Sanch. cit. num. 16. affirmat esse ex justitia, quia dominus cum servo paciscens cedere juri suo visus est, ut ex eo pacto obligatio justitiæ nascatur. Posterior pars, quòd dominus non obligetur servo civiliter, habetur ex l. placet ff. de acquiren. hæred. ubi dicitur acquisitionem nec momento residere apud servum, sed statim ad dominum spectare: quod intelligitur de acquisitione civili, secus de naturali. Et hac ratione interpretatur Sanch. num. citato init. authores & textus, qui pro sententia contraria allegantur.

Paupertas in votis

564 Opponés adhuc, prælatus regularis potest sine ulla injuria denegare, seu non conferre præmium subdito regulari victori in litterario pulvere; ergo non obligatur illi ex pacto, & debito justitiæ. Antecedens patet, quia prælatus ille potest quocunque tempore ad libitum auferre à tali subdito præmiũ semel illi datum & traditum, absque ullà injuria: subditus enim ratione voti paupertatis, quidquid accepit, habet revocabiliter, seu depẽdenter à voluntate prælati; & hoc ita est certũ, & spectans ad substantiam paupertatis, ut non possit prælatus concedere aliquid monacho ad usum irrevocabilem, seu quod monachus habeat independenter à superiore. Ita Navar. lib. 3. de restit. cap. 1. p. 3. dub. 1. Graffis in decision. p. 2. lib. 3. cap. 19. num. 27. & alij quos sequitur Sanch. lib. 7. Decal. cap. 17. num. 28. Nam monachus possidens aliquid irrevocabiliter, & independenter à prælato, esset proprietarius. Ergo sine injuria subditi regularis poterit prælatus illi victori denegare præmium. Huic objectioni satisfacimus negando antecedens, scilicet posse sine injuria denegari præmium regulari victori per talem Rectorem. Ratio potissima est naturalis obligatio pacti, qua diximus teneri Abbatem monacho. Vnde Rector faciens promissionem onerosam, tenetur illam implere conferendo præmium: verum quidem est, quòd illam impleat, quanvis post collatum præmium, statim illud auferat: siquidem illud contulit revocabiliter juxta votum paupertatis sui subditi. Addo posse aliunde fieri injuriam subdito in fama & honere, quorum prælatus dominus non est: si v.g. subditus in non ferendo præmium detrimentum patiatur famæ, vel honoris. Hoc autem faciliùs eveniet, quando multi clausi loco & tempore designato componunt pro ferẽdo præmio. Exponimus exem-

Præmij denegatio victoris

D positis prælatis. plonam in Societate nostra, quanvis nullus prælatus localis vel Provincialis habeat jus ad dignitatem, qua fruitur, & ex hoc capite possit sine injuria ad libitum Generalis deponi, tamen si in tali vel tali circumstantia prælatus ille ex depositione patiatur notabile famæ, vel honoris detrimentum, gravis injuria illi fiet, si sine causa deponatur.

Iudices in certamine litterario. 565 Quod attinet ad judices, qui per Rectorem in litterario certamine sunt designati, ut præmia adjudicent victorib⁹, certum est, eos habere suffragia decisiva. Nam sunt veri judices, qui publica potestate sibi à Principe demandata sententiam definitivam ferunt. Sicut enim in agone, seu certamine, in quo explorantur vires corporeæ, sunt judices, quos agonothethas vocant, & definitivè judicant, ita in certamine litterario, in quo mentis & ingenij vires exercentur, tales oportuit esse judices, qui suffragia decisiva haberent, & sententiam definitivam pronunciarent. Certum est in designatione prædictorum judicū posse intervenire peccatum grave, tum ex parte Rectoris designantis, tum ex parte acceptantium id munus, quando scilicet ex defectu peritiæ sint insufficientes ad judicium ferendum de thematibus sive ligatæ, sive solutæ orationis: ut ego quondam vidi in celeberrima Academia, fuisse nempe constitutos judices pro dijudicādis poematibus viros, qui ignorabant mensuram carminis. Nam loquendo generaliter, qui ob defectum peritiæ indignus est munere judicādi, peccat lethaliter illud munus suscipiens, & manet obnoxius restituendis omnibus damnis inde sequentibus, ut docent D. Anton. 3.p. tit. 9. cap.1. init. Navar. in Manual. cap. 25. num.12. & alij communiter. Patet, quia non minùs tenetur quis abstinere à judiciali munere, quàm medicus, & chirurgus à suis officijs, si se ipsos insufficientes judicent: constat autem hos teneri, quia medicus, vel chirurgus imperitus multa damna infferent, & quandoque irreparabilia in bonis vitæ & corporis; ergo similiter tenentur abstinere à judiciali munere, qui ob imperitiam necessariò inferent multa damna in bonis fortunæ, & honoris.

Poema alienum præmio donatum. 566 Prima dubitatio est, utrum in certamine illo litterario teneantur judices pronunciare victorem illum, qui alienum poema optimum præsentavit? Pro decisione animadvertendum est in Academijs, vel Collegijs litterarijs duplici ex motivo, & modo duplici proponi præmia oratoribus, & poëtis. 1. quando in aliqua solemnitate expetuntur pulcherrima omnigenæ varietatis poëmata, quib⁹ decantentur laudes alicujus herois, v.g. divi in sanctorum numerum relati, vel Principis adventientis, & tunc certæ præscribuntur leges, quæ potiùs cadunt in poema intra præfixum tempus offerendum, quàm in personam oblaturam, nullo designato loco compositionis. 2. quando ex præcipuo motivo tentandi scholasticos, eorumque ingenia explorandi, ut innotescat qui excellunt inter alios, intra certum locum clauduntur oratores, vel poetæ, interim dum component, ab omni externorum commercio prohibiti: & tunc leges certaminis potiùs diriguntur in personas, quàm in poemata.

Hoc posito, sit prima conclusio, quando certamina indicuntur priori modo, licitum est judicibus conferre præmium offerenti poema optimum, quantumvis manifestè constet esse alienum. Probatur, quia tunc servatur æqualitas, cum nulli fiat injuria, non alicui ex competitoribus, cum omnibus integrum sit offerre poema proprium, vel alienum, & nullus, si velit secretò offerre poema, detrimentum honoris patietur: deinde non fit injuria Rectori, vel Principi proponenti præmia, quia ex motivo & modo indicendi certamina, & proponendi præmia, satis apertè intelligitur illum nolle excludere poemata aliena, sed potius velle admittere, eum ut sic invitet, & faciliter quoscunque ad componendam, ut appareant pulcherrima, quibus celebrentur laudes herôis, vel augeatur celebritas, pro qua initur certamen. Secunda conclusio, quando certamina indicuntur posteriori modo, præmium adjudicari licitè non potest, nisi offerenti proprium poema optimum: non verò offerenti alienum. Ratio est manifesta, quia ex tali modo indicendi certamen, facilè apparet præmium dirigi potiùs in personam, quàm in poema: siquidem in eo præcipuè intenditur exploratio, & manifestatio ingeniorum: & ideò Rectoris, vel Principis mens est, ut solùm conferatur præmium illi qui reliquos antecelluerit, ac proinde obtulerit proprium poema. Accedit, quia si conferatur præmium falsò illi victori, tam judices, quàm Rector ad hoc concurrens, inferent injuriam reliquis competitoribus, qui ratione illarum circumstantiarum, ac præsertim quòd composuerint clausi, & separati ab alijs, ut unusquisque ageret suo marte, habent rigorosum jus, ne conferatur præmium offerenti alienum poema.

Præmia quando poemata sunt æqua liter excel lentia. 567 2. dubitatio est, qualem sententiam ferre debeant judices, quando duo excellentiora poemata habent omnimodam paritatem bonitatis, & excellentiæ? Putabit aliquis in hac materia sentiendum esse sicut in illa communi difficultate, qualemne sententiam judex possit ac debeat ferre, quando est æquè probabile jus utriusque partis, seu datur æqualis probabilitas circa jus partium invicem litigantium? In qua triplex est opinio. Prima asserentium judicem pro neutra parte posse judicare; sed debere vel componere litigantes, vel rem inter ipsos modo magis convenienti dividere. Ita Banhes in 2.2.q.63. a.4. dub.1. Granados de actibus humanis tract.12. disp.4. num.39.

Probant, quia quando opiniones sunt æquè probabiles, æquale est jus, atque adeo illicitum est in judicado declinare magis ad unam, quàm ad alteram partem. Secunda affirmantium non solum quando opiniones sunt æquè probabiles, sed etiam quando altera est probabilior, posse judicem amplecti minùs probabilem relicta probabiliori. Ita Salon, Aragon, Metina, & Petrus Ledesma apud Sanchez lib.1. Decal. cap.9.num.46. Ita etiam Salas tom.1.in 1.2.tra. 8.disp.unica num.72. Lorca, Delrius, Ioan. Sanch.& alij, quos Diana congerit tom.1.p.2.tract. de opinione probab.resol.3. Tertia denique statuit, quando datur æqualis probabilitas circa jus partium, posse judicem eligere quam voluerit partem, ut pro illa judicet. Ita Valent. Vasq. Sojus, Ledesma, Azot, quos citat, & sequitur Sanch. cit.num.47. Ita etiam Filliucius, Maldere, Layman, Villalobos, Becanus, & alij apud Dianam loco citato, & Cardinalis Lugo tom. 2.de just. disp.37.num.115. Ratio est, quia judex ex debito sui muneris solum tenetur ad inquirendam diligenter veritatem, ut judicet secundùm illam: sed in casu æqualis probabilitatis potest rationabiliter credere hunc hominē habere jus; ergo potest pro illo judicare, non obstante æquali probabilitate opposita.

568 *Æqualitas poematum in certamine.* Cum igitur in casu proposito certaminis litterarij appareat æquale jus duorum contendentium, seu litigantium in Academico tribunali ob paritatem poematum, videtur posse judicem se gerere in judicando, sicut quando dantur opiniones æquè probabiles circa jus partium, atque adeo judicare uno modo ex tribus, quos statuunt authores proximè num.567. Nihilominus mihi videtur aliter sentiendum. Existimo enim quando duo poemata reliquis omnibus antecellunt æquali omnino bonitate & excellentia, nullo modo posse judicem integrum præmium alteri adjudicare, sed authores utriusque poematis declarandos esse æqualiter victores, & præmium inter ipsos modo possibili, & magis convenienti æqualiter dividendum. Probatur; nam lex præcipua certaminis, ad quam ex pacto Rector proponens præmia se obligat, est quòd præmium conferetur illi poemati, quod reliquis omnibus præstiterit: sed in nostro eventu neutrum poema reliquis omnibus præstat, cum non præstet æquali, licèt utrunque præstet cæteris; ergo non potest alterum ex illis ferre præmium integrum, sed necessariò dividendum est. Ex quo apparet diversitas inter nostrum casum, & casum æqualis probabilitatis circa jus partium litigantiū. Quia in hoc casu datur æquale jus probabile, in nostro casu datur æquale jus certum: & quando datur certitudo juris, non potest judex non ferre sententiam pro illo: quando verò datur jus æquale probabiliter, seu juxta sententias æquè probabiles potest judex juxta alterutram judicare, cum rationabiliter operetur sequens opinionem probabilem. Quòd verò in nostro casu detur certitudo juris æqualis, patet, quia ita supponitur, & à parte rei possibile est, cum nō implicet duo poemata esse in re ipsa æqualiter bona: bonitas enim unius non opponitur bonitati alterius: in alio autem casu solum potest dari æquale jus probabile; non verò æquale jus à parte rei, quia à parte rei unus tantum litigator jus habet Deo cognitum oppositum juri quod alter probare intendit: nam quilibet vult rem esse suam, & non alterius. Quod si dicas posse versari opiniones æquè probabiles circa bonitatem & excellentiam poematum, respondeo hunc casum coincidere cum illo de jure æquè probabili litigantium; in quo judex se debet gerere juxta dicta num.567. At noster casus diversus est; nempe quando datur certitudo æqualitatis inter poemata, quæ reliquis excellū.

QUÆSTIO III.

Ad quid teneantur certatores, seu oppositores in certamine litterario?

569 CONSTAT eos teneri stare legibus, seu conditionibus certaminis per Rectorem Academicum indictis, illasque *Poema alienum offerri nequit.* sine fraude implere, ut præmium justè ac licitè obtinere possint. Dubitatur 1. an possit unus ex competitoribus, qui separati & clausi componunt, transcribere poema, quod forte invenit in suo codice; & illud offerre pro assequendo præmio? Sit resolutio: illicitum est poema in solidum transcriptum offerre ad comparandum præmium: secus, si decerpantur ex illo potiores sententiæ, & varia carmina, ita ut concinnator de suo aliquid addat, saltem nexum, & nonnulla carmina, & quasi centonibus aliud diversum conflet. Prima pars constat, quia juxta mentem proponentis præmia, & legem ipso facto & circunstantijs intimatam, unusquisque tenetur offerre proprium poema, & judex (ut diximus n. 566.) non potest licitè adjudicare præmium nisi offerenti poema proprium: sed poema illud in solidum transcriptum est alienum: ergo offerri nequit. Secunda pars suadetur, quia ad hoc permittitur deferri codices intra claustrum compositionis, ut unusquisque illis juvari possit, & decerpere quæ olim sua industria, & studio collegit ad concinnandum poema: & hæc conditio est omnibus æqualis; ergo cuilibet integrum est dicto moderamine juvari.

570 *Poema correctū a competitore.* Dubitatur 2. Verum licitum sit uni ex competitoribus corrigere poema alterius, vel poema à se compositum illi ad offerendum proprio nomine dare; quando omnes

omnes intra claustrum componunt? Respondetur negativè 1. quia hujusmodi correctio, vel traditio poematis à se compositi cedit in detrimentum aliorum, qui fortassis mallent vinci ab illo qui correxit, vel composuit, quàm ab aliquo deterioris ingenij, & modicæ peritiæ. 2. Quia ille operatur contra finem dictæ compositionis, qui (ut diximus) est, ut innotescant ingeniosiores, & peritiores. Quid si duo tantum sint competitores? Adhuc non poterit unus alterius poema corrigere, & multo minùs integrum poema à se compositum illi dare. Quanvis enim possit cedere juri suo, & non dentur alij, quibus injuria fiat, ex quo minus peccaret, tamen iret contra mentem proponentis præmium, & fraudaret Academiam fine suo intento, qui est explorare suorum alumnorum ingenia, ut appareant qui reliquis præstant.

Poema alienum accipiens peccat. Dubitatur 3. qualiter peccet tam accipiens poema alienum, quàm illud tribuens, ut offeratur, pro obtinendo præmio? Constat ex dictis num. 566. licitum esse offerre alienum poema, quando absque ulla loci designatione ad componendum, indicuntur certamina, & proponuntur præmia, pro festo aliquo celebrando. Cōstat similiter illicitum esse dare, accipere, & pro obtinendo præmio offerre alienum poema, quando competitores intra claustrum componunt facta loci, & temporis designatione. Difficultas est in hoc secundo casu, qualiter peccet externus faciens & tradens poema alicui ex clausis competitoribus; & hic illud accipiens, & offerens assequendo præmio? Mihi videtur utrumque peccare lethaliter contra justitiam, scilicet dantem cooperatione, & accipientem operatione. Probatur, quia uterque in re gravi violat obligationem justitiæ commutativæ, quæ oritur ex rigoroso contractu, qualem supra n. 561. ostendimus dari inter Rectorem proponētem præmia & competitores certaminis: una enim & præcipua ex conditionibus contractus est, ne quilibet offerat proprium poema. Deinde fit rigorosa injuria alijs competitoribus, qui habent rigorosum jus, ne quis per fraudem, & oblationem alieni poematis sibi palmam præripiat; ergo illi graviter peccant contra justitiam.

Paupertatis violatio. 571 Dubitatur 4. Vtrum religiosus possit absque sui prælati licentia, & absque violatione paupertatis tribuere poema uni ex componentibus extra claustrum, ut ipse tanquam suum offerat, & obtineat præmium? Negabit aliquis; ex eo, quia contra paupertatis votum est dare absque licentia pecuniam, vel aliquid pecuniæ, seu pretio æstimabile, ut omnes fatentur: sed poema illud in tali circunstantia est pretio æstimabile, cum pro illo conferatur præmium notabilis valoris; ergo illud dare absque licentia est contra votum paupertatis. Oppositum tamen judico, scilicet non offendi paupertatem illo munere, si præcindamus valorem consumptæ papyri, quæ parui momenti est. Explicatur exemplis 1. quia non violaret paupertatem religiosus qui mente componeret, & memoriter dictaret poema alicui oblaturo, & præmiū comparaturo: & tamen actio illa esset æquè pretio æstimabilis, atque si poema scriptum daret. 2. Quia si post aliquod ænigma palam propositum religiosus divinaret, & clam diceret alicui præmium ænigmatis obtenturo, procul dubio non violaret votum paupertatis, cum tamen præstaret aliquid æstimabile pretio. 3. Quia præstare alicui valde utile consiliū, etiam quo possessionem ingentis prædij comparet, non est contra paupertatem. 4. Sacrificiū Missæ facere pro intentione alicujus, qui est obligatione Missarum valde oneratus, ut illum exoneret, quanvis illi lucrosum, & utile sit, non est contra paupertatem. 5. Quia nemo dicet offendi paupertatem ab illo religioso, qui portaret gratis epistolam Conimbricam v. g. in ea occasione, in qua alter portitori ad id quæsito libenter tribueret quatuor aureos pro eā portanda. Ergo in nostro casu religiosus non offenderet paupertatem absque licentia poema tribuens.

Ad rationem dubitandi pro parte contraria facilis est solutio. Dicimus enim non quidquid aliqua ratione pretio æstimabile est, esse materiam voti paupertatis, ut patet in exemplis allatis, & etiam in jure distribuendi pecuniam nomine alterius, quod jus est pretio æstimabile, & tamen non est materia talis voti, ut tenet Suar. tom. 3. de Relig. lib. 8. cap. 5. num. 31. & cap. 15. num. 16. & idem procedit de jure nominandi ad maioratum, & similibus: solum igitur est materia voti paupertatis pecunia, & res illæ pecunia, seu pretio æstimabiles, quæ versantur in commutationibus humanis, & succedunt loco pecuniæ, ita ut per earum usum, vel jus usurpatum absque licentia superioris violetur paupertas: non ita actiones ingenij, & industriæ, in quibus ratio pretij est valde extrinseca. *Paupertatis voti materia.*

572 Dubitatur 5. Vtrum si religiosus in illo certamine offerens poema proprium, absque licentia superioris obtineat præmium, teneatur illud restituere? Non est difficultas, an peccet? quia certum est peccare in acceptione præmij absque superioris licentia saltem præsumpta. Difficultas est, an teneatur restituere præmiatori illud præmium absque superioris licentia acceptum? Affirmabit aliquis; nam religiosus videtur eodem modo se habere ad ludum, atque ad certamen litterariū; siquidem in utroque plurimum industriæ & fortunæ admixtum datur: sed religiosus ludēs absque licentia superioris, quidquid lucratur, restituere tenetur, ut cum communi sententia docent Sanch. lib. 7. Decal. cap. 19. num. 83. & Lugo tom. 1. just. disp. 3. num. 146. ergo etiam tenea- *Præmiū obtentum a religioso sine licentia.*

illud

bitur restituere illud præmium absque superioris licentia comparatum. Nihilominus pars negativa omninò defendenda est. Probatur, quia absolutè loquendo contractus à religioso celebratus absque consensu prælati sustineri potest postea ab ipso prælato, quatenus in monasterij utilitatem cedit: sed in certamine illo litterario, in quo religiosus præmium consequitur, datur vera ratio contractus, ut supra ostendimus; ergo sustineri potest, ac debet à prælato, cum præmium obtentum cedat in monasterij utilitatem. Ad fundamentum pro parte contraria, neganda est maior, cùm longè diversa ratio detur inter ludum, & certamen: ludus enim cum sit contractus ex utraque parte onerosus, non potest subsistere servata æqualitate, nisi ex parte utriusque ludentis par sit cōditio perdendi & lucrandi, religiosus autem quando ludit sine licentia superioris, perdere nō potest: at in certamine litterario, in quo ex parte cōponentis solum petuntur actiones ingenij, semper servabitur æqualitas, si religiosus componat, & offerat poema optimum.

Ministeria Societatis pro quibus nō licet accipere aliquid.

573 Dubitatur 6. Vtrum si religiosus Societatis in certamine publico, communique sæcularibus & regularibus suo poemate comparet præmium, operetur contra statutum Societatis prohibens, ne quis pro suo ministerio excipiat mercedem? Pro parte affirmativa videtur facere generalis prohibitio, qua Societatis homines tenentur nihil accipere tāquam mercedem, vel stipendium pro suo ministerio, sed gratis dare quod gratis acceperunt. Nam in Exam. cap. 1. §. 3. sic habetur. „Nec etiam, quantumvis alijs sit licitum, pro Missarum sacrificijs, vel prædicationibus, vel lectionibus, vel ullius Sacramenti administratione, vel quovis alio pio officio ex eis, quæ juxta suum institutum Societas potest exercere stipendium ullum, vel eleemosynam, quæ ad compensationem hujusmodi ministeriorum dari solet, ab alio, quàm à Deo possint admittere. Habetur etiam hujusmodi prohibitio 6. parte Constit. cap. 2. §. 7. & in declarat. lit. G. & parte 10. §. 1. Vnde in formula Instituti proposita à Iulio III. inter substantialia hoc additum est his verbis: „Gratis omnino, & nullo pro suo in prædictis omnibus labore stipendio accepto. Et est hoc præceptum tam exactè observandum, ut non sit integrum alicui superiori, etiam Præposito Generali totius Societatis in illo dispensare, ut exprimitur in 5. Congr. General. can. 1. Cum verò præmium illud habeat rationem stipendij vel mercedis saltem æquipollenter pro ministerio spirituali, seu intellectuali, videtur non posse comparari à religioso Societatis. Confirmatur, quia nullus homo Societatis potest ferre pretium, vel stipendiū pro ministerio litterario vel scholastico, v. g. pro sententia eruditè composita, aut pro oratione eleganter habita; ergo neque pro poemate.

Compositio poematis.

574 Nihilominus pars negativa mihi arridet, & viris alijs doctis, quos cōsului. Probatur veluti à priori, quia prohibitio illa solum cadit in stipendium, vel eleemosynā, quæ detur in compensationem pro ministerijs Societatis, vel quovis pio opere ex ijs, quæ juxta suum institutum Societas potest exercere, ut constat ex proximè dictis num. 573. sed compositio poematis non est propriè ministerium Societatis: deinde præmium pro illo comparatum non est stipendium, vel merces poematis; ergo ferre præmium in certamine illo non obstat illi statuto Societatis. Minor quoad priorem partem suadetur, nam ministeria juxta statutum Societatis sunt pia, utpote tendentia ad salutem animarum, quæ est Societatis finis, qualia sunt Missarum sacrificia, prædicationes, lectiones, sacramentorum administrationes, & alia hujusmodi, inter quæ non potest recenseri compositio poematis, quæ licèt spiritualis est, nempe intellectualis, non dicitur tamen spiritualis in sensu, quem exposuimus, scilicet in ordine ad salutem animarum. Minor eadem quoad posteriorem partem ostenditur, quia stipendium, seu merces est pretium constitutum pro labore, vel industria alicujus suam operam locantis: sed præmium illud non ita se habet: non enim cōfertur pro labore compositionis, cum multi qui valde laborarunt, indonati maneant, sed cōfertur pro excellentia poematis, & victoria; ergo non est stipendium.

575 Confirmatur 1. quia receptissima consuetudo, & praxis est Societatis in magnis Collegijs indicere nostris studiosis certamina oratoria & poetica, ut victor præmium ferat: cùm igitur non censeatur contra nostrum statutum hujusmodi luctatio, seu comparatio premij pro poemate intra domesticos parietes, statutum non offendet consequi præmium in aula publica alicujus Academiæ: quia maior hæc publicitas substantiam ministerij non mutat: quamvis nostri tale præmium ferre non soleant. Confirmatur 2. nam si ex nostris quidā artifex conficiat, & vendat rem aliquam, v. g. calceos, aut imaginem, licèt agat contra morem Societatis, tamen non violabit statutum illud de non ferendo stipendium pro ministerio, siquidem non quodlibet ministerium cadit sub illam prohibitionem; ergo idem dicendum de poemate concinnato. Confirmatur 3. quia juxta Sanchez lib. 7. Decal. cap. 28. num. 3. in Societate non interdicitur recipere aliquid ex pacto pro emendis equo, & alijs necessarijs ad eundū aliquò causa exercendi ministeria spiritualia, vel pro sustentatione nostrorum, qui in illis ministerijs versantur; ergo non semper est contra statutum ferre aliquid ex pacto.

Ex dictis patet solutio ad fundamentum oppositum:

positum: nam prohibitio Societatis, quæ inter substantialia nostri Instituti numeratur, & pro contraria parte affertur num. 573. cadit in solum stipendium acceptum pro ministerijs spiritualibus Societatis: præmium autem non est stipédium, compositio poematis non est ministeriú proprium Societatis, nempe spirituale & pium, ut vidimus.

Dominij acquisitio per scholasticum Societatis

576 Dubitatur 7. Vtrum scholasticus Societatis, qui post biennium tria vota emisit, acquirat dominium in illud præmium, quod suo poemate comparavit? Procedit tum de præmio quod talis scholasticus obtineat à suo Rectore intra domesticos parietes, tum de præmio quod obtineat in aula publica sæcularis Academiæ sive ex consensu, sive absque consensu sui superioris. Resolutio pendet ex decisione illius difficultatis, quarumne rerú ille Societatis scholasticus dominium habere, & de novo acquirere possit, & quomodo? De qua re laté Sanch. lib. 7. Decal. cap. 18. à n. 24. Suarius tom. 4. Relig. tract. 10. de Societ. lib. 4. cap. 4. & Lugo de just. tom. 1. disp. 3. sect. 4. ex quibus declarantibus nostrorum Scholasticorum capacitatem ad dominium juxta Societatis Constitutiones, & Bullas Apostolicas, breviter nostram dubitationem resolvemus. Supponimus 1. quoties Sanchez (ut testatur Lugo num. 88.) explicuit dominium quod dicti scholastici retinent ad tempus, dixisse, esse circa bona, quæ in sæculo, vel ante vota habebant, vel in quæ tanquam necessarij hæredes succedunt, vel in quæ succedunt consanguineis ab intestato. Supponimus 2. quanvis ad licitam dominij acquisitionem requiratur absoluté superioris facultas, tamen (ut ait Lugo n. 91.) ad aliquorum dominium acquirendum non indigere ejusmodi personas licentia nova superioris, quando nimirum ipso jure acquiruntur sine aliqua acceptatione, v. g. legata rei determinatæ, quæ mortuo testatore, ipso facto acquiruntur legatario abque alia acceptatione. Item fructus fúdi, vel census, cujus dominium ejusmodi personæ habent, & ipso fiunt domini rei.

Facultas prælati ad acquirendum dominium.

577 Supponimus 3. cum Suario num. 6. quanvis regulariter non liceat, posse tamen aliquando validè & licitè, interveniente scilicet rationabili causa superiorem cócedere licentiam, ut noster scholasticus acquirat dominium alicujus rei, qualis esset sacra aliqua imago, vel reliquarium, ut vocant, aut vestis interior corpori necessaria. Supponimus 4. cum Sanch. num. 29. quando nostri scholastici instituuntur hæredes, aut legatarij, aut aliquid ipsis donatur, si constet voluntatem testatoris, aut donantis eam esse, ut si religiosi verum dominium acquirant, atque ij eodem modo acceptant, non obstante paupertatis voto, quod infringere volunt, renete dispositionem sive in testamento, sive inter vivos ab his factam absque Superioris consensu. Quia votum simplex nec irritavit illam dominij acquisitionem, nec similiter translationem in alium, sed utráque factam absque superioris licentia reddit solum illicitam. Addit idem author ibid. quando non constat de tali testatoris, aut donatoris voluntate, aut si de illa constat, non constat de voluntate religiosi volentis illam sic acceptare, irritas esse prædictas dispositiones, si superior repugnet. Quia illi præsumuntur velle dispositionem eo modo, quo licitè fieri potest. Et in hoc sensu videntur loqui Molina tom. 1. just. d. 139. & Lessius lib. 2. c. 4. dub. 5. num. 28. asserentes irritam esse talem dispositionem, repugnante prælatæ.

Dominiú religiosi in præmium acquisitum.

578 Ex dictis resolvenda est dubitatio proposita num. 576. circa acquisitionem dominij in præmium. Dico igitur 1. quando noster scholasticus obtinet præmium à suo Rectore intra parietes Collegij, non comparat dominium in illud. Patet, quia licet ille capax sit dominij acquirendi, & supponamus Rectorem posse dare facultatem ut acquirat, tamé Rector censetur dare præmium more ordinario, & juxta praxim Societatis, ut nempe (inquit Lugo num. 85.) quæ religiosi simili donatione, vel industria propria de novo acquirunt, se habeant eodem modo apud professos: & non professos, ita ut superior pro libito suo de bonis illis disponat absque subditorum consensu, quod facere utique non posset, si bonorum illorum dominium subdito acquireretur. Dico 2. quando noster scholasticus obtineret præmium à Rectore seculari in publico certamine, de licentia sui superioris, ita acquireret dominium in rem præmio acceptam, ut statim illud transferret in religionem. Est de mente Cardinalis Lugo n. 92. & 93. ubi ait ejusmodi religiosum, quæ acquirit industria, vel labore, & idem credit de acquisitis per invétionem, ut si gemmas in maris littore inveniat, religioni acquirere, cui omnes suas operas, & obsequia debet, sicut filius patri, in cujus potestate est. Addit nu. 93. legata, donationes, & alia, ad quæ prælatus non dat licentiam ejusmodi religiosis ut retineant eorum dominium, sed solum ut ea religioni acquirant, non acquiri immediatè religioni, sed solum mediatè, ita ut prius acquiratur eorum bonorum dominium ipsi religioso, & ille transferat illud in religionem, & servet suum votum non acquirendi, vel retinendi aliquid sine consensu superioris. Quia cum ille sit capax acquirendi, religio non aliter ab externis acquiret, nisi mediante illo, juxta prædictum modum. Quod si prælatus denegaret consensum ad assecutionem talis præmij, ille assequeretur violatione voti, & non aliter acquireret dominium in illud nisi donás, & ipse donatus expressé vellent talem acquisionem illicitam, ut ex Sanch. supposuimus n. 577.

Voluptas de malo alieno.

579 Dubitatur 8. Vtrum & quomodo peccet victor in certamine litterario irridens competitorem lapsum, vel insultans victo? Non est quæstio de voluptate, quam victor capit etiam explicando risu lætitiam, ex eo quòd noverit suum competitorem errasse, & sic lapsum ab spe præmij dejectum fuisse: quando ea lætitia, & risus non est de malo proximi, quà mali in illius est, sed ob aliquam rationem boni. Quia (ut rectè notat Azor tom.1. lib.4. cap.6, quæst.1.) in malis sæpe potest aliquid boni cogitatione apprehendi, ita ut voluntas oblectetur in ea boni ratione cogitata: v.g. si Titius ex equo, vel curru decidat, & graviter vulneretur, quia tamen casus iste fuit ridiculus ex se, risum excitat, & causat lætitiam, atque adeo potest quis ridere, & lætari non quidem de malo, & læsione Titij, sed de modo ridiculo, quo decidit. Solum est difficultas de vera irrisione, seu derisione, quæ juxta S. Thomam 2. 2. quæst. 74. num.1. Sotum lib. 5. de justit. quæst.11. a. 1. & Navarrum in Manuali capit. 18. a num.11. consistit in hoc quòd quis rideat de malo proximi, ut ipse pudore suffundatur. Vnde dicimus peccare victorem irridentem, & insultantem, graviter quidem, si reputetur lapsus ille malum grave, aut victor irrideat ex intensione pudefaciendi illum graviter. Sumitur ex Azorio tom.3. lib. 13. cap. 9. ubi ait irrisione offendi virtutem justitiæ, quando malum proximo falsò imponitur, aut malum verum, sed occultum refertur, ut proximus erubescat: offendi autem virtutem charitatis, quando malum verum & notorium refertur, ea intensione ut proximus pudefiat. In offensione autem justitiæ, vel charitatis graviter delinqui potest.

Irrisio victis.

DISPVTATIO III.

De ænigmatibus, & tragædijs Academicis.

580 Xplicato duplici exercitio, scilicet disputandi, & contendendi ligata vel soluta oratione ad assequendum præmium, superest explicandum aliud exercitium duplex, quo in studijs generalibus solent excitari, & acui scholasticorum ingenia, alterum quando exhibentur publicè divinanda ænigmata, proposito divinatoribus præmio: alterum quando tragœdiæ repræsentantur, & utrunque non nisi in aliqua præcipua solemnitate fieri solet.

QUÆSTIO I.

Quid sit ænigma; & an convenienter pro exercendis ingenijs divinandum proponatur?

Ænigma quid sit.

Apud Gellium lib. 12. cap. 6. quod Græci vocant ænigma, Latini appellant scirpum, per antiphrasim, quasi minimè absque nodis. Est enim scirpus juncus planè enodis. Quid autem sit ænigma, exponit Diomedes illud definiens: Obscuram sententiam per occultam rerum similitudinem. Et quidem illud obscura allegoria est, quæ difficile intelligitur, qualis proponitur Iudic.14. (De comedente exivit cibus, & de forti egressa est dulcedo.) Conveniunt in omnibus ænigma & gryphus, præter materiam: nam inter utrunque (ut volunt aliqui) id tantum discrimen intervenit, quòd ænigmatis materia sint joci, & sales, gryphi autem res seriæ, & quæ studium postulant. Si utriusque scire velis authores, seu inventores, Athenæus gryphos ab Aristonomo, & Cleone repertos fuisse ait: ænigmata olim Symposius, & Andelinus Anglus versibus dederunt: & nostra memoria Iulius Scaliger, Adrianus Iunius, Ioannes Lotichius, & quidam alij. Verùm ante omnes celeberrima Sphinx, quam ex Chimæra, & Typhone natam, dicunt triforme monstrum facie puellari, alis volucris, & pedibus leoninis, inventrix fuit ænigmatis, quod proponebat omnibus solvere paratis, hac lege, ut si soluissent, ducerent Iocastam cum Regno Thebarum: secus perirent. Ænigma erat, Quodnam animal esset & quadrupes, & bipes, & tripes? Multis propter ænigma, cum Regni essent avidiores, occisis, Oedipus Thebas venit, & cum obscuritatem elucidasset, Iocastam duxit, Thebasq; rexit: Sphinx verò sese è loco edito dedit præcipitem. Ex qua fabula ortum habuit, ut deinceps appellaretur Sphinx, quicunque ænigma proponeret, & Oedipus, qui divinaret.

581 Est igitur difficultas, an in Academijs convenienter proponantur ænigmata studiosis dissoluenda? Pro parte negativa facit 1. quia nihil magis dedecet sapientes, quibus Academia florere solet, quàm *Obscuritas ænigmatum.*

 sermo-

sermonis obscuritas. Hanc M. Tullius lib. 3. de Orat. pessimos oratores carpens, detesta-
„ tur his verbis: Ita confusa est oratio, ita
„ perturbata, nihil ut sit primum, nihil ut secũ-
„ dum: tantaque insolẽtia ac turba verborum,
„ ut oratio, quæ lucem adhibere rebus debet,
„ ea obscuritatem & tenebras afferat, atque
„ ut quodammodo ipsi sibi in dicendo obstre-
„ pere videantur. Ingeniosè etiam sugillat caliginosam scribendi methodum poeta quidam subtilis hoc distichos

Quid juvat obscuris involuere scripta tenebris:
Si vis ut lateant sensa, tacere potes.

Et meritò: quia juxta Quintilianum, (Prima oratoris laus est perspicuitas.) Neque aliud, meo judicio, plus adversatur optimo sapientis ingenio, & menti, quàm sermo obscurus, cum nobis sana Philosophia persuadeat eos obscurè intelligere, qui obscurè loquuntur: sunt enim verba ore prolata signa conceptuum; ergo verba obscura significant conceptus obscuros. Ex opposito virum sapiẽtem nihil magis decet, ac prodit, quàm sermonis nitiditas, ac splendor. Prima vox, quam scimus protulisse Deum infinitam Sapientiam, fuit cum productione lucis, & luce circumfusa; Di-
„ xit Deus, Fiat lux. Genes. 1. S. Ambros. ad
„ hunc locum cap. 9. Vnde vox Dei in scriptu-
„ ra divina debuit inchoare, nisi à lumine? Vn-
„ de mundi ornatus, nisi à luce exordium su-
„ meret. Frustra enim esset, si non videretur. Addo, frustra esset sermo, si non intelligeretur. Ante productam lucem siluit Deus (ut opinor)
„ quia Tenebræ erant super faciẽ abyssi, & melius est silere, quàm sine luce loqui. Nusquam sapiens plus innotescit, quàm cum loquitur clarè; & quidem servator Christus tunc à discipulis omniscius prædicatur, quando eis pa-
„ làm locutus. Dicunt ei discipuli ejus: Ecce
„ nunc palam loqueris, & proverbium nullum
„ dicis: Nunc scimus quia scis omnia. Ioan. 16. Cum igitur ænigma, juxta ipsius definitionem, quam num. 580. attulimus, sit obscura sentẽtia, vel allegoria, videtur dedecere sapientes, & Academicos viros.

582 Facit 2. quia ænigma sua caligine, & quadam veluti implicitate torquet ingenia, mentes affligit, tantumque lacerat, ut sapiens mentalis hujusmodi torturæ, & quasi carnificinæ quandoque impatiẽs sibi violentas manus injiciat: sicut fertur de Homero, quem (ut narrat Herodotus in ejus vita) piscatores implicuerunt illo ænigmate de pediculis: (Quod captũ est perijt: sed quæ nõ cepim⁹, adsũt.) Vt igitur tortura ingenioiũ exulet ab Academijs, oportet priùs amandari ænigmata. Facit 3. quia, (ut diximus initio quæstionis) materia ænigmatis sunt sales, hoc est facetiæ, ludi, & joci; hæc autem multum abhorrent à viris sapientibus & gravibus: adeo ut dicatur de vero *Sales, & ioci.*
„ Sapiente Psalm. 1. In cathedra pestilentiæ
„ non sedit. Hebr. In sede irrisorum, vel ir-
„ risionis. Quasi verus sapiens æquè fugiat pestilentiam, atque irrisionem. Accedit quòd jocum dicamus quod est contrarium serio. Hinc obligatio facta joci gratia non valet leg. obligationum substantia ff. de act. obligat. Est enim jocus quid valde puerile, ut sicut pueri ex innata propensione jocantur, ita viri graves ludo deposito seria tractare debeant. Accedit sales illos esse plerunque aculeatos, & ferire sine discrimine: juxta illud
„ Plinij lib. 8. cap. 20. Histrix non jacula-
„ tur spinas suas, nisi cum provocatur, aut
„ urgetur: at scurra in quemvis sua dicta
„ conjicit; ergo ænigmata salibus respersa proponi non debent inter sapientes. Et hæc fortassis fuit una ex causis præcipuis, ob quas, cum olim in hac nostra Eborensi Academia pro solemnitate divini Spiritus proponerentur, & exponerentur ænigmata, mos iste consentientibus prælatis, jam in desuetudinem abijt.

583 His non obstantibus, partem amplectimur affirmativam de honestate, & convenientia ænigmatum, quæ in Academijs pro litteraria aliqua solemnitate proponi, & à divinantibus publicè enucleari solent. *Ænigmata honestè proponuntur.* Quod verò nec indignum, nec alienum sit à sapientibus ænigmatum propositio, & expositio constat 1. ex S. Pagina, in qua Sapientissimi, divinoque afflati Spiritu Prophetæ tam maiores, quàm minores fere semper ænigmaticè loquuti, ænigmata proposuerunt innumera, quæ singulari suo labore collegit, & miro ingenio elucidavit noster Cornelius à Lapide in cõment. Constat 2. quia olim fuere Reges, quorum gravitatem & majestatem non dedecuit ænigmatibus invicem proponendo, ac dissolvendo certare. *Ænigmatibus quã certatũ.* Salomom Iudæorum Rex potentissimus, & sapientissimus (ut narrat Ioseph. lib. 8. antiquit.) Hiram Tyriorum Regem, quem sibi amicitia conjunctum habuit, ænigmaticis quæstionibus tentavit: quas Rex ipse Tyriorum per Abdemonum Tyrium dissoluit. Lycerus Babyloniorum Rex fretus acumine Æsopi fabulatoris, certavit ænigmatibus cum Nectenabo Ægyptio, eumque superavit. Ptolemæus Philadelphus Rex Ægyptiorum, septuaginta interpretibus bibliorum, Hierosolyma ad se missis multa in convivio ænigmata proposuit, sapientiæ illorum explorandæ causa. Alexander Magnus Gymnosophistis, qui præcipuè Sabbam ad defectionem impulerant, plurimas quæstiones obscuras proposuit, necem denuncians primo qui non soluisset. Inter Amasim Ægyptiorum Regem, & Regem Æthiopum habito magno ænigmatum certamine, Rex Æthiopum (ut opinor) ita succensus præcepit Amasi, ut Pontum ebiberet: id si fecisset,

fecisset, multos ejus vicos & oppida terræ motu imminui, urbibus ad Elephantinam jacentibus cederet: quare animi dubius Amasis, à Biante Prieneo consilio accepto, respondit: Abstineret mora se id facturum, si prius ipse omnes, qui in maria labuntur, inhibuisset.

Ænigmata proponenda consuetudo.

§ 84 Constat 3. ex communi praxi, & antiqua consuetudine tam veterũ, quàm recentium Philosophorum, qui in publicis Academijs, & privatis domib⁹ exercẽdi ingenij gratia coinsevere proponere sibi invicẽ, ac dissolvere ænigmata. Græci (ut refert Natta de Pulchro lib. 1.) peracto cõvivio, mensisque remotis proponebant sibi ipsis nodos & gryphos exhibito præmio solventi, indicta pœna ignoranti. Apud Athenienses (ut ait Iulius Pollux lib. 6.) in pœnam dabatur phiala vini diluti exhaurienda ei qui gryphum nesciret: præmium erat carnium distributio & visceratio. Ætate Plutarchi (ut ipse narrat lib. 9. conviv. q. 3.) consuetudo Romæ fuit Musarum ferijs sortes circumferre, ut qui sorte comparati essent, obscuras, seu ænigmaticas sibi vicissim quæstiones ponerent. Gellius lib. 18. Noct. Attic. c. 2. refert Italos omnes, qui Athenis dabant litteris operam, frequentissimè in unum aliquem locum solitos convenire, singulos ex ordine cœnulam paravisse, totidemque ænigmata proposuisse, quot studiosi convenerant, ita ut præmium solvendæ quæstionis foret liber Græcus, aut Latinus, & corona ex lauro. Apud Athenæum lib. 10. cap. 16. Theodectes Isocratis discipulus promptissimus fuit in propositis sibi ænigmatibus solvendis, alijsque aptissimè proponendis. Apud Gellium lib. 19. c. 14. P. Nigidius Iulio Cæsari, & M. Tullio contẽporaneus multa ænigmaticè scripsit, & cum Varrone de palma certavit. Apud Hermippũ Theodectes Phaselites hæc proposuit. 1. Quid est quod nescimus, & docemus omnes? Medicinã, vel animum exponunt. 2. Quid nusquam, & ubique est? Tempus ait Athenæus. 3. Quid in cœlo, terra, & mari est? Canis inquiunt, juxta illud, Nat canis in pelago, latrat extra, fulget in astris.

Deniq; legitur in vita S. Pachomij quòd Philosophus quidam Theodoro ejusdẽ S. Pachomij discipulo hæc tria proposuit ænigmata, ad quæ ipse solerter respõdit. 1. Quis nõ natus mortuus est? Respondit Theodorus, Adam. 2. Quis natus est, nec tamen mortuus? Respõdit, Henoch, qui translatus est. 3. Quis mortuus est, nec tamẽ corruptus? Respondit, Vxor Loth, quæ in statuam salis est conversa. Poterat addi Christus, & ejus mater sanctissima.

Cõstat 4. ratione, quia omne exercitium ex se nemini injuriosum, & alioquin aptum ad acuenda ingenia, multamque instillandam studiosis eruditionem, dignum est quod in Academijs etiam celeberrimis more recipiatur, & observetur: sed propositio & dissolutio ænigmatum, seu ænigmatica concertatio est exercitium nemini injuriosum ex se, quãvis per accidens ex prava intentione interpretis, vel authoris tertius quis mordeatur: deinde ingenia acuit, cum exercẽdo torqueat: nam subtilitatem multam abscondit ipsa orationis caligine: tandẽ instillat copiosam auditoribus eruditionem, quam intra latebras, & mæandros allusionum reconditam habet; ergo proponi, ac dissolui ænigmata pro solẽnitatibus Academicis graves ac sapientes decet.

Ioci, & sales moderati.

§ 85 Ex quibus facile satisfiet rationibus partis contrariæ. Ad 1. fatemur obscuritatem valde dedecere sapientes, quãdo illa est in sermone aliquid docentis, vel exponẽtis tam verbo, quàm scripto, de qua procedunt eruditè in argumẽto congesta: secùs quando obscuritas postulatur ex natura rei, qualis est de essentia ænigmatis, ut nempe conjector eas tenebras ingenij sui luce dissipans laudem & præmium assequatur. Ad 2. eadem fere solutio adhibẽda est: nascitur enim ex obscuritate illa difficultas torquens, & versans ingenia, ut sic exerceantur, & ex difficili interpretatione maiorem laudem cõparent. Ad 3. fatemur jocos & sales nimiũ profusos, & intemperatos dedecere viros graves ac sapientes: secus, si moderatè & opportunè dentur, sicut in ænigmatibus, quæ exponuntur coram prudentibus, probis, ac eruditis. (Iocus (inquit Arist. 8. polit. c. 3.) inventus est, ut qui laborat, habeat recreationem.) De moderatione in jocis ac ludis retinẽda; multa graviter & inge-
„ niosè dixit M. Tullius 1. Off. Cum juvenes
„ (inquit) relaxare animos, & dare se jucũditati
„ volent, caveant intemperãtiam, meminerint
„ verecundiæ. Ibidem, ludendi est quidã mo-
„ dus retinẽdus: ut ne nimis omnia profunda-
„ mus, elatiq; voluptate, in aliquam turpitudi-
„ nem dilabamur. Qualis autem modus servã-
„ dus, eodem libro præscribit: Ludo (inquit) &
„ joco uti illis quidem licet, sed sicut somno, &
„ quietibus cæteris, tum cum gravibus serijsq;
„ rebus satisfecerimus. Ipsumq; genus joci audi
„ ingenuum, ac facetum esse decet, non profu-
„ sum, nec immodestum; & semper in ipso joco
„ aliquod probi ingenij lumen eluceat. Alibi
Princeps idem Oratorum moderationem ludẽ-
di & jocandi apta & vulgari expressit similitudi-
„ ne: Sic (ait) condienda est vita ludo, sicut sale
„ cibi. Cum igitur cibi ita saleantur, audiri parco
sale, ut solum tollatur insipiditas, & sentiatur
sapor aliquis: nimio siquidem nullum palatum
sustineret, ita moderati sales in solemnitatibus Academicis, sicut & in alijs, ad condimentum inserviunt, immodici ad dissolutionem. Nobilissimè Fredericus Imperator (ut videre est apud Æneam Sylvium lib. 4.) eos qui joco modeste uterentur, sapientes: qui autem promptissimè jocarentur, ingeniosos esse dicebat.

QUÆSTIO II.

Quale secretum servare debeat circa ænigma proponendum, & jam propositum?

Secretum circa ænigma.

586 TRes personæ venire possunt in quæstionem de observando secreto circa ænigma proponendum, vel jã propositum, nempe author ænigmatis, pictor cui ænigma pingendum traditum est, & quicunq; alius, cujus fidei significatio ænigmatis tegenda committitur. Prima difficultas est, an liceat authori ænigmatis illud, antequam palam proponatur, detegere alicui suo amico, ut hic ænigma exponens præmium assequatur? Negativa resolutio est planè indubitata, & procedit sive ipse author de proprijs bonis cõferat præmium, sive Rector, aut quicunque alius illud conferat. Quamvis enim talis author præmium de suis bonis cõferẽs, minùs peccet, utpote nullo domino præmij faciens injuriam, tamen illicitè operatur: quia imprimis agit cõtra naturam ænigmatis, quod omnibus æqualiter in cognitione se habentibus proponi debet: deinde injuriam irrogat cæteris oppositoribus, qui habent jus, ne ænigma alicui aperiatur, adeo, ut si scirent, possent excipere contra talẽ, sic cognoscentem. Quòd si præmium cõferatur à Rectore, vel alio, tùc magis peccabit, & quidẽ lethaliter pro ratione quantitatis præmij: infert enim gravem injuriam præmianti, utpote rationabiliter invito quoad talem collationem suæ rei: cum Rector solum intendat conferre præmium legitimè solventi.

Pictor ænigmatis tenetur ad secretum.

587 Secunda difficultas est, utrum & quomodo pictor, cui ænigma pingẽdum traditum est, obligetur ad secretum? Affirmativa sententia, quæ omninò vera est, duplici cõclusione exponetur. Sit prima cõclusio. Pictor ille ita obligatur ad secretum, ut nõ possit licitè alicui manifestare picturam. Est de mẽte Molinæ tom. 5. just. disp. 5. n. 2. Sanchez lib. 6. consil. cap. 6. dub. 2. n. 4. & Cardinalis de Lugo tom. 2. just. disp. 14. sect. 9. n. 135. apud quos vera & communis sententia est officiales publicos, qualis advocatus, medicus, chirurgus, obstetrix, teneri ad servandum secretum in ijs rebus, quæ secretum postulant, & ad ipsorum officia pertinent. Nam pictor etiam publicus artifex est, & ænigma pingendum exigit secretum. De advocato revelante secreta clientis, quòd teneatur pœna falsi, tradunt Perez ad l. 2. tit. 19. lib. 2. Ordin. p. 400. Gratian. disc. foren. cap. 100. num. 16. & alij quos sequitur Barb. de potestat. Episcop. part. 3. alleg. 79. num. 25. Probatur ex generali regula: quia tunc datur obligatio servandi secretum, quando præcedit expressa vel tacita promissio illud servandi: sed in prædictis officialibus semper præcedit tacita promissio servandi secretum in materijs illud exigentibus, quatenus ex vi sui muneris tacitè cum partibus de eo servando paciscuntur; ergo illi tenentur ad secretum.

secretum servandi ab officialibus.

Confirmatur à simili; nam stabularij, naucleri, & alij similes, tenentur ex vi sui muneris, & tacito pacto tanquam depositarij ad custodiam illarum rerum, quæ illis committuntur; ergo similiter prædicti officiales ex suo officio tenentur ad custodiam secreti in materia id exigenti.

Secunda conclusio. Talis pictor peccabit graviter contra fidelitatem, & contra justitiam, si ænigma sibi ad pingendum traditum revelet. Est juxta doctrinam eorum, quos proximè citavimus, & Navarri in Manuali cap. 25. num. 24. Patet quoad peccatum grave, nam datur præceptum naturale, divinum, & humanum servandi secretum, ut docet Sanch. citat. dub. 2. num. 2. est enim lex naturæ, ut quod nobis volumus, alteri velimus; quicunque autem recta ratione cupit, ut quod alteri secretò commisit, secretò servetur. Deinde quod sit præceptum divinum, latè probat Sotus lib. de secreto memb. 1. q. 2. quod sit humanum, constat ex l. unica C. de famos. libell. & cap. si qui 5. q. 1. præcepta autem in materia gravi, qualis nobis videtur materia ænigmatis, ne manifestetur, graviter obligant. Patet quoad aliam partem de peccato cõtra fidelitatem, & justitiam: nam ad fidelitatem pertinet servare, quod quis fidei nostræ commisit: sicut enim datur virtus moralis, quæ appellatur veritas, seu veracitas, & obligat ad cõformanda verba externa cum mente, & dici potest veritas in dictis, ita datur alia quæ obligat ad conformanda facta cum dictis, & appellari potest veritas in factis, diciturque fidelitas: cum igitur quis pictoris fidei committat secretum ænigmatis, pictor infidelis & proditor erit, si revelet.

588 De peccato contra justitiam, ostenditur, nam secretum alienum temerè, & sine causa detegere est peccatum, quo violatur justitia, & gravis injuria irrogatur proximo, ut docent Medina lib. 1. Summæ cap. 14. §. 36. Armilla v. secretum num. 1. Sotus citat. q. 2. concl. 3. Navar. cap. inter verba corol. 65. num. 80. Caietan. 2. 2. q. 70. a. 1. & 2. & alij quos refert, & sequitur Sanch. lib. 6. consil. cap. 6. dub. 1. num. 4. unusquisque enim sicut habet rigorosum jus, ne alter auferat, vel destruat sua bona, ita habet rigorosum jus ne alter sine causa suum secretum manifestando dissipet. Confirmatur primo, nam servare secretum commissum pertinet ad justitiam simul & ad fidem, quæ justitiæ fundamentum est,

Secreti violatio manifestat.

con-

contraria verò manifestatio illius spectat ad injustitiam, & infidelitatem, ut tenet Molina tom.5.just.disp.6.num.4. & probat, quia obligatio servandi id secretum, provenit ex pacto tacito vel expresso, quo sub ea lege, seu conditione secretum committitur, ne manifestetur; servare autem pactum spectat ad justitiam, & fidelitatem ejus fundamentum: cum igitur in nostro casu ænigmatis, detur secretum commissum pictori, ex tacito pacto non revelandi, sequitur ut revelans peccet contra justitiam, & fidelitatem. Confirmatur 2. ex doctrina Molinæ citati num.5. nam qui ex officio (inquit) tenetur servare secretum, ut tabellio in aliquibus eventibus, contra justitiam peccat revelando id secretum, & tenetur restituere damna inde subsequuta: non secus atque qui ex officio tenetur defendere aliquem, cumque non defendit, tenetur restituere ei damna ex omissione culpabili ejus defensionis illi subsequuta: cum igitur supra ostenderimus pictorem teneri ex officio servare ænigmatis illius secretum, proindeq; ex justitia, planè sequitur, peccare contra justitiam, si illud revelet.

Secreti cõmissi obligatio.

589 Tertia difficultas est, ad quid teneatur ille, cujus fidei ænigmatis significatio commissa est expressè? Decidenda prius est generalis illa dubitatio, quomodò se intendat obligare qui promisit secretum, ex sola fidelitate, an etiam ex justitia? In qua juxta doctrinam Molinæ tom. 2. disput. 262. & Sanch. lib. 6. consil. cap. 6. dub. 1. rectè distinguit Lugo tom. 1. just. disput. 14. num. 139. Nam si loquamur (inquit) de secreto commisso, quod sub eo pacto tibi committitur, & præmissa postulatione secreti tacita vel expressa, procul dubio adest obligatio justitiæ, quam necessariò resultantem ex pacto oneroso intendit promittens. Quando verò (addit num. 140.) non præcedit expressa, nec tacita promissio, quia secretum non est commissum, sed merè promissum, ut quando petenti a te secretum rei, quam tu audisti, vel aliunde cognoveras, tu promittis: tunc aliquando intervenit obligatio justitiæ, aliquando solius fidelitatis: justitiæ v. g. quando sine injuria proximi manifestare nequis, scilicet delictum proximi occultum, aut secretum, quod vi aut fraude extorseras: solius fidelitatis, quando aliunde sine injuria manifestare poteras, & solum obstat simplex promissio, quam fecisti sine animo obligandi te graviter ex justitia. Nam si talis animus adfuit, non est dubium (inquit) mihi, quòd possit promissio acceptata inducere talem obligationem: quia sicut potes dare alteri jus ad bona tua, ita potes illi dare jus ad tuas actiones, ita ut sine ejus consensu non possis justè talem actionem exercere, vel omittere.

Ænigmatis notitia quâ operatur.

590 Hæc decisio sic exposita facilè applicatur ad nostrum casum: si enim illa notitia ænigmatis habita fuit per secretum commissum, scilicet interveniente pacto oneroso, ut secretum ea lege acciperet, ne revelaret, tenetur ex justistia non revelare: quia ex illo pacto resultat necessariò talis obligatio. Si autem habita fuit aliunde bona fide, & deinde datum fuit secretum promissum, data nempe simplici promissione non revelandi, tenebitur vel ex sola fidelitate, vel etiam ex justitia, juxta animum, quem habuit se obligandi, qui animus patebit ex conjecturis, & in dubio præsumetur intenta obligatio solius fidelitatis, utpote minor. Quia in dubio semper quis præsumitur se velle obligare quantum minùs potest, & hoc, favore ac possessione libertatis, ut videre est apud Sanch. de Matrim. lib. 2. disp. 41. Est adhuc difficultas, an ille cui notitia ænigmatis, ante quam proponeretur, communicata est, maneat inhabilis, ut se opponat ænigmati dissolvendo, & consequendo præmio? In hoc casu mihi videtur distinguendum: nam si ille comparavit notitiam bona fide, & sine ullo onere, vel cum solo onere non manifestandi, adhuc manet habilis, ut se opponat: si autem comparavit notitiam mala fide, seu per fraudem, aut cum onere se non opponendi, manet inhabilis ad oppositionem, & assecutionem præmij. Prior pars constat, quia nemo sine causa privandus est suo jure; sed comparatio notitiæ ænigmatis bona fide nequit privare jure, quod quis habet, ut se opponat, præcipuè quia illam accepit sine ullo onere, vel cum solo onere non manifestandi, quod potest præstare se opponens; ergo adhuc manet habilis. Confirmatur, nam si quis in via publica forte invenisset papyrum apertam, in qua declaratum esset ænigma, & legeret, adhuc posset se opponere ænigmati, ut nemo negabit; ergo similiter accipiens ab authore dictã notitiam sine vi, dolo, & onere se nõ opponendi. Posterior pars suadetur, quia fraus & mala fides nemini patrocinatur, adeo ut teneatur quis restituere quidquid per fraudem, aut vim obtinuit, reponendo omnia, quantum potuerit, in pristino statu; cum igitur per fraudem, aut vim obtinuerit illam notitiam, tenetur illa non uti, ac se non opponere, ut eo modo quo jam possibile est, maneat in priori statu, sine aliorum incommodo: deinde si accepit notitiam cum onere se non opponendi, tenetur servare pactum: ergo quocunque ex dictis modis manet inhabilis ad oppositionem.

)†(

QUÆSTIO III.

Quale jus in præmium vendicent conjectores ænigmatum?

591 *Premiũ ænigmatis.* COnſtat deberi ex rigoroſa juſtitia propoſitum ac promiſſum præmium illi, qui ſine fraude, ſervatis hujus litterarij exercitij legibus & conditionibus ænigma divinavit, & expoſuit: proindeque hujuſmodi conjectorem ſeu interpretem habere rigoroſum jus ad pactam mercedem. Prima difficultas eſt, quale jus vendicent ad præmiũ, quando duo ænigma divinarunt? Supponimus ſemper ſtandum eſſe in litterario exercitio Academicis legibus, ſive expreſſè traditis, ſive tacitè & ex cõſuetudine obſervati ſolitis. In propoſita autem difficultate, ſi lex aliqua vel conſuetudo non obſtet, ille qui prior divinavit, integrum jus habet ad præmium, ſi rectè exponat. Nam præmium unius ænigmatis uni tãtum ferendum proponitur: ſed quando varij divinant ſucceſſivè, datur maior ratio ut conferatur præmium priori, & non alijs, juxta illud axioma Iuriſtarum. Prior qui eſt tempore, potior eſt jure l. qui balneum, in princ. l. potior, in prin. ff. qui potiores in pignore hab. l. ſi fundum C. eod. cap. qui prior, de regul. juris in 6. De quo Rebuff. tom. 2. ad leges Galliæ titul. de conſtit. reddituum gloſ. 8. Maſcard. de probat. concl. 1228. Mantica de tacitis & ambig. convẽt. lib. 11. tit. 22. & alij. Quid ſi nulla detur prioritas & poſterioritas, ſed duo, vel tres æquè ſimul divinent? Reſpondebit aliquis præmium tunc illi conferendum eſſe, qui meliùs expoſuerit. Quia ad præmij aſſecutionem duo poſtulantur, ſcilicet ænigmatis divinitatio, & expoſitio, qui igitur in aliquo ex duobus excelluerit, præmiũ obtinebit. Reſpondendum tamen eſt, præmiũ eſſe dividendum eo modo, quo eſt diviſibile, inter illos divinatores. Patet, quia propoſitum eſt divinanti: ſed duo illi (ut ſupponitur) æquè ſimul & benè divinarunt, proindeque nulla datur maior ratio cur præmium uni conferatur, & non alteri: neuterque ſine injuria excludi poteſt; ergo dividendum eſt. Illud quod afferebatur de meliore expoſitione, non habet vim, ut totum præmium rectiùs exponenti tribuatur: quia expoſitio ænigmatis non pertinet ad ſubſtantiam, ſed eſt quid extrinſecum, & neceſſarium divinationi: ſolum igitur poterit efficere, ut in diviſione præmij aliquid amplius ferat qui meliùs expoſuit.

592 Secunda difficultas eſt, an debeatur præmium, ſaltem partialiter illi qui ænigmatis verum ſenſum, & ſignificationẽ non aſſecutus, in ſenſu alieno ſubtiliter, & ingenioſè declaravit? *Ænigma exponens in ſenſu alieno.* Hujus difficultatis reſolutio pendet omninò ex lege, vel conſuetudine, quæ circa hoc punctum obſervatur in ænigmatib⁹. Omni tamen lege, & conſuetudine præciſa, ſi loquamur ex natura rei, de præmio propoſito divinantibus, nihil poteſt minui, vel detrahi, ut conferatur exponentibus in alieno ſenſu, etiam ſubtiliter & ingenioſè. Ratio eſt manifeſta, quia præmium non poteſt conferri niſi illis, quibus ferendum proponitur; ſed non proponitur ferendum niſi divinantibus, & exponentibus in vero ſenſu juxta mentem authoris: qui autem exponit in alieno ſenſu, nec divinavit, nec juxta mentem authoris exponit; ergo ſine injuria divinantis non poteſt de præmio aliquid detrahi, ut illi tribuatur. Scio ex æquitate, & fortaſſis ex juſtitia aliquid deberi ſubtili & ingenioſo expoſitori illi, quia quando admittitur ad talem expoſitionem, videtur intervenire tacitum pactum, & oneroſa promiſſio, ut ingenioſè exponenti aliquid conferatur, verùm hoc cõferri debet veluti extra ſortem, & ſine detrimento illius qui verè divinavit. Nec obſtat, quod ſæpe vidimus, adjudicatam fuiſſe papyrũ depictam, ſeu picturam ænigmatis exponenti in alieno ſenſu, cum detrimento veri conjectoris, ad quem etiam pictura illa ſpectabat: Quia vel id jam fit ex Academiæ conſuetudine legitimè præſcripta, vel ex conſenſu veri conjectoris cedentis rei ſibi debitæ parui momenti, vel inter regulares utente prælato jure ſuo ad diſponendum de rebus ſubditorum.

593 Tertia difficultas eſt, an poſtquam ænigma id loco edito exporrectum eſt, poſſit quis illud divinans inculcare alteri, ut hic manifeſtans ferat præmium? *Præmiũ aſſequens ænigma a- tis manif- tria alte- rius.* Videtur negãdum 1. quia mens authoris, vel Academiæ proponentis eſt conferre præmium divinanti: qui autem dixit ex ſolo auditu, ſeu quia ab alio accepit, non divinavit. 2. Quia eodem modo ſe habet præmium ænigmatis atque poematis in litterario certamine: at nemo poteſt ferre præmium pro alieno poemate; ergo nec pro aliena notitia ænigmatis, qualis eſt accepta ab altero. Nihilominus mihi videtur longè verior affirmativa reſolutio. Fundatur, quia ænigma ſolet proponi omnibus divinare volentibus, & jam mos obtinuit ut qui exporrectum ænigma abſque fraude divinavit, poſſit id indicare alteri, ut hic manifeſtans, & exponens ferat præmium. Sunt enim perſonæ quandoque divinantes tãtæ authoritatis, ut meritò eas pudeat exponere, & ferre præmium, & malint indicare alicui latro: Signum moris legitimè introducti eſt, quod id paſſim eveniat, videntibus & conſentientibus prælatis, nec repugnantibus oppoſitoribus. Vnde patet ad 1. pro parte negativa; quia juxta receptum morem, mens hodie conferentis præmium eſt, ut illud ferat quicunque

bona

bona fide habuit noticiam veram ænigmatis, sive proprio Marte, sive aliena industria comparatam. Ad 2. fatemur eodem modo se habere præmium ænigmatis, atque se habet præmium poematis in certamine, sed quando oppositores non componunt separati destinato loco: tunc enim ut supra diximus, potest quis ferre præmium pro alieno poemate, quod obrulit: & sic in nostro casu pro aliena notitia, quam comparavit.

Ænigmatis notitia fraude extorta.

594 Ex quo magis patet id quod jam tetigimus num. 590. eum nempe qui bona fide notitiam ænigmatis comparavit; vel quia author aut pictor sive incautè, sive data opera illi nec exigenti, nec extorquēti aperuit: vel quia forte in loco publico invenit papyrum, in qua continebatur significatio ænigmatis, posse adhuc se opponere, & obtinere præmiū. Quia æquum non est, ut notitia illa sine vi, & dolo acquisita, aut potius oblata talem hominē inhabilitet, reddatque deterioris conditionis, quàm reliquos. Si igitur quis post ænigma propositum potest accipere notitiam à divinitate, eaque consequi præmium, etiam uti poterit notitia, quam bona fide accepit, antequam proponeretur. Quod si vi aut fraude extorsit notitiam, manet eo ipso inhabilis ut se opponat, & præripiat alijs palmam, ut citato numero ostendimus, & ulterius declaratur exemplo illius, qui injuriosé aperuit litteras, & earum occulta notitia usus fuit in suum commodum, cum incōmodo alterius. V.g. si Sempronius aperuit litteras à Titio ad Caium missas, & ab illis intelligens vacasse beneficium in mense Pontificis, Caium præveniens illud impetravit. Tūc enim (ut rectè docet Lessius lib. 2. cap 12. num. 131.) si litteras illas suppressit, & sero tradidit, ita ut Caius solicitare non posset, tenetur ad restitutionem, quanti spes Caij valebat, & si infallibiliter Caius obtenturus erat beneficium, tenebitur ad restituendum integrum beneficium. Quia per injuriam illud impedivit. Ergo similiter in nostro casu notitiæ ænigmaticæ per vim, aut fraudem extortæ.

Litteræ injuriosé apertæ.

Præmiū litterariū in bonis quasi castrēsibus.

595 Quarta difficultas est, an præmiū comparatum in ludo litterario, sive per divinationem ænigmatis, sive per compositionem optimi poematis, numerari debeat inter bona quasi castrensia, & eorum privilegijs frui? Nota ex Molina tom. 1. just. disp. 131. init. & Lessio lib. 2. cap. 4. n. 7. bona quasi castrensia ea esse, quæ cum castrēsia non sint, privilegium castrensium eatenus saltem habent, quod jure pleno, etiam quoad usumfructum & administrationem, ad filium familias, qui pubes sit, pertineant. l. cum oportet in princ. Cod. de bonis quæ lib. Auth. presbyteros 1. C. de Episc. & cleric. & l. ult. C. de inoff. testam. Placet igitur affirmativa difficultatis resolutio, quæ desumitur ex citatis authoribus, deinde ex Navarro in manu. cap. 17. n. 142. & Sylvestro v. peculium q. 1. Probatur, nam ex l. advocati C. de advocat. divers. judic. ex l. ult. C. de inoff. testam. & l. 2. tit. 2. par. 3. Theologi ac Iuristæ communi consensu docent ad bona quasi Castrensia spectare quidquid acquiritur professione alicujus artis liberalis: sed præmia illa collata sive pro ænigmate, sive pro poemate, cōparātur professione & exercitio Grāmaticæ, Rhetoricæ, vel Poeticæ, quæ sūt artes liberales; ergo spectant ad bona quasi castrensia. Confirmatur 1. quia non minorem rationem bonorum quasi castrensium habent illa præmia, quàm stipendia data magistris cujuscūque artis liberalis; & propinæ quæ dantur graduatis in Academijs: sed omnes conveniunt stipendia illa esse bona quasi castrensia, deinde propinas illas inter eadem bona numerari, tradit Molina dis. 131. §. 2. ergo similiter præmia. Confirmatur 2. quia apud eundem Molinam loco citato, in Ordinat. antiq. Lusitan. lib. 4. tit. 78. §. 1. habetur, quidquid filius acquirit per quencunque actum de letradura, pertinere ad quasi castrense peculium: & idem fere deciditur in ijsdem Ord. lib. 3. titulo 9. §. 3. nempe spectare ad quasi castrense quidquid acquiritur militaribus, aut litterarijs actibus; ergo idem de præmio litterario dicendum est.

QVÆSTIO IV.

Licitane sint, & qualiter tragœdiæ in Academijs?

596 Tragædiæ nomen dedit hircus, Græce tragos, hostia sacrata Baccho, cujus laudes initio tragædiæ recitari solebant, & hircus tragædis dabatur in præmium, juxta illud Horatij in poetica, *Tragœdia unde dicta, & quid.*

Carmine qui tragico vilē certavit ob hircum.

Tragædiam definit Theophrastus lib. 1. Art. poet. c. 6. Heroicæ fortunæ narrationem. Recentiùs Scaliger lib. 3. de poesi, Imitationem illustris fortunæ exitu infelici, oratione gravi, metrica. Exactissimè definit eandem Aristot. in poet. Actionum seriarum & gravium imitationem, earum exitum suavi oratione complectētem: cujus quidem partes singulæ seorsim aptè exprimantur, omnes tamen eo tendant, ut metus & miseratio in animis ingeneretur. Quāvis olim nomen tragædiæ & comœdiæ foret promiscuum, ac pro eodem usurpatum, hodie tamen inter utranque discrimen multiplex intercedit: imprimis quòd comœdia rés & casus privatorum hominum, item amorés, & ludicra describat: in tragœdia introducantur heroes, duces, reges: item exilia, luctus, cædes: deinde comœdia exitum lætum sortitur, tragœdia mæs-

tum;

tum: denique inter se differunt eventis & exitu personarum, negotiorum & fortunarum qualitate, actione, stylo, & exhibendi modo: de quibus eruditè noster Martinus Delrius in Syntag.

Tragedia in Academijs. 597 Cum verò hujusmodi comicæ, & tragicæ repræsentationes multum contineant eruditionis, illius præsertim quæ ad professores humanioris, ac politioris litteraturæ spectat, videāturq; posse numerari inter litteraria exercitia, de quibus hactenus nobis sermo fuit, discutim' modò an licitè, honestè, & cōvenienter in Academijs exhibeantur? Pro parte negativa possunt hæc fieri argumenta. 1. ex authoritate, nam Solon & Gorgias viri sapientes tragædiam damnarunt: nam Thespim, cum è plaustris ædicularum in morem contextis, fabulas recitantem Solon audisset, inhibuit, ne amplius tragædiam exhiberet, quòd mēdacium inutile existimaret, authoribus Plutarcho, & Laertio. Gorgias dictitare solebat tragædiam *Mendacia in tragœdijs.* esse deceptionem, qua quis alterum decepisset, & qui deceptus esset, sapientior foret eo qui non esset deceptus. Fallit quippe tragædia, dum tractat rem fictam, sed adeo concinnè, ut verissima esse videatur. Cum igitur mendacium & deceptio mala sint intrinsecè, & tragicæ repræsentationes sine mendacio & deceptione exhiberi nequeant, nunquam licent.

Comœdiarum turpitudo. 598 2. Quia in hujusmodi repræsentationibus multa fiunt spectantia ad naturam comædiæ, vel tragædiæ, quæ licere nequeunt. Imprimis in comædijs repræsentantur amores, & quandoque res ita turpes, & ad Venerem provocantes, ut Sanch. lib. 9. Matr. disp. 46. num. 40. Filliuc. tom. 2. tract. 3. in 6. præc. c. 10. Bonac. de Matr. q. 4. p. 9. n, 23. & Bapt. Fragos. t. p. lib. 1. d. 2. §. 4. nu. 185. rectè doceant actores prædictarum repræsentationum peccare mortaliter, esseque in statu damnationis: proindeque à S. Eucharistia arcendos esse, donec à tali *Vestium alienarũ usus.* exercitio desistant. Deinde tam in comædijs, quàm in tragædijs intervenit frequentissimè habitus disparitas, ut nempe laicus habitum assumat clericalem, & monachalem, vir habitum muliebrem, & mulier virilem sine ullo sexus, & conditionis discrimine: hæc autem perversio scandaloza est, & prohibita sacris canonibus: nam Clem. 1. de elect. dicitur habitus disparitatem vitandam esse, quia solet scandalum generare. Clem. 2. de vita & honest. dicitur si quis vestibus proprio ordini congruentibus abjectis, alias assumat, & in publico portet, professorum illius ordinis prærogativa reddi indignum. Addit Glos. ver. beneficio ad cap. tuarum de privil. laicos, qui portant religiosorum habitũ, tanquam falsarios puniri, & excommunicari. Denique Hermanus in medulla lib. 2. trac. 3. cap. 2. dub. 5. art. 2. n. 2. ex Diana p. 5. tract. 7. resol. 32. damnat fœminam utentem veste virili, & virum utentem veste muliebri, ita ut quādoque propter hujusmodi abusum lethaliter, quādoque venialiter peccent.

599 3. Quia licèt daremus neque comædiam, neque tragædiam continere in se ullam pravitatem; adhuc videtur non repræsentari convenienter in Academijs: & patet, quia tragædia in se est res ingentis apparatus, & præexigit multas ac frequentissimas prolusiones magno tractu temporis antecedentis; quæ omnia mirum in modum turbant quietem scholasticam, & avertunt à studio litterarum tam professores, quàm auditores optimarum facultatum, proindeque finis Academicus impeditur.

Nihilominus pars affirmativa cum moderationibus infra apponendis, nobis simpliciter arridet. Probatur 1. authoritate, quia olim plurimi dignitate graves, sapientiaque præstantes viri tragædias composuere, easque in theatrum dedere. Plato cum juvenis lyricis, alijsque carminibus lusisset, maturior scripsit tragædias. Euripedes sic dictus, quòd natus fuerit eo die, quo in Euripo pugnatum est contra Xerxem; cum Platone in Ægyptum navigans, anno ætatis suæ 18. tragœdiam scribere cæpit. Isocrates magister Theodectis, & Theopompi tragœdias docuit. Asinius Pollio vir consularis, qui triumphavit de Dalmatis, post multa oratoriè, & historicè edita, maturo calamo ad scribendas tragœdias se contulit. C. Mecænas eques Romanus, ab antiquo regum Hetruscorum sanguine natus, & Cæsari Augusto familiatis intimus, oratoriæ primùm operam dedit, deinde poeticæ, tandem scribendis tragœdijs. Ænnæus Seneca Hispanus prioris Senecæ Philosophi frater, vel filius octo tragœdias, quæ circunferuntur, ea felicitate, & omnium plausu composuit, ut olim quo quisque plures versus ex eis recitare posset, eo doctior esset. Tandem, ut infinitos alios omittam, S. Gregorius Nazianzenus Episcopus cognomento Theologus, ea authoritate (ut ferunt) inter suos, qua olim Pythagoras, cũ cecinerit triginta millia carminum, scripsit doctissimam de Christi servatoris morte tragædiam; ergo sine temeritate affirmari nequit illicitas esse comicas, & tragicas repræsentationes.

600 Probatur 2. ex communi praxi studiorum generalium, in quibus non sine doctissimorum, & probatæ vitæ hominum *Repræsentationes honestæ.* consensu tragœdiæ exhiberi solent, præsertim Romæ, Conimbricæ, & Eboræ. Quòd verò in hujusmodi repræsentationes tā comicas, quàm tragicas possit cadere honestas, & fiant in Collegio Societatis, supponitur in Statutis Academiæ Eborensis lib. 2. cap. 4. §. 4. his verbis. Nenhum estudante, nem seu criado poderà trazer mascara, excepto em alguma representação honesta, como tragedia, comedia, ou outra

„ contra femelbante no Collegio.

Probatur 3. ratione, quia ad Academiæ magnificentiam, ornatum, & pulchritudinem conducit omnigena varietas exercitiorum litterarum, etiamsi exercitium aliquod non tam pro utilitate addiscendi, quàm pro celebranda ingenti aliqua solemnitate inserviret: nam Respublica litteraria habere se instar Reipublicæ politicæ, in qua honestè tempore opportuno sunt ludi, & exhibentur festivæ repræsentationes: atqui tragœdiæ eleganti metro compositæ recensentur inter exercitia litteraria, siquidem plurimum continent artis, & humanioris litteraturæ: deinde valde juvant ad augendam magnam aliquam celebritatem, quæ v.g. fieret in alicujus Divi apotheosi, vel magni alicujus Principis adventu; ergo censeri debent in Academiis licitæ & decentes.

601 Ex dictis facilè diluuntur argumenta in oppositum. Ad 1. dicimus tragœdiam non esse in rigore mendacium, nec ex se ordinari ad decipiendum, cum ordinetur potius ad instruendum, & oblectandum, sed à prædictis philosophis dici mendacium, & deceptionem lato modo, quatenus continet fictionem, quæ potest esse utilis & honesta, sicut quæ datur in metaphoris, parabolis, & figuris. Ad 2. fatemur repræsentationes rerum turpium, & ad Venerem provocantium esse pravas, & damnandas: at necesse non est quod omnis comœdia, nedum tragœdia repræsentet res illas, cum possit repræsentare vel res indifferentes, vel etiam pias, sanctas, & divino amore flagrantes; quæ proinde honestæ repræsentationi impedit. Ad id quod afferebatur de disparitate, & trasmutatione habitus, respondemus eam solum esse pravam, scandalosam, & prohibitam, quando sit absque ulla causa, vel necessitate: si enim adsit necessitas, licet, ut docet Glos. ornatum est Cleri. ne in agro, v. statuimus, de statu monach. Et quidem datur sufficiens causa ut liceat in prædictis repræsentationibus talis mutatio, seu assumptio habitus infidelium, ut tradit Azor tom. 1. lib. 8. cap. 27. q. 8. his verbis: Quo fit, ut in comœdijs, & tragœdijs, quæ populo exhibentur, liceat uti habitu infidelium, quantumlibet sit peregrinæ, & vanæ religionis symbolum: quia tunc res agitur non seriò, sed ficta personarum repræsentatione: atque id eo sensu prudentes quoque spectatores, & auditores accipiunt, & interpretantur. Ad 3. quamvis verum sit intermitti studia, multumque intepescere tragicis tumultibus, & apparatibus, ob quam rationem in studiis generalibus tragœdiæ non nisi rarò, & magna urgente causa permitti debent; tamè offerre solet quandoque eventus talem opportunitatem in Academiæ emolumentum, quod abundè compensetur studiorum intermissio, & fervoris tepiditas.

602 Rogabis 1. an die festo liceat laborare præparando ad comœdiam, vel tragœdiam? Sermo est de labore servili, qualis erit v.g. tabulas portare, tabulatum erigere, vel quodcunque aliud ad id factum? Verbi igitur & communis resolutio est affirmativa, quando illa præparatio, seu apparatus non potuit commodè præveniri: Ita Tyllerus lib. 4. Summæ cap. 25. §. quartus est. Sanchez lib. 5. consil. cap. 1. dub. 18. num. 27. Suar. tom. 1. de Relig. lib. 2. de festis cap. 21. n. 8. Azor tom. 1. lib. 1. cap. 28. q. 5. & Fagundez in 1. præc. quinto. lib. 1. cap. 14. n. 3. Ratio est, quia publica, & communis necessitas (ut omnes fatentur) excusat ab hoc præcepto, ut nempe quis possit die festo exercere servilia: sed cum populus indigeat opportuna recreatione, & lætitia, quæ exhibetur per ludos publicos, & honestas repræsentationes, censentur dari necessitas ad operandum, & præparandum; ergo hæc sufficier, ut licitè fiat præparatio die festo. Addit Fagundez loco citato, cum hujusmodi operatio non sit multum conjuncta cum divino cultu, non excusari à lethali, qui de industria, scienter, & advertenter dictam præparationem reservavit in diem festum. Si vero (inquit) per oblivionem id factum fuerit, licitè fieri poterit illa servilis opera die festo, cum oblivio, & incogitatio excuset à peccato. Si per negligentiam, jam tunc fiet casus necessitatis, & utilitatis publicæ, & licitè fieri poterunt in die festo, quamvis peccatum fuerit in negligentia.

603 Rogabis 2. utrum tragœdiæ, & repræsentationes, quas diximus esse licitas, possint licitè fieri in templo? Possumus loqui vel de repræsentationibus rerum indifferentium, vel de repræsentationibus rerum spiritualium, & sacrarum, puta passionis Christi, aut vitæ alicujus Sancti, Divi, aut judicii, non possunt licitè fieri in Ecclesijs. Quamvis enim illæ in se licitæ sint, tamen propter festivos plausus, acclamationes, & tumultus, quos afferunt, in templis nequaquam fieri cum decentia, & reverentia. Multa enim sunt licita quæ licitè in templis haberi non possunt, v.g. convivia, negotiationes, & alia multa similia. Tota difficultas est de posterioribus, scilicet quæ repræsentant res sacras, & spirituales, in qua parte negantem tenent Gavantus in Enchirid. Episc. v. repræsentationes sacræ num. 1. & Baldus in pr. Episcop. praxi illegiti. num. 3. & Zamala in praxi Episc. p. 1. v. repræsentatio. Probant, quia S. Carolus Borromæus in concil. 1. provin. prohibuit repræsentari Salvatoris passionem, & alii quidam alii Episcopi præceperunt hujusmodi repræsentationes nullibi fieri absque eorum expressa facultate. Nihilominus dicendum est cum Tabiena v. ludus q. 4. Angelo v. ludus n. 1. Sylvestro ibid. q. 2. Sanchez lib. 1. consil. cap. 8. dub. 24. num. 3. Diana p. 9. tract. 4. resol. 15. & Pellizario tom. 2. tract. 8. cap. 5. sect. 4. num. 81. posse hujusmodi repræsentationes licitè fieri in

Eccle-

Comœdia damnabiles

Habitus mutatio

Laborare die festo in præparatione tragœdiæ

Tragœdia in templis

Ecclesijs, & regulares eas in proprijs Ecclesijs exhibere etiam contradicente ordinario. Constat ex praxi, & quia exhibitio talium repraesentationum non est de se mala, imò devotionem & pietatem excitat: neque regularibus prohiberi potest per Ordinarium, cum illi sint exempti ab eo quoad personas, & quoad ecclesias proprias.

DISPUTATIO IV.

De armis, & armamentarijs Academicis, quae sunt libri, & bibliothecae.

604 CUM hactenus egerimus de litteratijs exercitijs, quae militiam quandam adumbrant, & militia quaedam scholastica vocari possunt, non erit abs re exhibere arma, seu libros, exponere armamentaria, seu bibliothecas, ex quibus libri depromuntur ad scholasticam militiam exercendam. Agendum igitur nobis est de librorum necessitate, utilitate, impressione, evulgatione, prohibitione, privilegijs, regularium manuscriptis, ac tandem de bibliothecis.

QUAESTIO I.

Quid sit liber, & quàm necessarius studiosis?

Liber quid sit. LIber, si in sui proprietate, & primaeva origine accipiatur, est genus corticis tenuius, seu pars corticis interior, quae ligno adhaeret, & in plures phylliras dividi potest: cujusmodi in Aegypto papyris detrahebantur, chartae quoque usum praebebant, ut in illis veteres stylo litteras formarent. Erant igitur libri olim codices ex praedictis corticibus compacti, sicuti hodie ex mundis folijs papyraceis. Dicuntur libri, quasi liberi, ut loco filiorum in delicijs habeantur; nam Plato l. 7. Epist. scitè dixit: Libros liberis chariores tanto esse oportere, quanto filij mentis praestant filijs corporis. Aliquando liber sumitur pro parte certa voluminis, aliquando pro integro volumine. Ut tamen hoc magis elucescat.

Volumen quid. Prima difficultas est, quodnam discrimen ponant Juristae inter librum & volumen? Ex mente Baldi l. hac edictali n. 3. Guillel. Pontani num. 1. & Parisi num. 117. apertè deducitur in hoc differre librum à volumine, quòd liber significat partem operis, volumen autem significat universi operis collectionem multos sub se libros continentem. Insinuatur ab Ulpiano l. librorum §. 1. de legat. 3. cujus haec sunt verba: Si cui centum libri sint legati, centum volumina ei debemus; non centum quae quis ingenio suo metitus est, quae magis ad libri Scripturam sufficerent: ut puta, cum haberet Homerum totum in uno volumine, non quadraginta octo libros computamus, sed universum Homeri volumen pro libro accipiendum est. Ad quem locum Bart. ait, in dubio appellatione libri intelligi de uno volumine, non de libris numeralibus, per quos volumen dividitur. Laurent. Valla lib. 6. elegan. cap. 43. quamvis nobiscum fateatur librum esse partem operis, ut opus Virgilij dividitur in duodecim libros, tamé existimat volumen minus esse quàm librum, juxta illud Plinij junioris, Libri (inquit) tres in sex volumina divisi propter amplitudiné. Unde in eo quòd Ulpianus dicat, si cui libri Homeri centum legati sint, centum volumina operis integri praestanda esse, dupliciter eum carpit, 1. quia usurpat librum pro toto opere, cum sit pars operis. 2. Quia supponit plus continere volumen quàm librum, cum juxta citatum Plinium, minùs contineat.

605 Alciatus lib. 4. de verb. signif. n. 24. & Mandosius in proœm. regul. cancellariae, q. 5. Ulpianum defendunt, ex eo quòd citato §. non agat de propria significatione, sed interpretetur verba testatoris secundum verisimilem ejus mentem, qui (ut habetur l. non aliter §. 1. ff. de legat. 3.) frequenter solet impropriè loqui. Haec tamen solutio solum diluit primam difficultatem oppositam Ulpiano supponentem librum coincidere cum volumine: non tamen soluit secundam, quod volumen minus contineat quàm liber, cujus contrarium supposuit Ulpianus. Pro cujus vera solutione notandum est ex l. Sancimus C. de pupt. & proœmio Digesti veris. §. & hos, juncta Glos. v. quorum, librum propriè significare eam partem operis, quam author ipsius suo ingenio mensus est ad libri scripturam sufficere: volumen verò significare, vel totius operis compositionem, vel eam partem, quam librarius simul compegit gratia facilioris evolutionis, aut gestationis. Ex qui- L. lin. & volumen.

quibus rectè infert D. Petrus Barbosa ad r. partem Rubricæ ff. solut.matrim.n.8. quòd cum à verborum proprietate in dubio non sit recedendum l.non aliter in prin. ff.de legat.3. si testator legavit libros Homeri, intelligetur de libris, quos Homerus ad libri scripturam sufficere putavit. Ita sentit Paulus Iureconf. lib.3. recept. sentent.cap.6. ad fin. ubi ait librorum legatorū appellatione, non volumina carthatum, sed scripturæ modum, qui certo fine concluditur, æstimari. Quod stare potest cum l. librorum §. 2.ubi Vlpianus loquitur secundùm verisimilem mentem testatoris, quam inde deduxit, quia testator habebat libros Homeri compaginatos in uno volumine, & sic à consuetudine testatoris, ejus voluntatem interpretatus est. Quod si in bonis testatoris nullum corpus Homeri reperiretur, proindeque cessaret conjectura, emendique forent per hæredem, stādum esset proprietati verborum. Similiter per contrarium, si testator singulos libros Homeri seorsim compaginatos haberet, tunc de singulis libris videretur intellexisse. Quia volumen ex genuina significatione totius operis compositionem importat: ex accidenti verò potest idem significare quod liber, si contingat singulos libros in singula volumina compaginari, & sic facilè intelligitur nobis non repugnare authoritatem Plinij junioris.

Librorū appellat. 606 Secunda difficultas est, quid apud juris professores veniat librorum nomine? Librorum appellatione (ut videre est apud Augustin.Barb.tract.de appellat.verb.appel.133.) continentur omnia volumina in quacunque materia scripta. l. librorum ff. de legat. 3. Vbi in §. Si cui, statuitur in dubio intelligi de uno volumine, non de libris numeralibus, per quos volumen distinguitur: & in §. Si Homeri decernitur quod libri appellatione in legato is continetur, prout Invenitur in morte ipsius testatoris: & in §. Libris, quod non continentur ea, in quibus libri servantur, ut bibliotheca. Vide Bald.cōns.284. Pater lib.2. Roman.sing.503. Menoch.de præsump.lib.4.tot.præf.127. Librorum prohibitorum appellatione in ordine ad excommunicationem incurrendam, venit liber hæretici etiam typis nondum excussus: at non venit epistola, neque concio, neque tractatus, cum ex communi usu loquendi non dicatur liber. Ita Sanch.lib.2. Decal.cap.10.n.19. Librorum suorum appellatione, in legato Doctoris habentis libros aliquos, quos solebat commodare scholaribus, non veniunt libri illi parati scholarium usui, ut tenuit Bart.in l. cum in testamento ff. de auro & arg. legat. quem citat Menoch.de præsum.lib.4.præs.162.n.15. Legatum librorum, quos habebat tunc testator, non comprehendit libros deinde emptos, ut docent Roman.singul.303. & Menoch.citat.præsump. 127.n.15.addens n.16. hæc ita extendi, ut habeāt

Legatum librorum

locum, etiam quando testator in primo testamento reliquit, putà libros quos habebat, deinde emptis alijs multis, confecit aliud testamentum, in quo confirmavit primùm quoad legata. Nam legata debent intelligi secundùm tempus testamenti, non verò secundùm tēpus mortis testatoris. l.si ita, & l.ult. ff. de auro & arg. legat.

607 Tertia difficultas est, quinam liber dicatur sacer, prout à prophanis distinctus, & quænam sacra Scriptura? Cum libri ratione materiæ infinitam prope subeant diversitatem, illa nobis tanquam præcipua occurrit, quæ libros dividit in sacros, & non sacros, seu prophanos. Igitur S.Scriptura quæ à Græcis dicitur Agyographia, ab Agyos idest Sanctus, & Graphia idest Scriptura, apud S. Hierony.in prolog.Regum 1. appellatur testamentum, tum quia testamentum sonat pactum: Vnde illud 1.Machab.1. (Disponamus testamētum cum gentibus,) & S. Scriptura est veluti pactum Dei initum cum hominibus de observanda lege, ut consequantur vitam æternam: tum quia S.Scriptura hæreditatem confert ejus observatoribus: est autem testamentum, ut ait S.Ambros.1.de Caim & Abel cap.7.quo defertur bonorum hæreditas. Noster Barradas lib.1. cap.1. asserit, sicut mundus dividitur in regionē elementarem & cœlestem, ita sacrum volumen in vetus & novum testamentum: & applicat Veteri proprietates regionis elementaris, novo autem testamēto proprietates regionis cœlestis. Vide Salas de legib. disp.22. sect. 7.nu.29. Libri sacri cum veteris, tum novi testamenti, qui recipiendi, numerantur in Concil. Trident. sess.4. de canonicis libris cap. 1. & ibi excommunicatione percutitur, libros sacros, quos Tridentina Synodus suscepit, si quis integros, cum omnibus suis partibus, prout in Ecclesia legi consuevetunt, & in vulgata editione habentur, pro sacris & canonicis non susceperit. Rogabis obiter, an pro vitando urbis excidio liceat tradere libros sacros tyranno minitanti excidium, ni tradantur? In partem negativam benè inclinat Lessius lib.2. just. cap.9. num.40. Subdit rationem his verbis: quia neque in rebus ipsis est obligatio, ut tradi debeant: neque Deus tenetur sustinere illam injuriam, ut homines non occidantur. Accedit, quòd in hujusmodi tradendis ad imperium tyranni, fere semper sit periculum scandali publici: videtur enim proditio quædam rerum sacrarum. De opusculis sanctorum Patrum; quæ in Ecclesia Catholica recipiuntur, agit Gelas.in Concilio habito Romæ cum 70. Episcopis, relatus à Gratiano cap.Sancta Romana dist. 15. ad quem locum multa de authenticis & apocryphis libris Barb. tom.5, Collect. Vide Petrum Greg. de Repub. lib.12. cap.6.& 7.

Scriptura sacra.

Libri sacri.

608 Quod

Libri sunt instrumenta studiorum. 608 Quod attinet ad alteram quæstionis partem, de necessitate librorum, quantum hi studiosis omnibus tam professoribus, quàm auditoribus sint necessarij, ex eo perspicuum est, quod libri sint instrumenta litterarum, arma studiosorum, & inter eorundem alimenta computentur. Esse instrumenta omninò requisita ad scientias comparandas, tradit Suar. tom.4.de Relig.tract.10.lib.5.cap.3.num.11. & probat ex Constitut. Societatis 4.p. cap.6. §.7. ubi decernitur ut in Collegijs sit bibliotheca communis, & præterea habeat quisque libros, qui necessarij fuerint. Esse arma studiosorum, ostendunt Menochius de arbitr. lib.2. centur.4. casu 393.num.74. Paris Puteus tract.de re milit. cap. Armipotens, in fine, & Rebuff. de privil. scholast. privileg. 113. ex quo provenit ut libri scholasticorum non possint capi ex aliqua causa, etiam pro executione rei judicatæ, sicut nec arma militum, Glos.sing.in l.nepos Proculo ff. de verb. signif. habeantque multa alia privilegia, de quibus infra suo loco. Denique computari libros inter alimenta scholarium, affirmant Lucius in privil.schol.priv.2.vers.minus, Tiraquel. de pia causa, in præf. versic. Item relictum causa studij, & Alfonsus de Escob. cap.16.nu.32. Ex quo deducitur sententiam in causa librorum prolatam in favorem studiosi non admittere appellationem, ut videre est apud Scacciam de appell.q.17.limit.7.& Rebuff.priv.5. Cum verò nulla ars possit exerceri, nedum comparari sine instrumentis, nullus miles possit pugnare sine armis, & nemo vivere sine alimentis, planè sequitur libros per quàm necessarios esse studioso. Addo hujusmodi necessitatem suaderi etiã ex hoc, quòd juxta Oldrad. cons.84. cum Doctor multis libris indigeat, ut ex illis veriora eligat, nullus Doctoris privilegio gaudebit, qui libros necessarios non habeat, ut ex Alex. ad Bart. in l. grammaticos 2.in fin. C.de profess. & medicis lib.10. & Gemin. In cap. quæ ipsis 38. dist. docet Stephan. Gratian.tom.1.discep.forens.cap.186.n.89.

Arma scholasticorum sunt libri.

Alimenta scholarium libri.

Amor librorum. 609 Confirmatur 1. quia ob necessitatem, & utilitatem summam librorum, de qua Glos. in l. postquam ff. de pactis scholastici amare debent suos libros tanquam propriam uxorem, vel etiam ut corpus proprium, ut dicit Ioannes Faber in §. injuria Instit.de injurijs, & facit Glos.in l.illicitas §.illicita ff.de offic. præsidis, ex quo provenit ut scriptores, & impressores librorum meritò sint privilegiati. Confirmatur 2. quia scholaris non potest vendere, nec alienare suos libros nisi urgente, & inevitabili necessitate: aliàs (ut inquit Rebuff.privil.57. §. ult.) manet infamis infamia facti, sicut miles qui arma alienat, qui etiam capite plecti debet l.desertorem §.miles ff.de milita, Facit pro hac parte constitutio Benedicti cap.8.§.prohibemus, de pensionibus studentiũ, juxta quam teste Rebuffo citato, religiosi alienantes libros, nisi pro utilioribus, vel pluribus emendis, & tunc de licentia superioris, petita & obtenta, eo ipso sunt inhabiles per biennium ad quodcunque beneficium obtinendum, & ab studio ad suum claustrum revocantur, ut alij in illorum locum subrogentur, alijs pœnis ad prælati arbitrium commissis. Confirmatur 3. nam gravi pœna afficitur quicunque ab scholari libros aufert, & gravissima, si ablatos comburat. Nam Rebuff.privil.19.§.penult. restatur se vidisse aliquos ad suspẽdium condemnatos, quia libros scholarium cremaverant, & fuisse sententiam Tholosæ confirmatam per arestum anno Domini 1525. se legente in eadem urbe.

Librorum alienatio.

QUÆSTIO II.

Quanta sit librorum præstantia, & utilitas pro omnibus?

610 Librorum præstantia & utilitas non ita in confesso est apud omnes, ut nullus omninò extiterit, qui eam negaret. Multi enim summæ authoritatis viri libros, & eorum scriptores adeo insectari sunt, ut vel ipsos flammis dederint, vel saltem Theonino dente corroserint. Conom Isaurius Imperator (ut refert Zonaras tom.3.) data opera bibliothecam Regum Cõstantinopolitanam cum duodecim custodibus ejus doctissimis combussit. In Alexandria Ægypti celeberrimam fuisse bibliothecam, olim in direptione à militibus auxiliarijs in cineres redactam, author est Gellius lib.16.cap.7. Imò in l.Mathematicos 21. C. de Episc. audient. jubentur cremari, volente Episcopo, omnes libri improbatæ fidei, & perseverantes in errore deportari: ut videre est apud Barbosam ibid.num.1. & Suar. de Relig. tom.1.lib.2.de supecst. cap.15.num.16. Et quidem planum est, dignos esse flammis, libros quosdam perversos, & exitiales, qui ad depravandos juvenum mores, & corrumpendam sanam doctrinam eduntur, qualis ille, quem Maximinus Imperator Christianorum hostis acerrimus voluit confingi de actis Christi apud Pilatum, refertum spurcitia atque libidine, & (ut scribit Eusebius lib. 9. hist. cap.5.) per omnes Regni sui provincias edicto mitti præcepit, per urbes singulas & vicos, imò etiam per agros spargi, & magistris puerorum tradi jussit. Item crematione, vel saltem ablegatione digni sunt, qui obscena tractant. Hinc Lacedemonij (ut scribit Valer.Max.lib.6.c.3.) libros Archilochi, e civitate sua jusserunt exportari, quòd continerent lectionem parum verecundam, & pudicam: noluerunt enim ea doctrina suorum juvenum

Librorum osores.

Libri pravi comburendi.

juveoum animos imbui, ne plus moribus noceret, quàm ingenijs prodesset.

Scriptores optimi in quibus reprehensi.

611 Accedit multa dari etiam in libris, quos summi viri, nobilissimique authores scripserunt, severa animadversione dignissima, proindeque minùs proficua studiosis. Hinc apud Petrum Gregor. lib. 17. Reip. cap. 8. à num. 3. quidã in Platone criminantur confusionem: Athæneus lib. 11. c. 22. irridet libros ejus de Republica, & leges ibi latas, utpote scripta hominibus à se fictis. Theopõpus Chius cõplures ejus dialogos inutiles, & mendaces esse testatur, multos etiam alienos, nonnullos Antistenis, aliosque Heracleootici Brysonis. Aristotelem quidam vocant sepiam, illius (ut credo) sugillantes obscuritatem, instar atramẽti, quod sepia circunquaque diffundit. Ciceroni nõ placet Demosthenes, & quidem hujus orationem dixere invidi olere lucerná. Cicero ipse, qui juxta Quintiliaoum vim Demosthenis, Isocratis jucunditatem, copiam Platonis effinxerat, non placuit omnibus suæ ætatis hominibus: cum à quibusdam diceretur redundans oimium in petitionibus, in salibus aliquando frigidus, in cõpositiooibus fractus, & elumbis. Trogo displicet Livius, cujus orationes damnat tanquã fictas, & imaginarias: certè Caligula Cæsar (ut ait Suetonius) parum obfuit, quin statuas, & scripta Lucij ab omnibus bibliothecis amoverit, culpans eum tanquam verbosum, & negligentem in historia, cum suppressisset triumphos Romuli partos & habitos victoria Thuscorum, quod in historia est genus falsitatis dignum abolitione authoris. Lenæus Pompeij Magni libertus Salustium, quòd de Pompeio illius patrono minùs rectè scripserit, acerbissima satyra laceravit, eum appellans lurconem, nebulonem, popioonem, Catonisque verborum ineruditissimum furem. Asinius etiam Salustium affectatorem nuncupat. Quintilianus Senecam irridet vocans calcem sine arena. Virgilium carpunt alij velut usurpatorem. Nec insignes Iuristæ effugere calumniam: cum Azonem quid am dixerint agasonem, Iustinianum analphabetum, Bartolum battum, & Baldum bardum. Ex quibus, & infinitis alijs, quæ prudens omitto, facilè constat multos esse libros omninò noxios ac inutiles, & illos etiam, quos antiquitas celebravit, & admirata est, non omninò utiles.

Librorum utilitas.

612 His non obstantibus, libros absolutè esse summè utiles pro omnibus totius Reipublicæ Christianæ, sive politicæ, sive litterariæ, & militaris, nemo sui cõpos diffitebitur. Resolutionẽ comprobat imprimis authoritas tũ illorũ, qui libros magni fecerũt, tum illorum, qui indefesso studio ac labore innumeros libros pro studiosorũ utilitate cõcinnarũt. Lucas in rub. C. de jure fisci lib. 10. citat⁹ à Rebuff. priv. 43. quãti debeat fieri liber, quámque sit utilis, sic describit: Liber (inquit) est
„ templũ justitiæ, lumẽ cordis, speculũ corpo-
„ ris, virtutũ repertorium, vitiorum cõfusoriũ,
„ corona prudentũ, diadema sapiẽtũ, honorifi-
„ cẽtia doctorũ, clarificẽtia rectorũ, comes iti-
„ neris, domesticus fidelis, socius colloquẽtis,
„ collega præsidẽtis, vas plenum sapiẽtiæ, via
„ recta eloquẽtiæ, hortus plenus fructib⁹, pra-
„ tũ flues floribus, mare sine fluctibus, princi-
„ piũ intelligẽtiæ, fundamẽtũ memoriæ, hostis
„ oblivioois. Hinc Plato, quãvis tenui admodũ pecunia fuerit, tãti fecit tres libros Philolai Pythagorici, ut eos decẽ millib⁹ denariorũ emisse feratur. Aristoteles (teste AuloGellio lib. 3. c. 17) emisse dicitur paucos libros Speusippi tribus taléris Atticis. Carolus Magnus (ut refert Crãzius lib. 2. de civit. Dei c. 8.) magnopere delectatus est libris S. Augustini, quos sibi legi, & historias inter cænãdũ curabat. Deniq; Alphõsus Rex Aragoniæ (ut narrat Æneas Syl. in dict. ejusd.) percõranti, quinã forẽt optimi cõsiliarij, Mortui, respõdit, designans libros: ab his enim sine metu, sine gratia, quæ nosse cupimus, fideliter audimus.

Scriptores multorum librorum.

613 Quod attinet ad eos, qui pro studentium utilitate, multis scribendis libris dederunt operam, Salomon (ut habetur 3. Reg. cap. 4. disseruit de jumentis, volucribus, reptilibus, piscibus, & de omnibus lignis à cedro, quæ est in Libano, usque ad hyssopum; & (ut refert Iosephus lib. 8. antiq. c. 2.) fertur scripsisse octo millia librorum. Didymus, teste Suida, dicitur ultra tres mille quingẽtos libros composuisse, & ob lectionis ac scriptionis assiduitatem æneis intestinis præditus cognominatur. Mercurius Trimegistus (ut refert Iamblicus) per viginti millia volumina fertur multa de divinis tradidisse. S. Hieronymus ad Pammachium testatur Origenem scripsisse in Ecclesia mille & amplius tractatus; & innumeros præterea edidisse commentarios, quos nec quispiam nostrum (inquit) legere posset. Addit Isidorus lib. 6. etymo. cap. 7. dictum Hieronymum fassum se legisse sex millia librorum Origenis. Nostra verò ætate inter authores, qui plura scripserunt, scimus numerari Baronium, Abulẽsem, Carthusianũ, Farinaciũ, Menochiũ, Salmeronem, & Suarium: quibus omnib⁹ multum debent studiosi ob summã utilitatem, quã ex suis libris doctissimis ceperunt.

Libri utiles ad conservandas disciplinas.

614 Resolutionem nuper firmat manifesta ratio, quia nemo negabit optimas disciplinas conservare, sanamque doctrinam omnem retinere tum à Deo immediatè, tum ab hominibus traditam, maximam afferre omni Reipublicæ utilitatem, tum pro hominum mentibus illuminandis, tum pro moribus componendis: in libris autem omnis optima disciplina conservatur, & omnis sana doctrina retinetur. Et quantum valeant Libri

(inquit Tiberius Decian. lib. 5. crimin. cap. 46. num.6.) ad conservandas disciplinas receptas, exemplo est Pisistratus Atheniensis, qui hoc nomine maximè laudatur, quòd privato sumptu libros liberalium artium omnibus legendos proposuerit: & Lucullus apud Romanos, quòd bibliothecam non modò optimis compleverit libris, sed publicè etiam patere voluerit. Quare inter saluberrimas admonitiones, quibus Basilius Imperator filium suum Leonem instruxit, quæ circa librorum lectionem refertur à Barbosa de potest. Episc. p.3. al-
,, leg.90. n.1. contemnenda non est. Per histo-
,, rias veteres (inquit) ire ne recuses, ibi repe-
,, ries sine labore, quæ alij cum labore colle-
,, gerunt, atque hinc hauries, & bonorum vir-
,, tutes, & improborum vitia: vitæ humanæ va-
,, rias mutationes, & rerum in ea cõversiones,
,, mũdi hujus instabilitatẽ, & multorũ præcipi-
,, tes casus: & ut verbo cõplectar, malorũ faci-
,, norũ pœnas, & bonorũ præmia, quorum illa
,, fugies, ne in divinæ justitiæ manus incidias:
,, hæc amplecteris, ut præmijs, quæ illa conse-
,, quũtur, potiaris. Satis igitur perspicua manet librorũ utilitas, tũ ad sciẽtias hauriẽdas, tũ præcipuè ad vitam probatam agendam.

Librorũ utilium laus.

615 Ad ea quæ pro parte cõtraria n.610. & 611. afferebantur, facilè respõdetur, imprimis nõ omnes libros esse bonos, & utiles, neq; omnes pravos & noxios, sed quosdam bonos & utiles, quosdã pravos & noxios: unde fit ut laude digni sunt qui bonos & utiles amant atq; servãt, pravos autẽ cõbutũt, vel respuũt, ita supplicio acerbissimo debent affici qui retentis pravis, vel in morũ perniciẽ disseminatis, cõtinẽtes sanam doctrinam evertũt, & extinguũt. Ad id quod in summis scriptoribus nõnulli culparũt, dicimus proniores esse homines ad optimorũ detractionẽ: cum lõgè proclivius sit (inquit Dio Cass. lib.36. hist.) alios reprehendere, quàm sibi ipsi moderari, & temperare invidiã, qua multi flagrant, & obcæcantur. Nec officit utilitati librorum, quòd aliqui nonnulla habeant reprehensione digna: quia (ut dicebat Plinius) nullus liber tam malus est, qui non aliqua sui parte prodesse possit. Hinc factum, ut Pius V. Pontifex, dum apud ipsum quispiam magni valoris gemmas extolleret, manu in libros extensa, dixerit: (En in his veræ gemmæ)

Librorũ multitudo an noceat.

616 Cum igitur pateat ex dictis utilitas librorum, superest adhuc paucis expedienda pulchra difficultas, sit ne multitudo librorum scholastico utilis, an noxia? Esse noxiam videtur insinuare Seneca lib. 2. de
,, tranquillit. cap. de vana gloria: Quo mi-
,, hi (inquit) innumerabiles libros, & biblio-
,, thecas, quorum dominus vix tota vita sua in-
,, dices perlegit? Onerat discentem turba, non
,, instruit: multoque satius est te paucis autho-
,, bus tradere, quàm errare per multos. Accedit aliquorum stultitia, qui totam suam industriam collocant in conquirendis, & coacervandis libris, quos nec ipsi legunt, nec ab alijs legi permittunt, instar canum hortolarij, qui caules nõ comedunt, & alijs comedentibus invident: & in sola librorum multitudine sibi complacent, quasi inde se haberi doctos & admirandos esse credant. Hinc Lucianus Orat. contra indoc. lepidè irridet quendam, qui li-
, brorum supellectile longa tumebat: Simia
,, (inquit) semper est simia, & si aureum cultum
,, portet, & semper indoctus qui multos libros
,, habet, & si tot ei sint, quot Athenis in Italiã
,, Sylla advexit. Est deniq; pro hac sententia celeberrimum illud, & optimum documẽtum, Esto homo unius libri.

Librorũ copia utilis.

617 Pro parte contraria, scilicet copiam & multitudinem librorũ esse utilem, cõstat ex illo quod tradit jurisconsultus
,, Paulus l.pen.ff.ad exhiben.ibi: Etiam studio-
,, sum alicujus doctrinæ, posse dicere, sua in-
,, teresse illos, vel illos libros sibi exhiberi, quia
,, si essent exhibiti, cum eos legisset, doctior &
,, melior futurus esset. Hujus rei videtur petẽda ratio à Plutarcho de educat. liber, qui libros instrumenta sapientiæ appellat. & à Seneca de tranq. c.9. qui vocat studiorum instrumenta, & à Scaccia de appell. q.17. limit.6. mem.2. n.36. & limit.7. num.10. qui libros nuncupat alimẽta ingenij: cum enim omni artifici valde utilis sit, & nunquam nocua multitudo instrumentorum, & cum adolescẽtis nutritionem copia alimentorum valde juvet, planè sequitur multitudinem, & copiam librorum scholastico ad studendum prodesse: Hinc S. Hieronym. Epist. 40.
,, Utinam (inquit) tractatorum omnium vo-
,, lumina haberem, ut tarditatem ingenij eru-
,, ditionis diligentia compensarem. Vide quæ de librorum copia scripserunt Oldrad. consil. 84. Horatius Lucius privil.32. Gratian. discep. foren. cap.186. num. fin. Rebuff. l.unica C. de sent. quæ pro eo, & Petrus Greg. de Repub. lib. 16. cap.6.

Ingenij tarditas compensatur studio.

Studium multorũ librorum.

618 Utraque proposita sententia, si rectè ponderetur, suam habet veritatem, quæ proinde in concordiam venire potest. Fatemur enim cum priori inutiles esse bibliothecas omnigena librorum copia refertas, ad quas nec dominus accedit, nec aliorum accessum permittit, hoc tamen evenit per accidens ex stultitia, vel avaritia recondentis, sicut eveniret auro, & argento terris abdito, cum ex se tam liber, quàm aurum utilitatem contineant. Fatemur deinde copiam librorum posse quandoque nocere tam doctis, quàm indoctis, sive doctrina prava inficiendo, sive multa & indigesta obruendo ingenium: hoc tamen est per accidens, ad quod vitandum requiritur maturi judicium, & dis-

discretio in libris legendis. Neque enim omnes libri omnibus competunt: & sunt ingenia quæ per se nequeunt pleraque concipere, quæ cum malè decoquant, nec intelligant, convertunt in sui perniciem, etiam alioquin utilissima, ut de Epistolis Divi Pauli, & alijs scripturis per indoctos non intelligentes depravatis dixit Sanctus Petrus 2. Epist. cap. fin. Explicatur similitudine, nam sunt ægri stomacho tam invalido, ac debili, ut panem, & escas suavissimas, ac sanis per quàm utiles in morbi incrementum convertant. Sicut ex ijsdem floribus apes mel, araneæ venenum pro naturæ diversitate conficiunt. Sint igitur docti studiosi sicut apes (& in hoc sensu posterior sententia attidet) qui oblata omnigena librorum tanquam pratorum varietate, floribus insidant varijs, è quibus dulces colligant succos, quos spiritu suo mutent, digerant, ac in propriam substantiam transforment. Moneo tamen pium & studiosum lectorem, quando in tanta multitudine librum aliquem offenderit suspectum, ita illum percurrat, ut non omninò ei fidat, sed tali se gerat cautione, & metu, quali tenetur, qui incedit per itinera de latronibus, aut excipulis suspecta. Illud documentum, (Esto homo unius libri) ita intelligo, ut vel comperat solis tyronibus, ut pote vix capacibus unius libri, illius nèpe quê magister exponit, vel si aptetur viris doctis, in his solum habeat locum, quando vir doctus librum aliquem integrè perlegendum, aut memoriæ mandandum sibi proponit, ut quandiu in hoc studio detinetur, ad libros alios non divertatur.

QVÆSTIO III.

Qualiter librorum impressio possit licitè, & utiliter fieri?

619 QVanta sit librorum, sive optimorum utilitas, sive pessimorum nocumentū, ex quæstionibus proximè discussis satis notū est, ex quibus gradū facim⁹ ad hâc tertiam, in qua nobis erit sermo de impressione, medio sanè unico, vel saltem utilissimo, ut librorum utilitas diffundatur, aut eadem in diversis & innumeris voluminibus repetita prosit omnibus. Typographiam, artem mirabiliter utilem, & utiliter mirabilem, quis invenerit, dissidium est apud Petrum Gregor. de Repub, lib. 16. c. 3. n. 22. Sabellicus Enneade 10. lib. 6. illam ait sumpsisse initium à scriptura. Munsterus lib. 6. refert illius invêtorê fuisse Mogûtiæ Ioannem Faustum, quem Germanum vocant, cum Petro Schæfero. P. Appianus 2. par. Cosmog. ad ann. 1453. & Iacobus Vvimpfelingus in Epitome German. cap. 65. dicût Ioânem Guttembergum Argētinēsem, impressoriam artem, novum scribendi genus, primum excogitasse anno Domini 1440. in urbe Argentinensi: inde autem venientem Moguntiam, eam feliciter perfecisse. Nonnulli autem hoc inventum tribuunt Petro Faustino Moguntino, & referunt ad annum 1452. Verùm Paulus Iouius prædictis omnibus videtur denegare hanc gloriam, quatenus scribit typographiam à Cataynis Indiæ populis per Scytas & Moscos ad nos pervenisse.

Typographiæ utilis artis repertor.

620 Cum verò æquè utilis sit impressio librorum continentium sanam doctrinam, atque est noxia impressio eorum, qui pravam, & corruptam continent, jure optimo pro non imprimendis pessimis, quales sût hæretici, est severa Ecclesiæ prohibitio, pro cautela omnium est etiam prohibitio ne imprimantur absque legitima superiorum facultate. Quod attinet ad priorem prohibitionem, in prima clausula Bullæ Cænæ, quam latè exponunt Sanchez de fide lib. 2. Decal. cap. 10. Suar. de fide disp. 21. sect. 2. num. 24. Lugo de fide disput. 24. à num. 90. Fagundez 1. præc. Decal. lib. 1. capit. 14. à num. 34. excommunicantur hæreticorum libros hæresim continentes, vel de religione tractantes qui scienter imprimant. Ex quibus patet ad incurrendam hujusmodi censuram debere concurrere quatuor. 1. quòd res imprimenda sit liber. 2. quòd talis liber sit alicujus hæretici. 3. quòd aliquam hæresim contineat, vel saltem de religione tractet. 4. quòd interveniat actio imprimandi. Circa hæc requisita exponenda graves insurgunt difficultates, quas seorsim expediemus.

Impressionis librorum hæreticorum prohibitio.

621 Prima difficultas est, an epistola, vel concio hæretici veniat nomine libri in hac prohibitione, ut censuram incurrat, qui illam impresserit, & sic de legente, vel retinente? Affirmant Vgolin. de censur. Papæ reser. p. 2. cap. 1. num. 2. Suar. de fide disp. 20. sect. 2. num. 10. Megala in 3. part. lib. 3. cap. 1. numero 55. & Farinac. de hæresi quæst. 180. num. 30. Probant 1. quia licèt hujusmodi lex utpote pœnalis, videatur odiosa, est tamen valde favorabilis, cum cedat in favorem fidei, & defensionem fidelium; ergo potiùs extendi, quàm restringi debet. 2. Quia in epistolis & concionibus militat eadem prohibitionis ratio, quæ in libris, imò maior, cum sit maius periculum, quò magis latenter & facile divulgantur epistolæ, & conciones, quàm libri. 3. Quia apud Castrum Palaum infra citandum extat responsio Cardinalium Congreg. Concil. Trident. qui statuerunt decretum Concilij sess. 4. circa editionem librorum, comprehendere etiam annotatio-

Libri nomine quid veniat in prohib. ua me.

 catio-

tationes, lectiones, conciones, disputationes, & similia.

621 Negandum tamen est cum Sanchez citato cap. 10. num. 29. Cardinali de Lugo de fide disp. 21. num. 33. Duardo, Bonacinâ, quos citat & sequitur Castro Palaus tom. 1. tract. 4. disp. 2. punct. 10. §. 1. nu. 5. Sousa, Portel, Layman, quos refert, & approbare videtur Diana p. r. tract. de Bulla Cruciatæ resol. 34. & nos ita resolvimus supra numero 606. Probatur, nam verba legis pœnalis accipi debent in sua proprietate: sed in illa clausula Bullæ Cœnæ, solum fit mentio de libris: in communi autem sermone neque Epistola, neque concio appellatur liber. Confirmatur à simili, quia ut testatur Azor tom. 1. lib. 8. cap. 17. quæst. 4. in fine, usus declaravit non contineri parvas scripturas sub decreto Tridentini sess. 4. ubi prohibet libros sine authoris nomine imprimere: ergo similiter ita declarandum est in prohibitione Bullæ.

Ad primum pro parte affirmativa, dicimus: quanvis finis ultimus prædictæ legis sit favor fidei, materia tamen immediata & proxima est odiosa, utpote pœna imprimentis, legentis, vel retinentis, atque adeo in pœnis mitior fieri debet interpretatio. Verùm quanvis demus legem esse simpliciter favorabilem, adhuc à proprietate sermonis recedendum nō est, ut nempe epistola, vel concio pro libro accipiatur. Ad 2. negatur antecedens, quia libri magis permanēter nocent, ac proinde maiori jure prohibentur: deinde in pœnis non fit extensio ad casum diversum, etiam si militet eadem ratio, ut in materia de legibus est communis doctrina. Ad 3. fatemur optimam & aptam fuisse responsionem Cardin. S. Congreg. concil. Quia decretum illud factum fuit à Tridentino pro observantia decreti Concilij Lateranensis sub Leone X. sess. x. ut ex ipso Tridentino patet: in Lateranensi autem decretum exprimebat non solum libros, sed quancunque aliam scripturam. At in Bulla Cœnæ, de cujus prohibitione & censura procedit nostra sententia, solum de libris fit mentio, nec datur confirmatio alicujus constitutionis antiquæ exprimentis aliam scripturam. Secùs erit si Epistola, vel concio ita amplæ sint, ut attingant libri mensuram.

Hæretičus author libri

622 Secunda difficultas est circa authorem hæreticum, qualis nempe esse debeat, ut procedat prohibitio, & incurratur censura. Conveniunt theologi 1. hic nō cōprehēdi hæreticum, qui composuit librum antequam laberetur in hæresim, qualis Henricus VIII. Angliæ Rex scripsit librum de Sacramētis pro defensione fidei, cujus originale servatur hodie in bibliotheca Vaticana. Conveniunt 2. non comprehendi libros infidelium nō baptizatorum: quia hi hæretici non sunt, cùm à fide post susceptum baptismum non defecerint. Conveniunt 3. non comprehendi fragmenta, quæ hæretici composuerunt, prout reperiuntur apud authores catholicos, ut refutentur.

Dubitant 1. an censura illa comprehendat authorem hæreticum, qui nondum de hæresi damnatus est? Videtur negare Graffis 1. part. decis. lib. 4. cap. 18. à num. 40. & 43. ubi dicit necessarium esse, ut liber sit hæretici condemnati. Oppositum tamen est tenendum cum Sanch. cit. num. 24. Suario sect. 2. num. 11. & Palao citato num. 1. Probatur manifestè ex contextu Bullæ: nam ibi excommunicantur omnes hæretici, & quicunque illorum libros legentes, tenentes, imprimentes: cum igitur prohibeantur ibi libri eorum, qui immediatè ante ob hæresim censura feriuntur, & excommunicatio illa certissimè innodet omnes hæreticos etiam non denunciatos, sequitur quòd eorum libri etiam prohibeantur, modo legenti, aut imprimenti constet esse hæreticum talem authorem. Et in hoc sensu exponit Sanchez Graffum, ita ut intelligat hæreticum damnatum, vel sententia juridica, vel certitudine morali.

623 Dubitant 2. an dicta prohibitio comprehendat ritualia Græcorum, & aliorum schismaticorum? Partem negantem defendunt Azor tom. 1. lib. 8. cap. 16. q. 8. Sanch. n. 27. & Farin. de hæresi q. 180. n. 0. quia tales ritus ab Ecclesia Latina nō sunt tanquam hæretici reprobati. Partem affirmantem tenēt Suar. num. 12. & Palaus num. 1. Probant, quia authores talium librorum sunt hæretici, libri illi rituales de religione tractant, & continent nonnullos errores contra fidem: nam rituale Græcum fuit olim Urbano VIII. oblatum, & ipsius jussu ab erroribus, qui irrepserant, prævio maturo examine expurgatum est. Utraque hæc opposita pars rectè componitur, & conciliatur à Lugone de fide disput. 21. num. 43. Nam libri rituales, de quibus dubitatur, sunt in duplici differentia: alij enim pro fundendis precibus sunt editi à Lutheranis, & Calvinistis, & hi procul dubio cadunt sub prohibitionem, cum sint libri hæreticorum, & agant de religione. Alij sunt libri rituales, quibus hæretici, & schismatici utuntur, quos non constat fuisse compositos ab illis post hæresim, aut schisma, sed potius creduntur antiqui ab Apostolis, vel patribus derivati, etsi tempore hæresis, vel schismatis nonnullos errores admiserint: & hi quidem non censentur comprehendi in Bulla Cœnæ. Quia libet ab hæretico corruptus & vitiatus, non dicitur ab illo compositus.

Schismaticorum libri rituales.

624 Dubitant 3. dicēdum ne sit in Ordine ad dictā prohibitionē liber authoris hæretici, vel

Liber de textu hæretici, & commentarijs catholici.

vel catholici, quando ipse coalescit ex textu hæretici, & commentarijs catholici, vel è contra: Pater Hurtado disput. 76. sect. 8. §. 303. & 304. hanc tradit regulam. Si (inquit) liber hæretici habeat Glossas, & commentaria Catholici, dicta prohibitione comprehenditur: si autem liber sit catholici, hoc est habens textum factum à catholico cum scholijs & commentarijs hæretici, distinguendũ est: nam commentarius tunc aliquando talis est, ut non possit commodè à textu separari, quia vg. litteram explanat, & hic liber non comprehenditur, utpote nomen habens ab authore solum catholico, etiamsi Glossa textum excedat. Aliquando verò commentarius potest cõmodè à textu separari, quia commentator occasione textum à textu captata, quasdam disputationes, & quæstiones instituit, in quo eventu liber est hæretici, proindeq; simpliciter cõprehensus. Hanc regulam benè rejicit, & multis impugnat Lugo à num. 47. Alia via incedunt Sanchez num. 28. Sousa in exposit. Bullæ Cænæ, & Diana p. 1. tract. de Cruciata resol. 32. negantes librum esse hæretici, & prohibitione comprehensum, quando catholicus composuit textum, & hæreticus commentatus est, quanvis commentarij textum excedant, quasi solus sit author libri, qui textum concinnavit.

Author libri quis.

Mihi tamen magis arrident Suarius citat. sect. 2. num. 13. & tom. de censur. disp. 21. sect. 2. num. 10. & Lugo cit. num. 47. consentientes in hoc: si liber (inquiunt) æquè primo, & communi consilio compositus sit ab authore catholico & hæretico, vel à communitate constante ex catholicis & hæreticis, comprehenditur hac prohibitione, quia verificatur habere authorem hæreticum, quanvis non solum. Idem procedit si liber sit hæretici, cum scholijs catholici: secus verò si liber sit catholici cum scholijs hæretici, nisi scholia talia sint, ut maiorem partem libri conficiant. Quare si textus authoris catholici, non excedat commentarium hæretici, ita ut maior pars trahat ad se minorem, liber ille reputabitur authoris hæretici.

Tractare de religione quid.

625 Tertia difficultas est, quid sit tractare de religione? Conveniunt citati authores Sanch. n. 21. Suar. sect. 2. de fide n. 16. & Lugo num. 50. eum librum de religione tractare, qui per se, seu ex instituto complectitur sacram doctrinam, sive exponat sacram Theologiam scholasticam, aut positivam, interpretando sacram Scripturam, sive contineat casus conscientiæ, conciones, aut quævis alia ad cultum Dei, vel sanctorum, vel salutem animarum pertinentia. Insuper de religione censentur tractare qui agunt de clericis, monachis, item de moribus Christianis, & de jure canonico, vel de ritibus Ecclesiasticis: non autem de moribus politicis, de Philosophia, & inferioribus artibus: non item de jure civili, ut rectè contra Hurtadum citat. disput. 76. §. 304. arguit Lugo citat. num. 50. Quia leges merè civiles, & tractatus legisticus, v. g. de usufructu, de officio prætoris, de servitutibus, & similes nihil cum religione commune habent. Maius dubium est, an requiratur ad censuram incurrendam, quòd totus liber de religione tractet? Conveniunt omnes requiri quòd ex professo agat de rebus spectantibus ad religionem. Nam tractare in rigore non est obiter, sed ex instituto agere. Ad quod non omnino postulatur argumentum libri de religione. Sãchez enim n. 34. affirmat sufficere ad incurrendam censuram, quòd liber ita notabiliter agat de religione, ut prudens arbitrator judicet illum ex professo, & non obiter tractare. Parum dissonat Suar. num. 16. dicit librum debere ex instituto de religione tractare, ita ut per se contineat sacram doctrinam. Addit Lugo n. 52. Suarium exponens, quando dicitur requiri ad hanc censuram, ut tractetur per se, & ex instituto de religione, non debere esse sensum, quòd illa tractatio per se pertineat ad institutum, & argumentum illius libri, sed quòd per se pertineat ad sermonem institutum in illa libri parte, quæ tamen pars non sit brevis digressio ab instituto sermone, sed in qua de religione instituatur sermo. Quare si hæreticus (inquit) librum scribat de gubernatione politica, in qua tractet de non permittendis otiosis, si ibi titulum inscribat de non permittẽdis religiosis mendicantibus, qui ex alieno vivãt, dicetur verè tractare de religione.

Magiæ liber.

626 Rogabis 1. an liber, quem composuit hæreticus de superstitionibus, vel magicis artibus, censeatur tractare de religione? Affirmant Suarez dicta sect. 2. nu. 16. & Sanch. num. 32. Quia tam superstitio, quàm magia adversatur religioni: & contrariorum eadem est ratio. Distinguendum tamen arbitror cum Cardinali de Lugo disp. 21. de fide nu. 54. ita ut si hæreticus componens librum tractet de superstitionibus vel magia sub specie religionis, quasi virtus in illis sit ex Deo, comprehendatur liber prohibitione utpote verè tractans de religione: si autem de illis tractet supponens & profitens magiæ virtutes esse à dæmone, & solum tractat quibus signis & pactis dæmon invocandus sit, & auxilium præstet, nullamque hæresim contineat, quanvis aliunde sit prohibitus, tamen hanc prohibitionem Bullæ Cœnæ evadet. Sicut si prohibeatur liber tractans de justitia, non adeo censetur prohibitus tractans de arte ingeniosè furandi.

Rogabis 2. Verum quando opus hæretici de religione non tractat, eitque divisum duplici, vel triplici volumine, & in solo uno continet hæresim, censeantur prohibita omnia

omnia per dictam clausulam Bullæ? Negat Sanchez num.36. ex Vgolino cap.1. id intelligens quando tomi verè divisi sunt, etiamsi aliquis per accidens in eodem tomo compaginet. Hanc doctrinam approbat Suar. cit. num. 9. quando tomi sunt ita distincti, ut tractent omninò de diversis argumentis, nec ullam habeant inter se connexionem: secus si uterque tomus sit ejusdem argumenti cum connexione inter se: quia tunc uterque est pars operis de religione tractantis. Hanc approbationem & distinctionem Suarij rectè temperat Lugo n. 58. ut non semper sufficiat connexio operis totius præcisè accepta, ut hæresis unius tomi vitiet quodammodo, & reddat prohibitos omnes alios tomos, qui nec hæresim continent, nec tractant de religione, quando singuli tomi ita moraliter se habent, ut possint per se subsistere, quales v.g. tomi Baronij: at sufficiat ut omnes tomi reddantur prohibiti, quando ita se haberent, ut nullus sine alijs posset subsistere, seu esse utilis, quod cernitur v. g. in Thesauro linguæ Latinæ in plures tomos diviso, & in Breviario in partem hyemalem, & æstivalem distributo.

627 Quinta difficultas est, quales nam actiones circa impressionē in prædicta clausula Bullæ sub censura prohibeantur? Vrin clausula exprimitur, Imprimentes hos libros censura dicta feriuntur. Nomine autem imprimentium, qui veniant ad hunc effectum, rectè docent Sayrus tom.1. thesauri lib.3. cap.5. n.17. Grassis lib.4. decis. aur. 1. p. cap.18. nu.30. Sanch. tom.1. Decal. lib.2. cap.10. num.57. & Sanctarellus de hæres. cap.13. dub. unico num. 18. scilicet venire omnes qui ad impressionem proximè concurrunt, quales sunt dominus officinæ, cujus authoritate liber typis mandatur, omnes qui typos ordinant, vel ordinatos atramento attingunt, qui chartas madefaciunt, vel madefactas torculari supponunt, item qui torcularia premunt. Nam hi omnes in rigore dicuntur imprimere: & quamvis officinæ dominus per alios imprimat, hoc est verè imprimere, cum totū impressionis negotium ad ipsum proprij; nè spectet. E contra conveniunt citati authores prædicta censura non percuti illos, qui ad impressionem concurrunt valde remotè, per accidens, & non tanquam officij ejusdem socij: quales sunt v.g. qui vendunt characteres æneos, papyrum, atramentum, & reliqua impressioni necessaria: quamvis aliunde ut hæreticorum fautores possint incurrere.

Imprimentes contra prohibitionem Bullæ Cænæ.

628 Dubitabis 1. an supradicta excommunicatione feriantur correctores exemplaris impressi? Affirmant Grassis. Sayrus apud Sanch. cit. item Palaus cit. §.2. num.13. & Hurtadus disput. 76. §. ult. Quia licèt illi solum videantur inspicere id quod jam impressum est, hæc tamen actio ordinatur, & juvat ut iterum correctum imprimatur. Negandum tamen est cum Vgolino, Sanchez, & Suario citatis, quos sequitur Lugo num. 92. & Fagundez 1. præc. Decal. lib.1. cap.14. num.36. Quia corrigere est actio, quæ operi impressionis nimis extrinsecè se habet: & pœnæ intra vocabuli proprietatem contineri, & non extendi debent. Notat verò Fagund. citato loco, si correctores illi partem notabilem libri legerint, incurrere censuram impositam legentibus, idque toties quoties legerint.

Correctores impressorum.

629 Dubitabis 2. an incurrat censuram imprimentiū, ille qui expensas impressionis confert? Affirmat Sayrus apud Sanchez n.57. Negant Sanch. ibid. Suar. Palaus cit. & Lugo n.91. qui tamen loquitur cum limitatione, modò is non sit author libri: nam si (inquit) sit author, & cōducat typographi operas, communiter dicitur imprimere. Secus si nec sit author, nec impressionem procuret, sed authori non habenti, & petenti expensas subministret.

Expensis libri faciens.

Dubitabis 3. pro complemento præcedentis resolutionis, utrum qui mandat librum imprimi, sive sit author, sive non, comprehendatur hac censura? Affirmant ex Vgolino Sanch, nu. 57. & Suar. n.24. Quia ille communi loquendi modo dicitur imprimere. Negativa tamē pars mihi videtur probabilis, quam absolutè defendit Fagund. citatus n.37. Quia neque libri author, neque qui mandat librum imprimi est impressor. Quamvis autem communi usu dicantur imprimere authores librorum, hæc locutio est impropria ad hūc effectum: cum mens Summi Pontificis sit ferire censura solos impressores: authores enim, cum hæretici sint, aliunde alia, & pœnis alijs afficiuntur. Dubitabis 4. an comprehendantur dicta clausula transcribentes librum? Affirmant Palaus cit. §.2. n. 15. nam qui transcribunt in ordine ad impressionem, verè legunt, & retinent librum. Verùm quidquid sit de lectione, & retentione, quarū actionū prohibitio à nobis expeditur quæst. sequenti; transcriptio nimium remotè se habet ad impressionem, ut hujus prohibitione comprehendatur.

Author libri.

Trāscriptio libri.

630 Quod attinet ad posteriorē prohibitionem, scilicet pro cautela, ne libri quicunque imprimantur absque facultate superiorum, Summus Pont. Leo X. constit. 12. incip. Inter sollicitudines, anno 1515. ne edantur libri aliquid religioni, aut bonis moribus adversum continentes, vetat libros, & alias scripturas in Vrbe imprimi absque examine, & approbatione in scriptis sui Vicarij, & sui Palatij Apostolici Magni Magistri §.1. & 2. & in alijs diœcesibus Episcopi, & Inquisitorum hæreticæ pravitatis. dict. §.2. Contrarium præsumentes sententiam excommunicationis incurrunt, per annum ab exercitio imprimendi suspenduntur, centum ducatos fabricæ S. Petri de Vrbe per-

Impressio librorum quæ facultatē exigat.

persoluunt, & amittunt libros, qui publicè cõburuntur, §.5. crescente eorum contumaciâ supradicti Vicarius Vrbe & Episcopi alibi pœnas augeant. §.4. Postea Tridentinum (sess. 4. edidit decretum contra imprimentes, & mandantes imprimi, vendentes, & apud se retinentes libros de rebus sacris tractãtes sine nomine authoris, sine approbatione Ordinarij, & si authores regulares fuerint, ultra Ordinarij approbationem, requiritur etiam proprij superioris recognitio, & licentia, de quibus Suar. tom. 5. in 3.p. disp. 23. sect. 7. Lauor de Indulg. p.2. cap. 13. num. 2, Cambar. de casib. reserv. cap. 13. num. 2. Covar. lib. 4. Var. cap. 17. Azot instit. moral. tom. 1. lib. 8. cap. 17. q. 1. Reginal. in praxi fori pœnit. lib. 19. cap. 13. & multi alij quos cõgerit Barb. de potest. Episc. p. 3. Alleg. 50. n. 240. & Alleg. 90. n. 12. ubi ait licentiam in scriptis esse habendam, excommunicationem vero ibi positam esse reservatam Episcopo, nisi tales libri essent hæreticorum, quia tunc Papæ reservatur. De speciali licentia regularium ad imprimendum, dicemus quæst. 5.

Nota ultra prædictas licentias scilicet Inquisitionis, & Ordinarij, & si author libri sit regularis, suorum superiorum, non posse in Lusitania prælo mandari librum aliquem absque facultate Regis, ut habetur in Ordin. lib. 5. tit. 102. (Que se não imprimão livros sem licença delRey.) De quo vide Emman. Barb. ibid. Quali autem jure Principes sæculares prohibeant ne in sua ditione imprimantur libri personarũ Ecclesiasticarum, etiam regularium, nisi præhabita ipsorum approbatione? Benè respondet Pellizz. tract. 6. cap. 4. n. 8. id facere jure defensionis, ne ulla doctrina seditiosa contra pacem, & bonum publicum seminetur.

QVÆSTIO IV.

Quai ter se habeat librorum prohibitio: & circa quas actiones?

631 PRosequimur adhuc explicationem prohibitionis, quæ est in prima clausula Bullæ Cœnæ, & quidẽ solemnior, obiter dictum de aliis minus solemnibus. Cum verò multa quæ circa prohibitam impressionẽ diximus, militent in alijs actionibus, facile erit quæ supersunt, quadruplici difficultate complecti, ut planè innotescat, quas personas prohibitio obliget, ad quas actiones extendatur, quibus pœnis coerceat, & quænam sint personæ, quæ suo privilegio hujusmodi prohibitionem evadant.

Prima difficultas est, quænam personæ obligẽtur hac prohibitione? Certùm est ligari tam prohibitione, quàm censura omnes præter Summum Pontificem. Quia in Bulla illi soli excipiuntur, qui à Sede Apostolica facultatem obtinuerint. Vnde etiam hæreticus (ut docent Sanch. lib. 2. Decal. cap. 10. n. 37. & Suar. de fide d. 20. sect. 2. n. 16.) qui suum illum prohibitum librum legerit, aut retinuerit, incurret Bullæ hanc censuram, ultra illam aliam, qua ligatur prout hæreticus est. Dubitatur 1. an possit licitè talem librum legere, qui de seipso securus est, quòd libri lectio ei non nocebit, sed potiùs fortasse proderit? Affirmant aliqui, quia hæc lex fundatur in præsumptione, & timore periculi, cum verò cesset periculum, videtur cessare præsumptio, proindeque legis ratio, & consequenter prohibitio. Negandum tamen est cum Azorio tom. 1. lib. 8. c. 16. q. 6. Bellano disp. 18. dub. 11. n. 180. Sanch. n. 24. & Suar. n. 27. Ratio est, quia lex illa fundatur in timore periculi communis, quod nunquam cessare potest, quanvis cesset in particulari. Deinde lex non cessat cessante illius ratione negativè, nisi etiã cesset contrariè, ut exponit Lugo de fide disp. 21. à num. 63. addens num. 66. si casus talis sit, ut maius bonum fidei, & ecclesiæ putetur quòd talis in hac opportunitate legat, licere hujusmodi lectionem cessante lege pro tunc. Accedit, legem illam non habere solum pro ratione periculum damni lectoribus imminentis, sed etiam punitionem hæretici: quæ ratio ex hac parte cessare nequit.

Libroru prohibitio quas personas obliget.

632 Dubitatur 2. an libri hac Bulla prohibiti possint legi licitè in Germania, Anglia, & alijs locis, in quibus impotẽter grassatur hæresis? Affirmãt aliqui apud Dianam 1. p. tract. de Bulla Cruciata resol. 35. quatenus negant Bullam Cœnæ omnibus locis obligare. Hurtado cit. disp. 76. §. 306. & 307. quávis fateatur Bullam Cœnæ ubique obligare, dicit tamen illos, quibus incumbit fidei propagatio, posse & debere legere in provincijs hæreticorum, eorum libros, ad eos impugnandos: quia in his cessat contrariè finis legis, cum maius fidei damnum emergeret, non data tali lectione. Nihilominus, facta suppositione, quòd in illis locis obliget Bulla Cœnæ, rectiùs Suar. num. 27. Azor tom. 1. lib. 8. c. 16. q. 6. & Sanch. num. 42. dicunt neminem etiam in illis locis absque facultate Pontificis posse legere dictos libros, quanvis intuitu impugnandi illorum errores. Addunt tamen si urgeat subita necessitas, & sit periculum in mora, esse locum epicheiæ pro illa vice. Quo eventu (addit Lugo num. 69.) petenda esset licentia ab Episcopo, & ipse deberet eam concedere. Hoc autem intelligo quando ad Episcopum pateret accessus; & de Episcopo concedente pro tempore urgentis necessitatis, quandiu Summus Pontifex, cui facultas illa reservata est, adiri nequit.

633 Secunda difficultas est, ad quas actiones extendatur dicta prohibitio, & censura? Constat excommunicatione Bullæ Cœnæ percuti hæreticorum libros hæresim continentes, vel de religione tractantes, sine authoritate Sedis Apostolicæ scienter legentes, retinentes, imprimentes, seu quomodolibet defendentes ex quavis causa publicè, vel occultè, quovis ingenio, vel colore: Iam egimus q. 3. de actione imprimendi, & de conditionibus requisitis, ut actiones censeantur prohibitæ. Expediemus modò paucis actiones legendi, retinendi, & defendendi. Quoad actionem legendi, dubitatur 1. quid intelligatur per legentes? & potest esse dubitatio in duplici eventu, 1. quando quis nihil ore recitans visu solo percurrit, & mente percipit, quæ in libro continentur. 2. quando nihil tunc ex libro hauriens voce recitat verba ipsius libri, quæ olim memoriter didicit. In priori eventu conveniunt omnes cum Sanch. n. 41. Suar. num. 18. & Palao cit. p. 10. §. 2. num. 1. illum incurrere censuram. Quia illa actio externa pertinens ad visum est vera, & propria lectio, ut sumitur ex l. 1. §. si dubitetur ff. quemadm. testam. aper. ubi dicitur quòd (inspectio) tabularum testamenti, significat lectionem. In posteriori eventu idem procedere, tenet Graffis apud Sanch. num. 47. & ex parte consentit Saytus apud eundem: Sed utrunque rectè impugnat Sanchez citatus, & huic assentitur Suar. Nam qui memoriter recitat, non dicitur legere: imò solemus dicere de aliquo ex memoria feliciter recitante, cum ita facile ac firmiter recitare, ac si legeret.

Legentem libri hæretici.

634 Dubitatur 2. an censeatur legere ad incurrendam hanc censuram impositam legentibus, qui legentem audit? Azor tom. 1. lib. 8. cap. 16. q. 4. Saytus in thesau. casuum tom. 1. lib. 3. cap. 5. num. 14. Graffis 1. p. decis. lib. 4. cap. 18. num. 45. & Hurtad. cit. disp. 76. §. 310. affirmant incurrere, si ipse sit causa lectionis consilio, mandato, suasione, precibus, vel alio modo: secus si nullo modo sit causa. Quia in primo eventu legit moraliter per alium, in secundo nullo modo legit. Hæc distinctio displicet Suario num. 19. afferenti in utroque casu censuram incurri. Nihilominus mihi videtur satis probabile in neutro casu censuram incurri. Ita sentiunt Portel, Sousa & alij quos affert, & sequitur Diana p. 1. tract. de Cruciata resol. 34. Filliucius, Bonac. Durand. Farinac. quos affert, & sequitur Palaus cit. num. 4. Ita etiam Sanch. num. 40. quem pro contraria opinione malè citat Hurt. cit. §. 310. Ratio est, quia audiens sive legentem inducat, sive non inducat, verò non legit: lex autem imponens pœnam facienti (ut cum communi tradit Sanch. lib. 3. Matrim. disp. 44. num. 2.) non comprehendit mandantes, neque consulentes, nisi id exprimat.

Audiens legentem an dicatur legere.

635 Dubitatur 3. an incurrat censuram latam contra legentes, qui legit dictos libros lingua sibi ignota, quam nullo modo intelligit? Affirmant Megala in 3. p. lib. 4. c. 4. num. 45. & Bonacina disp. 2. de censur. q. 5. p. 4. nu. 14. Negandum tamen est cum reliquis omnibus. Sanch. num. 51. Suar. num. 18. Palao §. 2. num. 2. Filliucio tractat. 22. cap. 7. num. 207. & Hurtado ubi supra §. 308. Quia Bulla solum prohibet lectionem formalem, & hæc non consistit in solo visu characterum, sed includit etiam perceptionem verborum, & significationis scripturæ, quæ visu percurritur. Quid si quis ignorans legat, & alter intelligens audiat? Benè respondet Lugo num. 81. ex Hurtado §. 311. & Suario num. 19. neutrum incurrere censuram: quia neuter legit illa lectione prohibita: & quanvis videatur lex illudi, casus est rarus, qui fere nunquam ad praxim reducetur.

Legens & non intelligens.

636 Dubitatur 4. an detur parvitas materiæ in hac lectione? Negant Vgolin. in explic. Bullæ Cœnæ vers. ad eorundem libros §. 1. & Toletus lib. 1. cap. 19. cum dicant sufficere unam lineam legere, ut incurratur censura: Vera tamen & communis sententia est dari materiæ parvitatem: quanvis in ea designanda varient authores apud Dianam 3. p. tract. 5. resol. 41. Lugonem de fide d. 21. nu. 81. Nam Azor tom. 1. lib. 8. cap. 16. q. 4. dicit materiam parvam esse pauca verba legere. Hurtad. cit. disp. 76. sect. 8. §. 311. affirmat non comprehendi legentem unam vel alteram lineam. Suarez num. 20. ait excusari lectionem paucarum linearum. Graffis & Merolla excusant legentem tres, vel quatuor lineas. Saytus apud Dianam citatum, & Palaus citat. §. 2. num. 6. extendunt ad decem lineas. Sanchez cit. cap. 10. num. 3. extendit ad unam paginam libri, quem vocat Hispanè (de marca mayor) cui sententiæ postea adhæserunt Duardus, Filliucius, Layman, & Portel citati à Diana 1. p. de Bulla Cruciat. resol. 30. Hanc tanquam communiter reputatam laxionem nō approbat Lugo num. 82. sed quid medium inter illam, & decem lineas supra assignatas, quod adhuc meritò relinquit arbitrio prudentis, ut ponderentur circumstantiæ, & alia. Quid si quis legat paucas lineas libri hæretici, in quibus tamen scit contineri hæresim? Apud Dianam p. 3. tract. 5. resol. 41. Duardus, & Reginaldus negant excusari: ipse tamen Diana cum Merolla excusari affirmant. Quia legens præcisam hæresim absque ulla probatione non se exponit periculo illam inbibendi. Lugo n. 83. judicat utranque opinionem practicè probabilem, sed speculativè inclinat in priorem: & meritò. Quia pars illa libri, in qua est hæresis, æquivalet multis, & continet substantiam veneni, atque adeo videtur sufficere ad quantitatem gravem.

Materiæ parvitas in legendo libros prohibitos.

637 Quoad

Retentio libri hæretici.

637 Quoad aliam actionem retinendi librum hæretici, explicádum imprimis est, qui nam censeantur retinere, ut cẽsuram incurrant. Et quidem sufficere habere talem librum, sive in sua domo, sive in aliena, tam suo, quàm alieno nomine, rectè docent Vgolin. de censur. Papæ reserv. 2. p. verbo Aut retinentes num. 3. Sayrus tom. 1. Thesau. lib. 3. cap. 5. num. 16. Grattis 1. p. decis. aur. lib. 4. cap. 18. num. 48. & Fagun. præc. 1. Decal. lib. 1. cap. 14. num. 31. Quia sive causa sui, sive causa aliorum illos retineant, verè retinere dicuntur. Vnde non excusatur, qui habet librum ab alio commodatum, vel datum in custodiam, vel animo nunquam legendi, sed ob præcisum bibliothecæ ornatum: imò & ipse bibliopola ignarus idiomatis quo liber scriptus est, si habeat ad vẽdendum, vel compaginandum, vel alio quovis fine. His omnibus Fagund. citat. num. 31. addit aromatarium, qui talem librum retinet eo tantum fine, ut aromata, vel scombros suos obvoluat. Lugo num. 84. excusat servum qui habet in custodia libros domini sui habentis facultatem eos legendi & retinendi. Quia tunc dominus est qui retinet. Vide Sanch. num. 52. Suar. num. 21. Hurtad. §. 12. & Palaum §. 2. à num. 7.

Parvitas materiæ in retentione libri.

638 Maior dubitatio est, an detur parvitas materiæ tum experta libri retenti, tum in retentione ipsa, seu tempore, quo liber retinetur? Circa primum, seu illum, qui retinet non totum librum, sed aliquam ejus partem, certum est non incurrere censuram, qui retinet duas, vel tres lineas, quas sine culpa gravi posset legere. An verò in ordine ad retẽtionem reputari valeat materia parva, quæ nõ esset parva in ordine ad lectionem? Negat Lugo num. 85. quasi maius periculum sit in retentione, quàm in lectione: quia in retentione datur occasio, ut legatur à pluribus. Affirmandum tamen est cum Sanch. num. 54. qui putat non sufficere ad hanc censuram retentionem unius folij. Quia minùs lædit retentio, quàm lectio, ut per se patet. Illud quod affert Lugo de maiori periculo in retentione propter occasionem datam pluribus ad legendum, non arguit maiorem, imò nec æqualem læsionem: quia tale periculum, & occasio remotiùs lædunt, quàm ipsa lectio. Circa secundum, an detur parvitas in tempore, & duratione retentionis? Certum est 1. nullam esse culpam retinere, quandiu expectatur opportunitas ad librum tradendum Inquisitoribus. Certum est 2. dari parvitatem materiæ in duratione retentionis, excusantem à mortali. Sanch. num. 55. Diana p. 1. tract. de Cruciata resol. 30. fine, & Lugo num. 86. fine. pro exemplo talis parvitatis afferunt retinere per unam, vel alteram diem. Rogabis, an qui habuit animum retinendi longo tempore, & sic peccavit graviter, evadat hanc censuram, si mutato animo tradat librum Inquisitori ante biduum? Affirmant Palaus citatus n. 11. & cum varijs Diana parte 5. dicto tract. 5. resol. 43. Quia ad censuram incurrendam nõ sufficit affectus, sed requiritur effectus positus. Hæc sententia probabilis est, & ut talis defenditur à Lugone citato num. 88. qui tamen ibidem meritò defendit tanquam probabiliorem oppositam, scilicet incurri censuram, quanvis postea mutato animo, restituatur liber. Patet à simili, nam si alicubi furtum reservetur, & censura puniatur, nec reservationem, nec censuram evadet qui furetur cum animo non restituendi, etiamsi post brevissimum tempus, v. g. unius horæ, aut quadrantis mutato animo restituat: de quo latè idem Lugo tom. 1. just. disp. 8. sect. 2. n. 22. Quia illa ablatio notabilis quantitatis cum animo non reddendi, in se est grave nocumentum, cum ut sic contineat grave periculum nullius restitutionis. Ergo idem dicendum est in casu retentionis libri prohibiri.

Furtum reservatum.

Defensio librorũ.

639 Quoad ultimam actionem (defendendi) satis exprimitur in 1. clausula Bullæ Cænæ percelli excommunicatione defendentes scienter, sive publicè, sive occultè prædictos hæreticorum libros, quavis causa, & quovis quæsito colore. Ex quibus patet 1. incurrere illam censuram, qui affirmaret tales libros esse bonos, vel Reipublicæ utiles, & non comburendos: item qui ratione & modo aliquo impediret ne ad manus Inquisitorum venirent. Ita Vgolin. citat. 2. p. cap. 1. Sayrus tom. 1. Thesau. lib. 3. cap. 5. num. 18. Tolletus in Bulla Cænæ excom. 1. num. 26. & Sanch, lib. 2. Decal. cap. 10. num. 58. Quia ille revera defenderet. Patet 2. incurrere, qui componeret apologias, quibus tueretur tales libros; quanvis id faceret in occulto, domi suæ omnem scripturam ita apud se retinens, ut nunquam prodiret in publicum. Ita Vgolin. & Sanch, cit. Quia Bulla excommunicat publicè, vel occultè defendentem. Secus, si quis animo alieno ab hæresi, & nullo audiente diceret, (Hic liber optimus est.) Patet 3. incurrere, qui solius disputationis, vel inquirendæ veritatis gratia libros defenderet. Ita Sanch, num. 58. & Vivald. in candelab. p. 2. excom. 1. num. 11. Quia Bulla expressè habet: (Quovis quæsito colore, & ingenio.) Secus, si quis defenderet quod catholicum est in tali libro, non ut in eo contentum: item si laudaret authoris ingenium, vel stylum, sed nõ tuendo opus, ne combureretur.

Animusi defendendi.

640 Rogabis 1. an incurrat qui diceret, (Ego volo hunc librum defendere,) quin ulteriùs progrederetur? Affirmant Palaus cit. num. 4. & Lugo num. 99. Quia illa significatio võlũtaris est defensio, cum retrahat impugnare volentes, ex eo quòd videant librum sub patrono munitum. Mitiùs tamen, & qui-

& quidem veriùs loquuntur Sanch. num.58. & Farinac.de hæresi q. 180.num.12. quatenus negant incurrere: quia id non est defendere, sed solum ostendere animum defendendi: pœnæ autem & rigores non sunt extendendi. Secus verò (inquiunt) esset, si ille jam in procinctu foret, & provocaret ad certamen: quia talis præparatio, & provocatio jam esset defensio. Rogabis 2. an incurrat dictam excõmunicationẽ, qui apud Sedem Apostolicã cõsulit, & procurat, ne dictus liber ponatur in indice librorũ prohibitorũ? Videtur affirmãdum ex dictis: quia si vera defensio est impedire ne liber cõburatur, & extirpetur, etiam erit defensio impedire ne prohibeatur. Et hoc verum est, si quis absolutè, & in totum procuraret impedire illius prohibitionem. Notat tamen benè Lugo num.100. posse evenire, ut in his vel illis circunstantijs sint rationabiles causæ differendi prohibitionem, in quibus sicut Pontifex potest dissimulare, & differre prohibitionem, ita alius potest sine peccato & censura talem dissimulationem, & dilationem consulere, atque procurare.

Pœna cõtra legentẽ libros hæreticos

641 Tertia difficultas est, quænam sint, & qualiter se habeant pœnæ, quibus coercentur legentes, vel habentes hæreticorum libros? Prima & præcipua pœna est excommunicatio maior Papæ reservata in Bulla Cænæ, quam non incurrit nisi qui scienter legit, vel retinet, vel defendit librum, quem scit esse authoris hæretici, & continere hæresim, vel tractare de religione. Vnde conveniũt Suar.num.17.Sanch.num.38.& Lugo num.101. excusare ab hac censura ignorantiam etiam culpabilem, & crassam, qua ignoratur authorem esse hæreticum, quidquid sit de ignorantia, vel cognitione authoris in particulari. An verò ignorantia affectata excuset? Lugo num. 102. & 103. multum laborat in carpendo Sancium, & Palaum, eosque arguendo inconstantiæ, & incohærentiæ in hoc puncto: ipse verò num.104. putat ignorantiam non temerariam, sed tamen affectatam excusare ab hac censura. Quia undecunque ignorantia proveniat, sciẽtiam tollit.

Secunda pœna est, quòd prædicti fiunt suspecti de hæresi. Hæc autem solum spectat ad forum externum, in quo præcipuè dubitatur, an qui prædictos libros legunt, & retinent, sint suspecti leviter an vehementer de hæresi, & qualiter possint torqueri ac puniri? Hujus tamen dubij resolutio tota pendet ex varijs circunstantijs, & judicis arbitrio, de quo Palaus tract.4.d.2.pun.10. §.4. & Diana par.4. tract.7. resol.6. Tertia pœna est, quòd prædicti, præsertim imprimentes, scribentes, transportantes hæreticorum libros, aliquando habeantur pro fautoribus hæreticorum. Et de hac procedunt omnia quæ diximus quæstione præcedenti.

Rogabis 1. an excusetur qui librum propria authoritate comburit? Affirmant Zanchinus trac. de hæreticis cap.7.num.7. Filliucius tract. 16. cap.3.num.45. apud Dianam 1.p. tract.de Cruciata resol.37. qui eam sententiam probabilem judicat. Et quidem vera est, si intelligatur de excusatione à censura posita contra retinẽtes: nam comburens eo ipso non retinet. Si igitur antea non retinuerat, eam censuram evadet. At non evadet aliam excommunicationem, quæ hodie datur, seu imposita est contra non tradentes illos libros Inquisitoribus, ut videre est apud Suar.num.23. Sanch.num.56. & Hurtad. disp.76. §.312. Rogabis 2. an incurrant excommunicationem qui legunt vel retinent alios libros prohibitos, qui vel hæreticorum nõ sunt, vel nec hæresim continent, aut de religione nõ tractant? Affirmativa resolutio constat tum ex edictis varijs Inquisitorum, tum ex Pio IV. in Bulla relata ante Indicem librorum prohibitorum: de quibus Palaus dict.pun.10. §.1. n.2. & 7.& Lugo n.108.

Librum comburẽs ne tradat

Legendi libros prohibitos facultas.

642 Quarta difficultas est, quisnam possit dare facultatem legendi dictos libros hæreticorum, & quinam de facto illam habeant? Quoad 1. certum est non posse Episcopum concedere talem licentiam. Nam S.Pontifex in Bulla Cænæ eam sibi expressẽ reservat per illam clausulam: (Sine authoritate nostra, & Sedis Apostolicæ scienter legentes.) Ita sentiunt Emman.Roter.in addit. ad Bullam Cruciatæ §.9.num.68. Azor tom.1.lib.8. cap. 16.q.7.Navar.tom.1.consil.tit.de constit.cõs.1. q.36.& Sanch.lib.2.Decal.cap.10. num.43. ubi rectè hoc intelligit extra casum necessitatis. Nam in casibus necessitatis Episcopus casus habet Pontificios. Ex quo benè deducunt Graffis 1.p.decision.aur.lib.4.cap.18.num. 46.Sãch. cit.num.43.& Azor cit. q.12. nec Inquisitores posse hanc facultatem dare, nisi ad id habeant expressum indultum. Dubium est, an id possit Collegium eminentiss. Cardinalium Sede vacante? Affirmat Vgolin.de casib.reserv. 3.part. verbo Ac eorundem libros §.1.num.1. versic.2. Quia Collegium illud succedit in omnem Põtificis jurisdictionem, sicut succedit in jurisdictionem Episcopi capitulum Sede vacãte. Negãdum tamẽ est cum Sylvestro v.electio 3. q.3. D.Antonino 3.p.tit.21.cap.2.§.9.& Sãch.n.44. Sumitur ex cap. Vbi periculum de elect. ubi statuitur ut dictum Collegium nullatenus se in aliam causam intromittat, quàm in electionem Põtificis, nisi tam evidens periculum instaret, ut omnibus, & singulis Cardinalibus videretur ei celeriter occurrendum. Deinde in Clemẽt. Ne Romani, de elect. §.1. decernitur irritum & inane fore quidquid potestatis, aut jurisdictionis exercuerit, pertinẽtis ad Summũ Põtificem, nisi quatenus illi cõcedatur dicto capite. Vt igitur possit dari talis facultas, requiri-

tur periculum evidens, & omnes Cardinales in hoc judicando esse conformes: quod nũquam eveniet.

Libros prohibitos legere an possint Inquisitores.

643 Quod 2. de habentibus legendi facultatem, certum est, quòd circa libros, qui non sunt aliunde prohibiti, nisi ab ipsis Inquisitoribus, possint dare licentiam illos legendi, & eos legere, qui possunt auferre prohibitiones. Tota difficultas est circa libros hæreticorum, an possint Inquisitores eos legere jure sui officij? Affirmant Vgolin. Penna, Farinacius, Graffis, & alij, quos citat, & sequitur Palaus tom. 1. tract. 4. disp. 2. pun. 10. §. 3. num. 2. Quia ut testatur Santarellus apud Fagund. in 1. præc. Decal. lib. 1. cap. 14. num. 48. Emin. Cardinales & Inquisitores habent talem facultatem concessam à Pio IV. per Constitutionem (Cum inter crimina.) Deinde in Bullis Iulij III. Pauli IV. & Pij IV. revocatorijs hujusmodi facultatum, excipiuntur Inquisitores. Nihilominus in hoc puncto adhuc hæsitant Sanch. num. 46. Suar. num. 18. & Barb. de pot. Episc. p. 3. alleg. 90. num. 8. Quia in dictis Bullis solum revocãtur licentiæ alijs concessæ præter concessas Inquisitoribus, his autem nulla licentia positivè conceditur. Affirmativa illa opinio (inquit Lugo de fide d. 21. n. 70.) probabilis erat extra Hispaniam, in qua ex Bulla Pauli V. solus Inquisitor Generalis potest Hæreticorum libros legere, & ij quibus ipse commiserit, quæ Bulla habetur in principio Indicis expurgatorij Hispani. At postquam novissimè Vrbanus VIII. in suo proprio motu edito 2. Aprilis anno 1631. omnibus personis cujuscunque gradus, status, conditionis, dignitatis, & præeminentiæ, etiam speciali nota dignæ concessas licentias omnes revocavit, & omnibus universim abstulit potestatem eas licentias concedendi, quin exciperet Inquisitores, dubitari potest, an sit amplius probabilis. Addit tamen idem Lugo ibid. credibile esse, quòd idem Sanctissimus interrogatus jam fuerit, & suam mentem circa Inquisitores declaraverit.

QUÆSTIO V.

Qualiter se habeat impressio, & prohibitio librorum in regularibus?

Impressio librorum apud regulares.

644 CUm jam plurima diximus communia regularib⁹. & sæcularib⁹ quoad librorum impressionem, & prohibitionem superest ut nonnulla peculiaria regularibus expendamus. Quod attinet ad impressionem, qualiter regularibus liceat sua scripta typis mandare, constat ex decretis Concil. Later. sub Leone X. Indicis librorum prohibitorum reg. 10. attenta Constit. Pij IV. & Vrbani VIII. sed præsertim ex decreto Cõcil. Trident. sess. 4. quæ decreta important hoc unum in summa, nempe quòd regulares libros à se compositos non imprimãt, aut manuscriptos divulgent sine appositione proprij nominis, approbatione Ordinarij, ac Inquisitoris loci, in quo liber imprimi, aut divulgari debet, & proprij Prælati regularis licentia ad talem effectum obtẽta. Et quidem cum omnis vis prohibitionis versetur æquè circa impressionem, & divulgationem, observandum imprimis illud est regulares non violare decreta illa, quando sine approbatione & alijs prærequisitis divulgant sua manuscripta, nisi quando hæc habent rationem libri juxta à nobis tradita num. 604. & quando divulgatio fit ad effectum impressionis, juxta declarationem 3. Congreg. Concilij, quam affert Sorbus in comp. v. imprimere. Ita Suar. de censur. disp. 23. sect. 7. num. 3. Bonacina de censur. in partic. disp. 2. q. 2. p. 16. n. 12. & Barb. de pot. Episc. p. 3. alleg. 90. num. 14. Patet ex communi usu, quo videmus passim inter litteratos communicari philosophica, & theologica scripta, orationes, conciones, poemata, & similia absque approbatione prælatorum, & appositione nominis; quia oppositum nõ patitur humana communicatio.

Divulgatio manuscriptorum.

Novitius imprimẽs libros.

645 Prima difficultas est, quasnam personas regulares specialitate sua comprehendant illa decreta? Constat comprehendere regulares omnes, qui jam emiserũ professionem, & non sunt in suo ordine supremi Prælati. Dubium est 1. an possit novitius imprimere suos libros absque recognitione, & licentia Prælati regularis? Respondetur affirmativè cum Pellizario tract. 2. cap. 8. num. 22. si loquamur de rigore juris. Quia decretum Tridentini loquitur in specie de regularibus, quorum nomine non veniunt novitij in odiosis. Si autem loquamur secundùm æquitatem, debet novitius in hoc præstare subordinationem suis superioribus, & ni faciat, hoc solo nomine meretur dimitti. Dubium est 2. de regulari promoto ad Episcopatum: quamnam exigat approbationem, ut suum librum imprimat? Respondetur neque egere approbatione alicujus prælati regularis, neque alicujus Ordinarij, sed solius Inquisitoris suæ diœcesis. Patet, quia ille per Episcopatum egressus est jurisdictionem omnium prælatorum regularium, & in sua diœcesi ipse ordinarius est; at in libris quæ componit tanquam persona privata subjicitur Inquisitori, à quo proinde approbationem obtinere debet. Dixi (tanquam persona privata) quia in scripturis, quas edit tanquam Episcopus, cujusmodi sunt edicta, monitoria, & alia id genus, quæ ratione sui muneris evulgat, potest ac solet imprimere Episcopus absque Inquisitoris censura. Ita Pellizar. tract. 6. cap. 4. num. 20. 21.

Regulares imprimentes.

Episcopus imprimẽs libros.

Dubium

licentia, & approbatione Inquisitoris? Respondetur negativè cũ Pellizar. tra. 6. c. 4. n. 9. Quia juxta intentum Tridentini, quæ nunquã transgredi debet, aliquis superior, præter superiorem regularem, debet approbare librum à regulari compositum: unde cum Ordinarius loci, & Inquisitor quoad approbationẽ librorum habeãt æqualẽ potestatem, & unum atque idem faciant tribunal, Inquisitor in locũ Ordinarij deficientis, quem requirit Tridentinũ, sufficitur.

Author libri quid possit.

649 Dubium est 3. an regulares incurrant dictam censuram, si post habitam libri approbationem, inscijs superioribus, in ipsa libri impressione inserãt aliqua, quæ nõ continebantur in manuscripto approbato? Videtur affirmare Bordonus resol. 56. n. 98. quatenus dicit authorem libri post approbationẽ, non posse quidquam ei addere, aut detrahere, inconsultis superioribus: ex quo infert librum approbatum debere apud typographum manere, & non penes authorem. Mitiùs tamen, & probilius sentit Bonac. citat. num. 8. dicens præfatam censuram non contrahi; nisi fortè ea quæ de novo inseruntur, aut mutantur, sint talia, & in tanta quantitate, ut judicio prudentis non censeatur manere idem liber, sed alius. Tunc enim ad novum, & diversum librum opus esset nova, & diversa approbatione. Dubium est 4. an regulares evadant dictam censuram, si librum imprimant, à superioribus quidem legitimis approbatum, sed nulla præmissa examinatione, quam ipsi superiores fecerint per se, vel per alios? Benè respõdet affirmativè Pellizar. tract. 6. cap. 4. num. 13. si vel regularis author libri procedat bona fide, sic enim non peccat saltem graviter; vel superiores approbantes non examinarunt, & quòd sciverent illum fuisse subjectum censuræ doctissimorum; & ideo sint moraliter certi librum non continere quid dignum correctione. Secus, si author sciat librum suum neque intra suum ordinem, neque ab ordinario loci, neque ab Inquisitore fuisse recognitum. Addit idem Pellizar. n. 14. & 15. non evadere talem cẽsuram, qui fecit imprimere librum nec examinatum, nec approbatum, animo tamen illum subjiciẽdi censuræ, & approbationi, postquam fuerit impressus. Item qui librum semel approbatum & impressum, iterum sine novo examine, & approbatione imprimit.

Examinatio librorum prærequisita.

Expressit vetita quoad minutam parvitatem materiæ.

650 Quarta difficultas est, utrum, & quomodò detur parvitas materiæ in prædictis transgressionibus, ut declinetur cẽsura? Non dubito admittendam esse in hac re aliquam parvitatem materiæ, siquidem cõmuni consensu authores illam admittunt in lectione, & retentione librorum prohibitorum per Bullam Cœnæ, ut dixi num. 636. & 638. Cum verò probabilis sit doctrina Sanchez lib. 2. Decal. cap. 10. num. 31. quem sequuntur Filliucius, Duardus, Portel, & Layman apud Dianam p. 11 tract. 11. resol. 30. scilicet legentem unam paginam voluminis etiam majoris, prohibiti per Bullam Cœnæ, non affici excommunicatione, excusante parvitate materiæ; ita judico probabile cum Pellizario citato num. 17. non incurrere censuram qui absque ulla approbatione imprimeret brevem scripturam, quæ v. g. non excederet unam paginam voluminis grandioris; præsertim si talis scriptura non contineat aliquid correctione dignum. Videtur enim patere à simili, siquidem finis intentus in Bulla Cœnæ, est item intentus in decreto Concil. Lateranens. nimirum ut vitetur periculum perversionis, & doctrina fidei servetur incorrupta. Notanter posui (præsertim si talis scriptura non contineat aliquid correctione dignum.) Quia sicut juxta Sanch. & alios minor quãtitas, in qua esset quid contra fidem, aut bonos mores sufficeret legenti ad incurrendam censuram, ita etiam sufficeret imprimenti, propter majus periculum quod in modica illa quantitate subesset. Quid de imprimentibus absque approbatione scripturam aliquam ex ijs, quæ solent exhiberi à litigantibus? Videtur non incurri, si usu receptum sit, quod talis impressio fiat, prælatis videntibus, & non repugnantibus, sicut fieri Mediolani, refert Bonacin. num. 11. Quid de thesibus philosophicis, ac theologicis publicè defendendis? Respondetur ex Peyrino de rel. præl. q. 3. c. 9. n. 4. non incurri censuram, si nulla prævia approbatione defendantur manuscriptæ: secus si imprimantur.

Theses manuscriptæ.

Nomẽ authoris libro.

651 Quinta difficultas est, Utrum & quomodò censuram cõtrahant regulares, si librum imprimãt, non apposito authoris nomine? Transgressio dabitur contra decretũ Tridentini sess. 4. ubi sic: Nulliq; liceat imprimere,
„ vel imprimi facere quosvis libros de rebus
„ sacris sine nomine authoris. Unde patet ad hoc violandum decretum requiri quòd liber tractat de rebus sacris, eo modo quo supra exposuimus. Fusiùs extenditur decretum Indicis librorum prohib. §. 1. ubi statuitur, ut nullus
„ liber in posterum excudatur, qui non in frõ-
„ te nomen, cognomen, & patriam præferat
„ authoris. Additur ibidem, quòd si de autho-
„ re non constet, aut justam aliquam ob cau-
„ sam, reticito ejus nomine, Episcopo & Inqui-
„ sitori liber edi posse videatur, nomen illius
„ omnidò describatur, qui librũ examinaverit,
„ atq; approbaverit. Azor p. 1. lib. 8. c. 17. q. 3. putat satis fieri Tridentino, si libro impresso apponatur nomen Academiæ, vel Collegij. Addit Bonacina cit. num. 9. non esse improbabile apponi posse nomen illius, qui successit in jus cõpositoris titulo donationis, vel hæreditatis, & suis sumptib⁹ impressit librũ. Quia talis ut hoc est impressionis, & Concilium præcipiẽs apponi

Nomen alienum in libro.

nomen authoris, non distinxit inter authores compositionis, & authorem impressionis. Rogabis, an in casu quo regularis edit suum librū sub alieno nomine, v.g. alicujus sæcularis, subjaceat decreto Tridentini quoad hoc, quòd liber sit examinandus, & approbādus à prælato regulari ejusdem ordinis? Respondeo negativè cum Naldo in annotat. oract. pag. 115. & Pellizario tract. 6. cap. 4. num. 26. Quia edens librum à se compositum sub alieno nomine non reputatur author libri, sed ille cujus nomen ipsi præponitur. Deinde cessat ratio Tridentini, quæ est cavere honori religiosum, & aliunde per approbationem Ordinarij, & Inquisitionis sufficiēter vitatur periculū errorum. Addit Pellizar. solum videri obesse, quòd regularis ille defraudat suum Ordinem honore accrescente illi ex editione talis libri: sed hoc non esse magni momenti, ut regularis damnetur culpæ mortalis.

An, & quomodò regulares possint imprimere, & evulgare tractatus in materia de auxilijs? An & sub quibus pœnis prohibeantur edere Glossas, Annotationes, Commentarios, & scholia super decreta Concilij Tridentini? Item quales esse debeant viri, quibus librorum edendorum examinatio committatur ab Episcopo, & Inquisitoribus? Videatur Pellizar. de his latè à n. 41.

Prohibiti libri.

652 Quod attinet ad prohibitionem librorum, observandum est ex Filliucio tr. 16. c. 2. q. 8. Bonacina de cens. in partic. d. 1. q. 2. p. 4. & Layman lib. 2. tom. 1. cap. 14. libros prohibitos esse in triplici genere: alij enim libri sunt hæreticorum, qui vel hæresim continent, vel de religione tractant: & hi prohibentur per Bullam Cœnæ, sub pœna excómunicationis, quæ Papæ specialiter reservatur. Alij sunt libri hæreticorum, qui neque hæresim cótinent, neque de religione tractant: & hi prohibentur in Indice expurgatorio sub pœna excómunicationis, non tamen reservatæ. Denique, sunt alij qui nó ob suspicionem falsi dogmatis, sed alio nomine, v.g. quia continent turpia, aut aliquid bonis moribus adversum, prohibētur in dicto Indice, non tamen sub pœna alicujus cēsuræ. Inter hos ultimos numeratur Biblia sacra tam novi, quàm veteris testamenti cōscripta lingua vulgari v. g. Italica, Gallica, Hispanica, sive ad extensum, sive in compendium redacta: idque sub pœna, Quod si quis ea legere præsumpserit absque legitima facultate, non prius possit absolutionem peccatorum percipere, quàm ea tradat Ordinario. Sub hac tamen prohibitione credo cum Pellizario tra. 6. c. 5. n. 26. non cōtineri codices piarum meditationū, sub quarum initium referuntur loca Evangelij idiomate Lusitano, aut Italico. Quia in cōmuni existimatione non reputantur compendia Evāgelijs, sed libri meditationū. Quale autem peccatum sit legere turpia, vide Sanch. de matr. lib. 9. disp. 46. n. 45.

Regulares in prohibitione librorum.

653 Quanvis in relatis prohibitionibus non fiat expressa mentio de regularibus, hi tamen absque dubio comprehenduntur in illis, attenta præsertim Bulla Vrbani VIII. edita 5. Novembris 1631. ubi habetur regulares quomodolibet privilegiatos comprehendi in Constitutionibus Pontificijs concernentibus fidem Catholicam, & S. Inquisitionis officium, nisi specialiter excipiantur. Cum verò jam latè egerimus supra q. 3. & 4. de librorum prohibitione generali personas omnes capaces amplectente, pauca quæ ibi omisimus, modò subjicimus. Rogabis 1. an incurrat pœnas qui legit, aut retinet compendium libri prohibiti, quod fecerat eo tempore quo liber nondum prohibitus erat? Respondetur affirmativè ex Sancio lib. 2. Decal. capit. 10. num. 28. & 30. probante eum qui legit Indicem libri hæretici, incurrere pœnas latas cōtra legentes libros hæreticos, eo quòd Index libri complectitur summam eorum, quæ continentur in ipso libro. Secus existimo de illo, qui in suis manuscriptis nonnulla libri nōdum prohibiti loca inseruisset, quæ post libri prohibitionem legeret.

Facultas regularis ad legendos libros prohibitos.

654 Rogabis 2. Vtrum non obstantibus præfatis decretis, possint regulares ex vi suorum privilegiorum legere libros prohibitos, etiam hæreticos? Respondeo olim potuisse ex varijs concessionibus, sed præcipuè ex indulto, quod concessit Gregorius XIII. Religiosis Societatis IESV 8. Ianuar. 1585. quod refert ad extensum Pellizar. citat. num. 34. Quod quidem indultum magnum, & amplum est, nisi censeatur revocatum per Gregorium XV. decreto edito 30. Novemb. 1623. & per Vrbanum VIII. in revocatione generali licentiarum quarumcunque legendi, & habendi libros prohibitos edita 2. Aprilis 1631. Nihilominus Peyrinus tom. 2. privil. Constit. 9. Pauli V. num. 10. affirmat decretum Gregorij XV. non obstare quominus regulares vi suorum privilegiorum adhuc possint legere libros prohibitos: cum decretum illud loquatur solum de licentijs particularibus ad effectum legendi libros prohibitos cōcessis via communi & ordinaria, non autem de privilegijs ad eundem effectum concessis regularibus. Quæ sententia, an probabilis sit, videant alij. Ea tamen non admissa, quærit Pellizarius à quonam debeant regulares obtinere facultatem legendi libros prohibitos? & respondet n. 39. non posse eam obtinere nisi à Cōgregatione S. Officij, sive quoad libros prohibitos in Bulla Cœnæ, sive quoad illos, qui prohibiti sunt in Indice librorum. Probat ex decreto Vrbani supra cit. ubi sic: Neque ex cætero similes licētias, nisi à Cōgregatione S. Officij, dā fingu-

„ singulis hebdomadis coram nobis habetur, „ vel ab alijs per nos etiã in eadẽ cõgregatio„ ne specialiter deputãdis, concedatur. Existimat tamen in casu magnæ & urgentis necessitatis, posse concedi ab Episcopo, & non ab Inquisitoribus. Quia juxta communem doctrinã Sanch. nu.43. in casibus magnæ necessitatis ad solum Episcopum fit devolutio casuũ Papaliũ.

QVÆSTIO VI.

Expediuntur nonnullæ difficultates quoad libros, & manuscripta regularium.

655 Prima difficultas est, an peccet contra votum paupertatis religiosus qui sine facultate superioris accipiens pecuniam à sæcularibus, eam expendit emens libros? Partem negativam, cum quadam modificatione, si nempe religiosus habeat libros illos in suo cubiculo palam expositos, defendunt Azor p. 1. lib. 12. quæst. 3. Fabius de testit. in 4. senten. dist. 15. quæst. 2. disp. 45. cap. 5. num. 113. Coriolanus tract. de casib. reserv. p. 2. casu 4. num. 19. a Homobonus in exam. Eccles. p. 2. tractat. 7. cap. 32. quæst. 130. Diana p. 1. tractat. 6. res. 26. & probabilem judicat Machadus de perfect. Confess. tom. 2. lib. 3. parte 2. tract. 1. docum. 8. num. 7. Caramuel ad regul. S. Benedict. disp. 60. resol. 8. num. 886. & alij. Probant, nam in eo quod religiosus habeat hos libros palam expositos, eos videtur prælatorum suorum voluntati, ac potestati subjicere, atque adeo eos possidet, & eis utitur ex tacito consensu superioris, & non tanquam proprietarius. Nihilominus partem affirmativam absoluté defendunt Sanchez lib. 7. Decal. cap. 19. num. 56. Barbos. & S. Faustio in Thesau. Relig. lib. 8. quæst. 111. num. 2. Cardin. de Lugo de justit. disp. 3. num. 153. & Pellizar. tractat. 4. cap. 2. nom. 277. Fundantur, quia ubi primum religiosus pecuniam accipit ab amico, statim illa pecunia conventui acquiritur, juxta illud, Quidquid monachus acquirit, religioni acquirit; ergo religiosus absque consensu conventus, cujus ea pecunia est, non potest sibi libros emere. Accedit quòd requirebatur omnino prælati consensus, ut licitè fierent illæ actiones accipiendi pecuniam, & accommodandi sibi usum librorum. Nec refert ad tollendam appropriationem contra votum paupertatis, quòd libri illi habeantur palam expositi: quia superioris licentia extendi nequit ad omninò incognita: & in casu proposito superiorem latet, an aliqui ex libris palam expositis sint acquisiti absque ejus licentia, siquidem ipso inscio empti, & expositi sunt. Hæc igitur sententia placet: nec prior videtur sustinenda, nisi aliunde præsumatur consensus superioris, v. g. in aliqua religione laxa, in qua id jam consuetudine receptum foret. Aliter (inquit Lugo citat. num. 153.) possent religiosi passim ab amicis accipere pecunias, ad emẽda quæ sibi placent, dummodo ea non occultarent, sed palam in cubiculis haberent, scrinia, imagines, & similia, non sine ingenti religiosæ observãtiæ detrimento.

Libri empti à religioso.

656 Secunda difficultas est, an religiosus habens libros ad usum proprium cõcessos, quibus revera nec utitur, nec indiget, peccet, si ejusdem monasterij religiosis indigẽtibus, ac petẽtibus nolit cõmodare? Benè respõdet Pellizar. tract. 4. cap. 2. n. 306. peccare contra votum paupertatis, & quidem lethaliter, si materia judicio prudentis sit gravis, & interveniat jussio superioris id præcipiẽtis. Quia tunc religiosus ille in librorum dispositione gerit se tanquam proprietarius. At si superioris non detur jussio, religiosus nolens commodare, solum peccaret contra charitatem, non tamen graviter loquendo regulariter. Ita Alphons. de Leon de offic. Confess. recollect. nu. 227. ubi negat religiosum peccaturum contra charitatem, si nollet commodare alijs correligiosis sua manuscripta proprijs studijs ac laboribus confecta: idque etiam si superior præciperet: nõ enim videtur superior id posse præcipere. Quãvis enim subditus voverit parere in omnibus, quæ nõ sint manifestè peccatum, hoc tamen intelligendum de rebus tum licitis, tum honestis: qualis non videtur esse, quòd concionator, aut lector se privet suis manuscriptis. Addit Pellizar. num. 306. id procedere etiam quoad aliena manuscripta alias concessa religioso: quippe quæ eodem jure censentur, & à quocunque religioso liberè solent deferri, prælatis scientibus, & non dissentientibus. Quod (inquit) non evenit de libris impressis, ad quos deferendos in religionibus observãtiori bus requiri solet superioris licẽtia, & si ab ipso deferente fuerint empti, aut ei donati ab amicis.

Libros ad usum concessos an peccet religiosus non commodans alijs.

Manuscripta commodare & deferre si licitum.

Libri non sunt deferendi sine licentia.

657 Tertia difficultas est, an religiosus legitimè transiens ad aliam religionem possit secum deferre libros, & manuscripta? De libris impressis facilis est resolutio negativa, sicut de alijs quibuscunq; bonis, quæ priori religioni acquisivit sive donatione, sive industria, aut alio quovis titulo. Ita Sanchez lib. 7. Decal. cap. 32. num. 8. Suar. tom. 4. de Relig. tractat. 8. lib. 3. cap. 13. numer. 4. Molina tom. 1. de justit. disp. 140. Portel de dubijs regul. verbo bona transeuntium nu. 2. Rodrig. tom. 3. q. 3. art. 5. & Bonacina q. 2. de claus. p. 9. §. 2. diff. 2. n. 2. Ratio (inquit Suar.) est quia libri in suo genere computantur inter mobilia præ-

Libros deferre.

pretiosa;& alioquin non habent usum simpliciter necessarium,sed voluntarium, qui potest per alios similes in futurum suppleri, & ideo non cogetur prior religio librorum peculium concedere, etiam quoad usum de futuro tempore, seu pro vita talis personæ in alia religione.

Major est difficultas de manuscriptis,quæ sunt partus proprij ingenij.Diana 1.p.tractat. 6. resol. 25. ex Ioann. Valero in suis diffic. ver. munera numer. 106. obsolutè sequitur sententiam affirmativam, dicens manuscripta semper esse religiosi, & ea secum posse semper deferre, quocunque vadat, etiamsi se transferat in aliam religionem. Addit Valerus ver. Regul.diff.8. num. 2. hoc esse verum, etiam nulla petita licentia, & nullis relictis eorum copijs:&sic testatur de facto quendam religiosum doctissimum transeuntē ad Carthusiā secū detulisse duos libros à se cōscriptos, nulla ad id petita licentia. Suar.to.4. de Relig.tract. 8.lib.3.cap.14.num.10. multum favet huic sententiæ: quamvis enim appellet tutiorem affirmantium idem esse de libris impressis, & alijs bonis, atque de manuscriptis,tamen dicit esse dubiam. Quia scripta(inquit)videntur esse quasi pars scientiæ & doctrinæ,quam aliquis in religione comparavit: sunt enim in adminiculum memoriæ,à qua maximè scientia pendet. Potest autem religiosus suam scientiam, & doctrinam secum deferre;ergo & talia scripta, quibus, ut videtur, injustè privaretur, quia non esset sine magno scientiæ, & doctrinæ suæ nocumento, & dominium religionis non videtur esse adeo absolutum,ut possit cum tanta jactura talis personæ illa retinere. Et declarari potest,quia accessoriū sequitur principale: scripta autē sunt veluti quid accessoriū respectu sciētiæ;ergo possunt, ac debēt comitari personam,ad cujus propriam scientiam pertinent.

Manuscripta transeuntis ad aliam religionem.

658 Hæc ubi disseruit prædictis verbis conceptis, non acquiescēs sic prosequitur: Nihilominus(inquit)Navar.cōs.55.de regul.n.20. eadem certitudine, qua de alijs bonis, affirmat religiosum translatū solum posse deferre scripta,quæ inutilia essent suæ religioni priori, & quæ probabiliter crederet prælatū donaturū:addere vero possumus, vel quæ juxta morē religionis prælatus nō potest justè negare, vel auferre nisi in pœnā alicujus gravis culpæ. Addo etiam(inquit)ob rationem factam,si quis deferat scripta sibi unica, & singularia, quorum copiam invenire nō poterit, maiorem aliquam excusationem habere, ita ut nō audeā illum condemnare, præcipuè si solum ad propriam utilitatem illa deferat, animo restituēdi illa eam primum, vel trāsumptum eius habere potuerit,vel saltem in fine vitæ,si prius absq; magno incommodo non poterit.His & alijs in utranque partem adductis concludit Pellizar. tract.3.cap.5.num.156.in hunc modum: Ita in hac difficultate variant DD. neque est facile statuere,quæ pars sit probabilior; ego (inquit) puto etiam in hoc inspiciendam esse consuetudinē uniuscujusq; religionis, & ex concurrentibus circunstantijs benè perpensis colligendū esse cōsensum superioris,saltem interpretatiuū, & tacitum: simpliciter tamen propenderem in sententiam Dianæ, nisi ex peculiari aliqua circunstantia hic & nunc occurrente aliud suadeatur: quod etiam innuunt Sanch.lib.7. Dec. c. 32.n.13.Rodrig.tom.2.q.79.a.2. & Bonac. sup. diff.2.n.5.

Religiosi suo more āt religioni.

Mihi non occurrit in hac materia viris doctissimè disserentibus aliquid superaddere, nisi quòd hactenus dicta possint accōmodari expulsis à religione sua manuscripta deferentibus.In Societate definitum est 2.parte Constit.c.3.n.5. ut dimissus omnia ferat.

659 Quarta difficultas est, an violet paupertatis votū religiosus qui sine licētia superioris disponit de suis manuscriptis, sive in vita,sive in morte,ea donādo alteri,etiā extraneo:Pellizat.tract.4.cap.2.n.318.propositæ à se difficultati satisfacit his verbis. Respondeo videri non violare, data doctrina Valeri in different. utri. juris,verb. munera, num. 106. & verb.Regula diff.8.num.2.quam adducit Diana par.1. tract.6. resol.25. & non improbat,libros scilicet manuscriptos semper esse religiosi, eosque secū posse illum semper deferre, quocunq; vadat, etiamsi transeat ad aliam religionem: idque nulla petita licentia, nulloque eorum relicto exemplo in ordine:quæ doctrina probabilem facit prædictam responsionē: cū nō sit major ratio, cur religiosus liberè possit secum deferre propria manuscripta, quocunque vadit, etiāsi ad alium ordinē se trāsferat,& non possit ea donare cuicunque maluerit modo supradicto.Ad quod item facit,Clementem VIII.teste Curiolano tract. de casib. reser. p.2. casu 16.n. 19.declarasse,sine contraventione suæ Constit. de largit. munet. posse religiosos inter se donare sibi propria manuscripta; forte quia hæc ex natura sua nō sunt pretio æstimabilia,ideoque non cadunt sub materiam voti paupertatis religiosæ: idque puto procedere, sive religiosus ea manuscripta concionarit intra religionem, sive in sæculo ante ingressum religionis,sive ea ab alio confecta sint, eique donatæ fuerint: in his enim omnibus casibus militant rationes adductæ.

Manuscripta religiosi quoad ipsorum donationem.

660 Hæc tamen doctrina mihi videtur nimis laxa, & parum nixa solido fundamento, proindeque à viris doctis, & timoratis improbanda, quia est contra praxim observatam in religionibus, in quibus floret vigor observantiæ, & ego possum testari de nostra Societate, in qua etiam viri graves, docti, & timorati

Donatio manuscripti prorsus est reprobanda.

timorati solent facultatem petere ut distribuant sua manuscripta: quòd si in aliquibus religionibus ad hoc non petatur facultas, fiet ex tacito superioris consensu. 2. Quia falsò dicit manuscripta non esse materiam voti paupertatis: sunt enim pretio æstimabilia, non quomodocunque, sed ita ut vendi soleant, & versari in commutationibus humanis. Quod confirmo ex doctrina ejusdem Pellizarij: ait enim tract. 4. cap. 2. num. 216. peccare contra votum paupertatis eum regularem, qui à cubiculo alterius, eo inscio acciperet manuscripta, & transcriberet, etiam si postea eidem loco restitueret: quia ille usus, & transcriptio est pretio æstimabilis, proindeque materia voti paupertatis; ergo à fortiori manuscriptum ipsum est pretio æstimabile, proindeque materia voti paupertatis. Addo 1. citatum authorem non benè negare, dari maiorem rationem, cur religiosus liberè possit secum deferre propria manuscripta, quando transit ad aliam religionem; & non possit ea donare cuicunque maluerit: nam maior ratio est necessaria veluti connexio, quam habet persona docta cum suis manuscriptis, ut vidimus num. 637. ex qua censetur Prælatus velle, ut quocunque subditus vadat, ea secum portet, quod non cernitur in donatione facienda alijs. Addo 2. perperam dicere eandem rationem militare in manuscriptis à se concinnatis, atque in alijs, quæ v. g. dono accepit: quamvis enim neutra sine licētia possit alienare, tamē quæ ipse confecit, longè maiorem cum ipso connexionem habent, quàm reliqua. Vnde dato etiam quòd priora donare posset, posteriora non posset.

Manuscripta ab possessus auferri a prælato.

661 Oppones, si manuscripta essent materia voti paupertatis, posset superior illa ad libitum auferre à subdito, absque ipsius injuria: nā quidquid est talis voti materia possidetur à subdito depēdēter à voluntate, & nutu superioris: atqui superior nō potest subditū privare suis manuscriptis absq; ipsius injuria, nisi ex causa rationabili, v. g. in punitionem alicujus delicti, eo modo quo eū fama & honore privare potest, ut dixim' cū *Suar.* supr. n. 658. ergo manuscripta non sunt materia voti paupertatis. Respōdeo absolutè negādo maiorem: hæc enim solum est vera, quando ex præcisa ablatione talis rei, fit injuria per se, & formaliter, ut v. g. si auferatur fama, cujus subditus est verè dominus sine paupertatis præjudicio: at non est vera, quando ex ablatione rei vendibilis fit injuria veluti per accidens auferendo, vel minuendo aliud, cujus subditus est dominus, ut cernitur in casu præsenti: nam ex ablatione manuscriptorum cum quibus sciētia subditi habet magnam connexionē, minuitur talis sciētia, cujus subditus est dominus, atque adeò cum ipsius injuria. Rem declaro exēplo: in religionibus potest Generalis, vel etiam Provincialis auferre à subdito cathedram, vel aliquod officium, cum neq; in cathedra, neq; in officio jus habeat subditus, & tamen si talis ablatio sit conjuncta cum infamia subditi, prælatus auferens inferet illi injuriam, non per se; sed per accidens ratione conjunctionis cum fama, quam justè auferre nequit: sic igitur quamvis manuscriptum, in se quà pretio æstimabile, & materia paupertatis est, auferri possit, tamen ratione conjunctionis cum scientia, per accidēs auferri nequit.

Librum accipiens ex bibliotheca.

662 Quinta difficultas est, Vtrum violet paupertatis votum qui ex bibliotheca communi librum accipit absque licentia? Azor tom. 1. lib. 2. c. 12. q. 3. totam resolutionem difficultatis refundit in superioris volūtatem; quasi ex hac præsumpta possit subditus absque transgressione accipere librum ad usum temporalem in aliquot dies: secus, si ad perpetuum. Cardinalis de Lugo tom. 1. justit. disput. 3. num. 154. lentiùs ponderat, & acriùs decidit hanc difficultatem: affirmat enim posse evenire, ut quis per usum temporalem alicujus libri de communi bibliotheca peccet graviter contra votum paupertatis; quatenus asserit esse libros aliquos maximè omnibus necessarios, qui passim ab omnibus inquiruntur, quos si aliquis sibi absque licentia usurpet, & fortasse occultet per aliquos menses, gravissimè id ferant omnes alij, nescio (inquit) quomodò cum tanta, & tam rationabili communitatis repugnantia usus ille excusari possit à peccato gravi contra votum paupertatis. Dixerat supra multum esse discriminis inter hos & illos libros. Minùs enim aliquando detrimenti affert communitati defectus alicujus libri per decennium, quàm alterius per annum, vel semiannum. Addit supra dictam resolutionem à fortiori procedere de accipiente occultè ex alterius cubiculo librum aliquem ipsi à prælato applicatum: Licèt enim regulariter non sit mortale: aliquando (inquit) mortale erit quando ex defectu libri illius graviter, ac rationabiliter offendatur, qui eum habebat, propter detrimentum, quod illi affert. Poterit autem aliquando illud esse peccatum grave cōtra justitiam propter detrimentum grave, quod affert subdito, licèt non sit grave cōtra votum, quia usus qui usurpatur, nō est res gravis, ut dici solet de furante acum sartori: aliquando vero poterit etiam esse grave contra votum, quia usus ille est res gravis.

Trāscriptio ad votum paupertatis.

663 Hæc omnis doctrina Eminentiss. & Sapient. Cardinalis mihi omninò placet: cui superaddo peccare etiam contra justitiam illos, qui in eadem bibliotheca abscondant libros, seu ita ponunt extra locū propriū, ut à se solis reperiri possint: hi enim fraudant sine causa alios jure, & usu talium librorum.

Rogabis 1. ex peccet contra votum paupertatis ille qui ex alterius cubiculo clam accipit ejus manuscripta concionum, vel alterius generis, & ea transcribens statim restituit priori suo loco? Affirmat expresse Pellizarius tract. 4. cap. 2. num. 316. ex Bartol. à S. Fausto lib. 6. thesau. q. 118. & favet Lugo tom. 1. just. disp. 3. n. 154. Probant, quia usus ille est pretio magno æstimabilis, propter singularitatem, quæ magnam rebus æstimationem addit: & non deesset qui usum illum, & transcribendi facultatem voluisset emere aureis 200. vel 300. Quanvis fatear prædictum sic accipientem, & transcribere peccare contra justitiam, quia injustè defraudat alium singularitate sui manuscripti, tamen mihi difficile est, quòd peccet contra votum paupertatis. Probo, quia transcriptio illa non est materia voti paupertatis, nam ad transcribendum quodcunque optimum manuscriptum nemo indiget facultate superioris: & quidem si ille cujus inviti manuscriptum trãscripsisti, libens annueret, facultate superioris non indigeres: sicut si memoriter dictaret, vel sciẽtificas aliquas conclusiones te edoceret. Confirmo à simili, nam si religiosus transcribat receptam aliquam singularem alicujus medici inviti, non violaret votum paupertatis, quidquid sit de peccato injuriæ; ergo similiter transcribens manuscriptum alterius religiosi. Ad fundamentum possumus respondere, non omne pretio æstimabile esse materiam voti paupertatis, sed ea solum pretio æstimabilia quæ versantur per se in humanis commutationibus, de quo latè diximus supra n. 571.

Libros à seculari furans regularis.

664 Rogabis 2. an violet paupertatis votum regularis qui libros à sæculari vel furatus, vel donatione accipiens eos in communi bibliotheca absque ulla superioris licentia collocavit pro communi omnium usu? Affirmabit aliquis 1. quia ubi intervenit furtũ, violatur paupertas, ut docent Valen. 2. 2. d. 10. q. 4. p. 3. col. 2. & Less. lib. 2. just. cap. 41. num. 79. ibi autem supponitur intervenisse furtum. 2. Quia quando datur acceptio alicujus rei, quæ versatur in humanis commutationibus, absq; licentia superioris, peccatur cõtra votum paupertatis: in nostro autem casu supponitur data similis acceptio. Negandum tamen est ex doctrina Navarri lib. 3. Consil. in edition. titul. de regul. cons. 75. num. 40. & Sanch. lib. 7. Decal. cap. 19. num. 55. Pater, quia talis regularis, sive per illud furtum, sive per illam acceptionem non esset proprietarius: voto enim paupertatis solum vovit nil sibi quæsiturum, aut appropriaturum sine licentia superioris: sed in casu proposito nihil sibi intendit quærere, aut appropriare; ergo votum paupertatis non violat. Unde Sanchez loco citato Valentiam & Lessium citatos sic interpretatur, ut intelligantur, quando religiosus furatur, ut sibi quærat, vel approprìet.

Furtum omne in religiosis an sit contra votũ paupertatis.

QVÆSTIO VII.

Quænam sint in jure librorum privilegia?

Librorũ privilegia.

665 Æquum fuit, ut libri pro sua necessitate, utilitate, & præstantia gauderent multis, & non vulgaribus privilegijs: æquum etiam est, ut qui hactenus de librorum necessitate, utilitate, & præstantia disseruimus, eorum nonnulla, eaque præcipua referamus privilegia. Primum igitur privilegium intervenit in donatione librorum, quã pater facit filiofamilias scholastico. Nã Antonius Gomez ad l. 29. Tauri num. 17. asserit libros, quo pater filiofamilias tradidit causa studij, gaudere privilegio bonorum quasi castrensium, ita ut statim ad ipsum pleno jure pertineant, nec proinde postea adducendi sint ad collationem, & partitionem, etiamsi filius studia sua non absoluerit, nec sit in procinctu ad exercendas litteras. Nihilominus sententia verior, & communior dictum privilegium restringit, & loquitur cum distinctione: si filiusfamilias erat Doctor, licentiatus vel advocatus, vel judex, aut sua jam studia absolverat, & erat paratus, ac veluti in procinctu ad exercendum quod studio comparaverat, & libri jam filio ipsi erant traditi, vel saltem promissio & donatio illorum illi à patre facta, & à filio acceptata, tunc libri sunt verè bona quasi castrẽsia, ex quo sequitur pertinere pleno jure ad ipsum filium, ita ut nec pater possit de illis disponere computando in tertiam, nec filius teneatur illos adducere in collationem. Si verò tempore mortis ipsius patris libri illi nondum erant traditi, nec eorum promissio & donatio à patre facta, & à filio acceptata, sive filius studia absoluerit, essetque in procinctu ad litteras exercendas, sive non, dicti libri carent ratione bonorum quasi castrensium, proindeque conferri debent ad partitionem. Ita Bartolus in tract. de duobus fratribus num. 15. Navar. in Summa Latin. cap. 17. num. 159. Afflictis decis. 247. num. 2. Vellascus de part. cap. 13. num. 159. Molin. tom. 1. just. d. 239. §. Quod libros, Steph. Gratian. discept. forens. cap. 50. num. 24. Perez l. 8. tit. 2. lib. 1. Ord. pag. 46. Menoch. de arbitr. lib. 2. cent. 2. casu 131. & de præsum. quæst. 29. n. 85. Mastenso lib. 3. glos. 2. à num. 3. titul. 8. lib. 5. Rebuff. in privil. scholast. priv. 55. Avendaño ad leg. 19. Tauri glos. 3. num. 6. Mantica de ambig. conven. lib. 19. tit. 14. à num. 8. Petrus Barb. p. 7. legis primæ ff. solut. matr. num. 37. Rolandus tom. 2. cons. 11. num. 15. Dueñas regula 222. limit. 3. & Fagund. 4. præc. Decal. lib. 4. cap. 20. n. 20.

Libri inter bona quasi castrensia.

Libri an conferẽdi ad partitionem.

Prior

Prior resolutionis pars sumitur ex tex. & ibi glos. in l. qua pater ff. famil. hercisc. & l. filiæ C. illo titu. & ex paritate rationis, quia libri armis militum æquiparantur, Glos. singul. in l. nepos Proculo ff. de verb. signif. sicut igitur militum arma non conferuntur, utpote peculium castrense, dicta l. filiæ, sic nec libri. Posterior pars suadetur, quia ut pater videatur donare, sive in castrense peculium, sive alio modo, exigitur traditio l. 1. C. de castrensi pecul. lib. 12. l. si filij C. de donat. inter virum. l. 2. C. si quis alteri. Si igitur non intervenit traditio, libri illi tanquam bona communia dividentur inter fratres l. certum C. famil. hercisc.

Librorũ donatio quando præsumitur.

666 Secundum privilegium est, quod latè prosequitur Petrus Barb. citat. num. 38. scilicet libros in dubio præsumi donatos favore studij l. quæ pater ff. famil. hercisc. Ita Alciat. de præsump. regula 1. præs. 17. Horat. Lucius de privil. schol. priv. 26. Stephan. Gratian. discep. foren. tom. 1. cap. 50. num. 24. ex Alex. in l. si donatione, Decio col. fin. C. de collat. Rolando cons. 11. in 2. dub. lib. 2. Unde si pater nomine filij emerit libros, & ei tradiderit, videtur illos donasse, & si fuerit doctor, illa donatio efficitur peculium castrense. Addit Menochius de arbitr. lib. 2. cent. 2. casu 131. sufficere quod pater nomine filij libros emat, & ipsi filio studijs operam danti tradat, ut ipsos non teneatur conferre in partitionem. Huic resolutioni contradicit Angelus in l. filiæ licet num. 3. C. de collat. ubi dicit libros traditos filio, non videri donatos: quia pater id facit ex necessitate, & necessitas excludit animum donandi l. rem legatam ff. de adimen. legat. Sed hoc fundamentum facilè solvit Barb. loco citato, quia licet pater teneatur subministrare filio necessaria, non tamen ita tenetur subministrare, ut illa liberè transeant in dominium filij, sed vel potest subministrare animo donandi, vel repetendi: nos autem cum citatis auctoribus dicimus, quod instrumenta studij, cui maximè favendum est, in dubio præsumuntur donari. Addit benè hoc ita esse verum, ubi pater mittat pecuniam filio, ut ipse libros emat, hanc pecuniam censeri filio donatam: Quia militat eadem ratio, quæ in libris emptis per patrem nomine filij, & ei traditis: ut adversus Antonium de Butr. consil. 38. ad finem probant Decius l. si donatione num. 41. Cod. de collat. & Gregor. l. 5. titul. 15. part. 6. verbo Los libros.

Libri allati in collationem.

667 Tertium privilegium est apud Cardinalem Mantican. de tacitis & ambig. convent. lib. 13. tit. 14. num. ... ubi opinionem ... in casibus, in quibus non præsumitur facta donatio, & filius tenetur libros adducere in partitionem, sufficere afferre illorum æstimationem pro collatione; in qua ... debet enim judex eos imputare in filij illius portionem, ne filius literatus patiatur aliquod detrimentum, propter memoriam ... quam in his libris habet. Deinde ait, num. 12. æstimationem librorum esse recolendam non inspecto tempore emptionis, sed mortis patris, seu collationis, ita ut quod minus valent, computetur inter expensas factas cum filio studente: si verò pluris valeant, incrementum illud accrescat bonis paternis dividendum inter cohæredes. Ita etiam Molina de disp. 239. Ambdictis decis. 274. num. 2. & 9. Gratianus cit. num. 25. 26. & Fagund. num. 20. fine. Probatur, nam prædicti libri computantur inter expensas factas cum filio in studio factas: non enim sunt minus necessarij ad studium quam reliquæ expensæ, & expensæ debent adduci in collationem pro ea parte, quæ illarum extat: sic igitur prædicti in divisionem pro ea parte, quæ illorum extat, nempe pro valore, quem habent tempore divisionis.

Libri in ter bona castrensia.

668 Quartum privilegium est, quod libri empti filio eunti ad studium, debent censeri ejus castrense peculium. Ita Garsia Gallæcus tract. de expens. cap. 14. num. 7. ad finem. Probat, quia tex. in l. 5. tit. 4. part. 5. & l. 5. tit. 15. part. 6. connectunt, & videntur coæquare donationem factam scholari, & militi, quam æquiparationem admittunt Cyn. in l. filiæ licet ad finem, & ibi Angel. num. 2. C. de collation. sed donatio armorum, vel aliarum rerum mobilium facta militi eunti ad castra, transit in peculium castrense l. filius C. famil. hercisc. l. 1. C. de castren. pecul. ergo etiam donatio librorum facta filio eunti ad studium transibit in peculium castrense. Hanc tamen sententiam ut novam, & falsam sugillat Petrus Barb. ... Regis primæ ff. solut. matr. num. ... bi in jure ... scholarem ... habere peculium castrense. Ita Bartolus ... l. ... neque castrense ... de collat. ... Neque (inquit) ex similitudine militis ad scholarem bona est ... miles censetur l. ... ff. de milit. test. ... de meritò ei datum censetur castrense peculium. Quæ ratio cessat in scholari: quia multa contingere possunt, ne fiat Doctor, vel ... atq. §. illud Instit. de rerum divis. ... non videtur habere peculium castrense. Æquiparatio igitur ... ita ... quod utrumque ... videatur donatio ... & imperatio ... militis & Doctoris ... quia donatio ... in castrense peculium ... in scholari ... parati ... collationis ... favore studij: l. quæ pater ... supra ...

669 Quintum privilegium est, quod libri non imputantur ... conductione ... Quia ... illate

oiii

Libri nō sunt obligati pensione domus. illata & invecta in domum conductam sint tacitè hypothecata domino domus pro pensione. l.item quia in princ.ff.de pact. l.cert. juris C.locati. l.solutum ff. solutam ff. de pignorat. action. l.3. & per totum titulum & Cod. in quib.caus.pig.& hypoth.tacitè contr. prout sic intelligentes resolvunt Menoch. remed.3. adipisc.num.110. Stephan.Gratian.discept.foren. cap.68.num.12. Roman. sing.233. Forcat.Dial. 17.init. Gald.Perey.de emption.cap.33.nu.94. Ludov.Perus.decis.84. & Mascar.concl.210.n. 8. tamen hæc generalis regula fallit in libris scholarium, qui in domum conductam invecti non obligantur domino tacitè pro pensione, ut tradunt Zasius ad §. Item Serviana num.23. Instit.de action. Aret.& Angel.ibid. Alber. in Diction. verbo scholaris, Barbat.tract.de præstantia Cardin.quæst.ult.2.par.num.26. & alijs quos referunt, ac sequuntur Menoch.remed.3. adipisc.possess. num.141. Rebuff. privil.schol. priv.19.& Emman.Barb. in remiss. ad Ordinat. lib.4.tit.23.§.3.num.5. Probatur, quia illa non obligantur tacitè, quæ non est verisimile quenquam specialiter obligaturum, & sine quibus aliquis non potest commodè, vel honestè vivere, l.obligatione generali ff. de pignor. l.1. C. quæ pignor. obliga. Sed nō est verisimile quòd scholasticus esset specialiter suos libros obligaturus, deinde non potest vacare litteris absque libris; ergo libri non sunt tacitè obligati pro conductione. Confirmatur à simili, quia arma militum non censentur tacitè hypothecari juxta Menochium citatum; ergo neque libri scholasticorum.

Pignoratio in libris. 670 Sextum privilegium est, quòd in libris nequit fieri pigneratio, neque executio pro debito, sicut etiam non potest fieri in armis militis. Ita Gloss. sing. in l.Nepos Proculo ff.de verb. signific. secundùm Bal. in margar. verbo scholaris, Barbat.in tractat.de præstan. Cardin. in V. quæst. secundæ partis col.7.num.26. Ias. in §.Item Serviana num.65. Instit.de action. Rebuff.de privil.schol.priv.113. Menoch.remed.13.recuperan. possess. num.13. Azeved.l. ult.à num. 41. tit.21. lib.4.nouæ Recopil. Marc.Anton. de Amatis Marchiæ decis. 76. Gratianus discep. foren.cap.50.num.26. ex Baldo ad l. Macedoniam C.ad Macedon. Emman.Barb.in remiss.ad Ordin.lib.3.tit.86.§.23. ubi Ordinatio Lusitana à pignoratione, & executione pro debito, inter alia libros excipit in „ hunc modum : Porèm não se penhoraràm „ os fidalgos, & cavalleiros, & nossos Desem- „ bargadores nos cavallos, armas, livros, &c. Si enim (inquit Rebuff.citatus) quando capta sunt arma militis, solent ad cautionem illius cujus sunt, reddi, constituendo se emptorem justitiæ, multo id fortiùs in libris fieri debet: nam libri dicuntur res pretiosæ, cum dupla pro illis possit promitti §.illud, in procem. ff. & l. emptori ff.de evict. quæ non præstatur nisi pro rebus pretiosis. Procedit quanvis alia bona nō habeant in quibus fiat executio. Vide Gutier. de juram.p.1.c.16. n.19. Fallit tamen hoc privilegium apud Rebuff. Azeved. & M.Antoninum citatos, ut nempe possint retineri libri scholaris discoli; item possit hospes retinere libros pro expensis factis ad alendum scholasticum, vel pro infirmitatis, aut funeris expensis, aut alijs necessitatibus, donec sibi satisfactum sit.

Mandatū ad libros tradēdos. 671 Septimum privilegium est, quod libri scholarium non sunt alicui tradendi sine mandato. Quanvis enim admittatur procurator cum cautione rati, quando de mandato dubitatur l.1. C. de procurat. tamen hoc non sufficit quando aliquis tāquam procurator, vel consanguineus, vel amicus repetit libros scholastici. Quia non debent eidem tradi, nisi plenè probet mandatum speciale ad hoc, licèt paratus sit dare cautionem. Ita Alber. in l.qui ita §.1.in fin.ff. ad Trebel. & Rebuff. privil.114. Ratio est, quia in libris versatur magna affectio, l. nummis ff. de in litem jurando, Gloss. in cap.1.de elect.in 6.& illud interesse est probabile, pro quo scholaris posset multa hospiti petere, ut ait Rebuff. citatus; ergo non debent se hospites fragilitati cautionum committere. Ex dictis sequitur 1. si scholaris dicat hospiti, trades libros illi, quem mandavero, & aliquis verba illa audiens veniat postea nomine illius scholastici petens, & huic hospes tradat libros, non manere liberatum talem hospitem l.si quis uxori §.primo ff.de furt.ubi Bart. Quia juxta Gerardum sing. 87. non debuerat tradere sine mandato. Sequitur 2.si commodavero libros, vel deposuero penes te, & postea mittam litteras, ut eosdem libros mittas, te tradentem portanti litteras, qui postea aufugit, & vendidit, non manere liberatum. Quia ego nō videor ad te mittere, ut illos libros tradas portitori litterarum, sed idoneo, ut sumitur ex l. eum qui §. fin. §. commodati. Hippol. sing. 430.

Libros scholasticorum furtivos Iudæi retinere non possunt. 672 Octavum privilegium est, quòd Iudæi libros scholasticorum furtivos eis pignoratos, aut venditos retinere non possunt. Quanvis enim Iudæi fruantur eo privilegio, ut res furtivas eis pignoratas, aut venditas retinere possint, donec per veros dominos pretium reddatur: quod esse contra jus l. in civilem C. de furt. dixit Rebuff.in repet. l. Divus fol.24.vers. tertio quæro ff. de Senatusconsul.Silla. tamen hoc privilegio uti nequeunt in libris contra scholasticos: v.g. si famuli surripiant ab scholasticis libros, & vendat Iudæo, Iudæus nequit illos retinere, donec scholastici restituant pretium. Ita Rebuff. privil.115. ex Panormitano in cap.quòd clericis, de foro competen. Francis.de Cremæ sing.81. & Decio in cap.cum venerabilis col.5. num.13. de except.

Ratio

Ratio est, quia nemo uti potest suo privilegio contra privilegiatum. Authen. quas action. C. de sacrosf. Eccles. Scholasticus autem privilegiatus est. Et hoc non solum habet locum in Iudæis, sed multo meliùs in Christianis non ad hoc privilegiatis: ex quo sequitur teneri mediatores, ac revenditores librorum restituere, non dato illis pretio per scholares l. inutilem C. de furt.

Libri scholari edendi. 673 Nonum privilegium est, quòd liber scholari ad fundandam intentionem edendus est à mercatore v.g. qui ad talem librum edendum compelli potest. Quanvis enim regulariter non teneatur quis edere ad intentionem fundandam l. 1. & fin. Cod. de edend. tamen libros tenetur quis edere scholasticis ad intentionem, etiam eorum fundādam, ut probat Rebuff. privil. 116. ex favore studij, & utilitatis publicæ ex studio provenientis. Nam in fisco hoc statutū est l. ne quisquā ff. de edēd. l. 2. §. Divus ff. de jure fisci: item in dote, quæ studio æquiparatur, ut videre est apud Bal. de Bartolinis in repet. l. 1. in 124. dotis privil. n. 319. ff. solut. matr. Habetur igitur supra assignatum privilegium apud Decium in cap. 1. col. 10. de probat. & Purpuratum ad l. 1. Cod. de edend. Vnde si scholaris habeat librum penes mercatorem, forte pignori datum, talem mercatorem compellere poterit ad ostendendum sibi librū, tex. in Authen. hoc ita, ubi Bart. C. de pignor. & in l. à divo Pio §. insuper in fin. ff. de re judic. Et testatur Rebuff. privil. 116. se ista induxisse contra revenditorem librorum, qui emerat libros ab aliquo, & postea scholasticus illos petebat sibi exhiberi, ut videret an sui essent, & ita fuisse judicatum.

Libri tradendi non obstante appellatione. 674 Decimum privilegium est, quòd librorum scholastico tradendorum executio non impeditur, neque suspenditur appellatione. Quanvis enim in appellatione detur effectus devolutivus, & suspensivus, ita ut quando legitimè appellatur à sententia definitiva conquiescat officium judicis, & nō valeant ultra ejus acta, cap. 1. cap. verum, cap. ut nostrum, cap. dilecti, & cap. ex parte, de appellat. & l. appellationibus C. de appellat. & l. 1. C. de bon. poss. ubi DD. & Maranta de ord. jud. 6. par. §. de appellat. à num. 174. tamen executio sententiæ de tradendis libris, non suspenditur appellatione, quando scilicet profertur sententia contra bibliopolam, vel alium, ut libros studioso tradat. Ita Scaccia de appellat. quæst. 17. limit. 6. memb. 2. num. 36. vers. extende, & limit. 7. num. 10. & Alphonsus de Escob. cap. 16. n. 13. à quibus de hac re elegans subditur ratio, nempe libros esse alimenta ingenij: unde sicut alimentorum corporalium sententia non impeditur, sed executioni mandatur, quanvis ab ea appelletur, ita idem in alimentis ingenij statui oportuit.

Libri non debent gabellam. 675 Vndecimū privilegium est, quòd libri non debent gabellam, seu vectigal. Ita ex l. 34. tit. 18. lib. 9. Recopil. desumit Emman. Barb. in remiss. ad Ordin. Lusitan. lib. 1. tit. 78. §. 14. num. 21. & Gutier. de gabell. q. 78. à num. 3. Ita etiam expressè Roland. tom. 3. cōs. 34. num. 16. Ratio est, quia gabella solui non debet de rebus, quas quis defert causa sui, vel suæ familiæ usus l. fin. §. Divus ff. de public. l. si publicanus §. de rebus, ubi Bar. eo tit. Rui. in cons. 112. num. 9. vol. 5. Bertach. in tract. de gabell. in 2. p. 8. q. Iul. Fer. tract. de gabel. à num. 127. & Sal. in l. Vniversi C. de vectig. & com. ubi ait, quòd pro rebus quæ portantur usus sui causa, vel gratia juris exercendi, non dicitur vectigal solui. Et ideo subdit, quòd judices seu officiales nihil solvere debent pro libris, quos portant secum: item & scholares, quia juris exercendi causa portant. Gabella apud Lusitanos vulgo dicitur (Siza) teste Barbosa cit. nu. 2. ex eo quòd cum Regina Philippa uxor Regis Ioannis I. filia Ducis Alencastrensis vidisset impositam, dixerit (bona siza) quasi bono consilio Rex motus fuerat in impositione hujusmodi tributi ad Regiæ dignitatis onera sustinenda. Vel forte melius dicitur quòd nomen acceperit à tributo Neapolitano, quod (Asizia) nuncupatur. Ita Eduard. Nunez de Leaõ livro da orig. da lingua Portug. cap. 12. Petrus Mariz Dialog. 4. Regum Lusitan. fol. 134. Afflict. ad Constit. Regni Siciliæ lib. 1. Rub. 79. de tricessima, & salario num. 11. & Cabed. p. 1. decis. 113. n. ult.

Siza unde dicatur.

Libri legati filio lesuino. 676 Duodecimum privilegium est, quòd si testator legaverit scholari libros legum, si efficiatur Doctor in jure civili, & libros medicinæ, si efficiatur Doctor in medicina, libros tam legum, quàm medicinæ debeat habere, si in utraque facultate Doctor fiat. Ita Rebuff. privil. 130. ex l. Titiæ test. & ibi expressè Alex. & Iasō. ff. de legat. 1. Sumitur 1. ex illo axiomate. Dignitas superveniens non tollit privilegium præcedens l. 3. C. de dignit. lib. 12. ergo, quòd scholaris fiat Doctor in medicina, & propter hoc ferat libros medicinæ, non tollet quòd factus Doctor in jure civili ferat libros legum. Sumitur 2. ex alio axiomate. Sub simplicibus comprehenditur casus mixtus in favorabilibus l. si ita ff. de liber. & posthum. l. 2. in princ. ff. de verb. oblig. Vbi Marc. Anton. Baver. in §. sed cum aliquis col. 11.

Librorum venditio ad restitutionem. Decimū tertium privilegiū est, quòd neque Doctor, neque Iurisperitus teneatur in conscientia vendere libros, quibus ad studendum indiget, ut restituat quod debet. Ita expressè Fagund. præc. 9. decal. lib. 7. cap. 27. num. 15. ex Suar. lib. 4. de just. quæst. a. 4. Maldero tract. 4. cap. 7. dub. 1. Azorio tom. 3. lib. 4. cap. 39. & Molina tom. 3. de just. disp. 754. Ratio est, quia nemo tenetur restituere cum jactura status justè acquisiti, sed potest differre solutionem debiti,

quoad

quoad usque devenerit ad fortunam pinguiorem: & quidem Doctor sine libris amittet statum. Deinde impotentia moralis excusat à restitutione:& quidem quod valde durum ac difficile est, quale in professore litteratum spoliari libris, censetur moraliter impossibile. Tandem quia ad restituendum neque miles tenetur vendere arma, neque artifex instrumenta, neque agricola boves, quibus arat; ergo etiam neque litterarum studiosus tenebitur vendere libros, qui sunt arma, & instrumenta litteratia.

Cessio bonorum in scholari. 677 Decimum quartum privilegium est, quòd studiosus non potest conveniri in libris, quos emit post factam cessionē bonorum. Quanvis enim si aliquis cessit bonis, & postea pervenit ad fortunam pinguiorem, ex integro conveniri jure potest §. fiu. Institi. de action. & l. 1. C. qui bonis cede. possunt. hoc tamen non habet locum in scholaribus, à quibus non sunt libri auferendi, etiam si illos emant post cessionem. Ita Rebuff. privil. 112. ex Glos. sing. in l. nepos Proculo ff. de verb. signif. Socin. in tract. fallen. regula 47. & Ias. in §. Item serviana n. 66. Instit. de action. Sumitur ex juribus, & rationibus supra allatis.

QUÆSTIO VIII.

Quid juris in armamentariys Academicis, seu bibliothecis?

Bibliotheca in Academia. CVm unaquæque Academia suis frequens studiosis tam professoribus, quàm auditoribus sub uno Rectore, sit quædam veluti militia suis instructa ducibus, & militibus sub uno Imperatore, sicut milites armis pugnant, ita studiosi libris obarmantur: & sicut armamentaria suppeditant militibus arma, ita bibliothecæ studiosis libros. Hinc solent Academiæ celebriores habere communes bibliothecas, quas sustentant publicis sumptibus, pro utilitate studiosorum. De Conimbricensi ita habetur lib. 2. Statut. tit. 46. init. ¶ Averà na Vuiversidade hũa livraria publica, na qual estarão os livros de todas as faculdades em estantes, ou almarios, prezos com cadeas, & repartidos, & ordenados na melhor maneira & ordem que puder ser pera bom concerto. Solent etiam viri privati locupletes quò litterarum avidiores sunt, eò copiosiores librorum thesauros sibi congerere: nam sicut in Republica (inquit Petrus Gregor. de Repub. lib. 16. cap. 7. init.) & privatim & publicè thesauri colliguntur, & reconduntur ad usum necessitatis, sic thesauri litterarum, & bonarum artium, qui in libris, & magistris mutis consistunt, inter præclara Reipublicæ bona reponuntur à privatis, & publicis personis.

678 Prima difficultas est, quid sit bibliotheca, quis ejus primus inventor, & quid in legatis veniat illius nomine? *Bibliotheca quid sit.* Quoad primum, bibliotheca vox est, quam à Græcis Latini acceperunt penuria vocabuli: quanvis enim pro eodem frequenter usurpent bibliothecam, & librariam, tamen libraria capitur frequentiùs pro taberna, in qua venales libri existunt, bibliotheca autem quasi bibliorũ theca, seu librorum receptaculum tria significat, Locum, Armarium, Libros. Quoad secundum, de inventore, credit author Theatri vitæ *Bibliothecarum inventor.* humanæ verbo eod. bibliothecarum usum cum ipsis litteris fuisse adinventum. Nam simul (inquit) ac scire, & sapere natum est, mox etiam scribere: & istud esse cum fructu non potuit, nisi libri ad præsentium & posterorum usum dispositi adservarentur. Privata primum ea cura, & quisque sibi suisque struebat: postmodũ Reges, & Dynastæ usurparunt, nec in usum solum, sed ambitionem, aut splendorem. Sanè multos olim congerere libros, vix fuit privati hominis, aut census: cum tarda & impendiosa transcriptio esset: donec utilissima typographia rem in compendium misit. His non obstantibus, Plinius lib. 7. cap. 30. & lib. 35. cap. 2. celebrat M. Varronis bibliothecam, quæ prima in orbe ab Asinio Pollione ex manubijs publicata Romæ est. Asinij Pollionis (inquit)
„ inventum esse Romæ, vultus authorum pin-
„ gere, qui primus bibliothecam, inquit, di-
„ cando ingenia hominum rempublicam fe-
„ cit. An autem priores cœperint Alexandriæ,
„ & Pergami Reges, qui bibliothecas mag-
„ no certamine instituere, non facile dixe-
„ rim.

679 Quoad tertium, quidnam in legato, quando nempe quis legat alicui suam bibliothecam, veniat bibliothecæ nomine, armarium ne, seu pluteus, & ambones, an libri? *Bibliotheca nomine quid veniat.* Bartolus ad l. cum pater §. mensæ ne leg. 2. & tex. in l. librorum §. sed si bibliotheca, & §. libris, ubi Bar. de leg. 3. absolutè docet non venire armarium, sed tantum libros. Illud scio expressum esse in §. sed si bibliotheca citato explorandam esse circa hoc testatoris mentem:
„ Sed si bibliothecam legaverit, utrum ar-
„ marium solum an libri quoque continētur,
„ quæritur? Et eleganter Nerva ait interesse
„ quid testator senserit. Vnde Mascardus de probat. concl. 192. rectè ait de hac re statuēdum esse, inspecta priùs qualitate & legantis, & legatarij, nisi aliter ex verbis legantis de ejus mēte appareat. Nam si scholaris (inquit) sit qui legat alteri scholari, ex tali legato venitet, etiam libri. Et facit tex. in l. librorum §. quod tamen Cassius in fine ff. de legat. 3. & l. plenum §. equitij, ff. de usu & habit. l. sed etsi susceperit §. 1. ff. de

Loquendi usus prævalet.

de jud. Si verò stationarius sit, qui legat alteri, tunc censetur sentire magis de armario, quàm de libris. Primum tamen advertendum est, quomodò fuerit concepta charta legati, ut notat Bart. citatus per tex. in l. cum filiofam. ff. de legat. sed præcipuè attendendus est communis usus loquendi illius regionis, qui debet prævalere usui loquendi ipsarum legum. Explicatur exemplo: nam quanvis stricta vocis significatione bestiæ, non veniant, nisi animalia feræ „ naturæ, ut ursi & leones: Bestias enim (in„ quit Vlpian. in l. 1. §. bestias ff. de postul.) ac„ cipere debemus ex feritate magis, quàm ex „ animalis genere, hoc tamen non procedit, quando communi usu loquendi regionis animalia domestica vocarentur bestiæ: quia tali significatui standum est. In statutis enim etiam exorbitantibus, & correctorijs juris communis verba debent accipi secundùm usum loquendi regionis, non obstante lege aliter tale verbum interpretante. Arg. l. cum de lanionis §. asinam ff. de fund. instr. l. Labeo ff. de supellect. leg. Ita Mascard. concl. 190. ex Tiraq. Natta, & multis alijs, quos citat.

Bibliothecarum eversio.

680 Secunda difficultas est, sitne quid honestum, & à virtute magnificentiæ profectum bibliothecas parare? Non desũt qui pro utraque hujus duplicis difficultatis parte negativè pugnent, exemplo magnorum Regum, qui libris infensi bibliothecas nobilissimas, multoque labore, & pretio comparatas everterunt, de quibus nonnulla diximus quæst. 1. & 2. & modò addimus ex Dion. lib. 54. Augustum duo millia fatidicorum librorum concremasse, & ex Euseb. hist. Eccles. lib. 1. cap. 6. Herodem Ascalonitam, ut suam tegeret ignobilitatem, libros genealogiarum, quos habebant reconditos in secretioribus templi archivis, redegisse in cineres: & ex Tiberio Deciano tract. crim. lib. 5. cap. 46. num. 6. Antiochiæ in templo, quod olim Trajano dicatum fuit, nobilem extitisse bibliothecam, quam Iovinianus ex instigatione uxoris, faces subjicientibus concubinis, incendi jussit.

Hæc tamen exempla utpote pessima, & nata ut plurimùm ex odio litterarum (ni forte in Augusto ex odio errorum, qui fatidicis valde familiares sunt) nobis suadent potiùs quàm dissuadeant affirmativam sententiam in utraque difficultate proposita. Quòd verò parare bibliothecas, sit quid honestum, patet ex fine intrinseco honestissimo, ad quem libri congesti, & seriatim ordinati diriguntur: nam finis hujusmodi est studiosos sana doctrina imbuere, & rectis moribus informare. Deinde quòd videatur quid profectum ex magnificentia, constat in regibus, & locupletissimis dynastis, qui maximis impensis solent copiosissimas parare bibliothecas, pro suis status ornamento, & splendore, Ptolomæus Philadelphus Ægypti Rex

Bibliothecarum paratio.

thesaurum maximum impendit in conquirendis libris omnigenarum disciplinarum, ut Alexandrinam suam adornaret bibliothecam. Pisistratus Atheniensis hoc nomine maximè laudatur, quòd privato sumptu libros liberalium artium omnibus legendos proposuerit. Octavianus Cæsar anno ab Vrbe condita 726. cum templum Apollinis in palatio dedicavit, bibliothecas perfecit. Constantinus Imperator, cum intelligeret à suis prædecessoribus quàm plures sacros libros fuisse impiè crematos, maximis impensis bibliothecas restaurari curavit, ut refert Socrat. in hist. Eccles. lib. 1. cap. 9. Theodosius Iunior, filius Arcadij nõ fuit Ptolomæo inferior in bibliotheca paranda, ut testatur Nicephorus lib. 14. histor. Ecclesiast. cap. 3. Mitto plures, quos invenies apud Petrum Gregorium de Repub. lib. 16. cap. 7. Decianum lib. 5. cap. 46 & Iustum Lipsium erudito syntagmate de Bibliothecis.

Bibliotheca legata.

681 Tertia difficultas est, an bibliotheca legata infanti, ut ei, quando fuerit habilis, tradatur ad usum studij, sit legatũ certum, & cedat infanti quoad proprietatem? Existimabit aliquis hujusmodi legatum esse incertum, & nunquam cedere quoad proprietatem. Probabit primum, quia non datur certitudo temporis quo infans habilis vacabit studio: unde sicut est legatum incertum, quod relinquitur Petro tradendum, quando factus fuerit Episcopus; ita quod traditur infanti, quando factus fuerit habilis ad studium. Probabit secundum, quia quando legatur usus ex prædio, hoc non cedit quoad proprietatem; ergo similiter quando legatur usus ex bibliotheca, hæc non cedet quoad proprietatem. Nihilominus in utraque difficultatis parte oppositum tenendum est: imprimis legatum illud habendum esse pro certo, defendit Stephan. Gratian. discep. foren. tom. 2. cap. 254. num. 35. Quia novum (ut inquit) non est in jure, quòd legata quanvis incerta habeantur pro certis, si possunt certificari per relationem habito respectu ad personam legatarij, ut de relicto facto causa studiorum, quod dicitur cedere, & peti posse, quando legatarius est effectus talis, qui communi hominum opinione possit dare operam studijs. l. nec semel 22. §. si in habitatione ff. quand. dies leg. ced. Menoch. lib. 4. præs. 199. num. 19. Vbi multa adducit quando possit certificari legatum ratione rei quæ relinquitur, vel ratione causæ pro qua factum est: & tunc semper redditur certa dies legati, juxta Bald. l. 1. num. 5. Cod. quando dies leg. ced. Circa alteram partem, scilicet bibliothecam illam relictam infanti cedere quoad proprietatem, tradit idem Gratianus citatus num. 43. Quia testator mandavit bibliothecam totam, & integram conservari pro infante illo ad usum studij; ergo non fuit legatus solus usus studij, sed fuit legata

Legatum certum, & incertum.

legata bibliotheca ad usum studij, ac proinde dicitur relicta proprietas. Sic enim dicitur de prædio alicui relicto ad usum, seu usumfructũ, quod continet proprietatem: quidquid secus sit, quando relinqueretur usus ex prædio. Ita Bald. in l.si mulier num.2.Cod.de jure dot. per tex. in l.donationes §.species ff.donat. Iaf. in l.cum hi §.si om ff.de transact. Alex.cons.150. in princ.lib.7 Ceph.cons.58.n.5.lib.2. Et ex his patet solutio ad rationes dubitandi pro partibus oppositis.

Monialibus relicta bibliotheca.

682 Quarta difficultas est, Utrum bibliotheca librorum, Græcorum, Hebraicorum relicta monasterio monialium possit alienari absque legitima solemnitate? Videtur negandum. Quia per Extrav. Ambitiosæ Pauli II. & alios Canones prohibita est regularibus sub gravibus pœnis alienatio bonorum non solum immobilium, sed etiam mobilium pretiosorum, quæ servando servari possunt: bibliotheca autem illa debet recenseri inter bona mobilia pretiosa. Nihilominus respondeo cum Pellizario tract. 6. cap.8. num.11. non esse improbabile talem bibliothecam posse alienari absque legitima solemnitate. Facit 1. quod testatur Portellus p. 1. casu 17. num.5. nempe Collectorem Apostolicum pro Lusitania in casu simili declarasse bibliothecam librorum Latinorum relictam cuidam monasterio monialium posse vendi converso ejus pretio in rem fructuosam permanentem, non obstante quòd ex speciali Bulla cujusdam Pontificis dictæ moniales prohiberentur alienare mobilia pretiosa ipsis relicta à quadam Regina: quod quidem declaravit, non dispensando (dispensare enim nequibat) sed merè declarando legem ex hoc præcisè quod bibliotheca erat monialibus omnino inutilis.

Bona immobilia an possint alienari a regularibus:

Facit 2. quia bona immobilia relicta monasterio incapaci, possunt absque dubio solemnitate alienari, ut dicunt Sanch.lib.7. Decal.cap. 26.num.30.& cap.27.num.17.& Filliucius tract. 44.cap.4. num.32. ex eo quòd posita ipsius incapacitate sunt ipsi inutilia; ergo similiter bibliotheca illa relicta monialibus alienari poterit, ex eo quòd, posita illarum incapacitate, est illis inutilis. Facit 3. quia in casu posito cessat omninò præsentis prohibitionis finis, qui est, ut commodo & utilitati monasteriorum consulatur, ne eorum bona dissipentur: sed hic utilius agitur negotium monasterij, si vendatur bibliotheca, converso ejus pretio in rem fructuosam, quàm si retenta conservetur; ergo sic absque legitima solemnitate alienari potest. Et per hæc manet satisfactum rationi dubitandi pro parte negativa.

Bibliotheca alienatio.

683 Quinta difficultas est, an ex vi supra relati decreti sit interdictum monachis alienare copiosam bibliothecam ipsis competentem? Respondeo affirmativè ex Suario tom. 4. de Relig.tract.8.lib.2. cap.27. n. 19. quem sequitur Pellizarius proximè citatus num.93. Quanvis enim singuli libri possint alienari excusante parvitate materiæ, tamen bibliotheca tota alienari nequit, cum sit res gravissima, quæ meritò computatur inter mobilia pretiosa, quæ servando servari possunt. Illud tamen observandum est non evadere pœnas latas contra alienantes bona Ecclesiastica, eum qui in fraudem legis paulatim venderet bibliothecam copiosam: nam committit contra legem, qui verba legis amplectens contra legis nititur voluntatem: fraus enim nemini patrocinari debet, reg.88. de reg.juris in 6.

Dubitabis 1. quando nam in proposito casu incurrantur pœnæ? Respondeo cum Pellizario citato num.94. incurri, non quidem statim ac quis incipit alienare aliquem librum cum animo distrahendi paulatim totam bibliothecam; sed solum ubi pervenit ad quantitatem, quæ judicio prudentis æstimetur gravis, & notabilis. Probatur, quia Ecclesiasticæ pœnæ regulariter solum contrahuntur, quando actus externus sub illis prohibitus consummatur: ex vi autem talis intentionis consummatur, quando ad notabilem quantitatem ventum est: nam omnes illæ venditiones, quæ in se ipsis sigillatim sunt modicæ, continuantur in unam gravẽ. Confirmatur ex doctrina Bonacinæ de censur. in partic.disp.2.q.3.p.42. num.14. asserentis extrahentem extra statum Ecclesiasticum magnam quantitatem frumenti, sed singulis vicibus modicam, non statim incurrere excommunicationem latam contra extrahentes, quando incipit extrahere intentione extrahendi notabilem quantitatem, sed solum quando pervenit ad eam quantitatem, quæ prudentis judicio sufficit ad peccatum lethale. Seclusa illa intentione (inquit Bellizar.cit. num.94.) probabile est non incurri dictas pœnas, cum sic illæ modicæ venditiones moraliter non continuentur, neque faciant unam gravem.

684 Dubitabis 2. an possint regulares absque debita solemnitate vendere magnam quantitatem librorum antiquorũ, ad emendos libros recentiores, & utiliores? *Librorũ venditio per regulares,* Benè respondet negativè Pellizar.num.95. nisi fortè libri illi antiqui essent religiosis omninò inutiles, quod vix continget. Sæpe tamen bona fides à culpa & pœna excusabit. Dubitabis 3. an monasterium possit liberè alienare libros emptos pecunia furtiva, quam bona fide à fure acceperat? Benè respondet negativè idem author loco citato, si libri illi sint mobile pretiosum, quòd excedat valorem viginti quinque aureorum. Quia libri illi (ut tenet Bonacina de contract. disp.3. q.3. p.15. num.8.) non sunt hypothecati pro ea pecunia: atque adeo non sequitur quòd sicut pecunia illa potuisset alienari, sic & possent alienari libri ex

ea

ea empti. Vnde non datur hic locus doctrinæ Quarantæ verbo Alienatio num. 43. vers. Vndecimo limita, nec in casu proposito militat regula (Subrogatum sapit naturam illius pro quo subrogatur.) Dubitabis 4. sitne unum, an multiplex peccatum velle unam totam bibliothecam surripere? Respondet Azor tom. 1. Institut. moral. lib. 4. cap. 4. q. 3. esse unicum peccatum, sed eo gravius & maius, quo materia peccati maior est. Nam sicut peccat unico peccato qui vult domum unam exurere, vel pecuniæ acervum furari, vel gregē ovium abigere, ita unico peccato peccat qui desiderat surripere unam integram bibliothecam. Ratio est, quia sicut multæ partes constituunt unam domum, multi nummi unum acervum, multæ oves unum gregem, ita multi libri integrant unam bibliothecam, ac proinde moraliter unum objectum furti.

LIBER V.

DE RECTORE ACADEMIÆ.

685 CVM in libris præcedentibus jam exposuerimus quæ ad Vniversitatem veluti universim, & quasi acceptam per modum unius Reipublicæ litterariæ spectant, scilicet in primo Academiæ essentiam, utilitatem, & nobilitatem: in secundo leges, & statuta: in tertio privilegia: in quarto exercitia litteraria: sequitur ut expendamus seorsim illius partes, seu personas tam superiores, quàm inferiores, ex quibus coalescit hoc mysticum corpus. Ac primùm par est, ut ordiamur à Rectore, parte præcipua, utriusque Academiæ capite, & in hoc præsenti libro per disputationes, & quæstiones varias, de Rectoris dignitate, jurisdictione, potestate, & obligationibus pro nostro captu differamus.

DISPVTATIO I.

De dignitate, & jurisdictione Rectoris Academici.

PRecipuus labor erit in hac disputatione expedire quæ, & quanta in Rectore Academico sit dignitas, & jurisdictio; quænam possit dentur, ut ipsi Rectori talis dignitas & jurisdictio conferatur: ac tandem quanta à subditis debeatur reverentia suo Rectori constituto in tali munere, & dignitate.

QUÆSTIO I.

Quale sit Rectoris munus, & dignitas?

Rector unde dicatur.

ANtequam ad peculiares hujus muneris, & dignitatis difficultates accedamus, videndum est, unde Rector dicatur. Et quidem ut intelligamus quàm grande sit nomen, conveniunt omnes Rectorem, & Regem in eo convenire, quòd à regendo, uno eodemque fonte deriventur. Erit igitur utriusque eadem derivatio, & ethymologia, quàm benè exponit Isidorus 1. e-
„ thymolog. capit. 29. his verbis: Rex (in-
„ quit) à regendo, idest à rectè agendo vo-
„ catur. Non autem regit (addit lib. 9. cap. 3.)
„ qui non corrigit: rectè igitur faciendo, Re-
„ gis, & Rectoris nomen tenetur, peccando
„ amittitur. Rex enim teste Speusippo (& idem diceret de Rectore) est imperans secundùm leges subjectis, irreprehensibilis, civilis ordinis institutor. Vide ad hæc pulcha quidem, & optima in Concil. Aquisgranensi cap. 1. to. 3. Concil.

686 Prima difficultas est, quale fuerit olim, & modò sit Rectoris munus? Rector (ut dicebamus) à regendo dictus, accipitur pro quocunque gubernatore tam sæculari, quàm Ecclesiastico. Si loquamur de sæculari,

quanvis Rector olim usurparetur frequenter pro magistro convivij, de quo multa Cælius Rhodig.lib.27.c.25.tamen si inspiciamus communem usum latè accipitur pro illis omnibus, quibus provinciarum, urbium, collegiorum, imò & privatarum familiarum cura, & regimē demendatur. Strictiùs autem apud veteres usurpari solebat pro administris provinciarum, erantque viri summæ dignitatis, quos Philostratus in Sophistis appellat Satrapas. In priori significatione utitur Ecclesiast. capit. 32. (Rectorem tē posuerunt, nolli extolli.) Quod attinet ad Ecclesiasticum, Rectoris appellatio longè latèque diffunditur. Vnde in jure Canonico Rectoris appellatione, comprehenduntur omnes habentes regimen animarum, proindeque Episcopi, & alij superiores Can. recedite dist. 45. Item regentes beneficia, sive sint prælati, sive non. Cap. de his distinc. 11. Intelliguntur etiam qui sunt sumpti ad regimen dignitatis cap. statutum, de elect. in 6. Item habentes dignitatem, sive personatum, sive priorarum. Capit. fin. de officio ordinarij in 6. Illi etiam qui præficiuntur administrationi laicorum capit. 1. de jurejurand. in 6. Imò Rectoris appellatione venit etiam Papa, qui Rectorum omnium summus Rector est. Can.consequens dist.11. & cap. Vbi periculum §. cæterum, de elect. in 6. Ex quibus constat Rectoris tam sæcularis, quàm Ecclesiastiei munus esse subditos regere seu gubernare ditione vel subordinata, vel suprema. Vide Illustriss. Cæsarem à sua Hierar. q.2. proæm.q. §.4. n.5.

Rectoris appellatione qui veniant.

687 Secunda difficultas est, quale sit munus Rectoris Academici? Sicut Rectoris absolutè accepti munus est regere & gubernare suos subditos, ita Rectoris Academici munus est Academiam, cujus est caput, gubernare. Meminit jus civile l. Scholarium C. de offic.magist.officior.de tali Rectore, quem vocat comitē scholarū, ejusq; potestatē restrin-
„ git his verbis: Suggestionē tui culminis ap-
„ probantes, viris spectabilib* Comitib* scho-
„ larum, verberat.di, degradandive senatores,
„ & ducennatios licentiam denegamus. Comites scholarum (ut ait Barb.ad l.cit.) sunt, ad quos scholarum agentium in rebus gubernatio pertinet, & sunt ornati comitiva primi ordinis. Scholæ erant undecim, quæ Principē comitabantur, de quibus Guid.Pancirol.in thesau. variar.lib.1.cap.106. Rector Vniversitatis (inquit Sylvester v. eod.) in Italia est competens judex in declarando capitaneum civitatis per virum. Quia lex punit per virum; ergo judex sæcularis potest declarare per virum. l.1. ff.ad Senatusconf. Turpilian. Ex quibus nondum planè constat, spectato jure communi, quale sit munus Rectoris Academici.

Rectoris Academici munus.

Attēto jure peculiari Academiarū Lusitaniæ clariùs innotescit: nam de Rectore Conimbricensi lib.2.Statut.tit.20.sic habetur: ¶ O Rector ha de ser cabeça de toda a Vniversidade, ao qual todos os mēbros haõ de obedecer, in licitis, & honestis, assi Lentes, Doutores, estudātes das quatro faculdades, como todos os mais estudātes das escolas menores, & todos os officiais, & cūprir seus mādados no q̄ forē cōformes aos estatutos. Hæc in genere de munere Rectoris proposita sigillatim, expediuntur toto cit. rato titulo. De Rectore autem Eborensi sic habetur lib. 1. Statut. cap. 3. num. 2. ¶ Todo o governo, & administraçam das escolas, liçoens, officiais, & estudādtes da Vniversidade, pera boa direiçāo, & ordem della, pertence ao Reitor do Collegio do Espiritu santo da dita Vniversidade de Evora, o qual conforme a estes estatutos por mim ordenados, & pella Companhia aceitados, & as constituiçoēs da mesma Companhia regerà a dita Vniversidade. Prosequitur deinde toto capite quæ in specie sint Rectoralis muneris.

688 Tertia difficultas est, quid sit dignitas? Dignitas apud Latinos non solum significat meritum honoris, & præmij, sed etiam pulchritudinem virilem. Tullius lib.
„ 1.offic. Pulchritudinis (inquit) duo sunt ge-
„ nera: unum muliebre, quā venustatē appel-
„ lamus: alterum virile, quam dignitatem di-
„ cimus. Apud Iuristas sumitur dupliciter 1. latè pro quacunque prærogativa, & excellentia, videturque coincidere cum maioritate: est autem maioritas mult iplex, alia ordinis, alia dignitatis, alia senectutis, alia prælationis: & quidem dicitur quis esse maior quadrupliciter, nobilitate, divitijs, potentia, & honore. In hac latissima acceptione dignitas cōplecti, tur non solum omnem personatum, sed etiam quancunque prælationem sive Ecclesiasticam, sive sæcularem. Vide multa quæ de civili dignitate affert Toletan. ad tit. 1. Cod. de dignitatibus lib. 12. num. 1. Sumitur 2. pressè, & sic definiri potest dignitas Ecclesiastica in
„ hunc modum: Est præeminentia habens
„ administrationem rerum Ecclesiasticarum
„ cum jurisdictione ordinaria in foro exter-
„ no. Ex qua definitione patet discrimen inter dignitatem, personatum, & officium. Nam dignitas est administratio rerum Ecclesiasticarum cum jurisdictione. Personatus habet sine jurisdictione prærogativam, v. g. in choro, & concessu locum honorabiliorem. Officium est administratio rerum Ecclesiasticarum sine jurisdictione. Dicitur etiam quis habere dignitatem nomine, & non re, si pro consuetudine patriæ, & Ecclesiæ censeatur dignitate præditus, quanvis omni administratione, & jurisdictione careat. Hæc ex Sylvestro v. dignitas, Azorio to.2.lib.3.c.13.à q.2.& Molina to.3.d.110.

Dignitas quid sit.

Personatus quid.

689 Dig-

Dignitatis appellatio. 689 Dignitatis appellatione non venit Episcopatus in odiosis: secus in favorabilibus. Glos. v. dignitatem ad cap. 2. de præbend. in 6. Quare si Papa dispenset, cum illegitimo ad omnes, & quascunque dignitates Ecclesiasticas, non censetur dispensare ad Episcopatum; ut tenet Sayrus de censur. lib. 6. capit. 11. num. 28. Adde quòd dignitatis appellatione in dispensationibus nec veniant maiores, nec principales: Ita Azor pa. 2. lib. 6. cap. 3. quæst. 8. ubi affirmat, si Papa dispenset cum spurio, ut ad dignitates Ecclesiasticas admitti queat, non censeri dispensatum ad maiores, & principales: Maior dignitas intelligitur ea, quæ in Ecclesia Cathedrali post Pontificalem est maior cæteris. Principalis ea dicitur; quæ est in Ecclesia Collegiali dignitas omnium maxima. Dignitatis appellatione non venit Abbatia in odiosis, ut docet Tamborinus tom. 1. disput. quæst. 2. num. 7. Nam Abbatiæ æquiparantur Episcopatibus juxta Menochium consil. 59. num. 133. Secus in favorabilibus, ut cum multis tradit Valenzuela consil. 74. num. 63. Dignitatis appellatione in commissionibus causarum, venit Vicarius Generalis Episcopi, item Collector, & subcollector, deinde Commendatarius perpetuus, tandem Cancellarius Academiæ Pontificis authoritate approbatæ, ut cum multis tradit Barb. tract. de appellat. appel. 72. num. 6. ubi plura alia de latitudine hujus appelationis.

Dignitas Rectoris Academici. 690 Quarta difficultas est, an in Rectore Academico sit, & qualis sit dignitas? Dignitatem lato modo acceptam, prout significat quandam excellentiam, & prærogativam, item gubernationem & dominatū quêdam, dari in Rectore Academico, planum est ex ijs, quæ de munere Rectoris tradidimus à num. 686. Quòd verò detur etiam in illo dignitas Ecclesiastica pressè sumpta, si Rector sit Academiæ Ecclesiasticæ, suadetur facilè, nam talis dignitas, ut definivimus supra num. 688. Est præeminentia habens administrationem rerum Ecclesiasticarum cum jurisdictione ordinaria in foro externo: in tali autem Rectore datur hujusmodi præeminentia, ut ex hactenus dictis satis apparet; datur etiam jurisdictio ordinaria in foro externo, ut ex dicendis quæstione sequenti apparebit; ergo in illo datur dignitas pressè sumpta.

Rogabis 1. an Rector Academiæ Ecclesiasticæ possit eligi in Cōservatorem alicujus Ordinis mendicantis? Negativa pars videtur probari ex eo, quia ad munus Conservatoris non sufficit habere dignitatem Ecclesiasticam; sed opus est quòd talis dignitas obtineatur in Ecclesia Cathedrali, vel collegiata, ut sumitur ex text. in capit. fin. de officio deleg. in 6: ubi postquam de Abbatibus decreverat, eos esse posse Conservatores, statim subdens „ de obtinentibus dignitatem ait: Seu dig„ nitates, vel personatus in cathedralibus, vel „ collegiatis Ecclesijs obtinentes. Ex quibus videtur non sufficere habere dignitatem, nisi personatus, vel dignitas habeatur in Ecclesijs cathedralibus, vel collegiatis. Nihilominus pars affirmativa mihi omninò placet ex doctrina Monetæ de conservat. capit. 5. numero 97. affirmantis ad Conservatores ordinum Mendicantium sufficere, ac requiri, quòd sint in dignitate Ecclesiastica constituti. Sumitur ex Bulla Leonis X. in Con. Concilio Lateranensi edita, quæ incipit, (Sacro approbante Concilio) in qua statuitur ut Conservatores Fratribus Mendicantibus pro tempore à Sede Apostolica deputandi, doctrina, & probitate præstantes, & in Ecclesiastica dignitate constituti esse debeant. Nec aliud ut deputari possint ad munus Conservatoris requiritur, nisi Ecclesiastica dignitas, ubicunque habeatur, etiam extra Ecclesiam cathedralem, & collegiatam: cum igitur constet Rectorem Academiæ Ecclesiasticæ esse constitutum in dignitate Ecclesiastica, poterit eligi in Conservatorem Ordinis Mendicantis. Semper tandem attendendæ sunt speciales litteræ Conservatoriæ, quæ ad favorem quorumcunque Ordinum conceduntur. Textus adductus pro parte negativa non obstat, quia non excludit à munere Conservatoris dignitatem Ecclesiasticam Rectoris Academici, sed simpliciter admittit eam personatum, quàm dignitatem, in Ecclesijs cathedralibus, & collegiatis. *Rector is dignitate ad munus Conservationis.*

691 Rogabis 2. an solemniter professus in Societate Iesu violat votum, si procuret Rectoratum Academicum, sive intra Societatem, sive extra illam? Affirmativa resolutio mihi est indubitata, & patebit ex declaratione duplicis voti simplicis, quod nostri emittunt post solemnem professionem, alterū „ sub hac forma: Promitto nūquā me acturū, „ vel prætensurum, nec indirectè quidem, ut „ in aliquam prælationem, vel dignitatem in „ Societate eligar, vel promovear. Alterū sub his „ verbis: Promitto nunquā me procuraturum, „ prætensurumve extra Societatem, prælatio„ nem aliquam, vel dignitatem. Sanch. lib. 6. Decal. c. 18. n. 25. non distinguit in priori voto prælationem à dignitate, sed asserit ea duo nomina posita fuisse claritatis gratia: affirmat deinde ex mente nostri Generalis Claudij, nomine dignitatis ibi intelligi officia, quibus annexa est jurisdictio ordinaria, vel delegata, qua[l]e habet Generalis, Provincialis, Præpositus, Rector, Visitator, Vicegeneralis, Viceprouincialis, *Dignitatis procuratio in Societate.*

Vicepræpositus, Vicerector . Quare (inquit) non franget votum, si quis procuret fieri Assistens coram Generali, Magister novitiorum, vel Theologiæ, Minister, Consultor, Admonitor, Concionator. Verùm in posteriori voto distinguit prælationem à dignitate, & ait nomine prælationis extra Societatē intelligi Episcopatum, Abbatiam, quæ habeat jurisdictionē quasi Episcopalē, Vicariatū generalem Episcopi, & quodcunq; munus habens jurisdictionem in foro externo in sibi subditos: nomine dignitatis venire Cardinalatum, & quācunque aliam dignitatem in Ecclesia, etsi prælatione careat. Cū igitur Rectoratus Academicus sive in Societate, sive extra illam, semper sit dignitas cum jurisdictione (ut vidimus) sequitur nō posse procurari à professo Societatis absque fractione voti.

QUÆSTIO II.

Qualisnam sit jurisdictio Rectoris Academiæ?

692 ANtequam accedamus ad exponendam jurisdictionem Rectoris Academiæ, præstat scire, undenam jurisdictio nomen habeat? Asserunt aliqui jurisdictionem dici ab his vocibus jus & ditio: unde cum ditio significet imperium ac potestatē, jurisdictio idem valet atque potestas juris dicēdi. Huic tamen asserto repugnat orthographia nominis: non enim scribitur (jurisditio) sine c, sed (jurisdictio). Quare rectiùs alij jurisdictionem dici volunt à dictione juris. Ius enim dicere (inquit Molina tract. 4. disp. 2. num. 1.) est non solum sententiam pronunciare, & definire quid jus æquitasque contineat, sed etiam legibus ac præceptis gubernare, justitiam administrare, ita ut persona publica universim in alios tanquam sibi subditos potestatem habens faciat circa illos, quidquid pro potestate, qua sibi subduntur, efficere potest.

Iurisdictio unde dicta.

Prima difficultas est, quid sit jurisdictio? Iurisperiti cōmuniter cū Sylvest. v. Iurisdictio, Panorm. cap. quod sedem, de offic. ordin. Navar. de datis & acceptis notab. 32. n. 47. Glos. & Bart. l. 1. ff. de jurisd. omn. judic. definiūt jurisdictionē in hunc modum: „Est potestas de publico „introducta cum necessitate jurisdicēdi, & æ„quitatis statuendæ. Scilicet statuendi quod æquū est. Hæc tamē definitio displicet Molin. tract. 4. disp. 2. n. 5. tanquam neque apta, neque cauta, neque omnem jurisdictionē cōprehendens. In eo enim (inquit) quòd dicit de publico introducta, non videtur comprehendere jurisdictionē à Christo datam Ecclesiæ, quæ nō de publico, hoc est Reipublicæ authoritate, est introducta, sed à Christo collata. Deinde nō omni seculari jurisdictioni videtur competere ea particula, nisi intelligatur mediatè, vel immediatè. Denique non omnes qui jurisdictionem habent, necessitatē habēt jurisdicendi, exercēdive actum jurisdictionis, statuēdiq; æquitatē. Vnde jurisdictionem latissimè acceptam sic aptiùs definit: „Est facultas seu jus faciendi u„numquemq; circa ea, quæ sibi tanquam su„periori subduntur, ea omnia, ad quæ munus „suum superioris se extendit. Ius verò (exponit) relatio quædam est ad ea, ad quæ est id jus. Per particulam (facultas, seu jus) rejiciuntur à ratione jurisdictionis ea omnia, quæ non sunt jus ad aliquid, aut ad aliqua: per reliquum verò definitionis rejiciuntur à ratione jurisdictionis jura omnia, quæ non sunt superioris ad faciendum ea, quæ ad suum munus spectant.

Iurisdictio quid sit.

693 Secunda difficultas est, an detur vera jurisdictio in Rectore Academico? Affirmativa resolutio certa omninò est, tam jure communi, quàm speciali. Quod attinet ad jus commune, suadetur facilè, quia jure communi inspecto (ut ex Sylvestro v. jurisdictio num. 4. tradit Alphonsus de Escob. c. 6. à n. 1. ad 7.) omnis Rector Academiæ approbatæ judex ordinarius est. Et quanvis Sylv. v. Iudex. 1. requirat confirmationem canonicam, hoc tanquam falsum rejicit idem Escobar citatus ex Nicolao Losæo de jurisdict. Vniuers. 1. p. capit. 2. à num. 71. Sufficit enim approbatio Principis, vel illius, qui jus eam approbandi habeat, de quo Decius in Rub. de officio deleg. Socin. ad cap. 1. num. 17. de foro comp. Greg. Lopez l. 2. Glos. Los menestrales, & Azeved. l. 1. tit. 13. lib. 3. num. 8. Cum verò omnis ordinarius judex, imò & delegatus veram habeat jurisdictionem, sequitur manifestè quòd omnis Rector Academicus, jure communi attento, vera jurisdictione polleat. Quod attinet ad jus speciale, nec otium, nec potestas est percurrere omnes. Escobar cap. 4. num. 9. testatur in Complutensi Academia Rectorem habere omnimodam jurisdictionem. Petrus Greg. de Repub. lib. 18. c. 10. n. 2. ait Pium IV. in Constit. 91. data sub annulo Piscatoris 1565. concessisse Rectori Vniversitatis Bononiensis potestatem universalem gubernandi omnes & singulas causas, sed civiles tantum inter scholasticos, videndi, audiendi, cognoscendi, decidendi, ac fine debito terminandi. Quod verò Rector in Academia Salmanticensi sit judex Ordinarius, & consequenter obtineat veram ac legitimam jurisdictionem, tradit in specie Parius in Auth. Habita cap. 9. n. 13. & alijs relatis. Osualdus 17. Com. cap. 20. lit. M. De Rectore Academiæ Conimbricensis, cōstat ex lib. 2. Statut.

Iurisdictio Rectoris Academici.

dit.

,, tit. 20. ibi: As cousas de seu officio, & jurisdição, são as seguintes. De Rectore Academiæ Eborensis, patet ex libr. Statut. 3.

Jurisdictionis munus quale sit. 694 Quod attinet ad omnes Rectores Academicos, tam de jure communi, quàm speciali, potiri scilicet aliqua vera, ac legitima jurisdictione, facilè convincitur ex principijs juris Canonici. Nam jurisdictionis est judicare, seu auditis partibus proferre sententiam, Glos. à suspensis in cap. cum dilectus, de consuet. & Glos. 5. in cap. transmissam 15. de elect. Quia jurisdictionem exercere, idem valet atq; jus dicere, & nusquã melius quis Jus dicit, quàm per sententiam statuẽdo quod unicuique jus competat: constat autem Rectorem omnem Academicum judicare, si non in omnibus, saltem in aliquibus causis; ergo omnis jurisdictione pollet. Deinde jurisdictionis est corrigere, Glos. cit. ad eas transmissam 15. de elect. tum quia sine coerctione jurisdictio nulla est Glos. fin. in cap. 1. de officio Archid. & jurisdictio sine potestate coercendi videtur nullius momẽti, Cap. Pastoralis ibi glos. de officio deleg. Imò videtur delusoria cap. ex litteris, de offic. deleg. tum quia jurisdictio fuit instituta ad vindictam malorum, Cap. Solitæ in princ. de maiorit. & obed. cum verò Rector Academicus possit corrigere, & coercere sibi subditos, sequitur habere jurisdictionẽ. Tandem, quia jurisdictionis est juramentum exigere, & recipere à subditis. Glos. 3. in cap. transmissam 15. de elect. Cõstat autem Rectores Academicos à suis subditis, vel studia primo ingredientibus, vel gradus, & officia suscipientibus juramenta exigere.

Jurisdictio Rectoris qualisnam sit. 695 Tertia difficultas est, qualisnam sit jurisdictio quæ datur in Rectore Academico? Quæ hactenus attulimus facilè suadent jurisdictionem quæ datur in Rectore Academico tam jure communi, quàm speciali esse ordinariam, & non delegatam. Nam omnis Rector Academicus est judex ordinarius, ut vidimus. Deinde quia jurisdictio ordinaria in eo distinguitur à delegata, quia ordinaria competit alicui ratione dignitatis, vel officij de se perpetui, delegata verò solum competit ad tempus certum, vel incertum, non ex officio perpetuo, sed ex delegatione alicujus: cum verò jurisdictio competat Rectori Academico ratione officij perpetui, qualis est Rectoratus, sequitur jurisdictionem esse ordinariam. Hæc resolutio nobis certa est, & procedit tam de jure communi, quàm speciali in omnibus Rectoribus cujuscunque Universitatis legitimè approbatæ.

Nihilominus contra Rectorem Academiæ Salmantinæ (inquit Alphonsus de Escobar capit. 6.) dubium movet, quòd fere omnia quæ ad ordinariam jurisdictionem spectãt, nõ Rector, sed Magister Scholarum habet, ut patet ex Cõstit. 21. Rector verò ea tantum, quæ ad Universitatis ipsius regimẽ pertinent, exercere potest: & in summa Rectoris tantum est cõgregatio cõciliorum, quæ vulgò appellant (claustros) provisio lecturarum, & Cathedrarum, cursuum probatio, & alia non multo plura relata Constit. 11. & 12. in qua est clausula (ut decidat summariè, & de plano) & in Constit. 13. usque ad 16. electio successoris in officio Rectoris, & consiliariorum, & de idoneitate, & inhabilitatibus eligendorum cognoscere. Constit. 1. ver. super quo, & tit. 1. statut. 7. tandem ut studiosis arma auferre possit: in quo Caroli Imperatoris concordia editum est §. 11. fol. 389. & §. 12. ut tam in scholis, quàm extra armorum ablatio Rectori competat, eoque negligente Scholastico. Harum causarum plurimas nequit solus Rector expedire, sed cum Universitatis cõcilio, aut consiliariorum maiori parte.

Causarum universitas in jurisdictione. 696 His non obstantibus, adhuc Escobar num. 19. meritò existimat in Salmantino Rectore dari jurisdictionem ordinariam. Imò cum jurisdictionis (inquit) ordinariæ insigne sit, quòd habeat Universitatem causarum, hæc universitas causarum non desinit esse illa, quæ Rectori competit, ex eo quòd ad certas causas restringatur, nempe ad ipsius Academiæ gubernationem; imò tantum abest quod ob id jurisdictio ordinaria esse desinat, ut jure communi certum sit omnes judices ab Universitatibus electos, de his tantum causis posse cognoscere, quæ ratione professionis, vel officij pertinent ad ipsam Universitatem, non de cæteris. Glos. ver. in publicis l. fin. Cod. de jurisdict. Bart. l. fin. num. 13. de colloquijs, & in specie de Rectore Salmantino Socinus capit. 1. num. 17. Quare illa generalis jurisdictio Magistri Scholarum, non tam ablata Rectori, quàm non concessa videtur: cum jure ipso non plures ipse causas haberet, quàm quas hodie habet. Si igitur aliarum Academiarum Rectores integram, & magis amplam jurisdictionem vendicant, eam non sortiuntur quoad excessum ab Authen. Habita, ut notat Socin. cap. significasti num. 43. & cap. licet n. 90. de foro compet. sed eam habent speciali privilegio, vel consuetudine.

Jurisdictio duplex in Rectore. Ex dictis infert Escobar citatus à numero 29. prædictos reliquarum Academiarum Rectores (excepto Salmantino) vendicare jurisdictionem duplicem. Nam alteram habent à prælato confirmante, vel privilegio aut consuetudine idem permittente, quo casu jurisdictio generalis erit, & talis Rector poterit excommunicare virtute Pontificalis confirmationis, aut privilegij, cæterasque vibrare censuras, modò sit capax, idest clericus, de quo Innocent. cap. quando 7. numero 3.

de officio Ordin. & Socin. ad cap. 5. num. 1. Alteram vero habent jurisdictionem ab Universitate, cujus virtute possunt injungere mulctam, & solum judicare in causis, de quibus dictum est. In Salmantina Academia prior jurisdictio exercetur per Scholasticum, posterior per Rectorem. Ex quibus facilè intelligitur cur Salmantinus Rector compellere nequeat per censuras immediatè à se latas, sed si opus sit, eas debeat implorare ab scholastico, qui ad illius requisitionem tenetur eas promulgare, ut cavetur Constit. 5. Idem proportione habita existimo procedere in similibus Academijs, & præsertim in hac nostra Eborensi, facta cõsideratione, & divisa quodammodò jurisdictione inter Rectorem, & Conservatorem Ecclesiasticum. Quanvis Rector Eborensis habeat juridictionem spiritualem à Pontifice, soleat tamen eam in censurando exercere per Conservatorem.

Censuræ per Rectorem Academicum.

697 Vt verò ad peculiaria jurisdictionis exercitia in alijs etiam Academijs descendamus, quam in Bononiensi exerceat Rector ex indulto Pij IV. diximus supra num. 695. quantam & qualem Rector Conimbricensis exercere possit, ac debeat, habetur lib. 2. statut. tit. 20. per totum, sed præcipuè n. 1. ¶ A elle pertencerà mandar chamar a conselho, ajuntar as cõgregaçoẽs nos tempus que os estatutos ordenaõ, & quando lhe mais parecer necessario, & nos dittos conselhos, & ajuntamentos ha de propor as cousas que se ouverem de tratar, mandar votar a cada hum em sua ordem, callar os que se atravessarem fora de tempo interrompendo os votos, ou detendose mais do necessario, castigar os desobedientes, & rebeis, ou que fallaõ descortezmente, & porlhe as penas que lhe parecer. Et num. 8. ¶ A seu officio pertence mandar começar, & acabar os autos, argumentar, & callar os que arguirem, &c. num. 9. ¶ Ao Reitor, & não ao conselho, pertencerà assinar, & mandar fixar os edictos das cadeiras, que lhe constar estarem vagas, & se ouverem de prover por opposiçaõ, & tomar a prova dos cursos, conforme ao livro 3. titulo da Matricula. num. 11. ¶ O Reitor nos exames privados terà toda a jurisdiçaõ necessaria pera quietaçaõ, & bom concerto delles. Et num. 12. ¶ Terà o Reitor jurisdiçaõ nos casos crimes que acontecerem das portas do terceiro das escolas pera dentro entre os estudantes, ou pessoas da Vniversidade, ou quaesquer outras que não forem do corpo della: tirando os crimes que acontecerem na cadea, & na audiencia: & nenhũa outra justiça, nem Conservador, poderà entender nestes casos, nem entrar dẽtro das ditas escolas a prender, ou tomar armas sem seu mandado. Et num. 15. ¶ Tem mais jurisdiçaõ o Reitor pera proceder summariamente contra os Deputados, & Conselheiros, & Secretario, que forem culpados em alguns erros de seus officios, &c. Denique num. 20. ¶ Tem mais o Reitor jurisdiçaõ privativa sobre os Estudantes, Doutores, Lentes, & quaesquer outras pessoas da Vniversidade Ecclesiasticas, posto que sejaõ sacerdotes, & Religiosos de qualquer Ordem, & privilegios que sejaõ, ad observãtiam statutorum tantum, pellos breves dos Santos Padres impetrados pello senhor Rey D. Sebastiaõ.

Iurisdictio Rectoris Conimbricensis.

698 Quanta sit jurisdictio Rectoris in Eborensi Academia, cõstat præcipuè ex lib. 2. statut. cap. 3. num. 2. ubi præter ea quæ jam de munere Rectoris apposuimus supra num. 687. ibidem subjungitur. ¶ E neste governo se encerra o castigo dos estudantes escolastico, & lançalos fora da Vniversidade que naõ cumprirem com suas obrigaçoẽs, cõforme ao que bem lhe parecer. Deinde nu. 3. Ao Reitor pertence mandar chamar a conselho, & ajuntar as faculdades, quando lhe parecer necessario. E nos ditos conselhos, & ajuntamentos a elle pertence propor às cousas que se ouverem de tratar, & mandar dizer seu parecer a cada hum, & ouvidos determinar, & resolver o que se ha de fazer. E assi tambem ao Reitor pertence tomar a prova dos cursos. Multa alia omitto, quæ toto hoc capite continentur, & per omnes libros statutorum dispersa sunt. Quidquid aliud Rectoralis jurisdictionis in rebus singulis, hoc loco desideratur, forte reperies sequenti disputatione, ubi de potestate Rectoris Academici nobis erit sermo prolixior.

Iurisdictio Rectoris Eborensis.

QUÆSTIO III.

Quænam sint requisita, ut quis Rector Academiæ creetur, & constituatur?

699 Quænam postulẽtur qualitates, ut quis eligatur, vel creetur Rector Academiæ, non invenio, jure communi decisum, nisi in quantum jus commune determinat conditiones, quæ requiruntur ad judicem, & magistratum, sive sæcularem, sive Ecclesiasticum, cujus appellatione Rector Academicus comprehenditur. Et quidem missa facio ut trivialia, quæ de probitate, & scientia communiter traduntur ab authoribus. Quoad ætatem, licèt communior opinio sit, viginti annos expletos sufficere, ut quis judex esse possit. Cap. cum vigesimum, de offic. deleg. cum lege ff. de recop. arbitr. idque de Rectore in specie resolvant Baldus Auth. Habita nu. 45. ad fin. & Salycer. l. fi. C. de jurisd. omn. judic.

Ætas in judice quæ.

judic. tamen ad dignitatem & munus Rectoris jure communi postulari viginti quinque annos, ex Azone & Rofredo tradunt Gregor. Lopez lib.5.v.Maior tit.4.p.3. & Petrus Greg. lib.17.Syntag.cap.9.num.16.3.p. Vide Sylvam lib.4.resp.15.q.4.à n.10. Bobadill.lib.2.cap.7. & Cuiac.lib.17.obs.c.34.

Electio Rectoris Salmantini.

700 Solum superest exponenda creatio Rectoris Academici secundùm statuta specialia, & pro omnibus, erit nobis tantum sermo de uno, vel altero, à quibus conjectura potest fieri ad cæteros. Imprimis occurrit exponéda creatio Rectoris Academiæ Salmanticensis, de qua Alphonsus de Escob. cap. 1.& 2. ex Martino V.Pontifice Constit. 5. ampliata postea fol. 157. tit.1. in libro Statutorum Academiæ. Nam in d.Constit.1. de clericatu & ætate requisitis, ut persona in Rectorem possit „ eligi, sic hebetur: Ita tamen quòd sint cleri„ ci non conjugati, & ætatem viginti quinque „ annorum attingant. Circa quam ætatem advertendum est sufficere quòd quis habeat viginti quatuor annos completos, & vigesimū quintum inchoatum saltem per unam diem. Nam in favorabilibus, quando non postulatur expressé tempus completum, inceptum habetur pro cōpleto. Patet in Sacerdotio, ad quod in Trident.sess.23.cap.12. de reform. postulatur ætas viginti quinque annorum, & tamen sufficit annus vigesimus quintus inchoatus saltem per unam diem, teste Sanchez lib. 7. Opuscul.cap.1.dub.33.

Ætas Sacerdotis.

701 Deinde Martinus V.Constit.cit. addit, Vt eligi nequeat in Recto„ rem, neque consiliarium Oriundus hujus „ urbis, vel de civibus ejusdem, aut ex ijs qui „ propter longissimam mansionem pro civi„ bus habeantur. Ad quem locum notat Escobar cap.1. quòd licèt hæ voces (Oriundi, Cives, & Incolæ) soleant frequentissimè confundi, & pro eodem usurpari, tamē quando simul ponuntur, & exprimuntur, unamquenque suo significatu accipiendam esse, ut sumitur ex l. si quis officium ff. de ritu nuptiar. De quo Cuiac.lib.1.Obser. cap.11.& lib.4. cap.12. Notandum insuper est quotiescunque agitur de solis oriundis admittendis, vel rejiciendis ab aliquo munere, inspiciendam esse scripturam fundationis, consuetudinem, statumve, & si in eis certæ qualitates exprimantur, quæ explicent quis dicatur Oriundus, seu Originarius, aut civis, eas omoinò debere observari, prout in diæcesi Calagorritana, Pallentiana, & Burgensi, de quibus Gonzal.reg.8. Cancel.glos.9. §.1. Quare si statutum, vel consuetudo, aut speciale fundationis instrumentum vocet ad aliquod officium, beneficium, aut munus simpliciter Oriundos, aut cives absque ulla declaratione prædictarum vocum, hæ debent accipi in sua vera & legitima significatione secūdùm jus, ita ut in casibus pijs, & favorabilibus vox (Oriundus) extēdatur usque ad proavos paternos, & maternos l. municeps 23. ff. ad municipal.

Oriundus quisnam dicatur.

702 Difficultas est, quisnam in jure dicatur Oriundus ad eum effectum, ut rejiciatur à munere Rectoris, vel judicis? Respondetur cum Alphonso de Escob. cap.1. à num.23. Oriundum dici, qui in eadem civitate natus fuerit: aut si ipse natus non sit, idem esse, si pater ejus, aut avus nati fuerint. Hæc resolutio subit ampliationem, & limitationē multiplicem. Ampliatur 1. ut procedat etiam si filius in eadem civitate natus, alibi domicilium habeat. 2. ut resolutio habeat locum, sive filius sit in potestate patris, aut avi, sive non. 3. ut procedat etiam mortuis patre & avo. 4. ut procedat etiam si sola mater, vel avus maternus nativitatem habeat. 5. ut procedat etiam in filio illegitimo, & naturali. 6. ut servus manumissus ibi originem contrahat, ubi patronus originem habet. 7. in Infantibus expositis, & ijs qui ad fidem veniunt. Nam in civitate, in qua exponuntur, aut sacro baptismate intinguntur, originem contrahunt, ut cum Bartolo, & alijs defendunt Gonzal. cit. glos.9.num.105. & August. Barb. de potest. Episc. alleg.51. n.150. Hactenus de ampliationibus: faciamus gradū ad limitationes multiplices. Nam proposita resolutio limitatur 1. ut ultra avos, aviasque non extendatur. 2. ut domicilium nequaquam noceat, nisi in persona eligendi concurrat: nam origo sola ad posteros extenditur, non item domicilium. l.17.§. patris ff. ad municipal. 3. ut origo ex nativitate, sive propria, sive parētum, ita demum inducatur, si non in transitu nati fuerint. Quis natus dicatur in transitu, exponunt Selva lib.1. resp.7.p.4 à num.11. & Petrus Barb. l. hæres §. proinde art. de foro rationo originis à num.9. Limitatur 4. in filijs illegitimis, spurijs, & vulgo quæsitis, quibus pater & avus paternus ignoratur. 5. Si Rector, vel judex ad modicum tempus eligatur. 6. nisi obstet vel Regis indultum, vel civitatis liberè eligentis consuetudo.

Neophyti & expositi a quo oriundi.

Regnigena quis.

703 Præterea ut nonnullas alias qualitates requisitas ad electionem Rectoris Salmantini prosequamur, Martinus V. Pontifex sua illa Constit. 1. sanxit, ut quis in Rectorem Salmantinæ Academiæ eligendus, Regnigena esse debeat. Id expressiùs decrevit Philip. II. anno 1594. Quis dicatur Regnigena, videndus est Bald. ad Authen. Sed omnino n. 55. C. ne uxor pro marito, Rebuff. ad Constitutiones Gallicas tract. de liter. natural. & Barb. cit. num.6. & 34. & 72. Quando in aliqua Academia, seu generali studio non præcipitur ut Regnigena eligatur, eligi potest exter à Regno, modò sit de gremio studentium. Ita Escob. cit. cap.3. num.15. qui num.17. observat discr-

men inter Rectorem, & Scholarum Magistrú, nempe quòd Rector cessante illo statutu eligi potest exterus à Regno, at Scholarum Magister jure ipso Regnigena esse debeat, cum dignitatem, & præbendam Ecclesiasticam habeat.

Requiritur insuper ad prædictam electionem, quòd eligendus sit matriculatus, & in Academia resederit uno saltem anno: sic enim habetur Statuto 1. tit. 2. ¶ Matriculado antes, o al tiempo de la eleccion, y que aya residido antes de la eleccion, por lo menos un año en la Universidad. Difficultas est, an possint conjungi intervalla mensium, vel dierum, ut hic annus expleatur? Pro resolutione observabis 1. quando in aliqua dispositione expressè postulatur tempus continuum, sive favorabilis, sive odiosa causa sit, nullam temporis coacervationem explere tempus postulatum. l. fin. §. quoties, ubi Bart. num. 2. de public. & vectig. & sumitur ex l. Paulus 38. §. fin. ff. de liberal. caus. ibi, Si continuo triennio servisset: respondit enim Paulus Sticho competere libertatem post expletum servitutis triennium, quia per modicum tempus fugæ, non desierat triennium esse continuum: nam modico intervallo facto continuum durat, l. si quis ita 8. de condition. & demonst. l. 3. in fine, de divort. Vide Caldas lib. 2. recept. senten. quæst. 3. à num. 19. Ex quibus constat tempus à continuitate deficere per intervallum notabile, & Paulum certè responsurum libertatem Sticho non competere, si intervallum fugæ notabile foret. Observabis 2. quando postulatur tempus, & nihil exprimitur de illius continuitate, si materia sit odiosa, debere tempus ita esse continuum, ut datis intervallis, non admittatur conjunctio. Ita Orosius l. si idem 11. à n. 9. de jurisd. ex l. Servus §. 1. & l. Stich um, de statu liberis.

Temporis continuitas.

704 His observatis, placet affirmativa nostræ difficultatis resolutio, nempe conjungi intervalla mensium, vel dierum, ut annus residentiæ in Academia expleatur, ad effectum eligendi Salmantinum Rectorem. Ita Alphonsus de Escobar cap. 4. num. 16. ex Cuiac. lib. 15. resp. & Francisco de Amaya lib. 1. cap. 10. suar. obser. Sumitur 1. ex cit. l. Servus §. 1. & l. Stichum §. Dama, de statu liberis. Sumitur 2. ex ratione, quia hæc materia est favorabilis, ut patet: quando autem in materia favorabili postulatur tempus simpliciter absque alia declaratione, non intelligitur præcisè de continuo. Confirmatur varijs exemplis, 1. in monacho, cui Pontifex indulserat ut triennio studeret: hic enim juxta Baldum l. non solum init. ff. de excus. tutor. potuit dividere tempora. 2. in temporibus frequentandi Academiam requisitis, ut quis decoretur gradu Bachalauri, vel Doctoris. Hæc enim tempora juxta Orosium citatú etiam interrupta conjunguntur. 3. quia Vicennium statutú professoribus, ut habeant comitativam, de qua l. unica Cod. de profess. in urbe Constan. lib. 12. l. 8. tit. 31. par. 2. Y que pueden por substitutum servire, de quo in Eugeniana Constit. pag. 73. potest coacervari, seu componi ex diversis intervallis. Quia nihil de continuitate temporis cavetur in prædictis juribus, imò in citata constitutione expressè ponitur continuo, vel interpolatim. Unde perperam tradidere oppositum Anton. Gomez l. fin. Tauri ad finem, & Platea ad d. l. unic. motiautoritate Bartoli ad l. fin. §. quoties, de public. & vectig. Ubi expressè loquitur, quando dispositio specialiter postulat tempus continuum. 4. in novitijs, quorum annus probationis requiritur ut professio in religione fiat, potest coalescere ex partibus interruptis, ut tradunt Speculator de statu monach. quæst. 37. lib. 4. p. 3. Archidiac. cap. non solum n. 1. de regul. in 6. Alex. consil. 54. num. 2. vol. 4. Mysingerius de tempore util. cap. 3. num. 9. & Anton. Gomez in Bulla Cruciata clauf. 5. num. 7. Nihilominus hoc exemplum non admittimus, quia oppositum dicendum est de tali probationis anno, ut rectè probant Emman. Roter. tom. 3. regul. q. 15. a. 8. Azor lib. 12. instit. moral. cap. 2. quæst. 8. & cum multis Sanch. lib. 5. Decal. cap. 4. num. 31. Quid si Rector in alia Universitate semestre vixerit? Non conjungitur, ut semestre aliud in Universitate Salmantina vixisse sufficiat: nec temporum conjunctioni locus est. Ita Escobar cap. 4. n. 41. ex Decio in l. si idem n. 8. de jurisd. Quia ratio statuti non æquè militat.

Residentia continuitas.

Comitationis tempus.

Novitiorum tempus.

705 Rogabis obiter, quid dicendum sit de probatione, & præscriptione qualitatum, quæ in Rectore postulantur? Omnes qualitates requisitas (inquit citatus Alphósus cap. 5.) se habere, probare debet eligendus: & de qualitate clericatus Mascardus conclus. 1145. Nisi forte electione facta, & possidente electo, controversia ei moveatur. Quia tunc incumbet onus probandi impugnanti electionem. Ante possessionem verò, etiam facta electione, quid juris sit, tradunt Innocent. cap. super his, ad fin. de accusat. Federicus de Senis consil. 103. & quos refert Socinus cap. significasti num. 42. col. 2. de foro compet. Pari modo, si electus excipiat, qualitates, sive statuta, & constitutiones illas postulantes, esse præscriptione abrogatas, oportebit eum probare talem præscriptionem, vel quicúq; ipsam allegaverit. Quia præsumptio stat pro talibus qualitatib᷒, & constitutionibus possidentibus.

Probatio qualitatum.

706 Qualiter facienda sit creatio Rectoris Academiæ Conimbricensis, cujus nominatio in tribus personis spectat ad Academiam, & electio ad Regem Protectorem, juxta lib. 2. Statut. tit. 3. num. 1. quales esse debeant nominatores, & quænam postulentur qualitates in personis nominandis, habetur d. lib. 2. tit. 4. ubi sic in principio.

Rectoris Conimbricensis nominatio.

¶ No

¶ No derradeiro de Iulho de tres em tres annos o Reitor que acaba o seu triennio farà eleição do novo Reitor &c. E num.1. Os eleitores seràm o Reitor, Vicereitor, ou quem servir o cargo, Lentes de Prima & Vespera das quatro faculdades, sem nelles aver eleição, & quatro Cathedraticos mais das cadeiras grandes cada hum de sua faculdade, & hum Deputado naõ Lente, & hum Conselheiro, & estes seis seràm eleitos pello ditto Claustro: & faltando qualquer dos Lentes de Prima, & Vespera, elegeràm outro em seu lugar, & assi se farà nos mais que faltarem: & recebendo todos juramento de eleger, & nomear o mais idoneo, & de manterem segredo em tudo, & em todo o tempo, fechadas as portas, & indose os nam votantes, faràm eleiçaõ do Reitor por tres annos limitadamente, & assi se declararà aos votos, & no assento que se fizer: & as consideraçoens, & qualidades das pessoas, que haõ de ser nomeadas pera este cargo, saõ as do §. que se segue.

Num.2. As pessoas que haõ de ser nomeadas pera Reitor, haõ de ser tres, presentes, ou absentes, que tenhão experiencia das cousas da Vniversidade, & pello menos de idade de trinta annos, de que constarà aos eleitores, primeiro que dem caixa a pessoa nenhũa, & seràm fidalgos graduados, approvados em virtude, letras, & bom exemplo, ou pessoas constituidas em dignidade, ou grao de letras que recebessem da ditta Vniversidade, & que não tenhaõ raça algũa: porque quem a tiver, nam poderà ser nomeado em Reitor, nem Vicereitor: & assi nam poderà ser nomeado pera Reitor Lente algum que actualmente lea: & em cada hũa destas tres pessoas se farà seu particular escrutinio, & ficaràm eleitos os que levarẽ mais votos de favas brancas, &c. Mitto reliqua, præsertim circa electionem faciendam per Regem, ac tãdem de electione Vicerectoris, quando Rector moritur, quæ videri possũt toto titulo 4. citato.

Rectoris Eborensis electio.

707 Qualiter creetur, & constituatur Rector Academiæ Eborensis, quasve qualitates creandus & constituendus requirat, non aliũde petendum est, quàm ex ijs, quæ observat nostra Societas in suis Collegiorum Rectoribus creandis: nam eo ipso quod quis est Rector Collegij Spiritus S. Societatis Iesu Eboræ, manet Rector Academiæ Eborensis, juxta lib. 1. Statut. cap. 3. initio, ubi sic:

¶ O Reitor da Vniversidade serà sempre o Reitor, ou Superior do Collegio do Espiritu santo da Companhia de Iesu: & tanto que for eleito conforme às constituiçoẽs da Companhia, ipso facto serà Reitor da Vniversidade: ao qual todos os officiais, estudãtes, & pessoas della Ecclesiasticas, & seculares reconheceràm por Reitor, & seràm obrigados a cumprir seus mandados in licitis, & honestis, conforme aos estatutos. Qualiter autem fiant Rectores Societatis, non quidem per electionem & suffragia subditorum, sed per voluntatem, & provisionem Præpositi Generalis, constat ex 9. p.
„ Constit. cap. 3. §. 14. ubi de Generali: Consti-
„ tuat per se ipsum Rectores Collegiorum, &
„ universitatum, ac Præpositos locales domo-
„ rum, quos aptiores fore judicaverit. Quales verò personæ debeant proponi Generali, ut ab eo designentur, habetur lib. Ordinat. General. cap. 17. p. 2. Videatur Suar. tom. 4. de Relig. tract. 10. lib. 10. cap. 3.

QVÆSTIO IV.

Quanta Rectori Academico in sua dignitate, & jurisdictione constituto debeatur reverentia, & obedientia?

Reverentia debita Rectori.

708 REverentiam aliud esse, & aliud obedientiam, constat ex cap. his quæ, de maior. & obed. Cum verò quæstione proxima Rectorem Academicum exposuerimus dignitate præditum, & jurisdictione pollentem, sequitur pro maiori prædictorum intelligentia, ut agamus de correlativis, qualia sunt reverentia correspondẽs dignitati, & obedientia respiciens jurisdictionem. Quod attinet ad priorem, prima difficultas est, an reverentia & cultus debeatur Rectori Academico ab omnibus studiosis? Affirmativa resolutio indubitata est, eamque de jure communi in quocunque superiore tradunt omnes ex l. 2. C. de offic. divers. judic. & cla-
„ riùs ex l. 3. eod. tit. ibi: Si non patuerit in-
„ gressus, aut reverentia non fuerit in saluta-
„ tione delata. Et quòd reverentiam debeat minor maiori, eique assurgere, & loco cedere, tradit Glos. in summa dist. 93.

Observantia quid sit.

Probatur, nam reverentia & cultus proficisci debent ex virtute, quæ observantia dicitur: est autem observantia virtus, qua superiores colimus: sicut enim virtus pietatis (inquit Lessius lib. 2. cap. 46. dub. 2. num. 10.) defert cultum parentibus, quia sunt authores vitæ, & educationis, ita observantia omnibus superioribus, quia sunt authores nostræ gubernationis: quicunque enim nos aliqua in re gubernant, aliquo cultu digni sunt. Nec obstat definitio observantiæ, quam ex M. Tullio refert S.
„ August. lib. 83. qq. qu. 84. Observantia est
„ per quam omnes aliqua dignitate excellen-
„ tes, cultu quodam, & honore dignamur. Ex qua videtur sequi observantiam non dati

præ-

Præcisé in ordine ad eos, qui nos gubernant, seu non respicere debitum proveniens ex gubernatione: siquidem observantiæ cultu prosequimur etiam eos qui sanctitate, sapientia, & authoritate sunt insignes, quanvis nullam in nos jurisdictionem habeant. Non obstat (inquam) hæc objectio, quia etsi illi dignitate, vel excellentia aliqua prædicti actu nulla in re nos gubernent, tamen sunt apti, & idonei gubernare, & ratione talis aptitudinis, seu idoneitatis illis debetur cultus. Observantia enim (ut docet S. Thomas 2.2. q.132. a.1.& 2.) respicit tanquam objectum (cui) id quod est principium gubernationis actu vel potentia, ita ut respiciat primariò id quod actu gubernat secundariò quod aptum est gubernare.

Reverentiæ genus duplex: 709 Secunda difficultas est, qualisnam reverentia debeatur Rectori Academico? Venit in considerationem duplex reverentiarum genus, aliud earum, quæ communi jure, & consuetudine exhibentur, scilicet per capitis detectionem, assurrectionem, genuflexionem, osculum terræ, pedis, manus, vultus, de quibus latè, & eleganter Ioan. de Platea in l. Decuriones Cod. de silentiar. lib. 12. Aviles in proœm. prætor. verbo Salud, & de salutatione per osculum l. 1. C. de domesticis lib. 12. Fuit & singularis adorationis genus, incurvare Deorum genua, & Principum imagines; de quo latè Roa Cordub. lib. 4. cap. 5. ubi varias hujus ritus causas assignat: quibus Escob. cap. 46. num. 25. eam addidit, scilicet illorum genua incurvari, ut reminiscantur posse illos aliquando genibus flexis supplicare: natura enim non minùs flexibilia fecit adorata, quàm prostrata genua. Et quidem quòd ex dicto communi cultu saltem quoad reverentias communiores, detegendi caput, & assurgendi, quædam oporteat præstari Rectori Academico, perspicuum est: siquidè viris omnibus dignitate, & authoritate conspicuis præstari solent: ille autem Rector (ut vidimus) multum authoritate, & potestate eminet.

Reverentia exhibenda Rectori. 710 Aliud cultus, & reverentiarum genus est jure, & consuetudine speciali introductum, vel saltem datum ex liberalitate & urbanitate salutantium, aut obsequentium: v.g. ut Rector in absentia appelletur Dominus, ut studiosi eum se in propriam domum conferentem comitentur: ut quando quis in aula publica vel recitat lectionem, vel discutit quæstionem, Rectori supervenienti exhibeat reverentiam primò cessans à recitatione, donec Rector in suo loco sederit: deinde captans benevolentiam, tandem breviter enarrans quæ recitaverat: v.g. dicens antequam pergat? (Versabar Illustrissime Rector, &c.) De omni hoc cultu potest inquiri, an debeatur Rectori? Imprimis quòd appellandus sit in absentia (Dominus Rector) præterquam quòd id postulet æquitas, & urbanitas, sciamusque observari in Academia Conimbricensi, habet fundamentum in jure. Nam in Authent. Habita C. ne filius pro patre Rector Academiæ appellatur Dominus per Fridericum Imperatorem, his „ verbis: Si litem eis quispiam super aliquo „ negotio movere voluerit, hujus rei optione „ data scholaribus, eos coram domino, vel „ magistro suo, vel ipsius civitatis Episcopo, &c. ubi quanvis multi graves Iuristæ pro domino intelligant dominum civitatis, & alij præsidem illius provinciæ, in qua est Vniversitas; tamen Rebuff. ibid. super citata verba, intelligit Rectorem Vniversitatis, qui in ea simpliciter vocatur dominus. Cum igitur vulgaris politica sit, Regem, vel Principem supremum honorificè aliquem compellantem, v. g. si vocet Excellentiam, Celsitudinem, præbere normam alijs, & Imperator Rectorē appellet Dominū, hac ratione præscribit modum loquendi alijs, saltem studiosis.

711 Deinde quòd in aliquibus Academijs studiosi suo Rectori comitatum debeant, in nonnullis opportunitatibus, & egressibus, compertum est. Rebuff. in privileg. Schol. privil. 74. testatur, scholares in Montepessulano juramentum præstare Rectori, de eo comitando: addit tamen scholarem, qui nō fuit comitatus Rectorem, ex eo quòd manserit domi suæ, justa ex causa, v.g. quia studio incūbebat, non esse perjurum. Nam qui apud ædes suas sunt, ex justa causa, abesse videntur. l. cum vero §. fin. cum l. leg. & ibi expressè hoc dicit Bened. de Plumb. ff. de fideicom. liber. Et hoc præcipuè verum habet, quando Rector nimis appeteret incedere pompaticè, faceretque crebras egressiones cum jactura temporis, & detrimento studentium. Præterea quòd Rectori supervenienti debeatur reverentia, ut nempe aulam ingresso omnes assurgant, & qui discutit quæstionem, subsistat, ac cesset, donec Rector suo loco sedeat, mox captata venia, & inculcato breviter statu quæstionis, progrediatur, non aliunde probari potest, quàm ex statuto id præcipiente, vel consuetudine legitimè præscripta. Hanc cultum in Academijs Conimbricensi, & Eborensi scimus laudabiliter observari. Quanta verò sit illius observantia in Salmanticensi, testatur Alphonsus de Escobar cap. 46. init. his verbis: Candidatus (inquit) ad cathedram, cum ex tempore, ut moris est, pro ea obtinenda recitaret, contigit, ut Rectori Academico intranti solitam reverentiam non exhibuit, hoc est salutationem, & in recitando cessationem, usque dum Rector suo loco sederet, deinde antequam pergeret, Versabar Illustriss. Rector. &c. Item alio antea die candidatus ipse in cujusdam argumenti initio, dum veniam captaret, collegiatos prætulit Magistris & Doctoribus, priùs illos nominando.

Comitatus Rectoris.

Venia captanda à Rectore.

Veniam non captandi pœna.

Hinc

Hinc factum est, quòd ab Academico concilio cathedra, quam possidebat, privaretur, & mulcta præterea damnatus esset: deinde alijs de Academiæ gremio, qui in gymnasio auditores prædicti aderant, mulcta imposita tanquam inobedientibus Rectoris præconio eadem die in gymnasio publicato, ne ullus in matricula descriptus lectioni interesset, sub pœna præstiti juramenti de obediendo Rectori in licitis & honestis.

712 De justitia hujus pœnæ, qua candidatus ille ob veniam, & reverentiam prætermissam sic graviter, lata sententia affectus est, latè disputat Escobar toto capite citato, & in omnibus fere improbat talem sententiam. Missis alijs, quanvis contra prædictum candidatdm multum urgeat, quòd videatuc graviter deliquisse, frangendo consuetudinem longo tempore observatam, & legitimè præscriptam, qua Rectori Academico, ea salutationis forma exhibita semper fuit, tamen idem Escob. à num. 19. usque ad 23. doctè & eleganter se opponit intendens liberare candidatum illum à crimine, & obligatione observandæ consuetudinis illius: quatenus probat urbanitatis, & reverentiæ actus, ut plurimum, facultatis esse, ideoque impræscriptibiles, & necessariò probandum actus aliquos gestos animo se obligandi. Quam sententiam (inquit) tenuisse videtur Supremus Regius Senatus, qui collegiatis prohibuit, ne intrante Rectore suo, in recitationibus cessarent, non obstante quod per plures annos factum fuisset scientibus, & patientibus omnibus Academiæ magistratib⁹, & studiosis. Nec objicias possessionem Rectoris Academici longiorem esse, proindeque aptiorem ut præscriptio inducta foret. Nam esto quòd id verum sit, certum quoque est unius actus possessionem sufficere ad jus possessorium obtinendum, si actus sit præscriptibilis sin autem facultativus, neque mille anni sufficient: ut patet in consuetudine recitandi ter Salutationem Angelicam ad primas tenebras: cum enim sit actus facultativus, nempe introductus sine animo contrahendæ obligationis, nulla repetitio per quamcunque temporis diuturnitatem satis erit pro illa contrahenda. Côcludens tamen Escobar cap. 46. num. 27. dicit jam cessare omnem controversiam: quia jussu Supremi Senatus (inquit) factum est, ut candidati solitam reverentiam intranti Rectori exhibeant ea forma, quam initio proposuimus.

Gerfacta de ea ... in urbe ...

713 Quod attinet ad posteriorem, seu obedientiam jurisdictioni correspondentem, tertia difficultas est, an studiosi, & omnes Academiæ officiales teneantur obedire Rectori? Nota obedientiam dici quasi obaudientiam, quòd Superioris vox & præceptum audiatur, & admittatur. Est duplex, altera materialis, nempe omne opus virtutis, quo præceptum impletur, etiam sine formali intentione implendi, & transcendit per omnes virtutes; altera formalis, quæ ideo expressè aliquid facit, quia præceptum est, & spectat ad virtutem specialem, cum tendat sub speciali ratione honesti, scilicet ad opus prout debitum ex præcepto. Constat neminem teneri ad obediendum Rectori Academico obedientia formali. Quia intentio illa, cum sit actus merè internus, non cadit sub humanam jurisdictioné. Quòd verò omnes tam studiosi, quàm officiales Academici teneantur illi obedire materiali obedientia, perspicuum est jure communi, & speciali. Sumitur ex cap. 3. & cap. Illud, de maior. & obedien. & cap. his quæ eod. In summâ dist. 93. Can. qui scit 2. q. 6. Can. generaliter §. hoc idem 16. q. 1. Can. lex æterna 23. q. 5. & Glos. 1. in cap. 2. de censib. in quibus præcipitur ut obediant inferiores superioribus, minores maioribus, & subditi prælatis: constat autem studiosos & officiales illos habere Rectorem Academicum pro superiore, maiore, & prælato.

Obedientia quid & ...

714 De jure speciali Academiæ Conimbricensis lib. 2. Statut. tit. 3. & 20. & Academiæ Eborensis lib. 1. cap. 3. constat omnes tam studiosos, quàm officiales teneri ad obediendum Rectori Academico. Imò solemne est in hac utraque Academia, ut omnes studiosi sive antequam in matricula describantur, sive gradum aliquem litterarium suscipiât, & omnes officiales ante muneris sui adeptionem, juramentum præstent de obediendo Rectori. Hoc juramentum utpote promissorium inducit obligationem pro ratione materiæ levem, aut gravem. Est autem pulchra quæstio, an studiosi frangentes hoc juramentum contrahant infamiam? Videtur affirmandum. Nam illi violantes juramentum manent perjuri: est autem perjurus infamis l. si quis maior. C. de transaction. cum distinctione ibi tradita, & l. Lucius ff. de his, qui notan. infam. Ias. in §. item si quis postulante Instit. de action. Glos. in cap. querelam, de jurejurán. cap. venerabilem, de elect. cap. 2. de rescrip. & cap. infames 6. q. 1. Nihilominus negandum est cum Rebuffo privil. 75. asserente regulam illam generalem fallere in scholaribus, qui si non obediant Rectori, sunt perjuri, nec propterea sunt infames, nisi per sententiam condemnentur, ut notant Bal. Ias. ad l. si quis maior. Addit Barbat. in Rubri. de jurejuran. in Cle. quasi pro ratione positæ resolutionis scholares esse valde pronos ad jurandum, & non multum curare de perjurio, adeo ut sit bona consequentia, Sunr scholares; ergo perjuri. Quod magis lepidè quàm verè dictum est, nisi intelligatur de solis pessimis, qui nempe committunt peccatum pessimum, quale perjurium, cujus malitia tanta est, ut affirmet Sanch. lib. 3. Decal. cap. 4. n. 35. perjurium esse

Iuramentũ de obediendo Rectori.

Periurorum infamia & iniquitas.

Periuria in alieno.

esse peccatum gravius homicidio, & al'js peccatis, quæ in proximū committuntur. Nam illud directè est contra honorem Dei invocati in testem falsitatis. Addunt aliqui apud eundē num.37. magis peccare perjurum, quàm parricidam: quod tamen incredibile est. Illud habemus ex Sacra Pagina Ecclesiast. 23. num. 12. „ Vir multum jurans replebitur iniquitate, & „ non discedet à domo illius plaga. Et multa contra perjuros Levit.19. & Matth.5. & cap. si peccatum 22.q.1. cap. Si Christus, de jurejurand. cap. ad Apostolicæ §. sed licet, ubi Glos. de re judic. in 6. & Can. habemus 22. q.1. Ratio igitur cur scholaris perjurus in non obediendo suo Rectori, infamiam vitet, est favor, & indulgentia vitæ litterariæ.

715 Obedientia perfecta. Quarta difficultas est, qualisnam obedientia debeatur Rectori: Cum ostenderimus deberi obedientiam Rectori Academico tanquam superiori & prælato, consonum est, ut dicamus talem obedientiam debere esse perfectam, seu putaui ab omni fæce imperfectionis, qualis illa, quæ juxta Glos. in summa 93. dist. consistit in tribus, videlicet in exhibenda reverentia, in mandato suscipiēdo, & in judicio subeundo. Multum etiam conferret, ut quod scholaris opere exequitur, ex recta intentione prodeat: nam obedientia quæ procedit ex charitate, & desiderio boni operis, commendatur: secus quæ procedit ex ambitione, Can. sciendum 8. q.1. Amor enim erga ipsum prælatum præcipientem multum juvat. Ideo dicebat Christus Dominus Ioann.14. (Si quis diligit me, mandata mea servabit.) Et S. Hieronymus Epist.4. ad Rusticum: (Præpositū monasterij timeas ut dominum, diligas ut patrem.) Si igitur scholaris suum Rectorem habeat loco domini, & parentis, ex timore filiali, & amore proveniet, ut debitam ei reverentiam, & perfectam obedientiam exhibeat.

Cum vero obedientiæ debitum mensuretur per præceptum legitimè ac justè imperantis, ut scholaris teneatur obedire, requiruntur duo, alterum jurisdictio ex parte præcipientis, alterū honestas ex parte rei præceptæ. Obedire enim nemo tenetur in mandato & judicio, nisi ei qui habet jurisdictionem, & administrationem super eum: Glos. 1. in summa dist. 92. & Rector non habet jurisdictionem, nisi ut præcipiat licita, & honesta secundùm statuta Academiæ. Utrunque continetur in statutis Academiæ Conimbricensis lib.2. tit.20. init. ¶ O Reitor he cabeça de toda a Vniversidade, ao qual todos os membros haõ de obedecer, in licitis & honestis, & cumprir seus mandados, no que forem conformes aos estatutos. Quare in illicitis obedientia non præstatur Glos. fin. In cap. ne Dei 43. de Simonia. Obedire enim Deo magis debemus, quàm hominibus Can. si Dominus 13. q.3. Deinde obedire non debent subditi Imperatori præcipienti errorem contra Deum Can. Imperatores 11. q.3. Nam obedientiæ incolumitas ubi est, ibi sana est forma doctrinæ. Can. miramur dist.61. Denique in licitis etiam & honestis non tenetur scholaris obedire Rectori, nisi res præcepta sit secundùm statuta Academica, seu leges Academicas, eo modo quo regularis non tenetur obedire suo prælato, nisi secundùm regulam, quam vovit, ut videre est apud Sanch. lib.6. Decal. c.1. n.5.

DISPUTATIO II.

De potestate Rectoris Academici.

716 Quanvis nonnulla in libris præcedentibus, & disputatione proxima obiter disseruerimus spectantia ad potestatem Rectoris Academici, hoc tamen in loco præcipuam, & propriam sedem vēdicat disputare de illius potestate, seu jurisdictione perspicuè, quasi singillatim, & quoad suas partes in ordine ad objectum, seu res circa quas versatur. Disputandum igitur nobis est de potestate Rectoris erga omnes studiosos tam auditores, quam professores, de illius potestate erga suos officiales, ac tandem de potestate in officijs providendis.

QVÆSTIO I.

Quanta sit Rectoris Academici potestas erga studiosos?

De potestate Rectoris, simulque de statutis Universitatum scripsere Iuristæ veteres, sed transcursim, & non ita dilucidè ac pro dignitate ut solent Theologi. Imprimis ad Authent. Habita. Bald. à num. 44. Salicet. à num.38. & Iasins l. fin. num. 6. & 8. & ibi omnes Cod. de jurisd. omn. judic. Abbas in celebri sua quæst.6. Socinus cap. si quis clericus à num.17. & cap. significasti à num. 43. de foro compet. & cap. licet num.90. Rebuff. in Potestas Rectoris erga studiosos.

privil.

privileg. 152. & dicta Authent. verbo peregrinantur, & verbo Domino, Gitanius numero 798. Doriel. Coip. dicta Authent. & Osuald. 17. tum capit. 20. lit. k. numero 1. Quid verò Rectores Academiarum possint vel jure communi, vel speciali sibi dandendis, & immunitandis statutis, satis notum est ex his quæ tradidimus lib. 2. disp. 1. quæst. 2. & 3. à num. 158. Quid verò possint per dispensationem in iisdem statutis, satis diximus num. 239. & 240. Dictum igitur de potestate illorum erga officiales, & officia sequentibus quæstionibus, præsentem aggredimur de potestate erga studiosos tam auditores, quàm professores.

717. Prima difficultas est, an Rector Academicus possit studiosos delinquentes punire, & quomodò, quando in statutis nulla determinatur pœna? Certum est posse Rectorem Academicum punire studiosos delinquentes iisdem pœnis, quæ in statutis decernuntur. Est enim totius Academiæ caput, & judex ordinarius cum omni jurisdictione requisita ad exequendum quidquid statuitur per leges Academicas; proindeque ad infligendum pœnas statutas. Dubitatur, an & quomodò possit punire crimen, cui nulla pœna in statutis determinata est. Quod possit punire delinquentes transgressores statutorum, ex eo patet, quia habet potestatem gubernativam cum omnibus requisitis, ut faciat observare statuta omnia: hoc autem stare nequit sine potestate puniendi, & coercendi, ut apertè sumitur ex tex. in cap. ex litteris 29. de officio deleg. ibi: Cum hujusmodi demandata jurisdictio delusoria videretur, si subdelegatus hujusmodi coërtionem aliquam non haberet. At quænam pœna infligenda erit, cum supponamus nullam certam pro tali transgressione in statuto decerni? Respondeo debere esse pœnam arbitrariam. Ita Glos. ult. in cap. fin. de dolo & contumacia, & Glos. verbo Arbitrium ubi DD. in capit. super his de accusat. & facit regul. text. in leg. 1. ff. jure deliberandi, sed habetur expressè in capit. de causis, §. 2. de officio deleg. ibi: Si tale fuerit negotium quod certa exinde pœna in canonibus exprimatur, eandem infligas; alioquin ipsos pro delicti qualitate, & causæ, secundùm tuum arbitrium punire procures. Quando igitur pœna in jure non decernitur, judex illam pro arbitrio rationabili potest infligere.

Puniendi potestas Rector.

Arbitraria pœna

718. Secunda difficultas est, Utrum & quomodò possit Rector Academicus mulctam imponere. Si loquamur jure communi spectato, licet Rector Academicus, qui verus judex & magistratus est, potest alias pœnas infligere, ità imponere mulctam, seu pœnam pecuniariam. Hanc sententiam ex multis probant Aviles capit. 17. prætor gloss. his hasta num. 13. Curia Pisana lib. 2. cap. 7. Bobadil. lib. 3. cap. 8. numero 103. & 107. Et quod mulctam indicere non possit, nisi magistratus, habetur l. aliud §. 1. juncto Rebuff. vers. Magistratus, de verbor. significat. & quando judices, seu magistratus, inter quos est Rector Academicus, ob inobedientias, & irreverentias possint subditis mulctam imponere absque appellatione, & sine processu exequi, aliaque hujusmodi, latè Bobadil. lib. 3. polit. cap. 1. à num. 49. & quando appellari possit latè etiam Scaccia de appellat. quæst. 17. limit. 3. num. 19. & limit. 6. n. 4. num. 128. & limit. 47. memb. 1. numero 182. Quærit Alphonsus de Escobar cap. 46. à numero 7. an concilium Academicum potestatem habeat indicendi mulctam? Et resolvit non posse, si loquamur de tali concilio sine Rectore, qui concilio præst: simul autem (inquit) cum Rectore, poterit, cum & ipse Rector solus possit in suis causis, & in iis quæ simul cum concilio expedire debet. Unde (concludit) veriùs dicemus semper ad Rectorem solum mulctæ indicendæ jus spectare: nam ipse sine concilio eam imponit, concilium sine ipso non potest, neque impositam etiam cum Rectore exequi, sed Rector solus. Jure etiam speciali attento posse Rectorem Conimbricensem mulctam imponere, sumitur ex lib. 2. statut. tit. 20. n. 14. post se idquoque Eborensem, constat ex lib. 1. stat. cap. 3. n. 2.

Mulcta infligenda.

719. Tertia difficultas est, an possit Rector scholarem privare studio ejiciendo ab Academia? Esse pœnam gravissimam privari studio litterarum, ex eo probat Gregor. Tholos. lib. 15. de Repub. cap. 1. num. 46. quòd deficiente studio litterarum, homines & cives efficiantur veluti animalia bruta, per ignorantiam, alieni ab omni humanitate, & civili convictu. Hinc rectè Æliano lib. 7. de varia histor. Mitylenses, cum maris imperium tenerent, sociis qui defecerant, eam inflixere pœnam, ut liberos suos non docerent litteras, nec artes liberales: hoc supplicium omnium acerbissimum judicantes, si in liberalium artium inscitia vitam transigere cogerentur. Sic Julianus Imperator Apostata, cum videret Christianos liberalibus disciplinis æquè proficere, atque gentilium superstitioni officere, edicto cavit, ne pueri Christianorum ullo philosophiæ genere imbuerentur. Ex quibus rectè concluditur, privare studio, & scientiis addiscendis, esse pœnam adeò gravem, ut si non correspondeat gravissimo sceleri, à solo tyranno censeatur dimanare. Nihilominus hanc pœnam cadere in potestatem Rectoris Academici, spectato jure communi, patet, nã Rector habet ex vi sui muneris sufficientem

Studio, et Academia privari.

Ejectio ab scholis.

jurisdictionem, ut consulat communi bono Academiæ per vim directivam: potest autem sæpe contingere ut expediat bono communi, ut quis studio privetur, & ab Academia ejiciatur.

Attento etiam speciali jure, eadem resolutio procedit de Rectore Conimbricensi, ut habetur lib. 2. Statut. titul. 20. num. 4. ¶ O Reitor com muita diligencia se informarà se ha alguns estudantes que vivão escandalosamente, ou fação perturbaçaõ, ou inquietaçoẽs na Vniversidade, ou Cidade, ou nam cursaõ, nem tem livros, nem estudão; & os avisarà, & reprehenderà, & nam se emendando os excluirà das escolas. Eadem procedit de Rectore Eborensi, ut constat ex lib. 1. Statut. cap. 3. num. 4. ¶ Quando o Reitor da Vniversidade julgar que algum estudante he escandaloso, & que nem as amoestaçoens dos mestres, ou castigo basta, & que o tal nam se aproveita a si, ou prejudica aos outros, o lançarà fóra da Vniversidade. Progreditur ulteriùs decernendo quomodò talis per Rectoré etiam à civitate expelli debeat.

Cathedra privare quis possit.

720 Quarta difficultas est, an Rector Academicus, vel alius magistratus Academicus, qualis Salmanticæ Scholæ Magister, possit cathedris semel obtentis privare? Meo judicio rectè expedit difficultatem Alphonsus de Escobar cap. 46. à num. 10. sic distinguendo: aut agitur de pœna privationis cathedræ à lege, vel statuto imposita: item de inhabilitate oppositionis, ipsa lege, vel statuto expressa, & tunc poterit Rector in suis causis vel solus, vel cum consiliarijs, & Scholæ Magister (idem diceret de Conservatore, & quocunque magistratu alio) in suis quoque causis cathedra privare, vel inhabilem candidatum pronunciare. Quia hoc legis authoritate faciunt, magisque executio pœnæ, quàm ejus impositio videtur. Aut agitur de privatione cathedræ imponenda per aliam culpam statuto, legeve non expressam, In quo sensu posita difficultas videtur solum procedere; & tunc probabilius est neque Rectorem, neque alium magistratum Academicum posse talem pœnam imponere, sed id spectare ad solum Principem supremum; Probatur, nam ejus est privare, cujus est concedere: res enim per quascunque causas nascitur, per easdem dissoluitur, Cap. omnis 27. quæst. 2. Capit. omnis res, de regul. juris in 6. Narbona de appellat. à Vicario ad Episcop. part. 1. num. 95. Valasc. consil. 130. num. 17. sed concedere cathedram nullo modo pertinet ad Rectorem; ab initio enim pertinuit ad universum studiosorum gregem; nunc verò ad Hispanum Principem, cujus solius est statuere qui habiles & idonei, qui inhabiles censeantur; ergo ad solum Principem, & non ad alium spectat pœna privationis. Confirmatur à simili, quia ad Principem, ad quem spectat officia concedere, spectat revocare, & syndicatum facere. Cap. quorundam 34. dist. Cap. qualiter, & quando el 2. de accusat. ergo similiter ad quem Principem pertinet cathedrarũ provisio, pertinet privatio.

Cathedrarum provisio & privatio.

Cathedrarum privatio in nostris Academijs.

721 Hæc doctrina, quæ hactenus prolata est de speciali jure Academiæ Salmanticensis, locum habet in Conimbricensi, in qua Rector juxta statuta lib. 2. tit. 20. num. 14. licèt possit magistrum suspendere à cathedra per spatium unius mensis, nunquam cathedra privare potest. Quia cathedrarum provisio in minoribus pertinet ad gregem scholarium, in maioribus ad Regem. In Academia Eborensi etiam cum proportione doctrina procedit; siquidem quia Rectoris cum suo concilio solum est proponere magistros ad cathedras, & solius Provincialis providere; ita non Rector, sed Provincialis privare potest. Oppones, Rector, & Academicum concilium possunt studiosum matricula, & privilegijs studij privare, ut tenet Rebuff. privileg. 74. & 75. & est singularis tex. in cap. ex litteris, de constit. ubi id notant omnes, & nos supra num. 719. resolvimus posse Rectorem privare studiosum studio, eum ejiciendo ab Academia; sed tunc consequenter etiam cathedra privatus videtur, ut notat Bald. ad dict. cap. ex litteris, num. 14. ergo potest privare cathedra. Huic objectioni benè respondet Alphonsus de Escobar cap. 46. num. 15. veram esse Baldi doctrinam, quando cathedra ab ipso Rectore, seu collegio Academico conferri, & auferri potest, cum verò ad solum Principem id spectet, non existimat cathedram ut accessorium venire posse in matriculæ privatione. Fatetur tamen quòd si ab studiosis cathedræ conferrentur, posset Rector cum consiliarijs tantum cathedra privare, non tamen posset Doctorum collegium. Ratio est, quia consiliariorum consilium repræsentat scholasticorum gremium, qui cum dare poterant, tollere etiam possent, & privare ex causa: Doctorum tamen collegium id non potest, quia nec conferre. Facit pro hac doctrina sententia Abbatis ad capit. ex litteris numer. 1. & Decij ibidem num. 2. quòd scilicet Doctores non possunt statuere in concernentibus scholares, neque scholares in concernentibus Doctores, neq; in causis ad illos spectantibus se intromittere: cũ ergo cathedræ ad studiosos spectarent, ergo & privatio spectabit.

Quid verò de jure communi, præciso & non attento omni jure speciali? Existimo solum Principem, qui in Academiam habet supremã potesta-

potestatem, posse magistros delinquentes cathedris privare. Quia attentiò jure cõmuni solius Principis est providere in cathedris, sicut in omnibus officijs, quibus Respublica tam politica, quàm litteraria administratur; ergo juxta regulas à nobis proximè traditas solius Principis erit privare cathedris, quas ipse confert. Quas ob causas Magister debeat removeri à cathedris, tradit Glos. in cap. fin. de renunc. & in cap. 1. de offic. custod.

Punitio Ecclesiastici etiã regularis per Rectorem. 722 Quinta difficultas est, an Rector Academicus possit studiosum Ecclesiasticum etiam regularem, sive auditorẽ, sive professorẽ punire? Difficultas procedit de Rectore Academiæ tam Ecclesiasticæ, quàm laicæ, quarũ distinctionem, & naturam, exposuimus lib. 1. disp. 1. q. 2. Et quidem si Academia sit Ecclesiastica, qualis nostra Eborensis, certum est posse Rectorem illius punire quoscunque Ecclesiasticos, etiam regulares juxta formam statutorum. Quia tunc Rector est persona Ecclesiastica, & habet sufficientem jurisdictionem à Pontifice in omnes sibi subditos. Si verò Academia sit laica, habeat tamen approbationem à Pontifice, satis probabile est Rectorem illius, modò sit persona Ecclesiastica, posse omnes studiosos Ecclesiasticos, etiam regulares punire. Ratio est, quia Pontifex per illam approbationem submisit tali Rectori omnes illos Ecclesiasticos, etiam in causis respicientibus illos ut singulos, ut constat ex effectu talis approbationis, quem exposuimus loco citato num. 61. Debuit verò Rector esse persona Ecclesiastica, ut in ipsum posset fieri jurisdictionis Ecclesiasticæ translatio. Nihilominus Academia Conimbricensis, quæ laica est, ut securiùs procederet, impetravit à Pontificibus jurisdictionem omnimodam quoad observantiam statutorum, etiam coercendi per pœnas, in prædictos Ecclesiasticos. Habetur lib. 1. Statut. titul. 20. num. 20.

¶ Tem mais o Reitor jurisdiçam privativa sobre os Estudantes, Doutores, Lentes, & quaisquer outras pessoas da Vniversidade Ecclesiasticas, posto que sejaõ Sacerdotes, & Religiosos de qualquer Ordem, & privilegios que sejaõ, ad observantiam statutorum tantum, pellos Breves dos santos Padres. Bullæ Pontificum, quæ ibi ad extensum referuntur, sunt duæ, altera Pij V. subscripta Romæ anno Domini 1565. sexto decimo kalendas Februarij. Altera Gregorij XIII. data Romæ anno 1573. die 8. Februarij, in quibus ad talem jurisdictionem obtinendam, postulatur in Rectore ut sit clericus, & incedat in habitu clericali.

723 Maior dubitatio est, quando Rector est laicus in Academica laica, qualiter possit exercere superioritatem in studiosos Ecclesiasticos? Quod hujusmodi Rector habeat sufficientem jurisdictionem, ut possit studiosos clericos, & regulares regere, tam dirigendo, quàm corrigendo, videtur probari ex eo, quia illi prout membra Academiæ, sunt subditi talis Rectoris, cui per nomina data matriculæ, & juramentum præstitum, se voluerunt submittere, annuentibus suis prælatis; ergo instar aliorum secundùm statuta regi debent. *Iurisdictio Rectoris in studiosos Ecclesiasticos.* Confirmatur 1. nam prælati Ecclesiastici qui habent jurisdictionem laicam à Rege, in causis talis jurisdictionis, ita subduntur Regi, ut compellantur respondere in judicio Regio, quantunvis laico, & in eodem debeant conveniri, ut latè probat Gabriel Pereyra de manu Reg. cap. 37. num. 9. Nam eo ipso ad similitudinem feudatariorum fiunt de foro sæculari, & reputantur sicut alij domini temporales Cap. si quæ causæ §. is itaque 11. q. 1. *Laicus jurisdictionẽ habẽs in Ecclesiasticos.* *cap. [illegible]* Sic ergo Ecclesiastici per matriculationẽ subdũtur Rectori, & fiunt, sicut alij scholares. Confirmatur 2. nam personæ regulares, habentes curam animarum, & ipsorum monasteria, quibus animarum cura annexa est, non obstante quacunque exemptione, ita in concernentibus talem curam subduntur Episcopo, ut ab eo visitari, & corrigi possint, ac debeant, ut ex Trident. sess. 7. cap. 7. & 8. de reform. tradit Fragos. p. 2. lib. 8. cap. 19. §. 6. num. 3. idque ratione materiæ, quæ est propria Episcoporum: ergo similiter ratione materiæ litterariæ, quæ est propria Rectoris Academici, huic subdentur, ut ab eo gubernentur, & corrigantur.

724 Pro decisione supponendum est 1. sicut in legibus datur duplex vis, altera directiva, altera coactiva, ita in superioribus ad gubernandum dari duplicem potestatem, alteram directivam, ratione cujus subditi tenentur in conscientia obedire, alteram coactivam, ratione cujus possunt compelli per pœnas à superiore inflictas. *Regulares studiosi quomodo subdãtur in Academia laica.* Supponendum est 2. alias esse leges civiles quæ opponuntur immunitati Ecclesiasticæ, vel statum Ecclesiasticum dedecẽt, alias, quæ nec tali Immunitati opponuntur, nec talẽ statum dedecẽt, sed cõmunem utilitatẽ respiciunt, suntq; communes laicis & clericis. Sit igitur nostra resolutio. Studiosi Ecclesiastici etiam regulares in Academia laica subduntur statutis Academicis, & juxta illa Rectori laico quoad vim directivã, nõ autẽ quoad vim coactivam. Probatur, quia ut se habet Respublica politica circa sua omnia membra, ex quibus coalescit, ita Respublica litteraria, qualis Academia est, circa sua: sed Ecclesiastici in Republica politica, subdũtur legibus civilibus, & Principi laico quoad vim directivã, in materia omnibus cõmuni, nõ autem quoad vim coactivam; ergo ita subdũtur in Academia. Minoris prior pars est sententia communis, quam

defendant Covar. in pract. cap. 33. Sayrus in clavi part. 1. lib. 3. cap. 4. num. 16. Vasq. 1. 2. disp. 167. cap. 4. Suar. lib. 3. de leg. cap. 34. n. 6. Salas disp. 14. de lect. 8. n. 94. Bellarm. lib. 1. de clericis c. 28. n. 18. Probant facilè cum jure canonico Cap. Innocens. de arbitr. Cap. 1. in adjutorio dist. 10. Cap. de capitulis, eod dist. tum ratione, quia omnes Ecclesiastici quatenus socialiter, & politicè vivunt, sunt membra corporis politici, ac proinde in ijs, quæ proprio statui non officiunt, tenentur conformare se reliquis membris: aliter sequeretur magna perturbatio ex dissidio & dissonantia: quidquid in oppositum dicant Azor lib. 5. c. 12. q. 1. & Navar. cons. 3. de constit. concl. 3. n. 4.

Clerici quomodo subiecti sint legibus et tributis?

725 Minoris posterior pars negans de vi coactiva, quòd scilicet laicus magistratus non possit cogere Ecclesiasticos ad civilium legum observantiam, & pro transgressione plectere, communis, & vera omninò sententia est, quam tenent Covar. in pract. cap. 33. num. 7. Salzedo in pract. Canonica cap. 55. versu 3. Bellarm. de clericis lib. 1. c. 28. Vasq. disp. 167. c. 4. n. 30. Azor tom. 1. lib. 5. cap. 12. q. 3. Suar. de leg. lib. 3. c. 34. n. 15. Salas de leg. disp. 14. sect. 9. n. 10. & Bonacina disp. 1. q. 1. n. 29. Probant, nam clerici sunt omninò exempti à potestate laica quoad puniciones, tribunalia, & tributa. Constat ex jure Canonico Cap. At si clerici, cap. qualiter, de judicis. Cap. Ecclesia S. Mariæ, de constit. Cap. decernimus, de re judic. Cap. sæcularis, de foro compet. Constat ex jure civili, Authen. statuimus C. de Episc. & clericis, Authent. Apud quos oporteat causas dicere monachos Coll. 6. Authen. de sanctiss. Episc. §. si quis contra aliquam Coll. 9. Quæ omnia stabilivit Trident. lib. 25. cap. 20. Constat denique ratione, quæ sumitur ex indecentia; est enim valde dissonum & indecorum, dedecetque magnopere Ecclesiasticum ordinem, seu clericalem statum, personas sacras, Deique obsequio specialiter addictas judicari, damnari, & puniri à laico judice.

Ex dictis patet solutio ad fundamentũ partis oppositæ: ille enim Rector laicus habet superioritatem in studiosos Ecclesiasticos, sed in materia communi omnibus, & solùm quoad vim directivam, ut exposuimus. Ac ad 1. confirmationem, quanvis Ecclesiastici in materia jurisdictionis laicæ, debeant respondere in tribunali laico, & teneantur stare justa sententia, tamen non possunt ibi puniri quoad defectus personales. Ad 2. facilè totum admittam de superioritate Episcorũ in illa materia, etiá quoad vim coactivam: sunt enim Episcopi capaces jurisdictionis Ecclesiasticæ in quoscunq; Ecclesiasticos, etiam regulares, idcirco Tridentinum in materia curæ animarum illis submisit omnes, seu potius voluit nullos esse exemptos.

QUÆSTIO II.

Quanta sit Rectoris Academici potestas erga officiales Academicos?

726 CVm potestas omnis, & jurisdictio Rectoris Academici versetur circa subditos omnes, & já quæstione proxima egerimus de potestate in ordine ad studiosos, utpote subditos præcipuos, sequitur, ut expendamus quomodo versetur talis potestas circa subditos alios, qui sunt officiales. Et quidem hos omnes convenire cum studiosis in eo quòd teneantur obedire Rectori in licitis, & honestis, secũdùm statuta, patet ex dictis, præsertim dis. 1. q. 4 idq; clamant omnia jura divina, & humana præcipientia ut subditi pareant suis superioribus.

Iuramentum præstandum.

Prima difficultas est, an Rector Academicus possit obligare, seu cogere suos officiales ad præstandum aliquod juramentum? Procedit in duplici sensu, alter est, an possit exigere juramẽtum, quod statutum in aliquo evẽtu jubet præstari, v.g. quando studiosi matriculãtur, vel graduantur, & quando officiales accipiunt officiorum collationẽ, juramẽtum de parẽdo Rectori? In quo sensu resolutio affirmativa indubitata est; quia tunc Rector præcipit secundùm statuta, imò executionẽ statutorum, quorum observantiam potest, imò debet procurare. Alter sẽsus est, an possit decernere, ut officiales (& idẽ erit de studiosis) præstẽt novum aliquod juramẽtum, v.g. de exhibendo Rectori talem veniam, aut reverentiam? Respondet negativè Escobar cap. 46. num. 27. quod colligit ex Baldo d. Authen. Habita num. 9. vers. Sed quid in collegio, Felino dict. cap. ex litteris num. 2. Zabarela num. penult. Iacobo Rebuff. in l. hac lege addit. 1. Cod. de aquæduct. lib. 11. Colligit etiam ex statuto 64. titul. 33. in noviss. editione, ibi: ¶ Durando el tiempo de la vacatura de alguna cathedra, ò esperando vacar, no se haga estatuto perteneciente a alguna cosa de la opposicion, y provision: y si se hiziere, sea de ningun valor. Quod statutum juri communi consonat l. leges C. de legibus, Vbi Scrib. Novel. 54. & 107. Felin. cap. fin. de constit. Tusch. lit. h. concl. 264.

Mihi videtur totam decisionem hujus difficultatis pendere ex resolutione quæstionis inquirentis quisnam possit condere statuta Academica? quá agitavimus, & decidimus supra à n. 158. Cum enim ibi statuerimus, jure cómuni attento posse Academiã, atq; adeo Rectorem

cum

cum consilio, utpote repræsentante universum gregem scholasticum, condere statuta; consequenter dicimus posse sic decernere ut in perpetuum præstetur tale vel tale juramentum, quod bono communi Academiæ judicabitur expediens: secus attento jure speciali denegante Rectoribus talem potestatem, sicut denegat jus Conimbricense, & Eborense. Patet, quia decretum de tali juramento in perpetuum præstando, est verum statutum; ergo ut legitimè fiat, requirit potestatem condendi statuta. Cum verò Rector Academiæ, ut sumitur ex dictis citat. num. 158. possit ferre statuta impropria per modum præcepti temporalis, quæ solum obligent ad tempus, & ad summum pro tempore, quo ipse in officio permanserit, etiam poterit decernere tale juramentum ad tempus, seu pro tempore sui Rectoratus, etiam spectato jure speciali, quo prohibetur vera statuta condere.

727 Secunda difficultas est, quomodo obliget Rector Academicus quando præcipit officialibus, vel studiosis sub pœna præstiti? Idem est præcipere sub pœna præstiti, atque præcipere volendo obligare in virtute juramenti, quod præstitum fuit de observando statuta, vel parendo Rectori. Dico igitur 1. quando Rector præcipit sub pœna præstiti in materia gravi, obligat graviter, ita ut subditus teneatur parere sub mortali. Ita Medina lib. 1. Summæ cap. 16. §. 11. Deinde lib. 2. de libert. Christiana cap. 1. Emman. Roter. tom. 2. Summæ cap. 9. num. ultim. & Fagund. in Decal. præc. 2. lib. 2. cap. 23. num. 13. Vbi rectè assignat pro exemplo materiæ gravis, si Rector nominatim vocaret aliquos pro causis gravioribus decidendis, & ex jure omnium præsentiam requirentibus. Probatur, nam juramentum promissorium obligat juxta capacitatem materiæ, proindeque in re gravi graviter: sed Rector intendit obligare per vim juramenti; ergo obligat graviter. Dico 2. Quando Rector præcipit sub pœna præstiti in materia levi, obligat leviter; proindeque transgressor non est reus perjurii mortalis: ut v. g. quando jubet sub pœna præstiti interesse certæ congregationi publicæ, vel solemni supplicationi. Ita præter authores proximè citatos, Maior in 3. dist. 39. q. 4. Covar. de pactis impar. §. 7. fine. Azor lib. 11. instit. mor. cap. 8. q. 11. Vasq. 1. 2. q. 96. a. 4. disp. 158. cap. 5. num. 51. & Sanch. lib. 3. Decal. cap. 14. num. 6. Probatur, quia tunc intentio præcipientis solum est obligare leviter, & juxta vires juramenti promissorii in re levi. Addo tunc, Rectorem non obligaturum graviter, quamvis expressè intenderet obligare graviter. Quia legislator, seu prælatus humanus non potest obligare ultra capacitatem materiæ: & (ut suppono) materia illa persistit levis. Putant aliqui materiam gravem esse, quando scholares sub pœna præstiti jubentur comitari Rectorem Salmantinum in die Sancti Nicolai. Medina citatus judicat esse materiam gravem scholares indui sericis vestibus contra statutum Academiæ. Neutrum tamen esse materiam gravem rectiùs affirmat Sanch. lib. 3. Decal. cap. 14. n. 6. fine, cui subscribit Fagund. cit. n. 13.

Præstiti pœna & obligatio.

Juramenti obligatio

Suspensio ab officio.

728 Tertia difficultas est, an Rector Academicus possit officialem privare suo officio? Certum est 1. posse Rectorem ex causa suspendere ad tempus ab officio suum officialem, v. g. quia in officio commisit aliquem errorem. Patet, quia hoc in Republica politica conceditur magistratibus erga officiales inferiores; ergo similiter in Republica litteraria. Et habetur expressè de Rectore Conimbricensi lib. 2. Statut. tit. 20. num. 15. Proceditque à fortiori de Rectore Eborensi, cujus maior potestas est circa officiales, & officia, ut statim constabit. Certum est 2. non posse Rectorem ad libitum, & absque ulla causa privare officialem officio, quod illi ex meritis collatum fuit. Patet, quia hoc ipsum affirmant de Rege, vel supremo Principe authores communiter, Bald. in l. si cum mihi ff. de dolo, Felinus in cap. novit num. 12. de judiciis. Valascus tom. 1. consultat. 72. ver. 2. Cabed. 2. p. decis. 20. num. 3. Menchaca lib. 1. Controv. usu freq. cap. 2. num. 2. Afflictis titul. quæ sint regalia §. potestas num. 3. Capyclus decis. 121. num. 15. Costa in memorab. verbo Papa col. 192. Gregor. Lopez in l. 4. tit. 17. p. 2. Decius cons. 512. num. 21. Socinus cons. 58. num. 9. & cum multis Fagun. in 8. præc. Decal. lib. 8. cap. 24. num. 2. ubi testatur facta bona diligentia se non repperisse qui contrarium affirmaret. Quænam sit causa sufficiens, exprimit Ordin. lib. 1. titul. 98. apud Fagund. cit. n. 6.

Privare officio sine causa.

Privare officio ex causa.

729 Dubitatio sola est, utrum data causa rationabili, v. g. culpis sufficientibus ex parte officialis, possit Rector illum privare officio? Mihi indubitata est resolutio negativa, si procedat de Rectore Academiæ, solum spectato jure cõmuni. Ratio est, quia de jure cõmuni nemo valet auferre officium, quod conferre non potest, & sumitur ex illa regula, Ejusdẽ est privare, cujus est cõcedere, quã in simili exposuimus supra n. 720. sed de jure cõmuni Rector nõ potest conferre officia, cũ eorum collatio spectet ad supremum Principem, atque inter regalia numeretur; ergo de jure cõmuni non potest auferre. Maius est dubium de jure speciali, præsertim quando Rector potestatem habet conferendi aliqua officia: & quidem Rectorem Conimbricensem non posse suos officiales privare officiis, habetur expressè lib. 2. Stat. tit. 20. n. 15. ubi sic: E assi castigarà o Mestre das ceremonias, Bedeis, & mais officiais da Vniversidade, q̃ não cumprirẽ cõ suas obrigações, o q̃

poderà o Reitor fazer por si sò, sem appellaçáo, nem agravo, náo procedendo a privaçam. Dixerat superiùs eodem §. ¶ E sendo as culpas taes, que mereçáo privaçam, darmeha o Reitor conta, pera mádar nisso o que for meu serviço.

Rector Eborensis an possit privare officijs.

730 Quid de Rectore Eborensi? Quòd officialem delinquentem officio privare nequ...t, quamvis poterit illi tale officium conferre, videtur suaderi ex illa communissima doctrina, quam latè defendunt Flaminius de resign. lib. 7. cap. 10. num. 22. Michael Reinosus Observ. 5. num. 33. scilicet habentem facultatem instituendi de jure speciali, nõ posse destituere, seu privare. Ratio est, quia providere, seu instituere spectat ad jurisdictionem voluntariam, destituere autem, seu privare, ad jurisdictionem contẽtiosam: jurisdictio autem voluntaria non includit sub se contentiosam. Cap. ea quæ §. præcipimus, ubi Abbas, de statu monachor. Idem Abb. in cap. Accepta prope fin. de rest. spol. Cum verò Rector Academiæ Eborensis habeat potestatem conferendi officia ex jure speciali, sequitur non posse destituere, seu privare. Accedit fundamentum fortius, nam de jure Lusitano, quod expressum est Ord. lib. 2. tit. 45. §. 23. quamvis donatarij, & domini terrarum, qui ex his donationibus possunt officia providere, & conferre absque Regia confirmatione, non possunt in ipsis provisos destituere, & privare: sed oportet ut hæc privatio fiat per sententiam confirmatam in superiori instantia, ut constat ex his verbis: ¶ E mandamos que os Taballiáes, que forem dados pelos senhores das terras, & fidalgos per suas cartas por terem pera isso poder por suas doações, sejaõ perpetuos em suas vidas, & nam possaõ por elles ser tirados dos officios, senam sendo julgado por sentença confirmada em as nossas Relações, que os percão. Cum verò Rector Eborensis inter alios sit donatarius quoad provisionem officiorum, eadem lege comprehenditur.

His non obstantibus, Rectorem Eborensis Academiæ, data causa rationabili, & sufficientibus delictis sufficienter probatis, posse privare officijs Academicis, quæ conferre potest, tenẽdũ est, dũmodò sicut necesse est præcedere consiliũ cõsultorũ ad providendũ, præcedat ad privadũm. Sumitur ex lib. 1. Stat. c. 15. ubi id exprimit de scriba Conservatoris: ¶ Averà hũa pessoa sufficiente, & que tenha partes pera servir de Escrivão dante o Conservador, o qual nomearà o Reitor com parecer do Conservador, & seus conselheiros; & com o mesmo parecer o Reitor o poderà tirar do officio, & nomear outro. Eodem modo loquitur de alijs officialibus, in locis, in quibus de illis sermo est. Quæ decisiones praxi quotidiana confirmatæ sunt, & juxta illas solet in diplomatibus, seu provisionibus apponi hæc clausula: ¶ E servirà em quanto nós, ou nossos successores naõ ordenaremos o contrario.) Ex quibus patet solutio fundamenti contrarij: nam quidquid in oppositum allatum est, solum procedit de donatarijs, quibus non conceditur expressè illa privatio, sicut provisio concessa fuerat: nostro autem Rectori provisio & privatio speciali jure æquè conceditur. Dixi (officijs Academicis) quia in alijs non Academicis, v. g. quæ idem Rector tanquam Dominus oppidi Montagraço providet, æqualis est alijs donatarijs. Dixi (quæ conferre potest) quia sicut officium Conservatoris laici conferre nequit (est enim annexum per statuta Vrbano Prætori) ita auferre non potest. Habemus tamen privilegium Regis, ut quoties Rector cum suis consiliarijs judicaverit talem Conservatorem suo muneri nõ satisfacere, esseque dignum ut tali munere privetur, idque Regi, vel supremo Senatui proposuerit, integra fides Rectori habeatur, ut statim fiat privatio per Regem. Quod privilegium jam in tribus Conservatoribus (quantum nostra memoria retinet) practicatum est. Illud noto ex Gratiano tõm. 3. cap. 548. num. 34. officialem habere præsumptionem ut rectè fungatur suo officio.

Recusatio quid sit.

731 Quarta difficultas est, an Rector Academicus, vel Academia ipsa privans officio, aut aliter puniens recusari possit? Nota recusationem esse judicis, vel auditoris, causa suspicionis proposita, declinationem. L. apertissimi C. de judic. cap. quia suspecti 3. q. 5. cap. suspicionis, de offic. deleg. & sic definit Speculator 1. p. tit. de recus. init. Nota 2. effectũ recusationis esse, quòd pendente recusatione, nõ potest judex ad aliquẽ actũ procedere in illa causa, etsi procedat, processus est nullus; cùm ejus jurisdictio suspendatur. Ita Maranta de ordine judic. 3. p. partis 6. in 2. actu suspensivo, qui est appellatio num. 24. Bart. l. quia poterat ff. ad Trebell. Roman. cons. 210. & Alex. consil. 89. vol. 1. Resolutio igitur affirmativa communis, & vera est, quam tenent Navarrus lib. 2. consil. tit. de appellat. cons. 1. Francus cap. postremo, de appellat. num. 16. & Sanch. lib. 6. consil. cap. 8. dub. 3. num. 10. affirmantes ex cap. licet ex suscepto, de foro compet. Concilium Provinciale, quæcunque Vniversitatem, Collegium, & Collegiorum Rectores posse recusari; ergo etiam Academiæ Rector, & ipsa Academia. Explicatur; nam soli judices, qui recusari nequeunt, sunt Papa, & Princeps supremus, quia in eis nullo modo præsumitur injustitia; item Concilium generale, quia errare nequit; item Cardinales, propter ipsorum approbationem, fidem, & justitiam. Cap. novit, de appellar. Item judex electus ab aliquo, non potest ab ipso recusari. Authen. offeratur C. de litis contest. Reliquĩ omnes judices tam Ecclesiastici,

Recusari judices qui possint.

ticis, quàm laici recusari possunt. Quomodò procedendum est, si recusetur Academiæ Conimbricensis Rector, exponunt statuta lib. 2. tit.16.à num.4. ¶ Se se puser sospeição ao Reitor, conhecerà della o Chançarel com o Lente de Prima de Canones: & em sua defeito,o de Vespera como Chançarel. E o Reitor pendendo a tal sospeição, nam deixarà de proceder na causa: mas fallo ha com dous adjuntos eleitos em conselho de deputados,& conselheiros. De recusatione Rectoris Eborensis, quandiu non apparet jus speciale, dicendum est, quidquid de recusatione judicis Ecclesiastici, & modo in illa servando, sicut eleganter tradit Sanch.toto dub.cit.

Tributi impositio per Rectorem Academiæ. 732 Quinta difficultas est, an Rector Academiæ simul cum ipsa Academia possit indicere, & facere collectam, seu talliam solvendā ab omnibus tam studiosis, quàm officialibus? Nota 1. aliud esse tributum rigorosum, quod Principi à privatis solvitur ad onera communia sustinenda,& regulariter stabile est, aliud collectam per modum transeuntis, vulgò finta, quæ imponitur pro aliquo opere faciendo. Nota 2. aliud esse imponere substantiam tributi, aliud deliberare de modo, quo faciliùs tale tributum solvatur. Dico 1. Imponere talliam, quæ habeat veram rationem tributi, nequit Rector,etiam ex consensu Academiæ: potest tamen ex causa justa imponere collectam, vulgò finta, pro aliquo valde conducente ad bonum commune Academiæ. Prior pars defenditur à Cassanæo in consuet. Burgun. rub. 15.§.6.Capell. decis.147. Sylvan.consil.9.num.15. & Emman. Barb.in remiss.ad Ordin.lib.1.titul. 66. §. 41. In hoc sensu asserentibus Vniversitates,quæ Domino subjectæ sunt, non posse facere collectas,vel tallias. Ratio est,quia legitima potestas indicendi verum tributum per se existit in iis solis Principibus ac Rebuspublicis, quæ in suo regimine superiorem non agnoscunt,ut rectè docent Molina tom.3. just. disp. *Collecta imposita ab Academiâ.* 666. Vasq. Opusc. de restit.cap.6.§.2. Turrian. disp.44.dub.1.num.8. Lessius cap.33.dub.2. & Lugo de just. d.36.sect.. Cum verò Academia cum suo Rectore superiorem agnoscat, hujusmodi potestatem non habet. Posterior pars est Menochij consil.28. num.34. ex Ang.in l.4. & ibid.Ripa num.18. de re judic. & Cravet.consil. 195.num.2.sumiturque ex doctrina Lessij citati num.15.& Vasquij cit. dub.1.num.5. asserentium civitates etiam subjectas posse suis civibus ob bonum commune, imponere quædam onera, quæ vocantur collectæ, v. g. ad reparationem murorum,pontium, viarum,dummodò concurrant suffragia majoris partis,vel aliter pro consuetudine;ergo idem cum proportione dici poterit de Academia, quæ est perfecta communitas, nisi obstet speciale jus, & voluntas Principis.

Dico 2. Non videtur excedere potestatem Rectoris Academiæ cum concilio, Academico ipsam Rempublicam litterariam repræsentante,decernere de modo, quo tributum à Principe impositum faciliùs solvatur. Ita Menochius consil.28. num.33. & Cravet. consl. 195. col. 4. Ratio est,quia Vniversitates nō prohibētur ordinare à se ipsis super distributione solutionis collectarū:non enim distributio est jurisdictionis,sicut est ipsa impositio collectarum. Accedit,quia hujusmodi ordinatio & distributio est de consensu interpretativo supremi Principis, cujus negotium Vniversitas in illa distributione præclarè gerit.

733 Sexta difficultas est, in quibusnā Rector Academicus exerceat Parisiis jurisdictionem erga suos subditos tam officiales,quàm scholasticos? Respondeo apponendo concepta verba, quibus Petrus Rebuff. in privileg.schol. privil.151. tanquam domesticus testis, utpote author Gallus difficultatem expedit. In hac Vniversitate Parisiensi (inquit) Rector cum procuratoribus, diebus tribus in hebdomada scilicet Lunæ, Mercurij, & Veneris,hora secunda post meridiem solet congregari, & jurisdictionem in suos exercere, tam pro juribus primariorum, regentium, & bidellorum,quàm pro locatione domorum, in quibus scholastici morantur,tam pro eo,qui alteri domum locavit, quam qui ab altero conduxit. Item ibidem tractari solet de scholaribus discurrentibus de collegio ad collegium, de pergameno, cujus confiscationem habet Rector, de papyro,de libris, de scripturis, de religationibus, de illuminationibus, & cæteris ad scholaritatem pertinentibus. *Jurisdictio Rectoris Parisiensis.*

QUÆSTIO III.

Quid possit Rector Academicus circa provisionem officiorum?

734 Explicata potestate Rectoris circa personas officialium,non erit abs re exponere quid juris habeat Rector circa provisionem officiorum, quomodò, & quibus officia conferre valeat,ac debeat. Prima difficultas est, utrùm, & quo jure dictus Rector possit officia Academica conferre? Si loquamur, spectato jure communi, mihi indubitatum est non posse Rectorem Academicum officia publica conferre, & idem procedit de quocunque politico magistratu Nā inter regalia numeratur,quasi soli supremo Principi in suo regno cōpetat creare magistratus,officiales,ac tabelliones,reliquosq; ministros administrandæ justitiæ necessarios, ut nemo *Officiorū provisio per Rectorem.*

assumiatur ad dignitates, seu officia sine mandato Principis l. probatorias C. de diversis offic. lib. 12. Alex. cons. 197. vol. 7. Cum à potestate Principis manet omnis potestas, juxta Lucam de Peñas in l. contra versic. 67. Cod. de re milit. lib. 12. & à Princip. ut à fonte deriventur omnia munera, seu officia Cap. Ita Dominus 19. dist. Cap. fundamenta §. 1. de elect. in 6. Quod etiam exprimitur jure Lusitano Ordin. lib. 2. tit. 26. num. 1. ubi inter regalia officiorum provisio recensetur: ¶ Direito Real he o poder criar capitaẽs na terra, & no mar. Item poder fazer officiais de justiça, assi como saõ Corregedores, Ouvidores, Iuizes, Meirinhos, Alcaides, Tabalhiaẽs, Escrivaẽs, & quaisquer outros officiais deputados pera administrar justiça. Ergo jure communi nequit competere Rectori Academico provisio officiorum.

Quid de jure speciali? Longè diversa, & major est potestas Rectoris Academiæ Eborensis, quàm Conimbricensis in providendis officijs: ut constat ex peculiaribus utriusque Academiæ statutis. Nam officia in Conimbricensi, excepto Cancellariatu, partim à Rege, partim ab ipsa Academia providentur, ut habetur lib. 2. Statut. tit. 3. nam ubi Academica officia expressè numerantur, subjungitur num. 1. ¶ Todos estes officiais, excepto o Cancellario, serám eleitos na Vniversidade, na forma destes Estatutos, & pellas pessoas a que conforme a elles pertence a eleiçaõ. Mas os officios do Reitor, Conservador, & Ouvidor, terá a Vniversidade sòmẽte a nomeaçaõ das pessoas que delles haõ de ser providas, & a eleiçaõ me pertence a mim. Quænam ex officijs datis per electionem Academiæ indigeant confirmatione Regis, quæ non, statuitur lib. 2. tit. 1. num. 6. In Academia Eborensi omnia officia, quæ administrantur per externos, excepto Conservatoris laici (de administrandis per nostros, spectat provisio ad Provincialem) potest Rector quibuscunque personis idoneis conferre, auditis suis consultoribus. Hanc potestatem habet ex Statutis Academiæ lib. 1. à cap. 8. ubi de singulis officijs, usque ad finem libri: sed præcipuè ad finem capitis ultimi, ubi sic: ¶ Todos os officiais da Vniversidade conteudos neste livro, tirado o Conservador, proverà o Reitor della, & lhes passarà cartas em forma de seus officios, assinadas por elle, & seladas do selo da Vniversidade.

Officiorum provisio in quibus personis.

735 Secunda difficultas est, quibus personis Rector Academicus conferre possit, ac debeat officia? Procedit difficultas de Rectore Eborensi, aut alio simili, ad quem ex statuto, vel speciali commissione Principis supremi pertinet officiorum provisio. Imprimis teneri officia conferre personis idoneis, ita ut si conferat ineptis, seu indignis, peccet cum onere reparandi damna inferenda, quæ sequantur ex ineptitudine talis officialis, ut certè defendunt Navar. lib. 2. de restit. cap. 2. num. 155. Corduba Summa q. 117. Sylvest. v. restitutio 3. q. 5. Perez lib. 1. Ordin. tit. 6. fol. 157. Sotus de just. 3. q. 6. a. 4. Ledesma 2. 4. q. 18. a. 2. dub. 9. Mercado lib. 6. de contract. cap. 17. & cum multis alijs Sanchez lib. 2. Consilior. cap. 1. dub. 36. num. 2. Ratio est, quia conferens indigno officium non solum peccat contra charitatem, & justitiam legalem; ex quibus tenetur, bonum commune diligere, illique consulere, sed etiam peccat contra justitiam commutativam, ex qua tenetur tanquam persona publica, & ex officio, facere rectam officiorum provisionem in ijs, qui serviant bono publico.

Fœminæ ad officia publica.

736 Dubium est 1. an possit conferre officia fœminis exercenda per suos viros, qui nempe reperti fuerint idonei? Respondeo affirmativè ex communi praxi, & ex doctrina Alvari Valasci tom. 1. consult. 129. num. 12. ubi sic: Reges (inquit) nostri solent providere fœminis in officijs publicis, non ut ipsæ exerceant illa, quia fieri non potest l. fœminæ ff. de reg. juris, sed ut exerceant, & habeant mariti, qui eas uxores duxerint, si sint habiles ad hoc, & ita quotidie videmus. Confirmatur, quia quando uxor manet prægnans defuncto viro officiali, Rex potest conferre officium posthumo nascituro, quia jus omnia jura libero ventri in tempus nativitatis reservavit l. antiqui ff. si pars hæred. pet. & qui in utero est quoad favorabilia, pro nato habetur l. qui in utero ff. de statu homi. & traditur à Tiraq. in l. si unquam retra §. 1. glos. 9. à num. 77. & tamen hesitatur an mulier prægnans pariet masculum, vel fœminam, cum justa Ancharan. cons. 354. sit impossibile, etiam judicio medicorum id scire: ergo tunc nascens fœmina obtinebit officium à viro suo obeundum. Et hic mos observatur à Dominis terrarum donatarijs, qui nempe donatione Regum officia provident, & in Eborensi Academia non semel practicatum est. Cum verò officium publicum dicto modo providetur, nempe intuitu fœminæ in marito, per mortem fœminæ non vacat, sed per mortem mariti, ita ut post maritum mortuum, velut officio privatum provideri debeat. Et hic deprehendi practicatum tam in regimine canonico, quàm civili. Ratio est, quia tale officium non habet radicẽ proprietatis in fœmina, utpote illius incapaci, sed in solo viro.

Posthumus providendus in officijs.

Officia filijs officialium conferenda.

737 Dubium est 2. an teneatur Rector providere filio de officio patris? Videtur affirmandum, tam Rector, sicut & quicunque alius donatarius providet per potestatem participatam à Rege Lusitano. Rex autem tenetur officium patris benemeriti cõferre filio, juxta tradita à Valasco consult. 129. num. 13. in hunc modum: Quod Reges (inquit) hujus

hujus regni, ab antiquis temporibus solcant providere filijs officialium benemeritorum de officijs parentum, non venit in dubium, imò transivit jam quasi in obligationem, & debitū ipsius Regis, ut injuriam fecisse dicatur, si alteri donaverit, quemadmodum aliàs in alia materia dixit Bart. de renovatione emphyteusis, in l. 1. §. permittitur ff. de aqua quotid. & æstiv. Inolevit hæc æquitas argum. l. 1. C. de filijs official. milit. qui in bello moriuntur lib. 12. ubi habẽ-
„ tur hæc verba: „ Hi qui ex officialibus quo-
„ rumcunque officiorum geniti sunt, sive eo-
„ rundem parentes adhuc sacramento tenẽ-
„ tur, sive jam dimissi sunt, in parentum mili-
„ tiam vocentur; Hoc est admittantur ad officia parentum.

Nihilominus partem negativam amplector ut omninò veram, tam in supremis Principibus, quàm in donatarijs, qui ab illis authoritatem providendi habent: & quidem quòd supremi Principes non teneantur, expressè defendit Cardoso in praxi judic. v. officium. Officia (inquit) non tenetur Imperator, Rex, vel Princeps conferre filijs officialium mortuorum; cum enim Rex sit dominus illorum officiorum, nefas est illi persuadere, quod magis teneatur de suo uni quàm alteri; neque in toto jure invenitur lex aliqua quæ obliget Imperatorem, vel Regem ad faciendam gratiam filio, si fecit patri: quando aliqua ratione non sit obligatus ipsi filio, nisi tantum quòd patri fecisset. Imò unusquisque in re sua est moderator & arbiter, & de illa disponere poterit, ut sibi placuerit. l. in re mandata, ubi DD. C. mandati.

Nec obstat quod pro parte opposita Valascus nobis intendit persuadere consult. citata; quoniam illa l. 1. C. de filijs offic. mil. qui in bello moriun. lib. 12. quam ipse affert ad probandum quod Rex teneatur concedere officia morientium officialium filijs eorum, non loquitur nisi in illis, qui decesserunt in bello, & ibi notat Glos. & DD. Faciunt quæ adducit Emmanuel Mendez de Castro 2. p. pract. Lusitanæ lib. 1. c. 2. n. 57. Hodie (inquit) extat provisio à Rege lata anno 1637. ut nemo possit impedire in Cancellaria officium à Rege donatum, ex eo quòd prædictum officium fuisset patris sui. Cum igitur Rex non adstringatur aliquo pacto, vel ratione ad conferenda officia dictis filijs, nec donatarius ad id lege, vel consuetudine speciali obligetur, dicendum est Rectorem Eborensem à tali obligatione esse liberum. Accedit Ordinatio quædam Patris Visitatoris Ioannis Alvarez, quam tuli anno 1611. & habetur in cap. de Rectore, in hunc modum, ¶ Encomendase muito aos superiores, que nam dem por rogos, & intercessoés os officios da Vniversidade a filhos, genros, & adherentes dos que os tem,

758 Tertia difficultas est, an Rector possit dare expectativas officiorum, scilicet conferendo officia ante quam vacent morte possessoris, ut post ejus mortem statim fiant alterius? Quæstio gravis est, quam pro utraque parte eleganter discutit Phæbus tom. 1. decis. 2. Vtrum Rex, vel quicunque alius supremus Princeps concedere valeat hujusmodi expectativas? Nam pro parte negativa facit prohibitio juris Canonici de expectativis beneficiorum Cap. 2. de concess. præb. Nam ex ra- *Offi. in expectati va.* *Beneficii expectati va.*
„ tione textus, quæ ita habet: „ Ne desiderare
„ quis mortem proximi videatur, in cujus lo-
„ cum, & beneficia se crediderit successurum: infertur talem provisionem esse contra jus divinum naturale, quo tenemur non dare occasionem proximo desiderandi, & procurandi mortem alterius: nullus autem supremus Princeps potest operari contra jus divinum naturale, etiam per modum dispensationis. Affirmativa nihilominus pars longè verior, est quam multis tuetur & comprobat citatus Phæbus à num. 2. ea potissimum ratione nixus, quia talis concessio, seu provisio non repugnat juri divino naturali: ex ea enim non sequitur directè votum captandæ mortis, neque proinde illa est occasio proxima mortis alterius, sed ad summum valde remota, quam in expectativis beneficiorum voluit jus canonicum vitare. Et quidem quòd hujusmodi prohibitio canonica sit merè humana, & non divina naturalis, patet quia in illa solet Pontifex dispensare, cum in jure divino naturali dispensare non possit Cap. sunt quidem 25. q. 1. Deinde quòd prohibitio de beneficijs Ecclesiasticis non comprehẽdat officia temporalia, docet post Decium Alciat. l. nlt. C. pact. & Socin. cons. 51. Cum igitur Princeps supremus possit quidquid juri divino naturali, vel Canonico, quatenus in specialibus subditus est, non repugnat, sequitur posse dare officiorum expectativas.

An verò (quæ erat proposita difficultas) idem possit Eborensis Academiæ Rector? Mihi videtur negandum. Quia non video quo privilegio, vel consuetudine legitima præscripta id possit, atq; adeo in hac materia, se debet gerere sicut alij donatarij, qui officia ex donatione Regia conferre possunt, expectativis verò officiorum promittere, seu officia vacatura dare, nõ possunt, ut rectè docet Cabedus p. 2. decis. 24. num. 10. Quia id (inquit) soli Regi licitum; & concessum à jure Principi non recognoscenti superiorem. Arg. eorum quæ notantur in cap. 2. de præben. eod. lib. Sumitur ex Ordin. Lusit. lib. 2. tit. 45. num. 19. ibi ¶. E seus antecessores steveraõ sempre em posse de dar por suas cartas os tabelliados quando vagaraõ. Et n. 20. ¶ Estando elles em posse de dar pello dito modo os ditos officios per suas cartas, quando vagarem. Id quibus locis supponitur officia solum

solum esse à donatarijs conferenda, quando vacaverint. Accedit quia Rector non potest providere, nisi pro suo tempore, seu non habet potestatem providendi nisi quandiu fungitur Rectoratu: si autem posset dare expectativas, posset providere in tempore alterius Rectoris, si supponamus tunc vacare officium. Quod quàm alienum sit à jure Canonico, probat Phœbus tom. 1. decis. 27. num. 5. Videatur Rebuff. ad leges Galliæ tit. ad benef. ante vacationem glos. 2.

Officiorũ provisio contra statutum.

739 Quarta difficultas est, an provisio officij, quam Rector facit contra statutum, sit valida? Notandum est pro decisione, dupliciter posse evenire, ut Rector providẽdo violet statutum, 1. quando statutum aliquid prohibet, aut præcipit nulla facta mentione irritationis. 2. Quando prohibet, aut præcipit præscribendo formam ipsi provisioni. Certum videtur provisionem esse validam, quando datis alijs substantialiter requisitis, violatur statutum merè prohibens. Ratio est, nam Theologi communiter conveniunt, Suar. lib. 5. de leg. cap. 25. num. 22. Salas de leg. disp. 16. sect. 8. num. 16. Molina tom. 1. just. tract. 2. disp. 88. Sanch. lib. 7. Matr. disp. 2. num. 10. & Bonacina disp. 1. de leg. q. 1. punct. 7. §. 5. num. 8. actum non irritari à lege, ex eo præcisè quòd per illam prohibeatur. Constat 1. authoritate illius axiomatis recepti in jure: Multa prohibentur, quæ tamen facta tenent. Cap. ad Apostolicam, de regular. Constat 2. ratione, nam lex solum operatur id quod significat: atqui lex merè prohibens solum significat prohibitionem, & nõ irritationem, qui sunt effectus diversi: nam prohibere est obligare ne actus fiat, irritare verò est reddere voluntatem inefficacem in illius effectione; ergo lex ex eo præcisè quod prohibet, non irritat.

Forma actus.

740 Maius dubium est, quando Rector in provisione delinquit violando statutum, quod præcipit aliquid tanquam formam provisionis. Forma actus à Iuristis ad l. hac consultissima C. Qui testam. facere poss. sic definitur: Est quædam ordinata series, qua res perficitur. Dividitur in substantialem & accidentalem: substantialis est, quæ dat esse actui, ut se habet præsentia parochi & testium in matrimonio. Accidentalis est, quæ non ingreditur essentiam actus, sed tantum illi adjacet, ut se habent denunciationes respectu matrimonij. Consentiunt tanquam in re certissima Azor tom. 1. lib. 5. cap. 14. q. 8. Suar. lib. 5. cit. cap. 31. & Salas disp. 16. sect. 9. num. 35. omnem actum esse irritum, deficiente forma substantiali: non ita si accidentalis deficiat. Ratio utriusque partis est, quia non forma accidentalis, sed substantialis pertinet ad essentiam actus: nihil autem sine sua essentia consistere potest. Quænam autem sint signa, seu regulæ ad dignoscendam formam substantialem, & accidentalem, tradunt citati authores, & Palaus de leg. disp. 2. puncto 9. ex quibus videndum est, quamnam ex dictis formis Rector in provisione ab statutis præscriptam omisit, ut intelligatur, feceritne provisionem validam, an irritam?

741 Interim quærimus, an si Rector Eborensis non auditis suis consiliarijs, conferat officium Academicum, contra statutum præcipiens, ut illos audiat, faciat irritam provisionem ex defectu formæ substantialis? Respondeo affirmativè cum Sylvestro v. consilium q. 1. & 3. Panormitano cap. ad Apostolicam, de regular. in fin. Molina tract. 5. de just. disp. 21. num. 2. Azorio tom. 1. disp. 12. cap. 4. q. 3. Bonacina disp. 1. de leg. q. 3. p. 4. §. 2. num. 3. & Palao tract. 3. de lege pœn. punct. 9. num. 7. asserentibus, quando alicui confertur potestas ad faciendum aliquem actum, apposita clausula, ut fiat de consilio aliquorum, si omittatur consilium, actum esse nullum. Sumitur ex cap. novit, de his quæ fiunt à prælato, & cap. cum in veteri, de elect. ubi irritatur electio ob omissum consilium. At in statuto Eborensi, quando confertur potestas Rectori constituẽdi officiales aliquos v. g. scribam conservatoris, & meirinum, apponitur clausula, ut fiat auditis consiliarijs. Vnde noto 1. cum Molina citato, non requiri quòd Rector consilium sequatur, sed solum quod audiat. Noto 2. cum Palao cit. si Rectori aliunde potestatem haberi injungeretur petitio consilij, ob illius omissionem non irritari actum. Quia tunc non censeretur injungi, ut actus validè, sed ut rectè fieret. *E. officium auditum pro forma*

Dubitabis, an provisio maneat invalida, si Rector non audiat omnes suos consiliarios, sed unum ex illis prætermittat, vel non audiat more solito congregatos, sed seorsim acceptos? Videtur affirmandum. Quia licet uterque Molina, Theologus tract. 2. de just. disp. 81. & Iurista lib. 2. primig. cap. 6. num. 36. neget irritari actum ex quarunque etiam exigua omissione formæ substantialis: quasi in moralibus parum pro nihilo reputetur, tamen probabilius est oppositum, ut docent Farinac. 1. p. frag. num. 208. Azor tom. 1. lib. 5. cap. 28. Card. Tusch. v. forma concl. 415. num. 13. & Suar. lib. 5. de leg. cap. 32. num. 9. & nos tradidimus tract. de leg. q. 8. a. 3. §. ult. Ratio est, quia videtur repugnare esse aliquam omissionem formæ substantialis, & esse levem: nam quocunque dépro de substantia, jam non est eadem: mutata autem forma substantiali, irritatur actus. Confirmatur, quia in matrimonio, & testamento omissio unius testis, non est levis, sed substãtialis, & sufficiẽs ad irritationẽ actus; ergo similiter in nostro casu omissio unius cõsiliarij sufficiet ad irritationem provisionis.

Nihi-

Nihilominus adhuc admissa hac secunda sententia, judico provisionem illam factam, auditis consiliarijs, modo, quem proposui, esse validam: Quia secunda illa sententia solum procedit quando de forma tollitur aliquid exigentium; sed substantiale: at in nostro casu Rector nihil omittit substantiale de forma substantiali, quæ est petitio consilij: cum adhuc verum sit, quod audiverit suos consiliarios, quavis omiserit aliquid accidentale; nepe modum audiendi, vel omiserit unum, qui potius ad integritatem, quàm ad essentiam pertinet. Ex quo patet disparitas ad confirmationem: nam ad matrimonium, & testamentum petitur certus numerus testium, proindeque uno omisso, jam non manet talis numerus; at in nostro casu nō petitur certus numerus consiliariorum, sed solum absolutè ut audiantur consiliarij.

Officij provisio a quo possit impediri. 742 Quinta difficultas est, an Rector Eborensis Academiæ possit impediri à suo superiore Societatis, ne faciat provisionem officij in Petro, cui illud vult conferre? Suppono posse dari causam rationalem, ex qua Prælatus Societatis siye Provincialis, sive Generalis valeat juxta regulam præcipere nostro Rectori, ne provideat officium Academicum in tali persona; in quo casu præceptum justum erit, & etiam juxta Academiæ statuta, quæ in omnibus Societatis constitutionibus accommodantur. Hoc posito dupliciter se potest gerere prælatus in imponendo tali præcepto. 1. Si absolutè præcipiat in virtute sanctæ obedientiæ Rectori ne faciat talem provisionem, nihil aliud addendo. 2. Præcipiendo dicto modo, & addendo se auferre ab illo omnem potestatem providendi. Dico 1. si prælatus Societatis, etiam Generalis præcipiat priori modo, Rector impeditur ut provideat licitè, non tamen ut provideat validè. Suadetur, quia operans contra præceptum legitimum, ac justum peccabit tanquam illius transgressor: cum verò operetur habens legitimam potestatem, quæ per illam prohibitionem ab ipso non aufertur, validè providebit. Confirmatur, quia actus nō irritatur à lege purè prohibente, ut dixi supra num.739. ergo neque à præcepto prohibente. Dico 2. si Generalis, vel Provincialis Societatis, casu quo possunt Rectoris potestatem tollere, vel suspendere, præcipiant posteriori modo, provisio erit invalida. Patet, quia nemo absque potestate, qua suppono Rectorem privatum, efficere potest actum validum.

Rectoris potestas a quo impediatur. Dixi (casu quo possunt Rectoris potestatem tollere, vel suspendere) Quia nec semper, nec omnem potestatem potest Provincialis auferre vel suspendere, imò Generalis non omnem. Quia Generalis solum habet per Bullam Pōtificiæ regimen Academiæ, atque adeo à sola potestate suprema Ecclesiastica in solis rebus Ecclesiasticis. Vnde solum potest præcipere auferendo, vel limitando potestatem Ecclesiasticam, quam Rector habet in conferendis officijs Ecclesiasticis: non autem laicam Regiam, quā confert officia laica. Deinde Provincialis solum habet potestatem in Academiam, ipsiusque caput, & membra, quandiu ipsam Academiam visitat tanquam delegatus à Generali juxta lib. 2. Statut. cap. 5. ac proinde non semper. Loquor de ablatione & suspensione potestatis directâ. Quia si Generalis Rectorem privet, sicut potest, Rectoratu, manebit privatus indirectè omni potestate Academica, etiam Regia. Rectoratus enim Academicus est annexus accessoriè Rectoratui collegij Eborēsis Societatis.

Servitia officiorum. 743 Sexta difficultas est, an Rector Eborensis Academiæ possit conferre servintias officiorum, v.g. quando proprietarius impeditus est, vel si moriatur, quandiu officium non providetur? Videtur negandum; saltem si loquamur de officijs laicis, quorum provisione per Rector provideat ex potestate Regis. Quia in his se debet gerere sicut alij donatarij: & hos non posse conferre servintias officiorum, quæ provident, docet Cabedus p.2. decis.24. nu.10. & manifestè probat ex Ordin. lib.1. tit.96. §.7. ubi sic: ¶ E as servintias dos officios das cidades de Lisboa, Evora, Coimbra, Porto, & da villa de Sanctarem, & dos officiais das correiçoẽs, provedorias, & contadores das comarcas, proveràm os ditos Corregedores, Provedores, & Contadores; por tempo de tres meses. E isso faràm saber na maneira acima dita; para provermos como for nosso serviço. E sendo terras de senhores, onde Corregedores nam entrão por via de correiçaõ, os Provedores das comarcas que entraõ nos taes logares, proveràm por tempo de seis meses sómente, & nos escreveràm pella maneira sobredita. E os senhores de terras (posto que a elles pertensença por bem de suas doaçoẽs a dada dos officios) nem seus Ouvidores, nam se entremeteràm no provimento das ditas servintias; por quanto conforme a nossas Ordenaçoẽs, & a direito a nós sómente pertence prover nellas.

Nihilominus Rectorem Eborensis Academiæ posse conferre servintias officiorum, quādo proprietarij sunt impediti, vel officia vacāt, interim dum non providentur, comprobatum est 1. ex ipsa praxi valde diuturna, & quotidiana; Regibus, ipsorumque ministris videntibus, & non repugnantibus. 2. ex Academicis statutis, in quibus hæc eadem potestas conferendi servintias exprimitur circa nonnulla officia in specie. Lib.1. cap.8. §.1. de scriba Vniversitatis, quē vulgò dicimus (Escrivaõ da matricula.) lib. eod. cap.9. §.6. de Bidellis. Eod. lib. cap.13. §.22. de Conservatore. Eod. lib. cap. 14. §.12. de circuitore, vulgò Meirinhó. Eod. lib. cap.15. §.6.

de

de receptoribus Academicorum redditruum, eorumque scribis & portitoribus. Cum igitur statuta nostræ Academiæ in materia laica regiminis politici, habeant à Principe vim juris Regij specialis, potuerunt detrahere, seu derogare juri communi Ordinationum. Accedit quod nostra resolutio de servintijs omnium officiorum, jam transivit in rem judicatam. Ná olim cum Ioannes Pinheyro Senator Regius Eboram pro agendo syndicatu de Conservatore & officialibus Academiæ, movit controversiam contra Rectorem P. D. Franciscum da Costa; seque illi opposuit, ut dejiceret à possessione, in qua semper fuit, providendi servintias officiorum, seu constituendi substitutos officialium: cumque magna vi utriusque partis coram tribunalibus certatum esset, tandem nostro Rectori lis adjudicata est, sententiaque Regio diplomate firmata mense Augusto anno Domini 1636.

QUÆSTIO IV.

An Rector Academicus possit imponere pensiones officijs a se collatis, vel onus aliquod personis, quibus officia confert?

744 NOn video in hoc puncto discrimen inter Rectorem Eborensis Academiæ, & reliquos donatarios. Quia neque statuto, neque privilegio speciali mihi constat factam fuisse cum Rectore exceptionem aliquam. Est igitur generalis quæstio circa omnes donatarios, an officijs à se collatis possint imponere pésiones? Et quidem si loquamur de pensione, quam officialis debeat solvere ipsi dynastæ donatario, mihi indubitata est resolutio negativa. Nam donatarius quidquid potest in officijs conferendis, accepit à Rege: at non accepit posse imponere pésiones sibi solvendas: quia Rex non censetur concedere id quod ipse non facit, & si concederet, sequerentur multa inconvenientia, quæ avaritia & injustitia pareret. Est igitur difficultas, an donatarius possit imponere pensiones solvendas alijs, ex causa aliqua rationabili: Hác quæstionem sub his terminis in nullo authore excitatam inveni. Dicam tamen pro meo captu quid sentiam. Imprimis pars affirmativa potest suaderi 1. quia beneficia Regis sunt latè interpretanda l. 3. ff. de constit. Princ. l. quod vero ff. de legit. l. si quando C. de inoffic. test. l. 2. C. de noxal. action. Cap. cum dilecti, de donat. Cap. quia circa, de privil. Cap. olim, de verb. signif. præsertim quando naturalis æquitas postulat latam illam interpretationem: sed donatarius beneficio Regis habet posse conferre officia, & aliquando postulat æquitas, ut imponat illis moderatas pensiones solvendas alijs, ut collatio illa extendatur ad plures benemeritos pro ipsorum miserijs levandis; ergo potest illas imponere.

Pēsiones imponendæ in officio.

745 Secundo, quia modus conferendi officia in donatarijs debet regulari, & explicari per modum, quo Rex ipsa officia conferre solet, quandiu de opposito non constat: siquidem donatarius confert per potestatem Regis, ita ut non tam ille, quam Rex conferre censeatur, ut notavit Rebuff. pract. nomin. q. 12. num. 27. Qui (inquit) est institutus ab habente potestatem, à Rege institutus esse censetur l. item eorum § 1. ff. quod cujusque univers. & notavit Phæbus tom. 1. decis. 27. Prædicta officia (inquit) non ab ipsis prælatis, vel donatarijs, sed à Rege concedente videntur concessa. Sic loquitur Bobadil. in sua polit. lib. 1. cap. 16. num. 26. & Sanch. lib. 2. Consil. dub. 35. num. 9. Cum igitur Rex soleat hoc modo concedere officia, ut sæpe imponat péstones, videtur id etiam posse donatarios. Tertio ex doctrina Sanch. lib. 1. Consil. cap. 1. dub. 38. num. 14. ubi sic; Quando (inquit) conceditur patri licentia transferendi officium in filium, quem voluerit tunc virtute conceditur illi facultas ad quoddam venditionis genus; quia potest obligare illum, cui officiú relinquit, ut aliquid conferat alijs filijs. Et hoc Salon 2. 2. q. 62. a. 2. contr. 8. dicit esse certum apud omnes Thomistas. Ergo similiter, imò à fortiori, donatarius accipiens à Rege potestatem conferendi officia quibus voluerit, accipit licentiam imponendi aliqualem pensionem.

Quarto, quia si aliquid obstaret, esset Ordinatio Lusitana lib. 2. tit. 46. strictè interdicens donatarijs quibuscunque venditionem officiorum, quæ conferre possunt, & impositio pensionis est quædam venditio, pretio nempe exiguo, sed per annos multiplicato: atqui non obstat, tum quia illa ordinatione solum prohibetur expressa venditio, & formalis, non autem virtualis, qualis solum datur interventu pensionis, tum quia donatarij à Rege habent quòd possint officia virtualiter vendere, juxta Rebellum 2. p. de oblig. just. lib. 9. q. 18. sect. 2. num. 32. ubi non obstante Ordin. citata: excusandi (inquit) videntur Duces & dynastæ Regibus subditi, qui in terris suis ejusmodi officia pro servitiorum pretio conferunt: nam licentiam saltem tacitam à Rege sciente, & dissimulante videntur habere, eaque in re quoad suos Regem pro servitijs similia quoque officia conferentem imitantur; ergo si permittitur venditio virtualis, qualis hæc etiam cedens in emolumentum donatarij vendentis, à fortiori

ca

rion

riori permittetur impositio pensionis solvēdæ alijs, quamvis sit vēditio virtualis. 5. quia eodē modo se habet impositio pensionis in officio, atque impositio cujusvis oneris æquipollentis in recipiente officium: sed donatarius potest imponere onus recipienti officium, v.g. potest injungere fœminæ, ut nubat viro determinato, scilicet Petro, de quo infra; ergo potest imponere pensionem.

Pensio ne quit imponi in officijs.

746 Ex adverso pars negativa suadetur 1. quia in materia jurisdictionum, seu jurium regalium donatarius plus habere non potest, quàm quòd nominatim, & expressim ei in donatione concessum sit, & docet Cabedus p. 2. decis. 14. num. 4. & rectè probat ex Ordinat. lib. 2. tit. 45. num. 1. ibi: ¶ Vsarām della, como per suas doaçoēs, per nòs cōfirmadas expressamente lhes for outorgado. Num. 6. Vsarām della, na forma, & maneira que lhes foi concedida, & julgada, & nāo passarām os termos do conteudo nas ditas doaçoēs, & sentenças. Atqui donatarij non habēt expressum in suis donationibus, quòd possint imponere pensiones aliquas officijs à se collatis; ergo non possunt. 2. quæ nequeunt fieri in beneficijs, similiter in officijs nō posse fieri tenendum est, ut docet Reinosus observ. 5. nu. 7. Quia officia & beneficia à pari procedunt, fitque bonum argumentum de uno ad alterum, ut tradunt Pinelus in rub. C. de rescind. vendit. 1. par. cap. 2. num. 3. Rebuff. ad leges Galliæ, to. 2. titul. de benefic. ante vac. Glos. 2. & Bart. in l. 2. §. Data ff. de opt. leg. Atqui in beneficijs Episcopus inferior Papa non potest imponere pensiones, ut rectè probat Castro Palaus disp. ult. de Simonia pun. 16. & 19. ergo nullus inferior Rege potest in officijs, quæ cōfert, imponere pensionem.

3. Quia omnes donatarij cujuscunque status, præeminentiæ, & conditionis prohibētur vendere officia, quæ conferre possunt, ut habetur expressé Ordination. lib. 1. titul. 46. sed impositio pensionis est quoddam venditionis saltem virtualis genus, siquidem pensio per multos annos multiplicata constituit unicum pretium officij; ergo imponi nequit. Nec dicas in Ordinatione citata solum prohiberi venditionem formalem, qualis non est impositio pensionis, sed ad summum virtualis. Quia si Ordinatio solum intelligeretur de venditione formali, quæ foret venditio in omni rigore, sequeretur posse donatarium accipere pro officio rem aliquam æquipollentem pretio, v. g. gemmam: tunc enim non esset rigorosa venditio, sed commutatio; quod nemo admittet. Siquidem tunc illuderetur lex, & mens legislatoris. Accedit quia verba Ordinationis videntur comprehendere omnem venditionem tam æquipollentem, quàm formalem: ¶ Nam venda, nem mande vender nenhuns dos ditos officios, nem leve dinheiro algum por os dar. Vbi particulæ disjunctivæ (nem, nem) faciunt discrimen inter venditionem, & dationem pro aliquali pretio.

747 4. Quia si in donatario esset potestas imponendi pēsiones, ex eo foret, quia operatur potestate Regis, & Rex tales pensiones imponere valet, & solet; at qui hæc ratio nulla est, quia potestas in Rege tanquam in suo fonte est absoluta & omnino libera, nō ita in donatario; unde Rex potest donare officiorū servitias, & expectativas, potest officia vendere, officijs privare, & multa alia, quæ donatarij non possunt; ergo etiam nō possunt imponere pensiones. 5. Quia si daretur dicta potestas in donatario, esset ex consuetudine legitimè præscripta: sed ex hoc capite dari nequit, quia licèt jure communi attento jurisdictio adversus Regem præscribi possit, Bart. in l. 1. §. denique ff. de aqua quotid. & æstiv. & cōsuetudine acquiri valeat l. viros C. de divers. offic. lib. 11. tamen de jure nostri Regni jurisdictio nullo unquā tēpore, nec immemoriali præscribitur, ut docet Cabedus 2. p. decis. 41. n. 8. & Valascus consul. 166. fin. Ratio est, quia lex Regia Ordin. lib. 2. tit. 45. §. 10. & 56. damnat possessionem absque donatione, & titulo: & sic sine possessione præscriptio non procedit, l. Regul. sine possessione, de regul. juris in 6. Deinde si donatarij donationem jurisdictionis habent, ultra contenta in ea præscribere nequeunt. Ordin. lib. 2. tit. 27. dos forais §. 2. & Arg. l. Non est ferendus, ubi Bald. ff. de transact. Ergo nullo pacto donatarius valet imponere dictas pēsiones.

Iurisdictio non præscribitur.

748 His pro utraque parte discussis, valde inclinor in hanc secundam sententiam, hac modificatione, seu declaratione, quòd si pensio imposita sit solvenda proprietario nondum per ætatem capaci ad exercendum officium, possit impositio sustineri per quandam ratihabitionem Principis videntis & tolerantis, nunquam verò per præscriptionem; si verò pensio imposita sit solvenda extraneis, nunquam sustineri possit absque expressa facultate Regis. Hæc resolutio consonat ijs, quæ olim de hac re consulti paucis responderūt Doctor Franciscus Barreto de Figueiredo, & alij egregij Iurisprudentes. Ratio est, quia quando officium providetur in puero ab eo qui potest conferre servintias, qualis noster Rector, ut dixi numero 743. æquitas postulat ut servintuarius aliquid puero præsertim orphano solvat, pro illius alimonia, ut solet fieri, quando Rex providet: hæc autem æquitas non visitur, quando pensio solvenda foret extraneis.

Iuxta hanc resolutionem superest diluere fundamenta partis affirmativæ, posita à numero 744. Ad 1. dicimus beneficia Principis esse late interpretanda, sed in dubio, & quando non datur lex aliqua, per quam limitentur, & restringantur, sicut vidimus dari prohibitionem donationis jurisdictionis. Ad 2. negamus in donatario dari potestatem Principis, eo modo quo est in Principe, absolutam, & liberam: unde donatarius solum confert officia potestate illa restricta, & modificata, ut vidimus. Ad 3. fatemur doctrinam Sancij esse valde probabilem: quia solùm procedit jure communi spectato: ille enim de Lusitano jure non meminit: at nostra resolutio tota fundatur jure Lusitano, quod citavimus. Ad 4. negamus assumptum, non enim fundamus prohibitionem imponendi pensionem in prohibitione vendendi officia: quia nō existimamus impositionem pensionis esse venditionem officij virtualem, ut aliqui credunt: pensio enim illa soluenda, & sic multiplicanda per multos annos nō est pretiū æquipollens officio, cū sit pars utilitatis provenientis ab ipso officio. Aliter omnis impositio pēsionis in beneficio esset vēditio beneficij, & omnis census rā consignativus, quàm reservativus in prædio, esset vēditio prædij, quod nemo dicet. Ad 5. dato quòd possit donatarius injungere fœminæ onus nubendi Petro, adhuc negandū est posse imponere pensionē officio, & disparitas in eo cernitur, quia onus nubendi ad placitū donatarij sequitur ex natura rei in fœmina acceptante officiū, utpote exercēdum per virum idoneum, & potest evenire, ut omnibus computatis, non reperiatur alius æquè idoneus, ac Petrus: hoc non militat in pensione, cujus impositio nunquam sequitur ex natura rei.

Onus nubendi im positum fœminæ.

749 Pro altera quæstionis parte de impositione oneris, satis erit expedire hanc difficultatem, an possit Rector providens fœminæ in officio exercendo per ejus virum, imponere illi onus, ut nubat viro determinato, v. g. Petro? Nota provisionem sic factam fore modalem, & non conditionalem, ut sumitur, ex doctrina Molinæ tract. 2. just. disp. 208. Modus (inquit) est veluti lex quædam, seu gravamen, aut moderamen dispositioni in futurum appositum minimè eam suspendens: eo tamen non servato revocari potest dispositio interdum. V.g. modus est, si quis dicat: Lego Petro domus meas, ea lege, ut eas non alienet: lego fundum meum, ut mihi sepulchrum ædificet, vel ut alimenta præstet tali, vel ut quotannis pro anima mea tot Missas celebrari faciat. Item lego tali mulieri centum, ut nubat. Ejusmodi enim dispositiones, eo ipso quòd testator decedit, vim habent, antequàm gravamina illa impleantur. Ex quibus sequitur onus nubendi injunctum fœminæ in collatione officij, esse modum, seu gravamen implendum à fœmina, ita ut si non impleat, officium possit amittere, si hoc in diplomate, seu provisione exprimatur. Sequitur 2. nominationem, seu collationem officij statim sortiri suum effectum, ita ut fœmina acquirat dominium & possessionem, datis alijs requisitis. Quia teste Molina loco citato inter modum, & conditionem presse sumptam hoc est discrimen (ut ex Glos. in capit. verum, de condit. apposit. notant communiter DD.) quòd quamvis utrunque sit in futurum, conditio suspendit dispositionem, ut vim non habeat, quoadusque conditio impleatur, atque dependeret ut impleatur: modus autem dispositionem non suspendit, sed vim habet talis dispositio antequā modus impleatur. De quo possunt videri omnes qui ex professo tractant de condit. modis & demonstrat. specialiter Acosta ad §. si arbitratu l. cum tale ff. de condition. & demonstration. & Galganettus tract. de eadem materia.

Fœmina obligata nubere.

750 His prænotatis, difficultas proposita videtur decidenda pro parte negativa. 1. quia non magis prohibetur donatarijs imponere pensiones officijs, quàm injungere onera officialibus: utrunque enim videtur excedere limites suæ donationis, & reservatū supremo Principi: sed donatarijs prohibitum est imponere pensiones, ut statuimus supra n. 748. ergo prohibetur injungere onera. 2. quia matrimonium debet contrahi omninò liberè absque ulla specie coactionis, ut videre est apud Sanch. de Matrim. toto lib. 4. omnia enim jura favent libertati matrimonij: sed onus illud nubendi viro determinato tollit omnimodam libertatem matrimonij; ergo videtur à donatario non posse injungi.

In hac re, facta suppositione, quòd donatarius possit conferre officium fœminæ exercendum per virum idoneum, ut dixi n. 736. facile est affirmare posse illi onus injūgi, ut nubat viro, quem donatarius reputaverit idoneū. Hoc enim sequitur necessariò ex natura rei, & ex vi talis collationis. Onus verò nubendi viro determinato, v. g. Petro, non facilè admittam, nisi id in aliquo casu videatur etiam sequi ex natura rei, nempe si ille Petrus tali opportunitate solum reputetur idoneus, vel saltem magis idoneus, quàm alij, ad exercendum officium. Si autem hoc non sequatur, sed tantum detur causa rationabilis ad favendum Petro ob sua merita, existimo idem dicendum de hoc onere, ac de alijs oneribus, quæ non magis donatarius potest imponere, quàm pensiones. Et per hoc satis factū est primo fundaméto partis negativæ. Secundū fundamentū de libertate matrimonij impedita, nō habet vim. 1. quia non cēsetur matrimonium cōtrahi sine

Onus im positum officiali.

liber-

libertate, quando antequam fiat provisio, partes sponte cōsentiunt de ineūdo matrimonio, postea accipiunt provisionem. 2. Quia ut benè probant Cabedos p.2. decis.31. num.2. Aymon. cons.664. num.21. & Costa ad l. cum tale §. si arbitratu 2. limit. num. 6. ff. de condit. & demonstr. ex l. Titio centum §. 1. ff. eod. titul. quanvis metu pœnæ libertas matrimonij restringi non possit, tamen amissione lucri delati restringi potest. Vnde potest testator relinquere hæreditatem, vel legatum fœminæ nupturæ, tum per modum conditionis, ut si dicat, instituo Mariam hæredem, dummodò nubat Titio: vel per viam modi, ut si dicat, Instituo Mariam hæredem, ut nubat Titio. Ita Sanch. lib.1. Matr. disp.33. num.7. & 8. Ratio est, quia hoc non habet veram rationē pœnæ, sed potius cujusdam invitationis ad matrimonium spe lucri.

QVÆSTIO V.

An Rector Eborensis possit admittere resignationes officiorum, & officia renunciata denuò conferre?

751 NOtandum est 1. non dari semper discrimen inter hæc verba renunciare, cedere, resignare, sed ea sæpe confundi, & unum accipi pro alio, ut rectè notant Mandos. in tract. de signatu. gra. tit. regress. & access. col.2. & DD. in cap. susceptū de rescript. in 6. juxta quos cédere beneficio, nihil est aliud, quàm à beneficio discedere, vel juxta Card. Zabarel. in Clem. unica num. 4. de renunciat. nihil est aliud quàm beneficium ex toto dimittere.

Renuntiatio officio cum a quo admitti possit.

Notandum est 2. inter Rectorem Eborensem, & alios donatarios videri nullam esse differētiam, nisi forte quam ad quæstionis calcem subjungemus. Igitur pro donatarijs generaliter quæritur, an possint admittere resignationes eorum officiorum, quæ conferre possunt? Pars affirmativa suadetur 1. quia mors & renunciatio æquiparantur ad eff. ctus vacaturæ, ut tradunt Flamin. de resignat. lib.2. quæst.16. n.11. Gama decis. 228. num.3. ex Glos. in cap. si propter, de rescript. in 6. & Trident. sess. 24. cap.18. de reformat. ubi injungitur Episcopo, ut fiat examen per concursum in beneficijs curatis, sive vacent per mortem, sive per renunciationem. Et beneficium (ut tenet Staphil. de grat. expect. tit. de varijs modis vacat. n.92.) sicut vacat per mortem naturalem, ita & per civilem: mors autem civilis (ut ait Boer. decis.2. n.1.) pluribus modis consideratur, nempe per resignationem, privationem, & translationem. Deinde in ijs quæ æquiparantur dispositum in uno, etiam in alio militat, ut latè probant Roman. cons.169. & Surdus decis.251. n.3. ergo si donatarius providere potest mortuo officiali, etiam poterit resignante.

752 Suadetur 2. nam privilegium quādo solum jus concedentis jungit, & non minuit jus alicujus tertij, debet latissimè interpretari, ut docent Gutierr. canonic. quæst. lib.2. cap.21. nu.122. & Tiber. Declan. cons.22. num.13. vol.1. ex l. ult. im. ff. de constit. princ. & cap. cum dilectus, de consuet. & cap. Olim, de verb. signif. Ex quo fit ut sub facultate conferendi veniat facultas destituendi, & admittēdi resignationem ex traditis per Flamin. de resign. lib.7. q.10. num.26. & Puteum decis. 76. num.1. lib.3. Cum igitur donatarij ex sua donatione & privilegio Regis habeant facultatem conferendi officia, sequitur quòd eandem habeant admittendi resignationes. Suadetur 3. nam unicuique liberum est juri, & favori suo renunciare. l. pen. C. de pactis, & l. si. judex ff. de minoribus, ibi: Quia unicuiq; licet contēnere hæc quæ pro se introducta sunt. Et quidem renuncians beneficium censetur habere illud pro derelicto, & ob id perdit dominium cum possessione l. si quis vi §. differentia ff. de acquiren. possess. Estque indubitatum quòd renunciatio excludit renunciantē à jure renunciato. l. quæritur §. si venditor ff. de ædilit. edict. Menoch. cons.1. num.239. & Surdus decis.51. n.11. Cum igitur officialibus liceat renunciare, & donatarijs non prohibeatur resignationes admittere: nam lege illa Regia Ordin. lib.2. tit.45. quāvis præscribatur modus & forma conferendi officia, non fit mentio de renunciatione; atque adeò hæc non prohibetur, sequitur quod donatarij possint resignationes admittere.

Privilegium quādo latè interpretandum.

Suadetur 4. quia resignatio, renunciatio, & cessio (ut prænotavimus supra num.751.) inter se ita confundi solent, ut frequentissimè pro eodem accipiantur: atqui cessio valet, quanvis non fiat in manibus superioris, qui potest cōferre, cap. de multa, de præben. quem textum ad hanc eandem rem comprobandam citat Petrus Greg. syntagm. juris univers. lib.17. cap. 17. num.22. ergo à fortiori valebit facta in manibus illius, qui potest conferre, atq; adeo poterit admitti à donatarijs. Suadetur 5. Quia officia & beneficia à pari procedunt, ut supra ostendimus n.746. sed renunciatio beneficij facta sine authoritate legitimi superioris valida est in præjudicium ipsius renunciantis, ut latè docet Garcia de benefic. 2. p. cap.3. num.250. & exprimit Glos. verbo In manum, ad Cap. quod in dubijs, de renunciat. ergo similiter valebit, & admitti poterit renunciatio officij facta in manibus donatarij, qui potestatem conferendi habet.

Renunciatio officiorum non potest fieri in manu donatarij

753 Nihilo minus pars negativa, scilicet donatarios, quibus donatione Regia competit conferre officia, nō posse incōsulto Principe ipsorum renunciationes admittere, defenditur tāquam verior à Michaele Reinoso obser. 5. n. 10. & tanquam indubitata, Regiique oraculo; præcedente sententia Regij tribunalis confirmata; à Georgio de Cabedo p. 2. decis. 23. stant pro hac parte Arag. 2. 2. q. 63. a. 2. fol. 326. Sotus, quem citat, & sequitur Sanch. lib. 2. consil. cap. 1. dub. 38. num. 6. Fundatur 1. nostro jure Lusitano, Ordin. lib. 1. titul. 95. initio, ubi aufertur potestas officiali transferendi, & renunciandi suum officium absque expressa Regis licentia, ¶ Mandamos que os Taballiaẽs, Escrivaẽs, & quaesquer outros nossos officiaes, não possaõ vender os officios que de nòs tiverem, nem traspassar, nem renunciar em outrem, sem nossa especial licença. Per quod soli Regi tanquam superiori reservantur ejusmodi renunciationes, ut non aliter nisi coram ipso fiant, testibus Cabedo 2. part. decis. 24. num. 5. & Romano sing. 348. Fundatur 2. quia hoc in beneficijs, & officijs commune est, ut renunciatio facta coram inferiore irrita sit, Cap. admonet, Cap. Quod in dubijs, de renunciat. Sumiturque ex textu in l. penul. ff. de offic. præsidis, Gama decis. 128. nu. 1. Menoch. de recuper. possess. remed. 1. num. 277. & Covarruv. lib. 1. variar. cap. 5, num. 6. ubi ex hoc deducit renunciantem adhuc post ipsam renunciationem verum habere titulum, & jus in beneficio renunciato, donec ipsa renunciatio per superiorem admissa fuerit. Subscribunt Flamin. lib. 4. quæst. 1. num. 58. & Garcia Mastrill. de Magistrat. lib. 1. cap. 24. à num. 11. Et ratio omnium est, quia renunciatio officij & beneficij pendet omninò à voluntate, & potestate superioris, ut rectè docent Mascard. de probat. conclus. 1395. num. 11. Mandos. reg. 33. de signat. per fiat, quæst. 7. num. 8. & Cassador. decis. 15. num. 1. ex quo inferunt resignatarium non habere jus à resignatione, sed ab ipso superiore, & ejus potestate.

754 Fundatur 3. quia ut ille cui ex privilegio Regis competit officia cōferre, posset admittere eorum resignationes, deberet non solum habere potestatem conferendi, sed insimul destituendi, seu privandi officijs ex causa justa, & sic ut per se posset provisum invitum destituere, & privare, ut benè docent Lap. alleg. 14. numero 7. Gabriel consil. 187. num. 4. & Flamin. lib. 7. cap. 10. num. 6. ex Innocentio in cap. quod in dubijs num. 3. de renunciat. & Abbate in cap. Cum ex injuncto num. 6. de heret. Ratio est, quia cum resignatio habeat vim destitutionis, ut népe per illam renunciãs, desinat esse intitulatus, ex hoc provenit, ut oporteat fieri coram eo qui habeat potestatem destituendi. At qui donatarij quanvis habeant potestatem providendi, non possunt provisos destituere, & privare officijs, etiam ex justa causa, ut apertè deciditur Ordin. lib. 2. titul. 45. §. 23. Et facit, quia ibidem prohibitum est donatarijs officia provisionis suæ ad tempus conferre, præcipiturq; ut ipsa officia perpetua sint, hoc est (ut exponit Gama deci. 353.) ad vitã illorum, quibus collata fuerint. Nam sicut privatio beneficiorum, ita collatio ad tempus soli Principi competit. Facit etiam quòd renunciãs absque facultate, & acceptione Principis non se privat officio, vel beneficio, imò post talem renunciationem sic factam, adhuc retinet titulũ, & jus in illis, ut ex Innocentio, Butreo, Alberico, & alijs latè prosequitur Covarr. lib. 1. variar. cap. 5. n. 6.

Fundatur 4. quia si donatarius admittat resignationem, & officium provideat, hujusmodi provisio erit nulla: siquidem ille non habet potestatem providendi, nisi quando officium vacaverit, ut habetur expressè Ordin. lib. 2. titul. 45. §. 16. officium autem non est vacans per renunciationem præcisé, donec Rex illam approbet: imò etiam post Regis approbationem, quando renunciatio fit in favorem tertij, resignans non amittit jus, quandiu resignatarius possessionem non ingreditur, ut judicavit Rota decis. 446. nu. 4. part. 1. in novissimis, & docent Navar. in cap. Accepta oppositione 7. n. 7. Flamin. lib. 4. q. 7. n. 9. Rebuff. in praxi tit. de resignat. conditionali num. 14. Cassador. decis. 2. de renunciat. Bursat. cons. 441. num. 4. & Franciscus Marcus 2. part. quæst. 49. Ergo donatarius non potest admittere resignationẽ. Denique sententia lata in usu præsenti, in processu Francisci de Sampayo cōtra Lupum Borges circa officium tabellionis, do conselho de Villas Boas, quam ad extensum refert Cabed. p. 2. decis. 23. n. 3. & responsum super hoc Regis invictissimi, quod recitat idem author n. 9. videntur indubitatam, & omninò certam reddere hanc partem.

755 His pro utraque parte discussis, absque ullo facto discrimine inter donatarios, ut meum judicium interponam, & incedam media quadam via, pono discrimẽ inter nostrum Rectorem Eborẽsem & alios donatarios, & sic existimo posse nostrum Rectorem, auditis suis consiliarijs, acceptare resignationes in officijs Academicis, quæ confert, nō ita alios donatarios in officijs, quæ confert inf. Prior hujus resolutionis pars censetur probabilis à Reinoso, quatenus observ. 5. num. 19. judicat probabile posse absolutè donatarios admittere resignationes, & procul dubio censeretur ab eodem probabilior, si audita nostra ratione, decideret in specie casum

Rector-

Rectoris Eborensis. Ratio nostra est; quia præcipuum fundamentum, ob quod donatarij non possunt admittere resignationes, est: quia non possunt officialem resignantem destituere, & privare officio, & affertur supra num. 754. Admissio enim resignationis facta legitimè habet vim destitutionis, ut possit habere locum nova provisio officij vacantis: siquidem quandiu officium non vacat, non providetur: atqui Rector Eborensis potest ex causa justa officiales destituere, seu privare officijs Academicis, quæ conferre potest, ut supra ostendimus nu. 730. ergo potest admittere eorum resignationes: & sic vidimus aliquando practicari. Illud Rectè notat Cabedus cit. num. 10: donatarium, cui concessa est data officiorum quando vacaverint, posse etiam providere, quando vacant per renunciationem. Posterior resolutionis par habet eadem fundamenta, & eosdem authores, quos retulimus supra à num. 753. & quidem manifestè ostendunt donatarios, qui non possunt destituere officialem provisum, non posse admittere officij resignationem.

756 Superest tamen respondere utriusque supra positæ sentētiæ fundamentis, quatenus obstant nostræ resolutioni. Et quidem quatuor fundamenta secundæ sententiæ negantis posse donatarios admittere resignationes, quatenus videntur obesse priori parti nostræ resolutionis id affirmanti de Rectore Eborensi, uno verbo diluuntur, scilicet ea omnia procedere de solis donatarijs, qui officiales nequeunt destituere, & de illis intelligēdum est Regium oraculum; non vero de illis, qui destituere, & privare possunt, qualis noster Rector. Fundamentis primæ sententiæ, prout obstant posteriori parti nostræ resolutionis, seorsim respondēdum est. Ad 1. fatemur mortem & renunciationem æquiparari, ad effectum vacaturæ, sed solum quando renunciatio legitimè facta est coram superiore habente potestatem destituendi, non verò coram alijs. Ad 2. negamus, quamtumvis privilegium illud latissimè interpretetur, sub facultate instituendi comprehendi facultatem resignationes admittendi, nisi in specie talis facultas exprimatur, utpote spectans ad supremam majestatem Principis. Rota decis. 14. & Gabriel cons. 187. n. 9. Siquidem inter se diversa omnino sunt conferre officium, & illius resignationem admittere, unde concesso uno non censetur aliud cōcessum. Cap. dudum, de præbend. in 6. Mastrillus de magistrat. lib. 1. cap. 24. n. 26.

Resignatio non potest admitti ab omnibus donatarijs.

Ad 3. dicimus liberum esse unicuique renunciare juri suo, nisi resistat lex aliqua, ob causas boni communis, sicut in nostro casu resistit officiali publico l. Ordinat. lib. 2. tit. 95. init. siquidem ab exercente officium publicum utilitas publica attendenda est: & hæc postulat, ut officia sint perpetua, & non valeat eorum resignatio, nisi de expressa Regis licentia. Ad 4. respondemus has voces resignare, renunciare, & cedere confundi sæpe, sed interdum diversa esse, & diverso jure censeri l. Papinianus ff. de minor. l. qui neque ff. de rebus eorum: nam ceditur juri ad beneficium competenti, & renunciatur beneficium, quod jam possidetur: & hanc distinctionem rectè observavit Petrus Gregor. Syntax. juris lib. 17. cap. 17. num. 21. Ad 5. admittimus officia, & beneficia in multis æquiparari, negamus tamē renūciationem beneficij factam absque authoritate legitimi superioris, validam esse in præjudicium renunciantis. Quāvis enim hoc à nonnullis concedatur, tamen oppositum tenendum est tanquam verius. Qualiter autem id debeat intelligi, exponit Garcia de beneficijs 2. parte cap. 3. n. 220.

QUÆSTIO VI.

An Rector Eborensis, & quicunque donatarius possit officia vendere, vel saltem permittere ut vendantur?

757 IN hac materia nec invenio, nec pono discrimen inter Rectorem Eborensis Academiæ, & alios donatarios. Cum verò hæc difficultas ab authoribus satis discussa sit, ut ab eâ paucis me expediam, prænotandum est 1. ex officijs publicis quædam spectare ad administrationem justitiæ, sive habeant jurisdictionem, ut officium judicis, sive illam non habeant, ut officium tabellionis, quædam non spectare ad talem administrationem, ut officium janitoris, præconis, custodis carceris. Prænotandum 2. officia vel esse Ecclesiastica, quæ nempe conferuntur per potestatem Ecclesiasticam, vel esse laica, quæ conferuntur per potestatem laicam, & utriusque generis officia confert Rector Eborensis. Prænotandum 3. ex officijs Ecclesiasticis alia dici spiritualia, qualia sunt includentia jurisdictionem spiritualem sive fori externi, sive interni, ut officium Inquisitoris, Vicarij Episcopi, & curatus, alia dici merè temporalia, quæ nempe versantur circa opera, & actiones merè temporales, ut officium notarij, syndici fiscalis, thesaurarij, sacristæ, & similia.

Officiorum venditio.

758 Quod attinet ad officia Ecclesiastica, constat spiritualia non posse

Off. in Ecclesiastica an possint vendi.

vendi etiam quoad emolumentum, utpote rei speciali annexum: atque adeo si daretur venditio illorum, esset Simoniaca. Si autem emolumentum illud temporale in Romana Curia venditur, est à Pontifice separatum, ut docet Suar. de Simon. cap. 20. num. 6. Maior est dubitatio de Ecclesiasticis merè temporalibus. Et quidem horum véditionem jure positivo prohiberi, ex quo sequitur prælatus inferiores Pótifice non posse illa vendere, communis sententia ait apud Suarium de Simon. cap. 29. à num. 3. Azorium p. 3. lib. 12. cap. 14. q. 6. Lessium lib. 2. just. cap. 35. num. 26. & Bonacina tom. 1. tract. de Sim. q. 1. à num. 3. Oppositum defendunt alij, & affirmant in nullo jure ostédi manifestam prohibitionem. Addunt Glos. ad cap. Salvator 1. q. 3. v. Iudicem, & S. Antoninus 3. p. tit. 11, cap. 2. §. ult. si quæ olim dabatur prohibitio, contraria consuetudine abrogatam esse. Illud rectè observant authores communis sententiæ, quanvis officiorum venditio prohibeatur, non esse illicitum illorum actus, & functiones vendi: cum de his non loquantur jura. Ego officiorum illorum venditionem nó probabo, nisi fiat de expressa licentia Summi Pontificis, vel in loco, ubi eam legitima consuetudo introduxerit.

Officia laica quo ad venditionem.

759 Quod attinet ad officia sæcularia, seu laica, sunt qui dicant ea esse ità invendibilia, ut nec à supremo Principe vendi possint. Ita Adrian. 4. materia de restit. Medina C. de restit. q. 26. ad ultim. ergo & de officijs habentibus exercitium justitiæ Angles in floribus 2. p. de contractu emptio. fol. 426. Assignant rationem, quia Principes sunt dispensatores officiorum, ut dignis & benemeritis distribuant, quod cum ipsorum venditione stare nequit. Hæc tamen opinio valde rigida est, & absolutè accepta à vero abest. Rectè igitur authores cómuniter sentiunt Principem supremum dicta officia posse vendere, hujusmodi tamen venditionem indecentem, & illicitam fore, nisi fiat cum certis conditionibus. Ita S. Thom. opusc. 21. ad Ducissam Barbantiæ, Ludov. Lopez 1. p. instruct. cap. 130. Sotus lib. 3. de just. q. 6. a. 4. Avendaño respon. 9. Salon 2. 2. q. 63, a. 2. controv. 8. fol. 153. Garcia p. 1. de contr. cap. 18. Mercado lib. 6. de contr. cap. 17. Rebell. 2. p. lib. 9. q. 18. sect. 2. & Sanch. tom. 1. Consil. lib. 2. cap. 1. dub. 37. n. 2. Prior pars constat, nam talis venditio est rei pretio æstimabilis, & facta per ejus legitimum dominum, quem tanquam supremum nulla lex humana impedire potest. Posterior pars suadetur apposita triplici conditione. Prima est, ut officia non proponantur vendenda cuicunque maius pretium offerenti, sed tantum idoneis. Secunda, ut vendantur pretio moderato, ita ut possit superesse ex tali officio congrua sustentatio eméri, ne compellatur eo officio abuti ad vivendum. Tertia, ut fiat propter gravem necessitatem Reipublicæ, cui aliter commodè occurri nequeat. Nam quacunque ex his conditionibus deficiente, dabitur gravis deordinatio, & peccatum contra legem diviná naturalem. Ex dictis patet solutio ad fundamétum senttentiæ oppositæ.

Venditio vel locatio officiorum per donatarios.

760 Maior, imò tota à nobis proposita quæstio est de magnatibus recognoscentibus dominum, quales in Hispania sunt Duces, Marchiones, Comites, & alij locorum domini, qui possunt officia conferre, an eadem possint vendere, vel saltem locare? Supponendum 1. ex Avendaño 1. p. cap. prætorum cap. 9. num. 2. & Sanch. citato dub. 38. num. 1. prædictos magnates titulares licèt possint creare notarios ad causas judiciales, at tabelliones ad extrajudicialia creare non posse, nisi ex privilegio Regio præscriptione 40. annorum. Supponendum 2. ex Salonio 2. 2. cit. controv. 8. fol. 1053. & Navar. super Extrav. de datis num. 45. magnates prædictos, quando vendunt sua oppida, posse illa chariùs vendere ob facultatem, quam habent conferendi prædicta officia: nam talis facultas est quoddam jus pretio æstimabile: deinde hoc non est vendere officia, sed solum facultatem conferendi officia. Supponendum 3. ex Rebello citato sect. 2. num. 32. videri excusandos dictos magnates quando in suis terris conferunt dicta officia pro pretio servitiorum, quæ est quædam venditio virtualis. Quia in hoc videtur consentire supremus Princeps, præsertim Rex Lusitanus. Ad hoc enim donatur magnatibus facultas conferendi officia, ut illi habeant splendorem familiæ, quæ consistit in frequentia & multitudine familiarium obsequentium. His positis,

Locatio & venditio officiorum.

761 Difficultas est, an magnates illi donatarij possint formaliter, accepta pecunia numerata, vendere illa officia, alioquin vendibilia, quæ possunt conferre? Præciso jure communi & speciali, si loquamur ex natura rei, ab illis posse dicta officia vendi, affirmát Corduba apud Lugonem de just. disp. 34. num. 20. Vasquez, & Turrianus apud eundem eodem loco. Ex opposito Sotus lib. 3. de just. q. 6. a. 4. & Lessius num. 29. docent non posse ex natura rei hæc officia à prædictis vendi. Quia cum illi magnates non habeant supremam Reipublicæ authoritatem, in cujus dominio hæc officia cótinentur, si illa venderent, quod non est suum venderent. Quidquid tamen de hoc sit ex natura rei, si loquamur attento jure positivo cómuni, resolutio vera, & communis ita habet. Magnates recognoscentes superiorem in temporalibus, quanvis possint officia conferre, tamen nec locare, nec vendere possunt ea officia, quæ habent annexam administrationem justitiæ, ut officium judicis, tabellionis, circuitoris vulgò, Meirinho: secus de illis, quibus nulla talis administratio annexa est, quale officium janitoris,

nitoris, custodis carcerum, & praefecti cursorum. Ita Sotus lib.5. just.q.6.a.4. Aviles cap.16. Praetorum Glos. No attendara, Garcia t. p. de contr.cap.18. Ludovic. Lopez lib.1. de contr. cap.6. Homada l.11.tit.16.p.1.glos.5. Tello l.29. Tauri à num.11. Aragon. supra citat.a.2. fol.315. & Sanch. cit. dub.38.num.5. Est resolutio secūdùm jus commune, Auth. Vt judices init. Collat.9.& l.1.ff. ad leg. Iuliam, de ambitu. Constat prior pars, quia talis locatio & venditio satis odiosa, & bono communi damnosa est, Deinde magnates nō sunt domini officiorum prioris generis: non enim cum jurisdictione oppidorum, quam à Rege accipiunt, communiter accipiunt à Rege plenum dominium officiorum, sed solam administrationem. Posterior pars suadetur, tum quia officia posterioris generis vendere non officit publico bono: deinde magnates eorum sunt domini, sive ea à Regibus emptione, sive perfecta donatione acceperint.

Venditionis officiorum prohibitio in Lusitania.

762 Quid circa hoc punctum tenendum sit in Lusitania, paucis accipe. Ordin.lib.1.tit.46. praecipitur, ne aliquis cujuscunque sit praeminentiae habens potestatē conferendi ulla officia ad redditus regios, vel justitiam spectantia, illa vendat, aut vendere jubeat, pecuniamve pro illorum collatione accipiat: item ne judicatum orphanorum, eorūdemve, aut camerae, aut aedilitij muneris graphiarias, ullave alia officia, quae ad locorum regimen spectare possint. Denique praecipitur ne quis talia officia emat, etiam si ei vendantur, sub poena amittendi ipsum officium accusatori, reliquum camerae regiae: contra quam poenam nullo tempore praescribi possit. Deinde facultas conferendi tale officium ad Regem devolvitur, ita ut deinceps per eum qui illud vendidit, nunquam conferri possit. Circa propositam Ordinationem observat Rebellus cit. sect. 2. venditionem officiorum in Lusitania factam absque Regis licentia non videri ipso jure irritam. Notat verò Sanchez cit. dub. 38. num. 22. absolutè circa generalem doctrinam magnates, qui officia illa vendant absque Regis licentia teneri restituere pretium ante ultimam sententiam, nisi bona fide vendiderint, & transactum sit triennium, quo bona mobilia praescribuntur. Fundatur, quia praedicti magnates tenentur ex necessitate eligere ad talia officia: qui autem necessariò eligit, nequit vēdere electionem sine injustitia. Mihi tamen oppositum magis placet: quia licèt talis electio accepta genericè necessaria sit, tamen in individuo circa talem, vel talem personam libera est: aliter nec ipse Rex posset dare facultatem ad eam vendendum. Vnde solum peccaret cōtra justitiam commutativam cum onere restitutionis qui venderet electionem, vel acceptam in genere absolutè, vel acceptam respectivè ad unicum, qui tantum dabetur idoneus. Quia jam electio omnino necessaria foret, atque adeo invendibilis.

Venditionis officiorum permissio.

763 Quod attinet ad alteram quaestionis partem, an magnates in Lusitania possint permittere, seu dare facultatem, ut officia vendantur? Loqui possumus tum de officijs, quae immediatè à Rege, tum de alijs, quae immediatè à magnatibus habentur. Si loquamur de prioribus, facilis & certa est haec resolutio. Tabelliones, scribae, & reliqui in Lusitania, qui officium à Rege habent, prohibentur illud vendere, aut renunciare, aut in alium trāsferre absque licentia Regis, sub poena, ut venditor amittat pretium, quod accepit, aut speret accipere, & insuper ipsum officium: emptor officium non possit acquirere, sed devoluatur ad Regem, ut illud conferat cui voluerit. Habetur lib.1. Ordin. tit.95. init. Circa quam Ordinationem Molina tom.2. disp.91. observat 1. ut incurratur haec poena, non sufficere contractum venditionis, sed requiri quòd venditio omnino consumetur per traditionem officij. Observat 2. nihil acceptum ex vi talis venditionis posse retineri à contrahentibus. Nam venditio fuit irrita ex eo quòd lex reddiderit emptorem incapacem acquirendi talis officij. Observat 3. ante latam sententiam, neque à venditore officium, neque ab emptore pretiū amitti. Addo 1. ex Sanch. cit. dub.38. num.8. nō sufficere licentiam ad officium renunciādum, & transferendum in alium, ut illud quis vendere possit. Addo 2. ex Salonio 2. 2. q.63. a.2. contr.8. ad dictam venditionem sufficere licētiam Regis tacitam & interpretativam, qualem haberet, qui vel officium venderet Rege sciente, & non impediente, vel qui acciperet à Rege officium, quod Rex sciret non posse per ipsum administrari.

Officia vēdenda cum licentia dynastarum.

764 Maior, imò tota est difficultas, si loquamur de posterioribus, illis nempe officijs, quae ex privilegio Regis immediatè conferuntur à magnatibus: an scilicet possint magnates consentire, seu dare licētiam officialibus, ut illa vendant? P. Franciscus Pinheyro Doctor primarius dignissimus in hac Eborensi Academia tract. de emptione disp.2. sect. 4. sequitur partem affirmativam, quam probat 1. ex Ordi. lib.1. tit.95. init. ubi signanter officiales qui habent officium à Rege prohibentur illud vendere absque licentia Regis: ex quo innuitur non egere licentia Regis, eos qui officium habent non à Rege, sed à donatario. Probat 2. ex paritate rationis, quia officiales eodem modo prohibentur vendere, atque renunciare sine licentia Regis: & tamē renunciant cum sola licentia dynastae, seu donatarij; ergo idem erit de venditione.

Nihilominus pars negativa mihi videtur omninò tenēda 1. Quia magnates illi non vi-

dentur plus posse erga alios, quàm erga se ipsos in subjecta materia, in qua ratio suadet ut minùs possint erga alios: sed illi (ut vidimus num. 761.) non possunt officia vendere; ergo neque licentiam dare, ut vendantur. 2. Quia eadem Ordin. lib. 2. tit. 46. qua magnates prohibentur vendere officia, prohibentur consentire ut illa vendantur: utrunque enim habetur in illis verbis: (Não venda, nem mande vender) quasi dicat lex, nec ipse donatarius vēdat, nec præcipiat, hoc est consentiat, ut vendantur; ergo non potest dare licentiam ad talem venditionem. 3. Quia Ordinatio lib. 1. tit. 95. prohibens venditionem officiorum absque licentia Regis, intelligitur de omnibus officijs, etiam illis, quæ conferuntur per donatarios: ¶ Mandamos que os Tabelliaēs, Escrivaes, & quaesquer outros nossos officiaes, naõ possaõ vender &c. Nam etiam appellantur officiales Regis, illi qui à donatarijs officia accipiunt; siquidem Rex est dominus illorum officiorum, illaque magnates conferunt tanquam Regis dispensatores. Magnates (inquit Sanchez lib. 2. Consil. cap. 1. dub. 35. num. 9.) Regi subjecti non habent dominium officiorum: quia Rex quando illis dedit oppida, non dedit illorum officiorum dominium, sed fecit eos tantum dispensatores. Facit nostra Orpinatio lib. 2. tit. 45. §. 3. qua judices, & tabelliones, qui officia acceperunt à dictis magnatibus, prohibentur appellari illorum, seu per illos. 4. & veluti à priori, quia si magnates haberent potestatem concedendi licentiam ad vēdendum officium, illam haberent à Rege, à quo tanquam à fonte omnis potestas civilis defluit in inferiores: sed non constat illam habere à Rege, quia non apparet per quid, & in Ordin. citata per authorem partis contrariæ non conceditur talis potestas magnatibus, cum Ordinatio præscindat à tali concessione; ergo talem potestatem non habent.

765 Ex quibus innotescit solutio prioris fundamēti, quo nitebatur pars affirmativa. Fundamentum posterius faciliùs corruet, negata minori; quia supra q. 5. latè ostendimus donatarios, excepto Rectore Eborensi (& idem erit de habente privilegium simile) non posse admittere resignationes officiorum. Hæc pro quæstione de venditione officiorum sufficiat delibasse. Si quis ampliorem desiderat tractatum; consulat præter authores citatos, Menchacam illustrium quæst. cap. 42. Franciscum Marcum decis. 14. Cabedum 2. p. decis. 24. Guillelm. in cap. Rainuntius verba Duas à num. 52. Mascardum de probat. concl. 1131. num. 39. Cardinalem de Lugo de just. disp. 34. sect. 3. Caldas Pereyra in comment. ad §. Sed hæc Instit. de inofficioso testam. p. 2. num. 30. Aloys. Ricci. in collect. decis. p. 5. collect. 2009. Perez tit. 2. lib. 7. Ordin. p. 411. Azeved. ad Curiam Pisanam lib. 4. cap. 7. à num. 2. Zerolam in praxi Episc. p. 1. verbo Barones versu 4. Azorium Instit. Moral. p. 2. lib. 11. cap. 5. Bobadill. in sua politica lib. 1. cap. 13. num. 11. & lib. 4. cap. 16. num. 209. & Valasc. de partition. cap. 13. à num. 66. Et quod officia locari non possint, vide apud Castellanos l. 11. tit. 31. lib. 3. novæ Recopil. & l. 4. tit. 25. lib. 4. ubi Azeved. Et quod non possint capi in causam judicati, nisi deficientibus alijs bonis, per ea quæ notat Ias. in l. pen. n. 3. & 4. ff. de re judic. Tiraq. de retract. leg. §. 1. glos. 14. n. 14. *Locatio officiorū.*

QVÆSTIO VII.

Utrum, & quomodò officiorum collatio, & provisio possit revocari, vel emendari?

766 HÆc quæstio præcipuè & peculiariter locum habet in Rectore Eborensis Academiæ, prout donatarius est tam Pontificis, quàm Regis in ordine ad conferenda officia Academica: & continet sub se difficultatem triplicem, scilicet de revocatione per æqualem potestatem, de revocatione per potestatem maiorem & superiorem, ac tandem de correctione, seu emendatione Rectoris errantis in provisione.

Prima difficultas est, an Rector Eborensis, qui officium Academicum contulit, vel ejusdē Rectoris successor possit ad libitum sine ulla rationabili causa provisionem semel factam, & acceptatam revocare? Videtur affirmandum. Quia talis Rector habet potestatem privandi officio quemlibet officialem Academicum, & nominandi alium, ut habetur lib. 1. Statut. cap. 95. & alijs capitibus, & nos supra ostendimus num. 728. & solet apponere in chartis provisionum hanc clausulam: (E o servirá em quãto nós, ou nossos successores não ordenarmos o contrario.) quibus verbis satis innuitur tale officium concedi ad tempus incertum, & esse amovibile ad nutum, & libitum Rectoris tam concedentis, quàm succedentis, cum uterque polleat æquali potestate. *Provisionis factæ revocatio.*

767 Nihilominus sententia negativa omninò tenenda est, quam licèt in specie nullus author, quem viderim, tradat, tamen in materia, seu doctrina æquipollenti defendunt communiter authores, Covarr. 1. var. cap. 14. Anton. Gomez L. 13. Tauri num. 21. & l. 29. num. 27. Tiraq. de retract. convent. ad fin. num. 108. Menoch. consil. 178. num. 9. & cōs. 191. num. 47. Gutierr. L. 2. practic. q. 53. & l. 3. q. 101. à num. 6. Molina tract. 2. just. disp. 163. Lessius lib. 2.

lib.2.cap.18.dub.9.num.63. & Fagundez in 8. præc.Decal.lib.8.cap.24.num.10. Sumitur 2. ex l. perfecta C. de donation. quæ sub modo, ubi sic: ¶ Perfecta donatio conditiones postea non capit. Quare si pater tuus donatione facta quaidam post aliquantulum temporis fecisse conditiones videatur, officere hoc nepotibus ejus, fratris tui filijs minimè posse non dubium est. Cui decreto juris communis consonat decisio nostræ Ordinat. lib.4.tit.63. inir. ubi sic habetur: ¶ As doações puras, & simplesmente feitas por consentimento dos que as fazem, & aceitação daquelles, a quem foraõ feitas, ou do Tabelliaõ, ou pessoa que por direito em seu nome pòde aceitar, logo saõ firmes & perfeitas, de maneira, que em tempo algum não pòdem ser revogadas, salvo por ingratidaõ. De qua l. & si perfectis C.de revocat. donat. Et tunc adhuc procedendum est via juris parte citata, & audita. Cum igitur collatio officij per Rectorem, vel quemlibet alium donatarium habens suum effectum, sit perfecta donatio, numerari debet inter alias, quæ secundùm jus revocari nequeunt. Et hoc procedit etiam de successore: quia successor non potest revocare sententiam sui antecessoris, nec dissolvere, quæ ille statuit, præsertim quando jus tertio acquisitum est, quanvis possit dispensare, & aliquando derogare legibus sui antecessoris. Sic enim intelligitur regula (Par in parem nõ habet imperium.) Menoch. de arbitr.lib.2.casu 438.num.9.Surdus cons.466. Decius in Collect.decis. decis.p.5. collect.1094. ex l.nam & magistratus ff.de recept.arbitr.l.ille à quo §, tempestivum ff.ad Trebell.

Provisio nis officio rum revo catio. 768 Sumitur 2. ex doctrina Sancij lib. 1. Consil.cap.6.dub.2. ubi quærit, an Præpositus Generalis Societatis Iesu potuerit revocare quandam donationem, quam suus antecessor fecerat, ut nempe singulis annis solverentur centum aurei quibusdam fœminis, quarum germanus fuerat valde benemeritus de certo collegio? Et num.12.respõdet negativè. Cum enim (inquit) fuerit ab initio donatio perfecta, & jus acquisitum donatarijs, non potest hoc jus acquisitum auferre Generalis successor. Quod de Principe, nempe non posse revocare donationem ab antecessore factam, docet Gregor. Lopez par.2.tit.5.l.14.verbo no deven. Item quia Princeps tenetur promissiones & pacta cum eo, vel cum antecessoribus inita servare. Felin. cap. quæ in Ecclesia num.62.de constit. Matienzo multos referens in dialogo relatorum 4.p. q.12. num.7.per l.6. ff.de public.& vectigal. ergo à fortiori Rector Societatis donationem in esse perfecto cum jure acquisito, quam ipse, vel ejus antecessor fecerat, revocare non potest.

Sumitur 3.ex nostra Ordinat. lib.2. tit.45. §. 23.ubi habetur sic: ¶ E mandamos que os Tabelliaẽs, que forem dados pelos senhores das terras, & fidalgos, por suas cartas, por terem pera isso poder por suas doações, sejaõ perpetuos em suas vidas, & não possaõ por elles ser tirados dos officios, senão sendo julgado por sentença confirmada em nossas Relações, que os percaõ. Sed Rector Academiæ non habet maius jus quàm dynastæ donatarij ad hoc ut provisionem officiorum revocet ad libitum sine causa; ergo revocare nequit. Sumitur 4. ex maioritate rationis: quia Rector Eborensis nõ habet maiorem potestatem ad revocandum provisionem à se factam, quam supremus Princeps ad revocandum similes provisiones à se factas, siquidem omnis talis potestas Rectoris à supremo Principe dimanat: atqui supremus Princeps non potest ad libitum, & sine ulla causa revocare suas provisiones officiorum, quas fecerat, etiam merè gratis & liberaliter, ut tenent Pinell.in l.1. 1.p.C.de rescind.vẽdit. cap.2.num.31. Aloyzius Riccius in collect.decis.par.5.collect.2011. & Fagundez in 8. præc. Decal.lib.8. cap.23.num.3. ubi cum Riccio citato asserit officiales à Principe gratis & volũtariè constitutos, sive perpetui sint, sive temporales, non posse ad nutum revocari: quidquid in oppositum dicant Cabedus 2. p. decis. 2. num.1.& 2.Socinus cons.53. lib.3. Decius in l.fin.num.3.Cod.de pactis, Suar.allegat.12.fol. penult. & Afflictis in cap.1. verbo potestas, n. 14.quæ sint regal.feud.lib.3. ergo à fortiori Rector suam provisionem absque causa revocare non poterit.

769 Ad rationem dubitandi pro parte affirmati va, fatemur nostrum Rectorem posse officialem privare officio, sed data causa rationabili, v.g. ob culpas, vel ineptitudinem personalem. Nec obstat quòd statuta concedant Rectori potestatem privandi officijs officiales, auditis suis cõsultoribus, & quod in provisionibus officiorum apponi soleat clausula relata num.766. Quia potestas illa regulanda, & intelligenda est per Ordinationem Regni proximè citatam statuentem officia esse de se perpetua, hoc est durare per totam vitam officialis; quæ autem talia sunt, ad libitum auferri nequeunt. Clausula apponi solita, intelligitur datis culpis, vel causis sufficientibus, ut officialis amoveatur ab officio: procedit enim de voluntate justa, & rationabili, qualis non erit quæ merum libitum sequatur. Accedit quòd summu; in notarijs, & officialibus semel à principio admissis & approbatis, quorum (inquit Stephan. Gratian. discep. foren. cap.590. num.12.) non datur amplius remotio sine causa legitima Cap.eum venerabilis, ubi Decius num.38.col.ult.ad fin. de except. Menochius de arbitr.q.55.à num.19.in addit. ubi ampliat, quanvis similia officia concedantur ab beneplacitum cõcludentis: cum hujusmodi bene-

Officia de se perpetua.

Beneplacitum seu arbitrium quid sit.

beneplacitum significet arbitrium boni viri, qui non aufert concessionem alicui factam, sine justa causa. Felin. in cap. 1. col. antep. de cõstit. Bald. in l. ult. §. 1. in 4. notab. C. commun. de legat. & Ruin. consil. 181. n. 7. lib. 1.

Confirmatur, quia Ordinationis lib. 1. tit. 98. statuitur quòd officialis displicens Regi possit amoveri ab officio pertinente ad justitiam, sive ad fortunas Regias. Item provisionibus officiorum solet apponi hæc clausula. (Ad nostrũ beneplacitum, Dum nostra fuerit voluntas) Lusitanè (E n quanto for nossa mercè.) Et tamen neque Rex, neque ejus successor in corona potest officialem privare officio, nisi ejus culpis probatis, vel data alia urgente causa, ita ut in hoc secundo eventu teneatur compensare læsionem in re æquipollenti. In hac resolutione conveniunt Aries Pinellus in Rub. Cod. de rescinden. vendit. p. 1. cap. 2. Antonius da Gama decis. 353. num. 5. Cabedus 2. p. decis. 19. Gabriel Pereyra in Manu Regia cap. 61. à n. 26. Phæbus tom. 1. decis. 27. num. 10. Reinoso observ. 5. num. 33. Molina Theol. tract. 5. de justit. disp. 12. num. 4. Molina Iurista de primogen. lib. 1. cap. 25. à num. 17. Fragosus 1. p. sui regiminis fol. 350. num. 52. Themudo 1. p. decis. 22. n. 19. Emman. Mendez de Castro 2. p. pract. Lusitan. num. 58. Merez de maiorat. 4. p. q. 10. à num. 27. Flamin. Parisien. lib. 7. de resign. q. 10. n. 22. Petrus Rebuff. tract. nominat. q. 12. à n. 25. & Farinacius decis. 339.

Clausula ad beneplacitum.

770 Præter explicationem clausulæ (ad nostrum beneplacitum) quam de voluntate rationabili, interveniente causa justa attulimus, & cum Panormitano in cap. verum 7. de foro comper. notab. ult. num. 6. Capycio decis. 116. num. 4. & Emman. Barbosa in remiss. ad Ordin. lib. 1. tit. 98. num. 1. approbat Fagundez in 8. præc. Decal. lib. 8. cap. 24. affert aliam, ut nempe vacent officia morte donatarij, seu officialis donatione officium recipientis. Ita Gama decis. 353. Valascus de jure Emphyt. q. 34. num. 6. & Cabedus tom. 2. decis. 20. num. 6. non tamen morte Regis aut Principis donantis, nisi id obtineat communis consuetudo in regione aliqua, sicut de facto obtinere in Gallia testatur Gullielmus Bened. in cap. Raynuntius, de testam. in verbo duas habens filias num. 44. & decis. 5. num. 490. ubi affirmat omnia officia in Gallia, quæ prædictã clausulam habent, vacare morte Regis conferentis. Hoc tamen limitat, & temperat Gama decis. 453. num. 1. & 2. ut non intelligatur de officijs habentibus jurisdictionem annexam: hæc enim non vacant morte Principis concedentis, ne interim patiatur justitia detrimentum, & violetur textus expressus in cap. nec alicui in hæret. in 6. in cap. fin. de offic. deleg. §. officium, & in cap. 2. eod. tit. in 6. Vnde in Lusitania (ut narrat Gama cit. num. 2.) omnia officia domus Regiæ vacant morte Regis, uno tãtum excepto officio præfecti Venatorum, Lusitanè Monteiro mòr qui habet tribunal justitiæ, & annexam jurisdictionem. Cum enim dicta officia domus Regiæ versentur immediatè circa obsequium personale Regis, ad quod fuere instituta, consequens est ut cum Rege expirent, illo excepto, quod annexam jurisdictionem habet.

Officiorũ vacatio per mortem.

Provisionis revocatio per superiorẽ.

771 Secunda difficultas est, Vtrum superior religiosus, nempe Provincialis, vel Visitator Societatis possit revocare, seu annullare provisionem officij factam à Rectore Eborensis Academiæ? Supponẽdum est 1. judicem superiorem nõ posse emendare, vel revocare quod judex ordinarius inferior per sententiam decrevit, nisi causa ad illum devolvatur via appellationis, aut gravaminis. Quia aliter non habet authoritatem se intromittendi, & cognoscendi de causa jam decisa per ordinarium, ad quem de jure spectat. Cap. Duo simul, de offic. judicis ordinar. Supponendũ est 2. etiam postquã via appellationis causa devoluta est ad judicẽ superiorẽ, hũc nihil posse statuere pertinẽs ad jus alicujus tertij, nisi parte citata & audita, ita ut maneat nullius vigoris quidquid in contrarium statuerit. Cap. 2. 11. q.

Citatio partis requisita.

„ 3. Caveant (inquit) judices Ecclesiæ, ne absente eo, cujus causa ventilatur, sententiam „ proferant, quia irrita erit. Et cap. 4. Omnia „ quæ adversus absentem in omni negotio, „ aut loco aguntur, aut judicantur, omnino „ evacuantur: quia absentem nullus addicit, „ nec ulla lex damnat. Et cap. 11. Absente adversario non auditur accusator, nec sententia absente alia parte à judice dicta ullam „ obtinet firmitatem. Et cap. 13. Absens nemo „ judicatur, quia humanæ & divinæ leges hoc „ prohibent. Et in Decretalibus Cap. 1. de causa possess. & propriet. ait Pontifex: Nec nos „ cõtra inauditam partem aliquid possumus „ definire. Habetur etiam hoc præsuppositum in Ordin. Lusit. lib. 3. tit. 63. §. 5. ubi decernitur quòd processus factus nõ procedẽte legitima citatione, est nullus, & judex qui processit sine citatione, vel data citatione irrita, damnatur ad litis expensas.

Officium a Rectore collatum revocari per Visitatorem.

772 His suppositis, loqui possumus de Rectore, qui providit, vel tanquam donatarius Regis, nempe conferẽs officia merè laica, vel tanquam donatarius Pontificis cõferens officia Ecclesiastica. Si loquamur de Rectore providẽte tanquam donatario Regis, mihi est omninò perspicuum, neque Provincialem, neque Visitatorem posse revocare, aut annullare provisionem factam à Rectore, etiamsi videatur digna revocatione, aut annullatione. Patet, quia tota illa potestas in conferendis, & tollendis officijs laicis est à Rege: & nón constat vel per statuta, vel per speciale aliquod

quod diploma, quòd Rex illam commiserit alicui superiori Societatis, nisi Rectori Eborensis Academiæ. Nec satis est quòd Provincialis, vel Visitator sit superior talis Rectoris, ut illis censeatur commissa talis potestas. Explicatur optimò exemplo. Nam Pontificis Legati, Nuncij, & Collectores sunt superiores Episcoporum, & tamen non ideo censentur habere potestatem Regis, nec proinde se possunt intromittere in materia officiorum laicorum, & jurisdictionis temporalis, quàm Episcopi exercent communicatam à Rege; ergo similiter Provincialis & Visitatori Societatis, quanvis sint superiores Rectoris, & ex hoc capite valeant corrigere defectus personales illius, non possunt se intromittere in limitanda potestate, vel emendando exercitio ipsius, quam Rector habet à Rege.

Visitatio Academiæ Eborensis.

773 Maior est dubitatio, si loquamur de Rectore providente tanquam donatario Pontificis, cujus potestate confert officia Academiæ Ecclesiastica, v. g. officium Conservatoris Ecclesiastici, & officium Notarij illius. In quo eventu existimo posse Provincialem, dum actualiter visitat Academiam, itẽ Vilitatotem, seu Commissarium Generalis in eadem visitatione revocare provisionem perperam factam à Rectore. Ratio est, quia Generalis Societatis habet à Pontifice integram, & plenam potestatem Ecclesiasticam in Academiam Eborensem, quæ Ecclesiastica est: deinde Provincialis, & Visitator sunt delegati Generalis in visitatione Academiæ, ut constat ex lib. 2. Statut. cap. 5. proindeque ab illo recipiunt jurisdictionem, & modum ipsius, juxta illud cap. Vno delegatorum, de offic. deleg. ibi: (Delegatio recipit formam à delegante.) Quod verò recipiant specialiter potestatem revocandi provisiones prædictorum officialium, ipsosque deponendi, potest desumi ex verbis citati Statuti, quæ ita habent: ¶ A visitação desta Vniversidade pertence in solido ao Geral da Companhia de Iesus, o qual será obrigado a mandala visitar pello Provincial deste Reyno da mesma Companhia, ao menos hũa vez no anno: & quando lhe pareçer por algum Commissario, pera que faça que sempre se cumpra com o numero das liçoẽs, & sufficiencia dos Lentes, & officiais: & se guardem estes Estatutos inteiramente. Ex quibus patet visitantem Academiam habere potestatem, ut hæc omnia executioni mandet, quanvis Generalis nihil in commissione expresserit: siquidem censetur committere potestatem juxta formam Statutorum. Cum verò statuta illi specialiter commendent, ut attendat ad sufficientiam tam magistrorum, quàm officialium, sicut potest revocare provisionem magistrorum, ita & officialium insufficientium. Accedunt juris principia: nam delegatus ex sola simplici commisione causæ recipit potestatem cognoscendi, judicãdi, & exequendi Cap. significasti 7. ex ibi Glos. 2. de offic. deleg. Deinde juxta Glos. v. Ventilandæ, in cap. fin. de judicijs. Delegata causa, videntur omnia delegata, sine quibus causa expediri non potest. Cum autem visitator habeat pro causa sibi delegata sufficientiam officialium, ad quam exequendam potest esse necessaria revocatio provisionis, & depositio officialis, id decernere, & executioni mandare poterit.

Iudicialis strepitus exulat a Societate

774 Oppones 1. administratio Eborẽsis Academiæ demandata est per Pontificem & Regem nostris superioribus secundùm constitutiones, & regimen Societatis: atqui videtur repugnare Constitutionibus, quòd Visitator annullet provisionem officij factam homini sæculari: cum hoc debeat judicialiter fieri, & exequi, parte audita, reclamante, & appellante, non sine judiciali strepitu, quem tam in civilibus, quàm in criminalibus prohibent Societatis prælatis Constitutiones par. 4. cap. 11. num. 3. ergo non potest revocare. Respondeo negando minorem: quia Visitator Societatis potest absque ullo judiciali strepitu revocare provisionem, vel privare officio, si procedat de plano, hoc est cognita & probata simpliciter veritate, ita ut parte resistente, ac legitimè appellante, deferat appellationi. Tũc enim coram visitatore nec lis protrahetur, nec dum fit, strepitus erit ullus.

Oppones 2. si Visitator Præpositi Generalis delegatus habet potestatem in officia Ecclesiastica Academiæ per Statutum ipsius supra citatum lib. 2. cap. 5. sequitur etiam habere potestatem in officia laica, ut ea possit auferre, & provisiones illorum factas revocare; sed hoc negavimus supra num. 772. ergo consequenter negare debemus posse aliquid circa officia Ecclesiastica. Probatur sequela, nã statutũ illud citatũ est regiũ, vel saltẽ approbatũ à Rege, à quo habet vim; deinde loquitur absolutè, & cadit in omnes officiales Academiæ; ergo per illud Visitator habet potestatẽ in officiales laicos. Respõdeo Visitatorẽ delegatũ nõ habere potestatem ab illo statuto, sed à suo delegante, qui est Præpositus Generalis Societatis, & hic accepit potestatem non à Rege, sed à Pontifice, ut constat ex Bullis Pontificijs, ac proinde potestatem merè Ecclesiasticam. Statutum verò illud sive regium, sive à Rege approbatum solum indicat quàm potestatem Generalis deleget, declarato fine visitationis. Vel potius Rex per illud solum declarat visitationem Eborensis Academiæ utpote Ecclesiasticæ debere esse merè Ecclesiasticam. At nullam potestatem confert, præsertim in materia officiorum Reipublicæ, quæ numerantur inter jura regalia, de quibus juxta Ordinat. lib. 2. titul. 45. num. 1. nihil censeri debet concessum, nisi exprimatur.

775 Ter-

775 Tertia difficultas est, quando Rector Eborẽsis Academiæ malè procedit, v.g. faciens provisionem ipso iure irritã, vel saltem irritandam, quis sit judex competẽs ad hoc decidendum? Non loquimur de provisione facta in officijs Ecclesiasticis. Quia ex proximè dictis num.773. satis apparet judicem competentem supremum in hac materia esse Pontificem, deinde subordinatos Pontifici esse Generalem Societatis, & Visitatorem, cui Generalis suas vices committit. Sola est difficultas nondum decisa circa provisionem factam in officijs laicis, quale v.g. officium circitoris vulgò (meirinho) vel officium scribæ coram Conservatore laico, Sit resolutio. Iudex competens Rectoris Eborensis in prædicta materia est Lusitanus Rex, vel ejus ministri pro talibus causis à Rege designati. Ita in re simili, vel omninò eadem Gabriel Pereyra de Manu Regia cap.17. num.9. Circa dubium (inquit) videtur esse, quod prælati, qui à Rege jurisdictionem habent, coram tribunali regio conveniri debent ad imaginem feudatariorum: eo enim ipso sunt de foro sæculari, & reputantur sicut alij domini temporales. Cap. si quæ causa; §. is itaque 11.q.1. In eadem sententia sunt Covarr. q.3. pract. q.9. cap.4.n.2. Barb. in l.1. §. si quis in appellatione ff. de appellat. Bobadil. lib.2. polit. cap.17. num.197. Afflictis de jure cong. ui in princ. leg. num.3. fol.15. & Peres in l.5. lib.1. Ordinam. tit.4. col.185. & latius in l.2. tit.2. lib.3. col.778. Verbo Porque la appellacion, Similis resolutio ex jure communi canonico. Cap. si quæ causa § is itaque 11. q.1. ubi Pontifex sic statuit: Clerici (inquit) ex officio Episcopo sint suppositi, ex possessionibus prædiorum, Imperatori. Quia ergo ut prædia possideantur, Imperiali lege factum est: patet quòd clerici ex prædiorum possessionibus Imperatori sunt obnoxij.

Iudex competens Rectoris Eborensis.

Meirinho, vel scriba coram laico.

776 Suadetur 2. ex jure civili Lusitano lib.2. Ordin. tit.1. §.17. ¶ Se o clerigo tiver de nós alguns bens patrimoniaes, poderá ser citado, & demandado perante nossas justiças. Et eodem §. post pauca. E sobre a jurisdição, se a tiver, & della usar contra forma de suas doaçoés, ou denegar appellação pera nós, ou pera os nossos officiaes pera isso deputados, ou tomar conhecimento das appellações, que saírem dante seu Ouvidor, ou se della usar, não tendo pera isso doação expressa, poderá ser citado perante nossas justiças, & ahi será obrigado responder. Et lib.3. tit.6. num.6. Os prelados de nossos regnos, que de nós tem jurisdição temporal, ou direitos reaes, usando della, ou levando os direitos contra forma de suas doações, como não devem, poderàm ser citados pera a nossa Corte, posto que em ella não sejaõ achados, & de ahi responderam. Cum verò Rector Eborensis habens jurisdictionem temporalem à Rege, sit instar clericorum habentium bona patrimonialia à Rege, vel potius instar prælatorum habentium ab eodem jurisdictionem temporalem, vel jura regalia, circa res de eadem materia, coram ministris regijs debet respondere. Ratio assertionis est, quia jurisdictio temporalis est in Rege tanquam in fonte; ergo ad solum Regem, & suos ministros spectat de illa judicare.

Ecclesiasticus quoad do respondendũ coram iudice laico.

Confirmatur à simili, quia juxta Trident. sess.7. cap.7. & 8. de reform. & sess.25. q.11. Episcopus quoad curam animarum habet authoritatem supra omnes regulares, ita ut omnes ex ercentes dictam animarum curam ab Episcopo in eadem materia possint visitari, & corrigi, quantumcunque exempti sint ab ordinarijs, & habeant potestatem quasi Episcopalem privilegio Pontificum: Quia talis materia ut pote spectans ad Episcopum, dictos regulares Episcopo subjicit; ergo similiter quamvis Rector Eborensis, & quicunque alius Ecclesiasticus sint omninò exempti à potestate laica, tamen ratione materiæ omnino laicæ, qualis est jurisdictio temporalis, Regi subjiciuntur.

Regulares subjecti Episcopo quoad curã animarũ.

Quid de Rectore Salmanticensis Academiæ? Quærit Alphonsus de Escobar cap.46. n.25. quisnam competens judex sit ad revocandum malè gesta per Rectorem Salmanticensem? Respondet esse Scholæ magistrum, & ab eo esse appellandum privativè supremum regium Senatum: ita tamen ut qui voluerit omisso Scholæ magistro ad Principem appellare, rectè possit. Multa ad hoc punctum concinnentia dixerat cap.21. à n.206.

DISPVTATIO III.

De obligationibus Rectoris Academiæ.

777 Explicata Rectoris Academici dignitate, jurisdictione, & potestate qua pollet tanquam Academiæ caput, ut imperet subditis omnibus, totamque Rempublicam litterariam administret, reliquum est, ut hac tertia, & ultima disputatione exponamus illius obligationes, quæ quidem in triplici differentia considerari possunt, nempe si attendamus in ordine ad observantiam statutorum, in ordine ad studiosos, tam auditores, quam professores, & in ordine ad officiales.

SECTIO

QUÆSTIO I.

Qualiter obligetur Rector Academicus in ordine ad observantiam statutorum?

Officium suscipientis obligatio.

Supponendum est 1. illum qui Rectoratum Academicum suscipit, tacitè se velle ad duo obligare, alterum, ad curandum ne sua negligentia Academia detrimentum ullum patiatur: & ad hoc se obligat vinculo justitiæ commutativæ, ita ut si non præstiterit, ad restitutionem teneatur: alterum ad procurandum commoda Academiæ, quantum commodè poterit: seu ad enitendum, ut Academia pro obtinendis commodis & augmentis, quantum commodè fieri poterit, quàm optimè administretur. Hæc tamen obligatio, qua parte se extendit ad modum optimum etiam commodè servandum, non censetur provenire ex justitia, ita ut restitutionis necessitatem afferat; sed solum ex fidelitate. Non enim dicitur fideliter peragere suum munus, qui prætermittit utilitatem, quam facili negotio optimè curare potuit. Hæc doctrina, quam Rectori Academico applicamus, generaliter tradit Lessius lib. 2. justit. cap. 32. de omnibus munus aliquod, seu administrationem suscipientibus. Supponendum 2. Rectorem in Academia, quæ regitur statutis per Principem, vel superiorem aliquem talis Rectoris conditis, teneri tam quoad vim directivam, quàm quoad coactivam, omnibus statutis, quæ ad personam ipsius Rectoris diriguntur, sive præcipiendo, sive prohibendo, item omnibus alijs, quæ Academiæ capiti, & reliquis membris communia sunt. Ratio est, quia talia statuta in ordine ad Rectorem sunt leges provenientes à superiore habente potestatem, & obligare volente.

Statutis suis an quis obligitur.

778 Prima difficultas est de Rectore Academico, qui potestatem habet condendi statuta, an statutis à se conditis obligerut, & quomodo? Pro decisione notàdum est, duobus modis posse Rectorem illum habere potestatem condendi statuta, 1. si illa solum possit condere vocatis quibusdam deputatis suffragium decisivum, seu definitivum habentibus. 2. si solo se ipso absque alterius suffragio possit condere. Si loquamur de Rectore potestatem habente priori modo, citra dubium est ipsum obligari suis statutis quoad utramque vim, directivam & coactivam, eo modo quo qualibet subditus. Ratio est, quia tunc Rector subjicitur toti illi concilio, seu tribunali condenti statutum: quamvis enim in illo sit caput reliquorum membrorum, tamen illius quà totius, subditus est, eo modo quo Decanus in capitulo Canonicorum, & Generalis in capitulo Generali Monachorum. Maior est dubitatio de Rectore habente potestatem modo posteriori, ita ut solus ille statutum condat. In quo casu videtur procedere generalis illa quæstio, an Princeps teneatur suis legibus? De qua latè egimus tract. de legib. quæst. 4. art. 16. & ex ibi traditis modò certum apparet Rectorem illum teneri suo statuto saltem quoad vim directivam. Quòd vero obligetur etiam aliqualiter quoad vim coactivam, suadetur, quia potestas ad ferendas leges, illi à Principe data est sub ea conditione, ut in materia omnibus communi, leges à se conditas observare teneatur. Quia potestas data est illi in ædificationem, & non in destructionem. Vnde per transgressionem fiet reus pœnæ, non quidem quam ipso facto impositam incurrat, præsertim si excõmunicatio sit, neque quam in se ipsum exequi cogatur, sed quam Princeps illi vellet infligere. Hæc omnia per similitudinem desumimus ex doctrina, quam Suar. tom. 4. de Relig. tract. 8. lib. 2. cap. 8. n. 19. tradit de Generali monachorum leges ferente.

779 Secunda difficultas est, quantum obligetur Rector Academicus ad procurandũ in subditis observationẽ statutorũ? Ex multiplici capite ostendi potest Rectorem Academicum teneri ad procurãdam statutorũ observantiam in subditis, & hanc obligationẽ esse gravem pro ratione materiæ, quæ gravis est. Ostenditur 1. quia unusquisque tenetur ex justitia commutativa exequi munus quod suscepit: nam in susceptione talis muneris intervenit pactum tacitum inter dantem & accipientem tale munus; cum verò præcipuum Rectoris munus sit procurare observantiam statutorum: quod generale est in omni magistratu Reipublicæ in suo genere, & specialiter exprimitur in statutis Academiæ Eborensis lib. 1. cap. 3. §. 5. ¶ Ao Reitor pertence fazer guardar os estatutos, & privilegios da Vniversidade: sequitur quòd teneatur sub peccato gravi ad statutorum observantiam procurandam. Ostenditur 2. nam Rector Academiæ est caput illius, & prælatus; ad quem proinde spectat correctio subditorum, ut nempe subditos delinquentes in trangressione statutorum puniat: atqui peccabit graviter si habeat negligentiam culpabilem in non corrigendis subditis. Quia negligẽtia & delictum æquiparantur. Cap. fin. ubi Glos. de supple. negligẽ. prælat. in 6. & quia negligẽtia si dissoluta est, æquipollet dolo cap. 4. de offic. archidiac. & Glos. ibi in cap. ad falsariorum, de crimine falsi, & ideo negligentia non minus debet puniri quàm dolus Glos. integrum in cap. si electio de elect. in 6. Vnde negligẽtia superioris circa correctionem subditorum est peccatũ mortale etiã in Papa. Can. Si Papa dist. 40. Et quidẽ tale

Statutorum observantia.

Negligentia Rectoris.

tale peccatum frequenter esse negligentiam prælati, tradit Glos. Verbo reatu cap.3. de offic. archidiac. & verbo vera in Extrav. suscepti Ioãnis 22. Quare ob negligentiam crassam quis ab officio deponitur Cap.1. & ibi Glos. v. minus idoneus, de officio custodis. Imò de negligẽtia cõmissa in suo officio non solum debet puniri quis, sed etiã de omni delicto, & dãno inde postmodum proveniente cap.1. de custod. Euchar. Cum igitur ex negligentia Rectoris in puniẽdis transgressionibus subditorum delicta proveniant, sequitur Rectorem negligentẽ teneri de illis omnibus delictis, & consequẽter teneri ad procurandam observantiam statutorum, ut delicta illa vitentur.

780 Ostenditur 3. ex illo generali principio, quod attulimus n.777. scilicet Rectorem ex suo munere, proindeq; ex justitia cõmutativa teneri ad curandũ ne sua neligẽtia Academia detrimẽtum aliquod patiatur, & ad procurandum omne commodum Academiæ, quantum commodè poterit: sed Academia ex defectu observantiæ statutorum patietur detrimentum, imò totalem ruinam, &c. è converso ex observantia consequetur maximum commodum; ergo Rector obligatur graviter ad procurandam observantiam statutorum. Ostenditur 4. quia ex juramento producitur obligatio religionis, ut quis teneatur ad illud implendum, modò fiat de materia licita, ita ut in illius impletione non interveniat peccatum, Cap.1. de jurejur. in 6. sed Rectores Academici antequam Rectoratum exerceant, jurant se procuraturos ut statuta observentur: quod specialiter traditur de Rectore Conimbricensi lib.1. Statut. tit.11, ¶ Eu N. Reitor desta Vniversidade de Coimbra, juro aos santos Evangelhos, emque ponho as mãos, q̃ daqui em diante bẽ & fielmente usarei deste cargo, guardarei, & farei inteiramẽte guardar os estatutos desta Vniversidade. Ergò ex duplici vinculo justitiæ, & religionis tenetur ad procurandam observantiam statutorum.

Iuramentum Rectoris.

781 Tertia difficultas est, an Rector Academicus peccet mortaliter, si culpabiliter patiatur statutum aliquod collabi per desuetudinẽ, vel usum contrarium, quãvis demus statutum illud ad sui observantiam non obligare graviter? Pro parte negativa videtur stare Emman. Rotericus de ordine judiciario cap.9. num.7. ubi sic: ¶ Pecarán gravemente los prelados, no estirpando las costumbres malas de pecados veniales, si son, o pueden ser ocasion de pecados mortales, porque no siendo ocasion de pecados mortales, yo no hallo razõ suficiente para los condenar a pecado mortal, siendo descuidados en estirpar vicios veniales: porque no tiene maior obligacion el Prelado de mirar por su Republica, que el particular de mirar por su alma.

Statutorum minima culpa Rectoris.

Fundamentum esse potest, quia obligatio Rectorum, & cujuscunque alterius ita debet accommodari materiæ, ut ipsam non excedat: ex quo principio fit, ut in materia levi non possit quis per votum obligare se graviter, nec legislator possit in materia subditos obligare graviter: sed materia statuti leviter obligantis est levis; siquidem eadem est in ordine ad subditum, & superiorem; ergo Rector, & quicunque alius prælatus non tenetur graviter ad vitandam ruinam statuti leviter obligantis.

782 Partem affirmativam defendit absolutè Sotus de secreto tegendo q.2. concl.3. & tenent cum aliqua moderatione Azor p.2. lib.12. cap.14. q.4. & Banhes 2. 2. q.33. a.1. dub.2. ubi sic habet: Sotus addit, Gubernatores Reipublicæ teneri tales defectus, qui sunt venialia peccata graviora & consueta, expellere à Republica sub peccato mortali, si possunt: hoc tamen mihi videtur nimis durum, obligare temporales gubernatores ad tãtam perfectionem, nisi forte sint peccata perturbãtia pacem Reipublicæ, vel abusus qui Rẽpublicã dãnificare possunt, & contra tales solẽt esse pragmaticæ circa curiositatem, & pretiositatẽ vestium, quanvis hujusmodi abusus in singulis, non sit nisi veniale peccatum. Hæc sententia fundari potest 1. quia Rector Academicus (& idem est de quocunque Reipublicæ magistratu) tenetur ex justitia sub mortali impedire omne suæ Reipublicæ damnũ grave, si possit: atqui totalis ruina cujuscunque statuti etiam leviter obligantis, est damnum grave: quanvis enim tale statutum respectu cujuscunque subditi transgredientis sit materia levis, at respectu superioris permittentis ipsius ruinam est materia gravis, & ratio hujus est, quia hic particularis subditus violans statutum, illud nõ destruit, superior autem permittens illas crebras violationes, destruit. Explicatur exẽplo custodis vineæ, qui peccabit lethaliter, si permittat multos seorsim intrãtes, ut singuli auferãt racemũ: & tamẽ singuli illi solũ venialiter peccãt, quia permissio vinitoris versatur circa materiã gravẽ, trãsgressiones singularũ circa materiã levẽ, ut docet Sanch. lib.1. Decal. cap.6. n.19.

Venialia peccata impedire quomodo teneantur gubernatores.

783 Fundari potest 2. quia juxta Lessiũ lib.1. cap.2. dub.4. n.20. quanvis negligentia ex suo genere non sit peccatum mortale, tamen si quis negligat id ad quod sub mortali tenetur, mortaliter peccabit. Facit regula S. Thomæ, & Caietani 1. 2. quæst. 6. a.3. quam recipit Navarr. in Manual. prælud. 6. num.3. & latè explicat Azor institut. moral. lib.4. cap.3. quæst.3. & 6. scilicet in materia gravi qui omittit facere, vel non vult facere quod potest, ac debet, peccare mortaliter. Sed materia cujuslibet statuti omninò collabentis est gravis, ut probatum est:

Negligentia quale peccatum.

est: deinde Rector potest, ac debet impedire, ne collabantur; ergo si non impediat, peccabit mortaliter.

Regulæ fractiones crebræ si permittantur a prælato,

Fundari potest 3. à simili, quia Rector Academicus videtur se habere proportionaliter circa observantiam statutorum, eorumque conservationem in sua Republica litteraria, sicut prælatus regularis in sua regulari: sed prælatus regularis peccabit mortaliter, si cum possit impedire frequentes regularum violationes, non impediat ex sui animi passione, v. g. ex pusillanimitate ad vitandas molestias, & conservandam quietem propriam, ut docent Tannerus in 2. 2. disput. 2. quæst. 5. dub. 4. num. 76. Mirandi de ordine judiciario tom. 1. quæst. 10. art. 1. conc. 5. Villalobos in Summ. tom. 2. tract. 4. diff. 2. num. 5. Thomas à Jesu in lib. de Visit. tract. 1. cap. 6. n. 11. Peyrinus de R.P. q. 1. cap. 7. num. 15. Naldus v. Prælatus num. 11. & Pellizarius tom. 1. tract. 5. cap. 2. n. 60. & ratio est, quia per illam permissionem frequentium transgressionum in re levi, imò (addit Pellizarius) alicujus regulæ, quæ ad nullam culpam obligat, minuitur graviter regularis observantia. Confirmatur ex doctrina Suarij tom. 4. de Relig. tractat. 10. lib. 4. cap. 8. num. 13. asserentis posse evenire quòd prælatus peccet mortaliter iniquè, & sine ulla causa dispensans in aliqua constitutione per se non obligante ad peccatum mortale. Nam talis dispensatio potest esse contra bonum commune Religionis in re gravi, & consequenter contra fidelitatem, & justitiam, ad quam prælatus tenetur ex officio; ergo similiter tenetur sub mortali non permittere gravem læsionem constitutionis etiam leviter obligantis.

784 Vtraq; proposita sententia mihi omninò non displicet, & secunda valde probabilis est, sed magis arridet utranq; media aliam temperare, si dicamus Rectorem Academicū nō peccare graviter in permissione cujuscunq; statuti collabētis, sed solú illius, qui notabiliter conducit ad bonum cōmune, etiam si leviter obliget. Ratio est, quia staturum illud permissum corruere solum facit materiam peccati gravis, aut levis in ordine ad læsionem gravem, aut levem boni cōmunis: sed non omnis ruina cujuscunque statuti est gravis læsio boni communis; quia non omne statutum notabiliter ad illud confert, v.g. statutum captandi benevolentiam, &c. vel sic: deinde sunt multa statuta leviter obligantia, quæ multum conferunt, v.g. statuta quæ præcipiunt rigorem examinis; ergo Rector Academicus non in illis, sed in his labentibus peccabit graviter.

Prælatus regulares permittēs violare regulas.

Confirmo hanc meam sententiam, quia Rector Academicus, & quicunque secularis magistratus non magis tenetur ad procurandam observantiam & cōservationem legū, seu statutorum suorū, quàm prælatus regularis ad observantiam, & conservationē regularum suarū tenendam: cum regularis pro suo perfectionis statu ad aliquid amplius obligetur: sed Emmentiss. Cardin. Lugo de justit. disp. 9. sect. 2. n. 22. agnoscit levitatem materiæ, & consequenter prælatum leviter peccantē in permissione alicujus regulæ collabentis, licet nō omnis; ergo à fortiori de prædicto non regulari id dicendum est. Appono ipsissima Verba Cardinalis pro solatio prælatorū. ¶ Certum est (inquit) posse in hac materia, sicut in alijs dari culpam venialem in Prælato ex levitate, & parvitate materiæ, v. g. gravis esset materia si ob Prælati negligentiam culpabilem regula aliqua magni ponderis abiret in desuetudinem, qualis esset in ordine observanti regula prohibens ingressum in aliena cubicula: regula item statuens lectionem librorum spiritualiū in nostra Societate, & fortasse etiam regula silentij, ubi sūt multi religiosi juvenes scholastici. Quia hæ regulæ, & earum observantia ad magnum religionis ornamētum pertinere videtur. Parvitas verò materiæ esset, si hæc nō ita frequenter, sed aliquā do fieret, vel fortasse circa regulā aliquam, quæ non tam ad bonum spirituale, quàm ad gubernationem temporalē ordinatur, v.g. in nostra Societate circa regulā, quæ ordinat infirmariū subesse directioni præfecti sanitatis, vel circa regulā, quæ ordinat, scholasticos in cōmunib⁹ colloquijs uti Latinā linguā, quæ magis videtur tēdere ad profectū in linguā Latina, quā ad profectum spirituale: quarè quādo ejusmodi regularū violatio nō afferret notabile detrimētū in ordine ad sanitatē corporalē, nec in ordine ad profectū in litteris, prout cōmuniter nō videntur afferre, negligentia circa ejusmodi regularum observantiam tuendam non facilè judicanda esset in Prælato culpa gravis.

Fundamenta utriusque illius sententiæ suprà positæ non dissolvo: quia si rectè intelligātur, & applicentur, utrique parti meæ sententiæ inservire possunt.

QVÆSTIO II.

Qualiter obligetur Rector Academicus in ordine ad subditos studiosos?

785 CVm litteraria Academia cœtus coalescat ex studiosis sive auditoribus, sive professoribus tanquā membris præcipuis, præcipua Rectoris obligatio versabitur circa illos, ut nempe in auditoribus scholastica servetur disciplina, in professoribus sana floreat doctrina, & in utrisque litterarum

Rectoris obligatio erga studiosos.

studium, statutorumque vigeat observãtia. Erit imprimis Rectoris cura non contemnenda, ut studiosi omnes juxta suum privilegium, de quo supra à n. 426, absque ulla civium injuria honestè, & decenter hospitentur. De hac obligatione monetur Rector Academiæ Conimbricensis lib. 2. statut. tit. 20. §. 6. Et quid in hac materia statuere possit, ac debeat, præscribitur eodẽ tit. 31. §. 8. in hunc modum: ¶ Estando algũas casas pejadas com quaesquer pessoas que sejão, não sẽdo proprias, posto q̃ seja privilegiado de qualquer privilegio q̃ seja (não sendo privilegiado da Vniversidade) o apozẽtador por mandado do Reitor lhas mandarà logo despejar: & dos taes mãdados não averà appellação, nẽ aggravo. E qualquer meirinho, ou alcaide da Vniversidade, ou cidade, a q̃ o apozẽtador mandar despejar as taes casas, ou outras, o cumprirà assi dẽtro em tres dias. E vindo alguẽ cõ embargos a não despejar, o Reitor conhecerà delles, ou os remeterà ao Cõservador. Parũ discrepat statutũ, quo de sua obligatione, & potestate monetur Rector Eborensis lib. 1. Statut. cap. 20. §. 6.

Hospitario studiosorum.

¶ O Reitor quando lhe algum estudante, ou algũa pessoa da Vniversidade vier pedir casas, verà pelo dito quaderno a qualidade das casas, q̃ lhe pedem, se saõ convenientes pera a tal pessoa, & lhas mãdarà dar. E estãdo as ditas casas pejadas cõ quaesquer pessoas (cõ tanto que não seja da mesma Vniversidade) o apozẽtador da cidade por ordem do Reitor lhas mandarà logo despejar, sem de seus mãdados aver appellação, nem aggravo. E qualquer meirinho, alcaide da dita cidade de Evora, a que o dito apozentador mandar despejar as ditas casas, dentro de tres dias cumprirà em todo seus mandados. E vindo algũa pessoa, ou pessoas com embargos a não dar, ou despejar as ditas casas, que o Reitor assi mandar dar, elle dito Reitor os remeterà ao Conservador pera q̃ os despache como for justiça. Vide diplomata Cardinalis Hẽrici circa taxatores & hospitatores, & quid circa illos possit Rector, ad finẽ stat. f. 175.

786 Cum verò Rector studiosorũ omnium cõmodis pro communi bono invigilare debeat, illud ante omnia procurare tenetur, ut præceptores optimè regant cathedras, & ad eas optimè regẽdas ipsi prius optimis præceptis imbuãtur. Præceptoribus (inquit Pet. Greg. lib. 13. Reip. c. 12. n. 23.) data præcepta, profutura sũt juvenib⁹, nõ sec⁹, quàm pharmaca à medicis dãtur nutricibus, ut per illas lactẽtes curẽtur. Vnde magister nõ debet quis esse, ante quam fit discipulus. Cap. officij, de elect. & cap. cum in officium eod. Præceptores igitur (ait idem lib. 18. cap. 2. num. 9.) eligi debent speculorum instar, in quibus non sit vitæ vel doctrinæ macula: quia in illis javẽtus se metitur: seseque cõponit. Et quidẽ satis pervulgatum est mores æquè ac doctrinã magistrorum transfundi in discipulos. Hinc fertur Alexander retinuisse ab intẽperato præceptore Leonide intẽperantiã. Seneca ob Neronis sui depravatos mores detrahẽtiũ carpitur linguis. In Quintilianũ suorũ adolescẽtium libertas refertur. Plutarchus etiam criminatur Socratem, quòd in pupillũ suũ fuisset clemẽtior. Videatur Clem. Alexan. lib. 1. pœdag. c. 4. Polybius lib. 2. Atheneus lib. 12. cap. 23. & citatus Tholosanus lib. 18. cap. 2. num. 1. & 9. Multum igitur Rectori enitendum est, ut suæ Academiæ creandi præceptores sint non solum doctrina præstantes, sed etiam vitæ integri, scelerisque puri. Ait enim Felinus in cap. cum contingat num. 5. de rescript.. cui subscribit Stephan. Gratian. discept. forens. tom. 3. cap. 527. num. 34. non sufficere Doctorem esse excellentem, si non sit timoratæ conscientiæ. Deinde Pontifex Clem. 1. de Magistris monet Doctores tales debere assumi, qui sciant, & valeant instruere. Nam magister primum moribus, deinde scientia alios debet antecellere. Glos. minus idoneus in cap. 1. de officiosi custodis. Tales ergo oportet quòd Rector procuret in sua Academia præceptores.

Magistri quales procurandi a Rectore.

787 Verùm quia Rectores, seu magistri sunt fontes à quibus in auditores, & ab his in omnes alios derivatur sana, vel insana doctrina, & ex dictis satis perspicuum manet, quantum Rector viribus omnibus debeat contendere, ut illi puri ac lucidi existant; non levis difficultas suboritur, an si Rector conniveat, aut sit negligens in opponendo se alicui suæ Academiæ magistro erranti contra fidem, seu docenti hæresim, cẽsendus sit hæreticorum fautor, & pro tali habendus, ac puniendus. Affirmativam resolutionem deduco ex illa, quam tradit Baptista Fragosus de regim. par. 1. lib. 1. disp. 2. §. 7. num. 214. in hunc modum. Princeps, ac domini temporales, magistratusque superiores, si notabiliter sint negligẽtes in extirpandis erroribus hæreticorum, fautores, & defensores illorum dicendi sunt, si commodè, ac sine gravi damno suo, suorumq; possunt exterminare, & non exterminant. Loquitur enim etiã de magistratibus superiorib⁹, inter quos unus præcipuus est Rector Academicus; imò cui plus quàm alijs incũbit providere de puritate, & veritate doctrinæ. Illi enim alij sunt magistratus in Republica politica, hic est magistratus in Republica literaria, in qua omnis cura versatur in doctrina addiscenda, & docenda. Vnde finis proximus adæquatus Academiæ est in omni scientia, & sapientia proficere.

Hæreticorum fautor an fit Rector dissimulans errorem magistri.

788 Sumitur 1. resolutio ex S. Pagina Num. 25. ubi præcepit Dominus Moysi suspendere Principes populi, quòd fuerint negligentes in puniendo populum, quasi in hoc consentirent peccato populi, Tolle (inquit) cunctos

Correctio ms om s. fio. „ cunctos Principes populi, & suspende eos „ contra solem in patibulis, & auferatur furor „ meus ab Israël. Vbi Origen. homil. 20. super „ Num. Populus (inquit) peccat, & principes „ suspenduntur cōtra solē, ut arguātur à luce. Ex quibus patet quā gravius delinquāt illi quibus cura aliorū demādata est, si ex negligentia illorū scelera nō impediant. Ad hæc Castr. lib. 1. de iusta punit. cap. 17. fol. 126. ubi tradit ex Damaso „ eum, qui potest obviare improbis, & per- „ turbare perversos, si non efficit, nihil aliud „ agere, quam eorum impietati favere, nec ca- „ rere scrupulo impietatis occultæ, qui mani- „ festo facinori desinit obviare. Sumitur vox iure canonico cap. 2. ext ra, de hæret. ubi Pegna in addition. ad Eymeric. in director. Inquisit. p. 2, cōmen. 2. vers. si de Episc. fol. 91. & cap. Error, „ dist. 83. ibi; Error, cui nō resistitur, approba- „ tur. Accedit jus civile Authēt. si vero C. de hæ- „ ret. ibi, Qui potest corrigere, & nō corripit, „ ipse cōmittit. Nā si quis possit impedire & cōtradicēdo, cū possit cōmodè, & nō impediat, ac dissimulet tacēdo, præsumitur cōsētire. Barr. in l. quæ dotis ff. de soluto matr. n. 13. Cappalib. decil. cap. 18. n. 30. vers. qui habet iurisdictionē, & est secundùm jus cap. negligere 2. q. 7. & cap. qui potest 23. q. 3.

Fautoribus hæreticorum qui sint. 789 Dicta procedunt de foro externo, quod pūitur præsūptione: ut verò intelligatur, quādo Rector, vel aliquis alius magistratus in foro interno sit fautor hæreticorū, pænalis, incertas, duplex est cōmunis sententia, seu potiùs explicatio. Suar. de fide tra. 1. disp. 24. sect. 1. n. 7. cui subscribunt Sayr. tom. 1. Thesauri lib. 3. cap. 5. n. 3. Toletus in Summa lib. 1. cap. 19. §. oporter, & Vgolin. de censur. v. receptores in 2. p. c. 1. n. 2. §. 1. dicit fautores esse, qui defendūt, vel recipiunt hæreticū, dūmodo id faciant cum aliqua habitudine, seu relatione ad hæresim, scilicet ut illi faveāt, vel eū recipiant, aut defendāt, qui hæreticus est: ita ut non postuletur formalis intētio favēdi illi, aut defendēdi, & recipiēdi illū, qui hæreticus est, sed sufficiat præstare homini favorē, qui advertēter contra negotiū fidei redūdet, etiāsi talis favor proveniat ex affectu humano, nēpe ex amicitia dependētia, vel eventu aliquo. Alia via mitiori incedunt Sylvest. v. hæreticus §. 1. num. 10. in fine, Caiet. in Sūma v. excommunicatio cap. 1. Aragon 2. 2. q. 11. a. 3. Sotus in 4. dist. 22. q. 2. art. 3. Navarr. in Summa cap. 27. num. 55. Farinac. de hæresi q. 81. §. 1. num. 12. & Sanch. lib. 2. Decal. cap. 10. num. 5. asserentes, ut aliquis verè & à parte rei, proindeque in foro interno dicatur fautor, vel receptor hæretici, non sufficere, ut illum recipiat, defendat, aut illi favorem præstet, ut est hæreticus materialiter, quia est consanguineus, vel amicus, nempe propter consanguinitatem, vel amicitiam; sed oportere, ut defensio, aut favor illi impendatur, quia hæreticus est. Vnde citatus Sanchez expressè docet non omes qui favent hæreticis incurrere excommunicationem Bullæ Cœnæ; sed eos tantum qui formalem favendi hæresi intentionem habent. De hoc tamen latè qui ex professo tractant materiam fidei.

QVÆSTIO III.

Qualiter obligetur Rector Academicus in ordine ad subditos officiales?

790 Cum officiales Academiæ sint ipsius membra, licèt minùs præcipua, & post ipsos studiosos, ad colē- sequēdū finē Reipublicæ literariæ, si præcipua veluti primaria cura ac obligatio Rectoris debet tendere in studiosos de quibus præcedenti quæstione, minùs præcipua & veluti secūdaria versabitur circa officiales, præsertim in triplici eventu, nēpe in eorū creatione, in eorū directione, ac in eorum, si opus fuerit, amotione. Est igitur prima difficultas, quales officiales Rector Academicus teneatur creare, seu eligere, quādo se solo creat, vel cū aliis habētibus votū decisivum eligit. Quid conferat ad reputandum aliquē dignum ad officia, & an probitas morum ita postuletur, ut status peccati mortalis semper indignum reddat, graviter discutiūt Sanch. lib. 2. consil. cap. 1. dub. 36. num. 6. & Vasq. opusc. de benef. cap. 2. §. 3. dub. 13. num. 9. cum aliis & benè resolvunt attendendum esse ad qualitatem peccati, an sit contrarium rectæ administrationi muneris; hæc enim oppositio & cōtrarietas sola potest indignum reddere. Nam patum referret (ut nota. Lugo de just. disp. 34. n. 12.) ad electionē civis, quòd superbia tumeret, & duellum non recusaret, quāvis hæc scelera inter maxima referantur. *Officialis creatio vel electio.*

791 Hoc posito, dubitabis 1. quomodo peccet Rector, & idē est de quocūque potēte eligere, etiā Principe supremo) eligens ad seculare officium ineptū, seu indignū. Respondeo peccare lethaliter cūm onere satisfaciendi Reipublicæ pro dānis, illi ex tali electione sequutis. Ita Navar. in cap. si quando, de rescrip. except. 16. n. 3. Sot. de just. lib. 3. q. 6. a. 4. Didac. Perez l. b. 7. Ord. regol. tit. 3. l. 22. in prin. Filliuc. 2. p. tra. 28. c. 8. n. 117. Lessius lib. 2. c. 32. dub. 3. n. 13. & Rebell. 2. p. de oblig. l. b. 3. quæst. 4. n. 14. concl. 7. Probatur, nam constituens in officio ineptum, seu indignū, nō solum violat fidelitatē, quā debet Reipublicæ, ut eā debito modo administret, sed etiam iustitiam cōmutativam. Tenetur enim ex officio, & pacto tacito procurare Reipublicæ per ministros & officiales à se *Ind. em electio.*

à se constitutos bonam administrationem, quá inepti gerere non possunt: item Reipublicæ commodo utiliter consulere, & pericula detrimenti præcavere: quod nequaquam præstabit si indignos officiales præficiat. Confirmatur ex communi principio; nam causa moralis influens in damnum sequutum, violat justitiam commutativam, & tenetur ad reparandum tale damnum: sed constituens in Republica indignos officiales, qui illi damnosi sunt, est causa moralis influens in damna, quæ sequuntur; ergo violat justitiam commutativam, & tenetur ad damnorum reparationem. Extenditur resolutio ad eum, qui eligit, quin positivè inquirat, & sciat esse dignum. Est enim magnum periculum errandi, dum quilibet obvius eligitur. At si sic electus forte dignus sit, quanvis eligens peccaverit, ob periculum malè eligendi, cui se exposuit, tamen restitutioni obnoxius nó manet: quia nullum damnum intulit. Ex quo facilè intelligitur, quantum obligetur Rector ad præmittendam diligentiam circa probitatem, sufficientiam, & dignitatem eligendorum, ne temerè, ac perperam eligat.

Dignioris electio.

792 Dubitabis 2. an Rector, & quicunque eligens ad officia sæcularia, teneatur digniorem eligere? Partem affirmatem absolutè tuentur Tarrian disp.23. dub.1. num.6. Lessius cap.32. dub.5. num.17. Valentia, Malderus, Rebell. & alij, quos citat, ac sequitur Diana tom.5. part.2. tract.1. resol.66. & tom.3. tract.4. resol. 172. Partem negativam tenent Burgos de Paz proœm. ad leges Tauri n.175. Caietan. verbo electio officialis, Vasquez citatus dub.13. num.97. & alij. Media via incedunt Salonius q.63. a.3. controv.9. concl. 2. Ledesma in Summa tom.2. tract.7. cap.2. diff.5. & Sanch. lib.2. consil. cap.1. dub.36. num.9. distinguentes inter electorem unicum & electores multos, qui eligunt per suffragia, quasi hi teneantur eligere semper digniorem, nó ille, qui unicus est. Hanc tamen distinctionem tanquam excogitatam sine fundamento impugnat Lugo de just. disp.34. num. 14. & quidem inter duas priores opiniones meritò affirmat parum esse discriminis in praxi, si sano modo intelligantur, & elector eam observet regulam, ut semper eligat ministrum, ex quo nullum sequatur inconveniens in communitate, cui ex fidelitate, & justitia prospicere tenetur. Nam positis duobus, quorum unus est dignus, alter dignior, si ex electione digni nullum sequitur inconveniens, quia nempe ille sine detrimento communitatis aget suum munus, potest eligi prætermisso digniori: nam maior dignitas hujus, v.g. maior sapientia per accidens se habet in tali casu respectu talis communitatis.

Observa 1. cum Lessio citato à num.21. non sufficere ad electionem, quòd aliquis sit absolutè idoneus, sed requiri quòd sit idoneus pro rerum præsenti statu, v.g. ad tollendos abusus, & declinanda mala impendentia. Observa 2. prædicta locum maximè habere in officijs maioris momenti, qualia sunt omnia habentia annexam jurisdictionem, vel à quibus multum pendet Respublica, ut munus præsidis, secretarij, consiliarij. In reliquis, etiam juxta primam sententiam, non peccabit mortaliter supremus Princeps, & (ut credo) nec Rector Academicus, modò idoneis conferat. Ratio est, quia gravitas hujus peccati non consistit in injuria illata dignioribus, sed potiùs in quadam infidelitate commissa contra Rempublicam, & in quadam violatione justitiæ distributivæ, quæ non inspicit rigorosum jus.

Restitutio pro officio malè collato.

793 Dubitabis 3. qualiter se habeat, & quomodo implenda sit obligatio restituendi ex electione indigni, vel minùs digni ad officia sæcularia? Constat 1. electorem, qui vendidit officium pretio excessivo, teneri ad reddédum emptori excessum. Si autem hoc excessu talis elector seu venditor præbuit occasionem, ut emptor turpi lucro sibi pretium compensaret, primo loco tenebitur emptor resarcire damna illata ex malâ administratione, secundo loco tenebitur venditor. Consule Lugonem citatum à num.44. Constat 2. quando datur electio indigni, insurgere obligationem restituendi, ut supra ostendimus. Sola est dubitatio, à quonam facienda restitutio sit primo loco, ab electo, an ab electore? Vasq. citatus num.107. dicit faciendam esse ab electo utpote qui damna ipsa Reipublicæ intulit. Hoc tamen benè intelligit, & temperat Lugo disp.34. n.40. si indignus culpabiliter se ingessit. Nam si bona fide putans se esse sufficientem, ab obligatione restituendi excusabitur, & totum onus manebit penes electorem.

Officii dat. per Rect. rem. eri gendi & conti. in officio.

794 Secunda difficultas est, ad quid teneatur Rector Academicus, seu quomodo obligetur pro directione suorum officialium? Ex illo generali principio, quòd Rector Academiæ, tanquam ipsius caput, teneatur consulere toti illi corpori mystico, & omnibus ipsius membris, satis manifestum est, obligari ad prospiciendum officialibus, ut hi nempe suum munus impleant, & omnia pro tali exequendo munere condita statuta observent. Si quid verò occurrat dignum animadversione, ita ut oporteat injungi dictis officialibus præceptum aliquod, injungendum est. Cum enim (ut supponimus) detur causa rationabilis, vel necessitas ut imponatur, Rector habet potestatem directivam, cujus est verè obligare, ad imponendum. Et quidem hujusmodi potestatis titulus duplex est, alter juramétum, quo se ad obediendum Rectori officiales obstringunt, alter jurisdictio, quam à Pontifice, vel Principe Rector participatam habet. Explicatur quadam doctrina Suarij tom.4. de Relig.

lig. tract. 8. lib. 2. cap. 8. num. 2. ubi asserit prælatum religiosum habere potestatem directivá ad præcipiendum subditis ex duplici titulo, alter est votum obedientiæ, quod religiosi omnes emittunt, alter jurisdictio Ecclesiastica, quam prælati participant à suo fonte, ideft Pótifice. Sic igitur se habet in Rectore directiva potestas.

Præcepti impositio qualis 795 Dubitabis, qualiter se gerere debeat Rector in præcepto imponédo, ut nempe sit recta, & valida impositio? Suppono servandas esse omnes prudentiæ regulas, attentis circumstantijs, ita ut detur ex parte materiæ honestas, & possibilitas. Nam deficiéte ex parte circumstantiarum prudentia, semper præcepti impositio erit illicita, deficiente ex parte materiæ honestate, vel possibilitate, semper erit invalida. Quid si deficiat consultatio? Notandum est, præsiso jure positivo statuéte, ut Rector nihil præcipiat, nisi convocato concilio, & auditis consultoribus, postulare rectam rationem, ut in imponendis præceptis de rebus magni ponderis, præsertim si imponenda sint pro tempore diuturno, & in ordine ad totam communitatem, vel magnam illius partem, Rector non nisi matura deliberatione procedat, & viros ætate graves, doctrinaque & morum probitate insignes consulat. Secus, quando statuandum est de rebus levioris momenti, & præceptum uni vel alteri ad breve tempus injungendum. Si verò lex positiva v. g. statutum Academicum decernat, ut Rector nuquam præceptum imponat, nisi auditis suis có-siliarijs, tunc si præcipiat quin audiat, illicitè, aget, utpote contra statutum: an verò semper invalidè? Ex Suario citato num. 7. ubi agit de simili in religionibus, observandum est, regimen Academicum posse esse vel purè monarchicum, ita ut Rector solus absque alterius adminiculo statuat, vel mixtum ex aristocratico, ita ut consiliarij habeant suffragium definitivum, & totum illud concilium definitorium appellari possit. Si regimen se habeat posteriori modo, planum est impositionem præcepti esse invalidam, si fiat à solo Rectore sine consultoribus. Quia tunc suffragatio consentiens in præceptum imponendum est de substantia impositionis. Si regimen se habeat priori modo, evenire potest, ut tractatio rei coram consiliarijs, ijsque auditis, postuletur tanquam forma substantialis, qua omissa actus evadat nullus, ut supra ostendimus de Rectore Eborensis Academiæ conferente officia. At si petitio consilij solum requiratur, ut actus rectè fiat (& hoc modo præsumitur in dubio requiri quando vota sunt consultiva) præceptum validè imponitur à Rectore, proindeque obligat, quamvis Rector suos consultores pro eo imponédo nec vocaverit, nec audiverit.

796 Tertia difficultas est, quomodo teneatur Rector Academicus circa officiales retinendos, vel amovendos? Cum præcipua Rectoris cura & obligatio sit bono publico consulere, & bonum publicum Academiæ maximè pendeat à ministris & officialibus suum munus diligenter & integrè implétibus, æquè obligatur Rector ad procurandum, ut boni officiales permaneant in officio retenti, stipendijs, & honoribus aucti, atque ut mali amoveantur, ac puniantur. Primum suadet authoritas, nam Suetonius lib. 11. de duodecim Cæsaribus, optimi Principis esse ducebat non frequenter mutare, tum quia beneficium Principis ita debet esse diuturnum, ut nec passim, nec ad nutum tollatur Cap. decet, de regul. juris in 6. tum quia mutare officiales, in boni cómunis detrimentum cedit, Glos. in cap. hinc est 16. q. 1. Gullich. in cap. Rayn. verbo duas habés filias num. 44. de testam. Vbi testatur in Gallia fuisse decretum à Ludovico XI. quòd officia perpetua forent, quasi ex mutatione frequenti officialium magna incommoda sequerentur. Hinc Tiberius Imperator (ut tradit idem proximè citatus author num. 41.) quibusdam suadentibus officialium mutationem, Vidi (respondit) quendam muscas ulceribus ægroti insidentes fugare, quem ægrotus culpavit, dicens venturas fore alias sitibundas ut sugant, istas verò cum essent jam saturatæ, vix ego sentiebam. Quo argumento satis expressit Imperator, Reipublicæ esse utilius officiales divites conservare, quam expellere, & eorum loco substituere tenues, ac exiles, qui instar hirudinum sugant Rempublicam, & excorient pauperes. Accedit ratio, quia multum confert Reipublicæ commodo peritia, experientia, & practica, qua pollent veteres officiales in expediendis negotijs: & è contra multum nocet novorum imperitia, ac defectus experientiæ. Igitur Rector, & similis magistratus pro suo munere tenetur impensé curare ne officiales absque urgenti, & legitima causa à suis officijs amoveantur. Consulatur Zavallos commun. contra commun. quæst. 425. num. 14. Phæbus decis. 94. tom. 1. Valasc. consult. 72. num. 5. & Menoch. de arbitr. quæst. 48. *Officiales boni retinendi.*

797 Circa secundum de amovendis officialibus, qui suo muneri non satisfaciunt, certum est, sicut peccant Principes, & quicunque alij habentes facultatem providendi, si publicis officijs præficiant ministros, quos sciunt esse indignos ratione imperitiæ, vel improbitatis, cum violent leges naturales, & humanas, juxta quod habetur in cap. non est sine culpa, de regul. juris in 6. ita peccare, si ubi primùm deprehendunt ministros esse indignos, eos ab officio, non amoveant, cum cómodè & absque periculo possint. Ita Navarr. *Officiales malos amovere.*

in Manuali cap.17.num.7. & Azor, quos citat, & sequitur Fragosus de regim. p.1.lib.1.disp.2. §.3.num.149. Similiter ex Authen. & judic. sine quo quo, & Authen. de mand. princ. §.2. & in cap. si quando, de rescript. excep.16.nu.3. apud Navarrum. Et quidem si non removeant, tenentur de damno; sicut tenetur magistratus dando tutores, seu curatores minùs idoneos, ut docet Cosmas in proœm. prag. sanct. verbo indignorum. Patet, quia malorum ministrorum electio culpa est, sicut gravis etiam culpa est sustinere ministros indignos l. si servus §. Proculus ad leg. Aquil. & hujusmodi culpa est (ut supra ostendimus) contra justitiam commutativam, ergò tam præficiendo, quàm sustinendo, nec removendo peccant cùm onere reparandi damna illata. Evenire tamen potest, ut excusentur à facienda tali amotione, si ex hac impendeat incommoda maioris momenti. Non enim tenetur Princeps resciens ministros esse indignos, illos removere cum gravi suo incommodo; eo quód non videtur susceptisse regimen cum tanto onere. Ita Petrus Navar. de restitut. lib.3. c.4. p.1. lib. ult. num.123. Navarrus in Summa cap.17. num.18. Salon 2.2. q.62. a.7. contr.3. Covar. regula peccatum 2.p. num.5. §.3. Rebell. de oblig. just. 1.p. lib.2. q.14. sect.8. num.38. Sotus de just. lib.4. q.7. a.3. fine, Filliuc. tom. 2. tract. 32. cap.3. num.71. Lessius lib.2. cap.13. n.69. & alij, quos citat ac sequitur citatus Fragosus num.150.

QUÆSTIO IV.

Utrum Rector Academicus, sive regularis, sive sæcularis teneatur ire ad Synodum Provincialem, vel diœcesanam, si Academia habeat annexas aliquas ecclesias sitas in tali diœcesi, vel provincia?

798 RAtio dubitandi pro parte affirmativa est, quia talis Rector est prælatus, sub cujus administratione, saltem in ordine ad providendum sunt ecclesiæ, non aliter atque sunt sub administratione aliorum prælatorum, nempe Archiepiscoporum, Episcoporum, Abbatum, & Priorum: sed omnes hi prælati scilicet Archiepiscopi, Episcopi, Abbates, & Priores tenentur ire ad Synodum respectivè, tam Provincialem, quam diœcesanam; ergo etiam ad id tenebitur prædictus Rector Academicus.

Synodis an Rector ad esse teneatur.

Nihilominus stando in jure communi, negativa resolutio, quæ procedit supponens Rectorem Academicum non habere curam personalem de illis ecclesijs annexis, sed tantùm illis providere per vicarios, omninò tenenda est. Hæc sententia est de mente Abbatis antiqui in cap. quod super his, de maiorit. & obedient. Abbatis Panormitani ad idem cap. §. in glos.1. vers. Sed si Abbates, Ioannis Gaufredi in cap. Ex parte num.4 de privil. Philippi Franc in cap. Ut Apostolicæ num.3. de privileg. in 6. Iacobatij in tract. de concilijs lib.2. art.2. 9. Dubium fol. 81. Henrici Botteri tract. de Synodo Episcopi 2. part. num.7. Turrecrematæ in cap. si ex laicis 10. q.1. & aliorum, qui unanimi consensu affirmant Abbates, & prælatos regulares exemptos, qui per se ipsos non exercent curam animarum in ecclesijs parochialibus, suis monasterijs annexis, sed per vicarios, non esse obligatos ire ad Synodum, quam convocat Ordinarius diœcesis, in qua tales Ecclesiæ sitæ sunt.

Sumitur 1. ex authoritate negata juris Canonici, Cap. Episcopus, Cap. Decernimus dist. 8. Cap. Adrianus II. dist. 63. Cap. Convenientibus 1. q.7. Cap. Abbates 18. q.2. Cap. quod super his de maiorit. & obedient. Cap. [illegible] causa possess. & propriet. Cap. ex parte, cap. quoniam per confessionem, de privil. Cap. Ut Apostolicæ eod. tit. in 6. Cap. nimis prava, de excess. prælat. in Constitut. Leonis X. quæ incipit, Regimini universalis Ecclesiæ, & est decima ejusdem Leonis in tomo 1. Bullarij Cherubini. Cùm enim hæc (quantum potui deprehendere) sint omnia loca juris, in quibus agitur de obligatione Abbatum, & Prælatorum, qua tenentur ire, vel non ire ad synodos tam provinciales, quàm diœcesanas, in nullo habetur expressè Abbates, & Prælatos regulares, qui habent ecclesias parochiales, vel curatas suis monasterijs annexas, in quibus habent vicarios illarum curam gerentes, teneri ire ad synodum diœcesanam, vel provincialem celebrandam in loco, ubi talis ecclesia sita est.

799 Sumitur 2. ex Tridentino sess. 24. cap.2. de reform. in fine, ubi sic habet: Synodi quoque diœcesanæ quotannis celebrentur, ad quas exempti etiam omnes, qui aliàs cessante exemptione, interesse deberent, nec Capitulis Generalibus subduntur, accedere teneantur; ratione tamen Parochialium, aut aliarum sæcularium ecclesiarum, etiam annexarum, debeant ij, qui illarum curam gerunt, quicunque illi sint, synodo interesse. Ex quibus verbis satis innotescit prædictam obligationem solum à sacrosancto œcumenico Concilio injunctam esse ijs Prælatis regularibus, qui curam gerunt de ecclesijs annexis. Et hæc est vulgarissima, & communissima interpretatio Tridentini citati, quam sequuntur August. Barb. de potest. Episc.

Prælati qui obligentur ire ad synodos.

p.1.

p.4. alleg. q.4. à num.5. Cucchus institut. maior. juris Canon. lib.4. tit.10. num.58. Mauricius de Alzedo de præcellen. Episc. dign. 2.p. cap.1. n. 28. Sanch. de Matrimon. lib. 8. disp.17. num.33. Suar. de legib. lib.6. cap.15. num.8. & Salas de legib. disp.8. sect.15. num.77. & disp.20. sect.4. num.43. Imò eandem interpretationem tradit, & amplectitur Sacra Congregatio Cardinaliū, quæ à Sede Apostolica habet authoritatem interpretandi decreta Tridentini, ut videre est apud Sellium in selectis canonicis, & Augustinum Barb. in collectaneis Bullarij, aliarum ve Summorum Pontificum constitutionum, necnon præcipuarum decisionum, quæ ab Apostolica Sede, & Sacris Congregationibus S. R. E. Cardinalium usque ad annum 1634. verbo Synodus, ubi idem Barb. pag. 649. ad medium habet hæc concepta verba. Synodo (inquit) diœcesanæ interesse non tenetur Abbas Monachus, cujus Ecclesiæ, vel monasterio imminet cura animarum, si illi deservire faciat per Vicarium sæcularem ab Episcopo approbatum; quia sufficit mittere dictum Vicarium, cum curam per se ipsum exerceat, Sacra Congregatio concilij [illegible] Sellio in selectis Canonicis. Hactenus Barbos. ex quibus satis manifestè infertur nullum Rectorem absolutè, qui curam animarum per se ipsum non gerit, teneri adesse Synodo. Quia quando invenitur totaliter eadem ratio, procedit eadem juris dispositio, ut est cōmunis Theologorum, ac Iuristarum apud Suarium de legib. lib.6. cap.3. num.16. Simonem Vaz Barbosam in principijs juris lit. R. n.6. & August. Barb. tract. de axiom. juris axiom.197. n.3. ubi multos citant.

Causa finalis cessat.

800 Sumitur 3. ex ratione, quia cessante causa principali finali cessat effectus, ut est communis, & recepta sentētia, quam cum Bartolo, Baldo, Oldrado, Guillielmo Durante, & Abbate docet Bertachinus 1. parte Repert. versu Causa finalis, & cum Butrione, Angelo, Sylvestro, Tiraquello, Azorio, & Emman. Roterico tenet Sanch. lib.4. Decal. cap.1. num.42. & cum Ancharrano, & Everardo, Tuscho, & Mantica sentit Barb. citatus axiom.40. num.3. atqui cessat principalis causa finalis prædictæ obligationis in Rectore Academico; ergo non tenetur ire ad Synodum. Maior & consequentia procedunt. Minor suadetur; nam principalis finis celebrandi Synodos est ad reformandos mores, corrigendos abusus & excessus, componendas controversias, reparandas ecclesias, ac denique statuendum de omnibus pertinentibus ad salutem animarum, ut rectè deducitur ex Cap. 2. de reform. Ad talem autem finem parum aut nihil conduci assistentia Rectoris Academici, sicut Abbatum, aut prælatorum regularium, qui nō per se ipsos, sed per vicarios, attendant curam animarum; tales enim, cùm ignorent mores parochianorum, regimen, & statum ecclesiarum, nequeūt rationem de illis in Synodo reddere, ac consulere pro damnis reparandis, vel commodis promovendis, Id enim satis præstabitur per Vicarios, qui attendunt curæ animarum in dictis ecclesijs, & ideo eas probè cognitas habent. Ex hac ratione facilè diluitur ratio dubitandi pro parte affirmativa, quam posuimus num.798. & innotescit disparitas inter Episcopos, & Abbates, & alios qui tenentur ire ad Synodum, & nostros qui non tenentur ire; illi enim attendunt curæ animarum in suis ecclesijs, nostri autem non ita.

801 Hactenus de jure communi eximente à prædicta obligatione Rectores Academicos, & quoscunque prælatos, qui per se ipsos non gerunt curam animarum. Quid de Rectore Eborensis Academiæ, & quocunque alio Rectore Societatis in Collegio, cui annexæ sunt aliquæ Ecclesiæ? Præter exēptionem inculcatam jure communi; habetne illam etiam speciali jure privilegiario? Affirmativa resolutio vera omnino est, pro qua probāda supponendum est 1. omnem potestatem, qua pollent Ordinarij, duabus legibus contineri, quarum altera dicitur lex jurisdictionis, altera lex diœcesana, ut sumitur ex cap. Dilectus, de officio ordinar. & Suario de legib. lib. 4. cap.20. num.3. Vtriusque legis explicatio statim patebit. Supponendum 2. potestatem convocandi Synodum, sive diœcesanam, sive provincialem spectare ad legem jurisdictionis, ut resoluunt Auditores Rotæ Romanæ in decis. 619. num. 2. in noviter novissimis apud Farinacium, & Canonistæ ad cap. Conquerente, de officio ordin. ubi Hostiensis num.12. & ad cap. Dilectus citatum, ubi Ancharranus num. 2. Zabarella num.3. Panorm. num.4. Probatur, quia juxta commune Iuristarum lex jurisdictionis Episcopalis est illa quæ consistit in agendo gubernando, seu ministrando; lex autem diœcesana est ea quæ consistit in recipiēdo, idest quæ statuit de his, quæ sunt conferenda Episcopo, qualo est Synodaticum &c.

Iurisdictionis lex.

Diœcesana lex.

802 His suppositis, probatur resolutio; convocare Synodum est actus proprius, imò proprissimus jurisdictionis Episcopalis, ut ostensum manet: sed omnes religiosi Societatis Iesu speciali jure privilegiario sunt exempti ab omni omnino jurisdictione Ordinariorum, scilicet Episcoporum, Archiepiscoporum, Primatum, & Patriarcharum, non excepto Summo Pontifice; ergo sunt immunes à convocatione Synodi. Minor suadetur, allatis privilegijs exemptionis, quæ Summi Pontifices immediatè concesserunt Societatis hominibus. Inprimis illam concessit Paulus III. in Bulla, quæ incipit; Licèt debitum, quam afferunt Emman. Roter. in sua nova Collectione privilegiorum, & Laertius Cherubinus

Exemptio Societatis ab Ordinarijs.

unn

tom.1.

tom.1. Bullarij, ubi est Bulla 48. ejusdem Pauli: ,, nam §. 3. ita habet: Ipsamque Societatem, & ,, universos illius socios, & personas, illorum- ,, que bona quæcunque, ab omni superioritate, ,, iure, jurisdictione correctione quorumcun- ,, que Ordinariorum eximimus, & liberamus, ,, & sub nostra, & præfatæ Sedis protectione ,, suscipimus. Hac porro exemptionem Gregorius XIII. decrevit comprehendere etiam religiosos Societatis, qui solemniter professi non sunt, eosque exemit de novo per Bullam, quæ incipit, Ascendente Domino, quam affert Cherubinus tom. 2. Bullarij, ubi est Bulla 87. ejusdem Gregorij. Hæc omnia confirmavit, & roboravit Gregorius XIV. per Bullam, quæ incipit Ecclesiæ Catholicæ, quam affert citatus Cherubinus tom. 2. ubi Bulla est 10. ejusdem Pontificis. Item Paulus V. motu proprio, & ex certa scientia, & de plenitudine potestatis approbavit, confirmavit, & de novo concessit eandem exemptionem, & qualcunque alias Societati concessas, etiam per communicationem, in Bulla quæ incipit Quantum religio, quæ affertur inter litteras Apostolicas concessas Societati à pag. 311. usque ad pag. 327. ubi hujusmodi confirmatio, & nova concessio habetur pag. 319. & 320. Et quidem religiosos Societatis habere plenissimam exemptionem à jurisdictione Ordinariorum per Bullas relatas, affirmant expresse Henriq. lib. 7. cap. 24. num. 2. Sanch. lib. 6. consil. tom. 2. cap. 9. dub. 8. num. 11. & 12. Emman. Roder. tom. 2. qq. regul. q. 64. a. 3. Iosephus de Alcrete in tract. qui inscribitur Iuris allegatio pro omnimoda Societatis Iesu, ac regularium ab Ordinarij Hispalensis jurisdictione libertate, & exemptione; Alphonsus Castrilius, & Hieronymus Sorbus, quos citat, ac sequitur Erasmus de Chokier tractat. de jurisdictione Ordinarij in exemptos to. 1. p. 1. q. 17. n. 18.

Exemptio a Synodis ...

803 Confirmatur eadem resolutio in specie, de exemptione obligationis eundi ad Synodos. Nam religiosi Societatis Iesu participant exemptiones & privilegia omnium religionum mendicantium, & non mendicantium, eisque omnibus fruuntur, tanquam ipsis specialiter ac nominatim concessis, ut constat ex Bulla Pij V. quæ incipit Dum indefessæ, quam affert Cherubinus tom. 2. & est Bulla 131. ejusdem Pij, & ex Bulla Gregorij XIII. quæ incipit Decet Romanum, & est in libro nostræ Institutionis, & privilegiorum à pag. 137. usque ad 147. At qui varijs Religionibus Mendicantibus, & aliquibus non mendicantibus concessa est exemptio eundi ad Synodos; ergo hæc communicatur hominibus Societatis. Quod attinet ad mendicantes, eam concessit Patribus Dominicanis Gregorius XI. in Bulla, quæ incipit Virtute conspicuos, quam affert Cherubinus tom. 1. Bullarij, & est Bulla 7. ejusdem Pontificis, ibi §. 27. Vniversis autem Ecclesiarum prælatis, & alijs inhibemus, ne compellere vos ad Synodos, vel convocationes suas accedere &c. præsumant. Eandem exemptionem ijsdem pene verbis concesserat Clemens IV. Franciscanis in Bulla, quæ etiam incipit Virtute Conspicuos, quam affert idem Cherubinus tom. 1. & est Bulla 4. ejusdem Clementis. Eandem priùs concesserat Innocentius IV. Augustinianis in Bulla quæ incipit Religiosam vitam, & est inserta in Mari magno eorundem religiosorum, quod affert Emman. Roder. in Bullario regularium. Eandem concessit Sixtus IV. Carmelitis, ut constat ex Bulla 38. num. 35. ejusdem Sixti in eodem Bullario. Eandem impendit Iulius II. Minimis in Bulla quæ incipit Virtute conspicuos, quam affert idem Rodericus in suo Bullario, ubi est Bulla 16. ejusdem Iulij, & constat ex num. 28. ejusdem Bullæ. Accedit quod plus est, eandem exemptionem fuisse concessam religiosis mendicantibus per Gregorium IX in privilegio quod est insertum in corpore juris, Cap. Nimis prava, de excess. Prælat. Et quanvis nobiles Canonistæ, Innocentius, Hostiensis, Abbas, Butrio, & Collectarius existiment concessionem illam soli Dominicanis, & Franciscanis esse factam; rectius judicat Suarez de leg. lib. 4. cap. 20. num. 8. factam fuisse omnibus, & solum exempli gratia ibi nominari Prædicatores. Quidquid tamen sit: hæc diversitas sentiendi parum refert ad nostrum intentum. Quia Societas participat a quolibet ordine mendicante.

804 Quod attinet ad non mendicantes, etiam quibusdam prædicta exemptio, ut cogi nequeant ire ad Synodos, concessa fuit per Pontifices. Alexander IV. eam concessit Camaldulensibus in Bulla, quæ est 11. ejusdem Alexandri, & affertur à Cherubino tom. 1. Bullarij. Eandem concessit Leo X. in Bulla, quæ incipit Etsi à summo allata per dictum Cherubinum tom. 1. & est 24. ejusdem Leonis. Vrbanus VI. concessit Fratribus Servis B. Mariæ omnimodam exemptionem à Synodis in Bulla, quæ incipit Sacrosancta Romana, allata per Cherubinum tom. 1. & est 2. ejusdem ,, Vrbani. Nam in §. 2. ita habet: Nec non à ,, Synodalis, & decretis cujusvis evocatione, ,, omnium, & singulorum Patriarcharum, Archiepiscoporum, Episcoporum, & quorumvis ,, liberaliorum judicum Ordinariorum, de ,, speciali dono gratiæ plenariè eximimus, & ,, totaliter liberamus. Eandem exemptionem concessit Eugenius IV. Religiosis Benedictinis Congregationis S. Iustinæ in Bulla quæ incipit Ex injuncto debito, quam affert Emman. Rodericus in Bullario regularium, & est Bulla 7. ejusdem Eugenij. Eandem tribuit Sixtus IV. Canonicis regularibus Congregationis Lateranensis in Bulla quæ incipit Dum uni-

Exemptio non mendicantium à Synodis.

universos allata per Cherubinum tom.1. & est Bulla 10.ejusdem Sixti. Eandem Iulius II.concessit religiosis B. Mariæ de monte Oliveti, in Bulla quæ incipit Etsi ad universos,quæ est 12. ejusdem Iulij in Bullario Cherubini tom.1.Tandem idem Pontifex eandem ijsdem verbis impendit Canonicis regularibus Congregationis S. Salvatoris, in Bulla, quæ incipit Inter cæteros, & est 30. ejusdem Iulij apud citatum Cherubinum.

Communicatio in privil. 805 Quod verò hujusmodi exemptiones concessæ mendicantibus, & nō mendicantibus communicentur Rectori Societatis etiam habenti collegium, cui ecclesiæ sunt annexæ, suadetur, quia debuerunt communicari eo modo, & ea latitudine, qua fuerunt concessæ prædictis regularibus:atqui fuerunt concessæ illis tam habentibus, quàm non habentibus Ecclesias annexas suis monasterijs; ergo sic sunt communicatæ. Minor constat 1. ex verbis amplissimis concessionum, quæ modò expendere non est otium. Constat 2.ex illo juris axiomate inter Theologos, & Iuristas celeberrimo, quod multis exornat August.Barb. tract.de axiomat. axiom.123. n.1. scilicet Indefinita æquipollet universali:Pontifices autem quando concedunt prædictas exemptiones regularibus,loquuntur per propositiones indefinitas,acproinde universaliter comprehendentes. Constat 3.ex alio axiomate,quod affert citatus Barbosa ibidem multis textibus, & authoribus stabilitum,& ita habet: Vbi lex(privilegium est lex privata) non distinguit, neque nos distinguere debemus. Pontifices autem concedentes,seu condentes legem privilegiatam, non fecerunt distinctionem inter regulares,sive haberent,sive non haberent ecclesias annexas suis monasterijs.

Privilegiorum revocatio 806 Nihilominus contra propositam, & probatam resolutionem, oppones 1. Privilegia omnia,quæ hactenus retulimus collata mendicantibus & non mendicantibus, videntur esse revocata per quandam cōstitutionem Leonis X. quæ incipit Regimini universalis Ecclesiæ edita anno 1515.& habetur in Concilio ultimo Lateranensi sess.10. & cum facta sit post omnes relatas exemptiones, statuit omnes exemptos debere ire ad Synodos diœcesanas,& provinciales, & addit (Privilegio, ac consuetudine quacunque contraria nō obstantibus.) Respondeo 1. negando assumptum,quia leo X.per illam Constitutionem non intendit ad Synodos obligare prælatos regulares exemptos, qui non habent ecclesias parochiales annexas, vel si habent, curam illarum non gerunt,nisi per Vicarios: sed illos solum qui curam ecclesiarum gerunt. Et hæc interpretatio est conformis decreto Tridētini,quod attuli, & exposui supra n.799. Respondeo 2. saltem privilegium,quod concessit mendicantibus Gregorius X.de quo supra num.803. non fuisse revocatum per Leonem X. quia ut ibi ostendi, est insertum corpore juris Cap.nimis prava, de excess.prælat. & privilegium hujusmodi non potest revocari clausula simplici, (Non obstante quocunque privilegio) qualem continet Bulla Leonis, sed requirit clausulam fortiorem,In qua v.g. addatur etiam inserto in corpore juris,aut aliā æquipollētē,ut est cōmunis Theologorum, ac Iuristarum sententia,quā cum multis citatis defendunt Menōch. de præsumpt.lib.6. præs.40.num.25. Viralis de Cambanis tract.clausular.fol. 4.col.2.Sanch.consil. tom.2.lib.7.cap.1.dub.19.num.20. Gironda tr. de explicat.privil.num.327.Barb.tract.de clausuls clausf.83.nu.1. Salas de legib.disp.17. sect. 14. num.73. Fr. Laurentius de Portel in dubijs regulat.verbo Privilegium n.67. & Stephanus Gratian.discep.foren. tract.3. cap.421. num.15. Clausula necessaria. Respondeo 3. quanvis demus clausulam Leonis X.revocasse, & extinxisse dictas omnes exemptiones,adhuc in Rectore Societatis perseverare exemptionem àSynodis,ex vi Bullarum Gregorij XIII. Gregorij XIV.& Pauli V. quas adduxi supra num. 802. in quibus Pontifices motu proprio, & ex certa scientia, & de plenitudine potestatis confirmant omnia,& singula privilegia concessa Societati Iesu per quoscūque Pontifices etiam per communicationem privilegiorum, additis non obstantijs amplissimis: & Paulus V. non solum confirmavit, & innovavit, sed etiam de novo concessit ijsdem clausulis, & non obstantijs etiam amplioribus.

807 Oppones 2. ex ijs quæ resoluta manent nu. 798.scilicet Rectorem Academicum,etiam si sit Rector Societatis,nō esse obligatum ire ad Synodos, stando in jure communi, satis apertè arguitur eandem exemptionem non habere jure privilegiario, cōtra id quod hactenus dictum est. Probatur, quia nemo petit privilegium ut eximatur ab obligatione,qua non ligatur: est enim privilegium,ut ex nominis ethymologia, & doctrina Theologorum sumitur, beneficium speciale datum ad eximendum à lege communi; si igitur quis lege communi, ex vi ipsius non ligatur,frustra erit privilegium ad eximendum à tali lege. Privilegij vis. Respondeo verum quidem esse privilegia communiter peti, & concedi ad liberandum ac eximendum ab obligationibus legum communium, quibus ligantur omnes, quanvis nonnunquam peti possint, ac soleant ad tollendos scrupulos, ac dubitationes, quæ suborirentur,atque adeo ad maiorem tranquillitatem,& securitatem illius, qui aliunde à tali lege communi saltem probabiliter exemptus est,ut rectè docent Suar.de legibus lib. 8. cap. 5.num.6.fine. Azor tom.1.lib.5,cap.33. quæst.3. Emman.Rotericus qq.regul. tom.1. q.7. art.1. Salas

Salas de legibus disp,17.sect.5. §.Dices, & Bonacina tom.2.de legib. disp.1.q.3. punct.4.§.1. Satis enim est ut privilegium sit beneficiu speciale, quod operetur de novo illam tranquillitatem, & securitatem.

QUÆSTIO V.

An Rector Academicus, præsertim si sit Rector Societatis Iesu, teneatur ad Synodaticum?

808 Expedita quæstione, qua decisum est omnes Rectores Academicos, præcipuè eos qui fuerunt regulares mendicantes, esse immunes ab onere eundi ad Synodos, si ecclesias Academiæ, aut monasterijs annexas non curent per se ipsos, proximum est discutere, an ijdem saltem obligentur ad solvendum Synodaticum? Supponendum est 1. Synodaticum, quod alio nomine Cathedraticum appellatur, esse Canonicam quãdam portionem, seu censum duorum solidorum, quem jure communi solvunt parochi, & curiones Episcopis, & alijs Ordinarijs in honorẽ Cathedræ principalis, & in signum subjectionis, unde vocatur Cathedraticum, & quia mos est illud solvere in Synodo, quando celebratur, etiam Synodaticum dici cõsuevit. Ita Glos. in caput Conquerente verbo Duos solidos, de officio ordin. ubi Innocent. num.3. Hostiens. num.12. Butrio vers. Eadem, S. Antonin.3. parte tit.20.cap.2.§.10. Henric. Botteus tract. de Synodo Episc. 3.p. num.77. Hugo Selestadiensis tract. de officio quatuor prælat.2.p.n.1. Steph. Gratian. discep. foren. tom.4. cap.640. num.1. Riccius in praxi aurea fori Ecclesiast. resol.182. & Barbos. de potest. Episc.3.p. alleg.86. nu.40. Supponendum est 2. quæstionem procedere tum spectato præcisè jure communi, tum etiam attento jure speciali, seu privilegijs, atque adeo continere duas difficultates seorsim expediendas.

Synodaticum, & Cathedraticum quid sit.

809 Prima difficultas est, an prædicti Rectores tam sæculares, quàm regulares mendicantes, spectato jure communi, sint immunes à solvendo Synodatico? Partem affirmativam quoad Rectores regulares defendit Hugucio quidam ex primis interpretibus Iuris Gratiani, quem refert, ac sequitur Cardin. Turrecremata in cap. Si ex laicis adãn. 10.q.1. quatenus ortereque affirmat monasteria exempta habere exemptionem à Synodatico. Fundatur, quia exemptio à lege diœcesana, ad quam spectat Synodaticum, & conceditur monasterijs Cap. inter cætera 10. q. 3. & cap. cum præ utilitate 16.q.1.& cap. quàm sit 18.q.2. non conceditur illis, quia non habent populum, sed favore religionis, qui favor etiam habet locum in monasterijs habentibus ecclesias annexas ,, cum populo non exempto. Nunquid ergo ,, (inquit Turrecremata) minùs operabitur ,, favor religionis, ubi plures labores sustinẽ- ,, tur, cujusmodi est monasterium habens po- ,, pulum: Certè non secundùm Hugucionem. Ergo absolutè videntur sentire etiam Rectores, quorum collegia habent annexas ecclesias cum populo, esse immunes à solvendo Synodatico, sicut alios, quorum collegia non habẽt tales ecclesias.

Synodatici cum an solvendi.

Nihilominus partem negativam amplectimur cum communi interpretum ad cap. Conquerente, de officio Ordinar. ubi Ancharran⁹, Butrio, Zabarella, Panorm. & Immola. Eãdem sequimur cum Henrico Botteo de Synodo Episcop.3.p.n.86. Azorio tom.2.lib.9.cap.14.q. 6.§.2.& Barbosa de jure Ecclesiastico universo lib.3.cap.21. n.51. Sumitur ex Clementina 1.de ,, censib. ubi Clemens V. ita ait: Cum sit na- ,, turæ consonum, illos non recusare onera, ,, qui rerum commoda complectuntur: hac in ,, perpetuum valitura cõstitutione sancimus, ,, ut Religiosi quicunque pro monasterijs, & ,, & ecclesijs, quæ ad eos quocunque sunt ti- ,, tulo devoluta, procurationes, ac jura Epis- ,, copalia, & alia præstari pro ipsis, antequam ,, ad eos pervenissent, solita promptè solvere ,, studeant: nisi forsan Sedis Apostolicæ privi- ,, legio, exemptione, vel alia causa legitima ,, ab his se valeant excusare. Privilegia verò, ,, seu exemptiones hujusmodi ad monasteria, ,, seu ecclesias, quæ ad eos obvenire cõtinget, ,, in posterum volumus non extendi. Vbi sub illis verbis (jura Episcopalia) cõtinentur ea quæ Episcopis, & Ordinarijs ratione ecclesiarum solui solent, inter quæ numeratur Synodaticũ. Quòd verò sub nomine jurium Episcopalium veniat dictum Synodaticum, seu Cathedraticum, sumitur ex cap. Conquerente, dè officio Ordinar. Vbi interpretes communiter, Glossa verbo Canonicam, Hostien. n.15. Anchar. n.1. Zabarella n.2. Panorm. num.2. Immola num.5. Quia juxta unanimem interpretum cõsensum in dicto cap. Conquerente Honorius III. ad instantiam cujusdam procuratoris Ordinis S. Benedicti declarat quænam sint jura Episcopalia, inter quæ recenset Synodaticum. Observãdum tamen est Clemen. 1. citata nostram resolutionem procedere de illis tantùm ecclesijs annexis, quæ antequam annecterentur monasterijs, solvebant Synodaticum. Quia voluit Pontifex, ut cum tali onere ad monasteria trãsirent, ne fieret devolutio cum præjudicio Ordinariorum. Et ex hoc manet dissolutum fundamentum partis affirmativæ oppositæ.

810 Secunda difficultas est, Vtrum attento jure speciali, seu privilegijs;

Recto-

Exemptio specialis non solvendi Synodaticum.

Rectores Societatis, quorum Collegijs annexæ sunt prædictæ ecclesiæ, sint immunes à solvendo Synodatico: Affirmativa resolutio, quæ omninò vera, & tenenda est, sumitur 1. ex privilegio Pôtificio, quod religiosis hospitalis Hierosolymitani S. Ioannis, seu Melitensibus, vulgo Malteses, contulerût motu proprio, ex certa scientia, & de plenitudine potestatis varij Pontifices, ne scilicet illi, vel eorû vicarij teneretur solvere jura synodalia propter ecclesias parochiales unitas, vel annexas suis hospitalibus, aut conventibus. Id enim câcavit Pius IV. in Bulla, quæ incipit circunspecta, expedita anno 1560. allata per Cherubinum tom. 2. & est Bulla 7. ejusdem Pontificis. Cum verò nonnulli Ordinarij, & parochi, capta occasione ex quibusdam decretis Tridentini malè intellectis, conarent cogere Synodaticum, subsidium, & charitativum solvere prædictos Melitêses, Pius V. motu proprio, & ex certa scientia, & de plenitudine Apostolicæ potestatis, côfirmavit prædictâ exêptionê, quâ Melitêses habebât non solvêdi Synodaticû, & quæcûq; jura synodalia, eiq; omne robur, & firmitatê impêdit in Bulla quæ incipit Etsi cuncta, allata per Cherubinum tom. 2. & est 72. ejusdem Pij. Et in tali Bulla fit mentio quod jam alij Pontifices prædecessores, scilicet Leo X. Clemens VII. Paulus III. & Pius IV. eâdem immunitatem prædictis concesserant. Idê postea declaravit, & confirmavit Sixtus V. in Bulla, quæ incipit Etsi ex nostri, allata per Emman. Rot. in Bullario regular. & est 18. ejusdem Pontificis. Idem Gregorius XIV. in Bulla quæ incipit Quanta Christianæ allata per Cherubinum in tom. 2. estque 5. ejusdem Papæ, Idem tandem Vrbanus VIII. in Bulla quæ incipit Vniversalis Ecclesiæ quæ est 15. ejusdem Vrbani in tom. 4. Bullarij Romani impressi anno 1638. Et ne quid deesset ad obsistendum volentibus extorquere Synodaticum à prædictis Melitensibus, obtenta est declaratio S. Congregationis Cardinal. interpret. sacros. Concilij Tridentini facta 4. Decembris anno
„ 1630. & ita habet; Ad solutionem Cathedra-
„ tici Synodatici, seu charitativi subsidij, non
„ tenentur, neque compelli possunt S. Ioannis
„ Hierosolymitani, sive eorum Vicarij in paro-
„ chialibus Religioni prædictæ unitis. Affertur per August. Barb. in collect. ad Tridentinû impressum Lugduni anno 1634. sess. 24. cap. 3. de reform. n. 43.

Synodatici solvendi immunitas.

811 Sumitur 2. ex simili, vel potiùs æquali privilegio, quod circa exemptionem à Synodatico Pius IV. concessit Fratribus hospitalis Hierosolymitani D. Lazari, in Bulla, quæ incipit Inter assiduas, allata per Cherubinum tom. 2. & est 95. ejusdem Pij, in §. 52. Deinde Pius V. in Bulla 28. §. 15. allata per eundem Laertium Cherubin. tom. 2. cum revocaret, & temperaret aliquas exemptiones concessas à Pio IV. dictis Fratribus, hâc immunitatem à solutione jurium Synodalium nô revocavit, imò §. 74. apponit notabiles clausulas, ut pro revocata nô habeatur: Cû verò homines Societatis Iesu participêt omnia mendicantiû, & non mendicantiû privilegia, ut suprà ostêdi, sequitur habere prædictam exemptionem.

Sumitur 3. ex duplici Bulla, quam Pius V. concessit omnibus regularibus mendicantibus, omnimodam exemptionem ab omnibus oneribus, etiam quæ illis debuerant obvenire à beneficijs unitis suis monasterijs. Altera Bulla incipit Etsi mendicantium expedita anno 1567. Affertur à Cherubino tom. 2. Bullar. & est 41. ejusdem Pij, affertur etiam ab Emman. Roter. in Bullario regular. & est 73. ejusdem Pontificis. Altera incipit Dum ad uberes, affertur ab eodem Cherubino tom. 2. & est 12. ejusdem Pij V. affertur etiam ab Emman. Roter. in qq. regul. tom. 2. q. 68. a. 4. Sumitur 4. specialiter ex privilegio, quod Societati Iesu concessit Pius IV. ne tenerentur solvere onera ordinaria ex quibuscunque bonis Ecclesiasticis, quæ essent unita, vel in posterum unienda Collegijs Societatis. Habetur in Bulla, quæ incipit Exponi nobis allata per Emman. Roter. in Bullario regular. & est ibi 3. ejusdem Pontificis. Eandem exemptionem confirmavit, ac roboravit, varijs non obstantijs Gregorius XIII. in Bulla, quæ incipit Pastoralis officij cura, expedita anno 1578. allata per Cherubinum to. n. 2. Bullarij, & est Bulla 15. ejusdem Gregorij.

812 Oppones 1. talis ratio ob quam Rectores Societatis videntur liberari à solvendo Synodatico, Cathedratico, seu charitativo est multiplex privilegium, quod attulimus, & habet Societas vel mediatè per cômunicationem, vel per se & immediatè; atqui hujusmodi privilegia videtur esse nullius vigoris, ut sumitur ex Clem. 1. de censibus, quam citavimus supra num. 109. in qua cum præcipiatur solutio hujusmodi Synodatici, adjungitur,
„ Privilegia verò, seu exêptiones hujusmodi
„ ad monasteria, seu ecclesias, quæ ad eos obvenire côtigerit, in posterû volumus nô extendi. Quibus verbis tollitur, seu impeditur vis privilegiorum in posterum; ergo Rectores Societatis non liberantur à tali obligatione. Respondetur negando minorem; quia verba Clementinæ aliter intelligenda sunt; nô enim voluit Clemens V. privilegia, & exemptiones in posterum concedendas religiosis non extendi ad prædictas ecclesias, siquidê nequivit sibi, & suis successoribus ligare manus ad privilegiandû, & eximêdû, sed solû voluit privilegia & exemptiones non solvêdi Synodaticû côcessas religiosis ante dictam Clementinam, non extendi ad ecclesias suis monasterijs in posterû uniendas: Et hæc est vera, ac communis interpretatio,

pretatio, quàm ad Clementinæ citatæ locum afferunt Glos. Zabarella n.2. versu Quarto opnes, Petrus Ancharan. n.4. Ioan. de Imola n.8. Bonifacius de Vitalinijs n.45. qui citat Lapum, Paulum, & alios.

Privilegium cum præiudicio tertij

813 Oppones 2. Si Rectores Societatis haberent privilegiũ, seu exēptionem non solvendi Synodaticum, esset, quia per cōmunicationem fruerentur exēptionib⁹, quæ fuerūt concessæ Fratribus Hospitalis Hierosolymitani tam B. Ioanuis, quàm D. Lazari, ut ostensum est num. 810. & 815. sed non fruuntur, quia non datur extensio, neque communicatio privilegiorum, quando intervenit notabile præjudicium tertiæ personæ, v. g. in privilegio, seu exemptione non solvendi decimas, vel quartam funeralem, ubi datur notabile præjudicium parochorum: & fundatur hæc doctrina in alia receptissima Iuristarum, & Theologorum affirmantium concessionē Principis, quæ fit verbis generalibus, & cedit in detrimentum tertij, restringendam esse. Cùm ergo privilegium non solvendi synodaticum cedat in præjudicium Ordinariorum, non communicatur religiosis Societatis, utpote habentibus prædictam communicationem per verba generalia Pontificum.

Respondetur 1. nostram resolutionem non esse totaliter, & adæquatè fundatam in communicatione privilegiorum: quia licèt non daretur talis communicatio, adhuc Rectores nostræ Societatis fruerentur prædicta exemptione, tum ex Bulla Pij V. à nobis citata num. 811. qua illam concedit omnibus mendicantibus, inter quos numerantur religiosi Societatis, tum præcipuè ex speciali concessione, quam Pius IV. fecit nominatim, & immediatè nostræ Societatis religiosis, de qua eodem n. 811.

Communicatio privilegiorũ.

Respondetur 2. quanvis demus nostræ resolutionis adæquatum fundamentum esse communicationem privilegiorum, eam sufficere. Quia habemus cōmunicationem privilegiorum à Pontificibus Pio V. & Gregor. XIII. per clausulas fortissimas, & prægnantissimas, quibus accedūt variæ decisiones Rotæ Romanæ, & authores gravissimi asserentes in simili dari cōmunicationem exēptionum à solvendis decimis, & quartis funeralibus, quanvis tales exemptiones cedant in notabili præjudicium parochorũ. Imprimis est decisio Rotæ Romanæ quam ad extensum refert Barbosa tract. de officio Episcop. 3. par. alleg. 86. à num. 16. & ejusdem meminit Bonacina tom. 2. de cōtract. disp. 3. q. 22. punct. 2. ubi deciditur exemptionem à solvendo quartam funeralem, cōmunicati inter religiones, quæ habēt cōmunicationem privilegiorum. Idem de alijs exemptionibus afferentibus præjudicium tertio, statuitur decisione 166. centuriæ 2. in noviter novissimis apud Farinacium pag. 79. & decis. 17. centur. 7. & decis. 30. ejusdem centur. pag. 403. & 404. in impressis Lugduni anno 1617. Ita sentiunt collectores privilegiorum, quatenus in compēdijs eorum ponunt exemptiones solvendi decimas, quartas funerales, & similes solum habitas per communicationem. Ita etiam sentiunt authores communiter Antonius Cordubensis in annot. ad compen. Minorum verbo Cōmunicatio in fine, Emman. Rod. to. 2. qq. regul. q. 45. a. 4. §. Sed dices, Ioannes de Cruz in epitome de statu religionis lib. 2. cap. 9. dub. 4. Villalobos in 2. p. Summæ tract. 30. diff. 7. num. 8. §. Lo quinto, Ludovicus de Miranda in Manuali prælat. regul. to. 2. q. 48. a. 6. Gabriel Pereyra in decision. supremi Senatus Lusit. decis. 91. n. 10. Barb. & Bonac. supra citati.

Exēptio in damnũ tertij.

814 His positis, ut objectioni categoricè satisfiat, dicimus verum quidē esse, quòd sub cōmunicatione privilegiorũ, & exemptionum non veniant exemptiones solvendi decimas, quartam funeralem, synodaticum, & similes, quæ cedunt in notabile præjudicium tertij, quando illa communicationis concessio fit per verba generalia, & simplicia; secus quando fit per clausulas efficaces, & habentes vim specialis & individuæ expressionis, ac mentionis de privilegijs cadentibus in damnum tertij, quales habet concessio communicationis facta Societati Iesu per Piũ V. & Gregor. XIII. In Bullis à nobis supra relatis, quas modò non est otium expendere. Accedit 1. quòd communicatio exemptionum, utplurimùm intelligi debeat de cedentibus in præjudicium tertij, siquidem exemptiones ex natura sua alicui præjudiciales sunt; unde non semper requiritur expressa mentio de tali præjudicio, ut videre est apud Stephanum Gratian. discep. forens. tom. 3. capit. 458. num. 7. & cap. 548. num. 15. & cap. 599. num. 11. & Erasmum Chokier de jurisd. Ordin. in exemptos tom. 1. 4. p. q. 106. Accedit 2. cōmunis Theologorum, & Iuristarum sententia affirmātium privilegia, & exemptiones concessas regularibus interpretandas esse latè. Quanvis enim alia privilegia, quæ tertio præjudicant, strictè debeant interpretari, non ita privilegia, quæ conferuntur regularibus. Quia tunc prævalet favor religionis, & illa æquiparantur juri communi. Nam summa ratio est, quæ pro religione facit, ut ait Vlpian. in leg. sunt personæ ff. de religios. & sumpt. funer. Ita tenent Henriq. lib. 7. cap. 22. num. 3. Suar. de legib. lib. 8. cap. 27. num. 7. Sanch. de matrim. lib. 8. disp. 1. num. 13. & tom. 2. consil. lib. 6. cap. 9. dub. 1. n. 40. Azor to. 1. lib. 5. c. 13. q. 2. Emman. Rod. qq. regul. tract. 2. q. 64. a. 2. §. Solus, Salas de leg. disp. 17. sect. 6. fine, Villalobos 1. p. Summæ trac. 2. disp. 44. n. 12. & 3.

& 2. part. tract. 35. diffic. 3. num. 9. Laurent. de Portel. in addit. ad dubia regul. verbo Vo- rum num. 103. Layman. lib. 1. tract. 4. cap. 12. §. dixi, & Bonacina de legib. tom. 2. disput. 1. pun. 7. §. 1. num. 5.

LIBER VI

DE CANCELLARIO, ET GYMNASIARCHA ACADEMIÆ.

815 ABSOLVTO libro 5. in quo primum, ac præcipuum magistratum Academiæ, scilicet Rectorem expressimus, quà dignitate conspicuũ, quà Potestate & jurisdictione pollentem, quà denique obligationibus obstrictum, ut reliquos magistratus Academicos prosequamur, Rectori proximus est Cancellarius, quem ponè sequitur Gymnasiarcha. De utroque nobis in hoc libro 6. sermo erit, ut videamus utriusque dignitatem, potestatem, & obligationes.

DISPVTATIO I.

De dignitate Cancellarij.

PRO explicando plenè Cancellariatu, seu Cancellarij munere, antequàm moveam quæstiones de illius potestate, jurisdictione, & obligationibus, expendenda nobis est dignitas, qua fulget: imprimis quale ejusdem exordium: deinde quantus splendor; tandem quibus subjaceat difficultatibus, quæ quidem omnes expedientur.

QUÆSTIO I.

Unde dicatur Cancellarius: & quænam sit ejusdem dignitas, & officium?

ANtequam, quoad prioré quæstionis partem, aggrediar explicatũ hujus vocis (Cãcellarius) sciat curiosus Lector, de illius origine & ethymologia fusé tractasse Octavianũ Vestr. lib. de Romanæ aulæ actione & moribus, Azoriũ p. 2. lib. 6. c. 37. Cujacium in paratith. C. de assess. domest. & cancel. jud. Petr. Greg. lib. 15. Syntag. cap. 19. Chassanæum in Catal. gloriæ p. 7. consid. 7. Guidonem Papam q. 416. n. 39. Boerium de potestate magni consilij n. 10. Guillel. in cap. Raynuncius, verbo, Et uxorem decis. 2. n. 193. Menoch. de arbitr. casu 65. n. 7. 11. & 19. Perez l. 1. tit. 4. lib. 2 Ordin. pag. 225. & Emman. Barbosam in remiss. ad lib. 1. Ordin. ad titul. 2. do Chanceller mòr, qui authores multa etiam afferunt de Cancellarij officio, & præeminentia.

816 Cum vero hæc vox (Cancellarius) derivetur à verbo Cancellare, quod versatur circa materiam obliterandi, seu delendi scripturam, ut inferiùs melius innotescat tam hujusmodi vox, quàm officium, & dignitas; prænotandum est ex ijs quæ tradidimus in nostro Elucidario à num. 518. in jure valde affinia esse hæc verba Cancellare, Inducere, Superinducere, Circunducere litteram, Dispungere, Expungere, Subpunctare. Expediam singula. Cancellare apud Latinos est eradere, delere, expungere. Deduci videtur verbum hoc à cancellis, in quibus ut transversa nectuntur ligna, ita cum scripta expungenda sunt, transverso calamo lineæ inducuntur; quòd propriè dicitur Illinere, vel Allinere. Vnde in jure Cancellare est scripta transductis lineis instar cancellorum delere. Gloss. ad l. si quis libertatem ff. de petit. hæred. Ex quo non apparet discrimen inter Cancellare & inducere, præterea, quia utrunque verbum pro eodem accipit Vlpian. l. Cancellaverat ff. de ijs, quæ in testam. delen. Vbi sic habet: Cancellaverat autem quis testamentũ, vel induxerat. Idem Vlpian. l. 1. sub cod. tit.

Cancellare quid.

Inducere quod cancellare.

Quæ in testamento legi possunt, ea inconsultò deleta, vel inducta nihilominùs valent, cõsultò non valent. Hinc inductio pro abolitione, & litura l. 1. §. & ideo ff. de ijs quæ in testam. delen. Nam juxta Alex. Scot. Verbo eodem, Inducere præter alios sensus, quos habet plures, significat etiam expungere, & cancellare, hoc est transverso calamo quod scriptum erat, delere. Supe inducere est inductum, & cancellatum inducere, seu cancellare. Vnde derivatur Superinductio, de qua fit mentio l. 1. & ideo ff. de ijs quæ in testam. delen. Circũducere litteram est eam circũducta linea dãnare, & sic differt à Cancellare. Subpunctare litteram est eã damnare punctis suppositis: ut quando littera superflua inferiùs punctatur. Dispungere est transverso calamo rationem cancellare. l. cognoscere ff. de verb. signific. Vbi habetur: Dispungere est conferre accepta, & data: addit Accursius, & ex ea collatione cancellare quod redditum, vel expensum invenitur. Hinc dispunctio pro ipsa rationis cancellatura. Vlpian. l. cum plures ff. de bonis author. judic. poss. Eandem significationem habet expungere, quam dispungere tam in jure l. in omnibus ff. de divers. tempor. quam apud Plautum in Cistell. Nunc (inquit) quod reliquum restat, volo persolvere, ut expungatur nomen, ne quid debeamus. Hinc expunctus miles, qui è numeris exemptus est. l. penult. ff. de re milit. Dicuntur expunctæ rationes, cum ultima manus calculo, & dispunctioni imposita est. l. in omnibus ff. de divers. præscrips. Sumitur liturare pro cancellare, & expungere. Vnde litura est superinductio, complanatio: & fit, cum superinducto attramento, aliove liquore scripturam, vel pictam destruimus. De litura fit mentio in l. 1. §. ex ideo ff. de ijs quæ in testam.

Dispungere quid.

817 Exposita sic ubertim significatione, & ethymologia verbi Cancellare cum omnibus aliqualem affinitatem habentibus, proclive erit exponere nomen, dignitatem, & officium Cancellarij. Igitur Cancellarius, qui alio nomine Archigrãmateus, in curia tam sæculari, quàm Ecclesiastica celebratur, Apud Vopiscum in Catino extat mentio hujus nominis: Præfectũ (inquit) Vrbi unũ ex Cãcellarijs suis fecit. Quanvis legat Hottomanus, ex ancillarijs, quo nomine designantur ministri lenocinij, ac libidinis. Nomen Cancellarij tempore Romanorum Imperatorum videlicet Theodosij, Arcadij, & Honorij introductum videtur, ut colligitur ex l. nemo, l. consiliarios, l. nulli C. de assessor. Quidquid verò Durantlus de ritibus Eccles. lib. 1. cap. 15. hujus nominis ethymologiam auguretur à cancris, res aliter se habet. Nam Cancellarij (ut narrat Cujacius supra citatus) erant officiales judicum à secretis, sic dicti quòd scribendis, & expediendis epistolis, jussionibus, edictis, relationibus, responsis, & sententijs judicũ operam dabant, loco quodam, qui erat proximus consistorio, vel secretario judicum, clausus reticulis, sive cancellis, vulgo Gelozias. Ita Cujacius addens eos qui à secretis principum erant, notarios, & tribunos: qui à secretis judicum, cancellarios appellari. Accedit Hotomanus de verbis juris. Cancellarius (inquit) qui actuarius est idee ducto nomine, quod ejus officina, idest cellula, in qua scribere consueverat, cancellis munita sit: unde tit. lib. C. 1. de assessoribus, & domesticis, & Cancellarijs judicum. Nam cum actuarij officina libellis, sive chartulis referta, & frequentes habeat interventores, neque ab illorum colloquio prohibetur, & ab amittendarum chartarum periculo abest. Alij apud Azorium parte 2. lib. 5. cap. 37. quæst. 1. existimant Cancellarium esse dictum, quod preces, supplicesque libellos, omniaque rescripta, quibus Princeps subscribere nolebat, cancellabat: idest lineis cancellatim ductis expungebat, & delebat.

Cancellarius unde dictus.

818 Ex dictis facilè expedietur altera quæstionis pars de Cancellarij dignitate & officio. Imprimis si habeamus rationem antiquitatis, multis ante retro sæculis, Cancellarij, & scribæ munus idem fuit. Et quidem Æmilius Probus lib. 3. testatur, apud Romanos Scribas mercenarios fuisse, apud Græcos maiori dignatione, ne ad id officiũ admissos, nisi honesto loco natos, hominesq; probatæ fidei, & industriæ: cum necesse fuerit omnium consiliorum eos esse participes. Scribarum ordo (inquit Sigonius lib. 2. de jure Rom. cap. 9.) qui olim vilior, mox honestior habitus, eo tandem excrevit, adeoque dilatatus est, ut fuerit in decurias descriptus. In præcitatis legibus Accursius pro Cãcellarijs notarios interpretatur. Notarij (inquit Azor citatus) propriè dicebantur, tempore etiam Imperatorum, qui excipiẽtes verba dictantis per notas, & compẽdia scribant, ut innuit Paulus in l. Lucius Titius ff. de militari testamen. Apud Suetonium in Galba cap. 5. notarij notis quibusdam, & compendijs dictionum, syllabarum, & litterarum aliquid breviter perstringere, non omnibus litteris integrum perscribere solebãt. Erat etiam fere idem (ut supra diximus) Cancellarij & actuarij munus. Sic etiam Imperatorum tempore inductum est nomen actuariorum, quorum meminere Imperatores l. Actuarij, & l. penult. Cod. de erogat. militar. annon. lib. 12. & l. Actuarios Cod. de numerarijs, actuarijs, & chartularijs, eod. lib. Porro actuarij erant actorum scriptores, sive custodes, quorum erat ratiocinia pertractare. Extat etiã titulus in Cod. lib. 12. de Primicerio, & Secundicerio, & notarijs. Et quidem Princeps nota-

Cancellarij officium antiquũ.

Scribarũ munus.

nota-

notariorum apud Lampridium in Alexandro, & Ammianum lib. 25. item Primicerius notariorum apud Marianam in Cod. præfecturæ is erat qui nunc vocatur Cancellarius.

Cancellarij muneris incrementum.

819 Cæterùm munus, seu officium Cancellarij, quod olim suo in exordio parum à scriba, seu tabellione distabat, temporum decursu magnum incrementum cepit, tum ratione dignitatis, seu præeminentiæ, tum ratione muneris, seu officij quod exercet tanquam proximus & immediatus delegatus supremi Principis tam Ecclesiastici, quàm secularis, sive in Republica Ecclesiastica, sive in politica, sive in litteraria. Cancellarius (inquit Chassanæus p.7. conf. 7.) primum à Regia majestate in justitia distribuenda obtinet magistratum, & à cancellando dictum. Officium ejus est rescripta, & privilegia per Regem concessa, aut concedenda regio sigillo munire: sed apud se est, quod priusquam eo muniantur, corrigit, & cancellat. Vnde Polycrates initio sui libri commendat Cancellariũ hoc epigrammate.

Hic est qui leges regni cancellat iniquas,
Et mandata pij Principis æqua facit.
Si quid obest populis, aut legibus est inimicũ,
Quidquid obest, per eũ desinit esse nocẽs.

Budæus in suis annotat. in titul. ff. de officio præf. prætor. dicit Cancellarium posse vocari præfectum prætorio, & eum magistratum, qui loco Dictatoris est: & inter alia affirmat primas Cancellarij partes esse, videre ne nulla Principis constitutio, nulla sanctio, nullum diplóma, nullum rescriptum, nulli codicilli regij non è Republica, atque etiam è Reipublicæ dignitate procedant: eum esse Cancellarium, cujus censuræ, aut stylo Principum majestas acta sua eximi nunquam voluerit: denique qui Principis præsentis Vicarius, & peregrè agentis, interrex quodammodo censeatur jure: item appellari possit nomophylax, idest legum præsidium, juris asylum (id quod de Papiniano quondam dictum est) morum, institutorumque ara, æqui bonique columen: atque etiam esse debeat id quod compellit credere consensus fere hominum, institutumque quoddam quasi per manus traditum, caput eum, ac verricem justitiæ appellantium.

Quæstor Cancellarius.

820 Ex dictis verisimile est quod tradit Lucas de Pen. in l. neminem C. de Decurion. lib. 10. & subscribit G. Bened. in sua Rep. c. Rayn. in Glos. & uxorem nomine Adelasiam in 2. decis. ver. habemus pariter n. 485. scilicet Cancellarium modò esse, qui olim dicebatur Quæstor, ut habetur in Glos. Vniversos C. de diversis rescriptis. Et quòd saltem in Gallia Cancellarius fit loco quæstoris, sumitur ex l. præcipimus C. de appel. juxta Glos. verbo Quæstor, & ex l. 2. C. de petit. bonor. sublat. lib. 10. & l. fin. C. de diver. rescrip. ubi Glos. & tex. in Auth. ut divinæ quoque jussiones collat. 8. Erat autem Quæstoris officium, ut testatur idẽ Lucas de Pen. in d. l. 2. C. de petit. bon. sublatis, decretare petitiones, sicut & Logotheta in regno: Quæstor enim petitiones signabat, & in eis se subscribebat: unde archigrammateus, idest scribarum Princeps dicebatur, & est qui modò Cancellarius dicitur. Beroardus author est eũ esse, quem nominant auxiliarium Principis, vulgo Escrivão da puridade, & est juxta Bald. in d. l. 2. in 3. notab. qui tanquam illustris ad latus Principis sedere debet.

Cancellarij Academici munus.

821 Hactenus de nomine, dignitate, & munere Cancellarij in tota sua latitudine, prout simpliciter & absolutè respicit Vicariatũ, seu delegationem supremi Principis, in ordine ad universam Rẽpublicã: quæ dignitas, & officium patebit ampliùs ex dicendis sequenti quæstione. Modò pro Cancellario Academico, illud paucis tradit Alphonsus de Escobar cap. 30. nempe Cancellarij Academiæ munus præcipuè consistere in conferendis gradibus Doctoratus, Magisterij, ac similibus. Cũ enim potestas doctorandi Supremo Principi de jure competat, ut ex professo ostendemus sequenti disputatione, expeditio graduum cõsequenter spectabit ad Vicarium Principis, qui Cancellarius est. Sicut enim Cancellarius regni apud aliquas nationes est Vicarius Principis pro toto regno, & absolutus expeditor privilegiorum, ita Cancellarius Academicus, est Vicarius Principis pro Academia, atque adeo expeditor, seu in executione collator privilegiorum, quæ sunt in Academia præcipua, qualia Doctoratuum, & Magisteriorum gradus. Hinc est (infert Escobar citatus num. 13. pro Academia Salmanticensi) quòd Cancellarius noster, dum gradus confert, Cancellarij Pontificij, & Regij vices gerat, indeque Cancellarius appelletur. Quæ omnia (inquit) comprobat Bulla ipsa Pontificia, qua Scholæ Magister Cancellarius creatus est, quæ fuit concessa à Ioanne 22. instante Rege Alphonso XI. Rectoreque & concilio Academico, qua ei datur potestas ad conferendos gradus Doctoratus, Magisterij, & Licentiaturæ in omnibus scientijs. Hæc Escobar, ex quibus eum arguo non caste fuisse loquutum, cum dixit Cancellarium Academicum gerere vices Cancellarij Pontificij, & Regij. Rectiùs diceret eum gerere vices Pontificis, & Regis: siquidem talis Cancellarius Pontificis, & Regis Vicarius est in tali ordine, scilicet litterario, ut constat ex ipsa Bulla, per quam Pontifex illi immediatè potestatem graduandi impendit.

Vicarius Principis est Cancellarius.

(✝)

QVÆSTIO II.

Quo splendore fulgeat, & qua sublimitate emineat dignitas Cancellarij.

Cancellarij praeclara dignitas.

822 QVanvis ex præcedentibus multũ lucis colligat splẽdor, quo Cancellarij dignitas effulget, adhuc tamen nonnulla observabimus, ut quis possit deprehendere, quantum hujusmodi munus, suis quidem natalibus, & rudimentis exiguum, ac tenue, decursu temporum excreverit, interque omnes Reipublicæ magistratus incredibili fulgore splenduerit. Et quidem non certo, ac præfinito loco, sed in universo pene terrarum orbe, ut teste Escobar num. 7. vix sit imperium, cujus non primum dignitatis fastigium occupet. Nam in Curia Romana (inquit) Cancellarius Pontificis, ut plurimùm Cardinalis est, & expeditioni, ac sigillo privilegiorum, ac litterarum omnium Pontificalium præest. Ita Octavi. Vestr. lib. 1. cap. 4. à num. 1. Azor p. 2. lib. 5. cap. 37. q. 5. Onufr. Panui. & alij. In Gallia verò Cancellarius est instar Præfecti prætorio, & Vicarius Principis præsentis, eoque peregrè profecto, interrex, seu vicem Regis agens. Deinque apud Hispanos Principes ab Alphonsi Sapientis tempore probant historiæ Cancellarium fere idem dignitatis culmen obtinuisse; ipsæque Alphonsus l. 4. tit. 9. p. 2. Aulæ regiæ officia explicans, post Capellanum maiorem, quem sacrorum ratione præfert, statim primo loco Cancellarium proponit. Constat etiam, teste Mariana de rebus Hispaniæ lib. 12. cap. 3. ad annos 1213. Alphonsum IX. Castellæ Regem Cancellarium regium creasse Rodericum Ximenez præsulem Toletanum, ejusque in dignitate Archiepiscopali successores in perpetuum. Ex quibus (ut omittam Britanniam, & alias nobilissimas regiones) patet quàm latè fuséque diffusis per totam Europam radijs Cancellarij dignitas fulserit.

Cancellarij antiquitas.

823 Verùm ut ampliùs innotescat, necesse erit scrutari illius antiquitatem, munus, locum, nomen multiplex, & pro tanto querendo munere requisita: denique viros præclaros, qui in omni fere ætate Cancellariatum gessere. Imprimis esse hujusmodi magistratum antiquissimum, apparet ex vetustis monumentis. Nam Budæus supra citatus comperit anno 1511. Stephanum quendam Cancellarium diplomati subscripsisse à Ludovico Rege cognomento Crasso, quod fuerat indultum monachis Divi Dionysij: Et, ut testatur, multo antiquius legit diploma Caroli cujusdam, in
„ quo hæc verba addita erát: Ganzelinus no-
„ tarius vice Rogerij Archiepiscopi, summi-
„ que Cancellarij recognovit indictione 8.
„ an. 28. regnante Carolo Rege glorioso. Videtur fuisse Carolus ille Magnus anno 1157. Idem citatus Budæus deprehendit etiam Hugonem quendam Cancellarium subscripsisse diplomati cuidam, quo Ludovicus cognomento Pius jus Regalium antistiti Aureliensi remisit, quatenus ad elegantiorem supellectilem, & instrumentum Episcopalium fundorum attinet. Denique quendam affert Bartholomæũ anno 147. ejusdem generis beneficio principali subscripsisse.

Dignitas Cancellarij ex munere.

824 Deinde magnopere se prodit hujus dignitatis fulgor ex munere, seu officio, quod latè exposuimus quæstione superiori, in quo se gerit Cancellarius tãquam supremi Principis Vicarius, justitiæ etiam à Principe malè distributæ, & non observatæ corrector: qui præpositus adjutorio Principis, sicut fuit Ioseph tempore Pharaonis in Ægypto Genes. 41. qui vice Principis creat præsides, & alios magistratus, Auth. ut judices sine quoquo suffragio post prin. coll. 2. Creat item proconsules, & Rectores consulares Cod. de offic. præf. prat. Africæ l. 1. Denique, ut uno verbo dicam, tanta est sublimitas, & splendor hujus dignitatis, tantaque authoritas hujus magistratus, ut ejus censorio supercilio etiam suprema tam Imperatoria, quàm regia majestas subjaceat. Vide hæc, & multa alia præclara, quæ scripsit Luc. de Pen. in Rub. C. de præf. prætor. sive Vrbis. lib. 12. Addo ad ejusdem munus, & authoritatem spectare quód (ut ait Chassanæus citatus) generalia, & summè ardua ad Regni statum pertinentia negotia, & si aliquod inter dynastas moveatur jurgium, & de limitibus, ac prærogativis certent, Rex Cancellarij directione, & consilio dirimat, atque decernat.

Locus Cancellarij.

825 Quod attinet ad locum, eum necesse est occupare, quem postulat tanta dignitas, & officium. Sicut enim dignitas est regi proxima, ita & locus. Vnde cum sit auricularius Principis, ad ejus latus sedere debet tanquam illustris, ut dicit Bald. in l. 2. C. de petit. bonor. sublatis lib. 10. notab. 3. Duo sunt in Gallia (inquit Chassanæus p. 7. consid. 7.) habẽtes officia qui præcedunt omnes Principes, & semper adsunt ad latus Regis, putà Cancellarius, & Connestabilis. Disputat autem, quisnã ex duobus alterum præcedat, & videtur inclinare in Cancellarium. Sic enim habet loco citato: Nunc verò cum in Curiam amplissimam arbitratu suo ingredi Cancellario licet, tum verò à Principe Curiæ primo ei loco ceditur, quasi magistratuum omnium antistiti. Itaque (prosequitur) Cancellariatus summum est hodie honorum fastigium, ultra quod nihil sperare licet homini quidem privato, & togato, quasi quoddam summa quæque ambientis

animi

animi solstitium. Ab eo jam progressus nullus, sed qui se commoverit, regredi tantum potest. Idem inferiùs ex Cassiodoro lib. 6. variar. quæstion. Cancellarius (inquit) omnes alios hujus regni officiarios, quicunque sint, sive in Concilio Regis, sive in omnibus alijs Parlamentis præcedit, & primus post regem sedet. Institutum denique claudit his verbis, Advertæ tamen, quod ubi filius Regis primogenitus est, sedet ad dexteram, & Cancellarius ad sinistrã, ut tenet Nicol. Boerij in tract. Ioa Montag. de authoritate magni concilij.

Quid de loco Cancellarij in Lusitania, vulgo Chanceller mòr. Emmanuel Barb. in remiss. à l Ordinat. Lusitan. lib. 1. tit. 4. loquens de Cancellario domus supplicationis, sic habet: Nota Cancellarium post Rectorem secundum locum obtinere, dummodo non adsint Cancellarius maximus, & Senatores Palatij Regij. Ita Gama decis. 1. num. 45. Vbi innuit Cancellarium maximum primum locum obtinere inter Senatores Regios. Notabis (prosequitur idem Barb. loco citato) discrimen inter Cancellarium, & judicem Cancellariæ: nam ad hũc spectat decidere dubia, quæ oriuntur super solutione [illegible] post transactam sententiam per Cancellariam ex Ordin. infra hoc lib. tit. 14. in princ. & ad illum dũ sententia est in transitu per Cancellariam.

Cãcellarij Academici locus. Quid de loco Cancellarij Academici in Lusitaniæ Academijs? In Conimbricensi diplomate ac statuto Regio semper est Cancellarius Prior Monasterij S. Crucis, qui ex officio conferre omnes gradus, Licentiaturæ, Doctoratus, & Magisterij, & designat puncta ad lectiones, quæ habentur in examinibus privatis omnium facultatum, eo ordine qui præscribitur in examine privato Theologiæ lib. 3. cui adest, & approbationi Licentiatorum in Artibus. Et in omnibus suis gradibus, & actibus prædictis habet primum locum, & ab eo captatur benevolentia priusquam à Rectore. Ita habetur lib. 2. Statut. tit. 22. num. 1. In Eborensi Academia aliter se res habet. Cum enim Cancellarius, & si alioqui Doctor emeritus, & ex more quæsitus ad tantum munus vir omni genere doctrinæ apprimè instructus, Rectoris sit subditus, necesse fuit quòd post Rectorem secundum occuparet locum: præsertim quia Academia Societati tradita fuit, ut juxta ejusdem mores & statuta ad ministraretur.

Nomen Cãcellarij multiplex. 826 Præterea irradiat fulgor ac splendor hujus dignitatis ex multiplici nomine, quo insignitur. Cum enim Budæo in annot. ad tit. de officio præf. præf. ff. non placeat vulgatius & usitatius nomen pro significanda amplitudine dignitatis: Cancellarij (inquit) apud nos vereor, ut jam consentaneum tantæ rei esse possit. Q[uæ] enim (addit Chassanæus p. 7. consid. 7.) hodie dignatio ac majestas hujus honoris? tenuis hæc appellatio? atque apud alias gentes proculcata significatũ suum sustinere, ac perficere non potest: nihilominus Æmilius Probus lib. 3. illud non aspernatur. Cancellarij (inquit) nomen Arcadio & Honorio Cæsaribus jam à Latinis (ut tunc literæ erant) receptum fuisse) ex eorum sanctionibus, quæ in Iustiniani libris leguntur, apparet. Vt nunc apud Francos res habet, nescio an quem ipsi Cancellarium dicunt, rectè præfectum juris dicere possimus, voce etiam à Livio usurpata. Hanc igitur vocem (Cãcellarius) tanquam minùs splendidam condit, & ornat Æmilius addendo illi aliam nempe præfectum juris: & nos possumus alias, atque alias splendidissimas adjungere, quibus authores tantam dignitatem exprimunt, & condecorant. Cancellarium enim vocãt Quæstorem maximum, Præfectum prætorio, Archigrammateum, Logothetam, Scribarum Principem, Vicarium, & Auricularium Principis, nomophylacem, legũ præsidium, juris asylum, morum, institutorumque aram, æqui bonique columen, justitiæ caput & verticem, Principis adjutorio præpositum, illiusque censorem integerrimum: denique promum & condum clementiæ, benignitatisque & normam omnium jura reddentiũ. Mitto nomenclaturas alias præclarissimas.

827 Quantum igitur pro tanta nominis implenda mensura postuletur facile erit intelligere, & ex hoc rursus deprehendere, quo fulgeat splendore Cancellariatus. Cãcellarij dotes. Hunc (inquit citatus Chassanæus) tot nominibus eximium, multiplicis ac variæ prudẽtiæ fiducia subnixum esse necesse est: In hoc uno acumen dialecticorum, sententias philosophorum, verba oratorum, memoriam jurisconsultorum, ingenium poetarum, pariter ad omnia versatile, acre, integrum, indefessum esse oportet. Hunc omnia, quæ ætas ista capit, & complecti, & perdiscere convenit, quæ modò ad instituendum, excolendumque politicum virum valent. Hunc omnis antiquitatis memoria, & publici juris authoritas, & administrãdæ Reipublicæ ratio, omnisque honestarum disciplinarum facultas exornet, necesse est. Eundem id authoritatis habere oportet, cui omnes magistratus bonorum suorum fasces submittere non dedignentur. Eundem insuper qui tantã, tam augustam personam ab optimo Principe impositam sibi sustineat, omnibus numeris gravitatis, constantiæ, severitatis, prudentiæ, temperantiæ, fortitudinis, integritatis absolutum esse virum, undequaque doctum, undequaque placentem, omnium denique notarum hominem esse oportet. Eum denique esse decet, cujus vita (ut ait Plinius) censura sit, eaque perpetua, ad quam cæteri magistratus dirigantur, ad quam convertantur, quibus non tam imperio opus est, quàm exemplo: eum, in quẽ

bonorum omnium finum natura mira benignitate effuderit, qui magistratui, ooo qui magistratu donatus esse videatur.

Cācellarij qui fuerunt.

828 Vt tandem institutum claudam, non vulgare rantæ dignitati ornamentum, & splendor accedit ex viris præclaris, qui eo munere functi fuor. Imò Æmilius probus lib.3. tātum illius dignitatis inciementum refert ad viros, qui gessere Cancellariatū. Magnitudinem (inquit) viorum qui eo munere fungebantur, vires decusque illi attulisse crediderim, ut ab exiguis initijs ad tantam majestatem pervenerit. Er magistratum amplissimum esse necesse erat, quem apud Francos Godofredus Pontifex Parisiorum regiæ urbis sub Philippo I. apud Burgundiones Archiepiscopus Viennensium gerebat. Primus qui hoc rantum munus consecravit fuit Ioseph Regis Pharaonis Cancellarius, ut per sapientiam cōferret populis, quod non poterat præstare majestas dominantis: & ut habetur Gen.41. uoo tantum regni solio Rex eum præcedebat, ex quo est primus post regem, & secundus in ordine, ut notat Lucas Pen. io d. rub. de præfectis prætorio lib.12. A Challanæo citaro dicitur Imperator Augustus hoc munus accepisse sibi delatum, non à se quæsitum.

Vt alios percurram, qui vel Cancellarij, vel à secretis fuere supremis Principibus, Prexaspes (ut author est Herodot. lib.3.) Persarum Satrapa, Cambysi Regi à secretis, cujus opera Smerdes frater Cambysis interfectus fuit. Eginhardus à secretis Carolo Magno, ejus filiam uxorem duxit. Videns enim Imperator aliquādo, eum noctu à filia sua in gynæceum deportari humeris, ne vestigia in nive animadverterentur, eam illi tradidit uxorem. Siodigerus in aula Henrici III. Imperatoris epistolarum aliquandiu magister, Episcopatum Bambergensem primo adeptus, post quartum annum, ad Summum Pontificatum sub nomine Clementis II. conscendit authoritate Imperatoris, quē mox Imperij diademate, & Augusti nomine ornavit. Denique Thomas Morus (ut narrat author in ejus vita) Angliæ Baro fuit Inclytus, ac supremus judex, quem illi Cancellarium appellant, qua dignitate non est apud eam gentem alia maior, excepto rege: eoque, quum prodit, anteum sceptrum imposita corona Cæsarea gestatur ad unum latus, ad alterum liber. Vide plura apud Theatrum vitæ humanæ tom. 5. lit. M. verbo Magistratus. titulo Scribæ.

Nobis hæc pro nostro instituto, juxta quod Theologorum potiùs & Iurisperitum, quam historiographum agimus, delibasse satis superque est, ut planè innotuerit, ac sese plenè effuderit splēdor dignitatis, qua emicat, & emioet Cancellarius. Gradum jam faciamus ad theologicas, & juridicas difficultates hujus muneris.

QUÆSTIO III.

Quænam sint difficultates expediendæ circa munus, & dignitatem Cancellarij Ecclesiastici?

829 EXpedito Cancellarij munere, & fastigio, quo reliquos omnes magistratus supereminet, ut expediamus oon nullas difficultates, quæ circa illius monus, & dignitatem versantur, à Cancellario Ecclesiastico, seu Romanæ Ecclesiæ sumentes exordium, in Academicum descendemus. Prima difficultas est, an in Romana Curia sit hodie Cancellarius ille idem qui olim Scriniarius fuit? Pro resolutione observa 1. Scrioiarios dici illos, quibus olim commissa erat cura scriniorum, ut habetur l. ult. C. de castreo. pecul. milit. lib.12. & l. Scriniarios, & l. nulli C. de numerarijs eod. lib. & l. ult. C. de apparitor. præf. prætor. Vbi nota Magistrum, qui præerat scrinijs, qualem juxta Lampridium Alexander Imperator Vlpianum præfecit, esse diversum à scriniario. Observa 2. scrinia, ut habetur in l. omnium C. de testam. esse capsas, & loculos, in quibus asservantur Principis acta, quæ spectant ad jus. Vnde eorum genera numerantur quatuor in l. ult. C. de Decurion. & l. 1. Cod. de proximis sacrorum scriniorum. Nempe 1. scrinium memoriæ, in qoo servantur annotationes Principis 2. scrinium epistolarū, in quo reconduntur postulata, & legationes civitatum. 3. Scrinium libellorum, qoi Principi supplices obligati erant. 4. Scrinium dispositionum, in quo asservantur cognitiones, & decreta Principis. Numeratis addi possunt Scrinia sacra, juxta titulum Codicis in lib. 12. de Scrinijs sacris, & erant arcæ, in quibus reponebantur Pragmaticæ sanctiones, cognitiones, responsa & rescripta Principis. l. ult. C. de aquæd. l. omnium C. de testam. l. 2. C. de agent. in reb. lib. 12.

Cancellarius Romanæ Ecclesiæ.

Scriniarius qui.

Scrinia quæ sint...

830 His observatis, Gomezius in proœmio regul. Cancellariæ existimat Cancellarium, & Scriniarium etiam olim fuisse diversos. Vnde in varijs antiquissimis subscriptionibus apud Onuphrium, quæ reperiuntur nulla facta mentione nominis Cancellarij, sed solius Scriniarij dicit Scrioiarium in prædictis litteris Pontificijs, noo fuisse Cancellarium S. R. E. sed unum ex notarijs, quorum opera & diligentia Romana Curia utebatur in scribendis rebus Scrinio dignis. Nihilominus Azor p.2. lib.5. 37. q.2. arbitratur eundē fuisse

Scriniarius, & Cancellarius idē.

fuisse olim scriniarium, qui modò Cancellarius est; quasi Scriniarius fuisset olim is in Romana Curia, qui scrinij Pontificis curam habebat, & cujus opera, & ministerio Pontifex litteras, diplomata, decreta, responsa, & rescripta exhibebat. Quare sicut Cancellarius est hodie præpositus Cancellariæ, ita fuit olim Scriniarius præfectus scrinio: & quemadmodum scriniarij nomen in desuetudinem abijt, in usu esse desinens introducto Cancellarij nomine, ita etiam abolito scrinij nomine, Cancellariæ nomen in usu esse cæpit. Inter has sententias, quas existimo probabiles, saltem ex authoritate utriusque authoris, non audeo interponere judicium. Quia temporum longinquitas, & obscuritas eas offundit tenebras, ut non sinat planè elucescere veritatem.

Vicecancellarius in Romana curia.

831 Secunda difficultas est, cur in Romana Curia ille Cardinalis, qui Cancellariæ præest, dicatur Vicecancellarius, & nō Cancellarius? Apud citatum Azorium q.3. Gomezius loco supra citato, Cardinalis in Clemne Romanl, de elect. & alij, tres rationes, seu causas ad expediendam propositam difficultatem reddunt. Prima est, quia dicunt Papam esse Cancellarium Dei, utpote ejus Vicarium in terris, sicut Cancellarius sæcularis est Vicarius Principis: unde Cardinalis præfectus Cancellariæ dicitur Vicecancellarius, quasi Pontificis Cancellarij Dei vices gerens. Secunda, quia (ut referunt) Cancellarius olim dicebatur, sed quia plus juris sibi arrogabat, quàm par esset, ita ut de certo honoris gradu vellet cum Summo Pontifice contendere, æquum fuit, ut deprimeretur, & solum retineret nomen Vicecancellarij. Tertia est, quia dicunt S. Laurētium Martyrem fuisse primum S. R. E. Cancellariū, & ut debitum illi honorem deferrent, qui postea successerunt in officio, abstinuerunt à nomine Cancellarij, & Vicecancellarij dicti, quasi S. Laurentij vices gerentes.

Hæc omnia rejicit Azor loco citato, tanquā nullius probati authoris testimonio fundata. Ipse verò ex Onuphrio in Catalogo Romanorum Pontificum, sic opinando refert ante Alexandrum III. revera dici Cancellarium Cardinalem, qui officio Cancellarij fungebatur. Cū verò quidam Moyses subdiaconus regularis S. R. E. fuisset assumptus ad Cancellarij officium, eo quòd Albertus Cardinalis S. R. E. fuerat Papa creatus, & dictus Gregorius VIII. quasi reverentiam habens Pontifici, cujus loco successerat Moyses ipse non Cardinalis, Cancellarij vicem agens vocatus est, quanvis revera Cancellarij munere functus sub Gregorio VIII. & Clemente III. Romanis Pontificibus: qui verò ei in officio successerunt non Cardinales, Vicem Cancellarij agentes nuncupabantur, donec Honorij III. tempore Reynerus Vmber Tudertinæ diœcesis Canonicus regularis commodiore vocabulo pro Cancellarij vicem agēte Vicecancellarius appellari cæpit. Vnde qui postea in officio successerunt, etiam si Cardinales essent, Vicecancellarij nomen conservarunt, abolito jam per desuetudinem Cancellarij nomine.

Bibliothecarius, & Cancellarius, num an idem.

832 Tertia difficultas est, an Vicecācellarius, sive Cancellarius olim fuerit idem qui Bibliothecarius Sanctæ Romanæ Ecclesiæ: Negat Gomezius in d. procœm. regul. Cancellariæ affirmans Bibliothecarium fuisse à Vicecancellario diversum. Quia Bibliothecarius (inquit) erat præfectus Bibliothecæ, seu loci, in quo asservabantur libri Pontificij: quod munus longè diversū est à munere Vicecancellarij. In partem affirmativam inclinat Azor citatus q.4. Quatenus ex Onuphrio Panuinio in Catalogo Roman. Pontif. pro eodē ponit Cancellarium & Bibliothecarium S. R. E. Et certè (ait Azor ibid.) extat Constitutio Paschalis II. in qua confirmat Ordinem S. Ioānis Hierosolymitani, ubi post subscriptiones Cardinalium habetur. ¶ Datum Beneventi per manus Ioannis Romanæ Ecclesiæ Diaconi Cardinalis, ac Bibliothecarij, 15. k. Martij Indict. 6. anno 14. ipsius Pontificis Paschalis II. & anno Domini 1113.

Vicecancellarij quod sit munus.

833 Quarta difficultas est, quodnam sit Vicecancellarij munus, seu officium? Pro intelligentia hujus muneris observa in Ecclesia Romana dari Cancellariam Apostolicam, cujus fit crebra mentio in jure Canonico. In cap. duca, de crimine falsi, & in cap. porrecta, de confirmat. utili, vel inutili, quæ duæ constitutiones (ut testatur Onuphrius) sūt Innocent. III. qui ad Pontificatum assumptus fuit anno salutis 1198. Fit etiam mentio Cancellariæ Apostolicæ in cap. adhæc, de rescript. quæ Constitutio est Lucij III. qui fuit creatus Pontifex anno Domini 1182. Benè igitur respondet Azor p.2. lib.5. cap.37. q.5. Vicecancellarium esse Cancellariæ Apostolicæ præpositū; unde est ille qui præest expeditioni litterarum, & diplomatum Pontificiorum, quæ in Cancellaria fiunt de rebus Ecclesiasticis. Habet autem Vicecancellarius (ut narrat Octav. Vestrio lib. 1. cap. 4. à n.1.) in Cancellaria Apostolica multos ministros, quorum in expediendis litteris Pontificis, utitur opera, diligentia, & industria. Hi ministri vulgo appellantur Sollicitatores, Correctores, Scriptores, Abbreviatores, Plumbatores: cum expediri soleant sub plumbo Cācellariæ litteræ. Apud eundem Vestrium lib. 1. cap. 4. num. 6. habet etiam Cancellaria Apostolica Regentem, cujus est inspicere an litteræ sint correctæ, recognitæ, & judicatæ. Apud eūdem authorem lib. 1. cap. 5. in eadem Cancellaria datur Auditor contradictarum, cujus munus est audire, cognoscere, & judicare inter impetrantes litteras, si forte suboriatur controversia

versia inter illos de persona judicis, de loco agendi judicij, aliave re quæ pertineat ad impetrationem. Tandem hic Ausuncitatus 6. movet quæstionem, an officium Vicecancellarij expiret morte Romani Pontificis? Et benè cum Card. Bonifacio Vitalino, & alijs respondet negativè, ut habetur ex Clemen. ne Romani, de elect.

QVÆSTIO IV.

Quænam sint difficultates expediendæ circa munus, & dignitatem Cancellarij Academici?

834 EXplicato Cācellariatu Ecclesiastico, qui magnum obtinet fastigium in Romana Curia, ac in universa Republica Ecclesiastica, proclive erit descēdere ad exponendum Cancellariatum Academicum, qui definitam habet in sola Republica litteraria ditionem.

Cācellarij vera est dignitas. Prima difficultas est, an Cancellarius Academicus vera ac rigorosa emineat dignitate? Affirmativa resolutio mihi indubitata est. Patet ex disputatis quæst. 1. & 2. ubi Cancellarium appellavimus Vicarium supremi Principis, & illum loco, ac fastigio dignitatis vidimus eminere. Probatur insuper à priori: nam dignitas, ut mittamus significationem, quam habet apud Latinos, apud quos accipitur non solum pro merito honoris ac præmij, sed etiam pro virili pulchritudine, juxta Tullium lib. 1. offic.
„ Pulchritudinis (inquit) duo sunt genera: unū
„ muliebre, quam venustatem appellamus:
„ alterum virile, quam dignitatem dicimus:
apud Iuristas sumitur primo latè pro quacunque prærogativa, & excellentia, & videtur coincidere cum maioritate, in qua acceptione comprehendit non solum omnem personatū, sed etiam omnem prælationem, de quibus vide multa apud Toleran ad tit. 1. Cod. de dignit. lib. 12. num. 1. Sumitur 2. pressē pro dignitate Ecclesiastica, & sic definitur in hunc modum:
„ Est præeminentia habens administrationem
„ rerum Ecclesiasticarum cum jurisdictione
„ ordinaria in foro externo. Cum verò Cancellariatus sit non solum maioritas, sed etiam præeminentia, quæ habet adjunctam veram jurisdictionem, sive Ecclesiasticam in Academia Ecclesiastica, qualis est nostra Eborensis, sive laicam in Academia laica, qualis est Conimbricensis: actus enim conferendi gradus litterarios, est actus rigorosæ jurisdictionis, ut videbimus disputatione sequenti: planè sequitur Cancellariatum esse veram, ac in toto rigore dignitatem. Confirmatur, quia non potest deficere à ratione veræ dignitatis ille magistratus, qui dignitates confert, & impertit, juxta illud: Nemo dat quod non habet: sed Cancellarius confert Doctoratum, qui est dignitas, ut tenet Sylvest. v. Doctor num. 9. ex Bar. in l. fin. C. de Iudæis asserente Iudæum non posse effici Doctorem, cum Doctoratus sit dignitas. Nam Doctor (inquit idem Sylvest. loco citato) in continenti, cum incipit legere, habet dignitatem; quia habet à lege jurisdictionem ordinariam super scholares, Auth. C. ne fil. pro patre, & si continuat, acquirit dignitatem comitatus l. una C. de athlet. lib. 10. ergo Cancellariatus est in rigore dignitas. *Doctoratus est dignitas.*

835 Secunda difficultas est, qualisnam dignitas censeatur Cancellariatus Academicus? Observa ex Hostiensi in Summa tit. de præben. & dignit. §. Quid sit dignitas, Abbate in cap. de multa, & præben. Ioanne Selva de benefic. parte 1. q. 2. Innocentio, & alijs, dari discrimen inter hæc tria Dignitas, Personatus, Officium. Nam Dignitas est administratio rerum Ecclesiasticarum cum jurisdictione. Personatus habet sine jurisdictione prærogativam, v. g. in choro, vel concilio locum honorabiliorem. Officium est administratio rerum Ecclesiasticarum sine jurisdictione. Propositam igitur difficultatem cum distinctione exponit Azor p. 2. lib. 3. cap. 33. q. 9. affirmans, Cancellarium Academiæ authoritate Pontificia approbatæ habere dignitatem, quæ est munus & officium jurisdictione conjunctū, quodque sufficit ad Apostolici delegati judicis, vel conservatoris functionem, juxta id quod habetur in cap. statutum, de rescript. in 6. & in cap. 1. 2. & ult. de officio judicis deleg. in 6. ac non habere dignitatem, quæ beneficium Ecclesiasticum in jure censetur. Vtranque hanc partem profert Azor sine ullo citato authore, & sine ulla adducta ratione. *Cancellariatus qualis non dignitas.*

836 Nos utrique parti assentimur, & pro prima citamus Augustinum Barb. tract. de appellat. appel. 72. num. 9. ubi ait nomine dignitatis in commissionibus causarum, venire Cancellarium Academiæ authoritate Pontificis approbatæ. Suadetur ex paritate rationis, quia ad effectum expediendi causas commissas, & ubcundi munus Conservatoris, non minorem dignitatem habet Cancellarius Academiæ, quàm Vicarius Episcopi: est enim Cancellarius (ut supra vidimus) Vicarius supremi Principis in privilegijs expendendis; arqui Vicarius Episcopi habet sufficientem dignitatem, ut ei munus delegati judicis, vel Cōservatoris demandari possit, juxta Cap. statutum, de rescript. in 6. & cap. 1. 2. & ult. de offic. judic. deleg. in 6. Ergo à fortiori Cancellarius Academiæ. Secunda pars videbitur alicui posse probari sumpto fundamento ex prædicto Vica-

Cancellariatus nō est benef. com. Vicarlatu nam authores conveniunt Vicarium Episcopi ideo non habere dignitatem, quæ sic beneficium Ecclesiasticum, quia hoc natura sua postular esse perpetuum; & Vicarius Episcopi ad ipsius nutum amoveri potest; cum verò Cancellarius præsertim in Academia Eborensi sit amovibilis ad nutum per Provinciale, & sic in similibus, nequit recenseri inter beneficia Ecclesiastica. Hoc tamen fundamētum solidum non est, quia officium Vicarij obitu Vicarij non vacat, sed finitur, ac desinit, at officium Cancellarij, ejus obitu vacat, acproinde perseverat: ex quibus manifestè apparet defectus perpetuitatis in Vicariatu, & non in Cancellariatu: acproinde quanvis in illo corruat ratio beneficij Ecclesiastici, nō corruit in hoc.

Beneficij Ecclesiast. perpetuitas. Quare dicent alij non aliunde meliùs probari Cancellarium in Academia Ecclesiastica non habere beneficium Ecclesiasticum, quàm ex perpetuitate personali, quæ requiritur ab beneficium, ut nempe per totam vitam duret in persona beneficiati, quod in Cācellariatu præsertim Eborensi non cernitur. Sed contra, quia licèt tale beneficium sit jus perpetuum, non ideo requiritur quòd perpetuò duret in persona. [illegible]di enim perpetuitatem rectè Lessius cap.34. num.3. ita explicat, ut beneficium sit perpetuum ex se. Quia licèt ex perfecta subjectione ad superiorem, Prioratus pro Abbatis arbitrio tolli possit, & sint Abbatiæ triennales, & tam beneficia regularia, quàm quæ manualia vocantur, nutu superioris auferri soleant, tamen ex sua institutione perpetua sunt, cum vacent, & non extinguuntur. Addit Palaus de benef. disp.1.p.5. nu.5. sufficere perpetuitatem beneficio, quāvis non detur in beneficiato. Dicitur enim beneficium perpetuum, non quia auferri nequeat, sed quia est institutum, ut semper duret, utque dum ab uno aufertur, alteri tribuatur; ergo quauvis Cancellarius Eborensis ad nutum superioris auferri valeat, non [illegible]o deficiet à ratione beneficij Ecclesiastici.

Benef. quid definit. 837 Est igitur nobis investigandum aliud fundamētum, quo probemus resolutionem Azorij, quæ etiam nostra est. Et quidem aptè desumi potest ex definitione beneficij Ecclesiastici, quæ traditur à Vasquio in Opusc. cap.5. de benef. dub. ult. num.40. Azorio 2.p. lib.3. cap.1. q.2. Lessio cap.34. cit. num.1, „ in hunc modum; Est jus perpetuum perci- „ piendi fructus ex bonis Ecclesiasticis, prop- „ ter aliquod officium spirituale, authoritate „ Ecclesiæ constitutum. Vbi particula illa (propter aliquod officium spirituale) excludit Cancellariatum Academicum à ratione beneficij Ecclesiastici. Nam officium spirituale (ut ibi intelligunt authores) est v.g. ministerium recitandi horas Canonicas, prædicādi verbum Dei, vel ministrandi sacramenta, quæ omnia diriguntur primarió, immediatè, & per se ad salutem animæ. Officium autem Cancellarij etiam in Academia Ecclesiastica non est spirituale: quia præcipuum illius munus est conferre gradus litterarios v.g. licentiaturam, Magisterium, Doctoratum, quæ collatio spiritualis non est, sicut nec ipsi gradus: non enim sunt immediatè & primariò directi ad salutem animæ: sed sunt quædam testimonia publica scientiarum in viris doctis, qui indifferenter possint inservire Reipublicæ tam civili, quam Ecclesiasticæ, pro utriusque directione, & regimine; ergo Cancellariatus beneficium Ecclesiasticū non est.

838 Tertia & maior difficultas est, an solemniter professus in Societate procurans fieri Cancellarius Academicus violet simplex votum quod emisit nunquam se prætensurum, seu procuraturum aliquam dignitatem, vel prælationem tam in Societate, quā extra Societatem? Hanc quæstionem sub his terminis in nullo authore inveni excitatam, nedum decisam. Pro illius decisione observādum est religiosos Societatis Iesu post solemnem professionem, emittere duo vota simplicia, alterum sub hac forma. ¶ Promitto nunquam me acturum, vel pretensurum, nec immediatè quidem, ut in aliquam prælationē, vel dignitatem in Societate eligar, vel promovear. Alterum in hunc modum. ¶ Promitto nunquam me procuraturum, prætensurumve extra Societatem, prælationem aliquam, vel dignitatem. Sanches lib.6. Decal. cap.18. n.25. non distinguit in priori voto prælationem à dignitate, sed affirmat ea duo nomina posita fuisse claritatis gratia: asserit deinde ex mente Generalis Claudij Aquaviva, nomine dignitatis ibi intelligi officia, quibus annexa est jurisdictio ordinaria, vel delegata, qualem ordinariam habent Generalis, Provincialis, Præpositus, Rector, Vicegeneralis, Viceprovincialis, Vicepræpositus, Vicerector, & qualem delegatam habent Visitator, Commissarius. Hanc eandem fuisse declarationem Congregationis 7. decreto 44. aliàs 37. & 38. testatur Palaus p.3. tract.16. de oblig. status Relig. disp.5. punct.4. num.6. Vnde non franget votum, si quis procuret fieri Assistens coram Generali, Magister noviciorum, vel Theologus, Consultor, Admonitor, Concionator. Deinde idē citat. Sanch. in posteriori voto distinguit, prælationē à dignitate, & asserit nomine prælationis extra Societatē intelligi Episcopatum, Abbatiam, quæ habeat jurisdictionem quasi Episcopalem, Vicariatum generalem Episcopi, & quodcunque munus habens jurisdictionem in foro externo in sibi subditos: nomine dignitatis venire Cardinalatum, & quamcunque aliam dignitatem in Ecclesia, etsi prælatione careat. Officium parochi (inquit) nec prælatio, nec dignitas est.

Dignitatis procurat. professo Societatis

839 Hoc

839 Hoc posito, videbitur alicui professum Societatis nō manere reum voti, quanvis procuret fieri Cancellarius in Academia Eborensi. Primo, quia inter homines Societatis Cancellariatus nec reputatur dignitas, nec prælatio: & sicut dicitur quis habere dignitatem nomine, & non re, si pro consuetudine patriæ, & Ecclesiæ censeatur dignitate præditus, quanvis omni administratione, & jurisdictione careat, vt videre est apud Sylvestrū v. Dignitas, Molinam tom. 3. disp. 620. & Azorium p. 2. lib. 3. cap. 13. à q. 3. ita quanvis demus Cancellariatum dignitate esse à parte rei, tamē non erit dignitas saltem nomine, quia ex consuetudine non reputatur dignitas. Secundo, quia juxta declarationem factam à Societate Cōgregata solus est reus voti ille professus qui in Societate procurat officium, cui annexa est jurisdictio in foro externo; & videtur hæc declaratio intelligi de jurisdictione spirituali, v. g. de potestate ad excōmunicandum, siquidem ponit exemplum in Generali, Provinciali, Rectore, & similibus talem jurisdictionem habētibus: jurisdictio autem Cancellarij specialis non est; ergo non comprehenditur in dicta declaratione.

Professus Societatis potest procurare fieri Cancellarius.

Nihilominus, salvo meliori judicio, existimo violare votum non procurandi dignitatē, vel prælationem, illum professum Societatis, qui procuraret fieri Cācellarius. Ratio à priori est, quia talis professus vovit suo illi duplici voto non procurare dignitatem, vel prælationem sive intra Societatem, sive extra Societatem: sed Cancellariatus est rigorosa dignitas, ut supra ostendimus n. 834. deinde est rigorosa prælatio cum adjuncta jurisdictione, ut latè ostendemus disput. sequenti; ergo prædicti voti materia est. Confirmatur 1. à simili, quia juxta authores citatos, & ea quæ attulimus n. 838. Vicariatus Generalis Episcopi est materia hujus voti, ita ut reus illius maneret professus, qui fieri talis Vicarius procuraret: sed Cancellarius lōgè excellentior Vicarius est, siquidem appellatur Vicarius supremi Principis in conferēdis privilegijs, & gradibus, deinde Cancellarius Eborensis vocari potest Sūmi Pōtificis Vicarius, vel saltem delegatus, quando authoritate Apostolica creat Magistros, & Doctores; ergo Cancellariatus est materia prædicti voti. Cōfirmatur 2. quia nemo dubitat frangendum votum illud à professo Societatis, qui procuraret fieri Conservator Academicus, siquidem Cōservator est judex cum jurisdictione in foro externo: sed nobilior magistratus in Academia reputatur Cancellarius, quàm Conservator: nam Cācellarius habet nobilius officium, scilicet in dispensandis gradibus litterarijs: deinde habet locum nobiliorem, denique quando uterq; est in Academico consessu, à Cancellaria captatur venia, & non à Conservatore; ergo procuratio Cancellariatus importat fractionem prædicti voti.

840 Ad rationes dubitandi pro parte negativa facilis est evasio. Ad primā negamus assumptum: dicimus enim homines Societatis non esse tam hebetes, qui ignorent Cancellariatum esse dignitatem, & quidem nō vulgarem: dato tamen quòd ignorarēt, semper ipse maneret dignitas in re, proindeq; materia voti, quidquid ignorantes sentirent, & ipse careret nomine dignitatis. Ad secundam dicimus Cancellariatum Eborēsem, ac similes, quos homines Societatis gerunt, videri comprehendi in illa declaratione. 1. quia est officium & gubernatio intra Societatem: siquidem illius homines illud in nostris Academijs more solito exercēt, imò acceptant nullo coacti præcepto, quæ observari solent in exercendis, & acceptandis dignitatibus intra Societatem. 2. quia tale officium habet annexam jurisdictionē in foro externo, juxta declarationem Societatis, quæ non debet restringi per aliam declarationem, scilicet de jurisdictione spirituali, v. g. in ordine ad excōmunicādum: siquidē declaratio illa facta per Societatem absolutè procedit. Confirmatur ex doctrina Suarij tom. Relig. tract. 10. lib. 6. cap. 7. n. 15. ubi ait posse esse contra hoc votum prætendere in Societate nomē aliquod, & modum dignitatis, ratione cujus habeat consortium aliquod in regimine cum nonnullis prærogativis, prout esse solent in quibusdam religionibus juxta ipsarum observantiam magistri ordinis, definitores. Vnde ait satis verisimile esse acturum contra hoc votū, qui vacante generalatu, prætenderet in Congregatione provinciali fieri elector Præpositi Generalis in Congregatione generali; nam licèt illud non sit munus perpetuum, ac stabile, est nihilominus juxta Societatis consuetudinē res valde gravis, & participatio quædam jurisdictionis supremæ pro illo tempore in hac religione, & circa potissimum actum, qui in ea esse potest. Addit de electione in Procuratorem, non esse eandem rationem, quanvis non careat scrupulo, propter suffragium decisivū, quod habet cum Præposito Generali in Congregatione procuratorum, & quia in eo munere totam suam Provinciam repræsentat. In quibus manifestè sentit Suarius non esse intra Societatem materiam hujus voti solam prælationem ordinariam cum jurisdictione spirituali, sed etiam quas assignat extraordinarias; ergo idem à fortiori debemus sentire de Cancellariatu, utpote gravissimo munere, stabili, & cum jurisdictione,

Prælatio extraordinaria in Societate.

DISPVTATIO II.

De Cancellarij Academici jurisdictione, & potestate.

841 Nequis sibi falsò persuadeat Cancellarium Academicum esse instar personatus in Sede Cathedrali, qui nempe habet meram præeminentiam absque illa jurisdictione, atque adeo dignitatem pene vacuam, Cancellarij dignitas, de qua latè egimus præcedenti disputatione, habet annexam, seu conjunctam jurisdictionem, de qua agemus in præsenti. Imprimis nobis sermo erit de jurisdictione & potestate consideratis absolutè, ac veluti in se, deinde consideratis in ordine ad scholasticos præsertim graduandos, tandem consideratis in ordine ad officiales Academicos, illos præcipuè qui inserviunt in exercitio actuum, & graduum collatione, quibus ex suo munere præest Cancellarius.

QUÆSTIO I.

Utrum, & quanam jurisdictione polleat Cancellarius?

Non aliunde meliùs scrutabimur, & expendemus hujusmodi potestatem, quàm si fontes, à quibus illa derivatur, sectemur: hoc autem præstabimus imprimis, inquirendo, quisnam sit, à quo Cancellarius Academicus creatur, proindeque accipit potestatem, ut fungatur suo munere, quod juxta superiùs dicta disput. 1. quæst. 2. præcipuè consistit in gradibus litterarijs conferendis. Apud Alpho nsum de Escobar cap.30. num. 15. indubitabilis sententia est ad solos Principes supremos, vel ad eos, quibus ipsi mandaverint, & Cancellarios creaverint, hanc potestatem pertinere. Ex quo patet fontem hujusmodi potestatis esse supremum Principem, à quo dimanat in Cancellarium, qui illam authoritate supremi Principis exercet.

Potestas graduandi in quo.

Quòd autem fontes talis potestatis sint tam sæculares Principes, quàm Summus Pontifex, tradunt Baldus in procem. Magistr. §. Hæc autem tria in 1. & 2. lectur. Gregor. Lopez in l. 6. tit. 6. part. 1. Glos. Ororgar., Gratian. discept. foren. cap. 186. num. 75. & Lenauderius de privileg. Doctor. apud quem difficultas est, an potestas conferendi gradus cõsuetudine præscribi possit? Et quidem, meo judicio non aliter decidetur, quàm decisione illius generalis, an jura regalia, inter quæ numeratur potestas graduandi, consuetudine præscribi possit? His tamen omissis, authores ponunt di crimen inter Pontificem, & sæcularem Principem, scilicet quòd Pontifex, aut cui ipse mandaverit, gradus conferre possit non solum in suo temporali territorio, sed in universa Ecclesia, Princeps verò sæcularis id non possit nisi intra suam ditionem, ita ut gradus extra illã collatus non valeat. Ita Immola in Clem. dudũ de sepult. n. 2. ad fin. & Petrus Gregor. de Rep. lib. 18. cap. 3. num. 8. Hanc tamen differentiam, Alphonsus de Escob. cap. 21. nu. 107. & cap. 30. ità explicat, ut dicta Pontificis potestas extra S. Petri patrimonium accipiatur, ut laureati valeant Theologiam, & jus canonicum docere, maximè in Ecclesijs, & inter Ecclesiasticos, itẽ ut sint habiles ad dignitates Ecclesiasticas, quæ Magistros, Doctores desiderant: ad docendum verò jus civile, vel obtinenda munera regia, nõ valebunt tales gradus in alieno territorio, nisi permittente ejusdem Principe.

Regalia jura præscriptio.

842 Quod verò hæc potestas graduãdi, quam diximus pertinere ad supremum Principem, sit ex regalibus, seu numeretur inter regalia, ita ut solus Princeps supremus possit verbo creare Doctorem, sicut Comitem, Marchionem, vel Ducem, latè tradunt Roman. in l. si vero §. de viro ff. solut. matrimon. Alexand. & Iasõ. in l. 2. §. si prius ff. de vulgat. Felin. in cap. Per tuas, de major. & obed. Cassan. in Catalog. parte 10. consid. 31. & Gabriel Pereyra de Manu Regia par. 2. cap. 57. num. 31. Sumitur ex l. 2. §. post hunc ver. & ut obiter ff. de orig. juris, & ex l. fin. prope fin. Cod. de leg. quæ jura expendit Bald. ut ostendat hanc potestatem competere Principi sæculari. Addit Escobar cap. 30. num. 19. locum elegantem Modestini in l. si duas §. 1. ff. de excusat. tut. ubi refertur epistola Antonini Pij, qua Doctorès ad omnes scientias constituit, & creat. Accedit l. Magistros C. de profess. & medicis lib. 10. ubi expendit verba illa generalia Magistros studiorum, & illa (Sed quia singulis civitatibus adesse ipse non possum) ex quibus probat solius Principis supremi esse creare Doctores, & Magistros, proindeque hujusmodi potestatem inter regalia jura, hoc est peculiaria ipsi regi cõputari.

Potestas doctorandi inter regalia.

Dubitanti de latitudine talis potestatis, extendaturne ad omnes scientias, an limitetur ad aliquas? Rectè satisfacit citatus Escobar adfirmans potestatem conferendi gradus, quam habet quicunque supremus Princeps secularis, pertinere ad omnes scientias, ita ut, sicut Pontifex in sua temporali ditione potest in jure civili, vel alia quacunque professione Doctores creare, sic sæcularis Princeps etiã in jure Canonico, & Theologiâ possit cõferre gradus. Nam ad Pontificem (inquit) spectat privativè definire quid docẽdum sit in his duabus facultatibus, nẽpe Theologia, & jure Canonico: per quos verò docendũ sit, etiã spectat ad quẽlibet sæcularẽ Principem, cujus interest peritos omniũ scientiarũ in sua ditione habere. Simili ratione (addit) dicendum est ad Imperatorẽ privativè spectare, quid docendum sit de jure civili: per quos autem docendum sit, minimè: cum possit Pontifex in suo territorio etiam Doctores juris civilis constituere. Huic tamen doctrinæ, quòd ad Imperatorem privativè spectet, quid docendum sit de jure civili, quasi solus Imperator possit statuere de jure civili, illud condendo, vel abrogando, non acquiesco. Quia Imperator non est dominus juris civilis in omnibus regnis etiam Christianitatis, sed in sola sua ditione imperiali, ac proinde in sola illa poterit statuere quid docendum sit de jure civili, statuendo, vel abrogando leges civiles, sicut in reliquis ditionibus alij Principes sæculares non recognoscentes superiorem.

Magistri a quo creandi.

843 His positis, facile intelligitur qua, & quanta polleat Cancellarius potestate, seu jurisdictione. Quod verò jurisdictio rigorosa in eo detur, constat ex dictis à n. 735. ubi ex sententia Azorij p. 2. lib. 3. cap. 53. q. 9. & Augustini Barbosæ tract. de appellat. appell. 72. num. 9. latè ostendimus in Cancellario dari rigorosam dignitatem, cui jurisdictio annexa est. Probatur insuper 1. nam jurisdictio, ut definitur à Molina tractat. 4. disp. 2. num. 5. Est facultas faciendi unumquemque circa ea, quæ sibi tanquam superiori subduntur, ea omnia ad quæ munus suum superioris se extendit: atqui potestas graduandi in Cancellario ita se habet, ergo est vera jurisdictio. 2. Quia in Cancellario datur eadem potestas graduandi per participationem, quæ datur in supremo Principe tanquam in fonte: sed in hoc est vera ac rigorosa jurisdictio, ut apud omnes in confesso est, ergo etiam in Cancellario vera jurisdictio est. Difficilius erit explorare qualitatem hujus jurisdictionis, sitne jurisdictio Ecclesiastica, an laica, sitne voluntaria, an contentiosa: sitne ordinaria, an delegata? quæ tria à nobis expediẽtur.

Jurisdictio vera in Cancellario.

844 Quod attinet ad primum, facilis est resolutio, si supponamus jurisdictionem participatam denominandam esse à fonte, unde derivatur: ita ut si derivetur à Principe Ecclesiastico quà tali, Ecclesiastica, si à Principe laico, laica appelletur. Quando igitur Academia est merè Laica, & à solo Principe laico Cancellarius designatur, à quo proinde solo potestatem graduandi accipit, hujusmodi jurisdictio laica est. Quando verò Academia est Ecclesiastica Pontificis authoritate erecta, in qua proinde Cancellarius à Pontifice jurisdictionem vendicat, talis jurisdictio Ecclesiastica nuncupabitur. Posse autem Pontificem, & quibus ipse delegaverit, gradus conferre in Ecclesiasticis studijs, & sibi subditis personis, habetur ex cap. 1. & 2. de Magistris. item ex Lateranensi Concilio, ubi in cap. 1. statuitur quòd in unaquaque Cathedrali Ecclesia Scholæ Magister creetur, qui clericos, & scholares pauperes gratis doceat. De quo vide Barb. de potest. Episcop. p. 3. pag. 394. num. 38. Huic scholæ Magistro Pontifex dicto cap. 1. impendit facultatem, ut gradus conferat. Deinde cap. 2. eadem facultas Episcopo conceditur, si scholæ Magister negligenter se gesserit. Præterea in cap. fin. eadem facultas datur Capitulo Ecclesiæ, & Episcopo in Theologis doctorãdis ab Honorio III. in Concilio Generali. Quæ omnia (inquit Escob. cap. 30. § 2.) propriissimè, & verissimè procedunt in studijs in ipsa Ecclesia Cathedrali existentibus, nec ad sæcularia extendi possunt, nisi approbante Principe. Et sic videntur sentire Petrus Gregorius lib. 15. Syntag. cap. 19. & Azor 2. p. lib. 3. cap. 23. Est igitur potestas conferendi gradus absolutè, & in se indifferens ut sit laica, vel Ecclesiastica: quæ cum existat penes supremos Principes, sequitur posse illos, prout libuerit, variare, & personas quæ gradum conferant, nominare: inde est ut hanc Cancellarij potestatem ex mandato Principũ, habeat Salmanticæ Scholæ Magister, Compluti Abbas Collegiatæ Ecclesiæ, Pintiæ Abbas Ecclesiæ olim collegiatæ, nunc Episcopus, Conimbricæ Prior monasterij S. Crucis, & Eboræ Doctor quidam emeritus, quem Generalis designaverit.

Jurisdictio Ecclesiastica in Cancellario.

845 Quod attinet ad secundum, sitne in Cancellario potestas illa conferendi gradus pertinẽs ad jurisdictionem volũtariã, an ad contentiosam? Ut decidatur, observandum est cũ Sylvestro verbo Jurisdictio n. 2. jurisdictionem quandam esse voluntariam, & quandã contentiosam. Voluntaria datur quãdo scilicet nemo se opponit, & exerceri potest omni tẽpore, ac loco l. emãcipari ff. de adopt. Cõtẽtiosa est quæ solũ exercetur, quãdo litigatur, proindeq; expediri nequit à judice procedẽte, seu sedẽte nõ pro tribunali, nec dieb' feriatis, nec de nocte, cap. spatium 3. q. 3. cap. consuluit, de

Jurisdictio voluntaria & contentiosa.

de offic.delag. Vtrunque exponit Molina tra. 5. disp. 8. num.2. De distinctione inter has jurisdictiones latè ex l.2.de offic. Proconf. l.inter §.1. de verb. oblig. tractant Donel.& Osfual. l. 18. cap. 8. a lit.P. Cujacius novel. 95. Covar. lib.3. Variar. cap. 20. à num.7. Barb. l. t. art.1. à nul.172. & art.3. à num. 200. de judic.& Faber Iurisp. titul.5. princ.4. pertotum. His positis,

Iurisdictionem ad conferendos gradus, quæ datur in Cancellario, esse voluntariam, & non contentiosam, rectè affirmat Escobar citatus §.3. num. 87. Sumit 1. ex similitudine, seu exemplo ejus quæ exercetur in manumissione, emancipatione, adoptione, decreto in alienationibus Ecclesiæ, minoris manumissione à minore facta, & collatione beneficiorum: nam hæc omnia fiunt per jurisdictionem voluntariam. Sumit 2. ex multiplici differentia, quam præcitati anthores assignant inter jurisdictionem voluntariam, & contentiosam, sed præcipuè ex duabus: altera est, quòd Salmanticæ Magister Scholæ, quà Cancellarius est, suam potestatem extra territorium exercere possit, dict. leg. 2. ff. de offic. Proconf. doctè Covarruvias dict. num. 8. & 9. Barb. dict.art.1. num.185.Cujac.dict.novell. 95. atque adeò gradus conferre, ut Principis judex est extra ipsius Principis territorium. Altera est in jurisdictione contentiosa requiri tribunal, & locum solemnem, in quo salva majestate imperij, & more maiorum jus dicatur. l.penult. de justit. & jure, l. cum sententiam C. de senten. & Interlocut. Secus in voluntaria, quæ de plano & summariè exerceri potest, neque ulla solemnitas tribunalis postulatur. l.2. l.non est. l.ego ff. de manumis. vindict. §. Servi Instit.de libertin. Cujac.dict. novell. 95. Gotif. d. l. 2. & Faber d. princ.4. Cum verò ita se habeat potestas Cancellarij in gradibus conferendis, sequitur ipsam esse jurisdictionem voluntariam.

Voluntaria jurisdictio,

846 Huic tamen differentiæ sic expositæ videtur magnopere repugnare, quòd plura ex ijs, quæ dicta sunt jurisdictionis voluntariæ esse, pro tribunali expediri debeant: inter quæ decretum de alienatione, aut manumissione minoris l. minor C. de prædijs minor. l.magis §. non passim ff.de rebus corũ: & generaliter ubicunq; desideratur decretum, cessat cognitio per libellum.l.nec quisquam §. ubi decretum ff.de offic.proconf.l.omnia ff.de seg.juris. Idem est autem cognoscere per libellos, atque cognoscere de plano, arg.l.scire §. oportet tunc, l.excusare, ubi Cujac.& Gotifr. ff. de excusat. De plano autem, & pro tribunali opponuntur l. 18. §. fin. de quæst. Ergo vel dicendum est ea quæ apposuimus, non esse jurisdictionis voluntariæ, vel eam hujusmodi jurisdictione stare posse expeditionem pro tribunali. Objectio proposita ita movit Fabrum d. prin.4.illat.4. ut asseruerit ea quæ decretum, seu causæ cognitionem desiderat, nullo modo pertinere ad jurisdictionem voluntariam. Rectiùs Escobar citatus §.3. num.88. ex Donello dict. l. 17. com. cap.8. lit. P. dissoluit objectionem affirmans dupliciter considerari voluntariæ jurisdictionis causas, quasi aliæ sint quæ de plano, & per libellos expediuntur: aliæ vero quæ non nisi cognita causa, idest in quibus decretum desideratur, quæ non ideo minùs voluntariæ jurisdictionis dicuntur, siquidem in volentem exercetur jurisdictio. Substantia autem jurisdictionis voluntariæ quà talis, videtur in eo præcisè consistere, quòd nemo se opponat, quando judex illam in volentem exercet, juxta ea quæ ex Sylvestro diximus n.845.

Vtrum autem potestas, seu jurisdictio Cancellarij spectet ad eam voluntariæ jurisdictionis speciem, quæ de plano expeditur? quæstionis est, in qua credit Escob.cit. §.3.nu. 90. cum examen postulet, & amplissimam causæ cognitionem, magis assimilari ijs causis quæ desiderant tribunal, scilicet decreto alienationis, bonorum possessionis, transactioni de alimentis, item & beneficiorum collationi, cui postremo exemplo mihi videtur simillima Cancellarij jurisdictio. Ex quibus manet perspicuum secundum punctum, scilicet Cancellarij jurisdictionem non esse contentiosam, sed esse voluntariam, in ea tamẽ specie, quæ causæ cognitionem desiderat.

Ordinaria an delegata jurisdictio Cancellarij

847 Quod attinet ad tertium, sitne illa jurisdictio ordinaria, an delegata? Pro parte affirmante esse delegatam potest quis argumentari 1. quia talis jurisdictio habetur ab homine, & non à jure: siquidem Princeps, & non lex illam Cancellario demandat, qui proinde ab authoribus Principis Vicarius, seu potiùs delegatus appellatur. 2. quia Cancellarij, & Conservatoris jurisdictiones quoad participationem, & modum participandi assimilantur: atqui Conservator judex delegatus est, ut nempe procedat defendens in causis violentiæ; ergo & Cancellarius. 3. quia ex judice ordinario fit delegatus, quando adjicitur rescripto, ut procedat sola veritate facti inspecta, aut apponitur similis alia clausula, per quam alteratur jurisdictio ordinaria. Ita Bernard. de Ploiis in consil. 133 num. 38. inter consil. crimin. divers. volum. 1. & Lanfr. de Orian. in cap. quoniam contra, in princip. num. 23. de probation. Ratio est, quia ut Felin. colum. 17. in cap.1. de Constitut. & Imola in capit. dilecti, de judic. tradit Caccheran. decis. 1. num. 20. clausula (Sola facti veritate inspecta) plus operatur quàm clausula (Sũmariè, simpliciter, & de plano, sine strepitu,

& figura judicij.) Atqui judex qui procedit summariè, quando causa est ordinaria, fit ex ordinario delegatus, juxta Decium in capit. quoniam col. 2. vers. tertio nota, de probation. & Aretin. in §. Bonæ fidei col. penul. & ult. & ibi Iason num. 45. Institut. de action. Ergo à fortiori quando adjicitur clausula (sola facti veritate inspecta.) Ex quibus omnibus satis manifestè infertur judicem delegatum esse Cancellarium; utpote procedentem illis omnibus modis, scilicet absque omni judiciali strepitu, summariè, de plano, & sola facti veritate inspecta.

Jurisdic. non ordinaria.

848 Nihilominus jurisdictionem Cancellarij esse ordinariam, & non delegatam, pro comperto habeo, quanvis in nullo authore invenerim. Ante probationem observandum est, quid sit jurisdictio ordinaria, & delegata: quinã Ordinarius, & delegatus judex. Iurisdictio ordinaria est quæ introducitur per commissionem perpetuam ad universitatẽ causarum, quanvis sint unius generis. Iurisdictio delegata est quæ introducitur per commissionem ad tempus. Ita Purpuratus, Iason, & Alexand. in l. more ff. de jurisdict. omn. judic. Hinc fit juxta Alciat. in rub. de officio ordinar. num. 5. jurisdictionem à lege, vel consuetudine introductam esse ordinariam, quia perpetua est: & è contra jurisdictionem concessam ad causas particulares, in specie, & non in genere, etiamsi commissio non fiat ad tempus, esse delegatam, cum de se perpetua non sit. Ita Gregorius Lopez in l. 19. tit. 4. part. 3. l. 18. part. 3. Idem igitur ordinarius sive laicus, sive Ecclesiasticus est ille, qui exercet jurisdictionem perpetuam. Sumitur ex capit. persona 11. quæst. 1. & ex Trident. sess. 24. cap. 20. de reform. Iudex delegatus est ille qui exercet jurisdictionem commissam ad tempus. Non dissentio à Molina tractat. 5. disput. 8. neque à Fragoso de regimin. part. 1. lib. 4. disput. 10. num. 105. apud quem judex Ordinarius est ille, qui ex suo munere jurisdictionem exercet, sive sit Princeps, sive sint alij, qui ab eo accipiunt potestatem, dummodo ex proprio officio, ad id constituto jurisdictionem expediat. Imò (addit ibidem) quoticscunque quis creatur judex ab habente potestatem, cum universitate causarum, dicitur judex ordinarius. Delegatus verò judex est ille, cui à Principe, vel ab alio ordinario, vel à delegato Principis causa committitur. l. 1. §. qui mandata ff. de officio ejus cui mandata est jurisdict. Differunt inter se. Nam judex ordinarius dicitur habere proprium quoad jurisdictionem: delegatus verò non habet proprium quoad jurisdictionem, sed dicitur habere usum jurisdictionis duntaxat. Sic habetur ex dict. §. qui mandata, & l. si prætor ff. de officio ejus cui mandat.

849 His observatis, facilè suadetur resolutio de jurisdictione Cancellarij ordinaria, & nõ delegata. *Cancellarij jurisdictio ordinaria* Quia jurisdictio substantialiter constituitur ordinaria ex perpetuitate, cujus defectu censetur delegata, ita ut omnis ille judex sit ordinarius, qui ex munere de se perpetuo jurisdictionem exercet: ille delegatus qui non ex munere perpetuo, sed ex speciali commissione illam exercet: atqui Cancellarius habet, & exercet jurisdictionem ex officio, seu munere de se perpetuo; ergo talis jurisdictio ordinaria est, & non delegata. Maior & consequentia patent, ostenditur minor, quia prædicto muneri tunc deesset perpetuitas, quando munus per terminationem causarum deficeret; vel saltem per amotionem, aut mortem Cancellarij extingueretur: sed non deficit, nec extinguitur in dictis eventibus, solum enim tunc vacare dicitur; ergo est officium perpetuum. Confirmatur; nam una ex proprietatibus jurisdictionis ordinariæ, quam supra observavimus, est, quod judex datus sit ad universitatem causarum; quanvis sint ejusdem generis, seu rationis: Cancellarius autem est in Academia judex ad universitatem causarum, saltem pro gradibus omnigenarum facultatum conferendis; ergo est judex ordinarius, & non delegatus.

850 Restat satisfacere argumentis pro parte opposita factis num. 847. Ad primum negamus talem jurisdictionem provenire à solo homine, seu Principe designante, & attingente immediatè personam Cancellarij: *Vicarius Principis Cancellarius.* provenit enim etiam à jure, seu potiùs ab officio perpetuo, quod Princeps secundùm jus instituit: ut nempe quicunque in tali officio provisus esset, talem exerceret jurisdictionem. Nec obstat quòd Cancellarius appelletur Vicarius, & delegatus supremi Principis: Hic enim habet appellationem ex quadam similitudine honoraria, ut ostendatur exercere per participationem eandem potestatẽ, quæ peculiaris est supremi Principis, non verò ex proprietate sermonis. Si enim esset in rigore Vicarius Principis, eo modo, quo dicitur quis Vicarius Episcopi, cõstitueret idẽ tribunal cum Principe, sicut Vicarius cum Episcopo, atque adeo eo mortuo extingueretur Vicariatus, quod nõ admittitur. Deinde hoc admisso, retorqueretur argumentum contra adversarios, ut nempe diceremus jurisdictionem Cancellarij esse ordinariam, sicut jurisdictio Vicarij Episcopi ordinaria est. Quòd verò non sit delegatus judex in rigore, satis constat ex dictis num. superiori. Ad secundum concedimus maiorem, & admittimus similitudinem inter Cancellarium, & Conservatorem Academicum: negamus tamen jurisdictionem Cõservatoris Academici esse delegatam, ordinaria enim est, ut latius

larius ostendetur lib. 7. Illa igitur erit delegata jurisdictio Conservatoris, qui eligitur ad tempus pro aliqua opportunitate, v. g. ad violentiam, aut violentum gravamen tollendum.

Delegatus judex factus ex ordinario.

851 Ad tertium, fatemur de judice ordinario fieri delegatum, quando per aliquam ex dictis clausulis alteratur jurisdictio. Hoc tamen non provenit ex præcisa ratione clausulæ, & modo procedendi summariè, ac de plano, sed ex clausula alterante, seu ex præcisa vi alterationis, quæ arguit defectum perpetuitatis. Hinc est, quòd quando causa de sui natura est summaria, & committitur à Principe judici ordinario, ut de ea summariè cognoscat, non propterea fiat delegatus. Ita Bapt. Fragosus part. 1. lib. 4. disput. 10. num. 113. ubi citat Felin. in corrigendis num. 4. vers. Verbum summariè, de officio ordinar. & Caro. in tractat. de locat. & titulo de sportulis judicum num. 46. & sequent. lib. 1. in 2. editione, ratio videtur esse, quia ex illa commissione non sequitur alteratio. Addunt Socinus in l. more majorum num. 13. vers. Sed dublum pulchrum est ff. de jurisdict. omn. judic. & Salicetus in lege [illegible] 7. vers. Sed dominus Cod. quomodo, & quando judex, judicem ordinarium non fieri delegatum, quando in literis apponitur clausula Summariè, si judex est omnium causarum tam ordinariarum, quàm summariarum, ea ratione, quia licèt Princeps committat judici ordinario, ut de causa ordinaria summariè cognoscat, eamque summariè definiat, nihil de novo illi detrahit de substantiali jurisdictione, sed solum videtur alterare qualitatem causæ. Hoc tamen displicet Fragoso citato, ex eo quòd in tali eventu detur alteratio jurisdictionis, ex qua resultat delegatio. Nam ubicunque aliquid additur jurisdictioni, vel detrahitur dispositioni, vel certæ rei, creatur nova species, & dispositio, ut probant Iason in leg. 1. §. si quis ff. de verb. oblig. & Bernard. de Plotis in consil. 133. sub num. 38. huc. Quidquid autem de hoc sit, ex dictis manifestum relinquitur Cancellarium esse ordinarium judicem, quanvis in collatione graduum procedat summariè, ac de plano, vel inspecta rei veritate. Quia ex tali modo procedendi nec alteratur jurisdictio, nec desinit esse perpetua.

QVÆSTIO II.

Qua polleat jurisdictione, & potestate erga candidatos graduandos?

852 HActenus disputatum est de Cancellarij Academici potestate accepta secundùm se, & absolutè, tum quoad substantiam, tum quoad qualitatem, ita ut decisum maneat Cancellarium vera ac rigorosa jurisdictione pollere, quæ quidem juxta fontes, à quibus derivatur, laica, vel Ecclesiastica denominabitur: semper tamen voluntaria, & ordinaria censebitur. Disputandum nobis modò est de eadem potestate accepta respectivè sive in ordine ad candidatos graduandos, sive in ordine ad tempus, & locum, in quo gradus conferri debent, ac possunt. Circa primum, videtur certum habere Cancellarium potestatem compellendi candidatos, ut habeant, & probent se habere requisita ad gradus suscipiendos, antequàm conferantur. Probatur, quia omnis magistratus ex vi sui muneris habet à Principe omnem authoritatem, & potestatem simpliciter requisitam, ut tale munus rectè impleatur: nam qui concedit finem, censetur concedere media requisita ad talem finem: atqui Cancellarius est magistratus Academicus, & judex Ordinarius in conferendis gradibus; ergo habet potestatem ad omnia requisita pro valida & justa collatione graduum, & consequenter habet jurisdictionem, ut exploret per examen sufficientiam, & à collatione gradus repellat non habentem, vel non probantem requisita. Hinc est quòd cum certa ætas postuletur ad gradum magisterij, & doctoratus, item præfinitum tempus frequentiæ, aut residentiæ in studijs generalibus, denique tales actus pro examine, possit Cancellarius, ac debeat prædicta omnia à candidatis exigere.

Potestas Cancellarij erga graduandos.

853 Difficultas est, an possit Cancellarius recusari per scholasticum in examine, tanquam suspectus? Rectè affirmant in specie Perez l. 1. vers. Item seculari tit. 5. lib. 3. Ordin. pag. 167. Rebuff. in privileg. scholast. privil. 87. & 88. Mori. in emporio juris, p. 1. tit. 2. in prælud. num. 196. & Eyman. Bryhein remiss. ad lib. 3. Ordinat. tit. 11. num. 10. Satis superque recusabitur, ut suspectus, si probetur inimicus, inimicitia maxima, ut rectè docent Maran. de ordin. judic. p. 6. act. 1. n. 23. pag. 417. Tiraquel. de pæn. tempor. caus. 22. num. 5. Steph. Grat. discep. for. c. 100. n. 19. & c. 240. n. 2. Rebuff. to. 3. ad leges Galliæ tr. 2. gl. un. n. 29. &

Cancellarius potest recusari ut suspectus.

Bella,

Bellacomb. tom. 1. comm. opin. lib. 3. titul. 1. de jud. lic. num. 181. pag. 102. Addit Barb. citatus n. 13. ex Dom Garc. Mastrillo Siciliæ decis. 131. nu. 49. p. 2. & Gratiano cap. 284. à num. 26. judicem qui affert parcem salutare, prout antea solebat, posse ut suspectum recusari. Quia (ut ait Farinac. in praxi crimin. q. 49. num. 54.) inimicitia præsumitur, quando quis non alloquitur, nec salutat eum, quem prius alloqui, & salutare solitus erat.

Graduum collatio facta indigno, & insufficienti an valeat.

854 Rogabis, an potestas Cancellarij extendatur ad graduandum candidatum indignum, & insufficientem, ita ut talis validè graduetur? Negativa sententia fundatur 1. authoritate Concilij Constantiensis §. Item ut de cætero, de collatio. in pragma. sanctio. ubi sic habet contra perperam graduatos:

¶ Item ut de cætero floreat sapientia, & vigeant litterarum studia, nullus ad titulos graduum, & honorum aestimatur, nisi idoneus, & approbatus moribus & scientia, atque beneme. ritis; nec ita levis, & nimium præcipitata promotio fiat. Nam, ut notum est, & multis ridiculosum, multi magistrorum nomen obtinent, quos magis adhuc discipulos esse deceret, contra facientes, aut venientes, privilegijs regalibus eisdem Universitatibus concessis ipso jure priventur. Quibus verbis involuitur tam gradum indignè conferens, quàm indignè suscipiens, ut ipso jure priventur Academicis privilegijs, inter quæ numeratur graduum collatio, & susceptio. Fundatur 2. ratione, quia gradus litterarius nihil aliud est, quàm testimonium publicum, quod Academiæ nomine dat Cancellarius de litteratura, seu doctrina graduati, conferens illi potestatem ad docendam eam facultatem, in qua gradum suscipit; sed data insufficientia, v. g. ignorantia ex parte graduati, testimonium illud falsum est, proinde nullius momenti, & valoris: frivola etiam facultas ad docendum collata illi qui docere nequit, sicut si daretur cæco licentia ad videndum; ergo talis gradus invalidus est. Fundatur 3. paritate rationis, quia eodem modo se habet insufficiens ad beneficium, atque insufficiens ad gradum litterarium: sed collatio beneficij facta insufficienti, & inepto est ipso jure irrita, ut docent Garcia de benef. p. 7. cap. 7. à num. 13. Gonzales glos. 4. à num. 47. & Lessius cap. 34. n. 129. sumiturque ex cap. dudum 1. de elect. ergo similiter erit ipso jure irrita collatio gradus facta insufficienti.

Pro sententia affirmativa facit 1. quia illa insufficientia videtur reddere collationem illam gradus illicitam, non verò invalidam, sicut indignitas in suscipiente Sacramentũ Baptismi, Confirmationis, vel ordinis: neque enim omnis indignitas ponit in subjecto omnimodam incapacitatem: præsertim quia in dubio standum est pro valore actus. Facit 2. quia licet collatio Episcopatus, Scholastriæ, & Archidiaconatus facta carentibus gradu requisito per Concilium irrita sit, utpote facta contra formam præscriptam, ut tradunt Garcia cit. p. 7. cap. 4. num. 31. & Barbosa 3. p. de potest. Episc. alleg. 65. num. 4. tamen si gradus sit obtentus, vel absque scientia competenti, vel contra statuta Academiæ, valebit collatio dignitatis, ut tastantur Garcia cit. cap. 7. num. 50. & Azor p. 2. lib. 6. In quibus supponitur fuisse validam collationem gradus litterarij factam absq; scientia competenti.

In hac re media via incedendum arbitror, ita ut proposita utraque sententia mittatur in concordiam. Nam si defectus litteraturæ talis sit, qui ponat omnimodam incapacitatem, vel si deficiat aliqua essentialis forma, quam præscribit Academia, collatio gradus irrita erit ipso jure: si verò candidatus aliqualem litteraturam habeat, quanvis absolutè insufficientem, hæc insufficientia satis non erit, ut collatio sit ipso jure irrita, sufficiet autem ut veniat irritanda. Prior pars est quædam bona interpretatio primæ sententiæ, proindeque ejusdem fundamentis nititur. Posterior pars coincidit cum secunda sententia, cujus rationibus stabilitur; & declaratur ulteriùs exemplo beneficij collati. Garcia, Gonzales, & Lessius supra citati affirmant, si ille cui beneficium confertur, aliqualiter litteratus sit, esto non sufficienter, collationem validam esse, irritandam tamen ex convenientia. Sic igitur dicendum de collatione gradus.

Tempus conferendi gradus.

855 Circa secundum, de collatione gradus considerata in ordine ad tempus, notandum est, triplex tempus venire in considerationem, aliud quod jure communi, aut peculiari exigitur transactum in generalibus studijs, ut gradus in hac vel in illa facultate conferatur, de quo Petrus Gregor. lib. 18. de Repub. cap. 9. num. 3. & nos disput. sequent. Aliud est tempus, quod solent præscribere nonnullæ Academiæ pro certis gradibus conferendis, v. g. Baccalaureatus, vel Licentiaturæ in artibus, ea lege imposita, ut extra tale tempus non conferantur. Et tunc si non exprimatur statuto, ut gradus extra tale tempus collatus, sit ipso jure irritus, Cancellarius extra illud tempus, contra statutum gradum conferens, illicitè, sed validè operabitur. Quia per tale statutũ non privatur potentia. Maius dubium est circa aliud tempus, nempè sacrum, utrum scilicet Cancellarius gradum conferat validè ac licitè diebus festis? Videbitur alicui negandum, ex eo quia in jure tam canonico, quàm civili cap. 1. de ferijs 15. q. 4. & cap. ult. de ferijs, item l. ut in die C. de ferijs prohibetur opus placitum, seu (ut exponit Suar. tom. 1. de Relig. lib. 2. de diebus festis cap. 29. num. 8.) judiciũ forense, quod complectitur omnia, quæ ad formatio-

Gradus collatio diebus festis.

nem

nem processus, & prolationem sententiæ desiderantur, ut præter citatum Suarium, tenent Navar. in Manuali Lat. num. 13. cap. 13. Caietan. 2. 2. q. 122. a. 4. & Toletus lib. 4. Summæ cap. 24. num. 5. sed collatio gradus est quædam prolatio sententiæ judicialis in re litteraria, præcedentibus examinibus, quæ habent vim processus, & non fiunt sine magno strepitu, & contentione; ergo prohibetur fieri diebus festis, imò facta irritatur, sicut opus placitum, cujus irritatio inducitur expressè per textus citatos.

Placitũ debuisse fit.

856 Nihilominus præciso speciali statuto alicujus Academiæ prohibente, vel irritante, affirmandum est Cancellarium licitè & validè conferre gradum litterarium diebus festis. Ratio est, quia in supra citatis juribus solum prohibetur, & irritatur opus placitum, hoc est judicium forense, quod diebus festis exercetur per jurisdictionem contentiosam, & cum cum judiciali strepitu, ut sentiunt unanimiter citati authores, planèque innotescit ex cap. ultimo de ferijs, ibi, Debet judicialis strepitus diebus conquiescere feriatis, quod ob reverentiam Dei noscuntur esse statuti. Dicitur autem esse judicialis strepitus, ubi causa est contentiosa & litigiosa, & ubi quæstiones & jurgia tractantur. Quare juxta Sylvest. v. Dominica q. 3. nu. 5. Robertum Maranta 6. p. ordin. judic. fol. 430. col. 2. num. 39. Speculatorem tit. de ferijs §. sequitur Abbatem in cap. conquestus col. 2. de ferijs, & Suar. tom. 2. de Relig. lib. 2. de diebus festis cap. 30. num. 10. licitè & validè possunt diebus festis exerceri omnes actus voluntariæ jurisdictionis, ut est emancipare, adoptare, manumittere, tutores pupillorum constituere, celebrare contractus, instrumenta libertatis, & testamenta conficere. Cum verò collatio graduum exerceatur à Cancellario per jurisdictionem voluntariam, & non contentiosam, ut supra num. 845. ostensum est, atque adeo sine illo judiciali strepitu, planè sequitur à citato jure neque prohiberi, neque irritari. Ex quo patet diluto fundamenti oppositi solum probantis dari prohibitionẽ, & irritationem judicij forensis, quod exercetur cum strepitu, ac per jurisdictionem contentiosam.

Voluntariæ jurisdictionis exercitiũ diebus festis fit.

857 Circa tertium de collatione graduus consideratã in ordine ad locũ, Alphonsus de Escobar cap. 30. §. 3. num. 94. existimat jure communi inspecto posse studiorũ judices ubilibet absque ulla tribunalis, aut loci observatione gradus conferre. Fundatur, quia licèt in causis exigentibus cognitionem plenariam, hujus solemnitatis omissio soleat inducere nullitatem, attamen in causis voluntariæ jurisdictionis, & ijs quæ summariè expediri possunt, inter quas recensetur collatio gradus litterarij, fecus accidit. l. 2. §. dies ff. quis ordo in bon. possess. serv. l. levia ff. de accusat.

Locus pro gradibus conferendis.

Quid de jure speciali? Si peculiari statuto, aut placito Principis speciali certus ac solemnis locus assignetur gradibus conferendis, Cancellarius tenebitur id observare. Quod si loco solemni spreto, alibi conferat gradum, dubitatio erit, sitne irritum quidquid gestum fuerit? Non credo induci nullitatem, nisi lex vel statutum gesta in contrarium expressè rescindat per clausulam, quæ vocatur decretum irritans. Nam omnis irritatio odiosa cum sit, nunquam admitti debet, nisi planè constet de decreto irritante. De Cancellario Salmanticensi existimat Escobar cap. 30. §. 3. num. 91. jure inspecto, eum non teneri in conferendis gradibus locum solemnem observare. Nam quocunque loco jus dixerit, (salva majestate imperij, ibi jus dicitur l. penult. ff. de justit. & jure. Addit etiam si domi, vel itinere hoc agat, ex tex. eleganti in l. 4. §. 1. ff. de interro. in jur. fact. Quid verò novi juris de loco & tribunali ad gradus conferendos in Salmantina Academia, differit latè à nu. 97. ad 159. Sicut de Vicecancellario Salmantino §. 4. à num. 160. usque ad 173. de Vicario Academico, vulgo Inez del studio toto cap. 31. Quid de loco graduandi in Academia Conimbricẽsi? Baccalaureatus in Artibus confertur in aula magna lib. 3. Statut. tit. 62. num. 1. Licentiatura in S. Theologia confertur in templo monasterij S. Crucis lib. 3. Statut. tit. 39. num. 2. In eodem loco confertur Doctoratus Theologicus lib. eod. tit. 42. num. 4. Licentiatura confertur Iuristis in sacello Academiæ lib. 3. tit. 47. num. 7. Doctoratus verò in Aula eodem lib. tit. 48. num. 3. Quòd attinet ad graduandos in medicina, Licentiatura confertur eo modo, quo Iuristis lib. 3. tit. 53. Doctoratus, eo modo quo Theologis, lib. 3. tit. 54. Quid de loco graduandi in Academia Eborensi? Baccalaureatus in artibus confertur in Aula publica lib. 3. Statut. cap. 6. Licentiatura in eadem facultate confertur eodem loco lib. 3. cap. 10. Item & Magisterium cap. 13. In eadem Magna Aula confertur Licentiatura, & Baccalaureatus Theologiæ cap. 17. & 21. Doctoratus autem cõfertur Theologis in templo Divini Spiritus magno solemnitatis apparatu lib. 3. cap. 25.

QUÆSTIO III.

Qua polleat Cancellarius potestate, ut præcipiat studiosis, & officialibus?

858 IUre communi nihil invenio decisũ quoad potestatem Cancellarij Academici in præcipiendo studiosis, ac officialibus, eosque per vim directivam, & coactivam gubet-

gubernando. Cum verò Cancellarius ex suo munere sit in conferendis gradibus delegatus supremi Principis vel Ecclesiastici vel saecularis, ut supra vidimus, & exprimitur in Statutis Conimbric. lib. 3. tit. 38. num. 12. his verbis:

Cancellarius delegatus Principis.

¶ O Cancellario nestes exames privados, & nos graos de Theologia & Canones, & nos mais que se daõ authoridade Apostolica, he delegado do Papa: & nos de Leys & Medicina, & outros que se daõ authoridade Regia, he meu Lugartenente: & como tal, pela obrigação, & eminencia do cargo, &c. sequitur ex natura rei habere à Principe omnem authoritatem, & potestatem, quae necessaria est pro tali exequenda delegatione, atque adeo ut gradus conferat licitè, & validè, posse praecipere tam studiosis cādidatis, quàm officialibus quorum interest, eosque compellere ad obeundum quidquid tenentur pro tali fine assequendo. Vnde potest praecipere candidatis, ut adsint tali horâ ad probandos cursus, vel puncta pro examine privato capienda, item officialibus, qui pro tali, vel tali munere agendo tenentur adesse actibus, & gradibus conferendis, praecipere potest, ut adsint, & sic de reliquis attinentibus ad suum officium. Sicut enim in Republica politica certi quidam officiales subordinantur magistratibus, & quibus mandata capessere, & juxta eorum praescripta operari debēt, ita in Republica litteraria, similis ordo, & subordinatio officialiū m erga magistratus Academicos servanda est.

Cancellarij potestas in praecipiendo.

859 Quid de jure speciali? De solis Academicis Lusitanis testari possumus. Imprimis de Cancellario Conimbricensi, habetur haec restrictio, seu potestatis circumscriptio lib. 1. Statut. tit. 12. num. 3. his verbis, ¶ E o dito Cancellario não terà mais jurisdição, da que por estes Estatutos lhe for dada: nem o Reitor se entremeterà, no que ao dito Cancellario pertence. Quanta verò, & quae potestas ex Statutis illi impendatur, constat praecipuè ex lib. 2. titul. 12. Num. 1. sic habetur num. 1. ¶ As cousas que pertencem a seu officio são, que elle darà os graos de Licenciados & Doutores, & Mestres, & os pontos pera as lições que se ouverem de fazer aos exames privados em todas as faculdades, pela ordem que se dà no titulo do exame privado em Theologia, do livro 3. & serà presente nelle, & na approvação dos Licenciados em Artes. Latè egimus de potestate graduandi, eamque exposuimus perspicuè supra quaest. 1. item disp. 1. q. 2. & 4. De punctorum designatione pro examinibus privatis, atque in eis, approbatione Licentiatorum & assistentia dicemus sequenti disputatione.

860 Progreditur num. 2. ¶ Mandarà começar, & acabar os taes actos, arguir, & callar os argumentantes, guardando a cada hum suas precedencias, & antiguidades. E detendose o padrinho no resolver das duvidas, & argumentos mais do necessario, ou não deixando responder aos respondentes, & arguir aos argumentantes, o Cancellario o poderà mandar callar, & constranger, que guarde, o que a seu officio pertence. Ex quibus patet qualiter possit Cancellarius praecipere studiosis tam professoribus, quàm auditoribus, in actibus litterarijs, signando initium, dirigendo progressum, & imponendo finem: & quantam authoritatem habeat, etiam erga Doctorem praesidem, ita ut eum valeat cogere ad tacendū, & observandum quidquid munus ipsius postulat. Quod desumitur ex verbo constranger, idest cogere, compellere, scilicet per vim coactivam, quae est potestas ad praecipiendum, vel prohibendum sub poena aliqua imposita, quae revera in transgressore executioni mandetur. Vnde videtur Cancellarius in praedictis casibus posse praecipere sub interminatione carceris, aut poenae pecuniariae. Nam potest coactivè praecipere ex statuto secundùm statuta: est autem poena carceris scholastici, & poena pecuniaria secundū m Academica statuta, proindeque non transgrediens potestatem magistratus Academici, qualis est Cancellarius in praecipuos.

Praeceptio Cancellarij

861 Concluditur num. 3. ¶ O Cancellario terà as chaves da casa do exame privado, pelo tempo que durar o tal acto, & terà cuidado que a dita casa fique despejada de toda a pessoa, que não ouver de ser presente no tal exame: & por sy verà sempre as ditas casas com o Secretario do conselho: & farà fechar as portas della, & que as lições se leaõ conforme aos Estatutos, & que entre lição, & lição não se espere mais de hũa hora: & que o relogio seja verdadeiro: dos que estão em poder do Reitor: & que nenhũa pessoa bula com elle, nem o vire, senão elle por sy sò. E não consentirà em algũa das approvações, que se vote duas vezes, conforme ao que se diz no dito titulo do Exame privado. Cum spectet ad Cancellarium impertire gradus litterarios, qui non nisi praevio examine, & explorata diu scientia, ac sufficientia candidati impertiri debent, statutum dicto Cancellario imponi se commendat quam visa sunt necessaria, ut Candidatus legitimè periculum subeat, atque sui ingenij, & doctrinae praebeat specimen. Quare pro dictis omnibus executioni mandandis accipit Cancellarius ab statuto omnem authoritatem, & vim tam directivam, quā coactivam ad praecipiendum, & puniendum, ut ex supra dictis manifestum est.

Examen privatum.

862 Quod attinet ad Cancellarium Eborensis Academiae, quamvis habeat eamdem ferè potestatem, qua pollet Conimbricensis, juxta ea quae disponunt statuta Eborensia

Cancellarij Eborensis potestas praecipiendi.

Eborensia lib.1. cap. 4. tamen in eo multum discrepant, quòd Conimbricensis nullo modo subjaceat, vel subordinetur Rectori Academico, Eborensis verò subjaceat, & pendeat in omnibus à Rectore tanquam illius subditus. Cum enim Academia fuerit commissa Societati juxta ipsius regulas, & constitutiones, voluit illius fundator Serenissimus Cardinalis & Rex Henricus, ut sicut Cancellarius subditus erat Rectoris in disciplina regulari, ita maneret subditus in omni gubernatione, & observantia Academica. Vnde sic habetur §. 1. ¶ O Cancellario será sempre da Companhia, & por ella eleito, conforme a suas Constituiçoens, pessoa de letras, zelo, & bom juizo, pera em tudo poder bem cumprir as cousas, que pelo Reitor lhe forem commettidas: cujo officio he ser hum gèral instrumento do Reitor pera ordenar bem os estudos, & endereçar as disputas nos actos publicos, & pera julgar da sufficiencia daquelles que se haõ de admitir aos autos, & graos. Pro levamine Rectoris, cui utrunque onus gubernandi Collegium, & Academiam injunctum est, voluit Rex Augustissimus, ut Cancellarius tanquam generale instrumētum Rectoris ab eo admitteretur ad curas maioris momenti in regimine Academico. Vnde ex commissione Rectoris solet esse generalis cēsor in omni doctrina tam Philosophica, quàm Theologica, ita ut nullæ theses publicè defendantur absque approbatione Cancellarij, qui etiam quando defenduntur, potest suam interponere authoritatem, ut propositiones à vero deviantes ad scopum veritatis colliment. Item ex commissione prædicti Rectoris solet Cancellarius assistere probationibus cursus tam Philosophici, quàm Theologici, examinare, & approbare requisita ad collationem capellaniarum, vulgo partidos, admittere ad moralem Theologiam, & invigilare moribus, ac disciplinæ scholasticæ omnium, qui dant operam sacræ Theologiæ sive speculativæ, sive morali.

863 Additur supra citato §. ¶ E ainda que ao presidente das disputas pertença por ordinario endereçar as mesmas disputas, & fazer argumentar, & acabar os argumentantes: todavia quando parecer necessario poderà fazer isto o Cancellario. Hic potestate præcipiendi ipsis etiam Doctoribus præsidentibus, quando theses in aulis propugnantur, & habetur ex statuto Eborensi, excedit noster Cancellarius Conimbricensis. Prosequitur citatum cap. 4. §. 2. ¶ Ao Cancellario pertence dar os graos de Licenciados, Doutores, & Mestres com a forma costumada, qual he a seguinte. Ego N. in præclara Artium facultate Magister (& se for Doutor em Theologia acrecentarà) & in sacrosancta Theologia Doctor, & huius Academiæ Cancellarius

Disputationes regere quod sit.

Forma cōferendi gradus.

authoritate Apostolica creo, constituo, & declaro te Doctorem in eadem Theologia, & concedo tibi omnes eas facultates, functiones, & immunitates, quæ ijs, qui ad hunc gradum promoventur, concedi solent, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, Amen. Hæc eadem forma præcipitur accommodari in omnibus alijs Academiæ gradibus, habita ratione facultatis, & numeri candidatorum.

864 Deinde præscribitur forma pro conferendis insignibus Doctoratus, & Magisterij, in hunc modum. ¶ In hujus autem tam præclaræ dignitatis signum his externis ornamentis condecorandus es, quæ impræsentiarum adhiberi solent: imprimis pileum albo diademate ornatum (aut cæruleo) capiti tuo impono: Deinde trado tibi librum Theologiæ (aut Philosophiæ) clausum, & apertum, ut eam publicè profiteri, & interpretari possis. Postremo infero digito tuo annulum scientiæ splendoris signum. Accedit osculum pacis. Quod attinet ad potestatem præcipiendi in examinibus privatis, & obligationem ea dirigendi, statuit §. 4. & §. 5. quidquid Cancellario Conimbricensi injunctum esse per statuta Conimbricensis Academiæ, diximus num. 860. 861.

Circa formam præscriptam conferendi Doctoratum & Magisterium, potest esse difficultas, an si Cancellarius eam prætermittat, vel omninò, vel quoad maiorem partem, gradus maneat irritus? Pro parte affirmativa facit 1. quia quando in aliquo actu forma servāda est, si in illo deficiat, actus est nullus. l. Mævius, l. qui hæredi ff. de condit. & demonst. l. 1. 2. C. quando provocare non est necesse. Tiraq. in l. si unquam verbo revertatur num. 67. C. de revocan. donat. Salas de legib. q. 96. tractat. 4. disp. 16. sect. 1. num. 1. Suar. de legib. lib. 5. cap. 31. num. 1. Rolan. consil. 30. nu. 2. lib. 3. Mascard. de general. statuti interp. concl. 9. num. 8. sed in conferendo gradu forma illa servanda est juxta statutum Academicum, ut patet; ergo si non servetur, actus erit nullus. Facit 2. quia nulla res potest consistere sine suo esse; sed forma dat esse rei. l. Divus ff. de in integ. restit. l. Iulianus §. si qui rem ff. ad exhibendum. l. Mævius ff. de condition. & demonstr. l. qui per salutem ff. de jurejur. Anton. Gomez Variar. to. 1. cap. 2. num. 7. & Card. Thusc. tom. 3. lit. F. cōcl. 413. num. 2. ergo deficiente forma præscripta ad gradum, deficiet gradus. Facit 3. quia apud omnes in confesso est defectum formæ substantialis inducere nullitatem actus: & apud Farinac. in frag. 2. par. num. 203. pag. 109. Grat. consil. 16. num. 14. lib. 1. Virgil. Boccac. in constitut. Piceni glos. 6. num. 164. Rolandum cōs. 72. num. 6. lib. 3. Gozadin. cons. 73. num. 13. & Palaum disp. 2. de leg. pun. 9. num. 2. ponitur pro regula, ut quoties lex jubet aliquid servandum

Forma de fectus inducit nullitatem.

Substantialis forma quæ.

dum pro forma, de forma substantiali intelligatur. Nam forma accipi debet pro significato præcipuo, quale censetur forma substantialis, quæ simpliciter talis dicitur. Sic enim inter Philosophos quando absolutè profertur (ens) intelligitur de substantia, quæ sola est ens simpliciter. Hinc fit, recte Rolando con.43.num.13. lib.2.& Farinacio 2.p. frag. num.221. ut in dubio sitne forma inducta substantialis, an accidentalis, præsumatur substantialis, præsertim si favorem contineat. Ratio est, quia in dubio præsumitur dari id quod est simpliciter, præcipue si favor accedat: forma autem substantialis simpliciter est forma, accidentalis, secundum quid. Cum igitur verba illa Statuti servanda sint à Cancellario pro forma, sequitur hanc esse substantialé, & hujus defectu gradú evadere irritum.

Stipulatio fit per verba.

865 Facit 4. quia in contractu stipulationis, qui verbis perficitur, ideo defectus verborum inducit nullitatem, quia certa verba præscribuntur à jure, ut talis contractus fiat. Ita Molina tractat.2. disp. 254.§.2. quod desumit ex §. Stipulatio Instit.de verb. oblig.& l.5.§.stipulat.ff.eod.tit. sed à jure Academico certa verba præscribuntur, ut gradus conferatur; ergo illorum defectus nullitatem inducet. Facit 5. nam ita se habet in humanis collatio gradus, atque se habet in divinis collatio sacramentorum, v.g. Baptismi, & Confirmationis: sed in his, si deficiant verba, erit irrita collatio, ex eo quòd Christus Dominus certa verba præscripserit; ergo similiter in collatione gradus, ex eo quòd Academia certa verba proferenda jubeat. Facit 6. quia non minus requiruntur ad valorem gradus illa verba præscripta, & determinata, quàm ad valorem juramenti solemniter prolati tactus Evangeliorum, vel Missalis: sed ille tactus omissus reddit irritum juramentum: unde de professione fidei, quæ exigitur à promotis ad beneficia docet Garcia de benef.p.3.cap.3.num.70. non satisfacere etiam personaliter jurantem, si manu non tangat sacra Evangelia, vel Missale: quia tactus requiritur tanquam forma, ut sumitur „ ex illis verbis: Sic me Deus adjuvet, & hæc „ sancta Dei Evangelia. Ergo idem dicendum de omissione verborum, quæ præscribuntur ad collationem graduum.

Tactus Missalis in juramento.

866 His omnibus, quæ videntur reddere satis probabilem partem affirmativam, non obstantibus, mihi simpliciter arridet pars opposita negativa, scilicet nó manere irritum Doctoratum, seu Magisterium ex defectu prædictorum verborum. Fundamentum unicum, sed solidum est, quia omissio formæ accidentalis, qualis omnis illa est, quæ non ingreditur essentiam actus, sed tantum illi adjacet, non inducit irritationem: atqui omissio prædictorum verborum, est omissio formæ accidentalis; ergo ea data non manebit actus irritus. Maior est certa, & in ea ut sic consentiunt Suar. de legib.lib.5.cap.31. Salas eod.tract.disp. 16.sect.9.num.35. & Azor.to.n.2.lib.8.cap.14. q.8. Minor suadetur ex quadam regula dignoscendi inter formam substantialem, & accidentalem, quæ ita habet: quando lex impedit facultatem faciẽdi actum, & simul designat modum, quo faciendus est, talis modus est forma substantialis: quando verò præscribit modum illi qui jam habet potestatem, modus ille formæ accidentalis censetur. Hanc regulam tradit Layman cap.16.num.7. Sanch.lib.1.Dec.cap. 4.num.26. Salas cit.disp.16.sect.9.num.41. & Suar.cit. lib.5.cap.31. num.9. Ratio utriusque partis est, quia omnis actus redditur nullus ex defectu potestatis: quando autem lex confert potestatem sub determinato modo, censetur illam conferre sic determinatam, & limitatam, non aliter: ex opposito, quando potestas jam absolutè, & sine determinatione collata est, nõ censetur restringi per formam supervenienté absque aliqua declaratione; hæc igitur forma accidentalis est, licèt illa sit substantialis. At qui forma illa conferendi gradum injungitur Cancellario, in quo supponitur potestas absoluta simpliciter; ergo talis forma accidentalis est.

Forma accidentalis exempla.

867 Confirmatur, & explicatur exemplis, 1. apud Sanch.lib.3.Matr.disp. 5. num.4. Episcopus excommunicans non servata forma jure præscripta cap.1.de senten.excommun.in 6. scilicet sine scriptura, & sine expressione causæ, excommunicat validè & si illicitè: quia forma illa injungitur jam habenti potestatem. Idem procedit, si non servet in absolutione à censura formam præscriptam. 2. apud Suarium lib.5.de legib.cap.32.num.3. processus factus, in quo omittitur juramentum, quod præstandum judici erat in principio litis, juxta l.rem non novam C.de judic. validus est: Quia lex exigens talé juramentum, solum instruit judicem, præcipiendo quid fieri oporteat, & non restringendo judicis potestatem. Sic ergo dicendum esse de Cancellario, cui præcipitur à Statuto, ut utatur tali forma. 3. apud Salas disp.16. sect.10.num.46. si prælatus habenti facultatem absolutè audiendi confessiones præcipiat ne audiat fœminas, aut mercatores, sine ulla restrictione facultatis, & idem est, si præcipiat aliquem modum aut formam audiendi, confessarius tali præscripto contraveniendo adhuc validè audit, esto illicitè.

868 Superest satisfacere objectis pro parte opposita. Ad primum dicimus, quando in aliquo actu deficit forma servanda, actum esse nullum, si forma sit substantialis, non verò si sit accidentalis, qualem probavimus dari in collatione gradus. Quia accidens juxta Philosophos potest adesse, & abesse sine

fine subjecti corruptione. Et sic præter citatos authores num.864. leges ibidem citatas interpretantur Everardus in topicis legalib. loco 53. Tiraq. de retractu lig. §.2. glos. 11. Gomez variar. tom. 1. cap. 2. & alij. Ad secundum fatemur rem non posse consistere absque suo esse, & formam dare præcipuum esse rei, si sit forma substantialis, non verò si sit accidentalis, qualis est illa Cancellario præscripta. Ad tertium admittimus regulam, ut quoties lex præcipit aliquid observari pro forma, intelligatur de forma substantiali, negamus tamen eam procedere in nostro casu: quia statutum apponens illa verba non decernit, ut Cancellarius illis utatur pro forma collationis, sed solum instruit Cancellarium qualiter per illa verba gradum conferre debeat. Ad quartum negamus paritatem inter stipulationem, & collationem gradus: nam stipulatio ex præcisa ratione juris exigentis in illa formam substantialem, ita postulabat antiquitas certa verba, ut quocunque ex illis deficiente, deficeret contractus, postea per jus §.1. Instit. de verb. oblig. & l. omnes C. de contrah. & committenda stipul. ita mitigatus fuit ille rigor, ut sufficiat ad valorem, si unus sufficienter exprimat alteri petitionem, & alter illi suum consensum: modò id fiat vocibus quibuscunque: non enim sufficiunt nutus. At in collatione gradus res aliter se habet, cum jus Academicum non postulet substantialiter illa verba.

Stipulatio.

869 Ad quintum dicimus magnam esse disparitatem inter collationem sacramentorum, & collationem gradus litterarij: nam Christus Dominus instituens sacramenta voluit ut ea constarent essentialiter rebus, & vocibus tanquam materia, & forma, proindeque verba essent forma substantialis: collatio autem gradus litterarij aliter ab hominibus instituta fuit, ut ex dictis satis patet. Ad sextum neganda est maior propositio, & assignanda disparitas inter illud juramentum, & collationem gradus: quia in juramento tactus Evangeliorum postulatur tanquam forma substantialis: & Sanchez lib. 7. Matrim. disp. 108. num. 14. docet, quando tactus ut forma requiritur, etsi qui non tangit, juramento adstringatur, actum tamen non valere quoad juris effectus: at in collatione gradus, forma illa prout constat ex certis ac determinatis verbis, accidentalis est, & ideo quanvis omittatur, manebit gradus substantialiter validus, etiam quoad omnes effectus juris.

Iuramentum sine tactu Missalis.

DISPVTATIO III.

De Cancellarij Academici obligationibus.

QVa dignitate fulgeat Cancellarius, qua deinde polleat jurisdictione, & potestate erga studiosos tam professores, quàm auditores, item erga officiales, satis expositū manet prima & secunda disputatione, superest hæc tertia explorare obligationes, quibus ex vi sui muneris obstringitur. Cum verò munus Cancellarij præcipuè versetur in conferendis gradibus litterarijs, priusquam exponamus qualiter obligetur erga studiosos quoscunque, & officiales, discutiemus duo, alterum, qualiter teneatur erga candidatos ante collationem gradus: alterum, qualiter teneatur erga eosdem in ipsa gradus collatione.

QVÆSTIO I.

Ad quid teneatur Cancellarius erga candidatos ante collationem gradus?

870 CVm ad Cācellarium pertineat explorare sufficiētiam graduandorum; & quæcunque alia requisita, sufficientia autem præcipuè cōsistat in quadam probitate morum, & profectu scientiæ, Cancellarius proculdubio peccabit graviter, si negligat examen morum, aut scientiæ. Sumitur 1. ex gravi pœna, qua Constantiensis Synodus §. Item ut de cætero, de collation. in prag. sanctio. afficit conferentes gradum non probatis idoneis. Nullus (inquit) ad titulos graduum, & honorum assumatur, nisi idoneus, & approbatus moribus & scientia, atque benemeritus. Et post pauca adjungit: Contra facientes, aut venientes, privilegijs regalibus eisdem universitatibus concessis ipso jure priventur. Cum igitur sit gravis pœna omnibus Academicis privilegijs ipso jure privari, & ex gravitate pœnæ arguatur gravitas culpæ, rectè sequitur graviter delinquere Cancella-

Gradum conferens insufficienti punitus.

cellarium, qui negligeret examinare mores, ac scientiam candidatorum. Sumitur 2. ex ratione, quia violatio justitiæ commutativæ in re gravi est gravis culpa, quæ si conjungatur cum damno, inducit obligationem restitutionis: sed Cancellarius conferens gradum non probatis idoneis, violat justitiam commutativam, utpote agens contra suum officium in re ex genere suo gravi, & exposita magnis detrimentis boni publici: siquidem viri idiotæ, vel malè morati per publicum Academiæ testimonium haberi pro sapientibus, & probis viris inferre possunt gravissima damna Reipublicæ; ergo peccabit graviter ex genere suo Cancellarius illos ornans gradibus. Vnde infertur cum Sylvestro verbo Doctor num.6. scholarem candidatum posse reprobari, seu repelli a doctoratu non solum propter defectum scientiæ, quæ scilicet judicanda est sufficiens arbitrio doctorantium, sed etiam morum, ut habetur ex l. magistris C. de profess. & medic. lib.10. juncta Clem.2. de magist.

Doctorandi qua doctrina.

Scientia qualis requiratur in doctorando.

871 Prima difficultas est, quænam, & quanta scientia requiratur in candidato, ut possit licitè doctorari? Respondeo 1. non sufficere absolutè peritiam & scientiam in doctorando, sed talem, quæ sit conjuncta cũ facundia, subtilitate, & copia. Vnde docet Sylvester citatus num.6. quatuor inter alia requiri in promovendo ad dignitatem magisterij: 1. docendi peritiam, idest scientiam. 2. docendi facondiam. 3. subtilitatem interpretandi. 4. docendi copiam. Potest igitur quis magna scientia instructus repelli à Doctoratu, si v.g. mutus sit, vel ita blæsus, ut verba formare nequeat, itẽ si tardo & hebeti ingenio adeo sit, ut nec leges interpretari, nec difficultatibus oppositis valeat satisfacere. Ratio est, quia finis Doctoratus, seu Magisterij est docere, & ideo Cancellarius gradum conferens, impendit facultatem ad Philosophiam publicè profitendum, vel sacram Scripturam interpretandum: sed qui ex defectu linguæ doctrinam, quam mente habet, inculcare alijs nequit, est impotens ad docendum, item qui ex defectu ingenij sacram Scripturam, vel leges interpretari nequit, est impotens ad docendum; ergo gradus habenti prædictos defectus licitè impendi non potest. Respondeo 2. ad hoc ut Cancellarius licitè cõferat Doctoratum, seu Magisterium, nõ requiri in candidato scientiam eximiam, aut notabiliter excellentem, sed sufficere mediocrem. Ita sentit Menochius consil. 885. num. 11. ubi de quodam, qui fuerat repulsus à conamine Doctoratus juris civilis, affirmat non esse doctum: quia (inquit) si doctus extitisset, gradus Doctoratus ei concessus fuisset: cum concedatur etiã sæpe, non quidem Doctoribus, sed & mediocriter doctis. Et rursus doctus ille dicitur, qui alios docere idoneus est: & quem auditores ipsi qui ab eo erudiuntur, doctum affirmant l. cum scriptum, ibi auditores retulere ff. de dote prælegata, & tradit Rebuff. in tractat. nominationum q.21. num.12. Ratio est, quia mediocriter doctus potest sufficienter docere indoctos, qui est Doctoratus finis: nec in rebus humanis debemus plus exigere quàm communia & mediocria, sicut dicitur de diligentia, & industria postulata ad munus obeundum; ergo mediocriter doctus habet sufficientem scientiam, & idoneitatem, ut licitè doctorari possit.

Docti, qui dicantur.

Tempus studij requisitum ad gradus.

872 Secunda difficultas est, quodnam spatium temporis transactum in addiscendo in scholis requiratur, ut quis doctorari possit? Si loquamur de jure communi, ut videre est apud Petrum Gregor. de Rep. lib.18. cap.9. num.3. Franciscum de Aviles de prætor. cap. 4. verb. Pragmatica num.2. & Menochium de arbitr. casu 425. num.60. ut quis perficiatur studendo juri civili, sufficit quinquennium, ut docet Iustinianus §. quibus in proœmio ff. ut verò quis perficiatur studendo juri canonico, postulatur septennium cap. cum ex eo, de elec. in 6. De jure peculiari, illud mihi compertum est apud Conimbricenses neminem posse accipere gradum Licentiaturæ in jure, nisi probet se novem cursus peregisse in eadem facultate. Ita habetur lib.3. statut. tit. 45. init. Apud Eborenses nemo potest in sacra Theologia doctorari, qui non probet se vacasse S. Theologiæ perficiendo octo cursus, non computato quarto anno Philosophiæ, in quo etiam frequentavit aulam S. Theologiæ. Ita lib.3. statut. cap.22. §.3. Et quidem optima ratione jus exigit spatium temporis considerabile, ut quis vacans literis, proficiat, & perficiatur in ea facultate, in qua doctorandus est. Quia nemo repente fit summus Cap. charitas est qua ita 14. §. hæc quæ de charitate, de pœnit. dist.2. Deinde solidior est doctrina, quæ longo tempore hauritur sub eruditis præceptoribus, ut inculcavit Pythagoras præceptis silentij apud Gellium lib.1. cap.9. & suo exemplo Aristoteles, qui (ut narrat Laert. lib.5. in ejus vita) fertur per viginti annos Platonem audivisse. Cæterùm quia jus prædefiniens tempus frequentiæ in scholis nititur præsumptione (ut tenet Aviles cit. nu.2.) quod quis breviori tempore non comparabit sufficientem doctrinam, atque adeo temerè prosiliet ad munus Doctoris, ideo Menochius in arbitr. casu 425. num.60. ex Alex. in annot. ad ad Bart. dicit scholasticum magni ingenij non esse à Doctoratu repellẽdum, etiam ante quinquennium, cum spes est, quod ediscet. In hanc sententiam sic edisserit Petrus Gregor. citatus num.3. Quia temporis (inquit) determinatio pertinet ad communem præsumptionem, ut eo tempore quis peregisse putetur studia, & idoneus ad suscipiendum magisterium & gradum, poterunt Academiæ gradus vel citiùs, vel

Ingeniosi possunt citius Doctorari.

tardiùs

tardiùs conferre, habita ratione potius ingenij, & adeptæ doctrinæ, quæ causa sola est temporis definiti. Sicut alioquin non sufficit diu studuisse, vel commoratum esse aliquẽ in scholis, nisi etiam profecerit, ut nõ diu, sed laudabiliter vixisse inquirendum est cap. gloria Episcopi in fine 22. quæst. 2. Ratio est manifesta, quia sunt aliqui ingenio ita perspicaci, ut difficultates juris, & aliarum disciplinarum facillimè superent, qui proinde tanto tempore ad assequẽdã doctrinam non indigent, quanto hebetibus ac tardis opus est: imò sunt qui plus una hora, quã alij anno integro concipiunt.

Cursuum probatio qualiter fiat.

873 Tertia difficultas est, qualiter Cãcellarius debeat à candidato admittere probationes cursuum? Certum est debere Cancellarium exigere eam cursuũ probationẽ, qua censeatur cãdidatus moraliter fuisse continuus in scholis toto illo spatio, quod postulatur ad gradum suscipiendum. Dixi (moraliter) quia actualis continuatio quæ postulatur in scholis (quãdo aliter nõ disponitur in statuto) nõ intelligitur de cõtinuatione physica, sed de morali, ut probat Archidiac. in cap. fin. de verbor. signif. in 6. exemplo civis, qui censetur continuare in civitate, licèt metu Prætoris interim se absentaverit, l. si quis ita ff. de condit. & demonstr. & exemplo matris, quæ dicitur continuo stare cum filio, licèt ex causa justa aliquo instãti diverterit. Accedit quòd fictione juris potest quis præsens esse ad aliquẽ effectũ, quanvis physicè absens sit, ut v.g. Præceptor Academicus toto tempore feriato reputatur præsens, & actualiter docẽs ad effectum lucrãdi integrum stipendium, & fruendi suis privilegijs. Ita in specie Nicolaus Pignola Addit. ad Roman. sing. 453. Guido Papa q. 88. & 388. Lezana cap. 8. num. 25. Pyrin. in constit. 2. Iulij II. num. 22. ibi: (Dicatur actu legere tempore vacationum.) Probatur à simili. 1. in milite, respectu cujus stipendium est merces, vel præmium assistentiæ actualis in bello, & tamen ad illud lucrandum reputatur præsens, quando ex causa justa abest, ut probat textus in leg. ex testamento Cod. de testam. militis l. testamenta eorum. l. quod constitutum ff. eodem titulo. 2. in cive Romano: quia privilegia concedebantur fruenda solis civibus qui Romæ degerent, & tamen captivi qui habebant animum revertendi præsentes reputabantur l. nihil ff. de captivis & postlim. reversis.

Præsens & con... [illegible]

Absentia ex causa justa.

874 Ex quibus patet 1. candidatum etiam in ordine ad cursus suos probandos, censeri moraliter continuum absque morali interruptione, etiam si duorum, vel trium mensium spatio ex causa negotij necessarij, v.g. quærendi pecunias necessarias ad faciendos sumptus in scholis, divertat in patriã, dummodò habeat animũ revertendi statim finito negotio. Nam scholasticus gaudet ijsdem privilegijs, quibus miles, ut ostendimus n. 376. miles autem reputatur præsens, quando divertit justa de causa animo revertendi leg. ex testamento citata, item si absit causa morbi leg. qui mittuntur §. fin. ff. ex quibus causis maiores. Ita Rebuff. in privileg. scholastic. privileg. 23. Roman. consil. 263. & Ioann. Platea in leg. 2. Cod. de incol. lib. 10. Patet 2. quanvis causa divertendi necessaria omninò non fuerit, satis videri ad continuitatem frequentationis requisitæ ad cursus probationem, quòd candidatus ille præsens fuerit in Academia maiori anni parte litterarij, ut probant Rebuff. & Bald. ex leg. Mævia ff. de manumiss. testament. ibi: Liberi sunto, ut assiduò monumento meo alternis mensibus accendant lucernam, quasi assiduitatem, seu continuationem accendendi lucernam non tollat illa interruptio per alternationem.

Temporis probatio.

875 Maior difficultas est, Vtrum ad probandum moralem illam continuationem, & frequentiam in scholis, sufficiat probare extremitates anni, & aliqua intermedia? Pro parte negativa facit 1. textus in l. si cui §. Titius ff. ex quibus causis maiores, ibi, (si quò deflexerit suæ rei causa, non dubitamus id tempus ei non proficere.) ex quibus patet non reputari moraliter præsentem Reipublicæ, qui etiam ex justa causa divertit. Facit 2. textus in leg. 3. §. si ad diem ff. de re militari, ibi: Si ad diem commeatus quis non veniat, perinde in eum statuẽdum est ac si emansisset, vel deservisset pro numero temporis, facta prius copia docendi num forte casibus quibusdã detentus sit, propter quos venia dignus videatur. Vbi manifestè dicitur nõ cõputari tẽpus militi absẽti, sed pro absenti haberi: & quidẽ (ut nos sæpe diximus) à milita ad scholasticum fit bonum argumentum. Facit 3. textus in l. generaliter 2. Cod. de Episcop. & cleric. ibi? Eos tantum clericos hujusmodi habere beneficium sancimus, qui apud sacrosanctas Ecclesias, vel monasteria permanent non divagantes, neq; circa divina ministeria desides. Cum igitur scholares divagantes ad tempus desertãr scholas, & in suo ministerio sint desides, videntur ea lege comprehẽdi, ut saltem tempore absentiæ inter præsentes non censeantur.

Extremorum probatio contineri intermedia.

876 Nihilominus pars affirmativa tenenda est, quæ videtur esse de mẽte Stephani Gratiani, Menochij & Mascardi: nam Gratianus disc. pt. forens. cap. 292. num. 9. & Menochius consil. 829. nu. 19. affirmant, si quis probaverit se studuisse anno 1570. & anno 1572. censeri probatum annum 1571. tempore intermedium, & inclusum, & Mascardus de probat. concl. 730. n. 2. ex Bellamera in decis. 421.

 asserit,

asserit, si probetur aliquem fuisse scholarem Parisijs ante, & post confectionem rotuli, præsumi quòd fuerit scholaris tempore rotuli. Fundatur, nam cum extrema, nempe principiũ, & finis probata sunt, media ipsa præsumuntur, ita ut extremis probatis, emergat probatio mediorum. Ita Cald. in consil. 32. num. 3. Bal. in l. edicto C. de edicto divi Hadr. sol. Tiraq. in tractat. de præsc. §. 1. glos. 5. Paris de Puteo tractat. de finibus feud. cap. 18. Monran. tract. de finib. regend. quæst. 93. Bursat. consil. 235. num. 36. Purpur. consil. 374. num. 21. lib. 1. Alciat. de præsump. reg. 2. præs. 22. num. 1. Cravet. consil. 949. num. 2. & alij quos citant, ac sequuntur Mascar. Menochius, & Gratianus citati, qui authores rectè exponũt illam propositionem, seu limitant, ut procedat, quando media habent connexionem cum extremis; ergo quando scholaris probat anni extremitates, nempe principium, & finem, quibus adfuit scholis, easque frequentavit, manent probata intermedia per præsumptionem.

877 Explicatur exemplis, 1. quia juxta Alciatum citatum, & Bar. in l. sicuti ff. quibus modis pig. & hypot. sol. si quis probet se nunc possidere, & ante decennium possedisse, præsumitur medio tempore possedisse, & possessionem continuasse. 2. juxta Felinum cap. inter dilectos col. 2. ad fin. & Everardum tit. loco ab extremis num. 3. si obligatus ad solvendũ annuũ redditum, probet solvisse primis, & postremis annis præsumitur, quod solverit medio tempore l. quicunque Cod. de apochis publ. 3. apud Decium in cap. post cessionem nu. 12. de probat. probata beneficij vacatione & institutione; licèt de præsentatione aliter non constet nisi per dictũ institutẽtis, præsumitur quòd præsentatio institutionẽ præcesserit. Quia probatis extremis præsumuntur media. 4. apud Menochium consil. 1101. n. 6. & Rolan. consil. 46. n. 32. lib 3. prædiũm præsumitur feudale, quando alia quæ sunt circũcirca feudalia esse cõstat. 5. apud Alexan. consil. 54. n. 2. lib. 1. Ruin. consil. 67. nu. 11. lib. 1. & Curtium juniorem consil. 192. num. 25. lib. 3. quando probatur aliquem, qui furiosus est, talem fuisse in principio, etiam post medio tempore furiosus præsumitur. 6. juxta Surdum consil. 565. num. 6. lib. 4. voluntates disponentium, quæ sunt positæ in medio intelliguntur ex præcedentibus, & sequentibus, quasi per præsumptionem. Ergo ex dictis satis innotescit nostra resolutio, scilicet probata frequentia extremorũ ejusdem anni, manere probatam ex præsumptione frequentiam temporis intermedij.

Medium censetur probatum extremis probatis.

878 Superest satisfacere objectis supra n. 875. Ad 1. dicimus in ea lege esse sermoné de ijs, qui absunt causa Reipublicæ, & dicitur quòd privilegia in eis durant, nó solum in quantum durat officium, sed etiam eo finito quandiu revertuntur, assignato ad reversionem tempore moderato: quæ procedũt, nisi divertant ob propriam causam. Itaq; hi jam functi suo officio, & noluit jus eos tamum privilegiari quantum milites: scholastici verò gaudẽt ijsdem privilegijs, quibus milites, ut sæpe à nobis probatum est. Quòd verò jus voluerit milites, & scholasticos esse magis privilegiatos civibus, patet ex eo quia illi prosunt magis bono publico. Ad 2. fatemur à milite ad scholasticum fieri bonum argumentum, & etiam ex citata lege rectè argui absentes milites, quando ex justa causa etiam propria, absunt, reputari pro præsentibus: at ibi infligitur pro pœna privatio, seu spoliatio hujusmodi privilegij propter culpam, quam committunt violantes præceptum veniendi, quod satis indicant verba illa legis, Venia dignus. Ad 3. in illa lege sermonem esse de clericis habentibus beneficia Ecclesiastica postulantia residentiam, & in eis non residentibus: & aliud est loqui de residẽtia, & continuatione temporis in ordine ad beneficium Ecclesiasticum, aliud in ordine ad probandam continuationem in scholis. Nam illa prior strictior est, utpote magis necessaria, à qua multum pendet animarum salus in parochianis. Vide quæ diximus à num. 376. de residentia in Academia postulata, ut studiosi fruantur privilegijs.

Tempus absentiæ in militibus et scholasticis.

879 Pro complemento hujus difficultatis observa 1. studiosos jurantes comilitonem cursum explevisse, rectè jurare, si se conforment prædictis, scilicet intelligendo de continuatione morali, etiam si data fuerit interruptio modici tẽporis: item de continuatione per majorem partem temporis, & continuatis extremitatibus; juxta præsumptionem continuati temporis intermedij. Ita Alphonsus de Escobar cap. 4. à num. 32. Quod intelligo nisi jurans pro comperto habeat illum abfuisse tempore intermedio valde notabili. Quia tunc per certam notitiam absentiæ, & interruptionis notabilis; cessat præsumptio illius intermediæ continuationis. Observa 2. prædictam omnem doctrinam solum habere locum in illis Academijs, in quibus secundùm jus commune probantur per testes deponentes de frequentia, & continuatione in scholis, cursus litterarij: non verò in illis, in quibus cursuum probatio aliter fit, nempe per designatores, vulgo apontadores, qui singulis diebus assistunt aulis, & punctis sive matutinis, sive vespertinis notant quotidie absentes, sicut fit in Academia Eborensi, & similibus. Tunc enim integra probatio facienda per secretarium Academicum corã Cãcellario, petitur à catalogo, in quo nominibus auditorum præfiguntur puncta absentiæ.

Juramento de continuatione in scholis

880 Su.

Cursuum approbatio non legitima.

Superest adhuc inquirendum, qualiter peccet Cancellarius, si cursum approbet, non servatis servandis? Certum est peccare Cancellarium, cui incumbit præsidere cursuum probationi, si non servet requisita, seu postulata per statutum, ut cursus probetur. Quia tunc agens contra proprium officium, violat justitiam commutativam. Vnde si omittat aliquid modicum, & accidentale, peccabit venialiter: si omittat aliquid substantiale, ex quo evadat probatio illegitima, & invalida, peccabit mortaliter. Ratio est, quia in re gravi deest suo muneri: deinde cooperatur graviter delinquentibus. Nam Alphonsus de Escobar cap. 52. num. 53. affirmat peccare mortaliter eum, qui cursum illegitimè probat, esseque reum perjurij, sicut & testes: manereque insuper invalidam probationem. Deinde inquirit, an si præcedenti cursus imperfecta probatione, seu falsa, quis gradum consequatur, peccet lethaliter quoties grado, vel cursu utitur? Respondet

Probationi cursus falsa cooperantes.

num. 54. si utatur ad actus, ad quos necessarius est gradus ille verè obtentus, veluti ad oppositionem beneficij, seu canonicatus, ad quorum obtentionem gradus desideratur, vel ad alium gradum obtinendum, ut puta, Doctoratum, mortaliter peccare quoties utitur falso instrumento, aut nullo & invalido. Rursus quærit quid juris de restitutione? Respondet, si titulus, vel gradus omninò falsi sunt, indistinctè teneri ad restitutionem ejus quod mediante gradu obtinuit, etiam si dignus, vel dignior cæteris erat: sin autem non sit titulus falsus omninò, sed invalidus ob imperfectam, aut iniquam cursuum probationem, tunc distinguit affirmans, si dignus est, non teneri ad restitutionem, licèt peccet: si indignus, teneri. In quibus duo supponit, aut innuit, alterum, esse irritum gradum, non præcedente legitima cursuum probatione, collatum, quasi illam prærequirat ut formam substantialem: alterum, peccare cooperatorem in eo genere, & gravitate criminis, quod committit scholaris fraudulenter se gerens in obtinendâ probatione. Vnde cum Cancellarius sit unus ex præcipuis cooperatoribus, utpote præsidens actui probandi, peccat tanquam cooperator, & præter hoc peccatum, committit aliud violandi obligationem proprij muneris; nisi velimus esse unicum peccatum, sed per malitiam geminatam æquipollens duobus.

QUÆSTIO II.

Qualiter teneatur Cancellarius in ipsa graduum collatione, & proximè ante illam?

881 PErspicuum est teneri Cancellarium in ipsa graduum quorumcunque collatione, servare omnia, quæ præscribuntur à statutis, vel saltem consuetudine legitimè præscripta observari solent, tum quoad formam verborum determinatam, qua gradus conferri præcipitur, tum quoad locum, tempus, & reliquas omnes circunstantias, & solemnitates, in gradu conferendo adhiberi solitas; ita ut pro ratione materiæ leviter, aut graviter delinquat. Et quidem si omittat aliquid, cujus defectus inducat nullitatem gradus, procul dubio mortaliter peccabit: tum scholarem candidatum defraudet in re gravi, eique gravem injuriam inferat, vel saltem bono publico.

Cancellarij obligatio in collatione gradus.

Prima dubitatio est, an teneatur Cancellarius conferre gradum candidato petenti, & habenti omnia requisita? Videbitur alicui negandum 1. quia gradus Academicus est privilegium quoddam litterarium, quod ex cõmissione supremi Principis distribuitur: at Princeps sicuti liberaliter & sponte concedat privilegia, & gratias, potest illas licitè negare petentibus, ac legitimè ad accipiendum dispositis; ergo similiter Cãcellarius, & quicunque alius qui authoritate Principis impendit. 2. quia non magis debetur gradus candidato petenti, quàm dispensatio subdito, qui eam postulat à superiori: atqui superior non tenetur semper dispensare cum subdito petenti, etiam si justa causa ad dispensandum interveniat; ergo similiter Cancellarius non tenebitur semper impendere gradum candidato petenti, ac ritè disposito.

882 Nihilominus pars affirmativa tenenda est, scilicet Cãcellariũ teneri ex justitia conferre gradum candidato petenti, & habenti omnia requisita; ita ut, si deneget absq; ulla justa causa boni publici, quæ potest intervenire, gravem illi inferat injuriam. Probatur 1. quia Cancellarius est magistratus Academicus, qui in collatione se habet instar judicis in prolatione sententiæ; sed judex tenetur ex justitia commutativa partibus petentibus post sufficientem, ac legitimam examinationẽ, jus dicere, ferendo sententiam: ergo similiter Cancellarius. Maior constat, nam gradus ille est honor litterarius habitus per sermonem

Gradus conferendi obligatio.

Academicum de scientia candidati, quod testimonium est quædam sententia procedens à vera jurisdictione, præcedente legitima causæ cognitione, per examen, & alios veluti processus litterarios. Minor suadetur, quia judex tenetur ex justitia commutativa peragere suum officium: ad hoc enim constitutus à rege salarium accipit: est autem præcipuum judicis munus jus dicere, & sententiam ferre. Probatur 2. quia inter studiosum, & Academiam videtur ex statuto, & consuetudine intervenire tacitus contractus onerosus, ut si studiosus tot annos frequentet gymnasium, & in hoc & illo examine approbetur, Academia gradum conferat: sed Cancellarius suo munere agit partes Academiæ; ergo candidato petenti, ac præstanti ex sua parte quidquid necessarium est, tenetur ex rigorosa justitia conferre gradũ. Nam ex contractu oneroso oritur obligatio rigorosæ justitiæ. Probatur 3. à simili, nam habita proportione, ita se habet confessarius in foro pœnitentiæ atque se habet Cancellarius in foro Academiæ: sed confessarius tenetur sub mortali tãquam judex prædicti fori impendere absolutionẽ pœnitenti rite disposito postulanti; ergo Cancellarius impendere gradum candidato legitimè petenti. Vterque enim est judex in suo genere.

883 Quare ad 1. rationem dubitãdi pro parte negativa, fatemur gradum litterarium in se privilegium esse, si non formaliter, saltem causaliter, quatenus radix est, à qua multa privilegia in graduato pullulant: negamus tamen omne privilegiũ posse justè à Principe denegari legitimè disposito petenti: quia saltem privilegium remuneratoriũ, quãdo intervenit pactũ, quod vassallus ex parte sua implevit, denegari nequit: & huic privilegio gradus Academic⁹ valde assimilatur. Ad 2. fatemur multũ assimilari collatiõnẽ dispẽsationis collationi gradus, negamus tamẽ posse semper superiorem denegare dispẽsationẽ subdito petenti; Quia imprimis probabile est absolutè teneri superiorẽ ad dispẽsandũ cũ subdito petẽte, quando datur justa causa. Quãvis autẽ oppositum sit probabilius, ita debet intelligi, ut data causa justa superior quãdoq; teneatur, quãdoq; nõ teneatur. Nam tenetur quãdo dispensatio valde expedit ad bonũ animæ, vel corporis subditorũ, quorum saluti prælatus ex officio obligatur consulere: non tenetur, quando ex dispẽsatione negata nullum notabile damnum cõmune, vel privatum sequetur. Ita Sanchez lib. 5. Matr. disp. 10. n. 5. & 6. Vnde assimilatur collatio gradus collationi dispensationis debitæ in primo casu: qui gradus valde expedit bono ipsius candidati, ad quem proinde assequendum multum industriæ ac laboris impendit.

Dispensatio aliquãdo debita.

884 2. dubitatio est, an Cancellarius teneatur conferre gradum candidato petẽti, qui secũdùm allegata & probata dignus & idoneus est, sed Cancellarius ipse cognoscit revera eũ indignum, & insufficiẽtẽ? Cũ dixerimus Cãcellariũ in conferẽdo gradũ esse instar judicis proferentis sententiam, resolutio hujus dubitationis pendebit ex decisione illius quæstionis, quam decidimus in nostro Prõptuario p. 1. num. 668. Vtrum judex possit, ac debeat capite damnare, quem privata scientia cognoscit innocentem, si secundùm allegata & probata, attentis regulis juris, probetur nocens, & ipse judex nequeat aliqua via illum liberare, cum pars pro sententia instet? Malder. tract. 6. cap. 1. de justit. judic. dub. 13. §. Dico 1. Sotus 5. de justitia quæst. 4. num. 2. Toletan. lib. 2. testit. cap. 3. p. 2. d. 4. num. 160. & Lessius l. 2. cap. 29. num. 78. arbitrantur, & quidem probabiliter, in nullo casu posse iudicem capite damnare, quem novit innocentem, juxta illud Exodi 23. Insontem & justum non occides, ubi sermo est cum judice. Et sic juxta mentem horũ authorũ videtur Cancellarium nõ solum posse abstinere à conferendo gradu, sed teneri ad nõ conferẽdũ in prædictis circũstãtijs: præsertim quia ex graduatione indignorũ sequitur grave detrimẽtũ boni publici, quod privato anteponẽdum est, ita ut judex plus debeat cavere publicum quàm privatum detrimentum.

Iudex secundũ allegata & probata debet iudicare.

885 Nihilominus nos loco citato probabilius existimavim⁹ cũ S. Thoma 2. 2. q. 67. a. 2. Valẽt. to. 3. d. 5. q. 15. p. 2. Azorio to. 3. l. 2. c. 2. q. 51. & Sãch. lib. 7. Matr. d. 37. n. 13. debere judicem damnare innocẽtem taliter cognitum privatim, qui secundùm allegata & probata juridicè cõvincitur nocẽs. Ratio est, quia judex tenetur ferre sentẽtiã, nõ secundùm privatam, sed secundùm publicã scientiã: scientia enim cũ sit veluti effectus potestatis publicæ, nã ex potestate publica facit judex inquisitionẽ, tali potestati proportionari debet. Cõfirmatur, nã ferre sententiam secundùm allegata & probata cedit maximè in bonum commune; si enim neglecta scientia publica judex secundùm privatam, & alijs occultam judicaret, turbaretur Respublica, dum videret contemni leges, & publica testimonia, deinde judici præberetur occasio ferendi sentẽtias injustas impunè pro arbitrio. Ex qua resolutione à fortiori credimus debere Cãcellariũ graduare insufficiẽtẽ taliter cognitum privatim, qui juridicè probatus est sufficiens. Nam Cancellarius est judex, qui proinde scientia non privata, sed publica duci debet. Dixi (à fortiori) quia judex debet inclinare potiùs ad favorem, quàm ad rigorem erga reum: versatur autem in reo condemnando rigor, & in candidato graduando favor. Accedit pro hac parte, quòd authores utriusque sententiæ conveniũt, in causis civilibus & criminalibus, ubi non agitur nisi de pœna pecuniaria, vel exilij, vel privationis officij, ac

ac beneficij, & judex non potest aliqua viâ succurrere innocenti, posse se accommodare ad judicandum secundum allegata & probata.

886 Hinc patet solutio ad fundamenta contraria. Nam ad 1. authoritatis, respondetur Deũ in S. Pagina præcipere judici ne occidat insontẽ, si talis probetur judici, & cognoscatur notitia publica, quidquid sit de illius innocẽtia, vel iniquitate, cognitis per notitiã privatam. Ad 2. rationis in præsenti casu, fatemur cõmune bonũ esse anteponẽdũ privato, & ex graduatione indignorũ sequi grave detrimẽtum boni publici: ita tamen ut detrimẽtum illud sequatur per accidens, quando candidatus est insufficiens re ipsa, probatur verò sufficiens juxta statutum: sequatur autem per se, quando solum habeatur ratio notitiæ privatæ, & non attendantur probationes juxta statutum, ac parvi fiat notitia publica. Et recta ratio postulat, ut ad decidendum consideremus quæ per se sunt, non quæ per accidens. Addo prædictis, & salvo meliori judicio, resolutionem limito in hunc modum. Quanvis candidatus ille legitimè probetur sufficiens, si re ipsa sit manifestè insufficiens ex defectu scientiæ, & hujusmo di insufficientia sit omnibus notoria, posse Cancellarium, ac debere illi gradum denegare: & idem affirmo de judice erga probatum nocentem capite plectendum, qui re vera innocens est, & ejus innocentia omnibus notoria. Quia in hoc casu tenebitur judex abstinere à sententia capitis, & amplecti priorem illam opinionem, quam dixi probabilem. Quia tunc videtur illa notorietas, seu veritas omnibus manifesta æquipollere notitiæ publicæ, & infirmare quod in oppositũ juridicè probatum est. Deinde non sequitur in populo scandalum, quòd scilicèt à judice cõtemnantur leges, & juridicæ probationes.

Gradum conferens Cancellarius non observando informationem de fide.

887 3. dubitatio est, utrum & quomodo peccet Cancellarius Doctoratum conferens illi qui nec probavit se esse catholicũ per informationem Ordinarij, nec fecit professionem fidei? Supponimus Pium IV. motu incipienti, In sacrosancta decrevisse ne quis ad Doctoratum, aliumve gradũm litterarium admittatur, neque in Rectorem, aut Cancellarium Universitatis, aliorumve gymnasiorum eligatur, nisi priùs de ejus religione, & fide catholica fiat processus, seu capiatur sufficiens informatio per Ordinarium loci, vel ejus Vicarium, & hac informatione prævia fidei professionem faciat. Aliter promoventibus, si sint antistites, imponitur interdictum ab ingressu Ecclesiæ: si antistites non sint, excommunicatio ipso facto, & privatio beneficiorum omnium, dignitatum, officiorum, feudorũ Ecclesiasticorũ, & inhabilitas ad illa, & ad alia in posterum obtinenda: in ipsos verò promotos nullitas promotionis decernitur. His positis.

Certum est 1. Cancellarium impendentem gradum aliquem litterarium omisso aliquo ex duobus, nẽpe informatione de fide, vel professione fidei, peccare graviter, & incurrere pœnas proximè inflictas. Patet, quia est transgressor in materia gravi, cujus gravitas satis colligitur ex gravibus pœnis impositis: nã ille promovet ad gradũ violatis decretis, quæ pœnas infligũt. Certũ est 2. promotionẽ illã ad gradum litterariũ, nõ præmissis informatione & professione fidei, esse irritam. Ratio est, quia ita disponitur in decreto Pontificis, & quia non servatur forma substãtialis lege præscripta. Dubitatur, an sit irrita in utroque foro? Affirmant Suar. lib. 5. de legib. cap. 32. num. 5. & Palaus tract. 3. de legib. d. 2. p. 10. num. 7. Et quidem hæc opinio ex proximo fundamento, est tutior, & probabilior. Videtur etiam probabile solum esse irritam in foro externo, juxta doctrinam Sanchez tom. 1. opusc. lib. 2. cap. 1. dub. ult. num. 14. asserentis esse validum in foro conscientiæ Doctoratum illius, qui omisit solemnitates requisitas per statuta Academiæ, si ille sit æquè doctus atque illi, qui eundem gradum recipiunt. Dicta procedunt quanvis solemnitates non omittantur ex malitia, sed tantum ex inadvertentia, aut ignorantia inculpabili. Item quanvis non omittatur utraque pars solemnitatis, sed altera solum, nempe aut professio fidei, aut informatio de religione. Quia omissio formæ substantialis ponit nullitatẽ, quãvis nulla interveniat culpa.

Gradus collatio nõ præmissa fidei professione.

888 Major est difficultas, an validè & licitè fiat promotio ad prædictum gradũ, omissa informatione de religione, quãdo notoriũ fuerit promovẽdum esse catholicũ, vel promovẽtes certam ea de re notitiã habuerint? Affirmativa resolutio est valde probabilis. Nam teste Menchaca lib. 1. contract. illust. cap. 28. num. 6. in foro conscientiæ factum tenet, quando finis juris habetur, quanvis solemnitates juris omittantur. Confirmatur 1. ex Sanch. lib. 8. Matrim. d. 36. num. 16. asserente, quando alicui committitur potestas ad dispensandum etiam pro foro externo, in aliquo impedimẽto matrimonij, sub hac cõditione, vel clausula apponi solita: (Si per informationẽ preces veritate nisi repereris) nulla opus esse informatione, si veritas sit notoria, vel de ea judici constet. Confirmatur 2. ex Navarr. cap. 28. addit. nu. 18. & 25. docente valere gradum Doctoratu, qui absque prævio examine homini notoriè digno confertur: etsi examen pro forma requiratũr. Ergo similiter dicendum est de graduando notoriè catholico, quanvis absolutè præcipiatur fieri circa graduãdum informationẽ de fide catholica. Quid si à notoriè catholico omittatur professio fidei? Respondeo nec licitè, nec validè posse à Cancellario graduari. Est enim disparitas inter informationem, & professionẽ.

Notorietas an possit excusare informationem.

Doctoratus notoriè digno absque prævio examine.

Quia informatio videtur omninò superflua, quando de religione, seu fide graduandi omninò manifestè constat: siquidem ad eum tantum finem præcipitur, ut de illius religione, & fide constet, atque adeo ubi constat, cessat omninò finis præcepti: non ita res se habet in professione: quia hæc non solum præcipitur ut constet quid graduandus de fide sentiat, sed etiam, ut fiat ... in Academijs conventus ille, actus præcipuus religionis in honorem fidei, & Catholicæ Ecclesiæ: unde non cessat omninò finis præcepti in notoriè catholicis.

Professio fidei quomodo iteranda

889 Potest iterum dubitari, an qui jam publicè fecit professionem fidei recipiens unum gradum litterarium, sive in gradibus subordinatis, sive in non subordinatis, teneatur iterum facere eandem professionem, quando alium gradum recepturus est? Pro gradibus subordinatis intelligo eos qui sunt in eadem serie pertinentes ad eandem facultatem, v.g. Baccalaureatus, Licentiatura, & Doctoratus sive in Philosophia, sive in Theologia: pro non subordinatis intelligo disparatos in diversis scientijs, v.g. Doctoratus in Medicina, & Doctoratus in Theologia. Difficultati propositæ mihi videtur satisfaciẽdum esse affirmativè ex doctrina Azorij tom. 1. lib. 7. cap. 2. q. 8. & Garcia de beneficijs 3. p. cap. 3. nu. 17. & 18. asserentium eum qui semel fecit professionem fidei uno titulo, v.g. Doctoratus, teneri illam iterare, si beneficium curatum accepit: item si fecerat ratione canonicatus adepti, & postea dignitatem in cathedrali acquisivit. Quanvis oppositum defendat Sanchez lib. 2. Decal. cap. 5. num. 6. & probabile est. Ego tamen magis propendeo ad priorem sententiam, quia authores citati pro illa testantur ita fuisse declaratum à S. Congregatione Cardinalium. Unde ex illa propter paritatem, vel saltẽ magnam similitudinem existimo teneri graduandũ ad iterandam fidei professionem, quando recepturus est aliquem gradum sive subordinatum, sive non subordinatum, etiamsi jam semel atque iterum professionem fecerit. Ex quo rursus infertur non esse licitum Cancellario promovere ad gradum illum candidatum, qui jam fecit professionem fidei in receptione alterius gradus, si nolit talem professionem iterare.

Iuramentum præstandum academiæ.

890 4. dubitatio est, Utrum, & quodnam juramentum teneatur Cancellarius exigere à candidato antequam illi gradum conferat? Tam jure communi, quàm speciali aliquod juramentum exigi à candidatis, antequàm promoveantur ad gradus, certum est. Dubitari potest, & inquiri quodnam sit tale juramentum? Iure & consuetudine speciali scio in hac nostra Eborensi Academia omnem graduandum præstare juramentum de parendo Rectori Academico, de non veniẽdo, aut moliendo aliquid contra almam Academiam, de deferendo locum antiquioribus, in publicis consessibus. Iure communi Canonico Clem. 2. de Magistris decernitur, quòd is ad quem pertinet Doctoratum, vel Magisterium impẽdere, priùs à doctorando exigat juramentum, quod in solemnitate sua non expendet ultra summam trium millium argẽteorum Turonẽsium: si tale juramentum non exegerit, etiam si sit Episcopus, punitur per sex menses pœna suspensionis à collatione cujuscunque Doctoratus, vel Magisterij, in quacunque scientia. Ratio motiva decreti fuit præcludere viam sumptibus, quos immodicos faciunt multi in suo Doctoratu, & illam aperire, ac facilem reddere multis doctis, qui (ut ait Pontifex loco citato) à receptione Doctoratus sæpe retrahuntur propter multitudinem expensarum. Sic desumunt ex Ordin. Lap. Abb. Immola, Anchar. Zabarel. Paul. Panorm. item Ximen. in concord. §. 1. & 2. Alagon in compen. pag. 636. Bonifac. de Vitalin. Viv. in ration. lib. 5. pag. 54. August. Barb. tom. 4. in collect. juris Pontif. ad Clem. Cum sit nimis num. 1. & 5. ubi notat ex Sanch. de Matrim. lib. 3. disp. 50. num. 3. quòd suspensus, vel alia pœna affectus ad tempus, si durante eo tempore, aliam suspensionem, similem pœnam ad tempus incurrat, hoc posterius tempus incipere statim à die sententia judicis illud inferentis, aut quando incorritur ipso jure statim à die commissi delicti. Ex quibus, ac præsertim ex gravi illa pœna per decretum inflicta, satis apparet Cancellarium utpote ad quem spectat promovere ad gradum, teneri sub gravi culpa tale juramentum exigere, si tale decretum contraria consuetudine abrogatum non sit, ut videtur esse in Academia Eborensi.

QUÆSTIO III.

Qualiter peccet, ac puniatur Cancellarius, si Doctoratum conferat indigno?

891 IAm supra à num. 881. resolvimus quid dicendum sit de Cãcellario conferente gradum indigno re ipsa, & taliter privatim cognito, si tamen secundùm allegata & probata, scilicet per notitiam publicam cognoscatur dignus. Quæstio modò est de Cancellario conferente gradum simpliciter indigno, cujus nulla dignitas aliquo modo etiam per allegata & probata apparet. In qua perspicuum est peccare Cancellarium: dubium verò qualiter peccet? Si Cancellarius indigno conferat gradum Doctoris in S. Theologia, rectè docet Sylvest. v. Rector n. 5. Navarrus cap. 25. Hisp. & Lat. antiq. & nova num. 55. S. Antonin. 2. p. tit. 3. cap.

Gradum indigno conferens Cancellarius quomodo peccat, & punitur

cap.5. §.6. Alcozer in Summa cap.27. init. Armil. verbo Doctor num.1. Caietan. & Palatius in Summa verbo Doctoratus, & Sanchez consil. lib.2. cap.2. dub.57. num.1. peccare mortaliter. Probatur 1. authoritate Synodi Constantiensis §. Item ut de cætero, de collatio in pragmat. sanctio. Nullus ad titulos graduum & honorum assumatur, nisi idoneus & approbatus moribus & scientia &c. & post pauca concludit: Contra facientes aut venientes, privilegijs regalibus eisdem Vniversitatibus concessis ipso iure priventur. Vnde cum sit pœna gravis privatio omnium privilegiorum ipso jure indicta, rectè sequitur impositam fuisse pro transgressione gravi, quam Cancellarius, vel quicunque alius in promovēdo indignum committit. Accedit, quia Cancellarius admittens indignum est perjurus, siquidem juxta Sylvestrum citatum num. 5. Ecclesia exigit juramentum à promoventibus, ne indignos admittant. Probatur 2. ratione, nam promorio indigni ad Doctoratum Theologicum, est valde nociva Reipublicæ Christianæ: nam per testimonium publicum Academiæ quis constitutus Doctor in Theologia proponitur universo orbi tanquàm medicus animarum sufficiens, quem proinde omnes pro suis expediēdis difficultatibus possint consulere, & ignorantes suis resolutionibus acquiescere, ex eo præcisé quòd sit in Theologia Doctor. Si igitur Doctor sit expers doctrinæ, & ignorantiæ tenebris cæcutiat, non aliter atque ipsi consulētes, nonne tunc cæcus cæcos ducet, & omnes in foveam gehennalem cadent? Horum malorum cum sit causa moralis efficiens Cancellarius procul dubio promovens indignum ad Doctoratum Theologicum gravissimè peccat.

Doctora-tus indig-nus in Me-dicina.

892 Rogabis 1. an procedat resolutio prædicta in Madicina, ut nempe Doctorem in hac facultate fieri, vel facere notabiliter insufficientem sit peccatum mortale? Rectè affirmat Sanchez num.2. cum Navarro, Caietano, Alcozer, Armilla, & Palatios citatis. Patet, quia peccatum mortale est, concurrere injustè ad grave detrimentum corporale alicujus: qui autem in Medicina creat Doctorem notabiliter insufficientem, concurrit ad grave detrimentum salutis corporis multorum; nam multi Doctori medico fidunt propter gradum. Quare si medicus Doctor idiota fuerit, dum ignoranter adhibet medicamenta, alios interficiet, alios afficiet morbo graviori illo quo erant affecti. Addo in genere suo plus nocere medicum ignorantem corpori, quàm Theologum ignorantem animæ, in jis discipulis, qui illorum doctrinam sequuti sibi ipsis applicant. Nam medicus interficiens affert malum, & damnum corpori irreparabile: Theologus verò dans pravū consiliū, non æquè in hoc genere nocet animæ: quia tale consilium recipiens vel juxta illud operabitur ex ignorantia iuvincibili, & sic anima nullum damnum patietur: ignorantia enim invincibilis excusarà peccato: vel operabitur ex ignorantia vincibili, & tunc committet peccatum, quòd damnum, & si gravissimum, tamen per pœnitentiam reparabile est.

Doctorat. ius indig. nus in iure

893 Rogabis 2. an similiter peccet mortaliter Cancellarius notabiliter insufficientem doctorans in jure Pontificio, aut Cæsareo? Respondeo affirmavè cum Navarro, Alcozer, Armilla, Caietano, & alijs, licèt Caietanus aliquantulum dubitet. Ratio sumitur ex dictis, quia Cancellarius doctorans indignum juristam grave infert alijs sine causa detrimentum, nempe clientulis qui propter gradum, Doctori illi juris ignaro suas causas, & lites patrocinandas committent, à quibus procul dubio excident ob ignorantiam Doctoris. Circa prædictas resolutiones Sanch. citatus n. 4. observat 1. cum Palacios, & alijs Iunioribus, ea omnia, quæ diximus de Doctoratu, procedere de Licentiatura. Nam ille cui Licentiatura impenditur, habet jus, ut, quoties voluerit, absque novo examine promoveatur ad Doctoratum. Observat 2. idem sentire aliquos, inter quos est citatus Alcozer, de Baccalaureatu: & posse hanc sententiam adscribi Navarro, quatenus loquitur indifferenter de gradibus, & Baccalaureatus verus gradus est. Adjungit tamen non esse mortale talem gradum petere, vel dare absque requisita sufficientia. Quia ex illo modicum damnum inferri potest: nam gradus Baccalaureatus parui penditur, nec ratione illius alicui fiditur. Mihi tamen videtur loquendum esse in hac materia cautiùs. Nam Baccalaureus in S. Theologia, vel in jure dicitur absolutè graduatus in dictis facultatibus, quæ sunt magni ponderis in ordine ad salutem animæ, & judices, quibus multum in causis fiditur, cognominantur Baccalaurei: & Baccalaureatus non confertur nisi prævio examine, atque adeo qui audit Baccalaureus, supponitur sufficienter doctus. Quare vix audeo liberare à mortali eum qui in nostris Academijs Lusitaniæ conferret Baccalaureatum in prædictis facultatibus candidato omninò inepto præsertim, si hoc passim committeretur.

Graduans in ar-tibus ab-que suffi-cientia.

894 Rogabis 3. an peccet mortaliter Cancellarius graduans in artibus notabiliter insufficientem, v.g. illi Magisterij, vel Licenciaturam conferens? Affirmat Navarrus, & Alcozer apud Sancium citatum num.6. quasi etiam sit mortale illum gradum recipere absque sufficientia. Ipse tamen Sanch. ibidem ex doctis probabiliter judicat non esse mortale. Quia non inde consurgit damnum grave: siquidem nemo pro rebus suis alicujus momēti consulit philosophum graduatum. Et hujus sententiæ videtur esse Caietanus, quatenus dubitat

dubitat de Doctoratu in jure. Arbitror tamen utramque sententiam rectè temperari & componi, si prioris rigor mitigetur, posterioris laxitas coerceatur, ita ut dicamus Cancellarium, qui graduaret unum vel alterum insufficientē, peccare venialiter, qui graduaret quoscunque oblatos insufficiētes, peccare mortaliter. Quia in primo casu inferret leve damnum, in secundo grave, scilicet vulnerando graviter Academiam, quæ in hoc patietur grave detrimentum tum in honore, quatenus per illam futilem graduum collationem reddetur contemptibilis, & ipse gradus ridiculus, tum io facultatibus etiam superioribus: quia cum gradus sit quidam honor, qui confertur tanquam præmium pro labore studiorum, & profectu scientiæ, si passim ac sine delectu impendatur omnibus tam sapientibus, quàm ignorantibus, parui fiet, & pro eo assequendo nullus prudens dies noctibus studendo junget: proindeque intepescet, ac forte extinguetur litterarum studium, etiam cum magno detrimento sacræ Theologiæ, cui ægrè incumbere, & in qua nequaquam valet proficere, qui philosophus non est.

895 Ex dictis rectè sequitur quod affirmant Glossa in Clem. 2. de Magistris verbo Honorem, & ibidem Barbosa to. 4. in collect. num. 4. Perez l. 1. tit. 16. lib. 2. Ordin. pag. 374. Azeved. l. 2. num. 7. tit. 9. lib. 3. novæ recop. & Bobadil. in sua polit. lib. 1. cap. 3. nu. 70. scilicet scholarem indignum, qui petit Doctoralia insignia, peccare mortaliter. Ratio est, quia cooperatur in tali petitione alteri mortaliter peccanti, nempe Cancellario: & omnis qui petit ab altero quod alter sine peccato mortali præstare nequit, mortaliter peccat.

Gradum recipiens cū aliquo defectu.

Pro complemento igitur superioris doctrinæ, Rogabis 4. an peccet mortaliter, qui recipit gradum Baccalaureatus, Licentiaturæ, vel Doctoratus deficiēte sibi aliquo ex requisitis ad id secūdùm statuta: Nota 1. requisita ad recipiendū gradum esse v.g. schedulam examinis in grammatica, vel cursu aliquo, esse descriptum in matricula, habere gradum inferiorem subordinatum gradui superiori recipiendo, examen rigorosum, & similia. Nota 2. esse aliqua requisita, quorum defectus annullat gradum in foro externo, & aliqua, quorum defectus annullat in foro conscientiæ; quænam verò sint, patebit ex dicendis. His notatis, rogaro satisfaciūt Alcozer in Summa cap. 17. initio, & Henriquez asserentes esse peccatum mortale, recipere gradum cum defectu alicujus ex requisitis, v. g. si quis non habeat cursus requisitos, si non interfuit illis juxta Academiæ statuta, si fuit præsens, sed non descriptus in matricula; & hoc, licèt nullum juramentum præcesserit. Rationem subdunt, quia Academia non intendit conferre gradum patientibus defectum aliquē juxta sua statuta. Addidit verò Henriquez, secluso juramento, esse tantum peccatum veniale, si detur defectus in re minima, ut defectus schedulæ. Nihilominus dicendum est cum Sāchez lib. 2. consil. cap. 2. dub. 57. num. 15. secluso juramento, non esse peccatum mortale recipere gradum cum aliquo defectu ex dictis, qui non annullant gradum in foro conscientiæ, si recipiens aliàs sit dignus & sufficiens ad talem gradum. Probatur, quia tunc concurrit quod substantiale est, nempe promotio ad gradum cum sufficientia: illi autem defectus substantiales non sunt. Dixi (secluso juramento) quia si interveniat juramentum, peccatum erit mortale, non ex præcisa ratione defectus illius, sed ratione perjurij, quod committitur.

896 Rogabis 5. an qui recepit gradum cum aliquo defectu possit licitè se opponere ad cathedram, collegium, aut beneficium, quæ postulant talem gradum, ut habeant? Benè respondet Sanch. citatus num. 8. ex Navarro, quem citat cap. 28. addit. ad num. 58. cap. 25. si defectus sit talis, qui solum annullet gradum in foro externo, & non in foro cōscientiæ, posse licitè se opponere: secus si in foro conscientiæ gradum annullet. Hæc asserit nulla assignata ratione, quæ tamen in hunc modum aptari potest: illa cathedra, illud collegium, aut beneficium ex sua institutione, vel Principis decreto solum possunt licitè haberi ab ijs qui verè sunt insigniti tali gradu postulato: atqui quando gradus annullatur in foro externo, & non in foro conscientiæ, adhuc verè persistit: secus, si annulletur in foro conscié. tiæ; ergo in illo, & non in hoc casu potest graduatus se opponere. *Graduatus perperam an opponere se possit benef. y an peccet.*

897 Difficultas est exponere, & decidere, quinam sint defectus qui in solo foro externo gradum annullant, & quinam in foro conscientiæ? Sanchez citatus à n. 10. ut nos levet ab hoc onere, cum Navarro, & Henriquez dicit 1. defectum schedulæ examinis in grammatica, quod fieri præcipitur ad aliquam scientiam audiendam, non annullare gradum in conscientia, si qui omisit, erat aliàs sufficiens ad audiendam talem facultatem. Quia hujusmodi defectus essentialis non est. 2. idem dicit de defectu unius cursus, si aliàs qui omisit, erat tam doctus, sicut alij mediocriter docti, qui habebāt suos cursus integros. 3. idem dicit de defectu adscriptionis matriculæ. 4. idem dicit de defectu examinis rigorosi, quod Pontifex, vel Nuncius in suis rescriptis præcipit fieri, si ille sit tam doctus, qui debeat ab examinatoribus approbari. Denique num. 14. concludit, si ille qui gradum recipit, sit tam doctus, quàm sunt communiter alij, qui in illa Academia gradum recipiunt, quamvis non observaverit solemnitates, quas postulāt ejusdem Academiæ statuta, gradum esse validum in foro conscientiæ. Ratio est, quia quando concurrit *Gradus in viam ex quibus de fectibus.*

id,

id, quod secundum jus naturale est necessariú, defectus solemnitatis jure humano requisita non irritat contractum in foro conscientiæ, ut ex multis probat Navarrus supra citatus, & plures apud Covar. reg. peccatum 2.p.§.3. n.9. & cap. cum esses, de testam. num.5. Quare pro resolutione ejusdem Sancij (ut ipse ait) stant Navarrus, Ludovicus Lopez 1. parte instructorij novi cap.164. Henriquez, & quidam doctus ex neotericis, qui addidit in suis scriptis, idem in simili casu decrevisse, & subscripsisse plures Magistros circa quendam, qui similem patiens defectum factus scriba est. Ex dictis videtur sequi solum defectum illius rei, quæ jure naturali exigitur ad gradum, qualis v.g. est sufficiétia scientiæ, reddere gradum irritum in foro conscientiæ. Adde etiam illum, quem supremus Princeps verbis expressis declararet talem esse. Quia ex defectu voluntaris in Principe tollitur omne id quod ab illius voluntate pendet.

Cancellarius manifestans punctum candidato.

898 Rogabis 6. quomodo peccet Cancellarius qui multo antea manifestet candidato punctum, super quo lectio facienda est? Item quicunque qui candidato lectionem conficit? Has & similes quæstiones excitat, sed non decidit, nobis verò relinquit decidendas, & profligandas Alphonsus de Escobar cap.32. Pro decisione adverte priorem quæstionem posse procedere de candidato ad gradum litterarium, & de candidato ad collegiaturam, vel præbendam Academicam, vulgo partido, & in hoc sive dentur oppositores plures, sive unicus. Imprimis certum est illicitè agere Cancellarium in tali manifestatione: quia violat statutum, & operatur contra fidelitatem, quam ex vi proprij muneris tenetur servare. Dubium est, an peccet mortaliter? Dico 1. si candidatus est ad gradum etiam Doctoralem, & habet scientiam sufficiétem, satisque exploratam Cancellario, non peccat mortaliter, illi punctum manifestans: secus, si candidatus sit notabiliter insufficiens, & sit Doctorandus in S.Theologia, vel Medicina, vel jure. Prior pars sumitur in dictis, quia tunc ex Doctoratu illius sufficienter docti nullum sequitur grave detrimentum alicui: & ex hoc proximè resolutum manet, deficientibus solemnitatibus, per jus positivum requisitis, adhuc valere Doctoratum, si detur in candidato sufficientia scientiæ. Posterior pars suadetur, quia tunc Cancellarius sua illa manifestatione in causa est, ut quis indoctus cum magno detriméto aliorum Doctor fiat, & maneat propositus omnibus consulentibus, seu petentibus consilium in rebus dubijs magni ponderis, quas nescit expeditè, & perperam resolvet. Dixi (sit Doctorandus) quia si Cancellarius pro comperto habeat, talem non esse Doctorandum, v.g. quia tentatus per argumenta ab examinatoribus, & inventus insufficiens reprobabitur, non videtur graviter peccare in illa manifestatione. Dico 2. quando sunt multi candidati oppositores ad eandem collegiaturam, vel præbendam, manifestatio puncti est culpa lethalis: si sit unicus candidatus, & sufficiens, culpa lethalis non est. Constat prior pars, quia punctum aperiens uni infert gravem, & manifestam injuriam alijs, utpote habentibus jus rigorosum; ne puncta manifestentur: unde si ex tali manifestatione sequatur damnum, v.g. amissio collegiaturæ, vel præbendæ, tenebitur ad reparationem. Posterior pars ex ratione in contrarium facta ostenditur, quia quando est candidatus unicus, & sufficiens, nulli infertur damnum, non alicui tertio oppositori, quia est unicus, non collegio, vel præbendæ, quia est sufficiens. Si autem foret insufficiens, culpa illius manifestantis ex damno illato desinienda esset.

Suspensionis violans Cancellarius an fiat irregularis.

899 Rogabis ultimo, an Cancellarius, qui incurrit suspensionem latam à Clemen.2. de Magistris contra promouentes ad gradum non exacto juramento, de qua pœna egimus num.890. si celebret sic suspensus contrahat irregularitatem? Videtur affirmandum ex communi doctrina & regula, scilicet censuratum, qui violat censuram exercendo divina, fieri irregularem in pœnam violatæ cénsuræ: nam apud Suarium de cens. disp.11. sect.3. excommunicatus ministrans ex officio quodlibet sacramentum, aut celebrans Missæ sacrificium ipso facto irregularis efficitur. Cap. 1. in fine, de senten. & re judic. in 6. semper tamé requiritur quòd in ipsa administratione, aut celebratione detur peccatum mortale; si enim illud vitetur ex ignorantia invincibili, vel ex alia causa, nulla contrahetur irregularitas. Deinde apud eundem disp.33. sect.4. clerici violantes interdictum in sacramentorum ministerio, irregulares fiunt. Cap. Is cui, de senten. excommun. in 6. Procedit de quibuscunque sive dantibus, sive non dantibus causam interdicto, & solum excipitur privilegiatus. Tandem (quod magis facit ad rem) apud eundem disp.26. sect. 1. num.4. qui durante suspensione ab executione officij, se ingerit divinis, nempe ad divina facienda, irregularis manet. Cap.1. de senten. & re judic. in 6. Cum ergo Cancellarius incurrés suspensionem ab officio, & sic suspensus celebrans, se ingerat divinis, procul dubio irregularis fiet.

Cancellarius celebrans quando suspensus est.

900 Nihilominus oppositum dicendum est, scilicet nullam incurrere irregularitatem. Ita expressè Glossa fin. ad Clemen.2. de Magistris. Probatur, quia irregularitas non incurritur à suspenso, nisi quando suspensus facit contra id quod ei prohibitum est: irregularitas enim ponitur in pœnam violatæ suspensionis: sed Cancellarius dicto modo suspensus quando celebrat, non facit contra id

quod

quod ei prohibitum est, neque proinde violat suspensionem: & cum non committat culpam, pœnam incurrere non debet; ergo Missam celebrans non incurrit irregularitatem. Maior & consequentia patent. Minor suadetur, quia Cancellarius illam suspensionem incurrens solum manet suspensus per sex menses à collatione cujuscunque Doctoratus, vel Magisterij, in quacunque scientia: proindeque non prohibetur celebrare, neque actum alicujus ordinis exercere, neque aliquid aliud, nisi dictam gradus collationem; ergo celebrans non violat suspensionem. Confirmatur, quia suspensus (ut docet Suar. de cens. disp. 26. sect. 1. num. 5. ex cap. 1. de senten. excom. in 6.) non incurrit irregularitatem, nisi quando suspensus ab ordine divina celebrat: quod satis innuunt illa verba, (si ingesserit se divinis) & „ magis explicantur per illa alia: Si contigerit „ eos sic suspensos (nempe à divinis officijs) „ divina officia exequi sicut prius, irregulari„ tatem non effugient juxta canonicas sanc„ tiones. Cum igitur Cancellarius non maneat suspensus ab ordine, etiam si divinis se ingerat, & divina celebret, irregularis non fiet.

DISPUTATIO IV.

De præfecto studiorum generalium, qui appellatur Gymnasiarcha.

901 CUm egerimus de Cancellario, qui inter Magistratus Academicos præcipuus censetur, non erit abs re pauca subjicere in hac ultima disputatione de Gymnasiarcha, qui Cancellario potestate, & munere proximus est. Instituemus igitur duas quæstiones, alteram de superioritate, & potestate Gymnasiarchæ, alteram de obligationibus illius.

QUÆSTIO I.

Qualis, & quanta sit Gymnasiarchæ superioritas, & potestas?

Gymnasiarchæ nomen. HÆc vox (Gymnasiarcha) quæ vulgo magis increbruit, quàm Ciceroniana (Gymnasiarchus) hâc enim M. Tullius usus est Verr. 6. Demoliendum curavit. Demetrius Gymnasiarchus, „ quod is ei loco præerat, componitur ex duplici voce Græca, scilicet (Gymnasium) qui dicitur locus in quo athletæ nudi exercentur, & jam hodie sumitur pro loco qui destinatus est alicui exercitio, & (Archos) qui dicitur Princeps. Unde Gymnasiarcha est præses gymnasij; atque adeo in sua primæva origine præfectus loco luctaminis, in secundaria, & magis frequenti acceptione, præfectus ludo litterario. Cum autem vox (Archos) idest princeps habeat valde generalem, & amplam significationem, etiam determinata ad Gymnasium: nam princeps gymnasij, sub tam ampla significatione, absque ulla improprietate comprehendit non solum supremum Principem, & Protectorem gymnasij, sed etiam quemcunque magistratum Academicum, Rectorem, Cancellarium, Conservatorem, & similes; hoc est, quòd hoc nomen Gymnasiarcha acceptum in tota sua amplitudine sit valde splendidum, imò pulchrius nomine Cancellarij, & etiam Rectoris. Quare multi authores indiscriminatim usurpãt Gymnasiarcham pro Academiæ Rectore, Cancellario, Conservatore, & quocunque alio magistratu, qui gymnasia, seu studia generalia administrat. At juxta vulgarem acceptionem, in communi usu Gymnasiarcha diversus à Rectore, Cancellario, & Conservatore ille est, quem vocamus studiorum præfectum, cujus officiũ, quod infra expendemus, est scholas inferiores moderari. Circa quem,

902 Prima difficultas est, an Gymnasiarcha sit constitutus in vera, & rigorosa dignitate? Arridebit fortasse aliquibus pars affirmativa 1. quia dignitas presse accepta „ sic definitur: Est præeminentia habẽs admi„ nistrationem rerum Ecclesiasticarum cum „ jurisdictione ordinaria in foro externo: atqui ita se habet munus Gymnasiarchæ in Academijs Societatis regimini commissis (de his enim tantum loquimur) nam habet imprimis præeminentiam, siquidem habet locum honorificum consessu Academico, & ab eo nominatim captatur benevolentia per oratores, & magistros (in ditionis: ingreditur etiam per atriũ præcedente comitatu suorum officialium, neque *Dignitas Gymnasiarchæ.*

circui-

circuitoris, scribæ armorum, ostiarij, mastygophori, & satellitum. Ad hæc, illa præeminentia habet administrationem rerum Ecclesiasticarum, quales sunt scholæ inferiores administratæ in Academia Ecclesiastica: denique talis administratio est cum jurisdictione Ordinaria in foro externo, ut infra probandum est; ergo Gymnasiarchæ nihil deest ut dicatur constitutus in vera ac rigorosa dignitate. 2. à simili, quia supra num. 834. à nobis ostensum est ex præcisa applicatione definitionis proximæ, Cancellarium esse in vera dignitate constitutum: sed eadem definitio (ut vidimus) rectè applicatur officio Gymnasiarchæ; ergo tale officium est vera dignitas.

903 Nihilominus judico oppositum probabilius, nempe præfectum studiorum non esse in vera dignitate constitutū. Et ita sentiunt viri docti, quos consului. Fundamentum desumo 1. ex communi hominum sensu, qui non reputant dignitatem hujusmodi præfecturam: ex quo nullus doctus sibi habebit persuasum esse reum voti fracti illum professum Societatis Iesu, qui officium præfecti studiorum procuravit. Desumo 2. ex citata definitione: nam per illam particulam (præeminentia) quæ idem valet atque prærogativa, excluditur à ratione veræ dignitatis tale munus. Nam si hoc munus contineret præeminētiam, seu prærogativam, præcisa quacunque jurisdictione in foro externo, maneret personatus, nam personatus est mera præeminentia, seu prærogativa sine jurisdictione, ut tenent Ioannes Selva de benef. par. 1. q. 2. & alij quos citavi supra num. 835. atqui officium illius præfecti præcisa jurisdictione, & administratione quacunque, non manet personatus, ut fatebuntur omnes docti: nam quidquid honoris illi tribuitur est in ordine ad subditos, quibus ablatis corrueret; ergo non continet præeminētiam. Ex dictis patet talem præfecturam non venire nomine dignitatis in commissionibus causarum per litteras Apostolicas, ut tales causas expedire possit: item non posse Gymnasiarcham ratione sui muneris, & qualiscunque maioritatis eligi in Conservatorem.

Præfectura studiorum an sit dignitas.

Ad primum pro parte contraria negamus definitionem dignitatis quadrare officio Gymnasiarchæ: excluditur enim (ut diximus, & ostendimus) per illam particulam (præeminentia.) Quod satis est, quamvis demus in omnibus alijs definitionem illi convenire. Nec obstat, quòd habeat locum honorificum, & ab eo captetur benevolentia: quia Magistri in artibus etiam habent similem locum, & ab eis captatur benevolentia, & tamen ex hoc nō arguitur ipsos esse in vera dignitate constitutos, vel saltem habere personatum. Quòd verò ingrediatur præcedente magno comitatu, nihil facit: quia etiam circuitor, vulgò meirinho, incedit suo scriba, & suis satellitibus stipatus. Ad secundum patet manifesta disparitas inter Cancellarium, & præfectum: quia ille ex vi sui muneris habet eximiam præeminentiam tanquam delegatus supremi Principis, & potest eligi in Conservatorem, ut n. 836. ostensū est; quæ non apparent in præfecto.

904 Secunda difficultas est, utrum Gymnasiarcha polleat rigorosa, & vera jurisdictione? Negabit aliquis 1. quia Gymnasiarcha solum habet quandam superioritatem & administrationem, veluti æconomicam, pro regendis, ac moderandis scholasticis, quibus præcipere potest non aliter quàm paterfamilias in domo sua filijs, uxoris, ac servis; sed paterfamilias ob talem superioritatem non dicitur vera jurisdictione pollere; ergo neque Gymnasiarcha. Dices magnam esse disparitatem inter Gymnasiarcham, & patremfamilias; ex eo quòd ille gerat magistratum in Republica litteraria, quæ est perfecta communitas, hoc autem solum habeat superioritatem in domo privata, quæ est communitas imperfecta, proindeque incapax legis, & jurisdictionis in suo privato regimine. Sed cōtra, quia etiam Abbatissa in suo monasterio non pollet vera jurisdictione, sed solùm quadam potesta dominativa æconomica, ut omnes fatentur: & tamē monasterium est perfecta communitas capax legis & jurisdictionis; ergo disparitas assignata nulla est. 2. quia si Gymnasiarcha polleret vera jurisdictione in foro externo, sequeretur eminere vera & rigorosa dignitate: sed hoc est contra id quod proximè resoluimus num. 903. ergo &c. Sequela ostenditur, quia discurrendo per omnes magistratus tā Ecclesiasticos, quàm laicos & politicos, nullus dicitur pollens vera jurisdictione in foro externo, qui non emineat dignitate, sic inter Ecclesiasticos Archiepiscopus, Episcopus, Abbas, inter laicos Prætor, Senator, Iudex.

Iurisdictio Gymnasiarchæ.

905 His non obstantibus existimo cū viris doctis, quos consului, Gymnasiarcham pollere rigorosa & vera jurisdictione in foro externo. Probatur; nam jurisdictio est potestas publica jus dicendi, sive reddendo unicuique jus suum, sive statuendo jus observādum, sive relaxando jus per abrogationem, dispensationem, & privilegium, sive alio accommodato modo superioritatem exercendo: atqui Gymnasiarcha habet potestatem publicam, quam exercet jus dicendo; ergo pollet vera jurisdictione. Sola est difficultas in minori, cujus prior pars constat, quia potestas illa non est privata, siquidem est in ordine ad gubernandam Rempublicam litterariam, quæ est communitas perfecta legis terminandæ capax; ergo est potestas publica. Posterior sumitur, quia Gymnasiarcha est præsēs in tribunali examinatorum, qui sunt judices ab Academia designati

Gymnasiarcha pollet vera jurisdictione.

pro exploranda peritia studentium, & periculum subeuntium, ut juxta uniuscujusque merita, & litterarium profectum, aut defectum ferant suffragium, ut hæc palæstra, vel aula, hujus aut illius facultatis examinatis conferatur: unde Gymnasiarcha suo etiam suffragio qualitativo, & decisivo profert sententiam: hoc autem non facit nisi per exercitium publicæ potestatis jurisdictionis, & pro meritis æqualitatem servando. Confirmatur 1. à simili, quia hospitator Academicus, vulgo apozentador, ideo dicitur habere jurisdictionem, quia tanquam judex per potestatem publicam lata sententia designat in urbe ædes, quas scholastici habitent, alios admittendo, & alios expellendo: sed Gymnasiarcha etiam per potestatem publicam tanquam judex explorata per examen peritia scholasticorum profert sententiam, & designat palæstras, quas scholastici frequentent, alios admittendo, & alios expellendo; ergo per veram jurisdictionem. Confirmatur 2. nam ædilis ideo censetur habere veram jurisdictionem, quia ex potestate publica taxat rerum comestibilium pretia in nundinis, & macellis; ergo à fortiori Gymnasiarcha ideo censebitur habere veram jurisdictionem, quia in re nobiliori, qualis est litteraria, taxat & designat facultates in his, & illis palæstris, vel aulis addiscendas.

906 Quæ pro parte contraria opponuntur num. 904. sic dilues. Ad 1. negabis potestatem Gymnasiarchæ esse œconomicam, ad instar illius, quam habet paterfamilias, utpote exercita circa subditos in domo privata, quæ est communitas imperfecta incapax legis: at potestas Gymnasiarchæ est publica, ut ostendimus. Nec obstat quod objicitur

Abbatissæ potestas.

de Abbatissa habente potestatem non jurisdictionis, sed quasi œconomicam in communitate perfecta, qualis est monasterium: quia Abbatissa, cum sit fœmina, est incapax jurisdictionis Ecclesiasticæ, saltem de lege ordinaria, proindeque licet ad veram jurisdictionem detur ibi capacitas ex parte objecti, nempe communitatis, datur tamen incapacitas ex parte subjecti, scilicet ipsius fœminæ: at in nostro casu datur capacitas ex utraque parte. Ad 2. negabis sequelam, quia potest dari vera jurisdictio in foro externo sine dignitate Ecclesiastica. Exemplum potest apponi in parocho, cujus officium nec dignitas, nec prælatio est, ut testatur Sanch. lib. 6. Decal. cap. 18. num. 28. & ideo juxta eundem potest procurari à professo Societatis Iesu absque violatione voti non prætendendi dignitates: & tamen parochus habet jurisdictionem in foro externo, quam exercet

Parochi jurisdictio.

in aliquibus eventibus, v. g. quando delegat suam potestatem alicui, ut solemniter baptizet: item juxta Petrum de Ledesma de matrim. q. 45. a. 5. pun. 3. dub. 4. & Navarr. lib. 4. consil. in 1. editione tit. de sponsal. cons. 47. num. 6. actus, quo parochus concedit licentiam alicui sacerdoti ad assistendum matrimonio est actus jurisdictionis, ac proinde evadat nullus, si fiat à parocho excommunicato, quod satis probabile judicat Sanchez lib. 3. Matrim. disp. 21. nu. 6. Denique juxta Sylvestrum v. excommunicatio 1. num. 5. Hostiensem, & alios, de quibus meminit S. Thomas in 4. dist. 18. q. 2. a. 2. quæstiun. 1. parochus in furto, & rapina & similibus casibus à jure concessis habet potestatem quasi delegatam excommunicandi: quanvis contradicat Suarius de censuris disp. 18. sect. 1. num. 3. affirmans nullum parochum, si præscindamus privilegium, & consuetudinem, excommunicare posse. Ferre autem excommunicationem juxta eundem Suar. loco citato est actus jurisdictionis contentiosæ. Cum igitur parochus sine dignitate habeat officium cum aliqua jurisdictione in foro externo, ita evenire potuit in Gymnasiarcha.

Potestas Gymnasiarchæ quanta sit.

907 Tertia difficultas est, quanta sit amplitudo potestatis Gymnasiarchæ, nempe circa quæ versetur, & ad quæ extendatur? In hoc puncto statuimus pro generali regula, potestatem Gymnasiarchæ adæquari illius officio, proindeque habere eandem amplitudinem, quam illius officium habet. Ratio manifesta est, quia nemo tenetur ad finem, ni habeat potestatem adhibendi media necessaria pro assecutione talis finis: sed Gymnasiarcha tenetur ad implendum suum officiũ, ut est per se notum; ergo habet potestatem adhibendi media, & faciendi quidquid necessarium est pro impletione talis officij, atq; adeo potestas adæquatur officio. Quale autem sit officium Gymnasiarchæ, ut ex eo potestatem apertè cognoscamus, dicemus quæst. 2. Interim sufficiat asserere posse Gymnasiarcham præcipere omnibus studiosis, qui sunt suæ ditionis, sive discipulis, sive magistris, quidquid juxta statuta Academica necessarium, vel saltem expediens fuerit pro munere ipsorum explendo, & obtinendo profectum in suis facultatibus. Vnde cum habeat vim coactivam, potest transgressores afficere supplicijs, quæ in similibus delictis statuta, vel consuetudo præscribunt. Quales verò sint studiosi sive auditores, sive professores, qui Gymnasiarchæ imperio subjacent, non potest certa lege definiri. Illud scio Gymnasiarcham in hac nostra Eborensi Academia solum habere directum imperium in humaniorum litterarum studiosos, ac Philosophos, hoc tamen discrimine, quòd in priores imperium sit adæquatum, hoc est circa eorum personas in officio continendas, & doctrinam, seu facultatem, ut nempe res docendæ, & modus docendi sint ex illius præscripto: at imperium in posteriores, scilicet Philosophos, sit veluti inadæquatum: quanvis enim possit eorũ personas continere in officio, & cogere ad ea,

quæ

quæ sui muneris sunt, tamen circa doctrinam & facultatem nihil potest. Hoc autem totum spectat ad Cancellarium, qui universæ doctrinæ in superioribus facultatibus,& omnibus vere scientijs censor est. Dixi (directum imperiū) quia indirectè, potest etiam imperare theologis, tam moralibus,quàm speculativis, quādo id fuerit expediens pro bono, & tranquillitate totius atrij Academici,in quod omne, tāquam suum territorium,& quoscunq; studiosos divagantes, aliosq; ab studio avocantes potestatem habet. Quare dictis theologis potest præcipere,ut se in suas aulas recipiāt, vel saltē ab atrio egrediātur:ni faciāt,potest statim,si adsit circuitor,mittere in carcerem: si desit circuitor,non nisi monito Rectore,eoq; jubente. Hæc omnia constat ex praxi,& ex decreti. Visitatorum.

Suffragijs an ad stringatur Gymnasiarcha.

908 Dubitatio est, an Gymnasiarchæ potestas sit adstricta suffragijs examinatorum, & magistri, ita ut nō possit illis refragāribus palæstrā, vel aulam alicui examinato tribuere, aut denegare? Tota vis difficultatis cōsistit in exploranda natura prædictorū suffragiorū:sintne decisiva,an consultiva? Nam si dixerimus esse decisiva,tenebitur Gymnasiarcha illis stare, nec poterit ullo modo à maiori parte discedere,ita ut contra maiorem partem suffragantium palæstram tribuat,vel deneget. Sicut præses tribunalis, in quo Senatores habēt suffragia decisiva,illis ita adstringitur,ut cōtra maiorem partem nequeat decernere: Gymnasiarcha autem est præses tribunalis,in quo studiosi subeunt periculum.Igitur mihi compertum est suffragium præceptoris, qui mittit discipulum ad examen, esse consultivum, suffragia autem examinatorū esse decisiva,seu definitiva. Prior pars ex eo videtur perspicua,quia magister suffragium ferens nullo præcedente examine, solum se exhibet testem scientiæ discipuli, & notitiam talis scientiæ per informationem communicat Gymnasiarchæ, & examinatoribus. Posterior pars suadetur,quia examinatores sūt judices circa scientiam,& sufficientiam scholarium, qui subeunt periculum: atqui judices habent suffragium decisivum; ergo & illi examinatores. Maior constat ex paritate rationis, nā quinq; illi examinatores, qui assistunt oppositioni ad collegiaturam Purificationis sunt judices,ut ex statutis illius Collegij cap.9. habetur, & nos ostendemus lib.10. ergo similiter erunt judices examinatores in illa veluti oppositione ad palæstras, vel aulas. Minor sumitur ex cap. forus,de verb.signif.& Sylvestro v.judex,indicante omnem judicem habere suffragium decisivum,aliter judex à consiliario,seu consultore non differret. Accedit S.Thom.2.2.q.6. ubi asserit judicium significare rectam determinationem:determinatio autem non fit per suffragia consultiva. Ex dictis proposita dubitatio facilè dirimitur, inferendo Gymnasiarcham adstringi suffragijs examinatorū,utpote decisivis, & non adstringi suffragijs præceptorum,utpote consultivis.

Suffragia examinatorum decisiva.

Examinatores necessarii pro designandis palæstris.

909 Rogabis 1. an possit Gymnasiarcha non vocatis examinatoribus, scholarem solus examinare, & prout judicaverit, illi palæstram tribuere? Respondeo negativè. Quia res est magni momēti in ordine ad profectum litterariū, designare palæstras & facultates studiosis,quæ non superent illorum captū:& ideo Academia id cōmittit judicio plurimorū, quales sunt examinatores, præside ac suffragante etiam Gymnasiarcha,qui omnes de hac re deliberabūt;ergo solus Gymnasiarcha nihil potest. Accedit, quia in regimine politico nullus præses potest se solo statuere quod in suo tribunali desiderat suffragia multorum; ergo & in regimine litterario. Quid si Gymnasiarcha pro cōperto habeat examinatores esse corruptos, vel alio ex capite perperam suffragari: Moneat tūc Rectorē,& ex præscripto illius occurretur malo impedienti,vel amotis illis examinatoribus, & sanioribus alijs suffectis,vel alio modo. Rogabis 2. an liceat Gymnasiarchæ notoriè dignum, absq; examine promovere ad altiorē palæstrā? Videtur affirmandum,tum ex cōmuni doctrina asserentium licere Episcopo notoriè dignum promovere ad ordines,vel approbare ad audiēdas confessiones,tum ex à nobis traditis n.888. per Navarrum,scilicet Doctoratum,qui postulat prævium examen rigorosum,posse illo examine conferri notoriè digno. Arbitror loquēdum cum distinctione, ita ut liceat illa promotio quando dignitas promovendi innotescit etiam examinatoribus, & ipsi consentiunt:secus si vel nō innotescat,vel ipsi nō cōsentiāt. Quia promotio ad palæstras, & facultates spectat ad totum illud tribunal, in quo quamvis præsideat Gymnasiarcha,non habet universam potestatē, sicut nō habent etiam præsides in alijs tribunalibus. Rogabis 3. Utrum quando scholaris legimè designatus ad altiorem palæstram, petit inferiorem, Gymnasiarcha possit annuere,incōsultis examinatoribus? Respondeo affirmativè, si loquamur de hac nostra Academia Eborēsi, in qua ita fert praxis,& consuetudo. Quia examinatores approbantes scholarem ad superiorem palæstram, tacitè indicār dignum inferiori; deinde illi volenti ac petenti non fit injuria. Moneo tamen hujusmodi mutationem nō debere fieri,nisi maturo consilio,ita ut non cedat in damnum ipsius scholaris,vel parentum ejus. Nam solent plurimi ut licentiùs vivant, & remoti a libris,quibus jam dederunt operam, quaerunt,petere inferiorem palæstram,non sine magno suo,& suorum parentum detrimento.

Gymnasiarcha in designandis palæstris.

✠

QUÆSTIO II.

Quodnam sit Gymnasiarchæ officium, & obligatio?

910 CVm dixerimus potestatẽ Gymnasiarchæ mẽsurari, & regulari per illius officium, cui proportionata est, & proxima quæstione egerimus de potestate, hæc jam explicata lucem afferet dicendis de officio, & hoc declaratum corroborabit, ac perficiet quæ de potestate dicta sunt. Prima difficultas est, quodnam sit Gymnasiarchæ officiũ? Cum postea dicturi simus de officio præfecti Gymnasiorũ, quæ Societatis curæ cõmissa nostris subjacent, modò generaliter pro quocunq; studiorum præfecto, & moderatore, qui nec sit Rector, nec Cancellarius, nec Cõservator (nam de his nobis specialis jã fuit, & erit sermo) affirmare possumus, illius præcipuum munus esse scholares omnes facultatum inferiorum ita regere, ac moderari, ut non minùs probitate, modestia, alijsq; virtutibus, quàm sciẽtia proficiãt. Vnde cum principale officium illius sit invigilare pro bonis moribus, ac studio scholasticorũ, illud inter primas curas referre debet, quòd nõ nisi idoneos in scholariũ cætũ admittat, & ex scholaribus nõ nisi aptos his vel illis addiscẽdis facultatib⁹ applicet, ineptos verò à palæstra, & (si opus fuerit) à tota Academia expellat.

Gymnasiarchæ officium.

911 Ludit operam (inquit Petr. Greg. lib. 15. c. 1. n. 17.) & inanibus sũptibus profũdit patrimoniũ, qui nõ habiles ad disciplinas, conatur ad studia illarum traducere. Hinc teste Sabellico lib. 6. Enneadis 4. moris fuit apud Indos, Cathæos, & Brachmanes editũ infãtẽ post duos mẽses in publico cõcilio spectandũ exhibere, ut si cujus probaretur indoles, bonis institueretur disciplinis: si improbaretur, vel in sylvas eũ amãdarẽt, vel statim in omniũ cõspectu interficerẽt. Hic mos barbarus admodũ fuit, & ut talis detestãdus, sed apertè indicavit quantus delectus sit habẽdus in admittendis pueris ad scholas. Quantũ verò Gymnasiarcha debeat invigilare pro moribus scholariũ, satis manifestat lex Athenienſiũ de pædagogorum institutione, quam affert Petr. Greg. citatus n. 15. Verba cõcepta legis sic habent: Doctores scholam ne aperiãt, priusquàm sol effulserit: neq; illam claudant antequàm occidat: hisq; qui puerilẽ ætatẽ superaverint, dũ pueri in ludo sunt, ne liceat ingredi, nisi præceptoris, aut ejus fratris filius, filiæve ej⁹ vir sit. Quod si quis præter illã prohibitionẽ ingressus fuerit, morte puniatur. Gymnasiarchæ quoq; ex his quẽquam qui maiores nato sunt, aliquo pacto pueris commixtum in sedẽdo, ne permittat: quòd si admiserint, & à gymnasio non repulerint: de iogenuorum corruptela Gymnasiarcha subditus esto.

Scholas non nisi apti intrare debent.

912 Hactenùs de officio cujuscunque Gymnasiarchæ, seu præfecti studiorũ sive inter Christianos, sive etiã inter gẽtiles. Quale autem sit officiũ præfecti studiorum in scholis Societatis regimini cõmissis, declarat Ratio studiorum in ejusdem reg. 1. desumpta ex par. 4. Constit. cap. 17. §. 2. his verbis: Præfecti munus est generale Rectoris instrumentum esse ad studia rectè ordinanda, scholasque nostras ita regendas, ut moderãdas pro facultate ab eo accepta, ut qui eas frequentant, quàm maximè in vitæ probitate, ac bonis artibus, doctrinaque proficiant ad Dei gloriam. In multis alijs quando ad specialia descendit, cum præfectoCancellarium permiscet, ut in reg. 17. videtur peculiariter sermonẽ dirigere ad præfectum. Audiat (inquit) aliquãdo præceptores, minimum semel in mẽse: interdum etiam cõmẽtarios legat à discipulis exceptos. Si quid animadversione dignũ, vel ipse observaverit, vel audierit ab alijs, ubi id certò cõpeterit, præceptorẽ per quàm benignè & comiter admoneat: eq; totam ad Rectorẽ, si necesse sit, deferat. Et in regul. 27. Et ooltris, & alũnis, & externis per Magistros nõ modò rationẽ studẽdi, repetẽdi, disputãdi præscribat: sed etiam omne tẽpus ita distribuat, ut privati studij horas benè collocẽt. Reg. 28. Nihil publicè domi, forisve recitari patiatur, vel ab ijs qui ad gradus promovẽtur, vel ab ijs qui actus tũ generales, tũ particulares habẽt: vel à Rhetoricis, quòd nõ ipse tempestivè recognoverit, & approbaverit. Et regul. 29. Curet ne scholastici libris aut utilibus careant, aut abundent inutilibus. Quare maturè Rectori suggerat, ne librorum, quibus indies utimur, aut proximũ in annum usuri sunt tum nostri, tũ externi, copia desideretur. Hæc sunt quæ inter alia ostendũt munus Gymnasiarchæ in Societatis Academijs ad juventutem sanis instituendã moribus, & optimis imbuẽdã disciplinis. Et in omnibus planè intelligitur, quã velit Societas officiũ præfecti esse subordinatũ officio Rectoris.

Præfecti studiorum munus in Societate.

913 Secunda difficultas est, quam diligẽtiam teneatur Gymnasiarcha adhibere pro suo munere implẽdo, & quomodo peccet ex negligentia? Constat non teneri ad diligentiam metaphysicã, sed solum ad moralẽ, ut suo muneri nõ desit, sed in illo præstãdo se exhibeat integrum, & vigilantem. Quanvis enim meliùs aget summam, & extraordinariam collocans industriam, ut impleat mensuram illorũ epithetorum, quibus publicè per suos magistros in captandis benevolẽtijs cõpellari solet, (Gymnasiarcha integerrime, Gymnasiarcha vigilãtissime) tamẽ ad hoc nõ tenetur. Sumitur ex illo juris

Diligẽtia & vigilãtia Gymnasiarchæ

juris axiomate: Nemo tenetur ad impossibile, l. si quis in gravi in princip. ubi Bart. ff. ad Syllan. l. si stipuler ff. de verb. oblig. l. Paulus ff. quæ sententi. sine appell. resc. l. impossibilium ff. de regul. juris §. Impossibilis Instit. de hæredib. instituē. & cap. nemo potest, de regul. juris in 6. De quibus Oldrad. cons. 232. & Iacob. de Leon cons. 117. num. 232. Impossibile autem dicitur quod tantum fieri potest per remedium extraordinarium. Ita Sanch. de Matrim. lib. 5. disp. 5. num. 4. Mandos. ad regul. 32. Cancel. q. 31. num. 12. Tiraquel. de retract. lig. §. 32. glos. unica num. 56. Tusch. tom. 4. lit. I. concl. 55. Item impossibilitati æquiparatur difficultas magna l. 2. §. ex quo, & l. continuus §. cum quis ff. de verb. obligat. Farinac. in fragm. crimin. p. 1. lit. E. n. 545. Sebast. Medic. de casu fortui. p. 2. q. 4. n. 13. & Beroi cons. 88. In causa num. 55. lib. 1. Nam impossibilium, & valde difficilium idem est judicium. l. apud Iulianum §. constat ff. de legat. 1. Cum igitur diligentia metaphysica secundùm juris acceptionem sit impossibilis, utpote extraordinaria, & valde difficilis, sequitur Gymnasiarcham ad illam non obligari, sed tantum ad quandam moralem, quæ ordinaria est, & humano modo adhiberi solet.

Impossibile non obligat.

Impossibile in moralibus quid.

Prælatus regularis ad quam diligentiā teneatur.

914 Confirmatur à simili, nam eadem ratione proportionaliter tenetur prælatus regularis procurare spiritualem subditorum profectum, qua Gymnasiarcha profectum litterarium scholarium: sed prælatus regularis non tenetur ad diligentiam metaphysicam, scilicet extraordinariam: cum sufficiat moralis, & humana diligentia; ergo similiter nec Gymnasiarcha. Maior & consequentia patent. Minor traditur à Cardinali de Lugo tom. 1. Iustit. disp. 9. num. 22. qui num. 25. etiam rectè monet prælatum regularem ita debere attendere correctionem, & reformationem spiritualem suorum subditorum, ut non incidat in contrarium extremum, & reddat odiosam disciplinam, & correctionem. Vnde (inquit) non debet omnia & singula examinare, inquirere, punire: sed juxta Sopatri dictum, parva quidem, & vulgaria peccata dissimulanda frequenter sunt, quæ verò jam ingravescunt, his cura secundum leges adhibeatur. Cæterùm (addit) licèt in utroque extremo periculum esse possit; credo tamen maius & frequentiùs periculum prælatis imminere ex negligentia, & conniventia; quia, certius & gravius nocumentū religioni ex hoc capite imminet, eo quod minùs reparabile sit. Relaxatio. enim semel introducta difficillimè expelli potest, imò id frequenter est moraliter impossibile. Idcirco Spiritus S. Ecclesiast. 7. de hoc potissimū periculo superiores admonuit illis verbis: Noli quærere fieri judex, nisi valeas virtute irrumpere iniquitatē: ne forte extimescas faciē potēris, & ponas scandalum in

Negligentia prælatorum.

Prælati regularis limites.

æquitate tua. Hæc quæ Eminēt. Card. maturo judicio protulit de regulari prælato circa obligationē conservandi & augendi spiritualē perfectionē religionis, locum habent proportionaliter in Gymnasiarcha pro cura, & diligētia adhibenda in ordine ad scholasticam disciplinam conservandam. Quibus addo maiorē severitatē, seu propensionē ad rigorē desiderari in studiorū præfecto, quàm in religioso prælato. Ille enim gubernat juventutē laicam ex innato fervore, & ætatis licentia pronam, imò projectam ad omne malum, & malorum omnium radic. m otiositatem, quæ proinde severitatis fræno coerceri debet: secus de prælato gubernante religiosos, utplurimùm ætate maturos, vel saltem tribus votorum nodis constrictos, & assiduo religionis labore fractos, quibus (ut dicebat B. Franciscus de Borja Generalis noster tertius) non debent prælati addere nova onera excogitando novas afflictationes, sed potiùs excogitare modum, quo religionis onus, observata regulari disciplina, suave, & leve fiat.

Prælati regularis & Gymnasiarchæ obligatio.

915 Quantum verò teneatur Gymnasiarcha veluti ex parte objecti, scilicet in ordine ad promovendam scholasticā disciplinam, facilè deprehendi potest ex iis, quæ tradit citatus Lugo n. 14. de obligatione prælati regularis in ordine ad disciplinam religiosā. Ibi enim statuit pro regula prælatum regularem debere quidem promovere subditos ad cā perfectionē, quā status, & conditio sui ordinis postulat, ita ut communitas ob ejus negligentiam non cadat à suo fervore, & fine sibi proprio, quod vulgo dicitur relaxari aliquem ordinem religiosum, v. g. si introducatur notabilis negligentia circa res spirituales; si subditi nimium addicantur rebus temporalibus, si prævaleat ambitio, si unusquisque quærat quæ sua sunt, & bonum commune contemnat, si deserantur ministeria ad proximorum salutem ad quam religio illa ordinatur, si subditi otium procurent, & labores fugiant. Hæc & similia debet prælatus impedire, si moraliter possit, ne relaxatio fiat; sicut enim gubernator civitatis tenetur procurare quietem politicam, & pacem civium, qui est finis gubernationis politicæ, ita prælatus religiosus tenetur procurare studium perfectionis, qui est finis congregationis religiosæ. Quod si relaxationem jam in ordine inveniat, nec sit spes reformationis, tenetur saltem procurare, ne relaxatio progrediatur ulterius. Non tamen tenetur promovere subditos ad aliud perfectionis genus, quod sit præter institutum sui ordinis, v. g. ad maiores pœnitentias, ad augendum tempus orationis, ad asperiores, & sublimiores mortificationes, sed solum ad restituendum, & conservandum spiritū proprij Ordinis. Et institutū; hanc enim solam reformationē optavit, & cōmēdavit Conciliū Tridēt. sess. 25. c. 1. 10. & 21.

Relaxatio religionis.

de regularibus. Hactenus Eminentissimus, & doctissimus Cardinalis suis verbis conceptis, quæ omnia habita proportione, militãt in Gymnasiarcha, ut innotescat qualiter teneatur circa disciplinã scholasticã cõservandã, & promovẽdã. Solum enim tenetur scholasticos subditos promovere ad eũ litterariũ profectũ, quẽ status, & cõditio Academiæ postulat: deinde conari ne sua negligẽtia decidat Academia à suo studendi fervore, & defraudetur fine proprio. Quod si inveniat relaxationem in Academia inductam consuetudine inveterata, non tenetur ad reformationem, sed solum conari ne relaxatio major fiat.

Palæstrarum provisio injusta.

916 Tertia difficultas est, quomodò peccet Gymnasiarcha, & ad quã teneatur restitutionẽ, si ex eo quòd desit muneri suo, sequatur damnum alterius? Sicut munus Gymnasiarchæ est veluti bipartitum nempe erga palæstras providẽdas, & scholasticos corrigendos, ita difficultas procedit in duplici eventu, altero si violet integritatem conferẽdo palæstras indignis, vel dignos à palæstris sine causa repellendo: altero, si negligẽter se habeat circa correctionem, & ex hoc tam ipsis scholaribus, quàm eorum parentibus inferatur dãnũ. In utroq; eventu mihi perspicuũ est Gymnasiarcham posse cõmittere peccatũ grave, aut leve pro ratione materiæ. Quoad primum, si v.g. conferat palæstram indignis, vel si auferat à dignis, mihi compertũ est, illũ teneri de omni damno ex tali actione sequuto. Ratio est manifesta, quia violatio justitiæ commutativæ sequuto dãno inducit obligationẽ restituendi; sed tunc Gymnasiarcha violavit justitiã cõmutativam, siquidem violavit rigorosum jus, quod scholaris acquisivit per examen ad palæstram sibi competentem; ergo tenetur de tali damno. Minor suadetur ex paritate rationis, quia in

Beneficiũ conferendum magis digno.

provisione beneficiorum, quando provisio fit per concursum, seu rigorosum examen, tenentur providentes ex rigorosa justitia beneficium conferre digniori, & aliter violant justitiam commutativam, & rigorosum jus quod oppositor acquisivit per examen, atque adeo tenentur ad restitutionem: & hæc est cõmunis, & vera sententia; ergo similiter scholaris per examen acquisivit jus rigorosum ad palæstram, quod si violetur, tenebitur injustus violator de damno sequuto.

Correctio scholarium an ex justitia.

917 Quoad secundum, si Gymnasiarcha sit remissus & negligẽs in corrigendis scholaribus, & ex hoc sequatur detrimẽtũ vel ipsis, vel alijs, maior est difficultas, an teneatur de damnis, seu ad reparanda damna? Pendet decisio hujus difficultatis ex illa quæstione, an prælatus teneatur subditos peccãtes corrigere ex justitia? Negat Lorca ad 2. 2. q. 33. a. 3. sect. 3. disp. 42. num. 4. ubi sic ait, Quæritur, an hæc maior obligatio prælatorum, quæ ex officio oritur, sit solius charitatis, an vero justitiæ? Caietanus in comment. a. 2. subtiliter & metaphysicè conatur revocare ad justitiam. Sed cũ actus ipse non sit justitiæ (correctio enim fraterna, qua talis est, a quocunq; fiat, non est actus justitiæ, sed charitatis) non video, quomodo ad justitiam revocari possit: nam prælatus debito sui muneris non solum tenetur exhibere subditis justitiã, sed etiam charitatem. Ex quo sequitur circumstantiam hãc; quod prælatus sit, qui corrigere negligit, non mutare speciem: videtur autem intra eãdem speciem notabiliter aggravare. Hæc Lorca; qui asserit dicta procedere non solum de prælatis Ecclesiasticis, sed etiam sæcularibus.

Prælatorum obligatio ad corrigendum subditos.

918 Nihilominus prælatos qua tales obligari ex justitia ad correctionẽ subditorum, defendunt cõmuniter, & rectè authores, Caietan. in 2. 2. q. 33. a. 4. ad 4. Bellanus disp. 28. dub. 5. n. 68. Valẽtia to. 3. disp. 3. q. 2. p. 3. Suar. de charit. disp. 8. sect. 4. n. 5. Torres in 2. 2. tom. 1. disp. 87. dub. 1. Ioan. Sanchi in select. disp. 6. num. 9. Filliucius tom. 2. tract. 28. cap. 5. nu. 27. Palaus tom. 1. tract. 6. disp. 3. pun. 7. n. 8. Hurtadus de Mendoza de fide vol. 2. disp. 162. sect. 4. §. 39. Trullench. in Decal. tom. 1. lib. 1. cap. 2. dub. 15. num. 1. & alij. Sumitur ex S. Augustino tom. 5. lib. 1. de civitate cap. 9. ubi asserit, Non esse parem obligationem, ad corrigendũ errãtes privatis, atque prælatis. Et ratione, quia prælati, seu magistratus omnes tã Ecclesiastici, quàm sæculares tenentur ex officio ad correctionẽ subditorum taliter vel taliter in ordine ad finem sui muneris, & secũdũm proprias leges: sed obligatio officij est ex rigorosa justitia; nam magistratus illi pro suo officio rectè obeundo recipiunt stipendium, vel quasi stipendium, nempe jurisdictionem, eminentiã, prærogativam: atq; adeo intervenit contractus tacitus inter ipsos & Rempublicam, ut nẽpe pro acceptis suũ munus rectè exequantur; ergo obligantur ex justitia ad correctionem subditorum. Cum verò Gymnasiarcha sit magistratus Academicus in Republica litteraria constitutus ad scholarium correctionem, in suo genere, si negligenter se habeat in scholaribus corrigendis, sui officij violat obligationẽ, & consequenter obligationem justitiæ.

Ad fundamentum partis contrariæ dicimus correctionem fraternam esse indifferentem ut procedat à charitate, & justitiæ; nã si fiat à privato, erit actus solius charitatis; si fiat à prælato, erit etiam actus justitiæ propter manifestam rationem proximè assignatam. Unde circunstãtia prælati omittentis correctionem subditi est mutans speciem, proindeque necessario aperienda in confessione, ut docent Bannes in 2. 2. quæst. 33. art. 5. dub. 1. concl. ult. Villalobos in Summa tom. 1. tract. 4. disp. 6. num. 4. & Diana par. 1. tract. 7. resol. 57.

quovis

quanvis Ioao. Sanch. in suis select. disp.6.n.9. nobis tanquam probabilius sententiibus subscribens dicat probabile esse circumstantiam illam solum notabiliter aggravare intra eandem speciem.

Restitui onus obliga[...] [...] gyrtrato negligentis

919 Major difficultas est, utrum, & qualiter Gymnasiarcha teneatur de damno, seu ad reparationem damni, quod sequutum fuit ex culpabili omissione correctionis? Et procedit de quocunque magistratu, qui ex officio tenetur subditos corrigere, & omittit culpabiliter ex negligentia correctionem. Apud omnes pro nostra sententia citatos compertum est, teneri ad restitutionem: siquidem illa omissio contra justitiam est causa moralis influens in damnum. Citatis authoribus accedit Duvallius in 2.2. de charit. q.9.n.4. inferēs si prælatus partem aliquem corrigere neglexerit, & propter hanc negligentiam filij ejus perditè non minùs quàm prius vivant, teneri prælatū filijs ipsis etiam si diœcesim, aut parochiā deseruerint, & ad aliam migraverint, providere, eosque monere, & corrigere. Addit, si furtum aliquod commissum fuerit defectu hujus correctionis, quod per illā probabiliter ac moraliter impediendum foret, teneri prælatum ad ejus damni restitutionem.

Detractio[nem] non imp[e]dire per se [...] Cardin. Card.

Hæc doctrina sic absolutè prolata vera est: indiget tamen explicatione, & distinctione, quam suo acuto, & maturo ingenio affert Cardin. de Lugo to.1.just.disp.14.a o.130. disputans an superior, qui audit subditum detrahentem, & non impedit, peccet non solum contra charitatem, sed etiam contra justitiam? Igitur pro resolutione distinguit superiorem in ordine ad ipsum subditum detrahentem, deinde in ordine ad illos, de quibus detrahitur, primo subditos, secundo nō subditos. His positis, resolvit 1. superiorem non peccare contra justitiam respectu ipsius subditi detrahentis, sicut nec gubernator infert injuriam latroni, quem à furādo non impedit, cum possit. Ratio est, quia scienti & violenti non fit injuria: quare cum subditus ipse liberè & sponte velit detrahere, vel furari, non est invitus circa omissionem prælati nolentis eum corrigere, & impedire. Ex quo vides Gymnasiarcham, qui omisit correctionē debitam, non teneri de damno respectu scholastici delinquentis, cui, in non impediendo, nullam intulit injuriam. Resolvit 2. si ille cui detrahitur, est subditus ejusdem superioris, cōmunem sententiā esse, quam defendunt Molina to.3.disp.34. & Lessius cap.11.dub.4. superiorem non impedientem, illi injuriam inferre. Et meritò (inquit) quia omnes fatentur gubernatorē & judicem peccare contra justitiam, si prævidēs furtum, aut homicidium contra suum subditum committendum, & potens ea impedire non impediat: quidquid in oppositū dicat Sot. lib.5. de just. q.10. art.4. Hanc tamen cōmunem doctrinam rectè temperat, ut sufficiat, si gubernator & judex, obligetur in ijs, quæ communiter ad ejus forum pertinent, & de quibus interpellatus ab illo, qui injuriam patitur, solet ac debet providere. Nam solum tenetur ex justitia impedire illas injurias, ad quas puniendas est institutus judex. Ex quo facile intelligitur de quo damno non impedito teneatur Gymnasiarcha: quia scilicet solum tenetur de illo, quod illatum est per injuriam, cujus cognitio, & punitio ad ipsum pertinet Gymnasiarcham.

Judex non impediens damnum subditi.

920 Resolvit 3. quid dicendū sit, quando detrahitur non subdito. Assentitur enim Molinæ citato n.5. judicanti, quandiu extraneus non implorat officium judicis, vel superioris adversus ejus subditum, non peccare superiorem contra justitiam, non coercēdo subditum: quia ex justitia solum obligatur ad procurādum bonum subditorū. Quod verò teneatur alib extraneo interpellatus, suadetur, quia licèt gubernator non constituatur directè ad procurandum bonum extraneorum: videtur tamen de jure gentium introductō ad communem pacem teneri jus dicere extraneis agentibus contra ejus subditos: alioquin non haberent extranei ad quem recurrerent contra injurias privatorum, atque ideo possent ipsi sibi jus dicere, omnibus ad armorum legem reductis, non sine magna Reipublicæ pernicie. At quandiu judex non interpellatur ab extraneo patiente injuriam, non tenetur ex officio, proindeque nec ex justitia eam impedire: cum talis obligatio ex nullo jure innotescat. Hæc dicta generaliter de quocunque magistratu, possunt facile applicari magistratibus Academicis, inter quos locum non contemnendum occupat Gymnasiarcha.

Judex non [...] non subditi [...] tenetur [...] [...] dum justi[tia].

in 6. & addit ex Barbosa de potestat. Episcop. alleg 106. num. 2. licèt Conservator ex vi juris communis sit judex solum delegatus, ex privilegio tamen Bullato Pij V. & Gregorio XIII. concesso Societati Iesu, & relato in ejus Bullario pag. 120. etiam judicem ordinarium esse. Non loquitur Pellizzarius de Conservatore in tota sua latitudine; sed de solo Conservatore regularium. Notat Moneta de Conserv. cap. 1. num. 6. ex Ioan. Andr. cit. ad cap. fin. nu. 4. licèt facultas Conservatoris amplietur per rescriptum ultra id quod ei de jure scripto competit, adhuc retinere nomen & naturam Conservatoris. Hæc sufficiant de ejus nomine; quod ex dicendis magis innotescet.

Conservator quid sit. 923 Quod attinet ad posteriorem difficultatem inquirentem quid rei: omissa definitione Conservatoris, quam Rebuff. ad l. qui neque §. solutum ff. de verb. signif. affert in hunc modum, Est qui datur universitatibus, vel collegijs ad tuendum à manifestis injurijs, & violentijs. Utpote diminuta ex parte generis, non enim in ea apponitur particula (judex) item diminuta ex parte differentiæ, restringit enim jurisdictionem Conservatoris ad tuendum universitates & collegia, cùm detur etiam plerunque ad singulares personas defendendas: alia definitio amplior, quæ in tota sua latitudine Conservatorem amplectatur, à nobis tradenda est in hunc modum: Conservator est judex datus ad tuendum aliquos contra manifestas injurias omnes, vel certas judiciali nõ útés indagine. Hanc definitionem ex cap. 1. & ult. de offic. judic. deleg. & ex cap. statuimus 1. de offic. & potest. judic. in 6. desumunt & approbant S. Anton. in tract. de excom. cap. 37. num. 3. Anchar. d. cap. 1. num. 1. Azor Instit. moral. q. 2. lib. 5. cap. 34. q. 1. Perez l. 1. ver. quæri potest tit. 7. lib. 1. ordin. Sayrus in florib. decision. tit. de officio delegati decis. 1. Cochier de jurisd. ordin. in exemptos p. 1. q. 39. n. 1. Ioan. de Cruz de statu relig. lib. 2. cap. 10. Alagona in compen. pag. 145. Anton. de Butrio in tract. de notorio art. 4. n. 4. Petrus Gregor. Syntag. lib. 47. cap. 12 num. 26. Azeved. l. 1. tit. 8. lib. 1. novæ recop. Gutierr. pract. lib. 3. q. 9. num. 9. Valasc. consl. 152. num. 1. & 2. Cevall. commun. contra commun. q. 897. num. 696. Tusch. tom. 2. lit. R. concl. 760. nu. 3. Molina de just. tom. 6. disp. 29. num. 2. & alij, quos referunt ac sequuntur Moneta de conser. cap. 1. num. 8. Augustin. Barb. tom. 4. collectan. ad cap. Statuimus 1. de offic. judic. deleg. in 6. nu. 1. & 2. Bapt. Fragos. par. 2. lib. 4. cap. 12. num. 1.

Conservatoris definitio ex ponitur. 924 Elucidemus definitionem exponendo singulas particulas (Iudex) ponitur loco generis, in quo Conservator cõvenit cum reliquis judicibus. Quanvis enim aliqui dubitaverint, an Conservator sit judex? in qua dubitatione partem negativam tenuit Goffred. in Summa rub. de offic. deleg. nu. 34. cum Rebuff. l. lege obvenire ff. de verb. signif. affirmans Conservatores esse meros executores, non judices, cui sententiæ favet t. cit. cap. 1. & fin. in quibus prohibetur, ne de alijs, quàm de manifestis injurijs cognoscant, nec extendant suam potestatem ad alia, quæ indaginem judicialem exigunt, acproinde videntur à judiciali munere excludi. Favet 2. cit. cap. 1. de offic. deleg. in 6. ubi habentur hæc verba (à judicibus, vel Conservatoribus à Sede Apostolica deputatis) quasi non veniant appellatione judicum Conservatores, siquidem inter utrosq; fit distinctio & separatio per vocem illam (vel) quæ distinctiva est l. cum pater §. pen. ff. de leg. 2. ponitur que inter diversa l. 1. ff. de reg. dub. *Conservator est judex.* Nihilominus Conservatorem esse in rigore judicem, tenent omnes citati authores nu. 923. idque manifestè patet ex Trident. sess. 14. cap. 5. de reform. ibi, Certos judices per literas conservatorias deputari obtinent, qui illos à molestijs, & injurijs tueantur, ac defendant. Et pauló post: In civilibus etiam causis si ipse actor extiterit, aliquem ei apud suos Conservatores judices in judicium trahere minimè liceat. & ibi: Aut si qua inter ipsos judices Conservatorem & Ordinarium: tã dem ibi: Non liceat quoque Conservatoribus judicibus ullum habere tribunal erectũ. Sumitur deinde ex cap. fin. de offirio deleg. in 6. ubi dicitur, vel supponitur à Conservatoribus ferre sententias, quod judicum proprium est. Sumitur denique ex eo quia sub titulo, De officio & potest. judicis deleg. in varijs capitibus agitur de Conservatoribus; ergo Conservatores sunt judices. Nam quando aliqua materia ponitur sub rubro, judicatur esse illius naturæ, cujus est rubrum, ut post Glos. cap. tibi quæ, de rescript. in 6. tradidit Everar. in alleg. top. jur. loc. à rubro num. 4. Unde fundamenta contrariæ sententiæ ad summum probant in citatis juribus fieri distinctionem inter Conservatores & judices, non quòd illi à vera judicum ratione, & proprietate excludantur, sed quòd in terminis juris communis, tam in causis, quàm modo procedendi limitentur.

925 Subditur particula (datus) & idem valet atque deputatus, ut loquitur tex. d. cap. fin. vers. Conservatores; ne dicamus datum idem valere atque delegatum: quia difficultas est à nobis disp. 2. profligenda, sit ne Conservator judex delegatus, an ordinarius: Interim sufficiat asserere cum Glos. in cap. cum causam, de appellat. & in l. à judice, ubi Ias. n. 8. C. de judic. & Menoch. de arbitr. judic. lib. 1. q. 67. num. 52. delegatum ad universitatem causarum æquiparari ordinario. Additur (ad tuendum) quæ particula cum sequentibus loco differentiæ subjicitur in definitione m ad Conserva-

ſervatorem diſcriminandum à reliquis judicibus etiam delegatis: & ſignificat cauſam præcipuam finalem, ob quam datur Conſervator, quæ eſt tueri, ac defendere. Statim ſubditur (aliquos) ut oſtendatur cautionem ac detentionem referri ad perſonas, quarum favore principaliter dantur Conſervatoriæ, licèt propter res, ſcilicet moleſtias & injurias, quæ perſonis inferuntur. Sequitur particula (contra manifeſtas injurias) & denotat circa quid verſetur juriſdictio Conſervatoris duntaxat, eo modó, quo illum definimus ſpectatum ſecundùm jus commune. Nomen (injuria) idem ſonat atque quidquid jure non fit, ut habetur per tex. Inſtit. de injur. in principio: & extenditur etiam ad violationem privilegiorum: quia (ut notat Ioan. And. d. cap. fin. num. 3.) violare privilegia injuria eſt. Cum verò non de omnibus injurijs poſſit cognoſcere Conſervator, ut intelligatur de quibus poſſit, additur (manifeſtas) hoc eſt notorias, ita ut nulla tergiverſatione celari poſſint, & adeo patêtes, ut inficiationi non ſit locus, ſicut ex text. in cap. ulti. de cohabit. cleric. exponit Archidiac. d. cap. 1. Non additur in definitione (& violentias) quæ vox in d. cap. 1. & fin. poſt illa (manifeſtis injurijs) additur: quia hoc ipſo nomen (violentia) ſatis continetur ſub nomine manifeſtæ injuriæ, ut latè probant authores toto fere tit. ff. di vi, & vi armat.

Conſervatoris datio finis.

Injuria quid ſit.

Manifeſta notoria que.

Additur particula (omnes, vel certas) ut cóprehendat omnes Conſervatores: nam juxta Ioan. Menoch. ad d. cap. 1. num. 1. alij dantur generaliter ad tuendum ab omnibus injurijs, & offenſis, alij ad defendendum ab aliquibus dûtaxat. Tandem definitio concluditur hac particula (judiciali non utens indagine) quæ fuit deſumpta ex d. cap. 1. & fin. de officio deleg. in 6. quanvis enim videatur ſufficienter contenta ſub illa (contra manifeſtas injurias) cum manifeſta injuria (ut diximus) hîc accipiatur pro notoria, & notorium juxta cap. bonæ el t. §. contra legati, de elect. illud ſit, quod examinatione non eget, tamen maioris claritatis, & tollendæ dubitationis gratia non cenſetur fruſtra, & ſupervacuè adjecta.

926 Pro complemento hujus difficultatis, & altera parte quæſtionis rogabis quotuplex ſit Conſervator? Pro deciſione adverte Conſervatorem poſſe accipi nimis latè, ita ut comprehendat etiam aliquos, ad quos non extenditur proximè explicata definitio, vel preſſé pro omni Conſervatore ſub illa definitione comprehenſo. Si priori modo accipiatur Conſervator, ſub ſe continet duas ſpecies, alteram eorum qui non poſſunt cognoſcere niſi de manifeſtis injurijs, proindeque excluſa omni judiciali indagine: alterum eorum, quorum juriſdictio & poteſtas per reſcriptum, aut præſcriptam conſuetudinem ita extenſa eſt, ut cognoſcant etiam de illis, quæ poſtulant judicialem indaginem. Hæc diviſio recipitur à Gloſ. 2. d. cap. 1. Ioann. Andr. d. cap. fin. num. 2. Mandol. in Prax. ſign. grat. tit. de Conſervatoria ver. an autem. Gemin. ad cap, fin. §. Conſervatores num. 4. & alijs. Si poſteriori modo, cótinet ſub ſe tres ſpecies, quas exponunt Ioan. And. ad cap. 1. num. 2. de officio delegati in 6. Fuſc. de viſit. lib. 2. cap. 23. num. 2. Franciſcus de Platea tract. de excommun. §. 55. n. 2. Sylveſter v. Conſervator num. 1. Azor p. 2. lib. 5. cap. 35. q. 3. & Moneta de Conſer. cap. 2. num. 1. Aliqui dantur (inquiunt) contra latrones, & prædones, aliqui contra eos, qui privilegia quibuſdam conceſſa infringunt, aliqui latius contra omnes, & quaſcunque injurias manifeſtas. Et in his caſibus (addit Azor citatus) judiciali indagine non utuntur, ideſt non procedunt quaſi dubij de veritate, vel juſtitia per judicialé cauſæ cognitionem, ſive examinationem.

Conſervator quotuplex.

Iudicialis indagine.

QUÆSTIO II.

Quænam ſint requiſita ut quis Conſervator ſit, & dari poſſit?

927 INquirentes Cóſervatoris idoneitatem, ſeu aptitudinem, ut quæſtionem præſentem philoſophico more, ac methodo profligemus, cum requiſita ad uniuſcujuſque rei eſſentiam ſint potiſſimum ipſius cauſæ, quæ in quadruplici differentia verſantur, nempe efficientis, finalis, materialis, & formalis, non aliter præſtabimus requiſita ad Conſervatorem factum, & datum, quàm ſecūdùm ejaſdem cauſas. Quod attinet ad cauſam efficientem, quiſnam poſſit Conſervatorem facere, & dare? Difcultas eſt circa varios, ſcilicet Pontificem, Cóncilium generale, Cardinalium cætum, Sedis Apoſtolicæ legatum, Epiſcopum: item Principē ſecularem, tandem inferiores judices laicos. Perſtringamus omnes ſequentibus reſolutionibus. Dicendum 1. Summus Pontifex pro cóſervatione perſonarum, ac rerum Eccleſiaſticarum dare poteſt Conſervatorem etiam contra laicos: item dare clerico pro bonis patrimonialibus contra laicum: denique dare contra laicum in caſibus fere omnibus, in quibus laicus coram judice Eccleſiaſtico cóveniri poteſt. Prima pars traditur ab Emman. Roder. qq. regul. tom. 1. q. 65. a. 2. Salſedo in add. ad pract. Can. Diaz cap. 3. & Lup. in repet. Cap. per veſtras §. ſed pulchra num. 3. Sumitur ex cap. cum ſit generale, cap. conqueſtus, cap. ſi clericus laicum de foro compet. in quibus ſupponitur, vel innuitur Pontificem eſſe judicem ordinarium omnium etiam laicorum, cum perſonis, ac re-

Conſervatoris a quibus dari poſſit.

bus

bus Ecclesiasticis damna inferunt. Procedit, ut dare possit Conservatorem contra laicos, etiam hospitalibus, alijsque pijs locis, regularibus, & personis miserabilibus. Secunda pars defenditur à Iacobo Ant. Mattheo tract. de jurisd. inter jud. Eccles. & secul. exerc. part. 2. cap. 6. num. 15. & Doctor. in cap. Eccles. S. Mariæ, de constit. & habetur ex cap. si clericus laicum, de foro compet. ubi dicitur quod judex Ecclesiasticus est competēs contra laicum pro bonis patrimonialibus clerici. Conservatorem autem esse judicem, satis ostendimus num. 924. Tertia pars est Monetæ citati cap. 4. n. 8. & probatur ratione proximè allata, quoniam & ipse Conservator judex est. Quinam autem sint ejusmodi casus, eos congerit Prosp. Farinac. in quæst. criminal. q. 8. a num. 126. Glos. & authores ad cap. novit, de judicijs. In alijs autem casibus, in quibus laicus coram judice Ecclesiastico conveniri nequit, existimat Moneta citatus num. 9. non posse Papam de ordinaria potestate, nisi vel accedat prorogatio jurisdictionis per ipsum laicum conveniendum, vel sui superioris consensus.

Laicus quando venitendus coram judice Ecclesiastico.

928 Dicendum 2. Concilium generale, etiam vacante Sede, regulariter non potest dare Conservatorem. Ita Moneta citatus num. 16. Patet 1. quia Concilium congregatum vivente Pontifice, ejusque authoritate, nullam habet potestatem, nisi quam Pontifex concedit illi aut legatis à latere ab eo in Concilium missis: at Pontifex non solet concedere illis potestatem dandi Conservatorem, quia Concilia nec solent, nec debent cōgregari, nisi pro morum reformatione, causis fidei, aut alijs gravissimis, de quibus latè Cardin. Iacobat. tract. de Concil. lib. 4. a. 4. Ad quæ non requiritur potestas dandi Conservatorem. Patet 2. quia Concilium Vacante Sede congregatum, atque adeo subsistens absque Pontificis authoritate, cum non possit providere in jurisdictionalibus, nisi imminenti Ecclesiæ necessitati, ubi per juris dispositionem occurri nequit, ut tradit Thom. Campag. tract. de Cōcil. cap. 37. & nulla cogat Ecclesiæ necessitas, dare Conservatorem, illum dare non potest. Accedit, quia dare Conservatorem est contra jus civile, & canonicum, ut ostendit Moneta cap. 4. q. 4. Concilium non potest Constitutionem Papæ tollere, vel ei derogare, ut breviter tradit Campag. cit. cap. 34. & latè Iacobat. lib. 5. art. 17. a n. 4.

Conservator an ab alijs præter Papā dari possit.

929 Dicendum 3. Cætus Cardinalium vivente Papa, & eo valente Ecclesiam regere, non potest dare Conservatorem, imò nec etiam quando Cardinales Ecclesiæ regimen habent vivente Papa, scilicet vel capto ab hostibus, vel effecto inutili. Prior pars constat, nam licèt Cardinalium magna sit authoritas, dignitas, & præstantia, tamen ut sic nullam habent jurisdictionem, nisi tanquam singuli ratione suorum Episcopatuum, & titulorum, in quibus habent jurisdictionem quasi Episcopalem, ut post alios docuit Gerson. tract. de indulr. Cardin. §. iam ratione num. 15. Posterior pars suadetur, quia si Pontifex sit captus ab hostibus, aut effectus inutilis, & adsit necessitas creandi Conservatores, ei sufficienter occurritur dando coadjutorem Pontifici, qui habebit exercitium Pontificiæ jurisdictionis, & nomine, ac vice Pontificis viventis poterit quod ille potest, ut ex toto titulo de clerie. ægrot. in 6. & cap. Episcopus de supplen. negl. prælat. in 6. tradunt Anchar. tract. de schism. q. 6. & Iacobat. tract. de Concil. lib. 4. art. 3. tunc enim ille coadjutor cū consilio Cardinaliū, de quorū cōsilio omnia genere debet, ut tenet Iacobat. citatus art. 3. num. 49. Conservatorem dabit: Maior est difficultas, an cætus Cardinalium Sede vacante Conservatorem dare possit? Videtur absolutè affirmandū. Quia cætus Cardinalium tunc Papæ succedit in jurisdictionalibus, ut sumitur ex cap. Vbi periculum §. idem quoque, de elect. in 6. & Clemen. ne Romani §. irritum de elect. ex quibus, & alijs docent Iuristæ integram Pontificis jurisdictionem, eo defuncto in Cardinales devolui. Cum verò dict. cap. caveatur expressè, ut Cardinales accelerandæ vacationi vacent attentè, & de nullo alio tractent negotio, nisi id postulet Ecclesiæ urgens necessitas, aut imminens periculum, cui statim occurrendum esse, judicent concorditer omnes & singuli præsētes Cardinales: & Clem. cit. ne Romani §. irritum (excepta subrogatione Camerarij, & Pœnitentiarij in locum deficientis) decernatur irritum quidquid potestatis ad Romanum Pontificem, dum vivit, pertinentis, nisi quatenus permittitur in d. cap. Vbi periculum, satis inde infertur non posse cætum Cardinalium, Sede vacante, dare Conservatorem, nisi ut occurratur alieni magno, & evidenti Ecclesiæ periculo, aut pro defendendis, urgente necessitate, Romanæ Ecclesiæ juribus. Quod procedit (inquit Moneta num. 24.) interim, dum Papa electus & nominatus longè abest, & non acceptat. Quia tunc Ecclesia quasi vacare censetur, ut notat Iacobat. cit. art. 3. n. 49.

Cardinales an possint dare conservatorem.

930 Dicendum 4. quamvis non sit omninò improbabile inter varia legatorum genera, saltem legatum de latere posse dare Conservatorem, tamen videtur probabilior opposita pars negativa de quocunque legato. Quòd pars prior affirmativa probabilitate non careat, sumitur 1. ex authoritate illorum, qui illam tenuerunt, nempe Archidiac. ad cap. 1. de offic. de leg. in 6. num. 1. Gemin. eod. cap. nu. 3. Anchar. ibid. num. 3. & Franc. num. 1. Sumitur 2. ex ratione, quoniam legatus est Ordinarius, cap. 1. de offic. legati in 6. Vnde potest defendere

Legati in dando conservatorem.

dere à manifestis injurijs, & violentijs sicut alij Ordinarij arg. cap. administratores, cap. principes, & cap. regum 23. q. 5. Cùm verò per se hoc possit, delegare alijs poterit, atque hoc modo constituere Conservatorem. Posterior nihilominus pars est communissima sententia, quam defendunt Sylvester v. Conservator num. 2. Rosel. excom. 24. Emman. Roder. qq. regul. to. 1. q. 65. a. 2. Azor Instit. Moral. par. 2. lib. 5. c. 34. q. 6. Mandos. in praxi sig. grat. verbo Conservatoria vers. alius à Papa. Sumitur 1. ex cap. 2. & fin. de offic. deleg. in 6. ubi dicitur Conservatores per Sedem Apostolicam deputari, & ex cap. 1. eod. tit. & lib. ubi dicit Pontifex Cóservatores quos concedimus, quasi solius Pontificis sit Conservatores dare. Accedit jus civile §. eos autem Auth. de mandatis Princ. coll. 2. „ ubi sic habetur: Eos autem qui vocantur lo„ ci servatores, dare judices in civitatibus pro„ vinciæ, cui præsident, licèt spectabiles viri, „ & clarissimi, vel præsides sint, omnibus in„ terdicimus modis. Quando autem nihil invenitur statutum in contrarium à jure Canonico, standum esse determinationi juris civilis, habetur cap. 1. cum sequent. de nov. oper. nunc: & cap. si in adjutorium cum multis sequent. 10. dist. Sumitur 2. ex ratione, quæ in jure fundatur, nam litteræ Conservatoriæ tendunt ad futuras lites, ut notat Glos. pen. communiter recepta ad cap. 1. & fin. de offic. deleg. in 6. At nó competere id delegatis, tradunt Ioan. And. Innocent. & alij in cap. audita, de restit. spol. & contra jus esse, ut alicui detur judex ad omnia negotia præsentia & futura, patet ex cap. ad hæc, de rescript. ex quo etiam infertur Conservatoris concessionem esse contra jus.

Episcopus & alij prælati in dando Conservatore.

931 Dicendum 5. Episcopus non potest dare Conservatorem: & idem est de Archiepiscopis, Patriarchis, & alijs similibus superioribus habentibus ordinariam jurisdictionem, imò de Cardinalibus in suis Episcopatibus, & titulis, & à fortiori de omnibus, qui Episcopis inferiores sunt, & habent jurisdictionem quasi Episcopalem sive ex privilegio, sive ex præscriptione. Ita Monera de Conserv. cap. 4. n. 29. & 30. Patet, quia legatus de latere non potest dare Conservatorem, ut proximè vidimus: & tamen habet majorem potestatem, quàm Episcopus, & reliqui omnes allati: siquidem maius omnibus post Romanum Pótificem in provincia sibi decreta habet imperium, juxta cap. si Abbatem §. hujusmodi de elect. in 6. Et hoc insuper confirmatur, quia præsides, & proconsules, quibus legati exæquantur in cap. 1. de offic. leg. in 6. maius imperium habent post Principem l. 4. ff. de offic. præsid. & l. & ideo ff. de officio procons. ergo neque Episcopi, neque reliqui numerati Conservatorem dare possunt: & idem est de Capitulo Sede vacante, cum succedat in omni Episcopali jurisdictione.

Princeps secularis in dando Conservatore.

932 Dicendum 6. Princeps sæcularis superiorem in temporalibus non recognoscens potest dare Conservatorem laicum cótra alium laicum non soli laico, sed etiá clerico, & Ecclesiæ: imò creare clericum Conservatorem contra laicum: nunquam tamen potest dare Conservatorem contra clericum, vel Ecclesiam. Hæc omnis integra resolutio defenditur à Monera citato à num. 32. usque ad 42. Pro 1. parte stat Rebuff. de privil. schol. priv. 561. num. 3. & Emman. Roder. qq. regul. tom. 1. q. 65. a. 1. fine. Patet, quia laici sunt plane subjecti Principi sæculari, ut habetur cap. ex tenore, cap. licet, de foro compet. & cap. causam 2. qui filij sint legit. ergo Princeps sicut per se ipsum, ita per Conservatorem laicum potest suos subditos laicos defendere à manifestis injurijs & violentijs. Quod verò requisitus possit etiam per Conservatorem laicum defendere clericos, & Ecclesias, satis constat ex cap. Hadrianus 63. dist. cap. benè quidem. 96. dist. cap. placuit 2. q. 5. cap. ab Imperatoribus 23. q. 4. cap. nimium sunt 23. q. 4. cap. Principes cum aliis sequent. & cap. administratores 23. q. 5. cap. venerabilé, de elect. & Clem. 1. de jurejur. Secunda pars quòd possit creare clericum Conservatorem contra laicum, sumitur ex textu cum Glos. in cap. in Archiepiscopatu, de rap. & cap. sæpe 23. q. 8. ex quibus constat posse clericum delegari judicem à laico in causa civili, vel etiam criminali citra pœnam sanguinis. Quod tradiderunt Calder. cons. 6. de officio deleg. per totum. Bern. Diaz in prax. crim. canon. cap. 61. aliàs 65. Tertia pars, quòd non possit dare Conservatorem contra clericum, vel Ecclesiam, est omninò certa, nam Conservator est judex datus à supremo Principe, à quo omnem jurisdictioné participat: at neque clericum, neque Ecclesiam posse conveniri coram judice laico, habetur 11. q. 1. fere per totam, cap. qualiter de judic. cap. si & cap. si diligenti, de foro compet. Authen. statuimus Cod. de Episc. & cleric. quod latè prosequitur Covar. practic. quæst. cap. 31. Quid de Principe seculari superiorem recognoscente? Conservatorem dare non potest. Ratio est, quia talis Princeps subest canonum statutis, ut dicitur cap. 1. & fin. de constit. & cap. omnes de maior. & obed. deinde subest legibus civilibus, l. leges C. de legib. & l. constitutiones C. de jur. & fact. ignor. Concessio autem Conservatorum (ut ait Monera cit. nu. 41.) est contra canones saltem tacitè, & expressè contra leges civiles, proindeque solis supremis Principibus reservata.

Finalis causa Conservatoris dandi.

933 Quod attinet ad causam finalem, ea videtur satis constare ex definitione Conservatoris, quam exposuimus q. 1. estque motivum, seu finis, quem habet Princeps in dando Conservatore, scilicet tuitio, seu defen-

defensio aliquorum contra manifestas injurias. Hoc verbis perspicuis tradit Mandos. in prax. sign. grat. verbo Conservatoria vers. Conservatores dentur, ubi ait Conservatores dari ad tuendum, & defendendum, seu conservandum aliquem, bona, res, seu beneficium, ac privilegia à manifestis injurijs, ac violentijs. Cap. 1. & fin. de officio deleg. in 6. Probabilis hujus rei conjectura est, quia ad supremum judicem, qualis est Papa, & secularis Princeps, spectat occurrere litigijs, defendere à manifestis injurijs, & quemlibet in sua possessione tueri. l. æquissimum ff. de usuf. l. 1. ff. ne vis fin. ei qui in poss. mitt. & cap. querelam in fi. de simon. ergo motivum seu finis talis muneris implendi est tuitio, seu defensio prædicta. Accedit hujus finis à Principe intenti necessitas, quæ præcipuè exigit, ut dentur Conservatores Vniversitatibus. Parum est (loquit Petrus Gregor. de Repub. lib. 18. cap. 10. num. 5.) leges & privilegia concedi, nisi sint qui ea contra vim & impugnationem viriliter, & cum potestate defendãt. Nam (ut est vulgare Iuristarum axioma) Paria sunt non esse, & inutiliter esse, sicut Paria sunt non fieri, & inutiliter fieri. l. pen. in prio. ff. de suis & legit. hæred. l. quoties, ubi Glos. & DD. ff. qui satisd. cog. §. sciendum Instit. de satisd. tutor. cap. 2. de translat. prælat. Menoch. cons. 658. num. 9. Covar. pract. cap. 7. num. 2. & Tiraq. ad leg. connub. glos. 1. p. 6. num. 12. Egent (addit citatus author) Vniversitates defensore, qui earum leges & privilegia acriter tueatur, maximè, quia vulgus quadam invida & ingrata temeritate projectum, solet odio prosequi studiosos, à quibus uberrimos colligit annuatim fructus, & illum non vulgarem, quòd filios suos non cogatur aliò erudiendos mittere cum ingenti discrimine fortunarum, vitæ, ac morum eorundem. Tanta enim est inimicitia & contrarietas inter ignorãtiam, rusticitatem, & scientiam ac studium virtutis, ut vix compati sine aliqua lite possint. His omnibus ut occurrat, dari Conservatorem, necesse est.

Conservatoris necessitas.

934 Quod attinet ad causam materialem, quæ est subjectum in quo officiũ & potestas Conservatoris recipitur, quãvis in quæstionibus sequentibus uberius explicanda, interim pro integritate quæstionis præsentis de quadruplici causarum genere, sufficiat perstringere quæ dicunt Azor p. 2. lib. 5. cap. 35. q. 4. Pellizarius p. 2. tract. 8 cap. 7. n. 88. & Fragosus par. 2. lib. 4. disp. 12. num. 3. Nam Azor quærens, quisnam possit dari, sive constitui Cõservator? Sic respõdet. Possunt Conservatores dari Episcopi, & eorũ superiores, itẽ Abbates, & ij qui In Collegiatis Ecclesijs habẽt dignitates, vel personatus: alij verò jure dari nõ possunt. Cap. ult. de officio judicis deleg. in 6. Item non potest quis esse Conservator sui Conservatoris, aut sui domini, in cujus dominio & potestate est, exceptis Conservatoribus, qui dantur Regibus vel Principibus. Cap. ult. de offic. jud. delegat. in 6. Pellizar. quærens qui possint, ac debeant eligi In Conservatores? Respondet non posse, nec debere eligi, nisi eos qui sunt in dignitate constituti, personatus, aut Ecclesiæ Cathedralis Canonici: & qui præterea in Concilijs Provincialibus, aut diœcesanis prius electi fuerint in judices synodales. Patet ex Bulla Gregorij XV. §. 2. Fragosus sic habet num. 3. Vt aliquis possit esse Conservator, requiritur ut sit in dignitate aliqua Ecclesiastica constitutus, ut Episcopi, Archiepiscopi, aut Abbates, aut Canonici in Ecclesijs Metropolitanis, vel Cathedralibus, aut eorundem Archiepiscoporum vicarij in spiritualibus, & officiales generales ubilibet constituti, item habentes dignitates, vel personatus in Ecclesijs Collegiatis. Hæc tradit de jure communi, pro quibus videndus est Petrus Greg. syntag. juris lib. 47. cap. 22. num. 28. Sylvester v. Conservator num. 2. Molina de justit. tract. 5. disp. 29. num. 3. & Ioan. de la Cruz de statu Relig. lib. 2. cap. 10. vers. Prima conclusio. Quid autem addẽdum sit spectatis privilegijs, & quæ sint speciales difficultates circa prædicta, expendetur quæst. seq.

Conservatores qui eligi possint.

Dignitas requisita ad Conservatorem.

935 Quod attinet ad causam formalem, hæc consistit tum in forma, quam servat Princeps in dandis & constituendis Conservatoribus, tum in forma, quam servant in illis eligendis, qui possunt eligere juxta præscriptum Principis. Illa potest variari pro libito Principis, utpote supremi. Quas verò formulas in illis dandis soleat Pontifex apponere in suis Bullis, latè & eruditè affert Moneta de Conserv. cap. 2. à num. 7. Forma autem electionis semper debet observari, utpote ab electoribus subditis. Cum verò Conservatores soleant præcipuè dari tum universitati regularium, juxta eorum bullata privilegia, quæ possunt videri apud Lezanam citatum à Pellizario p. 2. tract. 8. cap. 8. num. 82. tum universitati studiosorum, de forma elegendi Conservatorem per utrosque paucis dicemus. Quod attinet ad Conservatorem eligendum à regularibus, monet Pellizar. citat. n. 86. debere eligi juxta formam præscriptam à Gregorio XV. in sua Constit. §. 5. nimirum eligendo personam idoneã, qualem paucis exposuimus num. 934. & latè exponemus quæst. sequenti, deinde talis electionis instrumentum exhibendo penes acta Curiæ Ordinatij: & hoc ut certè constet de electione Conservatoris, sicque tollantur fraudes, quæ in hac re possunt contingere. Opus non est, quod Conservator nominetur per Provincialem, sed per Prælatum etiam localem nominari potest: quamvis in hoc semper standum erit consuetudini Religionis. Addit citatus author hujusmodi electionem, cum sit

Conservatoris dandi & eligendi forma.

sit res gravissima, non esse faciendam à prælato sine consortio monasterij, licèt re vera id non præscribatur. Forma ipsissima seu modus creãdi Conservatorem, videri potest apud Portellium de dubijs regul. verbo Conservatores, n. 1. Et quidem postulari consensum Capituli expressè tradit Bordonus tom. 2. resol. 95. num. 16. & inde probat, quod Conservator eligitur favore totius monasterij: & alioqui quod omnes tangit, ab omnibus debet approbari. Tandem juxta Pellizarium eodem num. cit. debent regulares indicare Ordinario nomen Conservatoris electi intra mensem à die electionis: alioqui possunt conveniri coram ipso Ordinario, ex declaratione sacræ Congregationis jussu Gregorij XIII. facta, & relata à Quaranta v. Privilegia pag. 514.

Conservatoris Academici creatio. 936 Quod attinet ad formam creandi Conservatorem Academicum, non potest definiri regula aliqua communi deducta ex jure, cum pro ratione specialium statutorum, ac privilegiorum Conservatoris fiat creatio. Dicam de Salmantino, Conimbricẽsi, & Eborensi. Quomodò creetur Salmantinus, qui est Scholæ Magister, tradit Escobar cap. 8. in hunc fere modum. Apparet (inquit) ex Cõstit. 33. versic. & insuper pro incremento pag. 66 Martinum V. Rom. Pont. longa serie Scholastici electioni formam dedisse, cujus summa est, quod præbendam (quam Scholastriam vocant) hujus almæ Cathedralis Ecclesiæ Salmãtinæ, dignitatem electivam fecerit: cumque primum vacaverit, electionem ipsi Universitati, hoc est definitorum claustro, aut ipsorum maiori parti commiserit, & Archiepiscopo Toletano, aut cuicunque Sedis Apostolicæ legato de latere confirmationem commendat: tandẽ exprimit eligendum, in S. Pagina Magistrum, aut Iurium Doctorem esse debere, & quòd cõfirmatio prædicta nullum jus confirmanti tribuat in confirmato. Verùm (addit) quidquid hac constitutione caveatur, tamen longè aliter hodie se res habet: nam ad Regum Hispaniæ præsentationem Summo Pontifici factam ab ipso Principe, aut ejus Optimate apud Romanam Curiam legato, idem Summus Pontifex instituit, confertque dignitatem & officium, cujus institutionis collationisve expediuntur Bullæ Pontificiæ. Quomodò creetur Conimbricensis, habetur Stat. lib. 2. tit. 27. init. in hunc modum. ¶ Pera se prover o officio de Cõservador, se terà a ordem seguinte. O Reitor se informarà das pessoas, que me servirem nestes meus Reinos em cargos de Justiça, & de sua prudencia & costumes. E dos que achar, que tem dado bòa conta de si nos lugares, onde governàrão justiça, & tem dado residencia com certidaõ della, ou dos que na Vniversidade residem, & tem as mesmas partes, & vivem quietamente sem parcialidade, o dito Reitor com os Lentes de Prima & Vespora, & Deputados, nomearàm das sobreditas pessoas duas somente, & dellas escolherei hũa pera Cõservador, a quem mandarei passar carta de officio em que se farà expressa menção da nomeação da Vniversidade. Eborensis laicus non constituitur speciali aliqua creatione, sed eo ipso quòd Rex designat, & instituit Prætorem Eborensis conventus, vulgo Corregedor da Comarca Eborense, talis manet constitutus Academiæ Conservator, juxta librum 1. Statut. cap. 13. §. 1. ¶ O Conservador desta Vniversidade conforme as provisoẽs que ElRey meu senhor sobre isso passou, serà o Corregedor da Cidade de Evora, que hora he, & ao diãte for: & terà os podetes, & jurdição, que se segue, que sua A. ouve por bem que tivesse. Denique Eborensis Conservator Ecclesiasticus nominatur & creatur à Rectore Academiæ juxta litteras Apostolicas, ac præsertim Bullam Gregorij XV. quæ incipit, Nostrint universi.

Conimbricensis Conservatoris creatio.

QUÆSTIO III.

Quinam possint, ac debeant eligi Conservatores?

Ætas Conservatoris.

937 CVm Conservator sit judex, & talis judex, ut quis in Conservatorem eligi possit, exigit genericè omnes qualitates judicis, & specificè omnes qualitates talis judicis, ita tamen ut genericæ qualitates, vim ab specificis, à quibus contrahuntur, & veluti modificantur, separari possint. De omnibus quantumvis permixtis, ut agamus dilucidè, expediemus breviter sequentes difficultates. Prima difficultas est, quænam postuletur ætas, scientia, & probitas in eo qui eligendus est in Conservatorem? Dico 1. Eligendus in Conservatorem eam ætatem habere debet, quam postulat illa qualitas impendẽs habilitatem ad officium Conservatoris: v. g. deputandus in Conservatorem quia Abbas, quia Archidiaconus, quia Canonicatum, aut personatum obtinens in tali, vel tali Ecclesia, aut similis, debet esse illius ætatis, quæ requiritur ad Abbatiam, Archidiaconatum, Canonicatum, personatum, & similes. Est resolutio per se nota, quam multis & in singulis, qui ratione dignitatum possunt deputari Conservatores, latè roborat Moneta cap. 5. à num. 155. Dico 2. Deputandus in Conservatorem prædictus esse debet ea scientia, quam postulat qualitas tribuens habilitatem ad hoc munus: v. g. si Episcopus deputandus sit Conservator, debet juxta dispositionem Tridentini sess. 22. c. 2.

de

de reformatione aliqua approbata Academica esse Magister, vel saltem licentiatus in S. Theologia, aut Doctor in jure Canonico, proindeque habere tantum scientiæ, quantum requiritur ad tales gradus ; & sic de reliquis. Patet ex superiori resolutione. Dico 3. Promovendus in Conservatorem debet esse vir probus, integer vita, sceleris que purus, cum sæpe Episcopatus, cæterarumque dignitatum, per quas habilis fit ad tale munus, de quo Iacob Sbroz. lib. 1. quæst. 35. Paul. Fusc. de Visitat. lib. 1. cap. 15. & Segur David. 1. parte direct. judic. cap. 6. cum ex præcisa ratione officij judicis, quod si non ex necessitate, saltem ex honestate vitæ probitatem exigit. Duo tamen hic rectè advertit Moneta citatus numer. 168. alterum, omnes qualitates quæ postulantur in Conservatore ex dispositione cap. fin. de offic. delegat. in 6. & alijs juribus, etiam adesse debere in Subconservatore ijs in casibus, in quibus vigore litterarum illæ à Conservatore dari potest, ut cavetur eodem cap. Alterum, sufficere quòd hujusmodi qualitates sive in Conservatore, sive in Subconservatore adsint tempore deputationis, vel subdelegationis.

Subconservator.

938 Secunda difficultas est, Utrum & quomodo laici Conservatores dari possint. Ex supra dictis constat laicū posse dari in Conservatorem tum à Summo Pontifice, tum à supremo Principe seculari: tota dubitatio est, quando, & quomodò dari possit. Dico 1. Pontifex Conservatorem laicum pro Ecclesia, vel clerico dare potest, quotiescumque laicus inter clericum & laicum judex competens est. Resolutio procedens in terris Ecclesiæ perspicua est, cum ibi Pontifex sit absolutus dominus tam in temporalibus, quàm in spiritualibus. In terris autem Principis sæcularis, id posse, si detur acceptatio ejus, qui delegationem accipere debet, vel consensus sui superioris, juxta ea, quæ in simili tradit Campeg. tractat. de Concil. cap. 25. Sumitur ex cap. novit. de judic. cap. licet cum sequent. & cap. si clericus laicum, de foro compet. Dico 2. De potentia absoluta Papa dare potest Conservatorem aliquem laicum, qui competat inter clericos, seu Ecclesias, aut inter laicum actorem, & reum clericum, seu Ecclesiam, saltem in causis temporalibus. Ita Moneta cap. 5. num. 4. Sumitur 1. ex Glos. in cap. pervenit 1. 95. distin. vet. concedimus, ubi dicitur posse ab Episcopo saltem unam causam civilem Ecclesiasticam delegari laico. Si igitur Episcopus potest unam, Summus Pontifex potest omnes. Sumitur 2. ex ratione, quia licèt Papa nequeat generaliter decernere, ut coram judice laico conveniantur clerici: quod tradunt Cardin. & alij ad

Conservator laicus à quo dari possit.

cap. 2. de majorit. & obedient. nam exemptio clericorum à jurisdictione laicorum est de jure divino, cui Pontifex derogare nequit; tamen potest causas aliquorum clericorum sive civiles, sive criminales laicis delegare, & docent communiter Juristæ cum Gloss. ad decret. cap. 1. verbo non præsumant, & ibi Abb. num. 3. Beto. quæst. 7. num. 1. & Clar. §. fin. q. 41. num. 1. An verò circa causas spirituales, earumque cognitionem possit laico Pontifex demandare P. Quæstio est, quam latè discutit Moneta cit. à num. 19. & num. 21. resolvit non posse demandari in spiritualibus à Deo institutis, posse tamen in spiritualibus institutis ab Ecclesia. Tandem n. 24. resolvit tanquam probabilius, & latè probat quamdocunque potest laicus dari Conservator, non posse illum dari cum facultate exercendi censuras. De potestate Pontificis vide Illustr. Cæsarem in sua Hier. d. p. 5. 5.

Pontifex... causas... laicis... delegare...

939 Tertia difficultas est, Utrum & quomodò regularis in Conservatorem dari, & eligi possit. Certum est, quàndo Pontifex simplicem regularem creat Conservatorem ex certa scientia, factum tenere, dummodò regularis habeat saltem primam tonsuram: quia tunc capax est jurisdictionis Ecclesiasticæ. Dubitatio est, ubi non constat de certa scientia, sed res in solis terminis juris communis relinquitur, an regularis deputari valeat Conservator, prout loquitur textus circa qualitates delegati in Clem. 1. de rescrip. & cap. statutum de rescrip. in 6. & quoad qualitates Conservatoris dict. cap. fin. de offic. deleg. in 6. Dico 1. Monachus, seu regularis simplex deputari, seu eligi nequit Conservator. Sumitur ex cap. de præsentium 16. quæst. 1. in quo prohibetur simplicibus religiosis judicare. Quod notavit Io. And. in cap. statutum, de rescrip. in 6. nisi fortè vocetur ab Episcopo ad officium Vicariatus de licentia sui superioris. Accedit, quia simplex regularis non habet omnes qualitates requisitas à Bonifacio VIII. in d. cap. fin. in princ.

Regularis an deputari possit in Conservatorem.

Dico 2. Prior Claustralis citra certam scientiam, aut licentiam expressam Pontificis, Conservator esse nequit. Ita Gloss. dict. Clem. 1. v. delegatus, & expressius ibid. Io. Imol. num. 30. & Vital. num. 37. Probatur, quia Conservator est judex delegatus secundum jus commune: at Prior Claustralis judex delegatus esse nequit sive Papæ, sive legati, ut cavetur dict. Clem. 2. Quia (ut monet Anchar. ibid. num. 9.) Priores Claustrales eliguntur solum ad curas animarum, & ad regulares observantias, & quasi tanquam expertes sunt forensium negotiorum: quia debent servare silentium, & esse sub obedientia Abbatis, & sine claustro fingi non posse vivere Cap. placuit 16. q. 1.

940 Di-

Prelati Regulares Conservatores possunt.

940 Dico I. Prior Conventualis, Guardianus, aut Rector, & idem est de aliis Mendicantium præfectis, qui toti Conventui, sive Collegio Religiosorum præsunt, olim poterat in Conservatores deputari. Ita Emm. Roder. qq. regul. tom. 1. q. 65. a. 13. Armill. v. Conservator, n. 2. Tablena v. eod. & v. dignitas init. Rota decis. 8. qui inter cæter. Aloys. Risc. in collect. decis. parte 2. collect. 363. Sanch. in Decal. tom. 2. lib. 6. cap. 11. num. 78. Azor p. 2. lib. 3. cap. 13. q. 7. Flores de Mena Var. lib. 1. q. 45. num. 18. Patet, quia Prioratus est dignitas, ut habetur cap. ult. si eccles. f. de præben. & idem procedit de Guardianatu, Rectoratu, & similibus. Dixi (olim) quia an possint hodie deputari, quæstio est, quam cum multis resolvit negative Barb. de pot. Episcop. p. 3. alleg. 106. num. 15. contra multos ibi citatos, ex decreto S. Congregationis per hæc verba: Quærente Archiepiscopo Turritano, an regulares unius cœtus, monasterij, vel domus aliquẽ Priorem, seu Guardianũ, vel quẽvis aliũ quavis dignitate regulari fulgere in suũ Cõservatorẽ eligere, vel deputare possint: sacra Cõgregatio Cardinaliũ negotijs regulariũ præpositorũ nõ posse respõdit. Quod decretũ (inquit Pellizar. p. 2. tract. 8. cap. 8. n. 9.) si est authenticum, utique servari debet; quamvis de facto patiatur exceptionem; cum Lezana n. 14. ex Barbosa in collect. v. Conservator testetur Abbati ordinis Olivetani ab ipsa Congregatione indultum fuisse, ut eligi possit in Conservatorẽ, si Episcopus eum in synodo deputaverit Iudicem synodalẽ. Quod indultum idem Pelliz. putat competere per viam cõmunicationis etiam prælatis aliorum ordinum.

Prælati Societatis an Conservatores esse possint.

Quæres obiter, quid dicendum de prælatis Societatis Iesu? Respondet Pellizarius citatus n. 92. probabile esse eos non posse absq; licentia Generalis acceptare munus Conservatoris, quantumvis aliàs in synodo deputati sint judices: idque colligit ex par. 6. Constit. Societ. c. 3. §. 7. in declar. lit. D. ubi nostris religiosis interdicitur acceptare officium executoris testamẽti, & quæcunq; alia, quæ puritati nostri instituti non conveniunt, & quæ alijs causa offensionis esse possunt, quale utiq; est munus Conservatoris, ut patebit consideranti.

Cardinales Conservatores.

941 Quarta difficultas est, an S. R. E. Cardinales, Episcopi, Patriarchæ, & similes possint eligi in Conservatores? Dico I. posse Cardinales S. R. E. in Conservatores eligi procul dubio est. Patet, nam dicti Cardinales sunt in vera, & maxima dignitate constituti, ut ex cap. Venerabilem, qui filij sint legit. cap. 1. de offic. deleg. in 6. & cap. felicis de pæn. in 6. tradunt Iacobat. tract. de Concil. lib. 1. a. 1. num. 147. Lancell. Conrad. in templ. omn. judi. lib. 2. cap. 3. § 3. num. 5. & Bellarm. tom. 1. controv. 5. gener. cap. 16. Deinde habent in suis titulis jurisdictionẽ quasi Episcopalem, & colligitur ex cap. his quæ, de majorit. & obedien.

Episcopus Conservator.

Dico 2. Certum est Episcopos tam consecratos, quàm electos, sed confirmatos, & a fortiori Archiepiscopos, & Patriarchas posse fieri Conservatores. Patet de consecratis, nã in cap. fin. de offic. deleg. in 6. expressè dicitur Episcopos posse deputari Conservatores. Qui autem verè Episcoporum nomine veniunt, sunt Episcopi consecrati. De electis jam confirmatis, suadetur, quia confirmati nondum consecrati, licet propriè Episcopi non sint, dicuntur tamen habere dignitatem Episcopalem; & revera habent plenam, & integram jurisdictionẽ Episcopalem. Cap. transmissam, de elect. & c. 1. ac 2. de translat. Episc. Dico 3. Clerici qui præscriptione, aut privilegio legitimè acquisierũt Episcopalem jurisdictionem, vel solum jurisdictionem, ac præeminentiam in Ecclesia Collegiata, & de corpore illius, possunt deputari Conservatores, secus in Ecclesia, quæ Collegiata non fuerit. Ita Moned. citat. cap. 5. num. 38. Patebit ex infra dicendis, ubi ostendemus ad munus Conservatoris sufficere quòd quis habeat dignitatem, vel personatum in Ecclesia; modò hæc sit Cathedralis vel saltem collegiata. Quid de Chorepiscopis si accipiantur pro Episcopis titularibus, Conservatores designari poterunt, & pro Vicarijs Episcoporum, de illis dicendum quod statuemus sequenti difficultate.

Vicarius quotuplex.

942 Quinta difficultas est, an Episcoporum Vicarij possint deputari Conservatores? Adverte Episcopi Vicarium, seu officialem, quod idem est juxta Sanch. de Matr. lib. 8. disp. 27. num. 29. alium dici generalem, alium foraneum. Vicarius generalis est ille qui generaliter in causis ad Episcopi forum pertinentibus, ejus vices supplendo cognoscit, ut habetur ex cap. Romana, de appellat. Vicarius foraneus ille est qui deputatur in aliqua parte diœcesis, vel ad certos actus. Sunt etiam Episcoporum Vicarij in spiritualibus alij generales, scilicet cum omnimoda jurisdictione, alij non generales, qui nimirum jurisdictionem contentiosam nullam habent, imò nec omnem voluntariam, sed solum circa merè spiritualia eam potestatem, quæ in sacramentis, & beneficialibus, Ecclesiasticisque rebus & salute animarum versatur. Videatur Ebroz tract. de Vicario Episcop. lib. 1. quæst. 25. num. 2. & 4.

Vicarius an Conservator esse possit.

Dico 1. Vicarius foraneus in Conservatorem deputari nequit. Ita Pasin. tract. de potestat. Capit. Sede Vacan. par. 2. quæst. 10. num. 6. Ebroz cit. quæst. 27. num. 15. Flores de Mena Var. lib. 1. quæst. 4. num. 6. Massobr. cap. 4. dubit. 13. num. 21. Ratio est, quia Vicarius foraneus non potest esse delegatus Sedis Apostolicæ, ut expressè cavetur

in Clem. 2. de rescriptis. Deinde non obtinet dignitatem, vel personatum in Ecclesia Cathedrali, vel Collegiata.

Dico 2. Probabile est posse Conservatorem deputari Vicarium generalem Episcopi sed probabilius oppositum. Hæc resolutio in terminis traditur à Moneta de Cōser. c. 5, n. 66. Prior pars habet imprimis probabilitatem ex authoritate Doctorum, qui illā absolutè defendūt, quales sunt Ioan. pe Lign. d. Clem. 2. prout ibi Card. n. 27. eum refert, Anchar. n. 6. Imol. n. 31. Armil. v. Conservator nu. 2. Tabiena v. eod. num. 3. Franc. Pavin. de pot. capit. Sede vacante par. 2. q. 10. num. 6. Guid. Pap. q. 247. & singul. 435. Menoch. consil. 52. à num. 33. Aloys. in praxi aurea resol. 349. Sbroz de Vicario Episc. lib. 2. q. 27. Cochier de jurisd. ordin. in exempt. par. 1. q. 39. n. 4. Lauren. de Peirinis in Constit. sui ord. Minim. to. 2. constitut. 5. Greg. XV. §. 1. n. 19. Flores de Mena var. lib. 1. q. 6. num. 6. Azor p. 2. lib. 3. & 13. q. 8. Emman. Roder. to. 1. qq. regl. q. 65. a. 3. Quod extendunt ad Vicarium Capituli Sede vacante Zech. lib. de Rep. Eccles. cap. 23. n. 7. Ebroz cit. q. 23. nu. 4. & Massobr. cit. cap. 4. dub. 13. n. 16. Deinde habet rationem, quia omnis habens personatum, vel dignitatē in Ecclesia Cathedrali potest deputari in Cōservatorē; quòd autē prædictus talem dignitatē habeat, tradit Glos. d. Clem. 2. v. delegatus, & ibi Anch. in princ. Card. n. 12. & Imol. n. 18.

Vicarius Episcopi Conservator esse non potest.

944 Posterior pars maiorem suā probabilitatem habet ex maiori authoritate, & ratione. Defenditur à Paul. de Eleaz dict. Clem. 2. & ibi Batr. & Card, num. 22. Barbat. num. 34. Bonif. de Vitalin. num. 38. Io. Bapt. Cost. tract. de integ. dist. 64. num. 7. Abbas in cap. de multa num. 23. de præben. Selva de benef. p. 1. q. 2. num. 74. & August. Barb. de potest. Episc. p. 3. alleg. 109. num. 13. sibi contrario in Collect. to. 4. ad cap. statutum xx. de rescrip. in 6. n. 5. Ratio est, quia ad munus Conservatoris postulatur dignitas, vel personatus in aliqua Ecclesia: sed Vicarius Episcopi licèt habeat officiū cū jurisdictione, tamē dignitatē, vel personatum non obtinet, ut ait citatus Abbas, Menoch. cons. 51. n. 23. & Sylv. v. dignitas ergo deputari nequit in Cōservatorem. Minor suadetur à Barbat. in d. Clem. 2. num. 34. tum ex eo quia dignitas Ecclesiastica non potest dividi in plures. Cap. maioribus, & cap. Vacante de præben. at Episcopus potest habere plures vicarios dividendo illorum officium d. Clem. 2. tum ex eo quia dignitas durat perpetuo cap. 2. §. fin. de stat. monach. at Vicariatus expirat morte, ac revocatione Episcopi, ut latè probat Ebroz lib. 3. quæst. 32. nec habet successorem; sed creatur de novo, ut cum pluribus docet Bero. ad cap. quoniam, de offic. deleg. Accedit, quia licèt Vicariatus esset vera dignitas, adhuc non sufficeret ad munus Conservatoris, utpote non comprehensa sub dict. cap. fin. de offic. deleg. in 6. ibi. (Obtinentes dignitatem in Ecclesia Cathedrali) nam Vicarius illam non habet jure proprio, seu ut propriam, sed jure alieno, proindeque verè non obtinet, siquidem verba legis veniunt in significatione propria l. 3. §. hæc verba ff. de negot. gest. & cap. sus. e ptum, de rescrip. in 6.

Vicarius ... potest.

Observabis 1. juxta priorem partem, posse deputari Conservatorem non solum Vicarium Sedis vacātis, ut superius dictum est, sed etiam Vicarium nominatum à Prælato inferiore habente jurisdictionem Episcopalem, ut tenent Sanch. de matr. lib. 8. disp. 27. n. 34. & Flores de Mena d. q. 4. à n. 14. An verò Vicarius Episcopi electi, & confirmati, sed nondum consecrati, possit esse delegatus Papæ? Affirmat Glos. v. Episcopi in Clem. 2. de rescrip. Observabis 2. dicta in posteriori parte resolutionis solū procedere spectato jure communi, non ex speciali indulto Pontificis, quando in litteris exprimitur, quòd possit eligi in Cōservatorem Vicarius Episcopi, nulla est difficultas, & sæpe videmus à regularibus eligi, ut testantur Emman. cit. q. 65. a. 13. & Ludovicus Miranda in manu. præl. to. 2. q. 47. a. 2. concl. 2.

Abbates, & Priores, & Commendatarii possunt eligi Conservatores.

945 Sexta difficultas est, Vtrum Abbates, Priores, & Cōmendatarij possint deputari in Cōservatores? Dico 1. Abbates posse eligi in Conservatores. Expressè decernitur in cap. fin. init. de offic. deleg. in 6. Et ibi Abbates intelliguntur non solum illi qui præsunt conventibus monachorum, sed etiam Abbates clericorum secularium, qualis Abbas Vallisoll. ut tradit Lancell. templ. om. jud. lib. 2. c. 7. n. 7. Dico 2. Priores seculares (de regularibus enim diximus n. 940.) si sint loco Abbatis in Ecclesia aliqua collegiata, possunt esse Conservatores: secus, si nō sint loco Abbatis, neque in Ecclesia collegiata. Ratio est, quia in priori, & nō in posteri casu cēsentur habere dignitatē in Ecclesia collegiata, quod sufficit ad munus Cōservatoris. Dico 3. Cōmēdatarij perpetui sive Abbatiarū regularium, sive Prioratuū conventualiū deputari possunt Conservatores. Ita Gonzal. ad reg. 8. Cancell. glos. 5. §. 8. n. 10. Massob. d. dub. 13. n. 38. Rebuff. de pacific. possess. n. 41. & Barbat. to. 4. in collect. ad cap. statutum xx. num. 12. Probatur, nam commendæ in perpetuū à Pontifice datæ, loco tituli sunt, & tales Commendatarij in omnibus habentur pro titulatibus, ut docent Gomez in regul. de publ. resign. q. 40. Petr. Greg. syntag. jur. univ. lib. 17. cap. 3. n. 8. & Cassan. in Catal. 4. p. consid. 32. fin. Deinde Commendatarius Abbatiæ habetur pro vero Abbate, ut tradit Barbat. consil. 2. post nu. 9. vol. 2.

Commendatarij Conservatores.

946 Septima difficultas est, an quicunque obtinentes dignitatem, Personatum, aut

Eea

Dignitas requisita ad Conservatoria. aut officiũ Ecclesiasticũ possint deputari Cõservatores? Suppono in lib. 6. dis. 1. q. 2. & alijs locis fuisse explicatũ discrimẽ inter dignitatẽ, personatũ, & officiũ. Dico 1: Dignitatẽ Ecclesiasticã obtinẽs potest deputari Cõservator, si illã obtineat in Ecclesia Cathedrali, vel Collegiata: sec⁹ nõ poterit. Habetur ex textu in c. fi. in princ. de offic. deleg. in 6. ubi postquã statuitur Abbates posse esse Conservatores, statim subduntur hæc verba: Seu dignitates, vel personatus in Cathedralibus, vel Collegiatis Ecclesijs obtinentes: Quæ verba Glos. & Doct. tam in d. cap. quam in Clement. 2. de rescrip. item S. Antonin. tractat. de excommun. cap. 37. vers. item nota, & Sylvest. v. Conservator num. 2. ita intelligunt, ut omninò debeat sive personatus, sive dignitas obtineri in Cathedrali, vel Collegiata Ecclesia. Ex dictis Moneta à num. 28. infert 1. Archidiaconum tam in Cathedrali, quàm in Collegiata posse esse Cõservatorẽ. Quia habet dignitatẽ Ecclesiasticam, ut constat ex toto fere titulo de offic. Archid. Infert 2. idẽ de Archipresbytero tũ Civitatẽsi, seu Cathedralis Ecclesiæ, tũ Rurali, quando hic habet Ecclesiã Collegiatã actu. Infert 3. idẽ dicẽdũ de Præpositura. Nã hæc nomẽ dignitatis habet, ut deducitur ex cap. 1. de ætat. & qualit. & ord. præfic. cap. quãvis, de verb. sign. & habetur expressẽ cap. 1. de cõcess. præben. in 6. Infert 4. idem de Decanatu, quẽ esse dignitatẽ decidit Rot. Rom. decis. 17. de concess. præben. Infert 5. idem de Primiceriatu, seu Cantoriatu, quos non distinguunt Cassan. 4. p. consid. 42. & Cucch. lib. 2. tit. 12. contra Rodoandum cap. 19. num. 7. Esse verò dignitatem, patet ex cap. cum accessissent, de constitut. Infert 6. quid dicendum sit de Thesaurario: hic enim quamvis in jure non sonet in nomen dignitatis, sed custodiæ, tamen ubi consuetudine, vel cõstitutione alicujus Ecclesiæ fuerit dignitas, deputari poterit.

947 Dico 2. Personatum obtinens in aliqua Ecclesia Cathedrali, vel Collegiata deputari Conservator potest. Habetur expressẽ d. cap. fin. de offic. deleg. in 6. Ita Moneta n. 99 à quo infert 1. obtinentes in Ecclesia Metropolitana Mediolani Ordinariam Theologalem, aut Pænitentialem, aut Doctoralẽ, quas S. Carolus authoritate Gregorij Papæ XIII. instituit, posse deputari Cõservatores. Sunt enim Personatus ratione præeminentiæ inter alios Canonicos. Et idẽ est de quocũq; qui præfertur reliquis Canonicis aliter quàm ob antiquitatẽ, ut tradũt Gemin. ad cap. 1. de consuet. in 6. & Sylvest. v. Dignitas. Infert 2. Cantorẽ, & Succẽtorem in Ecclesia Cathedrali, vel Collegiata posse esse Conservatores. Habent enim Personatum. Notat benè Moneta cit. n. 97. ex quadã Cõstitutione Leonis X. ad Cõservatores ordinũ Mendicantiũ sufficere, quòd sint habi-

Personatus ad munus Conservatoris.

bet in dignitate Ecclesiastica constituti, nec satis esse habere Personatũ, etiã in Cathedrali. Hodie tamen quoad hæc omnia favore hujus vel illius ordinis solet derogari in litteris Cõservatorijs. Dico 3. Habere officium Ecclesiasticũ præcisẽ sumptũ nõ sufficit ad munus Cõservatoris. Patet d. cap. fin. Vnde nõ possunt deputari Conservatores Sacrista, Custos, Vicedominus, Æconomus. Idem Moneta à n. 126. affirmat de Vicecãcellario, Camerario, Sũmo Pænitentiario, Clericis Cameræ, Auditore Curiæ, Referẽdarijs, Protonotarijs, & alijs Officialibus Romanæ Curiæ, si attendatur præcisa ratio officij, & textus citatus.

948 8. difficultas est, an Canonici possint in Cõservatores deputari? Pars negativa indubitata est circa Canonicos Ecclesiæ Collegiatæ. Dubitatur de Canonicis Ecclesiæ Cathedralis: in qua dubitatione partẽ affirmatã tenuit Speculator tit. de offic. deleg. §. fin. n. 24. Potest fundari 1. in cap. statutũ init. de rescriptis in 6. ubi apertè statuitur eos posse dari delegatos, sicut qui dignitatẽ, aut personatũ obtinẽt; 2. quia Canonici Ecclesiæ Cathedralis appellãtur fratres Episcopi, ac filij primi gradus, & habent alias prærogativas, de quibus latè Cucch. Instit. maior. Can. lib. 2. tit. 9. Cassan. in Catal. 4. p. cõsid. 32. & Boer. de auth. magn. cõsil. à n. 78. Nihilominus regulariter pars negativa vera est, quã tenẽt Glos. ad cap. fin. de offic. deleg. in 6. Gemin. ibid. n. 9. Frãc. d. c. v. Cõservatores n. 2. Pet. Greg. lib. 47. syntag. c. 22. n. 28. Fabric. tit. de benef. cũ dignitate n. 18. de Illust. ac sapiẽt. Cæsar in sua Hierarch. d. c. 2. §. 6. n. 26. Patet, nã Canonici ex vi sui Canonicat⁹ neq; cẽsẽtur in dignitate Ecclesiastica cõstituti, neq; habere personatũ. Procedit resolutio, spectato jure cõmuni; nã per specialia privilegia eligi possũt, ut videre est apud Em. Rod. qq. reg. to. 3. q. 65. a. 2. Procedit etiã & ampliatur in Canonicis Ecclesiæ Cathedralis Metropolitanæ. Quid de Canonicis Metropolitanarũ insigniũ, qualea sũt Mediolanẽsis, Ravẽnas, Cõpostellana, in quib⁹ Canonici dicũtur Cardinales? Adhuc de illis negat Moneta n. 126. licèt judicet magis nobiles, quàm cæteros. Quia magis & minus nõ variat speciẽ. Ad 1. fundamẽtũ partis affirmativæ ex c. statutũ fatetur ibid. Glos. eos posse fieri delegatos Apostolicos, nõ tamẽ Conservatores; quia hoc restrictũ est per d. c. fin. Ad 2. dicim⁹ Canonicos dici fratres Episcopi, & habere alias prærogativas, non quà singulos, sed quà universos, prout unum corpus, seu Capitulum constituunt. Cap. novit, de his quæ fiunt.

Canonici ad munus Conservatoris.

949 9. difficultas est, an Doctor Theolog⁹, vel in jure Canonico, possit deputari Cõservator? Aliqui fortassis arridebit pars affirmativa. Quia Doctorat⁹ est dignitas, ut ait Bart. in l. hæc quæ necessario n. 10. C. de novo Codice faciẽdo, idẽ affirmat Ias. in l. si quis in cõscribnum.

Doctor de gradus conservat.

num.4. Cod. de pactis fol. 75. sequitur post alios Antonius Corsetus in suo repertorio in Abbatē verb. Doctoratus quod probat per intellectum quendam ad cap. quar.do de magistris, eo quia Doctor habet præeminētiā, & prærogativā in processionibus, & roventis. Accedit quia Cācellarius Tholosanus potest esse Cōservator Apostolicus ob præeminentiā, quā habet in processionib⁹, & Capitulo, & alijs locis; ergo & Doctor sive in S. Theologia, sive in jure Pōtificio, modò sit in sacris cōstitutus. Nihilominus pars negativa, quæ placuit Fragoso p.2. lib.4. disp.12.n.3. tenēda est. Quia licèt demus Doctoratū esse dignitatem quandā, seu præeminentiam, & prærogativā, tamē non est dignitas Ecclesiastica, vel Personat⁹ in Ecclesia Cathedrali, vel collegiata, ut patet; ergo de jure communi nequit deputari Conservator: quidquid sit ex privilegio in litteris specialibus.

Conservator sui superioris 950 Decima difficultas est, an possit quis esse Conservator sui Cōservatoris, vel alterius sibi aliunde superioris? Dico 1. Nemo potest esse Conservator illius, quem sibi deputatum Conservatorem habet. Ita ad d.cap. fin. Butr. Anchar. Gemin. & Glos. ver. Conservator ponens discrimen inter illum & simplicē delegatum, quasi ejus, qui mihi est judex delegatus possim esse delegatus, salvo jure recusationis, at nullo modo possim esse Conservator mei Cōservatoris. Habetur cap. fin. de offic. deleg. in 6. ubi Bonifacius VIII. id expressè decrevit, & irritum ac inane definivit, quidquid contra aliquid ex dispositis in ea constitutione attentari contigerit. Dico 2. Nemo potest habere Conservatorem eum, qui sub ipsius jurisdictione, dominio, vel districtu Ecclesiastico, aut temporali est, exceptis Regibus, & Reginis. Ita præter authores proximè citatos, Petrus Gregor. syntag. lib.47. cap.22. n.8. Cochier de jurisd. ordin. in exempt. p.1. q.39. n.3. Azor p.2. lib.5. c.34. q.4. Molina tom.6. disp.29. n.3. Barb. de potest. Episc. p.3. alleg. 106. n.14. & Pellizar. p.2. tract.8. cap.8. n.91. Tota resolutio est expressa in d.cap. fin. ubi Pontifex ponit exceptionem, ejusque „ rationem subdit his verbis. Regibus (in- „ quit) & Reginis, qui sicut dignitatis altitu- „ dine præeminent, sic prærogativa gratiæ ip- „ sos convenit anteferri, duntaxat exceptis. Notat Moneta n.134. ex Glos. verbo temporali secus esse de delegato simplici, cum hic possit esse judex sui superioris salvo jure recusationis.

Conservator sui superioris nemo.

Supererat hîc expedienda difficultas, an Conservatores esse debeant judices synodales? Sed quia nimis prolixa est, & luculenter ac dilucidè tractatur à Moneta d.cap.5. à n. 142. ibi videatur. Nos interim festinemus ad Conservatorem Academicum.

QUÆSTIO IV.

Quænam sit dignitas & officium Conservatoris, præsertim in Academia Eborensi?

951 Satis ex supra dictis constat Conservatorē Ecclesiasticum deputandū, ex præscripto juris cōmunis, præsupponi cōstitutum in dignitate Ecclesiastica. Si quæras, quādo debeat adesse talis dignitas in deputādo? Respondēt Mattob. dub.13. n.48. Sanch. de Matr. lib.8. d.27. n.28. Gonzal. ad reg.8. Cancel. §.3. procem. n.75. & Pelliz. cit. n. 92. sufficienter talē dignitatem ob ineri tēpore impetrationis rescripti Pōtificij, quāvis tēpore præsētationis ej⁹ cessaverit jā dignitas: non enim sufficiet eā adesse postea tēpore præsē tationis. Vide Moneta cap.10. de Conser. n.172. apud Pellizar. citatum observat, vacante dignitate, ratione cujus quis deputatus fuerat Conservator, sive per renunciationem, sive per translationē, aut alio simili modo, non expirate ipso jure potestatem Conservatoris, neque suspendi, sive quoad negotia cæpta, sive forte quoad non cæpta, modò tēpore deputationis adesset talis qualitas. Fūdamētum esse potest, quia licèt nemo id asseruerit in specie de Cōservatoribus, tamē de delegato Apostolico docet Glos. in cap. statutū v. Canonicis, de rescrip. in 6. Itēq; sufficere ad procedendū quòd Canonicus Cathedralis delegatus ratione Canonicatus, sit Canonicus tēpore commissionis, etsi nō sit tēpore præsentationis, ex l. fœminæ ff. de Senator. L. cæ. us ff. de judic. cap. dudum, de elect. tradunt Gironda de privil. explicat. à n. 510. Stephan. Gratian. discep. foren. cap.92. Flamin. lib.1. q.11. n.9. Azeved. l.7. n.60. tit.18. lib.4. novæ recopil. Cevall. cōmuniū cōtra cōmun. q.667. n.10. & Ricc. in praxi rerum for. Eccles. decis. 616. n.1. Limitat tamē positam resolutionē Moneta à n.177. nisi deputatus ob delictū amovearur à dignitate, aut supervenia qualitas opposita totaliter primæ qualitati (ut si habens Ecclesiasticā dignitatē nubat) aut deputatio sit sub nomine dignitatis.

Dignitas in Conservatore quando adesse debeat.

952 Inquirimus modò, an ipsum Cōservatoris munus sit dignitas? Affirmativa resolutio mihi indubitata est tum de Conservatore Ecclesiastico, tū de sæculari seu laico. Nam quicunque Conservator est judex in foro externo, proindeque habet non solum præeminentiam, sed etiam jurisdictionem in ordine ad subditos. Unde existimo solēniter professū Societatis Iesu, si procuret fieri Cōservator, manente reum voti, quod emisit non prætendendi aliquam dignitatem, aut prælationem.

Conservatoris munus est dignitas.

Conserva- toris off. singula. Inquirimus etiam qualenam sit munus, seu officium Conservatoris ? Officium & munus Conservatoris satis patet ex definitione, quam exposuimus q.1. & ampliùs patebit ex sequenti disputatione, ubi nobis latè agendum est de Conservatoris potestate, & jurisdictione. Modò sufficiat asserere illud esse officium judicis, qui attento jure, & seclusis specialibus concessionibus, solum potest, ac debet procedere cōtra manifestas injurias, seu violentias, illas nēpe quæ judicialem indaginem, seu examinationem non postulant. Ita ex cap. 1. & ult. de offic. deleg. in 6. tenent, & exponunt Cochier de jurisdict. ordin. par. 1. q. 39. à num 6. Cardin. Tusch. concl. 760. num. 3. Molina cit. disp. 29. n. 2. Velasc. consl. 152. num. 1. Emman. Roter. tom. 1. q. 65. a. 11. Salzedo ad Bernard. in pract. cap. 3. Gutier. pract. lib. 3. q. 9. num. 9. & Perez l. 1. tit. 7. lib. 1. Ordin. Hodie tamen (ut notat Barb. de potest. Episc. p. 3. alleg. 106. num. 17.) per Trid. sess. 14. de reform. cap. 5. prædictum jus ita restrictum est, ut d sponatur Conservatoris litteras concessas singularibus personis, cujuscūque dignitatis, vel conditionis, etiam si Capitulum sit, & cum quibusdam clausulis & decretis, non habere locum in causis criminalibus, vel mixtis ex criminalibus & civilibus, sed tantum in civilibus, & in istis, ubi personæ, quibus concessæ sunt, Rei fuerint, non actores, & cum alij, ibi adjectis limitationibus: sub hac tamen restrictione idem Concilium declarat non cōprehendi Conservatores datos Universitatibus generalibus, Collegij. Doctorum, seu scholarium, regularibus locis, necnon hospitalibus actu hospitalitatem servantibus. Hi enim omnes (ut tradunt Emman. Roter. d. q. 65. art. 12. in princ. Molina d. disp. 29. num. 2. ine, & Gutier. d. q. 9. num. 15.) maneut in dispositione juris communis, cap. 1. citato, & tenore litterarum, sub quibus dati fuerint. An verò unus & idem Conservator possit exercere suum officium circa plura monasteria ejusdem ordinis existētia in diversis diœcesibus: item circa plura monasteria diversorum ordinum existentia in eadem diœcesi? Vide Pellizarium citatum n. 93. & 94. qui priorem difficultatem negativè, posteriorem affirmativè resolvit.

Officium Conserva- toris ex- pirans. 953 Inquirimus tandem pro absolvēda priori quæstionis parte, utrum, & quomodo attinguatur, seu expiret Conservatoris officium per obitum concedentis? Ex d. cap. ult. de offic. deleg. in 6. Barb. de potest. Episc. p. 3. alleg. 106. num. 50. Cochier cit. q. 39. num. 14 Miranda d. q. 47. a. 6. in princ. & Azor cit. cap. 34. q. 14. benè respondent prædictum officium expirare per obitum cōcedentis quoad negotia integra, seu non cœpta, at quoad cœpta, seu non integra durare post mortem Papæ concedentis. Addit Azor citatus negotia censeri cœpta post citationem, vel aliquem actum alium judicialem inchoatum. Miranda citatus a. 6. concl. unica affirmat in religiosis ordinibus officium Conservatoris non esse temporale, nec extingui morte concedentis, sed hujusmodi delegationem factam in Religionum favorem, esse perpetuam. Quid verò tenendum sit, quoad negotia jam cœpta, quando præfinitur tempus, ad quod conservatoria limitatur, sicut in Triden. sess. 13. cap. 5. de reform. ubi conservatoriæ quæ non suot Religionum, & similes ibi exceptæ, terminantur quinquennio, Vide apud Emman. Roter. d. q. 65. a. 9. & ad d. cap. ult. Anchar. num. 9. Domin. num. 2. & Franch. num. 1. Hæc supra allata procedunt attento jure communi cap. 1. & ult. de offic. deleg. in 6. atque adeo locum non habent, quando Conservatoria à Pontifice ampliori forma conceditur. Qualiter verò de facto concedi soleat, tradunt Emman. Roter. dict. q. 65. num. 12. Cabed. divers. juris argum. lib. 4. cap. 18. num. 3. Gutier. pract. lib. 4. q. 63. nu. 6. & varijs adductis Bullis Pontificum Barb. cit. à n. 53. Vide Fragosum tom. 2. lib. 4. disp. 12. n. 14.

Judices scholar. à quonam dati. 954 Pro altera quæstionis parte, ante quàm scrutemur officium Conservatorum in Academijs, præsertim Eborensi, cū Conservatores sint judices scholarium, prævia animadversione expediendum nobis est, quinam judices scholarium designantur jure communi? Datos fuisse olim studiosis judices per Fredericum Imperatorem, constat ex Authen. Habita C. ne filius pro patre, & quidem dari ex Academica familia convenientissimè, Escobar in Prologo ostendit ex favore studentium, & ne si ad alia trahantur tribunalia, distrahantur à litteris. Deinde quia de studiosis ad milites vulgaris est comparatio l. advocati C. de advocatis diversi judic. de quo Rebuff. privil. 61. & 112. & Oslvald. lib. 27. cap. 9. lit. N. habetur autem pro comperto milites non alium habere judicem, nisi eum sub quo militant. l. de militibus ff. de custod. & exhib. reorum. l. magisteriæ C. de jurisd. om. jud. l. 1. C. de exhib. reis. l. fin. C. de re milit. lib. 12. De quo Bobadil. lib. 3. cap. 2. à num. 67. & Azeved. l. 1. num. 70. tit. 16. Tandem, ut ex ipsa professione, ac veluti familia electi judices crederent non sibi acerbam committi jurisdictionem, sed æquissimam, & simillimam quæ demandatur Magistris trivialibus l. sed si §. si magister ff. ad leg. Aquil. qualis est modica coercitio, ac veluti œconomica castigatio.

Judices scholaris qui, & quot. 955 Maior est dubitatio, quinam juxta citatam Authen. dicantur judices, & quot? Nonnulli authores apud Petrum & Barbos. de jud. l. 1. a. 4. à num. 140. tres judices scholarium esse dixerunt, imò Rebuff. existimans v. Dominum d. Authen. accipiendum de Rectore, ansam præbuit, ut quatuor judices habere studiosos, & quemlibet in solidum scribe-

beret

becet Marta de jurisd. 4. par. centur. 1. casu 39. num. 1. & Horatius Lucius de privil. scholar. priv. 65. Rectiùs tamen Escobar cit. num. 6. affirmat in d. Authen. generaliter studiosis duos judices statui, scilicet præceptorem, vel Episcopum, non etiam sæcularem Magistratum. Causa enim deceptionis (ut benè notarunt ibi Donel. Cujac. & Osuald. 17. commen. cap. 20. lit. k.) quæ novit illos authores ad asserendum ternarium judicum numerum, fuit § penult. in proœm. ff. quo Berytensium studio tres judices dantur, inter quos est Præses provinciæ, ut videre est apud Socin. in cap. licet num. 90. col. pen. de foro compet. & Petrum Greg. de Repub. lib. 18. cap. 10. nn. 2. At constitutio hæc specialis est, & d. Authen. antiquior. Quod verò non benè accipiatur de Rectore v. Dominum, sed coincidat potius cum Magistro, ita ut verba Domino, vel Magistro sint synonima, defendunt Compilatores Alfonsini lib. 7. tit. 31. par. 2. in l. 6. Verùm præceptorum jurisdictionem partim non usu perditam, partim singularibus constitutionibus abrogatam, & ad unum Rectorem in plerisque studijs redactam, tradunt Donel. in d. Auth. num. 20. Petrus Greg. cit. lib. 18. c. 2. & Osuald. d. lib. 17. cap. 20. lit. k. init.

Conservatoris officium in nonnullis Academijs.

956 Augustin. Barb. in collect. Codicis tom. 2. ad d. Authen. num. 23. ait legem Hispanam 7. vers. E non les deven tir. 31. part. 2. restringere Authenticæ dispositionem in eo, quòd illa in omni negotio non tam civili, quàm criminali, hæc in civili tantum hujusmodi fori electionem concedat. Vide Gabrielem Alvarez de privileg. miserab. person. q. 12. num. 11. & seq. Prosequitur deinde Barb. citat. nonnulla de judicibus Conservatoribus Academiarum. Scholasticis (inquit) nostræ inclytæ Vniversitatis Conimbricensis Conservator judex designatur, cui incumbit conservare privilegia Vniversitati, scholasticis, & alijs concessa, & secundùm illa de eorum causis judicare, Ita in Statut. lib. 2. tit. 27. cujus meminit Ordin. Reg. Lusit. lib. 3. tit. 12. §. 1. in fine, tradit Molina tom. 6. tract. 7. disp. 19. nu. 7. & Alvar. Valasc. Consult. 151. num. 4. De judice scholarum Vniversitatis Salmanticensis, qui Magister scholarum appellatur, meminerunt Petez l. 1. tit. 7. lib. 1. Ordin. Salzed. ad Bernard. in pract. cap. 4. vers. fin. Gutier. pract. lib. 3. q. 9. num. 3. ubi ait quòd coram Magistro Scholarum judice Conservatore Apostolico Vniversitatis generalis Doctorum & Scholarium Salmaticensis, quotidie Scholares conveniunt suos debitores, & decernuntur ab eo contra ipsos in contumaciam sententiæ excommunicationis, servata forma legis regiæ hoc permittentis, nempe 18. tit. 7. lib. 1. novæ Recop. Molina loco citato. Salmanticensi studio, & in eo operam litteris impendentibus per dictam l. 18. privilegiū concessum, Complutensi postmodum lex 26. eod. tit. & lib. commodavit, Vallisoletano deinde l. 28. sequens. Hactenus Barbosa.

957 Sed quanvis dictus Barbosa, Lusitanus cùm sit, tacuerit Conservatores nostræ Eborensis Academiæ, faciens mētionem Conimbricensis, & aliarum externarum, tamen de nostris miminere gravissimi authores, etiam Castellani, nempe Molina tom. 5. just. dis. 29. num. 7. Escobar cap. 21. num. 78. & alij infra toto hoc libro citandi. Interim ex Molina asserit Escobar in Vniversitatibus Eborensi & Conimbricensi jurisdictionem in universos studiosos laicos, merè laicam esse, & à Principe laico judicem constitui, & in Eborēsi esse etiam alium Conservatorem Ecclesiasticum, qui à Rectore eligitur, tamen ex Bullis Apostolicis Ecclesiasticam à Pontifice exercere jurisdictionem in omnibus studiosis clericis, ab beneficiarijs, qui omnino ejusdem Bullis exempti sunt ab Archiepiscopo.

Conservatoris Eborensis officium.

Quod attinet ad officium Conservatoris in Eborensi Academica, ejusque nominationem, dum non investigamus ejus potestatem, & jurisdictionem, innotescere nobis melius non poterit, quam allato instrumento veri, quod Reverendus Pater Assistens Ioannes Alvarez Romæ obtinuit à Patre Procuratore Generali Societatis Iesu; & ita habet: ¶ Pius V. rejecit in Societatem omnem jurisdictionem Vniversitatis Elborensis. Et quia acceperat exercitium jurisdictionis civilis & criminalis repugnate Constitutionibus Societatis, voluit illam exerceri per officiales Elborensis Ecclesiasticos, & seculares ad nutum voluntatis ipsius Rectoris cum ampla inhibitione; & in hoc nulla potest oriri difficultas. Et quia experientia docuit quòd ratione dictæ exemptionis, & jurisdictionis variæ oriebuntur controversiæ inter Rectorem d. Vniversitatis, & officialem Archiepiscopi Elborensis, & propterea commodè nominari non poterat d. Officialis; & Inquisitores aliquando requisiti executioni voluntatis Rectoris incumbere non poterunt, fuit petita à Sixto V. prorogatio, seu extensio dictorum executorum; & ipse concessit, quod Rector, & Provincialis, qui possunt ex litteris Pij V. supradictos Officiales nominare, possent etiam nominare unum, vel plures in dignitate Ecclesiastica constituros, tam sæculares, quàm quorumvis ordinum regulares, Decretorum Doctores, vel in Theologia Magistros, aut Licentiatos, quos ipsi nominare judicaverint, qui possint dictam Vniversitatem, & illius personas, bona. & jura defendere, & eis justitiam administrare simpliciter, & de plano, sola facti veritate inspecta in his quæ judicialem requirunt indaginem. Non obstante in cætera, quod Conservatores non possint nisi de manifestis injurijs, & violentijs, atque alijs, quæ judicialem

Conservator Eborensis nominandi qui.

non requirunt indagine, cognoscere, & se intromittere, ut clarè legitur in litteris Sixti V. in quibus impropriè dicitur Conservator. Est enim ille nominatus propriè judex executor dictæ Vniversitatis,& non Conservator. Datũ Romæ 30. Aprilis,anni 1607.

Laur. de Fraules.

Quæ omnia confirmavit Gregorius XV.in Bulla quæ incipit Venerabiles fratres.

Conservator non electus ja dicto modo. 958 Dubium est 1. An deputandus in Consevatorem Eborensis Academiæ esse debeat unus ex electis in Concilio Diœcesano? Pro parte affirmativa facit quod Clemens VIII. Ordinat. 3. apud BullariumCherubini tom. 3. revocavit omnes deputationes Conservatorum, etiam Vniversitatum, non electorum in Concilijs Provincialibus, aut diœcesanis juxta decretum Concilij Tridentini sess. 25. cap. 10. de reform. & ordinavit, quòd omnes deinceps litteræ conservatori e per Sedem Apostolicam concedendæ, ad Conservatores & judices duntaxat dirigantur, qui qualitates habeant juxta cap. statutum, de rescript. in 6. quique in præfatis Concilijs electi, & designati sint, & non alij: aliter verò expeditæ litteræ præfatæ, nullius sint roboris, vel momenti. Accedit quòd Gregor. XV. In Constit. 9. apud eundem Cherub. tom. 3. inhærens vestigijs ejusdem Clementis eandem revocationem fecit, & idem statuit circa qualitates Cõservatorum; nempe ut vel sint personæ dignitate Ecclesiastica præditæ, vel personarum obtinentes, vel Ecclesiarum Cathedralium Canonici existant, juxta d. cap. Statutum, & prædicto modo sint electæ, & designatæ: Statuitque pœnas §. 4. in eligentes aliter Conservatores, vel eis electis utentes, sive regulares, sive alij sint. &c.

959 Nihilominus pars negativa tenenda est, 1. quia prædicta Ordinatio Clementis VIII. fuit quædam regula ejus Cãcellariæ, ut probat Moneta de Conservat. cap. 5. à num. 145. acproinde morte ipsius Clementis expiravit, ut cum alijs notat idem Moneta nu. 151. advertens etiam vivente ipso Clemente nõ fuisse ubique receptam. 2. Quia Constitutio illa Gregorij XV. non fuit in Lusitania recepta, ideoque non ligat in hoc regno. Nam Constitutionem usu non receptam, non ligare, saltem post decennium, tradit cum Geminiano, Imola, Felino, & Iasone Covarruvias 2. var. cap. 16. num. 6. & cum Romano, Aretino, & alijs Moneta citatus num. 152. & cum Navarro, Emman. Roderico, ac Petro Ledesma Sanch, de Matr. lib. 3. disp. 18. num. 1. asserens ita tradere communiter Doctores ad cap. 1. de treuga, & pace, & Garcia de benefic. parte 11. cap. 5. §. 1. num. 1. citans Puteum, Parisium, Gutierrez, Azorem, & Rotam Romanam.

Constitutio usu nõ recepta.

3. Et fortiùs, quia licèt demus illam Constitutionem fuisse receptam, & obligare in Lusitaniæ Regnis ac dominijs, adhuc non obligat quoad Eborenses Conservatores, siquidem quoad illos revocata fuit per eundem Pontificem. Nam dicta Constitutio fuit edita & publicata die 10. Septembris anni 1621. Et Bulla ultima Conservatoria Academiæ Eborensis fuit expedita posteriùs ab eodẽ Gregorio XV. die 8. Novembris ejusdem anni 1621. cum expressa non obstantia prædictæ Constitutionis, quæ sic habet: ¶ Non obstantibus prædictis,& quacunque litis pendentia, & nostris de non tollendo jure quæsito, & in Cancellaria Apostolica novissimè publicata, quâ cavetur, ne eligantur in Conservatores, nisi personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ, qui etiam in judices synodales deputati existant &c.

Viget ergo adhuc concessio eligendi Conservatorem Academiæ Eborensis, quæ per eandẽ Bullam Conservatoriam factu est his verbis:

¶ Necnon nunc, & pro tempore existentibus Præposito, & religiosis prædictis, ut ipsorum Collegij, & Vniversitatis Conservatores eum, vel eos in dignitate Ecclesiastica constitutos, tam seculares, quam quorumvis ordinum regulares, Decretorum Doctores, vel in Theologia Magistros, vel Licenciatos, quem, vel quos Rector, seu Provincialis, aut Præpositus & Religiosi prædicti duxerint nominãdos, & eligendos, assumere possint, & valeant, itidem perpetuò concedimus, & indulgemus.

960 Dubium est 2. An sufficiat ut quis eligatur in Conservatorem Eborensis Academiæ quòd sit Doctor vel in jure Canonico, vel in sacra Theologia, quanvis nullam aliam præeminentiam, vel dignitatem habeat? Videbitur alicui negandum. Quia Doctoratus in rigore non est dignitas, & Pontifex verbis proximè citatis exigit in duputando, seu nominando dignitarẽ Ecclesiasticam, nec inter illam & Doctoratum, ac Magisterium ponit separationem per particulam (vel) sicut ponit inter Doctoratum Decretorum & Magisterium Theologiæ, sed videtur loqui copulativè, & non disjunctivè. Nihilominus affirmandum est sufficere. Ratio est, quia licèt inter dignitatem Ecclesiasticam, & Doctoratum illum non ponatur expressè particula aliqua disjunctiva, ponitur tamen tacitè, & tum ex contextu verborum, tum ex communi usu loquendi posita intelligitur. Accedit praxis & consuetudo optima legum interpres: nam videmus sæpe nominari Conservatores hujus nostræ Academiæ Doctores in S. Theologia, qui aliunde non habent dignitatem Ecclesiasticam. Tandem si verba Pontificis facerent sensum copulativum, sequeretur non sufficere habere dignitatem Ecclesiasticam veram & rigorosam, nisi huic dignitati adderetur prædictus Doctoratus: hoc autem nullus admittet,

Doctores possi nominari conservator Eborensis.

cum

cum sit contra praxim frequentissimam à me- nime impugnatam. Aliter minus faveret S. Pontifex huic suae Eborensi Academiae, quàm reliquis communitatibus, in quarum Conservatoribus, solum postulat dignitatem Ecclesiasticam, quod dicendum non est. Addo, quia vis diploma foret dubium, adhuc interpretandum esse latè, & favorabiliter tanquam beneficium Principis. Igitur sufficiet non habenti dignitatem illam, habere dictos Doctoratus, vel saltem Licentiaturas.

Canonicus deputari ... Conservator Eborensis.

961 Dubium est 3. Utrum probabile sit posse Canonicum Ecclesiae Cathedralis stando in jure communi antiquo nominari Conservator Academiae Eborensis? Partem negantem posse Canonicum Ecclesiae Cathedralis deputari Conservatorem, defendimus supra num. 948. cum variis tanquam simpliciter veram, quibus modò addimus Monetam de Conserv. cap. 5. num. 117. Illustr. Caesarem in select. de Ecclesiast. Hierarchia disp. 12. §. 6. num. 25. & Azorium tom. 2. lib. 3. cap. 11. q. 16. & quidem pro ea multum urgent Bullae, in quibus Canonici Ecclesiae Cathedralis Conservatores deputantur non obstante quòd nõ sint de personis, quae deputari possint Conservatores, ut patet ex tom. 1. Bullarij apud Cherubinum in Bulla quae est post 15. Leonis X. §. 7. & in Bulla 6. §. 3. Clementis VII. & in Bulla 10. §. 3. Iulij III. & ex tom. 2. ejusdem Bullarij in Bulla quae est ante Bullam 42. Pij V. §. 3. & in alia Bulla Leonis X. quae est in libro privileg. Hospitalis S. Spiritus in Saxia fol. 41. & in Bulla Pij V. relata per Monetam cit. num. 119. Adde dictos Canonicos non esse personas in dignitate constitutas, ut possint deputari Conservatores, deduci ex multis alijs Bullis, in quibus Pontifices designando in generali pro Conservatoribus personas in dignitate Ecclesiastica constitutas, addunt, Etiam Canonicos, vel Ex Canonicos, ut notat Peyrinus d. nu. 10. ex quadam Bulla Iulij II. & in alia Clementis VII. Ex quibus omnibus videtur apertè constare Canonicos nec esse de illis, qui secundùm jus antiquum deputabiles sunt in Conservatores, nec esse in vera dignitate Ecclesiastica constitutos.

Canonicus probabiliter aptus ad munus Conservatoris.

962 Nihilominus adhuc existimo probabilem partem affirmativam. Eam tenent Guilielmus Durante 1. p. specul. tit. de judice delegat. ad fin. num. 22. Baldus in Margarita v. Canonicatus, Barbosa in collect. Triden. sess. 25. cap. 10. de reform. ubi citat Flaminium Riccium, Gonzales, & alios. Sed prae omnibus unus apud me magnum habet pondus authoritatis, Ludovicus Gomez Episcopus Sarnensis, sacri Palatij auditor, ac S. Penitentiariae Regens, vir doctissimus, & in Academia Patavina antea juris Canonici professor, qui in cap. statutum num. 110. & 111. de rescript. in 6. eam magis approbat, quàm negativam his verbis: . . . ¶ In eadem Gloss. ibi item scias, habes, quòd licèt Canonici Ecclesiae Cathedralis possint esse delegati, non tamen poterunt esse Conservatores. Ratio istius conclusionis est secundùm Glossam ex eo, quia in c. finali infra de officio delegati non fit mentio de canonicis. Doctores omnes simpliciter transeũt cum ista Glossa. Sed mihi ista opinio non satisfacit, ex eo, quia quando duo sunt aequiparata in materia aequipollenti, dispositio postea loquẽs de uno, habet locum in alio, nisi expressè excipiatur l. si quis servo C. de fur. Tradit Barr. in l. si constante in 5. col. & ibi Iason ff. soluto matr. & Abbas in cap. de multa, & Glos. in verbo Io eadem Ecclesia, de praebendis. Sed in textu nostro Canonicatus aequiparatur dignitati in materia delegationis; ergo eo modo, quo potest esse delegatus, potest esse Conservator, cũ Conservatores judicibus delegatis aequiparentur, & ita sub illo titulo ponuntur, ut patet, in cap. 1. & fin. infra de officio delegati.

963 Hactenus Ludovicus Gomez, qui suam sententiam probat ex duplici aequiparantia, altera inter judicem delegatum & Conservatorem, altera inter dignitatem Ecclesiasticam & Canonicatum. Et quidem mihi non levem affert vim, quòd graves authores affirment Canonicatum Ecclesiae Cathedralis esse dignitatem Ecclesiasticam. Nam Auditores Rotae decis. 51. num. 3. lib. 1. apud Farinacium, qui in summario hujus numeri, & in Indice posuit, Canonicatus est dignitas, statuerunt sicut non potest infamis consequi dignitates cap. Infamibus, de regul. juris in 6, ita nec consequi Canonicatum in Cathedrali. Barbosa in cap. 17. num. 3. de officio deleg. ait Canonicos Ecclesiae Cathedralis esse personas constitutas in dignitate. Riccius in 3. p. decis. Curiae Archiep. Neapol. decis. 25. num. 5. ait Canonicos Ecclesiae Cathedralis esse viros in dignitate positos, & citat Verallum decis. 90. p. 1. Moedanum decis. 1. de constitut. Idem Riccius in praxi fori Eccles. decis. 105. num. 5. ita habet: Et quòd Canonicatus dicatur dignitas, facit decisio Achillis de Graffis 1. de rescrip. ubi concludit, quòd quando Brevia ab Urbe solent committi Canonicis, si postea committantur constitutis in dignitate, poterunt expediri per canonicos, attenta verisimilitudine committentis. Marthia in digestis novissimis tom. 6. titul. Canonicus cap. 34. sic habet: Canonicatus in Cathedrali secundùm latam significationem dignitas appellatur, & cum Canonia & dignitas aequiparentur, ad causam sub lata significatione comprehensam, ipsa dispositio, multo magis, si favorabilis est, extenditur. Cum igitur Canonicatus Ecclesiae Cathedralis sit dignitas, vel secundùm veritatem, vel secundùm aequiparantiam, & aequiparatorum eadem sit dispositio

Canonicatus an sit dignitas.

Conservator Canonicus.

positio l.1.ff.de legat.2. Glos. in l.si quis servo de furtis, Ioan.de Anan.cons.27. Viso casu n.3. & Alex. cons.17. probabile est posse eligi in Conservatorem Academiæ Eborensis simpliciter Canonicum Cathedralis, etiam stando in Bulla Conservatoria ejusdem Academiæ. Accedit quòd P.M.Emmanuel Paes vir doctus, & in studendo infatigabilis postquam pro hac sententia in suis manuscrip. citavit Franciscum Zepeum in consult. canon. lib.1. tit. de ætate ordin.consil.3. Dianam 6.par. tract.7. resol.35. §.1.& par.9. tract.8.resol.4. & Trullench. de Sacram.lib.6. cap. unico de ordine dub.7. nu 17.Avilam tract.de domicil. cap.4.§.2.num.17. & Comitolum resp.mor.lib.6.q.45. affirmat se consuluisse de hac re Doctorem Alvarum Suarez de Castro Præsidem meritissimum Tribunalis S.Inquisitionis Eborensis, qui modò est dignissimus Inquisitor supremi Senatus, & designatus Episcopus Brasiliæ, eumque consultū sibi dixisse eam sententiam esse probabilem, seu magis probabilem, & confirmasse aliquot exemplis personarum, quæ illam praxi mandarunt in hoc regno. Et similia exempla (inquit) se vidisse testatus fuit Licentiatus Franciscus Barreto Senator & Cancellarius Archiepiscopalis curiæ Eborensis.

DISPVTATIO II.

De potestate, & jurisdictione Conservatoris.

964 EXposita idoneitate Conservatoris, & causis ipsius constituti vis, sequitur ut exponamus potestatem, & jurisdictionem, qua pollet. Hoc præstabimus discutiendo imprimis naturam, & qualitatem dictæ potestatis & jurisdictionis: deinde illius objectū, nempe circa quid potestas illa vertetur, seu quid Conservator possit, & circa quas personas, & contra quas possit. Tandem nobis disputandum erit de Conservatoris Academici territorio, ac de jurisdictionis illius prorogatione, & extensione.

QVÆSTIO I.

Sitne jurisdictio Conservatoris delegata, an ordinaria? privativa, an cumulativa?

SVpponimus tanquam indubitatū Conservatorem pollere vera, ac rigorosa jurisdictione: est enim (ut suprà vidimus) judex in foro externo, proindeque potens ferre sententias, quæ sine jurisdictione ferri nequeunt. Sed antequàm accedamus ad expediendam duplicem propositam difficultatem, præmittendum est quid sit jurisdictio ordinaria & delegata, quid privativa, & cumulativa. Iurisdictio ordinaria juxta Molinam tract. 5.disp.8.num.2. est quæ alicui competit ex munere suo, seu quam quis ex munere suo exercet. Vnde potestates ordinariæ (inquit num.3.) sunt non sola suprema, sed etiam quæ à suprema derivantur, modò tamen ex proprio munere ad id creato ac constituto exerceantur. Iurisdictio delegata juxta definitionem ipsius Molinæ citati disp.14.num.1. Est potestas, quæ non ex proprio munere, sed ex commissione mediata, vel immediata alterius, qui id habet ex proprio munere exerceri potest. Quo fit ut delegatus aliena jurisdictione utatur, nihil ea in parte habens proprium, ut sumit ur ex l.1.§.qui mandata, & l. pater ff.de offic.ejus cui mand.est jurisd. Iurisdictio privativa (ut exponit Fragosus par.2.lib.5.disp.14.§.3.) est quæ conceditur cum inhibitione, ne alij de illis causis, seu causa possint cognoscere, seu inquirere. Vnde dicitur privativa, quia privat alios jurisdictione, si quam antea in tali causa habebant. Cumulativa è contra est illa quæ conceditur sine prædicta inhibitione, vel privatione, atque adeo talis dicitur, quia persistit cum alijs jurisdictionibus in eadem causa, per quandam accumulationem. Addit Fragosus ibid. jurisdictionem, ut sit privativa, debere cōcedi in favorem personæ; quod si concedatur in favorem causæ, esse cumulativam. Sic lex 3. tit.2.lib.9.recopil.Castellæ, Afflict.decil.41.à n.1, Azeved.in rub.tit.13.recep.nu.1. & Curia Philip.p.1.§.4.n.13.

Ordinaria & delegata jurisdictio.

Privativa & cumulativa jurisdictio.

965 His positis, prior difficultas inquirit, sitne jurisdictio Conservatoris Ordinaria, an delegata? Procedit imprimis de Conservatore absolutè, & secundum nominis proprietatem accepto, deinde de Conservatoribus, qui sunt judices Academici. Quoad 1. opinabitur aliquis Conservatorem polle-

Iurisdictio Conservatoris sit ordinaria.

pollere jurisdictione ordinaria: nixus hoc fundamento; quia jurisdictio ad universitatem causarum reputatur ordinaria, vel saltem ordinariæ æquiparatur. Glos. in cap. cum causam, ubi Præpos. Franc. Dec. de appellat. & Glos. in l. à judice, ubi Iasn. num. 8. Sboz de Vicar. Episco lib. 1. q. 22. num. 12. & Menoch. lib. 2. de arbitr. q. 67. à num. 52. sed Conservatores habent jurisdictionem ad universitatem causarum, ut cu multis tradit Moneta de Conserv. cap. 7. num. 40. ex eo quia delegatus ad Universitatem causarum is dicitur, cui sub uno universitati verbo commissæ sunt causæ l. 1. ff. quis, & à quo appell. & sic se habent absolutè Conservator; ergo pollet jurisdictione ordinaria.

Nihilominus dicendum est Conservatorem absolutè acceptum in proprietate sermonis judicem delegatum esse, seu pollere jurisdictione delegata, & non ordinaria regulariter loquendo. Ita Glos. 2. cap. 1. de offic. deleg. in 6. ubi Gemin. num. 5. Butr. num. 4. Franc. nu. 3. Ioan. An. num. 2. Archid. num. 5. Everar. in loc. legal. à Rub. num. 5. Anchar. cons. 132. num. 1. Ruin. cons. 311. Io. Naviz cons. 35. num. 5. Navar. cons. 3. num. 5. sub tit. offic. deleg. Mandos. in prax. lig. grat. v. Conservatoria, Fuscar. de visit. Eccles. lib. 2. cap. 25. num. 3. S. Anton. 3. par. Summæ tit. 9. cap. 4. §. 2. Petrus Gregor. lib. 44. syntag. cap. 22. num. 13. & lib. 18. de Repub. cap. 10. num. 5. Azor instit. Moral. par. 2. lib. 5. cap. 34. Moneta de Conserv. cap. 7. num. 36. & Molina tract. 5. disp. 29. num. 1. Sumitur 1. ex authoritate, quia materia Conservatorum ponitur sub tit. & rub. de officio delegati, ex quo apertè collocaretur sub illo titulo, qui est ad tractandum de judicibus delegatis. Sumitur 2. ex ratione, nam jurisdictio ordinaria est illa quæ alicui competit ex munere suo, delegata, quæ competit ex commissione alterius, & est veluti aliena, ut diximus num. 964. atqui jurisdictio non competit Conservatori ex proprio munere, sed ex commissione Pontificis, ut planum est; ergo est jurisdictio delegata, & non ordinaria. Sumitur 3. ex confirmatione, quam afferunt Gemin. Anchar. & Io. An. & alij ad d. cap. 1. quia jurisdictio ordinaria non expirat morte mandantis etiam quoad non cæpta, ut habetur cap. 2. de offic. deleg. in 6. competit enim ratione muneris, quod nunquam extinguitur, licèt aliquando vacet; atqui jurisdictio, & officium Conservatoris quoad non cæpta expirat per mortem concedentis, ut habetur expressè cap. fin. §. Officium, de officio deleg. in 6. ergo jurisdictio Conservatoris non est ordinaria, sed delegata.

Delegatus ad universitatem causarum quis. 966 Ad fundamentum partis contrariæ, quanvis Franc. in cap. cum causam, num. 17. de appel. Anchar. ad d. cap. fin. n. 2. & expressiùs Menoch. lib. 2. de arbitr. judic. q. 67. num. 63. negent Conservatorem esse delegatum ad universalitatem causarum, sed ad certum genus causarum, idque ob eam rationem, quòd Conservatores non dentur ad omnes causas unius territorij, sed unius generis personarum, & ex hoc dicant non æquipollere illorum jurisdictionem ordinariæ, tamen fatendum est aliquos saltem Conservatores dari ad universitatem causarum, ad quod sufficit ut fiat illis (ut dicebatur) commissio universali verbo, puta si mandentur alicui lites, & controversiæ illæ omnes, quæ contigerint inter mercatores, vel inter clericos unius civitatis, ut cum multis resolvit Sanch. de Matrim. lib. 3. disp. 31. num. 4. hi enim dicuntur judices ad universitatem causarum. Vnde Conservatores sic se habent; non enim certum genus causarum. Vnde Conservatores sic se habent; non enim certum genus causarum, neque contra certas personas illis semper fit commissio, sed plerunque ad favorem certi generis personarum, aut etiam certæ personæ contra quoscunque inferentes injurias, aut violentias Conservatores dantur. Neque ob id infertur illorum jurisdictionem esse re vera ordinariam, sed solum in hoc æquipollere ordinariæ: nam rectè intelligimus posse inter duas res stare diversitatem cum æquipollentia.

Iudex studiosorum, an sit ordinarius. 967 Quoad secundùm de Conservatore Academico, est maior dubitatio, sitne illius jurisdictio ordinaria, an delegata? Et quidem si loquamur de judicibus studiosorum spectato jure authenticæ Habita C. ne filius pro patre, quanvis Zasius l. 2. ff. de orig. jur. negaverit judicem studiosorum esse ordinarium, & dixerit innominatum vocari debere, motus ex eo quòd omnis judex ordinarius territorium habere debeat; & magistratus Academici illud non habeant, ut docent Bald. & alij plures relati à Boerio decis. 227. num. 16. Palatio Rub. in cap. per vestras 2. notab. vers. sed est pulchra num. 16. Osuald. lib. 17. com. cap. 9. lit. C. & Barb. l. cum præter 12. §. 1. num. 46. de judic. tamen dicendum est studiosorum judices, cum à lege jurisdictionem stabilem, & perpetuam habeant, esse judices ordinarios, ut rectè tradunt Salycet. d. auth. num. 20. Rebuff. privil. 69. & 71. & 58. Marta de jurisd. 4. par. centur. 1. casu 39. Lucius priv. 63. & Barb. cum pluribus l. 1. art. 1. num. 119. de judicijs. Nec obstat quod afferebatur de defectu territorii. Nam etsi responderi posset, non exigi territorium ad essentiam jurisdictionis ordinariæ, ut docent Bald. d. auth. num. 48. & latè Moneta cit. cap. 7. à n. 41. tamen existimamus cum Escobar cap. 9. studiosorum judices territorium habere, quod infra ostendimus.

Conservatores Academici an sint judices ordinarii. 968 Quid de Conservatoribus Academicis, qui hodie ex jure speciali sunt studiosorum judices? Non possumus ferre judicium de omnibus in singulis Academijs, cum

tum illud pendeat ex modo, quo tales judices ex peculiari statuto, vel consuetudine potestatem accipiant. Dicemus tantum de Conservatore Salmantino, Conimbricensi, & Eborensi. Quod attinet ad Salmantinum, seu Scholæ Magistrum, eum esse judicem ordinarium apertè restatur Martinus V. Pontifex Constitut. 6. & 35. de eadem Academ. & Rex in duobus rescriptis fol. 358. ipsarum Constit. Patet 1. quia jurisdictio antiqua judicum studiosorum fuit translata in Scholæ Magistrum, & illa (ut ostendimus) ordinaria est; ergo in Scholæ Magistro potius excitata, quàm delegata judicabitur juxta l. sæpe 8. ff. de offic. præsidis l. 4. init. juncto §. initium ff. de offic. præfecti verbis. Cap. licet in corrigendis, & cap. grave, de offic. ordin. Patet 2. ex multiplici effectu talis jurisdictionis indicante illam esse ordinariam: Primus effectus est, quòd jurisdictio Conservatoris Salmantini perpetua sit, nec expiret morte concedentis, aut ipsius exercentis, tum quia concessa est dignitati, non personæ. Cap. quoniam Abbas, de offic. delegat. tum quia universitas scholarium perpetua est l. proponebatur ff. de judic. & ideo jurisdictio concessa Universitati perpetua est judicanda l. forma §. quenquam ff. de censibus. Et ita in specie tradunt Emman. Roter. tom. 1. q. 65. a. 6. & Marchesan. 1. p. à nu. 162. Secundus effectus est, quòd licèt caveatur in Triden. sess. 14. de reform. c. 5. ne ultra quinquennium quis gaudeat beneficio Conservatoriæ, adhuc Salmantina durabit perpetuò, tum ex dictis, tum quia citato loco Tridentini universitates, & collegia excipiuntur. Tertius effectus est, quòd Salmantina Conservatoria, & similes, nunquam amitti possunt per non usum, nisi concurrant illa omnia, quæ spectare solent ad præscriptionem privilegiorum ex nó usu.

969 His non obstantibus, Conservatorem Salmantinum esse judicem delegatum, & non ordinarium, resolvunt in specie Parlador differ. 129. num. 6. Escobar cap. 19. num. 2. & in Conservatoribus Academiæ Tholosanæ, & Cadurcensis Petrus Gregor. lib. 47. syntag. cap. 22. num. 24. Probant 1. nam quoties jurisdictioni ordinariæ aliquid adjicitur quod judex aliter facere nequibat, vel detrahitur, tunc jurisdictio commissa, non ordinaria excitata appellatur, ut ostendit Iulianus in l. etsi prætor 3. ff. de officio ejus, & jus Castell. l. 4. tit. 6. lib. 2. Recop. Probant 2. ex illa clausula (authoritate nostra) quæ in Conservatorijs litteris exprimi solet, habetque eam vim, ut inducat jurisdictionem delegatam, quantumvis causæ committantur judici ordinario d. l. 3. ff. de officio ejus, & clariùs in cap. cum aliquibus de rescriptis in 6. Ita Bobadilla lib. 2. cap. 21. à num. 25. Barbosa l. cum prætor 12. §. 1. à num. 28. de judic. & Tiberius Decian. tom. 1. crimin. lib. cap. 25. à num. 17.

Iurisdictio ordinaria adhuc delegata censetur.

970 Utraque proposita sententia conciliari potest, ut verum habeat, si consideremus in Scholæ Magistro Salmantino duplicem rationem, seu potius jurisdictionem, alteram quam habet antiquam judex studiosorum ex sua primæva institutione, alteram quam habet postea illi prioti advenientem tanquam studiosorum Conservator. Igitur secundùm priorem utpote institutam, & excitatam ratione muneris, judex ordinarius est, & in hoc sensu procedit, ac intelligitur prima sententia: secundùm posteriorem quà Conservatoris, utpote datam ex speciali commissione Pontificis, judex delegatus est: & in hoc sensu loquuntur authores secundæ sententiæ. Explicatur exemplo Episcopi, qui habet duplicem jurisdictionem, alteram ex proprio munere Episcopali, quæ proculdubio ordinaria est; alteram ex commissione Pontificis juxta Triden. sess. 24. cap. 6. de reform. in casibus Pontificis occultis, quæ ex mente Sylvestri v. delegatus q. 8. Felini cap. quod sedem, de officio ordinar. num. 2. & Gratiani multos referentis regula 443. num. 23. delegata est, quavis oppositum teneat, & quidem probabiliùs, Sanch. lib. 4. de Matr. disp. 40. num. 14. Sic igitur Scholæ Magister Salmantinus quasi duplicem gerens personam, quà judex studiosorum est, jurisdictionem habet ordinariam; quà Conservator, delegatam. Illud notandum est, tres illos effectus jurisdictionis, quos assignavimus nu. 968. competere Scholæ Magistro etiam quà Conservatori, & tamen non convincere jurisdictionem esse ordinariá, quia perpetuitas illi solum datur ex puro privilegio, velut ab extrinseco, & per accidens.

971 Quod attinet ad Conservatorem Conimbricensem laicum, & duos Eborenses alterum Ecclesiasticum, alteram laicum, opinabitur aliquis eos esse judices delegatos, 1. quia sunt Conservatores; & omnis Conservatoris jurisdictio delegata est, omnesque Conservatores judices delegati, ut communiter tenent Doctores, & constat ex supradictis. 2. Quia omnis jurisdictio commissa ex privilegio, delegata est: sed ita se habet jurisdictio prædictorum Conservatorum, ut constat ex Bullis Pontificijs, & diplomatibus Regis; ergo est delegata. 3. Quia si quid obstaret, ne foret delegata talis jurisdictio, esset perpetuitas; sed hæc non obstat, quia etiam in jurisdictione Inquisitorum datur perpetuitas; & tamen judices delegati sunt, quin ipsorum potestas expiret per mortem Pontificis delegantis, ut docent Eymericus in director. Inquis. par. 2. q. 4. Navarrus lib. 1. consil. in tit. 29. de offic. jud. deleg. cons. 1. dum. 1. Penam in 3. part. director. schol. 74. Simancas de Catholicis institutor. tit. 34. num. 4. & Molina tract. 5. de just. disp. 28. num. 1. ergo similiter prædicti Conservatores judices

Conservatorum Conimbricensis & Eborensis jurisdictio ordinaria.

Inquisitorum jurisdictio.

judices sunt delegati. 4. Quia non aliter se habent Conservatores Conimbricensis, & Eborensis, quàm Conservator Salmantinus: sed hic quà Cõservator, est delegatus, ut diximus n. 970. ergo & illi sunt delegati.

Eborensis Conservator est judex Ordinarius,

972 Nihilominus prædictos Conservatores esse judices ordinarios, & non delegatos, tradit in speciè Molina tractat. 5. de justit. disput. 29. num. 7. cujus verba utpote tanti authoris, & in materia tam nostra libet apponere: Dum hæc (inquit Eboræ exponebamus, admonuimus Conservatores ejus Vniversitatis, & Conimbricensis judices esse ordinarios, acproinde de numero eorum illos non esse, de quibus sermo in hac disput. cap. 1. & ultim. de officio delegat. sermo nobis est habitus. Est enim jurisdictio illa quoad scholasticos merè seculares à Rege eis Conservatoribus immediatè collata ad quandam Vniversitatem causarum, quæ in dubio ordidaria est censenda juxta ea, quæ in superioribus explanata sunt: facileque constat eam jurisdictionem ordinariam esse ex illorum munerum creatione, Ad differentiam verò cæterorum judicum, & propter privilegia maxima Vniversitati ac scholasticis à Rege concessa, quæ efficere ut eis serventur, cura ejusmodi judicibus incumbit, & quoniam juxta ea privilegia tenentur de rebus Vniversitatis, & scholasticorum, ipsosque scholasticos judicare, judices Conservatores earum universitatum nuncupati sunt. Hactenus Molina loco citato; cujus sententiam affert, nec improbat Alphonsus de Escobar cap. 19. num. 28. sed solum fatetur se de Conservatoribus Academiæ Conimbricensis & Eborensis nihil scire. Meritò tamen illam amplectitur vir scientissimus in communi, & nostro jure P. Baptista Fragosus 2. par. lib. 4. disput. 12. num. 2. Sebastianus à Costa in Cruciatam quæst. 86. & Mendez in pract. Lusitan. 2. par. lib. 2. cap. 2. Fundatur ratione, quàm insinuat Molina in illis verbis: Constat eam jurisdictionem ordinariam esse ex illorum munerum creatione. Nam omnes Doctores conveniunt eam jurisdictionem ordinariam esse, quæ competit ratione muneris de se perpetui, ita ut proveniat ab ipso munere creato, & non muneri jam creato, ac in suo esse constituto adveniat: quidquid sit de illis, qui dicunt esse etiam ordinariam, quæ muneri constituto, & non personæ advenit: cum verò omnis jurisdictio prædictorum Conservatorum proveniat ab ipsorum munere per supremum Principem creato, ac plenè constituto, quod munus de se perpetuum est, sequitur manifestè talem jurisdictionem ordinariam esse.

Jurisdictio ordinaria & delegata sub eodem nomine.

973 Hinc facilè dissolves opposita num. 971. Ad primum dices, quidquid sit de quæstione, & proprietate vocabuli, non omnes, qui appellantur Conservatores, esse judices delegatos, sed illos tantum, quibus ex commissione, & non ex munere de se perpetuo jurisdictio competit. Vnde alij Conservatores judices ordinarij, alij delegati sunt. Explicatur à simili, nam in Societate Iesu sub hoc nomine (Visitator) continentur alij Visitatores delegati, quales illi, quibus Generalis committit suas vices ad tempus, alij Ordinarij, qui nempe pro ordinarijs alicujus provinciæ, vel quasi provinciæ habentur, ut in nostra Transtagana antequàm plenè constitueretur, datus fuit Visitator à R.P. Generali Francisco Picolomino, quem postea excitata controversia R. P. Generalis Gozovinus Nichel, qui tunc erat Vicarius Generalis, declaravit pollere jurisdictione ordinaria. Ad secundum fateberis jurisdictionem commissam ex privilegio esse delegatam, si committatur personæ ad tempus, vel etiam pro ipsius vita, quæ temporalis est; non verò si detur ex privilegio, ita ut pro tuendis privilegijs creetur munus de se perpetuum, à quo talis jurisdictio proveniat: & sic se habet in prædictis Conservatoribus. Ad tertium, quanvis Archidiaconus Cap. ne aliquis, de hæreticis in 6. dicat Inquisitores esse judices ordinarios, ex eo quòd à Principe ad universitatem causarum deputentur, & per hoc fundamentum oppositum satis corroborat, tamen admittens cum communi sententia eos esse judices delegatos, & quidem non exspirare ipsorum jurisdictionem morte Pontificis delegantis, respõdebis talem perpetuitatem dari veluti extrinsecè in tali jurisdictione, & ex mero privilegio, proindeque posse stare cum delegatione: at perpetuitas jurisdictionis in nostris Conservatoribus dari ab intrinseco, cum dimanet à munere de se perpetuo, & ideo arguere jurisdictionem ordinariam esse. Addes cum Molina citato num. 7. jurisdictionem Inquisitorum hodie ad ordinariam multum accedere. Ad quartum, admittes tanquam probabile quod diximus num. 970. scilicet Scholæ Magistrum quà Conservatorem Salmantinum habere jurisdictionem delegatam, id autem negabis de Conservatoribus Academiæ Conimbricensis, & Eborensis, & disparitas est, quia horum jurisdictio provenit ex Conservatorio munere, cui nunquam fuit adventitia, jurisdictio autem Salmãtini quà Conservatoris advenit jurisdictioni ordinariæ, quem ille habebat, prout erat judex ordinarius studiosorum.

Visitator quandoque judex Ordinarius.

Inquisitoris jurisdictio delegata.

974 Posterior difficultas inquirit sit ne Conservatoris Academici jurisdictio privativa, an cumulativa: Procedit imprimis

spectato jure communi, quando nondum Cōservatoris nomine cognito Imperator judicem studiosis concessit Authen. Habita C. ne filius pro patre. In quo sensu affirmabit aliquis judicis ejusmodi potestatem cumulativam esse, non privativam: idque probabit ex communi sententia, quæ habet dato judice speciali non præsumi derogatam jurisdictionem judicis gene...is: quia talis derogatio odiosa est: ex quo fit jurisdictionem semper præsumi concessam cumulativè, non privativè, ut tradunt Menoch. consil. 679. à num.9. lib. 5. Roman. consil. 293. Gutierr. pract. lib. 4. cap. 24. num. 2. & Phebus tom. 1. decis. 28. num.18. Dicendum nihilominus est judicis studiosorum jurisdictionem, spectato communi jure, esse privativam, non cumulativam. Nam Fridericus Imper. studiosis judices speciales dedit, & cæteris locorum judicibus jurisdictioné abstulit, ut ex d. auth. Habita, & l.7. Castellæ tit. 31. part. 2. latè probant Escobar cap.20. & Olsual. lib.17. cap.20. lit.k. Ad id quod opponebatur ex communi sententia, respondetur ex doctrina Baldi d. auth. Habita quando jurisdictio conceditur in favorem certarum personarum, & illarum favor est, quòd habeant solū judicem particularem, tunc jurisdictionem esse privativam, & ita se rē habere in nostro casu, in quo proinde cessat præsumptio jurisdictionis concessæ cumulativè. Ita in specie ex Aretino, Felino, & alijs resolvit Garcia de nobil. glos. 1. n.6. vers. item facit celebris.

Jurisdictio Conservatoris ... privativa.

975 Procedit deinde difficultas proposita, spectato jure speciali Academiarum erga suos Conservatores. Ut percurramus supradictos à num. 969. in Academia Salmantina (ut testatur Escob. cap.20. num.3.) Martinus Pontifex apertè voluit judices privativos esse Rectorem, & Scholæ Magistrum, unumquéque in causis ad suam jurisdictionem spectantibus, ut habetur ex Constit. 72. & Constit. 23. Idem sanxit Princeps sæcularis lege 18. tit.7. lib.1. Recopil. Excipiuntur tamen causæ clericorum Salmantinæ unitatis & diœcesis in quibus inter Episcopum & Scholasticū præventioni locus est, ut decernitur Constit. 23. In quo illud animadversione dignum est, quòd nisi ibi expressé excepta esset jurisdictio Episcopi Salmantini in clericos suæ diœcesis, etiam adversus eum privativa foret jurisdictio Rectoris, & Scholastici, ut patet ex dictis. Præterea quid dicendum sit de Conservatoribus Academiæ Conimbricensis, & Eborensis, deducitur ex traditis per Escobar citatum num. 6. ubi ait in quocunque studio generali, in quo studiosorum judex à Rege & Pōtifice specialiter sit constitutus, jurisdictionem ordinarij tam Ecclesiastici, quàm sæcularis sublatam videri, nisi expressè reservata fuerit. Nam specialis ille judex datus est in favorem studiosorum, ac proinde ut solus sit eorum judex cum jurisdictione privativa.

Privativa jurisdictio Conservatoris.

976 Ex hoc principio facilè suadetur Conservatores nostrarum Academiarum pollere jurisdictione privativa: sunt enim judices speciales scholarum dati à Rege vel Pontifice. Equidem Conservatorem Ecclesiasticum Academiæ Eborēsis habere jurisdictionem privativam in omnes clericos, qui in ea Academia sunt descripti, constat ex Bulla Gregorij XV. expedita Romæ anno 1621. Conservatorem quoque laicum habere similiter privativam jurisdictionem in omnes scholasticos laicos tam in civilibus, quàm in criminalibus, sive actores sint, sive Rei, constat ex statuto Academiæ Conimbricensis lib.2. tit.27. §.1. cujus privilegijs communicat Academia Eborensis: constat item ex speciali indulto Regis Sebastiani anno Domini 1577 concesso: patet tandem ex statutis ejusdem Academiæ Eborēsis lib.1. cap.13. §.6. ubi dicitur omnia acta scholarium, & ipsos scholares carceratos à quibuscunque judicibus remittendos esse ad suum Conservatorem. Quòd autem Conservator Conimbricensis judex privativus sit, manifestè ostendunt verba citati Statuti, quibus reliqui omnes judices privantur jurisdictione in scholares, ibi: ¶ Nenhūa outra justiça possa emēder em os feitos, & causas dos sobreditos, senão o Conservador, ainda que sejaõ livramentos de mortes de homēs por cartas de seguro. Videatur Petrus Barb. l.1.art.4.num.46. 49. 65. & 107. de judicijs, ubi latè probat jurisdictionem privilegiatam in scholasticos esse privativam. Cætera de jurisdictione privativa & cumulativa l.1. §. cum urbem Cod. de offic. præf. urb. Bobadil. lib.2. cap.21. num.60. Mexia de taxa panis concl.1. num.52. Afflict. decis.41. Avēdaño 1.p. cap.1. Prætor. num.11. & 29. Gregor. Lop. l.24. tit.9. par.2. glos.6. Roman. conf. 3. n. 3. Grammat. conf. 72. in criminal. à n.2. Decianus tom. 2. crim. lib.4. c.55. Rolan. conf.80. lib. 2. & Menoch. de arbitr. q.40.

Conservatoris Eborensis jurisdictio privativa.

QUÆSTIO II.

Circa quas causas versetur potestas Conservatoris?

977 Agendum in hac quæstione nobis est de Conservatore purè, absolutè, & in omni proprietate sermonis accepto juxta terminos juris communis antiqui & recentioris: sequenti verò quæstione agemus de Conservatore Academico. Certum igitur omninò est Conservatoris potestaté, jure cōmuni inspecto, nō versari circa omnes

Causa circa quas versatur potestas Conservatoris.

omnes causas, sed tantum, circa manifestas injurias, & violentias, ita ut Conservator datus cap.1.& fin.de offic.delegat. in 6. solum possit procedere contra eos, qui inferunt manifestas violentias, vel injurias, vel spolia. Ita Molina tract.5. disp.29. num.2. Phæbus decis.118. Azor par. 2. lib.5. cap.24. Moneta in Manual. prædic.tom.2.q.47.art.8.cócl.2. Cochier de jurisd.Ordin, in exem. p.1.q.39. à n.6. Emman. Roter.quæst.65.art.19.Suar.de censuris disp.31. sect.3.n.17. Velasc.tom.2.consult.152.n.1. cum pluribus Mendez in pract.Lusit. 2.p. lib.2.cap. 3. num.25. & latissimè Gabriel Pereyra de Castro in manu Reg.1.p. cap.7.n.5. & cap.8. & c. 22. num.27. Addit Fragosus par.2.lib.4.cap.12. n.4. quanvis litteræ Conservatoriæ habeant hæc verba(in quibuscúq; causis)nó céseri prorogatá potestaté ad cognoscédum de omnibus causis,sed debere restringi ad clausulá(pro manifestis injurijs,& violétijs)ne recedatur à jure cómuni, cujus derogatio semper odiosa est, & strictè interpretáda. Addit Velascus cit. n.1.ita per decretum Tridentini sess.14. cap.5. fuisse Conservatores in dicta potestare contentos ac limitatos, ut si contra alias personas, quàm contra inferentes hujusmodi manifestas injurias,& violétias processerint,sint ipso facto suspési per annum ab officio,& beneficio, & persona,quæ illum Conservatorem ad hoc requisierit, sit ipso facto excommunicata.

Injuria quid & quotuplex.

978 Dubium est 1. quid & quotuplex sit injuria,quid &quotuplex sit violentia, de quibus Conservator cognoscit? Injuria generaliter loquendo dicitur Omne id, quod jure non fit. Habetur ex l.1. in princ. ff. de injur. l.1. in princ. ff. de novi operis nunciat. & Instit. de injurijs in princ. Quotuplex autem sit, exponit author ad Herenn. lib. 4. Rhet. dum ait injuriam esse, quæ aut pulsatione corpus, aut convitio aures, aut aliqua turpitudine vitam cujuspiam violat. Insuper injuriæ species paulò aliter recenset, eas confirmans juribus Bero. cons. 201. à num.10. Vt nempe injuria fiat re, cum vel persona verberatur,vel res vi aufertur, vel fit ingressus vi in domum.l.item apud §.si quis bona ff. de injur. Verbis, ut quando in canu verba referútur ad infamiam §.1. Institut. de injur. Opere, ut quando contra jus fit opus, vel destruitur l. Prætor ait. §. ait Prætor ff. de novi operis nunciat. Violentia, quæ injuria quædam est, teste Marc.Tullio lib. offic. injuriæ vim, seu impetum addit, ut sumunt Canonistæ ex cap. si quis suadenti 17. quæst. 4. Cap. cum illorum, cap. de monialibus, cap. veniens, & cap. contingit 02. de sent.excom. Committitur quinque modis, ut notavit Menoch.de recuper.possess. in prælud. n.58. Alia enim est expulsiva,ob quam interdictum Vnde vi,conceditur dejecto, ut ante omnia restituatur, & solet interdu vocari occupatio,& possessionis spoliatio. Alia dicitur ablativa,cú per vim res mobilis aufertur, daturque tunc actio vi bonorum raptorum, non autem interdictum Vnde vi, quod pro re mobili locum non habet l.1. §.illud ff. de vi & vi arm. Tertia dicitur vis compulsiva, qua quis compellitur facere quod sponte aliàs minimè esset facturus, pro qua datur actio, quod metus causa. Quarta dicitur vis turbativa,quæ inducit interdictum retinendæ,nimirum,uti possidetis,in rebus immobilibus,& in rebus mobilibus interdictú utrobi,cú duo se possidere córedát. Quinta vocatur inquietativa,ut cú quis non sinit aliú uti re sua quietè, vel alter eo invito vult ædificare in suo, & inducit ut plurimú interdictú, quod vi, aut clam;in quo nó distinguitur quod justè,vel injustè fecerit leg.1. ff. quod vi, aut clam,& aliquando inducit interdictum retinendæ, cum juxta Menoch.cit.n.43. non multum à turbativa differat.

In causis de quibus cognoscit Conservat.

979 His positis,sit 1.resolutio: Cóservator ut cognoscat de causis juxta terminos d.cap.1.& ult. injuria sumi potest genericè,vel specificè: quod si genericè sumatur, prout complectitur tam injuriam qualificatam, quæ est cum vi, seu impetu, quàm non qualificatam, quæ sine tali vi & impetu est, dictio illa (&) quæ ponitur inter illa verba (manifestis injurijs) & illud (violentijs) non stabit copulativè,seu augmentativè, sed exemplificativè. Ita Moneta de Conservat. cap.7. num.90. ubi rectè ait sub nomine injuriæ specificè acceptæ, & contradistinctæ à violentia, comprehendi tres illas species, quas exposuimus num..978. 2. resolutio. Conservator deputatus juxta terminos dict.cap.1. & ultim. potest cognoscere de omnibus illis quinque speciebus violentiæ supra explicatis. Ita Moneta cit.n.93. Patet,quia Conservator juxta terminos cap.1. & ult. deputatus est,ut defédat ab omni violentia: omnes auté quinq; numeratæ species sub violentia genericè accepta continentur. Et quanvis posset dubitari de tertia specie,quæ vis compulsiva dicitur,siquidem meretur potiùs nomen metus violentiæ, juxta text. in l.1.ff.quod met. cau. & Sanch. de Matrim. lib.4. disput. 1. à num.2. tamen de ea Conservator etiam poterit cognoscere, tú quia ex Menoch. & alijs relatis aliquo modo violétia est, tum quia in omné eventum sub nomine injuriæ propriè continetur. Nomen molestiæ, quo utitur Trident. sess.14.cap.5. cum neque injuriam,neque violentiam propriè dicat, non videtur contineri intra terminos d. cap.1. & fin. sed intra Conservatoris potestatem per rescriptum extensam.

980 Dubium est 2.Vtrum Cóservator stádo in terminis d.c.1.& fin. possit cognoscere nó solú de injurijs illatis,sed etiam

Injuria illata & inferenda spectat ad conservatorem.

de inferendis? Respondeo affirmativè cum Glos. in dict. cap. 1. verbo defendere, Io. An. & communiter Doct. ibid. Sylvest. v. Conservator num. 3. Azorio cit. cap. 34. quæst. 7. Molina d. disp. 29. n. 2. Ludovico Miranda d. q. 47. art. 7. concl. 4. Cochier de jurisd. ordin. p. 1. q. 39. nu. 13. & alij, quos citant, ac sequuntur Moneta n. 97. Barb. de potest. Episc. p. 3. alleg. 106. n. 34. & Fragos. par. 2. lib. 4. disp. 12. n. 4. qui asserunt Cõservatorem deputatum intra prædicti juris terminos non solum posse defendere ab injurijs illatis, cõpellendo ad satisfactioné per districtionem Ecclesiasticam, & invocationem brachij sæcularis, sed etiã ab inferendis contra eum, qui paractus est inferre. Ratio est, quia ad munus Cõservatoris propriè spectat defẽdere: defensio auté magis propriè consistit in impediendo ne injuriæ inferãtur, quàm in propulsãdo jã illatas. Dubitatio maior est, an Cõservator possit occurrere injurijs probabiliter inferẽdis, non solum alijs modis, sed etiam proferẽs generalis excõmunicationis sententiã cõtra eos, qui illas intulerint? Videtur negandum ex prohibitione tex. in cap. Romana §. caveant, de sẽten. excom. in 6. per quem (ut referunt Ioann. Aud. Frãc. & Domin. d. cap. 1.) affirmabat Host. hodie ferri non posse talem generalem excommunicationem.

Affirmandum tamen est cũ Glos. cit. Franch. n. 6. Barb. cit. n. 34. & Fragoso n. 4. ex traditis per Suar. tom. 5. de censur. disp. 3. sect. 4. à num. 4. Azorium cit. q. 7. vers. si iterum, Gutier. lib. 1. Canon. cap. 4. num. 10. vers. causa autem, & Covar. in cap. alma mater p. 1. §. 10. n. 1. qui omnes latè defendunt, & approbant praxim generalem Ecclesiasticorum judicum, qui quãdo probabilibus conjecturis timetur patrandũ crimẽ aliquod, ad illud impediendum cavtè ferre solent excommunicationé generalé, in eos, qui illud patraverint. Textui pro parte negativa opposito optimè satisfacit Barb. n. 35. asserẽs prohibitionem, seu potius conditioné illius textus locum non habere, ubi justa subest causa, sicut idem textus declarat in vers. nisi ibi, aut alia rationabilis: quod verò justa causa manifestè detur, ubi rationabiliter timetur violentia inferenda, tradunt Sayrus de censur. lib. 1. cap. 9. à n. 24. Monach. d. cap. 1. n. 5. & Suar. cit. disp. 20. sect. 1. n. 3.

Notorium quid sit.

981 Dubium est 3. qualiter se debeat habere injuria aut violentia, ut Cõservator de illis possit cognoscere? Non de injurijs & violentijs quomodolibet acceptis potest Conservator datus in forma Cap. 1. & fin. de offic. deleg. in 6. cognoscere, sed de solis manifestis, seu notorijs: nam ad hunc effectũ manifestum & notorium coincidũt. Reputari autem notorium à judice debet factũ illud, quod sui natura tale est, ut omnes vel illud sciant, vel possint verisimiliter scire, ut ait Bart. ad l. scriptus num. 2. ff. de religios. & sumptib. funer. Notorium evidens est illud quod omnibus, vel pluribus civitatis, aut viciniæ manifestum est, Cap. cum dilectus, de purgat. canonica, cap. Lotharius, cap. de manifestis, cap. ult. 2. quæst. 1. Mascard. concl. 1106. n. 4. & Menoch. de arbit. casu 195. n. 8. Et quidem notorium supponens pro formali, quod idem valet atque notoreitas est plena rei notitia inducens indubitatam, & finitam probationem, discussione non indigentem; ut ex tex. in cap. vestra, de cohabit. cleric. & in cap. cum olim, de verbor. signific. probant Farin. in praxi crimin. q. 21. num. 8. Paulus Comitolus respon. moral. lib. 1. quæst. 57. Clar. lib. 3. §. fin. quæst. 9. Iacob. de Grassis in aureis decis. par. 1. lib. 1. cap. 13. à n. 43. & Aldrete de religiosa disciplin. lib. 1. cap. 5. §. 2. num. 6. Notandum verò est cum Frag. cit. n. 6. vix posse reperiri tam notorium, quod nequeat aliqua excusatione offuscari, & habere aliquas circunstantias occultas excusantes, ut ex Innoc. Hostiensi, & alijs cit. defendit Capra tract. de notorio 4. mem. n. 70. Addit 1. idem Fragosus cit. num. 6. esse notorium illud quod resultat ex actis: nam acta rem notoriam faciunt cap. cum olim, ubi Abbas n. 3. de verb. signif. cap. penult. init. de causa possess. & propriet. l. Divus ff. de offic. præsidis, Menoch. de recuperan. remed. 1. n. 212. & de arbitr. lib. 2. casu 166. Aretin. cons. 42. n. 5. Decius in cap. ex insinuatione nu. 19. de appellat. Quod procedit juxta Farinac. in praxi lib. 1. quæst. 21. n. 14. etiam ante conclusionem in causa. Addit 2. licèt allegentur circunstantiæ notorium crimen excusantes, per hoc notorium non obtenebrari. Capra cit. mem. 4. n. 59.

Notorij qualitas quomodo debeat.

982 Dubium est 4. Utrum, & quomodo Conservatori debeat constare de qualitate notorij in injurijs & violentijs ad procedendum? Conveniunt authores necessarium esse, quòd appareat injuriam, seu violentiam fuisse notoriam seu manifestam, & quòd Conservatori de qualitate notorij constet. Ita ad dict. cap. 1. Glos. verbo Conservatores, Frãch. num. 4. Anchar. n. 5. Menoch. num. 4. Ioan. And. col. 3. & 4. Sylvester v. Conservator nu. 3. Cochier d. q. 39. à num. 6. Miranda d. quæst. 47. art. 8. concl. 2. Azor d. cap. 34. q. 7. Molina d. disp. 29. num. 2. & Emman. Roter. Ratio sumitur ex communi doctrina, quam tradunt Bart. ad l. multum interest n. 2. ff. de condit. & demonstr. Petrus Barbosa in l. si quis ex aliena num. 148. ff. de judic. Vauri de nullit. tit. ex defectu jurisd. Ordin. num. 167. Sicul. in cap. 1. à num. 50. de offic. deleg. asserentes ubicunq; jurisdictio competit alicui respectu certæ qualitatis, debere ante omnia eidẽ de eadẽ qualitate cõstare. Ad hoc autem ut Conservatori constet de facti notoreitate, quin indigeat aliqua examinatione, satis est quòd reus cõfiteatur factũ,

& illius

& illis qualitatem notoriam fuisse, quanvis, alter non probetur factum. Ita ex cap. Vestra, & cap. cum nos, & cap. fin. de cohabit. cleric. & mulier. Afflict. decis. 178. num. 4. Menoch. de recuper. possess. remed. 1. num. 122. Decius in cap. at si clerici, num. 141. de judic. Bald. in l. 1. procedere C. de dilat. & Mascard. conclus. 1103. num. 15. Tunc (notat Fragos. num. 7.) cum per hujusmodi confessionem notorium dicatur, semper processus validus erit; etiam si reus, qui fatetur rem notoriam, pro se alleget se suo jure fecisse: tenebitur tamen Conservator illum admittere ad probandum excusationes suas, nec propterea desistet à procedendo, quando factum est notorium, vel in se, vel per confessionem rei.

983 Quid quando factum in se notorium non apparet, & reus neque fatetur, neque negat, neq; aliquid opponit de defectu notorietatis, & incompetentia jurisdictionis, proindeq; Conservator manet dubius? *Notorietas examinatio.* Tenetur ad suam jurisdictionem fundandam, & ut de illa certificetur, ante omnia inquirere, an res fuerit notoria, & manifesta; facereque de hoc probationes; atque ubi de notorio constiterit, procedere poterit. Ratio est, quia antequam exerceatur jurisdictio, semper probari debet qualitas, quæ jurisdictionem fundat, ut ex l. 2. §. sed si dubitatur ff. de judicijs, l. si quis ex aliena ff. eod. tradunt Carrer. in pract. tract. de homicidio §. circa igitur tertiam n. 18. Mascard. concl. 1103. num. 32. & Capra d. memb. 4. à n. 56. *Probatio notorij.* Ad hoc autem ut legitimè probetur dicta notorietas, sufficiunt duo testes legitimè deponentes: neque enim ad testificandum requiruntur quotquot necessarij sunt ad faciendum notorium. Ita Mascard. concl. 1105. Anton. Gomez tit. de delictis cap. 1. n. 44. Iulius Clarus in practica §. fin. quæst. 8. Salicet. in l. ea quidem n. 88. C. de accusat. & Conrad. in pract. tit. de notor. crimin. sub num. 14. ad finem pag. 241. argum. text. in cap. in omni negotio, de testibus. Quid si Conservatori constet de injuria, & notorietate ipsius, non tamen æquè notoriè appareat de authore ejusdem? Posse procedere, negant Innoc. Ioan. And. Anchar. ad d. cap. 1. num. 6. ad fin. & Domin. num. 9. Affirmandum tamen est cum Barb. de potest. Episc. p. 3. alleg. 106. num. 25. Patet, quia in d. cap. 1. & ult. de officio deleg. in 6. Pontifex non se refert ad personam injurias, seu violentias notoriè inferentem, sed potiùs ad ipsas injurias, seu violentias manifestas. Semper igitur jurisdictioni locus erit, quando illæ notoriæ fuerint, & Conservatori de notorietate constiterit.

QUÆSTIO III.

Circa quas causas versetur potestas Conservatoris Academici.

984 Ex præcedenti quæstione manet perspicuum Conservatores juxta terminos juris communis acceptos solum habere cognitionem de injurijs & violentijs manifestis, ac proinde non posse procedere contra debitores ob causam civilem. *Conservator erga debita civilia.* Quia quando debitores negant debitum, vel exceptiones legitimas allegant; tali negatione fit res dubia l. 5. Cod. quibus ad libert. proclam. non licet. Felin. cap. si clericus laicum num. 2. de foro compet. & in cap. coram num. 8. de officio delegati, Iason in l. 1. circa finem ff. de transact. Ex quo jam causa postulat indaginem, quæ Conservatoribus prohibetur cap. statuimus, de officio delegati in 6. Addit Gabr. Pereyra decis. 118. num. 16. & 22. hoc etiam habere locum, quanvis Regulares ex forma suarum litterarum habeant Conservatores ad cognoscendum de quibuscunque causis, vel in quibuscunque causis tam civilibus, quàm criminalibus, vel mixtis: quia hæc concessionis ampliatio restringi, ac referri debet ad injurias & violentias manifestas tam in civilibus, quàm in criminalibus, & mixtis causis. Subdit idem citatus Gabriel, referente, & non improbante Fragoso n. 25. quanvis Bullæ Conservatoriæ concedant jurisdictionem ordinariam: Quia (ut ipse ait) debent intelligi super ijsdem violentijs notorijs, ut de illis audiat partes ordinariè, non verò de alijs causis.

985 Sermo nobis in præsenti quæstione est de Conservatore, qua studiosorum judice, seu de Conservatore Academico. *Causa de quibus cognoscit judex Academicus.* Et quidem si loquamur genericè scilicet de judice studiosorum absolutè spectato, atq; adeo solo jure communi attento, dicendum est studiosum ex quacunque causa civili, vel criminali conveniendum, vel accusandum esse coram Academiæ judice absque ulla diætarum observatione, nec posse coram ullo alio conveniri: ex quo apparet judicem Academicum habere cognitionem omnium causarum, tam in civilibus, quàm in criminalibus. Ita Alphonsus de Escobar cap. 40. num. 5. ex Auth. Habita Cod. ne filius pro patre, ubi cum multis Ossuald. Et eandem sententiam latè tuetur in criminalibus Donel. ibidem n. 14. licèt (ut notat Escob.) sibi parum constans scripsisset oppositum lib. 17. com. cap. 20. lit. m.

Causa de quibus cognoscit judex Academicus.

986 Si loquamur de Conservatoribus, seu judicibus studiosorum in peculiaribus Academijs, ac primùm de Salmantino, quanvis lex Regia 2. tit. 31. p. 2. absolutè decernat studiosorum judices in causis duntaxat civilibus, non in criminalibus cognitionē habere, quam legem vulgus interpretum approbavit, rectiùs tamen Escobar citatus nu. 2. affirmat Conservatorem Salmantinum de omnibus causis tam civilibus, quàm criminalibus cognoscere, atque adeo legem Regiam citatam esse abrogatam universali studiosorum usu, Pontificis ac Regijs constitutionibus, nempe constitut. Martini XXII. & Innocentij VIII. Hæc item de Conservatoria Salmantina, Cōplutensi, & Vallisoletana testatur Fragosus p. 1. lib. 4. disp 11. num. 29. affirmans earum concessiones esse amplissimas ex l. 8. tit. 7. lib. 1. Recopil. ultra casus notorias violentiæ, his verbis. ¶ Que el Maestre Scuela, ó su Lugartenien̄te pueda conocer, y conosca de todas las causas tocantes a la dicha Vniversidad, y a las personas del dicho estudio, aunque no sean injurias, ni fuerças notorias, ubi (notat idem Fragos.) quòd de jure Regio, non vero de jure communi Cōservatores earum Vniversitatum cognoscunt de omnibus causis cōtra personas Ecclesiasticas, & seculares.

Conservator Conimbricensis in quibus causis.

987 Vt accedamus ad nostras Academias in Lusitania, & imprimis ad Conimbricensem, non aliter meliùs innotescet ad quas causas extendatur jurisdictio ipsius Conservatoris, qui merè laicus est, quàm ex conceptis verbis Stat. lib. 2. tit. 27. num. 1. quæ ita habent: ¶ O deno, & mando, que o Conservador, que pello tempo for desta Vniversidade conforme aos privilegios dados, & confirmados pellos senhores Reys meus antecessores, tenha, & use da jurisdição civel & crime, sobre todos os Lentes, estudantes, officiais, & pessoas da Vniversidade, & sobre todos os seus servidores, & familliares continuos, ou sejaõ actores, ou reos; de maneira, que nenhũa outra justiça possa entender em os feitos, & causas dos sobreditos, senão o Conservador, ainda que sejaõ livramentos de mortes de homens por cartas de seguro, E todas estas causas determinará como lhe parecer justiça, dando nos crimes appellação pera a casa da Supplicação, & nos civeis agravo pera ella, em qualquer contia que seja.

Causa Cōservatoris Eborēsis.

988 Quid de Conservatore laico Academiæ Eborensis? In ijsdem causis, & circa easdem personas laicas habet eandem jurisdictionem, quam in sua Academia haber Conimbricensis. Habetur lib. 3. Statut. cap. 33. §. 2. ¶ Terá jurisdição civel & crime sobre os estudantes & officiais leigos da dita Vniversidade, sobre seus servidores & familiares, assi, & da maneira que a tem o Conservador da Vniversidade da cidade de Coimbra, pellos privilegios, & provisoẽs que lhe foraõ concedidas & confirmadas por el Rey D. Ioão o III. meu senhor, que santa gloria aja, & por el Rey D. Sebastiaõ meu senhor. Hæc jurisdictio explicatur §§. sequentibus, & to. additur: ¶ O Conservador tem jurdição em todos os casos da almotaçaria que tocarem aos privilegiados da Vniversidade, tirando os casos da limpeza, em que somente provem os Almotacéis da cidade, quando os ditos privilegiados nelles forem comprehendidos.

Quid de Conservatore Ecclesiastico in eadem Academia Eborēsi? Habet jurisdictionem erga clericos scholasticos tā in civilibus, quàm in criminalibus, sive actores sint, sive rei, ut habetur ex Pontificijs diplomatibus, præsertim ex illo Gregorij XV. quod incipit Noverint universi, per quod Conservatori Ecclesiastico data est jurisdictio privativè in clericos scholasticos. Hi enim per Pontificem exempti sunt à jurisdictione Archiepiscopali.

989 Quæ de utroque Conservatore Conimbricensi & Eborensi diximus, optimè ex Molina tract. 5. disp. 29. num. 7. confirmat Baptista Fragosus citatus num. 29. ubi postquam ostendit Conservatores Academiarum Salmantinæ, Complutensis, & Vallisoletanæ cognoscere de omnibus causis contra personas Ecclesiasticas, & seculares, addit hoc extendendum esse ad Conservatores Vniversitatis Eborensis & Conimbricensis, quorum jurisdictio quoad seculares scholasticos est immediatè à Rege data, & quoad scholasticos clericos jurisdictio in illos, ac in beneficiarios Eborensis Academiæ immediatè à Sede Apostolica confertur Conservatori à Rectore electo. Notandum tamen est discrimen inter Cōservatores Eborenses, laicum & Ecclesiasticū, nam Conservator laicus videtur in suo genere causarum laicarum habere maiorem amplitudinem, quàm Conservator Ecclesiasticus in suo genere causarum Ecclesiasticarum. Invenimus enim in quibusdam manuscriptis Patris Ioannis Correa viri doctissimi, & rectissimi, qui in hac nostra Eborensi Academia fuit Doctor, & Rector, hanc animadversionem. Conservator (inquit) Ecclesiasticus quanvis in causis criminalibus & civilibus sit judex, tamen non in omnibus. Quia in causis matrimonialibus judicat Archiepiscopus, in causis hæreticalibus S. Inquisitionis tribunal; in causis hospitationis, vulgo Apozentadorias, Conservator secularis. In causis matrimonialibus non posse cognoscere Conservatorem probat Moneta cap. 7. de Conser. n. 261.

Conservator Ecclesiasticus non in omnibus causis est judex.

990 Tandem pro complemento hujus doctrinæ incidit pulchra difficultas, quando in Academia sunt duo Conservatores, alter laicus datus à Rege, alter Ecclesiasti-

Causa de cimentis ad quem spectant.

ſiaſticus datus à Pontifice, ſicut in noſtra Eborenſi, quiſnam ex illis ſit judex competens in cauſis decimarum, quæ ab Vniverſitate, vel ſtudioſis laicis poſſidentur? Hanc difficultatem poſita ingenioſa diſtinctione rectè expedit, ac decidit Alphonſus de Eſcobar cap. 22. num. 90. in hunc modum. Aut igitur de exactione redditum, aliave quæſtione, quæ factum reſpicit, & quæſtio merè ſecularis eſt, proindeque ſpectat ad Conſervatorem Academiæ laicum, à cujus ſententia Princeps laicus appellari poteſt: vel agitur de valore conceſſionis, ſeu privilegij Decimarum per Papam conceſſi, aut denique de jure ipſo ſpirituali Decimarum, ita ut in ſententia vertatur præjudicium Eccleſiæ circa jus illud, quod ſemper ipſa Eccleſia retinet, veluti ſi quis alleget ſe nullas Decimas debere Eccleſiæ, & tunc cauſa ſpiritualis eſt, proindeque ſolum pertinet ad Conſervatorem Eccleſiaſticum, qui non niſi tanquam judex ſtudiorum Eccleſiaſticus poterit procedere: nec ab eo appellabitur, niſi ſuperior Eccleſiaſticus, licèt per viam violentiæ adiri poſſint regia tribunalia, ut obſervat Eſcobar citatus eodem n. & ſuperiùs num. 9. & 10. Vide latè hac de re Valaſc. de emphyt. q. 15. num. 15. Zevalos de las fuerças p. 2. q. 25. per totam, Germon. de ſacr. immunit. lib. 3. cap. 19. num. 85. Caſtilho de tertijs cap. 12. Covarr. cap. 35. pract. num. 20. Borrelium de regis præſtan. cap. 71. n. 349. Gutierr. 1. pract. q. 14. Azorium lib. 7. cap. 26. quæſt. 3. & Barb. in collect. ad cap. tum 25. num. 3. de Decimis.

QUÆSTIO IV.

Circa quas, & contra quas perſonas verſetur poteſtas Conſervatoris?

991 EXpoſita juriſdictione, ſeu poteſtate Conſervatoris in ordine ad cauſas, circa quas verſatur, exponenda ſupereſt in ordine ad perſonas, quæ tali poteſtati ſubjacent, quæ ſunt in duplici differentia: aliæ enim recipiuntur à Conſervatore defendendæ, aliæ contra quas illæ defenduntur. Cõſtat omnes perſonas, quibus defendendis datur Conſervator, ejuſdem juriſdictioni ſubeſſe. An verò Conſervatoris juriſdictio extendatur ad familiares ejus, qui literas Conſervatorias impetravit? Reſpondet Moneta de Conſervat. cap. 7. num. 35. ſecluſa conſuetudine, vel præſcriptione, non extendi. Fundatur, quia juriſdictio delegata privativa, qualis juriſdictio Conſervatoris, odioſa eſt, prout juriſdictioni ordinariæ detrahit; ergo non eſt extendenda ad familiares, ſicut extenditur juriſdictio ordinaria, ut nempe familiares gaudeant privilegio fori, quod eorum dominis conceſſum fuit. Hanc doctrinam ita recipio, ut procedat regulariter, & patiens ſuas exceptiones, ſeu limitationes. Prima exceptio eſt, quod extendatur talis juriſdictio ad familiares conſervandorum ex conſenſu partium. Secunda exceptio eſt, quam affert Trident. ſeſſ. 14. cap. 5. de reform. his verbis: Familiaribus verò ejus qui hujuſmodi litteris Conſervatorijs tueri ſe ſolent, nihil illæ poſſint, præterquam duobus duntaxat, ſi tamen illi proprijs ejus ſumptibus vixerint. Tertia exceptio eſt, quando injuria illata familiari impetrantis talis eſt, ut redundet in ipſum impetrantem. Tunc enim ſecluſa conſuetudine, præſcriptione, & partiũ conſenſu, Conſervatoria extenditur ad impetrantis familiarem. Quia tunc jam de propellenda impetrantis injuria, eoque defendendo agitur, & eſt bonus textus in l. 1. §. fin. ff. de injur. Quarta exceptio habet locum probabiliter in ſervis Eccleſiarum, ut nempe uti poſſint Conſervatorijs conceſſis ipſis Eccleſijs. Sumitur ex cap. 2. de foro compet. Vbi injuria, quæ Eccleſiarum ſervis infertur, ipſis Eccleſijs irrogari dignoſcitur.

Familiares an gaudeant beneficio Conſervatoriæ.

992 Alia eſſe poteſt difficultas, an poteſtas Conſervatoris extendatur etiam ad neque impetrantes, neque familiares impetrantium, ob aliquam connexionem, ſeu continentiam cauſæ? Ponit exemplum Rebuff. de privil. ſcholar. privil. 106. num. 1. quando injuria fit ſcholari, & alteri exiſtenti in ejus Societate. Et poteſt etiam in exemplum adduci caſus in l. Item apud Labeonem §. tenetur ff. de injurijs. ibi ſi quis comitem alicujus appellaviſſet, affectaviſque eſſet, idest blandè compellans illius pudicitiam attentaſſet: atque adeo per hoc intuliſſet injuriam tali comiti. Quæritur utrum Conſervatoris juriſdictio extendatur in favorem illius, qui ſimul paſſus eſt injuriam, aut rem communem habet cum eo qui impetravit Conſervatorem? Rectè affirmant Moneta cit. cap. 7. num. 553. & Rebuff. d. privil. 106. num. 1. & 5. ubi dicunt ſi injuria ſit irrogata Scholaſtico, & alteri, qui erat in ejus Societate, agatque Scholaſticus coram ſuo Conſervatore pro illa injuria, poſſe etiam alterum non Scholarem coram illo agere. Deſumunt 1. ex textu in l. ſi communem fundum ff. quemadm. ſervit. amit. Vbi maior, qui non eſt uſus ſervitute, quam habet communem cum minore, illam non amittit propter minoris privilegium. Deſumitur 2. ex Gloſ. in l. unic. C. ſi in commun. eandemque cauſ. reſtit. poſtul. ubi dicitur reſtitutionem minoris prodeſſe maiori in re individua: quod multis confirmat Sfort. Odd. tract. de reſtit. in integ. q. 46. a. 4. & Be-

Juriſdictionis extenſio ad connexos.

 nin-

bintend. decis. 4. Faciunt quæ latè adducit Covar. lib. pract. quæst. cap. 13. & sequent. de tertio comparente ratione interesse, quod in causa habeat. Desumunt 3. ea ratione, tum quia una eademque res diverso jure censeri non debet. L. cum quæst. ff. de usucap. caputum in tua, de Decim. & cap. quia circa, de privil. tum quia causa possessionis & proprietatis debet coram uno eodemque judice terminari, ne continentia causæ dividatur, sequaturque illud magnum incommodum; quòd super uno, eodemque facto diversæ, & inter se contrariæ ferantur sententiæ.

Familiares scholasticorum Eborensis.

993 Hactenus de Conservatore absolutè sumpto, sive Academico, sive non Academico. Nam si loquamur de Conservatoribus utriusque nostræ Academiæ Eborensis & Conimbricensis, quanvis in his habeat locum proxima resolutio, tamen prior negans jurisdictionem extendi ad familiares, locum non habet: siquidem Conservatorum illorum jurisdictio simpliciter extenditur ad omnes studiosorum familiares continuos, ut supra num. 987. patet ex Statut. Conimb. lib. 2. tit. 27. num. 1. & ex Statut. Eborens. lib. 1. cap. 13. §. 2. Ratio disparitatis, cur in Conservatore puro non extendatur, & in Conservatoribus nostris extendatur, est, quia jurisdictio Conservatoris puri est delegata, ac proinde derogans jurisdictioni ordinariæ tanquam odiosa strictè interpretanda, at jurisdictio in nostris Conservatoribus est ordinaria, ut vidimus num. 932. atque ideo favorabilis, & ut talis extendenda, & latè interpretanda. Non est cur modò inquiramus quomodò se habeat Conservatoris jurisdictio erga compromittentes? Quia de hoc opportunius, quando egerimus de prorogatione Conservatoriæ jurisdictionis.

Jurisdictio Ecclesiastica contra laicos.

994 Pro altera quæstionis parte, contra quas personas versetur potestas, seu jurisdictio Conservatoris? dilucidè ac methodicè disputabimus expediendo seorsim varias difficultates. Prima difficultas est, an Conservatoris Ecclesiastici potestas versetur contra omnes personas, quæ personis defendendis manifestas injurias inferunt? Negabit aliquis admittens talem jurisdictionem solum contra personas Ecclesiasticas, & non contra personas merè seculares, & laicas. Quia Judex Ecclesiasticus, qualis est Conservator, non est judex competens laicorum in causis temporalibus, & laicis; ergo non habet jurisdictionem contra personas laicas. Nihilominus affirmativa resolutio vera est, etiam procedens de personis secularibus, seu laicis, ut tradit Cabedas divers. juris, argumen. lib. 3. cap. 18. num. 6. Salzed. ad Bernar. in pract. cap. 3. vers. nec minus, & Barb. tom. 4. in collect. ad cap. statuimus num. 9. de offic. & potest. judic. deleg. in 6. Item de laico spoliante Ecclesiasticos Anton. Gabr. tom. 3. commun. lib. 5. tit. de restitut. spoliat. conclus. Menoch. de retin. possess. remed. 3. à num. 56. & Sanch. lib. 6. Consil. cap. 9. dub. 6. n. 3. Patet ratione, quia quando tractatur de injurijs, & violentijs manifestis, quæ irrogantur Ecclesiasticis personis, aut rebus, causæ natura sua, tanquam involventes sacrilegium, spectant ad forum Ecclesiasticum etiam contra laicos, ex regul. text. in cap. cum sit generale, & in cap. conquestus, de foro compet. Ergo potestas intelligitur jure concessa Conservatoribus etiam contra seculares. Deinde cum non fiat præjudicium seculari jurisdictioni, ex illa regula cap. novit, de judicib. & cap. per venerabilem, qui filij sint legit.

Debitores an in conservatoris potestate.

995 Secunda difficultas est, an Conservatoris potestas versetur contra debitores ex causa civili, ut illi compellantur ad solvendum? Negativa resolutio, quæ vera est, & sufficienter patet ex supra dictis n. 984. præter ibi citatos authores defenditur à Cevallos communium contra commun. tom. 4. q. 897. à num. 711. Cabed. divers. juris, argum. lib. 3. cap. 18. num. 4. Alciat. de præsump. reg. 1. præs. 23. Gutier. pract. lib. 3. quæst. 9. num. 8. Fulch. de visitat. lib. 2. cap. 23. num. 5. & Barbosa prox. citat. num. 8. Quanvis oppositum, nempe resolutionem affirmativam defendant Perez lib. 1. L. tit. 7. vers. Conservatores autem, Guido Papa decis. 18. n. ult., & Emman. Rodr. qq. Regul. tom. 1. q. 65. a. 12. cujus fundamentis satisfacit, ab ejusque impugnationibus se tuetur Gutier. lib. 4. pract. q. 65. per totam. Igitur in ijs adducendis, & dissolvendis non immoror. Nostræ tamen negativæ resolutionis ratio breviter est 1. quia Conservator purus solum potest circa causas quæ non requirant judicialem indaginem: at processus ad compellendum debitorem postulat indaginem judicialem. 2. Quia talis Conservator solum potest cognoscere de injurijs ac violentijs manifestis: at debitum non solvere nequaquam importat violentiam, seu injuriam manifestam; saltem in eo sensu, in quo procedunt jura, & communis hominum existimatio.

Conservatoris potestas in exemptos etiam Episcopos.

996 Tertia difficultas est, Utrum & quomodo Conservator possit cognoscere, & procedere contra exemptos, etiam regulares, Episcopos, & Cardinales? Si loquamur de Conservatore Academico in ordine ad studiosos suæ Academiæ, jam alibi diximus, omnes aliunde exemptos, sive regulares, sive Episcopos, & etiam Cardinales, qui in tali Academia litteris dant operam, subjacere illius jurisdictioni, idque probavimus ex indistincto sermone tex. auth. Habita, ubi in quoscunque studiosos jurisdictio privativa conceditur judicibus Academicis, & eam Constitutionem jure Canonico servandam esse, constat ob approbationem studiorum sive specialem, sive generalem,

ralem, aut præsumptam Pontificis, ut ex Abbare q.6. Socino & alijs latè ostendit Escobar cap.6.num.66. Sermo nobis modò est de Cõservatore puro, seu dato ad defendendũ ab injurijs & violentijs manifestis: & hunc posse procedere etiam contra Episcopos, constat ex cap. Quia Pontificali, de officio & pot. judic. deleg. in 6. Quomodò autem possit, ac debeat procedere servato decore, ac reverentia dignitatis Episcopalis, eodem cap. decernitur, ut nẽpe quando veniendum sit ad coactiones, vel pœnas contra Episcopos, Conservator eis deferat honorãdo eorum dignitatem, ita ut prius illis interdicat ingressum Ecclesiæ, vel sacerdotale ministerium, deinde ab officio suspendat, & tandem gravet censura Ecclesiastica, nisi forte culpa, vel protervia aliud persuaserit. Ita Barb. in collect. ad cit. cap. n.1. ex Lap. Abbabare, Archid. Gemin. Ioan. And. Anchar. Burr. Domin. Monacho ibid. Ita Sylvest. v. Conservator n.4. & Azor. p.2. lib.5. cap.34. q.12. Observabis citatum caput locum habere non solum in Episcopis consecratis, sed etiam in electis, & confirmatis tantum, ut benè intelligunt Ioa. And. Franch. n.2. & Domin. n.1. ibid. & probãt

[Episcopi officium.] ex eo, quia dictum privilegium conceditur Episcopis ob reverentiam eisdem debitam ratione dignitatis, & officij Episcopalis, non verò ratione ordinis, ut satis innuunt verba ibi: „ Pontificali dignitate præditis ob reveren- „ tiam sacri officij, quod exercent. Et quidem Episcopum electum & canonicè confirmatum, nondum tamen consecratum, quanvis in pertinentibus ad Episcopalem ordinem nomine Episcopi non veniat, tamen in spectantibus ad jurisdictionem & officium Episcopale, quæ nõ fuerint ordini annexa, omnia posse exercere, habetur ex cap. transmissam 15. cap. nosti, ubi Glos. cap. qualiter, de elect. Vide plura apud Barbosam de pot. Episc. p.3. alleg. 106. n.37.

[Conservatores app...] Quid quando litigant duo monasteria, & ambo eligunt suum Conservatorem? Respondet Sanch. lib.6. Consil. cap.9. dub.6. n.5. ex l. unic. ff. de offic. Consulis, tunc eum solum Cõservatorem procedere debere, qui prævenit. Ita etiam sentiunt Mandosus in signat. gratiæ verbo Conservatoriæ, & Român. cons.412. Et idẽ videtur dicendum de duabus Academijs litigantibus.

[Cumulatio personarum in causa.] 997 Quarta difficultas est, an potestas Conservatoris extendatur ad procedendum contra illam personam, quæ habet causam communem cum illa, contra quam Conservator procedit? Affirmativa resolutio, quam rectè tuetur Moneta de Conser. cap.7. à num.556. suadetur 1. ex supra dictis n.992. quia aliter divideretur continentia causæ, posset contingere, ut una eademque res diverso jure censeretur, & de una eodemque re oppositæ ferrentur sententiæ. Suadetur 2. à simili, nam laicus delinquens simul cum clerico potest super eo crimine conveniri coram judice Ecclesiastico, ne sequatur illud inconveniens de cõtinentia causæ dividenda. Et licèt hæc opinio usu fortassis hodie recepta non sit, est tamen approbata communi cõsensu Doctorum, quos sequuntur Socin. cap.1. nu.18. de foro compet. Menoch. de arbitr. casu 371. n.13. Clar. in pract. crimin. q.36. n.46. Rebuff. cit. privil.106. vers. quarto si laici, Farin. lib.1. quæst. crimin. q.8. n. 151. & Martha tract. de jurisd. par.4. casu 108. & 109. Quænam autem res dicatur individua, exponunt Glos. & authores ad l. communi dividendo ff. commun. divid. Odd. quæst.46. a.5. Covar. pract. qq. cap.34. n.2. & Anton. Gomez var. resol. tom.2. qui est de contract. cap.10. Quando verò aliqua dicantur connexa, vidẽdi sunt Menochius de arbitr. judic. q.45. & cas.95. Decius & alij in cap. Quando, de jud. Addit Tiraq. in comment. res inter al. act. num.17. posse judicem etiam delegatum non solum de causa sibi nominatim commissa, sed etiam de alia, quæ incidenter advenit, cognoscere ex text. in l. ult. in fin. ubi Fulgos. C. ubi & apud quos, & text. in cap. causa, de in integ. restit. quẽ ad hoc intentum maturè expendit Abbas not.3.

998 Quinta difficultas est, Vtrum Cõservator Ecclesiasticus possit procedere contra quoscunque officiales Ordinariorum impedientes suam jurisdictionem? [Jurisdictionẽ Conservatoris impedientes.] Procedit difficultas tam de Conservatore Regularium, quàm de Conservatore Scholarium, præsertim in Academia Eborensi, in qua studiosi omnes sunt exempti à jurisdictione Archiepiscopi. Respondetur affirmativè juxta regulam cap.2. de officio legati cum Fragozo par.2. lib. 4. disp.12. n.139. Cardin. Tusch. lit. C. concl.760. num.1. & 2. & Anchar. consil.132. num.3. Quod intelligitur, si Conservatores impediantur ab officialibus Ordinariorum in suis Conservatorijs. Patet, quia tunc officiales illi procedent sine jurisdictione, & non servato juris ordine contra exemptos, quales sunt tam in civilibus, quàm in criminalibus Eborensis Academiæ officiales, & scholares. Adde orta controversia inter Conservatorem & Vicarium, ad quem eorum pertineat jurisdictio super crimine officialium Vniversitatis, non ad Vicarium, sed ad Conservatorem spectare, ut cognoscat, an sua sit jurisdictio. [Conservatoris maior authoritas quã ordinariorum.] Ita Fragosus cirat. num. 139. ex traditis à Covarr. pract. cap.33. num.1. Decio in cap. pastoralis init. Butrione in cap. cæterum colum.3. de judic. Quia maior est authoritas jurisdictionis Apostolicæ, quam Conservator exercet. Deinde juxta Rebuff. tom.1. ad leges Galliæ tit. de Evocat. art.1. num. tot. pag. 270. & Maranta de Ordin. judic. part.4. dist.16. num.58. pag.204. quando Princeps causam committit alicui delegato speciali, censetur auferre omnem jurisdictio-

ctionem omnibus inferioribus Ordinarijs, qui aliàs de illa causa poterant cognoscere.

QUÆSTIO V.

Utrum & quomodo Conservator Ecclesiasticus possit procedere contra officiales Ordinarij, & e contra Officiales illi contra dictum Conservatorem?

999 Quæstio non disputabitur in tota sua latitudine, sed determinata ad Academiam Eborensem, quæ secundùm suos officiales, & scholares exempta est à jurisdictione Eborensis Archiepiscopi per Bullam Gregorij XV. quæ incipit Venerabiles fratres, ubi confirmantur litteræ Apostolicæ Xisti, & Pij Pontificum. Verum utraque propositæ quæstionis pars non meliùs ventilabitur & decidetur, quàm narrando priùs quod evenit, me Eboræ agente, abhinc triginta fere annis. Balthazar à Cunha Universitatis apparitor, vulgo meirinho, dum noctu invigilaret civitatis custodiæ, deprehendit Emmanuelem Pimenta apparitorem clericorum horis prohibitis, cum armis, & absque ullo satellitio, interrogavitque an aliquid ageret de mandato sui superioris? Respondit se nihil de sui superioris mandato agere, sed ad libitum, & ex gustu incedere: tunc illi arma abstulit, quæ per Prætorem civitatis postea sibi adjudicata retinuit. Licentiatus Franciscus Nogueira Vicarius Generalis egit censuris contra dictum Balthazarem, ut arma juridicè redderet, præstito coram se juramento nō amplius illi arma ablaturum, cui mandato, cum non obediret, declaravit excommunicatum. Igitur Licentiatus Antonius Rodericus Sylverius Academiæ Conservator Ecclesiasticus inhibuit dicto Vicario ne de causa apparitoris cognosceret, & præcepit sub pœna excommunicationis, ut se inhibitum gereret, culpasque, si quas haberet contra dictum Balthazarem, ad se, suumque judicium remitteret: & quia tali præcepto, & inhibitoriæ non paruit, illum excommunicavit, & excommunicatum declaravit.

Conservator & ordinarius Eborenses inter se contendunt.

1000 Est igitur prima quæstionis pars, utrum & quomodo Conservator Ecclesiasticus Academiæ Eborensis possit procedere contra officiales Ordinarij, & an rectè processerit inhibendo in casu proposito? Hujus difficultatis pars negativa videbitur alicui saltem probabilis, & suadenda 1. quia Conservator Ecclesiasticus Academiæ nullam habet jurisdictionem in non subditos, quales sūt officiales Ordinarij, sicut & ipse Ordinarius, qui omnes habent specialem forum, cujus privilegio gaudent. 2. Quia si Conservator posset procedere contra officiales Ordinarij, etiam procederet contra Ordinarium, cujus vices illi gerunt: sed contra Ordinarium nequit procedere, ne compellamur admittere bellum justū pro utraque parte, siquidem Ordinarius potest contra Conservatores procedere, ut infra ostēdemus; ergo Conservator non potest. 3. Quia saltem in casu proposito Conservator Ecclesiasticus non potuit se intromittere pro defensione apparitoris, qui erat officialis Academiæ laicus, ejus proinde defensio spectabat ad Conservatorem laicum. Nam Conservator Ecclesiasticus est datus à Summo Pontifice ad cōservandum, & defendendum solos scholares in sacris constitutos, & beneficiatos, ut constat „ ex Bulla Pij V. ibi: Conservatorem collegia„ lium, & scholarium Collegij, & Universita„ tis hujusmodi, qui in sacris ordinibus initia„ ti, vel beneficiati essent: & sic debet intelligi dicta Bulla verbo (prædictos) hoc est clericos in sacris & beneficiatos.

Conservator Eborensis contra officiales Ordinarij.

1001 Accedit quòd licèt demus potuisse Conservatorem tum ratione sui muneris, tum contra Vicarium Generalem procedere, at non potuit modo indebito, & non servato juris ordine: fertur enim non apposuisse clausulam justificativam (si te senseris) in monitorio, quod sine tali clausula invalidum esse, tradunt ex l.1.C.exec.rei judic. Anchar.cons.297.col.2.Martha de clausulis, claus. 147.n.2. Sayrus de censur. lib.1. cap.12.num.28. Abb. in cap.ex parte, de verb.signif. Navarr. cap.cum contingat, octava causa nullit. & Mādos.de monit. q.17.n.6. qui communem dicit. Præterea non processit rectè apponendo brevissimum terminum trium horarum, ut intra eundem ejus mandato satisfieret, contra tex. in cap. Constitutionem 9. de senten. excommun, ubi Doctores, Navar. in d.cap.cum contingat, in quinta causa nullit. quia debuerat contineri intervallum aliquot dierum, ad minus trium, ut ex stylo curiæ observat Mandos. supra cit. q. 31. num.4. & ad minimum duorum, juxta ea, quæ resolvit Sayrus cit.c.12.n.33.

Monitorū sine clausula, si te senseris.

Terminus dierum in monitorio.

1002 Nihilominus pars affirmativa scilicet posse Conservatorē Ecclesiasticum Academiæ Eborensis in nonnullis casibus procedere contra officiales Ordinarij, & etiam contra ipsum Ordinarium Eborēsem, indubitata est, & in eventu narrato processisse rectè, videtur perspicuum. Probatur 1. quia talis Conservator (ut ex Bullis Pontificijs patet) habet authoritatem Apostolicam, ut Universitatem, omnesque ejusdem alumnos & officiales defendat ab injuriis & violentijs cō-

Conservator potest contra Ordinarium Eborensem.

tra

tra quoscunque etiam Episcopali dignitate cō- spicuos, quod omnibus Conservatoribus Apo- stolicis commune est, ut patet ex supra dictis num. 996. ergo Conservator Eborensis potest aliquando procedere contra Ordinarium. Pro- batur 2. nam Conservator ex vi sui muneris potest procedere contra quoscunque impedi- entes suam jurisdictionem, ut supra num. 998. ostensum est, & ulteriùs patet ex litteris Con- servatorijs Societatis fol. 123. apud Fragosum citatum num. 142. quæ ita habent: Occupato-
„ res, seu detentores, præsumptores, & inju-
„ riatores, necnon contradictores quoslibet,
„ & rebelles, quandocunque expedisset, au-
„ thoritate Apostolica per sententias, censu-
„ ras, & pœnas Ecclesiasticas, aliaque oppor-
„ tuna juris & facti remedia, appellatione
„ postposita, cōpescēdo; ergo saltem in casu;
quo Conservator impediatur à sua jurisdictio- ne per Ordinarium, vel ejus officiales, potest contra illos procedere. Probatur 3. nam Con- servator Ecclesiasticus potest inhibere Ordina- rio, ut habetur ex cap. 2. de officio deleg. in 6. cum sit maior illo, ut ex cap. sanè o 2. de offic. deleg. tradit Menoch. de præsumpt. lib. 2. præ- sump. 17. num. 5. ubi ait delegatum Principis es- se digniorem ipso ordinario. Et quòd Conser- vator possit inhibere Ordinario, constat ex Tri- dent. sess. 7. cap. 14. de reform. ut sentiunt Gu- tierr. lib. 3. pract. quæst. cap. 10. & Moner. de Conserv. cap. 8. num. 162. qui subjungit no. 163. cum Anchar. cons. 132. num. 2. posse Conserva- torem Apostolicum inhibere legato Sedis A- postolicæ. Addunt denique ipse Monet. & An- char. locis citatis cum Mandoso, & Tuscho quos citant, posse Conservatores procedere cōtra legatos de latere, & eos mulctare, si suā jurisdictionem impedire velint cognoscendo de causis ad ipsos Conservatores spectanti- bus.

Conservator procedens contra Ordinarium.

Inhibitio Ordinarij

1003 Ex dictis satis colligitur Conser- vatorem Ecclesiasticum Academiæ Eborensis rectè processisse in casu narrato cō- tra Vicarium Generalem. Archiepiscopi eum inhibendo, & excommunicando. Ratio ulte- riùs ex speciali jure, & Bullis Pontificijs desūp- ta est, quia dictus Vicarius indebitè se intromi- sit volens cognoscere de causa apparitoris A- cademici, eam trahendo ad suum tribunal, cum omnes officiales Academiæ Eborēsis sint om- ninò exempti à jurisdictione, & superioritate Archiepiscopi per indultū Apostolicum, quod constat ex illis verbis Pontificis, ibi ¶ Ac prædictum modernum (intelligit D. Iosephum à Melo) & pro tempore existentem Archiepis- copum Eborensem, suosque officiales & mi- nistros, vel aliam quamvis personam cujuscun- que status, gradus, & conditionis existat in ju- risdictione, correctione, visitatione, prædijs alijsque omnibus ad Vniversitatem, & illius scholares, officiales, aut bona, privilegia, gra- tias, libertates, & exemptiones illorum spectā- tia se intromittere, aut aliquā superioritatem, jurisdictionem, correctionem, etiam ratione cujusvis delicti, ubicunque delictum commis- sum fuerit, aut visitationem, seu visitandi jus habere, aut prætēdere nullatenus posse &c. quibus verbis Pontifex abstulit jurisdictionem Archi- episcopo circa privilegiatos scholares & offi- ciales prædictos. Deinde Conservator ille Ec- clesiasticus legitimè per Rectorem nominatus habet à Pontifice potestatem procedendi con- tra quoscunque impedientes, vel usurpantes privilegia concessa dictæ Vniversitati à Sede A- postolica, ibi: ¶ Efficacis defensionis præ- sidio assistentes non permittant &c. super eo- rum personis, & bonis, aut juribus, privilegijs, exemptionibus, facultatibus, & indultis, eis communiter, vel divisim concessis, eorumque usu & pacifica possessione, à quibusvis personis indebitè molestari, aut eis gravamina, damna, vel injurias desuper irrogari &c. & statim Pō- tifex subjungit pœnas & censuras, quibus po- test ac debet Conservator prædictos contradi- ctores compescere. Igitur cum Vicarius Ge- neralis avocando causam apparitoris contrai- ret privilegio dato Academiæ à Sede Aposto- lica, potuit ac debuit Conservator procedere contra dictum Vicarium inhibitione, & excō- municatione.

Academia Eborensis exempta ad Ordinario.

1004 Adducta pro parte negativa à num. 1000. nihil conficiunt. Ad 1. dicimus nostrum Conservatorem habere à Pontifice jurisdictionem in omnes & quoscū- que etiam secundùm se exemptos, qui vel suā jurisdictionem impedierint, vel privilegiatos Academiæ ut tales vexaverint; quia ut sic ratio- ne causæ, & criminis subditi manent, sicut mā- sit Vicarius Generalis in prædicto casu. Ad 2. fatemur posse Conservatorem in subjecta ma- teria procedere contra Ordinarium; nec ex hoc inferri dari bellum justum materialiter pro utraque parte; quia in hoc casu, in quo Con- servator (ut ostendimus) procedit justè ac legi- timè contra Ordinarium, vel ejus officiales, Ordinarius nequit resistere, & contra Conser- vatorem procedere, ut ex infra dicendis magis patebit. Ad 3. negamus defensionem apparito- ris Academici spectare ad Conservatorem lai- cum, qui est prætor Vrbis, nam debuit fieri cō- tra Vicarium generalem, qui erat clericus in sacris, atque inde per Conservatorem Ecclesia- sticum, qui jurisdictione Apostolica eum com- pesceret. Nec obstat quòd Pius V. in sua illa Bulla non expresserit defensionem pro officia- libus laicis; nam satis fuit præcepisse Conser- vatori ut defenderet Vniversitatem; quia hoc nomen Vniversitas non intelligitur materiali- ter de atrio, aulis, & columnis, sed de omnibus personis Vniversitatis, Glos. in l. sicut §. 1. verbo

Conservator Ecclesiast. [illegible]

non

non deberur in fin. ff. quod cujusvis univers. nom. & in l.1. ff. colleg. illicit. Bart. in l. aut facta §. nonnunquam ff. pœnis num.3. Boer. trac. de seditiosis cap. ult. n.14. & 21. Loseus de jure Univers. 1. par. cap.1. num.4. Accedit quòd licèt Pius V. in sua Bulla id solum innuerit, Summi Pontifices ejus successores satis expresserunt per clausulas valde amplas, & multú favorabiles Universitati, ipsiusque alumnis, & officialibus.

Inhibitoriæ vis & natura.

1005 Ad ultimum quod afferebatur contra Conservatorem in prædicto casu indebitè procedentem, & non servato juris ordine, id negamus: quia falsò refertur eum processisse per monitorium. Processit enim per inhibitoriam, in qua non apponitur clausula justificativa (si re senseri) si enim hæc poneretur in inhibitorijs, serò aut nunquam sortirentur effectum, exceptionibus oppositis, ut fit in monitorijs. Ita Mandos. de monit. q. 56. num.4. & sic observat stylus curiæ Romanæ, & servatur in tribunali Legatiæ Olysipponensis. Nam inhibitoria simulac intimatur judici, suum sortitur effectum, & illi manus ligat. Cap. non solum, de appell. in 6. Marant. de ordin. judic. p.6. 2. actu sub tit. & quaodoque appellatur num.209. sicut in appellatione interposita judici à quo, ut per Lancellotum de attent. p.2. cap.20. à num.3. Ratio est, quia inhibitio æquiparatur mandato irritanti, ut docet Mansos. de inhibit. q. 41. num.1. & ideo gesta post inhibitionem sunt nulla, ut rectè notat Lancell. cit. cap.20. ampliat. 10. per totam. Ex quibus apparet magna differentia inter monitorium & inhibitoriam, ut nempe in illo debeat apponi terminus, seu intervallum aliquorum dierum, non ita in inhibitoria: quia illud stare potest cum exceptionibus, quæ moram exigunt: & inhibitoria exceptiones non patitur: sed judex statim post illam parere debet. Unde si Cõservator in sua illa inhibitoria præfixit terminum trium horarum, hoc non fecit, ut intra eundem proponerentur exceptiones, sed ut illo elapso Vicarius non obediens pœnas in inhibitione contentas incurreret, juxta doctrinam Lancell. cit. cap.20. n.194.

Ordinarius quid sit possit contra Conservatorem Ecclesiasticum.

1006 Secunda quæstionis pars inquirit, Utrum Ordinarius vel ejus Vicarius Generalis possit procedere contra Conservatorem, & in casu supra narrato potuerit contra apparitorem, & Conservatoré Ecclesiasticum Academiæ? Arridebit forte alicui sententia affirmativa 1. quia Ordinarius habet jus tuendi suam jurisdictionem, quam Cõservator Academicus in prædicto casu nitebatur impedire avocando ad se causam pertinentem ad judicium Ordinarij; qualis erat causa apparitoris clericorum armis spoliati: sed ut suam tueatur jurisdictionem potest procedere contra quoscunque; ergo contra Conservatorem Academicum. 2. Quia si aliquid obstaret ne Ordinarius posset procedere, essent privilegia quibus Conservator, & officiales Academiæ sunt exempti ab Ordinario: sed in casu violentiæ, quam Conservator inferebat jurisdictioni Ordinarij, cessarunt privilegia; ergo potuit procedere. 3. Quia Ordinarius potest in Conservatorem animadvertere, si forte ultra causas sibi permissas cognoscat, illumque prohibere ne excedat limites suæ potestatis, ut docent Navar. in cap. Cum contingat, remed. 4. de rescript. & Cevall. tom.4. q.897. a n.762. ex Authen. Ut judices sine quoquo suffragio §. volumus vers. sed etiam collat. 2. juncta reg. l. prohibitum, ubi glos. verbo resistentibus, & l. defensionis facultas C. de jure fisci lib.10. sed Conservator Academicus videtur excessisse limites suæ potestatis excommunicando Vicarium; ergo Ordinarius potuit procedere.

Processus nullus ex non servato ordine.

1007 4. Quia ordo non servatus annullat processum l. prolatam, ubi Glos. 1. & Doct. C. senten. & intcrl. cap. exhibita, de judic. cap. sacro. ubi Glos. verbo justa fuerit, de senten. excommun. Marant. de ordin. judic. num.4. & 5. Et quando acta judicis delegati sunt nulla, potest Ordinarius declarare esse nulla per tex. in cap. solicitudinem §. quia vero, ubi Decius, de appellat. & per Cardin. in Clemen. 2. in fine principi, de pœnit. & remiss. ubi ait inferiorem posse declarare factum superioris judicis, quando constat de ejus injustitia, & nullitate. ut refert Marant. in quæst. legal. d.1. num.24. sed dictus Conservator non servavit juris ordinem, procedendo per monitorium sine clausula, & cum brevi termino; ergo rectè contra illum processit Ordinarius. 5. Quia licèt dictus Academicus Conservator, & apparitor non essent subditi Ordinarij, tamen manserunt illius subditi ratione delicti ad Ordinarium pertinentis: siquidem Conservator excedens suam potestatem deliquit: & apparitor etiam deliquit auferens arma apparitori clericorum, contra Ordinat. Regiam lib.2. tit.1. §.26. ubi sic, ¶ E quanto aos meirinhos dos Prelados mandamos que lhe não tomem as armas, se com ellas não fizerem o que devẽ, nem as trouxerem a horas defesas, porem cõstando que vaõ fazer algũa diligencia por mãdado de seus superiores, as poderàm trazer a todo tempo. Habet enim Episcopus, teste Fragoso par.2. lib.4. disp.12. num.138. familiam armatam, quæ gaudet privilegio fori, ut latè disputat Franciscus Leo in thesauro fori Ecclesiastici par.1. cap.9. num.16. & 17. & cap.11. num.18.

Vicarius Archiepiscopi non potest procedere cõtra officiales academiæ.

1008 Nihilominus tenenda omnino est sententia negativa quoad utranque partem, scilicet Vicarium Generalem non potuisse procedere contra apparitorem Academicum, neque contra Conservatorem. Ita

Ita Fragosus in casu proposito disp.12. citat. à num.138. Prior pars, nempe de processu contra apparitorem, suadetur, quia Vicarius sine ulla jurisdictione contra illum processit: erat enim Academicus apparitor exeptus à jurisdictione Ordinaria Archiepiscopi per Bullam Pij V. editam 25. Maij anno 1568. Pontificatus anno 3. cujus Bullæ meminit Sebastianus à Costa in explicatione Bullæ Cruciatæ quæst.86. Deinde, quàvis demus habuisse absolutè jurisdictionē, & nullā in apparitore datā fuisse exēptionē, adhuc processit nulliter: quia nō potuit procedere per cēsuras nullo dato peccato, ut cū cōmuni docēt S.Thom. in addit. 3.par. q.21.art.3. Alensis 4.p.Summæ q.2.mem.1. art.3. S.Antonin.3.p. tit.24. cap.73. S.Bonavent. in 4. dist. 18. in ult. par. dist. q. 2. & alij, quos citat ac sequitur Sayrus de censur. lib.1.cap.9.num.28. atqui apparitor Academiæ non peccavit, imò operatus fuit juxta legem Regiam Ordin. citatæ capiendo arma appatitori clericorum incedēti ad libitum pro gustu suo per civitatem cum armis horis vetitis, nec agēti aliquid de mandato sui superioris, ut ipse interrogatus respondit, igitur non potuit contra illum procedere Vicarius Generalis. Confirmatur minor à simili, quia apparitor sæcularis potest spoliare armis clericos in sacris, si eos deprehenderit cum illis horis vetitis, juxta Ord. lib.5. tit.80. §.11. ¶ E por q̄ nos clerigos de ordēs sacras, & beneficiados he defeso per direito, q̄ não tragão armas, nòs alli mādamos q̄ se cūpra: & se forē achados cō ellas, q̄ sejaō coutadas & perdidas: & se as não quizerē logo dar, sejāolhe tomadas pelos meirinhos, ou alcaydes, seus homēs quādo lhas assi acharē. Patet etiā ex Ord. lib.2. tit.1. §.26. dictos posse per judicē sæcularem spoliari armis, si ea deferant vetita, vel horis vetitis; ergo similiter apparitor Academicus rectè abstulit arma appatitori clericorum, eaq; prætor urbanus, licèt judex sæcularis, legitimè perdita judicavit.

Arma recepta sunt capienda a clericis.

1009 Posterior pars; scilicet de processu contra Conservatorem, ostenditur 1. quia Cōservator Ecclesiasticus Academiæ Eborensis est omninò exemptus à jurisdictione Ordinaria Archiepiscopi in omnibus suis causis, ut constat tum ex ratione communi ob quam, omnes officiales Academici sunt exempti, tum ob rationem specialem talis officialis in litteris Conservatorijs: deinde non apparet in proposito casu titulus ob quem Vicarius contra illum potuisset procedere. Ostenditur 2. quia Conservator in casu narrato ita se gessit, ut nullam intulerit violentiam jurisdictioni Ordinariæ, cum legitimè uteretur jurisdictione Apostolica, quæ non impedit Ordinariam, arg. l. cælicolarum Cod. de Iudæis. Imò Conservator ob Apostolicam jurisdictionem potuit sua excommunicatione ligare non solum Vicarium, sed etiam omnes impedentes favorem Vicario, tanquam impedientes jurisdictionem Apostolicam, ut tradit Cabed. di-versor. juris lib.1.cap.5. n.12. & continetur in Bulla Cœnæ Excommun.16. Ostenditur 3. quia licèt Conservatorem se injustè gessisse in defensione apparitoris concederemus, adhuc Vicarius Generalis non posset procedere contra talem Cōservatorem, ut sumitur ex cap. si quādo, de officio delegati, ubi Alexander III. præcipit ne Ordinarius resistat violenter mandato delegati, sed ut apud eum instet, donec veritas Sedi Apostolicæ innotescat. Ita August.Barb. ad citatum cap. verbo, resistere violenter n.4. Maranta in disp.1. incipit Plerunque n.15. Hippol. in l.1. n.25. ff. de quæstion. & Dueñas pec regul.192. in fine. Favet Innocent. in d. cap. si quando docens non esse resistēdum delegato, quanvis malè agat, & de hoc constet, nisi per appellationem. Deinde cum Ordinarius negligentiam judicis Apostolici exempti corrigere nequeat, ut tenent Gratian. discep. foren. cap. 154. num.42. & Abbas in cap. fin. num.17. de rescript. non potuit procedere contra Conservatorem Academicū, qui judex Apostolicus est, quanvis demus quòd negligēter, & iniquè gessisset. Ostenditur 4. quia in casu simili, & prope eodem, quem ad extensum refert Fragosus citatus p.2. lib.4. disp.12. de quadam olim excitata controversia inter Conservatorem Doctorem Sebastianum Tinocum, & Vicariū Generalem Franciscum Martins Monteiro, super Emmanuele Albuquercio subdiacono scholari Academiæ Eborēsis, quem 9. die Augusti Anno 1618. cepit, & misit in carcerē clericis deputatū, Mathias Gallus apparitor clericorum, judicatū est pro nostro Conservatore contra Vicarium Generalem tum in Legatia Olysipponensi per Iulium Adrioli Auditorem Illustrissimi Domini Octavij Acoramboni Collectoris, tū in Curia Romana per Eminentiss. Cardinales Episcoporum causis deputatos, & sentētia transivit in rē judicatā, & fuit cōfirmata per Breve Gregorij XV. Datum Romæ 22. Novembris 1621. Et tandem in nostro ipsissimo casu fuit Romæ tēpore Vrbani VIII. judicatum pro supra dicto Conservatore Antonio Roterico Sylverio.

Conservatoris Academici exemptio.

1010 Ex dictis facilis est solutio fundamentorū pro parte contraria. Ad 1. fatemur Ordinarium habere jus tuendi suā jurisdictionē modo debito, & accōmodato, at in proposito casu nullū fuisse locū tali defensioni, quia Cōservator Academicus evocādo ad suum judiciū causam officialis Academici exempti, non intulit violentiā jurisdictioni Ordinariæ. Vt enim diximus, qui procedit jurisdictione Ecclesiastica Sedis Apostolicæ, nō impedit Ordinariam, Arg. l. Cælicolarum Cod. de Iudæis. Hinc patet ad 2. quia cum nulla violentia sit illata jurisdictioni Ordinariæ, ut demonstratum est, non potuerunt ex hoc capite

cessare privilegia exemptionis tam in Conservatore, quàm in Apparitore, proindeque Vicarius Generalis Archiepiscopi Eborensis processit nulliter de facto, & contra jus tanquã personam privatam sine jurisdictione contra Conservatorem exemptum, & Apostolicæ Sedis judicem. Ad 3. respondemus 1. negandum assumptum scilicet posse Ordinariũ animadvertere in Conservatorem S. dis Apostolicæ judicẽ, etiam suæ potestatis terminos excedentẽ, ut patet ex numero præcedenti, & nostræ sententiæ fundamẽto 3. & infra magis patebit. Respondemus 2. negando Conservatorem Academicum deliquisse excedendo terminos suæ potestatis in defensione apparitoris Academici, & in avocatione causæ illius ad suum tribunal. Nam ex litteris Pontificij (ut supra ostẽdimus) potestatẽ accepit à Pontifice ad tuendum Academica privilegia, & Academicos privilegiatos.

Nullitas processus quo modo declaranda.

1011 Ad 4. dicimus obscuris & falsis vera involuere, & tacere quæ pro nostra sententia faciunt. Verũ quidẽ est, ordinẽ substantialẽ non servatũ in processu, annullare acta: noster tamẽ Cõservator servavit ordinẽ, ut cõstat ex prædictis. Deinde quãvis illũ nõ servaret, adhuc Ordinarius nequibat procedere declarãdo nulla. Quia ad hujusmodi declaratio nẽ faciẽdã à judice inferiori juxta d. c. Solicitudinẽ 52. §. quia vero, de appell. & Deciũ ibidẽ, Cardin. in Clem. 2. de pœnit. & remiss. Navarr. in cap. Cum contingat, remed. 4. & Marant. in quæst. legal. disp. 1. n. 24. duo postulantur, alterũ quòd acta sint notoriẽ, & evidenter nulla, alterum quòd ex illis oriatur damnum irreparabile: neutrum autem ex his dabatur in narrato eventu: non primum, quia ad tollendam evidentiam sufficit aliquatenus hæsitare, ut dicitur in utroque cap. cit. & Ordinarius in nostro casu saltem dubitare de nullitate debuerat, & non dubitare de mandato ad non parendũ, juxta id quod in d. cap. Cum contingat dicit Pontifex cuidam Ordinario: ibi, Nec vel ad declinandum mandatum dubitare te dicas, ubi dubitandum non est. Non secundũ, quia ex actis Cõservatoris nõ poterãt emanare damna irreparabilia: quia facilis erat recursus & appellatio ad tribunal Domini Collectoris. Addimus etiam dato quòd illa duo concurrerent, nõ posse Ordinariũ Eborẽsem declarare per sententiam actorũ illorum nullitatem. Quia talis sententia supponit jurisdictionem & superioritatẽ, quibus specialiter privatus est per litteras Pontificias Ordinarius Eborensis erga Academiam, & ejus privilegiatos.

Apparitor Academiæ quid possit.

1012 Ad 5. dicimus imprimis procedere in falsa suppositione apparitorẽ, & Conservatorem Academicum deliquisse, ut satis ex dictis innotescit. Quod si adhuc objiciãt apparitorem Academicum solum potuisse suũ munus exercere circa Academicos, & nõ alios præsertim apparitorẽ clericorũ, facilè coarguẽtur ex statutis per serenissimũ Cardinalẽ Henricũ factis, & per Regem Sebastianum confirmatis lib. 1. cap. 14. §. 3. ubi sic. ¶ Pera q̃ o meirinho da Vniversidade possa mais livremente servir seu officio, & vigiar q̃ os estudantes não andẽ a deshoras cõ armas, ou trajos defesos, & pessoas que não forẽ da jurisdição da Vniversidade, não tenhão occasiaõ de resistir, ou desobedecer ao dito meirinho, podera o dito meirinho da Vniversidade correr de noite a cidade, & prender todos os q̃ achar embuçados, ou cõ armas defesas, ou a tẽpo defeso, ou fazendo o q̃ não devẽ, postoq̃ não sejaõ da jurisdição do Cõservador, do modo & maneira q̃ faz o meirinho da Vniversidade de Coimbra, & presos os levarà ao julgador a q̃ pertencer, & lhes demãdarà as armas, & penas dellas, & lhe seràm julgadas cõforme a Ordenação, & postura da cidade, assi como se julgariaõ se fossem demãdadas por cada hũ dos meirinhos, ou alcaydes da dita cidade. Hoc præcipuũ decretũ, ut palam fiat omnibus Latinæ linguæ peritis, etiam Lusitanæ ignaris, Latinitate sic donatur. ¶ Ut apparitor Universitatis possit liberiùs suũ munus exequi, & vigilare ne scholastici incedãt horis insolitis cũ armis & vestibus prohibitis; neve personæ quæ non fuerint de jurisdictione Universitatis occasionẽ habeãt resistẽdi, aut non parendi dicto apparitori, poterit dictus apparitor Universitatis noctu percurrere civitatem, & capere quoscunq; invenerit obvolutos pallio, & cũ armis vetitis tẽpore prohibito, vel faciẽdo prohibita, etiãsi nõ sint de jurisdictione Conservatoris eo modo quo procedit apparitor Universitatis Conimbricẽsis, & sic vinctos deferet ad judicẽ cõpetẽtẽ, illosq; arguet pro armis & pœnis eorũ, quæ illi adjudicabũtur juxta Ordinationẽ & statuta civitatis. Non dissimilia in statutis Academiæ Conimbricensis lib. 2. tit. 45. n. 10.

Ordinarius procedens contra exemptos.

1013 Dato tamen quòd apparitor, & Conservator prædicti deliquerint, adhuc negamus factos fuisse subditos Ordinarij ratione delicti, ita ut possit cõtra illos Ordinarius procedere. Nã Innocẽt. III. In d. c. Cũ cõtingat, statuẽs qualiter se gerere debeat Ordinatus, addit: Nulla tibi attribuitur potestas, ut inter delegatos debeas judicare. Nec obstat tex. in cap. tuarũ, de privil. juxta quẽ delinquẽs conveniẽdus est corã Ordinario, non obstãte privilegio exẽptionis; cui addit Barb. ibid. n. 27. idem esse dicendũ de illis, quibus datum est privilegium, ut non nisi coram certo judice possint cõveniri, quæ Decretalis nunc ampliatur per Trid. in sess. 7. de reform. c. 14. Non inquam obstat, quia Cõservator Academiæ processit quà talis, & ex vi sui muneris, & ideo Ordinarius Eborẽsis declaravit expressè se processisse cõtra illũ, nõ ut Canonicũ, sed ut Cõservatorẽ. Et tũc nõ poterat procedere, etiã si Cõservator deli-

deliquisset, ut rectè docet Abbas in cap. fin. n. 17. ne rescript. his verbis, Et conclusio ista quod
„ aut delegatus deliquit in procedendo, & tūc
„ quia solū excessit cōtra Papā in nō parendo
„ mādatis ipsius, nō potest per aliū inferiorē
„ puniri, aut deliquit perversé agēdo, & tunc
„ potest puniri per Ordinariū loci: quia nō cō-
„ venitur ut delegatus, sed ut criminosus. Sē-
tit igitur Abbas nō posse Ordinariū procedere cōtra Cōservatorē delinquētē in suo munere, sed tātum quādo cōmittit crimē homicidij, vel adulterij, aut simile pēdente causa delegata coram eo: & hoc posterius adhuc nō credit Ioan. And. ubi impediretur Cōservator procedere in causa sibi delegata ex Glos. optima verb. privilegij ad finē in c. tuarū, de priv. Addimus in nostra causa nunquā potuisse Cōservatorem fieri subditum Ordinarij ratione criminis: siquidem per Breve Pontificis speciale, quod supra retulimus, nequit Ordinarius Eborensis cognoscere de delictis scholarium, & officialium Academiæ, quod est privilegium exemptionis simpliciter datum Vniversitati & personis.

QUÆSTIO VI.

Quid possit Conservator inhibendo, puniendo, absolvendo, & exequendo?

Inhibendi potestas Conservatore.

1014 VT innotescat magis amplitudo potestatis, seu jurisdictionis, quam habet Conservator Apostolicus, expediemus quatuor difficultates in titulo quæstionis propositas. Prima difficultas est circa potestatem inhibendi, quam dari in Conservatore planum est ex dictis, & constabit ulteriùs ex dicendis. Qualiter autem se habeat, perspicuè apparebit comparando primo Cōservatorem unum cum alio Conservatore: deinde Conservatorem cum delegato, & legato Apostolico; tandem cum judice Ecclesiastico Ordinario. Sit igitur prima conclusio. Vnus Conservator regulariter alteri Conservatori inhibere non potest. Ita Moneta de Conservat. cap. 9. num. 104. ex Mandos. tractat. de inhib. quæst. 4. num. 2. latiùs quæst. 8. num. 2. & Lancelloto de attent. 2. p. cap. 10. a num. 33. Patet ex illa regula, Par pari regulariter inhibere non potest: nam illud etiam regulare est, Par in parem non habet imperium, l. ille à quo §. tempestivū ff. ad Trebell. l. 3. in fin. & l. nam magistratus ff. de arbitr. & cap. innotuit, de elect. Dixi (regulariter.) Quia fallit resolutio 1. quando aliquis datus fuit adjunctus, seu collega Cōservatori; sive ille quoq; sit Cōservator, sive nō. Cōstat enim posse adjūctū, seu collegā alicujus judicis statim præsētata sibi cōmissione inhibere cōjudicib^9, ne ulteri^9 sine eo in causa procedāt, ut tradūt citati Lācell. c. 10. in præfat. n. 50. Mādos. q. 6. n. 2. & Staphil. tract. de litterat. & just. 2. p. fol. 178. asserens ita practicari. Fallit 2. quādo alter Cōservator foret alteri Conservatori præferēd^9 justa de causa, ut putà si unus sit Cōservator rei, alter actoris: tunc enim procedit regula cap. 1. de offic. deleg. in 6. & aliorum jurium; quòd Conservator potest procedere cōtra quemcunque sibi resistentem, pro tuenda sua jurisdictione.

Inhibitio delegati & legati per Conservatorē.

1015 Secunda conclusio. Cōservator potest inhibere Apostolico delegato, imò & legato. Sumitur ex cap. significasti, cap. sanè el 2. & c. ex litteris, de offic. deleg. in quibus sine ulla personarū distinctione dicitur posse delegatū Sedis Apostolicæ, qualis Cōservator, coercere omnes & quoscunq; suam jurisdictionē impedientes. Hinc sentit Anchar. cons. 132. nu. 2. & seq. posse Conservatorem in causa sibi cōmissa præcipere legato, imò procedere cōtra legatū à latere. Confirmatur, nam cōmissa jurisdictione cēsentur cōmitti ea omnia sine quibus illa explicari nequit. l. 2. ff. de jurisd. omn. jud. & c. præterea, de offic. deleg. jurisdictio autē sine coerctione nulla est l. ult. ff. de offic. ejus, cui mād. est jurisd. cap. Pastoralis, cap. ex litteris, de offic. deleg. Tertia cōclusio. Conservator deputatus à Sede Apostolica potest inhibere judici Ecclesiastico Ordinario etiam Episcopo. Ita præter citatos authores Gutier. lib. 3. pract. quæst. cap. 10. Patet ex Trident. sess. 7. cap. 14. de reform. Sumitur ex cap. 2. de offic. deleg. in 6. ubi supponitur posse delegatū Sedis Apostolicæ, & in specie Cōservatorē præcipere Ordinario, etiā Episcopo, eumq; cogere. Ratio est, quia delegatus supremi Principis, utpote illius vices gerēs, cēsetur maior quocunque Ordinario, ut probat multis juribus Mandos. cit. q. 5. esse autem Conservatorem delegatum supremi Principis Ecclesiastici compertum est.

Inhibitio Conservatorū per quos.

1016 Quæ diximus de Conservatore Ecclesiastico absolutè accepto procedunt in specie de Conservatoribus regularium, ac præsertim de Conservatore Societatis Iesu, ut tradunt Sanch. lib. 6. Consil. cap. 9. dub. 5. n. 7. & Fragos. 2. p. lib. 4. disp. 12. nu. 133. qui num. 142. id specialissimè probat de Conservatore Ecclesiastico Academiæ Eborēsis in ordine ad inhibendum Ordinario Eborensi. Quomodò autem Conservator Ecclesiasticus possit inhibere judicibus laicis, exponit Moneta citatus cap. 8. à n. 159. Maior est difficultas de Conservatore non activè, sed passivè accepto ad inhibitionem, scilicet à quonam Conservator Academicus sive Ecclesiasticus, sive laicus possit inhiberi? Alphonsus de Escobar cap. 25. rectè ait Conservatores Academicos Salmantinos, & similes non

 posse

Hæc doctrina (inquit citatus author) indistinctè procedit quoties Scholæ Magister tãquam judex ordinarius cognoscit, idest in studiosis reis, dũmodo utcunq; subditus sit is qui cõdẽnatur. Cum verò rei non subditi trahuntur, distinguendũ est: nam si intra diætas tantum reos non subditos trahere potest, non poterit ipsos ultra diætas relegare: sint verò nullis diætarum finibus ejus jurisdictio clauditur, idẽ dicemus quod in primo casu; nempe ab omni Principis territorio, cujus jurisdictioné exerceat, relegare posse. Ratio est, quia relegãdi potestas à territorio oritur: cum autẽ actor est studiosus, tũc Scholasticus judex regulariter nõ vẽdicat majus territorium, quàm diætarum fines: unde nec reum ultra relegare potest.

Relegatio ab Academia.

1020 Incidit hîc brevis ac venusta quæstio, an studiosus relegatus ab Academia, seu loco studij cẽseatur relegatus à propria patria, itemque à Regia Curia? Hanc quæstionem latè discutit Alphonsus de Escobar cap. 29. & à n. 12. usque ad 77. luculenter explicat l. relegatorum ff. de interd. & releg. & à num. 78. sic habet. Imprimis (inquit) si studiosus à Salmãtica, vel alio loco studij relegetur, etiam à patria, & Regia curia relegatus videbitur. l. 7. §. si cui planè ff. de interd. & releg. Quæ enim pœna esset in patriã suam studiosum relegare? d. l. 7. §. interdicere, & id notat Faber in rational. ad l. 1. §. penult. ff. de offic. præfect. verb. Idem juris erit, si ab alia civitate, in quã quis admissi, nominatim relegetur, nã à Curia, quoque erit relegatus, & à patria, & domicilijs. Itẽ studiosus relegatus à patria, etiã à Curia relegatus videbitur. l. 19. ff. de inter. & deleg. Hæc citatus Escobar, quæ quidem mihi sunt valdè difficilia, tum ob celebratum axioma, quod pœnæ sunt mitius & strictè interpretãdæ, tũ quia licèt citatæ leges locũ habeãt in alijs, nõ videtur procedere in studiosis. Nam cũ eodẽ authore n. præced. diximus studiosos nõ esse regulariter puniẽdos pœna ordinaria legis, sed mitius. Nec obstat quod dicitur, nullã esse pœnã relegari in patriã: nã in studioso pœna satis acerba est ejici ab Academia, & privari studijs, etiã cõcesso reditu in patriã. Accedit quod loco citato subjũgit Escob. ubi quærit, an studiosus relegatus à patria, & à curia, intelligatur relegatus ab Academia, seu loco studij? & respõdet, se id minimè credere. Quia studiũ neq; patria, neq; domicilium est: & ob eandẽ rationẽ si a loco delicti relegetur, nõ cẽsebitur relegatus ab Academia, modò in ea delictum non admiserit.

Conservatoris potestas ad absolvendum.

1021 Tertia difficultas est, an Cõservator Ecclesiastic⁹ Academicus possit absolvere à censuris? Posse Conservatorem Apostolicum absolvere illũ quẽ ipse excõmunicatione, vel alia censura innodavit, rectè docet Innocent. cõmuniter receptus in cap. 1. de offic. deleg. in 6. per cap. quærenti, eod. tit. & ex illa receptissima sententia, quod is absolvere possit à cẽsura, qui eã tulit, latè probant Sayrus lib. 2. cap. 10. & Vgol. tab. 1. cap. 4. Addo posse absolvere eos qui contrahunt excõmunicationẽ ex eo quòd infringũt temerè ecclesias, & loca fratrũ Minorũ, aut violentiã in eis exercent, ut ex Constit. Clem. IV. & Leonis X. tradunt Navar. in Man. cap. 27. n. 109. & Emman. Roter. qq. regul. to. 1. q. 50. a. 2. De potestate Conservatoris ad absolvendum à censuris in jure latis, videndus est Moneta de Conservat. cap. 8. quæst. 9. concl. 3. & latius eodem cap. quæst. ult. conclus. 5. Hæc omnia possunt Conservatori Ecclesiastico Academico aptari, & insuper quod tradunt Stephanus Aufre in decisio. capel. Tholo. q. 231. Glos. & Panorm. in cap. fin. de offic. ordin. Rebuff. in privileg. schol. privil. 144. & August. Barb. tom. 1. in Collect. ad cap. his quibus, de offic. judicis Ordin. num. 5. scilicet si scholaris verberaverit clericum in sua patria modicè, demum adeat studium, vel in ipso studio verberet socium, posse ab illa manuum injectione, & sic excommunicatione cap. si quis suadente 17. quæst. 4. in studio à suo Conservatore Apostolico absolvi, juxta cap. quoniam; de vita & honest. cleric. Addit Rebuff. loco citato Cancellarium Perisiensem ex privilegio sibi dato posse scholares ejus Academiæ absolvere: imò si talis verberans sit clericus, & conveniatur actione injuriarum, non posse contra eum concludi ad emendam, quam practici vocant honorabilem, ut notat Ioan. Mansuer. in rub. de injurijs §. primo, & sequitur Boer. in consilio quod incipit, Si quis animo injuriandi. De reliquis Academiarum Cõservatoribus nihil possum certi definire, nisi quòd ex specialibus litteris, & Apostolicis privilegijs alij habent strictam, alij amplam potestatem ad absolvendum.

Exequendi potestas in Conservatore.

1022 Quarta difficultas est, quanta sit Conservatoris potestas ad exequẽdum? Posse Cõservatorẽ, qui est Sedis Apostolicæ delegatus per se ipsum exequi suã sententiam, rectè docent Innocent. Archid. & alij ad cap. 1. in fin. de offic. deleg. in 6. & benè desumitur ex cap. quærenti de offic. deleg. ubi expressè dicitur delegatum Sedis Apostolicæ posse suam exequi sententiam. Dubitatio nõnulla est, utrũ & quomodo possit illã exequi per alium, & intra quod tempus? Moneta de Conser. c. 8. a nu. 244. respondet 1. Conservatorẽ posse suã exequi sententiam per alium, præsertim Ordinarium, huic nempe præcipiendo ut exequatur. Nã judici à Sede Apostolica delegato id permissum est, cap. cum contingat de rescript. Cap. significasti, Cap. in litteris, & cap. pastoralis de offic. deleg. Addit n. 248. posse eãdẽ executionẽ præcipere legato Sedis Apostolicæ, qui juxta c. 2. de offi. legat. in 6. judex Ordinarius est. Respõdet 2. Cõservatorẽ posse intra annũ, & nõ ultra, loquẽ-

regulariter, suam sententiam exequi. Sumitur ex d.cap. quærenti ubi expresse statuitur quod Apostolicus delegatus pro exequenda sententia valet jurisdictionem sibi commissam exercere usque ad integrum annum. Dixi (regulariter) quia non procedit in eo Conservatore, qui omnino in locum Ordinarij (ut habet quædam litteræ Conservatoriæ) subrogatus est. Is enim potest etiam extra annum suam sententiam exequi adinstar Ordinariorum. Subjungit ex Naviz.in. cons.35.num.7. posse non improbabiliter id quoq; affirmari de Conservatore indistinctè accepto.

Studiorū judex an exequatur

1023 Specialis difficultas est de judice studiorum, vel Conservatore Academico, utrùm, & quomodo exequi valeant? Partem quæ judici studiorum negat executionem, tenuit Baldus, quem refert, & sequitur Boerius decis.215. num.16. Fundatur in eo, quia studiorum judices territorio carent. Partem similiter quæ Conservatori Academico, saltem Conimbricensi negat executionem, insinuat Cabedus decis.210. ubi ponit privilegiatum Academiæ Conimbricensis, qui petivit sententiam executioni mandari per suum Conservatorem, & auditus non fuit. Nihilominus mihi indubitatum est tam judices studiorū spectato jure communi, quàm Conservatores Academicos spectato jure speciali, & litteris specialibus, habere executionem absque ulla designatione temporis. Patet dè judicibus studiorum spectato jure communi, nam illi sunt judices ordinarij, seu pollentes ordinaria jurisdictione: & certissimi juris tam civilis, quàm canonici est posse Ordinarios per se ipsos suā sententiam exequi. l. à Divo Pio ff. de re judic. l. properandum C. de judic. cap. quod ad consultationem, de re jud. Patet de Conservatoribus Academicis: nam hi vel sunt judices Ordinarij; quales Conservatores Academiæ Conimbricensis & Eborensis, ut ostendimus supra hac disp. quæst.1. vel sunt judices delegati, qualis Salmantinus, & alij similes: si sint judices Ordinarij, ex hoc præcisè habent executionem secundùm jura proxime citatā: si sint delegati, habent etiam executionem, tum quia Conservatores Academici sunt delegati ad Universitatem causarum, proindeque Ordinarijs æquiparantur, juxta superlùs dicta; tum quia habent privilegium eos eximens ab omni potestate Ordinarij, sicut Regulares: qui autem sic se habent, exequi possunt.

Executio per Salmantinū Conservatorem.

1024 Quantam verò executionem habeat Conservator Salmantinus, qui est Scholæ Magister, in Academia, tradit Escobar cap.10. Nam à Pontifice (inquit) executorem eum datum, habetur ex Constit.33. veri. Item quia parum prodesset; datum verò Conservatorem ex Eugeniana fol.77. Regia concessio Regis Catholici extat in l.18. tit.7. lib.1. Recop. ante c.1, vers. Que por ser. Deinde quanta exequendi potestas illa sit, constat ex Const.33. nē-

„ pe solùm prodesse ut omnia & singula Univer-
„ sitatis privilegia custodiri & exequi faciat,
„ remota appellatione, compescendo quos-
„ cunque contradictores, etiam Pontificalij
„ & similibus dignitatibus constitutos, quam-
„ vis de Universitatis gremio non sint. Vide

plura apud eundem.

Restat satisfacere illis, qui n. præced. negabāt executionem judicibus Academicis. Ad primum Escobar cap.9. apertè ait Baldum, & Boerium insigniter errasse falso nixos fundamēto, quod judex studiorū territorio careat. Nā territorium habet aliquando materiale, vel si nō, sufficiet habere circumscriptum ad executionem, sicut sufficit judicibus delegatis, quibus omnes negant materiale, & concedunt vim exequendi cum solo circumscripto. Sed de hoc latius sequenti quæstione. Ad secundum dicimus neque Cabedum, neque ejus decisionem nobis obstare: quia ille privilegiatus Academiæ Conimbricensis, postquam in alieno judicio lata est contra eum sententia, non opposuit exceptionem nullitatis ex defectu competentiæ, sed voluit sententiam executioni mandari per suum Conservatorem, in quo, jurè non fuit auditus, non quod Conservator Academicus careret potestate ad exequendum, sed quia executio facienda est per judicem, qui sententiam tulit, vel per eum, quem ipse deprecatur l. à Divo Pio ff. de re judic. l. argentarium §. nomine ff. de judic. l. properandum §. sin autem reus C. eod. tit. Ac proinde dum sententia non arguebatur, executioni erat mandāda non per Conservatorem, sed per illius judicem latorem.

Sententia executio per quem.

Brachij secularis invocatio

1025 Vltima difficultas esse potest, utrum & quomodo Conservator pro suo munere exequendo valeat brachij secularis auxilium invocare? Conservatorem habere potestatem invocandi auxilium brachij secularis, tradunt Azor par.2. lib.5. cap.34. q.10. Cevall. tom.4. q.897. num.718. Covarr. quæst. pract. cap.10. à num. 21. Perez l.4. tit.1. lib.3. Ordin. Aviles cap.20. Prætor verbo Vsurpan. n.16. & Sanch. tom.2. Consil. lib.6. cap.9. dub.6. n.7. Quæ doctrina (ut notat Barb. in Collect. ad cap. statutum 1. de offic. deleg. in 6.) procedit absque dubio, ubi in litteris Conservatorijs facultas invocandi hoc auxilium fuerit expressa prout ex stylo curiæ exprimi solet. At si non exprimatur, dubium est, an invocare possit? Affirmativa pars adhuc defenditur à Navarro, in cap. cum contingat, remed.1. à num. 1. de rescript. Covar. cap.10. num.1. Menochio remed. 5. retinen. num.360. & Mandos. in reg 17. q.1. num.12. Fundatur 1. quia delegatus judicis Ecclesiastici ad executionem demandati sibi negotij, potest brachium seculare implorare, ut

cum

cum multis defendunt Azeved. l.15. num.3. tit. 1. lib. 4. novæ Recopil. Pen. in direct. Inquis. lib. 3. comment. 115. Bobadill. in sua polit. lib. 4. cap. 17. num. 179. Farin. in praxi crimin. q. 67. num. 86. Rodolphin in tract. de brachio secul. nu. 30. & Aloys. Ricci. in praxi fori Eccles. decis. 320. num. 2. ergo à fortiori delegatus Pontificis, qualis est Conservator. Fundatur 2. quia judices Ecclesiastici Ordinarij habent potestatem invocandi brachium seculare ex tex. in cap. 1. de offic. Ordin. & cap. administratores 23. q. 5. Constat autem invocationem brachij secularis concessam Ordinarijs, locum habere in delegatis juxta tex. in cap. ut officium §. compescendi de hæret. in 6. ex quo id resolvunt Innocent. num. 3. & Abbas num. 8. Quomodo autem possint hujusmodi delegati, & Conservatores illud brachium invocare, exponunt Azor d. cap. 34. q. 10. Fr. Ludovicus Miranda in Manual. Prælat. tom. 2. quæst. 47. a. 8. concl. 7. Cevall. tom. 4. q. 897. art. 718. Barb. de potestat. Episc. p. 3. alleg. 106. num. 38. & Fragosus p. 2. lib. 4. disp. 12. n. 8. asserentes Conservatorem posse per censuras compellere magistratum civilem, quod dicitur brachium seculare, ut sibi suffragetur contra resistentes, & injuriam irrogantes. Addit Salzedo in pract. cap. 134. num. 20. & 29. si judex secularis Ecclesiastico petenti suum auxilium adhuc recuset, & deneget, posse arbitraria pœna pro modo & qualitate culpæ ab ipso Ecclesiastico judice puniri. Nec refert (inquiunt Navar. supra num. 3. & Salzedo num. 8.) quòd in rescripto ponatur interdum clausula: (Invocato ad hoc auxilio brachij secularis, si opus fuerit.) Quia talis clausula non ex necessitate, sed ex stylo Curiæ pro maiori claritate apponitur.

QUÆSTIO VII.

Vtrum, & quomodo potestas Conservatoris habeat territorium, & prorogationem?

Territorium quid & quotuplex.

1026 Duas partes vẽdicat proposita quæstio: prior est de territorio, seu potestate Conservatoris in ordine ad illud: pro cujus decisione & explicatione advertæ territorium dici à terrendo, ut habetur ex l. pupillus 239. §. territorium ff. de verb. signif. ibi: (Quod magistratus intra eos fines terrendi, idest submovendi jus habet.) Sumitur dupliciter (ut notat Escobar cap. 9.) primo pro ipsa ditione, seu provincia, quæ alicui regenda committitur, & (ut ita dicam) pro ipsa regione, ut in d. l. pupillus ff. de verb. sign. l. cæterum §. sed si quid ff. de legat. 1. & l. decemvirum 53. C. de de curion. lib. 10. Sumitur secundo, non pro ipsa certa & limitata provincia, sed pro certis finibus intra quos in personas certas jurisdictio est: & in hac secunda acceptione latius patet territorium, cum accipiatur pro circumscriptione jurisdictionis circa locum, & si non sit locus ipse, seu territorium materiale commissum: sic in Vrbe Romana erant plures judices singuli diversis causis propositi; & in hoc sensu accipienda est l. finalis ff. de jurisdict. & oportet accipi districtum lib. 2. feud. tit. 5. vers. fin. Est igitur discrimen inter utrumque territorium, scilicet materiale & circumscriptum; quod in materiali præcipuè attenditur ad materiale solum, ut nempe ratione illius comperat jurisdictio in personas; at in circumscripto attendantur præcipuè personæ, & causæ, ut nempe ratione illarum competat jurisdictio intra certum spatium. Videatur Petrus Greg. lib. 47. syntag. cap. 21. & Marta de jurisdict. p. 1. cap. 47.

1027 Difficultas igitur est, utrum Conservatores, & judices studiorum habeant territorium. Videtur negandum cum Baldo, & multis alijs, quos referunt Borrius decis. 127. num. 16. Palacius Rub. in cap. per vestras 2. notabili vers. sed est pulchra num. 26. Osuald. lib. 17. comm. expressè assig. judices scholarium non habere territorium. Fundamentum esse potest; quia territorium non datur nisi cum jurisdictione ordinaria, seu in ordine ad illam; nam jurisdictio Ordinaria postulat commemorationem territorij, ut docet Franch. ad cap. cum causam num. 28. de appellat. at hui Conservatores non habent jurisdictionem ordinariam, sed delegatam, & commissam à Pontifice, cujus sunt judices delegati; ergo nõ habent territorium. Confirmatur à simili, quia eodem modo se habent Conservatores atque prælati regularium; siquidem utriusque jurisdictio potius respicit personas, quàm locum: sed prælati regularium non habent propriè territorium, ut docent Innocent. in cap. delicta in princip. de excess. prælat. Covar. quæst. pract. cap. 11. num. 5. vers. quid item, Rolando cons. 33. p. 3. Franc. cap. 2. num. 10. & ibi Anchar. de constit. Cochier p. 2. q. 45. num. 121. & Doctores communiter ad l. fin. C. de jurisd. omn. judic. Et praxis id confirmat, nam si aliqua persona secularis committat sacrilegiũ, vel aliud crimen in conventu, vel templo regularium, non manet subjecta judicio regularium ratione delicti; ergo similiter Conservatores etiam Academici territorium non habent.

Territorium Conservatoris.

Territorium regularium.

1028 Nihilominus Conservatores absolutè acceptos habere territorium, in quo suam jurisdictionem exercent, tradunt Meviz cons. 35. num. 9. Ruin. cap. 3. vo-

Territorium Conservatoris quod.

lum. 4. & Moneta de Conserv. cap. 7. num. 42. ubi ait Conservatorē habere pro territorio totum illud spatium, quod terminatur diætis, intra quas potest jus dicere: si autem commissam recepit jurisdictionem absque præfinitione diætarum, habere pro territorio totum orbem, sicut habet Pontifex, qui jurisdictionem commisit. In specie autem, quod Conservator Academicus, seu judex studiorum habeat territorium, defendunt Osuald. d. lib. 17. com. cap. 9. lit. C. & Alphonsus de Ricob. cap. 9. à num. 6. addens Conservatorem, seu judicem scholariū Salmantinum, & similes, qui habeant jurisdictionem limitatam ad trahendos reos intra præfixos terminos diætarum, habere territorium non solum circumscriptum, sed etiam materiale. Verùm juxta id quod supra num. 1026. distinximus inter territorium materiale, & circumscriptum, mihi planè indubitatum est tam Cōservatores Ecclesiasticos regularium, quàm Conservatores, seu judices scholarium habere territorium, non quidem materiale, sed circumscriptum: & fortassis hac resolutione, seu expositione conciliantur authores utriusque sē-tentiæ; ut nempe negantes territorium Conservatoribus, & judicibus Academicis intelligantur de territorio materiali: illud autem cō-cedentes intelligantur de territorio circumscripto. Quòd autem appositè tradita sit nostra resolutio, seu expositio, suadetur, quia prædictorum judicum, & Conservatorum jurisdictio non est immediatè addicta certo spatio locali, ita ut respectu illius personas respiciat, in quo consistit essentia territorij materialis, sed respicit immediatè personas intra certum spatium, in quo diximus consistere rationem territorij circumscripti.

1029 Ad fundamentum pro parte contraria facilis est evasio: assumit enim imprimis falsum in eo quòd postulet territorium ad omnem, & solam jurisdictionem ordinariam. Nam quòd territorium non sit de essentia jurisdictionis ordinariæ docent Felin. cap. post cessionem num. 8. de probat. Bald. l. 1. §. initio col. 4. de officio præfecti urbis, & Cap. suspicionis num. 5. in fine, de offic. deleg. Matanzario pract. 4. parte 5. distinct. judic. num. 2. & Anton. Blanens de comprom. q. 6. nu. 4. & hac ratione confirmat Petrus Barb. supra cit. num. 47. suam sententiam, scilicet judices Academicos non habere territorium, quanvis habeant jurisdictionem ordinariam. Nos verò dicimus ipsos habere territorium circumscriptum, quod potest stare cum jurisdictione tam ordinaria, quàm delegata, ut ostendimus. Ad confirmationem, quanvis demus Prælatos regulares nullum habere territorium, adhuc possumus assignare disparitatem inter illos & Conservatores, seu judices Academicos: nam illi habent immediatè jurisdictionem in personas nullo certo terrarum spatio circūscriptam, secus Conservatores, ut vidimus.

Ordinaria jurisdictio cum territorio.

1030 Quod si alicui disparitas assignata non arrideat, affirmabimus Prælatos regulares habere duplex territorium, alterum materialissimum, quod coincidit cum claustro, alterum formalissimum, quod ubique existit ratione subditorum regularium, ubilibet versantium. Innititur à Pellizario to. 2. tract. 9. cap. 3. à num. 65. ubi quærit, an regulares subditi ligentur censuris suorum Prælatorum regularium, si delinquant extra territorium dictorum Prælatorum? Respondet Peyrin. tom. 2. privil. Constit. 7. Pij V. n. 40. 41. Avila, & Ang. ligari, q. 89. quod monachus ubicunque est, semper sit de jurisdictione Abbatis, quem vice Dei super caput suum imposuit, Cap. statuimus 19. q. 3. & cap. si religiosus, de elect. in 6. necnon fictione juris semper censentur esse in claustro, ut notant Innocent. Abbas, & Archid. apud Ang. v. sententia num. 6. Nec obstat (inquit) quòd Episcopus non potest excommunicare suum subditum existentem extra territorium, nisi in eo aliqua ratione delinquat, idque ex cap. 2. de Constit. in 6. ubi dicitur, extra territorium jus dicenti non paretur impunè. Respondet enim Coninx. de censur. D. 13. num. 64. magnam esse disparitatem inter Episcopum, & Prælatum regularem: si quidem Episcopus habet immediatè jurisdictionem in territorium, & ratione hujus in personas, quæ proinde non sunt ei subjectæ immediatè per se, sed solum ratione domicilij, beneficij, aut officij, quod habent in ejus diœcesi: quod vel inde constat, quia ij possunt supradicta relinquere, etiam invito Episcopo, seque transferre in aliam diœcesim, statimque ac id fecerint, desinunt subjici illi Episcopo: Prælatus verò regularis immediatè habet jurisdictionem in personas religiosorum subditorum, quæ proinde nō finitur certis locorum limitibus (ut finitur Episcopalis) sed solum terminatur certis personis, quæ ubique sint, easdem ratione subjiciuntur Prælato regulari, ab eoque possunt coerceri, ac puniri: sicut & filij à parentibus, & uxor à marito: idque maximè ratione potestatis dominativæ, quam habent Prælati regulares in suos subditos Religiosos, non minus quàm parentes in filios, vir in uxorem &c. Hæc Pellizarius ex Bellano, quæ ideo transcripsi, quòd nostræ resolutioni multum robur, & lucem afferant.

Censura contra Regulares extra territorium.

Territorium Episcopi, & Prælati regularis.

1031 Superest adhuc exponendum, quousque extendatur Conservatoris, vel cujuscunque Magistratus Academici territorium, intra quod possit jus dicere? Nobis sermo esse potest de Conservatore Academico duplici, altero habente jurisdictionem Pontificiam, altero habente jurisdictionem Regiam, sive hæc duplex jurisdictio inveniatur sepa-

Territorium Academicum.

separata in duobus Conservatoribus, qualis habet Academia Eborensis, sive detur conjuncta in uno Conservatore, qualem habet Academia Salmantina. Si igitur loquamur de Cõservatoris Ecclesiastici jurisdictione, quam exercet in studiosos clericos, item in laicos ratione causæ spiritualis, tunc cum jurisdictio Pontificia sit in omnes undecunque studiosos, & Summus Pontifex universam Ecclesiam pro territorio habeat, sequitur hujusmodi Ecclesiasticos judices habere pro territorio saltem circunscripto universum Orbem Christianũ, ita ut ubique terrarum Ecclesiam recognoscẽtium talem jurisdictionem exercere possint, Arg. tex. in cap. Cuncta per mundum 9. q. 3. Hanc resolutionem Escobar cap. 28. num. 24. admittit tanquam certam in studiosis reis, idque jure communi in omni Academia. Si verò (inquit) actores fuerint (cum eodem jure inspecto, non gaudeant foro, sed reum coram suo judice convenire teneantur, quantumcunque clerici sint, Arg. cap. si clericus laicum, de foro compet.) inspiciendum tunc est, an Conservatores Academici Salmantino quã Ecclesiastico similes sint, quo casu habebunt pro territorio illas diætas, intra quas reos non subditos trahere possunt juxta suum privilegium: quod si nulla diætarum restrictione Conservatores creentur, tunc in omni provincia Christianorum videntur habere territorium, ut rectè advertit Moneta d. cap. 7. num. 42. Addit benè Escobar citatus non sufficere simplicem, & indefinitam Conservatoris deputationem, nisi Pontifex expressè revocet constitutiones juris communis, cap. fin. de offic. deleg. in 6. cap. nõnulli de rescriptis, & cap. statutum eod. tit. in 6. quibus cavetur ne reus extra unam diætam extrahatur.

Diæta in territorio Ecclesiastico.

1032. Si loquamur de Conservatoris laici jurisdictione, quam habet à Rege in studiosos laicos, & etiam clericos in casibus, in quibus Regiæ potestatis forum sortiuntur, tunc studiosorum judices non vendicant fines latiores, seu territorium amplius quàm ipse Princeps, sub quo studium viget. Hæc tamen resolutio est limitanda sicut prior, ut nempe procedat de studiosis, quando rei sint, nam quando actores, jure civili inspecto, judex jurisdictionem studij non habet, nec territorium: quidquid sit de Conservatore speciali constituto secundùm jus speciale, qualis est Conservator laicus Eborensis. Difficultas adhuc est, Vtrum Conservatores Academici, & quicunque studiosorum judices possint jus dicere ubilibet intra amplitudinem sui territorij, an non nisi in loco ipso ad Academiam designato? Posse ubilibet intra suum territorium jus dicere salva majestate, rectè tradit Escobar cap. 21. à num. 227. Sumiturque ex cap. cum Episcopus 7. de officio Ordin. in 6. & latè traditis per August. Barb. de potestat. Episcop. alleg. 80. Hæc tamen doctrina intelligi debet: 1. ut si judex studiorum ex causa absit, ubilibet jus dicat: ipsi tamen mutare tribunal, & sedem solitam nequaquam liceat. 2. ut quanvis jus reddere ubique possit, at nequeat ullo modo studiosos à loco studij avocare, vel ab alio loco, in quo in procinctu sint, aut itinere ad locũ studij. Nam tota hujusmodi jurisdictio favore studiorum impenditur, ne studiosi à litteris distrahantur, & ab Academia exulent causa litium: ob id enim judices dati sunt in ipsa studij civitate. Atsi constet eo tempore, quo studiosus vocatur extra locum studij, nec in eo residere, nec in procinctu esse, vel aliunde causa distractionis omnino cesset, trahi jure poterit.

Conservatoris laici territorium.

1033. Posterior difficultas est de prorogatione jurisdictionis; utrum, & quomodo Conservatoris potestas extendatur prorogatione? Supponendum 1. quid sit prorogatio: & missis alijs definitionibus, quas tradunt Menchac. quæstion. usu frequent. cap. 14. num. 1. Perez l. 1. tit. 4. lib. 3. ordinamenti veteris glos. 1. col. 5. Socin. cap. significasti n. 16. de foro compet. & Petrus Barb. ad l. 1. ff. de judic. art. 1. num. 10. hæc mihi placet: Prorogatio „ est extensio jurisdictionis ordinariæ ad causam, seu personam, aliàs sub ea non com- „ prehensam, ex consensu partium. Vnde ut fiat vera prorogatio in materia jurisdictionis, duo postulantur, alterum, quòd is in quo illa facienda est ex partium consensu, jurisdictionem habeat non solum habitu, sed etiam actu, seu quoad exercitium: alterum, quòd jurisdictio proroganda sit ordinaria, vel ordinariæ saltem æquiparetur. Vtrunque latè probat Moneta de Conserv. cap. 7. a num. 382. Supponendum 2. juxta Glos. l. 1. v. judicibus C. de jurisd. omn. judic. tres dati species prorogationis. Prima est de persona ad personam. Secunda, de re ad rem. Tertia, de tempore ad tempus. Additur quarta, de loco ad locum, & quinta, de casu ad casum. Non est otium omnes exponere, & probare. Videatur Moneta citatus num. 591.

Prorogatio quid sit & quotuplex.

1034. Vt veniamus ad difficultatem propositam, si sermo sit de Conservatore absolutè accepto, benè resolvit Fragosus 2. p. lib. 4. disp. 12. num. 12. Conservatorum jurisdictionem regulariter prorogari non posse. Ratio est, quia jurisdictio limitata ad certam speciem causarum non potest extendi, seu prorogari ad aliam speciem, ut post multos tenuit Iason ad l. per errorem num. 5. ff. de jurisdict. omn. judic. col. 1. & Abbas in cap. P. G. de offic. deleg. per textum ibi, Cum hujusmodi delegata jurisdictio. Vbi notatur jurisdictionem delegatam non posse extendi, nisi ad personas in rescripto contentas, etiam si aliæ consentiant,

Prorogata jurisdictio Conservatoris.

ut

ut latè probant Peregri. Variar. lib.1. ad rub. of-ficio judicis delegati num.38. Menochius conf. 340.num.54. Molina tom.6. de just. tract.5. disp. 25. num.2. & Petrus Barb. in l.1. a.1. num.204. ff. de judicijs, ibi ait jurisdictionem delegatam rejicere prorogationem: atqui jurisdictio Conservatoris non conceditur absolutè; sed limitatè, ut tradunt Maranr. de ordine judiciario p. 4. dist.12. num.18. Hippol. l. fin. num.197. ff. de jurisd. & Bald. l. fin. num.3. C. de except. paterque ex l. solemus §. latrunculator ff. de judic. & l.1. §. fin. ff. de pœnis. Ergo Conservatoris jurisdictio loquendo regulariter non capit prorogationem. Dixi (loquendo regulariter) quia si Conservatori talis impendatur potestas, quæ vel in se sit ordinaria, vel saltem æquipolleat ordinariæ jurisdictioni, data scilicet in causis omnibus illarum personarum, quibus conceditur, & non restricta ad certas violentias, & injurias, tunc admittet prorogationem, ut docent citati authores, & præter eos Valascus tom. 2. consult.152. nu.4. ubi addit Conservatoriam judicum Ordinum militarium in Lusitania præstare jurisdictionem ordinariam in omnibus causis illarum personarum, quibus cóceſſa est, proindeque esse capacem prorogationis. Ex quibus colligitur idem esse dicendum de Conservatoribus Academiæ Eborensis & Conimbricensis, qui sunt judices Ordinarij, ut sæpe diximus, proindeque non sunt de numero Conservatorum, de quibus tractatur cap.1. & ult. de offic. deleg. in 6.

Proroga-tio jurisdi-ctionis A-cademica.

1035 Quid de cæteris Conservatoribus, seu judicibus studiorum? Non possumus adire singulos in Academijs per totum orbem terrarum diffusis. Sufficiat paucis apponere, quomodo prorogetur jurisdictio Conservatoris Salmantini ad non subditos in ipsum consentientes, ut ab illo ad reliquos similes Conservatores fiat argumentum. Et imprimis sciendum est, ut detur prorogatio facienda à clericis in judicem consentientibus, duo requiri, alterum quòd judex sit Ecclesiasticus, alterum quòd accedat consensus Episcopi diœcesani. Ita habetur cap. significasti, de foro compet. & sumitur ex cap. non licet 3. q. 6. cap.1. 2. 9. q. 2. & cap. denique 6. q.3. De quo latè Barb. l.1. ff. de judic. art.3. num.132. & 179. Ubi cur licentia Episcopi exigatur, & an tacita sufficiat. Igitur quando judex laicus est, nequaquam ejus jurisdictio per clericum prorogari potest, etiam si Episcopus consentiat, cap. si diligenti, de foro compet. & Auth. statuimus C. de Episc. & cleric.

Episcopi consensus ad proro-gationem

Hanc doctrinam absolutè prolatam rectè applicat Escob. cap.27. num.3. suo Conservatori Salmantino ea distinctione, ut si ejus jurisdictionem Ecclesiasticam prorogare velit clericus, rectè possit de licentia Episcopi: sin autem ejus jurisdictionem Regiam, non possit, etiam consentiente Episcopo. Hinc tamen resolutionem limitat in clerico primæ tonsuræ, qui juxta Trident. & leges Regias foro Ecclesiæ non gaudet. In hoc enim non procedit doctrina nuper tradita, sed mox tradenda de cæteris laicis. Addit Barb. cit. l.1. art.3. ff. de judic. ff. 246. etiam attento jure communi clericum primæ tonsuræ sine licentia Episcopi posse prorogare jurisdictionem alterius judicis etiam laici. Quia licèt ordinem Ecclesiasticum videatur habere cap. cum contingat, de ætat. & qualit. tamen prima tonsura non est ordo prout ordo est Sacramentum, nec imprimit characterem. Hinc verò sententiam non amplectitur Escob. n.5. ubi quòd clericus primæ tonsuræ secundum jus commune privilegio fori gaudet.

1036 Quid de prorogatione faciéda per laicum? Benè respondet idem Escob. cit. num.6. cum distinctione: nam si laicus velit consentire in Conservatorem Salmantinum tanquam pollentem jurisdictione Regia, poterit, sicut si consentiret in quemcunque judicem laicum, l. 1. & l.2. ff. de judic. ubi Barb. art.1. num.118. Probaturque eleganter ex l.1. C. de jurisd. omn. jud. & in Conservatore ac delegato latè Monet. de Conserv. cap.7. num.382. Sin autem laicus velit consentire in illum ut in Ecclesiasticum judicem, non poterit, sed manebit obnoxius pœnis in l.10. tit.1. lib.4. Recop. contra laicos se foro Ecclesiæ submittentes promulgatis. Potuisse autem Regem condere has leges, probant Navar. consil.51. de sentent. excommun. num.5. & Barb. l.1. a.3. num. 139. de judic. Ergo Castellæ jure inspecto, laicus absque metu pœnæ potest se Conservatori Salmantino submittere, & jurisdictionem prorogare, si in eum ut in regium judicem consentiat.

Proroga-tio facien-da per lai-cum.

1037 Rogabis, an quæ de prorogatione dicta sunt, procedant de compromisso in Conservatorem Salmantinũ, & qualiter? Hanc dubitationem breviter, & benè resolvit Escob. cit. cap.27. à num.12. affirmãs in Academiæ Salmãtinæ judicem, qui est Scholæ Magister, compromittere posse omnes non subditos indistinctè, sive clerici sint, sive laici, ita ut ad hoc compromissũ in clerico nulla facultas Episcopi requiratur. Cap. exposita, de arbitris ubi Glos. Cap. contingit, ubi Glos. eod. tit. Blanc. de arbitr. q.1. num.63. relatus à Maria de jurisd. 4. par. casu 40. num.7. ubi malè contrarium esse verum asserat. Unde laicus qualis vis in talem judicem quà Ecclesiasticum compromittat, pœnam legis Regiæ non incurret, ut rectè animadvertunt sic limitantes legem Regiam Azeved. ibid. num.11. & Gutierr. lib.3. pract. quæst.30. num.41. Horum omnium unica & brevis ratio est, quòd per compromissum nulla jurisdictio confertur, l. ait Prætor 5. ff. de judicijs. l. privatorum 3. C. de jurisd. l. nemo non, obi

Compro-missum in judicem Academi-cum.

ubi Glos. de verb. signif. Barb. d. l. 1. a. 1. num. 48. Idcirco in quemcunque partes convenerint, justè compromittitur, & impunè: in quo prorogatio à compromisso valde distat; prorogatio enim jurisdictionis est, & non nisi in habétem jurisdictionem fieri potest, ut d. l. 1. de judic. multis exornat Barb. ibid. a. 1. num. 10. 48. & 69. An in judicem Ordinarium possit fieri compromissio per subditos? Negandum ex jure civili & Castellæ apud Barb. citat. a. 1. n. 142. Affirmandum ex jure Canonico cap. cum tempore, de arbitr. ubi Panorm. num. 3. & jure Lusitano Ordin. lib. 3. tit. 81. §. E poderàm as partes, & hodie Castellano l. 1. tit. 16. novæ recop. An scholaris Eborensis clericus possit consentire in alium, qui non sit ejus Conservator? Dixi lib. 3. d. 1. q. 7. De compromisso in Conservatorem latè Monet. cap. 9. à n. 111.

Societatis Scholaris corā quo judice conveniendus super suis bonis.

1038 Pro complemento decidenda breviter est difficultas, an coram judice Conservatore Societatis possit conveniri Scholaris ejusdem, qui post vota biennij adhuc retinet dominium suorum bonorum, super quibus ei lis à sæcularibus intenta? Negabit aliquis, quia illa non sunt bona Societatis, quibus tuendis Conservator datus est. Affirmandum tamen est cum Cardinali de Lugo respon. moral. lib. 4. dub. 38. num. 10. Nam Conservator domus, vel Collegij Societatis, in quo degit Scholaris religiosus, potest cognoscere de ejus causa, quando ille est reus, vel in manifesta injuria & violentia, quamvis sit actor. Sumitur ex Bulla Gregorij XIII. datâ anno 1572. quæ incipit (Æquum reputamus) in qua Conservatores judices elegendi à Societate deputantur ad causas Societatis, & singularum illius personarum. Vnde quamvis bona non sint Societatis, sufficit quòd sit illius persona conventa, ut ad eam jurisdictio Conservatoris extendatur. Cófirmatur 1. quia Conservator non solum datur à Pontifice Societati pro tuendis ejus bonis, sed etiam ut defendat ejusdem personas, & privilegia, ut ex verbis Bullæ manifestum est; sed unum ex Societatis privilegijs est exemptio, qua Societas cum omnibus suis bonis & personis eximitur à jurisdictione Ordinariorum, ut habetur in Bulla Pauli III. data 15. kal. Novemb. anno 1549. incipit (Licèt debitum) ergo hoc conservandum est in nostro casu. Confirmatur 2. quia jurisdictio Conservatoris Societatis juxta d. Bullam Gregorij extenditur ad Societatis clericali charactere insignitos: ergo à fortiori comprehendet personas, quæ sunt religiosi ejusdem Societatis, nempe scholares. Dicta præcipuum habent locum in Societatis religiosis, qui sunt scholares Academiæ Eborensis, ubi Conservator Ecclesiasticus litteris amplissimis Ordinarius judex est.

QUÆSTIO VIII.

Utrum, & quomodo possit Conservatoris potestas impediri, vel infringi recusatione, appellatione, & revocatione?

Recusatio Conservatoris.

1039 Ad calcem, seu finem disputationis in hac ultima quæstione, consentaneum est inquirere, quomodo finiatur, vel saltem retardetur, debilitetur, & infringatur potestas Conservatoris: quod potest evenire uno è tribus modis in titulo assignatis. Quod attinet ad recusationem, loqui possumus de Conservatore absolutè accepto, vel de Conservatore quà judice Academico: & de neutro sermo nobis præsens erit quoad recusationem ratione imperitiæ, incompetentiæ, aut alicujus deficientis qualitatis, cum hæc omnibus judicibus cómunia sint, sed tantum quoad recusationem ratione suspicionis. Si igitur loquamur de Cóservatore deputato juxta terminos cap. 1. & fin. de offic. deleg. in 6. ut nempe solum de injurijs & violentijs possit cognoscere, regulariter recusari nequit. Ita ad cit. cap. 1. Innoc. num. 4. Sylvest. v. Conservator. num. 5. Borgnin. Coluacan. decis. 33. num. 15. par. 2. & Fragos. p. 1. lib. 4. disp. 12. num. 13. Ratio est, quia recusatio, & appellatio à pari procedunt, ut rectè notant Sigismund. de appellat. q. 16. limit. 1. num. 8. & Franch. in cap. 43. novit num. 4. de appellat. Sed appellatio non admittitur in notorijs, ut docet Azor 2. p. lib. 5. cap. 34. q. 11. & revera in notorijs non datur saltem suspectiva ex cap. cum sit Romana, cap. perveni, cap. consuluit, cap. cum speciali, de appellat. ergo similiter recusatio in notorijs non admittitur.

Recusatio delegati.

1040 Positam resolutionem latè tradit, & probat Moneta de Cóservat. cap. 9. à num. 9. qui à num. 18. pro secunda conclusione statuit, Conservatorem in causis, quæ illi commissæ sunt, ut sine figura judicij terminentur, posse regulariter ex legitima causa suspectum recusari. Quænam autem sint causæ legitimæ suspicionis, numerant Franch. ad cap. postremò, de appellat. & Marant. 4. part. 6. part. princip. à num. 24. ad 73. Addit Moneta à num. 22. pro 3. conclusione, Conservatorem in causis, in quibus plenariam habet cognitionē, posse suspectum recusari. Patet, quia tunc non differt ille Conservator ab alijs judicibus delegatis: atque adeo ex ijsdem causis ob quas delegatus, recusari poterit. Causas latè recensent, & congerunt Canonistæ ad cap. si contra unū, & cap. judex, de offic. deleg. in 6. Quid de asses-

Assessor recusatur.

sor

for judicis possit recusari, habetur in l.fin.C.de assessor. Vsique quę latè prosequitur citatus Moneta num.25. qui num. 29. cautè monet Conservatorem Apostolicum recusari debere ante litis contestationem: tandem a num.33. quinta conclusione statuit Conservatorem Apostolicum recusatum, proposita coram eo legitima causa suspicionis, debere cum recusante, si is adversarium non habeat, eligere arbitros, aliàs debere recusantem cum adversario eos eligere, qui de causa suspicionis cognoscant.

Recusatio judicis Academici.

1041 Si loquamur de Conservatore quà judice Academico, seu de judicibus studiorum, quales sunt in Academia Eborensi Conservator Ecclesiasticus & laicus, ut de his & similibus circa recusationem formetur judicium, salvo semper speciali jure, & consuetudine in contrarium, apponam quid de suo Conservatore Salmantino, seu Scholæ Magistro resolvit Escob.cap.24.a num.17. Inferens enim, quid juris erit in recusatoribus Scholæ Magistri, cæterorumque judicum studiorum, sic ait. Quoties ut Regius judex cognoverit, absque illa causæ expressione, sive probatione recusari poterit, eadem forma, qua cæteri sæculares judices recusari solent. Si verò ut Ecclesiasticus procedat, jus Canonicum observandum erit, & causa probanda. Præterea (adsit) an plures aliæ sint differentiæ in recusationibus, jure civili, vel Canonico attento, ad eas omnes procul dubio hæc illatio spectabit. De prædictis differentijs, & multis alijs ad recusationem judicum pertinentibus, vide Covar. pract.cap.26. & copiosè Paz in praxi 1.p. 2.to. cap.6.a num.2. usque ad 23. Rebuff. tract.de recusat. Mascardum de probat.concl.952. Moner. de Conserv.cap.9.num.9. Bobadill.lib.3.cap. 8.num.117.& lib.2.cap.21.num.158. Zerolam in praxi 2.p.verbo recusatio, Barb.de potest. Episc. p.3.alleg.106.num.32.& latè agitur materia in Lapertissimi Cod.de judic.& cap.speciali, cap. secundo requiris, de appellat.. ubi interpretes.

Appellatio a Conservatore.

1042 Quod attinet ad appellationem, leges amplissima est præsertim actutis de Conservatore absolutè accepto, & postea de Academico judice. Vt paucis multa comprehendamus, dubium est 1. an recipiatur appellatio in notorijs? Respondemus ex Moneta de Conserv.cap.7.num.195. Tuscho in suis conclus. v.Conservatores num.6. & Sylvestro. v. Conservator num.3. regulariter non admitti. Sumitur ex cap. Cum sit Romana §. sin autem, cap.pervenit, cap.Consuluit el 2. cap. cum speciali §. porto, de appell. & cap. Romana, de appell.in 6. Et procedit tam in civilibus, quàm in criminalibus. Diximus (regulariter) quia fallit 1. quando in appellatione exprimeretur causa aliqua notorium offuscás: Quia (ut probat Farinac. 1.p. lib.1.q.21.n.118.) notorium non operatur suos effectus, quando contra illud aliquid allegatur, per quod obtenebrescat. Fallit 2. quando notorium habet aliquam defensionem, vel excusationem, ut tenet Conrad.ad l.1. C. de momentanea possess. num.38. Fallit 3. ne procedat in notorio probationis: tunc enim appellans est audiendus, ut tradunt Lancell. de atten. 2.p. cap.12. limit. 9.num.12.& Petrus Rebuff.super constit.regul. tom.3.in tract.de appellat.a.7. glos.1.num.12. Fallit 4. quando judex (ad quem) inhibuisset judici (à quo) tunc enim juxta citatos authores, & Gomez de delictis cap.1. num.47. oportet recurri ad judicem (ad quem) ut collat inhibitionem: quia judex (à quo) etiam quando sumus in notorio, inhibitus nequit suam exequi sententiam, quanvis casus non sit appellabilis. Fallit denique in sententia declaratoria, à qua potest appellari, etiam quando non datur appellatio à sententia diffinitiva super notorio, datur tamen in declaratione notorij. Ita authores citati.

1043 Dubium est 2. an detur appellatio à Conservatore non solum in causis, de quibus plenariè, sed etiam in illis de quibus absque figura judicij cognoscit? Affirmandum est cum Lancelloto de attent. 2.p. cap.12. præf. num.108. & limitat.1. a num.51. Sumitur ex l.1.ff.de appellat. cap.venientes, de jurejuran. Cap.1.de re jud. & Clem.sæpe, de verb.signif. Procedit regulariter, sive appellatio fiat à diffinitiva, sive ab interlocutoria habente vim diffinitivæ: nam hæc regulariter secundùm naturam diffinitivæ, docent Alexand. Consul.182.in princ.lib.6.& Socinus in Regul. 21. Secus de mera interlocutoria. Nam judex regulariter non attentat, si procedat pendente appellatione ab ea. Cap. non solum, de appell. in 6. Dubium est 3. an aliquando interdicatur à Conservatore etiam in plenarijs? Respondetur affirmativè. Quia non potest appellari in mera interlocutoria, vel gravamine reparabili, ut multis probat Moneta cap.9.à num.180. Et sic juri Canonico antiquo consonat novum statuens non esse interponendas appellationes, neque à superioribus recipiendas, nisi à diffinitivis, vel à diffinitivarum vim habentibus, & quarum gravamen per appellationem à diffinitiva reparari nequit. Sic decrevit Trident. sess.24. cap.20. de reform. quoad causas primæ instantiæ. Quoad omnes verò instantias vide. aturregul.36. Cancell. Et in his conforme est jus canonicum civili l.liberis ff.de liberal.causis, l.ante sententiæ tempus C.quorum appell. non recip. l.eos qui §.super his Cod.de appellat.

Appellatio in notorijs.

Appellatio in causis summarijs.

1044 Dubium est 4. an detur appellatio à declaratoria [illegible] delicti propter quod [illegible] Rectè affirmant Anton. Gabr.commun. [illegible]

Appellatio à Conservatore ad quem [illegible]

lib.6.tit.de regul.juris concl.3. num.59. Decius in cap.pervenit el 1. de appellat. Vgolin. de censur. tab.1. cap.21. §. 2. num.19. quod procedit etiam quando ab eo, quod declaratur, non datur appellatio. Dubium est 5. ad quemnam facienda sit appellatio à Conservatore Apostolico? Benè respondet Fragos.citat. num.58. appellandum esse ad Pontificem delegantem, non autem ad alium etiam Legatum à latere. Ratio sumitur ex l.1.in princ. ff.quis, & à quo appellat. ubi appellans à delegato Principis ad Principem delegantem appellat. Resolutionem extendit n.59. ad Conservatorem laicum, qui deputatus sit à Papa: nam ab illo appellatur etiam ad Papam. Quia (ut notat Anastas. Germon. tract. de sacros.immun.lib.3. cap.19.n.86) consideratur fons & origo jurisdictionis. Extendit iterum n.61. ut appelletur ad Papam etiam ab arbitris juris in casu recusationis, & controversiæ de competentia jurisdictionis Conservatoris Apostolici cum alio Conservatore, vel delegato. Quia (ut tradit Breder. tract.de appellat.) pat.1. tit.15.col. 139.) à sententia illorum, qui sunt delegati à lege, appellatur ad Principem tanquam ad delegantem. Extendit tandem num.64. ut appelletur ad Papam etiam à subconservatore Apostolico in totum ad unam causam deputato. Covarr.in pract. cap.4. num.8. Molina de justit. tract.5.disp.21. num.6. ex cap. super quæstionem §.Porro, de officio deleg. Ex dictis benè infertur cum Germonio tract.de sacror.immunit.lib.3.cap.19.n.86.Gregor.Tolos.trac.de appel.lib.4. c.5.n.3. & alijs à Conservatore etiã clerico dato à Pcincipe seculari appellandum esse ad Principem secularem, ex eo quòd is debeat appellari, qui judicem deputavit.

Appellatio studiosi.

1045 Hactenus de Conservatore veluti in genere: ut accedamus ad judicem Academicũ, illud imprimis statuimus, jure communi respecto, & remoto omni privilegio, circa appellationẽ studiosi duo esse cõsideranda, alterum, quãdo studiosus appellat: alterũ, quando à sentẽtia lata in favorem studiosi appellatur. In primo receptissimũ est posse indistinctè studiosũ appellare ab omni gravamine, etiam ante diffinitivã, hoc est ab interlocutoria, quod ex Auth. habita C. ne filius pro patre, ubi sunt hæc verba, Eos ab omni injuria defendamus, authores probant, Baldus ibi n.14. Salycetus n.26. Cinus n.13. Marania de ordine judic. 2. actu princ.num.361. Abbas q.6.num. 12. Horat.Lucius privil.72. Rebuff. privil. 163. Ossuald. lib.28. com. cap.6. lit. OO. Hæc tamen sententia meritò displicet Alphonso de Escob.cap.16.n.6.& 7. qui illam falsam appellat, credens in hac parte studiosum nihil privilegij habere, jure cõmuni attẽto. Movetur, quia nulla est lex, quæ studioso hujusmodi facultatem, & privilegium conferat: lege autẽ se posita, vel cessante, tutius & verius est, si dicamus ijsdem met casibus appellare posse studiosum, quibus privatus quilibet potest, & ijsdem prohiberi, quibus privatus prohibetur; igitur à diffinitiva regulariter appellabit quoad utrunque effectum studiosus, sive litem habeat cum alio alterius fori, sive cum studioso, nisi obstet jus aliquod expressum: ab interlocutoria vero non item, nisi irreparabilis sit executio, aut aliam vim diffinitivæ habeat. Iuxta jus civile in l.2. Cod. de Episcop. audien. l. pen.ff. quorum appellat.& jus canonicum cap. ut debitus, de appell. Nec obstant verba illa Authenticæ (speciali quadã dilectione eos ab omni injuria defendamus) quibus nititur illa sẽtẽtia receptissima. Quid enim importet specialis illa dilectio, facilè innotescit ex illo vers. Hac igitur, ubi nulla fit mẽtio de appellatione recipiẽda. Neq; ab hoc sẽsu discrepãt Cojacius, Donellus, Gifanius, & reliqui juniores, dũ asserunt in duobus consistere privilegium Authẽticæ, 1. in protectione Imperatoris. 2. In judicũ specialium constitutione.

1046 In 2. consideratur quando adversarius appellat à diffinitiva, vel interlocutoria, quæ prolata fuit in favorem studiosi. In quo casu Horat. Lucius privil.74. & Petrus Gregor. relatus ab Ossualdo lib. 28. cap.6. lit. kk. indistinctè affirmarunt à sententia lata in favorem scholarium non posse appellari. Hoc tamen à vero aberrare satis convincitur ex ipsis testimonijs, quæ citati Authores pro sua firmanda sententia adducunt. Nam probant, quando agitur de expellendo fabro, vel alio obstrepente juxta scholas, domosve scholarium, aut alijs casibus specialibus. Rectiùs igitur Scaccia de appellat. q.17. num. 4. Escobar d. cap. 16. num. 7. Socinus & alij hoc punctum resoluunt asserentes sententiam pro studioso latam regulariter appellatione suspendi, sive studiosus cum commilitone, sive cum eo qui est alterius fori litiget, nisi in casibus expressis: quorum probatio ipsi studioso executionem petenti incumbet. Quamvis igitur juxta positam resolutionem jure communi videatur studiosus à cæteris privatis non differre, tamen sunt plures casus, in quibus specialiter favore studiosorum inductum est, ne liceat appellare. Primus casus est, quando profertur sententia alimentorum in favorẽ studiosi. Hic tamen casus specialis non est, cum trãscendat per omnem materiam alimentorum in alimẽtis cuicunq; præstãdis. Secũdus casus est, quòd jure cõmuni nõ suspẽdatur appellatione sentẽtia, quando profertur contra bibliopolã, vel alium, ut libros studioso tradãt. Cui rei elegantẽ subdit rationẽ Scac.de appel.q.17.limit. 6. mem.2.n.36. & limit.7. n.10. nempe libros esse alimenta ingenij: sed de hoc jam diximus

Appellatio contra studiosum

lib.4. disp.4.q.7. Tertius casus est de fabro expellendo, aut alio quocunque etiam socio obstrepente, de quo l.un.C. de studijs liberal. Vrbis Romæ, in quo appellare non licet, ut tradũt Gratian. tom.1. discep. foren. cap.186. a n. 10. & Rebuff. in schol. privil.6.

Clausula, Appellatione remota.

1047 His positis, prima difficultas est, quid intersit inter hanc clausulã (Appellatione remota) & hãc (Sũmariè & de plano) & quid utraq; operetur? Quãvis parem vim habeãt clausulæ (Appellatione remota, & Sũmariè) quantũ ad appellationẽ recipiendã, vel non; tamen discrimen subeunt quoad alios effectus respiciẽtes cognitionem, & judiciorum solemnia, ita ut clausula (Sũmariè) multo plura comprehendat, ut tibi patebit, si jũgas Clemẽt. sæpe, ubi de ea agitur, cũ cap. Pastoralis, de appell. ubi tractatur de clausula (Appellatione remota.) Ita Decius ad cap. personas 4. a n.4. de appellat. Vnde constat eum qui summariè & de plano, sine strepitu & figura judicij procedere potest, posse & appellatione remota procedere: non è cõtra eum, cui commissa est causa, appellatione remota, posse summariam cognitionem adhibere.

Sũmariè & de plano in clausula.

1048 Præterea observabis ex Lancelloto de Attent. par.2. cap.12. limit.8. n.10. Antonio Gomez. tom.3. Var. cap.3. nu.32. potestatem dictis clausulis collatam judici nõ esse coactivam, sed facultativam, scilicet ut judex non omninò teneatur summariè procedere, & appellatione remota, sed ita ut ipsi videatur. L. sæpe ff. de officio præsidis. Ex quo infertur, si talis judex plena causæ cognitione adhibita sententiam proferat, aut appellationi deferat, sententiam ob id nullo modo invalidam esse dicendam, sed judicium sustineri. Clement. sæpe §. si tamen in premissis, de verbor. significat. Cap. cum appellation. ubi Doctor. de appellat. in 6. & cap. Pastoralis §. præterea, de appellat.

Appellatione remota, & summariè procedere quid.

Notandum denique est dari inter prædictas clausulas aliam differentiam animadversione dignam: nam is, cui causa cõmissa est summariè ac de plano, potest in quibus litis partibus voluerit, summariè procedere, in cæteris plenariè cognoscere: item potest postquam summariè cognovit, appellationem recipere, aut è contra, plenaria cognitione secuta, sententiam exequi, appellatione remota. Nam qui potest omittere totum summarium judicium, à fortiori potest partem. Clement. sæpe §. si tamen. Aliter se res habet in eo cui causa committitur appellatione remota: nam semel deferẽs appellationi non potest amplius sententiam exequi. Ratio est quia ille desijt omninò esse judex suo facto, & spontanea inhibitione, ex qua jus reo quæsitũ est, quod auferre nequit. Ita ex c.5. de appell. in 6. Lancellot. a.p. cap.12. limit.1. a num.72. Vide Oldrad. consil. 115. Ottach. decis.1. Emman. Roderic. tom.1. regul. q.65. num.18. Monetam &. Conser. cap. 9. à num.87. de clausula, Appellatione remota, Salgado de Reg. protect.3. par. cap.6. à num. 74. Barb. l. si prætor 75. à num. 17. Zevallos de las fuerças glos. 6. à n.7. Donell. 28. com. cap.6. lit. X. & Scacciam de appellat. q.16. limit.3. à n.20. usque ad 106.

Appellationis remotio in causa criminali.

1049 Est adhuc dubitatio nõ levis, quid operentur prædictæ clausulæ, quoad removẽdã appellationẽ in sẽtẽtia, qua studiosus, vel alius corporaliter damnatur vel ad mortẽ, vel obscissionẽ mẽbri, aut aliã pœnã corporalẽ? Alfonsus de Escob. c.18. n.13. breviter respõdet statuẽs hanc regulam circa suũ Scholasticum judicẽ, & Scholæ Magistrũ, ut nempe sẽtẽtiam possit exequi, appellatione remota. 1. quia expressò Cõstit. 22. & Cõservato. ita cavetur, ut etiã in criminalibus summariè & appellatione remota procedatur. 2. quia Princeps ex causa potuit auferre appellationem l.1. §. interdũ ff. à quib. appellari nõ licet. Cap. 1. de rescriptis; & secundũ jus Castellæ l.13. in fine tit. 23. partit.3. Et ita Paz in sua styl. Covar. pract. c.23. n.6. vers. Non negamus, & in criminalibus; & latissimè Scac. de appel. q.17. limit.48. Displicet tamen posita regula limitabis. 1. nisi casus sit talis, in quo appellatio expressè permittatur à jure. Nã clausula (Appellatione remota) & similes tantũ habẽt locũ in frivolis, & dubijs, & probabilib. nõ in casib. jure expressis. d.cap. Pastoralis, de appel. 2. ut potestas exequendi sẽtẽtiã appellatione remota, nõ sit coactiva; sed facultativa; & ideo judex appellationi deferre poterit, si id æquũ judicaverit. Scac. latè q.17. limi.48. a n.25.

Appellatio à Academijs ad quem fiat.

1050 Secunda difficultas est, ad quẽ judicem faciẽda sit appellatio ab Academico judice? Si loquamur de Academijs Pontificijs, quas nẽpe Sũmus Pontifex in suo tẽporali territorio erexit, appellatio tã à Rectore, quàm à reliquis judicibus, etiãsi clerici sint, interponi debet ad judices seculares ipsius Põtificis, si laica sit Academia, in causis laicorũ: si verò Ecclesiastica, indistinctè ad Episcopũ appellabitur, prout hæc omnia in Academijs Romæ, & Bononiæ erectis resolvunt Abb. q.6. & Scaccia de appel. q. 8 a.4. a n.124. Si loquamur de quibuscunque Academijs erectis per totum orbẽ Christianum, attento cõmuni jure, & d. Auth. habita, quisnã judex per studiosos appellari debeat? Id fusè tradidit Salycet. d. Authẽt. num.26. vers. sed nunc revoco in dubium Bald. ibid. num. 38. vers. sed dubitatur. Oscald. 28 comm. cap.6. lit. AA. Matth. Stephan. lib.3. de jurisd. par. 2. cap.12. a num.63. enucleatiùs tamen, ac magis ad rem inspecto jure communi Scaccia q.7. de appellat. a.4. n. 124. nempe quòd si Academia sit Ecclesiastica, quia maior pars est clericorum, indistinctè appel-

appelletur ad Episcopum, in cujus diœcesi est Academia, sin autem sit secularis, quia maior pars est laicorum, tunc in causis scholarium laicorum appelletur ad potestatē, prætoremve loci, in causis verò clericorum distinguatur, ita ut si causæ respiciant professionem, seu gubernationem studij generalem, ad laicum appelletur: in causis verò circa professionem clericalem, vel clericos ut singulos respicientibus, aut natura sua spiritualibus, adeatur Episcopus. Hæc procedunt sive Academia à Rege sit erecta, sive à Pontifice in suo temporali territorio, ut supra dictum est.

Appellatio in singulis Academijs.

1051 Illud observatione dignū, quòd si studiosus velit, omisso medio, in prædictis causis appellare ad Principem, vel Pontificē, in causis ad unūquemq; spectātibus, rectè possit: ut ex d. Auth. habita, omnes notār, præcipuè Oswald. cum alijs 17. com. cap. 20. lit. E. & lib. 28. cap. 7. lit. L. Rebuff. privil. 164. per totum, maximè vers. Fallit tamen, & laiè Scaccia de appell. q. 7. num. 102. & q. 8. à num. 124. Quid si loquamur attento jure speciali? Escob. cap. 21. à num. 206. loquens de sua Academia Salmantina affirmat in hoc differre judices appellationis jure communi inspecto, à jure singulari Academiæ Salmantinæ, quòd apud Salmantinos necessariò debeat appellari ad Principem supremum, aut ad ejus specialem ad id delegatum: jure autem communi gradatim appelletur, nisi omisso medio studiosus velit appellare. Ratio disparitatis est, quia judices Salmantini immediatè supremis potestatibus subsunt, ob specialem exemptionem, quæ exemptio cessat in alijs Academijs, in quibus solum attenditur jus cōmune, quanvis ob specialem protectionem d. Auth. habita id inductum videatur, ut medium appellationis possint omittere. Ex quibus deduci potest generalis regula ad Conservatores in quibuscunq; Academijs, ut si habeant omnimodam exemptionē, & sint immediatè subjecti supremis Principibus, ab illis supremos Principes solum appellari liceat: secus, si alijs nō supremis subordinētur. De Academia Parisiēsi illud narrat Pet. Greg. de rep. lib. 18. c. 16. n. 10. cōtra sententiā Vniversitatis, vel Rectoris, aut magistrorū Parisiorū legi provocationē factam, vel recursum habitum ad Sūmū Pontificē cap. ex litteris de cōstit. itē haberi in cap. quia in causis, de procurat. scholasticos Parisiēses adijse S. Pōtificē pro obtinēda facultate constituēdi procuratorē. Quid autē juris sit in appellando à Conservatore Academiæ Conimbricēsis, qui merè laicus est, videatur lib. 2. Statut. tit. 27. sicut de laico Eborensi lib. 1. Statut. cap. 13. & de Ecclesiastico in litteris Conservatorijs.

1052 Quid attinet ad revocationem potestatis Conservatoris, sive faciendam à Principe, qui facultatem deputandi Conservatorem impertijt, sive faciendam ab eo qui ex tali facultate Conservatorem deputavit, paucis, & quidem remissivè me expediā. Imprimis posse Principem etiam absque causa revocare jurisdictionem Conservatoris, sicut & gubernationis modum alterare, dummodo sequens forma hæc Vniversitatis felici moderationi inserviat, nec deterior hujus Reipublicæ status fiat, affirmat Escobar cap. 24. Nam licèt Princeps regulariter legem justam sine causa abrogare non debeat, sunt tamen plura quæ jure humano liberè possunt statui, atque revocari ad Principis nutum, in quibus nempe Reipublicæ status minimè versatur, ut videre est apud Covarr. cap. alma mater 2. p. init. n. 2. vers. ad primum, & cap. 31. pract. n. 4. Quando verò censeatur Princeps voluisse revocare potestatem Conservatoris, vel privilegium, seu facultatem eligendi Conservatorem, peti potest ex traditis per Thomam Sanchez de Matr. lib. 8. disp. 33. Emmanuelem Rodericum quæst. regul. tom. 1. q. 9. art. 3. & Menochium tract. de præsumpt. lib. 6. præs. 37. n. 7. & 41. Quando autem præsumatur id fecisse per concessionem secundi privilegij, tradit idem Menoch. d. lib. 6. præs. 40. Rursus quando revocetur tacitè per expirationem cum persona, vel transitum in successorem, tradit idem lib. 3. præs. 103. & lib. 6. præs. 76. n. 40. de expressa revocatione prædictæ facultatis videndus est citatus Emman. Rod. art. 3. & Anton. Gabr. agēs de hoc latissimè lib. 3. commun. concl. tit. de jure quæsito non tollen. concl. 1. usque ad 7. Circa revocationem faciendam ab eo qui Conservatorem deputavit, seu elegit, nō est cur immoremur, videatur Moneta de Conserv. cap. 10. q. 9. ubi à n. 373. luculenter hoc disputat, sub hoc titulo: An expiret jurisdictio, & officium Conservatoris per expressam, vel tacitam revocationem ejusdem ab imperante, seu eligente factam?

Revocatio jurisdictionis Conservatoris.

Multa alia sunt, quæ poterant habere locum in hac disputatione, cum aliquo modo pertineant ad Cōservatoris potestatem, v.g. an clerici scholares possint in alium judicem consentire? An & in quibus subjiciantur judici laico Academiæ? Intra quas diætas possint scholares trahere ad suos Cōservatores? An liceat scholari eligere judicem, coram quo agat, & conveniatur? Scholarium causæ quo tempore tractari possint? & similes. De his tamen jam egimus lib. 3. de privilegijs, præsertim disp. 4. q. 1. 2. 3. & 4. ubi de foro studiosorum: & agemus de multis alijs in progressu.

(✠✠)

DISPUTATIO III.

De obligationibus Conservatoris.

1053 CVm in præcedentibus satis disputatum sit de Conservatoris officio, & potestate, superest exponere qualiter teneatur suum implere officium, & suam exercere potestatem, sive de illo loquamur quà judice absolutè accepto, sive de eo quà Conservatore, sive de eodem quà magistratu Academico. Vertetur igitur cardo disputationis in duobus, altero, qualisnam sit, quanta, & quotuplex Conservatoris obligatio: altero, à quonam Conservator sit emendandus, & puniendus, si officium suum deserat.

QUÆSTIO I.

Ad quid teneatur Conservator quatenus absolutè judex est, ante quàm sententiam ferat?

AVspicamur à Conservatore quà judice, & veluti accepto in genere, ut proclivior fiat descensus ad peculiares, & veluti specificas hujus magistratus differentias. Cum verò judicis tam ante ferendam, quàm in ipsa ferenda sententia obligatio, sit uberrima seges, de qua Theologi satis amplè, eam stylo compendiario in hac, & sequenti quæstione perstringemus, ut postea peculiares Conservatoris, quà judicis Academici obligationes fusiùs expediamus.

Judicium justũ quid postulet. Prima difficultas est, quomodo peccet Conservator se judicem agendo absque potestate legitima? Præmittendum est ad justum judicium tria exigi. 1. authoritatem, seu potestatem legitimam, defectu cujus judicium dicitur præsumptum, seu usurpatum. 2. certitudinem in cognitione causæ, defectu cujus dicitur temerarium. 3. justitiam in modo procedendi, defectu cujus dicitur perversum. Sit resolutio. Peccant peccato usurpationis judicij, quod ex genere suo lethale est, Conservatores, & omnes qui sine legitima potestate judicant nempe vel eum qui absolutè illis subditus non est, vel in ijs causis, in *Jud. cũ usurpato.* quibus illi non subditur. Ita Lessius cap. 29. dub. 6. & Lugo de justit. disp. 37. num. 18. Patet, quia tunc per usurpationem, & violationem publicæ authoritatis fit gravis injuria tum superiori, cujus authoritas usurpatur, tum partibus, inter quas usurpata potestas exercetur. Ex hac resolutione infertur peccare graviter usurpatione judicij, & etiam ex defectu potestatis nulliter agere. 1. Ordinarios, qui præsumunt discutere causas exemptorum, eorum nempe quos Tridentinum exemit. 2. judices Ecclesiasticos, qui in causis merè temporalibus seculares judicant. 3. judices seculares, qui judicant aliquam personam Ecclesiasticam, utpote exemptam tum in civilibus, tum in criminalibus Cap. si diligenti, de foro compet. ubi etiam statuitur non posse clericos in hac parte renunciare juri suo. Hoc tamen non impedit (inquit Sotus lib. 5. de justit. q. 4. a. 1.) quin clericus sibi possit constituere aliquos arbitros, quorum sententiæ teneatur obedire. 4. peccare similiter usurpatione judicij, & operari nulliter qui vel in Ecclesia sententiam fert, vel reum, qui confugit ad Ecclesiam vi aut fraude auferens condemnat ad mortem, aut mutilationem, de quo Sanch. lib. 6. Consil. à dub. 1.

1054 Secunda difficultas est, an validè & licitè operetur judex existimatus, qui verè judex non est? Certum est, ut *Judex existimatus errore communi.* docent Sanch. lib. 3. Mor. d. 22. & Lugo de just. d. 37. n. 20. ex l. Barbarius ff. de officio prætoris, & ex Cap. 1. 3. quæst. 7. talem judicem validè operari, modò defectus sit ita occultus, ut locum possit habere communis error: & judex ipse habeat titulum coloratum, nempe acceperit officium ab eo, qui illud conferre poterat. Nam utilitas publica ad vitandum multiplex inconveniens postulabat, ut jure Canonico, & civili suppleretur defectus jurisdictionis in tali judice. Resolutio ampliatur, ut procedat de judice tam ordinario, quàm delegato, etiam respectu eorum, qui defectum sciunt: modò ille publicè ignoretur. Limitatur tamen in judice existimato, cui impedimentum ex divino, vel naturali jure provenit: v. g. si parochus audiens confessiones non sit sacerdos, vel judex sit rationis inops. Tunc enim invalidè operabitur: quia defectus ille per potestatem humanam suppleri nequit. Quoad alte-

alterarum difficultatis partē, an prædictus judex licitè operetur: Negandū est cū Lessio cit. c.19. n.68. & Cardin. de Lugo cit. n.26. qui rectè loquuntur de judice sciente suum defectum. Patet quia talis judex, quantum in se est, retinendo officium, vult usurpare jurisdictionem cōtra divinam, & humanam legem. Non videtur tamen committere novum ac diversum peccatum, quando inter litigantes profert sēntentiam ex objecto justam, cum validè operetur.

Judex absque sufficienti scientia judicans.

1055 Tertia difficultas est, quomodo peccet judex exercens suum munus absque sufficienti scientia, & existens in peccato? Duplici parti difficultatis satisfiet proposita, & probata duplici conclusione. Sit prima conclusio. Qui ob defectum peritiæ indignus est munere judicandi, peccat lethaliter munus illud suscipiens, & manet obnoxius restituendis omnibus damnis inde sequendis. Ita S. Antonin. 3. par. tit. 9. cap. 2. init. & Navarr. in Manual. cap. 25. num. 12. Patet, quia non minùs tenetur quis abstinere à judiciali officio sub onere reparandi damna sequutura, quàm medicus, & chirurgus tenentur abstinere à suis officijs, si se ipsos insufficientes intelligant: constat autem hos teneri; ergo ille tenetur. Dixi (indignus) quia si dignus sit, quanvis omissis dignioribus perperam electus, potest licitè exercere suum officium, ut docet Sotus 3. de just. quæst. 6. num. 2. Semper tamen errorem à se, etiam sine gravi culpa commissum, qui vergit in detrimentum litigantis, tenebitur impedire, si citra suam infamiam possit. Secunda cōclusio. Iudex in peccato lethali existens validè, imò & licitè præciso scandalo, suum exercet munus. Prima pars de valore, est definita in Concilio Constant. sess. 8. & 15. contra errorem quorūdam affirmātium judicem existentem in peccato lethali eo ipso carere omni jurisdictione, & ejus sententiam esse irritam. Secūda pars cōstat, quia actus judicij nō est prohibitus peccatori, sicut nec quicūque alius, per quem redditur alteri quod ei debetur.

Judex excommunicatus.

1056 Quarta difficultas est, an judex excommunicatus validè, & licitè exerceat judicia? Circa valorem, omissis varijs sententijs apud Sanch. lib.3. Matr. d.22. communis & verior defenditur ab ipso Sanch. num. 23. Suario de censur. disp. 16. sect. 1. & Turriano de censur. lib.2. disp.14. dub. 1. asserētibus acta & sententiam excommunicati tolerati valere, excommunicati autem non tolerati esse invalida. Prima pars sumitur ex Concilio Cōstātiēsi: cum enim indulserit cōmunicationē cum tali judice in gratiam, & utilitatē aliorū, cēsetur voluisse actus judiciales esse validos. Ab hac regula Suar. d.14. sect.2. n.11. & Layman. lib.2. tract.5. p.2. c.5. n.7. excipiūt actum jurisdictionis coactivæ in subditum invitum, v.g. actum excōmunicādi. Quod intelligit Lugo d.39. n.7. si subditus ante prolatā sententiam declinet jurisdictionē opponēs exceptionē excōmunicationis. Secūda pars habetur ex c. pen. & ult. 15. q. 6. sed præcipuè ex legitima cōsuetudine habēte vim legis, quæ potuit jurisdictionē auferre. Hoc tamē limitatur in tali excōmunicato nō tolerato, quādo se cōferret in aliā urbē, ubi ejus cēsura sit ignota, fieretq; judex, vel in loco suæ jurisdictionis haberetur pro tolerato: tunc enim ejus acta valida forēt, perinde ac si occultè excōmunicatus esset. Procedit resolutio de judice tā catholico, quàm hæretico, sive Ecclesiastico, sive seculari, ordinario, & delegato, habente jurisdictionē vel spiritualem, vel temporalem.

Excōmunicatus judex an licitè judicet.

1057 Circa honestū & licitū usum dubiū est, an judex excommunicatus toleratus sicut validè, ita & licitè judicia exerceat? Negant Suar. de cēs. d.16. sect.1. Lessius de just. c.29. n.59. & Bellarius disp.14. n.148. dicentes peccare graviter, cum præcepto Ecclesiastico teneatur abstinere ab exercitio sui muneris. At Sanch.3. Matrim. d.21. num.6. Navarr. cap. 29. num.28. Avila de censur. 2. par. cap.6. disp. 6. dub.3. & alij affirmant non intervenire ibi culpam gravem, si absit injustitia, contemptus, & scandalum. Utraque opinio probabilis est, & non improbabile quod ex varijs addit Lugo num.11. excommunicatum toleratum, quoties non est in mora petendi absolutionem, nec potest eam pro tunc obtinere, & invitatur à fidelibus, posse cum eis licitè cōmunicare, modò ipse non suscipiat sacramentum. Ex prædictis rectè infert 1. num. 12. excommunicatum non toleratum ferendo sententiam in judicio peccare dupliciter, 1. contra præceptum Ecclesiæ prohibentis talem actū. 2. contra justitiam litigantium, quibus sine jurisdictione jus dicit. Infert 2. n.13. hoc ipsum procedere, si judex in die festo proferat sententiā, vel exerceat actus forēses, tempore prohibitos, & invalidos, de quibus latè Suar. tom.1. de Relig. tract.2. cap.30. Idem est, si judex laicus in templo, vel loco sacro sententiam ferat, de quo Suar. citat. lib.3. cap. 4. num.13.

Iudex pro causis accipiendo pretium.

1058 Quinta difficultas est, qualiter judex teneatur se gerere in stipendio, & muneribus accipiendis. Cum soleant judicibus cōferri munera, vel tanquā suarū actionū pretium, per modum stipendij; vel liberaliter, ac per modum largitionis, circa pretium, de quo Molina tom.1. disp.85. Certum est, judices, quibus constitutum est justum stipendiū suarum actionum, non posse pro talibus actionibus aliquid amplius accipere absq; injustitia, & onere restituendi. Dixi (justum stipendium) quia si cōstet taxatū stipendium esse injustum, possūt usq; ad terminos justi accipere. Dixi (pro talib9 actionib9) ne tollatur ut possint accipere

Stipendia judicis. pro aliquo alio, ad quod non tenentur. Certum est 2. non posse judices aliquid accipere pro eo ad quod ex officio & justitia obligantur, v. g. pro audiendis litigantibus, pro justa sententia ferenda: idque tum respectu illius, cui actio debita erat, tum respectu aliorum. Ita docet Molina citatus contra Sotum 4. de just. q. 7. a. 1. dicentem non teneri restituere, qui accepit à te aliquid, ne occideret Petrum, quem procurabat interficere. Dubium est, an possit judex accipere pretium pro aliquo actu injusto, & indebito? De hac re latè Lessius cap. 14. dub. 8. Lugo de justit. disp. 41. 18. sect. 3. & nos in nostro Promptuario. Nunc breviter asserendum, quamvis culpabilis sit acceptio pretij ob turpem causam, v. g. injustam sententiam, homicidium, fornicationem, tamen opere sequuto, quod indebitū, & aliunde pretio æstimabile est, nullam manere obligationem restituendi tale pretium.

Munerum acceptio per judicem. 1059 Difficultas præcipua versatur circa alteram partem de acceptione munerum, quæ dantur non in pretium, sed gratis ad movendum animum: sub qua difficultate dubitatur 1. an talis acceptio licita sit jure naturali? Negat Baldus ad l. hac lege C. de senten. ex peric. recit. Affirmat Navar. in Extravag. de datis & accept. num. 5. Utrumque media incedens via rectè conciliat Lugo disp. 37. num. 129. affirmans aliquam munerum acceptionem jure naturali illicitam esse, aliquam verò licitam. Probat, nam muneris quantitas, & qualitas in tali vel tali circunstātia potest ita se habere, quæ moraliter inducat perversionem judicij, v. g. si, pendente lite, judex accipiat à litigante domum, aut vineam: tunc enim acceptio jure naturali illicita erit: secùs, si munus sit exiguum, spectans magis ad civilem urbanitatem, quàm ad corruptelam, vel detur alio titulo, v. g. consanguinitatis, aut amicitiæ. Notant verò communiter authores cum Paludano in 4. dist. 15. q. 3. a. 5. contra Gabrielem ibid. q. 6. quanvis dicta munerum acceptio mala sit, stando in jure naturali, tamen non parere obligationem restituendi munus acceptum. Ratio est, quia litigans sponte, seu nullo cogente voluit, ac potuit validè rei suæ dominium transferre. Resolutionem hanc temperat Lugo citat. num. 150. ut solum procedat post finitam litem, quia tunc cessat periculum perversionis: & non procedat lite pendente, nisi forte esset inurbata redditio muneris semel accepti. Videantur Malder. de just. tract. 6. cap. 1. dub. 27. & Marienz. in Dial. relat. par. 3. cap. 35.

Munera prohibita judicibus. 1060 Dubitatur 2. an, & quomodo prædicta munerum acceptio liceat jure humano? Esse munerum acceptioné absolutè prohibitam judicibus laicis, sub gravibus pœnis, habetur l. plebis cito ff. de officio præsidis. l. solet ff. de offic. Proconf. Authent. novo jure C. de pœna judicis. Et multis alijs locis juris communis. Iure autem Lusitano Ordin. lib. 5. tit. 71. sub gravibus pœnis, quæ ibi videri possunt, prohibetur non solum accipere, sed etiam dare prædicta munera. Arceri etiam ab hujusmodi muneribus judices Ecclesiasticos, constat ex jure Canonico, cap. cum ab omni, de vita & honest. cleric. Cap. statutum, de rescrip. in 6. Cap. exigit, & Cap. de censib. in 6. In hoc tamen jure fiunt nonnullæ moderationes, 1. ut judices à Papa delegati possint à litigantibus accipere comestibilia, & potabilia nō petita, sed sponte oblata, & ita modica ut in paucos dies consumi possint. 2. ut Episcopi, quando accedunt ad consecrandas, aut visitādas Ecclesias accipiant expensas. 3. ut alicubi, ubi consuetudine præscriptum fuerit, ultra stipendium publicum, accipiantur à litigantibus sportulæ. 4. ut non intelligantur violatæ dictæ leges, quando judex, non ut judex, sed ut alia persona munera accipit, v. g. quà consanguineus. Vide Molin. tom. 1. d. 84. & Lugon. d. 37. a num. 132.

1061 Cum verò leges nonnullæ obligent judicem ad restituenda munera accepta, & quædam municipales in aliquibus regnis prohibitioni adjiciant pœnā, & obligent in conscientia ad solutionem pœnæ, & restitutionem munerum, imò quandoque addant ante judicis sententiam; denique obligetur judex in officij susceptione jurare se soluturum pœnas, & soluturum munera: dubitatur, an tales leges obligent in conscientia ante ullam judicis declarationem, quando crimé occultum est. Affirmant cum multis Mercadus de contract. lib. 4. cap. 16. Corduba lib. 1. q. 36. Veiga lib. 3. Summæ casu 302. & Emman. Rot. v. Iudex casu 185. concl. 1. Quia Princeps potuit sic obligare, & constat de intentione taliter obligandi. Media via incedunt Banhez 2. 2. q. 71. a. 4. Salonius ibid. & Sanch. lib. 3. consil. cap. unico dub. 1. negantes de institutione pœnæ ante condemnationem, & affirmantes de restitutione munerum. Vtraque opinio probabilis est: sed mihi magis placet mitior & benignior priori extremè opposita, quam tenent Molina d. 88. Henr. lib. 4. de Pontif. & legib. c. 21. §. 6. Salas de legib. d. 15. Vasq. 10. 2. in 1. 2. d. 164. n. 17. & Rebell. lib. 15. de donat. q. ult. negantes leges obligare in conscientia ad restituenda munera gratis accepta ante declarationem juridicam saltem criminis. Probatur, quia non aliter tenentur ad restitutionem munerum, quàm ad solutionem pœnæ: nam per modum pœnæ imponitur illa restitutio: praxis autem communis intelligit pœnam non esse exequendam ante declarationem criminis. An verò peccent qui dant munera judici, & an alij ministri accipientes? Videatur Molina disput. 88. & *Restitutio munerum in judice.*

Lugo citat. a num. 136. & nos infra dicemus disp. 4.

QUÆSTIO II.

Qualiter teneatur Conservator quà judex est in ipsa sententia ferenda?

Sententia judicans ferendum allegata & probata.

1062 Quia ex nostri muneris instituto properamus ad Conservatorē quà talem, & quà Academicum, nonnullas interim perstringemus difficultates à Doctoribus fusè tractati solitas circa multiplicem obligationem judicis, in sententia ferenda. Prima difficultas est, Utrum judex possit, ac debeat condemnare ad mortem, vel mutilationem eum, qui per testes legitimè probatur reus criminis, si certò sciat eum esse innocētem? Procedit facta suppositione quòd judex nullam reperiat viam liberandi innocētē. Nam tenetur omnes tentare, v.g. impediēdo, & repellendo accusationem, si possit, examinando sæpe testes, extrahendo judicium, aperiendo carcerem latenter & sine scandalo, recurrendo ad Principem, ut apud eum agat testem, vel obtineat ut de potentia absoluta dimittatur, & similes.

His positis, posse judicem in tali casu juxta allegata & probata ferre sententiam, defendūt S.Thom. 2.2. q. 67. a. 2. Covarr. 1. variar. cap. 1. num. 6. Sotus 5. de just. q. 4. a. 2. Navar. in Manu. cap. 25. num. 19. & Sanch. lib. 6. Consil. cap. 1. dub. 17. Probant, quia judex est persona publica, & ut sic notitiam publicam, & nō privatam sequi debet. Contrarium tenent Petrus Navar. de restit. cap. 3. num. 161. Lessius cap. 29. nu. 78. Ægid. Bellan. tom. 2. disp. 34. de matr. num. 98. Malder. tract. 6. cap. 1. d. 13. & Lugo d. 37. n. 45. Probant, quia non minùs intrinsecè malum est occidere innocentem, quàm accedere ad non suam: nemo autem certo sciens fœminam esse non suam, potest ad eam accedere, quamvis per testes probetur esse suam. Hæc sententia probabilis est, sed prima probabilior. Iudex autem qui hanc secundam amplexus fuerit, tenebitur mori potius, quàm capite damnare talem reū: & idem erit de quovis ministro, cui certò constet de innocentia, ne cooperans executioni sententiæ concurrat ad homicidium. Concordant verò utriusque opinionis authores, in causis civilibus, & criminalibus, ubi non agitur nisi de pœna pecuniaria, vel exilij, vel privationis officij, aut beneficij, & judex nequit vitare exercitium sui muneris, & aliqua via succurrere innocenti, posse se accommodare ferendo sententiam secundùm allegata & probata. An verò ad vitandam condemnationem innocentis in causa sanguinis teneatur judex deponere suum officium? Cohærenter resolvit Lugo n. 49. affirmativè, si sequatur posteriorem sententiam: negativè, si priorem.

1063 Secunda difficultas est, an possit judex condemnare ex privata scientia, & non servato juris ordine, quem novit reum criminis? Certum est 1. id non licere judici inferiori, cum hic nequeat dispensare in lege superioris. Certum est 2. posse Principem, seu supremum judicem via defensionis ex privata notitia aliquem interficere, quando aliter vitare non potest grave detrimentum Reipublicæ. Dubium est an id possit per modum condemnationis, & punitionis? Affirmat Matienzo in dialogo relatoris par. 3. cap. 42. num. 1. item Bart. Felin. Covarr. Albericus, & Cynus apud Lessium cap. 29. num. 93. Negat tamen cū communi sententia id licere Principi saltem idem Lessius ibid. Navarra lib. 2. de restit. cap. 3. num. 197. Malder. tract. 6. cap. 1. dub. 14. & Sanch. lib. 3. Consil. cap. unico dub 4. Dixi (regulariter) quia maius dubium est, an id liceat in aliquo raro casu, v.g. ad vitandam infamiam reginæ, si quis illi vim inferret, & solus Rex id sciret: Videtur affirmare Fagundez 8. præc. Decal. cap. 20. num. 18. idque non improbabile judicant Lessius, & Malder. citati. Oppositum tamē asserendum est cum fere omnibus. Ratio est, quia Princeps non habet maius jus, quàm acceptum à Republica: hæc autem non habet jus contra vitam, & membra civium, nisi quando certo ipsi constat crimen: nō potest autem certo illi constare nisi per duos, vel tres, qui faciūt certitudinem moralem. *Iudex condemnans absque juris ordine ex privata notitia.*

1064 Tertia difficultas est, an judex semper teneatur ferre sentētiam juxta leges scriptas? Non loquimur de lege scripta continente jus naturale: quia cum hoc sit indispensabile, etiā judex supremus tenetur judicare secūdùm illud. Sermo est de lege scripta continente jus positivum. Sit resolutio: Iudex supremus potest interdum in judicando non sequi legem scriptam: judex inferior eam sequi tenetur regulariter. Ita cum S. Thoma 2. 2. q. 66. lib. 5. Suar. de legib. a. 5. cap. 11. Salas de legib. d. 15. sect. 8. Lessius cap. 29. dub. 5. & Sanch. lib. 6. Consil. dub. 21. Ratio utriusque partis est, quia judex supremus potest dispensare in lege positiva, quando credat id Reipublicæ expedire: non ita judex inferior, nisi ex tacita, vel expressa superioris licentia. Dixi (regulariter) quia aliquando judex inferior potest recedere à lege scripta, judicando contra verba legis. 1. per epikeiam, quando constat mentem legislatoris non fuisse talem casum in particulari comprehendere, in quo non obligatur Principem consulere. 2. quando revera non constat, sed probabilius est aliam fuisse legislatoris *Sententia ferenda est secundum leges.*

mentem, & res non patitur, ut consulatur superior: nam consulendus est, si facilè consuli possit. Si dubium utrinque æquale sit, & Princeps consuli nequeat, tenetur judex inferior secundùm verba legis judicare. Quia tunc pro authoritate legis stat possessio. De obligatione judicis ad nec augendam, nec minuendam pœnam legis; videatur Lugo de just. disp. 37. tota sect. 8. & Opus nostrum de Deo tract. 5. q. 7. art. 11.

Iudex sequens opinionē probabilem.

1065 Quarta difficultas est, Vtrum judex in ferenda sententia teneatur semper sequi opinionem probabiliorem? Non est quæstio de probalitate honestatis ex parte judicis operantis: nam semper potest sequi opinionem, quæ probabiliter dictet sibi aliquid licere. Quæstio est de probabilitate ex parte facti, vel juris litigantium. Banhes 2.2. q. 63. a. 2. dub. 1. & Granadus 2.2. tract. 12. disp. 4. num. 39. affirmant quando probabile est jus utriusque partis, teneri judicem vel litigantes componere, vel inter illos rem dividere. Ex opposito Salas tom. 1. in 1.2. tract. 8. disp. unic. num. 72. Salon, Metina, Ledesma, & alij apud Sanch. lib. 1. Decal. cap. 9. num. 46. dicunt posse tunc judicare secundùm opinionem probabilem relicta probabiliori. Sit prima conclusio. Quando opiniones sunt æquè probabiles, quāvis judex melius faciet, si procuret litigantes componere, tamen potest alteram ex illis sequi. Ita authores statim citandi. Ratio est, quia judex solum ex officio tenetur judicare secundùm veritatem diligenter investigatam: & tūc pro qualibet parte est probabilis veritas diligenter investigata: neque pro utraque potest ferri sententia, sed pro una contra alteram.

Secunda conclusio. Quando utraque pars est inæqualiter probabilis, tenetur judex sequi probabiliorem. Ita Vasq. Azor, Valent. & alij, quos citat, ac sequitur Sanch. citatus num. 47. Ratio est, quia judex constituitur à Republica, vel à Principe tanquam fidelis minister veritatis, sicut œconomus à domino, ut diligenter provideat rebus domesticis: at non excusabitur œconomus, si invento duplici tritico æqualis pretij, sed inæqualis bonitatis, emat deterius relicto meliori; ergo neque judex, si propositis duabus vijs assequendi veritatem, eligat deteriorem.

Restitutio ob obligatio in judice.

Vnde judex (inquit Lugo num. 121.) sequendo tunc opinionem minùs probabilem peccabit, & tenebitur ad restituendum parti omissæ, pro qua stabat opinio probabilior. Poterit tamen (ut dixerat nu. 117.) à peccato, & consequenter à restitutione excusari, 1. quando adhibita communi diligentia (ad exquisitam enim non tenetur) non facile apparet notabilis inæqualitas. 2. quando opinio quæ judici videtur probabilior, judicetur minùs probabilis apud superiores judices, à quibus proinde revocabitur sententia inferioris cum ipsius dedecore. 3. quando ex electione opinionis probabilioris sequeretur scādalum, & detrimentum Reipublicæ.

Iudex in dubio negativo.

1066 Quid si non sit pro utraque parte probabilitas, sed solum dubium merè negativum? Benè conveniunt authores tunc possessori, & reo favendum esse. Quia in dubio eorum causa melior est. Quādo autem neuter possidet, Petrus de Ledesma de Matr. q. 45. art. 1. dub. 2. dicit rem individuam, posse judicem applicare cui voluerit. Rectiùs Salas 1.2. tract. 8. disp. unica sect. 23. num. 240. affirmat, si res est dividua, dividendam esse inter utrunque litigantem: si individua, sorte posse alteri applicari, si ipsi consentiant: secus, debere æstimationem dividi, & sorte dividi, ut alteri res applicetur, & alteri dimidium æstimationis ab adversario solvendum. Addi posse existimo non videri dissonum, quòd sorte exploretur, cui optio concedenda sit inter dimidium æstimationis accipiendum, & inter rem habendam soluto dimidio æstimationis.

Probationes in judicio.

1067 Quinta difficultas est, quæ sit obligatio judicis, ut ferat sententiam ex sufficienti, ac legitima probatione? Nota 1. probationem, vel esse plenam & perfectā, qualis quæ datur per duos, vel tres oculatos testes, quæ non patiuntur exceptionem, vel esse semiplenam, & imperfectam, qualis datur quando unus testis, contra quem nulla est exceptio, deponit se vidisse. Nota 2. inter probationes plenas numerari confessionem factam à reo, modò nonnulla adsint. 1. quòd fiat coram judice competenti, sponte, & non metu torturæ. 2. ne confitens dicat postea, se errasse, & errorem probet ante sententiam. 3. ne per procuratorem, facta ante triduum revocetur. 4. ne sit facta propter falsam judicis promissionem. 5. ne sit de re impossibili, vel repugnante. 6. ne vergat in præjudicium alterius.

Confessio judicialis quando probet.

Reus condemnatus ex solis indicijs.

His positis, dubitatur 1. an judex possit aliquando condemnare reum ex præsumptionibus, & indicijs urgentibus, quando non datur plena probatio? Alij absolutè negant, alij absolutè affirmant apud Sanch. lib. 3. Consil. cap. unico dub. 12. etiam loquentes de pœna ordinaria. Mihi arridet quod media incedentes via docent Lessius cap. 29. num. 169. Lugo d. 37. n. 141. & Sanch. cit. num. 12. scilicet posse reum tunc puniri non pœnā ordinariā, sed minori extraordinaria. Ratio est, quia licèt judex non sit certus de delicto, ideoque nequeat procedere ad pœnam ordinariam, est tamen certus de maiori verisimilitudine delicti, quàm innocentiæ: quod præponderat possessioni indemnitatis, in qua reus est. Ex qua doctrina Lugo à num. 145. infert 1. cum Sanch. dub. 12. num. 4. debere judicem torquere reum torturæ capacem. Vnde reprobat Clarum apud Lessium num.

num.169. dicentem esse tunc in arbitrio judicis vel torquere, vel pœna extraordinaria punire. Infert 2. contra Sanch. num.7. non debere tunc judicem reum in tortura negantem absolvere, sed ad summum relaxare sub fidejussore, ut si postea adsint legitimæ probationes condemnetur, vel absolvatur. Lessius citatus num.170. dicit aliquando posse judicem ex solis indicijs pœna ordinaria punire. 1. si alicui ter denunciasti, ne tuam uxorem alloqueretur, & postea reperiatur cum illa alloquens: hic enim (ut ait) potest puniri pœna ordinaria adulterij. 2. si officialis fugit tempore syndicatus. Habetur enim pro confesso. 3. si quis sit infamatus de Simonia, & non possit se purgare. 4. si clericus deficit in purgatione hæresis, punitur ut convictus.

Confessio judicialis

1068 Dubitatur 2. utrum sufficiat ad puniendũ pœnã ordinaria, quod reus fassus fuerit delictum externum, v. g. homicidium, si dixit se id fecisse in suam defensionem? Affirmat absolutè Socinus in l. non utique ff. de except. Consentit ex parte Sarmiẽto lib. 1. select. cap. 1. num. 11. dicens id servandum esse, nisi ex circunstantijs appareat veritas: secus si non appareat. Dicendum tamen est cum multis, quos sequitur Sanchez lib. 3. Consil. cap. unico dub. 13. puniendum esse pœna extraordinaria. Quia illa excusatio, si non in totum, saltem ex parte minuit probationem ex confessione ortam. Dubitatur 3. an judex qui contra jus aliquid novit à reo, vel teste, possit ex ea notitia in judicio procedere? Rectè cum Navarro, Soto, & alijs negant Sanch. lib. Cons. cap. 3. dub. 39. num. 1. Lessius cap. 29. dub. 18. num. 172. & Fagund. in Decal. præc. 8. c. 1. num. 3. Addit Lessius ibid. confessionem à reo per injuriam fieri multipliciter, ut nulla possit sequi condemnatio. 1. si judex à se ipso inquisitionem incipiat, nulla præcedente infamia, vel denunciatione juridica. 2. si tormentis, vel cum metu eliciat confessionem, non datis sufficientibus indicijs ad torturam: etiam si postridie ratificaverit. 3. si datis indicijs ad torturam, persona nõ poterat torqueri per ætatem, vel dignitatem. 4. si dolo induxit ad confitendum. 5. si confugientem ad locum sacrum abstraxit contra jus. Resolutionem limitat Lugo num. 150. ut non procedat, quando injustitia non se tenuit ex parte judicis, vel ejus ministrum, sed alterius privati, qui dolo, aut injustè notitiam extorsit. An vero judex unus possit uti notitia extorta ab alio judice? Affirmant multi cum Sanch. num. 9. & Fagund. num. 18. An judex factus possit uti notitia, quam ipse privatus extorserat, aut injustè publicaverat? Videatur Lugo d. 37. n. 151.

Confessio seu notitia injustè extorta.

Restitutio ab obligatione judicis.

1069 Sexta difficultas est, quam restituendi obligationem contrahat judex injustè procedens, & condemnans? Duplici conclusione expeditur. Prima conclusio. Si judex condemnet non subditum, vel in crimine exempto, tenetur ad restitutionem. Hanc ut certam tradit Lessius cap. 29. num. 171. Patet, quia ob defectum jurisdictionis, & authoritatis intulit illi manifestam injuriam. Liberabitur tamen ab illa obligatione, si postea legitimus judex satis instructus ratificet condemnationem, casu quo delegare poterat.

Secunda conclusio. Etiam judex proprius tenebitur ad restitutionem, si reum condemnet ex privata scientia, vel ex notitia per injuriam extorta. Ita Navarr. cap. 18. num. 59. & Sotus de secreto mem. 3. q. 1. conclus. 5. Ratio est, quia utroque modo violat justitiam, & rigorosum jus delinquentis. Siquidem ex privata scientia non agit ut judex competens, & per injuriam extorquens crimen, dat injustè causam damni. Unde si contra juris ordinem extorsit confessionem, debet omnẽ adhibere conatum, ne inde sequatur damnum: aliter tenebitur illud reparare.

1070 At si judici (ut notat Lessius num. 174.) suppeterent aliæ rationes, ex quibus reum juridicè poterat damnare, & quidem damnaturus erat, excusabitur à restitutione. Quia solum influxit in modum, & non in substantiam damni. Similiter excusabitur quando commisit errorem in aliquo puncto juris, in quo Princeps dispensare poterat, si ipse Princeps factum approbet. Quid si Princeps patefacto injustè crimine, excepto casu revelatæ confessionis sacramentalis, jubeat reum damnari, ut potest, quando ipse injuriæ illius causa non fuit, præsertim si bonum commune id exigat? Iudex obedire poterit: nec proinde deobligabitur à restitutione? quia huic necessitati causam dedit per injuriam, ut supponimus. Ita Lessius num. 175. Sicut si ipse judex (concludit his verbis num. 176.) solus crimen sciens evulgaret, peccaret contra justitiam infamando occultum peccatorem: crimine tamen evulgato, posset ex officio ut judex contra illum procedere: nihilominus teneretur de damno inde sequuto, cui per injuriam dedit causam. An judex teneatur ad restitutionem, si absque causa pœnam legis diminuit, vel relaxavit? Videatur Lugo disp. 37. a num. 97. De obligatione judicis regularis in processu criminali agit idem disp. 37. tota sect. 14.

Restitutio de excusatione in modo.

QUÆSTIO III.

Quibus virtutibus judex ornari, & à quibus præsertim vitijs abhorrere debeat?

Judex probus & in lege.

1071 CVm Aristoteles 1. polit. asseruerit animaliũ optimum esse hominem fruentem lege: pessimum verò animalium esse hominem à lege & justitia separatum, hoc præcipuè locum habet in gubernatore & judice, quem proinde sine conscientia esse diabolicum, sine scientià insipidum, & inter bruta animalia numerandum, testatur Bald. in l.2. num.15. C. de senten. ex pericul. recit. Debet igitur magistratus vitæ integritate, & probis moribus collucere, juxta „ illud Exodi 18. Provide de omni plebe viros „ potentes, & timentes Deum, in quibus sit „ veritas, & qui oderint avaritiam, & consti„ tues eos tribunos, & centuriones. Quibus documentis conformatur jus commune in l. generaliter §. spurios ff. de decurion. apud Peguer. in pract. cap.7. num.14. & jus Lusitanũ lib.1. Ordin. tit.1. in princip. ubi statuit magistratus esse debere viros sanæ mentis, & conscientiæ, necnon prudentes, mãsuetos, rectos, ac Deum timentes. Muniri enim ac roborari Dei timore magistratum necesse est, ne vel humano timore concussus, aut amore & cupiditate incensus ab æquitate ad injustitiam deflectat.

Superbia fugienda a magistratibus.

1072 Sed cum ab omni vitio abhorrere debeat magistratus, & omnem virtutem amplecti, illud imprimis præ oculis habeat, ut superbiam detestetur, & humilitatem, ac submissionem amplectatur, juxta monitum S. Ambrosij lib.2. de Cain cap.4. ubi docet fugiendam vehementer esse à magistratibus superbiam, cui sæpe comites sunt arrogantia, insolentia, jactantia, contemptus, & alia Deo pariter, & hominibus odiosa vitia, quæ litigantes à postulantia justitia deterrent, & advocatos repellunt à suis defendendis clientibus. Cui documento multum favet tex. in l. observandum ff. de offic. præsid. ex quo & alijs hanc doctrinam inculcant Bobadil. lib.1. polit. cap.3. num.32. Burgos de Paz in l.2. Tauri num.46. Simanc. lib.5. de Repub. cap.9. & lib. 6. cap.1. a num.9. & Azeved. lib.3. recopil. tit.9. l.2. num.17.

Ex dicta humilitate, & animi moderatione, ac submissione oriri solet virtus alia magistratibus per quàm necessaria, scilicet comitas & urbanitas in excipiendis hominibus, & libenter audiendis litigantibus, ita ut omninò abstineant à responsis asperis, & contumeliosis; possintque dicere cum M. Tullio lib.1. de offic. quanto superiores sumus, tanto nos summissius geramus. Et videatur de illis prædictum ab Isaia cap.60. (Ponam visitationem tuam pacem) id est juxta Hebræos, præfecturam, seu præfectos, ac judices, qui verbis pacificis leniter dicant jus populo, & benignè æquitatem pateant inter contendentes, ita ut eos justitia pariter, & urbanitate devinciant. Hanc vim habent verba lenia, & urbana, qualia profluebãt à labijs sponsæ, de quibus proinde dixit sponsus Cant.4. (Sicut vitta coccinia labia tua) hoc est à labijs tuis rubro charitatis colore imbutis emanant verba, quæ tanquam vitta omnium ligant mentes & animos. In hanc sententiam multa D. Isidorus lib.3. cap.56. Afflictis in constit. Vt universis, ad num.56. Matienz. dial.3. cap.38. a n. 4. & Simanc. de Repub. lib.6. cap.6. Vrbanitati ac lenitati verborum proxima, & conjuncta esse debet lenitas & mãsuetudo rerum in exequendis supplicijs, & punitionibus decernẽdis, ita ut judices in administranda Republica omninò caveant à crudelitate, & sævitia, interque duo extrema inclinent potius ad misericordiam, quàm ad severitatem, juxta monitum „ Ecclesiastici cap.4. In judicando esto pupil„ lis misericors ut pater, & pro viro matri illo„ rum: & eris tu velut filius Altissimi obediẽs, „ & miserebitur tui magis quàm mater.

Vrbanitas & lenitas in judice.

Severitas nimia ab sit a judice.

Crudelitas in judice.

1073 Est igitur in judice adeo detestabilis immoderata severitas, ut affirment Paris. de Put. in tract. de Syndic. v. crudelitas officialis, & Cald. Perey. in quæsti forens. q.31. num.17. severitatem immodicam esse causam abunde sufficientem, ut magistratus ab officio removeri possit. Cum verò hujusmodi innata crudelitas (ut tradunt Rolan. cõs. 12. num.6. lib.3. & Marsil. cons.15. num.13.) facilè ad torturam injustam prorumpat, addunt Bald. & Angel. in l. decuriones C. de quæstion. & Sapia l.1. num.8. ff. quod quisque juris, pro deterrendis judicibus ab hujusmodi sævitia, eos qui injustè torquent, capitali supplicio plectẽdos fore. Quod intelligit Fragosus p.1. lib.4. disp.9. num.18. quando tortura dolosé fiat, & sine causa: secus, quando judex torqueat absque dolo, sed cum culpa: tunc enim actione injustiarum tenebitur, ut arbitrio magistratus plecti possit, & tradit idem met Bald. in rub. C. de pœna judic. qui malè judic. & cons.233. ad fin. vol. 1. ubi probat posse præsumi dolum in judice torquente, quoties procedit ad torturam non servato jure, neque ordine à legibus præfixo.

Tortura injusta.

Iustitia & veritas in judice.

1074 Cum autem nihil judicibus magis cordi esse debeat, quàm amor justitiæ, & æquitatis, cui veritas valde propinqua & affinis est, oportet magistratus esse veraces,

races, alienosque ab omni mendacio, & adulatione, tam erga partes, quam coram Principe, ut valeant dicere cum Davide Psal. 118. (Loquebar de testimonijs tuis in conspectu Regũ, & non confundebar.) Nam sine veritate judicium stare nequit, ut rectè monent, & eruditè exornant Bobadill. l. 1. polic. cap. 3. num. 29. Afflictis in Constit. ut universis num. 9. & Burgos de Paz in l. 2. Tauri num. 48. Quomodò enim poterunt assequi verum, & secundùm illud justa decernere, qui veritatis amatores non fuerint? Manebit ergo in judice amor justitiæ [illegible] & veritatis, si ab eo omninò exulet omnis inordinatus amor, & odium, quibus mens obscuratur, & justitia destruitur: idque in causa fuerit, ut leges statuerint neminem posse esse judicem in causa propria, vel suorum, neque in causa inimicorum, affirmante Theophrasto amatium esse excoculata judicia, & asserente Platone de legib. 5. amorem in judicijs cæcutire.

Judex maturus in judicando. 1075 Duo alia sunt quæ magistratũ commendant, & videntur postulari omninò, ut judex suo officio rectè fungatur, aliud maturitas in decernendo, aliud docilitas in consulendo. Quod attinet ad maturitatem, oportet judices in procedendo ita esse cautos, lentos, & patientes, ut æqua lance, & maturo consilio sententias ferant, l. nequicquã § ubi decretum ff. de offic. procons. In hoc tamen cavere debent, ne devient ad aliquod ex duobus extremis; imprimis per defectum ad extremum præcipitationis. Ergo non sint præcipites in expediendis causis, & pronunciandis sententijs. Nimia enim præcipitatio est noverca justitiæ. Clem. pastoralis §. verum, ubi Cardin. de re judic. cap. inter hæc col. 1. de pœn. dist. 3. Hinc Bald. ad l. si qua ex fœminis allegatur C. de secund. nupt. merito excandescit in judices, qui vix formato processu, & actis festinanter visis sententias pronunciant. Ex quo sequitur invalidam esse sententiam, si feratur extemporis brevitate, ut possit præsumi acta non fuisse plenè visa. Ita ex tex. in cap. cum ex litteris, de in integ. restit. Bart. in l. stipulatione C. de sceorent. Alex. cons. 123. num. 24. lib. 4. & *Negligentia judicis* Anchar. cons. 188. num. 2. Deinde ne devient per excessum ad extremum tarditatis, & negligentiæ. Cum enim expediat bono publico ne judices, & magistratus negligentes sint in præcavendis magis, quæ impendent, desidia & negligentia est magnum in judice delictum, ut benè notant Simanc. de Repub. lib. 5. cap. 12. Azeved. lib. 3. recopil. tit. 5. l. 22. a num. 1. & Avendan. de exequen. mand. cap. 1. prætor. num. 31. vers. decima causa. Ratio est in promptu apud Cavalc. de brachio regio p. 5. num. 137. & sumitur ex tex. in l. 1. C. quando liceat sine judic. se vindic. & in l. fin. C. in quibus caus. restit. in integr. non est necess. quia melius est occurrere in tempore, & jura intacta servare, quàm post vulneratam causam remediũ quærere: item melius est opportunè præcavere, quàm post vulnus mederi: hoc autem præstare nequit judex, si negligenter, & oscitanter se gerat. Quas verò pœnas incurrat negligens, diximus n. 322.

1076 Quod attinet ad docilitatem, quæ est virtus movens ad sanum consilium capiendum, & pravum facilè deponendum, judici, & cuicunque gubernatori perquàm necessaria est. *Docilitate in judice.* Oportet enim judices, ut justè decernant, in rebus dubijs consulere prudentiores, & sapientiores, & sanctiores, qui suam sententiam non ad privatam, sed publicam utilitatem referant, ut sanis eorum consilijs acquiescant. Sic Athenienses nõ omnes sine delectu ad consilia vocabant, sed viros duntaxat prudentes, ac virtute egregios: & S. August. in Epist. ad quendam Comitem sic monet: (Elige tibi consiliarios timentes Deum, & veritatem amantes.) Consonat Aristotel. Ethicor. 6. cap. 12. & Herodot. in Thalia, ex quibus illud inferimus ab optimo consiliario optimum consilium sperandum, quod judex optimus sequatur. Cum verò S. Gregor. lib. [illegible] moral. cap. 32. eleganter dixerit, (vile esse consiliũ robore fortitudinis destitutum.) Parum enim refert invenire, si inventum ad finem non perducitur, hinc est quòd magistratus habẽs semper ante oculos quid publica utilitas, & salus reipublicæ exposcat, sicut facilis in pravis cõsilijs deponendis, ita fortis & constans in adhærendo sanis & optimis esse debet, ut sic fortiter, & constanter Rempublicam defendat. *Constantia judicis.* Hoc documentum adeo Ciceroni placuit, ut in oratione pro Flacco dixerit, se Consulem C. Pisonem defendisse, quia cum in consulatu constanter, ac fortiter se gessisset, ratio exigebat, ut Reipublicæ incolumitas servaretur. Hæc sunt præcipua, quæ in hac quæstione duximus proponenda, & exponenda, ut Principes intelligant quos in Republica magistratus designare debeant, & ipsi magistratus quales se præstare, ut rectè suo munere fungantur.

QVÆSTIO IV.

Qualiter Conservator teneatur circa suam potestatem exhibendam, & non excedendam?

1077 Quæstio continet duas partes, alteram de exhibitione, alteram de excessu potestatis, & proce-

tius

procedit de Conservatore habente jurisdictionem, sive merè delegatam, sive æquipollentem ordinariæ, aut omninò ordinariam, qualé diximus habere Conservatores Academicos Conimbricæ, & Eboræ. Prima igitur pars inquirit, an Conservator teneatur exhibere litteras suæ commissionis, ut ei credatur, an simpliciter ipsi asserenti suam commissionem credi possit, ac debeat? Si loquamur in foro conscientiæ, benè docet Sanch. lib. 8. Matr. disp. 17. num. 22. cuicunque viro timorato, ac confessori dicenti sibi delegatam esse potestatem ad absolvendú, vel dispensandum, vel ad aliquid aliud, fidem haberi posse. Nam experientia ipsa demonstrat facultatem absolvendi à reservatis, & dispensandi, solere per pænitentes medio confessore impetrari.

Potestatis exhibitio in delegato.

Si loquamur in foro externo, communis resolutio est, commissionem delegatam probandam esse ostenso delegationis instrumento, & aliàs non esse credendum eam asserenti. Habetur ex cap. Cum in jure, de offic. deleg. Ratio est; quia cum sit quid facti, non præsumitur. Consule agentem de hac re latissimè Menochium de præsum. lib. 2. totâ præs. 15. de arbitr. lib. 1. tota quæst. 76. Mascardum de prob. conclus. 268. Bernar. Dias regul. 219. & Gratian. reg. 290. Limitatur posita resolutio à Menoch. d. præs. 15. num. 9. & Gutierr. lib. 2. q. canon. cap. 17. fine, ut non procedat quando delegatus est persona constituta in excelsa dignitate, nec agitur de præjudicio notabili alicujus tertij. Tunc enim illi etiam non ostendenti litteras fides adhibetur. Vnde citatus Sanch. à num. 20. ex hac doctrina benè infert 1. credendum esse Episcopo promoventi ad ordines non sibi subditum, quando dicit in titulo collationis ordinum, se promovisse ex licentia proprij Episcopi. Quia asserens est persona dignitatis excelsæ, & agitur de modico præjudicio. Infert 2. credendum esse litteris summi Pænitentiarij asserentis sibi vivæ vocis oraculo commissum esse, ut dispensaret in aliquo casu Pontifici reservato.

Delegata commissio exhibenda.

1078 Dubium est 1. an Conservator delegatus teneatur inserere in citatione suæ delegationis copiam, seu litteras Conservatorias? Affirmant id de simplici delegato Bart. in auth. qui semel, per tex. C. quom. & quan. jud. & Gloss. in cap. si Episcopus 3. q. 2. quam ibi sequuntur Gemin. & Archid. per tex. in cap. cum in jure, de offic. deleg. & cap. præterea, de dilat. idem etiam tenet Specul. tit. de citat. §. jam de citatione num. 2. Nihilominus partem negantem etiam de simplici delegato, defendunt Hostien. Ioan. And. Butr. & Abb. ad cap. præterea. Innoc. ad cap. cum in jure, Mar. Sicin. tract. de citat. art. 20. num. 11. Roter. qq. regal. tom. 1. q. 65. a. 16. Iason cons. 145. tom. 4. Stephan. Gratian. tom. 1. discep. foren. cap. 170. num. 31. Miranda de manu prælat. regul. q. 47. a. 8. §. Adverto, & Tamburinus de jure Abbat. tom. 1. disp. 17. q. 1. num. 5. asserentes non teneri hujusmodi simplicem delegatum (quod à fortiori tenendum est de Conservatore) inserere copiam suæ delegationis in citatione, sed sufficere, quòd de ea constet in actis. Hæc sententia mihi placet ex eo, quia ex nullo texto constat, quòd debeat inseri copia commissionis in citatione, sed ad summum quòd de mandato Apostolico fiat fides, & quòd judex curare debeat, ut petente adversario ei fiat copia precum, quas actor Principi obtulit, ut reus sciat petitionem actoris, & possit opponere de subreptione.

Commissio delegati, in citatione non inserenda.

1079 Positam sententiam Moneta de Conserv. cap. 7. num. 47. rectè limitat 1. ut procedat, nisi commissio facta sit personæ aliàs inhabili, ut si commissio Papæ fiat clerico simplici, contra dispositionem juris cap. statutum, de rescrip. in 6. aut fiat personæ vili. Tunc enim vel ante citationem, vel in ipsa ostendi debet commissio. Limitat 2. ut non procedat, quando citatus longè abest à citante: secus si sit in eodem loco, aut parum distet: quod in specie post Butr. & Abbat. d. cap. præterea, qui idem quoque affirmant de Conservatore, probat Iason cons. 145. num. 1. vol. 4. Si enim citandus longè distet, & non habeat aliunde notitiam legitimæ facultatis, insertum est rescriptum in citatione: censetur autem habere talem notitiam, si illud rescriptum simul impetravit: & hunc necesse non est quòd illi commissio, seu facultas exhibeatur. Quia certus non debet amplius certiorari. l. 1. in fin. ff. de act. empt. cap. eum qui de reg. jur. in 6.

Exhibitio commissionis.

1080 Maior difficultas est de Conservatoribus Regularium, & Academiarum, an teneantur suam jurisdictioné, & potestatem exhibere ordinarijs? Videtur certum nó teneri ad hujusmodi exhibitionem Academicos Conservatores, qui in re sunt judices Ordinarij, quales Academiæ Eborensis, & Conimbricensis. Quia jurisdictio ordinaria certa est, Cap. hoc etiam 2. q. 6. & cap. sicut, de re judic. Dubitatur de Conservatoribus delegatis, præsertim regularium: an teneantur exhibere suæ commissionis litteras Episcopis, seu Ordinarijs, id petentibus? Affirmant Miranda citatus q. 47. a. 8. & Erasmus Cochier tom. 2. jurisd. par. 2. q. 48. num. 1. & possunt fundari in cap. cum in jure, de offic. deleg. & in decisionibus Senatus Olysipponensis 51. 53. & 54. quas affert Themudus in 1. par. illarum. Ejusdem sententiæ sunt. Aloys. Ricc. in collect. decis. par. 3. collect. 532. Menoch. de arbitr. lib. 1. q. 76. nu. 4. 8. Velasc. consult. 152. num. 7. Barb. de potest. Episc. par. 3. alleg. 106. num. 37. & Bap. Fragos. p. 2. lib. 4. disp. 12. num. 9. quatenus dicunt non teneri Episcopos obedire Conservatoribus nisi

Episcopo an exhibenda litera Conservatoria.

nisi suarum litterarum vires ostendant, hoc est Conservatoriam originalem, d. cap. cum in jure, de officio delegat. ubi habetur non esse fidem debendam delegato judici asserenti se habere mandatum delegationis, nisi eo præsentato.

Conservatoria litteras non semel exhibenda. 1081 Nihilominus partem contrariam negativam defendunt Ioannes Baptist. Confect. in summar. privileg. titul. 4. cap. 7. versic. præterea Conservator, Moneta de Conservator. cap. 7. num. 50. & Wamesius, quem refert Cochier dict. quæst. 48. numero 2. & hæc sententia nobis placet. Fundatur 1. quia Conservator datus ad Universitatem causarum æquipatatur ordinario regulariter, ut sæpe diximus, & supra ostendimus: atqui Conservatores regularium sunt ad Universitatem causarum, proindeque æquipatandi Ordinarijs: in ô Gregorius XIII. in Bulla pro nostra Societate eos appellat judices ordinarios. Ergo cum judex Ordinarius non teneatur ad prædictam exhibitionem, ob notorietatem suæ jurisdictionis, neque Conservator regularium tenebitur. Fundatur 2. quia necessitas exhibendi litteras Conservatorias solum daretur ad faciendam fidem de illis: sed hoc cessat in Conservatoribus regularium erga Episcopos: siquidem jam constat Episcopis eos posse Conservatores eligere: deinde ut constet de electione hujus, vel illius, satis est, quòd observetur decretum Sacræ Congregationis Eminentiss. Catdinal. interpretum Tridentini, & Gregorij XIII. quo vulgari jubentur nomina Conservatorum à se electorum intra mensem à die electionis Ordinarijs locorum indicare. Addit Ioann. Baptist. Confect. loco citato, ad omnem dubitationem removendam, debere instrumentum, seu litteras patentes de Conservatoris electione per ipsos regulares, seu eorum prælatos facta, notarium in libro suo causarû, & actorum, quæ coram Conservatore fecit, integrè registrari, ut ab omnibus, quorum interest, videri possint. Ergo Conservator electus nô tenetur exhibere Episcopo suas litteras. Fundatur 3. quia regulares præsertim mendicâtes côminicant in privilegijs & gratijs côcessis omnibus ordinibus, etiam non mendicantibus: at monachi Benedictini, qui inter Brasilienses degunt, habent privilegiû, ne sui Côservatores teneantur insinuare litteras Conservatorias alicui personæ, ut Emmanuel Paez vir diligentissimus in to. 1. manuscr. suorum respôs. fol. 27. affirmat sibi testatum fuisse à Patre Doct. Petro de Moura, dicti privilegij oculato teste. Ergo Conservatores prædictorum regularium ad dictam exhibitionem non obligantur.

1082 Ad fundamentum partis affirmativæ oppositæ, quidquid sit de decisionibus Senatus Olisipponensis Archiepiscopatus, eo pote factis in favore jurisdictionis Episcopalis, juxta sententiam, cui probabilitatem non denegamus, ad cap. cum in jure, ubi dicitur non esse fidê habendam judici delegato, nisi præsentet mandatum delegationis, possumus respondere 1. ibi non esse sermonem de judice delegato ad universitatem causarum, qualis est Conservator regulariû, sed de judice delegato ad causam unicam specialem. 2. solum procedere, quando Ordinarius dubitat rationabiliter de côm issione, ut sumitur ex verbis citati capitis, ibi (Ac tibi de mandato Apostolico hæsitanti) at de mandato, & cômissione Côservatorû regulariû hodie non est locus dubitãdi. 3. licèt daremus de jure côm uni id ita se habere, ut volunt adversarij, tamen jure ac privilegio speciali rem aliter se habere, ut constat ex supradictis.

Potestatê suâ excedens conservator. 1083 Secunda quæstionis pars est, qualiter teneatur Conservator suam potestatem non excedere? Imprimis facile est asserere Conservatorem teneri obligatione ex suo genere gravi inducta per virtutem justitiæ, se continere intra limites suæ potestatis, ita ut eam neque excedat in alienis causis, neque erga alienas personas. Quod si prædictos limites transgrediatur, peccabit usurpatione judici, & rigorosam injuriam inferet tum ordinarijs illis judicibus, quorum jurisdictionem usurpat, tum personis omnibus, contra quas procedit: & tenebitur de damnis inde sequutis, eam in prædicto excessu illis omnibus injustè causam dederit. Quòd autem prædicta obligatio, & ejusdem transgressio sit gravis, suadetur ex pœnis, quas jus infligit Conservatoribus suam potestatem excedentibus, de quibus agunt Velascus tom. 2. consul. 152. n. 2. Barb. de pot. Episc. p. 3. alleg. 106. num. 47. Fragosus 2. p. lib. 4. disp. 12. num. 11. & Azot par. 2. lib. 5. cap. 34. q. 13.

Pœna Conservatoris excedentis suam potestatem. 1084 Igitur jure Canonico, quod habetur cap. ult. de officio deleg. in 6. Conservator excedens formam, & modum suæ potestatis ipso facto suspenditur per annum ab officio, & quidquid sic operatur, irritum & inane est. Quod Azor citatus rectè intelligit, si scienter de alijs, quàm de manifestis injurijs cognoscat. Notandum verò est requiri talem scientiam, quæ excludat omnem ignorantiam, etiam crassam. Quare (ut benè notant Navarr. in Manu. cap. 27. nu. 141. & Suar. de censur. disp. 31. sect. 3. num. 17.) quoties lex imponens pœnam utitur verbo (scienter) quælibet ignorantia, etiam crassa excusat à pœna, quanvis non à culpa. Observat Fragosus citatus cum Suario de censur. disp. 26. sect. 1. à num. 3. hanc pœnam suspensionis ab officio ipso facto incursam, importare nô solum suspêsionê ab officio *Suspensio Conservatoris.*

Conservatoris, sed etiam ab officio clericali: at non importare suspensionem à beneficio, nisi (ut docet Suar. disp. 31. num. 17.) in simili pœna addatur aliquid per quod declaretur suspensionem extendi ab officio ad suspensionem beneficij: quidquid in oppositum opinetur Velasc. cit. consul. 151. n. 2. affirmans Conservatorem si contra alias personas, quàm contra inferentes injurias & violentias processerit, esse ipso facto suspensum per annum ab officio, & beneficio. Id etiam non rectè intulit Glos. v. officio in d. cap. ult. de officio deleg. in 6.

1085 Præterea in d. cap. quicunque Conservatoribus, ut excedant suæ potestatis vires suaserit, incurrit sententiam excommunicationis, à qua absolvi nequit, nisi priùs parti integrè satisfecerit, & expensas propter hoc legitimè factas compensaverit. Vbi observabis 1. cum Miranda in manu prælat. tom. 2. quæst. 47. art. 9. conclus. 2. & Suar. de cens. disp. 23. sect. 4. num. 10. talem excommunicationem non icurri ex sola procuratione, vel suasione, nisi effectus sequatur. Observabis 2. cum Fragoso citato num. cit. non quemcunque suasorem comprehendi pœna illa excommunicationis, nisi sit ex litigantibus. Quid de pœnis, quæ prædictis imponuntur jure civili? Velasc. citatus num. 2. affirmat Conservatores qui excedunt limites suæ jurisdictionis legibus Hispaniæ, incurrere pœnam, de maos vassallos, & desnaturais, & que percam o que tem do Rey, & relegari à regno cum ipsorum notarijs, ut videre est in l. 1. & 2. Ordin. Castellæ tit. 7. quas leges Didacus Perez egregiè commentatur.

Conservator extendens jurisdictionem

QUÆSTIO V.

Qualisnam sit obligatio Conservatoris ad procedendum, servato ordine judiciario?

1086 CVm Academici judices, etiamsi Conservatoris nomine insigniãtur, parũ aut nihil different ab ordinarijs, in procedendo judicialiter, secluso speciali jure, eodem modo tenentur procedere, quo judices ordinarij: proindeque nihil peculiare circa hujusmodi obligationem de illis possumus afferre. Quæstio igitur proposita solum est de Cõservatore quà tali, & deputato juxta terminos juris Canonici c. 1. & ult. de offic. deleg. in 6. Sed antequã paucis expediatur, præmittendũ est cũ Baldo tract. schismatis col. 3. nihil boni posse emanare, ubi deficit ordo, qui est modus agendi, sine quo nihil rectè agitur. Quare in Conservatorio judicio oportet aliqualem juris ordinem servari, ut omnia honestè, ritè, & recte fiant. Iam diximus Conservatorem deputari ad cognoscẽdum summariè, de plano, absque ullo strepitu, & figura judicij: & exposuimus qualiter examinare debeat notorietaté in injurijs & violẽtijs, antequam de illis cognoscat, & judicet: itẽ qualiter teneatur deferre appellationi, & sententiam executioni mandare.

Ordo servandus in processu.

1087 Restat modò perstringere nõnullas alias obligationes, quæ præcipuè interveniunt in suo judiciali ordine. Asserimus imprimis, quamvis circa causas non summarias Conservator non teneatur servare juris ordinem, qui in summarijs servatur, posse tamen illum servare de utriusque partis cõsensu. Prior pars traditur à Glossa, & Innocent. in dict. cap. 1. & ulti. & manifestè deducitur ex textu ibi: dum Pontifex Conservatori prohibet, ne extendat suã jurisdictioné ad ea, quæ judicialem indaginem requirunt: est autem judicialis indago posita in eo quòd servetur judicialis ordo. Pars posterior ex eo suadetur, quia juxta Clem. sæpe, de verb. signific. & cap. ad nostram o 3. de jurejurand. & cap. super eo, de test. cog. in summarijs judex potest servare plenum juris ordinem de consensu partium, sicut è cõtra partibus consentientibus, potest in causis plenariè summariè procedere. His prælibatis.

Causa non summaria quomodo decidenda.

1088 Dubium est 1. an Conservator debeat servare eundem ordinem in summarijs, qui servatur in notorijs? Benè respondet negativè Fragosus part. 2. lib. 4. disput. 12. num. 82. Probat, quia valde differunt processus in notorijs, & in summarijs. Nam juris ordo, qui adhibetur in summarijs est medius inter causas plenarias & notorias, siquidem in notorijs nullus fere ordo servatur, & in summarijs aliqualis ordo servari debet. Qualiter autem se habeat in specie hujusmodi discrimen quoad citationem, litis contestationem, & alia, videri potest Fragos. citatus num. 8. 84. & 85. Illud tamen resolvit num. 86. cum Stephan. Gratian. in decision. Marchiæ 231. num. 2. Flamin. Chartar. in decis. Genuen. 21. num. 34. & Socino Seniori in cons. 12. col. 1. vol. 1. citationem requiri etiam in causis summarijs, & quoties sine figura judicij, omissoque juris ordine proceditur. Vnde Conservatores, qui in suis litteris habẽt clausulam, ut procedant simpliciter, de plano, sola rei veritate inspecta, sine strepitu & figura judicij, etiam in notorijs debent servare eum ordinem, qui petit citationem, non tamẽ solemnem cum solemnitatibus à jure præscriptis, sed qualem qualem, ut monet Navarr. tit. de hæret. cons. 12. n. 3.

Processus & ordo in summarijs.

1089 Du-

Libellus offerendus conservatori.

1089 Dubium est 2. Vtrum, & qualis petitio, seu libellus Conservatori offerendus sit? Benè respondent Papian. in forma libell. act. real. v. summariè num. 4. Innoc. ad cap. 1. num. 4. Monet. de Conserv. cap. 7. quæst. 3. cum Conservator aliqualem ordinem servare teneatur, ei debere offerri aliquam petitionem, seu aliqualem libellum, non tamen solemnem, qualis describitur in cap. 1. de libell. oblat. Probatur, quia in notorijs, ubi civiliter agitur, oportet dari aliquam petitionem: siquidem juxta l. unic. Cod. ut quæ desi. advoc. & l. 4. §. hoc autem ff. de damn. infect. judex in civilibus regulariter non impertitur suum officium, nisi petenti, nec supplet de facto, sed de jure solum. Quòd verò nec in summarijs, sicut nec in notorijs exigatur solemnis libellus, sed sufficiat qualis qualis petitio, optime tradunt Farinac. lib. 1. de delict. titul. 3. quæst. 21. & Butrio tractat. de notorio a. 2. 4. numer. 19. ex Clement. sæpe, in princip. ibi, Libellum non exigat. & Capra tractat. de notor. 4. membro num. 13. & 14. Quantum & quale sit discrimen inter libellum solemnem, & dictam petitionem, eruditè exponit Fragosus citatus num. 90. & 91. qui num. 92. inquirens quid sit dicendum si offeratur libellus solemnis in causa summaria? Respondet producentem sic libellum debere protestari, quòd non producit illum instar solemnis libelli, sed instar qualis qualis petitionis: si enim sic non protestetur, videbitur renunciare summario judicio, & adhærere Ordinario, ut tenet Gloss. in dict. Clement. sæpe §. fin. Ex quo sequetur posse Conservatorem deputatum, partibus sic tacitè consentientibus, servare ordinem juris, qui in causis plenarijs servari solet.

Processus conservatori tempore feriato.

1090 Dubium est 3. Vtrum in causis summarijs possit Conservator procedere tempore feriato propter necessitatem hominum? Affirmativa resolutio meritò placuit Sigismundo Scacc. practic. de judicijs par. 1. cap. 53. num. 24. utpote expressa in Clement. sæpe initio, his verbis, In tempore etiam feriatum ob necessitates hominum indultarum à jure procedere valeat. Intelligitur de ferijs quæ conceduntur propter messes colligendas tempore æstivo, vel propter vindemias tempore autumnali cap. fin. de ferijs, & l. 1. & l. Præsides ff. eod. titul. Secus dicendum de ferijs in honorem Dei, vel sanctorum indultis; in his enim non potest procedere, nisi necessitas urgeat, vel pietas suadeat. Qualis verò esse debeat hujusmodi necessitas & pietas, ut causæ festis diebus tractari possint, Gloss. in d. Clem. his carminibus comprehendit:

Hæc faciunt causas festis tractare diebus,
Pax, scel' admissũ, manumissio, res peritura,
Terminus expirás, mora testis abesse volétis,
Cumque potestatis patriæ jus filius exit.

Est verò quoad hujusmodi processum inter utrasque ferias discrimen, quòd diebus feriatis, seu ferijs inductis propter necessitates hominũ, partes renũciare possint, utpote favore suo cedentes: secus de ferijs introductis in honoré Dei & sanctorum. Vnde processus habitus his diebus, & sententia, etiam de partium consensu pronunciata, nullius momenti erunt, ut habetur cap. fin. in fine, de ferijs.

Dilat. de processus.

1091 Dubium est 4. qualiter teneatur se gerere Conservator circa dilationem, aut brevitatem procedendi? Respondetur ex Bartolo in Extravag. Ad reprimendum, in verbo & figura num. 12. Marta ad Clemen. sæpe verbo amputet. & Maranta de ordine judiciario p. 4. dist. 9. num. 21. quando Conservator deputatur cum clausula simpliciter, de plano, & sine strepitu, ac figura judicij, imò quando deputatur cum sola clausula, sine figura judicij, ita debere esse brevem in concessione dilationum, ut possit ac debeat indulgere aliquas dilationes. Prima pars de brevitate dilationum, sumitur ex d. Clem. sæpe in princip. versi. nos autem, ubi monentur judices frænare advocatorum concertationes, & jurgia, compendiare multitudinem testium, amputare vel repellere dilatorias, & frustratorias exceptiones, vel appellationes, ut reddant causá breviorem. Quamvis enim hæc lota m habeant etiam in causis plenarijs, ut constat ex cap. significaverunt, de testibus; at multo magis observanda sunt in summarijs, ut docet Glossa ad Clemen. sæpe, verbo amputet. Secunda pars habetur ex eadem Clem. sæpe, versi. non sic tamen, ubi statuitur judicem causæ summariæ non ita debere facere causam brevem, quin probationes recipiantur necessariæ. Vt autem occurratur necessitati probandi, & excipiendi pro justitia causæ, & simul præcidatur superfluitas dilationis, rectè in Clement. sæpe cavetur per hoc decretum, ut judex præfigat terminum ad dandum articulos, & post articulorum dationem præfixum diem in quo omnia instrumenta, & acta, quibus uti volunt litigantes, exhibeantur.

Testes coram Conservatore.

1092 Dubium est 5. qualiter se gerere debeat Conservator erga testes? Respondetur imprimis ex Cap. fin. §. circa munera, de officio deleg. in 6. Conservatorem deputatum posse testes recipere, & examinare. Ibi enim Bonifacius Octavus decernit circa testes corá Conservatore vocatos, servari omnia, quæ in judicibus delegatis præcipit cõstitutio in cap. statutum, de rescrip. in 6. ibi verò in §. proferendo, ad finem, statuitur ut Sedis Apostolicæ delegatus neminem vocet ad testimoniũ ferendũ, nisi cõditione & statu causæ id postulátibus: sed nec tũc, nisi à producéte

 expensæ

expensæ testibus suppeditentur, dum veniunt, morantur, & redeunt. Præterea testes in summario judicio admitti nequeunt à Cõservatore citra partis cõsensum, nisi jurati: atque adeo jurare debent coram parte, vel ea citata. Ita Bart. in dict. Extravag. Ad reprimendum verbo, & figura n.13. ubi probat, quia aliter auferentur parti defensiones, quæ illi competunt ex æquitate naturali. Addimus ex Felino in cap.2. nu. 25. de testib. & Farinacio de testib. q.80. num. 1. & 6. quæst.43. n.189. & q.46. num.92. non oportere in causa summaria quòd testes sint citati, dummodo sint requisiti, & producti à parte. Nam si testes sponte se offerant, manet suspecti, & per illam spontaneam oblationem efficiuntur non integri, ut latè defendunt, ac probant: Menoch. de arbit. lib.2. casu 434. n.57, Mascar. de probat. lib.3. concl.1311. n.44. Grammat. Consi.21. n.6. & Bossius in tit. de opposit. cõtra testes n.29.

Sententia an. & qualiter ferenda a Conservatore.

1093 Dubium est 6. qualiter se debeat gerere Conservator circa sententiam ferendam? Imprimis videtur negãdum posse Conservatorem ferre sententiam. Quia obstat l. ictus fustium, ubi Glos. ff. de ijs, qui notantur infamia, ex qua Decius in cap. at si clerici num.142. de judicijs, & Innocent. in cap. Ex parte el 1. de verb. signific. affirmant in notorijs juris ordinem non servari, nec sententiam requiri. Accedit Bossius in tit. quomodo procedẽdum in crimine notorio n.16.18. & 19. affirmans, quando crimen est notorium, posse Principem sine sententia bona delinquẽtis alteri applicare. Quia tunc notorium habet vim sententiæ, & illi æquipollet. l. emptorem jũcta Glossa ff. de actiou. empti. His non obstantib⁹, Conservator intra terminos juris datus potest, ac debet super injuria notoria ferre sẽtẽtiam. Ita Glos. in cap. ab excommunicato, de rescri. Abb. in cap. Vestræ num.18. de cohabit. cleric. Bald. in leg. 1. Cod. ne ex delict. defunct. Clarus in pract. quæst.9. vers. præterea quæro, & Gomez titul. de delict. cap. 1. num. 45. Et videtur desumi sufficienter ex Cap. Porro, de divort. Nec obstant dicta in oppositum, quia solum probant in notorijs non postulari sententiam solemnem, ut rectè advertunt Moneta de Conservator. cap. 8. a num. 75. & Farinac. dict. quæst. 21. num. 115. Nos verò loquimur de sententia non solemni, quæ quidem requiritur in notorijs, ut cum Ioann. Andr. Specul. Calder. & alijs tradit Capra in tract. de notor. memb. 4. a num. 85.

Sententiæ forma.

1094 Quod attinet ad prædictæ sententiæ formam, quanvis diffinitiva ferri debeat in scriptis, ut népe constet melius de veritate propalata, tamen optio datur judici, ut eam proferat vel stans, vel sedens. „ Habetur in dict. Clemen. sæpe ibi, Sententiam verò diffinitivam in scriptis, & prout „ magis sibi placuerit, stans vel sedens proferat. Quod verò judex in sententia causæ summariæ necessariò sedere non debeat, ex eo patet, quia hæc solemnitas est mera juris civilis, & Conservator, cui committitur causa sine figura judicij, potest solemnitates civiles omittere, & solum tenetur substantialia judicij servare, ut docent post Roter. decision. 445. num. 6. part. 1. Pegn. in comment. ad director. inquisit. part. 3. com nen. 103. & Scaccia dict. cap. 55. num.10. Dicuntur autem substantialia (ut notat idem Pegn. comment. 104.) ea sine quibus non potest judicium expediri justè, nempe citatio, juramenti præstatio de veritate dicenda: item probationes legitimæ, exceptiones utiles, appellationes necessariæ, & alia quæ ad substantiam causæ pertinent.

Index sub stantialia

1095 Denique Conservator (ut tenet Fragos. 2. p. dub. 4. disp. 12. n. 105.) sive procedat summariè, sive plenariè, sive etiam de injurijs & violentijs notorijs tantum agat, ita potest pronunciare sententiam in termino citationis ultimo emanatæ ad sententiã, ut integrum illi non sit habere terminum pro servato. Quia tenetur sententiam pronunciare in termino ultimæ citationis præfixo ad audiẽdam ipsam sententiam, ut habetur ex Clem. sæpe §. sententiam vero, de verb. signif. & l. ad edictum ff. de jud. Ex quibus, & alijs juribus observatur t. cum Azevedo in l. fin. tit.17. lib.4. recopil. a n.39. Bernardo Dias in regul.773. & Cæsare Grassis decis. 11. n.2. de re judicata, ita esse necessariam citationem ad audiendam sententiam, ut illius omissio reddat sententiam ipso jure irritam. Observatur 2. cum Schradero de feudis par. 9. cap. 7. sub num.39. Bredero tract. de appell. par.2. tit. 72. col. 740. & Azevedo l.1. n.4. tit.3. lib.4. novæ recopil. quando judex præfinit diem termini certum, non tamen horam, teneri citatum comparere ad horam, in qua solet judex pro tribunali sedere, & jus dicere. Hæc à nobis leviter perstricta videri possunt apud citatos authores, & alios jurisperitos, qui de illis tractaruut ex professo.

Citatio ad audiendam sententiam.

QVÆSTIO VI.

Cuinam superiori Conservator subjaceat, ut ab eo jus audiat in civilibus, & puniatur in criminalibus?

1096 DIximus de obligationibus Cõservatoris, superest dicẽdum de illius superiore, per quem possit, ac debeat puni-

punire, si suas obligationes negligat, & perque, attenta ratione suæ exemptionis, debeat tam in civilibus, quàm in criminalibus judicari. Si loquamur de Conservatore absolutè accepto, & suæ potestatis terminos transgrediente, attento jure communi antiquo subjacet ordinario, ut is possit in illum animadvertere. Ita Cardinal. in Clem. 1. num. 16. de officio Ordinar. Abbas in cap. significavit eum. 3. eodem tit. Navarr. in cap. Cum contingat remed. 4. de rescrip. Aviles ad cap. 1. Prætor. verbo mandato num. 33. Cevall. tom. 4. quæst. 897. a num. 769. Gigas de pension. quæst. 70. vers. contrarium puto verius, Barb. de potest. Episcop. p. 3. alleg. 106. 27. & Fragos cit. d. 11. num. 46. Sumitur ex Authent. Vt judices sine quoquo suffragio §. volumus vers. sed etiam eos, Collat. 2. juncta regul. l. prohibitum ubi Glos. v. resistentibus, & l. defensionis facultas Cod. de jure fisci lib. 10. Sumitur etiam ex eo quod asserunt Butrius in cap. studuisti num. 6. de officio delegati, notabili ult. & Dominicus in cap. statutum §. fin. de rescrip. in 6. nempe si executor modum excedat, & gravet debitorem pensionis, non servata forma juris, & suæ commissionis, posse dari recursum ad ordinarium, qui super nullitate actus poterit cognoscere, ac providere, ex quo delegatus nulliter processit. Quamvis enim in factis superioris judex inferior, qualis est Ordinarius respectu delegati Pontificis, se nequeat intromittere, hoc procedit, quando facta per superiorem sunt valida, suæ commissionis forma observata: è contra, si nulla sint, ut docent Anchar. & Cardin. in Clem. 1. de officio Ordin. Bald. in leg. adversus Cod. si adversus rem judicatam, ubi ait, quando constat de nullitate patenter, adiri posse quemlibet judicé inferiorem. Expressiùs Montalvus in l. 4. tit. 7. lib. 1. fori leg. gloss. fin. dixit indistinctè posse puniri delegatum Principis delinquentem in causa processus, ab ordinario. Diximus supra (attento jure communi antiquo) quia ut benè notat Barb. citatus dict. alleg. 106. num. 27. hodie ad tollendas hujusmodi controversias, & difficultates, quæ inter Cóservatores & Ordinarios poterát excitari, Concil. Trid. sess. 14. de reform. c. 5. vers. quod si in ijs, statuit, data tali competentia jurisdictionis, nominandos esse arbitros in forma juris, qui de illa cognoscant, & interim in causa ab utroq; supersedendum. Qualis vero sit praxis eligendi prædictos arbitros, tradit Cevall. d. q. 897. à n. 775.

Conservatoris punitio a quo facienda.

1097 Si loquamur de Conservatore, quà judice Academico, eú, sicut & reliquos magistratus Academicos gaudere privilegio exéptionis, & fori diximus lib. 3. n. 345. Vbi etiam remissivè à quonam sit puniendus, quando delinquit. An verò in civilibus possit judex, proindeque Conservator quà judex suas causas delegare? Quæstio est, in qua affirmativa pars expressa est jure Regio Castellæ, ut tradit Gregor. Lopez l. 9. in fine glos. verbo algum home tit. 4. p. 3. Facit l. Prætor 17. ff. de jurisdict. & l. ille a quo §. tempestivum ff. ad Trebell. Quid vero dicendum de Conservatore Salmantino, respectu judicis coram quo in civilibus conveniendus est, credit Alphonsus de Escobar cap. 38. Scholæ Magistrum coram suo Vicario, & Vicarium coram Scholæ Magistro posse agere, & conveniri, nisi malint Principem, vel illustrissimum Nuncium adire juxta causæ qualitatem, vel rei conveniendi forum, sicuti in causis criminalibus disponit dict. l. partit. & latè scribunt interpretes ad leg. qui jurisdict.

Conservator Academicus a quo judicandus.

1098 Vt vero subnectamus aliqua de nostris Conservatoribus Eborensis Academiæ, quorú alter laicus, alter Ecclesiasticus est, ille pollés jurisdictione Regia, hic Pontificia, & videamus quinam habeant exceptionem, & à quo in criminalibus & civilibus judicandi sint, existimo in illos quadrare generalem quandam doctrinam, quam suis magistratibus Salmantinis applicat citatus Escob. cap. 24. à num. 22. Asserit enim Doctorem, & Scholæ Magistrum, cæterosque similes, quoad ea omnia in quibus sæcularem potestatem exercent, esse omninò exemptos à Pontifice: quoád illa verò in quibus spirituali jurisdictione funguntur, esse omninò exemptos à Principe laico, non secùs, ac si per diversas personas hæ duo jurisdictiones administrarentur. Inde est (inquit) quòd de ijs, quæ ratione officij admiserint, si quæritur à quo puniendi, vel syndicandi sint, dicamus, in omnibus, in quibus ut Ecclesiastici cognoverint, à Pontifice puniendos, per ipsumque judices ad syndicatum nominandos: in his verò quæ ad Regiam jurisdictionem pertinent, ab ipso Principe, vel ejus supremo Senatu providendum esse de eorum punitione, & syndicatu.

Conservatores Eborenses a quo judicandi.

Hæc generalis doctrina, quæ vera est, & rectè applicata cuicunque Salmantino magistratui, in quo conjungitur jurisdictio Pontificia cum Regia, locum habet in nostra Eborensi Academia, ubi duplex illa jurisdictio in duobus Cóservatoribus separata reperitur. Nã Cóservator laicus ita est exemptus, ut per solum Regem, & ministros ab eo deputatos judicari possit: Cóservator Ecclesiasticus ita est exemptus, ut per solum Pontificem, & deputatos ab eodẽ judicetur. Hinc est quòd Provincialis Societatis Iesu Provinciæ Trãstaganæ, quandiu visitat Eborensem Academiam, si inveniat suo muneri defuisse, possit in eum animadvertere. Quia visitat nomine Generalis Societatis, cui à

Pontifice universa jurisdictio Ecclesiastica pro Academiæ administratione in perpetuum cōmissa est.

Iudex Conservatoris Eborensis quis.

1099 Specialis adhuc difficultas est, quemnam de facto supremi Principes, Pontifex, & Rex providerint immediatum judicem, qui cognoscat de causis dictorū Conservatorum, tam in civilibus, quàm in criminalibus? Constat imprimis ex lib. 2. tit. 26. init. Statutorum Academiæ Conimbricensis, à qua omnia privilegia Eborensis participat, in causa suspicionum, quæ opponuntur Conservatori laico, cognoscere magistratum illum Academicum, quem vocant Chançarel, & est Conimbricæ primarius Legum professor, Eboræ, quem designavit Rector. In alijs privatis Conservatoris causis tam civilibus, quàm criminalibus ille cognoscet, quem judicem, seu Conservatorem Conservatoris sive laici, sive Ecclesiastici Rector Eborensis potest, ac solet nominare ex vi Diplomatis Pontificij pro Cōservatore Ecclesiastico, & ex vi statuti, & commissionis Regiæ pro Conservatore laico. Hæc resolutio est recepta communi praxi Academiæ, juxta quam vir doctissimus Pater Franciscus Freyre in manuscr. lib. 1. cons. 19. resolvit familiarem quendam Conservatoris Ecclesiastici debuisse judicari, & puniri in eodem foro sui domini, per specialem Conservatorem à Rectore designatum. Currit regula communis (sunt verba illius concepta) quòd familiares sequantur forum dominorum suorum, & ideo, cum stando intra limites ejusdem fori Ecclesiastici Conservator Ecclesiasticus debeat puniri in judicio Conservatoriæ per alium Conservatorem Ecclesiasticum a Rectore Universitatis ad illius causam cognoscendam specialiter deputatum, juxta tenorem Bullæ Pontificiæ, & stylum ejusdem Universitatis, idem est omninò dicendum de familiari illius, ad cujus causam cognoscendam Rector Universitatis alium Conservatorem Ecclesiasticum debet specialiter nominare. Quia Conservator Ordinarius, cum sit dominus delinquentis, manet in ejus causa suspectus, argum. Ordin. lib. 3. tit. 24. princ. l. Iulianus 1. ff. de judicijs. l. qui in jurisdictionem ff. de jurisd. omn. judic. & l. unicæ C. ne quis in sua Causa. Et in his terminis procedit cap. fin. de officio Archidiaconi, ibi: „ Specialibus ipsius Archiepiscopi, & homi- „ num, & familiæ suæ causis dūtaxat exceptis. Si ergo Rector potest, ac debet nominare specialem Conservatorem pro causis familiarium Conservatoris, utpote suspecti, à fortiori nominabit pro causis ipsius Conservatoris, cum ipse in illis judex esse nequeat.

Familiaris conservatoris a quo iudicandus.

1100 Superest adhuc disquirendum, an Rector Eborensis per se ipsum, absque nominatione alicujus judicis Cōservatorem delinquentem punire valeat? Pars negativa videbitur alicui probari 1. quia Conservatores sunt delegati Principis supremi, proindeque in suæ commissionis executione adeo independentes, ut nec à Legato à latere impediri possint; ergo in suis causis criminalibus sunt immediati Supremo Principi, à quo solo valent puniri. 2. Quia Conservator nequit puniri ab ijs, quorum Conservator est, cum sit eorum judex, ut patet in omnibus Conservatoribus regularium: sed Conservator Academicus est etiam Conservator in causis Rectoris Eborensis, sicut & omnium hominum Societatis in tali Collegio; ergo nequit à dicto Rectore puniri. 3. Quia Rector Societatis tāquam incapax ex nostro instituto exercendi judicia, & cognoscendi de causis secularium, solum potest designare judicem, qui judicia exerceat, ac puniat; ergo per se ipsum nequit Conservatorem punire. 4. Quia si Rector valeret in Conservatorem taliter animadvertere, id cōstaret ex aliquo textu, vel statuto: sed non cōstat, quia talis textus non apparet; ergo non potest.

Punitio Conservatoris per Rectorē.

1101 Nihilominus pars affirmativa, si procedat de Conservatore delinquente contra suum Academicum officium, & statuta, mihi indubitata est 1. quia officiales Academici, inter quos numeratur Conservator tam Ecclesiasticus, quàm laicus, sunt verè subditi Rectoris, tanquam membra Academiæ, quæ suo capiti subjacere debent: sed omnis prælatus & gubernator potest suos subditos quà tales, si delinquant, punire, & coercere; ergo, & noster Rector suos Conservatores. 2. Quia Rector Academicus, sive Eborensis, sive Conimbricensis, & quicunque alius, habet potestatem gubernativam cum omnibus requisitis, ut faciat observare statuta, ad quod tum ex speciali juramento obligatur: sed hoc stare nequit sine potestate puniendi, & coercendi omnes qui ad observantiam statutorum tenentur, ut sumitur ex tex. in cap. ex litteris, de officio „ delegati, ubi sic habetur, Cum hujusmodi „ demandata jurisdictio delusoria videretur, si „ subdelegatus hujusmodi coërtionem ali- „ quam non haberet; ergo cum omnes officiales, non minùs quàm studiosi, teneantur ad observantiam aliquorum statutorum, sicut Rector alios, ita Conservatorem transgressorem punire potest. Qualem verò pœnam Rector Conservatoribus delinquentibus valeat infligere, patebit ex ijs, quæ de Rectoris potestate tradidimus lib. 5. disp. 2. q. 1. & 2. ubi diximus posse mulctam irrogare, & ab officio saltem suspendere.

Conservatores puniendi a Rectore.

1102 His ita constitutis, facile est diluere objecta pro parte negativæ. Ad primum dicimus procedere de Conservatoribus habentibus jurisdictionem delegatam, quales sunt Conservatores pari, qui solent

lent dari à Principe pro arcendis solum injurijs, & violentijs manifestis: nostri autem Conservatores sunt judices ordinarij, qui proinde possunt alijs subordinari judicibus, & superioribus, atque adeo non manere immediati supremo Principi. Ad secundum id fatemur de Conservatore puro respectu regularium, quibus nullo modo subjicitur: negamus autem de Conservatore Academico respectu Rectoris, cui subjectus est. Nec obstat quòd ille in causis civilibus Rectoris sententiam ferat: quia etiam in causis supremi Principis judicant magistratus illius subditi, à quo si delinquât, puniri possunt, ac solent. Ad tertium verum est prohiberi Rectorem Societatis exercere judicia, & cognoscere de causis præsertim sæcularium judiciali strepitu, at potest de plano procedens veritate cognita, punire suos subditos tam regulares, quàm sæculares, & sic eadem forma, qua potest punire scholasticos, & officiales, potest etiam punire Conservatores. Ad quactum dicimus constare hujusmodi potestatem tum ex diplomatibus Pontificijs & Regijs, tũ ex statutis Academicis, per quæ Rector constituitur caput, & gubernator Academiæ, & jubetur procurare omnem litterariam observantiam; quod neutiquam præstare poterit sine vi directiva, & coactiva ad imperandum, & puniendum.

DISPVTATIO IV.

De extraordinarijs magistratibus, & alijs Academiæ officialibus.

1103 PRO complemento, & coronide hujus libri de Conservatoribus juvat subnectere magistratus alios, & officiales, qui vel ad tempus vel in perpetuum Academico regimini subserviunt, & eorum nonnulli coram Cõservatoribus suum munus exequuntur. Nobis igitur in hac ultima disputatione erit differendum, imprimis de idoneitate officialium, deinde de eorum salario, seu stipendio, mox de obligationibus, tandem de nonnullis magistratibus, & officialibus in particulari, circa quorum munia peculiares difficultates versantur.

QUÆSTIO I.

Quisnam dicatur idoneus, ut officialis Academiæ creari possit?

Officialis qui dicatur.

Officialis juxta Narbonam de appell. à Vicario ad Episcopum par.1.n.15. & Petrum Gregor. in cap. conquerente de officio Ordin. cap.11. n.21. ita dicitur quasi alterius officium exercens, & in omni proprietate officialis ille est (ut notat Anton. de Butr. cons.74. num.3.) qui sub alio ministraliter jurisdictionem exercet. Hinc officiales propriè vocantur, testibus Vincentio de Franchis decis.407. num.5. par.1. Carau. titu 49. & Tuscho pract. concl. 88. num.1. tomo 5. rectores, seu gubernatores, & magistratus qui ad munia Reipublicæ assumuntur. Sunt etiam officiales lato modo, qui sine jurisdictione officium aliquod, etiam vile in Republica exercent, ut tabellio, circuitor, macellarius, custos portarum, & alij similes, ut testantur Mastril. tract. de magistrat. lib.1. cap.20. num.15. & Vincent. de Franch. decis.407. sub num.5. Quare in materia rigorosa, v.g. in dispositione quòd officiales esse debeant annales, soli veniunt officiales propriè dicti, & non illi qui absque jurisdictione officium habent, ut rectè dicunt Stephan. Gratian. discep. forens. cap.184. nu.34. Capiblanc. tractat. de authoritate Baronum pragm.5. num.84. & Natt. cons.58. num.4. Et idem est de statuto prohibente officiales mercaturam exercere, ut docent Bald. in l. quisquis C. si certum petatur, Bart. in l. auferatur §. Quod à Præside, ff. de jure fisci, Paris de Puteo de syndicatu v. contrahere num.8. & Boiffleurus Benedict. in cap. Raynutius p.1. num.47. de testam. In materia autem favorabili sub appellatione officialium veniunt omnes etiam longè accepti, & post Alex. in l.1. num.2. ff. de jurisdict. omn. judic. tenet Mastril de indultis cap. 40. n.5.

Idoneitas ad officium Academicum.

1104 Ut igitur scrutemur idoneitatem officialis, seu requisita ut quis in Academia officialem creari possit, notandum est idoneitatem hujusmodi postulari partim jure naturali, partim jure positivo, & coalescere tum ex natalibus, tum ex moralib⁹.

Iure naturali ut quis ad munus aliquod sit idoneus, postulatur ut saltem physicè possit exequi quidquid ad tale munus implendum spectat. Vnde cæcus jure naturali est impeditus ad exequendum officium tabellionis. Iure positivo tam communi, quàm municipali multa petuntur tam in natalibus, quàm in moralibus ad officium habendum in Republica. Quid autem jus positivum in moralibus exigat, nempe quã vitæ integritatem, morum honestatem, scientiæ ornamenta, & prudentiæ dotes, ut quis in officialem Reipublicæ litterariæ designetur, petendum est ex ijs quæ supra tradidimus disp. 1. quæst. 2. & disp. 3. quæst. 3. Nobis modò præcipuus sermo est de requisitis in natalibus, quę dilucidè proferemus expediendo sequentes difficultates.

Naturales, seu Originarij ad officia.

1105 Prima difficultas est, utrum eligendus in officialem Academicum esse debeat naturalis, sive Originarius illius urbis, in qua Academia sita est, nempe ibi natus, vel habens domicilium? Videtur affirmandum ex ijs, quæ postulantur ad habendum officium in Republica politica. Nam officia (ut resolvit Petrus Barb. ad l. hæres absens §. proinde de foro num. 67. ff. de judit ijs) ex dispositione juris communis tantum naturalibus, sive Originarijs conferri debent l. cum Ecclesijs C. de Episcop. & Cleric. ubi Glos. fin. & cap. si proponente, de rescriptis, ubi Panorm. num. 3. Notat verò idem author num. 69. litteras naturalitatis sæpe exteris per Principes concedi, ut possint obtinere officia, & beneficia, quæ solis naturalibus concedi debent. A num. autem 70. ex Salcedo ad practicam crimin. Bernardi Diaz cap. 54. a num. 25. Avendañ. lib. 2. de exequen. mãdatis c. 3. & alijs multa tradit de ratione naturalitatis & originis secũdùm jus Lusitaniæ, & Castellæ pro nõnullis effectib⁹. Nihilominus dicendum est prædictam naturalitatem, vel originem non requiri saltem universaliter, ut quis sit idoneus ad officia Academica. Ratio est, quia in Republica litteraria, sicut & in militari, ac regulari, non tam attenditur locus materialis, in quo degunt Academici, milites, & religiosi, quàm attenditur ipsa professio, & ratio componendi corpus illud mysticum, siquidem ad talem vitam profitendam ex varijs partibus homines confluunt, & suas patrias, ac domicilia deserunt. Accedit quòd ad aliqua munia Academica peragenda quandoque necessarium est, & expedit solum exteros admittere, & naturales civitatis, in qua est Academia, repellere. Sic de facto in Academia Eborensi ut quis sit hospitator, vulgo Apozentador, debet inter naturales civitatis non recenseri, ut sic suum hospitãdi officium rectiùs exequatur.

1106 Secunda difficultas est, an requiratur gẽtilitia nobilitas, seu ut quis sit nobili loco natus, ut possit admitti ad officia Academica? Non loquimur de officijs infimis, & deterioribus, qualia sunt officia mastigophori, ostiarij, macellarij, & similia; sed de officijs superioris ordinis, & illis etiam, quibus magistratus Academici funguntur. Est igitur difficultatis sensus, utrum sit habenda ratio nobilitatis, ut quis ad publicum officium in Republica sive politica, sive litteraria designetur? Videbitur alicui negandum, ex hoc fundamẽto, quia illa Respublica sive politica, sive litteraria censebitur meliùs constituta, & melioribus officialibus, ac magistratibus instructa, quæ magis accedet ad Apostolicam, & Ecclesiasticam, quam Christus Dominus sapientia increata constituit: sed Christus Dominus constituens Rempublicam Ecclesiasticam, nõ habuit rationem nobilitatis in creandis Apostolis, qui suæ Ecclesiæ præessent, juxta Apostolum 1. ad Corint. 1. (Ignobilia mundi, & contemptibilia elegit Deus.) Nam maluit eligere virtute ac moribus ingenuos, quàm genere nobiles, ut notatur à jure civili l. 1. in fin. C. de consul. lib. 12. Neque gradus excelsior, sed vitæ melioris actio comprobatur Cap. sicut excellentiam 23. q. 4. Hinc D. Bernardus ad Eugenium. Genus

„ Apostolorum est non aliunde nobile, quàm
„ morum ingenuitate, & fidei fortitudine.
„ Hæc enim nobilitas non generis, sed virtu-
„ tum reddit homines Deo gratos. Et Boetius
„ de consolat. Dignitatibus (inquit) ex virtu-
„ te, nõ virtuti ex dignitatibus honor accedit.

Ergo in eligendis & creandis officialibus non est habenda ratio nobilitatis.

Nobilitas generis eo regarabar ad officiales.

1107 Nihilominus oppositum omninò tenendum est; quod ut intelligatur, monemus, nullãm hîc à nobis fieri comparationem nobilitatis cum virtute & sapientia: Est enim per se notum (ut notat D. Carol. Tab. in rubr. de official. regni num. 13.) virtutem & sapientiam nobilitati nudæ anteferri. Quia (ut dixit Plato in Menezeno) virtuti semper favendum est. Respublica enim benè constituta (ut docet Aristot. lib. 3. polit. cap. 8.) non tam eget hominibus, quàm hominum actionibus, quæ procedunt ex animo, cui virtus assidet. Nostra igitur resolutio est, gẽtilitiæ nobilitatis in creandis officialibus, ac præsertim magistratibus, ita esse habendam rationem, ut in pari eventu nobiles præferantur reliquis. Ita Castillo lib. 1. politic. cap. 4. num. 18. Avend. lib. 6. tit. 2. in rub. num. 13. Cæpol. præc. de imper. milit. elegen. in cap. Incipit nobilitatis n. 25. Borel. de protest. Regia cap. 4. num. 2. Avilez cap. 4. prætor. ver. le cumple num. 4. Azeved. lib. 6. tit. 2. in rub. num. 23. Cabedus p. 2. decis. 73. num. 7. Molina de primog. lib. 2. cap. 5. n. 66. & Tiraq. de nobil. cap. 20. num. 10. Sumitur 1.

„ ex S. Pagina Deuteron. 1. ibi: Tuli de tribu-
„ bus vestris viros sapientes, & nobiles, &

Virtus & sapientia nobilitati præferenda.

constitui

„ constitui eos Principes, tribunos, centurio„ riones, ac decanos, qui docerēt vos singula. Ex quo patet post sapientiam, haberi rationem nobilitatis in creandis ministris, officialibus, & præfectis Reipublicæ.

Nobilitas præfertur cæteris paribus.

1108 Sumitur 2. ex jure, §. 1. & §. fin. Auth. de defens. civitatum §. Interim collat. 3. ubi Glos. & Angel. in l. ad subcunda C. de decurion. lib. 11. l. honor §. de honoribus ff. de munerib. & honor. & Glos. in cap. statuimus v. poriorem; de maiorit. & obedien. Quibus accedit jus Lusitanum lib. 1. Ordin. tit. 74. in princ. ¶ Deve ser de boa linhagem de padre & madre: porque se o for, sempre averà vergonha de fazer cousa que lhe esteja mal. Hæc Romulus (ut narrat Dyonis. Halicar. lib. 2. antig. Roman.) cum in Vrbe côdita nobiles ab obscuris sejunxerit, hos ab honoribus & muneribus exclusit, illis in præsides ac magistratus creavit. Sumitur 3. ex ratione, quia in officialibus, & magistratibus deligendis semper præcipuè attendi debet bonum publicum Reipublicæ, cui illi præficiuntur: sed bono publico, & rectæ administrationi expedit, cæteris paribus, nobiles præferri ignobilibus, tum quia quando cum virtute, scientia, & prudentia conjungitur nobilitas, recedit contemptus, & augetur authoritas in prælato erga subditos, ut sic faciliùs imperata capessant, tum quia nobilitas ipsis magistratibus stimulos, & motivum esse solet, ne à maioribus degenerent turpiter, & imprudenter se gerentes; ergo in administrationem Reipublicæ, nobiles, cæteris paribus, sunt præferendi ignobilibus.

Apostoli an omnes ignobiles, & ent electi.

1109 Ad fundamentum pro parte negativa, facilis est evasio. Quia Christus Dominus gentilitiam nobilitatem non despexit, cum ex semine Abrahæ, & ex regali progenie naturam humanam in compositio ineffabili conjunctam habuerit, & natus fuerit ex stirpe Davidica præclarissima. Quod si pro sua fundanda & propaganda Ecclesia ignobiles creavit in Apostolos, & Prælatos; imprimis splendorem & authoritatem, quem nobilitas confert muneri, potuit aliunde compēsare reddendo illos sanctitate, & sapientia insignes, & in miraculis, ac prodigijs edendis admirabiles: deinde voluit, ut propagatio fidei per infimos & ignobiles facta non virtuti hu„ manæ, sed divinæ tribueretur: tandem quia „ (ut inquit Apost. loco citato) infirma mundi „ elegit Deus, ut confundat fortia, & ignobi„ lia mundi, & contemptibilia elegit Deus, & „ ea quæ non sunt, ut ea quæ sunt destrueret, „ ut non glorietur omnis caro in conspectu „ ejus. Quæ motiva, & rationes non militât in electionibus humanis. Accedit quod Castill. in sua Polit. lib. 1. cap. 4. num. 12. in schol. lit. C. ex Chassanæo in Catal. gloriæ par. 8. consid. 28. & Montelon. in promp. jur. verbo nobilis lit. D. affirmat ex Apostolis, quos Christus elegit, septem fuisse nobiles, scilicet Bartholomæum, utrunque Iacobum maiorem & minorem, Tadæum, Simonem, Ioannem, & Paulum. Quamvis enim Chrysost. in lib. Babilæ martyri dicato ambigat de Pauli nobilitate, eo quòd de patre ipsius non benè constet, tamen Hilesc. in historia Pontific. 1. p. c. 3. fol. 22. refert Paulum fuisse nobilem, & civem Romanû, & ut nobilem decapitatum.

Ætas requisita ad officialem.

1110 Tertia difficultas est, quænam requiratur, & sufficiat ætas, ut quis promoveri possit ad officia Academica? Non inveni in statutis Academiarum, præsertim in Lusitania ætatem definitam pro officialibus, ideoque præscindendo à speciali statuto, quod semper servari debet, existimo circa idoneitatem ætatis observandum esse in Republica litteraria, quod observatur in politica ejusdem Regni, sive jure Cæsareo, sive jure Regio. Igitur ad obtinenda publica munera, seu officia in Republica politica, & consequenter (ut dixi) in litteraria, postulari tam jure Cæsareo, quàm Lusitano ætatem viginti quinque annorum, tradunt Petrus Barb. in l. Cum prætor §. ult. num. 67. ff. de judicijs. Mendez a Castro in praxi Lusit. lib. 1. cap. 2. num. 26. Caldas Pereyra in l. si curatorem §. Hanc contractum num. 41. & 44. Gregor. Lopez l. 8. verbo Entendidos tit. 9. par. 2. & l. 2. tit. 9. lib. 3. Recopil. Miranda de Ordine judic. q. 4. a. 2. concl. 1. Curia Philipp. p. 1. §. 2. num. 12. Melchior Phæbus decis. 92. & Emman. Barb. in remiss. ad Ord. lib. 1. tit. 93. n. 1. Constat ex jure Cæsareo l. ad Rempublicam ff. de muner. & honor. ubi Vlpianus sic habet: ¶ Ad Rempublicam administrandam ante 25. annum, vel ad munera, quæ non patrimonij sunt, vel honores admitti minores non oportet: denique nec decuriones creantur, nec creati suffragium in curia ferunt: annus autem vigesimus quintus cœptus, pro pleno habetur, hoc enim in honoribus favoris causa constitutum est, ut pro plenis inchoactos accipiamus. Constat similiter ex jure Lusitano Ordin. lib. 1. tit. 93. ubi sic: ¶ Mandamos que nenhuma pessoa sirva officio algum de justiça, nem de fazenda, de qualquer qualidade que seja, nem de governança das cidades, villas, & lugares de nossos Reynos, que lhe seja dado, nem o possa servir em nome doutrem, posto que tenha licença de nós pera isso, não passando de idade de vinte & cinco annos. Ad quæ loca rectè ex Alber. ibi num. 2. Glos. 1. in l. 1. C. qui ætate lib. 10. Observat 1. Thomas Vellasc. tom. 1. Alleg. 8. num. 9. discrimen inter legem Cæsaream & Lusitanam, quod scilicet Lusitana postulet vigesimum quintum annum completum, Cæsarea inchoatum. Observat 2. hujusmodi ætatem non verificari in eo qui veniam ætatis impe-

Annus cœptus in ætate ad officia.

Ætatis venia ad officia.

impetravit, ex Gloss. n. quam sequitur Platea num. 1. dicens impetrationem veniæ ætatis, licèt prosit quoad administrationem sui patrimonij, & quoad judicia, ut admittatur ut major ex l.2.C.de his, qui veniam ætat.impetr. nó tamen prodesse quoad munera publica, ut tenent Caldas Pereyra in l.si curatorem v. hunc contractum num.43.C.de restit.in integ. Padilha l.si quis maior num.7.Cod.de transact. & Soares alleg.12.n.7.

Minores admissi ad officia IIII Positæ resolutioni triplicem limitationem adhibet Emman. Barb.citatus a n.2. Prima limitatio est, ut non procedat in locis in quibus defecerint incolæ majores viginti quinque annorum: quia (ut tenent Azeved.in curia Pisana lib. 1. cap. 12. & Azeved.de legibus prætor. 1.par.cap.19. n.16.) propter penuriam temperabitur rigor juris, & admittentur minores ex l. non tantum §. minores, ubi Gloss. ff. de decurion. Hujus limitationis rationem optimam reddit Thom. Vallasc.citat.num.18.in hunc modum: Quòd majores (inquit) & non minores admittantur ad regimen Reipublicæ est illius favor; ergo si data penuria hominum, ejus minores non essent admittendi, esset damnum Reipublicæ, & oporteret vocare forenses, qui ad eam gubernandam, & administrandam venirent: quod jura non permittunt l.nec ipsi, l.cum neque C. de incolis lib.10. At benè advertunt Caldas Pereyra in d.l. si curatorem, v. hunc contractum num.42. Soarez, d.l.alleg.12.num.3. Vallasc.n. 14. & Barb. num. 2. hujusmodi limitationem non habere locum in pupillis: quia hi neque in defectum admittentur ex l.1. §. Impuberes ff.de jure immunit. ibi, Quanvis necessitas penuriæ hominum cogat, & l.ut gradatim §. ff.de munerib.ubi Gloss.

Officia re quirunt ætatem maturis. IIII2 Secunda limitatio est in minoribus (que servem por servintia) prout judicatú refert Cabedus p.2. Aresto 106. & Mendez de Castro in praxi Lusitan. lib. 1. cap.2. §.9.num.25. Tertia limitatio est in officijs, seu muneribus publicis personalibus, quæ non postulant magnam discretionem, & prudentiam. Sunt enim quædam officia in Republica, quæ sine consilio, prudentia, & mentis maturitate rectè administrari nequeunt, quale v. g. officium decurionis, taxatoris, notarij, sunt alia quæ sine magno consilio, & prudentia exerceri possunt, quale v. g. officium custodis ad portas civitatis, & officium Bidelij in Academia: quanvis igitur ad priora admitti nequeant nisi maiores, ad posteriora etiam minores admitti possunt, ut post Bart. & Plateam in l. 1. & 2. C. qui ætate lib.10. & Azeved. ad titul. 14. num.20. lib.6. novæ Recopil. tradunt *Ætatis veria.* Barb.num.4. & Vallasc. num.17. Denique circa prædicta observat Thom. Vallasc. Alleg. 8. a num.10. quod dictum est de eo qui veniam ætatis impetravit, esse admittendum etiam in uxorato, antequam compleat ætatis suæ vigesimum quintum annum. Quia in Lusitania æquiparantur minor qui ætatis veniam impetravit, & minor viginti annorum uxoratus. Nam uterque habetur maior vigesimi quinti anni quoad administrationem bonorum sibi creditorum, & quoad judicialia: non tamen quoad officia Reipublicæ gerenda, neque quoad alienationem bonorum immobilium, quam nequeunt facere absq; decreto judicis. l. 1. Ord. tit.87.§.28.

IIII3 Cum verò non sufficiat venia ætatis pro obeundis muneribus, superest breviter expedire, quando cesset servintia substituti, cui Rex concessit servire, quá- *Officialis substitutus ius quando cessat.* diu proprietarius ætatem idoneam non habuisset. Hanc quæstiunculam breviter ac dilucidè resolvit Melchior Phæbus decisione 92. a num. 6. distinguens duos casus. Primus est, quando Princeps concessit alicui servire officium alterius, quousque proprietarius sit legitimæ, & perfectæ ætatis: vulgo dicimus, Como for de idade perfeita, in quo casu (inquit) quando apponitur similis clausula, ad hoc ut cesset substitutus, ac deinceps non possit servire, requiritur quòd proprietarius perveniat ad ætatem viginti quinque annorum, quo tempore censetur ætas legitima & perfecta ex l.fin. Cod.de his qui veniam ætatis, & sic judicatum fuisse ait, in Senatu, in causa Francisci de Almeida cum Ioanne Coelho anno 1613. apud scribam Augustinum Rebello. Secundus casus est, quando Princeps concessit, ut posset servire quousque proprietarius fuerit ætatis ad serviendum, vulgo dicitur, Como for de idade peta servir. In hoc casu (inquit) in quacunque ætate visum fuerit Principi, quod proprietarius est idoneus ad serviendum, cessabit substitutus. Nec enim tunc Princeps suppler, sed tantum declarat eum esse sufficientem. Et sic judicatum vidimus à Senatu supremo, in causa Annæ Mendez, contra Iacobum da Costa ex oppido Castello da Vide, apud Melchiorem de Freitas anno 1614. & postea audivimus sic etiam decisum in supremo Palatij Tribunali in causa Antonij da Costa, cum Vicentio do Couto. Et est optimus textus in l. cum filio §. fin. ff. leg.3. Quid autem sit tenendum, quando Princeps in rescripto concedit per hæc verba, Com pubes etir, Vide insignem Cottam lib.2. select. cap.13.

(✠)

QVÆS-

QVÆSTIO II.

An clericus in sacris possit esse taxator adium, ædilis, vel scriba Universitatis Eborensis?

1114 IN hac quæstione, quæ olim fuit in hac Academia vehementer agitata, varijs hinc inde rationum momentis, & divite juris utriusque supellectili, quanvis partem affirmativam jam diuturna & quotidiana praxis indubitatam reddiderit, apponam tamen, eruditionis gratia, fundamenta pro utraque parte, & tandem partis negativæ fundamentis satisfaciam. Pro parte igitur negativa facit 1. Quia hujusmodi officia nempe taxatoris, ædilis, & scribæ videntur esse merè laica & sæcularia, atque adeo per clericos in sacris exerceri non possunt, cum hoc repugnet sacris canonibus. Cap. clerici el 2. Cap. pen. de vita & honest. cleric. Cap. 1. Cap. sacerdotibus, Cap. sed nec. cap. clericis, Cap. sicut, Ne clerici, vel monachi, quibus prohibitum est clericis omne officium jurisdictionis sæcularis, qualem habent officium taxatoris, & ædilis. Notat Abb. in cap. fin. verba textus esse multum generalia, & quidem ratio generalissima, quæ præcipuè attendenda est l. cum pater §. dulcissimis ff. de legat. 2. & cap. intelligenda, de verb. signif. reperitur in textu secundùm doctrinam Apostoli, (Nemo militans Deo implicet se sæcularibus negotijs. Quòd vero clericus in sacris nequeat scribæ, seu tabellionis munus obire, ex cap. sicut, ne clerici vel monachi, & alijs colligunt, ac unanimiter defendunt Marta de jurisd. p. 4. casu 116. num. 15. Federic. cons. 170. Roman. cons. 215. post medium, Perez l. 15. in glos. si fueren clerigos tit. 18. lib. 2. Cevall. commun. contra commun. q. 404. n. 3. Riccius in collect. decis. par. 5. collect. 1613. & Sayrus in clavi lib. 12. cap. 25. n. 6.

Officia hæc per clericos exerceri non possunt.

1115 Facit 2. Quia Rex Lusitaniæ, cujus authoritate Regia, illa tria officia creata, seu erecta fuerunt, prohibet Ordin. lib. 2. tit. 45. per varios §§. ne clerici in sacris similia officia publica exerceant: in quo videtur se conformare sacris canonibus. Imò lib. 1. Ordinat. tit. 80. § 4. præcipit ne officiales publici coronam clericalem deferant, ut sic possint gaudere privilegio fori clericalis, fraudata jurisdictione Regia: quam legem nequaquam officere immunitati Ecclesiasticæ, latè defendit Gabriel Pereyra de manu Regia 1. p. cap. 20. Nec obstat ad derogandum Ordinationi Regia possessio in contrarium quadragenaria, quæ dicitur dari: quia nec immemorialis sufficeret, ut habetur in eadem Ordin. lib. 2. tit. 45. § fin. Facit 3. Quia ad hoc ut quis exerceat authoritate publica officium aliquod ex dictis tribus, oportet quòd electus ad illud capiat juramentum coram Conservatore laico Academiæ: si autem clerici in sacris electi fuerint nõ potest talis Conservator illis juramentum deferre, siquidem in hoc violat suam directionẽ, qua Prætor est, & ut sic prohibitus consentire quòd clerici usurpent jurisdictionem Regiam exercendo authoritate publica similia officia.

Clerici prohibiti ab officijs laicis.

Facit 4. Quia Conservator laicus hujus Academiæ tenetur ex suo munere juxta statuta lib. 1. cap. 13. § 20. singulis annis inquisitionem generalem facere de scholaribus, & officialibus Academicis: hoc autem præstare nõ posset, si officiales possent esse personæ Ecclesiasticæ, præsertim clerici in sacris constituti. Facit 5. Quia si aliquid suaderet partem contrariam, esset; quia serenissimus Henricus Iffans Cardinalis tanquam fundator, & Legatus à latere paulò ante suum obitum, quodam diplomate statuerat, ut clerici in sacris possent esse ædiles: atqui hoc non obstat, tum quia ab ædilibus ad taxatores, & tabelliones non rectè fit argumẽtum, tum quia Cardinalis Legatus à latere non poterit aliquid statuere quod permaneret contrarium sacris Canonibus, imò neque contrarium legibus Regijs, absque expresso consensu Pontificis, & Regis, quem non constat obtinuisse; ergo clerici in sacris nequeunt in hac Academia obire prædicta munia.

1116 Nihilominus pars affirmativa, quæ omninò vera, & tenenda est, solidioribus nititur fundamentis. Nititur 1. authoritate, & imprimis quoad ædiles, diplomate, quod expedivit Seren. Cardin. 29. Octobris anno 1576. in hunc modum. ¶ O Cardeal Iffante Legado de latere, aos que esta provisaõ virem, fazemos saber, que por justos respeitos avemos por bem, que alem das pessoas que temos ordenado por estatuto, que sirvaõ o cargo de Almotacel desta Vniversidade, o possaõ tambem servir os estudantes della de quaesquer ordens sacras, & beneficiados, agraduados, & por agraduar, & assi os officiaes da mesma Vniversidade, que o Reitor della cõ parecer de seus conselheiros nomear pera servirem o cargo: & mandamos, que esta tenha força & vigor de estatuto, & lea nos tempos que se lem os ditos estatutos, & se cumpra, & guarde da maneira que se nella contem. Dada em Evora sob nosso sinal & sello a 29. de Outub. 1576. Quod diploma Serenss. Henric. postea succedens in Regnum, & non improbans, tacitè confirmavit.

Clerici in sacris possunt esse ædiles & scribæ in Academia.

Nititur 2. privilegio participato ab Academia Conimbricensi: constat enim hanc Eborensem

tensem habere omnia privilegia Conimbricẽsis; ut ostendimus lib.3. disp.2. q. 4. Nam Conimbricensis Academia laica cum sit, promovet personas Ecclesiasticas ad similia officia, scilicet ædilium,& taxatorum: imò Rector illius Academiæ, cum semper sit clericus in sacris,est verus hospitator,sic & Rector Collegij Eborensis,cum sit sacerdos & religiosus; ergo mirum non est quòd Academia Ecclesiastica, qualis est Eborensis communicans in privilegijs,admittat personas sacras ad secularia officia. Nititur 3. possessione pacifica, qua fruitur hæc Academia abhinc sexagiora, & plus annis admittendi ad dicta officia clericos in sacris.

Nititur 4. ratione,quia si aliquid obstaret ne clerici in sacris possent obire prædicta officia ædilis,taxatoris,& scribæ, esset jus Canonicũ, & jus civile Lusitanum: sed non obstat jus Canonicum,quia in cap.clerici,de vita & honest. cleric. & in alijs, solum prohibentur quæ officiunt honestati clericorum, & dedecent clericos,qualia non sunt prædicta: item quæ exercentur coram personis & judicibus laicis: nostra autem exercentur in Academia Ecclesiastica coram Rectore Ecclesiastico. Unde sicut coram Papa clericus potest esse notarius, ut dicunt Beller.§.29.nu.9. & Farinac.fragm.crim. v.clericus num.137. & in Curia Romana potest clericus in sacris habere officium tabellionis, ut asserunt Salzed. ad Bernar.in pract. cap.58. lit.B.& Sayrus in clavi lib.12.cap.25.num.6. ex eo quòd talis Curia sit Ecclesiastica, ita in nostra Academia Ecclesiastica, quin obstent sacri Canones. Deinde non obstat jus Lusitanum, quia non videtur comprehẽdere officium scribæ matriculantis: siquidem hujusmodi scriba non scribit in causis criminalibus,aut civilibus bonorum mobilium vel immobilium, nec in similibus fidem facit: sed tantum refert in album nomina scholarium & graduatorum, scribit probationes cursuum, & de mandato Rectoris expedit certificationes, & chartas de prædictis. Quod si demus comprehendisse,satis jam excepta sunt hæc munia privilegio Cardinalis Regis, & consuetudine legitimè præscripta.

1117 Reliquum est, ut fundamentis patris negativæ oppositæ faciamus satis. Ad primum fatemur non potuisse Serenissimum Cardinalem Legatum à latere concedere diploma, vel concedere statutum, quod derogaret sacris Canonibus, negamus tamen per id, de quo loquimur, derogasse: quia prædicta officia,eo modo quo exercentur,non offendunt gravitatem, vel honestatem clericorum, præsertim in Academia Ecclesiastica, in qua etiam religiosi aliqua officia exercent. Ad secundum dicimus non obstare Ordinationes Regias Lusitaniæ prædicto diplomati, tum quia videntur intelligi de solis officijs, quæ exercentur in sola Republica politica, & non in litteraria Ecclesiastica; tum quia si aliqua ex parte obstant, censetur derogatæ per diploma, quod Cardinalis expediri jussit de consensu Augustissimi Regis Sebastiani, & postea ipse factus Rex confirmavit. Ad tertium,patet manifestè expositio, & intelligentia statutorum decernentiũ officiales provisos in officijs prædictis debere præstare juramentum corã Conservatore laico: quia hoc intelligitur quando personæ electæ fuerint de jurisdictione laica: non verò quando fuerint de jurisdictione Ecclesiastica: tunc enim coram Conservatore Ecclesiastico jurare debent,ac solẽt. Ad quartum non obstat quòd Conservator ex suo munere teneatur facere generalem inquisitionem de officialibus: quia statutum loco citato satis id exponit, dicens facere debere inquisitionẽ de officialibus pertinentibus ad suam jurisdictionem: nec aliter potuisset decernere. Imò illis verbis satis innuit dari in Academia officiales alterius jurisdictionis, nẽpe clericos. Ad quintum dicimus prædictum diploma imprimis nõ esse contrarium sacris Canonibus: deinde non indiguisse facultate Regis, vel si indiguit, datam fuisse,ut constat ex solutione secundi fundamenti. Quod si à creatione ædilis non fiat argumentum ad taxatorem, & scribam,hos tamen posse esse clericos in sacris in nostra Academia, sufficienter constat ex alijs rationibus, qua supra attulimus.

Honestas clericorũ non offenditur officijs Academicis.

1118 Denique uberioris doctrinæ gratia, circa prædicta observandum est,quanvis clericus in sacris prohibeatur esse tabellio, tamen si talis constitutus fuerit, scripturas ab eo confectas habere valorem. Ita Bart. in l.universos nu.1.& 4. C. de decurion. lib.10. Iason in l.patre furioso num.13.ff.de his qui sunt sui,vel alieni juris, & Covarr.pract. cap.20.num.8.princ.§.Quod si sacerdos. Quod cum aliqua moderatione admittit Barb.in Collect. rom. 2. ad d.caput sicut num.3. dicens si clericus qui est notarius,fecerit aliquod instrumentum, valere, si nondum fuerit illi interdictum tale officium per suum superiorem, & nondum interdictio pervenerit ad notitiam populi. Ita Ferret. cons. 54. Flamin. de resign. benef.lib.4.q.9.num.22. & Carol.Graff.de effect. cleric.effectu 8. num. 4. Præterea explicari textum cap.sicut in monachis, ita ut officium tabellionis illis interdicatur, rectè docet Sanch.lib.6.Decal.cap.13. num.46. qui nu.48. contra Decium cons.494.num.14. & Covarr. d. cap. 19. num.8. resolvit valere instrumenta adversus hanc prohibitionem confecta à monacho, qui in sæculo erat tabellio: quia nullibi invenitur verbum ea instrumenta irritans. Potest tamen hujusmodi monachus post professionem complere,& signare instrumenta,quæ in sæculo confecerat,vel in suo protocollo

Clericus & monachus tabellio.

Monachus tabellio qui fuerat in sæculo.

collo

collo succinctè scripserat, ut postea, dato otio, latiùs extéderet. Quia complere vetera instrumenta non est de novo conficere. Ita Navarr. commento 2. de regul. num. 42. Emman. Rot. quæst. regul. to. 3. q. 8. a. ult. & Sanch. cit. cap. 13. num. 49. ubi n. 50. dicit ad hoc requiri superioris facultatem, & num. 51. affirmat posse monasterium conveniri, ut monachus ante notarius hæc instrumenta perficiat.

QUÆSTIO III.

Utrum debeatur, & quomodò sit solvendum salarium, seu stipendium magistratibus, seu officialibus Academicis?

Salarium constitui debet officialibus.

1119 Quæstio hæc de salario, cujus significatio habetur l. salarii ff. mandati. l. Titia §. ult. de annuis legatis, & l. ult. §. ult. ff. de action. & oblig. apud Menoch. consf. 1263. n. 2. generalis est ad omnes magistratus, & officiales cujuscúque Reipublicæ, civilis, Ecclesiasticæ, militaris, & litterariæ, quanvis nonnullam habeat specialé difficultatem in litteraria, seu Academica, præsertim Eborensi. Vt à notioribus, & certiorib^9^ ordiamur, esse quid omninò expediés in omni Republica, quòd ejusdé magistratibus & officialibus decernátur salaria, quæ authoritati, & labori muneris respondeant, unanimi consensu tradunt Marienz. in dialog. 4. relat. cap. 32. oumero 13. Felin. in cap. 1. num. 9. de Simon. & Ludov. Gomez in regul. Chancell. in utrinsque signaturæ compendio fol. 318. Sumitur 1. ex authoritate, & imprimis ex illo Apostoli „ 1. ad Corinth. 3. Vnusquisque autem pro- „ priam mercedem accipiet secundùm suum „ laborem. Dei enim sumus adjutores. Iuxta quam doctrinam Gregorius Pontifex in cap. Charitatem, in fin. 12. q. 2. postquam salaria laborantibus esse solvenda statuit, subjungit: Iu- „ stum oanque est, ut illi consequantur stipe- „ dium, qui pro tempore suũ cómodare repe- „ tiuntur obsequium. Quibus cóforme est jus civile tex. in §. si quis autem, in Authent. de judic. & in l. unica Cod. de præben. salar. lib. 10. Facit quod tradit Æ1ius Spartianus in vita Pesfenij Nigri, cum scilicet addidisse salaria consiliariis, ea ratione, ne illos gravarent, quibus assidebant. Similiter Dion Cass. in leg. 13. Rcnanæ historiæ: Simanch. de Repbl. lib. 6. cap. 4. & Menoch. de arbitr. casu 514. centur. 6. narrant Cæsarem Augustum de consilio Mecænatis fuisse primum, qui magistratibus stipendia assignavir, dicens judicem nec dare debere, nec accipere. Sumitur 2. ex ratione, tum applicata bono privato ipsius officialis, cui non debet officium esse damnosum, sed lucrosum: est enim dignus operarius mercede sua: tum applicata bono publico Reipublicæ, cui valde expedit officiales esse stipendiarios, ne destituti salario, illud quærant perperam, vendendo justitiam, & vexando litigatores cum magno rei cómunis detrimento. Hinc rectè notavit Platea in l. ad subeunda C. de decurion. lib. 10. & Aviles in lib. prætor. cap. 4. verbo cumple n. 10. ad munera eligi nó debere inopes, ne turpis egestas eos ad vilia compellat.

Officiales avaritiæ [illegible] debent.

Salariũ definitio ad quem spectat.

1120 Prima difficultas est, ad quénam spectet salaria officialibus designare, augere, solvere: Quod attinet ad designationem salarij, planum est spectare ad supremum Principem, cujus est curare in Republica officia, & providere, ut ea per aptos & fideles ministros gerantur. Cum igitur supremus Princeps hanc suam potestatem rectè exercere, & suam obligationem implere ad bonum Reipublicæ non possit, nisi officiales habeát unde vivát, ut suo muneri satisfaciant, debet illis cógrua salaria designare. Ex quo infertur ad eundem pertinere augere salaria, quádo pro temporum decursu, & varietate, auctis rerũ pretijs, judicetur salariũ valde exile ac tenue pro officialis dignitate, & indigentia. Speciale dubiũ est in hac Eborensi Academia, quisnã possit nova salaria constituere, vel antiqua augere? Mihi videtur hoc spectare ad Generalem Societatis Iesu, cui Summus Pontifex cõmmisit in solidum integrum regimen Academiæ, quæ Ecclesiastica & Pontificia est, Pater, quia mutatio, & innovatio salariorum fieri nequit sine mutatione, & innovatione statutorum, in quibus salaria officialibus designantur: at solus Generalis potest ex prædicta Summi Pontificis commissione statuta mutare, & innovare: ut latè ostendimus lib. 2. disp. 1. tota quæst. 3. ergo solus potest salaria mutare & innovare. Quid de Provinciali Societatis visitante Academiam nomine Generalis? Existimo hunc auditis Consultoribus, & Claustro Academico, posse talem mutationem, & innovationem facere, non in perpetuum, sed ad tempus, ut nempe duret quandiu Generalis de tali deliberatione certior fiat, ut illam ratam habeat, vel nullam. Hic enim in Societate mos est, vt Visitatores dicto modo statuant. Principes autem hanc Academiam nostri commiserunt regendam more Societatis, & juxta ipsius constitutiones. Quod diximus de salarijs, locum etiam habet in propinis. Doctrina tradita est conformis statuto Academiæ Conimbricésis lib. 2. tit. 2. §. n. pag. 39. ubi decernitur augmentũ salarij debere cõfirmari à Protectore, ad quẽ spectat innovatio statutorum.

Salaria de quibus bonis solvenda officialibus.

1121 Quod attinet ad solutionem, quinam debeat solvere salaria magistratibus, & officialibus publicis? Imprimis conveniunt omnes ea de publico esse solvenda, si quidem pro utilitate publica conferuntur. Dubium est, solvendane sint de bonis Regijs, seu fisco Regio, an de bonis ipsius civitatis exactis à civibus per capita? Resolutio sit, à tento jure communi, esse solvenda de bonis Regijs. Ita Gregorius Lopez in l.2. tit.4. p.3. in Glos. ad medium, Paris de Puteo tract. de syndic. fol.95. col.2. Borrel tract. de præst. Reg. q. 63. n.55. & Lucas de Penna in l. annonas C. de erogat. milit. ann. col.1. vers. non tenetur Reges lib.12. Sumitur ex l.2. §. hoc etiam, vers. Ad hoc jubemus C. de offi. præf. Afric. ubi statuitur præsides, prætores, ac magistratus salaria constituta debere ex fisco Regio accipere. Deinde ratione, quia (ut tenent Iacob de Gell. tract. de Adon. n.5. Menoch. consl.1047. n.5. vol.11. & Rolan. consl.1. n.94. vol.2.) Princeps tenetur administrare justitiam, & jus dicere populo suo gratis, & non ipsius populi expensis: ideo enim Principes habent institutos reditus, ut ex illis vivant, & solvãt stipendia magistratibus, & officialibus Reipublicæ tam militaris, quã politicæ. Excusari autẽ possunt Reges ab hujusmodi stipendijs solvẽdis, vel cõsuetudine antiquissima, qualem dari in regno Neapolitano, narrat Burgos de Paz cõs.48. vel quãdo reditus habent ita exiles, ut vix sufficiãt ipsis Regibus alendis. Iuri cõmuni Cæsareo cõforme est jus Lusitanũ quod habetur lib.1. Ord. tit.1. §.40. ex quo Cabed. p.1. decis.2. n.10. dixit justitiæ Rectorem, vulgo Regedor curaturũ, ut Senatoribus Rex secundùm eorum merita retribuat, & decis.8. commendat eidem Rectori, ut faciat quamprimum persolvi salaria prædictis Senatoribus. Longe aliter se habet jus Castellæ. Nam citatus Gregor. Lopez, ex l.1. tit.16. lib.2. ord. regal. affirmat pro salarijs regentium civitates, exigi tributum à civibus per capita. Quod idẽ author in l.10. tit.28. par.3. glos.3. intelligit nisi civitas habeat communes reditus, qui in utilitatem publicam expendi debeant: tunc enim salaria magistratuum de his reditibus sunt solvenda. In nostris Academijs id observatur, ut salaria officialibus solvantur de bonis, quibus Academia dotata est.

Salarium quando solvendum.

1122 Secunda difficultas est, quando solvendum sit salarium constitutũ, & debitum magistratibus, & officialibus? Supponimus salarium, seu stipendium incipere deberi magistratibus, & officialibus ab eo pũcto, quo magistratus, seu officialis cepit possessionem sui muneris. Tota dubitatio est, quonam tempore solvi debeat? Et possumus distinguere duo genera officialium, sive serviant pro definito & statuto tempore, sive absque ulla tẽporis designatione, alterum genus est eorum, qui ita locant suum ministerium, & laborem, ut pro eo stipendium tanquam mercedem accipiant, alterum eorum qui salarium accipiunt non solum pro labore, & ministerio impendendo, sed etiam pro sumptibus & impensis faciendis, quales sunt legati mittendi à Republica ad Principem aliquem externum. Igitur ex sententia Bartoli, Alexand. ad leg. Diem functo digest. de officio assessor. agens de officiali, cui datum est officium pro certo ac determinato tempore, purà unius anni, affirmat salarium integrum illi solvendum esse in principio temporis, sive illi solvatur pro labore ut merces, sive etiam pro expensis totius familiæ. Nobis tamen videtur hoc punctum sic decidendum, ut nempe quando salarium præcipuè debetur pro impensis faciendis, quæ cedunt in authoritatem & utilitatem Reipublicæ, totum ab initio solvi debeat, quando verò debetur præcipuè pro labore, & ministerio, solvatur in fine temporis. Prima pars traditur à Doctore Barbosa in leg. de divisione num. 6. ff. solut. matrimon. exemplificatur in legatis Reipublicæ ad Principem mittendis, & sumitur à text. in leg. Legatus antequam §. si quis ff. de legation. & ratione, quia hujusmodi salarium non tam solvitur pro labore subeundo, quàm pro expensis necessariò faciendis juxta officij qualitatem & decentiam; ad quod omnino requiritur anticipata solutio. Secunda pars defenditur à Cabedo 1. par. decis. 8. n.5. & sumitur à l. si à colono ff. de fidejussor. & l. si servus communis Mævij §. fin. ff. stipulat. servor. ex quibus infertur assessori solvendum esse in fine, quia debetur illi salarium pro labore.

Salarium Correctorum & judicum forensium.

1123 Quid quando æquè principaliter debetur salarium partim pro labore, partim pro impensis, qualis pecunia quæ datur præsidi, & ejus officialibus? Respondet Cabedus cit. num.6. videri solvendum in fine, sive pro rata operarum, & hoc juxta Alexand. num.7. procedere etiam in advocatis. Addit n.7. hoc applicari ad præsides provinciarum, quos vulgo dicimus Corregedores, vel ad judices à Rege missos, quos dicimus Iuizes de fora, non posse, imò nec ad Senatores. Nã prædictis certum salarium apud nos à Rege decretum est, & quasi ex cõversione l.1. §. si cõvenerit ff. depositi. Nam licet dicti præsides & judices pro destinato tempore mittantur, tamen decretum est, ut illis solvatur annuum salarium, fiantq; solutiones quatuor vicibus in anno, quæ vulgo dicuntur quarteis, ita ut in fine uniuscujusque quarterij, idest in fine trium mensium solvatur quarta pars salarij, quamvis intendum ad supportandos sumptus anticiperetur solutio, & in principio quarterij fiat. Hæc consuetudo videtur etiã invaluisse in Academicis,

præcipuè in nostra Eborensi, ut saltem respectu aliquorum officialium in anno solutio quadripartitò fiat.

Salarium pro quo tempore solvendum. 1124 Tertia difficultas est, pro quo tempore debeatur salariũ magistratibus, & officialibus publicis. Certum est deberi integrum pro toto tẽpore quo legitimè fuũ munus exercuerunt, intra tempus præscriptum ad exercendum. Procedit difficultas de tempore, quo non servierunt, & continet dubiũ multiplex. Primum dubium est, an quando magistratus, vel officialis, postquã officio cæpit fungi, mortuus est ante impletũ tẽpus, quod præscriptum habebat ad serviendum, consequatur integrum salarium pro toto tempore? Respõdetur affirmativè cum Bart. in l. 1. §. Divus n. 10. ff. de variar. & extraor. cognit. Ioanne de Platea in leg. commoda Cod. de primipilo lib. 12. num. 2. & in leg. his scholaribus Cod. de erogat. milit. ann. lib. 12. per tex. in leg. 9. titul. 8. part. 5. Fulgoso relato ab Alexand. in leg. Diem defuncto num. 15. Cabedo 1. par. decis. 8. num. 11. & Fragoso 1. par, lib. 4. disput. 9. num. 65. qui authores citatas leges ita interpretantur, ut si potestas civitatis alicujus decedat, nondum finito tempore officij, debeatur ipsi, aut ejus hæredibus integrum salarium, ac si toto tempore servierit: quia non stetit per illum quominus ad finem temporis operas suas præstitisset, & munus suum explevisset. Probatur, nam prædicti officiales censentur locare suas operas, ut sumitur ex leg. Diem functo ff. locati, ad quod facit, nam ubicunque suscipitur officium interveniente mercede, continuatur locatio & conductio §. ultimo Institut. de locato. Atqui regula generalis est, ut locans suas operas pro aliquo tempore, totius temporis mercedem accipere debeat, licèt eas non præstitisset, dum tamen per eum non steterit, quominus eas præstaret, l. qui operas ff. locati. Capic. decis. 125. ergo prædicti officiales merentes ante finitum tempus salariũ totius tẽporis lucrãtur. Confirmatur 1. nam olim quando aliquis Agentium in rebus, qui quotannis eligebantur, ante finitum annum decedebat, stipẽdium totius anni transmittebat ad hæredes l. matriculam C. de agent. in rebus lib. 12. Confirmatur 2. simili exemplo: nam quando unus ex duob⁹ fisci patronis, qui eligebãtur singulis annis juxta l. Binos C. de advocat. diversi. judic. post inchoatũ munus decedebat nondum finito anno, totius anni stipendium ad hæredes transmittebat. l. post duns C. eod. tit.

Hæredes ad salariũ officialis mortui. 1125 Ex hac doctrina rectè colligitur officialis præmortui hæredes totum salariũ consequi, etiam pro eo tẽpore, quo nõ potuit servire. Ita Iason in l. Diem functo ff. de officio assessor. Peregr. in p. locatio q. 6. Bart. in l. cum nos C. de legat. lib. 10. Greg. Lopez in l. 9. tit. 8. part. 5. Azeved. in l. 20. tit. 16. lib. 2. Recop. Corcet. singul. v. salarium el. 3. Morl. in Empor. p. 1. tit. 2. & Avilez cap. 1. prætor. num. 18. Quæ tamen hactenus secundùm jus Cæsareum statuimus, Mastrill. lib. 11. de magist. cap. 21. num. 51. affirmat non practicari in multis locis. Apud Lusitanos (ut notat Cabedus p. 1. decis. 8. num. 20.) ea viget consuetudo, ut præsides provinciarũ, & judices forẽses, qui mittũtur à Rege ad judicãdũ per triẽnium, & à quæstoribus accipiunt quartẽriũ singulis trimestribus, si inchoato quarterio decedant, totius quarterij stipendium cõsequantur pro suis hæredibus. In solvendo autem salario Senatoribus, qui sine temporis determinatione funguntur suo munere, contrarium observatur. Nam ipsis decedentibus inchoato quarterio, solum pro rata temporis, quo servierunt, stipendium solvitur. An verò prædicti præsides & judices post finitum triennium lucrẽtur salarium, antequã successor adveniat? Affirmãdum cum Baldo conf. 136. lib. 4. Romano sing. 395. Cum enim ante successoris adventum nequeant deserere officium l. meminisse ff. de offic. proconsl. sed debeant persistere exercendo officium, ut docent Molina de primog. lib. 1. cap. 25. num. 8. & Cald. Perey. conf. 8. n. 7. jure optimo consequuntur salarium donec alter succedat.

1126 Secundum dubium est, an magistratus, & officiales lucrentur salarium pro tempore, quo non serviunt? Absolutè negandum est cum Menochio de arbitr. casu 420. centur. 5. & Rebuff. l. 1. de super indict. lib. 10. num. 10. ex cap. fin. de rescript. in 6. & l. Seia ff. de ann. legat. Ratio est, quia propter servitium confertur beneficium, & propter laborem merces. Hoc autem intelligitur, quando magistratus, vel officialis non servit quin sit legitimè impeditus, vel est absens absque licentia superioris. Nam si sit legitimè impeditus v. g. ægritudine, lucratur stipendium, ut tenent Mastrill. de magistrat. lib. 1. num. 39. Surdus conf. 41. num. 2. vol. 1. & Cabedus citatus decis. 8. num. 30. Item si sit absens de licentia Regis, vel Rectoris justitiæ, ut habetur ex jure Lusitano Ordinat. lib. 1. tit. 1. §. 41. ibi. ¶ Porem a nenhum Desembargador mandarã pagar o tempo que não servio, salvo estãdo doẽte, ou indo por nossa licença, ou do Regedor, fora. Quod si officialis culpa sua incidat in morbum, non lucratur, ut tenent Avilez cap. 1. v. salario num. 19. & Florian. in l. arboribus §. de illo ff. de usufruc. Quid si absq; superioris licentia abeat in patriam pro se curando? Non cõsequetur salarium, nisi relinquat substitutum, ut tenet Paris de Put. de syndic. fol. 227. n. 5. cum infirmus vel impeditus per substitutũ servire possit, teste Angelo in Auth. ut clerici apud proprios Episc. *Officialis non serviens an lucretur salarium.* *Absentia officialis.*

collat,

collat. 6. Quid si absentetur missus ad Regem pro negotio civitatis? Integrum sui muneris stipendium lucrabitur. Ita Paris cit. num. 2. & Boer. decis. 17. Sumitur ex eo, quia absẽtes pro negotijs Ecclesiæ, vel superioris, putà Episcopi, vel Imperatoris, censentur præsentes quoad percipiẽdos suos reditus. Ita Garcia de benef. 3. par. cap. 2. à n. 357. Covar. lib. 3. Var. cap. 13. n. 8. vers. 3. Gi... Canon. quæst. lib. 1. cap. 1. num. 145. Palum. de offic. & potest. Capituli Sede vacan. 2. p. n. 5. & Rota decis. 122. n. 6. 2. par. divers. Procedit etiam de præsidibus, & judicibus: quamvis enim jure communi l. illud ff. de offic. præsidis, & jure Castellano l. 10. tit. 16. lib. 2. Ordin. strictè præcipiatur ut resideant, tamen juxta Roman. singul. 277. post Bald. in l. filius famil. §. veterani ff. de procurat. possunt esse procuratores civitatum, ubi resident, & juxta proximè dicta missi legitimè ad negotia publica habentur pro præsentibus.

Salarium tempore syndicatus.

1127 Tertium dubium est, an officiali debeatur salarium pro tẽpore syndicatus? Respondetur affirmativè cũ Bart. l. 1. ff. de varij. & extraord. cognit. quod procedit de jure communi: addit Cabedus 1. p. decis. 8. n. 34. hoc etiam observari apud nos Lusitano jure & praxi, dummodo officium vacet: nam postquam provisum est, salariũ solvitur substituto proviso, & non officiali syndicato. In officialibus Academiæ Eborensis aliter disponunt statuta de Conservatore, quando ex causa non servit, lib. 5. cap. 13. §. 23. & de circuitore, vulgo meirinho eod. lib. cap. 14. §. 13. Disponunt enim dimidiam partem salarij proprietarijs solvendam, aliam dimidietatem substitutis, qui etiam pro illo tempore integram propinas obtinebũt. Quæstio pulchra est (& jam accidit casus circuitori Balthasari da Cunha tẽpore syndicatus, Syndicante Ioanne Pinheiro) quisnam lucretur salarium pro toto illo tẽpore, quo nec servit officialis proprietarius legitimè impeditus, nec servit aliquis substitutus, sed officiũ omnino vacat? Existimo, cõsultis juris doctis, proprietarium pro toto illo tempore integrum salarium lucrari. Sumitur 1. ex praxi Lusitana, juxta quam proximè vidimus, vacante exercitio officij, proprietarium lucrari integrum stipendium: in Academia autem, quando statutum speciale deficit, observari debet lex, & praxis Lusitana. Sumitur 2. ex ratione, nam per statuta decretum est certum, ac determinatum salarium officialibus singulis annis, in quod proinde salarium officiales habent jus, cum illo tamen onere, seu gravamine, ut quando illi legitimè impediti non servierint, dimidium stipendij solvatur substituto; ergo quando nullus substitutus servit, proprietarius lucratur integrum stipendium. Confirmatur 1. nam si pro toto illo tempore substitutus gratis servierit, procul dubio pars illa debita substituto, cederet proprietario, utpote liberato à tali gravamine per gratiam substituti; ergo similiter quando nullus servit. Confirmatur 2. à simili, quando alicui relinquitur hæreditas, vel legatum cũ aliquo onere, quod expensis hæreditatis, vel legati præstandũ est, in casu quo tale onus impleri nequeat, vel gratis impleatur; integra hæreditas, vel legatum debetur, & retineri potest; ergo sic in officiali, cui salarium certum sub aliquo onere constitutũ est. Confirmatur 3. & explicatur in Thesaurario Maiori alicujus Sedis Metropolitanæ, cui scillcet præbẽda constituta est sub onere, ut ex illa solvat salariũ pulsantibus cymbala, & custodib⁹ sacrarũ vestiũ: nã si ministeria hæc cessẽt, vel fiant gratis, tota præbenda quoad integros redit⁹ illius est; ergo sic de officiali Academico.

Salariũ officialis suspensi.

1128 4. dubium est, an magistratus, vel alius officialis ab officio suspensus, seu remotus culpa sua, lucretur stipẽdiũ, pro eo tẽpore quo suspensus, seu remotus fuit? Negãdũ est cum Barr. Ias. & Claud. ad l. Riem functo ver. diversum ff. de officio assess. Doctoribus communiter ad l. 1. Cod. de re milit. lib. 12. Navarro consil. 9. lib. 3. tit. de cleric. non resid. Caroce de locat. tit. de sport. judic. num. 73. & alij, quos sequuntur Fragos. 1. p. lib. 4. disp. 9. num. 67. & Cabedus citatus num. 34. ubi refert ita judicatum fuisse anno 1584. in processu Ferdinandi Nunes da Costa, scriba Ferdinãdo Lopez. Quã resolutionem authores rectè ampliant ut procedat, quanvis postea officialis fueris absolutus à culpa per sententiam. Quia (ut notat Viru. de annon. 10. cap. 1. de vassall. decrepitæ ætatis num. 223.) sufficit fuisse licitè suspensum, ut currat regula (Qui non laborat, non manducat) ut videre est apud Baldum in rub. de fruct. & lit. expen. Secus dicendum, quando officialis removetur ob culpam alterius, putà civium, si postea absolvatur: tunc enim lucrari stipendium integrum, etiam pro tempore, quo non servivit, asserendum est cum Franc. p. 2. decis. 676. num. 5. & Saliceto in Auth. idem in fin. C. de hæretic. Samiturque ex text. in l. cum allegatis Cod. de re milit. lib. 12. Addit Massull. in addition. ad Capic. decis. 116. num. 1. Sic fuisse decisum in Senatu Neapolitano. Quid de hac materia circa officiales Eborensis Academiæ? Videtur non esse recedendum à resolutione posita, utpote secundùm jus commune. Quia non constat de praxi in contrarium legitimè præscripta.

Salarium quantum debeatur.

1129 Quarta difficultas est, quantum salarium officialibus solvi debeat? Certum est officiali laboranti more ordinario intra limites sui muneris, solvi debere stipendium lege definitum, vel legitima praxi, & præscriptione taxatum, nec plus, nec minus. 5. dubium est, quid dicendum, quando officiali con-

confertur officium cum stipendio ordinario, vel conducitur pro salario consueto, & non constat quale fuerit ordinarium, vel consuetum salarium, quia in diversis temporibus subijt varietatem? Dicunt aliqui cum Baldo in leg. binos circa fin. Cod. de advocat. divers. judic. in tali dubio solvendum esse salarium, quod habuit prædecessor in officio immediatè, juxta l. Mela §. 1. ff. de alimentis, & cibar. legat. l. si mater in fin. C. ne de statu defuncti. Nobis videtur probabilius, quando confertur officium, & additur in diplomate (cum salario consueto) & præcessit illa varietas salariorum, solvendum esse quod longo tempore solutum fuit. Ita Glos. in l. excepto C. locati, Bart. in l. magistratus ff. ad municip. & Gabr. de cõsuet. concl. 1. nu. 36. Ratio est quia per unicum actum non fit consuetudo, & per paucos actus non fit longa consuetudo: conveniunt autem Bart. in l. nemo est, qui nesciat ff. de duob. Iason in d. l. Diem functo, Capic. decis. 163. n. 3. & Abbas in cap. cum in Ferratiensis, de constit. quando fit sermo de consuetudine, intelligendum esse de longa consuetudine. Videantur Gravet. cons. 118. n. 3. & Avilez cap. Prætor 1. v. salario a n. 1.

1130 2. dubium est, an officialis unus possit recipere duplex salarium, vel saltem plus aliquid, quàm unicum? Sit prima conclusio. Ille, cui confertur duplex officium cumpatibile, sicut gesturus est duo officia, ita & accepturus duo salaria. Ita Paul. Castren. in l. si eod. de assessor. Angel. in §. illud autem in Auth. ut jud. sine quoquo suffu. collat. 3. Felin. in cap. transl. sacerd. de constit. n. 6. & Bald. in l. binos C. de advoc. divers. jud. Ratio desumitur ex jure, l. si quis mihi, & ibi in princ. ff. de legat. 1. & l. Titios §. qui Marco ff. de ann. legat. juxta quos textus, quotiescunque jura duorum concurrunt in personam unius, servandum est in persona unius, quod servatur in duobus. Hinc est, teste Lessio de just. lib. 2. cap. 24. dub. 5. quòd conductus ab uno decem aureis ut deferendam epistolam Conimbricam, possit alijs decem aureis deferre epistolam alterius, nisi ex pacto se obligaverit priori nullius epistolam deferre. Secunda conclusio. Officialis qui plus aliquid laboris impendit, quàm teneatur ex officio, potest pro tali excessu aliquid amplius accipere. Ita Avilez Prætor. c. 54. v. salario n. 3. Paris. de Put. in tract. syndic. part. Iudex in officio fol. 18. n. 3. Glos. & Dyn. in eos ff. de fals. Vnde qui debebat expedire negotium decem diebus habens pro singulis designatum stipendium, si expediat quinque diebus, potest pro unoquoque duplicatum stipendium accipere. Observabis tamen cum Avilez cit. n. 13. quando præsides, seu Correctores mittuntur ad Regem, non posse tractari duplex salarium, népe præturæ & legationis, nisi funguntur legatione de licentia ipsius Regis, vel mittantur eo tempore, quo juxta legem Regni abesse possunt.

Salarii multiplicatio quã do fiat.

QUÆSTIO IV.

Quænam sint obligationes officialium Academiæ?

1131 Cum jam de officialiũ idoneitate, constitutione, & salario eis debito, ea qua valemus, perspicuitate disseruerimus, sequitur paucis attingere illorum obligationes, sive genericè, sive specificè acceptas. Imprimis certum est, loquendo de officialibus publicis in tota sua latitudine, cujuscunque Reipublicæ sint, teneri ex justitia ad suum munus implendum juxta leges, vel præscriptos mores suæ Reipublicæ, & professionis. Nam ad hoc recipiunt stipẽdium, & ex rigoroso pacto obligantur. Si autem loquamur specificè de officialibus Academicis, etiam pro cõperto habemus eos, talẽ in nostris & similibus Academijs ad suũ mun⁹, secũdùm statuta, fideliter ac diligẽter exequẽdũ, teneri ex justitia, & religione. Nam obligatio justitiæ oritur ex contractu inter ipsos & Academiam inito, cum illi promittant suas operas, Academia repromittat salarium. Deinde obligatio religionis oritur ex juramẽto, quod præstant exequendi fideliter suum munus.

Officialiũ obligatio.

Vt descẽdamus ad singulos, eos præsertim, in quibus peculiaris obligatio difficultatẽ continet, obviam veniunt ædiles, de quorum origine videndus est Livius 6. ab Vrbe condita: sic dicuntur ab ædibus, seu ædificijs reficiendis: quanvis ad ministeria alia attendant. Nam olim (quantum ex Platone lib. 4. de legib. Dialog. 6. & Aristotele lib. 6. Polit. cap. 8. colligitur) ædilitas fuit magistratus institutus ad curandum de publicis ac privatis rebus, ut de conservandis ædificijs ruinam minitantibus, de ornatu decenti, de mundicia viarum, de finibus regendis, & alijs hujuscemodi. Hodie jure Lusitano lib. 1. Ord. tit. 68. spectat ad ædiles dare operam, ut civitas abundet, ita ut non desint necessaria ad victum: deinde curare, ut decreta decuriodum circa taxam, ac pondera diligenter serventur, omniaque in pondere, & mensura vendantur. Eodem loco §. 12. ædilibus jubetur, ut in diebus, quibus piscatus vendendus est, adsint foro piscario, ut pretia imponant piscibus vendendis, curentque ut provideatur populo: item §. 4. illis injungitur, ut adsint macello, ut caro vendenda per pauperes & divites rectè distribuatur: itẽ diligẽter invigilẽt ne in civitate distrahantur inutilia pro utilib⁹, fucata pro veris,

Ædilium officium.

v. g. ne infundatur aqua vino, arena frumento, tellina cctr. Denique eadem citata Ordin. §. 18. præcipiuntur ædiles providere, ut effluxiones ædificijs non noceant, viæ mundentur, stercora, & morticina deferantur, & humentur extra oppida. Vide plura quæ de officio ædilium affert Fragosus 1. p. lib. 7. disp. 15. ex Martino Laudens. de officicialibus Domini §. 11. Petro Gregor. lib. 1. syntag. cap. 2. Bartholomæo Cæpola de servit. tit. 78. & Borrello de edict. lib. 3.

Ædilium Academicorum obligatio. 1132 Quod attinet ad ædiles Academicos, præcipua Conimbricensium obligatio in suo implendo munere, continetur lib. 2. Statut. tit. 30. num. 1. ¶ A seu officio pertencerá almotaçar, & partir toda a carne, & pescado, que se vender nos açougues da Vniversidade, & acerca disso guardaràm a maneira, que pelas minhas Ordenaçoēs he mandado que guardem, & tenhaõ os Almotaceès destes Reynos no que se puder aplirar, &c. E seràm bem avisados, que não dem dos ditos açougues carne, nem pescado a pessoa algũa, atè não ter provido ao Reitor, Lentes, Conservador, Deputados, & Conselheiros, Doutores, Fidalgos, Sindico, Secretario, & Mestre das ceremonias, Estudantes, Officiais, & mais pessoas da Vniversidade: respeitando a qualidade, antiguidade, & preferencias de cada hum, & gasto de sua casa. Prosequitur eodem titulo reliquas obligationes, quibus transcribendis supersedeo. Eadem fere sunt paucis mutatis apud Eborenses lib. 1. Statut. cap. 19.

Vnum tantum breviter inquiro generale omnibus ædilibus, etiam non Academicis, & potest extendi ad taxatores ædium, scilicet quomodò peccent imponendo rebus pretium, quod sit iniquum, sive per excessum, sive per defectum? Existimo peccare contra justitiam non solum legalem, sed etiam commutativam: contra legalem, quatenus in tali pretio imponendo non observant leges taxativas & alias, quas tenentur observare, & curare ut ab alijs observentur: contra commutativam quia violant contractum, quod tacitè inierunt cum Republica (à qua ex vi illius accipiunt stipendium) de obeundo fideliter suum munus: tum quia influunt directè & positivè in damnum injustum quod infertur defraudatis in pretio, scilicet ementibus, si detur iniquitas per excessum, aut vendentibus, si detur iniquitas per defectum. Quare tenentur restituere integrum damnum quibuscunq; defraudatis: siquidem fuerunt causa injusta illius.

Advocati obligatio. 1133 Quod attinet ad advocatum, qui causas Academiæ tuetur, & pro illa in judicijs procuratorem agit, parum aut nihil habet speciale quoad suas implendas obligationes circa causas Academiæ, & privatorum. Vt autem intelligas quomodo peccet, & quo onere restituendi, qui defendit negligenter causam justam, vel scienter injustam, paucis accipe. Quando cliens causa justa excidit propter negligentiam, vel imperitiam advocati, advocatus peccat contra justitiam, & tenetur de damno inde proveniente. Ita Lessius cap. 31. num. 47. Ratio est, quia fregit justitiam commutativam, ex qua tenebatur esse convenienter eruditus, & adhibere diligentiã, ac laborem pro conditione causæ. Quid quando advocatus tuetur causam, quam probè novit esse injustam, & non monuit clientem procedentem bona fide? Respondet teneri de omni damno, quod ex tali lite obvenit tum clienti, tum parti contrariæ. Ita S. Thomas 2. 2. q. 71. a. 3. Ratio est, quia totius illius damni causa injusta fuit. Dixi (non monuit clientem bona fide procedentem) quia si monuit, & cliens mala fide processit, tunc advocatus solum tenebitur de damno illato parti contrariæ, & non de illato clienti, qui illud sibi tunc imputare debet. An teneatur restituere fisco pœnam, quæ ipsi deberet applicari, nisi reum iniquè defendisset? Benè negat Lessius num. 51. Videatur Lugo de just. disp. 37 sect. 9. Qualis debeat esse culpa, ut ei imputetur inadvertentia, vel ignorantia pro restituendis damnis, constat ex traditis in meo Promptuar. tract. 13. sect. 8. Cõsule Dianam tom. 1. tract. 1. Miscel. resol. 59. & Fragosum par. 1. lib. 3. disp. 13. §. 10. ubi pleuè de advocatis, & eorum obligationibus.

1134 De notarijs, seu scribis Academicis pauca dicam, eaque cõmunia omnibus alijs notarijs, & scribis. Præcipua difficultas est, quomodo peccet notarius in traditione, & non extẽsione scripturæ? Supponendum est cum Toleto lib. 5. Summæ c. 41. & Navarro cap. 25. num. 52. notarium teneri ad suum munus justè ac fideliter obeundum non solum ex officio, sed etiam ex juramento, quo solet multa in particulari promittere, v. g. quòd nullo odio, amore, spe, vel timore deerit suo muneri: quòd rogatus conficiet verè ac fideliter instrumenta, quòd instrumentum usurarium scienter non conficiet: quòd secretum sibi commissum servabit: quòd retinebit apud se originale omnium instrumentorum. Dubiũ est 1. quomodo peccet, si tradat partibus scripturas originales? Benè respondet Lugo de just. d. 41. num. 14. peccare graviter cum onere restituendi, si detur periculum, quòd instrumentũ perdetur, vel aliqua ex parte mutabitur, aut falsificabitur: secùs si absit tale periculum, & traditur ad breve tempus. Dubium est 2. quomodo peccet notarius, qui cum jam habeat apud se protocollum, seu summarium, ubi continetur rei substantia, differt illud extendere, & interim dat partibus exemplaria extensa? Respõdet Toletus lib. 5. Summæ cap. 41. peccare mortaliter ratione periculi, cui se exponit. Nam si, si moriatur, notis illis non extensis, postea non de-

Notariorum seu scribarum obligationes.

deservient ad fidem faciendam in judicio. Quæ doctrina (inquit Lugo num.15.) vera est de protocollo, utpote non faciente fidem, si differatur per longum tempus illius extensio. Quando igitur scriptura sine extensione, & solemnitatibus accidentalibus facit sufficienter fidem, utpote continens substantiam, & necessariam subscriptionem, non ita facile damnandus est notarius ad lethale, si differat extensionem.

Scribere & transcribere diebus festis.

1135 Multus alijs, circa notariorum obligationes, prætermissis, quæ videri possunt apud Baptistam Fragosum p. 1. lib.5.disp.13.§.11. & nostrum Promptuar. tract, 22.sect.6. solum breviter inquirimus, an diebus festis teneantur abstinere à scribendo, quasi scribere sit prohibitum primo præcepto quinqualogi? Respondetur negativè ex doctrina Toleti in Summa lib.4.cap.24.num.3. Soti lib. 2.de just.q.4.a.4. Sylvestri v. Dominica q.4. n. 6. Sayri in clavi lib.7.cap.2. & Suarij tom.1.de Relig. lib. 2.cap,22. num. 3. asserentium opus scribendi, sicut & studendi, legendi, & disputandi, etiam factum mercede, pecunia, & stipẽdio non prohiberi diebus festis. Quia est opus liberale, utpote ordinatum ad illustrandam mentem. Quod procedit etiam si scribens ignoret significationem verborum, quæ dictans profert. Hæc enim ignoratio per accidens est, & illa scriptio natura sua ordinata ad mentis illustrationem.

Typographus imprimens die festo.

1136 Maior est difficultas de transcriptione, an scilicet transcribere sit opus servile, & ideo prohibitum? Navarrus in Man.cap.13.num.14. Philiarch. de offic. sacerd. p.2,lib.3.cap.23. & Azor tom. 2. lib. 1. cap.27.quæst.4.dicunt actionem transcribendi esse servilem & prohibitam, si fiat ob lucrum. Caietanus verò 2.2.q.122.a.2. ad 2.existimat talem actionem esse de se illicitam, & prohibitam, licèt fiat gratis. Potest fundari, quia non aliter se habet transcribere, quàm imprimere, præsertim quando neque transcriptor, neque typographus scripturã intelligit: modus enim impressionis nihil est aliud quàm modus transcriptionis: atqui libros imprimere opus servile est, utpote ab arte imprimendi mechanica profectum; ergo similiter transcribere.

Dicendum nihilominus est cum Medina Instruct. per confess.lib.1.cap.14.§.8. Ludovico Lopez 1.p.Instr.conscient.cap.52. & Suario cit. de diebus festis cap.25. num.4. transcribere non esse opus servile, etiam si fiat principaliter ob lucrum, seu quærendi victus causa. Probatur, nam actio transcribendi est liberalis, utpote de se mentalis, & spiritualis respectu finis, quem natura sua respicit: per accidens enim est, quòd ab operante referatur ad lucrum; siquidem opus liberale non redditur illicitum diebus festis ex pretio, cum non attendatur ex fine operantis, sed ex fine operis. Hinc apud Suar. citatum cap.25.num.8. [illegible]agundez 1.præcep. quincal.lib.1.cap.11.num.7. patet disparitas ad fundamentum partis contrariæ, quia licèt demus transcriptorem & impressorem esse interdum pares in ignorantia significationis, at transcriptio est actio de se ordinata ad illustrandam mentem: transcriptor enim non imitatur exemplar materialiter quoad figurã characterum, sed formaliter quoad significationẽ: impressio verò, sive accipiatur quoad actionem componendi, & ordinandi characteres, sive quoad actionem illos atramento imbuendi, & papyro infigendi, est opus totum corporale, cum impressor directè ac per se intendat materialem figurationem, & solum per accidens se habeat ad significationem, non secus ac ille, qui historiam vel pingit in tabella, vel in aulæo figurat.

1137 Circa prædictos officiales, & reliquos, præsertim circuitorem, vulgo Meirinho, & mastigophorum, vulgo guarda, restant duo breviter expedienda. Primũ est utrum, & quomodo peccent hujusmodi officiales, recipiendo munera? De hac munerũ acceptione per ministros publicos latè Molina de just.tom.1.disp.88. Lugo de just. disp.37. sect.11.& Sanch.lib.3.Consil. cap. unico dub.1. Dicẽdũ 1.cũ Matienzo, & multis, quos cit. Dialogo relator.3.p.c.32. si officialib', aut judicibus dẽtur munera alia ratione, quàm officij, ut si ab amico mittantur ob remunerationem, quia nempe præcesserunt merita extra officium, posse accipere. Quia tunc cessat omnino ratio legis etiam in communi. Dicẽdum 2.cum Navarra lib.3. de restit. cap.3. à num.19. quando officiales habẽt justum stipendium, ex eo quòd suo officio mediocriter funguntur, posse recipere aliquid amplius, pro eo quod adhibuerũt extraordinariam diligentiam meliori & utiliori modo gerentes rem partium, v.g. eundo aliquò, monendo aliqua, instando, rogando, breviori tempore, & diligentiùs, quàm ex officio tenerentur, expediendo. Ratio est, quia tunc non vendunt actiones debitas, sed indebitas, ac pretio æstimabiles. Dicendum 3. cum Sanchez citato num. 23. non prohiberi officialem, postquam ministerium suum implevit, & pro illo justum accepit stipendium, munus accipere, si illud mittat ratione gratitudinis & benevolentiæ persona illa, cujus negotium expedivit, præsertim si dicta persona nullum habeat negotium pendens in futurum. Quia leges nõ intendunt impedire officia urbanitatis, & amicitiæ, sed solum obstare ne officiales recipiant stipendium excessivum, & muneribus ita corrumpantur, ut suo desint officio violando justitiam, & æquitatem. Monet tamen Sanchez num.24.cum Soto lib.5.de just.q.8.a.4. Sandoval.lib. de pauperum vinctorum cura cap.15.& Mercado de contract.cap.16.rarò præsumi donatio-

Munerum acceptio ab officialibus.

nationem, q[illegible] judicibus, scribis, aut alijs justitiæ ministris: quia voluntas litigantium celerius coacta illis munera conferre, & solum ad redimendam vexationem, cum litigantes sciant aliter dictos ministros negligenter ac remissè negotia expedituros, siquidem varijs signis se ostendunt in expediendo difficiles, nisi muneribus alliciantur.

Circuitoris & mastigophori obligatio. 1138 Secundum expediendum est, Vtrum peccet, & quomodo: & an teneatur ad aliquid restituendum circuitor Academiæ, si ex conventione aliquid accipiat ab scholastico pet eo non denunciando, item mastigophorus si aliquid accipiat ab scholastico pro eo non verberando? Constat imprimis, eos peccare, nisi ex causa rationabili excusentur, tum quia desunt suo muneri, ad quod ex contractu, & juramento obligantur, tum quia impediunt justitiam punitivam, ne scilicet pœnæ delinquentibus infligantur. Maior est difficultas, an teneantur ad aliquid restituendum? Pendet decisio hujus difficultatis ex decisione illius celebris, an apparitores civitatis, & custodes nemorum, qui non denunciando delinquentes sunt causa ut illi damnificent, & non soluant pœnas: maneant obnoxij restitutioni? De hac re Vega v. restitutio, Angles quæst. de restit. In judicio diff. 1. Medina quæst. 12. de restit. Lessius de just. cap. 13. num. 71. Conrad. q. 216. Diana tom. 2. tract. 6. resol. 35. & Lugo de just. disp. 37. sect. 9. Ex quarum doctrina, ut breviter difficultas proposita decidatur.

Custodes sylvarum & vinearum. 1139 Dicendum est 1. prædictos dissimulantes nec peccare, nec ad aliquid restituendum teneri, quando cæsio lignorum, venatio, ad quælibet alia actio fuit injustè prohibita, aut si fuit justè prohibita, tamen illam exercentes, à tali prohibitione excusantur. Ratio est, quia illi ex suo officio solum tenentur deferre delinquentes, ut puniantur: cessante autem delicto cessat omnis ratio punitionis, & consequenter delationis. Dicendum est 2. prædictos custodes, si extra hos casus dissimulent, peccare imprimis contra juramentum præstitum fidelitatis, quod intelligit cit. num. 101. quando ex eorum dissimulatione sequitur notabile detrimentum domini: juramentum enim hujusmodi non se extendit ad levia: peccare deinde contra justitiam non solum punitivam, sed etiam commutativam, & teneri ad restituendum omne damnum, quod ex ipsorum injusta dissimulatione dominis sylvarum, aut vinearum illatum est. Nam fuere causa injusta illius. Dicendum est 3. prædictos ministros injustè dissimulantes non teneri ad restituendum pœnas, quas habuisset dominus, aut quivis alius ex factis denunciationibus. Ratio est, quia hujusmodi custodes non instituuntur, nec ordinantur directè ad locupletendum dominum, vel quemvis alium ex pœnarum lucro: sed solum ad custodiendam rem sibi commissam. Hoc procedit etiam de illis, quibus incumbit cura exigendi gabellas, & vigilandi ut solvantur. Quia ex ipsorum negligentia, & dissimulatione solum tenebuntur restituere domino, quantum minùs habuit gabellæ, non verò quantum minùs lucratus est propter pœnas non inflictas.

1140 Dicendum est 4. prædictos custodes, & quoscunque apparitores, quanvis dissimulent pro accepto pretio, non teneri ad restituendum hujusmodi pretiū sive illis, à quibus illud acceperunt, sive dominis nemorum, aut vinearum. Ita citatus Lugo num. 103. Ratio est, quia acceptio pretij pro actione indebita, quanvis illicita, non inducit obligationem restituendi tale pretium, ut constat in pretio, quod quis pro homicidio patrando accepit; ergo quanvis illa dissimulatio denunciandi fuerit illicita in prædictis ministris, nullam peperit obligationem restituendi pretium acceptum. Ex quibus patet superioris difficultatis ultimata resolutio de Academico circuitore, & mastigophoro. Quanvis enim illi facientes conventionem cum scholasticis pro supplicio impediendo, quod transgressoribus infligendum erat, deliquerint non solum contra juramentum, sed etiam contra suum officium, & si quod damnum intulerint, illud teneantur reparare, tamen pretium quod pro dissimulatione acceperunt, non tenentur restituere.

QVÆSTIO V.

Quinam sint, & qualiter se gerere debeant magistratus Academici extraordinarij?

Syndicatoris necessitas. 114[illegible] Ordinarios Academiæ magistratus & officiales ea, qua potuimus, brevitate, & perspicuitate exposuimus: superest ut pauca de jurisdictionibus, & obligationibus magistratuum extraordinariorum dissseramus. Ac primum, cum versentur in quadruplici differentia, & appellatione: dicitur enim Syndicator, Reformator, Visitator, & Subconservator, exordium capiētes à Syndicatore, eum esse per quàm utilem, imò necessarium ad rectam cujuscunque Reipublicæ administrationem, satis constat ex §. scriptum exemplar, in Authen. ut judices sine quoqu suffrag. ubi Imperatores & Reges tenētur reddere rationem pro justitia subditorum, atque adeo non solum providere de Syndicatu, sed etiam illi, salvo decore supremæ dignitatis, subja-

subjacere. Est enim syndicatus de jure divino, ut ex Lucæ 18. desumunt Avilez syndic. cap. 12. num. 4. Azeved. l. 3. tit. 7. lib. 2. novæ recopil. n. 3. & Cavalcante de brachio Regio par. 5. nu. 18. ubi addit statutum quòd officiales non possint subesse syndicatui, nihil valere, cum sit contra bonos mores.

Syndicatori constituendi potestas.

1142 Hinc est quòd potestas constituendi Syndicatores, sicut & Visitatores ac Reformatores, solum penes supremos Principes resideat in rebus sæcularibus, ut benè tradit Iulius Clarus §. fin. nu. 21. In rebus autem Ecclesiasticis syndicator est Episcopus, vel ab eo deputatus, ut tradunt Garcia de magistr. lib. 6. cap. 1. n. 15. Belluga in speculo rubr. 44. n. 2. Paris de Puteo de syndic. fol. 129. n. 1. & Cabed. 2. par. decis. 68. n. 1. ubi probat ex Ordinar. Regia lib. 1. tit. 60. princ. syndicare officiales etiam dominorum terrarum, & donatariorum pertinere ad solum Regem, nisi specialiter id donatarijs impendatur. Quare omnes magistratus, & officiales, non solum temporales, sed etiam perpetui, non solum stipendiarij, sed etiam qui gratis serviunt, syndicatui debent subjacere, ut ex Platone lib. 6. de legib. & Aristot. 6. polit. cap. 4. defendunt Simancas de cathol. institut. tit. 41. num. 27. & Amadeus de Castell. de syndic. col. 8. Vnde non solum Senatores superioris ordinis, sed etiam Apostolici Inquisitores (ut tenet Azeved. citat. num. 6.) debent interdum per ministrum deputatum à Principe, vel Pontifice visitari. Et quidem hujusmodi syndicator, seu Visitator esse debet vir morum integritate, & scientiarum doctrina abundè præditus, qui ætatem quinquaginta annorum saltem attingat; & mandati fines, dum visitat, accuratè ac diligenter exequatur.

Officiales syndicāds.

1143 Dubium est 1. quænam sit praxis mittendi syndicatores justa commune, & Lusitanum jus? Communi praxi, & consuetudine secundum jus commune receptum esse, ut nullus officialis, qui aliquo officio functus fuit, ad aliud promoveatur, nisi prius syndicatus sit, & officij, quod gessit, rationem reddat, defendit Bapt. Fragos. 1. par. lib. 7. disp. 23. num. 11. ex l. 1. Cod. ut omnes judices tam civil. & l. neminem C. de suscept. præpos. & arcan. lib. 10. & de facto observari, ut nullus officialis possit reelegi ad aliud officium, nisi prius reddat alterius rationem, narrat Bart. in l. rescripto §. debitorer ff. de muner. & honor. Communi juri consonat Lusitanum, quatenus lib. 1. Ord. tit. 60. in princ. statuit Correctorem, seu præsidem provinciæ, auditorem, & judicem syndicandum teneri duobus ad summum mensibus ante suum triennium exactum monere Regem, ut mittat syndicatorem ad inquirendum, an sui officij partes rectè, ac ritè egerint. Quod si id omittant, ne subjaceant syndicatui, decernit in pœnam, ut magistratus hujusmodi removeantur ab officio, neque amplius ad judicandum admittantur ullo unquam tempore.

Syndicatoris potestas.

1144 Dubium est 2. quænam sit potestas syndicatoris? Iurisdictionem syndicatoris esse ordinariam, ex l. 1. C. ut omn. jud. & §. necessitatem in Authen. ut judices sine quoquo suffrag. tuentur Paris de Puteo de syndic. cap. 12. Belluga in speculo rub. 42. num. 2. & Petrus Gregor. de judic. feud. q. 8. num. 2. Illius jurisdictionem esse delegatam, tenent Bart. in l. ultima in fin. Cod. ubi & apud quem. Menoch. de præsump. lib. 2. quæst. 16. num. 36. & Mastrill. lib. 6. de magistrat. cap. 2. num. 13. Fragosus citatus num. 17. existimat syndicatorem, quotiescunque designatur à Principe judex ad universitatem causarum, pollere jurisdictione ordinaria, quæ favorabilis est, proindeque faciliùs admittenda, quàm delegata utpote odiosa. Mihi videtur loquendum cum distinctione, & media via incedendum, ut asseratur, si syndicator ita sit constitutus à lege, ut tale munus nunquam extinguatur, sed solum vacet mortuo, aut officio functo syndicatore, jurisdictionem esse ordinariam: si autem syndicator ita sit constitutus à Principe, ut munus ipsum extinguatur, finita syndicatione, aut mortuo syndicatore, jurisdictionem esse delegatam. Patet ex principijs à nobis inculcatis disp. 2. q. 1. & definitione utriusque illius jurisdictionis. Quòd syndicatores debeant intra tempus statutum proferre suas sententias, ita ut post elapsum tempus latæ sint nullæ, tradit Vantius de nullitat. ex defect. juris ordin. nu. 110. Elapso enim tempore præfixo ita expirat eorum potestas, ut se nequeant ulterius intromittere, ut videre est apud Alex. cons. 158. & Lancellotum col. 2. lib. 2. Arg. l. 2. §. si judex ff. de judic. Multæ aliæ sunt difficultates de syndicatoris jurisdictione, de stylo & forma servanda in syndicatu; de quibus delictis syndicator generalis, & particularis debeat inquirere, & similes, quæ videri possunt apud Fragosum citata disp. 23. per quatuor paragraphos latissimè & eruditissimè. De syndicatoribus Academicis nihil speciale occurrit. Illud scimus in hac nostra Eborensi syndicatorem esse Regium missum singulijs triennijs ad inquirendum de Præside provinciæ, non solum quà tali, sed etiā quà Conservatore, & de omnibus officialibus Academiæ laicis, ad Rectorem verò Academiæ spectare provisionem substitutorum tempore syndicatus, ut jam diximus lib. 5. disp. 2.

Visitatio, aut reformatio.

1145 Quod attinet ad Visitatorem & Reformatorem, quàm utilis & necessaria pro administratione, & conservatione Reipublicæ sit visitatio, & reformatio, satis innuit antiquissimus mos Persarum, qui (ut testatur Petrus Greg. de Repub. lib. 5. cap. 5. num. 7.) veteri instituto solebant obire omnes uni-

universæ ditionis provincias, easque peragrare, ut viderent quid opem regiam exposcerent. Id etiam narrat Plato in lib. inscrip. Minos, fecisse Minoem Cretensium regem opera Rhadamanthi, & Taloenis, qui ter singulis annis obibat regionem, custodiæ legum intentus, & æreas legum tabulas oppidatim circunferens. Est igitur literariæ Reipublicæ valde utilis, imò necessaria visitatio. Cui autem incumbat cura, & insit potestas mittendi Visitatores, & Reformatores, qui visitent, & reforment Academias, rectè ait Alfonsus de Escob. cap. 25. num. 29. solos Principes supremos Ecclesiasticum, & sæcularem eam potestatem habere, unumquenque in causis suæ jurisdictionis, nempe Pontificem in causis clericorum, aut alijs spiritualibus, Principem sæcularem in causis laicis, & laicorum. Esse autem hujusmodi potestatem solius Principis, & nullius alterius, facile apparet, tum ob exemptionem Academiæ, & & studiosorum, immediatamque hisce potestatibus subjectionem, tum quia dictos magistratus nullus alius potest concedere, nisi qui merum & mixtum imperium in ipsos subditos exerceat. Videatur Avilez cap. 40. Prætor. glos. 1. & Bovadill. lib. 2. polit. cap. 21.

Reformatoris & Visitatoris munus.

1146 Qualiter in Academia Conimbricensi se gerere debeant Reformator, & Visitator, qualis utriusque sit potestas, officium, & obligatio, & quomodo inter se differant, habetur ex lib. 2. Statut. titul. 2. ¶ O Reformador (inquit Rex) que eu mandar reformar à Vniversidade, será Prelado, ou pessoa grave, & de muita confiança, experiencia, zelo, & letras, que possa bem cumprir com as obrigações do cargo tam importante. Em quanto estiver servindo na Vniversidade o dito cargo, precederá ao Reitor, & Cancellario, nas procissões, autos, conselhos, & quaesquer outros ajuntamentos: & trabalhará de fazer a dita reformação o melhor, & mais breve que puder. Quæ sequuntur à numero 4. usque ad 6. inclusivè Reformatorem instruunt de ipsius potestate, & obligationibus. De Visitatore sic habetur num. 7. ¶ O Visitador que assi com este nome for enviado, levará sómente poderes pera se informar, & trazerme os autos, & diligencias que fizer em todos os casos acima apontados, pera mandar o que for meu serviço; & não precederá ao Reitor, nem ao Cancellario: & querendo elle ser presente nas procissões, ou autos publicos, o Reitor lhe dará lugar & assento, acima de todos os Lentes, logo junto de si, & lhe fará aquella honra, & gasalhado que se deve ao cargo que leva. Ex quibus inter Reformatorem, & Visitatorem patet discrimen quoad sedem, & præcedentiam: atem quoad potestatem, quia visitator punire delinquentes non potest, sed tantum deferre: at Reformator potestatem habet puniendi modo & forma tradita numero 2. Quantum verò temporis duret utriusque officium, præscribitur num. 8. ¶ Ao Reformador, & Visitador mãdarei determinar o tempo em que hão de começar, & acabar a reformação, ou visitação, & o tempo do Visitador não passará de tres meses, & o do Reformador ficará em meu alvidrio: & dentro nelle levará cada hum de ordenado o que por cada dia lhe mandar taixar. Denique reformatio, & visitatio Eborensis Academiæ est tota penes Generalem Societatis Iesu ex Pontificio diplomate, ut eam opportunis temporibus per se ipsum, vel per deputatos à se ipso reformet, & visitet. Vide de Reformatore multa apud Pelizar. par. 2.

Subconservatorque esse possit.

1147 Vltimus ex prædictis quatuor magistratibus, est Subconservator, ille nempe, qui loco Conservatoris substituitur, & cui Conservator suam potestatem subdelegavit. Dubium est 1. quas qualitates requirat quis, ut tanquam Subconservator subrogetur loco Conservatoris? Respôdetur cum Felino in cap. si pro debilitate col. 2. de officio delegati, debere habere qualitates requisitas in Conservatore, atque adeo postulatas in cap. fin. de offic. deleg. in 6. ut videre est apud Petrum Monetam de Conserv. cap. 5. à n. 119. & cap. 65. Vnde Subconservator esse potest Episcopus, vel Abbas, vel constitutus in dignitate Ecclesiastica, tam in Ecclesia cathedrali, quàm in Collegiata. Addit ex citato Felino Bapt. Fragosus p. 2. lib. 4. disp. 12. n. 71. contra Decium in cap. statutum, n. 28. de rescript. si Pontifex ex certa scientia deputet Conservatorem aliquem non habentem qualitates requisitas, ut solet concedere aliquibus religionibus, & talis Côservator habeat potestatem subdelegandi, non posse subdelegare, seu deputare Subconservatorem, nisi hic habeat omnes qualitates ad Côservatorem requisitas in d. cap. fin. Patet, quia concessio illa, quam Pontifex fecit non habêti qualitates requisitas, est privilegium personale, quod non communicatur alteri, neq; egreditur illum, cui concessum est, cap. privilegium, de regul. juris in 6.

Subconservatoris potestas.

1148 Dubium est 2. quanâ & quanta sit potestas Subconservatoris? Imprimis posse Subcôservatorem excommunicationem, & aliam quamlibet cêsuram pronunciare, habetur ex Gluss. communiter receptа in Clem. unica v. permittunt, de excessibus prælat. & Vgolino de censuris tab. 1. cap. 8. n. 4. Nam id liquet de subdelegato, & Subconservator subdelegatus est. An verò Subconservator habeat potestatem subdelegandi? Rectè negant Covar. lib. 3. var. cap. 20. n. 10. ex Abbate, Franch. & alijs in cap. cum causam de appellat. quod procedit, quamvis Princeps commiserit expressè Conservatori delegato suo facultatem subdelegandi: adhuc enim delegato à

Principe

Principe nō est integrum eam facultatem subdelegato committere. Ita Archid. in cap. quamvis init. de officio deleg. Marant. 4. p. dist. 5. nu. 63. Bolognet. l. 1. n. 137. Mandos. regul. 4. Cancell. q. 3. n. 7. Villalobos in cōmunibus litter. D, n. 55. & cum multis Sanch. de matr. dub. 3. disp. 31. n. 9. Adde Subconservatores non posse subdelegationes in se factas à Cōservatorib⁹ etiā tacitè rejicere, neq; semel susceptas absq; ulla causa deponere. Sumitur ex cap. prudentiam §. adjicimus, de officio, & potest. judic. deleg. ubi venit graviter puniendus, qui non exequitur Pōtificis rescriptum, quod sibi commissum est, de quo Tiraquel. de privil. scholar. privil. 81. Nihilominus ex causa justa possunt tam Conservatores, quàm Subconservatores non acceptare cōmissiones sibi factas, & acceptatas dimittere, ex tex. in cap. Pastoralis, de offic. & potestat. judicis deleg. ibi (dummodò se maliciosè exonerare non quærat.) Quibus verbis innuit Pontifex, si absit malitia, & detur justa causa, posse talem delegatum, & subdelegatum se exonerare, seu onus judicandi deponere. Consonat huic resolutioni Emman. Roder. quæst. regul. to. 1. q. 65. art. 4. ubi asserit Conservatores eligendos à regularibus, teneri ex præcepto Leonis X. & Innocētij VIII. obsequi acceptando sub pœna peccati mortalis, nisi causam justæ excusationis habeant.

Acceptatio delegationis.

Subconservatoris cessatio.

1149 Dubium est 3. quandonam cesset, seu expiret Subconservatoris jurisdictio, & officium? Vt paucis me expediam ab hoc dubio, quod latè tractant Sanch. lib. 8. de Matr. disp. 28. & Frāgos. p. 2. lib. 4. disp. 12. à n. 74. advertendum est tam delegationem, quam subdelegationem posse fieri vel absolutè nullo præscripto termino, vel ad beneplacitum sive personæ, sive dignitatis; in quibus eventibus in ordine ad extinctionem potestatis oporteret cōsiderari, sitne res integra, vel non integra, seu incepta. Dico 1. quando Conservator absolutè subdelegavit, hujusmodi potestas subdelegata non extinguitur, nec suspenditur per mortem subdelegantis quoad negotia cœpta, hoc est re non integra: secus quoad negotia non cœpta, hoc est re integra. Ita Sanch. cit. n. 30. & Montesa de Conserv. c. 10. à n. 259. Sumitur ex cap. licet undique vers. si jurisdictione, de officio & potest. judic. deleg. Vbi habetur, si collega subdelegatus à suo collega incipiat uti, vivo adhuc subdelegante, jurisdictione sibi commissa, posse adimplere vices, & partes suas, & alteri⁹. Confirmatur ex cap. si delegatos, de officio delegati in 6. ubi dicitur, si delegatus absit, & alicui vices suas committat, posse subdelegatum post mortem delegati ulterius progredi, si vivente delegato, jurisdictionis exercitium inchoavit.

1150 Dico 2. Iurisdictio Subcōservatoris concessa à Conservatore ad ipsius beneplacitum, expirat morte Conservatoris, etiam quoad negotia incepta. Ita Valasc. de jure emphy. q. 34. n. 7. Henriq. in Summa lib. 7. cap. 21. n. 5. Gonzal. de mensibus §. 1. proœm. n. 9. Gutier. pract. lib. 3. quæst. 11. n. 19. & Sanch. cit. n. 49. Sumitur ex cap. si gratiosè, de rescriptis in 6. Nam voluntas & beneplacitum in idem recidunt: constat autem voluntatem morte personæ perire, etiam re non integra. Sic ex verbis citati capitis: (Per obitum, per quem ipsius beneplacitum extinguitur omninò) id probant Franch. ibi n. 16. & Covar. lib. 3. variar. cap. 15. n. 14. vers. 2. Et hoc procedere, sive concedens sit Rex, Pontifex, vel ordinarius, affirmant supracitati authores. Dixi (ad ipsius beneplacitum) quia si prædicta jurisdictio cōcedatur ad beneplacitum dignitatis, non expirat morte concedentis, sed manet perpetua, donec à successore revocetur. Expressè hoc habetur cit. cap. si gratiosè, de rescript. in 6. Vbi præter citatos authores, multi alij, quos cōgerit, ac sequitur Barbosa allegat. 57. n. 190. Patet ratione, quia dignitas ex se perpetua cum sit, nunquam dicitur expirare, vel finiri, quanvis expirent, ac finiantur quicunque tali dignitate fulgent, ergo beneplacitum dignitatis per nullius mortem cessat, sed per solam revocationem. Multa alia de morte naturali, ac civili Conservatoris subdelegantis, deque ipsius suspensione, & amotione ab officio afferre possē, & eruditè tractantur à citatis authoribus circa cessationem, & finitionem potestatis subdelegatæ; his tamen supersedeo, ut cum tali potestate finita, & tam Subconservatore, quàm Conservatore finito finem faciam libro septimo de Conservatore.

Potestas concessa ad beneplacitum.

LIBER

LIBER VIII.

DE DOCTORIBVS, & Magistris.

1151 QVM hactenus septem libris præcedentibus egerimus de Republica litteraria, seu Academia secundùm suam administrationem veluti politicam : nam partim disseruimus de statutis ac privilegijs, sine quibus nulla Respublica benè administrari, diuque conservari potest, partim attulimus magistratus, nempe Rectorem, Cancellarium, Conservatorem, & Officiales, qui totam Academiam secundùm statuta & privilegia veluti politicè regunt, ac moderantur : proximum est, ut tractemus de Academia, quà Respublica litteraria est, secundùm administrationem litterariam: qui tractatus magis accedit ad motivum, seu formalem finem, ob quem Academia quæcunque instituitur, quæ est scientiarum comparatio. Cum verò illa administratio litteraria perficiatur omninò per Doctores & Magistros in ordine ad auditores seu discipulos, nostro instituto satisfaciemus, si reservato tractatu de discipulis ad sequentem librum, in hoc præsenti Doctores, ac Magistros sex disputationibus, quæ varias contineant nostro more agitatas quæstiones, exhibuerimus.

Prima disputatio erit de graduatione, & dignitate Doctorali, seu Magistrali. Secunda erit de Doctorum oppositione, & designatione ad cathedras. Tertia de potestate, & jurisdictione Doctorum. Quarta erit de Doctorum, & Magistrorum privilegijs. Quinta de authoritate, & doctrina Doctorum. Sexta & ultima de Doctorum, ac Magistrorum obligationibus.

DISPVTATIO I.

De graduatione, & dignitate Doctorum, ac Magistrorum.

DIsputandum imprimis nobis est de idoneitate, seu requisitis ad gradum Doctoralem suscipiendum, qualia sunt v.g. ætas, probitas, genus purum, scientia, descriptio in matricula, frequentia & residentia in Academia, ac de his omnibus prævium examen: deinde de collatione laureæ Doctoralis, tàdem dem ipsa Doctorali dignitate, & insignibus, ut nempe appareat omnibus quantum hujusmodi dignitas inserviat Doctoribus pro honoribus, ac muneribus obtinendis, quantumque Doctores reliquis dignitate præstent; qualiter inter se prorogatione antiquitatis, & multiplicis in diversis ordine disciplinæ excellant, & excellantur: ut ex his intelligatur, qualis & quanta sit Doctorum inter se præcedentia in sedibus, beneficijs, officijs, & honoribus.

QVÆSTIO I.

Quænam sit in Doctore ratio nominis, & qualitatis?

1152 AGgressuro librum de Doctoribus, & Magistris, qui sunt membra præcipua in Academijs, visum est capere exordium à ratione nominis, & qualitatis: per nomẽ enim dignoscitur quidditas & qualitas rei, explicatisque nomine & quidditate, proclive est investigare proprietates & reliqua. Quanvis hæc tria nomina Doctor, Magister, & Præceptor frequentissimè pro eodem usurpentur, ita ut significent docentem, seu documenta tradentem, subeunt tamen nõnullam diversitatem. Nam Doctor ex vi nominis dicitur à docendo, & quidem non omnis *Doctor quis dicatur.*

docens est Doctor juridicè, sed ille tantum qui suscepit Doctoratus insignia, ut tradit Sylvest. v. Doctor n.1. Magister dicitur à monendo, seu monstrando l. quibus ff. de verb. signif. vel syllabaliter dicitur quasi in maiori statu, seu statione existens, ut ait Gloss. in Clem. 2. v. Doctoratus, tit. de Magistr. Apud D. Rotericum 3. par. Decreti ad cap. Miserum distin. 61. Magister dicitur à magis, sicut Minister à minus. Est autem Magister (ut tradunt Mascardus de probat. concl. 999. num. 1. & Petrus Greg. lib. 4. de Repub. cap. 5. num. 2.) ille qui magis quàm cæteri diligentiam, & solicitudinem rebus, quibus præsunt, adhibere debet. Præceptor est qui tradit præcepta, seu præceptiones, nempe documenta, & disciplinam l. si ædibus ff. de damn. infect. & l. 1. ff. de var. cognit.

Magister qui & unde dicatur.

1153 Illud observat Paulus l. 57. quib. de verb. & rer. signif. magistratum per derivationé à magistris cognominari. Imò multi magistratus appellantur Magistri. Hinc in postremis libris Codicis extant multi tituli, scilicet de Magistro equitũ, Magistro peditũ, Magistro militũ pro tépore, Magistro rei privatæ, & linteariæ vestis, de Magistro utriusq; militiæ, de Magistro officiorũ, de offici Magistri officiorũ &c. Accipitur (inquit D. Roter. n. 2.) Magister pro præceptore artiũ mechanicarũ l. 5. §. 3. ff. ad leg. Aquileá. Et quidé animadversione dignũ est, quod Stephan. Gratianus tom. 4. discep. forensl. cap. 692. n. 77. ex Azone in Sũma de pactis col. 4. ante medium n. 13. ponit discrimen in hac transpositione: Magister Petrus, & Petrus Magister, ut primus intelligatur de sciẽtia, secundus de carpẽtario, quasi voluerint jurisprudẽtes (ut arbitror) in Doctore Magisteriũ præferédũ: secus in fabro. Magistri litterarij, & magistrationes pro docédi potestate reperiuntur l. unica C. de studijs liberal. urbis Romæ lib. 11. & cap. 12. de quibusdam 37. distin. Magistri litterarum pro necessarijs artibus, liberalibusque disciplinis in l. Archiatros 8. C. de metatis, & epidemiticis lib. 12. Magistri studiorum Doctoresq; l. Magistros C. de profess. lib. 10. & cap. 1. de Magistris.

Magistri qui & Magistri.

1154 Inter Doctorem & Magistrum Suar. de censuris disp. 23. sect. 4. n. 4. ponit discrimé affirmans non intelligi idé nomine Magistri & Doctoris, sed Magistri nomé ad officium docendi referri, Doctoris autem ad gradum. Sanch. tom. 2. Decal. lib. 6. cap. 8. n. 96. asserit Doctores appellari Magistros docentes ex quo infert Doctores si docendi munere nõ funguntur, quamvis Doctoris gradu insigniti sint, nõ incurrere excõmunicationem, quæ in cap. Ut periculosæ, ne clerici, vel monachi imponitur ipso facto Magistris, qui scienter docẽt, aut in solitis suis scholis permittunt retinere religiosos suo habitu, dimisso audiẽtes leges, vel Physicã. Videatur Azor instit. moral. p. 1. lib. 13. cap. 6. q. 6. Aldrete de religios. discip. tuenda lib. 2. cap. 18. a num. 12. Graffis in aureis decisi. par. 1. lib. 3. cap. 5. num. 17. Laurent. Peirinus de religioso subdito tom. 1. cap. 26. Filliucius tract. 14. num. 53. vers. 10. & Paulus Comitol. respon. moral. lib. 6. q. 8. num. 6. Notat citatus D. Rotericus num. 3. Magistrum propriè & absolutè esse Doctorem in Theologia, qui Magister dictus imitari debet Christum dicentem, „Vos vocatis me Magister & Domine, & benè dicitis, sum etenim, Ioan. 13. Consonat Sylvest. v. Doctor n. 1. asserenti inter Magistros propriè Theologũ dici Magistrũ, alios verò secundũ quid. Magistri quoq; vocantur Doctores in medicina l. Magistro, C. de profess. lib. 10. Qui autem supremum gradum in Philosophia acceperunt, Magistri appellantur, sed cum addito, Magistri in artibus. Vocantur similiter legum Doctores, legum Magistri in §. penult. proœmij Pandect. ité Doctores juris Pontificij dicuntur Magistri, ut tradit Hostiens. in Sũma tit. de Magistris, & Gloss. in C. cit. cap. 2. de Magistr. Tamen Glossa ad Authen. Habita C. ne filius pro patre ad illa verba Domino, & Magistro arbitratur Doctores legum dominos dici, reliquarum verò facultatum Magistros, & Rebuff. ad §. 1. de collat. v. Magistro, ait ita observari ex consuetudine: & puto (addit D. Rotericus num. 4.) eos recusasse nomen Magistri, ne facerent contra dictum Christi, Matth. „23. Ne vocemini Magistri, quia Magister vester unus est Christus.

Magister quis propriè.

Doctor qui dicatur.

1155 Cum verò S. Hieronymus in Epist. ad Ephesios 3. dicat eum solum mereri dici Magistrum, qui, à quo, & in quo quidquid dubitatur, possit inveniri, sequitur solum doctum posse dici Magistrum, & Doctorem. Est autem doctus, qui alios docere idoneus est, & quem auditores illi qui ab eo erudiuntur, doctum affirmant: Ita ex leg. cum scriptum ff. de dote prælegata. Rebuff. tractat. nominationum q. 21. num. 12. & Menoch. consil. 885. num. 12. Addit Roland. tom. 3. consil. 66. num. 5. illum esse doctum qui non debet ab alijs doceri, §. 1. in Authent. de sanctis Episcop. in quo cum Authetis convenit Boss. in tractat. crimin. in tit. de Principe num. 157. Hinc Menochius citatus numero 7. rectè ait Doctores indoctos privilegijs Doctorum gaudere non debere: ut in specie scribit Abbas in cap. clericis, de judicijs, & Rebuff. ïs citatus quæst. 21. num. 12. & de privileg. schol. privil. 50. ubi post alios docet Scholarcis doctum præferri Doctori indocto.

Doctoris nomine qui veniant.

1156 Difficultas est, quinam veniant nomine Doctoris: Imprimis venire illum, qui gradu Doctoratus fuit legitimè insignitus, quamvis actualiter non doceat, rectè affirmat Stephanus Gratianus discept.

non

forensl.

forens.tom.1. cap.291. à num.57. Doctor (inquit) quamvis non doceat, dicitur Doctor, prout non minus dicendus est mercator, licet quis actu non mercetur: nec scholaris minus talis dicendus est, quamvis non semper intret scholas: cum ista nomina durent stante habitu, etiã si cesset exercitium ipsius nominis. Ita Felin. in proœm. Decretal. v. Gregorius col. 11. post princip. verf. nomen appellativum nu. 38. ubi dicit hoc multum notandum, nam quandoque fiunt legata mercatoribus, vel scholaribus, & similibus (poterat exprimere vel Doctoribus) à quibus non excludentur, sed legata percipient qui sunt tales habitu, & nomine, licèt nõ exercitio. Bart. in l. 1. C. de colleg. lib. 11. in rubr. C. de navicul. eod. lib. post Gloss. in cap. de statutum, de elect. in 6. Hæc tamen doctrina mihi videtur solum procedere in favorabilibus: tunc enim Magistri, vel Doctoris nomine veniunt omnes insigniti Doctoratus gradu, quãvis nec habeant cathedram, nec actualiter doceant: secus in odiosis: tunc enim solum veniunt Doctores actu & exercitio, seu Doctores docentes, nisi ex statuto, vel dispositione aliud constet. Hinc (ut supra diximus eum Sanchez lib. 6. Decal. cap. 8. num. 96. contra Suarium) in cap. 2. & fin. ne clerici, vel monachi in 6. ubi excõmunicãtur Doctores, sive Magistri qui retinẽt religiosos in suis scholis cõtra decretũ ibi editũ, nõ cõtinentur Doctorali gradu insigniti, qui munere docendi non funguntur. Hoc enim Sãchez sibi persuadet 1. quia textus eo cap. 2. ait (Doctores quoq; sive Magistri) quæ dictio (sive) potest declarativè intelligi, ut indicat ibi Dominicus §. Doctores n. 1. Quare in dubio sic videtur intelligenda, ut constitutio hæc pænalis magis restringatur. 2. quia textus dicit, aut in scholis suis præsumpserit retinere. At scholæ nõ dicuntur propriè insignitorũ Doctoris gradu, sed Magistri munere fungentiũ. Hinc etiam juxta Avilam de cens. p. 5. d. 1. dub. 4. conc. 9. si interdicantur Doctores civitatis, vel Academiæ, etiam comprehenduntur Doctores clerici. Quæ doctrina est contra Angel. v. Interdictum 1. num. 9. & Sylvest. n. 17. qui asserunt solos Doctores laicos comprehendi.

Magistri nomine an ad effectum (?) veniant.

1157 Circa hujusmodi Doctoris & Magistri appellationem, Dubiũ est 1. quinam veniant Doctoris & Magistri appellatione quoad effectum expediendi litteras Pontificias dispensationis, in quibus ponitur clausula (Vt sit Doctor in jure canonico, vel Magister in Theologia). Sanch. lib. 8. Matrim. disp. 34. à num. 6. defendit non sufficere ad expendendas tales litteras publicè docentem Theologiam, etiam in Ordinibus, in quibus eos Magistros vocant, nec licentiatum in Theologia, sed omnino requiri quòd quis gradu Doctoratus in jure Canonico, vel Theologia insignitus sit, nẽpe habẽs publicũ Academiæ testimoniũ, etiam si alioqui sit indoctus. Nihilominus partem oppositam quoad utrũq; sequitur Bapt. Fragos. p. 1. lib. 5. disp. 12. §. 14. nu. 88. ubi asserit 1. Magistros non graduatos actu docentes in aliqua publica Academia sive jus Canonicũ, sive Theologiam, dummodo sint approbati ab Ordinario loci ad excipiendas cõfessiones, posse aperire litteras Apostolicas, & dispẽsationes in eis cõtẽras expedire in foro conscientiæ. Probat, quia mens delegantis in foro conscientiæ similes dispensationes ea est, ut expediantur à viris habentibus testimonium publicũ scientiæ, & doctrinæ: sed publici professores sive Theologiæ, sive juris Canonici actu docẽtes in aliquo studio generali habẽt publicũ suæ peritiæ ac sciẽtiæ testimoniũ; ergo mens delegantis non est eos excludere. Facit ad Pontificis mentem hanc deprehendendam responsum, quod refert Camillus Borrell. de magistr. lib. 1. cap. 8. n. 98. dedisse Pium V. cuidam asserenti se esse Doctoratus infulis ornatum, nẽpe doctores se percupere, non doctoratos, quasi mallet docentes quam doctoratu insignitos. Asserit 2. idem esse dicendum de regularibus; qui juxta suorũ ordinũ cõstitutiones in Vniversitatibus alicujus studij generalis, vel extra illas absoluto cursu suorũ studiorũ, prævio examine rigoroso de Generalis sui licẽtia à quovis Præposito, vel Rectore suo cum duobus, vel tribus Doctoribus ad gradum magisterij, vel Doctoratus fuerunt promoti. Nam hoc posse fieri cõcessit Iulius III. scholarib' regularib'. Habẽtur in cõpendio privil. Societatis v. gradus §. 1. & 2. Item habetur in litteris Apostolicis Societatis v. Indulgentia fol. 198. verf. Et insuper, juxta cõcessionem Gregorij XIII. factam anno Domini 1578. Nonas Maij quod tales gradus Præpositus Generalis conferre possit per Præfectũ studiorũ Collegij Societatis, ubi artiũ, vel Theologiæ facultates pro tẽpore legẽtur. Huiusmodi autẽ graduatis cõcessit Iulius III. ac Pius IV. ut possent gaudere omnibus privilegijs, ac prærogativis, quibus gaudet qui in Academijs publicis promoventur rigoroso examine præcedente. Quæ doctrina mihi non displicet.

Doctor ad expediendas litteras.

Gradus Doctoris inter regulares.

1158 Dubiũ est 2. an Doctoris appellatione veniat licẽtiatus? Partẽ negativã defendunt Romanus cõs. 333. an. 8. Baldus in l. Athleta init. ff. de excusat. tutor. ubi ait licentiatos non gaudere privilegijs Doctorum, cùm licentiatus habeat facultatem ut in dignitate Doctorali constituatur, & Doctor sit jam in tali dignitate constitutus. Idem videtur sentire in l. pen. n. unico ff. de testam. militar. ubi ait promovendum ad gradum Doctoralem statim nõ esse actu promotum. Eandem tenent Ripa in l. centurio num. 18. ff. de vulgar. Guido Pap. quæst. 390. & Menoch. de arbitr. lib. 2. centur. 4. casu 389. à num. 13. Probant. 1. quia judex qui debet habere Doctorẽ pro assessore, non

Licentiatus an veniat nomine Doctoris.

non satisfacit muneri suo, si loco Doctoris assumat sibi pro assessore licentiatum statim promovendum ad lauream Doctoralem. Probant. 2. nam statutum quod concedit Doctoribus alicujus collegij potestatem eligendi ad cathedram, non procedit in licentiatis. Deinde statutum collegij juxta quod Doctor antiquior subrogatur loco Doctoris numerarij defuncti nō procedit in licentiatis: præcipuè quia nullus purè licentiatus ratione suæ antiquitatis præfertur Doctori.

Licentia-tus in fa-vorabili-bus est Do-ctor.

1159 Nihilominus cū distinctione existimo dubiū ita esse decidēdū, ut appellatione Doctoris veniat licētiatus in favorabilib⁹: secus in odiosis. Ita Felin. in prooem. Decret. n.13. Tiraq. post leges Cōnubial. glos. 2. a n. 2. Garcia de nobil. glos. 48. §. 5. num. 37. Phæbus decis. 162. num. 7. Et quidem licentiatos venire nomine Doctorum in favorabilibus, apertè tenent Petrus de Antibol. tractat. de munerib. p. 3. §. 1. num. 36. Rolandus consil. 11. volum. 2. num. 20. & 21. Gutierr. de jure confirm. p. 1. cap. 6. num. 7. Avendan. in Dictionario v. Maestros, & Parladorius de rebus quotidianis lib. 2. cap. fin. p. 5. §. 6. num. 21. ubi munia Doctorum extendi ad candidatos, dummodo in aliqua Academia publica licentiati sint, tradit ex Petro Lenauderio tractat. de Doctor. 4. part. quæst. 3. & Avilez in cap. Prætor. in prooem. gloss. 1. num. 27. Probatur 1. ex doctrina Baldi ad leg. penult. ff. de testam. milit. ubi ait paria esse aliquid gestum esse, vel esse in proximo ut geratur: & sic propinquam potentiam actui reputari pro acto. Accedunt Bart. in leg. divortio, & ibi Iason §. Interdum col. fin. ff. solut. matrim. ubi docent fructus in proximo colligendos, ut jam collectos judicari: cum verò licentiati jam in proximo sint ut pro studiorum, & laborum suorum fructu lauream Doctoralem assequantur, in favorabilibus eam censentur obtinere. Confirmatur exemplo, nam licentiati in ordine ad Doctoratum sunt instar noviriorum in ordine ad professionem: sed novitij in favorabilibus veniunt nomine professorum, secus in odiosis, ut docet Sanch. lib. 6. Decal. c. 10. n. 10. ergo sic licentiati venient nomine Doctorum.

Proximè futurum habetur pro facto.

1160 Ad fundamenta in oppositū facilis est evasio. Ad 1. existimo ex natura rei, judicē debentē pro assessore habere Doctorē, satisfacere, si assumat licentiatū: tum quia licētiatus in favorib⁹ habet privilegia Doctoris, tum quia cēsetur æquè sufficiēter doctrina instructus atq; Doctor pro tali munere gerēdo: sēper tamē observāda est praxis, & stādū statuto aliud apertè decidēte. Ad 2. totū fateor libēter, quia Collegij statutum sic interpretata est cōsuetudo legitimè introducta, & quidē rationabiliter, quia tam in electione ad cathedram, quàm in habenda sede ho norabiliori attēditur ratio dignitatis, & versatur præjudicium tertij, proindeq; Doctorat⁹ in re præferēd⁹ est Doctorati in spe. Si autē præscindatur tū à præjudicio tertij, tū à statuto, vel dispositione manifesta, licētiatus in favorabilibus Doctor reputabitur, nō sic in odiosis. Unde legatum relictum Doctori lucrabitur, & nō incurret excōmunicationem latam contra Doctores.

Doctoratus quid sit.

1161 Circa alterā quæstionis partē de qualitate, & quidditate Doctorat⁹, certum imprimis est Doctoratum esse qualitatem moralem, quæ contingenter advenit studioso, eumque denominat qualem in genere, seu ordine litterario. Quænam autem sit hujusmodi qualitatis quidditas, & essentia, facilè innotescet ex dictis, tum præcipuè ex descriptione, qua possumus Doctoratum explicare in hunc modum: Doctoratus est publicum legitimæ Academiæ testimonium de doctrina studiosi, per quod ille cōstituitur in supremo gradu alicuj⁹ honestæ facultatis, cum potestate ad talem facultatem profitendam. Quærenti an Doctoratus imprimat characterem? Affirmativè respondet Durandus in 4. distinct. 4. q. 1. quatenus asserit characterem sacramentalem esse quid morale, seu rationis, non secus atq; illum, qui in Doctoratu imprimitur. Cum verò debuisset sentire tria sacramenta, nempe Baptismum, Confirmationem, & Ordinem imprimere verum characterem; idem sentit de Doctoratu. Oppositum tamen omninò tenendum est cum Cardinali de Lugo tom. de Sacram. disp. 6. n. 22. ex eo quia definitio characteris sacramentalis, quam ex Concilio Florentino & Tridentino tradit Bellarm. lib. 2. de effectu Sacram. cap. 19. non potest aptari enti morali. Dicitur enim character signum spirituale, & indelebile in anima impressum. Vox enim impressum solum potest convenire enti physico, & non morali, quale est Doctoratus. Hinc constat (inquit Lugo citatus) cur Doctoratus non imprimat propriè characterem; nam licèt relinquat aliquid morale permanēs, illud tamen non est propriè character, sicut nec sacerdotium antiquum, vel circūcisio, aut etiā prima tonsura nunc, vel consecratio Ecclesiæ, vel calicis imprimunt propriè characterē, sed impropriè.

Character Doctoris.

1162 Quid de laureola, seu aureola, quam Doctores in cælo habent, illi nempe Doctores qui doctrina, & exemplo multos traxerunt ad æternam salutem, de quib⁹ dixit Christus, (Qui autem fecerit & docuerit, hic magnus vocabitur in regno cælorum.) Matth. 4. Nam præter beatitudinem essentialem, quæ versatur omnino circa Deum summum bonum, dari beatitudinem accidentalē, quæ habetur circa alia objecta, & comprehendit non solum actus intellectus & voluntatis,

Laureola Doctoris

sed etiam extrinsecum donum, & præeminentiam; certum est apud Suarium, t. 2. de beatit. disp. 11. sect. 2. Inter alia accidentalia præmia beatis conferri solita, sunt quæ appellantur aureolæ, juxta illud Apostoli 1. Cor. 9. (illi quidé ut corruptibilem coronam accipiant, nos autem incorruptam.) Conveniunt Theologi tres esse aureolas, scilicet Martyrum, Virginum, & Doctorum. Probant, quia corona respódet victoriæ: cum autem tres sint præcipuæ victoriæ, quas cóparant Martyres de mundo & tyrannis, Virgines de carne, Doctores de dæmone gregem Christi ab illo suo exemplo & doctrina defendentes, sequitur ut tres esse debeant aureolæ, quibus in patria condecorentur. Difficultas est in quo consistat peculiariter ratio aureolæ? Id late disputant Suarius dicta disp. 11. sect. 3. & Ægidius Lusitanus de beatit. to. 3. lib. 5. q. 9. a. 1. & dissident inter se. Nam Suar. n. 3. resolvit cósistere in speciali gaudio & honore, quem beati habent propter victorias reportatas. Ægidius n. 6. existimat aureolas illas esse signa quædam, vel insignia spiritualia, quæ animæ imprimuntur, illamque à reliquis distinguunt instar characterum sacramentalium.

QUÆSTIO II.

An Magistri artium sint in toto rigore Doctores?

Magister artiú an sit vere Doctor.

1163 CVm jam Doctoris nomen, & quidditaté exposuerimus quæstione superiori, ibiq; dixerimus qui lato nomine, & in favorabilibus veniant Doctoris appellatione, ex dictis multá lucem capiet celebris controversia hoc loco à nobis discutienda, sitne Magisterium artium verè Doctoratus, ita ut qui inter nos in Academijs approbatis creantur Magistri artiú in toto rigore verè sint, & appellari possint Doctores, quoad omnes immunitates, prætogativas, & effectus Doctoratus? Pro parte negativa facit 1. quia hæc nomina Doctor & Magister valde discriminantur non solum materialiter quoad sonum, & diversitatem syllabicam, sed etiam formaliter quoad significationem, ut patet ex dictis num. 1154. ergo unum non affirmatur de alio. Facit 2. quia Ordinationes Lusitanæ in locis, in quibus privilegia & honores concedunt Doctoribus, præcipuè lib. 1. titulo 90. §. 24. lib. 4. titulo 33. §. 2. lib. 4. titulo 104. §. 5. lib. 5. tit. 29. & tit. 59. §. 15. lib. 5. tit. 134. §. 3. nullam mentionem faciunt de Magistris artium, cum de varijs in specie Doctoribus meminerint; ergo signum est Magistros artium non computari inter Doctores. Facit 3. communis sensus & existimatio Academiarum, in quibus non ob aliud sit distinctio inter Magistros & Doctores, nisi quia statutorum conditores voluerunt eos ita manere separatos, ut Magistri non omninò obtineant omnia privilegia & prærogativas Doctorum, forte quia profitentur facultatem, & si præclaram, non tamen æquè utilem Reipublicæ, atque est S. Theologia, Medicina, & Iuris utriusque prudentia.

Doctores apellatione intelliguntur Magistri.

1164 His non obstantibus, omninò tenéda est pars affirmativa, scilicet affirmantis Magistros artium esse in toto rigore Doctores quoad omnes effectus, & immunitates, tam in favorabilibus, quàm in odiosis, proindeq; Doctores posse impunè ac liberè núcupari. Ita Ferr. in sua pract. tit. forma juramenti, quod præstatur à parte pagi Glos. fin. fol. 66. „ ubi ait, quod Principes qui delectantur tenere generalia studia in territorijs suis debét præcipuè oculos dirigere in Doctores moralis Philosophiæ. Briton. lib. 11. de verb. signif. v. Magistros, ibi: Magistros nó solú Doctores artiú. Alexá. de Imola t. p. x6 f. 94. Sed ita est (inquit) quia dictus testator erat Doctor artiú, & medicinæ, & cósequéter in dignitate constituimus. Bertachin. t. p. v. Doctor. Doctor (inquit) medicinæ vel artium dicitur habere dignitaté. Vbi vides eodem Doctoris nomine appellari medicos, & philosophos gradu eodem insignitos. Dictis consonat Cassan. Catal. gloriæ mundi part. 10. consid. 33. his verbis: Doctor artium & medicinæ præcedit Doctorem artium tantum. Corset. in suo repertorio, v. Doctoratus, Doctor legú (inquit) debet præcedere Doctoré medicinæ, & artiú. In eandé sententiam Menoch. consil. 885. n. 9. ubi intendit probare Doctum in philosophia idem valere atque Doctorem in philosophia. Nam sic habet: Accedit quòd testator post Legistam vocavit Philosophú: qui de Doctore philosophiæ intelligitur, ex subsequentibus verbis alioqui superfluis, & doctus in philosophia. Hæc sanè postrema verba essent superflua, si illa prima, quod sit Philosophus, intelligétur de erudito in philosophia. Emman. Barb. in remiss. ad Ordin. Lusit. lib. 4. tit. 33. ad tex. ibi (ou Doutores) Procedit (inquit) in Magistris artiú, quia appellatione Doctorú cótinétur, & illorú privilegijs gaudét. Sic loquitur Mática de conjecturis lib. 1. tit. 9. §. 7. vers. Vnde Doctores. Et Ioan. Martins à Costa in addit. ad tractatum libellorum Caminhæ annot. 54. a n. 7. ubi reliquis accuratiùs hanc quæstioné discutit, & probat Magistrum artium esse verú Doctoré in omnib⁹.

1165 Sumitur hæc nostra resolutio tú ex authoritate, tú ex ratione. Nam authoritas ad hoc suadendum multiplex est. 1. in Pontificio diplomate; ná Iulius III. in Bulla

quæ fuit expedita anno Domini 1553. favore medicorum Collegij Romani, & affertur to.1. Bullarij, Magistros artium appellat Doctores, quatenus Magisterium artiũ vocat Doctoratũ. Pro parte vestrum (ait Pontifex) asserentium vos à Sede Apostolica indultũ ad Doctoratus hujusmodi gradũ tã in philosophia, quã in medicina. Et paulo inferiùs subjungit, Ad philosophiæ, medicinæ, seu earum alterum Doctoratus gradum. 2. in Concilio Tridẽtino sess. 22. cap. 2. ubi nullum est discrimen inter Magisterium & Doctoratum S. Theologiæ, & Iuris canonici pro ijs qui ad Ecclesias cathedrales assumi debẽt: Ideoq; antea in Vniversitate studiorũ Magister, sive Doctor, aut Licẽtiatus in S. Theologia, vel jure canonico meritò sit promotus. 3. in jure canonico; nã §. sanè in proœm. lib. 6. Doctores utriusq; juris possũt appellari Magistri, quasi eadẽ sit Doctoris & Magistri nomenclatura, Quãvis Glossa v. Doctoratus in Clem. 2. de Magistris attẽdẽs ad antiquũ loquẽdi usũ, Doctores (inquit) dicũtur in jure civili & canonico: Magistri verò dicũtur in Theologia, vel artib⁹, & qui docẽt septem liberales artes. Sic refert Stephanus Daoyz v. Doctor n. 3. sicut igitur ex hoc nemo negabit Magistros in Theologia esse verè Doctores, ita negare non debet Magistros artium veros Doctores esse. 4. in jure civili: nã in l. reddatur C. de profess. & medicis lib. 10. ubi manifestè supponitur Doctorẽ esse, qui in philosophia supremo gradu insignitur; Sic enim habet lex: Reddatur unusquisq; patriæ suæ, qui habitu philosophiæ indebitè & insolẽter usurpare cognoscitur, exceptis ijs qui à probatissimis approbati, ab hac debẽt collusione secerni. Sensum legis, quam tulerant Imperatores Valens, & Valens, sic reddit Bartolus ibidem: Qui se gerit pro Doctore, cum non fuerit examinatus, & approbatus, non excusatur à muneribus, secus si fuerit approbatus. Cũ igitur lex palam loquatur de gestante habitum, seu insignia Philosophiæ, planè sequitur juxta Bartolum loqui de Doctore Philosopho, qualis est Magister artium.

Magisterium, & Doctoratus coincidunt.

Magisterio & Doctoratus in Academia Conimbricensi

1166 [illegible] speciali Academiæ Conimbricensis. Nam ejusdem statuta Doctoratum & Magisterium, Doctorem & Magistrum ita passim conjungunt, & commiscent, ut pro eodem habeantur, lib. 2. tit. 22. §. 4. (E sejà Ecclesiastico, Doutor, ou Mestre dos ditos antigos. lib. 3. tit. 24. n. 1. loquens de insignibus Doctoralibus sub hoc titulo, ¶ Das insignias dos Doutores, e in habbu. Os Mestres em Theologia, q forẽ Mestres em artes, terám capellos de veludo branco, forrados de setim azul, que taferà aselles, & a borla será toda brãca, posto q̃ seja Mestre em Artes, por reverẽcia da Sciencia sacrosancta. Vbi vides vocati Magistros utrosq; Doctorem, scilicet Theologum, & Philosophũ, Eodẽ lib. 3. tit. 24. n. 6. ¶ Os graos de Doutores & Mestres, se não darão a algũa pessoa, q primeiro não mostrár q̃ tẽ as insignias. lib. 3. tit. 59. n. 2. ¶ E depois arguirão os Doutores, & Mestres em Artes, q̃ quiserẽ ser presẽtes. Sed ad nostrũ institutũ cõficiendũ multũ faciũt quæ dicuntur de Patrino Magistrũ insignibus condecorãte lib. 3. tit. 67. n. 3. ¶ E feita a comissaõ ordinaria pelo dito Cancellario, porá as insignias ao novo Mestre: & fará tudo o mais q̃ se segue pela ordem dos Doutoramentos. Vbi manifestè supponit Magisteriũ esse Doctoratũ. Accedit praxis, & quòd pro Magistris Artium in tribunali Curiæ Olysipponensis non semel fuerit judicatum, ut in causis Emmanuelis Hẽriquez Pereyra contradicente Iosepho de Almeida, & Emmanuelis Pousadas contradicẽte judice forensi Eborensis civitatis, refert supradictus Costa n. 20.

Magisterij ratio & essentia.

1167 Ratio ad probandum resolutionẽ supra positam etiam multiplex est. 1. desumitur ex natura & essentia Doctoratus, qui nobis definitur, seu describitur num. 1161. in hunc modum, Est publicum legitimæ, seu approbatæ Academiæ testimonium de doctrina studiosi, per quod ille constituitur in supremo gradu alicujus honestæ facultatis, cum potestate ad talem facultatem profitẽdam: sic enim se habet Doctoratus in Theologia in Iure Canonico, ac civili, & in Medicina: sed Magister artiũ, accipit publicũ testimoniũ Academiæ approbatæ de sua doctrina, & per illud cõstituitur in supremo gradu honestæ facultatis, qualis est Philosophia: supponitur enim ascẽdisse per alios gradus inferiores & subordinatos, quales sunt Baccalaureat⁹, & Licẽtiatura: deinde cum tali gradu accipit potestatẽ ad dictã facultatem profitẽdam, seu publicè docendam; ergo creatur verè Doctor in Philosophia. Confirmatur, nam omnia quæ prærequiruntur ad Doctoratum, præcedere debent Magisterium, scilicet præviа examina: subeunt enim periculum quater, nempe bis quando publicè examinantur sedentes in lapide ad Baccalaureatum, & Licentiaturam, & bis quando tuentur conclusiones in mensis, quas vocant magnas, & parvas: item probatio cursuum, approbatio, & juramentum de fide Catholica, & reliqua; ergo Magisterium est Doctoratus.

Doctoris & Magistri conjuncta nomina.

1168 2. desumitur ex nomine, quia Magister & Doctor idẽ valet, similiter Magisteriũ & Doctoratus: idcirco statuta Academiæ Conimbricensis hæc nomina sæpe confundũt: nã vocãt Magistros in Theologia, Doctores in eadẽ facultate lib. 1. tit. 24. §. 1. ¶ E os Mestres em Theologia, & mais Doutores, Lẽtes & não Lẽtes levarão suas insignias. Eodẽ fere modo §. 2. & 7. loquũtur de Magistris artiũ, & alijs Doctorib⁹. & §. 8. Magister artiũ præcedit tã quã Doctor Licẽtiatos aliorũ facultatum. lib. 3.

tit. 51. §. 4. sic habet (Magistério em Theologia, ou Doutoramento.) De quo jam diximus nu. 1166. Illa enim nomina Magister & Doctor eandem habent vim, & derivationem formalem, seu æquipollentem: si enim Doctor dicitur à docendo, Magister dicitur à monendo, seu monstrando. l. cui præcipua 52. vers. Vnde etiam ff. de verbor. signif. Docere autem, & monere, seu monstrare in idem recidunt. Imò nomen Magistri plus aliquid importat quam nomen Doctoris: hoc enim significat approbatum ad docendum, illud significat jam docentem, ut rectè notat Costa cit. n. 20. & nos diximus n. 1154.

Magistro rum philosophiæ locus, & insignia. 1169 Tertium desumitur ex loco, & insignibus Doctoralibus, quibus præfulgent: nam quòd Magistri artium in Academia habeant sedem æqualem cum alijs Doctoribus, servato tantum ordine præcedentiæ, constat ex praxi Academiæ Eborensis, & statuto expresso Conimbricensis lib. 3. titul. 25. init. ¶ A mão direita do Reitor se assentarám os Doutores em Theologia: & logo os Doutores em Canones: depois os Doutores Legistas: apos elles os Doutores Medicos: & logo os Mestres em Artes, precedendo sempre os Lentes aos não Lentes em a faculdade que assi lem. Et eodem lib. & tit. §. 5. ubi sermo est de præcedentia inter ipsos Magistros, quando conveniunt soli professores facultatis philosophicæ, ita habet: ¶ Quando se ajuntar a Faculdade das Artes sò sem as outras faculdades, sempre precederám os Doutores em Theologia, que forem Mestres. E logo o Mestre que for mais antigo em grao, precederá ao q̃ for menos antigo na mesma Faculdade, ainda que seja Doutor em qualquer das outras Faculdades, & Mestre. Deinde quòd Magistri Artium habeant insignia Doctoralia, quæ solo colore cæruleo differunt ab alijs, manifestum est, & constat ex statutis, & forma, qua confertur Magisterium artium, ubi insignia collata Magistris vocantur Doctoralia. Nam lib. 3. tit. 67. ubi agitur de Magisterio artium sic habetur §. 2. ¶ O grao se dará com a forma escrita no titulo do Magisterio em Theologia, acrecentando: Creo te Magistrum authoritate Regia in præclara Artium Facultate. Vt autem intelligatur qualis sit forma conferendi Magisterium Theologicum, ea in ijsdem statutis lib. 3. tit. 41. §. 21. præscribitur in hunc modum, ut à Cancellario proferatur: ¶ Ego N. Prior Monasterij S. Crucis, Conimbricensis Academiæ Cancellarius, authoritate Sanctissimi Domini nostri Papæ, & sanctæ Sedis Apostolicæ mihi commissa, concedo tibi N. gradum Magisterij in sacrosancta Theologia, in nomine Patris, Filij, & Spiritus sancti: & committo doctissimo domino Doctori patrono tuo, ut te ipsum insignijs Doctoralibus decoret.

Habemus igitur in forma, qua confertur Magisterium philosophicum fieri expressam mentionem de insignijs Doctoralibus, siquidem solum variatur in alijs prædictis verbis. Imò in reliquis observari quidquid in Doctoralibus, patet ex ultimis verbis citati statuti lib. 3. tit. 67. §. 3. ¶ E feita a commissaõ ordinaria pelo dito Cancellario, porá as insignias ao novo Mestre: & fará tudo o mais que se segue pela ordem dos Doutoramentos. Vt nempe observetur in hoc Doctoratu quidquid observatur in alijs.

1170 Superest satisfacere ijs, quæ pro parte negativa objiciebantur supra num. 1163. Ad primum fatemur inter hæc nomina Doctor & Magister dari nonnullam diversitatem, non solum materialiter quoad litteras & syllabas, sed etiam formaliter quoad significationem: cum tamen hæc diversitas fit per distinctionem includentis ab incluso (ut vocant) potiùs juvat, quàm infirmat nostram sententiam. Magister enim, & habet quidquid Doctor, nempe potestatem ad docendum, & includit aliquid amplius, nempe ipsum actum, seu exercitium docendi, proindeque omnis Magister dici potest Doctor, sicut omnis homo dicitur animal, quamvis distinguatur ab animali, tanquam includens ab incluso.

Ad secundum oppositum ex jure Lusitano, dicimus Ordinationes loqui exemplificativè, atque adeo apposuisse pro exemplis Doctores magis ordinarios, nec proinde exclusisse alios similis qualitatis, arg. tex. in cap. si Papa de privileg. Verba enim legis, quæ fuere in lege addita frequentioris usus gratia, non immutant dispositionem juris, nec arguunt in alio casu simili contrarium esse disponendum, ut cum Glossa in Clem. 1. verbo præsidentes, de rescriptis, & multis tradunt Cabedus 1. p. decis. 43. n. 5. Tiraquel. 1. tetract. §. 10. glos. unica à num. 2. Gama decis. 377. num. 2. & Valasc. tom. 1. consult. 8. num. 2. Accedit quòd in nonnullis ex citatis locis non meminere de Doctoribus Theologis, & tamen propter hoc nemo dicet fuisse ibi à privilegijs exclusos.

Ad tertium negamus communem sensum, & existimationem Academiarum ita se habere, ut minoris faciat Magistros philosophos, quàm professores alios, & ideo velint illos excludere à rigoroso Doctoratu, vocando Magistros, & illorum gradum, Magisterium: quia si illa nominis impositio contrà nos aliquid efficeret, etiam probaret sacræ Theologiæ professores non esse verè Doctores, quia appellantur Magistri, & eorum supremum gradum non esse Doctoratum, quia appellatur Magisterium tum in Pontificijs diplomatibus, tum in statutis Academicis: quod nemo audebit asserere. Credimus igitur Theologos, & Philosophos supremo gradu insignitos appellari *Magisterium cur nomi ne splendidi.*

Magi-

Magistros specialis honoris gratia: quia (ut supra notavimus) Magisterium aliquid amplius importat, quàm Doctoratus: sunt autem facultas Theologica, & facultas Philosophica, illa in divinis, hæc in humanis tanquam fontes, à quibus promanant omnes facultates, quæ scientiæ nomine gloriantur. Verum quidem est, quòd Magistri nomen apud antiquos fuit splendidius quàm apud modernos, & ideo Apostoli Christum vocabant Magistrum, Ioann.19. & non Doctorem: in nostra autem ætate nomen Doctoris sonat grandius aliquid, & fulget splendidius quàm nomen Magistri: & hæc fortassis ratio est, ob quam professores Theologi exuto paulatim Magistri nomine, sibi nomen Doctoris asciverint, Scholastico grege applaudente, seu approbante nomenclaturam, quam professores philosophi, quavis multum appetierint, adhuc consequi nequiverunt saltem inter vulgares.

QUÆSTIO III.

Quæ nam sint requisita ad Doctoratum, seu graduationem Doctoris?

1171 Exposuimus duabus præcedentibus quæstionibus Doctoris & Magistri nomen, atque quidditatem, item continentiam Doctoratus in Magisterio: in hac tertia, ut exploremus idoneitatem illius, qui Doctor creandus est, imò requisita ad Doctoratum in tota sua latitudine, tum ex parte recipientis, tum ex parte conferentis, supponimus causas Doctoratus, hujus nempe qualitatis moralis, esse instar physicarum, in quadruplici differentia: scilicet efficientem, finalem, materialem, formalem. Causa efficiens principalis est supremus Princeps, sive Ecclesiasticus, sive laicus, minus principalis, seu potius instrumentalis est Cancellarius, vel quicunque alius, cui Princeps suas vices commiserit: Causa finalis, si sit intrinseca, est ille finis, ad quem Doctoratus natura sua dirigitur, qualis v.g. splendor Academiæ, authoritas doctrinæ, & augmentum scientiarum ex æmulatione præmij: si sit extrinseca, est ille finis, qui à Doctorante intenditur. Causa formalis est illa forma externa, & solemnitas, juxta quam ex præscripto Academico Doctoratus impenditur. De causa efficienti, finali, & formali satis à nobis disputatum est lib.6. ubi Cancellarij dignitatem, potestatem, & obligationes patefecimus: ibique multa ad Doctoratum requisita

Doctoratus causæ quenam sint.

tum ex parte recipientis, tum ex parte conferentis tradidimus.

1172 Modò quædam prædicto loco omissa, vel præstricta leviter, præsertim circa causam materialem, & idoneitatem illius, qui ad Doctoratum candidatus, seu petitor est, expediemus. Prima difficultas est, quinam sint capaces ut possint ad Doctoratum aspirare? Benè respondet Sylvester v. Doctor. num. 7. quòd quilibet fidelis laicus, vel clericus, imò & religiosus debet admitti ad Magisterium, seu Doctoratum, dummodo religiosus se non ingerat, sed mittatur à prælato cap. sic vive 19. q. 1. Dixit (quilibet fidelis) quia nullus infidelis sive Iudæus, sive hæreticus, sive gentilis capax est Doctoratus, seu Magisterij in Academijs Catholicis: imò quicunque volunt quemlibet gradum litterarum accipere, tenentur priusquam graduentur, facere professionem fidei orthodoxæ, ut à nobis latè explicatum est à num.887. Cum enim gradus conferatur in publicum testimonium, & maiorem authoritatem doctrinæ, in magnam Christianæ Reipublicæ perniciem Doctorali gradu ornarentur illi qui in doctrina Christiana errant, & fontes veneno infecti publicè proponerentur omnibus potare volentibus. Maius dubium est, an baptizati, qui pro Christianis catholicis se gerunt, ad Doctoratum admitti possint, ac debeant, si careant puritate sanguinis, nempe descendentes à Iudæis, vel hæreticis? Benè respondet affirmativè Alphonsus de Escobar cap. 13. Quia jure communi canonico, & civili, item Castellano descendentes à Iudæis omnium dignitatum, & officiorum capaces sunt. Imò & noviter conversi, ut tradunt Montalvus lib. 2. tit. 3. lib. 4. for. verbo Tornadizo. Otalor. de nobil. 2. par. 3. p. c. 7. Bobadill. lib. 3. polit. cap. 8. num. 8. Roman. sing. 672. Ossuald. lib. 18. com. cap. 7. lit. N. & doctè Covar. Clem. 7. si furiosus 1. p. §. 2. num. 8. Sumitur ex jure civili l. 3. ff. de decurion. quod intelligitur de Iudæis etiam infidelibus ut probat l. Spadonem §. jam autem ff. de excusat. hi circuncidere ff. de sicarijs, ut explicant Cujac. 7. obser. c. 30. & Ossuald. lib. 18. com. cap. 7. lit. N. & quamvis postea id jus correctum fuerit per l. fin. C. de Iudæis, & cap. nulla 54. dist. ubi Iudæi redduntur inhabiles, id tantum procedit nisi convertantur.

Doctores qui possint fieri.

Iudæorum descendentes ad Doctoratum.

1173 Sumitur deinde prædicta resolutio ex jure canonico, cap. quod autem, & cap. quemadmodum 23. q. 7. cap. recurrat 32. q. 4. cap. Neophytus, & cap. eam te, de rescriptis. Tandem ex jure Castellano l. 6. tit. 24. p. 7. l. 2. tit. 3. lib. 8. & l. 9. tit. 1. lib. 1. Ord. Quod attinet ad descendentes ex hæreticis, quamvis à Doctoratu, & reliquis dignitatibus videantur excludi per cap. statutum el 2. de hæretic. in 6. id Glos. & Anchar. ubi Gemin. l. 19. tit. 6. p. 1. Garcia de benef. 2. 10. par. ri. cap. 10.

Hæreticorum descendentes.

 num.

num. 7. & Salzed. ad Bernard. Dias in pract. crim. cap. 113. lit. A. rectè intelligunt, ut procedat, si ab eis descendant, qui hæretici rebelles, non si reversi sunt, & pœnitentiam egerunt: deinde in hæreticorum rebellium descendentibus non excedit pœna secundam generationem. Adde hæreticos ipsos, si convertantur, capaces esse dignitatum jure antiquo, ut probat textus in cap. quod autem 23. q. 7. Ex statuto Academiæ Conimbricensis lib. 3. tit. 38. init. nemo potest ad Licentiaturam, & consequenter ad Doctoratum in Theologia admitti qui non sit ex legitimo matrimonio, & parentib[us] catholicis, habens ordines sacros, & ætatem triginta annorum. Nota ex Mascar. concl. 882. num. 11. candidatum illum non esse gravandú, ut juret de natalibus, si de illegitimitate non sit infamatus.

Doctorandus quæ debeat habere.

1174 Secunda difficultas est, quænā requiratur in Doctorando, seu in oppositore, ut possit ad Doctoratum promoveri? Respondet Sylvester v. Doctor. num. 6. in hunc modum: sex requiruntur in promovendo ad dignitatem magisterij. Primo docendi peritia, idest scientia. Secundo, docendi facundia. Tertio subtilitas interpretandi. Quarto docendi copia. Et hæc habentur l. unica C. de profess. qui in urbe Constant. lib. 12. Quinto excellentia morum, ut in l. Magistros C. de profess. & medic. lib. 10. Sexto, motus fortitudinis, ut sciat adversus vim fortitudine resistere. l. reddatur C. de profess. & medic. lib. 10. Subjungit idem autor hæc ita postulari tempore approbationis, & postea, ut si contingat postea fieri inutilem, degradandus sit à Doctoratu, ut in l. Grammaticos C. de profess. & medic. lib. 10. Cum verò Sylvester tot dixerit requiri ad sufficientiam, & idoneitatem suscepturi Doctoratum, nihil dixit de ætate postulata ad tantam dignitatem obtinendam. Menochius de arbitr. casu 427. num. 18. affirmat adolescentes decem & septem annorum esse posse valde eruditos in optimis disciplinis, ita ut & postulare possint l. 1. §. pueritiam ff. de postulat. & consequi lauream Doctoralem, ex sententia Cardin. in proœmio Clem. v. Ioannes, & in Clem. 2. num. 12. de Magistris. Ita etiam Bart. in l. 1. §. initium 10. notab. ff. de popul. Felin. in cap. cum vigesimum, de offic. delegat. & Ioan. da Selva tract. de benef. par. 3. q. 5. nu. 3. Habet enim (inquiunt) hæc ætas cum aliquali prudentia scientiam, ita ut talem ætatem attingens possit in Ecclesiæ negotijs consilium præbere. Vnde illam habenti conceditur vox in Capitulo suæ Ecclesiæ. Cap. ut ij, qui de ætat. & qualit. Hæc procedunt, attento jure communi: nam de jure speciali Academiæ Conimbricensis Iuristæ lib. 3. Statut. tit. 48. §. 1. habere debent ætatis annos viginti quinque, ut possint recipere Doctoratum: ad Magisterium artium sufficiunt viginti anni perfecti. eod. lib. tit. 67. §. 1. Ad Magisterium in Theologia requiruntur triginta. lib. 3. tit. 38. init. sed de ætate Doctorandorum jam alibi diximus. Vnum addimus notatu dignum ex Avilez Prætor. cap. 4. num. 7. quòd si est statutum, ne minor viginti quinque annis habeat lecturam ordinariam, receditur, si est præstantis scientiæ, propter excellentiam. Ita Alexan. n. 4. ad l. 1. C. de annon. civili lib. 11. & addit n. 7. hujusmodi majorem excellentiam debere probari per quindecim testes.

Ætas ad Doctoratum requisita.

Scientia probatio in Doctorando.

1175 Tertia difficultas est, qualiter exhiberi, & probari debeat sufficientia scientiæ in Doctorando? Vnum ex requisitis ad Doctoratum esse scientiam, diximus numero præcedenti: qualis autem scientia in Doctorando postuletur, exposuimus nū. 871. Inquirimus modò, qualiter hujusmodi scientia fidem facere debeat, ut intelligatur sufficiens ad Doctoratum? Supponimus cum Mascardo de probat. tota concl. 989. Bellet. disquis. cleric. p. 1. tit. de discipl. cleric. §. 4. n. 39. & Menochio de præsump. lib. 6. præs. 91. n. 18. litteraturam non præsumi, nisi probetur: est enim qualitas homini adventitia, & non ingenita. Patet à simili, quia ob eandem rationē nobilitas non præsumitur, nisi probetur, ut latè tradunt Cabed. decis. 73. nu. 10. p. 2. Vallasc. consult. 191. num. 21. Gama decis. 322. nu. 3. Mascard. concl. 1090. & Tiraquel. de nobil. cap. 10. num. 13. Solet autem scientia, seu litteratura de stylo regulariter probari per examen personæ, ut benè docent Flamin. de resign. benef. lib. 2. lib. 10. q. 3. num. 66. & Barbosa tom. 4. in collect. num. 3. ex cap. si forte, de elect. in 6. & faciunt quæ attulit de potest. Episc. par. 3. alleg. 60. n. 91. vers. Vtrum autem.

Nobilitatis probatio.

Examen requisitum ad Doctoratum.

1176 Quale verò postuletur examē ad Doctoratum, facile statuitur, id requiri per quod innotescat sufficientia litteraturæ, quæ ad talem gradum necessaria est. De jure communi qualiter triplex examen, & qua forma requiratur ex l. nemini C. de advoc. divers. judic. & ex l. Magistros, & l. si quis C. de profess. & Med. lib. 10. dilucidè exponit Petrus Gregor. lib. 18. de Repub. cap. 9. num. 4. Examen (inquit) seu inquisitio promovendi ad gradum Magisterij, seu Doctoris, triplex solet fieri. Primum fit à præceptoribus proprijs, qui promovent, aut præsentant insigniendum Vniversitati. Secundum fit publicè, exposito promovendo certamini litterario in scholis, ut intelligatur quæ ejus facundia, quantave ei insit doctrina. Tertium fit ab ordine professorum Collegij, vel studij generalis. Formam videtur descripsisse Constantinus scholis litterarijs, ex forma promovendorum in schola officiorum. Deinde num. 5. subjungit morem promovendi per examen in Gallia observari solitum: Academiæ Galliæ (inquit) tres gradus constituunt,

quibus

quibus pervenitur ad apicem eximiæ, & præstantis doctrinæ, ad munus Doctoratus, quotidè certaminibus probantes athletas scholasticos; antequàm dignitatem Doctoris, & privilegia consequantur. Quod autem prævium examen rigorosum postuletur ad Doctoratum, illum nempe, quem Episcopi, antequàm Episcopale munus assumant, & exerceant, insigniri debēt, graviter asseverit Menochius de arbitrarijs lib. 2. centur. 5. casu 425. num. 37. Non in Episcopo (ait) requiritur scientiam, atque peritiam illam, quæ cæteris excellit, vel saltem æquat: sed quæ tanta sit ut suo muneri satisfacere valeat, cap. nisi cum pridem, §. prohibet, de renuntiation. Quocirca (addit) crederem eum fore indignū, qui assumeretur ad tantum apicem, cujus doctrina tenuis admodum esset, quanquam Doctor creatus sine rigoroso (quod aiunt) examine esset, quales præsertim sunt ij qui apud Comites Palatinos solent creari.

Episcopi scientia qualis.

1177 Consonat prædictis jus Lusitanū Ordin. lib. 3. tit. 59. num. 15. ubi ad Doctorem, cui publica fides in suis apochis adhibenda est, requiritur prævium examen. Ad quam Ordinationem Thomas Vallascus tom. 1. alleg. 72. nu. 78. infert quòd Doctores, ut fruantur dicto privilegio, debent esse creari in aliquo studio universali per examen: atque adeo in dicta Ordinatione non continetur creati per Comitem Palatinum, vel alios, qui ad Doctorandum habent facultatem; cum deficiat illa qualitas, quòd non sint facti in studio Universali per examen: & ubi deficit qualitas dispositionis, cessat & ipsa dispositio. Glos. ad l. mancipia v. avocandum C. de servis fugit. Bart. l. 1. §. 1. ff. ne quid in flum. publ. Camill. Gallin. lib. 4. de signif. verb. cap. 9. n. 9. Parian. de probat. lib. 2. cap. 14. num. 8. & Mascard. lib. 3. de eod. concl. 1249. num. 9. Illud scio in nostris Academijs Lusitanis præcipuè in hac Eborensi, examine multiplici, eoque nimis rigoroso explorari scientiam illius, qui ad Doctoratum Theologicum adspirat: nam quater ante Baccalaureatum, scilicet faciendo Tentativam, & tria principia; quater ante Licenciaturam, nempe faciendo actus Magnæ ordinariæ, Henriquianæ, Quodlibetorum, & Examinis privati, disputando, & respondendo arguentibus vehementissimè urgetur, & bis per dies solidos. Qualiter prædictæ Academiæ se gerant erga exteros incorporandos, & illos qui volunt graduari, vel incorporari per rescriptum, vide Statuta Conimb. lib. 3. tit. 68. & Statuta Eborens. lib. 4. cap. 4. An vero sine ullo examine possit Doctorari notoriè sapiens, etiam quando examen requiritur tanquam forma? Diximus num. 888.

Academia Lusitania in examinādo Doctorādos, & se gerendo erga exteros.

1178 Quarta difficultas est, qualitate solemnitas, & forma observari soleat, ac debeat in ipsa Doctoris graduatione? Multa jam exposuimus spectantia ad propositam difficultatem lib. 6. disp. 2. q. 2. & alibi. Modò ut paucis attingamus quæ secundùm jus commune & speciale in conferendo Doctoratu observari solet, & nos locis citatis prætermisimus, Sylvester v. Doctor num. 7. & ex Panormitano in cap. cum secūdùm de præbend. & cap. Proposuisti, de probat. dicit quòd Doctorandus ter debet approbari, primo à præsentantibus; Secundo à Doctoribus Collegij. Tertio in publico quādo Doctoratur. Quia ut pro aliquo rectè præsumatur, ter debet in exercitio alicujus actus approbari, ut in simili dicitur de athletis l. unica C. de athletis lib. 10. requiritur primo, quòd Doctorandus per Doctorem præsentetur facultati, ita ut ille præsentans eum tueatur, ac dirigat. Requiritur secundo, quòd ille præsentans referat alijs, istum scholasticum candidatum esse idoneum ad examen subeundum. Requiritur tertio, quòd examen fiat in loco in quo ex consuetudine, vel privilegio jura legi possint. Ita Interpretes in l. Magistros C. de profess. & med. Requiritur quarto, quòd in promovendo adsint septem Doctores, sicut in approbando aliquem juxta d. l. Magistros, & ibi Bart. C. de profess. & med. & l. si quis eod. tit. In eo autem numero possunt computari Doctores præsentantes, cap. 1. 12. q. 1. Cum enim ipsi assumantur tanquam Magistri ipsius Scholaris Doctorandi, meliùs possunt testari de peritia suorum auditorum, quàm alius Doctor exterus.

Solemnitas Doctoratus.

1179 Illud circa prædicta observat, & addit, Menochius de arbitr. lib. 2. centur. 4. casu 371. num. 18. & 19. quòd si scholasticus præsentatus fuit ab uno Doctore, non potest ab altero Doctore insigniri: quod procedit (inquit) hic, Patavij, & Pisis, ubi hæc extat consuetudo, ut is qui præsentat, insignia etiam conferat. Papiæ verò, & Turini aliter observatur: nam unus præsentat, & alter insignia confert. Addit 2. de arbitr. lib. 1. cent. 3. casu 222. num. 10. quando unius Collegij Doctores tot non extant, qui Doctorem creare possint, alios è civitate, & loco vicino convocandos esse. Exponit statim num. 14. quis locus ad hunc effectum vicinus dicatur, & quis remotus. Qualis autem in Academijs Lusitanis sit solemnitas in collatione Doctoratus? Videantur Statuta Conimbricensis lib. 3. tit. 41. & Eborensis lib. 3. cap. 25.

Doctor a quo insigniendus.

1180 Supersunt tria brevissimè exponenda. Primum est, utrum approbato ad Licentiaturæ gradum possit ab examinatoribus imponi pœnitentia ut nunquam Doctoris, seu Magistri gradum accipiat? Respondeo negativè. Quia talis pœnitentia repugnat cum illo gradu, ad quem approbatus est. Gradus enim Licentiaturæ nihil aliud est quàm proxima habilitas, seu facultas & licentia ad reci-

Examinatoribus non potest imponi ne recipiendo Doctoratu.

recipiendum Doctoratum, sed Magisterium: repugnat autem habilitas cum inhabilitate ad eandem rem. Secundum etiam Doctores approbantes, qui jurant esse habilem, qui talis non est, possint de perjurio puniri. Videtur affirmandum. Quia illi jurantes contra veritatem committunt perjurium, atque adeo subjacere debent pœnis perjurorum. l. si duo §. fin. ff. de jurejur. Negandum tamen est cum Rebuffo priv. 67. Romano cons. 466. & Rocho de Curte in repet. cap. fin. col. 2. de consuet. Similiter ex cap. denique 4. dist. ubi consuetudo excusat à pœna temporali, non à pœna Gehennali: at Doctores illi (ut ait Rebuffus) habent consuetudinem, quanvis irrationabilem, ut juret tam de perito, quàm de imperito. Tertium est, an Doctoratus possit conferri mortuo? Videtur affirmandum. Quia juxta Panorm. in cap. à nobis el 2. de senten. excomm. quis post mortem potest nobilitari, & recipere militiæ gladium à Principe; ergo ab eodem poterit Doctorari, & recipere insignia Doctoris. Negandum tamen est cum Sylvestro v. Doctor num. 7. Quia Doctoratus (inquit) est dignitas potius animæ quàm corporis: cum talis approbetur tanquam idoneus docere alios: nobilitas autem est corporis principaliter: & idem voluit Bart. in l. 1. C. de dignit. lib. 12.

(Perjurii Doctoris approbantis. — Mortuus an Doctorari possit.)

QVÆSTIO IV.

An Doctoratus sit dignitas: & qualis dignitas sit quoad præcedentiam?

1181 (Doctores Ecclesiæ qui.) Doctorum ordinem esse præcipuum in Ecclesia, tradit Glos. v. Doctorum ad cap. 1. de summa Trinit. in 6. ubi v. Latinorum ait Doctores Ecclesiæ Latinæ esse Augustinum, Ambrosium, Hieronymum, & Gregorium: v. Græcorum, asserit Doctores Ecclesiæ Græcæ esse Chrysostomum, Cyrillum, Athanasium, Basilium, & Didymum. Quod verò Doctoralis ordo in Ecclesia sit præcipuus, ordo nempe eorum, quos Ecclesia Doctores sibi declarat, & adscisit, mihi indubitatum est, tum ex primo Doctore, & capite omnium Christo, de quo Ioelis 2. (Lætamini in domino Deo vestro, quia dedit vobis Doctorem justitiæ.) tum ex fine præcipuo, salute nempe animarum, ad quam Doctores ordinantur. An vero Doctoratus, quem conferunt suis alumnis Academiæ tanquam supremum in unaquaque facultate gradum, sit in rigore dignitas? Negabunt omnes qui dicunt non sufficere præcisè Doctoratum, ut quis possit eligi in Conservatorem, ad cujus electionem postulatur dignitas in eligendo, juxta cap. 1. & fin. de deleg. in 6. de quo multa diximus supra lib. 7. disp. 1. q. 2. & 3. Nihilominus Doctoratum esse dignitatem simpliciter & absolutè, ita ut Doctor dicatur in dignitate constitutus, affirmant unanimi consensu antiquiores, & recentiores Iuristæ, Bart. in l. ex eo ff. de milit. testam. Panorm. in cap. quanto, de Magistris, Cephal. cons. 117. num. 25. vol. 1. Iason cons. 68. col. 3. vol. 3. Rim. cons. 41. num. 8. Paris cons. 9. num. 47. vol. 2. Rolan. tom. 3. cons. 67. num. 9. Sylvester v. Doctor. num. 2. Menoch. de præsump. lib. 4. præs. 78. num. 35. Garcia de nobil. glos. 48. §. 3. num. 72. Azeved. l. ult. num. 61. tit. 21. lib. 4. novæ Recopil. Cardos. in praxi judic. v. Dignitas num. 6. Bobadil. in polit. lib. 1. c. 10. num. 42. Emman. Roter. qq. regul. q. 130. art. 1. Cenedos ad decret. collect. 143. n. 3. Perez l. 1. glos. 3. ad fin. v. Los Dotores. Iacob. Benoi de privil. jurisconf. par. 3. priv il. 61. Caballin. milleloq 540. Cassan. in Catal. gloriæ par. 8. consid. 12. Dueñas regul. 190. Ampliat. 3. Tiraquell. de nobil. cap. 28. num. 2. Marquard. de Iudæis par. 2. cap. 7. Avilez Prætor. proœm. num. 10. Barbosa in collect. tom. 4. ad cap. Quanto, de Magistris, nu. 2. & Costa in Caminham Annot. 54. n. 9.

(Doctoratus an sit dignitas.)

1182 Sumitur hæc sententia ex jure canonico: nam in cap. Quanto, 4. de Magistris, sic habet Pontifex: Dignos esse animadversione censemus, qui nomen Magistri Scholarum, & dignitatem assumunt. Quibus verbis manifestè innuit, & supponit Magisterium, seu Doctoratum dignitatem esse. Sumitur etiam ex jure civili l. fin. C. de Iudæis, ubi Bart. dixit Iudæum non posse fieri Doctorem, ex eo quòd Doctoratus sit dignitas, & l. una C. de athletis lib. 10. ubi qui continuat docendo acquirit dignitatem, Idest comitatum. Sumitur tandem ex jure speciali statutorum Conimbricensium lib. 2. tit. 22. §. 4. ibi: (Doutor ou Mestre, pessoa constituida em dignidade.) Probatur ratione, quia Doctor habet præeminentiam, & jurisdictionem in scholares, ut habetur ex Authen. Habita C. ne filius pro patre, & ita Bart. in t. constit. digest. §. fin. num. 52. hoc autem sufficit ad veram & rigorosam dignitatem, quæ nihil amplius desiderat quàm præeminentiam & jurisdictionem; ergo Doctoratus est dignitas.

An verò Doctoratus sit dignitas in solis actu legentibus, an etiam in alijs? Bart. ad l. Medicos C. de profess. & medicis lib. 10. & in l. s. C. de mulierib. apertè affirmat Doctoratum esse dignitatem in solis ijs, qui actu docent & legunt, & non in alijs. Nihilominus Guido Papa in decisione 58. quem sequitur Avilez citatus num. 21. existimat Doctorem etiam si actu non legat, esse in dignitate constitutum.

(Doctoris etiam non docentis actu dignitas.)

Ratio

Ratio est, quia jura in locis in quibus dicunt aut supponunt Doctoratum esse dignitatem, loquuntur indistinctè de omnibus Doctorib⁹: unde uterque proximè citatus author valde culpat & sugillat Bartolum, eo quòd distinxerit, & restrinxerit sine ullo adducto textu ad Doctores actu legentes, quasi non erubuerit sine lege loqui, cum etiam sũmi juristæ, imò & legislatores dicant, Erubescimus, cum sine lege loquimur. l. illam C. de collat. Non enim sufficit dicere, nisi ratio assignatur. cap. 1. 24. q. 3. Addit lepidè Avilez citatus Bartolum forte affectu commotum absque fundamento id dixisse in laudem sui, & aliorum actu legentium: quia ipse actu legebat. Possumus addere, non obstare dignitati Doctorali carentiam usus, seu exercitij docendi ex defectu cathedræ, & discipulorum: sicut non obstat dignitati sacerdotali carentia subditorum ad exercendam potestatem absolvendi, quandiu tales subditi non designantur. Quia (ut tradunt Navarrus in Sũma cap. 4. num. 3. Vasq. de pænit. q. 93. a. 1. dub. 3. Turrian. disp. 23. lib. 2. & Hurt. diff. 3.) sacerdos ex vi ordinis accipit activam jurisdictionem ad absolvendum à peccatis, Ecclesia verò postea nihil ei confert ex parte causæ efficientis, sed tantum subjicit personas, in quas acceptam jurisdictionem exercere possit. Et quanvis Molina tom. 6. de just. tract. 5. disp. 2. num. 3. Bellarm. lib. 3. de pæn. cap. 14. §. 4. Suar. de pænit. disp. 16. sect. 3. num. 3. hoc negent, ut melius distinguant potestatem ordinis, & jurisdictionis, semper in hoc etiam dicendi modo affirmandum est sacerdotes constitui judices, & accipere quidem potestatem absolvendi, quando ordinantur eo tamen modo, quo Doctor accipit potestatem publicè interpretandi & docendi: quam tamẽ ut exequatur, necesse est ulteriùs quod à Principe aut Academiâ in professorem designetur, & sic obtineat actu cathedram, & discipulos.

Tractus afferri debet.

Sacerdotis potestas.

Ad rationem dubitandi pro parte contraria dicimus non sufficere præcisè Doctoratum ad Conservatoris munus, non quia deficiat à ratione dignitatis, sed quia in Conservatore postulatur talis dignitas, scilicet Ecclesiastica, quæ habeat exercitium jurisdictionis actualis, cum administratione bonorum Ecclesiasticorum.

1183 Pars altera quæstionis difficilior est circa dignitatem Doctoralem, quoad præcedentiam Doctorum. Hujusmodi autem præcedentiæ, ut nobis innotescat, & constet, adducendæ sunt leges, vel statuta, quibus decernatur. Quod si non appareãt leges, vel statuta, consuetudine standum erit. Nam in juribus præcedentiarum multum attenditur, & valet consuetudo, ut ex Baldo in cap. cum olim, de consuetud. Rot. decis. 4. in tit. de election. in nov. & Menochio cons. 126. num. 3. lib. 2. tradit Stephan. Gratian. discept. forens. cap. 492. num. 9. Præsertim quando cõsuetudo juvaretur spatio 40. annorum: tunc est servanda quoad illa, quæ fiunt in Ecclesijs, & consequenter in Academijs Ecclesiasticis. Ita Andr. Siculus cons. 5. lib. 3. & Purpur. in l. 1. num. 201. ff. de officio ejus. Et in sedendo ita ut prævaleat contra jus alterius, ut tenent Felin. in cap. auditis 15. col. 14. ver. Cui adde omninò num. 22. de præscrip. Aret. cons. 23. num. 11. ad medium, & Rolan. lib. 2. cons. 5. num. 71. Sed antequàm peculiares aggrediamur difficultates, notandum est Doctoralem præcedentiam multipliciter accipi respectivè: nam hujusmodi præcedentia accipitur 1. si Doctores comparentur cum alijs non Doctoribus. 2. si Doctores unius facultatis comparentur cum Doctoribus diversæ facultatis. 3. si Doctores unius, & ejusdem facultatis comparentur inter se. 4. si Doctores comparentur inter se abstrahendo à facultatibus, sive ejusdem, sive diversæ rationis, quas profitentur. Sub hac quadruplici cõparatione, quæ erit quadruplex difficultas, multa sunt dubia, quæ pro nostro captu, & curta supellectili resolvemus.

Præcedentia unde probetur.

1184 Prima difficultas est, an Doctores præcedant alijs non Doctoribus? Affirmativa resolutio indubitata est, si comparemus Doctores cum non Doctoribus sive scholaribus, sive officialibus intra eandem Rempublicam litterariam, seu Academiam, dummodò excipiamus illos magistratus, qui in Academia Doctoribus superiores sunt; qualis Protector, Rector, Visitator, Rosolmator. Patet, nam post primum ordinem magistratuum superiorum in Academia, sequitur ordo Doctoralis, qui ratione potestatis, & doctrinæ reliquis antecellit. Maius est dubium, si comparentur Doctores cum alijs extra Academiã. Et quidem exceptis dignitatibus Regis, Ducis, Marchionis, Comitis, in Republica politica, item Pontificis, Cardinalis, Episcopi, & alijs hujusmodi in Republica Ecclesiastica, & superioribus in utraque, Doctores videntur reliquis præcedere. Inprimis quòd Doctor sit præferendus quoad officia, & beneficia nobili ex genere, qui aliunde litteratus non est, facilè patebit ex traditis lib. 1. disp. 4. q. 2. ubi litterariam Rẽpublicam alijs prætulimus. Quod verò Doctor militi præferatur, communis sententia est, quam defendunt Boer. de ord. grad. utriusque fori p. 2. col. penult. Conrad. in tẽpl. omni. jul. fol. 8. num. Petr. Gebhard. de doct. num. 3. q. 6. Gloss. & Bald. in l. quod constitutũ ff. de milit. testam. Aret. in procem. institut. in princ. num. 5. Alex. in l. ecotorio num. 10. & ibi Galiaul. num. 12. ff. de vulg. & pupill. Abbas in cap. Quanto numer. 2. & ibi Io. de Anan. num. 3. de Magist. & Felin. in rubr. de maior. & obed. Debet tamen hæc communis resolutio intelligi, ut in actibus Doctoralibus,

Præcedentia Doctorum, & non Doctorum.

Doctor præfertur militi.

lijs, item in promiscuis, & indifferentibus, Doctor praeferatur militi; in actibus vero militantibus, praefertur miles, Doctori. Sic intelligūt Afflictis in cap. 1. num. 14. quis dicatur dux, vel marchio, Bacc. ubi sup. num. penult. Laudensis de dignit. q. 17. Signorol. de Homode, & Io. de Plat. in §. penul. num. 18. Justin. de testam. milit. Alexand. in dict. leg. Centurio numero 14. & alij.

1185 Secunda difficultas est, quomodo praecedāt Doctores unius facultatis Doctoribus facultatis diversae? Advertere facultates, in quibus studiosi supremo gradu, qui est Doctoralis, insigniuntur, esse S. Theologiam, Iurisprudentiam tam Canonicam, quàm civilem, Medicinā, & Philosophiā. Ex ijs quae tradidimus lib. 1. disp. 4. q. 5. ubi egimus de Academiarum nobilitate, & contulimus facultates ipsas inter se, aliasque alijs praetulimus, valde innotescet Doctorum, qui facultates profitentur, & ab ipsis nobilitantur, praecedentia. Hic tamen dicta citato loco elucidabimus, & multa de novo afferemus conclusionibus sequentibus. Sit prima conclusio. Doctor Theologus reliquis omnibus cujuscūque facultatis Doctoribus praeferendus est. Ita expresse Cassanaeus in Catalogo gloriae mundi parte 10. consider. 10. Innuitur à S. Thoma 1. p. q. 1. a. 7. Richardo q. 6. Raymundo Lullio introductorio artis generalis, init. Anton. Florentino in sua Summa in 4. par. t. 11. §. 7. Viraldo in suo opere regali tractat. de persecut. Eccles. persec. 10. Bernard. de Bustes, & alijs. Probatur, quia dignitas cujusque Doctoris comparati cum alijs Doctoribus diversarum facultatum accrescit, & decrescit pro ratione majoris, vel minoris nobilitatis illius facultatis, quam profitetur, cum a sola eadem facultate, ut sic nobilitatem accipiat: atqui S. Theologia est nobilissima omnium facultatum; ergo illius professores, seu Doctores sunt inter omnes alios nobilissimi. Minor patet ex tribus. 1. ex nobilissimo objecto, circa quod versatur, quod est Deus. 2. ex nobilissima certitudine, quam habet: nam omnes aliae scientiae habent certitudinem ex naturali lumine rationis creatae, illa habet certitudinem ex lumine sapientiae increatae, quae est totius veritatis creatae regula infallibilis. 3. ex nobilissimo fine, ad quē ordinatur: nam S. Theologia habet pro fine aeternam beatitudinem tam formalem, quàm objectivam, ad quem finem subordinantur fines aliarum omnium scientiarum. Ex his Conimbricensis Academia, quam sequitur Eborensis, merito atque optimo jure in omnibus semper praetulit Magistrum, seu Doctorem Theologū reliquis aliarum facultatum. Sic enim habet lib. 1. Statut. tit. 14. §. 8. ¶. O primeiro lugar neitas procissoēs, & em todo o mais, serà dos Mestres em Theologia, [illegible]

Et lib. 2. tit. 25. initio loquens de sedibus. ¶ A mão direita do Reitor se assentarão os Doutores em Theologia, & logo os Doutores &c. Et haec praecedentia observatur proculdubio in omnibus Academijs.

1186 Secunda conclusio. Post Doctorem Theologum Doctor Canonista reliquis omnibus Doctoribus praecedit. Ita Cassanaeus par. 10. consider. 17. ex S. Gregorio in cap. sicut 15. distinct. Turrecremata in prooemio Decretal. versic. ad tertium, & Hostiensi in prooem. Gregoriano, versic. Cui parti Philosophiae supponatur, ubi sic: Non est (inquit) quaerendum, cui parti Philosophiae supponatur, sed cui scientiae tota Philosophia supponatur, & potest responderi pro Canonica, quae omnia comprehendit. Suadetur, nam Doctor Canonista summit nobilitatē, & praecedentiā à facultate, quam profitetur; sed facultas Canonica post Theologicam est reliquis omnibus dignior; ergo Doctor Canonista reliquis praecedit. Minor suadetur 1. ex sanctitate hujusmodi facultatis: nam sicut Theologia dicitur sacra, ita dicuntur sacri Canones: sicut enim sacra Theologia à Deo per Scripturas divinas emanat, ita sacri Canones à Summis Pontificibus Spiritu divino inflatis proveniunt. Vnde B. Gregorius d. cap. sicut 15. distinct. dicebat se quatuor generalia Concilia tanquam quatuor libros Evangeliorum venerari, quasi testera sacris Canonibus, ad dissipādas & exterminandas praesertim in sacerdotibus errorum tenebras: & concludit: (Sciant ergo sacerdotes scripturas sanctas, & canones.) Suadetur 2. ex necessitate: nam facultas canonica est imprimis necessaria ad sustentādam fidem, quae quidem post sacram Scripturam pendet à Concilijs, in quibus per sacros Canones proponuntur, & declarantur multae veritates catholicae; deinde est necessaria ad morum integritatem, & reformationem. Tradit enim optima documenta & praecepta spectantia ad religionem, pietatem, & sanctimoniam: nam juris praecepta sunt honeste vivere, alterum non laedere, jus suum unicuique tribuere. l. justitia §. juris ff. de justit. & jure, in prooem. Gregoriano. Tandem est necessaria ad discretionem graduum, determinationem Ecclesiasticorum [illegible], litium, & jurgiorum, ad solutionem [illegible] quaestionum, quae versantur circa fidem, & [illegible] [illegible]. Suadetur 3. ex [illegible], qui juxta Hostiensem [illegible] est aedificare, velit lavidis, ex ratione subjecti attributionis, quod juxta Turrecrematam est bonum civilitatis Christianae, secundum ordinem justi, & recti, & secundum leges, & constitutiones Canonicas per os Sanctorum patrum divinitùs promulgatas. Patet, nam subjectum attributionis in qualibet scientia est illud, circa quod

Margin notes:

- Left margin, beside the opening of §1185: *Praecedentia Doctorum diversarum facultatum*
- Right margin, beside the opening of §1186: *Doctoris Canonistae praecedentia.*
- Right margin, beside "Suadetur 2. ex necessitate": *Canonicae facultatis necessitas*
- Right margin, beside "quod juxta Turrecrematam": *Canonicae facultatis objectum.*

quod talis sciētia præcipuè versatur, & cuj⁹ gratia reliqua omnia à tali scientia consideraotur: & civilitas Christiana ita se habet respectu facultatis canonicæ; est ergo subjectum illius.

Doctoris præferentia circa Episcopatum obtinendum.

1187 Circa duas præcedētes conclusiones pulchra, & valde usualis Incidit quæstio, quinàDoctor sit præferēdus in assecutione Episcopatus, Theologus, an Canonista? Hác quæstionē, à qua paucis me expediā, disputat Illustrissimus Hispaniarū Primas D. D. Rodericus àCunha ad 1. partēDecreti in Sūma dist. 36. & cū distinctione illā decidit affirmás, in ijs locis, ubi hæreses pullulāt, Doctorē Theologū esse præferendum Doctori Canonistæ: ubi autē tale periculum abest, in spectantibus ad forum judiciale, Canonistam Theologo præferendum esse. Pro prima parte stantCenedus ad Decretū collect. 51. num. 5. Azor instit. moral. p. 2. lib. 3. cap. 28. quæst. 10. Henriq. in Summa lib. 10 cap. 35. §. 2. lit. E. Bobadill. in polit. lib. 1. cap. 6. num. 14. & Emman. Rorer. to. n. 1. regular. quæst. 11. a. 4. Poterat assignari ratio, quia Theologus Doctor profitetur scientiā, quæ magis propriè & directè, quàm facultas canonica tēdit ad cognoscendas veritates fide divina propositas, ac proinde aptior est ad profligēdas, & extirpādas hæreses. Pro 2. p. stant Menoch. de præsum. lib. 2. præsum. 7. num. 49. Emman. cit. ar. 4. & Azor p. 1. lib. 2. cap. 17. quæst. 3. & part. 2. lib. 1. cap. 3. quæst. 4. & quidem in materia de usuris, Canonistis standum esse, tradunt Mantica de tacitis & ambig. convent. lib. 2. tit. 1. num. 58. Mor. der. de jurisdict. par. 2. cap. 7. num. 13. Gemin. de usuris comment. 4. §. 4. num. 67. & Gaspar Rodrig. de annuis redditib. lib. 3. q. 4. a n. 64. Porest probari, quia aptior est facultas Canonica, quā Theologica ad decidendas controversias Ecclesiasticas in foro externo.

Hanc resolutionem quoad priorem partem libenter admitto absque ulla modificatione. Quoad posteriorem solum admitto præcedentiam Doctoris Canonistæ respectu Theologi triobolaris, seu mediocri scientia præditi, Si autem Theologus sit cōsūmatus & insignis, semper Canonistæ præterendus est. Existimo enim non posseTheologum consummatū esse, præsertim circa partem Theologiæ, quæ moralis dicitur, nisi sit juris utriusque prudentia apprimè instructus. Et quidem si Theologus & Iurista æquè incumbant studio legum ac sacrorum Canonum, procul dubio Theologus brevioris patio maiorem juris intelligētiam assequetur: quia maiori lumine, naturali Philosophiæ, & supernaturali Theologiæ illustratus est.

Doctoris Legistæ, & Medici præferentia.

1188 Tertia conclusio. Doctor Legista præfertur Doctori medico, & Doctor medicus Doctori philosopho, seu Magistro artiū. Non multū immorabor in utraq; conclusionis parte stabilienda. Quia satis fusè à nobis probata manet lib. 1. disp. 3. a n. 143. ubi disputatum est de excellentia nobilitatis inter facultates Academicas. Prior pars sumitur 1. ex sacra Pagina (Per me (inquit Deus) legum conditores juxta decernunt.) Proverb. 8. Item Doctor Legista appellatur honorabilis: (Surgens quidam in concilio Pharisæus, nomine Gamaliel, legis Doctor honorabilis.) Act. 5. Sumitur 2. ex Aristot. lib. 1. Polit. c. ult. ubi verbis disertis testatur civilem disciplinam esse honorabiliorem, præstantioremque medicina. Sumitur 3. ex ratione, quia anima præferenda est corpori, ut habetur Cap. cum infirmitas, de pænit. & remiss. & l. Sancimus C. de sacros. Eccles. Deinde bonum cōmune anteponendū est bono particulari: sed legalis sciētia versatur circa animā, illi proponēs justitiā, & honestatē: itē circa bonū cōmune, quod sine justitia, & honestate diu stare nequit: facultas medica tendit immediatè ad corpus sanādū, & occupatur circa privatum bonū personæ singularis: nō enim curat hominem in cōmuni, sed in individuo: ergo Doctor Legista præcedit Doctori medico.

1189 Posterior pars satis constat ex ijs quæ pro medicis acriter pugnantes cōgessimus a n. 144. ubi quàm utilis, necessaria, & nobilis sit medicorum professio, ex multiplici authoritate, & ratione palā fecimus, ita ut deduci facile possit Doctorē medicū esse anteponendum Magistro artiū. Modò satis erit apponere quid circa hanc, & hactenus dictas præferentias observet, & statuat Academia Conimbricensis. Nam lib. 1. Statut. tit. 14. §. 8. loquens de ordine observando in supplicationibus. ¶ O lugar nestas prociſsões, & em todo o mais será dos Mestres ē Theologia, dos quais o mais antigo irá à mão direita do Reitor, o segūdo à esquerda, & os outros seseguirão logo segūdo sua antiguidade, & por esta ordē correrão os DourorcsCanonistas, Legistas, Medicos, Mestres em Artes. Itē lib. 3 tit. 25. init. loquēs de sedilibus: ¶ A mão direita doReitor se assētarão os Doutores emTheologia: & logo os Doutores em Canones: depois os Doutores Legistas: apos elles os Doutores medicos: & logo os Mestres ē artes. Patet igitur quidquid hacten⁹ resolvimus de præcedētia Doctorū inter se, & proxima resolutio de medicis in ordine ad Philosophos. Verùm quia olim huic nostra resolutioni nō acquiescebāt Magistri artium, Petrus Rebuffus in illos vehementissimè excāduit in interpret. Authen. Habita ad illa verba (Quibus hanc jurisdictionem dedimus) fol. 565. Nota (inquit) ex Glos. quòd Magistri artium & præceptores in Grammatica sunt de minoribus, & ideò obtemperare debent maioribus, videlicet Theologis, Doctoribus canonum, legum, & medicinæ, cum isti sint de maioribus, & minor honorem & reverentiam debet maiori. Gloss. in leg. 1. ff. de aqua pluvial. arcenda. Licèt

Medici præferentia.

Magistri artium & corporis.

aliquì (addit) Magistri artium eo vesaniæ & superbiæ progressi fuerunt, ut adeo magnos Doctores putent se esse, quales sunt Doctores alterius facultatis; quod non est verum, ut hic patet: & aliàs cum quidam artium Magister prædicaret se ita magnum Doctorem, sicut posset esse alius alterius facultatis, responsum fuit: verum esse in stultitia & superbia, & tacuit. Hæc Rebuffus, & quidem nimis acriter quàm pac erat, Quam enim sit præclara inter alias disciplinas Philosophia, quàmque digni Philosophi ut ab omnibus honorentur, & ornamentis Doctoralibus insignantur, satis à nobis clamarum est varijs in locis.

SECTIO QUÆSTIONIS.

De præcedentia Doctorum ejusdem facultatis inter se, & quorumlibet Doctorum abstrahendo a quacunque facultate.

Præcedentia inter Doctores ejusdem facultatis. 1190 Tertia difficultas est, qualiter Doctores ejusdem facultatis habeant præcedentiam inter se? Postquam comparavimus Doctores cum non Doctoribus, & Doctores diversarum facultatum inter se, superest ut fiat comparatio inter Doctores ejusdem facultatis, sive attendendo ad maiorem scientiam, & probitatem, sive ad actuale exercitium docendi, sive ad maiorem antiquitatem, ut per varias conclusiones eorum præcedentia decidatur. Sit prima conclusio. In eadem facultate Doctor sapientior præfertur non æquè sapienti etiam antiquiori, & Doctor benè moratus præfertur malè morato etiam sapientiori, & antiquiori. Prior pars traditur à Castanæo par.10. consider. 30. & Avilez l. Prætor.cap.4. vers. Prematica num. 6. ex Glossa v. tempus in 6. Ordinatione Authent. de monachis collat. 1. ubi Angel. Iason in l. cum quid ff. si certum petat. nu.12. qui dicunt scholarem, si sit excellentis doctrinæ, debere præcedere Doctorem, quod sumunt ex l.sed ceprobari §. valde disciplinatos ff. de excusat. tutel. & ex textu in l. providendum in princip. ubi Salicet. Cod. de postulan. & Glossa in l. Cod. de annonis civil. lib. 11. & Rota Romana apud Farinac. decis. 677. in noviss. *Excellens in arte sua ponen'r. prius.* Patet, quia etiam jura relaxantur propter excellentiam hominis, ita ut qui commisit capitale delictum non plectatur rapite, si multum excellat in sua arte l. ad bestias ff. de pœnis, & Iason in l.1.col.2.ff. de legibus. ergo excellens sapientia debet præcedere antiquiotem. Accedit, quia si malitia supplet ætatem, ut notat Glos. in cap. monachus, ubi citat l.3. C. si minor maior. se dix. & cap. de illis extra de dispensat. impub. cur scientia ætatem non supplebit l.1. C. qui & adversus quos, & cap. fin. de dispens. impuber.

1191 *Pra.eden tia sanctioris.* Posterior pars de præferentia illius, qui moribus integer & probatus est, ut nempe prætermisso sapientiore, & antiquiore beneficium assequatur, defenditur à Reginaldo in praxi lib.30. tract.3. num. 200. & Barbosa de potest. Episc. par.3. alleg.60. nu. 101. citante Rotam Roman. apud Farinac. decis. 628. Hinc idoneus minùs doctus, cujus mores probati sunt, præfertur doctiori, cujus vita ignoratur. Sic memorant decisum Massobr. in praxi requis. 5. dub.2. num. 19. Gonzal. ad regul. 8. Cancell. Gloss. 4. num. 112. Piaseg. in praxi nova Episcop. cap.5. num.39. Nicol. Gracia par. 9. cap. 2. num. 11. & Aloys. Ricc. in praxi fori Eccles. decis. 425. in prima editione, & resolut. 562 num. 1. in 2. editione. Ratio est, quia Episcopus, parochus, & quicunque pro regendis ovibus constitutus est, plus docet exemplo, quàm scientia, & eloquentia: in pastore enim vitæ probitas fortiùs movet oves ad salutem, quàm doctrinæ excellentia: sunt igitur in pastorali munere probiores anteponendi doctioribus.

1192 *Legentes in actu præcedunt.* Secunda conclusio. Doctores actu legentes præcedunt Doctoribus actu non legentibus etiam antiquioribus, & inter Doctores actu legentes præcedunt qui maiora stipendia habent. Prima pars est Andreæ de Barulo, & Nicolai de Neapoli in l. 2. C. de consulib. lib. 12. Ioannis de Plato Cod. ut dignitatis ordo servetur lib. 12. Alexandri in l. cum quid ff. si certum petat. & in leg. 2. §. si prius ff. de vulg. & pupill. substit. & Iasonis in d.l. cum quid in prima lectura col.4. Qui omnes authores loquuntur de jure communi, & desumūt ex citatis legibus, quas interpretatur. Resolutio etiam est de jure speciali Academiæ Conimbr. lib 3. Statut. tit.25. init. ibi. ¶ Precedendo sempre os Lentes aos naõ Lētes em a faculdade q̄ assi lem. Hinc Cabedus to.1. deci.4. Ex statutis (ait) observetur, quod Doctor cathedraticus modernior præcedat Doctorem antiquiorem non cathedraticum: at si antiquior postea cathedram consecutus fuerit præcedet juniorem. Item de jure speciali Academiæ Eborensis lib.4. cap. 3. ¶ E os actu legentes precederão aos que o não forem, & os que o forão aos que não forão. Ubi habetur etiam ratio de illis qui jam legerunt, quamvis actu non legant, ut nempe præcedant omnibus qui nec actu legunt, nec legerunt. Deinde Conimbricensis loco citato §.1. exponit præcedentiam Doctorum antiquiorū, qui non legūnt actu, sed habent privilegiū legētis:

¶ Avendo

¶ Avendo alguns Doutores mais antigos em grao, que não sejão Lentes, ainda q tenhão privilegio de Lêtes, se actualmête não lerem cadeiras ordinárias cõ salario, não precederão aos Lêtes actuaes: & sò lhe aproveitarão os taes privilegios de Lêtes pera preceder aos q não forem Lentes, ainda q sejão mais antigos: salvo os que ja forem jubilados. Exponit tandem quid dicendum de Doctore, qui actu regit cathedram, quæ non est de quatuor maioribus facultatibus. §. 2. ¶ Acontecendo que algum Doutor lea cadeira algũa, q não seja das quatro faculdades maiores, não precederà por Lente aos Doutores mais antigos de sua faculdade, em que assi he graduado.

Stipendia seu salaria maiora dant præcedentiam.

1193 Posterior pars de præcedêtia Doctorũ actu legentiũ, qui maiora capiunt stipêdia, traditur ab Iasone in l. cũ quid ff. si cert. petat. Panormit. in cap. clerici, de judic. & Bapt. Cepola in tract. de Imperat. eliger. g. victoris 2. col. Sumitur ex l. 1. vers. ordine stipendiorum C. de agentibus in rebus lib. & l. 1. ibi: pro merito laborum, stipendiorumque. C. de Castrens. & l. fin. ibi, stipendiorũ prolixitas suffragatur C. de tyronib. eod. lib. Facit multum text. in l. 1. & 2. C. de offic. magistr. officior. ubi dicitur: Is gradus cæteros antecedat, quem stipendia meliora, vel labor prolixior fecerit, anteire. Iuri civili consonat Canonicum cap. mitamur §. penult. & fin. 61. dist. & notat Glos. fin. cap. Vulterranæ quæst. 2. Denique ad hujusmodi præcedentiam confirmandam veluti exemplo, apponam quid affert Cassanæus par. 10. consider. 27. de suo magistro Iasone, ut discant discipuli magnificè loqui de suis præceptoribus. Tempore meo (inquit) inter omnes Doctores totius Italiæ, & Galliæ præferendus erat dominus & præceptor meus D. Iason Maynus, cum propter ejus eminentem scientiam: & eo, quia Comes, & legerat per viginti annos, & ultra, maiora stipendia habebat, quàm unquam habuerit Doctor legens: eo, quia scio ipsum fuisse stipendiatum à Christianissimo Rege nostro Ludovico XII. de mille ducatis aureis: & me existente Mediolani fuerunt augmentata ejus stipendia de ducentis alijs ducatis: ita quod habebat duodecies centum ducatos aureos, seu scuta aurea, quod nunquam habuerunt neq; Bartolus, nec Baldus, nec Alexander, neq; Barbatius, nec quicunq; alius Doctor qualiscũq; fuerit, & pro certo nõ solũ prædicta, sed multo maiora merebatur: & scio, quòd recusavit, & Cardinalatũ, & multa beneficia, sed nũquã voluit uxorari, vel promoveri ad sacerdotium. Hæc Cassanæus. Et quidem meritò præcedêtia Doctoris attêditur ex salario, sicut dignitas militis ex stipendio.

Antiquiores præferuntur.

1194 Tertia conclusio. Cæteris, quæ hactenus diximus, paribus, Doctor antiquior præcedit Doctori juniori. Ita Iason cons. 192. n. 3. lib. 2. Cassan. d. p. 10. consid. 27. Dueñas regul. 208. Menoch. cons. 52. n. 39. & cons. 226. n. 32. Guill. in cap. Raynuncius v. in extremis n. 6. de testam. Restaurus de Imperatore q. 73. n. 12. Paleotus de senect. Gratian. disc. forens. c. 328. n. 11. Riccius collect. 1632. Decius in cap. clerici, n. 3. de judicijs, Cynus in l. Cum quid in princ. ff. si cert. petat. D. Roder. de Acunha in 1. p. Decret. ad cap. statutum 8. n. 3. dist. 61. Barb. to. 1. in collect. ad c. Quãto 2. de translat. Episc. n. 2. & Aviles in proœm. ad c. Prætor. n. 28. ubi ait plus valere umbram senis, quam ensem juvenis. Sumitur 1. ex jure Canonico c. 1. de obed. & maio. cap. Miramur, & cap. Statuimus dist. 61. Cap. duobus §. si vero de rescriptis, & cap. ult. 17. dist. cap. qui prior de regul. juris in 6. Sumitur 2. ex jure Civili, l. 1. ff. de albo scribend. §. audient. v. judice in Authen. de defension. civit. collat. 3. & tex. in l. 1. C. de consul. lib. 12. l. hu. C. de decurion. eod. lib. l. quoties ff. de reg. juris, & facit tex. in l. semper in civitate nostra ff. de jure immun. & l. fin. ff. de fide instru.

Præcedentia in antiquitatis.

1195 Sumitur 3. ex jure speciali Academiæ Conimbric. lib. 1. Sat. tit. 14. §. 8. ¶ E porq as precedencias dos Doutores, Lentes, & não Lentes, nesta Vniversidade são ordenadas pellas faculdades, & elles entre si se precedẽ por suas antiguidades; o primeiro lugar &c. Lib. 2. tit. 22. §. 2. præcipitur Cancellarius habere rationẽ antiquitatis: ¶ Mãdarà coineçar, & acabar os taes actos, arguir & calar os argumentantes, guardando a cada hũ suas precedencias, & antiguidades. Et quidem tanta est ratio antiquitatis inter graduatos, ut inter actu legentes. Doctor antiquior præcedat Doctori juniori, etiam primario in cathedra. lib. 1. tit. 25. tit. ¶ E entre os Lentes da mesma faculdade precederà sempre o Lente q for mais antigo em grao; ainda que o outro menos antigo seja Lente de Prima. Secus observatur tam apud Conimbricenses, quam Eborêses in Magistris Philosophiæ, qui actu legũt: in illis enim ad præcedêdũ habetur ratio cursus maioris, & nõ gradus antiquioris. Sumitur 4. ex speciali jure Eborêsis Academiæ: Nam lib. 4. Stat. c. 3. §. 2. ¶ O segundo assento ficarà à mão esquerda do Reitor, no qual se assentaràm todos os Doutores, & Mestres em artes q não forẽ da Companhia, segundo suas antiguidades; & na cabeceira destes assentos estarà o Conservador; & os graduados q se não assentarem por ordem de suas antiguidades nos actos publicos, perderàm a propina do tal acto. Et quamvis Statutũ §. 1. ad dexteram Rectoris designans sedes Doctoribus & Magistris Societatis, solum inter æqualiter graduatos det præcedentiam actu legentibus, & in ordine utrorumque non curet de antiquitate, tamen praxis in oppositum est, quod antiquiores in unoquoque illo ordine præcedant junioribus.

1196 Sumitur 5. ex ratione, quia cum mens, ratio, & consilium in senibus sit, & reverentia atque honor ætati senili debeatur, ut ex l. 1. ff. de albo scrib. l. 1. C. ut dignit. ordo servetur, l. Honores C. de decurion. lib. 10. tradunt Ricciur in praxi decis. 580. n. 4. Rebuff. tract. nominat. q. 14. n. 49. & Stephan. Gratian. disceptat. foren. cap. 534. plane sequitur summæ naturali consonum esse, ut seniores præferantur junioribus, non solum in sessionibus, sed etiam in ferendis judicijs, ac electionum suffragijs. Ita M. Anton. Var. lib. 1. resol. 81. n. 1. & Tiraquel. de primog. in præfat. à n. 108. usq; ad 114. ubi prærogativas senectutis late prosequitur & n. 168. ex Tullio, ac Livio memorat Romanos in omni vitæ instituendæ genere disertissimos scripsisse leges annales, quibus grādiorē ætatē cōsulatui, ac reliquis Magistratib⁹ designarūt. Nā senilis ætas ut pote matura lōgè excellit juvenilē tanquā fervidā, ex quo senū cōsiliū melius est, quā juvenū: cap. ex multa §. secūdo, de voto & voti redēp. Cap. Ecclesia 16. q. 1. Hinc Iurisconsultus quādoq; ex verbis senū rusticorū argumentari solet, ut in l. si chorus §. 1. ff. de legat. 3. Postulat igitur ratio ut antiqui modernis præferantur. Facit quòd Episcopi habent præcedentiā sedēdi, & subscribēdi in Cōcilijs, non attento gradu diœcesis, sed solū attēta antiquitate cōsecrationis, ut cum multis tradit Barb. tom. 1. collect. ad cap. Episcopos dist. 17. n. 1.

Senectus excellit juventutem

Episcopi computo ...

1197 Rogabis, qualis sit, & quomodo cōputanda antiquitas, cujus ratione præcedunt externi Doctores, qui in Academia incorporātur? De jure cōmuni circa hoc pūctū nihil decisum invenio. Postulat tamen recta ratio, ut qui per incorporationē incipit esse alūmnus alicujus Academiæ, & referri inter ejusdē graduatos, antiquitatē suā cōputet ab ipso pūcto incorporationis. Hoc autem ita dispositum observari in Academia Conimbricensi, constat ex lib. 3. Statut. tit. 68. §. 1. ¶ E do tempo desta admissaõ, & incorporaçāo, se regulará a antiguidade delles. Idē similiter observari in Eborensi, habetur ex lib. 4. cap. 4. §. 4. ¶ Os que se vierē incorporar nesta Vniversidade, sē lhes cōtará sua antiguidade desdo dia em que nella se incorporarāo, tornando a tomar o grao. Quid verò servandū sit in hac Academia circa homines Societatis Iesu, qui in alijs gradum acceperunt, deciditur §. 5. ¶ Todos os Doutores, ou Licenciados em Theologia, ou Mestres em artes, ou Licēciados nellas, q̄ forē da Cōpanhia, vindo a esta Vniversidade, seraõ avidos por incorporados no ultimo grao q̄ tiverē, sem o tornarē outra vez a tomar, sem exame, & sem pagarē propinas, & se assentarāo cō os proprios agraduados da Vniversidade da Cōpanhia. Cū verò nihil speciale disponatur de antiquitate nostrorum incorporatorum computanda, standum erit generali dispositione proximè allata: & intelligetur incepisse eorum incorporatio à die, in quā se pro Academicis gessere.

Incorporatorum antiquitas ad præcedentiam.

Quid si homo Societatis in Eborensi Academia factus Doctor, & Societate egrediatur, & sic expulsus, vel in alium religiosum ordinem transitus velit inter Academicos Eborēses sedere? Certū est 1. Doctorē nō solū Theologum, sed etiā Philosophū solēniter factū, semper cōservare suū gradum, quē per egressum Societatis non amittit, sicut nec solemniter professus professionē. Ex quo fit ut hodie juxta præscriptum Patris Generalis omnis noster insigniatur Magister artiū privatim, ut intelligatur gradum illū solū perseverare quandiu ille in Societate perseveret. Certū est 2. Doctorē Eborēsē è Societate egressum nō habere locū inter Doctores Societatis: siquidē Societatis nō est. Quæritur, an sedere debeat inter Doctores externos juxta antiquitatē sui Doctoratus? In hac difficultate, cōsulris viris doctis, mihi visū est, illum esse admittendum, ut sedeat juxta antiquitatē sui Doctoratus inter Doctores externos, dūmodo prius solvat omnes propinas, sicut reliqui Doctores externi solverunt. Prima pars cōstat, quia ille est verus alūmnus Eborēsis Academiæ, & talis incepit esse, à pūcto, quo in illa Doctoratū recepit: nō enim incipit esse alūnus per incorporationē: siquidē incorporatio solū datur, quādo admittitur alūnus alterius Academiæ. Secunda pars de soluēdis propinis, ostēditur, quia juxta statutum & praxim Academicā est cōditio (sine qua nō) ad sedēdū inter Doctores externos, solvere propinas. Æquū enim est 1. ut sicut illi solverūt, ita omnes qui inter illos admittēdi sunt, solvāt. 2. Quòd sicut recepti inter Doctores externos, postea accepturi sunt propinas à novis Doctoribus externis, ita ipsi solvāt. Aliud est de Doctoribus Societatis: quia sicut ipsi nūquam accepturi sunt propinas à Doctoribus recenter creatis, ita ipsi recēter creati nō solvūt. Explicatur, nam si casu eveniat, ut Doctor externus postquam creatus fuit, nō solvat propinas, quia v. g. tunc pecunia disparuit, proculdubio nō admittetur ad sedēdū, donec solvat: sēper autē illi servabitur locus juxta sui gradus antiquitatem; ergo similiter in nostro casu Doctoris egressi à Societate, in quo propinæ non fuere solutæ.

Dicet, se velle sedere inter Doctores externos de cōditione, ut nūquā accipiet propinas à Doctorib⁹ noviter creatis, eo modo, quo nō accipiebat quādo erat inter Doctores Societatis, ac proinde nolle solvere propinas. Respōdeo huic pacto & cōditioni acquiescēdū nō esse: quia nec ille, nec etiā Academiæ Rector possūt immutare Academicam cōsuetudinē, & praxim, quæ est ut omnes occupaturi locum, inter Doctores externos solvant propinas prioribus, & postea accipiant à posterioribus.

1198 Quarta difficultas est, qualē præcedentiam habere debeant Doctores, quin attendamus ad facultates sive ejusdē,

Doctor præcedens si creatur a Principe.

sive diversæ rationis; quas profitentur. Sunt quædam alia in quibus præcedunt Doctores sive hujus, sive illius facultatis in ordine ad varios effectus, nempe ut obtineant dignitates, consequantur beneficia, his vel illis honoribus condecorentur. Horum præcedentiam sequentibus conclusionibus exponamus. Sit prima conclusio. Doctor creatus à supremo Principe v.g. à Sūmo Pontifice, vel Imperatorē præferendus est Doctori, qui ab alio inferiore creatus fuit, etiamsi hic fuerit antiquior. Ita Roman. in l. si verò §. de viro col. 49. ff. solut. matr. Alexan. in l. 2. §. si potius ff. de vulg. & pupill. substit. Panorm. in cap. postulasti col. 2. de concess. præb. Francisc. Tigrinus in l. 2. ff. de albo scrib. Barbat. in cap. quod clericis col. pen. de foro compet. Glossa in l. restituendæ C. de advoc. divers. judi. Menoch. cons. 51. n. 30. & cōs. 257. n. 11. Cassan. par. 10. consid. 51. Barbosa tom. collect. in 1. par. Decreti cap. Episcopos dist. 17. n. 4. & expressè quòd Doctor creatus à Papa, vel Principe præcedat alios in quibuscūq; collegijs graduatos, defendunt Gonzal. ad reg. 8. Cancel. §. 3. procem. n. 125. Rebuff. in tract. nomin. q. 21. n. 19. & Stephan. Gratian. discep. foren. cap. 186. n. 75. Nam semper præfertur qui à maiori receptus est, tanquam ob id aliquid amplius dignitatis illi accrescens, ut latè probat Tiraquel. de nobil. cap. num. 8. Idem author in præfat. de primog. num. 151. notat quòd, in omnibus casibus, in quibus reperimus seniores cæteris præferri, semper intelligitur, nisi authoritate, aut dignitate minores excellant, ut scilicet dignitas antiquitati præferatur. Facit pro prærogativa Doctoris creati à supremo Principe Glos. in l. restituendæ C. de advocat. divers. jud. & in cap. Dominus noster v. elegit 93. distinct. Ex dictis infert Cassanæus citatus consider. 32. sicut Doctor ratione maioris dignitatis creantis præcedit, ita creatum in Academia celebriori & digniori præferendum esse. Et ideo (subjungit) Doctores in Theologia & jure Canonico, aut medicina in Universitate Parisiēsi, præferri debent omnibus alijs Doctoribus in illis scientijs, creatis in alijs Universitatibus, cæteris paribus.

Examinē præcedens cōscriptā rogativā.

1199 Secunda conclusio. Doctor creatus præcedente rigoroso examine præferendus est alijs, qui sine examine ad Doctoratum promoventur. Ita Menoch. cons. 126. num. 18. Sebastian. Nævi ad l. 1. Cod. de decret. ab ordine facien. num. 2. & in l. administrantes, 41. num. 3. ff. de excusat. tutor. & Barb. proximè citat. num. 2. Opponnes, conclusione præcedente statutum est Doctorem creatum immediatè à supremo Principe excellere, & præcedere reliquis: sed Princeps solet creare solo verbo & nullo prævio examine, ut notant Philip. Decius in cap. clerici, de judic. col. 5. & Aug. in l. cum salutarus Cod. de senten. passis ergo rigorosum examen præcedens non confert præcedentiam. Huic objectioni occurrit Iason in leg. 2. §. prius ff. de vulg. & pupill. dicens præcedentiam Doctoris creati à Principe esse intelligendam, quando Princeps creavit cum rigore examinis; secus si creavit simplici verbo, putà, Esto Doctor. Nam tales (inquit Bart. in l. Magistros Cod. de profess. & medic. lib. 10.) præsumuntur parvæ doctrinæ. Et quidem cū examen rigorosum magnam habeat vim ad prodendam, ac manifestandam scientiam, vel ignorantiam examinati; & præcipua, imò tota Doctoris prærogativa in scientia consistat; magis augebit Doctoratus excellentiam prævium examen rigorosum, quàm simplex & facile Principis verbum.

Doctor duplex præfertur simplici.

1200 Tertia cōclusio. Doctor habēs plures grad⁹, v.g. Doctor in utroq; jure præcedit Doctori simplici. Ita Cassan. p. 10. cōsid. 33. Menoch. cōs. 126. n. 14. Ias. cōs. [illegible] n. 2. Alex. in l. cēturio col. 5. ff. de vulg. & pup. & cōmuniter Interpret. ad l. cū quid ff. si certū petat. Decius in 2. lect. n. 4. Felin. in rub. de maior. & obed. n. 4. Ratio est, quia sicut duplex vinculum fortiùs cōstringit, c. 1. de treuga & pace Auth. hoc. Itaq; C. tom. de success. §. si vero Inst. de hæred. ita duplex dignitas auget honorem, & duplicem prærogativā. Quod ita intelligit Cassan. cit. ut sēper Doctor duplicat⁹ antecedat simplicē etiā tēpore priorē. Quia inquit, ubi est maior dignitas, prioritas tēporis nō attēditur, ut per Glos. v. proponitur in c. placuit 16. dist. & c. statuit⁹, de maio. & ob. Aliter intelligit Ioa. de Anan. rub. de Magistris existimās illā præcedētiā duplicationis afferendā esse, data paritate antiquitatis. Coi cōsonat Stat. Academiæ Conimb. lib. 3. tit. 25. §. 4. ¶ Os q̄ forē graduados in utroq; poderão escolher assēto ē qualq̄r das faculdades, & ē elle estarão segūdo a antiguidade q̄ tiverē na faculdade. Sic etiā observatur in Academia Eborēsi, ut Doctor Theolog⁹ antiquior præcedat juniorē, etiam si hic sit Doctor simul in Theologia, & Philosophia.

Cardinalium & Episcoporum præcedentia.

1201 Explicatur postrā cōclusio: nā juxta cit. authores, Marchio simul Comes præcedit Marchionē tātum: Comes simul Baro præcedit Comitē tātū, ut dixit Bald. in l. sed milites ff. de excus. tut. Deinde ut omittā præcedētiā inter meros Cardinales & Episcopos, de qua Illust. Cælar in sua Hierar. d. 2. §. 5. Cardinalis Episcopus, antefertur Cardinali nō Episcopo; & Episcop⁹ habēs officiū in Curia Romana præfertur cæteris Episcopis. Ergo similiter Doctor Canonū & Theologiæ simplici Theologo præferatur, ut tenēt Hostien. & Abb. in c. 1. de cōsāg. & affin. Item Doctor artium & medicinæ præcedit Doctorem artium tantū, vel medicinæ tantum, ut notat Dominicus in d. cap. placuit 16. dist. Dicta procedunt, quando habens duplicatū Doctoratū cōparatur cū Doctore simplici

in altera ex duabus facultatibus, in quibus ille est Doctor. Nam si simplex sit Doctor in facultate diversa superiori, præcedet duplicem. Ut si dicamus (inquit Cassan. citatus) quòd quis sit Doctor in jure Canonico tantùm, alius verò sit Doctor in jure civili, & medicina, aut artium. Nam hoc casu semper præfertur Doctor in jure Canonico (à fortiori diceret in Theologia.) Quoniam de nulla aliarum potest fieri comparatio ad illam: & ille gradus solùs videtur esse potentior & efficacior, ideo præfertur. Sic tenet & concludit Roman. cons. 333. & Philip. Dec. in cap. clerici col. 5. de judicijs. Et ideo Rex præcedit illum qui simul Dux & Comes est: itẽ Dux præcedit illum qui simul Marchio, & Comes est.

Gradus maioris facultatis

1202 Quarta cõclusio. Doctor scriptor, ille nempe qui libros composuit, & in lucem edidit, reliquis Doctoribus non scriptoribus præferẽdus est. Ita Cassanæus par. 10. consid. 28. ex Luca de Penna in l. mulieres in col. penult. C. de dignit. lib. 12. Probari potest hac unica ratione: nam præcipua, imò tota Doctoris laus, & prærogativa sumi debet à docendo, ita ut Doctoris magnitudo & præstantia à magnitudine doctrinæ, labore, quem impendit, & utilitate, quam contulit in docendo, peti possit, juxta illud Salvatoris Matth. 5. (Qui autem fecerit, & docuerit, hic magnus vocabitur.) Sed Doctores qui scripserunt, & suam doctrinam typis mandarunt, longè alijs excellunt in docendo; ergo illis omnibus præferri debent. Maior & consequentia patent. Minor suadetur, nam ille modus docẽdi omnium excellentissimus est, qui ex sua natura importat quandam veluti immensitatem, & æternitatem, ita ut doctrina tali modo inculcata maneat ubique, & duret semper: quod verò hujusmodi docendi modum soli habeant scriptores, patet, nam Doctor non scriptor solum docet ubi est, & quandiu lingam movet ad loquendum: at scriptor per sua multiplicata volumina ubique terrarum docet, & suam doctrinam typis mandans, & posteritati commẽdans, semper docet, ac in posterum docebit, ita ut per hunc admirabilem docendi modum possit rectè nuncupari Doctor omnium gentium, & omnium temporum: cum ubique, & semper doceat. De illis dicitur Danielis 12. (Qui ad justitiam erudiunt multos fulgebunt quasi stellæ in perpetuas æternitates.) Nam stellæ perenniter ubique fulgent, & semper fulgent, clarũ, continuum, & attemperatum oculis emittentes splendorem: in quo exprimitur ad vivum doctrina scriptorum. Secùs doctrina eorum quæ ore profertur: hæc enim potius assimilatur fulguri, & fulgetris subitò emicantibus, & disparentibus. Notat tamen ex Abbate & Fellino cap. Scribam num. 2. de præsumpt. Mascardus de probat. quæst. 6. num. 18. non esse dignum laude illum, qui illustres Doctorum sententias tantum ponit nihil de suo addens. Et meritò quidem hic alios præcedere non debet: quia non est scriptor, sed transcriptor.

Doctor scriptor præferendus.

Transcriptor.

1203 Tandem pro complemento superioris difficultatis, & diminutione, vel augmentatione dignitatis Doctoralis, Rogabis 1. quisnam dicatur Doctor maior de collegio? Glossa in cap. sedés, & ibi Barbat. num. 65. de rescript. dixerunt arbitrio judicis relinqui, quis absolutè maior, vel minor dicatur. Nihilominus (ut aiunt Gaspar Vallesius in l. imperium num. 11. de jurisd. omn. judic. & Roman. l. si verò §. de viro num. 85. ff. solut. matr. quibus subscribit Menoch. de arbitr. lib. 2. cẽt. 2. casu 124. num. 6.) is maior censetur, qui priùs dignitatem est cõsequutus. Videatur Tiraquel. de nobil. cap. 10. num. 11. Rogabis 2. an minuatur dignitas Doctoris, ex eo quòd omiserit festivitatem convivij ea die, quà suscepit Doctoratum? Negativè respondet Stephan. Gratian. tom. 1. discept. forens. cap. 254. num. 17. ex sententia Baldi ad l. si donationum 22. C. de nupt. ubi notat illud de Doctore, qui non facit festivitates convivij juxta formam statuti mandantis, quòd non per hoc detrahitur dignitati sui Doctoratus.

Doctor maior quis.

Convivij omissum die Doctoratus.

1204 Rogabis 3. an minuatur dignitas Doctoratus ex graduatione per rescriptum? Affirmativa resolutio videtur tenenda ex traditis per Alex. l. centurio 16. n. 20. ff. de vulg. Socinum in cap. qualiter el 2. accusat. 3. notab. Rebuff. de nominat. q. 10. & Gratianum discep. foren. cap. 186. a num. 68. Patet ex l. Castellæ 5. tit. 7. lib. 1. Recop. qua prohibẽtur, & annullantur gradus quicunque in qualibet arte scientiave per rescripta Apostolica concessi, aut alio quovis modo, nisi in studijs generalibus accipiantur, quæ in ipsis Hispani Regis provincijs existunt: expressèque constitutio ad Ecclesiasticos porrigitur, eosque in temporalibus (ut vocant) condemnans, si aliter faciant: laicis verò pœnam falsitatis, aliasque gravissimas infligit, quas non solum graduatis, sed executoribus, mandatoribus, notarijsque imponit. Quomodo autem hæc lex justa esse possit, tradit Alphonsus de Escobar cap. 40. à n. 19. Quatenus verò utraque Academia Lusitana resistat graduatis per rescriptum, cõstat ex Statutis Conimbricensis lib. 3. tit. 68. §. 7. ubi sic:

Rescriptũ ad graduationẽ.

¶ E se forem Licenciados & Doutores das quatro faculdades, ou Licenciados & Mestres em artes por rescritto, não serão avidos por mais, que Bachareis, provando os cursos necessarios, & que estudarão em Universidade geral, & approvada. Ubi habet pro nullis tales gradus. Deinde ex Statutis Eborensis lib. 4. c. 4. §. 2. sic habetur. ¶ Nenhum Bacharel, Licẽciado, ou Mestre em artes, ou Doutor por rescritto se poderá incorporar nesta Universidade

& trazendo algũa pessoa dispẽsação do Summo Pontifice pera se agraduar, ou incorporar nesta Vniversidade, contra a ordem que ordenão estes estatutos, se suplicarà a sua Santidade enformandoo do que passa, & depois se cumprirà o que sua Santidade mandar. Ex quibus satis liquet quantum in reputatione Academicarum minuatur Doctoratus per rescriptum: & infra magis patebit disp. 4.

QVÆSTIO, V.

An graduatus gradu non supremo facultatis superioris, præcedat omnem graduatum in facultate inferiori?

1205 EGimus hactenus de præcedentia inter Doctores, seu Magistros, illos comparando sive in eadem facultate, sive in diversis tam superiorib᷒, quàm inferioribus, item ab his abstrahendo, & non attendendo ad aliquam determinatam facultatem, quam profiteantur. Modò comparamus gradum non supremum facultatis superioris, vel supremæ, v.g. Bacchalaureatum S. Theologiæ cum gradibus supremis facultatis superioris, v.g. Iurisprudentiæ, vel Philosophiæ, ut exploremus quænam inter hujusmodi graduatos detur præcedentia; scilicet an Bacchalaurus in Theologia præcedat Doctorem Iuristam, Medicum, & Philosophum? Hanc quæstionem, quæ practica est, & paucis abhinc diebus in hac nostra Academia usuvenit, in nullo authore excitatam, imò nec leviter perstrictam inveni. Vt tamen pro mea tenuitate profligem, supponendum est 1. in Academijs Europæis, & præcipuè nostris Lusitanis, facultates alias dici absolutè superiores, alias vocari, & vulgari acceptione Academicorum reputari inferiores. Superiores sunt quatuor, nempe S. Theologia, Ius canonicum, Ius civile, & Medicina: inferiores sunt reliquæ, scilicet Philosophia, Mathematica, Rhetorica, & Grammarica. Supponendum 2. omnes facultates, excepta suprema & infima, hoc est Theologia, & Grammatica, posse dici superiores, & inferiores respectivè: v.g. jus Canonicum est facultas inferior respectu S. Theologiæ, & superior respectu iuris civilis, ac reliquarum: Philosophia est inferior respectu Medicinæ, superior respectu Mathematicæ, & sic de alijs.

Bacchalaurus quos præcedat.

1206 Certum est 1. si comparemus gradum non supremum facultatis supremæ, v.g. Bacchalautum, vel Licentiatum S. Theologiæ cum gradibus non supremis facultatum absolutè inferiorum, v.g. cum Bacchalauro, vel Licentiato philosopho, Bacchalaurum, vel Licentiatum Theologum præferri Philosopho, imò Bacchalaurum Theologum præferri Licentiato Philosopho. Patet, quia licèt gradus non sit supremus, cum sit gradus in suprema facultate semper reputatur excellentior quocunque gradu non supremo facultatis inferioris. Certum est 2. æquales gradus non supremos facultatum superiorum absolutè semper præcedere similes facultatum respectivè inferiorum, v.g. Bacchalaurum cum Bacchalauro, Licencentiatum cum Licentiato, gradus facultatis superioris esse præferendos gradibus facultatis absolutè, vel respectivè inferioris. Patet, quia data æqualitate graduũ semper attendenda est inæqualitas facultatum, ut superior præcedat. Confirmatur à simili; nam quãdo omnes gradus sunt supremi, v.g. omnes Doctoratus, prævalet Doctoratus facultatis superioris omnibus Doctoratibus facultatum inferiorum, ut latè ostendimus a num. 1185. ergo similiter, quando gradus sunt non supremi, v.g. omnes Bacchalaureatus, prævalebunt juxta facultatum, in quibus dantur, præcedentiam. Certum est 3. gradum non supremum facultatis supremæ, non esse præferendum gradibus supremis facultatum superiorum, & solum respectivè inferiorum, v.g. Bacchalaureatum Theologiæ, non esse præferendum Doctorib᷒ Iuris Canonici, Civilis, & Medicinæ. Semper enim supremus gradus facultatis cujuslibet superioris debet præcedere gradum non supremum cujuscunque facultatis.

1207 Tota dubitatio est circa gradũ non supremum facultatis supremæ, comparatum cum gradu supremo facultatis infimæ, v.g. an Bacchalaurus S. Theologiæ præcedat Doctorem Philosophum, seu Magistrum artium? Pro parte affirmativa potest quis argumentari 1. supremum infimi attingit infimum supremi, quod in Philosophia receptum axioma est, & idem valet atque, Id quod in aliquo ordine infimo supremũ est, ita se habet ad infimum ordinis supremi, ut tale infimum attingens illi subjaceat: atqui Magisterium artium Doctoratus Philosophiæ est supremum infimi, nempe supremus gradus in ordine philosophico, qui ordo infimus est illorum ordinum facultatum, in quibus gradus recipiuntur: deinde Bacchalaureatus Theologiæ est gradus infimus in supremo ordine, nempe Theologico; ergo Magisterium philosophicum ita debet Bacchalaureatum Theologicum attingere, ut illi subjaceat.

Bacchalaurus Theologiæ an præcedat Magistrum artium.

1208 Secundo. Quidquid est etiam minimum in ordine simpliciter & absolutè superiori excellit omne illud quod est in ordine simpliciter inferiori, etiam si in

Ordinis supremi excellentia

 rali

tali ordine sit maximum: v.g. in ordine substantiali omnis substantia etiam minima, & abjectissima excellit quidquid est in ordine accidentali, etiam si sit maximum in tali ordine, v. g. accidens supernaturale: deinde in ordine angelico quicunque angelus etiam minimus excellit quidquid est in ordine humano, etiam si sit homo perfectissimus: deinde omnis substantia in ordine humano excellit omne id quod datur in ordine brutali, & sic de reliquis: & hæc philosophia ita vera est, ut quanvis Deus in ordine accidentali crearet in infinitum accidentia perfectiora, nunquam crearet accidens ita perfectum, quod æquaret substantiam minimam; & sic de alijs ordinibus: atqui in genere litterario, & Academico ordo Theologicus est superior ordine philosophico, imò (ut diximus) supremus omnium ordinum: ergo quidquid est in illo, etiam gradus infimus Bacchalaureatus excellit quidquid est in ordine philosophico, etiam si sit gradus maximus, scilicet Magisterium.

Doctior præferendus.

1209 Tertio, nam qui simpliciter doctior est, etiam non graduatus præferri debet minus docto, etiam graduato, ut latè ostendimus supra num. 1190. & inde facilè suaderi potest, quia doctrina & scientia non tá nobilitatur à gradu, quàm gradum ipsum nobilitat: finis enim præcipuus Academiæ est abundare viris litteratis & sapientibus, quos proinde ad studendum & sciendum honoribus invitat, & Respublica plus juvatur, Academiaque plus honoratur doctis non graduatis, quàm graduatis indoctis: atqui Bacchalaurus in Theologia præsumitur doctior quocunque Magistro artium: nam quicunque in Theologia gradum recipit, supponitur omni philosophica disciplina instructus, & saltem in illa Licentiatus, cui proinde scientiæ addit litteraturam Theologicam, è contra Magister artium nulla scientia Theologica supponitur instructus. Accedit, quòd licèt daremus Theologum nulla esse doctrina philosophica imbutum, adhuc simpliciter dici posset doctior, & sapientior quocunque philosopho: nam maior doctrina, & maior sapientia constituunt magis doctum, & magis sapientem: doctrina autem & sapientia Theologica est longè maior & sublimior quacunq; Philosophica; ergo semper Theologus præcedet Philosophum.

Gradus maior præcedit.

1210 Quarto suadetur, nam gradus maior semper debet gradui minori anteponi, & sic debent præferri qui habet præcedentiam ratione graduum, si gradum maiorem habeant: atqui Bacchalaureatus in Theologia est maior gradus, quàm Magisterium artium; ergo ille præferendus est tali Magisterio. Quòd dictus Bacchalaureatus sit maior gradus, quàm Magisterium, proindeque Bacchalaurus Theologus sit præferendus Magistro Philosopho in sedibus, quando omnes co n veniunt, expressè habetur in statutis Regalis Collegij à Purificatione hujus Academiæ Eborensis: nam parte 3. cap. 4. ¶ Pera que não aja differença entre os Collegiais acerca dos assentos & lugares, ordeno que no Refeitorio, & mais ajuntamentos do Collegio &c. os agraduados precederàm sempre aos não agraduados: entre os agraduados precederàm sempre os que tiverem maior grao: assi como Bacharel formado em Theologia precederà ao Mestre em artes. Dicent adversarij hanc præcedentiam in Collegio concedi Bacchalauro Theologo, quia hic supponitur Magisterio philosophico insignitus, & tunc ratione gradus duplicati præcedit, ut diximus supra num. 1200. semper præcedere Doctorem in utroque, seu Doctorem duplicem Doctori simplici. Quòd verò talis Bacchalaurus Collega supponatur Magister, patet, quia faciens actus ad Doctorarum Theologicum supponitur habere collegiaturam, quam vocant (de passante) & hic secundùm statuta Collegij Magister artium creari debet, antequam talem collegiaturam assequatur. Hæc tamen sententiæ propositæ nó obstant, tum quia nixa falso fundamento: non, enim semper supponitur Magister, qui Bacchalaurearum Theologicum obtinet: siquidem hunc gradum potest obtinere quin habeat collegiaturam (de Passante): tum quia licèt hoc daremus, adhuc ex citatis verbis Statuti manifestè probaretur maioritas prædicti gradus: nã ad illam ostendendam & exemplificandam affert Bacchalaurearum Theologicum, quoé confert, & præfert Magisterio philosophico, seclusis quibuscunque alijs. Hæc pro hac parte.

1211 Nihilominus pars negativa, quam judico probabiliorem, existimans Bacchalaureum Theologum non esse præferendum Magistro Philosopho, cæteris paribus, sed è contra Magistrum artium Bacchalauro Theologiæ, nititur 1. authoritate utriusque Academiæ Lusitanæ, quæ semper quoad præcedentiam sedium anteponit Magistrum artium cuicumque graduato non Doctori, sive sit Licentiatus, sive Bacchalaurus in quacunq; facultate, etiam si habeat geminatum gradum non supremum. Nam Academia Eborensis, cùm in aula publica generali, pro universo conventu Academico habeat subsellia alciora, in quibus designat loca Doctoribus Theologiæ, & Magistris artium, nullam tamen specialem habet sedem pro Licentiatis, & Bacchalauris, atque adeo nullos ex his inter Doctores, & Magistros locum habet. Academia Conimbricensis quanvis suis Licentiatis & Bacchalauris cujuscunque facultatis designet locum in processionibus, & aula publica, locus ille designatus est infra omnes Doctores, & Magistros artium.

Magister Philosophus præfertur cuicunque graduato non Doctori.

Nam

Nam lib.1.tit.14.statut.§.8. loquens de præcedentia in supplicationibus: ¶ Os Doutores se seguiràm logo segundo sua antiguidade, & por esta ordem correràm os Doutores Canonistas, Legistas, Medicos, Mestres em Artes, Licenciados, & Bachareis Lentes. Loquens de præcedentia sedium in aula publica lib.3.tit.25. postquam in sublimiori serie sedilium, Magistris artium designavit locum ultimum inter Doctores omnium facultatum, §.9. extra crates, & subsellia Doctorum & Magistrorum locum aljum honorabilem designat Bacchalauris omnium facultatum hoc modo: ¶ No degrao mais alto de fora das grades, que corre por diante do Reitor, & Doutores à maõ direita, se assentaràm os Bachareis Theologos, que não forem Mestres, & os Legistas: & da outra parte esquerda, alem da cadeira, se assentaràm os Bachareis Canonistas; & Medicos que não forem Mestres: & de hũa banda, & de outra abaixo dos sobreditos, se assentaràm os Bachareis Artistas. Vbi manifestè patet Academiam Magistros artium utpote locatos inter Doctores prætulisse omnibus Bacchalauris, quos in sede inferiori locavit.

Simpliciter tale est per præcedens quod est tale secundum quid.

1212 Nititur 2. ratione: & (ut argumentemur à physicis ad moralia, sicut pro parte contraria factum est) semper id quod in aliquo genere est simpliciter tale, præcedit ei, quod in eodem genere est tale secundùm quid, etiam si pertineat ad diversum ordinem: explicatur in substantia & accidēte: nam ex eo quòd in eodem genere artis substantia sit ens simpliciter, & accidens sit ens secundùm quid, semper substantia excellit accidenti, etiā quando spectant ad diversos ordines, & substantia est in ordine inferiori, v.g. substantia ordinis naturalis excellit accidenti ordinis supernaturalis, item substantia ordinis humani excellit accidenti ordinis Angelici; atqui in moralibus, seu litterarijs gradus supremus, quale Magisterium, est gradus talis simpliciter, gradus non supremus, qualis Bacchalaureatus, est gradus secundùm quid: nam gradus supremus qualis Doctoratus, est finis, & terminus, gradus non supremus, qualis Bacchalaureatus, est via, vel dispositio ad terminum, & finem: siquidem Doctoratus est dignitas pariens omnes illos præclarissimos effectus, quos sequenti quæstione exponemus, non ita Bacchalaureatus etiam supremi ordinis, & facultatis; ergo semper gradus supremus, quale Magisterium excellit non supremo cujuscunque ordinis.

Explicatur jactum fundamentum varijs exēplis moralibus. 1. in beatificatione & canonizatione Divorum: nam ex eo quòd beatificatio sit dispositio quædam ad canonizationem, & veluti quidam gradus non supremus ad supremum, Divus canonizatus præcedit beatificatum, etiam pertinentem ad ordinem superiorem, v.g. Martyrum, Pōtificum, Doctorum. 2. ex eo quòd sacerdotium sit ordo supremus, & reliqui inferiores sint viæ ad illum, sequitur quòd sacerdos quicunque præcedat omnes nō sacerdotes quibuscunque ordinibus initiatos, etiam Religiosos. 3. ex eo quòd Regalis dignitas sit in politicis suprema, sequitur quòd Rex quicunque præcedat omnes Principes non supremos, Duces, Marchiones, Comites etiam ordinis Imperialis; ergo in Academicis idem est dicendum de gradu supremo, nempe Doctoratu, vel Magisterio respectu graduum non supremorum cujuscunque ordinis, & facultatis.

Supremū infimi attingit infimum supremi.

1213 Superest ut satisfaciamus fundamentis partis contrariæ allatis supra a num.1107. Ad primum recipimus axioma, quod est S. Dionysij de divin. nomin. cap. 7. refertur à S. Thoma q.16. de verit. art.1. & affertur à Conimbric. in Logicam cap.1. de præcog. q.2. a.3. ad probandum nostram notitiam primorum principiorum non esse discursivam instar cognitionis Angelicæ, quæ discursiva non est, ut sic suprema cognitio ordinis infimi, idest humani attingat infimam cognitionem ordinis supremi, idest Angelici. Respondemus igitur 1. hoc axioma militare in physicis, & nō in moralibus, qualia sunt nostræ quæstionis materia. Ratio disparitatis est, quia physica ab intrinseco habent naturalem, & necessariam perfectionem, seu nobilitatem, quæ proinde ad libitum hominis mutari nequit; at moralia omnem perfectionem & æstimationem habēt ex libertate hominis, à cujus libito pendent. Sicut enim omnia signa ex instituto pendent ex hominum placito ut significent, & significare desinant, ita in moralibus multa alia v.g. monetæ, dignitates, & gradus, ut habeant valorem, æstimationem, & præcedentiam: unde ex placito hominum factum fuit, ut omnis Doctoratus, & Magisterium præcederet gradum non supremum. Respondemus 2. positum axioma, ut verum habeat etiam in physicis, debere intelligi, ut illud infimum supremi sit tale simpliciter in ordine supremo: secùs, si sit tale secundùm quid. Quia (ut dicebamus) quanvis minima substantia realis in ordine Angelico superet quidquid est in ordine humano, at nō ita accidens in ordine Angelico superat substantiam ordinis humani: cum substantia sit ens simpliciter, accidens secundùm quid: & sic in litterarijs se habet gradus supremus respectu non supremorum.

Doctior qualiter præferendus.

1214 Secundo fundamento hæc eadem solusio aptanda est: fatemur enim quidquid est minimum in ordine supremo excedere etiam maximum in ordine infimo, dummodo illud minimum sit tale simpliciter in suo ordine: secùs, si sit tale secundùm quid. Ad tertium de magis docto comparato

cum

cum minùs clarior locum habet in multis, ac præsertim in provisione officiorum, & beneficiorum, quæ gradum Academicum non desiderant: attamen utilitas in præcedentijs Academicis: nam Academiæ suos alumnos honorarent, singulas tollerent controversias de maiori sapientia, & præcedentia, maturo consilio decreverunt gradus literarios præcedentiales, vel titulos minus dignos, ut qui ad illos ascenderent, reliquos sine ullo litigio antecirent. Ad quartum admittimus præcedentiā, Bacchalaurei Theologi respectu Magistri artiū, in triclinio, & alijs conventibus collegij Purificationis, & sic dubis non suppetis subterfugium, nisi recurramus ad speciale statutum expressum, quo fundator potuit & voluit derogare juri communi litterario, seu Academico, secundum quod Doctor philosophus debebat præcedere, ratione gradus supremi, omnibus non Doctoribus. In moralibus enim (ut nuper diximus) omnis dignitas & præcedentia pendet in fieri & conservari ex placito humano. Voluit igitur Serenissimus Henricus Collegij fundator dare præcedentiā Bacchalaureo Theologo, ut sic ostenderet, quanti faceret suum Collegium Theologicum, ob præcisam reverentiam facultatis Theologicæ, cui suos omnes præclaros alumnos voluit se vehementer impendere, ac devovere.

QVÆSTIO VI.

Quinam sint effectus, ac veluti proprietates consequentes Doctoratum?

1215 QVæstionibus præcedētibus satis à nobis actum est de causis Doctoratus, sive ipsius essentiam intrinsecè constituentibus, sive ab extrinseco causantibus? Disputavimus enim satis fusè, quid sit, & qualisnam sit hujusmodi dignitas? à quibus, & in quibus producatur, & quomodò in eis excellat. Ratio doctrinæ postulat, ut essentia sic constituta & exposita, videamus, quos pariat effectus, & qualsnam in proprietates morales erumpat. Septem veniūt in considerationem, scilicet nobilitas, honor, ornatus, locus, immunitas ab examine, capacitas ad Episcopatum, & beneficia, exigentia salarij. Hæc omnia expediemus per sequentes difficultates.

Nobilitas Doctoris. Prima difficultas est, an Doctoratus pariat nobilitatem? Affirmativa resolutio, communis est, nempe qui affirmant homines per Doctoratum fieri nobiles; ita ut Doctoratus in illis nobilitatē pariat, indubitata est, tum ex ijs quæ tradidimus num. 1201. tum ex traditis per Alex. consil. 213. Menoch. de præsump. lib. 4. præs. 189. n. 86. Rustic. ad l. cum avus lib. 2. can. 15. num. 108. ff. de condit. & demonst. Mantic. de conject. ultim. volum. lib. 11. tit. 9. num. 7. Phœbum tom. 2. decis. 162. num. 2. & Stephan. Gratianum discep. forens. tom. 3. cap. 590. num. 20. Sumitur 1. ex authoritate tex. in l. providendum Cod. de postulan. & cap. de multa 28. de præben. in quibus utrunque jus civile & canonicum Doctoribus adstruit nobilitatem. Sumitur 2. ex ratione; quia nobilitas nihil aliud est quàm claritudo, & quædam veluti notabilitas, qua quis multis innotescit laudabilis, & opponitur obscuritati; cum verò Doctor in dignitate constitutus sit, cap. quando, de Magistris, & vir litteratus dicatur fulgere cap. 1. & ibi addit. marg. de Magistris, sol enim irradians latere nequit, planè sequitur Doctorem nobilem esse.

1216 Addo 1. Doctorem non esse utcunque nobilem, sed nobilem quadam nobilitate altioris ordinis, quia excellit reliquis nobilibus, nempe ex genere, fortitudine, vel divitijs. Ita Cassanæus par. 8. consi. 28. ex Luca de Pen. in l. mulieres 4. col. in prin. Cod. de dign. lib. 12. Nam sicut anima præfertur corpori l. Sancimus Cod. de sacros. Eccles. & sol præcedit lunæ cap. solitæ, de maior. & obed. & aurum speciosius est plumbo cap. duo sunt 46. dist. sic nobilitas parta per vires spirituales animæ excellit omnem nobilitatem viribus corporeis partam. *Doctores sunt illustres. & comites.* Addo 2. Doctores, qui per spatium viginti annorum docuerunt, & manserunt emeriti, vulgo Iubilati, tantum nobilitati, ut appellentur personæ illustres, & Comites. Ita ex Bart. & Bald. in proœm. ff. Pandect. Petrus Gregor. de Repub. lib. 18. cap. 5. n. 10. & ex Garcia Faleonio de hoc latè agente, reg. 145. Phœbus d. decis. 192. num. 6. Addo 3. *Filij Doctorum nobiles.* Doctoratum non solùm parere nobilitatem in ipso Doctore, sed etiam in eorum filijs, & fratribus. Quod enim Doctorum filij sint nobiles, imò nobilissimi, tradunt Anton. Gom. l. 83. Tauri num. 16. Guido Papa decis. 188. latè Garcia de nobil. glos. 48. §. 3. num. 72. Dueñas reg. 55. limit. 7. & probat Phœbus cit. decis. 162. num. 4. ex Ordin. Lusit. lib. 3. tit. 24. & tit. 59. §. 5. & lib. 5. tit. 135. §. 1. dicitque sic sæpius audivisse judicatum in Senatu, & novissimè tradit Fontanella de pactis nuptial. clausula 5. glos. 2. p. 16 num. 98. *Fratres Doctorū sunt nobiles.* Quod fratres Doctorum sint etiam nobiles, ita ut Doctoris nobilitas ad eos extendatur, Stephan. Gratian. discept. forens. 30. 3. cap. 590. à num. 17. probat; dignitas Episcopalis, & nobilitas inde proveniens juvat etiam collaterales & fratres, juxta sententiam Angel. in Authen. Ut liceat matri & aviæ §. 1. Tiraquel. de nobil. cap. 14. num. 4. & Afflict. super constit. regn. rub. 31. nu. 31. lib. 1. Probat 2.

quia

quia nobilitas filiorum refunditur in parentes, sicut discipulorum in magistros, & subditorum in præsides, de quo Sebast.Medic.de definit. cap.42.num.27. tom.18. Io.Ray. de nobil.q.13. q.5.Alber.in l.Imperatores num.3.C. de decurion. & Tiraq. d.tract.q.16.num.3. ergo etiam nobilitas Doctoris refundetur in fratres. Probat 3. quia Romæ, quæ est caput totius orbis Christiani, multum attenditur nobilitas, quæ ex fratribus, putà Cardinalibus, & similibus provenit; ergo sic in Academia, præsertim Ecclesiastica.

Honor debetur Doctoribus. 1217 Secunda difficultas est, Vtrum & qualē Doctoratus pariat honorem? Indubitatum est honorem deberi Doribus, utpote publico Academiarum testimonio sapientibus. Sumitur ex authoritate juris Canonici,Clem.2. de Magistris, ubi dicitur ad honorem peritiæ litterarum,quòd quis ascendat cum vanitate & imperitia, esse nimis absurdum, quasi solis peritis debeatur talis honor.Can.vilissimus 1.q.1. ubi dicitur quòd honore præstantior debeat præcellere alios scientia.Cap.presbyterorũ dist.50. ubi dicitur quòd sit honor dignitatem habere:& cap.cum olim, de consuetud. ubi Glossa ait quòd quis honorand us est secundùm dignitatem suam in sessionibus,in subscriptionibus, & in sententijs ac suffragijs ferendis. Quæ omnia rectè procedūt de Doctoribus, utpote dignitatem prælatam habentibus. Sumitur 2.ex ratione,quia honor (ut definit S.Thom.2.2. q.103. a.1.) nihil est aliud, quàm testificatio quædam excellentiæ alterius,mediatè tamen,ut exponit Lessius lib.2. cap.11.num.2. Nam immediatè est testificatio nostræ opinionis de excellentia alterius, cum quadam nostri submissione: mediatè ipsius excellentiæ,cum signa externa immediatè significent nostros conceptus, mediatè res ipsas: atqui in Doctoribus datur excellentia sapientiæ & doctrinæ; ergo illis debetur honor, & prædicta testificatio.

Statuam erectæ pro Doctoribus. 1218 Quantum verò honoris Doctoribus impendi debeat, satis patet ex dictis de nobilitate, & prærogativis sapientum,patebitque insuper ex dicendis. Interim monemus, in tanto olim honore fuisse Magistros,& peritos Doctores,ut condecorarentur publicè erectis statuis. Nam honor cum præstari soleat varijs externis signis,v.g.capitis detectione & submissione, genuflexione, manuum ac pedum deosculatione,& similibus,exhibetur præcipuè statuarum erectione, cum hæc sit præclara,& æterna alicujus excellentiæ testificatio; & in tantum (inquit Cassan.p.c. consid.35.) consistit honor in statua alicujus, quòd si ipsa statua rumpatur, detur actio injuriarum l. si statua, & ibi DD. ff. de injurijs. Quod verò olim Doctoribus & sapientibus erectæ fuerint, decreto, & plausu publico statuæ, latè inferunt Textor Nivernensis in sua officina, & Gregorius Tholos. de Republ.lib. 18.cap.3.num.6. Orbilio, qui olim Romæ docuerat in schola publica, maiori fama, quàm emolumento statua dicata ostenditur (inquit Sueton.de illustr.grammat. num.11.) in Capitolio ad sinistrum latus marmoreo habitu sedentis & palliati. Similiter Verrio Flacco, qui docendi genere maximè eminuit, ultra quod ex schola ad palatium ab Augusto translatus Doctor nepotum, statua Præneste in inferiore parte fori contra Hemicyclum erecta est. Mitto innumeros.

1219 Tertia difficultas est, quemnā ornatum pariat Doctoratus, ut nempe varijs Doctores insignibus decorētur? *Insignia Doctorū.* Ornandum esse Doctorem insignijs, quando in Academia assumitur ad gradum illum supremum, apertè supponitur à Pontifice in Extravag.in Sacrosancta Pij IV.& manifestè docent Lucas de Penna in l.unica C.de athletis l.b.10. & Cassan.p.10. consid.36.Quænam autem sint hujusmodi insignia? ibidē numerat septē. 1. librum, & hujus traditionem existimat esse de essentia Doctoratus, sumitque 1.ex tex.in cap. lectori 23. dist. 2. ex forma coronandi Regem „ 2.Paralip. c.23. Eduxerunt filium Regis,& „ imposuerunt ei diadema,dederunt in manu „ ejus tenendam legem,& constituerunt eum „ Regem. Quæ fortiùs militant in Doctore, cujus officium est docere quæ in libro continentur: quidquid in oppositum afferatur de libro in consecratione Episcopi, ex cap.Episcopus 23.dist. & cap.1.75.dist. 2. birretum,quod dicitur quasi bis rectum: quia bis rectum decet esse Doctorem, scilicet in docendo & operando, ut se & alios regens virtutibus ornet, ac sordibus mundet Cap.duo sunt 23 q.. & cap.si quis uxorem 30.q.1. Hinc birretum debet esse rotundum: cùm enim deret in signum sanctitatis & veritatis, necesse est habeat figuram perfectam, qualis est sphærica, utpote carens angulo;quia ubi angulus ibi sordes esse dicuntur, Gloss.in Clem.2. de vita & honest.cleric. verb.& tonsuram. Hodie cùm defectu rectitudinis & puritatis inolevit consuetudo pileorū quadrangularium. *Birretum rotundum seu pileus rotundus.*

1220 Tertium, annulum,ad denotādum(inquit Lucas de Penn.in l. unica C.de profess.& medic. lib.12.) quòd per eum factus est Doctor verus sponsus scientiæ, quam profitetur,docendamque suscepit. Hinc teste Salazar in Cant. cap. 1. vers.3. Epistol.1. Cancellarius cum annulum recenti tradit Magistro,utitur hac forma: (Accipe annulum sub arrhationis.) Nam sicut per eum (inquit)contrahitur matrimonium inter virum & uxorem, ita inter scientiam & Doctorem. Annulus verò conjugaris datus in signum maturæ dilectionis inter consuevit quarto digito sinistræ manus, *Annulus Doctoris.*

abi

ubi secundùm medicos, est quædam vena sanguinis, quæ ad cor hominis usque pertingit, ut habetur cap. fœminæ in fin. 30. q. 5. Itaque annulus (inquit citatus Salazar) clavis erat Rabinorum insigne inter Hebræos, &, ni fallor, de hoc annulo exponendus est S. Ioan. Evangel. cap. 6. ubi Christum sic se auditoribus suis cõ„ mendantem inducit: Operamini non cibum „ qui perit, sed qui permanet in vitam æter„ nam, quem filius hominis dabit vobis: hunc „ enim Pater signavit Deus. Sensus est, doctrinam vobis à filio hominis traditam non solum auribus excipere, sed etiam moribus exprimere debetis: quia hunc Pater annulo decoravit, hoc est Doctorem & Magistrum præfecit, idest per ipsam divinitatem, quam à Patre accepit, Doctor est initiatus. Vnde fallit pronunciatum Ioan. And. ad cap. Vt Apostolicæ, de privil. in 6. ubi dixit Clericum annularũ esse fatuum, vel Episcopum. Nam Doctor esse potuit, quin fatuus, vel Episcopus esset.

Difficultas est, an Doctor possit gestare annulum quando Missam celebrat. Gavant. in rubr. Missalis p. 2. tit. 1. pag. 81. postquam dixit Episcopum celebrantem gestare annulum in digito annulari dexteræ manus, sic adjunxit: Alij caveant, ne nunquam annulum gestent in Missa: Quia expressè prohibitũ fuit Protonotarijs non participantibus, & quibuscunque Doctoribus à S. rituum Congreg. die 11. Febr. 1613. Et item Canonicis cathedralium Ecclesiarum, qui se maiores æstimabãt Protonotarijs, die 20. Novemb. 1628. Canonicorum nomine hac in re intelligũtur etiam dignitates. Huic resolutioni consonat constitutio Archiepisc. Olyssip. lib. 3. tit. 1. decret. 2. §. 1.

Cathedra Doctoris. 1221 Quartũ, Cathedram. Nam Magister debet ex loco sublimi docere cap. plerunque ver. altiora 2. q. 7. & cathedra Doctoris gloriosa esse debet, ut habetur 5. Esdræ cap. ult. (Stetit Esdras sacerdos, & lector legis super ligneum tribunal.) Quòd verò cathedra sit propriè Doctorum, & competat præ cæteris Summo Pontifici, qui sicut præeminet cæteris dignitate, ita cæteros præcellit sanctitate, & doctrina, tradit Gloss. v. Cathedram ad Clem. dudum, de sepulchris. Illud præ oculis habeant Academici, ut ad Doctoratum & cathedram non adspirent nisi per magnum sudorem, & studium tam virtutum, quàm scientiã. Qui enim alia via cathedram ascendunt, in loco gloriæ fiunt alijs authores ruinæ. Cap. quoniam multa 48. dist. Imò qui malè sedet, injuriam irrogabit cathedræ cap. fin. 40. dist. Cum locus non sanctificet hominem, sed homo locum, & cathedra non faciat Doctorem, sed Doctor cathedram Gloss. sedem in Extravag. ad onus Ioan. 22. Quintum, Zonam, quæ confertur hac forma: Accipe zonam auream, & lumbos tuos cingulo fidei præcinge, ut corpus tuum sit ornatum exterius, & apud Deum & homines se ostendat perfectius. Illud observat Cassanæus citatus deponi non debere zonam, nisi completo Doctoratus officio. Nam indecens omninò probatur, prius solvere militiæ cingulum, quàm cedat victori adversitas præliorum. Cap. 1. de renunt. juncta l. 2. C. de his, qui non impletis stipendis lib. 10. Sextum, osculum pacis; de quo fit mentio in cap. pacẽ, de consecrat. dist. 2. & habetur per Ioan. Andr. v. insignia ad Clem. 2. de Magistris, ubi Zabarella q. 1. princip. & confertur hac forma: Accipe pacis osculum, ut fœdus pacis in facultatibus jurium serves perpetuum. Septimum, benedictionem: quamvis Zabarella citatus dicat neque osculum, neque benedictionem spectare ad insignia, sed solum adhiberi pro quadã maiori extrinseca solemnitate.

Zona Doctoris. *Osculum Doctoris.*

1222 Hæc sunt insignia quæ in Academijs Europæis, præsertim Galliæ, Italiæ, & Germaniæ recipiunt, qui ad Doctoratum seu Magisterium promoventur. At inter illa non invenio duo, quibus maximè ornantur nostri Doctores in Lusitania, scilicet cucullum instar ephestridis, vel epitogij circa humeros, & diadema fimbriatum in pileo, quæ insignia diversitate colorum restantur diversas professorum facultates, ut videre est apud Conimb. lib. 3. Stat. tit. 24. & Eborens. lib. 4. cap. 5. Nam color albus insignit Doctorem Theologum, color viridis Canonistam, color purpureus Legistam, color luteus, seu flavus Medicum, color cæruleus Philosophum. *Colores in insignibus Doctorum.*

1223 Quarta difficultas est, Vtrum, & quomodò Doctoratus pariat locum honorabilem? Esse Doctoratus effectũ, seu proprietatem locum honorabilem, ut sæpe locus decens, honestus, & splendidus debeatur Doctoribus, conveniunt omnes, & ex supradictis satis manifestum est. Cassanæus p. 4. cõsid. 76. ex Baldo in cap. cum olim, de consuet. definit antiquiores clericos & Doctores habere primum locum, deinde cæteros per ordinẽ. Magistros & Doctores debere ab Episcopis constitui locis congruis & honoratis, tradunt Valer. Reginal. in praxi fori pœnit. lib. 10. cap. 13. Sebastian. Medic. in Summa peccator. par. 2. cap. 2. q. 74. Navar. in manuali cap. 21. num. 107. Sylvester v. Doctor q. 9. Greg. Lop. l. 7. glos. 2. prope medium tit. 6. par. 1. Idque probat, & deducit ex cap. De quibusdam dist. 37. Barb. ad eundem locum in collect. rom. 5. Maior est cõtroversia quis sit locus honorabilis, seu potiùs honorabilior? Primum locum esse honorabilem, constat ex cap. Episcopos dist. 7. ubi statuitur ordinatum primò debere inter æquales sui ordinis in primo loco constitui. Locum sublimem excellere loco humili & infero, habetur cap. solitæ §. hæc autem de maiorit. & obed. Dicunt aliqui apud Petrum Gregor. de Repub. *Locus Doctoris honoratus.*

Republ. lib. 4. cap. 10. num. 11. honorabiliorem locum esse medium inter plures, siquidem Christus stetit in medio discipulorum, & Deus dicitur esse in medio eorum, qui ipsius nomine congregantur. Dicunt alij honorabiliorem esse locum eorum, qui præcedunt, sic enim dominus ambulans præcedit famulos & patronus clientes. Dicunt alij nobiliùs, & honorabiliùs esse subsequi, quàm præcedere. Nã in supplicationibus magnates, & honoratiores subsequuntur.

Locus sinister videtur nobilior.

1224 Maius est dubium, & in hâc rem, pulchra & erudita quæstio, sitne locus dexter honorabilior quàm sinister, an è côtra? Pro parte asserente locum sinistrum esse digniorem & honorabiliorem, stat 1. authoritas sacra & prophana. Nam ex sacra Scriptura cap. 3. Iudic. constat Aodum sibi fecisse gladium ancipitem, & eo accinctum subter sagum in dextro femore, necasse Eglon Regem, sinistra manu, qua voluit uti tanquam honoratiori. Deinde in Bullis Pontificis caput Pauli ponitur à dextris Crucis, & caput Petri à sinistris, sic in sigillo plumbeo Papæ Paulus à dextris, Petrus à sinistris est, de quo latè Franciscus Mucantius, & Antonin. Georg. in speciali, tractat. ut nempe locus præstantior, qualis est sinister, deferretur Petro Christi Vicario. Præterea sedere ad dexteram non semper maiorem dignitatem arguere, eleganter notat Cardin. Baron. annal. Eccles. tom. 3. anno Christi 325. fol. 273. & tom. 6. anno 451. fol. 141. & tom. 2. anno 213. fol. 301. & ex Nicæna, & Calcedonensi Synodo Act. 1. notat ibi Legatos Pontificis ad sinistram sedisse, stante in media conciliorum aula, Evangeliorum codice Christum præsidem figurante. Addit Barb. de potest. Episcop. par. 1. tit. 3. cap. 8. num. 63. in sacrificio Missæ id passim inspici posse, cum Epistola ad dexteram, & Evangelium digniùs ad sinistram canantur.

1225 Facit authoritas prophana. Nam olim ex parte sinistra suborta tonitrua credebantur prospera. Vnde Æn. 2. de „ Anchise loquente, Vix ea factus erat se„ nior, subitoque fragore, Intonuit lævum, quasi à parte sinistra felix omen portenderetur. Locus item sinister ab eodem Poeta Æn. 7. canitur ut dignior & præstantior, utpote quem Æneas Pallanti gratia honoris contulerit, tanquam hospiti, auxiliatori, & regio nato. (Pallasque sinistro Affixus lateri. Consonat Suetonius de Tiridate sic scribens in Nerone: „ Tiridatem perductum in theatrum, ac rur„ sus supplicantem, juxta se latere dextro col„ locavit. Hoc (inquit Lipsius Elect. lib. 2. c. 2.) contumeliæ fuit, nô honoris, depretiando Tiridati, non attollendo. Refert insuper Gissenius Busbequius in itinerat. Constantin. Turcas dicere honorabiliorem partem hominis sinistrã, quòd eam gladius delatus cohonestet.

Stat 2. ratio pro asserentibus partem sinistram esse digniorem: quia natura, seu potiùs naturæ conditor, & rerum omnium optimus dispositor Deus, cum in reliquis animantibus cor medium esse voluerit sine flexu ad dextram vel sinistram; nempe ut scaturigo illa sanguinis, spirituum vitæ, à parte media pertineret, & se diffunderet ad fovendas, & irrigandas æqualiter omnes partes, in homine tamen præcipuo, ac nobilissimo animali statuit ut cor ad sinistram partem vergeret, & inclinaret, ut nempe nobilius mẽbrum deflecteret ad partem nobiliorem. Quando igitur Rex, aut Imperator aliquem ad suum latus sinistrũ collocat, magis eum honorat, suo cordi faciens propinquiorem, quàm si ad dextram constitueret. Ex quibus mirum non est (ut tenent Stephan. Gratian. discep. forens. cap. 106. num. 45. & Barati. decis. 488. num. 7.) quòd antiquitus in pluribus locis dignius fuerit sedere ad sinistram, quàm ad dextram.

Locus dexter nobilior.

1226 Nihilominus pro parte affirmante locum dextrum honestiorem, & nobiliorem esse, quàm sinistrum, ita ut quis nobiliùs à dextris, quàm à sinistris sedeat, multis adductis, stant Cassanæus in Catal. parte 3. consider. 2. Alvarus Pelagius de planctu Eccles. lib. 1. cap. 59. Petrus Gregor. de Republ. lib. 4. cap. 10. num. 12. Augustin. Barb. de potest. Episcop. par. 1. tit. 3. cap. 8. num. 63. & Iustus Lipsius lib. 2. elector. cap. 2. Et hæc sententia, quæ verior & communior est, sumitur 1. ex S. Pagina: nam Christ⁹ Dñs sedem gloriæ suæ à dextris habet juxta Apost. ad „ Heb. 1. Qui cum sit splendor gloriæ, & figu„ ra substantiæ ejus, portans omnia verbô „ virtutis suæ, sedet ad dextrã majestatis in ex„ celsis. Ipse Dñs dixerat Matt. 26. Amodò vi„ debitis filiũ hominis sedentẽ à dextris virtu„ tis Dei; & sic sedentẽ vidit Stephanus Act. 7. „ Ecce video cælos apertos, & Iesum stantẽ à „ dextris virtutis Dei. Quin idẽ Dñs venturus in extremũ judiciũ, ut habeat honorem electis, eos collocabit in dextris, reprobos autem in si„ nistris. Matth. 25. Et statuet oves quidem à „ dextris suis, hædos autem à sinistris.

1227 Sumitur 2. ex jure Canonico, cap. solitæ §. hæc autem, de maior. & obed. ubi juxta expositionem Stephani Daoiz v. sedere habetur quòd sedere à dextra, est honorabiliùs quàm ad sinistram: ibi enim Pontifex multum culpat Imperatorem, quòd Patriarcham Constantinopolitanum, membrum Ecclesiæ præcipuum à sinistris collocaverit. Ex quo loco rectè arguunt partis dexteræ nobilitatem Iuristæ, Castaldus de Imper. quæst. 85. nu. 9. Ioan. Garcia de nobil. glos. 48. nu. 24. Fulvius Pacian. de probat. lib. 2. cap. 25. num. 90.

A zeved. in Curiam Pisanam lib. 2. cap. 2. num. 9. & Tiraquel. de jure primog. in præfat. nu. 15. Sumitur 3. ex litteris humanioribus: nam apud Romanos olim rerum dominos dexter tanquam præstantior honoris causa deferebatur. Hinc Suetonius in Claudio: In amicos (ait) tam civilis, ut etiam Plautium virū nobilem, qui in expeditione Britannica mul ta egregiè fecerat, triūphantem ipse prosequeretur, & Capitolium conscēdenti lævus incederet: nempe honoris gratia concedēs dexterā triūphatori. Valerius de Tiberio honores omnes Druso fratri exhibēte: Præcepit (inquit) etiam dextra in parte Prætoriū ei statui, & Cōsulare & Imperatoriū nomen obtinere voluit: eodéq; tempore, & fraternæ majestati cessit. Sueton. de Tiber. c. 6. Dehinc pubescens, Actiaco triūpho, currū Augusti cōmitatus est sinisteriore equo, cum Marcellus Octaviæ filius dexteriore veheretur. Procul dubio in hac sessione Marcellus prælatus fuit; utpote qui & ætate Tiberio maior, & ad imperij spē ab avunculo jā admotus. Sumitur 4. ex ratione naturali, quia in naturalib⁹ ea cēsētur præstātiora & nobiliora, quæ reliquis præstāt fortitudine, & activitate: certū enim est fortia debilib⁹, & activa passivis lōgè excellere: atqui fortitudo & activitas dextris adhæret, nō sinistris; unde Plinius nō vanè scripsit (vires dextra parte esse maiores) & apud Aristotelem lib. 3. de partibus animal. cap. 9. in corpore humano, hepar splene melius: & è renibus, testiculis, manibus, pedibus, potiora omnia dextra. Causa, quia calidiora. Hinc apud eundem, movere atque agere dextri est, moveri & pati, sinistri. Ergo pars dextra sicut in physicis, ita in moralibus præstantior est, quàm sinistra.

1228 Ex ijs quæ pro parte contraria objecta sunt, cum plura soluta existimē, ex eo quòd in moralibus omnia pendeant ex hominū arbitrio, habeatque humana lex & consuetudo vim, ut quæ apud varias nationes in honore & gloria sunt, reliquis vertat probro, ac ludibrio, unum vel alterum fortius ex auctoritate & ratione fundamentum dissolvam. Ad illud quod afferebatur de Imaginibus Pauli à dextris, & Petri à sinistris, August. Barb. citat. in collect. num. 8. non credit factum, quasi locus sinister sit honoratior dextro, sed 1. quia Paulus (inquit) onus Evangelicæ prædicationis ad gentes præcipuè, Petrus verò ad circūcisos suscepit, Ecclesia autem translata ad gentes dexteram apud Dominum meruit, synagoga posthabita. 2. Quia veteres & si plerúque Paulum à dextris, plerunque etiam à sinistris effigiarunt, quasi ignorantes uter ex duobus Apostolis alteri præstaret: nam & si Petrus maior est potestate, Paulus maior est sapientia. Mihi tamen (si meum liceat interponere judicium) persuasum est, Ecclesiam, dextero illo loco assignato, nun quā intendisse Paulum anteponere Petro, ovē pastori, subditū prælato capitique suo, sed tantum significasse honorē, quem Petrus fidelium omnium Imperator & caput deferebat Paulo utpote gentium Doctori & Evangelij propagatori maximo: neq; enim dicitur Vasallus habere locū magis honoratū quàm Princeps, quando Princeps v.g. Imperator illū ad suā dexterā collocat. Quantū verò Apostolorū Princeps detulerit Paulo ob sapientiam, constat ex Epistola ipsius Petri, ubi de Paulo magnificè, & honoricè loquitur.

Petrus cur sinistris & Paulus dexteris.

Ad alterum pro contraria parte oppositū ex ratione, fatemur Deū optimum rerum opificē, & dispositiorem collocasse in homine cor, mēbrū nobilissimū vergens ad partē sinistram, nō quidē ut loco præstātiori cor honoraret, sed (rest e Lipsio ex Aristor. cit.) arcano suo providētiæ, quæ benigno quodam & miserāti respectu cor propiùs Sinistrā ad movit, ut vitalis ille calor subsidiū è propinquo ferre posset, & vegetare malam, rigentéq; partem. Vnde non fuit datus locus ad honorem cordis, sed potiùs in tali loco collocatum cor in favorem & auxiliū partis deterioris.

SECTIO QUÆSTIONIS.

De reliquis effectibus, seu proprietatibus Doctoratus.

1229 QVinta difficultas est, utrum, & quomodo Doctoratus pariat immunitatem examinis? Cùm Doctores (ut supra resolvimus q. 3.) ad summum illum gradum nō ascendant, nisi prævio triplici saltem rigoroso examine, & per talem gradum assequantur publicum testimonium Academiæ, de scientia, quam profitentur, ex ipsa natura rei, & essentia Doctoratus videtur necessariò tanquam proprietas emanare immunitas cujuscunque examinis, sive id fiat per privilegium dignitati Doctorali annexum, sive per quandam moralem consequutionem, ut nempe Doctoratum consequatur talis immunitas, sicut de facto Doctoratum eundem, similiter & nobilitatem consequuntur variæ immunitates. Nam eo ipso quo quis est Doctor, vel nobilis, manet immunis à vili supplicio, & immunis à sordidis muneribus. Pro decisione propositæ difficultatis 1. examen multiplex in ordine ad finem multiplicem cōsiderari potest: nempe examen ad recipiendum eundē gradū per incorporationem in alia Academia, imò ad fruendū privilegijs Doctoralib⁹ in priori, examē ad recipiēdū sacros ordines, ad audien-

Exemi. ... nitas.

audiendũ confessiones, ad concionandũ, denique examen ad obtinenda beneficia Ecclesiastica. 2. consideranda est proportio, seu habitudo inter sciētiā, in qua quis graduatus est, & finē, ad quē examē postulatur. Nā parũ refert ad recipiendũ gradũ in una facultate, quòd quis sit Doctor in alia v. g. ad Doctoratũ in Medicina, quòd quis sit Doctor in jure, aut è contrario item parum refert ad audiēdas confessiones, ad cōcinandũ, vel curatũ beneficiũ obtinendũ, quòd quis sit Doctor in jure civili, vel Medicina. Quare ad hos fines semper Doctores in sciētia improportionata examinari debent.

1230 Sola est dubitatio, quando quis est Doctor in sciētia proportionata ad finē, & fuit graduatus in Academia approbata prævio examine rigoroso. Non enim habere possunt immunitatem ullam examinis Doctores ex rescripto, seu Bullati, vulgò dicti de caretta, contra quos graviter invehitur Stephan. Gratianus tom. 1. cap. 186. num. 71. illos vocans asinos, eo quòd non potuerint ratione ignorantiæ gradum recipere in Academijs, sed receperint à Comitibus Palatinis; & sint tam ignari litterarum, ut sæpe nesciant scribere, aut legere. Vt procedamus clarè, sub hac difficultate est multiplex dubium expediendum. Primum dubium est, an qui semel prævio examine Doctoratũ obtinuit, possit illum amittere iterũ examinatus, & reprobatus? Negativè respondent Munilca decis. 274. num. 2. Sanch. lib. 9. Matr. d. 6. num. 9. & Rota decis. 456. n. 4. p. 2. & cum alijs Barb. axiom. 31. n. 3. qui intelliguntur, nulla superveniente causa. Respondeo igitur affirmativè, si detur causa rationabilis, negativè, si causa nulla superveniat. Ita Bald. in l. sed reprobari 7. in princ. de excusat. tutor. Boer. decision. 149. num. 16. Rabuff. de nominat. q. 21. n. 12. Gratianus discep. forens. tom. 1. cap. 186. num. 31. & Petrus Gregor. de Repub. lib. 18. cap. 9. num. 10. ubi sic habet: nec inficias imus, quin & æquum & salutare Reipublicæ putamus, approbatum semel in Doctorem, posse iterum reprobari, si postea inveniatur per reformatores, vel Magistros, qui antea approbarunt, insufficiens: imò & insignibus posse privari, saltem privilegijs. Nisi (addit) casu, vel morbo, vel senectute fuerit scientia amissa. Sumitur 1. ex l. Grāmaticos C. de prof. & medic. lib. 10. ubi Gordianus Imper. statuit Grammaticos, seu oratores decreto ordinis approbatos, si non se utiles studentibus præbeant, denuo ab eodem ordine posse reprobari.

Doctor approbatus an possit reprobari

1231 Quare (subjungit ex Panormit. ad cap. de illis, de sponsal.) examinatus & probatus in gradu licentiæ, potest in examine Doctorũ reprobari, cũ ex nova causa potuerit se inutilē reddere, velut si sit magna temporis distātia inter licentiatũ vel prolytatum & Doctoratum peritum. Sumitur 2. posita resolutio ab exemplo. Nam Archiepiscopus Capuanus (ut refert Nicol. de Neapol. in d. l. sed & reprobari) Doctores in patriam redeuntes faciebat examinari, & repertos inhabiles reprobabat; prout etiam notant Mar. Mut. super cōsuet. Panormit. cap. 68. n. 22. & Petrus Lenauderius de privil. Doct. p. 1. q. 9. num. 31. tom. 8. fol. 5. Sumitur 3. ex ratione, quia licèt per examen prius, & graduationem jus illis quæsitum fuerit, tamen bono illi privato anteponenda est utilitas publica, quæ in his multum versatur. Nam Doctores ob præsumptionem doctrinæ admittuntur ad multa officia & beneficia Ecclesiastica, quæ imperiti perperam gerent, non sine læsione multorum. Notat verò Gratianus citatus num. 33. Doctores hujusmodi ratione insufficientiæ reprobatos, posse iterum approbari cessante ignorantia, quidquid sit in privatis Doctoratu ex delicto. Felin. in cap. ex litteris num. 19. de constit. Ias. in l. Barbarius nu. 60. de offic. prætor. & Decius in cap. ut nostrum n. 4. de appellat. Ex quibus colliges quanto jure Academia possit cogere incorporandos ad examen, quando illi receperunt gradum non præcedente examine, vel in Academijs non habētibus conjunctionem fraternitatis cum illa, à qua petitur incorporatio.

Licentiatus an reprobari possit.

Privatus Doctoratus.

1232 Secundum dubiũ est, an qui prævio rigoroso examine factus est legitimè Doctor in S. Theologia, vel jure Canonico, censeatur eo ipso approbatus ad audiēdas confessiones, juxta decretum Trident. sess. 23. de reform. cap. 15. Partem affirmativam tenent nonnulli, ut insinuat Barb. de potest. Episc. p. 2. alleg. 25. n. 14. & clarè ex Sà v. confessor refert Hermannus in sua Medulla lib. 6. tract. 4. dub. 2. §. 2. ubi videtur sentire esse probabilem, quatenus dicit oppositam esse probabiliorem. Suaderi potest, quia approbatio non est collatio jurisdictionis, sed tantum publicum judicium de aptitudine personæ ad audiendas confessiones, essentialiter prærequisitũ, supposito jure Tridētini, ad jurisdictionē recipiēdam, ut ex Sāchez lib. 6. Matr. d. 28. tradit citatus Hermannus: atqui Doctores per gradum accipiunt publicũ & amplissimũ testimoniũ Academiæ de litteratura sufficiēti ad docēdũ, & à fortiori ad audiēdũ cōfessiones; ergo cēsentur approbati. Quod si opponas, Tridentinum postulare in sacerdote approbationem Ordinarij, Academia verò, & ipsius Cancellarius Doctorē creans Ordinarius non est: respondebunt adversarij, id solũ se admittere in Academijs laicis, in Ecclesiasticis verò authoritate Apostolica approbantibus, Doctores censeri approbatos à Summo Pontifice, qui supremus Ordinarius est.

Doctor ad confessiones approbatus ad audiendas confessiones.

1233 Nihilominus pars opposita asserẽtiũ nō obstāte Doctoratu, & evidētia doctrinæ, omnes sacerdotes tam seculares, quàm regulares, ut evadāt idonei ad audiēndas

confessiones, juxta Tridentinum teneri ad petẽdam approbationẽ ab Episcopis, omninò tenẽda est, cum Suario de pœn.disp.28.sect.4.n.3. Henriq.lib.3.de pœn.cap.6.§.4. Gutier.Canon. lib.1.cap.6.num.9. Ægidio Bellano disp.8.dub 7.num.49. Menochio de arbitr. casu 465. Emman.Rotet.in explicat.Bullæ Cruciatæ §.7. n. 4.fine, & Fagundez præc.quintcal. lib.7. cap.2. a num.68. Ratio est, quia Tridentinum omninò voluit quòd illa approbatio obtineretur ab ordinatio, cujus nomine (inquit Suar.disp.28.sec. 5.) venit Episcopus modò cõfirmatus sit, & Episcopatũ habeat, item Vicarius, & Sede vacãte Capitulum, item Abbates exempti qui jurisdictionem Episcopalem exercent: non ita Generales, & Provinciales religionũ, neq; prælati tũ inferiores subjectiEpiscopis, tũ superiores, v. g. Cardinales qui non habent Episcopatũ. Accedit quòd Academia confetẽs gradum solum testificatur de sufficiẽtia doctrinæ, at Ordinari' approbãs ad audiẽdas confessiones testificatur de omnimoda idoneitate, quæ non in sola doctrina consistit. Et per hoc satisfactum manet fundamento partis contrariæ. An verò si aliquis Doctor, vel in S.Theologia professor notoriè insignis approbationem petierit, & injustè ei negetur, approbatus censeatur? Id de regularibus affirmant Navar. in man. cap.27. num. 264. Cochiet de jurisd.Ord. in exempt. p.4. q. 77. Cened.canon. q.2.l.1. q.38.num.20. Diana tom.2. tract. 2. resol.24. Henriq. & alij quos refert, & sequitur Fagundez citat. præc.2. lib. 7. cap.2. num. 15. & cum Laymano Hermannus citatus in Medulla §.7. probabile judicat de Mendicantibus, si ab Episcopo repellantur, cũ manifestè idonei sint, & à prælatis suis præsententur, ut habetur Clem. dudum §.statuimus. Id tamẽ negãdũ est, tam de secularibus, quàm de regularibus, cum cõmuni sententia, quã defendunt Suar.cit.d.28.sect.5.a n.5. Valet.Reginal. lib.1.n.192. Fernandez in examine Theologiæ moralis p.3.cap.9. §.8.n.2. Ægid.Bellanus disp. 8.n.58.& Card.de Lugo de pœn.disp.21.n.29.& 51.ubi notat per Trident.& Vrbanum VIII.anno 1628.citatæ Clementinæ & privilegijs regularium derogatum fuisse.

1234 Tertiũ dubiũ est, an factus Doctor prævio rigoroso examine in Academia approbata possit ac debeat examinari ad ordines suscipiendos, cõfessiones audiẽdas, vel concionandũ? Nõ esse examinandũ, ex eo quòd ejus sufficiẽtia constet notoriè per publicum testimonium Academiæ, docent Abbas in cap. constitutis 2.n.4. ubi Decius n.7. de appellat. Cened.collect.55.ad Decretum n.3. Glos. v.ignota in cap. de Petro 47. dist. Rochius de jure patron. v. honorificũ n.16. Pett.Lesmaud.tract. de doctor.p.4. q.28. Hẽriq.in Sũma lib.10.c.18. & alij quos citat Zeval.in suis cõmẽ.q.302.n.14, & sequitur Lezana to.5.in Minor.n.19. In eadẽ

Examen Doctoris ad ordines vel confessiones.

sententia est Per.Greg.de Rep.lib.18.c.9.n.9. ubi graviter invehitur cõtra eos qui taliter graduatos tentãt examinare, quasi se per arrogãtiam anteponãt examinatorib' Academicis. Cõtinere (inquit) aliquãdo bilim nõ potui aduersus superbiã pharisaicã aliquorũ, qui tãtũ sibi arrogare voluerũt, ut tẽtaverint apud prælatos sibi cõcedi facultatẽ examinãdi nominatos & graduatos ab Vniversitatibus Gallicis: sibi inquã qui nisi præsũptionẽ sciẽtiæ, & inflatos turgidosq; utres cõtinẽt, innovatione quæ potius destruit Rẽpublicã, quàm ædificet. Citatis authorib' ita acquiesco, ut judicem, quanvis Prælati in toto juris rigore possint Doctores cogere ad examẽ subeundum, id tamen non decere, sed offendere æquitatem, & decorũ servandũ Academijs. Non decet (ait Hermãnus in Medula lib.6.tt.4. dub.2. §.2) ut Doctores, & Licẽtiati, vel Lectores in Theologia examinẽtur. Addo velle examinare Doctorẽ in Theologia, qui per multos annos eã docuit, nõ carere culpa gravi, saltẽ ratione gravis scãdali, in quo certè verificaretur illud, Sũmũ jus, sũma injuria. Vide quæ de hac re copiosè disseruit Steph.Fagun.præc.2. Eccl. lib.7.cap.2.a n.67.

1235 Quartum dubium est, an prædicti Doctores sint examinandi pro obtinẽdo beneficio? Negãt, præter authores proximè citat. Cosm.in pragm.sanct.tit.de collat. §.item. Aviles ad cap.4. Prætor. in glos.que les diere n.4. Emman.Sà in aphorism. v.examen. D. Rotericus in 1.par.Decreti cap.4. dist.47.n. 6.& Barb.tom.2.collect. in 1.par.Decreti cap. de Petro dist. 47. Petrus Gregorius citatus in eadem sententia est, & in Glos. antiqua ad §.item, quod universitates, ad verbum gradus, de collation.in pragmat. Rebuffo & Felino sic habet: Extat regula Cancellariæ quòd Doctores in jure Canonico, vel civili ac in Theologia, ac Medicina, & qui per aliquot annos legerint in artibus Magistri, nec non in altero jurium, vel Theologia bacchalaurei, non examinentur à prælatis conferentibus beneficia. Videtur (addit) prælatus injuriam facere Vniversitati volendo ejus graduatum examinare: imò injuria fit Principibus, quòd indignos existiment, quos ipsi idoneos præposuerunt examinationi. Ideo (cõcludit) Papa qui mandat inquiri de idoneitate imperãtium, nõ vult graduatum examinari, cum sit jam probatus: secus de alijs. Hæc tamen ut procedãt de solo beneficio non curato, ita ut Doctor in Theologia, vel jure Canonico nõ excusetur ab examine, quãdo petit provideri in beneficio parochiali, rectè limitant, ut d'cisum à S.Congregatione Gõzal. ad regul.Cancel.8.glos.4. n.90. Zerola in praxi Episc.par.2. v.Doctor §. 1. Garcia de benef. par.9.cap.2.num. 103. Piaseg.par.2.cap. 5.nu.17. Rebuff.de privil.Schol.priv.86.n.4. Lamberti. de jure patron. par.1. lib.2. quæst.11. a.3.num.5.

Examen Doctoris ad beneficium.

Lessius

Lessius de just. lib. 2. cap. 34. num. 82. Flamin. de resign. lib. 8. quæst. 9. num. 83. qui addit nu. 87. quanvis esset Vicarius ipsius Episcopi. Addit etiam Fusch. de Visitat. lib. 2. cap. 5. num. 10. quanvis esset sanctissimus Doctor, qui cum maximo applausu per annos plurimos legerit. Rationem subdit Barb. citatus nu. 2. quia juxta Trident. sess. 24. de reform. cap. 18. & Bullam Pij V. ad beneficium parochiale requiritur examen tanquam forma, & res sine forma nequit subsistere. Semel examinatus & approbat⁹ ad unum beneficiũ, si sit promovẽdus ad aliud, an examinari iterum debeat? Videatur Barb. de potest. Epis. p. 3. alleg. 60. a n. 89.

Advocatorum Doctorum examen.

1236 Quintum dubium est, an jurisperitus Doctor examinari debeat antequam exerceat munus advocandi? De examine advocatorum agitur l. Nemini C. de advocat. divers. jud. & secundum jus Castellanum l. 1. tit. 16. lib. 2. novæ recopil. secundum Lusitanum Ordin. regia lib. 1. titul. 48. & Cabedus par. 1. decision. 214. ibi enim num. 1. affirmat advocatos antequam suum munus exerceant, esse examinandos, & datis oppositionibus debere examinari, juxta formam, quam præscribit Extravag. 1. p. tit. 21. l. 3. An vero advocati graduati in aliqua Academia debuerint subire examen? Cabedus citatus num. 4. de suo tempore sic testatur: In Senatu (inquit) civilium causarum, quando Olysippone erat, graduati in aliqua Universitate examinabantur, priusquam in illo Senatu munus exercerent, Ordin. lib. 1. tit. 39. §. 1. in antiq. Quod si erant graduati in Academia Olysipponensi, seu nunc in Conimbricensi, id necessarium non erat, dict. §. ad finem. Sed de stylo semper vidi in illo Senatu omnes etiam graduatos in Academia Conimbricensi, examinari, & nunc id etiam fieri in Senatu civitatis Portucalensis. Hæc Cabedus, qui loquitur de suo tempore, & secundum antiquas Ordinationes. Quid autem hodie observetur circa quadraginta advocatos, seu procuratores in Senatu Supplicationis, quando recipiuntur per oppositionem, circa advocatos Senatus Portucalensis, & alios in toto Regno, larè & perspicue decernitur in novis Ordin. lib. 1. toto fere tit. 48.

Doctoratus requisitus ad Episcopatum.

1237 Sexta difficultas est, an Doctoratus habeat pro effectu, seu proprietate capacitatem ad Episcopatum, & nonnulla alia beneficia? Vt quis evehatur ad Episcopatum, debere esse Doctorem, aut Licẽtiatum in sacra Theologia, vel jure Canonico, aut saltem publico alicujus Academiæ testimonio idoneum repertum ad alios edocendos, ex Tridentino sess. 22. de reform. cap. 2. tradunt D. Rotericus ad 1. p. Decreti ad init. Dist. 86. n. 2. & relati à Cenedo ad Decretum collect. 51. n. 4. quibus Barb. de jure Ecclef. lib. 1. cap. 8. nu. 110. addit Gonzales ad reg. 8. Cancel. glos. 4. num. 67. Azorium par. 2. lib. 3. cap. 28. q. 9. Lessium lib. 2. cap. 34. dub. 24. Reginal. in praxi lib. 30. tract. 3. num. 171. Camp. lib. 3. cap. 4. num. 11. Belett. disquis. cleric. par. 1. tit. de clericis disc. §. 4. a num. 33. & Homobon. de exam. Eccl. par. 1. tract. 1. cap. 9. q. 52. & statim idem Barb. loco citato ex Gregorio XIV. & Clemente VIII. tradit Doctoratum non impedire examen ad Episcopatũ, & narrat formã examinis præscriptã, & servari cõsuerã cũ promovendis. Deinde prærequiri Doctoratũ ad Scholasteriam, ita ut hæc debeat conferri Doctori, vel Magistro, vel Licentiato in Theologia, vel jure Canonico, & provisio alias sit nulla, recte tradit idem Barb. de jure Eccles. lib. 1. cap. 29. num. 3. & de potest. Episcopi p. 3. alleg. 60. num. 61. cum Bettinio de privil. jurisconf. privil. 28. num. 6. & Molfesio in Summa Theologiæ moral. tract. 6. cap. 7. nu. 63 ex Trid. sess. 23. de refor. cap. 18. ubi id expresse decernit. Præterea esse in Hispania Canonicatus Doctorales, & Magistrales, qui per cõcursum debẽt cõferri uni Doctori, seu Licẽtiato in Theologia, vel jure, refert idem Barb. de potest. Episc. p. 3. alleg. 57. n. 178.

Dignitatis ad quæ beneficia requisitus.

Decanus & Archidiaconi an Doctores esse debeant.

1278 Vt dignitates alias, & beneficia parochialia, Decanus non est necesse quod sit Doctor, vel Magister, aut licentiatus in prædictis facultatibus: sic respondit S. Congreg. testibus Nicol. Garcia de benef. p. 9. cap. 7. num. 41. & Aloys. Riccio in praxi aurea resolut. 239. Illo loci consuetudo observanda est. Archidiaconi, qui cap. ad hæc, de offic. Archidiacon. vocantur oculi Episcopi, debent in omnibus Ecclesijs, ubi fieri potest, esse Rectores, Magistri, aut Licentiati in Theologia, vel jure Canonico, ut decernitur in Trident. sess. 24. de reform. cap. 12. ex quo id referunt Gonzal. ad reg. 8. Cancel. glos. 4. num. 68. Galgan. de jure publ. lib. 3. tit. 21. num. 2. & Homobon. de exam. Eccles. tract. 1. cap. 9. quæst. 55. Etiam tamen locum, teste Anastas. Germonio tract. de indult. Cardin. §. quibus vis n. 4. Sacra Congregatio Cardin. interpretata est procedere tantum de ijs Archidiaconis, qui habent curam animarum, vel quibus jurisdictio juxta tit. de officio Archid. non autem de ijs, qui solo nomine sunt Archidiaconi. Addit Gonzalez cap. 7. num. 41. & 42. declaratum esse, S. Congregationem pro illis non sufficere gradum in urbe promotos fuisse ex gratia, sed publico. Quod Canonicus Pœnitentiarius Ecclesiæ cathedralis, esse debeat Doctor, seu Magister, aut Licentiatus in Theologia, vel jure Canonico, habetur in Trid. sess. 24. de reform. cap. 4. tradit Barb. cit. n. 63. & latè alleg. 55.

Dignitas principalis an requirat Doctoratum.

1239 Principalis dignitas (inquit idẽ alleg. 60. num. 63.) in collegiata Ecclesia exempta, cui ordinaria jurisdictio cum aliquibus juribus quasi Episcopalibus cõpetit, prout est Prior collegiatæ Vimarensis

conferri debet Doctori, vel Licentiato, ut principalis dignitas in cathedrali, non tamen necessario: quia Concilium quando loquitur de dignitatibus sess.24. de reform.cap.12. hortatur ut conferantur Doctoribus, & non præcipit. Ita decisum referunt Garçia dict. cap. 7. num. 33. & Sigesm. à Bononia de elect.dub.63.nu.1. Vicarius Episcopi (ut tenet Rebuff.ad titul. de Vicario num. 28.) non solum moribus & ætate idoneus esse debet, sed etiam scientia. At Vicarius Capitularis Sede vacante Doctor, vel Licentiatus in Theologia, aut jure Canonico eligi debet, aut aliàs, quantum fieri poterit, idoneus, ita ut electio aliàr facta sit nulla, nec debeat confirmari Episcopi demortui Vicarius, nisi sit Doctor, prout decidit S.Congregatio, & sic decisum referunt Sbroz l.2. quæst. 36. & quæst.55. in addition.num.2. Halietus in margarita v. Vicarius 4. Navarr.cons.2.de offic.Vicarij, Sayrus decis.2. eod.tit. Riccius in praxi fori Eccles. resol.477.num.2. Henriq.cons.90. Ragusa de voce canon. in Eccles.quæst.37. nu. 6. Limitatur tamen in Vicario Capituli Ecclesiæ collegiatæ Sede vacante. Quanvis autem Doctor, vel Licentiatus Canonista debeat præferri Doctori, vel Licentiato Theologo, electio tamen Theologi facta, relicto Canonista, valida est, ut tenent Riccius in decisionibus Curiæ Archiepis. Neapol. p.4. decis.305. num.16. & Barbos. cit. alleg. 54. num.168. An Doctoratus requiratur ad munus Conservatoris? Iam diximus n.947.

Vicarius Doct.r esse debet.

1240 Septima difficultas proponenda erat, an Doctoratus habeat pro effectu salarium ipsi Doctori solvendum? Item an Doctoratus cum cathedra sufficiat pro patrimonio ad ordines? Sed has difficultates opportuniùs expediemus disput. sequent. ubi de oppositione ad cathedras, & ipsis cathedris nobis agendum est. Modò pro coronide hujus quæstionis inquirimus. Quomodò probetur Doctoratus? Supponimus asserenti se esse doctum, vel Doctorem incumbere onus probandi. Ita Menochius de præsumpt. lib.6. præs.91. num.18. & Mascard. de probat. conclus.1253. num.23. Ratio est 1. quia scientia, & Doctoratus, cum acquirantur multo labore, non præsumuntur in homine. Gloss. in cap. Si forte v. scientiæ, de election. & Bald. in l. ex persona col.1. Cod.de probat. 2. quia scientia, & Doctoratus sunt quid facti: facta autem non præsumuntur. leg. in bello §. facta ff. de capt. & postli.revers. cap.cum Ioannes §.Verum, de fide instrum. Corn. consil. 181. col. 9. 3. quia scientia & Doctoratus sunt qualitates extrinsecæ, quæ proinde requirunt probationem, ut docet Felin. in cap. ult. de probat. & observat Hercul.de probat. negat. num.12. 4. quia scientia (& idem de Doctoratu) est quid contingens, quod non potest recurrere cum primævo statu naturæ: ergo juxta Aretinum consil. 83. col. penult. & Gravetam tractat. de 5. particula primæ partis num.39. probatione indiget.

Doctoratus quomodo probetur.

1241 Maior est dubitatio, quomodo probari possit? Respondeo 1. Doctoratum rectè probari per instrumenta publica exhibendo privilegium. Ita ex text. in l.si solemnibus Cod.de fide instrument. Bald. in princ. Paulum Castren. num. 5. Salycet. & alij. Iason. consil.149. num.2. vol.4. Alex. consil. 107. & Barb. tom. 2. in Codic. ad l. solemnibus num.4. Respondeo 2. Doctoratum, si amittatur instrumentum, vel nunquam à notario redemptum fuerit, posse probari per testes, qui Doctoratui interfuerunt. Ita Bald. & Castr. loco citato & Marsil. in Rub. Cod. de probat. num.39. Has resolutiones Mascardus conclus.528. num. 2. ampliat 1. ut sufficiat probare per longum tempus, saltem decennij fuisse habitum & existimatum Doctoré, quidquid in oppositum Petrus senserit. Ampliat 2. num. 13. ut sufficiat quòd testes deponant de publico examine, dummodò deponant de loco, & tempore in quo Doctoratus est. Idem Mascard. num. 18. Resolutiones limitat faciendo distinctionem inter Doctorem factum in Academia præcedente publico examine, & Doctorem erectum solo verbo ab Imperatore, vel Summo Pontifice, aut alio Principe habente potestatem Doctorandi: & sic asserendo priorem posse etiam per testes probari, posteriorem verò non nisi per scripturam.

Probatio Doctoratus qualis.

(d.)

DISPV-

DISPVTATIO II.

De oppositione ad cathedram, ejusque adeptione, & usu.

1242 Possumus considerare Doctorem in ordine ad docendum instar sacerdotis in ordine ad absolvendum, ita ut sicut sacerdos, cum primùm initiatus est, accipit eam potestatē veluti incompletam, quæ postea completur per designationem subditorum, ita Doctor cum primùm creatur, accipiat potestatem ad docendum veluti incompletè, & in actu signato (ut dicunt) quæ postea per designationem discipulorum, data cathedra, maneat completa, & in actu exercito. Exhibuimus disputatione præcedenti Doctorem constitutum in sua dignitate, ornamentis Doctoralibus insignitum, & solum ad docendum potestate incompleta pollentem: modò ut exhibeamus suam jam potestatem completam in cathedra exercentem, agendum nobis est de provisione cathedrarum, sive per oppositionem, sive per meram Principis electionem: proindeque de oppositoribus, & suffragantibus, deque ipsis Magistris adeptionem, & usum suæ cathedræ habentibus.

QUÆSTIO I.

Qualisnam Doctor in cathedra provideri debeat: & qualiter fieri provisio?

Cathedra quid sit. VT prius innotescat quid sit cathedra, in qua Doctor exercere debet suam potestatem ad docendum, supponendum est, cathedram posse dupliciter accipi, scilicet formaliter & materialiter. Cathedra formaliter accepta (ut exponit Molina de just. tom. 1. tract. 2. disp. 2. §. secúdum est, fine) nihil aliud est, quàm jus ad docēdum, accipiendumque stipendium ei muneri præscriptum. Cathedra accepta materialiter est excelsa sedes præsidentis. Ita Gloss. v. cathedrā, in Extrav. super cathedram, de sepulturis, inter communes, & Glos. v. Cathedram in Clem. Dudum. de sepulturis. Ubi asserit Cathedram esse propriè Doctorum, quæ competit præ cæteris Summo Pontifici, qui sicut præeminet cæteris dignitate, ita cæteros præcellit sanctitate. *Docendi usus laudabilis.* Deinde ut innotescat qualenam sit potestatis Doctoralis exercitium in cathedra, supponendum iterum est, usum docendi valde honestum, laudabilem, & utilem esse, ut sumitur ex S. August. serm. 27. de Verbo Domini. (Vacent verbo, inhient doctrinæ dulcedini.) & ex Suario tom. 4. de Relig. tract. 9. lib. 1. cap. 5. num. 16. quatenus cum S. Thoma Opusc. 19. cap. 2. docet posse institui in Ecclesia Dei religionem, quæ habeat pro fine docere, ita ut talis religio docens secundùm tale munus exerceat, & profiteatur etiam vitam contemplativam. Quia licèt (inquit) tale docendi institutū ex parte activum sit, quatenus actus docendi exterior est, & ad alios ordinatur: nihilominus intrinsecè ac necessario includit contemplationem, quando doctrina est de veritate per se intenta: tum quia hæc doctrina potissimum est sacra includens meditationem veritatis divinæ, quæ ex se multum juvat ad contemplationem rerum divinarum, & inflammandum affectum. Tum etiam quia licèt interdum hæc studia versentur circa creaturas, tamen ordinātur ad Dei cognitionem & amorem, ut ad principalem scopum.

1243 Igitur circa cathedram, & exercitium docendi, tria sunt à nobis in hac quæstione expedienda: scilicet, ad quemnam pertineat Doctores providere in cathedris: qualesnam Doctores sint providendi, & qualiter provisio fieri debeat. *Magistros designandi cui ad quem spectet.* Quod attinet ad primum, de causa efficiente magistrorum, seu deferente illis cathedras ad docendum, certum est hoc munus spectare immediatè ad supremos Principes in suis districtis & territorijs, ita ut in studijs, seu Academijs verè laicis Principes laici, in Ecclesiasticis Summus Pontifex designet præceptores: nam magni interest ad bonum regimen, & conservationem Reipublicæ, attendere, quibus subditi doctrinis, & per quos Magistros imbuantur. Hæc tamen cura designandi Magistros, solet interdum à supremo Principe demandari alicui Magistratui Academico, saltem ut fiat provisio ad tempus per substitutum: item alicui prælato, ut in aliquibus cathedris fiat provisio annualis, & in alijs perpetua: sic in Academia Eborensi Rector Collegij Spiritus Sancti providet in substitutionibus, Provincialis Socie-

tatis IESV Provinciæ Transtaganæ providet Magistros proprietarios, nempe professores humanioris litteraturæ annuatim, præceptores philosophiæ singulis quadriennijs, professores S. Theologiæ sive moralis, sive speculatricis absque ulla temporis præfinitione. Cum verò providet professores Theologiæ speculatricis, monet Generalem, ut ab eo confirmentur. Ad quem spectet providere in cathedris Academiæ Conimbricensis sive substitutos, sive proprietarios magistros, agitur lib. 3. Statut. tit. 6. Observat Petrus Gregorius lib. 18. de Republ. cap. 2. num. 18. postulare æquitatem, ut magistri designentur in Academijs per earum fundatores; vel saltem ijs præsentantibus. Possunt (inquit) & requiri personæ Ecclesiasticæ, ut Summus Pontifex, vel ejus Vicarij, vel Patriarchæ, & alij in eligendis Magistris scholarum, quæ sunt ex illorum fundatione, & eorum alūtur stipendijs, ne sit in potestate aliorum, contra illorum intentionem, alios quàm ipsi statuerint, præponere. Non minùs (addit) quàm in Ecclesia patronata nullus admitti, vel institui debet sine præsentatione patroni, vel in ejus negligentia per Episcopum.

Magistri eligendi quales esse debeant.

1244 Quod attinet ad secundum, qualesnam Doctores sint providendi, seu Magistri designandi ad cathedras? facile est in genere definire, nempe Doctorem providendum, seu eligendum talem esse debere, qui suum munus, seu magisterium accuratè expleat, in ordine ad finem, quem intendit Academia, ut nempe ipsa floreat Sapientibus omnium facultatum, & universus orbis illorum doctrinæ radijs illustretur. Et quidem ad munus docendi quòd solum debeat admitti ille qui idoneus est, expressè traditur cap. 2. & ibi Glos. pen. de Magistris. In specie ille procul dubio maturè ac prudenter eligetur, qui & morum probitate, & uberis doctrinæ sanitate excellat, promptusque & impiger sit ad eam suis auditoribus inculcandam: hac enim ratione æquè efficaciter docebit verbo & exemplo. Quod verò Magister esse debeat vitæ probatæ, & à peccato immunis, constat ex Can. cum exaudiero dist. 50. ubi dicitur docere nō posse alios, dum quis est in peccato. Quòd debeat instructus esse ea scientia, ut parere valeat uberem doctrinam, similiter ex Can. certum dist. 10. ubi dicitur quòd docere non debet quis eum, à quo ipse doceri debet. Imò scientiarum omnium genere instructum non fore idoneum Magistrum, nisi se gerat temperatè, & servet modum in docendo, ita ut totius doctrinæ ubertatem non effundat, sed moderatè instillet, planè habetur ex Can. si quis dist. 34. ubi docere non debet quis omnia quæ addidicit, sed tantū illa quæ sunt utilia audientibus.

1245 Quantum igitur ex jure Canonico potui deprehendere, ut quis Magisterij curas suscipere, & optimi Magistri partes agere possit, debuit prius discipulus optimus esse sub disciplina optimi Magistri. Hinc cap. Miserum, dist. 61. in Magistrum eligi non debet, qui nunquam fuit bonus discipulus. Faciunt tex. in cap. si clericatus 16. q. 1. cap. officij, cap. cum in Magistrum, de elect. cap. Ordinatos 59. dist. Quibus, & alijs multis id probant Panuinus de Vilitat. 2. par. q. 9. nu. 73. in vol. 14. tract. Guillelmus Durandus de modo generalis Concilij celebrandi, rub. 18. n. 3. in vol. 2. & D. Roter. Acunha in 1. par. Decreti ad d. cap. Miserum num. 3. Nam Doctor rectè dicitur à docendo, ille qui potest docere, quæ antea benè didicit. Cap. si Rector 43. dist. Multo enim tempore discendum est, quæ postea doceamus. Cap. sic vive 16. q. 1. Et qui tenorem tenere non didicit, secundum locum præstare non debet in tabernaculo. Cap. ante omnia in fine dist. 40. Possumus addere in Magistro eligendo præsertim ad maiores & superiores cathedras, magnam esse habendam rationem de matura ætate: ætatis enim maturitas valde confert ad maturitatem doctrinæ, quæ multùm postulatur in Doctore. (Senectus enim (ut ex S. Hieronymo tradit Melchior Phæbus decis. 66. num. 8. & 7.) ætate fit doctior, ususque & processu temporis sapientior.) Vide quæ de senectutis præstantia afferunt Pineda in vita S. Ioannis Baptistæ lib. 2. art. 1. cap. 6. §. 139. Aviles in procem. ad cap. Prætor. num. 18. pag. 17. Tiraquel in præfat. primog. num. 148. Mendoça tō. 2. in lib. 1. Reg. cap. 4. num. 15. ubi latè ostendit quàm sint utiles senes Reipublicæ moderādæ. Item Mascard. de probat. Cōc. 1294. & 1295. n. 4. Menoch. lib. 6. præs. 47. num. 3. & Mantica de cōs. 317. num. 6. ubi asserunt senioribus testibus magis credi quàm junioribus. Denique quales præceptores esse debeant scholasticorum nostræ Societatis, præscribitur in Ratione stud. Provin. reg. 4. & Constit. par. 4. cap. 6. num. 6. his verbis: Professores sive de Societate illi sint, sive externi, optandum est, ut docti, diligentes, & assidui, & profectus studentium tam in lectionibus, quàm in alijs litterarijs exercitationibus studiosi sint.

Discipulus bonus qui fuit, Magister esse potest.

Senex Magister.

Doctores Magistri an possint fieri regulares.

1246 Est tamen in hanc rem gravis difficultas; an religiosi censeantur idonei ad Magisterium, ita ut absque detrimento regularis disciplinæ, & humilitatis Doctorari, & in cathedris provideri possint? Negativa pars videbitur alicui esse defendenda: quia agere Magistrum in aliqua publica Academia, ibique exercere Magisterium stare non quit cum secessu, & abstractione à rebus humanis, quem postulat religiosa quies, devotio, & assidua in Deum, resque superiores mentis affixio: quid enim plus distrahit mentem, animum magis turbat, & exagitat, quàm strepitus Academici, sive quando in publico & frequenti

admo.

admodum conventu turbidi ac fervidi adolescentes vocum, manuum, pedumque sonitu horribilem plausum edunt, sive etiam quando contentionibus litterarijs exercentur? 2. Quia Doctoratus & Magisterium videntur nimis offendere religiosam humilitatem & submissionem, item præbere ansam ambitioni, quæ religionum teterrima pestis est. 3. Quia videtur non posse stare cum religiosa paupertate regere cathedram, præsertim in opulenta Academia recipiendo salarium annuum, quod sæpe pinguissimum est. Et sic Rebuff. cit. dispens. cũ irregul. num. 27. affirmavit titulum Doctoralem in Theologia, vel iure Canonico non debere tribui religiosis.

Oppositum nihilominus tenendum est cum S. Bonavent. in opusculo ad Magistrum, Gailliel. Bened. ad cap. Raynuntius num. 113. Tabiena v. Magister q. 2. num. 3. Armilla v. eod. nu. 4. Emman. Roter. tom. 2. qq. regul. q. 74. a. 1. Sãch. tom. 2. Decal. lib. 6. cap. 14. Tamborino de iure Abbat. tom. 3. disp. 3. q. 6. num. 39. Lezana tom. 2. cap. 13. num. 42. & Suario tom. 4. de Religion. tract. 10. lib. 5. cap. 4. num. 10. asserentibus religiosos posse licitè & honestè absque ullo humilitatis, & observantiæ regularis detrimento creari Doctores, & designari in Magistros pro regendis cathedris Theologiæ, & Iuris Canonici. Sumitur ex communi praxi Ecclesiæ ac religionum, & ex eo, quia (ut notat Barbos. de iure Eccles. lib. 1. cap. 43. num. 62.) regularibus nullibi interdicitur huiusmodi gradus assumptio, vel harum facultatum studium. Sumitur deinde ex privilegijs, & decretis Summ. Pontificum, Bonifacij IX. Innocentij VIII. Clemẽtis VIII. & Vrbani VIII. quorum meminit Lezana citatus num. 42. Sumitur tandem ex ratione, quia assumere gradum Doctoris, & exercere Magisterium honestarum facultatum in suo conceptu formali nullum malum morale includit: imò si Doctoratus & Magisterium assumatur eo fine intento, ad quem ex sua institutione dirigitur, quid est valde laudabile, & cõsonum professioni religiosæ: siquidem docere alios, eosque à tenebris ignorantiæ eripere, in ordine ad consequendam æternam salutem, opus est misericordiæ & charitate virtutum reginæ profectum.

Religiosi qualiter Doctores fieri possunt.

1247 Debent tamen regulares tum ad Doctoratum ascendere, tum Magisterium subire iuxta suorum ordinum statuta & consuetudines. Hinc Fr. Emman. Rot. d. q. 74. a. 2. asserit Fratres Franciscanos posse ad gradus Doctoris promoveri, dummodo cursus per constitutiones Apostolicas, & sui ordinis statuta decretos perfecerint, & idonei existant, & in Vniversitatibus ab ipso ordine per generalia capitula specialiter electis. ead. q. 74. art. 3. addit religiosos ordinis Prædicatorum reformatorum, seu de observantia, provinciæ aut Congregationis Hispaniæ, si præsumant assumere quencunque gradum in S. Theologia, nisi ad illum per capitulum dictæ Congregationis expositi fuerint, invalidè promoveri, esseque irritum quidquid fecerint. Notat tamẽ hanc pænam non comprehẽdere reliquos Fratres non reformatos, imò nec extendi ad reformatos, qui non ex præsumptione, sed ex ignorantia, vel oblivione ad eos gradus promoti sunt. Illud observat Barb. citat. num. 64. ex Felino in cap. cum dilecta num. 18. de rescript. Navarro Commentar. 2. de regular. num. 2. & Surdo de alimen. tit. 8. privil. q. 7. num. 4. religiosum missum à superiore ad litteras addiscendas censeri quoque licentiam habere ut promoveatur ad Doctoratus gradum, ac proinde teneri monasterium solvere expensas factas in assumptione gradus. Hæc eadem ex Calder. consil. 2. de Magist. & Anchar. consil. 441. docet Stephan. Gratian. tom. 1. cap. 166. num. 7. subdens rationem, quia Abbas dando licentiam videtur omnia concedere, sine quibus non posset monachus abesse l. sed Iulianus §. quod dicitur ff. ad Macedon. Item quia Doctoratus & peritia in studio comparata cedunt in emolumentum monasterij.

1248 Dubium est, an religiosi possint Doctorati in iure civili, & Medicina? Negat Tamborinus de iure Abbatũ tom. 3. disp. 3. q. 6. num. 38. cui favet Roter. in cõpen. resol. 70. num. 1. Probat, quia regularibus studere iuri civili, aut Medicinæ, interdicitur cap. non magnopere, & cap. super specula, ne clerici, vel monach. &c. ergo consequenter interdicitur in dictis facultatibus gradum assumere. Nihilominus dicendum est cum Barb. tom. 1. de iure Eccles. lib. 1. cap. 43. num. 61. Lezana tom. 2. cap. 13. num. 42. Castro Palao p. 3. tract. 16. disp. 4. pun. 13. §. 6. Calderino, Felino, Navarro, Salzedo, & alijs quos refert ac sequitur Sanch. lib. 6. Decal. cap. 14. num. 45. & 46. religiosum qui his facultatibus operam dedit, sive licitè existens in sæculo, sive illicitè existẽs in religione, posse suscipere illarum gradus. Ratio est, quia prohibitio non debet extendi extra casum prohibitum, quanvis igitur auditio iuris civilis, & medicinæ prohibeatur regularibus, tamen non prohibetur ad gradus harum facultatum promotio. *Graduari (?) in iure civili & medicina.*

Societas Iesu quo modo admittatur ad cathedras, & Doctoratum.

1249 Qualiter homines Societatis Iesu possint in Academijs provideri in cathedris, & promoveri ad Doctoratus, latè docet Suar. cit. tract. 10. lib. 5. cap. 4. à num. 9. Nam quòd possint admitti ad cathedras servata paupertate, & ablatis secularis negotiationis, atque ambitionis occasionibus, sumit ex declaratione Congregationis 1. can. 15. „ ubi sic: Cathedræ publicæ in universitati- „ aut alibi cum ea disceptione suffragiorum, „ suppositione, quæ solet fieri, non sunt admittcu-

„ mittenda: si tamen sponte offerantur ab V-
„ niversitatibus, aut Rectoribus earum, & gra-
„ tis prælegantur, nec quisquam se opponat,
„ cum quo sit disceptandum, admitti possent
„ consulto Generali. Addit eadem ratione Statuto Societatis esse consentaneum, ut promoveantur illius religiosi ad gradum Doctoratus, vel Magisterij, sicut exprimitur in 4. part. Constit. cap. 6. §. 17. modò serventur illæsæ paupertas, & humilitas. Vnde pro observatione humilitatis innuitur finis intédédus his verbis:
„ Ad quos sine humilitatis detrimento non
„ ob aliud, quam ut possint proximis ad Dei
„ gloriam esse utiliores, promoveri debent. Præcipitur etiam ut sedeant extra numerum nullo servato antiquitatis ordine. Deinde pro observatione paupertatis, cavetur 1. ne in susceptione graduum faciant sumptus, qui non deceant pauperes. 2. ne ex suo magisterio, vel gradu capiant stipendium, aut temporale emolumentum, quod ex aliorum actibus vel gradibus provenire solet. Notant benè Emman. Roter. & Barbos. locis citatis non posse religiosos Societatis Iesu promoveri ad gradus S. Theologiæ, vel Philosophiæ absque facultate Generalis.

His ita constitutis, facilè est respondere fundamentis sententiæ Rebuffi, quæ excogitavimus, & proposuimus supra num. 1246. Ad primum dicimus cum secessu, devotione, & contemplatione regularium stare posse Magisterium, etiam exercendum in aulis frequentissimis Academiarum, modò suscipiatur ex obedientia & charitate, eo modo quo suscipitur munus concionandi in populis magnæ frequẽtiæ, & tumultus. Ad secundum, licèt fineantur honores, & dignitates ansam præbere, ut quis inaniter tumeat cum detrimento humilitatis; dicimus tamen hoc esse per accidens: cum religiosus in omni dignitate, etiam suprema possit ac debeat se temperatè & submissè gerere. Ad tertium, negamus religiosæ paupertati repugnare accipere salarium & stipendium pro cathedra, vel pro quovis alio munere honestè exercendo, dummodo accipiatur de consensu superioris.

1250 Quod attinet ad tertium, scilicet qualiter fieri debeat provisio in cathedris, ex dictis satis manifestum relinquitur: cum modus providendi in genere acceptus duplex tantum appareat, alter quando supremus Princeps ex varijs ab Academia propositis unum eligit, sicut solet evenire in magistratibus politicis, quando Senatus regius duos, vel plures Regi proponit, & Rex unum ex propositis designat. Hic modus servatur in Academia Conimbricensi circa cathedras maiores, seu primarias. Hic etiam modus servatur in Eborensi circa omnes cathedras, ita ut Senatus Academicus, nempe Rector cum suis consiliarijs proponat varios Transtagano Provinciali, ipse verò designet quem maluerit. Alter modus est providendi per oppositionem, ita ut vacante cathedra alumni Academici, in quibus concurrunt omnes conditiones, ut legitimi petitores, seu candidati esse possint, dent nomina, deinde legant pro ostentatione (ut aiunt) die præfixo, ac tandem per suffragia studiosorum ferant cathedram. Hic modus circa cathedras minores observatur in Academia Conimbricensi, & alijs. Qualiter autem debeat executioni mandari, ut validè & licitè fiat oppositio, patebit ex sequentibus quæstionibus.

Cathedras providendi duplex modus.

QUÆSTIO II.

Quinam sint legitimi oppositores, & suffragantes ad cathedram: & quomodo facienda oppositio?

1251 SErmo nobis erit in hac & sequentibus quæstionibus de provisione cathedrarũ per oppositionem: & quia in hac præcipuum locum vendicant tum oppositores, qui nempe petunt, & intendunt ferre cathedram, tum suffragatores, qui ferendo suffragia cath-dram ipsam dare intendunt, de utrisque nobis agendum est. Imprimis, de suffragijs studiosorum circa provisionem cathedrarum tractant Sotus de justitia lib. 4. q. 6. art. 3. col. penul. & lib. 1. q. 6. art. 6 col. 1. vers. quanto ad finem. Villalobos 2. par. Summæ tra. 7. diff. 8. num. 13. & diff. 9. per totam. Rebuff. in privil. scholast. privil. 68. Emman. Roter. in Sũma cap. 284. num. 2. & 3. ad fin. Garcia de benef. 7. par. cap. 16. num. 45. Navarra de restit. lib. 2. cap. 2. à num. 173. 193. 195. Narbona l. 33. tit. 7. lib. 1. Recop. gloss. 3. & 4. ubi de subornationibus, & glos. 10. ubi de sponsionibus.

Suffragantes studiosum.

Sed antequàm aggrediamur quæstionem propositam quoad suas tres partes dilucidè expediendas, breviter disquirendum est 1. an expediat in studijs generalibus fieri provisionem cathedrarum per oppositionem, & studiosorũ suffragia? Nonnullis ex citatis authoribus, ut testatur Alfonsus de Escobar cap. 7. defendunt negativam partem, contendentes suffragia decisiva pro ferendis seu providendis cathedris esse studiosis deneganda, itaut nulla ratione expediat fieri illarum provisionem per suffragia: Fundari possunt 1. quia non potest fieri recta provisio per scholasticos ut plurimum adolescentes, & in ætate fervida suis passionibus & voluptatibus præcipites, quibus neque judicij maturitas suppetit ad deliberandum, neque probi-

... an expediat.

probitas;& rectitudo ad eligendum. 2. à simili, quia in Republica politica non fiunt provisiones officiorum & magistratuum per suffragia turbæ popularis, forte observatione illius axiomatis, Argumentum pessimi turba est; ergo idem erit in Republica litteraria. 3. ab inconvenienti, quia experientia compertum est in oppositionibus turbari vehementer Academias, & agitari tumultibus, ita ut tempus quod erat impendendum studio, consumatur grassationibus, comessationibus, & rixis, non sine ingenti detrimento honoris, vitæ, & conscientiæ multorum. Ita sentit Villalobos p.2.tract. 8.diff.9.num.6.fine. Nihilominus damnare nō audeo praxim receptam diuturno usu, & firmatam statutis Academiarum præsertim Salmantinæ,& Conimbricensis,in quibus per oppositionem,& suffragia studiosorum cathedræ providentur. Esset enim temerarium asserere has præclarissimas Academias errare in re tam gravi, cum incommoda & commoda pro utraque parte viri experti, prudentes, sapientes,& litterariæ Reipublicæ satis amantes expendetint,& sic rectè fieri judicavérint: & hæc authoritas mihi pro fundamento abunde est, præsertim quia à multis didici hujusmodi provisionem cedere in magnum bonum Academiæ, cum oppositores sola spe obtinendi suffragia, scholasticos noviores perenniter invisant, ac statis temporibus difficilia edoceant non sine magno litteraturæ utriusmque proventu.

1252 Accedit quòd scholastici auditores habent probe cognitam oppositorum scientiam, ut possint rectè ferre suffragium; quia ut ex Ioann.de Platea in l.ex agentibus C. de princi. agen. in rebus lib. 12. tradit Rebuff. privil. 68. scholaribus de scientia Doctoris creditur; imò ille Doctor dicitur doctus, quem studiosi referunt doctum l.quæsitū in prin. ibi auditores referunt ff.de fund. instr. u. cum scriptum de dote præleg. l. si ædibus, de damno infecto. Triplici fundamento adversariorum satisfit unica solutione, nempe multitudine illa suffragiorum cathedram regulariter benè provideri, utpote superare maiori parte, quæ semper sanior est: illa autem relata incommoda, quæ per accidens eveniunt, sufficienter compensari emolumento allato, quod non apparet in Republica politica.

Scholastici rectè ferunt suffragia.

Disquirendum est 2.an Princeps laicus in Academia Salmantina, & alijs similibus, possit auferre scholaribus jus suffragandi, ita ut provideantur cathedræ absque oppositione? Videbitur alicui negandum 1.quia in Academia Salmantina suffragia concessa fuerunt studiosis ad provisionem cathedrarum ex constitutione Martini V. Pontificis quæ est 26. in Salmantinis,quæ à nullo Principe laico revocari possūt. 2 Quia certum est inter studiosos versari quàm plurimos clericos, quorum unicuique jus suffragandi ex dicta Constitutione quæsitum videtur non posse revocari à Principe, qui in clericos nullam vendicat jurisdictionē. 3. Quia saltem in cathedris, quæ destinatæ sunt ad docendam S.Theologiam, & Ius canonicum manifestius videtur nihil posse laicum Principem, cum hujusmodi facultates ad solum Pontificē spectent.

1253 Oppositum nihilominus tenendum est cum Alfonso de Escobar cap.22.ex hoc præciso fundamento, quia temporalis administratio Salmantinæ, Conimbricensis, ac similium Academiarum spectat ad temporalem, & secularem Principem, ut sæpe monuimus: cùm verò cathedrarum provisio inter temporalem gubernationem referatur, ad solum Principem spectat provisioni novam formam, novosque electores designare,& immutare providendi modum, quoties bono Academiæ id expedire visum fuerit. Ad primū in oppositum respondemus Constitutionem Martini V. ob id principaliter observatam esse, quia obtinuit approbationem, & consensum regium, sine quo servanda non foret, ut in simili resolvit Zevallos de las fuerças 2.p. q.157. à num.8. Accedente autem consensu regio lex potius regia quàm Pontificia appellanda est, proindeque à Rege tolli, & immutari potest. Ad secundum posita distinctione jam alibi inculcata inter causas clericorum ut singulorum, & causas professionis, & totius Universitatis rectam gubernationem respicientes, dicimus licèt Princeps nequeat in causis singularibus clericorum quid decernere, posse tamen in sua Academia legem universalem condere, quā studiosus clericus teneatur. Si igitur Princeps ex causa potest ca hedris privare clericum & religiosum, cur non poterit ex causa eosdem privare jure eligendi ad cathedram, de quo Bobadil.lib.2.cap.18.num.181. Accedit quòd quādo Princeps per legem generaliter latam disponit de modo providendi cathedram, non adimit jus aliquod clericis: siquidem nec ipsis potuit quæri, sicut nec laicis, & multo minus irrevocabile. Ad tertium fatemur quod alibi latè exposuimus, solius Pontificis esse S. Theologiæ articulos & veritates definire, sicut juris Canonici decreta edere, ac promulgare, potestatem autem erigendi cathedras, & studia, in quibus regantur, communem esse cuicunque Principi Christiano.

Provisio cathedrarum per suffragia

1254 Prima difficultas principalis quæstionis est, quinam sint legitimi oppositores ad cathedram? Nota, si loquamur in rigore juris Canonici, dari discrimen inter oppositorem & competitorem, juxta Clemen. Constitutionem & ibi addit. marg. De electione, ut nempe competitor dicatur ejusdē dignitatis, vel beneficij: oppositor autem, quādo est electus unicus. Nos loquimur de oppositore

Oppositor quis sit.

ſitore accepto latè, prout coincidit cum candidato, ſeu petitore quocunque alicujus cathedræ in Academia. Igitur oppoſitores legitimi ad cathedram illi cenſentur, qui ſecundùm jus Academicum habent omnia requiſita, ut ſe poſſint opponere, & cathedram ferre, & aliùnde non prohibentur talem oppoſitionem facere: ſicut prohibentur religioſi Societatis Ieſu ſe opponere, quanvis de licentia Generalis poſſint cathedras ſponte oblatas acceptare in alienis Academijs, ut ex præſcripto primæ Cõgreg. Gener. can. 15. tradit & exponit Suar. to. 4. de Relig. tract. 10. lib. 5. cap. 4. nu. 9. Quænam autem requirant ſtatuta Academica, ut quis legitimus & idoneus oppoſitor eſſe poſſit, conſulantur ſingulatum Academiarum ſtatuta, nobis ſunt obvia Conimbricenſia lib. 3. tit. 6. ubi latè de vacatura cathedratum, & modo providendi, oppoſitione, ac oppoſitoribus. Quod nullus ſtudioſus ædilis poſſit ſe opponere alicui cathedræ, cavetur lib. 2. tit. 30. init. Quòd maneat inhabilis ad oppoſitionem omnis oppoſitor, qui vacante cathedra dederit aurum, argentum, aut quid æquipollens alicui, qui poſſit ei favere, habetur expreſſè lib. 3. Statut. tit. 6. num. 57. Item num. 60. cadit oppoſitione, qui pro illa non legit, niſi morbo excuſetur.

Suffragãtes in oppoſitione qui ſint.

1255 Secunda difficultas eſt, quinam poſſint eſſe ſuffragatores in oppoſitione? Sicut difficultate ſuperiori reſolvimus eos eſſe legitimos oppoſitores, qui ſecundùm ſtatuta Academica habent omnia requiſita ut ſe opponant & ferant cathedram, ita modò dicimus eos eſſe legitimos ac idoneos ſuffragatores, qui habent omnia requiſita ut ſuffragium pro oppoſitore ferant. Quænam autẽ requirantur ut quis in Academia Salmantina ſuffragari poſſit, exponit Sanch. lib. 2. conſil. cap. 1. dub. 52. num. 2. in hunc modum. Primo (inquit) requiritur quòd quis habeat curſum. Secundo, quòd ſit adſcriptus matriculæ ſcholaſticorum. Tertio, quòd ſit examinatus à deſignato Magiſtro in Grammatica, & habeat ab illo ſchedulam. Quarto in facultate legum, quòd primo anno audierit Inſtitutam, in qua docentur termini, & principia legum. Quinto exigitur, ne fregerit aliquod ex ſtatutis, quæ imponunt pœnam inhabilitatis? qualia ſunt ingredi domum oppoſitoris, vel acclamare, vel applaudere pedibus in illius gratiam: item ſubornatum eſſe directè, vel indirectè, ita quòd receperit pretium, vel munus aliquod eo animo, ut pro tali oppoſitore ſuffragetur. Quinam ſtudioſi habeant jus ſuffragij in Academia Conimbricenſi, traditur lib. 3. Statut. tit. 6. a nu. 14. quinam repellantur à ſuffragando, latè exponitur à num. 31. ubi excluduntur 1. Rector & Cõſiliarij, utpote oppoſitionis judices. 2. ſcholaſtici impuberes, qui ſcilicet non habent quatuordecim ætatis annos completos. 3. ſcholaſtici non matriculati. 4. quicunque tempore cathedræ vacantis collegium, aut domum oppoſitoris fuerit ingreſſus, exceptis famulis, portioniſtis, & capellanis talis Collegij. 5. qui tempore vacaturæ aliquod donum, aut beneficium accepit ab oppoſitore, vel ejus conſanguineis aut amicis. 6. qui adfuit conventiculo facto in oppoſitoris favorem, & ſuum ſuffragium declaravit. 7. qui oppoſitorem allocutus fuit, vel domi ipſius, vel extra, niſi talis ſermo publicè fiat, & de rebus nec directè, nec indirectè ad cathedram attinentibus. 8. excluduntur omnes habentes offitium procurandi, advocandi, judicandi, item notarius, medicus, chirurgus, pharmacopola, & quicunque habẽtes Conimbricæ officium ex quo vivant, quin in ſcholis ſint profeſſores, vel auditores. 9. quicunque in favorem oppoſitoris plauſum ediderit, aut perturbationem fecerit. 10. qui diu aut nocte oppoſitorem acclamaverit, vel convocaverit ſcholares in illius favorem. 11. qui ſchedulam, in qua eſt ſuffragium, aliquo ſigno notaverit: tunc enim ſchedula illa rejicietur tãquam inutilis.

1256 Tertia difficultas eſt, quomodo oppoſitio fieri debeat? Difficultatis hujus deciſio abſolutè & in genere prolata facilis eſt, nempe oppoſitionem debere fieri ea ratione & forma, quam præſcribunt Statuta Academica. Qualis autem forma præſcribatur in Conimbricenſibus, latè habetur lib. 3. tit. 6. Nam à num. 1. decernitur modus, quo vacans cathedra eſt proponenda & publicanda, ut oppoſitores poſſint date nomina, intra præfinitum terminum. A num. 8. elapſo termino edicti ſtatuitur forma, quæ ſervanda eſt habendis lectionibus oſtentationis, quas vocãt de ponto. num. 10. determinatur tempus, quo lectiones durare debent, & haberi ſive ſit matutinum, ſive veſpertinum. num. 11. præcipitur ſub pœna pecuniaria oppoſitoribus, ut contra legentem argumententur: deinde permittitur oppoſitori legenti, ut ſua lectione finita informet ſuffragantes de ſua juſtitia, ita ut nihil proferat quod redundet in dedecus aliorum oppoſitorum. num. 12. præſcribitur ſecretario Academiæ forma ſervanda in ſchedulis, in quibus ex altera parte inſcribuntur nomina oppoſitorum, & ex altera nomina ſuffragatorum cum ſuis qualitatibus. Videantur reliqua uſque ad finem tituli, in quo modus, & forma oppoſitionis exactiſſimè continetur.

(a.)

QVÆS.

QUÆSTIO III.

Ad quid, & qualiter teneantur oppositores?

Horarum canonicarum excusatio in oppositore.

1257 PRima difficultas est, an oppositor in sacris constitutus excusetur à recitandis horis canonicis, quando habiturus est lectionem oppositionis? Certum est 1. talem oppositorem non excusari, quando commodè potest utrunque facere, nempe recitare horas canonicas, & lectionem habere, illam faciendo, & memoriæ mandando. Certum est 2. debuisse talem oppositorem recitare quidquid potuit, præveniendo tempus, antequam puncta lectionis habendæ acciperet: si hoc antea advertit. Sola est dubitatio, quando nihil potuit prævenire, & occupatione faciendi, & mandandi memoriæ lectionem ita est impeditus, ut moraliter non possit utrunque præstare, scilicet legere & recitare. Respondeo in tali eventu excusari à recitandis horis Canonicis: & idem esset de quolibet alio præcepto merè Ecclesiastico incompatibili. Ita Maior in 4. dist. 12. q. 3. Navarr. in Summa Hisp. & Lacina cap. 25. num. 101. Quamvis hoc non facile consulendum dicat. Item tenet cap. quando Lat. cap. 21. num. 7. Palanos 4. dist. 15. disput. 9. fol. 148. & Sanch. lib. 7. Consil. cap. 23. dub. 51. Ratio est desumpta ex generali regula: Quando subitò aliqua occupatio supervenit, quæ nec potuit præveniri, nec potest omitti absque gravi proprio vel aliorum detrimento, & non compatitur cum recitatione officij divini, talis occupatio excusat à recitatione illius. Et in hac regula conveniunt citati authores cum Turrecremata cap. Eleutherius distinct. 91. num. 7. Armilla verbo Hora num. 16. Tabien. num. 25. & Sylvestro quæst. 15. Assignant traditæ regulæ eam rationem, quia quod pro charitate institutum est, non debet contra charitatem militare.

Officij divini occupationes quæ excusant recitationem.

1258 Ex quibus, quæ possunt inservire pro confirmatione nostræ resolutionis, inferunt 1. excusari à recitatione Horarum eum qui esset per totum diem occupatus in audienda confessione moribundi, vel in vitando scandalo magno, v. g. componendis gravibus inimicitijs, & seditionibus ad arma currentium, ita ut solum tempus ad esum & somnum necessarium superesset. Inferunt 2. sufficienter excusari à recitandis horis eum qui esset occupatus circa assistentiam & curam necessariam ægrotorum, ita ut tempus ad commodè recitandum non suppeteret. Ita Sanchez citat. num. 2. ubi pro hac sententia refert Sotum lib. 10. de justit. q. 5. art. 3. Inferunt 3. excusari bonum confessarium à recitandis horis, quando est magna pœnitentium copia, instante ultima die Iubilæi, vel præcepti Ecclesiæ, si non superest tempus ad recitandum, nisi omissis confessionibus quorundam, qui Iubilæum non consequentur, vel præceptum Ecclesiæ non implebunt. Ex quibus satis patet esse justam causam omittendi recitationem, sicut & auditionem sacri, non omittere emolumentum temporale vel spirituale tam proprium, quàm alienum.

1259 Secunda difficultas est, quomodo peccent oppositores subornando suffragantes? Adverte juxta Auth. de testib. §. quia verò. Subornare dici, quasi subitus in aures aliquod malum ornare, & sub colore ponere. Est autem subornare (ut ex Paulo l. al. propter, de accusat. tradit Spiegel v. eod.) falsum instruere aliquem, semotis arbitris. Subornatio (ut ex Gal. in Clemen. de testib. tradit Sylvest. v. eod.) est de aliquo falso exprimendo, & verò tacendo testimonio testis per aliquem facta informatio. Solet fieri subornatio (ut notat Rebellus de just. 2. par. lib. 3. q. 7. num. 2.) per munera, pollicitationes, colloquia familiaria, & alios modos habentes vim alliciendi, & habet locum tum in testibus, qui subornantur, ne verum dicant, tum in suffragatoribus ad beneficium, vel cathedram, qui subornantur, ne rectè eligant. Quamvis suffragatores, & electores, si Latini sermonis castitas attendatur, potius dicuntur præhensari, quàm subornari. Nam prænsio juxta Livium lib. 5. ab Urbe condita, & Tullium Attic. lib. 11. dicitur propriè de candidatis, quando magistratum aliquem ambientes, suffragatorum manus præhendunt. *Subornatio quid sit.*

1260 His notatis, resolutio difficultatis est 1. oppositor qui scholasticos suffragatores subornat, vel præhensat, lethaliter peccat. Ita Rebell. cit. n. 1. & 2. Villalob. 2. parte 8. diff. 9. n. 1. Addit Rebellus oppositorem multo magis peccare cum obligatione restituendi damnum sequutum, si eo animo faciat, ut elector suo suffragio privetur. Patet 1. quia oppositor subornans dat causam electori, ut jure eligendi privari possit, vel saltem ut malè eligat, & ante electionem perjurium committat: solet enim suffragator sub juramento interrogari, an ab oppositoribus promissum, vel donum aliquod acceperit. Patet 2. quia ex gravi pœna per jus inflicta rectè colligitur gravitas culpæ: sed oppositores subornantes afficiuntur pœna gravissima inhabilitatis ad cathedras, ut de Salmantinis testatur Villaloh. cit. & de Conimbricensibus habetur expressè lib. 3. Stat. tit. 6. n. 57. ¶ Qualquer oppositor, que em cadeira algua, depois de estar vaga, der dinheiro, ouro, prata, *Subornatio est gravis culpa.*

ou ourra cousa que o valha, ou emptestar a voto, ou pessoas que o podem favorecer, &c. será inhabil pera aquella opposição, & pera todas as que dahi resultarem. Quantum verò Academia detestetur, ac puniat subornationem, velitque omninò exterminare, constat ex num. 47. ejusdem tituli, ubi sic:

¶ No tempo das opposiçoens mandarà o Reitor tirar summario de testimunhas sobre os estudantes, & pessoas que subornaõ: & contra os culpados procederà a prisaõ, & degredo, & mais penas acima ditas. Facit Lex Lusitana lib. 5. Ordinat. titul. 54. §. 1. ubi quicunque subornans testes ut falsum testimonium ferant, sive in causis civilibus, sive in criminalibus, punitur graviter pœna verberum, & exilij. Addunt citati authores oppositorem, qui se putat digniorem, perperam dicere se redimere suam vexationem subornando, cum ipse nullam patiatur vexationem, sed potius subornando contra justam legem reliquos oppositores vexet.

Simonia an sit emere cathedram Theologiæ.

1261 Tertia difficultas est, an oppositor committat peccatum simoniæ, si subornando suffragatores, aut electores pretio emat suffragia ad cathedram sacræ Theologiæ, seu emat ipsam cathedram? Pars affirmativa suaderi potest 1. quia tunc datur simonia, quando intervenit studiosa voluntas emendi, aut vendendi pretio temporali aliquid spirituale, vel spirituali annexum: sic enim DD. simoniam definiunt: sed Theologia est scientia spiritualis & sacra, utpote continens multas veritates supernaturales: deinde cathedra quanvis sit quid temporale, est tamen quid annexum tali scientiæ spirituali sacræ; ergo non potest emi & vendi absque labe simoniæ. Confirmatur, nā beneficiū Ecclesiasticū, quāvis acceptū materialiter pro jure percipiēdi fructus, sit quid tēporale, tamē sine simonia vēdi nequit ex eo præcisè quòd sit annexū officio spirituali; ergo similiter cōmittetur simonia in emptione cathedræ propter cōnexionē cum officio spirituali, quale est docere S. Theologiam. Suaderi potest 2. à simili, quia simoniacum est emere officiū concionatoris, quòd à Rege, vel dynasta, vel aliqua Republica habet statutū salarium; & à fortiori emere officiū Confessarij Regis, quanvis quis dicat illud solum emere propter utilitatem & honorem temporalem: nam hæc temporalitas est annexa muneri spirituali; ergo similiter erit simoniacum emere utilitatem & honorem cathedræ Theologicæ, quia illa temporalitas est annexa muneri spirituali.

Simonia quando committitur.

1262 Nihilominus pars negativa, quā in nullo authore inveni, sicut nec affirmativam, mihi videtur longè probabilior. Probatur 1. quia solum committitur simonia quando emitur aliquid spirituale, vel spirituali annexum, ita ut nomine spiritualis intelligatur non quidquid incorporeum est, sed quidquid aliquo modo supernaturale est, sive sit aliquid reale, sive morale, sive per modum actus, sive per modum habitus, qualia sunt (inquit Lessius lib. 2. cap. 35. num. 5.) virtutes supernaturales, gratiæ prævenientes, gratiæ gratis datæ, Sacramenta, consecrationes, benedictiones Ecclesiæ, & omnis usus potestatis. Ratio verò cur sola supernaturalia sint materia simoniæ, est, quia cum natura sua sint talia, ut humana industria non possint comparari, sed solum divino munere gratis concedi, magna irreverentia esset æstimari pretio, sicut aliæ res humanæ. Cum igitur officium docendi Theologiam non sit supernaturale, sicut nec ipsa Theologia quoad suas conclusiones naturali lumine deductas, imò nec sit supernaturalis ex parte finis: est enim quid indifferens ut tradatur in ordine ad bonam gubernationem Reipublicæ, & in ordine ad salutem æternam, sequitur non esse simoniam emere tale officium.

Magisterii Theologiæ cum non est materia simoniæ.

1263 Probatur 2. quia non est simonia (ut ex Soto lib. 9. quæst. 5. a. 1. tradit Lessius citatus num. 7.) vendere doctrinam vel notitiam cujusvis veritatis naturali industria comparabilis. Imò in specie (docet Suar. lib. 4. de Simon. cap. 18. num. 4.) non esse simoniam vendere exercitium docendi Theologiam ad instruendas mentes, sine ordine ad probitatem motum, item vendere consilium, quod sistat in pura instructione intellectus: hinc est quòd possit magister ex eo quòd doctior sit, ferre maius stipendium, quanvis doceat minori labore. Ergo sine simonia potest quis emere tam jus, quàm exercitium docendi Theologiam. Probatur 3. quia juxta Suarium citatum num. 10. sine simonia potest quis emere Doctoratum, seu gradum Magisterij Theologici: est enim hujusmodi gradus quædam temporalis dignitas, & honor pretio æstimabilis: sed per Doctoratum illum confertur habilitas, seu potestas ad docendum Theologiam; ergo etiam cathedra, quæ est jus proximum ad docendum emi & vendi potest. Probatur 4. quia si cathedra Theologica foret materia simoniæ ex eo quòd esset annexa officio spirituali instar Ecclesiastici, sequeretur illius provisionem ita spectare semper ad Sūmum Pontificem, ut eo invito Princeps laicus nunquam providere posset, sicut de facto nihil potest quoad collationem in beneficijs: consequens est falsum, & contra id quod resolvimus q. 1. ergo & antecedens.

1264 Fundamenta partis affirmativæ facilè diluuntur. Ad 1. dicimus non esse simoniacā omnē emptionē rei spiritualis, sed solū illius, quæ ita supernaturalis est, ut humana industria cōparari nequeat. Vnde sicut diximus posse vēdi exercitiū docendi Theologiā ad instruen-

instruendas mentes, ita asserimus posse emi cathedram, seu jus ad tale exercitium. Ex quo patet disparitas ad confirmationem; quia jus ad lucrum temporale in beneficio est annexum officio supernaturali, non ita jus cathedræ, ut exposuimus. Ad secundum fatemur, officium concionatoris, & à fortiori, officium confessarij esse materiam simoniæ: quia juxta Suarium dict. lib. 4. cap. 18. num. 13. actus concionandi sine labe simoniæ vendi nequeunt, nam verbum Dei est maximè spirituale, & concionator est veluti legatus à Deo missus ad tale munus. Idem cap. 19. tradit de actibus confessarij, utpote provenientibus à potentia supernaturali in ordine ad salutem animæ: cum igitur exercitium, & actus utriusque prædicti officij sint materia simoniæ, sequitur idem dicendum de ijsdem officijs: quod secus accidit in cathedra Theologica.

Concionatoris & Confessarij Regis officium est materia simoniæ.

Desistentia ab oppositione.

1265 Quarta difficultas est, utrum liceat oppositori pacisci cum alio, suo nempe competitore, ut ab oppositione desistat? Decisio hujus difficultatis, quæ pro parte negativa vera est, traditur à Rebello de justitia part. 1. lib. 3. q. 7. num. 1. his verbis. Illicitum mortaliter ex suo genere est, non tantũ minus digno oppositori, sed etiã digniori, sive per se, sive per interventũ, pacisci cum alio, ut ab oppositione in præjudicium Vniversitatis, vel Ecclesiæ recedat. Vnde per statuta Vniversitatũ inhabilis reddi solet ad cathedram is oppositor, qui cum altero paciscitur de desistendo, quomodocunq; id constet, quanvis alioquin licitũ sit sine eo pacto cuicunque cedere juri suo. Hæc resolutio satis firmatur statuto Academiæ Conimbricensis lib. 3. tit. 6. n. 56. ubi sic habetur. ¶ Nenhũ oppositor se cõcertarà cõ o outro, peraque desista: nẽ o ajudarà directè, nẽ indirectè, por si, ou por outrem: & concertandose por algũa via, ou ajudando, & favorecendo, seja inhabil pera aquella opposição, & pera todas as q̃ daquella provisaõ resultarem. Ex qua inhabilitatis pœna per statutum imposita, quæ quidem gravis est, rectè sequitur statuti transgressorem peccasse graviter ex suo genere.

Oppositor injustè promotus ad quid tenetur.

1266 Quinta difficultas est, utrum & qualiter teneatur ad restitutionem oppositor qui tulit cathedram, alijs dignis, vel dignioribus per injuriam exclusis? Resolutio difficultatis propositæ capienda est ex ijs quæ tradunt authores de electo ad beneficium illicitè obtentum, & nos collegimus in nostro Promptuario à num. 1548. Nam eadem fere est doctrina in oppositione ad beneficium, & ad cathedram. Imprimis constat indignum nec posse petere, nec acceptare cathedram, & si acceptet, teneri ad dimittendum, & satisfaciendum Academiæ pro omnibus damnis, quæ illi ex sua electione obvenerunt: item ad restituendum digno habenti jus commutativæ, quem injustè impedivit, pro omni damno injustè illato. Dubitatio est de digno, utrum, & quando teneatur restituere digniori excluso? Respondeo tunc obligari ad restitutionem, quando injustè fecit quod dignior non fuisset electus: secus quando processit absque injustitia. Est de mente Sanches lib. 2. Consil. cap. 1. dub. 48. Turriani disput. 12. dub. 3. Tanneri disp. 4. quæst. 8. dub. 2. & Cardin. de Lugo de justit. disput. 35. Ratio est, quia in priori eventu fuit causa injusta influens in damnum: in posteriori non tenetur ex injusta acceptione, ut patet: non ex re accepta, cum hæc alterius non sit: & in ea retinenda dignus se habeat ad digniorem, sicut secundus emptor ad priorem. Ex quo fit (inquit Lugo numero 95.) ut quoties dignus non petijt, sed ipse non petens, nec procurans electus fuit, ad nihil teneatur. Idem est quando petijt, sed justè, & modo debito. Quid quando per vim, aut fraudem effecit, ne alter eligeretur? Constat non teneri ad restituendum indigno, si fecit per vim & fraudem, ut electo digno indignus excluderetur, nisi forte imposuit illi falsa crimina. Tunc enim tenebitur restituere ei famam injustè ablatam. Quod si vi aut fraude impedivit dignum, ut eligeretur dignior, tunc distinctione utitur Sanch. citat. num. 13. & 14. nam si impedivit in casibus, in quibus ex justitia commutativa debebatur beneficium digniori, certum est illum pro tali beneficio nihil debere digno excluso: quando verò debebatur ex sola distributiva, dicit adhuc non teneri. Quia tunc dignus nullum omnino habebat jus. Primam partem amplectitur Lugo n. 97. Secundæ non acquiescit n. 98. Quia ille tũc saltẽ habuit jus ne per fraudẽ ab electione impediretur: sicut pauper habet jus, ne impediatur ab eleemosyna.

1267 Sexta difficultas est, an tempore oppositionis liceant spõsiones, vulgo apostas, quod hic & non ille cathedram feret, aut quòd plura obtinebit suffragia? Constat omnibus alumnis Conimbricensis Academiæ esse illicitum sic spondere, utpote prohibitum in Statutis lib. 3. titulo 6. numero 45. his verbis:

Sponsiones super cathedris illicitæ.

¶ Nam averà apostas sobre quem levarà a cadeira, ou mais votos nella, nem sobre outra cousa tocante à dita cadeira: sob pena, que o que ganhar estas apostas, torne o que ganhar com outro tanto: a metade pera quem o acusar, & a metade pera a Confraria. E se as taes apostas se fizerem entre votos, ficaràm alem disso inhabiles pera votarem na dita cadeira: & mais estaràm os que assi apostarem tres dias na cadea, não sendo pessoas de qualidade, a que se deva sua casa por prisaõ. E se fizerem as taes apostas, despois de terem votado, estaràm presos oito dias: & nestes

casos não averá remissaõ de pena. Ex quibus satis patet quantum Academia tales sponsiones aversetur ad obviandum plurimis incommodis, & quantum oppositores; ac reliqui studiosi teneantur ab illis abstinere. De scholasticis Salmantinis idem fere tradit Sanch. lib. 1. Con. cap. 8. dub. 32. num. 4. asserens eos peccare mortaliter, si faciant sponsiones circa cathedram; at non teneri restituere lucrum inde quæsitum. Quia non committunt injustitiam, sed solum gravem inobedientiam contra præceptum impositum sub pœna latæ excommunicationis.

Præciso tamen statuto Academico, & quacunque lege positiva prohibente, plausibilis, ac venusta quæstio est, an spondenti obstet certitudo de lucro per singulares sponsiones circa eandem rem? Casus est, quando ad cathedram sunt tres tantum oppositores, ita ut procul dubio unus obtenturus sit, duobus exclusis: an possis cum unoquoque seorsim spondere viginti aureos, quòd ipse non eligetur: atque adeò perdendo cum uno lucrari cum duobus? Negant Petrus Ledesma in Summa tractat. 32. post. conclus. 7. diffic. 2. Villalob. in Summa tom. 2. tract. 28. diffic. 6. num. 3. & Trullench. tom. 2. Decal. lib. 7. cap. 27. dub. 6. num. 1. Quia datur inæqualitas, cum ille spondens pro parte negativa, nulli periculo se exponat. Affirmandum tamen est cum Sanch. lib. 1. Consil. cap. 8. dub. 16. & Cardin. de Lugo de justit. disp. 31. num. 87. Probatur, nam triplex illa sponsio triplex contractus est cum singulis justus, utpote cum singulis expositus lucro & damno: justitiæ autem & æquitati non potest obstare, quòd ex circunstantijs extrinsecis contrahens reddatur tutus à jactura. Nam si spondens viginti aureos cum uno, inveniret alium, qui ejus partem assecuraret pro decem, sine alicujus injuria maneret certus de lucrandis decem.

Doctoratus an sit patrimonium sufficiens pro ordinibus

1268 Septima difficultas est, utrum oppositor, qui Doctor est, & habet probabilem spem ferendi cathedram, possit absque alio patrimonio, vel beneficio sacris ordinibus initiari? Pro parte affirmativa tenentur stare Gonzales ad reg. 8. Cancellar. glos. 4. n. 36. & Stephan. Gratian. discep. forens. tom. 1. cap. 57. n. 30. quatenus asserunt personam graduatã, quanvis sit pauper, & non habeat patrimoniũ, aut beneficium, posse legitimè ordinari, nõ obstante Concil. Trident. sess. 21. cap. 2. de reform. Ratio est, quia verisimile est talem graduatum posse commodè sustentari ob doctrinam: quia scientia de paupere facit divitem, ut ex auth. de hæred. & falcid. §. fin. colla. 1. & ex proœm. ff. §. nos verò, probat Rebuff. privil. 43. Accedunt pro hac parte Corduba in Summa quæst. 36. Henriq. lib. 13. de excommun. cap. 37. num. 2. & lib. 10. de ordine cap. 17. fine, & Emman. Roter. tom. 2. Sum. cap. 15. n. 15. affirmantes collegialem in aliquo collegio maiori Salmanticensi, aut Complutensi, qui defendit cum satisfactione suos actos in ordine ad recipiẽdum Doctoratum, posse ad illorum titulum ordinari absq; patrimonio, vel beneficio. Idem affirmat citat. Emman. de bono scholastico Theologiæ, vel sacrorum Canonũ, qui jam recepit Bacchalaureatum, & optat gradum licentiaturæ recipere: quia est probabilis spes (inquit ille) quòd se opponẽs ad aliquod beneficium, illud assequetur. Ratio omnium est, quia in prædictis satisfit intentioni Concilij volentis pro decentia status clericalis, quòd clerici habeant congruam sustentationem. Avila de cens. p. 5. d. 5. dub. 6. dicit, quod in casu raro potest Episcopus dispensare, ut aliquis à principio ordinetur sacris sine patrimonio, si sit vir doctus collegio, & gradu insignis.

Patrimonium ad ordines non habendum.

1269 Nihilominus partem negativã contra citatos authores, quasi sine fundamento loquentes acriter defendit Sanchez lib. 7. Consil. cap. 1. dub. 35. num. 10. Probat, quia prædicti graduati solum habent spem deveniendi ad pinguem fortunam, quæ spes multis modis intercipi, & omninò abrũpi potest: at Tridentinum loco citato expressè postulat pacificam beneficij possessionem, & patrimonium ab eis verè obtentum. Confirmat 1. quia certius habet beneficium ille qui beneficij habet canonicam institutionem, & tamen nequit ordinari, donec pacificè possideat, ut docent Navarr. tit. de tempor. ordin. cons. 15. Salzedo in praxi crimin. cap. 18. num. 6. & Lasarte de decima Visitat. cap. 19. nu. 23. & citatus Emman. num. 10. Confirmat 2. quia juxta Navarr. cap. accepta, de restitut. spoliat. opposit. 5. n. 22. ille qui metu renunciavit beneficium non potest ad ejus titulum initiari, quia valet renunciatio, cum tamen habeat manifestum jus, ut sibi plenè restituatur. Et expressè (concludit) hanc sententiam tenet Petrus de Ledesma 1. tom. Summ. tract. de Sacram. ordin. cap. 7. Quibus ego acquiesco motus hac ratione, scilicet verbis, ac menti Concilij satisfieri per possessionem, & non per solam spem congruæ sustentationis: quia ante possessionem clericus potest ab spe dejici per morbum, aut aliter factus inutilis, & sic cogeretur indecenter vivere. Addo tamen juxta posita fundamenta Magistrum, qui jam est in possessione cathedræ perpetuæ, cui salarium congruum annexum est, posse absque alio patrimonio ordinari.

Vide infra dicenda de collegiatis num. 1719. & 1720.

(.1.)

QVÆS

QUÆSTIO IV.

Ad quid, & qualiter teneantur suffragatores in cathedra?

Juramentũ suffragatoris. 1270 Egimus quæstione præcedente de obligat ionibus oppositorum, sequitur ut in præsenti expediamus difficultates circa obligationes suffragatorum. Prima difficultas est, ad quid teneatur suffragator, quando à Rectore ad calculationem suffragiorum assistéte interrogatur sub juramento an aliquem ex oppositoribus fuisset allocutus, vel ejus domum ingressus? Respondetur semper teneri ad vitandum perjurium abstinendo à mendacio, quod juramento confirmetur. Vnde quamvis teneatur jurare ad mentem judicis legitimè interrogantis, illi conformando suam mentem & verba, non ita quando judex non interrogat legitimè, vel solum interrogat aliquid ex falsa præsumptione illius quod lex prohibet. Quare in casu proposito conveniunt authores, Sanchez lib. 3. Decal. cap. 6. num. 34. Navarr. In Summa cap. 12. num. 19. Suar. tom. 2. de Relig. lib. 3. cap. 9. num. 7. Sayrus in clavi clavi lib. 5. cap. 4. num. 24. Azor par. 1. lib. 11. cap. 4. regula 1. & Fagund. in præcep. 2. Quincal. lib. 8. cap. 7. num. 7. posse scholasticos interrogatos sub juramento, an cùm aliquo ex candidatis fuerint collocuti? negare, si de solis alijs rebus egere, quæ ad subornationem non spectabant, intelligendo intra se de hujusmodi rebus scilicet respondendo amphibologicè per restrictionem mentis. Similiter interrogati, an domum alicujus ex dictis cãdidatis ingressi fuerint, jurare poterunt se non ingressos, quando non sunt ingressi ut subornarentur. Ita præter citatos Emman. Roter. in Sũma to. 1. in 2. editione cap. 191. n. 4. & Villalob. tom. 2. tractat. 36. diffic. 6. num. 7. vers. 7. Ratio omnium est, quia sic jurantes respondent verè ad mentem Rectoris interrogantis. Mente enim intelligunt se non fuisse locutos de ijs rebus, quæ statuta prohibent, & quæ judici ac Rectori jus tribuunt ad hujusmodi juramentum exigendum. Nulla enim committitur culpa, vel trangressio statuti in collocutione, vel ingressu, quando hæc non fiunt ex causa inhonesta subornationis.

Addit Alphonsus de Escobar cap. 6. ex S. Thoma 2. 2. quæst. 62. art. 2. ad 4. & Didaco Perez l. 2. tit. 10. lib. 1. Ordinat. si studioso constet de justitia oppositorum, posse eam cæteris suadere, & omnibus modis licitis eam causam fovere: quod urgentius procedit, si cæteri oppositores minùs idonei sint. Et quidem generaliter (concludit) omnia illa, quæ studiosis prohibentur, & de quibus interrogantur prædicto oppositionis tempore, quæ per se non sunt mala & illicita, si bona fide fiãt, poterunt negari, & restrictione mentis licita erunt in foro animæ, ut ait Sãch. d. cap. 6. secus in foro externo ob prohibitionem, de qua Statutum Salmantinum tit. 33. à fol. 230. Videatur Azeved. l. 1. n. 2. tit. 7. lib. 1. & Narbona l. 31. glos. 5. tit. 7. lib. 1.

1271 Secunda difficultas est, qualenam sit suffragium scholastici, cui desunt requisita ad suffragandum; & quale peccatũ sic suffragari? Quoad primã difficultatis partem de valore suffragij, conveniũt Sanch. lib. 2. consil. cap. 1. dub. 51. & Lugo de just. tom. 1. disp. 19. nu. 55. 56. Invalidum esse suffragium illius scholastici, cui desunt substantialia ad suffragandum, validum verò, si illi tantum desint accidentalia. Patet, quia essentia rei stare nequit sine substantialibus, utpote intrinsecis, at stare potest sine accidentalibus utpote extrinsecis. Sola est difficultas in exponendis substantialibus, & accidentalibus. Inter substantialia (inquiunt) recensentur 1. quòd suffragator fuerit auditor per annum illius facultatis, ad quam cathedra conferenda spectat. Vnde invalidè suffragabitur in cathedra juris canonici, vel civilis, qui solum fuit auditor Theologiæ. 2. quòd semel suffragetur, nam si dato semel suffragio, se ingerat ad iterum dandum, hoc secundum erit invalidum, cũ scholaris non habeat jus nisi ad semel suffragandũ. 3. quòd non fingat plures cursus, vel qualitates, quàm re vera habeat: nã si fingat, censebitur habere suffragium qualificatũ, quo præponderabit nõ qualificatis, utpote deficiẽtibus in qualitate substãtialitèr postulata ad tale genus suffragij. Inter accidẽtalia recensent 1. esse descriptum in Catalogo. 2. habere schedulam approbationis, quæ prius solet exigi à publico Grãmaticæ præceptore ad audiẽdum facultatẽ superiorẽ. 3. non cõmittere aliqua, ob quæ in pœnam juxta statuta Academica privetur suffragio: nam postquam commisit, dedit jus ut suffragio privetur. *Suffragiũ invalidũ quando.*

1272 Quoad secundam partem de peccato suffragantis cum defectibus, resolutio desumpta ex citatis authoribus est, eum qui suffragatur habens defectum substantialẽ, peccare cõtra justitiam, & teneri restituere ei, cui suo suffragio damnum intulit: si autem habeat defectum accidentalem, non peccare cõtra justitiam, si aliàs suffragetur juxta merita. Ratio utriusq; partis est, quia in priori tulit suffragium invalidum ex defectu juris ad illud: secus in posteriori. Dubitatio est 1. an quoties scholaris est reus criminis ob quod venit privandus *Suffragator si habeat defectum.*

jure suffragij, teneatur illud fateri interrogatus sub juramento? Affirmativa resolutio vera est, si judex juridicè interroget: at si non interroget præcedente infamia, vel indicijs probatis, nec habens contra illum semiplenam probationem, scholasticus potest occultare veritatem utens verbis æquivocis juramento, & sic licitè suffragari poterit. Ita Sanches lib.2. Consil.cap.1.dub.33. num.5. ex Soto lib.4.de just. q.6.a.3.ad 10.& Ledesma 2.4. q.18.a.1. Probatur, nam dicta postulatur ut reus teneatur ad mẽrem judicis respondere: quia aliter non habet verum jus interrogandi. Et quanvis hæc interrogatio non sit directè ad pœnam infligendam, est tamen ad spoliandum jure suffragij, quod habet reus antequam legitimè condemnetur, ut videre est apud Molinam tom.1. fol.591. 6. & Fagund. Decal.l.8.cap.29. fol.381.nu.5.& 6. Addo, quanvis inhabilitas nota sit, sed nõdum lata sententia, probabile esse adhuc posse jurare nullam incurrisse inhabilitatem: idque licet in statuto apponeretur clausula (ipso facto:) secus si posita sit clausula (ipso facto, absque ulla declaratione.) Ita Malder.

Inhabilitas ipso iure. Quanvis enim Suar. de legib. lib.5.cap.26. dicat quando in statuto ponitur privatio vocis activæ ipso facto, incurri ante sententiam, idque videatur probari ex cap. cum singula, de præben.in 6.Cap.1.& cap.super eo, & cap.significasti, de eo qui duxit in matrim. item ex Clemen. Ut is qui, de statu & qualitate,& motu Pij V.contra Simoniacos. Hæc omnia non procedunt in Academijs de privatione vocis activæ ante sententiam, & sic consuetudine introductum fuit, ne propter multitudinem redderentur electiones valde incertæ,& annullationibus obnoxiæ.

Pœna non illata ex injusta negatione veritatis. 1273 Dubitatio est 2. an si scholasticus legitimè interrogatus veritatem negavit, & ideo absolutus suffragium tulit, quo dignus qui exceptionem opposuerat, cathedram amisit, teneatur ad restitutionem cathedræ. Affirmat Sanch. citatus num.14.& Soto,& Ledesma. Quia licèt reus juridicè rogatus negans veritatem, non teneatur ad pœnam ante condemnationem, tenetur tamen ad damnũ inde subsecutum, ut idem Sanch. docet lib.10. Matr. disp.8. num.14. amissio autem cathedræ fuit damnum secutum ex negatione veritatis. Huic resolutioni non acquiescit Lugo de just. disp.19.num.59. Quia licèt reus (inquit) injustè negans, & ideo evadens pœnam teneatur ad damnum, quod pars diversa legitimè ac justè litigans cogitur ea de causa subire, ut si cogitur expendere in lite,& similia, non tamen videtur teneri ad restituenda illa damna, quæ pars diversa incurrit præcisè ex eo quòd pœna non sit imposita: hæc enim cum ipsa pœnæ carentia computantur. Hoc existimo dictum probabiliter, quia ille suffragator non condemnatus tenuit jus suffragij, quod validè tulit, & (ut suppono) justè ex parte ferentis cathedram, qua dignus erat.

Suffragij renunciatio quãdo injusta. 1274 Tertia difficultas est, ad quid teneatur scholastis, qui noluit ferre suffragium, cum posset, ex cujus omissione oppositor injustè cathedram obtinuit? Videtur teneri ad restitutionem, juxta doctrinam, quam tradunt Molina disp. 732. Molfesius in Summa tom.1.tract.6.cap.7.num.73.Garcia de benef.tom.1.par.3.cap.2.num.525. Paleottus de sacro consist. par.2.q.6. Maderiaga de Senatu cap.28. §.1. Azevedo in addit.ad Curiam Pisanam lib.2.cap.8. & Petrus de Ala tract. de decurion.q.43. asserentes eos qui sua suffragia renunciant in Capitulo, vel quovis alio Senatu, quando ea de causa aliquid injustè decernitur, prævalentibus suffragijs pro parte injusta, peccare graviter, & teneri ad restitutionem damnorum, quæ ex omissione suffragij sequuta sunt. Nam ex officio tenebantur impedire ea damna, tanquam partes illius communitatis, cui jus suffragandi competit. Quæ omnia procedunt in nostro casu scholastici nolentis suffragium ferre.

Nihilominus Cardinalis de Lugo citatus num.61. excogitavit pulchram distinctionem, qua possumus retenta communi doctrina liberare nostrum scholasticum ab onere restitutionis. Aliquando (inquit) jus suffragij datur in merum favorem & gratiam ejus cui confertur, ut in quibusdam religionibus solet concedi ijs qui per multos annos Theologiam docuerũt, in præmium, & ut alij ad eum laborem excitẽtur. Aliquando jus suffragij competit ratione officij, non in puram gratiam habentis illud, sed præcipuè in ordine ad commune bonum, cui per suffragium illud consulendum est. Igitur quando suffragium competit hoc posteriori modo, nempe ex officio in utilitatem publicam, quanvis regulariter non liceat abstinere à suffragio ferendo, vel illud omittere per absentiam, tamen quando competit priori modo, scilicet in puram gratiam suffragantis, licitum est non ferre suffragium, sive quis absit ad non ferendum, sive præsens sit, & ferre nolit. Ita Armilla v. Electio num.20. Peregrin. in comment.ad constit.clericor.regul. par.3.cap. 9. lit.T. §.13. num.6. & Gutiett. in quæst. canon. lib.2.cap.11. num.187. Prior pars constat ex eo, quia exercitium illud suffragandi computatur in partem officij, ad quod exercendum illi tenentur. Dixi (regulariter) quia à suffragando possunt excusari 1. ex legitimo impedimento, sive justæ absentiæ, sive infirmitatis. 2. si ex defectu suffragij non timeatur notabile inconveniens, vel ex dato suffragio non speretur remedium injustitiæ futuræ, & possit illud magis concitare odia & rixas. Posterior pars suadetur, quia unusquisque potest renunciare *Suffragij jus quomodo scholasticis competat.*

suo

suo juri, quod in merum ipsius favorem concessum est. Cum verò jus suffragij competat scholasticis non ex officio, se in meram ipsorum gratiam, ut nempe idoneos, ac sibi placêtes Magistros eligere possint, sequitur non peccare contra justitiam, si nolint suffragari. Potest tamen evenire, ut peccent contra charitatem, si parvo suo incommodo possint, ac nolint impedire grave damnum alterius.

Suffragiū vendere.

1275 Quarta difficultas est, quomodo peccent, ac teneantur qui pro accepto pretio suffragium tulerunt? Certum est 1. suffragatores ad cathedram peccare graviter, si pro ferendo suffragium, accipiant pretium. Nam id sub gravibus pœnis prohibitum est statutis Conimbricensibus, & Salmanticis, ut supra diximus numero 1260. Certum est 2. peccare contra justitiam, & teneri ad restitutionem pretij accepti, si acceperunt ab illo oppositore, pro quo ex justitia suffragari tenebantur. Ita in simili Authores cum Molina tom. 1. disp. 85. asserentes non posse judices aliquid accipere pro eo ad quod ex justitia & officio obligantur, v. g. pro audiendis litigantibus, & pro justa sententia ferenda. An verò possit judex aliquid accipere pro actu injusto & indebito: similiter scholaris suffragator pro suffragio injusto & indebito? Videatur Lessius lib. 2. cap. 14. Lugo de justit. disp. 18. sect. 3. & nostrum Promptuar. à num. 606. Interim dicimus, quanvis culpabilis sit acceptio pretij ob turpem causam, v. g. injustam sententiam, homicidium, fornicationem, tamen opere sequuto, quod indebitum, & aliunde pretio æstimabile est, nullam manere obligationem restituēdi tale pretium.

Maior est dubitatio, Vtrum quando oppositores sunt æquales, ita ut scholasticus pro quovis possit licitè ferre suffragium, accipere possit aliquid pretij pro determinatione, qua se potius determinat ad unum, quàm ad alium? Procedit difficultas spectato jure naturali. Nam jure positivo Academico, jam diximus prohiberi. Partem affirmativam tenent nonnulli, inter quos potest recenseri Lessius lib. 2. cap. 14. dub. 9. num. 64. quatenus probabile esse ait posse judicem absque violatione justitiæ, & onere restituendi, aliquid accipere ab eo, in cujus favorem judicavit secundùm opinionem probabilem, quando illi liberum erat utramlibet partem sequi. Ratio est, quia in tali casu pretium non accipit pro justitia sententiæ, sed pro eo quod præfert unam opinionem alteri, ad quod non tenetur. Sic igitur de suffragante, quando accipiat pretium non pro suffragio justo, sed pro illius determinatione, ad quam non tenetur: cum possit vendere rem indebitam, pretio æstimabilem.

Pretium ferre pro suffragio.

1276 Nihilominus partem negativam judico probabiliorem cum Taunero 2. 2. disp. 4. q. 6. dub. 10. num. 290. & Diana par. 5. tract. 5. resol. 55. quatenus sentiunt contra Lessium, etiam præciso jure positivo, & solo naturali spectato, non posse judicem ferre pretium pro illa opinionis præferentia. Suadetur 1. quia scholasticus quando suscipit officium eligendi, nihil aliud præstat oppositori, quem eligit, nisi ipsum nudum ministerium eligendi: sed ex officio tenetur hujusmodi ministerium præstare gratis: siquidem pro eo gratis præstando jus suffragandi habet; ergo peccat contra justitiam, si pretium accipiat. Suadetur 2. à simili varijs exemplis, 1. quia eligens unum ex duobus æqualibus ad maioratum, tenetur eligere gratis per text. in l. unum ex familia ff. de legat. 2. 2. quia arbiter constitutus ad eligendum ex duobus, quem ipse maluerit, tenetur eligere gratis, juxta Bart. in l. ita demum ff. de arbitr. 3. in judice inveniente opiniones æquè probabiles pro jure utriusque litigantis: ut enim diximus non potest ferre pretium pro sententia, quàm liberè pronunciat pro uno determinatè; ergo idem est de scholastico suffragante pro oppositore digno, relictis alijs æquè dignis.

1277 Dices, ille scholasticus in acceptione & retentione pretij pro suo suffragio determinato, nulli irrogat injuriam: non oppositoribus exclusis, quia non tenebatur pro illis suffragari, nec ab illis pretium accepit: non oppositori, pro quo suffragium tulit, quia ille sponte pretium dedit; ergo neque peccavit contra justitiam, neque tenetur ad restitutionem. Respondeo negando antecedens: irrogat enim injuriam illi oppositori, à quo accipit pretium pro actu nudi ministerij, quod tenebatur præstare gratis: oppositor enim pretium illi non sponte, sed coactus dedit metu amittendi cathedram. Est optimum exemplum in usurario, qui irrogat injuriam offerenti, & danti pretium pro mutuo, ex eo quod tale mutuum gratis tenebatur præstare. Sunt enim aliqua, quæ ex natura sua postulant gratis fieri, quale est mutuum, & quale illud ministerium judicandi & suffragandi.

Pretium ferre pro munere.

Pro difficultatis expediendæ complemento observabis 1. licitum esse scholastico ferre pretium aliquod proportionatum pro longo itenere suscepto ad suffragandum, ut quandò vocaretur ex patria ad Academiam ab oppositore. Quia suum illum extraordinarium laborem, qui pretio æstimabilis est, non tenetur gratis sustinere. Observabis 2. quid dicendum sit de illis scholasticis, qui in Academia Conimbricensi, pallio ad mentum obvoluto, tempore oppositionis intrant domum oppositoris, & accipiunt parata & exposita bellaria,

Prandium in oppositione.

 laria,

latia, caseum, pulmentum, & alia hujuscemodi, Brodium vocant, ab oppositore, contra quē habent animum suffragandi. Existimo, consultis viris doctis, eos non peccare contra justitiā commutativam, nec proinde teneri ad ullam restitutionem. Ratio est, quia attenta consuetudine Academica, oppositor pro sua munificentia, & liberalitate ostentanda illa omnia exponit ferenda pro se, & contra se suffragaturis.

Suffragium injustum quā obligationem afferat.

1278 Quinta difficultas est, quomodo suffragatores peccent, ac teneantur ad restitutionem ex suffragio iniquè dato? Potest tripliciter fieri comparatio oppositorum, vel digni cum indigno, vel digni cum æquè digno, vel digni cum digniore. Certum est 1. eligentem indignum ad officium, beneficium, vel cathedram peccare contra justitiam commutativam, & ex ea teneri ad reparanda omnia damna, quæ ex mala electi administratione orta sunt. Certum est 2. quando oppositores sunt æqualiter digni, licitum ac liberum esse suffragatoribus, vel electoribus dare beneficium, vel cathedram, cui maluerint. Quia unus tantum est providendus, & non datur major ratio de hoc, quàm de illo. Tota difficultas est, quomodo peccet ac teneatur ad restitutionem qui eligit dignum, omisso digniore? Quādo electio ad officium, vel beneficium fit sine concursu, & nulla præcedente oppositione, adhuc sententia probabilis est multorum, quos refert Sanchez lib. 2. Consil. cap. 2. dub. 45. n. 12. eligentem minus dignum teneri restituere digniori, quem omisit. Opposita tamen, quam meritò judicat probabiliorem Sanch. cit. n. 15. est prædictum eligentem nulli restitutioni manere obnoxium.

Restitutionis obligatio ex iniusto suffragio.

1279 Maior est dubitatio, quando collatio fit per concursum, & præcedente rigorosa oppositione ad beneficium, vel cathedram, qualiter fit in nostro casu. Conveniunt omnes (ut testatur Sanch. cit. dub. 46. num. 4.) tunc peccare mortaliter qui eligit dignum omisso digniore. Quia violat graviter justitiam sive distributivam, sive commutativā, & si interveniat juramentum, religionem. An teneatur restituere digniori, quem omisit? Negant Sotus lib. 4. de just. q. 6. a. 3. Ledesma 2. 4. q. 18. a. 2. dub. ult. Navarr. in Sum. cap. 17. n. 74. quidam juniores docti, inter quos Henriq. in suis manuscriptis, & hæc sententia dicitur probabilis à Sanch. cit. num. 1. Affirmandum nihilominus est cum eodem num. 1. Navarra lib. 2. de restit. cap. 2. à num. 160. Metina lib. 1. Summæ cap. 14. §. 32. fol. 165. p. 2. Molina lib. 2. de primog. cap. 5. num. 57. Salonio 2. 2. q. 63. art. 4. Ludov. Lopes 1. par. Instruct. novi cap. 127. Sylvestro v. restitutio 3. q. 12. Rebello de just. 1. par. lib. 3. q. 5. num. 5. Toleto in Sum. lib. 2. cap. 2. nu. 144. Lessio in cap. 34. dub. 14. Filliucio in appēd. tract. 41. cap. 4. num. 177. Palao tract. 13. disp. 2. puncto 11. a num. 5. Villalobos in Summ. 2. par. tract. 8. diff. 8. num. 13. & Aragonio 2. 2. q. 62. a. 2. circa conclusionem D. Thomæ ad 4. ibi dicit esse certissimum. Probatur, quia ex violatione justitiæ commutativæ sequitur obligatio reparandi damnum inde proveniens, ut apud omnes in confesso est, sed in nostro casu omittens digniorem violat justitiam commutativam; ergo tenetur restituere. Minor suadetur, quia quando datur concursus vel oppositio, intervenit pactum expressum, vel saltem tacitum inductum à lege, vel consuetudine, inter eligentem & oppositores, ut præferatur dignior, & hic per suos actus, vel examen acquirit rigorosum jus ad rem. Quando igitur, omisso digniore, violatur pactum, & tale jus, violatur justitia commutativa. Confirmatur à simili, nam eodem modo se habet dignior in oppositione ad cathedram, atque se habet victor in ludis publicis ad præmium; sed victori præmium negati nequit absque injustitia, & obligatione restituendi; ergo similiter digniori suffragium negari nequit.

Electio indigni quā doliciata.

1280 Dubium est 1. an suffragator possit aliquando concurrere ad electionem indigni, omisso digno? Negant Turrian. dub. 2. num. 8. item Caietan. Sotus, & & alij apud Sanch. cit. cap. 1. dub. 4. nu. 1. quasi tunc electio indigni sit injusta, & intrinsecè mala. Oppositum benè defendit Lugo disp. 35. num. 29. Nam potest aliquando etiam dato digno, utilis esse Ecclesiæ, vel Academiæ electio non digni, pro vitanda electione indignissimi: si enim concurrent tres, quorum unus solus dignus, secundus non dignus, tertius indignissimus ob turpissima scelera, & aptus forte ad introducendam hæresim, tunc elector videns dignum ab alijs electoribus rejectam, faciet rectè suffragans non digno pro vitanda electione indignissimi: dignus enim tunc ita se haberet, ac si non esset: cui proinde talis suffragator nec damnum, nec injuriam inferret. Ex quo infertur potuisse denegare suffragiū dignissimo, & dare illud minus digno, ut impediret electionem infimi digni.

Suffragium inutile an infirmat restitutionem.

1281 Dubium est 2. an peccet, & teneatur ad restitutionem suffragans inutiliter pro minùs digno, vel non digno? Versatur dubium in duplici casu: prior est de scholastico qui suffragium dedit, non pro eo, cui ex justitia debebatur, sed pro alio, qui tamen non obtinuit cathedram, sed alius tertius. Hūc casum affert Lugo disp. 19. n. 69. sed nō resolvit. Mihi videtur talē peccasse cōtra justitiā, sed nō teneri ad restitutionē, nisi suū illud suffragium influxit in damnum injustè datū. Censebitur autem non influxisse, si fuit latum ultimo loco, quando jam non potuit impedire electionem perperam factam. Ratio est, quia ille ex

ex justitia tenebatur suffragari pro dignissimo: at violatio justitiæ non affert obligationem restituendi, nisi quando infert damnum. Posterior casus est, quando scholasticus videt quòd suum suffragium nihil proderit dignissimo: deinde quòd non impediet electionem minus digni: quia v. g. jam alij suis suffragijs superant: an licitè possit adhærere minus digno? Et procedit in electione ad prælaturam, vel cathedram. Alij negant, alij affirmant apud Sanch. citatum dub. 4. num. 5. Ipse autem benè distinguens ait; si electio fiat sine concursu, & prævio examine, licitum esse tunc adhærere minùs digno, pro maiori concordia, & pace electionis, & tollendo semine discordiarum inter eligentes & electum: si verò fiat electio per concursum, & prævio examine, adhuc esse suffragandum pro dignissimo. Quia licèt suffragium non prosit ad obtinendum beneficium, vel cathedram, tamē proderit ad honorem, & ut alia occasione possit obtinere.

Confessionis notitia in ordine ad suffragandum.

1282 Dubium est 3. Vtrum possit cōfessarius cognito per confessionem indigno ad cathedram negare suffragium? Affirmant communiter authores, qui asserunt secluso omni periculo etiam suspicionis prælatum uti posse notitia sacramentali ad externum regimen, & sunt plusquam triginta apud Sanch. lib. 3. Matrim. disp. 16. a num. 2. quibus subscribit Vasq. de pœn. dub. 80. num. 8. & in specie Sylvester v. Confessor 3. quæst. 14. & Navarr. ad cap. Sacerdos num. 146. Addunt aliqui negari debere tale suffragium. Oppositum tamen defendendum est cum authoribus negantibus usum notitiæ sacramentalis ad externum regimen, cum quibus sentiunt Valentia disp. 1. quæst. 13. puncto 5. Sanches citatus num. 4. & Lugo de pæn. disp. 23. num. 93. Probatur 1. authoritate Clementis VIII. qui decreto suo edito anno 1594. die 26. Maij prohibuit usum notitiæ confessionis omnibus regularibus prælatis. Probatur 2. ratione, quia si ex natura rei foret licitus usus notitiæ sacramentalis tum prælato ad gubernandum, tum electori ad suffragandum, confessio redderetur valde difficilis, & odiosa, & homines ab ea averterentur, quia scirent sibi ob confessionem posse negari aliquos honores, officia, & dignitates, quæ omnia vehementissimè appetunt: atqui non est licitum id quod reddit sacramentum odiosum, utpote contra illius reverētiam; ergo non est licitus prædictus usus. Confirmatur, quia notitia fori interni sacramentalis adeo est sacra & occulta, ut ex natura rei videatur repugnare cum omni usu extra tale forum, circa ea quæ patiunt grávamen pœnitenti, absque ejus facultate: nam per talem usum quanvis confessio non reveletur; satis est quòd difficilis reddatur. Secus quando usus pœnitenti gratus censetur, qualis est eum prosequi beneficijs, pro eo orare, vel pro eo suffragari.

Notitia sacramentalis usus ad externum regimen.

1283 Resolutio data in præsenti casu suffragantis procedit quando suffragia sunt occulta, & à fortiori quando sunt publica ob periculum suspicionis, quod non cessat in casu speciali, v. g. quando petitores sunt æquales. Nobiscum sentit Suar. de pæn. disp. 33. sect. 7. num. 12. quoad suffragia publica: quoad occulta verò solum dicit eligentem indignum taliter cognitum ex confessione non incurrere pœnas contra malè eligentes: quia procedunt spectata scientia, seu notitia ordinaria: imò probabilius nec culpam: quia non tenetur uti notitia, quæ talis actionis regula non est.

Suffragator utens notitia sacramentali.

Dices, eligere indignum est intrinsecè malum; ergo nunquam licet pro indigno suffragium ferre. Respondeo distinguendo antecedens, eligere indignum taliter cognitum notitia communi, est intrinsecè malum, concedo antecedens: eligere indignum taliter cognitum, notitia sacramentali est intrinsecè malum, nego antecedens. Tunc enim ille (ut suppono) apparet dignus juxta vulgarem & communem notitiam, quæ ad usum electionis inservit. Vnde sicut non est intrinsecè malum condemnare innocentem taliter cognitum scientia privata, si probetur nocens, & talis appareat secundùm allegata & probata, sic non erit intrinsecè malum eligere indignum taliter cognitum scientia sacramentali, cum dignus appareat juxta communem scientiam.

An suffragator possit emendare suffragium semel emissum? si loquamur de Doctoribus qui in concilio suffragium emisere, Videatur Cap. publicato 53. de election. Abbas in cap. Absens 23. num. 3. de præbend. & cap. ex conquestione, de restitut. spoliat. num. 12. Tusch. lit. E. conclus. 58. quibus Escobar cap. 23. fine addit textum in cap. nullit 8. de elect. in 6. ubi Gloss. si loquamur de scholasticis eligentibus, & suffragantibus ad cathedram: non video, quomodò illis aperiri possit locus ad emendandum suffragium semel datum. Illud tamen suffragatores quoscunque generaliter moneo, omnem qui injustè tulit suffragium nocivum, teneri omni via possibili procurare illius emendationem, & impedire ne noceat. Hoc enim onus injunctum est omni causæ morali, quæ injustè influxit in damnum.

Suffragij semel exhibiti emendatio.

QVÆS-

QVÆSTIO V.

Quanam salaria seu stipendia Doctoribus, & Magistris solvenda?

Salarium unde dicatur. 1284 CVm jam Academicum alumnum Doctoratus gradu insignitum viderimus disputatione prima, & eundem candidatum, seu petitorem cathedræ jam voti compotem, imò è cathedra docentem suspiciamus, ratio doctrinæ postulat, ut disputemus de illius salario, seu stipendio, quod alio nomine honorarium dicitur: an pro munere & exercitio docendi solvendum sit? quodnam & qualiter solvi debeat? Quanvis autem non invenerimus authores qui in specie ex professo tractent de salarijs Doctorum, seu Magistrorum, tamen quæ dixerimus, peremus partim ex ijs quæ de salarijs officialium Reipublicæ tradunt Rebuff. ad l.unicam C. de præben.salarijs lib.10. Mastrill. lib.1.de Magistrat.cap.21. Lucas de Penna in l.annonas C. de erogat.milit.annon.col.1.& Baptista Fragosus par.1.lib.4.disp.9.§.4. partim ex ijs quæ de salarijs advocatorum edisserunt Iaf.in §.Tripli num.42.43. & 50. cum seqq. Instit. de action. Tiraquell.de Nobil.cap.29.num.36. Sebastian. Nævi ad l.1. num.22. ff.de varijs & extraordin. cognit. Stephan.Gratian. discept.forens.cap. 257.& Camillus Borrell.in Summa decis.tit.65. de Advocatis à num.103. Multa denique ex ijsdem, & alijs authoribus, quæ de salario Magistrorum dixerũt, sed nimis tenuiter, ac sparsim: cum eorum scopus fuerit tractare de alijs.

1285 Salarium igitur, quod à sale dictum est, juxta Plinium lib. 31. cap.7. Sal (inquit) honoribus etiam, militiæque interponitur: salarijs inde dictis, magna apud antiquos authoritate. Dictum quòd ita necessarium sit, ut homini sal: quanvis in rigore, & proprietate sermonis accipiatur pro victu unius diei, tamen lato modo, & ex consuetudine tam in Doctoribus, quàm in Magistratibus, & officialibus publicis usurpatur pro stipendio, quod annuatim solvitur. Prima difficultas est, an liceat, & expediat solvere Doctoribus, seu Magistris salarium? Pars negativa forte nonnullis arridebit 1. ex authoritate cap. quoniam, de Magistris, ad vocem gratis, ex quo colligitur Magistros debere gratis docere discipulos saltem pauperes, ut notat Tiraquellus de Nobil.cap.29.a num.42. & August. Barbos. tom.3.Collect. ad citatum caput num. 3. Accedit quòd illius Pater Emman. Barb. in remiss. ad lib.3.Ordinat. Regiarum tit.91.num.2. dicat advocatos peccare, si petant salarium à pauperibus, & pro hac sententia jubet videri Tiraq. cap.29.num.39. Covarruv. pract. cap.6.num.4. Azeved. l.16. per tex.ibi tit.16. lib.2.novæ Recop. Mench. Illustr.1. cap.41.num.3. Perez l.1. tit.19.lib.2. Ordin.pag.400. Cornel. Benincas. de privil.paup.in primo speciali judic.num.10. Sayrum in clavi lib.12. cap.23. Caldas Pereyra in Commen. ad l.unica C. ex delictis defunct. p.4.num.28. & Camil.Borrel. d.tit.65.num.38. Adde ex Dueñas regul.63. ampliat.1. medicum non debere habere salarium ab infirmo, nisi cum sanus fuerit; ergo similiter Doctor videtur saltem non habiturus salarium à discipulo, nisi cum hic sapiens factus fuerit. 2. ex ratione, quia accipi pretium, & stipendium pro munere docendi, videtur dedecere tum Doctorem, tum doctrinam ipsam, & esse illicitum: nam redolet in Doctore avaritiam; quæ cum illius dignitate stare nequit; doctrinam insuper fœdat, ac mercenariam denominat. Tandem non caret suspicione simoniæ; cum doctrina spiritualis vendatur temporali pretio. *Salarium Doctoribus an debeatur.* *Advocati pro pauperibus gratis.*

1286 Nihilominus salarium Doctoribus actu docentibus esse debitum; proindeque absque ulla indecentia solvendum, vera omninò sententia est, quam tenent Sylvester v. Doctor num.4. Petrus Gregor. de Repub.lib.18. cap.4. Abb.in cap.quia nonnullis num.13. de Magistris, Alciat. lib.9. parerg. cap.9. Tiraq.de Nobil.cap.29.num.42. Cassan. Catalogo Gloriæ par.7. consid.29. Stephanus Gratianus discep.foren.tom.2.cap.257. August. Barb. in Collect. tom.3. ad cap. quoniam 1. de Magistris nu.3. ubi ex Suario tom.1. Relig. lib. 4. de simonia cap.18. num.7. notat Theologiæ Lectoribus, & aliarum facultatum Doctoribus salaria assignari debere, & interdum beneficiũ conferri propter docendam Theologiam. Sumitur 1. ex authoritate, imprimis litterarum humaniorum: nam Philostratus defendit vituperari non debere, nec posse in Protagora, quòd primus mercede docuerit: quæ enim (inquit) nobis impendio constant, gratiora veniunt. Mos erat Iudæorum (narrat Sueton. de illustr. Grammat.) ut meliores de substantia sua præceptoribus ministrarent necessaria vitæ. Vespasianus (ut refert Alciat. lib. 6. parerg. juris cap.27.) primus è fisco Latinis Græcisque rhetoribus annua centena sestertia constituit: erat autem sestertium constans. 25. aureis nostratibus. Memorat Lucian. in Eunucho M. Antonium Imperatorem singulis philosophorum cujusque sectæ primoribus, decrevisse pro salario decem denariorum millia, quæ conficiũt nostræ monetæ mille aureos. *Salarium Doctoribus debitum.*

1287 Deinde juris Canonici: nam apud Gloss. 3. in cap.1. de Magist. Doctor debet habere beneficium sui laboris secundùm doctrinam, & dignitatem suam. Item apud

apud Glos.v.debitam in Can.vendentes 1.q.3. docentes Theologiam &Canones possunt aliquid accipere.Est etiam authoritas juris civilis, l. qui filium hæredem ff.ubi pupillus educari debeat. & l.cum plures §. cum tutor ff. de administ. tutor. in quibus locis (inquit Petrus Gregor.citatus) leges civiles tradunt salaria,& mercedes præceptoribus esse solvendas, non quidem minimas, sed pro facultate patrimonij,& dignitate discentium,ac docentiū. Quòd Doctoribus cathedram regentibus stipendium constitui debeat, sumit Fragosus par.1.disp.9. §.4. ex eo quòd leges non patiantur laborantes in paupertate vivere,neque mori in anxietate,Auth.de hæredit. & falcid.in fin. Didacus Perez l.1.tit.10.lib.1. Ordin.in Glos.ult. Sumitur 2.ex ratione, nam postulat æquitas juxta doctrinam Apostoli 1.ad Corint.9. Ut qui altari servit, de altari vivat, sicut qui vineam colit & plantat,de ejus fructu comedat, & qui ad onus eligitur,non repellatur à mercede: dignus est enim operarius mercede sua; ergo qui servit cathedræ, de cathedra vivat, necesse est. Accedit ratio boni communis; nam è Republica est(inquit Petrus Greg.lib.18.cap. 4.init.) ut publicis professoribus, ex publico quoque stipendia præbeantur, eaque talia sint quæ nō tantum sufficere profitētibus, sed & quæ etiam ad honorem magis pertinere videantur, pro magnitudine Principis, qui ea constituit, & ut faciliùs ad id præclarissimum & utilissimū munus viri doctiores, ac probatiores alliciantur. Æquum igitur, & expediens est Doctores habere salarium.

Mercedes debita docentibus.

1288 Ad primum fundamentū partis contrariæ ex authoritate, fatemur non esse petendum salarium,seu stipendium à discipulis pauperibus, quando Doctor potest illud satis congruum habere à divitibus, vel de publico:aliter à quibusvis pro rata exigendum est, sive sint pauperes,sive divites, ut ex varijs docet D.Rotericus citatus nu.5. Idem videtur procedere de advocatis.Ut verò occurrant publico bono, & utilitati, ac pietati optimè faciunt Neapolitani, qui sumptu regio advocatum pauperum creant,ut testantur Borrell. d.tit.65.num.40. & Actius tract.de infirmit.p. a.v.advocati num.8. Idem apudGallos fuisse consuetudine introductum, affirmat Boer. decis.324. num.6. Observari similiter in camera Imperiali,tradit Gail.lib.1.observat.43.num.15. & constitutum apud Germanos, refert Mathi. ad Guidon.Papæ decis.561.Quod apud nos(addit Emman.Barb.cit.num.4.) desiderant publica Reipublicæ utilitas, & desertæ pauperum lites. Ad secundum ex ratione negamus salariū convenienti modo assignatum dedecere Magistrum, cum ex opposito magis dedeceret, ipsiusque dignitatem minueret, si pressus inopia mendicus fieret, & hoc cederet in magnum dedecus auditorum, ac Reipublicæ. Imò supra disp.1.q.4. ex Cassanæo par.10.consid.27.tradidimus,inter Doctores legentes,eos præferri qui maiora stipendia habent: quasi magis honorentur à maiori honorario: salarium enim ideo honorarium dicitur,quia Magistros honorat. Doctrina insuper nec mercenaria,nec simoniaca appellari potest, quàvis pro ea tradenda pretium accipiatur,ut ex dictis q.3.manifestum est.

Advocatus pauperum.

1289 Secunda difficultas est, quodnam,& quale esse debeat salariū Doctoribus solvendum? Salarium Doctoribus taxatum esse debere, tradunt Gregor.Bened.in sua repet. cap. Raynuncius verbo & uxorem nomine Adelasiam in 5.declar.num.589. per Specul.in tit.de Salario. & Bart.in l.1.ff.de varijs & extraor. cognit. Et quanvis hoc munus taxandi publica salaria, specialiter spectet ad Principem,vel Rempublicam,tamen juxtaMenochium de arbitr.lib.1.q.46. num.4. decuriones, quibus arbitrium administrandæ civitatis datum est, possunt salaria medicis, artesque liberales exercentibus constituere. De quantitate salarij designandi certa aliqua regula proferri nequit: illud absolutè asserimus, attentis circunstantijs, præstantia facultatis inculcādæ, nobilitate Academiæ, labore, & eruditione præceptoris, salarium tale esse debere, quod Magister abundè suppeditet ad victum, & honorem. Ratio est, quia (ut notat Surdus tom.1. consil.41. num.1.) hic agitur de salario, quod præstatur non solum ratione laboris, sed etiam scientiæ & probitatis. Nam,ut dicit Bart.in l. 1.§.divus num.5.ff.de var. & extraor. cognit. officium advocationis, assessoris, legati,& Doctoris, respicit non solum laborem, sed etiam probitatem,scientiam,& intellectum. Sic habent interpretes ad l. diem functo ff.de officio assessor. ubi præcipuè Curt.Iun. num.54. Iac. Nig.num.56.& Layn. num.90. Ripa de privil. contra cau.pest.num.117. ubi vult quòd verius appelletur honorarium, quàm salarium. Cum igitur non soli labori, sed etiam probitati,scientiæ,& alijs dotibus proportionari debeat, pingue,& amplum solui necesse est.

Salarium quale dandum Magistris.

Honorarium Doctoris.

1290 Quid de Doctore utriusque juris, qui dat vocem in utroque? Hunc duo habere salaria docet Bald. in l. si ad scribatum C. de appellat. num. 2. Idem tenet Paris de Puteo in tract.syndicatus,in parte, salarium num.2.fol.226. & Aviles l.Prætor.cap. 1.num.10.ubi testatur se ita vidisse practicatum Salmanticæ in persona Doctoris Tapia, qui erat Doctor utriusque juris in eadem Academia.Et de hac materia latè Felin.in rub.de maior.& obed.col.2. Abbas in cap.cum olim,de re judic.Sed latiùs Anto.Curse tract.de verbis geminatis num.16.tom.1.Sumitur ex doctrina communi, quam tradit Ioann.de Platea in l. quod

Salarium duplex Doctoris in utroque.

quod maior C. de dignit. lib. 12. num. 3. ubi ait, quòd cum quis utitur duplici officio, ex lege, vel statuto, vel superioris permissione, habebit duplex salarium, per Glos. in §. illud v. officium, & est casus in l. his scholaribus Cod. de erogat. milit. annon. lib. 12. Nam quoties jura duorum concurrunt in personam unius, idem servatur in persona unius, quod in duobus. l. si quis mihi & tibi, in princ. ff. de leg. 1. & l. Titius §. qui Marco ff. de annuis legat. Quantum salarium Conimbricensis Academia singulis annis præscriptum impendat suis Doctoribus & Magistris cathedras regentibus; videri potest lib. 3. Statut. tit. 5. 6. & alijs.

Salarium qualiter solvendum.

1291 Tertia difficultas est, qualiter solvi debeat salarium? Diximus solvendum esse Doctoribus salarium, exposuimus quantum, seu in qua quantitate solvendum. Ut expendamus qualiter solvi debeat, nempe attendendo ad qualitates rei solvendæ; sive sint fructus, sive numerata pecunia, item ad modum & tempus quibus solvatur, ea generalis regula observāda est; salarium censeri debitum, & ea ratione, & modo solvendum esse, quem contractus, statutum, aut legitima consuetudo præscripsit. In salarij. enim solvendis (inquit Steph. Gratian. discept. forens. cap. 257. num. 36.) multum defertur consuetudini, prout dicitur eam debere attendi, quanvis non probaretur aliqua convētio, si in loco, in quo quis præstitit operas, esset solitum solvi salarium etiam non conventum. Socin. cons. 196. circa præsentem consult. in fine, Hippolit. in addit. ad Iac. Rim. cons. 349. lib. 2. Hinc fit juxta Bald. in cap. cum M. Ferrariensis num. 11. de constit. quòd quando officio alicui salarium ordinatū, seu annexum est, concesso tali officio, veniat etiam illud salarium, quanvis de eo non sit facta mentio; nam (addit ex eodem Surdus cons. 460. num. 29.) concesso officio, videtur concedi præbenda; & omnis provisio illi correspondens de consuetudine, vel de jure; & subdit, quòd ubi certæ lecturæ ordinatum est certum salarium, tunc Doctori ad eam lecturam electo videtur promissum illud salarium. Ita Sansever. in l. diem functo num. 42. ff. de officio assessor. Nam sicut electio simpliciter facta intelligitur secundum consuetudinem respectu salarij, ac similem. l. licet C. loca. ita conductus simpliciter censetur conduci sub solito salario. Bart. in in l. nemo est qui nesciat ff. de duobus reis, ubi ait Doctorem simpliciter conductum, videri assumptum, secundum consuetudinem studij. Ita Menoch. lib. 3. de præsumpt. præs. 38. nu. 10. Et quòd sufficiat conductio tacita, ut Magistro debeatur salarium, satis constat ex traditis per Bald. in l. 4. C. de cond. ob caus. quem refert ac sequitur Surdus cons. 371. num. 41. ubi ait, proposito edicto, quòd si quis legerit Medicinam per annū, habeat centū florenos, quēlibet Do-

Doctor cō ductus.

ctorem, qui legit, consequi salarium illud absq; aliqua conductione.

Salarium Doctoris privilegiatum.

1292 Quarta difficultas est, qualiter privilegiatum sit Doctoris salarium? Quantum ex authoribus juris interpretibus potui deprehendere, invenio salarium Doctoris habere duplex privilegiū. Alterum est jus hypothecæ, seu hypothecam, tacitam in bonis debitoris; & jus anterioritatis ut salarium Doctori debitum præferatur debitis aliorum creditorum, ita ut salarium prius solvendum sit Doctori creditori, quàm alia debita alijs creditoribus: quasi salaria Doctorum, sicut & judicum, & advocatorum æquiparentur doti & fisco. Quanvis enim de hoc privilegio multum dubitet Flores pract. quæst. lib. 1. q. 8. §. 1. nu. 70. & illud omninò neget Bologn. in l. 1. num. 35. & ibi Paris. num. 218. ff. solut. matrim. Quia non exprimitur in jure. Nihilominus tale privilegium receptum est communi sententia, quam defendunt Bart. in l. 1. in fine vers. & sic ex dicta num. 31. ff. solut. matrim. expressius Ang. in d. l. 1. num. 12. Ias. col. pen. post med. vers. ultimo, Ripa col. fin. ad med. vers. ultimo hora n. 139. Alc. col. 3. ad med. num. 8. Socin. col. ult. in fine num. 178. Rebuff. in privil. scholast. privil. 118. num. 2. Steph. Gratian. discept. forens. cap. 257. a num. 16. Amat. Roder. de privil. creditor. p. 1. art. 3. num. 18 Emman. Barb. in remiss. ad l. 1. Ordin. tit. 48. §. 27. num. 5. & eod. lib. ad tit. 91. num. 7. Vnde (sicut infert Gratian. citatus num. 20.) pro hujusmodi salarijs dabitur Salvianum, ut per Statil. Pacific. de Salvian. interd. cap. 4. inspect. 3. num. 233. usque ad num. 236. Ratio hujus privilegij est causa studij, quæ nimium favorabilis, utpote nimium cedens in bonum publicum, valde dependet à salario. Nam professor cui salaria exhibentur, meliùs ac diligētiùs præsumitur docere l. medicos in fin. C. de profess. & med. lib. 10. & in specie observat Alciat. præsumpt. 43. reg. 3. num. 6. Quare in judicando & consulendo non esse recedendum ab hac opinione tanquam communi, & ad bonum commune multum conducente traduot Flores pract. quæst. cap. 8. num. 70. ad fin. Ios. Bos. li. de nupt. legitim. lib. 6. num. 42. tom. 6. fol. 95. & Petr. Barb. in l. 1. par. 7. num. 25. ver. ulis infertur secundo ff. solut. matrim.

Hypotheca privilegium in salario.

1293 Alterum privilegium est transmissionis, ut nempe Doctor legens, si moriatur anno pendente, sive incepto, sive dunidiato, transmittat integrum salarium illius anni in hæredes, qui proinde tale salarium integrum possunt petere. Ita post Bart. in d. l. diem functo, Surdus cons. 41. num. 2. Vivi tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 6. num. 22. pag. 318. August. Barb. tom. 1. Cod. ad l. post duos n. 4. de advocatis divers. judicior. Qui omnes expressè loquuntur de salario Doctoris, quanvis etiam loquantur de salario advocati à quo ad Docto-

Advocati salarium transmittitur.

Doctorem sit optimum argumentum. Et quidem quòd salarium advocati debeat dictum privilegiũ transmissionis, præter citatos, affirmat Donell. comment. juris civilis lib. 18. c. 3. col. ult. Azeved. l. 20. n. 4. tit. 16. lib. 2. novæ recop. Emman. Suar. in Thesau. recept. sentent. verbo Advocatus n. 102. Franc. Milanen. Siciliæ decis. 5. n. 26. lib. 1. Calvolus in praxi d. Advocatus cõcl. 7. ex Bal. ad l. petitorũ n. 3. & ibi Aug. & Salyc. n. 1. C. de advoc. divers. judic. Sumitur ex l. post duos C. de advoc. diver. judic. ubi Barb. n. 3. & ex l. Castellæ 9. tit. 8 par. 5. ubi Greg. López verbo e los otros, & ratione, quia salarium advocato nõ debetur intuitu laboris tantum, sed principaliter ob probitatẽ intellectus, Bart. in l. 1. §. div. n. 5. ff. de var. & extraor. cognit. Et quãvis dicta procedãt de advocato fisci, tamen ea extendunt ad alios advocatos Cephal. consil. 70. sub n. 4. vol. 1. Sebast. Medic. in tract. Mors omnia solvit p. 3. n. 26. Pari. de Puteo de Syndicatu v. si officialis n. 1. Petr. Lenaud. de privil. Doct. q. 4. n. 33. Ioan. à Capistr. in speculo conscientiæ n. 56. Hiero. Teuthet. disp. select. p. 1. disp. 8. thesi 5. & Camill. Borrel. in Sũma omnium decis. to. 2. tit. 65. n. 123. Notat tamẽ Barb. cit. ex Flores de Mena var. lib. 1. q. 8. n. 53. dicta non habere locũ in advocato salariato ab aliquo particulari, seu ad aliquam particularem causam: quia tunc nõ lucrabitur salarium, nisi pro rata laboris; cum clientes laborem & operam advocati considerent, nõ verò ejus merita. Tandem quòd salarium medici de publico conducti habeat dictũ privilegiũ, tradit Gabr. Alvarez de privil. paup. q. 28. n. 5. & 16. *Medici salarium.*

QVÆSTIO VI.

Quisnam sit, qualiter fiat, ac se habeat Doctor emeritus, seu jubilatus?

1294 **P**Ostquam Doctor cathedram adeptus est, eamque per longum tempus regẽdo debita singulis annis salaria accepit, cum jam fractus labore, debilitatus studio, ac senio penè confectus videatur, æquum est, ut depositis laboribus, & exercitijs, referatur inter emeritos; atque potiatur optata requie: & nos qui hactenus de illius studio, labore, & cathedra differuimus, tandem veluti in portu securum, & tranquillum, jubilantem, seu præ gaudio jubilantem, & exultantem gratulatione simul ac disputatione prosequamur. Unde dicatur Doctor emeritus, vulgo dicimus jubilatum, & quid sit Doctoris jubilatio, seu ratio emeriti, nõ aliùnde meliùs innotescit, quàm explicata ratione, & *Emeritus Doctor, seu jubilatus.*

ethymologia militis emeriti; intercedit enim magna affinitas inter Doctorem, & militem, sicut inter Rempublicam litterariam, & militarem. Milites emeriti sunt Veterani, & vocantur emeriti, quasi extra militiam, propter sua merita positi. C. de Veteran. in rub. Emeriti alio nomine exautorati, sunt militiæ sacramento soluti, quibus jam donativum est persolutum; dicti, quòd mereri, hoc est stipendium facere desierint. Modestinus l. desertorẽ ff. de re milit. Emerita stipendia appellãtur quæ peracta sunt, ut cum jam milites missionẽ tanquam veterani impetraverunt. Emerita etiam dicuntur præmia veteranorum: in quo sensu procedit l. 3. §. sed si ff. de re milit. ut adnotavit Budæus. *Milites emeriti.* *Emerita stipendia.*

1295 Igitur Doctor emeritus per similitudinem desumptam à milite emerito, est ille qui propter sua merita positus est extra militiam litterariam, ita ut de præsenti nihil laborans, solum propter labores præteritos capiat tantũ emolumẽtũ, & amplius, ac si actualiter doceret. Iubilatus vulgo dicitur (ni fallor) quasi jubilet, seu præ lætitia gestiat ad metã laborũ feliciter perveniẽs donatus præmio. Iubilatio est hujusmodi præmij assecutio, nempè immunitas à labore docendi in posterũ, retento lucro, ac si labor permaneret, & acceptis varijs privilegijs, quæ infra exponem. Colonũ enim fuit, & bono publico valde expediens, ut sicut militibus emeritis, & militari labore jam pene exhaustis solvitur militare sacramentum, & illi senes fovẽtur degẽtes in quiete, & aucti honoribus, ita Doctores emeriti, qui diu militiã difficiliorẽ, laboresq; litterarios sustinuerũt, prædictã immunitatẽ, seu jubilationẽ cõsequantur. Hac enim ratione multũ augebitur in Academijs studiũ litterarũ, & copia litteratorũ: nã juvenes in tanti præmij spẽ erecti omnes con&dẽt industriæ ac ingenij nervos ut docti, & Doctores facti cathedras ascẽdant, easq; non sine magno auditorũ profectu per longum tempus, jubilationi scilicet destinatum regant, possintque dicere cum Horat. in Arte Poet. (Hac mẽte laborem Se se ferre, senes, ut in otia tuta recedant.) *Iubilatus Doctor.* *Iubilatio quid sit.*

1296 Prima difficultas est, quænam sint cõditiones requisitæ ut detur jubilatio, seu ut quis obtineat jubilationẽ? Cum jubilatio cõcedi soleat tũ per Academias suis Magistris, qui maiores facultates certo aliquo tẽpore publicè profitẽtur, tũ per Religiones suis Lectoribus, qui determinatis annis inter privatos parietes docuerunt, jubilatio tunc dabitur, quando Magister juxta statuta Academica, vel regularia tempus præfixum docendo impleverit. Appono requisita secũdũm statuta Conimbricẽ ut ab his ad alia per exẽplũ fiat cõjectura. Sic habent lib. 3. tit. 22. init. ¶ Os Lentes, q̃ depois que forem Doutores, ou Mestres, lerẽ per *Iubilationis conditiones.*

 vinte

crandum stipendium, ut probat tex. in l. ex testamento Cod. de testam. militis, l. restamenta eorum liquod constitutum ff. eod. tit. 3. in civibus Romanis, quia horum privilegia solum erat concessa actualiter assistentibus Romæ; & tamen captivi qui habebant animũ revertendi præsentes reputabantur. l. nihil ff. de captivis, & postlim. reversf. 4. in scholasticis, de quibus latè diximus lib. 6. reputari præsentes in Academia, quando ex causa justa ad tempus absunt pro suis necessarijs negotijs.

Tempus non currit impedito.

1300 Fundatur 2. quia legitimè impedito non currit tempus, ut est receptissimum juris axioma, quod ex l. 1. §. fin. Cod. de annali exceptione, cap. quia diversitatem, de concess. præbend. & cap. fin. de elect. probant Barb. Axiom. 116. num. 1. & Tiraquel. de retract. lig. §. 3. glos. 4. num. 6. Idque sive impedimentum fuerit juris, sive facti, ut ex ijsdem textibus deducunt Sanches lib. 4. Consil. cap. 1. dub. 51. num. 10. & Barb. de potestat. Episcop. alleg. 116. num. 37. & alleg. 72. num. 138. & alleg. 82. num. 22. At quòd injustè suspensus, vel privatus cathedra, sicut injustè incarceratus, sit legitimè impeditus, latè ostendit idem Barb. dict. alleg. 72. num. 138. & alleg. 82. num. 22. Idque etiam in quinquennio post professionem probat Sanches l. 7. Matr. d. 37. nu. 22. ubi asserit legitimè impedito de jure non currere dictum quinquennium. Dictis subscribunt Steph. Gratia. discep. foren. Miranda in Manuali præben. to. 1. q. 22. art. 3. concl. 2. & Less. lib. 2. just. cap. 41. dub. 7. n. 66.

Leges favere nequeunt injustitiæ.

1301 Fundatur 3. quia decreta quæcunque sive Academica, sive regulatia, quæ postulant ad jubilationem lecturæ continuitatem, absque ulla interpolatione, nullo modo intelligi possunt de interpolatione injusta, quam nempe quis injustè derentus fariat: quia hoc tali injustitiæ effectum præstaret: & leges nequeunt favere nequitiæ, eique præstare effectum, ut habetur ex text. in leg. adigere §. quamvis ff. de jure patron. ubi refertur lex prohibens: (Ne patroni juramento adstringant libertos, ne nubant.) & dicitur quòd talis lex non intelligitur in ordine ad libertum, qui ex eo quòd sit castratus, habet impedimentum in potentia: quia prohibere patrono ne impediat hujusmodi libertum, esset favere nefarijs illius nuptijs, illisque præstare effectum: quod si leges facerent, injustæ essent. l. filius qui ff. de condit. instit. Confirmatur ex varijs textibus: ex tex. in l. 1. & sequent. ff. ad senatus cons. Macedon. ubi dicitur legem, quæ concedit obligationem ex mutuo, non extendi ad filios familias, ne hi vexati à creditoribus inducantur ad necem parentum, quia aliter lex faveret parricidio. Ex tex. in leg. ultim. §. sin autem Cod. de jure delib. & Authent. de hæred. & Falcid. §. si vero collat. 2. ubi dicitur quòd lex deobligans hæredem ultra vires hæreditatis non extenditur ad illum, qui ex dolo, ut subnegaret partem hæreditatis, non fecit inventarium; quia aliter faveret dolo. Ex tex. in cap. 2. de elect. ubi dicitur quòd lex dans valorem electioni, non extenditur ad electum per clamorem populi, ne videatur favere illi, qui subornare potest. Ex tex. in l. fin. Cod. de pactis, ubi dicitur, quòd lex dans valorem pactis, non extenditur ad pacta super vivi hæreditate, ne faveat occasioni machinandæ mortis: & ob eandem rationem cap. 2. de concess. præb. dicitur quòd lex dans valorem promissioni, nõ extenditur ad promissionem beneficij hominis vivi, ne faveat successori desideranti mortem beneficiarij. Cum igitur in nostro casu supponamus Doctorem esse remotum à cathedra injustè, statutum prohibens omnem interpolationem jubilando, tali injustitiæ faveret, si talẽ interpolationem comprehenderet.

1302 Restat satisfacere fundamentis oppositæ partis. Ad pri. ũ fatemur jubilationem esse præmium lecturæ actualis; dicimus tamẽ prædictũ Doctorẽ injustè remotum à cathedra, censeri toto illo tempore injustæ remotionis actualiter docentem, fictione juris, ut constat ex dictis. Ad secundũ dicimus, quidquid sit de rigore statutorum ordinis Frãciscani, non posse intelligi in nostro casu, propter specialem rationem malitiæ, seu injustitiæ, cui faverent, si ad illum se extenderent; quia aliter evaderent leges injustæ, ac nullius vigoris. Ad tertium negamus ex nostra interpretatione statutorum aperiri ostium magnis incommodis, cum illa secundùm se æqua & honesta sit, utpote fundata multiplici textu & ratione, quibus ostendimus Lectorem ex justa causa absentem haberi pro præsenti: aliter retardarentur homines à munere docendi; quod esset summum incommodum. Ea verò quæ ex nostra resolutione & interpretatione dicuntur nasci, oriuntur per accidens, ex malitia lectoris, sine causa ansam non legendi quærentis.

Jubilati Doctoris privilegia.

1303 Tertia difficultas est, quænam privilegia consequantur jubilationem, seu dentur in Doctore jubilato? Cum privilegia collata Doctoribus jubilatis deriventur partim à jure communi, partim à jure municipali Academico, & Statuta Academiæ Conimbricensis impendant suis jubilatis omnia privilegia juris communis, & aliquid amplius, antequam expendamus privilegia juris communis, necesse est apponere privilegia juris particularis Conimbricensis. Habentur lib. 3. Statut. titul. 22. num. 2. in hunc modum. ¶ Averàm os jubilados os privilegios, & prerogativas, que por direito com-

commum, & estatutos da Vniversidade lhes saõ concedidos: & levaràm duus terços de salàrio da cadeira em que assi jubilarem : & os substitutos hum terço, os quaès seraõ providos por opposiçaõ, conforme aos Estatutos: E os jubilados seràm avidos em tudo, & por todo como se actualmēte lessem as cadeiras em que jubilaraõ, & precederaõ aos Lentes actuais das tais cadeiras, ainda que seja cadeira de Prima: & ainda que leaõ per provisaõ minha, & que lhes faça merce da tal cadeira de Prima de propriedade : & guardarseha nelles o que os Estatutos dispoem nos Lentes de Prima.

Hæc de privilegijs, & prærogativis Conimbricensium Doctorum, qui assequuntur jubilationem. Qualis autem sit forma & stylus illam assequendi, decernitur nu.3. sicut num.ult.agitur alia forma jubilationis imperfectæ, quam assequitur Doctor legens salariatus cathedrā proprietatis decem annis continuis: sed fruitur privilegijs minùs amplis.

1304 Sed quia diximus Statuto Conimbricensi suos jubilatos Doctores frui privilegijs etiam, quæ jure communi Doctoribus emeritis, seu jubilatis conceduntur, juvat ea investigare, & exponere. Imprimis quòd Doctor jubilatus, qui nempe per vicennium docuit, & juxta Eugenianam Constitutionem pag.73. ut tradit Alphonsus de Escobar cap.4. potest per substitutum servire, debeat appellari Comes, fruaturque Comitativæ privilegijs, ex l.unica C.de professor. qui in Vrbe Constan.lib.12. defendunt unanimiter Decius num.17. Lucas de Penna col.2. Bart.in procem. C.Purpur.l.cum quid num.71. ff. si certum petatur. Cardin.cap. quis dicatur Dux, Marchio, Comes in usibus feud. Cassanæus in Catalogo gloriæ par.10. consid.26. Rebuff. de privileg. schol.priv.176. Merner.lib.12. Garcia Falconius regul.145. Melchior Phæbus decis.162.num.6. & Petrus Gregor.de Repnbl.lib.18.cap.2.num. 12. ubi addit, ut illustrentur Comitativa Doctores, Theodosium, & Valentinianum Imperatores requirere septē qualitates.1.vitam cum probis moribus. 2. docendi peritiam. 3. dicendi facundiam. 4.interpretandi facilitatem. 5. disserendi copiam. 6. quòd digni rætu amplissimo judicati fuerint. 7. quòd docendi laborem sedulo ducant observatione jugi: intellige per juge vicennium.

Iubilatus docēs per substitutum.

Comitativa Doctoris jubilati.

1305 Deinde ex sententia, quam receptissimam fatetur Menochius de arbitr.lib.2.cent.1. casu 68.num.43. Illustres vocantur Doctores qui per viginti annos publicè docuerunt. Ita Bart. in rub. procem. Digestorum num.5. & in l. pen. Cod.de testam. milit. & in l. 1. Cod. de professf. qui in Vrbe Constan. lib.12. Iason in l.1.num.12. de officio eius. Niger ibi num. 18. Sepia num.3.Curr. lun.num.12. & Phæbus citat.decis.162.num.6. Facit 1. quia juxta Decium citatum Doctores qui per vicennium professi sunt, Comitibus, ac Ducibus æquiparantur Glos. 1. Cod. de professf. qui in Vrbe Constan. at Comites, & Duces illustres sunt l. provincialium Cod. de eroga. milita. anno. & licèt (addunt) sine Comitatu sint, atque ita abusivè Comites, & Duces, attamen dignitate potiuntur. Facit 2. nam juxta Purpuratum in dict. leg.1. num.135. Doctor qui per annos viginti docuit, æquiparatur illis qui dignitatem Vicariatus obtinēt. l. unica Cod. de professo. qui in Vrbe Constan. sed Vicarij præferuntur Comitibus militaribus l. 1. Cod. de offic. Vicar. Comites autem militum illustres sunt l. Provincialium C. de eroga. milita. anno. lib.12. ergo à fortiori Doctores illustres erunt. Ex quo rursus infero tales Doctores appellandos esse Spectabiles, ea ratione qua Vicarij Spectabiles sunt, ut docet Cujacius in l.4. Cod. de anno. & tribut. lib.10.

Ducibus æquiparātur Doctores.

Illustres Doctores jubilati.

Spectabiles Doctores.

1306 Præterea quòd Doctores inhilati æquentur Proconsulibus, videtur desumi ex Menochio citat.num.51. nam sicut Doctores illi spectabiles sunt, ita Proconsules dicuntur spectabiles l. unica C. ut omnes judic. & l. penult. Cod.de procura. Denique quòd hujusmodi Doctores recenseri debeant inter illustres, proindeque æquiparandos Vicarijs Principum, Comitibus, & etiam Consulibus, probat Iacobus Niger in l.1. num.18. de officio ejus, hac argumentatione: Doctor (inquit) qui per annos 20. docuit, Vicario æquiparatur l.1.C. de professo. Vicarius verò æquiparatur Comitibus primarum dispositionum l. unica C.de Comit. & Archiat.lib.12. & Comites primarum dispositionum illustres sunt. l. jubemus C. de praxi. sacro. scrin.lib.12. juxta præcedentiam, in qua dicitur Consularem dignitatem consequi, & Consul illustris est; ergo & Vicarij, & per consequens Doctores. Addo vocari posse Clarissimos: quia titulus Clarissimatus dignitati Consulari, & nonnullis etiam inferioribus competebat, ut videre est apud Menoch. cit. num.51. Ex dictis non miror dixisse Baldum in procem. Gregoriano col.5. Doctorem apud suos scholares esse quendam regulum. Illud ex Purpurato, & alijs observat Rebuff. citat. privil.176. si utriusvis juris scholasticus partim legat ante adeptum gradum Doctoratus, & partim postea, illud tempus, quo legit ante gradum Doctoratus, computari illi, ut Comes efficiatur.

Doctores æquales Cōsulibus & Proconsulibus.

Clarissimi Doctores.

QVÆS-

QVÆSTIO VII.

Utrum Doctor per crimen suspensus ad tempus ab exercitio sui gradus, & cathedræ retineat interim expeditum jus sedendi inter alios Doctores?

1307 PRo complemento dignitatis, & muneris doctoralis, quæstio hæc, quæ practica est, & fortassis à nemine hactenus discussa, ut à nobis agitetur, supponimus perspicuam esse resolutionem negativam, si sermo sit de loco inter Doctores in eadem Academia, in qua Doctor ille à suo gradu & munere suspensus est. Nam sicut sedere nequit in cathedra, ita neque in loco, quem ratione illius habet in aula inter alios Doctores. Sola dubitatio est, an si forte hujusmodi Doctor proficiscatur in alienam Academiam, in qua sunt loca designata pro Doctoribus exteris, inter illos sedere possit, ac debeat? Pars negativa suaderi potest primo, quia locus ille solum deberi videtur Doctori in quantum ille valet exercere Doctoris munus, siquidem propter exercitium gradus & muneris assignatus fuit; ergo quandiu ille suspensus est ab exercitio muneris, manet suspensus à loco. Confirmatur ex juris axiomate: Accessorium corruit, sublato principali. l. qui liberis ff. de vulg. & pupill. substit. l. cum principalis ff. de regul. jur. §. fidejussores Institut. de fidejussor. & §. si quis ancillas Instit. de legat. Surdus cons. 318. n. 5. Cardin. Tusch. lit. A. conc. 77. n. 16. & August. Barb. in axiom. juris 4. n. 12. Cū ergo principale, quod est officiū, corruerit ad tēpus per suspēsionē, eodē modo corruit loc⁹, qui erat officio, seu muneri accessori⁹.

Suspensus Doctor quē locū habeat.

1308 Secundo, quia suspensio ab officio adeo similis est privationi, seu depositioni, ut suspēsio habeat vim privationis juxta Gloss. Suspensi in Clem. fin. de pœnis: at qui si Doctor ille fuisset depositus, & omninò privatus gradu ac munere docēdi, proculdubio maneret privatus omni loco, ac jure ad illū; ergo similiter carebit jure ad locū, saltē quādiu à munere Doctorali suspēsus est. Tertio, quādo quis suspēsus est ab officio, vel dignitate, nequit frui insignijs, honore, & præeminētia, quæ sunt annexa tali officio & dignitati, ut patet duob⁹ exēplis. 1. quādo Episcopus est suspēsus à Pōtificalibus, nequit celebrare Missā cū mitra, & baculo, ut habetur Gloss. à Pōtificalib⁹ in Extravag. Suscepit Ioan. 22. cū mitra & baculus sint insignia, honor, & præeminētia. 2. Suspēsi ab executione suorū officiorū, sunt inhabiles ad eligendū, seu privati voce activa. Cap. cum dilectus, de consuet. & cap. cum inter D. seniorem, de election. De quo Panorm. in cap. cum dilectus num. 20. & Tamborinus to. 1. disp. 5. q. 8. num. 13. Ergo etiam suspēsos à dignitate Doctorali nequit habere locum, qui est honor annexus tali dignitati.

Insignia & præeminentia in privat. a dignitate.

Quarto, Canonicus suspensus à suo canonicatu, seu officio canonicali, nec habet locum in capitulo, nec in choro, ex eo quod talia loca sint annexa dignitati canonicali, à qua ille suspensus est; ergo etiam Doctor suspensus à Doctoratu non habebit loca annexa dignitati Doctorali. Quinto, Prælatus regularis quandiu est à sua prælatione suspensus, non potest sedere in locis, quæ sunt designata simili prælato non suspenso, & hæc est communis praxis religiosorum ordinum; ergo similiter idem in nostro casu de Doctore asserendum est.

1309 His impulsus fundamentis hāc partem negativam probabilem existimabit aliquis. Nihilominus judico longè probabiliorem, & absolutè tenendam partem affirmativam, scilicet Doctori suspenso deberi in aliena Academia locum designatum hospitibus. Nitor fundamento quadruplici. Primum fundamentum est, quia cum prædicta suspensio (ut suppono) infligatur tanquam pœna, pœnæ non debent extendi ultra proprietatem verborum, imò debent restringi intra eandem proprietatem, juxta axiomata juris. Pœnæ ad alios casus non sunt extendendæ, sed restringendæ. l. factum cuique §. in pœnalibus, ubi Decius ff. de regulis juris. & cap. in pœnis de regulis juris in 6. Addit Ioann. Andr. ad reg. Odia, de regul. juris in 6. etiam si extensio fiat ex similitudine rationis: & aliud, In pœnis benignior fit interpretatio, l. penult. ff. de pœnis, & cap. in litteris, de constit. de quo cum multis Barb. axiomate 81. numero 12. Extenderemus igitur dictam suspensionem ultra proprietatem verborum, si vellemus talem Doctorem suspensum non posse sedere dicto loco. Probatur, nam dicta suspensio solum habet vim privandi usu & exercitio Doctoratus, & non privandi honore ac præeminentia, annexis præcisè dignitati Doctoris, ut in simili de religioso suspenso affirmat Lezana tom. 3. v. suspensio nu. 6. his verbis: Religiosus suspensus non ab officio simpliciter, sed solū ab officio aliquo suæ religionis, v. g. Prioratu, Provincialatu, &c. solū privat usu & exercitio talis officij pro tēpore in lege destinato. Idē tenet Portel. in dubijs reg. v. suspēsio n. 2. Suspēsio (inquit) ab officio nō est privatio officij, sed solū

Suspenso Doctori hospitum locus debetur.

Pœna restringida,

„ privat usu illius per certum tempus in sen- „ tentia designatum. Adverterat idem author in casu simili suspensionis, (verbis judicis standum esse cum restrictione, quia est lex pœnalis.) Imò Suar. de censur. disp. 26. sect. 1. nu. 1. loquens de rigorosa suspensione, quæ est censura, ita ait: Suspensio hæc non privat hominem ipsomet officio, à quo illum suspendit, neque tollit potestatem quasi radicalē, „ sed impedit tantum usum ejus. Cum igitur sedere Doctorem in illo loco honorato non sit exercere suum gradum, vel officium, extenderemus procul dubio suspensionem ultra suam proprietatem, si vellemus illum removere à tali loco.

1310 Secundum fundamentum est desumptum ex varijs exemplis. *Suspensus quibus privetur.* 1. quia juxta Sayrum de censur. lib. 4. cap. 5. n. 16. Henriq. lib. 13. de excom. & suspens. cap. 32. §. 3. & Suarium de cens. d. 26. sect. 3. num. 4. suspensio ab officio non suspendit à beneficio. Item suspensus à beneficio in una ecclesia, non manet suspensus in alia. Cap. cupientes §. cæterū, de elect. in 6. ubi Gloss. 2. quia suspensus ab ordine sacerdotali adhuc habet locum in choro debitum sacerdotibus ad canendum, & locum ut adsit electionibus. Ita tenet Gloss. 2. ad cap. Presbyterum dist. 28. 3. quia clericus depositus (& à fortiori suspensus) adhuc fruitur privilegio clericali tum canonis, tum fori, ut docet Suar. de cens. disp. 30. sect. 2. num. 7, & 8. Item suspensus, & interdictus ab ingressu ecclesiæ, gaudet immunitate Ecclesiastica, ut tradit idem Suar. de Relig. tom. 1. lib. 3. cap. 10. n. 4. Farinac. cap. 2. num. 44. & alij apud Dianam p. 6. tract. 1. resol. 26. 4. quia Episcopus suspensus ab officio Episcopali, adhuc retinet insignia, præeminentias, & honores debitos tali muneri: nec aliquis dicet teneri ipsum abstinere ab annulo, cruce, & podere, vulgo roxete. His igitur ponderatis exemplis, denegandus non est ille locus honorarius Doctori suspenso.

1311 Tertium fundamentum est, quia lex favorabilis debet interpretari, ita ut extendatur ad omnem proprietatem verborum, nō solum naturalem, sed etiam civilem, ut latè probat Suar. lib. 6. de legib. cap. 2. num. 5. *Proprietas verborum duplex.* Ex quo si lex (inquit ille) loquitur de filijs, extenditur ad adoptivos, juxta proprietatem civilem. Addit Gonzal. ad reg. 8. Cancel. §. 6. proœm. num. 37. quòd in dubio potiùs est considerandus favor, quam odium. Atqui lex quæ in Academia Doctoribus hospitibus designat locum, favorabilis est: & Doctor suspensus, de quo loquimur est verè Doctor, etiam secundùm proprietatem naturalem; ergo sine gravi injuria à tali loco repelli nequit. Quartum fundamentum sumitur ex praxi in casu propè simili, & (ut credo) in eodem. *Praxis est interpres.* Nam praxis est optima legum interpres, ut habetur jure canonico, cap. cum dilectus, de consuet. & jure civili ex tex. in l. minimè l. si de interpretatione ff. de legib. Et est tantæ authoritatis hujusmodi interpretatio, ut habeat vim legis, sicut in l. Nā Imperator ff. de legibus, exprimitur his verbis. „ In ambiguitatibus, quæ ex legibus proficiscuntur, consuetudinem, aut rerum perpetuò „ similiter judicatarum authoritatem, vim le- „ gis obtinere debere. Est autem in simili casu praxis, nempe in varijs religiosis ordinibus consuetudine receptum est, ut prælatus v. g. Guardianus, Prior, aut Rector qui à tali prælatura est suspensus, si conferat se in aliud monasterium, ibi habeat locum designatum prælatis hospitibus: & hæc videtur in Academijs observata praxis erga Doctores hospites; ergo pro illa standum est.

1312 Superest respondere fundamētis partis contrariæ negativæ. Ad primum dicimus locum purè honorarium non debeti Doctori quatenus exercet suum munus, *Locus Doctoris suspensi.* sed deberi dignitati Doctorali, quæ adhuc perseverat, ut ostendimus. Ex quo patet ad confirmationem, qua possumus nostram resolutionē confirmare: nam accessorium corruit destructo principali: cum autem ostenderimus locum honorarium esse accessorium dignitatis Doctoralis, quæ adhuc perlistit, & non Doctoralis officij, sequitur permanere adhuc talem locum. Ad secundum dicimus Glossam citatam, quæ dicit æquipollentes esse suspensionem & privationem officij, esse intelligendam de suspensione perpetua: nam loquitur juxta axioma philosophicum: (Frustra est potentia quæ nunquam potest reduci ad actum.) *Suspensio an æquipolleat privationi.* Si enim suspensio est perpetua, affert moralem impotentiam ad exercitium actus, & moraliter æquipollet privationi: in nostro autem casu suspensio est ad tempus. Addimus ex superabundanti posse negari cum probabilitate suspensionem perpetuam habere vim privationis, juxta id quod affert Sayrus de censur. l. 4. cap. 5. num. 17. his „ verbis. Alterum est, limitationem illam Na- „ varri, & Iacobi de Graffijs, ubi supra, nō mi- „ hi usque adeo probabile esse: nam quantū- „ cunque diuturna sit suspensio, semper tamē „ est suspensio, & non privatio, nec vim priva- „ tionis, sed suspensionis tantum habet.

1313 Ad tertium negamus suspensum ab officio, vel dignitate non posse uti insignibus, præeminentijs, & honoribus annexis tali dignitati: dummodò non sint requisita ad exercitium & usum talis dignitatis: ut cernitur in exemplo Episcopi suspensi à Pontificalibus. *Suspensus Episcopus.* Nam hic est etiam suspensus ab usu mitræ & baculi, ex eo quòd usus hujusmo. di insignium est omninò ordinatus & requisitus ad exercitium Pontificale, cum quo habet maiorem connexionem, quàm alia insignia, v. g. annulus, poderis: & ideo Episcopus ab his non

non manet suspensus, quando suspenditur à Pontificalibus. Addimus ex abundanti, quod non sine probabilitate in hoc casu tradit Sayrus de censur. lib.4. cap.5. num. 5. his verbis. „ Valde probabile est (inquit) Episcopum ab „ officio suspensum, incedere posse in apparatu Pontificali, quando nullum actum Pōtificalem exercet: exempli causa, si Romæ in „ solemniori pompa incedat in Pontificalibus. „ Dixi (Romæ) ut excludam Episcopum, ne in „ propria diæcesi possit sic incedere: quia ibi „ incedere sic nequit, quin benedicat populo, vel aliquod officium exerceat: quanvis „ si ibi nullum officium exercere vellet, possit „ etiam oti hujusmodi apparatu.

Canonicus suspensus

1314 Ad quartum concedimus antecedens, scilicet canonicum suspensum ab officio Canonicali nec in choro, nec in Capitulo habere locum, & negamus cōsequentiam in nostro casu: disparitas est, quia duo illa loca sunt annexa non præcisæ dignitati canonici radicali, sed actuali officio, in ordine ad exercitium canendi in choro, & suffragandi in capitulo. At locus, de quo agimus, assignatus Doctoribus hospitibus, non est annexus actuali usui, & exercitio Doctoratus. Accedit Canonicum suspensum ab officio & beneficio, ideo manere suspensum à dictis locis: quia (ut benè notavit Stephanus Daoyz v. stallus ex cap. 2. de renunc. stallus in choro, & locus in capitulo censentur partes beneficij canonicalis; qui igitur suspensus est à beneficio, etiam à suis partibus suspensus est. Ad quintum fatemur eandem esse rationem in prælatis regularibus, atque in Doctoribus cathedram regentibus, si loquamur proportione habita, & facta distinctione inter locos debitos soli exercitio muneris, & locos merè honorarios, qui dignitati veluti radicali assignantur. Vtrique enim, quando sunt suspensi ab exercitio munèris, debēt abstinere à prioribus, & possunt sedere in posterioribus. *Prælatus suspensus*

DISPVTATIO III.

De potestate Doctoris.

1315 POstquam dignitatem, & officium Doctoris satis fusé exposuimus duabus præcedentibus disputationibus, antequam Doctoris privilegia, doctrinam, & multiplicem obligationem aggrediamur exponēdam, quod præstabimus tribus ultimis disputationibus, in hac tertia Doctoris potestas expendenda nobis est, scilicet comparata quadrupliciter. 1. in ordine ad discipulos, seu auditores. 2. in ordine ad concionandum, interpretandum Sacram Paginam, & jura sive canonica, sive civilia. 3. in ordine ad impendendam authoritatem, & probabilitatem opinionibus. 4. in ordine ad faciendam fidem, ut nempe sibi affirmanti aliquid credatur.

QVÆSTIO I.

Quam potestatem habeat Doctor, seu Magister in suos discipulos, seu auditores?

QVanvis exigua, & prope nulla sit distinctio inter Doctorem, & Magistrum, similiter inter discipulum & auditorem, tamen maioris perspicuitatis gratia volumus pro Magistro intelligi Doctorem qui actu cathedram regit, & pro discipulo illum, qui est sub rigorosa disciplina & obedientia Magistri, quanvis auditores, qui sponte veniunt ad præceptorem audiendum, etiam discipuli lato modo appellari possint.

Prima difficultas est, an Doctor, seu Magister veram jurisdictionem habeat in suos discipulos? Si loquamur attento jure communi, affirmativa sententia indubitata est, quam tradunt Menoch. consil. 808. num. 62. Bart. ad l. 1. num. 8. ff. solut. matr. Panorm. ad cap. 1. num. 37. ad fin. de mutuis petit. Rebuff. de privil. schol. privil. 158. & Petrus Barb. ad l. 1. art. 1. num. 118. ff. de judic. Habetur expressé in Authen. Habita C. ne filius pro patre, ubi Magister per Imperatorem constituitur judex in causis scholarium. Vnde apud Menochium loco citato, Quærit Baldus, an minor promoveri possit ad Doctoratum? Et dicendum videbatur promoveri non posse, quia Doctor habet jurisdictionem inter scholares, Auth. Habita C. ne filius pro patre, sed minor judex esse non potest; ergo minor non potest ad Doctoratum promoveri. Verùm Baldus decidit contrarium ea ratione, quia munus judicandi est quid, separatū *Magistri jurisdictio.*

à dignitate Doctorali, & ob id non impeditur unuto propter aliud. Ratio est manifesta, quia Magister per d. Authen. constituitur judex, ut nempe à suis auditoribus eligi possit: omnis autem judex pollere debet vera jurisdictione in eos, quibus jus dicit; ergo & Doctor in scholares.

Doctoram recusari possit,

Observat benè Rebuff. privil. 69. licèt pateat recusari possit judex in causa filiorum l. qui jurisdictioni ff. de jurisd. omn. judic. Doctorem tamen in causis suorum scholarium posse esse judicem, ita ut ob id non liceat eum tanquam suspectum rejici, per cap. suspicionis de offic. delegat. & cap. 2. de appellat. in 6. Cum habeat jurisdictionem ordinariam inter suos auditores. An verò, & quibus ex causis recusari possit alibi diximus. Dicta procedere etiam de Magistris artium, quòd sint judices inter suos discipulos, affirmat dictus Rebuff. privil. 159. ex Alber. in l. 1. col. 5. ff. de judic. & Bolog.

1316 Si autem loquamur attento jure speciali Academico, quod omninò servandum est, in nostris Academijs Lusitaniæ, illa jurisdictio Magistrorum in discipulos jandiu abrogata manet per constitutos scholarium judices conservatores cum jurisdictione privativa, ut resolvimus lib. 7. disp. 2. q. 2. & idem dicendum erit de quacunque Academia similes Conservatores habente. Secus de Academia habente Conservatores cum jurisdictione cumulativa, quales videtur habere Academia Parisiensis, ut testatur Rebuff. privil. 158. his verbis: Hodie (inquit) sunt constituti Conservatores, qui jurisdictionem in scholasticos habent, & exercent: & sunt duo dati, unus à Rege, alter à Papa. Si tamen scholares itent ad Doctores, possent ipsi inter scholares cognoscere, etiam hodie: & ego hac jurisdictione usus sum in multis Vniversitatibus: & in hac Parisiensi, adhuc quælibet facultas, & natio habet jurisdictionem in concernentibus factum facultatis, seu nationis: & à facultatis, seu nationis sententia, licet gravato ad Vniversitatem appellare: sed ab Vniversitate non licet appellare: & pro monstro olim habebat Vniversitas, quòd appellaretur etiam ad senatum, cum perjuri sint appellantes. Insuper statutum ejusdem Vniversitatis cautum est, ne ab ejus sententia inter suos subditos lata appelletur. Sed eo nunc per hominum malitiam ventum est, ut ab ipsa sacrosancta Vniversitate ad senatum appelletur, non tamen sine perjurij reatu. Cap. brevi, de jurejur.

Iurisdic. in Conservatores Parisiensis.

Appellatio a sententia ejus.

1317 Secunda difficultas est, qualisnam sit potestas Doctoris, seu Magistri ad præcipiendum suis discipulis? Non loquimur de Magistro constituto judice, & ferente sententiam inter suos discipulos, per jurisdictionem, quam habeat ratione juris communis, vel juris alicujus specialis. Quia tunc certum est posse præcipere in ordine ad audiendas partes, & ferendam sententiam, item posse corrigere puniendo delicta per sententiam. Sola est dubitatio de Magistro non constituto judice per jus commune, aut speciale, an habeat, & quam habeat potestatem in discipulos præcipiendi, & corrigendi? Respondemus Magistrum quencunque etiam Grammaticum ex præcisa ratione sui magisterij, habere potestatem œconomicam in suos discipulos, ea ratione, qua illam habet paterfamilias in suos filios. Nam Magister est instar patris, imò pater modo nobilissimo inter modos octo numeratos à Rebuffo privil. 67. quibus quis dicitur pater. Est enim (inquit) Doctor seu Magister, formalis, seu doctrinæ pater, dum informat discipulum probis moribus, scientia, & eruditione: de quo solitus erat dicere Aristoteles honorabiliorem esse qui instituit, quàm qui solum generat, cum hic det vivere, ille benè vivere. Sic in hanc rem Iacobus Rebuffus Petri Rebuffi patruus in l. 1. C. de excusat. artif. lib. 10. & tex. in §. sed & quod sancitum in Authen. de nupt. col. 4. Facit l. liberto ff. de obsequijs a liber. Gloss. & reg. Cancel. in proœ. n. fol. 3. Cum igitur paterfamilias habeat in suos filios potestatem œconomicam, ut illos dirigat, & corrigat, sequitur eandem habere Magistrum in suos discipulos. Addit D. Rotericus ex text. in cap. Quis autem. n. 2. dist. 10. patrem super domum, & familiam suam leges statuere, & admonitiones facere. Quod etiam tradit Bart. in l. omnes populi num. 12. ff. de just. & jure, ex quo infert etiam Magistros Grammaticæ posse facere statuta circa bonos mores, & pœnalia alicujus coercionis, non tamen pœnalia pecuniaria, pro qua resolutione allegat tex. in Authen. habita C. ne filius pro patre, & in l. sed & si quæcunque §. fin. ff. ad l. Aquil. l. item quæritur §. item Iulianus ff. de locato & conducto.

Magistri potestas ad præcipiendum, & corrigendum.

Magister est instar patris.

Magister potest præcipere, &c.

1318 Maior est difficultas, quantum sua illa potestate œconomica Magister præcipiens obligare possit in conscientia discipulos? Non est dubium omnem legem etiam civilem, & omne legitimum præceptum obligare in conscientia; est enim vinculum morale. Dubitatur de præcepto Magistri, quantum obliget, leviter, an graviter? Respondeo potestatem illam esse sufficientem, ut Magister suo præcepto discipulum possit obligare graviter, scilicet in materia capaci. Vnde obligatio gravis, aut levis, quam Magister præcipiens inducit, petenda est tum ex intentione Magistri præcipientis, tum ex capacitate materiæ præceptæ. Quia sicut prælatus in materia levi nequit obligare graviter, ita in materia gravi potest velle solum obligare leviter: proindeque ad inducendam obligationem gravem semper debent concurrere illa duo, nempe intentio ex parte superioris, & capacitas ex parte materiæ. Quod verò Magister habeat tantam illam po-

Præceptũ Magistri grave.

potestatem ad obligandum in conscientia, ex eo funderur, quia Magister erga discipulorum directionem & correctionem, non pollet mi- nori potestate quàm parens erga filios, ut om- nes fatentur: sed parens præcipiens in re gra- vi valet obligare graviter filios, ita ut filij pec- cent lethaliter, si absolutè nolint parere, ut ex Vict. relect. de potestat. Eccles. q. 2. num. 4. & Mart. à Ledesma 2. par. 4. q. 20. a. 4. docet Sanchez lib. 6. Decal. cap. 1. num. 18. ergo similiter Magister in materia gravi potest discipulos o- bligare sub lethali.

Pater præcipiens.

1319 Confirmatur, quia Magister in suo gymnasio habet potestatem œconomicam erga discipulos non minorem, quàm habet Abbatissa in suo monasterio erga moniales: sed quamvis Abbatissa nequeat im- ponere præcepta spiritualia, nec præcipere in virtute Spiritus S. & S. obedientiæ, ut tenent Ludov. López 2. p. instruct. c. 1. Azor p. 1. lib. 3. instit. moral. cap. 10. q. 7. tamen potest obligare juxta capacitatem materiæ præcipiendo in ijs quæ conducunt ad pacem, & domesticam gu- bernationem; ergo similiter Magister in suo gymnasio. Rogabis an possit Magister obligare discipulum ad præstandum juramentum de re aliqua facienda, vel omittẽda in materia scho- lastica, circa quam versatur potestas illius œco- nomica ad præcipiendum? V. g. an possit exi- gere juramentum à discipulo de studendo, vel non ludendo? Placet affirmativa resolutio. Quia ad exigendum juramentum non requiri- tur semper potestas jurisdictionis. Siquidem videmus nonnullos officiales regios, qui vera jurisdictione carent exigere plerunque jura- mentum à partibus. Deinde in casu magis si- mili, Paterfamilias potest juramento cogere famulos, ut sibi denuntient eum, qui bona ali- qua furatus est. Ita supponit Sanch. lib. 6. Con- sil. cap. 3. dub. 17. num. 5. ubi exponit quando fa- mulus per patremfamilias tali juramento co- actus teneatur ad denunciandum. Cum igitur Magister in discipulos habeat potestatem sal- tem parem potestati patrisfamilias in famu- los, poterit etiam juramentum à discipulis exi- gere.

Abbatissa præcipiens.

1320 Tertia difficultas est, qualisnam sit potestas Magistri ad punien- dum, & corrigendum discipulos? Ex prædictis satis infertur dari in Magistro potestatem ad puniendum & corrigendum discipulos, eo mo- do quo datur in patre erga filios: siquidem Do- ctores patres scholasticorum dicuntur, & dis- cipuli filij. l. 1. C. de excusat. artificum. Et in eo quòd tam pater in filios, quàm Magister in dis- cipulos habeat potestatem corrigendi, conve- niunt Sanches lib. 6. Consil. cap. 2. dub. 4. nu. 5. Molin. de justit. commutat. tract. 3. disp. 2. n. 19. Stephan. Gratian. discep. foren. tom. 4. cap. 7; 8. num. 70. Menoch. de arbitr. lib. 2. cent. 4. casu 364. num. 10. Mascard. de probat. conclus. 999. num. 11. & Rebuff. privil. 71. Qualis autem de- beat esse hujusmodi correctio, seu punitio, il- lam declarat Sanch. cit. num. 5. loquens de pa- tremfamilias in hunc modum: Nota (inquit) pa- tremfamilias non posse corrigere uxorem, nec filios, nec familiam correctione judiciali, & co- ercivа: non enim potest pœnas legis infligere. Unde non tenetur arcere servum à concubina expellendo eum domo, nisi forte propter scan- dalum, nec tenetur compellere familiam ad jejunia Ecclesiæ: sed tantum tenetur fraterna- liter corrigere, maiori tamen vinculo, quàm extraneos. Ita Sotus mem. 2. q. 3. concl. 4. Ara- gon 2. 2. q. 33. a 3. Notat tamen Corduba teneri corripere filios, & familiam, nõ tantum chari- tativè monendo, sed puniendo punitione do- mestica. Hæc doctrina, quam tradit Sanches de patre erga filios, facile applicari potest Ma- gistro erga discipulos.

Magister puniens.

Pater puniens.

1321 Et quidem Magistris levis ca- stigatio est permissa: sed excedẽs fines disciplinæ est in culpa. Cap. presbyterũ, & ibi Glos. 1. de homicid. Huic doctrinæ co- hærent quæ tradit Gratian. cit. num. 70. de pu- nitione uxoris, dicens eam debere esse com- petentem, & discretam, prout permittitur Ma- gistro erga discipulum, & domino erga servũ, qui potest leviter eum castigare. l. 1. Cod. de emendat. servor. l. 1. C. de emend. propinq. §. si quis autem, Auth. ut sic de matr. & avi. §. fin. Instit. qui sunt sui, vel alieni juris. l. respicien- dum ff. de pœn. Et quando sit licitum artifici docenti castigare suum discipulum, vide in l. item quæritur §. item Iulia ff. locati. Socin. in repet. cap. ad audientiam col. 2. de homicid. cap. debet homo 23. q 4. cap. non putes 23. q. 5. Illud scimus commendari valde correctionem puerorum in S. Pagina: (Noli subtrahere à pue- ro disciplinam: si enim percusseris eum virga, non morietur.) Proverb. 23. Qualis autem & quàm moderata esse debeat castigatio in pa- tribus, Magistris, ac dominis punientibus, op- timè tradit Molina tract. 3. disp. 2. num. 19. his verbis: Qui præficiuntur (inquit) ad artes libe- rales, aut mechanicas docendas, ad tegendos aliquos in familia, & ad similes alios, constat eos procedere solum posse ad objurgationes, verbera, & percussiones non atroces. Neq; eos posse in illos animadvertere, in quos, vel prop- ter ætatẽ, vel propter alias circũstãtias, cõsuetũ nõ sit animadvertere. Neq; posse excedere limi- tes consuetos, facultatemve seu beneplacitum, hac in parte, eorum, à quibus habent præsump- tam, tacitam, aut expressam puniendi faculta- tem. Simili modo (concludit) diceremus de he- ris comparatione hominum liberorum, qui eis serviunt, nefas scilicet illis esse percutere ejus- modi domesticos, quos ratio ipsa efflagitat, ut propter ætatem, conditionem, & qualitatem eorum,

Punitio discipulorum, & servorum.

Correctio moderata a quibus præstanda.

eorum, non ita tractentur. Quænam sint pœnæ atroces, quas nec pater, nec Magister possunt infligere, optime declarat à num.14. Ego ex doctrina Suarij disp. 22. de cens. sect. 1. num. 48. & à me tradendis num. 1325. existimo non posse Magistrum per se, vel per aliam verberare in natibus instar pueri discipulum, qui pubertatem excedat. Est enim hujusmodi verberatio valde indecens, & honestati, pudicitiæque repugnans. Sic innuitur per Serenissimum Henricum in statutis Academiæ Eburensis lib. 2. cap. 3. §. 1. & exprimitur edictis Visitatorum, ut pueri scholares, si digni fuerint supplicio, vapulent infra decimum quartum annum, quem si excedant, detrudantur in carcerem. Idem tenēt statuta vetera Conimbr. cap. de hon. st. fol. 8. lit. I.

Magister Pater, & dominus si excedāt in puniendo.

1322 Quarta difficultas est quomodò delinquat, & ex delicto teneatur Magister excedens in punitione? Dupliciter potest Magister excedere puniendo. 1. si infligat pœnam immoderatam, nempe excedens limites illius, quæ infligenda esset. 2. si puniens moderata pœna, eam infligat ex odio personæ. In hac materia mihi videtur omninò asserendū de Magistro puniente discipulum, quod Molina citatus num. 15. affirmat de patre ac domino filium & servum punientibus. Affirmat 1. peccatum esse, posseque aliquando pertingere ad lethale, si pater aut dominus, filium, vel servum puniat aliqua ex pœnis, ad quas non extenditur ipsorum potestas: quando filius, vel servus non esset dignus pœna, aut non tanta pœna, quanta illi infligitur. Nam pœna semper culpæ proportionari debet. Affirmat 2. peccare patrem, aut dominum, qui filium, vel servum puniret ex odio, hoc est intuitu, ut illi malum inferret, quasi in eo fine sistendo. Vnde esset peccatum lethale, si malum, quod ita illi vellet, aut infligeret, notabile foret. Observat tamen benè non dici punire ex odio, qui vult filio, aut servo malum pœnæ, eo quòd dignus illo sic ob delictum, esto ita in illum commotus propter delictum, eum puniat. Neque ita moderata (addit) in puniendo est peccatum: immoderata verò, excessusque aliquantulus in puniendo filio, vel servo regulariter non excedit peccatum veniale. Hæc omnia procedunt in Magistro puniente.

Magister excedens vel negligēs in puniendo.

1323 Quod attinet ad aliam partem difficultatis, qualiter puniens teneatur ex delicto excessus, Mascard. de probat. concl. 990. num. 16. rectè asserit Magistrū, qui immoderatè percussit discipulum, teneri de nimia sævitia, ut habetur l. præceptoris, ad l. Aquil. & l. item quæritur §. Iulianus ff. locati. Sicut enim Magister negligens in puniendo potest lethaliter peccare, & ex hoc peccato adstringi, ut ex Calder. Floren. & Alex. docet idē Mascar. num. 22. ita excedens supplicium ex tali delicto tenebitur. Addit num. 23. ex Bart. punientem, si accusetur in judiciu, debere probare se quando punivit, Magistrum esse, & punijsse animo monendi, docendi, & corrigendi. Quia Magistri qualitas, cum sit ab extrinseco, non præsumitur. Illud monuerim nimietatem illam esse justissimam causam ut discipulus à Magistro recedat. Nam sævitiam esse causam, ut à regulis juris recedatur per multas separationes, probat Menoch. de arbitrar. lib. 2. cent. 2. casu 339. De hujusmodi separationibus exemplum est 1. Nam dominus sæviens in servos duriùs quàm par est, cogitur illos vendere l. 2. ff. de ijs qui sunt sui, vel alien. jur. & §. sed & maior asperitas Institut. eod. Sic apud Bald. d. l. 2. Vassallus est privandus feudo, si in subditos sæviat. 2. Pater cogitur emancipare filium, si eum contra pietatem paternam malè afficiat. l. ult. ff. si à paren. man. Glos. in §. ult. Institut. quibus mod. jus patr. potest. solu. 3. Vir nimis morosus ac sævus ab uxore separatur Cap. litteras, de restitut. spoliat. Vnde non restituitur viro petenti uxor, opposita exceptione sævitiæ. Ripa in l. naturaliter §. nihil num. 84. de acquiren. possess. 4. à societate ante tempus licet recedere ab immodicam socij sævitiam. l. si convenerit ff. pro socio. Sic ergo de separatione discipuli à Magistro.

Sævitia est causa multiplicis separationis.

Irregularitas Magister ex punitione.

1324 Dubium est 1. an incurrat irregularitatem Magister clericus, qui corrigendo ita percussit puerum, ut ex percussione sequeretur pueri mors? Affirmantem partem absolutè tenent Paul. Borgas. de irreg. part. 6. tit. de homic. num. 7. & Mascar. de probat. concl. 999. num. 17. Quod probant ex cap. Presbyterum, de homicid. Distinguendum tamen est inter Magistrum corrigentem moderatè ac prudenter, scilicet intra limites correctionis, quam licitè potuit adhibere, & Magistrum corrigentem immoderatè, ita ut imprudenter excedat. Dico 1. Magister corrigens priori modo, non incurrit irregularitatem, etiam si inde mors sequatur. Ita Farinac. fragmen. crimin. par. 1. lit. L. num. 508. Covar. in Clem. si furiosus p. 2. §. 4. sub mem. 5. Navar. in Man. cap. 27. num. 135. ver. 22. Avila de censur. p. 7. rub. de homic. casuali disp. 4. sect. 1. dub. 3. Suar. de censur. disp. 45. sect. 5. num. 2. & Barb. in tom. 4. Collect. ad cap. si quis non iratus 15. q. 2. ex quo textu videtur desumi posita resolutio. Dico 2. Clericus qui intuitu correctionis immoderatè percussit discipulum, qui ex tali percussione obijt, irregularitatem incurrit. Ita Graffis in aureis decision. par. 1. lib. 2. cap. 66. num. 16. Suar. proximè citatus. Sayrus de cens. lib. 7. c. 6. num. 2. Bellet. disquisit. cleric. p. 1. tit. de discipl. cleric. §. 5. num. 32. Henriq. in Summa p. 5. lib. 14. de irregul. cap. 15. num. 3. Molina de just. tom. 4. tract. 2. disp. 77. num. 6. Reginal. in praxi fori pœnit. lib. 30. num. 215. Bonacina de censur. disp.

disp.7.q.4. punct.7. num.14. Idem affirmat, & probat cum multis Barb.ex cap.Presbyterum, de homicidio in Collect. tom.5. ad idem cap. num.1.dicens presbyterum, qui intuitu disciplinæ nimis modum excedens percutit pueru, v.g. in capite,ita ut post paucos dies moriatur, si mortuus est ex ipsa percussione, vel in infirmitatem incidit, ex qua deinde moritur, deponi ab officio sacerdotali,& perpetuo removeri à ministerio altaris.

Pater pu[nien]s filiũ cl[ericum]. 1325 Dubium est 2.an peccet,& incurrat excommunicationẽ Magister intuitu correctionis percutiens discipulum clericum? Quanvis Navarrus in Man.cap. 37.num 81.& Sylvest.v.com nunicatio 6.nu.6. cap. 8. existiment licitum esse patri filium majoribus ordinibus initiatum correctionis & disciplinæ gratia percutere, id tamen negat Molina tom.1.disp.228. circa sextum effectum patriæ potesta is, & solum concedit circa filiũ constitutum in minoribus. Addit tom.4.tract. 3.disp 46. §.cõtraria n, si pater percutiat filium in sacris ordinibus constitutum, incurrere excommunicationem canonis. De Magistro percutiente aliter sentit eadem disp.nu n.7 asserit enim cum Felino eundem tandum esse Magistrum, si inferior in gradu, ut laicus percutiat constitutum in ordinibus sacris, aut subdiaconum, vel diaconum,vel sacerdotem: non s verò si superior in ordinis gradu inferiorem percutiat, *Magister puniens clericum.* Quod autem circa hoc punctum fusè tradit Suar.de censf.disp.22.sect.1.num.48. paucis accipe, & imprimis obs.rva illum non facere distinctionem inter discipulum minoribus, vel maioribus ordinibus initiatum.Cap.1.de sent. excom.habetur,quod præceptor,pater,vel herus causa disciplinæ possit clericum verberare, Cap.cum voluntate eod.tit.fit extensio ad omnes qui ratione officij, prælationis, senioris ætatis,vel propinquitatis alios castigant, Est tamen discrimen, nam qui ratione officij, vel seniores clerici,quibus conceditur exercere correctionem in turbantes officia divina, eam solum possint exercere in pueros,vel juvenes in minoribus constituto ;at præceptor etiam initiatos sacris ordinibus, dummodò intuitu disciplinæ id faciat ; & percussio sit levis & moderata in ordine ad intentũ. Nam Prælatus & Magister in hoc æquiparantur. Hæc doctrina de clerico etiam in sacris percutiendo,defenditur à Mascardo d.conclul.999.n.22. ubi pro ea varios citat.

Magister per alium puniens clericum. 1326 Quærit Molina d.disp.56. n.8. an ijs quibus fas est percutere clericos correctionis gratia, fas etiam sit eosdem percutere per tertiam personam ? Affirmativam partem benè ac latè tuetur discurrẽdo per varios. Atque imprimis(inquit) dicendum est, Magistros nostræ Societatis in scholis, quarum curam habemus ad docendam juventutem in Ecclesiæ, rerumque publicarum secularium bonum, posse licitè, seclulo quocunque Sedis Apostolicæ privilegio, punire clericos in minoribus constitutos per correctorem laicum, ut mos est fieri in nostris scholis. Patet,nam indecens est religiosus per se ipsos flagellare, aut aliter percutere pueros, & adolescentes in minoribus ordinibus constitutos,quos zelo charitatis litteris, ac bonis moribus imbuunt:nulla verò in eo indecentia cernitur, quòd ipsorum jussu per correctorem ad id deputatum puniantur, ac flagellentur: præserti n (addit) cum, si ij ipsi laici correctores, præceptores illorum essent, id eis propria authoritate liceret, De reliquis qui per tertiam personam puniant,videatur idem Molina loco citato.

Denique pro complemento Magistralis potestatis ad corrigendum, inquires, quomodo Magistro debeat constare de crimine discipuli,ut eum œconomicè puniat? Respondeo eodem modo rem habere in patre, atque in Magistro punituro, ita ut neuter indigeat probatione aliqua juridica, sed possit uti notitia etiã privata, & non juridica. Addit Lessius de just. lib.2 cap.30. num.31.ad levem aliquam castigationem, quæ fit absque infamia, irroganda*m*, posse interdum unum testem, qui simul sit accusator, sufficere: ut solet fieri(inquit) in scholis inter studiosos. *Probatio criminis scholastici.*

1327 Tertia difficultas est, an Magister habeat potestatem expellendi discipulum à suo gymnasio? Affirmativa resolutio forte placebit alicui, qui nitatur authoritate Glossæ v.retinere in cap.1. Ne clerici, vel monachi, ubi sic habet: (Doctor potest scholarem ex causa de scholis expellere.) Nihilominus ut expediatur difficultas, & explicetur Glossa, notandum est 1. Magistrum vel salariatum de publico agere Magisterium in gymnasio publico, vel in privato accipientem mercedem a singulis scholasticis, Notandum 2.in Academia vel servari jus commune Authen.Habita,ita ut Doctor habeat veram jurisdictionem in suos auditores, vel non servari tale jus, sed dari speciales Magistratus Academicos, Notandum 3. expulsionem discipuli à gymnasio vel fore perpetuam, vel faciendam ad tempus. Dico 1. Doctor in Academia ubi servatur jus commune, potest ex causa scholarem expellere. Ita videtur procedere Glossa citata. Patet,nam Doctor ille est legitimus judex suorum scholarium habens in illos veram jurisdictionem ; ergo data sufficienti culpa,& prolata legitimè sententia, potest scholarem puniendo expellere. Dico 2. Magister regens privatum gymnasium accipiendo mercedem à singulis scholasticis,potest exacto tempore cõductionis quemlibet expellere. Patet, quia ille,cum sit conductus mercede, potest suas *Magister expellens discipulum.*

operas

operas locare quibus maluerit. Dico 3. seclusso jure communi Authent. Habita, Magister salariatus de publico non potest expellere scholarem in perpetuum, sed solum ad modicum tempus. Patet 1. pars, quia scholaris habet jus audiendi talem praeceptorem in gymnasio publico, & tali jure nequit privari nisi per justam sententiam judicis legitimi, qualis Magister ille non est. Secunda pars suadetur, quia expulsio a gymnasio ad modicum tempus videtur computari inter moderatas castigationes, ad quas infligendas habet Magister sufficientem potestatem, sicut paterfamilias qui solet ad tempus filium ex domo expellere, ut sic melius corrigat.

Votorum irritatio per Magistrum.

1328 Sexta difficultas est, an Magister possit irritare vota suorum discipulorum, item & juramenta Deo praestita? Est discrimen inter irritationem, & dispensationem, quod licet per utranque tollatur omnino obligatio, tamen illa spectat ad potestatē dominativam, haec ad spiritualem jurisdictionem. Procedit difficultas de solo discipulo impubere, nempe ante decimum quartum aetatis annum, qui parentibus ascendentibus, & tutore caret, & solum versatur sub disciplina Magistri. Eandem difficultatem, norant authores citandi, esse de servo sub dominio heri, & puero exposito sub cura tutricij. Negativam partem ut probabiliorem defendunt Sylvester v. votum 4. q. 2. Paludanus in 4. dist. 34. q. 3. a. 3. num. 9. D. Antoninus, & Margarita confessorum, quos citat & sequitur Sanch. lib. 4. Decal. cap. 35. num. 84. & Fagundez in 2. praec. Decal. lib. 2. cap. 10. num. 12. qui licet concedant posse Magistrum & herum vota discipuli & servi, quatenus ei praejudicant, suspendere, negant tamen irritare posse. Probant quia pars opposita soli pietati innititur, & sola pietas non inducit potestatem dominativam, quae requiritur ad vota & juramenta irritanda. Nihilominus mihi arridet affirmativa pars, quae prius arrisit Lessio lib. 2. de just. cap. 40. dub. 10. nu. 78. Sayro in clavi regia lib. 6. cap. 10. num. 18. fine, & Saario tom. 2. de Relig. tract. de voto lib. 6. cap. 6. num. 23. asserentibus posse dominum universa vota servi impuberis parentibus orbati irritare: & sic de Magistro respectu discipuli. Ratio est, quia sicut dominus totam curam illius servi in tali aetate suscipit, ita & Magister curam discipuli, ita ut succedant loco parentum, naturali ratione, & aequitate id exigente, ut talem defectum suppleant, & habeant sufficientem potestatem dominativam in bonum illorum. Et per hoc fundamento partis contrariae satisfactum est.

✠✠✠
✠

QVÆSTIO II.

Quam potestatem habeat Doctor interpretandi S. Paginam, sacros Canones, ac leges?

Doctoris potestas in collegio.

1329 Explicata potestate Doctoris seu Magistri cujuscunque erga suos discipulos, cui possemus adjicere potestatem, quam Doctor habet in Collegio: nam juxta cap. ex litteris, de constit. Doctores possunt ex causa aliquem de collegio privare. Item Doctores legentes faciunt collegium licitum, & approbatum: unde possunt facere statuta, & ea quae sunt universitatis, ut ex citato cap. tradit Stephanus Daoyz, v. Doctor num. 1. superest ut exponamus quid possint ex vi sui gradus, praesertim in interpretanda S. Pagina, & legibus tā canonicis, quàm civilibus. Cum igitur satis pateat Doctorem Theologum in sua graduatione accepisse potestatem interpretandi sacram Scripturam, & Doctorem Iuristam accepisse potestatem interpretandi leges, ut constat ex verbis formae in Doctoratione illam exprimentis: quae potestas (ut supra notavimus) est veluti incompleta, & postea per adeptionem cathedrae, designationemque auditorum completur, ac cōsummatur; modò eandem potestatem lentius explicabimus in utrisque Doctoribus, & simul qualem interpretationem, & quantam facere possint, ac debeant.

Interpretandi potestas.

Interpretatio quid & quotuplex.

1330 Prima difficultas est, quid sit interpretatio; & quotuplex? Apud Salas de legib. disp. 21. sect. 1. num. 1. interpretatio absolutè, & in genere accepta sic definitur: (Est unius verbi per aliud, vel unius sententiae per aliam declaratio.) Dividitur in triplex membrum: nam alia interpretatio est usualis, alia authentica, alia doctrinalis. Usualis est illa, quae usu & consuetudine introducitur, nam consuetudo legitimè praescripta habet tantum vim, ut possit antiquam legem abrogare, & novam excitare, & à fortiori utramque non solum doctrinaliter, sed etiam authenticè interpretari. Authentica sit ab habente potestatem condendae legis, & ideo talis nuncupatur, quia legis authoritatem vendicat unde necessaria dicitur, quia necessitatem, seu obligationem inducit, sicut lex ipsa. Non enim potest hujusmodi interpretatio fieri, nisi à legislatore, ut rectè docent Azor tom. 1. lib. 4. cap. 16. q. 16. Suar. de legib. lib. 6. cap. 1. num. 2. & Salas de legib. disp. 21. sect. 1. Sumitur tum ex jure

Interpretatio quotuplex.

canico Cap. sicut 11. quæst. 1. & Cap. inter alia, de sentent. excommunic. tum ex jure civili l. fin. Cod. de legib. & l. in prætorijs ff. de prætor. stipulat. Nomine legislatoris venit etiam successor illius, qui legem condidit, & à fortiori quicunq; habēs superiorem potestatē. Doctrinalis interpretatio illa est, quæ fit à viris doctis secundùm regulas prudentiæ & juris. Hæc de se non parit obligationem, quia non à potestate jurisdictionis, sed à sola scientia & prudentia egreditur. Verùm quia in omni arte habet multum ponderis, & authoritatis judicium peritorū, interpretatio doctrinalis multū valet, adeo ut si omnes interpretes consentiāt, inducant regulariter obligationē observādi legē juxta talē interpretationē. Talis enim consensus facit moralem certitudinē de lege sit intelligenda, & indicat communem legis acceptionem in tali sensu.

Interpretatio S. Scripturæ quem.

1331 Secunda difficultas est, qualiter Doctor Theologus possit, & debeat interpretari S. Scripturā? Necessariā esse quādoq; interpretationem S. Paginæ, ex eo rectè suadet Azor to. 1. lib. 8. cap. 2. q. 1. quia illius loca (ut varijs probat exemplis) aliquando sunt obscura, aliquando ambigua, aliquando videntur sibi contraria, proindeque indiget, qui explicet. Penes quem sit authoritas interpretandi illam, juxta verum, & genuinum sensum? quæstio est, de qua Medina lib. 5. de recta in Deum fide cap. 11. & Canus lib. 2. de locis Theolog. cap. 7. Certum est talem authoritatem esse penes Ecclesiam, ut „ expressè docet Trident. sess. 4. Decernit, ut „ nemo, suæ prudentiæ innixus, in rebus fidei, „ & morum, ad ædificationem doctrinæ pertinentium, sacram Scripturam ad suos sensus „ contorquens, contra eum sensum, quem tenuit, & tenet S. Mater Ecclesia, cujus est judicare de vero sēsu, & interpretatione scripturarū, aut etiam contra unanimē cōsensum „ Patrum ipsam Scripturā sacram interpretari „ audeat. Ex quibus duo colligo, alterū penes quem sit authoritas interpretandi S. Scripturā scilicet penes Ecclesiam: alterum quomodo facienda est talis interpretatio. Vtrunque juvat explicare.

Interpretatio quæ liter & qualiter facienda.

1332 Primum ita intelligo ad solam Ecclesiam spectare interpretationem S. Scripturæ, ut intra solam Ecclesiam sit potestas illam interpretandi authenticè, & doctrinaliter. Tunc enim fiet authentica interpretatio attingens infallibiliter verum, ac germanum sensum, quando Ecclesia in aliquo generali Concilio legitimè congregata cum suo supremo Pastore Summo Pontifice, aliquē locum S. Scripturæ declaraverit sic vel sic esse intelligendum, vel si solus Summus Pontifex, qui est totius Ecclesiæ Doctor, id definierit. Cum enim ad proponendam doctrinam salutis fidelibus, habeat assistentiam Spiritus sancti, est infallibilis regula veritatis. Tūc fiet doctrinalis interpretatio, quando intra Ecclesiam Doctores catholici in sacris litteris versati locū aliquē S. Paginæ dubiū & obscurū prudenter, ac eruditè interpretati fuerint. Talis autē interpretatio ex præcisa Doctorū authoritate, probabilitatē, sed non infallibilitatē habere potest. Et hac ratione pertinet ad Doctores Theologos S. Scripturā interpretari: Est enim ad hoc munus Doctorum ordo in Ecclesia Dei quasi præcipuus, ut sumitur ex cap. sicut in uno, de hæreticis.

Secundum de modo ac ratione interpretandi, satis ostendit Tridentinum loco citato, interpretationem non posse fieri contra unanimem Patrum consensum. Addit Azor cit. quæst. 2. constare ex Concil. generali 6. Act. 17. & ex Concil. Viennens. & habetur in Clemen. 1. de sum. Trinit. & fide Cathol. communem sanctorum Patrum sententiam, vel scripturarū interpretationē, seu intelligentiā in docendo aliquid ad rectā fidē spectās, pro catholica authoritate habendam esse, & contrariam sententiam ut hæreticam damnādam. Resolvit idem author. q. 3. ex Banhes 1. p. q. 1. a. 10. dub. 6. posse à Doctoribus sacram Scripturam interpretari præter unanimem Patrum consensum, ita ut sensus redditus maneat ab illo consensu diversus, sed non illi contrarius. Quia S. Scriptura fæcundissima est, & multis ac diversis patet interpretationibus. Quotuplicē autem sensum locus unus Scripturæ sustineat: & duplex ille genericus scilicet litteralis & mysticus quot sub se sensus contineat? exponit latè à quæst. 5.

1333 Tertia difficultas est, qualiter Doctor jurista in utroq; vel utrolibet jure, possit, ac debeat interpretari leges sive canonicas, sive civiles? Posse hujusmodi Doctorem interpretari legem dubiam, & illius interpretationem servandam esse, si apertè non convincatur de errore, benè desumit Stephan. Daoyz v. Doctor num. 1. ex cap. 1. vers. at verò, de decimis. Procedit tamen resolutio non de interpretatione authentica, cum hæc ad solum legislatorem pertineat, sed de interpretatione doctrinali. Nam in jure Canonico Capit. 2. de privileg. in 6. & procem. decret. 6. & in jure civili leg. unica Cod. de professor. & l. si negotium ff. de privileg. credit. ideo dicta potestas conceditur Doctoribus, quia lex sæpe continet ambiguitate in sua significatione, & legislator neque facilè, neque de facilioribus consuli debet. Maior est dubitatio, an liceat Doctoribus interpretari leges, quando in ipsis prohibetur interpretatio? Salas de legib. disput. 21. sect. 2. fine. Sà de interpretatio. num. 5. & Palaus de legibus disputat. 5. punct. 3.

Interpretatio legū per Doctorem Juristam.

§. 2. num. 6. existimant ibi solum prohiberi interpretationem frivolam, & quæ legis menti adversatur, proindeque licitum esse interpretari secundùm mentem legis. Nam rectæ rationi dissonat prohiberi interpretationem factam cum fundamento secundùm regulas juris in rebus dubijs. Hæc doctrina ita accipienda est, ut intelligatur regulariter. Nam aliquando prohibetur interpretatio etiam facta secundùm mentem legis, & regulas juris, si fiat ex professo, & typis mandetur, qualem sub gravissimis pœnis interdixit Pius Quartus in Bulla confirmatoria Concilij Tridentini. Et quanvis dictus Pontifex nulla facta mentione typorum prohibeat commentarios, glossas, scholia, annotationes, & quodcũque interpretationis gen⁹ edere quomodocũque super Concilij decretis, tamẽ consuetudo, quæ (ut docent Hẽriq. 1. p. Sum. lib. 7. de indulg. cap. 29. num. 4. & Emman. Rorer. tom. 1. regul. quæst. 11. a. 3.) verborum proprietati prævalere debet, jam obtinuit, ut de sola interpretatione typis mandata intelligeretur. Imò (ut docent Suár. de censur. disput. 27. sect. 7. num. 12. & Salas de legib. disput. 21. sect. 11. §. ad secundùm) non quæcunque interpretatio excusa typis prohibetur, sed tantum facta ex professo. Vnde nõ contradicit decreto, qui unum, vel alterum Tridentini decretum incidẽter exponit.

Interpretatio Tridentini prohibita.

1334 Quarta difficultas est, quomodò à Doctore facienda sit interpretatio doctrinalis in lege, quando de mente legislatoris non constat? Si mens & intentio legislatoris ex materia, vel circunstantijs perspicua sit, observari omninò debet, quanvis verba contrarium significent, ut latè probat Tiraquel. ad l. si unquam Cod. de revocand. donar. verbo Libertas n. 45. & ex l. non dubium C. de legib. ubi dicitur, In legem cõmittit, qui verba legis amplectẽs, cõtra legis nititur voluntatem. Vnde ad legislatoris intentionẽ accõmodãda est verborum significatio. Cap. de intelligẽtia, de verb. signif. Quia nõ sermoni res, sed rei est sermo subditus: nec debet intentio verbis deservire, sed verba intentioni. Quare si non constet de mente, & intentione legislatoris, ut recta per Doctorem fiat interpretatio, observentur regulæ sequentes.

Interpretatio legis quomodo facienda.

Prima regula. Interpretari debet lex secundùm proprietatem verborum. Ita Azor 1. p. lib. 5. cap. 16. q. 9. Suar. de leg. lib. 6. cap. 1. n. 7. & Bonacina eod. tit. disp. 1. q. 1. pun. 8. n. 15. Quia præsumitur legislator, ut legem claram faceret, usurpasse verba in sua propria significatione. Hoc tamen ita limitari debet, ne ex verbis sic acceptis aliqua absurditas, vel legis inutilitas sequatur. Cùm verò duplex sit, altera naturalis, juxta quam separatio animæ à corpore v. g. dicitur mors; altera civilis, juxta quam professio religiosa, v. g. dicitur mors, in lege pœnali naturalis, in favorabili utraque attendi debet. Secunda regula. Intentio legislatoris ex nullo alio potest melius deprehendi, quàm ex proœmio, & initio legis, ubi ipsius finis apponi solet. Tertia regula. Interpretatio juxta materiæ capacitatẽ ita faciẽda est, ut in dubio res potiùs valeat, quàm pereat: favores ampliẽtur, & pœnæ restringãtur. Quarta regula. Quando agitur de derogatione legis prioris per posteriorem, ita fieri debet interpretatio, ut posterior nõ deroget priori, nisi sit illi omninò contraria. Quinta regula. Quãdo agitur de obligatione, stricta interpretatio faciẽda est. Sexta regula. Semper lex nova interpretari debet secundùm antiquam. Rationes, & jura, quibus regulæ positæ exornantur, videri poterunt apud citatos authores, & Sanch. lib. 6. Matrim. d. 23. Molinam lib. 5. de primog. cap. 5. Rebell. de oblig. just. lib. 1. q. 6. sect. 5. Burgos de Paz l. 1. Tauri n. 570. Matienz. lib. 5. tit. 4. lib. 2. glos. 9.

1335 Quinta difficultas est, an Doctor habeat aliquam aliam potestatem prædictis concurrentem? Poterit aliquis dubitare, an Doctor, præsertim Theologus habeat jus prædicandi Verbum Dei? Et ratio dubitandi pro parte affirmativa est, quia talis Doctor in sua graduatione accipit potestatem interpretandi sacram Scripturam: concionator autem, quando habet sermonem ad populum, id facit adductis & explicatis sacræ Paginæ locis. Nihilominus oppositũ tenẽdum est: quia munus interpretandi sacram Paginam, & docendi Theologiam longè diversum est à munere concionandi. Nam hoc est ex se mun⁹ spirituale, cũ cõcionator sua doctrina ex sacris litteris deprompta hortetur fideles ad salutẽ æternam: munus autem illud interpretandi, & theologizãdi potest ex se sistere in mera tẽporalitate. Accedit quòd ex Isidoro Mascard. de majestate militiæ Ecclesi. 2. par. lib. 1. cap. 19. & alijs tradit D. Rotericus ad cap. Diaconi sunt, dist. 93. num. 6. scilicet munus prædicandi incumbere solis Episcopis, & alijs prælatis, quibus cura animarum commissa est. De licentia necessaria Doctori ad concionandũ, & examine prævio, diximus supra disp. 3. q. 6. Deinde poterit alter dubitare, an Doctor habeat potestatem legẽdi libros prohibitos, saltem in eã facultate, quam profitetur? Negativa resolutio indubitata est ex ijs, quæ tradidimus lib. 4. disp. 4. q. 4. Cũ verò dicat Barb. de pot. Epis. p. 3. alleg. 90. n. 6. sacri Palatij Magistrũ in curia Romana solere eã facultatẽ dare viris doctrina, & morum honestate pollentibus, spes erit Doctori benè morato obtinendi facilè dictã licentiam, præsertim intervenientẽ causa doctrinæ. Quid de potestate Doctoris medici, ad declarandum nõ dari obligationẽ conscientiæ? Medic⁹, quãdo causa

Prædicãdi potestas.

Medici potestas.

causa est dubia, potest secúdùm regulas suæ artis declarare aliquem ratione morbi excusari à jejunio, vel posse carnes comedere. Ita Sanch. lib.5.Consil.cap.1.dub.5.n.28.Probat,quia quádo causa est manifesta,ita est opus medici consilio,ut docent Angles floribus 1. par.de jeunio fol.396.D.Antonin.2.p.tit.6. cap.2,§.6. & Sylvest. v. jejunium q. 7. fine.

QVÆSTIO III.

Quanta sit Doctoris potestás ad faciendum opinionem?

1336 CVm præcipuus hujus quæstionis scopus sit expendere, quantam habeant Doctores authoritatẽ,ut impẽdãt opinionibus probabilitatẽ,nõ erit abs re priùs declarare,quid sit authoritas,quid opinio, quid opinio probabilis, & communis. Authoritas licèt apud Canonistas quandoq; nõ differat à jurisdictione cap.in litteris,de offic.deleg. & interdum sit authorizabilis consensus,qui cõpetit ex officio publico, v.g.in judice, vel ex legitima administratione, v.g.in tutoribus & curatoribus. Gloss.v.tractatus cap.1.de rebus Ecclesi.non alien.in 6. & fatus vet Livius Dec.1. Decreverunt (inquit) ut ,, cum populus regemjussisset, id sic ratum es- ,, set, si Patres authores fierent. Idest si authoritatem suam, & decretum interponerent, quo id ratum haberent, &comprobarent:tamẽ fuso significatu extenditur ad innuendam venerationem,eminentiam, seu dignitatem, quã sequimur, & cui cedere solemus. Vnde (teste Sypontino col. 602. num. 20.) author est, qui per se ipse facit, nec ab alio accipit: & authores alicujus sententiæ, vel consilij appellantur illi, quorum sententiam,vel consilium sequimur.

Authoritas quid sit.

Author quis.

1337 Opinio apud Iuristas, ut definit Speculator, est dubia particularis arbitratio, quæ à Doctoribus alicujus scientiæ authoritatem habet. Iuxta Goff.est probabilis arbitratio Doctorum non nisi ob instructioné studentiú in scriptis redigenda. Apud Logicos (ut docet Conimb. in c.16.de scientia q.2.a.1.) est habitus inclinãs ad asserendum alicui rei,vel ex terminis,vel ob rationé probabilẽ cũ formidine partis oppositæ. Apud Theologos opinio (ut Sylvest.v.cod.colligit ex S.Thoma 2.2.q.11. a.4.)est quæ neq; evidentiã,neq; certitudinem habet,sed credulitatẽ fundatam in humana ratione,insufficiente tamen,& non concludente necessariò. Probabile juridicè prout dividitur ab occulto, est quod per testes probari potest:

Opinio quid sit.

Probabile juridicè.

philosophicè ex mente Aristotelis 1.Topic.dicitur, quòd videtur omnibus, aut pluribus, aut sapiẽtibus, & ex his aut omnibus, aut pluribus maximè famigeratis. Vnde Opinio probabilis theologicè juxta Sanch.lib.1. Decal. cap.9. est illa quæ nititur authoritate fidedigna , vel ratione alicujus momẽti,adeo ut sola authoritas, vel sola ratio sufficiat, Quod procedit, nisi repugnet alicui decretò , vel manifestæ rationi. Quæ sola nititur authoritate,vocatur probabilis ab extrinseco: quæ nititur sola ratione, dicitur ab intrinseco probabilis.

1338 Communis opinio apud Iuristas est aliud, quàm fama: nam cõmunis opinio facit jus l.1.Ç.de re judic. fama nõ facit jus.Item cõmunis opinio probat, fama nõ probat. Differt etiam cõmunis opinio à notorio, quia illa est de lõgè præteritis, quæ probari nõ possunt de facili, scilicet per testimoniũ visus: at notoriũ est de præsẽtibus,vel proximè præteritis, quæ de facilè probari possunt per testes divisim. Si verò loquamur de opinione authorũ,illa cõmunis dicitur, quã plures,gravioresq; amplectũtur. Ita Panorm. in cap. prudentiã, de offic.deleg. Cui non dissentit Azor par.1.lib.2. cap.13. affirmans opinionem communem esse accipiendam pro subjecta rei cujusq; materia, atque adeo in S. Theologia cõmunẽ censeri illam, quæ cõ nuni Theologorũ cõsensu recipitur:in jure cõmunẽ dici, quã cõmunis juris interpretũ cõsensus approbat. Sanch.lib.1.Decal. cap.9.n.19. existimat opinionem cõmunem nõ dici ex authorum numero, qui eam tradunt nulla discussione præmissa: sed quæ licèt habeat paucos authores,ab ijs tamen pro utraque parte diligenter examinata est. Vide Gutier. pract. lib.3. quæst.13. num.34. Amat.Roder. in pract. cap.10. num.34. Aloys.Ricci.in collect. decis.par.4. collect.891. & Cott.in memorab. fol.615.

Opinio communis.

1339 Prima difficultas est, quãta sit authoritas sanctorum Doctorũ,& Patrũ Ecclesiæ ad faciendã opinionẽ, vel doctrinã certã?Quales sint Doctores,quorum doctrina est approbata, docuit Papa Gelasius in cap. Sancta distinct.15. alij recensentur in cap. Gloriosus, de religion. & venerum sancta in 6. ubi afferuntur Gregorius , Augustinus , Ambrosius,& Hieronymus. Alios refert S.Thoma lib. 4. contra gent. cap. 24. & nos supra disput. 1. nominavimus Doctores Ecclesiæ Græcæ & Latinæ. Vt investigemus quanta sit horum Doctorum, & Patrum authoritas præ notandum est eos quandoque loqui proferendo meras authoritates sacræ Scripturæ, quandoque proferendo ex suo sententias concernentes ad salutem animarum , aut merè philosophicas . Est igitur citra dubium authoritates sacræ Scripturæ non solum continere infallibilem veritatem , sed posse allegari in

Doctorũ Ecclesiæ & Patrũ authoritas.

causis tanquã leges. Cap.1. de re jud. in 6. Glos. v. eloquia §. cognitio in Auth. ut judices sine quoquo suff. sequitur Zerola in praxi Episcop. p.1. & Bal. in Auth. ad hæc C. de usuris. Hinc est quòd sacræ Paginæ authoritates, quas congerit Gratianus in Decreto, amplectendæ sint in rebus animam tangentibus, ut tradunt Innocent. in cap. cum venerabilis n.6. de except. Felin. in c.2.n.44. vers. intelligeretur, de rescrip. & Greg. Lopez p.1. tit.1. lib.6. glos.2.

Patrum dicta in Decreto Gratiani.

1340 Maior dubitatio est, quãtã sanctorũ Doctorũ, & Patrũ sentẽtiæ, quas proferunt de suo, authoritatem vendicent? Dicta sanctorum, quæ Gratianus Decreto inseruit, haberi pro lege, & decisionibus causarum, defendunt Emma. Rot. to.1. regul. q.6.a.2. vers. quoad primam, & Gregor. Lopez p.1, tit.1. l.6. glos.1. Oppositũ docet Ilernia in præludijs feudor. n.46. & expressè Sanch. tom.3. Matr. lib.9. disp.12. n.5. ubi ait dicta Sanctorum inserta in Decreto non habere firmam authoritatem. Dico 1. Concilia sacrosancta, Summorum Pontificum Constitutiones, & Epistolæ decretales, quæ continentur in corpore juris Canonici habent maiorem authoritatem, & sufficientem ad derogandum dictis sanctorum Patrum. Ita Petrus Gregor. de Repub. lib.12. cap.10. n.2. Sumitur ex Leone Papa IV. scribente ad Episcopos Britaniæ, prout refertur cap.1. 20. dist. & cap. si Romanorum, ut cap. in Canonicis 19. dist. Deinde ex ratione, quia licèt sancti Patres, & Doctores Spiritu S. afflati multa optimè scripserint, tamen in judicijs & causis determinandis cedũt authoritati præsulũ, qui in Ecclesia habẽt potestatem decidẽdi. In negotijs enim definiẽdis, non solùm scientia, sed etiam potestas exigitur. Ideoque nõ licet aliorũ sequi cõmẽtaria, & sacrorum Conciliorum deserere Canones. Cap.1. & 2. 20. dist. cap. si ille 50. dist. Hinc S. Thom. 1. part. quæst. 1. art. 8. ad 1. D. Augustinus ad Hieronymum dicebat: Ego solis libris, qui canonici appellantur, eum honorẽ deferre didici, ut nullũ scriptorum eorũ errasse firmissimè credã, cæteris autẽ quantumlibet doctrina, & sanctitate polleãt, nõ ideo verũ esse credo, quia illi sic censuerunt.

Opiniones sanctorum Patrum.

1341 Dico 2. Quando sancti Doctores, & Patres in diversas abeunt sententias, unicuique integrum est, quam maluerit, amplecti. Ita Ioan. Andr. in cap. ne innitaris, de constitution. Felin. ibid. n.5. Innocent. num.1, vers. si vero, & D. Rotericus in proœm. Decreti num.27. Ponunt exemplũ in Salomone damnato, in quo puncto sancti Patres variant. Ratio asserti positi est manifesta, quia tunc nemo potest sententias, inter se pugnãtes simul sequi, v.g. Salomonem fuisse, & nõ fuisse damnatũ; ergo licitũ est utrãlibet amplecti. Dico 3. Sãctorũ Doctorũ, & Patrũ, sive plurium, sive paucorũ authoritas, cũ affertur ad eas veritates, quæ cõtinẽtur naturali lumine, nõ suppeditat infallibile argumẽtũ, sed tãtũ pollet, quantum ratio cõsentanea persuaserit. Ita ex Cano de locis Theolog. lib.7. c.5. D. Roter. cit. in proœm. n.28. Quia sãcti scriptores nõ fuere vehemẽter soliciti in libris philosophicis evoluẽdis, & arcanis naturæ perscrutãdis: quin philosophorũ libros, ut se totos divinæ sapiẽtiæ devoverent, aut omninò valere jusserint, aut solum à limine salutaverint. Dico 4. Cõcors sanctorũ omnium interpretatio alicujus loci S. Paginæ, vel intelligẽtia in docẽdo aliquid spectare ad rectã fidẽ, accipi debet pro catholica veritate. Ita Canus de locis Theolog. n.12. c.6. § Quarta præceptio. Penha ad director. 2. p. c.27. vers. sit quarta. Sumitur ex Cõcil. Lateran. sub Leone X. Act.10. habetur in 6. Synodo can.19. Trullano, ex August. 18. de civit. cap.41. & Concil. Trident. sess. 4. quatenus pro regula intelligendi scripturam tradit unanimem consensum Patrum. Observabis tamen dictum consensum nõ esse regulam fidei ex eo quòd Patres habeãt authoritatẽ definiendi res fidei, sed propter authoritatem, quam habent judicandi, ac testificandi quod aliunde de fide est. Addit Suar. de fide disp. 4. sect.3. nu.13. si Patres tradant sensum illum, ut certum, vel traditum ab Apostolis, vel ut sufficientẽ ad cõfirmandũ dogma fidei; tunc facere certam fidem, quia sunt sufficientes testes de cõmuni sensu, & traditione Ecclesiæ. Si autem solum tradant hunc sensum tanquam proprio ingenio invẽtũ, nõ faciunt (inquit) certam fidẽ, valde tamẽ temerariũ esset illis cõtradicere. Illud notat D. Rotericus citat. n.29. Origenianos ob id fuisse in 6. generali Synodo damnatos, quòd novas scripturarum expositiones, contra maiorum traditionem invenerint.

Patrũ autoritas in rebus fidei.

1342 Secunda difficultas est, quanta sit authoritas Doctorum qui graduantur in Academijs, ad faciendam opinionem? Non arbitror quencũq; Doctorem, ex præcisa ratione graduationis, habere authoritatẽ ad faciendam opinionẽ simpliciter & absolutè probabilem: id enim solum cõcederẽ Doctori maximè famigerato, quales sũt v. g. Franc. Suarez, Ludovicus Molina, & Thomas Sanches: alij enim mediocriter famigerati plures esse debẽt, ut ex illorum modicis authoritatibus coalescat una sufficiẽs ad faciẽdã probabilẽ opinionem. Nam probabile ex præcisa authoritate est illud quod tale videtur sapiẽtib⁹ aut plurib⁹, aut maximè famigeratis. Dixi (simpliciter & absolutè probabilẽ) quia respectivè, scilicet in ordine ad imperitos, probabilitatẽ habere potest. Unde si vir imperitus cõsulat Doctorẽ timoratũ, sicut si rusticus suũ parochũ, possunt sequi tãquã probabile, quidquid ab illis dictũ fuerit, modò nõ appareat error. Si enim sufficit ut prudenter credamus aliquid Romæ evenisse, quòd vir pius id asserat, cur non sufficiet in re morali dubia

Opinio probabilis a quo fieri possit.

quod

quod vir pius & doctus id judicet. Quò igitur Doctorum authoritas plus multiplicatur, eò magis probabilem reddit opinionem. Vnde opinioilla præsumitur verior, quæ à majori parte Doctorum crebriùs recepta, & approbata existit. Ita Bartol. in leg. ult. Cod. de pæn. judic. qui malè judic. Bald. in l. 1. ff. de Senat. Alexand. conf.7.num.10.lib.4. Roman.conf.61.num.2. Corn. consil.186.num.7. lib.3. Menoch. lib.2.præsump.71.num.2.& Emman.Barb. in remiss. ad Ordinat. Lusitan. lib.3. tit.64.§.1.num.4. Sumitur ex text. in l. Athletas ff. de his, qui notantur infamia. l.ita vulneratus ff. ad l. Aquil. l.Vni ff.de officio quæstoris. l.divi fratres ff. de jure patron. & in princ. Instit. de hæred.

1343 Quantam vim habeat multiplicata authoritas, constat ex traditis per Suar. de leg. lib.6.cap.1.n.6.ubi ait si in alicujus legis intelligẽtia omnes interpretes cõveniãt, facere humanã certitudinem,&regulariter loquendo, inducere obligationẽ servãdi legẽ in tali sensu. Dicta tamẽ nõ suadẽt illã sẽper opinionẽ esse veriorẽ,&sequẽdã, quã maior Doctorũ multitudo amplectitur. Quia cõmunis opinio(ut ait Em.Bar.cit.n.5.)nõ est præferẽda illi opinioni, quæ validioribꝰ,&melioribꝰ rationibꝰ fundata est. Et sic intelligo quod dicitur can. qui contẽpta dist.8. nẽpe Doctoris dicentis authoritati nõ esse stãdum, sed potiùs rationi per allegantem assignatæ, & in cap. Ego solis dist. 9. ubi asseritur Doctorũ scriptis in tantũ credẽdũ esse, in quantũ veritati cõsonãt: & sic in approbãdis opinionibus nõ esse habẽdũ respectũ ad authoritates Doctorũ, sed ad rationes urgẽtes. Quæ loca nõ sic accipere debes, ut Doctorũ authoritas nihili fiat, sed quòd authoritas præcisẽ accepta non prævaleat rationi, sed è cõtra. In hoc sensu videntur loqui Surdus tom.1.c6s. 9.num.50.& Mascard.de prob. concl.16. num. 5. ubi affirmant Doctores intelligi debere secundùm juras tum quia eorũ dicta semper præsumantur fundari in lege,& ratione, tum quia in tantum habent vim probãdi, in quantũ momentis legum, ac rationum fundantur. Doctor enim volẽs probare suã cõclusionẽ debet allegare legem,& quotam ipsius, ut fecit Papa allegans Innocentiũ can. fi Romanorum dist.19.

Authoritatis prævalet rationi.

1344 Tertia difficultas est, quænã authoritas præferenda,& habẽda ratio in opinionibꝰ eligẽdis. Resolutio hujus difficultatis magna ex parte ex dictis constat, Innotescet tamẽ magis ex dicẽdis. Est igitur perspicuũ præferẽdã esse maiorẽ authoritatẽ minori, forte ratione debili,& cõsequẽter eligẽdã opinionem, quæ validioribus authoritatis,& rationis præsidijs fulcitur. Vnde hujusmodi opinio prævalere debet contra communem, & docent Nevizan. lib.5.sylvæ n.67. Barbat.in Clem. Ne Romani, de elect. Decius conf. 481. in fine, Boerus in cap.1. 269. de constitut. Roland.lib.1.conf.ult. Curtius junior conf.160. in fin. & Stephanus de Federicis tract.de intep.juris ult.parte num. 107. ubi declarat, quæ dicatur melior,& efficacior ratio. Nec est novum opinionem non communem posse,&interdum debere præferri opinioni communi. Id enim confirmat varijs exemplis Menochius lib.2.præsump. 71. Et quidem 1. Opino alicujus Sancti munita authoritate novi, aut veteris testamẽti præfertur communi, ut asserunt Navat. cap.17. Manual, num. 286. & Nevizan. d. lib.5.num.66. 2. Opinio æqua & benigna præferenda est communi admodum rigorosæ. Ita Nevizan. in l. 5. sylvæ nupt. num.68. Franc. Marcius quæst.692. 1. par. Socin. junior conf.89. num.7. Paris.conf. 9. num. 24. Petrus Caball.de omni gen. homicid. num.574. & Navarr. dict.cap.27.num.287. 3. Communis opinio postponenda est, quando qui eam constituerunt, nõ erãt periti in ea scientia, vel arte. Ita ex Neviz. d. lib. 5. num.69. Menoch. cit. num.26. Cum credendum sit in arte peritis, non autem imperitis. 4. Quando causa est valde favorabilis, & privilegiata, ut sunt causæ matrimoniales, viduarum, pupillorum, & testamẽtorũ, à cõmuni opinione licitũ est recedere. Ita ex Felin. in cap.1. ut lite non contest. Cotta in Memorab. verbo Nuptiorum pag. 618. Emman.Barb. citatus num. 8. & Menoch. num.30. Notant vero Decius in cap.1.de constit. & Neviza.d.lib.5.n.73. hoc procedere, quando opinio communis esset dubia: secus, si clara. Quia tunc ita favendum non est causæ favorabili, ut alijs fiat injustitia. 5. Cum multis allegatis tradunt Menoch. d.lib.2.præs. 71. num.51,& Emman.Barb.n.9.excusari judicem, si omissa recepta communi Doctorum opinione, sequutus est illam, quã aliquando ejus præceptor veram esse affirmavit.

Opinio præferenda quæ.

1345 Præterea ut Doctorũ authoritatẽ magis scrutemur, quãrũ authoritati Glossæ deferendũ sit, paucis exponit Rolandus vol.1.conf.94.n.25. Tanto fortiùs(inquit) huic opinioni adhærere debemus, cũ habeamus authoritatem Glossæ in d. cap. 1. à qua in dubio in judicando non est recedendũ, & maximè quãdo non reperitur reprobata, secũdùm Alex. in conf.139.in fine vol.6. & quæ omnes alias authoritates antecellit, quando Doctores communiter non concludũt contra eam, ut in casu de quo agitur, prout dicit Afflict. in decis.384. col.1.& decis.20. Quod verò Doctoribus plurimũm deferẽdũ sit, satis innuit Põtifex can.neq; quorũlibet dist.9. ibi ait eorũ dicta posse reprobari, cũ vim canonũ nõ habeant, at reprobantẽ semper debere reddere honorẽ dicendo, salvo honore. Dubium est 1. Quibus ne in opinionũ conflictu magis deferẽdum, Doctoribus Theologis, an Canonistis? Hoc dubiũ movit, sed non solvit August. Barb. tom.3. Collect. in cap.

Glossæ authoritas quãta sit.

Theologorũ opinio an Canonistarũ præferenda.

cum in diæcesi, de usuris, num. 6. remittit tamen ad Emman. Roter. qq. regul. tom. 1. q. 11. a. 4. Gaspar. Roter. de annuis andit. lib. 3. q. 4. a num. 64. Mantic. de tacitis & ambig. convent. lib. 2. tit. 1. num. 58. & Surdum de alimen. tit. 8. privil. 29. num. 8. Nihilominus Menochius d. l. 2. præsum. 71. num. 49. cum alijs ibi citatis resolvit, in dubitatione, quæ ab interpretatione pendet, puta in contractibus matrimonij, vel usurarum, deferendum esse magis Canonistis. Emman. Barb. in remiss. ad Ord. lib. 3. tit. 64. nu. 15. absolutè affirmat in dubio sequendam esse opinionem Canonistarum, in his, quæ animæ favorem respiciunt. Cum verò citatus author nullam fecerit mentionem Theologorum, existimo locutum fuisse de Canonistis comparativè ad Legistas: quia Canonistæ multum tractant de anima, Legistæ fere nihil. Dubitationem igitur inter Canonistas & Theologos cũ distinctione resolvendam arbitror, ut si controversia fuerit de rebus animæ in ordine ad forum externum, plus Canonistis, quàm Theologis, si in ordine ad forum internum, plus Theologis, quàm Canonistis deferatur. Nam & si Theologi Canonistis cedant in foro externo, tamen longè excellunt in interno.

Opinio ferenda quæ.

1346 Dubium est 2. quænam opinio magis probanda sit, illa quã Doctor tradidit consulendo, an quam tradidit docendo ex cathedra? Pro priori stant Gomez in §. quædam num. 26. in Institut. de action. Socin. junior con. 23. num. 10. lib. 1. Boer. in q. 155. n. 24. Alciat. in respons. 263. fine, Emman. Barb. cit. ad tit. 64. §. 1. num. 6. ubi remittit lectorem ad Fichard. tit. 17, num. 419. pag. 251. & Flamin. de resig. rom. 2. lib. 11. q. 10. num. 31. Nihilominus pro posteriori, quam Doctor tradidit docendo, rectiùs judicant Parisius in cons. 110. num. 86. lib. 1. Rubeus cons. 127. num. 8. Graver. tract. de antiquit. temp. 3. partic. 1. par. num. 48. Zasius lib. 1. singul. cap. 7. num. 8. & alij quos citat, ac sequitur Menoch. d. lib. 2. præs. 71. num. 48. solis adductis authoribus, & nulla adducta ratione. Ratio tamen quæ me movet ad hanc partem sequendam est, quia Doctor ex cathedra docẽs omnes ingenij ac studij vires contendit ad assequendam, & inculcandam omnibus veritatem, absque ullo affectu placendi his magis, quàm illis: at quando consulit, non videtur tãtum studij impendere, & periculum est, ne moveatur affectu favẽdi his, & impugnandi illos. Dubium est 3. quænam opinio præferenda est, quando Doctores in aliquo articulo sunt varij? Dico 1. tunc præferri debet opinio humaniorum, ideSt rationabilior, & æquior. Ita ex Corset. in sing. opinion. Barb. tom. 1. Collect. ad cap. si vir num. 2. de cognat. spirit. Dico 2. Quando opiniones sunt dubiæ, illa sequenda est, quæ alias conciliat, & ad concordiam reducit. Ita ex Neviz, Curtio, Gomez, & Parisio, Menochius cit. num. 47. Observa 1. ex eodem num. 14. Rotæ Romanæ decisionibus tantum deferendum esse, quantum ratio ipsa urget. Observa 2. ex eod. num. 41. Doctores graviores sequendos esse, & tunc præcipuè, ubi eorum sententiæ in fonte videri possunt. Observa 3. ex eodem num. 43. & 44. opinionem ejus, qui duobus locis eam secutus est, præferri ei, qui uno in loco tantum: item præferendam esse eam pro qua plus scripsit, vel quam ultimò loco affirmavit.

Rotæ decisionum authoritas.

QUÆSTIO IV.

Quanta sit Doctoris potestas ad faciẽdam fidem, ut sibi credatur?

1347 Cum alia sit authoritas ad faciendam opinionem in re litteraria, alia ad faciẽdam fidem in rebus humanis, illa provenit ex sapiẽtia per ingenium, & studium parta, hæc provenit ex veracitate, quæ præsumitur in persona gravi, honesta, & docta. Utranque authoritatem illã dari in Doctore, perspicuum est. Egimus de priori quæstione præcedenti. Agendum nobis modò est de posteriori, ea nempe authoritate, quæ fidem facit, ut credatur res asserta: proindeque examinandum in varijs materijs, quanta fides sit adhibenda Doctori suum testimonium proferenti.

Prima difficultas est, an integra fides sit adhibenda excellenti Doctori de consuetudine attestanti? Partem negativam defendunt Alex. in l. post dotem ff. solut. matr. Corn. in cons. 83. circa 1. lib. 4. Aret. in cons. 132. in causa quæ vertitur col. 2. Franc. Curt. cons. 78. incipit Domina Francisca col. fin. Neviz. cons. 25. num. 7. Parif. cons. 31. num. 14. Vidaric. Zas. in repetit. l. de quib. num. 23. ff. de legib. Berous cap. potuit n. 80. de locato, & Navarr. cap. Placuit, de pænit. d. 6. a num. 186. Fundantur 1. quia tota ratio faciendi fidem est authoritas affirmantis, & authoritas Doctoris excellentis non est major quàm authoritas alterius præcellentis viri in magna dignitate constituti: atqui dicto viri præcellentis dignitatis non creditur l. jurisjurandi in fin. C. de testib. ergo Doctori affirmanti non est integrè fides adhibenda. Fundantur 2. quia testi cujuscunque qualitatis non creditur absque juramento, ut sumitur ex cap. tuis, de testib. & id circa Episcopum decretum est in cap. fin. de jur. cal. quin imò nec S. R. E. Cardinali creditur, si deponat absque juramento, ut docuit Gloss. in cap. cum olim 1. & ibi Abbas, de privil. Ergo idem dicendum est de Doctore

Fides Doctori adhibenda.

non

non jurato. Fundantur 3. nam consuetudo consistit in facto cap. 1. de constit. in 6. sed Doctori attestanti quæ in facto consistunt, non est credendum plus quàm alijs: facta enim per sensum, & non per discursum intellectus, aut per doctrinas cognoscuntur, ut notat Bart. in l. solam C. de testib. Cum igitur professio Doctoris non sit scire consuetudines, utpote non consistentes in libris, & doctrinis, sed in con sensu populi, hinc est non esse adhibendam maiorem fidem Doctori illas affirmanti, quàm viris quibuscunque indoctis.

Consuetudini pro bato per dictum Doctoris.

1348 Partem nihilominus affirmativam tenent Bart. in repet. l. de quibus post num. 11. ff. de legib. Paul. Castr. cósi. 164. incipit in præsenti vol. 2. ubi ait credendú esse Baldo attestanti de consuetudine in l. cum antiquioribus C. de jure delib. propter ejus authoritatem. Citatis subscribunt Cravet. cons. 116. col. 3. Iason l. filius à patre num. 27. ff. de liber. & posthumis, Ant. Gomez l. 41. Tauri n. 4. & alij multi, quos refert Mascard. de probat. concl. 416. Videntur fundari, quia consuetudo sufficienter probatur per famam, ut asserit Duenas reg. 299. limit. 11. ergo à fortiori per assertionem Doctoris famigerati. Accedit Thomas Sanch. lib. 7. Matr. dis. 17. num. 8. ubi tertià conclusione resolvit invaluisse consuetudinem, ut affectus aliquo ex impedimentis supra relatis, minimè petita dispensatione ineat matrimonium: & constare de prædicta consuetudine ex eo probat, quòd doctores antiqui, & neoterici, & sanè insignes, qui in diversis orbis partibus scripserunt, ac versati sunt, eam consuetudinem legitimè præscriptam esse referant. Et quidem positam sententiam cum quadam moderatione, ut nempe Doctori asserenti cōsuetudinem vigere in loco, in quo ipse versatur, credendum esse, recipiunt Rochus in cap. fin. hoc tit. sect. 8. num. 9. Galiaula in l. Gallus §. idem credendum num. 34. ff. de liber. & posthumis, Palat. in repert. rub. §. 21. Rota Bononien. decis. 65. num. 12. Strach. de mercat. tit. de decoct. Anton. Mar. tom. 1. commun. opin. lib. 1. tit. 17. de legib. num. 334. Menoch. de arbitr. casu 360. num. 94. & alij quos referunt Barbosa patens in remiss. ad Ordin. lib. 3. tit. 64. n. 12. & Barb. filius in Collect. ad cap. cu n dilectus, n. 17. de consuet.

Doctoris assertum de consuetudine facit præsumptionem.

1349 Vtraque proposita sententia suam habet probabilitatem, reddetur verò magis probabilis, si à nobis, quantum fieri possit, in concordiam mittatur, per conclusiones sequentes. Sit prima conclusio. Assertio unius Doctoris non facit plenam probationem, sed facit præsumptionem, ita ut excellenti Doctori attestanti de consuetudine adhibeatur fides præsumptivè, donec probetur contrarium. Ita expressè Mascard. de probat. concl. 416. num. 13. pro qua resolutione allegat Aym. Gravet. in cons. 315. num. 1. & Decium cons. 420. fine. Prior conclusionis pars habet manifestè patronos authores prioris sententiæ, cuius fundamentis satis probatur. Posterior pars habet à fortiori pro se authores posterioris sententiæ, & facilè suadetur à simili, nam dictum honesti viri facit hujusmodi credulitatem, seu præsumptionem, & observat Accursius in l. Titio fundus ff. de condit. & demonstr. Item pro judice attestante præsumitur, ut habetur cap. in nostra, de protorat. quin etiam præsumitur pro notario attestante. Cap. ad audientiam, de præscript. Ergo Doctori asserenti credēdum est præsumptivè: atque adeo hujusmodi præsumptio transferet onus probandi in adversarium, l. generaliter §. si petirú vers. sed cum ex præsumpt. ff. de fidei commiss. lib. Secunda conclusio. Si Doctores communiter attestentur de consuetudine, ita ut nullus contradicat, faciunt plenam probationem, ut nempe eis adhibeatur integra fides: secus qui alij affirment, alij negent. Ita Sanch. lib. 7. Matr. disp. 17. num. 8. Ioan. de Imo. in l. 1. §. nunciatio ff. de novi operis nunciat. & Mascard. cit. num. 17. Potest suaderi, nam quo maior est authoritas eo facit maiorem fidem, & auget credulitatem, in ordine ad complendam probationem, quando tota probatio ex fide pendet: cum igitur maxima sit authoritas Doctorum communiter attestantium de consuetudine, quando nullus contradicit, sequitur eā facere sufficientem probationem. Notat benè Emman. Barb. cit. num. 12. ex Matr. de jurisd. p. 4. casu 95. num. 24. nullum Doctorem posse attestari de consuetudine totius orbis. Quia nullus (addere possumus) moraliter reperietur, qui totum orbem peragraverit, & sufficienter in singulis regnis moratus fuerit ad cognoscendum omnium regnorum consuetudines.

Testis an possit esse Doctor in scientia discipuli.

1350 Secunda difficultas est, utrum Doctor possit attestari de scientia discipuli: & quanta ei fides sit adhibenda? Pars negativa, scilicet Doctorem non esse idoneum testem, ut nempe attestari possit de sciētia sui discipuli, suadetur 1. quia litteratura & scientia alicujus non per testes, sed per examinationem personæ probari debet, ut constat ex „ cap. si forte, de elect. in 6. ibi: Si evidentem „ scientiæ defectum opponi contingat, illum „ statuimus ordinem incommutabiliter ob- „ servandum, ut promovendus ante omnia „ subjiciatur examini. Quibus verbis Pontifex statuens ordinem incommutabilem, nempe ut scientia exploretur examine, satis ostendit, quando agitur de probatione litteraturæ, eam non per testimonium, sed per examen habendam esse; ergo sic nullus alius, nec etiam Magister de scientia discipuli attestari potest. Suadetur 2. nam Magister est instar patris, imò

Pater testis in causa filij. pater modo nobilissimo, ut à nobis supra satis probatum manet num. 1317. at qui pater pro filio testis idoneus nō est, ut exprimitur in utroq; jure l. testis idonei ff. de testi. & c. si testis vers. Itē testis idoneus 4. q. 2. & 3. imò nec admittitur ad testificandum leg. parentes juncta Glos. ibi verbo, adversus se. Bart. num. 2. Saly. in l. Summario Cod. eor. & hanc doctrinam pro regula affert Farinacius de testibus, q. 54. n. 145. ex Hostien. Ant. de Butr. Cardin. & alijs; ergo similiter Doctor nequit esse testis circa litteraturā discipuli.

Doctor testis. 1351 Nihilominus pars affirmativa, scilicet Doctorem esse testem idoneum super peritia sui discipuli, tenenda est. Eam defendunt Nel. tract. de testibus n. 31. Bal. in l. nemini C. de advocat. divers. jud. & expressiùs Glos. singularis in cap. omnis ætas 12. q. 2. quam adducit, & sequitur Mascard. de probat. concl. 877. num. 10. conclus. 999. num. 7. & cum multis Farinac. de testib. q. 65. num. 119. Habetur ex l. nemini licere C. de advocat. di- „ vers. judic. ibi, Iurisperitos, etiam eorum „ Doctores jubemus juratos sub gestorum te- „ stificatione depromere, etiam eum qui post- „ hac subrogari voluerit, peritia juris instruc- „ ctum. Quibus verbis, illis præsertim (etiā Doctores eorum) scilicet advocatorum subeū- tium examen, Imperator Leo non solum admittit, sed præcipit admittendos magistros advocatorum ad ferendum testimonium super eorum peritia. Confirmatur, nam si aliquid obstaret, esset suspectio, quòd nempe magister in rebus discipuli suspectus foret: atqui magister in causa discipuli suspectus testis non est, ut cum Glos. ad cap. Primum 12. q. 1. tradūnt citati authores; ergo potest reddere testimonium de peritia discipuli.

Scientia probatio an per testes habeat posse. 1352 Adducta in contrarium num. 1350. nihil conficiunt. Non primum, quia textus in d. cap. si forte, de elect. in 6. licèt ponat unum modum probandi scientiā per examinationem personæ, non tamen excludit alium modum per testimonium peritorum in illa scientia. Addit Mascard. cit. concl. 877. num. 11. posse nobis conciliari sententiam oppositam, si dicamus eam esse veram, quando persona, quæ cum alio concurrit nullos habet dignitatis gradus, sicque non Doctor, & alter concurrens in aliquo dignitatis gradu est constitutus, & Doctor est: quia tunc (inquit) potetit probari per testes, vel instrumenta illius hominis habilitas, etiamsi agetur in contradictorio: quia ex quo producitur privilegium de gradu, ille præferendus est: secus, ubi ambo essent in aliquo dignitatis gradu collocati: quia tunc ad probandum qui sit magis idoneus, & habilis, requiritur examinatio personæ. Sic (conclusit) diremit Rota decis. 8. aliàs 270. in novis. de probat. & docent Bella. in decis. 113. ac Mil. in repert. Verbo, probari non potest litteratura ex Hostiensi in Summa §. injustam esse, de institut. & Philip. Franc. ad cap. si forte, de elect. in 6. Non obstat 2. quia Magister solum dicitur pater discipuli lato modo, cognatione & conjunctione quadam doctrinali, proindeque solum in favorabilibus, & non in odiosis ipsi Magistro & discipulo. Vnde sicut Magister potest esse judex in causa discipuli, quin reputetur suspectus Authent. Habita C. ne filius pro patre, ita potest esse testis. Accedit posse in aliquo casu admitti testimonium patris in causa filij, ut videre est in cap. præsens 20. q. 3.

Peritorum testimonio standum. 1353 Quanta vero fides (quæ erat altera pars difficultatis propositæ) adhibenda sit Doctori attestanti de peritia discipuli, non facile definiri potest. Mihi perspicuum est, Magistro de peritia discipuli attestanti maiorem fidem adhibendam esse, quàm reliquis. 1. Quia Magister est peritus in ea facultate de qua testimonium reddit, & receptissimum axioma est inter Iuristas, Peritis in unaquaque arte standum esse. l. 1. in princip. ff. de ventre inspic. l. bonorum, de bon. pos. l. intestato, de suis, & legit. l. septimo, de statu hominum l. semel C. de re mili. lib. 12. §. quod autem à nobis, Auth. de non alien. cap. significasti 2. de homicid. cap. proposuisti, de probat. cap. fraternitatis, de frig. & malef. & ita cum multis Socin. junior cons. ult. num. 6. vol. 1. Corn. cons. 148. num. 31. vol. 2. Farinac. in praxi crim. p. 5. q. 127. num. 102. Azeved. cons. 30. num. 65. Seraphi. decis. 665. num. 2. & Aret. cons. 83. num. 11. Quæ doctrina ampliatur ut procedat, peritis magis credendum esse, quàm omnibus cæteris testibus, quanvis numero superioribus. Ita ampliāt Specul. in tit. de probat. §. fin. col. pen. Abbas cons. 20. num. 15. Roman. cons. 255. num. 4. & Mar. Mant. sing. 257. in princ. 2. Quia testi oculato & experto magis credendum est, quàm alijs: Magister autem circa peritiam sui discipuli, quam illi longò tempore per summum laborem instillavit, & instillatam explorāvit, testis est magis oculatus & expertus, quàm reliqui. 3. Quia loquendo generaliter, magis credendum est testi Doctori, quàm non Doctori, ut latè probant ex Bald. in l. nemini C. de advoc. diver. judic. & ex Alex. in l. de mota ff. de jure fisci, Natta cons. 537. in fin. lib. 3. Monticel. in repert. test. rubr. Doctor in causa scholaris fol. 26. col. 2. & Farinac. de testib. q. 65. num. 119. ergo à fortiori magis credendum est Doctori, quàm reliquis in causa litteraria discipuli.

Testimonium Doctoris. 1354 Maior difficultas est, an Doctori sic attestanti integra fides adhiberi debeat, ita ut nihil amplius requiratur ad probandam litteraturam discipuli? Pro parte negativa facit regula generalis, testimonium scilicet unius quanvis dignitate præditi fidem integram minimè facere, ut ex l. jurisjurandi,

in

in fine C. de testibus, & cap. licèt universis, de testibus probat Sanch. lib. 7. Matr. disp. 113. n. 17. & facit alia regula, In ore duorum, vel trium stare omne verum, cap. In omni negotio, de test. ergo non sufficit unius Doctoris testimonium de peritia discipuli. Accedit communis opinio, quam defendunt Alex. l. 1. §. fid. n. 4. ff. de verb. oblig. item Dec. Abb. & Felin. ad cap. proposuisti, de probat. nempe duos saltem peritos requiri ad testificandum in causis peritiã testium requirentibus. Nihilominus pars affirmativa videtur placuisse Mascardo de probat. „ concl. 999. num. 9. ubi sic ait: Licet ex laude „ discipuli Magistro laus quaeratur, & ex de- „ decore, dedecus: receptum tamen est, quòd „ Magistri assertioni stetur cum juramento de „ scientia, & peritia discipuli sui. Quod probat ex l. nemini C. de advoc. divers. judic. & ex Authen. Habita C. ne filius pro patre. Confirmatur 1. quia peritus adhibitus ad testimonium illud non tam habet vicem testis, quàm judicis. Unde Ioan. Garcia de expensis cap. 24. num. 18. quem sequitur Sanch. cit. num. 7. ait hos peritos obtinere vicem testium; quatenus deponunt: & vicem judicum; quatenus ex forma sententiae judicis, cujusvi & potestate creantur, judicant: ad judicandum autem sufficit unus judex; ergo & unus Doctor ad sentiendum de peritia discipuli. Confirmatur 2. quia licèt regulariter non sufficiat testimonium unius periti, hoc tamen fallit, quando unus solus reperiretur in civitate illa fidedignus, ut ex Authẽt. de non alien. quod autem collat. 2. cum multis docent Anton. Gomez tom. 2. var. cap. 9. nu. 5. & Mascar. cit. concl. 1174. n. 21. quia tunc sufficit unus peritus; ergo à fortiori sufficiet unus Magister circa peritiam discipuli: quia regulariter est unicus illa fidedignus. Confirmatur 3. quia quando unus peritus datur publicè deputatus, & salariatus ad aliquam artem, vel scientiam exercendam, & profitendam, tunc ei soli creditur, ut docent Bart. ad l. 1. C. de auric. & ponder. lib. 11. Lancell. ad l. 1. §. fin. nu. 12. ff. de verb. oblig. & Iac. Novel. reg. 148. num. 1. ergo idem dicendum est de Doctore qui publicè salariatus, vel deputatus discipulum docuit. Ex dictis patet solutio fundamenti partis oppositae, dummodo advertas nostram non procedere, quando in jure certus numerus peritorum definitur, sicut juxta Glos. in l. Magistros C. de professor. & medic. lib. 10. septem Doctores ad minus requiruntur in approbatione alicujus scholaris: tunc enim talis numerus omninò adhibendus est.

1355 Tertia difficultas est, quid & quantum possint Doctores medici ad faciendam fidem. *Medicus quis sit.* Advertte 1. medicum in tota sua latitudine, juxta Bart. ex l. 1. in prin. ff. de varijs & extraor. cognit. dici illum, qui alicui parti corporis medicinam adhibet. Vnde appellatione medici sic latè accepti veniũt non solum chirurgi, sed etiam obstetrices, & qui dolores dentium, vel auricularum curant, nisi id faciant per incantationem, ut rectè observant Bal. ad l. 1. C. mandati, & Boer. q. 323. num. 20. Adverte 2. medicos alios esse supremo Doctoratus gradu insignitos, alios non ita: nobis autem de omnibus sermonem esse, sed praecipuè de Doctoratis. Sit igitur generalis & vera resolutio. Medici fidem faciunt, ita ut fides eis adhiberi debeat in omnibus, quae ad artem medicam spectant. Ita Iodoc. Damohuder. in Enchir. par. aut simili verb. medicus, & Specul. in §. Videndum restat num. 26. ver. hoc quoque; de probat. Nam vulgare axioma est, (Artifici credendum esse in arte sua) item (Peritis in unaquaque arte standum esse) ut ex jure satis ostendimus supra num. 1353. Et quidem recta ratio postulat, idque voluit Imper. Iustinian. in §. quod autem Authen. de non alien. eos qui illius rei, de qua controvertitur, naturam apprimè callent, consulendos esse. *Medicis quãta fides adhibenda.*

1356 Vt haec doctrina pleniùs innotescat, nonnulla in particulari ex illa elicienda, & decidenda sunt. 1. quando agitur super corruptione aeris, & super bona vel mala citati valetudine, medicorum judicio acquiescendum est. Ita Fran. Mar. decis. Delph. 519. num. 11. par. 2. 2. cujuscunque aegritudo probatur testimonio medicorum. Ita Bart. in l. 1. ff. de vent. inspic. & in l. contumacia §. poenã ff. de judic. Constat ex rescripto Gordiani Imperatoris in l. semel C. de re milit. lib. 12. ubi consultus Imperator respondit, (militem & militia aegritudinis ergo non debere mitti, nisi medicis hoc denunciantibus. 3. de vulnere, sitne lethale, an non? medicorum testimonio credendum est, ut post Barr. in proemio ff. de ordin in princ. col. 4. vers. item nota, tradidere Decius cons. 415. in princ. Boet. q. 323. num. 21. & communiter interpretes ad cap. significasti 2. de homicid. 4. Fides medicis adhibenda est, quãdo quaeritur, ut cũ sauciatus ex vulnere, an custodientium culpa, & negligentia decesserit. Ita Alb. in d. proœm. Horum num. 14. & sic in praxi observari dixit Bossiit. de homic. nu. 112. Quanvis hoc relinquendum esse judicis arbitrio, tanquam quid tutius affirmet Clar. in praxi crimin. §. homicidium num. 42. idque teneant multi, quos citat Menoch. de arbitr. casu 275. numero 1. lib. 2. cent. 3. 5. Medicis creditur, quando dubium est, venenone, an alia de causa quis mortuus fuerit. Ita ex Alex. cons. 116. lib. 3. Boss. in tit. de delictis num. 7. ubi ex eodem addit confessioni ipsius inquisiti praeferendum esse medicorum judicium. 6. Fides medicis adhibenda est, quando agitur de vulnere, an ex eo sit remansura cicatrix in facie sauciati. Ita ex Barr. ad l. semel C. de re milit. lib. 12. Angel. in trac. malefic. Verbo cicatrix. *Medicis in quibus rebus credatur.*

Addit

Addit Mascard.concl. 1038.num.9. ex Marsilio sing.66.& Menorhio de arbitr. lib.1. q.34.n.9. hoc adeo verum esse, ut recipiatur testimoniū medicorum, etiam didicitis, ac publicatis testificatis, hoc est testium jam productorum testimonijs. 7. Medicis credendum est, fueritne testator furiosus, an sanæ mentis, quando testamentum condidit, ut tenet Bart.in l.2. ff.de testam. & in l.1.ff.de ventre inspic. 8. Medicorum dicto standum est, quando animal venditum non intra triduum, sed post plures dies mortuum fuit, & cum habeat cor putridum, dubitatur an tempore venditionis infirmum fuerit. Ita ex Rimin. consil. 360. num. 13. & Alexand.cons.148. vol. 2. Mascard. consil. 94. num.4.

Medicis non graduatis an credatur.

1357 Observabis 1. cum Bart.in l.sciendum §. illud ff. de ædilit.edict. Ioan.de Ana.in rub.de Magistris, Felin.ad cap. proposuisti, & alijs prædicta omnia locum habere in medicis etiam non doctoratis, modò illi ex communi loquendi consuetudine medici dicantur. Notat tamen Fran. Nar.Contr. Delphi. q.34. par.1. medicos non doctoratos ejus esse conditionis, ut si gestent deaurata monilia, incidant in pœnam falsi, item si equorum vel mulorum phaleris inauratis incedant, licet sint licentiati: eo quòd ea sibi insignia sumere præsumant. Observatis 2. medicos, ut fidem faciant, debere jurare. Ita Bar.in proœm.Horum, & Didac.lib.2.variat.resol.cap.13. post num.4. Addit idem Bar. ad l.Theopompus num.10.de dote præle. juramentum debere fieri in præsentia partis. Intellige hoc de juramento credulitatis, quo non juratur de veritate rei, sed de judicio intellectus, cum res ipsa oculata fide percipi nequeat. Vnde formam juramenti præstandi à medicis tradit Abb. in cap.proposuisti num.11. nempe jurent se non moveri privato odio, neque amicitia, & percepisse juxta peritiam suæ artis quidquid deponunt, seque credere ita esse quod deponunt.

Testimonium medicorum.

1358 Dubium est 1. an sufficiat unius tantum medici testimonium ad faciendam integram fidem: seu ut illi fides integra habeatur? Sententia negativa regulariter vera est apud Angel. in l. qui luminibus ff.de servit.urb.præd.Boer. q.323.num.23.Ruin. cons. 53.num.12.Cason in praxi fol.10.num.6.Aviles ad l.Prætor cap.1.fol.50.num.28. Chaldas Pereira ad l. si curatorem verbo minoribus n.18. Barb.in Collect.tom.3. ad cap.significasti 2. de homic.num.4. & Menoch.de arbitr. cas.114. n. 27.lib.2. cent.2. qui dicunt non sufficere unum medicum, sed ad minimum duos esse adhibendos. Fundantur in tex. cap.significasti 2.de homicidio, qui loquitur in numero multitudinis. Dictum est veram esse sententiam regulariter. 1. quia non procedit (ut ait Bar. in d.proœm. Horum) quando partes unicum elegissent, &

Medici unius credimus.

unico essent contentæ. Quia tunc unicus sufficeret. 2. quia non procedit juxta Corn. cons. 194.in fine vol.2. & Alex. cons.35. col.3. lib.3. quando in civitate unus tantum peritus existeret. Tunc enim (ut notant Abb. d.cap.proposuisti num.5.& Felin.ibid. num.7.) non essent vocandi è locis vicinioribus alij medici, nisi in causa ardua, qualis esset, si ageretur de hominis morte: vel nisi lege municipali cautum esset, ut certus medicorum numerus adhiberetur. 3. quia non procedit, quando nonnullæ conjecturæ medici unius dictum juvarent, veluti si vulneratus supervixerit aliquibus diebus, & vulnus illatum non esset in loco admodum periculoso. Tunc enim (ut docent Bal.consil. 109. incipit Proponitur quod Titius vol.2. & Decius in d.cap.proposuisti num.11.) fides integra uni adhibenda est. 4. quia non procedit, quando inter multos unus peritissimus, ac publicè electus adesset. Tunc enim illi soli esse credendum asserunt Boer.q.323.num.4. & Bart. in l.1.C.de ponder.& auro illar. lib.10. ex eodem textu. Nam cum prædictus sit ad hoc designatus officialis, credi illi debere in pertinentibus ad officium, resoluunt Gramma.in cons. civil.24. col.2. & Ruin. consil.56.col.3.vol.1. 5. quia non procedit, quando medicus probaret innocentiam, v.g. vulnus illatum non fuisse lethale. Tunc enim sufficere unicum, docuere Gabr.de teste concl.1.n.35. & Corn.cōs.194. in fin. vol. 2. quibus subscribit Mascar.concl. 1038.n.33.

Senioris dicto præferendum.

1359 Dubium est 2. quibus sit credendum, quando plures medici inter se discordant? In proposito eventu standum esse dicto senioris, ex Tiraq. de jure primog.in præfat.num.155. Cassān.de consuetud. Burgund.fol.70.num.4. & Greg.l.16. verbo e conocieten tit.8. p.5. tradit Barb.in Collect. tom.3. ad cap.significasti 2.de homicid.num.5. Vberiùs tamen & dilucidiùs resolvit hoc dubium Mascard. de probat. concl.1038.num.46. & conclus.1174. a num. 40. ex cujus doctrina. Dico 1. quando dignitas & peritia medicorum contraria asserentium esset æqualis, credendū est maiori parti. Ita Afflict.decis.1.sumiturque ex l.1.§.r. & §. si omnes vel plures ff.de ventre inspic. Dico 2. quando duo periti discordant, standum est peritiori. Ita Bald.in proœm.Horum, & Cæpol.cons.28.num.23. Vnde quando quæritur, an vulnus sit lethale, magis chirurgo quàm medico standum esse, tradit Mascar.cit. ex Glos.ad cap. Vt veterum 9.dist. Chirurgus enim circa vulnus censetur peritior medico. Dico 3. quando plures medici imperiti discordant cum paucioribus peritis, his omninò credendū est. Ita Specul. in tit.de homic.post prin. ver.de facto quæritur. Quia tūc præponderare debet authoritas paucorum peritorum multitudini imperitorum.

Medicis discordantibus æquales,

Medicorũ discordantiũ aequalitas. 1360 Dico 4. quando omnes essent æqualiter periti, & æqualis numerus pro parte contraria sentientium, standum est ijs, qui magis verisimile dicunt. Ita Bald. cap. 1. in princ. col. 5. quibus modis feud. ami. in usib. feud. ubi dicit quando quis est in loco periculoso, vel vulnere, ex quo solet evenire mors, & aliqui medici negant fuisse mortuum ex tali vulnere, aliqui verò affirmant, credendũ esse illis qui dicunt ex vulnere obijsse: quia dicunt id quod magis verisimile est. Ita etiam Cæpol. cons. 6t. ubi habetur non credi de vulnere lethali duobus medicis, qui viderunt vulneratum vivum, pluribus, qui inspexerũt mortuum, referentibus contrarium. Dico 5. Quando datur omnimoda æqualitas, nempe, in peritia, dignitate, & numero discordantium, & verisimilia pro utraque parte sentientium, credendum est magis pro reo absolvẽdo. Ita Glos. in cap. clerici 81. disti. Cæpol. cons. 28, num. 23. Feli. in cap. proposuisti num. 10. vers. 4. Hercul. tract. de proban. negat. num. 113. Alexan. cons. 112. colum. fin. lib. 4. & Campeg. de testi. reg. 302. vers. 3. fallit. Sumitur ex l. absentem ff. de pœn. & ex illo vulgatissimo axiomate, In dubio favẽdum est reo: de quo latè August. Barb. tract. de axiom. axiom. 204.

DISPVTATIO IV.

De privilegijs Doctorum.

1361 TRiplici disputatione præcedenti Doctores dedimus graduatione promotos, Dignitate conspicuos, oppositione ad cathedram, eiusque adeptione & usu exercentes magisterium, ac tandem vigentes Doctorali potestate sive ergà discipulos, sive ad opinionem & fidẽ faciendam. Superest agendum de illorum privilegijs: scilicet an expediat privilegijs frui omnes Doctores? Ad quasnam personas extendantur Doctorum privilegia? Quænam sint requisita, ut Doctor privilegijs fruatur? Quænam sint in particulari collata Doctoribus privilegia? Quæ omnia hac præsenti disputatione præstabimus.

QUÆSTIO I.

An expediat frui privilegijs omnes Doctores?

Doctor privilegijs debet honorari. LUce meridiana clarius est expedire quòd privilegijs fruatur Doctor verè talis, qui nempe ad Doctoratum legitimè ascendit, & in eo absque ulla dedecoris nota fulget vitæ & doctrinæ radijs. Nam apud omnes in confesso est optimam causam & rationem conferendi privilegia esse bonum commune, propter quod & leges conduntur, & ab ipsarum obligatione nonnulli homines benemeriti, & inter alios præstantes eximuntur, honoris & præmij causa. Æquum enim est, ut sicut scelerati ratione boni communis supplicijs afficiuntur, ita optimè meriti præmijs honorentur. Quis igitur negabit Doctores esse bono cõmuni perquàm utiles & necessarios, proindeque privilegijs, & multis alijs beneficijs cumulandos? Est enim Doctor in cathedra instar solis in cœlo, qui suæ doctrinæ splendorem circumquaq; diffundit, & ignorantiæ tenebras dissoluit. Nam sicut deficiẽte sole, orbis terrarum cæca caligine obruitur, ita deficientibus Doctoribus ignorantia omnes homines excæcaret, deduceretque à via veritatis.

1362 Hinc est quòd Bolognetus per tex. in Authẽt. Habita, & ibidem Rebuffus C. ne filius pro patre, affirment tenerì Principem jure naturali ad remunerandum & privilegiandum Doctores, qui (ut notat Neviz. in sylva nuptiali num. 11. & Gloss. verbo parum observasse, ad l. unicuique C. de proximis sacror. scrin. lib. 12) in acquirendo scientiam diu noctuque insudarunt faciẽtes passim mensam de libris. Deinde cum Doctores alijs benefaciant, & omnibus prosint cap. 1. de privilegijs in 6. & in cœlo ædificẽtur, ut asserũt Hostiens. in proœm. Summæ §. fin. num. 19. & Archid. in cap. Nomine num. 2. 36. dist. & benefacienti benefacere jure naturæ quicunque tenetur. l. sed & si lege §. consuluit ff. de petit. hæred. l. si non sortem §. Libertus ff. de condict. indeb. sequitur Principes, ad quos præcipua boni communis pertinet cura, teneri ad favendum, remunerandum, & privilegiandum Doctores. Accedit, quòd si milites meritò censentur digni privilegijs, ex eo quòd sola armis Rempublicam tuentur, Doctores potiori *Principibus obligatio ad privilegiandũ Doctores.*

tiori jure ijsdem & majoribus privilegijs ornari debeant; & quòd suis libris & doctrinis universum orbem ab erroribus defendant, ut omnes recto veritatis tramite ad salutem venire possint.

Privilegijs ornati Doctores.

1363 Suo igitur muneri & obligationi ut satisfacerent Pontifices, Imperatores, ac Reges in omni ætate pro literarum augmento Doctores privilegijs, sicut & multis alijs beneficijs, & honoribus condecorarunt: quod manifestiùs constabit ex ultima quæstione, in qua privilegia de facto collata Doctoribus proponentur. Interim liceat scire 1. ordinem Doctorum in Ecclesia quasi præcipuum ac privilegiatum vocari Cap. cum ex injuncto vers. sicut, & ibi Glos. præcipuus, de hæreticis. 2. Doctores à Summis Pontificibus appellari filios quasi omni immunitate & favore prosequendos. Ita in procem. Decretal. in procem. Sexti, & in procem. Clementinat. 3. Theodosium & Valentin. CC. (ut testatur Petrus Gregor. de Rep. lib. 18. cap. 7. n. 2.) multa privilegia togatis reverentia studiorum à Principibus falsse collata referre, quæ servari decreverunt l. quidquid C. de advocat. divers. judicior. Nam Summus Pontifex Bonifacius VIII. sui Pontificatus anno 9. inter alia quæ concessit Doctoribus Romæ in generali studio versatis, statuit ut haberent omnia privilegia concessa Doctoribus existentibus in alijs studijs generalibus privilegiatis. Carolus V. (inquit Tholosanus de Rep. lib. 18. cap. 7. num. 12.) Doctores in Academia Parisiensi docentes à cunctis præstationibus pro recuperatione sui regni indictis exēptos & immunes esse voluit. Deinde ejus filius Carolus VI. eosdem Doctores à decimis, & alijs quibuscunque subsidijs exemptos fore declaravit. Longum, imò infinitum esset recensere omnes Principes Ecclesiasticos & seculares, qui privilegia cōtulere Doctoribus. Relata sufficiunt, ut perspicuè intelligatur quàm expediens, & rationi consonum sit Doctores frui privilegijs.

Doctor solo nomine non fruitur privilegijs.

1364 Major imò tota difficultas est inquirere, an omnes & quicunque Doctores privilegijs frui debeant, & de facto fruantur? Negativa resolutio vera est saltem in ijs Doctoribus, qui solo nomine Doctores sunt: In materia enim tanti momenti nō tam debemus attendere ad nomenclaturam, quàm ad realitatem, ne videatur de re seria quæstio ridicula, & non tam de re, quàm de vocabulo. Ita Ripa lib. 2. respons. cap. 20. Guido Papæ q. 88. Rolan. do Valle cons. 66. num. 40. 41. lib. 1. quos refert ac sequitur Menochius de arbitr. lib. 2. cent. 4. casu 379. num. 12. ubi limitat hoc non procedere in illis locis, in quibus prædicti Doctores in numerum aliorum per matriculam referuntur, ut Veronæ ex illius statuto cap. 118. satis enim erit quòd Doctor prædictus sit matriculatus, seu ea matricula approbatus, ut privilegijs frui possit. Sic Brixiæ ex statuto 210. sufficiet medicum, etiam nomine tenùs medicum, esse approbatum, & receptum à collegio.

Doctor malè promotus an gaudeat privilegijs.

1365 Primum dubium est, an malè promotus ad Doctoratum gaudeat privilegijs Doctorum: Sylvester v. Doctor num. 4. cōceptis verbis hæc habet. Tertio quæritur, Utrum Doctoratus privilegium habeat promotus à Doctoribus corruptis? Et dicit Archid. in cap. de quibusdam locis 37. dist. quòd non: & allegat text. in simili in l. unica ff. de athlet. & facit tex. juncta Glos. in l. 1. Cod. de anno civil. lib. 10. ubi dicitur quod stipendia tradenda sunt, non pro titulis dignitatum, vel numero scholarium, sed secundùm merita. Unde Glos. ibi dicit præferri debere peritos scholares Doctoribus imperitis. Et intelligit Panorm. in d. cap. clerici in casu in quo non requiritur titulus Doctoratus, & quoad honores deferendos, non jam delatos: non autem quantum ad lectionem ad quam non Doctoratus non admittitur. Vide ibi, & adde quod intelligitur quantum ad antecessionem, & omnia, quando insufficientia Doctoris est clara & patens, sic quòd pateat eum contra merita esse promotum: quia tunc non censetur esse Doctor quoad privilegia Doctoratus. Hactenus Sylvester loco citato. Quibus adde verba Stephani Gratiani tom. 1. discep. forens. cap. 186. num. 87. Omissis (inquit) alijs quibus dicta privilegia non competunt, prout est in illis, qui corruptis Doctoribus ad gradum Doctoratus promoventur. Abb. in cap. prosuisti, de probat. Rebuff. de nominat. q. 5. num. 5. Exemplo ementis officium, qui ejus privilegio non gaudet l. universis C. de legat. lib. 10. Ioann. de Plat. in l. eam Cod. de excusat. numer. civil. lib. 10.

Privilegia Doctoris malè promoti.

1366 Hanc tamen Doctrinam absolutè veram, nimis tamen generaliter & obscurè traditam ut elucidem, suppono 1. in promotione ad Doctoratum, sive corruptis, sive incorruptis promoventibus, posse evenire defectum vel essentialem, qui inducit nullitatem Doctoratus, qualis v.g. defectus prævij examinis rigorosi, quando postulatur tanquam forma, vel accidentalem, cum quo stare potest valor Doctoratus, ut si conferatur die non festo, aut loco non designato. Suppono 2. in quibusdam Academijs dari statuta, quibus cavetur ut non gaudeant privilegijs, qui hoc vel illud omiserint, v.g. si singulis annis non dederint nomen matriculæ, qui certis scholasticis concessibus non adfuerint, & sic de alijs. Dico 1. Præciso speciali statuto, qui fuerit malè promotus ad Doctoratum, sive corruptis, sive incorruptis promoventibus, si in promotione evenerit defectus essentialis, non consequetur privile-

privilegia, quibus fruatur: ſecus, ſi evenerit defectus ſolum accidentalis. Sic intelligo citatos authores. Prima pars reſolutionis conſtat, quia interveniente defectu eſſentiali ex omiſſione alicujus eſſentialiter requiſiti ad valorem Doctoratus, hic gradus eſt nullus, ut patet: atqui nullum quod eſt, nullum producit effectum l. 4. §. condemnatum ff. de re judic. l. non putavit §. non quævis ff. de bonor. poſſeſ. contra tabul. l. 2. ff. de author. tutor. l. ſi aut nullum C. de legit. hæred. & l. non dubium C. de legib. Illuſtrant Mendez in praxi Luſit. lib. 3. cap. 21. n. 43. Flamin. de reſign. benef. lib. 7. q. 1. n. 26. & Surdus deciſ. 40. n. 8. cum vero privilegia ſint effectus Doctoratus, ipſum nullum conſequi nequeunt.

Pœna non datur niſi exprimatur.

1367 Secunda pars ſuadetur, nam præciſa lege vel ſtatuto aliud decernente, cum defectus accidentalis in promotione, ſive culpabilis, ſive inculpabilis non inducat nullitatem actus, ſed ipſo admiſſo promotus adhuc maneat verus Doctor, non apparet per quid impediatur à conſequendis privilegijs Doctorum. Non enim poteſt impediri privatione, ſeu ſpoliatione data in pœnam: quia ſuppono ſtatuta circa talem defectum nihil decreviſſe, & pœna non irrogatur, niſi expreſſè jure caveatur, Authent. de non eligend. ſecund. nuben. §. fin. autem. Exornant Menoch. conſil. 1032. num. 19. Gironda de privileg. num. 563. & Mari. Antonin. variar. reſol. lib. 3. reſol. 39. num. 11.

Dico 2. Poteſt Doctor per ſolum defectum accidentalem admiſſum in promotione non conſequi privilegia, ſi id per legem vel ſtatutum Academicum caveatur. Ratio eſt manifeſta, nam Princeps, & quicunque legiſlator ob bonum commune poteſt ſtatuere pœnas delictis proportionatas, & apponere conditiones pro obtinendis privilegijs, & quibuſcunque alijs beneficijs; ergo ſi detur ſtatutum vel puniens defectum accidentalem privatione privilegiorum, vel apponens aliquid pro conditione ad comparanda privilegia, illud obſervandum eſt. Vnde ex ſolo ſtatuto pœnam infligente, vel conditionẽ apponente Doctor ille malè promotus à privilegijs conſequendis impedietur. Nec obſtat exemplum allatum à Rebuffo citato ſupra num. 1365. de emente officium, qui ejus privilegijs non gaudet propter malam promotionem. Quia pœnæ ad alios caſus non ſunt extendendæ, ſed reſtringendæ l. factum cuique §. in pœnalibus, ubi Dec. ff. de regul. juris, & cap. in pœnis eod. tit. in 6. Burg. de Pace conſil. 8. num. 2. & Surd. de aliment. tit. 1. q. 51. nu. 12. Quod axioma procedit, etiamſi extenſio fiat ex ſimilitudine rationis, de quo latiùs Garc. Gironda de privil. explicatione n. 540. Dueñas regul. 287. & Io. And. in reg. Odia de reg. jur. in 6.

Pœnæ non ſunt extendendæ.

1368 2. Dubium eſt, an Doctor creatus reſcripto gaudeat privilegijs? Partem affirmativam tuetur Mandoſ. reg. 16. q. 20. num. 5. ad medium, ubi concludit etiam Doctores ex reſcripto impetitos gaudere privilegijs Doctoribus conceſſis. Facit 1. pro hac parte, nam Doctor creatus per reſcriptum Principis numeratur inter veros Doctores, ita ut veram dignitatem Doctoralem habeat: privilegia autem Doctoralia conceduntur dignitati, ut tenent Dec. in cap. clerici num. 13. de judic. Cagn. in l. ſi quis maior num. 169. Cod. de tranſact. Bald. in l. qui ſub prætextu Cod. de ſacroſ. Eccleſ. & Petros Leneuder. de privil. Doctor. p. 1. q. 13. num. 51. Facit 2. quia eodem modo ſe habet Doctor creatus per reſcriptum Principis, atque creatus immediatè à Principe: nam facere per ſe videtur qui per alium facit l. 1. §. dejeciſſe ff. de vi, & vi arm. l. ita §. quod ſi quis ff. de admin. tutor. Atqui Doctores qui immediatè recipiũt gradum à Principe gaudẽt privilegijs Doctorũ, imò præcedũt alios in quibuſcunque collegijs graduatos, ut tradũt Anton. Gomez ad l. fin. Tauri num. 17. Mut. ſuper conſuet. Panormitan. cap. 68. num. 26. Boer. de actor. magn. conſ. num. 58. Socin. in cap. qualiter & quando not. 3. de accuſat. & Martin. Laudenſ. de dignit. §. 20. Ad Principem enim æquè pertinet conferre dignitates ac erigere & replinere. Bartol. ad l. Magiſtros Cod. de profeſſ. & medicis lib. 10. Fab. in §. reſponſa num. 2. Iuſtit. de jure natur. gent. & civil. & Dec. conſil. 563. in caſu num. 1. Et quidem maior honor debetur prædictis ratione electionis utpote factæ à maiore, cum ſit maius donum, & efficacius à maiore datum. Gloſ. in leg. reſtituendæ 6. in verbo judicati Cod. de advocatis diverſ. judic. in l. 2. verbo conſecuti. & ibi Franc. Tigrin. & Alexand. de alb. ſcrib. Facit 3. quia eodem modo ſe habent Doctores per reſcriptum ad alios Doctores, atque cives per reſcriptum ad alios cives, cum non appareat diſcrimen: atqui cives per reſcriptum æquiparantur originarijs, & gaudent prærogativis eorum qui nati ſunt in civitate, quaſi propriè dicantur cives, ut docet Bartol. in leg. ſi maritus §. 1. de adulter. Pariſ. conſil. 71. num. 9. lib. 1. Cephal. conſil. 4. 1. lib. 4. Dec. conſil. 151. viſo puncto num. 3. Boer. deciſ. 135. num. 20. & Mut. ſuper conſuet. Panorm. cap 30. num. 20. ergo ſimiliter Doctor per reſcriptum gaudebit prærogativis aliorum Doctorum.

Reſcripto Principis fit verus Doctor:

Creatus Doctor à Principe

Cives per reſcriptum facti.

1369 Nihilominus partem negativam defendunt Ioan. Fab. in §. reſponſa Inſtitut. de jure nat. gent. & civili, Guido Papæ deciſ. 88. ſed quæro an domini, in fin. num. 3. & deciſ. 388. quo vero num. 10. Aviles in præto. n. l. Prætor ... 21. & Stephan. Gratian. diſcept. foren. tom. 1. cap. 135. num. 70.

Doctor per reſcriptum non gaudet privilegijs ... vel. 374. 3

Sumitur ex ijs quæ caventur ad l. Si ita quis §. 2. ff. de legat. 2. & ex iure regio Castellæ (ut inquit Aviles citat.) in quadam Pragmatica sanctione. Favet Rebuff. de nominat. quæst. 10. num. 4. affirmans prædictos in Hispania non haberi pro graduatis, prout neque in regno Franciæ. Addit asinos, qui non possunt sumere gradum ratione ignorantiæ in Universitatibus famosis, illum recipere à Comitibus Palatinis, & ideo tales bullatos nõ esse maioris momẽti quàm sit bulla, nec haberi pro Doctoribus, & tanquam cæcos à cæcis duci: cum sint ignari litteratum, & sæpe nesciant legere aut scribere: prout (inquit Gratian. citat. n. 72.) sunt milites multi S. Petri & Pauli, qui habent etiam hujusmodi facultatem per privilegia, quæ continentur in officijs per eos emptis, ut notant Dec. in cap. clerici, de judic. Thomas Parpal. in repet. l. placet col. 20. C. de sacros. Eccles. & Iacob. Benint. de privil. Iurisco. §. 2. in princ. num. 6. ubi affert Constitutionem Pij V. super promovendis ad Doctor. pœnam tales nulla gradus prærogativa frui possunt, aut debent quoad dignitates, cæteraq; beneficia Ecclesiastica, quasi dicantur per abrupta ascensum petere cap. sicut 48. dist. cap. legimus 93. distin. Confirmat Gratian. citat. num. 71. quia Doctor debet gradatim, & non satyricè idest per saltus promoveri: alias non gaudet privilegio. Glos. in l. nemo 8. verbo monstrantur C. de advoc. divers. judic. & Rebuff. d. q. 10. num. 4.

1370 Vtraque proposita opinio, quamvis videatur oppositionem inter se habere, suam continet veritatem, si à nobis exponatur & concilietur. Nam prior affirmans prædictos Doctores gaudere privilegijs, potest ac debet intelligi quando non obstat aliquod expressum jus: & quãdo in promotione nõ deficit aliquod ex essentialiter requisitis ad valorẽ Doctoratus. In quo sensu vera est prior sententia: quia rescriptum Principis supremi habẽtis potestatem Doctorandi non ponit ex se inhabilitatẽ, seu impedimentum ad privilegia. Imò Princeps concedens rescriptum semper procedit, præsuppositis terminis habilib⁹, & nõ cẽsetur noluisse cõcedere admissiones per vias insolitas & abusivas, sed secũdũm cõsuetudinem quæ servatur in hujusmodi gradibus. Ita Cassa. in Catal. gloriæ p. 10. cõs. 37. Barbat. in proœm. Clem. col. 14. & Ias. in l. si quis maior num. 31. C. de transact. Posterior opinio negans prædictos gaudere privilegijs, verum habet, si intelligatur vel quando fortius aliquod jus obstat rescripto, vel quando in promotione intervenit defectus essentialis, proindeque impediens valorem Doctoratus. Et quidem ex fundamentis dictæ opinionis hanc expositionem elicimus. Nam vel afferunt jus Pontificium, quod impedit prædictos Doctores à consequendis privilegijs, vel afferunt inhabilitatem notabilis insufficientiæ, seu imperitiæ, quæ ex natura rei impedit valorem Doctorat⁹, & tollit radicem privilegiorum. Vnde fundamẽta hujus posterioris opinionis non indigẽt maiori explicatione.

Rescrip. tum Principis ex se non impedit privilegia Doctoris.

1371 Superest explicare fundamenta prioris, quia continent multam doctrinam. Ad primum dicimus Doctorem creatum per rescriptum numerari inter veros Doctores, si non obstent proximè dicta, scilicet vel jus aliquod fortius, vel defectus essentialis in promotione ad gradum. Ad confirmationem, fatemur privilegia Doctoralia concedi dignitati, sed non solum dignitati: cum soleant concedi principaliter propter scientiam, ut docent Bald. in leg. 1. in prin. fin. ff. de just. & jure, Natta consil. 557. Felin. in cap. clerici, de judic. quibus subscribit Gratian. tom. 1. cap. 186. num. 85. Quidquid aliud sit de privilegijs respicientibus solum ordinem & dignitatem, quæ competunt etiam imperitis, ut videre est apud Ripam in l. Centurio num. 17. ff. de vulg. & pupill. Felinum in rubr. de maior. & obed. num. 4. & Bartol. in l. maximarum in fin. Cod. de excusat. man. lib. 10.

Dignitati concessa privilegia.

1372 Ad secũdum admittimus aliqualẽ paritatẽ, vel potiùs similitudinẽ inter Doctorem creatũ per rescriptũ, & Doctorẽ creatũ solo verbo Principis: addimus tamen Doctorem creatum solo verbo Principis non præferri alijs Doctoribus, nisi sit creatus præcedente rigoroso examine. Arg. tex. in l. 2. ff. de albo scribendo, & in l. nemo C. de advoc. di vers. judic. Et ita expressè Roma. in l. si vero §. de viro ff. soluto matr. 19. fa. Ias. in l. 3. §. si prius ff. de vulg. & pupil. 3. col. n. 17. Marian. Senen. in cap. qualiter & quando, de accusat. not. 3. Andr. Siculus in proœm. Clem. & multi alij quos referunt ac sequuntur Anton. Gom. ad legem fin. Tauri n. 17. Cassan. in Catal. glor. p. 10. consid. 37. Socin. in cap. qualiter el 2. not. 3. de accusat. & Gratian. citatus num. 77. Vnde quando relinquitur alicui legatum, cum doctorabitur, non debetur ei, qui solo Principis verbo Doctor creatur, nisi præcedente cõgruo examine, ut docet Ias. in l. si quis maior num. 30. Cod. de transact. Vide Benium de privileg. Iurisconf. p. 3. in prin. num. 17. ad 20. Rebuff. de nomin. quæst. 21. num. 17. vers. duodecimo. Ad tertium dicimus apparere latum discrimen, & disparitatem inter Doctores per rescriptum, & cives per privilegium: quia ad hoc ut verus civis fiat ex privilegio, non requiritur scientia, quæ exploretur per examen: secùs, ut verus Doctor fiat ex rescripto. Accedit illos propriè appellari cives, accepto strictè vocabulo, qui origine sunt cives & ex nativitate, non autẽ ex privilegio, ut tradũt Surd. cõs. 317. lib. 3.

Principis verbo creatus Doctor.

Cives ex privilegio.

Mut.

Mut.super.consuetud. Panorm.cap.86. no.32. Bald.in l.cives Cod.de appel. & Arer.cons.77. Quasi naturalis causa (inquit Gratian. d.c.186. num.86.) sit magis propria, quæ in materia stricta solum venit.

QUÆSTIO II.

Ad quasnam personas extendatur privilegia Doctorum?

1373 Sermo hactenus nobis fuit de illis Doctoribus, qui per ascensum ad Doctoratum consequuntur privilegia: modò ut in eadem privilegiorum causa materiali, seu subjectiva persistamus, videndum est, an aliqui non Doctores per quandam benignam extensionē privilegia Doctorū participent. In consideratione veniunt licentiati, advocati, Doctorum fratres, filij, & uxores. Quod attinet ad licentiatos, levis difficultas non est, an fruantur privilegijs Doctorum? Partem affirmativam videntur sequi Angl. Aret.§.quædam num.10.Instit.de action. Decius l.cum quid prima lect.num.11. secunda lect. n. 18.si cert.petat.Socin.ibi num.2. & consil. 70. num. 4. & Molinæus in addition. de judicijs. Possunt fundari, quia favores sunt extendendi, & licentiati quanvis revera non sint Doctores per lauream, sunt tamen Doctores per licentiam, præcedente (ut supponimus) multiplici examine, & omnibus requisitis, ut possint lauream assumere. Partem negativam ex opposito videntur tenere Guido Papa quæst. 190. Ias. l. cum quid 1. lect. num.16. ff.si certum petat. Felin.in proœm. Decretal. Iacob. Rebuff. in l.1. Cod. de consil. lib. 12. Alciat. tract. præsumpt.reg.1. præs.45. num.2. Ruinus cons.19.num.15.lib.1. & Gratus cons.116. lib.2. Fundantur 1. quia privilegia conferuntur Doctoribus ob dignitatem: sed licentiati non censentur habere dignitatem Doctoralem, juxta Clem.2.de Magistris, & Bart.l.1.Cod.de novo. Cod.compon. Fundantur 2. quia licentiatus nō venit appellatione Doctoris, seu nō potest verè Doctor appellari, quod eleganter prosequitur Signorolus consil. 51. statuto Medicorum, ubi multis demonstrat statutum collegij & professorū artis medicæ, quo Doctores habēt privatā & publicā examinatione eligendi Doctorē ad lecturā, locū nō habere in licētiato. Fundantur 3. quia licentiatus licèt appelletur Doctor per licentiam, & sit antiquior, non præfertur Doctori laureato: unde non præfertur in casu statuti collegij, quo antiquior Doctor in locū Doctoris numerarij defuncti vocatur atque subrogatur, ut docet Alciat. Respō.722. ex ea præcisa ratione, quia licentiatus non potest dici Doctor ante illum qui verè Doctoris insignib⁹ ornatus est.

Licentiati non habēt privilegia Doctorum.

1374 Vtranque propositam ac dissidentem sententiam nititur conciliare Menochius de arbitrar. lib.2. cent.4. casu 389. num. 18. præsupponens ex Signorolo consil. 51. & Alciato Respons. 722. duas esse species licentiatorum: nam alij (inquit) simpliciter licentiātur, ut possint deinde assumere nomē & insignia Doctoris, alij verò consecuti sunt eriā nomē Doctoris, & si insignia collata nō sint, cū interim doceāt, proindeq; exerceant veri Doctoris officiū. Consentit igitur cum authoribus posterioris sententiæ asserens licētiatos primæ speciei non gaudere privilegijs Doctorum, cū nec verè Doctores, nec docentes sint; & subscribit authoribus prioris sententiæ affirmans licentiatos secundæ speciei gaudere dictis privilegijs. Quia tales licētiati sunt re ipsa Doctores, & si desint insignia, quæ qualitatem extrinsecam potiùs quàm rei essentiam præ se ferunt. Accedit, quòd Constantinus (ut ait) nō tā dignitatem, quàm ipsam peritiam, & docendi laborem cōsideravit, ut inscriptio tituli ostēdit, & verba d. l. Medicos ibi & professores alios litterarum, quæ sanè verba procedunt in non laureato, sed qui sua peritia & doctrina alios vel instruat, vel instruere possit.

Licentia, ...

Quanvis judicem, hæc omnia, si sano modo intelligantur, probabiliter ab authoribus dicta esse, & mihi non displiceat conciliatio facta per Menochium, tamen in materia dubia ac difficili nemo potest securiùs incedere, ac maturiùs decidere, quàm monens circa licētiatos, utriusq; speciei attendenda esse specialia statuta Academiarum, & ipsorum viridem observātiam, cui potest obstare consuetudo in oppositum: nam sicut consuetudo legitimè præscripta legem condit & abroget, ita privilegia, ipsorumq; usum potest conferre & auferre. Et quidem in subjecta materia, de cōsuetudine aliqua privilegia Doctoribus concessa non admitti, tradit Steph.Gratia. discep.foren.to.1.cap.186. n.1.ex Gasp.Bear.de inopia debit.cap.16.num. 152. Dico igitur licentiatos non debere frui privilegijs Doctorum nisi in quantum per leges municipales regni, vel Academiarum, aut per consuetudinem legitimè præscriptam illis permissum fuerit.

Consuetudinis vis in privilegijs.

1375 Quod attinet ad advocatos, seu causarū patronos, eos gaudere privilegijs Doctorū etiā actu docētiū, quos professores vocāt, saltē quoad immunitates cōcessas in l. Medicos C.de prof.& med.lib.10. defendūt Natta cōs.1.& cōs.65.lib.1. Rolan.à Valle cōs.66 n.36.lib.1. Nicol. de Neap.in l.professio C. de muner.patr.lib.10. Anch.in Clem.2.de Magist.

Advocati an gaudeant privilegijs Doctorū.

Rr 2 Guido

Guido Papæ q.88.&388. Felin. & Io.de Ana. in rub.extra de Magistris Cagnolus in procem. Pandect.§.nos vero n.155.Aret cõs.94. Menoch.de arbit.loco cit.n.3.Aviles in procem.ad l. Prætor.n.21.& Gratian.cit.n.6 Sumitur ex l.2. §.juris civilis ff.de orig. juris, ubi consulentes appellantur professores:privilegia antè Doctorum ex jure conferuntur professoribus. Facit Bald.in l.1.in princ.col.fin.de just.& jure, ubi quelibet jurisconsultum appellat præceptorẽ, & consentit Natta cons.1.o.1. Cum enim (ut inquit M.Tullius 1.de orat.) domus uniuscujus que jurisconsulti Oraculum sit civitatis , quia cives de rebus incerti pet eos certi dimittũtur, rectè advocati possunt dici docere jura, cliẽtulos instituẽdo,& de jure ad quæsita respõdẽdo. Hæc sententia verum habet, si loquatur de advocatis,qui alunde veri Doctores sunt,laurea nempe Doctorali legitimè insigniti. Et in hoc sensu videntur loqui authores citati,præsertim Gratian. num.3. ubi sic: Quanvis Bart. d. l. Medicos concludat privilegia Doctoribus cõcessa solum cõprehendere actu legentes,tamẽ verior est opinio etiam quoad non legẽtes,dũmodo exerceant officium advocationis. Aviles cit.ita habet: Consuetudo observat,ut simplex Doctor, maximè si sit advocatus, etiam si actu non legat,non possit capi. Quibus locis uterq; author clarè supponit advocatos illos, qui privilegijs fruuntur,esse Doctores.

Fratres Doctorum privilegiati. 1376 Quod attinet ad fratres,si loquamur de immunitaribus cõcessis pec d.l.medicos,conveniunt juris interpretes Marsilius sing.18. Natta cons.1.n.10.11.& consil.65. in fine lib.1.Barbat.cons.44.n.12. lib.2. Tiraq. de retract. consang. §.26. glos.1.n.31. Iason in l.1.Cod.de translat. Aviles in procem.l.Prætor num.21. & Menochius de arbitr.lib.2. cent.4. casu 379. num.8. immunitates illas & privilegia extendi ad fratres Doctorum & medicorum,ita ut illi immunes maneant , nec ratione munerum vexari aliquo modo debeant.Sumitur ex authoritate Glossæ in l. ultima Cod. de muner,& honor.non contin.lib.10.quæ asserit socium unũ ob alterius socij personam immunitatem cõsequi. Hac nixus authoritate Marsil.cit.sing.18. dixit fratrẽ immunẽ ob numerũ duodecim liberorũ, ob bonorum cõmunionẽ, quã cum altero fratre habet,efficere eũ immunẽ. Hãc doctrinam observat Menochius cit.n. 10.&ait valde inservire pro declaratione statuti Papiensis in civilibus n.145.sub rubric. De immunitatibus concessis propter numerũ duodecim liberorum. Quod statutum extat Veronæ lib.2.cap.182.sub rubr. De immunitate habentium duodecim filios.

Filij Doctorũ privilegiati. 1377 Quod attinet ad filios Doctoris, eos gaudere immunitate patris, ipso vivente,& gaudẽte, tanquam indubitatum defendunt Aviles in procem.n.21. Azeved.l.2. tit.10. lib.8.n.114.Menoch.cit. de arbit.n.5.Pet, Lenaud.de privil.Doct.2.p.§.11.& 12.& Antonius Gomez l.fin.Tauri n.17.ubi asserit Doctoris filios , & descendentes gaudere omni illo cõmodo,privilegio, dignitate, & prærogativa, qua utuntur , & gaudent nobiles & claro sanguine decorati: quia scientia(inquit)nobilitat hominem sicut antiqua progenies. Ita probat tex.in l.prima §. est quædam C.de varijs & extraor.congnit.in l.proximos C.de proxi.sacro. scri.lib.12. tex. juncta Glos.in l.societas ff.pro socio,tex.in l.provipendum C.de postular. tex. in l.medicos,& in l.magistros C. de profess. & medic.lib.10.Vbi Accurs.& Platea n.2.

Maior est difficultas,an privilegia Doctoris, eo mortuo transeant ad filios? Affirmativã sententiam tuentur Lenaud.tract.de Doctor.2.p. §.13. Guido decis.389. & latissimè Perez tit. 1. lib.4.Ordinat.pag.77. vers.Est tamen dubium. *Nobilitatis privilegia trãseunt ad posteros.* Nituntur eo præcipuè fundamento,quia Doctor censetur nobilis, juxta Bart.l.judices C. de dignitatibus lib.12. privilegia autem nobilitatis transeunt ad posteros l.1. C.de dignit.lib.12. De quo T.raquel.tract.de nobil. cap.15.num.1. Contrariam sententiam negativam defendunt Glos.pen.l.2. C.de Episc.& clericis. Hippolyt. l.unica num.41.C.de raptu virgin.Iason l.filius a patre §.1. n.3.ff.de liber.&posthum.Tiraquel. tract.primogenio.q.32.n.3. Platea l.in filijs n.5. C.de decurion.lib.10. Ægid.Thomat. tract.de collect. §.medici n.11. pag.383.& Petrus Barb. ad l.quia tale 14·num.33. ff. solut.matrim. Desumunt fundamentum ex illa regula;quòd privilegia competentia patri ratione officij, cui dignitas sit annexa,ad filios non pertinẽt mortuo patre:at privilegia cõferuntur Doctori ratione officij. Confirmãt,quia in Doctore principaliter consideratur officium: dignitas autem seu nobilitas venit per modum annexionis, & est quid accessorium l. honor ff.de muner. & honor.Bart.l.1.n.44. C.de dignit.lib.12. Vnde extincto officio per mortem,consequenter extinguitur nobilitas illi annexa: arg.l.3.§.fin. ff. de servit. rustic.præced. Exemplificant in ordinario : nam hic habet jurisdictionem jure proprio l.more,vbi Bart.n.4. ff.de jurisd.omn. judic. & tamen quia jurisdictio venit in consequẽtiam officij,prout officiũ nõ trãsmittitur, l. antep.ff.de tutelis,& c.fin.§.fi.cũ Glos.de test. in 6. ita neq;jurisdictio illi cohærẽs. Bald. c.cũ venissent n.5.de jud. ergo quod extinctũ est in patre mortuo ad filios transire nequit.

1378 Authores utriusque opinionis sic diffidẽtes Alciat.l.1.n.5. C.de in jus vocan.amãs pacis & cõcordiæ nititur cõciliare, & pri⁹ supponit Doctori quædã privilegia cõpetere ratione dignitatis,quædã ratione officij docẽdi,vel advocãdi: v.g.ratione dignitatis cõpetit privilegium ne torqueatur, arg. l.milites C.de quæstion.item ne pro debito in carcerem *Privilegia Doctoris extenduntur ad filios.* mitta-

mittatur l. medicos juncta Gloss. verbo exhiberi Cod. de profess. & medicis lib. 10. Ratione autem officij competunt privilegia scilicet ne hospites recipiat d. l. medicos, ne per hoc ab studio avocetur. Item ut prædicti Doctores sint liberi à muneribus publicis, & similia, quæ causa studij conceduntur. Affirmat igitur cum authoribus prioris sententiæ privilegia prioris generis, seu cõpetentia ratione dignitatis, mortuo Doctore trãsire ad filios: & negat cũ authoribus posterioris sententiæ privilegia posterioris generis, seu cõpetentia ratione officij, mortuo patre Doctore ad filios trãsire. Hæc opinionum concordia mihi non displicet, modò admoneam non posse transire ad filios, nisi ea privilegia, quorum ipsi capaces sunt, & in omnibus observandã esse consuetudinẽ receptam, & stãdum verbis dispositionis, aut statuti in sua proprietate acceptis.

1379 Rogabis 1. quomodo sit intelligẽdũ statutũ cõcedẽs privilegium alicui & liberis? Quanvis Gloss. l. liberos ff. de senator. & Bart. l. divo. C. de quæstion. dicãt privilegium cõcessum alicui & liberis, nõ intelligi de omnibus liberis, sed de liberis usq; ad trinepotes, tamẽ verius est quod tradit Pet. Barb. ad l. quia tale 14. ff. solut. matr. n. 37. scilicet talem privilegiũ esse intelligẽdũ de omnibus descendentibus, juxta l. liberorum ff. de verb. signif. idque in specie probat tex. l. 1. §. fin. ff. de jure immun. Neque contrarium suadet l. divo. qua nititur Bart. quia ibi sermo est de privilegio ob dignitatẽ accidentalẽ cõcesso per legẽ, quod restringitur ad trineporẽ, ut docet Gloss. l. 1. C. de dignit. lib. 12. At quãdo in dispositione facta est expressa mẽtio liberorũ, à proprietate verborum recedendũ non est. Quod autẽ liberorũ appellatione veniant nepotes ex filijs, ac omnes descendẽtes tã masculi, quàm fœminæ, ex l. liberorum ff. de verb. sign. & l. officiales C. de Epis. & cleric. tradũt Decius cons. 248. n. 2. Menoch. de præsum. lib. 4. præs. 48. a n. 22. Surd. decis. 66. n. 3. & Pinel. in l. 3. n. 37. C. de bonis mater.

Liberorũ appellatione qui veniant.

1380 Rogabis 2. quomodo intelligẽdũ sit statutum concedẽs privilegium alicui & posteris: Respondebit aliquis hoc privilegiũ, quanvis procedat de descẽdẽtibus per masculos, non esse intelligendũ de descẽdentibus per fœminas, ut habetur expressẽ l. 1. §. fin. ff. de jure immun. Dicendũ tamẽ est in hoc statuto & privilegio absolutè cõprehendẽdos esse etiam descendentes per fœminas. Patet, nam in quacunq; materia etiam restringibili, admittẽda est interpretatio, quã verborũ proprietas admittit l. cum lege, & ibi Aretin. ff. de testam. Ac sub appellatione posteriorũ cõtinẽtur propriè etiã descẽdentes per fœminas, & ipsæ fœminæ. l. cũ acutissimi C. de fideicom. l. 1. C. de impon. luctar. descrip. l. 10. l. Jurisconsultus §. parẽtes ff. de gradib. l. quod his verbis l. cognoscere §. 1. ff. verb. sign. & c. 1. de schismaticis in 6. & latè Tiraq. lib. 1. retract. §. 1. gloss. 9. n. 239. Mant. de cõject. ultim. volunt. lib. 8. tit. 12. n. 41. Peregrin. de fideicom. art. 22. num. 37. Bero. cons. 120. nu. 11. lib. 2. Cephal. cons. 372. num. 12. lib. 3. & Surd. cons. 140. n. 27. Ergo statutum illud debet intelligi de descendentibus etiam per fœminas. Superest satisfacere dict. l. 1. §. fin. quæ lex varios habet sensus, quos latè prosequitur Decius l. 2. n. num. 65. ff. de reg. juris. Est inter alios valde communis, & à nobis amplectendus, textum illũ procedere specialiter in privilegio immunitatis, quod cũ eximat à muneribus publicis, & sic bono communi valde repugnet, omninò restringi debet, proindeq; ut solum intelligatur de descẽdentibus per masculos. Ita post Gloss. l. si ita scriptum verb. Verbulo ff. de legat. 2. Mãtica de conject. ultim. volunt. lib. 8. cap. 18. n. 37. Tiraq. de retract. lib. 1. §. 1. gloss. 9. n. 140. Silvan. cons. 4. n. 15. & alij quos refert, ac sequitur Petr. Barb. cit. n. 37. addẽs n. 38. decisionẽ d. l. 1. §. fin. non habere locum in alio privilegio, quod reipublicæ non est nocivum: sed in hoc stãdũ esse verborum proprietati juxta l. 1. Cod. de impon. lucrat. descripi. lib. 10.

Posterorũ appellatione qui veniant.

1381 Rogabis 3. Verũ perdat originẽ filius Doctoris natus in loco, in quo legit pater, an obtineat privilegia originariæ civitatis patris, sicut pater retinet? Respõdeo nõ perdere originẽ, sed obtinere privilegia originariæ civitatis patris, quãvis natus sit in loco, quo pater legit, vel alibi: v. g. si ponamus civitatẽ originariam Doctoris legentis Conimbricæ esse Eboram, filius natus Conimbricæ obtinet privilegia civium Eborensium, sicut ea retinet pater. Ita ex l. assomptio §. filius ff. ad municipales, & l. cives C. de incolis lib. 10. Rebuff. de privil. schol. privil. 65. ubi addit eas leges multum facere ad statuta civitatum, quibus cavetur, ut nullus possit admitti in regentem, vel in consulem, nisi sit originarius civis, ut filius Doctoris alibi natus à dictis muneribus & honoribus non arceatur. Nam prædicta statuta, cum nulli officiant, benignè interpretari debent, juxta leg. 2. §. item vetus ff. de aqua pluviali arcen. Bart. in l. filios C. de municip. & originar. lib. 10. Ias. in l. hujusmodi §. legatum notab. 4. ff. de legat. 1. qui asserunt in ijs, in quibus statuta neminem lædunt, benigniorem viam sequendam esse. Addit Felinus in cap. Rodolphus, de rescript. fuisse hanc decisionem secum observatã Ferrariæ. Vide alia apud Rebuff. citatum.

Originis privilegia in filio Doctoris.

1382 Quod attinet ad uxorẽ Doctoris, eam gaudere omnibus immunitatibus, quibus gaudet maritus Doctor, aut professor, ex l. medicos C. de professo. lib. 10. tradunt unanimiter Petrus Lenaud. de privil. Doct. 2. p. §. 13. num. 15. Aviles in proœm. num. 21. & 24. & Anton. Gom. ad l. fin. Tauri n. 17. Sed gaudere

Uxor Doctoris privilegiata.

foro, & conveniendam coram quo vir conveniendus est, latè probat Didacus Perez l. 1. tit. 3. lib. 1. Ord. glos. 1. col. 7. ver. uxor, & sumitur ex regula generali, quæ procedit in quocunque marito, scilicet uxorem ejus forum sequi. l. fin. Cod. de incolis lib. 10. repetita in l. mulieres C. de dignit. lib. 12. de quo Tiraq. l. 15. connubial. glos. 2. num. 53. Osuald. lib. 17. cap. 12. Petr. Barb. l. quia tale 14. à nu. 23. ff. solut. matrim. Montalegre lib. 1. prax. cap. 9. num. 291. Major est difficultas, an mortuo Doctore marito, ejus privilegia retineantur, & maneant in uxore vidua? Partem affirmativam quoad fori privilegium defendit Didacus Perez l. 1. tit. 3. lib. 1. Ord. glos. 1. col. 7. vers. uxor, ubi ait prædictam foro mariti gaudere donec viduitatem servaverit; adjungitque se ita Salmanticæ in praxi observatum audivisse. Sumitur ex l. fin. C. de incolis, vers. si autem, ex Authen. de nupt. §. non tamen collat. 4. & ex l. quoties C. de privileg. schol. lib. 12. Et generaliter quòd vidua Doctoris gaudeat privilegijs marito concessis, durante viduitate, tradunt Mieres de maiorat. 1. p. q. 31. num. 322. Menoch. in arbit. lib. 2. cent. 4. casu 379. num. 5. Guido Papæ q. 389. & Anton. Gom. ad l. fin. Tauri n. 17. Sed de his jam abunde egimus lib. 3. dist. 5. q. 3. a n. 35.

Vidua Doctoris.

QUÆSTIO III.

Quænam requirantur in Doctore ad privilegia obtinenda, & retinenda?

1383 EGimus de causa materiali & subjectiva privilegiorum, quæ Doctoribus conferri solent, an dentur in omnibus Doctoribus, & utrum ad aliquos non Doctores extendantur. Agendum nobis modò est de causa veluti formali; seu potiùs conditionali, nempe de conditionibus requisitis ut Doctor privilegia semel obtineat, seu comparet, ac deinde retineat, seu conservet. Cum autem ex dictis satis perspicuum maneat neminem Doctoris nomine & titulo posse assequi, & habere privilegia Doctoris, nisi ad fastigium Doctoratus legitimè promoveatur, sive in Academijs loco & tempore apto per Cancellarium, sive extra Academias per supremum Principem congruo examine præcedente, superest in quæstionem vocare, & expendere pro obtinendis & retinendis privilegijs, aliquas conditiones requisitas ex parte Doctoris privilegiari, scilicet scientiam, honestatem, exercitium docendi, & similes.

Prima difficultas est, Utrum & quomodo requiratur scientia in Doctore ad gaudendum privilegijs? Conveniunt juris interpretes scientiam esse adeo necessariam in Doctore, ut ob ipsius defectum privilegijs gaudere nõ debeat. Ita in specie Abb. in c. clerici de judic. Alciat. de verb. signif. lib. 1. fol. 6. Rebuff. tract. nomin. q. 21. num. 12. Rolan. consil. 66. num. 40. lib. 2. Anchar. in cap. 1. de paroch. Felin. in rub. de Magistris in fine, Iacob. Bexint. de privileg. jurisconsul. par. 2. num. 2. Menoch. cons. 885. num. 7. Steph. Gratian. discep. foren. cap. 186. num. 29. Alex. in l. Centurio 5. num. 10. 20. & 21. ff. de vulg. & pupill. subst. & Coler. de processib. executiv. par. 2. cap. 3. num. 135. Addit Natta consil. 65. ad med. Doctores scientia debita carentes neque gaudere privilegio nobilium. Ratio est 1. nam privilegia conferuntur Doctoribus ob scientiam, ut docent Bald. in l. 1. in princ. col. fin. ff. de just. & jure, Netta cons. 537. & Felin. in cap. clerici, de judic. ergo deficiente scientia deficit causa finalis sine qua privilegia dari nequeunt. 2. Quia privilegia non conferuntur nisi verè Doctoribus, quales sunt qui docent, vel saltem docere possunt, atque adeo omnis Doctor doctus esse debet: doctus enim dicitur qui alios docere idoneus est, & quem auditores ab illo edocti doctum affirmãt l. cum scriptum, ubi auditores retulere ff. de dote prælegata, & tradit Rebuff. de nomin. q. 21. num. 12. ille autem qui sciẽtia instructus non est, cum alios docere nequeat, nec Doctor, nec doctus dici potest; ergo nec gaudere privilegijs Doctorum.

Scientia requisita in Doctore.

1384 Hæc ita prolata suam continent veritatem, sed indigent explicatione, quam ut adhibeam, suppono illum dici scientia destitutum, seu indoctum, & imperitum in ordine ad Doctoratum v. g. legistarum, & privilegia, qui leges non didicit, & in eis versatus non est. Ita Menoch. cons. 100. n. 244. vers. secundo admisso. & probat tex. in Authen. de judicib. in prin. vers. non enim, & ibi glos. verbo, qui ex se, ubi proportione habita ampliat ad medicum, chirurgum, advocatum, & similes l. 2. de postul. l. illicitas §. sicuti de officio prætor. §. 1. Authen. de sanctiss. Episc. l. si quis ex argentarijs §. prætor ff. de eden. Nam ad explicandam imperitiam solum attendi debet defectus illius scientiæ in qua graduatur Doctor. Hoc supposito, mihi imprimis clarum est, non esse judicandum imperitum, qui in ea facultate, in qua supremum gradum comparavit, mediocriter versatus est. Addo in dubio, an ille sit scientia necessaria sufficiẽter instructus, judicandum esse instructum, ita ut fruatur privilegijs. Quanvis enim scientia, cum sit qualitas extrinseca, non præsumatur, at in nostro casu præsumitur: nam ille graduatus legitimè gradum accepit, proindeq; publicum testimonium suæ scientiæ.

Indoctus & imperitus qui dicatur.

1385 Dico

Ignorantia Doctoris. 1385 Dico ulterius, quamvis graduatus ille reperiatur scientia omnino destitutus, adhuc gaudere privilegijs, donec per judicis sententiam illis privetur. Illud verò observandum est imperitiam seu ignorantiam Doctoris esse causam sufficientem, ut illo per sententiam judicis spolietur privilegijs. Nam id suadet ratio publicæ utilitatis, ne Doctor ille sua imperitia docendo, vel judicando noceat alijs. Facit 1. nam carens peritia debita, quæ nempe in eo exigitur, est in culpa. l. 2. ff. quod quisque jur. Facit 2. quòd insufficientia præbeat justam causam removendi officialem ab exercitio sui muneris. Cap. quanvis triste 7. q. 1. de quo plura Menoch. præs. 86. lib. 2. & de arbitr. in addit. q. 55. lib. 1. num. 25. Facit 3. quod profertur de Episcopis, & similibus, qui possunt compelli renunciare ob defectum scientiæ. Ita Felin. in cap. si quando num. 15. de rescript. Abb. in cap. nuli. in princ. de ætat. & qualit. Host. Innoc. & Butr. in cap. nisi, de renunc. & latè Paris de resign. benef. lib. 5. cap. 3. num. 85. Imperitia enim dicitur maior cunctorum malorum cap. ignorantia dist. 38. & ideo est vitanda. Bald. in cap. congregato, col. ult. de elect. & Decius in cap. cum in cunctis num. 11. eod. tit. Imperiti enim seu illiterati æquiparantur cæcis, brutis animantibus, & mortuis: reputantur opprobrium in Ecclesia Dei, sunt incapaces beneficiorum, & non tolerandi, ut latè prosequitur Gonzal. ad reg. 8. cancell. glos. 4. n. 37. usque ad n. 60.

Doctor approbatus & creatus semel an possit reprobari. 1386 Difficultas est, an Doctor, quem Academia, vel Princeps approbatum promovit, ob imperitiam possit reprobari, ut nec habeat gradum, nec fruatur privilegijs? Sermo nobis esse potest vel de imperitia antecedente receptionem gradus, vel de imperitia gradum receptum subsequente. De priori non loquimur, quia supra abunde ostendimus manifestam imperitiam, seu ignorantiam afferre ex natura rei inhabilitatem, ne quis validè Doctoratum recipiat: ac proinde non diceretur propriè reprobari, vel Doctoratu & privilegijs privari qui nunquam legitimè approbatus, vel Doctor fuit. Est igitur tantum quæstio de imperitia, vel quacunque alia insufficientia supervenientе, an sit sufficiens causa, ut Doctor semel approbatus, & creatus reprobetur? Partem affirmativam defendunt Boer. decis. 149. num. 16. Bald. in l. sed & si reprobari 7. in prin. de excusat. tutor. Rebuff. de nominat. q. 21. nom. 11. & Gratian. discep. foren. cap. 186. num. 31. qui affirmant Doctorem, quanvis sit approbatus, ex superveniente causa repertum indoctum posse reprobari. Sumitur ex l. ut gradatim 11. §. 1. ff. de muner. & honor. ubi dicitur gubernacula Reipublicæ solum personis idoneis esse credenda. Deinde ex ratione, quia licèt Doctori semel approbato jus quæsitum sit, ut retineat Doctoratum, utpote de se perpetuum, tamen bonum commune, quod semper privato debet prævalere, suadet etiam cum damno privatorum, & privatione fortunarum, honoris, & vitæ per idoneos ministros, quales non sunt Doctores indocti, succurrendum esse Reipublicæ.

Reprobatio semel approbatorum. 1387 Facit 1. exemplum Collateralis Potestatis, qui inventus imperitus poterit reprobari in favorem utilitatis publicæ. Bald. in l. sed & reprobari 7. in princ. ff. de excusat. tutor. Facit 2. exemplum medici, cujus reprobatio admittitur propter sanitatem, & utilitatem hominum, quidquid aliquid aliàs fuerit approbatus. d. l. sed & reprobari. Oldrad. cons. 18. circa primum articulum in prin. vers. contrarium. Quæ doctrina rectè extenditur ad medicum spiritualem, in quo imperito maius periculum vertitur utpote circa animas, quàm in medico temporali imperito, utpote circa corpora. Cap. cum sit ars artium, de ætat. & qualit. l. 2. C. de profess. & medic. lib. 10. & l. ut gradatim ff. de muner. & honor. Ubi Ios. de Plat. id extendit ad Doctores, qui (ut ait) possunt reprobari, quanvis insignia Doctoratus receperint: cum expediat habere Doctores utiles, non rudes. Cap. sedulo 38. dist. Facit 3. exemplum Archiepiscopi Capuani, qui (ut refert Nicol. de Neap. in d. l. sed & reprobari) Doctores redeuntes ad patriam faciebat iterum examinari, & inhabiles copertos reprobabat. Vide circa hanc materiam Mar. Mant. super consuet. Panorm. cap. 68. n. 22. & Lenaud. de priv. Doct. p. 1. q. 9. n. 35.

Reprobari non quit approbatus à Principe. 1388 Observabis tamen 1. cum Decio ad cap. ut nostrum num. 4. de appellat. Felino in cap. ex litteris nom. 19. de constit. Ias. in l. Barbarius num. 60. de offic. prætor. & Iacobo Benio de privil. jurisconf. p. 2. in prin. num. 4. posse Doctores illos ob insufficientiam reprobatos iterum approbari cessante ignorantia, quidquid aliud sit in privatis ex delicto. Observabis 2. electionem factam immediatè per Principem de indigno & imperito non posse ab aliquo inferiore reprobari. Nam Principes sua judicia improbari nolunt: imò sacrilegij instar existimant in dubium vocari, an is dignus sit, quem Imperator elegerit. l. sacrilegij instar C. de divers. rescrip. l. 2. C. de crimin. sacrileg. Unde quicunque electi à Principe ad munus judicandi, vel quodvis aliud, idonei sunt reputandi. l. quidam consulebat ff. de re judic. Gloss. in Auth. de judicib. in princ, verbo habere. l. universis C. de precib. Imper. offer. l. imperialis C. de nupt. De quibus Menoch. cons. 100. num. 254. Tiraq. de nobil. cap. 6. num. 24. & Cephal. cons. 103. num. 165. Et hæc observatio habet præcipuè locum, quando Respublica hominum idoneorum penuria laborat: necessitas enim multa fieri finit, quæ alio-

alloquin crimine non vacarent. Cap.4.de reg. juris, Cum melius sit præfici minus idoneos, quàm omninò nullos l.3.§.spurios ff.de decur. Observabis 3. quando imperitia, vel insufficiẽtia supperveniret Doctori inculpabiliter, v. g. ex morbo, oblivione, aut senectute, non esse ceprobandum, ita ut spolietur gradu, & privilegijs, sed solum ne noceat aliquibus incautis, posse declarari ineptum, & privatum ijs tantú, quæ necessario concernunt exercitium Doctoratus.

Honestas vita pro conservãdis privilegijs.

1389 Secunda difficultas est, utrum & quomodo requiratur in Doctore ad retinendum privilegia vitæ honestas? In Doctoribus absolutè postulari honestatem vitæ, ita ut debeant utiliter ac benè se gerere pro retinendis privilegijs, quibus alioquio locus non erit, ex Bart.in l.2.num.1.&2. Cod.de profess.& medic.lib.10. Felino in cap.1.num.5. de maior.& obed.& Matth. Coler.de process. execut.c.3.p.2.0.136.fin. tradit Steph.Gratian. discep.forens.cap.186.num.54. Apponit rationem ex Mor.de consuet. Panorm. c.68.nu.29. quia officia debent exerceri ad dilucidationem justitiæ, non ad subversionem veritatis. Ideo prævaricatio in officio causa est, ut quis ab illo removeatur. Menoch.de arbit. lib.1. q. in addit.num.28. & Roman.cons.467.in fin. Affert deinde quandam declamationem invectivam contra injustos, vaniloquos, & mendaces Doctores advocationis munus obeuntes, ex S. Bernardo lib. de consiserat. in hunc modum.
,, Hi sunt (inquit) qui linguas suas docuerunt
,, loqui mendacium, disceti adversus justitiã,
,, erudiri pro falsitate, sapientes ut faciãt ma-
,, lum, eloquentes ut impugnent verum: hi
,, sunt qui instruunt à quibus fuerant Instruẽ-
,, di, astruunt non comperta, sed suas struunt
,, calumnias innocentiæ, destruunt veritatis
,, simplicitatem, & obstruunt judicis vias. Facit insuper ut prædicti Doctores inhonesti & injusti amittant privilegia rex. in l. nec quidquam 9.§.circa, de offic.proconf. & quidquid de erroribus jurisconsultorum scribit Tiraq.de nobil.cap.31.num.531.usque ad num.541. Quod si inhonestas & injustitia Doctoris consistat in eo quod privilegio abutatur, illo privatur per cap.placuit. cap.plerunque. cap. privilegium 11.q.3. saltem pro ea parte, circa quam contra privilegium peccati, ut tenent Felin.in cap. cũ accessissent num.29.de constit.per l.voluntaria 12.Cod.de excusat. tutor. l. 1. §. Trebatius, de aqu. quotid. æstiv. & Tiraq. de nobil. cap. 33. num.4.

Privilegia quomodo amittat inhonestas & abusus.

1390 Hæc omnia indigent distinctione & luce, quam Theologi authoribus Iuristis multa erudité & subobscurè congerentibus afferre solent. Imprimis dicimus non omnem vitæ inhonestatem privare Doctorem suis privilegijs, vel eorum usu. Cum possit evenire ut Doctor inhonestè ac turpiter vivat, & tamen suum munus, ratione cujus obtinet privilegia, præclarè gerat. Non enim quælibet inhonestas officio & privilegijs obstat. Quod si patrata scelera ipso facto inferant infamiam, cum qua privilegia stare nequeant, saltem post sententiam declaratoriam criminis, Doctor talibus privilegijs non fruetur. Addimus inhonestatem vitæ posse esse adeo scandalosam, præsertim si ex ea sequantur errores in officio docendi, consulendi, vel advocandi, ut talis inhonestus Doctor debeat omninò per judicem spoliari suis omnibus privilegijs.

Abusus privileg.

1391 Circa illud quod ultimo loco afferebatur de abusu privilegiorum, quæstio est à nobis breviter decidenda, Vtrum privilegium deperdatur per abusum? Supponimus committi solere in privilegijs duplicem abusum, alterum per excessum, quando scilicet privilegiatus excedit facultatem ultra id quod conceditur: alterum per occasionem, quando nempe ex privilegio capit occasionẽ prævaricandi. Resolvimus igitur per neutrum abusum ex dictis privilegium extingui ipso facto regulariter: nec quemlibet verò mereri privilegium illud deperdere. Ita Suar.de legib.lib.8 cap.36.a num.4. Salas de leg.disp.17. num.67.& Bonacina disp.1.q.3 .pun.ult. §.ult. num. 2. Vtraque pars desumitur ex cap. Vbi dist.74.& cap. Vt privilegia, de privil. & cap. 2. de sentent. excommun. in quibus decernitur privilegiatum, qui concessione abutitur, dignũ esse qui concessam gratiam amittat. Ex quo decreto conficitur ratio: quia si abusus destrueret privilegium ipso facto, vel eam vim haberet ex propria natura, vel ex dispositione juris: non ex propria natura, quia contrarius usus magis repugnat privilegio, & tamen illud nõ evertit: non ex dispositione juris, quia jus non inducit amissionem, sed solum ostendit abutẽtem esse dignum amissione: leges autem extẽdendæ non sunt ultra id quod significant; ergo abusus non delet privilegium, sed ponit meritum ut aboleatur. Diximus (regulariter) quia potest per abusum ipso facto deleri privilegiũ, si id in concessione exprimatur. Quo eventu (ut notat Suar.num.8.) adhuc non tenetur quis se privare usu privilegij ante sententiam declaratoriam abusus.

Exercitiũ docẽdi pro retinẽdis privilegijs.

1392 Tertia difficultas est, utrum requiratur in Doctore ad gaudendum privilegijs exercitium Doctoratus, seu actuale ministerium docendi? Affirmativam partem sequuntur Bart. in l. medicos num.1. Cod. de profess. & medic. lib.10. & in l. 1. Cod. de muner. Platea ad d.l. medicos, & ad l.1. Cod.de dignit.lib.12. Avendan.cap.14. Prætor num.29. & 30. Matth.Coler. de process.execut.p.1.cap. 66.num.151. Petrus Lenaudes.de privil. Docto-

rum

rum p.4.q.88. & multi alij quos congerit Silvanus con.88.num.13. Probant 1. quia nulla immunitas conceditur ijs qui nomine tenus Doctores sunt; cum beneficium sit propter officiũ actu exercendum: sed necessario requiritur ut doceant, judicent, vel advocent: quod habetur per jus Castellæ l.8. ad fin. tit. fin. p.2. Vbi Gregor. Lop. verbo que muestran, & l. fin. Glos. sabiduria tit.10. ead. part. Vbi impugnat distinctionem inter Doctorem & Licentiatum, addẽs solum Doctorem veteranum, vulgo jubilado, immunitatibus gaudere, & si non legat, aut aliter professioni incumbat.

Scholaris non studens. Probant 2. varijs exemplis, 1. quia scholares non gaudent privilegijs ordini scholastico concessis, nisi in gymnasio operam actualiter navent litteris. Bart. & Salyc. in Auth. habita C. ne filius pro patre, Abb. in cap.1. in fine, de judic. ubi Ripa num.34. Emman. Roter. quæst. regul.101.q.9.art.10. Mascard. de probat. conc. 1290. a num.9. & Tiraq. in tract. cessante causa par.1. num.213. 2. in mercatoribus, qui solum privilegijs artis mercaturæ fruuntur, cum mercaturam ipsam exercent, prout scribunt Ripa in cap.1. col. ult. de judic. Benevent. tract. de mercat. par.1. num.10. Ang. Aret. in §. item personæ num.1. Instit. de excusat. tutor. 3. in notarijs, quorum privilegia in statuto Placentino contenta solum habent locum, quando notarius suum munus actu exercet. Ita Felin. in cap. 1. num.19. de fide Instrum. & Bero in consil. num.55. lib.2. Ergo idem dicendum de Doctoribus.

Docendi exercitiũ pro privilegijs. 1393 Nihilominus partem negativã asserentium non esse conditionẽ omninò requisitam ad fruendum privilegijs, exercitium docendi amplectuntur Natta cõs. l. cons.65. & cons.486. Aretinus cons.95. §. respondeo breviter. Abb. cap.1. num.4. de privil. Franc. Curr. in addit. ad Paul. de Castr. in proœm. C. D. Rotericus 1. par. Decreti ad cap. de quibusdam dist.37. num.2. Aviles in proœm. proœm. Pretor. num.21. Azeved. l.8. tit.7. lib.1. & l.2. tit.10. lib.8. recop. Garcia de nobil. glos. 35. a num.4. Menoch. cons.908. num.11. Lausituanus cons.20. & Guido Papæ in decis. 88. ubi invehitur contra Bartolum, cui objicit contrarium sensisse sine lege allegata, quasi deberet erubescere, cum sine lege loqueretur l. illam C. de collat. & in Authen. de trient. & semiss. §. consideremus collat.3. quia non sufficit dicere, nisi ratio assignetur cap.1.24.q.3.

Probat 1. quia privilegia sunt collata Doctoribus ob dignitatem: sed dignitas perseverat, etiam deposito omni exercitio docendi; ergo Doctores fruuntur privilegijs, etiam si actu non doceant. Probat 2. nam Doctores eodem modo suis fruuntur privilegijs, ac milites suis: sed milites ut suis gaudeant privilegijs, necesse non est quòd actu militent, sed sufficit militare potentia & habitu, ita ut unusquisque paratus sit ad defensionem Regis & regni quoties necessitas poposcerit, ut bene notat Salycet. in l. 1. n.9. C. de jur. & facti ignor. nec dissentit Coler. de process. executiv. p.1. c.6. n.152. Ergo idẽ de Doctoribus.

1394 Pro decisione propositæ difficultatis observandum est 1. quod affert discrimen Menochius citatus num.9. nempe inter officia quæ quis sibi assumit, ut mercator & scholasticus, & alia officia, vel dignitates, quæ conferuntur ab alio, puta à Principe, aut à populo, ut officium judicis, vel decurionis. Quãvis igitur cessante exercicio priorũ cessent illis annexa, tamẽ cessãte exercitio posteriorũ, ita ut quis illa munia nec administret, nec exerceat, adhuc privilegijs annexis gaudebit, juxta Bart. in l. legatis prin. num.4. ff. de leg.3. & Felinum in cap.1. num.19. de fide instrum. Observandum est 2. alios esse Doctores, qui ita pollent dignitate sine actuali officio docendi, ut tamen sint parati & expediti ad docendum, sive ex cathedra auditores, sive absque cathedra clientes, & consilia petentes, alios esse qui negotijs ab studio litterarum alienis ita se immiscent, ut maneant omninò impediti ad docendum, quales qui mercaturam, & negotiationem exercent. Observandum est 3. sicut Doctor absque ullo docendi exercitio potest conservare suam dignitatem illæsam, ita posse exerceri in muneribus ita sordidis ac vilibus, ut dignitatem amittat. *Officij privilegia quando cõpetant.*

1395 His ita observatis, Dico 1. Doctor legitimè graduatus, qui aliqua ratione docet, sive sit cathedraticus, sive advocatus, gaudere debet omnibus privilegijs, quæ doctoribus & professoribus conceduntur. Pro hac resolutione videntur stare authores prioris sententiæ, cum solum excludant à privilegijs Doctores simplices, qui nullo modo docent: & à fortiori stant authores posterioris sententiæ qui ad privilegia admittunt etiam Doctores simplices. Patet ex ijs quæ pro adstruendis privilegijs advocatorum supra attulimus num.1375. Dico 2. Doctor qui nullo modo docet, etiam habitualiter per aliquod docẽdi munus sibi injunctum, sed est tantum Doctor simplex, & si gaudeat omnibus privilegijs, quæ conceduntur Doctori ob meram dignitatem, tamen non gaudet ijs, quæ merè conceduntur propter officium docẽdi. Vtraque pars sumitur ex traditis per Ripam lib.2. resp. cap. 20. num.9. Aretinum in cap. clerici, de judic. Felinum in rub. de maior. & obed. & Galliaulam in l. Centurio num.50. ff. de vulg. & pupill. substit. Prior pars suadetur, quia in illo Doctore perseverat ratio motiva, nempe Doctoralis dignitas, ob quam illa privilegia fuere collata; ergo illis fruetur. Posterior constat, quia Doctor ille simplex nunquam habuit docendi *Doctrina usus ad privilegia.*

cendi

cēdi munus, nec de facto illud exercet propter quod privilegia sunt concessa, & tali muneri præcisé annexa; ergo illis non gaudebit.

Mercatura tollit privilegia Doctoris.

Dico 3. Doctor qui nullo modo exercet munus docendi, & exercetur in negotijs ac muneribus ita vilibus ac indignis, ut cum illis dignitatem illæsam conservare nequeat, nullis omninò privilegijs gaudere debet. Ita sentiunt Matth.Coler.de procell. executiv. p.1. cap.66. num.151. & Stephan.Gratian. cap.186. num.23. quatenus ponunt exemplum in Doctore exercente mercaturam, cui (inquiunt) non essent privilegia concedenda, quasi dignitas hoc non compatiatur l. ne quis ex corpore C. de advocat.divers. judic. l.3.C.de commerc. & merca. Sicut enim milites negotiatores spoliantur privilegijs militaribus l.unic. C. negotiatur.ne militent lib.12. sive per se ipsos incumbant negotiationi juxta Alber. in l.humilem C. de incest.nupt.sive per alios juxta Strace.de mercat. p.1.num.66. & Iacobum Benint. de privil. jurisconf. p.2.in princ.num.14.ita Doctores mercaturam exercentes suis privilegijs gaudere nō debent. Ratio manifesta est, quia in illis deficit per exercitium mercaturæ, aut aliud simile utraque ratio motiva privilegiorum, scilicet dignitas quæ obscuratur, & exercitium docendi quod per aliud incompatibile cessat. Semper tamen requiritur sententia judicis, ut quis ab usu suorum privilegiorum abstineat.

Milites mercatores.

Procuratoris munus an tollat privilegia Doctoris.

1396 Dubium speciale est, an Doctores amittant sua privilegia, si exerceant procuratoris munus? Affirmativam partem sequitur Rolan.conf.66.num.56. lib.2. ubi absolutè affirmat privilegia Doctorum nō conferri illis, qui procuratoris officium exercent, quasi illud sit vile, & juxta Iasonem in rubrica C.de procurat. l. universitas C.de decurion.lib.10. concedatur etiam infamibus. Nihilo minus Gratian.cit. num.20. & 21. mitiùs & distinctiùs loquitur asserens aliud esse dicēdum de Doctoribus, qui sunt procuratores approbati & admissi in collegio postulāte certum numerum personarum, ut (inquit) in curia Parlamenti, in regno Castellæ & Lusitanæ, in Romana curia, Principis, aut Regis: tales enim propter hujusmodi officium non amittunt nobilitatem, & censentur idonei moribus, ac scientia. Ideo (adjūgit) eorum lucrum & salarium dicitur peculium Castrense, quemadmodum est illud advocati filijfamilias: quidquid aliud sit de cæteris procuratoribus non de collegio, ut ex Rimin. Tiraq. Calder. Bertazol, & alijs dixi supra cap.56. num. 38. & 39. ubi etiam de procuratoribus & notarijs Principis & Illustrium personarum, cum alijs per Vestr. in praxi lib.2. tit. de procurat. causar. sacr. Palat. & Iacob. Benint. de privil. jurisc.p.2.in prin.n.12.

1397 Quid si Doctor non habeat libros, quibus juvari possit ad docendum: gaudebitne privilegij Doctorum? Negant Alex.ad Bart. in l. Grammaticos 2. in fin.C.de professor.& medicis lib.10. & Geminian. in cap. quæ ipsis 38. dist. Quia Doctor multis libris indiget, ut ex illis veriora eligat, juxta Oldrad.cons.84.& authores communiter ad cap.clerici, de judic. Accedit id quod affert Rebuff.de privil.schol. privil.57. fin. scholasticum qui suos libros vendit, vel alienat, nisi urgente inevitabili necessitate, manere infamem infamia facti; ergo Doctor non habens libros amittat privilegia. Confirmatur à simili, nam eodem modo se habet Doctor ad libros, quo miles ad arma: libri enim sunt instrumenta Doctoris ad docendum, sicut arma sunt instrumenta militis ad pugnandum: atqui miles qui arma alienat, capite plecti debet l.desertorem §. miles ff.de re milit. ergo Doctor saltem privilegijs spoliari debet, si libros necessarios ad docendum & consulendum non habeat.

Libri necessarij Doctoribus ut fruantur privilegijs.

In hac re, si mihi liceat judicium interponere, distinguēdum arbitror inter Doctorem qui ex quadam segnitie, & odio studij, vel amore edacitatis libros vendidit, quibus proinde caret, & Doctorem egenū, studendi magis quàm acquirendi cupidum, qui vel in gravissima necessitate libros vendidit, vel ex perpetua inopia nunquam habuit. Dico igitur priorem ob talem culpam esse dignum privilegijs, vel saltem ipsorum usu per judicem spoliari: posteriorem ex quadam æquitate, & boni communis postulantia debere libros de publico, seu pecunia publica emptos accipere. Non enim magis æquum est quòd miles accipiat de publico arma ad pugnandum, quàm quòd Doctor accipiat de publico libros ad docendum. Cætera quæ ad fruendum privilegijs requiruntur in hac vel in illa Academia, peti debent ex legibus, vel statutis peculiaribus ipsarum. Videantur supra tradita lib.3.disp.3.q.4.5.& 6.

QVÆSTIO IV.

Quænam sint in specie privilegia, quibus fruuntur Doctores?

1398 Tandem profligatis quæstionibus, & superatis difficultatibus circa privilegia Doctorum in cōmuni accepta, ventum est ad privilegia in particulari. Nō immorabimur in singulis pro dignitate exponendis proponendo & dissolvendo varias quæstiunculas, quæ excitári poterāt: sed potius operam dabimus, ut pro disputationis coronide subnectamus catalogum, in quo recen-

recenseantur dilucidè ea privilegia, ita ut appareant breviter roborata sive juris, sive jurisperitorum authoritate.

Fabri obstrepentes expelli possunt a Doctore. 1. Habet Doctor privilegium expellendi à vicinia artifices sibi obstrepentes, vel quoscunque impedientes studium. Ita Gloss. in l. 1. ff. solut. matr. Alex. de Imola in addit. ad Bart. in l. 1. C. de studijs liber. Vrb. Rom. lib. 11. Roland. cons. 66. num. 41. tom. 1. Menoch. de arbitr. lib. 2. Centur. 3. casu 137. num. 2. Iacobus Benin. de privil. juriscons. privil. 69. a num. 30. Petrus Lenauder. tract. de Doctor. par. 2. §. 15. Horat. Lucius de privileg. schol. privil. 46. Ioan. de Platea in l. 1. Cod. qui ætate lib. 10. Panorm. in cap. bonæ num. 11. de potest. præl. Rebuff. de privil. schol. priv. 3. Franc. Marc. decis. 365. par. 1. Marc. Mut. super consuet. Panorm. cap. 70. num. 27. Anton. Gomez ad l. fin. Tauri num. 17. August. Barb. tom. 2. Collect. in cap. propter sterilitatem §. Verum, num. 43. de locato, & conduct. & Stephan. Gratian. discep. forens. tom. 1. cap. 186. num. 10. Addunt Franc. Marc. decis. 368. num. 7. par. 1. Monterent. ad statuta Bononien. lib. 4. tit. de conductoribus dom. & Beller. disquis. cleric. par. 1. tit. de favore cleric. reali §. 4. num. 61. quòd contra tales strepitum facientes, & malleantes proceditur tempore feriarum Abb. in cap. cum inter, ult. notab. de consuet. Alciat. Pereyr. lib. 1. cap. 11. & Benlenr. ut privil. 69. num. 12. extendunt hoc ad similia impedimenta, ut si deorur ex malis odoribus, importuno sono campanæ, sibilationibus, & vocibus infestis. Ex quibus Iason cons. 118. lib. 2. & Alciat. ad l. 1. num. 56. solut. matr. inferunt posse Doctorem expellere pharias quas Itali vocant scholas battutorum, seu disciplinatorum. Infetunt etiam interpretes ad d. l. 1. ff. solut. matr. apud Ripam ibi num. 135. Alex. num. 57. & Ias. num. 47. posse etiam Doctorem Doctorem compellere ad silendum, alium de sua professione, si altè legendo, vel obstrependo illum impediat.

1399 Prædictorum omnium una ratio est (inquit Gomez citatus) ne impediatur ingeniosa speculatio litteralis, quæ tendit in favorem publicum, ut nempe ex doctrina instillata per Doctores, & hausta per auditores adsint qui jura exerceant, & rempublicam administrent. Et quamvis ex adverso se opponat Vaconius lib. 1. declarat. juris civil. cap. 31. acriter defendens non posse artifices expelli per Doctores, quasi juxta Aristotel. 2. polit. artifices sint pars civitatis, non sic Doctores, proindeque illorum, & non horum sit causa utilior, nihilominus oppositum verius est, quod latè corroborat respondens fundamentis per Vaconium adductis Benint. citat. privil. 69. a num. 3. & Menoch. cit. num. 11. Observandum tamen est 1. cum citatis Gratiano num. 18. Barbosa num. 43. & Menochio num. 17. *Præventio est causa potissima.*

dicta procedere, quando Doctor prævenit eū, quem vult expellere de vicinia, aliàs secus: cū causa præventionis tanquam potissima sit cōsideranda in jure, per tex. in l. 2. §. si quis nemo ff. ne quid in loco publico, & in l. qui balneum & l. potior ff. qui pot. in pign. hab. Et sic practicari testantur Marc. Mut. super consuet. Panorm. cap. 55. num. 53. & Coler. de process. executiv. p. 1. cap. 4. num. 8. Confirmatur exemplo personæ honestæ conducentis domum in loco, in quo non habitant nisi personæ turpes ac infames: quia persona illa honesta non poterit expellere infames ratione ipsarum præventionis. Observandum est 2. in casu in quo Doctor alibi commodè habitare nequeat, expellēdum esse fabrum qui ipsum Doctorem prævenerat. Quia magis habenda est ratio boni communis augendi per Doctorem, quàm præventionis. Ita Gratianus cap. 186. num. 19. ex Menoch. de arbitr. l. 2. cent. 3. casu 137. n. 24.

2. Per Doctoratum efficitur quis immunis & exemptus ab omnibus subsidijs & tributis, quæ plebeis ac popularibus personis imponi solent. Ita Anton. Gomez ad l. fin. Tauri num. 17. Petrus Lenaud. tract. de Doct. p. 2 §. 7. Sumitur ex tex. in l. 1. C. de immun. præst. lib. 10. & in l. medicos C. de profess. & medic. Deinde ex jure regio Castellæ l. 8. 9. & 10. tit. 7. lib. 1. Recopil. in quibus supponentibus gaudere Doctores Immunitate tributorum, decidirur ne ulla tributorum exemptione gauderent, nisi qui certis Academijs gradus accipiecent. Quod (ut notat Escobar cap. 30. num. 41.) ita decisum est ad reprimendam graduatorum colluviem, qui ad id solum gradus desiderabant, ut immunes à tributis essent. Est item immunis à collectis. Bart. in l. medicos C. de prof. Bentach. v. Doctor. & Lenaud. par. 2. *Tributa non impune muntur.*

1400 3. Doctor excusatur à tutela suscipienda, ita ut compelli nequeat à judice, ut fit tutor. Sumitur ex l. sed & reprobari ff. de excusat. tutor. & ex jure Lusitano lib. 4. Ordin. tit. 104. §. 5. & ex jure Castellano l. 3. tit. 17. part. 6. vers. Otro si el que fuese nuestro. Tradunt Emman. Barb. ad Ordin. Lusitan. citatam, Gutier. de tutel. 1. p. cap. 11. n. 16. Paulus Montan. de tutel. cap. 35. a num. 205. Petrus Lenaud. de Doct. §. 18. & Bap. Fragos. par. 1. lib. 5. disp. 15. num. 22. ubi sic habet: Sunt immunes ab hoc onere tutelæ magistri grammaticæ, dialecticæ, vel physicæ ubicunque doceat de mandato tamen Regis: nec non Doctores legum, qui sunt in obsequio Regis, ut judices, vel consiliarij. Similiter excusantur indistinctè Doctores graduati tam in jure Cæsareo, quàm Canonico, aut in medica facultate in aliquo generali studio, prævio examine creati. Idem dicitur de Magistris artium, qui gaudent privilegijs aliorum Doctorum, ut decidit Martins à Costa in addition. ad tract. libell. annot. 51. a num. *Tutela excusatio*

num.3. Quia etiam addit lex nostra nullo modo esse admittendos ad suscipiendam tutelam supradictos Doctores, etiamsi velint; non tamè propterea excludentur à successione in bonis minorum, qui sine culpa sua à tutela, seu cura repelluntur. Molina disput. 222. §. de jure Lusitano.

Circa prædicta Gutier. part.1.cap.21. a n.26. asserit duo, primum, dictos Magistros invitos cogi non posse ad tutelam suscipiendam per l. 3.tit.17.part.6. secundum, requiri ad excusandum à tutelis, quòd magistri actu doceant, aut legant, & suum munus agant, juxta verba tex. in d.l.3. ibi: (Mostrando su sciencia a los escolares, y obrando por ella.) Ar oppositum de nostro jure Lusitano tradit Fragosus lib.3. disp. 8. §.5.a num.134. Illud observabis magistros censeri docere de mandato Principis in aliqua Universitate: cum Universitas non nisi authoritate regia soleat ædificari. Ita Gutier. d.p.1.cap. 1.num.18. & Molina d.disp.222.ad fin. vers. excusari possunt, ubi addunt eminentes in aliqua scientia, & disciplina, ubicunque doceant, excusari à tutelis.

Immunitas a muneribus.

1401 4. Doctor est immunis & exemptus ab omnibus officijs, seu muneribus Reipublicæ personalibus, ad quæ proinde obeunda cogi non potest. Ita ex l. medicos, juncta Glos. C. de muneribus patrim. lib. 10. Cardin. Zabar. in Clem.2. q.2. de magistris, Ioann. Imola in Clem.2. Rubrica de Magistris num.9. Anton. Gomez ad l. fin. Tauri num.17. priv.7. Bapt. Fragosus p.1.lib.5.disp.2.num.87. & Roland. volum.2. cons.11. num. 21. qui cum Petro Antib. tract. de muner. charit.19. extendit privilegium ad licentiatum. Ex eadem l. medicos, idem Roland. vol.1. cons.66.num.36. concludit Doctores legum excusari à munere recipiendi milites. Et quamvis Bart. Ang. Ioan. de Platea, & Alex. ibidem hoc solum intelligat de Doctoribus actu legentibus, tamen idem Rolan. num.17. cum Nicolao de Neapolis in l. professio C. de muner. patrim. lib. 10. Anchar. in Clem.2. de Magistris, Aretino cons.94. & alijs affirmat etiam locum habere in actu non legentibus. At num.40. ex Ripa respon.20.col. 4. limitat hanc doctrinam, seu privilegium, ut solum procedat in Doctoribus doctis, & qui legendo, vel postulando multos instituunt, nō autem in Doctorib⁹ solo nomine, qui nesciūt, vel nolunt docere.

Homagium habet Doctor.

1402 5. Doctor habet homagium, vulgo homenagem, ita ut non possit capi, & conjici in carcerem publicum, nisi in casibus, in quibus non servatur homagium. Ita Ioan. de Anania super 5. Decreti rubr. de Magistris num.11. Tiberius Decian. tract. crimin. tom.2. lib.6. cap.29. num.14. Anton. Gomez ad l. fin. Tauri num.17. Ferez lib.1. Ordin. tit.4. pag.771. Menochius cons.126. num.7. & de arbitr. casu ult. num.2. Rebuff. de nomin. q. 21. num.12. Barb. in remiss. ad Ordin. lib.5. tit. 120. ubi secundùm jus Lusitanum habetur dictum privilegium, & Petrus Lenaud. tract. de Doct. par.2. §.3. ubi sic habet. Non possunt (inquit) aut debent capi personaliter, aut incarcerari. Glos. & Clar. in l. medicos C. de profess. & medic. lib.10. Et si judex Doctores fecit incarcerari punitur pœna capitis secundùm Bald. in suo tract. de carce. vers. Tertio quæro. Et ista intelliguntur in civilibus. Quòd dicta habeant locum in Magistro artium, utpote gaudente privilegijs Doctorum, resolvit Ioan. Martins à Costa in annot. ad tract. libell. annot. 53. num.7. An procedant de licentiato? Vide Gutierrez pract. quæst. lib.1. quæst.21. n.4. Sanch. de Matr. lib.8. disp.34. num.8. & Parlad. lib.2. rerum quotidian. cap. ... p.5. §.6. n.21. An de bacchalaureo? Vide Perez l.20.20. vers. sed est dubium tit. 4. lib.4. Ordin.

1403 6. Doctor invitus nec potest, nec debet vocari in judicium ad testificandum, vel ad aliquid aliud faciēdum. Bart. super Glos. in l. si liber elect. 1. de in jus vocan. Card. Zabar. in Clem.2. q.4. de magistris, Ioan. de Immola in Clem.2. num.9. de magist. Anton. Gom. ad l. fin. Tauri num.17. Petr. Lenaud. cit. p.2. §.1. & Menoch. de arbitr. casu ultimo, loquens de discipulo a num.1. ubi sic. Dubitatum aliquando fuit, an impune liceat discipulo vocare in jus præceptorem? Et cum duplex sit vocatio in jus, realis una, quam prehēsionem appellamus: verbalis altera, quæ citatio dicitur. Illa prima vocari non posse, certum est, cum nec quovis altero adversario postulanre permissum sit l. medicos, & ibi Bart. num.2. C. de profess. & medic. lib.10. Maius (inquit) est dubium de verbali illa in jus vocatione. Et sunt, qui existimant in jus vocari sine venia, ac impune posse. Ita Ioan. Platea in §. pœnales Instit. de action. Cæterùm rectiùs ibi Angel. Aret. num.7. docuit judicis arbitrio puniri discipulum, qui sine venia in jus vocavit præceptorem. *Citatio Doctoris.*

1404 7. Doctor nec potest, nec debet postulari ad torturam. Hoc probat tex. in l. milites C. de quæst. ubi Cynus, & Alber. & tex. in l. & si excepta C. de male. & mathe. ubi Bald. & Saly. Terent. Glos. in l. omnes §. præterea C. de Episc. & cler. Felin. in rubr. de Magistris, Hippol. In pract. §. Expedita num.19. Iason in l.1. num.7. C. de juris & facti ignor. Anton. Gom. ad l. fin. Tauri num.17. Clar. lib.5. §. fin. q.64. num.16. Perez tit.1. lib.4. Ordin. pag.772. Lessius de just. lib.2. cap. 29. num.154. Lenaud. de Doct. par.2. §.5. Rolan. vol. 3. cons.31. a num.4. ubi excipit aliquos casus, v.g. crimen læsæ majestatis, crimen falsi, simoniæ, & alios, Dueñas regula 190. num.3. Bobadil. in sua polit. lib.1. cap.11. num.35. qui addit hoc *Tortura excusatio*

procedere, quanvis Doctor non sit ex nobili progenie.

Hoc privilegium etiam habetur jure Lusitano in lib.5. Ordinat. titul.134. §.4. Verùm (ut notat Fragosus lib.5. parte 1. disput.12. num.87. ex §. ult. citatæ Ordin.) ut excusentur Doctores à tortura, debent esse graduati in aliqua Universitate prævio examine. Fragos. cit. ex Ioanne Martino à Costa in annotat. ad tract. libell. annot.63. num.7. & Barbosa in remiss. ad Ordin. cit. num.2. dicit hoc privilegio gaudere Magistros artium: & cum Iacobo Benio tract. de privil. jurisconsl. privil.39. num.7. & Matthæo Brun. de cessione bon. in tr. q.4. extendit ad omnes Doctores, etiam actu non legentes, & indoctos. Quia hoc privilegiũ purè conceditur, ne denigretur Doctoralis dignitas. Vnde cum Garter. in pract. tract. de indic. & tortura §. circa tertium num.25. Brun. cit. q.4. num.21. Camillo Borrello in sum. decis. tom. 2. titul. 4. num.112. & Sigonio de Regno Ital. num.33. Observat 1. quando Doctores in aliquo casu sunt torquendi, debere prius degradari, seu Doctorali dignitate & insignibus exui. Observat 2. cum Brun. consil. crimin. num.146. & Benio priv.40. num.21. si Doctores aliquãdo sunt torquendi in casu excepto, non sufficere indicia, quæ in aliis sufficiunt ad torturam, sed requiri multo clariora, & quòd sint diffama de delicto. Quasi Doctores pro se habeãt magnam præsumptionem, quòd non sint patraturi delictũ tortura dignũ. An hæc immunitas extẽdatur ad licenciatos? Apud Fragos. cit. negant plurimi; sed ipse cum aliis affirmat; sicut num. 38. de Magistris actu docentibus, quanvis graduati non sint.

Pœnis vilium exemptio.

1405 8. Doctor non potest affici pœnis plebeiorum, v.g. non potest damnari, ut sustineat mutilationem membrorum vel habeat mortem vilem, qualem strangulationis, aut ignis. Ita Ioann. de Anania super 5. Decret. rubrica de Magistris num.11. Probat Lenauder. de Doct. par.2. §.4. multis ad hoc adductis textibus. Probat etiam Anton. Gom. ad l. fin. Tauri num.47. ex l. desertorem §. pœna militum ff. de re milit. & Glos. in l. a. §. præterea C. de Episcop. & clericis, ubi Bald. & alii authores communiter. Est de jure Lusitano Ord. lib.5. tit.139.

Arma prohibita.

9. Doctor quanvis veniat in suspicionem, quòd secum gerat arma prohibita, non potest per circunitorem, vel alium apparitorem discuti, & explorari. Bertachin. 1. par. repert. verbo Doctor, Petrus Lenaud. p.2. §.8. & Ioan. de Anania super 5. Decret. rubrica de Magistris n.11. Dueñas in reg.55. limit.7. Decian. tom.2. fol.156. n.53.

10. Doctor non prohibetur afferre arma in casibus, in quibus ea plebeis ac rusticis sunt prohibita. Ita Bart. in l. Medicos C. de profess. & multi quos citat ac sequitur Tiraq. de nob. cap.20. n.68.

Nobilitat Doctoris.

11. Doctor non potest prohiberi ab ingressu aulæ Principis. Ita Ioan. de Immola in Clem. 2. rub. de Magistris n.11. & Card. Zabar. in Clem. 2. q.4. de Magistris.

1406 12. Doctor, quanvis de genere plebeio, habet privilegia nobilium, tanquam verè nobilis. Ita And. Tiraq. de nobil. cap.5. num.3. Petrus Lenauder. tract. de Doctor. par. 2. in quibus locis pro hoc privilegio citant multas leges & authores. Ex quo sequitur 1. (ut ait Anton. Corserus in cap. grandi num.27.) prædictum non posse compelli ad solvenda tributa plebeis imposita. 2. non posse compelli ut eat ad censum militum, vulgo alardo certis diebus faciendum. 3. non posse damnari ad flagella, triremes, aut alias pœnas viles. Ordin. Lusitan. lib.5. tit.139. 4. maritum plebeium non posse impune occidere Doctorem cum sua uxore repertum. Ordin. Lusitan. lib. 5. tit. 38. 5. non debere citari per ostiarium, sed per scribam. Quod verò extendatur ad magistros actu docentes, quanvis non sint graduati, & æquiparentur nobilibus, tradunt Bartol. Platea, & Rebuff. in leg. medicos Cod. de profess. & medic. Iason in §. pœnales Instit. de action. n.80. & Gutier. in pract. lib.1. q.22. n.3.

Vehiculũ Doctoris.

13. Doctor potest uti vehiculo instar Principis in civitate, in qua degit Imperator. Sumitur ex leg. 1. Cod. de honor. vehicul. lib. 11. Et sic tradunt Bertachin. 1. parte repert. verbo Doctor; Ioann. de Immola in Clemen. 2. rub. de Magistris num. 9. Zabar. in Clem. 2. q.4. de Magistris, & Lenauder. par. 2. §. 14.

Honor & reverentia habenda Doctoribus.

1407 14. Doctori reverentiam exhibere tenentur judices, prætores, & senatores, ac invitare Doctorem ad sedẽdũ, quãdo hic ipsorum domos ingreditur. Ex tex. in l. fin. & ibi Glos. verbo honoratis C. de offic. di. versf. jud. probat Cassan. de gloria mũdi p. 10. consid.40. & latè Petr. Lenaud. p.2. §.20.

15. Doctor potest appellari consiliarius Principis. Ita Alexand. in addit. ad Bartol. l. 1. Cod. de dignit. lib.12. pro quo allegat l. fin. Cod. de offic. divers. judic. ita & Cassan. p.10. consid.41.

16. Doctor præferri debet litteratis non Doctoribus tam in loco, quàm in loquendo. Cassan. de gloria p.10. consid.32.

17. Doctor sedere debet cum ipso judice ordinario in loco ubi judicium exercet, nisi compareat in sua propria causa. Ita Felin. in rubr. de Magistris, & Anton. Gom. ad l. fin. Tauri num.17. Probat ex tex. in l. 1. C. de offic. civil. judic.

Filij Doctoris. 18. Doctoris filij debent præferri filijs aliorum hominum,& doctorati gratis. Bertach. p. 1. verbo Doctor, & Petrus Lenaud. tract. de Doct. p. 2. § 31. ex Glos. in l. Iubemus C. de advoc. divers. judic.

19 Quicunque Doctorem injuriosè è domo sua expulerit, capite plectitur. Alex. in addit. ad Bart. in l. 1. C. de dignit. & Petr. Lenaud. par. 2. § 34.

Pater appellatur Doctor. 1408 20. Doctor debet appellari pater à judicibus. Gardin. Zabar. in Clemen. 2. quæst. 4. de Magistris ex Cod. de officio divers. judic. lib. 11. Petrus Lenaud. tract. de Doct. p. 2. & Ioan. de Immola in Clem. 2. nu. 9. rubr. de Magistris. Nec mirum est quod teneantur judices honorare Doctorem nomenclatura Patris, cum Imperator eum Patrem vocet, ut alibi ostendimus.

21. Doctor capi non debet pro debitis, ita ut in illius persona fiat pigneratio. Si hac ratione intelligitur illud (Non possunt capi pro tepræsalijs) quod latè & doctè probat Petrus Lenaud. tract. de Doct. p. 2 § 33.

Delicti venia. 22. Doctor veniam delicti obtinet. Hoc privilegium affert Rebuff. de privileg. schol. privil. 109. & explicat in hunc modum. Si scholaris in aliqua scientia excellentissimus, vel Doctor occidat (quod Deus avertat) aliquē, & postea propter homicidium, vel aliud maleficiū ad mortem dānetur, vel damnari jure possit, in hoc casu Princeps consuli debet, qui illi in litteris excellenti veniam mortis faciet. Sumitur ex textu singulari in l. ad bestias ff. de pœnis, ubi si ob excellentiam artificij quis veniam delicti obtinet, à fortiori obtinebit Doctor, vel quicunque in aliqua scientia egregius. Nam si publica utilitas facit, ut de medio tolli possit qui eam lædit, ita vulneratus ff. ad leg. Aquil. multo magis facere debet, ut servetur is, qui Reipublicæ prodesse potest. Ita Oldendropius tract. de jure sing. rub. de privil.

Expensæ Doctorat. 1409 23. Doctor non tenetur expēsas, quas fecit in Doctoratu, post parentum mortem conferre, licèt cum fratrib⁹ succedat. Probat hoc Rebuff. privil. 55. num. 3. Quia cum Doctoratus sit dignitas, quæ nec potest vendi, nec ad hæredes transmitti, in collationem non veniet l. omnimodo §. imputari, ubi Bald. C. de inoffic. testam. Nam per collationem fit translatio in aliquē, cum collatio fit in cōmune latio. Glos. in rub. ff. de collat. bon. sed illa bona quæ personæ cohærēt, nō possunt transferri in aliū, ut est Doctoratus, Glos. in l. 4. ff. pro socio. Igitur Doctoratus expensæ non conferuntur. Accedit 1. nā quod principaliter fit, attendi debet l. si quis nec causam ff. si cert. petat. At hujusmodi dignitates non concernūt principaliter commodum pecuniarium, & ideo non attenditur expensa, argent. l. plene in 2. 4. ff. de leg. 2. Accedit 2. quòd parentes filio suo illam expensam videntur, & censentur donasse.

24. Affertur ab Antonio Gomez ad l. fin. Tauri num. 17. his verbis. Excusatur litigator a condemnatione expensarum: Item etiam excusatur judex in syndicatu, si ille litigavit, & hic protulit sententiam secundū opinionem probabilem Doctoris, contra communem opinionem, Arg. tex. in cap. Vt debitus, de appellat. & in cap. 1. de popul. Tenet Abb. in cap. 1. de postul. præl. Card. in Clem. 2. de Magistris col. 5. o. 16. Bald. & alij in l. fin. C. de pœn. jud.

1410 25. Bona quæ acquirit Doctor filiusfamilias advocando, vel docendo habet privilegium Castrentium, & sunt bona quasi castrensia, quæ proinde non veniunt in collationem. Batt. in l. tori tui 4. de advoc. divers. judic. & in l. fin. C. de silen. lib. 12. Petrus Lenaud. par. 2. § 36. Bald. in l. ult. ad fin, n. 3. C. de inoffic. testam. & Steph. Gratian. to. 1, cap. 86. n. 5. contra Glos. in l. cum oportet C. de bon. quæ liber.

Domina vocatur Vxor Doctoris. 26. Doctoris uxor habet privilegium, ut appelletur Domina. Constat ex communi usu, & ex text. in l. 2. Cod. de dignit. lib. 12. & ex multis alijs, quibus id doctissimè probat Lenaudet. tract. de Doct. 1. par. quæst. 23. & addit maritum Doctorem teneri suæ conferre Dom, seu illam vocare Dominam. Vnde habuerit ortum vox hæc Dom tradunt Gardiol. tractat. de nobilit. Hispan. cap. 39. Guaribai lib. 9. sui compendij histor. cap. 2. pag. 393. F. Hieron. Roman. lib. 4. Relp. gentil. cap. 30. & Tiraq. l. 5. connub. glos. 1. n. 11.

Causa Doctoris. 27. Doctoris causa est privilegiata sicut causa dotis. Ita Bartol. in l. 1. ff. solut. matrim. Panorm. in cap. fin. de judicijs in fine. Petrus Lenaud. tract. de Doct. par. 2. § 17. ubi sic addit. Potior videtur causa Doctorum: quia in eis favor publicus versatur in communi: quia replet terram sapientibus.

Militum privilegia in Doctore. 1411 28. Doctor habet privilegia militum. Ita Bartol. in l. medicos C. de professor. Glos. in l. milles princ. Vbi Bart. & Ang. de re judicata per tex. in l. sacrosanctæ C. de Episc. & cleric. Port. cons. 21. Bapt. Fragos. p. 1. lib. 5. disp. 12. n. 88. Rinaldi. de testam. rub. 41. & Seph. Grat. discep. foren. to. 1. c. 51. n. 14. & to. 4. cap. 706. n. 55. Imò Doctor præfertur militi, ut benè probat Anton. Gom. ad l. fin. Tauri n. 18. Et quòd debeat præferri militi nō solum in actibus litterarijs, sed etiam in quibusvis alijs, multis allegatis probat Bertach. 1. p. repert. verbo Doctor.

Civiū privilegia. 29. Doctor habet privilegia civium in quacunque civitate, ubi docuerit. Bart. in l. municipes §. fin. ff. ad municipales, & Lenaud. tract. de Doct. par. 2. § 29.

30. Do-

30. Doctor propter crimen non potest damnari ad laborandum in operibus publicis. Hoc probat ex l.Decurionem C.de pœnis.Petrus Lenaud.pat.2.§.6.

Patria potestatis liberatio. 31. Doctoratus eximit à patria potestate filiumfamilias. Est de mente Ioachimi Mynsingeri in scholijs ad §.Filiusfamilias Institut. quibus modis jus patr. potest. num.7. ubi sic habet.Doctoratus verò dignitas, seu Iurisconsulti titulus(ut Larinius loquamur)num eximat à potestate patria, Doctores controvertunt, ad quos tyrones juris remitto. Communis tamen opinio est, quòd Doctoratus dignitas liberet à patria potestate: quæ sanè non caret ratione, ideòque & ego huic communiori sententiæ subscribo. Hæc citatus author,quanvis Sanch. lib.1.consi.cap.1.dub.15.n.9. ex Suar.lib.1.fori tri...l.9.opp ositum sentiat.

1412 32. Doctor per ministros justitiæ potest compellere quecunque dominum ad vendendas suas domos, vel alium locum opportunum ad docendum, seu ut convertatur in palæstram.Ita Ioan.de Platea in l.1.C.de stud.liber. Vrb. Rom.lib.11.circa finem, Barthol.Cepola trac.de servit.Vrb.præd. in titul. de spol. 11. col. & Petrus Leuaud. de Doct.par.2.§.26.

Domus vendi tio coacta.

36. Doctor potest vi juris conducere, domino invito,quascunque domos locari solitas. Ita Guil.de Cur. in l.Decernimus C. de Epist. & cler.D...& Ang.in l.1. ff.solut.matr. Alex. in l.1.C.de dignit.lib.12. & Petrus Lenaud. de Doct.p.2.§.27.

Fides Doctoris scriptura habenda. 34. Doctori in suo testamento habetur integra fides circa solutionem factam suis famulis.Est de jure Lusitano Ordin. lib.4. tit.33. §.2. & comprehendit Magistros artium, juxta explicationem Barbosæ in remiss. qui ita habet. In text.ibi(ou Doutores)procedit in Magistris artium, quia appellatione Doctorum continentur,& illorum privilegijs gaudent.

35. Doctor tanquam si esset vir generosus, vulgo fidalgo,potest manu propria facere procurationem. Est de jure Lusitano Ord. lib.3.tit. 29.& lib.1.tit.48. §.15. juxta expositionem Barbosæ in remiss.

36. Doctori habetur fides in suis scripturis tanquam publicis. Ordinat.lib.3.tit.59.§.5. juxta Barb. in remiss.

Donatio doctrina. 37. Doctor solus potest donare nihil perdendo.Hoc affert & exponit Rebuff. de privil. schol.priv.51.in hunc modum: Licet donare sit perdere l.filiusfamil.ff.de donation. l.2. C. de Consul.lib.12.& cap.pastor 1. q.2.tamē Doctor dando doctrinam nihil perdit,imò doctior efficitur. Quia omne artificium per exercitium accipit incrementum l. legatis §. ornatricibus ff.de leg.3.l.milites in 2.Cod.de re milit.lib.12. Nam intellectualia erogantur, & erogans nihil perdit:secus in corporalibus. Item spiritualia transferuntur, & non perduntur, sicut sol dat lumen, juxta Bald. in proœm. ff.in §.itaque.

1413 38. Vxor Doctoris gaudet privilegijs sui mariti etiam post ipsius mortem,si perstitat vidua. Bart.In l. si post mortem §.fin.ff.de bon. pos. contra tab. Hippol.de Mars.in suis singular.singul.179. Petrus Lenaud. tract.de Doct.pat.2.§.13. & Ant.Gom. ad l.fin.Tauri n.17.

39. Maius & excellentius (inquit Anton. Gom.cit, privilegium est, quòd talis Doctor, qui legerit & docuerit in proprietatis cathedra in Vniversitate approbata per viginti annos manet jubilans, & illustrem Veteranorum militum titulum & dignitatem acquirit sicut Dux, Comes spectabilis clarissimus, vel ille qui est ad latus Principis. Habetur ex l.unica Cod.de profess.qui in urbe Constantinop.docentes lege merueruns comitativam lib. 12. Vbi Gloss. Bart.Plat.&communiter authores ad l.unicam C.de Comitibus & Archiatris eod.lib. & ad l. 1.ff.de privil. veteran. Ita Bertach. citat. Card. Zabar.in Clem.2.q.4.de Magistris.Ioan.de Immola in Clem.2.de Magistr.num.9. & Ioan.de Anan.super.5.Decret.de Magistris n.6. Sed de hac comitativa per jubilationem jam diximus supra disp.2.q.6.a n.1294.

Comitativa Doctoris.

Privilegiorum probatio. 40. Doctor, si evenit quòd amittat habitū in scriptis privilegiumDoctoratus,vel quòd non redemerit à notario, potest illud probare per testes, qui Doctoratui interfuerunt.Est sētentia communis, quam tradunt Paul.Castr. in l.Si solemnibus n.5.C.de fide instrum.ubi Bald. & alij.Marsil.in rubrica C.de probat.n.39. ubi ait hoc spectare ad Doctores, qui apud se non habent suum privilegium Doctoratos in scriptis, idest posse probare per testes, & addit ita se vidisse in usu observari; Alex. cons.107.n.2. lib.7.Ias.cons.149.n.2.vol.4.Ioan.Auan.in rub. de Magistris, Mascardus de probat.concl.528. num.11. & multis adductis Boet. decision. 171. num. 3.

Supersedeo multis alijs Doctorum privilegijs recensendis, sive ea sint peculiaria Doctorum, sive communia cum scholaribus, quia jam de illis satis memini ac disserui in superioribus, sed præcipuè lib.3.

(2.)

DISPUTATIO V.

De Doctorum, seu Magistrorum doctrina.

1414 Doctorem hactenus dedimus graduatum, ad regendam cathedram oppositorem, vigentem potestate, & satis instructum privilegijs: cum daturi simus in sexta & ultima disputatione obligationibus obnoxium, in hac quinta conabitur exponere præcipuum Doctoris munus, quod est docere alios Can. sio. dist. 59. seu tradere auditoribus doctrinam. Erit igitur præsentis disputationis scopus dissetere circa qualitatem & modum doctrinæ tradendæ, atque adeo inquirere qualem doctrinam, & qualiter: seu quam doctrinam; & quomodò Doctor inculcare debeat: ut scilicet palam omnibus fiat doctrinam à Doctore instillandam, vel infundendam esse debere veram, sanam, & opportunam, ita ut dilucidè, succinctè, & appositè tradatur.

QUÆSTIO I.

Quænam sit ratio doctrinæ: & quænam præcipua ejus laus?

Doctrina quid sit. PRo quæstionis priori parte, ut scrutemur naturam, seu rationem doctrinæ, vox hæc (doctrina) idem sonat quòd positio Clementin. t. §. porrò, de Summa Trinitat. quasi per magistrum in mente discipuli ponatur. Derivatur enim tum à nomine (doctor) tum à verbo (doceo) & est id quod à Doctore docetur. Ut tamen ejus ratio magis innotescat; & percipiamus discrimen inter doctri-
Disciplina quid. nam & disciplinam, quamvis jam obtinuerit usus, ut omnis scientia quovis modo comparata doctrina & disciplina vocetur, nominum derivatione minimè attenta, tamen si loquamur in rigore philosophico, duce Aristotele lib. 1. poster. cap. 1. de præcognit. & lib. 3. Physic. cap. 3. text. 19. discrimen est, quantumvis accidentale; inter doctrinam & disciplinam: nam eademmet scientia prout egreditur à magistro per vocem, aut scripturam; doctrina est; prout recipitur in discipulo; disciplina appellatur: & id suadent vocum derivatio, ac ethymologia. Est autem difficultas, an scientia comparata per inventionem doctrina & disciplina vocari possit, spectata etiam nominum derivatione? Videtur affirmandum cum Sancto Thoma 3. part. quæst. 12. art. 3. ubi ait; ita creaturas sensibiles nobis manifestare Dei scientiam, ut voces scientiam magistri, juxta illud Ecclesiastici 1. (Deus effudit sapientiam super omnia opera sua.) Quare (ut inferunt Conimbricens. ad cap. 1. de præcogn. quæst. 2. a. 2. non incongruè dicemur à Deo doceti scientiam propria inventione comparatam, atque adeo hanc & doctrinam & disciplinam esse; tantoque digniorem, quanto excellentior magister est Deus, quàm homo.

1415 Est & aliud, pro magis enucleanda doctrinæ ratione, explicandum *Documentum.* discrimen inter doctrinã, documẽtũ, & dogma. Nam doctrina videtur latiùs patere, & transcẽdere per omnẽ omninò materiã sive veram, sive falsam quæ docetur. Documentum videtur esse pars doctrinæ, seu dictum aliquod doctrinale, quod profertur à Doctore. Apud Canonistas documenta dicuntur probationes, & instrumenta: quia docent, & instruunt, ac informãt quid facere debeat judex. Glos. pen. in add. in cap. quanvis 14. de electione.

Dogma est idem quòd decretum, scitum, vel *Dogma quid.* placitum cujuscunq; sectæ. Dogmaticus quòd instruens vel instructus. Dogmatizo quòd Instruo, doceo. Dogmatistes, docẽs, instruens, suum, qui alijs dogmata præscribit. Est indifferẽs dogma ut in malam vel bonam partẽ accipiatur, & quidem rectè appellamus dogmata catholicæ religionis. Dogma est (inquit Glos. in Summa dist. 3.) quod consistit in doctrina fidei Christianæ. Hodie frequentiùs accipimus dogmatistas pro ijs, qui seminant falsam doctrinam: quorũ varios gradus numerat & exponit Suar. de fide disp. 23. sect. 2. n. 1. in ordine ad incurrẽdas pœnas juris.

1416 Quod attinet ad posteriorem *Veritas est laus præcipua doctrinæ.* quæstionis partẽ, quænam sit præcipua doctrinæ laus? Mihi erit haud difficile respondere esse veritatem. Sicut enim præcipuum doctrinæ vituperium est falsitas, ita ex

ex opposito præripua laus est veritas. Hanc resolutionem ut exornemus, supponendum est quid & quotuplex sit veritas. Imprimis veritas (ut docet Sanctus Thomas ad cap. 1. de signis lect. 3.) est habitudo inter rem & intellectum. Nam authore Philosopho Ethic. cap. 3. ita se habet verum ad intellectum, ut bonum ad voluntatem: cum igitur nullum sit bonum nisi per ordinem ad voluntatem, nullum erit verum nisi per respectum ad intellectum. Veritas est duplex, altera appellatur veritas rerum, alio nomine transcendens, quia transcendit per omnes res positivas, & reciprocatur cum ente, cujus passio est, & ideo illius expositio propriè spectat ad Metaphysicos. Altera appellatur veritas cognitionis, alio nomine formalis, quæ definitur conformitas inter intellectum & rem: nam tunc intellectus verè cognoscit, cum rem percipit sicuti est. Vnde hæc veritas non consistit in cōformitate rei, ut cognita est, ad se ipsam, seu non est conformitas conceptus objectivi cum re ipsa, ut somniarunt Duran. in 1. distin. 19. quæst. 5. & Hervæus quodlib. 3. quæst. 1. a. 1. sed talis veritas in intellectu est conformitas formalis conceptus ad rem cognitam. Patet 1. quia veritas intellectus est adæquatio mensurati cum sua mensura: conceptus enim formalis est imago objecti, à quo regulatur; ergo in tantum dicetur verus formaliter in quantum adæquabitur suo objecto. Patet 2. quia veritas enuntiationis vocalis consistit in conformitate propositionis ad significatum; ergo idem erit de veritate enuntiationis mentalis.

Veritas quid & quotuplex.

1417 Hoc supposito, nobis sermo est de veritate formali, quam postulamus in doctrina tanquam ejus laudem, ita ut omnis magister tradens doctrinam proferat enuntiationes tam mentaliter, quam vocaliter, conformes suo enuntiato. Est igitur veritas fundamentum doctrinæ, quo sublato, omnis doctrina corruet: cum enim doctrina dirigatur, & ordinetur à Rectore ad informandas auditorum mentes, necesse est ut vera sit, ad consequendum effectum: aliter deficiente veritate, magister non tam erit Doctor, quàm seductor, auditoresque non imbuet, sed inficiet, non informabit, sed deformabit, non instituet, sed destruet.

Veritas doctrinæ.

Cum autem omnis doctrina stabilis esse debeat, ac persistens, ut hanc servet proprietatem, oportet nisi veritate, qua sola fulciri ac roborari potest. Est enim veritas adeo stabilis, firma, & constans, ut in rerum natura nihil sit veritate fortius. Ità Gloss. v. Veritatem in Extravag. Sedes Apostolica, de officio delegati, inter communes. Idcirco coram Dario proponente quæstionem de re omnium fortissima, palmam præripuit alijs Zorobabel affirmans veritatem esse rerum omnium fortissimam, utpote quæ fortissimè oppugnata nūquam labefactatur. Hinc apud Caonistas veritas vincit, valet, invalescit, & vivit in æternū. Cao. consuetudo dist. 8. Quāta enim sit vis veritatis, satis expressit M. Tullius pro „ Cælio: O magna vis veritatis, quæ contra „ hominum ingenia, calliditatem, solertiam, „ contraque fictas omnium insidias facile se „ per se ipsam defendit. Quanta deinde sit falsitatis debilitas, & veritatis oppositæ fortitudo, ac robur, eleganter aperuit Chrysosto- „ mus hom. 3. de laudibus Pauli: Talis est (in- „ quit) conditio falsitatis, ut etiam nullo sibi „ assistente consenescat, ac defluat: talis autem „ è diverso veritatis status, ut & multis impug- „ nantibus suscitetur ac erigatur. Vtrunque nempe & robur veritatis, & infirmitatem mēdacij nobis indicarunt Hebræi suo illo proverbio dictitantes, Veritatem stabiles, mēdacium debiles habere pedes: ideoque suis characteribus mendacij pedes effigiarunt acuminatos, proindeq; debiles: veritatis autem quadratos, & ideo solidos, ac constantes.

Veritatis fortitudo.

Mendacij debilitas.

QUÆSTIO II.

Quantum debeat eniti Magister ad tradendum doctrinam puram, sanam, & uniformem.

1418 In hac quæstione tria, quæ doctrinam valde commendant, proponuntur explicanda, & ornanda, scilicet doctrinæ puritas, sanitas, & uniformitas, quæ quidem sine veritate nequeunt subsistere, ipsamque veritatem magnopere condecorant, atq; illustrāt. Quod attinet ad primum, doctrina imprimis esse debet pura, hoc est immunis ab omni falsitate, mendacio, & errore, qualis est omnis doctrina Christiana, quā supremus Doctor, & unus Magister Christus hominibus inculcavit. Ipse enim qui est via & veritas Ioan. 14. ita ab omni mendacio, & falsitate abhorret, ut non potuerit non tradere hominibus doctrinam puram, hoc est ab omni mendacio & falsitate abhorrentem. Sicut enim lux tenebras nescit, ita veritas cum errore & deceptione stare non potest. Vnde S. „ Fulgent. Epist. 7. ad Venant. Sicut vera lux „ (inquit) nullatenus obscuratur, ita nunquam „ veritas æterna mentitur. Tam enim impossibile est Deum mentiri, quàm deficere à propria ratione & essentia: supremus igitur Doctor Christus, qui est veritas, quidquid docuit,

Puritas doctrinæ.

docuit, doctrina adeo pura est, ut nec minimâ falsitatis umbram gerat: cum ipse in hunc mũdum venerit ad testificandum & detegendum nobis veritatem. Ad hoc (dicebat idem) veni in mundum, ut testimonium perhibeam veritati.
„ Vnde Ioann. 18. Lex per Moysem data est,
„ gratia & veritas per Iesum Christum. Cum igitur omnis Doctor per participationem, & derivationem à Summo Doctore Christo, patre ac fonte luminum, seu totius doctrinæ talis sit, suam debet conformare doctrinam illius doctrinæ, quæ ab omni labe falsitatis pura est.

1419 Doctrina item pura esse debet, hoc est immaculata, & casta, seu immunis ab omni labe sceleris & delicti, ita ut ipsa nec delictum contineat, nec delictum approbet. Doctrinam enim, quæ totius humanæ doctrinæ exemplar est, & à Deo Summo Doctore per legem hominibus inculcatur, sic pura, sic immaculata est, ut diximus. (Lex Domini immaculata.) Psal. 18. Vertit Ambrosius in Psal. 118. serm. 16. irreprehensibilis. Vertit Tertull. 4. contra Marcion. cap. 1. Invituperabilis. Quasi in lege seu doctrina à Deo tradita nihil sit inhonestum, proindeque reprehensione, aut vituperatione dignum. Sunt enim (Eloquia Domini, eloquia casta, argentum igne examinatum, probatum terræ, purgatum septuplum) Ps. 11. Castitas hæc (ut commentator Lorinus ibidem vers. 7.) est munditia & puritas à contagione falsitatis, simulationis, vanitatis, superfluitatis, ut nihil sit quod in eloquijs divinis desit, aut abundet: nihil quod possit reprehendi. Comprehendit (subjungit idem) castitatis vocabulum quandoque sanctitatem omnem, & virtutem, ut cum Petrus 1. cap. 1. scribit castificari animas in obedientia Christi: & Paulus 2. Corinth. 11. volebat exhibere omnes Christo Virginem castam, hoc est puros omnes ab omni scelere.

Doctrina pura ab omni scelere.

1420 Ex quibus (Cardin. de Lugo de fide disp. 5. sect. 4. num. 50.) optimè format & exponit secundum motivũ quod reddit evidenter credibilia objecta nostræ fidei. Simile motivum (inquit) est puritas, & sanctitas morum, quam Christiana religio docet: cum Deo placere non possit doctrina à regula honesti declinans, prout declinant omnes aliæ vel præcipiendo, vel permittendo turpissima vitia, adulteria, fornicationem, usuras, votorum violationes, ingluviem, ebrietatem, & his similia, ad quam potissimè impuritatem hominès facilè Mahometismum, vel hæreses amplectuntur, non majoris sanctitatis, aut perfectionis studio. Quæ autem & quàm infanda scelera Respublica illa Romana, cujus leges sanctiones alijs videri poterant, in media urbe nutriret, ac foveret, tradit Iustinus Apol. 2. Est igitur (subjungit) lex Domini immaculata, nullam scilicet maculam etiam mentalis concupiscẽtiæ turpis non condemnando: cum tamen tota Philosophia moralis longis, obscurisque disputationibus puritatem ejusmodi nec assecuta fuerit, nec ulli unquam persuaserit, quam Christi lex paucis & clarissimis verbis & edocuit, & mentibus hominum impressit. Efficax planè (inquit Lorinus in Psal. 18. vers. 7.) pro religione Christiana argumentum, veritas & sanctitas legis, & doctrinæ, ita ut nihil penitùs reprehẽdi possit: cum in omni alia secta deprehendantur aliqua vel absurda, vel impia, ut ostendit Theodoret. libro de fabulis hæreticorum, & libro de legibus philosophorum. Vide multa quæ ad hanc rem tradit Hurtad. disp. 21. à §. 112. Enitatur igitur Doctor Christianus tradere auditoribus doctrinam puram, hoc est ab omni labe sceleris immunem, quæ proinde doctrinæ Evangelicæ conformetur: ut cum primum odio habuerit iniquitatem, divinam legem ac doctrinam diligat, possitque cum Propheta canere (Iniquos odio habui, & legem tuam dilexi.) Psal. 118.

Fidei christianæ puritas.

1421 Propterea doctrina pura esse debet, hoc est immunis ab omni obscuritate, ita ut idem valeat purâ atque clara & lucida nihil tenebrosum patiens: nam obscurum & falsum parum inter se distãt, & utrunque vero opponitur, juxta illud Poetæ (Obscuris vera involvens.) Æn. 6. sicut puritas & luciditas, seu purum & lucidum videntur coincidere. Nam illud Psalm. 118. (Præceptum Domini lucidum) est in Hebræo (Præceptũ Domini purum.) Est igitur doctrina & lex Domini ita clara & lucida, ut nostros caliginosos oculos illuminare valeat: (Præceptum Domini lucidum, illuminans oculos. Sic in Psal. 118.)
„ Declaratio sermonum tuorum illuminat, &
„ & intellectum dat parvulis. Caietanus ad
„ priorem locum: Non modò lex (inquit) ap-
„ petitui recta, & jucunda voluntati est, verũ-
„ tamen intellectui clara sine ambage, aut
„ perplexitate disputationis, absque necessi-
„ tate interpretationis. Sermo Dei, Verbum Dei à quo omnis veritas, & doctrina pura emanat, lux est. Vnde S. Hieron. Epist. 143. de divino Verbo accepit carbonem Isaiæ 6. & calculum candidum Apocal. 2. Sine luce nequit stare Verbum Dei in ordine ad tradendam doctrinam. Ille qui est Verbum Dei, de se dixit, Ego sum lux mundi, & alibi dixerat, Ego sum veritas. Hoc Verbum desiderabat Propheta sic flagitans: (Emitte lucem tuam, & veritatem tuã,) Psal. 24.

Claritas doctrinæ.

1422 Vt doctrina sit pura, necesse est quòd veritatem simul ac lucem contineat, ut omnem mendacij umbram veritas fuget, & omnem obscuritatis noctem lux dissipet: juxta illud quod canit Ecclesia: (Vmbram fugat veritas: noctem lux eliminat.)

Veritas laudatur.

In

In omni igitur doctrina puta est veritas; & lux, seu veritas lucida, aut lux vera. Non enim veritas sine luce, neque lux sine veritate. (Fructus enim lucis est in omni bonitate, & justitia, & veritate.) Ioan.1.can. Quantum lucis in se contineat, & in nos effundat veritas, satis expressit Pythagoras suo illo documento: (Contra solem ne loquaris.) Erasm. Chil.1.cent.1. quasi diceret, nunquam loquaris contra veritatem; quæ instar solis fulgentissimi suos identidem radios diffundit. Quo spectat illud Fabij Maximi apud Livium Dec.3.lib.2. appellantis Veritatem facem maximam, quæ nullo ventorum impetu extingui potest: (Laborat (inquit) sæpe, sed nunquam extinguitur.) Hinc est, authore S.Laurent. Iustin. lib. de vita solit. cap.4. quòd sicut boni amant lucem, seu veritatem, ita mali illam fugiunt. Expressiùs Evangelista Ioann.
„ cap.3. Omnis qui malè agit, odit lucem, &
„ non venit in lucem, ut non arguantur ope-
„ ra ejus: qui autem facit veritatem, venit ad
„ lucem, ut manifestentur opera ejus. Et quidem cum veritas sit sol, & lux, quanvis nonnunquam nebulis circunfusis lateat, tamen post aliquod tempus patet splendidior. Vnde illud Senecæ lib.2. de ira cap.22. (Dandum semper est tempus: veritatem enim dies aperit.) Non dixit nox aperit, sed dies aperit: quasi Veritas ipsa sua prodatur luce, quæ diem efficit. Ex quibus omnibus habes doctrinam puram esse nō posse, quin sit clara & splendida, proindeque continens lucem veritatis. Vide alia multa, quæ de claritate doctrinæ à nobis tradita sunt num.581.

Synceritas doctrinæ. 1423 Tandem doctrina pura esse debet, hoc est immunis ab omni fictione, & fuco, ita ut idem valeat puru, atque simplex, nuda, syncera. Nam quòd veritas esse debeat syncera, exprimitur Clem.1.§. porrò de summa Trinit. Veritas enim non accipit patrocinium à verborum lenocinijs, & rethorum pigmentis, fictisque coloribus, sed ipsa nuda ac simplex se tuetur. (Nuda est veritas (inquit Basilius hom.20. de mart.) absque patrocinio ipsa se ipsam declarans.) Ipsa sola sibi sufficit ad propriam defensionem absque ullo præsidio advocatorum, & testium coram judice.
„ Nuda est veritas (inquit Lactantius lib.5. de
„ falsa sap.) quia satis ornata per se est: ideoq;
„ ornamentis extrinsecùs fucata corrumpitur. Hanc igitur nuditatem æquè appetit veritas, atque suam conservationem, quasi à se ipsa deficeret, si pro sua defensione & ornatu admit-
„ teret fucos, & simulationem. Nulli simula-
„ tio proficit, (ait Seneca lib.18. Epist.) paucis
„ imponit, leviter extrinsecùs inducta species.
„ Veritas in omnem partem sui semper eadē
„ est. Si mendacium te arrideat, varios induit colores, nec unam, sed multiplicem assumit personam, veritas semper uni color est, & pulcherrima ex omni sui parte unico fulgens candore.

1424 Hanc synceritatem, seu puritatem doctrinæ ab omni fuco & *Brevitas doctrinæ.* simulatione alienam Doctor Christianus affectare debet, ut se conformet Christo Doctori, ejusque Evangelio, in quo doctrinæ summa puritas, summa claritas, summa synceritas. Ad quæ magnopere conferet brevis docendi methodus; ita ut Magister amet compendium in dicendo ac dictando, longè alienus à verborum ambagibus, & mæandris, studens potiùs multa paucis, quàm pauca multis dicere. Meminerit tamen ut dum brevis esse laborat, obscurus non fiat. Non enim debet verborum paucitas offundere tenebras doctrinæ. Verùm hæc duo, brevitas & claritas sociabiles sunt: easque mirificè conjunxere summi Doctores, alter Magister sententiarum, idcirco antonomasticè Magister, alter Theologorum apex S. Thomas. Imò conditores legum, & ipsis Iurisprudentes brevitatem amant. Nam brevitas desideratur, etiam in juribus condendis. Cap. fin. de verb. signif. in 6. Et quidem breviter fieri dicuntur, quanvis multa dicantur, dummodò breviter. Clem. Romani §. nos, de jurejurand. Hinc modernos gaudere brevitate, habetur in Glos. v. brevitatis, in Extrav. Quorundam Ioan. 22. & Glos. in can. omnis dist.12. Facit etiam pro doctrinæ brevitate, cui Magister studere debet, quidquid Ratio studiorum Societatis Iesu suis Magistris præscribit, tum Theologis *Authores citandi parcè.* in regulis hujus professionis reg. 12. tum Philosophis in suis regulis reg.15. ne scilicet longi sint in quæstionibus & tractatibus instituendis. Monet etiam superiorum facultatum pro-
„ fessorem reg.8. ut in afferendis Doctorum
„ authoritatibus non sit nimius: si tamen ha-
„ beat insigniorum authorum testimonia ad
„ sententiam suam confirmandam, verba ipsa,
„ quoad fieri potest, pauca tamen, & fideliter
„ recitet; multò magis sacrarum scripturarum,
„ Conciliorum, Sanctorum Patrum. E digni-
„ tate autem Magistri est, nullum fere autho-
„ rem proferre, quem ipse non legerit.

1425 Quod attinet ad secundum de sanitate, præceptoris doctrina *Sanitas doctrinæ.* esse debet sana: & hoc valde commendat Apo-
„ stolus 1. ad Timothe. 1. Patricidis & Matrici-
„ dis, homicidis, fornicarijs, &c. & si quid a-
„ liud sanæ doctrinæ adversatur, quæ est secū-
„ dum Evangelium. Idem Epist.2. ad Timot.4.
„ Erit enim tempus, cum sanam doctrinam nō
„ sustinebunt, sed ad sua desideria coarceva-
„ bunt sibi magistros prurientes auribus. Idē
„ ad Titum cap.2. Tu autem loquere quæ de-
„ cent sanam doctrinam. Sic gentium Doctor instruit Doctores, eosque hortatur ad tradendum doctrinam sanam. In quo autem consistat sanitas doctrinæ, exponit Corn. à Lap. ad 1. locū

citatum vers.9.num.21. Apostolus (inquit) sanam doctrinam dicit esse eam, quæ est secundùm Evangelium: quia scilicet Evangelium non est aliud quàm sanæ norma doctrinæ: adeoque doctrina Evangelica est ipsa sana doctrina, ut quidquid contrarium, aut conforme est sanæ doctrinæ, contrarium aut conforme sit Evangelio. Insanum igitur quidquid repugnat Evangelio, sanum quod consonat.

Sanitas doctrinæ quid.

1426 Ut verò hujusmodi sanitas magis innotescat, omnis conformis Evangelio doctrina sana est, quia imprimis abhorret ab omni insania, seu mentis, & voluntatis pravitate: nam insanus dicitur qui facit cōtra præceptum juris. Can. concilia dist.17. Illi ergo plus omnibus insaniunt, qui jura omnia violantes tum doctrinæ falsitate, tum vitæ pravitate Evangelium impugnant. Item doctrina illa reputatur sana, quæ est immunis ab omni infirmitate. Nam secundùm jus Canonicum, infirmus potest dici ille, qui licèt sit sanus corpore, involutus tamen est peccatis. Can. quid est dist. 50. Et quidem nulla maior infirmitas, quàm improbitas, nullus magis infirmus, quàm improbus. Est etiam doctrina non sana, seu infirma, quæ nullo, aut infirmo nititur fundamento, & temeraria dici potest apud Iuristas. Nam temerè dicitur aliquid fieri, quod fit subito, & absque deliberata requisitione, proindeque sine fundamento. Can. legem dist.53. & temerarium judicium dicitur, cum fine causæ cognitione quis judicat. Can. temerarium 35.q.3. Est autem doctrina, seu propositio temeraria apud censores Theologos (inquit Lugo de fide disp. 20.num.96.) quæ communi Patrum sensui opponitur, aut quæ contra Doctores Theologos sentit fine sufficienti fundamento solidæ rationis, vel gravis authoritatis. Denique (ut arbitrot) sana doctrina idem valet, atque matura: sic dicimus sanum consilium id quod maturum est, & progreditur à viro gravi graviter, ac maturè deliberāte. Sit igitur præceptoris doctrina ita sana, ut non tam redoleat levem subtilitatem, quàm præ se ferat gravem maturitatem. Quamvis enim ingenij subtilitas & acumē multum conferat ad disquirendum & excitandum, tamen ad benè decidendum maturitas omninò necessaria est; & quidem longè præstat matura decisio subtili disquisitioni.

Temeraria doctrina.

Uniformitas doctrinæ.

1427 Quod attinet ad tertium de uniformitate, scilicet quòd doctrina sit uniformis, multum refert pro tradenda vera, sana, & pura doctrina, quòd habeat uniformitatem. Nam Cardin. de Lugo disp.5. de fide ex S. Augustino lib. contra Epistolam fundamenti cap.4. & Suario de fide disp.4. sect.4. num.11. inter alia motiva quæ reddunt doctrinam nostræ fidei evidenter credibilem, assignat uniformitatem absque mutatione ulla ab initio usque ad hanc diem: quod (inquit) in alijs sectis non invenitur, de quarum omnium initio nobis constat, & qua occasione cœperint, cum antea nemo esset in mundo, qui eas profiteretur: nam ab ipso orbe condito fuerunt sine ulla interruptione, qui Deum colerent, qualem nos colimus, & quibus Christus promissus, & sperandus fuerit: quibus nos non cōtradicimus, sed omninò consentimus, cum illū eundem, quem ipsi venturum crediderunt, & sub talibus signis demonstrarunt, nos signis ijsdem visis, venisse credimus. Ab ipso autem Christo usque ad hanc diem semper fides eadem, quā nos profitemur, à pluribus habita & prædicata fuit, nec ostendi poterit quando mutationem acceperit, vel quando ceptum sit credi quod nos nunc credimus, cum antea non crederetur, sicut de erroribus hæreticorum ostendi id facile potest.

Unitas doctrinæ.

1428 Si igitur exemplar totius veræ ac sanæ doctrinæ est doctrina Christiana, & hujus veritas ac sanitas non aliunde magis innotescit quàm ex uniformitate, & unitate, juxta illud Apostoli ad Ephes.4. (Unus Deus, una fides, unum baptisma.) ubi ex unitate ostendit veritatem: omnis Christianus Doctor in sua tradenda doctrina debet affectare uniformitatem & unitatem, ita ut ejus doctrina sit semper una, semper eadem, habeatque uniformitatem tum resolutionum, tum styli. Uniformitatem resolutionum habebit, quando fuerit stabilis, constans, sibique semper in decidendo cohærens: secus, si in resolvendo variaverit statuens pugnantia inter se, modò affirmans quòd antea negaverat, vel è contra. Uniformitatem styli habebit, quando servaverit eundem tractum, contextum, modumque proponendi, disputandi, ac decidendi, ita ut semper difficultatem proponat dilucidè, disputet subtiliter, & decidat maturè, semperque appareat sui similis, sibique concors. Ab uniformitate ergo styli abhorrebit qui in eadem disputatione partim brevis, partim longus, modò clarus, modò obscurus, jam omninò certus, jam omninò perplexus resolverit: & quidem maiorem notam, scilicet notam temeritatis subibit, si doctrinæ methodum, & ordinem non servaverit, sed primo loco v. g. quod ponendum erat secundo, posuerit. Apud Canonistas temerarius dicitur is, qui præposterat ordinem, & primo loco ponit id, quod debet poni secundo. Can. si quis præpostera dist.30.

QVÆS-

QVÆSTIO III.

Quantum Doctor abstinere debeat à doctrina falsa tradenda.

1429 VT Magistros deterreamus à falsa doctrina inculcanda, ac disseminanda, præmittimus expositionem falsitatis & mendacij, ejusque deformitatem, & malitiam. Falsitas est immutatio veritatis. Glos. confirmatio in cap. Et si Christus §. fin. de jurej. 11. & Glos. falsitas in Extrav. Quia quorundam Ioan. 22. Falsarius dicitur ille, qui aliquid addit, vel diminuit de instrumento, in præjudicium partis alterius. Cap. Cum venerabilis, de except. Apud Canonistas mentiri dicitur qui unum ex contrarijs ponit loco alterius. Can. sæpe dist. 41. Item mentiri dicitur qui simulatis operibus, loquitur & ore. Glos. 2. in Can. sicut is 1. q. 6. Mendacium juxta S. Augustinum lib. de mend. cap. 42. est falsa vocis significatio cum intentione fallendi, seu falsum dicendi. Apud eundem in Enchir. cap. 18. mendacium est dicere aliquid, scienter aliter ac sentimus. Ex quibus cum Theologis communiter infert Lugo de fide disp. 4. num. 2. non esse idem mentiri ac falsum dicere. Nam potest quis proferre falsum absque mendacio, quia nempe existimat id esse verú, atque ideo non mentitur. E contra potest alter proferre verum, & mentiri: quia id quod re ipsa verum est, ipse putabat esse falsum; atque ideo locutus est contra id quod sentiebat. Nam mentiri est contra mentem ire: & sic tota malitia mendacij desumitur ex oppositione verborum cum mente. Hinc Hurtado de fide disp. 17. sect. 1. §. 8. rectè distinguit veritatem & falsitatem physicam à veritate & falsitate morali: nam illa desumitur ex conformitate, vel difformitate cum objecto: hæc autem ex conformitate, vel difformitate ad mentem.

Falsitas & falsarius quid sit.

1430 Pro majori explicatione hujus malitiæ inquirit Lugo citatus num. 4. an qui profert re ipsa verum, existimás esse falsum, committat peccatum mendacij cósummatum, ita ut incurrat censuram, vel reservationem mendacio, aut perjurio annexam? Negabit aliquis asserens sic mentientem, vel pejerantem solum committere mendacium, vel perjurium affectivè, sicut qui furatur monetam æream, quam putabat esse auream, cómittit furtum grave affectivè, non tamen cum effectu: & ideo licèt peccet lethaliter, non incurret reservationem, aut censuram furto gravi impositam. Nihilominus Lugo num. 5. ex S. Thoma 2. 2. q. 110. a. 1. Suario de fide disp. 3. sect. 5. num. 1. & Hurtado disp. 17. num. 9. affirmat omninò illud esse peccatum mendacij, & perjurij consummatum, per illudque incurri reservationem, & alias pœnas mendacio, vel perjurio impositas. Quia mendacium, vel perjurium illud exteriùs consummatum est, dum aliquid profertur, aut juratur contra mentem proferentis, vel jurantis. Tota enim malitia horum criminum consistit in difformitate cum mente proferentis. Et hoc etiam mihi arridet.

Mendacij malitia consummata.

Reservatio mendacij.

Dissidium etiam est, an ad mendacium postuletur animus fallendi, seu decipiendi? Affirmant Cano lib. 2. de locis cap. 5. Banhes in præsen. q. 1. art. 5. dub. 1. & Gratian, in cap. Beatus dist. 22. Probant ex definitione mendacij tradita à nobis num. 1429. (Est falsa significatio cum intentione fallendi.) Negant ex opposito Caietan. Richard. Alensis, Durandus, & Almain. quos refert ac sequitur Lorca disp. 7. num. 2. Probant authoritate S. Augustini in 2. soliloq. ubi distinguit mendaces à fallacibus. Mendaces „ (inquit) hoc à fallacibus differunt, quòd om- „ nis fallax appetit fallere, sed non omnis vult „ fallere, qui mentitur? Hanc discordiolam facilè componendam arbitror; si dicamus ad mendacium non requiri semper animum decipiendi formaliter, quasi mendax semper formaliter intendat fallere, requiri tamen voluntatem fallendi saltem materialiter: quia mendax advertenter profert aliquid ex quo deceptio sequi potest.

Fallax & mendax quid.

1431 Ex quibus perspicuum manet quàm difforme sit naturæ rationali mendacium; utpote intrinsecè malum in genere suo. Ita S. Thomas 2. 2. q. 110. a. 4. Quia mendacium est actus semper cadens super indebitam materiam: cum enim voces sint signa intellectus, & ex propria ratione ac hominum statuto significent conceptus mentis, innaturale est, & indebitum, proindeque semper dissonum naturæ rationali, quòd quis voce significet id, quod non habet in mente; igitur mendacium nunquam potest exuere malitiam, Ideò „ dixit Spiritus sanctus Eccles. 7. Noli velle „ mentiri omne mendacium: Quasi nullius „ voluntas licita sit. Et Arist. 4. Ethic. Omne „ mendacium est peccatum; & per se pravum, „ & fugiendum: omne autem verum bonum „ est, laudabile, & amplectendum. Quod autem stare nequeat mendacium sine pravitate, & peccato, sumitur ex cap. Is etiam 22. q. 2. Vnde nûquam licitum esse mentiri neque pro vitando alterius gravissimo damno, vel injuria, neque pro tuenda vita propria, vel aliena, imò neque pro assequenda salute æterna, habetur in cap. primum ff. non est igitur 22. q. 2. cap. super eo de usur. cap. si quis 22. q. 2. cap. nihil 22. quæst. 11. Videatur Navarr. in Enchir. cap. 18.

Mendacium intrinsecè malum.

18. num. 3. & Sylvest. v. mendacium quæst. 2.

Mēdaciū triplex.

1432 Cum verò satis perspicuū maneat omne mendacium esse peccatum, difficultas est, an ex suo genere sit peccatum lethale? Pro resolutione, explicanda est divisio mendacij in jocosum, officiosum, & perniciosum. Iocosum est quod dicitur causa voluptatis, & nulli nocet. Officiosum est quod profertur, ut alicui prosit, vel ad bonum acquirendum, vel ad malum evitandum fine alicujus injuria. Perniciosum est, quod dicitur cum alterius nocumento, sive versetur in materia spirituali, sive corporali, tam in divinis, quàm in humanis. Sit resolutio. Mendacium jocosum, & officiosum ex suo genere veniale est, licèt ex circunstantia possit fieri mortale: è contra mendacium perniciosum ex suo genere mortale est, quanvis ex parvitate materiæ, vel defectu plenæ deliberationis fieri possit veniale. Sumitur ex Can. nec artificioso, & ibi Glos. 1.22.q.2. ubi dicitur quòd mēriens quomodolibet, ut aliquem lædat, occidit animam: secus, si jocosè. Quòd verò mendacium perniciosum sit lethale ex suo genere, rectè desumitur ex sacra Pagina, Sapien.1. (Os quod mentitur occidit animam.) & Ps.4. (Perdes omnes qui loquuntur mendacium.) Mors autem animæ & perditio non accidit nisi ob peccatum lethale. Deinde ex ratione, quia mendacium perniciosum adversatur charitati erga Deum & proximum, quæ virtus inter alias præcipuum locum habet.

Mēdaciū lethale quod.

Mendacij deformitas.

1433 Ad quæstionis institutum ut regrediamur, satis ex dictis intelliget Doctor quantum debeat abstinere à doctrina falsa tradenda. Nam intrinseca, inseparabilisque deformitas, quam mendacij falsitas in se continet, rectisque mentibus adversatur, magnum gravi ac maturo Doctori metum incutiet: & illud imprimis, quia proferens mendacium stultitiæ facilè argui potest, juxta Glos. 1. in Can. is autem qui 22.q.2. ubi mentiens nihil dicit, quia non dicit id quod vox significat: nec id quod cogitat. Adde dedecere hominem liberum mentiri & fallere. Hinc Massilienses (ut refert Alex. lib.3. cap.2.) lege statuerunt, ut si servus, quem dominus libertate donaverat, aliquam falsitatem, seu dolum illi nectet, libertate donata privaretur, ac rediret in pristinam servitutem, hoc supplicio (inquit Plut. lib. de educ. liber.) innuētes mentiri & fallere esse officium servorum, proindeque longe abhorrens ab hominibus liberis. Duriùs contra mēdaces invehebantur Lycij, qui (ut narrat Heraclides in polit.) quemlibet etiam natum claro loco in mendacio deprehensum vendebant publicè in licitatione, & libertatis spoliatiōnē sequebatur bonorum omnium confiscatio. Videat igitur ingenuus Doctor quantum subeat dedecus, quàmque ab homine libero alienum, qui cum teneatur esse Magister veritatis, fit falsitatis & mendacij Doctor. Accedamus ad difficultates morales, & explicemus obligationem obstinendi à falsis doctrinis, quam subeunt Doctores, concionatores, & quicunque publicè docentes.

1434 Prima difficultas est quomodo peccent concionatores, Doctores, & quicunque docentes falsa in materia fidei, sacræ Scripturæ, vel morum? Conveniunt omnes cum S. Augustino lib. de mendacio cap. 14. S. Thoma 2.2. q.100. art.2. & Reginaldo in praxi lib.14. num.5. mentiri in materia fidei, vel sacræ Scripturæ esse peccatum non solū mortale, sed etiam gravissimum. Ratio est, quia hujusmodi mendacium est perniciosissimum, & adversatur tum charitati Dei, tum virtutibus fidei & religionis nobilissimis. Dubium est 1. an mentiri in doctrina morum sit lethale in suo genere? Angelus in Summa v. mendacium §.4. & Rosella negant esse lethale mentiri in spectantibus ad doctrinam morum, nisi adsit scandalum, vel contemptus doctrinæ: quibus sublatis, asseruot concionatores mentientes contra doctrinam bonorum morum docendo, instruendo, aut persuadendo, non peccare lethaliter. Oppositum tamen (quod arbitror certissimum) jure docent S. Thomas 2. 2. q.110. art. 4. ad ultimum, Sà v. prædicare num.4. & Sayrus in clavi lib.12. cap.2. num.15. Patet 1. nam doctrina contra bonos mores est graviter perniciosa, utpote destructiva moralis honestatis. Patet 2. quia docere v.g. fornicationem, furtū, vel perjurium non esse peccatum, directè adversatur dilectioni Dei, & pugnat non solum cum religione, sed etiam cum orthodoxa fide contrarium docente. Patet 3. nam delinquere contra proprium officium in re gravi lethale est: officium autem concionatoris est cōservare, & inculcare veritatem.

Concionatores mentientes.

1435 Dubium est 2. an peccet lethaliter concionator prædicans falsa miracula, vel mentiens circa historias sanctorum, & prophetias, eas fingens aliter atque sunt? Respondeo affirmativè cum Armilla v. Prædicator num.3. Navarro in Enchir. cap.18. num.4. Antonino p.2. tit.10. §. 3. Sylvestro v. mendacium q.4. & Caietano 22.q.110.a.4. fine. Probatur, quia illa falsa prædicatio est notabiliter perniciosa: nam quantum est ex se veritatem miraculorum Christi ac sanctorum imminuit, & evacuat, facitque ut ficta, vel saltem suspecta habeantur quæ omninò vera sunt. Addit Caietan. in summa v. Mendacium, si concionator mentiatur contra veritatem, quæ pertinet ad ejus officium (quod est auditores suos rectè monere, suadere, erudire, arguere) committere peccatum ex genere suo lethale: at si mentiatur non quidem circa veritatem, quæ ad

Mendaciū circa miracula.

Veritas ad quam tenetur concionator.

ad ipsius munus pertinet, sed circa res extraneas impertinenter insertas; non peccare lethaliter præciso scandalo. Et huic parti subscribunt Navar. Azor. Caietan. citati, & Reginal. in praxi lib. 24. cap. 1. sect. 6. num. 17. Imò Navarrus cap. 18. ex Caietano affirmat non peccare lethaliter qui mentitur in materia fidei, sacræ Scripturæ, vel morum per multiloquium, aut ex lapsu linguæ sine animo, & periculo nocendi notabiliter, & sine periculo persuadendi alicui falsitatem aliquam.

Indulgentias, & reliquias falsas proponens.

1436 Dubium est 3. quomodo peccet concionator pronuncians falsas indulgentias, vel proponens populo adorandas falsas reliquias pro veris Sanctorum? Respondeo cum Sayro in clavi lib. 12. cap. 11. n. 15. & Reginaldo cit. num. 17. peccare lethaliter. Sumitur ex Concilio Coloniensi in exposit. 8. præcep. ubi l. mendacium etiam jocosum, ubi asserit non leviter peccare concionatores, qui aniles fabulas, ac exempla impudenter conficta prædicant: eo quòd non vulgarem contumeliam inferunt doctrinæ fidei, quam profitentur exponere populo: ergo à fortiori si tales fabulas confingant circa indulgentias, vel reliquias sanctorum.

Allegatio falsa.

Dubium est 4. quomodo peccent mentiendo in allegatione authorum? Respondeo cum Sayro citato num. 15. Caietano 2. 2. q. 110. a. 4. fine, Navarro cit. cap. 18. num. 4. & Sylvestro v. mendacium q. 4. quando versatur mendacium in nominibus authorum, v. g. quia citavit Augustinum pro Ambrosio, vel Hieremiam pro Isaia: item in quotationibus; scilicet dicendo cap. 11. pro cap. 12. peccare quidem, sed non lethaliter. Ratio est, quia sic non mentitur contra veritatem doctrinæ, sed præter veritatem: unde non potest evenire deceptio in doctrina, sed in ejus accidentalibus. Suppono enim doctrinam esse veram, sanctam, & dignam authore citato. Quid si præceptor sacræ Theologiæ, vel Philosophiæ pro opinione, quam vult roborare alleget falso graves authores, v. g. Suarium, Molinam, vel Thomam Sanctum? Certum est peccare, cùm advertenter proferat mendacium. An lethaliter? Respondeo affirmativè, si opinio talis est, ut probabilitatem nullam habeat, vel saltem dubiam: negativè, si opinio re vera probabilis est. Patet, quia in primo casu falsa allegatio est notabiliter perniciosa, cùm graves illi authores conferant opinioni probabilitem ab extrinseco: secus in secundo casu, cum opinio jam in se probabilis supponatur.

Occultatio doctrinæ.

1437 Secunda difficultas est, quomodo peccet quis occultans verum, vel docens opinionem minùs probabilem, improbabilem, vel falsam? Consideranda est qualitas docentis, doceatne ex officio, an ex libito: deinde attendenda est materia, in qua doctrina versatur, sitne speculativa, an moralis: tandem videndum est quod docetur, sitne minùs probabile, an falsum? Dubium est 1. an peccet quis, & quomodo occultando veram doctrinam? Certum est peccare contra justitiam qui occultat verum, quod ex officio tenetur inculcare, qualis omnis præceptor salariatus, seu stipendio conductus. De alijs, qui non tenentur docere ex officio, benè resolvit Sanch. lib. 1. Consil. cap. 3. dub. 4. num. 5. teneri ex charitate, & præcepto correctionis fraternæ non occultare illam cognitionem, quæ ad salutem, & finem supernaturalem necessaria est: si autem cognitio sit naturalis artis, vel scientiæ, nulla lege teneri ad illius manifestationem. Unde non peccat qui suam artem, vel utilem cognitionem prudenter tacet, & solum manifestat suis filijs. Addit Molina C. de tellis quod esse monopolium, & contra justitiam, si illi qui aliquam artem, aut medicinam norunt, inter se conveniant, ut eam non nisi filios, aut nepotes doceant. Talis enim conventio est illicita, quia (ut benè notat Sanch. num. 5.) aliud est nolle me vendere, nisi tali modo, & pretio, quod potest esse licitum: & aliud est convenire cum reliquis venditoribus, ut non nisi tali modo, & pretio vendant: quod monopolium & injustum est: & sic de doctrina implicanda. Tenebitur autem quis ex charitate sub lethali non occultare illam artem, vel notitiam, quando ea foret in Republica simpliciter necessaria, & communibus remedijs, vel alia via succurri non posset. Ita Sanch. dicto n. 5.

1438 Dubium est 2. an & quomodo peccet Magister docens opinionem minùs probabilem, tacendo eam quam judicat probabiliorem? Salas 1. 2. disp. unica sect. 6. num. 69. existimat nullo modo peccare, eo quòd sæpe opinionem aliquam singularem eum tacere oporteat, ne cum aliorum scandalo ab opinione communiter recepta deviet. Quid verò quando deest scandalum, & omnis causa excusans? Nihil circa hoc dicit Salas. At Sanches lib. 1. Decal. cap. 9. num. 26. optimè respondet non peccare mortaliter, quia tunc præceptor ille docet opinionem, quam verè probabilem credit: peccare tamen venialiter, quia non fideliter docet quod sentit, & nonnullam discipulis infert injuriam.

Opinionis minùs probabilis inculcatio.

Dubium est 3. quomodo peccet Magister docens opinionem improbabilem, vel falsam? Constat peccare in rebus moralibus opinionem improbabilem, vel falsam. Ita Sanch. citatus num. 26. & Fragosus par. 1. lib. 4. disp. 10. n. 203. Patet, quia ille in re gravi decipit auditores, eisque præbet ansam errandi in necessarijs. Maior controversia est, an id procedat in speculativis? Salas dicto disp. unica sect. 4. n. 44. dicit in materia Logicæ, ut Grammaticæ sequi prædictas opiniones non præcedente debito examine, esse nullam, vel solùm venialem culpam.

Opinionis improbabilis, & falsæ inculcatio.

pam. Subscribit Sanches citatus, quasi hoc in nullius præjudicium cedat. Quid verò dicendum sit de Magistris docentibus? Variant authores. Dicunt aliqui non esse mortale scienter docere falsum in speculabilibus. Subscribit Navarrus in summa cap.23. num.34. ubi asserit *Veritat's impugnatio.* impugnere scienter veritatem spectantem ad fidem, vel ad salutem animæ, vel corporis, esse mortale: alias autem veritates, solum esse venialem. Dicunt alij loquentes nimis strictè cum cum Armilla v. Magister, num. 2. Alcozer in summa cap.27. & Caietano v. Magistrorum peccata, absolutè esse peccatum mortale impugnare veritatem, & falsum docere. Quia hujusmodi impugnatio est notabiliter perniciosa, cum noceat perfectioni intellectus potentiæ nobilissimæ. Caietanus citatus rigorem hunc temperans asserit esse peccatum mortale in omnibus scibilibus docere falsum: secus in aliquo singulari, quia singularia non sunt scibilia, nec spectant ad intellectus perfectionem...

Falsa docens quo modo peccet. 1439 Hæc secunda sententia, prout à nobis explicabitur, tenenda est, & pro illa simpliciter videtur stare Sanch. lib. 1. Decal. cap. 9. num.16. affirmans præceptorem docentem falsa in speculativis peccare lethaliter, nisi parvitas materiæ excuset. Quia si habet ex officio, tenetur docere vera, si non habet ex officio, tenetur non docere falsa, seu non decipere. Subscribit Fragosus 2. p. lib. 4. disp. 10. num. 103. Patet ex doctrina à nobis tradita n. 1432. quia mendacium perniciosum ex suo genere lethale est, proindeque semper esse lethale, nisi parvitas materiæ excuset: docere falsum est mendacium perniciosum, utpote per deceptionem inferens damnum intellectui; ergo docere falsum est lethale ex suo genere. Confirmatur, nam ex obligatione restitutionis propter damnum illatum, rectè arguitur præcessisse peccatum contra justitiam: sed qui docuit falsam doctrinam tenetur restituere reparando damnum illatum, ut benè asserunt Navarra de restit. lib. 2. cap. 1. in nova edition. num. 82. dub. 1. Caiet. v. restitutio cap. 7. & Sylv. v. restitutio 3. q. 11. ergo docens falsam doctrinā committit peccatum contra justitiam, proindeque ex genere suo lethale. Quomodo autem fieri debeat in hac materia restitutio, benè tradit Navarra cit. num. 4. dicens teneri hunc restituere docendo veritatem, vel significando falsa esse, quæ docuerat; hoc discrimine, quod si ex officio tenebatur docere, non satisfaciat dicendo esse falsa, quæ docuit, sed teneatur docere veritatem: si verò ex officio non habebat, sufficiat dicere esse falsa, quæ docuit.

Mendacium hoc ex parvitate materiæ. 1440 Major difficultas est exponere, quando in hac materia detur parvitas, ut excusetur deceptor à lethali. Existimo bonam esse, & observandam regulam, quam tradit Sanch. lib. 1. cōsil. cap. 3. dub. 4. à num. 10. & ita habet: Docere falsum, seu veritates speculativas impugnare, quæ sunt velut universalia principia, & fundamenta, ex quibus multæ veritates particulares pendent, est materia gravis, proindeque sufficiens ad lethale; impugnare unam, vel alteram veritatem, seu docere unum, vel alterum falsum in speculabilibus, quæ non sunt fundamenta multarum veritatum, est materia levis, & solum capax peccati venialis. Ex quibus idem Sanches num. 12. rectè infert eos, qui commouiter & frequenter docent falsam doctrinam in speculabilib. peccare mortaliter. Quia non est modicum intellectus damnum, sicut contraria sententia est magna ipsius perfectio. Quid de his qui mentiuntur seminando novitates, falsosque rumores? *Nuncius falsus peccet.* Peccantne lethaliter cum onere se retractandi? Benè respondet negativè Sanches proximè citatus num. 6. Quia homines (inquit) de similibus rumoribus parum errant. Addit tamē oppositum dicendum, si nuncius mentiens haberet ex officio mittere nuncia, vel pro ijs mittendis stipendium acciperet. Nam hic striĉtiùs tenetur.

1441 Tertia difficultas est, quomodo puniantur seminatores falsæ doctrinæ. Ius Canonicum longè mitius est erga seminantes pravam doctrinam, quàm jus civile. *Dogmatistarum pœna.* Nam Can. Illud sanè 24. q. 2. & 3. statuit quod doctrinam pravam seminantes debent commoneri, ne id faciant: qui si se non correxerint, debent separari à communione aliorū. Monet etiam Pontifex cap. ut officium, de hæreticis in 6. quando prædicti dant signa conversionis, quamvis ultimo supplicio non afficiantur, esse plectendos gravissimis pœnitentijs, ut Ecclesiæ satisfaciant, ut criminis proprij gravitatem agnoscant, & ut probari possit veritas conversionis. Vnde perpetuo ac stricto carceri sunt mancipandi, ut tollatur occasio alios iterum pervertendi. Ius legis Veteris Deuter. 13. actiùs invehebatur in hujusmodi dogmatizātem sic præcipiens statim interfici eum. Ius civile pœnam sanguinis, & carceris statuit infligendam dogmatistis. l. quicunque C. de hæret. ibi. (Qui illicita docere tentaverit.) l. ult. C. de Iudæis, ibi, (Pœnæ sanguinis destinandus, qui fidem alterius expugnavit perversa doctrina.) & l. penult. C. de Apostat. ubi dicitur pœna capitis esse puniendum, qui alium pervertit.

Dogmatistæ tradendi brachio sæculari. 1442 Controversia gravis est, Vtrum qui docent pravam doctrinam sive publicè, sive privatim, & signa pœnitentiæ exhibent, sint admittendi ad reconciliationem Ecclesiæ, an tradendi brachio sæculari, scilicet puniendi secundùm jus civile? De varietate opinionum circa hoc punctum latè Farinacius de hæresi q. 192. à num. 5. Admittendos esse ad reconci-

reconciliationem, tenent Eymericus 3. par. nu. 136. Penna citans alios 2. par. comment. 64. Decian. Cantera, & alij, quos citat, ac sequitur Castro Palao tract. 4. disp. 6. punct. 2. num. 17. Fundantur, quia in hac materia standum est potiùs juri Canonico, quàm civili: sed in jure Canonico non reperitur negata prædictis reconciliatio, sed potiùs generaliter concessa omnibus, qui pœnitentiam ostenderint, cap. ad abolendam, de hæreticis, ubi statuitur esse admittendos tam docentes, quàm sentientes. Facit cap. Vt officium, de hæret. in 6. & facit praxis Ecclesiæ, quæ admisit Berengarium, cap. Ego Berengarius, de consecrat. distinct. 2. qui tamen fuerat hæresiarcha. Facit Cantera in quæstion. crimin. rubric. de hæreticis cap. 1. num. 70. ubi narrat fuisse impetratum speciale breve à Sede Apostolica ut curiæ sæculari in Hispania traderetur pessimus quidam dogmatista nomine Gazalla, aliter non tradendus.

Nihilominus partem oppositam, scilicet tales non esse admittendos, sed potiùs tradendos brachio sæculari, acriter tuentur Simancas in institut. tit. 47. a num. 54. Rojas 2. par. assert. 43. Repertor. Inquisit. v. Docere. Item Lorca & Sousa apud Dianam part. 4. tract. 7. de pœnis delict. resol. 23. & præ omnibus acerrimè Hurtado de fide disp. 86. sect. 2. a §. 15. Fundatur 1. quia leges civiles initio citatæ hoc statuunt; & jus canonicum, quando deficit in pœnis, per civile suppleri solet. 2. quia generalis regula juris canonici de admittendis hæreticis pœnitentibus, debet intelligi de hæreticis simplicibus, & nõ de qualificatis, & à cõmuni modo exorbitãtib⁹, qui sũt hostes Ecclesiæ, quales hæresiarchæ, & dogmatistæ. 3. quia licèt verè pœnitẽtes admittantur, at prædicti nũquam admitti debent, quia nõ dant signa veræ pœnitentiæ, nec unquam veri pœnitentes credi possunt, sed ficti; proindeque universali regula non comprehenduntur.

Hæresiarcha & dogmatista qui.

1443 Hæc secunda sententia placet Suario de fide disput. 23. sect. 2. num. 10. sed cum quadam moderatione, quam ut explicet, supponit seminantes pravam doctrinam esse in triplici gradu. Primus gradus est eorũ, qui errores invenerũt, & seminant, ut Arius, Lutherus, & similes, qui propriè vocantur hæresiarchæ. Secũdus est eorũ, qui inventas ab alijs hæreses prædicant, & propriè appellantur dogmatistæ: ut verò tales sint, requiritur ut quasi ex officio, & cõsuetudine hoc munus accipiant, & plures doceant, vel publicè, vel occultè. Tertius gradus est eorum, qui privatim unũ vel alium decipiunt, qualiter parentes qui filios suos hæresim docent, amicus & socius qui amico, vel socio hæresim, data occasione, suggerit. Et hi propriè non sunt dogmatistæ: quia id munus non quasi ex officio, sed privatim faciunt. Hoc supposito, benè resolvit primam sententiam, quæ mitior est, habere locum in seminatoribus tertij gradus, utpote minùs nocentibus: secundam sententiam, quæ rigidior videtur, potissimũ locum habere in seminatoribus primi gradus, utpote sceleratissimis, & aliqualem in seminatoribus secũdi gradus, utpote valde sceleratis. Ab his nõ multũ dissidet Card. de Lugo de fide disp. 24. n. 67. rectè tamen monet 1. dominos Inquisitores cõmuniter debere procedere juxta usũ sui tribunalis, qui in ijs reb⁹ multũ valere solet. Monet 2. nõ posse unam generalẽ regulã præscribi, sed totum id pẽdere ex particularibus circũstãtijs, personæ, erroris, occasionis errandi, & pœnitendi, & alijs, quas prudens judex considerare debet, sicut delicti majorẽ, vel minorẽ gravitatẽ, illatũ nocumẽtũ; ut si Regem, provinciam, aut civitatẽ seminator pervertisset; item fructum, quem ejus pœnitentia diuturna afferre potest, & his similia.

QVÆSTIO IV.

Sitne præceptori licitum, & expediens afferre novitatem doctrinæ?

1444 HÆc quæstio de novitate nova est, & forsan à nemine priùs quàm à nobis excitata, & profligata. Vnde cum pro utraque contradictionis parte nullos possim citare authores, cũ nullus, quem legerim, moverit hanc quæstionem, tamen pro alterutra sive affirmativa, sive negativa se offerunt magni ponderis fundamenta. Imprimis pro affirmativa, scilicet licitum & expediens esse, quòd præceptor afferat novitatem doctrinæ, facit 1. authoritas: nam primus ille Doctor, & antonomasticè Magister Christus, à quo fonte doctrinam quicunque alius haurire debet ad propriam, & reliquorum eruditionem, appellatus est novus homo, juxta

Christus novus Doctor,

„ illud Apostoli Ephes. 4. Renovamini spiritu
„ mentis vestræ, & induite novũ hominẽ, qui
„ secundùm Deũ creatus est in justitia, & san-
„ ctitate veritatis.

Quasi datus fuerit à Deo novus hic Doctor, creatus in justitia, & sanctitate veritatis, ut per novã doctrinã homines doceret omnem justitiam, sanctitatem, & veritatẽ. Christus enim novus homo, & novus Doctor omnia innovavit, seu potiùs nova fecit. (Et dixit qui sedebat in throno: ecce nova facio omnia. Apocalys. 21. Sedens in throno tãquam Doctor in cathedra nova fecit omnia, eo quòd per novam doctrinam mundum universũ innovaverit. Quo spectat illud Apostoli

2. ad Cor. 5. (Signa ergo in Christo nova creatura, vetera transierunt: ecce facta sunt omnia nova.) Et quidē omnis novitas hujus novi & admirabilis Doctoris ordinata fuit ad tradēdā doctrinā, & inculcandā viam veritatis, quā appellat idē Apostolus viā novā, ad Heb. 10. (Habētes itaq; fratres fiduciā in introitu sāctiorūm sāguine Christi, quā initiavit nobis viam novā.

1445 Quòd verò summus hic & novus Doctor tradiderit nobis doctrinam novā, hoc est divinā, & cælestē, satis manifestavit Evāgelista Marcus, cū narraret miraculum Dñi cōpellētis dæmonē obmutescere, & exire ab homine: (Et mirati (inquit) sunt omnes, ita ut cōquirerēt inter se dicētes: Quidnā est hoc? quænā doctrina hæc nova?) Miraculi novitate stupefacti vocāt illud novā doctrinā, nēpe cœlestē, & divinam, quæ à solo Deo omnipotente tradi poslet. (Quænā est (exponit noster Corn.) hæc doctrina cælestis & divina, utpote quam Deus è cœlo tot tamq; potentibus miraculis confirmavit: Christus enim ejus Doctor nō per preces, sed mera potestate, soloq; jussu dæmonibus imperat.) Egregia igitur novitatis laus, quòd apud Evangelistam idem valeat doctrina nova, atq; divina & cælestis. Hāc doctrinæ novitatem inculcavit hominibus Magister Christus, tum in præceptis, tum in cōsilijs, dās nēpe præcepta, & cōsilia nova. Præceptum dilectionis mutuæ dedit Ioan. 13. (Mandatum novum do vobis: ut diligatis invicem: sicut dilexi vos.) Consilia in novis virtutibus, quas commēdavit, & appellamus Evangelicas, eo quòd novitatem ex Evangelio sumpserint, & à novo Doctore Christo eas peculiariter, ac noviter docente. Evangelicæ virtutes sunt quæ ex Christi Domini hortationibus, & consilijs deprehenduntur, & lex potissimum recensentur; scilicet Paupertas spiritus, Castitas Virginū, Obediētia religiosa, Humilitas, Pænitētia, Simplicitas. Vide S. Thom. 2. 2. q. 66.

Doctrina nova idē est divina.

1446 Hæ omnes virtutes, simul & aliæ quæ vel ad easdem revocantur, vel ad charitatem spectant, qualis dilectio inimicorum, juxta illud, (Diligite inimicos vestros. Benefacite ijs, qui vos persequuntur.) ideo censentur continere novam doctrinam, quia ante Evangelium in mundo latebant, post Evangelium patuere, quasi à novo Doctore repertæ. Nemo igitur audebit condemnare doctrinam novam, ne se exponat periculo reprobandi Evangelicam, qua mundus innovatus fuit vetustate deposita, exuens veterem hominem, & induēs novum, juxta illud Apostoli ad Ephes. 4. (Deponere vos secundum pristinam conversationem veterem hominē: renovamini spiritu mētis vestræ, & induite novū hominē.) Idcirco ad novitatem vitæ nos hortatur idem Apostolus ad Roman. 6. (Vt quomodo Christus surrexit à mortuis per gloriam Patris, ita & nos in novitate vitæ ambulemus.) Similiter ad novitatem spiritus, c. 7. (Nunc (ait) soluti sumus à lege mortis, in qua detinebamur, ita ut serviamus in novitate spiritus, & non in vetustate litteræ.) Denique vult nos habere novitatem sensus, ut reformemur. (Reformamini (inquit cap. 12.) in novitate sensus vestri: ut probetis quæ sit voluntas Dei bona, & beneplacens, & perfecta.) His Apostoli exhortationibus consonat Ecclesia canens in hymn. (Recedant vetera, nova sint omnia, corda, voces, & opera.) Et alibi: (Vetustatem novitas, Vmbram fugat veritas, Noctem lux eliminat.) Ex quibus omnibus, annuente sacra Pagina, & Ecclesia, satis manifestum relinquitur, quantum præceptori liceat, & expediat afferre novitatem doctrinæ.

Evangelica virtutes.

1447 Facit 2. multiplex ratio. 1. quia novitas confert rebus mirabilem quendam leporem, & gratiam, ut omnibus arrideant, & sua pulchritudine omnes ad se rapiant, juxta illud, (Omnia nova placent:) è contra vetusta pariunt fastidium sua insulsitate, & fœditate. Si igitur præceptor attulerit opiniones novas, placebit discipulis, si solum antiquas, & inveteratas, nausea eosdem coget ad fugam. 2. Vna ex præcipuis laus doctrinæ est, quòd habeat vigorem, & firmitatem virium, quibus nitatur, ac roboretur: quæ autem nova sunt multum pollent vigore, & firmitate: quæ vetera, jam sunt exhausta viribus, quasi æquè properent ad senectam, & debilitatem. Hinc est quòd opinio inveterata pro obsoleta, futili, & inanni usurpetur: & Societas Iesu in Ratione studior. regulis professorum super. facult. reg. 7. prohibeat opiniones obsoletas, seu inutiles: imò & lectam earum confutationem. 3. Quia multum conducit ad conservationem rerum tam in physicis, quàm in moralibus, quòd renoventur, & instaurentur: aliter vetustate ipsa contabescent, & in interitum ruent. Idcirco videmus singulis annis universam tellurem primo vere renovatam: videmus etiam religionem Societatis bis in anno suam spiritualem facere renovationem; ergo similiter ut Respublica litteraria conservetur, necessaria erit renovatio, scilicet per novitatem doctrinæ. 4. ex absurdo, quia Doctor si tantum deberet afferre opiniones antiquas & vetustas, nihil de suo adderet, sed tantum dictum diceret; vel actum ageret, proindeque incassum laboraret: aut saltem non esset verus Doctor aut scriptor, sed tantum merus Doctorum antiquorum relator, & transcriptor: ex quo rursus sequeretur occludi viam exercitio magnorum ingeniorum, quæ magnopere produntur in sentētijs excogitandis, multisque de novo afferendis. Ne igitur summa ingenia delitescant, turpiq; senio, & inertia obruantur, dicendū est præ-

Novitas placet.

præceptori licere, multumq; ad rem litterariam expedire, quòd aliquam saltem novam afferat, & interserat doctrinam.

Antiqua doctrina commendatur.

1448 Nihilominus pro parte negativa videntur stare nonnulli graves authores, quatenus pro antiquitate contra novitatè acriter pugnant, inter quos præcipuus est Xistus Pontifex in Epist. ad Antiochensem Episcopum, quam infert Baron. tom. 5. annal. anno Christi 432. nu. 4. Gonzales ad reg. 8. Cancel. glos. 8. a num. 92. Menoch. lib. 3. præsumpt. præsumpt. 122. Valenzuela cons. 24. n. 3. Capyc. decis. 148. num. 3. Mendoça in lib. Reg. tom. 1. annot. 2. proœm. sect. 2. Barbos. de jure Eccles. cap. 39. num. 196. & Præpos. in cap. quis nesciat num. 8. ubi valde excandescit contra magistros docentes novitates. Fundatur 1. hæc sententia in sacra Pagina: nam Iobi 12. (In antiquis est sapientia, & in multo tempore prudentia.) Quasi illa sapientia & doctrina magis probata sit, quæ à Doctoribus antiquis derivatur. Consonat Daniel cap. 12. (Plurimi pertransibūt, & multiplex erit sciētia.) Non enim sciētia multiplex comparatur, nisi longi temporis diuturnitate investigetur. Ieremias cap. 6. (Interrogate de semitis antiquis quæ sit via bona, & ambulate in ea.) Quasi extra semitas antiquas nulla via bona sit quæ possit arripi. Vnde illud Proverb. 22. (Ne transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt Patres tui.) & illud Ecclesiastici 39. (Sapientiam omnium antiquorum exquiret sapiens.) Antiquorum dicit (inquit Mendoça cit. n. 3.) nōn recentiorum: hæc enim vana est, illa germana. Vides plane sapientiæ genuinam sedem & scholam esse antiquitatem. Ad hanc Ioannes invitabat discipulos suos 1. Ioan. 2. (Charissimi non mandatū novum scribo nobis, sed mandatum vetus, quod habuistis ab initio. Mandatum vetus est verbum quod audistis.) Denique ad palæstram antiquitatis hortatur, & à gymnasio novitatis deterret Paulus discipulum Timotheū. (O Timothee depositum custodi; devitans profanas vocum novitates.) Hoc est (exponit Pragos. t. p. disp. 2. n. 224.) doctrinam sanctam custodi; lucebat enim depositum synceræ veritatis per absentiam ipsius, novitatibus introductis à perfidis cōmaculari posse. Idem Apostolus ad Heb. 13. eosdem monet, ne decipiantur novitate doctrinæ. Doctrinis (inquit) varijs, & peregrinis nolite abduci.

Novitates vitandæ.

1449 Fundatur 2. jure canonico, in quo Pontifices ut plurimùm novitatem detestantur, præcipiuntque antiquitatem reverenter haberi. Imprimis novitates dicuntur inducere, qui faciunt contra dispositionem juris, vel consuetudinis Apostolicæ Sedis. Can. quis nesciat distinct. 3. Vnde quòd novitates vitandæ sint, habetur in Glos. fin. ad capit. 3. de regular. Et quòd reprehendendi sint, qui novitates inducunt, tenet Glos. fin. ad cap. cum consuetudinis, de consuetudin. Novitates enim plerunque pariunt discordiam. Extravag. inter cunctas, in princip. de privileg. inter communes. E contra quantum sit antiquitati deferendum, patebit ex sequentibus. Nam quòd antiqua via non sit dimittenda propter novam, statuit Pontifex cap. 1. de clericis peregrinis. Deinde quòd antiquitas sit veneranda, habetur cap. quanto, & ibi Gloss. de translat. Episcop. & Can. conquestus, & ibi Glos. 9. quæst. 3. Quòd debeatur credulitas, & reverentia antiquitati, tenet Glos. in Antiquitas, cap. clerici, de immunit. Eccles. quòd antiquitas sit attendēda, dixit Pontifex Clem. Roman. & ibi Glos. antiqui, de jurejuran. Vnde antiquitas, seu antiqua cōsuetudo valet. Clem. quia contingit. §. fin. de relig. domibus, & ad antiquorū dicta recurrendū est, Glos. Majores in cap. fin. de offic. Archid.

Doctrina nova.

1450 Fundatur 3. authoritate Patrum, qui doctrinam antiquā inculcāt, & à nova deterrent. Nam apud Clementem Alex. lib. 1. strom. senex quidam Ægyptus exclamat cōtra Græciam, eò quòd contēpta antiquitate, novitati studeret: (O Solon, Solon, Vos Græci semper estis pueri: nulla apud vos cana disciplina: nullā penitùs in animis antiquā habētes opinionem.) Nazianz. Orat. 26. de moderatione in disputationibus habenda, sic monet: (Vsitata ne spernas, novitatem ne captes, ut nominis splendorem tibi apud vulgus concilies.) Philo Alex. lib. de sacrif. Abel, & Cain, interpretatur mysticè illud (Comedetis vetustissima veterum) Levit. 26. hoc est arripietis, & vorabitis antiquissimas opiniones. Et concludit (Quasi canæ propter tempus disciplinæ fecundandæ non sint: dum & scriptis sapientum damus operam, & narrationibus priscarum rerum, sententiarumque libenter intersumus.) Vincentius Lirinensis comment. 1. cap. 6. postquā appellavit profanam Arrianorum novitatē, post pauca subjungit: (Benè fundata antiquitas scelesta novitate subruitur.) S. Augustin. lib. 3. contra Iulianum cap. 3. (Mira (inquit) sunt, quæ dicitis: nova sunt, quæ dicitis: falsa sunt, quæ dicitis: mira stupemus, nova cavemus, falsa convincimus.) Sanctus Irenæus lib. 1. cap. 18. in hæreticos invehitur, quasi novatores, & affectatores novitatum. (Quorum (inquit) qui recentiores agnoscuntur, affectāt per singulos dies novum aliquid adinvenire, & fructificare: quod nunquam quisquam excogitavit.) Origenes tractat. 21. in Matth. assignans regulam ad discernendum Catholicam doctrinam ab hæretica, statuit opiniones illas, quæ novæ sunt, & extra canonizatas scripturas, hæreticas habendas esse, quæ vero sunt antiquis scripturis conformes, pro catholicis reputandas. Hinc rectè Tertull. lib. 1. contra

contra Marcion. cap. 13. Omnino (inquit) res Christiana sancta antiquitate stat: nec ruinosa rectiùs reparabitur, quàm si ad originem censeatur. Mirum igitur non est, quòd S. Bernar. Epist. 174. novitati tam effrænè progeniem, vanamque parentem adscripserit. Novitas (inquit) mater temeritatis, soror superstitionis, filia levitatis.

Nova doctrina rejicienda.

1451 Fundatur 4. triplici ratione, quæ ex dictis facilè eruitur, & conficitur. 1. nam damnanda, & prorsus vitanda est illa doctrina, quæ à sacra Pagina, & Pontificibus, sanctisque Patribus improbatur: sed hactenus vidimus ab illis doctrinam novam improbatam, antiquam laudatam; ergo illa vitanda, hæc amplectenda. 2. quia illa magnopere eliminanda, & abominanda doctrina est, quæ ortum ducens à pessimis causis producit pessimos effectus: sed ita se habet doctrina nova: habet enim ortum ab infelicissimis parentibus, quales numerat Ctesensis in hunc modum: Valeant (inquit) novitates partim ex lascivia, partim ex intoleranda arrogantia natæ. Deinde habet pessimos effectus, cum producat hæreses juxta proximè dicta, & pariat discordias, ut sumitur ex cap. Nolite distinct. 11. cap. quis nesciat ead. dist. & cap. Hæc autem. distinct. 30. De quo Alciat. de præsumpt. reg. 2. præsum. 30. & Cordub. in quæstionario lib. 4. quæst. 1. ergò abominanda prorsus est. 3. nam in doctrina amplectenda, vel rejicienda præcipua veritatis, & falsitatis ratio habenda est: sed doctrina antiqua quæ nempè olim nata fuit, & altissimas egit radices, nec adhuc expugnata, veritatem continet inconcussam, è contra doctrina nova redolet falsitatem, vel saltem habet illius præsumptionem: nam optimè dixit Bald. cons. 112. lib. 2. (Raro benè loquitur, qui contra omnes loquitur:) ex quo capite prohibetur novitas opinionum in Constit. Societ. p. 3. c. 1. lit. O. Igitur servanda est doctrinæ antiquitas, rejecta novitate.

Novitas & antiquitas conjungatur.

1452 Fateor adducta fundamenta pro utraque parte quæstionis habere magnā vim; ut studiosus Magister reddatur anceps, præferatne antiquitatem novitati, an è contra. Meus igitur erit labor tollere ambiguitatē conciliando utraque extrema, ita ut conjungatur cum antiquitate novitas, & optimus Doctor sciat veteri doctrinæ novā addere. Sic enim evadet instar scribæ illius docti apud Matth. 13. Ideo omnis scriba doctus in regno cælorum similis est patrifamilias, qui profert de thesauro suo nova, & vetera. Iuxta Cornelium scriba ille idē est atq; Doctor, & prædicator. SS. Augustinus, Hieronymus, Chrysost. & Hilarius Vetera, & nova accōmodant testamento veteri & novo. Optimè enim prædicatur, cum testamentū novū cōfirmatur, & illustratur ex veteri. Quia ut dixit Clem. Alex. lib. 1. pædag. num. 7. (Novum testamentum veteri lyterā in pretiū erat.) Habeat ante oculos quicunque Doctor Summum Doctorē Christum, qui ita cōjunxit veteri doctrinæ novā, ut legē veterem nova lege impleret. (Non veni (inquit) solvere legem, sed adimplere.) Matth. 5. Ad quem locum Isidorus Clarius: Vide (ait) quàm sit in eruenda suspicio novitatis: daturus celsiores leges, quæ novæ viderentur, docet eas nō adversari legi eorum. Denique Tertull. lib. 4. in Marc. cap. 21. conferens miracula nova Christi cū miraculis veteribus Patriarcharum exclamat: (O Christum in novis veterem!

Antiquitatis & novitatis copulatio.

1453 Optima evadet doctrina, si vel antiqua per novā exornetur, vel nova per antiquā roboretur. Nec hoc discrepat à jure Canon. cap. 1. de clericis peregri. ubi Pontifex monet in determinatione quæstionum recurrendum esse ad antiquas regulas, ut postea ex his fiat descensus ad novas. Nostrum dicendi modum Vicentius Lirinensis tractans illud Apostoli 1. ad Timot. 6. (O Timothee depositū custodi, devitans profanas vocum novitates,) exornat lib. adversus novitates cap. 26. in hunc modum: O Timothee, ò tractator, ò Doctor, si te divinum munus idoneum fecerit, pretiosas divini dogmatis gemmas exculpe, fideliter coaptā, adorna sapientē: adjice splendorē, gratiā, venustatē, intelligatur te exponere illustrius, quod antea obscurius credebatur, per te posteritas intellectū gratuletur, quod antea vetustas nō intellectū venerabatur: eadē tamē quæ didicisti, ita doce, ut cum dicas novè, nōn dicas nova. Hujus Doctoris vestigijs insistens Suar. tom. 4. de rel. g. tract. 10. lib. 5. cap. 3. num. 8. solum reprehendit novitatem antiquitati contrariam: nam si novitas (inquit) sit ad illius confirmationem, majoremq; illustrationem, & amplificationem, nō semper reprehendenda est.

Veteri nova doctrina conjunctio.

1454 Hæc sententia, quæ videtur conciliare duas oppositas pro novitate, & contra novitatē, ut à nobis recipiatur, & explicetur, supponendum est dupliciter posse doctrinā veterem cōjungi cum nova. 1. quando quis opinionem antiquam, in scholis trivialem, & communiter receptam novis illustrat explicationibus, novisq; roborat fundamentis. 2. quando in materia nova, seu nondū tractata novas movet quæstiones, excitatq; difficultates, quas tamen resolvit ex antiquis principijs, & hujusmodi resolutiones cōformat veteri, communiq; doctrinæ. Prior modus annectēdi nova doctrinā veteri, laudabilis est, & quidē utilis ad tollendum fastidiū, præbendumq; specimen ingenij absq; detrimento veritatis. Potest enim cōparari specialis laus ex modo sequēdi eādē opinionē, quā omnes sequūtur. Quod olim accepi à quodā primario hujus Academiæ Doctore explicatū

optima

optima similitudine, multorum scilicet qui eadem gradiuntur lata & regia via: nam cum omnes (dicebar) eodem loco ad eundem tendant, est tamen magna diversitas in modo tendendi: alter enim pompatico vehitur curru, alter generoso fertur equo, quidam desidi portatur in asino, quidam graditur pedes, & forsan discalceatus: sic potest evenire in multis sequentibus, ac tuentibus eandem opinionem.

Novum quid sit.

Addo Magistrum, qui ad ornatum, & fulcimétum opinionis antiquæ nova adderet, non esse dicendum docere nova: quod est juxta doctrinam Iuristarum. Novum enim non censetur quod reficitur, ut ex Iosepho Sesse Aragoniæ decis.153, num.23. tradit Barb. tom.2. collect. ad cap. significavit, de censib. num.3. Item ex Calderin. cons.11. in tit. de feud. & Crav. in cons. 223. n.12. docet Menoch. cons.702. n.15. quòd res nova non dicitur, quando alterantur solum accidentalia, remanente forma substantiali ipsius rei, ut putà si Episcopus rem solitam cócedi in feudum, infeudat sub novis pactis. Nam adhuc idem feudum antiquum, non novum appellatur.

Novitas optima quæ.

1455 Posterior modus cónectendi nova & vetera, scilicet excitádo novas quæstiones, easque decidendo ex antiquis principijs, & sententijs, laudatissimus est, proindeque dignissimus summis ingenijs, quibus præstiterunt S. Thomas sacræ Theologiæ fulgentissimum lumé, & noster Franciscus Suarius Granatésis Doctor eximius. Nam modus iste aptissimus est ad discutiédum tenebras, & reperiendum multas veritates, quæ in caligine ignorátiæ latét, proindeq; solú potest cadere in ingenium, quod instar solis rutilantis effulgeat.

Novitatis cupiditas mala, & periculosa.

Tandem moneo nonnullos dari Magistros novitatis cupidos, qui ut se valde ingeniosos exhibeant, & aliquid novi afferre videantur, in quæstionibus trivialibus opiniones absurdas & antiquatas, quas omnes authores sanæ mentis proculcatas abjecerunt, pro sua singulari diligentia, & subtili ingenio defendendas, & inculcandas suscipiunt, existimátes se tanto plus ingenij vires in earum defensione exhibere, quanto plus illæ carét viribus rationis, ne subsistant. Hos ego arbitror solú habere ingeniú, ut se ostédant malos electores; nó enim video quid novi afferant, sed solam malam electioné: eligunt enim ex jam repertis, quod omnes respuunt, & improbant. Caveant igitur à peccato gravi, cui se exponunt, Cupiditas enim novitatum (inquit Azor tom.1. lib.4. cap.13. q.5.) cum nimia est, & immoderata, culpam habet, lethalem quidem, quando gravi damno quenquam afficit, aut finis depravatus exquiritur: venialem verò, quando est de re vana, inutili, & levi.

QUÆSTIO V.

Qualiter se gerere debeat Magister in tradenda doctrina.

1456 Qualis esse debeat, doctrina tradenda à Magistro, nempe sana, pura, vera, clara, & brevis; & quomodo Magister novè non nove inculcare possit, satis ex quæstionibus hactenus discussis perspicuum est. Videndum superest, qualiter in eadem tradenda doctrina Magister se gerere debeat. Quod ut præstetur, Magister considerandus est prius in se moribus sanis integer: deinde in ordine ad discipulos doctrina sana instructus. Primum petitur ab utroque jure in Magistro: nam jure Canonico Can. convenientibus §. item Tarasius 1. quæst. 7. habetur Doctorum malorum doctrinam malam esse, & Can. dispensatio §. 1. dist. 43. Doctor dicitur vitiosus, qui docet, non ad finem, ut auditorem erudiat, sed ut alijs appareat ipsum scire. Quasi Doctor esse debeat in se integer vitæ, scelerisq; purus, ut ab hoc fonte in discipulos pura doctrina emanet. Iure civili l. Magistros C. de professor. & medic. lib.10. in Doctore postulatur excellentia morum, ut sæpe plus exéplo doceat, quam verbis: sitque prior & promior ad faciendum, quàm ad dicendum, habens præ oculis exéplar Doctorum Christum, qui cœpit facere, & docere, Act.1. Imitetur etiam Christi typum Salomonem, qui in tradenda doctrina se exhibuit Doctorem submissum, & ab omni invidia alienum: (Quam sine fictione didici, & sine invidia cómunico.) Sapient. 6. Multum igitur sua doctrina proficiat, si in ea tradenda, ita se gerat, ut fiat omnibus exemplar submissionis, largitatis, cæterarumque virtutum.

Exéplum vitæ in Doctore.

Doctrina attéperáda auditoribus.

1457 Secundum à Doctore requisitum, ut præclarè se gerat in docendo, est quòd ita sit omni scientiarú genere instructus, ut non statim velit omnem effundere, sed modú servet in doctrina cómunicáda, seq; auditorum capacitati attemperet. Summopere (inquit Petrus Gregorius lib.18. de Repub. cap.8. n.4.) „ præcavendum in primoribus studijs, ne „ ingenia auditorum ultra captum onerentur, ut doctrina sit proportionata capacita- „ ti audientium. Videtur hausisse hoc documentum à Quintiliano dictitare solito, (Oportere Magistrum instillare, non effundere.) Habent ut plurimum discipuli os nimis exiguum & angustum instar gutturnij: si igitur gutturnio implendo tota statim aqua effundatur, nec guttulam quidem recipiet: ut autem

„ contra Marcion. cap. 13. Omninò (inquit)
„ res Christiana sancta antiquitate stat: nec
„ ruinosa rectiùs reparabitur, quàm si ad ori-
„ ginem censeatur. Mirum igitur non est,
quod S. Bernar. Epist. 174. novitati tam effrænè
progeniem, vanamque parentem adscripserit.
„ Novitas (inquit) mater temeritatis, soror su-
„ perstitionis, filia levitatis.

Nova doctrina reijcienda.

1451 Fundatur 4. triplici ratione, quæ ex dictis facilè eruitur, & conficitur. 1. nam damnanda, & prorsus vitanda est illa doctrina, quæ à sacra Pagina, & Pontificibus, sanctisque Patribus improbatur: sed hactenus vidimus ab illis doctrinam novam improbatam, antiquam laudatam; ergo illa vitanda, hæc amplectenda. 2. quia illa magnopere eliminanda, & abominanda doctrina est, quæ ortum ducens à pessimis causis producit pessimos effectus: sed ita se habet doctrina nova: habet enim ortum ab infelicissimis parentibus, quales numerat Ctesensis in hunc modum: Valeant (inquit)
„ novitates partim ex Inscitia, partim ex in-
„ tolerabilia arrogantia natæ. Deinde habet pessimos effectus, cùm producat hæreses juxta proximè dicta, & pariat discordias, ut fumitur ex cap. Nolite distinct. 11. cap. quis nesciat ead. dist. & cap. Hæc autem. distinct. 30. De quo Alciat. de præsumpt. reg. 2. præsum. 30. & Cordub. in quæstionario lib. 4. quæst. 1. ergò abominanda prorsus est. 3. nam in doctrina amplectenda, vel rejicienda præcipua veritatis, & falsitatis ratio habenda est: sed doctrina antiqua quæ nempe olim nata fuit, & altissimas egit radices, nec adhuc expugnata, veritatem continet inconcussam, è contra doctrina nova redolet falsitatem, vel saltem habet illius præsumptionem: tam opti nè dixit Bald. cons. 112. lib. 2. (Ratò benè loquitur, qui contra omnes loquitur;) ex quo capite prohibetur novitas opinionum in Constit. Societ. p. 3. c. 1. lit. O. Igitur servanda est doctrinæ antiquitas, rejecta novitate.

Novitas & antiquitas cum jungatur.

1452 Fatent adducta fundamenta pro utraque parte quæstionis habere magnã vim, ut studiosus Magister reddatur anceps, præferatne antiquitatem novitati, an è contra. Meus igitur erit labor tollere ambiguitatẽ conciliando utraque extrema, ita ut conjungatur cùm antiquitate novitas, & optimus Doctor sciat veteri doctrinæ novã addere. Sic enim evadet similar scribæ illius docti apud Matth. 13.
„ Ideo omnis scriba doctus in regno cælorum
„ similis est patrifamilias, qui profert de the-
„ sauro suo nova, & vetera. Iuxta Cornelium scriba ille idẽ est atq; Doctor, & prædicator. SS. Augustinus, Hieronymus, Chrysost. & Hilarius Vetera, & nova accõmodant testamento veteri & novo. Optimè enim prædicatur, cum testamẽtũ novũ cõfirmatur, & illustratur ex veteri.

Quia ut dixit Clem. Alex. lib. 1. pædag. num. 7. (Novum testamentum veteri lytera in pretiũ erat.) Habeat ante oculos quicunque Doctor Sanum unum Doctorẽ Christum, qui ita cõjunxit veteri doctrinæ novã, ut legẽ veterem nova legẽ impleret. (Non veni (inquit) solvere legem, sed adimplere.) Math. 5. Ad quem locum Isidorus Clarius: Vide (ait) quàm sit in eruenda
„ suspicio novitatis: datorus celsiores leges,
„ quæ novæ viderẽtur, docet eas nõ adversari
„ legi eorum. Denique Tertull. lib. 4. in Marc. cap. 21. conferens miracula nova Christi cũ miraculis veteribus Patriarcharum exclamat: (O Christum in novis veterem!)

Antiquitatis & novitatis copulatio.

1453 Optima evadet doctrina, si vel antiqua per novã exornetur, vel nova per antiquã roboretur. Nec hoc dissrepat à Iure Canon. cap. 1. de clericis peregri, ubi Pontifex monet in determinatione quæstionum recurrendum esse ad antiquas regulas, ut postea ex his fiat descensus ad novas. Nostrum dicendi modum Vicentius Lirinensis tractans illud Apostoli 1. ad Timot. 6. (O Timothee depositũ custodi, devitans profanas vocum novitates,) exornat lib. adversus novitates cap. 26. in hunc
„ modum: O Timothee, ò tractator, ò Doc-
„ tor, si te divinum munus idoneum fecerit,
„ pretiosas divini dogmatis gemmas exculpe, fi-
„ deliter coaptã, adorna sapienter: adjice splen-
„ dorẽ, gratiã, venustatẽ, intelligatur te expo-
„ nente illustriùs, quod antea obscurius crede-
„ batur, per te posteritas intellectũ gratuletur,
„ quod antea vetustas nõ intellectũ venerabatur: eadẽ tamẽ quæ didicisti, ita doce, ut cum
„ dicas novè, nõn dicas nova. Hujus Doctoris vestigijs insistens Suar. tom. 4. de relig. tract. 10. lib. 5. cap. 3. num. 8. solum reprehendit novitatem antiquitati contrariam: nam si novitas (inquit) sit ad illius confirmationem, majoremq; illustrationem, & amplificationem, nõ semper reprehendenda est.

Veteri cum nova doctrina bona conjunctio.

1454 Hæc sententia, quæ videtur conciliare duas oppositas pro novitate, & contra novitatẽ, ut à nobis recipiatur, & explicetur, supponendum est dupliciter posse doctrinã veterem cõjungi cum nova. 1. quando quis opinionem antiquam, in scholis trivialẽ, & communiter receptam novis illustrat explicationibus, novisq; roborat fundamentis. 2. quando in materia nova, seu nondum tractata novas movet quæstiones, excitatq; difficultates, quas tamen resolvit ex antiquis principijs, & hujusmodi resolutiones cõformat veteri, communique doctrinæ. Prior modus annectẽdi novã doctrinã veteri, laudabilis est, & quidẽ utilis ad tollendum fastidiũ, præbendumq; specimen ingenij absq; detrimento veritatis. Potest enim cõparari specialis laus ex modo sequẽdi eadẽ opinionẽ, quã omnes sequuntur. Quod olim accepi à quodã primario hujus Academiæ Doctore explicatũ optima

Modus explicatur.

optima similitudine, multorum scilicet qui eadem gradiuntur lata & regia via: nam cum omnes (dicebat) eodem loco ad eundem tendant, est tamen magna diversitas in modo tendendi: alter enim pompatico vehitur curru, alter generoso fertur equo, quidam delidi portatur in asino, quidam graditur pedes, & forsan discalceatus: sic potest evenire in multis sequentibus, ac tuentibus eandem opinionem.

Novum quid sit. Addo Magistrum, qui ad ornatum, & fulcimentum opinionis antiquæ nova adderet, non esse dicendum docere nova: quod est juxta doctrinam Iuristarum. Novum enim non censetur quod refiritur, ut ex Iosepho Sesse Aragoniæ decis. 153. num. 23. tradit Barb. tom. 2. collect. ad cap. significavit, de censib. num. 3. Item ex Calderin. cons. 11. in tit. de feud. & Crav. in cons. 213. n. 12. docet Menoch. cons. 702. n. 15. quòd res nova non dicitur, quando alterantur solùm accidentalia, remanente forma substantiali ipsius rei, ut putà si Episcopus rem solitam cócedi in feudum, infeudat sub novis pactis. Nam adhuc idem feudum antiquum, non novum appellatur.

Novitas optima qua. 1455 Posterior modus connectendi nova & vetera, scilicet excitãdo novas quæstiones, easque decidendo ex antiquis principijs, & sententijs, laudatissimus est, proindeque dignissimus summis ingenijs, quibus præstiterunt S. Thomas sacræ Theologiæ fulgentissimum lumẽ, & noster Franciscus Suarius Granatẽsis Doctor eximius. Nam modus iste aptissimus est ad discutiẽdam tenebras, & reperiendum multas veritates, quæ in caligine ignotãtiæ latẽt, proindeq; solũ potest cadere in ingenium, quod instar solis rutilantis effulgeat.

Novitatũ cupiditas mala, & periculosa. Tandem moneo nonnullos dari Magistros novitatis cupidos, qui ut se valde ingeniosos exhibeant, & aliquid novi afferre videantur, in quæstionibus trivialibus opiniones absurdas & antiquatas, quas omnes authores sanæ mentis proculcatas abjecerunt, pro sua singulari diligentia, & subtili ingenio defendendas, & inculcandas suscipiunt, existimãtes se tanto plus ingenij vires in earum defensione exhibere, quanto plus illæ carẽt viribus rationis, ne subsistant. Hos ergo arbitror solũ habere ingeniũ, ut se ostẽdant malos electores: nó enim video quid novi afferant, sed solam malam electionẽ: eligunt enim ex jam repertis, quod omnes respuunt, & improbant. Caveant igitur à peccato gravi, cui se exponunt. Cupiditas enim novitatum (inquit Azor tom. 1. lib. 4. cap. 13. q. 5.) cum nimia est, & immoderata, culpam habet, lethalem quidem, quando gravi damno quenquam afficit, aut finis depravatus exquiritur: venialem verò, quando est de re vana, inutili, & levi.

QUÆSTIO V.

Qualiter se gerere debeat Magister in tradenda doctrina.

1456 Qualis esse debeat doctrina tradenda à Magistro, nempe sana, pura, vera, clara, & brevis; & quomodo Magister novè non nove inculcare possit, satis ex quæstionibus hactenus discussis perspicuum est. Videndum superest, qualiter in eadem tradenda doctrina Magister se gerere debeat? Quod ut præsteiur, Magister considerandus est prius in se moribus sanis integer: deinde in ordine ad discipulos doctrina sana instructus. Primum petitus ab utroque jure in Magistro: nam jure Canonico Can. convenientibus §. item Tarasius 1. quæst. 7. habetur Doctorum malorum doctrinam malam esse, & Can. dispensatio §. 1. dist. 43. Doctor dicitur vitiosus, qui docet, non ad finem, ut auditorem erudiat, sed ut alijs appareat ipsum scire. Quasi Doctor esse debeat in se integer vitæ, scelerisq; purus, ut ab hoc fonte in discipulos pura doctrina emanet. Iure civili l. Magistros C. de profess. & medic. lib. 10. in Doctore postulatur excellentia morum, ut nẽpe plus exẽplo doceat, quàm verbis: sitque prior & promtior ad faciendum, quàm ad dicendum, habens præ oculis exẽplar Doctorum Christum, qui cæpit facere, & docere, Act. 1. Imitetur etiam Christi typum Salomonem, qui in tradenda doctrina se exhibuit Doctorem submissum, & ab omni invidia alienum: (Quam sine fictione didici, & sine invidia cómunico.) Sapient. 6. Multum igitur sua doctrina proficiat, si in ea tradenda, ita se gerat, ut fiat omnibus exemplar submissionis, largitatis, cæterarumque virtutum. *Exẽplum vitæ in Doctore.*

1457 Secundum à Doctore requisitum, ut præclarè se gerat in docendo, est quòd ita sit omni scientiarũ genere instructus, ut non statim velit omnem effundere, sed modũ servet in doctrina cómunicãda, seq; auditorum capacitati attemperet. Summopere (inquit Petrus Gregorius lib. 18. de Repub. cap. 8. n. 4.) „ præcavendum in primoribus studijs, ne „ ingenia auditorum ultra captum onerentur, ut doctrina sit proportionata capacitati audientium. Videtur hausisse hoc documentum à Quintiliano dictitare solito, (Oportere Magistrum instillare, non effundere.) Habent ut plurimum discipuli os nimis exiguum & angustum instar gutturnij: si igitur gutturnio implendo tota statim aqua effundatur, nec guttulam quidem recipiet: ut autem *Doctrina attẽperãda auditoribus.*

 im-

impleatur, necesse est quod guttatim liquor illi instilletur. Præcipiunt hunc docendi morem jura, suadent sacræ Paginæ exempla. Nam juxta Glos. Doctoribus in proœm. lib. 6. Doctor debet se ipsum, & verba sua secundùm audientiũ capacitatem & ingenium coaptare. Doctor enim (subjungit) qui ea docet, quæ ab auditoribus intelligi non valent, non eorum utilitatem, sed sui ostentationem facit. Non discrepat Clem. 1. de Magistris, ubi Glos. v. Doctoratus. Doctor (inquit) volens auditoribus proficere, debet se talem exhibere, ut pro ingenio addiscentium semetipsum possit adaptare, & verbi sui ordinem pro audientium capacitate dirigere.

Discipuli Dei sunt Angeli & homines.

1458 Quantum exempla sacræ Paginæ suadeant doctrinæ inculcandæ moderationem, ne scilicet discipulorum captum excedat, fiet planum ex sequentibus. Æternus Parens supremi Doctoris munus rectè obivit, cum suam doctrinam, scilicet divinum Verbum à se productum discipulis Angelis, & hominibus attemperavit, ut Angeli Verbum spirituale spiritualiter intelligerent, homines Verbum idem jam factum carnem, tanquam librum scriptum perciperent. Quò spectat illud: Eructavit cor meum verbum bonum: dico ego opera mea Regi. Lingua mea calamus scribæ velociter scribentis. Psal. 44. S. Thom. Valent. conc. 1. de Concep. Virgin. sic exponit in rem nostram: Eructavit cor meũ Verbum bonum, sed Angelis: & placuit scribere illud pro mortalibus, ut in uno eodemque libro Angelus & homo legeret. Verbũ priùs eructatum, deinde scriptum narrat: ut unum idemque Verbum olim de eructatione Angelis pervium, jam de scriptione hominibus corporaliter legendum proponatur, ut sic Æterni Parentis & præceptoris doctrina omnibus pro captu attemperetur.

Magister Christus se accommodat discipulis.

1459 Quid de alio summo Doctore Christo, quem Æternus Parens misit, ut doceret mundum? Semper voluit suam doctrinam accommodari & proportionari discipulis omnibus. Unde cum in cæna haberet sermonem ad discipulos Ioan. 16. (Multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modò.) Solum instillavit doctrinam, cujus pro tũc erant capaces, reservans aliam sublimiorem, quæ illorum captum excedebat. Fixerat olim Sponsa oculos in Christum suspensio obrutu, immotisque palpebris contemplata dilectum: cui ille. (Averte oculos tuos à me: quia ipsi me avolare fecerunt.) Cant. 6. Cur præcipit oculorum declinationem, & aversionem sponsæ, quæ in nullum aliud pulchrius objectum poterat volupruosiùs & utiliùs oculos conjicere? Causam subdit S. Ambrosius: Vult averte re illam oculos, ne eam considerans, quòd jam ad superiora sequi possit, elevetur, & cæteras animas derelinquat. Quasi diceret, averte oculos: te enim ad hauriendam doctrinam me conspiciente, stylus erigitur, & quodammodo à sublimia evolat pro exquisita, ac sublimi scientia tibi infundenda: & hoc cum detrimento cæterarum animarum, quæ tardiores sunt, proindeque nequeunt tantam sublimitatem assequi: mei autem muneris est doctrinam omnibus attemperare.

1460 Doctor gentium Apostolus, quam supremus Doctor Christus electionis vas ad portandum nomen suum designavit, ita se suamque doctrinam accommodavit omnibus, pro omnium salutem obtinenda, ut dixerit 1. ad Corinth. 9. (Omnibus omnia factus sum, ut omnes facerem salvos.) Suam doctrinam omnibus secundùm eorum capacitatem impertiebat, sublimiorem perfectis, submissiorem imperfectis, & adhuc lactentibus. Unde 1. ad Corin. 2. Sapientiam (inquit) loquimur inter perfectos.) Irenæus lib. 5. cap. 6. quid pro perfectis accipiat, exponit: dicens (inquit) perfectos eos qui acceperunt Spiritum sanctum, & omnibus loquuntur linguis per Spiritum Dei, quemadmodum & ipse loquebatur. Noster Cornelius ad locum Apostoli, Sapientiam sic interpretatur: idest profundiorem, & altiorem rerum fidei explicationem, uti de modo, consilio, & fide incarnationis, passionis, & redemptionis Christi. Hanc (subjungit) non rudibus initio, sed provectis perfectisque loquor, & edissero. Idem Apostolus 1. ad Corint. 3. (Tanquam parvulis in Christo lac vobis potum dedi, non escam.) Alludit Paulus ad locum Isaiæ 28. ubi habetur: Quem docebit scientiam, & quem intelligere faciet auditum? Ablactatos à lacte, & avulsos ab uberibus. Ex Ambros. Theoph. S. Thoma, & Anselmo, quid pro lacte & esca intelligatur, declarat Cornelius nu. 95. Lac (inquit) vocat Apostolus faciliorem, suaviorem, & simpliciorem doctrinam de Christi humanitate & gratia, ac redemptione: qualis convenit cathecumenis recens conversis, & adhuc carnalibus: escam, id est solidum cibum, vocat perfectiorem, & de altioribus mysterijs doctrinam, uti de Deo, & de spiritualibus. Habemus igitur quantum Doctor Gentium in tradenda doctrina se omnibus accommodet.

Doctrina accommodanda.

Methodus docendi.

1461 Ut prædicta magis innotescat, & quomodo in particulari faciẽda sit auditoribus doctrinæ accommodatio, constat ex quæst. 1. & constabit ex dicendis. Imprimis Doctor esse debet cautus, ne proferat tacenda, vel dicenda retineat. Glos. Doctoribus in proœm. lib. 6. Item Doctor volens probare suam conclusionem, debet allegare legem, & quotam ipsius, ut fecit Papa allegando Innocentium. Can. si Romanorum dist. 19. Debet tamen in allegationibus servare moderatio.

Brevitas in dictando. rationem, & in dictando ac exponendo abstinere à superfluitate verborum. Nam debet cōclusivè loqui, & pauca, sed utilia effundere, ut notat Rolandus tom.3. cons.36. num.26. ex Romano sing.780. Nam boni est advocati (ut notat Aret. cons.120.) summatim loqui; & pauca idonea effundere utilius est, quàm multis inutilibus hominem prægravare. Bona enim allegatio juxta Abbatem in proœm. Decretal. col. 2. inficitur & obnubilatur ob nimiam allegationem, & sinistra oritur suspicio contra allegantem. *Allegatio moderata esse debet.* Quantum igitur optimum Doctorē multiloquium & verbositas dedeceat, ex eo potest conjectari, quòd advocatus nimis verbosus de jure cōmuni potest ab officio removeri. Glos. singularis in l. ex ea parte ff. de postul. & Paris de Puteo tract. synd. v. judex in tribunali n.3. Item judex advocatorum dictis potest finem imponere, quando sibi visum fuerit. l. proximè ff. de his quæ in testam. delen.

1462 *Jurare in verba Magistri an expediat:* Possumus claudere hanc quæstionem pulchra, & minimè triviali difficultate, an expediat pro tradenda doctrina, quòd tam lectores, quàm auditores, proindeque universa schola certi alicujus Doctoris sequantur doctrinam: seu (ut aiunt) jurent in verba Magistri? Pro parte affirmativa non inveni aliquem authorem, qui illam disertis verbis assereret: habemus tamen exempla gravissimorum, imò fere omnium Patrum Dominicanorum, & Franciscanorum, quorum illi doctrinam Angelici S. Thomæ, hi doctrinam subtilis Doctoris Scoti jurati defendunt. Habimus etiam Patres Societatis Iesu, qui licèt jurejurando non obstringantur, tamen professores sacræ Theologiæ peculiari regula tenentur sequi doctrinam Angelici Doctoris. Quantopere autem nostra Societas id commendet, & præcipiat, constat ex Congreg. V. can. 9. Se-
,, quantur nostri Doctores in Scholastica
,, Theologia doctrinam D. Thomæ, juxta pra-
,, xim in libro de ratione studiorum ponen-
,, dam, & a P. Præposito Generali explican-
,, dam. Neque deinceps in cathedras Theolo-
,, gicas promoveantur, nisi qui D. Thomæ do-
,, ctrinæ benè affecti fuerint: ab ea verò alie-
,, ni, à docendi munere repellantur.

1463 *Juramentio in verba Magistri.* Sumitur 1. ex Apostolo 1. ad Corinth.13. ubi hortatur omnes ad idem sapiendum, ut pacem habeant: (Perfecti estote, exhortamini, idem sapite, pacem habere.) Quasi nullam essent pacem, & concordiam habituri, si diversa saperent, seu doctrinas diversas admitterent, & non potius unam eandemque haurirent jurantes in verba unius præceptoris Christi. Similiter ad Philippens.3. eosdem monet ad persistendum in eadem sa-
,, pientia, & norma doctrinæ: Ad quod per-
,, venimus, ut idem sapiamus, & in eadem
,, permaneamus regula. Non potest autem schola aliqua in eadem persistere sapientia, nisi certi alicujus Magistri doctrinam sequatur. 2. ex ratione; quia prima laus; imò præcipuus finis litterariæ Reipublicæ est comparare, & retinere doctrinam veram, puram, & sanam: hoc autē non meliùs assequi potest, quàm loquendo doctrinam jandiu probatam alicujus insignis Doctoris. 3. ex absurdo, quia si non compellantur professores, & auditores jurare in verba alicujus certi Doctoris, existet libertas opinandi cum magno detrimento boni communis: & unusquisque pro suo libito, & effreni cupiditate dicendi nova, habendique sectatores, nihil impensiùs conabitur quàm deviare à reliquis. Cui tanto malo non occurretur opportuniùs, quàm fræno prædicti juramenti.

3464 *Authoritas juramentum in verba Magistri.* Nihilominus pro parte negativa unum invenio Pellizarium tom.2. tract.8. cap.4. sect.1. num.69. id negantē saltem in disciplinis Philosophicis. Fundari potest 1. quia multum imminuetur de authoritate professorum, si jurent in verba alicujus certi Doctoris: nunquam enim poterunt facere sua authoritate opinionem communem, quanvis mille professores id asserant, ut rectè notant Sanch. lib.1. Decal. cap.9. num.9. Roland. tom.2. cons.100. num.5. & Curt. jun. cons. 63. num.3. Nam imitabuntur aves, quæ quando una volat, omnes aliæ sequuntur. 2. quia licèt Doctor ille sequendus, eximius sit, evenire potest, ut teneat aliquam doctrinam communi aliorum judicio minùs probabilem, & minùs cohærentem: durum igitur, imò dissonum erit cogere omnes ad illam sequendum. 3. quia si omnes tenerentur insistere vestigijs alicujus certi Doctoris, compelli deberent philosophari eodem modo, & non solum defendere resolutiones, sed etiam eadem fundamēta, quibus nituntur: hoc autem est moraliter impossibile, cum hominum ingenia sint maximè diversa, & omninò prona ad judicandum diversimodè, præsertim in materia topica. 4. quia ad progressum Academiarum multum confert æmulatio, & fervor in concertationi-
,, bus, juxta illud M. Tullij lib. 2. Tuscul. In ipsa
,, (inquit) Græcia philosophia tanto in hono-
,, re nunquam fuisset, nisi doctissimorum cō-
,, tentionibus, dissentionibusque viguisset. At si tam professores, quàm auditores jurent in verba alicujus insignis Doctoris, cessabunt cōtentiones, & dissentiones litterariæ; ergo & progressus Academiarum. 5. quia constat nōnullos, qui tenebantur inhærere doctrinæ certi authoris, forte à tali obligatione liberos, v. g. quia assumpti fuerant ad Episcopatum, statim mutavisse sententiam, quam antea mordicùs defenderant. Hoc autem satis indicat illos antea defendisse contra id quod senserant.

In hac gravissima materia non audeo absolutum promere judicium pro alterutra parte,

ne exponat periculo errandi, & videat condemnare quod faciunt ex statuto viri religiosissimi, & doctissimi. Illud tamen velim monere, prædictum jusjurandum esse remedium efficacissimum, frænumque aptissimum ad coercendum libertatem opinandi, quæ potest indies crescere, gliscente honoris libidine, in maximum detrimentum, imò ruinam totius Reipublicæ Christianæ. Quæ mala, si impendeant, curabunt Prælati avertere hoc, vel alijs remedijs præsentioribus.

QVÆSTIO VI.

An sit optima ratio tradendæ doctrinæ, quæ in Societate observatur?

1465 Pater Fráciscus Pellizarius tom.2.tract.8. cap.4. sect. 2.núm.68.quærit quænam ratio docendi videatur utilior in scholis regularium: & respondet eam videri utiliorem, quæ servatur à patribus Societatis Iesu, nec non ab alijs religiosis: nempe, ut discipulis tradantur materiæ, sive Theologicæ, sive Philosophicæ non sola voce, ac expositione textus Aristotelis v.g. aut S. Thomæ Aquinatis, sed dictando scripta, & tradendo quæstiones ad materiam, quæ legitur spectantes. Ratio est, quia ex una parte labilis est hominis memoria, ideoque eget asylo, ad quod in casu oblivionis confugiat (quod utique præstant scripta in scholis recepta) ex alia parte sola explicatio textus non ita acuit, & excitat ingenia discipulorum, sicut acuit & excitat tractatio quæstionum: cum per hanc diversarum opinionum momenta, & rationes examinentur, sicque magis innotescat veritas, seu (ut rectiùs loquar) probabilitas sententiæ, quam unusquisque amplectitur. Sicut enim indicat Aristot. 1.cæli tex.105. contrariæ sententiæ dubitare nos faciunt, & animadvertere difficultatum nodos, quibus nostra opinio obstringitur. Hæc Pellizarius, meritò commendans, & probans rationem tradendi doctrinam, quam observant professores Theologiæ, & Philosophiæ in Societate.

Doctrina tradenda optima ratio.

1466 His addere possumus quátam curam adhibeat Societas ne pervertatur ordo in doctrina inculcanda, sed omnia suis locis opportunè & tempestivè tractétur. Hoc non aptiùs præstabimus, quàm transcribendo ordinationem pro studijs superioribus, ex deputatione, quæ de illis habita est in Congregatione nona Generali, quam R. P. Generalis Franciscus Piccolomineus misit ad Provincias anno 1651. Et ita habet. Et si summæ semper curæ Societati fuerit soliditas & uniformitas doctrinæ methodusque ordinata illam tradendi in scholis, eaque laude professores nostri, ut plurimùm excelluerint magno Ecclesiæ & Reipublicæ Christianæ bono: nihilominus non defuerunt querelæ graves ex varijs provincijs de aliquibus Magistris tam Philosophiæ, quam Theologiæ, tum in octava, tum in nona Congregatione, quòd invenerent ordinem præscriptum in Ratione studiorum, Metaphysica, & Animastica tractantes in Logica: Theologica in Philosophia, Philosophica in Theologia, & in hac miscerent sæpe quæstiones assignatas uni anno, materijs alterius, permagno incommodo auditorum. &c.

Methodus perversa doctrinæ

1467 Hæc & his similia magno sensu ubi Provinciarum aliquot nomine conventui generali postremo fuissent exposita, commota est non leviter Congregatio: timensque ne malum ex paucorum culpa ortum latiùs serperet, statim omnibus viribus occurrendum censuit. Quare cum jussisset deputari de suo corpore quosdam patres ex varijs Assistentijs, in re litteraria, & docendi munere diu multumque exercitatos, qui quæ proponebantur circa studia in Societate, expenderent, injunxit ijsdem, ut radices querelarum accuratè inspicerent, & remedia opportuna suggererent. &c.

Censuerunt igitur memorati Patres, primis incommodis ex perturbato ordine docendi, & inutilibus quæstionibus, satis provisum esse, & iri, si observentur diligenter quæ præscripta sunt in Ratione studiorum: & quidem quod ad Philosophiam attinet, si acurentur quæ statuuntur in regulis tum præfecti studiorum, tum professoris Philosophiæ, secuturum nempe inde, ut Logicus tractet materias illas, quas tradit Porphyrius in sua Isagoge, & Aristoteles in prædicamentis, in libris de interpretatione, Priorum, & Posteriorum, cum cautionibus in Ratione studiorum expressis: ut Physicus explicet eas, quas Aristoteles in octo libris Physicorum, in libris de Cœlo, & Meteorologicis, & primo libro de Generatione: denique ut Metaphysicus eas, quas in secundo libro de Generatione, in libris de Anima, & Metaphysicorũ disputat Aristoteles, cum similibus cautionibus. Attendat itaque ad hæc præfectus studiorum, nec sinat istas quæstiones prætermitti, vel earum locum occupari ab alijs, quas Aristoteles non attingit, vel necessariam cum ijs non habent connexionem, nec continentur sub objecto cuilibet parti Philosophiæ proposito.

Philosophia docenda methodus.

1468 Atque ut expressiùs aliquid indicetur, & satisfiat postulato unius provinciæ, quæ hæc optabat enucleatius declarari: Præfectus studiorum nō sinat omitti in

Logica inculcanda methodus

in Logica uberem de modo & regulis definiendi, dividendi, argumentandi tractationem; de conversione, oppositione propositionum; de argumentatione, & syllogismo: ita ut discipuli nostri plenam habeant notitiam de infallibilitate consequentiarum formalium. Caveat etiam omnino, ut explicentur ea quæ de perfecta demonstratione tradit Aristoteles in libris Posteriorum, tum de scientia, prout est in Ratione studiorum. E contrario non permittat professores immorari in disputatione de ente rationis, nisi paucissimis diebus, adeo ut trium, vel quatriduoi spatium non excedant. Non disputent etiam de distinctione virtuali in divinis, vel de præcisionibus objectivis divinarum perfectionum: sed supponant ex Theologia quod de his quæstionibus sentiendum est. Tractatū de signis mentalibus remittant ad libros de Anima: & potissimum illud: Quid sit verbum mentis: Quæ cognitio possit esse in se ipsam reflexa, & seipsam repræsentare vel adequatè, vel inadequatè. De relationibus item divinis sine ulla discussione supponant ex fide, vel Theologia quid necesse videbitur, dum agūt de prædicamento Relationis. In prædicamento verò substantiæ de subsistentia, vel ente supernaturali nihil dicant. Dum tractant de futuris contingentibus, nullo modo ingrediantur disputationem de scientia media, nec de modo quo Deus cognoscit futura, seu absoluta, seu conditionata, sed supponant quod in fide & Theologia docetur. Similiter denique Logicæ, dum tradunt tractatum de scientia, nihil specialiter dicant de scientia divina: sed hæc omnia & illarum quæstiones remittant ad Theologos. Idemque dicendum de similibus ab scopo Logico alienis.

Physicæ tractandæ ratio.

1469 In Physica secundo anno curet idem præfectus, ut Aristotelicæ definitiones principiorum, causarum, naturæ, motus, continui, infiniti, & similes accuratè explicentur: ut juxta ejusdem Aristotelis ordinem de iisdem rebus disputentur, quorum scientia ad naturalem Philosophiam propriè spectat. In libris de cœlo naturam, & qualitates, & influxum cœlorum in sublunaria ne prætermittant. In primo de generatione, ea quæ tradit Aristoteles de generatione & corruptione, de alteratione & actione similis in simile, de reactione, aliaque ejusmodi accuratè discutiant. Caveat autem ne occasione agendi de principiis, & causis, ingrediantur disputationem de principiis & processionibus divinis: multo verò magis abstinendum tunc his, cum alibi à disputatione de actionibus liberis Dei. Nihil autem dicant de materia spirituali, aut de compositione ex ea. Dum agunt de concursu causæ primæ poterunt quidem disputare de prædeterminatione physica, sed per principia naturalia: non examinando, sed supponendo principia Theologica. Ideo in materiam de infinito, aut de possibili infinito categorematico non descendant, aut quæ ex professo hic agant de potentia obedientiali, aut de virtute principali creandi, non communicari posse alicui creaturæ: nec de æternitate Dei disceptent ubi de duratione creata agendum. In libris de cœlo prætereant quæstiones quæ de opere sex dierum ad Theologum, aut sacræ Scripturæ interpretem spectant. In libris de generatione ad quæstionem de conversione Eucharistica, aut augmento intensivo charitatis ne divertant.

1470 Tertio anno idem Præfectus diligenter det operam, ut in libro secundo de generatione professores tractent de natura elementorum, de primis qualitatibus, earumque seu descriptionibus, seu definitionibus ab Aristotele traditis. De motu etiam & qualitatibus motricibus, de eorū mixtione (nisi jam antea hoc egerint) & similibus. In libris verò de anima disputent de vivente & vita: de anima, ejusque potentiis, & operationibus: speciebus quidem, vegetativa, sensitiva, & accuratissimè de rationali. In Metaphysica denique de ente & proprietatibus entis: de natura substantiæ & accidentis: de subsistentia, aliisque similibus. De Deo quoque agere poterunt, quoad lumine naturali cognosci valet. Caveat verò, ne ad ea tractanda digrediantur quæ Theologici instituti sunt propria. Quare in disputatione non ad materiā de specie Dei, sive impressa sive expressa, aut de miraculosa mortuorum resuscitatione, nec in Metaphysica ad disputationem de subsistentia increata, aliaque similes divertere sinantur.

Metaphysicæ tradendæ ratio.

1471 In Theologia porrò, ut resecentur quæstiones inutiles, & profuturæ ordinatiùs tradantur; observent diligenter professores quod dictum est de Philosophis, ut materias percurrant singulorum annorum proprias, hoc est tractatas à D. Thoma in ea parte, quæ cuique anno assignatur: id enim si fideliter præstiterint, nihil multum temporis superesse ad quæstiones inutiles agitandas. Illud verò etiam enitantur omnes, ut quæstiones, quas tractant, connectant cum quæstionibus S. Thomæ, & articulis significent quò quidque pertineat; ut appareat ea, quæ disputant, esse velut commentarium textui S. Thomæ respondentem: atque hoc agere ipsis, non ut nova & incognita priùs discipulis proponant, sed ut elucident vetera; ut sit additio potiùs doctrinæ ad doctrinam, quàm successio novæ in locū veteris jam sepultæ. Quod enim potest esse operæ pretium, aut quæ laus, scholasticos habere novarum quidem propositionum scientes, sed antiquarum imperitos? Verùm ut hæc faciliùs assequamur, & quod præstitum est in Philosophicis, uberiùs & distinctiùs

Theologiæ tradendæ ratio.

dinctiùs præstetur in Theologicis, quæ sunt multo maioris momenti, subjicietur hic Index variarum quæstionum, juxta ordinem Summæ Angelici Doctoris, quas Magistri, omissis extraordinarijs, & insolitis, tractate cum laude possunt, & magna ex parte debent.

Hæc omnia habentur conceptis, & à nobis transcriptis verbis in præcitata Ordinatione, quæ edita fuit ex præscripto Societatis Congregatæ; & libuit ad extensum proferre, ut intelligant nostri professores, qualem in tradenda doctrina methodum ab illis exigat Societas; & intelligant tum nostri, tum alieni quantum Societas aversetur, coretque prorsus abolere, vel impedire præposteram, vel inversam docendi rationem. Sicut enim optima methodus, quæ consistit in rebus suo loco, ac tempore opportunè, & tempestivè tractandis, valdè conducit ad scientias comparandas, quæ est Academiarum & studiorum finis, ita ex opposito doctrinam tradere sine methodo obstabit multum disciplinis assequendis, non sine magno studiosorum, & universæ Reipublicæ litterariæ incommodo.

DISPVTATIO VI.

De obligationibus Doctorum.

1472 Quamvis multa in superioribus vel perstricta leviter, vel tractata diffusè contineant nonnullas Doctorum obligationes, quæ concernunt ipsorum graduationem, dignitatem, oppositionem ad cathedram, potestatem, privilegia, & doctrinam, de quibus instituimus, & jam absolvimus quinque præcedentes disputationes, tamen hac sexta conabimur ex professo obligationes Doctorum exponere dilucidiùs, & uberiùs, ut planè innotescat qualis debeat in se esse Doctor, qualis erga discipulos, qualis erga omnes; ac tandem in specie qualiter obstringatur Doctor medicus.

QVÆSTIO I.

Qualis esse debeat Magister in se, ut possit rectè exercere suum munus?

Præceptores apprimè docti & conscientiosi. Auspicamur obligationes Doctoris à prima & veluti radicali obligatione, quæ consistit in aptitudine ad magisterium. Nam ante quàm illud quis suscipiat, tenetur esse, vel fieri aptus, ut exerceat. Graviter enim peccabit quis si magisterio se ingerat indignus & ineptus, propter manifestum periculum, cui se exponit, depravandi auditores. In quo autem consistat hujusmodi aptitudo, seu sufficientia, paucis exponit Petrus Gregor. de Rep. lib. 18. cap. 2. num. 5. In optimo præceptore (inquit) requiruntur tria, doctrina, mores, & diligentia. Doctrina sit sana, elegans, non scurrilis aut rustica. Mores sint non ornatu prisco, sed emendati, probi, exemplares. Diligentia in interpretandis lectionibus non perfunctoria, & in moribus discipulorum observandis. Hæc ex leg. Magistros Cod. de profess. & medic. lib. 10. & l. unic. C. de profess. qui in Vrbe Constantin. & l. meruerunt C. eit. 15. lib. 12. & cap. 1. & ibi Glos. pen. de Magistris.

1473 Quod attinet ad primum, certum omnino est debere Magistrum, ea facultate, quam professurus est, sufficienter instructum esse. *Magister sciens.* Dubitatur, an deceat Magistrum postquam in magisterio constitutus est, ab alijs discere? Negabit aliquis ex textu in cap. quod Ecclesiasticis §. ecce dist. 36. ubi statuitur eum qui intendit alios docere, priùs oportere discere, quasi disciplina in præceptore debeat antecedere doctrinam. Concinit Glos. 1. ad cap. cum in Magistrum 49. de elect. & can. sic vive 16. q. 1. Disce, ait, multo tempore quæ postmodum doceas. Affirmandum tamen est decere Magistrum semper discere, etiam postquam susceperit magisterium. Et quidem quòd debeat à peritiori discere, tradit Glos. 1. in add. in cap. cum Magistrum 49. de elect. Deinde quòd discere à parvulis non debeat quis sibi ad verecundiam reputare, licet sit senex & nobilis, expressè habetur Can. nullus. distinct. 38. Quòd in senectute discere, laudabile sit, tradit Augustinus apud Gloss. 1. in Can. nullus dist. 38. (Ego senex (inquit) à puero nondum annicolo sum paratus edoceri.) Quia (ut testatur citata Glos.) nulla ad discendum ætas sera est: dicebatque Iurisconsultus se discere velle, etiamsi unum pedem in sepulchro haberet, & alium extra.

extra. Ratio prædictæ resolutionis esse potest, nam quò quis fit doctior, eò redditur aptior ad docendum, seu magisterium exercendum: sed quò quis magis discit, eò fit doctior; ergo decet Magistrum semper discere, ut magis ac magis fiat aptus ad suum munus. Textus pro parte contraria oppositus nihil obstat: quamvis enim dicat oportere Magistrum priùs discere quàm docere, cum per disciplinam reddatur aptus ad docendum, quod fatemur, tamen non prohibet post magisterium discere, ne videatur prohibere incrementum aptitudinis.

Magister probatæ vitæ esse debet.

1474 Quod attinet ad secundum, ut Doctor fiat aptus ad exercendum magisterium, debet imprimis abhorrere ab omni vitio & nequitia: quia (ut habetur in can. convenientibus §. item Tarasius 1. q. 7.) Doctorum malorum doctrina mala est, quasi arbor mala non possit bonos fructus facere. Deinde ornatus esse debet omni virtutum genere, præluceréque omnibus vitæ exemplo, quod plus suadet quàm eloquium. Puritas intentionis adeo in illo necessaria est, ut statuat textus in Can. dispensatio §. 1. dist. 45. Doctorem dici vitiosum, qui docet non ad finem, ut auditorem erudiat, sed ut alijs appareat ipsum scire. Et quidem juxta Glos. Doctoribus in procem. lib. 6. Doctor non debet esse arrogans, sed humilis: habet (inquit) hoc proprium doctrina arrogantium, ut humiliter nequeant proferre quæ docent: & rectè quæ sapiunt, rectè ministrare non possint. Cum enim Deus superbis resistat, humilibus autem det gratiam, cum etiam à superbis altissima mysteria abscondat, quæ parvulis revelat, si Doctor se gerat arroganter, rerum manebit ignarus, proindeque docendi incapax, si moderatè & submissè se gerat, copiosam à Deo hauriet sapientiam, quam auditoribus largiter effundet.

Magister catholicus.

1475 Præterea cum fides sit fundamentum totius honestatis supernaturalis, ita ut impossibile sit placere Deo sine fide, omnis Doctor ut possit vera docere, & auditoribus probatæ vitæ exemplo præire, fidelis, verusque catholicus esse, & reputari debet. Vtrunque ut præster, duplex obligatio implenda est, altera credendi, altera profitendi fidem. Circa priorem, inquirendum nobis est quæ teneantur explicitè credere Doctores fideles? Recentiores hæretici pares in hac obligatione faciunt doctos indoctis, quatenus asserunt singulos fideles etiam simplices & laicos teneri ad legendam & intelligẽdam scripturam sacram, ut inde possint cognoscere sibi explicitè credenda. Hunc tamẽ errorem egregiè refellunt Suar. de fide disp. 15. sect. 6. a n. 2. & Valent. tom. 3. disp. 1. q. 2. punct. 3. insistentes vestigijs Sanct. Patrum, Gregorij Magni lib. 2. moral. cap. 15. ubi ad verba illa Iobi cap. 1. (Boves arabant, & asinæ pascebantur.) per boves intelligit ministros Ecclesiæ; & per asinas plebem, quæ ministrorum doctrina sine proprio studio pascenda est: item Augustini Epist. 3. fundam. cap. 4. Turbam (ait) fidelium non „ intelligendi vivacitas, sed credendi simpli„ citas tutissimam facit. Et Cyrilli Hierosol. catechesi 5. asserentis in symbolo côtineri quæ satis sunt insipientibus & rudibus. Hæc autem disparitas in obligatione credendi, & sciendi credenda, sumitur ex Apost. ad Rom. 12. Non „ omnia membra (inquit) eundem actum ha„ bent: nam si totum corpus esset oculus, ubi „ esset auditus? Aliqui ergo (infert Lugo de fide disp. 13. n. 144.) debent videre, aliquibus sufficit audire.

Mysteria credenda explicitè.

1476 Difficultas est exponere hujusmodi inæqualitatem obligationis ad credendum. Conveniunt 1. authores cum Sancio lib. 2. Decal. cap. 3. a num. 1. usque ad 6. teneri omnes fideles explicitè credere, & consequenter scire omnes quatuordecim fidei articulos in puerorum catechismo contentos. Ratio est, quia illi omnes sunt prima fidei rudimenta, & ab Ecclesia solemniter celebrantur. S. Thomas 2. 2. q. 2. a. 5. in corpore ait laicos simplices non debere credere explicitè omnia & singula, quæ continentur in Scriptura, sed „ solum implicitè, vel in præparatione animi, „ in quantum paratus est credere quidquid „ Scriptura continet: sed tunc solùm tenetur „ hujusmodi explicitè credere, quando hoc ei „ constiterit in divina Scriptura contineri. Hoc utrumque indiget explicatione. Durum enim esset fideles singulos etiam doctos obligare ad credendum explicitè quidquid de novo inveniunt in Scriptura, quod antea explicitè non credideran. Quare Valentia 2. 2. d. 1. pun. 3. & Sanch. d. cap. 3. num. 1. quibus consentit Lugo de fide disp. 13. num. 147. id exponunt de obligatione non quoad exercitium, sed quoad specificationem, quatenus data ea notitia tenemur credere determinatè ea objecta, si actum circa ea in particulari vellemus elicere.

Fideles explicitè in Doctoribus.

1477 Conveniunt 2. cum eodem citato Sancio num. 2. Bellanus de fide disp. 4. num. 196. Castro Palaus p. 40. n. 11. Lorca disp. 23. memb. 1. num. 6. & Granadus tract. 10. disp. 3. num. 13. omnes, quibus incumbit ex officio alios docere & confirmare, quales sunt Doctores, & Pastores, non solos fidei articulos in symbolo propositos, sed alias etiã veritates, plures, vel pauciores, pro cujuscunque officio, & gradu debere explicitè credere, & illosmet articulos magis distinctè, & explicitè quàm reliquos fideles. Hanc maiorem obligationem citati authores rectè deducunt ex debito erudiendi & instituẽdi, quo obstringuntur Prælati, & Doctores. Opponens, ex dictis sequitur non esse maiorem obligationem

cre-

credendi explicitè in Prælatis & Doctoribus, quàm in reliquis; patet, nam Prælati & Doctores solum tenentur ad sciendum, & explicitè credendum eos fidei articulos; quos subditi tenentur explicitè credere, siquidem tota illorum quà Prælatorum & Doctorũ obligatio est in ordine ad exponendum necessaria subditis; ergo non plus aliquid tenentur explicitè credere, quàm subditi, & oves.

Respondeo negando sequelam, quia adhuc in Prælatis & Doctoribus maior est credendi explicitè obligatio tum intensivè, tum extensivè. Patet quoad intensionem: nam illos eosdẽ articulos fidei, quos alij fideles credunt crasso modo, Parochus & Magister meliùs & explicitiùs scire debet, ut possit eos declarare alijs, & corrigere, quando erraverint. Addit Bellarminus num. 196. Parochum (& idem puto de Doctore) debere hos articulos ita explicitè scire, ut possit dissoluere eas difficultates, quæ communiter hominibus plebeis occurrunt. Patet quoad extensionem, nam Parochus scire & credere debet explicitè plura quàm ejus subditi: nam ex ratione sui officij scire debet v.g. quando & qua ratione sacramenta percipienda sint, & quis fructus eorum, ut possit opportuno tempore docere, cum tamen subditi non semper aliqua sacramenta teneantur intelligere: sacramenta enim Confirmationis, extremæ Vnctionis, Ordinis, & Matrimonij non sunt scienda sub peccato gravi ab ijs, qui ea nõ suscipiunt. Item Parochus scire debet ea omnia, quæ pertinent ad suum munus, v.g. ad sacramentorum administrationem, & similia, quæ notitia necessaria subditis non est. Hæc etiam de Doctore procedunt.

Scientia Parochi.

Professio fidei in Doctore.

1478 Circa posteriorem de professione fidei, cum in Clem. 1. de Magist. caveatur ne recipiantur ad regendas scholas alij quàm probatæ fidei, Pius IV. in sua Constitut. quæ incipit, In sacrosancta, sub data Idib. 13. Novembris 1564. in Bullario novo 114. statuit ne lectores publici, vel privati cujuscũque facultatis juris civilis, vel canonici, vel Theologiæ, aut aliarum artium, admittantur ad lectiones, seu officium legendi, nisi priùs fidem catholicam profiteantur in forma constitutioni inserta, in manibus vel ordinarij, vel ejus vicarij, aut Doctorum aliorum promoventium. Quid de ludimagistris, seu docentibus pueros formare elementa? Non tenentur (inquit Sanch. lib. 2. Dec. cap. 5. num. 4.) quia non est facultas, aut ars. Decrevit insuper prædictus Pontifex, teste Sanch. citato, omnes promoventes eos, qui dictam fidei professionem non fecerint, excommunicationem latæ sententiæ incurrere: & privationem eo ipso beneficiorum omnium, dignitatum, officiorum, feudorum Ecclesiasticorum, & inhabilitatis ad illa, & alia in posterum obtinenda. Legentes & promoti & si non incurrant eas pœnas, tamen peccant, & nullitatem promotionis incurrunt. Congregatio Cardinalium explicuit comprehendi legentium pœnis docentes prima grammaticæ, arithmeticæ, musicæ, & aliarum artium liberalium rudimenta, & si publicam scholam non faciant, sed in proprijs domibus doceant. Intellige tamen decretum illud non obligare nisi in locis, in quibus usu receptum est. Vide Petrum Gregor. de Rep. lib. 18. cap. 9. num. 11. Emman. Roder. qq. reg. tom. 2. q. 72. a. 2. Cappucinum super privileg. Mend. v. professio fidei not. 4. Riccium in decis. cur. Archiep. Neapol. decis. 84. p. 4. & Fagun. in Decal. præc. 1. lib. 1. cap. 4. n. 9. & 41.

Professio fidei facta per procuratorem.

1479 Præterea Concil. Trident. sess. 25. de reform. cap. 2. præcepit Magistris atque Doctoribus in Vniversitatibus studiorum, ut ea, quæ catholicæ fidei sunt, doceant, ac interpretentur: & insuper initio cujuslibet anni, solemni ad id juramento se adstringant. Vide August. Barb. de jure Eccles. lib. 1. cap. 13. num. 54. Difficultas est, Vtrum supradicta fidei professio fieri possit per procuratorem? Partem negantem tenent Steph. Gratian. discep. foren. cap. 166. num. 22. Sigismundus de Bononia de elect. dub. 50. num. 5. Squillante de oblig. cleric. par. 1. num. 91. Garcia de benef. p. 3. cap. 3. num. 75. Zerola in praxi 2. p. ver. fidei professio, Gonzal. ad regul. 8. Cancell. §. 7. proœm. num. 169. Vgolin. de offic. Episc. cap. 50. §. 15. num. 1. & Author addit. ad consil. Navarri lib. de jurejuran. consil. 11. qui addit ita censuisse sacram Cõgregat. Eminent. Card. Nihilominus partem affirmantem, quæ certè probabilior est, defendunt Ledesma in Summa p. 2. tract. 1. cap. 4. post 10. concl. diffic. 6. Azor Institut. moral. lib. 7. cap. 2. q. 6. Navar. cons. 4. sub num. 2. de summa Trinit. in prima edit. & in secunda cons. 11. de jurejurando, Sanch. lib. 2. Decal. cap. 5. num. 7. Campan. in divers. juris canon. rubri. 8. cap. 3. num. 18. Novar. in singular. Canon. sing. 114. num. 8. Tambur. de jure Abbat. tom. 1. disp. 8. q. 3. num. 11. Massol. de synodo diœces. cap. 4. dub. 40. & ita judicavit Rota in Varmien. Canonicatu 15. Iunij 1607. Sumitur ex l. 1. ff. de procurat. Reg. qui per alium, de regul. in 6. cap. potest quis, de præben. in 6. & cap. optatum, fine dist. 100. ex quibus habetur, quidquid facere per nosmetipsos possumus, posse etiam per procuratorem, si lex vel Canon id non prohibeat: nullibi autem reperitur cautum ne quis per procuratorem faciat fidei professionem.

Diligentia in Doctore.

1480 Quod attinet ad tertium, de diligentia omninò requisita ad exercendum magisterium, ex qua tenentur Doctores non impediri alijs negotijs, quamvis non planè ostendatur ex prohibitione exercendi artem vilem, de qua Menoch. consil. 823. num. 1.

num.1. & a: cum hujusmodi prohibitio, magis respiciat Doctoris dignitatem, quàm diligentiam, tamen manifestè deprehenditur ex eo quod Doctores professores juxta Aviles l. Prætor. fol.97.n.3.& Petrum Gregor. de Repub.lib.18. cap.2. num.14. arceantur à munere advocandi, seu procurandi, ut scilicet expeditiùs ac diligentiùs magisterio vacent. In damnum scholarum (inquit Petrus Gregorius loco citato) abutuntur hoc munere interdum professores, seu Doctores, qui ad docendi munus vocati sunt: quando postulationibus, seu forensibus subsellijs pro causis agendis vel defendendis se dedunt: tantandem enim temporis quod impenditur foro, detrahitur lectionibus dictandis, quæ certè (expertus loquor) totum requirunt hominem & integrum ad officium, ingenium animumque. Quare meritò Leo X. Summus Pontifex in diplomate de officio, privilegijs, & immunitatibus Doctorū & studentiū in studio almæ Vrbis Romæ, anno Domini 1515. Non. Novembris, Pontificatus sui anno 1. statuit firmatis omnibus privilegijs, & exemptionibus, ut nullus Doctorū conductorum ad legendū, advocationis munus, aut aliud curiæ officiū in Vrbe exerceret, ne à lectionibus distraheretur: permissa tamen domi post lectiones consultādi potestate. Consonat jus civile: nam Vlpian. in l. moris est ff. de pœnis dixit solere sine infamia studiosis juris interdici, ne se negotijs fori accommodent.

Procuratores non mittuntur Doctores.

Sari vilis in Doctore.

1481 Superest pro coronide exponere alia obligatio, qua Doctor in se obstringitur, scilicet habēdi & gerēdi certis tēporibus insignia suo gradui & facultati cōgruētia juxta præscriptū Academiæ. Quāvis enim quis strictiùs obligetur ad abstinendū insignib⁹ Doctoralibus, antequàm Doctoratum suscipiat, adeo ut si nō Doctor usurpet insignia Doctoratus, incidat in crimen falsi, ut tenent Barr. in l. eos ff. fin. ff. de falsis, & Angel. in l. unica C. ad leg. Viscel. Secùs si se Doctorem simpliciter verbo nominet: quia tunc extraordinariè punitur, juxta Bald. in l. qui sub prætextu C. de sacros. Eccles. tamen legitimè factus Doctor non tenetur semper uti insignibus Doctoralibus, sed solum temporibus per Academiam assignatis, ut rectè innuunt Rebuff. in leg. unica C. de honorat. vehic. lib. 11. Anton. Corset. in singularibus suis v. Doctores, & Cassan. de gloria mundi par. 10. consid. 37. Facit quod tradunt Barb. in Collect. tom. 5. ad cap. Ecclesiastica dist. 23. D. Acunha in idem cap. num. 4. & Roman. singul. 361. nempe quando quis est simul Doctor & miles, si actus quos exercet sint militares, debere uti vestibus militaribus, si autem sint Doctorales, debere uti Doctoralib⁹, semota consuetudine.

Insignia Doctoris, & nomē usurpans.

Insignia portandi obligatio.

1482 Quænam autem tempora designent Academiæ, in quib⁹ Doctores teneantur sua gerere insignia, possibile non est singulas percurrere: uttamque dabimus Lusitanam. Nam Conimbricensis lib.3. statut. tit. 14. num. 2. sic præcipit. ¶ Os tempos em que os sobreditos haõ de ter estas insignias, saõ, nos Douroramentos & Magisterios, & na procissaõ, em que por estatuto se mandaõ: & no recebimento que se me fizer a mim, & a meus successores, & às Rainhas, & Principes destes Reynos: & quando forem acompanhando o q̃ vai pera o exame privado, & no lugar em que se ouver de dar, & receber o tal grao. Estarà outrosi com as insignias cada hum dos sobreditos, quando repetir, ou der grao, ou presidir nos actos; em que por estes Estatutos se haõ de ter. Eborensis lib. 4. Statut. cap. 5. §. 3. sic statuit. ¶ Os tempos em que os Doutores, & Mestres haõ de levar, & estar com estas insignias, saõ os seguintes. Quando forem aos acompanhamtos pera se dar algum grao de Theologia, ou Artes: & quando o Doutor, ou Mestre em Artes presidir em autos publicos: ou quando der algum grao de Theologia, ou Artes. E quando os Doutores forem, & estiverem nō exame privado de Theologia. E quando os Mestres em Artes examinarem pera Licenciados nas mesmas Artes. E ao tomar da pedra: & ao primeiro exame de Bacharel em Artes.

Insignia gerendi tempora.

QVÆSTIO II.

Qualis teneatur esse Magister erga suos discipulos?

1483 CVm Doctor, seu Magister habeat nomen relativum, & exerceat officiū cū respectu ad auditores, seu discipulos, præcipua & multiplex illius obligatio ex tali relatione petēda est. Imprimis Doctorem salariatum, seu conductum teneri ex justitia docere, patet tum ex eo, quia Doctoris officium est docere alios Can. fin. distinct. 59. & quis tenetur ex justitia suo muneri satisfacere: tum quia quando intervenit ratio mutui contractus, resultat obligatio justitiæ, ita ut altera parte id quod promisit, implente, teneatur pars altera ex justitia commutativa suam promissionem implere. Constat autem inter Doctorem conductum, & conducentem verum dari contractum. Ex quo rectè infertur 1. id quod docet Gloss. fin. in Can. scimus distinct. 43. Doctorem seu Lectorem propter subsannationem, vel clamorem scholarium non debere cessare à lectura. Tenetur enim ex justitia ad legendum.

Doctor tenetur docere.

Infertur 2. si discipuli ex negligentia, & culpa Magistri non proficiant, teneri Magistrum ex damnis inde sequutis sive in honore, sive in fortunis scholarium, vel parentum ipsorum. Nam ex violatione justitiæ commutativæ, sequuto damno, insurgit obligatio restitutionis.

Correctio discipulorum per Magistrū

1484 Dubitabis 1. qualiter teneatur Magister circa correctionem discipuli? Cum Magistro sit concessa facultas corrigendi discipulos Cap. nullus 17. quæst. 4. idque observent Iuristæ in l. aut facta §. 1. ff. de pœnis, & in l. unic. Cod. de emendat. propin. in ipsa correctione peccare potest, tum per defectum, tum per excessum. Per defectum scilicet correctionem si negligat, peccare lethaliter, affirmant Calder. Cardin. Florent. in cap. cum ex injuncto, de hæret. & Alexand. consil. 75. lib. 1. Quod admitto intelligens de notabili negligentia redundante in notabile damnum discipuli. Per excessum etiam graviter peccare potest, si discipulum immoderatè percutiat, ita ut teneatur de nimia sævitia. Habetur in leg. item quæritur §. Iulianus ff. locati, quanvis à dolo excusetur, cum hic non præsumatur in Magistro, juxta Bartol. in §. si Magister ff. ad leg. Aquil. Semper autem illi incumbet probare se Magistrum esse, cum hæc sit qualitas ab extrinseco, item se animo corrigendi, monendi, & docendi fecisse, ut ex Bartol. docet Mascard. conc. 999. num. 13.

Pauperē discipulū alere tenetur Doctor.

1485 Dubitabis 2. an Doctor teneatur alere suum discipulum pauperem? Affirmant Ioann. Baptist. in addit. ad diction. Alberici, Hostiens. in summa titul. de Magistris §. utrum, Paulus de Citadinis de jure patron. quæst. 1. 4. par. art. 4. & alij apud Rebuf. de privileg. scholar. privileg. 66. Sumitur ex leg. cum tutor §. cum plures ff. de administr. tutor. Deinde ex ratione, quia Doctor est instar patris erga suos discipulos, quos proinde ut filios alimentare debet. Accedit ratio sumpta ex opposito, nam scholasticus instar filij tenetur alere suum Doctorem pauperem, & ita Sabinus fuit sustentatus à suis auditoribus, ut narrat Iurisconsultus in lag. 2. in fine ff. de origin. jur. & Gloss. in cap. revertimini 16. quæst. 1. ergo è contra Doctor instar patris tenetur alere suum scholasticum. Limitant hanc obligationem, quandiu Doctor esset pauper. Quia tunc charitas à se ipso incipit leg. præses Cod. de servi. & aqua. Gloss. in cap. quicunque 16. quæstio. 7.

Hanc obligationem alendi scholasticum pauperem, ego solum admitto, & intelligo procedentem ex quadam urbanitate, non vero ex necessitate justitiæ. Ita Rebuff. citat. & Abericus in leg. 1. §. jus naturale ff. de just. & jure, ubi adducit non posse obtineri in forensi judicio ut Doctor compellatur alimenta præbere scholastico, vel è contra leg. non epistolis Cod. de probat. quia moraliter impossibile est unum Doctorem tot alere scholasticos; testatur enim Rebuffus ibidem se habuisse decem millia à tempore, quo incepit jura publicè profiteri. Illud verò rectè addit, si studiosus multis abundet divitijs, ac præsertim beneficiorum fructibus, ita ut teneatur quartam partem distribuere pauperibus cap. quatuor 12. q. 2. istam partem teneri discipulum impendere suo Doctori pauperi, similiter & Doctorem teneri impartiri suis discipulis egenis. Cum vicissim maior obligatio charitatis, & pietatis versetur circa istos, quàm alienos. Arg. cap. est probanda, & cap. cæterum, & cap. non satis 88. dist.

Pretium pro doctrina.

1486 Dubitabis 3. an præceptori licitum sit aliquid à discipulis accipere pro doctrina tradenda? Videtur negandum, tum ex jure canonico cap. quoniam, & cap. Prohibeas, de Magistris, ubi sicut strictè prohibetur, ne quis accipiat à Doctore pretium pro licentia docendi, ita Magistro præcipitur, ut gratis doceat. Tum ex jure civili antiquissimo, ubi per legem Titiam, seu (ut volunt aliqui) Cinciam prohibentur advocati pro causa orata munera accipere, ut videre est apud Stephan. Gratian. discept. forens. tom. 1. cap. 186. num. 44. & videtur hoc etiam cadere in Magistros. Nihilominus certum est licere Magistris aliquid mercedis accipere pro labore docendi, ut rectè tradunt Illustrissim. Acunha ad cap. de Eulogijs distinct. 18. num. 5. & Barbos. ibid. tom. 5. Collect. Nam dignus est operarius mercede sua, & sicut miles non tenetur proprijs stipendijs militare, ita nec Magister gratis docere. Addit Sanchez lib. 2. Consil. cap. 3. dub. 4. num. 3. quanvis Doctor sit ditissimus, posse pretio docere, imò quò scientia est excellentior, & qui docet est peritior, posse maius pretium recipere pro docenda scientia, licèt minùs laboret: imò licèt posset suã scientiam in alium sine labore transfundere.

Collecta petenda à discipulis

1487 Ad hæc, quanvis habeatur in Glos. Minus ad cap. de Eulogijs citatum, quòd Magistri non petant collectam à scholaribus, ut libentiùs veniant ad scholas, tamen Magister potest exigere collectam à discipulis si pro docendi laborioso munere publicum ac sufficiens salarium non percipiat. Ita Acunha, & Barbos. citati. Vide Barthol. Carthagenam in sua exposit. lib. 5. tit. 5. observ. 3. præpositum in cap. de quibusdam num. 8. dist. 37. & Glossam verbo pauperes, in cap. Quia nonnullis, de Magistris. In locis juris Canonici citatis, ubi præcipitur Magistris ut doceant

doceant gratis, seu nihil accipiant à discipulis, supponitur illos habere Ecclesiasticum beneficium datum pro munere docendi, quod sufficiat pro salario. Et sic intelligenda est lex Titia prohibens advocatis acceptionem munerũ. Supponit enim eos habere salarium sufficiens de publico.

1488 Dubitabis 4. an præceptor absque labe Simonia possit, Theologiam vendere? Non loquimur de Theologia naturali, nempe scientia de Deo, ut author naturalis est; quia de hujusmodi scientia dicendum est quod de reliquis scientijs naturalibus, nempe Simoniam non esse eas vendere. Ratio est, quia Simonia consistit in venditione rei supernaturalis pro pretio temporali: est enim vitium oppositum religioni; vendere autem scientias naturales religioni non opponitur. Item nõ loquimur de Theologia infusa à Deo, quæ est cognitio quædam divinarum scripturarum, & appellatur interpretatio sermonũ. Cum enim ponatur inter dona Spiritus sancti, clarum est Simoniam esse illius venditionem. Sola dubitatio est de Theologia prout est habitus sciẽtificus acquisitus naturaliter, quo ex fidei articulis conclusiones deducuntur.

Theologiam vendere an sit Simonia.

Pro decisione possunt distingui quatuor genera functionum. Primum est docere Theologiam ad instruendas mentes, sine ordine ad probitatẽ morũ. Secundũ dare consilia in foro conscientiæ ad dirigendos mores. Tertiũ concionari populo sive fideli, sive infideli. Quartũ docere rudimẽta fidei, seu catechizare. Dicam igitur breviter quidquid in hoc pũcto resolvit Suar. lib. 4. de Simon. cap. 18. cui fere in omnibus consentit Sanch. lib. 2. Consil. cap. 3. dub. 4. Dico 1. accipere pretium pro exercendo primo genere functionum, Simonia non est. Patet, quia licet Theologia in se supernaturalis sit, & in auditoribus generetur interdum supernaturalis assensus, tamen actiones Magistri docẽtis naturales sunt, & naturali modo cooperãtur ad hoc ut auditores discant, nec venditur ipse assensus, sed labor collatus in docẽdo. Imò gradus Magisterij Theologici, & jus, seu proxima habilitas ad docendũ temporalis honor est pretio tẽporali æstimabilis. Quæ procedũt etiã si munus hoc beneficio sit annexũ. Dico 2. recipere pretium pro secundo genere functionũ, nempe pro dando consilio, quod sistat in pura instructione intellectus, Simonia non est. Patet, quia illa instructio ut sic non est minus naturalis, quàm si daretur in materia speculativa. Si autem sit consilium per modum exhortationis, dicendum erit de illo, quod de concione. Dico 3. factus concionandi juxta omnes Theologos, & Canonistas est materia Simoniæ, & sine hujus labe vendi nequit. Patet, quia Verbum Dei est maxime spirituale, & concionator [illegible] munus, juxta illud Matth. 10. Euntes prædicate. Dico 4. Docere rudimenta fidei, & catechizare pro temporali pretio Simonia est, si vel fiat per modum exhortationis, vel catechism⁹ tradatur per modum actus ordinis: secùs, si solum assumatur ad juvandam memoriam alterius. Vtrũque patet ex dictis.

1489 Dubitabis 5. à quibusnam libris publicè explicandis abstinere teneantur Magistri? Respondeo, sicut Magistri tenentur publicè explicare eos tantum libros, qui continent doctrinam sanam, puram, utilẽ, & honestam; ita teneri abstinere ab explicandis illis, in quibus est aliquid quod fide orthodoxæ, aut bonis moribus adversatur. Sumitur 1. ex Concilijs Lateranensi sub Leone X. sess. 9. Nihil (inquit) contra bonos mores, aut quod ad impietatem inducat, eos docere possint. Coloniensi sub Adolpho 1. part. cap. 5. Intersit (ait) ut tantum casti, pij, & religioni orthodoxæ consentientes authores prælegantur. Consonat Synodus Mediolanens. 1. sub Carolo Borrhomæo par. 1. cap. de ludimagistris, Augustensis cap. 26. Moguntina sub Sebastiano cap. 26. & Valentina sub Martino Ayala sess. 1. Quibus consonant Societatis Constitut. 4. part. cap. 14. §. 2. ubi cavetur ut Magistri abstineant ab ijs libris juventuti prælegendis, in quibus sit aliquid quod possit nocere bonis moribus. Expressiùs Rati. studior. Provin. reg. 34. Omni vigilantia caveat, maximi momenti id esse ducẽdo, ut omnino in scholis nostris abstineatur à libris poetarum, aut quibuscunque qui honestati bonisque moribus nocere queant.

Libri explicandi publicè qui.

1490 Sumitur 2. ex jure utroque, Canonico, Extrav. Impia Iudæor. Innoc. IV. Extravag. Inter solicitudines Leonis X. Extrav. Apostolicæ Sedis Pauli IV. & cap. ideo prohibetur dist. 37. Iure civili l. ceteræ ff. familiæ erciscundæ, ubi Vlpianus comparat cũ malis medicamẽtis, ac venenis libros, quos vocat improbæ lectionis, & hos dicit protinus esse corrũpẽdos officio boni & innocentis judicis. Sumitur 3. ex Patribus, nam Origenes homil. 2. in Hierem. cõparat turpes & pravos libros calici aureo in quo propinatur venenum. Vnusquisque (inquit) poetarum qui putantur apud vos (scilicet ethnicos) disertissimi, calicẽ aureũ temperavit, in quem venenum injecit idolatriæ, & venenum turpiloquij. S. August. lib. 1. confess. cap. 16. loquẽs de Terẽtio: Non omnino (ait) per hanc turpitudinẽ verba ista cõmodiùs discuntur, sed per hæc verba turpitudo ista confidentiùs perpetratur. In eandem sententiam Isidorus lib. 3. de summo bono cap. 13. Hieronymus [illegible] Basilius ad nepotes suos [illegible] [illegible] & Damasc. de fide lib. 4. ca-

Turpium librorum cavẽda.

Solvitur 4. ex ratione, quia nihil magis obstat comparando fini Reipublicæ litterariæ, quod consistit in vera sapientia & honestate obtinenda, quàm falsitas doctrinæ, & depravatio morum: sed nihil magis accommodum ad corrumpendam veram doctrinam, & depravandos mores, quàm libri continentes falsa & turpia; præsertim quando discipuli sunt pueri & juvenes: Institutio (inquit Petrus Gregor. lib. 15. de Rep. cap. 1. n. 15.) puerorum est de modestia & puritate: pannus quippe nitidus facilè maculas concipit, quæ aspectum lædunt. Proprium pueritiæ est simplicitas, & promptus ad visa & audita animus. Accedit quòd libri hujusmodi (ut testatur Suar. tom. 4. de Relig. tract. 10. lib. 5. cap. 6. n. 7.) sub specie eloquentiæ, & dulcedine linguæ Latinæ, & per oblectamenta fabularum pravas cogitationes immittunt; & mores inhonestos docent: imò excitant mentem ad libidinem; ergo Magistri omnino abstinere debent à dictis libris publicè explicandis. Aliter peccabunt mortaliter, ut manifestè patet ex dictis, & ex doctrina, quam tradit Sanch. lib. 9. Matr. disp. 46. n. 43.

Usura in Magistro quæ.

1491 Dubitabis 6. qualiter peccare possit Magister ex immoderato appetitu habendi plures discipulos? Cùm evenire queat ut Magister velit implere suum illum appetitú discipulos alliciendo, vel compellendo, duplex à nobis dubium expediendum est: alterum circa allectionem, Utrum Magister peccet peccato usuræ, si det mutuum pro concursu plurium scholarium? Rectè affirmat Steph. Gratian. discep. foren. cap. 258. nn. 9. ex Abbate in cap. fin. col. pen. n. 17. de usuris. Probatur, nam tunc cómittitur usura, quando pro mutuo ultra sortem percipitur aliquid pretio æstimabile, ut habetur tota causa 14. q. 3. sed cómodum concursus plúrium scholarium dicitur pecunia æstimabile, siquidē per illud delectatur Doctor; & efficitur magis celebris; ergo si propter hoc detur mutuum scholari, cómittetur usura. Alterum circa compulsioné peris, utrum Doctor cómittat crimen, quod appellant vim publicam, si scholares metu & cum armis per se, vel per alios cópellat, ut scholam suam intrent? Rectè affirmat Tiberius Decian. tract. crim. lib. 8. cap. 16. n. 35. Patet, quia vim publicam cómittit non modò qui cœtu armatorum convocato insultum, vel injuriam facit, de qua in l. 3. init. ff. de vi publi. sed etiam quando qui solus cum armis insultú vel injuriam facit, ut sumitur ex l. 2. §. hoc edicto ff. vi bon. rapt. & tradit Clarus lib. 5. sent. recept. §. fin. quæst. 85. Ergo prædictam vim committet Doctor scholares metu & armis compellens.

Vis publica in Magistro.

De pœnis vis publicæ lege Decium citat. cap. 18.

QUÆSTIO III.

Qualiter teneatur Magister erga quoscumque, etiam non discipulos?

1492 MAgistrorum obligationes, quæ sunt ipsis peculiares in ordine ad solos discipulos superiori quæstione otcúq; exposuimus: modò scrutari libet illarú fusius objectú, ut nempe accipiantur in ordine ad quoscunque. Et quidem si attendantur præcepta ortum habétia ex virtute religionis, imprimis de juramento quo obstringuntur Magistri, & quicunq; graduati de parendo Rectori, & nó contraveniédo Academiæ, satis egimus nn. 727. De præceptis Ecclesiæ unum vel alterum expediendum est: primum, an Magistri ex præcisa ratione sui muneris laboriosi excusentur à jejunio Ecclesiastico? Quantis Magistri distringantur, ac propemodum obruantur laboribus, latè prosequitur Petrus Gregor. de Repub. lib. 18. cap. 7. num. 4. idque probat ex cap. de quibusdam, ubi Gloss. & Archid. 37. dist. cap. 2. de privileg. in 6. cap. fin. de Magistris, & cap. Licet, de præbend. Ad quæsitum respondent cum limitatione Sylvest. v. jejunium quæst. 9. Ledesm. 2. 4. quæst. 17. art. 2. fol. 201. Medina Cod. de jejunio, Navarr. in Summa cap. 21. num. 16. Margarita Confess. quæstion. moral. fol. 111. & Fagundez in præc. 4. Eccles. lib. 1. cap. 8. num. 19. asserentes Magistrum excusari à jejunio, modò ex officio vel obedientia habeat docendi munus, cum quo jejunium commodè stare nequeat: vel saltem quando ex munere docendi sequatur magna utilitas, quæ per alium æquè benè præstari nó possit.

Jejunium Magistrorum.

1493 Nihilominus excusari absolutè à jejunio exercentem munus docendi, etiam si omninò voluntariè exerceat, quando simul cum illo jejunare nequit, probabiliùs tenet Sanchez lib. 5. Consil. cap. 1. dubit. 13. num. 2. ex Sancto Thoma in 4. distinct. 15. quæst. 3. artic. 1. quæstiunc. 2. ad 3. Gabriele in 4. distinct. 16. quæst. 3. artic. 1. Viguerio lib. Institut. cap. 7. §. 3. vers. 1. Armilla v. jejunium num. 5. & Tabiena quæst. 18. Probatur, quia jejunium non debet esse impeditivum maioris boni, nec obligare cum magno incommodo: constat autem docendi exercitium, sicut & concionandi, & audiendi confessiones esse maius bonum, utpote opus charitatis & misericordiæ,

Docendi munus excipiat aliquando a jejunio.

cordiæ, quam abstinentia, cujus actus est jejunium. Facit cap. non mediocriter de cons. secr. distinct. 5. ubi sic: Non mediocriter errāt qui bono magno præferunt mediocre bonum. Nonne rationabilis homo dignitatē amittit, qui vel jejuniū charitati, aut vigilias præfert sensus integritati? Addit Sanch. n. 5. non obstare quòd opera docendi, concionādi, & similia fiant principaliter ob lucrum: quia lucrum licitum non est mala circumstantia, nec per hoc desinit actus esse æquè bonus, aut melior quàm jejunium.

Grāmatica Magistri varii sunt jejunio, non sic alij.

1494 Cum verò tota ratio excusationis sit labor docendi prout incompatibilis cum jejunio, videndum est, an omnis ille labor ex se habeat hujusmodi incompatibilitatem, ut palam fiat quinam Magistri, & an omnes ex præcisio illo labore excusentur. Non omnem docendi laborem esse incompatibilem cum jejunio, proindeque sufficientē ad excusandum, rectè docet Sanch. citatus, ubi affirmat 1. lectores Grammaticæ in Societate, qui quatuor lectiones degunt (idem diceret de professoribus philosophiæ) quanvis fortes ac robustos, non teneri jejunare totam quadragesimam: sufficit (inquit) quòd jejunent tribus diebus in hebdomada: si aliquis fuerit debilior, minus, vel nihil jejunet. Superiores (addit) ad tollendum omnem scrupulum debent facilè cum eis dispensare. Affirmat 2. Magistros Theologiæ, utriusque juris, & medicinæ, qui quotidie legunt unicam lectionem, ex præcisa ratione laboris non excusari à jejunio. Quia labor ille ex se moderatus est. Affirmat 3. extraordinarium laborem actus publici, sive patrocinantis, sive examen laboriosū subeuntis, excusare, si commodè cum jejunio haberi nequeat.

Jejunium examinā di.

Hora prādij ante tempus in jejunio.

Cum sit lethale anticipare notabiliter horam prandii in jejunio sine legitima causa, ut contra Angelum v. jejunium §. 2. & Richardum in 4. distinct. 5. art. 3. quæst. 8. rectè docent Caietan. 2. 2. quæst. 147. art. 7. Navarr. in Manuali cap. 21. num. 27. & Azor tom. 1. lib. 7. cap. 18. quæst. 4. quærimus an sit legitima causa faciendi talem anticipationem, causa docendi? Affirmativa resolutio, quæ vera est, traditur à Navarro in Manuali Latino cap. 21. num. 17. Azorio tom. 1. lib. 7. cap. 11. quæst. 4. Sylvestro v. jejunium quæst. 4. & Fagundez præcep. Eccles. 4. lib. 1. cap. 3. num. 50. Patet, quia opus docendi cum sit optimum, & valde utile, ac publico bono conducēs præbet causam rationabilem, proindeque legitimam talis anticipationis.

Docere die festo.

1495 Secundum expediendum est, an Magistro liceat diebus festis docere, scribere, transcribere? Actum docendi non esse prohibitum diebus festis, tradunt authores unanimi consensu, ut videre est apud Suarium tom. 1. de Religion. lib. 2. cap. 22. & Fagundez 1. præc. Eccles. lib. 1. cap. 1. num. 3. Patet, nam præcepto Ecclesiæ solùm prohibetur opus servile, seu mechanicum: sed actus docendi opus liberale est, non servile, ergo licet diebus festis. Minor suadetur explicato discrimine inter opus servile & liberale, quod desumitur tum ex causa efficiente, tum ex finali: illud enim est opus servile, ad cujus exercitium servos deputatos habemus, & quod immediatè cedit in utilitatem corporis: illud est opus liberale: quod solet fieri per quoscunque etiam nobilissimos, & cedit immediatè in commodum animæ. Hoc autem secundo modo se habet actus docendi, cum fiat etiam per valde ingenuos, & ordinetur ad mentem illustrandā. Unde Suar. citat. n. 5. & 6. addit licitum esse festo die festo studere cuicunque disciplinæ, imò docere facultates liberales, etiam Mathematicas, quanvis ad hoc necessariū sit aliquas ducere figuras. Talis enim delineatio, utpote ad illustrandum intellectum, servilis non est.

Studere die festo.

Scribere die festo.

1496 Dubium est 1. an liceat die festo actus scribendi? Negant Richard. in 3. dist. 37. a. 4. q. 4. Rosella v. feriæ n. 7. Ange. ibid. n. 31. & Tabiena ibid. n. 39. si talis actus fiat ob lucrum, secus, si fiat gratis. Affirmandum tamē absolutè licere actū scribēdi die festo, etiam si fiat ob lucrum. Ita Suar. citatus cap. 24. num. 3. Sanch. cita. dub. 3. num. 3. & Fagund. num. 4. Probatur, nam scribere est opus liberale, cum ordinetur ad docendum & discendum per manifestationem mentis conceptuū, tanquā locutio permanens, quæ fit scriptura, sicut locutio successiva, quæ fit labijs: intentio autem, vel spes lucri non reddit opus servile, ut ex dictis manifestum est. Dubium est 2. an liceat die festo actus transcribendi? Negant Caietan. 2. 2. quæst. 122. num. 4. vers. ad secundum dubium, Sylvest. v. Dominica quæst. 5. concl. 5. Margar. confess. 3. præc. 3. fol. 70. & Pedraza 3. præcep. Probant; quia transcribere est opus servile eo modo, quo pingere, vel imprimere: siquidem transcribere nihil aliud est quàm formare characteres ad extra, juxta formam exemplaris, à quo transcribitur. Cum prædictis authoribus sentiunt Navar. in Manual. Lat. cap. 13. num. 14. Philiarch. de offic. sacerd. p. 2. lib. 3. c. 23. Sotus de justit. lib. 2. q. 4. a. 4. & Azor tom. 1. lib. 1. cap. 27. quæst. 4. modo transcriptio fiat ob lucrum, secus, si fiat gratis. Affirmandum tamen absolutè est actum transcribendi esse licitum die festo, etiam si fiat ob lucrum. Ita Suar. tom. 1. de Religion. lib. 2. cap. 25. num. 4. Sà v. festum num. 5. Lodovic. Lop. in instr. nō. lib. 1. cap. 52. Medina instit. pro conf. tl. lib. 1. cap. 14. §. 8. & Sayrus in clavi lib. 7. cap. 2. num. 14. Probatur, quia actio transcribendi ex se mentalis est, cū à mēte procedat, & ad mentem ordinetur: per accidens autem

Transcribere die festo.

Vu 3 est,

est, quòd hac vel illa intentione fiat ab operante: item quòd famulus in utilitatem domini, vel alius nihil intelligens solo corpore in transcribendo laboret. Hinc patet differentia inter scripturam & picturam: nam licèt utraq; procedat à mente, tamen scriptura procedit ad exprimendos mentis conceptus, ratiocinia, & judicia: pictura verò procedit tanquã quoddam artefactum, quod conformatur idolo mẽtis, ut domus, vel navis. Et hæc est solutio fundamenti partis contrariæ.

1497 Vt prosequamur alias Magistrorum obligationes, quæ possunt habere ortum ex justitia, & illorum officio, imprimis teneri Doctorem, vel Lectorem non cessare à lectura propter subsannationem, vel clamorem scholarium, tenet Glos. fin. in can. scimus dist. 43. quam refert & sequitur Steph. Daoyz v. Doctor num. 4. Videntur moveri, quia obligatio Doctoris ad legendum ex pacto & officio ita gravis & urgens est, ut propter levem causam, qualis est illa scholarium subsannatio, & complosio suspendi nequeat. Tenetur etiam Doctor dum vel dictat, vel exponit, vocem ita suis auditoribus attemperare, ut si præ nimia vocis contentione alios Doctores legentes impediat, cogi possit ad silendum, vel demissé loquendum. Ita Menoch. de arbit. lib. 2. cent. 3. casu 257. num. 27. Tota ratio est publica Academiæ utilitas, & rigorosum jus, quod habent professores ne à suo exercendo munere impediantur.

Clamor scholastici, & vexatio docentis.

1498 Dubitabis 1. an Doctor absque obligatione restitutionis possit retinere cathedram, sibi à legitimo collatore datam, quam scit ab alio Doctore ablatam per judicis sententiam in rei veritate injustam, falsis nempe testibus, falsove fundamento latam, tamen secundùm allegata & probata justam? Pars affirmativa saltem ut probabilis defenditur ab Innocent. in cap. quia plerique, de immunit. Eccles. Panorm. in cap. 1. de concess. præb. & Lessio lib. 2. cap. 31. de reo & advocato dub. 4. num. 28. Fundatur 1. nam eo ipso quòd condemnatus acquievit sententiæ non appellando, negotium transivit in rem judicatam, juxta cap. cum dilectus, de elect. & cap. quod ad consultationem, de sent. & re judic. ergo tunc mansit reus omnino spoliatus tali cathedra vel beneficio, quæ proinde alius a legitimo collatore justè accipit, & retinet. Fundatur 2. quia Princeps ex causa rationabili potest disponere de bonis per privatos possessis, præsertim communibus, qualia sunt officia, beneficia, cathedræ: est autem rationabilis causa vitare incertitudinem jurisdictionum, & curare ut judicia procedant, attendendo ad notitiam publicam, & juridicam, quæ habetur per allegata, & probata.

Cathedra per injustã sententiã ablata retineri possit.

1499 Hæc sententia (ut benè notat Fagund. in Decal. lib. 8. cap. 32. num. 8.) solum censetur probabilis, quando ille Doctor retinens cathedram sibi à legitimo collatore datam, posita materiali injustitia sẽtentiæ, nihil cooperatus fuit ad talem injustitiam: si autem cooperatus fuit existens v. g. accusator, vel author optimè sciens alium esse innocentem, probabilitate omninò caret. Siquidem certissimum est causam influentem injustè in damnum, teneri ad illius reparationem. Nihilominus pars negativa, scilicet dictum lectorem non posse retinere cathedram (& idem foret de officio, aut beneficio) absque obligatione restitutionis, probabilior est. Defenditur à Soto lib. 5. just. q. 4. a. 5. & Theologis communiter, ut testatur Fagund, citat. num. 9. Probatur, quia sententia non habet vim obligandi nisi quatenus ex veris probationibus jus suum cuique tribuens, & veri juris declarativa est, proindeque in dubio de illius justitia, pro illa præsumendum est: si autem alicui constet illam esse injustam, penes talem, cessante præsumptione, nullius roboris erit, atque adeo nullum jus tribuet. Igitur nihil refert Doctori habenti cathedram, & scienti injustitiam ablationis, quòd sententia fuerit justa secundùm allegata & probata. 1. fundamentum partis oppositæ non obstat, quia condemnatus non appellans non censetur renunciare juri suo, sed solum invitus quiescere ad vitandas maiores molestias. [2.] etiam nil conficit, quia licèt supremus Princeps habeat potestatem transferendi jura & dominia ob bonum publicum, tamen in nostro casu non constat transtulisse: quia non apparet lex aliqua hoc convincens.

Officium aut beneficiũ per injustam sententiã ablatum.

1500 Dubitabis 2. an Doctor restitutus ad collegium, quo ob sui culpam fuerat privatus, recuperet locum interim alteri concessum? Vera est negativa resolutio, quam in specie tenent Bart. & Decius in l. cum quid prima lectura num. 11. ff. si certum petatur. Felin. cons. 1. num. 29. Alciat. de præsum. reg. 1. præsum. 45. & Menoch. lib. 5. de præsump. præs. 46. num. 8. & de remed. recuper. possess. rem. 10. num. 106. Sumitur ex doctrina generali, quia restitutio juris, vel hominis ad alterius injuriam non trahitur l. 2. §. meritò, & §. si quis à Principe ne quid in flum. pub. l. nec annus C. de emancip. lib. Solet enim restitutio, re integra, plenum sui effectum operari: non cum rebus distractis, & alienatis conceditur. l. quod si minor §. scævola ff. de minor. Confirmatur, & explicatur exemplis. 1. quia Doctor restitutus, non intelligitur restitutus ad lecturam, qua fuerat ob crimen privatus, si illi alter fuit præpositus. Ita Lucas de Penna in l. cum allegaris col. 4. Cod. de re milit. lib. 12. 2. Vassallus restitutus non restituitur quoad eã, quæ alteri, pendente privatione, fuerunt concessa.

Locus collegij non recuperatur a Doctore restituto.

Restitutus ad alĩ quod officium non recuperat bona distracta.

cessa. Ita Bart.in l.ult.num.7. C.de sent. poss. 3. Restitutus ad decurionatum, non ingreditur dignitatis locum, nisi finito tempore illius, qui fuit interim electus.l.2.§.si alia ff.de decurion. 4. Bona fisco delata deportato restituto non restituuntur, si deportatione pendente in alterum alienata fuerunt. Ita Barbos.consil.45.col.4. lib.2.Calca. cons. 36.num.29. & Ias.consil.41.lib. 3. Vide de hac re late & docte Emman. à Costa §.& quid si tantum 2.p.n.41.

Bona criminosi alienata.

1501 Positam resolutionem Menochius citat.remedio 10. anu.111. multis citatis limitat quadrupliciter. 1. ut non procedat quando ex causa publicam respiciente utilitatem restitutio fieret, ut ex causa pacis civitatis, vel regionis. Tunc enim restitutus habebit omnia alienata. Quod intelligit Afflict. decis.361. num.26. nisi essent alienata in Ecclesiam: quia tunc Princeps secularis non posset ei praejudicium inferre. 2. ut non procedat quando est facta restitutio per viam justitiae: non per gratiam, cum enim restitutio ex justitia sit favorabilior caeteris, restitutus eo modo dicitur restitutus etiam ad alienata. Quidquid in contrarium sentiat Lancelotus Galliaul.d.§.&quid num. 69. 3. ut non procedat, quando in concessione restitutionis fuisset à Principe posita clausula, non obstante alienatione in alterum facta, vel alia clausula per quam restitutio plenissima esset concessa. Quidquid in oppositum opinentur Io. Crotus d.§.& quid num.[illegible] & Fortunius Garzia num. 241. 4. ut non procedat quando interim alteri fuisset jus quaesitum ex non facto, etiamsi deinde ex gratia restitutio concessa foret. Ita Pelin.consil.10.n.2.

1502 Dubitabis 3. an Doctor teneatur ad solvendum Decimam Ecclesiasticam de collecta scholarium? Benè respondent affirmative Rebuff. tract. de decimis q.12.num.5. Moner.eod.tract.cap.4.num.28.& Barb. tom. 2. collect.ad cap. pastoralis, de decim.num.9. Sumitur ex eodem cit. cap. & ex eo quia advocatus decimam tenetur solvere de advocatione; ergo etiam Doctor de sua collecta. Dubitabis 4.an si Doctor promisit legere per biennium, & intra illud aliquo temporis fuit impeditus, teneatur tantundem temporis postea implere, vel debeat tale tempus sibi redintegrari? Pro parte affirmativa facit 1. quòd impedito servire terminus redintegrari debet, ut nempe verba intelligantur cum effectu. l.3. §.haec verba ff.quod quisque juris. Unde electio officialis absque ipsius culpa inanis reddi non debet. Facit 2. textus in l.servus qui testamento 14. §. servus cum haeredi ff. de statu liberis, ubi servus liber esse jussus est, cum haeredi septem annis servisset; cum vero fuga per annum abfuerit, septem annis elapsis, quaerebatur, an liber esset, & respondit Vlpianus non fore liberum, nisi servisset totidem quot aufu-

Decimam Doctor debet.

gisset. Similis est casus tex.in l.Paulus respondit §.Caius, juncta Gloss.ff.de liber. ergo tempus quod deest, redintegrari.

Tempus lectionis an redintegrandum.

1503 Nihilominus pars negativa tenenda est, quae in specie defenditur à Panormit. in cap.fin. de judic.& videtur placuisse Bartolo in l.si ita stipulatus num.1.ff. de verb. oblig. asserenti quòd lapso semestri, intra quod officialis fuit impeditus servire, nò debere sibi redintegrari aliud tantum tempus, quo fuit impeditus servire. Ratio est, quia officialis electus ad semestre, intelligitur de proximis sex mensibus sequentibus tantum, & sic provisio talis officij intelligitur de proximo sequenti semestri, ut sentit Bart.d.l. si ita stipulatus col.2. num.1. & consentit Ias. num.16. quibus subscribit Alvar. Valasc.tom.1.consult. 155.num.5.ubi refertur sic ita visum fuisse judicatum à Senatu supremo: nam electus quidam in aedilem, cum fuisset impeditus per objectiones oppositas, & elapso tempore obtinuisset sententiam pro se de bona electione, non potuit obtinere, ut redintegraretur sibi tempus. Ad primum pro parte contraria fatemur verba debere intelligi cum effectu, sed in eadem re, non in alia: cum verò illud officium exercendum sit pro tempore sequenti praefixo, & non pro alio, tali tempore elapso nò datur locus redintegrationi. Ad secundum ex l.servus qui testamento, apparet discrimen inter servum & officialem, quia in lege citata, adjecta est conditio temporis in genere: cum enim jubetur servus esse liber post septem annorum datas operas, non limitatur ad primum septennium proximum: secus in casu de officialis semestri, vel Doctoris biennio, cum (ut ostendimus) intelligatur de proximo.

Donatio Doctoris

1504 Dubitabis 5. an Doctor possit donare concubinae suae? Respondetur negative, & procedit de licentiato, & advocato, ut videre est apud Cassan. de consuet. Burgun.Rub.1.§.5.num.4. Vincent.de Franch. decis.111. Aloys. Riccium in collect.decis. p. 4. collect.791. Gutier.de juram.confirm.p.1.cap. 6.num.6. Garci.decis.29. Pereg.de jure fisci lib. 2.tit.9.num.7.& Bened. Aegid.de jure & privil. honest.art.8.num.14. Ratio prohibitionis est, ne Doctor propter libidinem, concubinae illecebris allectus bonis proprijs spolietur. Ex quo infert Mantic.de tacit.& ambig.conven.lib.11. tit.3.num.14. posse facere donationem concubinae alterius, cum in hac cesset prohibitionis ratio. Notat tamen Emman.Barb.ad Ordinat. Lusit.lib.4.tit.66. num.2. uxoratum, militem, clericum, & Doctorem posse suis concubinis donare pro meritis & servitijs in ipsos collatis, ut tenent Gutier.cit. cap.6.num.11. & Cabed.p.1.decis.16. ubi limitat in servitio turpi, quod concubina fecit in concubinatu. Merita tamen & servitia facta à concubinis in dona-

Concubinae Doctorum ad donationem.

Vu 4 tores

thores debent probari, & non est standum confessioni concubinarij, ut resolvit Barb. cit. n. 2. ex Menoch. de præsumpt. lib. 3. q. 29. num. 27. Bellacomb. tom. 1. commun. opin. lib. 5. tit. 15. & Maynar. lib. 2. decis. 90.

QVÆSTIO IV.

Qualiter teneatur Doctor in consulendo?

1505 PRæter eas Doctoris obligationes, quas hactenus in superioribus exposuimus, est alia præcipua & multiplex, quæ videtur pullulare ex illius potestate & officio, potestque explicari sub una quæstione inquirente, an teneatur Doctor, & qualiter dare consilia petentibus? Quod attinet ad primum, teneri Doctorem in facultate, quam profitetur, dare consilia petentibus, videtur constare, tum ex potestate, quam per graduationem accepit, tum ex Doctorali munere. Nam laureatus fuit in ordine ad docendum, ad idq; in Doctoratu potestatē accepit: & quidem finis Reipublicæ litterariæ in creandis Doctoribus, est habere viros doctrina præstantes, per quos reliqui erudiantur: hujusmodi autem eruditio apparet non solum quando Magister è cathedra publicè docet, sed etiam quando privatim consulit. Vnde Bernardus Dias reg. 197. Doctor (inquit) potest compelli invitus ad consulendum. Glos. in l. 2. Cod. de proxim. sacr. scrin. lib. 12. ubi Bar. etiam tenet. Limitat tripliciter Felinus, quem vide ad cap. si pro debilitate col. 4. de offic. deleg. Addit in annot. Salzedus quod idem est in advocatis statutum, qui compelli à judice possunt, ut suum patrocinium petentibus præstant l. 1. §. ait prætor ff. de postular.

Consilia dandi obligatio.

1506 Hæc sic obscurè prolata, ut innotescant perspicuè, notandum est Doctorem & advocatum posse dupliciter accipi. 1. radicaliter, & veluti in actu signato cum sola graduatione, & radicali potestate ad docendum. 2. formaliter, & veluti in actu exercito, quando scilicet Doctor habet cathedrā, & salariatus est ad docendum: item advocatus habet expeditum munus, & salariatus est ad patrocinandum. Si accipiantur primo modo, non video in illis obligationem justitiæ ad docendum, patrocinandum & consulendū. Quia non apparet contractus etiam tacitus, qui poterat esse radix talis obligationis. In graduatione enim acceperunt potestatem illam absque illa obligatione. Non dubito tamen posse aliquando teneri ex charitate, id exigente proximi necessitate, quæ posset absque notabili incommodo sublevari. Non dubito etiam posse magistratum cogere Doctorem illum ad docendum, & advocatum ad patrocinandum, si bonum publicum id postulet. Si accipiantur secundo modo, tenentur ex justitia docere, patrocinari, & intra eosdem limites doctrinæ & patrocinij cōsulere. Patet, quia ad munus præstandum ex officio, & contractu obstringuntur. Explicatur utraque pars exemplo sacerdotis: hic enim sacerdotali ordine initiatus, & ab Episcopo approbatus ad audiēdas confessiones, adhuc non tenetur ex justitia illas audire: potestas enim non secum affert obligationem justitiæ: quando verò talis sacerdos accipit ecclesiam curatam, & fit parochus, obligatur ex justitia ad ministranda sacramenta suis parochianis.

Docēdi & patrocinādi obligatio.

1507 Quod attinet ad secundum, de modo & obligatione benè consulendi, & patrocinandi, Doctor imprimis tenetur in consulendo moveri potius veritatis, quàm æris studio, ut monet Castilho de usuf. lib. 1. cap. 41. num. 8. tenetur deinde non errare in consilio præstando: supponitur enim esse omni doctrina abunde instructus, & optimè paratus ad docendum & consulendum. Hinc est quòd Doctor legum minor viginti quinque annorum non possit petere restitutionem in integrum adversus ea quæ omisit allegare, vel proponere in causa sua, licèt alteri minori restitutio detur. Habetur l. 1. Cod. qui & adversus quos. Quia tali Doctori minori potest rectè opponi suum desiderium & oppositionem inter se discrepare. Cum debeat esse peritus atq; instructus in arte causidica. Vnde si dicat (inquit Angel. in l. 1. §. pueritia ff. de postuland.) se deceptum in jure, allegat se non esse Doctorem, sed potius legum dolorem. Turpe enim est patritio viro jus, in quo versatur, ignorare. l. 2. §. Quintius Mutius ff. de origine juris. Ita Boer. decis. 350. num. 6. Caffred. decis. 395. cent. Mantuan. sing. 520. Strach. de mercat. par. 3. cap. 27. Gomez var. tom. 2. cap. 14. num. 5. Cald. Pereyr. in l. si curatorem v. læsis num. 35. & Aviles in l. prætor. cap. 33. num. 4. Verum quidem est quòd in dubio, àn Doctor consulendo erraverit, censendus est non errasse, cum præsumptio stet pro illius doctrina, & probitate. Si enim Doctor non præsumitur falsum fecisse, ut tenet Menoch. lib. 5. præs. 2. n. 20. sic non præsumetur falsum dixisse.

Consulēdi bene obligatio in Doctore.

Restitutio in integrū denegatur Doctori minori.

Falsum fecisse Doctor non præsumitur.

1508 Triplex adhuc superest expedienda difficultas. Prima est, an Doctor interrogatus à judice, si illi consulat mortem, vel mutilationem justè ac legitimè inferendam, ea sequuta irregularitatem incurrat? Videtur affirmandum ex communi sententia, quam tenent Navarr. in Manu. cap. 27. nu. 212. Covar. Clem. si furiosus par. 2. §. 5. & Sylv.

Irregularitas Doctoris consulentis.

v. hu-

v. homicidium 3. num. 5. asserentes incurrere irregularitatem omnes qui cooperantur ad causam justam sanguinis, sive ad sententiam & capturam damnandi, sive ad executionem sententiæ, morte, aut mutilatione subsequuta. Sumitur ex cap. si quis viduam, 50. dist. & ex cap. clericis, ne cleric. vel monach. qui autem consulit in causa sanguinis pro ferenda sententia mortis, aut mutilationis, ad illam cooperatur; ergo subsequuta morte, vel mutilatione irregularitatem incurrit. Negandum tamen est cum Mo-
a lina de just. commut. tract. 3. disput. 74. num. 6. Ratio est, quia ad incurrendam irregularitatem solum censetur cooperari sententiæ sanguinis ille consiliarius, qui proximè ac directè influit exhortando & incitando judicem ad talem sententiam: quando autem Doctor judici interroganti aperit jus, & quid habeat natura rei, juris-ve dispositio, non influit exhortando & incitando, esto judex sic edoctus moveatur ab ipsa rei veritate ad sententiam ferendam. Aliter irregulares fierent qui voce aut scripto docendo explicant jus, & concionatores qui è suggestu idem declarant; & à fortiori qui hortantur in genere ad justitiæ exequutionem, quando non intendunt alicujus mortem, aut mutilationem in particulari, quod dicendū nō est. Patet, quia illi non sunt cooperatores proximi, sed remoti eorum, quæ judices tali consilio, vel adhortatione permoti efficiunt, sicut qui hortatur ad bellum justum non est causa proxima homicidiorum, quæ eveniunt in tali bello. Et ex his manet solutum fundamentum partis contrariæ, seu explicata communis sententia.

Restitutio malè consulentis

1509 Secunda difficultas est, Verum, & quomodo teneatur ad restitutionem Doctor ex consilio falso pernicioso? Supponendum est alium dari consulentem ex officio, qualis est confessarius, & advocatus, alium, qui ex officio non consulit, & utrunque posse dare falsum ac perniciosum consilium sive mala fide culpabiliter, sive bona fide inculpabiliter. Dico 1. qui docendo, vel consulendo culpabiliter & mala fide falsam doctrinam tradidit, tenetur ex justitia restituere revocando proximum ab errore. Ita Ledesma 2. 4. q. 18. a. 2. dub. 1. fol. 241. Navarra de restit. cap. 2. nu. 3. fol. 49. Caietan. v. restitutio cap. 7. Sylvest. v. restitutio 3. q. 1. Aragon. 2. 2. q. 62. a. 2. fol. 177. & Sanch. lib. 1. Consil. cap. 3. dub. 4. num. 3. Ratio manifesta est, quia Doctor sic decipiendo irrogavit injuriam, & fuit causa injusta damni, quod proinde reparare tenetur. Notat Caiet. d. cap. 7. teneri prædictum restituere docendo veritatem, vel significando falsa esse, quæ docuerat. Quod tamen Sanches cit. num. 4. sic intelligit & recipit, ut si ille tenebatur ex officio docere, qualis Confessarius, & advocatus, non satisfaciat dicendo esse falsa quæ docuit, sed teneatur ex justitia docere veritatem: si verò ex officio non tenebatur docere, satisfaciat affirmando esse falsa quæ docuit.

Restitutio doctrinæ ...

1510 Dico 2. Doctor sive medicus, sive advocatus, qui bona fide & inculpabiliter dedit falsum consilium, ex quo damnum sequutum est, quamvis teneatur ex charitate aperire veritatem cognitam, non tenetur ad id ex justitia, nec proinde reparare damnum. Est de mente authorum, quos proximè citavi, uno excepto Aragonio. Exprimitur à Sanch. citat. dub. 5. num. 1. Probatur, quia obligatio restituendi in tali casu solum poterat oriri ex re accepta, vel ex injusta acceptione: sed dictus consulens non tenetur ex re accepta, quia ex tali consilio (ut suppono) nec factus est ditior, nec res aliqua apud ipsum extat: deinde non tenetur ex injusta acceptione, quia in dando consilio non peccavit; ergo non manet obnoxius restitutioni.

Irregularitas medici.

Ex dictis infertur 1. quid dicendum sit in ordine ad contrahendam irregularitatem, de medico, qui inculpatè dedit consilium alicujus medicinæ sumendæ infirmo, quam postea, cum non est medicus ejus, videt esse lethalem, & nō admonet, ac tandem infirmus moritur. Talis enim medicus non fit irregularis. Quia in non monendo solum peccavit contra charitatem: ut autem fiat irregularis non impediens mortem, debet teneri ex justitia & officio illam impedire. Ita Sanch. d. dub. 5. n. 3.

Falsa doctrina quomodo retractanda.

1511 Infertur 2. quid tenendū sit de regularibus falsa docentibus, vel consulentibus; sic enim respondet Pellizar. tract. 5. cap. 12. num. 62. eos teneri ex charitate, si bona fide, & inculpabiliter doctrinam illam tradiderunt, retractare, dummodò sine gravi incommodo retractare possint; si autem tradiderunt ex officio, v. g. ut lectores, casuum conscientiæ responsores, aut confessarij, vel si mala fide & culpabiliter, teneri ex justitia, & cum graviori incommodo retractare. Patet; nam priores ratio charitatis obligat mitiùs: posteriores ratio commutativæ justitiæ vel ex officio, vel ex damno injustè dato graviùs obligat. Quid si regularis in prælectionibus publicè dictatis deprehendit esse aliquos errores in materia morali? Respondet cit. Pellizar. num. 63. si errores absque morali ipsius culpa irrepserunt, & commodè potest, teneri eos corrigere, curando ut de ijs moneantur discipuli in præsentia ipsius scholam frequentantes: nō tamen teneri monere hac de re tam singulos discipulos tam præsentes, quàm præteritos; cum id fieri nequeat absque ejus gravi incommodo, & molestia. Quod si (addit) dictos errores culpabiliter inseruit suis prælectionibus, tunc strictiùs obligatur eos corrigere, etiam cū graviori suo incommodo, eos retractando pro viribus, ut de ijs moneantur sui omnes discipuli tum præsentes, tum præteriti. Idem tenetur, si vi-

si vires ei suppetant, resarcire damna in defectum principalis huc usque sequuta ex illa sua falsa doctrina culpabiliter ab eo tradita.

Consilium culpabile.

1512 Infertur 3. quid dicendum sit in illa quæstione, an qui tenetur ex officio docere verum, si doceat falsum ex culpa lata ac mortali per neligentiam, circa rē, quæ ex justitia non obligabat ad solvendum, v. g. si consuluit non implendum votum, vel non dandam eleemosynam, teneatur ex justitia id restituere? Videtur affirmare Sylvest. v. restitutio 3. quasi ille sic culpabiliter malè consulens se habeat instar illius, qui dolo, aut vi impedit votum implendum, aut eleemosynam faciendam, quem fatentur omnes teneri ad restitutionem. Negandum tamen est cum Sanch. lib. 1. Consil. cap. 4. dub. 6. num. 3. & Navarra lib. 2. de restit. cap. 2. num. 3. Quia in tali casu nulla est ratio injustitiæ in ordine ad damnificatum: nam malè consulens ex ignorantia crassa non intendit decipere, nec proinde injuriosé extorquet consensum ab invito. Teneretur autem ad restitutionem, si ex prædicta ignorantia malè cōsuleret ei, qui ex justitia tenebatur aliquid facere. Quia tunc peccaret cooperādo ad peccatum injustitiæ.

Retractatio consilij est laudabilis.

1513 Infertur 4. Quomodo intelligenda sit regula illa 198. quam affert Bernardus Dias, in hunc modum: Doctor qui fecit consilium, non potest regulariter illud revocare. Bald. in cap. si pro debilitate, de offic. delegat. & Bart. In l. tutela C. de in integ. restit. minor. Nam inter varias limitationes, quas hæc regula patitur, una præcipua est, quando Doctor malè consuluit. Tunc enim consilium revocandum esse, docet Ias. in l. si ex toto §. si ita legatum col. pen ff. de legat. 1. Decius in l. nemo potest col. 2. ff. de reg. jur. Mattheus de Afflict. in Constit. utriusque Siciliæ lib. 3. Rub. 56. num. 9. Sumitur 1. ex jure, nam l. Divi fratres ff. de jure patron. & Glos. in l. Labeo ff. de servi. rusti. præd. & Glos. in l. quod sæpe §. in his ff. de contra empti, scribitur Bulgarum sapientis more mutasse consilium. Nam magnæ sapientiæ est hominem revocare quod malè locutus est, ut in cap. magnæ sapientiæ 22. q. 4. Et sanum dicitur esse consilium, si quis quod malè fecit, revocavit, cap. cum cessante, de appellat. Facit tex. in cap. qualiter & quando in 1. de accusat. „Non pudeat vos (inquit) errorem vestrum corrigere, qui positi estis, ut aliorum corrigatis errores. Et tex. in cap. non debet, de consan. & affin. „Non debet (inquit) reprehensibile videri, si secundùm varietatem temporum statuta varientur humana, cum etiam ipse Deus, ex his quæ in veteri statuerat testamento nonnulla mutavit in novo. Consonat jus civile, & optimus textus est in §. 1. ver. Non erubescimus Authen. de nupt. col. 4. „Non erubescimus (inquit Imperator) „si quid melius horum quæ ipsi prius diximus, inveniamus hoc sancire, & competentem prioribus imponere correctionem. Sumitur 2. ex ratione, quam insinuat Aristot. 3. de anima, asserens hominis intellectum peregrinum propter varias figuras, non posse esse semper uniformem. Cum igitur in intellectu humano variatio sit pene innata, & non dedecorosa, variare, facta mutatione in melius, vel de falso in verum, & de pravo in rectum, laudabile est.

1514 Tertia difficultas est, an Doctor teneatur semper consulere juxta opinionem propriam, seu quam ipse judicat probabiliorem? Partem affirmativam defendit Valent. 2. 2. d. 5. q. 7. pun. 4. §. respondeo dupliciter, si sermo sit in materia justitiæ. Probat, nam judex fori externi eam habet obligationem; ergo judex fori interni, qui est Doctor. Nihilominus dicendum est, etiam in materia restitutionis, posse Doctorem, relicta propria opinione, consulere juxta probabilem. Ita Vasq. 1. 2. disp. 68. cap. 1. & Sanch. lib. 1. Decal. cap. 9. num. 19. Probatur, quia talis Doctor eādem opinionem potest sequi; ergo & alijs eam consulere. Ad fundamentum Valentiæ assignatur disparitas, quia judex fori externi constituitur à Republica judex inter partes, ut ferat sētētiā secūdùm id quòd æquitati magis cōformē est: at judex fori interni est inter hominē, & [illegible]um, exerceatque solum judicium medicinale, deinde merè consulēs solum proponit quod [illegible]ter sequi potest. Addit Sanch. cit. n. 20. posse consulere modò juxta unam opinionem, modò juxta contrariam. Nam licet Doctori (concludit num. 23.) petentem consilium remittere ad alium Doctorem, quem novit esse in contraria opinione propter invincibilē ignorantiam alicujus legis: secùs verò, si talem opinionem sequatur non ex ignorantia, sed ductus rationibus, quæ sibi videntur probabiles. *Opinio probabilis in consulendo.*

1515 Quid de advocato consulente, & patrocinante: potestne licitè tueri causam sui clientis, quando existimat causam adversarij probabiliorem esse? Sotus lib. 5. just. q. 8. a. 3. putat in causis criminalibus, vel civilibus magni momenti, non posse advocatum defendere actorem juxta opinionem minùs probabilem. Probat 1. quia in dubio melior est conditio possidentis: sed possessor reus habens pro se opinionem probabiliorem possidet in dubio; ergo faciet contra jus, qui illum à possessione velit dejicere. Probat 2. quia judex nequit ferre sententiam pro causa minùs probabili; ergo neque advocatus patrocinari. Nihilominùs posse advocatum licitè tueri causam minùs probabilem sui clientis, sive cliens reus, sive actor sit, rectè docent Vasq. 1. 2. d. 64. cap. 1. num. 3. & Sanch. cit. num. 33. Probatur facile, nam cliens licitè potest suum jus quærere nixus tantum opinione probabili; ergo advocatus *Advocatus defendens quamvis opinionem probabilem.*

catus

eatus illam potest adjuvare & tueri. Duo tamē advertenda sunt; alterum debere opinionem esse probabilem quoad praxim, ita ut soleant aliquando judices pro illa ferre sententiam; alterum teneri advocatum monere suum clientem de maiori probabilitate adversæ opinionis, ne cliens ignarus causa excidat; Quod si hæc non servet, tenebitur ad resarcienda damna suo clienti illata, ut notant citati authores. Fundamenta Soti facilè diluuntur. Ad primum respondetur dubium quod reddit meliorem possidentis cōditionem, debere esse proprium, quale est negativum; Ita ut neutrius partis detur assensus: tale autem non est, quando datur opinionum diversitas. Ad secundum apparet discrimen inter judicem & advocatum: nam judex constituitur ad ferendum judicium inter partes, advocatus solum, ut jura partium proponat. Hæc satis perstrinxisse in materia, quæ à Theologis copiosissimè tractatur.

QUÆSTIO V.

Quænam sint præcipuæ Doctoris medici obligationes?

1516 Explicatis obligationibus, quæ omnibus Doctoribus cōmunes sunt, cum Doctor medicus aliquas peculiares habeat, non erit abs re eas hac ultima quæstione exponere, ut ille facile intelligat quibus obligationibus communibus, & quibus peculiaribus obstringatur. Et quidem inter omnes illa potissima Doctoris medici obligatio est, quæ ex justitia & illius officio pullulat. Nam medicus graduatus, & salariatus tenetur ex justitia secundùm artem communem diligentiam adhibere, ut corpus ægrotum ad pristinam sanitatem revocet. Hinc est quòd medici mercede conducti tempore pestis teneantur non fugere, atque adeo, si fugam arripiant, possint reduci, ac puniri. Nam ex pacto ad persistendum & curandum etiam eo tempore obligantur: sicut & miles stipendiarius tenetur non fugere belli tempore, ut manifestum est: & ita exprimunt Rutilius Benzonius lib. 1. disp. 1. q. 1. versu Medico autem post 11. conclus. & Stephan. Fagun. in 1. præc. Decal. lib. 1. cap. 9. num. 18. Omni autem tempore medicus non tenetur gratis curare infirmum, nisi sit pauper & egenus. Glos. 1. in cap. cum bonæ de ætat. & qualit. & Glos. fin. in summa dist. 83. Medicus qui sine industria casu curavit, & sanavit, non potest recipere pretium, ut docet Sanch. lib. 2. Decal. cap. 38. n. 96.

Medicus tempore pestis.

1517 Difficultas est exponere qualiter se gerere debeat, ut huic curandi obligationi satisfaciat. Imprimis supponitur, quòd medicus tenetur esse requisita artis medicæ peritia instructus, ita ut gravissimè peccet, si imperitus, suamque agnoscens imperitiam curare audeat. Nam si medicus imperitus curet, & ex curatione sequatur mors, reputatur occisor. Medico enim imputatur, si quid per ejus imperitiam ægroto contingat. Gloss. diligentiam in cap. tua nos §. fin. de homicidio. Quanvis enim medico non imputetur eventus mortalitatis, si adhibuit omnem diligentiam secundùm artem; nisi is sit clericus, qui dicitur esse in culpa, cum usurpet alienum officium cap. tua nos §. fin. de homicid. tamen medicus qui per imprudentiam malè medetur, tenetur propter imperitiam actione in factum, in quātum religioni judicantis videbitur æquū Glos. 1. in reg. non est sine culpa 19. de reg. juris in 6. Facit pro hac parte casus, quem affert Sanches lib. 4. Consil. cap. 1. dub. 38. num. 14. & 15. Quando (inquit) inter virum & uxorem factum est pactum, ut supervivēs dotem, vel donationem propter nuptias lucretur, si alter alterum occidat non lucrabitur, sed ad hæredes pertinebit, l. si ab hostibus §. si vir ff. solut. matr. Notat n. 15. idem esse dicendum, quando alter alterum in infirmitate constitutum non curavit, vel eidem malum medicum adhibuit. Ita Molina lib. 1. de primog. cap. 1. num. 33. qui observat, ... is negligentia in non curando non possit imputari alijs successoribus, qui curare non tenentur, at malum medicum adhibere, omnibus imputari. Sentiunt igitur malū medicum curantem, & occisorem fere non distingui. *Medicus imperitus occisor.*

1518 Hinc est, quòd licèt medicus ex solo artis exercitio non impediatur ad ordines suscipiendos, tamen si negligentia, vel imperitia ægrotum occidat, manet irregularis. Cap. ad aures de ætat. & qualit. Ut verò perspicuè innotescat quando medicus vel chirurgus irregularitatem contrahat, vel non contrahat, disertis verbis resolvit Molina de just. tract. 3. disp. 75. num. 1. in hunc modum. Quando (inquit) nulla intervenit culpa theologica neque lethalis, neque venialis homicidij aut mutilationis, ejus qui sanitatis, meliorisve valetudinis causa mutilavit, aut aliquid fecit, unde mutilatio, aut mors est sequuta, quia videlicet sufficienter erat peritus, ut id faceret, saltem quia tunc non erat copia alterius peritioris, periculumque erat in mora, & nulla in negligentiæ, præcipitationis, temeritatis, vel alterius rei culpam commisit, ex qua ea mutilatio, aut mors sequeretur, & insuper non dedit operam rei illicitæ, sibive idcirco prohibitæ, ne id sequeretur, irregularitatem non incurrit. Si verò in culpa fuit lethali aut veniali talis *Irregularitas medici.* *Chirurgi irregularitas.*

talis mortis, aut mutilationis contra quintum præceptum decalogi, aut dando operam vel illicitæ, sibique prohibitæ propter periculum mortis, aut mutilationis, quæ inde sequi poterant, morsque aut mutilatio sequuta sunt, irregularitatem incurrit. Notat ibidem ad fin. §. ex Navar. lib. 5. Consil. tit. de homicidio cons. 9. & cons. 18. clericum juvantem chirurgum ad scindendum membrũ, modò clericus nõ scindat, non incurrere irregularitatem: quoniam id non est jure clerico prohibitum, neque est sancitum, ut in eo eventu irregularitatem incurrat: & irregularitas non incurritur nisi in casibus expressis à jure. Covar. Clem. si furiosus par. 2. §. 4. n. 3. & Sylvest. v. homicidium 2. a n. 8.

Medico quando imputetur mors.

1519 Pro maiori prædictorum explicatione, ut intelligatur ex jure quando medico mors imputetur, vel nõ imputetur, sic habetur cap. tua nos 19. de homic. Medico ut non imputetur mors infirmi, ea debent concurrere: primùm quòd illud officium ei conveniat: quòd sit laicus, non clericus: quòd sit peritus: quòd adhibeat omnem diligentiam secundùm artem: & quòd informet ægrum de his, quæ sunt contraria ægritudini. Cum autem medico imputetur, si quid per ejus imperitiam ægro contingat Glos. diligentiam in d. cap. tua nos §. fin. ut peritus censeatur, debet medicinas varias tribuere secundùm diversitatem morborum Can. cum constitueretur 25. dist. 50. Nam medici imperiti uno collyrio omnium oculos volunt curare Can. necesse dist. 29. Deinde medicamenta contraria infirmitati dans, dicitur interficere. Can. ablit 26. dist. 50.

Medicamentorum dubiorum applicatio.

1520 Qualiter verò se gerere debeat medicus in applicatione medicamentorum, quæ vel dubia, vel magis aut minùs probabilia judicat, cum sit materia à Theologis latissimè tractata, ut ab illa paucis me expediam, Dico 1. medicus peccabit juxta materiæ gravitatem, si relicto medicamento certo, applicet probabile. Ita Azor tom. 1. lib. 2. cap. 17. q. 11. & Vasq. 1. 2. q. 19. a. 6. disp. 64. cap. 4. n. 25. Ratio est, quia nec fideliter, nec prudẽter operabitur, si dubium omisso certo eligat, & sic exponat ægrum periculo, quod vitare poterat. Dico 2. medico non licet per se loquẽdo applicare medicamẽtum, de quo habet dubium negativum, futurum ne salutiferum, an noxium. Ita Navar. in summa cap. 25. num. 61. & Sanch. lib. 1. Decal. cap. 9. nu. 38. Patet, nam homo quicunque tendens in malum sub dubio negativo peccat; ergo & medicus. Vnde Saytus in clavi lib. 1. cap. 10. n. 6. & Salas 1. 2. q. 21. tract. 8. disp. unica sect. 14. nu. 136. rectè docent peccare medicos, si experiendi gratia tale medicamentum tribuant. Dico 3. Quando non apparet certum remedium, sed datur diversitas opinionum probabilium circa medicamenta, tenetur medicus per se loquendo sequi opinionem probabiliorem. Ita Sotus 3. de just. q. 6. a. 5. ad 4. Sanch. d. cap. 9. num. 41. & Suar. 1. 2. disp. 12. sect. 6. n. 19. Probatur, nam proximi charitas postulat, ut certiori remedio, si æquè benè possit, ei succurratur: sed remedium magis probabile est magis certum; ergo medicus peccabit contra charitatem, si omisso magis probabili, minùs probabile adhibeat. Oppositum tenent Azor tom. 1. lib. 2. cap. 17. q. 11. Arag. 2. 2. q. 63. a. 4. dub. penult. & Salas cit. sect. 15. nu. 156. Probant, quia homo sequens opinionem probabilem operatur rationabiliter, proindeque sine peccato: sed tunc medicus sequitur opinionem probabilem; ergo non peccat. Respondetur non semper operari rationabiliter, qui sequitur opinionem probabilem: quia in omittenda probabiliori & tutiori potest offendere charitatem proximi, ut cernitur in ministro sacramentorum, & in casu proposito.

Dubium medicamentum.

1521 Dico 4. Quando ægroti mors est certa ita ut de illius salute nulla detur spes, & unicum adest medicamentum, de quo dubitatur, futurum ne sit salutiferum, ad noxium, medicus potest illud applicare. Ita Valent. 2. 2. disp. 5. q. 10. punct. 2. col. pen. Addit Sanch. cit. num. 39. medicum non solum posse, sed teneri illud applicare. Probatur; nam ad salutem ægroti tutius est tale medicamentum adhibere, quàm non adhibere: quia mors, si non adhibeatur, est certa, si adhibeatur, manet dubia; ergo medicus prudentiùs aget, si illud adhibeat. Oppositum tenent Vasq. d. cap. 4. num. 22. Azor lib. 2. cap. 17. q. 11. & Salas d. sect. 14. n. 136. asserentes non licere medico tale remedium adhibere: quia si remedium illud non applicetur, causa mortis violentiæ morbi tribuenda est, & ægrotus fortassis vivet, aut saltem diutius: si applicetur, mors fortassis citiùs adveniens tribuenda est medico. Respondetur, si ex tali remedio adveniat mors, hoc fore præter intentionem medici, qui per se ægroti sanitatem intendens, illius negotium prudenter egit. Addo tamen quando judicatur mors per tempus considerabile differenda, & dubitatur an illam notabiliter acceleret remedium illud, quod aliunde speratur salutiferum, non esse applicandum absque cõsensu ipsius ægroti. Dico 5. Quando non datur spes sanitatis, licitum est medico applicare remedium minus probabile, si nõ appareat probabili⁹. Ita Vasq. citatus. Addit Suar. 1. 2. tract. 3. disp. 12. sect. 6. n. 10. medicum ad id teneri ex charitate, nisi aliunde detur incommodum, vel periculum. Probatio desumenda est ex fundamento quartæ resolutionis.

Remedium noxium consulit.

1522 Ex dictis colligitur 1. posse medicum consulere remedium, quod putat noxium, si certo sciat alios medicos doctiores illud putare salutiferum, dummodo opinionem suam practicè deponat. Ita

Sanch.

Sanch. lib. 1. Decal. cap. 9. num. 42. Advertit Navarrus cap. si quis autem, de pœnitent. dist. 7. num. 74. & 75. quòd medicus tunc ægroto proponens optionem, suam mentem, & aliorum medicorum exponat. Colligitur 2. teneri medicum applicare medicamentum, de quo certus est nõ nociturum, & dubitat, utrum sit profuturum. Ita Valent. 2. 2. disp. 3. q. 10. pun. 2. conclus. penult. Si autem detur par, aut ferè par mortis periculum, sive illud applicetur, sive non, non licebit illud applicare. Ita Salas citat. sect. 14. num. 135. Quod intelligit Sanch. citatus, si non detur probabilitas fore ut prosit.

Abortus periculum in curatione matris.

1523 Est adhuc circa prædicta breviter decidenda quæstio, quomodò liceat uti medicinis ad salutem matris cum periculo abortus, si probabiliter credatur fœtum animatum esse? Hanc excitat Sanchez lib. 9. Matrim. disp. 20. à num. 12. & pro decisione advertit quasdam medicinas tendere directè ad fœtus occisionem, ut venenum, dilacerationem, percussionem: quasdam per se, & directè ad morbos, pravosque humores expellendos, ut venarum incisionem, ventris purgationem, balnea, & similes. Benè igitur sic resolvit: Peccatum mortale est uti medicinis prioris generis: licitum autem uti medicinis posterioris, etiam cum probabili abortus periculo, ubi omnino ad salutem requiruntur. Ratio est, quia per priores datur cooperatio directa innocentis necis: per posteriores per se intenditur matris salus, & si per accidens sequatur mors fœtus. Horum autem medicamentorum applicatio tam prægnanti, quam medico, & obstetrici licet. In unico tamen casu (addit num. 27.) qui rarissimus est, & moraliter impossibilis, peccarent mortaliter contra charitatem tam prægnans ea medicamenta assumens, quàm medicus applicans, si spes probabilissima à peritis medicis conciperetur, fore ut matre ab ijs medicamentis abstinente, cum vitæ tamen propriæ periculo, fœtus in lucem prodiret, ut baptizari posset: ea autem assumente periret sine baptismo. Si medicamentum æquè tendat ad matris sanitatem, & ad fœtus necem, eo uti licitum est; cum matris vita præponderet vitæ fœtus. Quando medicamentum anceps est, num auxilium, an mortem sit allaturum? quanvis regulariter peccatũ mortale sit illud experiri: at in nostro casu, quando salus ægrotantis omnino desperata est, & nullum aliud suppetit remedium, medicus potest, & tenetur illud applicare. Ita n. 29.

Medicus curans moniales.

Medicus curans cum periculo abortus.

1524 Rogabis 1. utrum, & quomodò liceat medico, vel chirurgo pro curãdis monialibus, earum monasteria ingredi? Medicos & chirurgos habere justam causam ingressus, optimè docet Sanchez lib. 6. Decal. cap. 16. num. 43. Decrevit autem Urbanus IV. in secunda regula S. Claræ cap. 18. posse medicum causa multum gravis infirmitatis, quoties necessitas postulaverit, monasterium ingredi, ita ut non intret nisi stipatos duobus socijs de familia monasterij, & illi intra monasterium non separentur ab invicem. Circa quem casum notat Collector privileg. v. ingredi notab. 5. vers. quintus casus, nunc haberi concessionem factam per Sixtum Quartum, ut prædictorum duorum familiarium loco sufficiat quòd duæ vel tres moniales antiquæ medicum comitentur, advertens etiam procedere, quoties alia non ita gravis invaletudo, v. g. quartana vel similis monialem vexat; & subdit etiam in gravi infirmitate monialis non posse medicum intrare sociatum famulo, practico, vel alia persona. Ob gravem illius ægritudinem præter medicum sive medicos ordinarios ejusdem monasterij posse & alios medicos convocari, tradit Campanil. rub. 12. cap. 16. num. 27. & subscribit Barbos. de potestat. Episcop. par. 3. alleg. 102. num. 52. addens n. 43. non postulari Doctoratum, vel graduationem in medico ad dictum ingressum, quia medicus non à dignitate dicitur, sed à medendo.

Medica feminina ingrediens monasterium virorum.

1525 Rogabis 2. an liceat pro curando religioso infirmo fœminã medicam admittere in dormitorium? Respondet Coriol. casu 3. num. 32. apud Barb. de potest. Episcop. p. 3. alleg. 102. num. 85. quando infirmitas non potest aliter curari, nisi ope & arte illius, nec infirmus posset in Ecclesiam, vel alio extra venire, licere dictam mulierem cum personis honestis associatam intromittere in monasterium ad locum, ubi religiosus manet. Affirmat idem author idem videri dicendum, si quis religiosus absconderet pro aliquo bono fine mulierem, utputa dum fugit persequentes, qui ei ad vitam, aut honorem insidiantur. Nam pœnæ in decretis Pontificum assignatæ solum comprehendũt eos, qui fœminas præsumptione, & temerario ausu introducunt.

Medicus videns ægritudinem feminæ.

1526 Hactenus de obligationibus medicorum in ordine ad curationem corporalem pro vita temporali conservanda. Agendum breviter est de obligationibus in ordine ad curationem spiritualem, sive propriam, sive alienam, pro vita æterna obtinenda. Quod attinet ad propriam, cum supponamus licitum esse medicis inspicere ægritudinem fœminæ, quando agitur de validitate matrimonij, & desiderantur probationes, quam rei hujus gravitas & necessitas præponderat naturali honestati, ne forte matrimonium validum dissolvatur, aut irritum approbetur, ut docet Sanch. lib. 7. Matr. disp. 113. num. 21. ex cap. ex litteris, & cap. fraternitatis, de frigid.

licitum esse licitum chirurgo curare verenda mulieris: dubium est an in prædictis liceat, quando datur prævisum periculum pollutionis absque periculo consensus? Recte affirmant Sancius in selectis disput. 21. num. 12. & Vasquez p. 2. tom. 1. disp. 115. num. 9. ex illa generali doctrina, quod nec peccet, qui dat operam rei licitæ, ex qua per accidens sequitur pollutio; nec teneatur quis a justo opere abstinere, quamvis prævideat sequendam pollutionem, v. g. ex equitatione, tali modo decumbendi, auditione confessionum, tactibus licitis juxta patriæ consuetudinem, dummodo absit periculum consensus: secus, si detur tale periculum. Unde (teste Diana in Summa v. Periculum num. 5.) dicendum est cum Villalobos tom. 2. tract. 40. diff. 14. num. 5. contra Palatium to. 1. tr. 2. disp. 2. dub. 9. §. 3. n. 11. & 13. non licere chirurgo, verenda fœminæ curare cum periculo mali consensus, si expertus sit illam concupiscere, aut voluntarie pollui.

Pollutio secuta per accidens.

1527 Peccat etiam graviter medicus, si absque sufficienti causa dat facultatem infirmo edendi carnem diebus vetitis, vel non jejunandi, vel non recitandi horas canonicas, quando urget præceptum Ecclesiæ. Unde si absque causa legitima concederet licentiam edendi carnes in vigilia contingente in die Veneris, juxta Sancium in select. disp. 41. num. 16. committeret duo peccata in confessione explicanda: siquidem & comeduntur carnes in die Veneris, quod est unum peccatum, & frangitur jejunium, quod est aliud. Sed Montesinos in par. 2. tom. 1. quæst. 75. a. 1. quæst. 4. num. 47. existimat unum esse peccatum, & circumstantiam jejunij solum aggravare. Videatur Diana parte 1. tract. 7. resol. 60. Denique peccat graviter medicus, si revelet occulta vitia, quæ ex curatione in ægroto deprehendit. Nam ex pacto tacito cum ægroto suo ad tale secretum obligatur. Hinc apud Petrum Gregorium de Repub. lib. 17. cap. 4. num. 8. in juramento medicorum addit Hippocrates, ne ægrotorum secreta ulla detegant: proponendum in spiritualibus medicis statutum, ut perpetuo silentio, nisi velint graviter puniri, confitentium peccata omnino celent. Cap. si sacerdos, de offic. ordin. & cap. Omnis utriusque sexus, de pœnit. & remiss.

Medicus dans facultatem edendi carnes.

Secretum a medico servādū.

1528 Quod attinet ad curationem spiritualem aliorum, loqui possumus attento jure divino naturali, vel attento jure Ecclesiastico. Si loquamur attento jure divino naturali, medicus prævidens probabile mortis periculum, tenetur sub mortali ex sola charitate monere infirmum vel per se, vel per alium, si credat fore ut hæc monitio illius animæ notabiliter prosit: secus, si credat eam monitionem nil profuturam. Ita Sanches lib. 3. Decal. cap. 16. num. 1. Si loquamur attento jure Ecclesiastico, Innocentius III. cap. cum infirmitas, de pœnit. & remiss. districte præcipit medicis, ut ad medendum ægroto in lecto jacenti vocati, eum ante omnia moneant ad confessionem. Hoc decretum innovans Pius V. anno 1566. proprio motu incipiente, Supra gregem Dominicum, adjecit præceptum, ne medici ultra tertium diem ægrotum visitent, nisi per confessarij scriptum ipsis constet de infirmi confessione, vel nisi confessarius ex justa causa confessionem differat. Insuper præcepit Academijs & Collegijs, ut cum medendi facultatem alicui concedunt, vel ad Doctoratum promovent, exigant juramentum hæc servandi. Quare medici ad prædicta observanda tenentur sub mortali; præsertim quia Innocentius jubet ut transgressores ab ingressu Ecclesiæ arceantur. Pius addidit perpetuam infamiam, gradus privationem, a medicorum cœtu ejectionem, & pœnam pecuniariam ordinarij arbitrio taxandam.

Medicorū juramentū de admonendis infirmis.

1529 Proposita decreta afferunt & exponunt Quarantā in Summa Bullarij v. Medicus, Fulch. de visitat. lib. 5. cap. 30. num. 2. Genedus ad Decret. collect. 107. num. Alloys. Riccius in praxi aurea resol. 399. S. de pœnitent. disp. 35. sect. 3. num. 4. & Sanches lib. 3. Decal. tom. cap. 16. Lugo de pœnitent. disput. 15. sect. 3. num. 38. & Barbos. de potestat. Episcop. part. 3. alleg. 91. Ut paucis dicam, quid illi sentiant, præcipue Sanches citatus, particula illa decreti, ante omnia, intelligitur postquam medicus morbum noscat, antequam medicinas applicet. Procedit nec de solis morbis periculosis, nec de solo levi; sed de illo, qui nec ex delicijs, nec ex podagræ impedimento, sed ex se lectum petit. Dictam monitionem faciet medicus per se, vel per alium. Infirmum non acquiescentem monitioni tenetur medicus tertia die deserere, nisi per desertionem in probabili mortis periculo constituatur, vel grave damnum subeat. Si medicus videns ægroti obstinationem certo credat monitionem nihil profuturam, nec tenetur monere, nec deserere. Quando morbus celerem medicinam desiderat, ante illam confessio non postulatur, nisi mors immineat, & urgeat periculum æternæ damnationis. Prædicta decreta dispote humana consuetudine aboleri possunt; non ita præceptum divinum naturale charitatis, de quo num. 1528. Quare cum juramentum sit illa decreta servandi, solum obligabit in illis locis, in quibus ea usu recepta vigeant. Suarez citatus num. 5. affirmat communi consuetudine non servari, quod medicus exigat fidem confessionis in scriptis.

Confessionis monitio facienda per medicum.

Tandem

Tandem Barbos. citatus num. 16. piè hortatur medicos, ut sicut studiosos sanitatis, ne incidant in morbum, solent admonere ut à nimio solis æstu, à vino vehementiori, ab acerbioribus pomis, & à cunctis noxijs edulijs abstineant, ita opportunè eosdem moneant, quò declinent vitia, & animi morbos, ex quibus frequenter corporis ægritudines contrahuntur, ut sumitur ex Evangelio Joann. 5. (Ecce sanus factus es, jam amplius noli peccare) & satis exprimit Innoc. in cap. cum infirmitas, de pæn. & remis.

LIBER IX
DE SCHOLASTICIS TAM DISCIPVLIS, quàm Auditoribvs.

1530 CVM Magistri & discipuli, item Doctores, & auditores relatione mutua respiciantur, ita ut intelligi nequeat Magister sine discipulo, & è contra: explicato libro de Magistris & Doctoribus, consequens est alium proximè instituere de discipulis, & auditoribus. In hoc igitur tribus disputationibus absolvendo; nobis imprimis agendum est de aptis ut in Academiam admittantur, & qualiter admissi obligentur suis præceptoribus, deinde qua animi contentione debeant gnavare operam litteris, & frequentare palæstram, qualiter denique teneantur ex contractu, & crimine.

DISPVTATIO I.

Qualiter admittendi sint in Academiam adolescentes: & admissi obligentur suis præceptoribus?

CVM omnimoda de discipulis tractatio concernat eorum multiplicem obligationem ex multiplici subjectione ortam: sicut enim Magistrorum & Magistratuum proprium est præesse, ita discipulorum subesse: præcipua eorum obligatio, postquam in Academiam admittuntur, est suos colere præceptores, eisque in licitis & honestis pro disciplinatum adeptione obedire. Erit igitur in hac prima disputatione noster labor præcipuus de hujusmodi obligatione differere, explicata priùs legitima eorum in Academiam admissione.

QVÆSTIO I.

Quinam dicantur verè scholastici sive discipuli, sive auditores?

1531 A Ctutus de scholasticis iure ipsa, qui nempe in Academijs litteras addiscunt, sive discipuli, siue auditores sint, cōsentaneū duxi præmittere quæstionē de nomine, ut explicata proprietate hujus vocabuli [scholasticus] discriminéque inter scholasticum & studiosum, inter discipulum & auditorem, planè innotescat subjectum attributionis, circa quod nostra hæc libri noni tractatio versatur.

Scholasticus unde dictus. Inter scholasticum & scholarem nullum invenio discrimen: utrumq; enim nomen derivatur ab schola: schola enim idem est atq: societas scholasticorum, seu scholarium, vel locus, in quo multi conveniant ad discendum sive scientiam, sive militiam. l. 2. Cod. de privileg. schol. lib. 12. Nam Græcis schola est, quod Latinis vacatio. Scholaris igitur ab scholi, vacatione, & ares virtute, est persona vacans ab humanis negotijs, dedita virtutis, & scientiarum disciplinis. Ad hanc rem Laurent. Valla lib. 4. Elegan. cap. 61. Intelligit negotiosum otium litterarum, apud M. Tullium dicentem, „ Nunquam minus solus, „ quàm cum solus, nec minùs otiosus, quàm „ cum otiosus. *Otiū litterarum.* Scholares etiam vocantur mi- „ litantes in sacro palatio Imperatoris, & in hoc sensu usurpantur in C. tit. de privil. schol. lib. 12. Hinc etiam scholæ Palatinorum l. fin. C. de delator. lib. 10. Scholæ sacrarum largitionum l. pen. C. de pal. sacrar. larg. lib. 12. Sholares devotissimi militares l. 2. Cod. de can. larg. lib. 10. Scholæ militates, ubi tyrones milites exercentur l. 3. Cod. de tyron. lib. 12. Scholares qui militant in Principis sacro palatio, & ibi aliquod gerūt officium, ut comites, præfective scholarium l. 1. 2. & 3. C. de privil. lib. 12. & Scholæ agentium in rebus l. 1. C. de agent. in rebus lib. 12.

Scholasticus quis sit. 1532 Igitur omissis alijs à nostro instituto deviantibus acceptionibus, & significationibus, scholasticus, seu scholaris propriè est ille qui admissus legitimè in Academiam, & dato nomine matriculæ vacat alicui honestæ disciplinæ sub certo ac designato Magistro. Ex quo vides non esse scholasticum in ordine ad fruendum privilegijs illum, qui extra Academiam, seu generale studium litteris vacat: vel qui in Academiam admissus nomen matriculæ dare noluit: vel si nomen dedit, palæstram, aut aulam frequentare neglexit. Sed de his jam multa diximus lib. 3. disp. 3. quæst. 4. 5. & 6. Videantur Menoch. de præsumpt. lib. 2. quæst. 78. num. 5. Mascard. de probat. concl. 128. num. 14. & concl. 1296. a num. 6. Emman. Barb. ad Ord. lib. 3. tit. 12. num. 1. August. Barb. tom. 2. in Codic. ad Auth. Habita C. ne filius pro patre num. 3. ad quem locum Donell. num. 6. Petr. Gilchen. num. 7. & Gail. lib. 1. obser. 21. n. 5.

Scholari legatum relictum. 1533 Illud observatione dignum est scholarem talem reputari, ut possit habere legatum relictum scholari, qui solum retinet scholaris nomen & habitum, etiam si actu litteris non vacat. Ita Felin. in Proœm. Decret. v. Gregorius colum. 11. num. 38. ubi dicit multum notandum, quòd quandoq; fiunt legata mercatoribus, vel scholaribus, & similibus a quibus non excludentur, sed legata percipient qui sunt tales habitu, & nomine, licet non exercitio. Ita Stephan. Gratian. discept. Forens. tom. 2. cap. 291. num. 59. ex Bartol. in leg. 1. Codic. de colleg. lib. 11. & in rubric. Cod. de navicul. eodem lib. post. Glos. in cap. statutum, de elect. in 6. Facit id quod tradit Mascard. de probat. conclus. 1296. num. 4. & 5. matriculam adeo operari, ut si in mandato de providendo, vel in alia impetratione quis asserat se scholarem, sufficiat pro verificatione narratorum, si probet se fuisse in matricula descriptum, licet non fuerit præsens in locis, & Vniversitatibus privilegiatis, ut videre est apud Rebuff. privil. schol. privil. 35. num. 2. & Bellarm. decis. 165. ubi addit quòd impetrans beneficium asserens se esse scholarem sufficiat si probet se ante impetrationem fuisse scholarem, licèt non tempore gratiæ. *Beneficiū mandatū scholaris.* Denique resolvit Mascard. citatus num. 16. scholarem matricularum desinere esse talem, quando per quinquennium abfuerit à civitate studij. *Scholaris desinens.* Matricula enim eo casu nihil operatur, ut docet Rebuff. priv. schol. 23. per tex. in l. 2. C. de primicer. secun. & no. lib. 12. Ratio est, nam scholaris, qui tandiu abest, non præsumitur habere animum redeundi.

Scholaris appell. 1534 Quæstio est an scholaris, seu scholasti ei appellatione veniat Doctor? Negat Sylvest. v. Doctor n. 1. & sic habetur in princ. in proœm. Decret. Affirmat Lenander. de priv. Doct. q. 43. p. 4. tra. 14. fol. 85. cui assentitur D. Roter. ad cap. Osius dist. 61. n. 2. Vtrosq; possumus rectè conciliare, si dicamus scholarium appellatione venire Doctores in favorabilibus, non verò in odiosis. Hoc enim ipsorum dignitas, & favor postulat. Et quidem, si attendatur proprietas, & vulgaris usurpatio hujus nominis scholasticus, solum cadit in eos qui litteras

sub

Studiosi qui dicantur. sub aliquo præceptore addiscunt, proindeque minùs latè patet quàm hæc vox studiosus, quæ plus extenditur. Vt enim probat Cujac. 7. Observ. capit. 25. Latinè dicimus studiosos scientiarum tam discipulos, quàm professores. Sic. M. Tullius de optimo genere oratorum: (Suscepi (inquit) laborem utilem studiosis) & Alphonsus de Escobar in prologo, id desumit ex l. 2. §. post hunc ff. de orig. jur. ubi de Labeone Pomponius ait: (Vt Romæ sex mensibus cum studiosis esset.) Iustinian. in proœm. Digestorum §. sed quia: (Sed quia (ait) solitum est anni quarti studiosos.) Sumitur etiam in l. librorum §. quod tamen ff. de legat. 3. ibi: (Qui nihil aliud quàm libros habebat studiosus.) item ex l. Divus ff. de jur. & extraor. cognit. & l. ad exhibendum 19. in fine ff. ad exhibendum.

1535 Cum igitur scholasticus minùs latè pateat quàm studiosus, sub quo tanquàm sub genere continetur, est tamé veluti genus sub se comprehendens discipulum & auditorem: cum utroq; seorsim accepto latiùs pateat; nam scholasticus in toto rigore sermonis discipulus, & auditor appellari potest. *Discipulus qui.* Quodnam intercedat discrimen inter discipulum & auditorem, paucis accipe. Discipulus nomen habet à disciplina in se recepta, sicut Doctor à doctrina à se tradita. Vt enim lib. superiori disput. 5. quæst. 5. ex Logicis [illegible] nujmus, una eademque notitia prout eg[illegible]itur à Magistro doctrina, prout recipitur in discipulo disciplina appellatur. Est ergo [illegible]cipulus strictè acceptus, prout ab auditore contradistinguitur, ille qui in aliquo gymnasio aliquam ex inferioribus facultatibus audit, & Magistro, à quo puniri potest, pro ea addiscenda obedit. *Auditor qui.* Auditor quanvis appelletur discipulus, leg. 2. §. penult. ff. de orig. jur. tamen stricto & vulgari modo usurpatus est ille qui jam quodammodo factus sui juris aliquam in aulam superiorem facultatem audit. Nam auditor est qui adest in auditorio addiscendi gratia. Auditorium autem licèt accipiatur pro foro, loco nempe, ubi causæ audiuntur leg. contra ff. de re judic. ubi dicitur: (Is qui ad maius auditorium vocatus est, si litem inchoatam deseruerit, contumax non videtur.) *Auditorium quid.* tamen juxta Quintilian. lib. 2. cap. 11. est locus ubi Magistri disputant, & accipitur pro ludo litterario leg. 8. Cod. de stud. liber. Ex quibus colligitur auditorium esse locum, ubi maiores facultates audiuntur, proindeque auditorem esse, qui easdem facultates audit. Verùm contra morem vulgarem non erit discipulum pro auditore, & auditorem pro discipulo usurpare.

1536 Tandem pro maiori hujus vocis (discipulus) & vocis (Scholasticus) intelligentia, non erit abs re explicare has (docibilis, & docilis) inter quas parum discriminis invenio: nam licèt Priscianus velit Docibile esse id quod facile discitur, tamen juxta Cyprianum, Docibilis est qui ad discendi patientiam lenis, & mitis est: Docilis verò juxta authorem ad Heren. lib. 1. qui attentè vult audire, vel qui facile docetur. Vnde unũ pro alio accipitur Can. qui Episcopus 23. distinct. Ad quem locum Gloss. v. si docibilis aliter exponit: Docilis (inquit) & docibilis differunt: quia homo dicitur docilis & doctrinabilis: liber docibilis: quandoque tamen dicitur unum pro alio. In eandem sententiam Alexander, Scot. v. eodem, sic distinguit: Docibilis (inquit) propriè dicitur liber, se docilis est homo doctrinalis. Quasi (ut clarius loquamur) docibilis sit ipsa doctrina, seu doctrinæ objectum, & quidquid discipulo audienti inculcatur: docilis verò sit ipse discipulus promptus & facilis ad discendum. *Docibilis & docilis quid.*

QVÆSTIO II.

Qualesnam in Academiam debeant admitti, & qualiter in ea a parentibus sustentari?

1537 QVanvis Academia idem valeat atque studium generale, quod ipso nomine omnes cujuscunque generis, conditionis, & ætatis invitat, ac recipit, tamen ipsa boni communis ratio, & supremorum principum decreta postulant, ut nonnisi habito delectu, & matura deliberatione pueri, ac juvenes in Academiam pro addiscendis disciplinis admittantur. *Scholastici quinam admittendi.* Hinc Petrus Gregor. de Repub. lib. 15. cap. 5. num. 17. Voluerunt (inquit) leges, & responsa quædam jurisconsultorum studia legum, medicinæ, aut alterius scientiæ, & artificij tradi debere juvenibus, secundùm naturam, ingenium, ætatem, & conditionem eorum. l. Stichus, ubi Bart. ff. de legat. 3. cum longa (ut testatur Vlpian. in leg. artifices ff. de solut.) inter artifices sit differentia ingenij, doctrinæ, & institutionis. Sic Honorius III. Summus Pontifex in cap. fin. de Magistris decrevit prælatos & Ecclesias mittere debere in scholas Theologiæ aliquos de suis clericis, adjiciẽs tales esse docibiles oportere, nẽpe qui doceri habiles sint, & ad suscipiẽdã hanc scientiam capaces. *Habilitas ad scientiam.* Multù enim ad hauriendam doctrinam, & disciplinas facilè capessendas juvat non solũ

 inge-

ingenium, sed etiam genium, seu naturam, ipsasque animi proclivitas. Quare Plato Dial. 1. de leg. „ Considerabit (inquit) legum lator, atque „ observabit diligenter, ad quæ studia quem„ que raptat amor. Et rursus 7. de Repub. Nō „ tanquam coactos pueros in disciplinis, sed „ quasi ludentes enutrias: ut magis ad quod „ quisque natura sit aptus, possis agnoscere. M. Tullius 3. de orat. diligentissimè monet, eis qui alios instituunt, atque erudiunt, videndum esse, quo sua quemque natura ferat, aut rapiat. Quintil. in proœm. Institut. illud imprimis testandum putat, nihil præcepta & artes valere, nisi adjuvante natura, proindeque ei qui genio destitutus est, documenta scripta non aliter prodesse, quàm si semina mandentur agris sterilibus.

Genii, & ingenium ad scientias.

1538 His igitur documentis, & longo rerum usu edocti, ne luderent operam, & inanibus sumptibus profunderent patrimonium, si inhabiles conarentur ad studia litterarum, Indi, apud quos magno in honore habebatur philosophia, solebant (ut narrat Philost. lib. 1. de vita Apol. cap. 12.) designare certos viros, qui ex aspectu noverant mores & ingenia hominum conjicere, quibus ea præcipuè demandata erat cura, ut exploratos juvenes pro philosophia discenda admitterent, vel excluderent. Apud Lacedæmones (ut testantur Plutarch. in Lycurgo, & Xenoph. in Repub. Laced.) ex lege Lycurgi nemo pro suo arbitrio filium suum jam doctrinæ capacem poterat alere & instituere: sed omnes, [...] mum annum excesserant, centuriati erant in classes penes Magistros, quos vocabant pueritiæ, ut unusquisque pro suo genio & ingenio, huic vel illi studio vacaret. Apud Persas (ut memorat Philostr. in Prothagora) erat quidem schola publica omnibus patens cujuscunque generis, & conditionis, sed ultra gymnasium erat sublimius, ubi sapientissimi professores, Magos vocabant, nō alios quàm indigenas, & Perside ortos, & hos non nisi Regis permissu doctrina sua imbuebant.

Scholasticorum delectus habendus.

1539 Hæc generaliter dicta pro habendo delectu admittendorum in Academiam, magis patebunt, expedita specialiter difficultate triplici circa illorum ætatē, conditionem, & sexum. Circa ætatem, qua quis vigere debeat, ut in studium generale admitti possit, nulla certa regula statuitur. Illud omnibus compertum est, neque infantiam, neque senectutem decrepitam esse ætates aptas pro litteris addiscendis. Sola pueritia, adolescentia, juventus, virilis ætas, & cruda viridisque adhuc senectus in quæstionem veniunt. Ex quibus ætatibus, quanvis senectus non excludatur ab officio addiscendi: cum juxta Gloss. 1. in can. nullus. dist. 38. ad discendum nulla ætas sera sit, & juxta Augustinum, eadem Glossa attestante, laudabile sit in senectute discere: tamen ætas puerilis, & juvenilis ad discendum aptior est quacunque alia, ut sumitur ex Apost. „ 2. ad Timoth. 3. Et quia ab infantia sacras „ litteras nosti, quæ te possunt instruere ad „ salutem. Tridentino sess. 23. de reform. cap. „ 18. ubi jubet: Ut singulæ cathedrales, Me„ tropolitanæ, atque his maiores Ecclesiæ, pro „ modo facultatum, & diœcesis amplitudine „ certum puerorum ipsius civitatis, & diœce„ sis, vel ejus provinciæ, si ibi non reperian„ tur, numerum in collegio ad hoc prope ip„ sas Ecclesias, vel alio in loco convenienti, „ ab Episcopo eligendo, alere, & religiosé e„ ducare, & Ecclesiasticis disciplinis institue„ re teneantur. Facit quod habetur in Proœm. Institut. ibi: (Cupidæ legum juventuti.) Quod in scientijs quærendis adolescentia & juventus quærantur l. 1. C. de stud. libet. Urb. Romæ lib. 11. Quæ in hanc rem tradunt S. Hierony. Epist. 3. ad Paulinum, & Glos. singularis in l. 1. C. de athletis lib. 10. Accedit ratio, quia ad discēdum multum juvat memoria, qua potissimum juvenes pollent, & senes destituuntur, juxta illud Quintiliani, (Ea quæ rudioribus annis didicimus, tenaciùs hærent.) Pueri igitur & juvenes aptissimi sunt ad discendum. De certo pro hac vel illa facultate addiscenda, annorum numero, nihil possumus definire, nisi quòd serventur Academiarum statuta & consuetudines. De [...] nostra Eborēsi illud scimus, nullum admitti [...] aulam Theologiæ moralis, qui nō undecimum annum attingat.

Ætas scholasticorum qualis.

Pueri aptiores ad discendu.

1540 Circa conditionem non est cur immoremur, cum nullam inveniamus jure communi, vel municipali ab Academijs exclusam, & à scientijs addiscendis prohibitam. Quanvis enim Gregor. Tholos. in sua Repub. testetur fuisse olim servis interdictum ad discere medicinam, tamen hac nostra ætate non videmus quòd conditio servilis in Academijs saltem Europæis ab ullis addiscendis facultatibus arceatur. Possunt igitur omnes cujuscunque conditionis tam generosi, quàm plebei, tam liberi & ingenui, quàm servi in Academijs (nisi peculiaris aliqua lex, vel consuetudo obstet) pro comparandis quibuscunque disciplinis admitti.

Servi non excluduntur à medicinæ disciplina.

Circa sexum maior est difficultas, an solus virilis admittendus sit, & fœminæ prorsus ab Academijs, & scientijs arcendæ? Pro parte negativa, seu pro fœminis ad studia litterarum admittendis, facit 1. mos antiquorum, qui ad studia litterarum, & publicas scholas admittebant puellas, ut referunt Livius lib. 3. de Virginea, Plinius lib. 1. Epist. 17. & Athenæus lib. 13. Meminerunt etiam Iurisconsulti l. 4. ff. ubi pupill. educ. deb. & l. si paterno C. de negot. gestis. Et adhuc (inquit Petrus Gregor. de Repub. lib. 15. cap. 2. num. 3.) Galieni imperatoris temporibus, puel-

Fœminæ an adscribendæ admittendæ.

puellæ & viduæ Plotini philosophi scholam, disciplinæ causa, frequentabant. Facit 2. quòd mulieres etiam ex sapientia laudem nanciscũtur: unde illud Proverb.14. (Sapiens mulier ædificat domum.) Hinc plurimæ olim, & nostra quidem ætate nonnullæ recensentur omni scientiarum genere excultæ. Textor in suæ offici. na in cap. Mulieres doctæ, numerat quatuor supra sexaginta, multo plures Chassanæus p. 2.consid.9. Videatur Cassiodorus lib.4. Variar. Ep.1.

1541 Nihilominus pars affirmativa mihi omninò arridet, præsertim si loquamur de arcendis feminis ab scholis publicis, in quas virorum ac juvenum multitudo confluit. Multis enim incommodis præberetur ansa, si absque sexus discrimine omnes uni adessent gymnasio. Addo, quamvis loquamur de fæminis seorsim scholam aliquam frequentantibus, vel privatim addiscẽtibus, etiam absque ullo consortio virorum, regulariter eas prohibendas esse ab studio facultatum tam superiorum, quàm inferiorum. Quia (ut rectè notavit Petrus Greg. de Repub. lib. 15. cap. 2. n. 3.) prima fæminarum cura, & præcipuus labor in sacro eloquio probatus esse debet nere, suere, texere, acu pingere, domestica curare, ita ut unaquæque ab ineunte ætate hæc omnia discat, ut possit optimam matremfamilias agere. Sic Proverb.31. laudatur fortis mulier. Quæsivit lanam, & linum, & operata est consilio manuum suarum. num.13. Et de nocte surrexit, deditque prædam domesticis suis, & cibaria ancillis suis. num.15. Manum suam misit ad fortia, & digiti ejus apprehenderunt fusum. num.19. Hoc exercitium commendat in fæminis S. Pagina, & nullibi studium, vel exercitium litterarum. Accedit frustraneũ esse studium, quod suum finem præcipuum nequit consequi: præcipuus autem studendi finis esse debet prodesse alijs sua doctrina, scilicet eos docendo scientias studio, ac sudore comparatas. Et hunc finem mulier assequi non potest, cum non permittatur in conventu viros docere, ut probat Tiraq. l. 10. connub. glos. 1. n. 32. in fine ex cap. Mulier dist. 23. vocans hunc textum notabilem. In fœminis enim laudatur taciturnitas, reprehenditur loquacitas, juxta illud Eccles. cap. 26. num. 18. (Mulier sensata, & tacita.) Cui conformatur Apostol. 1. ad Corint. 14. (Mulieres in Ecclesijs taceant.) & 1. ad Timoth. 2. (Mulier in silentio discat, docere autem mulieri non permitto. Dixi (regulariter) quia possunt evenire casus in quibus utile & laudabile sit in fœminis scientias discere, & quandoque docere: v.g. si detur penuria virorum, qui ex desidia, vel tarditate ingenij neque discant, neque doceant. Et hac unica ratione potest satisfieri partis negativæ fundamentis.

Fæminarũ labor qualis.

Mulier non potest docere.

1542 Quoad alteram quæstionis partem, de obligatione parẽtum ad sustentandum filium admissum in Academiam, difficultas principalis est, an pater compelli possit ministrare sumptus & expensas filio suo volenti studere? Negativam sententiam tenent Bart. l. 1. §. neque castrense num. 6 n. ff. de collat. bonor. Ripa l. 1. ff. solut. matr. num. 14. Iason Auth. res quæ col. fin. versic. decimo Cod. communia, de legat. Roman. cons. 145. Bulchc. de legitim. nupt. lib. 6. num. 44. Garcia de expensis cap. 5. num. 52. Antonius Gom. in l. Tauri 29. num. 18. & Molina de just. tract. 2. disp. 239. §. Dubium est. Videntur fundari, quia neque ratio, neque textus ullus apparet, quo ostendatur dari in parentibus prædictam obligationẽ: obligationes autem non sunt addendæ, neque multiplicandæ absque sufficienti fundamento.

Pater an teneatur alere filium in studio.

Nihilominus affirmativam sententiam defendunt Imola l. quidam cum filiũ ff. de verb. oblig. And. Siculus cons. 37. a num. 26. lib. 2. Glos. l. sed Iulianus §. proinde v. solebat ff. ad Macedon. Stephan. Gratian. discep. foren. cap. 166. num. 9. Paul. l. Macedoniani num. 3. C. ad Macedon. asserens se ita consuluisse, & ita cõsuluit cons. 242. col. 2. lib. 2. Vitalis de Nemauso. tract. de colla. q. 5. Inclinat D. Petrus Barbos. 7. parte legis 1. num. 26. ff. solut. matr. magis receptam esse dicit Pinel. l. 1. C. de bonis mater. 1. part. num. 55. Idẽ probant R. buff. schol. privat. & Horatius Lucius schol. priv. 16. Sumitur 1. ex l. de bonis, § non solum ff. de Carbo. edic. ubi sic habetur: Non solum alimenta præstari debent pupillo, sed etiam in studia, & cæteras necessarias impensas, debet impendi pro modo facultatum. Hinc est quòd tutor præceptoribus pupillorum tenetur mercedem constituere l. cum plane. §. fin. ff. de adminis. tu. ergo à fortiori pater. Sumitur 2. ex eo, nam qui tenetur alicui alimenta, si hæc obligatio proveniat à jure naturali, vel à jure sanguinis, tenetur ad expensas Magistrorum l. qui filium, & ibi Bald. ff. ubi pupillus educa. debeat. sed pater tenetur ad alimenta jure naturali, & jure sanguinis. l. si quis à liberis ff. de liberis agnoscen. ergo tenetur ad studij expensas. Sumitur 3. ex eo quia pater non solum tenetur alere filium de præsenti, sed etiam ea facere, quibus filius in posterum se alere & tueri possit. l. Stichus ff. de leg. 3. sed studia comparant, quibus se quis tueri possit, ut tenet Glos. l. cum post. §. gener. ff. solut. matr. ergo pater tenetur præstare impensas studij. Sumitur 4. ex eo, quia pater tenetur ad implenda omnia, quæ patri ut sic incumbunt; sed patri incombit onus, ut filius optimis disciplinis erudiatur, juxta illud Eccles. cap. 7. (Filium habes? erudi illum;) ergo obligatur alere filium in studio.

Studium inter alimenta.

1543 In concordiam conatur Petrus Barb. cit. num. 27. mittere utranque sententiam, quatenus cum Glos. pen. ad l. Macedoniani C. ad Maced. Baldo ad l. Omnimodo §. imputari num. 7. C. de inoffic. testam. Decio l. si donatione num. 40. in in Auth. quod locum num. 7. C. de collatio. Spino in specul. testam. glos. 18. num. 39. & Aymon cons. 125. num. 8. asserit quòd à principio pater invitus non cogetur filium mittere in studium: quia nulla reperitur lex, quæ eum ad hoc obliget: imò in potestate patris est eligere officium, cui filium addicat; si autem filium spontè misit ad scholas, & is pulleat ingenio apto ad comparandam scientiam, cogetur pater ei necessaria suppeditare: ne aliàs impediatur bonum publicum, & filius cum dedecore, ac temporis jactura ab studio repellatur. Unde carpit Antonium Gomez l. Tauri 29. num. 18. & Garciam de expensis cap. 3. num. 52. quibus adhæsit Molina d. 239. §. Dubium est, asserentes contrarium huic secundæ parti suæ resolutionis esse receptum.

Filium in studio quâ lex, alias pater.

1544 Concordia hujusmodi mihi videtur valde probabilis, & apta ad conciliandum prædictas sententias. Verùm pro ijsdem optimè conciliandis, alia via mihi incedendum est, ut nempe sentiam cum authoribus primæ sententiæ negans omnem patrem absolutè teneri ad alendum filium suum in studio, & sentiam cum authoribus secundæ sententiæ affirmans illum patrem teneri filium suum volentem alere in studio, qui attentis circūstantijs ex parte filij habēris geniū, itē ex parte ipsius patris habēris sufficientē facultatē bonorū, & cōmoditatem intelligat filium pro sua conditione non aliter posse vitam suā honestè transigere, nisi tali arte, vel disciplina fuerit instructus. Prior pars probatur fundamento primæ sententiæ, cum non appareat radix ex qua proveniat omni patri quà tali facere expensas cum filio in studio. Posterior pars ultra fundamenta secundæ sententiæ, nititur 1. quia pater tenetur ad dotandas filias l. fin. C. de dotis promiss. ergo etiam ad procurandum filijs quidquid omninò necessarium, & sufficiens est, ut maneant pro sua conditione sufficienter dotati. Et sic se habet studium in prædictis circumstantijs. Nititur 2. quia pater tenetur filio ad pietatis officia l. parentes ff. de in jus vocandis, & l. uxorem §. Codicillis in fine ff. de legat. 3. expensa autem illa in studio est officium pietatis. Hinc est quòd omnes ferè citari authores conveniant teneri patrem enitì ut filius sciat Grammaticam, hoc est sciat legere, & scribere. Cum hæc disciplina sit hominū pene necessaria. Vide quæ de alimentis dati pupillo filio plebæi in studio per tutorem tradit Phæbus d. 117.

Pater ob leges ad expensas studij.

Pater pietatis erga filium.

1545 Observa 1. dictam obligationem non habere locum, quando filius esset dissidiosus & vagus in studio, nec spes foret ut proficeret. l. sed Iulianus §. proinde ff. ad Macedon. Quia non gerit utiliter tunc negotium suum, & patris, & quia non tenetur dare perituro. l. si quis eum scitet ff. pro emptore. Observa 2. non habere locum, nisi quando pater est dives, ac potens ut faciat expensas illas. Quia alias charitas benè ordinata incipiet à se ipso. l. præses C. de servi. & aqua. Quando autem pater censeatur potens ad hoc faciendū, relinquitur arbitrio judicis arg. l. 1. ff. de jure delibera. Observa 3. non habere locum, quando filius habet bona materna, vel alia, ex quibus necessaria percipiat: tunc enim deobligatur pater. Ita Rebuff. cit. priv. 33. fin. & Petrus Barb. cit. num. 27. Observa 4. cum Menochio lib. 4. præs. 171. num. 19. prædictam obligationem locum habere in his qui ex charitate sanguinis, & ratione naturali tenentur præstare alimenta, ut in fratre, avo paterno, & alijs enumeratis in l. si quis a liberis ff. de liber. agnosc. Notat verò Barb. num. cit. fratres non teneri fratri subministrare necessaria mortuo patre: quia jam tunc habet legitimam, ex qua possit necessaria habere l. & si filium ff. de muner. & honor. Addit quòd si legitima non sufficiat ad perferendos sumptus studij, alij fratres ex legitima non cogentur necessaria suppetere. Arg. l. nam & Cod. de inoffic. dotib. sed hæredes extranei cogentur ex regul. l. 2. §. ex his ff. de verb. oblig.

Pater quādo debili genere ob ea pensis filij studētis.

Frater ad alendum fratrē in studio.

1546 Difficultas tandem gravis est, an filius scholaris donationem sibi à patre factam causa studij, & quod ab eo accepit pro expensis studij, illo mortuo, teneatur in collationem adducere, vel in legitimam imputare? Videtur affirmandum secundùm ordinarias regulas. Quia prædicta donatio est donatio ob causam, ut constat: sed donatio ob causam indistinctè confertur, & imputatur in legitimam. l. quoniam novella, & l. omnimodo §. imputari C. de Inoffic. testam. Et sic donatio ex causa dotis facta imputatur in legitimam, quia censetur donatio ob causam dict. l. quoniam. Ergo donatio facta ex causa studij debet filio imputari in legitimam. Nihilominus talem donationem, & expensas in studio cum filio factas esse conferendas, & in legitimam imputandas, negandum est cum communi sententia, quam tuentur Bart. tract. de duobus fratr. num. 15. Bald. l. filiæ num. 10. C. famil. ercisc. Cumanus cons. 40. Alciat. de præsumpt. reg. 1. præs. 7. Rebuff. schol. privil. 55. Avendan. resp. 17. col. 2. Garcias Gallæcus de expen. cap. 4. num. 7. Petr. Barb. l. 1. ff. solut. matr. p. 7. n. 35. Mendez de Castro in l. Cum oporteat num. 173. C. de bonis, quæ liber. Cal Pereyra in Cōmen. ad §. Sed hæc §. 2. n. 50. Instit. de inoffic. testam.

Donatio patris causa studij an imputetur in legitimam.

Valasc. de partit.cap.13.num.151. Molina tract. 2 disp.139.init. Azor p.2.lib.2. cap.4. q. 17. & Reginal. in praxi fori pænit. lib. 10. num. 43. Habetur in jure Lusitano Ordin.lib.4.tit.97.§. 7. & in jure Castellano l.3.tit.4. part.5. & utrũque sumitur ex jure communi l. quæ pater ff. famil.ercisc. Unica & adæquata hujus decisionis ratio fuit studij favor, qui redundat in maximum bonum commune.

Alimenta materna an filio parentes quamvis parentes dare possint 1547 Observat 1. circa prædicta Molina d. disp.139.§.Limitant. posse parentes de suis bonis alere filium in studijs, esto filius habeat propria: neque teneri ipsos parentes ea alimenta computare in portione de qua liberè possunt disponere: quoniam alimenta filiorum ad ordinariam ac eo uberem tem administrationem suorum bonorum spectant, quæ proinde de toto acervo bonorum possunt insumi, saltque est parentibus splendidiorem, maioremque sustentationem in vestito, cibo, equitatu, famulisque & al js ejusmodi rebus, tradere uni filiorum, quàm alijs, modò id non excedat metas rationis attentis omnibus circumstantijs. Accedit (subjungit) alimenta, quæ filijs in studijs præstantur, privilegiata esse, adeo ut ad quasi castrensia bona pertinere videantur: eo quòd scientiæ in commune Reipublicæ bonum cedant. Observat Petrus Barb. cit. nu.17. illud certum esse, quod si dum pater vivebat, filius in studio contraxit aliquod debitum, ex communi illud solvendum *Debitum a filio contractum in studio.* uni §.1. ff. famil. ercisc. Tradunt Navarr. in Manual.cap.17.num.151. & Bart. l.1. §. neque castrense in fine ff. de collat. bonor. & Auth. de duobus fratr.num.18. Observat 3. idem Doctor num.28. sicut pater præsumitur dotare filiam ex proprijs bonis, etiam si penes se habeat bona filiæ l.fin. Cod. de dotis promiss. Ita esse in expensis factis cum filio in studiis nam etiam ex bonis proprijs videbitur illas fecisse, quantumcunque penes se habeat bona propria fil.j. Quod in specie tradit Horat. Lucius in privil. schol.priv. 16. limit.5. idque satis colligitur ex generalitate l. quæ pater ff. famil.ercisc.

QUÆSTIO III.

An liceat admisso in Academiam mutare nomen, & habitum?

1548 ADmisso jam in Academiam juvene, & explicata obligatione parentum circa eum alendũ, cum possit, ac soleat evenire tum mutatio nominis, tum mutatio habitus, de utraque nobis in hac bipartita quæstione agendum est. Prior igitur quæstionis pars inquirit, an liceat scholastico sibi nomen, vel cognomen mutare? Negativa pars fundari potest 1. quia mutans sibi nomen vel cognomen incidit in peccatum inconstantiæ, quod saltem veniale est, proindeque talis mutatio moraliter mala & illicita est. 2. quia mentiri sive verbo, sive opere continet intrinsecam malitiam, ut constat: qui autem mutat nomen facto ipso & opere mentitur, se quasi pro alio gerens. Unde Menochius de arbitrario 308. num.1. Falsitas (inquit) committitur in nominis, vel cognominis mutatione, quæ aliquando punitur judicis arbitrio. Addo Baldum & alios, qui ad l.1. C. de mutat. nominis affirmant pœna falsi puniri eum, qui sibi nomen mutat; ergo talis mutatio mala, & illicita est.

Affirmativa pars ex opposito habet fundamentum 1. in jure: nam Iuristæ tradunt pro generali regula, licere unicuique nomen suum mutare. l.1. C. de mutat. nominis. Sic statuunt *Nomen suum mutare licet.* Imperatores Diocletianus, & Maximianus: „ Sicuti in initio nominis, cognominis, præ- „ nominis, recognoscendi singulos impositio „ libera est privatis, ita eorum mutatio inno- „ centibus periculosa non est. Ita etiam habetur in proœm. Gregoriano, ubi Felin. num.36. & in proœmio Sexti. Ratio horum est, quia nomina sunt indita ad placitum, quibus facile possit unum ab altero dignosci l. ad recognoscendos C. de ingen. & manumiss. & §. si quis in nomine Instit. de legatis. Habet fundamentum 2. in receptissima consuetudine cum antiquiorum, tum recentiorum. Nam apud Græcos id moris fuisse, constat exemplis: Plato enim antea ex avi nomine dictus fuit Aristocles: Theophrasto antea Tyrtamus nomen erat: Homerus antequàm incideret in cæcitatem, appellabatur Melesigenes. Apud Romanos cum frequentissimus mutandi nomina usus foret, tum ille præcipuus (ut narrat Alex. ab Alex. lib. 6. cap. 29.) quod libertini jure annulorum aureorum donati, vetere nomine exuto, novum induebant, ut qui ad equestrem splendorem vocati, explosis veteribus, ingenuorum Romanorum nominibus insignirentur, ne quid nota nominis obsoleti collato honori officeret.

1549 Pro concordia utriusque sententiæ notandum est 1. nominis mutationem posse evenire tam in homine libero, quàm in servo, sive per fraudem, sive absque ulla fraude. Notandum 2. dupliciter solere *Nominis mutatio quot modis contingat.* evenire dictam mutationem. 1. quando quis alienum nomen assumit, ut se alterum mentiatur, qualiter legimus fecisse Iacobum, cum patrem suo se finxit Esau Gen. 27. refertur in cap. quæritur §.1. 22. q. 2. & cap. ult. 22. q. 2. suntque in litteris humanioribus multa exempla, quæ congerit Valer. Max. lib. 9. cap. 16. Sit prima

conclu-

conclusio: cuicunque homini libero, si absit fraus,& dissimulatio personæ, integrum est sibi nomen mutare, scilicet exuendo vetus, & induendo novum. In hoc sensu procedit, & vera est secunda sententia, quæ satis exprimitur l.1. C.de mutat.nom.his verbis: Mutare „ nomen,vel prænomen,vel cognomen, sine „ aliqua fraude,licito jure,si liber es,secũdum „ ea,quæ sæpe statuta sũt, minimè prohiberis. Patet ex fundamento authoritatis & rationis, quo nititur prædicta sententia, accedente consuetudine Ecclesiæ,in qua mutatur nomen Pōtificibus Maximis recenter creatis, ut imitentur primum Summum Pontificem,cuiChristus mutavit nomen Simonis in Petrum: & illius mutationis ratio à nonnullis subditur,quia aliqui inventi sunt habere turpe nomen, quod retinere Christi Vicario indecorum valde est. Scribit enim Platina in vitis Pontif. Sergium hujus nominis secundum, antequam eveheretur ad Pontificatum, Os Porci fuisse appellatum. Ex conclusione posita, & lege citata rectè inferunt Baldus, Angelus ad d.l. & Felinus in procem. Gregor.num.37. non licere servo nomen sibi mutare. Ratio decisionis est, quia præsumitur mutare, ut à domino fugiens reperiri amplius nequeat.

Nominis mutatio in Pontificibus.

Servorum licet mutare nomen.

1550 Secunda conclusio. Mutare sibi nomen in fraudem nemini etiam libero licitum est, quanvis propria persona non dissimulata. In hoc sensu procedit prima sententia, proindeque niti poterit iisdem ejusdem fundamentis. Addo hujusmodi mutationem esse peccatum ex genere suo lethale, & hoc desumi ex pœna falsi, qua afficitur talis mutator, ut docent Baldus, & alij ad l.1. C. de mutat. nom. & Bart. in l.falsi in princ.ff.de falsis. Nam pœna falsi olim fuit, & est hodie gravissima. Olim enim (ut refert Manutius de legibus Rom.) ex decreto L. Syllæ dictatoris fuit in libero homine aquæ & ignis interdictio: in servis fuit ultimum supplicium: hodie verò in servo est ultimum supplicium, in libero bonorum publicatio, & deportatio l.1. §. ult. ff. ad l. Corneliam de falsis. At cum jam deportationis pœna in desuetudinem abierit, & ejus loco arbitraria successerit, ut tenet Menoch. de arbitr. casu 318. num. 20. sequitur arbitrariam esse in hoc casu. Posita conclusio roboratur varijs exemplis; imprimis qui per fraudem clerici nomen assumit, puniri debet (ut docet Bart. in l. qui sub prætextu C.de sacros.Eccles.) pro motu judicis, hoc est pœna arbitraria, ut interpretatur Felinus cit. num. 38. Similiter arbitraria pœna affici endus est qui fraude Doctoris nomen sibi usurpat, ut tradunt idem Bart. in leg. reddantur C.de profess.& medicis lib.11.&Frãc. de Marchis q.690.par.1.* Eadem ratione idem esse dicendum de mercatore mutante sibi nomen & signum, scribit Felin. in procem. Gregor.num.37. & de quolibet assumente sibi falsum nomen nobilitatis, Tiraquel.tract.de nobil.cap.13. Denique licèt Rebuff. schol.privil. 93. asserverit scholares posse sibi ad libitũ mutare nomina, hoc rectè intelligit Menochius cit.num.26. modò non mutent nomina fraude in detrimentum alterius.

Mutatio nominis in fraudē.

Pœna falsi.

1551 Posterior pars quæstionis petit, an scholari in Academiam admisso liceat habitum, seu vestem mutare? Supponimus juvenem, postquam in Academiam legitimè admissus est, teneri gestare habitum scholasticum, juxta statuta & consuetudinem ipsius Academiæ, cui adscriptus est. Nā si vestes gestari debent juxta consuetudinem regionis Glos.1.in Can.fin. 21.q.4. & Glos.1.in Can.si quis virorum dist.30. etiam ab alumnis Academiæ juxta ipsius morem ferri debent præsertim, quia cum sint partes adornativæ hominis Gl.constat in cap.propterea,de verb. signif.& pro diversitate vel status,vel sexus variari soleant, Gl. congruentibus in Clem.2.de vita & honest.neque enim vir habitum fœminæ, vel è contra, neque monachus habitum laici, vel è contra assumere potest, benè sequitur homines vestibus proprio ordini congruẽtibus uti debere. Nam si quis vestibus hujusmodi rejectis, alias assumat, & in publico, cessante causa rationabili portet, redditur indignus prærogativa professorum illius ordinis, ut habetur in d.Clem.2.de vita & honest. Quanvis enim nec vestium pretiositas conferat vicirtuté aliquam, nec vestium vilitas auferat qualitatem hominis extrinsecam, Can.si quis virorum dist.30. proindeque vestes ornatas portare non sit reprehensibile, nisi quando fit ad finem jactantiæ, vel delectationis corporalis Can. parcimoniam dist.41.& Glos.1. in can.fin.21. q. 4. tamen unusquisque tenetur gestare vestem sive pretiosam, sive vilem, ea ratione & forma, quam suus ordo, status, vel professio requirit, dato statuto, vel legitimo more id præscribente.

Habitus scholastici.

Vestium mutatio.

1552 Qualis autem vestium moderatio ex præscripto juris communis observari debeat ab scholaribus, Rebuf. schol.privil.95.ex Iasone in l. vinum ff. si certũ petatur, existimat nullam esse observandam, quatenus ait scholaribus etiam clericis licitum esse portare vestes breves, & indumenta cujuscunque coloris sint, quasi velit clericis in Academia studiorum causa versantibus licere quovis habitu uti. Probat, nam scholastici censentur viatores & peregrini. Cap.clerici officia, de vita & honest.cleric. & l.cum filiusfam. viari cum ff. si cert. petat. sed peregrini & viatores possunt ferre arma, & vestes qualescunque tẽpore peregrinationis. Auth. Omnes peregrini C.communia de success. cap. Episcopi 21. q.4. & cap.si quis ex clericis, de vita & honest. cler. ergo

Vestium scholasticarum qualitas.

Peregrinorum vestes.

ergo & quicunque scholastici, dum in Academia versantur. Si enim nomen peregrinorum habent, etiam effectum habere debent. l. à nullo C. de feriis.

Clericalis vestis qua...

1553 Hac Rebuff. sententia, prout extenditur ad clericos scholares, merito improbatur à Menochio in arbitr. casu 391. num. 44. & Sanch. lib. 7. consil. cap. 1. dub. 49. num. 19. quia adversatur manifestè cap. ult. sive, ne clerici vel monachi in 6. Equidem certum est quasdam vestes ulli clericis interdictas, & omnes quæ decentiam statum clericalem, ut habetur ex cap. penult. de vita & honest. cleric. & Clem. eod. tit. Unde clerici etiam seculares prohibentur gestare vestes virgatas, Glos. Virgatis in Clem. attendentes, de statu Monach. Similiter prohibitæ sunt clericis vestes rubei & viridis coloris, item quæ variantur sericis textilis & sunt versicolores. Glos. partita in Clem. 2. de vita & honest. Consonant hæc decreta & prohibitiones doctrinæ sanctorum Patrum. Nam S. Basilius homil. 24. Vestium (inquit) extra necessitatem curam gerere, vel infelicium est, vel injustorum. S. Bernard. in Epist. de cura & regimine domus, Sic habet: De vestibus scias, quod vestis sumptuosa est probatio pauci sensus, vestis nimis apta citò viri odium parit: stude bonitate placere, non veste. & Epist. 24. ad Episcop. Londoniensi. Quidquid præter necessarium victum, ac simplicem vestitum de altario retines, tuum non est, rapina est, sacrilegium est. S. Hieronym. Epist. 2. ad Nepot. cap. 11. Vestes pullas æquè devita ut candidas, ornatas, & sordidæ pari modo fugiendæ sunt, quia alterum delicias, alterum gloriam redolet.

Vestibus moderatè.

1554 Huc spectat quod infert S. Greg. tom. 14. in Evang. his verbis: Quod pro sola inani gloria vestimentum pretiosius quæritur, res ipsa testatur: quia nemo vult ibi pretiosis vestibus indui, ubi ab aliis non possit videri. Quadrat apud Ælian. lib. de var. hist. illud dictum Socratis ad Xantippem conjugem pretiosa se veste ornantem, ut ad pompam spectandam prodiret: Hanc (inquit) non spectandi causa, sed potius ut specteris, habes. Ex mente S. Ambrosii lib. 1. de offic. cap. 19. Vestitus clericalis esse debet non affectatus, sed naturalis & simplex, neglectus magis quàm expetitus, ut honestati, vel necessitati nihil desit, nihil accedat nitori. Servanda igitur à clericis ea est mediocritas, ut nec utantur vestibus nimis fulgidis, & pomposis, nec etiam nimis vilibus, sordidis, aut senio exterminatis: nam quodlibet ex his extremis clericalem statum dedecet. Ita Palat. in repert. rub. de donat. inter virum & ux. num. 10. Fulv. Pavian. lib. 2. cap. 54. num. 35. Abb. in cap. ne clerici num. 11. de vita & honest. cler. & Tiraq. l. 4. connub. glos. 1. part. 4. a num. 51. Hujus mediocritatis studium laudabile est, sicut reprehensibilis appetitus mollium, ac pretiosarum vestium, contemnendus procul dubio ab eo, qui sibi persuadeat nullam alicui ex pretiosa veste moralem bonitatem, & laudem accedere, juxta Senecam apud Lucam de Penna in l. 2. C. de vestibus olobeis lib. 11. sic disserentem: Quemadmodum (inquit) stultus est, qui equum empturus, ipsum non inspicit, sed sellam ejus, & frænum, sic stultissimus est qui hominem aut ex veste, aut ex conditione quomodo vestis est circumdata, æstimat.

Tonsura in habitu clericali.

1555 Cum igitur ex hactenus dictis satis apertè constet teneri jure communi omnes clericos, etiam scholares ad gerendum habitum honestum, illud ex Bannes 2. 2. q. 12. 3. 1. dub. 2. observat Sanchez lib. 6. consil. cap. 1. dub. 49. num. 1. tonsuram esse essentiale, & potissimum in habitu clericali, reliqua verò ut vestes, esse concomitantia, & velut extrinsecè annexa statui. Addit num. 2. quamvis jure communi præcipiatur clericis honestus habitus, tamen non esse definitum in specie quænam sint vestes honestæ, ac verè clericales. Unde tales censeri debeant, quæ in hac vel illa provincia communi usu admissæ fuerint, ut tenent Covar. quæst. pract. cap. 38. num. 7. vers. 4. Salzedo pract. Bern. Diaz cap. 75. §. fin. prohibitis, Rochus cap. fin. de consuet. Panorm. cap. 1. de apost. & Sylvest. v. excommunicatio 6. §. 6. dicto 6. Cum vero jus commune circa habitus honestatem solum statuat de clericis sine ulla restrictione, vel exceptione clericorum scholarium, & nihil statuat de scholaribus laicis, satis apparet illos, & non hos comprehendere.

Habitus honestus scholasticorum.

1556 Quid verò postulet æquitas, non attentis specialibus statutis, ut scholares laici honestè induantur, satis perspicuum est, 1. ex ipsa professione scholastica: sunt enim hujusmodi professores amantes sapientiæ, utpote quam summo labore ac studio inquirunt, proindeque amantes honestatis, quæ cum sapientia mirificè cohæret. 2. ex antiquis sapientiæ amatoribus, seu philosophis, qui se nimium frugales in vestitu exhibuerunt. Nam apud Alex. ab Alex. lib. 4. genial. cap. 18. licèt Aristoteles decorus habitu, & nitido vestitu fuerit, tonsa coma, & digitis auro circundatis, tamen Diogenes corpore fuit seminudo, veste humili, ac sordida, qui cum videret Rhodios veste conspicuos, eos dixit insolentes: idem cum Lacedæmoniis in humili & abjecta veste occurrisset, hos etiam nuncupavit insolentes. Pythagoras alba ex lino amictus veste, neque ex mortuo animali quippiam ferens, auream gestabat coronam, nonnunquam purpuratus. Crates manticam, & sordidum palliolum sibi tantum pro indumento aptabat. Aristippus

Socra-

Socraticus Milesiam chlamydem, aliquando amictum villorem induebat, cætera nudus: & sic alij præstantissimi philosophi, cum sibi facilè persuaderent internis virtutum, ac scientiarum ornamentis satis reddi spectabiles: exteriores vestes solum esse expetendas pro tegenda nuditate, juxta illud Apostoli 1. ad Tim. 6. Quibus tegamur, his contenti simus.

Vestis honesta quæ. 1557 Quænam autem in specie esse debeat vestis quæ honestè ac decenter scholares cooperiat, non est in promptu decidere. Illud memini Simachum philosophum de hoc interrogatum sic respondisse. „ Illa vestis decenter induitur, quæ non trahit pulverem, nec in humum dimissa maculatur. Ex quo infert Rebuff. schol. privil. 96. scholares debere indui colore griseo, vulgo alconado, quia hujusmodi color communiter non maculatur, & insuper denotat spem bonam, quam scholaris potest rectè concipere administrandi Rempublicam, si diligenter litteris operam dederit, ut habetur in procem. Instit. §. fin. At quidquid sit de jure communi, nihil circa scholasticum habitum decernente, & de authoribus talem vel talem habitum honestum aut inhonestum judicantibus, cum diximus num. 1551. teneri scholarem ad portandum habitum, prout jubent statuta, vel consuetudo Academiæ, in qua versatur, & non possimus adire omnes Orbis Academias, sufficiet afferre nonnulla quæ statuit Conimbricensis lib. 3. Statut. tit. 3. num. 1. 2. 3. ¶ Os estudantes (inquit) andaràm honestamente vestidos, sem seda algũa: mas poderàm trazer os chapeos, & barretes forrados, & collares dos manteos, & guarniçoẽs de sotanas por dentro: & nas camisas não traraõ abanos, senão collares chãos, sem feitio de rendas, nem bicos, nem trancinhas, nem de outras guarniçoẽs semelhantes. E não traràõ em nenhum vestido de sotana, calças, ou pelote as cores aqui declaradas. s. amarello, vermelho, encarnado, verde, laranjado. Et num. 2. ¶ Não poderàm trazer barretes de outra feição, senão redondos, ou de cantos: nem carapuças, senão os que trouxerem dò no tempo limitado; ou pellas pessoas, que o pòdem trazer, conforme a minha ley. E os manteos que ouverem de trazer, seràm compridos, ao menos te o artelho. Vide reliquum capitis, & quidquid pro honestate habitus suorum scholarium decernit Academia Eborensis lib. 2. Stat. cap. 3. quod ad longum non refero utpote valde affine prædictis de Conimbricensibus.

Coma nutritio in scholaribus. 1558 Denique cum nutritio comæ sive in mento, sive in capite spectet ad habitum, difficultas est, an liceat scholaribus comam nutrire, cæsariem & barbam promissam gerere? Procedit de scholaribus tam laicis, quàm clericis. Pro parte affirmativa facit imprimis authoritas S. Paginæ. Nam in lege veteri præcepit Deus populo suo: (Neque in rotundum attondebitis comam, nec radetis barbam.) Levit. 19. Et cap. 21. sermonem dirigens ad sacerdotes Aaron: (Non radent caput, nec barbam.) Similiter Nazaræis lex imposita „ fuit sic: Omni tempore separationis suæ no„ vacula non transibit per caput ejus, &c. Sa„ nctus erit, crescente cæsarie capitis ejus. Numer. 6. Deinde facit consuetudo quarundam nationum, quibus nutrire comam in usu fuit, sicut & alijs tondere. Nam inter Argivos & Lacedæmonios (ut narrat Herodotus lib. 1.) cum pertinax contentio foret de agro dicto Thyrea, postquam Lacedæmonij evaserunt victores, ex eo tempore Argivi tonsis capitibus, cum antea incederent comati, legem statuerunt, se devoventes, ne prius comam alerent, quàm Thyream recuperassent. His è converso Lacedæmonij tulere legem, ut in posterum comati essent, cum antea tonsi fuissent. Vulgus olim Gallorum comam circumtondebat, non radebat: soli Regi permittebatur promissam gerere cæsariem, ut refert Agathius lib. 1. Similiter Persarum Regibus fuisse in more nutrire comam; indicio est dicterium Vespasiani, quo cometem, qui suis temporibus apparuit, dicebat ad Persarum Regem pertinere, cui capillus effusior. Sic Aurel. in Vesp. & in eodem Sueton. cap. 23. Ergo (ut author est Menoch. de arbitr. casu 392. num. 31.) reliquis viris comam & barbam nutrire conceditur. *Barba membrum.* Imò ex doctrina Baldi sequitur crimen esse barbam incidere: Baldus enim in l. reos num. 6. C. de accusat. docuit barbam in homine esse membrum, & ob id incidentem barbam teneri pœna, qua plecti solet is, qui membrum alicui abscidit.

Cæsaries nutritum, & scholarium. 1559 Nihilominus pro parte negativa communis sensus cordatorum rectè arbitrantium est, comam & cæsariem promissam gerere, spectare ad delicatos, & effœminatos, si illam diligenter curent, vel ad milites, si illam negligant, & solum intendant ea impexa, & incompta terrorem hostibus injicere. De prioribus dixit quidam (Absint à nobis juvenes, ut fœmina, compti.) Et intelligenda est Glos. 1. in Can. prohibitæ dist. 33. ubi sic habet, (Comam nutrire viro ignominia est, sed mulieri est gloria.) Hinc apud Romanos (teste Gellio lib. noct. Att. cap. 4.) nec servis comam nutrire licebat. Ex quibus mihi facile persuasum habeo dedecere scholares laicos esse cincinnatos, vel cirratos, scholaribus verò clericis id prorsus non licere. Primum suadetur, tum ex dictis, tum ex eo quia scholares laici, etiam in Academia laica sunt studentes sapientiæ, cum qua stare nequit indecentia, quæ visitur in studiosa nutritione capillorum. Dixi (etiam in Academia laica) quia scholastici laici qui

qui versantur in Academia Ecclesiastica, tenentur ex quadam maiori æquitate, & decentia abstinere ab illo crinali luxu, ne dicam, molli ac fœmineo ornatu. Quia si non actualiter, saltem habitualiter sunt clerici, ex habituali respectu, & tendentia Academiæ Ecclesiasticæ ad clericatum. Hinc Isabella & Ferdinandus Hispaniæ Reges (ut testatur Marineus lib.19. rer. Hisp.) omnibus juvenibus, qui litterarum studijs operã dabant, usum sericarum vestium, promissorumque capillorum ademerunt.

1560 Secundum de scholasticis clericis, quibus honestas maiori jure competit, facilius suaderi potest: nam id clamant leges canonicæ de omnibus clericis etiam non scholasticis. Anicetus Papa (ut narrat Platina in ejus vita) eam constitutionem tulit, ne clericus comam nutriret. Sic enim cap. Prohibete 23. distinctio. habetur his verbis: Prohibete fratres per universas regionum vestrarum Ecclesias, ut clerici juxta Apostolum comam nòn nutriant. Addit cap. sequenti: Clerici, qui comam nutriunt, ab archidiacono, etiam si noluerint, inviti detondeantur. Imponit excommunicationis pœnam capit. subsequentibus verbis: Si quis ex clericis relaxaverit comam, sit anathema. Hæc constitutio etiam edita fuit à Concil. Carthaginensi 4. & habetur cap. clerici de vita & honest. cleric. Comprehendit juxta Glos. ad cap. Prohibete, omnes clericos, etiam uxoratos; sed de his potest intelligi, si velint uti privilegio clericali, alias secùs, ut sumitur ex cap. quisquis distinct. 84. Vide quæ circa hujusmodi prohitionem eruditè congerunt Menoch. de arbitr. casu 392. num. 25. Duaren. lib. 1. de sacris Eccles. minist. cap. 14. Barbos. de potestat. Episcop. part. 2. alleg. 9. numero 10. Illescas in Chronic. Pontific. par. 1. cap. 7. Carol. de Graff. de effectib. clerical. effect. 37. Bellet. disquis. clerical. Fusc. de visitat. lib. 1. cap. 20. num. 13. & Pelag. de planctu Eccles. lib. 2. cap. 14.

Coma nutrire prohibetur clericis.

QVÆSTIO IV.

Quantum honoris, amoris, & observantiæ debeant suis Magistris discipuli?

1561 IN hac quæstione libenter spatiarer, nisi superiori libro multa de cultu, amore, & observantia erga Magistros, & Doctores attulissem. Cogor tamen in hoc loco pauca dicere, vel dicta perstrictim repetere: nam viro ingenuo, qui aliquando sub Magistri disciplina fuit, adeo erga illum ingenita est propensio, ut vel saltem de eodem cogitare, & brevi memoria consequi, jucundissimum sit. Hinc M. Tullius in Orat. pro Plancio, Nemo (inquit) certè est nostrum liberaliter educatus, cui non Magistri sui atque Doctores, cui non locus ille mutus, ubi ipse est altus, aut doctus est, cum grata recordatione in mente versetur.

Magistrorum recordatio jucunda.

1562 Igitur pro quæstionis decisione certum est multum honoris, amoris, & observantiæ impendere debere suis Magistris adolescentes. Discipulus enim summa reverentia doctrinam à suo Magistro traditam accipere debet; eumque observare atque diligere ut legatum & præconem veritatis. Cap. sicut vir 7. quæst. 1. & Ecclesiast. 32. (Audi tacens, & pro reverentia accedet tibi bona gratia.) scilicet scientia. Quod verò teneatur obedire Magistro tanquàm patri, ipsumque ex virtutibus pietatis, observantiæ, & gratitudinis proinde colere, & amare, disertis verbis commendant Decian. tractat. criminal. tom. 1. cap. 14. num. 7. Petrus Gregor. de Republ. lib. 18. cap. 3. num. 2. Rebuff. de scholast. necessarijs, necessar. 6. & Menoch. de arbitr. casu 400. num. 5. Similiter ex leg. liberto. & ibi Glos. ff. de obsequ. à libert. parent. & patro. præstan. ubi Paulus respondit eadem reverentia colere debere discipulum præceptorem suum, qua & proprium parentem. Idem fere habetur leg. 1. Cod. de excusat. artific. lib. 10. & summopere laudatur Alexander Severus quòd Vlpianum præceptorem suum leg. ex divi Codic. locati parentem alterum appellet.

Magister colendus ut pater.

1563 Maior dubitatio est circa honoris & amoris gradum: nempe teneaturne discipulus honorare, & amare Magistrum æquè ac suum parentem naturalem, an plus? Quòd par sit obligationis quantitas, & in eodem gradu sint Magister & pater honorandi, ac diligendi, videtur sensisse Carneades, qui (ut in ejus vita narrat Laertius) multum diuque in Chrysippi libris perlegendis versatus, illum præceptoris loco habens dictitare solebat: (Nisi Chrysippus esset, ego non essem.) quasi tenuisset à suo Magistro quantum à patre naturali, proindeque æquè utrique debitor fuisset.

Magistro quis honor impendendus.

Quòd maior sit obligatio discipuli erga præceptorem, quàm filij erga parentem, seu quòd maior honor debeatur præceptori

quàm patri naturali, expressè tradit Iacobus Rebuffus ad leg. 1. Cod. de excusat. artific. lib. 10. Fundatur, quia filius in jure patrem naturalem reprehendit leg. 3. §. si quis, & ibi Gloss. digest. de condict. causa data, & tamen discipulus sententiam sui praeceptoris debet excusare, si possit. leg. si dicere sententiam digest. de receptis arbitr. Tenetur enim sequi doctrinam rationabilem illius, sub quo magisterium accepit. Cap. de his, distinct. 12. Praedictae disparitatis rationem videtur innuisse Quintilian. lib. 1. Instit. Orat. ubi praeceptorem appellat parentem, non quidem corporum, sed mentium, quasi paternitas haec posterior tantum excellat priori, quantum mens corpori. Huc spectat, teste Antonio Melissa pat. 2. serm. 11. id quod Magnus Alexander olim responsum dedit: interrogatus enim utrum magis desideraret patrem Philippum, an praeceptorem Aristotelem, prudenter respondit, Magistrum se magis desiderate, quàm patrem, quòd ille, ut praeclarè institueretur, effecit, iste vero ut tantummodo esset.

Discipuli qui suos Magistros honorarunt.

1564 Non est tam ancipitem, & periculosam litem audeam decernere, ne alicui ex duobus parentibus naturali & morali fiam injurius. Illud palam sine haesitatione retitabor, discipulos esse suis praeceptoribus obstrictos vinculis arctissimis, quibus ut se olim solverent magni heroes, multas erga illos grati animi significationes exhibuerunt. Cassellius, cum nequiret referre gratiam praeceptori Mutio vita privato, ejus nepotem Publium haeredem fecit. De quo Pomponius leg. 2. §. servus. vers. fuit eo tempore ff. de orig. juris. Ibidem §. ultim. commendat insignem pietatem discipulorum, qui Sabinum praeceptorem inopem suis opibus aluerunt. Q. Flaminius (ut memorat Volaterran. lib 16.) ut specimen grati animi erga praeceptorem Ennium ederet, illum civitate donavit. Idem author lib. 23. laudat M. Aurelium Antoninum Imperatorem, qui tanto amore prosecutus est Frontem Magistrum, ut ei statuam in Senatu decreverit, & erexerit. Aristoteles. (si habemus fidem Petro Crinito lib. 24. de honesta disciplin. cap. 1.) Platonem Magistrum tanti fecit, ut illi vita functo aram in templo cōstruxerit, statuamque consecraverit. Vide multa alia, quae de discipulis suos praeceptores colentibus affert Petr. Greg. de Rep. lib. 18. cap. 4.

Vocatio in jus du plex.

1565 Ex dictis proclive erit expone nere nonnulla dubia moralia. Primum dubium est, an liceat discipulo praeceptorem suum sine venia in jus vocare? Pro decisione benè notat Manoch. de arbitr. casu 400. num. 2. duplicem esse vocationem in jus, alteram realem, quam dicimus prehensionem, alteram verbalem, quae appellatur citatio. Constat non posse Magistrum vocari in jus priori vocatione, à discipulo, sicut nec ab alio quovis adversario. l. Medicos, & ibi Bartol. in num. 2. Cod. de profess. medic. lib. 10. Soc. in l. generaliter num. 9. ff. de in jus vocan. & Aret. in §. paenales Institut. de action. Maius est dubium circa alteram vocationem, quae est citatio: in quo partem affirmativam sequitur unicus Io. à Platea in §. paenales Institut. de action. existimans Magistrum in jus vocari sine venia impunè posse. Nihilominus Angel. Aretin. ibi num. 7. rectiùs sentit discipulum, qui sine venia in jus vocavit praeceptorem, judicis arbitrio esse puiendum. Et quidem quòd non liceat discipulo talis vocatio, defendunt Menoch. citat. num. 4. Lara in leg. si quis à liberis §. etsi impubes numero 13. Levinus Lemnius in exhortat. ad vitam bene institut. cap. 8. Surdus de aliment. titul. 1. quaest. 53. num. 8. Rebuff. de privileg. scholar. privileg. 70. Emman. Barb. ad Ordinat. lib. 3. tit. 9. §. 1. num. 5. Ratio facile deducitur ex supradictis: nam eadem, vel maiori reverentia tenetur discipulus colere Magistrum, qua naturalem patrem: sed hunc ante m sine venia in jus vocare non potest; ergo nec Magistrum.

Accusare Magistrū nequit discipulus.

1566 Secundum dubium est, an liceat discipulo suum Magistrum accusare? Respondeo negativè cum Tiberio Deciano tract. crimin. lib. 4. cap. 14. num. 7. Sumitur ex leg. dicere ff. de arbitr. ubi Celsus documentum dedit, juxta quod discipuli suos Magistros non incursare, sed excusare debeant. Quod ibidem ponderat Bartol. & in leg. interdum §. Stichi promissor ubi Ias. in fine ff. de verb. oblig. & Oldrad. in l. quaestium §. 1. ff. de fundo instruct. Accedit Jus Canonicum cap. sententia 2. quaest. 7. ubi dicitur esse puniendos, qui praeceptorum, seu Doctorum culpam produnt. Ratio videtur esse, quia patet & praeceptor in multis aequiparatur, ut satis constat ex dictis; sed filio non licet accusare patrem; ergo nec discipulo praeceptorem.

Alimēta praebenda Magistro.

Tertium dubium est, an discipulus teneatur alere Magistrum suum inopem? Rectè affirmant Decianus citatus numero 7. & Rolandus volum. 3. consil. 5. num. 10. Sumitur ex leg. 2. §. primus Divus Augustus digest. de origin. juris, ubi juxta Pomponium Sabinus pauper à suis discipulis fuit sustentatus. Facit t. authoritas Glossae à quibus, in cap. revertimini §. fin. quaest. 1. asserentis discipulos debere referre gratias Magistro non tantum verbis, sed etiam rebus, quod intelligo non solum de mercede, seu stipendio debito ex justitia, sed etiam de alimentis debitis

debitis ex pietate, & gratitudine. Facit 2. authoritas Senecæ lib. 6. de benefic. cap. 16. affirmantis non posse medico, & præceptori mercede tantum satisfieri, sed amore. Quia (inquit) illi ex medico & præceptore in amicum transeunt: & nos non arte, quam vendunt, obligant, sed benigna & familiari voluntate. Hinc Octavian. Augustus (ut narrat Sueton. in August. cap. 42.) in maxima annonæ penuria jussit omnes peregrinos Urbem egredi, exceptis medicis, & præceptoribus. Facit 3. ratio à simili: nam Caccialup. in tractat. de feu in 6. att. num. 15. ait quòd Vassallus tenetur alere dominum pauperem, & è contra, sicut filius patrem, & è converso §. vel parens. Sic etiam discipulus Doctorem. l. 2. §. Sed Divus pius ff. de orig. juris.

Discipulus pecuniā nomine tam Magistro.

1567 Quartum dubium est, an quando discipulus numerat pecuniam suo Magistro, præsumatur in dubio illam donare? Benè respondent affirmativè Bologne. in l. quidquid ff. de verb. oblig. num. 62. & Menoch. de præsump. lib. 3. præsum. 34. ubi latè probat, quando quis dicit suo conjuncto, Tolle hanc pecuniam, præsumi illam donare, & idem num. 19. expressè tradit de scholari tradente pecuniam suo Doctori. Addit ibid. præsumptionem locū habere multo magis, quando aliquod adjunctum verbum operatur, ut si dixit: (Tolle pecuniam quam tibi concedo.) Verbum enim (concedo) significat donationem, ut ait Alexand. in leg. cum quid num. 13. & Cursius Junior num. 19. Addit Menoch. citat. num. 34. secus esse dicendum, si scholaris traderet pecuniam mercatori: quia tunc præsumendum non est quòd donaverit, vel mutuo dederit, sed quòd deposuerit. Ita Bald. in l. incendium C. si certum petat.

Illusio & subsannatio facta Magistro vel parenti:

1568 Quintum dubium est, qualiter peccent discipuli, qui illudunt, derident, vel subsannāt Magistrum suum? Non inveni dubium hoc expressè decisum in aliquo authore. Illud tamen facilè resolvetur asserendo peccatum esse ex genere suo lethale; si illusio, derisio, vel subsannatio accipiantur prout justitiam offendere possunt; nempe lædentes famam per detractionem, vel honorem per contumeliam; item prout offendere possunt charitatem contristando eum qui irridetur. Nam peccatum contra has virtutes est ex genere suo lethale; & sic per hujusmodi vitia potest quis peccare graviter offendendo extraneum; proindeque à fortiori offendendo Magistrum. Tota dubitatio est de his vitijs quatenus opponuntur speciali virtuti pietatis parentibus, ac Magistris debitæ. Molina de justit. tractat. 4. disput. 21. num. 6. rectè affirmat derisionem, illusionem, aut subsannationem parentibus factam esse peccatum grave. Probat tum ex eo quòd Noemus gravi pœna, scilicet maledictione affecerit Chanaan, ob derisionem sibi irreverenter factam: tum ex illo Proverb. 30. ubi inter varia hominum genera detestabilia connumeratur (Generatio quæ patri suo maledicit; & quæ matri suæ non benedicit.) Cum verò supra ex parte, & gravissimis authoribus satis ostenderimus Magistrum esse moralem parentem, cui tantum vel plus debent discipuli, quàm filij suo parenti naturali; mihi satis probabile est irrisionem factam Magistro posse habere specialem malitiam gravem: quidquid videatur reclamare usus & vulgaris hominum æstimatio.

Irridens Magistrum.

1569 Sextum dubium est, an discipulus irridens Magistrum, vel aliter tractans injuriosè, teneatur hanc specialem circumstantiam declarare in confessione? Negabunt aliqui fortassis allegantes communem praxim: quasi usu receptum non sit, quòd pœnitens qui suum Magistrum contumelijs, vel alijs injurijs affecit, in confessione Magistri circumstantiam aperiat, eamque confessarius inquirat. Mihi tamen (si loqui sine authore licet) cohærenter ad proximam doctrinam, asserendum est; prædictam circumstantiam, quando materia fuerit gravis, esse necessariò aperiendam. Quia est malitia diversæ speciei; utpote offendens virtutem specie diversam, scilicet pietatem. Quod verò filius graviter offendens patrem, ratione pietatis graviter læsæ, teneatur id exprimere in confessione, docent Toletus lib. 5. Summa cap. 5. num. 7. Navar. in Manual. Lat. cap. 14. n. 13. Alexand. in 3. par. de 4. præc. ex Richar. in 3. dist. 37.

Bannitus Magister an possit occidi.

1570 Septimum dubium est, an licitè & impunè possit discipulus Magistrum bannitum interficere? Hanc difficultatem in nullo authore inveni motam, vel decisam. Cohærenter tamen ad ea quæ hactenus resolvi, idem dicendum est de discipulo erga Magistrum bannitum, ac de filio erga patrem bannitum. Quid autem soleant docere authores de filio erga patrem bannitum, affert Stephanus Fagundez in 5. præcept. Decal. lib. 5. cap. 16. numero 13. Et quidem breviter in hoc puncto est duplex sententia; altera Bartoli in leg. si adulterium cum incestu §. Libertto. digest. de adulter. in leg. 11. §. præterea numero 3. digest. de quæst. Beroi in cap. quæ in Ecclesiarum numero 114. & Angeli de malefic. v. Et ex intervallo num. 17. affirmantium posse filium licitè & impunè occidere patrem bannitum. Fundatur, quia quando quis est bannitus manet per sententiam

Principis declaratus hostis Reipublicæ; at filius potest licitè occidere patrem injustè inferentem bellum suæ patriæ, ut defendunt omnes Doctores cum Iulio Claro lib.5. sent. §. homicidium num. 59. ergo & bannitum. Altera sententia, quæ mihi arridet, est ipsius Iulij citat. num. 59. & Claudij in leg. 1. §. jus gentium num. 13. ff. de justit. & jure negantium posse occidere. Probatur, quia licèt pater bannitus per sententiam Principis declaretur, & fictione juris censeatur hostis communis Reipublicæ, nunquam tamen exuit jus naturale patris, quo filij obligantur, & veritas debet prævalere fictioni. Confirmatur à simili, nam si Princeps fiat bannitus, non potest licitè interfici à vasallis, eo quòd sit pater moralis eorum, ut tenent Albericus in 4. part. Statut. quæst. 27. & Capolla Consil. crimin. 5. Magister est pater moralis discipulorum, ergo etiam si sit bannitus, non poterit occidi ab illis. Vnde patet solutio ad fundamentum partis oppositæ: nam pater pugnans contra patriam est verus hostis suorum filiorum in ea degentium, at bannitus solum manet hostis fictione juris.

DISPVTATIO II.

Quantum, & qualiter teneantur discipuli ad studendum, seu incumbendum litteris.

1571 CVM jam exposuerimus quanta sit discipulorum obligatio erga suum præceptorem debito honore, & amore observandum, ac diligendum, sequitur, ut exponamus quanta sit eorundem obligatio ratione proprij muneris, seu obeundo ac exercendo proprio munere. Cum verò præcipuum discipulorum munus sit studere, seu litteris operam dare, institutum præstabimus declarando tria, scilicet quantus esse debeat in studendo discipulus, quantus in frequentando gymnasium, & quomodo, seu quibus circumstantijs studio incumbere.

QVÆSTIO I.

Quantus esse debeat in studendo discipulus?

Studium discipulorum. EXploratum omnibus est unum ex præcipuis medijs ad comparandas scientias esse studium, quo discipulus in Academia vel privatim evoluendis libris, vel publicè audiendis præceptoribus se diligenter impendit. Vtcunque igitur pro suo explendo munere, & assequendo fine amplecti debet, ita ut aversetur ignavam negligentiam, & sedulam diligentiam colat. Tria
„ sunt (inquit Hugo de S. Victore lib. 5. erudi-
„ tionis didascalicæ cap. 5.) quæ studijs obes-
„ se solent, negligentia, imprudentia, fortu-
„ na: de prima admonendus unusquisque est,
„ de secunda instruendus, de tertia adjuvandus.

Negligentia & diligentia in studendo. Quantum verò litterarium studijs prosit diligentia, & officiat negligentia, satis expressit textus in cap. fin. 83. distinct. ubi appellatur diligentia mater eruditionis, negligentia verò noverca. Hinc scholaris negligens & vagus ab scholis removendus est exemplo tyronis vagi, qui ad militiam non accedebat, ut dicit Imperator leg. 1. Cod. de tyron. lib. 12. Vbi addit Gloss. approbata per Iacobum Rebuff. in leg. tribuni Cod. de re milit. lib. 12. quòd vagus scholaris non fiet magister. Est enim vetus parœmia: (Lutum nisi tundatur, non fit urceus:) id est citra laborem nullus evadit in virum absolutum, nedum scientiarum omnium excultum facultatibus. Adeo conjuncta est cum studendi labore scientia, ut hanc sine illo nemo possit consequi, annuente S. Pagina Eccles. 1. (Qui adit scientiam, adit & laborem.

1572 *Studendi assiduitas.* Dicta satis ostendunt scholarem pro suo implendo munere esse debere ab omni ignavo otio abhorrentem, & in evolvendis libris nimis sedulum: adhuc tamen persistit initio proposita difficultas, quantus scilicet in studendo, & quàm assiduus esse debeat? Cassiodorus Epist. 2. discipulos ita vult litteris addictos, & devotos, ut nullum studendo terminum præfigat. In addis-
„ cendo (inquit) decorum non est terminũ ha-
„ bere: hîc honesta probatur ambitio, cuj° etiã
„ nimie-

„ nimietas placet: omne enim scientificum „ quanto profundius quæritur, tanto gloriosiùs invenitur. Nam sicut impossibilis est terminus addiscendi omne scibile, utpote infinitum, ita impossibilis est terminus, quo studendi tempus, & assiduitas præfiniatur. Superest ergo ut discipulus tantus in studendo sit, quantus est in vivendo, ita ut totam suam vitam, dummodo ipsius, & sanitatis absit periculum, studio indesinentur devoveat, semperq; doleat diem aliquem sine studio præterijsse. Audiat Faustum in distic.

Nulla dies abeat quin linea ducta supersit:
Non decet ignavum præterijsse diem.

Audiat Catonem, qui fertur dictitasse se de tribus egisse pœnitentiam, primò quòd arcanum mulieri dixisset. Secundo, si per aquam transisset, dum per terram proficisci poterat. Tertio, si aliquot dies per incuriam transivisset sine studio.

Studio dediti qui.

1573 Quanti olim fecerint hujusmodi assiduitatem viri sapientes qui adeo in versandis libris toti erant, ut dies noctibus studendo jungerent, suo exemplo testantur Plinius, Alexander, Solon, & plures alij. Plinius fuit adeo emancipatus litteris, ut nunquam earum studia intermitteret. Nihil unquam legit, quin excerperet, nec in bibliotheca tantum, sed in mensa, in lectica, & etiam equo vectus, ita ut vel scribere, vel scribendum aliquid dictaret. Alexander Magnus (ut est author Amianus apud Rebuff. necessario.) cum dormiret brachio extra cubile protento, pilam fertur tenuisse argenteam, supposita pelui, ut cum nervorum rigorem sopor laxasset infusus, pilæ lapsæ tinnitus abrumperet somnum. Hoc videtur accepisse ab Aristotele præceptore suo, de quo dicitur plus olei studendo, quàm vini bibendo insumpsisse. Denique præ alijs Solon (ut narrat Valer. lib. 8. titul. 7.) fuit ita nimia in litterarum studijs contentione, assiduitate, & perpetuitate, ut in extremo agone existens, assidentibus amicis, & inter se conferentibus, satis jam pressum caput erexerit. Interrogatus autem cur id egisset, respondit: Vt cum istud quidquid est, de quo disputatis, percepero, moriar. Exularet profectò ignavia ab hominibus, & arderet quædam indeficiens litterarum aviditas, si eo animo vitam logrederentur, quo Solon ea egressus est.

1574 Est adhuc moralis difficultas, utrum, & qualiter quis in studendo peccare possit? Affirmativa resolutio, quòd possit peccare tum per defectum, tum per excessum, explicatæ lucem afferet, ut innotescat modus & qualitas peccati. Quod attinet ad peccatum per defectum, seu negligentiam in studio, sciendum est negligentiam esse duplicem: altera dicitur materialis, & est illa per quam

Negligentia quid sit, & quotuplex.

quis jus suum, cujus liberam administrationem habet, inculpabiliter omittit: de qua in cap. si clericus, de præb. in 6. in cap. si autem, & in cap. plerunque, de rescript. Altera dicitur formalis, & sic definitur à Valent. tom. 3. d. 4. q. 6. p. 1. Est rationis cunctatio seu tarditas in imperando efficaciter id quod est jam benè consultatum, & judicatum. Hæc definitio in effectu coincidit cum illa, quam tradit Lessius lib. 2. de just. cap. 2. num. 19. in hunc modum: Est omissio actuum rationis, qui necessarij sunt, ut opus suo tempore fiat. Notat benè idem author ibidem dupliciter considerari negligentiam, primo ut est omissio diligentiæ requisitæ in ipso opere externo, & sic est directè contra virtutem, in cujus materia versatur, ut negligentia in orando est contra religionem, in solvendo debito est contra justitiam. Secundò ut est omissio diligentiæ requisitæ in actu intellectus excitantis, & dirigentis voluntatem, & vires externas ad executionem: & sic est contra prudentiam: & ideo juxta Isidorum ethymolog. lib. 10. cap. 3. negligens dicitur quasi nec eligens.

1575 Vt autem veniamus magis ad rem, & specialem quandam negligentiam studiorum, quæ opponitur studiositati, nihil aliud est talis negligentia, juxta Less. lib. 4. cap. 4. num. 85. quàm voluntaria omissio discendi illius, quod discere, vel scire tenetur: ut si quis negligat discere articulos fidei, & alia ad salutem necessaria: si Episcopus, Parochus, Advocatus, Medicus negligant ea discere, quæ suum cujusque officium attingunt: si studiosus negligat sua studia. Est enim hoc vitium oppositum per defectum virtuti, quæ appellatur studiositas. Nam hæc juxta S. Thomam 2. 2. quæstion. 166. est virtus, quæ affectum & studium cognoscendi juxta rectæ rationis normam temperat. Habet pro materia proxima non quidem cognitionem ipsam per se, utpote actum necessarium, sed studium cognoscendi, quod est actus liber. Quale autem peccatum sit hujusmodi negligentia? benè respondet Less. citat. num: 85. Est (inquit) per se, quatenus procedit ex tædio laboris, & defectu amoris ad cognitionem sibi congruentem, peccatum veniale: sæpe tamen potest esse mortale ratione materiæ, utimirum si sub peccato mortali ad eam discendam, jure divino, vel humano erat quis obstrictus: quod si solum sub veniali tenebatur, erit veniale. Ex quibus patet scholarem posse interdum peccare mortaliter ob negligentiam in studendo, scilicet offendens graviter charitatem paternam, fraternam, vel propriam, si forte per studium suis, vel sibi tenebatur sub mortali consulere. Vide S. Thom. 1. 2. quæst. 54. a. 3.

Negligentia opposita studiositati.

Studiositas quid.

a.3. in corpore, Iacobum de Graff. in aureis decis. p.1. lib.3. cap.5. num.132. Barb. de pot. Episc. p.3. alleg.126. Sylvest. Tablen. & alios Summistas v. Negligentia.

Curiositas quid & quo si per excessum.

1576 Quod attinet ad peccatum per excessum, illud committi potest ex vitio curiositatis, quæ studiositati virtuti adversatur. Curiosus generaliter dicitur, qui majorem curam circa rem aliquam inutilem cognoscendam; vel comparandam adhibet, quàm ratio postulet. Quale autem peccatum sit curiositas? bene respondet Less. cit. a n.83. per se solum esse veniale: quia non est magna inordinatio quòd homo appetat scire quæ ad se non pertinent. Addit posse esse mortale ratione circunstantiarum. 1. ratione prohibitionis, ut si quis legat libros vetitos, si spectet duella, si absque consensu pœnitentis velit audire quæ dicuntur in confessione. 2. ratione materiæ, ut si hæc contineat occultum pactum cum dæmone: si sit periculosa, qualis inductiva ad peccatum: si sit improportionata intellectui, utpote supra ipsius vires. 3. ratione mediorum, ut si quis mediis illicitis notitiam aliquā parare velit. 4. ratione finis pravi, ut si ex intentione decipiendi, vel alicui notabiliter nocendi aliquid scire appetat. 5. ratione incommodi connexi: ut si ex tali studio sequeretur scandalū, vel ob illud omitteret scire, aut exequi quæ necessaria sunt ad salutem.

Affectus nimius ad studium.

1577 Cæterùm, ut redeam ad scholasticum studium, posse scholarē peccare in illo graviter per excessum tam in affectu, quàm in effectu, mihi perspicuum est. In affectu peccabit graviter, si affectu tam vehementi inhæreat libris, ut propter hanc adhæsionem nō dubitet transgredi præceptum grave, v.g. omittere sacrum die festo. Nam Suar. tom.4. in 3. p. disp.22. sect.4. num.11, cui subscribit Sanch. lib.1. Decal. cap.5. num.15. disputans an omittens sacrum ob studium, teneatur ultra facti omissionem confiteri eam finis circunstantiam, nempe studium, propter quod omissum est sacrum: & respondet affirmativè, si omisit ex vehementi, & inordinato ad studium affectu: secus, si ex sua libertate, & facilitate. Quia omissio illa induit malitiam gravem speciè distinctam in priori eventu: nam opus veniale, & etiam indifferens, efficitur mortale, quoties in ejus objecto finis ultimus constituitur.

Studium in effectu nocivum vitæ.

1578 In effectu potest evenire etiā per excessum studii peccatum mortale, si quis ita sit nimius & immodicus studendo, ut ex tali almietate intelligat sibi mortem indubitatam parare. Difficultas est an sit peccatum mortale incumbere studio, quod mortem accéleret, seu afferat vitæ brevitatem? Non inveni hanc quæstionem disputatam in his terminis, sed invenio similem in alia materia, nempe an liceat per vigilias, jejunia, & alias carnis macerationes accelerare mortem? De quo Victoria relect. de temperant. num.12. Navar. in Manual. cap.15. num.12. Caietan. 2.2. q.147. a.2. ad 2. Azor par.3. lib.2. cap.3. q.13. & Cardin. de Lugo tom.1. de just. d.10. a num.32.

Vitæ abbreviatio per mortificationes & studium.

Resolvunt 1. nunquam esse licitum per tales mortificationes sibi directè intendere mortis accelerationem, etiam modicam, etiam habēdo se negativè idest non adhibendo media necessaria ad conservationem vitæ, & à fortiori habendo se positivè, ut si diris flagellis quis se vulneret. Quia non licet se interficere etiam per unam horam antequam ab alio occidatur. Resolvunt 2. non peccare eum qui amore perfectionis & securitatis circa salutem animæ religionem intrat, vel in ea perseverat sustinens ipsius austeritatem, ex qua prævidet notabilem mortis accelerationem. 1. quia dicta persona eas mortificationes exercet ex regula, vel more approbato per Summum Pontificem. 2. quia id conceditur militi corporali sustinenti duritiam militiæ ob bonum commune temporale; ergo à fortiori concedi debet militi spirituali. 3. quia Carthusiani licèt aliquando pro comperto habeant abstinentiam carnium fore illis causam mortis, non tenentur in tali discrimine carnes edere: quia grave illud nocumentum evenit per accidens respectu hujus, vel illius monachi: semper autem perseverat ratio boni communis, & observantiæ religiosæ, quæ privato bono temporali præponderat.

Virtutis causa finalis bremandi vitam.

1579 Major est difficultas de laicis & sæcularibus, an possint licitè amore virtutis assumere vigilias, jejunia, & mortificationes, quæ vitæ abbreviationem afferant? Constat posse, si vitæ abbreviatio sit moderata. Quia si non damnamus peccati mortalis eos qui utuntur cibis delicatis, & multis, quamvis prævideant multarum infirmitatum, & vitæ brevioris periculum, cur damnabimus alicujus peccati eos, qui amore virtutis ab illis abstinent cum periculo vitæ abbreviationis modicæ? Quid si sit manifestum periculum notabilis abbreviationis? Quamvis ex se & regulariter non liceat, tamen ex causa frequenter licet, ut ait Lugo cit. num.31. & 39. qui num.34. affert exemplum S. Casimiri commendati ab Ecclesia in ejus officio, quod medicis consulentibus noluit uxorem ducere, ut mortem ex morbo jam imminentem evaderet, sed mori maluit, quàm virginitatis propositum deserere. Dicta vera sunt, sed in hoc pūcto mihi semper placuit, quæ olim docuit in Manuale Doctor primarius, & Magister meus P. Michael Timoteo tract.3. de just. disp.1. sect.2. ubi quærit an peccet homo sæcularis, si per vigilias, & jejunia amore virtutis maceratos, ut credat se propriam vitam notabiliter minuere? Respondet, id non licere, si loquamur spe-

speculativè; Probat, quia externa afflictio non est tantum bonum in persona privata, ut excedat bonum illud magni spatij vitæ, v.g. decem annorum, quo quis maiora etiam spiritualia merita acquirere potest. Deinde unusquisque tenetur propriam vitam non prodigere, & non abbreviare sine rationabili causa, cum illius custos sit; ergo speculativè non licet illam notabiliter per vigilias, & afflictiones minuere. Respondet 2. practicè nullum dari periculum peccati in illa vitæ diminutione. Probat, quia nunquam constare potest vitam per vigilias & jejunia esse notabiliter minuendam, cum passim eveniat viros durioris, & asperioris vitæ diutius vivere, quàm molles & delicatos.

Studium causa brevioris vitæ.

1580 His ita constitutis, facilis erit decisio nostræ difficultatis in subjecta materia de studio. Nam si loquamur de modica abbreviatione vitæ propter studium, non ex illius intentione, sed permissione, mihi videtur licere tam laicis, quàm regularibus, & esse rationabilem causam adeptionem scientiarum, quas quis studio comparat in magnam boni publici utilitatem: sicut est rationabilis causa minuendi vitam in milite per labores militares defensio Reipublicæ. Si loquamur de notabili vitæ abbreviatione propter studium in regularibus v. g. in hominibus Societatis, aut alterius religionis habentis simile statutum, mihi videtur idem prope dicendum quod resolutum vidimus num. 1578. de abbreviatione vitæ in regularibus per vigilias, & mortificationes. Nam studium ex regulari statuto susceptum propter salutem animarum, induit quandam bonitatem moralem, & maior opus virtutis non ignobilius jejunijs, vigilijs, ac flagellationibus. Imò S. Ignatius plus deferendum judicat tali studio, quàm orationibus, & afflictationibus prolixis; illius impeditivis. Nam Constit. p. 4. cap. 4. §. 2. Cum stu„dijs (inquit) vacant, ut est cavendum, ne fer„vore studiorum intepescat solidarum virtu„tum, ac religiosæ vitæ amor; ita mortifica„tionibus, orationibus, ac meditationibus „prolixis eo tempore non adeo multum tri„buetur. Si loquamur de notabili abbreviatione vitæ in personis privatis secularibus, mihi videtur adhibenda esse resolutionem juxta prædictam in fine superioris paragraphi, quod speculativè non liceat, secus practicè. Quia ferè nunquam constare potest de tali abbreviatione, præsertim si assiduitas studij prudenter intellecta suscipiatur. Nam studium prudenter susceptum ex se conducit ad longam vitam, cum intercipiat graviores curas, molestias; & extinguat tristitiam, & alias vitæ humanæ exitiales pestes. Ex quo scimus viros assiduo literarum studio indesinenter addictos, qui longam vitam duxerunt; inter quos possunt numerari Navarrus, & Suarius: ille enim vivendo excessit annum centesimum, hic septuagesimum.

QVÆSTIO II.

Quantus esse debeat discipulus in frequentando gymnasium.

1581 Discipulorum studiũ duplex est, vel unum cõpositũ ex duobus, quorũ alterũ privatũ, alterũ publicũ est; illud habetur domi legẽdo libros, vel manuscripta quæ præceptor dictavit: hoc habetur audiendo Magistros in publicis scholis, vel aulis. Egimus de priori, quæstione præcedente. Agemus in præsenti de posteriori, quod vel consistit in frequentia gymnasij ad audiendum præceptorem, vel saltem sine illa stare nequit. Est igitur in hac re præcipua difficultas, an sit necessaria hujusmodi frequentia, ut censeatur discipulus perfectè literis operam dare? Rectè affirmant Rebuff. de necessar. schol. necess. 4. & Suarius tom. 4. de Relig. tract. 10. lib. 5. cap. 3. num. 15. Sumitur ex §. fin. & procem. Institut. ubi discipulus monetur quod summa ope, & alacri studio lectiones audiat. Et S. Ignatius in 4. p. Constit. cap. 6. num. 8. frequentiam gymnasij pro audiendis Magistris sic præ„cipit: Scholastici in audiendis lectionibus „sint assidui, & in eis prævidendis diligen„tes. Nam Christus Dominus cum adhuc esset puer ad scholasticorum exemplum non dubitavit parentes deserere, ut Doctores diligenter audiret, & eos interrogaret. Luc. 2. *Frequentia gymnasij requiritur.*

1582 Ratio prædictæ resolutionis est, quia licèt studiũ sit vehemens applicatio animi ad aliquid agendũ l. ut. §. hujus studij ff. de just. & jure, & DD. in c. ex studijs de præsũ. pt. tamen scholasticus suo Marte absque ope Magistri nunquam per illam vehementem applicationem poterit devenire ad perfectam intelligentiam Juris, & comparationem scientiarum. Nã M. Tullius Trebatio jureconsulto confessus est juris disciplinam per se non posse cognosci, sed Doctorem & interpretem desiderare. Item Servius Sulpitius orator insignis Mutium Scævolam bis terve de jure sibi respondentem, ob ejus difficultatem non intellexit, ut habetur l. 2. §. Servius ff. de orig. jur. Difficultas igitur rerum, & quæstionũ in quacunque disciplinarum facultate non potest regulariter per studium privatum à discipulo superari, nisi hic Magistrum frequenter audiat, & consulat. Addit Rebuff. cit. necess. 5. non sufficere illam privatam auditionem, sed oportere quod discipulus lectionem *Auditio frequens præceptorum.* *Lectionis [illegible] repetitio.*

nem

nem prævideat, auditamque apud se referas. Et quidē S. Ignatius hoc præcepto suos scholasticos obstringit. par.4.Const. cap.4.num.8. „ In audiendis(inquit) lectionibus sint assidui, „ & in eis prævidendis diligentes, & postquā „ eas audierint, repetendis. Huc spectat illud „ Platonis in Timæo: Principium(inquit) do„ ctrinæ est in lectione, consummatio in con„ templatione: & illud Apostoli ad Hebr. 2. „ Abundantius(ait) oportet observare nos ea, „ quæ audivimus, ne forte pereffluamus. Facile enim è memoria excidunt audita, quæ non repetuntur, & è contra repetita lectio prodest. l.una C.de emend. Iustin.Cod.

1583 Superest adhuc explicanda hujusmodi frequētia: & per quid censeatur tolli. *Interruptio studij nocet.* Quanvis in jure ut quis dicatur frequens, satis est quòd duabus vicibus tem agat, juxta Glos.2.in cap. Monasteria, de vita & honest. Frequentatio(inquit) inducitur ex duabus vicibus: tamen ut scholaris dicatur frequētare gymnasium, necesse est quòd in eo adeundo habeat continuationem sine interruptione notabili. *Frequens apud Juristas quid.* Scholaris enim doctrina intercisa perit, continuata viget. Glos. commorantibus, in princip. procem. lib.6. Et de hac intercisione doctrinæ, seu interruptione frequentiæ videtur intelligi Glos. natura in Can. sunt qui arbitren. de pæn. dist.2. ubi dicit in scholis dormiēdum non esse: quasi dormiat qui negligenter, & oscitanter frequentiam interrumpit. Cum enim studere non dicatur, nisi quis cum effectu studet, ut prosequitur Gratian. tom.2.cap. 217. num.90. & 99. & effectum studij habere nequeat nisi qui continenter studet. Nam juxta Rebuff. necess.4.fin. diebus interpolatis audiens ac studens vix perveniet ad frugem. Quia sicut in præscriptione ad acquisitionem dominij non prodest tempus præteritum, quādo datur interruptio, cap. illud, de præscript. *Præscriptionis tempus continuum.* Glos.& DD. in l.cum notissimi C.de præscrip. trigin.ann. ita in studio vix dabitur acquisitio scientiæ, nisi tempus fuerit continuum. Semper tamen hujusmodi temporis continuitas in frequentando gymnasium, intelligenda est nō metaphysicè, sed moraliter, seu humano more. Qualis autem requiratur & sufficiat ad gaudendum privilegijs, tradunt Menoch. consil. 1031. num.4. Barb. tom.1. in Cod. pag.14. col.2. num.5. & nos supra lib.3. disp.5.q.5. qualis postuletur ad probationem cursus, diximus lib.6. d.3.q.1.& 2. Qualis frequentia sit necessaria ut credentes præceptori dicantur, tractat Menoc. consil.124. n.54.

1584 Pro coronide hujus quæstionis, & prædictorum intelligentia rogabis 2. quænam sint impedimenta studij litterarum, quæ juvenem alioqui ingeniosum possunt à spe comparandi scientiam dejicere. *Studiorum impedimentum cura.* Omissis plurimis, quæ scholarem interturbant, & ab studio litterarum prorsus avertunt, apponemus præcipua. Primum est curarum in diversa trahentium multitudo, quin & solicitudo nimia rerum temporalium. Nam cura dicitur quasi cor urens. Glos. in princ. Auth. de hæred. & falsi. collat.1. & ingenium ita distrahit ac dividit, ut non permittat scholarem ad duo se habere, videlicet ad bona temporalia, & ad studium Arg. cap. diversis, de cleric. conjug. l.fin. C.de assess. & l. hac parte, de proximis sacror. „ scrin. lib. 12. Hinc Seneca Epist. 17. Studijs „ (inquit) & divitijs pariter vacare non potes: „ nec illam animam dignatur habitare sapien„ tia, quam desiderijs videt infectam, & curis „ temporalibus involutam. Idem Epist. 73. „ Studio me dabo, cum omnia alia negligen„ da sint, ut huic assideamus. Suo exemplo id firmavit Crates Thebanus, ut refertur cap. Gloria Episcopi 12.q.2. hic enim vir quondam ditissimus, cum ad philosophandum Athenas pergeret, magnum auri pondus abjecit: neque putavit se posse & virtutes, & divitias simul possidere.

Sit igitur scholaris in otio, & sine cura rei familiaris. l.1. C.de excusat. artif. lib.10. & l.1. C.de veterat in fin. lib.12. Quod otium ut obtinerent Scholastici Societatis ab omni rerum cura ac solicitudine alieni, & quanti faceret studium in ordine ad salutem animarum, multum laboravit, & satis ostendit S. noster Pater... ha Ignatius parte 4. Constit. cap.6. num.3. ...s verbis: ¶ Impedimenta etiam removeantur, quæ ab studijs animum avocant, tam devotionum, ac mortificationum, quæ vel nimiæ, vel sine ordine debito suscipiuntur, quàm curarum, & exteriorum occupationum, quæ domi in officijs domesticis, & foris in colloquijs, confessionibus, atque alijs erga proximos functionibus assumuntur, quatenus ab eis declinari in Domino poterit. Est enim cōsultum, quò alijs postea utiliores cum doctrina, quam didicerint, se præbeant, hujusmodi exercitia, licèt pia, donec studia sint absoluta, differri.

1585 Secundum impedimentum est gula, seu nimia in cibum, ac potum ingurgitatio. *Gula & intemperantia impedimentum studiorum.* Quantum enim hujusmodi intemperantia studio litterarum noceat, inde apparet, quia saturitate omnes corporis, ac mentis infringuntur vires, hebescunt sensus, mens obruitur, ac denique in membra & facultates hominis torpor incredibilis obrepit. Nam pinguis venter crassum sensum generat, tex. in cap. quandò 44. dist. & DD. in l.1. C. qui ætat. lib.10. & l.1. Cod. de comiti. & trib. schol. lib.12. A potu etiam nimio evenit ebrietas, quæ parit mentis exilium. Cap. a crapula, de vita & honest. cler. E contra juxta cap. ne tales, de consec. dist.5. nihil sic sensuum acumen operatur, sicut moderata refectio. Unde S. Hieronym.

ronym. in rub. de temper. jejun. cap. 14. ita habet: Sic tantùm comedas, ut statim post cibum possis legere, orare, psallere. Et ibid. post pauca, Pinguis venter non gignit sensum tenuem. Idem ad Pamachium: Literæ (inquit) marsupium non sequuntur, sudoris comites sunt & laboris, sociæ jejuniorum, & non saturitatis.

Luxuria studiorum pestis.

1586 Tertium est luxuria, & effrænata libido, quæ sunt lethiferæ pestes scientiarum, ipsarumque acquisitionis per studium. Nam luxuria præterquàm quòd studentes curis turpem amatorem distrahit, eundem dementat, mente ipsius cogitationum obscœnarum tenebris excæcata; ita ut luxuriosus sua libidine vexatus in feram, asinum, porcum, vel similem bestiam. Hinc ab Homero Odyss. 4. continentia principum laudatur sub persona Vlyssis, qui nullo poculo, aut veneficio potuit dementari ab insigni venefica & meretrice Circe, quæ ejus socios libidine obcæcatos veneficijs, & blanditijs transformavit in ursos, porcos, leones, asinos, ac similes bestias. Quo spectat illud Horatij 1. Epist.

Sirenum voces, & Circæ pocula nosti:
Quæ si cum socijs stultus, cupidusq; bibisset,
Sub dña meretrice fuisset turpis & excors,
Vixisset canis immũdus, vel amica luto sus.

Teneat igitur Academicus alumnus prò colendo studio literarum, & vitanda luxuria, documentum S. Hieronymi, quod refertur cap. nunquam, de consecrat. distin. 5. in hunc modum: (Ama scientiam scripturarum, & carnis vitia non amabis.

Ludus studiorum destructor.

1587 Quartum impedimentum valde interturbans, imò destruens studium est ludus, qui idcirco scholaribus est prohibitus §. illud in proœmio ffotum, etiam si fuerit ludus pilæ, vel scacorum, quanvis alijs sit permissus Authen. Interdicimus C. de Episc. & cler. Concinunt Statuta Eborensia lib. 2. cap. 4. §. 3. ¶ Posto que pelas Ordenaçoens seja permitido, que se possaõ jogar jogos de dados em tavoleiros com tavolas, nenhum estudante as poderà jogar, nem ter as ditas tavolas, & dados em casa. E fazendo o contrario encorrerà nas penas em que encorrem os que jogaõ cartas, ou as tem em casa. E quanto ao jogo de cartas & dados se guardarà o conteudo na Ordenaçaõ. Ratio hujus prohibitionis desumitur tum ex amissione temporis, quæ maxima in ludo esse solet, tum ex amissione pecuniarum, sine quibus Scholaris viaticum, seu victum necessarium pro suo studendi munere habere nequit: tum denique quia de ludo venitur solet ad rixam, ex qua contingunt vulnera, effusiones sanguinis, & homicidia. Glos. Violationes, in Clem. gravi, de celebrat. Miss. Concludit igitur Rebuff. necell. n. solum litterarium ludum scholaribus esse permissũ, & lepidè addit ludum omnem, excepto ludo chartarum, id est librorum, scholasticis prohiberi. Hæc omnia ita temperanda censeo, ut honestus ludus non obsit, imò prosit interdum studio, pro eo tempestivè interrumpendo, si opportunis temporibus moderatè exerceatus.

Rixæ impeditivæ studiorum.

1588 Quintum impedimentum est proclivitas ad rixam. Vnde scholaris esse debet pacificus, non rixosus, vel procax, ut notatur in proœm. De cret. & probat Cosser. tract. de potest. regia, in privileg. pacis. Pacificos pueros esse ad doctrinam aptiores, tradit Volaterr. lib. 28. cap. 1. his verbis: Ad doctrinam (inquit) alius alio docilior: Mercuriales pueri velocissimi sunt, verùm cito desinũt, raroque ad frugem perveniunt, maximè si cum Mercurio Martem conjunctum habeant. Non enim rectè cohæret Mercurius cum Marte, Minerva cum Bellona, pax cum bello, otium & quies cum inquietudine. Vnde qui amant rixas & contentiones corripi debent. Cap. si quis monachus dist. 90. Consistunt autem rixæ in factis, contentiones in verbis, lites in judicijs. Glos. rixas in cap. 1. Ne cler. vel monachi. Sunt ergo rixosi studio litterarum non solum inutiles, sed etiam perniciosi, ita ut ab Academia, vitandæ perturbationis causa expelli debeant per Statuta Eborens. lib. 1. cap. 3. num. 4. per Conimb. lib. 2. tit. 20. nu. 4. Quare juxta Albericum in l. 2. ff. ad l. Rhod. de jactu poterunt scholastici agere contra hospitem, qui ipsis invitis, rixosum recepit ex conducto, ut agat cõtra talem rixosum ex locato, ut eos non turbet, vel discedat. Addit Rebuff. schol. privil. 12. num. 2. ex l. si is qui §. 2. ff. de jure dotium, & l. si filia §. 1. famil. hercisc. posse filium deserere patrem rixosum, & seorsum habitare, ita ut cogatur pater eidem filio dotem, quam à nuru recepit, restituere, cum filius sit deinceps laturus onera matrimonij.

Anacardina ad memoriã augendã.

1589 Rogabis 2. Vtrum pro maiori facilitate studendi, ad augendam memoriam liceat scholastico sumere potionẽ, quam vocant Anacardinam, etiam cum certitudine, vel saltem morali periculo amittendi unum ex corporeis sensibus. Quæstio hæc nova est, & à nemine, quem viderim, excitata. Est tamen practica, cum sciamus nonnullos hujusmodi potionem sumpsisse pro augenda memoria. Et ego nosco virum, qui adhuc senex pollet firma memoria destitutus olfactu, eo quòd puer ex præscripto parentis anacardinã sumpserit.

Pro parte affirmativa pugnabit aliquis 1. quia intendere augmentum memoriæ pro scientijs facile comparandis, ac retinendis, est finis valde honestus, & bono etiam communi valde utilis: quanvis autem potio anacardinæ ob destructionem alicujus sensus, contineat

aliquam

aliquam deordinationem, hæc non videtur esse magni momenti: atque adeo cohonestatur ab honestate finis, in quem tendit. 2. quia sita dispotio foret illicita, ex eo esset, quòd afferret destructionem alicujus potentiæ corporalis, in quam homo non habet dominium: sed hoc non obstat, tum quia œconomus non habet dominium in bona sui heri, & tamen aliquando unum destruit pro conservatione, & augmento alterius, tum quia homo non habet dominium in sua membra, & tamen pati potest castrationem: nam juxta Salonium 2. 2. tom. 1. q. 65. a. 1. contr. 2. pater castrare potest filium consentientem, si absit periculum vitæ, ut voce & cantu Ecclesiæ deserviat; ergo poterit quis pati destructionem alicujus sensus, ut tenaciori memoria inserviat bono communi.

Castratio non licet.

1590 3. Quia non est major deordinatio, & majus incommodum amissio potentiæ corporeæ, quàm expulsio fœtus nondum animati: sed hæc potest directè procurari per remedium de se expulsivum fœtus, quando id necessarium est ad matris salutem, ut docent AA. communiter; Sanch. lib. 9. Matr. disp. 20. num. 6. & Trullench. tom. 2. Decal. lib. 5. cap. 1. dub. 4. num. 1. ergo licitum est permittere amissionem potentiæ corporeæ, ut quis vigeat firmissima memoria. 4. Nam eodem modo se habet amissio sensus corporei atque amissio potentiæ moralis, hoc est libertatis: sed amissio potentiæ moralis quandoque honestatur ex fine, ut cernitur in somno, per quem quis passim privatur libertate sine peccato, ex eo quòd somnus naturæ utilis & commodus sit. Item quanvis ebrietas sit illicita, & contineat deordinationem, eo quòd privet libertate, tamen aliquando cohonestatur ex fine, ut si sumatur ad corporis sanitatem, vel tuendam vitam, teste Hermanno in Medulla lib. 5. cap. 3. dub. 5. a. 2. n. 21. ex Lessio lib. 4. cap. 3. dub. 4. n. 37. ergo similiter destructio sensus alicujus poterit ex fine cohonestari.

Abortus procuratio.

Ebrietas nõ licet.

1591 Nihilominus opposita pars negativa, quòd non liceat sumere anacardinam pro ratione præcisa augendæ memoriæ, mihi placet, & viris doctis, quos consului. Probatur à priori, quia nihil injustum licere potest: sed sumptio anacardinæ afferentis destructionem sensus injusta est; ergo non licet. Major & cons. patent. Suadetur minor, quia omnis destructio rei alienæ, invito rationabiliter domino, injusta est: sed sumens anacardinam destruit rem alienam, seu non suam, scilicet potentiam corpoream invito rationabiliter domino, Deo; ergo talis destructio injusta est. Quòd potentia corporea sit res aliena, seu non sua, patet, quia homo non habet dominium in potentias etiam corporeas, ut expressè docuit Magister quondam meus D. Michael Tinoco in tract. manusc. just. disp. 8. sect. 11. ex eo quòd potentiæ saltem cognoscitivæ præsupponantur, ut homo in libertate constitutus possit de rebus disponere. Quòd dominus Deus sit rationabiliter invitus circa talem destructionem, patet, quia augmentum memoriæ non est bonum tanti momenti, ut pro eo comparando exponi possit indeterminatè unus ex sensibus, inter quos sunt aliqui præcipui, & valde necessarij humanæ vitæ, qualis visus, & tactus: erit igitur rationabiliter invitus Deus dominus nostrorum sensuum, si sic absque alia majori causa exponantur.

Anacardina potio.

1592 Confirmatur 1. quia illicitum est procurare destructionem potentiæ generativæ, seu impedimentum illius, inducta sterilitate per potionem, ut docet Sanch. lib. 9. Matr. & Turrian. 2. 2. tom. 2. disp. 26. dub. 2. num. 45. quasi sit per peccatum contra naturam impedire semen à suo naturali fine generationis. Unde hujusmodi procurationem nunquam etiam ex gravissima causa licere in uxoratis tanquam intrinsecè malam, tradit Caietan. 2. 2. q. 154. a. 1. ad solut. 4. & cũ multis Diana par. 5. tract. 14. resol. 90. & par. 7. tract. 5. resol. 33. contra Torreblancam in pract. jur. spir. lib. 12. cap. 23. num. 31. asserentem licere sumere poculum sterilitatis, pro vitando periculo vitæ, quod imminet in partu. Ergo in nostro casu saltem ex præcisa causa augendæ memoriæ non licet procurare destructionem sensus. Confirmatur 2. nam abscissio membri ideo nõ licet nisi in casu extremæ necessitatis pro vitando periculo vitæ, quia homo non habet dominium in membra: & solum pro conservatione totius potest exponere partem: sed homo etiã non habet dominium in potentias corporeas; ergo etiam non potest aliquam ex illis, sumpta potione exponere, nisi ad solam conservationem vitæ.

Sterilitas procurata non licet.

1593 Ex dictis facilè solventur adducta in oppositum. Ad primum diximus non omnem finem honestum cohonestare medium de se inordinatum, ut patet in eleemosyna, quæ est finis valde honestus, & tamen non cohonestat furtum, ut scilicet liceat furari ad dandam eleemosynam. Sic res se habet in destructione potentiæ, quæ est damnificatio rei alienæ. Ad secundum respondemus nunquam licere dispositionem rei alienæ invito rationabiliter domino. Unde œconomus solum potest disponere de rebus sui heri ex præsumpta illius voluntate, quando v. g. rem unam destruendo pro conservatione alterius, agit fideliter negotium domini: & sic cohærenter fateremur licitam esse destructionem potentiæ, sicut & cujuscunque membri ad conservationem totius hominis, non verò ad augmentum memoriæ. Hinc castratio ad meliorẽ vocem pro cantu Ecclesiæ illicita est, ut rectè docet Tannesus in 2. 2. disp. 4. q. 8. dub. 5. n. 101. quia

Membrũ abscissum pro toto conservãdo.

Castratio non licet.

quia cantus pueri non est tanti momenti, ut ob illum frustretur finis à natura intentus, qualis est generatio, cum id neque ad vitandum periculum animæ in sacris Canonibus permittatur. Nam castrantes se ipsos pro abstinentia, etiam ab obtentis ordinibus repelluntur. Cap. si quis pro ægritudine dist. 55. Item castrari se facientes prohibentur ordinari: quia quasi homicidæ sui ipsius judicantur. Glos. abscinderint in cap. ex parte 3. de corpore vitiat. ordin. Denique castrans servum capite punitur, & servus, & medicus, & locus, in quo id factum est, confiscatur. Glos. fin. in Can. si quis à medicis dist. 55. Ad tertium admittimus maiorem de expulsione illa fœtus pro tuenda vita matris, & etiam cohæreret fatemur licitam esse potionem anacardinæ, sicut & castrationem, & cujusvis membri abscissionem pro tuenda vita hominis, & conservatione totius: negamus tamen licere dictam potionem solum pro augmento memoriæ. Ad quartum similiter fatemur licere amissionem potentiæ moralis ad tempus, non solum inductam ex somno, sed etiam ex nimio potu, quando talis amissio judicetur necessaria ad conservandam hominis vitam, & sic de amissione sensus corporei per anacardinam, ut diximus: secus pro memoria augenda. Illud notamus alienationem mentis in posito casu non dici ebrietatem: quia ebrietas solum datur, quando sine justa & gravi causa, tantum ob voluptatem, aut ingluviem quis sciens volens privat se violenter proxima potestate utendi ratione ad ordinem subitam necessitatem. Ita Herman. & Lessius, quos citavimus num. 1590.

Ebrietas quid.

QUÆSTIO III.

Quomodò, seu quibus circunstantiis studere debeat Scholasticus?

1594 Actum est quæstionibus proximis de studio veluti quoad substantiam, quantitatem & qualitatem, ita ut planum fieret quantus, & qualis esse debuerit discipulus in studendo: agendum superest in præsenti de circunstantiis studii, & inquirendum, quomodo studere debeat? Institutum præstabimus, si disquiramus per circunstantias finis, temporis, ac loci, tribus dubiis explicatis. Primum dubium est, quemnam finem debeat quis studendo, seu literis vacando intendere, ut tale exercitium honestum, & licitum maneat? Hoc dubium facilè dissolvetur ab eo qui viderit quæ latè disseruimus circa finem intendendum à disputantibus; si aptè accommodet fini studendi, quæ diximus de fine disputandi à n. 503. Nam sicut disputandi pravus finis est intendere obscurationem veritatis, vel obscurationem æmulatoris ex displicentia personæ; item vanam gloriam, vel contentionem, ita studendi pravus finis dabitur; si quis studendo intendat obscurare veritatem, vel æmulatorem: si intendat vanam gloriam, vel contentionem. E contra finis erit manifestè honestus & bonus, si quis studendo intendat assecutionem; & persuasionem veritatis, juxta S. Ignatium in regula 18. comun. item si intendat per acquisitionem scientiæ ædificationem propriam, vel alienam, juxta S. Bernardum serm. 36. in Cant. (Sunt (inquit) qui scire volunt, ut ædificent, & charitas est.) Denique si intendant scientiis, & doctrinis per studium partis maiorem Dei gloriam propagare. Et hic est finis optimus, & honestissimus, quem noster Patriarcha Ignatius semper intendebat.

Studium finis quis.

1595 Versatur in quæstione intentio duplicis finis, quæ à studentibus haberi solet: alter finis est recreatio, alter est lucratio. Quòd honestus studendi finis sit recreatio, similiter ex traditis per Albericum ad l. Divus, & exprimitur à Rebuffo schol. privil. 1. num. 9. Probatur, quia honesta recreatio, seu delectatio est objectum virtutis, quæ dicitur eutrapelia; poterit ergo esse finis honestus studii. Confirmatur. Nam eodem modo se habet ludus licitus, atque studium ad suum finem: uterque enim ex sua ratione indifferens est: sed ludus habet interdum pro fine honesto recreationem; ergo similiter studium eandem habere potest. Quòd etiam lucratio esse possit finis honestus studii, inde suadetur; quia licèt turpis lucratio, & quæcunque progrediens ex avaritia, honestatem habere nequeat, tamen lucratio non excedens terminos justitiæ, & habenda ad succurrendum inopiæ; & tollendas graves necessitates, honesta est. Unde Barbos. tom. 1. collect. ad cap. tuam in Domino, de ætat. & qual. nu. 5. ex Cosmo in procem. pragm. sanct. pag. 39. dixit licitum esse studere spe promissionis habendæ in Ecclesia. Illud nota studium litterarum opus esse liberale; nec reddi servile ex fine, seu ex eo quòd quis studendo intendat quæstum, seu lucrum pecuniarium, ut rectè docent Azor Institut. moral. par. 2. lib. 1. cap. 27. q. 5. Azeved. l. 4. num. 12. tit. 1. lib. 1. novæ recop. Sayrus in clavi lib. 7. cap. 1. num. 13. Tolet. in Sum. lib. 4. cap. 24. n. 9. & Reginal. in praxi lib. 19. c. 5.

Studium ob recreationem vel lucrum.

1596 Secundum dubium est circa circunstantiam temporis, & est præcipua difficultas, an liceat studere diebus festis? Mihi omninò certa, & indubitata est affirmativa sententia, quam expressè tradunt Rebuff. schol. privil. 1. Petrus Sabertus tractat. de

Studere diebus festis licet.

cultu

cultu vineæ Domini 4.par.cap.5. Florent.in 2. parte Summæ tit.9.cap.7. Lucas de Pena in l. 1. col.2. Cod.de agrico. & censi.lib.11. innuunt Caietan.2.2.q.122.a.4. Navar.in Man.cap.13. n. 13. Suar. de Relig.tom.1.tract.2.lib.2.cap.25. & Fagundez in quinc. præc.1. lib.1.cap.15.a nu. 5. ubi dicunt licere diebus festis scribere, & transcribere. Probatur 1. authoritate juris divini: nam per hoc licitum est diebus festis dare operam scientiæ habendæ. Siquidem Christus Dominus Lucæ 4. intravit secundùm consuetudinem suam die Sabbati in synagogam, & surrexit legere, & traditus est illi liber Esaiæ & cæt. Apostoli fuerunt edocti per Spiritum S. die dominica, & eis data est omnis scientia Act. 2. Eadem de Saulus fuit illuminatus, & accepit scientiam Act.9. Constat etiam ex eodem divino jure licere diebus festis benefacere. Matth.12.& Marci 3. Sed qui studet benefacit, saltem prout à cogitationibus malis subtrahitur, & fugit ignavum otium, fomitem ac sentinam malorum omnium. Vnde S. Hieronymus in 3. „ par. Epist. 15. In manibus (inquit) tuis divina „ sit lectio, & crebræ orationes, ut omnes co- „ gitationum sagittæ, quibus adolescentes „ percuti solent, hujusmodi clypeo repellan- „ tur.

1597 Accedit authoritas juris canonici, per quod scholaribus permittitur diebus festis studere, & legere. Cap.1. & ibi DD.& cap.licet, de ferijs. Facit Glos.declaravit in Clem. exivi §.licet,de verb. sign. ubi dicitur studium & orationem esse labores spirituales, qui proinde licent die festo. Facit item, quia homines in vinea Domini laborare studendo dicuntur, cap.fin. de Magist. in fine. Licitus est autem omni tempore labor in vinea Domini. Nec desideratur authoritas juris civilis, juxta quod festis diebus omnia exerceri possunt, sine quibus mundus regi nequit l.omnes in prima,& ibi Glos.C.de ferijs: mundus autem sine scientia regi nequit, ut habetur ead. Authen. Deinde militaris & litteraria disciplina æquiparantur in proœm. Instit. & in l. advocati C.de advocat.divers. judic. At disciplina militaris festis diebus exerceri potest l. Divus ff. de ferijs. Denique famuli diebus festis possunt, imò tenentur servire suis dominis. Arg.l.servus. §.servus,& l. si peculium §. quædam ff.de statu liber. l.1.& l. colonos C.de agri.& censit.lib.11. Cum verò qui studet dicatur servire Ecclesiæ, quia studet, ut postea melius Ecclesiæ serviat, & eam protegat. l. qui sub prætex.C.de sacros. Eccles. & l.1. C.de agric. & censit. sequitur scolarem posse, ac debere studio incumbere diebus festis.

Opera prohibita diebus festis.

1598 Probatur 2. ratione, quia die festo prohibentur omnia opera servilia, hoc est, quæ & versantur circa materiam externam: & vel mechanica & illiberalia sunt, v.g. suere, fabricare: vel requirunt tantum laborem corporis, & solum ab operarijs & servis fieri solent, ut cum DD. tradit Layn. l. 4. tract.7. c.1. Item ex non servilibus prohibentur forensia, ut mercatus, placitum, judicium ad mortem vel pœnam, & omnis strepitus judicialis: nullum aliud opus prohibetur: atqui studium non est opus servile, sed ingenuum, ac liberale, cum ordinetur ad illustrandam mentem, eamque scientijs locupletandam: deinde non est opus forense, quod strepitu aliquo exerceatur: imò quærit secessum, & tam internam, quàm externam tranquillitatem, ut opportunè fiat; ergo studere licet diebus festis. De hujusmodi tranquillitate animi per studiū „ pulchra locutus est Seneca Epist.18. Festis (in- „ quit) maximè diebus animo imperandum „ est, ut tunc voluptatibus solus abstineat, cū „ in illas omnis turba procubuerit. Confirmatur 1. quia juxta S.Bernard. serm.14.in Cant. non minus est animæ scientiam præbere, quàm escam corpori: sed diebus festis licitum est præbere escam corpori, eamque parare; ergo ijsdem diebus licebit præbere scientiam animæ per studium. Confirmatur 2. quia festis diebus licent nonnulla opera servilia propter necessitatem, de quibus latè Doctores, inter quos factus author moralis citatur Virg.1. Georg.

Quippe etiam festis quædam exercere dieb'
Fas & jura sinunt: rivos deducere nulla
Relligio vetuit, segeti prætendere sepem,
Insidias avibus moliri, incendere vepres,
Balantumq; gregem fluvio mersare salubri.

Ergo à fortiori licebit exercere opus studij, quod liberale est, & continet magnam necessitatem & utilitatem.

Tēpus studio aptius.

1599 Circa prædictam temporis circumstantiam, rogabis, quodnam sit tempus opportunius ad studendum? Cum assiduitas studij, quam in superioribus diximus valde utilem pro comparandis scientijs, accipi debeat morali modo, ita ut non postulet omne omninò tempus ad studendū, imò desideret interruptionem, proindeque oporteat dari aliquod tempus omninò liberum & vacuum ab exercitio studendi, necesse est definire quodnam tempus censeatur aptius, ut in studio utiliter insumatur. Communis & unanimis stat omnium studiosorum consensus pro matutinum. Ratio est; quia hoc tempore absunt fere omnia, quæ sunt impedimenta studij: nam imprimis absunt curæ; & reliquæ mentis perturbationes, quæ ex humano commercio, & collocutione evenire solent: tempus enim matutinum vicinius est nocturno jam elapso, in quo præcessit alma quies, & omnimoda mentis feriatio. Abest saturitas, exitialis studij, & scientiarum noverca, cum ante prandium fere nemo in cibum & potum nimium ingurgitetur. Denique abest solis vehemens ardor, qui & se

se ... entem impedit, & excitare sole ... quibusmens obnu- ...

Est igitur moralis difficultas, an studium opportunè habendum sit. Studium causa defendi ... pore ... sit causa justa sacerdoti, ut differendi tum divinum ad tempus vespertinum. ... Negabis aliquis, quia non videtur ... ut quis, reservato sibi pro sua ... tempore aptiori, quale est matutinum, impendas Deo, ad habendum scilicet ... sermone per horas canonicas, tempus minùs aptum, quale est vespertinum. Actualis recitatio officij divini est opus non ... vocale, sed etiam mentale, quod proinde exactè fiat, non minùs quàm studium, ... tempus matutinum: cum verò ... studendi sit liberum, & opus recitandi ... obligatorium, hoc illi praeferre debet, ... tempore aptiori; proindeque non est justa ... studium tempore matutino, ut officium differatur ad vespertinum. Nihilominus oppositum dicendum est cum Sanches lib. 7. Consil. cap. 2. dub. 3. num. 3. ex Navarro in Cap. quando cap. 3. Latinè num. 51. Hispanè num. 56. & Maiore in 4. dist. 24. quaest. 2. Ratio est, quia substantia praecepti consistit in eo quòd Horae recitentur: quòd autem recitatio fiat tali vel tali tempore, sicut praecipitur Clement. 1. de celebrat. Missar. & cap. 1. eod. tit. est modus quidam & circumstantia non admodum necessaria, sed solum obligatoria sub veniali, ut praeter citatos authores, docent Soto lib. 10. justit. quaest. 5. art. 4. Medina in Summ. lib. 1. cap. 14. §. 11. Sylvest. v. Hora quaest. 9. & S. Antonin. 3. p. tit. 13. cap. 4. §. 4. Vnde si detur causa justa, dilatio in aliud tempus liberabitur omninò à peccato: sed commoditas studendi tempore matutino est causa justa differendi; siquidem pro comparando per studium scientijs affert utilitatem maximam bono tam privato, quàm publico: & conveniunt citati AA. notabilem utilitatem etiam privatam, sufficere pro causa differendi.

Ex quibus patet solutio ad rationem pro parte opposita. Quia praeceptum Ecclesiasticum est benignum, proindeque non obligat cum magno detrimento commoditatis temporalis. Deinde studium & recitatio officij non ita se habent, ut aequè fiat tempore matutino: studium enim postulat magnum conatum, & contentionem potentiae intellectricis, non ita recitatio officij, cum solum, ut studiosè fiat, desideret attentionem, quae facile habetur tempore vespertino.

1601 Tertium dubium est circa circumstantiam loci, & imprimis an liceat studere in templo, seu loco sacro. Studium in loco sacro. Affirmandum videtur cum Rebuffo schol. priv. 2. Sumitur 1. ex eo, quia bonum argumentum est de tempore ad locum leg. vinum ff. si cert. petat. Quod firmat Glos. in Clem. 2. verbo regularem, de censib. ubi dicit, sicut licitum est ob necessitatem comedere carnes tempore prohibito, ita & in loco. Notat tamen Rebuff. cit. num. 1. ex Lalone ad dict. l. vinum, hoc procedere, quando est eadem ratio; secus si sit diversa. Nam debitorem capere in Ecclesia non licet; quanvis liceat eum capere die feriato: Debitor capiendus. & hoc ob diversitatem rationis, siquidem in Ecclesia potest custodiri, & citari verbo; si autem non capiatur die feriato, fugiet. Sumitur 2. ex eo quòd studium appellatur labor spiritualis in Clement. exivi §. licet, de verb. signific. quae autem spiritualia sunt, in Ecclesia tractari possunt cap. decet, de immunit. Eccles. in 6. Hanc resolutionem admitto, modò non habeatur studium tempore Missae celebrandae. Quia tunc praeterindecentiam, impeditur satisfactio praecepti: non enim quis studens potest satisfacere praecepto audiendi sacrum, sicut non satisfacit praecepto recitandi officium, qui recitat solo animo studendi, & addiscendi juxta Suar. de Horis can. lib. 4. cap. 26. Item non satisfacit praecepto audiendi sacrum, qui à sensibus pene abstractus in Deo contemplando defixus est, ex defectu praesentiae moralis. Addunt nonnulli non posse quemplam audiendo Missam; recitare Horas ad quas tenetur. Missa al- tem ... Quia sunt duae obligationes, una de audiendo Missam attentè Cap. Missas, de consec. dist. 1. altera de recitando Horas cap. 1. de celebr. Miss. & utraque postulat attentionem, & devotionem exteriorem, quae nequeunt esse simul, Arg. cap. ex litteris, de probat. Hoc tamen ut valde rigidum meritò improbat Sanch. lib. 1. Decal. cap. 14. num. 11. dicens quòd eodem tempore possit quis audire sacrum die festo, & recitare Horas canonicas, vel alias preces, ad quas ratione ordinis, voti, aut poenitentiae injunctae tenetur: Quia neutrum requirit attentionem ad verba; sed utrique satisfit unica attentione ad Deum, & res divinas.

1602 Rogabis, quisnam sit locus studio magis opportunus, & aptus? Arbitrabitur aliquis delitiosus & somnolentus lectum esse locum studio maximè accomodum, utpote qui est amicus quietis, & ab omni perturbatione ac strepitu remotus. Locus studio aptus. Verùm contra hujusmodi hominem sic opinantem, vel potius somniantem stat celebratissimum illud Fausti: (Non jacet in molli veneranda scientia lecto.) Stat etiam Rebuff. in Auth. Habita ad illud, Omnibus qui causa studiorum. Vbi sic habet: Studeant ergo per se ipsos extra lectum; quia scholastici juriù in lecto dormientes, potest

„ poteſt, ſtudere tamen extra debet, cum „ in illos habeat libros, quos non poſſet in „ lecto ſtudendo percurrere: pauperi tamen „ hoc permitto hyemis tempore. Item Bald. in ead. Auth. graviter invehitur contra eos, qui cum maneant in lecto dormientes mittūt librum ad ſtudium. Nam ſtudere eſt actus perſonalis, qui non poteſt per alium exerceri l. vna §. de autem Cod. de caduc. tollen. Addit Rebuff. loco citato, Scholari jacenti in lecto, & mittenti librum ad ſtudium accidere, ut ipſe maneat vacuus omni ſcientia, & liber miſſus pro illo ſcientiam contineat, ſicut accidit viro cuidam, qui jacens in lecto uxorem ſuam ad audiendam Miſſam pro ſe mittebat: nam poſtea uxor intravit paradiſum pro marito.

Eſt igitur locus ſtudio aptiſſimus cubiculum, non quodcunque ſed ſecretum, & ab omni turba, ac tumultu ſeparatum, juxta monitum Rebuffi neceſſ. 4. prope finem, ſic ſic „ concludit: Ideo totis nervis fugere debet „ ſcholaſticus, ne cubicula, & ſtudia ſua prope „ vias publicas habeat, tum propter murmur „ aſſiduum tranſeuntium, tum ne à mulieribus, eas per feneſtras conſpiciēdo, diſtrahatur, & corrumpatur, quæ ſolent aliquando „ viros etiam prudentes corrumpere l. 1. ſi mul. „ ff. de ſervo corrupto. Lucas de Pena in leg. „ una §. illos Cod. de ſtudijs liber. Vrb. Romæ „ lib. 11. quod ſatis in Davide, & Salomone „ videri poteſt. *Mulier de pravat viros.*

DISPVTATIO III.

Quantum, & qualiter ſcholaſticus teneatur ex contractu, & crimine?

1603 QVanvis lib. 3. hujus operis, in quo egimus de privilegijs ſcholaſticorum, præſertim diſp. 4. in qua ſermo fuit de nonnullis privilegijs in ſpecie, multa dixerimus quæ ſpectant ad contractus inter ſcholaſticos, vel cum ſcholaſticis initos, tamen illa omnia perſtricta ſunt obiter, utpote in aliena materia, petita ſolum in illius ſubſidium. At in præſenti diſputatione præcipuus, imò proprius locus eſt ad diſputandum de contractibus, quos ſcholaſtici frequenter inter ſe, vel cum alijs inire ſolent, quales ſunt ludus, promiſſio & donatio, locatio & conductio, mutuum & commodatum, emptio & venditio, fidejuſſio, mandatum, alijque ſimiles, & qualiter teneatur ſcholaſticus tum ex contractu, tum ex crimine.

QVÆSTIO I.

Qualiter ſcholaſticus teneatur ex ludo?

Ludus quid ſit. ANtequam accedamus ad peculiares difficultates ſcholaſticorum ludentium, præmittendum eſt 1. quid ſit ludus, & quotuplex. Ludus juxta Theologorum conſenſum, teſte Bonacina diſp. 2. quæſt. 1. & Leſſio cap. 26. dub. 1. eſt contractus, quo ludentes inter ſe paciſcuntur, ut victori cedat, quod uterque depoſuit. Hic contractus licitus eſt jure naturæ, dummodo adſint circūſtantiæ debitæ, & aliunde non interveniat ſcandalum, aut juſta prohibitio, aut iniquitas ſe miſceat, nec peccati offeratur occaſio. Quia ſicut unuſquiſque ſuæ rei eſt dominus, ut poſſit de ea diſponere abſolutè, ita etiam ut poſſit diſponere ſub aliqua conditione, ſive hæc pendeat à fortuna, ſive ab induſtria. Ludus eſt triplex: alius eſt merè fortuitus, ideſt conſiſtens in ſola fortuna, qualis ludus taxillorum, vulgo dos dados, alius merè ingenioſus, ſolum poſtulans ingenium & induſtriam hominis, quamvis nonnihil fortunæ habeat, qualis ludus calculorum, vulgo enxadres, tertius eſt mixtus, qui nempe conſiſtit partim in induſtria, partim in fortuna, qualis eſt ludus tabularum, & etiam in chartis ludus, quem vocabr do trumfo.

1640 Præmittendum 2. ludū merè fortuitum, qui venit nomine aleæ, & fortuna magis & caſu, quam arte gubernatur, eſſe prohibitum jure communi tum laicis, tum clericis. Prohibetur laicis in Authent. aleatum Cod. de religion. & ſumpt. funer. & leg. 1. ff. de aleæ luſu. Prohibetur clericis cap. clericus 2. & Authen. de ſanctis Epiſcop. §. interdicimus, de vita & honeſtat. cleric. *Ludorum prohibiti & credit … peccatis.*

Quales ludi, & qualiter in Lusitania prohibeantur, tradit Molina de justit. tract. 2. disp. 512. à num. 10. Notat vero Sanch. lib. 1. consil. cap. 8. dub. 25. num. 5. laicos ludentes contra præscriptum legum juris communis non peccare mortaliter. Quia tales leges contrario usu sunt abrogatæ, ut docent Medina lib. 1. sum. cap. 14. Alcocer de ludo cap. 10. & Salas de ludo dub. 5. n. 5. Addit citatus Sanch. dub. 26. n. 7. leges speciales, quales Castellæ (idem diceret de Lusitanis) non obligare ad mortale: tum quia non omninò, nec eo rigore usu receptæ sunt: tum etiam quia materia non est adeo gravis. Notat iterum dub. 28. n. 8. jura citata de clericis non cóprehendere clericos in minoribus, sed tantum constitutos in sacris, vel beneficiarios ? addit contra Salas de ludo dub. 24. num. 3. comprehédere religiosos etiam non clericos. Quia ludi alearum, & taxillorú sunt statui religioso valde indecentes. Resolvit tamé ex cómuni doctrina clericú his ludis prohibitis semel, aut iterú sine scádalo ludenté non peccare mortaliter: secùs verò, si sæpe, etiá si luderet recreationis causa. D. Antonin. p. 2. tit. 1. cap. 23. §. 2. & Sylv. v. ludus. q. 4. putant nec esse mortale tales ludos frequenter exercere, & summam notabilem ludere. Quia consuetudo licèt aggravet peccatum, non tamen de veniali in mortale transfert. Benigniùs Diana p. 7. tract. 9. res. 3. cum Amico tom. 1. de just. disp. 28. sect. 1. n. 10. ludum clericorum censeri posse licitum, quando pecunia, attenta qualitate, & facultate personæ ludentis, non excedit moderatam quantitatem, præsertim si assumatur causa recreationis.

1605 Maior dubitatio est de religioso ludente ludis prohibitis. Distinguédum, & resolvendum arbitror cum Diana p. 7. tract. 9. res. 4. ex Dicastillo de justit. lib. 2. tract. 18. disput. 2. dub. 2. num. 21. quibus non multum discrepat Sanchez citatus dub. 28. Nam sunt religiones, in quibus maximè viget observantia regularis, & tantum abhorrent à ludis prohibitis alearum, taxillorum, & chartarum, ut nec nomen talium, & similiú ludorú permittant. Si igitur quis auderet in aliquam ex dictis religionibus tales ludos inducere ludens ipse, alijsque dans pessimum exemplum, & superiores non impedientes conniverent, omnes lethaliter peccarent. In alijs vero religiosis ordinibus, in quibus prædicti ludi videntur jam usu recepti, & permissi, non peccat lethaliter regularis illis ludens, dummodo intendat lucrum moderatum, & solum exponat illam pecuniam, quam liberè potest in sui commodum, & recreationem expendere.

Ludus religiosorum.

1606 Prima difficultas est, qualiter scholastici prohibeantur ludere, & qualiter ludendo peccent? Hoc habent commune scholastici cú reliquis hominibus, scilicet quòd subjaceát omni prohibitioni latæ in quoscunque ludentes, ita ut omnis ludorum prohibitio lata in laicos, cadat in scholares laicos, & omnis lata in clericos, cadat in scholares clericos. Consonum enim fuit, ut scholastici nullo privilegio à dictis prohibitionibus eximerentur. Nam ludus absolutè, si debito modò, & æqualiter fiat, quanvis jure naturali liceat, tamen ex accidenti multa secum affert incommoda tam spiritualia, quàm corporalia. Ex ludo enim cótingit perditio, & dilapidatio propriæ substantiæ, ex quo provenit desperatio, & oriuntur blasfemiæ in Deum, & Sanctos, ut habetur l. ultim. Cod. de relig. & sumpt. fun. Item ex ludo nascuntur furta, sacrilegia, falsitates, ut tradunt Puteus tract. de ludo num. 1. & Hostien. in summa de exces. præl. Vnde lusores dicuntur agere malam vitam, & non admittuntur in testes, ut docent Gratian. in decis. 11. num. 5. Roland. tom. 2. cons. 65. num. 24. & Mascar. de probat. concl. 998. puniunturque gravibus pænis, ut videre est apud Menoch. de arbi. casu 399. ubi n. 21. quin\[?\] dicatur fréquens in ludo, rectè expendit.

Ludus qualiter prohibeatur scholaribus.

1607 Habent hoc specialiter scholastici, quòd tam jure communi, quàm speciali hujus nostræ Eborensis Academiæ prohibeantur ab omni ludo, utpote allativo perditionis pecuniariæ, & perturbationis studiorú, ut vidimus supra n. 1587. Adde de ludo scacchorum, seu latrunculorum, quòd licèt sit permissus clericis, juxta Abbat. ad cap. clerici n. 4. de vita & honest. Ioan. Andr. n. 13. & Viu. tom. 1. commun. opin. lib. 3. tit. 29. n. 5. modò non distrahantur à divinis propter longum tempus, quod in hoc ludo insumitur tamé (ut bene notat Barb. tom. 2. collec. ad d. cap. n. 8. ex Ioan. Bapt. de regulis juris, hom. 22.) prædictus ludus, alioqui multo ingenio & arte constans, viris studiosis ac litteratis non convenit. Quia mens litterariis studijs fatigata recreatur magis cessatione & quiete, quàm novo labore, & novo meditationis genere, apto ad gravandum potiùs quàm levandum ? Quatenus, qualiter peccent scholástici ludendo ? facilè satis fiet ex præmissis à numer. 1604. ubi satis dictum est de peccato ludendi contra prohibitionem, quod contrahunt laici, clerici, & regulares, ita ut scholastici illius triplicis status, seu professionis ludentes contra præscriptum juris communis, peccent eodem modo, quo prædicti. Siquidem subjacent eidem prohibitioni, & ijsdem pænis, quibus illi. Quando verò scholastici ludunt transgrediendo peculiaria suæ Academiæ statuta, peccant tanquam violatores illorum, proindeque ex natura rei fere nunquam lethaliter. Quia statuta fere nunquam obligant graviter, ut supra latè diximus lib. 2. disp. 2. q. 1.

Scacchorum ludus.

Ludentis scholastici crimen.

Excommunicatio contra ludentes.

1608 Rogabis 1. quomodo peccent scholastici Salmantini ludentes contrà præceptum Magistri scholarum? Hoc dubium ut decidat Sanch. lib. 1. consil. cap. 8. dub. 27. supponit num. 1. Magistrum scholarum Salmantinum quotannis ferre excommunicationem latæ sententiæ contra scholasticos ludentes ultra duos argenteos, & reservari sibi absolutionem. Hoc supposito, benè resolvit cum Soto lib. 4. justit. quæst. 5. a. 2. & Alcocer de ludo cap. 37. scholasticos ludentes ultra prædictam summam, peccare mortaliter, & esse excommunicatos. Patet, quia excommunicatio illa està potente excommunicare, & legitimè fertur: deinde non poterat ferri nisi pro culpa mortali. Concludit tamen n. 4. dictos scholasticos ludentes non teneri ad restitutionem lucri, si lucrentur à potente ludere. Quia dictus Magister non potuit impedire quin per ludum dominium transferretur.

Votum et juramentum de non ludendo.

1609 Rogabis 2. quomodo peccet scholasticus, qui vovit, aut juravit se absolutè non lusurum, si in ludo exponat modicam quantitatem, & ita se gerat, ut talis ludus, secluso eo voto & juramento esset actus virtutis? Certum est prædictum esse reum voti, aut juramenti, si quando vovit aut juravit, expressè dixit, vel saltem intendit se obligare ad abstinendum à ludo etiam modicæ quantitatis. Quia tota obligatio sumitur tum ex valore voti aut juramenti, tum ex intentione voventis, aut jurantis. Difficultas est, quando quis absolutè vovit, aut juravit non ludere, quia constet de expressa voventis aut jurantis intentione. In hac dubitatione quæstio decidenda est ex voventis, aut jurantis fine intento: & imprimis dicendum, si ille intendit se privare temporali illa ludendi recreatione, & se propter Deum mortificare, teneri ad abstinendum ab omni ludo, etiam modicæ quantitatis, temporis, vel pecuniæ. Illud autem observat Sanch. lib. 5. Decal. cap. 18. n. 3. ut intelligatur an transgressor hujus voti aut juramenti peccet mortaliter, vel venialiter, non esse attendendum ad quantitatem pecuniæ in ludo expositæ, sed ad quantitatem temporis in ludo insumpti: quia ex quantitate temporis colligitur recreatio, quæ notabilis sufficiet ad peccatú lethale, modicæ ad veniale. Idē procedit, si finis voventis aut jurantis fuit vitare jacturam temporis, pro rebus majoris momenti agendis. Quid si prædictus intendit vitare jacturam pecuniæ, & vitiū prodigalitatis? Tunc (ut docet Sanch. cit. n. 3.) ex quantitate pecuniæ expositæ culpa dijudicanda est. Unde si modica sit pecunia, nulla erit culpa, nec etiā venialis: quia nulla ibi committitur prodigalitas, nec datur periculum jacturæ. Si aliquantulum excedatur in pecunia, erit culpa venialis, si multum excedatur, lethalis. Dubium est an, & quomodo peccet prædictus vovens, aut jurans, si mutuavit pecuniam, ut alius pro ipso, & nomine ipsius luderet, & ipse eum doceret. Item si vovens, aut jurans non ludere, ludat nomine alieno: & sic de alijs, quæ videri possunt apud Fagund. in 2. præc. Decal. lib. 2. cap. 26. Veniamus ad alia quæ sunt magis peculiaria ludo scholasticorum.

Dominij translatio in ludo.

1610 Secunda difficultas est, qualiter scholastici teneantur ex ludo, & qualiter ludentes cum scholasticis, præsertim circa pecuniam lucratam restituendam? Nota 1. ex Sanch. l. 1. consil. cap. 8. dub. 6. stando in mero jure naturæ per ludum transferri dominium, atque adeo lucrantem non teneri restituere lucrum, nisi in triplici casu. 1. quando qui ludo perdidit, non poterat alienare rem ludo perditam. Est enim (ut inquit Lugo de justit. disp. 31. num. 13.) regula generalis, ab eo non posse aliquem lucrari, qui dominium non habet, vel liberam administrationem rerum quas ludo exponit. 2. quando quis fuit vi tractus & compulsus ad ludum à lucrante. 3. quando fraus aliqua in ludo intervenit. Nota 2. ex eodem Sanchez dub. 27. quamvis scholæ Magister Salmantinus, strictè sub excommunicatione prohibeat ludum scholaribus, non posse impedire translationem dominij per ludum: quia non potest facere legem taliter impeditivam: at perdens tali ludo repetitionem habet juxta Sotum lib. 4. just. quæst. 5. a. 2.

Ludentium pœnæ.

1611 His notatis, sit resolutio: Scholastici quoad pecuniæ perditionem, & repetionem in ludo, æquales sunt reliquis non scholasticis suæ conditionis & status, nisi in aliqua Academia per statutum supremi Principis disponatur aliquid speciale circa translationem dominij amissorum in ludo, de quo nobis non constat. Quare scholastici in Lusitania, sicut & reliqui ludentes ludo prohibito, incidunt (ut ex Ordin. tradit Molina trac. 2. disput. 512. num. 11.) in pœnam solvendi quidquid probatum fuerit eos ludo fuisse lucratos, ita ut dimidium omnium pœnarum spectet ad accusantem, & aliud dimidium ad fiscum Regis. Item qui comprehenduntur ludentes incidunt in pœnā amittendi eam omnē pecuniam, quam ad ludēdum habuerint expositam: secus, quam habuerint in marsupijs, aut alibi, ita ut dimidium spectet ad comprehensorem, & aliud dimidium ad præfectum arcis ejus oppidi, vulgo Alcayde mòr.

1612 Cum verò scholastici, qui in Academia versantur, ut plurimùm sint filijfamilias, vel minores, quidquid de his diximus, facilè scholasticis aptari poterit. Rogabis 1. an qui in ludo lucrantur à filiofamilias, possint tale lucrum retinere, vel teneantur restituere? Respondetur posse retinere,

retinere, quando filiusfamilias validè lusit: at teneri ad restituendum, quando filiusfamilias lusit invalidè, nempe quando ludo exposuit ea, de quibus non poterat disponere. Vt verò intelligatur quando possit, vel non possit disponere, videnda sunt quæ doctè tradit Lugo de justit. disput. 3. sect. ultim. circa varia bonorum genera, & peculiorum filijfamilias, & quæ dixit disput. 22. sect. 20. de contractibus filijfamilias, quomodo possit de consensu, vel absque consensu patris contrahere vel alienare. Addit citatus author disput. 31. num. 20. aliud esse judicandum, quando prædictus ludit ex adventitijs, & quando ex profectitijs. Faciliùs quippe (ait) excusantur à restitutione qui lucrantur ab illo ludente ex adventitijs: quorum licèt pater usumfructum habeat, hoc tamen jus censetur renunciare ipse pater, quando nō eget, & bona non sunt magni momenti, & filius extra ejus domum degit: vel quando pater videns, & sciens ea bona à filio administrari, non contradicit. Vide Molinam disput. 519. & Salas dub. 9. Adde ex Sanch. citat. dub. 7. n. 9. filiumfamilias, qui jam factus est maior, scilicet habens ætatis viginti quinque annos, posse ludere bona adventitia quoad proprietatem, dūmodo pater habeat usumfructū toto tēpore, quo leges ipsi concedunt.

Filiusfamilias ludens est adventitijs.

1613 De bonis (prosequitur idem Lugo citatus) profectitijs, seu ijs quæ à patre accipit ad suam sustentationem, certum est, invito patre, non posse ea ludo exponi, & lucrantem teneri ea restituere. Quòd cum moderatione intelligendū est. Non enim procedit quando sūma est modica, attenta ludētis qualitate & cōditione. Vnde quādo pater mitit filiū ad studia, posse eū ex centū, quæ à patre accipit, ludere & perdere quinq; docent cōmuniter Doctores, quos sequūtur Sanch. d. c. 8. dub. 7. n. 3. & Salas dub. 9. fine. Quia hæc videtur esse pars sustentationis necessariæ, cum pertineat ad moderatam & honestam recreationē. Quod etiam quoad minorem saltem summam cum debita proportione de filijs in domo paterna existentibus, intelligunt cum Rebello & Medina citatus Salas dub. 11. & Sanch. n. 3. Addunt alij, quos sequitur Salas dub. 15. si filius ex ijs quæ à patre accipit ad suam moderatam sustētationem, parcè vivēdo aliquid subtrahat, posse id totum ludere, dummodo ea de causa non plura alimēta petat. Addit cum Rebello Salas dub. 16. si pater filio in scholis versanti tribuat ex sua liberalitate centum aureos ad alimenta, cum septuaginta sufficerent, posse triginta à filio ludo exponi.

Filiusfamilias ludens ex profectitijs.

1614 Ex dictis infertur 1. cum Sanch. n. 6. id quod filius potest licitè per totum annum ludere, posse semel initio anni totum ludere cum animo non ludendi iterum toto anno. Quia licèt pater illam summā cōcedat pro recreatione filij toto anno habenda, tamen filius renūciat ejusmodi recreationi tempore sequenti, ut semel maiorem habeat. Infertur 2. cum Lugone citato num. 22. eum qui lucratur à filiofamilias eam summam, quam potest toto anno perdere, non teneri inquirere, an eo anno jam summam illam expleverit in alijs jacturis, sed posse retinere, quando non constat ex circunstantijs periculum probabile, quod jam eo casu summam licitam excederet. Et quidem qui supra eam summam lucratus est, non tenetur restituere totum lucrum, sed solum excessum supra id quod ludere poterat, ut benè docet Sanch. num. 7. contra Alcocer de ludo cap. 10. Infertur 3. cum Bañez 2. 2. quæst. 32. a 7. Sanch. num. 3. & Lugone num. 24. filiumfamilias qui potest perdere quinque aureos, si lucretur successivè viginti, posse eos omnes ludere, & perdere tam eodem ludo, quàm diversis ludis in diebus diversis. Quia adest interpretativus patris consensus, ne pater ipse repugnans videatur incivilis. Infertur 4. cum Fagundez lib. 7. Decal. cap. 4. num. 11. ex Petro Navarra de restitut. lib. 3. cap. 1. num. 77. teneri filiumfamilias restituere ea quæ de bonis profectitijs, alijsque similibus plusquam alij fratres in ludis expendit, sicut quæ cum meretricibus, & nimijs vestibus distraxit. Addit idem Fagundez, Et hoc animadvertant illi, qui cum filijs mercatorum negotiantibus pecunia parentum ludunt: tenentur enim illi hæc omnia in integrum restituere, si exierit, aut mala fide lucrati sunt: si autem bona fide, tenentur restituere illa, in quibus facti sunt ditiones.

Restitutio ex ludo.

1615 Rogabis 2. quid dicendum sit de minoribus, an & quomodo ab eis in ludo lucrans teneatur lucrum restituere? De hoc puncto latè disputat Lugo disput. 12. de Contract. sect. 10. illud autem breviter & benè resolvit disp. 31. num. 25. in hunc modum: nempe, si minor curatorem etiam habens sit pubes, vel pubertati proximus, hoc est excedens decimum annum cum dimidio, si sit masculus, vel nonum cum dimidio, si sit fœmina, eum qui ab eo lucratus est, posse lucrum retinere, dum minor ipse, vel ejus tutor, aut curator beneficio restitutionis non utitur: quia minor naturaliter obligari potuit. Rogabis 3. an scholaris filiusfamilias, vel minor, qui ludit animo non solvendi, vel animo repetendi solutum beneficio legis concedentis repetitionem, possit retinere lucrum, si lucretur? Negat Lessius cap. 26. num. 31. 1. quia par debet esse utriusque ludentis conditio, & nō datur paritas in casu proposito. 2. quia ille non habēs animū solvēdi decipit adversariū, & fraus nemini patrocinari debet. Nihilominus Sanch. cit. dub. 5. n. 1. affirmat posse adhuc lucrū retinere, quamvis

Minor quando ludit.

Ludens animo non solvendi.

ab initio habuerit propositum non solvendi, vel repetendi solutum. Quia utitur beneficio legis, & alter sibi imputet, quod velit ludere cum eo, qui potest non solvere. Huic sententiæ acquiescit Lugo cit. num. 54. eam sic probans, quia ad valorem contractus ludi non requiritur animus solvendi, sicut nec ad valorem matrimonij requiritur animus servandi conjugi fidem promissam: cum ad utrunque sufficiat animus se obligandi. Placet; modò qui habuit animum non solvendi, habuerit animum se obligandi ad solvendum. Verùm sicut hoc speculativè intelligitur facilè, ita in praxi exercebitur, & eveniet difficulter.

Ludere preces sacras an liceat. 1616 Rogabis 4. an liceat ludere preces sacras, ut v. g. victus teneatur recitare pro victore salutationem Angelicam? Est casus, qui inter scholasticos regulares Societatis nostræ frequenter evenit, in quo negant Vega in Summa v. ludus casu 14. & Ludov. Lopez 2. par. Instruct. cap. 32. fine, propter irreverentiam miscendi sacra profanis, & dicunt Simoniam esse, si velint ludentes civiliter obligari. Rectiùs affirmant Navarrus in Manu. cap. 19. num. 7. Sanch. dub. 24. nu. 15. Rebellus par. 2. num. 12. q. 1. & Lugo cit. disp. 31. num. 5. licitum esse talem ludum, si preces absque irreverentia & festinatione recitentur. Monet idem Lugo semper spirituale aliquid esse utrinque solvendum. Nam si ex una parte spirituale, & ex alia temporale solvendum foret, non abesset periculum Simoniæ, quarenus in contractu oneroso spirituale temporali opponeretur. Expediri hoc loco poterant variæ difficultates, scilicet, an qui nequeunt alienare, & in ludo perdere, quales religiosi, & filijfamilias, absolutè possint in ludo lucrari, & lucrum retinere? An qui ludo prohibito aliquid est lucratus, teneatur ad illius restitutionem? An qui in ludo prohibito victus fuit, teneatur solvere in conscientia? & similes. Sed quia hujusmodi quæstiones communes sunt omnibus ludentibus, & nihil continent speciale pertinens ad ludum scholasticorum, videantur in authorib' à nobis tota hac quæstione citatis.

QUÆSTIO II.

Qualiter scholasticus obligetur, vel obliget ex promissione, & donatione?

1617 Quod attinet ad priorē quæstionis partem de promissione, supponendum est 1. *Promissio quid sit.* quid sit promissio simplex, & quomodo differat à proposito, & pollicitatione. Promissio definitur: Est deliberata, & spontanea fidei obligatio, facta alteri in re quapiam licita & possibili. Propositum sic definitur: Est deliberatum ac firmum decretum aliquid faciendi. Pollicitatio sic definitur: Est offerentis solius promissum: seu nuda promissio nondum sequuta acceptatione. Vnde patet *Propositum quid.* 1. differre promissionem à proposito in duobus, scilicet quòd propositum nec obligationem contineat, nec respiciat alterum necessariò. Nam promissio utrunque postulat, & obligationem, & respectum ad alterum. Patet 2. *Pollicitatio quid.* discrimen inter promissionem & pollicitationem: illa enim latius patet, & est veluti genus, hæc veluti species, cum omnis pollicitatio sit promissio, non è contra. Supponendum 2. ex Sanch. lib. 1. Matri. disp. 5. num. 2. Molina disp. 263. & Cardin. de Lugo de just. d. 23. n. 35. & 36. tam jure communi civili, quàm canonico requiri acceptationem, ut promissio vim obtineat, atque adeo posse revocari quandiu acceptatio non accedit. Hæc procedere etiam de jure naturæ, præter citatos authores, uno excepto Molina oppositum sentiente disp. 262. num. 16. docent Vasq. disp. 4. de Matr. cap. 4. n. 42. Turrian. disp. 64. dub. 3. & Lessius cap. 18. n. 39.

1618 His suppositis, cum omnes fere resolutiones hujus materiæ sint omnibus communes, solùm apponā tres, quæ magis quadrant in scholasticos, quando fit promissio accedente juramento. Sit prima resolutio. Si studiosus jurejurando adactus *Promiss. sojurata scholastic.* promisit non exire territorium Eborense, sine facultate creditoris, donec solverit, adhuc poterit exire & recedere absque perjurio, si per patrem fuit jussus venire. Ita Rebuff. schol. privil. 73. ex Paulo, Ludov. & Ias. in l. fin. ff. qui satisda. cogan. Probatur, quia in omni juramento intelligitur excepta authoritas superioris, cap. Venientes, de jurejur. & ità tenent Andr. in regula, In malis promissis, de reg. jur. in 6. & Additiones ad Felin. in cap. Constitutus col. 5. de rescript. Est autem pater superior, cui filius sub peccato tenetur obedire. Confirmatur, quia non valet renunciatio, quam facit scholasticus accipiens pecuniam mutuo, ut possit à creditore detineri, renunciando l. ob æs alienum C. de act. & oblig. Quia juxta cit. Ioan. And. in addit. turbaretur publica studiorum utilitas; ergo similiter non poterit etiam facto juramento renunciare, ne exeat vocatus à patre. Hoc tamen rectè limitat Rebuff. cit. nisi scholaris tale jussum procuraverit destinando litteras ad patrem, ut eundem ab studio revocaret. §. item tria, Institut. de excusat. tutor.

1619 Secunda resolutio. Quanvis *Iuramentū scholastici promittentis.* scholaris accepto juramento promittat Rectori Academiæ, cum comitati, ut

fi

sit in Montepessulano, tamen non dicetur perjurus, seu juramenti reus, licèt illum non committeret, si tamen fuerit apud suas ædes ex justa causa, utpote quia studio tunc incumbebat. Ita expressè Bened. de Plumb. ad l. proximè citandam, & Rebuff. schol. priv. 74. Sumitur ex l. cum verò §. fin. & l. sequen. ubi citatus Bened. ff. de fideicom. liber. ubi qui apud ædes suas sunt, ex justa causa abesse videntur. Cum verò justa causa talis, imò justissima in privata domo per studium dare operam litteris: deinde si scholasticus ex causa justâ abesset, non teneretur comitari Rectorem, sequitur studentem domi suæ excusari. Tertia resolutio. Si scholaris accepto juramento (ut solet fieri in baccalaureatu) promisit gradum sumere in aliqua certa Academia, potest absque perjurio, in alia gradum accipere; dummodo accedat novum examen, quod ibi subire tenetur. Quia jam gradus ille petitur & accipitur ex nova causa, scilicet ex novo jure acquisito per novum examen. Defendunt hanc resolutionem ex cap. 2. de renunciat. Rebuff. cit. priv. 76. Georg. Nata in repet. cap. quamvis col. 4. de pact. in 6. Felin. in cap. cum insinuat. de simon. Ias. in l. nulli col. 3. C. de judic. & Barbat. cons. 20. col. 12. num. 2. vol. 2. Probatur, quia juramentum ut obliget, intelligitur rebus sic stantibus l. fin. ff. qui satisd. cogan. l. fin. ff. ad municipa. cap. quemadmodum, de jurejuran. Quando autem nova causa advenit, nempe per novum examen, res jam non sunt in eodem statu.

Iuramentum de gradu accipiendo.

1620 Faciunt pro confirmatione, & explicatione positæ resolutionis nonnulla exempla in praxi admodum utilia. 1. ex Romano cons. 503. col. 2. & cons. 22. col. 2. si juravero de cætero me non petiturum bona emphyteutica, intelligitur nisi jus mihi de novo proveniat. Unde possum petere ex nova concessione. 2. ex eodem, licet alienans rem videatur usufructui renunciare, quem in ea re habebat, tamen ex jure de novo superveniente, poterit illum petere. 3. ex Glos. in cap. ad nostram 2. de jurejur. ille qui juravit se non petiturum usuras, potest illas petere, si testator jussit eas restitui in testamento. Quia tunc ex nova causa petit. 4. ex Barbat. & alijs in l. stipulatio hoc modo ff. de verb. obligat. si filia renunciet bonis paternis cum juramento, excluditur à petitione, si pater moriatur ab intestato Cap. cum contingat, de jurejur. & cap. quamvis, de pactis in 6. tamen si per patrem instituatur hæres, poterit ex nova causa, videlicet ex testamento illa bona petere. Et idem, si non instituatur, sed filij moriantur omnes, vivo patre & sola filia remanente; nam cum illa renunciatio facta fuerit in favorem filiorum, eis non existentibus, succedet filia ab intestato, non contra testamentum. 5. ex Hippolyto de Marsil. sing. 142. si semel facta fuit excussio contra

Causa nova quid operetur.

Iuramentum non obligat superveniente nova causa.

debitorem principalem, juxta Auth. præsente C. de fidejuss. & repertus fuerit non solvendo, tunc creditor aget contra fidejussorem, ut ibi, tamen si de novo incipiat debitor habere bona, potest iterum agi contra eum ex nova causa. Ex quibus facilè intelligitur cessare obligationem promissionis juratæ ex nova causa, utpote rebus variatis, & non stantibus.

1621 Quod attinet ad posteriorem quæstionis partem de donatione facta scholastico, vel per scholasticum, supponendum quid sit donatio, & quotuplex. Dicta à dono donationem, quasi doni dationem, seu donandi actionem, testatur Iurisconsultus l. senatus ff. de donat. causa mortis. Est autem donum juxta S. Thom. 1. p. q. 38. a. 2. quod ex liberalitate conceditur. Nam l. donari ff. de donat. solum dicitur donari quod nullo jure cogente conceditur. Ab Aristotele 4. ethic. cap. 1. definitur donatio in hunc modum: (Est datio irredibilis.) Vocatur irredibilis, ut significetur esse liberalis, seu pro nullo pretio dari: quod enim pretio datur, aliquo modo in dantem redit. Ut scias quotuplex sit donatio, ea dividitur 1. in gratuitam, & remuneratoriam. Gratuita, quæ & merè liberalis dicitur, est quæ fit ex mera liberalitate, non respiciendo ulla merita. Remuneratoria est quæ fit ex gratitudine, & respicit merita, quæ ex sola gratitudine obligant. 2. in donationem puram, & non puram: pura est, in qua nulla limitatio ponitur, atque adeo statim obligat. Non pura vel est conditionalis, vel modalis, vel in diem. Has vide satis expositas in meo Prompt. à num. 902. 3. in simplicem, & ob causam. Donatio simplex est quæ fit ex sola liberalitate, & à gratuita non distinguitur. Donatio ob causam est quæ fit non ex mera liberalitate, sed ex aliqua causa præterita, præsenti, vel futura: ut si dones aliquid famulo, quia servivit fideliter, vel ut serviat fideliter. 4. in donationem inter vivos, & donationem causa mortis, de quarum explicatione alibi.

Donatio quid sit.

Donatio quotuplex.

1662 Prima difficultas est circa donationem factam per scholasticum: an si scholasticus animo discedendi ab studio donet rem aliquam suo hospiti, vel alteri, & postea non discedat, possit revocare donationem? Negabit aliquis ex generali doctrina, scilicet quòd donatio inter vivos, qualis fuit illa facta per scholasticum, regulariter non possit revocari Cap. propter, de donat. & l. fin. C. de revocan. donat. ut videre est apud Molinam d. 281. Gamam decis. 163. Lessium cap. 18. num. 105. & Lugonem de just. d. 23. Accedit vera doctrina Ias. post Bal. in l. 1. in fine ff. de condict. causa data, qui dicunt, si aliquis donet propter benemerita, illa exprimendo in instrumento, & falsum sit, quòd aliqua merita præcesserint, ob hæc donationem non vitiari;

Donationis revocatio per scholasticum.

quia donatio non requirit causam, ideo si sit error in causa, & non in obligatione, non vitiatur; ergo non vitiabitur, nec poterit revocari donatio illa facta per scholasticum, quanvis non persistat causa discedendi ab studio. Nihilominus affirmandum est cum Benedicto de Plumbino in l. mortis col. 2. ff. de manumiss. quem refert, & sequitur Rebuff. priv. 63. Ratio est, quia ibi inerat tacita conditio, ut nempe, si discedat, censeretur donatum. Explicatur 2. in donante causa mortis; nam si reconvalescat, donatio rescinditur, ex eo quòd inerat tacita conditio, si moriatur, l. 1. & sequen. ff. de donat. causa mort. Ergo similiter in nostro casu, quia inerat tacita conditio, si discedat. Explicatur 2. in vito ingrediente religionem, si donet, & postea de religione egrediatur; is enim poterit donatum repetere, cum hoc tacitè inesset, si in religione persisteret. Arg. l. cum quid ff. si cert. pet. secus si resignaret beneficium: illud enim repetere non poterit, si egrediatur: quia titulus non datur à resignante cap. beneficium, de reg. juris in 6.

Donatio non rescinditur.

1623 Nec refragatur l. si repetendi Cod. de condict. ob causam, ubi propositum in mente retentum nil operatur. Nam juxta DD. lex illa loquitur, quando propositum erat circa actum consistentem in persona alterius, quam proponentis: in nostro casu erat in persona proponentis, vel hîc est tacita conditio inter duos, ibi in uno tantum. Adde ex Rebuffo citato, propositum in mente retentum, tunc demum operari, quando est à jure præsumptum, ut d. l. mortis ff. de manum. Unde sæpe ex conjecturis propositum retentum elicimus, & secundùm illud maximè in ultimis voluntatibus judicamus l. hæredes palam §. sed si notam ff. de testam. l. si servus plurium §. fin. de legat. 1. Secus si jus ex illo proposito nil præsumeret: tunc enim dicitur propositum abortivum, quod nil parit. Ex dictis patet ad rationem negandi initio positam. Dicitur enim donatio inter vivos irrevocabilis regulariter, quia patitur suas exceptiones, & una est in nostro casu, tum propter fundamentum assignatum, tum præcipuè quia ibi vertitur favor studentium. Ad doctrinam Iasonis dicimus causa impulsiva, & quandoque motiva deficiente non deficere valorem actus, secus si conditio deficiat. Rogabis obiter, an si scholasticus postea recedat, convalescat donatio revocata? Respondeo negativè cum DD. ad l. fin. Cod. de revocan. donat. Ratio est, quia illa donatio ab initio rescissionem passa vitium habuit; quod autem semel ab initio vitiosum fuit, non potest tractu temporis convalescere. l. quod initio ff. de reg. jur.

Propositum quando operatur.

1624 Secunda difficultas est circa donationem scholastico faciendam, & sub se dubium multiplex continet. Primum dubium est, an donatio facta per patrem filiofamilias scholastico valeat? Negabit aliquis nixus doctrina, quam tradunt Anton. Gomez tom. 2. Var. cap. 4. Molina tom. 2. d. 278. & tom. 2. d. 291. Azor tom. 3. lib. 11. cap. 9. & Lessius lib. 2. cap. 18. num. 90. asserentes donationem patris erga filium sub sua potestate constitutum, ita se habere, sicut donatio inter conjuges, ac proinde ita invalidam esse, ut in vita patris dominium non transferat. Habetur l. donationes, quas parentes C. de donat. inter virum & uxo. Deinde ex eo quia quidquid acquirit filius, patri acquirit l. placet ff. de acquiren. hæred. Unde patet donando filio, sibi ipsi donare videtur: sed quia semel est patris, non potest amplius sua effici res l. 3. §. ex pluribus ff. de acquir. possess. cap. inter, de fide instrum. Confirmatur, quia requiritur differentia inter dantem & accipientem cap. debitum, de baptismo, & cap. per vestras, de jure patron. & cap. fin. de instit. Ejusdem enim ad se ipsum donatio fieri nequit. Filius autem constitutus sub potestate patris censetur eadem persona cum patre, l. ult. in fin. C. de puber. & aliis substi. Nihilominus valere etiam absque juramento donationem factam per patrem scholari sub illius potestate constituto, certè docent Socin. in tract. de fallen. reg. 101. Alex. in l. in quartam col. 21. ff. ad leg. falci. Crotus in repet. l. frater à fratre col. 19. n. 9. fallen. ff. de condict. indeb. Angel. & Ias. in l. 1. ff. solut. matr. ubi dicit esse communem, & quidem verior apparet favore studii. Probatur à simili, nam donatio causa dotis valet l. Pomponius ff. familiæ hercisc. ergo etiam valebit donatio causa studii, cum æquiparentur d. l. 1. solut. matrim. & in æquiparatis dispositum de uno, & in alio censetur. Cap. de multa, de præb. & cap. si postquam, de elect. in 6. Nec nobis repugnant authores pro parte negativa citati, sed solum loquuntur generaliter, & videntur stare pro nostra parte, quatenus docent valere donationem, quando pater bona mobilia donat filio professuro aliquam disciplinam, artem, vel scientiam, ut v. g. libros e. mat. aliave instrumenta.

Donatio facta scholastico per patrem.

1625 Secundum dubium est, an pater revocare possit donationem factam suo filio studenti? Videtur affirmandum ex generali doctrina de donatione simplici, quæ quidem revocabilis est, seu revocari potest in variis eventibus. Negandum tamen est cum Rebuffo priv. 61. Sumitur à simili 1. quia donatio à patre facta militi irrevocabilis est l. 4. in prin. ff. de castren. peculio, ubi dicitur, quòd actionem, persecutionemque castrensium rerum semper filius, etiam invito patre, habebit. 2. quia Episcopus nequit revocare dispensationem, quam fecit cum scholari docili, ut tenet Glos. v. septennium in cap. cum ex eo, de elect. in 6. Ergo idem asserendum de patre donante

donante causa studij. Nostra tamen resolutio fallit 1. quando revocatio fieret ex causa ingratitudinis: quia tunc valeret l. fin. C. de revocan. donat. Fallit 2. quando pater donando retinuisset potestatem revocandi, quando & quoties vellet, quasi apposita conditione; ut sic, & non aliter daret. Quia contractus ex conventione legem accipiunt. leg. 1. §. si convenia ff. depos. & leg. contractus, de regulis jur.

Donatio usufructus facta scholastico. 1626 Tertium dubium est, an quando pater rem donat filio studij gratia, censeatur retinere usumfructum? Negativa resolutio, quae vera est, juxta Rebuff. privil. 64. ita intelligi debet, ut semper pater quando donat causa studij, & nil aliud exprimit, censeatur donare utrunque, nempe proprietatem, & usumfructum. Sumitur ex l. 3. C. de castren. peculio lib. 12. ibi nec in eo ullum jus patris est, ubi decernitur nostra resolutio in milite, à quo rectè arguitur ad studentem, praesertim in casu proposito, ut docet Petr. Iacob. in sua pract. in Rub de in integ. restit. fol. 33. Confirmatur, nam quando quis donat praedium, vel id testamento relinquit scholastico causa studij, patet in illo non habebit usumfructum, juxta Authen. Excipitur Cod. de bonis, quae liberis; ergo similiter quando pater donat ex eadem causa. Ratio est manifesta, quia donatio illa facta fuit per patrem filio scholastico, ut possit vivere, & onera studij, quae magna sunt, sustinere: hoc autem vix posset fieri, si pater usumfructum illius rei donatae retinuerit. Imò juxta l. fin. ubi Bald. C. de alimen. pupil. praestan. cogeretur filius cum magno suo incommodo rem illam vendere, propter magnas studij expensas. Dixi in resolutione (& nil aliud exprimit) quia si pater donans expressit se usumfructum retinere, manebit retentus, juxta tradita n. 125. in fine.

Insinuatio in donatione facta scholastico. 1627 Quartum dubium est, an donatio excedens summam quadringentorum aureorum facta scholastico sine ulla insinuatione valeat? Videtur negandum cum Iason. ad l. 1. le Gata t. num. 35. C. de sacros. Eccles. Riminaldo in prin. Instit. de donat. n. 310. & Loazio in l. filiusfamil. §. divi num. 36. ff. de legat. 1. ex l. Sancimus C. de donat. ubi absolutè decernitur ad valorem donationis excedentis praedictam summam, requiri insinuationem. Affirmandum tamen est cum Rebuffo priv. 64. ex Bald. Angel. Alex. & alijs in l. fin. ff. solut. matr. quos sequitur Petrus Barb. l. 1. par. 7. num. 46. ff. solut. matr. cum Lucio de privil. schol. privil. 13. & Dueñas reg. 124. fallen. 6. Probatur à simili, quia causa dotis, & studij aequiparantur, ut saepe probatum manet: sed donatio ob causam dotis non requirit insinuationem l. fin. §. simili modo C. de jure dotium, ubi Anton. de Canaro q. 37. Ergo similiter donatio ob causam studij. Confirmatur, quia donatio ad pias causas valet absque ulla insinuatione l. illud, ubi Bar. C. de sacros. Eccles. sed pium est ministrare alimenta, & donare pauperibus scholaribus, ut desumunt Doctores ex Auth. Habita C. ne filius pro patre. Ergo donatio causa studij non requirit insinuationem. Ratio est, nam jus commune postulat insinuationem, ut fraus evitetur: sed fraus evitatur, quando fit donatio causa studij, cum haec causa sit justissima, & valde cedens in bonum commune; ergo tunc non postulatur insinuatio. Et ex hoc patet ad rationem negandi, cum lex illa generalis optimè patiatur nostram, & similes exceptiones.

Expensis indebitè solutis scholastico. 1628 Quintum dubium est, an si quis falsò putans se esse obligatum ad solvendum alimenta cuidam scholastico pauperi benè studenti, solvit indebitè, & dictus scholasticus multas expensas causa studij pro eo fecerit, possit eas expensas repetere, an habeantur pro donatis, vel amissis? Hoc dubiũ ita decidit, Rebuff. privil. 174. ut neget illum posse repetere tales expensas. Probat ex textu singulari in l. cum is §. si mulier ff. de condict. indeb. qui loquitur de dote: & causa dotis ac studij aequiparantur l. 1. ff. solut. matr. & sic docet Bál. tract. de dote parte 5. in dotis privil. 44. Hanc resolutionem ego ita intelligo, ut solum procedat quando ex parte scholastici data fuit bona fides: secus quando scholasticus dedit causam deceptioni. Quia sicut in praescriptione ut supremus Princeps transferat dominium ab uno in alium, requiritur bona fides, ita in nostro casu.

Donatio uxoris facta viro scholari. 1629 Sextum dubium est, an valeat donatio uxoris facta viro scholastico pauperi, ut fiat licentiatus, aut Doctor? Negabit aliquis ex doctrina generali, quòd nõ valeat donatio inter virum & uxorem. l. 1. per totum ff. de donat. inter vir. & uxo. & ex jure Lusitano Ordin. lib. 4 tit. 65. de quo latè Sanch. lib. 6. Matrim. Lessius lib. 2. cap. 18. Molina trac. 2. d. 289. & Lugo de just. d. p. 16. sect. 4. Ratio in qua fundatur jus est, ne conjuges propter mutuum amorem se spolient. Affirmandum tamen est cum Petro Rebuffo schol. privil. 175. & Ioanne Lupo in repet. cap. per vestras, nota 3. limit. 6. fol. 32. col. 4. in magno suo volumine de donat. inter vir. & uxor. Desumitur ex l. quod adipiscendae, cum lege seq. ff. de donat. inter vir. & uxor. Potest confirmari, nam quaecunque donatio ob causam, & donatio onerosa valet inter conjuges, ut supponitur tanquam certum a Molina d. 289. Sanch. d. lib. 6. & Antonio Gomez l. 52. Tauri num. 66. atqui donatio illa per uxorem facta viro scholari est ob causam, non qualemcunque, sed quae multum cedit in bonum commune, quale est receptio gradus in Academia; & quae multum cedit in bonum uxoris,

ad coquendum panem scholasticorum: & hoc ratione utilitatis publicæ §. præterea in fine Instit. quib. mod. re contra. obli. Et sic de hospite, qui cogi potest ad excipiendos hospitio scholasticos: & notarius qui cogi potest ad scribendum. Bar. in l. 1. fin. adversus nautas ff. Roma. in reper. l. si verò §. de viro col. 41. Jaslen. 45. ff. solut. matr. Facit 2. quia locator ædis compelli potest ad eas locandas scholasticis, ut jam latè ostendimus lib. 5. disp. 4. q. 6. ergo similiter venditor ad vendendum in aliquo casu.

1633 Tertia difficultas est, Utrum in contractu emptionis, & venditionis, quem celebrat scholasticus emendo, liceat ultra sit circumventio, seu deceptio absque dolo ex parte venditoris, ita ut ex data non vitiet contractum? Videtur affirmandum ex l. in causæ cognitione §. idem Pomponius ff. de minorib. item si pretio §. Quemadmodum ff. locati, cap. dilecti, de emption. Ex quibus constat licitum esse contrahentibus, præsertim in contractu venditionis invicem circumvenire, seu decipere absque dolo, ut exponit Glos. Negat alij cum Petro Iacob. in sua pract. in Rub. de actione redhibitoria versi. Attamé fol. 48. Calderin. in reper. l. 2. col. 39. Cod. de rescind. vendit. & Glos. in l. 1. in prin. ff. de adil. edict. qui dicunt scholasticos qui à bibliopolis decipiuntur, posse existimari, ut si emant libros defectuosos, vel falsos: nam poterunt agere contra bibliopolas actione redhibitoria, vel actione quanto minoris. Quod rectè intelligit Rebuff. priv. 110. quando in libro deesset unum foliú, vel unus quaternio: secus, si foret defectus unius litteræ, vel syllabæ, vel nominis. Quia nó solet succurri contra jus commune pro re minima l. scio, ubi Bar. ff. de in integ. restit. Alij intelligunt limitantes, quando scholasticus emeret in studio, seu in loco, ubi est studium: secus extra talem locum. His non acquiescit Rebuff. cit. intelligens generaliter, sive in studio, sive extra emeret. Et meritò, quia generaliter agere potest redhibitoria, vel quanto minoris, qui emit rem vitiosam habentem vitium latens l. 1. ff. de ædilit. edict. Addit Glos. in verbo Præstat §. pen. Instit. de excusat. tutor. quá singularem appellat Bald. in margarita verbo Venditio q. 6. si scholasticus emat librum, & deprehendat illum maximè vitiosum, non teneri solvere pretium. Quia aliter studentes manerent deterioris conditionis, quàm non studentes, quod dici nequit Arg. l. Servius ff. quod vi, aut clam.

Venditio rei vitiosæ.

1634 Quarta difficultas est, an liceat contractus emptionis & venditionis, quem scholastici Eborenses solent inire cum furnarijs, ut nempe data simul initio anni tota summa pecuniæ, accipiant successivè per totum anni decursum illos panes, quos vulgo poyas vocant, eo pretio quo panificæ suos panes vendiderint. Casus hic in subjecta, & in individuali materia, à nullo auctore, quem viderim, est decisus. Dicam igitur quid in illo sentiam juxta principia generalia, & viros doctos quos consului. Pro parte negativa, scilicet non licere talem contractum, facit 1. quia contractus venditionis, & emptionis licitus non est, nisi in illo intervenia justum pretium: non solum licet aliquem fraudare in pretio, jure, quavis læsio non excedat dimidium, ut tenent Sotus de just. q. 3. a. 1. Medina de rest. q. 31. Molina d. 350. num. 5. & Lessius cap. 21. n. 10. Nam justitia commutativa ponit æqualitatem in datis & acceptis: hæc autem æqualitas in eo consistit, ut non plus pretij à me emptore accipias, quàm res valeat, nec ego, venditor tibi cōferam rem minoris quàm sit pretium, à te acceptum. Atqui in contractu, quo scholares emunt panes à furnarijs, non datur justum pretium, siquidem furnariæ vendunt eodem pretio, quo panificæ, & panis furnariarum est duplo, vel triplo maius quàm panis panificarum; ergo non licet.

Venditio panis a furnarijs.

Facit 2. quia ementi pecunia anticipata non licet ferre aliquid pro ipsa pecuniæ anticipatione, ac proinde pro tali anticipatione non licet defraudare aliquid de justo pretio, ut rectè docet Lessius cap. 21. num. 59. Quia hoc est, se lucrari aliquid supra sortem ex vi impliciti mutui, quod continetur in anticipata solutione, qui enim anticipatè solvit, implicitè mutuat. Sed Eborenses scholastici ex eo quòd emant panes illos anticipata pecunia videntur ferre aliquid, népe panes pretio minori quàm justum: ergo contractus illicitus est.

Emptio pecunia anticipata.

1635 Nihilominus non audeo injustitiæ nomine condemnare prædictum contractum. Invenio enim nonnulla quæ conferunt, ut intelligatur dari in illo justú pretium, quo dato, & probato, planum omnino fiet, contractum esse justum, ac licitum. Confert 1. quia sicut multitudo emptorum facit pretium crescere, ita paucitas facit pretium decrescere: at modus emendi anticipata pecunia ex se inducit paucitatem emptorum; ergo & minuit pretium. Confert 2. quia merces ultroneæ, quæ scilicet offeruntur emptoribus ultro quæsitis & rogatis, fiunt pretij deterioris. Item si venduntur in magna quantitate, vulgo se se vendem por junto. Cum verò furnariæ offerant hos panes vendendos scholasticis, & in magna quantitate, qualis est quantitas panium coquenda per annum, vel dimidium, nō sic panificæ, cum hæ vendant minutim, & per partes, sequitur multum in pretio decrescere panes furnariarum. Ex his & alijs principijs Corduba in Summa q. 85. Sotus lib. 6. de justit. q. 4. a. 1. & Molina d. 360. probant, vel saltem nō audent improbare anticipatas emptiones lanarum

Pretium quando decrescit.

narum minoris infimo pretio, quæ passim sunt in Hispania. Confert 3. quia panificæ vendunt pretio legitimo, seu taxato publica authoritate, furnariæ vendunt pretio vulgari, illo nempe quod communis & vulgaris hominum æstimatio imponit. Est autem discrimen inter legitimum, & vulgare, quod illud consistat in indivisibili; nempe ut non liceat ab illo recedere, vulgare habeat latitudinem; intra quam vel est infimum, vel medium, vel summum; quæ omnis latitudo continetur in terminis justitiæ: potest igitur evenire, ut infimum pretium panis furnariæ sit æquale pretio panis panificæ. Ad quod etiam confert 4. quod panificæ plerumque vituperantur, & quandoque puniuntur, ex eo quod vendant panes multo inferioris quantitatis, & ponderis, quam à taxatoribus præcipitur. Ex quo facile intelligitur panes furnariæ quantumvis maioris ponderis, & quantitatis, posse non excedere pretium panis, quem vēdit panifica. Ergo non est facile damnandus prædictus contractus emptionis panū pro vili pretio.

Ad primam rationem pro parte contraria facilè satisfit ex dictis. Negamus enim in illa emptione dari pretium injustum, cum hactenus ostenderimus posse tale pretium, & si vile & infimum, manere intra limites justitiæ. Ad secundam fatemur non posse emptorem ferre aliquid pro mera anticipatione pecuniæ: negamus tamen scholares Eborenses aliquid ferre in illo contractu pro anticipata solutione: cum semper supponamus pretium debere esse justum, & probemus decrescere ex anticipata solutione, & merces multas simul emendas vilescere.

QUÆSTIO IV.

Quale sit scholasticorum mutuum, commodatum, mandatum, & fidejussio?

Mutuum quid sit. 1636 Ut locem præferamus iis, quæ de his contractibus dicturi sumus circa specialiter pertinentia ad scholasticos, exponendum priùs est quid sit mutuum, commodatum, mandatū, & fidejussio. Mutuum acceptum non pro re mutuata, sed pro ipsa mutuatione, seu contractu mutuandi, juxta Bart. ex l. 2. ff. de rebus creditis, sic definitur: Est traditio rei, ut statim fiat accipientis, cū onere tamen, ut postea tandem reddat in eodem genere. Vide explicationem hujus definitionis apud authores, qui ex professo de mutuo egerunt, quales Molina, Lessius, Lugo. Commodatum est contractus quo res aliqua mobilis, vel immobilis quoad solum usum gratuitò conceditur, idque ad aliquod certum tempus explicitè, vel implicitè determinatum: explicitè, ut si dicas commodo tibi hunc librum, vel domum ad duos menses: implicitè, ut si dicas, commodo tibi librum, ut eum transcribas: quia tunc tantum temporis implicitè designatur, quantū necessarium est ad commodè transcribendum. Commodatum. Mandatum à Molina d. 548. prout desumitur ex l. 2. ff. mandati, l. 1. ff. eod. tit. & Glossis utrobique sic definitur, Est ita susceptio alicujus exequendi, quod alius formaliter, aut virtute ei injungit. Est igitur contractus bonæ fidei nominatus, qui inter mandatorem, & mandatarium perficitur solo consensu exteriùs expresso, quo mandator id injungit, & mandatarius acceptat: sive fiat inter præsentes, sive inter absentes per epistolam, aut internuncium, mediante verbo, Volo, rogo, mando, aut similibus: nam verba Consulo, Moneo solum consilium important, non mandatum. Mandatū quid. Fidejussio, quantum ex l. ubi autem ff. de verb. oblig. desumunt Molina d. 539. Lessius cap. 28. disp. 1. Rebellus lib. 16. q. unica; & Lugo d. 32. num. 1. dicitur à fide & jubere; quasi quis fide sua jubeat id ad quod alter se obligat: & sic definitur: Est alienæ obligationis in se susceptio, qua se quis obligat ad eam implendam, si debitor principalis non solverit. Fidejussio quid.

1637 Prima difficultas est, qualiter teneatur filiusfamilias scholasticus ex mutuo? Sensus difficultatis est, an si filiusfamilias scholasticus existens in scholis, recipiat mutuò pecuniam aliquam, etiam invito patre, possit eadem a patre repeti? Videtur negandum. Quia filiofamilias jure civili l. 1. & sequent. ff. & C. ad Macedonianum §. penul. Instit. quod cum eo, qui ex aliena est potest. concedi tur exceptio, seu oppositio contra exigentem solutionem mutui, ut non teneatur solvere in foro externo, nec in interno, ut addunt Anton. Gom. 2. tom. Var. cap. 6. num. 2. & Molina d. 301. num. 2. Quod privilegium filiosfamilias concessum fuit ad tollenda mala, quæ ex ejusmodi mutuis oriri consueverant, inter quæ erant mortes parentum, ut filii haberent unde solverent. Non videntur autem filiifamilias scholastici esse deterioris conditionis, ut tali privilegio non fruantur. Mutuum filiisfam. Macedonianum.

Nihilominus affirmandum est cum Baldo Novel. de dot. priv. 46. num. 2. p. 6. Menochio præs. 582. num. 9. lib. 3. Fabio in addit. ad Vinc. sing. 184. Steph. Gratiano tom. 1. cap. 107. n. 23. Rebuffo priv. 58. Molina disp. 301. num. 6. Alex. in l. fin. C. de nego. gest. & Panormitano ad cap. quod quibusdam, de fidejuss. num. 3. qui asserunt si filiusfamilias in studio procul a patre Macedon. non prodest scholastic.

patre degens, acceperit mutuum ad ea quæ incumbebat patri cum eo insumere, vel ad quæ paterna pietas non recusaret sumptus cum eo facere, solvendum esse absque ulla exceptione tale mutuum, modò non excedat, quod pater cum eo filio erat insumpturus. Sumitur ex leg. 2. & leg. Macedoniani Cod. de Maced. leg. sed Iulianus §. quod dicitur, & §. sequent. ff. eod. tit. & ex iure Castellæ l. 6. tit. 1. part. 5. Addit Ioann. de Anan. in cap. 1. de Magist. si scholaris recipiat libros commodato, & postea moriatur, teneri patrem eos restituere, sicut mutuum. Molina citatus hoc extendit ad regularem, qui missus est ad studium, ita ut si ibi mutuò acceperit ad competentes sumptus, teneatur monasterium persolvere. Ratio resolutionis principalis est, quia interest in civitate studiosos habere §. final. in procem. Institut. At studiosi distantes a patre ob pecuniarum defectum, ne fame pereant, civitatem desererent, si non esset qui eis pecuniam daret mutuam. Quis verò tam stultus qui illis mutuaret, si sciret in tali casu persistere Macedonianum, quo pater se postea defenderet ad non solvendum? Fuit igitur consonum bono publico, & ipsis scholasticis favorabile, quòd cessaret in tali casu Macedonianum.

Studium scholastici. 1638 Quæ resolutio ampliatur 1. ut procedat etiam in dubio, an mutuum illud scholasticus in rebus studij expenderit? Quia tunc præsumitur expendisse pro necessitatibus scholasticis, ut benè ex Bar. ad l. fin. C. ad Maced. & Aymano consil. 91. n. 6. testatur Gratian. cit. n. 22. Ampliatur 2. ut etiam procedat, quando filius erat in studio contra voluntatem patris, sed benè studebat. Quia tunc utiliter gestum est patris negotium; scientia enim filij est laus & gloria patris Glos. in Auth. Constit. quæ de dignit. colla. 6. §. generaliter. Mercator autem mutuans scholastico præsumitur ignorare eum esse in studio contra voluntatem patris. leg. verius, digest. de probat. Si filius esset in studio ex voluntate patris (inquit Rebuff. cit.) tunc sive benè studeret, sive non, pater teneretur, nisi crederet eum benè studere, & creditor sciret oppositum. Tunc enim patri daretur exceptio contra creditorem, arg. l. quis cum sciret ff. de usucap. pro empto, l. cum quis, de solut. Si erat in studio præter voluntatem patris, non contra, tunc aut tantum erat expensurus, & benè studebat, & tenetur pater, quia utiliter est gestum negotium: aut non benè studebat, & creditor putabat eum benè studere, & habet actionem contra patrem l. 3. ff. ad Macedon. aut notorium erat illum malè studere, & tunc sibi imputet creditor l. pen. illo tit.

1639 Nec obstat quòd pater fuerit invitus in mutuatione illa facta filio. Nam expensa interdum repetitur facta contra domini voluntatem l. fin. C. de negot. gestor. quod tenet Bal. tract. dotis par. 6. priv. 46. Hæc doctrina innotescit 1. in expensa dotis & funeris, ut concludit Bar. in reper. l. 1. in 67. dotis privilegio a numero 223. ff. solut. matrim. Innotescit 2. in redimente captivum invitum, & contradicentem, ut tradit Stephan. Gratian. discept. forens. tom. 1. cap. 107. num. 24. Innotescit 3. in medico curante infirmum invitum: cum possit ab eo expensas repetere. Glos. sing. in cap. 1. dist. 80. Ias. in §. triplici in addit. Institut. de actio. Ang. in §. Item col. 9. de except. Roman. sing. 123. Dec. col. consil. 692. num. 6. Alex. in l. quamvis num. 13. ff. solut. matrim. & latè Tiraq de nobil. cap. 6. a num. 37. Innotescit 4. in pecunia mutuata filiæ conversa in emptione ornamentorum. Nam hæc (inquit Stephan. citat. num. 25.) pertinet ad gloriam puellæ, & decus patris, l. sed & si pater §. hoc senatusconsulto, ad Macedon. & Bal. in l. Macedon. C. eod. tit. Ex quibus patet solutio ad partem contrariam. Expensa facta contra voluntatem domini.

Commodato scholastici. 1640 Secunda difficultas est, quomodo obligetur scholasticus ex commodato: & an possit commodatum repetere ante usum finitum? Videtur negandum, quia est contra naturam commodati, quod possit revocari ante usum finitum; quando ad certum usum commodatum fuit. l. si ut certo §. sicut ff. commodati. Patet ex definitione illius: dicitur enim (Rei alicujus gratuita concessio non ad ad nutum revocabilis.) Et ponitur ultima particula ad distinctionem a precario, quod ad nutum revocari potest: commodatum enim repeti nequit absque peccato injustitiæ ante absolutum tempus, ad quod tacitè vel expressè concessum fuit. De quo Navarr. in Man. cap. 17. num. 181. Molina d. 294. Lessius cap. 27. a num. 78. & Lugo d. 33. a num. 11. Affirmandum tamen est cum Baldo in l. penult. ff. commodati, Alberico in 1. parte statut. quæst. 155. & Socino in tract. fallent. regul. 147. quos citat & sequitur Rebuff. privileg. 16. qui affirmat, si Scholasticus commodaverit digestum, vel alium librum, & nunc legatur, aut velit recedere, posse statim revocare commodatum; etiam ad textum usum faciendum, & ante usum expletum, ne amittat lectiones, & terat tempus in vanum absque libris. Item si scholasticus dederit amico suo libros commodatos, ut illos creditori obligaret causa recipiendi pecuniam mutuo. Nam poterit agere contra commodatarium, ut illos redimat. tex. juncta Glos. & ibi Bald. in leg. si ut certo §. nunc videndum in fin. digest. commodati. Barba. in Rubr. de commoda. Alber. in 2. p. statut. quæst. 155. & Socin. in tract. fallent. regula 147.

1641 Ter-

Mandatū scholastici 1641 Tertia difficultas est circa obligationem, quam ex mandato contrahit scholasticus, in qua duplicem invenio casum. Prior casus est; scholasticus mandavit cuidam, ut noctu duceret meretricem ad suum cubiculum, illi promittens stare de præfecto vigilum, & de damno; evenit ut ducens meretricem caperetur: Quæritur an scholasticus mandans teneatur? Negativè casū decidit Rebuff. privileg. 21. Probat, quia in maleficijs non potest accedere fidejussor, ut nempe malefactor servetur indemnis. leg. si a reo §. final. digest. de fidejussor. & ibi ita expressè Raynel. Posterior casus est, quidam scholaris mandavit socio, ut secum veniret, portaret ensem, & arma: obtemperavit socius: evenit tamen ut circuitor, vulgo Meirinho, utrunque armis spoliaret: Quæritur, an mandatarius socius possit agere contra mandantem actione mandati ad *Obligatio in re turpi non contrahitur.* recuperanda arma? Negativè respondet Glos. in leg. quoniam Cod. ad leg. Iul. de vi publ. Quia in re turpi non contrahitur obligatio. §. Illud quoque Institut. mandati leg. si remunerandi §. si rei turpis; & leg. si verò non remunerandi §. si adolescens, & leg. si mandavero tibi in 1. §. qui ædem ff. mandati. Ita etiam Panormitan. in cap. bonæ in 1. num. 14. de postul. Prælat. Cæterùm Salic. Aber. & Fab. ad dict. leg. quoniam in hac materia sic distinguunt: Aut causa (inquiunt) erat licita & honesta, quia accedebat mandans ad indulgentias, & mandavit socio, ut veniret cum armis ad eum sociandum, & tunc tenetur mandatario ad restituendum damna. Ita docent Panor. & Innocen. ad cap. sicut in ultim. de jurejur. Aut causa erat illicita, quia mandans adjunxit sibi socium ad occidendum, vel tundendum, & tunc mandatarius non recuperat. Ita tenet Bal. in l. fidejuss. C. mandata.

Mandatarius læsus 1642 Quæ hactenus a præclarissimis juristis dicta sunt, procedunt in foro externo, quatenus secundùm jura allegata mandatario læso conceditur, vel denegatur actio ad prosequendam reparationem in judicio. Quid autem in foro interno, seu foro cōscientiæ tenendum sit, latè disputant, & resolvunt Theologi. Vt paucis me expediam, sit conclusio. Mandans tenetur ad restitutionem damnorū, quæ mandatario in mandati executione obvenerunt Molina tom. 2. d. 249. n. 9. cōclusionem hanc intelligit de mandatario subdito mandanti, & de illo, qui vel in meram gratiam mandantis, vel illius timore damnum exequitur: & non de illo, qui nullo modo subjicitur mandanti, vel accepto pretio exequitur mandatum. Probatur prior pars, quia subditus mandatum illud non sponte, sed coactè exequitur. Deinde qui gratia, vel timore alterius agit, totum hoc refert in mandantem; ergo si damnum aliquod incurrat, a mandante reparari debet. Posterior pars suadetur, nam qui mandantis subditus nō est, vel nullo timore illius ducitur, vel conductus pretio mandatum peragit, totū agit spōte sua; ergo mandans non tenetur illius damnum reparare. Nec liberabitur mandans a supradicta restitutione, ex eo quòd mandatarius rem iniquam executus est: quia etiam non liberatur a restitutione pretij, peracta fornicatione, ille qui meretrici illud spōpōdit. Et quidē magis ad nostrā rē; quanvis mandans pœnā injusti facti subeat, & mandatarius peracto mandato nullam actionem habeat, tamen in foro conscientiæ (inquit Rebel. lib. 17. de mandato q. un. n. 6.) si quid mandatarius in patrando delicto expendit, solvendum videtur a mandante.

1643 Quarta difficultas est circa speciālia, quæ dātur in fidejussione scholastici, & expedietur resolutione duplici expedita. *Fidejussor scholastici.* Prima resolutio, Quanvis non videatur dare fidejussorem idoneum, qui dat privilegiatum l. de die §. qui mulierem ff. qui satisda. cogan. est enim ad conveniendum difficilis, tamen scholasticus non cogitur dare fidejussorem extraneum, quando est in loco studij conventus; sed sufficit quòd det alium scholasticum privilegiatum. Ita in casu proposito ex Specul. titul. de satisd. Rebuff. privileg. 171. Sumitur ex leg. final. Cod. de privileg. schol. lib. 12. ubi sic habetur: Eos minimè extranei fidejussoris exactione vexari; sed pro consuetudine vetustissima, & jugiter observata, numerarium, videlicet suæ scholæ fidejussorem præbere jubemus. Qui textus licèt procedat, & loquatur expressè de milite; tamen habebit locum in milite legalis, & litterariæ militiæ, postquam æquiparantur leg. advocati Cod. de advocat. div. judicior. Intellige 1. resolutionem, quando scholasticus esset extraneus, & non inveniret alium fidejussorem; quod constabit cautione ipsius juratoria. Quia ne scholaris a suis avocetur studijs, permittitur dare talem, qualem potest, instar consanguineorum leg. 3. §. prætor ff. qui satisda. cogan. Intellige 2. quod scholaris fidejubens tenebitur suo privilegio renunciare, alioqui non recipietur leg. si fidejussor. in prin. ff. qui satisda. cogan. Adde quando scholaris posset dare alium fidejussorem, quàm socium, tunc cessante ratione; cessare dispositionem, sic docet Lucas de Peona ad leg. in sacris 3. eodem. 3. Cod. de proximis sacr. scrin. lib. 12. An possit, vel non possit dare stabitur juramento scholastici, arg. §. sed iste Institut. de action. & cap. nulli, in fine de elect. in 6. Intellige 3. ut nequeat scholasticus dare fidejussorem religiosum, cum hic non possit fidejubere pro alio ex causa necessitatis.

necessitatis. Cap. quod quibusdam, de fidejuss. ubi plenè Barbat. Addit Sánch. lib. 6. Decal. cap. 14. n. 38. 39. & 41. non posse religiosum fidejubere, nisi id exigat monasterij utilitas, & de licentia prælati, ac maioris partis capituli, ita ut maneat irrita fidejussio facta absque tali licentia, etiamsi religiosus existat in studio, ubi ad alios contractus facultatem habet.

Fidejussor scholaris.

1644 Secunda resolutio. Si scholasticus pro suo socio fidejubeat, & postea velit accedere ad litterarum studium, potest agere contra creditorem, ad subrogandum alium, & ut liberetur ab illa fidejussione. Ita Rebuff. schol. priv. 152. ex Specul. tit. de judic. in §. Specialis ver. quid si fidejussor. Ioann. And. Panorm. Felino, & alijs. Sumitur 1. ex l. aut longi ff. de procur. l. licet, ubi profectio urgens, ff. de arbit. l. si longius ff. de judic. Sumitur 2. ex ratione, quia aliter creditor ille impediret studium, quod impedimentum repugnaret publicæ utilitati. §. his ita Instit. de justit. & jure. Idem affirmat Bald. si scholaris pro socio suo quidquam pignori dedit, ut nempe possit agere contra socium pro luitione, & redemptione. leg. de restituendis Cod. commodati, ubi adjungit procedere maximè quando pro socio pignori dedit libros, aut vestes: quia tunc poterit eos petere, non expectata temporis diuturnitate, ne sine libris tempus perdat, & sine vestibus frigore rigeat. Arg. l. obligatione ff. de pignor.

QVÆSTIO V.

Qualiter teneatur scholasticus ex locatione, & conductione?

Locatio & conductio quid sit.

1645 VT paucis expediamus quænam sit doctrina peculiaris de locatione circa scholasticos, & præcurrat lux veluti sabita, qua natura hujus contractus innotescat, illius definitio, quæ omissis alijs, nobis placet, & recentioribus, Molinæ d. 486. num. 1. Lessio cap. 24. num. 1. & Cardinali de Lugo de justit. disp. 29. „ num. 1. non displicet, sic habet: Locatio & „ conductio est contractus, quo persona, vel „ res aliqua sive immobilis, sive mobilis ad usum, aut ad fructus, in medium tempus pro „ certo pretio conceditur, & acceptatur. Non erit nobis sermo de contractu locationis & conductionis ædium inito cum scholasticis, quamvis sit præcipuus. Quia de illo jam aliundè egimus lib. 3. disp. 4. q. 6. 7. & 8.

Equum locando sibi ...

Prima difficultas est circa conductionem equi, an scholasticus, quando recedit ab studio, possit compellere dominum equi, ut eum sibi locet? Non procedit de domino, qui non solet locare suum equum. Quia hunc compelli non posse planum est. Procedit de domino, qui suum equum locare solet: in quo casu rectè affirmativam partem defendunt uterque Rebuffus, Iacobus in leg. cursum C. de cursu publ. lib. 12. Petrus schol. privileg. 7. num. 2. Bat. in l. una §. 1. ff. furti. & Duenhas reg. 213. num. 6. Tota ratio sumitur ex utilitate publica: quia sic expedit bono communi, ut dentur studiosi, & litterati in Republica. Ergo sicut scholastici habent privilegium hospitationis in locatione ædium, ut nempe hospitentur quando veniunt, ita habere debent privilegium in locatione equorum, ut nempe equo vehantur, quando recedunt. Hoc tamen limitatur in scholastico ignoto, cui dominus suum equum non cogetur locare, non datis sibi fidejussoribus. Quia privilegium debet intelligi sine præjudicio alicujus. leg. impuberi digest. de administrat. tuto. leg. 2. §. merito ff. ne quid in loco publ. fiat. leg. nec avus Cod. de emancip. liber. Quid si scholasticus locatum equum tundat fustibus, ita ut ex illis ictibus moriatur? Benè respondet Cortex. in singul. incipiente conductor, cui subscribit Rebuff. privileg. 7. num. 2. periculo scholastici perire. Quia equi calcaribus, & flagellis solent percuti, & non lignis. Secus (inquit Bal. cons. 22.) si alio modo pereat, modò dolus, & lata culpa absint.

Conductor equi pereuntis.

1646 Quid si scholasticus non dedit avenam equo, quem locaverat, & ex eo factus est macer: tenetur ne? Negativè respondet Petrus Rebuff. cit. num. 2. per tex. in l. animalia C. de cursu publ. lib. 12. ubi dictam responsionem expressé firmat Platea ex eo quia scholastici conductos equos non solent avena impinguare, cùm modicam eis impendere consuescant. Illis ego acquiesco, dummodo scholasticus equum solita, ac sufficienti portione non fraudaverit. Quid in hoc eventu: conduxit scholaris equum, quem deteriorem fecit, & cum modo voluit domino reddere: dominus noluit recipere: scholaris equũ ligavit ad illius portã præsentibus duobus testibus, offerens pretium locationis: & stare de deterioratione arbitrio proborum? recusavit adhuc dominus equum recipere, & sic equus fame extinctus est. Quæritur an de hac extinctione teneatur scholaris? Rebuffus num. 13. affirmat se de hoc casu consultum Caturci, negativè respondisse per Glos. Angel. & Pau. in leg. qui sibi §. fin. ff. de solut. Quia (inquit) ille scholaris ad duo debita tenebatur, unum de restituendo rem, alterum de solvendo

pretium deteriorationis, & sic offerendo prius debitum exaudiri debuit, proindeque sibi imputet locator qui hoc non recepit. 6. fin. §. quibus modis pign. & hypot. solu. & notatur in l. quidam ff. de reb. cred. Accedit quod deterioratio non erat liquida: ideoque satis erat, pretium locationis, quod erat liquidum offerre praesenti pecunia, & pro eo quod non erat liquidum satisdare. leg. statu liber rationem digest. de statu liber. Quid si scholaris conduxit equum, quem accepit aestimatum, & equus casu fortuito perijt, teneturne? Gloss. in leg. sicut certo §. nunc videndum ver. periculum digest. commodati, affirmativam partem tenet. Verùm Glos. in leg. 3. ff. locati contrarium firmat hac ratione, quia illa aestimatio non facit emptionem in contractibus, de quorum natura est dominium non transferri, qualis est hic leg. cum manu sata §. nemo ff. de contr. empt. Nam aestimatio illa fit causa designandi interesse, & benè operatur, ut teneatur conductor de culpa levissima l. cum duobus §. damna ff. pro socio. Ita in proprijs terminis Bald. ad l. 1. col. 3. q. 3. Cod. commodati. & Contad. tract. de contract. q. 77. conclus. 4. qui affirmat hoc etiam procedere in foro conscientiae.

Famulorum salarium.

1647 Secunda difficultas est circa conductionem famulorum, & imprimis an scholaris teneatur solvere salariũ famulis? Videtur affirmandum ex generali doctrina, quam tradunt Navar. in Manuali cap. 17. num. 18. Capicius decis. 125. num. 1. Cabedus 1. par. decis. 161. num. 1. asserentes omni jure; etiam divino deberi salarium famulo juxta mẽsuram laboris. Nam Lucae 10. & Matth. 20. „ Voca operarios, & redde illis mercedem; „ Deuter. 24. & Levit. 19. Non negabis mercedem indigẽti pauperi, sed eadem die reddes ei pretium laboris sui. Et Pauli ad Cor. „ 3. Unusquisque autem propriam mercedem „ accipiet secundùm suum laborem. Facit tex. in l. Seio amico ff. de annuis legat. Imò in speciali casu de scholasticis, pro hac parte facit is: quia juxta Rebuff. scholar. privileg. 167. si famulus longo tempore servivit studioso nulla de salario facta conventione, & mẽtione, non potest postea in fine salarium petere. Quia hoc speciale est in advocatis, & alijs numerariis in leg. 1. ff. de varijs & extraor. cognit. Signum est ergo salarium absolutè haberi famulo per scholasticum. Facit & quod afferunt. Iason in leg. diem functo num. 18. digest. de assessor. & Iacobus Rebuff. in leg. judices Cod. de anno. & tribut. lib. 10. scilicet si famulus relinquat dominum culpa sua, perdere mercedem, supponitur ergo illi debitam fuisse.

Famuli scholasticorum.

1648 Nihilominus tenendum est famulis scholasticorum, quibus datur tempus ad studendum, non deberi ullum salarium. Ita Navarr. in Manual. cap. 17. numero 118. Cabedus decision. 162. numer. 3. Emmanuel Barbos. in semiss. ad Ordin. lib. 4. titulo 29. Gutierr. de juramẽt. confirmat. part. 1. cap. 64. numer. 3. & Marta in votis noviss. decision. voto 99. num. 7. numero 8. ubi asserit posse scholarem famulo recedere volenti a suis servitijs auferre vestes, quas dederat, dum erat in suo servitio: quia non censetur donasse, nisi pro eo tempore, quo ei servierit. In Academia Conimbricensi (ut ait Barbos. citatus) tenetur scholasticus famulo suo studenti calceamenta solum ministrare, quae nequaquam ab eo etiam abite volenti poterit auferre. Ratio in qua fundatur principalis resolutio, praeter legitimam consuetudinem, quae semper observari debet, est, quia scholastici dant suis famulis tempus sufficiens ad studendum, & scientias capessendas, quod omnibus pecuniarijs salarijs praeferendum est. Accedit quòd in officijs mechanicis, qui docetur, est qui solvit, non verò ei salarium solvitur, ut benè notat Bartol. ad leg. in fundo a 8. ff. de rei vendic. ex text. in leg. caeterum ff. eod. titu. Ex quo facilè deducitur, ei, qui servit Magistro, ut eum doceat artem suam, non deberi salarium; imò ipse ex consuetudine & conventione solvit Magistro; & ipse Magister tenetur eum docere, & dare tempus ad discendam, & exercendam artem, sub onere restituendi jacturam peritiae. Ita Molina de just. tract. 2. d. 506. n. 6. Azor Instit. moral. p. 3. lib. 8. c. 13. de locato q. 3. Flores Vari. lib. 1. q. 8. §. 2. n. 12. & Rebel. de oblig. just. p. 2. lib. 14. q. 13. n. 1.

Ad fundamentum partis contrariae dicimus, famulis jure divino & humano deberi salarium, seu mercedẽ sui laboris, quando illis non praestatur aliquid aequipollens, vel fortè melius salario, quale praestant scholastici famulis, nempe tempus ad studendũ, & Magistri doctrinã, quae omni auro pretiosior est. Ad 1. & 2. confirmationem, quibus ostenditur aliquid salarij per scholasticos solvi famulis, respõdemus id esse verũ & observãdum in Academijs, in quibus ea consuetudo legitimè vigeat: secus in Lusitanis, & alijs similibus. Nam Conimbricae (ut supra diximus) solum scholastici dant famulis calceamenta, Eborae (ut credo) nihil ex conventione, praeter cibũ, ex aequitate aliquid, vestitus, & calceatus.

Opera famulorum praestanda.

1649 Rogabis, an si scholaris praecipiat famulo suo, ut operas, quas sibi exhibere tenetur, alteri praestet, ad id teneatur famulus? Affirmativè respondet Rebuff. privil. 12. nu. 7. per tex. in l. opere in terrum fin. ff. de oper.

oper. liber. l. hominis, & l. uxori §. stropium ff. de usus legat. Ratio est, nam is qui conduxit, alteri potest locare leg. cum in plures ff. locati. ita et pecunia illa per famulum requisita acquiratur domino leg. patroons, & l. si libertus t. ff. de operis libert. Hæc doctrina absolutè vera est, fallit tamen 1. quando is, cui operas jubet exhiberi, esset odiosus, vel onerosus, & morosus. Quia tunc famulus non tenebitur eidem servire Arg. l. 2. ff. ut in possess. legat. l. invitus ff. de fideicom. libert. & leg. fin. Cod. de pact. int. empt. & vendit. Fallit 2. quando vellet delegare operas corpes, quas ipse dominus non poterat exigere. l. hæc demum ff. de operis libert. Fallit 3. quando extra locum vellet, ut eidem serviret. Tunc enim non teneretur l. usuras C. de solut.

1650 Rogabis 2. cuinam scholastico teneatur obedire famulus, quando est in famulatu duorum, vel trium, & omnes eodem momento ei præcipiunt Rebuff. in Auth. Habita C. ne filius pro patre ad illa verba, Et nobis ejus ministris, asserit se de hoc puncto fuisse consultum Tholosæ, & respondisse 1. ex Hostiensi, si famulus possit, teneri obedire omnibus, per tex. in leg. duorum libertus ff. de operis libert. leg. servus communis digest. de acquirend. hæred. leg. si quis in gravi §. si cum omnes digest. de Senatuscons. Silla. 2. si non sit conventum inter illos, cui obediatur, & impossibile sit obedire omnibus, parendum esse illi qui fuerit primus genere, vel primus scientia, ita ut semper scientia præcedat nobilitati, & maior gradus minori. Cap. qui restitur. 11. quæst. 3. 3. si nullus altero sit maior, vel dignior, sed omnes sint æquales, ei obediendum, a quo famulus maiora consequitur lucra. Argu. textus in cap. cum in officijs, capit. relatum, & cap. fin. de testament. Ita Sylvest. ver. Obedientia quæst. 10. distinct. 5. 4. si tantum habeat ab uno, quantum ab altero, obediendum esse præcipienti negotium magis necessarium, v. g. parare prandium. Arg. l. maiorem ff. de pactis. 5. si præcepta negotia fuerint æquè necessaria, vel utilia posse famulum obedire, cui velit l. final. ff. de religion. & sumpt. funer. leg. si quis in gravi §. si cum omnes ff. de senatuscons. Silla. 6. si famulus nollet, vel potius non auderet eligere, sorte dirimendum esse, cui parendum foret. Argem. l. in tribus cum sequen. ff. de judic. præcipuè cum agatur de facto, in quod, & non in jus sors cadere potest. Ita Angel. in §. sed & si Instit. de satisda. tuto.

1651 Rogabis 3. si plures scholares conveniant cum famulo circa salarium certum pro toto anno, & unus ex illis interim recedat ex causa justa, an debeatur famulo integrum pretium conventum? In partem affirmativam propendet Rebuff. privil. 18. num. 8. Probat, quia famulo non debet imputari, si non serviat omnibus, cum per eum non stet. Reg. in jure civili ff. de reg. jur. & reg. cum non stat, illo tit. in 6. & l. in executione §. fin. ff. de verb. oblig. Confirmat ex doctrina Bart. ad leg. scio digest. de anou. legat. asserentis, quòd eatenus quatenus diminuitur labor, debet diminui præstatio pensionis: sed cum tantus fermè sit labor in serviendo uni, quantus in serviendo duobus, non debet pensio, seu salarium minui. Hanc resolutionem credo veram cum limitatione, nempe solvendum esse integrum salarium famulo, modò juxta consuetudinem, vel jus Academiæ, si alius scholaris supervenisset, famulus non posset maius pretium petere: secùs si posset. Nam postulat æqualitas, ut sicut ad augmentum scholarium jubentium crescit pretium, ita ad illorum decrementum decrescat. Est adhoc dubitatio, an etiam scholaris ille absens teneatur solvere suam partem? Rectè affirmant Alb. & Bar. in l. ædem in fin. C. locati, Bald. in l. 1. de legat. & Ias. in reper. leg. quominus quæst. 23. ff. de flu. Probant exemplo omnino simili: nam si tres conducant eandem domum, & unus illorum recedat, alij duo non tenentur ad integram pensionem, licèt tales duo usi fuerint tota domo: quia ex quadam necessitate usi sunt, cum non possent uti parte domus, sicut nec parte famuli. leg. duo fratres digest. de acquirend. hæred. Illud tandem observandum est, scholarem recedentem posse liberari omnino a solvenda pensione, si antequam discedat, protestetur se illa domo amplius uti nolle, vel non posse propter rixas, & inquietudines aliorum. Sic notatur in capit. Cum M. de constitut. & in leg. non solum §. morte ff. de nov. oper. nunciat.

Famulus uni vel pluribus dominis obedire.

Salarium integrum.

QUÆSTIO VI.

Quid juris scholastico in ultimis voluntatibus?

1652 Agendum paucis nobis est de scholastico testatore, legatario, & donatore causa mortis. Quod attinet ad primum, quamvis aperto jure constet masculū minorē quatuordecim annis, & fœminam minorem duodecim annis, quos impuberes, & pupillos dicimus, non posse facere testamentum. l. qua ætate ff. de testamen. si fiat Cod. qui test. fac. poss. l. fin. Cod. de testam.

Minoritas testatoris.

testam. milit. §. præterea Instit. quibus non est perm. De quo Bened. Ægid. in repet. l. 1. C. de sacros. Eccles. p. 2. §. 1. Molina de just. tract. 2. d. 136. Flores Var. lib. 1. q. 1. n. 23. Gomez in l. 3. Tauri n. 12. similiter quanvis constet filium in patris potestate existentem testari non posse leg. qui in potestate ff. de testam. l. senium C. de testam. hæc tamen communis dispositio locum non habet in filio scholastico: hic enim de bonis donatis per patrem, vel alium testari potest, ut docet Petrus Iacobus in rub. de in integ. de restit. Ioann. Sainxon. de consuet. Turonen. quot refert, & sequitur Petrus Rebuff. priv. 128. & a fortiori de bonis acquisitis intuitu studij, vel per studium. Confirmant, nam filiusfamilias ideo testari nequit, quia est persona non integra l. fin. §. necessitate C. de bonis quæ liber. sed quando est in studio censetur integra persona, quia sine patre studet, & proficit: ideo agit sicut paterfamilias, & loco patrisfamilias: habetur. l. 2. ff. ad Macedon. ergo testari poterit.

Legata facta scholaribus. 1653 Quod attinet ad secundum, qualiter scholaris legatarius sit, seu legatum acquirat. Dico 1. si testator legaverit scholari libros legales, si efficiatur Doctor in jure civili, & libros medicinæ, si efficiatur Doctor in medicina, factus Doctor in utraque facultate, debet habere tã libros legales, quàm medicinæ. Ita Rebuff. priv. 130. ex l. Titiæ testatores ubi expressè Alex. Ias. ff. de legat. 1. Ratio est, quia sub simplicibus comprehenditur casus mixtus in favorabilibus. l. si ita ff. de liber. & posth. & notat M. Anton. in l. 2. in prin. ff. de verb. oblig. Deinde superveniens dignitas non tollit privilegium præcedens. l. 3. Cod. de dignit. lib. 12. Idem dicendum est, quando testator legavit illis qui sunt Doctores in legibus, & medicina centum: nam licèt unus Doctor non sit in utraque facultate, tamen habebit centum, ut docet Alex. consil. 20. ponderatis num. 8. in 3. vol. Quia in materia favorabili quando copula cadit inter duo adjectiva, vel inter duas qualitates, & non constat quòd sint adjectæ respectu unius & ejusdem substantivi, vel diversorum, in dubio ad diversa referri debent, si hoc fieri potest, ad hoc ut augeat, videlicet ut Doctor in medicina centum habeat, & totidem Doctor legum.

Locus legato sol. vendi. 1654 Dico 2. si scholari legetur aliquid in subsidium stud j, debet solui in loco, ubi legatarius studio incumbit. Ita Bald. in l. sed & si susceperit §. si libertis ff. de judic. Duenhas reg. 161. n. 11. Peregrin. de fideicom. art. 53. n. 6. Sim. de Pret. de interpret. ultim. volum. lib. 4. dub. und. & Stephan. Gratian. to. 1. cap. 61. n. 1. Nam legatum debet solui ubi testator voluit, aut est verisimile voluisse l. cum res inlr. ff. de legat. 1. sed quanvis testator non expressèrit, tamen verisimile est voluisse, ut solveretur loco studij: cum ex personarum cõditione præsumatur voluntas legantis, Bart. in l. item illa col. fin. n. 13. de constit. pecun. per tex. in l. ad personas, de jurejur. & testator præsumatur voluisse quòd scholaris causa habendi legatum ab studio non discederet. Dico 3. si testator legavit alimenta scholari, solui debet pro alimentis pecunia in Universitate, & non species, idest vinum & frumentum. Ita ex Baldo & alijs in l. 1. C. de legat. Rebuff. privil. 132. Probat, nam prædictum est legatum in genere, proindeque magis videtur legata æstimatio L. 1. in fine ff. de auro & arg. legat. Deinde quando alimenta debentur nobili, etiam æstimatio dabetur. l. cum hi §. si in annos ff. de transact. Confirmat ex absurdo, quia si liberum foret debitori dare in specie alimenta scholastico, daret fabas, caseum, & cepe, quæ sunt cibi rusticorum juxta Glos. in l. servus urbanis ff. de legat. 3. & tamen scholastici debent comedere bonas escas, & bono vino uti, ut ingenium (inquit) acutius habeant. Concludit non teneri scholasticum vivere in domo hæredis, cum hic teneatur præstare alimenta in Academia, scilicet pecuniam arbitrio boni viri.

Alimenta legata scholari.

Cibus rusticorum qui.

Legatum incertum. 1655 Dico 4. Quanvis legatum incertum non valeat l. quidam in prima ff. de legat. 2. l. quidam, de rebus dubijs. Cap. nos quidem, & ibi Doct. de testam. tamè legatum incertum relictum scholari valet, ut si legentur expensæ studij, vel aliud studij causa. Ita ex Alex. in addit. ad Bar. in l. si quis annum ff. de annuis legat. Iasone & alijs ad l. ita stipulatus n. 13. ff. de verb. oblig. Rebuff. privil. 133. Sumitur ex eo, quia causa dotis & studiorum æquiparantur, ut sæpe à nobis probatum est: at legatum incertum valet in causa dotis, ut habetur ex l. cum post §. gener. ff. de jure dotium, & latè per Bald. tract. de dote in 6. par. priv. 11. fol. 12. Adde ex Bar. in l. his verbis §. fin. ff. de legat. 3. & Socino in l. quibus diebus §. primo ff. de condit. & demons. quando studij expensæ relinquuntur, non solum venire illas, quæ dantur pro libris & victu, sed etiam quæ dantur pro matricula, & etiam pro Doctorátu, juxta Alex. consil. 77. n. 6. vol. 4.

Legatum dotis.

Expensæ studij quæ.

Rogabis obiter, si hæres gravetur, ut expensis hæreditatis faciat Titium studere, nec dicatur in qua facultate, quomodo teneatur? Benè satis facit Rebuff. citatus §. Quarto, affirmans hæredem teneri facere ut prædictus ita instruatur, ut legere & scribere sciat: deinde ut Grammaticæ studeat, & alijs facultatibus, juxta capacitatem ingenij scholastici, per tex. in l. Seius §. de legat. 3. ad quem locum Bolog. & Petr. de Ferra. in sua pract. in forma libel. & Alex. in l. ita stipulatus ff. de verb. oblig.

Falcidia in legato studiosi. 1656 Dico 5. De legato facto alicui studioso litterarum, non detrahitur Falcidia, sicut nec de legato dotis. l. cum

dotem

dotem ff. ad leg. Falci. Ita expressè Rebuff. privil. 134. & Barbat. in repetit. cap. Raynaldus col. 149. in 33. casu de testam. maximè quando pro studio Theologiæ relinquitur. Bal. in l. 1. col. 6. q. 2. ff. de legat. 2. Sed Alex. in l. ita stipulatus col. 8. ff. de verb. oblig. affirmat idem procedere in studio cujuscunque scientiæ approbatæ, ut nulla detrahatur Falcidia, sicut non detrahitur de legato ad pias causas Auth. similiter C. ad leg. Falci. Addit Rebuff. citatus, non debere solui de prædicto legato gabellam, quanvis ex statuto, vel consuetudine de legatis foret solvenda. Concludit Barbat. cit. nec de tali legato esse detrahendam quartam Episcopalem. Dico 6. Quanvis legatum annuum relictum Fratri Minori, Prædicatori, vel alteri Mendicanti non debeatur, utpote repugnans mendicitati, Clem. exivi. §. cumque annui, de verb. sign. de quo latè Sanch. lib. 7. Decal. cap. 27. a n. 33. tamẽ factum prædictis Mendicantibus pro libris emendis, & alijs oneribus studij supportandis favore studij valebit. Ita Rebuff. priv. 135. ex Panorm. consil. 63. in vol. 2. & Glos. in Clem. Dudum §. hujusmodi Verbo indirectè, de sepult. Ratio est, quia legatum illud dicitur factum ad augendum divinum cultum cap. fin. de testam. Deinde per illud non tollitur mendicitas: illi enim Fratres dicuntur Mendicantes quoad victum solum, & non quoad disciplinam. Resolutio juxta Bar. tract. Minorit. lib. 2. q. t. fallit quando tanta esset illis relicta quantitas, ut verisimiliter hoc factum in fraudem crederentur.

Legatum dotis.

Legatum annuum pro studio Mendicantium.

1657 Dico 7. Quanvis legatum in annos singulos non debeatur, nisi anno finito l. 1. C. quando dies legati cedit l. qui hoc anno ff. de verb. oblig. l. si in annos ff. de condit. & demonstr. fallit quando aliquid legatur scholasticis causa habitationis, vel mercedis, vel victus. Ita Rebuff. priv. 136. Sumitur ex conjectura voluntatis testatoris, qui per tale legatum intẽdit succurrere scholastico egẽti, & hic statim in cujuslibet anni exordio egere incipit, tex. ibi Glos. in l. nec semel §. si in habitatione ff. quando dies legati cedit. Item, quia tale legatum est pium, & quando ratio pietatis inest, tunc debetur in principio. l. si ita fuerit 2. ff. de manu testa. Dico 8. Legatum annuum scholari etiam in minùs solemni voluntate relictum, si per triennium præstitum sit, debebitur de cætero præstari; seu in posterum etiam præstari. Ita Rebuff. priv. 137. Sumitur ex l. 1. C. de fideicom. ubi juxta Salicetum præstatio triennalis alimentorum concurrente favore ultimæ voluntatis facit legatum deberi etiam in futurum ex voluntate minùs solemni. Ubi Ias. in col. 2. extendit ad dotem, cum dos, studium, & alimenta æquiparentur.

Legatum quãdo & quandiu debetur scholari.

1658 Superest adhuc expendenda difficultas practica, an scilicet pecunia legata ad Missas celebrandas dari possit scholastico futuro sacerdoti, ut eas celebret cum primum fuerit sacerdos? Pro parte affirmativa facit quòd de jure communi executores, vel hæredes habeant sex menses a die insinuati testamenti, aditæ hæreditatis, & sciẽtiæ, ut legata pia mandent executioni. Authẽt. de Ecclesiast. titul. §. si autem hæres ver. si autem legatum. & §. si quis autem pro redemptione. De quo Greg. Lopez in l. fin. tit. 10. par. 6. Covarr. in cap. si hæredes n. 5. & Molina d. 251. §. quando el 1. Accedit quòd ad executionem testamenti sive factum sit ad causas pias, sive ad prophanas, habeant annum ex Authen. Hoc amplius C. de fideicommis. & Authen. de hæredibus & Falcidia §. si quis autem non amplius, & §. fin. ver. Non autem excipimus. Imò tam ad legata pia, quàm ad testamentum implenda, mẽsis & annus conceditur in Lusitania Ordin. lib. 1. tit. 62. §. 2. & Eborensi Constit. tit. 21. cap. 1. Cum igitur scholasticus intra hoc tẽpus possit fieri sacerdos, videtur saltem cum hac limitatione posse Missas celebrandas acceptare.

Missas celebrandas an suscipere possit scholaris nondum sacerdos.

1659 Nihilominus standum omninò est pro parte negativa. Probatur, quia hæres, vel executor testamenti, tenetur, ubi primùm potest, executioni mandare voluntatem defuncti. Sumitur ex cap. si hæredes, ubi Panorm. num. 4. & Covarr. n. 4. & in cap. Tua nobis n. 5. de testam. & probat tex. in l. cum res ff. de legat. 1. & l. si domus §. in pecunia ff. eod. tit. & l. Castellæ 6. tit. 10. partit. 6. & docet Molina tom. 1. d. 151. §. dubium item est n. 11. ubi notat graviter peccaturum executorem in animam defuncti, qui opera pia & suffragia executioni mandare distulerit, nec impleverit, ubi primùm potuerit. Sanch. in opusc. lib. 4. cap. 1. dub. 53. n. 8. Diana 4. p. tract. 4. miscel. resol. 162. §. fin. & Bocacin. cum alijs disp. 5. de test. q. 18. p. 8. §. 6.

Executor testamenti.

Ad fundamentum partis contrariæ dicimus totum procedere in foro externo. Quia prædictum illud tempus solum intelligitur concessum, ut ante illud executores & hæredes negligentes in exequendo, pœnas a jure impositas non incurrant, neque cogantur reddere rationem de executione, ut observant authores citati, & Pereyra de Castro 1. p. Manus regiæ cap. 16. n. 9. Ex quo Molina, Covarruv. & Diana locis citatis affirmant posse executores cogi etiam censuris Ecclesiasticis, ad implendã voluntatẽ defuncti, ubi primum mortuus fuerit, si potuerint.

1660 Quod attinet ad tertium de scholastico donatore causa mortis, ex Lessio cap. 18. dub. 14. n. 103. & 116. observandum est 1. quid sit donatio inter vivos, & quid donatio causa mortis. Donatio vivos est, cum quis sic donat, ut etiam se vivo velit rem

Donatio inter vivos, & causa mortis quid in scholari.

esse alterius. Donatio causa mortis est, cum quis sic donat, ut rem non velit absolutè & irrevocabiliter esse alterius, nisi post suam mortem. Observandum est 2. donationem, quæ facta fuit causa mortis, posse revocari ob tres causas. 1. si donatorem pæniteat. 2. si facta fuit ob periculum instans, eo recedente, censetur revocata. 3. si donatarius moriatur ante donatorem: nam eo ipso censetur revocata: secus de donatione inter vivos. Hæc enim non extinguitur morte donatarij, sed si sit acceptata transit ad hæredes. Si donator promittat se donationem non revocaturum, transit in donationem inter vivos.

His observatis, hæc omnis doctrina generaliter cadit in scholasticũ donatorẽ causa mortis. Illud tamẽ speciale invenio traditum a Rolando a Valle vol. 1. cons. 8. num. 10. his verbis, Ad hoc (inquit) faciunt notata per Bar. in l. fin. ff. de solut. quem ibi sequuntur omnes, ubi si scholaris veniens ad mortem habẽs pecuniam apud campsorem, fecit eam promitti fratribus Prædicatoribus, si postea evasit, poterit revocare: quia videtur facta contemplatione cujusdam relicti.

QVÆSTIO VII.

Qualiter scholasticus teneatur ex crimine?

Pœnitentia vel tollendam delictũ vel pœnam.

1661 ANte quam accedamus ad crimina scholasticorum in particulari, qualia sunt furtum, defloratio virginis, adulterium, stuprum, ludus prohibitus, gestatio armorum prohibitorum, & expensio monetæ falsæ, præmittendum est 1. quãvis in delictis non admittatur pænitẽtia, nempe ut in foro externo evitentur pœnæ, l. si pecuniam, & ibi DD. ff. de condict. data causa, tamen in scholastico delinquente aliquando admitti. V. g. si scholasticus causa comedendi accipiat pullos alienos, & postea pænitentia ductus eos restituat, non tenetur de furto. Ita Rebuff. privil. 124. ex Bar. in l. qui ea mente ff. de furt. & Florian. in l. Quintus ff. ad leg. Aquil. Rationem subdit, quia forte scholaris ille fuit instigatus a te, super qua delinquitur, ut quia pulli & gallinæ quotidie accedebant ad suum cubiculum. Sic in simili dicitur in l. sciẽtiam §. qui cum aliter ff. ad leg. Aquil. quòd non tenetur incitatus, si verberet, vel occidat se defendendo cum moderamine l. 1. C. unde vi. Addit Rebuff. citatus idem esse in scholastico, qui incitatur ad adulterium a sua hospita

Furtum scholastici. *Adulterium scholastici.*

nam arbitraret (inquit) minùs peccare, quàm si eam multum solicitasset: solicitando enim amitteret tempus, & postea adulterium committeret, & sic dupliciter peccaret. Idem est, si aliquo dicto tuo, vel facto injurioso provocaretur ad iram, ob quam aliquid tibi injuriæ inferret, ut injuriarum non teneatur. Specul. in tit. de accusato §. primo ver. Quid si vocavi. Angel. tract. de malefic. glo. Verba contumeliosa.

Provocatus minus peccat.

1662 Præmittendum 2. studiosos litterarum, non posse in locis in quibus student ex delictis alibi etiam in Universitate commissis puniri. l. 2. C. ubi de crimine agi oporteat, & l. 2. C. ubi senatores. Ita Bolog. ibi, Ioan. Bapt. in addit ad Alber. in verbo Scholaribus, Domin. in cap. quæ contra 8. dist. Felin. in cap. dilectus. in 2. versic. col. 7. de rescript. Probatur tum quia scholaris est in via, & advena, qui non potest conveniri extra domicilium l. hæres §. proinde, ff. de judic. tum quia sola habitatione non sortiatur forum. Salic. d. l. 2. C. ubi de crimine agi oporteat. Hæc omnia admittit Rebuff. privil. 123. rectè tamen limitat, ut solum procedant de criminibus levibus, & levitate ingenij perpetratis: cum levia sub dissimulatione transeant: secus in enormibus, & gravissimis, ut læsæ Majestatis, & hæresis. His positis,

Punitio scholaris in loco studij.

1663 Primum dubium est circa deflorationem virginis, quam qui corrupit, tenetur dotare, & accipere uxorem, juxta cap. si seduxerit, de adult. & stupro, ita tamen ut hæc duo non intelligantur copulativè, sed alternativè, scilicet quòd aut dotare, aut in uxorem ducere teneatur. Est communis sententia, & usu recepta, ut tradit Anton. Gom. in l. 80. Tauri num. 8. Quærimus modò, an scholaris qui cæpit Virginem corrumpere, sed non perfecit, teneatur de defloratione? Respondetur negativè cum Perez l. 42. in addit. tit. 19. lib. 8. Ordin. pag. 592. quem referunt ac sequũtur Barbosa parens in remiss. ad Ordin. Lusit. lib. 5. tit. 23. num. 1. & Barbosa filius tom. 3. collect. ad cap. si seduxerit, de adulteriis n. 6. Nam pænæ per jus impositæ sunt verè & cum effectu deflorantibus: scholaris autem ille quanvis peccaverit per conatum, non perfecit peccatũ per deflorationem. Et quidem pænæ impositæ delictis, cum sint odiosæ, debent intelligi impositæ delictis in suo genere consummatis.

Virginis defloratio per scholarem.

1664 Secundum dubium est, an teneantur stupri, & debeant per jus puniri scholares, qui accedunt ad mulieres, vulgo fanteschas, quæ stant cum civibus, & in eorum domibus inhonestè vivunt? Benè satisfaciunt respondentes negativè Angelus in l. si uxor ff. de adulter. Alex. cons. 13. col. 2. Socinus consil. 148. col. 2. in fine, Gonza. cons. 21. col. 2. Marsil. singul. 150. Bald. cons. 206. col. 2. & alij, quos

Stuprum scholaris.

quos refert et sequitur Rolandus a Valle vol. 1. cons. 74. n. 17. & addunt resolutionem procedere, quamvis mulieres illæ sint liberæ. Ratio est, quia coitus non violetus habitus cum muliere non nupta, quæ non retinet nomen honestæ mulieris, judicatur tanquam coitus habitus cum meretrice, qui de jure non est punibilis l. si uxor, ubi Bart. ff. de adult. l. verum, in 2. oppositione ff. de furt. l. 1. ff. de concub. Quod autem mulier fuerit impudica, satis probatur per testes qui deponant, quòd illa se multorum libidini præbuerit. Hoc enim sufficere videtur ad meretricium probandum cap. Vidua 34. dist. Item quòd ejus turpitudo fuerit publicè venalis: hoc enim sufficit ad probationem vitæ inhonestæ cap. meretrices 32. q. 4. Ita Alex. cons. 99. col. 2. vol. 6.

Meretricis coitus.

Meretricium quomodo probetur.

Moneta falsa expensio.

1665 Tertium dubium est, quam pœnam incurrat scholasticus expendens falsam monetam? Crimen falsæ monetæ fuisse unú ex gravissimis, & atrocissimis apud omnes nationes, latè probat ac testatur Tiberius Decian. tract. crimin. lib. 7. cap. 24. Idque innotescit, ex eo quòd in Romano populo fuerit olim celeberrima schola, quam Marius Gratidianus instituit, in qua (teste Plinio lib. 33. cap. 9.) Juventus docebatur denarios probare, ut adulterinos nummos a probis certò sciret discernere. 2. quia crimen hoc est unum de exceptis, & reservatis Principi cum Deum, homines, ac Principem maximè, & gravissimè deludat, ut tradunt DD. ad cap. 1. vers. Monetæ, tit. quæ sunt reg. cap. quanto, de jurejur. & in l. 2. & ult. C. de falsa moneta, ubi rectè dicunt majus esse monetam posse cudere, quàm statuta condere, quia statuta omnes civitates condunt, non tamen omnes monetam cudunt. 3. quia speciale est in hoc crimine quòd accusator si non probet, non punitur de calumnia, ut habetur ex tex. in l. 1. & ibi Glos. verbo immunitatem C. de falsa moneta, 4. quòd socius criminis, si accuset socium, excusatur, ut tenet Glos. citata. Talis enim socius accusans non punitur, sed consequitur veniam, sicut eam consequitur, qui est socius criminis læsæ Majestatis, & accusat, l. quisquis in fin. C. ad l. Jul. Majest. De quibus, & multis alijs videndus est Menoch. de arbitr. casu 316. n. 31. Afflict. ad Constit. Regni Siciliæ, Rub. Adulterinam §. c. n. 4. Clarus in §. Falsum n. 38. Vincent. de Franch. decis. 401. & Farin. in praxi crim. q. 115. a n. 130.

Crimē falsæ monetæ, & læsæ Majestatis.

Monetam falsam expenit scholaris.

1666 Circa scholasticum cudentem monetam falsam, vel expendentem fraudis conscium, & mala fide, nulla est difficultas, cum hic nulla via, & privilegio liberetur a pœnis, quas alij incurrunt. Dubitatur, an si scholaris exponat pecuniam falsam, puniri debeat eo modo, quo mercator punitur illam exponens? Respondetur negativè cum Iacobo Rebuffo in l. 1. C. de mutilegis lib. 11. Petro Rebuffo privil. tit. & Emman. Barbosa ad Ordin. lib. 5. tit. 12. §. 3. n. 5. Sumitur ex l. qui falsam, & l. lege Cornelia, ubi Bar. ff. ad leg. Corn. de falsis. Quod est verum si scholaris ignoranter exposuerit, arg. l. 1. ff. de receptat. juncta Glos. in l. item apud §. si quis virgines ff. de injur. Ignorantia autem in scholastico præsumitur, Arg. l. 3. §. 6 plures, & l. qui cum uno §. fin. ff. de re milita. Cum magis præsumatur scire jura, quàm pecuniam, Arg. l. fin. C. de jur. delibe. Vnde qui allegaret scholarem scienter exposuisse falsam monetam, deberet probare juxta Bar. in l. omnes C. de agri. & censit. lib. 11. & Barbat. cons. 51. col. 2. vol. 3. Imò posset hæc ignorantia scholaris probari juramento ipsius, cum dependeat ab animo tex. in cap. nulli, de elect. in 6. Sic docet Hippo. in l. qui falsam a n. 96. ff. ad leg. Corn. de falsis.

Qualiter teneatur scholaris ex gestatione armorum prohibitorum, diximus abunde a n. 470. qualiter si percutiat unguibus, dentibus, vel atramentario, diximus n. 485. Qualiter puniri debeat ex ludo prohibito, dictum est supra q. 1. a n. 1600. & videatur Emman. Barb. to. 2. pag. 344. Qualiter puniatur, si habeat domi meretrices, diximus n. 436. Videatur Menoch. arbitr. casu 78. & 11. fol. 117. Quòd scholares in scholis capi non debeant, nisi pro criminibus exceptis, a nobis jam alibi dictum est, & traditur a Deciano to. 2. cap. 29. fol. 61. n. 101.

Puniti scholaris ob dentis...

1667 Hoc in lib. poterat a nobis institui duplex alia disputatio, altera de subjectione scholasticorum Ordinarijs locorum in quibus student, sive quoad suscipienda sacramenta, sive quoad accipiendam dispensationem, & absolutionem, sive quoad observationem festorum, & jejuniorum, quæ præcipiuntur ab Ordinarijs. Sed huic disputationi supersedeo, quia scholastici nihil habent in hoc speciale diversum ab ijs, qui in civitate sortiuntur quasi domicilium. Videantur Barb. de potest. Episc. p. 2. alleg. 4. Roland. tom. 3. cons. 79. Menoch. cons. 692. n. 14. & præs. 29. lib. 5. & Sanch. de Matr. lib. 4. d. 23. Altera disputatio instituti poterat de discipulis parochis, & religiosis. Sed hanc etiam prætermitto utpote tritam, & ubertim discussam tum ab ijs, qui tractant de beneficijs Ecclesiasticis, quales sunt Garcia, & Palaus, tum ab ijs qui ex professo disputant de dubijs regularium, quales sunt Sanch. tom. 2. Decal. Fr. Emmanu. Roterius, Lezana, Pellizarius, & alij, in quibus videri possunt.

Subjectio scholarium Ordinarijs.

Discipuli parochi, & regulares.

1668 Solum ad hanc rem decidam breviter difficultatem, de qua fui consultus, & in nullo anctore decisam inveni. Vtrum quando S. Pontifex concedit facultatem (ut solet) alicui parocho, iconomo, aut canonico, ut per quinquennium possit abesse ab Ecclesia sua, ut in Academia det operam litteris,

litteris, tale quinquennium intelligatur habere annos duodecim mensium, ita ut computentur etiam menses feriales, an non computentur, & teneatur in illis talis dispensatus residere in sua ecclesia, illique servire? Pro parte negante cōputandos esse tales menses, proindeque cogēdum esse in illis residere, facit 1. quia gratia, seu indultum semper debet conformari cum supplica: & hæc est optima & communis regula, ut mens Principis concedentis deprehēdatur: talis autem dispēsandus solum petit abesse tēpore quo in studio detinetur: at feriali tempore non detinetur. Facit 2. quia in prædicta cōcessione, ut narrat Pyrrhus Corradus in praxi dispens. lib. 5. cap. 6. n. 21. solet Pontifex apponere hāc clausulam (In gymnasio publico actu operam navare teneatur: alioquin fructus suos non faciat) in tempore autem feriali non censetur actu operam litteris navare. Facit 3. quia omnis dispensatio, qualis est dicta gratia, cum sit vulnus legis, odiosa est, proindeque per interpretationem potius restringenda quàm ampliand; ergo tempus illud concessum solum continet annos litterarios, qui constant ex novem, aut decem mensibus.

Parochus studens.

Hic non obstantibus, existimo, consultis viris doctis, mentem esse Pontificis concedere quinquennium integrum & perfectum, ita ut illius anni singuli coalescant ex duodecim mēsibus. Moveor 1. quia quando in jure absolutè & sine ulla restrictione conceditur, aut designatur triennium, intelligitur de annis naturalibus, ac solaribus, qui constant ex duodecim mensibus, ut probant Legistæ ex textu in l. ita vulneratus §. æstimatio ff. ad leg. Aquil. l. anniculus ff. verb. sign. & communiter Canonistæ per tex. in cap. quæsivit 13. de verb. signif. ubi Barb. n. 4. Deinde quādo in indulto designatur tempus, intelligitur de completo, ut notat Gratian. discep. foren. to. 4. cap. 607. n. 20.

Canonicus studens.

Moveor 2. quia Pontifex in illo quinquennio concessit annos scholasticos, seu Academicos, qui constant ex duodecim mensibus, alijs nempe lectivis, & alijs ferialibus: sic enim Academica statuta tales annos scholasticis suis ad studendum, & vacandum decernunt & constituunt. Pontifex igitur cum concedat annos non excipiendo mēses, debet intelligi de annis juxta præscriptum Academiæ.

Moveor 3. quia Pontifex concessit totum illud tempus, in quo quis verè est, & dicitur scholasticus, siquidem scholasticitatem in illo concessit; atqui etiam tempore feriali est, & dicitur quis scholasticus: siquidem etiam in illo & fruitur privilegijs, & ligatur statutis, ut probavimus num. 218. & 376. ergo tale tempus computatur.

Moveor 4. quia Pontifex per illam dispensationem voluit ut talis parochus, vel canonicus esset verus scholasticus cum omnibus requisitis ad benè & aptè addiscendum, ut evaderet doctus, & sic melius suæ ecclesiæ inserviret in quo maximè intendit favorem & utilitatem ecclesiæ: atqui unum ex requisitis ad addiscendum est moderata & tempestiva vacatio a litteris, ut vidimus lib. 2. disp. 2. q. 4. qualē præscribit Academia concedens tempus feriale; ergo illam prædictis concessit.

Moveor 5. nam sicut Academia concedit suis scholasticis vacationem a litteris, ita ecclesia concedit suis canonicis vacationem a choro per centum dies: si ergo prædictus, quo tēpore vacant scholæ, debeat interesse choro, carebit utraque vacatione: & videbitur iniquum, quod cum sit canonicus simul & scholasticus, proindeque videatur habere duplex jus ad duplicem illam vacationem, neque ut canonibus, neque ut scholasticus ferietur.

Ad primum pro parte contraria dicimus in nostra sententia optimè conformari concessionem cum supplica: siquidem talis canonicus petivit tempus quo aptè addisceret, & sic Academicum: tale autem est non solum lectivum, sed etiam feriale, & utrunque concessit Pontifex.

Ad secundum respondemus clausulam illam (actu operam navare teneatur) verificari etiam tempore feriato, in quo scholasticus fictione juris censetur actualiter adesse studio, sicut miles censetur adesse militiæ, quando abest causa morbi. l. qui mittuntur §. fin. ff. ex quibus causis maiores. l. unica in fin. ff. de bonorum poss. ex testam. milit. Item censetur adesse, quando abest ex justa causa. l. ex test. C. de testam. milit. & alijs quæ attuli n. 376. Censetur autem scholasticus tāquam miles quoad privilegia, ut ibidem ostendi; Igitur dicetur adesse studio, quando abest ex præscripto Academiæ, scilicet tempore feriali. Explicatur solutio: quia sicut Academia concedit singulis hebdomadis unum diem vacationis, ita singulis annis duos vel tres menses vacationis; ergo sicut scholasticus censetur adesse studio tota hebdomada etiam die vacationis, ita censebitur adesse toto anno etiam mensibus feriatis.

Ad tertium fatemur dispensationem, & sic nostrum indultum dispensativum strictè esse interpretādum, sed intra proprietatem sermonis naturalem & juridicam, attenta mente dispensantis, sicut, meliori salvo judicio interpretati sumus.

Illud monemus, nostram sententiam procedere ex natura rei, præcisis consuetudine legitima, & interpretatione authentica, quibus, si aliqua ex illis detur, standum omninò est.

LIBER X.

DE COLLEGIIS, ET PRÆBENDIS Academicis.

1669 IN hoc decimo & ultimo libro claudendum, & coronandum est opus collegijs, & præbendatis Academicis, utpote ijs qui tanquam eminentia propugnacula Academias ipsas muniendo, ac circunvallando claudunt; & coronant. Quatuor igitur disputationibus absolvetur liber. Prima erit de fundatione, ac statutis collegiorum. Secunda de idoneitate, & oppositione collegarum. Tertia de ipsorum obligationibus, & correctione. Quarta de Academicis præbandis, & præbendatis, quos vulgo appellant do partido.

DISPVTATIO I.

De fundatione, ac statutis collegiorum.

SIcut initium collegiorum est Ipsorum fundatio, seu erectio, ita nostri libri de collegijs initium rectè capietur ex eorum fundatione. Item quia sine statutis nequit stare fundatio: sunt enim statuta quæ fundant collegium formaliter, sicut cæmenta, & parietes materialiter, idcirco in hac disputatione annectimus statuta fundationi, ut de utroque pro nostro captu disseramus.

QVÆSTIO I.

Quid & quotuplex sit collegium: qua authoritate fundetur, & qua immutari possit?

Collegium unde dictum. COllegium habet nomē ex eo quòd plures simul colligantur, juxta Batt. in Rubr. de colleg. illicit. vel quòd simul cohabitent juxta Glos. in l. 1. ff. quod cuique uni. Hinc collegiati artifices dicebantur qui in collegia, seu decanias, distincti erant, ut testantur Alciat. lib. 1. paterg. cap. ult. & Barbosa in tom. 2. Collect. ad l. cassante C. de commercijs & mercat. num. 4. Quanvis collegium appelletur interdum societas, ut in l. 1. ff. quod cujusque univ. interdum sodalitium, ut in l. 1. ff. de colleg. illicit. aliquando corpus, ut in d. l. 1. ff. quod cujusque aliquando congregatio, ut l. Neratius ff. de verb. sign. Imò usurpetur plerunque pro communitate, universitate, populo, & turba, ab illis tamen omnibus aliqua ratione discriminatur. Igitur juxta Sylvestrum v. eodem q. 1. collegium sic definitur: (Est congregatio, quam ad minus tres facere possunt.) Nam (addit) duo faciunt congregationē, collegium tres, populum decem, turbam plusquam decem.

1670 Distinguitur insuper collegiū a comunitate, & universitate, quòd communitas, & universitas latiùs pateat quàm collegium. Est enim communitas juxta Petrum Gregor. de Repub. lib. 1. cap. 1. num. 7. id quod & publicum, quod populo commune est, & civibus. Sumitur pro illa conjunctione unanimi, & pro illo civili corpore, quod homines commodè, & benè vivendi gratia instituunt. Vniversitas secundùm Azonē sic definitur: (Est plurium corporum inter se distantium uno nomine specialiter eis deputato, collectio.) Vide ejus explicationem, & multiplicitatem, Communitas quid sit.

Corpus & societas

tem, hujus operis initio num.5. Distinguitur etiam collegium a Societate juxta Sylvest. v. eod. num.2. quòd collegium residet in uno l. sicut ff. quod cujusque uni. at Societas morte unius socij solvitur l.adeo ff.pro socio. Distinguitur tandem collegium a corpore, juxta Tiberium Decianum tract.crimin.lib.7. cap.20. num.1. tanquam genus ab specie: corpus enim (inquit) omnes societates, collegia, universitates, patrimonium, hæreditates, & similes uniones significat: nam sicut corpus physicum plura continet membra, ita corpus morale plures continet res tanquam ejus membra: collegium autem propriè de hominibus dicitur; est igitur species respectu corporis.

Contractus cum collegio.

1671 Explicata definitione, & essentia collegij, patet 1. quod tradit Stephan. Gratian. tom.4. cap.721. num.9. scilicet contractus legitimè initos cum collegio firmiter permanere, cum gesti sint nomine collegij, quod non moritur, nec habet hæredem, sed continuò vivit in semetipso, ut habetus l. s. §. fin. ff. si quis jus dicen. non obtemp. imò est eadem universitas, licèt corpora mutentur l.si grege ff.de legat. l.peculium §. 1. ff.de legat.2. l.3.in princ.ff.de rei vindi. leg. si cum testamentum §. si petiero ff. de except. rei judic. Ex quo rectè dicunt Caldet. conf.21. & Natta conf.589.num.19.in dictis semper præteritum, præsens, & futurum esse idem. Patet 2. quod docet Romanus conf. 436.num.8.nempe collegium nihil aliud esse quàm homines præsentes, vel qui loco præsentium subrogantur. Vnde infert conf.198.num.1.quòd illa dicuntur eadem, in quibus forma non mutatur, licèt aliqua qualitas, vel accidens alteretur: & hac ratione cives omnes dici præsentes, licet in veritate aliqui sint absentes. Patet 3. quod tradit Petrus Barb.ad l.proponebatur de judic. n.29. & potest aptari collegijs, nempe licèt semper censeatur idem populus, & ijdem cives, tamen non dici eandem civitatem, si in ea mutetur gubernandi forma, ut ex Aristotele docent Alciat. lib.6.parerg.cap.17. Menoch. cons.219. n. 16. & Vaconius in juris declaratione 21. n.12. qui tamen n. 14. advertit verius dici eandem esse civitatem, & tamen non eandem esse rempublicam, propter mutatā regiminis formam.

Collegij permanentia & immutabilitas.

Civitas semper eadem.

Mutatio civitatis.

Collegiū licitū & illicitum.

1672 Collegij multiplicitas apparebit ex duplici explicata divisione. Altera est in Collegium licitum, & illicitum. Collegium licitum ex lege Solonis erat omne id quod non reperiebatur prohibitum, ut habetur l.ult.ff.de colleg.illic. Quia omne quod non est prohibitum, permissum intelligitur l. mentis §. cum quæritur ff. de procur. Collegium illicitum est omne illud quod non probatur authoritate Principis confirmatum, ut inquit tex.in l.3.§.1. ff. de colleg. illicit. Notat verò Tiberius citatus n.10. confirmatum, & consequentes licitum probari collegium, eo ipso quod appareat Principem ad illud scripsisse tanquam collegium, vel de eo mentionem habuisse, uti de collegio. Quia eo ipso censetur approbasse, si ex certa scientia id faceret. Altera divisio est in collegium laicum, & Ecclesiasticum. Collegium Ecclesiasticum est illud, quod per se, & ex vi suæ institutionis, & intentione fundatoris, constat ex parte maiori, vel pari clericorum. Collegium laicum est, quod per se, & ex sua institutione ex maiori laicorum parte insurgit. Hæc divisio, & explicatio membrorū rectè, & cohærentes sumitur ex dictis lib.1. disp.1.q. 2.ubi latè egimus de divisione Academiæ in Ecclesiasticam, & laicam.

Collegium laicum & Ecclesiasticum.

Collegiorū approbatio.

1673 Circa secundam quæstionis partem de approbatione collegij, seu authoritate, qua collegium erigi ac fundari debet, quanvis Innocent. in cap. dilecta, de excess. præd. cui non repugnat Sylv. V. collegium n. 3. videatur sentire non egere collegiū authoritate, & approbatione Principis, quarenus ait licere quòd homines cujuscumque professionis, ut grammatici, vel negotiatores, & hujusmodi possint convenire propria authoritate, & facere sibi rectorem, ac Syndicum, dummodò coeant, vel collegium faciant pro causa honesta, putà ad defensionem suæ justitiæ, & ne in suis officijs fiat fraus: & multo magis si faciant causa pietatis, vel religionis. Probat. 1. ex l.ult. ff.de colleg.illic. ubi statuitur illicitum esse collegium quod fit pro aliquo malo; ergo è contra censebitur licitum quod fit pro aliquo bono. Probat. 2. ex Bar. ad l.1. ff. de colleg. illic. ubi dicit jure communi collegia, quæ fiunt causa religionis, esse permissa l.1. ff. quod cujusque univ. ergo non indigent authoritate Principis.

Principis authoritas ad collegium.

1674 Nihilominus egere authoritate, & approbatione Principis, omne collegium, ut erigatur, & fundetur, concors est jurisperitorum sententia, quam defendunt Nicol. Losæus de jure univers. 1.p. cap.1. a n.72. Petrus Gregor. de repub. lib.18. cap.2. n. 19. Tiberius Decian. tract. crimin. lib.7. cap.20. n.3. & Alfons. de Escobar cap.6. n.8. Sumitur ex antiquissimis legibus Romanis. Nam lex Licinia lata fuit de Sodalitijs, & (ut refert Tullius pro Planc. & lib.8. epist. famil.) fuit lata contra eos, qui fecissent coitionem adipiscendorum honorum causā, ut corrumperentur suffragia. Dicta est a Licinio: fuerit autem his Licinius qui a Parthis cæsus fuit, an C. Licinius, qui anno ab urbe condita 518. fuit Consul cum Cornelio Lentulo Candino, mihi non constat. Fuit etiam lex Duilia Menenia de coitionibus lata a M. Duilio, & Lucio Menenio Tribunis plebis, anno de urbe condita 394. ut narrat Livius lib.7. Accedunt leges in corpore juris communis civilis, quibus præcipitur ne fiant

fiant collegia sine authoritate Principis. l. collegia §. in summa ff. de colleg. illicit. l. 1. & seq. ff. eod. tit. & l. conventicula Cod. de sacrosf. Eccles. in quibus Imperatores præcipiunt præsidibus provinciarum, ne patiantur esse collegia, aut sodalitia, aut conventicula aliqua, cujuscunque rei prætextu fiant, nisi accedat Principis authoritas.

Majestatis læsæ reus. 1675 Imò eam strictè prohibentur collegia sine Principis authoritate fundata, ut qui ea fecerit, judicetur læsæ Majestatis reus, perinde atque qui cœtum egerit, & templa manu armata occupaverit, leg. 2. juncta Glos. digest. de colleg. illicit. l. 1. digest. quibus permiss. & l. 1. digest. ad leg. Jul. Majestat. Et hoc tradunt Petrus Gregor. citat. num. 19. Tiber. cit. n. 5. Ludovic. Montal. tractat. de reprobi sunt Pilati art. col. 4. & Gigas tractat. de crim. læsæ Majestat. tit. Qualiter & a quibus quæstio 48. Ratio pro dicta sententia manifesta est, quia fundatio collegiorum censetur res maximi ponderis, cum esse possint collegia optima, quæ cedant in grande boni publici augmentum, vel collegia pessima, quæ magnam Reipublicæ labem, & perniciem afferant: consonum igitur fuit, ut pro collegijs excitandis postuletur authoritas, & consensus Principis, ut hic communi boni consulens, quæ sint admittenda, & quæ repellenda decernat. Argumenta partis adversæ nihil conficiunt. Ad primum fatemur licitum ex natura rei esse collegium quod fit pro aliquo bono, sed non posse fundari sine facultate Principis tale bonum intelligentis, & tale collegium approbantis. Ad secundum, Bartoli doctrinam admittimus, nempe collegia, quæ fiunt causa religionis esse permissa, sed dicimus hæc etiam exigere approbationem Principis, ut judicet de ipsorum bonitate, & utilitate.

Collegii immutatio. 1676 Circa tertiam quæstionis partem, de immutatione collegij, notandum est eam posse fieri tripliciter, 1. per destructionem, seu extinctionem collegij. 2. per translationem ipsius. 3. per reductionem seu diminutionem numeri collegarum. Quod attinet ad duo priora, scilicet extinctionem, & translationem, satis abundè a nobis discussum est lib. 2. disp. 1. tota quæst. 4. ubi egimus de extinctione, & translatione Academiarum, & omnis illa doctrina potest optimè aptari collegijs sive laicis, sive Ecclesiasticis extinguendis, & transferendis. Omne enim collegium (ut supra notavimus) universitas est. Quod Collegarum numeri reductio. attinet ad reductionem, seu diminutionem numeri collegarum, Doctor Franciscus Barreto de Figueiredo in quodam manuscripto, cui ipse, me teste oculato, subscripsit, sic ait. Quanvis in collegio ex præscripto fundatoris detur certus, ac præfixus numerus collegarum, tamen collegium non potest in se continere plures, quam qui ex redditibus sustentari queant. Unde de numero ampliori detrahendum est usque ad numerum proportionatum redditibus. Hoc (inquit) procedit in religiosis, item in præbendis Canonicalibus, ita ut numerus dignitatum, & canoniatum a Sede Apostolica confirmatus diminuatur per solum Episcopum, & Capitulum decrescentibus fructibus. Confraternitas Misericordiæ non acceptat plures pauperes, quàm eos, quibus ex redditibus potest succurrere. Xenodochium similiter non admittit plures hospites, & ægrotos, quanvis habeat præfixum numerum. Nulla datur obligatio vendendi ad hunc effectum bona immobilia, ex quibus provenione redditus. Adverte hoc procedere data penuria, et vivere commodò non sufficit: Crescentibus fructibus deveniendum est ad antiquum numerum præfixum. Collegæ legitimè recepti non poterunt ob dictam penuriam expelli: sed collegium non tenebitur ad respondendum illis, nisi solis fructibus perceptis: reliquum collegæ quærent, vel è collegio egredientur, salvo jure collegiaturæ, ut possint redire, cum collegium devenerit ad pinguiorem fortunam. Hæc dispensatio non eget authoritate; necessitas enim secum affert dispensationem. Hæc citatus Doctor, sed Lusitanis verbis, quæ Latinitate donavimus. Procedit (ut credo) resolutio excludens authoritatem, quando penuria indubitata est: si enim de illa detur aliqualis dubitatio, recurri debet ad supremum Principem. Ideo in collegio Purificationis, quando collegæ, qui juxta mentem fundatoris, statut. 3. par. cap. 1. debebant explere numerum quinquaginta, ad dimidietatem reducti sunt, accessit diploma Pontificis, qui talem reductionem decrevit, ac stabilivit.

1677 Pro coronide quæstionis observa, collegium legitimè fundatum, & constitutum posse uti peculiaribus signis, & insignibus. Collegiorum insignia. Collegia (inquit Tiberius citat. num. 9.) quæ olim permittebantur, ferebant vexilla in pompis, ut legitur apud Vopiscum in Aureliano Cæsare, cum ejus triumphum Romæ, de Tetrico, & Zenobia describit, & apud Trebellium Pollionem in Gallieno, cum decennalia pro eo habita recenset. Quæ vexilla etiam hodie ab his collegijs, in processionibus, & rogationibus

ferri videmus sub insigni ejus Sancti, in cujus tutela posita sunt. Addit Augustin. Barb. tom. 1. Cod. pag. 100. col. 2. num. 4. collegium impedire posse, ne aliud suis utatur signis, & insignibus.

QVÆSTIO II.

Ad quemnam spectent collegij Purificationis ædificia, fabrica, & supellex?

1678 SVnt in hac Eborensi Academia duo, quæ eandem multùm nobilitant, magnifica collegia: alterum, quod inscribitur Matris Dei, fundatum larga manu Hectoris de Pina nobilissimi Senatoris: alterum, quod nuncupatur (Virginis à Purificatione) fundatum regia munificentia Serenissimi Henrici Cardinalis, ac Regis. Circa hoc collegium est bipartita quæstio proposita, ad quemnam pertineant ejusdem ædificia, & fabrica cum supellectili: Quod attinet ad priorem partem, scilicet ad quem spectent, seu cujus sint ædificia collegij Purificationis facilis, & vera est decisio: asserimus enim spectare ad collegium Spiritus sancti Societatis Iesu, cui Summus Pontifex ita univit, & incorporavit collegium Purificationis, ut constituerit Præpositum, & Rectorem Societatis collegij Spiritus sancti administratores, dominos, ac possessores bonorum collegij Purificationis, necnon Xenodochij Regij excitati pro collegis, & scholasticis ægrotantibus. Sumitur ex varijs clausulis Bullæ Gregorij XIII. expeditæ anno 1578. Iunij 13. Prima clausula: Ac propterea magis expediens fore, ut collegium Purificationis, & hospitalis ejusmodi eidem collegio Sancti Spiritus; seu Vniversitati tanquam membra suo capiti perpetuo uniantur, & incorporentur, ac ea ratione bona, & proprietates hujusmodi integra; & indivisa ad communem collegiorum, & hospitalis usum conserventur.

Collegij Purificationis ædificia & jura cujus sint.

Xenodochium pro studiosis Eborensibus.

Secunda clausula. Ita quòd liceat Præposito, Rectoribus, & Presbyteris Societatis hujusmodi pro tempore existentibus corporalem, realem, & actualem possessionem collegij Purificationis, & hospitalis, ac jurium, possessionum, proprietatum, ac pertinentiarum prædictorum, per se, vel alium, seu alios propria authoritate liberè apprehendere, & perpetuo retinere.

Tertia clausula. Necnon collegium Purificationis, & hospitale ejusmodi, collegialesque & scholares, & alias quascunque personas in illis pro tempore degentes in spiritualibus & temporalibus regere, & gubernare, cæteraque in præmissis, & circa ea quomodolibet necessaria juxta ordinationem per ipsum Henricum Regem desuper factam, seu faciendam gerere & exercere diœcesani loci, seu prædictorum Capituli, vel cujusvis alterius licentia, vel consensu desuper minimè requisitis, cum onere tamen, &c.

Quarta clausula. Salubrem directionem, conservationem, regimen, & administrationem collegiorum, & hospitalis hujusmodi, illorumque bonorum, rerum, & jurium spiritualium, & temporalium, ac qualitates, & obligationes scholarium, & capellanorum hujusmodi, necnon modum, & formam Visitationis, receptionis, admissionis, seu depositionis illorum, & tempus per quod ibidem sustentari, & manuteneri debeant, concernentia faciendi, condendi, revocandi, immutandi, corrigendi, & de novo edendi eidem Henrico Regi tunc præsuli concessam, alias in spontaneore perpetuis futuris motu proprio, & ex certa nostra scientia, ac de ejusdem Apostolicæ potestatis plenitudine tenore præsentium perpetuò unimus, annectimus, incorporamus, & applicamus, ac appropriamus.

1679 Cum igitur (ut supra numero 1676. retulimus) numerus collegarum Purificationis, diplomate Apostolico fuisset reductus ad dimidietatem, & superfuisset dimidia pars habitationum, seu cubiculorum collegij, quæsitum fuit à Doctore Petro Barbosa illius temporis oraculo, an prælati Societatis possent illa cubicula, quæ supererant, applicare vel religiosis Societatis, vel studiosis alterius facultatis in Academia ad habitandum? Respondit in manuscripto à se subscripto in hæc verba, quæ à Lusitano in Latinum idioma liber convertere: Data (inquit) & inspecta mutatione, seu reductione quinquaginta collegarum ad numerum viginti quinque facta per Gregorium XIII. in Bulla, qua concessit Præposito, Rectori, & alijs personis in ea nominatis; ut essent administratores, domini, ac possessores bonorum collegij, & hospitalis, possunt dicti Patres licitè disponere de cubiculis superstantibus, ut habitent in eis, quos illi designaverint. Hæc Barbosa, ex quibus cum evidentia infertur, data facto, vel fato extinctione formalis collegij, vel hospitalis, posse collegium Spiritus sancti integrè frui omnibus juribus, & proventibus prædictorum, tanquam dominum ac possessorem bonorum omnium immobilium, à quibus

Cubicula quæ super sunt in collegio Purificationis.

quibus illi redditus, ac proventus dimanant.

Fabrica collegij Purificationis ad quem spect.

1680 Circa posteriorem quæstionis partem de fabrica, & supellectili collegij Purificationis, difficultas est, an ad eam teneatur collegium Spiritus sancti? Videtur teneri ad utranque, & desumpto argumento ex jure communi: nam prælati Spiritus sancti erga collegium Ecclesiasticum Purificationis se habent sicut Episcopi erga suas Ecclesias; sed Episcopi tenentur ad Ecclesiarum fabricam juxta Trident. sess. 21. de reformat. cap. 4. ubi præcipiuntur juvare fabricarum redditus in usus Ecclesiæ necessarios, & utiles, prout magis expedire visum fuerit, expendi. Accedit jus civile, nam domus confiscanda debet etiam cum supellectilibus confiscari. Baldus in leg. 3. col. 3. Cod. de incest. nupt. Item domus quando venditur, alicui, ea quæ sunt in domo posita, ut perpetuo ibi sint, licet non sint affixa, cedunt emptori. Jas. in leg. final. col. 3. digest. de Constitut. Princip. 2. ex jure speciali. Nam in statutis collegij Purificationis 5. par. cap. 5. ita habetur: ¶ Ordeno & mando, que o Vicereitor, que pello tempo for, tenha cuidado de ver se ha necessidade, de concerto & reparo algum, assi no edificio do collegio, como na horta, cercas, & quaesquer outras cousas delle, & do que vit que convem, avise ao Reitor da Universidade, pera que as mande reparar, como lhe parecer. Ubi non solum loquitur de fabrica ædificiorum, sed etiam de utensilibus, & supellectili, ut innuunt verba illa, E quaesquer outras cousas delle.

Fabrica Xenodochij.

1681 Nihilominus dicendum est Collegium Spiritus sancti teneri ad fabricam ædificiorum hospitalis, & collegij Purificationis, non vero ad utensilia, & supellectilem collegij Purificationis. Ita inveni manuscriptum per Doctorem Christophorum Gillium, & Emmanuelem do Valle. Quod rectè desumunt ex Bulla Gregorij XIII. quam expedivit anno 1578. Iunij 13. ad faciendam incorporationem, ubi „ exponit onus fabricæ his verbis: Nec„ non tam hospitalis, quàm collegij Puri„ ficationis hujusmodi fabricam in suis ædi„ ficijs, & structuris necessarijs manutene„ di. Ubi fabricam limitat ad ædificia, & structuras, nec ullam de supellectili mentionem facit; ergo nostrum collegium solum tenetur ad fabricam, & non ad supellectilem.

Bibliotheca Purificationis.

Ex hac resolutione colligitur 1. quanvis collegium Purificationis habeat bibliothecam communem, non esse collegium Spiritus sancti obligatum ad eam reparandam, vel conservandam, exceptis libris, vel eorum capsis, quæ ita affixæ, aut illigatæ, sive adhærentes sint ædibus, ut ibi perpetuò positæ sint. Probatur, quia bibliotheca, id est capsæ librorum, & libri in eis contenti, exceptis prædictis, non sunt ædium, ut sumitur ex leg. quæsitum §. instructo autem fundo ff. de fundo instruct. leg. Nostrum autem collegium non tenetur ad reparandum & conservandum nisi ædificia, & structuras. Dictum est (exceptis libris, vel eorum capsis, quæ sunt affixæ, &c.) quia ista tenetur nostrum collegium manutenere, hoc est côservare, seu reparare, eo quòd sint partes ædium, ut videre est apud Rebuff. in l. ædes 245. regula 11. ff. de verb. signif. & probatur ex l. libros in §. pœn. ff. de legat. 3.

Supellect. Collegij.

1682 Colligitur 2. non teneri nostrum collegium ad reparandum, vel conservandum in collegio Purificationis mensas, scamna, scabella, cathedras, lampades, vetuta, fidelias, ollas, cacabos, stateras, catinos, scutellas, cultros, cultellos, mappas, mantilia, gotturoia, pocula, salina, & similia, nisi ex his rebus aliquæ ita affixæ, illigatæ sive adhærentes sint ædibus, ut ibi perdetuò positæ sint, quales censeo mensas in triclinio, juxta ea quæ adducit Rebuffo loco citato reg. 7. Et quanvis aliqua ex istis apponerentur in dicto collegio propter ædes principaliter, ut ibi perpetuò essent, si tamen non sunt affixa, aut illigata, sive cohærentia ædificio, nô tenetur nostrum collegium ad illa separanda, sive conservanda. Quia etiam si tunc dicantur esse ædium, tamen non dicuntur esse ædium, eo quòd sint partes illarum, sed quia sunt propter ædes, ut constat partim ex leg. Iulianus §. final. & alijs legibus sequent. digest. de action. empti & partim ex leg. cum fundus, & leg. dolia digest. de fundo instruc. leg. Nostrum autem collegium non tenetur ad reparanda, sive conservanda ea quæ ideo solum dicuntur ædium, quia sunt propter ædes. Quod ex eo deducitur, quia Summus Pontifex in Bulla unionis supradicta, quando agit de obligatione in re præsenti, post verba, fabricam collegij Purificationis, addit illa verba, In suis ædificijs, & structuris, ubi geminat verbum ædificium, sive structura. Quia vox (fabrica) ædificium, sive structuram significat etiam jure Canonico, ut videre est apud Archidiaconum in cap. unico, de reliquijs, & venerat. sanct. lib. 6. v. Fabrica vers. 1. quæ geminatio verbi restringit obligationem, efficitque ut non comprehendat illa, quæ ideo dicuntur esse ædium, quia sunt propter ædes, licèt aliàs ea esset comprehensura juxta adducta per Iason. & alios DD. ab eo citatos in leg. si quis in conscrib. Cod. de pactis.

Ædium res, & propter ædes.

Fabrica quid signif.

Nobilia & supellex colleg. Purificationis.

1683 Colligitur 3. teneri nostrum collegium ad reparandum, sive conservandum claustra, portas, claves, & seras collegij Purificationis. Probatur, quia ista sunt partes aedium, seu domus, ut habetur in leg. quaesitum §. fistulae ff. de fund. instruct. leg. & in l. fundi in princ. ff. de action. empti.

Ex dictis patet solutio ad ea quae opponebantur pro parte contraria num. 1680. ex jure communi, & speciali. Imprimis jus commune nobis non obstat: quia licèt demus in locis citatis venire simul fabricam, & supellectilem, & ad utramque dari obligationem, tamen haec non comprehendit nostrum casum, cum Pontifex solùm obligaverit collegium Spiritus sancti ad fabricam, & non ad supellectilem Purificationis. Nec obstat jus speciale statuti citati: nam clausula illa (& quaesquer outras cousas delle) intelligitur solum de rebus, quae sunt similes praecedentibus, quas idem statutum exprimit, quales sunt domus, parietes, septa, putei, canales, & aliae ejusmodi, quae sublapsae reparatione indigent: ut sumitur ex leg. final. §. cui dulcia digest. de tritico, vino, & oleo legat, & ex dictis per Filin. in capit. Sedes numero 5. declar. 3. in fine, de rescript. quem sequitur Ludovic. Gomez in cap. 2. num. 6. eodem titul. lib. 6. Et haec benè conjectatur fuisse mens Henrici fundatoris, ut sumitur ex rebus, quas expressit ante dictam clausulam, sicut ex rebus, quas testator expressit in casu §. cui dulcia. Imò ex alia generali clausula constat fuisse illius mentem restringere hanc clausulam generalem ad similia ante expressa. Nam citatum §. cui dulcia, & Doctores supra allegati dicunt haec omnia habere locum etiam in statutis. Et quidem quòd clausula illa (q[u]aesquer outras cousas) debeat intelligi de rebus attinentibus ad fabricam, & bona immobilia collegij, rectè sumitur ex communi regula Doctorum, scilicet clausulam generalem sequentem specialiter praemissam restringi regulariter ad ea quae sunt similia expressis, non ad diversa. Ita Bartol. ad l. quaestium §. penult. ff. de fun. instru. Butr. Dom. Imola, Andr. Felin. & alij ad cap. Sedes, de rescrip. in 6. ut colligitur ex eodem textu, & Clem. non potest, de proc.

Clausula generalis quomodo restringenda.

Statuta Purificationis quà dotenus ea.

1684 Verùm dato, & non concesso quòd clausula illa statuti collegij Purificationis intelligatur etiam de supellectili collegarum, ea solum injungit Rectori Academiae, ut prout judicaverit, praecipiat reparari res illas, & non statuit quòd reparentur sumptibus collegij Spiritus sancti. Quòd autem non intelligat hujusmodi sumptus, suadetur, quia statuta Collegij Purificationis non fuere condita sumpto collegio in statu, quem modò habet post unionem, & incorporationem cum nostro collegio. Nam dicta statuta non fuere condita virtute Bullae unionis, siquidem in illa non fundantur, sed fuere condita virtute alterius Bullae expeditae anno 1576. in qua fundantur, ut constat ex diplomate, quod ponitur initio statutorum. Pro qua etiam facit quòd dicta Bulla unionis fuit expedita Romae die 13. Iunij anno 1579. & statuta Purificationis absoluta fuerunt 29. Iulij ejusdem anni, proindeque mense & dimidio post expeditam Vnionis Bullam, quod tempus erat omnino requisitum, ut Bulla ad Lusitaniam perveniret, ex quo planè constat talia statuta non fuisse condita virtute dictae Bullae. Si igitur collegium Purificationis non foret unitum nostro collegio, omnes reditus, qui cum ipso fuere uniti, essent procul dubio collegij Purificationis, proindeque ex illis praeciperet Rector Academiae reparari praedictas res, & non ex reditibus nostri collegij; ergo statutum illud non intelligit reparandas esse illas res sumptibus collegij Spiritus sancti. Addo, quanvis statutum illud editum foret post dictam unionem, & incorporationem, adhuc nostrum collegium non obligari ad praedictas res. Quia non obligatur nisi ad ea, quae in dicta Bulla Gregorius XIII. illi injungit, & ipse non injungit reparationem supellectilis, sed tantum fabricae. Ad haec Serenissimus Rex Henricus in ultimo diplomate, quod expedivit anno 1580. & affertur in fine statutorum, non praecipit dari plus collegio Purificationis, quàm quod dari praecipit Gregorius XIII. in dicta Bulla unionis, & juxta hanc formam & limitationem statuta approbat. Ex quo tandem infero, quanvis demus [st]atutum illud praecepisse nostro collegio reparationem supellectilis, per tale diploma manere limitatum, imò derogatū quoad hanc partem.

Campanula sive tintinnabuli reparatio.

1685 Restat pro complemento quaestionis expedienda breviter quaestiuncula: quibus nam sumptibus reparanda sit campanula, seu tintinnabulum Purificationis, si frangatur, vel casu alio pereat? Si sermo sit de campanula, seu tintinnabulo, quod nulli parieti affixum est, sed portatur & movetur manu pulsantis, quale illud quod est in sacello, pro dandis signis, quando Missae celebrantur, mihi indubitatum est,

esse

esse reparandum collegarum sumptibus, ijs nempe quibus solet reparari supellex. Quia hujusmodi tintinnabulum non minùs recensetur inter utensilia, & adscribitur supellectili, quàm mortarium æneum, quod est in coquina: constat autem ex dictis præcipuè num. 1682. non collegij Spiritus sancti, sed collegij Purificationis sumptibus, reparari utensilia, & supellectilem. Maior est difficultas de tintinnabulo communi, quod cum sup campanili est affixum parieti, pro signo dando ad mensam, vel studium: quibusnam sumptibus reparari debeat? Nonnulli ex nostris consultoribus, me præsente, interrogati olim de hoc puncto a Rectore Academiæ, censuerunt esse reparandum sumtibus collegarum, non secùs ac utensilia, & supellectilem. Quia non invenerunt discrimen inter illud & mortarium æneum. Illis tamen statim repugnavit consultor alius, qui tunc erat primarius sacræ Theologiæ professor, censens tale tintinnabulum esse reparandum sumptibus collegij Spiritus sancti tanquam quid spectans ad fabricam collegij Purificationis, ad quam tenetur nostrum collegium. Et quidem hæc sententia est conformis, & cohærens ad ea quæ tradidimus supra numero 1681. & numero. 1683. ubi diximus spectare ad fabricam illas omnes res, quæ sunt perpetuò affixæ parietibus, seu ædificio, quia censentur partes domus leg. quæsitum §. fistulæ digest. de fundo instrum. legat. Ergo videtur spectare ad fabricam campanula, quæ cum suo campanili est affixa parieti, ut ibi sit perpetuò. Confirmatur, quia nemo negabit spectare ad fabricam templi cymbala, seu campanas, quæ sunt in turri, seu campanili adhærente, vel supereminente ipsi templo. Quamvis enim talis turris, teste Sanchez lib. 9. Matrimon. disp. 15. num. 19. ad effectum pollutionis, non veniat nomine templi, tamen ad effectum immunitatis venit in nomine, & Suarez tom. 2. Religion. tract. 1. lib. 3. cap. 9. numero 7. censetur pars templi: & quidem campanæ sunt partes turris, & consequenter templi. Sic igitur campanula affixa parieti est pars domus, & spectat ad fabricam.

QVÆSTIO III.

Quaenam ulterius lucra habeat collegium Spiritus sancti ex collegio Purificationis?

1686 Prima difficultas est, ad quem olim post finitum ædificium Purificationis, & hospitalis, spectabant accrementa, solutis debitis? Vnanimis, & vera fuit priorum illorum doctissimorum Patrum sententia, spectare ad collegium Spiritus Sancti. 1. Quia huic collegio præcipiuntur fieri restitutiones illarum rerum, quæ injustè auferrentur de præbendis pro ædificio Purificationis, & Hospitalis designatis. 2. Quia absolutis omninò ædificijs illis collegium Spiritus Sancti nihil aliud debet, quam certam summam quotannis soluendam pro sustentatione collegarum Purificationis, & pro cura pauperum Hospitalis; ergo potuit retinere accrementa illa. 3. Quia illa, quæ creverunt finito illo dupliciti ædificio, non sunt accrementa diversæ rationis, atque illa quæ hodie crescunt ex sustentatione collegarum, & cura pauperum: sed hæc sunt collegij Spiritus sancti; ergo fuerunt & illa. 4. Et a priori, nam quidquid est in collegio Purificationis, & Hospitali fundatum & radicatum est in collegio Spiritus sancti; ita ut si casu aliquo deficiant ægroti & pauperes in Hospitali, item collegæ in Purificatione, non solum reditus, sed etiam ædificia maneant penes collegium Spiritus sancti; ex eo quòd per Bullam Vnionis massa omnis utriusque fuerit unita & data collegio Spiritus sancti cum onere conferendi singulis annis certam summam Hospitali, & certam summam Purificationi; igitur quocunque tempore inventum fuerit aliquid spectare ad dictam massam, est Collegij Spiritus sancti. *Accrementa ex ædificio Purificationis.*

1687 Secunda difficultas est, an residua ex vacantijs collegiaturarum, & absentijs collegiatorum, seu quidquid non vincunt collegiati, quando vel collegiaturæ vacant, vel ipsi sunt absentes, pertineat ad collegium Spiritus sancti, an expendendum sit in opera pia? Idem procedit de vacantijs præbendarum, & absentijs præbendatorum, illorum nempe qui habent præbendam, seu capellaniam Academicam, vulgo patria. Communis, & vera fuit olim auctorum *Vacantiæ collegiaturarum.*

 & exie-

Absentia collegarum & praebendatorum. & exterorum Doctorum sententia, totum id cedere collegio Spiritus sancti, ad quod spectat. Ita censuerunt D. Gramaxus, D. Ioannes Pereyra, D. Alvarus Pacheco, D. Ludovicus Molina, & Bartholomæus do Valle., inter quos D. Pacheco testatur universalem esse morem omnium Academiarum, ut quæ supersunt ex reditibus, non expendantur in opera pia, sed cedant ipsis Academijs. Addit afferri hunc casum a Panormitano in cap. 2. de religios. domib. num. 8. Probatur, quia collegium Spiritus sancti juxta Bullam unionis, solum tenetur singulis annis conferre unicuique collegarum, & præbendatorum certam summam, juxta modum & formam statutorum, & dispositionem serenissimi Henrici: statuta autem, & serenissimus Rex statuit quod illi non fruātur vacantijs, & absentijs. Sicut igitur in hæreditatibus, si aliquid apparet, de quo testator per inadvertentiam non disposuit, cedit principali, hoc est hæredibus, & non distribuendū in legatarios, ita quidquid juxta statuta, & dispositionem Cardinalis redundat, cedit massæ principali, quæ est collegij Spiritus S.

Hospitalis residua 1688 Confirmatur, nam in redditibus Hospitalis, in quibus apparuit dan la esse residua ex defectu ægrotorum, quando non expenderentur in illos omnia trecenta millia regalium designata, expressum fuit in Bulla talia residua esse collegij Spiritus sancti cujus est massa principalis, ergo idem dicendū est de superfluis redituum Purificationis, expletis obligationibus juxta Bullas, & statuta. Accedit, mentem Serenissimi Henrici, quam ipse sæpe prioribus illis patribus manifestavit, fuisse, ut quidquid ex designata sustentatione cētum studiosorum scilicet quinquaginta collegarum, & quinquaginta præbendatorum, cura ægrotorum pauperum Hospitalis, item fabricarumque ædificij, nempe Purificationis, & Hospitalis, superesset, cederet in augmentū dotis collegij Spiritus S. sicut impetravit per litteras Apostolicas, atque unionem: neque in mentem illius venit, quod expenderetur in pauperes, & opera pia. Cum igitur de illo nihil in particulari disposuerit, dicendum est cedere ex natura rei collegio Spiritus S. cujus est massa principalis.

Residua ex vacantiis & absentiis praebendatorum 1689 Tertia difficultas est, Vtrum sicut ante Bullam unionis, & ante absolutum ædificium Purificationis, residua ex vacantijs, & absentijs præbendatorum, nempe Artistarum, Casuistarum, & Theologorum, expendebantur in scholares pauperes, & opera pia arbitrio Rectoris, sic in statu præsenti expendi debeant? Videtur affirmandum ex hoc unico fundamento; quia nec Bulla unionis donat illa residua Societati, siquidem illi imponit onus, ut expendat reditus illos præbendatorum, sicut & collegiatorum juxta Stat-

tuta, & dispositionem Serenissimi Henrici: nec Serenissimus Henricus visus est illa donare Societati: siquidem in ultimo diplomate, quod expedivit, morti proximus approbat omnia statuta, quæ condiderat circa capellanias Veræ Crucis, & S. Ioannis, in quantum non repugnarent illi ultimo diplomati: & unum ex Statutis Veræ crucis §. No cabo, ita habet:

¶. E o que montar nas multas das Missas & lições com qualquer outro crecimento, que da venda da dita capella ouver, & entre vallos das capellanias, do tempo que estiverem por proverse, tornarà à dita arca: & o Reitor mandarà dizer as Missas, & despender o demais pelos estudātes pobres, ou outras obras pias, &c. Et cum hoc statutum non repugnet ultimo illi diplomati, per illud censetur approbatum.

1690 Nihilominus hujusmodi residua pertinere, in hoc præsenti statu, ad collegium Spiritus S. affirmavit Ludovicus Molina in quadam sententia manuscripta, quam ego legi. Et meritò: quia mulctæ illæ ex absentijs lectionum non sunt pœnæ, sed sunt res, quas non vincunt præbendati, ut constat ex §. Cada hum, ubi sic habetur: ¶ E faltando a algũa lição, não sendo impedido por tal enfermidade, que não possa ir às escolas, será apontado pelo Vicereitor, conforme às lições que perder, pro rata do que vem a cada lição. Ex quibus sequitur esse accrementa, quod manifestè colligitur ex §. No cabo, ubi sic: ¶. E o que montar das multas das lições, com qualquer outro crecimento, que da venda da dita capella ouver. Cum verò juxta Bullam unionis, omnia accrementa, solutis oneribus, cedant massæ principali, mulctæ illæ ex absentijs etiam massæ principali cedunt, & sunt collegij Spiritus S. *Mulctae ex absentiis non sunt poenae.*

2. Quia Pontifex omnes reditus Capellaniarum extinctarum, & reditus Purificationis concessit Cardinali Henrico, ut ipse ad arbitrium posset eos distribuere inter nostrum collegium, collegium Purificationis, Xenodochium, & alia collegia, quæ decreverat condere ipse Cardinalis, quorum loco instituit præbendas quinquaginta, scilicet Artistarum, & Casuistarum, qui extra collegia degerent. Deinde Cardinalis in ultima impetratione nihil aliud intendit circa distributionem redituum, quàm quod in Bulla Pontificis expressè, vel tacitè continebatur: continebatur autem quòd omnia superstantia, expletis oneribus, forent nostri collegij. 3. Quia non apparet maior ratio, ob quam Cardinalis vellet ut omnia residua Purificationis, & Hospitalis, essent nostri collegij, in augmentum dotis, & non residua illa præbendarum: constat autem (ut supra ostendimus) voluisse, quòd residua Purificationis, & Hospitalis essent collegij nostri. 4. Quia Societas post Bullam unionis est in possessione legi-

legitima omnium prædictorum redituum sub prædictis oneribus, & post res per dictam Bullam mutatas est in possessione non solvendi dictas mulctas, seu vacantias; ergo etiam in dubio (cum in dubio melior sit conditio possidentis) non teneretur eas solvere.

Ad fundamentum pro parte affirmativa dicimus, per Bullam Vnionis, tacitè applicari residua illa Societati, quatenus per illam ex natura rei cedunt Societati omnia residua, solutis oneribus in Bulla expressis, si Cardinalis post illam nihil in contrarium disposuisset circa talia residua: cum verò Cardinalis post dictam Bullam, rebus sic in alium statum transeuntibus, nihil circa residua illa, in contrarium disposuerit, præsertim videns nostrum collegium accepisse omnia in augmentum dotis, sequitur ex tunc mansisse derogatum citatum statutum: nec per ultimum diploma recepisse vigorem, quia Cardinalis per illud solum intendit approbare, quæ in suo vigore permanerent juxta præsentem rerum statum.

Absentia & vacantia tempore pestis.

1691 Quarta difficultas est, an residua ex absentijs, & vacantijs collegiatorum, & præbendatorum tempore pestis, sint Societatis? Quod attinet ad absentias collegiatorum, patet quid dicendum sit, ex 4. parte Statut. cap. 7. ubi sic disponitur: ¶ Ordeno que acontecendo (o que Deos não permita) aver na cidade de Evora peste; ou outra qualquer doença contagiosa, de que communmente causa morte, em tal caso os Collegiaes possão absentarse do collegio, pedindo primeiro licença ao Reitor da Vniversidade, & querendo alguns delles ficar no collegio, venceram sua porção, posto que no mesmo tempo não aja lições na Vniversidade; & o Reitor della lhe ordenará pello mesmo tempo algum exercicio de letras, em que commodamente se aproveitem. Vnde cum solum excipiat præsentes in collegio ut vincant suas portiones, clarum manet reliquos non vincere, proindeque residua ex absentijs & vacantijs, juxta doctrinam supra traditam spectare ad collegium Spiritus Sancti.

Præbendæ sen capellani tempore pestis.

1692 Maior est difficultas de præbendatis, seu Capellanis Academicis, an tempore pestis quod ex absentijs & vacantijs non vincunt, spectet ad collegium Spiritus sancti? Pro parte negativa facit, quòd Rex Henricus quodam diplomate disposuit ut illa residua distribuerentur in capellanos pauperes, vel scholares pauperes; & suo ultimo diplomate approbavit omnia statuta quæ condiderat, & omnia diplomata, quæ expediverat, in quantum suo illi ultimo non repugnarent. Nihilominus affirmandum est cum citato Molina, qui pro hac parte allegat Doctorem Grammaxum. Fundatur ijsdemmet rationibus, quibus nititur resolutio difficultatis tertiæ, & præcipuè sumitur ex hoc, quia videtur Rex Henricus non potuisse disponere de bonis illis juxta Bullam Vnionis, nisi in sustentationem capellanorum, non applicando illa alijs pijs operibus: & quidem Regis intentio post illam mutationem rerum fuit, quòd omne genus residuorum cederet in augmentum dotis nostri collegij, ipsique cederet. Nec obstat ultimum diploma, quia per illud Rex non intendit approbare aliquid statutorum vel diplomatum quoad dispositionem de residuis, sed solùm quoad modum in illis servandum. Rerum enim status post Bullam Vnionis, & possessionem, in qua jam erat nostrum collegium, aliud non permittebat. Et per hoc manet satisfactum fundamento partis negativæ.

QUÆSTIO IV.

Quænam ulterius onera subeat collegium Spiritus sancti ex collegio Purificationis?

Sacelli Purificationis ornatus, & suppellex.

1693 PRima difficultas est, an nostrum collegium teneatur suppeditare sacello Purificationis paramenta, ornamenta, cæteraque omnia requisita, ut collegæ sacerdotes in illo Missas celebrent? Videtur affirmandum ex ijs, quæ de oneribus impositis per Gregorium XIII. refert noster Emmanuel do Valle in quadam sententia sua manuscripta, his verbis. Bulla unionis (inquit) Gregorij XIII. data die 13. Iunij, anni 1579. in qua tota obligatio, qua collegium nostrum tenetur collegio Purificationis, & ejus collegis, præter summam duorum millium, & quingentorum aureorum, solum imponit nostro collegio obligationem manutendi fabricam collegij Purificationis in suis ædificijs, ac structuris necessarijs, ac suppeditandi collegis paramenta, & ornamenta, cæteraque omnia pro Missis per ipsos celebrandis necessaria. Videtur igitur ex Bulla Pontificis sentire nostrum collegium teneri ad omnem dicti sacelli supellectilem, & reliqua necessaria pro dictis Missis celebrandis.

Missæ collegarum ubi celebranda.

1694 Nihilominus tenenda est sententia negativa, cui olim subscripsit Doctor eximius Franciscus Suarius mense Iunio, anno 1609. ut ego vidi. Fundatur, quia nostrum collegium satisfacit illi oneri imposito per Pontificem suppeditando collegis in templo Spiritus sancti omnia necessaria ad Missas celebrandas; nec datur principium ex quo probetur teneri ea suppeditare in sa-

cello Purificationis. Imò videtur fuisse mens Serenissimi fundatoris, ut ea suppeditarentur dicto loco. Nam Statuto par.3.cap.22. ¶ Ordeno que cada hum dos Collegiaes, que forem sacerdotes, sejaõ obrigados a dizer cada somana hũa Missa na Igreja, ou capellas do collegio do Espiritu sancto, pella alma, & intençáo do fundador. Item in eadem 3.p. cap. 20. ¶ Ordeno, & mando que todos ouçáo cada dia Missa na Igreja do Espiritu sancto. Item in a. Bulla Gregorij XIII. etiam dicitur Missas celebrandas esse pro fundatore in templo collegij Spiritus sancti. Ergo nostrum collegium satisfacit suppeditando illa necessaria in dicto templo. Nec aliter sensisse nostrum Emmanuelem do Valle, dicendum est.

Missarum onus ex vacantijs & absentijs.

1695 Secunda difficultas est, an teneatur, & ad quas Missas teneatur collegium Spiritus sancti pro residuis, quæ illi proveniunt ex vacantijs, & absentijs tum collegarum, tum capellanorum? Pro parte affirmante nostrum collegium ex residuis illis acceptis teneri ad Missas, quas collegæ & præbendati sacerdotes si illa vincerent, tenebantur celebrare, & idem est de non sacerdotibus obligatis ad psalmus, facit 1. quia Bulla unionis non liberat collegium a tali onere: siquidem uniens omnes illos reditus, & bona cum oneribus ibi expressis, addit; modo & forma ad hoc per eundem Henricum Regem præscriptis, & præscribendis. Constat autem serenissimum Regem per statuta, & diplomata antecedentia injunxisse nostro collegio celebrationem talium Missarum, quando præbendati non vincerent; & hæc morti proximum ultimo diplomate confirmasse. Facit 2. quia portiones illæ collegarum, & reliquorum præbendatorum, in quas nostrum collegium succedit ex illorum absentijs, & vacantijs, habent annexum illud onus Missarum, & psalmorum, ut constat ex Bullis Pauli IV. & Pij IV. item ex diplomatibus & statutis regijs: ergo tale onus ad nostrum collegium transit, juxta illud, Res cum suo onere transit. Cap. ex literis de pignor. & cap. si quis laicus 16. q. 1. Et quidem consentaneum est, quòd sicut collegium habet commodum, subeat incommodum, juxta regulam, Qui sentit onus, & reg. Ratio nõ congruit, de reg. jur. in 6. & l. unica § pro 2. C. de caduc. tollen. ubi Bald. ait habere (Onus simul inhærens transit in successorem eorolumentis quod habebat onus annexum. Facit 3. epistola, quam P. Leo Henriques scripsit de hac re ad P. Emmanuelem de Sequeira tunc temporis Rectorem Collegij, in qua sunt hæc concepta verba. ¶ ElRey D. Henrique assentou que todos os sobejos do partido fossem pera a Companhia, & por isso não ha porque disso façáo escrupulo. As Missas com tudo queria S. A. que se dissessem todas, & das mul-tas dellas tivesse o P. Reitor a cargo mandalas dizer, de modo que nenhuma ficasse por dizer.

Residua sine onere ad Collegium.

1696 Nihilominus pars negativa tenenda est, scilicet non teneri nostrum collegium ad illas Missas celebrandas, vel faciendas celebrare, nec ad recitationem Psalmorum. Hujus sententiæ fuit olim P. D. Nicolaus Godinho, cui subscripsere DD. Franciscus Suarez, Franciscus Pereyra, & Fráciscus da Veiga. Fundatur, nam virtute Bullæ unionis quæcunque residua ex vacantijs, & absentijs sunt collegij Spiritus sancti siquidem omnis massa redituum, ex quibus solvuntur, fuit unita, & coalescens in unum corpus data nostro collegio, cum solo onere solvendi dictas portiones, curãdi ægrotos in Hospitali, & manutenẽdi fabrica tũ Purificationis, tũ Hospitalis: fuit enim mẽs serenissimi Hẽrici, ut per hoc quidquid accresceret, cederet in augmẽtũ dotis collegij nostri sine ulla diminutione. Quæ mens satis patet ex Statut. p.2.cap.4. ubi præcepit collegæ, qui tempore ingressus habuerit plus quàm centum aureos redituum, restituat nostro collegio quidquid ratione collegiaturæ acceperit, vel insumpserit: ergo residua illa manent penes nostrum collegium sine onere Missarum.

Explicatur, nam residua illa non veniunt ad nostrum collegium a collegis, & præbendatis, seu portionistis tanquam hæreditas, quæ ab illis ad nos veniret, ut dicamus eos fructus afferre secum obligationem Missarum: sed Pontifex immediatè illos univit, incorporavit, & dedit nostro collegio cum solis supra dictis oneribus in Bulla expressis: unde quanvis illi fructus subeant onus Missarum, quando habent rationem portionum, & veniunt ad præbendatos, tamen quando non sunt illorum, ut te[...] non sunt, quando illos non vincunt, nullo modo subjiciuntur tali oneri.

Distributiones fructuum non assistentibus.

1697 Confirmatur 1. nam fructus canonicatus, cui fuit impositum onus pensionis, quando canonicus eos non vincit, sed distribuuntur in Capitulares, qui assistunt divinis Officijs, Cap. 5. statuimus, de clericis non residen. non manent penes illos cum onere, ut videre est apud Navarrum lib. 3. consil. tit. de præbendis cons. 49. quia tales fructus eo modo, quo assistentes illos acquirunt, non habent tale onus: ergo similiter quanvis portiones præbendatorum habeant onus Missarum quando per illos acquiruntur, tamen non habent tale onus, quando non acquiruntur per illos, manent penes nostrum collegium. Onus enim non fuit impositũ illis quomodolibet acceptis, sed solum acquisitis tanquam portionibus.

Confirmatur 2. nam si Rex Henricus decerneret, ut darentur pauperibus, vel fabricæ Ain

cade-

cademiæ quidquid portionistæ non vincerent; nulla alia facta declaratione (eo modo, quo Trident. sess. 6. in reform. cap. 1. & 2. jubet ut qui non resederint in suis ecclesijs certo tempore, pro rata restituant certam summam fructuum fabricæ ecclesiæ & pauperibus) nemo diceret tales pauperes manere obligatos ad Missas & Psalmos portionistarum, seu residua illa secum deferre tale onus; ergo similiter dici nequit nostrum collegium ea habere cum tali onere.

1698 Ex dictis facilis est solutio fundamentorum pro parte contraria. Ad primum negamus assumptum, dicimus enim per illam liberare nostrum collegium a quibuscunque alijs anteactis oneribus, & solum teneri ad illa quæ ibi exprimuntur: & hanc fuisse mentem Cardinalis, ut ostendimus, proindeque per illam mansisse derogatum illud statutum: Aliter omnia residua ex vacantijs, & absentijs distribuenda adhuc forent in Missas, pauperes, & alia pia opera juxta dispositionem antiquam, quod nemo dicet. Ad secundum negamus residua illa transire ad nos cum illo onere Missarum: quia illa (ut ostendimus) nullo modo ad nos transeunt a præbendatis, postquam in illis factæ fuerunt portiones, sed a nobis non egrediuntur, quandiu præbendati non vincunt, proindeque in nobis manent sine illo onere. Ad tertium ex Epistola Patris Leonis, quæ videtur magis urgere, respondemus verba illius esse intelligenda de illis Missis, quas per informationem signatoris, vulgo apontador constiterit non dixisse præbendatos, tempore quo vincebant portiones: ob quam causam, cum essent mulctati, & puniti juxta statuta, volebat Rex ut ex his mulctis pœnalibus dicerentur Missæ. Et hunc esse germanum sensum patet ex illis verbis epistolæ (& das multas dellas) hoc est ex pœnis pecuniarijs, quæ præbendatis fuerint impositæ. Et est interpretatio conformis statutis Veræ crucis §. 13. & statutis S. Ioannis §. 14.

Mulctæ pœnales pro Missis.

1699 Tertia difficultas est, an si contigerit imponi jussu Pontificis aliquod subsidium reditibus Ecclesiasticis, hoc detrahendum sit pro rata a quinque millibus aureorum, quos collegium Spiritus sancti solvit Purificationi, Hospitali, & portionistis, vulgo do partido: an totum solvendum sit a collegio Spiritus sancti? Pro hoc ultimo videtur stare ratio illa, scilicet, quia Bulla unionis præcipit illam summam integrè solvere absque ulla exceptione. Cæterum primum dicendum est cum D. Ludovico Mulina, & D. Petro Barbosa, qui de hoc dubio fuere consulti, nempe, detrahendum esse pro rata subsidium illud ex quinque millibus aureorum. Probatur nam subsidium imponitur omnibus reditibus Ecclesiasticis, quos unusquisque habet, videlicet ut ex centum solvat quinque: sed illa quinque millia aureorum sunt reditus, qui pertinent ad Purificationem, Hospitale, & portionistas; ergo ex illis detrahendum est subsidium pro rata, sicut etiam suum peculiare detrahendum est de reditibus collegij Spiritus sancti.

Subsidiū impositū reditibus collegiorū

1700 Nec sic detrahi de illis aureis est nostrum collegium extipere, sed solvitis integrè sine exceptione talibus aureis; est illum cui debetur subsidium, capere authoritate Pontificis partem, quæ ad se attinet. Confirmatur 1. nam quando evenerit ut imponatur subsidium omnibus reditibus ecclesiasticis, v. g. ut Rex sextam partem acquirat; si aliqui reditus sint obnoxij pensioni, ex tali pensione tanquam parte redituum detrahenda est sexta pars, non obstante Bulla habente clausulam, quòd absque ulla exceptione beneficium solvat talem pensionem. Quia hoc non erit excipere ad solutionem integram, sed erit solvere integrè pensionem, ex qua Rex capit authoritate Pontificis sextam partem: Videatur Gigas tract. de pension. q. 59. Confirmatur 2. nam si in aliquo prædio sit consignatus census, ut nempe solvat tot modios tritici, vel talem summam pecuniæ, esto in contractu censuali addatur, quòd absque exceptione talis summa solvatur, si Rex imponeret tributum, ut unusquisque ex suis omnibus reditibus solveret decimam partem, in tali eventu detrahenda esset decima pars census, ut veniret ad Regem. Quia tunc dominus prædij non exciperet de solutione, sed integrè solveret, & Rex acciperet decimam a domino census, sicut acciperet ab alijs dominis redituum. Quare si non poneretur alia clausula fortior expressè, qua dominus prædij obligaretur accipere in se illud onus tributi, semper de censu detrahenda foret illa decima pars ad Regem: Pius V. in motu proprio, quem expedivit super contractibus censuum, prohibuit tales clausulas in illis ponere.

Pensio beneficij a solvendo subsidiū.

Census impositum tributis.

Ex dictis satis probata, & confirmata manet nostra resolutio, & satisfactum rationi dubitandi pro parte opposita. Quia satis ostendimus collegium Spiritus sancti adhuc solvere suum onus, nempe illa quinque millia aureorum absque exceptione.

1701 Quarta difficultas est, Verum salaria officialium collegij Purificationis scilicet medici, tonsoris, & aliorum detrahenda sint ex omni summa; nempè duobus millibus & quingentis aureorum, ita ut collegium Spiritus sancti ad illa concurrat ex residuis suis vacantiarum, & absentiarum? Pro parte negativa, scilicet non teneri nostrum collegium concurrere ex suis vacantijs & absentijs, facit 1. quia nostrum collegium ad nihil amplius tenetur in ordine ad personas collegarum, quàm ad solvendum residentibus sin.

Salaria officialiū Purificationis a quo detrahenda.

singulis quinquaginta aureos, ergo non residentes non obligatur; ergo salaria detrahenda sūt ex solis portionibus residentium. Facit 2. quia Societas in bonum collegij Purificationis impetravit a Pontifice reductionem numeri collegarum ad dimidietatem, in qua reductione nostrum collegium manifestè amisit mille aureos quotannis, qui provenire illi debuerant ex vacantijs 25. collegiaturarum, quia collegæ juxta qualitates a Rege postulatas, non poterant accedere nisi ad dimidietatem numeri olim præfixi; ergo non videtur consonum, quòd ex paucis vacantijs, & absentijs, quas voluit habere, concurrat ad salaria.

Onus debet sentire qui sentit emolumentum.

1701 His non obstantibus, tenenda est pars affirmativa, quæ fuit olim sententia manuscripta Doctoris eximij, & Doctoris Francisci Dias, cui subscripserunt. Fundatur 1. nam postulat æquitas, ut qui sentit emolumentum, patiatur onus. l. secundùm naturam ff. de reg. jur. & Reg. qui sentit. in 6. ubi Glos. sed collegium Spiritus sancti sentit emolumentum ex vacantijs, & absentijs; ergo ex illis patiatur onus contribuendi ad dicta salaria, æquum est. Fundatur 2. nam si oppositum esset verum, collegis, quin accresceret portio, accresceret onus, in tantum, ut multiplicatis casu vacantijs, & absentijs, illis duplicaretur onus, & quandoque pro nocentibus absentibus paterentur innocentes præsentes, nostrumque collegium locupletaretur cum aliena innocentium jactura, quod est contra æquitatem l. nam hoc natura ff. de condict. indeb. de quo Anton. Gomez 1. tom. cap. 10. a n. 43. Fundatur 3. quia portio vacans, & accrescens possidetur eodem jure & modo; quo possidetur principalis portio: atqui portio principalis & totalis collegarum habet hoc onus cōcurrendi ad dicta salaria; ergo hoc onus dari debet in portionibus vacantibus, & in eis quæ sunt absentium. Ad quod citari solet tex. in l. si mihi & tibi in prin. ubi Ias. n. 7. communem dicit leg. 1. l. si in testamento ff. vulgari & pupill. cum his quæ Padill. in l. voluntas n. 29. C. fideicom. & optimè Gutier. in repetit. l. ultimæ C. quando non peten. p. 5. a n. 52.

Portionibus ... datur jus accrescēdi.

1702 Fundatur 4. quia licèt in contractibus non detur locus juri accrescendi, ut post alios asseruerunt Gomez tom. 1. cap. 10. & Gutierr. loco citato, tamen portiones illæ, quæ quasi accrescunt, vel aliter acquiruntur, transeunt cum suo onere & simili modo, quo antea: pro quo est bonus textus in l. unica §. pro s. C. de caducis tollen. ibi (simili modo manere apud eos a quibus sunt derelicta:) & ibi (omnes personas, quibus lucrum defertur, eas lucrum sentire.) Fundatur 5. quia non plus debet operari (ut ita dixerim) fictio in casu ficto, quàm veritas in casu vero, ut apud omnes in confesso est; sed portiones vacantes, & portiones absentium sunt velut fictæ, portiones actuales sunt veræ; ergo si hæ habent onus ad solvenda salaria, etiam illæ. Facit regula juris. Res transit cum suo onere, ad tertium possessorem Cap. Pastoralis, de decimis. Facit etiam cap. cum omnes. de constit. ubi præcipitur servari æqualitas inter portiones, quæ accrescunt inter antiquos & modernos. Iuniones in perceptione fructuum tam præbē datum, quàm vincatum coæquetis antiquis.

Rationibus in oppositum factis n. 1700. satisfit unica solutione, scilicet, quamvis ex vacantijs, & absentijs pro rata detrahantur salaria, nunquam nostrum collegium solvere plus quàm statutum per Bullam unionis. Quia ante Bullam reductionis numeri, solvebat unicuique ex quinquaginta collegis quinquaginta aureos, & post reductionem, solvit unicuique ex viginti quinque, aureos centum. Quod autem collegium in reductione illa multum amisit, per accidens est, & hanc jacturam sponte subijt, & a Pontifice petijt.

Becalia & tunicas laciniosas vulgo oppas.

1703 Quinta difficultas est, quibus sumptibus collegæ habere debeant becalia, & tunicas laciniosas, vulgò oppas. Olim in quadam consultatione, ubi etiam Patres consultores, & actu legentes, nempe P. Couto, P. Godinho, P. Abreu, P. Gaspar Gomez, P. Ioannes Alvares, & P. Balthazar Alvares, difficultas proposita sic decisa est, unanimi omnium consensu, scilicet collegas jam receptos, qui in collegio versantur, debere provideri becalibus, & tunicis laciniosis ex suis designatis portionibus juxta modum, qui potior Patri Rectori videbitur. Nam hæc fuit una ex causis, ob quas, diminuto collegarum numero ad dimidietatem, portiones in duplum creverunt. Verùm diminutionis illius virtute nullam dari obligationem conferendi becalia, & oppas ex portionibus, illis qui de novo ingrediuntur. 1. Quia hoc non fuit propositum Patriarchæ ad effectum prædictæ diminutionis. 2. Quia hujusmodi provisio non est secundùm morem aliorum collegiorum, imò nec aliquorum monasteriorum regularium, in quibus tyrones ingredientes inter alia afferunt suos habitus. 3. Quia ratio postulat, ut qui nondum est de corpore alicujus communitatis, ejus bonis non fruatur. 4. Quia esset notabile incommodum collegij, si ex portionibus detraherentur tot sumptus, nempe ad emendas tot oppas, & becalia; cum sint multi, qui per totum anni decursum inter collegas referuntur. 5. Quia hæc dispositio est juxta statutum part. 3. cap. 6. ubi sic: ¶ Nenhum dos Collegiaes que for admitido pera estudar no collegio será recebido nelle, sē que leve a roupa, vestido, livros, & tudo o mais que lhe for necessario, a juizo do Reitor da Universidade.

1704 Sex-

Portionū supplendarum obligatio.

1704 Sexta difficultas est, utrùm si radix illa nostro collegio unitá, ex qua promanant reditus ad portiones collegarum, & aliorum præbendatorum casu aliquo diminuatur, vel omninò pereat, portiones illæ diminuendæ, vel omninò extinguendæ; an verò nostrum collegium teneatur in tali casu de suis bonis illas supplere? Pro hac ultima de obligatione supplendi, facit hæc ratio, quia nostrum collegium habet emolumenta ex testa- tis, ut supra vidimus; ergo debet etiam teneri ad supplendos defectus, juxta regulam (Qui sentit onus sentire debet & commodum, & è contra.) Nihilominus in tali casu non teneri nostrum collegium ad tale supplementum, sed portiones illas esse diminuendas, vel omninò extinguendas pro ratione diminutæ, vel ablatæ radicis, judicarunt Doctor P. Alvarus Pacheco, & Doctor Petrus Barbosa, in sententia, cui subscripserunt.

Ecclesia gaudet beneficio minorum in integrum.

1705 Fundatum, quia citata regula non intelligitur de minoribus, & Ecclesijs: nam in contractibus, & quasi contractibus, cum Ecclesia fungatur jure minoris, debet illæsa servari, ut habetur cap. 1. & 2. de restit. in integr. in 6. & ita textus & Doctores, qui tractant de hac materia, dicunt minores posse contrahere in suum emolumentum, non verò in suum detrimentum. Et idem procedit de contractibus, vel quasi contractibus, quos inierint Ecclesiæ, & sic in unione, quæ facta est nostro collegio, cum prædictis oneribus. Fundatur 2. nam quando applicantur certa bona cum onere conferendi certam rem, intelligitur quòd res illa debeat conferri ex reditibus bonorum applicatorum, arg. l. 3. in prin. ff. de tritico, vino, & oleo legat. Vnde sequitur non dari obligationem solvendi nisi ex dictis reditibus quousque se extenderint, & nullam esse obligationem solvendi de suo l. nomen debitoris §. penult. ff. de legat. 3. & consequenter deducitur, quòd si bona evincantur, vel eorum fructus quoquomodo diminuantur, onus super illis impositum proportionaliter diminuetur. l. forma §. illud ff. de censib. l. 2. Cod. de alluvionibus, & in terminis Panorm. cap. nisi essem num. 10. de præben. Roman. cons. 369. à num. 31. Vnde manet inutile disputare, sitne hoc contractus innominatus, an donatio sub modo. Quia in utroque militat principium allatum. Mihi probabilius videtur esse donationem sub modo. Cap. verum, de condit. appos. Siquidem contractus super spiritualibus, vel annexis spiritualibus, sunt prohibiti. Et ex hoc fundamento, sed præcipuè ex primo manet satisfactum rationi dubitandi pro parte opposita.

✠

QUÆSTIO V.

Qualiter se habeant statuta, & privilegia collegiorum.

Statuta collegiorū a quo condenda.

1706 Expeditis ijs, quæ constituunt collegium materialiter acceptum, qualia sunt ædificia, fabrica, & annui reditus pro collegijs alendis, sequitur ut expediamus ea quæ pertinent ad collegium sumptum formaliter, qualia sunt statuta, & privilegia. Prima difficultas est, quisnam possit condere statuta collegiorum? Resolutio hujus difficultatis pendet à decisione illius quæstionis, quæ est 2. in disp. 1. lib. 2. hujus operis; Quisnam possit condere statuta Academiæ; quæ cum in loco citato, à nobis latè profligata fuerit, ex ibi decisis hic leviter expedietur. Igitur pro comperto habetur non sufficere ad statuta collegiorum condenda jurisdictionem non supremam, nisi accedat privilegiū Principis, vel recepta consuetudo. Patet, nam potestas legislativa, utpote inter omnes præcipua, totaliter secundum se residet in supremo Principe; ergo si ab illo non emanet, vel privilegio, vel consuetudine legitimè præscripta, non sufficiet quæcunque minor jurisdictio. Ex quo deducitur collegium quod est perfecta communitas, prout hæc reciprocatur cum universitate, posse ex privilegio, vel consuetudine condere statuta, seu leges municipales, ut habetur §. constat Instit. de jure natural. & ex l. leges C. de legib.

Collegia in quasi possessione condendi statuta.

1707 Maior est difficultas, utrùm de facto, spectato jure communi, collegium, & quæcunque alia perfecta communitas, seu universitas per privilegium sit in possessione condendi statuta? Videntur negare Suar. de leg. lib. 4. cap. 6. num. 13. & Palaus de leg. disp. 1. punct. 25. §. 2. num. 11. Affirmandum tamen est cum communi Iuristarum, Bart. in l. omnes populi num. 6. de just. & jure, Bald. in l. 2. num. 3. C. de constit. Menochio cons. 28. n. 20 Alex. consil. 177. col. 2. vol. 2. & in multis alijs, quos citavimus num. 162. Habetur ex jure Canonico cap. ex literis, de constitut. ubi Pontifex supponit legitimè fuisse factum quoddam statutum à collegio artium liberalium Academiæ Parisiensis. Item ex civili l. omnes populi, de just. & jure l. 1. C. de emancip. liber. l. prohibere §. planè ff. quod vi aut clam. l. fin. C. de colleg. illicit. Facit quod lib. 3. disp. 4. q. 2. num. 1319. tradidimus de potestate Doctorum. Resolvimus enim cū Stephano Daoyz v. Doctor.

n. t.

n.1. ex d.cap. ex litteris Doctores legentes facere collegium licitum, & approbatum: ex quo deduximus posse facere statuta, & ea quæ sunt Vniversitatis. Probatur, nam supremi Principis, in se tanquam in fonte habentis potestatẽ legislativam est collegium, sicut & aliam universitatem condere; igitur ubi primum collegium, Principe approbante, erigitur, si Princeps nihil juris sibi expressè reservet, in ipsa approbatione virtute continetur, ut omnia jura universitatis, & privilegia habeat l. 1. §. quibus ff. quod cujusque univer. Inter quæ (ut ait Escobar cap.23.num.2.) non minimum illud est, ut possit leges sibi peculiares constituere. Aliud erit jure speciali, si vel Princeps expressè jus illud statuta condendi sibi reservet, vel in hoc aut illo regno contraria consuetudo vigeat, vel fundatores collegiorum aliud ex licentia Principis statuant.

Statuta Purificationis.

1708 Secunda difficultas est, quis possit in Collegio Purificationis statuta condere, vel condita immutare? Cum Purificationis collegium, sit ecclesiasticum, solum potest accipere leges a potestate legislativa, quæ est in Summo Pontifice, tanquam in suo fonte. Vnde, Rex Henricus fundator, ut dictum Collegium erigeret, & statuta condere, anno 1576. facultatem impetravit a Pontifice Gregorio XIII. Vt autem in eis condendis cautè & maturè procederet, multa desumpsit tum ex statutis, quæ Cardinalis, & Archiepiscopus Toletanus D.F. Franciscus Ximenez condidit pro suo collegio S. Ildefonsi in Academia Complutensi, tum ex illis, quæ edidit D. Franciscus Ramires de Haro Episcopus Conchensis pro collegio S. Iacobi, quod fundavit Salmanticæ. Habemus igitur potuisse Serenissimum Henricum condere statuta Purificationis, sicut quencunque alium, cui Pontifex suas vices impenderit.

Statutorũ collegij mutatio.

1709 Maior est difficultas, quisnam hodie possit statuta Purificationis immutare? Quòd hujusmodi potestas resideat in Rectore hujus Academiæ, dummodò accedat confirmatio Generalis, vel Provincialis, decisum est in statutis par.5. cap. ult. ad finẽ, ubi sic: ¶ Porque os estatutos & decretos humanos convem, & hs muitas vezes necessario alterarse com a variedade dos tempos, outro & ordeno, que parecendo ao diante conveniente, mudar, & tirar, acrecentar, ou alterar algũa cousa de novo delles, pera melhor procederem as cousas do collegio, o Reitor da Vniversidade com aprovação do P. Preposito Geral da dita Companhia, ou do Provincial della neste Reyno, o possa fazer: & tudo o que assi fizer tenha authoridade, vigor, & effeito, que tem, & pódem ter estes por mim ordenados, & assinados: & huns & outros ey por bem, & mando que se cumpraõ, & guardem inteiramente. Quidam celeberrimus, & inclytus Doctor in Academia Conimbricensi, in quadam sententia manuscripta ita hoc statutum intellexit, ut asseruerit nostrum Rectorẽ ex vi illius posse quidem immutare, & alterare statuta Purificationis, ita tamen ut addat de novo quidquid voluerit, non tamen auferat aliquid ab statutis per Cardinalem conditis, vel ponat aliquid illis contrarium, & derogativum. Totam ratio in quia fundatur, sunt verba illa ultima (& huns & outros ey por bem, & mando que se cumpraõ) in quibus supponit Cardinalis diversitatem dandam inter statuta vetera, quæ ipse condiderat, & statuta nova, quæ Rector conditurus erat, & præcipit utraque observanda sine diminutione; ergo cum velit sua statuta vetera integrè in posterum servari, non dat facultatem ut minuantur, seu derogentur: sed solum concedit ut mutari & alterari possint per additionem.

1710 Hæc tamen interpretatio mihi videtur contra mentem fundatoris, & omninò contraria ipsis verbis statuti. Nam mens fundatoris fuit dare illam potestatem immutandi & alterandi ad bonum regimen collegij propter varietatem temporum: hæc autem varietas æquè affert ut pro bono regimine immutentur per additionem, & derogationem. Deinde in statuto citato est verbum illud (tirar) quod idem valet atque auferre: si igitur auferatur totum aliquod statutum, dicetur abrogari, si auferatur quoad partem, dicetur derogari; ergo interpretatio illa, quòd Rector solum possit immutare statuta per additionem, est contra mentem fundatoris, & contraria verbis citati statuti. Ex quibus sequitur posse nostrum Rectorem interpretari authenticè statuta Purificationis illa immutãdo per additionem, vel derogationem. Ad fundamentum contrarium respondemus verba illa (& huns & outros) intelligi de statutis antiquis & innovatis, ita ut sit sensus, tam statuta antiqua quæ manserint immutata, quàm statuta innovata per mutationem observentur. *Derogatio statutorum.* *Interpretatio authentica.*

1711 Pro maiori adhuc hujus potestatis immutandi declaratione rogabis 1. an virtute statuti citati possit Rector extinguere in totum, vel facere in totum aliquod statutum? Item an habeat authoritatem alterandi dispositionem Cardinalis circa numerum collegarum? Huic duplici dubio Franciscus Barreto de Figueyredo vir doctissimus, de illo interrogatus, rectè satisfecit his verbis, quæ Latinitate donamus. Potestas (inquit) alterandi, vel diminuendi non affert potestatem revocandi in totum. Et quanvis potestas illa tradatur per verba diminuendi, alterandi & mutandi, hoc influit in statuta & regimen collegij, quæ supponunt collegium jam factum: & non influit in dispositionem principalem, quæ *Abrogatio statuti.* *Numerus collegarũ.*

quæ collegium facit, vel perficit, qualis est dispositio circa numerum collegarum: Quanvis Oldradus voluerit potestatem diminuendi afferre secum potestatem per paulatinas mutationes, & alterationes deveniendi ad interitum principalis dispositionis, parum recte locutus est, nisi intelligatur in accidentibus, & non in substantialibus, aut naturalibus dispositionis. Ita Brunio de diminut. & augmento. l. jurisgentiũ §. adeo, & §. quin imò ff. de pactis.

Potestas data duobus,

1712 Rogabis 2. Vtrùm ad valorẽ immutationis factæ in statutis Purificationis requiratur omninò quòd Rector Academiæ illam faciat, & Generalis Societatis, vel Provincialis hujus regni, cui subest Rector, illam approbet, an sufficiat ad illã faciendã solus Generalis, vel solus Provincialis, quando Generalis nomine Academiam visitat? Respondeo postulari omninò quòd Rector faciat mutationẽ, & adveniat approbatio Generalis, vel Provincialis. Nam hoc postulatur tanquã forma, & exprimitur per statutũ in cõcessione talis potestatis. Et sanè quãdo confertur jurisdictio simul duabus personis, una sine altera nec potest illa uti; nec facere actum judicialem, argum. cap. eum dilecta, ubi Doctores de rescript. & idem cernitur in judicibus delegatis, & arbitris. Cum igitur Cardinalis in concessione talis potestatis requirat quòd interveniant duæ personæ in alteratione & mutatione statutorum, una sine alia nequit validè immutare. Dixi (cui subest Rector) quia mens Cardinalis fuit ut servaretur in prælatis subordinatio. Vnde hodie post factam divisionem Provinciæ, non sufficiet approbatio Provincialis Beticensis, quanvis sit Provincialis hujus regni, seu potius in hoc regno, quia jam illi noster Rector non subordinatur.

Statuta collegiorũ quomodo obligent.

1713 Tertia difficultas est, Vtrùm, & quomodo obligent statuta collegiorum, sive collegia sint Ecclesiastica, sive laica? Quidquid latè disputavimus lib. 2. disp. 2. q. 1. de obligatione, quam pariunt statuta Academiarum, potest applicari statutis collegiorum: nam omne collegium ritè erectum & approbatum est quædam universitas, seu perfecta cõmunitas, proindeq; capax rigorosæ legis. Cum igitur statuta collegiorũ sint leges humanæ, sive Ecclesiasticæ, sive civiles, ea habere efficaciam obligandi in conscientia, dicendum est cum S. Thoma 1. 2. q. 96. a. 4. Navarro in Summa cap. 23. n. 54. Valentia tom. 2. disp. 7. q. 5. p. 6. Suario lib. 3. de leg. cap. 21. num. 6. & Palao to. 3. disp. 1. p. 24. num. 2. ex illo Apostoli ad Roman. 13. Non est potestas nisi à Deo: itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt. Maior est difficultas, quomodo prædicta statuta obligẽt in conscientia? Mihi videtur obligare instar legum pœnalium, vel regularum Societatis Iesu, scilicet non obligare ad id quod immediatè disponunt, sed datã hujus transgressione, obligare ad pœnam sustinendam. Quod habere maiorem certitudinem in statutis Purificationis, constat ex p. 5. cap. ultimo, ubi sic: ¶ Mando que se compiaõ & guardem inteiramente com tal declaração, que por razão delles, nem das cousas nelles postas, & declaradas, não haja obrigação alguma de peccado, mais do que a cousa de si trouxer. Probatur, nam dicta collegia sunt partes Academiæ, quæ proinde illi se debent conformare: sed statuta Academica obligant prædicto modo, ut loco citato latè exposuimus; ergo statuta collegiorum sic obligabunt, si aliunde non constet de alia, vel majori obligatione.

Privilegia collegiorum.

1714 Quarta difficultas est, quænam requirantur, ut collegiũ Academiæ privilegijs gaudeat, scilicet ut collegium causa studiorũ erectũ subsit Academico judici; & privilegijs studij fruatur? Hanc difficultatem movet, & rectè decidit Alfonsus de Escobar cap. 35. affirmans cum Rebuffo privileg. 66. in fine si dictum collegium fuerit incorporatum (ut aiunt) studio generali, & collegiati in numero studiosorum descripti, gaudere omninò privilegijs studij generalis tam ipsum collegium, quàm singulos, manereq; subjectos in omnibus causis civilibus & criminalibus, prout cæteros studiosos, Academicis judicibus, ita ut, si collegium fuerit Ecclesiasticum, aut causa sit spiritualis, jurisdictio Ecclesiastica in collegium illud, & collegiatos exerceatur: si collegium sit sæculare, vel si causa professionem respiciat, jurisdictio Regia exerceatur. Addit benè incorporationem requiri, ut ipsum corpus mysticum collegij gaudeat privilegijs, & foro: descriptionem verò singulorum collegiatorum, ut ipsis in suis causis privatis studiosi habeantur, & privilegijs gaudeant. Vnde incorporationis omissio (addit) soli collegio: matriculæ verò omissio solis collegiatis ut singulis nocebit. Quin potiùs credit ex solo eo, quòd singuli de collegio verè sint studiosi Academici, requisitaque ut singuli expleverint; ad hoc ut in numero studiosorum habeantur, consequenter collegium; quod ex eis componitur; foro gaudere, non è contra. Differentiam assignat cap. 21. §. ultimo. Nos ad alia festinamus. Vide tamẽ quæ de matricula latè diximus lib. 5. disp. 3. q. 4.

Matricula collegiatorum.

1715 Quinta difficultas est, an officiales Purificationis, qui degunt extra collegium, quales sunt medicus, chirurgus, tonsor, & alij similes, fruantur privilegijs Academiæ, sicut fruuntur ipsi collegiati? Supponimus diplomate Apostolico, & statuto fundatoris Henrici Regis Cardinalis collegiũ

Officiales Purificationis privilegiati.

Purificationis esse incorporatum collegio Spiritus S. proindeque frui privilegijs illius, quæ sunt privilegia Academica. Igitur consulitus de proposita difficultate olim Doctor Nicolaus Gramaxus, pro parte affirmativa sententiam tulit manuscriptam, cui subscripsit. Fundamentum illius est, quia juxta factam suppositionem manet collegium Purificationis pars Academiæ, & membrum illius, igitur sicut officiales corporis Academiæ fruuntur, frui debent officiales Purificationis, quæ est pars incorporata Academiæ. Nam idem juris est de toto, ac de parte. l. quæ de tota ff. de rei vindicat. Accedit, quia medicus collegij Spiritus sancti fruitur dictis privilegijs; ergo similiter fruetur medicus Purificationis.

1716 Partem negativam consulti de hac re tenuerūt olim Doctor Gaspar Pereyra respondēs epistolæ Patris Ferdinadi Rebello, & Doctor Sebastianus de Souza, asserentes, posita adhuc illa incorporatione, officiales illos collegij Purificationis non gaudere privilegijs, quibus gaudet collegium Spiritus S. Ratio est, quia dicti officiales non possunt vocari membra, vel partes collegij ad hunc effectum. Præcipuè, quia in materia de privilegijs contra jus, utpote odiosa, nec esse, nec vocari potest privilegiatus, nisi ille cui lex specificè privilegium concedit, ita ut nulla

Privilegia sunt odiosa.

detur extensio, quam lex non faciat, juxta resoluta per scribentes in cap. 1. de constitut. in 6. & cap. in his, & cap. sanè, de privilegijs, & in l. quod verò ff. de legib. Quamvis autem medicus collegij Spiritus sancti sit privilegiatus, & collegium Purificationis per incorporationem illius privilegijs gaudeat tanquam membrum illius, tamen medicus Purificationis non est verè ac realiter membrum, ac pars collegij Spiritus sancti, ita ut possit in illo verificari quod sit medicus collegij Spiritus sancti quod necessarium erat, ut procederet privilegium, ut sumitur ex textu in cap. per exemptionem §. non autem, junctis verbis præced. de privileg. in 6. Et per hoc videtur satisfieri fundamento partis affirmativæ. Accedit quod testatur D. Gaspar Pereyra, scilicet in collegio sancti Pauli Academiæ Conimbricensis, cui diplomate Regio incorporatum est, & gaudet privilegijs Academiæ, solos servitores conimnuos, quales sunt v. g. ostiarius, coquus, emptor, esse privilegiatos, non verò barbæ tonsorem, venæ incisorem, medicum, & alios similes. Utramque propositam sententiam judico probabilem, propendeo in secundam, ita tamen ut semper observetur praxis.

DISPVTATIO II.

De idoneitate, & oppositione ad collegiaturam.

1717 Constitutis jam Academiarum collegijs per fundationem, sive materialem ædificiorum, ac redituum, sive formalem statutorum, & privilegiorum, superest ut agamus de collegis proximè futuris, seu collegium ingressuris. Hoc autem præstabimus, si primò de idoneitate, deinde de oppositione ad collegiaturam disseruerimus.

QVÆSTIO I.

Quid sit collegiatura, qualis ad illam exigatur, & qualiter probetur idoneitas?

Collegiatura (ut a prima quæstionis parte ordiamur) nihil aliud est quàm jus, quod quis in collegium licitum legitimè admissus habet, ut juxta statuta, intra tempus à lege præfixum vivat, & ipsius collegij habens emolumenta, & sustinens onera, munus collegæ exerceat.

Rogabis, an collegiatura in collegio Ecclesiastico dici possit beneficium Ecclesiasticū? Pro parte affirmativa facit, quia collegiaturæ illi videtur cōpetere tota definitio beneficij, quæ ita habet: Est jus perpetuum percipiendi fructus ex bonis ecclesiasticis propter aliquod officium spirituale, authoritate Ecclesiæ constitutum. Nam si aliquæ definitionis particulæ non competerent collegiaturæ essent illæ (perpetuum) siquidem collegiatura suht ad tempus præfixum, quo elapso finiatur, & (propter officium spirituale) siquidem officium collegarum est studere, & studium etiam sacræ Theologiæ spirituale non est: atqui illæ particulæ competunt; ergo tota definitio.

Collegiatura an sit beneficium.

Suade-

Suadetur minor quoad priorem particulam: nam hujusmodi perpetuitatem ita explicat Lessius cap. 34. num. 3. ut beneficium sit perpetuum ex se. Quia licèt ex perfecta subjectione ad superiorem prioratus pro abbatis arbitrio tolli possit, & sint abbatiæ triennales, & tam beneficia regularia, quàm quæ manualia vocantur, nutu superioris auferri soleant, tamen ex sua institutione perpetua sunt. Addit Palaus de benefic. disp. 1. parte 12. num. 5. sufficere perpetuitatem in beneficio, quamvis non detur in beneficiato. Dicitur enim beneficium perpetuum, non quia auferri nequeat, sed quia est institutum ut semper duret, utque dum uni aufertur, alteri tribuatur. Hoc autem cernitur in collegiaturis, quæ semper durant, vel provisæ, vel vacantes: per amotionem enim collegarum non extinguuntur, sed vacant. Suadetur quoad posteriorem particulam, quæ est (propter officium spirituale) nam studium collegarum Purificationis potest dici officium spirituale, tum quia est studium scientiæ sacræ, qualis est sacra Theologia, tum quia ex mente fundatoris declarata suo diplomate initio statutorum, ordinatur ad salutem æternam animarum. Accedit quòd collegæ sacerdotes præcipiuntur celebrare certas Missas, & non sacerdotes recitare certas preces; ergo collegiatura non deficit a ratione veri beneficij. Hæc pars fortassis probabilis est, præsertim in sententia eorum, qui asserunt, vendere doctrinam Theologicam, vel cathedrā Theologicam, Simoniam esse, utpote venditionem rei spiritualis.

Beneficij perpetuitas.

1718 Negandum tamen est cum Navarro lib. 5. Consil. tit. de Simon. in novis consil. 89. Sanchez lib. 2. consil. cap. 3. dub. 107. n. 8. & Barbosa de potest. Episc. p. 2. alleg. 19. n. 31. qui hanc negativam sententiam levissimè attingentes vel supponunt, vel asserunt. Nec scio alios, qui de hoc puncto meminerint. Probatur, quia licèt fatear definitionem beneficij secūdùm omnes alias particulas competere collegiaturæ, at non competit secundùm illam (propter officium spirituale) nam debet esse officium spirituale ex se, & sua ordinatione ad finem intrinsecum, qualia sunt ministeria recitandi horas canonicas, prædicandi Verbum Dei, vel ministrandi sacramenta. Studium autem Theologicum, sicut & officium docendi Theologiam solum habere possunt spiritualitatem a fine extrinseco, sicut quodcunque aliud opus indifferens, quod non sufficit. Habere autem collegas Purificationis obligationem celebrandi Missas, vel recitandi preces sacras, provenit ex statuto id præcipiente, non verò ex intentione fundatoris dantis fructus ecclesiasticos propter tale officium.

Officium spirituale quid.

1719 Ex doctrina sic exposita multiplex dubium resolvi potest. Primum dubium est, Utrum sufficiat collegiatura ad patrimonium, ut quis ad illius titulum ordinetur? Pro parte affirmativa stat imprimis Corduba in Sūma q. 56. quatenus asserit collegialē ex aliquo collegio maiori Salmanticensi, aut Complutensi, qui ad aliquem recipiendū gradum Doctoratus suos actus cum satisfactione defendit, posse ad titulum illorū ordinari absque alio patrimonio, vel beneficio. Idem tenet Henriq. lib. 14. de excommun. cap. 37. num. 2. & lib. 10. de ordine cap. 17. fine, ubi asserit multos consultos sic tenuisse. Idem sentit de graduato Gonzalez regul. cancel. 8. glos. 4. nu. 36. Idem Emman. tom. 2. cap. 15. num. 15. dicens posse absque patrimonio vel beneficio ordinari bonum scholasticū Theologiæ, vel sacrorū canonum, recepto baccalaureatus grado, qui expectet gradum licētiatus recipere. Fundantur, quia Trident. sess. 21. cap. 2. de reform. intendit quòd ordinandus habeat congruam sustentationem, quandiu vixerit: & certum est collegialem illum, vel graduatum illam habiturum obtenta cathedra, vel beneficio.

Collegiatura an sufficiat pro patrimonio ad ordines.

1720 Oppositam partem negativam expressè defendit Sanch. lib. 7. Cōsil. cap. 1. dub. 35. n. 10. & Ledesma tom. 1. Summæ tra. de ordin. c. 7. ad fin. innuit Barb. de potest. Episc. p. 2. alleg. 19. n. 31. quatenus ait cooptatum in collegium seminarij, non posse ordinari ad titulum seminarij, nisi ob causam inserviendi beneficio, quod forsan esset Seminario injunctum: posse verò ordinari sub certa assignatione fructuum illi facta ob causam inserviendi tali beneficio, ut nempe inserviat donec sibi provisum fuerit de congrua sustentatione. Ita Zerola in praxi Episcop. p. 1. v. Seminarium §. 6. Flamin. de resign. benef. lib. 2. q. 6. num. 32. Zech. tub. de clericis num. 7. vers. 84. Salzed. ad Bernard. cap. 18. num. 9. & Garcia de benef. p. 2. cap. 5. num. 104. ubi in additionibus refert Gregorium XIII. declarasse clericos Seminarij non posse promoveri ad aliquem ordinem sacrum ad titulum ipsius seminarij, nisi pro servitio beneficij seminario uniti, & tunc cum assignatione certi annui reditus, unde sic promotus vivere possit, quæ tamen assignatio cessat, postquam ille aliunde se æquè sustentare poterit.

Seminarista ad ordines.

Et quidem hæc pars negativa tutior est, & conformior Tridentino quod expressè exigit pacificam beneficij possessionem, & patrimonium verè ab ordinandis obtentum: sed per collegiaturam non habet quis congruam sustentationem perpetuam: & deinde per gradum illum solum habet beneficij spem, quæ multis modis impediri, & frustrari potest; ergo neque collegiatura, neque gradus sufficit. Confirmatur, nam certius habet

Patrimonium ad ordines requisitum.

beneficium qui illius habet canonicam institutionem, quàm graduatus, & collega: sed ille nequit ordinari donec pacificè possideat, ut est expressa decisio Tridentini dict. cap. 2. ergo & hic a fortiori. Facit quod tradit Navarr. cap. accepta, de restitut. spoliat. opposit. 5. num. 22. scilicet renunciantem motu beneficium, non posse ad ejus titulum initiari, quia valet renuntiatio: cum tamen habeat manifestum jus, ut sibi plenè restituatur. Vide quæ diximus supra 1268.

Dimissoriæ litteræ.

1721 Secundum dubium est, an liceat Capitulo Sede vacante, intra annum a die vacationis, dare licentiam, vel litteras dimissorias ad ordines, collegæ electo, item rectori collegij electo? Videtur affirmandum. Nam Capitulum potest dare illam licentiam ob causam beneficij recepti, vel recipiendi, ut docent Suar. tom. 5. in 3. p. disp. 31. sect. 1. num. 20. Azor par. 2. lib. 3. cap. 49. quæst. 5. Emman. Sà v. Ordo num. 29. Filliucius, & alij quos refert Bonac. de ordine d. 8. quæst. unica par. 4. num. 23. & satis innuitur a Tridentino sess. 7. cap. 10. ubi ab ipsa prohibitione excipit recipientes, vel recepturos beneficium, per hæc verba: (Alicui, qui beneficij ecclesiastici recepti, sive recipiendi occasione arctatus non fuerit, concedere.) Atqui eadem militat ratio in recipientibus, & recepturis collegiaturam, vel collegij Rectoratum; ergo poterit Capitulum illis dare illam licentiam. Nihilominus oppositum tenendum est in nostra doctrina num. 1718. negante collegiaturam esse beneficium. Cum hoc solum excipiat Tridentinum. Si autem quis probabiliter judicaverit illam esse beneficium, juxta doctrinam a nobis traditam n. 1717. cohærenter dicet probabile esse quòd Capitulum talem licentiam dare possit.

Simonia an sit vendere suffragium.

1722 Tertium dubium est, an committat Simoniam, qui in collegio Ecclesiastico vendit collegiaturam, sive vendat suffragium, sive electionem ad illam, quando collegium pro scholasticis pauperibus institutum est? Rectè cum Navarro lib. 5. consil. tit. de simonia in novis consil. 89. affirmat Sanchez lib. 2. consil. cap. 5. dub. 107. num. 8. quatenus ex sua præcedenti doctrina infert quòd ubi sunt collegia pro scholasticis pauperibus instituta, si quis cedat loco suo ob pretium, est Simoniacus quia sunt annexa spiritualibus: at non incurrit (inquit) censuras, quia non sunt beneficia. Idem a fortiori diceret de dante pro pretio suffragium, vel electionem ad talem collegiaturam. Nam idem Sanch. dict. l. 2. cap. 5. dub. 28. num. 10. de examinatoribus ad beneficium sic habet. Licet (inquit) juxta decretum Tridentini sess. 24. decreto 2. de reformat. cap. 18. occasione examinis ad beneficia ante, nec post, possint

Examinatores si... [illegible]

aliquid accipere, alioquin tam ipsi, quàm dantes, sunt Simoniaci, a qua absolvi nequeant, nisi dimissis beneficijs, quæ quomodocunque antea obtinebant, & ad alia in posterum inhabiles reddantur: at possunt accipere salarium ex fructibus vacantis beneficij.

1723 Quod attinet ad secundam, & tertiam partem quæstionis, qualis ad collegiaturam requiratur idoneitas, & qualiter probetur, breviter satisfaciemus. Imprimis idoneitas est quædam capacitas ad habendam collegiaturam; consistens in eo quòd quis secundùm statuta collegij habeat omnia requisita ut collegium ingredi, & collega effici possit. Et talis idoneitas est, quæ omninò postulatur. Cum verò hujusmodi idoneitas, seu habilitas, & capacitas coalescat ex multis, hæc probari debent secundùm jus speciale, & statuta collegij, vel si tale jus desit, secundùm jus commune. V. g. si postuletur designata ætas, nempe ad collegiaturam Purificationis ætas viginti annorum completorum Statut. par. 2. cap. 2. hæc probatur per testes, etiam singulares, ut tradunt Farinac. in prax. crim. quæst. 46. a num. 162. & Gabriel Pereyr. tit. de testibus concl. 1. num. 49. Item per testes domesticos, ut docent Gabriel cit. concl. 10. n. 67. Mascar. concl. 668. n. 19. & Farin. cit. q. 55. n. 113. Item quanvis testis deponat de credulitate, ut referunt Menochius de arbitr. casu 116. a num. 1. Surdus cons. 77. num. 6. & Emman. Barb. ad lib. 3. Ordin. tit. 55. concl. 5. num. 4. Denique filiorum ætas per librum parentis sufficienter probatur: Ita Barb. cit. ad Ordin. lib. 3. tit. 56. §. 2. num. 17. Vide Cavale. de tutore num. 296. Menoch. cons. 33. num. 34. consil. 714. num. 24. cons. 932. num. 4. & Morl. p. 1. tit. 5. in prælud. num. 29. Si postuletur consanguinitas, hæc probatur per testes etiam singulares, quando deponunt de diversis gradibus, & lateribus, juxta citatum Barb. tit. 55. concl. 3. num. 23. & Farin. citatum q. 46. a n. 262. Tenentur tamen deponentes de consanguinitate, efficacem causam, & probabilem rationem dicti sui reddere, ut videre est apud Bellacomb. to. 2. commun. opin. lib. 6. tit. 47. n. 100. Rauchin. p. 4. concl. 409. Mascard. concl. 169. & concl. 410. n. 22.

Idoneitas ad collegium.

Probatio ætatis.

Consanguinitatis probatio.

Generis probatio.

1724 Quando exigitur puritas generis, hæc probatur eo modo, quo probatur genus: nempe esse quempiam progenitum ex hoc, vel illo genere, rectè probari per indicia & conjecturas, tradit expressè Glos. in leg. 1. ff. de probat. & Aretin. cons. 37. nu. 1. & 2. quibus subscribit Mascard. concl. 840. num. 1. qui addit num. 4. probationem generis non solum posse fieri per testimonium publicæ vocis, & famæ, sed etiam per testimonium auditus. Quod firmatur ex cap. de parentela 35. q. 6. & cap. tua, de consang. & affin.

Hoc

Hoc tamen intelligitur de probatione generis antiqui. Nam si probandum sit genus recens, debet ultra publicà vocé, & famam, tractatus, & nominatio probari, ut docet Bartol. in leg. filium cum definimus digest. de his qui sunt sui, vel alieni juris. & in leg. quod Senatus ff. de lib. agnosc. Quid de exposito, cujus parentes ignorantur: indigetne probatione puri generis, ad ingrediendum collegium, quod talem puritatem requirit? Respondeo negativè. Quia probatio de illius tali, vel tali genere impossibilis est: & cum nemo præsumatur malus, seu defectuosus, nisi probetur, satis est, ut ille censeatur nullum defectum habere in genere, ex eò quòd nullus probari possit. Vnde sicut expositus est capax ordinum, & non irregularis ex defectu natalium, ut rectè tradunt Cornejo in 3. par. tract. 5. disp. 15. dub. 4. num. 4. Turrian. de cens. lib. 9. disp. 71. dub. 1. asserentes id decrevisse Gregorium XIV. in gratiam confraternitatis pro expositis, nec ab illis multum discrepat Suar. de censur. disp. 50. sect. 4. Ita est capax ingrediendi collegium, & quancunque religionem.

Expositus est capax collegiaturæ, & religionum.

1725 Quando exigitur nobilitas, illa nempe quæ dicitur politica, & apud Sylva consil. 1. num. 22. definitur „ qualitas quædam per gerentem principatum illata, qua quis, ejusve descendentes „ ad tertium gradum usque ultra plebeios honestos accepti ostenduntur: hæc non præsumitur, sed probari debet per allegantem: est enim res adventitia, nec nobis a natura proveniens, cum habeat ortum ex sibi accidentibus, vel progenitoribus l. non ignorat. Cod. qui accusare, ubi Bald. affirmat quem præsumi magis popularem, quàm nobilem. Vnde expositus, cujus parentes ignorantur, nobilis nec præsumitur, nec probari potest. Quod attinet ad nobilitatis probationem, asserit cum multis Mascard. conclus. 1095. num. 10. nobilitatem probari per testes, qui dicant illum non simpliciter nobilem, sed a populo pro nobili reputari; imò deponant se cognovisse patrem, avum, & maiores ejus omnes nobiles, & nobiliter viventes, qui pro talibus se reputabant, nobilium actus, mores, status; & conditiones exercentes, & pro talibus esse habitos inter omnes, de his cognitionem habentes. Qui nobilium appellatione veniant, latè tradit Barb. tract. de Ap. pel. Ap. 164.

Nobilitas quid.

Nobilitas non præsumitur.

Nobilitatis probatio.

✠✠✠✠✠

✠✠✠

QVÆSTIO II.

An collegiali facto novitio currat tempus collegiaturæ?

1726 QVæstio hæc gravis est in materia practica, a nullo authore, quem viderim, discussa, & in casu qui frequenter accidit collegialibus varios religionum ordines ingredientibus. Sensus illius est, utrum in collegijs, in quibus collegiatura præfinitur certo temporis spatio, ultra quod non extenditur, v. g. in collegio Purificationis, quinquennio, juxta Statut. parte 2. cap. 12. si collegialis fiat novitius alicujus religionis, illi currat tempus collegiaturæ, quandiu degit in novitiatu, an non currat, ita ut si regrediatur ad collegium, ipsi totum tempus, quo fuit novitius, restitui, seu redintegrari debeat?

Tempus collegiaturæ.

Pro parte negativa, quòd scilicet tali collegiali facto novitio non currat tempus, sed quòd illi regredienti ad collegium debeat redintegrari, facit 1. vulgatissimum Iuristarum axioma: (Impedito non currit tempus) quod desumitur ex l. 1. §. fin. C. de annali excep. & cap. quia diversitatem, de conces. præben. cap. fin. de elect. de quo latè Tiraquel. de retract. lig. §. 1. glos. 4. num. 6. & §. 35. glos. 4. num. 29. & Barb. axiom. 116. sed collegialis quandiu degit in novitiatu, est legitimè impeditus; ergo illi non currit tempus.

1727 Facit 2. quia causa religionis, & pietatis non est minùs favorabilis & privilegiata quàm causa libertatis, ut multis probare possem: sed favore libertatis tempus etiam culpabiliter amissum redintegratur. l. servus qui testamento ff. de statu liber. per quem textum id admittit Valasc. consult. 155. num. 14. ergo a fortiori redintegrabitur ob causam ingrediendi religionem. Facit 3. nam capellanus, seu præbendatus casuista in Eborensi Academia, si ingrediatur religionem, a qua exeat intra primos quatuor menses, postquam ob dictam causam absens fuit, & regrediatur ad aulam Theologiæ moralis, admittitur sine examine ad primam capellaniam vacantem, qua fruitur omni tempore, quod ex capellania dimissa supererat currendum, ut habetur in Statut. Academ. lib. 5. cap. 5. num. 5. Ex quo satis arguitur voluisse institutorem harum capellaniarum, ut capellanus ob causam ingrediendi religionem nihil amisisset tēporis,

Religionis causa favorabilis.

Novitius si fiat per menses.

quo aliàs fruiturus erat. Idem ergo cum proportione ex conjecturata mente instituentis, videtur dicendum de collega ingrediente religionem. Nam cum causa sit eadem, imò maior in collega, cujus studium, & scientia maioris momenti censetur, verisimile est, quòd si Serenissimus Cardinalis de hoc puncto interrogaretur, non minùs collegæ quàm portionistæ favisset. Quod autem verisimile est statuendum fuisse, si esset quæsitum, id de jure servandum est, ut per tex. in l. tale pactum §. ult. ff. de pactis tener glos. in fin. & commendat valde Tiraq. in l. si unquam in præf. n. 56.

Portionista ingrediens religionem.

1728 Nec obstat, si dicas esse differentiam, quia collegiatura semper est collegialis, quandiu in novitiatu degit; sed Capellania Theologi moralis portionistæ non est, siquidem fignur post primum mensem ingressus, proindeque currit tempus collegiaturæ, & non capellaniæ. Hoc (inquam) non obstat, quia collegiaturam esse collegæ, quandiu in novitiatu est, non cedit in favorem illius, siquidem illa non fruitur: imò esset odium, siquidem amitteretur tempus illius, si postea non repararetur, per tantundem extensionis. Atque ita ne admittamus contra verisimilem conjecturam mentis institutoris, voluisse plus favere casuistæ, quàm collegæ, videtur dicendum, quòd tempus in novitiatu transmissum reficeretur.

Collegiatura non vacat per ingressu religionis.

1729 Facit & in favorem collegæ, quod P. Ioannes Alvares decernit in quadam visitatione per hæc verba: ¶ Nam vagarà a collegiatura em quanto lhe durar o tempo do noviciado, dentro do qual tem liberdade pera tornar ao sèculo, & gozar della. Et post pauca (Em quanto nam ceder, ou fizer profissaõ, nam se tire do numero dos collegiaes.) Quo posito, sic conficitur argumentum: supponamus collegialem intrasse religionem, cum ad explendum quinquennium collegiaturæ solum superessent quatuor menses, in hoc casu juxta decretum visitationis (cujus favor potiùs ampliandus est, quàm restringendus juxta communes regulas) debet collegiatura expectare per totum annum novitiatus, intra quem collega habet libertatem regrediendi ad seculum; ergo quandiu est in novitiatu non currit tempus quinquennij; alias post quatuor menses novitiatus vacaret collegiatura, quod est contra expressum decretum dictæ visitationis.

Dicet aliquis decretum illud solum procedere in casu, in quo collegiali desit plus temporis ad explendum quinquennium collegiaturæ, quàm quod possit transmittere in novitiatu. Sed contra 1. quia hæc lex est favorabilis; ergo non est restringenda ad ejusmodi casum, sed accipienda est, ut sonat in favorem collegæ. 2. nam casus ingrediendi religionem in collega, cui deest minùs quàm spatium unius anni ad explendum tempus collegiaturæ, non est extraordinarius, sed æquè contingens atque ille, in quo desit spatium longè maius. Vnde si esset excipiendus, a conditore legis omitti non debuit. Arg. l. item apud Labeonē §. ait prætor ff. de injurijs. ibi, (Ea enim quæ notabiliter fiunt, nisi specialiter notentur, videntur quasi neglecta.)

Tēpus currit novitio collegiato.

1730 Hæc pars mihi videtur probabilis propter jacta fundamenta: sed affirmativa pars, scilicet tali collegæ tempus currere, est probabilior propter fundamēta jacienda. Fundatur 1. nam collega ille, quāvis tempore novitiatus non vicisset portionem, quæ juxta statutum solet dari præsentibus, & residentibus, tamen possessionem collegiaturæ animo retinuit: sed hoc sufficit, ut illi currat tempus novitiatus, etiam si causa absentiæ justissima sit; ergo de facto currit. Minor suadetur ex communi sententia juristarum circa cursum temporis, pro qua stat Velasq. consul. 155. a n. 4. ubi in confirmationem adducit exemplum officialis electi ad serviendum sex mensibus, quibus elapsis, illi non prorogatur tempus, quo fuit impeditus servire. Item exemplum Doctoris, qui promisit legere biennio, quo transacto, non redintegratur illi tempus, quo legere nō potuit. Item exemplum ædilis, qui licèt justissima ex causa non servierit tempore, ad quod fuit electus, eo prætextu, judicatum est, non debere illi concedi aliud tempus. Poterat etiam afferri exemplum prælatorum biennalium, vel triennalium, quibus etiam legitimè impeditis currit biennij, vel triennij tempus. Ratio patet, quia regimen unius temporis non est regimen alterius temporis: Et hoc latè firmant Abbas in cap. fin. de judic. Iason in l. si ita stipulatus essem n. 1. ff. de verb. oblig. Valasc. consult. 173. n. 16. & optimè Cabed. p. 2. decis. 84. n. 3.

Officiales quibus currat tēpus.

1731 Fundatur 2. nam tempus quinquennij postulatum per statutum inducit formam; quæ in alio tempore nequidem subsistere, ne mutetur dispositionis substantia: Auth. quæ supplicatio C. de precibus Imper. offeren. Bart. in l. de nonuclasse §. quod tamen ff. de adult. Fundatur 3. quia tempus conditionale currit impedito, quando poterat impedimentum tollere: Cap. fin. de elect. & hujus temporis non datur restitutio, ut probat Surdus decis. 80. n. 3. Atqui tempus collegiaturæ est conditionale, & collega novitius, quandiu in novitiatu est, impedimentum tollere potest. Fundatur 4. nam provisio facta in uno tempore ad aliud trahi non potest l. si ita, l. si pater filium ff. de vulgari. Sicut etiam concessum ad certum tempus, post illud est prohibitum. l. statu liberum §. stichus ff. legat. 2. l. Imperatos

Tempus in postulatione adducit in formam.

perator ff. de postulando. De quo Phæbus 2. parte decis. 108. num. 16. Sardus decis. 75. n. 1. decis. 189. num. 2. decis. 203. & 244. num. 10. Constat autem provisionem collegiaturæ fieri pro certo tempore, v. g. pro quinquennio proximo; ergo non potest prorogari, seu ad aliud tempus extendi.

Prorogatio temporis.

1732 Fundatur 5. nam dispositio sive sit hominis, sive legis, facta determinato modo, suos terminos non excedit, neque accipit alterius temporis subrogationem: imò excludit tempus conjunctum. Bald. cons. 51. de generali in 5. l. qui fundum ff. de contrah. emption. Cum igitur satis ostenderimus collegiaturam per statutum decretam fuisse determinato modo & tẽpore, hoc elapso prorogari nequit. Fundatur 6. & ultimo, quia cum ille collega saltem animo non dimittat possessionem, nõ interrumpit cursum quinque annorum, quandiu est in noviciatu; imò illi continenter currunt juxta formam statuti p. 2. cap. 12. postulantis quinque annos continuos. Nam tempus continuum currit, sive aliquis sit præsens, sive absens, in loco, in quo prætenditur tempus labi. Glos. v. continuum. in Clem. unica, de in integ. rest. Bart. in l. fin. C. de temp. in integ. de restit. Nicolaus Maronius de tempore utili & continuo cap. 2. num. 6. Data autem continuitate datur tempus perseverans, quo elapso fit complementum legi, seu statuto in forma necessaria, quæ ad unguem debet servari, ut ait Sardus decis. 122. num. 2. Satis igitur ostensum manet ex hoc & alijs fundamentis tempus collegiali novitio currere, proindeque si regrediatur in collegium, non esse illi tempus, quo fuit in noviciatu, redintegrandum.

Impeditus qui dicatur.

1733 Superest ut dissolvamus quæ pro parte negativa opponuntur a num. 1726. Ad primum dicimus in nostro casu non procedere axioma, Impedito non currit tempus. Quia præterquam quòd non dicatur propriè impeditus qui liberè & sponte abest; etiam alterius grandis commodi captandi gratia l. item hi ff. ex quibus causis maiores, hoc axioma solum intelligitur, quando tempus in odium negligentium præfixum est: secus quando non in negligentis odium, sed in favorem alterius præscribitur, ut notat Glos. in cap. statutum v. numerandum, de præben. in 6. Ubi Archid. & alij. Abbas in cap. quia diuturnitatem col. 2. de conces. præben. Tiraq. de retract. lig. §. 29. glos. 4. num. 26. & multi alij, quos citat & sequitur Sanch. lib. 7. Matr. d. 37. num. 19. & in casu præsenti certum est quinquennium collegiaturæ non præfigi in odium negligentium: siquidem etiam morbo impeditis, quamvis aliàs diligentissimis, tempus illud currit; sed in favorem illorum qui emenso philosophiæ curriculo volũt esse oppositores,

ea

seu petitores collegiaturarum.

Professio religionis voluntaria.

1734 Ad secundum respondemus in nostro casu non agi tantum de favore religionis, quantum de privato commodo illam ingredientis: ne metu subsidij temporalis deficientis, si a religione exeat, cõpellatur profiteri voluntario minori, quàm quod religionis status postulat. Ob quam causam Tridentinum sess. 25. de reg. cap. 16. annullavit renunciationem bonorum factam intuitu ingrediendi religionem, de qua latè Sanch. lib. 7. Decal. cap. 5. Verùm dato quòd ageretur solum de favore religionis, casus l. servus qui testamento, est valde dissimilis nostro: quia in illo agitur de servo, cui ad comparandam libertatem a testatore imposita fuit conditio, ut priùs serviret septem annis, quin dicerentur priores, vel continui: at in nostro casu quinque anni postulantur primi ab ingressu collegij, & continui: quando autem postulatur tempus certum & determinatum, nec in favorem libertatis prorogatur. l. Thais ancilla, ver. intra certa tempora ff. de fideicom. libertatis.

Tempus certum non prorogatur.

Ad tertium agnoscimus disparitatem, & dicimus dari maiorem rationẽ, ut redintegretur Casuistæ tempus capellaniæ: nam cum hoc sit brevius, nempe triennale, maneret capellanus multum defraudatus, & scientia destitutus, nisi illud impleret: at tempus collegiaturæ est quinquennale, ante quod præcessit quasi diennium philosophiæ, & post illud potest subsequi aliud quadriennium collegiaturæ, quam vocant de passante. Accedit quòd satis favoris impeditur collegiali, cum permittitur retinere possessionem suæ collegiaturæ, & regredi ad collegium quocunque tempore anni noviciatus: quæ non permittuntur capellano.

Ad quartum dicimus visitationem P. Joannis Alvarez, ita esse intelligendam, ut quantum fieri possit, non deroget, nec opponatur statutis collegij. Quia legum correctio utpote odiosa, vitari debet, quantum fieri possit. Unde cũ expressè non dicat redintegrandum esse collegiali omne tempus transactum in noviciatu, intelligendum est nihil immutare de ijs quæ statuta disponunt, juxta regulam. Accursij Auth. de hæredibus ab intestato, vers. Vacantibus, ibi, (Nec enim aliàs corrigit, quæ salvari possunt. Cum enim juxta statuta currat tempus ijs qui legitimè sunt absentes ob causas valde urgentes, quales sunt causæ succurrendi parentibus, quæ anteponuntur causis religionis, dicendum non est, voluisse Patrem Visitatorem hoc limitare, seu excipere in causa ingrediendi religionem.

✠

QUÆSTIO III.

Expeduntur difficultates circa varia requisita ad collegiaturam?

1735 PRima difficultas est, an persona aliqua non gaudens foro Ecclesiastico, sit idonea, ut ei conferatur collegiatura Purificationis, vel capellania, vulgo partido? Huic difficultati satisfaciam apponens resolutionem, quam de hoc quæsitus dedit, & subscripsit P. Doctor Petrus Paulus Ferrer in domo S. Roquij 24. Februar. 1608. quæ resolutio de Castellana in Latinam linguam fideliter versa, ita habet. Mihi (inquit) videtur quæstionem istam jam pridem transisse in rem judicatam. Siquidem abhinc multos annos discussa est in Academia Eborensi in claustro pleno, ad quod convenerunt omnes Doctores illius, consultores collegij, & alij patres docti, ex præscripto P. Provincialis, & decisum est, omnibus consentientibus, & subscribentibus, personas non ecclesiasticas carere omni jure ut opponantur capellanijs Casuistarum. Igitur tria dico. Primum, supposita veritate informationis, existimo certum quòd collatio capellaniarum facta personis non ecclesiasticis, seu non gaudentibus foro ecclesiastico, est nulla & invalida, & quòd contraria opinio non solum est improbabilis, & falsa, sed etiam censurabilis, & denuntiabilis tanquam temeraria, quæ caret authoritate, & ratione, quæ sit alicujus momenti, & etiam erronea in materia morali, licèt non in fide. Dico secundum, illam opinionem esse contra Rationem studiorum tit. de Theologia scholastica num. 11. fol. 35. ubi præcipitur, ut seligamus opiniones tutiores, ac magis receptas: hæc autem nec tuta est, nec recepta, atque adeo omninò rejicienda & improbanda. Dico tertium, peccatum, quod committitur in collatione supradicta esse contra justitiam commutativam. Cum non conferatur illa capellania oppositori digno, qui juxta statuta fundatoris habebat jus ad rem, & conferatur habenti nullum jus; proindeque datur obligatio restitutionis, quæ debet fieri habenti jus ad rem. Hæc citatus Doctor Ferrer pro suo acri & efficaci ingenio.

Ecclesiastica persona omnino requiritur ad capellaniam & collegiaturã.

1736 Secunda difficultas est, qualis esse debeat puritas generis, ut admittatur quis ad collegiaturam & capellaniam in Eborensi Academia? De admittendis ad collegiaturam Purificationis sic habet Stat. p. 2. cap. 2. ¶ E que nam somente nam decendaõ, & procedaõ de casta de Judeus, Mouros, Infieis, ou de pessoas que fossem condenadas pela Santa Inquisiçaõ, ou de tredores à Coroa Real, ou de gente infame publicamente, mas ainda que nam tenhão disso algũa raça. De admittendis ad capellaniam portionistis, dicũt statuta quòd si alij reperiantur oppositores, excludantur nigri, & mulati; item dicũt quod nullo modo admittantur Hebræi, vel Mahometani, aut ex Hebræis, vel Mahometanis descendentes.

Generis puritas.

1737 Dubium est 1. an filius mulati, quanvis dentur alij oppositores, debeat excludi a capellania? Videtur negandũ, 1. quia mulatus in rigore proprietatis juxta cõmunem sensum est filius genitus ex uno patre nigro, & altero albo, proindeque filius mulati mulatus non est: verba autem legis sunt intelligenda juxta communem loquẽdi usum, cap. ex litteris el 1. de sponsal. ubi in collect. Barb. in 6. cap. quanquam 2. q. 7. cap. quanvis juncta Glos. in casus positione, de verb. signif. l. librorum §. quod tamen Cassius ff. de legat. 3. l. cum de lanionis §. asinam ff. de fuddo instructo, & l. Labeo, ubi Bart. ff. de supellectili legat. Manrica de conject. lib. 3. tit. 8. Vaiasc. consult. 180. num. 3. & Sanch. lib. 1. Matr. d. 18. num. 4. 2. Qui jure communi mulati non sunt inhabiles ad beneficia ecclesiastica, cum admittat omnes Christianos, aliunde idoneos, ut habetur cap. eam te in fine, de rescript. & ex toto tit. de ætat. & qualit. & cum recedendum sit, etiam a propria verborum significatione, ut evitetur juris communis correctio, juxta communem Juristarum sententiam, quam cum multis tenet Sanch. lib. 1. Matr. d. 17. num. 6. si non detur textus expressus, sicut non datur in nostro casu: quia non dicitur textus expressus, quando circa intelligentiam illius diversimodè judicant sapientes, ut rectè observavit Suar. de censur. d. 40. sect. 4. num. 15. & sect. 5. n. 4. & d. 46. sect. 3. num. 6. a fortiori non est recedendum a propria verbi significatione, ut inducatur juris communis correctio.

Mulatus qui sit.

Usus loquendi in lege.

Mulatus non excluditur a beneficijs.

Expressus textus quis.

1738 3. Quia in jure filius neophyti non dicitur neophytus, ut optimè deduxit Sanch. lib. 2. Decal. cap. 28. num. 6. neque Trident. sess. 23. cap. 3. de reform. dum ad ordines suscipiendos jubet inquisitionem fieri de genere, comprehendit nepotem servæ, sed natum ex serva, ut notavit Henriq. lib. 10. cap. 17. in commen. l. G. cum Maiolo lib. 4. de irregul. cap. 2. & cum multis Barb. de potest. Epis. p. 2. alleg. 10. num. 4. Dicendum igitur est quòd filius mulati, & nepos nigri non sit in nostro casu comprehensus, neque mulatus vocandus, 4. Nam ratio ob quam statutum videtur excludere nigros & mulatos a capellanijs Academicis est indecentia & horror, qui incutitur

Neophyti filius.

Servæ filius.

Nigri sordes.

ex

ex nigro vel fusco colore, si detur in sacerdote degente inter homines albos: & cum hujusmodi præbendæ sint institutæ ad juvandos in studijs eos qui sunt, vel esse cupiunt clerici; imò statutum eos qui nondum sunt in sacris constitui, præcipiat intra certum tempus promoveri, inde est quòd nolit admittere nigros & mulatos, nisi in defectum aliorum. Cum ergo ad legis intelligentiam præcipuè inspicienda sit intentio legislatoris, juxta Cap. intelligentia, de verb. signif. & l. in ambiguis ff. eod. tit. non videntur exclusi per statutum filij, vel alij descendentes mulatorum, cum in illis cesset ratio indecentiæ, & horroris ex colore nigro, vel fusco resultantis.

Legislatoris mens.

Possidentis conditio.

1. Hæc opinio est satis probabilis, & tenenda præsertim in casu, quo filius mulati sit in possessione collegiaturæ, vel capellaniæ. Quia in dubio melior est conditio possidentis, de quo latè Suar. de censid. 40. sect. 5. n. 14. Vasq. 1. 2. q. 19. a. 6. d. 66. c. 7. Salas ibid. q. 21. tract. 8. disp. unica sect. 23. & Sanch. lib. 1. Decal. c. 10. a n. 9.

Iudæi, vel Mahometani raça.

1739 Dubium est 2. Verum quando statutum excludit absolutè, loquendo Hebræos, Mahometanos, & similes, absque alia expressione, censeatur excludere eos qui habent particulam sanguinis Hebræi, vel Mahometani, vulgo raçam? Mihi videtur negandum ex generalibus principijs. 1. Quia hujusmodi statutum utpote correctivum juris communis est odiosum. l. præcipimus Cod. de appellat. Item quia privativum & pœnale est, ac proinde in significatione proprijssima, & rigorosissima est accipiendum, juxta regulam Odia, & regul. in l. in pœnis de regul. juris in 6. De quo latè Fidericus de Senis cons. 72. nu. 2. Alex. cons. 77. num. 9. lib. 1. Parif. cons. 29. n. 14. Quod verò hujusmodi statuta sint pœnalia & odiosa, tradunt in specie Abbas in d. cap. cum te, de rescrip. num. 7. Felinus num. 9. Ripa nu. 29. & Barbosa de parocho cap. 1. num. 73. & de potest. Episcop. p. 1. tit. 1. glos. 17. num. 27. in fine cum multis S. Rotæ decisionibus, quas probique refert. Cum ergo sub his vocibus (Hebræus, Mahometanus) non comprehendatur propriè habens particulam illius sanguinis, vulgo raçam, talis non excludetur per dictum statutum. 2. Nam quando legislator excludit habentem particulam illius sanguinis, id exprimit, ut videre est in statuto Pontificationis p. 1. cap. 2. quando igitur non exprimit, non excludit, juxta axioma, si voluisset, expressisset. l. item Labeo §. ait Prætor ver. hoc edictum ff. de injurijs, & cap. inter corporalia de translat. Episc. Quòd multis locupletat Tiraq. in l. si unquam, v. libertis à num. 1. C. de revocan. donat. Præsertim, quia secundùm jus commune expressa nocent, non expressa minimè l. non, unquam in fine ff. de condit. & demonst. &

Odia & pœna restringenda.

Expressio ad excludendum.

consequenter ac communiter sit interpretatio contra illum, qui potuit suam mentem apertiùs declarare, & in dubio eam reliquit l. 2. ff. de pactis. Unde rectè dixit D. Emmanuel de Valle lib. de ensalmis, sect. 1. cap. 1. num. 33. dubiam legem sibi parare insidias, quia contra nominem allegari potest. Et quidem in dubio id tantum præsumitur dictum, quod reperitur scriptum l. quod Labeo, in fine ff. de supellect. legata. Nec sufficit voluisse dicere, sed oportet dixisse, arg. tex. in l. quidam cum filium ff. de hæred. instit. & in l. si repetendi C. de condict. ob causam.

Ex quibus infertur, quando excluditur mulatus, nulla facta expressione, vel data ratione expressioni æquipollente, non excludi omninò nigrum. Quia niger appellari nequit mulattus, & hic videtur pejor nigro ob illam commixtionem sanguinis, ob quam fortè excluditur.

Niger non excludatur exclusso mulato.

1740 Dubium est 3. Verum quando excluditur infectus sanguine Hebræo, vel Mahometano, sufficiat habere famam de tali infectione, si talis fama probetur? Videtur negandum ex traditis per Barb. de potest. Episc. p. 1. tit. 2. glos. ult. n. ult. Nam exceptio impuritatis sanguinis, cum sapiat objectũ, debet plenè & concludenter probari cap. super his, de accusat. cap. accedens, de elect. cap. 1. & cap. ut circa eod. tit. in 6. & in specie fuit decisum in Legion. coram Blanchetto, & in una Tolitana portionis 6. Novembris 1595. Ideo per famam (inquit Barb. cit. n. 50.) concludenter probari non potest, nisi sit perpetua & illæsa apud omnes, & appareat oriri potuisse ex aliqua probabili causa, quæque contrarijs probationibus non debilitetur, ut tenuit Rota in dicta Toletana portionis, apud Manticam decis. 274. num. 9. & in una Oveten. Canonicatus 10. Septemb. 1608. coram R. P. D. Marquemontio. Facit quod idem Barb. tradiderat n. 47. nempe facta probatione impuritatis ex parte Capituli, posse provisum contraria probatione probare suam puritatem, Rota apud Seraph. decis. 50. & si contingat fieri duplicem probationem æqualem, nempe puritatis & impuritatis, semper prævalere illam, quæ est pro puritate: quia in concursu semper prævalet fama bona, Cap. cum in iuv. ubi Abb. n. 6. de sponsal. Rota in Toletana Canonicatus coram R. P. D. Marquemontio, & in alia Toletana portionis 22. Junij 1609. coram Illustris. Sacrato, & in altera Toletana portionis 2. Maij 1594. coram Illustris. Mantica, quæ est inter ejus decisiones impressas decis. 274.

Fama sanguinis Hebræi.

Contraria puritatis probatio.

1741 Tertia difficultas est circa ordines minores, qui postulantur Stat. p. 1. cap. 2. ad collegiaturam Pontificationis, an tamen illis Sede vacante, debeant admitti in collegium? De hoc puncto facta fuit olim

Ordines requisiti ad collegiaturam.

Ianuario 1605. disquisitio, & consultatio in collegio Spiritus sancti cum Patribus Doctoribus & Consultoribus. Omnes in hoc unanimiter consensere, si judicetur valde difficile obtinere dictos ordines per rescriptum Nuncij, vel Collectoris, videri casum exceptum à statuto per epichæiam, vel saltem posse Rectorem dispensare cum oppositoribus, qui carent dictis ordinibus, casu quo non dentur alij oppositores habiliores; nam si dentur, nec epichæiæ, nec dispensationi locus erit. Mulor fuit contentio an difficultas obtinendi ordines per nuncium esset sufficiens? Abiere Patres dicti in contrarias sententias; sed plures in affirmativam. Quia non videbatur justum quòd scholasticus ob ordines minores, qui tanti momenti non sunt, compellatur ad faciendas illas expensas, prætertim, quia ob leves causas, in hoc dispensatum fuerat. Verùm negativa sententia etiam probabilis est, & habet fundamentum in lege, quæ absolutè præcipit non esse admittendos qui ordinibus minoribus caruerint. Quare fortunæ suæ imputet, qui sine illis repellatur, sicut imputaret, qui ob illorum defectum, non obtineret beneficiũ Ecclesiasticum forte oblatum.

Collega gaudens foro ecclesiastico.

1742 Est adhuc difficultas, an admissus in collegium sine prædictis ordinibus, gaudeat privilegio fori ecclesiastici, quandiu initiatus non est? Hanc difficultatem nec decisam, nec motam inveni in aliquo authore. Pro parte negativa facit, quia si aliquid suaderet partem affirmativam esset, quia talis collega quanvis laicus versaretur in collegio ecclesiastico, cujus pars foret: sed hæc ratio nihil valet, quia etiam scholasticus merè laicus, qui versatur in Academia ecclesiastica, qualis est Eborensis, non gaudet privilegio fori ecclesiastici; ergo neque talis collega. Nihilominùs mihi & viris doctis, quos consului, visum est prædictum collegam gaudere privilegio fori ecclesiastici. Probatur, dum hujusmodi collega, ubi primùm cooptatur in collegium, vivit cum alijs sub eodem tecto, gerens habitum eundem cum illis, observans eandem vitæ rationem, factus omnium commensalis; ergo ad talem effectum reputatur persona ecclesiastica. Nec obstat defectus ordinum; quia etiam religiosi laici carentes ordinibus gaudent dicto privilegio. Item oblati, seu Tertiarij religionum, si in monasterio vivant, & absque fraude se & sua ei obtulerunt. Item sorores Tertiariæ S. Francisci etiam in domibus viventes, si vitam cælibem ex voto ducunt. Item Donati, qui habitum religionis induunt, & inserviunt monachis, ut videre est apud Dianam p. 1. tract. 2. resol. 8. p. 4. tract. 7. resol. 31. p. 6. tr. 8. resol. 30. & 31. Ergo idem dicendum est collegis, etiam si careant ordinibus. Et ex dictis manet satisfactum rationi dubitandi pro parte negativa.

Religionis impedimentum.

1743 Quarta difficultas est circa impedimentum religionis quod opponitur oppositoribus collegij Purificationis Statut. p. 2. cap. 3. his verbis. ¶ Nem menos poderà estar, & ser recebida no collegio pessoa alguã, que depois do tempo de noviciado de sua religião foi admitido aos votos della, quer perseverasse, quer não. An hujusmodi impedimentum sit nullum, quando quis fuit admissus nulliter ad professionem, & nulliter vovit? Casus olim sic evenit: Sacerdos quidam fuit monachus S. Hieronymi aliquot annis, & a religione egressus est per Breve Xisti V. propter nullitatem professionis. Quæsitum fuit a viris litteratis, an prædictus habuerit impedimentum ad collegiaturam Purificationis, & negativè responsum est. De hoc etiã rogatus Doctor eximius Suarius, in quadam Epistola, cui subscripsit Olysip. 18. Iunij 1609. dictam sententiam confirmavit verbis Castellanis, quæ sic Latinitate donamus. Mihi videtur hanc personam non habere impedimentũ ad collegium. Quia verè & realiter non emisit professionem, nec religionis vota: addi potest, non egisse verè novitiatum: cùm omnia annullet Xisti Bulla: atque adeo fuere illa omnia umbra, & species exterior, non veritas. Ex quo concluditur prædictum non comprehendi illo Purificationis statuto, quod loquens de novitiatu & votis, intelligi debet de votis validis & veris, 1. quia hoc significant verba accepta in sua legitima & absoluta significatione. 2. Quia hoc statutum est odiosum, seu onerosum, proindeque debet restringi ad rigorem proprietatis verborum. 3. Quia actus nullus non inducit suos effectus: & ita in præsenti professio nulla non potuit inducere inhabilitatem, ad jus collegij, cum illa in lege non exprimatur.

Paupertas ad collegium.

1744 Quinta difficultas est, quid intelligatur nomine pauperis, quando paupertas postulatur ad collegium? Quid nomine oriundi, & regnicolæ, quando hæc etiam postulantur? In collegio Purificationis, quod Serenissimus Henricus pro collegis pauperibus instituit, Statut. p. 1. cap. 4. præcipitur ne admittatur habẽs ex redditibus annuis plus quàm centum aureos. Et hujusmodi paupertas consonat cum ea quæ per Doctores explicatur. Pauperum enim appellatione veniunt nõ solùm mendicantes, sed etiam habentes congruam sustentationem, qui tamen attenta qualitate personæ, & dignitate videntur indigere, Bart. in lit. num. 35. C. de sacros. eccles. Mascar. de probat. conclus. 1154. num. 14. Surdus de alimentis tit. 8. q. 39. num. 30. Tiraq. de pia causa in præf. pag. 10. Mexia in tract. tassæ panis concl. 1. num. 46. Barb. in l. maritum. num. 6. ff. solut. matr. & Alex. consil. 97. num. 4. lib. 7. ubi subdit quòd pauper differt ab inope, nam pauper di-

Paupertas inops quo.

citur,

citur, qui parum habet, inops verò qui nihil habet. Verùm quòd in hoc plurimum judicis arbitrio deferendum sit, tradunt Perez l.1. vet. ex qualitate tit.1. lib.3. Ordin. Molina de primog. lib.2. cap.16. num.46. Menoch. de arbitr. casu 65. & de præs. lib.6. præs.25. Quid sit Oriundus, & quid sit regnicola, quando postulantur ad collegium, vel quodvis munus, diximus num.702. & 703.

Famulus exclusus a collegiatura.

1745 Sexta difficultas est, quid intelligatur, quando per statutum excluditur a collegiatura famulus, item filius habentis officium vile? Quando absolutè à collegiatura excluduntur famuli, hoc non intelligitur de famulis illustrium personarum, qui vulgo appellantur pagées. Ratio est, quia famulatus insignium, & illustrium virorum (inquit Gama p.1. decis.311. fine) non inducit ignobilitatem in famulis. Hi enim tanquam nobiles excusantur a pœna visi per legem regiam lib.5. tit.40. ibi (nem pagées de fidalgos.) Ita etiam sentit Emmanuel Barb. in remiss. ad Ord. lib.4. tit.92. num.13. Famuli (inquit) illustrium virorum, vulgo pagées, si descendant ex parentibus non plebeis, non censentur pedestres, vulgo piaés. Quod etiam approbat Molina tract.2. de just. d.166. §. de jure hujus Lusitan. Quarè prædicti etiam à collegiatura postulantes nobilitatem non excludentur. Maior est difficultas circa intelligentiam illius particulæ, officium vile. Constat enim non omne officium mechanicum esse vile. Nam inter plebeios & mechanicos sunt viri honesti, ac proinde non viles, ut sumitur ex Bartolo tract. de nobil. circa l. si ut proponitis C. de dignit. lib.12. sic definiente nobilitatem: Est qualitas illata per principatum tenentem, qua quis ultra honestos plebeios acceptus ostenditur. Ubi supponitur dari honestos plebeios, idest non viles. Existimo igitur officium vile esse id quod reputatur infimum, sordidum & abjectum, quale v.g. officium tortoris, & lanionis.

Officium vile.

Nobilitas quid.

1746 Septima difficultas est, quid agendum, si quis factis ordinarijs diligentijs, & non repertus habere impedimentum, bona fide in collegium Purificationis admissus est, quando postea invenitur illud habere, v.g. infectionem sanguinis Hebræi? In libro consultationum, & resolutionũ hujus Eborensis Academiæ, est caput, in quo quæsitus olim P. Leo Henriques a Rectore, quid esset agendum de quodam clerico, qui factis diligentijs, bona fide, ad capellaniam, vulgo partido admissus fuit, & postea repertus esse de genere Hebræo? respondit, Serenissimi Regis Henrici mentem esse quòd talis non privaretur capellania, sed ea toto tempore frueretur. Postea rogatus P. Generalis Claudius Aquaviva, quid agendum, si idem eveniret collegæ Purificationis, respondit in omnibus cum collega servandum esse, quod statuerat Rex Henricus de Capellanis, seu præbendatis, & loquens de eodem supra dicto scholastico decrevit quòd licet inveniatur habere particulam sanguinis damnati, non expelleretur, sed expleret totum suum tempus. Cum hæc omnia proponerentur Doctori Francisco Suario Granatensi, responsum manuscriptum dedit Olyssip. 18. Iunij 1609. his verbis: Supposita (inquit) relatione, non video rationem dubitandi in hoc quæsito. Nam constat, ad receptionem talis personæ in collegium factam fuisse omnem diligentiam, quæ debebat, & poterat fieri prudenter, atque adeo fuisse legitimè receptum secundum statuta & probata: deinde statutum non obligat ad innovandum aliquid post legitimam receptionem, cum de hoc nihil expressè dicat. Ad hæc P. Generalis habens potestatem interpretandi authenticè statuta, sic declaravit. Ergo non superest principium excludendi talem personam, quæ habet acquisitum jus. Imò si notantur verba statuti, hæc interpretatio illis conformis est. Siquidem statuta solum loquuntur de opponentibus ad collegium, & non de factis jam collegis. Deinde non annullant receptionem habentis impedimentum, qui legitimè admissus est. Et hoc concinit vulgari regulæ, Odia sunt restringenda, siquidem constat statutum esse stricti juris, & odiosum. Itaque concluditur talem collegam non posse dimitti, antequam tempus suæ collegiaturæ absolvat. Hæc Doctor eximius, cui libenter, & reverenter acquiescimus, addentes positam resolutionem de quocunque alterius collegij afferri ex Ledesma, & Medina per Villalobos 2. p. tract.8. diff.10. n.4.

Impedimentum si postea in collega reperiatur.

1747 Octava difficultas est, Utrum Rector Academiæ aliquando debeat, & teneatur dispensare cum habente impedimentum ad collegium Purificationis? Pro parte negativa facit, quòd Rector tenetur prospicere suo collegio Spiritus sancti, & pro ejusdem commodis invigilare: sed huic obligationi non satisfaciet, si dispenset; siquidem fraudabit collegium suum commodo vacantiarum; ergo nunquam tenebitur dispensare. Pro parte omnino opposita videntur stare Sylvester v. dispensatio q.4. Sà num.2. & Ioann. Sanch. in select. disp. 43. num. 8. affirmantes prælatum semper teneri dispensare, quando adest legitima causa dispensationis. Probant, quia aliter suo muneri deesse videbitur. Existimo de nostro Rectore dispensaturo cum collegis Purificationis idem sentiendum ac de reliquis prælatis. Rectè autem sentiunt de illis Suar. lib.6. de leg. cap.18. num. 12. Salas d.20. sect 7. num.70. & Sanch. lib.4. Matrid.10. n.4. eos aliquando non teneri, aliquando teneri

Dispensandi collega.

ad

ad dispensandum. Prima pars sumitur ex jure. Nam dispensatio cap. 1. de statu monachorum in 6. appellatur indulgentia. Cap. didici 1. q. 7. fine dispensatione gratia, & cap. postulasti, de clerico excommun. ministr. vocatur misericordia: hujusmodi autem voces non important debitum. Accedit ratio, quia causa dispensandi quanvis sit sufficiens, non semper est ita gravis, ut obliget prælatum. Secunda pars suadetur, nam dispensatio potest deberi 1. ex præcepto humano positivo, ut si quis per jus, vel per hominem præcipiatur dispensare. 2. ex natura rei, quando fuerit necessaria dispensatio ad bonum cōmune fovendum, vel malum vitandum, ut si ea concessa pax obtineatur, ea negata rumpatur. 3. ex justitia ratione officij, ut si requiratur ad vitandum grave periculum animæ, vel reparandum honorem ablatum. 4. ex charitate, & misericordia, nam hæ virtutes interdum afferunt obligationem gravem, si proximus gravi necessitate laboret.

Ad rationem pro parte negativa, dicimus per accidens esse quòd nostrum collegium patiatur incommodum ex illa dispensatione, quando Rector intendit per se maiori obligationi dispensando satisfacere. Sic res se habet in judice, qui non semper tenetur damnare ad integram pœnam pecuniariam applicandam fisco, ex præcisa ratione, ne fiscus incommodū patiatur. Cum hoc incommodum illi contingat per accidens. Fundamento partis affirmativæ omninò oppositæ satisfactum est probata priori parte nostræ resolutionis.

Vltima difficultas est, Vtrum possit Rector dispensare cum habente impedimentum ad collegiaturam, v. g. defectum ætatis, cum præjudicio tertij? Non est quæstio de præjudicio eveniente per accidens, quale diximus n. 1747. evenire collegio Spiritus sancti habentis vacantias, ex dispensatione, quod præjudicium potius consistit in non acquirendo lucrum, quàm in spoliatione juris. Quæstio est de præjudicio per se, quod consistit in spoliatione juris jam quæsiti. Respondeo igitur negativè ex cap. quanvis de rescriptis in 6. ubi restitutio alicui concessa intelligitur sine præjudicio tertij in jure quæsito, cui concinit jus civile leg. quod si minor §. non semper ff. de minor. Ratio est, quia magistratus, vel prælatus non supremus potestatem non habet spoliandi aliquem innocentem suo jure quæsito: sed illa dispensatio fieret cum spoliatione juris quæsiti; ergo sine potestate, & nulliter.

Confirmatur & explicatur optimo exēplo, quia licèt Episcopus, etiam post latam sēntentiam possit dispensare cum beneficiato amittente beneficium ex crimine, ut facta pœnitentia illud recuperet, cap. commissi §. nec non de hæret. in 6. & cap. at si clerici §. de adulter. de judic. de quo Rodrig. qq. reg. tom. 1. q. 24. & Sanch. lib. 7. Matr. d. 42. n. 2. a. 18. tamen non potest dispensare cum præjudicio tertij, cui jus quæsitum est, ut si pendente accusatione impetravit beneficium in eventu privationis. Quia Episcopus illum tali jure spoliare nequit per dispensationem. Ita Decius in cap. At si clerici num. 155. Abbas num. 18. Sahagun. ibi num. 14. Calder. cons. 12. de rescrip. Basilius Ponze lib. 8. de dispens. cap. 7. nu. 13. & Castro Palaus tract. 3. dis. 6. pun. 6. n. 11.

Sequitur 1. ex resolutione posita, si multi dentur oppositores ad eandem collegiaturam, posse Rectorem dispensare cum aliquo in defectu ætatis ante inceptam oppositionem, secus, post illam inceptam per examē, vel absolutam. Ratio est, quia ante oppositionem nullus habet ad collegiaturam jus, cui præjudicetur: secus post illam inceptam, vel absolutam. Et hoc videtur probari, & a paritate rationis procedere in oppositoribus per concursum ad idem beneficium coram Episcopo circa defectus per eundem dispensabiles, ut nempe ante oppositionem possit: secùs post illam.

Sequitur 2. si duo sint oppositores ad duas collegiaturas, & alter carens debita ætate, sed dispensabili, per examen mereatur primam, posse Rectorem cum illo dispensare ante, vel post absolutam oppositionem. Quia secundus oppositor nunquam habuit jus ad primam collegiaturam. Ex quo infertur, si dictus in ætate dispensatus prior ingrediatur collegium, obtenturum præcedentiam antiquitatis respectu alterius: cum sit quid accessorium, & veluti annexum priori collegiaturæ dicta præcedentia. Explicatur duplici exemplo. 1. in philosophis absolventibus quartum curriculum, quando per sortes obtinent loca ad magisterium: nam qui primam sortem obtinuit, etiam dispensatus in ætate, si tempore statuto fiat Magister, præcedit reliquos, etiam non dispēsatos. 2. in duobus oppositoribus ad duos canonicatus: nam qui prior obtinuit, & possedit suum, etiam dispensatus in ætate, præcedit antiquitate alterum non dispensatum.

Hæc procedunt præciso statuto, consuetudine, vel dispensatione conditionali, vel pacto aliud decernente, quibus omninò standum est.

QUÆSTIO IV.

Qualiter se habeat oppositio ad collegiaturam?

1748 AVspicamur quæstionē a prima, & præcipua difficultate circa tempus, intra quod scholastici

lassici tenentur dare nomen, & se declarare oppositores: quod tempus currit à die fixationis, qua publicatur collegiatura, vel Capellania vacans, usque ad certum diem, v. g. trigesimum. In qua difficultate è dubium est, utrum dies fixationis computetur cum alijs, ita ut ex illo, & reliquis coalescant triginta dies, ut detur terminus peremptorius? Respondeo negativè. Nam statutum Purificationis par. 2. cap. 7. ita habet. ¶ Dentro em trinta dias, que se contaràm do dia da denunciação da tal collegiatura. Est autem receptissima, & verissima istarum sententia, quòd quando dispositio, quæ tempus statuit, proponitque hujusmodi dictiones a, ab, ex, diei de quo terminus statuitur, v. g. à die contractus, ab appellationis die, ex die notificationis, talis dies non computatur. Ratio est, quia hujusmodi dictiones, a, ab, ex, sunt naturâ (ut aiunt) sua exclusivæ, & separativæ, ut latè probat Barb. tract. de diction. dict. 1. & 18. ergo quando praeponuntur diei, a quo incipit tempus, talis dies excluditur, & non computatur. Et ita tendet Alex. in l. Gallus inir. ff. de liber. & posthum. Bald. in l. ult. col. 2. C. de appellat. Francus in cap. frequens, de restitut. spolior. Afflict. ad constitut. lib. 1. rub. 90. num. 8. Cassanæus de consuet. Burgond. rub. 1. §. 8. num. 8. Dueñas reg. 196. Steph. Grat. discep. foren. cap. 161. princ. Flamin. de resignat. lib. 2. q. 8. num. 8. & Azeved. ad Curiam Pitanam lib. 4. cap. 6. n. 90.

Terminus oppositionis quo.

Dies termini.

1749 Secundum dubium est, an si quis post elapsum omnem terminum fixationis venit, & vult dare nomen, re integra, scilicet ante examen, possit, ac debeat admitti cum alijs defectiptis? Videtur negandum cum Molina de primogen. lib. 2. cap. 5. num. 17. Navarro in Manuali cap. 17. num. 74. & Ioanne Gutierrez consil. 44. num. 9. & Canon. quæst. lib. 1. cap. 11. num. 55. & lib. 5. pract. 42. a num. 45. qui loquuntur de oppositoribus ad beneficium, quando hoc per concursum providendum est. Fundatur in eo, quia si talis admittatur, fieri injuria descriptis, qui ex edicto oppositionis cum certo termino jus habent, ne alij admittantur. Nihilominus affirmandum est cum Garcia de benefic. par. 9. cap. 2. num. 206. & Gonzales glos. 9. §. 1. a num. 115. opponentem se post terminum edicti re integra, idest ante peractum examen posse, & debere admitti. Ita censuit sacra Congregatio, ubi subscripsit, & suo sigillo munivit Hieronym. Cardinal. „ Matthæus. An occurrente vacatione be„ neficij in concursu providendi, ad quod in„ tra terminum in edicto præfixu, plures sint „ oppositi, si dicto termino elapso, alter su„ perveniat, re integra, debeat admitti? Con„ gregatio concilij censuit eo integra esse uti-

Terminis elapsis an admittendus oppositor.

is, quæ admittendi. Hæc declaratio (inquit Garcia) fuit adducta in una Calagurritana dimidij beneficij, seu portionis 22. Aprilis 1605. coram D. Ortembergo, & juxta eã fuit per Rotam resolutũ. Nempe quòd provisor potuit admittere ad concursum venientem elapso termino ab eo præfixo, licèt contradiceat adversarius, qui se paruit in termino. Ratio inter alias præcipua est, quia hujusmodi terminus non præfigitur ad auferendum jus, quod habent omnes qui ante incepta examina volunt se opponere: siquidem in utilitatem boni publici, & Ecclesiæ, quæ principaliter attendenda est, cedit dari plurimos petitores, ut ex illis optimus eligatur: præfigitur ergo ut citatur, elapso tali termino non amplius expectandum. Ex quo patet solutio ad fundamentum partis negativæ, cum appareat nullum dari jus in oppositoribus ad hoc, ut dictus supervenions nõ admittatur.

1750 Secunda difficultas est, utrum collega, qui ante finitam collegiaturam, quam vocant (de cursante) factus novitius cujusdam religionis, & ab ea egressus iterum se recepit in collegium Purificationis, maneat impeditus ad collegiaturam, quã vocãt de passante? Supponimus omnia impedimenta quæ dantur ad collegiaturam Purificationis, esse in ordine ad utramque genus collegaturæ, scilicet cursantium, & passantiũ. Supponimus in quadam visitatione, quam R. P. Generalis approbavit, & habet vim statuti, recenseri impedimenta essentialia, in quibus solus Generalis dispensare potest, & alia minùs essentialia dispensabilia per solum Provincialem, quæ omnia cũ in ordinem distinguntur, sic habetur: ¶ Os essenciaes sáõ os seguintes, ter entrado em religião, ainda que fosse por breve tempo, & sem fazer nella profissão. In fine declaratur R. P. Generalem scripsisse, ut hoc impedimentum ad unguem observaretur. Ex quibus suppositis videbitur alicui satis probari partem difficultatis affirmativam. Nam supponitur ad utrumque collegiaturæ genus esse impedimentum cujuscunque religionis novitiatum, etiam ad breve tempus; ergo qui fuit novitius, etiam prædicto modo, impeditus manet ad dictam collegiaturam.

Novitius an sit impeditus ad collegiaturam.

1751 Nihilominus judico probabilius talem collegam oppositorẽ nõ esse impeditũ hujusmodi impedimẽto. Huic sentẽtiæ subscripsit D. Emman. do Valle de Moura Eboræ 11. Decẽb. 1641. Probatur, nam in statuto, seu potius in visitatione habente vim statuti, habetur quòd collega factus noviti quocunque tempore novitiatus possit regredi, & frui sua collegiatura, & idẽ valet, ac si diceret, quòd collega ille possit frui sua collegiatura, omnibus juribus, & utilitatibus, seu eodẽ modo,

Collegia tura resti tutio.

quo illa fruebatur ante ingressum religionis; siquidem, nullum jus ex dictis aufert, aut limitat, nec nos debemus auferre, aut limitare; atqui nunquam jus ex dictis illius collegiaturæ, cui sancitum est quod possit se opponere, & debeat admitti ad oppositionem collegiaturæ dopois sanctae ergo ad illam expeditus est, & nullo modo impeditus per noviciatum.

Restitutio quid sit.

1752 Confirmatur, quia in illo statu, in quo saltem virtualiter continetur, regressio collegiali faciendam esse integra restitutione suæ collegiaturæ: restitutio autem est in pristinum statum repositio: l. 1. § restituas ff. ne quid in loco publico. l. restituere ff. de verb. signif. cum vero ille in statu pristino non haberet impedimentum ad collegiaturam, sic dicendum est non habere post noviciatum. Confirmatur 2: nam regressio illa ad collegium est beneficium, & liberalitas superni prælati ordinata ad bonum commune, proindeque dilatanda potius, quam restringenda. Nam beneficium Principis latè interpretandum est, ut ex l. 3. ff. de constitut. Princip. leg. quod volo ff. de legib. l. si quando C. de inofficioso testam. l. 1. C. de noxal. action. cap. olim, de verb. signif. ut latè tradunt Menoch. de præsump. lib. 3. præs. 103. num. 31. Valasc. consil. 48. num. 11. Roman. consil. 89. Vid. ijs num. 4. Tiraq. de nobil. cap. 37. num. 59. & latè Olradi consil. 100. Ex quibus ad rationem pro parte affirmativa patet non quemcunque noviciatum esse impedimentum, sed illum tantum, qui habetur, a non collega, seu illo, qui quandiu novitius est, collegiaturam non habet.

Beneficium Principis amplianndum.

Oppositionis tempore habilitas adesse debet.

1753 Tertia difficultas est, Utrum, quis possit admitti in collegiú, vel capellaniam, ejus idoneitas, seu habilitas adesse debeat non solum tempore collationis, sed etiam oppositionis? De hac difficultate consultus olim P. Doctor Ioannes Correa, qui tunc temporis (ut credo) erat Provincialis, satis perplexus ac dubius respondit. 6. Martij 1608. sed visus est propendere in partem affirmativam. Mihi videtur in hoc puncto non obstare speciale statutum, aut praxis legitimè præscripta, observandum esse, quod in beneficijs conferendis, secundùm jus commune observatur. Nam deficiente jure speciali, recurrendum est ad jus cómune in re eadem, vel omninò simili, qualis est provisio beneficiorum, & collegiaturarú, vel præbedarum in Academijs.

Ætas ad beneficium quo tempore adesse debeat.

1754 Igitur quid de beneficijs sentiant authores, (dicam paucis.) Ætatem, qua quis censetur habilis ad beneficium juxta Trident. sess. 22. de reform. cap. 4. adesse debere non solù tépore collationis, sed etiam electionis, præsentationis, & impetrationis, tradunt Vasq. de benef. c. 3. §. 1. dub. 3. n. 23. Navar. cons. 22. n. 5. de ætat. & qualit. Barb. de pot. Episc. p. 3. alleg. 60. n. 75. & Garc. de benef. p. 7. cap. 4. n. 85. Ratio est, quia electus, & præsentatus, etiam habeat jus ad beneficium, dicitur modò illud obtinere, & Tridentinú vtés verbis generalibus prohibet conjunctionem beneficij ante ætaté ab ipso decretá. Adducit Garcia eod. n. 85. Gutierr. consil. 44. n. 71. Perez de haro de anniversal. lib. 2. cap. 9. num. 55. & Zevallos q. 693. num. 7. prædictam ætatem adesse debere non solum tempore impetrationis, sed etiam oppositionis. Quia aliter nequit quis esse legitimus oppositor, cui beneficium conferatur. His omnibus subscribit Castro Palaus tract. 13. disp. 4. punct. 5. num. 10. addens cum Azorio 2. p. lib. 6. cap. 3. q. 12. Flaminio lib. 4. de relig. q. 9. n. 20. & Vgolino de officio Episc. cap. 50. §. 8. n. 3. collationem electionem, impetrationem beneficij factam carenti legitima ætate, irritam esse, utpote de persona inhabili, & contra formá à Concilio præscriptá. Idé omnino existimo dicendum esse de inhabili per quodcunq; impedimétum tam ad beneficium, tum ad collegiaturam, & præbédá Academicá.

Suffragia examinatorú an sint decisiva.

1755 Quarta difficultas est, utrú suffragia examinatorú, qui examinát oppositores ad collegiaturam Purificationis, sint decisiva, an solú consultiva. In hac difficultate triplex potest excogitari sententia. Prima asserit hujusmodi suffragia esse decisiva, seu definitiva, ita ut Rector electurus teneatur stare maiori parti illorum. Fundamentum sumitur ex Statut. par. 2. cap. 9. ubi examinatores appellantur judices. ¶ Pella maneira que dito he se faça exame de sua sufficiencia, aos quaes assistiráo como juizes, &c. Et postea, Os quais juizes. Iudices autem habere suffragium decisivum, seu definitivum, constat ex cap. forus, de verb. signific. Sylvestro v. Iudex, & S. Thoma 2. 2. q. 67. 6. ubi ait judicium significare rectam determinationem. Secunda sententia est affirmantium prædicta suffragia esse consultiva. Potest probari ex natura hujusmodi suffragiorum: nam talis est ut non compellat electorem, sed illis auditis, integrum sit prælato eligere, quem maluerit, sicut se habent suffragia consultorum Academiæ Eborensis in ordine ad electionem officialiú. Cóstat autem ex Stat. p. 2. cap. 10. ita se habere suffragia examinatorum, sic enim habent: ¶ Os examinadores dem seus pareceres sendo somente conta có a virtude, bós costumes, saber, & sufficiencia dos oppositores. E o Reitor da Vniversidade, ouvidos seus pareceres, eleja aquelles, que segundo sua consciencia julgar q̃ se devem admittir.

Examinatorum ad [illegible] suffragia.

1756 Tertia sententia est intendensiú conciliare utranque præcedétem, quatenus existimant dicta suffragia esse decisiva quoad idoneitaté, seu sufficiétiá, ita ut nequeat R. ctor eligere judicatú nó idoneú esse

verò consultiva quoad gradum idoneitatis, seu sufficientiæ, ita ut ex judicatis idoneis possit Rector eligere quem maluerit. Probant utranque partem fundamentis utriusque supra positæ sententiæ, & addunt optimum exêplum desumptum ex Tridentino de reform. sess. 24. cap. 18. ubi præcipitur, ut eligantur examinatores ad beneficia: & ex verbis Concilij optimè probat Lugo tom. 2. justit. disp. 35. num. 65. illos habere suffragium decisivum quoad dignitatê, & sufficientiam, ita ut Episcopus nequeat côferre beneficium judicato insufficienti, & habere côsultivum quoad gradum dignitatis, seu sufficientiæ.

1757 Hæc tertia sententia est valde probabilis propter exêplû juris cômunis, cui jus speciale côformat, hoc juxta illud interpretâdo. Mihi tamê simpliciter arridet prima, secûdùm quam existimo suffragia illorû examinatorû esse absolutè decisiva nô solû quoad sufficientiá, sed etiá quoad gradum illius: quatenus statutû illis cômittit, ut judicêt non solum de scientia, sed etiam de virtute, & moribus. Moveor non solum fundamento primæ sententiæ, quòd scilicet examinatores sunt judices, acproinde decidere debeant, sed ulteriùs 1. quia in edicto fixationis, seu denûciationis, ubi proponitur terminus oppositoribus, dicitur providendû esse, qui inventus fuerit magis dignus, proindeque fit provisio per concursum, sicut in beneficijs, in quibus secûdum rigorem justitiæ solum potest eligi magis dignus; ergo non potest cômitti arbitrio Rectoris, ut eligat quem maluerit, etiá ex dignis. 2. quia examinatores jurejurando adiguntur suffragium ferre pro magis digno, & suffragia per Rectorem & Secretarium calculantur coram consultoribus: quæ omnia forent inutilia, si Rector posset pro suo arbitrio conferre collegiaturam.

Judices de eodem.

1758 Tertium probatur ex ultimis verbis statuti concludentibus citatum caput. (Estando os examinadores duuidosos em dar sens votos, o dito Reitor da Vniversidade eleja quem melhor lhe parecer.) In quo casu perplexitatis examinatorum statutû dat Rectori arbitrium eligendi; ergo si non detur perplexitas, Rector tale arbitrium nô habet: esset enim inutile illud darè, si jam habuisset, etiam eligendi contra manifesta suffragia examinatorum.

Solum restat satisfacere fundamento secundæ sententiæ, & interpretari ibi citatum statutum committens Rectori, ut auditis suffragijs, eligat quem indicaverit admittendum. Existimo per illud statutum non posse Rectorem directè contraire suffragijs examinatorum, & excludere quem illi ponunt in primo loco: sed tantum indirectè, v. g. si in illo inveniat defectum alicujus qualitatis requisitæ per statutum; v. g. defectum ætatis, vel puritatis sanguinis: de quibus qualitatibus non judicant examinatores, sed solus Rector. Probatur hujusmodi interpretatio ex diversitate verborum ejusdem statuti: nam primo loco, quem interpretamur, committit conscientiæ Rectoris, qui eligat: (Eleja aquelles, que segundo sua consciencia julgar, que se devem admittir.) Secundo loco, quando datur perplexitas, committit electionem Rectoris arbitrio: (Eleja quem melhor lhe parecer) nulla facta mentione conscientiæ. Igitur quanvis in secundo casu nullo modo obstringatur suffragijs, utpote perplexis, tamen in primo casu per se illis obstringitur, & solum potest ab illis recedere, quando obstat defectus qualitatis, idque postulet statuti observatio. Nam quando Princeps alicujus conscientiæ committit causam, v. g. dicens, (Conscientiam tuam oneramus) commissarius debet judicare secundùm leges, sequendo non conscientiam, seu notitiam suam privatam absolutè, sed sequendo justitiam communi, & publica lege munitam, acproinde secundùm allegata & probata, ut habetur l. illicitas §. veritas ff. de offic. præsid. & Ordin. Lusit. lib. 3. tit. 63. init. tit. 66. princ. & tradunt Decian. tract. crimin. lib. 2. cap. 14. Menoch. de arbitr. lib. 1. q. 8. n. 40. Mascard. de prob. concl. 948. Farin. in praxi crimin. part. 1. q. 21. num. 163. Sayrus in clavi lib. 12. cap. 8. a num. 6. & Less. de just. lib. 2. c. 29. n. 10. & 84.

Conscientiæ alicujus committi aliquid per prælatum quid.

Et quidem paucis abhinc annis contra Rectorem, qui volebat admittere in collegiû Purificationis oppositorê ab examinatoribus reprobatum, per judices a P. Generali designatos sententia lata est.

1759 Supersedeo multis difficultatib⁹, quæ hoc loco agitari poterant, & ab authoribus deciduntur. An qui in oppositione eligunt ad collegium, teneantur semper eligere digniorem? Vide Vasq. de benef. cap. 2. §. 3. dub. 2. & Lugonem de justit. tom. 2. disp. 35. num. 63. De alijs quæstionibus ad collegia, & collegas spectantibus: de divite electo, si pauper esse debeat: de renunciationibus simulatis, quæ ob hoc fieri solent: quomodo collega teneatur alimenta malè percepta restituere: an restitutio ijs casibus obliget ante sententiam: & quid in alijs statutis pænalibus, quibus privantur collegæ præbêda; côsule Villalobos p. 2. tract. 8. diff. 10. Emman. Roter. in Summa cap. 99. Navarrum in Summa cap. 19. n. 100. & in Manuali cap. 23. num. 63. Lopez in Instruct. conf. 2. p. cap. 9. Sanch. de Matrim. lib. 8. disp. 19. num. 26. Sotum de just. lib. 1. q. 6. num. 6. Salon 2. 2. q. art. 62. a. 3. vers. Lex pænalis, Molinam de justit. tract. 2.

Collegæ electio.

o que lhe deu, ou com elle gastou. Quid verò si verè pauperi legitimè admisso obvenerint quæcunque via divitiæ? infra statuunt toto capite citato. Dubium est primum circa prædicta, an censeatur ingressus collegium mala fide, in ordine ad obligationem restituendi, qui sciens certo se habere impedimentum occultum, illud tacuit? Respondeo affirmativè. Probatur, nam qui se cognoverat inhabilem, tenebatur declinare oppositionem ad collegiaturam, si id sine propria infamia efficere poterat.

Collegium ingressus mala fide

1763 Dubium est secundum, an prædicti, quos diximus teneri ad restitutionem, ad eam teneantur ante ullam judicis sententiam? Videtur negandum. Quia illa obligatio restituendi provenit ex crimine, scilicet ex mala fide habentis impedimentum, qui collegium ingressus est: sed non teneri delinquentem ad hujusmodi restitutionem, seu privationem suorum bonorum, ante sententiã judicis, communis & vera opinio est, quam defendunt Vasq. de legib. disp. 178. cap. 4. nu. 25. Castro de justa hæret. punit. cap. 9. Sanch. lib. 3. de Matrim. disp. 83. a num. 5. & lib. 7. disp. 89. num. 11. Salas de legib. disp. 15. sect. 3. num. 49. Sà v. Lex num. 11. & Lessius lib. 2. de justit. cap. 29. dub. 8. num. 34. qui affirmant, non teneri reum ad executionem, quanvis in lege ponantur particulæ (Ipso facto, Ipso jure) imò quanvis addatur pœnam incurri absque alia declaratione: nam intelligi debet de declaratione pœnæ: proindeque semper requirit declarationem criminis; ergo similiter de collegiali qui cõmisit crimen ingressus collegium indebitè cum impedimento.

Restitutio ante sententiã condemnatoriam.

Pœna requirens sententiã judicis.

1764 Nihilominus affirmandum est collegialem illum teneri ad restitutionem ante ullam judicis sententiam. Probatur ex cõmuni principio: nam omnis qui mala fide accepit rem alienã, tenetur eam restituere ante ullã judicis sententiam, ut apud omnes in confesso est de possessore malæ fidei: sed collegialis ille, dũ alebatur a collegio, accipiebat mala fide rem alienã, scilicet alimẽta illa: nunquã enim fuit collegialis verus, qui faceret fructus suos, eos legitimè vincendo, sed fictus; ergo ante ullam sententiam tenetur restituere. Confirmatur, & explicatur exemplo parochi non residentis, qui juxta Trident. sess. 23. cap. 1. de reformat. pro rata temporis absentiæ non facit fructus suos, ex quo rectè infert Vasq. de benefic. cap. 4. §. 2. art. 1. dub. 4. teneri eos restituere, etiam si nulla detur sententia declaratoria criminis: sed collegialis ille, etiam non fecit fructus illos suos, seu alimenta sua; ergo tenetur illa restituere absque ulla sententia declaratoria. Ex quibus patet discrimen ad fundamentum partis oppositæ. Nam ille criminosus, de quo procedit communis illa opinio, per legem in pœnam criminis privatur suis bonis, quæ antea legitimè possidebat, & ideo intervenire debet sententia saltem criminis declaratoria: in nostro casu, sicut in casu parochi non residentis, neuter privatur bonis suis, sed solùm non facit bona sua.

Possessor malæ fidei quomodo tenetur.

Parochus non residens.

1765 Dubium est tertium, an qui admissus fuit in collegium, in quo viget statutum, ut qui inciderit in tale delictum, priveretur collegij privilegijs, & obligetur restituere quidquid a collegio accepit: si incidat in illud delictum teneatur in conscientia a collegio desistere, & accepta restituere ante ullam sententiam? Negant Molina tract. 2. de justit. disp. 96. fine, Azor lib. 5. cap. 8. quæst. ultim. Navarr. cap. 23. num. 63. Vasquez p. 2. tom. 2. disp. 173. cap. 1. & judicat probabile Bonacina de legib. quæst. 1. punct. 7. §. 4. 2. num. 26. Probant, nam illa est in rigore pœna, quæ privat bonis & privilegijs acquisitis: sed ille collega jam acquisivit collegium per legitimam admissionem in illud, quæ admissio videtur fuisse absoluta, & non conditionalis. Omnis autem pœna rigorosa, ad sui executionem ministerium exigens, non debetur in conscientia ante sententiam; ergo ante hanc non tenetur dictus collega exire collegio, & restituere.

Collegiatura privatus in pœnam ... [illegible]

Affirmant Sayrus in clavi regia lib. 3. cap. 9. Sotus lib. 1. de just. q. 6. a. 6. ad 4. & Reginaldus lib. 13. n. 276. Probãt, quia admissio in collegiũ fuit conditionalis, atque adeo sub conditione non patrãdi criminis illius omnia bona & privilegia illi collata fuerunt, ipseque sub tali cõditione acceptavit, atq; adeo nunquã absolutè fecit sua, bona a collegio accepta; ergo nõ impleta conditione per patrationẽ criminis, jam retinet alienum, teneturq; illud restituere ante ullam sententiam.

1766 Mihi in hoc dubio placet cautela & moderatio, quam adhibet Palaus disput. 2. de legib. punct. 2. num. 4. concilians utranque propositam opinionem, dum asserit ex usu, & consuetudine interpretandum esse hujusmodi statutum. Vnde si mos obtineat ut quis conditionaliter admittatur, idque verbis expressis soleat intimari admittendis, incidens in delictum tenebitur statim desistere collegio, & accepta restituere. At si absolutè fuit admissus, neque clatis, neque expressis verbis illi declaratum est sub tali conditione admitti, non tenetur renunciare collegio, nec accepta restituere, donec sententia saltem declaratoria feratur. Prima pars constat, quia liberum fuit Fundatori collegij talem conditionem ponere, & sua bona non dare, nisi quibus & quando voluerit: sicut liberum est marito relinquere legatum uxori sub cõditione,

Collegiatura data conditionaliter.

 si

si castè vixerit. Secunda pars suadetur, quia si admissio in collegium non fuit conditionalis, privatio collegij & bonorum censetur in rigore pœna privans bonis absolutè acquisitis; ergo ad sui executionem postulat sententiam declaratoriam criminis.

Rectori collegij qualiter observandum.

1767 Posterior quæstionis pars de obligatione collegialium in ordine a suum superiorem, sive hic appelletur Rector, sive Vicerector, sive quocunque alio nomine, circa observantiam, reverentiam, & obedientiam, quæ illi debetur, satis manet expedita, ex ijs quæ lib. 5. disp. 1. q. 4. tradidimus de reverentia & obedientia Rectori Academico debita ab studiosis. Cum enim collegiales sint studiosi in Academia, sive professores, sive auditores, ex ibi disputatis satis intelligere poterunt, qualiter immediatè suo, & mediatè Academico Rectori obstringantur. Est tamen in præsenti decidendum grave dubium circa statutum collegij Purificationis, in quo præcipitur obedientia, & subjectio habenda Rectori collegij Spiritus Sancti in hunc modum p. 1. cap. 2. ¶ Todos conheção como cabeça ao Reitor da Companhia, sem terem recurso, nē aução pera em cousa algũa recorrerem a outra justiça, official, ou pessoa de qualquer qualidade, & estado que seja: & pello mesmo caso que algum o contrario fizer, seja despedido do collegio.

Statutū contra ius naturale vel positivum commune.

1768 Quæritur an hujusmodi statutum sit justum, & licitum, proindeque observandum? Negativa pars videtur manifestè probari ex eo, quia nulla lex humana potest justè ac licitè ferri contra legem naturalem, imo nec lex humana inferioris contra legem humanam superioris: sed statutum quod negat appellationem a sententia judicis inferioris ad superiorem, quale est statutum relatum, ita se habet: siquidem prohibet sub gravi pœna recursum, seu appellationem a sententia Rectoris Academici habentis varios superiores, ad quancunque aliam personam cujuscunque gradus, status, & conditionis. Destituere autem reum omni recursu & appellatione est contra jus naturale, & jus positivum commune; ergo tale statutum est injustum, ac illicitum.

Appellatio denegata per statutum.

1769 Nihilominus affirmativa pars, scilicet prædictum statutum esse justum & licitum, tenenda est. Probatur hoc unico fundamento: nam justum & licitum est illud statutum, quod nullum jus, seu legem superioris offendit, & non cedit in præjudicium, seu injuriam alicujus: sed statutum relatum nec offendit legem superioris, nec cedit in præjudicium alicujus; ergo est licitum. Maior sumitur ex l. fin. C. de tempor. appel. & Doctoribus, Sayro in clavi lib. 12. cap. 17. num. 37. Eman. Rodr. tom. 1. quæst. regul. q. 9. 29. Baldo ad l. public. Cod. & Bart. ad l. Omnes populi num. 27. ff. de just. & jure. qui loquentes de similibus statutis denegantibus appellationem, solum reprobant statuta particularia, quæ præjudicant superioribus, vel cedunt in manifestũ gravamen alicujus. Minor quoad priorem partem suadetur, quia dictum statutum non offendit legem superioris, siquidem per illud nõ tollitur recursus, seu appellatio ad superiores Rectoris, quales sunt Provincialis, Visitator, Generalis, & Summus Pontifex: solum enim tollitur recursus ad magistratus seculares, & ecclesiasticos, qui omnes sunt judices incompetentes collegialium virtute statuti, quod Rex Henricus condidit authoritate Summi Pontificis, ut constat ex Bullis Apostolicis.

1770 Minor quoad posteriorem partem, nempe quòd non cedat in præjudicium, seu injuriam alicujus, scilicet collegialis, ostenditur, quia collegiales per tale statutum non manent destituti remedio adeũdi alios & alios superiores, qui possint audire suas querelas, illisque justè editis deferre; siquidem (ut diximus) adhuc possunt a sententia Rectoris provocare ad Provincialem, Visitatorem, Generalem, & Pontificem. Accedit, quòd licèt daremus in illis remanere jus aliter, & ad alios provocandi, hoc jure manent destituti per cessionem illius ex contractu legitimo, juxta Statutum p. 5. cap. 12. ubi sic loquens de Visitatoribus, atque adeo etiam de ipso Rectore visitante. ¶ Ordeno mais, que se não possa appellar da determinação, & mãdados dos Visitadores, nem aver della relaxação, & se algum appellar, ou reclamar, ou presumir usar aproveitarse de algum outro meyo contra a tal sentença, & sua execução, seja despedido do collegio sem algũa dilação: & pera evitar demandas & discordias, que costumão nacer de semelhantes appellaçoēs, quero & mando que os collegiaes, & pessoas que ouverem de estar no collegio, nam se admitão nelle, senão com esta expressa ley & condição de se sojeitarem nesta forma & modo de visitação & castigo, & que esta condição tenha força & vigor de contrato em ambos os foros, & que sem aprovação & consentimento deste estatuto nenhum possa receber algũa cousa licitamente do collegio. Hanc conditionem, & contractum fecit tanti Rex serenissimus, ut ne possit unquam allegari ignorantia, præcipiat hoc statutum a collegialibus legi de verbo ad verbum certis anni temporibus.

Appellatio denegata ex contractu.

Renunciatio juris appellādi.

1771 Quare cum collegiales jurent observantiam statutorum, per pactum & juramentum renunciant juri, quod fortè habebant in multis casibus recurrendi ad alias personas. Et quidem certum est, quòd per pactum possit quis renunciare juri appellandi,

& alijs

& alijs juribus, ut habetur ex l. fin. C. de temporappellat. Sic religiosi Dominicani habent statutum, quo se obligant non appellare etiam ad suos superiores, & fuit confirmatum per duos, vel tres Pontifices. Subdit Chronographus rationem, quia monachi non ingrediuntur religionem ad litigandum, sed ad obediendum.

Tandem confirmatur resolutio, & occurritur rationi dubitandi pro parte contraria, adducta interpretatione, quam interrogatus Doctor eximius Suarius Statuto initio relato adhibuit Olyssipp. & subscripsit 18. Iunij 1609. Sensus (inquit, sed Castellanis verbis) planus hujus statuti est, quod clausula illa (outra justiça, official, ou pessoa) non excludit prælatos superiores Rectori, Societatis, quales sunt Provincialis, Generalis, Papa, nam juxta Dialecticam, exclusiva non excludit concomitantia. Deinde jus suppeditat nobis exemplum in decretis, quæ prohibent confiteri alteri quàm proprio sacerdoti, quia licèt proprius sacerdos sit parochus, non excludunt illa prohibitione Episcopum, Papam, imò nec commissarios delegatos, qui ab illis habent jurisdictionem; ergo rectè intelligitur proportionaliter dictum statutum, præsertim juxta praxim, qua fertur observari. Ad hæc, vulgaris, & communis doctrina est verba legis ita esse interpretanda, ut nullum inducant absurdum sensum, si commodè fieri possit: & hoc loco non solum potest fieri commodè, sed etiam secundum jus, & communem sensum prædictarum locutionũ. Hæc Suarius.

QVÆSTIO II.

Qualiter collegiales obligentur inter se, & ad statuta?

1772 Disputata, & expedita quæstione, de obligationibus, quibus collegæ tenentur tum erga collegium, tum erga ipsius collegij Rectorem, sequitur ut decidatur breviter quæstio de obligationibus, quibus inter se, & ad statuta observanda tenentur. Quod attinet ad priorem partem, omissis obligationibus, quæ inter convictores, seu homines civiliter ac socialiter viventes ex humano convictu, & commercio generaliter pullulant, sive eas justitia, sive observantia, urbanitas, gratitudo, aliæve similes virtutes pariant, nobis sermo peculiaris est de hominibus in Academia collegialiter degẽtibus. Nam hujusmodi homines jure quidem

Convictores seu viventes socialiter.

magis stricto obligantur cum exaffabilitate, & urbanitate ad mutua obsequia præstandá, cum ex justitia ad fidem promissam servandam, tum etiam ex statutis ad habendam reverentiam, & deferendum locum antiquioribus, vel gradu aliquo Academico insignitis. Et quidem statuta Purificationis parte 1. cap. 3. decernũt loca collegis deferenda, & præcedentias juxta antiquitatem & gradus, inter ipsos observandas: Item eadem p. 3. cap. 18. valde commendant, & præcipiunt urbanitatem observantiam, & justitiam in non violando famam & honorem his verbis. ¶ Como o bom ensino & cortesia seja hũa das partes da virtude, & o principio della, mando que todos os collegiaes tenhaõ muita conta com o decoro & cortezia, que devem ter & guardar huns aos outros, & que nenhum ainda que seja o Vicereitor fale com outro por vós, senão por senhor, & vossa merce, & que os moderoos tenhaõ muito respeito & reverencia aos mais antigos: & ordeno & defendo que nenhum collegial detraha no collegio, ou fora delle da fama, honra, & credito dos do collegio.

1773 Quibus verbis manifestè continentur, & valde commendantur comitas, affabilitas, observantia, & justitia in non violando famam & honorem collegialium inter se, atque adeo manifestè cernitur præter obligationes & debita harum virtutum, quæ jure naturali in homines generaliter cadunt, ad illas specialiter collegiales ex statuto obstringi. Remissis obligationibus ex statuto ad posteriorẽ quæstionis partem, ut intelligatur quæ pullulant naturaliter ex dictis virtutibus, satis erit earum naturam paucis declarare. (Comitas) quæ apud Latinos alio nomine dicitur (affabilitas) apud Tullium 1. offic. quanvis non in solo alloquio versetur, sed etiam in alijs actionibus, & officijs, quibus nos attemperamus proximo, ut ipsi grata sit nostra consuetudo, tamen in sermone, & affatu se præcipuè exhibet, sicut adulatio, & litigium. Vnde sic definitur a Lessio lib. 2. cap. 47. dub. 7. n. 47. Est virtus, quæ procurat ut conversatio nostra cum proximis in rebus serijs sit grata, & talis, qualem esse decet, spectata conditione nostra, & personarum quibus cum agimus: negotiorum, & reliquis circunstantijs, ita ut neque nimis blandè, neque nimis asperè in congressibus nos geramus. Hinc peccatur contra hanc virtutem dupliciter, nempe delectandi excessu, & defectu, ac proinde duobus extremis, blãditia, & morositate.

Comitas & affabilitas.

1774 Quomodo quis teneatur ex virtute affabilitatis, videre est apud Dianam p. 2. tract. 5. resol. 61. p. 1. tract. 13. resol. 89. & p. 4. tract. 4. resol. 181. Apud Lorcam 2. 2. q. 25. art. 6. sect. 3. disp. 25. mem. 3. num. 18. ex affabilitate oritur obligatio resalutandi omnes,

Affabilitatis obligationes.

nes, qui nos salutant. Addit idem author hoc salutationem anticipatam non deberi, nisi personis magnæ dignitatis causa honoris: conversationem, & allocutionem deberi solum conjunctioribus. Cum verò obligatio per se orta ex affabilitate, seu comitate non sit gravis, ait omissionem salutationis & resalutationis, etiam quando debentur, non esse peccatū lethale, nisi forte grave scandalum gigneret, vel ex circumstantijs cederet in gravem injuriā alicujus.

Salutatio quibus debita.

Salutatio obligatio.

1775 Ex virtute affabilitatis tenetur quis etiam inimicum salutare. At Mendoça vol.2.d.19.sect.4.§.64. ab hujusmodi obligatione liberat 1. prælatum, aut parentem, qui in pœnam justam inimicum nō salutaret. 2. inimicum, qui sine infamia nequiret adversarium salutare. 3. eum cui infamis, & atrox aliqua injuria irrogata est, ut si fuit appellatus fur, Iudæus, Sodomita. Nam debet præsumi omittere salutationem, non ex odio, sed ex dolore justo, qui juste tollit officia, atque indicia urbanitatis, & alioqui reputaretur vir ille animi degeneris, utpote qui tam acerbam injuriam parui penderet. 4. eos qui habēt oculos, & mentem distractam, vel ita se simulant habere, ut prudenter credantur salutationem ex inadvertentia omisisse. 5. eum, qui videns inimicum inter tres amicos, istos insalutatos capite tecto alloquitur. Nam hujusmodi allocutio, quamuis uni directa, judicatur salutatio omnium sociorum. Hæc Mendoça. Addit Lorca citatus num. 30. nun esse certum peccare mortaliter eum, qui obvius inimico inter multos, omnes salutat præter ipsum. Quia salutationis etiam debitæ omissio non continet lethalem malitiam: deinde prædictis talem salutationem potest omittere non ex odio, sed ad significationem propriæ injuriæ, & gravaminis. Hoc tamen improbat Filliucius tom.2.tract.28.cap.1.num.19. præsertim si inimicus prior salutavit. Valerus in different. utriusque fori v. remissio diff.2. num.4. excusat ab obligatione allocutionis, & salutationis, propter aliqualem inimicitiam, religiosos, qui quotidie celebrant, & sunt exemplares: quia in his cessat scandalum. Hoc tamen quibusdam displicet. Consule Zenardum.p.2.pr.c.17. Ex dictis infertur cum Laymano lib.1.tract.3.cap.4. num.3. posse absolvi patrem, qui non vult ad colloquium admittere filium, qui contra ipsius patris voluntatem, se conjunxit indigno matrimonio, etiam si id familiæ impetret: modò id faciat ad tempus, & in punitionem absque odio, & iracundia.

Observantia quid.

1776 Observantia ex M.Tullio apud S.Augustinum lib.83.qq. q. 31. sic definitur: Est virtus per quam homines „ aliqua dignitate excellētes, cultu quodam, „ & honore dignamur. Hanc definitionem explicatiùs tradit Lessius lib.2. cap. 46. dub. 1. num.11. in hunc modum: Est virtus cultum deferens superioribus, & alijs personis excellentibus, quæ nos gubernant, vel gubernare sunt idoneæ. Quibus verbis explicatur actus virtutis, objectum (quod) objectum (cui) & ratio objectiva. Actus virtutis est deferre honorem & obsequium, seu deferre cultum, quando ratio postulat. Idem cultus est objectum (quod) cum tropus externum virtutis, quod virtus intendit. Objectum (cui) est superior & quævis persona excellēs. Ratio objectiva in objecto (cui) est excellentia, ut est principium gubernationis actu vel potestate.

Iustitia quid sit.

1777 Obligatio proveniens a virtute observantiæ non est æquè rigorosa atque illa quæ provenit ex virtute justitiæ. Hæc enim est virtus tribuens unicuique jus suum: proindeque ex ipsius violatione infertur proximo rigorosa injuria. Cum igitur per statutum citatum velit serenissimus Henricus collegas suos obligatos inter se ex comitate, observantia, & justitia, eam præcipuè justitiæ partem exprimit, quæ famam & honorem custodit illæsum, proindeque contumeliam & detractionem aversatur. (Contumelia est injuria, qua alicujus honor offenditur.) Honor autem nihil est aliud quàm testificatio quædam excellentiæ alterius, quæ excellentia præcipuè consistit in sanctitate & sapientia. Hujusmodi testificatio exhibetur verbis, ut quando aliquem honorificè compellamus, aut signis, scilicet genuflexione, capitis inclinatione, erectione statuæ, & alijs. Detractio sic definitur: (Est alienæ famæ occulta & injusta denigratio, seu violatio.) In eo differt a contumelia, quòd hæc lædat honorem in præsentia, illa occultè lædat famam in absentia. Fama apud Iurisperitos dicitur illæsæ dignitatis status, legibus & moribus comprobatus. A Theologis in genere accepta sic describitur. Est multorum existimatio de vita & moribus alicujus. Hic accipitur pro bona, & consistit præcipuè in opinione virtutis & sapientiæ. Detractio igitur, quæ est contra bonam famam, octo modis contingit, quatuor directè, nempe imponendo crimen falsum, ampliando crimē verum, pandendo crimen occultum, & sinistrè interpretando alterius factum: quatuor indirectè, scilicet negando excellentias alterius, eas extenuando, eas tacendo eo loco & tempore, ut vertatur silentium in vituperationem, item laudando simulatè aut frigidè. Detractio (inquit Lessius lib.2. cap. 11. num.7.) ceteris paribus, minus peccatum est quàm contumelia. Qui intendit (addit num.10.) directè famā alterius denigrare, committit peccatum ex genere suo mortale, gravius furto, sed levius homicidio, & adulterio. Qui non intendens (concludit num.11.) lædere famam, patrat defectum

Contumelia quid.

Honor quid sit.

Detractio quid sit.

Fama quid sit.

fectum proximi, quo illa graviter læditur, committit detractionem materialem, & peccat lethaliter.

Aspleatio excommunicationis collegarum se honorem pervertentium. 1778 Meritò igitur pijssimus Rex Cardinalis suo statuto caxit, ne sui collegiales mutuam famam læderent per detractionem in absentia, & per contumeliam honorem in præsentia. Et hoc potissimum, quia ex detractione & contumelia erumpere solent frequenter contentiones & rixæ asperrimæ, quas Rex Serenissimus statut. p. 3. cap. 15. districtè prohibet, ne scilicet pariant unquam percussiones, & cædes. Est adhuc gravis & peculiaris difficultas, an clerici collegialiter viventes, sive in seminarijs Concilij Tridentini, sive in collegijs Academiarum, si se percutiant, possint ab Episcopo absolvi? Resolutio affirmativa vera est, dummodo percussio non sit atrox, seu enormis. Tales enim sive sint collegæ, sive convictores, si se leviter, vel mediocriter percutiant, non coguntur adire Pontificem, sed a suo Episcopo absolvi possunt. Ita ex cap. Quoniam, de vita, & honest. cleric. desumunt Suar. de cens. d. 22. sect. 1. num. 70. Fragosus 2. p. lib. 1. disp. 4. §. 3. num. 55. & Barb. ad dict. cap. quoniam in collect. num. 1. & ad cap. si quis suadente num. 80. Ratio hujus decisionis fuit, quia in communitate viventes facilè indignantur, & se percutiunt. Notat verò Alfonsus de Leon apud Dianam p. 9. tract. 2. resol. 56. sic absolutos non teneri postea comparere, quia hi non absolvuntur ratione impedimenti adeundi Pontificem, sed ex privilegio concesso ob assignatam rationem.

Percussio levis, mediocris, enormis. 1779 Rogabis, quænam sit læsio levis, mediocris, enormis? Constat triplicem hanc percussionem debere esse sufficientem ad peccatum lethale: siquidem per illam incurritur excommunicatio. Percussio levis non dicitur talis ratione culpæ levis, sed respectu ad mediocrem, & enormem: & est illa quæ inter lethales infimum locum occupat non enim pervenit ad mediocrem, quæ alio nomine vocatur gravis, neque ad enormem, quæ alio nomine atrox dicitur. Ita Suar. de cens. disp. 22. sect. 1. num. 88. Molina tom. 4. d. 57. num. 1. & Palaus de censur. d. 3. Percussio mediocris est illa, quæ de se, hoc est ex facto ipso, aut ex circunstantijs, excedit quidem levem, sed non pervenit ad enormem: ut si grave vulnus infligatur, si multi capilli evellantur, si multum sanguinis effundatur, non quidem ex dispositione membri percussi, qualis est nasus, sed ex gravitate percussionis. Percussio enormis est illa quæ excedit levem, & mediocrem, & teste Suario citato num. 88. juxta cap. Cum illorum de sent. excommun. significatur

Mutilatio quid sit. ex duplici capite. Primum caput est (si ad mutilationem membri, vel effusionem sanguinis est processum.) Non loquitur de occisione, utpote notissima enormitate. Vera mutilatio datur, quando vel minimum membrum abscinditur, aut saltem inutile redditur. Ad effusionem sanguinis, non sufficit fieri in magna quantitate, si v. g. naribus effluat; sed requiritur quòd proveniat ex enormitate læsionis, quod prudentis arbitrio relinquitur: imò satis est gravissima læsio, & impedita ac effusio sanguinis. Secundum caput est dignitas personæ percussæ: ponitur exemplum in Episcopo consecrato respectu omnium, & in Abbate respectu subditorum: non tamen in illis semper quæcunque læsio est enormis, sed habenda est ratio personæ offendentis, & circunstantiarum: & ab his personis ad alias in dignitate constitutas fieri debet argumentum, ita tamen ut semper læsio enormis sit mensura aliarum.

enormis percussio.

Religiosi se percutientes. 1780 Dicta procedunt (inquit Suar. a num. 71.) de religiosis se percutientibus, ut a suo Abbate absolvantur. Cap. Canonica, de sent. excommun. ita tamen ut hoc privilegio nec gaudeant clerici qui vitam socialem non agunt, nec religiosi qui sæculares clericos percutiunt. Quando religiosi se percutientes sunt diversorum ordinum, prælatus percussi potest absolvere percutientem d. cap. eum illorum. Ad absolutionem parum refert quòd percussio fiat in monasterio, vel extra illud. Quid si Abbatem percutiat subditus, vel Abbas subditum? Respondeo Abbatem gaudere illo privilegio, ut a suo prælato regulari absolvi possit, non verò subditum. Quia non semper percussio, qua subditus, sed semper qua Abbas percutitur, enormis censetur. Quando daretur percussio inter Abbatem & non subditum, prælatus cujuscunque percussi absolvere potest. Hæc procedunt secundùm jus commune. Hodie tamen possunt regulares fere omnes ex privilegio speciali absolvere suos subditos, etiamsi percussio sit enormis: ne detur occasio vagandi extra monasteria. Ita Fragos. 2. p. lib. 1. disp. 2. §. 3. vers. De novitijs, Tamborinus de jure Abbat. tom. 2. disp. 54. q. 11. num. 2. Bossius disceptat. moral. discept. 1. dub. 19. num. 197. Bordonus resol. 28. num. 50. & Pellizar. tract. 8. cap. 6. num. 191. addens ex Bonacina & aliis, si prælatus injustè nolit absolvere, posse subditum absolvi ab Episcopo.

Conservator absolvens. 1781 Maior difficultas est circa collegas, & convictores collegij Purificationis, si percutiantur leviter, vel mediocriter: a quonam debeant absolvi, ab Archiepiscopone, an a suo Conservatore Ecclesiastico Academiæ? De hoc dubio consului duos Doctores emeritos, qui fuere primarij S. Theologiæ professores in hac Eborensi Academia, & cum illis sentio esse absolvendos a suo Conservatore. Ratio est, quia ut constat ex Bulla unionis Gregorij XIII. statutis Purificatio-

ficationis,& fententijs latis contra Archiepiscopum Eborensem, ut videre est apud Fragosum par.2,lib.4.disp.12.§.7. collegiales, sicut & reliqui scholares Academiæ, sunt exemptia jurisdictione Archiepiscopi in spiritualibus & „ temporalibus, juxta illa verba: Ex nunc „ perpetuò eximimus collegiales que & scho- „ lares pro tempore degentes in spiritualibus „ & temporalibus regere &c. Deinde sunt subjecti in spiritualibus & temporalibus Re- „ ctori Academiæ, juxta illa alia verba: Liceat „ Rectoribus & collegiales, & scholares in „ spiritualibus, & temporalibus regere & gu- „ bernare, & circa ea quomodolibet neces- „ saria juxta ordinationem per ipsum Regem „ Henricum desuper factam, vel faciendam „ gerere & exercere. Habet igitur Rector Academicus omnem potestatem in spiritualibus, exceptis causis matrimonialibus, & spectantibus ad sacramenta, quæ ad Joannem Episcopum pertinent, ut alibi diximus. Ergo habet potestatem ad absolvendum a censuris, sicut & ad dispensandum in votis, & relaxandum juramenta, & similia spiritualia, quæ sacramenta, & sacramentorum non sunt. Cum verò Rector Societatis, juxta ipsius statuta prohibeatur administrare actus jurisdictionis, qui habent aliquid fori externi, & exercentur cum aliquo strepitu judiciali, Rector collegij Spiritus sancti committit Conservatori Academiæ ecclesiastico absolutionem a dicta censura, sicut & similes actus.

Exemptio collegialium ab ordinatio

Dispensatio per Rectorem.

1782 Quod attinet ad posteriorem quæstionis partem, de obligatione collegialium ad observanda collegij statuta, cum sit moraliter impossibile definire, quomodò statuta collegiorum universi terrarum orbis obligent in Academijs, illud facilè definiri potest, omnem illam obligationem petendam esse, tum ex voluntate declarata fundatoris volentis sic vel sic obligare, tum ex natura rei, seu materia ipsorum statutorum, quæ aliquando intrinseca esse solet, ita ut jure naturali abstringat. Scimus statuta collegij Purificationis juxta mentem fundatoris Henrici Regis non obligare ad peccatum, nisi quarum res, & materia ipsa naturaliter obligare potest. Sic restatum reliquit Serenissimus Rex Statut. p.5.cap.12. ad finem. ¶ Hans & outros ei por bem, & mando se cumpraõ, & guardem inteiramente, com tal declaração, que por razão delles, nem das cousas nelles postas & declaradas, não aja obrigação algũa de peccado, mais que o que a cousa de si trouxer. Habemus igitur collegas Purificationis esse obligatos suis statutis, eo modo quo religiosi Societatis Iesu obligantur suis regulis, & scholastici suis Academicis, de quibus latè disseruimus lib.2.disp.2.q.1. resolventes hujusmodi regulas & statuta habere vim obligandi conditionaliter instar legis, & voti purè pœnalis.

Statuta collegij obligatio.

1783 Difficultas est, Utrum & quomodò obligentur collegæ Purificationis ad suffragia, scilicet Missas celebrandas, & Psalmos cum precibus recitandos pro fundatore? Statut. p.3.cap.22. sic habetur: ¶ Ordeno que cada hum dos Collegiaes que forem sacerdotes, sejaõ obrigados a dizer cada somana hũa Missa na Igreja & capellas do collegio do Espirito sancto, pella alma & intenção do fundador. Et post pauca: E os Collegiaes que não forem de Missa, seraõ obrigados a rezar cada hum delles cada somana hũa vez os sete Psalmos com suas Ladainhas, preces, & orações, pella mesma intenção. Dubitatur 1. utrum hujusmodi obligatio sit per se gravis, ex vi alicujus contractus, an le vis ex præcisa vi statuti non obligantis sub peccato? Existimabit aliquis esse obligationem gravem ex vi contractus. Fundatur 1. nam contractus innominatus datur quando intervenit hoc pactum, (Do ut des, Facio ut facias:) sed Cardinalis fundando collegium dedit collegis alimenta, ut illi pro ipsius anima facerent sacra, & recitarent preces; ergo ad sacra & preces tenentur ex contractu. 2. nam fundator in illis sacris, & precibus mandandis, habet se instar testatoris: sed quando testator mandat hæredibus Missas celebrandas, vel preces recitandas, hæredes tenentur graviter ex quasi contractu; ergo similiter collegæ. 3. quia Capellani destinati ad certas Missas celebrandas tenentur ad illas ex rigore justitiæ; sed collegæ (& idem est de portionistis) sunt veluti Capellani Cardinalis; ergo eodem modo obligantur. 4. nam eodem modo se habent collegæ & portionistæ, vulgo (os do partido) ad Missas pro fundatore Henrico celebradas, quo Sacerdotes Societatis Iesu ad sacra facienda pro fundatoribus collegiorum: sed hi sacerdotes ad illa tenentur ex contractu saltem virtualiter inito cum fundatoribus; ergo etiam collegæ simili & gravi obligatione obstringuntur.

Missa celebranda pro fundatore.

1784 Nihilominus oppositum tenendum est, scilicet collegas Purificationis non teneri ad illas Missas & preces ex contractu, sed tantum ex statuto, atque adeo leviter, eo modo, quo statutum obligat. Probatur, quia obligatio gravis, qualis est obligatio justitiæ ex contractu, non admittitur, nisi appareat principium, seu contractus expressus, vel saltem tacitus, ex quo oriatur: atqui, hic non apparet talis contractus, sed solum statutum obligans; ergo obligatio ad tales Missas, vel preces non ex contractu, sed ex solo statuto provenit. Quòd non appareat contractus expressus, manifestum est. Quòd nec appareat tacitus, inde suadetur, quia si Cardinalis fundator vellet obligare collegas ex con-

Missæ pro fundatore obligatio.

tra-

tractu, id expressisset, sicut expressit Suar. p.3. cap.22. quando voluit eos obligare ad non appellandum a sententia visitatorum, ubi dicit: ¶ E quero que esta condição tenha vigor & força de contrato em ambos os foros: At in nostro casu non expressit. Accedit quòd in nostro casu, antequam præciperet illas Missas, & Psalmos significavit obligationem regeatitudinis Statut. 2. p.3. cap.22. ¶ Com o seja justo que aja gratidão & correspondencia da parte dos que recebem bens obras, pera com aquelles de quem as recebê, ordeno &c. Voluit igitur Cardinalis obligationem esse ex gratitudine, non ex justitia. Idem existimo dicendum de obligatione suffragiorum pro collegis defunctis, de qua obligatione in Statut. p.3. cap.22. Quamvis enim ibi dicatur: (Encarregamos as consciencias dos ditos Collegiaes) hæc verba præcisé non important præceptum grave: sed sunt intelligenda juxta ea quæ diximus supra n.1758.

1785 Ex dictis patet ad objecta, n. 1783. Ad 1. negamus Cardinalem dedisse alimenta collegis sub illo pacto, vel onere; solum enim fundavit, & dotavit collegium intendens augmentum suæ Academiæ, & scientiarum; pro maiori Dei gloria, & Ecclesiæ utilitate: ad Missas, sicut ad preces solũ obligavit ex statuto. Ad 2. negamus paritatem inter fundatorem, & testatorem, nam hic disponit de suis bonis sub illo onere, non sic fundator collegij. Ad 3. dicimus collegas vocari capellanos lato modo, & nõ in rigore: nõ enim accipiunt alimẽta tãquã stipẽdiũ, seu mercedẽ pro Missis, sicut accipiũt rigorosi Capellani, qui proinde ex justitia ad illas obligantur. Ad 4. fatemur paritatẽ inter collegas, & sacerdotes Societatis ad offerẽdas Missas pro fundatoribus: sed negamus sacerdotes Societatis teneri ad illas ex contractu. Societas enim non solet acceptare fundationes sub illo onere. Solum enim ex gratitudine præcipit suis sacerdotibus tales Missas. Unde talis obligatio non excedit ordinariam obligationem regulæ, & obedientiæ. Secus esset, si Societas acciperet aliqua bona habentia onus Missarum hæc enim bona ad Societatem cum tali onere transirent. Ita Suar. tom.4. relig. tract.10. lib.8. cap.3. n.5.

Missæ pro fundatori bus offerendæ.

1786 Dubitatur 2. ad quod tempus extendatur, seu quantum duret hujusmodi obligatio collegarum ad Missas? Non est cur dubitetur de Missarum multiplicitate post reductionem numeri collegarum ad dimidietatem, an scilicet duplicetur obligatio, sicut duplicata fuit portio post illam reductionem, nempe ut qui antea tenebantur, in unaquaque hebdomada celebrare unam Missam, hodie teneantur celebrare duas pro fundatore? Quia constat non teneri nisi ad unam, ex epistolis Patris Generalis, & Assistentis, quas scripserunt 12. Septembris, 1599. Et meritò, quia Missæ illæ non sunt debitæ tanquam onus impositum rebus à Cardinali datis, sed solum debentur ex statuto, ut offerantur a collegis. Sola est dubitatio de extensione obligationis ad tempus, utrum scilicet qui intra tempus ab statuto præfixum non satisfecit, teneatur post elapsum illud tempus satisfacere? In quibusdam manuscriptis (ut creditur) Patris Doctoris Ioannis Correa, dicitur Patrem Molinam fuisse in ea sententia, ut existimaverit præbendatum Academicum, qui contra statutum non obtulit pro fundatore Missam in una hebdomada, ea elapsa manere deobligatum. Quia Missa illa est onus hebdomadæ, proinde transit cum illa transiens.

Missarũ obligatio post reductionem numeri.

1787 Hæc tamen sententia mihi displicet: quia repugnat doctrinæ communi, quam affert Sanches lib.4. Decal. cap.14. a num.24. circa tempus adjectum obligationi tanquam terminum ejus implendæ. Nam si terminus ponatur in honorem tẽporis, v.g. præcipiatur jejunium in privilegio Nativitatis B. Virginis, & præcipiatur Missæ auditio in die ipsius Nativitatis, elapsa die obligatio etiam non impleta evanescit: & sic transit dies cum isto onere: si verò terminus ponatur, ne differatur solutio, ut quando præcipitur confessio intra annum facienda, vel quis vovet ingredi religionem intra annum, eo elapso, adhuc manet obligatio. Et idem est in cõtractibus, quando quis promittit solvere intra certum tempus. In nostro autem casu, sicut & in sacerdotibus Societatis Iesu jussis offerre certas Missas singulis hebdomadis, sic res habet. Est adhuc difficultas an collega impeditus infirmitate celebrare Missas illas, vel recitare Psalmos, post illud impedimentum teneatur? Respondeo negativè. Quia sic decidit Statut. p.3 cap, 21. ¶ Estando algum Collegial de tal maneira doente, que não possa dizer Missa, nem rezar os sete Psalmos, não seja obrigado a dizer Missa, & rezar os taes Psalmos, em quanto assi estiver doente. Idem cedo in hominibus Societatis, si non ex regula expressa, saltem ex consuetudine interpretante. Quid de collegis absentibus? In cubiculo P. Rectoris, qui creditur Ioannes Correa, inter resolutiones manuscriptas, hæc inventa est, scilicet collegas absentes nec teneri sacra facere, nec Psalmos dicere, secùs præbẽdatos. Quid de collegis collegiaturam absolvẽtibus vel per expulsionem, vel per legitimam egressionem, si culpabiliter in collegio Missas, vel Psalmos omiserunt? Idem est de expulsis a Societate similia omittentibus. Existimo ad nihil teneri, evanescente obligatione illa sive per egressionem, sive per voluntatem fundatoris præsumptam, sive per usum, & legitimam præscriptionem.

Tempus adjectum tanquam terminus.

Ægroti ad Missas celebrandas.

Expulsi ad Missas offerendas.

QUÆS-

QUÆSTIO III.

Qualiter se habeat correctio, & punitio collegarum.

Correctio & punitio collegarum

1788 Cum præcipuus hujus quæstionis scopus sit dissetere de causa efficiente correctionis, seu punitionis in collegijs cujuscunque Academiæ, qui est judex ad decernendum in civilibus, & puniendum in criminalibus, cui collegium subjicitur, difficultas est an omnia collegia studiorum causa erecta subsint judici Academico? Negativa sententia, quæ traditur ab Alfonso de Escobar cap. 35. ab eo resolutione duplici rectè explicatur. Prima resolutio. Si dicta collegia fuerint incorporata (ut aiunt) studio generali, & collegiales in numero studiosorum descripti, subjacent tam in civilibus, quàm in criminalibus judici Academico. Ita Rebuff. schol. priv. 66. in fine. Ratio est, quia tunc nullum apparet discrimen inter collegas ipsos, & reliquos studiosos in matricula Academiæ descriptos. Secunda resolutio: si dicta collegia incorporata non fuerint, aut collegiales in numero studiosorum descripti, tunc inspiciendum erit, an in erectione, & approbatione judicem specialem constitutum habeant, isque judex erit; sin minus, ordinarijs judicibus loci competet jurisdictio, vel Ecclesiastica, vel sæcularis juxta collegij naturam, & causarum. Dixi (judicem specialem) inquit Alfonsus citatus num. 7. non intelligendo de Rectore speciali & immediato collegij, sed de judice cum jurisdictione ordinaria, & mero mixtoque imperio, vel etiam si ipsi Rectori ipsa jurisdictio & imperium expressé concedatur, non aliter. Nam Rectores (subdit n. 13.) collegiorum Salmanticensium, & similium, jurisdictionem ordinariam minimè habent, sed tantum correctionem, seu œconomicam potestatem in subditos, ad ea omnia, quæ constitutionum collegij implementum pertinent, & vitæ normam, vivendique genus diutiùs observatum. Idcirco solum poterunt collegiales, reliquosque sibi subditos ad observantiam cogere pœnis, & mulctis per constitutiones impositis, vel alijs usu collegij introductis. Quod si subditus renuat, nec pœnis velit obedire, nullam in ipsum jurisdictionem pœnalem exercere potest nisi tantum collegio eum privare, & expellere. Potest hic obiter inquiri, an si collega absque spe collegij sit privatus, vel ipse sponte cedens, exutus jam veste collegiali, & indutus alia incipiat tendere ad ostium collegij, sed antequam egressus, mutata voluntate prælati, vel ipsius, velit manere, id possit absque nova oppositione ad collegiaturam? Mihi videtur affirmandum: Quia actus privationis collegiaturæ non censetur consummatus nisi post egressum a collegio. Confirmatur ex doctrina Suarij tom. 3. Relig. lib. 5. cap. 1. n. 7. asserentis non dari interruptionem novitiatus, si novitius invitus, aut nolens animo abeundi in sæculum dimittat habitum novitij, & induat sæcularem, si ante egressum monasterij regrediatur ad novitiatum. Quia non consummavit actum. Idem credo cum proportione dicendum de eo, qui post vota biennij expellitur à Societate, si post exutum nostrum habitum, & indutum sæcularem, antequam egrediatur collegium, detur resipiscentia.

Rector collegij quam potestatem habeat.

Collegiaturæ interruptio

Visitatio & reformatio collegiorum

1789 Hactenus de punitione, seu de potestate ad puniendum per correctionem quotidianam, & ordinariam. Quid de punitione, seu correctione veluti extraordinaria per visitationem, & reformationem? Accipe duas alias resolutiones, quas affert prædictus Alfonsus citatus a num. 309. Sit prima resolutio. Collegia quæ ratione ordinis, vel status merè spiritualia sunt, in quibus Pontifex, vel Episcopus authoritatem interposuerunt, in omnibus litibus & negotijs tam singulorum, quàm Universitatis, nullo dempto, ad Ecclesiæ cognitionem, vel judicum ab ea designatorum pertinent. Constat ex dictis, & sumitur ex cap. novit, & cap. decernimus, de judic. Bobadil. lib. 2. cap. 18. a num. 9. & Geronimo de sacror. immun. lib. 2. cap. 10. Procedit etiam in territorijs Principum sæcularium, & (quod est amplius) licèt prædicta collegia in Principem, sive Rempublicam conspirassent, aliave regni pernicies ex eis emergere. Nam adhuc in ea nulla sæcularis jurisdictio est. Poterit tamen (addit ex Bobad. cit. num. 95. jure) Princeps, non ex vi jurisdictionis, sed supremi dominij defensionis procedere ad omnium temporalium privationem, & regni expulsionem, maximè si periculum sit in mora. Secunda resolutio: in collegijs profanis & merè sæcularibus, sive finem promiscuum, & non merè pium respicientibus, si omnes sint laici, ad Principem, si omnes sint clerici ad Pontificem spectat visitatio, & reformatio. Quod si mixta sint collegia ex clericis, & laicis, vel quia ars, sive professio collegij licita est clericis, vel quia singuli de licentia prælati eam exercere possunt, tunc si maior pars laicorum, idem juris erit, ac si omnes essent laici: sin vero maior pars clericorum sit, tunc idem respondendum erit, ac si omnes clerici forent. Videatur citatus author a num. 338. cum multis, Bobadill. lib. 2. cap. 18. a num. 220. Garcia de benef. p. 5. cap. 1. num. 606. Barb. de potest.

Episc.alleg.75. Covar.in cap.si hæredes n.1.de testam.Paz in praxi to.2.præl.2.a n.45.&Marta jurisd.p.2.c.10.n.13.

Purificationis Vicerector.

1790 Quæ hactenùs protulimus tota hac quæstione, procedunt spectato jure cõmuni: facilè tamen aptari possunt collegijs in particulari: & nos aptabimus nostro collegio Purificationis. Imprimis collegij Purificationis Vicerector, juxta Stat. p.1.c.10. est judex ordinarius & cõpetẽs omniũ rerũ, dubitationũ, & discordiarũ, quæ excitari solẽt inter collegas, & reliquas personas ejusdẽ collegij, ita ut possit de illis cognoscere, & sũmariè ferre sententiam, sive in scripto, sive verbaliter, ut judicaverit. A qua determinatione nemo potest appellare nisi ad Rectorem Academicum. Credo hujusmodi Vicerectorem non habere veram jurisdictionem, sed tantum potestatem œconomicam, eo modo, quo dictum est num.1788. de Rectoribus collegiorum Salmanticensium. Imò habet potestatem magis limitatam, siquidem non potest procedere, sicut illi, usque ad privationem collegij. Nam hæc potestas spectat ad Rectorem Academicum, juxta Stat.p.3.c.23.

Rector Academicus est supremus superior Purificationis.

1791 Est autem Rector Academicus pollens vera & omnimoda jurisdictione in collegium Purificationis, & omnea illius personas, utpote cui per statutum a Pontifice & Rege demandetur plena rerum omnium administratio. Sic enim habetur Statut. p. 1. cap. 2. ¶ Ordeno & quero, que o Reitor da Vniversidade seja o supremo superior deste collegio da Purificação, & que o dito collegio lhe seja sempre de tal maneira sugeito, & subordenado, que todo o governo, & administração de suas rendas, conservação, & administração dellas in solidum, & direição dos collegiaes, & officiaes, & mais pessoas, & cousas do dito collegio estè inteiramente no dito Reitor: & em tudo dependaõ delle, & por elle se governem, &c. Quare Rector Academicus, qui semper est Rector collegij Spiritus sancti Societatis, potest ac solet in causis gravioris momenti jus dicere omnibus collegis, & reliquis ejusdem collegij personis, de plano, servata judicij forma substantiali, absque ullo judiciali strepitu, juxta statutum Societatis prohibentis nostris exercere judicium cum tali strepitu. Nam quando hunc res & causa postulat, eam committit Conservatori Ecclesiastico. Vt autem intelligatur praxis in hoc judicio a Rectoribus observari solita, appono verba, quæ inveni in quodã testimonio veri, quod postulatum est a Patre Antonio de Vasconcellos, & ita habet: Certifico ego P. Antonius de Vasconcellos, quòd toto mei Rectoratus triennio, nullus collega expulsus fuit, nisi propter culpas, in quibus fuit comprehensus juxta statuta, ita ut fuerit damnatus per tres viros Societatis, sicut statuta disponunt, ostensis prius reo culpis &c. 18. Iunij 1609.

Forma judicij in collegijs.

Compromissũ ecclesiasticorũ in laica persona.

1792 Superest adhuc expedienda duplex difficultas. Prima est, utrum quando olim fuit exorta gravissima contentio inter collegas Purificationis, & Rectorem Societatis coram Apostolico Collectore, potuerint se compromittere, ut fecerunt, in persona Viceregis D. Christophori de Moura, ut hic cognitis Bullis Pontificijs, & statutis, quod sibi æquum visum fuerit, decerneret, & omnea tali determinatione stare tenerentur? Videtur negandum: quia Vicerex erat persona laica: Ecclesiastici autem prohibentur se compromittere in persona laica super spiritualibus, Cap. contingit, de arbitr. ubi sic habetur: Prohibemus ne super rebus spiritualibus compromittatur in laicum: quia non decet ut laicus in talibus arbitretur. Hæc decisio cohæret cum triplici alio jure. 1. quia laicus de talibus cognoscere non potest. Cap. lator, qui filij sint legitimi. 2. quia ecclesiastica negotia tractare non debent laici. Cap. decernimus, de judic. 3. quia de Ecclesia malè judicat, qui quærit judicium laicorum. Cap. placuit 11. quæst.1. ergo non potuerũt prælati Societatis, & collegæ Purificationis utpote personæ ecclesiasticæ se compromittere in dicto Vicerege.

Arbitrator laicus in causa ecclesiastica.

1793 Nihilominus dicendum est potuisse dictas personas se compromittere in Vicerege, non tanquam in judice arbitro, sed tanquam in arbitratore, ita ut potuerit Vicerex visis Bullis, & statutis declarare arbitrio boni viri penes quos jus esset, & cogere compromissos ad standum tali declaratione. Quod possint ecclesiastici in quacunque causa se compromittere in laico, tanquam in arbitratore, expressè tenent Bald.in cap. decernimus n. 17. de judicijs. Speculator tit. de arbitro & arbitrat. §. Restat videre ver. Item de senten. Anthar.cons.23.col.3. Hostiens.& Ioan. Andr. in cap. fin. init. de rerum permut. Roman.cons.299. Alex.in l.Quoties C. de judic.& cons.91.col.2.lib.2. Ioann. de Anan.in cap.sicut col.1.de hæreticis, & Decian.in d. cap.decernimus n. 2. Quod verò personæ ecclesiasticæ teneantur stare declaratione arbitratoris laici, tradunt Roman.cons.173.fin. Felin.in cap. significasti num.7. de foro compet. Franciscus Marcus suæ. decis.p.1. decis.623. n. 8.cum ibidem dicat compositionem amicabilem etiam in beneficio esse permissam ad dictamen aliquorum peritorum, maximè authoritate superiorum. Vbi vox (maximè) ostendit posse fieri etiam sine tali authoritate. Facit textus celebris in l. 2. C. communia utriusque judicij, ubi DD.

Arbiter qui. 1794 Ratio hujus resolutionis, & solutio rationis pro parte contraria, sumitur ex differentia quæ datur inter arbitrũ,& arbitratorem. Nam arbiter, qui & compromissarius appellatur, est ille qui ex cõpromisso, id est ex consensu partiũ litigantiũ, & ipsarũ electione, de causa cognoscit, ita ut sic electus à discordantibus sua sentẽtia litem dirimat,& ab eã nõ appelletur. l.1.ff.de arbitr. Quod verum est in arbitro compromissario, secus in arbitro juris, cap. pervenit 11. quæst.1. l.ult. Cod. de offic. delegat. *Arbitrator quis.* Arbitrator, qui etiam amicabilis compositor dicitur; est in quem aliqui compromittũt tali forma, ut possit cognoscere,& etiam judicare (ut aiunt) aliè & basté,& ab ejus sentẽtia non appellatur: sed si fuerit lata contra jus constitutionis, irrita est ipso jure l.1. Cod. quando provoc. non est necess. sed si lata est contra jus litigantis, valet, redigitur tamen ad arbitrium boni viri. l. societatem §.arbitrorum ff.pro socio. Vnde quãvis arbiter & arbitrator possint eligi cum pœna, adhuc tamẽ inter utrũq; est discrimen, nam arbiter ex consensũ partiũ est verus judex electus, qui proinde debet observare juris ordinẽ & sententia ejus sive justa, sive injusta, semper est tenenda, si pœna fuerit apposita cap. judicibus 2.q.7. Arbitrator verò non tenetur servare ordinem judicialem: sed si profert injustam sententiam, recurritur ad audientiam superioris, vel arbitrium boni viri. Vide alia discrimina consulendo authores ad cap. Quintavallis, de jurejuran. Ex dictis patet ad rationem pro parte opposita. Nam cap. contingit, cum reliquis ibi citatis, intelligitur de prohibitione facta contra ecclesiasticos in causis spiritualibus se compromittentes in laico tanquam in arbitro,& non tanquam in arbitratore. Et sic exponunt Archidiac. Alex.d.consl.91.n.4. & Speculator citatus.

Compromissio ex consensu prælati. 1795 Addo ex superabundanti, quòd licèt demus nostros illos prælatos & collegas fecisse compromissionem in prædicto Viceregetanquam in judice arbitro, adhuc illam valere,& tenere. Ratio est 1. quia illa compromissio facta fuit ex consensu prælatorum tacito, & quando hic intervenit, potest illa fieri in laico, tanquam in arbitro, ut docent Abbas in cap. significasti, de foro competen.& ibid. Felin. num.5. & probatur ex textu in l.cum ostendimus §.1.ff. fidejus. tutor. & in l. 1. in princip. ff. de verb. obligat. ubi, juxta Felin. tacens in judicialibus habetur pro consentiente. 2. quia prædictus Vicerex erat commendatarius maior Alcantaræ:& in commendatarijs Christi, S.Iacobi,& S.Benedicti posse fieri compromissionem tanquam in judicibus arbitris, docuit olim inclytus Doctor Ludovicus de Castro cathedraticus Conimbricensis ad cap.2.de judicijs. & hanc esse in hoc regno receptam praxim, testatur D.Franciscus da Veiga, in quadam sententia, cui subscripsi Bracharæ 14. Augusti 1609.

1796 Et meritò, nam commendatarij sunt personæ ecclesiasticæ, ut recte docent Navarr. in apolog. de redit. ecclesiast. quæst.1. monit.55. ad finem,& monit. sequen. per totam, & consil. 20. & 23. de regul. Fortunius Garcia in consl. præstito pro militibus S. Iacobi 2. p. ver. præterea, F.Emman. Roter. tom.1. qq. regul. q.1. a.9. Valascus tom.2. consul.108. num.24. & consul.130. n.3.S. Antonin 3.p. tit.25. cap.5. §.3. Bart.in l. semper §. quibusdam ff. jure commun. Cardin.in Clem.cap. super literas q. 12. de præben. Sà v. religio num.41. Et quanvis nonnulli ex citatis authoribus, quibus possumus addere Sanch. lib.4.Decal.cap. 4.num.11. dicant prædictos equites esse personas religiosas, & ut tales gaudere privilegio canonis, & in hoc refellantur à Sylvestro v. religio. 1. §.1. versu 3. Angelo v. religiosus §. 1. Soto lib.7. de justit. quæst.5. a.1. vers. Quapropter, Molina tom.1. just.disp.141. Aragonio in 2.2.q.88. a.11. pag. in meo 1036. col. 2. Ludovico Lopez in instruct. p. 2. cap.48. ver. ad 4. tamen omnes consentiunt tales equites esse personas ecclesiasticas, multi ex dictis concedunt esse quasi religiosos, sed non simpliciter tales. Vnus tantum Azor ex authoribus, quos legi, dubitat lib.12. instit. moral. cap.3. q.3. §. Verum enim, an sint personæ ecclesiasticæ: sed ejus authoritas, quanvis magna sit, non debet præponderare, & prævalere tot, & tantis authoribus a nobis citatis. *Commendatarii sunt personæ ecclesiasticæ.* *Canonis privilegio non gaudent commendatarij.*

1797 Secunda difficultas est, an collega actor in lite, possit a collegio suo cum quo litigat, petere alimenta, & litis expensas? Casus evenit olim Eboræ in collegio Matris Dei, cuidam collegæ Francisco Ferreira de Pina, qui intendens fieri Rector, cæpit litigare contra suum collegium, & contra Protectorem, qui est Rector collegij Societatis,& Academiæ, proindeq; initio litis petebat alimenta & expensas. Videbatur niti textu in cap. ex parte 11. de accusat. ubi monacho accusanti criminaliter Abbatem decernuntur alimenta, & litis expensæ: & tamen monachus in lite actor est; ergo ex similitudine, vel paritate rationis decerni debent collegæ, quanvis in lite actor sit. *Collega actor in lite petit expensas.* *Alimenta pro litigantibus.*

Meritò tamen a tali petitione repulsus fuit, per ea quæ doctimè tradit Valascus tom.1. cõsult.1. num.6. asserens cum communi sententia nunquam reum actori præstare alimenta, & expensas litis, nec unquam id vidisse judicatum. Exceptiones verò quas ponit à num.1. semper de reo sunt, vel de eo qui ante litem erat in possessione, & vel fuit spoliatur,

liatus, vel ejus bona sequestrata. Et similia quæque sunt, quæ ponit Surdus de alimen. tit. 1. quæst. 126. num. 4. de scholari & collega a collegio expulsis: & idem respiciunt, quæ afferuntur communiter de filio vel paternam hæreditatem petente, vel cum patre de alimentis præstandis litigante, de quo latissimè Surd. cit. q. 110. 111. 112.

Collega absentia. 1798 Facit etiam contra prædictum collegam statutum ipsius collegij Matris Dei 2. par. cap. 14. §. 10. ubi denegat collegis portionem in absentia, nisi sint in servitio ejusdem collegij: & cessante causa cessat effectus. l. generaliter juncta Gloss. v. Derelictis. Cod. de Episcop. & cleric. Videantur Doctores citati, & communiter scribentes in dict. cap. ex parte, & in leg. si institutâ, juncta Glos. v. decerni, & in l. qui de inofficioso digest. de inoffic. testament. Nec obstat fundamentum partis contrariæ desumptum ex dict. cap. ex parte, scilicet quòd monacho authori in lite accusationis decernuntur alimenta, & expensæ. Quia (ut rectè observat Surdus citat. quæst. 121.) monachus ille accusans Abbatem, litigabat in utilitatem monasterij, quatenus utile est monasterio bonum habere prælatum: at noster collega litigabat in utilitatem propriam. Accedit quòd monachus non petit a monasterio alimenta, & expensas litis, si aliunde habeat, ut notat Surdus d. quæst. 121. sicut nec filiusfamilias petit ab alio alimenta, si patrem habet, qui eum alere possit, ut docet idem Surd. tit. 7. q. 37. n. 11. & cum eo Sanch. lib. 1. Decal. cap. 14. nu. 6. Noster autem collega erat filius hominis divitis, & patrimonium habebat. *Monachus petens expensas ad litem.*

DISPUTATIO IV.

De præbendis, seu capellanijs Academicis.

Simile & valde simile an sit idem. 1799 QVanvis simile non sit idem, ut ex l. pecuniam ff. si certum petatur, l. similitudinem C. de Episcop. & cleric. §. sed inter eas Instit. de nupt. cap. capitulo, de rescripti. desumunt Zabarella con. 136. Mantic. sing. 318. Menoch. de arbitr. lib. 2. casu 84. & Gutierr. pract. lib. 2. q. 176. tamen valde simile reputatur idem, ut docet Bald. consl. 408. Quidam civis num. 8. vers. quapropter lib. 1. quem citat Tuschus lib. 5. concl. 246. num. 6. Hinc est quòd præbenda, seu capellania Academica, cum sit valde similis collegiaturæ, ac proinde reputetur idem, multa quæ disputationibus præcedentibus diximus de collegiaturis, & collegis, procedunt de capellanijs, & capellanis, ideóque pauca quæ dicenda supersunt, redigemus ad duas quæstiones: altera erit de capellanijs, seu præbendis quoad adeptionem, & conservationem: altera de capellanis, seu præbendatis quoad obligationem.

QVÆSTIO I.

Qualiter se habeat capellania, seu præbenda Academica quoad adeptionem, & conservationem?

1800 QVæstio hæc proponitur bipartita, seu habens duas partes. Prior quæstionis pars est, quænam requiratur idoneitas, ut quis possit se opponere, & obtinere capellaniam? Idoneitas, ut quis possit se opponere, & obtinere capellaniam, præter sufficientiam scientiæ, de qua judicabunt examinatores, postulat certam ætatem, nempe per statuta Academiæ Eborensis, in Casuistis annum vigesimum secundum completum, in Artistis annum decimum nonum completum; insuper puritatem sanguinis De puritate sanguinis, item de suffragijs examinatorum, & potestate Rectoris ad conferendum, auditis examinatoribus, satis diximus disp. 2. agentes de idoneitate, & oppositione collegarum, a quibus petendæ sunt harum, & similium difficultatum plurimæ decisiones, & illæ spectantes ad inhabilitatem illius qui venit post terminum fixationis. Illud hoc loco circa ætatem breviter *Idoneitas ad capellanias.*

Ætatis requisita ad præbendā vel Academia.

decidendum est, quod fuit olim valde controversum inter Doctores utriusque Academiæ, Conimbricensis & Eborensis, nempe an Rector hujus Academiæ potuerit conferre Capellaniam non habenti ætatem postulatam ab statuto? Partem negativam unanimiter tenuerunt, & in suis manuscriptis subscripserunt Doctores Sebastianus de Sousa professor canonum Vesperarius, Dominicus Antunes de Abreu professor canonum, Andreas Alvares, Ludovicus de Basto, & Antonius Homem, qui tunc erat professor Decreti, & postea fuit infeliciter crematus propter errores contra fidem.

Rectoris potestas contra statuta.

1801 Fundantur, quia ætas illa ad capellanias est expresse decreta per statutū, quod Serenissimus Cardinalis authoritate Apostolica condidit; Rector autē non potest aliquid decernere contra statutum: quia inferior nequit disponere contra dispositionē superioris, cap. quod super his, de maiorit. Præsertim, quia statutum requirit ætatem illam in eligendis ad capellaniam, tanquam formam: à forma autem electionis non est recedendum, juxta regulam l. cum hi §. ait prætor digest. de transact. Accedit inferiorem sine expresso consensu superioris non posse contravenire illius decretis, ut apertè sumitur ex cap. Etsi clerici, de adulter. cap. cum inferior, de maiorit. & obedient. cap. 1. de constitut. & hoc observavit Navarr. consil. 1. num. 1. de in integ. restitut. Imò (addit quidam ex citatis) dubitari potest an Rex Henricus ex vi Bullæ Pontificiæ potuerit committere illam potestatem Rectori: siquidem videtur fuisse per Pontificem electa industria talis, & tam altæ personæ ad alterandum quidquid in Bulla Pontifex ipse decreverat: quia sic manebat potestas illa indelegabilis, juxta vulgarem doctrinam in cap. si pro debilitate cum similibus, de offic. delegat. Et quanvis in casu, quo dentur personæ inferioris ætatis, aliàs magis idoneæ ad capellanias, videatur cessare ratio statuti, cessat tamen in particulari, & non in communi; quod non sufficit: ut apparet in minoribus, quia non sufficit, ut inter illos aliqui maturitate judicij excellant quibusdam maioribus, ut illis possit tradi administratio bonorum. Præcipuè quia ratio, ut electi requisitæ illius ætatis sint propinqui ad suscipiendos ordines sacros, semper deficit in junioribus.

Minores nequeunt administrare bona.

Ætatis defectus dispensabilis.

1802 Hæc sapienter dicta à sapientissimis Iurisperitis veritatem continent: sed egent luce ac distinctione Theologica, quam adhibemus ex resolutis per insignem Theologum P. Doctorem Christophorum Gillium, quæ in archivo hujus collegij invenimus. Dicimus igitur non posse Rectorem, imò nec Provincialem disponere aliquid observandum contra illud statutum de ætate requisita oppositorum ad Cappellanias, posse tamen ex justa causa dispensare cum aliquo in particulari. Prima pars est de mente sapientissimorum Doctorum, quos proximè citavimus: nam potestatem Rectoris Academici excedit statuta Academica condere, vel legitimè condita abrogare, vel derogare: hæc enim potestas juxta Bullas Apostolicas, & ordinationem Serenissimi Henrici solum residet in Generali Societatis, ut late ostendimus lib. 1. disp. 1. q. 3. disponere autem aliquid in posterum servandum contra statutum, est illud abrogare, si talis dispositio toti statuto adversetur, vel derogare, si dispositio parti statuti repugnet, ac proinde solam partē tollat. Secunda pars quod Rector possit ex causa justa dispensare cum aliquo habente defectum ætatis, constat ex ipsis statutis p. 1. cap. 3. §. 5. ubi sic: ¶ E nos ditos estatutos poderà o dito Reitor dispensar em algum caso particular, com causa justa.

Capellaniæ privatio ob delicta.

1803 Posterior quæstionis pars est, qualiter se habeat capellania illa quoad conservationem, seu qualiter se gerere debeat capellanus, ut capellaniam retineat? Imprimis certum est ad conservationem & retentionem capellaniæ multum conferre, quòd capellanus observet ad unguem statuta, vel saltem non delinquat graviter, præsertim contra finem præcipuum illorum, v. g. non suscipiens ordines à statutis præceptos. Nam Rector præcedentibus admonitionibus debitis potest non obedientem privare capellania. Rectori enim incumbit mandare executioni quidquid disponunt statuta; ad quod indiget vi coactiva, seu coercitiva: aliter irrisoria, & frustranea esset illius potestas, ut expresse habetur in cap. ex litteris, de offic. delegat. in 6. ibi: Cum „ hujusmodi demandata jurisdictio deluso„ ria videretur, si coercionem aliquam non „ haberet. Quo posito, cum in statutis non decernatur pœna ijs, qui non susceperint dictos ordines intra certa tempora, manet hujusmodi pœna penes Rectoris arbitrium, juxta id quod statuitur cap. de cau„ sis, de officio deleg. ibi, si tale fuerit ne„ gotium, quod certa exinde pœna in cano„ nibus exprimatur, eadem infligas, alloquin „ ipsas pro delicti qualitate, & causæ secun„ dùm tuum arbitrium, punire procures. Sic DD. & Glos. ult. in cap finem, de dolo & contumac. & DD. in cap. super his, de accusat. facit regul. textus in l. 1. in fine digest. Iure deliberandi. Quod arbitrium potest extendi usque ad privationem præbendæ, ut in specie tradunt Innocent. per tex. in cap. quia diversitatem, de concess. præbend. Felin. in cap. 1. num. 14. de officio delegat. Facit

Rectoris potestas erga portionistas Academicos.

Arbitrium puniendi.

Privatio præbendæ

Facit Glos. 4. §. In summa Institut. injurijs celebrata a Maranta disput. 3. in princip. Padilha num. 25. in leg. transigere Cod. transact. Clar. §. fin. quæst. 83. num. 11. Menoch. de arbitr. quæst. 86. num. 20. Quod in simili decidit text. in cap. cum incunctis 7. de elect. ibi admoniti si non fuerint præfixo a canonibus tempore in presbyteros ordinati, & ab isto removeantur officio, & alijs conferatur, qui velint & possint illud convenienter implere.

Capellania vacatio per infirmitatem. 1804 Difficultas quoad prædictam conservationem & retentionem capellaniæ est, utrum capellanus Academiæ Eborensis de licentia Rectoris absens propter infirmitatem, ante annum capellania sit spoliandus? Casus olim anno 1639. sic exenit. Quidam Ioannes Lopez Abrantinus ægrotavit in nosocomio Academico, cum esset capellanus philosophiæ, & pertinaci febre correptus, quæ non desinebat illum vexare, de consilio medicorum secessit Abrantium patriam suam causa recuperandæ sanitatis: & jam ibi per menses quatuor de licentia Rectoris Academiæ morabatur, quin perfectè convalesceret, ut ad scholas regredi posset. Secretarius Academiæ, cui incumbunt capellaniæ quoad vacantiam, & edicta publicanda, capellaniam Ioannis, elapso quadrimestri, declaravit vacantem, & edictum vacationis in Academia de more fixit. De hoc certior factus Ioannes curavit edictum refigi, capellaniamque sibi non auferri? Quæsitum igitur fuit quid juris in hac materia? Nonnullis videbatur dictam capellaniam vacasse, & ut sic legitimè per edictum id declaratum fuisse. Nitebantur statuto, quod decernit capellano ægrotanti in nosocomio regali ejusdem Academiæ reddendos esse cappellaniæ integros proventus, ac si præsens esset, & lectionibus interesset, nisi tandiu esset ægrotus, ut capellaniam amitteret, item capellanum, qui religionem fuerit ingressus, quarto mense post ingressum, cappellaniam amissurum. Statutum igitur solum permittit capellaniam ægrotanti in designato nosocomio per aliquod temporis spatium, quod videtur non excessurum quadrimestre per legitimam interpretationem desumptam ab alio statuto, de ingresso religionem. Noster autem Ioannes ægrotans deservit nosocomium, & extra illud in patria moratus fuerat per quadrimesthium; ergo jure perdidit capellaniam.

Ægrotus capellanus. 1805 Mihi tamen videtur probabilius Ioannem saltem ante annum integrum absentiæ propter ægritudinem de licentia Rectoris factæ non esse spoliandum capellania. In hac sententia fuit olim acutissimus, & litteratissimus P. Franciscus Freyre professor Theologiæ moralis. Fundor primo, nam per statutum decernitur ægrotos in regio illo nosocomio detentos facere suos fructus capellaniæ: & Ioannes de consilio medicorum, Rectorisque facultate se contulit in patriam causa recuperandæ sanitatis, & ideo patria in locum nosocomij fuit subrogata: ac proinde cum in nosocomio lucraretur fructus capellaniæ, eosdem lucrari debet in patria. Quia subrogatum induit naturam ejus, in cujus locum subrogatum est, & eadem retinet privilegia. Tex. in cap. t. de vassal. decrepitæ ætatis, in usibus feudor. leg. si cum §. qui injuriarum digest. si quis cautioni. Et ita in specie tenent Gratian. discept. forens. tom 4. cap. 766. num. 63. Molina lib. 4. de primog. cap. 4. n. 36. Tiraquel. de retract. lignag. §. 32. glos. 1. num. 27. Præcipuè cum agitur de evitanda pœna ex Glos. v. Episcopi Clem. 2. de rescript. Everardus in topicis legal. loco 93. littera F. Confirmatur, quia criminosus tenetur personaliter in judicio comparere ex l. Accusatore §. ad crimen ff. public. judicijs, & Ordinat. Lusitan. lib. 5. tit. 124. §. 14. nisi fuerit in vinculis, ex ead. Ordin. d. §. 14. Cald. In Comment. ad l. unicam §. 2. n. 65. C. ex delictis defunct. & quamvis liberetur a carcere sub fidejussoribus, fidelibusque custodibus, adhuc non tenetur in judicio comparere, sed per procuratorem litigare potest, ut est decisum in Senatu Lusitano apud Phæbum p. 2. aresto 171. propter naturam subrogationis.

Subrogatum induit naturam.

Criminosus non comparens in judicio.

Capellanus ægrotans in patria. 1806 Fundor 2. quia in alio statuto decernitur capellano, qui in patria sua ægrotaverit, reddendos esse capellaniæ proventus, si licentiam Rectoris habuerit: Ioannes autem est in patria sua ægrotans, ac proinde cum illi conveniant verba dispositionis, debet etiam dispositionis effectus convenire. l. 4. §. toties ff. damno infecto. l. quod constitutum ff. militari testam. Surd. decis. 122. num. 13. Gonzal. ad reg. 8. glos. 5. n. 24. & glos. 45. §. 1. num. 51. Fundor 3. quia in jure manifestum est beneficiarium ægrotantem non amittere beneficium suum, imò lucrari non modo fructus omnes, sed etiam distributiones quotidianas, si quando sanus erat, beneficium inservire solebat. Cap. unico, de clericis non residen. in 6. cap. clericus victum, in fine 91. dist. cap. 1. de clericis ægrotan. Quia afflictio non est danda afflicto. Cap. judicatis 3. q. 9. cap. cum percussio 7. q. 1. l. Divus ff. de offic. præsid. Tenent in specie Moneta de distrib. 1. p. q. 6. num. 10. Barb. de potest. Episc. p. 3. alleg. 57. num. 169. Fundor 4. Quia licet verba statuti videntur supponere ægrotum aliquando amissurum capellaniam, ibi: (Nisi tandiu sit ægrotus, ut capellaniam amittat) ad tamen non disponunt. Quia lex quæ supponit,

Beneficiarius ægrotans.

 non

Lex suppenens nō disponit. non disponit, ex decis. Rotæ 446. de procuratoribus, In antiquis, Germin. in cap. 1. §. licet, de procurat. in 6. Alex. conf. 126. col. 1. vol. 1. Surdus decis. 272. num. 9. præsertim in pœna privationis, quæ considerari non debet, nisi expressis verbis imponatur, ex Reg. Auth. de non eligen. 2. nubenti §. fin autem collat. 5. Tellus Fernandus in l. 6. Tauri num. 20. & Lorca de capellan. lib. 1. c. 7. n. 45.

1807 *Tēpus intra quod capellanus admittit capellaniā.* Fundor 5. nam quanvis dicamus aliquem terminum debere præfigi, quo elapso capellani ægrotantes amittant capellanias, adhuc terminus quatuor mēsium qui assignatus est in statuto pro ijs qui religionem ingrediuntur, non debet sufficiens reputari, ut ægrotus amittat capellaniam: tum quia talis terminus, cum non loquatur de ægrotis, non debet ad eos extendi: si enim voluisset eos comprehendere legislator, expressisset: *Lex non exprimēs non dicit.* cum verò non expresserit, signum est id non intendisse l. unica §. sin autem C. de caducis tollen. cap. ad audien. de decimis. l. si secundo §. Prætor ait ff. de acquiren. hæred. Gonzal. *Legis ex tēn sio.* ad reg. 8. glos. 9. num. 33. & glos. 42. num. 11. Surdus decis. 88. num. 4. & quod lex non dicit, nō est ab homine præsumendum. l. Dissentientis C. de repud. Capellla, de sede vacan. Cap. consoluisti 1. q. 5. Surdus decis. 119. num. 11. & cons. 173. num. 72. Præsertim in casu pœnali, qualis est iste, lex ad similem casum non extenditur. Calderin. cons. 47. ali às cons. unico Vt lite pendente, ver. Pro prædicta, S urd. cons. 362. n. 54 Sanctarellus Variar. q. 5. num. 40. Imò restringenda est ex reg. Odia, de reg. jur. in 6. cap. fin §. *Temous breve & modicum in jure.* ille verò, de filijs presbyter. in 6. Surd. decis. 208. num. 5. & multi apud Santarel. cit. num. 41. Tum quia vox illa (tādiu) significat tanto tempore, id est (Tam longo tempore!) tempus verò quadrimestre, vel semestre dicitur breve, seu modicum tempus in jure. l. si cum dies §. fin. ff. de receptis arbitr. Menoch. de arbitr. casu 57. n. 30. Corsetus de minimis p. 2. num. 18. Rebuff. *Modicum pro nihilo* in praxi tit. de dispensatiratione ætatis v. circa nom. 3. & 4. Garcia de benef. parte 11. c. 5. num. 49. Et cum in jure modicum nihilo æquiparetur Cap. licet causam, de probat. Corsetus cit. n. 17. non est verisimile legislatorem voluisse privare Ioannem cappellani a contra dispositionem juris.

1808 *Infirmus valde privilegiatus* Fundor 6. Quanuis statutum non loqueretur expressè solum de ijs, qui religionem ingrediuntur, adhuc nō deberet extendi ad infirmos, qui sunt valde privilegiati. Glos. Auth. de hæred. quæ ab intestato, in princ. Gomez in rap. statutum num. 47. de rescrip. in 6. Sanctarel. Variar. q. 2. n. 19. *Opera pia privilegiata.* Surdus decis. 287. num. 5. Licèt enim alia opera pia non sint tam privilegiata, ut est pia peregrinatio, & ipse religionis ingressus, id provenit ex eo, quòd reliqua impedimenta etiam pijssima, cum sint voluntaria, removeri possunt, ac proinde non excusant: ex reg. qui potest facere ff. de reg. juris. l. quibus diebus ff. de *Impedimenta involuntaria.* condition. & demonst. Menoch. de arbitr. casu 153. dum. 12. Surdus decis. 203. nom. 16. & 17. at verò infirmitas necessariò toleratur, ac proinde non debet infirmo generare præjudicium. Glos. v. invita cap. fin. dist. 5. & in cap. presbyteros dist. 50. Sanctarel. q. 8. num. 2. Necessitas *Necessitas legē non habet.* enim legem non habet. l. 1. ff. de offic. Consul. cap. quanto, de consuetud. cap. 2. de observat. Jejun. Riccius decis. 47. n. 7. p. 1.

1809 Cum igitur terminus aliquis sit assignandus, & vox illa (tandiu) quæ continet hanc vocem (diu) significet *Annus sufficit ad significationem v cis Diu.* annum in jure l. 1. §. quibus, & §. largius ff. de successorio edicto, dicendum videtur, quòd capellanos, qui per annum integrum non potuerit scholas frequentare, capellania sit privandus, sicut Episcopus si per annum non resideat, dicitur Pontifici denunciandus, & cogendus residere, vel ecclesia privandus juxta *Parochus non fusci piens ordinem sacrum.* Tridentin. sess. 6. cap. 1. de reform. & Constit. Pij V. quæ incipit, In suprem. Item parochus, & quilibet alius beneficiatus, qui intra annum nō susceperit ordinem sacrum beneficio suo convenientem, beneficio privatur cap. licèt canō, de elect. in 6. & cap. cum in cunctis §. inferiora extra eod. tit. & in statuto 8. Ecclesiæ Eborensis disponitur, ut canonicus timens gravissimum vitæ periculum, possit per annum in absentia lucrari fructus, & distributiones quotidianas. Et ità decisum fuit pro qualibet Ecclesia In toto orbe per S. Congregationem ad instantiam Ioannis Blasij canonici Carpensis, qui post annum jussus est canonicatui renunciare.

Fundamento pro contraria parte statutum afferenti satis manet satisfactum per explicationem ipsius statuti, quam latè exhibuimus in fundamentis hactenus pro nostra sententia adhibitis.

QVÆSTIO II.

Ad quid, & qualiter capellani, seu prœbendati Academici obligentur?

1810 Constat omnes Capellanos, præbendatos, seu portionistas, vulgo dicimus do partido, *Prebēdatis Academici obligationes.* sive sint auditores Theologiæ moralis, sive auditores Philosophiæ, teneri non solum generali obligatione scholasticorū, cum scholastici sint,

sint, sed etiam speciali obligatione implendi suum peculiare munus capellanorum, atque adeo teneri non solum ad observanda statuta Academica, sed etiam ad observanda statuta peculiariter condita pro Academicis Capellanis. Quantum obligent statuta Academica, amlatè exposuimus lib.5.disp.1.q.1. Quantum obligent statuta specialiter edita pro ipsis Capellanis Academicis, facile est decidere. Nam si accipiantur ex præcisa vi statutorum, quin interveniat ratio aliqua vel contractus, vel legislatoris volentis aliter obligare, non video discrimen inter ipsa, & alia statuta Academica. Illud scio fundatorē Capellaniarum in Eborensi Academia, qui est simul Academiæ fundator, Serenissimus Rex, & Cardinalis Henricus, non expressisse intentionem aliquam, quā habuerit, aliter, & peculiariter obligandi suos capellanos.

Missarum obligatio in præbendatis. 1811 Est tamen a nobis in hac ultima quæstione, pro coronide totius operis expedienda una, vel altera difficultas de obligatione prædictorum circa Missas pro fundatore celebrandas, & ordines sacros certo tempore suscipiendos. Prima difficultas est, qualiter obligentur capellani ad celebrandas, & offerendas Missas pro fundatore? Statuta condita pro capellanis Veræ Crucis, qui sunt Theologi morales, §.12. ita habent: ¶ Cada hum dos ditos Capellaēs, que for de Missa, será obrigado a dizer cada somana hūa Missa rezada na See, ou na Igreja do Espiritu sancto da dita Universidade, por nós, & nossas obrigaçoēs, conforme a creação, & instituição da dita Capella. Hæc ipsissima verba sunt in Statutis Capellanorum S. Ioannis, qui sunt philosophi, §.13. Ex quibus putabit aliquis hujusmodi præbendatos non habere maiorem obligationem ad offerendas dictas Missas (& idem est de non sacerdotibus ad 7. Psalmos, letanias, & alias preces) quàm eam obligationē, quæ solet resultare ex statutis: Nam eodem modo videntur præbendati obligari ad Missas celebrandas, & Psalmos recitandos pro fundatore, quo obligantur collegæ Purificationis ad eadem pro eodem fundatore: sed collegæ solum obligantur ex statuto, atque adeo leviter, eo modo, quo statutum obligat, juxta ea quæ resolvimus num. 1784. ergo præbendati solum obligantur per statuta, ac proinde leviter.

Capellanorū obligatio ad Missas. 1812 Nihilominus oppositum sentio cum viris doctis, quos consului: nempe eos teneri non sola obligatione statuti, sed etiam obligatione gravi justitiæ. Fundamentum est, nam dicti præbendati obligantur eodem rigore & modo, quo veri Capellani alicujus veræ Capellæ: Rex enim Cardinalis apertè dicit initio statutorum se instituisse Capellam, ibi: ¶ Fazemos saber, que sendo nós Arcebispo de Evora, & tendo consentimento de nosso Cabido instituido & ordenado na capella da Vera Cruz da nossa See hūa capella de vinte oito Capellaēs &c. Et post pauca, E tendo nós aprovado & confirmado a dita capella, como consta das Bullas & letras Apostolicas, que disso nos mandou passar, &c. Deinde Serenissimus fundator manifestè dicit in statutis supra citatis §.12. & §.13. se velle illos obligatos juxta institutionem, & creationē dictæ capellæ: atqui capellanus, vel sacerdos beneficiatus, qui ratione alicujus capellaniæ, vel beneficij obligatur celebrare, tenetur ex justitia sub lethali celebrare toties per se aliū, quoties id exigit obligatio capellaniæ, vel beneficij: idque quamvis obligatio sit de celebrādo quotidie, ut cum communi sententia docent Azor lib. 10. cap. 24. q.7. Henriq. lib.9. cap.23.num.5. & cap.24. num.4. Bonacina disp. 4.q.ult.p.7. Fagund. in quinquel. lib.3. præcep.2. cap 11. & Laymanus lib.5.cap.3. Nam ex contracto tacito ex natura rei inito cum fundatore susceperunt dictam capellaniam sub tali onere. Aliter valde fraudaretur tam vivi, quàm defuncti, pro quibus Missæ illæ offerendæ sunt, si tanto fructu, & valore sacrificij priventur. Ergo nostri præbendati, cum sint veri capellani, ad prædictas Missas graviter obligantur.

1813 Ut autem in specie explicemus hujusmodi obligationem, & an cesset aliquando in aliquo casu particulari, præmittendum est, quid sit Capella, & Capellania; & unde dicantur. Capella dicitur a caprarum pellibus, quibus olim Franci Tuguria operire consueverunt, ut rem divinam facerent: vel certè Capella est nomen Francum, quo significatur tegumen, quod veluti tentorium sibi Reges Francorum extruebant in castris, ut sacrum audirent. A Capella nōmen habet Capellania. Inter utranque vide discrimen quod ponit Azor p.2.lib.3.cap.1.q.5. Vide similiter quæ diximus de discrimine inter Capellam & Maioratum in nostro Elucidario n. 1121. Ut verò intelligatur an Capellania sit beneficium, notat Suar.de Horis canon.cap.4. num.11. duplicem dari Capellaniam, alteram collativam, quæ authoritate Episcopi erigitur, etiamsi ex bonis laicis dotetur; & penes laicum patronum jus præsentandi maneat: alteram non collativam, quæ a patrono laico cōceditur sine collatione prælati, v. g. quando laicus relinquit sua bona cum hoc onere; ut certa quædam pensio quotannis alicui clerico detur ad tot Missas celebrandas. Hæc posterior neque beneficium est, neque inducit obligationem recitandi officium canonicum. Prior (inquit D.Sebastian. Cæsar in hierarch.ec. eccl. disp.14.§.3. num.11.) verè beneficium erit, si authoritate prælati sit fuerit instituta, ut *Capella unde dicta.*

 eam

eam obtinens in perpetuum intituletur; secùs, si ad certum tempus, ut Capellanus Academiæ Conimbricensis, & nostri Eborenses, de quibus loquimur, vel si ad nutum fuerit amovibilis, ut Capellanus Sedis Conimbricensis. Illud nobis compertum est, pro instituto confirmãdo, quemcunque ex dictis Capellanis, teneri ex justitia ad solvendum debitum Missarum, sub quarum onere pensionem accipit.

Capellanus obligatus celebrare quotidie.

1814 Pro maiori explicatione hujusmodi obligationis, dubium est 1. an capellanus ex stipendio obligatus quotidie celebrare, possit unam Missam in hebdomada omittere? Conveniunt authores citati nu. 1812. si in tali Capellania consuetudo sit, ut una vel altera dies intersit vacationis in celebrando, posse Capellanum sacerdotem a sacrificio abstinere, vel illud pro alio offerre. Nam ea videtur fuisse mens fundatoris. At si præcindamus ab omni consuetudine, & institutio Missæ illius quotidianæ dirigatur ad sacerdotem, dicens v. g. (Eligatur sacerdos, qui quotidie celebret.) Diana p. 2. tract. 14. resol. 28, & p. 5. tract. 5. resol. 23. & tract. 13. resol. 51. affirmat posse in hebdomada unam Missam omittere. Imò Navarrus tom. 1. consil. lib. 3. cons. 6. n. 5. addit non solum unam, sed etiam alteram omittere posse. At non poterit celebrare pro alio dante stipem, juxta Naldum v. Missa num. 5. qui existimat talem quater, vel sexies tantum in anno, ex urgente necessitate, posse celebrare pro se ipso, vel alio sibi conjuncto ad specialem Dei gratiam consequendam: & hoc ex præsumpta testatoris voluntate. Si autem institutio dirigatur ad locum, v. g. si dicat. (Celebretur quotidie Missa in tali Ecclesia.) Vel dirigatur ad sacerdotem, addendo (per se, vel per alium) tenetur omninò quotidie celebrare, ut ait Zenard. par. 1. de sacram. cap. 13.

Capellanus ægrotans, vel aliter impeditus.

1815 Dubium est 2. An capellanus quandiu ægrotat, vel aliter legitimè impeditur, teneatur celebrare per alium? Constat in hoc & similibus casibus, si detur ex verbis fundationis, aut aliunde conjectura sufficiens, ut testatoris, seu fundatoris voluntas deprehendatur, hanc esse implendam. Si verò nulla detur talis conjectura, deobligari capellanum, communis sententia est, quam tenent Sylvest. v. Missa, Navarr. cap. 25. num. 135. Bonat. d. 4. q. ult. p. 7. num. 6. Azor p. 1. cap. 14. lib. 10. q. 7. Henr. cap. 24. num. 4. & Fagun. 1. præc. Eccl. lib. 3. cap. 15. num. 11. Maior est dubitatio in assignando tempore, quo ægrotus a tali obligatione liber est. Riccius p. 1. resol. 340. n. 5. putat solum manere deobligatum per octo, vel decem dies. Hurtadus de sacrif. disp. 4. diff. 1. extendit ad mensem. Peyrinus tom. 3. cap. 1. n. 24. ad bimestre: nam spatium duorum mensium est breve respectu anni, & cum testator non expresserit suam intentionem tam strictè obligandi, non debet Capellanus pauper, eo tempore, quo magis eget, privari stipendio. Scimus ex stat. § 12. Regem Cardinalem voluisse suos Capellanos esse liberos ab onere Missarum, toto tempore, quo per morbum impediuntur: secus si impedimentum aliunde adveniat. Verùm in alijs capellanijs, ubi (ut dicebamus) non est voluntas testatoris expressa, capellanus ægrotans post duos menses, tenetur substituere alium, qui suo loco celebret, ut rectè docent Navar. lib. 2. de restit. cap. 2. num. 210. Layman. de Missa cap. 7. & Hurtad. ibid. disp. 4. diff. 1. fine. Sumitur ex cap. contulisti, de celebr. Miss. & cap. significatum, de præben. Et quidem in hoc casu hæc rationabiliter præsumitur mens fundatoris.

Missarum celebratio per ipsum Capellanum.

1816 Dubium est 3. Utrum Capellanus possit absolutè Missarum oneri satisfacere per alios? Affirmativa resolutio vera est, quando cautum non sit in fundatione Capellæ, quòd Capellanus celebret per se ipsum. Ita S Congregatio declaravit apud Homobonum. p. 1. tract. 4. cap. 13. q. 122. addens in tali casu Capellanum cogi non posse ab Episcopo, ut celebret per se ipsum. Ita Dian. p. 2. tract. 14. res. 18. Dubium est 4. an Capellanus qui per fundatorem præcipitur celebrare in tali Ecclesia, vel altari, possit celebrare in alio loco? Negativa resolutio vera est, ita ut Fagundez præc. 1. Eccl. lib. 3. cap. 9. n. 6. existimet Capellanum regulariter peccare mortaliter, si nõ celebret in loco per fundatorem designato. Excusabitur tamen Capellanus qui ter in anno, vel quater in sacello designato non celebret. Si tamen accipiens stipem, cum eo pactũ fuit, ut celebraret Missam de requie in altari privilegiato, non excusatur celebrans in alio altari cum calculo benedicto, existimans cum illo animam liberare. Tenetur enim celebrare in altari privilegiato, & de requie. Sic testatur Diana p. 4. tr. 4. res. 233. fuisse declaratum a S. Congregatione rituum in una Toletan. 13. Iulij 1601. quæ etiam 24. Aprilis 1626. declaravit, quod si in die assignato altari privilegiato incidat festum de præcepto, ibi Missa de requie dici non potest. Verum (ut affirmat Diana p. 2. tr. 14. res. 29.) qui Missam offerret in diverso loco, peccaret quidem, sed ad restitutionem non teneretur, nisi substraheret aliquod suffragium defunctis, v. g. ratione minoris frequentiæ. Quia tunc hoc damnum teneretur resarcire alijs precibus.

Missarum obligatio in certo loco.

Missa diei satisfacit pro quacumque alia.

1817 Dubium est 5. an Capellanus obligatus ex Capella (& idem est de quovis, qui obligatur ex stipendio) Missam dicere, v. g. de Spiritu S. de B. Virgine, vel de requie, satisfaciat celebrando Missam currentem? Respondetur affirmativè cum Diana p. 2. tr. 14. res. 31. & p. 3. tr. 6. res. 62. Quia omnes

Missæ

Missæ paris valoris sunt: imò (addisalle) defunctis, & alijs nulla salubrior Missa est, quàm Missa dicta. Peccaret tamen Sacerdos venialiter, si specialiter promisisset celebrare talem Missam, & celebraret aliam. Ita late Villalobos tom. tract. 8. disp. 91. num. 9. ex Navarro lib. 2. cap. 1. num. 248. & alijs. Dubium est ultimò, an Sacerdos obstrictus ad celebrandum Missas S. Gregorij, teneatur illas celebrare continuè, & sine ulla interruptione? Affirmat Gavantus in Rub. Missalrom. 1. p. tit. 3. lit. Dudicens Missas illas sic per saltum celebratas non valere, ut institutas à S. Gregorio. Negandum tamen est cum Bonacina de sacri disp. 4. q. ult. punct. 7. §. 3. num. 6. & 7. Nam valent prædictæ Missæ, ut tenet Fraxinellus de oblig. sacerd. sect. 8. conclus. §. 3. num. 7. & sacerdos tenetur celebrare continuè morali modo, salva tempe honestate, & devotione ipsius, quantum fieri potest. Videatur Diana p. 2. tract. 4. resol. 32.

Missa Divi Gregorij.

Ex dictis perspicuum manet qualiter obligentur collegæ Purificationis ex statuto p. 3. cap. 12. præcipiente Missas celebrandas in templo collegij Spiritus sancti, & præscribente singulis hebdomadæ diebus talem, vel talem Missam. Item qualiter obligentur Capellani ex suis statutis §. 12. & 13. celebrare suas Missas in templo Sedis Eborensis, vel templo collegij Spiritus sancti tali designatione Missarum. Mihi videtur solum subsistere obligationem ad numerum Missarum, abeunte jam in desuetudinem prædicta illa duplici designatione.

1818 Secunda difficultas est, qualiter obligentur capellani illi, seu præbendati, & portionistæ Academici ad suscipiendos sacros ordines tali, vel tali tempore? Dari absolutè in præbendatis hujusmodi obligationem, constat ex statutis §. 1. ubi de præferentia in electione ad capellaniam.

Ordines suscipiendi obligatio.

¶ Sempre se elegerám os mais idoneos, preferindo porem, cæteris paribus, os de ordens de Missa aos de Evangelho, & os de Evangelho aos de Epistola: & estes aos que não tiverem ordens algũas; & huns & outros com obrigação que nos primeiros tempos que se derem gerais, tomem as ordens pera que entam tiverem legitima idade. Esse hujusmodi obligationem levem, existimabit aliquis. Quia nõ videtur habere maiorem vim, quàm ex statuto sic decernente: statuta autem Academica (ut sæpe diximus) ex se non obligant graviter. Mihi videtur loquendum cum distinctione, nempe ut asseram esse obligationem gravem quoad substantiam, ita ut præbendatus peccet lethaliter, si omninò omittat sacros ordines suscipere: esse levem quoad modum, vel circunstantiam temporis, ut non peccet graviter, si semel aut bis præceptam opportunitatem suscipiendi omittat. Hæc posterior pars constat ex ratione proximè facta, quia talis modus, & opportunitas videtur solum cadere sub obligatione ex statuto. Prior pars suadetur, quia obligatio absolutè suscipiendi ordines omnes sacros, non ex statuto, sed ex natura ipsius rei gravis est, siquidem concernit finem principalem, quem intendit Rex fundator in erigendis Capellanijs, sicut & collegialis Purificationis: nempe ut esset copia presbyterorum, qui moribus integri, & scientia instructi possent eligi in parochos Eborensis diæcesis: & ideò per modum quasi contractus virtualis suppeditavit illis suos reditus: frustratio autem hujusmodi finis, nõ suscepit ordinibus sacris, gravis admodum est.

1819 Maior difficultas est, Utrum Capellanus, vel Collega, qui percepit annuos illos reditus, & postea non suscepit sacros ordines, quia v. g. nupsit, teneatur restituere omnes fructus perceptos? De hac difficultate consulti olim duo celeberrimi Doctores, Dominicus Antunes de Abreu, & Rodericus Perez da Veiga, affirmativè responderunt, scilicet oppositorem, qui initio accepit capellaniam, vel collegiaturam animo comedendi reditus, & non suscipiendi sacerdotium, si de facto comedit, & sacerdos factus non est, teneri restituere omnes reditus, quos percepit. Resolutionem desumunt ex cap. licet canon, de elect. in 6. & cap. commissa vetustatem eod. tit. in quibus quod dictum est, decernitur de accipiente beneficium parochiale obligato intra annum suscipere presbyterium: non enim citati Doctores inveniunt ad hujusmodi obligationem contrahendum, discrimen inter præbendatum Academicum & talem beneficiatum.

Restitutio omnis obligatio in præbendato, vel collega non suscipiente sacerdotium.

1820 Ut verò eorum resolutio in præbendatis, & collegis Academicis dilucidius pateat, videndum breviter nobis est, quanta sit in parocho electo obligatio suscipiendi presbyterium. Constat ex d. cap. licet canon. acceptantem parochiale beneficium (idem extendit Glos. ad beneficia non curata, quamvis repugnet Navarr. in Man. cap. 25. num. 118.) teneri sub lethali, & obligatione restituendi fructus perceptos, habere intentionem suscipiendi presbyterium, intra annum. Dubitatur. 1. an satisfaciat huic obligationi, si acceptet cum animo dubio, vel saltem conditionato illud suscipiendi? Negant in utroque casu Azor 2. p. lib. 6. c. 9. q. 3. & Gutierr. lib. 1. canonic. qq. c. 3. a num. 21. Affirmant Graffis in decis. aur. lib. 1. c. 97. num. 55. & Garcia de benef. p. 3. c. 4. num. 48. Mihi videtur distinguendum, ut nempe assentiar prioribus negantibus, si adsit animus merè dubius, & hæsitans: assentiar posterioribus affirmantibus, si adsit animus conditionatus, nempe retinendi beneficium, & suscipiendi apto tempore presbyterium,

Parochus electus quomodo teneatur suscipere sacerdotium.

Intentio in parocho suscipiendi sacerdotium.

terium, nisi aliquid felicius contingat. Ratio est, quia merè dubius caret animo & voluntate: non ita acceptans conditionaliter. Sic docet Sanch. l. 7. Matr. d. 45. num. 10. qui num. 5. subscribente Lessio cap. 34. a num. 100. dicit ab eo qui illa intentione dubia acceptavit, faciendam esse fructuum restitutionem in conscientia, ante ullam judicis sententiam. Dubitatur 2. an qui accepit beneficium absque animo sacerdotij, & postea mutata voluntate sacerdos factus est, teneatur restituere fructus, quos percepit illo tempore, quo caruit voluntate? Affirmant Toletus lib. 5. Summæ cap. 5. num. 5. & Sotus libro de just. q. 5. a. 6. Negandum tamen est cum Suar. de leg. lib. 4. cap. 15. num. 30. Lessio cap. 34. num. 133. & Garcia p. 3. c. 4. num. 51. & habetur cap. commissa de elect. in 6. ex quo textu Sanch. cit. n. 11. & Lessius nu. 34. deducunt, te, si curatum beneficium accepisti animo promovendi intra annum, sed postea mutata voluntate non fuisti promotus, non esse obligatum fructus illo tempore perceptos restituere, quanvis gravissimè peccaveris.

Collegæ obligati ad ordines sacros.

1821 Hæc omnis doctrina de suscipiente beneficium parochiale, in ordine ad obligationem suscipiendi presbyterium, juxta duos illos Doctores citatos n. 1819. quadrat omninò in Academicos præbendatos, & collegas, quasi a beneficijs ad præbendas, & collegiaturas Academicas, fiat optimum argumentum. Et quidem resolutio hujusmodi tum ex ratione, tum ex authoritate mihi videtur valde probabilis. Illi tamen non plenè acquiesco. Quia in re odiosa, & pœnali non fit extensio legis ad rem diversam propter solam similitudinem; imò identitatem rationis, ut cum communi docet Suar. de legib. lib. 6. cap. 3. num. 3. lex autem illa privans fructibus ob non susceptum presbyterium, & obligans ad eorum restitutionem ante ullam judicis sententiam, est valde odiosa, versaturque solum juxta verborum proprietatem in materia beneficiorum; ergo non potest extendi ad rem diversam, scilicet ad præbendam, & collegiaturã Academicã, quæ beneficia non sunt. Debuit igitur, ut dicti fructus restituerentur, præsertim ante ullam sententiam declaratoriam, hoc expressissimè contineri in aliquo statuto Academico, quo fundator suam mentem declararet, sicut declaravit loquens de ijs, qui habentes ex redditibus annuis plusquàm centum aureos, Collegium ingressi sunt: Item p. 2. cap. 3. loquens de uxoratis, & desponsatis ante, vel post ingressum collegij, ut nempe teneantur in conscientia restituere quidquid acceperunt a puncto initi conjugij, vel dispensationis: cum igitur non declararet, non videntur dicti præbendati ex assignato principio habere talem obligationem.

Restituendi obligatio in non suscipientibus ordines.

1822 Alia igitur via incedendum est, quæ mihi, & viris doctis, quos consului, ita placuit. Hæc ut innotescat, suppono oppositorem ad dictam capellaniam, vel collegiaturam dupliciter potuisse se gerere in acceptatione illarum. 1. ita ut nec habuerit animum se obligandi ad suscipiendum sacerdotium, nec proinde implendi talem obligationem. 2. ita ut habuerit animum se obligandi ad dictum ordinem suscipiendum, sed non habuerit animum implendi talem obligationem, quia v. g. intendebat nubere. Hæc enim duplex intentio evenire potest in quolibet viro ineunte contractum cum alio. Dico igitur, si oppositor primo modo se gessit in acceptione capellaniæ, vel collegiaturæ, tenetur ante ullam sententiam, restituere omnes fructus perceptos; si autem se gessit secundo modo, quanvis peccaverit, non tenetur ad talem restitutionem, saltem ante sententiam. Prior pars constat, quia oppositor carens animo se obligandi substantiali, utpote ad principalem finem, & sic accipiens capellaniam, vel collegiaturam, nunquam fuit verus capellanus, aut verus collega, proindeque ex natura rei nunquam fecit fructus suos; ergo tenetur eos restituere, utpote alienos. Posterior pars suadetur, nam capellania, vel collegiatura habenti animum se obligandi, quanvis non implendi validè collata fuit, proindeque verus ille capellanus, vel collega fecit fructus suos; ergo nequit privari illis ante sententiam.

Matrimonij verus consensus

1823 Explicatur optimo exemplo, desumpto ex matrimonio: nam si quis nubat animo non se obligandi ad copulam, invalidè matrimonium init, quia tunc deficit consensus essentialiter requisitus ad verũ matrimonium, qualis est consensus in obligationem, per quam alter conjux acquirat jus ad copulam, seu traditionem corporis. Si quis autem nubat animo se obligandi ad copulam, sed illam nunquam habendi, vel per fas, vel per nefas, adhuc validè matrimonium init, quia saltem in radice intendit principalem finem matrimonij. Et hæc est vera & cõmunis doctrina apud Sanch. lib. 2. Matr. d. 28. Ex quo perspicuè infertur, si vir primo modo nubens accipiat a fœmina dotem, & comedat fructus ejus, teneri ad omnium restitutionem, ante ullam judicis sententiam: secùs, si nubat secundo modo. Ratio est, quia in primo, & non in secundo eventu, matrimonium irritum fuit, proindeque ille non evasit verus maritus. Ergo similiter in casu quo oppositor ex irrita collatione non evasit verus capellanus, aut verus collega, tenebitur ad restitutionem: secùs, quando collatio valida fuit.

1824 Dices, collatio beneficij parochialis facta habenti animum

non

Beneficij collatio in eventum data

non suscipiendi presbyterium, valida fuit, & ille fecit fructus suos: & tamen tenetur illos restituere (ut diximus) ante ullam sententiam; ergo quanvis collatio capellaniæ, vel collegiatutæ facta habenti animum se obligandi, sed non implendi, valida sit, & ipse faciat fructus suos, tenebitur illos restituere ante ullam sententiam. Respondeo concessa maiori & minori, negando consequentiam: disparitas est, quia juxta textum citatum in cap. licet canon, & cap. commissa, & communem Doctorum interpretationem; Pontifex permisit valoré collationis, & cócessit illos fructus revocabiliter, ac veluti conditionaliter, donec parochus ille susciperet presbyterium, acproinde conservatio valoris collationis, & dominij fructuum, voluit ut penderet a susceptione presbyterij, quo non suscepto maneret collatio invalida, & fructus manerent alieni. Secus in collatione Capellaniæ, & collegiatutæ, cum non appareat textus, aut voluntas fundatoris, quibus collatio illarum sic irritetur, & fructus maneat alieni.

Actus valet in dubio.

1825 Quid si oppositor probè sciés se habuisse animum non suscipiendi presbyterium, dubitet dubio negativo an habuerit animum se obligandi ad illud? Existimo præsumendum esse, quod habuerit talé animum. Ratio est, quia (ut diximus) sine animo se obligandi, actus accipiendi capellaniam, vel collegiaturam, esset invalidus: in dubio autem standum est pro valore actus. l. quoties ff. de rebus dubijs. l. si quando ff. de legat. 1. & l. quoties ff. de verb. oblig. Rolan. a Valle cós. 61. n. 23 Bertazol de clausul. in strum. clausul. 1. glos. 4. n. 5. & Scacc. de appel. q. 2. num. 29. cum multis alijs.

Obligatio non præsumitur in dubio.

1826 Oppones, in dubio præsumitur quis se velle obligare, quantum minus potest: quia in tali dubio possidet libertas, & unusquisque a communiter contingentibus, intelligitur velle ab omni onere esse immunis, & quantum fieri potuerit, levatus: hinc est (teste Sanch. lib. 4. Decal. cap. 16. n. 30.) quòd si quis vovens religionem, dubitet, habueritne intentionem se obligandi ad religionem indeterminatè, an ad certam, & determinatam? præsumendú sit pro certa & determinata, eo quòd ut sic minùs se obliget; ergo prædictus in dubio censendus est non habuisse animum se obligandi ad presbyterium. Respondeo negando consequentiam ex eodem principio contra nostram resolutionem assumpto: nempe quòd unusquisque in dubio præsumatur intendisse obligationem, quantum fieri potuerit, minorem. Nam prædictus intendens se obligare ad presbyterium, intendit minorem obligationé, sine qua subiret maiorem, nempe obligationé naturalem ex justitia dimittendi capellaniam, & restituendi fructus omnes ante ullam sententiam: quia non intéta illa obligatione presbyterij, maneret irrita collatio capellaniæ, & collegiaturæ: proindeque in dubio præsuméndus est habuisse animum taliter se obligandi, ut maneret minùs obligatus.

Quantum toto hoc opere Academico noster exaravit calamus: quantum noster qualicunque ingenio, & industria perfecit labor, Deo opt. max. precor, ut cedat in maiorem illius gloriam, & B. Mariæ semper Virginis obsequium: necnon B. Augustini admirabilis S. Ecclesiæ Doctoris, cujus festa die 28. Augusti, anno Domini 1659. universo operi metam, & coronidem figimus.

FINIS.

INDEX RERVM
COPIOSVS, IN QVO CITATVR
numerus marginalis paragraphorum.

A.

B.

C.

Com-

Dis-

Examen

F.

Inter-

N.

O.

P.

Portio.

Puni-

Q

R

Schola-

Statuta

Synd.

T.

V

X

Z